

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

2° P. lat. g $\pm$

<36615964060013

<36615964060013

Bayer. Staatsbibliothek

Ad Conventum Monasterien Ord. Eremit. S. Augⁿⁱ.

COMMENTARIUM
BEATI ÆGIDIJ
COLUMNAE ROMANI
EREMITARUM ORDINIS
DIVI AUGUSTINI
SACRAE THEOLOGIAE DOCTORIS
FUNDATISSIMI,

ARCHIEPISCOPI BITURICENSIS, AQVITANIE PRIMATIS,
ET SANCTÆ R. E. CARDINALIS
IN PRIMUM LIBRUM MAGISTRI SENTENTIARUM
NVNC DENVO EXCVSVM
STUDIO AC INDVSTRIA

R. P. F. ANTONIJ DE AGUILAR
EGABRENSIS IN SACRA THEOLOGIA
M A G I S T R I,
SANCTÆ INQVISITIONIS QVALIFICATORIS,
BOETICÆ PROVINCIÆ DIFFINITORIS,
ET IN REGALI

DIVI AUGUSTINI
CORDUBENSI CONVENTU DE GRATIA
STUDIORVM PÆFECTI,
ALIQVIBVS MENDIS CASTIGATVM, CITATIONIBVS,
NOTATIONIBVS, SCHOLIIS,
RESOLVTIONIBVS, ET DVPLICI INDICE
ILLVSTRATVM.

EDITIO TERTIA
CVM PRIVILEGIO. CORDVBÆ

Ex Officina Augustiniana apud Lazarum de Risquez, & Antonium Rosello.

Anno Dñi. M. DC. XC. IX.

MONASTERII S. MARIAE

LIBRARY OF ST. MARY'S MONASTERY

BOOKS ON THE BIBLE

ALL BOOKS ON THE BIBLE

ARE FOR USE ONLY

OF THE LIBRARY OF THE MONASTERY OF ST. MARY'S
REGIA LIBRÆ TE
MONACENSIS.

NO BOOKS ARE TO BE
TAKEN OUT OF THE LIBRARY.

ALL BOOKS ON THE BIBLE

ARE FOR USE ONLY

IN THE LIBRARY.

COPYRIGHTED MATERIAL IS PROTECTED BY LAW

BY THE LIBRARY OF ST. MARY'S

ALL BOOKS ON THE BIBLE

ARE FOR USE ONLY

IN THE LIBRARY.

ALL BOOKS ON THE BIBLE

AD SPIRAM ISTIUS COLUMNAE
(EIDEM INNIXVM EPIGRAMMA)
AFFIXIT ROS MARINVS

ÆGIDIUS surgit, Doctor veteranus in aulam,
Vt doceat nostros, qui docuit veteres.
Afflurgant juvenes; claudensque arctalogus ora
Subscribat Canis, vapulet aut ferulis.
Augustinus dicit, natus nam iste patrizat:
Est calamus, pectus, vox Patris ÆGIDIUS.

Digitized by Google

FVNDAVENTALI
PRÆCEPTORI
B. ÆGIDIO
S. P. N. AVGUSTINI
AD MEDVLLAM
DOMESTICO DISCIPVLO
(PROINDE)
AVGVSTINIADVM
CONSTITVTO GYMNASIARCHÆ
BOETICA PROVINCIA
INVICTVM NOMEN
IMMORTALE DECVS
OPTAT.

DIV pensive, cui nostræ impressionis primordia, obstriciori debito simul ac foeliori auspicio dicaremus; menti occurrit, qui cordi semper est, libri Authographus: obvium induxit animum Evangelica paræmia; reddenda videlicet *Quæ sunt Casarii Casarii*; Igitur monito obsecuti resolvimus, reddonanda similiter, quæ sunt ÆGIDIJ, ÆGIDIO: justè equidem, nam remunerationis lance perpenfa, cui æquiū, quām Artifici suæmet artis primitix prolibentur? Accinit antiquitas; etenim quos fabulosa finxit quarundam rerum inventores, ut gratiarum pensa referret, ejdem propria inventa consecravit: olea Palladi, vitis Bacco litarbantur, quò accepta beneficia ipsorum redhibitio compensaret. Sæctiori jure (FVNDAVENTALISSIME DOCTOR) ut postram in te benevolentiam navare valeamus, ad quæ celsitudinis aras fundatæ Theologiz primam partem appendimus, gratae reppendentes, quæ à te pridem edocta, novo nunc prælo recudimus: quatenus inclyro Opifici, non minori, quām propriæ industriae apposita oblatione gratulemur. Libet in nostri affectus tesseram Davidicæ gratitudinis labia usurpare: *Tua sum omnia: & que de manu tua accepimus, deditus tibi.* Censemus etiam validè proficiam tanti Patroni ele^{1. Ques. 29.}
^{num. 14.}ctionem, quoniam cynica nostra ætate, *Quum nihil tam sacrum est* (ait Seneca) quod sacrilegum non inveniat, ad tui validissimam anchoram, sub cuius foelici clavo quondam inoffensè navigavit doctrina, redire debuit, ut ab effræni (forsam imminenti) aristarchorum borea se se tueatur indemnem. Te Mecœnate (quid Mœcœnate.
quid refractarij ganniant) fantas certè aves sibi portendit editio; uti profanam Mi-

Minēvam sua Ægis protegebat, ita suo ÆGIDIO sacrā pōtentius vindicabitur
quippe vel cervicosus tumor, seu dentatus livor tumultuerat in opus, pro
scuto vidēant in fronte Doctorem, eoque, instar Ægidis, non Medusæ caput,
sed Augustini cerebrum reverentes lapidescant. Alium advōcatum (Eminentissime
sine Præsul) in tuę caufę patrocinium minimè expostulamus, quia tibimet in ely-
peum sufficiet, qui pluribus in subsidium abundatis n̄que tam altam clientelā
laeti alia, quam tuę magnitudinis stemmata complent; eviderit sanguis, dig-
nitas, sapientia, probitas sic exornarunt inter vivos, ut proterea te viventem
conjectemus inter Cœlites. Nobilitavit sanguis sine flatu, ex sacra nempē stirpe
progenitum, quę templo Dei tot ferè Columnas apposuit, quot viros procrea-
vit; quę præter plures infulas, & pilea, Romanæ Sedi emeritum inoblite com-
memorationis apicem dedit, Martinum V. in minoribus Odonem Colum-
nam. Te tyrla dignitas ad humilitatis fastigium sublimavit, supremo enim Car-
dinalium cœctui, non creatus quasi ex nihilo, sed veluti ex merito genitus, in-
ter Catholicæ Religionis Primates doctrinæ, & religiosæ vitæ primas egisti.
Te omnigena (ad stuporem) sapientia decoravit; quapropter Fundamentalis
nomenclaturam adeptus, Parisiensem academiam, qua te genuit, pleno sci-
tiarum ubere, juvenis adhuc, postmodum enutristi; ut posteris queas dicere;
quod fertur Augustum protulisse: *Audite juvenes senem, quem juvenem senes audie-
runt.* Te denique heroicæ virtus insignivit, quām inculpati mōres, ad veti illimam
formata verba, ad miraculum continuata probitas attestantur; exin ab Autho-
ribus Beati emerita inscriptione passim insigniris. Sed quid in tuis laudibus
moramut? Fortassis nos taxante Latino: *Herculem quis vituperat?* Ut ammirer ergo
Ad Tit. 2. Apostolico compendio: in omnibus te ipsum præbūisti exemplum. Bonorum ope-
rum, in dñe Trinitate, in integritate, in gravitate, verbum sanum, irreprehensibile: in is, qui ex ad-
verso est, vereatur, nihil habens malum dicere de nobis, Qui te Gloriosum pię venera-
mur, & Magistrum juratè profitemur. In æternum vive, ac cœlesti luce, qua
frueris, tuis fave, & tua fove:

PROS

PRO B. ÆGIDIO
COLUMNÆ ; ROMANO,
FUNDAMENTALI
ET PURPURATO DOCTORE
CONCINVNT ACROSTICE
SEPTEM ORBIS MIRÆ
AC
VT MIRABILIORI OBSEQVNTVR.

- Pyramides Egypci.* *P*gyptus quondam; altior est Iara Roma Columnis;
Ouspide Pyramides, hæc tenet alta basi,
- Colossus Rhodæ.* *C*randius ore ostentum, quam ingens ære Colossus
Obtrivit labris colla inimica Probis.
- Jupiter Olympias;* *I*ndex Augustini; echo velut, ambit Olympum;
Faude sonans, Icon ut Jovis illic erat.
- Pharus Nili;* *U*cuit in obscuris Pharus, arcens nubila mentis;
Indique, scibilium quod via recta docens.
- Mœnia Babylonis.* *M*onconclusa vigent Magni monumenta Magistri
Zagna quis Babylon Mœnibus ima subest.
- Sepulcrum Manscoli.* *C*erna, stupor mundi ossa sed Egis falsa voravimus
Zox ibi; Rex nec erat: Purpura Lux hic erit.
- Templum Diana;* *S*acra jacent Lunæ; stabunt capitella Minervæ:
Oblitus: par septem firma Columna cadat.

PRO

PRO FUNDAMENTALI DOCTORE
ÆGIDIO
OMNIGENÆ SAPIENTIÆ LYCEO
RESTITVTO
EPANASTROPHE PARÆNETICA
AD EREMITICVM ORDINEM S.P.N. AVGUSTINI

DIRECTA

PER R.P. L.Fr. ILDEPHONSVM ROMERO
S. T. IVBILATVM.

PRO DVCIBVS NOSTRIS ÆGIDA SEMPER HABE,

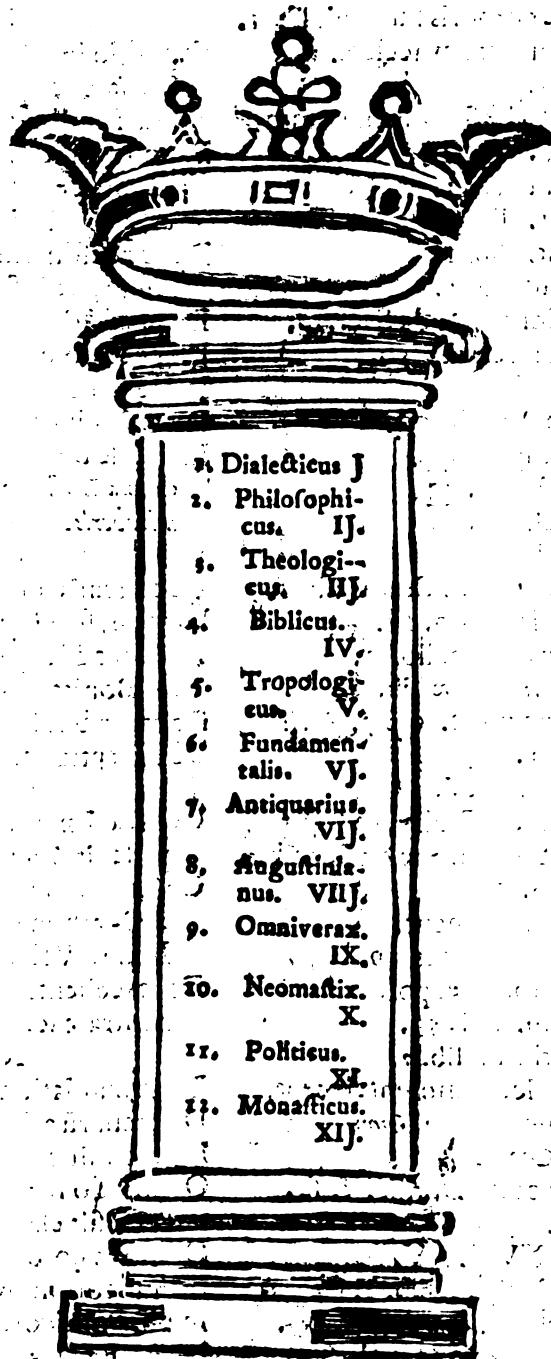
Ovid. lib. 3. Eaf.

1. Si quæris codicem, quo ludant arte novelli,
Pro logicis nostris ÆGIDA semper habe;
2. Si quæris Phylsin, in qua naturalia discant,
Pro sciolis nostris ÆGIDA semper habe;
3. Si quæris Sophiam, qua Theos abdita libent,
Pro thesibus nostris ÆGIDA semper habe;
4. Si quæris sensum, quo pandant Biblia mystæ,
Pro rostris nostris ÆGIDA semper habe;
5. Si quæris Sentum, cui motum dogmata credant,
Pro ferulis nostris ÆGIDA semper habe;
6. Si quæris fulcrum, quo fundent lemmata tuti,
Pro cathedris nostris ÆGIDA semper habe;
7. Si quæris clavem, qua Patrum dicta resignent,
Pro studiis nostris ÆGIDA semper habe;
8. Si quæris citem, qua Augustini sensa probentur,
Pro geniis nostris ÆGIDA semper habe;
9. Si quæris ductum, quo pseûdos limina vitent,
Pro fratribus nostris ÆGIDA semper habe;
10. Si quæris falcem, qua colla novantia truncent,
Pro laribus nostris ÆGIDA semper habe;
11. Si quæris calamum, cui debent sceptra sequelam,
Pro regnis nostris ÆGIDA semper habe;
12. Si quæris tandem, quas sumant leges Eparchi,
Pro Ducibus nostris ÆGIDA semper habe;

Ægidio

ÆGIDIO ROMANO

STEMMA ERECTVM
PRO DEVICTA VETVSTATIS CARIE
AB EODEM AVTHORE
VICTOR VIVAT IN ÆTERNVM OMNIBVS OMNIA
DOCTOR.

Nomina plura capit clara Columna Dicit.

SCRIPSIT.

- NVM. J.
In artēm veterem comment.
In lib. Priorum comment.
In lib. Poster. comment. Chius gratia
Rex Anglorum multa Ordini S.P.N. Au-
gusti. in tota Anglia loca donavit, & con-
struxit.
- In lib. Topic. & Elenchi comment.
De medio demonstratiōnis lib.
In 12. lib. Metaphysic. comm.
In eisdem lib. quæstiones disputab.
De esse, & essentia Theorematā 22.
NVM. IJ.
In 8. lib. Phylac. comment. In

- OMNIA OPERA C. L. A.
In lib. de generat. & corrupt. comm.	NVM. VJ.
In lib. de Anima. comm.	<i>Compendium Theologie lib. 6.</i>
De intellectu possibili. lib. 1.	Quodlibeta varia.
De materia cali contra Averroë. lib. 1.	<i>Defensorium contra corruptores operum S. Thomæ Aquin. Doct. Ang.</i>
De intentionibus in medio lib. 1.	<i>Omnia opera cum Fundatissimum probant.</i>
In parva naturalia. comm.	
In lib. de Causis. comm.	
De formatione corporis humani. lib. 1.	NVM. VIJ.
De gradibus formarum accidentium. lib. 1.	Expositio in primam decretalem. cap. Tertius, & cap. Damnamus de Summa Trinitate.
In lib. Arist. de Physiognomia. comm.	Expositio officij Missæ, super cap. de Morte de celebratione Missarum.
	NVM. VIIJ.
In primum Sent. lib. 1.	De praedestinatione, & præscientia, per radicem, & infernum lib. 1.
In secund. Sent. lib. 2.	De praedestinat. lib. alium.
In tertium Sent. lib. 1.	De peccato origin. lib. 1.
In quartum Sent. lib. 1.	In Hexameron lib. 2.
De Corpore Christi, & de Sacram. Altaris Theorematata. 50.	De rationibus seminalibus lib. 1.
De Charactere lib. 1.	In lib. de bona fortuna. comment.
De cognitione Angel. qq.	<i>Omnia Doct. opera penitus Augustinianæ miraberis.</i>
De mensura Angel. qq.	NVM. IX.
De composit. Angel. qq.	De articulis Fidei. lib. 1.
De motu Angel. qq.	<i>Isagoge, sive introducio Christianæ Fidei ad Regem Armenie: jubente Bonifac. VIIJ.</i>
De loco Angel. qq.	De erroribus Philosophorum lib. 1.
De Divina Influencia in Beatos lib. 1.	De deceptione. tract.
De primo principio. qq. 23.	NVM. X.
De gradibus formarum lib. 3.	Contra hæreticos lib. 1. quem appellavit <i>Terrens fulmen.</i>
De subiecto Theologie lib. 1.	Contra expositionem Petri Joannis de Narbona sup. Apoc. jubente Bonif. VIIJ, lib. 1.
De resurrectione mort. qq. 7. Paris. suis disputatæ.	De excellentia Summi Pontificis. contra exemptos. lib. 1.
	NVM. XI.
	De renuntiatione Papæ. lib. 1.
	De gratiarū actione ad Bonif. VIIJ. lib. 1.
	De regimine Principi.
	Quomodo Reges possunt bona Regni Ecclesiis clargiri. lib. 1.
	Oratio in coronatione Philippi Pulchri Francorum Regis.
	In lib. Politicorum. comment.
	In lib. Rhetoric. comment.
	NVM. XII.
	De Ecclesiastica potestate lib. 3.
	De laudibus Divine sapientie lib. 1.
	Sermones ad Clerum, & populum et Epistolæ notabiles.
	In lib. economicorum, comment.

EPIGRAMMA RESUMPTVM EX MIRÆO ET TRANSA
cominatio R. P. M. Fr. ANTONIO DE AGUILAR, Provincia
Beticæ Diffinitori, Sacre Inquisitionis Qualificatoris, O. F. B.
damentalis Aegidij
Millies decantando Assertori

JVRÆ.

ABDITÀ dum revocas nigris monumenta latebris
Aegidij, & purgas inclita scripta situ,
Qui tinebas, blattasque inter fixatus abunde
In lucem salvis vindice te rediit:
Nostra tibi multum debere intellige atas;
Et accepta tibi commoda jure refert.
Non maior est horum virtus, qui scripta vetus
Restituunt, quam qui composuere prius.

CATALOGVS SCRIPTORVM EX NOBILIORIBUS,

QVI EXORDINE S. P. N. AVGVSTINI PROFESSI SVNT SCHOL
Ium Aegidianam, & sui domestici Praceptoris aliquot opera diversis
temporibus recuderunt.

VENERABILIS Jacobus Viterbiensis, ob acre, tersum, & profundum in genium Doctor speculativus appellatus, Archiepiscopus Neapolitanus, in Cathedra Parisiensi successor Aegidij. Floruit per annos 1290. Scriptus super Mag. Sent. lib. 4. quodlibet. 4. De regimine Christianitatis lib. 6. Quæstiones de Prædicamentis in Divinis lib. 1. Serm. diversarum rerum lib. 1. Venerabilis Albertus Patavinus Sacrae Theol. Doctor Parisiensis, sub celeberrimo Aegidio sacris litteris apprimè imbutus, ob sanctitatis & doctrinæ præstantiam metuit in palatio Patavino simulacrum marmoreum aureis titulis exornatum. Floruit per ann. 1310. Scriptus præclata volumina exposita, scholastica, & concionatoria: in Pentathecum lib. 5. in Evang. lib. 4. in omnes Epist. S. Pauli lib. 14. in Mag. Sent. lib. 4. Serm. lib. 5.

Venerab. Thomas de Argentina S. T. D. Ordin. S. August. General. Vir Apostolicæ vitæ, & clarissimi ingenij. Acriter pugnavit per se, & per suos contra Impium V Vinculum; contra Fraticulos; contra Guilelmum Okam, & Petrum Corbarium. Pseudopapam. Floruit per ann. 1340. Scriptus in Magist. Sent. lib. 4. Quest. in Sac. Script. Serm. lib. 1. Meditationum lib. 1. Epist. lib. 11.

Gerardus Senensis. Aegidianæ doctrinæ ad apices defensor, famosus utriusque juris consultus. Ob singularem scientiam jani vita functus inaudito exemplo solemnis laureatus. Floruit per ann. 1330. Scriptus in Mag. Sent. lib. 4. quest. quodlibeticas, tractatum de principio individuationis ad mentem Aegidij Romani: questiones de intellectu agente: De mortibus Florentiorum lib. 1. De contractibus, & usuris lib. 1. De restitutione lib. 1. De præscriptionibus lib. 1. De usucaptionibus lib. 1. Clementina de hereticis lib. 1. De Begardorum erroribus: questiones ad Episcopos generaliter pertinentes lib. 1. questiones ad Episcopum Senensem.

Michaël de Massa Hetruscus S. T. B. in quadruplici Theologia eruditissimus. Floruit per ann. 1330. Scriptus Commentaria in Genes. in Isalam, & in quatuor Evangel. De Vita Christi Dñi lib. 1. De Passione Dñi ex quatuor Evangelistis lib. 1. De quatuor virtutibus cardinalibus lib. 2. De tribus virtutibus Divinis lib. 1. De meritis, & efficacia bonorum operum lib. 1. Serm. lib. 1. aliqua notabilia, & questiones variæ.

Jacobus de Appamiiis per ann. 1341. Scriptus quest. quodlibet. & questiones ordinarias.

Arnoldus Sanctius Tolosanus S. T. B. & utriusque juris professor, Aegidianus do-

doctiñe defensor invictissimus. Floruit per ann. 1380. Scriptis super Mag. Sent. lib. 4. De prescriptionibus lib. 1. De generibus usuræ lib. 1. De restituitione lib. 1.

Vener. Bartholomæus de Vrbino S. T. D. Parisiensis, Episcop. Vrbinatensis: Vir devotione sincerus, charitate fervidus, scientia grandis, facundia singularis. Floruit per ann. 1340. Scriptis Milleloquium S. P. N. Augusti. Milleloquium S. Ambrosij; opus De bello spirituali; Commentaria in Bibliam, tractatum de quatuor Novitissimis; interpretationes in Evang. Quadragesima, tractatum contra errores tempore Ludovici Ducis Babariae. Redegit in compendium lib. B. Egidij Rom. *De regimine Principum.*

Venerabilis Alphonsus de Vargas Toletanus S. T. D. Parisiensis, sanctitate, & doctrina insignis, Episcop. Oxoniensis, inde Pacensis, tandem Archiepiscop. Hispal. Claruit per ann. 1340. Scriptis commentaria in 4. lib. Sent. iib libris de Anima.

Vener. Simon Baringuedus S. T. D. Parisiensis, constans Egidianæ discipulæ propugnator, Vir probus, subtilis multum, & copiosus. Per ann. 1371. Scriptis in Apocalyp. Divinæ commentaria: De Trinit. lib. 1. De viribus animæ lib. 1. in Priora, & Posteriora Aristotelis lib. 1. De attributis lib. 1. opera quadam S. P. N. Augusti. inconclus.

Joannes de Ripis S. Th. D. per ann. 1426. Scriptis explicationes in 1. Sent. quas compendiavit Paulus Venetus Aug. Edidit Bononiae Theoremata B. Egidij Rom. *De Corpore Christi.*

Joannes Dathus Episc. Imolensis, in doctrina S. P. N. Augusti. & B. Egidij Romani versatissimus. Floruit per ann. 1450. Scriptis de attributis Divinis lib. 1. in Priora Aristotelis lib. 2. in Posteriora lib. 2. de Potentiis animæ lib. 1. Redegit in conclusiones lib. S. P. N. Augusti. contra Faustum; Cresconium, & lib. de Trinit.

Simon de Vngaria prælo dedit Quodlib. Egidij Romani Bononiae anno 1481.

Bernardus Granellus S. T. D. doctrinæ, & facundia celebris, recognovit quatuor priores lib. Physicorum Egidij Rom. ann. 1490.

Egidius Viterbiensis S. T. D. Poëta, & Orator eloquentissimus, Ordinis August. Gener. Nuntius Apostol. Leonis X. ad varios Principes; ejusdem Legatus à Latere in Hispaniam ad Carolum 5. S. R. Ecclesiae Cardinalis, Patriarcha Constantinopolitanus. Floruit per ann. 1500. Addidit commentaria Egidij Romani in reliquos quatuor lib. Physicorum Patavij. Scriptis in tria priora capita Genesios: Commentaria in quosdam Psalmos ad Leonem X. Libellum de incremento Ecclesiæ: lib. Dialogorum: lib. Epist. Orationem eloquentissimam, quam habuit in principio Concilij Lateranensis.

Vener. Anselmus de Monte Falcone Sac. Theologæ Doct. Ord. S. P. N. Aug. Generalis dignissimus, à plerisq. nūcupatus B. doctrina, & sanctitate excellēs, magna cura & sollicitudine correxit, & typis dedit 1. S. et B. Egidij. Rom. Venetiis ann. 1492.

Joannes Baptista de Tolentino S. T. D. per ann. 1525. Correxit, & typis dedit parva naturalia Egidij Rom.

Augustinus Musæus Tarbisinus Divinis & humanis litteris sat expolitus, Paulio III. gratissimus. Per ann. 1550. Scriptis tractatum de distinctionibus juxta intentionem Egidij Rom. Apologiam ad defensionem suæ doctrinæ.

Josephus Pamphilus Veronensis S. T. M. Sacrista Papæ, Episcopus Signiñus. Per ann. 1568. Plurimum laboravit in editione librorum B. Egidij Roman. Scriptis Chronicum Ordinis FF. Erem. S. Augustini usque ad ann. 1575. De origine multarum gravissimarum in Ecclesia cæmoniarum lib. 1. De exorcistis, & antiquo ritu torquendi, & expellendi dæmones lib. 2. Synodus Viccesanam Signinam, quam habuit ann. 1579. De Canonibus Apostolorum, & Epistolis quorumdam Roman. Pontificum eruditam disputationem: De Sacris Ritibus apud veteres Pontifices in conficiendis & administrandis Baptismi, Chrismatis, & Eucharistie Sacramentis lib. 3.

Ioannes Baptista Alovisianus S. T. D. pēt ann. 1496. Edidit **Commentaria** Pauli Veneri in lib. de Generat. & corruptione: ejusdem Veneti libellum de cōpositione mundi Venetijs ann. 1498. **Commentaria Alberti Xaxonis in Post. Ari-**
n. Mediolani ann. 1497. **Commentaria B. Egidij in 8.lib. Physic.** ejusdem **Quodlib. quidem Theorematum De Corpore Christi:** ejusdem tractatum **De esse C̄essentia,**
& causis Cognitione Angelorum Venetijs ann. 1501.

Egidius Bonius Florentinus per ann. 1550. Edidit **Commentaria Egidij Rom. in lib. De causis.**

Augustinus de Monte Falcone S. T. D. Vir doctissimus, & Nostri D. Scho-
lastes peritisimus, qui primum Egidij Rom. Sent. lib. secundò Venetijs ann. 1525.
recudit scholijs ita perpolitum, ut nos vix aliquid sufficerimus adjicere.

Jolianus Collensis Patavinus recognovit, & impressit Exameron B. Egidij Roma, Patavij ann. 1549.

Angelus Roeca Camerinti S. T. D. Sacrista, Bibliothecarius, & Confessor
Papæ, Episcop. Tagaensis, Hebraicæ, Chaldaicæ, ac Latinæ linguæ peritisissi-
mus, antiquitatum perscrutator. Per ann. 1599. Scriptit opus denominatum Bi-
bliotheca Theologica, & Scripturalis, ordine alphabetico ad promptius in-
venienda, & scilicet intelligenda, quæ in Sacram Scripturam à DD. SS. & præci-
pitiis aliquot Theologis elucubrata sunt: Comment. de Sacro Sancto Christi Cor-
pori, summis Pontificibus iter proficiens præferendo: Comment. de Can-
onizatione Sanctorum: scholia in S. Gregorij Magni, ejusque parentum ima-
gines, apre incisas, & à Joanne Diacono scriptas: Oraculum versu heroico pro-
ulgata salute Vrbi Venetae. Divinitus redditæ tempore pestis, adventante aurea
rosa a Gregorio XIIJ. ad Venetos missa: Commentariolum de Nuce ad Inno-
centiam IX. Expositionem in orationem Dominicas alteram breviorem, in
qua multi conceptus septenarij numeri explicantur: Comment. de tribulationi-
bus: Comment. de patientia: Comment. Philosophicum, ac Theologicum de
Cometis: Opusculum de historia, & festivitate Præsentationis Deiparae: Chro-
nographiam de Apostolico Saerario: Comment. dg paricula ex pretioso, & vi-
vifico Ligno S. Crucis Salvatoris Jesu-Christi desumpta: Observations in sex lib.
Eleganciarum. Laurentij Valle, cum apologia contra eundem pro Boëlio de Per-
sonis Divinis: Observations de lingua Latina: Bibliothecam Angelicam omniū
artium, & scientiarum refectionissimam: Comment. de campanis: Interpretatio-
nem obseruarum vocum, quæ apud S. Gregorium Magnum leguntur: Opuscu-
lum de mendaciis, ac de liramentis Poëtarum, & Philosophorum per Sac. Script.
partitum: Opusculum de sacris ritibus, necnon de variis lectionibus Ecclesiasticis:
Speculum humanæ virtutum Climat. Philosoph. Historic, ac Theol. Comment. de SS.
Apol. Petri, & Pauli Prælatione: Comment. de Rom. Pontificis nominibus, ac mu-
scib. necnon de ministeriis eidem præstandis: Comment. de potestate spiritu-
li, & temporali, & de donatione Constantini Mag. Opusculum de Confessione
Sacramentali non præstanta per litteras ad Confessarium absentem: Scholia in u-
trumque testamentum ad ea comprobanda, quæ ex Concilij Tridentini Decreto in
Sacris Bibliis vulgatæ editionis corrigendis, tam linguarum varietate, ac in-
 manuscriptorum antiquitate, quam authoritate, ac lectione SS. PP. præstata fuerūt.
Dænde typis dedit summam Augustini Triumphi Augustiniani de potestate Eccle-
siastica: Commentarios ejusdem in canticum Deiparae, & in orationem Domini-
cam, & in salutationem Angelicam: Itē universa opera S. Bonaventuræ, cuius co-
mentariorum ad lib. 4. Sent. notationibus, indicibusque illustravit. Postremo de-
di publicæ luci commentaria B. Egidij Rom. in 2. Sent.

Dionys. de Sigillo S. T. D. Egidij Rom. interpretexercitatissimus. Floruit
per ann. 1560. Scriptit doctas, & accuratas annotationes in Egidij opera.

Hieronymus Samaritanus S. T. D. per ann. 1617. summa diligentia recogno-
rit, & una cum vita Egidij ejusdem lib. **De regimine Principum** impressit Roma
anno dicto.

Gr̄

Grégorius Falcónius Italus per ann. 1612. Scriptis conciliationem centum locorum controversiarum inter D. Thomam, & B. Egidium Arimini anno dicto.

Guilelmus Farinonus Vicinus S. T. D. per ann. 1614. Scriptis disputationum controversiarum inter D. Thomam, & B. Egidium lib. unum: item conciliationem controversiarum inter hos duos DD. lib. 1.

Paulinus Berti Lucensis S. T. D. per ann. 1617. Scriptis tractatum de monialibus. Castigavit opera Tostati, adjectis Sacra Scriptura, & PP. testimonijis in margine. Castigavit, & addidit quæst. in 4. Sent. libros, & quodlibeticae Scotti: Alberti Magni Theatrum omnium scientiarum. Omnia opera Egidij Rom. curavit imprimi ann. relato.

Enriqueus & Voitherus Germanus Episcop. Ascalonensis per ann. 1630. Scriptis exercitium hebdomadale de Vita, Passione, & Resurrectione Dñi. De jure & iustitia: opus denominatum *Pruins Magdeburgensis*. Edidit defensorum D. Thomæ Aquinatis compositum à B. Egidio Rom. Colonie ann. 1624.

Venerab. Angelus Vancius Ariminensis S. T. D. per ann. 1626. Scriptis discursum circa decem præcepta decalogi: scholam spiritualem, ut Christianus benè vivat, & benè moriatur: De ratione status lib. unum: Defensionem pro sermonibus S. P. N. Augustini *Ad fratres in erem.* Academiam Christianam: Discursum, quomodo laesa fama restituenda sit: Discursum pro regularium tuendis privilegiis: Renovatam defensionem pro sermonibus S. P. N. Augustini: Patrocinium pro tota Religione Augustiniana contra impugnantes ejus originem, & continuationem: De disciplina Clericorum lib. 1. Typis dedit Mag. Gerardi Senensis lib. 2. quodlibetorum: Item tractatum Alexandri à S. Elpidio de Ecclesiastica paupertate: Item tractatum Gregorij de Arimino de impræstantiis, & de usura: Itē notabilia pro nova impressione ejusdem Ariminensis ad usum modernū: Item commentaria in secundam secundæ Petri de Aragon: Item tractatum de cambiis Petri Fabriani Januensis: Item lib. Egidij Rom. *De humana corporis formatione* Arimini ann. 1626.

Pertus Damasus de Coninck Belga S. T. D. per ann. 1646. Inter alia sui monumenta edidit quodlibeta Egidij Rom. Lobanij ann. dicto.

Josephus à Villanova Solanensis S. T. M. Complutensis scriptis Logicam, & Physicam, necnon promptuarium de Praesentia Dei ad mentem N. Egidij Romanii Compluti anno 1670:

Fulgentius Lafosse Tolossanus S. T. M. scriptis Theologiam Augustinianam juxta genium S. Thome, & B. Egidij Tolosæ anno 1676.

Fridericus Nicolaus Gavardi Mediolanensis S. T. M. & Majoris Neapolis Regij Collegij Regens, & nunc in Archigymnasio Almae Romæ Vrbis Sac. Scripturæ interpres, in disciplina S. P. N. Augustini versatissimus, ejusque mentis indagator acerrimus. Scriptis in quatuor Sent. libros juxta Orthodoxam ejus doctrinam à F. D. N. Egidio Columna expositam lib. sex, quos Neapolit. & Romæ typis commendavit, quibus Egidianam Scholam maximè illustravit, & universali Philosophia citissimè elucidare non disfidimus.

PROS

PRO LICENTIA ORDINIS.

REVERENDISSIMI PATRIS NOSTRI MAGISTRI Fr. NICOLAI
Serrani totius Religionis Eremitarum S.P. N. Augustini Generalis dignissimi congratulatio-
nis Epistola ob hujus operis editionem ad R.P.M.Fr. Antonium de Aguilar directa.

REVERENDO Patri salutem. Relatum est Paternitatem vestram insigne, ac laudabile suscepisse opus, novæ scilicet Nostri Egidij impressionis ab omnibus diu exoptata, à paucis autem tentata. Hinc Paternitati vestra gratias per nos deberi intelligentes, id ex animo execquimur, rogantes, ut incepta pro virili urgeat, & prosequatur, multum à Deo O. M. præ-
mij, multaque ab universis laudeni consecuturus. Cui & ncs, ubi profuturam nostram operam arbitremini, præstabimus omni, quo oportet studio, magnoque affectu, cunctoque ad ope in ferendam tam insigni conatu excitabimus, sicut certè debetur: & in hanc rem Patrem Provinciale monuimus, ut ipsem ope-
ri sua ope, quoque studio faveat, & cæteros ad id agendum alliciat, nihilque,
quod suscepsum labore promovere possit, prætermittatur; & Deo O. M. gra-
tiam ad futuram confidimus, & precamur. Diu benè vale. Romæ 17. Septem-
bris 1699.

Paternitatis Vestrae

Amantissimus

Fr. Nicolaus Serranus Generalis.

P. M. Fr. Antonio de Aguilar.

CENSURA REVERENDISSIMORVM PP. MM. IN SACRA THEOLOGIA
jubilar. Fr. Joseph Leonis Exsecretari Generalis, & Fr. Michaëlis de la Ricca
Exconfessoris in hac Granateni Provincia Ordinis Minorum de Observantia
Divi Francisci in Regali Divi Petri cœnobio Cordubensi.

CVM ex commissione Perillustris Domini D. Joannis Antonij à Victoria S. Cordubensis Ecclesiæ Canonici, hujus Diœcesis Provvisoris, & ab Eminentissimo Domino Cardinale Salazar Vicarij Generaliis eviden-
dum suscepimus Commentarium Praclarissimi Patris, ac Doctoris Egidij Romani in 1. Sentent. quod Aurelius Cassiodorus de Aurelio Augustino, id nos de hujus verè aureo, augustoque filio venerandum reddimus testimonium, quod videlicet reverè fuerit, & ex leonino hoc ungue in reliquis fallere appareat: Litterarum omnium egregius Magister, quodque in ubertate rarum est, cau-
tissimus disputator; decurrie quippe tanquam fons purissimus, nulla foce pollitus, sed inte- In Pref. super-
gritate fidei perseverans, nescit hereticis locum dare, ut se se possint aliqua collusione Plal.
defendere; totus Catholicus, totus Orthodoxus invenitur, & in Ecclesia Domini suavissimo
nitore resplendens, superni luminis claritate radiae.

Sed & rotundè in eundem quadrant terrena illa epytheta ter Magno Au- Lib. 3. de Sa-
gustino, Ecclesiæ trimegistro à Claudio Mamerto tributa: Chrysippus argumentandi tatu Animæ;
virtute, Zenon sensuum subtilitate, Varro voluminum magnitudine. Nam Sabellico teste, Tom. 1. En-
Egidio post Aurelium Augustinum neque plura quisquam in Divinis scripsit, neque accu-
ratus. Quadrat & Magni Parentis, Maximique Doctoris in generosum pullum, nead. sept.
ad primigenium discipulum percelebre illud encorniuni, Ruperti exaratum ca- lib. 9.
luno: Ille est columna, & firmamentum veritatis, & verè columna nubis, in qua thronum Lib. 7. de O:
sum posuit sapientia Dei. Neque enim aliter per quatuor jam sœcula meritò conferuntur sancti cap.
vasset DOCTORIS FUNDATISSIMI titulum, jam olim ibi à Sorbona tributum, 19.
terramque ab Angelica, Seraphicæ immediatam lauream ibi fuisset adeptus: Ex Tritem.
se potè Qui nihil ediderit transverso calamo, aut censoria virgula dignum. apud Cor-
Si qua ergo tantilli nos Doctorem tantum, ultra quatuor jam sœcula Or- nel. Curtium
bl

bi Catholico interpretabili habitum, immo Augustinianæ Scholæ interpretabilem Principem penè à triginta ante obitum annis solemniter totius Ordinis calculo decretum, hujusque intemeratum, innumeraque sapientum prole fecundum, vel minima auderemus censura iniurere, nos potius sciolos, ac temerarios, vel invidos, & efrontes proderemus. Censura ergo nostra hæc est, Egidium, & hoc ejus in 1. Sent. Comimentarium omni prorsus carere censura: unde satis commissio muneri factum iri putavimus, si novæ, quæ sub prelo est, editionis exemplar nobis exhibitum cum veteri editione Veneta de anno Domini millesimo quadrigentesimo nonagesimo secundo exhibita pariter conferremus, ut per loca plurima serio contulimus, & ubique fideliem invenimus. Quod enim integrò Doctoris textu ad unguem retento, clariori methodo, elegantioribus typis, iisque correctissimis prodire gestit opus, ejus veritati non derogat, sed splendori confert, majorique legentium utilitati, ac voluptati. Et merito quidem; ut Praeclarissimi Authoris tam probati, quam vetusti, ejusque emerita

Psal. 102. v. scholæ pro novo adventante seculo, renovetur ut Aquilæ nunquam antiquanda juventus:

Hoc autem tantum abest ut scholis reliquis, vel prejudicio sit, vel querelæ futurum, quin potius ipsis fore debeat pergratum, quia & proficuum. Quidni enim, si fundarissimam Egidius condens scholam, ab Angelico sui Magistro dissenserit in quibusdam (ut Aristoteli quandam, quod in Ethicum proverbiorum abiit, amicus Plato, sed magis amica veritas) cum tamen tanta id animi depressione, ac modestia fecerit, ut amplius illum refragando extulerit, quam suffragando valeret: obtulisti quippe solitus, quod ipsum in his præcisè non sequeretur, in

Ex predi& o. quibus ingenio impar nec mente inesse quebatur. Quis & si quid eidem scholæ Curtio, detraxit et Angelicæ, plus proculdubio ei contulit, cum in Parisiensi Academia adeò periclitantem, ut ab ea jam jam proscribenda videretur, eruditissimo, fidelissimo; & ineluctabili defensorio in lucem edito, nutantem illam authoritatè firmavit, in primo gradu, pristinoque splendore retinuit, in evum usque mansuris. In juniores vero Scholas, Scoticam nostram, & Medianam, nec invidus esse potuit; nec hostis haberi valeret (quoniam etsi utcumque talis dicendus veniat, novit utraque cum Romanis: Noscere vel in hoste virtutem) immo, ni fallimur; & germinaturæ Scoticæ non pauca semina jecit, & Mediaæ exortituræ ante lucana fax quoad quædam ipse prævivit. Cum vero suz invictus Alexander Partem Cornelium Curtium Magni Macedonis Historiographio tam elegancia parem, quam nomenclatura synonymum, elogias tenet fortius, supervacaneum erat contra Horatianam sententiam, lumenque innatum: In Syria ligata ferre: at nihilosecius in præcitatum ditissimum Egidiane famæ gazophylacium (devoti sibi, suisque) Minoritæ duo totidem minuta militimus, quæ sequuntur.

Apud D. Hie- Primum. In Heroibus quidem maxime locum habet pervetustum illud Pen-
ro. contra tameron, sacris æquè, ac profanis abundè comprobatum historijs: Conveniente
Pelagian. que rebus nomina sepe suis. Ut autem in Cordubensi celeberrimo Philosopho quidam putant, non solum nomen, sed & cum cognomine agnomen in simulacrum prætulisse virum, seorsum vero miras ejus proprietates; ita ut quasi antonomasticè ab insigni luce Lucius, à soliditate moralium sententiarum Eneus, & à supremo fato Seneca, id se necans, tam emphaticè, quam prognosticè fuerit indigitatus: ita planè Authori Principi, de quo est sermo, aecidisse putamus, Egidium; videlicet, ab Eidge dictum (quæ vox & medullam, seu cor arboris, & scutum significat, præcipue Africanum) non tam quod à parentum aliquo, vel baptismali patrono nomen fuerit mutuatus, quam quod significatum probbarit tandem eventus: totius namque Philosophie, ac Theologie tam integrè, quam

Sup. 7. v. 13. avidè haustâ medulla, eam ex cathedra, & calamo abundè propinaverit, & Quam sine fictione didicit, sine invidia communica: immo ubi mere probabilitas tractat, topicè quidem arguit, sed penè analyticè ad objecta responderet, & ob-
jectibilia præoccupat. Quid mirum? Cum ubique Africana, domestica, paren-

cali scutari usq[ue] idem incedat, ita ut n[on] emoriter Augustinum tenuisse videatur; eorumque ipsius ingenij consuulis filiali penetrassis sagitta. (De quo ulterius ad cetera) Veramque ergo significatio[n]e absolvens, quam a parentibus accepit magni nominis umbram, sapientiae lumine eo amplius conspicuant residit, quod & propriam, ab alijs quidem nominatus, sed a se factus Aegidius.

Nec dispart certe energia dictus ipse ROMANVS, qualem habuisse ortum ab Vnde patria, terrena felicitas fuetur; at evasisse & fidei, & fidei validissima defensione Rōmānum (quod caro & sanguis revelare non potuit) cælestie fuisse videtur taciti oraculi fatum, reapsè donum. Tandem idem COLVMNIVS ^{Matt. 16. v. 17.} aggeminatus, ut qui a Romanis Principibus clarissimum traxit originem, ac pro Aeneate Columnam, basi firmata, in cælum erectam, & capitelli in biancem in superpensam coronam: ille vero in adeò heroicam sapientiam gentilium translatis, ut de terreno cælesti reddiderit, cum a Scientifica bassi Fundatisimus audiat ubique; a Columnæ vero, tum rectitudine, tum rotunditate requisita, ac erectissimæ scholæ pro capitello sit, cui principis corona propendet.

Jam pro secundo sibi persolvendo potius, quam offerendo minuto, quod, quantisque Magnus Aegidius præfulserit animi dotibus, munisque (præter Doctorale, etiam gravissimis, quæ tantæ sapientiae accumulant auctoritatem, ad duos pendorem, ac lectorum dum benevolentiam conciliant, aviditatem excitant, compedio innuimus. Fuit ille a pueritia morigerus, ab adolescentia condatus, et juventute Augustinianus Eremita, pietate clarus, modestia, exquisitus, studiis indefessus, ingenio perspicacissimo, ac indelebili præditus memoria: dignus undique, qui ab Angelici Aquinatis ferula, & a Magni Pattis Augustini regula summis Theologicis, summa que virtutis in simul laureatus Doctor evaserit. Hic Philippo Pulchro Galliarum Principi sacropædagogus primum, dein

^{Ex Eloc.}
gaiste ante
diæo.

que eidem ore tenus, posteris vero Regibus (De regimine Principum evulgato libello), christianissimæ politiaz dedit normam, mirumque adhuc superstes dem, & Goet collegit fructum, in Curia Luteriana præcipue. Totius deinde sui ordinis Genesalatū ram sedulus, quam invitus, sic gesit, quod Nunquam plus incrementi accepit Ordo Augustinianus, quam sub hoc Profecto, quem a sapientia, & sanctitate, duabus profecto re-Brovio ad ann. 1187.
ligioris genitis, totus Orbis venerabatur.

Inde etiam obtinuit (quod vix quanticumque plures a refragantibus hinc Principibus, illiac Doctoribus obtinere potuissent) libro tamen apologetico, quo D: regimini Pape inscriptis, quo adeò validè Cœlestianam probavit validam, ac Bonifacij VII. successionem legitimam, ut qui parum aberat, quin a Roma- na deinceps sene fide, ex tunc firmiter, ac pacate Ecclesiæ habendas fuerit moderans. Quare ab hoc Bonifacio benefactor ille & Bituricanis infulis Primate Aquitanie coheres status, qualiter Augustinianæ sua domini præesse iam noverat, & præfendo profuerat, Bituricensis diligentiam habuit æquæ exactam, atque proficuum: inno & totius Ecclesiæ Catholicæ, cum œcuménico Viennensi Concilio assedit sub Clemente V. paulò tamen ante a prædicto Bonifacio in S.R.E. Cardinali electus (ut strenue emerita decoraretur púrpura, eamque vicissim ipse coaddecoraret) sed Pontificis morte interveniente non proclamatus, succe- deretque suæ non immatura, quin imò toto vitæ decursu maturata, a basi Theologicarum virtutum ad D[omi]n[u]m ipsum, per columnam Cardinalium ad cæli cardines, per coronidem vero heroicarum moralium ad immarcescibilem corona pie creditur evolasse Columnius, Avenione sepultus, sed Parioses dein translatus: unde huc Epitaphium ejus transferimus, quod ex eo constet premisi duplaci locuples gratum minutus pauperculi pro Aegidiana clarissima & sapien- tia, & sanctitudine.

Hic iacet (ubi amplius illuxit, qui inde maximè sibi ipsi posthumus supervivit, cuius supersticium librorum catalogus paginam excedit) aula morum, vita munditia, Archiphilosophia Aristotelis perspicacissimus Commentator, claris, & Doctor, Theologia lux,

*In lucem reducens dubia, Prater ÆGIDIVS de Roma:...: qui obiit Anno Domini 1518.
die 22. mensis Decembris. Cui etiam non minus, ni forte & amplius, arridet ep-
gramma in vel parem, vel supparem condiscipulum, & Coereditam Augu-*

Ez eodem innum Triumphum concinæ, & concinnæ adinventum:

Triumphi

eleg.

*(Magne Tri-
umphe).*

Aut Paeris Augusti subiit aurea pectus,

Pythagore sensu (Ægis alumna) tuum:

Aut tibi postrema quondam moriturus in horis

Et genium liquit, ingenium que suum.

*Tandem præhabitam editionis, quam operis approbationi omnimodæ, &
respectivè Authoris Fundatissimi pusillo elegio, ut proprio judicio, salvo melio-
ri, subscribimus in Sancti Petri Regali Cordubensi Minorum Observantum Co-
nobio, die 15. Novembris 1699.*

*Fr. Joseph à Leon Sacra Theologie Lector,
& Exsecre. Generalis.*

*Fr. Michaël de la Ricca Lector Jubilans,
Excusosque Provinciae.*

LICENTIA ORDINARIJ.

NOS Doctor D. Joannes Antonius à Victoria Canonicus Sanctæ Ecclesie Cathedralis hujus Civitatis Cordubensis, Provisor, & Vicarius Generalis ejus, & totius Episcopatus ab Eminentissimo & Reverendissimo D. D. Petro Divina misericordia Sanctæ Romanæ Ecclesiae Presbytero Cardinale Salazar Domingo meo Tituli Sanctæ Crucis in Jerusalem, Episcopo hujus Dioecesis, & Regis Consiliario &c. Recognito psimo B. Ægidij Columnæ Romani libro super Mag. Sentent. queat nunc in lucem edit admodum R. P. M. Fr. Antónius de Aguilar in Regali Conventu Divi Augustini de Gratiâ hujus Civitatis, Diffinitor Barœcia Provincie, & Sancti Officij Inquisitionis Qualificator, & inspecta Censura admodum RR. PP. Fr. Joseph Leonis Lectoris Sacrae Theologie, & Fr. Michaëlis de la Ricca Lectoris Jubilati in Regio Divi Petri Conventu Ordinis Minorum Divi Francisci: & quod nil continet alienum à nostra Santa Catholica Fide & rectis moribus, licentiā concedimus, ut ipsis mandari possit, & mandetur in quocumque hujus Civitatis prælo, & dehinc in lucem edatur dictus liber. Datum Cordubæ die 24. mensis Novembris anno 1699.

Doctor D. Joannes Antonius à Victoria;

De mandato Dñi Provisoris

Andreas Martinez Balcarzel.

SVM

SVMMA LICENTIÆ REGIJ SENATUS.

HABET facultatem Mag. Fr. Antonius de Aguilas Augustinianus Provincie Boeticae actualis Diffinitor, & sancti Inquisitionis Officii Qualificator reimprimendi (inter alios) librum primum super Mag. S. Beati Egidii Columnae Romani, Archiepiscopi Bituricensis, & Sancte Romane Ecclesie Cardinalis; ut latius constat ex privilegio Regali dato Matrii die 24. Octobris, anno 1697. coram Joseph Francisco de Aguiriano.

CENSURA REVERENDISSIMI P. M. F. FRANCISCI DE AVILES ORDINIS S. P. N. AVGUSTINI CASTELLÆ PROVINCIÆ, & in Collegio Incarnationis Matriensis emeritissimi studiorum Regemis.

IUSSV Regij, ac supremi Castellæ Senatus legi prælo datum recenter volumen super primum librum Magistri Sententiarum, Authore Nostro Fundatissimo D. Egidio COLVMNA Romano, Archiepiscopo Bituricensi, & S. R. E. Cardinali, à N. Rmo. P. M. Fr. Antonio de Aguilas Boeticæ Provincie Augustianæ Diffinitore actuali, & Sanctæ Inquisitionis Qualificatore, fidelissimè cum vetere exemplatum, Ingenuè loquar. Mente semel, iterumque revolvi centuræ an virga sit commissa mihi minimo, licet devotissimo, ex discipulo Eminentissimi Authoris? (a) Non est discipulus super Magistrum, Omnium docet Maximus; virga autem censoria supra est quod judicat opus. Ergo benevoli supervenienti Senatus gratulandæ. (b) Indulgentie istud est, non judicij. Quid enim Fidei Catholicæ dilectorum inveniri, judicarique poterat, minusve regendis moribus apertum, in opere Doctoris, quem merito, tot post probatissima volumina edita, saecula Purpura vestit, & scientiarum celeberrimum Sorbonicum Emporium D. Fundissimi. (c) Encomio decoravit; tandemque fidelissimi discipuli Praceptoris Angelici? Cujus è viva vocis cristalino fonte potavit, & puro corde retinuit; eus enim Trithemius lapidet; clarissimas aquas aperto, nec nō edito Marte defendit, ne audax impudens que earū quidā reprehensivus. Oroniensis calamitus immundus perturbaret. Jure ergo Fundissimam COLVMNAM, & Aquinatem ANGELVM sibi Antesignanos elegit; instar Dominici Populi, (d) Augustinianos, ut in via sapientiaz ducatur. Vbi enī COLVMNA hæc desit, ANGELVS sequatur Aquinas, Sacer Noster Ordo statuit. (d) Ferè nobis hucusque defuit duætrix ista COLVMNA, edax enim, rapaxque Exod. cap. tempus vokimina alia abscondidit, alia devoravit; si qua tamè sacre Theologia reliquit, potius (fas dicere) rædium, quam studij desiderium conciliabant; antiquissimè enim characteribus edita, vix intelligibilia, quia fermè illegibilia videbantur. Zelo en Augustinianæ gloriæ zelatus sapientissimus Editor, non horrens, sed abhorrens aliquorum linguas Insipienter clamantium Recedant veteræ, non sunt omnia.... opera Scholastica: insipienter, inquam, quia (f) Sapientiam omnium antiquorum exquireret sapiens, Nobis presentat Thesaurum hujus COLVMNÆ aurea super bases argenteas Sententiarum Magistri collocata, Fundatisimique Doctoris (h) Fundatissime eterna supra PETRAM solidam PETRI Lombardi trulla rectissima nixa. Me- (f) rito ergo absconditum hucusque Thesaurum, & sicut cum Gregorio (i) loquar) Eccl. cap. In agro disciplinæ cælestis Augustinianæ ab Editore inventum, iterum non abscondit, sed generose pandit, Divi enim Gregorii præcepti memor, humiliisque servator, non sibi, sed COLVMNÆ quærie laudes. Ideò ergo utrique debentur, Eccl. ibidem Quis verò dignas solvit Purpurato Magistro pro semihata doctrina? Minimùs ego n. 24. ex discipulis, & confratribus ejus, nec proferre possum, nec potens proferrem; nil (i) epim prodesset Encomiastes, quia Laudis in ore proprio non laudas. O gloria Protoparentis sapientissime Filli, emines qui ceteros inter, Honorificentiaque Populi nostri (l) Laudes te alienas... extraneas, Eruditissimum Sabellicum audi: Post Aurelium Homil. 11. Augustinum, neque plura quisque in Divinis scriptis, neque accuratius Egidio COLVMNÆ in Evang. Quid amplius! Corcæ nihil, dum miraculum COLVMNÆ sacra Augu-

(1) *stilo in Parente Ecclesiaz renovato, (n)COLVMNA in Egidiāa propagatur;*
Prover. cap. (o) ejus ergo ductu, die, noctuque scientiarum viam percurremus recto tramite,
¶ 7. n. 2.
 (m) *quarum profunditate, & (p) Aqua sapientie salutaris Sicco pēde permeata, Ca-*
Sabellicus tholicorumque adversariis demersis, filiali Augustinianæ COLVMNÆ debi-
tom. 2. tum obsequium præsent scholastici grati. Simulque, non semel gratulandum
Ennecadis 7. maximo labore, quo Reverendissimus Editor opus hocce, alias pulchrum, pul-
lib. 9. chrius tamen, quia politum, & ab omnibus vētustissimi præli defēctibus depu-
 (n) *ratum, additisque remissionibus ad Nostros sapientissimos Magistros Egidiāa-*
Ecclesia in nos, offert Theologiz facultati; dum enim hujus COLVMNÆ auctæ, (q) Dotoris,
oratione p. nempto, sapientia fulgentis Amore correptus, noviter illum facit splendescere Or-
Aug. abi, omnium nec corda gratissima rapit. Ergo venerandus ubique, gratesque de-
 (o) *Exod. cap. bitas det illi nostra cohors, interim pars, licet turbæ sim minima, reddo: vi-*
 13. *deantque, precor, clarat cetera volumina lucem; (r) Non enim sub modo, sed su-*
 (p) *Eccel. cap. 15. pra candelabrum collocanda est Egidiāa lucerna, Primaque magnitudinis stella Fir-*
 mamenti Augustiniani à Sole Protoparente illuminata, Vt luceat omnibus, ex qui in
 (q) *Domo sunt Minervæ sacræ, & quem prior est mirata, sequens miretur ætas. Pre-*
Glossa Ord. cesque simul fundo Regij Senatus ad aras, ut communi Theologoygi ultim-
Columne au. ti hoc opus concedatur, quia NON PLVS VLTRA Columnam Egidiāam, (l) Et po-
res sapientia riūs linienda cedar, eratque servanda cupressu, quād levibus his follis commendāda. Sic
fulgentes. censeo. (Salvo semper meliori judicio.) In Augustiniano Incautōnibz Collegio
(vulgò de Doña Maria de Aragon) Matriti die 13. Decembris. Anno Dñi. 1699.
 (r) *Fr. Franciscus de Aviles.*

TAXATIONIS SVMMĀ.

A Dominis supremi Senatus Regij Castelle sancitum fuit unamquamque hujus dilarī pha-
 turam venditari posse octo dipondiis, Et non ultrā: ut ex eorum videri licet decretu
 Matrii expedito, die 15. mensis Decembris. Anno 1699. Et certificatione Dñi Josephi Fran-
 cisci Aguiriano Regis Secretarij.

ERRATA SIC CORRIGE.

PAG. 41. col. 1. D. linea 4. v lubilia, lege volilibia. **Pag. 94. col. 1. B. 14.** incudit, lege ingudic-
 tam, lege materiaſti. **Pag. 141. 1. d. 3.** habent differentiam, lege habet. **Pag. 227. 1. a. 8.** Pa-
 tre, lege Pater. **Pag. 149. 1. d. 9.** ad omniem oppositionem, lege operationem. **Pag. 180. 1. b. 11.**
 quare Pater, lege Patri. **Pag. 318. 1. B. 14.** ingellitmus, lege intelligimus. **Pag. 341. 1. a. 1.** charita-
 tem habent, lege habet. **Pag. 350. 1. c. 2.** non solum est infinitus, lege non solum non est infinitus.
Pag. 365. 1. c. 1. defectum, lege per defectum. **Pag. 369. 1. b. 9.** substractio, lege subtractione. **Pag.**
370. 1. d. 11. quando, lege quin. **Pag. 372. 1. a. 1.** equus non est aliud, quād falsus equi, lege equi
 non est aliud, quād falsus equus. **Pag. 434. 1. a. 15.** exprimunt ipsum, lege exprimunt sicut ipsum.
Pag. 527. 1. b. 1. aetum naturæ, lege aetum natum, &c. 1. &c. 5. aptus purus, lege actus purus. **Pag. 529.**
2. c. 8. ex hypothesi, lege hypothesi. **Pag. 557. 1. d. 3.** Filum, lege Filium. **Pag. 591. 1. d. 8.** indi-
 stincta, leg. in distincta. **Pag. 597. 1. a. 10.** quia amor significatur, leg. qui amor, quia significavit. **Pag.**
617. 1. b. 13. eadem inertia le, lege inter se. **Pag. 618. 1. 1. ult.** simpliciter ratio, lege rea. **Ibidem. 1.**
1. 8. est aliquid, lege ad aliquid. **Pag. 633. 2. a. 7.** alia ratione, lege à ratione. **Pag. 634. 1. 1. 8.** per-
 eundem, lege pro eodem. **Pag. 637. 1. d. 1.** inheritiam, lege inertiam. **Pag. 638. 1. d. 10.** si diapha-
 nitatem, lege diaphanitatem. **Pag. 649. 2. b. 13.** quamlibet, lege quamlibet. **Pag. 651. 1. b.** potest esse
 esse, lege potest esse. **Pag. 651. 1. d. 5.** creata immutabilis, lege mutabilis. **Pag. 666. 1. a. 11.** cogni-
 tio vili, lege vilium. **Pag. 672. 1. c. 3.** immutationis, lege imitationis. **Pag. 687. 1. c. 1.** quodd situm legi-
 si tunc. **Pag. 689. 1. b. 13.** qui continens, lege qui contineat. **Pag. 693. 1. b. 14.** imaginis, lege magis. **Pag.**
711. 2. b. 8. spatio requirebatur, lege requirebat. **Pag. 719.** significare...significationem...signifi-
 care, lege signare...signationem...signare. **Pag. 720. 1. 1. 1.** cum desinit esse in corpore ut for-
 ma ad hoc, lege si cum desinit esse forma, desinit esse in corpore: non instantaneus autem, sic cum
 desinit esse in corpore ut forma, adhuc. **Pag. 743. 1. b. 2.** non excedit, lege non excedunt. **Pag. 744. 1.**
b. 6. prosciat, leg. prospiciat. **Pag. 750. 1. c. 1.** circa Deum, lege circa Deum. **Pag. 761.** in resolutione di-
 stinctionem, lege distinctionem. **Pag. 764.** in resol. consiliatur, lege conciliatur. **Pag. 768. 1. d. 4.** mal-
 tosum, lege malofum. **Pag. 767. 1. c. 3.** fiat, lege stat. **Pag. 771. 1. b. 10.** cederet, lege crederet. **Ibidem.**
2. 1. propositionis, leg. positionis. **Pag. 787. 1. c. 4.** quid vult, leg. quidquid. **Pag. 790. 1. b. 6.** &c. 10. di-
 temus, lege Deus. **Pag. 793.** in resol. accipiat, lege accipiat. **Pag. 800. 1. b. 10.** plures, lege pluries.
Pag. 815. 1. d. 5. primordialiter, lege primordialiter. **Pag. 843. 1. c. 4.** causis, lege causis.

De mandato Senatus Regij revidi hunc librum Eminentissimi Cardinalis Egidiāa Romani in I. Sent. Cui hiendis respondet suo exemplari: Matriti die 15. Decembris. Anno 1699.

Lic. D. Joseph del Rio.

AD

AD LECTOREM.

NON NOVAM LVCEM PRODIT ÆGIDIUS ROMANVS,
antiqua Augustinianus lampas, quæ paterno Magni Au-
gustini jubare proprijs accentis, olim ejus Eremiticæ fa-
miliæ præluxit, totamque Christi Ecclesiam col lustravit.
Primo, & sequenti saecula irradiationis sæculis, quæ nostræ
salutis fuere decimum, tertium, & decimuræ quartum,
multos Orbi notissimos habuit præclaræ disciplinæ ecclia-
cos, & lequæcess per omnium ora runc volitabat Ægidius,
miris eum plausibus Theologiæ Primates decantabant,
opera evolvebant, opiniones propugnabant, sensa intropiebant, nō apices, ut
veri judices obserabant: sed temporis elapsu, quia sic fert honinum instabilis
genius, ut nova arrideant, vetera fasidant:

*Vilia sum nobis quæcumque prioribus annis
Vidimus, & sorde quidquid spectaculus olim.*

Calphurn.
Ecc. 7.

Tanti Doctoris repente sensum discipulatu, doctrinæ simul emerita ce-
lebritas elanguit. Juvit maximè librorum inœpia, nam perversta impressione
latè dispersa, præla non successerunt, vel incuria nostrorum, quæc certè decebat,
jurati Preceptoris notitiam prolatare, vel (quod verius judicamus) suumpruum
defectu, quos valde copiosos vasta foliorum molles exigebat: deficientibus er-
go, raro ne disquisitis, commentarijs, quia incompta studiosis aberat doctrina,
poenè fuit, Ægidianum magisterium absoletum, lux nostra ita ob-
dubilata, ut qui quondam Prora, Pupis, Princeps, Theologorum meruit di-
vulgarj, qui (ui) si oraculum, pro Romanæ Iedis pace Dictator, Bonifacius, pro
Iaco Magno Thoma contra corruptores Patronus incorruptus, à Seraphico Ordi-
ne in Petruñ Ispanem exoratus, agonista, orthodoxæ literaturæ non semel
primis tenuit, Vrbi, & Orbij secundas iste, iste sic defloruit in scholis, ut vel igno-
ratus omnino fileretur, vel forte è gregariis tumultuarie unus citaretur; jactu-
ram Magistri diu Augustinienses lamentabantur, & quasi justa ad solamen exc-
quentes, aliquot sententiaz sectim ubilibet repertas obserabant, ut ijs honoris-
sè allegatis, sajtem hac pusilla Ductis commemoratione solarentur. Enim ve-
ro præsenti sæculo respirant, sæcla, Ægidiana, nam veteris Castelke ac Boetica
Provinciæ, libris operosè obtentis, Ægidium longa oblivione sepultum excine-
rare tentarunt, ad ipsius mentem Logicam, Physicam, Theologiam disputando,
privatum ad subsellia legendo, publicè in thesibus defensando, tan fœlici auspi-
cio, ut transcriptis materijs, non nullis prælo datis lucubrationibus, ultero citro-
que transvectis, brevi per Hispaniam fundamentalis doctrina resonavit. Attamen
In nostris adhuc lamentatio perseverat: nam plures cathedralæ senier Ægidianas
gratulabantur sine Ægidio, fidentes nimirum interpretationum judicio ac citatione,
cum sine ipsius textu contuerintur: quapropter enixè expetiscunt copiam Prä-
ceptoris, ut doctrina in suo fonte delibantes singuli pro suo marte ejus intellige-
tis deludent, sensa deponant, dubia enodent, antilogia combinent, grataque
interpretationum varietate exornent, & promoteant. Tam præfustis ergo vo-
tiis obsequentes hoc opus aggressi sumus, sperantes eidem profuturum nostræ
Augustinianæ Religioni, ad cuius emeritum decus toto nixu collimamus; pro-
futurum etiam Catholicoliterarum cœtu, hac enim temporum intemperie
non pauci à proprio cerebro exorti Magistri, quæ sua sunt, non quæ Iesu-Christi
aucupantes ab hereditario veritatis pastu oves avertunt, ut ipsi excoigitatæ no-
viratis plausu turgescant, curiositatì propinuant, ut vanitati indulgeant, ac quo-
se veteribus præferant, venerandos canos impiè proculant: accidit (Eheu) quod
præfigebat Isaias: *Tumultuabitur puer contra senem.* Hos Job vel patientissimus to-
lerare Isai. 30.

Job. 13. letare haud potuit, eosque praesignans fugitavit: Fabricatus est maledicij; & cultores peruersorum dogmatum: utinam taceretis, ut putaremini esse sapientes. Contra istos veteratores, qui in dies serpunt vulpinantes, vineamque Sabaoth claudiculum demolientes, veteranos excusitare, eorum scripta blattis excutere, naturè dictata perpendi perhecessum est; ne devia subtilitate illectum vulgos terminos, quos Patres posuerunt, transgrediatur, in periculisosque diducatur anfractus: Domino per Jeremiam, reclamante: Interrogate de semitis antiquis, que sit via bona, & ambulate in ea. Fore igitur proficuum publicæ utilitati nostram editionem speramus: in ea (bone lector) invenies antiquam, sanam, solidam, sibiique perpetuo coherentem sententiam: invenies, quod in Labieno commendabat Seneca, colorem orationis antiquæ, vigorem novæ. Invenies Philotophorum, Ecclesiæque Pattum peraptam cui libet materiarum eruditioem, præceptum Augustini indecessum studium, eusque medullitus individualum, ut quod de rictore Sparso Porti Latronis discipulo ajebat Seneca, quod, scilicet, Vtetur suis verbis, Latronis sententia: Ia ipsum in nostro Aegidio mirari non desinas: utitur equidem suis verbis, Augustini vero sententiis. Stylus simplex & perspicuus, nam Doctrina prudentium facilis: Inquit Salomon, cui Montanus accincti Simplicitas, veri studium, obsequiumque, fidesque Grata Deo, & crochis commode temporibus.

Mont. mo. Prout vñluimus hoc opus accurate edolavimus, nam exemplar carie pœhè obtritum, ac instar veterum characteribus incomptum, attente perlègimus, fideliter transcriptus, multoties recognovimus, ut inoffensum luci daramus. Antiquatas breviationes, quæ legentibus negotium faciebant, exaratis ad apicem verbis, extricavimus: S. P. N. Augustini testimonia ad Patavinam nostri temporis perpolitam impressionem restituimus: Authorum & sacrae paginæ citationes ad marginæ attraximus, ibique sparsim affiximus aliquot scholia, & summiola, facilitiori textus intelligentia, perjucunda: questiones non in minus principales, sed in articulos subdivisisimus, in quibus remissiones ad aliquos ex nostris Doctordis assecras, & ad quæsita resolutiones adiecimus pro breviori sententiae captu: quibus exequendas quot sumptus expendimus, quot molestias exantlayimus tibi audiro exòlum, nobis recensore superfluum. Prælum congruerit prælum nominabimus: acriter enim dñmicationem est cum mendis, ubi rara victoria, non parum cuncta typographis, ubi magna patientia, nos scpius, quâdria folia, incuria, quâdri trabe prementibus: exin quod laboriosus conquerimur, post tot prolixas curas, tibi adhuc curandum circa errata relinquentius: quæ forsitan in pauciora abire, ni arduum quoddam studium, lebricum sibi vindicando tempus, ab incepto penso nos arripiens, in patriam transtolisset. Supremo Domino Jesu-Christo, cui noti, & pro cuius gloria auspicari sunt, labores consecramus, ipsoque adjuvante non deterriti, post primum librum sententiarum, qui est præ manibus, secundum ex ordine, & ad quartum usque vel nascquam ante excussum tibi pollicemur.

Ovid. lib. 3.
trist. eleg. 1.

Da placidam fesso (lector amice) manum.

INDEX

DISTINCTIONUM, QUÆSTIONUM, ET ARTICVLORVM.

PROLOGI QUÆSTIO J.

Art. I. Vtrum omne, quod consideratur in scientia, sit subiectum? Fol. 5.

Art. II. Vtrum Theologia scientia com-
munitate vel specialis sit? 7.

Art. III. Quid sit subiectum in Sacra Pa-
gina? 10.

PROLOGI QUÆST. IJ.

Art. I. Vtrum Theologia subalternetur ali-
cui scientiæ humanæ? 13.

Art. II. Vtrum Theologia subalternetur
scientiæ? 16.

Art. III. Vtrum Theologia subalternet si-
differentialias humanas? 17.

Art. IV. Vtrum Theologia sit scientia dig-
nior alijs scientijs humanis? 18.

Art. V. Vtrum Theologia sit vna scientia? 21.

Art. VI. Vtrum Theologia dicenda sit
scientia necessaria? 23.

Art. VII. PROLOGI QUÆST. IIJ.

Art. I. Vtrum Sacra Pagina sit sapientia? 25.

Art. II. Vtrum Theologia sit certior alijs
scientijs? 27.

Art. III. Vtrum solus Deus doceat eam? 28.

Art. IV. Vtrum Theologia sit Scientia pra-
etica, vel speculativa? 30.

DIST. J. QUÆST. J.

Art. I. Vtrum fructus sit voluntatis actus? 36.

Art. II. Vtrum fructus sit actus elicitus ab ha-
bitu charitatis? 38.

Art. III. Cuius potentia sit vtr? 40.

QUÆST. IJ.

Art. I. Vtrum solo Deo sit fruendum? 42.

Art. II. Vtrum tribus Personis sua frui-
tione sit fruendum? 43.

Art. III. Vtrum Deo sit utendum? 44.

QUÆST. IIJ.

Art. I. Vtrum Deus fruatur? 46.

Art. II. Vtrum Deus utatur aliquo? 47.

DIST. IJ. QUÆST. J.

Art. I. Vtrum sit dare plures deos? 51.

Art. II. Vtrum Deo conveniat pluralitas
attributorum? 54.

Art. III. Vtrum pluralitati attributorum
respondeat aliquid in re? 55.

Art. IV. Vtrum Divinis attributis respon-
deat aliquid ex parte rei ut proximum
fundamentum? 56.

Art. ult. Vtrum pluralitas attributorum
sit solùm ex parte intellectus nostri? 59.

QUÆST. JJ.

Art. I. Vtrum Divinæ naturæ unitate ser-
vata possit esse ibi pluralitas suppos-
torum? 61.

Art. II Vtrum Divina supposita differant
re, vel ratione solùm? 63.

DIST. IIJ. PARS J. QUÆST. J.

Art. I. Vtrum Deum possimus cognosce-
re in hac vita? 67.

Art. II. Vtrum Deum esse sit per se notū? 69.

Art. III. Vtrum Deum esse possit demona-
strari? 71.

Art. IV. Vtrum per rationem naturalem
possit Trinitas demonstrari? 72.

QUÆST. IJ.

Art. I. Vtrum reperiatur vestigium Dei in
creaturis? 74.

Art. II. Vtrum vestigium sumatur per
comparationem ad essentiam, vel
Personas? 75.

Art. III. Vtrum vestigium æqualiter in
omnibus reperiatur? 76.

Art. IV. Quot sunt partes vestigij? 77.

Art. V. Vtrum in omnibus reperiatur ve-
stigium? 79.

Art. VI. Quorum sit cognoscere Deum
per vestigium? 81.

DIST. IIJ. PARS IJ. QUÆST. J.

Art. unic. In quo reperitur imago? 84.

QUÆST. IJ.

Art. I. Vtrum memoria pertineat ad ima-
ginem? 85.

Art. II. Quomodo in mente, notitia, &
amore reperitur imago? 87.

Art. III. Respectu quorum obiectorum
sit imaginago Trinitatis in anima? 88.

QUÆST. IIJ.

Art. I. Vtrum sit una essentia animæ in
homine? 91.

Art. II. Vtrum anima sit suæ potentia? 92.

Art. III. Vtrum potentiae orientur ab ani-
ma? 94.

DIST. IJ. QUÆST. IV.

Art. I. Vtrum memoria, intelligentia, &
voluntas sint æquales? 97.

Art.

INDEX.

- Art. II.* Vtrum memoria, intelligentia, & voluntas sicut tres potentiae? 99.
Art. III. Vtrum una potentia oriatur ab alia? 100.
Art. IV. Secundum quid magis reperatur Trinitas? An secundum potentias, habitus, vel actus? 102.
 DIST. IV. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum in Divinis sit generatio? 104.
Art. II. Vtrum generatio sit in omnibus Personis? 105.
Art. III. Vtrum generatio sit in Filio? 107.
Art. IV. Vtrum generatio actio sit in Patre? 109.
 QVÆST. IIJ.
Art. unic. Vtrum ista sit vera: Deus generat alium Deum? 110.
 QVÆST. IIIJ.
Art. I. Vtrum aliquæ propositiones de Deo affirmativæ sint verae? 113.
Art. II. Vtrum natura Divina de Deo predicitur in abstracto? 115.
Art. III. Vtrum alias perfectiones, quæ sunt in Deo, prædicentur de Deo in abstracto? 116.
 DIST. V. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum generare magis propriè conveniat Deo, qui est terminus essentialis in concreto, quam Patri, qui est quid relativè dictum? 119.
Art. I. Vtrum ista essentia generat, sit vera? 121.
Art. III. Quæ sit causa falsitatis huius propositionis: essentia generat? 123.
Art. IV. Vtrum in his, in quibus natura predicitur in abstracto de supposito, possit aliquis actus compere supposito, qui non comparet naturam? 124.
Art. V. Vtrum essentia possit esse generationis terminus? 126.
 QVÆST. IIJ.
Art. I. Vtrum Filius sit de substantia Patris? 128.
Art. II. Vtrum Filius sit ex nihilo? 130.
 DIST. VIJ. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum Pater enuerit Filium naturam? 134.
Art. II. Vtrum Pater genuerit Filium necessitate? 136.
 QVÆST. IIJ.
Art. I. Vtrum Filius procedat à Patre per medium artis? 137.
Art. II. Vtrum Pater genuerit Filium voluntate? 138.
Art. III. Vtrum sit vera: Deus non generat, cum ista sit vera: Deus generat? 140.
 DIST. VIIJ. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum in Deo sit potentia generandi? 143.
Art. II. Vtrum potentia generandi dicatur quid, vel ad aliquid? 145.
Art. III. Vtrum potentia in Divinis dicitur univocè de potentia genera ndi, & creandi? 147.
 QVÆST. IIJ.
Art. I. Vtrum in aliquo sit potentia generandi, cui non competit generare? 149.
Art. II. Vtrum in Filio sit potentia generandi? 151.
Art. III. Vtrum sit eadem potentia, per quam Pater gignit, & Filius gignitur? 153.
Art. IV. Vtrum in Divinis possint esse plures filii? 155.
 DIST. VIIIJ. PARS J. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum esse sit propriū solius Dei? 158.
Art. II. Vtrum esse Dei sit esse omnium? 160.
 QVÆST. IIJ.
Art. I. Vtrum Deus sit mensura omnium substantiarum? 162.
Art. II. Vtrum Deus sit mensura omnium entium? 163.
Art. III. Vtrum Deus dicatur mensura entium propriæ? 165.
 QVÆST. IIIJ.
Art. I. Quid sit æternitas? 168.
Art. II. Vtrum alia à Deo mensemurætate? 170.
Art. III. Vtrum Deus mensemurætate? 171.
Art. IV. Vtrum verba temporalia de Deo dici possint? 173.
 QVÆST. IV.
Art. I. Vtrum Deus sit immutabilis? 175.
Art. II. Vtrum omnis creatura sit mutabilis? 176.
 DIST. VIIJ. PARS IJ. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum in Deo sit compositione virtutis, & substantiae? 179.
Art. II. Vtrum in Deo sit cōpositio esse, & essentia? 181.
Art. III. Vtrum in Deo sit cōpositio generis & differentiæ? 183.
Art. IV. Vtrum Deus sit summa simplex? 185.
 QVÆST. IIJ.
Art. I. Vtrum omnis creatura sit cōposita? 187.
Art. II. Vtrum anima sit cōposita? 189.
Art. III. Vtrum anima sit tota in qualibet parte corporis? 191.
 DIST. IX. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum generatio distinguat in Divinis? 196.
Art. II. Vtrum Filius sit alius à Patre? 198.
Art. III. Vtrum Pater & Filius possint dici plures æterni? 199.
 QVÆST. IIJ.
Art. I. Vtrum Filius sit eternaliter genitus? 201.
Art. II. Vtrum Pater sit prior Filio? 203.
Art. III. Vtrum de Filio dicatur melius, fēm.

I N D E X.

- semper gigisit, quām semper genitus est, vel gigisit?** 205.
- DIST. X. QVÆST. J.**
- An. I.** Vtrum aliqua Persona in Divinis procedat per modum voluntatis? 208.
- An. II.** Vtrum Spiritus S. propriè dicatur a morte? 210.
- An. III.** Vtrum Spiritus S. sit nexus Patris, & Filii? 212.
- An. IV.** Vtrum Spiritus S. sit propriè nostra Persona? 214.
- QVÆST. IJ.**
- An. I.** Vtrum existentia in cōdē sappasito creato possint differre solo numero? 216.
- An. II.** Vtrum in Divinis possint esse plures Spiritus Sancti? 217.
- An. III.** Vtrum in Divinis sint tantum tres Personæ? 219.
- DIST. XI. QVÆST. J.**
- An. I.** Vtrū Spiritus S. procedat à Filio? 222.
- An. II.** Vtrum relatio in Divinis distinguat secundum esse? 224.
- An. III.** Vtrum Spiritus S. distinguatur à Filiō, si non procedet ab eo? 226.
- QVÆST. II.**
- An. I.** Vtrum Pater & Filius spirent Spiritū S. in quantum plures? 229.
- An. II.** Verū Pater & Filius sp̄irēt Spiritū S. prout sunt unū in essentia? 231.
- An. III.** Vtrum virtus sp̄iritativa dicat quid, vel ad aliquid? 233.
- An. IV.** Vtrum Pater & Filius sint plures spiratores? 236.
- DIST. XII. QVÆST. J.**
- An. I.** Vtrum generatio Filij sit prior processione Spiritus Sancti? 238.
- An. II.** Vtrum Spiritus S. prius procedat à Patre, quām à Filio? 240.
- QVÆST. IIJ.**
- An. I.** Vtrum Spiritus S. procedat marginis à Patre, quām à Filio? 241.
- An. II.** Vtrum Spiritus S. procedat à Patre mediante Filio? 245.
- DIST. XIII. QVÆST. J.**
- An. I.** Vtrum in Divinis sit processio? 249.
- An. II.** Vtrum in Divinis sint plures processiones realiter differentes? 250.
- An. III.** Vtrum in Divinis sint plures processiones, quām duas? 253.
- QVÆST. IIJ.**
- An. I.** Vtrū Spiritus S. possit dici genitus? 254.
- An. II.** Vtrū Spiritus S. possit dici ingenitus? 257.
- DIST. XIV. QVÆST. J.**
- An. I.** Vtrū Spiritus S. temporaliter procedat? 268.
- An. II.** Vtrum processio temporalis ponat in numero cum eterna? 262.
- QVÆST. IIJ.**
- Art. I.** Vtrum Spiritus S. detur secundum se, vel secundum sua dona? 264.
- Art. II.** Vtrū Spiritus S. detur in omni dono? 266.
- Art. III.** Vtrum Spiritus S. detur prius, quam ejus dona, vel è converso? 269.
- Art. IV.** Vtrū ministri Ecclesie possint dare Spiritum Sanctum? 270.
- DIST. XV. PARS J. QVÆST. J.**
- An. I.** Vtrum in Divinis sit missio? 274.
- An. II.** Vtrum missio in Divinis dicat quid notionale, vel essentiale? 276.
- QVÆST. IJ.**
- Art. I.** Vtrū eoti Trinitati cōpetat missio? 278.
- Art. II.** Vtrū toti Trinitati cōpetat missio? 279.
- Art. III.** Vtrum in Divinis aliqua Persona mittat se ipsam? 281.
- Art. IV.** Vtrum Spiritus S. mittat Filium? 284.
- DIST. XV. PARS IIJ. QVÆS. J.**
- Art. I.** Vtrum Filiō competit mitti? 287.
- Art. II.** Vtrum missio Filij separetur à missione Spiritus Sancti? 289.
- Art. III.** Vtrum missio Filij possit dici aeternā? 291.
- QVÆST. IIJ.**
- Art. I.** Vtrum missio Filij sit ad irrationales creaturas? 293.
- Art. II.** Vtrū missio Personarum fuerit plena post incarnationē, quām ante? 296.
- Art. III.** Vtrū per missionē Diuinæ Personæ in matre anima abstrahatur à corpore? 297.
- DIST. XVI. QVÆST. J.**
- Art. I.** Vtrum sit dare missionē visibilem? 300.
- Art. II.** Vtrū talis missio visibilis facta fuerit ad partes veteris restarunt? 303.
- QVÆST. IJ.**
- Art. I.** Vtrum Spiritus S. apparere debet in specie rationalis creatura? 305.
- Art. II.** Vtrum tales species essent effectus ministerio Angelorum? 308.
- Art. III.** Vtrum Spiritus S. ratione missionis visibilis possit dicti minor Patre? 310.
- DIST. XVII. PARS J. QVÆST. J.**
- Art. I.** Vtrū actus dilectionis eliciatur in nobis à Deo absq; aliquo habitu medio? 316.
- Art. II.** Vtrum sit necesse dare habitum Charitatis in anima ad hoc, quod diligamus Deum meritorie? 319.
- QVÆST. IIJ.**
- Art. I.** Vtrum Charitas sit substantia vel accidens? 325.
- Art. II.** Vtrū mensura Charitatis attendatur secundum meliora, vel pejora naturalia? 327.
- QVÆST. IJ.**
- Art. I.** Vtrū Charitas ex Charitate diligatur? 329.
- Art.**

INDEX

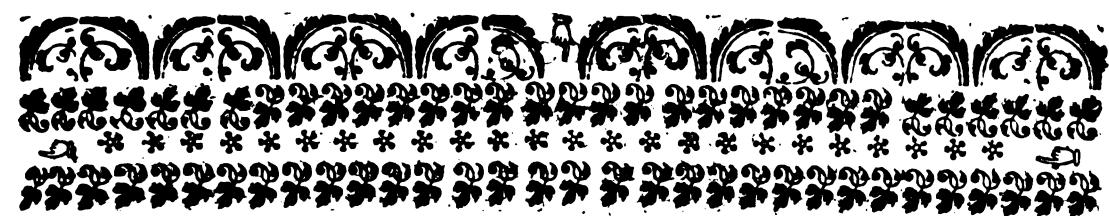
- Art. II.* Vtrum Charitas possit cognosci ab habentem? 332.
DIST. XVII. PARS IJ. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum Charitas possit augeri? 337.
Art. II. Vtrum Charitas augeatur per additionem alterius Charitatis? 340.
Art. II I. Vtrum talis motus ad perfectiore Charitatē propriè dicatur augmentū? 342.
Art. IV. Vtrum Charitas quolibet actu augeatur? 346.
Art. V. Vtrum Charitas habeat statū in augmēto? 348.
Art. VI. Vtrum Charitas possit minui? 351.
DIST. XVIIJ. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum donum in Divinis dicatur essentialiter? 355.
Art. II. Vtrum soli Spiritui S. conveniat ratio doni? 357.
Art. II I. Vtrum Spiritus S. sit donum, in quo omnia dona dantur? 359.
Art. I V. Vtrum Spiritus S. sit ex donati, quo Deus? 361.
Art. V. Vtrum Spiritus S. possit dici Spiritus noster? 363.
DIST. XIX. PARS J. QVÆST. J.
Art. L Vtrum in Divinis sit dare aequalitatem? 366.
Art. II. Vtrum in Divinis sit mutua aequalitas? 370.
QVÆST. II.
Art. I. Vtrum in omnibus attendatur aequalitas in Divinis? 371.
Art. II. Vtrum aeternitas differat ab alijs mensuris? 374.
Art. III. Vtrum nunc aeternitatis differat ab alijs nunc? 378.
Art. IV. Vtrum in Divinis sit magnitudo? 380.
Art. V. Vtrum una Persona sit in alia? 383.
DIST. XIX. PARS IJ. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum in Divinis sit totū universale? 388.
Art. II. Vtrum in Divinis sit totū integrale? 390.
QVÆST. IIJ.
Art. I. Vtrum veritas sit in rebus, vel in quo est? 391.
Art. II. Vtrum omnia sint vera una veritate? 395.
Art. III. Vtrum possint esse plures veritates aeternae? 398.
DIST. XX. QVÆST. J.
Art. I. An Filius sit omnipotens? 402.
Art. II. Vtrum potentia generandi comprehendatur sub omnipotentia? 405.
Art. III. Vtrum Filius sit equalis Patri in potestate? 407.
Art. IV. Vtrum in Divinis sit ordo? 410.
DIST. XXI. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum dictio exclusiva addita unius relativorum excludat reliquum? 413.
Art. II. Vtrum haec sit vera, *Solus Pater est Deus?* 415.
Art. III. Vtrum haec sit vera, *Solus Deus est Deus?* 418.
QVÆST. IIJ.
Art. I. Vtrum haec sit vera, *Pater & Filius & Spiritus Sanctus sunt solus Deus?* 421.
DIST. XXIJ. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum Deus sit nominabilis à nobis? 423.
Art. II. Vtrum Deus sit nominabilis pluribus nominibus? 427.
Art. III. Vtrum aliqua nomina possint dici de Deo propriè? 429.
Art. IV. Vtrum divisio, quæ ponitur in littera, de Divinis nominibus sit bona? 431.
DIST. XXIIJ. QVÆSTIO J.
Art. I. Vtrum substantia differat ab essentia? 438.
Art. II. Vtrum nomen, *Persona*, possit transferri ad Divina? 441.
Art. III. Vtrum *Persona* significet substantiam, vel relationem? 446.
Art. IV. Vtrum *Persona* pluraliter prædicetur in Divinis? 450.
DIST. XXIV. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum in Divinis sit unitas? 455.
Art. II. Vtrum unitas in Divinis dicat positionem, vel privationem? 458.
Art. III. Vtrum in Deo sit aliquis numerus? 464.
Art. IV. Vtrum numeros in Divinis dicatur secundū substatiā, vel secundū relationē? 467.
QVÆST. IIJ.
Art. I. Vtrum in Divinis sit diversitas? 470.
Art. II. Vtrum hoc nomen, *Trinitas*, in Divinis dicatur essentialiter? 471.
DIST. XXV. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum in Divinis, *Persona*, sit nomen commune? 475.
Art. II. Vtrum *Persona*, prout habet esse in Divinis, sit quid universale? 479.
Art. III. Vtrum diffinitio de *Persona*, quam dat Boëtius, sit bona? 481.
QVÆST. IIJ.
Art. Vnic. Vtrum *Persona* in creaturis & in Deo dicatur aequivoce? 485.
QVÆST. IIJ.
Art. Vnic. Vtrum tres Personæ in Divinis possint dici tres res? 487.
DIST. XXVJ. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum hypostasis repertatur in Divinis? 491.
Art. II. Vtrum hypostases Divinas reputantur in esse per relationem? 494.
Art. III. Vtrum, amotis relationibus per intellectum, remaneant hypostases? 497.
QVÆST. IIJ.
Art. I. Vtrum relationes originis sint realiter in Deo? 500.
Art. II. Vtrum proprietates Divinae sint tres? 503.
DIST. XXVIJ. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum quatuor relationes in Divi-

INDEX.

- nisi possint dici quatuor res? 509.
Art. II. Vtrum Pater sit Pater quia generat,
et generet quia Pater? 514.
QVÆST. IJ.
Art. I. Vtrum in Divinis propriè reperiatur
Verbum? 516.
Art. II. Vtrum Verbum in Divinis dicatur essen-
tialiter, vel personaliter solum? 518.
Art. III. Vtrum Spiritui S. competat no-
men Verbi? 520.
Art. IV. Vtrum Verbum semper dicat res-
pectum ad opus? 522.
DIST. XXVIII. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum innascibilitas sit notio Patris? 526.
Art. II. Vtrum ingenitus dicatur secundū
substantiā, vel secundū relationem? 530.
Art. III. Vtrum innascibilitas sit constituti-
o yā Personæ Patris? 533.
QVÆST. IJ.
Art. I. Vtrum diffinitio data ab Hilario de ima-
gine sit bona? 535.
Art. II. Vtrum Imago in Divinis dicatur essen-
tialiter, vel personaliter solum? 549.
Art. III. Vtrum solus Filius dicatur imago Pa-
tri, prout Imago significat personaliter? 550.
DIST. XXIX. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum una Persona possit dici prin-
cipium alterius? 554.
Art. II. Vtrum sit una notio in Patre & Filio,
quæ sit Spiritum Sanctum? 556.
Art. III. Vtrum Pater & Filius sint unū prin-
cipium Spiritus Sancti? 558.
Art. IV. Vtrum principium in Divinis dicatur
univocè respectu Divinæ Personæ &
respectu creaturæ? 560.
DIST. XXX. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum aliquid dicatur de Deo rela-
tive ex tempore? 563.
Art. II. Vtrum relationes temporales sint in
Deo realiter? 568.
Art. III. Vtrum tales relationes sint in Deo
secundū rationem, vel secundū
modum intelligendi? 570.
Art. IV. Vtrum hujusmodi nomina dicta de
Deo ex tempore significant Divi-
næ relationem? 572.
DIST. XXXI. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum in Divinis æqualitas sit rela-
tio realis? 576.
Art. II. Vtrum in Divinis sit dare plures
æqualitates? 578.
Art. III. Vtrum in Divinis æqualitas dicat
quid positivè? 580.
QVÆST. IJ.
Art. I. Vtrum essentia possit appropriari
Personis? 582.
Art. II. Vtrum appropriatio Hilarij sit bona? 583.
Art. III. Vtrum sit bona appropriatio M.
P. N. Augustini? 585.
DIST. XXXII. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum Pater & Filius diligent se
invicem Spiritu Sancto? 593.
Art. II. Vtrum Pater diligat se ipsu Spiritu S.? 597.
Art. III. Vtrum Pater & Filius diligent nos
Spiritu Sancto? 600.
QVÆST. IJ.
Art. I. Vtrum Pater sit sapiens sapientia
genitrix? 602.
Art. II. Vtrum Filius sit sapiens sapientia
ingenitrix? 605.
DIST. XXXIII. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum proprietas sit idē quod Personæ? 610.
Art. II. Vtrum proprietas sit Idem quod
essentia realiter? 612.
Art. III. Vtrum ista duo sint composita, quod
relationes distinguant Personas realiter;
& tantum à Divina essentia different solum
ratione? 615.
Art. IV. Vtrum proprietates sint in essentia
& in Personis? 621.
QVÆST. IJ.
Art. I. Vtrum actus notionales competant
proprietatibus? 624.
Art. II. Vtrum licet de notionali contra-
ria opinari sine peccato? 626.
DIST. XXXIV. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum Persona sit idē quod essentia? 629.
Art. II. Vtrum Persona differat ab essen-
tia ratione? 631.
Art. III. Vtrum bene dicatur: tres Perso-
nae unius & eiusdem essentiaz? 634.
QVÆST. IJ.
Art. I. Vtrum de Deo aliquid possit dici
transumptivè? 636.
Art. II. Vtrum à rebus vilibus translatio
fieri possit? 638.
DIST. XXXV. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum in Deo sit scientia? 642.
Art. II. Vtrum Deus se ipsum intelligat? 645.
Art. III. Vtrum Deus alia à se cognoscat? 647.
Art. IV. Vtrum distinctè & propriè cognos-
cat omnia? 651.
QVÆST. IJ.
Art. I. Vtrum scientia Dei & scientia no-
stra dicantur cōuocat? 654.
Art. II. Vtrum scientia Dei possit dici
universalis? 657.
DIST. XXXVI. QVÆST. J.
Art. I. Vtrum Deus cognoscat singularia? 661.
Art. II. Vtrum Deus cognoscat mala: & an
ejus cognitione terminetur etiā ad villa? 666.
Art. III. Vtrum res in Deo existant? 668.
QVÆST.

INDEX.

QVÆST. II.	QVÆST. J.	DIST. XXXIIJ. QVÆST. J.	
<i>Art. I. Vtrum sit dare ideas?</i>	670.	<i>Art. I. Vtrum in Deo sit potentia?</i>	783.
<i>Art. II. Vtrum sit dare plures ideas?</i>	671.	<i>Art. II. Vtrum in Deo sint plures potentie, sive virtutes?</i>	790.
<i>Art. III. Verum idex ad scientiam practicata vel speculatiyam pertinet?</i>	672.		
<i>Art. IV. Quorum sit idea in Deo?</i>	673.		
DIST. XXXVIJ. QVÆST. J.	678.	QVÆST. II.	793.
<i>Art. I. Vtrum Deus sit in rebus creatus?</i>	678.	<i>Art. I. Verum Deus possit quidquid alteri est possibile?</i>	793.
<i>Art. II. Quibus modis dicitur Deus esse in rebus?</i>	679.	<i>Art. II. Vtrum sint Deo possibilia, quae sunt naturae impossibilitas?</i>	794.
<i>Art. III. Vtrum Deus dicatur esse in se ipso?</i>	680.	<i>Art. III. Verum sit iudicandum aliquid possibile, vel impossibile secundum causas superiores vel inferiores?</i>	796.
QVÆST. II.	680.	DIST. XXXVIJ. QVÆST. I.	796.
<i>Art. I. Verum Deus conveniat esse ubique?</i>	689.	<i>Art. I. Vtrum in Deo sit virtus infinita?</i>	800.
<i>Art. II. Verum esse ubique sit proprium solius Dei?</i>	690.	<i>Art. II. Verum infinitas potentiae possit communicari creaturae?</i>	801.
<i>Art. III. Vtrum esse ubique Deo conveniat ab eterno?</i>	691.		
DIST. XXXVIJ. PARS II. QVÆST. J.	691.	QVÆST. II.	801.
<i>Art. I. Vtrum Angelus sit in loco?</i>	692.	<i>Art. I. Vtrum Deus agat ex necessitate naturae?</i>	804.
<i>Art. II. Vtrum Angelus possit esse in pluribus locis simul?</i>	693.	<i>Art. II. Vtrum Deus agat ex necessitate justicie?</i>	806.
<i>Art. III. Vtrum plures Angeli possint esse in uno loco?</i>	694.		
QVÆST. I.	694.	DIST. XXXIXIII. QVÆST. J.	806.
<i>Art. I. Vtrum Angelus moveatur?</i>	703.	<i>Art. I. Vtrum Deus potuerit mellora facere aliqua, quam fecerit?</i>	809.
<i>Art. II. Vtrum Angelus, cum moveatur, de necessitate transeat per medium?</i>	706.	<i>Art. II. Vtrum Deus eorum universum potuerit facere melius, quam fecerit?</i>	811.
<i>Art. III. Vtrum Angelus, cum moveatur, moveatur in tempore vel instanti?</i>	709.	<i>Art. III. Vtrum sit aliqua creatura, qua nihil melius esse possit?</i>	814.
DIST. XXXVIIJ. QVÆST. J.	709.	QVÆST. II.	814.
<i>Art. I. Vtrum Divina scientia sit causa rerum?</i>	712.	<i>Art. unic. Vtrum Deus possit quidquid pati?</i>	816.
<i>Art. II. Vtrum scientia Dei sit uniformis?</i>	724.	DIST. XXXV. QVÆST. J.	816.
		<i>Art. I. Vtrum in Deo sit voluntas?</i>	819.
QVÆST. I.	724.	<i>Art. II. Vtrum Deus tantum se velit, an etiam alias?</i>	819.
<i>Art. I. Vtrum Deus sciat non optat?</i>	729.	QVÆST. II.	819.
<i>Art. II. Vtrum Deus sciat enunciabiliter?</i>	738.	<i>Art. unic. Vtrum Divina voluntas sit rerum causa?</i>	823.
<i>Art. III. Vtrum scientia Dei sit infallibilis, vel utrum futura contingentia cognoscantur?</i>	739.	QVÆST. II.	823.
DIST. XXXIX. QVÆST. I.	739.	<i>Art. unic. Vtrum Divina voluntas competenter distingatur per voluntatem beneplaciti & signi?</i>	826.
<i>Art. I. Vtrum Deus possit non sciire quod scit?</i>	736.		
<i>Art. II. Vtrum Deus possit sciire, quod non scit?</i>	738.	DIST. XXXXVII. QVÆST. J.	826.
<i>Art. III. Vtrum Deus possit sciire infinita?</i>	740.	<i>Art. I. Vtrum Deus velit aliquorum salutem, qui non salvantur?</i>	831.
QVÆST. II.	740.	QVÆST. I.	831.
<i>Art. I. Vtrum Divina providentia sit idem quod scientia?</i>	744.	<i>Art. I. Vtrum mala fieri sit bonum?</i>	835.
<i>Art. II. Vtrum Divina providentia sit idem, quod fatum?</i>	746.	<i>Art. II. Vtrum Deus velit mala fieri?</i>	837.
<i>Art. III. Vtrum omnia subsint Divinae providentiae?</i>	749.	<i>Art. III. Vtrum mali sit de perfectione universi?</i>	839.
DIST. XXXX. QVÆST. J.	749.	DIST. XXXXVII. QVÆST. J.	839.
<i>Art. I. Vtrum prædestinatio ponat aliquid in prædestinato?</i>	754.	<i>Art. unic. Vtrum Divina voluntas semper implatur?</i>	843.
<i>Art. II. Quid dicat prædestinatio in prædestinante?</i>	756.	QVÆST. I.	843.
<i>Art. III. Vtrum prædestinatio sit idem quod liber vita?</i>	758.	<i>Art. I. Vtrum aliquid fiat præter Divinam voluntatem?</i>	849.
QVÆST. II.	758.	<i>Art. II. Vtrum quod est conata Divinam voluntatem obsequatur voluntati ejus?</i>	843.
<i>Art. I. Vtrum prædestinatio sit non entium?</i>	760.	<i>Art. III. Vtrum quod est præter Divinam voluntatem possit cadere sub præcepto?</i>	849.
<i>Art. II. Vtrum prædestinatio habeat certitudinem, idest, utrum certitudinaliter salvetur prædestinatus?</i>	763.	DIST. XXXXVIIJ. QVÆST. J.	849.
QVÆST. III.	763.	<i>Art. I. Vtrum aliqua conformitas esse possit inter Divinam voluntatem & nostram?</i>	853.
<i>Art. I. Vtrum reprobatio addat aliquid supra Divinam præscientiam?</i>	766.	<i>Art. II. In quo principaliter attenditur talis conformitas?</i>	853.
<i>Art. II. Vtrum Deo conveniat aliquos reprobare?</i>	768.	QVÆST. I.	855.
DIST. XXXXJ. QVÆST. J.	768.	<i>Art. I. Vtrum teneamur conformare voluntatem nostram voluntati Divinae?</i>	858.
<i>Art. I. Vtrum in Deo cadat electio?</i>	772.	<i>Art. II. Vtrum teneamur conformare voluntatem nostram voluntati Divinae in volito?</i>	860.
<i>Art. II. Vtrum electio prædestinationem præcedat?</i>	775.		
QVÆST. I.	775.	BEA.	860.
<i>Art. I. Vtrum prædestinatio habeat causam?</i>	777.		
<i>Art. II. Vtrum prædestinatio possit juvari precibus sanctorum?</i>	781.		
<i>Art. III. Vtrum quodcumque enuntiabile Deus scivit, nunc sciat?</i>	784.		

BEATI ÆGIDIJ COLVMNAE ROMANI

ORDINIS EREMITARVM D. AVGUSTINI SACRE THEOLOGIE
DOCTORIS FVNDATISSIMI

ARCHIEPISCOPI BITVRI
CENSIS, ET S. R. E. CARDINALIS
IN MAGISTRVM SENTENTIARVM
LIBER PRIMVS.

PROLOGVS.

Andor est enim lucis æterna,
Et speculum sine macula.
Dei malleus, Et imago
bonitatis illius: Et cùm sit
una omnia potest: Et per
manas in se omnia intro-
vao: Et per nationes in
animis sanctas se trans-

go scimus, priùs sciebamus illud; sed quia
A nostrum dicere non est remittitci (vt Pto-
toni imponitur) non sicut sciebamus, ad-
discimus: quia sciebamus in quadam
universalitate, Et sub modo confuso, quod
postea addiscimus in propria forma, & sub
modo distincto: ut patet per Philosopham
et posteriorum, ubi ambiguitatem Meno-
nis manifestat. Et quia ille est rectus ordo
cognitionis nostra, ut priùs scianus al-
iquid in universalis, & post modum in pro-
pria forma bene se habet, ut ea, que dicimur
B tur in libro Sententiarum, cuius exposicio-
nem intedimus, in universalitate tangantur,
priùsquam ipsa per singula indicentur.

Et ideo in verbis propositis in quadam sum-
ma, & universalitate quatuor librorum Sē-
tentiarum materia per ordinem designa-
tur. Ad quod intelligendum notare debo-
mus, quod Deus, cuius cognitio principia-
litas in Sacra Scriptura intenditur, à nobis
in via dupli modo cognoscitur: hunc
autem modum duplum aliter videtur in-
nuete Apostolus aliter Aug. & aliter Hugo.
Nam Apost. videtur dicere, quod ille du-
plex modus sit speculum, & stigma, di-
cens:

Arist. .
Post. cap.
3,

ordo nos-
trae cog-
nitiois.

dupliciter
Deus in
via cog-
noscitur.

Cap. 7.

Aug. 10
de Trin.
cap. 1. co.
6. ex Par.

Arist. 1.
Post. cap.
1.

sen, amicos Dei, Et Prophetae constituit. Sap. 7. Se-
cūdum quod dicit D. Aug. 10. de Trin. cap.
1. nisi impressam cuiusque doctrina haberemus in
animo nostro, nullo ad eam descendere studio fla-
greremus. Ex quibus verbis habere possumus, B
quod nisi aliqua praecognitio rei in animo
nostro editeret, ad eam diligendam nulla
tenus moveremur: quod fatis concordat
cum verbis Philosophi 1. Posteriorum, qui
sit: Omnis doctrina, Et omnis disciplina, que ra-
tione, Et intelligentia constat, ex antecedentie
cognitione: nam licet cognitionem sensitivam
non alia de necessitate praecedat cognitionem
cognitionem tamen intellectivam semper
habemus ex præexistenti cognitione: quia
conclusiones precluntur in principijs;
principia vero præcognoscuntur via sensus,
memoria, & experientia. Quidquid ex-
B. Ægid. Col. sup. 1. Sent.

A

TROLOGVS.

**Apost. 1.
ad Cor.
13. 12.
Aug. 2. de
Trin. c. 1.**

**Hugo 28.
Vist. in
Angelica.
Dionysi.
Her. c. 1.
Iib. 1.**

**Aug. 15.
cap. 9.**

**Different.
inter spe-
culum, &
ænigma.**

**cognosce
re Deum
perspec-
tu, & æn-
igma, coin-
cidit cum
cognosce
re per scri-
pturam,
& crea-
turam, &
per Crist.
& mun-
dum.**

**Aug. 13.
de Trin.**

**perfec-
tius
cognosci-
mus Deū
per Chris-
tum, quā
mundum**

**Hug. vbi
sup.**

cens; cognoscimus nunc per speculum in ænigma-
te, tunc autem facie ad faciem. Aug. autem in
principio 2. de Trin. istum duplē modū assigat Scripturam, & creaturam, dicens: Si me, ut precor, & spero, Deus defende-
rit, atque munierit scuto bone voluntatis sue, &
gratia misericordiae sue, non ero segnis ad inqui-
rēdām substantiam Dei sive per Scripturam eius,
sive per creaturam, que utraque nobis ad hoc pro-
ponitur intuenda; ut ipse queratur, ipse diligatur,
qui & illam inspiravit, & istam creavit. Hugo
dicit esse mundum, & Christum dicens; in principio commenti sui super Angelica Hierarchia, duo enī simulacra erant proposita homini, in quibus invisibilita videre potuisset: unum naturae, & unum gratiae. Simulacrum naturae erat species mundi huius; simulacrum autem gratiae erat humanitas Verbi; & sequitur, quod in uero que Deus demonstrabatur, scilicet, in mundo isto, & homine Christo.

Et licet sententia istorum trium videatur esse diversa; possumus tamen eos ad invicem reducere: nam Scriptura, & creatura, quae proposuit Aug. sunt idem, quod speculum, & ænigma; quae Apost. innuebat. Nam differentia secundū Aug. 15. de Trin. cap. 9. inter speculū, & ænigma est, quod ænigma rem obscurius intendat, quā speculū: & quia per ea, quae à creaturis accipimus, non ira clare, & manifeste Deum cognoscere possumus: sicut per ea, quae in Scripturis legimus; cognoscere Deum per Scripturam, & in creatura est cognoscere per speculum, & in ænigmate. Item sententia Aug. non discordat à sententia Hug. quia mundus iste sensibilis creatura Dei est; & ipse Christus scientia nostra, & Scriptura Divina dici potest. Nam ipse est ille, qui nobis aperit sensum, ut Scripturam intelligamus; ipse est ille, cui omnes Prophetæ, nec non tota Sacra Scriptura testimonium perhibet: unde Aug. ipsum scientiam nostram nominat 13. de Trin. cap. 19. dicens: Scientia ergo nostra Christus est, sapientia quoque nostra id est Christus est, ipse nobis fidem de rebus temporalibus inserit, ipse de sempiternis exhibet veritatem. Igitur cognoscere Deum per mundum, & Christum, ut dicit Hugo, est ipsum cognoscere per Scripturam, & creaturam, ut asserit Aug. Iste autem duplex modus cognoscendi Deum non est æqualis perfectio-
nis: quia perfectius cognoscitur Deus per Christum, quam per mundum, & per speculum, quam per ænigma; & per Scripturam, quam per creaturam: & ideo cogni-
tio, quam nunc de Deo habemus, superat

A philosophorum cognitionem; quisquam per creaturam Deum cognoscere voluerunt: contra quos ait Hug. in principio sui commenti super Angelica Hierarchia: **Mit** dana Thelogia parum evidenti demonstratiōne ut̄ non valuit incomprehensibilem veritatem sine contagione erroris educere, quam divina noscit Theologia simplici; ac pura assertione prædicare. Causa autem huius ibidem tangitur: quia mundus sua specie artificem demonstravit, sed contemplatiōis oculos illuminare non potuit: humanitas vero Salvatoris, & medicina fuit, ut ceci lumen recipieren, & doctrinam pariter, ut videntes agnoscerent veritatem.

Est etiam cognitio nostra perfectior, quā fuit cognitio iudeorum: quia multifariè, multisque modis loquebatur Deus olim in Prophetis, unde ipsi cognoscebant per ænigmata: nos autem, quia novissime diebus istis locutus est nobis per filium, magis cognoscimus per speculum.

Patet igitur, per ea quae dicta sunt, quod omnes illi modi, per quos Deum cognoscimus, ad duos modos reducuntur, scilicet, ad modum secundū quem cognoscimus Deum per creaturam, & secundū quem cognoscimus per Christum; & isti duo modi reducuntur ad unum modum: quia cognitio per creaturam, reducitur ad cognitionem per Christum, sicut imperfectum ad perfectum: quia igitur perfectior cognitio, quam de Deo habere possumus, habita est per Filium; congruē libri Sententiarum materia, in quo cognitione Dei intenditur nobis per Dei filium, qui est Caudor lucis æternæ, potens omnia, & absque sui immutatione omnia innovans sanctificando animas, & amicos Dei constituendo, descriptus. Nam materia primi habetur, cum dicitur Caudor est secundi cū subiungitur, & cum sit una omnia potest: tertij cū annexatur, & permanens in se omnia innovat: quarti: cū sequitur, & per nationes &c.

In primo enim libro circa quatuor Magistri principaliter intentio versatur: primo circa personarum in essentia uhitatem: secundū circa earum in duratione æternitatem: tertio circa earum in personis alienationem: quarto circa earum in Maiestate aquilitatem: haec enim quatuor in primo audio ritatis membro describuntur. Nam quantum ad Filium respectu personæ Patris illa quatuor habentur cum dicitur: Caudor est enim lucis æternæ, & speculum sine macula Dei maiestatis. Quantum autem ad Spiritum Sanctum respectu utriusque habetur, cum sub iungatur,

perfectio
cognitio
nostraquā
iudeorū

Adaptatio
audio
ritatis ad
4. lib. Sē-
tent.

Materia
1. lib.

PROLOGVS

Cur, **I**mago bonitatis illius. Nam notatur in
essentia unitas Patris, & Filii, cum dicitur
Candor lucis, ita enim emanat Filius à Patre,
sicut candor à luce, hoc est, sicut lux à lu-
ce, in quo unitas in natura describitur: nā
lux cuin luce eiusdem naturae existit. Vn-
de Aug. 4. de Trin. cap. penultimo istam
auctoritatem pertractas, ait ibi, *Quod manat,*
Et de quo manat unius eiusdemque substantiae est.
*Neque enim sicut aqua deforaminis terra, aut lapi-
dis manat, sed sicut lux de luce.* Nam quod dictum
est, Candor est enim lucis aeternae: quid aliud
dicitur est, quām lux est lucis aeterna. Item de-
signatur indurationē aeternitas: nam candor,
sive splendor est coeternus luci, à qua gig-
nitar. Vnde et ibidem Aug. ait: *Candor*
quippe lucis aeternae, quid nisi lux est? Et conter-
ta luci. Item designatur in personis alietas
ex ipso modo loquendi: quia non est can-
dor lucis nisi quod emanat à luce: unde
et ibidem Aug. alt.: *emanatio quedam est clari-
tatis omnipotens Dei:* in ipsa autem ema-
natione intelligitur distinctio personarum:
*quia nulla omnino res est, que scilicet gignat, ve-
ritate:* ut scribitur 1. de Trin. cap. 1. & in ali-
de anima dicitur: nihil iesipium generat,
sed salvat. Designatur autem in maiestate
æqualitas; si bene advertamus, quid nomi-
ne candoris importatur: vnde & Aug. 4.
de Trin. vbi hoc pertractat, ait: *multum au-
tem dicere, candor lucis, quām lux lucis, ne ob-
cutor putaretur ista, que manat, quām illa de qua
manat.* Vnde ibidem subditur, quod ex hoc
ipsam lucem, scilicet emanantem, æqualē
obscenit lucis, de qua emanat: si enim hec mihi
non est, obscuritas illius est, non candor illius: si
autem maiori est, non ex ea manat: non enim vin-
ceret, de qua zenitha est. Illam eamdem æquali-
tas indicat, cùm ibi dicitur *specie sua me-
etia:* nam sicut obscuritas impedit lucem,
ita macula impedit speculum, & ideo sicut
designata est æqualitas per candorem,
sic & designatur per maculæ care-
tiem.

Habitus illis quatuor respectu Filii ad Pa-
treum cum dicitur *candor eis*, designantur
per modum illa quatuor in spiritu Sancto
respectu Patris, & Filii, cùm subiungitur,
Imago bonitatis illius: nam puto modo po-
test dici Filius imago bonitatis Patris:
prout productus spiritum sanctum, cui
appropriavit bonitas, considera in es-
sentiā, aeternam indurationē, distinc-
tum in persona, æqualem in maiestate, vt
ipse est respectu Patris: & in hoc habetur
materia primitū libri. Secundi autem mate-
ria

habetur cum subiungitur, **E**t cum sit una
omnia potest: nam ipse Dei Filius Verbum
Patris habet similitudinem cū Verbo nos-
tro: secundum quod dicitur 15. de Trin.
cap. 11. *Animadvertisenda est in hoc enigma;*
et iam ita Verbi Dei similitudo, quod sicut de illo
Verbo dictum est oratione per ipsius facta sunt: ubi
Deus per unigenitum Verbum suum pre-di-
catur universecisse, ita hominis opera nulla sunt,
que non prius in corde dicantur: unde scriptum est,
initium operis Verbum: igitur sicut Ver-
bum nostrum est initium operis, ita & Ver-
bum Dei: differenter tamen, quia unicum
Verbum nostrum non est initium omnis
operis nostri, quia non gignitur ex tota
scientia nostra: sed unicum Verbum Di-
vinum est initium omnis divini operis prop-
ter sui perfectionem. Vnde dicitur 6. de
Trin. cap. vlt. de isto Verbo, quod est Ver-
bum perfectum, cui non deficit aliquid, **E**t ars quadam
omnipotens, atque sapientis Dei, plena omnium
rationum viventium incommutabilium, **E**t omnes
vnum in ea, sicut ipsa vnum de uno: quia igitur
vnum est Verbum Divinum, cuius est omni-
num, que sunt: est enim operativa po-
tentia onianum creaturarum. Et quia in se-
cundo libro tractatur de creatione rerum
à Deo per suum unigenitum Verbum per
hoc quod dicitur, *cum sit una omnia potest*, ita
quadiam summa secundi libri materia de-
claratur. Tertij autem materia habetur cū
subiungitur: *permansens in se omnia immovata.*
Natura autem aliqua in se nō manere du-
pliciter dicitur: vel quia per peccatum de-
pravatur, & tunc non manet, sed ruit:
propter quod dicitur de diabolo, Ioan. 8.
*quod in veritate non fecit: & si non stetit la-
veritate, postulamus quodammodo dicere,*
quod non stetit in sua natura: nec in sua en-
titate: quia dispositio cuiuslibet rei in veri-
tate est sua dispositio in entitate, vt dicitur
7. Meta, non quod dicitur in sua natura
non mansisse, quia sibi naturalia non rema-
serunt: cùm contrarium dicat Dionysius
4. de Div. nominibus: sed quia per pecca-
tum ipsa naturalia inhabilitata ad bonum
gratia fuerunt. Secundo modo dicitur al-
iquid non manere in sua natura: quia natu-
ra sua alteri commiscetur: & efficitur ter-
tia natura: sicut ex anima & corpore resul-
tat humanitas. Verbum autem Dei assu-
mens carnem utroque modo permanens
primo enim permanens: quia per peccatum
nō corruit: quia de ipso scribitur: 1. Pet. 2.
*quod peccatum non fecit: nec inventus est delictum in
corde eius.* Item secundo permanens, quia ex
naturā

15. de Tri
cap. 11.

Eccle. 373
20.

Different
& conve-
niētia Ver-
bi Divini
& nostri.

6. de Tri
cap. vlt.

Materia
3. lib.

Naturam
se nō ma-
ne, dupli-
citer dici-
tur.

Ioan. 8.

7. Metas

Dyon. 43
de Dispu-
nom.

D. Petri

Quare Fi-
lius dica-
tur imago
Patri.

Materia
1. lib.

Joan. Da.
Cap. 9.

natura divina, & humana non fuit aliqua
natura tertia conflata. Vnde & Dam. ait :
quodiu Christo Iesu non est communem
speciem accipere. Illud enim Verbum in se
permanens carnem assumendo omnia in-
novavit : quia cum in veteratus esset homo
per peccatum, novus factus est per gratiam.
Vnde & Dam. 3. lib. cap. 1. ait : quod
oportebat naturam nostram ianovari, quod
factum fuit per Christum incarnatum. Ipse
enim innovando hominem innovavit om-
nia : quia secundam philosophum homo
est quadam modo omnia : ut potest habe-
ri ex 3. de anima, & ex 10. Metaph. & sic K.
per verba pertacta habetur incarnationis Ver-
bi: de qua in 3. lib. specialiter intenditur.

Materia
lib.

Quarti autem materia habetur cum an-
nequitur, & per nationes &c. nam in quarto lib.
de Sanctificatione nostra, quae est per Sa-
cramenta; & de Visione Divina, quae erit
post resurrectionem : sive defruitione, quae
est per charitatem determinatur : & ista sa-
pientia increata per nationes ; quia sine
acceptatione periorum: quia non per na-
tionem gentilium; ita quod non per na-
tionem iudeorum: sed per nationes in animas
sanctas se transfert animas sanctificando;
quantum ad primum. Amicos Dei, & Pro-
phetas, hoc est videntes Deum, constituens
quantum ad secundum; nam Propheta vi-
dens dicitur iuxta illud 1. Reg. 9. qui enim
Propheta dicitur hodie, vocabatur olim vi-
dehi. Et sic in his verbis, ut concordemus
vitima primis ; in quadam universalitate
materia quatuor librorum sententiarum
per ordinem designatur.

Causa ef-
ficiens li-
bri.

Rursum per hanc verba possumus habe-
re causam efficientem formalem, & finalē:
nam causā efficientem habemus ; cum di-
citur *Caro* &c. ipsa enim sapientia increa-
ta, quae per candorem intelligitur, fuit cau-
sa efficientis principalis huius operis : instru-
mentalis autem fuit Petrus Lombardus Pa-
risiensis Episcopus. Formalis autem est du-
plex, modus agendi, & forma tractatus.
Modus agendi designatur cum dicitur *cam-*
sit una omnia potest: nam cu ista sciētia sit ma-
gis una; & magis simplex, quam aliqua alia
sciētia, cum immediatus effixerit ab ipsa
sapientia increata, quae est essentia bonitatis,
& unitatis: in quos possunt aliæ sciētiae, ista potest : Un-
de dicitur 2. ad Thim. 3. *Omnis enim Scrip-*
tura divinitus inspirata utilis est ad docendum, ad
anguentium, ad corripiendum, ad erudiendum: &
etiam, utilis est ad alios modos, quū hic non

Duplex
causa for-
malis lib.

Causa fi-
galis lib.

ad Thim.
not. cap.

tanguntur: licet forte sub aliqua in distinc-
tione innuantur.

Forma tractatus, sive ordinatio capitu-
lorum, sive librorum ad invicem habetur :
cum dicitur *permanens in se omnia innovat*. Nā
sic ordinatur iste liber, quod primò deter-
minatur de ente permanente, cui non ac-
cidit innovatio, ut de ente divino per es-
citiam: & postea de ente, cui accidit innova-
tio, ut de ente divino per participationem.
Finalis causa habetur : cùm subinfertur &
per nationes &c. nam finis noster est, ut sanc-
tificemur, & sanctificati amici Dei simus,
& amici eius existentes ipsum facie ad fa-
ciem videamus.

Et quia ista est adeò alta materia, quod
per me sufficere non possum, innitens Dei
auxilio dicam, ut Aug. dicit in fine libri de
Trin. Domine Deus meus una spes mea
exaudi me ne fatigatus nollum te querere,
sed queram faciem tuam semper ardenter.
Tu da querendi vires, qui inveniri te fecisti,
& magis, magisque inveniendi spem
dedisti. Coram te est firmitas, &
infirmitas mea, illam serua, istam san-
coram te est scientia, & ignorantia mea :
vbi mihi aperi pulsanti : memineris tui,
intelligam te, diligam te, auge in me ista,
donec me reformes ad integrum, quam re-
formationem operetur in nobis Deus, qui
est benedictus in secula seculorum Amen.

Aug.

PROLOGI

QUESTIO PRIMA DE CAUSIS

THEOLOGIAE

Quoniam tactæ sunt causæ huius op-
eris, quod scientiæ divinæ supponi-
tur: bene se habet de quatuor cau-
sis Theologiæ, sive divine scientiæ dubita-
re; & ideo primò dubitabimus de cau-
sa materiali Theologiæ; secundò de formalis
tertio de efficiente; quarto de finali. Circa
causam materialem contingit dubitare du-
pliciter, primum de subiecto in se; secundò de
his, quae consequitur divina scientia ex
subiecto. Sed quia de subiecto in se non
possumus bene dubitare; nisi sciamus: vtrū
Theologia sit scientia specialis, vel com-
munis: nec hoc plenè declarari potest: ni-
si declaretur quomodo differat inter esse ali-
quid subiectum scientiæ, & de considera-
tione scientiæ: ideo in principio circa su-
biectum in se traham quereramus. Primum: vtrū
idem

idem sit aliquid esse subiectum scientiæ, & esse de consideratione. Secundò : Vtrum Theologia sit scientia specialis, vel communis. Tertiò quid sit subiectum in Sacra Pagina.

ARTICVL O I.

Vtrum amne, quod consideratur in scientiæ sit subiectum?

Ad primum sic proceditur: videtur Aquòd idem sit aliquid esse subiectum in scientia, & esse de consideratione scientiæ, quia subiectum in scientia, nō est illud, in quo est scientia, sed est de quo, sed illud, de quo est scientia, est illud quod consideratur in scientia; ergo idem est esse subiectum, & deconsideratione scientiæ. Præterea: subiectum in scientia dicitur esse materia scientiæ, sed materia scientiæ est illud, circa quod versatur scientia: sicut materia virtutis est illud circa quod negotiatur virtus: sed illud circa quod versatur scientia, est illud, quod consideratur in scientia, ergo &c. Præterea: secantur scientiæ quem admodum & res: ut scribitur in 3. de Anim. sed istæ res, secundum quas secantur scientiæ, sunt res, quæ considerantur in scientijs, sed scientiæ secantur per subiecta sua; ergo idem est esse subiectum in scientia, & esse de consideratione scientiæ.

In contrarium est: quia secundum Avicen. in principio Metaph. sue: causa non est subiectum in Metaphysica; tam secundum Phil. causa est de consideratione metaphysicæ: quia metaphysicus considerat de differentijs entis: sunt enim differentiæ entis causa, & causatum: sicut actus, & potentia; cum igitur causa sit de consideratione metaphysicæ, & non sit subiectum in metaphysica, ergo aliquid est de consideratione scientiæ, quod nō est subiectum in scientia.

Præterea: aliqua considerantur in scientia per accidens, sed ex his, quæ sunt per accidens, nihil recipit speciem, sed ex subiecto suo scientia recipit speciem, ut patet, igitur non est idem esse de consideratione scientiæ, & esse subiectum in scientia.

RESOLVTIO

Amne quod est de consideratione scientiæ non est subiectum, etiam si subiectum de consideratione scientiæ sit.

Æg. id. in 2. Sent. q. 1. Art. 1.

REspondeo dicendum, quod sicut in arguendo dicebatur, subiectum in scien-

tia nō est illud, in quo est scientia, sed illud, A de quo: nam si illud, in quo est scientia, esset subiectum; cum omnis scientia sit in intellectu, omnium scientiarum esset unum subiectum: & tunc scientiæ non distingueretur per subiecta sua, & esset confusio scientiarum; quod est inconveniens: igitur subiectum in scientia est obiectum: & quia quilibet habitus ex obiecto suo principali, & formali sumit speciem; scientia, cum habeat rationem habitus, ex obiecto suo principali trahet speciem: cum igitur scientiæ dividantur per subiecta sua, & ex eis trahant speciem; subiectum in scientia est obiectum non quodlibet, sed obiectum principale, & formale, & quia omne tale obiectum est de consideratione scientiæ: immo est id, de quo principaliter considerat scientia, omne subiectum in scientia est de consideratione eius: verum non omne, quod est de consideratione scientiæ, est subiectum, ut patet: igitur esse subiectum in scientia, & esse de consideratione scientiæ non sunt idem pœnitius, sed differunt sicut universale & particulare.

Consequitur namque scientia quinque ex subiecto suo: per quæ apparere potest quod non est idem esse subiectum in scientia, & esse de consideratione. Primum autem est ueritas, quia secundum Philosoph. in 1. poster. scientia una est, quæ vniuersus generis subiecti partes, & passiones considerat. Secundum est distinctio: nam scientiæ distinguuntur secundum diversitatem suorum subiectorum: nam per idem habet aliquid esse, & vnum esse, & in distinctionem à se, & distinctionem ab alijs. Si igitur scientiæ ex subiecto suo habet esse vnum, habet & esse distinctum. Tertium est dignitas: nam una scientia est dignior alia, quia de digniori subiecto, ut patet per Philol. in princ. de Anim. Quartum est ordo: quia quando subiectum est sub subiecto, & sunt ibi alij conditiones annexæ, scientia est sub scientia: sicut videmus quod Perspectiva est sub Geometria: quia linea visualis est sub linea simili, pliciter, sive sub magnitudine continua: quæ in Geometria dicitur esse subiectum. Quintum est necessitas: quia ex hoc nulla scientia superfluit, sed qualibet est necessaria: quia subiectum vnius non est subiectum alterius, & aliquid declaratur in una, quod non declaratur in alia. Si autem idem esset esse de consideratione scientiæ, & esse subiectum in scientia; cum vnum, & idem posset esse de consideratione plurium scientiarum,

No. quod subiectum in scientia est obiectum, nō quodlibet, sed principale & formale: quia scientia est quidam habitus, & quilibet habitus ex obiecto suo principali trahit speciem

i. post. Com. 41.

1. que conquitarsit ex subiecto.

in 1. de Animi. 2.

3.

4.

5.

6.

7.

8.

9.

10.

11.

12.

13.

14.

15.

16.

17.

18.

1. post.c.
3.
& Comm.
4.

4. modis
aliquod
considera
tur inscie
ria.

17. Me
taph. cap.
2.

2. Metap
cap. 1.

Adaptat.

tlarum, ut patet per Philosop. 1. Poster. & per Com. 12. Metaph. Vnum, & idem esset subiectum plurium scientiarum. Rursum cum multa, & diversa in una scientia considerentur si quodlibet illorum esset subiectum in scientia, & non solum illud, quod principaliter in scientia intenditur, tunc vnius scientiarum essent diversa subiecta, & ita tolleretur unitas scientiarum propter diversitatem subiectorum in una scientia: & tolleretur distinctio propter unitatem subiecti in multis scientiis, & si tolleretur unitas, & distinctio in scientiis, tolleretur ordinatio, & dignitas in eis: quia ex hoc una scientia alia existit dignior, & una scientia sub alia ordinatur: quia scientia habet esse distinctum. Item tolleretur necessitas: quia, ut patuit, propter diversitatem subiectorum quilibet scientia erat necessaria, & nulla superfluebat. Igitur non est idem esse aliquid de consideratione scientiarum, & esse subiectum. Tamen ut pateant rationes, quae facta sunt, & quae fieri possent, notandum, quod quatuor modis aliquid consideratur in scientia: primo aliquid consideratur in scientia per se, & primò & principaliter, & per omnem modum: secundo per se, & primò, non tamen per omnem modum: tertio per se, sed non primò: quarto, & ultimo nec per se, nec primò sed per accidens, & per aliud: secundū quod videre possumus in Metaphysica.

Nam illud, quod per se, & primò, & principaliter, & per omnem modum consideratur in ea, est ens, & ideo quidquid determinat, determinat sub ratione entis: verum quia ratio entis magis reservatur in substantia, quam reservetur in accidente, quia accidentia non sunt entia, nisi quia sunt entis, ut scribitur 7. Metaph. quantum ad istum modum, & si non per omnem modum, tamen principalius considerat de substantia, quam de alijs entibus, & ideo dicit ipse in 12. Metaph. consideratio quidē est de substantia principaliter. Rursum de accidente considerat metaphysicus per se solum non primò, & per omnem modum: quia sub ratione accidentis non considerat de alijs entibus, de quibus considerat: nec primò secundū illam aliquem modum iam dicunt: quia natura entis non prius reservatur in accidente, quam in alijs, sed considerat de eo solum per se, in quantum, scilicet, est pars entis. Quarto Metaphysicus adducit exempla ad declarandum propositionem, de quibus exemplis considerat nec

per se, nec primò, sed solum per accidens; & per aliud: quia exempla ponimus, non ita, ut sit, sed ut lentiatur, qui dicit, ut scribitur circa finē 1. Prior. Quod autem primo modo consideratur in scientia simpliciter est subiectū in scientia: nam ens in eo quod ens simpliciter est subiectum in Metaphysica, quod autem secundo consideratur, licet non sit subiectum simpliciter in ea, tamen aliquo modo potest dici subiectum: vnde & Philos. 4. Meth. cum prius dixisset, quod vna scientia est, quae considerat esse in eo quod ens: innuens per hoc quod ens in eo quod ens est subiectum in Metaphysica, postea dixit: quod sicut est vna scientia, quae considerat de sancto, cui attribuuntur omnia bona; ut medicina: ita est vna scientia, quae considerat de ente, cui attribuuntur omnia entia, ut Metaphysica. Illud autem ens, cui attribuuntur omnia entia, substantia est: per quod habere possumus, quod aliquo modo subiectum in Metaphysica est substantia, & sicut substantia potest dici aliquo modo subiectum in Metaphysica: quia ratio entitatis magis reservatur in substantia, quam in alijs entibus, ita subiectum in ea potest dici Deus: quia ratio entitatis magis reservatur in Deo, quam in ceteris entibus. Et inde est, quod scientia Metaphysica dicitur esse dicta vita, & de Deo. Quod autem tertio modo consideratur in scientia nec est subiectū simpliciter, nec aliquo modo: potest tamen esse pars subiecti, ut patuit. Quod autem quarto modo à scientia consideratur: nec est subiectum, nec pars subiecti: patet. Igitur quod in plus est esse consideratum in scientia, quam esse subiectum: quia quod est consideratum in scientia non semper est subiectum, sed aliquando est subiectum simpliciter, aliquando est subiectum aliquo modo, aliquando nec subiectum simpliciter, nec subiectum aliquo modo, sed solum pars subiecti, vel aliquo modo directe pertinens ad subiectum: ut quia causa sua subiecti, vel pais ipsius subiecti, vel etiam partiū subiecti: aliquando autem nec est subiectū, nec pars subiecti, nec directe pertinens ad subiectum, sed solum per accidens introductum.

Resp. ad arg. ad primum dicendum: quod illud de quo est scientia est subiectū, sed non omne, sed solum de quo est principaliter, & ideo non est idem consideratum in scientia, & subiectum, nisi sicut univiale, & particulare. Ad secundum dicen-

1. Prior
in prima
considera
tione ac
cipitur su
biectum
in scia.
Ens in eo
quod est
subiectū
in Metap.

in 2. ali
quomodo
est subie
ctum.

in hac 2.
considerat
Deus po
test dici
subiectū
in Meta
qua scia
divina di
citur.

in 3. non
est subie
ctum, sed
pars subie
cti.

in 4. nec
subiectū
nec pars

Epilogus
q.

Ecēdūm : quod non est idem materia scientia, & subiectum in scientia, nisi strictè accipiatur materia, & si strictè materia accipiatur; tunc non est verum, quod omnne consideratum in scientia sit materia scientia, vel si largè accipiatur subiectum; & tunc nō est sermo de subiecto, ut hic loquimur. Ad tertium dicendum : quod per considerata in scientijs scientijs distinguuntur non simpliciter, sed secundūm diversas rationes, secundūm quas considerantur : quia ut habitum est, de uno, & eodem considerant diversæ scientiæ, sub diversa tamen ratione, & quia illa ratio ex subiecto sumitur, directè scientiæ per subiecta distinguuntur, non per considerata quo-
cumque modo, ut ratio proponebat.

ARTICVLVS II.

*Vnum Theologia scientia communis
vel specialis sit?*

De hoc Henr. in sum. art. 7. q. 53

A Metaph. sed talia tractare spectat ad co-
munem scientiam ergo &c.

In contrarium est: quia non possunt esse duæ scientiæ communes, quod si posseint. Dā oppositum: si sunt duæ scientiæ com-
munes? aut ergo quælibet earum considerat de ente in eo quod ens: & tunc una ab alia non distinguitur: aut una considerat, & non alia? Et tunc una est communis, & nō alias; aut neutra considerat de ente in eo quod ens? Et tunc neutra communis exis-
tit. Præterea: ad scientiam communem pertinet probare principia aliarum scienti-
arum, unde & Philosophus, quando nega-
batur sibi principia Philosophiæ naturalis in-
duēs habitū metaphysici disputavit contra negatæ principia, ut pater ex 1. Phys. in dis-
putatione cōtra Parmenidem, & Melissum.
sed ista scientia non probat principia aliæ
rum scientiarum, ergo &c.

RESOLVTIO.

Theologia scientia specialis est.

magis ab-
tractū, &
magis co-
mune nō
est idem.

4. declarā-
da in q. ,

Prim. pri-
cipiale q.

Arist. 71
Mech. 11

6. Metaph.
Com. 2.

Quælibet
scientia est
specialis
secundūm
quod exis-
tēt in quo
libet, co-
muniis se-
cundūm
quod sup-
ponit sum-
pliciter,
& prædi-
catur de
omnibus
habitibus
contentis
in ea, sed
quælibet
est com-
muniis per
commu-
nitatē re-
giminiis,
vel virtua-
li conti-
nentia &
sic queri-
tur hic de
comuni-
tate.

Aug. 1. de
Trin. ca.
2. rom. 6.
ex Par.

Comm. 2.

Metaph.
Com. 1.

Secundò queritur vtrum Theologia sit Scientia communis, vel specialis? Et vi-
detur quod communis: quia illa est scientia communis, quæ determinat de omnibus, sed Theologia determinat de omnibus, ergo &c. Maior de se patet, minor de-
claratur: quia dicit Magister in principio primi Sententiarum Sacré Paginæ tracta-
tū circa res vel signa præcipue versari, sed omnis doctrina, vel rerum est, vel signorum: ut dicit Aug. 1. de Doctrin. Christ. circa principia: ergo ista scientia versatur circa omnia: quia versatur circa ea, circa que versatur omnis doctrina.

Præterea: videmus in humanis sciētijs, quod scientia maximè abstracta est in maximè communis, cū igitur Theologia maximè sit abstracta erit maximè communis. Præterea sapiens est artifex, quia ut scribitur 1. Me-
t. c. 2 sapientem omnia, ut posibile est, scire: ergo sapientia erit ars, sive scientia cōmuniis, sed ista scientia maximè est sa-
pientia: iuxta illud Eccl. 6. Sapientia enim doctrina secundūm nomen est eius: igitur maxi-
mè est communis. Præterea ista scientia omnibus se coaptat: unde Aug. 1. de Trin. cap. 1. ait quod sancta Scriptura parvulis cōgruēs milius generis rerū verba visavit, sed quod omnibus congruit, & etiā parvulis maximè de omnibus debet tractare: quia talia sunt, quæ nullus ignorat, sed sunt quasi locus ianuz in domo; ut dicit Coment. in 2.

R Esondeo dicendum, quod ut patet
veritas huius questionis, quatuor oportet nos videre. Primo, quod omnis scien-
tia communitatem, & abstractionem, quam
habet, consequitur ex suo subiecto. Secun-
dò an sit idem scientiæ esse magis abstrac-
tam, & magis communem, & minus ab-
stractam, & magis specialem? Tertiò quid
est dicere scientiam esse communem?
Quarto, & ultimò videndæ sunt differen-
tiæ, quas habet sacra Scriptura ad ceteras
scientias: & his vīlis apparebit veritas quæ-
tionis. Primum declaratur sic: quia ab illo
codem, à quo aliquid habet esse, & specie,
habet & illud, per quod diversificatur spe-
cies, & esse: & ratio est, quia per illa eadem
entia in esse specifico differunt, per quæ in
esse specifico reponuntur: & ideo differen-
tia, per quam differunt singula, dicit totam
speciem, & totam substantiam diffiniti: ut
videtur velle Philosophus in 7. Metaph.
cap. de unitate definitionis, & per illud
idem, per quod aliquid in esse constituitur,
ab alijs distinguitur: patet quod ab eo, à
quo aliquid trahit esse, trahit & illud, quod
esse diversificat. Sed cum habitum sit quod
scientia trahi: esse, & speciem à subiecto,
consequens est, quod ab eodem trahat cō-
munitatem, & abstractionem: cùm esse
commune, & esse abstractum essentiale
differentiam constituant in doctrinis, vt
patet per Philosoph. 6. Metaph. qui cum
A 4

Triplex
modus ab-
stractio-
nis.

diffinxiflet triplex genus abstractionis: quia
quædam scientia abstrahit à materia sensi-
bili ^{huc}, sed non simpliciter: quia est de re-
bus inseparabilibus, & mobilibus, sicut scien-
tia naturalis. Quædam autem abstrahit à
materia tensibili simpliciter, sed non intelli-
gibili: quia est de rebus inseparabilibus, &
intangibleibus, sicut Mathematica. Quædam
autem abstrahit ab omni materia tensibili,
& intelligibili, quia est rerum inseparabilium;
& immobili, ut Metaphysica. Cœclusit ex
hoc triplici genere abstractionis tres essen-
tiales differentias Philosopher dicens. *Tres
uniques erit speciebus de Philosophie, Mathematica,
Physica, Theologia.* Rursum etia communem, &
speciale faciunt essentialiter differentias in
scientijs unde & isto modo Philosopher in
principio 4. Metaph. distinguunt Metaphysi-
cans ab omnibus alijs particularibus scien-
tijs dicens: *est quedam scientia, que speculatur
ens, prout est ens, & que ei per se insunt, hec au-
tem nulli earunt, que in parte dicuntur, ea-
dem est.*

Declarato 1. quod per subiectum scien-
tia consequitur esse commune, & abstrac-
tum: quia ista essentialiter differentiam in
scientijs faciunt, declaratur secundum
quod non est idem esse magis abstractione,
& magis commune, ut quædam ratio pro-
ponebat: nam licet maior abstractio, &c.
major communitas in hoc convenienter;
quod utraque sumit originem ex subiecto:
potest tamen esse maior abstractio, ubi mi-
nor communitas reperitur, unde, & in 6.
Metaph. dicitur quod si non est aliqua dia subiecti
ratio per eas, que natura consistat. *Physica pro-
fecto prima scientia est, & appellat ibi primam
scientiam, scientiam magis communem,
& magis universalem: quia tunc Metaphysi-
ca non esset: nihilominus tamen tunc Me-
taphysica, que renanneret, esset magis ab-
stracta, quæ naturalis, non tamen magis
communis. Tertium autem sic ostenditur:*
quia si scientia communacera, quæ ha-
bit, & specialitatem ex subiecto erabit, tunc
talis erit scientia, quale erit subiecti suum,
igitur scientia communis habebit pro sub-
iecto commune. *Scientia specialis specia-
le, verum quia hoc est per se, & propriæ:
quæ scientia communis ex subiecto com-
muni communiceat, & specialis ex speciali
specialitate;* ut potest patere
ex habitis: & ea, quæ sunt propriæ, & per
se, sunt talia in eo quod est, ut patet per
Philosopher in 1. Physic. qui vult quod ea
propriæ facit medicus, quæ tunc in eo quod

medicus. Scientia communis non solùm
habebit pro subiecto commune quocum-
que modo sumptum, sed habebit commu-
ne in eo quod commune, & specialis spe-
ciale in eo quod speciale. Patet igitur quod
dicere scientiam communem, nihil aliud
est, quam dicere scientiam, quæ habet pro
subiecto aliquid commune in eo quod
commune: & non est dicere scientiam
communem, id est abstractam, ita quod ma-
gis communis sit magis abstracta.

Quarto autem declarata sunt differen-
tiae, quas habet sacra Scriptura ad ceteras
scientias, iste autem ad presens sunt qua-
tuor. Prima, quia alia habentur per huma-
nam inventionem, ista autem per divinam
inspirationem: unde & Aug. loquens de
sacra Scriptura, per quā cognoscitur Deus,
in princip. 1. de Trin. ait, quod ipsam
Deus inspiravit: quod si ista differentia nō
facit differentiam essentialē, quatum ad
ipsos habentes scientiam: quia licet scien-
tia per rationem investigabilis per inspira-
tionem haberi possit: facit tamen essentiā-
lē differentiam, si consideremus ipsas
scientias in se: quia aliquæ scientiæ sunt,
que per rationem investigabiles existunt:
ut scientia tradita à Philosophis, quæ ratio-
nem non excedunt: doctrina ratiōnē sacra
de se est aperteata per inspirationem habe-
ri: quia ad ipsam directè ratio non attin-
git. Vnde & 1. de Divin. nom. scribitur:
*Omnino igitur non audendum est quodquam de sum-
ma, abstrusaque diuinitate aut dicere, aut cogita-
re prae ea, quo nobis diuinitas scripta diuinā
enarratur, ipsius enim super rationem, & intel-
lectum est cognitio. Ex ista differentia sequi-
tur secunda: quod ista scientia directe, &
principaliter nec est de sensibilibus, nec de
his, que sunt insensibilibus; nec habet sen-
sibilia, quasi partem subiecti sui: quod
nulli scientiæ per rationem inventæ con-
ducunt. Quod si patet: nam scientia per ratio-
nem humanam inventa modum huma-
nam sequitur; modus autem humanus est,
ut cognitio à senti incipiat: unde, & Phil.
in 1. Post. vult quod nostra cognitio inci-
piat à sensu, & deficiēte sensu necesse est, &
illam scientiam deficere, que secundum
illumin sensum est: habet ergo scientia nos-
tra essentialē comparationem ad sensibi-
lia; igitur omnis talis scientia, vel erit de
sensibilibus, ut naturalis, & quæ ad natura-
lem reducentur: vel de his, quæ sunt insen-
sibilibus, ut Mathematica: vel habet sen-
sibilia subiecti sui partem, ut Metaphysica.*

Sa-

Differen-
tia Theo-
logia à ce-
teris sci-
entijs.

Prima

Dyon.de
div.nom.

Secunda-
diff.

I. Post.
cap. 15.

Meta. 4.
cap. 1.

6. Meta.
cap. 1.

Ratio ta-
men est,
quia mo-
bilitas es-
set passio
converti-
bilis cum
ente: &
ideò ad
quem spe-
cias de
passione,
separare
de subiec-
to tracta-
re. Quo
modo est sci-
tia magis
commu-
nis.

1. Physic,
com. 74.

Dion de Di. Sapientia autem Divina nobis inspirata modum Divinum sequitur: unde dicitur i. de Div. qd facit ipsos animos super lucens radius extensis benè, ponderatè, & rectè, & commensurabilis amore iuscarum illuminationum: & quia Sacra Pagina sequitur modum, & mensuram Divinæ Sapientiæ: sicut Divina Sapientia pro obiecto principali habet se ipsam: quia Deus nihil intelligit extra se per se, & primò; sed intelligendo se intelligit omnia: ita in Sacra Pagina solius Dei cognitio principaliter est intenta: & propter cognitionem Dei intenta est cognitio oraniū aliorum.

Tertia diff.

7. Metaph.
cap. 15.

Quarta diff.

Tertia differentia est, quia omnes aliae scientiæ pro obiecto principali habent aliud universale, ista autem propriè loquendo nec habet universale, nec particulare. Oporteret universale aliquod in alijs scientijs esse obiectum: quia cum omnes aliae scientiæ habeant aliquam per se analogiam ad ipsa sensibilia, etiam secundum quod scientiæ sunt: & sensibiliū particularium non possit esse scientia: oportet in talibus universale esse obiectū: propter quod in 7. Metaph. dicitur quod *substantiarum sensibilium particularium*, neque diffinitio, neque demonstratio est. Illud autem, quod principaliter in ita scientia intenditur, neque est universale, nec particulare, cum sit Deus. Quarta differentia est, quod nulla scientia potest tot cognoscere in propria forma, quot ista, & ratio est: quia cum aliæ scientiæ considerent universale aliquod, particularia contenta sub illo universalí non cognoſcent secundum ea, quæ insunt eis, in quantum particularia sunt, sed in quantum rationem illius universalis induunt. Scientia autem Divina: quia modum Divinæ Sapientiæ sequitur, sicut pro obiecto principali habeat Deum ipsum, sicut ipsa scientia Dei; poterit tamen in propria forma omnia alias cognoscere, quæ considerant singulæ sciencie, sicut & Deus potest, & si non tantum. Quod si aliqui habentes istam scientiam talia non cognoscunt, hoc non est ex parte eius, quod ipsa scientia non sit apta natura cognitionem talium perhibere, sed ex parte nostra: quia eam imperfectè possimus.

His visis quæſtio de facili solvit: quia cum queritur utrum Theologia sit communis, vel specialis? Si consideramus ſuſi obiectum primum, & principale, nulla

B. Aegid. Col. sup. I. Sent.

A scientia est adeo specialis, vt ista: quia in ista scientia unius ſoliuſ rei, abſolutè loquendo, cognitio intenditur: in alijs autē ſciētijs, cū habeant pro obiecto universale, non intenditur in eis unum realiter, ſed unum ſecundū rationem. Iuxta illud de Anim. Commt. in i. de Anim. intellectus facit commun. 24 univerſalitatem in rebus: univerſalis ergo unitas non est unitas rei, ſed rationis, ſive intellectus. Si autem conſideremus ea, quæ ista scientia habet non pro obiecto principali; cum nulla scientia ad cognitionem tot rerum in propria forma ſe poffit extenderet, ut ista: communissima dici debet. Sed quia in omnibus advertendū eſt quod eſt per ſe, & principaliter; magis quām aliud: quia ſecundū Philos. in fine 5. E. cap. 11. Ethic. thic. De his que ſunt per accidens non eſt cura arni. Simpliciter debet concedi quod ſit ſcie-tia ſpecialis.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod non ſufficit, quod conſideret de omnibus, ut sit ſcientia coamunis: ſed oportet quod conſideret de omnibus principaliter, in quantum uniuntur in aliquo communī universali, vel analogo: ut Meta-physica, quæ conſiderat de omnibus, in quantum uniuntur in ente, quod Theologia non facit, ſed per ſe, & primò conſiderat de Deo ſolo, ut patuit. Ad ſecundū dicendum, quod illa propositio non eſt univerſaliter vera, quod quantum ſcientia eſt magis abstracta, tanto eſt magis coamunis: ut patuit per instantiam in Philosophia naturali, & Mathematica. Ad tertium dicendum, quod ſciens iſtam ſcientiam eſt ſciens quodam modo omnia: & ideo maximè sapiens dici debet; non tam propter hoc eſt artifex coamunis: Quare Theologia per ſe, & primò unius rei, Dei ſcilicet, logia, aſſumtionem habet. Ad quartum dicendum, quod iſta ſcientia le coaptat oranibus, & aſſumit quædam communia, quæ oranibus intelligibilia eſt, ut exempla; & alia, ut parvulos in fide ad Dei cognitionem inducat, ſed hoc non eſt propter iſtam ſcientiam, quod ipsa quantum eſt de ſe indigeat talibus: ſed quia nos ſic apti nati ſumus manuduci in Deum: & ideo Deus Pater ſic providit, ut nos ad ſe induceret proponendo quædam varieta- Dion. i. de tes velaminum, ſecundū quod noſtra na- Cœlesti Hierar. scribitur: quod Neque poſſibile eſt nobis aliter lucere Diuum radium: niſi varietate Sa- crorum velaminum analoge, id eſt ſurſum du-

B.

gendo,

cendo, circumvolvatom, & his, que secundum nos sunt, providentia paterna connaturaliter, & propriè preparatum. Quia scilicet, sic providit Deus Pater nos sursum ducere, ut nostra requirebat natura.

ARTICVLVS III.

Quid sit subiectum in Sacra Pagina?

Ag. in 1. Sent. q. 1. art. 1. & quodl. 3. q. p. D. Thom. 1. p. q. 1. art. 7. Gerard. in 1. q. 2. art. 3. Ag. q. 1. prol. Alf. Tolet. prol. 5. q. 6. Greg. Arim. m 1. q. 4. prol. art. 2. Gerard. in 1. q. 2. prol. art. 2.

Tertiò queritur: quid sit subiectum in Sacra Pagina? Et videtur, quod Deus: quia illud, à quo scientia denominatur, maxime videtur esse subiectum in ea, & principaliter intendi in ipsa, sed Sacra Pagina à Deo denominationem recipit: ergo &c. Præterea: illud est subiectum in scientia, sub eius ratione alia introducentur in ea, sed sub ratione Dei omnia introducuntur in Sacra Pagina. *Quia* quidquid in ea determinatur Divinum dicitur, ergo &c. Præterea. Arguit Phil. in 6. Metaph. tribus vijs, quod Metaphysica maximè est de Deo. Primo: quia Metaphysica est maximè abstracta: igitur erit maximè de Deo, qui est maximè abstractus. Iterum Metaphysica est nobilissima: igitur erit maximè de Deo, qui nobilissimus existit. Rursum Metaphysica est prima scientiarum, igitur erit de Deo maximè, qui est primus inter entia. His tribus vijs etiā potest probari, quod Theologia maximè sit de Deo. Primo: quia maximè abstracta: quia, ut habitum est, nec est principaliter de sensibiliis, nec de his, quae sunt in sensibiliis: nec habet sensibilia subiecti sui partem. Rursum est maximè nobilis, quia innititur nobilissimo lumini: quia lumini, increato. Ex hoc etiam appareat, quod est prior alijs scientijs: quia lumen, cui innititur ista scientia, ut lumen Divinum, est prius lumine rationis, cui aliæ scientiæ inititutur. Igitur his tribus vijs probatum est, quod Theologia maximè est de Deo, sed illud, de quo maximè est scientia, est subiectum in scientia: ergo &c.

In contrarium est: quia scientia est vna, quæ est unius generis subiecti partes, & passiones considerans, sed Deus neque habet partes, neque passiones, ergo &c. Præterea: scribitur in 6. Metaph. quod nulla scientia probat suum subiectum esse, sed in Sacra Pagina probatur Deum esse: si-

A cut probat Magister r. lib. dist. 3. Ergo &c. Magist. t. Præterea: secundum Philos. 1. poster. de sent. dist. 2 subiecto supponitur, quod est: ita quod quid est subiecti, debet esse notum in qua libet scientia, sed quid est Deus est omnino ignotum: iuxta illud Damasc. 1. lib. cap. 4. *Quod itaque sit Deus, liquido constat. Quid autem ratione essentie, ac natura sit, nullo omnino modo comprehendendi, cognosci que potest.*

RESOLVTIO.

Declaratis differentijs inter subiectum, & materiam, & Theologie à Metaphysica, statuitur, quod Deus in quocum principium nostræ restau rationis, & consummatio nostræ glorificatio nis est subiectum in Theologia.

Respondeo dicendum: quod, ut pateat veritas huius questionis, duo declaranda sunt. Primo: quid interest inter subiectum, & materiam. Secundo, in quo differt scientia ista à Metaphysica. Et his visis apparebit veritas questionis. Propter primum, notandum: quod ars est imago naturæ: & ideo secundum ea, quæ in natura videntur, in arte loquimur. Videntur autem in natura duplē formam, substantiam, & accidentalem: & quia quilibet forma habet rationem actus, & perfectionis: considerare est in entibus duplē actum, substantiam, & accidentalem: & quia quilibet actus presupponit propriam potentiam: ut dicitur in 2. de Animi cap. 26. de Animi cap. 26. Secundum istum duplē actum est assignare duplē potentiam ad actum substantiam, & accidentalem. Potentia ad actum substantiam est potentia simpliciter, & pura: quia esse substantiale per se non procedit aliquid esse: potentia autem ad actum accidentalem non est potentia pura: quia esse accidentale per se loquendo præcedit esse substantiale: & Comment. 8. quia secundum Commentatorcm in 8. Metaph. Hæc est differentia inter materiam, & subiectum: quia materia dicit quid in Quia largè potentia: subiectum dicit quid in actu: cū subiectum di potentia ad formam substantiam sit pos citur de ma tentia simpliciter; potentia ad formam ac cidentalem non sit potentia simpliciter, & de compo sito; sed strictè de solo susceptibile, in quo habet esse forma subi tantialis, debet dici materia: illud autem, in quo habet esse forma accidentalis, per se loquendo, debet dici subiectum. Ex his autem habere possumus triplicem differen tiā inter materiam, & subiectum. Vna diffe

Triplex differentia in materia, &c subiectum. differentia est : quia materia respicit formam substantiam ; subiectum vero accidentem. Alia differentia est, quia materia dicit potentiam per omnem modum ; subiectum verò aliquo modo. Tertia differentia est : quæ in ista quodam modo includitur, scilicet, quod potentialitas, quæ est in subiecto, reservatur quodam modo in materia : quia materia est in potentia ad omnes formas : sed potentialitas, quæ est in materia, non reservatur in subiecto : quia subiectum non est in potentia ad omnes formas.

Duplex obiectum in scientia.

Hoc viso sciendum : quod isti duplci susceptibili in natura respondet duplex obiectum in scientia, principale, & secundarium: Obiectum principale non est potentia pura, sed est aliquo modo in actu : cum ab ipso scientia recipiat speciem, & actualitatem : & est aliquomodo in potentia. Nam cum quidquid cognoscimus, cognoscamus in lumine intellectus agentis, vel in aliquo lumine : oportet tale obiectum à lumine actualitatem recipere, & ita actualitatem habet, & potentialitatem.

Scientia duplex actualis

Ex quo apparet quod scientia duplex actualitas attribuitur : una ab obiecto, à quo recipit speciem, & alia à lumine. Nam si lumen dat actualitatem obiecto, & obiectum dat actualitatem scientia : oportet lumen scientia actualitatem attribuere. Actualitas tamen, quæ datur scientia ab obiecto, est magis per se ipsi scientia, cum ab ea habeat unitatem, & distinctionem, quam actualitas luminis. Obiectum autem secundarium non est in actu de se, secundum quod nunc loquimur de actu: nam nondat actualitatem scientia, nec sub ratione sui introducitur in scientia, sed sub ratione principialis obiecti : & ideo oportet obiectum secundarium duplēm actualitatem recipere, unam ab obiecto principali, quæ est propria, & essentialis scientia, sub cuius ratione in scientia inducitur, & aliam à lumine : & ita patet quod obiectum secundarium est duplēiter in potentia, quia recipit actualitatem ab obiecto principali, & à lumine. Sed obiectum principale est in potentia uno modo : quia recipit actualitatem à lumine, sed non ab aliquo alio obiecto : cum non sub ratione alicuius alterius obiecti introducatur in scientia, sed sub ratione sui. Ex quo apparet triplex differentia in obiectum principale, & secundarium : prima quia obiectum principale est in actu, & non simpliciter in po-

A tentia ; obiectum secundarium potest dici simpliciter in potentia. Secunda : quia potentialitas respectu luminis, quæ competit obiecto principali, competit & obiecto secundario : sed aliqua potentialitas competit obiecto secundario : quia non sub ratione sui inducitur in scientia, quæ potentialitas non competit obiecto principali. Tertia differentia est : quia actualitas, quam accipit obiectum principale, non est ita ei- Triplex differentia in obiectu principale, & secundario.

B

Viso quomodo differt materia in scientia à subiecto, videndum est quomodo dif- Triplex differt Theologia à Metaph. sciendum est igitur, quod Theologia ad Metaphys. habet log. à Metaph. triplicem differentiam: Prima est : quia Metaph. est scientia communis : est enim eius secundum quod eas ut scribitur 4. Metaph. Theologia autem, ut patet ex precedenti articulo, non est communis per se nisi forte ex consequenti, in quantum de pluribus potest considerare, quam aliqua alia scientia inventa ab homine: vel similitudinariè in quantum est de Deo, qui est causa omnium, & essendo omnium causa, & continendo omnia habet similitudinem cum communi, & cum universalis : propterea tamen, & principaliter non est communis.

Ex ista autem differentia apparent tres positiones, quæ assignant subiectum in Theologia, nō accipere subiectum propriè; nec assignare subiectum in Theologia : sed solum materiam. Nam si Theologia nō est scientia communis, non habet pro subiecto aliquid commune: & ideo res, & signa non sunt subiectum in Sacra Pagina, cu[m] omnia continantur sub signis, vel sub rebus.

I. Opiniōnē

Item: ens Diuinum non est subiectum Bz.

Quot modis dicitur ens Divinum.
In Sacra Pagina: cum omnia continentur sub Divino ente, accipiendo ens Divinus ut isti accipiunt, scilicet, per essentiam, per participationem, per unionem, & per significationem.

3. Opinio. Tertia positio est: quod subiectum in Sacra Pagina est incibile per inspirationem: nec ista, ut appareat, subiectum accipit propriè: quia quodlibet per inspirationem sci-ri posset. Prætea multa per inspirationem habemus in Sacra Pagina, quæ non sunt subiectum in ea, nec etiam pars subiecti: & ita apparet, quod per primam differentiam: quam habet Theologia à Metaphys. quod in ipsis tribus positionibus non directè accipitur subiectum in ea; non tamen ista positiones falsæ sunt, sed largo modo loquuntur accipiendo subiectum pro materia. Se- cunda differentia est, quæ aliquomodo ex prima sequitur, scilicet, quod de eodem considerabit Metaph. & Theologia: nam si Metaph. est scientia communis, opor tet quod determinet de omnī ente aliquo modo: & ideo nulla scientia est, quæ non determinet de illis, de quibus Metaph. de se: sed subiec- terminat. Si igitur Theologia est de Deo, tu est, quod oportet quod etiam Metaphys. sit de Deo, sed non potest esse quod sub eadem ratio ne determinet de Deo Metaph. & Theo logia: quia si eodem modo determinaret; esent una scientia; immò quælibet deter minabit de Deo secundum modum suum.

2. Differ. Materia scie- tiae sunt omnia, quæ co sideratur per determinet de illis, de quibus Metaph. de se: sed subiec- terminat. Si igitur Theologia est de Deo, tu est, quod oportet quod etiam Metaphys. sit de Deo, sed non potest esse quod sub eadem ratio ne determinet de Deo Metaph. & Theo logia: quia si eodem modo determinaret; esent una scientia; immò quælibet deter minabit de Deo secundum modum suum.

Metaphysic. Cūm igitur Metaph. sit scientia communis determinabit de Deo sub modo com muni, in quantum, scilicet, ens est, & cau sa universalis entium: Theologia autem, cum sit scientia specialis, de his, de quibus sicut est, ut sit causa uniuscunctorum, ac perentes Deo, in munis est commune, in eo quod communitus omni ne, ita subiectum in scientia speciali debet perfectione esse speciale, in eo quod speciale: & ideo totus simpli citer, & perfectus, bonus scientia, sub aliqua speciali ratione debet esse subiectum in ea.

Ita autem specialis ratio potest esse in quantum est principium nostræ restauratio nis, & consummatio nostræ glorificatio nis. Quomodo autem hoc sit, per ter riam differentiam apparebit. Ex ista autem secunda differentia apparet, quod omnes illæ positiones, quæ non assignaverint subiectum Deum sub aliqua ratione speciali, non propriè acceperunt subiectum. Et ideo quatuor positiones ex ista via apparet non propriè incertissime.

Prima est quod bonum salutare est sub lectum in ista scientia: constat enim quod bonum est quid commune: quia debetur subiecto cuilibet enti, ut scribitur in 1. Ethic. Vnde licet salutare posse esse conditio specialis tam quia bonum est quid commune, & in scientia speciali oportet esse subiectum, non commune sub ratione speciali; sed speciale sub ratione speciali: pater quod ista assignatio non est propria.

Alia positio est, quæ dicitur Cassiodori, quod Christus integer caput, & membra est subiectum in ista scientia: cum in Christo integro includamus, & nos. Sic accipiendo subiectum non accipitur propriè: quia aliquid eius distinctum ab alijs omnibus, ut Deus sub speciali ratione, est subiectum in ista scientia, ut patuit.

Tertia positio est. Hug. super Angelica, Hierarchia quod opera restorationis sunt. Opinio subiectum in Theologia. Apparet autem quod nec hic propriè accipit subiectum: nam restauratio est conditio superaddita, non subiectum.

Quarta positio est, quod Deus est subiectum in Theologia ita autem magis accedit ad propriam rationem subiecti non tamen sufficienter assignat subiectum: quia Ex hoc patuit, nunquam assignatur aliquid sub ratione subiectum in scientia nisi sub aliqua ratione speciali Dei: aliter enim esset confusio in scientiis, tatis sit hic plures scientiae determinant de eodem: subiectum: & ideo licet Deus sit principaliter intentus quia non dicatur, quod non in Sacra Pagina, & sub ratione ipsius alia sit verum, introducantur in ea: non tamen sufficit sed quod non dicere Deus est subiectum in Sacra Pagina, nisi addatur ei aliqua specialis condi tio, ut principium nostræ restorationis, & consummatio nostræ glorificationis: patet igitur per istas duas differentias datas, quod omnes dictæ positiones latè de subiecto loquuntur.

Tertia differentia est, quod Metaph. non considerat de Deo principaliter por omne modum, sed solum secundum aliquem modum, ut patitur art. 1. Sed Theologia con siderat de Deo principaliter secundum omnem modum. Ex ista tertia differentia apparet quare Deus in Metaphys. non est subiectum simpliciter: est tamen subiectum in Theologia sub aliqua tamen speciali ratione, ut patuit. Ita autem specialis ratio sic habetur: quia sub illa ratione principali ter subiectum consideratur in scientia, sub qua eius cognitio principali ter intenditur, sed in Theologia principali ter cognoscere Deum.

Deum intendimus, ut nostrum restauratorem, & glorificatorem: ergo &c.

Respondit ad argumenta, quae probant Deum esse subiectum in illa scientia, dicendum, quod verum dicunt, sed totam veritatem non exprimunt, nam Deus est subiectum in ista scientia, sed sub speciali ratione, ut patuit.

Ad primum in contrarium dicendum, quod Deus non habet partes, & passiones; tamen, ut patebit, aliqua se habent ibi ut partes, & aliqua ut passiones. Vel possimus dicere, quod non oportet loqui de ista scientia, quae habetur per inspirationem, sicut de alijs, quae habentur per acquisitionem. Ad secundum dicendum, quod similis ratio est de subiecto in ista scientia, & de principiis in ea: quia nulla scientia potest probare directe, nec principia sua, nec subiectum suum; tamen per quedam signa, & per effectus potest: ut patet per Comment. 12. Metaph. & sic probamus Deum esse per effectus, non per causam. Ad tertium dicendum, quod quid est Deus secundum naturam, ut idein Damaf. dicit quādū sumus in via omnino est nobis ignotū; tamen quid est quod dicitur per nomen, cūm dicitur Deus scire possumus: ut cūm dicitur quod de subiecto presupponimus quid est, exponitur quid est quod dicitur per nomen. Vel possumus dicere, ut quidam dicunt, quod ipsi effectus Divini, possunt dici quod quid est in tali cognitione: nam cūnī omne medium ad demonstrandum habeat aliquomodo rationem quod, quid est ipsi effectus, per quos Deum cognoscimus, possunt dici, quod quid est. Et tamen ista solutio aliquomodo impropria, quia non distinguit inter demonstrationē propter quid, & quia.

PROLOGI QUESTIO II.

De his que consequitur scientia ex subiecto.

Postquam dubitavimus de subiecto Theologiae in se, restat dubitare de his, quae consequitur scientia ex subiecto, ita autem, ut dicebatur, sunt quinque, scilicet, ordo, dignitas, unitas, distinctio, & necessitas. Vierum quia unitas, & distinctio eadē rem importare videntur: quia ex eo quod res habet esse unum, habet esse individuum: à se, & distinctum ab alijs: ideo solum de quatuor queremus. Primum de ordine istius scientie ad alias. Secundum de dignitate. Tertio de unitate. Quarto

de necessitate. Circa primum queremus tria. Nam ordo scientiarum ad scientiam attēditur ex eo, quod una subalternatur alteri, vel subalternat sibi aliam: & ideo querre de ordine est querere de subalternatione. De subalternatione igitur tria querantur. Primo vtrum ista scientia subalternetur alicui scientiae humanae. Secundò vtrum subalternetur alicui alij scientiae. Tertiò vtrum subalternet sibi alias scientias humanas.

ARTICVLVS I.

Vtrum Theologia subalternetur alicui scientiae humanae?

Argent. q. 2. prol. art. 3. Gerar. Sentenç. q. 1. art. 2. Alph. Tolet. q. 2. art. 4. conc. 1. Greg. Adv. q. 1. art. 4. Lassaff. q. 1. c. 4. Garvard. q. 3. Proem. art. 8.

Ad primum sic proceditur: videtur quod ista scientia subalternetur Metaph. quia si subiectum est sub subiecto, videtur scientia esse sub scientia, sed subiectum Theologię videtur esse sub subiecto Metaph., quia subiectum Metaphys. est eius commune, subiectum Theologię est aliquid ens distinctum ab alijs entibus, ut Deus ipse, sed sub communi continetur quod habet esse distinctum, ergo. Præterea: quando aliqua scientia de aliquo determinat modo admirationis, & alia scientia non, videtur illa scientia, quae admirativo modo determinat, subalternari ei, quae non admirativo modo determinat. Nam admiratio ex ignorantia causa provenit: ut habetur in 1. Metaph. cūm igitur Theologia modo admirativo de Deo determinet: quia obistupescit intellectus propter ea, quae dicuntur in ipsa: quia non tradit causam dicti sui: Metaphylicus autem, qui non admiratione determinat, videtur tradere causam dicti: sed scientia, quae causaliter determinat de aliquo, subalternat sibi scientiam, quae non causa iter determinat de eodem: ergo. Præterea videtur quod subalternetur naturali Philosophia: quia scientia ista dicit Deum esse potentia infinita, Philosophia autem hoc probat in 8. Phys. per hoc quod movet in tempore infinito, sed illa scientia subalternat sibi aliam, quae probat; & illa subalternatur, quae narrat: ergo &c. Ulterius videtur, quod ista scientia subalternetur omnibus scientiis, quia videmus quod perspectiva subalternatur geometriæ ex eo, quod accipit ab ea alias propositiones, per quas arguit. Cum igitur illa scientia accipiat ab omnibus scientiis: ergo &c.

1. Metaph. cap. 2.

8. Physicorum cap. 10.

Dicitur: ergo. Præterea videtur quod subalternetur naturali Philosophia: quia scientia ista dicit Deum esse potentia infinita, Philosophia autem hoc probat in 8. Phys. per hoc quod movet in tempore infinito, sed illa scientia subalternat sibi aliam, quae probat; & illa subalternatur, quae narrat: ergo &c. Ulterius videtur, quod ista scientia subalternetur omnibus scientiis, quia videmus quod perspectiva subalternatur geometriæ ex eo, quod accipit ab ea alias propositiones, per quas arguit. Cum igitur illa scientia accipiat ab omnibus scientiis: ergo &c.

In contrarium est, quia quod excellit omnes scientias, & cui omnes scientiae ancillantur, nulli subalternatur, sed ista scientia excellit omnes scientias, & ei omnes ancillantur, ergo nulli subalternatur. Quod autem ista omnes excellat patet: nam arguit in principio Metaph. quod illa, quam maximè Deus habet, Divina scientiarum est. Cum igitur Theologia sit magis principaliiter de Deo, quam Metaphysica, magis propriè ipsa Dea scientiarum dici debet: ergo omnes ei ancillantur, & ipsa nulli subalternatur.

RESOLVTIO.

Theologia nulli scientie humanae subalternatur.

Respondeo dicendum, quod modus subalternationis scientiarum triplex est ad præsens. Vnus modus subalternationis subalternis est: quandò una scientia ancillatur alia. Et ista subalternatio nihil est aliud, quam quidam famulatus, potest enim talis famulatus subalternatio dici: quia ut habitum est, ex hoc convenit subalternari unam scientiam alteri: quia habet ordinem ad aliam: ut quia una ordinata, alia ordinatur: & quia quae ancillatur ordinantur ab his, quibus ancillantur: Inde est quod talis famulatio subalternatio dici debet. De ista autem subalternatione determinatur in 1. Metaph. Vbi dicitur: quod omnes alias scientiae Metaph. famulantur. Ista autem famulatio, & ista regulatio ex hoc convenit: quia illa scientia, quae considerat optimum in aliquo genere habet regulare omnes alias scientias in illo genere: & ideo quia Metaph. considerat optimum in genere entium, habet regulare omnes alias scientias inventas ab homine, & verificare principia omnium: ut ibidem patet.

Secundus modus, & tertius subalternationis sunt traditi in 1. post, qui sic differunt: quia unus illorum non dicitur univocus; alias autem quas univocus dicitur. Modus autem non univocus habet esse, quod una scientia determinat de aliquo: ita quod de eodem alia scientia non determinet simpliciter, sed solum secundum aliquem modum: & sic determinando una dicit propter quid, quod alia dicit quia: sicut apparent in perspectiva, & geometria; nam de eodem simpliciter non est perspectiva, & geometria: Quia vtraque non est de linea simpliciter; sed geometria solum: nec vtraque est de linea visuali; sed perspec-

tiva solum: tamen vtraque aliquo modo est de eodem: quia linea simpliciter referatur in linea visuali, & linea visualis continetur sub linea simpliciter: ad hunc autem modum quatuor requiruntur. Primum est: quod de eodem aliquomodo sit subalternans, & subalternata: nam si nullo modo de eodem essent, tunc non diceret una propter quid illius, cuius alia diceret quia. Secundum requiritur, quod subalternata aliqua addat ei, quod consideratur in scientia subalternante: sicut videmus, quod linea visualis, de qua considerat perspectiva, aliquid addit super lineam simpliciter, de qua considerat geometria. Ista autem additione ex hoc requiritur: quia scientia, quae dicit propter quid, est magis abstracta, & magis alta, quam scientia, quae dicit quia: & minus abstractum se habet per additionem ad magis abstractum. Tertio requiritur, quod huiusmodi additione non causatur ex eo, cui fit additione per se loquendo, nec ex eius partibus: quia si causaretur, tunc ad eadem scientiam, ad quam pertinet considerare de illa re simpliciter, pertinet considerare de illa re cum additione: ita: de quia curvum causatur ex principijs linearum per se, illa eadem scientia, quae determinata de linea simpliciter, determinat de linea curva: tamen quia visuale non causatur ex principijs linearum, non est eadem scientia, quae determinata de linea simpliciter, & visuali. Quarta conditio est, quod illud additum sit compossibile ei, cui fit additione: quia si non esset ei compossibile, non posset de eo esse aliqua scientia: nam de linea alba non est scientia: quia lineam albam non est reperire.

Istarum autem quatuor conditionum, duæ per se requiruntur ad subalternationem alias vero duæ quodam modo per accidens, nam additionem esse compossibilem ei, cui fit additione: & non oriens ex principijs subiecti, sunt cause per accidens, & sine quibus non. Prime autem duæ conditiones per se, & directe requiruntur ad subalternationem, quae ex ista conditione sequuntur quod una scientia dicat propter quid, & alia quia.

Tertius modus subalternationis est: quod de eodem determinat scientia subalternans, & subalternata; sed subalternans determinat de eo modo subtili; subalternata autem modo grosso: sicut ponit exemplum Phil. de harmonica Mathematica, de ea, quae secundum auditum: nam harso pica

inca Mathematica determinat de numero relato ad sonum modo subtili: ea autem, quæ est secundum auditum, determinat de eodem, sed modo grosso: similiter etiam se habet apparentia ad Astrologiam: si nam apparentia sive scientia, qua nautæ vtuntur, considerat cursum Astrorum modo grossio, quem considerat Astronomus modo subtili.

Viso triplici modo subalternationis potest apparere, quod Theologia nulli scientie humanae subalternatur: quia omnis scientia humana, vel est communis, ut Metaphysica, vel est specialis, ut ceteræ scientie: si igitur Theologia subalternaretur scio-
tice humanæ, vel subalternaretur Metaphy-
sicæ, vel alijs scientijs specialibus: Metaphysica subalternari non potest: nam hoc est alius
quo trium dictorum modorum, sed nullus modo est possibile: Primus enim modus
est impossibilis: nam Metaphysica ex hoc
subalternat sibi alias scientias: quia in ge-
nere entium considerat optimum, ut Deus
ipsum: ut patet per habita: sed quia ipse
Deus, licet directè non sit de considera-
tione scientiarum specialium, inventarum
ab homine, est tamen magis principaliter
de consideratione Theologi, quam Meta-
physici, ut patet factum est: igitur secundum
istum modum nullatenus Theologia sub-
alternatur Metaphysicæ: immo magis vi-

1. Modus
impossibilis.

De 2. modo. dicitur, quod Metaphysica debeat subalter-
nari sibi: quid tamen sit de hoc in art. 3: apparet. Item iuxta secundum modum
subalternationis non subalternatur ei: na-
in illo modo per se attendendum est, quod
in scientia subalternata dicitur propter quid,
& in subalternata quia, sed hoc non potest
esse in Theologia respectu Metaphysicæ:
nam ea, quæ dicuntur in Theologia de
Deo, supra rationem sunt, ut patet 1. de
Divinis nominibus: & eorum autem, quæ
supra rationem sunt, scientia per rationem

Dion. 1. de
Div. nom.

De 3. modo. dicitur, quod Metaphysica debeat subalter-
nari sibi: hic autem est & converto: quia per Theologiam
altiora de Deo scire possumus, quia per Me-
taphysicam. Itē secundum istum modum subalter-
nans, & subalternata sunt de eodem: sed de
Deo, ut est principium nostræ reparatio-
nis, & consummatio glorificationis, ita
est Theologia, quod non est Metaphysica.
Scientijs autem specialibus Theologia no-

A subalternatur secundum aliquem dictorū modorum: quia nulla scientia specialis considerat de optimo in genere entium: quia inter ceteras scientias speciales naturalis est magis universalis, & magis prima, ut patet per Phil. 6. Metaph. Si igitur ali- 6. Metaph. quia deberet considerare, ista consideraret, cap. 1. sed ista non consideraret: ut patet ex securi- do Physic. ubi dicitur que verò tales non sunt, videlicet, sicut que motum subeuntes movent, ex naturalis considerationis non sunt. Si igitur nulla scientia specialis considerat de Deo, quod est optimum in genere en- tium, de quo considerat Theologus, nul- 8. Phys. per la scientia specialis subalternat sibi Theod- logiam secundum primum subalterna- tionis modum, nec etiam secundum se- cundum, nec secundum tertium: quia illis duobus modis specialibus idem secun- dum suam substantiam est de considera- tione scientiae subalternantis, & subalter- natæ aliquo modo, sed Deus secundum vel si con- sideratur, consideratio non fuit Physica, homine: igitur Theologia non subalter- natur alicui scientiae speciali, nec com- munio: ergo nulli scientiae humanæ subal- ternatur.

Resp. ad arg. ad primum dicendum: movens non quod nos sufficit subiectum esse sub subiectum non iecto eo modo, quo subiectum Theolo- giae est sub subiecto Metaphysicæ, sed res subiectum physica direc- te, sed inde- secundum diversos modos subalterna- recte: quia est principiu- perire inter Metaphysicam, & Theolo- giam: ideo ei non subalternatur. Ad se- curandum dicendum: quod Theologia de- terminat modo admirativo de Deo: quia ea, quæ dicit, sunt altiora, quam ea, quæ dicit Metaphysica, & ideo non subalter- natur ei: quia illa admiratio non contin- dit ex eo, quod Metaphysicus tradat eau- fam eorum, quæ Theologus narrat: cum narrata à Theologo sint iuxta rationem, scilicet, propter altitudinem dictorum, ut dictum est.

Ad tertium dicendum: quod Theologia non presupponit à naturali Philosophi. Deum esse infinitæ potentie, sed magis hoc presupponit à sapientia increata. Ad quartum dicendum: quod si Theologia accipit ab omnibus scientijs non tamen accipit eo modo, sicut accipit perspectivas à Geometria: quia perspectivas accipit propositiones geometricas, quasi regulas iuc- con-

considerationis, sed Theologus accipit ab omnibus scientijs propositiones, ut eas ordinans in obsequium ful, non ut reguletur per illas: sicut videmus militarem accipere à frænæfactiva, ut superiorem ab inferiore: & per hoc patet solutio melius ad tertium: quia dato quod Theologus accipiat à naturali Deum esse potentia infinita, vel probationem propositionis istius: non tamen accipit eam, ut reguletur per ipsam, sed solum in obsequium eius.

ARTICVLVS II,

Vtrum Theologia subalternetur alicui scientie?

Secundò quaritur, vtrum hæc scientia subalternetur alicui alijs scientiæ? Et videtur quod non: quia ista scientia, ut dictum est, non subalternatur alicui scientiæ humanitus acquisitæ, sed præter scientias humanas non est nisi Scientia Divina, sed idem non subalternatur sibi ipso: ergo &c. Præterea: ista scientia coniungit nos nobilissimo fine: ergo est nobilissima, sed nobilissimum nulli supponitur, ergo &c. In contrarium est, quia quidquid supponit principia, & non probat, subalternatur ei, à quo supponit, sed Theologia præsupponit articulos Fidei, quos habet quasi principia, ergo subalternatur scientiæ, à qua ista principia præsupponit.

RESOLVTIO.

Theologia nullo ex triplici assignato modo alicui scientie viatorum subalternatur.

Respondeo dicendum: quod omnis scientia procedit ex aliquibus principijs: nam cum hæc sit differentia inter scientiam, & intellectum; quia Scientia est habitus conclusionum, intellectus vero principiorum: ut potest haberi ex Philosopho in libro posteriorum: cùm conclusiones ex principijs sequantur, oportet omnem scientiam uti principijs ad concludendum conclusiones intentas in illa scientia: principia autem non sunt semper uniformia: quia secundum Boetium quedam sunt principia nota cuilibet, quedam vero sapiëtibus. Et sicut distinguimus, quod quedam sunt principia nota intellectui sapientum; quedam intellectui omnium: Ita distinguere possumus, quod quedam sunt principia nota in scientia, in qua assumuntur, quædam in alia: ita quod sicut distin-

guuntur principia ex parte cognoscentiū, ita posunt distingui ex parte scientiarum. Scientia autem illa, quæ vtitur principijs non per se notis, sed in alia scientia declaratis, est subalternata: illa ute[m], in qua illa principia declaratur, est subalternans: & quia scientia Theologiae vtitur principijs, ut articulis Fidei, quæ non apparent nobis per se nota, vel oportet dicere, quod Theologia non sit scientia, vel quod illa principia sint in superiori scientia manifesta. Sed quia Theologia sive cognitio de Divinis scientia dici potest: ut dicitur 13. de Trinit. cap. 19. Oportet quod articuli Fidei in superiori scientia noti sint, superior autem Theologia non est, nisi scientia Dei, vel scientia Beatorum: subalternabitur igitur Theologia Divine scientie, vel scientie Beatorum: quo autem modo subalternationis eis subalternetur, si queritur: dicendum quod nullus modus, qui conspicitur in hunianis scientijs, illi subalternationi competit. Nam primus modus dicebatur esse: quando scientia erat de optimo in aliquo genere, aliae autem non erant de illo: iste autem non est conveniens hic. Quia sicut scientia Beatorum, & Divina est de optimo; quia de Deo: ita & Theologia principaliter est de optimo, quia de Deo. Item tollitur secundus, & tertius subalternationis modus: quia in illis scientia subalternata dicebat quas cuius scientia subalternans dicebat propter quid. In considerationibus autem de Deo propriè non est assignare quia, & propter quid: quia omnia, quæ existunt in Deo, Deus sunt, & causa carent.

Videtur quæ sit idem penitus cum aliquo præassignato, scientia, quæ tractat de optimo, respectu non tractantis: sicut de scientia, que appetit optimum, ad perfec[t]ionem, sed in superiori, ut est videre in Perspectiva, & Geometria. Ita principia certitudine speculationis assumpta à Theologo, non sunt clara in Theologia; sunt tamen clara scientia Beatorum. Habet etiam similitudinem cum tertio: quia sicut ea quæ trahit

Differentia
inter intel-
lectum, &
Scientiam.

dit apparentia, sive naturalis de cursu astrorum intuetur ea modo grosso; astronomus autem ea videt modo subtili: ita, ea quae tradit Theologus de unitate essentiae, & Trinitate personarum ea intuetur modo grosso, quae Deus, & Beati subtiliter intentur.

Ad primum dicendum: quod scientia ista non subalternatur scientiae humanae, subalternatur tamen scientiae Divinae: non tamen propter hoc sequitur, quod subalternatur sibi ipse: quia scientia Divina duplex est: creata, & increata: & creata duplex Viatorum, & Beatorum, unde non subalternatur sibi ipse ista scientia: subalternatur tamen scientiae Divinae, vel Beatorum. Ad secundum dicendum: quod nobilissimum est duplex, scilicet, nobilissimum in genere, & nobilissimum simpliciter. Vnde sic et ista scientia sit nobilissima in genere; quia in genere scientia Viatorum tenet principatum: tamen scientia Beatorum, & Divina nobiliores sunt ipsa, quibus subalternari poterit.

ARTICULUS III.

Vtrum Theologia subalternetur sibi scientias humanas?

Arg. i. q. 2. p. 2. art. 2. Corp. in 1. q. 3.

Tertio queritur: verum illa scientia subalternetur sibi alias scientias humanas? Et viderat quod sic: quia quando aliqua scientia tradit cognitionem Dei, que est causa omnium eorum, que dicuntur in alijs scientijs, ergo ista subalternat sibi alias, sed ista tradit cognitionem Dei, que est causa omnium eorum, que dicuntur in alijs scientijs, ergo ista subalternat sibi alias. Præterea: ex hoc una scientia subalternatur alijs, quia est sub illa: cum igitur omnis scientia humana sit sub ista quasi sub digniore, omnis scientia humana subalternabitur isti. In contrariu est: quae scientia subalternata accipit principia à subalternante, sed nulla scientia accipit principia ab illa, ergo &c.

RESOLVIT.

Aliquomodo scientie humana subalternantur Theologia.

Respondeo dicendum: quod secundum quod ratiōnē est, triplex est subalternatiois modus, unus est ex eo, quod una attingit optimum in genere, & non

A alia. Secundus modus est, quando una dicit quia: alla proper quid: sive una dat principia alijs, & alla regulatur per principia accepta. Tertius est quasi univocus, quando de eodem est scientia subalternans, & subalternata, sed una de illo dicit per causam, & modo subtili; alia vero modo grosso cognitionem tradit. Quod si bene advertimus: Secundus, & tertius modus sunt omnino alieni ab ordine, quem videmus inter Theologiam, & alias humanas scientias: nam secundus modus, in quo scientia subalternata accipit principia à subalternante, isti ordini non competit: nam alia scientiae humanæ à Theologia sua principia non accipiunt. Item tertius, qui est quasi univocus, non competit Theologie, & alijs humanis scientijs: quia tunc oportet, quod sicut Theologia determinat de Deo, in quantum est nostræ restauracionis principium, vel glorificationis consummatio, sic & alia scientiae tractarent, sed Theologia tractaret de illo modo subtili, & alia modo grosso, quod non videmus. Si igitur secundum aliquem modum subalternationis scientie humanae Theologie subiiciuntur, hoc est solùm secundum primum modum, quia scilicet, Theologia attingit optimum, quod alia scientie non attingunt: sicut, videre est in Metaphys. respectu illarum scientiarum humanarum: quia Metaphys. que est de Deo, quod est optimum in genere entium, subalternat sibi omnes alias scientias humanas: quia quando finis est sub fine, scientia est sub scientia: ut dicitur 1. Ethic, quam subalternationem non solum reperimus in practicis, sed etiam in speculativis. In hac autem subalternatione duo est considerare. Primo, quia ex eo, quod Metaphys. attingit cognitionem Dei secundum modum possibilem homini etiam ex suis naturaibus, ad quam cognitionem cognitionem reperita in ceteris scientijs ordinatur, singula scientia est ancillans: & hec sola scientiarum libera est: ut scribitur 1. Metaph. Secundo, quia cognitionem illius optimi tradit secundum rationis modum, & quam modus rationis est, ut ex principijs, & ex his, que nota sunt nobis, devincentur in conclusionum cognitionem, & nobis occultorum: Ideo sicut attingit finem communem per modum rationis, ita principia omnibus communia: & quia qualibet probat auditu, ut communes animi conceptiones secundum modum possibilem declarare

i. Eth. c. 2.

i. Meta. c. 2.

Est libera ratione finis, sed non ratione modi habendi eam in homine.

clarare spectat ad ipsam; & ideo singulæ scientiæ aliquomodo assument principia Metaphys. quia ordo est in principijs, nam principia intima per superiora roborantur: patet igitur quod quia Metaphys. attingit optimum, singulæ scientiæ sibi ancillantur: & quia attingit ipsum secundum rationis modum declarat principia, quibus aliquo modo singulæ scientiæ innituntur. Cum igitur Theologia unum ictorum competit, & non aliud: quia competit sibi attingere optimum, sed per se loquendo, & directe non attingit illud secundum rationis modum, sed secundum revelationis formam, ut ostensum est, igitur competit ei, quod consequitur scientia, ex eo quod attingit optimum: non quod consequitur, quia ipsum attingit secundum ordinem rationis: ancillabuntur ergo singulæ scientiæ Theologia, & eas omnes in suum assument obsequium, non tamen eorum principia declarabit. Et quia magis attingit optimum Theologia, quam Metaphys. ut declaratum est, & declarabitur imposterum, magis ancillabuntur Theologia singulæ scientiæ, quam Metaphys. Immo ipsa Metaphys. ad Theologiam comparata non erit libera, sed cum minus attingat optimum quam ipsa, debet ei meritò ancillari.

Resp. ad arg. ad primum dicendum: quod non sufficit tradere causam eorum, quæ dicuntur in alia scientia, ut illa scientia ei subalternetur, nisi illam causam tradat secundum rationis modum: & illam causam inferior scientia, quæ in superiori scientia traditur, presupponat: quod non videtur in Theologia respectu, scientiarum humanarum: & ideo scientiæ humanæ ei non subalternantur: secundum illum modum, sed solum ratione finis, ex eo quod Theologia attingit optimum, ut dictum est. Ad secundum dicendum: quod omnes scientiæ humanæ sint sub illa quasi sub digniore, in quantum ista attingit optimum, ut dictum est. Ad illud in contrarium dicendum, quod non oportet, quod aliae scientiæ assument principia à Theologo ad hoc, ut subalternentur ei: secundum primum modum subalternationis, sed modo proposito: ut est superius proportionis et gradus factum. *** ergo traditur nuptio: quod omnes scientiæ humanæ in uno sunt subalternatae: quod mollescere mutantur: etiamque certa-

ARTICVLVS III.

Vtrum Theologia sit scientia dignior alijs scientijs humanis?

D. Th. I. p. q. I. art. 5 novissime Gabardi q. I. preem. art. 5.

Postquam quæsivimus de ordine iustus scientiæ ad alias, quem consequitur ista scientia ex suo subiecto: restat quare de dignitate, quam etiam ex suo subiecto consequitur. Et videtur quod ista scientia non sit dignior alijs scientijs humanis: quia quanto aliqua scientia magis facit scire, tanto est nobilior; sed scientiæ humanæ magis faciunt scire quam Theologia: cùm scire sit per causam, ut dicitur I. post. 1. Phys. & I. Phys. & illæ tradant causam dicti sui, Comm. Theologia autem narrare videatur, ergo &c. Præterea Metaphys. saltem videtur nō Phys. scierbilius Theologia: quia nobilitas scientiæ per causam est per causam est per provenit ex nobilitate subiecti: ut scribatur I. de Anim. cap. I. Sed Metaphys. habet pro subiecto totum ens, sed totum ens non est per maiorem dignitatem importare videtur, imperfecta: quam quodlibet ens distinctum: cùm bonitas entis distincti includatur in bonitate sed perfecta: entis totius, igitur Metaphys. erit nobilior, quam Theologia.

CPræterea: quanto aliquid est magis proportionatum materiæ, tanto magis cam perficit: quia actus activorum sunt in partiente, & disposito, ut scribitur I. de Anim. sed scientiæ aliae ab ista sunt nobis magis proportionatae: cùm eas ex naturali ratione investigare possimus, igitur illæ nos magis perficiunt, sed cum ex hoc sint scientiæ dignæ, & nobiles: quia intellectum nobilem partem animæ perficiunt; scientiæ aliæ digniores erunt illa: quia magis perficiunt.

Ia contrarium est: quia, ut habitum est, aliae omnes huic ancillantur, ergo ista illius dignior erit.

RESOLVTIO.
Theologia est dignior alijs scientijs humanis tan-
ex dignitate subiecti, quam ex de-
monstracionis modo.

Respondeo dicendum: quod dignitas in scientia dupliciter sumitur, aut ex dignitate subiecti, aut ex demonstrationis modo: ut dicitur in I. de Anim. Sicut apparet, quod Geometria excellit Astronomiam certitudine demonstrationis, Astro-

nominā excellit eam nobilitate subiecti, A
ut Commentator ibidem subdit. Vnus au-
tem istorum modorum, scilicet nobilitas
ex dignitate subiecti, spectat directe ad
præsens negotium: cùm quæstio ista prop-
ter subiectum introducatur: dignitas au-
tem ex certitudine demonstrationis infe-
rius locum proprium habere poterit.

Notandum ergo, quod scientia huma-
na duplex est: communis, & specialis. Si
autem queratur utrum Theologia sit dig-
nior aliqua scientia speciali nobilitate sub-
iecti? Quæstio non habet dubium: nam,
ut habitum est, nulla scientia specialis habet
pro subiecto Deum, nec de Deo directe
considerat; Theologia autem pro subie-
cto habet Deum ipsum modo, quo patuit,
igitur cùm Deus ipse nobilitate excellat ce-
tera, Theologia dignitate excedit ceteras
Scientias speciales.

Sed vtrum sit nobilior Metaphys. secun-
dum istum modum, vel è converso se-
habeat: dubium est. Nam cùm subiectum
in Metaphys. sit ens in eo quod ens, &
ens in eo quod ens non solum includat
Deum, sed etiam bonum creatum, cùm
bonum creatum sit aliquid bonum, vide-
tur quod dignior sit Metaphys. quæ est de
omni ente, quam Theologia, quam solum
est de ente 1. principaliter. Et ideo, ut ve-
ritas pateat, duo declaranda existunt: pri-
mum est, quod non est maior bonū Deus,
& totum universum, quam Deus solus: Se-
cundum est, quod cognitio, quam habet
Theologus de Deo, est maior bonum quā
sit cognitio, quam habent omnes scien-
tiae humanæ de creaturis cum cognitio-
ne, quam habent de Deo, per creaturas re-
perta.

Primum triplici via ostenditur. Prima
est: quia perfectiones omnium generum
congregantur in 1. principio. Et ratio est:
cum univer- quia ex esse sumitur omnis perfectionis
sum non est ratio: cùm igitur Deus sit ipsum esse sepa-
ratio maius bonū, ratum non participatum, cùm sit ens pri-
quam Deus D. Deus & to-
solus. matus solus.
Metaph. Comon. 2. 1. phys. traditur: quod est quoddam per-
fectionis universalis perfectione, in quo reser-
vantur perfectiones, quæ sunt in unoquoque genere: & illa est dispositio Primi
principij, Del scilicet secundum Commē-
tatem. Si igitur omnes perfectiones on-
nium generum reservantur in Primo prin-
cipio, non est plus de perfectione in Deo,

& in omnibus creaturis quam in Deo so-
lum: & quia bonitas ex perfectione sumi-
tur, non est maius bonum Deus, & univer-
sum, quam Deus solum: propter hoc cō-
cludit Aug. 8. de Trin. cap. 3. tom. 6. ex
Parisiens.

est ipsum bonum non alio bono bonum, sed est bo-

nus omnis boni.

Secunda via ad idem probandum habe-
ri potest ex causarum ordine. Nam sicut
potentia appropriatur efficienti, ita bonita-
tas appropriatur fini: quia sicut quidquid
agit efficientis, agit per suam potentiam, &
virtutem; ita ad quocunque inclinat finis,
inc. in ex perfectione, & bonitate: prop-
ter hoc scribitur 2. Metaph. quod qui tollit

B finem, tollit omne bonum.

Et Commentator ibidem ait: quod
finis, & bonum idem: sed sicut videmus
in causis agentibus quod quando quidquid
virtutis habet agens inferius, habet ab
agente superiori, non est maior potentia
in agenti superiori, & inferiori, quam in su-
periori solum: unde si quidquid haberet
malleus haberet à fabro, non est maior
potentia in fabro, & malleo, quam in fa-
bro solum: & quid quid possit faber cum
malleo, posset sine malleo. Et secundū
istum modum: quia Deus est efficientis pri-
mum, & omnia, quæ virtutem habent, ab
Exemplum
ipso habent, non est plus de potentia in dividere
Deo, & in alijs agentibus, quam in Deo aquam, non
solum: verum quia sicut Deus est agens plus est ibi
primum, ita est finis ultimus: & sicut omni-
ambobus,
nia agentia habent virtutem ab ipso, ita quam in ma-
omnia entia habent bonitatem ab eo: & nu-
solum: ideo sicut concudebatur, quod non erat quia etiā sine
maiior virtus in Deo, & in omnibus alijs cultello ma-
gentibus, quam in Deo solum: ita inferre set quis id
debemus, quod non est maior bonitas facere,
Dei, & totius universi, quam Dei solum:
quod declarare volebamus.

Tertia via colligitur ex infinitate bonita-
tis ipsius: quia Deus excedit bonitatem
creaturarum in infinitum: ideo bonitas
Divina non comparatur ad bonitatē crea-
tam, sicut linea ad lineam: quia quilibet
linea aliam lineam finitam (quia infinitam
non est dare) per sui multiplicationem ex-
cedit: sed comparatur ad eam, sicut linea
ad punctum: & sicut non est maior linea,
& punctus, quam linea solum: aliter enim
linea divisa in partes esset maior se ipsa cō-
tinua: tamen ibi plura puncta actualiter
coexistunt; ita bonitas Primi cum bonita-
te creata non est maior, quam bonitas
Primi solum; & ideo non male dicebat
Plato,

10. Ethic.
cap. 2.

Plato, ut habetur ex 10. Ethic. quod delectatio non erat per se bonum: quia delectatio cum prudentia est maius bonum, quam delectatio solum: quod concedit Phil. de separato bono. Si igitur bonitas creaturarum nihil addit ad bonitatem Primi, non possumus concludere Metaphys. esse digniorum, quae est de bono increato, & creato simul, quam Theologia, quae est de bona increato principaliter solum: quia non est de maiori bono.

Inde Meta. Quod autem Metaphys. sit inde vilior: est vilior: quia considerat utrumque bonum, quam quia non considerat Deum: si consideraret principaliter increatum bonum solum, ut Theologia: dupliciter declarari potest. Prima via est ex eo, quod Deus in Theologia principaliter intenditur. Secunda est ex modo considerationis, quam Theologia de Deo habet.

Primum sic declaratur: quia secundum Phil. illud, quod est per se, & primo, est magis quam id, quod est per aliquid: & ideo in 2. Metaphys. dicitur quod ignis est maximè calidus: quia est primo calidus in genere calidorum: cum ergo Theologia magis primo, & principaliter consideret de Deo, quam Metaphys. ut pater per iam dicta, Theologus plus de Deo cognoscet, quam Metaphys. unde talis, & si plus cognoscet, cognoscet tantum, & amplius: ratione autem, qua tantum cognoscet, cum bonitas creaturarum nihil addat supra bonitatem Primi, cognitione de creaturis secundum bonitatem nihil addat supra cognitionem Primi: cum bonitas cognitionis ex bonitate, & dignitate obiecti sumatur originem, secundum quod hic de bonitate, & dignitate locuti sumus: igitur ratione, qua Theologus cognoscit tantum de Deo, quantum Metaphys. est aquae dignus non obstante additione cognitionis creaturarum. Ratione autem, qua cognoscit amplius, est magis dignus: immo quantumcumque illud amplius fuerit, omnem cognitionem creaturatum transcedit: igitur de Theologia, quae ab ipsa Divina scientia sumit formam, & modum, dicere possumus, quod Phil. dicit in 12. de ipsa scientia Divina, quod si ipse Deus scire aliquid extra se, primo scilicet, & principaliter, vilesceret: ita, & Theologia, quia primo, & principaliter solum Deum pro obiecto habet, dignior inde existit: & si alia pro obiecto principaliter haberet, vel in obiecto principaliter includerentur, de necessitate vilesceret: nihil est ergo Metaphys.

2. Metaph.
Comm. 4.22. De scie-
tia Divina.
Comm. 5.

ad Theologiam comparata.

Secunda via hoc idem declarari potest ex ipso considerationis modo, quem habet Theologus: nam non considerat de Deo secundum rationis modum, sed secundum revelationis formam: & ideo aliqua cognoscit de Deo, ad quem non attinet ratio: Metaphys. autem quia viam limitatam habet ex investigationis modo, quia sequitur ordinem rationis, ad illa intelligenda se non valebit extendere: & ideo de Deo pauciora cognoscet; nec tamen propter hoc illa, quae in Theologia per revelationem habentur, minus vera sunt, quam quae per rationis investigationem apprehenduntur, immo magis: quia videntur in maiori lumine, ut in lumine increato. Paret igitur quod Theologia non est indignior Metaphys. quia est de Deo principaliter, cum illa sit de ente; immo est magis digna.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod sciare per causam est magis sciare, in quantum ea, quae per causam cognoscuntur, veriori modo sciuntur; non tamen propter hoc est magis sciare per causam, quam sciare per revelationem: quia in apprehendendo causam possumus errare; revelationem autem (si Divina sit) falli non potest. Vel possumus dicere, quod ille modus non est universaliter verus: quia si sic esset, cognitionis principiorum non esset adeo nobilis, ut cognitione conclusionum: cuius contraargumentum dicit Phil. 1. post. unde sicut cognitionis principiorum, quae sunt solum nota in omnia, quae lumine intellectus agentis, excellit cognitionis requirutio nem conclusionum, sic cognitionis coru, ad scientias, quae dicuntur in Sacra Pagina, excellit omnem aliam cognitionem a nobis habitam: cum lumen Divitium, in quo talia nota sunt, lumen rationis excedat.

Ad secundum dicendum, quod totum universum, & Deus non est maius bonum, quam Deus solum: immo considerare de utroque principaliter non est tantè dignitatis, sicut considerare principaliter de Deo solum. Ad tertium dicendum, quod si cognitione, quam habet Metaphys. est nobis magis proportionata naturaliter, non est nobis magis proportionata super additum gratia. Vel possumus dicere, quod argumentum non arguit imperfectionem scientiae, nec in dignitatem; sed arguit infirmitatem nostram.

AR.

Nota quod scientia per causam est magis propriæ scientiæ nobilior, & perfectior: quia magis completere sequitur conditionem scientiæ: licet capienda largè pro notitia non oportet: quia nō oportet cognitionis principiorum, quae sunt solum nota in omnia, quae lumine intellectus agentis, excellit cognitionis requirutio nem conclusionum, sic cognitionis coru, ad scientias, quae dicuntur in Sacra Pagina, excellit omnem aliam cognitionem a nobis habitam: cum lumen Divitium, in quo talia nota sunt, lumen rationis excedat.

Post. c. 26

ARTICVLVS V.

Vtrum Theologia sit una scientia?

D. Th. 1. p. q. 1. art. 3. Gerard. Sin. q. 1. prol. art. 3.
Alfon. Tol. q. 3. prol. art. 3. Franciscus à Christo
in 1. sent. q. 5. Ioan. Puteanus in 1. p. q. 1. art.
3. Galvandi in 1. sent. q. 3. Proem. art. 1.

Quinto queritur de unitate illius scien-
tiae: & videtur quod non sit una:
nam ista scientia determinat de Crea-
tore, & creature: tunc arguo, aut consi-
derat de eis secundum unam rationem, aut
secundum diversas considerationes? Si se-
cundum-diversas considerationes? Habeat
intentum: quia non erit una, cum ex di-
versitate rationis habeat esse diversitas in
scientia. Si autem sub una ratione? Con-
tra. Que sub una ratione considerantur,
non aliam considerationem efficit unum,
quam aliud, vel indistincte accipiuntur:
non igitur per Theologiam poterimus
cognoscere Deum esse distinctum a rebus
creatis, quod fallum est. Præterea secun-
dum Comment. in 4. Metaphys. de aqua-
Comm. 5. & vocis non potest esse scientia una, sed se-
de orb. c. 1. cundam eundem in de substantia orbis:
qui habent esse in superioribus, & in
inferioribus sunt modo equivoco: cum ma-
gis dicitur Cœator, & creature, quam quod-
libet corpus à quolibet corpore: immo
quam spiritus à corpore, ut dicit Hugo
in Comm. lvp. Ang. Hierar. Quid quid
ergo de Deo, & creature dicitur, rotum
equivoco effectur: ergo non erit una es-
tis scientia. Præterea secundum Philoso-
phum in 1. Post. Scientia una est unus ge-
neris subiecti, sed corruptibile, & incor-
ruptibile differente plus quam genus, ut
dicitar in 10. Metaph. Omne autem crea-
tum ad Deum comparatum corruptibile
dicitur secundum Aug. non igitur de crea-
to, & in creato erit una scientia, cum dif-
ferentia plus quam genus.

In contrarium est: quia quod non est
scientia una, non est scientia: quia per-
inde habet aliquid esse, & unum esset scri-
bitur in 4. Metaph. Sed Theologia est sci-
entia, ut patet, ergo est una.

RESOLVTIO.

Theologia una scientia est ex unitate obiecti sui.

Respod. dicendum: quod oportet nos
concedere Theologiam esse unam
scientiam: quia aliter non esset scientia:
quia secundum in Phil. lib. Elench. Eadem

A est ratio hominis, & unius hominis: pari
ratione eadem est ratio scientie, & unius
scientie; quod ergo non est una scientia,
non est scientia: modum tamen unitatis
assignare non est facile. Et sunt diuersae
opiniones de assignatione unitatis huius.

Nam quidam distinguit triplicem unita-
tē: unitatē vocis tantum, & non rei, nec ra-
tionis: unitatem vocis, & rei, & non ra-
tionis: unitatem vocis, & rei, & rationis.
Ostendunt autem quod unitas vocis tan-
tum habet esse in equivoco: unitas vocis,
& rei est unitas analogie: nam sicut equi-
vocum habet unitatem vocis solum, ita
analogum habet unitatem vocis, & rei, si-
cuit appareret in ente: nam ens prædicatur
de omnibus contentis sed illo secundum
unam vocem. Item dicit unam rem exis-
tentem in omnibus entibus: nam entitas
referatur in singulis entibus: istam tamen
rem non dicit nomen secundum ratione
unam: nam licet entitas reperiatur in sub-
stantia, & accidente, non tamen secundum
unam rationem reperiatur in eis. Vnde
autem univoci unitas est vocis, rei, & ra-
tionis: nam homo, quod prædicatur uni-
voce de suis inferioribus, prædicatur de
eis secundum unum nomen, & secundum
unam rem: quia una natura humana re-
periatur in omnibus hominibus, & secun-
dum unam rationem: quia natura
humana secundum unam rationem ab
omnibus individualiis est participata. Ista tri-
pli divisione unitatis premisa responde-
tur ad questionem, quod unitas equivoci
impedit genus subiectibile, & genus predi-
cabile. Unitas analogi licet impedit ge-
nus predicabile: quia ens non est genus,
ut probatur in 3. Metaphys. non tamen
impedit unitatem generis subiectibilis: quia
ens potest esse subiectum in aliqua scientia,
ut in Metaphys. Unitas autem univoci nec
D impedit genus subiectibile, nec genus pra-
dicabile.

Hoc viso, secundum positionem ista patet
questionis solutio: quia licet creature, & crea-
tor non possint esse unum in unitate univoci,
sunt tamen unum in unitate analogie: &
quia talis unitas licet impedit genus predi-
cabile, non impedit genus subiectibile: id est
poterit esse una scientia de virtutibus. Sed
illud dupliciter deficit. Primo: quia dis-
tinguo non est bona: nam non est verum,
quod unitas analogie sit unitas unius rei,
vel naturæ reperiens in omnibus analogatis:
sicut videmus sanum prædicari analogie
de Aliorum sa-
luto.

decibo, & animali: natura autem sanitatis solum est in animali, & non in cibo, sed est unitas unius rei, cui alia attribuuntur. Vnde in *Metaphysicā* unitas analogiae dicitur unitas attributionis. Secundo deficit: quia distinctio non est ad propositum: quia illa scientia est una unitate analogiae, cuius subiectum est analogum: Deus autem ipse, qui eo modo, ut diximus, in ista scientia est subiectum, est unum aliquid non analogum.

Opinio D.
Thom.

Propter hoc est alius modus dicendi: quod unitas Theologica est unitas luminis: nam ex unitate luminis Divini scientia ista unitatem trahit: nam, ut habitum est, Theologia est scientia inspirata, & per revelationem habita: & quia unum lumen est, à

Non appro- quo originaliter fit omnis talis revelatio, batur: quia ab Theologia scientia una dicitur. Ille autem modus licet videatur primò subtilior, non luminis uni- tamen est bonus: nam nos videmus in ea scientia duplē actualitatē, unam ex provenit.

apparet in scientiis humanis: nam lumen intellectus agentis præbet quamdam actua litatem singulis scibilibus, & per consequē singulis scientiis: est enim illud lumen, quod est omnia facere. Aliam actualitatē recipit scientia ex obiecto principali: nam cum per idem aliquod sortiatur speciem, & actualitatem, cū scientia trahat speciem ex principali obiecto, trahit & actualitatē ab eo. Ita duplex actualitas sic differt, vt superius innuebat: quia actualitas luminis est quid generale: unde unum lumen intellectus agentis sufficit ad dandā actualitatem omnibus scientiis humanis, sed ex actualitate subiecti consequitur scientia specificam unitatem: unde secantur scientiae, quemadmodū & res, de quibus sunt scientiae, non quemadmodū & lumina, quibus sunt unituntur: & sicut lumen intellectus agentis comparatur ad scientiam humanam, ita lumen Divinum suo modo comparatur ad Theologiam; & sicut unitas luminis intellectus agentis compatitur secum diversitatem specificam humanarum scientiarum, ita unitas luminis Divini posset compati se tū diversitatem specificam Theologiae: immo multò magis: quia plū excedit lumen Divinum Theologiam nostram, quā lumen intellectus agentis scientiam acquisitam. Et ideo oportet causam aliam assignare.

Propter hoc illi idem, qui prius unitatem Theologiae attribuere videbantur, noi-

tati luminis, postmodum attribuerunt eā unitati rationis dicentes, quod ideo Theo D. Th. in logia una est: quia omnia, quæ introducuntur in ea, sub una ratione formalis obiecti comprehenduntur. Sed sic dicendo petuit, quod est in principio: nam de hoc est quæstio, quomodo possint in una scientia omnia sub una ratione uniti; ita quod si ita esset, alia scientia in eodem genere superflueret: & ideo supponere unitatem rationis est idem, quod supponere unitatem scientiarum: & cum probatur unitas scientiarum per unitatem rationis, unitas per unitatem probatur, & quod in principio pertinet.

Idem dicendum aliter, quod species, per quas cognoscit homo, differunt ab speciebus, per quas cognoscunt substantię separatae: quia species humanæ sunt abstractæ à sensibilibus, & ducunt in cognitionem rei universalis solū directè, & per se: & ideo per speciem hominis non ducimur in cognitionem eorum, quæ competunt Sortis: quia Sortes: neque per speciem animalis cognoscimus, quæ conveniunt homini, quia homo: & in eodem genere habemus diversas species. Substantiae autem separatae per universales species possunt duci in cognitionem omnium eorum, quæ sub illo universali continentur: & ideo posset esse, quod aliqua substantia separata cognoscens per speciem animalis non indiget habere speciem capræ, vel asini: quia per illam speciem posset considerare, quæ inessent speciebus animalis, in quantum tales, absque speciebus specierum: & quia scientia humana sequitur modum humani, si habemus scientiam communem, non superfluunt scientiarum speciales: sicut si habemus speciem generis, non superfluit species speciei: & ideo quia per Metaph., quæ considerat de ente in eo quod ens, non possemus cognoscere, quæ insunt corpori mobili, in eo quod mobile, non superfluit naturalis Philosophia. Sed si per scientiam Metaphysicę, vel per quamcumque aliam scientiam humanam possemus scire, quæ insunt subiectis singulis scientiarum secundū rationem propriam, & communem, non esset nisi una scientia humana secundū unum genus: & quia, ut habitum est, per Theologiam, quæ sequitur modum Divinitatis Sapientia habens pro obiecto principali Deum, possumus de singulis rebus considerare sub propria ratione: & ideo in genere scientiarum infinitum lumen Divino

Sup. q. x.
art. 3.

vino non debet esse nisi una scientia: quia aliae superfluerent: sicut neque in genere scientiarum innitentium lumini rationis esset nisi una scientia, si per eam de singulis secundū rationem propriam considerare possemus. Et ita patet, quod scientia ista est una ex unitate obiecti: & quare unitas obiecti sufficit ad diversitatem tantum.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod considerare secundū rationem unā potest intelligi dupliceiter: vel secundū rationem unam formalem, vel materialē: sufficit autem diversa ratio materialis ad hoc, quod obiecta distincte cognoscantur. Si quereretur utrum album, vel nigrum videantur sub una ratione, vel sub diversis? Responderetur quod sub una ratione formalī potentie: nam quid quid vident vi-sus, vident sub ratione coloris, & lucidi: quia à tali ratione potentia visiva est una potentia; non tamen videntur sub una spe-cie, nec sub una ratione materiali, quia diversa ratio materialis: quia distinctam facit cognitionem eorum, quae con-siderantur in scientia, inquantum huiusmodi formalis dici potest. Vnde notandum quod sicut est in potentia per comparatio-nem ad potentiam: quia idem, quod fa-cit differentiam materialem respectu unius, facit differentiam formalem respectu alte-rius: sicut sapor, & color, quae sunt dif-ferentiae materiales respectu sensus com-munis, sunt formales respectu particularium seniūm, sic est in obiecto respectu poten-tiae, vel scientie est parte obiecti, ut obiecta distincte cognoscantur, sunt materiales ex parte potentiae, quia una potentia ea distincte cognoscit: ut patet in albo, & nigro respectu visus: Et sicut est in sensu, ita modo est in scientia secundū quod ad praesens spe-ctat. Nam una, & eadem scientia sub una ratione formalī scientiae per diversa ta-men rationes materiales, formales tamen quantū ad distinctam cognitionem obie-ctorum, poterit diversa obiecta cognoscere: & ita patet, quomodo Theologia sub una ratione, & quomodo sub diversis cog-noscit Deum, & Creaturam, & quæcumque alia obiecta diversa.

Ad secundū dicendum, quod non est vera equivocatio inter Deum, & creaturas, licet ibi sit magna analogia: vel possumus dicere, quod scientia habet unitatem ex obiecto principali: non est autem obiectum principale in Theologia Deus, & Crea-

tura; sed Deus solus. Et per hoc patet solu-tio ad tertium, quod non oportet Deum, & Creaturā uniri in uno genere ad hoc, quod Theologia sit una: tamen auctoritas Phil. non multam cogit: quia ibi cū dicit corrup-tibile, & incorruptibile differunt gene-re, loquitur de genere prædicabili, non de subiectibili. Si autem diceretur, quod oportet Deum habere partes, & passiones ad hoc, quod scientia ex eo haberet unitatem, dicendum quod non oportet, ut patuit: tamen Deus est ibi loco subiecti: Trinitas est ibi loco partium: attributa essentialia-ter habent, ut passiones subiecti; & notionalia, ut proprietates partiū: ut liceat secun-dū Metaphoram loqui: quia in ista adap-tatione similitudo est modica, & dissimili-tudo multa.

ARTICVLVS VI.

Vtrum Theologia dicenda sit scientia necessaria?

Egid. quodl. 3. q. 7. Franciscus à Christo in 1^a sent. q. 11. prot. Ioan. Pascarus in 1. p. q. 1. art. 1. dub. i. Gabardini 1. sent. q. 1. Proem. art. 3.

Sexto quaeritur: utrum sit aliqua scientia necessaria præter Physicas disciplinas? Et videtur quod non: quia secundum scientie quemadmodum & res, sed de omnibus rebus determinant Phys. disciplinas, ergo nulla alia est scientia necessaria. Præ-terea: omnis scientia, vel est communis, vel specialis; si igitur alia scientia à Phys. disciplinis est necessaria, illa vel erit com-munis, vel specialis? Communis non: quia non est dare plures scientias communes, cū situr habemus Metaphys. non indi-geamus alia. Specialis non: quia de parti-bus entis sufficenter determinant speciales scientie; si ergo nec generalem, nec spe-cialern est dare præter Phys. disciplinas, er-go nullam.

In contrarium est: quia superfluum, & innane dicitur aliquid ex eo, quod non attingit debitum finem; sed Theologia maxime attingit debitum finem, ut patuit, ergo est maxime necessaria.

RESOLVTIO.

Theologia scientia necessaria dici valet.

Respond. dicendum, quod ars necessaria dicitur tripliciter: uno modo quā modus nos do habet esse ad supplendam in dignitatem corporalem; & sic necessarium dividitur etiam

etiam contra artes, quæ propter modum A
sciendi inveniuntur, & de illo modo ne-
cessarij loquitur Phil. i. Metaphys. dicens
quod alia artes reperta sunt propter neces-
sarium; alia propter modum sciendi, sive
propter introductionem, & huiusmodi ne-
cessariae solum sunt artes mechanicae: alio
modo dicitur ars necessaria, quando est
propter alium finem extrinsecum: & sic
necessarium dividitur contra honorabile;
Et quia inter scientias humanas sola Meta-
phys. non ordinatur ad aliam scientiam,
omnes autem alie ordinantur ad ipsam;
Sola Metaphys. est honorabilis principali-
ter loquendo: alia autem possunt dici ne-
cessariae aliquomodo: unde in i. Metaph. B
scribitur quod Ceteræ scientiae magis ea nece-
ssarie sunt, nulla vero melior. Tertio modo
dicitur scientia, vel ars necessaria, quando
ea, quæ determinantur in illa, eo modo,
quo cognoscuntur ibi, non cognoscuntur
in alia, & sic quælibet scientia dicitur ne-
cessaria: quia aliqua possumus cognoscere
per unam scientiam, quæ non possumus
cognoscere per aliam: & illud necessarium
divideatur contra superfluum, & scientia
est necessaria illo modo, quo non super-
fluit.

Primo, & se-
cundo modo
Theologia
non est ne-
cessaria.

Sup. art. 2.

i. Meta. c. 3. A
etiam contra artes, quæ propter modum A
sciendi inveniuntur, & de illo modo ne-
cessarij loquitur Phil. i. Metaphys. dicens
quod alia artes reperta sunt propter neces-
sarium; alia propter modum sciendi, sive
propter introductionem, & huiusmodi ne-
cessariae solum sunt artes mechanicae: alio
modo dicitur ars necessaria, quando est
propter alium finem extrinsecum: & sic
necessarium dividitur contra honorabile;
Et quia inter scientias humanas sola Meta-
phys. non ordinatur ad aliam scientiam,
omnes autem alie ordinantur ad ipsam;
Sola Metaphys. est honorabilis principali-
ter loquendo: alia autem possunt dici ne-
cessariae aliquomodo: unde in i. Metaph. B
scribitur quod Ceteræ scientiae magis ea nece-
ssarie sunt, nulla vero melior. Tertio modo
dicitur scientia, vel ars necessaria, quando
ea, quæ determinantur in illa, eo modo,
quo cognoscuntur ibi, non cognoscuntur
in alia, & sic quælibet scientia dicitur ne-
cessaria: quia aliqua possumus cognoscere
per unam scientiam, quæ non possumus
cognoscere per aliam: & illud necessarium
divideatur contra superfluum, & scientia
est necessaria illo modo, quo non super-
fluit.

Hoc viso, possumus respondere ad ques-
tionem per distinctionem: nam secundum
primum necessitatis modum scientia ista
hullo modo est necessaria: nam secundum
illum modum solum mechanicae necessa-
riae erant: secundum autem modum ne-
cessitatis secundum etiam Theologia non
est necessaria. Nam necessarium illo modo
est, quod non habet finem integræ sc., &
quia, ut patuit, omnes scientiae huic fami-
lantur, & ad hanc ordinantur; illa autem
non ordinatur ad alias humanas scientias,
inter scientias, quæ competunt viatori, i.
ista sola est honorabilis, & alie sunt nece-
ssarie. Secundum tertium necessitatis modum
ista scientia dicitur necessaria: quia non
superfluit: & sic patet, quod secundum
illum triplicem necessitatis modum tria
genera scientiarum ordinantur ad iuvicem.
Nam tertius modus necessitatis includitur
in primo, & in secundo: nam & quæ sup-
plent indigentiam corporalem, & quæ or-
dinantur ad alium finem extra se non su-
perfluent. Secundus autem includitur in
primo: quia quæ supplent indigentiam
corporalem, ad exteriorem finem ordinantur.
Et secundum illum modum dicere
possumus, quod mechanicae sunt necessa-

riae triplici necessitatis modo: speculativae
autem ab homine inventæ duplice: Theo- Tertio mo-
logia autem per inspirationem habita uno
solo modo necessaria dicitur: quia non
superfluit.

Quod autem non superfluit, triplex cau- Istæ duæ
sa a signari consuevit: una quia, & si sci- causa assig-
natur à D.
natur de omni
ente; tamē hoc est cum ad nuptione er- Thom. i. p.
rorum: unde dicitur in Commento Hu- q. i. art. 1.
gonis super Ang. Hierar. quod Philosophi Hug. vbi su-
erraverunt: quia non haberunt lumen pra.
Gratia, & Fidei Christianæ; ideo necesse
fuit tradi scientiam ab omni erroris con-
tagio absolutam. Secunda causa huius po-
nitur: quia finis noster Deus est, & secun-
dum quod scribitur in i. Ethic. Cognitio fi- i. Ethic. c. 2.
nis ad vitam opem magnam assert: nam ut sagi-
tarij signum habentes magis id, quod oportet, at-
tingere possumus. Ideo necessarium fuit quod
proponeretur nobis cognitio Dei, ut mag-
gis finem nostrum attingere, & adipisci
possemus. Tertia dicitur proportio nostra
ad finem consequendum: qua maximè
sumus proportionabiles sic consequi finem;
ut per Fidem, & per Sacram Paginam no-
& ideo Fides, & Sacra Pagina necessariae
sunt.

Sed in istis causis consideratur solum;
quod est per accidens, & dimittitur quod
est per se: quia questione est de ipsa scientia
in se, vtrum superfluat, vel sit necessaria.
Non est questione de ipsa in comparatione
ad nos, vel ad tradentes scientiam: nam
secundum Philosophum 6. Metaph. modi 6. Metaph.
essentiales Philosophiae sunt tres, & si alius
assignaretur esset superfluus: & tamen alio
modo posset tradi Philosophia, quam sit
magis, & nobis magis proportionata: sed
tamen modi essentiales non possumus pluri-
ficari, igitur modus, qui sumitur per com-
paracionem ad tradentes, vel suscipientes,
est accidentalis scientiae: secundum igitur
talem modum assignare superfluitatem, &
necessitatem est considerare, quod est per
accidens.

Et ideo dicendum est aliter, quod ex Opinio pro-
hoc per se loquendo non dicitur scientia pria.
superflua; si tradat cognitionem aliquorū
quæ non possent cognosci per alias scien-
tias: & quia dictum est, per Theologiam
cognoscimus de Deo ea, ad quæ cognosi-
cenda alie scientiae se non possunt exten-
dere: ideo tanto magis est necessaria ista
scientia, & minis superfluit quā aliae, quanto
cogni-

cognitio, quam tradit nobis de Deo, super A in omni genere est dare unum aliquid, ad quod omnia reducuntur: unde & Dion. dicit 13. de Divin. nom. quod non est multitudo, que non sit unus particeps. Illud autem unum, ad quod reducuntur scientiae, meretur nomen sapientiae: non igitur erit nisi unum, quod meretur tale nomen, sed Metaph. dicitur sapiens, ut probat Phil. 1. Metaph. igitur Theologus non dicitur sapiens.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod si de omnibus rebus tractant scientiae humanae: tamen quia ad omnem cognitionem rerum de omnibus rebus tribuunt: immo aliquam cognitionem rerum tradidit ista, quam non tradunt aliae: Ideo ista non superfluit, sicut nec scientiae particulares superfluunt, licet Metaphys. de omnibus consideret. Ad secundum dicendum: quod speciales scientiae non sufficienter determinant de partibus entis, accipiendo partem entis quidquid habet esse distinctum ab alijs entibus: nam de Deo non considerant scientiae speciales. Quod B si diceretur, quod de eo considerat Metaph. non propter hoc superfluit Theologia: quia aliquam cognitionem tradit Theologia, quam Metaph. tradere non potest.

PROLOGI QUESTIO III.

De causis Theologiae formalis, efficienti, & finali.

Questio de causa materiali Sacrae Doctrinae, restat querere de ceteris eius causis, videlicet formalis, efficienti, & finali: circa finalem causam querimus vtrum sit Theologia finis Praxis, vel speculatio: circa efficientem inquiremus an solus Deus eam doceat. Quantum ad formalem causam: quia forma dat esse rei, & modus agendi ad formam reducitur; ex modo autem agendi certitudo in scientia habet esse; duo dubitare poterimus. Primo ex eo quod forma dat esse: & secundum hoc queremus quid sit Sacra Pagina: vtrum sit sapientia, vel scientia. Quantum ad secundum, ut quantum ad modum agendi, queramus vtrum habeat modum certiorum alijs scientiarum, vel incertiorum.

ARTICVLVS I.

Vtrum Sacra Pagina sit sapientia?

D. Th. 1. p. q. 1. art. 6. Affirm. Tol. in 1. sent. q. 1. post. art. 1. p. 1. Gabardi q. 3. Proem. art. 6.

Ad primum sic proceditur: videtur quod Sacra Pagina non sit sapientia: quia ut scribitur 1. Metaph. Sapientis est ordinare, sed tunc scientia scientiam ordinat, quando tradit ei principia, per quae regulatur: hoc non facit Theologia altera scientiae ergo &c.

Præterea: ordo habet esse ex eo, quod multa reducuntur ad unum; & propter hoc

B. Egid. Col. sup. 1. Sent.

in omni genere est dare unum aliquid, ad quod omnia reducuntur: unde & Dion. dicit 13. de Divin. nom. quod non est multitudo, que non sit unus particeps. Illud autem unum, ad quod reducuntur scientiae, meretur nomen sapientiae: non igitur erit nisi unum, quod meretur tale nomen, sed Metaph. dicitur sapiens, ut probat Phil. 1. Metaph. igitur Theologus non dicitur sapiens.

In contrarium est, quod sapiens est in uno quoque genere, qui considerat supremum in illo genere, sed cum semper deente scientia: quia falsum non scitur: quia non est: ut videtur 1. post. Cùtī consideret Theologia supremum in genere entium erit potissimum sapientia in genere scientiarum. Ulterius videtur, quod non debeat dici scientia: quia secundum Aug. 14. de Trin. cap. 1. Sapientia contra scientiam distinguitur: si igitur Theologia est sapientia, non erit scientia. Præterea scribitur in 1. post. Quod demonstratio est Syllogismus appotetiton, id est faciens sci- r. post.c.24 re: & ibidem dicitur quod scire est per demonstrationem: cum igitur ista scientia non demonstraret, non mereretur nomen scientiae.

In contrarium est: quia secundum Aug. 14. de Trin. cap. 1. Non quidquid potest sciri ab homine, huic scientie tribuitur, sed solum id, de quo est Fides, igitur Theogiam appellat scientiam. Præterea ibidem dicitur, quod scire quemadmodum pijs optuletur, & contra impios defendatur, proprio vocabulo Apostolus videtur scientiam appellare: cum igitur illud habeat fieri per Theogiam. Non solum Theogia est scientia, sed propriè dicitur scientia.

RESOLVTIO

Theologia propriè sapientis est.

Respondeo dicendum, quod antequam solvamus questionem, videamus: vtrum spectet ad nos disputare de sapientia: quia si ad nos hoc non pertinet, tunc supervacue queritur. Propter hoc notandum, quod Aug. dubitationem movet 14. de Trin. cap. 1. Et est ratio dubitationis ibidem quia si de sapientia difficiere sapientum est, quid agemus? Nihil nam proficeri audebimus sapientiam, ne si nostra de illa impudens disputatio? Non ne terribimur exemplo Pythagore? Qui cum avus non susterre se sapientem proficeri Philosophum.

Aug. 14. de Trin. c. 15 tom. 8. ex Parisiens.

Po-

potius, id est amatores sapientiae, sc. esse respondit. Et sic deinceps sunt alij Philosophi nominati. Si igitur Philosophi vitantes arrogantiam se non profitebantur sapientes, nec nos debemus hoc profiteri: & ideo si solum sapientes disputare tales questiones possunt de sapientia, tamen quæstionē introducere esset supervacuum, ut dicebatur. Sed secundum Aug. ibidem etiam dilectores sapientie possunt de sapientia disputare.

Et ideo non quasi sapientes, sedut sapientiam desiderantes, solvamus ad quæstionem, dupli distinctione premisla. Prima distinctio est, quod sapientia proprie accepta distinguitur: large tamen sumpta, & sapientia potest dici scientia, & scientia sapientia. Vnde Aug. 13. de Trin.

^{Aug. 13. de} cap. penul. Nec ista duo sic accipiamus, scilicet, ^{Trin. cap. 19.} sapientiam, & scientiam, quod non licet diceret, vel istam sapientiam, que in rebus humanis est, vel illam scientiam, que in Divinis. Loquendi enim latiore consuetudine, utraque sapientia, &

^{Mem. dicit} utraque scientia dici potest, & ista verba referuntur secundum quod sumitur sapientia & eadem autem communiter: secundum autem quod sumitur proprie, sic distinguitur a scientia; firmat art. 6. q. 1.

Vnde dicitur ibidem: Nullo modo tamen scriptum est apud Apostolum, Alij datur sermo sapientie, alijs sermo scientie, nisi & propriè singulis nominibus hec singula vocarentur. Si ergo communiter accipiatur hæc nomina, quæstio non habet locum. Sed si accipiatur proprie, &c. scientia est cognitio rerum humanarum: sapientia vero, Divinarum.

^{Aug. 14. de} Trin. cap. 1. Ut dicitur 14. de Trin. cap. 1. & 13. cap. 19. & secundum istum modum sola Theologia humana propriè est sapientia: nam & si alias scientie, qui abs- trahunt cogitationem Dei, sunt de Divinis, sunt tamen de his modis sensibus, sunt: ista autem est de Divinis modo quæ primò Divino: quia Deus revelavit nobis. Praecognoscitur tercea alijs scientie, vel non considerant quia sub ratione universali, de Deo, ut scientiae particulares, vel si sibi, quæ super considerent, non considerant de eo, ut ponit cognitionem de objecto primo, & principali, & perfectionem sensitivæ modo, ut Metaphysica. Theologia Divino; quia autem de Deo considerat modo principi per revelationem, & primò simpliciter, & per omnem modum; & ita directe ipsa sola debet dignoscere sapientia: sed ad istam veritatem, testimoniū eorum, qui secundum modum rationis ex sensibilibus acceptæ locuti sunt, Dei non præsupponit cogitationem sicuti tanguntur, iuxta conditiones sapientis,

qui maximè Theologo competunt. Prima est, quod sapientis est sciens omnia, secundò difficultas: tertio quod sciat ea certe, quartò considerat causas causarum, quinto quod sit sui gratia: Sexto quod ordinet, & non ordinetur: quia sapientis est ordinare, & non ordinari, ut ibi dicitur: haec omnia Theologiae continent, nam ut habitum est, Theologia non solum in universalis, sed etiam distincte potest de rebus cognitionem habere, & ideo eius est sciens omnia.

Præterea: illius scientie est sciens omnia, quæ omnibus scientiis in suum obsequium videntur: huiusmodi autem est Theologia, ut patuit, propter quod prima conditio sibi competit. 2. Illa scientia est de difficultibus, quia ad ea, quæ sunt manifestissima in natura, se habet oculus noster, sicut oculus noctis ad lucem diei: huius autem manifestissimum in natura est ipse Deus: quia si omne yngnū sibi ipsi manifestum est, ut scribitur primo Priorum, summè verum manifestissimum erit: de Deo igitur tractare, de quo tractat Theologus, difficultum est. Tertiò Theologia est certissima, sed quomodo hoc sit, infra patet. Quartò considerat causas causarum; nam sicut calidus ignis, et causa omnium calidiorum, ita primū verum est causa omnium verorū: ut dicitur 2. Metaph. & quia ista considerat primum verum, quod est causa omnis veri, causam causarum considerat. Quintò est sui gratia, nam illa scientia est sui gratia, quæ non ordinatur ad aliquid extra, & cuius cognitione non ordinatur ad aliam cognitionem: & quia inter scientias humanas cognitione omnium eorum ordinatur ad istam, ista autem non ordinatur ad alias scientias nobis possibiliter in via, inter scientias viatorum, ista sola est sui gratia, & libera. Sexto omnes scientiae ordinantur ad istam: nam comparatio huius ad alias, est sicut militaris ad frumentarium, vel medicinalis ad pigmentarium, quæ ordinari & non ordinatur: & sic patet, quod ex omnibus dicitur, in hanc scientiam cadit qualitum nomine bene igitur dicitur Ecclesiast. 6. Sapientia enim est Eccl. 6. sapientia secundum nomen est eius, & non est multis manifesta.

Vita prima distinctione ex parte sapientie, & scientie, & patefactio secundum eam quomodo hec doctrina dicitur sapientia, & quomodo scientia videnda est secunda distinctione eorum, quæ hic considerantur, quia

^{Meta. c. 21.}
^{6. conditio-}
^{nies sap.}

^{Q. 1. art. 1.}

^{Sup. q. 1.}
^{art. 1.}

^{1. Prior. c. 12.}

^{Art. seq.}

^{1. Metaph.}
^{comm. 4.}

^{2. dist. ad}

^{quest.}

quia aliqua hic considerantur principaliter, ut Divina, & sic dicitur sapientia: aliqua ex consequenti ut humana, & sic potest dici scientia. Et ita patet, quod quantum ad primum modum dividendi accipiendo communiter sapientiam, & scientiam, ista doctrina scientia dicitur: sed accipiendo propriè solum sapientia nuncupatur: iuxta autem secundum modum dividendi, quantum ad ea, que hic principaliter considerantur, sapientia dici debet: quantum ad alia scientia dici potest.

Ad primum dicendum: quod non semper sapiens debet tradere principium alijs, sed solum viis in suum obsequium, secundum, quod ostensum fuit, cum disputationum fuit de ordine huius scientie ad alias, & hoc maximè facit Theologus. Ad secundum dicendum, quod licet Metaph. sit ille unus sapiens in genere scientiarum humanarum, non est tamen sapiens simpliciter: quia Theologus tanto eo sapientior est quanto de Deo profundiùs prescrutatur, & non est inconveniens, multitudinem reduci ad multa una, si unum illorum unorum ad aliud ordinatur: scientie autem humanae ordinantur ad Metaphysicam, & Theologiæ: quia Metaphysica etiam ad Theologiam ordinatur.

Ad primum autem, quod obijcitur, quod non sit Scientia: dicendum, quod non est Scientia propriè accepta, sed communiter: vel non est Scientia quantum ad id, quod principaliter consideratur in ea, sed solum quantum ad id, quod consideratur ex consequenti, & per hoc patet solutione ad dictum August. qui videtur velle Theologiam propriè scientiam esse.

Ad aliud dicendum, quod scientia ista demonstrat, non ut Geometria, sed ut Perspectiva, suppositis, scilicet, articulis Fidei, & quia artes etiam, que sic procedunt, scientie dici possunt, hec Scientia dici debet.

ARTICVLVS II.

Vtrum Theologia sit certior alijs scientijs?

Prostea queritur de certitudine huius, scilicet, Theologie: & videtur quod ista scientia non sit certior alijs: quia ut dicit Comin. 1. Metaph. demonstrationes Mathematicæ sunt in primo ordine certitudinis: ergo &c. Præterea ista sapientia est, & Metaph. sapientia est, & cum non diffirant in eo, quod sunt sapientia, oportet,

A tet, eas differre quantum ad modum procedendi, sed illa procedit modo certissimo, ut dicitur primo Metaph. ergo non ista. Præterea: quanto aliqua magis conspicimus, tanto de eis magis certi sumus; sed ea, que determinant aliae scientiarum magis conspicimus: cum determinent per viam rationis sumendo initium ex sensu: igitur de eis magis certi sumus.

In contrarium est: quia secundum Aug.

Christus de eternis nobis exhibet infallibilem veritatem: sicut scribitur 13. de Tri-

nit. cap. penult. Aug. 13. de Trin. cap. penult.

Sed ex hoc aliquid est certum inquantum est verum, & infallibile: huius modi autem est, quod habetur per Theologiam: ergo &c. Præterea illud, in quo magis erratur, est minus certum: unde, & in 4. Metaph. illud principium de quolibet affirmatio, probatur esse firmissimum, & certissimum: quia circa illud minus erratur, sed Philosophi in tradendo suas scientias erraverunt, & non Theologi, ut patet per Hugo. In principio comm. sui super Angelicam Hic. Hug. vbi supra. rarchiam: ergo &c.

4. Meta. c. 3d

RESOLVTIO.

Theologia certior alijs scientijs est, non tamen via clara speculationis.

Respondeo dicendum, quod certitudo in scientia tripliciter potest accipi. C. Certitudo in scientia tripliciter. 1. ex ipsis rebus de quibus considerat. 2. Ex lumine cui innititur. 3. Ex proportione scientie ad scientes. Primus modus habet tria membra: nam uno modo scientia potest dici minus certa, quia est de his, que se habent per appositionem, & secundum istum modum Geometria est minus certa, quam Arithmetica: quia punctum, quod est principium in quantitate continua, addit supra unitatem, quod est principium in quantitate discreta positum: unde punctus dicitur substantia posita: propter quod scientia de principiis est certior, quam sit alia: quia omnia se habent per additionem ad principia, propter quod & minima quantitate principia describuntur, & de illo modo certitudinis, determinatur in 1. Metaph. vbi dicitur: scientiarum autem ille certiores sunt, que maxime primorum sunt: nam que sunt ex paucioribus certiores ijs sunt, que ex additione dicuntur: ut Arithmetica, quam Geometria. Et quia ista scientia est maxime de principiis: quia est de

1. modus triplex.

1. Meta. c. 2d

Dion. de
Div. nota.
cap. 3.

de Deo, qui omnium exsistit principium, & omnia principia ordinantur iuxta illud de Divinis nonminibus cap. 2. Tota principia, & ordines determinantur, & super omnem principatum, & ordinem collocata est, supple, Divina substantia. Secundus modus certitudinis accipitur ex modo sensibili, & abstracto: quia illa scientia dicitur magis certa, quae est de minùs sensibilibus, secundum quod videmus Mathematicam certiorē naturali. Tertius modus contingit ex proper quid, & quia: quia scientia, quae dicit proper quid, certior est scientia quia: ut Geometria certior.

3. Post. c. 4. Perspectiva. Et isti duo modi tanguntur 1. post. cap. de certitudine scientiarum, vbi etiā tangitur primus modus. Iste duo modi secundi assignati virtualiter continentur in primo: quia scientia, quae dicit quia, se habet per additionem ad scientiam proper quid. Item, quae est de magis sensibilibus, cum sit minùs abstracta, & minùs abstractū addat supra magis abstractū, habet se per additionem ad scientiam, quae est de minùs sensibilibus: & ideo cum manifestum sit, quod omnes scientiae apponunt aliquid supra illam, & quod illa scientia est de minùs sensibilibus; immò nullo modo de sensibilibus principaliter loquendo, patet, quod ei competit omnis certitudinis modus, qui consideratur in scientia secundum se.

Secundo consideratur certitudo in scientia ex lumine, cui innititur: nam si de ceteris rebus determinaret, qui innitetur lumine rationis cum eo, qui innitetur lumini supernaturali, non adeò infallibiliter veritatem posset pretendere ille, ut alias: & ideo scientia sic tradita non esset ita certa. De isto modo certitudinis Philosophus non tractavit: quia non credidit nos alia scire posse nisi, quae essent nota lumiae intellectus agentis. Et secundum istum modum etiam dicere possumus, quod Theologia est certissima, quia certissimo lumini innititur: & ideo nihil homo certius tenet, quam quod fide apprehendit.

Tertius autem modus certitudinis, qui sumitur in comparatione ad scientias, duplex est, quia illa certitudo, vel est adhesionis, vel speculationis; & si loquamus de certitudine adhesionis, ista scientia est certissima: quia pro nulla veritate tradira in alia scientia homo subiret sententiam capitalem, sicut pro ista: & ideo huic veritati, vehementissime adhaeremus. Sed

si loquamus de certitudine speculationis, scientia ista non est certissima: quia est de quibus est Fides, & Fides est de non visis.

Ad primum dicendum, quod demonstrationes Mathematicae dicuntur esse primæ in certitudine respectu naturalium: unde ibidem subditur, quod demonstrationes naturales sequuntur eas in hoc: quia non sunt ita certe, sicut Mathematicæ: vel dicere possumus, quod sunt primæ in certitudine respectu scientiarum humanarum: quia aliam scientiam Comm. non posuit in hominē, nisi ab hominē inventam. Ad secundum dicendum, quod Metaphysica differt in certitudine ab ista: quia simpliciter loquendo est minùs certa, quam ut ista. Quod si dicatur, quod Philosophus dicit eam esse certissimam, intelligendum est in genere scientiarum humanarum: habet etiam alias differentias Theologia ad Metaphysicam, quas determinare non est presentis speculationis. Ad tertium dicendum, quod bene concludit argumentum, quod via speculationis alias scientias sunt certiores illa: Sunt tamen alijs modi certitudinis, quos habet ista, & eis excellit alias, propter quos concluditur istam esse similiiter certiorem.

ARTICVLVS. III.

Virtus folio Deus doceat hom.

Docere est facere aliquem doctrinæ, & est, quælibet, utrum solus Deus doceat eam? Et videtur, quod bendo habens Deus doceat aliquem, aliquam qualis secundum scientiam, nisi habeat illam, sed de scientia Divina dicitur: 1. Metaphysica quod non est possessor hominis, proprie quod, & Systomides dicebat, ut ibidein dicimus, quod 1. Metra. c. 2.

solus Deus habet hunc sensum: igitur homo non poterit eam docere; quia eam non habet: solus Deus ipsam docebit. Praeterea non est cognitio res, nisi per presentiam speciei in intellectu: igitur habet 3. de Anim. ex 3. de Anima, & ex 1. de Memoria, 1. de Mem. & Reminiscentia, sed huiusmodi species, non potest creare in nobis Angelus: cum natura obediatur ei solum ad motum, & non ad formam: igitur nec homo, qui est materialis potentia, quam Angelus inca ergo docet homo, neque Angelus docet: ergo Ang. de disc. Deus solus. Praeterea secundum Ang. de Christ. c. 14. tom. 5. ex Disciplina Christiana & Cathechismus habet in Par. Cœlo

Cœlo, qui corda hominum docet in terris: A unde Caput docet membra sua secundum eumdem ibidem: purus ergo homo eam docere non potest.

In contrarium est: quia nullus docet; nisi alium scientem faciet: non enim doceatur aliquis aliquid, nisi quod potest scire: si ergo Deus nos docere potest, & nos scire possumus, sed prorsus signum scientis est, posse docere: ut dicetur 1. Metaph: ergo homines istam scientiam docere possunt. Præterea secundum Dion. de Angelica-Hierarchia: Angeli Santos Patres multa docuerunt: non igitur solus Deus docet.

1. Metaph.
cap. 51.

Dion. de
Ang. Hier.

RESOLVTIO:

Deus per omnem modum docet homo; &
Angelus aliquis modo.

Secundum quosdam triplex est agens, universale, particolare, & administrativum: sicut est videre in rebus naturalibus: nam agens universale est ipsum Corpus Supercoeleste,

sive Deus: particolare est natura alicuius rei, ut natura frumenti in productione frumenti: administrativum est, quod exhibet semina, vel subministrat ea, per quem operatio habet fieri, sicut est videre in sanitate. Nam agens universale est Corpus Supercoeleste, sive Deus: particolare est natura hominis: administrativum est Modicus: qui nihil aliud facit, nisi quod scientia adhibet, unde est minister naturæ: sic est, & in doctrina, sicut est in productione naturalium: nam agens universale est ibi Deus: agens particolare est ibi ratio humana: agens administrativum est ibi homo, vel Angelus: sed sicut videtur in rebus naturalibus, quod sunt ibi quosdam inchoationes seminarii, ex quibus seminarii in esse productione, ita & in ratione, sunt enim quosdam seminaria scientiarum intellectu nostri, ex quibus omnes scientie oriuntur: hec enim seminaria sunt prima principia, quæ Deus unicuique naturaliter inseruit; & ex ipsis seminariis scientia efficitur. Deo Authorie universaliter, ratione particulariter, homine, & Angelis administrative.

Ex hoc patet solution ad questionem, quomodo Deus doceat, & quomodo alia: sed ista textus non est multum fortis: usum ut enim questionem, quæ non habent plenam veritatem. Nam intellectus noster in sui primordio est sicut tabula

rata, in qua nihil est pictum: ideo principia suarum à nobis acquisita via sensus, memoriae, & experientiae, inconveniens enim esset; nos habere nobilissimos habitus, & latete nos, ut dicitur in fine 2. post Quo^{2.} 2. Poster. modò autem principia dicuntur naturali. cap. 18. ter cognita, in 2. huius operis clarius ostendetur.

Ad questionem istam ad praesens ref. Modus prepondere possumus, quod duo requiruntur ad prius. hoc, quod sciamus, ordinatio specierum, & lumen: sicut videre est in visiva potentia, ad hoc quod visio fiat, requiritur ibi lumen: quia sine lumine non fit visio, cù celorum non moveat visum nisi per actum lucidi, ut dicitur in 2. de Anima: requiri ritur etiam ordo specierum: quia nisi res visibilis diametaliter offerretur octo: ita quod esset in diracum multiplicatio speciei, nunquam esset visio: quia si sufficeret qualibet multiplicatio ad visionem, ita videret homo post se, sicut & ante se; cù species colorum per totum aerem se intul. S. Ioan. Duplicent. Et quia quod oculus in corpore, hoc masc. lib. 2. mens in Anima: ut dicit Damascenus lib. 2. cap. 12. & potest haberi ex 1. Ethicoru. Non sit in actu tanquam rur lumen, & ordinatio specierum, ita ad per formam in heretem, sed per ages disponens obiectum in actu per lumen intellectus agentis, qui est intellectus pos omnia facere: unde comparatio intellectus agentis ad intellectum possibilem, est sicut comparatio artis ad materiam, ut in actu cum potest haberi ex 3. de Anim. Secundo requiritur ibi ordinatio specierum: quia sicut per ipsum littere recte ordinare faciunt syllabas, & orationes, quæ eadem aliter ordinare non possunt constituant, ita eadem verba uno ordine prolata faciunt scire, quæ prolata aliter non aggernerant scientiam. Dupliciter alius potest docere alium, quantum ad lumen, & quantum ad ordinem specierum: quantum ad lumen dupliciter, vel lumen de novo creando, vel creatum confortando: & quia Angelus nullum lumen in nobis creat, nec naturale, ut lumen intellectus agentis, nec graduatum, ut lumen Fidei, & Gratiae; ipsum tamen lumen conservare potest. Nam sicut carbo ignitus alicuius carbunclo ignito in sua ignitione magis roboratur, sic lumen intellectus nostri ad presentiam luminis substantiae separatae magis roboratur: potest etiam Angelus efficere in nobis ordinacionem specierum redu-

tu comm. 67. cap. 12. & potest haberi ex 1. Ethicoru. Non sit in actu tanquam rur lumen, & ordinatio specierum, ita ad per formam in heretem, sed per ages disponens obiectum in actu per lumen intellectus agentis, qui est intellectus pos omnia facere: unde comparatio intellectus agentis ad intellectum possibilem, est sicut comparatio artis ad materiam, ut in actu cum potest haberi ex 3. de Anim. Secundo requiritur ibi ordinatio specierum: quia sicut per ipsum littere recte ordinare faciunt syllabas, & orationes, quæ eadem aliter ordinare non possunt constituant, ita eadem verba uno ordine prolata faciunt scire, quæ prolata aliter non aggernerant scientiam. Dupliciter alius potest docere alium, quantum ad lumen, & quantum ad ordinem specierum: quantum ad lumen dupliciter, vel lumen de novo creando, vel creatum confortando: & quia Angelus nullum lumen in nobis creat, nec naturale, ut lumen intellectus agentis, nec graduatum, ut lumen Fidei, & Gratiae; ipsum tamen lumen conservare potest. Nam sicut carbo ignitus alicuius carbunclo ignito in sua ignitione magis roboratur, sic lumen intellectus nostri ad presentiam luminis substantiae separatae magis roboratur: potest etiam Angelus efficere in nobis ordinacionem specierum redu-

reducendo phantasmatum ordinatè ad principium sensitivum. Vtrum autem in ipso intellectu nostro species causare possit immediatè, & quomodo, in secundo patebit.

Nunc autem secundum quod speciat ad præsens dicendum est, quod homo adhuc potest minus, quam Angelus; quia nec potest lumen creare, nec potest, ut Angelus, lumini se umire, per quod lumen confortetur: potest tamen aliquomodo ordinari phantasmatum efficere, inquantum aliqua ordinatè scribit, vel dicit, propter quæ audiens, vel legens moverur ad scientiam capiendam. Et ita patet, quod Deus docet per omnem modum: quia lumen potest creare, & confortare, & potest ordinare phantasmaria, & species: Angelus verò aliquomodo: quia lumen potest confortare, & ordinare phantasmatum: homo autem in docendo minus facit: quia solum causat aliquomodo phantasmatum ordinationem: verum quia Angelus, & homo docent in virtute Divina, conceditur aliquando quod solus Deus doceat.

Ad primum dicendum, quod solus Deus eam habet maximè, ut ibidem dicitur, non quod homo nullo modo eam habeat: unde, & solus Deus eam docet maximè: & propter hoc non dicitur possessio hominis; quia non perfectè habetur ab homine in vita. Ad secundum dicendum, quod non oportet, quod Angelus causet huiusmodi speciem ad hoc, quod homo intelligat, vel sciat, quod prius nesciebat, sed sufficit, quod phantasmatum, quæ erant abscondita in memoria, vel latentia in speciebus reducat ordinatè ad principium sensitivum. Ad tertium dicendum, quod non vult Ang. quod nullo modo homo doceat, sed quod non principaliter doceat.

ARTICVLVS III.

Vtrum Theologia sit Scientia practica, vel speculativa?

Vltima queritur de fine huius scientie, & quia finis aliquarum est præcisus, aliquarum est speculatio, sicut potest patere ex 1. Ethic. & 1. Metaph. quatruplicamus utrum ista Scientia sit practica, vel speculativa? Et videtur, quod sit practica, quia dicitur 1. Ethic. Finis Scientie moralis non est scire, sed actio, sed in ita scientia maximè docemur de moribus: ergo huius scientie maximè finis est actio; sed

cuius finis est actio, ipsa est practica: ergo &c. Præterea: vita videtur esse formale in unoquoque, sed Fidei nostræ tribuitur vita ex bonis operibus: quia *Fides sine operibus mortua est*: ut dicitur in Canon. Iacobi. Cum igitur de cùdem sit Fides, de qua Epist. Canibus est Theologia, perfectionem recipiet Iacobi. Sacra Pagina ex bonis operibus, ut recipit Fides; sed unumquodque ordinatur ad suam perfectionem, ut ad finem: ergo finis Sacrae Paginae est operatio. Præterea: scientia, quæ sunt, ut boni fructus, sunt practicas, sed ista maximè est talis: ergo &c.

In contrarium est: quia de maximè speculabilibus, maximè est scientia speculativa, sed Deus est maximè intelligibilis, & speculabilis: ergo maximè de Deo est scientia speculativa, sed de Deo est ista scientia: ergo &c.

Præterea scribitur 1. de Trin. cap. 16. quod in visione merces tota promittitur: sed visio pertinet ad speculativam: ergo &c.

Aug. 1. de Trin. c. 23.

RESOLVTIO.

Theologia magis est speculativa, quam practica;
Et dici videntur affectus.

Respondeo dicendum, quod non est inconveniens, eiusdem rei diversos esse fines, si unus ad alium ordinatur: sicut si bellum ordinatur ad victoriam, potest homo intendere ad bellum, & victoriam. Quando autem ita est, quod in una re diversos fines appetimus: oportet unum illorum ad alium ordinari; & ille, ad quæ alijs ordinantur, dicitur finis ultimus, qui ab alijs sic distinguitur: quia omnia alia moventur in virtute eius, & in omnibus alijs ipse intenditur, ipse autem non movet in virtute aliorum, nec alia intenduntur in ipso: est enim in finibus, sicut in agentibus. Unde sicut omnia agentia secunda moventur in virtute agentis primi, & non est conversio, propter quod virtus agentes causæ non primi ad omnem effectum se extendit, habent vim & cuiuslibet actionis est causa: non tamen super actiones superiorum, nec est causa actionis cuiuslibet aliorum: ita finis ultimus non movet in virtute agentium, sed alia movent in virtute eius, & ipse in omnibus intenditur.

Alij autem fines intenduntur secundum aliquem modum. Et quia videtur Sacra Paginam plura intendere: oportet diversos esse

Quia inferiores causæ non primi ad omnem effectum se extendit, habent vim & cuiuslibet actionis est causa: non tamen super actiones superiorum, nec est causa actionis cuiuslibet aliorum: ita finis ultimus non movet in virtute agentium, sed alia movent in virtute eius, & ipse in omnibus intenditur.

esse Scripturæ Sacré. Intenditur enim per eam bona operatio: nam finis moralis, ut dicebatur, est actio: ipsa autem potissimum de moribus determinat.

Rursum, in ea intenditur speculatio: quia de summe speculabilibus tractat, intenditur in ea dilectio: quia finis præcepti Charitas: igitur cum diversi fines in ea intendantur, oportet unum istorum ad aliud ordinari, & unum illorum principalem esse: finis principalis, ut dicebatur, ab alijs distinguuntur: quia ipse ubique intenditur; alij autem non: & quia dilectio, & Charitas in tota Sacra Pagina intenditur, quia in ea pendet Lex, & Prophetæ: principalis enim finis in Sacra Pagina intentus est inducere homines ad Dei, & proximi dilectionem.

Quod autem universaliter in Sacra Pagina Charitas intendatur, manifestat Aug. in quadam tractatu de laude Charitatis dicens: Si ergo non vacat omnes Sacras Paginas præscrutari, omnia volumina sermonum evolvere, omnia scripturarum secreta aperire, & penetrare: tene Charitatem, vbi pendent omnia, ita tenebis quod ibi didicisti, tenebis etiam quod non didicisti: & sequitur, In eo, quod in scripturis intelligis, Charitas patet: in eo, quod non intelligis, Charitas latet: ille itaque tenet, quod patet, & quod latet in Divinis sermonibus, qui Charitatem tenet in moribus, & quia à fine dignum est, omnia denominari: ut dicitur in 2. de Anim. ergo ab eo, quod potissimum est finis, ab eo potissimum res appellari debet, & quia Charitas est simpliciter finis Sacrae Paginas, ut probatum est, quia ubique in ea intenditur, ut principalis finis, ab ea denominari debet: & quia Charitas est in affectu, non in intellectu: intellectus autem dividitur secundum speculativum, & practicum, Theologia neque speculativa; neque prædicta propriè dici debet; sed affectiva: quia ad affectionem principaliter inducit: & ideo bene dictum est, quod magis est sapientia ex eo, quod ad saporem Divinorum inducit, quam ex eo, quod Divina sapere facit.

^A Si tamen queretur, vtrum sit magis practica, quam speculativa; vel è converso? Responderi debet quod magis est speculativa, quam practica: quia visio Divina magis principaliter respicit beatitudinem, ad quam ordinatur omnis nostra cognitio, & potissimum Sacra Pagina, quam faciat operatio. Ad prium dicendum, quod finis huius scientie aliquomodo est actio, ut patuit; non tamen simpliciter: quia nec simpliciter moralis extitit. Ad secundum dicendum, quod si Fidei trahitur perfectio ex bonitate operis, hoc non est simpliciter: quia ipsum opus bonitatem, quam habet, a Charitate habet: iuxta illud 1. ad Corinth. 13. Si tradidero Corpus meum ita ut ardeam, Charitatem autem non habuero, nihil mihi prodest: & ideo Charitas dicitur forma virtutum; non opus.

Ad tertium dicendum, quod scientia ista est ut boni sumus, sed bonitas nostra, de qua hic loquimur, non inest nobis ex operibus; sed ex infusione: & ideo licet ille modus arguendi valeret secundum modum traditum à Philosopho in 2. Ethic. quia ex frequenti benefacere sumus boni, non rame valet secundum modum Theologicum, secundum quem ex eo, quod boni sumus, bona facimus. Ad primum in contrarium dicendum, quod scientia ista dicitur speculativa per comparationem ad proximam tamen affectiuam, ut dictum est: & quod dicitur, quod est de maxime speculabilibus, ita est de maxime amabilibus: immo secundum quod ad presentem vitam pertinet, cui statui concessa est: ista scientia magis attinet ad amorē, quam ad cognitionem: iuxta illud Hug. 6. sup. Ang. Hierarch. Dilectio supereminet scientie, & maior est intelligentia: in cap. 7. sup. plus enim diligitur, quam intelligitur, & intrat Ang. Hierar. dilectio, & appropinquat, ubi scientia foris est.

Ad aliud dicendum: quod visio est tota merces, non simpliciter, sed prout se extendit ad affectionem: ut suo loco patet.

*****

*****

***

*

SV-

Theologia
magis specu-
lativa, quam
practica.

ad Chor.

Hug. lib. 6.
in cap. 7. sup.
plus enim diligitur, quam intelligitur, & intrat Ang. Hierar.

SUPER PROLOGVM MAGISTRI.

PIENTES &c. Magister huic operi præmit quendam prologū, in quo volens inducere auditores, & lectors ad amorem huius operis, illud tripliciter commendat. 1. ex eorum de quibus determinat, dignitate: 2. ex modi procedendi rationalitate: 3. ex fructu, & utilitate, quam inde habebimus: istum triplicem modum commendandi scientiam tangit Phil. in principio de Anim. 1. quia dicit illam scientiam esse honorabilem ex subiecti dignitate, & hoc quantum ad 1. modum: secundò commendat scientiam de Anim. ex certitudine, & rationabilitate, & hoc quantum ad 2. 3. ex fructu, & utilitate, & hoc quantum ad 3. Et idè post primas duas commendationes, subdit tertiam dicens: videtur autem, & ad veritatem omnem cognitio ipsius maximè proficere: propter quod præsens prologus dividitur in 3. partes: 1. enim ponitur materia huius operis dignitas: 2. subiungitur modi procedendi rationabilitas: 3. annexatur fructus, & utilitas. 2. pars incipit ibi horum igitur, & Deo adibet Ecclesiam &c. 3. ibi Non igitur debet hic labor &c. Dignitas materiæ aliquid operis tripliciter investigatur: 1. ex nostro defectu ad illam, & tenuitate: quia ad ea, quæ sunt manifestissima in natura, se habet intellectus noster, sicut oculus noctuæ ad lucem diei, ut dicitur 1. Metaph. c. 2. & idè quæcumq; magis sumus tenues ad aliquam materiam pertractandam, tanto illa materia est magis digna. Secunda via est ex remotione à sensibiliis, sive ex rei arduitate: quia quæcumq; rei est magis ardua, tanto dignior, & nobilior: propter hoc concluditur 6. Metaph. cap. 1. quod Metaphysica est nobilior ceteris, & prima dignitate, quia est de maximè abstractis, & de rebus arduis. Tertia via est ex invidorum detractione, & mordacitate: quia quæcumq; materia est magis digna, & magis ardua, tanto magis latet; & quæcumq; magis latet, tanto homines faciliter mentiuntur detrahendo, & mordendo doctrinam de eo traditam: & idè scribitur circa finem 4. Ethic. cap. 7. vbi determinatur de iæstantia, & eius remedio, quod homines de facili mentiuntur, vbi in mendacio comprehendendi non valent: propter hoc in ostendendo huius operis dignitatem materia tria facit: secundum quod tripliciter hoc ostendit. 1. ex sua tenuitate: 2. ex operis arduitate: 3. ex contradicentiū mordacitate. Secunda ibi ardua scandere. 3. ibi non valentes studiis fratrum. Et quia quodlibet istorum, ex quibus ostenditur huius operis dignitas, habet rationem difficultis, & retrahit, cui libet retrahit adiungit suum incentivum. Nam contra retrahit ex sua tenuitate adiungit desiderium proficiendi; contra aliud ex operis arduitate adiungit mercedem à Christo promissam. Contra tertium ex invidorum mordacitate, adiungit perfectum fratrum, & sociorum: dicit ergo 1. expientes simple proficere, & addiscere. Aliquid de penuria, ac tenuitate nostra. In quo triplicem suum defectum denotat. 1. Quia dicit aliqd, non multa, & magnalia. 2. quia subdit de penuria. 3. quia addit tenuitate. 1. potest referri ad defectu ingenij: quia homines alti ingenij multa, & magnalia

A possunt: ipse autem propter humilitatem dicit se nullum posse aliiquid. Penuria potest referri ad defectu usus scientie, vel eloquentie: quia penuria videtur rerum exteriorum, & per dicta in exteriores scientiam transfundimus. Tenuitas referatur ad effectum ipsius doctrinæ, vel scientie: quia tenuitas rerum interiorum videatur esse, & scientia inter interiora computatur. De ista tenuitate sua cum paupercula uult mittere aliquid in gazophilacium Domini: in quo alludit historiæ, quæ tanguntur Luce 22. Gazophilacium dicitur arca, ubi ponebatur Thesaurus, & oblationes, sive locus in quo illa arca erat: & dicitur à gaza, quod est divitiae in lingua Persica, & Phiale, quod est servare: quasi reservatorium divitiarum. Istud autem gazophilacium Domini ponitur hic pro Sacra Scriptura: vbi divitiae spirituales, rationes, scilicet, B per quas Sacra Scriptura defenditur, ponuntur.

Posita dignitate huius operis ex Magistri tenuitate, & posito Magistri incitativo ex proficiendi cupiditate. Sequitur secunda ratio dignitatis ex materia arduitate, cum subiungitur ardua, &c. quæ pars dividi potest in partes tres: quia 1. ponitur ratio dignitatis, per quod habetur difficultas, & retrahit ad hoc opus facendum: 2. subiungitur incitativum ad opus perficiendum: ibi consummationis fiduciam: 3. incitativa, & retrahentia comparantur ad se invicem: ibi delectat nos &c. Dicit ergo ardua scandere in Divina ascendere: dicuntur Divina ardua propter eorum sublimitatem: ad ea scandimus, quia per quosdam gradus ascendendo, ad ipsa pertingimus. Iste gradus quartus sunt: quia primò debemus relinquere sensibilia, propter quod Divina excedunt scientiam naturalem. 1. debemus præterire ea, quæ sunt in sensibiliis; propter quod excedit Mathematicam. 3. debemus transcendere, quæ, quæ habent sensibilis partem sui subiecti: quia propter supra Metaphysicaria Theologica collocantur: & his gradibus pertransitis in quarto gradu Divina conspicimus.

Assignatur gradus, & aliter: quia primus gradus est sensus: Secundus est phantasias: Tertius ratio naturalis: quos gradus scandimus, cum imus ad Diviuam. Ardua ergo scandere est ad Diviuam ascendere. Opus ultra vires nostras agere presumptum, quia nisi inniteremur Divino auxilio, non sufficeret intellectus. Deinde ponit incitativum contra illud retrahit, cum dicitur. Consummationis fiduciam, laboris que mercedem in Samariano statuentes, qui Samaranianus prolatis in curatione semivivi duobus denarijs supererogavit, hoc est superexpendenti, ultra summam dictam cuncta reddere professus est. Iste Samaranianus Christus est. Semivivus, ille est homo per peccatum expoliatus gratuitis, vulneratus in naturalibus: duo denarij sunt duo testamenta: opera supererogationis sunt ea, quæ ad expositionem duorum testamentorum componimus: & quia Magister talam compositionem fecit, sperabat habere mercedem a Christo, qui supereroganti cuncta reddere professus est. Deinde dicit delectat nos &c. Vbi comparat retrahentia ad incitativa. Et duo facit 1. comparat ex se invicem. Secundo ostendit incitativa vincere zelum. Secunda ibi, quam vincit & dicit ergo delectat nos uenientius, quantum ad secundum incitativum. Sed terrena immensitate

immenſtas laboris quantum ad secundum refractivum: quia opus ultra vires assumpferat. Desiderium hortatur proficiendi quantum ad primum incitativum, quod notaverat, cum dixit cypientes. Sed dehortatur infirmitas deficiendi, quatum ad primū retractivum: quia sentiebat se tenuē, & penuria habentem. Deinde ponitur incitatorum victoria, cum dicatur, *quam vincit*: quasi diceret retrahentia pugnant, ut non incipiat, incitativa tamen vincunt; unde dicit, *quam*, scilicet, infirmitatem, sive laboris impenſitatem, quae retrahentia sunt. *Vincunt zelus Domini Dei*, hoc est amor intensus, quem habeo ad Ecclesiam, *quæ*, scilicet, amore intenso in ardentes, id est, inflammati Fidem nostrā adversus errores carnaliū, atque animaliū hominū: per carnales possimus intelligere errantes propter corporales voluptates: per animales errantes propter intellectus depræſionē: quia sensibilibus immersus nō sapit, quæ Dei sunt, ani malis homo. *Davidice Turris*, hoc est, Ecclesia. sive Sacrae Scripturæ, clypeis, id est, rationibus munire, vel potius munitam ostendere, quia rationes, quas adducit, Sanctorū sunt: unde Fidem nostram non munit clypeis Turris Davidicæ, hoc est, rationibus Sacrae Scripturæ, sed potius munitam ostendit à Sanctis. *Ac Theologicarum inquisitorum ab ita aperire*, quantum ad tres libros. Nec non, *& Sacramentorum Ecclesiæ sicutorum pro modulo intelligentia nostra notam tradere studiuimus*, quantum ad materiam quarti libri. Non valentes, positis duabus rationibus, per quas colliguntur dignitas huius doctrinæ, quae retrahentia sunt, ut patuit, & additis duobus incitativis: hic ponit tertiam viam ad investigandam dignitatem huius operis, quae est tertium retractivum: *ibi quanvis non ambigamus* &c. Dicit ergo *xvi* valentes studiosorum fratrum vocis, hoc est, desiderijs irre resistere: *corum in Christo laudabilibus studijs lingua, ac styllo, xxi servire flagitantium*, sive rogantium: quas bigas in nobis agitat Christi Charitas: biga bigæ est currus habens duas rotas, & sicut per currum vehitur aliquid medianius rotis, ita per linguam, & stylum, quasi per duas rotas biga, hoc est, Sacra Scriptura à Magistro indiscipulum træfunditur, & has bigas Charitas Christi agitat: ita quod Charitas ibi se habet, quasi bos, vel equus: Sacra Scriptura se habet, vt biga. Stylus, & lingua se habent vt rotæ, quae verba sumpta sunt ab Aug. in principio *3.* de Trin. Deinde ponitur retractivum, circa quod duo facit: quia *1.* ponitur detrahentium loquacitas: *2.* ponitur detrahentium causa: *ibi qui dissentientibus* &c. Dicit ergo, *quamvis non ambigamus omnem humani eloquij se monem calumniae*. atque contradictioni emulorum, sive in dividorum, *semper fuisse obnoxium*, id est, suppositum, sive substratum. Deinde ponitur contradictionis causa: circa hoc duo facit quia primò ponit dicta causam: *2.* subdit tales cōtradictores veritatem non cōsequi: *ibi qui non ratione* &c. Circa primum duo facit: quia primo ponitur causa intrinseca, *2.* extrinseca: *ibi, quam Deus* &c. Dicit ergo, *qua dissentientibus voluntatum motibus dissentiens quoque terret animalium sensus*, quasi dicere ex malitia in affectu gignitur cecitas in intellectu: *ut cum dictum omne veri ratione perfidum sit, tamē dum aliud alijs, est videtur: quanvis ad cœpit in intellectu, aut placet, propter malitiæ in affectu, veritati non intellectu quantum ad primum, vel offendenti, quantum ad secundum*. Nam aliquis ex veritate offenditur: quia mala voluntas eius reprehenditur. *Impicitatis error omittatur*, quantum ad intellectu, ac voluntatis invidia resultet, quantum ad affectu. Deinde ponitur causa extrinseca, cum dicitur, *quæ*, scilicet, invidiam, sive detrahendi voluntatem, *Deus hunc scabul*, hoc est, Diabolus, qui dicitur Princeps mundi, hoc est mundanorum hominum, operatus in filijs dissidentiæ, vt habetur ad Eph. *2.* tunc sequitur illa pars, *qui non ratione in qua ostenditur, tales non assequi veritatem*; circa quod tria facit: *1.* ostendit tales veritatem non consequi: *2.* manifestat eos non concordare cum

B. Aegid. Col. sup. I. Sent.

modis sequentium veritatem: *ibi non veri* &c. *3.* ostendit eos in suis dictis falsitatem habere: *ibi haudent rationem* &c. Quod aliquis non consequatur veritatem triplex est causa. *1.* quia non sequitur regulam rationis, & quantum ad hoc ad hoc dicit, *qui non ratione voluntatem subiicitur*. *2.* quia doctrinæ studium non impedit, & quantum ad hoc subdit, nec doctrina studium impedit. Propter primum impeditur inveniens: propter secundum addiscens; tertio impeditur, si non æquat ea, quæ sunt in mente, rebus, sed res vult adæquare his, quæ sunt in mente. Et quantum ad hoc subdit, *sed his, que sonantur, sapientia verba coaparetur*. Deinde sequitur illa pars, *non veri*, in qua ostendit modum istorum discordare à modo sequentium veritatem: & duo facit: *1.* facit hoc, *2.* epilogat ibi, *quorum professio*. Circa primum tria facit: quia triplex est modus sequentium veritatem: *1.* quia debent ratiocinari propter veritatem, non propter placita, & quantum ad hoc dicit, *non veri*, *sed placiti ratiocinationem settantes*. *2.* quia hoc debent facere, vt veritatem intelligent, non vt positionem defendant: & quantum ad hoc subdit, *quos ini quis voluntas non ad intelligentiam veritatis, sed ad defensionem placentem incitat*. *3.* hoc debent facere, vt doceantur iuxta veritatem, non vt convertantur ad fabulas: & id est subiungitur, *non de doctrina veritatis, sed ab ea, ad fabulas convergentes auditum*. Deinde epilogat quantum ad hæc tria dicens: *quorum professio est magis placita, quam docenda conquirere*, & hoc quantum ad primum. Nec docenda desiderare quantum ad secundum. Sed desiderat doctrinam coapare, quantum ad tertium. Deinde cùm dicit, habent ostendit eos in suis dictis falsitatem habere, & tria facit. *1.* ostendit quod dictum falsum est in se. *2.* quod est falsum in comparatione ad alia: *ibi falsa doctrine inficiuntur*. *3.* ostendit eos contra veritatem bellare ibi, *qui contentioni*. Falsitas eorum reprehenditur tripliciter: nam falsum inæquatione dicit. Prima falsitas eorum est, quia superficies non concordat profundo. Et quantum ad hoc dicit, *habent rationem sapientia in superstitione*, id est, in quadam superficie. Et sequitur *qua Fidei defensionem sequitur hypocrita mendax*, quia exterius protendunt veritatem in profundo mendaciū. Secundo verbis non concordat conscientia, & quantum ad hoc subdit. *Ut sit in verbis pietas, quam amissit conscientia*. Tertiò quia ipsa verba ad invicem non concordant, & quantum ad hoc subdit, *ipsam que simulatam pietatem, omni verborum mendacio impiam reddunt*. Deinde, cum dicit, *falsa*, ostendit falsitatem illorum contra alia. Et primò contra Fidei Sanctitatem: *cum dicit falsa doctrina institutis Fidei Sanctitatem corrumpere molientes*, id est, desiderantes, vel nitentes. Secundò quantum ad ipsos Fidei susceptores: *cum subiungitur aurum que præmolum* &c. Dicitur enim doctrina eorum prurigo, & modus novellus: quia cum fabule sint, & fabula composita sit ex miris, generatur quidam pruritus in auribus, semper audiendi nova. Deinde cum dicitur *qui contentioni* &c. Ostendit eos contra veritatem bellare. Et duo facit: *1.* facit quod dictum est. *2.* causam assignat ibi *inter veri namque* &c. Dicit ergo, *quæ*, scilicet, detractores, contentioni studentes contra veritatem sine fidere, hoc est sine pacto, sed cum clamoribus solum bellare, huius causam subdit dicens: *inter veri namque assertiōnem, quantum ad veraces*, & placiti defensionem, quantum ad detractores, *peritam pugna est*, dum se veritas tenet, & se voluntas erroris ruerit horum igitur. Assignata huius operis materia dignitate, sequitur assignare ipsius quantum ad modum rationabilitatem: *rationabile opus est ex eo*, quod per causam incedit. Et id est quatuor facit secundum quadruplicem causam. *1.* ponit causam finalē: *2.* efficientem, *ibi, in labore*: *3.* materiale, *ibi ex testimonij*. *4.* formalem, *ibi, in quatuor*. Circa primum duo facit, secundum quod duplē finem assignat. *1.* oppilare ora constituentium odibilem Ecclesiam, sive imitantium diabolum, ne virus nequitiæ in

E

alios

alios effundant, quod habetur; cum dicitur *horum* &c. 2. veritatem elucidare, quod notatur cum subiungitur; & *lucem*, nam in candelabro exaltare &c. Postea notatur causa efficiens: cum dicitur, *in labore multo, ac sudore, hic Deo praestare*, quantum ad causam efficientem principalem. *Compegiimus*, quantum ad instrumentalem. Notat causam materialē, cum subdit: *ex testimonij veritatis in eternum fundatur*. Deinde cum dicit: *in quatuor libris subdit causam formalem*. Et duo facit; secundum quod duplex est causa formalis: distinctio capitulorum, sive forma tractatus, quod notat, cum dicit in *quatuor libris, distinctam*. Et modus tractandi, quod habetur, cum subiungitur, in *quod* &c. Circa quod quinque facit, secundum quod circa quinque eius modus versatur. 1. est exemplorum positivus, quod habetur, cum dicitur: *in quo maiorum exempla* &c. 2. est fraudulentiae hereticorum improbativus, quod habetur, cum dicitur: *in quo per Dominice Fidei sinceram professionem si pereat doctrina*; & dicitur doctrina hereticorum doctrina viceperea; quia pariendo filios, pereunt, vel viceperea, quia vi pariunt, in eo quod textui violentiam faciunt. 3: est aditus veritatis manifestativus: ibi *ad hunc demonstrando veritatis complexi*, id est, complectentes. 4. est particularis virtutivus: ibi *ne pericolo* &c. In quo dicit se tempore inter virumque moderamine utentem: quia inter errorem Arrij, qui separavit substantiam, & Sabellij, qui confusit personas. Quinto est Patrum huiusmodi adhuc vivus, ibi: *scilicet ubi vero pars*. Tunc sequitur illa pars, *non igitur debet*, in qua ostendit huius operis utilitatem: & quatuor facit, secundum quod quadrupliciter operis huius utilitas colligitur. 1. ex ipsius brevitate, quod hotatur ibi: *non igitur debet in labore*. 2. ex ipsius firmitate: quia hoc opus est per Patrum testimonia confirmatum; ibi *in hoc autem tractata non solum pium lectorem, sed etiam liberum cor restorem desidero*, & dicit *liberum*: quia liber est sui gratia; ut dicitur 1. Meta. Tunc est libri corrector, quando gratia correctionis, non invidiae, & impugnationum corrigit: & sequitur: *ubi profunda veritas versatur quæstio*. Quarto, & ultimo utilitas huius operis colligitur ex ipsius ordinabilitate, quod notatur ibi, ut autem quod *quæstio*.

DUBITATIONES LITTERALES.

SVPER litteram primā dubitarur de eo, quod dicit: *dua scandere contra Eccl. 3. aliora te ne quiescias*. Resp. quod verū est innixus proprio auxilio, sed nō immixxus Dei auxilio ut Magister. Itē dicit, se præsumpsisse in agendo hoc opus, sed præsumptio est peccatum: ergo &c. Respondeo, quod præsumptio erat respectu propriarum virium, sed non respectu Divini auxilii, vel præsumptio erat, quia præ alijs sumptu, quia plū dixerat, quām alijs.

Item dicit se supererogasse, & addidisse contra Damascen. 1. lib. cap. 1. *omnia quæ nobis tam per legem*, & *Proprietas, quam per Apostolos. & Evangelistas tradita sunt amplectimur, agnoscimus, ac veneramus, nec ultra ea quidquam requiri possemus*. Respondeo: nihil ultra contrarium, sed non nihil ultra expositivum, & declarativum, sicut fecit Magister. Item dicit Charitatem Dei ipsum agitasse. Contrario: *sicut utru odio, vel aitio dignus sit*. Respondeo dicendum: quod ibi Charitatem appellat intensum amorem, non gratuitum.

Item in assignando tria retractiva, & incitativa non tenet ordinem rectum: quia in 1. & 3. incitativa præmisit retractiva. In 2. retractiva incitativa. Respondeo: quia 1. & 3. retractiva non habent rationem boni, & desiderabilis, & idē ea præmissit: cum nullo modo moveant appetitum; sed secundum retractivum habet rationem boni, & desiderabilis. Item dicit, veritatem aliquos offendere, & eam aliquid odire contra quod,

A nullo modo habet rationem mali; nullo modo habet unde habeatur odio. Respondeo, quod veritas in se non oditur, sed in suis effectibus, in quantum malitiam aliorum prodit.

Item dicit hereticos omni mendacio verborum impiam reddere simulatam pieratem: ergo in dictis eorum non est aliqua veritas, quod non est possibile: cum nulla doctrina sit, quæ non pretendet aliqua vera. Respondeo; quod si verba in se vera erant, comparata tamen ad intentionem erant falsa, in quo imitantur patrem eorum Diabolum: quia & si aliqua vera dicit, tamen semper ea dicit intentione fallendi secundum August. 4. de Trin. cap. 17.

DISTINCTIO I.

De Mysterio Trinitatis.

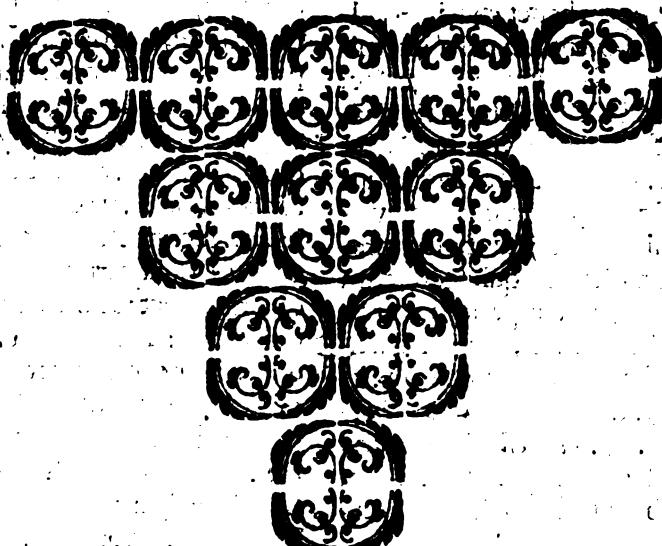
VETE RIS, ac novæ &c. Finito proemio sequitur tractatus, in quo Magister duo facit: 1. præmitit quædam ad prelibationem eorum, quæ dicuntur in toto opere: 1. exequitur de intento. Secunda ibi hoc in quo &c. In principio secundæ distinctionis tria circa primum facit; quia 1. distinguat libros huius operis: 2. circa pereacta movere questiones: 3. in fummo recolligit, quæ dixerat de librorum distinctione. Secunda ibi: *notandum vero*. Tertia ibi: *omnium igitur*. Circa 1. duo facit; quia 1. separat trium materiam lib. a materia quarti: 2. separat 3. libros primos ad invicem: secunda ibi: *id ergo in rebus* &c. Circa 1. duo facie; 1. ponit unam distinctionem: 1. unum membrum illius distinctionis subdividit. Secunda ibi: *corum autem*. Circa 1. duo facit; 1. distinctionem ponit: 2. membra manifestat ibi: *proprie autem*, dicit ergo quod Sacra Pagina versatur circa res, & signa: quia omnī doctrina circa hoc versatur, auctoritate Aug. in quo distinguitur quæsus, qui est de signis, à tribus primis, qui sunt de rebus. Deinde cum dicte proprie autem diffinit quid sit res, & quid signum, & patet. Tunc sequitur illa pars: *corum autem*, in qua subdividit alterum membrum, & tria facit: 1. ponit subdivisionem; 2. comparat rem ad signum, ibi *omne igitur*. 3. adaptat distinctionē primā ad propositum, sive ad ordinem librorum: ibi *cum que subdividit*. 1. illud membrum divisionis, scilicet *signum* dicens: quod aliquod signum est, quod solum significat, ut Sacraenta legalia: aliquod, quod non solum significat, sed etiam confert, ut Sacraenta Evangelica, in quo ostendit de quibus signis determinatur in 4. quia de conferentibus principaliter. Deinde cum dicit *omne hinc*, comparat signum ad rem, ostendens quod omnne signum est res: quia si non esset res, esset nihil: & ita nihil significaret, neque esset signum; sed non econverso, omnis res est signum. Deinde cum dicit *convenit*, adaptat distinctionē 1. ad propositum dicens, quod Sacra Pagina versatur circa res, & signa: & quod t. determinabit de rebus, ut in tribus primis libris, & postea de signis, ut in 4.

Tunc sequitur illa pars, *ergo*, in qua distinguit materiam 3. librorum, & duo facit: 1. præmitit distinctionē, por quam habetur triū lib. distinctionē: 2. manifestat quod dixerat, *ille quibus*, dicit ergo quod quædam res sunt, quibus est fruendū: in quo habemus materiam primi libri quæ est de fruilibib⁹, alia quibus vtendū, in quo habemus materiam secundū, quæ est de vtiilibib⁹: alia quibus fruuntur, & vtuntur in quo habemus materiam 3. qui est de Deo reparante, & homine reparato: qui Deus, & homo fruuntur, & vtuntur. Tunc sequitur illa pars: *ille quibus*, in qua declarat, quod in distinctionē tetigerat: & tria facit: 1. dicit quæ sunt fruilibilia, quia quæ nos bonos faciunt: & quæ vobilia: quia per quæ ad beatitudinem adiuvamur. 2. ibi res: *convenit*, quæ sunt res, quæ fruuntur, & vtun-

tare

tus : quia nos, & Angeli. 1. ibi, frui autem, diffinxit, quid A Deus fruatur homine ? Et quatuor facit : 1. mouet quæstionem dicere : & patet. 2. ibi : oportet, solvit, quod non fruatur nobis : quia non egit bono nostro, nec est verum, quod non fruatur, nec utatur nobis: quia nos non diligenter. Relinquitur ergo, quod utatur. 3. ibi : neque tamen, dat differentiam secundum quod homo utitur homine, & secundum quod Deus: quia Deus utitur homine propter bonitatem suam, sed homo non propter bonitatem suam, sed Dei. 4. ibi : nō autem, probat differentiam assignaram, & patet. Posset enim ibi assignari secunda differentiam, & patet invobis secundo.

Tunc sequitur illa pars, hoc considerandum, in qua mouet quæstionem de virtutibus virtutum eis sit fruendum? Et duo facit : 1. mouet quæstionem, & obiect ad eam. 1. solvit ibi, dicitur : circa duo facit : 2. mouet quæstionem, & patet. 1. ibi, quibusdam obiectis. Circa quod, duo facit : Aliud obiect ad partem illam, quod virtutibus non sit fruendum dupliciter : 1. quia non sunt sanctissima bona, atio solo est fruendum: & quis propter se non sunt amandae. 2. ibi : alii vero, obiecte in conuersum secundum opinionem aliorum, qui dicunt auctoritate Ambrosij virtutes propter se amandas esse. Tunc sequitur illa pars, dicitur, in qua solvit, & tria facit : 1. dicit, eis non est fruendum: quia propter Beatitudinem diliguntur, quod confirmat per Aug. 1. ibi : sed dicit, & instat, quid eis sit fruendum: quia propter se diligendæ sunt. 3. ibi : ad quo, instantiam solvit : quod non sufficit ad hoc ut quid sit obiectum fruptionis, quod propter se diligatur, sed requiritur, quod ibi posatur finis dilectionis, quod non competit virtutibus, nec voluntati, nec alijs, que requiruntur ad fruptionem. Tunc sequitur illa pars, cursum, in qua per modum Epilogi recolligit, quæ dicta sunt, continuans se ad alios libros dicens : plus esse dividendum de rebus, quam de signis, & de fruilibus, quam de alijs, quæ sunt materia 1. libri. Sic terminatur sententia distinctionis, & lectionis.

QVÆSTIO I.

DE ACTIBVS FRVITIÖNIS,
ET VSUS.

VIA ad actum fru-
tionis, & usus, de
quibus adib⁹ deter-
minatur in præsen-
tis distinctione, tria co-
currunt: 1. ea, per
quæ actus eliciuntur,
2. obiecta, ad
quæ actus deterrhantur: 3. agentia, qui-
bus actus attribuuntur, idèo tria quireb-
mus 1. de potentij⁹, vel habitibus, per
quæ eliciuntur fruitio, & usus; 2. de frui-
bilibus, & utibilibus: 3. de vtentibus, &
fruentibus. Circa 1. duo quæruntur:
cuius actus sit frui: 2. cuius actus sit tan-
quam habitus.

^{1. Ethic.} bus; sed opus, & actio attribuitur cuilibet
potentia: ergo & delectatio: sed se-
cundum eundem in 1. Ethic. Opus huius,
ac studiosi huius idem esse generē dicimus, & ci-
tare di, studiosi que citare di. Ergo eiusdem
est delectari, & bene delectari, pari ratio-
ne, & perfecte delectari, & optimè dele-
ctari; sed in tali delectatione ponitur frui-
tio: ergo ad quilibet potentiam perti-
net fruitio. Præterea fruitio est quoddam
præmium secundum meritorum nobis exhi-
bitum, sed per actum cuiuslibet potentie
meretur: ergo quilibet potentia per
fruitionem, præmiabitur.

Viterius videtur, quod non sit vilius
potentia: quia vt dictum est, frui impo-
rat quietationem; sed secundum nullas
potentias in nobis aptu natu sumus quiet-
cere: ergo secundum nullas potentias frue-
mūr. Probatio assump̄at quia potentia in
nobis, vel sunt naturales, vel sunt cog-
noscitivæ, vel appetitivæ. Secundum ope-
ra potentiarum naturalium non quieti-
mūs: nam vt scribitur 2. Phys. omne mo-
venis Physicè moveatur: si ergo naturales
sunt illæ potentia, Physicè agent: ergo
carum actiones, & opera erunt cum trâ-
nsmutatione, & motu. Nec secundum ap-
petitivas quietimūs: quia bonum, quod
est obiectum carum, est in rebus extra,
vt potest habere Phil. 6. Metaphys. sed
quando est obiectum extra, requiritur ibi
aliquis motus, vt coniungatur virtus ob-
iecto. Nec quietimūs secundum cognos-
citivas: quia verum, quod dicitur obiectū
earum, habet rationem manifestandi, non
quietatidi: iuxta illud 1. Prior: oportet
enim omne, quod verum est, ipsum sibi
omniō manifestum esse: ergo &c. Præ-
terea: si fruitio competenter alicui poten-
tia, denominaretur ab aliqua potentia,
sicut intelligere ab intellectu, velle à vo-
luntate: sed non denominatur ab aliqua:
ergo competit nulli.

Quod autem soli voluntati competit:
patet per Aug. de doctrina Christi. Qui Aug. de Do-
ctrin. Chist.
vult quod eo fruimur, quod propter te c. 4. tom. 14.
diligimus, sed diligere est actus voluntatis: ex Paris.
ergo.

ARTICVLVS. I.

An fruitio sit voluntatis actus?

D. Thom. p. 2. q. 11. art. 1. Argens. d. p. q. 1. art. 2.
Greg. Arim. d. 2. q. 2. art. 1. Bon. d. 2. art. 1.
q. 1. Gerar. Sen. d. 1. q. 1. art. 2.

^{10. Eth. c. 8.} **A**D primum sic proceditur, videtur
quod frui sit actus intellectus: quia
secundum Phil. in 10. Ethic. Felicitas est
speculatio, & propriæ habet esse in intel-
lectu, sed ad illam potentiam pertinet fruitio,
in qua ponimus felicitatem: ergo &c.

Præterea: sic qui dicit quietatione quia
dam; sed ratio dominatur voluntati, vt
patet per Phil. 1. polit. & per Magistrum
^{1. Polit.} in prologo, qui reprehendit eos, qui vo-
luntatem rationi non subiiciunt, sed infe-
riora agentia non dicuntur quietcere, cum
moveantur mota, sed superiora: ergo

^{Aug. 1. de} ratio, quæ dominari debet, dicuntur quiet-
^{Trin. c. 13.} cere, & per consequens frui. Præterea: 1.
& Ioan. 17. Hec est vita eterna, ne
cognoscere te; sed fruitio spectat ad illam
potentiam, cui beatitudo attribuitur: er-
go &c.

Dubitatio la-
teralis 1.
^{10. Eth. c. 8.} Viterius videtur, quod pertineat ad
omnes potentias: quia secundum Phil.
10. Ethic. unicuique operi competit de-
lectatio propria; & sic secundum est de
delectationibus, ut loquimur de operi-

ergo &c. Ad hoc idem facit quod dicitur
in principio de doctr. Christ. frui est amore
inherere, quod soli voluntati competit.

RESOLVTIO

Actus fruitionis propriè, & per se cōvenit voluntati.

Respondeo dicendum, quod ut partitio
teat veritas huius questionis, duo

Respondeo dicendum, quod ut p-
aratione. teat veritas huius questionis, duo
declaranda sunt. 1. quod importatur per
hoc nomen frui. 2. quomodo distinguuntur
potentia animae. Propter primum
notandum: quia frui importat delecta-
tionem, unde Aug. 83. q. 30. *Frui ergo di-*
30. tom. 6. ex cinus ea re, de qua capimus voluptatem, sive
Paril. &c. 13. de delectationem, & 13. de Trin. Icap. 4. I
de Tripl. c. 4. Scribitur, quod eo homo est Beatus,
quod fruatur cum voluptate ipsius, in
quo consistit Beatitudo. Ex isto 1. quod
ad frui requiritur, sequitur secundum, quod
est cognitione: quia nullus sine cognitione
delectatur: unde & 10. Ethic. dicitur:
quod aliqui putaverunt delectatione esse
sensum, vel mentem: quia non sit sine
mente, vel sensu semper ergo delectatio
presupponit mentem, hoc est cognitionem
intellectivam: vel sensum, hoc est,
cognitionem sensitivam.

Kursum requiritur. ibi tertium; quod est quietatio, & hoc dupli ratione: tum ratione delectationis potissimum, que requiritur ad fruitionem: tum ratione objecti, in quod tendit fruitio: ratione delectationis requiritur ibi quies. Nam ut dicitur 7. Ethic. Delectatio, sive voluptas non solum motionis est operatio, sed immobilitatis,

in quiete potius, quam in motu consistit. Et
10. Eth.c.4. in 10. Scribitur, quod delectatio est totū
quoddam, & perfectum, & non requirit
tempus, ut perficiatur, propter quod non
est motus: quia omnis motus est in tem-
pore; & quia de ratione delectationis vi-
detur esse quies, si perfecta sit delectatio,
tollitur omnis motus: & quia fruitio per-
fectam delectationem importat, opbstet
in fruitione esse quietem. Item hoc patet
ex ipso obiecto: quia secundum August.
de doctrina Christ. Res, quibus fruendom
est, nos Beatos facimus, sed beatitudinem nō
diligimus propter aliud, & in obiecto Bea-
titudinis est quies: ergo ad fruitionē

**Ad frui cog-
nit. delect. &
quies requiri-
tur.** quies requiruntur. Tria ergo ad fruitionem
requiruntur cognitio, delectatio, & quies:
quæ omnia concludit Aug. 10. de Trin.

Aug. 10. de C. 10. Dicens: fruimur enim cognitis, in quibus
Min. c. 10. voluntas ipsis propter se ipsa delectata coquiescit.

Potentie autem anime sic distinguitur quia quendam sunt rationales & au-

Quonodo poteris animo distingui-
Totemque autem animos ne distinguatur, quia quædam sunt rationales, & quæ-

daim irrationales: irrationales dividuntur,
quia quædam rationi obediunt; quædam
non obediunt rationi, ut ianuit Philos. 1.^{1. Eth, c. 9.}
Ethic. & Damasc. 2. lib. cap. 12. Illæ, que Damasc. 1.c.
sunt irrationales rationi non obedientes, 11.
sunt potentia naturales, sive vitales: ut
Damasc. dicit ibidem. Potentia autem irra-
tionales rationi obedientes sunt irascibilis,
& cōcupiscibilis. Potentia autem rationales
per essentiam, accipiendo rationale om-
ne, quod non est organicum, est ipse appe-
titus intellectivus: & quia quilibet appeti-
tus præsupponit suā cognitionē, sicut du-
plex est appetitus sensitivus, & rationalis, ita
duplex erit cognitio rationalis, & sensitiva. Quæcumq;

Sunt ergo quinque genera potentiarum naturarum: cognoscitivæ sensitivæ, rationales, & clementivæ.

væ : appetitivæ sensitivæ : cognoscitivæ rationales : & appetitivæ, sive intellectus, & voluntas. Potentiarum naturalium non potest esse actus fructus : quia in actibus suis tales non consequuntur delectationem, cum non cognoscant. Aliarum potentiarum à voluntate non potest esse actus fructus : quia illæ potentia in suis actibus non dicuntur quietari, quod sic patet : nam quod aliquid agens non quiescat, triplex potest esse causa, obiectum, potentia, & modus : si enim obiectum, in quod aliquid fertur, non sit stabile, sed mobile, sic latum non quiescit. Rursum si illud, in quod fertur, sit stabile, & illud tamen, per quod fertur, de se est mobile, vel non fertur in ipsum modo quiescibili, non ageneratur inde quietes. Propter 1. potentia sensitivæ tam cognoscitivæ, quam appetitivæ per se non quietantur : nam obiecta earum sunt res corporales, mobiles : & ideo quia non attingunt ad bonum immobile, in quo potissimum habet esse fructus, non consequitur eas quietatio. Propter 2. & 3. intellectus etiam non propriè dicitur quietari per actum suum : & ratio est : quia in cognoscendo est motus rerum ad animalia ; in appetendo animæ ad res. Est ergo iste ordo, quod res multiplicant speciem suam ad potestias nostras cognoscitivas, & per talen similitudinem multiplicatam perveniunt ad intellectum nostrum ; illa autem species in intellectu recepta est initium motus, & agentis motum, ut forma balnei, sive cuiuslibet alterius delectabilis est species apprehensionis : res autem extra, ut balneum, ad quam movetur voluntas, est finis motus : ut in animalia Comm. 12. Metaph. igit r per

omnem operationem intellectus non habetur quies, nec terminatur mortis, sed finis mortis est in obiecto voluntatis. Cum ergo per se loquendo fruitio quietatione importet, quae non invenitur in potentibus naturalibus, non in sensu, nec in appetitu sensitivo, non in intellectu, sed in sola voluntate, sola voluntas per se, & proprie frui dicetur.

Ad primum dicendum, quod omnis felicitas possibilis nobis ex naturalibus puris in intellectu habet esse; quia talis felicitas, vel est actus prudentiae, ut civilis, vel sapientia, ut contemplativa: felicitas tamen, quam ex gratia Dei consequimur, respectu cuius dicitur fruitio, perfectius est in voluntate, quam in intellectu. Et ideo frui non est actus intellectus, sed voluntatis: quia non dicitur respectu felicitatis, quae est in intellectu, sed respectu felicitatis, quae est completius in voluntate.

Si autem queratur, quare Philos. in voluntate eam non posuit: dicendum, quod vel eam non cognovit, vel ad eum de ea determinare non pertinebat. Possumus tamen si volumus, & aliter solvere: quia dato, quod felicitas esset in intellectu: ita quod ipsa actus intellectus esset felicitas; non tamen oportet fruitionem ad intellectum pertinere: nam fruitio delectationem importat, & secundum voluntatem, & appetitum delectamur: nam delectatio complacentiam dicit, quae ad voluntatem pertinet. Ita autem complacentia non solum est respectu actus, qui à voluntate elicuntur, sed respectu eius, qui elicuntur ab alijs potentibus: unde licet intelligere pertineat ad intellectum: complacere sibi in intelligendo pertinet ad voluntatem. Ita dato, quod felicitas ad intellectum pertineret; fruitio tamen respectu felicitatis pertineret ad voluntatem.

Vide Aegid. Ad secundum dicendum, quod si intellectus in defensorio lectus est altior, quia dirigit: voluntas est D. Thom. altior, quia imperat, & quietatio magis art. 34. i. p. competit imperanti, quam dirigenti: quae tamen potentia dicatur simpliciter altior, non expectat ad praesens.

Ad tertium dicendum, quod visio est tota merces non simpliciter, sed in ordine ad voluntatem. Vel aliter, dato quod visio esset tota merces, adhuc fruitio, & complacentia, sive delectatio ad voluntatem pertineret.

Solutio dubia. Ad illud, quod probat, quod pertinet rationis pri- ad omnes potentias: dicendum, quod li-

cet delectatio diversificetur secundum operationem: non tamen oportet, quod sit complacentia delectatio, cuius est operatio: sed à potentibus operationes egrediuntur, & secundum singula opera, & diversitatem operum, voluntas, vel saltem appetitus aliquis in nobis diversimode delectatur. Vel possumus dicere, quod dato, quod singularis potentibus delectatio competenter, licet contrarium dicat Ansel. de Concep. Virginal. cap. 4. Non tamen ibi delectatio sufficiens ad fruitionem poneretur. Ad aliud dicendum, quod omnes potentiae præmiabuntur secundum quādam redundantiam, non quod ad eas frui propter pertineat.

Ad illud, quod probat, quod non pertinet ad aliquam patet solutio: quia appetitus est quietari in appetibili, licet appetibile sit distinctum ab appetitu. Præterea illud appetibile, respectu cuius dicitur fruitio, licet sit extra voluntatem per differentiam formalem, non est extra ipsam per distantiam localem. Ad illud autem, quod obijicitur quod frui non pertinet ad aliquam potentiam: quia à nulla denominatur: dicendum, quod id, quod competit potentiae secundum se, & absolute, denominatur ab ea: ut intelligere ab intellectu, velle à voluntate: sed quod competit potentie per aliud, non denominatur ab ipsa: unde eligere, quia competit voluntati, presupposito ordine rationis, non denominatur ab ipsa, & scire, quia competit intellectui presupposito habitu principiorum, non denominatur ab eo: & sic etiam frui competit voluntati mediante habitu Charitatis.

ARTICVLVS II.

Virum frui sit alus elicitus ab habitu Charitatis?

Secundo queritur: cuius sit frui, sicut habitus, sive sicut virtutis? Et videatur quod à nulla virtute necesse sit egredi fruitionem: nam secundum Aug. 10. de Trinit. Fruimur cognitis, quibus voluntas delectata corquescit: igitur ad voluntatem pertinet frui, sed voluntas in se accepta non includit habitum, nec virtutem: ergo &c. Verbo Dam.

Præterea secundum Phil. 3. Ethic. & lib. 1. cap. Danielascen. lib. 2. cap. 22. Voluntas est finem espere: electio, & consilium sunt co-rum, quae sunt ad finem, sed ea, respectu quae sunt ad quorum dicitur esse potentia nuda, non finem. Ad si-egrediuntur ab habitu, vel virtute, sed vo-ri de qua es- luntas potentiam nudam dicit: ergo &c. Alij capitul. Prx.

Præterea: in finem moventur naturaliter, sed ad ea, in quæ naturaliter moveantur, non indigemus habitu regulante: cùm ro. Metaph. potentiae naturales sint ad unum, ut fertur 10. Metaph. ergo &c.

V iterius videtur, quod fruitio sit diversarum in virtutum: quia ad fruitiones concurrexit visio, quæ succedit Fidei, & tentio, quæ succedit spei, & amoris, qui elicitor à Charitate: ergo &c.

Sed contra: si operatio egreditur à potentia, ergo perfecta operatio egreditur à perfecta potentia, sed potentia habet perfici per perfectum habitum, & perfectus habitus potissimum est Charitas: ergo ad Charitatem pertinet fruitio, quæ vel B est operatio perfecta, vel consequens ad operationem perfectam.

RESOLVTIO.

Fruitio à virtute Charitatis procedit.

Respond. dicendum, quod sive operari est illud, ad quod ordinatur esse sicut ad aliquod complementum, & essentia, à qua egreditur esse in rebus creati, non potest in operationem, nisi per aliquid ei additum, ut per potentiam: ita operari est id, quod ordinatur ad operari perfectè tanquam ad sui complementum: & potentia, à qua ipsum operari egreditur, in perfectam operationem non poterit, nisi per aliquid superadditum potentiae: & ideo requiritur aliquis habitus superadditus potentiae, ad hoc ut fiat perfecta operatio: perfectio autem operationis in delectatione consistit, unde scribitur 1. Ethic. Quod perfectio operationem delectatio: non igitur egreditur operatio cum delectatione, quæ est operatio perfecta, nisi ab aliquo habitu: propter hoc

20. Eth. c. 4.

2. Eth. c. 6.

Quia operatio provegens ex habitu perfecte generata est cum delecta ratio autem cum tali delectatione non habeat esse sine virtute, necesse est fru-
tus: et cum tristitia propria ad mixtionem conformatum est, acquisitæ, quædam sunt intrarij. Acquisitæ autem, quas posuerunt tria genera philosophi, dividuntur in intellectuales, & morales, ut patet ex fine 1. Ethic. Theologica, in intellectu, et logicæ autem virtutes sunt infusa: sunt Divine. ergo aliquæ virtutes morales: aliquæ virtutes intellectuales, aliquæ Divine. Ad

A virtutes morales non pertinet fruitio: nam ut habendum est, fruitio quietationem importat: quietatio autem non est nisi in ultimo, & in termino. Cùm igitur istæ virtutes, ut obiectum proprium respiciant, non bonum increatum, sed creatum, quod est mobile, non propriæ eis copertit quietatio, propter quod, & tales virtutes Cardinales nominari consueverunt, culis nominis impositionis una ratio possit esse: quia sicut cardo est illud, in quo ostium vertitur, & quietationem non importat, ita nec istæ virtutes quietationem dicunt, ergo frui non est actus carum. Ad hanc idem potest valere ratio Phil. 10. Ethic. Quia secundum hoc esse boni sumus, secundum quod Deos imitamur; sed Diis non competit morales virtutes: quia ridiculum est dicere eos habere summa, vel periclitati terribilia substantientes; & quia Beatus in ipsa fruitione consistit, fruitio non erit actus virtutum talium, sicut nec beatitudo.

10. Ethic.
comm. 10.

Rursum non possumus dicere, quod sit actus virtutum intellectivarum duplice de causa. Una sumitur ex ipso subiecto, in quo sunt: habitum est enim, quod quietatio intellectui non appropriatur: quia ibi non finitur motus. Alia sumitur ex ipsis virtutibus: quia tales virtutes acquisitæ, de quibus loquimur nunc, vel bonum immutabile, ut Deum, non considerant, sicut scientia speciales; vel si considerant, non considerant modo immutabili, sed per rationis discursu: & quia virtutibus acquisitis omnibus non competit fruitio, restat ergo quod copetat Divinis: Divinitate autem sunt tres Fides, Spes, & Charitas. In Fide, & Spe non potest esse quietatio: quia cum proprietate, & per se competit bono quietare, & habete rationem finis, & termini, in quo habet esse quies: boni, in eo quod bonum, erit hoc facere: quia quod est proprietate tale, est tale in eo quod tale, ut dicitur 1. Physicorum. Fides igitur, & Spes, quæ non respiciunt bonum in eo quod 1. Physicorum, bonum, sed in eo quod verum arduum, c. 61. non habebunt quietare, nec eis attributur fruitio: solius ergo Charitatis, cuius obiectum est bonum in eo quod bonum, erit fruitio.

Ad primum dicendum, quod ad voluntatem pertinet frui, non tamen propter hoc habitus excluditur: quia ea, quæ voluntas per habitum operatur, etiam voluntati attribuuntur. Ad secundum: di-

cendum

cedum, quod voluntas dicitur finis, sicut intellectus dicitur principiorum, nam si-
cūt intellectus dicitur cognitio principio-
rum; quia principia sunt prima ab intel-
lectu cognita, ita voluntas dicitur finis:
quia finis est primum à voluntate volitum:
tamen in consequendo finem ipsum, vel
in volendo ipsum modo debito, indiget
aliquo habitu regulante; & ideo cùm frui-
tio dicat declarationem finis iam habiti,
vel simpliciter, vel aliquo modo, fruitio
non egreditur à nuda potentia. Ad ter-
tium dicendum, quod licet in finem feramur
naturaliter; si finis est naturalis; in
Deum tamen, qui est supra naturam, per
gratiam, & Charitatem ferimur. Vel pos-
sumus dicere, quod si est inclinatio natu-
ralis respectu talis finis, inquantū est prin-
cipium, & finis omnium naturaliter: non
tamen est talis inclinatio naturalis, inquā-
tum est obiectum beatificans. Ad illud,
quod probat, quod fruitio sit omnium
potentiarum dicendum, quod & si alia
concurunt; tamen à sola voluntate, me-
diante Charitate, elicetur.

Aug. 10. de
Trin. c. 11.

ARTICVLVS III.

Cuius potentie sit vti?

D. Th. p. 2. q. 16. art. 1. Gerar. Senens. d. 1. q. 5. art.
1. 1. & 2. Dur. 1. f. d. 1. d. 1. q. 1. c. 1.
f. d. 1. q. 1. Aur. 1. f. d. 1. q. 5.

Questio de frui quantū ad poten-
tias: restat querere de vti, cuius po-
tentie sit? Et videtur quod sit cuius-
libet potentiae: nam de qualibet re dici-
tur, quod cuius vſus bonus est, ipsa quo-
que bona est: ergo cuiuslibet rei est vſus;
sed qualibet potentia est aliqua res: ergo
&c. Præterea vti re, est rem pertractare;
sed ad quamlibet potentiam pertinet per-
tractatio alicuius, ut operis sui saltem: er-
go &c. Præterea: vſus est propriæ rerum
iuvantium nos ad consecutionem finis;
sed cùm qualibet res ordinetur in finem, D
& qualibet res iuvetur per aliqua ad con-
secutionem finis, qualibet ergo res vte-
tur aliquibus. Præterea videtur quod per-
tineat ad solam rationem; quia vti est re-
ferre aliquid in finem, sed referre est ra-
tionis: ergo &c.

In contrariū est: quia 10. de Trin. c. 11.
vult Aug. Quod licet doctrina, & ingeniu
pertineant ad memoriam, & intelligentiam,
& voluntatem, vſus tamen ad solam vo-
luntatem pertinet.

RESOLVTIO.
Vti propriè solum convenit voluntati.

Respondeo dicendum, quod aliqui Petrus Lōb.
distinguūt vſum tripliciter. Nam in 1. suo di-
vitus uno modo dicitur operatio cuiusli-
stinct. 1. q. 1.
bet rei: & isto modo dicitur cuius vſus
sed ipse po-
nitus est, ipsum quoque bonum est. 2. membra, ue-
nit quatuor
modo vſus dicitur actus frequentatus, & patet intuen-
tū
isto modo diffiniuntur à Victorino, qui vult
quod vſus sit actus à potentia frequenter
elicitus: vtroque istorum modorum vti
est actus cuiuslibet potentiae. Alio modo
sumitur vſus eorum, quæ ordinantur in
finem, & isto modo competit voluntati. B
Sed ista distinctio non est vera: nam vti
non competit nisi voluntati solum; & quia
voluntas est appetitus consequens ratio-
nem, vt dicit Damasc. lib. 2. cap. 22. inde
Damasc. lib. 2. c. 22.
est, quod solum rationalia dicuntur vti: un
de etiā minus impropriè conceditur frui-
tio irrationabilibus, quam vſus; & ideo Aug. 83.
si frui aliquomodo dicuntur, non tamen quæstionum
vti. Vnde Aug. 83. q. 30. Fruī quidem cibo, q. 10. tom. 6.
& qualibet corporali voluptate, non adeò absur-
de estimantur, & bestie: vti autem aliqua re
non potest, nisi animal, quod rationis est particeps. ex Parisiens.
Et ideo ddm. quod illa potentia, cuius Modus pro-
est vſus elicitivè, duo in se habere debet;
quia debet esse Domina sui actus, & debet
potentijs ceteris imperare: & quia hoc
habet sola voluntas, sola voluntas vtitur.

Quomodo autem hoc sit, notaendum, Damasc. vb.
quod secundū Damasc. 2. lib. cap. præ-
supra.
allegato. Ista quatuor se habent per ordi-
nem, desiderium finis, electio, impetus,
& vſus. Est enim ordo, quod primo fi- Desiderij fi-
nem desideramus, vtputè dominari, po-
stea invenimus vias, & eligimus viam, per petus, & vſus
quam possumus consequi dominationem, ordinatè se
vt putâ per bellum, & ira electio sequitur
desiderium finis: post quan autem eligi-
mus bellare, statim à voluntate fit impe- Duplex es-
tus in membris: quia imperat eis, vt ar- impetus, &
ma accipiunt, & bellent, & factio impetu, imperium,
tunc sequitur pertractatio armorum se- scilicet, na-
cundū voluntatis imperium, & ista per- ralis, & liber-
tractatio libera secundū voluntatem di- primus cor-
petit cuilibet citur vſus: non igitur vtitur nisi poten- obiecto refi-
tia, cuius est eligere, & impetum facere: petu poten-
ratione qua eligit est Domina sui actus; tia sua, &
cuilibet po-
ratione qua facit impetum in potentijis, tentia respe-
cis dominatur. Et ideo patet, quod res etu operis
naturales, quia non sunt Domini sui ac- suis: sed 2. mo-
tus, cùm potentiae naturales sint deter- d. solum co-
minatæ ad unum, non vtitur. Item ani- petit volun-
tati. malia

malla irrationalia : quia magis aguntur, quam agant, & suis actibus non dominatur ut patet per Damasc. lib. & cap. præsignato, non utuntur. Item quia inter potentias animæ sola voluntas suo actui, & ceteris potentij dominatur, sola voluntati competit vti : propter hoc Ansel. de Concep. Virg. cap. 4. vult, quod ceteræ potentiae voluntati obediunt, & quod eis lex à Creatore est imposta: quod imperio voluntatis resistere non possunt: & ita patet ad quam potentiam pertinet vti, & quid est vti, quia vñus est per tractatio reram secundum voluntatis imperium: & quia voluntas non solum res exteriores, sed etiam membra assumit secundum suum beneplacitum, non solum vtitur rebus exterioribus, sed etiam vtitur membris, & potentij, & actibus earum. Et ex hoc apparet, unde accidebat motivum distinguendum taliter vñsum : nam quia videbant quod vñus erat cuiuslibet rei, credebat quod quilibet res vtereatur, quod non est verum. Nam licet equitare sit vñus equi, & incidere sit vñus cultelli : non tamen equus vtitur equitacione, nec cultellus incissione, nec oculus vtitur visione, licet visio sit vñus oculi; sed homo per voluntatem suam vtitur equo ad equitandum, cultello ad incidendum, & oculo ad videndum.

Et ideo illi ijdem, qui prius distinctionem illam fecerant, videntes se non bene dixisse alibi se correxerunt dicentes: quod vti sicut principali agenti attribuitur voluntati, sed alijs potentij attribuitur instrumentaliter : & ideo irrationalia nullo modo utuntur. Potentiae autem hominis aliæ à voluntate vtruntur instrumentaliter; voluntas principaliter. Sed nec illud est bene dictum: nam vti nihil est aliud, nisi quedam negotiatio voluntatis circa res, quibus vtitur, propter hoc Aug. 10 de Trin. ait: quod vti est assump-

Aug. 10. de re aliqd in facultatem voluntatis : & ideo si-

Trin. c. 11. cut intellectus circa res negotiatur, cognoscendo eas, ita voluntas negotiatur circa volubilia utendo eis, vel fruendo, & sicut per tales negotiationem intellectus intelligere non communicatur intelligentibus: unde non est bene dictum, quod intellectus intelligat principaliter, & lapis instrumentaliter, ita ex eo quod voluntas utitur potentij, & alijs rebus assumendo eas in facultatem sui, uti non communicatur potentij: quia non communica-

B. Egid. Col. sup. I. Sent.

tur eis libertas: nam uti dicit liberam per tractationem, & quia in tali actione potentiae se habent, ut motæ à voluntate, non utuntur. Sicut licet incidere conveiat cultello, & fabro per cultellum; tamen solus faber utitur incisione: quia solus faber liberè incidit, ita ducere cultellum, licet conveniat voluntati, & virtuti in musculis, & nervis, sive brachio, & voluntati conveniat per brachium, sive per dictam virtutem, sola tamen voluntas utitur ductione cultelli; quia sola ipsa liberè operatur.

Ad primum dicendum, quod licet de qualibet re dici possit vñus eius bonus, hoc ergit quod non est, quod quilibet res utatur, sed quia voluntas re qualibet uti potest. Ad secundum dicendum, quod si ad quilibet potentiam pertinet aliqua per tractatio saltem instrumentaliter: quia voluntas per eam pertractat aliqua, & assumit in facultatem sui, ut res, vel opera: tamen voluntas utitur: quia qualibet per tractatio non est vius, sed per tractatio libera in ordine ad finem.

Ad tertium dicendum, quod licet quælibet res ordinetur in finem, cum tendat in finem suum, hoc non est per cognitionem, quæ sit in ipsa, sed per cognitionem, quæ est in altero: sicut sagitta tendit directe in signum non per cognitionem, quæ sit in ipsa, sed per cognitionem, quæ est in sagittante: & ideo ille, qui indidit naturas rebus, utitur rebus secundum universa perfectionem, & beatitudinem suam principaliter: cuilibet conferentia tribuendo: ipsa tamen res cognitione intellectuali caret: rebus aliquibus non utuntur. Ad quartum dicendum, quod sicut electio à sola voluntate elicetur, ita quod soli voluntati cōpetit eligere: tamè quia non elicetur ab ea, nisi in ordine ad rationem, cum sit conclusio consilij, presuppositum rationis actum: unde & in 6. Ethic. dicitur esse appetitus intellectivi, vel intellectus appetitivi, sic & uti: quia presupponit ordinem rationis, difinitur per referri, non quod à ratione eliciatur, sed à voluntate solum.

QUÆSTIO II.

DE MODO FRVENDI, ET VIVENDI DEO.

Vasito de frui, & uti quātūm ad ea, per quē sunt, sive per comparationē ad potentias, vel habitus, restat querere de eis per comparationem ad objecta. Et 1. queremus de frui, postea de tibi. Circa frui queremus duo: 1. utrum solo Deo sit fruendum: 2. utrum tribus personis sit fruendum una fruitione, vel pluribus.

ARTICVLVS I.

Utrum solo Deo sit fruendum?

Id est, utrum Deus amandus sit ordinata fruitione, ut omnia propter ipsius bonitatem sint diligenda, & solum Divina bonitas propter se?

AD primum sic proceditur: videtur quod non solo Deo sit fruendum: AUG. 1. de Doct. Chris. nam secundum Aug. 1. de Doctrin. Chri-
c. 4. tom. 3. sian. in prin. Fru est amore inherere alicui rei propter se ipsam; sed ut habemus in littera, virtutes propter se sunt diligendae: ergo eis est fruendum, sed ipse sunt bonum creatum: ergo &c.

Præterea: secundum Philos. 8. Ethic. C. 8. Ethic. a. 4. bonum in eo quod tale est amabile: ergo quod est per se bonum, est per se amabile; sed virtutes sunt per se bona, & non per aliud bona (ut probabitur) ergo &c. Probatio assupta: quia quod est per aliud bonum, potest intelligi non bonum, sed virtutes, & potissimum Charitas, cum non possit esse in formis, non possunt intelligi non bona: ergo virtutibus, & potissimum Charitate est fruendum.

Præterea: Aug. 83. question. q. 30. ait: Aug. 83. q. Ut inter honestum, & utile interest, ita inter fruendū. tom. 6. ex dum, & utendum, sed inter bona honesta Paris. computantur virtutes: ergo &c. Ad hoc

idem facit Aug. de Doctr. Christ. in prin. Aug. de Do. cip. qui vult, quod Res, quibus fruendum est, & utendum, sed virtutes, & ipsa Beati-

tudo nos bonos faciunt: ergo Beati- Apostol. ad dum. Præterea: videtur quod homine sit fruendū; nam Apostolus ad Philemonem dicit: Ita frater ego te fruar in Domino.

Præterea: Aug. de Trin. lib. 9. cap. 8. In- Aug. de Trin. 1. 9. cap. 8. feriore utendum est ad Deum; pari autem fruendū, sed in Deo, & sequitur, Nobis ergo & fratribus in Domino fruamur.

A In contrarium est: quia frui dicit quæsti-
tionem; sed bonum immobile non quie- Idem de Deo
tat: ergo bono immobili debemus frui. & Christ.
Præterea: secundum Aug. de Doctr. Christ. cap. 5.
in princ. Res igitur, quibus fruendum est, Pa-
ter, & Filius, & Spiritus Sanctus: eadē que
Trinitas, una quedam summa res: ergo &c.

RESOLVTIO.

Solo Deo per se, & directe principaliter obiectivè fruendum est.

Respondeo dicendum, quod tota dif-
ficultas questionis consistit in distini Aliquid dictio-
tione data defrui: quia cū aliqua dicatur di tur per se ea
ligi propter se præter bonū summū, dubiu Ex natura
B est, quare eis non sit fruendū? Propter hoc rei suapostest
advertendum, quod aliqua dicuntur diligenter, & non esse ea
gi propter se: quia habent aliquid in se, le: aliquid ve
nde diligentur; & sic diligenter, & pro- rd. Simplici-
dividitur contra id, quod diligenter per prius ut Deus
accidens: sicut dicimus potionem dul-
cēm esse diligibilem aliquotmodo per se;
quia habet in se aliquid, unde diligatur,
ut dulcedinem: potionem verò amaram
dicimus esse diligibilem solummodo per
accidens. Et istam divisionem innuit Ma-
gister in distinctione presenti.

Alio modo dicitur aliquid diligenter propter se, quia est causa bonitatis: nam si bonum per se diligenter, illud est diligibile propter se, quod est propter se bonum: & per se bonum potest dici illud, quod quid vel for
bonitatem causat: causare autem boni- maliter, vel
tatem est dupliciter, vel formaliter, sicut effectivē 1.
vita vivimus formaliter: vel effectivē, sicut modo vita
Deus dicitur esse bonum omnis boni: & vivimus. 2. modo bo-
nistam distinctionem innuit Dion. de Di- ni sumus.
vinis nominibus cap. 9. quod per se tale Dion. de Di-
est illud, in quo aliquid formaliter est tale, vīn. nomin. cap. 9.
illud quod principaliter causat in nobis tal Diligibile
le, quia omnia si bene recolligimus: ap- quatuor mo-
paret, quod bonum nostrum, sive diligibilis est.
aliquid dicitur tale solum per accidens, non quod in se habeat aliquid, unde sit bonum nostrum, & unde ipsum diligamus: ut potio amara. 2. quia habet etiam in se aliquid, unde diligatur, & unde sit bonum nostrum, ut potio dulcis. 3. potest dici tale: quia est illud, quo formaliter boni sumus: ut virtutes. 4. quia est principiū simpliciter omnis bonitatis no- strę, sicut Deus. Ista autem quatuor se in- cludunt: nam secundum includit primū, quia illic, quod habet in se unde diligatur, iuvat nos ad bonitatem consequen- dam

dant unde potio dulcis cum hoc , quod iuvat nos ad consequendum bonitatem, habet in se aliquid, unde ipsam amemus.

Tertius includit primum, & secundum: nam virtutes , per quas formaliter sumus boni, iuvant nos ad consequendum finem: propter quod includunt primum modum bonitatis : & habent in se, unde diligentur : ut Magister dicit in littera, propter quod includit secundum. Quartus modus bonitatis includit tres precedentes: nam Deus ipse, qui est bonum omnis boni, iuvat nos ad finem consequendum, tribuendo nobis gratiam, & virtutes propter quod modo excellentissimo primum modum in se continet, & habet in se, unde diligatur: cum sit ipsa bonitas, & sic includit secundum. Et etiam formaliter nostra bonitas, & si non formaliter inha- renter, tamen formaliter exemplariter.

Bonū 1. mo. Tres modi i. torum dicuntur per se tales, do acceptum & quae sunt bona illis modis per se sunt per accidens diligibilia: solum autem bonum 1. modo est per accidens diligibile.

Hoc vix notandum, quod licet per se diligibile dicatur quolibet tr. un modo sum excepto primo modo ; non tamen secundum quemlibet ilorum modorum habet esse fruitio: nam fruitio dicit quietationem : ut dictum est. Tunc autem Imperfetū appetitus est quietatus quando bonum, in est gratia mea quod fertur, non refert in aliud bonum: litoris, id est, cum igitur semper imperfectum bonum aliquius finis referatur ad perfectum, & quanto aliquid quia omne, est perfectius bonum, tanto alia bona ina- quod est aut quis includit: cum 1. modus reservetur in secundo: 1. & 2. in 3. in quarto autem reserventur omnia, scilicet, in Deo ipso, *Qui est bonum omnis boni*, & qui in omni Aug. 8. de bono percipitur, ut dicitur 8. de Trinit. Tn. c. 3. solo illo per se , & directe fruen- dum est.

Ad primum dicendum, quod virtutes per se diligendæ , quia habent in se aliquid, unde diligentur ; non tamen propter se diligendæ sunt : quod earum dilectio non ad aliud referatur : quod oportet, si eis esset fruendum. Ad secundum dicendum , quod virtutes , & Charitas sunt per se bona; quia per eas formaliter boni sumus; sed in illo modo per se bonitatis non reservatur fruitio , ut patet. Ad tertium dicendum, quod ibi honestas appellatur intelligibilis pulchritudo, ut Aug. se ibidem exponit, & intel- ligibilem pulchritudinem appellat ipse, qua

pulchritudine pulchra sunt, quaecumque pulchra sunt; & talis pulchritudo est Di- vina pulchritudo , qua fruendum est. Vel possumus dicere quod in argumēto est fal- lacia consequentis: non enim valet ho- neto est fruendum : ergo hoc honesto: *Idem ibidem* & ideo ibidem Aug. subdit, *Oportet ergo frui pulchris invisibilibus, & honestis. Verum autem omnibus?* *Alijs questio est:* tamen se- condum cum honesta non debent dici propriè nisi fruabilia : habet autem & hoc aliam solutionem, ut patebit.

Ad illud , quod tangebatur ex latere, quod Beatitudine sit fruendum : possumus distinguere secundum quod di- inguitur de alijs à fruitione. Nam diligere aliquid potest intelligi multipliciter : vel dilectione formaliter : vel voluntate in- strumentaliter: vel diligibili tamquam ob- jecto; unde diligo dilectione: diligo vo- luntate : & diligo diligibili: ita fruor fru- bili, sive Deo principaliter , & objective: & fruor fruitione , sive Beatitudine for- maliter: & fruor potentia, & virtutibus quasi instrumentaliter. Et ex hoc etiam appareret, quomodo virtutibus sit fruendum. Ad illud, quod obiectebatur, quod homi- ne sit fruendum, dicendum quod homi- ne in se non est fruendum, sed homine in Deo sita quod ipso Deo fruamur in homi- ne, in quo habitat per gratiam : sic homi- ne est fruendum : unde & Aug. de Do- Aug. de Do- & Christ. solvens istam questionem ait, & Christ. quod si te fruar tantum dixisse, & non ad- didisset in Domino, in eo constituisse spem Beatitudinis sue. Sed quia illud addidit, in Domino se finem posuisse , eo denique frui significavit, *Nam cum homine in Domino frueris, Deo potius, quam homine frueris.* Et per hoc patet solutio ad aliud.

ARTICVLVS II.

Verum tribus Personis una fruitione sit fruendum? Notandum quod ex par- te fructis, & obiecti frui- bilis, ut mo-

Hic frui est diligere propter se.

Secundò queritur utrū tribus Personis sit fruendum fruitioæ una? Et vi- nisi us appre- detur quod non , quia actus recipit speciem hensem, pos- ex obiecto, sed à quo aliquid recipit esse, sumus frui ab eodem recipit distinctionem: sed tres una Persona Personæ sunt distinctæ, cum non sit po- & essentia si- nere confusionem Personarum : ergo & ne Personis: actus distincti erunt. Præterea fruitio quietat appetitus quia possim approhēdere cognoscendo rem, quandiu stat in com- munibus

quis, & essentia munib[us]: cùm sit igitur essentia Divina sit una Personæ, ut Phil. quid communae tribus, & omne aliud in naturalis. Ex distinctum ibi. Si debet terminari appetit[us] obiectus noster, oportet ternarii fruitionem ut terminus nostram ad distincta, sed quod terminatur est ex natura rei, non: tunc ad distincta, videtur habere esse di- quia voluntas distinctum: ergo &c.

redes in Personam unam rationem, ut respicit Majestatem, sic fructus recipit bonitatem, & unitatem, sed propter unam Majestatem scilicet Personam debetur una adoratio tribus Personis: ut altera eadem patet per Damasc. lib. 3. cap. 8. ergo una bonitate habere, non potest utraque non frui. Scio.

RESOLVTIO.

Vna fruitione tribus Personis fruemur.

Respondeo dicendum, quod sicut taliter reliquias, cosi ceterum est in argiendo, una fruitione deravit frumentum fructus debemus tribus Personis: & hoc modo, & cetero triplici via investigari potest. Prima via sequenter dividitur in arguendo tacita fructus. Nam cum frumentum sit amore inherere, & amor sit per se bonum: ut dicitur 8. Ethic. oportet ex bonitate sumere rationem fruitionis, & quia una, considerante Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus non rauit ea secundum sunt tres bonitates, sed una bonitas: ut do modo, & dicitur 5. de Trin. cap. 8. ratione unitatis uterque versus suo modo obiecti formaliter erit unus actus, & una Damasc. lib. fruitio. Secunda ratio sumitur ex ipso fine: 3. cap. 8. nam in fine propriè quietamur: Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus non sunt tres fines, sed unus finis. Nam sicut sunt principium, à quo omnia fluunt: ita sunt finis, ad quem omnia reducuntur; unde 5. de Trin. cap. 13. dicitur, quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus sicut est unus Deus, ita dicitur relativè ad creaturam Vnum principium, non tria principia, vel duo: ita pari ratione non tres fines, vel duo fines. Tertia via sumitur ex ipsis frumentibus: nam nullus quietatur in duabus in eo quod duo; vel in pluribus in eo quod plura; cum igitur actus aumentetur, & recipiat speciem ab eo, quod est per se tale, in eo quod tale; sequitur ergo quod una frumentatione, non pluribus frumentum tribus Personis. Tribus ergo vijs hoc investigatum est. Prima via sumitur ex ratione frumentitatis, quia bonitas est ratio huius. Secunda via sumitur ex ipso frumento, quia finis est illud, quo fruemur. Tertia sumitur ex ipso frumento; ut liceat secundum adaptationem loqui.

2. ratio.**3. de Trin. cap. 13.****Epilogus.**

Ad primum dicendum, quod licet tres Personæ sint distinctæ; tamen eis fruemur, ut in eis reperitur una ratio bonitatis. Ad

secundum dicendum: quod terminatur ad distincta, in eo quod distincta, recipit esse distinctum; sed quod terminatur ad distincta secundum unam rationem non oportet: & sic est in proposito, ut patuit. Vel dicendum, quod ipsis Personas distincte cognoscimus una visione: nam eadem cognitione cognoscitur unum relatum, & reliquum: & ideo eadem visione tres Personæ videbuntur, & ita eadem fructus fruemur eis.

ARTICVLVS III.

Vrum Deo sit utendum?

BNota, quod uti Deo, ut hic queritur, est diligere Deum referendo eum in aliud, tamquam ad illud ordinabile.

Questio de frumento, restat querere de utibili: & primum utrum Deo sit utendum? Et videtur quod sic: quia secundum Aug. 10. de Trin. Cntris, qui Aug. 10. de frumento, utitur, sed Deo fruemur, ergo Deo uti Trin. cap. 13. mur. Præterea: uti est assumere aliquid in voluntatis facultatem, sed omnis, qui frumentum secundum Aug. assimilat aliquid in facultatem voluntatis, ergo omnis qui frumentum, utitur; & sic idem, quod prius.

In contrarium est: quia secundum Aug. 83. quest. q. 30. Anima nostra secundum Deum de ceteris indicat, neque eo, scilicet q. 30. cet Deo, utitur, sed frumentum. Præterea: secundum euidentem de Doctrin. Christ. in principio: Nos sumus constituti inter utibilia, & frumenta, sed sumus infra frumenta, ergo sumus supra utibilia, sed non sumus supra Deum, ergo &c.

Ulterius queritur: utrum omnibus alijs Dubitatio lateralisi. à Deo sit utendum? Et videtur, quod non. quia eis utimur, quæ sunt in nostra potestate, & facultate: quæ autem sunt in nostra potestate consiliabilia sunt, ut dicuntur in 3. Ethic. sed de omnibus non spectat ad nos consiliari: quia de æternis non ibidem dicuntur; quod consiliari, neque de humanis omnibus: nec de æternis qualiter scilicet optimè convergentur, nec de nullis Lacedemoniorum consiliatur, ut illis, quæ sunt à natura, nec ibidem dicitur, ergo &c. Præterea: per utibilia iuvamur ad consecutionem finis, sunt à fortuna, nec per aliqua impedimenta à tali consecutione; ut per multitudinem divitiarum: quia secundum Phil. 10. Eth. cap. 10. superabundantia talium impedit ad felicitatem.

Præterea: per peccata retrahimur à con-

Consecutione finis, ergo peccatis uti non poterimus. Præterea: secundum hoc videtur, quod nullus actus sit iudicemus: quia si omnibus possumus uti, tunc in omnibus actibus nostris, vel utimur, vel abutimur. Ad hoc idem videtur facere, quod nullum peccatum erit veniale: quia semper vel utemur, vel fruemur, sed si utimur fruendis, vel utendis fruimus peccamus mortaliter: quia tota peruersitas est secundum Aug. 83. quest. q. alsig. *Fruendis uti velle, atque utendis frui: si autem utimur utendis, & fruendis fruimus, non peccamus, ergo &c.*

Aug. ibidé.

Idem ibidé. In contrarium est Aug. 83. quest. q. dicta, qui ait: *Omnia ergo, que facta sunt, in usum hominis facta sunt: quia omnibus utitur iudicando ratio, que homini data est.* Præterea: secundum Phil. 2. Phys. Nos sumus quodam modo finis omnium, sed hoc non est, nisi omnibus uti possemus, ergo &c.

4. Phys.
comm. 24.**RESOLVTIONE.**

Possimus Deo uti non propriè, & strictè, sed accepto uti large.

Aug. 10. de
Trin. cap. 11
om. 8. ex
Paris.Idem 1. de
Doctr. Christi.
c. 1. om. 1.
ex Paris.Idem quest.
a. pertacta
supra.

Respondeo dicendum, quod uti dupl. potest sibi: uno modo largè, & sic uti nihil aliud est, quam assumerre aliquid in facultatem voluntatis: & quia ipsum finem assumimus in facultate voluntatis, ut ibi quietemur; etiam ipso fine utimur: & secundum istum modum loquitur Aug. de Trinit. cap. penult. ubi ait: quod *Vsus in voluntate est per trahantem illa, que in memoria, & intelligentia continetur, sive ea ad aliquid referat, sive eorum fine delectata conquiescat:* & sic accipiendo uti, etiam ille, qui fruitur, utitur. Alio modo accipitur uti magis propriè, & sic uti est assumere aliquid in facultatem voluntatis, non quocunque modo, sed referendo ipsum in finem: & sic accipitur uti 1. de Doctr. Christi. ubi dicitur: quod *Ist's quibus utendum est, tendentes ad Beatitudinem adiuvarum, & quas administrularior, ut ad illas, que nos Beatos faciunt, pervenire, atque his inherere possumus.* Isto etiam modo accipitur uti 83. quest. q. pertacta, ubi dicitur: quod *Nec uti quisque potest ea re, que quo referenda nec sit.*

Et sicut dupl. potest accipitur uti; ita dupl. potest accipit frui. Vno modo largè, & sic dicit quietationem desiderij non referens in ulteriorem finem: & sic bruta fruuntur secundum Aug. 83. quest. q.

dicta. Vel propriè, & sic dicit quietationem, non quamlibet, sed in ultimo fine: Ex hoc capi & sic loquitur Aug. de Doctr. Christ. in tur ista di- princ. ubi dicit: *quod Res, quibus fruendum quod frui ne est, Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, eadem genitivè est cum que Trinitas, una quedam summa res.* Accipiē amatur sic do ergo propriè, & strictè, nec qui frui quod non refertur, utitur, nec econtrariò: & sic Deo situè cùm non est utendum, cùm eo sit fruendum: amatur sic, Sed accipiendo largè utrumque, habent quod præferre sicut excedentia, & excessa: quia aliutur, & accep- qua fruuntur, quæ non utuntur, ut bruta ultimus finis ita; aliqua aliquibus utuntur quib. is non quod fit, cùm fruuntur, ut boni homines rebus creatis non solum Si autem accipiatur largè uti, & propriè præfertur, sed frui tunc uti est quasi genus ad frui. Sed si accipiatur frui largè, & uti propriè, ad- huc dividuntur ex opposito: quia nec qui fruuntur utitur, nec econtrariò. Et sic patet solutio ad primam questionem, quod Deo utendum est, accipiendo uti largè non propriè, & per hoc patet solutio ad rationes, quia loquebantur de uti extenso nomine.

Ad secundum quæsumus dicendum Ad dubita- secundum aliquos, quod quicunque ha- tione, latec- bent bonitatem, habent bonitatem, in qua- ralem solu- tum accedunt ad similitudinem bonitatis, tionem aliorum. Divinitate. Vnde oportet quod Bonitas Di- vina sit ratio dilectionis, & desiderij; ut alia amentur in ordine ad Bonitatem Pri- mam: & quia omne, quod bonum est, à Deo est, & in Deum ordinatur, omnibus que à Deo sunt, uti possumus: malis autem culpe uti non possumus, quia talia non sunt in Deum referabilia: malis po- neat uti possumus referendo ea in Deum per recognitionem propriæ infinitatis. Sed id non est bene dictum: quia secundum Aug. omnibus illis utimur, per quæ iuva- mur ad consequendum finem nostrum: & quia omnia, que cooperantur nobis in bonum, iuvant nos ad tales consecutio- nes: ergo peccatis uti poterimus, cùm peccata nobis cooperentur in bonum: iuxta Apost. ad illud Apost. ad Rom. 8. *Scimus quoniam Rom. 8. diligenter Deum omnia cooperantur in bonum,* etiam peccata secundum Glosam.

Et idem dicendum est, quod omnibus uti Solutio pro- debeimus, vel uti possumus: possumus enim prius. uti aeternis, & his que non sunt in potestate nostra approbando ea, & per ea in cogni- tionem aeternæ Maiestatis, & bonitatis ve- niendo: uti etiam possumus his, que sunt in potestate nostra, ea in Deum referendo: possumus uti malis pœna tolerando ea patie-

parienter, & uti mali culpe detestando
dysa.

Resp. ad arg. ad primum dicendum, quod est in facultate nostra accipitur ibi largè pro omni eo, circa quod voluntas aliquomodo negotiatur, vel laudando, vel approbando, vel ordinando; non accipitur esse in potestate nostra, sicut consilia sunt, ut ratio arguebat. Ad secundū dicendū, quod si per aliqua impediamur ad consecutionē finis, hoc est propter malitiā nostrā, & nostrā naturā corruptionē; quādo omnia, si essent sapientes, nos iuvarent. Ad tertium dicendum, quod per peccata retrahimur à consecutione finis, cùm peccata operamur; iuvamur tamen per ipsa ad finis consecutionem, si ipsa detestamur. Ad quartum dicendum, quod argumentum uno modo concludit veritatem: nam nullus actus deliberatus est indifferens; licet forte aliquis actus habet finem imaginatum sit indifferens, sed secundū talēm actuā nec est usus, nec abusus.

Vide D. Th. in 1. 1. q. 18. art. 9. in corpore.

Solutio dubi
nationis.

Vide eūdem in 2. 2. q. 24. art. 10. ad 2. & ibi Caiet. s. ad hoc dī-
gātur.

Ad illud, quod rangebatur ex latere, quod tūc nullum peccatum esset veniale: dicendum, quod non oportet: quia semper refutimus omnēm actum deliberatum in Deum, quando non peccamus mortaliter, sed non semper illum actuā, vel illā operationem referimus actu; sed aliquando referimus habitu: & quando referimus actu, meremur: quando habitu peccamus venialiter: quando nec actu, nec habitu, mortaliter. Vel si hoc est dubium, dicendum secundū quosdam, quod peccans venialiter frui non simpliciter, sed quodam modo.

QUÆSTIO III.

De fruētibus, & utētibus.

POST QVAM de utibilibus, & fruibilis quæsivimus, restat querere de fruentibus, & utentibus. Et primo de fruentibus, post modum de utentibus inquiremus.

ARTICVLVS I. Vtrum Deus fruatur?

7. Ethic. comam. 14. **E**T videtur, quod Deus non fruatur: quia frui dicit delectationem; sed delectatio dicit motum, & generationē: ut probatur in 7. Ethic. in Deo autem nō

A ponimus motum: ergo &c. Præterea: secundū Magistrum, si Deus frueretur nobis, egeret nobis, sed non eget aliquo, ergo Deus non fruatur.

In contrarium est: quia dicitur 12. Metaphys. quod intelligere est voluptuosum: 1. Metaphys. propter comprehendētionem intelligibilis ap. comm. 39. intellectu, & unionē ad ipsum: unde & ibi dē concluditur, quod intelligere Primi est summē voluptuosum: quia intelligibili maximo, ut sibi ipsi maxime unitur: sed in maxima voluptuositate cōsistit fruitio, ergo &c.

Ulterius videtur, quod inanimata fruatur: nam fruitio est quietatio appetitus: B cum igitur naturalia adepto fine sit eq̄rum appetitus quietatus, ergo fruuntur.

In contrarium est: quia frui est rerum ordinabilium ad beatitudinem, iuxta illud lateral. Aug. de Doctr. Christ. Fruimur rebus, que nos Beatis faciunt, ergo &c.

Ulterius videtur, quod fruantur bruta secundū August. 83. quæst. q. prædicta Dubitatio 14. Frui quidem cibo, & qualibet corporali appetere lateral. non ideo absurdē estimantur & bestie.

In contrarium est: quia secundū eūdem 10. de Trin. Omnis qui fruatur, utitur, sed irrationalia non utuntur; ut dicitur 83. quæst. q. dicta, ergo &c.

Ulterius videtur quod fruantur peccatores: quia secundū Aug. frui utendis Dubitatio 14. est peccatum, & uti fruendis, cū ergo contingat peccatores peccare secundū dicta genera peccatorum, ergo peccatores fruuntur.

In contrarium est: quia frui dicit felicitatem, vel ordinationem ad ipsam, sed peccatores non sunt felices, nec ad felicitatem se ordinant, ergo &c.

Ulterius videtur, quod Iusti in via non fruantur: nam secundū Aug. 10. de Trin. Dubitatio 44. Frui est uti cum gaudio, non adhuc spei, sed iam lateral. rei.

In contrarium est: quia frui est amore inhærenti alicui propter se, sed hoc faciunt boni viatores: quia inhærent Deo propter se, ergo &c.

RESOLVTIO.

Dens fruatur plenē, perfectē, & per se prima Beati propriè perfectē, & per se: Sancti Viatores per se, & propriè, non perfectē: peccatores & bruta neque propriè, neque perfectē.

REspondeo dicendum, quod secundū Aug. in lib. Confes. sicut pondus in corpora

Ecōporib⁹, sic est amor in spiritibus : unde ipse dicebat: *Amor meus pondus meum: èo feror, quocumque feror.* Nam sicut videmus corpora per sua pondera ad locum suum tendere, & ibi quiescere ; sic & Spiritus per amorem in finem suum tendunt, & ibi quiescant : & ideo possumus loqui de quiete Spirituum per amorem, sicut loquimur de quiete corporum per pondera. Videmus autem aliquod corpus ponderosum quiescere propriè, perfectè, & primò, sicut ipsa terra, quæ immobiliter collocata est in loco suo. Aliqua autem quiescant : quia in terra sunt, sicut corpora mixta, ubi dominatur terra : & talia non quiescant primò : quia quies eorum est in eo quod innituntur corpori actualiter immobili, ut terræ : igitur terra

Hoc ideo di- quiescit primò : mixta verò quia sunt in cit: quia ali- terra, non quiescant primò : quiescant ta quæ partes men perfectè, si perfectè adharent im- terræ licet a- dualiter sint mobili actualiter : quiescant propriè, quia inamobiles: non moventur, sicut adhærentia. Aliquā- potentia inliter do corpus grave non quiescit perfectè, ut sunt mobiles si non perfectè adhæreat immobili : ali- si sunt actua- quando non quiescit propriè, ut quia mo- liter immo- vetur per accidens, ut cùm adhæret mo- biles, quod bili, ut homo in navi existens, cùm per se nullo modo non moveatur, sequitur quod per se quies- partes cen- cat: & quia movetur per accidens, per ac- cidentis non quiescit. Gravia ergo adhære- tia mobilibus non quiescant propriè: ad- hærentia immobilibus imperfectè, & si quiescant propriè, non quiescant plenè. Adhærentia perfectè, & si quiescant pro- priè, & plenè, & per se, non quiescant pri- mò : quia non quiescant propter se, sed quia adhærent alijs. Immobile autem, cui inhærentia alia quiescant, quiescit primò, per se, propriè, & perfectè. Et ad simili- tudinem corporum gravium quadruplici- ter sic acceptorum sunt quatuor modi spi- rituum : quia quidam Spiritus est Divi- nus, quidam sunt Spiritus Beatorum, qui- dain sunt Spiritus Viatorum verè, quidam sunt spiritus peccatorum, & pecorum. Spiritus Divinus est illud bonum immo- bile, cui Spiritus innitentes quiescant, &

ipsc quiescit primò : quia non per aliud, sed propter se ipsum : quiescit per se : quia in se habet unde quiescat, ut bonitatem propriam : quiescit perfectè : quia per-

Metaph. Et è continetur sub Primo : nam secun- somm. 4. dūm Phil. 2. Metaph. quod est primò tale est maximè tale : quiescit propriè : quia non movetur per accidens : quia ut pro-

A batur 8. Phys. nec movetur per se, nec per accidens, nec ab intra : propter quod 8. Phy. benè dictum est de Deo. 7. Ethic. Quid si dicimus natura simplex sit, semper eius actio ea- dem delectabilissima erit : unde ibi conclu- ditur, Propter quod Deus semper una, & sim- plici gaudet delectatione. Beati enira sibi in- nitentes quiescant per se : quia non mo- ventur per amorem in bonitatem excellētiorem : & quiescant perfectè : quia secundū eorum proportionem perfectè ei adhærent : quiescant propriè : quia nō adhærent bono inobili. Sancti in via mi- nus de quiete participant ; quia licet quiescant per se : quia non tendunt in aliud B bonum finaliter, & propriè : quia bonū, in quod tendunt, est immobile : tamen non quiescant perfectè : quia perfectè ip- sum non possident. Peccatores autem, & bruta, quæ eodem modo fruuntur, po- nentes finem suum in bono mobili, nec quiescant perfectè : quia in mobili non est perfecta quies : nec quiescant propriè : quia non adhærent incommutabili bo- no. Et ideo impropiè eis cōceditur frui, inquantū adhærent bono, quod non referunt in aliud bonum : & quia fruitio importat quietationem, ut patuit, post fruitionem Divinam fruuntur Beati plenè & propriè : boni Viatores propriè, sed non plenè : bruta, & peccatores nec propriè, nec plenè.

Resp. ad arg. ad primum dicendum, quod delectatio non est generatio, neque natus : & probatio ad hoc habita in 7. Eth. c. 14. Ethic. non est probatio Philosophi, sed à Philos. improbata. Ad secundū dicen- dum, quod auctoritas Magistri non tenet, nisi quando fruens, & fruibile differunt per essentiam, quod non est reperire in Deo respectu bonitatis sua, qua fruitur.

Ad illud de innatnatis dicendum, quod ad fruitionem non requiritur solū quietatio, sed cognitio & delectatio, ut patuit, quæ innatnatis non convenient: onines alia rationes procedunt vijs suis, & solvuntur per dicta in principali solu- tione.

ARTICVLVS II.

Vitrum Deus utatur aliquo?

Id est utrū Deus refusat aliquid in finem, vel a- cui inhæret amorem non propter se, sed propter aliud.

Vltimò queritur de utentibus : & vi- detur quod Deus nō utatur aliquo:

Qui

D. Aug. 1. de Quia utimur his, per que ad Beatitudinem iuvamur : ut dicitur in 1. de Dcstr. Christ. Do & Christ. sed Deus per nulla iuvatur, ergo &c. Praeterea : *Vt est referre aliquid in finem* : ut dicitur 10. de Trinit. sed referre videtur importare discursum ; Deus non discurrit in intelligendo, ergo &c.

Dub. lateralis. In contrarium est Magister in littera, qui dicit, quod si Deus non uteretur, nec frueretur nobis, non diligeret nos; sed nos diligit, & non fruatur, ergo utitur.

Vtrum beati utantur; Vlterius videtur quod Beati non utantur : quia per utilibia consequimur finē, igitur se habent quasi via ; & finis se habet quasi terminus ; Sed adepto termino cessat via, ergo cum fruantur, non utuntur.

In contrarium est : quia uti est assumere aliquid in facultatem voluntatis, sed maximè Beati hoc habebunt : quia secundum beneplacitum voluntatis membra, & potentiae animæ eis obedient, ergo utentur.

RESOLVTIO ARTICVLII.

Deus utitur omnibus propter bonitatem suam cōmunicandā; & Viatores rebus utuntur propter eam consequendam.

REspondeo dicendum, quod uti est assūmere aliquid in facultatem voluntatis, & hoc per relationem ad Bonitatem Divinam, & debite : quia si aliter fieret non esset usus, sed abusus : ut vult Aug. 83. quæst. q. 30. Assūmere autē aliquid propter bonitatem potest esse tripliciter : vel propter Bonitatem Divinam communicandam, vel propter eam consequendam, vel propter ipsam consecutam habendam, & possidendam. Primo modo utitur ipse Deus omnibus, quæ sunt propter Bonitatem suam, non consequendam : quia eam habet, sed tribuēdam; quia eam omnibus largitur. Secundo modo utuntur Viatores : nam utuntur rebus, ut Divinam Bonitatem consequantur. Et istam differentiam inter usum Viatorum, & usum Diuinum tangit Magister in littera dicens, *Ille nostri miseretur, ut se perfruamur*, igitur utitur nobis, nostri miserendo, ut nobis suam Bonitatem in fruitionem tribuat : & postea subdit, *Nos vero invicem nostri miseremur, ut illo fruamur* : & ideo Viatores utuntur rebus propter utilitatem propriam, & Bonitatem Divinam ; Deus autem modo

contrario utitur nobis propter Bonitatem propriam, & utilitatem nostram. Utendo nobis Deus propter Bonitatem suam, triplex nobis confertur utilitas, sive bonitas, ut Magister tangit. Primo quantum ad bona naturæ, & quantum ad hoc dicit : *Quia bonus est, sumus*. Secundo quantum ad opera misericordiæ, & quantum ad hoc dicit : *Nostri miseretur, ut se perfruamur*. Tertiò quantum ad opera Iustitiae, & quantum ad hoc subdit : *Porro etiam quia Iustus est, non impunè mali sumus* : & ita quantum non impunè mali sumus, & per poenam retrahimur, bonitatem vitae consequimur. Propter bonitatem Dei possidendum, quod fuit tertio dictum, utuntur Beati : nam licet ipsam Bonitatem Divinam habeant, utuntur tamen rebus referendo eas in Divinam Bonitatem : nam si res aliquætas in facultatem voluntatis ad Divinam Bonitatem non referrent, & fruitione cessarent : & ideo hoc quod dico propter, saltem dicit causam sine qua non : nam sine tali relatione rerum assumptarum in facultatem voluntatis in fruitione durare non possent : quia non utentur rebus, sed abutentur ; & fructus secum abusum non compatitur.

Respond. ad arg. ad primum dicendum, quod illud vti est Viatorum : unde arguitur, quod non utitur Deus, vt Viatores ; sed non quod nullo modo utatur. Ad secundum dicendum, quod sicut Deus cognoscendo se, cognoscit omnia, & sint discursu : ita volēdo Bonitatē suā vult alia, & sine discursu : & quod dicitur, referre dicit discursum, non est verum de necessitate : quia simul aliquid potest ferri in relatum, & in finem.

Ad illud de Beatis dicendum, quod Solutio duxi adepto termino cessat via : quia esse in lateralibus termino non compatitur secum esse in via ; sed si compateretur, non esset necesse cessare : & ideo vius istorum, quæ non compatiuntur secum fruitionem : & vius malorum poenæ, & talium cessabit in Patria : non tamen vius simpliciter ; sicut ponitur exemplum : quia licet accidentia sint via ad cognoscendam substantiam, quia conferunt magnam partem ad cognoscendum quod quid est : vt dicitur in 1. de Aniin.

non tamen habita cognitione substantia cessat cognitio accidentium, sed augmentatur.

DUBITATIONES LIBERALES.

1. Dub.

SVPER litteram primo queritur: quia dividit rem contra signum, sed ipsum signum est res, ut dicitur in littera. Item res est communius quam signum, sed speciale non dividitur contra communis, nec idem contra se ipsum, ergo &c. Respondeo dicendum, quod licet res accepta largè sit idem, quod signum; tamē si contrahatur ad significandum solum ex quorum usus non sit in significando, tunc nec est communis ad signum, nec idem quod signum. Vel possumus dicere, quod non est divisio realis, sed est divisio rationis: & tunc non est inconveniens idem esse rem, & signum diversis rationibus. Prima ratiō magis est secundum intentionem Magistri: quia aliter determinat de rebus, aliter de signis.

2. Dub.

Item dicit se prius velle determinare de rebus, quam de signis. Sed contra per signum devenimus in cognitionem retū, ergo tenet ordinem contrarium. Dicendum, quod verum esset, si essent signa illarum rerum, de quibus determinat. Vel possumus dicere, quod non est idem modulus addiscendi rem, & tradendi doctrinā rerum.

3. Dub.

Item dicit nos esse in medio inter utilia & fruabilia, ergo utilibia tenent locum insimum; sed cum virtutes inter utilibia computentur, ergo virtutes sunt bona infima, & minima: cuius contrarium dicit Aug. quia dicit ea bona maxima. Dicendum, quod comparatio Aug. cum re perfectio dicit: quod virtutes sunt bona maxima, etiam respectu eorum, que sunt in nobis, & respectu bonorum proficiunt nos, vel adminiculantur nobis, virtutes sunt potissimum perfectiones. Vel possumus dicere, quod licet in genere perfectionum perfectio sit nobilior perfectibili, ut accidens subiecto: in genere entium est modulus conversus: quia in genere entium subiectum est magis ens, quam accidens; licet magis ei non competit nomen perfectionis: & ideo uno modo nos sumus supra virtutes, & alio modo virtutes sunt supra nos. Solvitur & aliter: quia respectu restitudinis vitae est virtus maximum bonum, potentia naturalis est medium, res aliq sunt minima: respectu Beatitudinis, Beatificans est summum, participans Beatitudinem est medium, virtus, per quam pervenitur, est minimum.

B. Egid. Col. sup. 1. Sem.

A. Item distinguunt fruens & utens à fruibili, & utilibili, sed ipsum fruens, & utens, & Dub. (ut homo) est utilibile, ergo male. Dicendum, quod non est distinctio secundum rem, sed secundum rationem.

Item diffinit uti per usum dicens: *Uti est quod in usum venit.* Sed cum utrumque, Dub. dicatur actum, & actus non notificetur per actum, ergo &c. Dicendum, quod totū illud, quod in usum venit, ponitur pro obiecto, sive pro utilibili & ita notificatur actus per obiectum, non per actum.

Item dat diversas definitiones de frui, & Dub. & uti: sed unius rei unicuius est esse, ergo & una distinctio. Dicendum, quod secundum unum modum una est notificatio rei, sed secundum diversos diversa, si una non contineat omnes modos: & ideo in

3. Metaph. commendantur definitiones, quas recipiebat Aristomenes, que dabantur secundum omnes causas: unde dictæ quinque sunt definitiones dantur diversimode. Distinctio considerata, in tripli-
tatione est quinque considerare, actum, obiectum, in tripli-
lectura, finem, potentiam, & delectationem. Cuius diffi-
catione.

Quantum ad prima tria, datur prima: *Frui est amore inherere,* quantum ad actuū: *dicūl rei,* quantum ad obiectum: *proper se ipsam,* quantum ad finem. Secunda datur per potentiam, cum dicitur: *Autem cognitis, in quibus voluntas &c.* Tertia datur quantum ad delectationem, scilicet *Frui est uti cum gaudio.* Similiter distinguuntur definitiones de uti: nam prima distinctio diffinit uti Viatorum: quia ipsi utuntur, ut obtineant illud, quo fruendum est: secunda se extendit ad comprehensores, cum dicitur: *Vitimus eis, que ad illud referimus &c.* Tertia se extendit ad uti Divinū, & etiam ad fruitionem, cum dicitur: *Vit est assumere &c.*

Item dicit: *Tollerabilis sustinemus peregrinationem nostram: quia in hac vita fruimur per speculum.* Contra: *Spes, que differtur affligit animam.* Dicendum, quod ratione, qua non habemus completem Beatitudinem, affligimur ratione, qua aliquid de ea gustamus, tollerabilius sustinemus.

Item quia dicit: *Deus bonus est, sumus &c.* Contra: Boet. in lib. de Hebdomadibus vult, quod si intelligeretur Deus, & non intelligeretur bonus, entia essent, sed non essent bona, ergo à Bonitate Divina est bonitas in creaturis, & ab entitate entitas. Dicendum, quod Deus est in genere causa formalis respectu entium,

G

& in

*Et in genere causa finalis: & in quantum est causa formalis omnium exemplaris per bonitatem est causa honorum, & per pulchritudinem pulchrorum: & secundum quantum modum sequitur Boet. in quantum est causa finalis propter bonitatem suam sunt omnia, & quantum ad hoc dictum est, *Quis bonus est, sumus.**

Dub. ultima. Item dicit: quia inquantum sumus, boni sumus, ergo boni, & ens sunt synonymi.

ma, quod non est verum. Dicendum, quod hoc quo dico inquantum, dicitur propter unitatem rei, non propter unitatem rationis: quia per eamdem rem habemus esse, & bonum esse, & alio, & alio modo: vel secundum quod aliqui dicunt, hoc dictum est propter convertibilitatem suppositorum: quia bonum, & ens coarentur in suppositis.

DISTINCTIO II.

DE MYSTERIO TRINITATIS, ET UNITATIS.

POSTquam Magister in qua-
dang universalitate tetigit om-
nium quatuor librorum mate-
riam, hic incipit exequi secu-
dum ordinem praetaxatum. Et
dividitur praesens opus in par-
tes duas: quia primò deter-
minas de rebus, secundò de signis. Secunda ibi
in principio quarti: *Samaritanus enim.* Prima pars
dividatur in tres partes: quia res, ut habitatum est,
tripliciter dividitur: quia quedam sunt, qui-
bus fruendum est, ut tres Personae: quedam au-
tem, quae fruuntur & utuntur, ut Deus homo,
& qualibet rationalis creatu-
ra. Et idē p̄ primò determinas de fruilibus, ut in
primo libro: secundò de utribus, ut de crea-
tura, & hoc in secundo: tertio de fruentibus,
& uteribus; & hoc de tertio libro. Determina-
tur enim ibi de Deo reparante, sive de Verbo
Incaracto, & homine reparato, quo omnes Deus
& homo fruuntur, & utuntur. Secunda pars in-
cipit ibi in principio secundi: *Creatiorem rerum.*
Secunda ibi in principio tertii: *Cum ergo venit.* Pri-
mus liber diuiditur in duas partes: quia primò deter-
minat de fruilibus, ut de Deo trino & uno:
Secundò continetur se ad secundum librum. Secu-
da ibi circa suorum priuatum: *Quae ad Mysterium Divi-
te.* Circa primum duo facit: primò ostendit, qualis debet esse auditor huius scientie: se-
cundò tangit ea, quae determinare vult in hoc pri-
mo libro ibi: *Omnis autem Catholicus.* Auditor huius
Scientie tria debet habere: primò in se debet esse
mundus: secundò in comparatione ad scientiam
Istam debet esse attentus, modestus, & timidus:
tertiò in comparatione ad alias scientias non de-
bet esse litigiosus, & discolor, sed concordatus,
& conformarius: secunda ibi: *Hac igitur.*
Tertia ibi: *Proinde omnis.* Dicit ergo quod auditor
huius scientie in tanta re, sicut est unitas essen-
tiae, & Trinitas Personarum, debet esse purga-
tissimus mente: quia purgatus debet esse in vita
de erroribus Gentilium, purgatior in suscipiendo
veritatem Fidei, purgatissimus in habendo nitore
conscientiae.

Tunc sequitur illa pars: *De hinc igitur.* In qua
alicit auditor in huius scientie debere esse atten-
tus in audiendo, scilicet dicta Sanctorum, timi-
dum quantum ad involutionem errorum, sed

B modestum quantum ad superstitionem rationem
qua in talibus valde periculoſe erraverat. Deinde
cum dicit: *Proinde omnis.* Ostendit auditorem hu-
ius scientie in comparatione ad alios debere esse
humilem, non superbum: quia humili erdebet
querere, ubi dubiet, nec verecundari discere.

Tunc sequitur illa pars: *Omnis autem.* In qua
tangit ea, quae in hoc primo determinare debet,
& tria facit: primò innuit ea, secundò dat mo-
dum procedendi in Sacra Pagina. Tertiò secun-
dum modum procedendi datum exequitur. Se-
cunda ibi: *ceterum.* Tertia ibi: *proponamus.* Ea,
de quibus vult tractare in hoc primo, ad quatuor
reducuntur, ad essentia unitatem, ad Personam
distinctionem, ad durationis eternitatem, & ad
Maiestatis aequalitatem; durationis tamen eter-
nitatis sub aequalitate comprehenditur. Nam ex eo
quod Filius est Coeternus Patri, ei aequalis ex-
sistit. Item aequalitas in eternitate intelligitur: nam
ex eo, quod Filius est aequalis Patri, ei Coeter-
nus existit. Idē de tribus dictorum quatuor me-
tionem facit, & patet.

Tunc sequitur illa pars: *ceterum.* In qua dat
modum, secundum quem debet procedere Theo-
logi Doctor; qui primò per auctoritatem, se-
cundò per rationem, quod probat per Aug. &
patet. Deinde cum dicit: *proponamus.* Exequitur
secundum praetaxatum modum, primò per au-
toritatem, secundò per rationem. Secunda ibi
Apostolus namque. In principio distinctionis tertiae.
Circa primum duo facit, primò ostendit hoc per
auctoritates veteris testamenti, secundò per au-
toritates novi. Secunda ibi: *Nunc post testamen-
tum.* Circa primum duo facit: primò fa-
cit: quod dictum est: secundò specialiter addu-
cit auctoritates de Spiritu Sancto ibi: *De Spiritu
Sancto.* Circa primum tria facit; nam ut dictum
est, ea, quae determinantur in 1. lib. ad quatuor
reducuntur, scilicet, ad unitatem essentiae, distin-
ctionem Personarum, aequalitatem, & eternita-
tem, & tertium reducitur ad quartum: quia
aequalitas ad eternitatem, vel econverso: & ideō
tertiò facit: primò enim determinat de unitate es-
sentiae, secundò superadditum personarum di-
stinctio, tertio annexit durationis eternitatem,
in qua aequalitas continetur, secunda ibi: *Per-
sonam.* Tertia ibi: *Alii etiam eiusdem.* Prima pars
patet. Secunda pars: *Personam quoque.* Dividi-
tur in duas: quia 1. probat hoc per Aug. expo-
nentem

QUEST. I. ART. I.

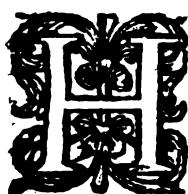
nentem istam auctoritatem : *Faciamus hominem &c.*
Nam per hoc, quod dicit : *Faciamus, intelligitur
pluralitas personarum ; tunc dicitur et ad imaginem
nosam, & similitudinem nostram, ostenditur unitas na-
turae.* Secundò ibi : *Hilarius.* Manifestat hoc idem
per Hilarium, & duo facit: quia primò facit quod
dicitum est. 2. quia quedam modo digressionem
sacerdotum, reveritur ad propositum adducendo au-
toritates probantes unitatem essentiae, & Trini-
tatem Personarum. 2. ibi : *Nunc ad propositum.* Cir-
ca primum tria facit. 1. adducit unam exposicio-
nem eius: Quia ex hoc, quod dicit : *Faciamus ad
imaginem &c.* Ostenditur unitas & distinctio: uni-
tas ex eo, quod tres Personae in Divinis sunt simili-
les: distinctio: quia imago, & similitudo exclu-
dit similitudinem. 2. ibi : *Iam idem exponit.* Alio mo-
do per *faciamus*, intelligitur distinctio: ex eo,
quod subdit *affirmat*, intelligitur unitas. Tertiò
ibi : *In his verbis omnibus.* Concludit quod signifi-
cant nomina numeralia in Divinis: quia remo-
tionem, non positionem. Deinde cum dicit: *Nunc
ad propositum.* Redit ad ostendendum unitatem ef-
ficiens, & Trinitatem Personarum, & patet.

Tunc sequitur illa pars: *Aut triam, in qua anne-
dit durationis aeternitatem: & duo facit, pri-
mo annexit durationis aeternitatem addendo mul-
tas auctoritates, quae prætendunt unitatem essen-
tiae, & Trinitatem Personarum. Secundò ne ali-
quis credere propter aeternitatem, quam habet
Filius cum Patre, ne ei competenter generatio
temporalis, ostendit ei utramque generationem
competere, ibi: *Micahs quoque Propheta.**

Tunc sequitur illa pars: *De Spiritu Sancto*, in
qua de Spiritu Sancto specialiter adducuntur au-
toritates, & patet. Tunc sequitur illa pars: *Nunc
posse*, in qua probat predicta per auctoritates no-
viter: & tria facit, primò probat unitatem essentiae,
& Trinitatem Personarum simul, secundò
annexit durationis aeternitatem, tertio excusat se
à sufficienti assignatione auctoritatum dicentium
unitatem essentiae, & Trinitatem Personarum,
quia ferè omnes syllaba novi Testamenti hoc pro-
bant, & indicant. Secunda ibi: *Ipse etiam misericordia.*
Tertia ibi: *Sed quia singula, & patentes particulae.* Et
in hoc terminatur sententia lessonia, & distin-
ctionis.

Q V E S T I O . I.

D E U N I T A T E D I V I N A E E S S E N T I A E.

IC queruntur duo: primò
de unitate essentiae: se-
cundò de distinctione Per-
sonarum, quæ duo Ma-
gister probat in littera.
Circa primum queruntur
tria: primò an Deus sit unus in essentia?
Secundò utrum in essentia ipsius sit plura-
litatis attributorum? Tertiò utrum illis at-
tributis respondeat aliquid in re? Et circa
hoc tria querentur primò utrum plurali-
tati attributorum respondeat aliquid in
re? Secundò utrum id correspondens sit
fundamentum proximum, vel remotum?
Tertiò de origine talis pluralitatis?

omni genere est reperire unum per essen-
tiā, & multa per participationem: quia
semper participatum presupponit simpli-
citer: sed nos viderimus diversa genera
perfectionum, ut pulchritudinem, & sa-
pientiam, & huiusmodi, ergo erit dare
diversa talia per essentiam, sed omne tale
habet rationem Dei, ut Proclus probat;
ergo secundum diversa genera entium est
dare diversos ordines Deorum. Præterea:
quod aliquid est magis formale, tantum
magis multiplicatur: videntur enim ignes,
qui est formalior elementis esse in maiori
quantitate, quam aliquod elementum:
& corpora Supercoelestia sua magnitudine
excellunt singula corpora: & Cœlestes incen-
tes secundum pluralitatem singula excellere
dicuntur, secundum illud 14. de Angel.
Hierar. *Multe enim sunt Beata milie super Div. Dien.*
mundanum intellectuam in formam, & coar-
tatam superantes materialium secundam nos nu-
meros commensuracionem: Cum igitur Deus
sit maximè formalis, plures erunt Dij, quā
omnia entia. Præterea: dicitur in lib. de De Gen. 2.
generatione, quod idem manēs idem sem cap. 53.
per facit idem, ergo diversitas causatorū
arguit diversitatem in causa, sed diversa
sunt causata, ergo diversi sunt Dij, à qui-
bus

ARTICVLVS I.

Vtrum sit dare plures Deos?

D. Thom. I. p. q. 1. n. 3. & 4. Hen. in som. art. 25.
q. 1. & 73. & Egid. in questi. de esse & essentia q. 1.
& etiam in 2. sent. dist. 1. p. 1. q. 1. art. 3. Argen-
tinus. 1. f. d. 1. q. 1. Greg. Arim. 1. d. dist. 2.
q. 1. Alfon. Tol. 1. f. d. 2. q. 1. Gerard. 1. f. d. 2. q.
1. & Jacob. de Veterbo in questi. de predicatione. Di-
uinis q. 3.

A D primum sic proceditur. Videtur
quod sit dare plures Deos: nam in

bus causantur. Præterea : cum universum sit perfectissimum, principia universi ponenda sunt secundum optimum modum, sed plura bona paucioribus bonis plus de bonitate continent : debemus igitur ponere plures Deos principia universi, ut in eis reservetur magis ratio bonitatis.

In contrarium est : quia si ponuntur multi Dij, aut sunt eiusdem naturæ, aut non? Si non sunt eiusdem naturæ, tunc

Nā si in Deo non esset idem qui erit Deus, habebit Divinam naturam, esse & natura alius, qui habet aliam naturam, non habequeretur, sed Divinam naturam, sed quod non habet Divinam naturam non est Deus, ergo illa non esset. Deus : qui ponitur Deus non est Deus. Si autem posset ma-
habent eamdem naturam : cum in Deo lior cogitari idem sit natura, & esse; tunc habebunt esse si cogitare idem, sed qui habent eamdem quidditatem, cū cognoscunt, & naturam, & idem esse, sunt similitudine non ha-
pliciter unum : tunc igitur illa duo erunt beret esse. unum, non erunt duo Dij, sed unus Deus.

Præterea : Deus dicitur ille, qui habet universalem influentiam, sed nihil universaliter influit, quod non immobiliter influit : quia si influeret motum, quia omne, quod movetur, ab alio movetur : ut scribitur 7. Phys. Tunc non universaliter influeret, sed aliud haberet influentiam super ipsum ; Deus igitur est principium immobile simpliciter, sed probatur in 8. Physicor. quod est devenire ad unum principium sic immobile, ergo &c,

8. Physic. Præterea : concludit Phil. in 12. Metaph. comm. 39. quod est unus principatus, & unus Princeps, sed iste Princeps est Deus, ergo est unus Deus. Probare autem hoc per aucto 12. Metaph. comm. 53. ritatem Scripturæ non expedit: quia tota Sacra Pagina hoc testatur.

RESOLVTIO. *Non est dare plures Deos.*

Respondeo dicendum, quod si repe-
riuntur aliqua ita unum, quod in
eis non sit diversitas: non tamē est pos-
sibile aliqua esse adeō diversa, quod in
eis non reperiatur unitas: propter hoc scri-
bitur in prima propos. Procli, quod omni-
nis multitudo participat aliquatenus uno :
& 13. de Div. nom. scribitur: *Nihil enim
est eorum, que sunt, quod non sit unus participes:*
quia secundum eūdem ibidem, quæ sunt
multa accidentibus sunt unum subiectum:
omnis multique sunt multa numero, sunt unum spe-

cie : quæ sunt multa species; sunt unū tudo partici-
pat uno, & genere: quæ sunt multa processionibus, non ecclæ-
siat unum principio : hoc est, quæ sunt rīo est: quia
multa generibus, sunt unum analogia: di-
cuntur enim diversa genere esse diversa
processionibus: quia secundum quod va-
riantur genera, variantur processiones. non: ecorra
Nam in genere colorum est processus ab in modo nullū
albo in nigrum; non autem ab albo in depēdens est
sine eo, aqua dulce, sed ab ariardo: statim enim, cum depēdet; sed
variat genus, variantur processiones, & benē ecclæ
termini. Quæ autem sunt unum analogia, rīo potest
dicuntur unum principio : quia secunda esse.
Philos. 4. Metaph. cap. 2. Unitas analogia est unitas attributionis: nam omnia,
quæ dicuntur secundum analogiam, attri-
buuntur alicui uni, quod est causa & prin-
cipium: quare alia sunt talia. Esse igitur
diversa processionibus, & unum prin-
cipio est esse diversa genere, & unum ana-
logia: & quia nihil est in entibus, quod
non participet unitatem aliquo dictoru-
modorum, concludit ibidem Dion. quod
nihil est eorum quæ sunt, quod non par-
ticipet secundum aliquid uno: si igitur
est dare multos Deos, illa Deorum
multitudo aliquo modo unitatem parti-
cipabit: quia si nullo modo esset unum,
nullo modo esset: quia quod non habet
esse unum, non habet esse: ut habetur ex
4. Metaph. & à Dion. ultimo de Divin.
nomin. Unitas autem ab ipsis multis Dij
non poterit participari; nisi aliquo dicto-
rum modorum.

Sed nullus modus habitus est: cōveniens;
ergo non possumus ponere plures Deos.
Non enim possumus dicere, quod sint Plures Dij
multa accidentibus, & unum subiecto: non sunt mul-
ta accidentia, quia sic nullum eorum esset per se existens,
& ita nullus esset Deus: quia Deus est; subiecto, vel
quod habet esse absolutum, purum, abstra-
tum ab omnibus, quod innuit Aug. 3. de Trin. cap. 3. dicens: *Quid plura, & plura* eorum esset per se existens
Bonum hoc, & bonum illud, tolle hoc & illud, & sic non es-
& vide ipsum bonum, si potes, & ita Deus vi-set Deus.
debis: cum igitur Deus non sit particula-
tum bonum, non erit bonum in subie- D. Aug. 8. de
cto; & ita priua unitas Dij convenire Trin. c. 3.
non poterit. Rursus non possumus di-
cere, quod tales Dij sint unum specie, &
plura numero: quia ut scribitur 7. Me- Nec sunt unū
specie, & taph. cap. 45. Quando aliqua sunt usum plura nume-
specie, & plura numero, multā habent ro; quia si sic
materiam: Deus autem est actus purus, haberent ma-
cui non admiscetur aliquid de materia, est actus pu-
nec de potentia, ut dicit Comin. 12. rus.
Meta-

Metaph. comit. 39. Non igitur illi Dij erunt sic multa.

Tertiò non possumus dicere, quod sint
Nec sunt plura specie, & unum genere: quia omnia
specie, & nia ralia per differentiam additam generi
unum gene- distinguuntur; si igitur reperiretur in eis
re: quia eo- quilibet talis multitudo, quilibet eorum esset co-
esse ex gene positus ex genere & differentia. Vbicun-
re & differ- que autem reperitur compositio generis,
ti. & differentiarum cum genus sumatur ab eo,
quod est potentiale, & differentia ab eo,
quod est actuale, ut potest haberi ex 7.
7. Metaph. comm. 42.

Metaph. Vbi dicitur: quod genus nec
est potentia pura, nec est actus purus sed
est actus admixtus potentiae, & potentiae
admixtae actui. Deus autem non est
huiusmodi: cum sit ipsum esse secundum
Avic. non igitur in eis poterit reperi-
unitas generis.

Nec plures
Dij sunt unū illa unitas erit analogia: sed nec hoc sta-
analogia. re potest: quia cum iste unitates se ha-
beant per ordinem, oportet quod obi-
una deficit, alia incipiatur. Sed ut scribi-
5. Metaph. tur 5. Metaph. Unitas generis est quasi
comm. 11. unitas materiarum: si ergo quandiu est uni-
tas materiarum, est unitas generis: & quia
ubi deficit unitas generis, ibi incipit uni-
tas analogia, oportet unitatem analogia
accipere ex diversitate materiali: accipi-
do materiali largè ad omniacum materiali-
tatem, & potentialitatem.

Secundum tri-
plicem diver-
sitatem ma-
teriarum accipi-
tripes diversitas
analogie. Ita autem diversitas ad praesens tripliciter reperitur. Primo quando unum ha-
bet materiali, cuius appetitus totus com-
pletur, ut corpus Cœlestis. Aliud vero,
cuius appetitus non totus completur, ut
generabile, & corruptibile: & secun-
dum istum modum positionem super-
cœlestia, & inferiora analogari in cor-
pore: nam corpus non est propriè genus
ad ipso, sed analogum extercedendo no-
nem analogia, secundum quod hic de
analogia loquimur extenso nomine: nam

20. Metaph. Corruptibile, & incorruptibile differunt
comm. 16. plusquam genus: ut dicitur 10. Metaph. Secundus modus analogie sumitur, quā-
do unum habet materiali, ut corpus;
aliud non habet materiali, sed materia-
le, ut anima, vel Angelus. Nam intelli-
gibilia habent suum hilenchim, hoc est
suum materiali, ut dicitur in lib. de cau-

Vel quando sis: & sic spiritus & corpus analogantur
aliquid dici- in substantia. Tertius modus habetur ex
rur analogi- eo quod unum est per participationem
e: de aliqui- bus. vel am- tale, & haber quid materiale; aliud est

A per essentiam tale, & est partem: & sic bo-
num, & ens dicuntur analogicè de Crea-
tore & creatura. Secundum primaria ana-
logie modum dicitur Dij uniti non poten-
tia: quod attri-
buitur dimi-
nitè partici-
pat, & per de-
pendentiam
vel materiale, & ita non esset actus pu-
rus, & per consequens nec Deus. Nec gi-
terti modo: quia tunc ille, qui esset per
essentiam perfectus, posset esse Deus, sed
ille, qui est per participationem, Deus es-
se non posset: non igitur est dare priores esse.
Deos.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, B quod omnia illa per essentiam habent esse
unitum in primo principio: non enim ha-
bent esse per se ordinata & divisa, ut Pla-
to posuit, & Proclus: unde sapientia per
essentiam, Bonitas per essentiam, pulchri-
tudo per essentiam non sunt tres Dij; sed
unus Deus. Platonici autem, qui illorum
modum posuerint, nec ipsi sciverunt
quid dicerent, nec patres coram: ut dicitur in 10. de Divin. nomin. Vel possiu-
mus dicere, quod si esset ordo ille Deorum;
unus tantum esset verus Deus, alij
autem per participationem: unde dicitur in Proclo, quod omnis Deus partici-
pat aliquo propter unum. Ad secundum
dicendum, quod illa propositio verita-
tem habet in his, quæ dicunt actum ad-
mixtum potentiae; sed in his, quæ dicunt
actum purum, vel potentiam puram, no-
habent veritatem: immo sicut una est
potentia pura per essentiam, ita unus ac-
tus purus.

Ad tertium dicendum, quod diversitas
principiorum aliquam pluralitatem
arguit in causa: & nisi esset aliqua plura-
litas secundum rationem in Deo aliquo
modo, ex eo non haberent esse diversa
causa. Ista pluralitas est pluralitas per-
fectionum in Deo, & idearum in ipso: nā Itē ad instā-
secundum Aug. 83. q. nou eadem ratio-
ne factus est homo & equus, sed omnia
ista in Deo unum sunt: & ideo non ar-
guitur pluralitas Deorum, sed arguitur
pluralitas perfectionum in Deo. Vel pos-
sumus dicere, quod ab eodem secundum
unum modum procedendi non proce-
dunt plura, si illa plura consequntur to-
tam perfectionem agētis. Vidēmus enim autē per inte-
diversas species generabilium, & corrup-
tibilitum causari à sole: quia deficiunt
a perfectione solis. Vel possumus dicere, possunt.
quod

quod ab eodem genere materialiter non progredivintur phara; non tam ab eodem agente per intellectum: quia potest rationales sint ad cōposita: & quia Deus habet in se pluralitatem idearum, est etiam agens per intellectum, deficiunt à perfectione suares, poterit diuersas res producere.

Ad quartum dicendum, quod plures Dij non sunt plura bona, quā unus Deus. Et ratio est: quia quidquid Bonitatis habet unus, habet & aliis, & easdem bonitates: quia si non; ille, cui deficeret aliqua bonitas, non esset Deus. Vnde ista est una ratiō, per quam probat Damasc.

Ratio Da-
masc. quod
est unus
Deus tantū.

unum esse Deum 1. lib. cap. 5. Quia illi plures Dij, qui ponuntur, vel differunt vel non? Si non differunt? Sunt unus Deus. Si differunt? Tunc aliquam perfectiōnem habet unus, quam non habet alius; & ille, cui deficit illa perfectio, non est Deus.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deo conveniat pluralitas attributorum?

D. Thom. cont. gen. cap. 35. Gerard. Senens. in 1. dis. 2. q. 2. Arg. in 1. s. d. 6. q. 1. art. 2. Alf. Tol. in 1. d. 8. q. 1. art. 2. Greg. A. im. in 1. d. 8. q. 1. art. 2. Frane. à Christo. in 1. d. 2. q. 3. Gerard. q. 1. de Attrib. art. 1.

Secundò queritur: utrum Deo conveniat pluralitas attributorum? Et videtur quod non: quia cùm Deus sit sumunē unus, & onanis pluralitas unitati repugnet, nulla pluralitas debet ei attribui, sed pluralitas attributorum est aliqua pluralitas, ergo &c. Præterea: huiusmodi attributa habet rationē perfectionis sed perfectiones nō ponimus, nisi in perfectibili, perfectibile autē est in potētia ad perfectionē, Deus autē est actus purus, cui non admiscetur potentia, ergo &c. Præterea: secundū Damasc. lib. 3. cap. 14. Diversitas actionis indicat diversitatem naturę, & diversitas naturę diversitatem actionis, sed in Deo non est diversitas naturę, ergo nec actionis: esset autem pluralitas actionis, si poneretur pluralitas attributorum: quia cuilibet attributo cōpiceret actio sua, vel esset otiosum, ergo &c.

In contrarium: quia Aug. de Trin. lib. 6. cap. 7. ait: Quod Deus multipliciter quidem dicitur: quia dicitur Magnus, bonus, sapiens, Beatus, verus, & quid quid aliud, scilicet perfectionis, Non in dignè dici videtur, sed hæc sunt plura attributa, ergo plura

attributa Deo conveniunt. Præterea: secundū Phil. 4. Metaph. ubicumque est reperire magis, & minus, ibi est reperi re simpliciter: sed ponitur magis, & minus potens: & magis, & minus sapientē ergo reperitur simpliciter potens, & simpliciter sapiens, ergo &c.

RESOLVTIO.

Pluralitas attributorum Deo ex perfectione subvenit.

Respondeo dicendum, quod pluralitas attributorum Deo competit. Hoc autem est investigare ex eius perfectione: nam ex eo quod Deus est perfectissimus, perfectiones omnium generū congregantur in eo: propter hoc de Deo dicitur 5. Metaph. quod aliquid est perfectum universaliter, in quo sunt perfectiones in unoquoque genere, & quod nihil est extra illam: quasi diceret: quod non est aliqua perfectio in aliquo genere, quæ non contineatur in perfectione primi principij: & quia huiusmodi perfectiones attributa sunt, oportet nos ponere pluralitatem attributorum in Deo ex perfectione sua.

Et ut hoc magis pateat: sciendum, quod perfectio Divina à nobis maxime secundū remotionem cognoscitur: quia ut dicitur 2. de Ang. Hierarc. cognoscere per negationem est id, quod est potius in natura Divina. Sunt autem tria in creaturis, quæ perfectionem indicat, per quorum remotionem habetur Divina perfectio. Primum est: quia creatura nō, Phys. est infinita: & ex hoc quādam perfectionem contrahit: nam secundū Philos. 3. Physic. Infinitum non habet ratione sumitur Modo cōtra perfectiōi, nec totius: Deus autem perfectio ex hoc est perfectissimus: quia est infinitus. Dicitur secundò creatura perfecta, ex eo quod attingit ad propriam speciem, & quia si unde dicitur 7. Phys. com. 18. Quod nra; 1. quia unumquodque perfectum est, cùm attingit proprias virtutis: & in 2. Phys. com. 3. quia inter 2. 3. Habetur: quod non dicitur aliquis propria primis tale, sive habere perfectionem talis, & cōdonec habeat speciem illius. Deus autem perfectio Divina contrario dicitur esse perfectus: ad per cōtrariū; quod ad nullam determinatur speciem, quia est infinitus genus. Tertio modo accipitur perfecta; ad nullum in creaturis ex eo quod quodlibet specie conget creatum intra propria principia tracta; nec tinetur: unde difficultio dicitur perfecta, cōtentā ter quādō minos.

quando illa principia perfecta exprimit. A Deus autem modo contrario perfectus dicitur: quia non inter aliquos terminos continetur: omnia autem ista innuit breviter Dion. 13. de Divin. nom. dicens quod: Deus est per se unus: quis omnino existens, & omnem infinitatem, est terminans. Et hoc quantum ad primum: quia perfectus ratione infinitatis, & non ratione finitatis: & sequitur: Ultra omnem terminum explicatus. Quantum ad secundum: quia ad nullum terminum speciei, vel generis reducitur. Et subdit: Nec ab aliis captus, aut comprehensus. Quantum ad tertium: quia intra nulla principia constitutiva clauditur, nec comprehenditur. Ex B

Ex infinite perfectionis arguntur attributa. hoc autem quod Deo convenit ultimò assignatum: quia intra nullos terminos clauditur, non solum una perfectio, sed multe perfectiones ei competunt: quia si solum una ei competenter, intra illius perfectionis terminos clauderetur. Ex eo autem quod convenit ei, secundum quod non continetur in genere, nec in specie, non solum perfectiones plures utputationes, quae sunt in eodem genere, sed perfectiones omnium generum ei competent: quia si solum aliquis generis ei competenter, tunc extra illud genus se non extenderet. Ex eo autem quod Divinitate perfectioni competit primum: quia est quid infinitum, non solum perfectiones omnium generum, vel omnes perfectiones, quae actu reperiuntur, quae finitae sunt, Deo competent, sed etiam omnes possibles existere, quae sunt infinitae: & quia secundum quamlibet perfectionem potest sumi aliquid nomen, sive aliquod attributum, infinita attributa ei convenient, & ipse est infinitorum nomen: benè igitur dicit Dion. 12. de Divin. nomin. Deus, qui infinita habet nomina, ut Santos Sanctorum, ut Rex regnantium. Et Nobis laudandus est.

Aug. 6. de Trin. cap. 7. Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod illa pluralitas attributorum in Deo est modo uno: & idem eius unitati non repugnat: unde 6. de Trin. cap. 7. dicitur de Deo: Eadem magnitudo eius est, que Sapientia: non enim mole magnus est, sed virtute, & eadem bonitas, que sapientia, & magnitudo, & eadem veritas, que illa omnia: & non est ibi aliud Beatum esse, & aliud magnum, aut sapientem, aut verum, aut bonum, aut omnino ipsum esse. Ad secundum dicendum, quod quando perfectio est differens à per-

fectibili realiter, habet veritatem quod dictum est, sed hoc non est in proposito. Ad tertium dicendum, quod sicut in Deo est pluralitas attributorum uno modo: ita est ibi pluralitas actionum, que competit attributis uno modo: nam sicut ibi dem est essentia, quod sapientia, & scientia: ita ibidem est sapere, quod esse, & sciare.

ARTICVLVS III.

Vera pluralitati attributorum respondeat aliud quid in re?

Illustr. Afr. Tol. dif. 1. dif. 3. q. 2. art. 1. Ger. Sen. dif. 2. q. 2. art. 2. Arg. dif. 3. q. 9. art. 1. Franc. à Christo in 1. dif. q. 5. Regid. Iustit. tom. 1. de Bea. q. 4. art. 1. & 7. Pueas 1. p. q. 16. art. 1. Gavard. q. astr. 1. art. 4.

Ad tertium sic proceditur. Videtur quod pluralitati attributorum nihil respondeat in re: quia si pluralitate responderet aliquid in re, tunc ipsa attributa essent in re modo pluri: sed dictum est, quod sunt ibi modo uno, ergo &c. Præterea: si intellectus videns Deum perfecte ipsum comprehendenter, ei imponeret unum nomen: & idem quia Deus se perfecte comprehendit, uno solo Verbo secundum Aug. dicit quidquid dicit: & facit quidquid facit, ergo tota causa pluralitatis nominum, & attributorum est ex parte intellectus nostri solum. Præterea: Cœm. 12. Metaph. Vult, quod in propositionibus de Deo formatis sit distinctio solum secundum acceptiorem. Nota quod intellectus, ergo idem, quod prius.

In conterarium est: quia bonum in attributorum creaturis causatur à Bonitate Divina; & re pôdet aliquid in Deo existens fore, nisi ista vere essent ibi, ergo eis responderet, nisi ex parte rei. Præterea: si insecè tam quod est per essentiam, est verius, quā quod est per participationem, sed Deus est per esse, ita pluralitas omnes tales perfectiones creature ve te solum: sed rò per participationem: sed cùm intelligi- pluralitatib; inus eas in creatura, respondet eis aliquid ut pluralitas est, non respondeat aliquid ex parte rei. ergo multò fortius cùm intelligi- in re. aliquid fortius in eo existens, sed inus in Deo: ubi veriori modo sunt.

RESOLVTIO.
Attributorum Dei pluralitati aliquid ex parte rei debet respondere.

Respōdeo dicendū, quod non inibus lectus est vāsus, fatus, & ab intellectu impossitis non respon- dere. Quido intel-

vere aliquid in re tripliciter edocet. Primo: si intellectus est vanus. Secundo: si falsus. Tertio: si ipsa nomina plura ab intellectu imposita sunt Synonyma. Tunc enim intellectus dicitur vanus, quando fingit ei, quae non sunt in rerum natura: sicut fingendo hircocervum, vel chimeram: & talibus nominibus non responderet aliquid in re: quia ipsae res non sunt. Intellectus autem dicitur falsus, quando componit non composta, vel dividit non diversa, ut potest patere ex 3. de Anima: & quando sic se habet, quod dicit aliqua inesse alicui, quae non insunt: utputa dicit Leonora esse bipedem, & intelligenter, talibus non responderet aliquid in re: non quia ipse Leo non sit: sed quia in ipso Leone, sive in ipsa re rales perfectiones non reperiuntur. Tertio modo hoc potest contingere, quando ipsa nomina sunt Synonyma. Nam in talibus, & si ipsa res sit, que sic nominatur, & si illa perfectio, a qua Synonyma imponuntur, sit in re: dicitur pluralitati nominum ex parte rei nihil respondere: quia cum plura sint nomina, una est tamen res, & uno modo se intellectu representat in impositione illorum nominum. Plura autem nomina de Deo dicta de necessitate habent in ipsa re Divina fundamentum.

Non enim possumus dicere, quod eis non respondeat aliquid in re: quia intellectus est vanus, & ipsa res non existit: nam secundum Aug. 5. de Trin. cap. 2. Deus verissime dicitur esse. Rursum non possumus dicere talibus nominibus non respondere aliquid ex parte rei, ex eo quod nec est vanus, nec falsus, nec Synonymus.

Intellectus attributorum non respondere aliquid ex parte rei, ex eo quod nec est vanus, nec falsus, nec Synonymus. Omnia ista nomina que dignitatem important, dignè Deo dicuntur competere. Et Comm. 12. Comm. 11. Metaph. ait: quod vita, & scientia proxima. c. 36. priè dicuntur de Deo. Tertio non possumus dicere hec nomina Synonyma esse: Nota: hic sol nam cum à diversis rationibus imponantur, placit de Synonymis. Seo Hugo super Ang. Hierar. cap. 1. ait: Hugo in conam. super Angel. Hierar. cap. 1. ait: Aug. Hierar. Quod quemadmodum infirmi oculi solebant nube cap. 1. tectum liberè conspicunt, qui coruscum eius lumen

respondere aliquid ex parte rei. Respond ad arg. Ad primum dicendum, quod non oportet attributa esse in Deo modo pluri, ad hoc, quod ex parte rei attributis aliquid respondeat, sed sufficit quod una & eadem res aliter, & aliter apprehendatur: ut est in proposte. Ad secundum dicendum: quod quia una: & eadem res, ut essentia Divina, ab intellectu nostro non capitur secundum unam rationem, de Deo diversas conceptiones formamus: & cum secundum utram conceptionem apprehenditur, imponitur ei unum nomen: & cum secundum aliam aliud propter hoc quod ipsa res respondet omnibus nominibus impositis, argumentum magiscludit oppositum. quam propositum. Vel possumus dicere, quod non arguit ratio huiusmodi attributis aliquid ex parte rei non respondere, sed solum concludit, quod cur res sit una, & simplissima, huius pluralitatis ratio non solum potest sumi ex parte rei, quod sola res sit causa huius pluralitatis: sed etiam sumitur ex parte intellectus nostri. Ad tertium, dicendum, quod non intendit Comm. dicere huiusmodi nominibus de Deo dictis non respondere aliquid ex parte rei: cum ipsum dicat ibidem ea Deo propriè competere, & Synonyma non esse: sed solum intendit negare à Deo diversitatem, & compositionem.

ARTICVLVS III.

Verum Divinis attributis respondeat aliquid ex parte rei ut proximum fundamentum?

Vide Auctores supra citatos.

Quarto queritur: utrum istis attributis respondeat aliquid ex parte rei, ut fundamentum proximum, vel remotum? Et videtur, quod remotum: quia secundum Dion. 12. de Div. nom. Deum laudamus ut regem, qui est legis, & ordinis distributor: laudamus ipsum ut Dominationē: quia pulchrorū, & bonorū est perfecta, & omnimoda possedit: laudamus ipsum ut Deitatē: quia omnia videt providētia, & circunspicit Bonitate perte. Ergo nomina Deo competunt ratione effectuum, non igitur Deus erit immediatum fundamentum significationis nominum, sed effectus. Præterea: Hugo in conam. super Angel. Hierar. cap. 1. ait: Aug. Hierar. Quod quemadmodum infirmi oculi solebant nube cap. 1. tectum liberè conspicunt, qui coruscum eius lu-

^{Diony. cit. ill.} non intuleri non possint, sic etiam de Divino radio, quod oportet ipsum Sacrorum velaminum esse circumvelatum, ut Deum intelligamus. Et idem Dion. ait: Neque possibile est alterius lucere Divinum radium nisi varietate Sacrorum velaminum analogice circumvelatum. Sed sicut intelligimus aliquid, sic illud significamus, igitur nomina, per quas nominamus Deum in via immediatae significabunt huiusmodi varietates, per quas velatur Divinus radius: non igitur immediatum fundamentum habebunt Divinam esse viam. Præterea sicut dicitur 2. Diony. 1. de de Angel. Hierar. *Negationes in Divinitate* Ang. Hier. *sunt verae: affirmaciones sunt veru incompatibiles*. Sed ita videntur in rebus creatis, quod affirmativæ propositiones perfectionem denotantes non dicuntur incompatibiles: quia illis perfectionibus immediatum fundamentum respondet res creata: cum igitur affirmatio de Deo dicantur incompatibiles, eis ut immediatum fundamentum non respondebit essentia Divina.

In contrarium est: quia si significations nominum semper immediatè fundarentur in effectibus, omnia dicta de Deo dicerentur transumptivè, sed ut habitum est per Com. 12. Metaph. Vita & sciètia propriè dicuntur de Deo, ergo &c. Præterea: talia nomina non dignè dicerentur de Deo; sed ut habitum est per Aug. 6. de Trin. cap. 7. & 15. cap. 5. Talia dignè de Deo dicuntur, ergo &c.

RESOLVTIO.

Attributis quantum ad perfectionem conceptionem responderet ex parte Dei immediatum fundamentum, non quantum ad modum concipiendi nostrum.

^{8. Mete. cap. 1. coín. 6.} **R**espond. dicendum, quod questione est de significatione nominum. Philos. autem in 8. Metaph. querit quid nomen significet, utrum aggregatum, vel formam, sive perfectionem? Et solvit quod significat utrumque non una ratione dictum; sed quasi ad unum, hoc est, per quamdam analogiam: quia unum per prius, aliud per posterius. Et exponit Com. quod per prius significat formam, ex consequenti aggragatum. Et ratio huius est secundum eum: quia nomen non significat rem, nisi secundum quod est in actu: & causa actus in composito est forma. Ista autem ratio super hoc fundatur: quia ut

^{Quid 1. significat nomen: 7. meta. cap. 1. 13.} habetur ab eodem 7. Metaph. Qui nos B. Egid. Col. sup. 1. Sent.

diffinit non imponit nomen, oportet ex quo quod nominis impositio fiat secundum conceptionem intellectus; intellectus autem non intelligit rem, nisi secundum quod in actu, cuius actualitatis causa est forma: ideo forma est per prius per nomen significata.

Declarato, quod nomen significat aggregatum & formam: sed formam per prius, aggregatum ex consequenti; non est in conveniens unum & idem nominantur & eamdem rem significare principaliter, & transumptivè aliter tamen, & aliter. Sicut videmus hoc nomine lux diversis respectibus significare Spiri-

^{De significata Brutorum substantiam principaliter, & nominis lux transumptivè: nam secundum Aug. 4. per D. Aug. sup. Gen. ad litt. nomen lucis propriè aliter tamen Spiritualibus competit. Ambros. tamen per D. Amb. vide fuisus videtur velle, quod nomen lucis à corpore ipsum Egid. corporibus ad spiritualia sit transumptum, in 2. p. Ex. cap. 8.}

minie lucis duo est considerare: illud cui nomen est impositum, & sic cùm homines talia nomina imposuerint, quibus per se, & primò corporalia iconotectunt, corporibus primò sult impositum tale nomine: & quantum ad hoc spiritualibus competit transumptivè. Sed si consideramus illud, à quo nomen est impositum, quia imponitur à quadam manifestatione, tantò magis nomen lucis competit spiritualibus; quam corporibus, quanto manifestatio intellectiva est superior manifestatio sensitiva. Vnde ergo in hoc verum dicit, & Ambros. & Aug. sed tantò verius Aug. quanto consideratio per se in significatione nominis posterior est consideratione per accidens: quia considerare formam, & illud, à quo nomen imponitur, est melius, & magis per se, quam considerare aggregatum, & id, cui est impositum nomen. Et si-
cuit diximus de luce respectu corporaliū, & spiritualium: sic dicendum est de omniis Divinis attributis. Nam hoc quod

^{Hoc nomen sapientia 1. & per se significat perfectionem rationem secundum ratio ut partipatam à creature.}

dico: *Sapientia*, duo significat. Primo, & principaliter perfectionem ipsam; ex con sequenti, & secundariò significat talēm perfectionem in aggregato, ut in creatura, sive à creatura participatam. Et ideo sapientia quantum ad ipsam perfectionem, quam importat propriissimè Deo competit: nam verius talis perfectio est in Creatore, quam in creaturis, & in causa, quam in causato; unde & Dionys.

de Divinis viris quod abundanter, & substantia littera, que sunt causatorum, praesertim causarum. Si affectus considerantur secundum significatum huius nominis: *Sapiens*: quod impositum est sapientiae participate, sic competit Deo similitudinari, quia similitudo dupliciter colligitur. Primo per remotionem: nam sicut aliquas creaturas dicimus esse sapientes, quia non sunt stulte: ita & Deus Sapiens dicitur, quia dementia caret. Secundo positivè: quia ad modum Sapientis se habet, in quantum agit, ut Sapientia ageret. Tertium autem tertium modum addunt, ut dicatur sapiens: quia sapientiam cauat. Sed ista additio non est propria: ita modo: nam cum Deus sit agens principale per intellectum, & in agendo assimilat sibi cuncta, quae agit, oportet perfectiones cunctorum, quae causat, vere & propriè reservari in ipso: propter quod & Proclus ait: quod omne causatum manet in causa sua, & procedit ab ipsa, & convertitur ad ipsam. Manet; in quantum causati perfectio verius reservatur in causa: procedit; quia perfectio causati distinguitur a perfectione causae: eodem veretur: quia perfectio ipsius ordinatur ad perfectionem causæ: igitur in nominibus perfectionem simpliciter importabitus dicere Deum esse talem, quia talia causat, est dicere ipsum ibi se perfectiorem talem verissime continere. Et secundum istos duos modos loquendi de significatione nominum de attributis Divinis diversi diversimode sunt locuti. Nam Avile, & Rabo Moses magis attendentes secundum significatum nominis dixerunt tales perfectiones Deo non competere propriè: nam Deus est ipsum esse. Quod autem dicitur Deus est Sapiens, & pulchrit, hoc est vel per remotionem: quia in eo non est turpitudine, & ignorantia: vel quia ad modum talium se habet. Aug. autem, & Dion. & alii Sancti, ut potest patere ex auctoritatibus allegatis, considerantes principale significatum nominis dixerunt tales perfectiones verissimè in Deo esse: tanto ergo verius dixerunt Sancti, quam illi, quanto consideratio principialis, & per se est potior consideratione ex consequenti & per accidens.

Hoc viso, quantum ad unam partem questionis patet solutio: nam cum quæatur: utrum Divina essentia ut immediatum fundamentum respondet figura-

satio talium nominum? Descendamus, quod si consideramus secundarium significatum nominum, secundum quod talia nomina transumptive Deo competunt, patet quod immediatum fundatum talium sunt ipsi effectus, a quibus ad Divina transumptur nomina. Sed utrum quantum ad principale significatum nominis, ut quantum ad ipsam perfectionem, essentia Divina respondeat, ut immediatum fundamentum? Dubium est.

Quidam autem sic distinguunt, quod Modus dicitur conceptionibus intellectus aliquando res cedi, quoniam pondet res ipsa, ut immediatum fundatum, sicut conceptioni hominis, & cuilibet alijs significanti primam impositionem secundum res naturales. Aliquammodo hoc, quod significat nomen, live conceptio intellectus, non immediatum fundatur in re, sed in aliquo existente mente: nec est similitudo rei existentis extra animam, sed est aliud, quod consequitur ex modo intelligendi rei, quae est extra animam, sicut sunt nomina secundarum intentionum, ut genitus, species, & huiusmodi. Et ad istum modum reducuntur omnia, quæ ex modo intelligendi consequuntur, sicut abstractio mathematicorum: quia intelligunt lineam existentem in materia, non prout est in materia. Tertiò conceptioni intellectus aliquando nihil respondet in re, ut conceptioni chimærae: dicunt ergo quod, quia istæ perfectiones verissime sunt in Deo, respondet res Divina, ut fundatum conceptionum talium: ut homo respondet conceptioni de honestitate & non ut res respondet conceptioni generis, sive conceptioni mathematicorum: quia haec non se habent, ut immediatum fundamentum. Sed si istud esset bene dictum, non esset dare causam quare affirmaciones in Divinis sunt incompatibiles: si adeò propriè huiusmodi attributa enumerauerint de Deo, sicut perfectiones naturalium de rebus naturalibus prædicantur: immo magis propriè, inquantum tales perfectiones veriori modo in Deo existunt.

Et ideo dicendum, quod inter certa non possunt invenire adeò similes, si di Doctoris, et invenimus in mathematicis. Vnde concedendum est, quod sicut res naturales respondent conceptioni mathematicorum: ita suo modo res Divina respondet.

de conceptioni attributorum: & ista est via Com. i. 2. Morph. ubi tales conceptiones conceptionibus mathematicorum assimilat. Quod sic declaratur: quia cum intelligo lineam mathematicam, modo aliqui conceptioni intellectus quantum ad quid respondet linea naturalis etiam sit det divinis attributis: quia veritas similitudo apicar per mathematica esse habet in re naturali. Sed quantum ad modum intelligendi non respondet ei aliquod immediatum fundamentum in re: quia licet linea mathematica sit in re naturali, & illam intelligam: tamen non habet esse sine materia qualis, vel sensibili: tamen sine materia qualis & sensibili illam intelligo: & B licet illi modo intelligendi res immediatae non respondat; respondet tamen immediatae: quia in ipsa re est quod sic intelligi possit, cum quantum possit separari a qualis, & imaginabile a sensibili. Ita est ex parte ista: cum intelligo Sapientiam Divinam: quantum ad rem intellectam, ut immediatum fundamentum, responderet ipsa Divina essentia, in qua verissimè talis perfectio existit. Sed quantum ad intelligendi modum non respondet Divina essentia ut immediatum fundamentum: quia non est eo modo Sapientia in Deo; ut nos intelligimus: unde non assimilatur conceptioni rerum naturalium, sed magis conceptioni mathematicorum, quae conceptio nec penitus immediatum fundamentum habet in re, nec penitus immediatum: sed quantum ad rem habet immediatum, & convenit cum naturalibus: quantum ad modum habet immediatum, & convenit cum secundis intentionibus. Et idem si solùm distinguimus, quod conceptioni intellectus aliquando responderet immediatum fundamentum in re, aliquando mediatum, aliquando nullum, & non adderemus quartum membrum, scilicet, aliquando medio modo inter mediatum, & immediatum, non propriè haberemus, quomodo Divina essentia respondet, ut fundamentum conceptionibus intellectus.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod secundum diversas perfectiones repertas in creaturis Deum diversimode laudamus: non tamen vult Dion. quod illæ perfectiones verissimè in Deo non existant: cum habitum sit secundum eū, quod ea, quae existunt in causatis, abundantius existunt in causis. Ad secundum

dicendum, quod non vult negare Hugo, quod perfectiones, quas de Deo cognoscimus per creaturem, verissimè sunt in Deo: sed vult ostendere, quod illas perfectiones in ipso vere videre non possumus: & ideo magis frigat modum intelligenti nostrum habere intermediatum fundamentum, quam ipsum conceptum. Propter hoc patet solutio ad tertium: quia affirmaciones dicuntur incompatibiles ratione modi intelligendi.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Vtrum pluralitas attributorum sit solùm ex parte intellectus nostri?

Ultimo queritur unde contingat talis pluralitas? Et videtur, quod totum habeat esse ex parte intellectus nostri: quia ex hoc plura nomina Deo imponuntur, ut habitum est: quia intellectus deficit à plena Dei cognitione, ergo &c. Præterea: si ex ipsa re contingenteret talis pluralitas, ergo attributa different secundum rem; sed, ut habitum est, per Aug. Omnia talia sunt una res, ergo &c.

In contrarium est: quia si huiusmodi pluralitatis nullo modo res causa esset, sequeretur quod nullo modo res conceptionibus talibus responderet, ut fundamentum.

RESOLVTIO.

Pluralitas attributorum ex excellentia Divinitatis intellectus nostri limitatione pensatur.

Resp. dicendum secundum quosdam quod huiusmodi pluralitas est ex parte intellectus nostri, & aliquando ex parte rei: nam ista pluralitas non contingit nisi ex hoc, quod res, quae Deus est, superat intellectum nostrum: & ideo quia intellectus noster una conceptione non potest plures modos concipere de Deo, ei imponit diversa nomina. Est autem duplex causa: quare intellectus noster diversimodè Deum nominat. Una: quia per creaturem Deum cognoscit: & quia perfectiones, quae in Deo unum sunt, in creaturis diversificantur, diversimodè nominantur. Secunda est: quia datus quod Deus immediatè cognitionem suam intellectu imprimeret: quia intellectus noster deficit à Divina simplicitate, diversimodè illam impressionem recipiet: & Deum nominaret diversis nominebus.

nibus. Sed si intellectus noster Deum per se ipsum videret in mediatur, ei imponeretur unum nomen, quod erit in Patria:

Zach. ult. unde dicitur Zacharia ult. In illa die erit cap. a. 9. Dominus unus, & erit nomen eius unum: &

illud nomen non solum significaret sapientiam, aut beatitudinem, sed omnia illa includeret. Addunt tamen, quod si intellectus secundum conceptionem, quam habet de Deo, ei nomen imponeret, nominaret ipsum multis nominibus: quia totam Divinam essentiam non comprehendenderet: unde & Chrys. dicit:

Angeli laudant Deum, quidam ut Majestatem, quidam ut Bonitatem, & sic de singulis.

His visis concidunt, quod huiusmodi pluralitas est ex parte Dei, & ex parte intellectus nostri: sed ex parte intellectus nostri est quantum ad causam: quia tota causa pluralitatis est intellectus noster: sed quantum ad modum est etiam ex parte rei: quia haec Deo attribuuntur non solum secundum intellectum: sed quia etiam in ipsa re tales perfectiones existunt. Hoc autem licet aliquam veritatem continat, non tamen est bene dicunt: deficit enim tribus.

Quod modus iste dividendi deficit in tribus.

Primo: quia supponit impossibile: quia nunquam nomen imponitur nisi mediante conceptione: & ideo nomina unimediatius representant conceptionem, quam rem: nec unquam representant rem nisi mediante conceptione: si ergo sine conceptione nomen rei imponeretur, nomen significaret rem, & non significaret conceptionem, quod est inconveniens. Secundo deficit: quia si intellectus immediatè videtur Divinam essentiam, & mediante conceptione sua ei nomen imponeret, uno modo eam nominaret: nam cum nomen representet conceptionem intellectus, & conceptus intellectus formetur ex visione intellectus, sicut ex actu eius: quia tunc esset una visio, esset unum conceptum, & esset unum nomen: tamen diversi intellectus ei imponerent diversa nomina: quia nullus comprehendit Divinam essentiam. Ideo alio alius plus intelligit, & illud, quod intelligit unus, est aliud ab eo, quod intelligit alius: & ideo nominatio est alia, & alia. Propter hoc significanter dicit Chrysost. Aliqui laudant Deum ut Majestatem: aliqui scilicet alii, ut Bonitatem. Tertio deficit: quia dicunt, quod tota causa est ex parte intellectus nostri, quod etiam

non est verum: nam ut ipsum est concludit, ista pluralitas non convenit, nisi ex eo quod intellectus noster deficit à comprehensione Divinæ Majestatis: sed nunquam intellectus noster deficeret, nisi illa superaret: quia ergo contingit ista pluralitas ex improportione intellectus ad Deum, impropositio autem includit excellentiam in uno extremo, & defectum in alio: utrumque debemus dicere causam esse huiusmodi pluralitatis, Divinam excellentiam, & defectum intellectus nostri.

Et propter hoc dicendum est aliter, quod cum queritur qualiter contingit talis pluralitas? Dicendum, quod pluralitas ista tripliciter potest assignari. Primo ex parte obiecti. Secundo ex parte subiecti. Tertio ex parte causæ. Ex parte obiecti habet esse ex ipsa Divina essentia, quae respondet ut immediatum fundamentum conceptionibus talibus, in qua significatio talium conceptionum verissime continentur. Ex parte subiecti provenit ex intellectu nostro, in quo talis pluralitas, ne in subiecto, esse habet. Ex parte causæ contingit ex utroque: nam Divina essentia est causa huius: quia propter sui excellentiæ superat intellectum nostrum. Et etiam est causa ex parte intellectus nostri: quia deficit à perfecta cognitione eius, & superatur ab ipsa: unde Anselm. Prosolog. 14. Assignans causam: quare non intelligimus Deum sicut est, tam defectum intellectus nostri, quam excellentiam Divinæ essentiae dicit causam existere: unde ait: Cur hoc Domine, cur hoc? 8. Ans. Pros. Quod scilicet te videre non possumus. fol. 14. scilicet Tenebratur oculus in infirmitate sua: aut reverberatur à fulgore tuo. Sed certè, & reverbatur in se, & reverberatur à te. Vixque & obscuratur sua brevitate, & obruitur sus immensitate: vere constringitur angustia sua: & vincitur amplitudinem tua. Non tamen propter hoc intellectus noster est falsus. Sed sicut intelligendo rem mathematicam intelligit rem, quæ est; sed non prout est, & tamen abstrahentium non est medium: quia abstrahendo lineam mathematicam à materia sensibili non meditatur intellectus, licet modum actualem essendi rei non retineat propter abstractionem: ita intelligendo Divinam sapientiam: quia sapientia maximè est in Deo, licet non intelligat eo modo, quo est in Deo, propter sui defectum, sicut abstra-

Postulatur enim non erat mundatum, sic deficitur non est mundatum.

Reip. ad arg. Ad primum dicendum, quod intellectus non deficeret a Dei cognitione, nisi Divina essentia intellectum nostrum superaret: & ideo utrumque est in causa, quia illa superat, & quia ille deficit. Ad secundum dicendum, quod non oportet attributa diffire realiter ad hoc, quod ista pluralitas habeat esse, sed sufficit rem ipsam esse tante excellentia, quod ab intellectu nostro comprehendendi non possit: ut eam pluribus nominibus nominet.

sensibilibus sic se habet; quod cum multiplicantur supposita, plurificantur naturae: sed, ut probatum est, natura Divina nullo modo multiplicatur, ergo eius supposita non multiplicabuntur.

In contrarium est: quia bonum est diffusivum sui, ergo maximè bonum est maximè diffusivum, sed maxima diffusio non potest esse in re creata; relinquitur igitur esse plures personae Diuinas. Præterea: nullius sine socio iucunda est possessio: Boetius: non esset ibi summa iucunditas, nisi ibi esset distinctio personarum.

RESOLVTIO.

Servata unitate essentia pluralitas Personarum ratione naturali probari nequit, potest tamen considerari.

Ad istam questionem dicendum, quod tota eius difficultas est in videndo: quomodo plurificantur supposita, & non numeratur natura. Propter hoc notandum, quod quilibet natura immediate respicit pluralitatem suppositorum, sicut est natura speciei, quae de se diversitate non habet: quia quacumque differentia data diversificatur species, sicut diversificatur numerus per addictionem, vel per remotionem unitatis: Nam for- 8. metaph. mat. sua, sicut numeri, ut scribitur 8. Metaph. com. 10. taph. & ideo omnibus hominibus coimperit una natura per se loquendo: nam ut scribitur 7. Metaph. forma non dividitur. Verum est per se per accidens 7. metaph. etiam accidit sibi divisione: ut cum recipitur in diversis suppositis, vel in diversis materiis, igitur cum habitum sit, quid forma de se non dividitur, sed per ac- cidentem.

Restat videre, quae sit causa: quare per accidens multiplicatur. Propter hoc advertendum, quod in omnibus naturis creatis esse differt a natura: & ideo dicit Phil. in 3: de Anim. Non est idem mag- 3. de Anim. nitudo, & magnitudinis esse, & aqua, & aquæ esse: quod si ibi esse intelligatur pro quid- dirate, nihilominus habetur intentum: quia ex eadem radice procedit, quod res non sit idem cum sua qualitate: & quod in ea esse differat a natura. Ex hac autem differentia sequitur, quod esse, quod habet natura creata non sit esse suum, sed sit esse, quod in supposito acquirit: unde si intelligeretur abstracta a supposito, hanc non competet ei tale esse: & ideo Comen.

Q V E S T I O N E . II.

De distinctione Divinarum Personarum.

PROSTE A queritur de pluri- ritate suppositorum. Et circa hoc queruntur duo. Primum: utrum servata unitate naturæ Divine possit ibi esse plura litas suppositorum? Secundum: utrum illa plura suppositorum differant se, vel ratione solùm?

ARTICVLVS I.

Vtrum Divina natura unitate servata possit ibi esse pluralitas suppositorum?

D. Th. 1. p. q. 30. art. 1. Jacob. de Viterb. in pred. Div. q. 4. Arg. in 1. d. 2. q. 2. art. 4. Alfon. Tolet. d. 2. art. 1. & 2. comel. 3. Gerard. Schenf. in 1. d. 2. q. 3.

Suppositum **A**d primum sic proceditur. Videlicet quod in natura Divina non sint plura: est aggregata supposita: quia sicut Deus est summè simplex, ita est summè unus: sed non existere, vel ponimus in Deo aliquid, quod deroget actu, vel potentia, scilicet simplicitati, ergo nec debemus ei posse: quia derogaret suæ unicæ pluralitatæ: quia derogaret suæ unitati. Præterea: omnis natura, cui res per se: quia pondet multitudo suppositorum, vide natura est id tur esse natura in materia recepta: & per quod res est possibilis ideo Angeli, quia carent materia, quod esse, scilicet sunt supposita Angelorum, tot sunt natæ in 2. modo naturæ angelicæ & species ipsorum: igitur dicendi per eum Deus non solum carent materia, sed se: ut dicit Ag super 2. triam materiali, nullomodo poterit ibi esse suppositorum pluralitas. Præterea: nostra cognitio incipit a sensu, sed in-

Cóm. 7. me-
ta. com. 10. Cóm. ait y. Metaph. Cóm. contra
contra Plat.

Plat. qui ponebat quidditates rerum abstractas dicēs, quod sequitur secundū ipsum. Plat. quidquādam entia non sunt entia, scilicet, Quidditates separatae, & subdit causam: Quoniam quidditates rerum non sunt entes, nisi per esse rerum habentem quidditates: & ita patet quid esse, quod respondet quidditatē, est esse suppositi, &

Per quid homo est hic quod in supposito acquirit: igitur secundū homo: quia dām aliud, & aliud suppositum, natura per esse, qd. habebit aliud & aliud esse: & quia numeratur ipsum esse, oportet quid numerum naturae est unum ineretur natura, quæ acquirit tale esse. ipsū supposū. Et ideo ulterius sequitur quid suppositum unitum ipsum sit unum unitate addita: ita

quid Sortes non est cōdem homo, & hic homo: quia esse suum actuale est aliud: à natura sui, per quam est homo: sed cūm consideratur homo, qui est in suppositis humanis præter esse actuale, & cōsideratur secundū esse naturæ suis, omnia supposita humana sunt unus homo, & ideo dicebat Porphyrius quid participatio-

ne speciei plures homines sunt unus homo. Si ergo plurificatur natura humana, hoc est secundū esse, quod habet in suppositis, ergo si esset in homine idē esse actuale, & esse naturæ, & per idem esset aliquis homo & hic homo: non differet considerare naturam humanam, & in abstractione, & secundū esse quoq; habet in suppositis. Hac ergo hypothesis facta. Sicut participatione speciei omnes homines sunt unus homo, ita secundū

realē existentiam in omnibus suppositis, humanis esset una natura non numerū de materia, & quia licet aliud sit magnitudo, se indivisi & magnitudinis esse, & aqua & aquæ essibilis, propter se: non tamen est sic in omnibus, ut substantia ibidem sequitur. Immo est devenire ad tamen quantitatē multipli etiam in esse isto, sicut est natura Divina, huius-partes: ita modi altera est esse suum, & non acquisitione proprietatis esse, ex eo quid in supposito est. EtD alteri esse, & ideo quodlibet suppositum Divinum co-alteri sit dem est Deus, quo hic Deus: & ideo alia, & alia non solā secundū rationem supposita Divina sunt unus Deus, sed etiam secundū rei veritatem, & actualem existentiam est una natura non numerata in omnibus suppositis Divinis.

Secundū hoc possumus dicere, quid in supposito created, propter hoc, quod in eo differt esse à natura, sunt ibi qualia, quæ se habent per ordinem. Pri-

mo: quia natura non est sicut esse, sed esse, quod habet natura, est esse, quod acquirit in supposito. Ex illo primo sequitur secundū, scilicet quia esse est ipsius suppositi, & per quod differunt supposita, sequitur quid ipsum esse plurificetur per se in suppositis ciudem speciei plurificatis. Ex illo secundo sequitur tertium: ut quia esse in eis plurificatur per se, quid natura plurificetur ex consequenti. Ex isto 3. sequitur quartum: quia ex quo esse, & natura non plurificantur uniformiter, nec sunt idē, lequitur quid quodlibet suppositum creatum sit unius unitate addita. Nam ut scribitur in 4. Metaph. Per idem habet aliquid esse, & unum esse, ergo quot modis competit alicui esse, tot modis competit ei, quod sit unū: & quia in quolibet supposito creato esse actuale non est idem quod esse essentia, sequitur quid unitas, quam dat ei esse actuale, sit unitas super addita: & ideo quodlibet suppositum creatum est unius unitate addita.

Istis autem quatuor, quæ sunt in supposito created, modo contrario respondunt alia quatuor in supposito Divino. Nota quid. Primum enim: quia natura Divina est ipsa, sequitur contra primum, quid sit natura Divina non acquirat esse in supposito contrario sito, sed ipsa sit suum esse. Et quia natura non multiplicatur per se, sequitur contrarium secundi: quid nec esse Divinum per se plurificatur, cum esse sit idē, quod manatur. Et quia esse non plurificatur ibi per se, ex hoc sequitur contrarium tertij, quid natura non plurificetur ex consequenti. Ex his etiam habemus contrarium quarti, quid suppositum Divinum non sit unum unitate addita: quia esse actuale ibi est indifferens ab esse essentia. Ideo adeo est persona simplex, ut essentia. Et propter hoc appetit deceptio Aver.

Comm. credidit enim, quid semper ad plurificationem suppositorum sequeretur meta. comm. numeratio substantiarum, vel naturarum: & extimavit, quid si essent plura supposita in Divinis, quid substantia, vel natura esset numerata in eis. Et ex hoc arguerat, quid Deus esset unus unitate addita: unde 12. Metaph. ait: *Vnus est Deus sapiens, in quo propriè est scientia, & vita.* Es ex hoc pueaverunt antiqui Trinitatem esse in Deo in substantia, & voluerunt evadere per hoc, & dicere: quia fuit Trinus, & unus, Deus, & nesciverunt evadere, quia cum substantia fuerit numerus,

multe autem congregantur in unum per unum in-
elevationem additam congregari. Deceptio sua
manifeste patet: nam ex eo, quod ponit
nos Trinitatem in Divinis, non oportet
substantia numerari, nisi accipetur sub-
stantia pro hypostasi: & quia ibi substantia
non numeratur, Deus unus non est per uni-
tatem additam: & ex hoc possimus vita-
re omnes obiectiones. Adducere autem
rationes ad probandum pluritatem est
deriso: etiam omnes deficiant, & per-
suasiones sint: propter quod & Dionysius
ibidem Div. nom. ait: quod ea, quae no-
biscum sanctis eloquuntur expressa, sunt
super scientiam, rationem, & intellec-
tum: sed ad id, quod supra rationem est,
sufficientes rationes haberi non pos-
sunt.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod in Deo non est pluralitas secundum
absoluta, realiter loquendo, sed solum
formicium respectiva, sed talis pluralitas
non derogat unitati essentiae: & ideo
cessat obiection. Ad secundum dicendum,
quod iste modus non valeret, nisi in his,
quibus esse differunt a natura: ut patet
per tam dicta. Et ad tertium dicendum,
quod licet nostra cognitio incipiat a sen-
tientia, tamen oportet, quod sicut est in
sensibilibus, ita sit in Deo: immo si vo-
luntas recte de Divinis loqui, oportet nos
transcendere omnem sensum.

ARTICVLVS II.

Vtrum Divina supposita differantur, vel ne-
ratione solum?

Jacob. de Vthib. q. 4. & 5. de prod. Durin.

Secundò queritur: utrum Personæ
Si distinguantur realiter in Divinis? Et
videtur quod supposita non plurificen-
tur realiter: quia suppositum est idem,
quod natura, sed non est intelligibile,
quod unum & idem sit plurificatum rea-
liter, & non plurificatum, ergo cum D
natura sit una realiter, suppositum erit
unitate realiter. Præterea: que uni, &
eidentur eadem, inter se sunt eadem,
sed omnes Personæ sunt idem cum essen-
tia, ergo & inter se enant idem re.
Præterea: ratio, & essentia differunt
secundum rationem, ita essentia & bonitas
differunt secundum rationem: sicut igitur diver-
sa attributa propter differentiam ratio-
nis, quam habent ad essentiam, non co-
cipientur distincta supposita, ita nec rela-

tiones. Præterea: Non est distinctio in
Divinis nisi per origines, sed tria rela-
tio non originatur ab altera, ergo &c.

In contraria est: quia secundum
Aug. in principio de Doctrina Christia-
na: *Res quibus frumentum est, Pater, & Filius, Christ.*
& Spiritus Sanctus: sed non essent res
pluraliter, nisi differerent realiter, ergo
&c. Præterea: differentia solum secun-
dum rationem non tollit prædicacionem:
videmus enim superius prædicari de in-
teriori, cum tamen secundum rationem
differat ab eo. Si igitur Pater non est
Filius: Pater, & Filius non solum ratio-
ne differunt, sed re.

*Aug. 1. de
Doctrina
Christ.*

RESOLVTIO.

*Perfome Divine distinguuntur realiter, nomine
absoluta, sed relativa.*

Respondeo dicendum, quod secun-
dum modum possibiliter nobis de-
claratum est, quod sicut omnia supposi-
ta humana participatione speciei sunt
unus homo: non tamen secundum actua-
lem existentiam: quia in eis est unitas
per intentionem additam: ita omnia
supposita Divina sunt unum etiam secun-
dum actualem existentiam: quia nullum
corum est unum per aliquam intentionem additam: nisi accipetur additio
intentionis pro additione rationis: est
enim ita simplex realiter Persona, ut ef-
fenda: Sed quia diceret aliquis, quod si
essent plura supposita in Divinis, omnia
illa essent unus Deus, ut apparet ex habitu,
impossibile est tamen ibi esse plura sup-
posita realiter, sed si est ibi pluralitas, est
ibi solum secundum rationem. Ideo
post dictam questionem bene sequitur is-
ta immediate: utrum sit ibi pluralitas secun-
dum rem?

Propter quod advertendum, quod si-
cuit (ut dicebatur) non possumus probare
ibi pluralitatem suppositorum esse cum
unitate essentiae, possumus tamen solve-
re contradicentium rationes: ita ibi plu-
ralitatem realem probare non possumus,
possumus tamen ostendere, quod ratio-
nes contradictorium non concludunt.

Et propter hoc sciendum, quod nun-
quam plurificatur esse, nisi plurificetur
natura: nec econtrario: semper enim
pluralitas unius insert pluritatem alte-
rius, & unitas unitatem, licet non co-
dem modo: quia aliquando est pluri-

tas naturæ per se, & esse ex consequenti, ut in suppositis diversarum specierum. Aliquando econtrariò est plurificatio esse per se, & naturæ ex consequenti: ut in suppositis eiusdem speciei. Si tamen semper maneret idem esse, semper maneret eadem natura: unde si supposita humana haberent idem esse realiter, reservata pluralitate reali haborent eamdem naturam humanam, & essent unus homo, non obstante quod essent plura supposita realiter: & quia hoc est in suppositis Divinis, omnia talia supposita erunt unus Deus; & tamen inter se realiter distinguuntur: quod sic est videre. Nam esse aliquorum suppositorum tripliciter diversificatur. Primo ex diversitate naturæ. Secundò ex distantia, quam habet 2. ex distantia ad naturam. Tertiò ex diversitate eorum, qua in suppositis habent esse. Primum sic patet: quia cum esse sit actus eorum, essentia, vel naturæ secundum diversas sunt in naturas oportet esse diversa esse. Secundum sic ostenditur: quia si esse distat à natura, tunc natura non est suum esse, sed esse, quod habet, est esse, quod acquirit in supposito. Si igitur sunt plura supposita propter differentiam, vel distantiam, quam habet esse ad naturam in eis, ne esse est esse in ipsis plurificari. Tertia via ad hoc ostendendum est ex his, quæ habent esse in ipsis suppositis: nam si aliqua sunt in isto supposito, quæ sunt alia numero ab his, quæ sunt in alio supposito: cum ea, quæ sunt in uno supposito, dicantur unum numero propter unum esse suppositi: si erunt aliqua in uno supposito, quæ differant numero ab his, quæ habent esse in alio: oportet in illis suppositis aliud, & aliud esse reperiri. Sed si essent aliqua plura supposita, in quibus esset una natura, & esse non distaret à natura, nec distinguerentur per ea, quoru ratio aeciperetur in eo, quod est esse in supposito: posset inter ea salvare talis distinctio non plurificato esse. Et quia supposita Divina, licet plura sint, habent eamdem naturam, quod non est inconveniens: cum hoc in suppositis humanis reperiamus per se loquendo: & non habent esse dictans à natura propter eorum summam simplicitatem, nec distinguuntur per aliquid, quod sit in uno: quod non sit in aliis: sed solum per aliquid ad aliquid, aut non habent diversificare ipsum esse per se loquendo: cum ratio eius

solum in comparatione ad aliud accipiatur. Vnde & Boetius de Trin. ait: non igitur dici potest prædicationem relati- vam quidquam rei, de qua dicitur secundum se, vel minuere, vel mutare: quia tota non in eo, quod est esse, constituit, sed in eo, quod est in comparatione aliquomodo se habere: & quia non pluri- bus modis potest sumi diversificatio ei- re relationes se, omnia supposita Divina habebunt originis sunt idem esse, reservata distinctione: cum reales, est tota distinctio inter ea ex relatione summa generat idetur, & non ex esse relationis, sed ex quid- realiter: ut ditate, & ratione eius, cuius ratio sive dicitur 2. de quidditas non in eo, quod est esse, sed Anima.com. ad aliud se habere sumitur. Ista autem ergo relatio cùm sit originalis, & relationes ta- habeat dis- ples, ut potest haberi ex s. Metaph. semi- tintos ter- per sint reales: re relativa Personæ distin- minos reali- gu poterunt, reservata unitate esse: & mentum &c. quia est ibi idem esse Divinum, erit ibi & erit Relatio eadem natura. Et ita patet, quod per ra- realis, quia- tiones humanas probari non potest esse nihil ultra impossibile, quod dicitur Personæ distin- videtur re- quantur realiter, non re absoluta, sed qui. relativa: & tamen sunt unus Deus. Ra- tiones autem ad hoc adducere non est Distinctione possibile, nisi persuasiones solum: om- 3. quest. 3. nia autem hæc inferiùs clarius appa- bunt.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum: Exemplum quod, sicut patet, in Divinis non est di- huius habet tur: nā ma- stinctio nisi per relata: tota ratio relatio- teria quanta- nis sumitur in ad aliud se habere: & ideo est idē, quod non est possibile, quod relatio ut relatio materia pri- distinguat nisi ab opposito: & inde est ipso mate- quod relatio idem est, quod essentia: & ria intrinseca suppositum est idem, quod essentia: cē habet par- quia ad eam oppositionem non habet: cū tes, licet nō non sit oppositio relativa relativi ad ab- habeat nisi folatum: & tamen non est idem una re- per quanti- latio cum alia, nec idem suppositum cum go est una alio: cū inter ea oppositio reservetur. res materia Et ad formam arguendi tunc est idem prima, & realiter, & distinctum, & non distinctum: men illa in- patet quod non est inconveniens, cū dividibilis, if- alio, & alio modo sumatur: ex quo alio, & alio modo sumatur sequitur opposi- cipitur: nam- tio, & non oppositio: & prout sequitur est prima oppositio, est distinctio realis: prout ratione, nullo con- est distinctio rationis. Ad secundum di- tato, est quā- cendum, quod uni, & eidem sunt eadē, quātate nō inter se sunt eadē: verum est, secun- formaliter, dum quod sunt eadē illi: & ideo quia & intrinsecā homo, & Leo, quia sunt eadē anima- existente in li, sunt eadē inter se, non quolibet materia pri- mode, trinsecē.

modo, sed genere: quia atūmal est genus ad ipsa: sic duo supposita tetra: quia non possunt comparari ad essentiam secundum oppositionem, realiter ab essentia distingui non possunt: & ideo nullo modo realiter distinguuntur ab essentia.

Dupliciter Inter se autem duplicitate possunt accipi, possunt ac- ut habent oppositionem, & ut non ha- cipit supposi- bunt: ut habent oppositionem distinguū- ta inter se. tur realiter, & quantum ad istam oppo- sitionem directe non comparantur ad essentiam: quia ei non opponuntur. Pro- ut autem oppositionem non habent, sic sunt idem inter se, & sic sunt idem essentiae: & ideo prout sunt idem essentiae sunt idem inter se, & tamen realiter di- stinguuntur. Ad tertium dicendum, quod non est simile de attributis, & de rela- tionibus: quia attributa & quantum ad esse, & quantum ad rationem quiddita- tis transiunt in Divinam essentiam: & ideo nullo modo distinctionem realem faciunt inter supposita. Relatio autem, licet secundum esse transeat in Divinam substantiam, tamen secundum rationem quidditatis manet: & ideo licet secun- dum esse non faciat distinctionem inter supposita, secundum rationem quidditatis faciet distinctionem suppositorum inter se, reservata unitate essentiae: quia secundum istam habitudinem ad essen- tiam comparationem non habet. Ad quar- tum dicendum, quod in Divinis dicitur esse distinctio solum per originem: quia solum per relationes originis distinguū- tur: unde non oportet unam. Relationes sumere originem ab altera ad hoc, quod distinguuntur realiter: sed sufficit quod Relationes huius modi secundum origi- nem sint acceptae.

DUBITATIONES LITTERALES.

VPER litteram videtur quod S(?) malè dicat, quod acies hu- D manæ mentis non potest si- gi in luce Divina, nisi mun- detur per Fidem: quia tūc sequeretur, quod soli boni tales cognitionem haberent, quod falsum est: vi- demus enim malos homines plus scire de Divinis aliquando, quam bonos. Respondeo dicendum: quod nulli homi- nes, si habent maiorem cognitionem, non habent eam fixam: quia propter di- versitatem appetitus depravatur. Vel pos-

z. Dubit.

B. Egid. Col. sup. 1. Sem.

fumus dicere, quod hoc dictum tempe- ratur per dictum sequens: ubi dicitur: *Mulros non mundos multa scire vera.*

Item super illud: *Nec alicubi periculo- fūs erratur.* Contra: in principio secundi de Trinitate dicitur, quod in talibus facillimè meremur veniam. Dicendum, quod circa Divina error est periculosus, & meretur indulgentiā; sed nō eodē mo- do: quia periculum attenditur ratione materiæ: quia Fides, circa quam est ta- lis error, totum sustinet spirituale aedi- ficium. Indulgentia autem habetur: si suppositis fundamendis Fidei investigatur veritas secundum modum nobis possi- bilem. Est ergo periculosa ratione tei, & Indulgentia ratione modi.

Item super illud *Dominus est nomen potestatis.* Contra: Dominus dicit relationem, potestas est in praedicamento qualitatis, vel non est secundum esse in pra- dicamento relationis, ergo &c. Dicendum: In relatione est duo considerare, funda- mentum, & respectum: & ratione fun- damenti potest esse relatio in alijs generi- bus: quia alia genera sunt fundamenta relationis, ut qualitas similitudinis, & quantitas equalitatis: & ideo cūm di- citur: *Dominus est nomen potestatis*, ibi po- testas accipitur pro fundamento relatio- nis.

Item super illud: *Deus est nomen naturae.* Contra: Damasc. lib. 1. cap. 12. ait: quod Deus, sive Theos dicitur ab eo, quod est theon, id est, curare, sive sovere, vel ab ethin, quod est ardere, vel à theaste, quod est considerare. Sed omnia ista non dicunt Divinam essentiam, ergo &c. Dicendum, quod hoc, quod dico, Deus, duplicitate potest accipi, vel quan- tum ad id, quod significat, & sic est no- men naturæ: vel quantum ad id, prop- ter quod nomen est impositum: & sic procedebant argumenta.

Item super illud, quod ait August. in assignando pluralitatem, & unitatem. Contra: quia per hoc, quod dicit, nostram, deno- tatur distinctio: per hoc, quod dicit *imaginem*, denotatur unitas: quia secun- dum eumdam Aug. de Fide ad Petrum: ubi tales assignationem prosequitur, si in illis tribus Personis tres essent essentiae, non diceretur, *Ad imaginem nostram*: una enim Imago trium naturarum inaequa- litam esse non posset. Contra: diversæ na- turæ inaequales semper sunt Imago unius,

I

40

aut Angelus, & anima, Dei, ergo utra poterit esse imago diversarum. Dicendum, quod non est simile: quia eadem est natura, quae produxit hominem, & Angelum: & ideo uterque potest esse imago illius: sed si diversè essent naturæ Divinæ, tunc essent diversa producta; & quod produceret una, non produceret alia: vel essent insufficientes ad producendum: vel una produceret instrumentaliter, alia principaliter: & quia semper productum assimilatur magis principali, nunquam omnium illorum unum, & idem esset imago.

Item queritur de expositione Hilarij. Et dicendum, quod Hilarius in quolibet verbo notat distinctionem, & unitatem: nam cum dicitur: *Ad imaginem, & similitudinem: imago secundum eum est in Divinis, & similitudo, ad quam imaginem, & similitudinem imitandam fit homo: & quia imago est in Divinis, oportet ibi esse pluralitatem Personarum: quia imago non est unitas solius.*

Item, est ibi unitas naturæ: quia in hoc est imago in Divinis: quia in pluribus Personis est una essentia, vel natura;

A Similiter intelligendum est de similitudine. Ex eo autem quod dicit: *faciamus: datur intelligi pluralitas: ex eo quod subdit: nostram, unitas, ut dictum est supra.*

Item super illud: *Dominus possedit me.* Contra: possessio videtur esse rei diversæ à possidente, sed sapientia increata non est huiusmodi respectu Patris. Dicendum, quod ibi possessio non sumitur ratione diversitatis, sed ratione perfectionis: quia sapientia perfectè habetur à Deo Patre: unde in 1. Metaph. scribitur: quod scientia Divina non est professio humana: quia non perfectè habetur ab homine. Per hoc quod dicitur *ordina*, non est intelligendum de ordine, quo Persona sit prior Persona, sed quo Persona est ex Persona: concepta: subdilat ratione unitatis essentiae. Pertinet ratione distinctionis Personarum. *Dele*, *etatur*, subiungitur propter perfectam fruitionem, qua quilibet Persona plenè detectatur. *Ludens*: subiungitur propter ocium contemplationis: nam ludus non appetitur propter aliud, ut scribitur 10. Ethic. cap. 3.

DISTINCTIONIS III.

PARS PRIMA.

QUOMODO PER CREATVRAM POTVERIT COGNOSCI CREATOR.

 POSTOPVS namque or. postquam Magister determinavit via de Personarum unitate, distinctione, & aequalitate per auctoritates: hic specialiter vult incidere ad hoc ostendendum per rationes. Et duo facit. Primo enim facit quod dictum est. Secundo ex his, quæ dicta sunt, ostendit quedam attributa inesse Divinis. Secunda ibi: *Cumque supra, in principio 35. dist. Circa primum tria facit: quia primo ostendit unitatem Essentie, & innuit aliquomodo distinctionem Personarum. Secundò, determinatio de unitate Personarum determinat de earum distinctione. Tertio de earum aequalitate. Determinatio de eternitate separati non expedit: quia in ipsa distinctione innuitur eternitas, & etiam in ipsa aequalitate. Secunda ibi: *Nunc ad distinctionem.* In principio 9. dist. Tertia ibi: *Nunc postquam, in prin. 19. dist. Circa pri-**

Esentia, & innuit aliquomodo distinctionem Personarum. Secundò circa praetexta movere quasdam questiones. Secunda ibi: *Hic erit urbis quiescio. in prin. 4. dist.* Circa primum duo facit: quia primò ostendit unitatem Essentie. Secundò innuit distinctionem Personarum. Secunda ibi: *Nunc dist. Circa primum duo facit: primò innuit unitatem Essentie: secundò ex dictis cocludit quasdam perfectiones in Deo esse. Secunda ibi: *Esse ut modus.* Prima pars continet quatuor partes, secundum quod quatuor rationes adducit ad ostendendum Deum esse. Secunda ibi: *Ait.* Tertia ibi: *Consideraverunt.* Quarta ibi: *Incllexerant.* Circa primum quatuor facit: quia primò assumit auctoritatē Apostolorum est praembula ad omnes probationes. Secundò exponit auctoritatē ibi: *Per creaturā.* Tertiò ostendit quod dicit: iuvamus ad cognoscendum Deum per naturalem rationem, & per operum conditionem ibi: *A dobris enim.* Quartò rationem format, ibi: *Nam sicut air. Est enim ratio, quod Creato est illud, quod excehit omnem creaturam: tunc arguitur, ex ipsis factis operari devenire ad excessum lepiorem**

Ientiorum naturam facientes, sed talis est Deus, ergo &c. Tunc sequitur illa pars: *Alio*. In qua ponitur secunda ratio, quæ sumitur ex perfectione Dei, sicut prima excellentia. Nam omne, quod videmus, imperfectum est, sed imperfectum præstipponit perfectum, oportet igitur dare aliquod perfectissimum, & hoc est Deus. Tertia ratio sumitur ex bonitate simpliciter, quæ est in Deo: quia si est dñe bonum, & melius, est dare optimum: sed est dare bonum, & maxime, sicut vide mus in creaturis, ergo est dare optimum, & hoc est Deus. Quarta ratio sumitur ex pulchritudine simpliciter, quæ est in Deo: quia si est dare pulchrum, & pulchrius, est dare pulcherrimum, & hoc est Deus. Hæc autem dare rationes ultimæ sunt quasi una ratio: quia pulchritudo sub bono comprehenditur: unde pulchrum, pulchrius, pulcherrimum est bonum, melius, optimum. Tunc sequitur illa pars: *Est*. In qua ostendit quoddam perfectiones *Inesse* Deum ex habitu, & patet.

Tunc sequitur illa pars: *Nunc respicit*. In qua postquam ex creatoris ostendit Deum esse, quod spectat ad Essentia unitatem, ostendit ipsum esse

Trinum, quod spectat ad Personarum distinctionem & duo facit. Primo facit hoc per vestigium in creatura repertum: Secundo per imaginem. *Nunc respicit*. Vbi presens lectio terminabitur. Circa primum tria facit: quia primo ostendit quedam tria inesse omni creatura: quia omnis creatura habet inse unitatem, speciem, & ordinem. Secundò ostendit per hæc tria, quasi per quoddam vestigium, intelligi Trinitatem: quia per unitatem intelligitur Pater, à quo sunt omnes Personæ Divine, & omnis creatura, sicut ab unitate omnis numerus. Vel melius: sicut unum non est ab aliquo, sed alia ab ipso: ita & Pater. Per speciem intelligitur Filius, qui per se & imitatur Patrem. Per ordinem intelligitur Spiritus Sanctus, cui appropriatur bonitas, in quod bonum omnia ordinantur: & id est Pater est illud, à quo sumus: Filius, per quem sumus: Spiritus Sanctus, in quo sumus. Secunda ibi: *In illa enim Trinitate*. Tercidò concludit talè representationem esse vestigium ex eo quod imperfèctè repræsentatur Creator per creaturam, ibi: *Est ostensum*, & patet. In quo terminatur sententia lectionis.

QUESTIO I.

DE COGNITIONE DEI IN VIA.

CIRCA præsentem lectionem sunt duo dubitanda: primo circa cognitionem Dei in se: & hoc quantum ad primam partem lectionis, ubi cognitio Dei simpliciter

inquiritur. Secundo de cognitione eius per vestigium: & hoc quantum ad secundam partem, ubi Deus per vestigium datur intelligi. Circa primum queruntur quatuor. Primo: Utrum Deum possumus cognoscere in vita ista? Secundò: utrum Deum esse sit per se notum? Tertiò: utrum possit demonstrari? Quartò: utrum per naturales rationes possit cognosci Trinitas Personarum?

catur: quia scribitur 7. Metaph. quodc. 7. Metaph. Scientia cuiuslibet rei est scire quid est per se. com. 3. sentiam. Sed Damasc. 1. lib. cap. 4. ait: Damasc. 1. lib. cap. 4. quod quid est Deus secundum substantiam, & naturam incomprehensibile. vide supra fol. 10. collat. & omnino ignotum & nullo igitur modo scimus Deum, cum omnino sit ignotum quid sit. Præterea: secundum Aug. 12. de Trinit. Dei quidquid scitur scientis scientia comprehenditur, sed Trin. 12. Deus à nobis comprehendendi non valet, et go &c. Præterea: si Deum cognoscimus, hoc est per creaturam, sed omne medium debet esse proportionatum cognito, sed creature nostra est proportionata Deo: quia ut scribitur 8. Physic. Finiti ad infinitum nulla est proportio, ergo &c.

D Præterea: nostrum intelligere aut est phantasia, aut non est sine phantasia: ut potest haberi ex 1. de Animi, & ex 3. non ergo intelligimus, quod non habetphantasma, Deus caretphantasiæ, ergo &c. In contrarium est: quod secundum Dionys. 1. de Div. nom. bonum Divinum secundum cognitionem non est nobis incommunicabile: quia nullus meus proportionaliter se immittit. Præterea: Invicibilis Dei à creatura Mundi, hoc est, ab homine, ut exponit Mag. Intellectus conspicuitur ut dicitur ad Rom. 1. ergo &c.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deum possumus cognoscere in hac vita?

B. Eg. in 1. Metaph. q. 14. & infra dist. 22. q. 1. art. 1. ad 1. D. Th. 1. p. q. 1. art. 3. Argent. m. 1. f. d. 3. q. 1. art. 2. & q. 3. prol. q. 1. f. 1. art. 1. conc. 2. Greg. Arith. d. 3. q. 1. prol. art. 2. Gerard. Sterns. d. 3. q. 1. art. 2. Franc. à Christo. dist. 1. q. 1. Pseuan. in 1. p. q. 1. art. 2. Gauardi in 1. f. q. 1. de subst. Dñi. art. 1. f. 1.

A D primum sic proceditur: videtur quod Deus à nobis non cognos-

RESOLVTIO.

*Non possumus in via scire quid est Deus, bene-
tamen cognoscere quia est.*

REpondeo dicendum, quod secundum dūm Phil. 1. Post. de re duplex cognitio habetur, Quia & propter quid: & ipsum propter quid, ut dicitur in secundo, est: Idem quod quid. Idem enim est cognoscere propter quid est eclipsis, & quid est eclipsis: ut ipse dicit. Cum ergo queritur utrum Deus à nobis cognoscatur in via? Si queritur de cognitione dicente quid? Non: si dicente quia sic. Quod quid est Deus scire non possumus: sic est videre. Nam sicut composita tripliciter cognoscimus, sic & simplicia. Vnde nullo potest cognosci quid est Dei.

Comm. 2. Secundum Comm. in 2. Metaph. Sunt Meta. com. 2. quasi locus ianue in domo, quem nullus ignorat. Secundo modo cognoscimus composita, & enuntiationes mediate: & hoc dupl. vel per inventionem, quando ex una propositione accipimus cognitionem alterius: vel per doctrinam, in quantum Magister ex principiis docet nos cognoscere conclusiones. Isto triplici modo posset intelligi, quod cognoscere Dei quidditatem: vel immedia-

Ex hoc transiit intu-
re, ut si sine media feremur in apertam
hicit, ut si sine media feremur in apertam
visionem eius: vel per inventionem, ut
que est cog- per ea, que sunt in creatulis, veniremus,
nitio rei in cognitionem quidditatis ipsius: vel per
doctrinam, quod aliquis sciens quiddita-
tem Dei, nos doceret eam. Primus mo-

Ex hoc etiam dūs est impossibilis: nam cūm in via, ut abstractiva: rangebatur in arguendo, nostra cognitio rei nullius rei quantum ad quidditatem, & in representatione creato, possit cognitionem habere poterimus, que vel non habeat phantasma, vel non sit proportionata habentibus phantasma. Deus autem summa res est, que nec phantasma habet, nec habentibusphantasmata est proportionata: ex hoc apparet, quod secundus modus stare non potest. Nam si per inventionem, sive per nostram inquisitionem quidditatem Dei possemus cognoscere: tunc quidditas Dei his, quod cognoscimus, proportionem haberet: quod non est verum, ut dictum est. Nec etiam tertia via stare potest: nam dato quod aliquis sciat. Divi-

nam quidditatem, nos in via existentes, docere non poterit. Et est ratio: quia nullus potest doceri, nisi ad illud possit attingere lumen, quod habet. Cūm igitur in via non habeamus nisi lumen naturale, vel ænigmaticum, ad cognoscendam quidditatem Dei non poterit attingere tale lumen: & ideo nullus viator manens viator, & non habens lumen excellentius lumine viatoris per doctrinam quidditatem Dei cognosceret: sicut si aliquid irrationale fieret rationale, irrationalia universale docere non posset: quia non habent irrationalia viam, ut pergeant in cognitionem universalis. Ita si aliquis viator quidditatem Dei videret translatus de statu suo, alios viatores eam docere non posset: quia non habent lumen, per quod eam possint attingere, igitur non possumus de Deo scire quid est nullo dictorum modorum, nec alio: cūm non sit dare alium modum: & ita quid est Deus scire non possumus.

Hos autem tres modos Dionys. 1. de Div. nom: innuit-dicens: Divinam es- „ Dionys. 2. sentiam laudatā in Divinis eloquijs tā- „ de div. nom: quāq invisiabilem, & inscrutabilem: & nō investigabilem. Invisiabilem dicit: quia „ immediatē ipsam quidditatem Dei vide- re non possumus. Inscrutabilem ait: quia per perscrutationem rationis eam comprehendere non possumus. Et non inve- stigabilem: quia per doctrinam eam ad- dicere non possumus. Nam investigare propriè est post vestigia alterius ire, & hoc Quid sit in competit modo cognitionis, quem ha- vestigare. bemus per doctrinam: quia cūm doce- tur, post vestigia docentis imus. Est igitur Divina quidditas non investigabilis: quia post vestigia eam scientium ire non possumus: ideo in auctoritate prædicta sequitur non investigabilem esse Divinā substantiam, sicut non existente vestigio ullo eorum, qui ad occultam infinitam ipsius transierant: nō igitur scimus de Deo quid est: sed quia est, scire possumus: nam omnis effectus dicit in cognitionem causas; sed si est proportionatus, dicit in cognitionem quid est causa: si non, dicit in cognitionem quia: & quia effectus non sunt proportionati Deo, de ipso scire possumus quia, non quid: unde Darnas. lib. 1. cap. 4. ait: Quoniam igitur est Deus manifestum est: quid est Darnas. lib. 1. cap. + ut verò in comprehensibile est, & omnino supra fol. 10. ignotum.

Resp.

Resp. ad arg. A. quod primum dicendum, A. quod Phil. loquitur de cognitione perfecta, quam de Deo in via non habemus. Ad secundum, quod sicut Deum scimus, ita ipsum comprehendimus: & quia non scimus ipsum in se, sed aliquo modo per suos effectus: aliquomodo comprehendimus ipsum non in se, sed in suo simili. Vel possumus dicere, quod talem scientiam non habemus de Deo in via, de quali loquitur Aug. Ad tertium dicendum, quod effectus debet esse proportionatus causa, si debet ducere in cognitionem quid, sed non in cognitione quia: cum omnis effectus aliqualiter ducat in cognitionem causae. Ad quartum dicendum, quod non requiritur, quod Deus habeatphantasmata: ut cognoscamus ipsum cognitione, de qua loquimur, sed sufficit quod effectus sui phantasmata habeant.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deum esse sit per se notum?

Argentinas in 1. dist. 3. q. 1. art. 3. Gerard. Senef. in 1. dist. 3. q. 2. art. 3. Michael de Masi in q. prop. 1. Sent. Franc. à Christ. d. 3. q. 2. Calistini. Brunius quendam 2. cap. 4. §. 1. Fulgentius. Tertullianus de exst. Dei q. 1. cap. 2. Gavand q. 1. de subst. Dei art. 2:

Secundò queritur: utrum Deum est se sit per se notum? Et videtur quod non: quia propositiones per se notum sunt dignitates: tales autem de facili cognoscimus: in cognitionem autem Dei de facili devenire non possumus: cum intellectus noster se habeat ad ipsum, sicut *Oculus noctis ad lucem* dicit: ut scribitur 2. Metaph. Præterea: illud, quod est per se notum, à nullo negatur; sed multi Philosophi negaverunt causam agentem, & per consequens Deum, cum sit primum agens, ergo &c. Præterea posuit Empedocles omnia fieri à calo: ut narratur in 2. Phys. sed qui hoc ponit, negat Deum esse: non igitur est per se notum. Præterea: quod est per se notum, si negatur ore, corde non negatur, sed dicitur in Psal: *Dixit insipiens in corde suo non est Deus*. Præterea: probat Avicenna in Metaph. sua Deum esse posse demonstrari: sed hoc non est, si est per se notum, ergo &c.

In contrarium est: quia secundum Anselm. Deus est, quo maius cogitari non potest, sed si posset cogitari non esse, aliquid est maius eo: quia id, quod non posse

cogitari, non est: non ergo potest cogitari non esse: ut ostendit Ansel. ibidē, *Ansel. pro-solo. 3. quid est esse per se est esse per se notum.* sicilicet Prosologion 3. sed hoc est esse per se notum, cuius contrarium cogitari non potest, ergo &c. Præterea: tunc est positio per se nota, quando prædicatum est de ratione subiecti, sed Deo verissime competit esse: ut vult Aug. 5. de Trin. Aug. 5. de Trin. cap. 2. ergo &c.

RESOLVTIÖ.

Deum esse quoad quid nominis est per se nos sum sapientibus,

Respondeo dicendum, quod aliqui distinguunt hic, quod est esse per D. Thomā se notum: quia duplum potest hoc intelligi, vel in se, & tunc Deum esse est per se notum: quia esse maximè est de ratione Dei, cum sit ipsum esse. Vel in comparatione ad nos, sed si loquamur in comparatione ad nos, iterum distinguunt: quia hoc vel erit in suo simili, & tunc Deum esse est per se notum: quia quid cognoscimus est quædam similitudo, & quædam participatio Divinæ veritatis. In se tamen Deum esse quoad nos non est per se notum: & ratio est, ut dicunt: quia illud est per se notum, cuius ratio prædicta continetur in subiecto: & ideo statim, cum scimus quid est subiectum, assentimur propositioni: & inde est, quod quædam sunt principia communia omnibus, quædam sapientibus: ut distinguit Boet. in lib. de Hebd. Boet. in lib. de Hebd. quia si termini positi in propositione sunt noti cuilibet, sicut totum & pars: affirmatio & negatio, & huiusmodi: tunc formantur inde communes animi conceptiones quoad omnes: ut *Omne totum est manus* &c. Et *De qualibet affirmatio* &c. Sed si termini non sint noti cuilibet, sed sapientibus, sicut incorporale, & talia: nā vulgus: incorporalia apprehendere non potest: formatur inde communis animi conceptio quoad sapientes, ut incorporalia in loco non esse. Si igitur Deum dicimus sed esse est per se notum nobis: vel om̄i cūdū Agida: quid nec hoc oportet, sed sufficere quid se notum, sed est notum per se his, qui hoc nominantur in Patria, qui ipsam quidditatem Dei significat.

Sed ista positio non est bona: nam cum in via possumus hoc videre, quod

est

esse Dei est Ipse Deus, & quod est Dei includitur in quidditate Dei, in via possumus hoc scire, quod nullus cogitat Deum, nisi cogitet ipsum esse. Nam in ceteris alijs à Primo esse est propter rationē quidditatis: & ideo possunt intelligi absque eo, quod intelligatur esse. Solus autem Primus habet quidditatem indistinctam ab esse, solus ipse non poterit cogitari non esse: & quia hoc est esse per se notum quod non potest cogitari non esse: oportet nos ergo dicere Deum esse, esse visum Dei, sed quid quo modo per se notum, etiam quoad nominis ponemos. Et quod ipsi dicunt, quod tunc deest sciri.

Non quid rei Dei, sed quid quo modo per se notum, etiam quoad nominis ponemos. Et quod ipsi dicunt, quod tunc deest sciri.

4. Meta. unde & Phil. in 4. Metaph. ubi disputat contra negantes principia, ait: quod modus optimus procedendi contra tales est in videndo quid significant nomina: & licet de Deo non possumus scire quid rei, possumus tamen scire quid est, quod dicitur per nomen: & hoc scito, quia est ipsum esse: & quia est aliquid, quoniam non cogitari non potest, & huiusmodi, statim intelligimus ipsum esse: propter quod est per se notum. Nam incorporalia in loco non esse, est per se notum sapientibus, & tamen sapientes quidditates incorporalium videre non possunt positivè, licet aliquomodo scire possunt quid est quod dicitur per nomen.

In propositione de propositione per se nota, quae veritate per se nota praedicantur de ista propositione: Deus est. carum est de Primum est: quia praedicatum debet esse subiectum de ratione subiecti, & hoc innuit Phil. ipsa directe. Post. cum dicit: principia cognoscuntur, & ipsam inveniuntur in propositione dicta: ut patet Deus est. Nec 4. Metaph. cap. 16. de Heraclito, quid potest quid negabat illud principium *De quolibet affirmetur sit per Dei sit per mortale* & Dei sit per mortale. Sed indirecte: quia credebat se notum ad entia esse in tanto fluxu, quod statim propter se notum lata propositione posset profecti contradicere Deum esse, rium, non ergo intelligebat illud principium dicitur *quod est*, sed *quod non est*: nee directe negabat: quia illa veropinio, sed directe contradicitorum non erat simul. quid per notificatio contradicitoriorum non erat simul. Ita etiam nullus directe negat Deum esse, & si negat, hoc est indirecte: quia scito, sapientibus est per non apprehendit quid est, quod dicitur se notum: quia per hoc nomen Deus: unde & Anselmus eius sign.

ficatione includit res: fidei non potest aliquis in corde, aut sine ulla significacione, ut cum aliqua est cogitari extranea significacione: igitur directe Deum non esse: & esse negare non possumus. Non potest autem dici, quod Ansel. intelligit de cognitione Dei quid est, secundum quod Prologion 3, habetur in Patria: & ideo eis solum est per se notum, cum ipse ibi dicat se non posse intelligere Deum non esse. Tertium, quod dicitur de propositione per se nota, est quod quilibet eam probat auditam: ut dicit Boet. in lib. de Hebdom. quod non est intelligendum, nisi presupposita significacione nominum: & quicunque intelligeret quid est, quod dicitur per hoc nomen Deus, statim itani propositionem probaret auditam, scilicet Deum esse.

Ad argumenta tamen solvenda valeat distinctio data à Boet. in de Hebdom. quod aliquæ sunt communes animi conceptiones sapientibus, & aliquæ omnibus: & ista est communis animi conceptio, non omnibus, sed sapientibus solum: quia scire soli sapientes possunt quid est, quod dicitur per hoc nomen Deus: & ideo à sapientibus non potest cogitari non esse: unde & Ansel. Prologion. 3. ait: *Anselm Prologion 3. Cur itaque dixit insipiens in corde suo non est sol. 3.* Deus? Cùm causa promptu sit rationali mente te maxime omniū esse, cur? Nisi quia stultus & insipiens? Est igitur Deum esse per se notum, non omnibus, sed sapientibus.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod non arguit argumentum, quod Deum esse non per se notum, sed quod de difficultate devenimus in quid est, quod dicitur per hoc nomen Deus. Ad secundum dicendum, quod non est per se notum omnibus, sed solum sapientibus: & ideo à nullo vere sapiente negatur. Vel possumus dicere, quod illi philosophi, qui negaverunt causam agentem, non negaverunt directe Deum, sed posuerunt aliquid, quo posito sequebatur Deum non esse: sicut multi non negant, *De quibus affirmatio* &c. Tamen ponunt aliquid, quo posito sequitur contradictione. Per hoc patet solutio ad tertium: quia Emped. non negavit Deum esse in se, sed posuit aliquid, quo posito sequebatur Deum non esse. Ad quartum dicendum, quod est per se notum, non omnibus, sed sapientibus: & ideo nihil inconveniens, si stultus hoc negat. Ad quintum dicendum, quod

quid patetius inferius, quomodo Deum esse demonstratur, & est per se notum.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deum esse possit demonstrari?

D. Thom. I. p. q. 2. art. 2. Michael de Massa in q. prop. 1. Sent. Gerard. d. 3. q. 2. art. 4. Alif. Tolentinus dis. 7. q. 1. art. 3. & 4. Fran. & Christ. q. 3. Puteanus. I. p. art. 3. & 4. Calogio Brunus quodl. 2. disp. 1. cap. 3. §. 4. Edencetus Tolo. q. 1. de exist. cap. 2. q. 1. m. not. 1. Garci d. q. 1. de subst. Dei art. 4. §. 2.

Tertiò queritur: utrum Deum esse possit demonstrari? Et videris quod non: quia si hoc demonstraretur, tunc esset conclusio demonstrationis, sed conclusio demonstrationis constat ex passione, & subiecto: ut potest patere ex lib. Post. igitur Deo aliqua passio, & aliquid accidens inheret: quod est contra Aug. 5. de Trin. cap. 5. ubi dicit: *In Deo* Aug. 5. de autem nihil quidem secundum accidentis dicitur. Trin. cap. 5. **P**raeterea: scribitur s. Metaph. quodlibet Substantia non est demonstratio; sed esse Dei est substantia Dei, ergo &c. **P**raeterea: idem de se ipso demonstrari non potest, sed esse Dei est ipse Deus: ut dicit Avic. ergo &c. **P**raeterea: quod est per se notum, non demonstratur: quia immediatorum non est demonstratio: ut dicitur 1. Post. Sed Deum esse est per se notum, ut probatum est, ergo &c.

In contrarium est AVIC. In principio Metaph. suæ, qui dicit Deum esse posse demonstrari. **P**raeterea: probare quia est res, est probare esse rem; sed per effectus probatur quia est causa, ergo & esse causam per creature, igitur cum sint effectus Dei, probare poterimus esse Deum.

RESOLVITROP

Deum esse quodlibet nominis demonstrari, quomodo, fore declarari videtur.

Respond. dicendum, quod duos sunt, quae faciunt difficultatem in quaestione hta. Primum est: quia esse Dei est ipse Deus. Secundum est: quia esse Deum est per se notum: quodrum utrumque repugnat demonstrationi huius: quod est Deum esse. Et ideo non adhuc, quod demonstrare Deum esse, non est demonstrare esse Divinum de Deo: quia tunc idem est, quod demonstratur, & de quo

demonstratur, & substantia esset demonstratio: sed demonstrare Deum esse, est declarare quid est, quod importatur per hoc nomen Deus: quod patet ex omnibus demonstrationibus, quae hoc probant: ex eo enim quod declaratum est, quod per hoc nomen Deus importatur id, quod penitus est immobile, id quod penitus est perfectum, id quo maius cogitari non potest, & cetera. huicmodi quia tale non potest non esse, statim intellectus consentit Deum esse. Isti autem modo demonstrationis non repugnat, plicite, & cognitum esse Dei est ipse Deus, cum hoc ceperit distincte non demonstretur de Deo, sed ratio huius termini Deus declaretur. Rursum: cum quod per modum demonstrandi potest stare, beri potest quod Deum esse sit per se notum sapientibus: quia illud, quod est sic per se notum, non habet rationes terminorum notatus cuiuslibet: & ideo non est contra rationem, quod aliquid sit sic per se notum, quid pueri etiam sciunt & etramen declaretur quantum ad id, quod non importatur per nomina ibi posita: & secundum istum modum demonstrationis sumptu sunt omnes modi, per quos declaratur Deum esse.

Id autem, quod importatur per hoc nomen Deus, tripliciter cognoscitur, per excellentiath, per causalitatem, & remotionem: ut dicitur s. de Div. nom. Excellit autem Deus quantum ad praesens quadrupliciter creaturas. Primum quantum ad eminentiam potentie. Secundo quantum ad pulchritudinem perfectionis. Tertio quantum ad excellentiam beatitudinis. Quartu quantum ad pulchritudinis plenitudinem. Et secundam haec sunt quartu demonstrationes in littera posse, per quas declaratur Deum esse.

Nam cum declaratum est, quod Deum est illud, quod eminet omnibus rebus: cum necesse sit tale esse, de necessitate concluditur Deum esse. Simile est de perfectione: nam cum sit neccellarium ubi est dare esse perfectissimum; cum hoc sit Deus, necesse est Deum esse. Item cum sit neccellarium esse optimum, & pulcherrimum, necesse est Deum esse. Hos etiam proximatos innotuit Phil. nam primu modum quantum ad eminentiam potentatis & illud dicitur in prin. Coel. & Mun. cap. 2. ubi Deus. taut: *Laudare habemus Deum unum Creatorem supereminentem proprietas rerum. Secundus modus, qui sumitur ex plenitudine perfectionis, innotuit s. Metaph. ubi dicitur:*

citur: *E*sse dare aliquid perfectum simpliciter in quo: congregantur perfectiones omnium generum, & huiusmodi est Deus secundū Cōment. Tertia demonstratio, que sumuntur ex bonitatis excellentia, sumuntur in fine 1. ubi dicitur: *B*onum primi est bonum ducis, ad quod omnis aliud bonum ordinatur: quod idem est, quod habere rationem optimi. Quartus modus ex pulchritudine, sive ex nobilitate: quia pulchrum in spiritualibus idem est, quod nobile: ut innuitur circa medium 12. ubi dicitur, quod Deus est virus, eternus, mobilis in fine nobilitatis.

v. Per causa- Secundo modo declaratur id, quod
litatem, esse, dicitur per hoc nomen Deus: per causāli-
scilicet mo-tatem. Causat enim quantum ad pri-
mus, concor-fens. quatuor in hoc universo, ex quibus
dīe, & ordi- declarari habet. Primo causat esse: quia
nūis. totum universum per ipsum est. 2. mo-
tum. 3. concordiam. 4. ordinem. Et
ex hoc sumuntur quatuor demonstra-

Damas. lib. tiones, quas ponit Damasc. 1. lib. cap.
4. cap. 3. 3. Prima est: quia cūm sit aliquid ens
vertibile, & vertibile presupponat inver-
2. Modus in- tibile, & creabile increabile, igitur ali-
nitur huic: quod est ens increabile, & hoc est Deus:
quod causa-hoc idem est arguere: quia creatum
etur, causatur est ab aliquo: cūm non sic abire ia-
ab alio: & infinitum: nec sit dare circulationem in
quod nō est causis, est devenire ad causam non cau-
nitum, quod est Deus; & illa demons-
tratio sumuntur, ex eo quod Deus creat
res, & dat esse rebus. Hanc demonstra-

2. Met.com. 1. Metaph. ubi ostē-
dit, quod in agentibus non est abire in
infinitum. Secunda sumuntur ex motu: quia
omne, quod mouetur, ab alio mouetur:

devenire est ergo ad penitus immobile, &
hoc est Deus. Hanc etiam tangit Phil. 8.
6. Phys.com. Phys. ubi probat quod est devenire ad
46. cap. 5. aliquod penitus immobile. Tertia sumi-
tut ex connexione: nam cūm videamus
partes universi esse sic contrarias, &
diversas, oportet esse aliquid connectens, D

& hoc est Deus. Hanc etiam tangit Phil.
7. Meta. in princ. 1. Methos. secundū vēterē

translationem: ubi dicitur quod sic ea,
scilicet elementa, dispositi Deus glorio-
sus, cuius fama est sublimis. Quarta su-
mitur ex ordine: cūm enim videamus
naturam ordinat̄ agere, & semper propo-
pter bonum: oportet quid esse, quod na-
turam dirigat propter bonum: quia pro-
pter optimum omnia agunt; aliter autem
omnia essent à casu. Hoc etiam ignuit

A Phil. in 2. de Anim. ubi dicitor quod
Omnia appetunt illud optimum, scilicet, Divi- 2. de Ani-
num, Et propter illud agunt, quidquid agunt.

Tertius modus est per remotionē: sed ille
modus probat ea, quae probat prīni mo- Tertiò pe-
di: nā ex eo quod est dare perfectissimum, Tertius mo-
est dare aliquid, in quo nulla imperfēctiō, dus innititū
& hoc est Deus: & sic etiam de alijs modis. huic: quando
Patet igitur quomodo demonstratur Deus aliqua con-
esse: quia in eo quod declaratur, quod iunguntur per
dicitur per hoc nomen Deus: & hoc tri- unum est se-
pliciter. Secundū excellentiam, secun- parabile, &
dūm quem modum habentur quatuor aliud: ut di-
citor 3. phys.

C B Secundū causalitatem, secundū quem modum habentur qua-
tuor demonstrationes, quas ponit Dam-
& innuit Phil. Et secundū remotionē, qui modus potest diversificari secundū
omnes dictos modos.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum,
quod non demonstratur aliqua passio de
Deo, cūm demonstratur Deum esse, sed
declaratur quid est, quod dicitur per hoc
nomen Deus: ut patuit. Per hoc patet
solutio ad 2. quia non oportet substan-
tiā demonstrari: per hoc etiam patet
solutio ad 3. quia idem non demonstra-
tur de se ipso. Ad 4. autem patet solutio
per iam dicta: quia non est inconveniens
aliquid esse per se notum, & demonstrati
modo, quo dictum est.

ARTICVLVS IV.

Vivere per rationem naturalem posse. Trinitas
demonstrari?

D. Th. 1. p. q. 32. art. 1. Egid. quodl. q. q. 7. Ge-
rard. Semini. in 1. sent. test. 3. q. 4. art. 4. Av-
gente. dist. 3. q. 1. art. 3. Franc. à Christo. dist. 2.
q. 6. Jean. Petrus. in 1. p. q. 32. art. 1. dub. 16.
Gaudii in 1. f. q. 1. de Trin. art. 2.

Q Vartò queritur: utrum per natura-
lē rationem possit cognosci
Trinitas? Et videtur quod sic: quia
naturaliter possumus cognoscere Deum
esse intelligentem, secundū quod ostendit Phil. 12. Meta, item semper cognos-
centem sequitur appetitus: ut dicit Da- 12. Meta:
masc. 2. lib. cap. 12. Igitur si Deus est in. Damasc. lib.
telligentis, Deus est volens, sed ab intelli- 2. cap. 12.
gens nō procedit Verbum, à voluntate pro-
cedit amor: cūm Verbum in Divinis sit
Filius, & amor sit Spiritus Sanctus natu-
raliter possumus in Divinis, & cognoscere
Filium, & cognoscere Spiritum Sanctum
tanquam

tanquam procedentes, & Patrem tanquam illud, à quo procedunt, sed hoc est cognoscere Trinitatem, ergo &c.

Præterea: per imaginem expressè representatur aliquis, sed in anima est imago Trinitatis: ut probat Aug. in pluribus locis, ergo per animam naturaliter potest cognosci Deus Trinus: cùm sit naturaliter eius imago: sed de anima potuerū tractare philosophi, vel eam possumus cognoscere naturaliter, ergo &c. Præterea: Comm. narrat in r. quod antiqui posuerunt Trinitatem in Deo, sed illi antiqui philosophi fuerunt: cùm de alijs Comm. non habeat se intrumittere: quæ autem philosophi ponunt, per ductum rationis ponunt, ergo &c. Præterea: Phil. ponit in princ. Cœl, & Mūn, quod secundum numerum triuariū habemus

De Cœlo, & laudare Deum, hoc non esset, nisi credimus. com. 2. disset, Trinitatem in Deo, ergo &c.

In contrarium est: quia quod supra rationem est, per rationem investigari non potest, sed huiusmodi Divina sunt supra rationem: ut dicit Dionys. i. de Div. nom. ergo &c. Præterea: ad hoc idem facit quod dicitur ad Hebreos. i. quod Fides est de non apparentibus, sed de Trinitate maxime est Fides, ergo &c.

RESOLVTIO.
Ratione naturali mysterium Trinitatis demonstrare non possumus.

REspondeo dicendum, quod istam questionem mouet Aug. 15. de Trinit. cap. 6. ubi ait: *Cur haque ibi non cognoscimus Trinitatem? An hec sapientia, que Deus dicitur, non se intelligit, non se diligit?* Vult enim dicere, quod si nos ponimus trinitatem in anima: quia se diligit, se intelligit: debemus ponere Trinitatem in Deo: quia se diligit, & se intelligit, sed hoc naturaliter de Deo cognoscere possumus, igitur Trinitatem in Deo naturaliter cognoscemus. Hanc questionem D motam cap. 6. solvit 7. cap. eiusdem lib. ostendens, quod trinitas in nobis differt tripliciter à Trinitate, quæ est in Deo.

Ratio est: Primò: quia trinitas in homine non est quia est accidentia homo, sed Trinitas in Deo est Deus: & id est simplicior est Trinitas in Deo, quam pendens, vel de accidētē hominis, ut ab accidētē hominis, dato quod in homine sit trinitas realis, non possumus in Deo arguēndi. Ratio secundū: trinitatem realem, nisi forte secundū rationem. Secundò differt: quia trinitas in

tas in homine est in una persona: Trinitas in Deo est in Personis pluribus. Si ergo propter trinitatem in nobis velleraus arguere Trinitatem in Deo, magis ponemus ibi unam Personam, quam plures contrariae esse. Tertio differt, ut ipse ait: quia actus, secundum quos sumitur trinitas in nobis, non sunt communes omnibus

Ratio tertij his, secundum quæ accipitur trinitas: est: quia ista quia intelligentia, ita intelligit, quod nō vult: & voluntas, ita vult, quod non meminat: & id est sicut videmus in corporibus, quod oculus non solum videt sibi, sed etiam videt manui: & manus non solum operatur sibi, sed etiam oculi:

B lo: ita voluntas non solum vult sibi, sed les ibi: Id est etiam vult intelligentia, & memorie: & quæ conveniunt, unicenter, unius conve-

nient alteri

Divinis: quia quilibet Persona meminit, intelligit, diligit. Non enim Pater meminit sibi & Filio, ut Aug. ibidem ait: sed omnes isti actus singulis Personis convenient. Non igitur ex trinitate in nobis possumus arguere Trinitatem in Deo: cùm non inveniamus ibi differentiam actionum: ut invenimus in nobis. Si igitur per imaginem, quæ representat Trinitatem potissimum, non possumus eam naturali ratione arguere, ergo nec per aliquid illud.

Sed si sic dicimus, quod credimus esse bene dictum, occurrit nobis gravis dubitatio: nam si omnibus coceditur, quod Fides defendere possumus, sed Fides non defendimus, nisi ostendamus ea, quæ in Fide continentur, impossibilia non esse: sed si non sunt impossibilia, sunt possibilia: si sunt possibilia, sunt necessaria maxime quantum ad ea, quæ de Deo dicimus: nam in Deo non potest esse possibile ad utrumlibet, oportet quod ibi sit possibile necessarium. Quidquid ergo est in Deo possibile, est necessarium: si ergo possumus ostendere, quod non est in Deo, arguitur, quod hoc sit possibile, & si est tatorum est possibile est necessarium, igitur ostendere possumus, quod in Deo necessarium est Trinitatem esse. Propter hoc notandum, quod ad illud, quod supra rationem est, nullæ rationes directè artinguntur: Respondeat & id est sicut non potest probari Trinitas, Egid. 5. quod ita non potest directè probari contra lib. p. 7. rium: & defendere Fides nihil est aliud, quod verum quā ostendere rationes contradicentia est de dubiis prouidere: & id est non propriè probatur prijs, non de

K

E. Egid. Col. sup. 1. Sem.

esse

extraeis,
& comuni-
bus, vel lo-
gicis.

esse possibile Trinitatem esse: & ideo in-
stantia per habitus est. A
Relp. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet Deus se intelligat, & se diligit; cum isti sint actus essentiales, non de necessitate arguitur Trinitas: nam &c. Spiritus Sanctus se intelligit, & ab eo non procedit Verbum: & se diligit, & ab eo non procedit Persona; quae est amor. Ad 2. dicendum, quod per imaginem creatam expresse representatur Trinitas, non simpliciter, sed in comparatione ad vestigium: immo est multum deficitis representatio: ut patuit. Ad 3. dicendum, quod credibile est Commentatorum ibi antiquos nominare sanctos: non minorem eis antiquos: quia modicum tempus est, quod ipse fuit. Vel possumus dicere, quod dato aliquos Philosophos hoc dixisse, hoc non habuerunt ex naturali ratione, sed per revelationem, vel ex his, quae in scripturis legerunt, vel ab aliis audierunt: sicut dicitur de Platone, qui descendens in Egyptum legit libitos Moy-
sis: propter quod in libris Platonis aliqua de Trinitate sunt reperta. Ad 4. dicendum, quod secundum ea, quae inventimus in creaturis, debemus laudare Deum: non tamen si numerus ternarius est in creaturis, numerus ternarius est in Deo: licet ex hoc Deus laudandus sit: quia ea, que sunt in creaturis modo pluri, sunt in Deo modo uno: nec Phil. per illud intellexit Trinitatem in Divinis, sed alludebat modo antiquorum, qui auserebant numera triplicata ut Comm. ibidem ait.

Q V E S T I O N E.

D E V E S T I G I O.

DEINDE queritur de vestigio. Et circa hoc queruntur quatuor in se. Primo: de vestigio in se. Secundo: de partibus vestigij. Tertio: de his, in quibus est vestigium. Quartu: de his, qui cognoscunt Deum per vestigium. Circa primu queruntur tria. Primo: utrum reperiatur vestigium Dei in creaturis. Secundo: utrum tale vestigium dicatur per comparationem ad essentiam vel Personas? Tertiu: de aequalitate eius. His disputatis: postea de partibus vestigij: de illis in quibus vestigium reperiatur: & ultimo de cognoscendis per vestigium, que in tribus minus principibus Doctor nescien-

terigit questionibus, nos in articulis communione sectantes methodum proponemus.

ARTICVLVS I.

Vtrum reperiatur vestigium Dei in creaturis?

D. Th. 3. p. q. 45. art. 7. Alf. Tolentinus in 1. dist. 3. q. 1. 2. Greg. Arim. dist. 3. q. 4. 5. Gerard. dist. 3. q. 4. art. 4. Franc. à Christo. dist. 3. q. 4. Gerard. 1. q. 1. de Trin. art. 2. §. 1.

Ad primum sic proceditur: videtur quod Deus non representetur per vestigium: quia quod non est investigabile, non habet vestigium. Sed ut dicitur 1. de Divin. nom. Divina substantia laudata est sicut invisibilis, incomprehensibilis, inscrutabilis, & non investigabilis. Praterea: vestigium est rerum mobilium, sed Deus est immobilis per se, & per accidens, & ab intrâ: ut probatur 8. Phys. ergo &c. Praterea: vestigium est rerum habentium divisionem, Deus divisione caret, ergo &c.

In contrarium est Aug. 6. de Trinit. Aug. 6. de cap. 10. ubi ait: Oportet, ut Creatorem per Trin. cap. 10. ea, que facta sunt, intellectum conspicentes, tom. 8. ex Trinitatem intelligamus, cuius in creatura quomodo dignum est appareat vestigium.

RESOLVTIO.

Dei vestigium in creaturis reperitur.

Respondeo dicendum, quod ut scribitur 6. Topic. omnes transferentes secundum aliquam similitudinem transferant: cum igitur vestigium Dei in creatura dicatur translative, non oportet secundum omnem modum habere rationem vestigij. Propter quod advertendu, quod vestigium propriè est pedis, ad cuius similitudinem triplici via sumitur creature respectu Dei, ut vestigium respectu animalis. Prima via sumitur ex representatione: nam vestigium representat personam hominis, vel alterius animalis, cuius existit medio modo inter distinctum, & confusum. Nam respectu individui quedam sunt omnino confusa, ut quæ convenient ei ratione generis, utputa quæ convenient Petro ratione animalis. Quædam sunt omnino distincta, ut quæ convenient ei ratione suæ personæ. Quædam sunt medio modo, ut quæ convenient ei ratione hominis, siue speciei. Vestigium non dicit in cognitionem

8. Phys.
com. 51.

Vestigium est
pecetu animalis. Prima via sumitur ex re-
signu dero-
lietu ex ap-
plicatione
membrorum
animalis gra-
dientis ducens,
nos in cogni-
tionē eiusim
perfecte m.,
non per co-
fusa, nec per
propria per-
sonarum, sed
magis per
appropriata
accipitur

ARTICVLVS II.

Vtrum vestigium sumatur per comparationem ad essentiam, vel Personas?

Vide Auctores citatos.

Secundò queritur, respectu cuius sumatur vestigium? Et videtur quod respectu essentiæ: quia vestigium non accipitur in creaturis, nisi secundum quod sunt effectus Dei. Sed creare, efficere sunt actus essentiales, ut potest patere ex regula data ab Aug. 5. de Trin. cap. 8. ergo &c. Aug. 5. de Præterea: secundum eundem 5. de Trin. cap. 8. Trin. cap. 14. Pater, ♂ Filius, ♂ Spiritus Sanctus relativè ad creaturam unus principius, unus Creator, ♂ unus Dominus dicitur, B. Idem cap. 14. tom. 8. ex Paris.

Sed secundum tales habitudines sumitur ratio vestigij, cum tales sint essentiales: quia dicuntur de singulis Personis non pluraliter, ergo &c. Præterea: cum vestigium sit effectus eius, cuius est, & effectus semper ducat in cognitionem qualem vestigium sumeretur respectu Trinitatis, per creaturas posseimus cognoscere Trinitatem, cuius contrarium probatum est supra, ergo &c.

In contrarium est Aug. 6. de Trinit. Trin. cap. 10. qui ait: quod per ea, quæ facta sunt, possumus conspicere Trinitatem, art. 1. eius, scilicet Trinitatis in creatura dignum apparere vestigium. Præterea: idem ibidem ait: *Nec confuse scripendum est: ex quo omnia, per quam omnia, in quo omnia: quod non est, nisi in creaturis est vestigium Trinitatis.* ergo &c.

RESOLVTIO.

Vestigium in creaturis non ideo perfectum est, per comparationem ad Personas, quam per ad Divinas essentias.

Respondeo dicendum, quod sicut pater per dicta, vestigium dicit imperfectam cognitionem: imperfecta autem cognitione dupliciter sumi potest. Vno modo respectu diversæ cognitionis, sicut dicimus, quod cognitione quæ est imperfecta respectu cognitionis quid: nam quærio quæ est presupponit questionem quid: ut potest haberi ex Aug. 10. de Trin. Aug. 10. de cap. 4. & ex Phil. 2. Post. & quia quid Trin. cap. 4. presupponit quia: quia terminatur ad Phil. 2. Post. quid, sicut via ad terminum: cum igitur unumquodque sit perfectius in suo termino, cognitione quæ est perfectior cogni-

Ka

tione

vestigium in cognitionem omnino distinctam: quia talia ducunt vestigium Sortis non dicit in cognitionem in cognitione Sortis, nec in cognitionem omnino cognoscere Trini- fusam, sed in cognitionem medio modo, ut in cognitionem quia homo. Nam ex distinctione formarum, & specierum causatur distinctio in membris, ex quantum applicatione habetur vestigium: unde & Cömm. dicit sup. 1. de Anim. quod membra leonis, & membra cervi differunt: quia animæ differunt: & sicut est in personis humanis, ita est suo modo in Personis Divinis. Quia quædam omnino sunt ibi communia, ut essentia- lia non appropriata, ut essentia, Divinitas, & huiusmodi. Quædam sunt omni- nino propria, ut constitutiva Personarum, sicut Paternitas, Filatio, & huius- modi. Quædam sunt medio modo, ut essentia appropriata, sicut Potentia, Sapientia, & huiusmodi. Vestigium in creaturis dicit in cognitionem appro- priatorum, quæ medio modo se habent inter omnino distinctum, & omnino non distinctum, sicut vestigium pedis respe- cter animalis. Secunda via est ratione cog- nitionis: nam sicut per vestigium in via duci- mur in cognitionem eius, cuius est vestigium, ita per vestigium in Creatura, quæ est quasi via devenienti in Creatorem; ut narrat Hugo in principio comm. super Ang. Hier. dicitur in cognitionem Creatoris.

Tertia via sumitur ex modo impre- sionis: nam pes imprimet vestigium suum in pulvere, sicut anulus in cera. Ille au- tem modus impressionis assimilatur modo, quo imprimet sensibile suum simili- tudinem in sensu: ut dicitur in 2. de Anim. sensibile autem habet in se for- man verè sensus, aut eam habet extra- nec, & diminutæ: ut vult Cömm. in 2. Com. 2. de de Anim. ita Deus similitudinem perfec- An. com. 60. etionis sive imprimet in creaturam: sed ipse eam habet propriè & verè: crea- tura eam habet diminutæ, & quodammodo extraneæ. Et ita patet, quod tri- plici via representatio Dei in creaturis appellatur vestigium.

Repl. ad arg. Ad 1. dicendum, quod Divina substantia non est investigabilis perfectè; est tamen investigabilis aliquomodo, & secundum quod est in- vestigabilis, vestigium habet. Ad 2. & 3. dicendum, quod vestigium hic sumitur transumptivè: arguentia arguebant, ac si sumeretur propriè.

2. de Anima
com. 60.

Com. 2. de de Anim. ita Deus similitudinem perfec- An. com. 60.

Tione quia. Sic autem accipere perfectum, & imperfectum non spectat ad præsens: quia cognitio quid nullo modo habetur in via nec essentia, nec Personæ. Alio modo potest accipi perfectum, & imperfectum, secundum unam, & eamdem cognitiones: ut cognitio quia uno modo superardetur perfecta, & alio modo imperfecta: & iste modus est proprius præsenti speculatiōni: quia cognitio in via, de qua hic loquimur, est quia, & non quid. Itud autem perfectum, & imperfectum respectu cognitionis quia sic potest accipi, ut dicatur cognitio quia perfecta, quando propriè, & certitudinaliter ducit in cognitionem, quia est res. Imperfecta dicatur, quando per appropriationem, & non certitudinaliter, sed magis secundum persuasionem ducat in cognitionem quia. Et quia creatura dicit in cognitionem quia est Deus secundum essentiam unus propriè, & tertitudinaliter: quia demōstrativè eo modo, quo patut: talis cognitionis quia perfecta dicitur; sed in cognitionem, quia est Trinitas, dicit non propriè, sed per appropriata: non certitudinaliter, sed magis secundum persuasionem: quia per creaturas non potest probari Deus Trinus; dicet possit probari Deus unus, huiusmodi cognitionis quia incompleta dicitur: & quia vestigium dicit cognitionem incompletam: non accipietur vestigium Dei in creaturis adeo propriè, ut est in essentia unus, sicut propriè est in Personis Trinitatis: unde August.

Aug. 83. q. 83. quæst. q. 19. ait: quod per creaturam habemus cognoscere Trinitatem, Quia nihil praestans, intelligens, & beatissimus inventiva perfecta ratio posset: Sed talis inventio est per vestigium, ergo Trinitatis vestigium in creaturis accipitur.

Veritatem in creatura absoluere.
Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod
Dicitur ergo, non est opus sit efficientia: quia individualis est
quod voluntatis opera Trinitatis, sicut individualis substantia
ducit nos in societatem respectu tamen aliqui accipiuntur
tiam Dei, ut per comparationem ad Personas; ut pos-
t est causa test haberi ex Aug. 5. de Trin. cap. alle-
creaturam: gato: Quis non est confusus accipendum a quo,
sub ista trinitate: per quem, & in quo. Et per hoc pater for-
matus habet: ut latio ad 2. quia licet Pater, & Filius, &
per quem, & Spiritus Sanctus sint unus Creator: crea-
turam in quo: sed habet istam tamen creaturam a Patre, ut a quo: &
triplice habet respicit Filium, ut per quem: & Spiritum
bitudinem res Sanctum; ut in quo: & secundum hoc
peccatum Personarum: sumitur viae agnum. Ad 3. dicendum, quod
ergo sie ab creature dicitur in cognitionem quia
soluta prae-

est Trinitas, sed incomplete: unde magis vestigium dicuntur. tentator, ne est causa per vestigium.
ARTICVLVS III. Aug. 6. de Tradi. cap. 10.
Vtrum vestigium equaliter in omnibus reperiatur?

ARTICVLVS III.

Vtrum vestigium equaliter in omnibus reperiatur?

*Argent. in 1. dist. 3. q. 2. art. 3. Gérard. Seneschal.
dist. 3. q. 4. art. 2. Gavarde. q. 1. de Trinque.
art. 9. 2.*

Tertiò queritur: utrum æqualiter in omnibus reperiatur vestigium? Et videtur quod sic: quia Dion. de Divin. nom. cap. 4. vult quod Deus æqualiter se habeat ad omnia, sed ex tali habitudine videtur causari vestigium, ergo &c. Præterea: recto nihil rectius, & æquали nihil æqualius; sed modus, mensura, & huiusmodi. videntur importare quādam æquationem: cùm in tali non sit dare magis & minus, æqualliter reperiatur vestigium in omnibus. Præterea: vestigium videtur esse essentiale omni creaturæ, sed in essentialibus non est intensio, & remissio, ergo vestigium non reperitur magis, & minus in rebus.

In contrarium est: quia *A magnitudine* *Sap.* 13. n. 36
creature potest Creator agnoscere: ut dicitur in
libro sapientiae, sed una creatura est ma-
ior alia, ergo una creatura magis dicit in
cognitionem Dei, quam alia, sed per
vertiginem ducimur in cognitionem Crea-
toris, ergo &c.

Viterius queritur : utrum vestigium Dub. latera
magis reservetur in creaturis perfectis, lis.
quam in imperfectis? Et videtur, quod
in imperfectis : quia vestigium dicit im-
perfectam cognitionem, sed creature im-
perfecte magis imperfecto modo ducunt
in cognitionem Dei, quam perfecte, ergo
magis in eis reservatur ratio vestigij.

In contrarium est August. in lib. de Aug. lib. de
natura boni, qui loquens de modo, spe- nat. Boni.
Dicie, & ordine ait: quod ubi hæc mag- cap. 12.
na sunt, magna bona sunt: & ubi par- tom. 8. ex
eva sunt, parva bona sunt, ergo inten- Parisi.
duntur, & remittuntur secundum ma-
jorem, vel minorem bonitatem,
sed maior bonitas reservatur
in perfectis, ergo incis
est magis ratio
vestigii.

卷之三

RE-

RESOLVATIO.

Vestigium reperitur equaliter in omnibus per se extibus quoad numerum partium vestigij, sed non quoad intensionem: ita quod sicut res est perfectior in essentialibus, sic partes vestigij, scilicet, numerus, pondus, &c. Sunt perfectiores.

Respondeo dicendum, quod æqualitas vestigij dupliciter potest considerari, vel quantum ad numerum partium, vel quantum ad intensionem eorum. Quantum ad numerum partium in omnibus extibus per se, ut patet, reperitur equaliter vestigium: nam numerus, mensura, & pondus, quæ assignantur partes vestigij, in omnibus talibus ponuntur: secundum quod vult Aug. 4. sup. Gen. ad litt. & in questionibus ad Orosium. Sed si intelligatur æqualitas, quantum ad intensionem istorum, magis reservatur in una creatura, quam in alia ratio vestigij: quia secundum quod crescunt in bonitate, & decrescent, sic in eis modus, species, & ordo, vel mensura, numerus, & pondus augetur, & minuitur.

Ad quod intelligendum notandum, quod secundum Phil. 8. Metaph. Forma, vel distinctiones sunt, sicut numeri, & quantò forma est magis simplex, tanto magis habet ratione in maioris numeri: quia plures perfectiones continent, & intensiores: & ideo in creaturis simplicibus magis reservatur ratio vestigij, quam in alijs: quia tales creature sunt minus divisa, & perfectiori modo continentes.

Aug. 4. sup. Gen. ad litt. loquens de huiusmodi partibus vestigij ait: Tanto enim numeris cuique ista in superioribus carasunt: quanto ipse minus est in inferioribus carasunt. Patet igitur, quod non æqualiter est vestigium in omnibus: propter quod solvitur prius quæsitus: & quod magis est in creaturis perfectis, propter quod solvitur secundum.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod si Deus se habeat æqualiter ad omnia; omnia non se habent æqualiter ad ipsum; & propter huiusmodi inæqualitatem habetur vestigij inæqualitas. Ad 2. dicendum, quod æquali non est æqualius, si sit æquilitas in summo: huiusmodi representationem, & equationem non ponimus in creaturis respectu Dei. Ad 3. dicen-

dum, quod magis & minus in essentia Notade gravibus potest intelligi dupliciter: vel quantum ad gradus inesse, vel quantum ad ratio: & quod gradus in essentia. Primo modo reperiatur magis, & minus solùm in accidentiis suscitibus, quæ intenduntur, & remittuntur: sed & minus: secundo modo invenitur magis, & minus etiam in substantia in quantum una tia; non in species substantiae habet rationem majoris esse, ris numeri, quam alia. Primum magis, & minus est sub eadem specie, non autem secundum, sed sub eodem genere: & ita patet, quod etiam in essentialibus aliquando reperitur magis, & minus. Vel possumus dicere quod huiusmodi partes vestigij non solùm dicunt partes essentiales, ut oportebit.

Ad illud, quod probabat, quod magis Et si dicitur reservatur vestigium in imperfectis, quam sicut simpliciter in perfectis, dicens, quod ille modus ad simpliciter, argumentandi non valet; non enim se- ita magis ad magis 2. Top. gavit, si scientia viatorum dicit imperfecte, dicitur quod factio[n]em, ergo qui magis imperfecte imperfecta cognoscit, magis habet scientiam viato- cognitio[n]is rum: ita non valet, vestigium est repre- pliciter non sentatio incompleta, ergo quod magis pliciter, incompletè representat, magis habet in quod ali- se vestigium; quia illa completio, quæ est quid sit vestigium, non tollit omnem imperfектam completionem.

ARTICULUS IV.
Quae sunt partes vestigij?

Postea queritur: quae sunt partes vestigij? Et videtur, quod sint duæ: quia potentia, & actus dividunt omne ens di- visibile, & totum evacuat divisum, si ergo in creatura reperiuntur partes vestigij, illæ erunt potentia, & actus. Præterea: videtur quod sint quatuor: quia partes vestigij uno modo assignantur substantia, virtus, & operatio: sed sicut operatio se habet ad virtutem, ita & esse se habet ad substantiam, quia ergo ratione operatio computatur inter partes vestigij, pari ratione debetur ibi computari & esse, igitur erunt quatuor partes, substantia, virtus, esse, & opera- tio. Præterea: videtur, quod sint sex: quia secundum Aug. 4. sup. Gen. ad litt. Senarius numerus est numerus perfectus, secun- dum quem ordo creaturarum currit: sed hoc cap. 3. tom. non esset, nisi secundum senarium debe- 3. ex Paris. ret assignari vestigium, ergo &c. Præ- terea: videtur, quod vestigium non habeat aliquam partem: quia partes vestigij de- bunt

bent importare perfectionem, sed perfectio est idem, quod actus, sed in una re non reperitur nisi unus actus: quia tunc vel res non esset una, vel actus esset actus, & perfectionis perfectio, sed struque istorum videtur inconveniens, ergo &c. Quod autem sunt tres, patet per ea, que dicuntur: Sap. 11. quod omnia fecit Deus in numero, pondere, & mensura. Præterea: Aug. 6. de Trin. cap. 8. assignat partes vestigij, unitatem, speciem, & ordinem, sed iste sunt tres, ergo &c.

Sap. 11. n. 2.

Aug. 6. de

Trin. cap. 8.

RESOLVTIO.

Communiter tres partes assignantur vestigij.

Respondeo dicendum, quod vestigium in creaturis accipitur secundum perfectiones in eis repertas, per quas aliquomodo representatur Trinitas Personarum: iste autem perfectiones, licet sint multe, & diverse, omnes tamen reducuntur ad tria genera: quia vel designant habitudinem causæ efficientis, vel formalis & vel finalis. Habitudinem causæ materialis designare non possunt: quia Deus non est nisi in triplici genere causæ: ut narrat Comm. 10. Metaph. & mate-

Scilicet ex parte.

Nec possunt rialis non coincidit cum alijs causis, ut illi conveni- ostenditur in 2. Phys. Si autem per huius- ex quo om- modi perfectiones ducimur in cognitio- Comm. 10. n. nem Dei, ut est causa efficiens, sic duci- com. 13. 2. mur in appropriatum Patris, qui est illud, Phys. com. à quo cuncta procedunt. Si autem duci-

tur in cognitionem eius, ut est forma exemplaris, sic habemus appropriatum Filij, per quem cuncta producuntur. Si autem ut est causa finalis, sic habemus appropriatum Spiritus Sancti, in quo cū- tta existunt: & quia omnes tales habitu- dines ducunt in cognitionē appropriato- rum tribus Personis, tres partes vestigij assignantur. Iste autem à diversis diver-

Partes vesti- simodè ponuntur. Pythagoras dixit eas gij à Py- esse principium, medium, & finem: ut thag. habetur 1. Cæ. & Mun. comm. 2. Phi-

los. eas dixit esse substantiam, virtutem, & operationem: unde ait quod Natura ap- ta nata taliter facit: Natura dixit quantum ad substantiam: Apia nata taliter quantum ad virtutem: facit quantum ad opera- tionem. Licet autem per hæc tria philo- sophi dicentes Deum laudandum, non propter hoc posuerunt Trinitatem: quia non cognoverunt propria Personarum, sed appropriata. In libro autem sapien- tiae hæc partes assignantur, mensura, numerus, & pondus. Aug. 4. sup. Gen. ad

litt. has assignat modum, speciem, & ordinem. Quomodo autem ista diversitas reducitur ad unitatem? Quidam sic cam reducunt: quia omnes aliae assignationes reducuntur ad principium, me- Opinio quod dium, & finem. Sed illud non videtur tam impre- benè dictum: quia assignatio theolo- gorum non debet reduci ad assignationem philosophorum, sed magis econ- versò: faciunt etiam isti iudeum suas adap- tationes non convenientes proposito, de quibus non est curandum.

Notandum igitur, quod omnes istæ assignationes quodammodo idem di- Conveniētia finis est idem, quod substantia, virtus, tigij à dictis & operatio: quia substantia, & natura Docto- se habent, ut principium primum: ope- ratio ut terminus: ut virtus ut me- dium: est enim virtus media inter operantem, & opus. Item substantia, virtus, & operatio sunt idem, quod mo- dus, species, & ordo: nam substantia est idem quod modulus: modificatur enim quilibet creatura secundum naturæ suæ principia: propter quod ad speciem, vel genus reducitur. Species est idem quod virtus: nam cum virtus sit perfectio substantie, species, que imperfectionem sonat, dici potest. Operatio reducitur ad ordinem: nam ex hoc aliquid ordinatur in finem: quia exit in operationem me- diante virtute. Isti modum exponen- di satis innuit Aug. 6. de Trin. cap. 10. ubi unitatem, sive modum dicit esse na- turam rerum: speciem dicit esse qual- itates, doctrinas, & artes: ordines po- nit amores, & delectationes. Modus au- teni, species, & ordo reducuntur ad me- suram, numerum, & pondus: unde 4. sup. Gen. ad litt. dicitur: quod Mensu- ra omni rei modum praefigit, & numerus um- ni rei speciem praebet, & pondus omnem rem ad quietem, ac stabilitatem tradit. Si autem ris. quaratur: quomodo istæ assignationes Vnde pre- differant, vel quomodo sunt acceptæ: dicti Docto- Dicendum, quod Pythag. accepit par- res diversi- mode acce- tes vestigij sub modo confusio, non dis- perunt par- cernendo quid accipitur pro principio, tes vestigij. quid pro medio, & quid pro fine. Philo- sophus accipit eas sub esse distincto, sed materialiter: nam substantia, virtus, & operatio, si sunt partes vestigij, hoc est, in quantum induunt rationem modi, spe- ciei, & ordinis. Aug. accepit eas distincte, & formaliter, sed magis prout se tenent ex

A Salomon.

Ab Aug.

Aug. 4. sup.

Gen. cap. 3.

tom. 3. ex Pa-

Ex parte creature: quia modus species, & ordo sunt ea per quæ formaliter creatura dicitur vestigium: In libro Sapientiae accipiuntur partes vestigij, magis prout sunt in Deo: quia cū dicitur omnia facta est Deus in numero, pondere, & mensura: intelligendum est, Deum omnia fecisse in se ipso, qui est pondus sine ponderes, numerus sine numero, & mensura sine mensura: ut exponit Aug. 4. sup. Gen. ad litt. & in questionibus ad Orosium. Habet autem illa auctoritas alium expoundi modum, ut declarabitur in sequenti art, sic tamen accipiendo assignationis praetextas patet quæ ad quam reducuntur: quia assignatio Pythagoræ reducitur ad assignationem Phil. sicut compositione ad distinctum. Assignatio Philos. reducitur ad assignationem Aug. sicut materiale ad formale. Assignatio Aug. reducitur ad assignationem Canonis sicut creatum ad increaturem. Sunt autem & alijs modi vestigij: quia quilibet res est ens, & sic indicat essentiam Divinam: est quid unum, & sic representat Patrem: est quid verbum, & sic representat Filium: est quid bonum, & sic representat Spiritum Sanctum. Ista autem assignatio, & alia consimiles: quia vel ad dictas reducuntur, vel non sunt competentes, ad præsens dimittantur.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod potentia potest habere plures partes: nana & substantia dicitur in potentia respectu virtutis, & virtus respectu operationis. Item actus potest habere plures partes: quia operari dicitur actus respectu virtutis, & virtus respectu substantiae: & ideo non concluditur esse tantum duas partes: Ad 2. dicendum, quod esse continetur sub termino, vel sub medio: quia est finis essentiaz, & est medium respectu operari, in quantum operari presupponit esse: & ideo non facit gradum distinctum. Ad 3. dicendum; quod in creatura non ponuntur nisi tres partes, secundum quas quoddam modo formaliter est vestigium. Sed alia tria ponuntur in Deo secundum rationem tantum differentiam, & quibus tribus creatura est efficaciter, vel efficienter vestigium: & ideo sub senario dicuntur creature constitui: partes tamen vestigij, quæ sunt in creatura, de quibus loquimur, scilicet tres sunt. Ad 4. dicendum, quod unus rei unus est actus secundum unum modum: tamen diversis

respectibus unius rei sunt multi actus, si-
cūt anima est perfectio corporis, & scienc-
ia est perfectio animæ. Sic ex parte ista,
tribus partibus vestigij, habent rationem
actus, sed diversimode: quia actus dicit
perfectiōnē in comparatione ad virtu-
tem, virtus in comparatione ad naturā,
natura: sive substantia in comparatione
ad aggregatum, sive ad suppositum, cuius
existit forma.

ARTICVLVS V.

Item in omnibus reperiatur vestigium.

Quoniam queritur: utrum in omnibus reperiatur vestigium? Et videtur quod non: quia si in omnibus reperiatur vestigium, cum partes vestigij aliquid sint, in partibus vestigij reperiatur vestigium: & pari ratione in partibus partium, sed cum non sit abire in infinitu-
tione igitur in omnibus reperiatur vesti-
gium. Præterea: partes vestigij, assigna-
tor substantia, virtus, & operatio, sed in
substantia non est substantia, nec in vir-
ture est virtus, nec in operatione est ope-
ratio: non igitur in omnibus reperiatur
vestigium. Præterea: vestigium, & imago
videtur habere rationem oppositionis,
cum condividantur ad se invicem: sed in
quibus reperiatur unum oppositorum, non
reperiatur aliud, cum igitur in aliquibus re-
periatur imago, non in omnibus reperi-
tur vestigium.

In contrarium est quod dicitur: Sap. 11. 1. Omnia constituit in numero, pondere, & mensura: ergo &c. Præterea: vestigium est similitudo quadam impressa creaturis ab agente Primo, sed in omnibus reperiatur talis similitudo, ergo &c.

RESOLVTIO.

Si mensura numerus &c. dicant diversas res non in omnibus reperiatur vestigium, sed solum in eiusmodi per se. Sed si dicant res rationis, in omnibus reperiatur vestigium.

Respondeo dicendum, quod in omnibus reperiatur vestigium, creator in entibus suis, in quantum omnia facta sunt in numero, pondere, & mensura: pondus habent substantiam, autem, mensura, & numerus, in quibus sunt et omnia facta dicuntur, dupliciter accipi rationem possunt. Vno modo, ut dicunt diversas reperiatur vestigium: secundum quod superius exponebatur, quod per mensuram poteramus in processu telligere.

telligere substantiam, per numerum virtutem, per pondus operationem, & secundum istum modum non in omnibus reperitur vestigium, sed solum in per se entibus: quia in omni tali est considerare substantiam, cui attribuitur per se esse. & quia non est substantia sine virtute, nec virtus sine operatione. In omni tali est accipere vestigium Trinitatis. Sed si mensura, numerus, & pondus dicunt rationis, possumus concedere simpliciter in omnibus reperiri aliquomodo vestigium. Ad quos evidentiā notandum,

^{Aug. 4. sup.} Gen. ad litt. & in que-
tionibus ad Orosium duplicitor expōnit.
^{Duplex de-} omnia Deum constituisse in pondere, hu-
claratio illi-
<sup>us omnia con-
stituisti in nu-
mero pondere</sup> mero, & mensura. Vno modo sic: quia Deus constituit omnia in se ipso, qui est pondus sine pondere, numerus sine numeris. In qua mero, & mensura sine mensura. Alio modo sic: quia Deus omnia disposuit sic, ut haberent numerum, mensuram, & pondus: & secundum terramque expositionem concedere possunt omnes res habere in se vestigium Trinitatis: ut numerus, mensura, & pondus non differerent realiter sed ratione.

^{Tres perfec-} Propter quod notandum, quod in
creature est triplex perfectio generalis,
secundum quae quedam modo opposito reperiuntur
quas dicitur in Deo. Vno modo dicitur creature per-
esse in numero, festa; quia participat esse: nam ex actua-
to, pondera, & mensura. & endeletchia, quae in esse consi-
stunt, sumuntur perfectionis ratio, & secundum istum modum creature sunt
entia, & reperiuntur in eis unitas ana-
logiae. Secundo dicitur creature per-
fetta: quia participat perfectiones alicuius
generis: & ista perfectio includit primam:
nam perfectiones, quae sumuntur ex en-
te communiter sumpto, reservantur aliquo
modo in quolibet genere entium, & secundum istum modum competit rebus
creatris unitas generis. Tertio modo crea-
tura perficitur: quia attingit perfectio-
nem propriæ speciei, & ista tertia perfectio includit secundam, & primam: nam
sicut ea, quae consequitur ens commu-
niter, reservantur in quolibet genere: ita
ea, quae consequitur genus totum, reser-
vantur in qualibet specie. Secundum pri-
mum modum competit creaturæ ratio
mensuræ: nam ex eo quod participat es-
se, non habet infinitum esse, sed men-
suratum: est enim participare non plen-
itudinem habere, sed quasi quandam

partem secundum mensuram, & minima-
tionem accipere. Secundum autem quod
competit ei unitas generis, sic competit
ei pondus: nam sicut per pondera omnia
ordinantur in locis suis, ita per huius
modi perfectiones quasi per quadam
pondera res ordinantur in prædicantien-
to. Secundum tertium modum sumitur
ratio numeri: dicitur enim perfectio
specifica numerus dupliciter. Primo: quia
dissimilitudo propriæ est specierum, & Dis-
similitudo est sermo habens partes: five compositus.

Vt scribitur 7. Metaph. propter quod & 7. Met. contra
in 8. Species & definitiones dicuntur se ha- 13.
bere sicut numeri. Secundo: quia perfe- 8. Met. contra
ctiones superiorum reservantur in spe- 10.
ciebus proprijs, propter quod fit in eis
maior perfectionum cumulus: & ideo
numeris, qui est pluralitas unitatum, spe-
ciebus competit: & quia omnis crea-
tura aliquomodo participat esse, & con-
tinetur sub ente, aliquomodo est in gene-
re, vel in specie directe, vel per reduc-
tionem in omnē creatura reperiuntur me-
sura, numerus, & pondus: & ita patet
quomodo in omnibus reperiuntur vestigia
Trinitatis secundum istum modum ex-
ponendi: Omnia constitueristi in numero pon-
dere & mensura: hoc est, ea omnia fecit
Deus, ut haberent in se numerum pon-
dus & mensuram: cum omnia sint ali-
quotmodi in specie, collocentur in ge-
nere, & continentur sub ente.

Iste autem tribus perfectionibus mo-
do quedam opposito perfectiones su-
muntur in Deo: nam in creatura erat sumuntur in
mensura: quia participat esse. Deus au-
tem non participat esse, sed est ipsum es-
se: & ideo si competit sibi esse, per quod
videatur singula mensurari, competit
ei modo infinito, & est mensura sine me-
sura. Rursum Deus non continetur sub
aliquo genere: & ideo dicitur pondus,
quia in eo perfectiones generum cōgre-
gantur. Est autem pondus non ponde-
ratum & alia ponderans: quia non
sub aliquo genere continetur. Rursum
si dicitur numerus: quia in eo perfectiones
plurimæ congregantur; est tamen nu-
merus sine numero, ex eo quod infinitas
perfectiones continent. Et quia Deus om-
nia in se ipso constituit, sicut omnia in
se ipso novit, qui est mensura sine men-
sura, pondus sine pondere, & numerus
sine numero, omnia constituta esse di-
cuntur in numero, pondere, & mensura.

Patet

Patet igitur, quomodo secundum utrumque modum exponendi omnia habent in se vestigium Trinitatis.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod partes vestigij, secundum quod in omnibus reperitur vestigium, non sunt partes rei: & quia in rebus quatinus vestigium, non oportet in partibus vestigij vestigium querere. Vel possumus dicere, quod non est inconveniens in actibus rationis esse processum in infinitum, secundum quod vult Avicena, si eius viam sequi volumus. Ad 2. dicendum: quod substantia, virtus, & operatio dicuntur partes vestigij, ut vestigium habet partes reales, non rationis. B

Ad 3. dicendum, quod vestigium etiam reservatur in imagine: unde Aug. 11. de Trin. cap. ult. ait: *Videtur ad memoriam mensuram, ad resonem vero numerus pertinere; & subdit, voluntas vero, que ista coniungit.* C Ponderi similis est. Et ad formam arguendi dicendum, quod vestigium, ut hic accipimus, non dividitur contra imaginem, sed se habet, ut speciale, & generale.

ARTICVLVS VI.

Quorum sit cognoscere Deum per vestigium?

Mag. Gerard. q. 1. de Trin. a. 2. §. 4.

Vltimò queritur: quorum sit cognoscere Deum per vestigium? Et quod nulli Deum possint cognoscere per vestigium videtur: quia quod non est in vestigabile, per vestigium non potest cognosci: sed ut dicitur 1. de Divin. nom. natura Divina laudatur, ut non investigabilis, ergo &c. Præterea: videtur quod non sit philosophorum non sit cognoscere Deum per vestigium: quia secundum Aug. 1. de Trin. cap. 2. *Humane mentis acies in via libe in tam excellenti luce non sicutur nisi per Dicitur Fid. i. nutrita vegetetur.* Igitur carentes hanc Deum cognoscere non possunt, sed huiusmodi erunt philosophi, ergo &c. Præterea: videtur, quod Fidelium non sit Deum sic cognoscere: quia veniente quod perfectum est, vacuatur quod ex parte, & Fideles cognoscunt Eum per imaginem, ergo non cognoscunt per vestigium.

In contrarium est: quia Philos. dicit secundum numerum ternarium esse lau-

B. Aegid. Cu. sup. 1. Senc.

dandum Deum, sed hoc non esset, nisi ipse cognovisset aliquo modo vestigium Dei in creaturis, ergo &c. Præterea: Aug. 15. de Trin. cap. 9. ait: quod non est de Trin. est bonum cognoscere Deum per enigma, sed cognoscere ipsum per enigma est cognoscere ipsum per vestigium, ergo &c.

RESOLVTIO.

Viatorum est cognoscere vestigium, in vestigio; Exemplum *& per vestigium: Beatorum vestigium, & in vestigio, sed non per vestigium: Dei vero nec in vestigio, nec per vestigium, sed solum vestigium.*

Respondeo dicendum, quod vestigium in creatura est quoddam representativum ipsius Dei, sub modo tamen confuso. Et enim quelibet creatura quoddam obscurum speculum, in quo Deus cognoscitur: ad speculum autem aliquis se potest habere tripliciter: quia potest cognoscere speculum in speculo, & per speculum: vel cognoscere speculum, & in speculo; sed non per speculum: vel potest cognoscere solum speculum, sed non in speculo, & per speculum. Quando enim ipsam natu- Exemplum *ram speculi videmus, & ea, qua resul-* *tant in speculo, in ipso speculo cognoscimus, & ipsum speculum est causa qua-* *re talia cognoscamus: ita quod sine cognitione speculari cognitionem eorum, qua resultant in speculo, habere non possemus: tunc cognoscimus speculum in speculo, & per speculum.*

Si autem ipsam naturam speculi cognoscimus, & ea, qua sunt in speculo, vide- Exemplum *mus in eo; non tamen speculum est causa, quare illa cognoscamus: tunc cognoscimus speculum, & in speculo, sed non per speculum: sicut si aliquis cognoscens faciem amici sui per intentionem, licet cognosceret eam in speculo; non tamen per speculum eam cognosceret. Quod si ulterius aliquis in se ipso omnia cognosceret, licet ipsutrum speculum cognoscere posset, non tamen per speculum propriè, nec in speculo agnosceret. Secundum istum modum possumus solvere ad questionem prædictam distinguendo inter cognitionem viatorum, beatorum, & Divinā:*

L

quia

quia viatores ipsum vestigium Creatoris cognoscunt. Item, quia non omnia cognoscunt in se ipsis, in ipso vestigio Deum cognoscunt. Tertiò: quia per ea, quae in creaturis sunt, in Dei cognitionem deventient, per vestigium Deum cognoscunt. Beati autem licet ipsum vestigium cognoscant, & in se omnia cognoscere non possint, propter quod non repugnat eis cognoscere Deum in vestigio; tamen quia vestigium non est causa, quare Deum cognoscant, cum ipsum per Essentiam videant, Deum per vestigium non cognoscunt. Deus autem, qui Omnia vident in se ipso, ut dicitur 4. sup. Gen. ad litt. licet ipsum vestigium

D. Aug. 4.
Gen ad litt.

Epilogus.

suum cognoscat; propriè tamen se in vestigio, vel per vestigium non cognoscit: ut aliquidius verbis Aug. 83. q. qui vult quod Deus omnia in se ipso cognoscat, & nihil extra se: secundum quem modum patet, quod viatores cognoscunt vestigium in vestigio, & per vestigium: Beati vestigium, & in vestigio, sed non per vestigium: Deus autem solum vestigium, non in vestigio, vel per vestigium propriè loquendo.

Respond. ad arg. Ad 1. ddm. quod Deus dicitur non investigabilis: quia per vestigia comprehendi non valet; non quod nullomodo per vestigium cognosci possit. Ad 2. ddm. quod facienda est vis in eo, quod dicit figi: quia si Philosophi, & peccatores Deum aliquomodo cognoverunt, in eo fixam mentem habere non potuerunt, traxi vel carnaibus desiderijs, vel innixi proprijs viribus, ut Philosophi. Ad 3. ddm. quod cognitio per imaginem non omnino evacuat cognitionem per vestigium, propter sui imperfectionem, cum non detect cognitionem Dei per essentiam: appropriete tamen loquendo concedi potest, quod cognoscere Deum per vestigium est philosophorum: per imaginem est D. Fideliū: & per essentiam Beatorum.

DUBITATIONES LITTERALES.

7. Dubita-

Super litteram queritur de eo, quod dicit: hominem propter sui excellentiam, quam habet ad alias creaturas, dici creaturam mundi. Contra: Angelus est nobilior homine, sicut intellectus rationali, ergo &c. Dicendum, quod Angelus homini potest compara-

A ri tripliciter, vel ratione finis, & beatitudinis, & sic sunt aequales: quia homines assumentur ad gloriam Angelorum. Vel secundum naturam, & sic Angelus est nobilior: quia intellectus noster tenet infimum gradum in genere intelligibilium. Tertiò potest comparari secundum alias prærogativas, & sic homo est nobilior Angelo, in quantum Deus nequaquam Angelos apprehendit, sed Iesum Abrahæ voluit enim Deus fieri homo, non Angelus.

Item dicit in sua probatione prima, quod ex magnitudine factorum de necessitate probatur, quod Deus est. Contra: Cælum, & terra distant in infinitum à Deo, sed actum, vel factum debet esse proportionatum agenti, igitur virtus in infinitum distans à Deo potest producere Cælum, & terram, sed huiusmodi virtus non est nisi creata, ergo &c. Dicendum in productione Cæli, & terræ duo est considerare. Primo ordinem productionis: quia ex nihilo, & sic solius Dei est hoc facere: quia præsupponit infinitam virtutem infinita distantia. Secundo est ibi considerare ipsum productum, quod in infinitum distat à Deo, & licet ratione producti in se accepti non videatur repugnare productio creature: ratione tamen modi, quia ex nihilo, repugnat.

Item probat, secundò Deum esse: quia immutabilis. Contra: & motrices orbium sunt immutabiles, cum moveantur non motæ secundum Phil. Dicendum quod licet motrices orbium sint immutabiles per se, & per accidens: moventur tamen ab initio, in quantum moventur propter finem alium, ut propter bonitatem Primi.

Item dicit, quod si est dare pulchrum, pulchrius, est dare pulcherimum: & si est dare bonum, melius, est dare optimum. Contra: quia à simili, cum sit dare malum, & peius, esset dare, & pessimum, esset ergo dare summè malum. Dicendum, quod hoc tenet in positivis, non in privativis.

Item dicit perpetuitatem effectuū arguere aeternitatem Dei. Contra: videamus effectum esse aeternum, cuius causa est transitoria: nam mors alicuius animalis posset esse in aeternum per actionem transitoriam inducta. Dicendum, quod intelligendum est de causa efficiente.

te, & conservante, cuius modi est Deus; non deficiente solum: & ita patet, quod per perpetuare effectus argitur aeternitas Dei: per magnitudinem omnipotencia, quia ex nihilo tam magna proda-

xit: per ordinem sapientia: quia sapientis est ordinare, non ordinari, ut dicitur 1. Metaph. per gubernationem bonitas: quia bonum est sui diffusum.

DISTINCTIONIS III.

PARS SECUNDA

DE IMAGINE TRINITATIS.

NUNC vero, &c. Postquam ostensa est Trinitas Personarum sub modo confuso, & per vestigium hic in parte ista declaratur Trinitas sub modo magis aperto, & per imaginem. Et dividitur praesens pars in partes duas, secundum quod duplum ponitur imago Trinitatis. Secunda pars ibi, Post, & alio. Circa primum duo facit: quia p' imo promittit intentionem suam ostendens, quod imago Dei querenda est in eo, quod melius est in homine. 2. talem imaginem investigat ibi, Ecce ergo. Circa quod duo facit: quia 1. innuit partes imaginis, ut memoriam, intelligentiam, & amorem, sive voluntatem. 2. ostendit, quomodo in talibus est imago Dei, ibi: Hoc ergo tria. Circa quod duo facit: quia 1. innuit similitudinem inter imaginem creatam, & Trinitatem. 2. ponit dissimilitudinem: ibi: Verumtamen. Circa primum duo facit: quia 1. innuit similitudinem. 2. probat quod dixerat: ibi: Tota que. Circa primum duo facit, secundum quod duplum reprobatur Trinitas in nobis. 1. ex unitate ab solu, & pluralitate relativorum: nam sicut est ibi una Essentia, & tres Personae relativè dicta, ita in nobis est una anima, & tres potentiae relativè dictae. 2. quia illae Personae sunt aequales, ostendit quod in illis Personis quedam habet esse aequalitatem. 2. Ibi: Egnatia, partes patent. Tunc sequitur illa pars: Tota, in qua declarat, quod promiserat. Et duo facit, secundum quod duo declarat: quia 1. declarat aequalitatem. 2. distinctionem, & unitatem ibi: Hic attendendum. Circa primum tria facit: quia 1. ostendit, quod memoria capiat omnia tria, scilicet, intelligentiam, voluntatem, & se ipsam. 2. ostendit hoc de intelligentia. 3. de voluntate. 2. ibi: Similiter. 3. ibi: Voluntas. Illa pars: voluntas dividitur in partes quatuor: quia 1. facit, quod dictum est. 2. concludit imaginem Trinitatis esse in mente. 3. exponit quid proxiente accipitur. 4. ostendit qualiter memoria sit accipienda. 2. ibi: Ecce illis. 2. ibi: Mens autem. 4. ibi: Hoc etiam, & patent. Deinde cum dicit Hoc attendendum. Declarat imaginem Trinitatis esse in anima secundum unitatem, & distinctionem. Et tria facit: quia 1. ostendit ista tria, memoriam, intelligentiam, & voluntatem esse unam Essentiam, unam mentem, sicut tres Personae una Es-

sentia sunt. 2. ostendit ea referri ad se invicem, & distinguere, sicut tres Personae se habent. 3. manifestat, curiusmodi unitas est istarum potentiarum dicens: quod sunt unum: quia substantialiter, non accidentaliter existunt in uno. 2. ibi: Et hoc tria. 3. ibi: Sed iam. Deinde cum dicit Verumtamen. Ponit dissimilitudines inter imaginem in nobis, & Trinitatem. Et tria facit: quia 1. dicit esse dissimilitudinem inter ea. 1. assignat primam dissimilitudinem: quia ista tria sunt in homine, non sunt ipse homo; sed Trinitas in Deo est ipse Deus. 3. assignat secundam dissimilitudinem: quia Trinitas in homine est in una persona: Trinitas in Deo est in tribus Personis. 2. ibi: Quod breviter. 3. ibi: Rarus. Et illa pars, rurus: dividitur in tres partes: quia 1. ponitur ista, 2. dissimilitudo. 2. concluditur exiguā convenientiam esse inter imaginem in nobis, & ipsam Trinitatem. 3. ostendit respectu quorum obiectorum accipitur huiusmodi Trinitas: quia respectu Divinorum. 2. ibi: Dicimus. 3. ibi: Scendum.

Tunc sequitur illa pars: Potest etiam, in qua postquam determinavit de illa imagine, quae ponitur in memoria, intelligentia, & voluntate, determinat de imagine, quae designatur per mentem, notitiam, & amorem. Et duo facit: quia 1. declarat istam imaginem in nobis. 2. ostendit quomodo per huiusmodi agnitio- nem surgit anima ad cognitionem Trinitatis. 2. ibi: Mens itaque. Circa 1. duo facit: quia primò ostendit huiusmodi imaginem esse in nobis, & declarat quod ibi sumitur praemissa: quia illud quod excellentius est in anima. 2. ostendit quomodo per dicta representatur Trinitas. 2. ibi: Hoc autem. Et illa pars dividitur in par- tes quatuor: quia 1. ostendit illa tria repre- sentare Trinitatem: quia sunt distincta, & unum. 2. ostendit hoc idem ratione originis. 3. ratio- ne aequalitatis. 4. ex eo, quod ista tria sibi insunt sicut tres Personae. Secunda ibi: Et eft. 3. ibi: Nec minor. 4. ibi: Sunt etiam.

Tunc sequitur illa pars: Mens itaque. In qua ostendit quomodo anima per predicta surgit in cognitionem Trinitatis: quia ibi simul cum Trini- tate est unitas, & cum unitate Trinitas: & quod non possunt esse plures dij. Et duo facit: quia 1. facit, quod dictum est 2. ostendit per auctoritates Aug. ea, quae dicta sunt de Trinitate, vera esse. 2. ibi: Quae proter. In qua terminatur sententia lectionis, & distinctionis.

De imagine.

HIC quæruntur tria : prīmō de his,
in quibus reperitur imago. Secun-
dō de partibus imaginis. Tertiō de re-
præsentatione Trinitatis per imaginem
in nobis. Circa primum in præsenti que-
stione.

ARTICVLVS VNICVS.

In quo reperitur imago?

D. Th. 1. p. 9. q. 93. per cotam. Greg. Arim. in 1. dist.
3. q. 4. O. 5. Alf. Tolatan. dist. 3. q. 1. Gerar.
dist. 3. q. 4. Frane. à Christo. d. 3. q. 4. Ga-
vard. q. 1. de Trinit. art. 3. q. 1.

AD primum sic proceditur: videtur quod in Angelo non reperiatur imago: quia imago expressè repræsentat id, cuius est imago; Angelus autem, eum sit creatura, non potest expressè repræsentare Deum, ergo &c. Præterea: imago sumitur ex eo, quod unum est expressivū alterius, & originatur ab alio per modum naturæ; sed omnia creata processerunt à Primo per modum voluntatis: comparantur enim ad ipsum, ut artificiara ad artem, ergo in nullo tali reperitur imago, Angelus est huiusmodi, ergo &c. Præterea: in Trinitate in-creata una Persona procedit ex altera, sed unus Angelus non procedit ex alte-ro, ergo &c.

In contrarium est: quia ut scribitur in
priac. 15. de Trin. imago est in eo, in-
quo homo excellit pecus, sed hoc est in
eo, in quo attingit Angelos, ergo in eis
multò fortius invenitur imago.

Vlterius videtur, quod in homine non
sit imago : quia imago potissimum habet
esse in creatura intellectuali; homo autem
secundum Dionys. de Div. nom. est rationalis,
ergo &c. In contrarium est
Aug. in Sermone de imagine, qui ponit
hominem esse imaginem Dei.

Dubitatio lateralis.

2. Dubitatis imago Dei: quia secundum Apost. 1.
 3. ad Corinth. 11. *Vir est imago Dei, mulier
 autem viri, ergo &c.* In contrariū est quod
 4. dicitur 12. de Trin. cap. 7. *Ad imaginem Dei
 Trin. cap. quippe naturam ipsam humanam factam dicit,
 5. scilicet Genesis, que sexu utroque compleatur.*

*Imago Dei in Angelo, & homine reperitur;
magistramen simpliciter in Angelo,
quam in homine.*

REpondeo dicendum, quod *imago* in hoc distat à *vestigio*: quia *vesti-
giam representat id, cuius est quantum ruit vestigium*, ad communia, sed *imago representat genitum, & materia-
etiam quantum ad personalia: nam Her-
cules per vestigium eius non cognoscitur, nisi quia homo; sed per imaginem cognoscitur secundum quod talis persona, & secundum istum modum repre-
sentatur vestigium Trinitatis in creaturis, quando per communia declaratur Trinitas: sed tunc representatur *imago* Trinitatis in creaturis, quando per propria, ut per personalia designantur tres Personæ.*

Personæ autem Divinæ per originem
distinguuntur, vel per relationes originis:
unde, & Damas. i. lib. cap. 2. ait: Confi- Damas. i.
temur, quod Pater, & Filius, & Spiritus San- lib. cap. 2.
ctus omnino unum sine excepta ingenio, & ge-
nerationis, & processionis proprietate. Et ideo
si volumus accipere personalia, per actus Personalia
notionales, oportet nos accipere ea: ac- in Divinis
tus autem notionales radicaliter sunt ex sumuntur per
actibus ad se conversivis, & ideo dici- actus notio-
mus, quod Pater intelligendo se generat nales radica-
Verbum, in quo se intelligit: & Pater & tos in acti-
Filius spirant Spiritū Sanctū, quo se di- bus conver-
ligunt: converti autem ad se ipsum non s. Quia res
competit alicui corpori: ut Proclus pro- materia sit
bat. Sola autem natura intellectualis est illa, quæ est ad se conversiva: propter est quanta:
quod & Plato assimilavit intellectum quantū nō
circulo, non sensum: solum igitur illud potest supra
erit imago Trinitatis, quod habet ope- se converti
rationem supra se conversivam: cùm so- quoad esse,
lum tale possit repræsentare Trinitatem operari: di-
quantum ad personalia, huiusmodi au- mensio enim
tem est natura intellectiva, solum igitur dimensioni
intellectivum erit imago Dei: unde Da- resistit:
nas. lib. 3. cap. 14. Quid est enim secun- Damas. lib.
dum imaginem nisi intellectus? Quasi dicens 3. cap. 14.
iihil.

Intellectivū autē tripliciter potest sumi: quia ex hoc aliquid est intellectivū, Intellectivus ex eo quod habet actionem suam corpori non communicatam: unde & in 3. de Ani. intellectus describitur, simplex, 3. de Anim. immaterialis, non corpus, nec virtus com. 18. in corpore. Huiusmodi autem actionem habere,

habere, est tripliciter. 1. quod nec per se, nec per accidens communicet actionem. A calē corpori, & huiusmodi intellectualis Angelus est. 2. quod huiusmodi actionem non communicet per se, sed per accidens, & huiusmodi intellectualis est homo, qui non intelligit sine phantasmatate.

3. modo potest dici tale, si in aliquo communicet tali actione sic, & phantasia dicitur intellectualis: quia communicaat aliquo modo in actione intellectus, & huiusmodi intellectualis est solum per accidens. Et ex hoc apparet, quod inter creaturas magis reperitur imago Dei in Angelo, quia maxime intellectualis: post Angelum autem hominē quantum ad sui intellectivum dicitur imago. In sensu autem humano non reperitur imago, nisi valde extensem accipiatur imago: quia propriè non competit ei actus intellectus. In irrationalibus autem nullo modo reperitur imago, nisi forte secundum aliqua accidentia imaginis: quia non comunicant actionibus intellectus.

Respondeo ad arg. Ad 1. ddm. quod illud expresse representare non debet

Contra: quia illud expresse representare non debet tunc posset sumi simpliciter, sed in genere: unde sufficiat, quod expresse representet secunde: quia redūm modū possibilem creaturæ. Ad 2. præstet ex-dicendum, quod benè arguitur, quod pressè ut patet. Dicitur Angelus non sit ita imago Dei, sicut Filius Patris: sed ratio non arguit, quod si sit secundum una Personæ oritur ab alia, est idem fundatum idem per accidens ad imaginem, ut apparent in Deo, & rebit.

creatura secundum rationem formam in homine esset imago? Patet maleam eam quod sic. Et quando arguitur quod hominem, quod non est intellectualis, sed rationalis; convenit hominem non arguitur, quod nullo modo sit imago: quia ergo, sed quod non est imago, sicut Angelus in eo, & in Deo integrus: nam esse rationale non tollit per intellectus secundum omnem modum esse intellectualis. Ad dñm eamidē vertendum tamen, quod licet Angelus rationem formam per se magis sit imago Trinitatis, quam si in lapide homo: homo tamen quantum ad aliqua

Solutio 1. est magis, quam Angelus. Nam anima Dub. humana est tota in toto corpore, & tota Licet Angelus in qualibet parte, sicut Deus in toto mundo sit magis do: sicut narrat Aug. in Sermone de unitatis, quam imagine, hoc autem non convenit Angelus: homo gelo. Possemus, si vellemus, assignare tamquam quantū alias adaptations: quia sicut omnia ab ad aliqua est magis uno Deo, ita omnes homines ab uno, quā Angeli homine; non tamen Angeli omnes ab uno Angelo: & cetera talia quæ le-

ctoris inventioni, & iudicio relinquuntur.

Ad illud, quod ulterius queritur: Solutio 2. utrum in muliere reperiatur imago? Pa- Dub. tet quod sic. Nam cum non sit distin- Accedit Deo ctio secundum speciem inter virum, & esse in mun- mulierem, non magis est per se intellec- anima in cor- tualis vir, quam mulier; sed per accidens pore, ita ho- potest esse, in quantum omnes homines minit quod procererunt ab uno homine, non ab omnes sint una muliere. Item mulier facta fuit propter virum, non vir propter mulierem: si- us sit Trinus cut dicimus, quod omnia procedunt à in Personis, Deo, & propter Deum sunt; sed ista sunt nec homini accidentalia imaginis: unde & Aug. in in potentia: sed nō acci- lib. de Trin. ostendit, quod non est dit Deo pro- distinctio inter virum, & mulierem in eo ductio Filij: quod sunt ad imaginem. Et per hoc pa- quia secun- tetur solutio ad obiectionem: quia secun- dūm illas cōditiones accidentales loqui- tur Apostolus.

QUESTIO II.

De partibus imaginis.

P Ostea queritur de partibus imaginis. Hæ autem duplicitate signantur memoria, intelligentia, & voluntas: & mens, notitia, & amor. Primo igitur queritur de prima assignatione. Secundo de secunda. Tertio de omnibus, secundum quæ sumuntur imago.

ARTICVLVS I.

Virum memoria pertinet ad imaginem?

Gerard. Sen. in 1. dñs. 3. q. 4. art. 3. Argent d. 3. g. 2. art. 3. Gregor. Arim. d. 3. q. 6. Franc. d. Christi dñs. 3. q. 5. Gavard. q. 1. de Trinitate art. 3. §. 2.

A D primum sic proceditur: videtur, quod memoria non pertinet ad imaginem: nam quod habet organum determinatum non est naturæ intellectualis, & non pertinet ad imaginem; An. memoria habet organum determinatum: ut ostendit Comm. sup. 3. de A-Trin. cap. 3. dub. 1. late- n. ergo &c. Præterea: memoria res- picit transitoria, & præterita, sed ut dicuntur 14. de Trin. cap. 3. *Imago in eo, quod semper erit, invenienda est, ergo &c.*

Incontrarium est: quia 14. de Trin. ostenditur, quod memoria pertinet ad imaginem.

Vlterius videtur, quod intelligentia non pertinet ad imaginem: quia, ut

scribi-

Idem ibidem scribitur 14. de Trin. cap. 7. *Hanc autem cap. 7. etiam nunc dico intelligentia, qua intelligimus cogitantes, sed ut scribitur eodem lib. cap. 6. anima non semper se cogitat, igitur intelligentia non semper est in actu suo: Sed imago debet quari in his, quae sunt semper, ergo &c.*

In contrarium est quod dicit Aug. in sermone de imagine, quod memoria, intellectus, & voluntas pertinent ad imaginem. Et 14. de Trin. cap. 7. intelligentia computatur inter partes imaginis.

Viterius videtur, quod voluntas non pertineat ad imaginem: nam Spiritus Sanctus non dicitur imago, quia non procedit per modum naturae: cum igitur voluntas approprietur Spiritui Sancto, & operatio sua sit libera, non per modum naturae, ad imaginem non pertinebit.

In contrarium est Aug. de Trin. multis in locis qui ponit ipsam partem imaginis.

RESOLVTIO.

ad imaginem memoria concurreit cum intelligentia, & voluntate.

Respondeo dicendum, quod secundum August. 14. de Trin. cap. 7. intellectus & imago potius est in nobis, cum actu intelligentia pertineat ad imaginem. Ad actum est in memoria autem intelligendi non sufficit essentia gignens, cum virtus sit quid medium intelligentia: ter substantiam, & actuum: requiritur quod quianum ergo aliquid aliud preter substantiam habet esse in intellectu animae, ut actu intelligamus. Illud autem intelligentia, re aliud triplex est: nam actu intelligere quiritur voluntas non possumus, nisi species rerum in luntas copulativa speciei in memoria, & intelligentia vel parata cum propter est memoria secundum Aug. species autem, quae sunt in memoria, sunt quasi in abscondito, & fiunt in aperto, cum inde formatur intelligentia: ut dicitur 14. de Trin. cap. 7. quia non possumus intelligere rem, nisi illa res sit nobis nota, & in aperto, non sufficit memoria, nisi sit ibi intelligentia. Rursum: quia intelligentia informata non habet esse permanens aliquo modo, nisi adsit ibi intentio copulans speciem genitam in intelligentia cum specie gignente in me.

14. de Trin. cap. 7. *14. de Trin. cap. 7. nisi sit nobis nota, & in aperto, non sufficit memoria, nisi sit ibi intelligentia. Rursum: quia intelligentia informata non habet esse permanens aliquo modo, nisi adsit ibi intentio copulans speciem genitam in intelligentia cum specie gignente in me.*

A moria, ergo requiritur ibi voluntas: quae utrumque necit: & ideo partes imaginis assignantur, memoria, intellectus, & voluntas.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod equivocatur in memoria: nam Memoria, memoria, ut hic, sumitur in parte intellectiva: memoria autem, ut de ea imaginis, non coecernit relatio Comm. est in parte sensitiva. Et per hoc patet solutio ad secundum. Nam cum talis in memoria sit in parte intellectiva, non circumcernet tempus: & id est ita potest esse praeteritorum, sicut & presentium, & econversorum: quia res, quae comparantur ad istam memoriam, possunt habere esse praesens, & praeteritum: licet prout ad istam comparantur, directe nullum tempus circumcernet: unde Aug. 14. de Trin. cap. 11. loquens de ista memoria ait: quod non solum Aug. 14. de Trin. cap. 11. est praeteritorum, sed praesentium.

Ad illud, quod ulterius queritur: utrum intelligentia pertineat ad imaginem? Patet quod sic: & quod arguitur: imago Dub. habet esse in his, quae sunt semper intelligentia non est semper in actu suo. Dicendum, quod si non est semper in actu suo secundo, est semper in actu primo, & si non cogitat, semper tamen intelligit: unde Aug. 14. de Trinit. cap. 6. Aug. 14. de ait: quod mens semper sui meminit, Trin. cap. 6. semper se intelligit, non tamen semper se cogitat.

Ad illud, quod ulterius quarebatur, utrum voluntas pertineat ad imaginem? Patet quod sic: cum non possit esse imago Trinitatis in nobis, nisi per voluntatem connectentem prolem cum parente. Ad rationem dicendum, quod non queritur imago unius potentiae in comparatione ad aliam, sed omnium trium in comparatione ad tres Personas: & quia memoria dat intelligere Patrem, intelligentia Filium, voluntas Spiritum Sanctum, necesse est voluntatem ad imaginem pertinere. Ex quo etiam patet, quod imago in nobis non est respectu unius Personae, sed respectu totius Trinitatis, secundum quod sumus ad imaginem Dei secundum animam: ut probat August.

14. de Trin. cap. penult.
& ultim.

ARTICVLVS II.

A

RESOLVTIO.

Quomodo in mente, notitia, & amore repe-
ritur imago?

Potest quæritur de secunda assignatione, quæ dicitur mens, notitia, & amor. Et videtur quod ista assignatio non sit bona: quia ista assignatio est respectu substantia animæ, sed secundum quod anima se cognoscit non dicitur imago: ut dicitur 14. de Trin. cap. 12. Aug. 14. de Trin. cap. 12. Præterea: imago non dicatur ad se ipsam secundum Aug. ergo non debet sumi imago in anima per comparationem ad se ipsam, sed illo modo sumitur hic, ergo &c.

Prima dubitatio lateralis. **V**terius quæritur: quid accipiatur ibi pro mente? Et videtur quod non substantia: quia substantia animæ non habet partem, & partem; sed mens hic accepta secundum Aug. 15. de Trin. cap. 7. non est anima, sed id quod excellit in anima. Item non potest sumi pro potentia: quia tunc ista assignatio imaginis non differret à prima assignatione.

Dubitatio 2. lateraliter. **V**terius quæritur: quid accipiatur ibi pro notitia, & amore? Et videtur, quod non accipiatur ista duo pro substantia: quia si mens accipitur pro substantia, & illa duo pro substantia, tunc non repræsentatur Trinitas, sed unitas: nec pro potentia, quia pura potentia non sufficit, ut anima se cognoscat, nisi ab ea egrediatur actus: nec pro actibus, quia secundum Aug. 14. de Trin. cap. 6. anima semper se intelligit, & semper est ibi notitia, & amor: sed non semper est in actu ipsa anima, cum sit potentia

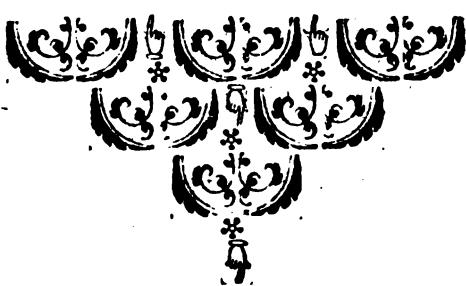
Comm. 5. pura in genere intelligibilium secundum tertij de an. Comm. & sit *In sui primordio sicut tabula rasa, in qua nihil est pictum*: ut dicitur in 3. de Ani. nec pro habitibus, quia *Habitus generantur ex actibus*: ut dicitur in 2. D. Ethicorum: postquam non præcesserunt ibi actus, non sunt ibi habitus.

Cum anima alia à se intelligit, species in memoria, & species cogitativa informans, & intentio voluntatis neclens sunt partes imaginis: cùm verò se cognoscit, mens sive substantia anime, notitia, & amor sive actualis, sive habitualis sunt imaginis partes.

Respondeo dicendum, quod per ea, quæ sunt in sensu, devenimus in cognitionem eorum, quæ sunt supra sensum: sic enim videmus in sensu, quod quando species in visione forma- modo in seatur ex re, pars Trinitatis non assignatur suā memoriam; sed res ipsa, sicut appa- Trinitas, seu Bret in visu. Nam ex eo quod informatur Trinitatis imago. oculus ex specie sensibilium extrà, assignatur Trinitas, corpus visibile exterius, species qua informatur visus, & intentio coniungens: ita quod in ista assignatione Trinitatis memoria non ponitur; sed ipsum corpus extrinsecum tenet quasi locum memoriæ. Sed si Trinitas assignatur ex eo quod species, qua informatur visio, non sumit immediatè originem ex re sensibili; sed ex similitudine réi: tunc cum oporteat aliquam virtutem animæ esse, quæ huiusmodi similitudinē conservet, oportet partem Trinitatis esse memoriam: sicut appareat, cum assignatur Trinitas ex eo quod informatur species cogitantis: nam ibi est dare tria, speciem in memoria existentem, speciem, quæ cogitativam informat, & voluntatem, quæ coniungit: quæ omnia possunt patere 11. de Trin. sed sicut est in sensu, sit suo modo est in intellectu.

Ad cuius evidentiam notandum, quod anima aliter cognoscit se, aliter alia: ut dicitur 14. de Trin. cap. 10. quia quando cognoscit alia (cum cognitio fiat per aliquani præsentiam rei cognitæ in cognoscente, cum ipsæ res non sint in anima) oportet dare similitudines rerum esse in ipsa, à quibus similitudinibus gignitur species in intelligentia: sed cum anima se cognoscit, cum ipsa sibi præsto sit, habitualiter se per se ipsam intelligit.

Notandum tamen quod non est huiusmodi habitualis cognitio, prout de his, acquisiti habitu determinavit Philos. quem habens, & innabentes possumus in actu exire, cum votus, quo melumus; sed magis prout de eo determinavit Plato, qui posuit species concretas animæ, & eam à sui creatione habens.

busse scientiam: attamen in aequalem considerationem scientie exire non poterat, nisi per sensibilia excitata: id est dicebat nostrum discere reminisci: sic & anima de se actualiter considerare non potest, nisi per sensibilia excitetur. Est ergo quodammodo loco specierum in memoria ipsa substantia animae, qua sibi semper praesens existens se modo praedicto semper habitualiter novit: propter quod dicitur 14. de Trinit. cap. 6. Nec ita sicut gigante istam notitiam suam mens quando cogitando intellectum se conspicit, quando tanquam sibi ante incognita fuerit: sed ita sibi nota erat, quemadmodum note sunt res, que memoria continentur: etiam si non cogitatur. Quia igitur loco memoriae habet esse ipsa substantia animae: sicut in sensu assignando trinitatem, ut in visu, assignabamus corpus, visionem sive speciem informantem visum, & amorem, vel intentionem nectentem: assignando autem trinitatem in sensu interiori: quia ille non immediate recipit a re, assignabamus memoriam, cogitativam, & intentionem nectentem: ita in intellectu, cum assignabimus trinitatem respectu animae, assignabimus mentem sive substantiam animae, & notitiam, & amorem.

Cum autem assignabimus respectu Nota hinc via aliorum, tunc memoria erit ibi pars medium in imaginis: & erit ibi imago memoria, ter extrinsecus intelligentia, & voluntas: & ita patet, quod nec illi bene dicunt, qui volunt & amor ac omnia ista, scilicet, mente in notitiam, cipiuntur pro & amorem referre ad habitus, nec illi, actibus, vel habitibus; qui omnia referunt ad substantiam animae: ita quod ipsa notitia, & amor sumunt materialiter pro anima, quae est via animae cum res amata, & res nota. Sed accipienda se intelligit. est media via secundum intentionem Augustini, quod mens est ibi pro substantia, notitia & amor accipiuntur pro actibus, vel pro habitibus;

Respondeo ad arg. Ad primum dicendum: quod licet ibi non sit ita perfecte imago, cum anima se intelligit, sicut cum Deum intelligit: est tamen ibi aliquiter imago, ut patebit. Ad secundum dicendum: quod non accipitur imago in anima respectu sui ipsius, sed solum trinitas, in quantum se novit, & amat: quae trinitas in nobis non est imago animae, sed imago Trinitatis Cœlestis.

Ad illud, quod queritur ulterius, pro-

quo accipitur ibi mens? Dicendum, quod pro substantia animæ. Et quod dicatur: quod non habet partem, & partem: verum est in se, sed in comparatione ad potentias habet, ut dicatur supremum in anima, prout in ea habet esse ratio, & huiusmodi.

Ad illud, quod ulterius queritur, quid accipiatur ibi pro notitia, & amore? Dicendum, quod habitus, vel actus: & Dubitationis quod dicitur quod non actus, quia anima non semper se intelligit. Dicendum quod licet in anima non semper sit reperire actum secundum, est ibi reperire semper actum primum: quia sicut non cogitans Geometriam, semper tamen dicitur nosse Geometriam quantum ad actum primum, ita anima non cogitans de se dicitur noscere se quantum ad actum primum, qui est quodammodo incompletus, & habitualis. Et ex hoc patet solutio ad illud, quod ulterius obijciebatur: quia iste actus, qui assimilatur habitui, ex alijs actibus praecedentibus non generatur.

ARTICULUS III.

Respectu quorum obiectorum sit imago trinitatis in anima?

Tertio queritur respectu quorum obiectorum sumatur imago trinitatis in anima? Et videtur, quod non sumatur respectu obiectorum aeternorum: quia ad talia comparatur anima, sicut oculus noctua ad lucem diei, sed in oculo noctua nullomodo imprimitur etiacionem illam, lux diei, ut eam videar, igitur talia sunt quod mediis nobis penitus ignota, non igitur respectu talium sumetur imago. Præterea: quando aliquid cognoscit aliud medianente alio, ita quod medium sit ex parte rei cognitæ, cognoscens assimilatur medio, Aliud in quo oculus meus cognosceret, vel videret Herculem per imaginem, informaretur est medium, similitudine imaginis; non similitudine Herculis nisi ex consequenti: cum igitur Deum cognoscamus per effectus, assimilabimur effectibus, & non Deo: erit igitur imago trinitatis in nobis, non respectu aeternorum.

In contrarium est quod dicitur 14. de Trin. cap. 12. quod anima non propterea Dei imago est, quia sibi meminit, & intelligit, ac diligit Aug. de Trin. 14. cap. 12.

deligit se: sed quia potest etiam meminisse, intelligere, & amare à quo facta est.

Vterius videtur, quod non sit linea-
go Trinitatis in nobis: ut anima se cog-
notcit, per Aug. ibidem qui ait: quod
anima Non propterea imago Dei est: quia sibi
succedit, intelligit, & diligit se.

In contrarium est quod dicitur 14. de
idem ibidem Trin. cap. 7. *Quia eo quod anima semper se
est. dicit, semper se meminit, semper se intelligit,
semper est imago Trinitatis.*

Item videtur, quod imago possit sumi respectu omnium obiectorum: quia
Item cap. 4. dicitur 14. de Trinit. cap. 4. quod nulla deformitas tollit imaginem, sed hoc non esset, nisi esset imago respectu omnium obiectorum, ergo &c.

In contrarium est quod dicitur 12.
dem 12. de de Trin. quod in inferiori parte rationis
Trin. invenitur scilicet Trinitas, sed non ima-
go: sed inferior dicitur, ut contempla-
tur temporalia, ergo &c.

RESOLVTIO.

*Cum anima se, & alia intelligit, est imago Tri-
nitatis diversimode, sed complete cum Deum,
ut fibi possibile est, cognoscit.*

REspondeo dicendum, quod ut videmus quomodo accipitur imago Trinitatis in anima, oportet nos videre, quot trinitates inveniuntur in homine. Ad cuius evidentiam sciendum, quod homo dividitur in hominem exteriorum, & interiorum: & interior homo est intelligentia praeditus, & exterior sensu: ut dicitur in princ. 11. de Trin. in quolibet autem tali inveniuntur trinitates,

De homine ut venatur eas Aug. in diver.lib.de Trin.
interiori , & Inveniuntur autem in homine exteriori,
exteriori. In sive in his, quæ pertinent ad sensum, tres
exteriori sunt trinitates, quatuor species, & duæ vi-
quatuor spe- cies, tres tri- siones. Nam i. est invenire speciem cor-
nitates, & poris sensibilis extrâ : & ex illa specie
duæ visiones, sive in exteriori, & in interiori.

Et nota, sensum, utputa visum : ex hac gignitur secunda species, quæ informat quod ille tri- nitas non sūt tertia, quæ informat memoriam: ex imago Trini- illa autem procedit quarta, quæ infor- mat aciem cogitantis: & ita sunt ibi qua- quia trinitas tuor species, quæ coniunctæ per inten- illa oritur ex adibus supra rationem voluntatis efficiunt tres trinita- se reflexivis, tēs. Nam ex specie exteriori, & ex spe- cie in visu, & intentione nectente fit x̄ sunt tales. prima trinitas: ex specie in visu, quasi

prima trinitas: ex specie in vili, quasi ex parente, & ex specie genita in memoria, quasi ex prole, & intentione **decedente** fit **secunda trinitas**: ex specie

B. Egid. Col. sup. I. Sens.

autem in memoria, quasi ex parente, &
ex specie in cogitativa, quasi ex prole, Et si dicatur
& ex intentione nescientiae fit tertia tri- quid cogita-
nitas. Sunt autem hic duæ visiones: quia tiva est prior
in corpore exteriori non est visio, nec membra se-
in memoria est propriè visio; sed visio cùdum Cóm.
est in oculo, & in cogitativa. Dicatur
quid non: cù
in ab

Postquam vidi mus trinitates in homine exteriori, restat videre eas in homine interiori: ite autem homo, ut dicatur, est intellectu predictis: anima autem per intellectum comparatur ad tria, scilicet, ad se ipsum: ad ea, quae sunt supra se, respectu quorum habet rationem superiorum: & ad ea, quae sunt sub se, respectu quorum habet rationem inferiorem: & secundum hoc sursum: tur in homine interiori tres trinitates: quia secundum quod anima meminuit, & diligit, & novit se est una trinitas: secundum quod novit Deum est alia trinitas: secundum quod novit temporalia est ter tia trinitas. Item qualibet istarum trinitatum potest diuidi in actualem, & habitualem: secundum quod vult August. 14. de Trin. cap. 8. quod trinitates diversificantur in anima esse actuale, & habituale: & ex eo quod in anima sunt res, & vestigia rerum. Diversa autem diversificatione per rem, & vestigium, apparet in anima esse novem trinitates, tres in homine exteriori, & sex in interiori: nam in exteriori sunt tres predicta: in interiori sumuntur respectu sui, respectu Dei, & respectu temporalium, & hoc actualiter, & habitualiter.

cogitat in absentia sensibilia, aliter bene sic.
In homine interiori sunt tres trinitates, & sunt qualibet illarum dividitur in actus, & habitualem: quia si anima meminuit, dicit, & noscit se, est ibi una trinitas: & si Deus alia: si temporalia alia.

Aug. 14. de Trin. cap. 8.

Hoc viso sciendum , quod aliquid potest dici imago quadrupliciter. Vno modo aliquid imago dicitur : quia est illud , in quo est imago , sic tota tabula dicitur imago. Alio modo dicitur imago : quia quantum ad aliquid dat intelligere id , cuius est imago. Tertio: quia materialiter representat id , cuius est imago , sicut tabula lineata absque colore apposito diceretur imago. Quarto modo potest dici imago : quia etiam formaliter , vel per imitationem representat id , cuius est imago : & isto modo sumitur imago propriè : quia ut scribitur 6. Top. *Imago est , cuius generatio est* ^{6.} Top. cap. *per imitationem.* Et ideo secundum tres modos primos accipiendo imaginem , potest ibi dici imago , & non imago: quia eò quod non perfectè est ibi imago

dicitur non esse imago : ratione qua aliquo modo est ibi representatio dicitur esse imago. Primo modo totus homo dicitur imago : quia est illud, in quo est imago, & secundum istum modum lo-

Aug. 15. de Trin. cap. 12. quitur August. 15. de Trin. cap. 22. ubi ait, quod totus homo dicitur imago, sicut tota tabula. Secundo modo dicitur imago homo exterior, inquantum aliquando in eo representatur Trinitas:

Idem 13. cap. 12. quia in eo reperitur distinctio potentiarum, & origo, & ordo : unde 13. de Trinit. cap. ult. in homine exteriori dicitur esse imago Trinitatis. Tertio modo dicitur Trinitas, cum anima intelligit temporalia : nam cum hoc faciat per memoriam, intelligentiam, & voluntatem, per quam Deo est apta nata coniungi, licet non sit ibi imago formaliter : quia assimilatur temporalibus, & non Deo; est tamen ibi materialiter, sicut lineamenta absque colore, vel forte cum colore apposito, diceretur imago, & secundum istum modum imago nunquam tollitur ab homine : & sic accipit Aug. imaginem 14. de Trin. cap. 4. ubi ait : quod nulla deformitas tollit imaginem.

Et quia ipsis modis imago sumitur incompletè, aliquando negatur in his esse.

Idem cap. 8. imaginem : & ideo 14. de Trin. cap. 8. dicitur quod ibi Querenda, & invenienda est in nobis, quo etiam natura nostra nihil habet melius. Et ita negatur totum hominem

Idem cap. 2. esse imaginem. Item 14. de Trin. cap. Duplex est 2. ratione ponitur imago, & similitudo intellectus, & non in homine exteriori : per representationem, ut negatur etiam esse imaginem respectu cum aliiquid temporalium : unde dicitur 12. quod in speciem ali-partie inferiori est Trinitas non imago. cuius, ut cum Prout autem anima intelligit se, vel Deum anima intellexit imago formaliter, aliter tamen, & ligat corporalia. Alia est aliter : quia prout intelligit se dicitur per expressio imago formaliter, sed mediata. In quantum, ut cum tum fertur in cognitionem sui ipsius, ut parsus canticum est imago Dei, & quod imitatur imaginis, velut in anima se, nem, aliquando imitatur illud, cuius & Deum intellexit imago, sed cum intelligit Deum, est ligata : quia non imago formaliter secundum omnem modum, & simpliciter, prout nobis possit est ergo similis per expressionem, est anima imago Trinitatis, cum se non quis ponit se vit : ideo aliquando conceditur, quod & etiam in respectu sui anima dicatur imago Dei, actu expresso, quod est inquantum se novit, & amat : ut dicitur verbum eius. 14. de Trin. cap. 7. Aliquando quod so-

lum, ut habet pro obiecto Deum, dicitur imago : ut habetur libro eodem cap. 12. Patet igitur, quod multe trinitates sunt in nobis, & respectu omnium representarum potest aliquiter attendi imago: tamen illi tamen completere tamen attenditur, ut Deum illud medium intelligimus, & eius similitudine modo est, possumus nobis in via possibili informari.

Dicit ergo Doctor, quod assimilari est significare, ut habeat quod non est omnino simile de quia habet oculo noctua, & de intellectu nostro; verbum si unde non concluditur, quod nullo modo met, quod dico assimilari Deo ; sed arguitur quod habendo assimilamus non perfectè. Ad secundum dicendum, bi-

quod cognoscimus Deum per effectus: Vnde dicitur B tamen quia ibi non sistimus, sed prout quod non anticipalis nostra intentio est Deo assimilari similamus secundum modum possibilem Deum aliquiter representamus, licet non ita completere tamen assicurati si immediata Divinam essentiam vimilamus &c.

Ad illud, quod ulterius queritur: utrum anima prout habet pro obiecto se sit imago? Patet quod sic : sed non completere. Et quod arguitur de August. dicendum, quod non intendit simpliciter negare eam esse sic imaginem ; sed quia prout comparatur ad se ipsam, non est ita imago, sicut prout comparatur ad Deum.

Ad illud, quod ulterius arguitur, quod respectu omnium obiectorum est imago: verum est materialiter, & sic loquitur Aug.

QUESTIO II.

De representatione Trinitatis per imaginem creatam.

Postea queritur de representatione Trinitatis per imaginem creatam. Et circa hoc queruntur duo : primò quomodo representatur ibi unitas essentiae? Secundò (in sequenti questione) quomodo Trinitas Personarum? Circa primum queruntur quatuor: quia essentia quadrupliciter comparatur ad Personas. Primò : quia est una in tribus. Secundò : quia prædicatur de tribus Personis. Tertiò : non competit ei actus notionales : quia nec gignit, nec gignatur, nec procedit : unde Personæ non oriuntur ab ea. Quartò : semper competit ei actus essentiales. Et ideo quatuor queremus. Primò : utrum essentia-

tia

Aria animæ sit unâ? Secundò : utrum sit
suæ potentie? Tertiò : utrum potentie
orientur ab ipsa? Quartò : utrum ani-
ma semper se intelligat?

forma substantialis non esset una res,
non esset una: quod est contra Philos. 4, ⁴ Meta. cap;
Metha. Secundum inconveniens est: quia ⁷
generatio substantiae esset generatio
entis secundum quid: quod est contra ^{Primo de}
Philos. 1, de Genera. Et ratio est: quia Generatione
cum generatur substantia dicitur gene- ^{cap. 18.}
rari ens simpliciter, quia nullum esse, quod
habebat materia remanet generata sub-
stantia: sed si essent plures formae sub-
stantiales in materia, tunc introducio
secundae formae esset generatio entis se-
cundum quid: cum haberet materia ali-
quid esse post introductionem istius for-
mae: quod habebat ante introductionem.
Tertium inconveniens est, quia genera-
tio esset alteratio: cum subiectum ibi
esset ens in actu.

Possumus tamen si volumus ostensivè ostendere quòd semper est una forma substantialis in composito, quia generatio unius est corruptio alterius. Generatio igitur substantiæ est corruptio substantiæ, & generatio entis est corruptio entis. Non ergo introducitur una forma substantialis, nisi cedat alia. Sed materia non similiter recipit diversas formas substanciales, quia tunc ille motus non esset unus, cùm unitas motus accipiatur ex unitate termini, & per consequens non esset, & si non esset motus, non esset mutatum esse. Quod de necessitate præcedit moveri, & ita nihil induceretur in materia: sed quotiescumque non plura similiter recipiuntur in aliquo, & adveniente uno cedit aliud, in recipiente semper est unum receptum, non igitur potest esse nisi una forma substantialis in materia: cùm adveniente una cedat alia. Hoc etiam patet ex eo quòd per animam

RESOLVTIO.

Animae essentia una est.

REpondeo dicendum, quod esse unam animam in nobis essentialiter duplice via probari potest. Primo ex eo quod dat esse. Secundo ex eo quod dat operari. Vtrumque enim sortimur ex anima, & esse, & operari: unde secundum Philosophum anima est primum, quo vivimus, & primum sentiens. Ex eo autem quod dat esse, duplenter potest inveniari quod sit una: via ad impossibile, & offensiva. Via ad imma res, & possibile ab aliquibus probatur tripliciter formæ, ter. Primo; quod si non esset una, homo maior esset non esset verè unum. Nam unitas diffinitio in definitione est ex unitate rei: & unitas rei ex unitate substantialis formæ, & ideo si in causa.

operatur: nam forma rubor antialis non
est immediate principium actionis; agi- Not. ratio-
mus ergo per animam mediante poten- nem ponen-
tia. Cum igitur actus unius potentiae tem unicam
impediatur per actum alterius: sicut ho- anima: quia
mines intenti visibilibus minus audiunt: actus unius
ut vult Aug. hoc esse non posset, nisi hu- potentiae im-
peditur per
iusmodi potentiae radicarentur in una actu alteri-
esentia: que cum per unam potentiam us, quod. no
operatur, retrahitur ab actu alterius po- esset nisi es-
tentia. Est ergo una anima intoto nos- sent in eadé
tro corpore: propter quod Aug. in Ser- Aug. in Ser-
mone de imagine ait: quod sicut est de imagine
unus Deus omnia vivificans, & ubique
totus: sic est anima in uno corpore ubi-
que tota,

M 2

Notan:

Sicut Deus ubique totus: sic anima in uno non tamen tres dij, sed unus Deus habens tres Personas. Ita anima intellectus, que tota.

Notandum in eodem: sicut Deus Father, Deus Filius, Deus Spiritus Sanctus, Ama in uno non tamen tres dij, sed unus Deus habens tres Personas. Ita anima intellectus, anima voluntas, anima memoria, non tam tres animae; sed una anima in uno corpore: est igitur anima imago Trinitatis quantum ad unitatem Essentiae: quia sicut una Essentia Divina in omnibus Personis Divinis, ita una anima in omnibus potentijis animæ.

Ad primum dicendum: quod nihil disponit ad corruptionem sui per se; per accidens tamen disponit: sicut caliditas, quæ in aere cedit in potentiam materiae igne generato ex eo, & tamen disponit ad introductionem ignis, quia quorum symbolum est, facilior est transitus, sed hoc est per accidens: ut corruptione subiecti, non per se ut per corruptionem à contrario;

Cum dicitur ita est de vegetativo, & sensitivo, & insolùm intellectivo. Ad 2. dicendum, quod solus intellectus est ab intellectus est ab extra, sed non propter extra excluditur vegetativus, vel in brutis, vel in embrione, quod in nobis sunt diverse tantivus, & sicut animæ: quia hoc quod dico, solus, exceptivum includit vegetativum, & sensitivum in brutis, vel prius introductum in embrio- ne, non in homine! Ad 3. dicendum quod vegetativum, & sensitivum duplíciter possunt considerari: vel inquantum sunt potentiae, & sic sunt corruptibles, & sic loquitur Philos. vel inquantum dicunt formam substantialiem in homine, & sic sunt incorruptibles, sicut intellectivus: quia sunt eadem entia cum ipso: & ita non concludebat ratio.

ARTICVLVS II.

Verum anima sit suæ potentia?

D. Th. 1. p. q. 77. art. 1. Jacob. de Vitеб. 2. quodlib. 17. Egid. de ente, & essentia. Aug. 1. S. dist. 3. q. 2. art. 3. Gregor. Arim. d. 3. q. 6. Gerard. Sen. dist. 3. q. 4. art. 3. Franc. à Chist. dist. 3. q. 6. D.

Secundò queritur: utrum anima sit suæ potentiae? Et videtur quod sic: Aug. in Ser. de imagine. quia Aug. in sermone de imagine: anima est intellectus, anima voluntas, anima memoria, sed hoc non esset, nisi idem 10. de Trin. cap. penult. Memoria, intelligentia, & voluntas quoniam non sunt tres vita, sed una vita; nec tres mentes, sed una mens: consequenter utique nec tres substanz.

tie sunt, sed una substantia: sed hoc non esset, nisi essent idem, quod anima, ergo &c. Præterea: secundum Comm. 3. de Anim. Sic se habet intellectus ad formas intelligibiles, per quas perficitur in esse secundo: sicut se habet materia ad formas sensibiles, per quas perficitur in esse primo, ergo sic est in potentia intellectus, sicut & materia; sed materia est sua potentia, ergo & intellectus, sed intellectus videtur nomine animam humanam, ergo &c.

In contrarium est: quia forma substantialis secundum Comm. 7. Metaph. Idem 7. Men- non est immediatum principium actionis: sed si anima esset suæ potentiae, non propter hanc immediatè ab anima egredieretur rea anima non est intellectus: quia habet speciem, secundum quæ est principium operationis.

RESOLVTIO.

Potentia anima non sunt eius substantia possunt tamen predicatione causaliter dici de anima; & formaliter in aliquo sensu,

Respondeo dicendum, quod omnes perfectiones in creaturis reperitæ sunt perfectiones participatæ: & ideo non sunt actus purus, sed inest eis aliquid potentialitatis: & inquantum inest eis potentialitas potest in eis sumi ratio generis; inquantum inest eis actualitas sumitur in eis ratio speciei: nam semper species, completivum quod addit supra genus, habet rationem actualitatis: & inde est, quod nihil creatum est in specie, cui non competit aliquo modo ratio generis: in solo autem Primo ubi perfectiones sunt modo infinito, habent ibi species esse ratione actualitatis: est in Deo sed non habet ibi esse ratio generis proprie- ter parentiam potentialitatis: & ideo dicitur 5. de Trinit. cap. 1, *Intelligamus Deum, si possumus, quantum possumus*, sive Aug. 5. de qualitate bonum, sive quantitate magnum. Cū Trin. cap. 1. igitur potentiae animæ sint species qualitatis: quia sunt naturalis potentia, de necessitate manebunt secundum suum genus, & erunt qualitas; sed si essent ipsa anima, essent substantia: cum anima 2. de Anim. sit substantia, ut probatur in 2. de Anim. Non est igitur possibile animam essentialiter, & directè per oīnneum modum praedicari de suis potentijis, nisi secundum aliquem modum. Et ita patet, quod anima non est suæ potentiae, ita quod ipsæ poten-

Notes: quo-
modo species
est in Deo si-

terne.

Deum, si possumus, quantum possumus, sive Aug. 5. de qualitate bonum, sive quantitate magnum. Cū Trin. cap. 1. igitur potentiae animæ sint species qualitatis: quia sunt naturalis potentia, de necessitate manebunt secundum suum genus, & erunt qualitas; sed si essent ipsa anima, essent substantia: cum anima 2. de Anim. sit substantia, ut probatur in 2. de Anim. Non est igitur possibile animam essentialiter, & directè per oīnneum modum praedicari de suis potentijis, nisi secundum aliquem modum. Et ita patet, quod anima non est suæ potentiae, ita quod ipsæ poten-

potentiae sint substantia animæ.

Sed quia Aug. videtur cocludere animam esse voluntatem, intellectum, & memoriam: ut appareat intentio suæ, notandum quod accidens propriè non habet essentiam, quia sola substantia ei-

Aug. 7. de sentiam habet: ut dicitur 7. de Trin. cap. Trin. cap. 1. Et hoc satis concordat cum verbis 7. Metaph. Philosophi in principio 7. Metaph. cap. 1.

ubi ait: *Quod accidentia non sunt entia, nisi quia sunt entis; tota ergo causa, quare accidentia dicuntur entia, est propter entitatem, quae est in alio; non propter entitatem, quae sit in ipsis: cum igitur istæ potentiae sint in anima, ut in subiecto: tota causa, quare dicuntur esse entia, est propter entitatem, quae est in anima; non propter entitatem, quae sit in eis.* Nam à secundum quid non debet esse denomiatio: *cum igitur entitas, quae est in eis, sit entitas secundum quid, propter taliter entitatem non debent dici entia.*

Hoc viiò notandum, quod aliter sunt istæ potentiae, quæ dicuntur anima, in anima; & aliæ potentiae: nam potentiae sensitivæ, cùm sint alligatae organo, non sunt in anima, ut in subiectos sed in organis. Istæ autem potentiae intellectivæ in ipsa essentia animæ, ut in subiecto f. indantur: & ideo dicitur in 3. de Ani. 3. de Anim. cap. 4. *quod anima est locus specierum, sed non tota, sed intellectus: quia sicut oculus est locus specierum visibilium: quia est subiectum virtutis visivæ, ita essentia animæ est locus specierum intelligibiliū: quia est subiectum intellectus.* Item notādū quod aliter istæ potentiae sunt in anima, & accidentia in subiectis suis: quia istæ potentiae sunt in anima naturaliter; sed accidentia, ut color in corpore, sunt accidentaliter. Item ea, quæ sunt in corporibus, habent subiectum compositum: ista autem habet subiectum simpliciter.

His viis dicere possumus, quod ani-

Quomodo ma prædicatur de suis potentijs prædica-D anima prædicatione causali, & quodammodo formalis, tetur de suis & per identitatem: nam semper illud, potentijs cau- & saliter: quo- quod est causa alterius, potest prædicari nendo for: de illo, cuius est causa, prædicatione cau- maliter, & sali; sicut Philo, in lib. de Sensu & sensi. identicè. Hu- ius dicti de- dicit: *quod odor est fumalis evaporatio: quiaclarationem fumalis evaporatio est causa odoris: cū vi'e pleniū igitur anima sit causa omnium potentia- dist. 8. q. 2: rum eius, omnes potentiae animæ secun- in fine, ubi rum eius, omnes potentiae animæ secun- habetur qua- dum ista viā possunt dici anima prædica- tione causali. Nihilominus tamē memo- liter est præ- tione causali.*

A ria, intelligentia, & voluntas magis de- dicitio for- bent dīci anima, quād ceteræ potentiae, malis: quia magis quād quælibet accidentia suū denominat subiectum, magis quād proprietates illas.

corporum corpora. Primum sic patet:

nam ultra hoc, quod anima est causa istarum potentiarum, sicut ceterarum, est etiam ipsarum subiectum: & ideo non solū prædicatione causalī istæ potentiae debent dici anima, sed etiam quodā modo prædicatione formalī: cūm non propter aliam entitatē sint entia, quād propter entitatem animæ: ceteræ autem potentiae licet prædicatione causalī sint anima, nullo tamē modo sunt ipsa prædicatione formalī: quia sunt entia propter entitatem subiecti, in quo existunt.

Item magis anima potest prædicari de istis, quād quodlibet subiectum de accidentibus suis, accipiendo accidens, ut dividitur contra proprium: nam prædicatione instantium est verior, quanto prædicatum magis est idem subiecto. Ideò, & Boetius concludit: quod nulla verior prædicatione: quād in qua ipsum de se ipso prædicatur: & quia magis est idem aliquid ei, cui naturaliter inest, quād alij, magis hæc sunt anima, cui naturaliter intunt, quād accidentia subiecta sua, quibus accidentaliter insunt.

Tertiò magis hæc sunt anima, quād proprietates corporum corpora: quia cū corpora sint composita, proprietates non eis inherunt secundum se tota, sed aliqua magis se tenebunt ex parte materiae, aliqua ex parte formæ. Sed hæc intunt animæ, tanquam subiecto simplici: & ideo magis sunt idem ei. Hæc tria tangens Aug. 9. de Trinit. ait: *Animæ ergo ipsa sicut corporarum rerum notitias, per sensus corporis colligit, sic incorporearum per se metipsam.* Sed cū incorporeæ cognoscat per intellectum, vult anima esse intellectum, & non sensum: non igitur est intellectus in anima, sicut sensus. Rursum cap. 4. dicti libri ait: *Ista insunt substantialiter menti, non sicut color colorato: & quia substantia ex his tribus nō est confusa, sed ista sunt eiusdem essentie.* Propter primum removetur modus inhärentiæ accidentium in subiecto: propter secundum removetur modus, quo proprietates sunt in corporibus. Pa- Anima præ- tet igitur, quod istæ potentiae possunt dicatur de suis potentijs dici anima prædicatione causalī, & quo- duplicitate dam modo prædicatione formalī: cūm propter

Aug. 9. de Trin. cap. 3.

Idem cap. 4.

Anima præ- dicatur de suis potentijs

duplicitate

dam modo prædicatione formalī: cūm

propter

propter enstatem ~~adim~~ entia existant, A in quo excellunt potentias, quæ sunt in a una, ut in radice, ut non solum pre- dicatione causal, & aliquo modo for- malis dicuntur animas sed etiam quodā modo per identitatem, & hoc dupli- citer: tum quia naturaliter insunt, in quo excellant modū accidentium in sub- jecto: tum quia insunt subiecto simpli- ci, in quo excellunt modum proprieta- tum in corporibus. Et ita patet quomo- do a una potest prædicari de ipsis poten- tijs: quia post prædicationem simpliciter essentiale, ista videtur verior præ- dicatio.

Ex hoc autem apparet, quid veritatis B habent omnes positiones circa questio- ne m/ istam: sunt enim tres positiones circa hoc. Quidam enim dicunt, quod huiusmodi potentie sunt ipsa substantia animar. Quidam n/q. id sunt accidentia. Quidam quod sunt medium inter sub- stantia, & accidens. Illi, qui dicunt quod sunt substantia, loquuntur emphaticè: quia propter tantam identitatem, quam habent ad animam, dicunt eas esse ani- ma substantiam. Illi, qui dicunt, quod sunt accidentia, accipiunt largè acci- dens, prout incidit naturalem proprie- tatem. Illi, qui dicunt quod sunt mediū inter substantiam, & accidens, accipiunt accidens strictè, prout dividitur contra proprium: quia hec sunt naturales pro- prietas, non sunt accidens, ut deter- minat de accidente Porphyrius: licet sint accidens, ut accidens includit no- vem prædicamenta. Ex hoc etiam ap- paret modus Aug. cùm dicit hoc esse animam: quia, ut habitum est, una est substantia animæ, propter quam omnia illa sunt entia: relativè tamen illa sub- stantia est alia, & alia: in qua nūtum alio ordine una potentia respicit substantiam animæ, & alio alia potentia: & hoc est, Aug. 9. de quod ait Aug. 9. de Trin. cap. 4. & 10. D Trin. cap. cap. penult. quod hec tria sunt una es- 4. & 10. cap. sentia; sunt tamen tria relativè.

Respond. ad arg. Ad primum dicen- dum, quod anima dicitur illa tria, vel illa tria dicuntur anima modo, quo di- cimus. Vel possumus dicere (ut quidam Petrus pri- diu inquit) quod est triplex totum, uni- 2. p. 2. prin. versale, integrum, & potentiale. Totum 2. q. 1. univiale secundum essentiam, & vir- tatem reservatur in qualibet parte: & ideo per omnem modum prædicatur.

Totum vero integrum nec secundum virtutem, nec secundum essentiam re- servatur in partibus: & ideo nullo mo- do prædicatur. Totum potentiale medio modo te habet: quia secundum totam essentiam reservatur in partibus: non secundum totam virtutem: & ideo ali- quomodo potest concedi, quod prædi- cetur anima de suis potentij, cùm sit totum potentiale ad illas. Sed secundum istum modum & quod bene diceretur ani- ma est visus, auditus, & tactus: cùm sit etiam totum potentiale ad ista, quod non conceditur. Et ideo via tacta in sol- vendo est magis tuta. Et per huc patet solutio ad secundum. Ad tertium dicen- dum, quod non loquitur ibi Cōm. de anima intellectiva, ied de intellectu possibili, & concedendum est intellectum possibilem esse potentiam animæ. Si autem queratur: quare anima non est sua potentia, sicut materia prima? Di- cendum quod sicut prium agens est sicut mate- ria prima. Quare ani- ma non est sua potentia, sicut materia prima, est sua poten- tia passiva. Omnia igitur, quæ sunt inter Deum, & materiam primam, non sunt sua potentia, nec activa, nec pas- siva: cùm igitur anima non sit adeò in potentia, ut materia; nec adeò in actu, ut Deus: sive intellectus dicitur poten- tia activa, vel passiva, anima non erit suus intellectus: & sicut est de intel- lectu, sic est de alijs potentij animæ.

ARTICVLVS III.

Utrum potentiae oriuntur ab anima?

Div. Thom. 2. p. q. 77. art. 6.

Tertio queritur: utrum potentiae oriuntur ab anima? Et videtur quod non: quia 12. Metaph. movetur quæstio, utrum eadem sint principia substantiae, & accidentis? Et solvitur, quod principia substantiae sunt substan- tia, principia accidentis sunt accidentia, & principia relationis relatio. Cùm igitur potentiae animæ non sint substantia, & anima sit substantia, anima non erit principium potentiarum. Præterea: si potentiae originarentur ab anima, anima esset causa efficiens earum, sed dicitur in 2. Phys. quod Materia non coinxidit cum alijs causis: cùm igitur anima se habeat ut

Contra

Quare ani- ma non est sua potentia, sicut materia prima.

12. Meta- com. 15.

ut

at materia respectu potentiarum, quia est ipsiarum subiectum, non erit efficiens. Præterea: anima dicitur imago Trinitatis, sed tres Personæ non sumunt originem ab essentia, ergo &c.

In contrarium est: quia proprietates, & accidentia non possunt intelligi sine substantijs: quia substantia est *Primum omnium secundum distinctionem*, & cognitionem, & secundum tempus, ut scribitur 7. Metaph. sed quod non potest intelligi siue alio, illud aliud facit ad esse eius, sed quod facit ad esse, habet rationem esse; ergo &c. Præterea: quando aliquis effectus progreditur ab uno immediate, & ab alio principaliter; si illud, a quo procedit immediate, non habet per se esse dicitur instrumentum coniunctum, & reducitur in principale tanquam in causam, sed secundum huiusmodi se habent potentiae animæ ad essentiam, ergo &c.

RESOLVTO.

Potentia ab anima ut naturales proprietates originantur.

Respondeo dicendum, quod si volemus videre quomodo aliquid est causa alterius, oportet nos videre quomodo facit ad esse illius: quia causa est, ad cuius esse loquitur aliud, ut vult Avicen. & Phil. esse autem est actus essentia, unde Aug. 5 de Trin. cap. 2. ait:

Aug. 5. de Trin. cap. 2. Sicut enim ab eo, quod est sapientia est scientia, & ab eo, quod est scire dicitur est esse.

Trin. cap. 1. que omnia satis concordant cum verbis Phil. 4. Metaphys. qui vult, quod unitas entis sit unitas atri-
butionis, non prædicationis: ita quod propter entitatem, que est in substantia, dicitur accidentis ens; non propter entitatem, que sit in eo: sicut propter sanitatem, que est in animali, dicitur cibus sanus, non propter sanitatem, que sit in cibo: sed si propter entitatem subiecti omnia accidentia sunt entia, subiectum faciet ad esse omnium accidentium: sed si quod facit ad esse habet rationem cause, subiectum erit causa omnium

accidentium. Benè igitur dictum est, quod scribitur Phys. 1. *Materia subiecta* Phys. 1. *cum forma est causa omnium accidentium*; que sunt in ea: unde & 7. Metaph. scribitur: *Accidentia non sunt entia, nisi quia sunt entis* sunt entis. Entis autem sunt quadrupliciter. Primo: quadrupliciter, quia disponunt, & perficiunt, ut qualiter, scilicet, perficiendo, virtutes & virtutes. Secundo: quia sunt disponendo, via ad ens, ut motus, & transmutatio referendo, & nes. Tertio: quia sunt respectus entis privando, & ad ens, ut relationes. Quartò: quia sunt negationes horum, ut priuationes: quæ distincio habetur ex verbis Phil. 4. com. 12. Metaph. *Primum genus accidentium maxime habet esse*. Post illud habet esse, quod est via ad ens. Post hoc autem relationes: quia, ut vult Comit. 12. Metaph. *Relatio habet minimum de esse*. Ulti- com. 51. modo habent esse privationes: quia scribitur Phys. 1. *Privatio de se est non ens*. Si igitur accidentia non sunt entia, nisi quia sunt entis: quanto magis erunt entia, magis erunt entis, & magis causabuntur ab ente, sive à substantia. Cum igitur potentiae animæ potissimum habeant esse inter omnia accidentia: quia collocastur in primo genere divisionis datae, potissimum causabuntur ab anima, & originabuntur ab ipsa.

Advertendum tamen, quod in primo genere sunt multi gradus: quia esse in ente, ut disposito & perfecto, potest esse quadrupliciter. Quia aliqua sunt in ente: solum ut in radice, ut potentiae sensitivæ in anima. Aliqua ut in subiecto, tam actualiter, ut color in corpore. Aliqua naturaliter sicut proprietates, tamen habent subiectum compositum, ut virtus attractiva ferri in adamante. Aliqua sunt in aliquo, ut in subiecto, & naturaliter, & habent subiectum simplex, ut potentiae, de quibus loquuntur in anima, & inter cetera, que sic sunt in subiecto, potissimum trahunt originem ex subiecto, ut potest patere intuenti. Concedendum est ergo inter omnia accidentia, accipiendo largè accidens, ut proprietatem includit, memoriam, intelligentiam, & voluntatem, potissimum originari ab anima.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod principia accidentis, & substantiae sunt alia, & alia, loquendo de principiis immediatis, & que sunt de essentia rei: tamē principia immediata substantia posunt esse principia mediata accidentis, ut Comm.

Item 7. de Trin. cap. 1. que omnia satis con-

cordant cum verbis Phil. 4. Metaphys.

4. Meta com. 2. qui vult, quod unitas entis sit unitas atri-

tributionis, non prædicationis: ita quod propter

entitatem, que est in substantia, dicitur accidentis ens; non propter

entitatem, que sit in eo: sicut propter

sanitatem, que est in animali, dicitur cibus sanus, non propter sanitatem, que

sit in cibo: sed si propter entitatem subiecti omnia accidentia sunt entia, subiectum faciet ad esse omnium accidentium: sed si quod facit ad esse habet rationem cause, subiectum erit causa omnium

Comm. ibi- **Comm.** dicit ibidem, & sufficit pone-
re animam sic principium, ut potentiae
originentur ab ipsa. Ad secundum di-
cendum, quod duplicitate est materia, in
& ex qua, sicut aliquando materia
ex qua non possit esse causa efficientia; mate-
ria tamen in qua potest, quia subiectum est
Duplex ma- in duplaci genere causae respectu accide-
teria in qua, & ex qua, pri-
tis materialis, & efficientis. Ad tertium
ma potest dicendum, quod licet in anima sit ima-
sse causa ef- go Trinitatis, non tamen eam repre-
ficiens acci-
dents, non
Secunda.

ARTICVLVS IV.

*Vtrum anima se semper intelligat?**Jacob. de Utro bio 1. quodl. q. 13. & 14.*

Quarto queritur, utrum anima se semper intelligat? Et videtur quod non; quia intelligere dicit aliquem actum, sed à pura potentia non egreditur aliquis actus. Cùm igitur intellectus major in genere intelligibilium sit quasi materia prima in genere entium, ut dicit **Comm. an-**
te receptionem specierum nihil intelli-
Comm. 3. de get, sed ut dicitur 3. de Anim. **Intelle-**
Anim. 4. & cùm pueri se habet sicut tabula, in qua nihil est
pictum, ergo &c. Præterea: nostrum intelligere, vel est phantasia, vel non est
4. de Anim. sine phantasia, ut dicitur 1. de Anim.,
comm. 6. sed phantasia non est semper in actu
9. Metaph. suo, ergo &c. Præterea: dicitur 9. **Metaph. Potentie rationales sunt ad opposita,** sed
Intelligere maximè est potentiae rationa-
lis, cùm intellectus sit ipsa ratio per ei-
sentiam, ergo possumus intelligere, &
non intelligere, sed si anima potest se non intelligere, non semper se intelligit, ergo &c.

Aug. 14. de In contrarium est Aug. 14. de Trin.
Trin. cap. 6. qui ait: se dicere semper mentem sui meminisse, semper se ipsam intelligere, & amare.

RESOLVTIO.

Anima semper se habituali cognitione intelligit, sicut rem scire dicimus; non tamen semper se intelligit, prout intelligere dicit actualē confide- rationem.

Respondeo dicendum, quod ut pa-
teat huius questionis veritas, duo
sunt videnda. Primo: utrum aliqua no-

titia insit animæ respectu sui inseparabili-
liter, propter quam se semper dicitur nosse. Secundo: utrum tale nosse possit
dei intelligere, ita quod propriè possi-
mus concedere, quod anima se semper
intelligit. Propter primum notandum,
quod in nobis distinguitur duplicitate ac-
tus, primus, & secundus, ut dicitur in 1. de Anima
2. de Anima. Et scire est actus primus, com. 1.
considerare est actus secundus, ut habe-
tur ibidem. Inter hos actus hoc intereat:
quia ad hoc, quod sciamus, sufficit nos
habere potentiam scibiliū, & si super
ea non convertamur: & ideo quandiu
scibilia alicuius scientiæ sunt presentia
Baliquo modo animæ nostræ per se, vel
per suum simile dicimur ea scire, & si de
eis non consideremus, sed ad considera-
re non sufficit scire sine actuali conver-
sione. Si igitur semper essent species re-
rum in nobis, semper eas sciremus: sed quia
anima semper est sibi prætens, semper se
noscere dicitur: ideo 14. de Trin. cap.
6. scribitur: *Nec ita sane cognit istam iusti- Aug. 14. de*
tiam suam mens, quando cogitando intellect. in
se conspicit, tanquam si ante incognita fuerit:
sed ita sibi nota erat quemadmodum nota sunt
res, que memoria continentur. Si igitur spe- Triu. cap. 6.
cies rerum essent concreatae animæ, &
non possent deleri de intellectu, ani-
ma eas nosceret. Cùm igitur ani-
ma semper sit prætens sibi, & à se ipsa
*non possit removeri (quia tunc ab enti-
tate recederet) semper anima se noscere*
dicitur.

Viso, quod nositia inest semper ani-
me respectu sui. Videndum est, utrum
tale nosse dicitur propriè intelligere?
Propter quod advertendum, quod intel-
ligere duplicitate sumitur. Vno modo
idem est, quod actualiter considerare: &
secundum istum modum loquitur Phil.
2. Topic. *Multa enim scire possumus: multa 2. Top. cap.*
similiter cogitare non item: & sic accipiendo 4.
Dintelligere, tale nosse non dicitur intel-
ligere: quia anima non semper de se
considerat. Alio modo accipitur intel-
ligere pro habituali cognitione princi-
piorum. Nam intellectus dividitur cō-
tra scientiam: *Quia scientia est conclusio-*
nem, intellectus est principiorum, ut potest
haberi ex 6. Ethic. & ex fine 2. Post. &
sic accipiendo intellectum, intelligere
est habitualiter cognoscere principia.
Nam sicut scire se habet ad scientiam,
sic intelligere se habet ad intellectum: si-
cat

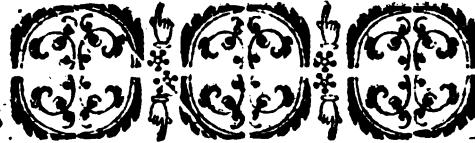
cut igitur semper dicimus scire rem, si ipsa sit aliqualiter animæ nostræ præsens: ita semper dicimus intelligere principia, si ipsa sint præsentia animæ nostræ: & secundum illum modum verificatur, quod anima se semper intelligit. Nam cum intellectus agens, & intellectus possibilis sint quædam principia omnis scientiæ in nobis: anima autem, à qua intellectus agens & possibilis, ut à sui principio sumunt originem, potissimum respectu scientiæ habet rationem principij: & idèo cognitio animæ habitualis tanto magis debet dici intellectus, vel intelligere, quanto magis habet rationem primordialis principij. Patet ergo, quod secundum quod accipitur intelligere pro tali cognitione, semper se anima intelligit, sed prout accipitur pro actuali consideratione, non. Ita tamen cognitio secundum quam concedimus animam se semper nosse, magis meretur hoc nomen, quod est intelligere, quam alia. Ad cuius evidenciam notandum, quod quanto actus est magis proximus potentia, vel naturæ, tanto magis meretur nomen illius: & idèo quia voluntas immediatus fertur in finem, quam in ad finem, ipsis finis dicitur esse voluntas: *Eius autem, quod est ad finem, dicitur electio;* ut vult Phil. 3. Ethic. & Damasc. 2. lib. lib. cap. 22. Ita quia intellectus immediatus fertur in principia, quam in conclusiones, cognitio principiorum dicitur intellectus: tanto ergo secunda acceptio intelligere magis meretur ipsum nomen, quam prima: quanto magis immediate respicit illa acceptio potentiam intellectivam, vel materiam, quam prima. Declaratum est ergo, quod anima se semper cognoscit, & illud cognoscere propriè dicitur intelligere, non scire, vel considerare, sive cogitare: benè igitur dictum est ab Aug. 14. de Trin. cap. 6. quod mens semper se intelligit, sed non se semper cogitat.

Aug. 14. de
Trin. cap. 9.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod intellectus noster dicitur potentia pura in genere intelligibilium per quamdam similitudinem: quia sicut à potentia pura non egreditur aliquis actus completus, ita nec ab isto intellectu egreditur; sed non sequitur quod aliquis actus incompletus egredi non possit. Vel possumus dicere, quod huiusmodi intelligere propriè non dicit

B. Egid. Col. sup. i. Sent.

Auctum, sed solùm dicit præsentiam animæ sibi ipsi, quæ largo modo actus esse conceditur. Ad secundum dicendum, quod illud intelligere, de quo hic loquimur, neque est phantasia, nec cum phantasia. Ad tertium dicendum, quod actus potentiarum rationalium dicitur esse ad opposita, si actus est transiens in exteriorem materiam, vel secundus; non si est primus, & non transiens, cuius modi est iste.

QUESTIO IV.

Quomodo representatur in nostra imagine Trinitas Personarum.

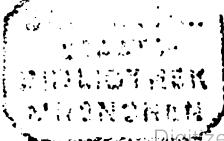
Postea queritur: quomodo repræsentatur in imagine nostra Trinitas Personarum? personæ antem sunt æquales, sunt in numero ternario, & una oritur ex altera, & quidquid est ibi, totum est in actu completo. Ideo quatuor queruntur de potentijs, quæ repræsentant Personas. Primo utrum sint æquales? Secundo utrum sint tres potentia? Tertio utrum una oriatur ex altera? Quartò utrum magis repræsentent Trinitatem secundum esse habituale, vel actuale?

ARTICVLVS I.

Vtrum memoria, intelligentia, & voluntas sint æquales?

Ad primum sic proceditur: videtur quod memoria, intelligentia, & voluntas non sint æquales. Primo non sunt æquales ratione obiecti: quia aliquid intelligo esse, quod nolo esse, ut intelligit aliquis se miserum, quod non vult esse. Præterea: verum est obiectum intellectus, & bonum voluntatis, sed *verum & falsum sunt in anima: Bonum, & malum sunt in rebus*, ut dicitur 5. Metaph. sed res non æquale habent esse in se ipsis & in anima, ergo &c. Præterea: secundum Aug. intelligentia non similiter informatur ab omnibus his quæ sunt in memoria, sed hoc non esset, si intelligentia æquatur memorie, ergo &c.

N

In contrarium est: quia non esset vere imago Trinitatis, nisi esset æqualitas inter ea. Præterea: Aug. 10. de Trin. cap. penult. dicit ea esse æqualia.

RESOLVTIO.

Potentie anima sunt æquales ut conversiva ad subiectum: respectu vero obiecti aliquo modo inæquales.

Respondeo dicendum: quod æqualitas inter ista tria quadrupliciter attendi potest. Nam æquale, & inæquale proprium est quantitatis: ut dicitur In prædicamentis, & ideo secundum quod istæ potentie sortiuntur aliquem modum quantitatis possunt dici æquales, vel inæquales: quantitas autem in modus qualitatatis, scilicet dignitatis ratione dignitatis, & hanc habent ex virtutis, virtutis, subiecto. Vnde dicitur in 3. de eligentia, dis, quod Quod est in melioribus vel honoribus obiecti. In 3. Topi. rabilibus est melius. Secundum modum quantitatis sortiuntur ex se ipsis: quia semper virtus habet rationem quantitatis, cum igitur ista sint quædam potentiae, & virtutes animæ, aliquis modus quantitatis eis inheret in eo quod tales. Tertio hoc habent ex actu: quia quantum actus est altior, tanto virtus est maior, à qua actus procedit. Quartò ex obiecto: quia

Prædicti major virtus in maius obiectum po quadruplex est: & quia secundum hæc quatuor modus aqua ista possunt dici quanta, cum secundum litatis eadem esse: hoc sive æqualia, ut patebit, concedit potentias debet, quod æqualia sunt. Primo enim intelligentias sunt æqualia ratione subiecti, quia in voluntati, eadem essentia animalia fundantur, & ideo & memoria: ab Aug. 9. de Trin. cap. 4. dicitur, Unius Aug. 9. de Trin. cap. 4. ergo eiusdem que essentia necesse est hæc tria idem 10. cap. sunt. & 10. cap. penult. de Trin. habent.

Proclus 92. unde dicitur 92. propositione Procli, proposit. quod Omnis potentia unitior existens infinitior est, quam plurificata, & in lib. de causis habetur: quod Virtus unita plus est infinita, quam multiplicata: maior autem, & minor unitas inest virtuti, eo quod magis, & minus est ad se conversiva, quia igitur quælibet earum est ad se conversiva: Memini enim me habere memoriam, & intel-

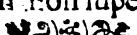
ligemiam, & voluntatem, & intelligo me intelligere, & velle, atque meminisse, & volo me velle, & meminisse, & intelligere. Ut vult Aug. de Trin. 10. cap. penult. Secundum istum modum æquales sunt. Rursum sunt æqualia respectu actus: quia non est perfectus actus unius sine actu alterius, ut ibidem August. ostendit dicens: Quidquid intelligo intelligere me scio, & sequitur: Totam igitur intelligentiam, tota que voluntate mea memini. Quartò est ibi æqualitas ratione obiecti: quia si visus non se extedit ad omnia obiecta, hoc est, quia non in omnibus reperitur ratio coloris. In omnibus tamē reperitur ratio vegetativa, & boni. Ideo de æqualitate istarū potest dici, quod dicit Aug. infine 6. de Trin. de æqualitate Personarum: Singula sunt in singulis, & omnia in singulis, & singula in omnibus, omnia in omnibus, & unum omnia. Singula sunt in singulis, ratione æqualitatis potentiae, quia quælibet est ad se conversiva. Et omnia in singulis ratione æqualitatis actus, inquantum in singulis actibus requiriuntur omnia, id est, omnes dictæ potentiae. Et singula in omnibus ratione æqualitatis obiecti: quia in omnibus potentias sunt singula obiecta. Et unum omnia ratione æqualitatis secundum dignitatem, inquantum omnia sunt una essentia, & in uno subiecto fundantur. Quod autem debeamus ponere æqualitatem istam in potentias correspondenter æqualitati Personarum, patet per ea, quæ dicuntur 10. de Trin. Trin. cap. 10. de cap. penult. quia ubi de æqualitate istarum potentiarum determinatur, dicitur A singulis & tota omnia capiuntur, æqualia sunt tota singula rotis singulis, & tota singula simul omnibus totis, & hec tria unum, una mēs, una essentia. Quæ si bene intelliguntur, prædictis correspōdēt. Patet igitur quomodo in istis potentiis æqualitas reperitur.

Notandum tamen propter argumenta, æqualitas respectu obiecti potest prædictae ad sumi tripliciter: nam potentia ad obiectum triplex. Triplex tripliciter comparatur. Primo per actu propriū. 2. per rationem obiecti, utputa ea, quæ cognoscit intellectus sub ratione veri, & affectus vult sub ratione boni. 3. per actu alterius. Secundum primū æqualitatis modum istæ potentiae non sunt simpliciter æquales. Non enim oportet, quod quidquid volo intelligam, volo enim me esse regem: quia videtur habere rationem boni; non tamen hoc intelligo:

telligo: quia non habet rationem veri,
nec etiam oportet quod quantum volo,
tantum intelligam, vel econverso,
nisi forte respectu aliquorum obiecto-
rum. Secundo potest comparari ad ob-
iectum secundum rationem eius, per
quam ipsum cognoscit: & quia intel-
lectus ea, quae cognoscit, cognoscit
sub ratione veri, & affectus vult
sub ratione boni, *cum verum, & falsum*
sint in anima, bonum, & malum sint in rebus:
quia res in se, & in anima non sunt e-
dem modo, non oportet habere æqua-
le esse in omnibus obiectis, secundum
istum modum non est æqualitas in po-
tentijs. Tertio modo potest esse cōparatio
ad obiecta, non directe, sed per actū alte-
rius potentiae: quia quidquid volo non
intelligo, sed intelligo me velle, & quid-
quid intelligo, non volo, sed volo me
intelligere, & secundum istum modum

Idem 10. de Trin. cap. 2. concludit Aug. circa finem 10. de Trin.
ubi de æqualitate istarum potentiarum
determinat, dicens: *quidquid intelligo, in-*
telligere me scio, & scio me velle quidquid
volo. Et per hoc possunt argumenta pa-
tere.

Respond. ad arg. Ad primum dicen-
dum, quod arguit de æqualitate obiecti
secundum actum proprium, & talis ibi
non reservatur. Ad secundum dicen-
dum, quod arguit de æqualitate secun-
dum rationem obiecti, & nec talis est
ibi respectu obiectorum omnium, ut
dictum est. Ad tertium dicendum, quod
informari intelligentiam est dupliciter,
vel actualiter, & tunc non ex omnibus
informatur, quae sunt in memoria, vel
habitualiter, & tunc informatur. Adver-
tendum tamen, quod omnia illa quae
sunt actualiter in memoria, sunt actualiter
in intelligentia, loquendo de actu
completo. Nam per intentionem vo-
luntas tribuitur quedam actuali-
tas speciebus in memoria, per quam
similitudinem suam in intelligentia
gignunt, quae si bene adverti-
mus, memoria intelligentia
non superat.

Vtrum memoria, intelligentia, & voluntas
sint tres potentiae?

D. Th. 1. p. 9. q. 79. art. 7. Franc. à Christ. in 1. dist. 3.
q. 5. conclus. 2.

Secundò queritur: utrum memoria,
intelligentia, & voluntas sint tres
potentiae? Et quia planum est voluntatem
esse distinctā potentiam ab alijs, dubiū est;
utrum memoria sit diversa potentia ab
intelligentia? Et videtur quod sic: quia
Phil. in 2. de Anim. ait, quod *Sensitivum 2. de Anim.*
est alterum ab opinativo, si sentire est aliud ab com. 22.
opinari: sed memorari est alterum ab
intelligere, ergo &c. Præterea: actus
intelligentiae videtur procedere ex actu
memoriae, sed *nulla res est, que se ipsam*
gignat, ut sit: ergo memoria & intelligē-
tia sunt diversæ potentiae. Præterea: si
non esset ibi trinitas potentiarum non
repræsentaret Trinitatem Personarum,
quod est inconveniens.

In contrarium est, quia ex parte vo-
luntatis non ponimus nisi unam poten-
tiam: ergo ex parte intellectus non po-
nimus nullam aliam, sed memoria, & in-
telligentia se tenent ex parte cognosci-
tivæ, ergo &c.

RESOLVTIO.

Memoria, & intelligentia non sunt due po-
tentie secundum rem, sed secun-
dum rationem.

Respondeo dicendum, quod poten-
tiae distinguuntur in affectivam, &
cognoscitivam, & hoc tam ex parte sen-
sitivæ, quam ex parte intellectivæ, cog-
nitio autem, & affectus non plurifica-
tur, nisi ex eo quod particulariter ref-
piciunt obiectum, & ideo sensus particu-
lares plurificantur: quia sub particulari-
bus rationibus respiciunt obiecta suas,
sensus autem communis remanet indi-
visus: quia magis sub universalis ratione
aspicit, quod aspicit: & propter hoc in
se unus potest in omnia, in quæ possunt
particulares sensus, & adhuc amplius:
quia potest cognoscere actus eorum, &
sicut est in cognitione, ita est etiam in
affectu: videmus enim affectum sensitivum,
propter hoc, quod inclinatur ad

Na

par

particulare bonum: quia sequitur particularem apprehensionem, scilicet sensitivam, distinguatur, & plurificatur; & ideo in affectu sensitivo repetuntur duo genera affectus, scilicet, irascibilis & concupisibilis. Voluntas autem, sive appetitus intellectivus: quia habet inclinationem ad universale bonum propter universalem formam apprehensionem ab intellectu, remanet indivisus, ita quod in eo non distinguuntur irascibile, & concupisibile: igitur sicut distinctio appetitus sensitivi arguit distinctionem particulatum virtutum sensitivarum, sic appetitus intellectivus arguit unitatem intellectivae potentiae: & ideo bene concludebarit in arguendo, quod potentia intellectiva est una, quia voluntas est una.

Dicendum est ergo, quod memoria, & intelligentia non sunt duas potentiae secundum veritatem, sive secundum rem; sed secundum rationem. Propter hoc aliqui dicunt eas esse duas vites: volunt enim, quod sufficiat ad distinctionem virium diversitas officiorum: eadem enim est potentia memoria, & intelligentia, sed prout meminit dicitur memoria, prout intelligit, intelligentia. Si volumus tamen secundum quā-

Aliorum opinio

Modus Do-

ctoris.

Quomodo dicere, quod in anima aliquando ponitur anima distinctio potestarum, aliquando virium, aliter esse di- quando potestarum, aliquando portionum. Prive- ma distinctio accipitur penes distinctio- nes, & nem actuum. Secunda penes diversita- portiones.

2. de Anima Ipsiæ potentia per actus distinguuntur, sicut ac- tam. 33.

Secundum sic est videre: quia memoria habet aliud officium, quam intelligentia: quia illa retinet, ita speculatur, dicimus memoriam, & intel- ligentiam esse duas vires, cum tamen sint una potentia. Tertium sic ostenditur: dicimus enim synderesim esse aliæ potentiam à libero arbitrio, eo quod synderesis est determinata ad unum, & ita videtur habere motum naturalem: liberum arbitrium ad opposita se habet, & ita videtur habere motum voluntarium. Quartum etiam patet: quia secundum quod ratio vertit se ad superiora recipit gradua superiorum, & di-

citur superior: secundum quod se vertit ad gradum inferiorum, dicitur portio inferior rationis.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod retinere speciem, & intelligere, sive speculari propter speciem retentam non faciunt diversas potentias: videmus enim unam, & eadem virtute, ut virtute visiva retinere specie, & videre. Quod autem retineat speciem patet per

Aug. qui dicit non omnino esse simile Aug.

de sigillo impresso in aqua, & de forma impressa in oculo: vult enim, quod for-

ma in oculo aliquam permanentiam ha-

beat, quod etiam ostendit Auctor Pers- g

pectivæ in principio perspectivæ suæ. Ad

formam arguendi dicendum, quod non quælibet diversitas facit diversitatē potentiarum nisi formalis, cuiusmodi non est diversitas facta. Ad secundum dicendum, quod

intelligentia non gignitur à memoria proprio loquendo. Sed species, quæ est in

intelligentia, gignitur à specie, quæ est in memoria. Quod si queratur quomo-

do poterunt esse duas species in eadem

Dubium bo- num contra conclusionē

læ duas species non sunt eiudem ratio-

nis, ut patebit cum disputabitur de ver-

bo. Ad tertium dicendum, quod omni-

nis similitudo non currit per omni-

modum. Et idem poterit esse repræsen-

tatio Trinitatis absque eo, quod memo-

ria, & intelligentia sint diversæ poten-

tiae, sed solum diversæ vires. Vei possu-

mus dicere, quod distinctio virium magis

repræsentat distinctionem Personarum,

quam distinctio potentiarum: quia di-

stinctio virium est magis distinctio secu-

dum relationem, cuiusmodi distinctio

potissimum Personis Divinis convenit.

ARTICVLVS III.

Utrum una potentia oriatur ab alia?

D. Thom. 1. p. q. 77. art. 7.

Tertiò queritur: utrum una potentia oriatur ab alia? Et videtur quod non: quia *Accidentia non sunt entia*, nisi quia sunt entis; sed entis sunt prout cau-

santur ab ente; sed nullum accidens di-

citur esse ens propter entitatem in alio

accidente, sed propter entitatem in sub-

stantia, ergo &c. Præterea: quæ divi-

duntur ex opposito sunt simul; sed po-

tentia

tentis dividuntur ex opposito, ergo sunt simul, sed simultas repugnat causalitati, ergo &c. Præterea : sicut se habet actus ad actionem, & obiectum ad obiectum, ita se habet potentia ad potentias sed non videtur obiectum oriri ex obiecto, ut color ex sapore, ergo nec actus ex actu, nec potentia ex potentia.

In contrarium est : quia homo dicitur minor mundus, sed in maiori mundo est dare unam causam primam, & ab illa per causas medias procedunt infima, ergo in minori mundo ab anima, que videtur esse causa suprema primordians esse, mediante una potentia procedit alia. Præterea : ista potentia re-presentat Trinitatem, sed ab una Persona procedit alia, ergo &c.

RESOLVATIO.

Vna potentia ordine proprietatis oritur ab alia,
& hac mediante ab anima.

Respond. dicendum, quod semper in proprietatibus subiecti est ordo quidam? quia tunc proprietas sunt mediante alia, & illa proprietas mediante qua sunt est propter quid eius, & secundum istum modum sunt demonstraciones, ita quod una proprietas ostenditur per aliam, sicut videmus; quod habere tres ostenditur de triangulo per angulum extrinsecum, & angulus extrinsecus per hoc, quod in punto contractus inter linem perpendiculari, & latus trianguli, potest protracti linea eque distans tertio lateri, & secundum istam viam est processus a proprietate in proprietatem, donec deveniatur ad proprietatem, quae immediata procedit a subiecto, quae cum subiecto facit propositionem immediatam, qua non est altera prior. Iste autem ordo propter hoc in proprietatibus ponitur : quia cum natura sit determinata ad unum, naturaliter ab eodem non possunt progredi plura nisi secundum quendam ordinem, igitur cum iste potentias habeant rationem proprietatum, tunc fluat ab alia secundum ordinem naturalem. Iste autem ordo sic haberi potest: Nam anima ad suas potentias comparatur in duplice genere causarum, cum sit subiectum earum, scilicet in genere causarum efficientis, & materialis. In quantum est causa efficientis est prior dignitate. In qua-

tum est causa materialis est prior in via generationis & temporis, & secundum uitam duplice proprietatem potentiarum ad invicem diversimode comparatur: quia aliquae sunt priores alijs dignitate. Aliæ in via generationis, & temporis, & est,

ibi ordo converitus: quia quod est prius dignitate est posterius in via generatio-

nis, & everso. Et ideo in 4. Met. legitur : quod prius dignitate est posterius gene-

ratione, unde & 8. Phys. scribitur, quod

Motus localis est dignior alijs motibus : quia

est posterior eis. Secundum istam viam po-

tentiae intellectivæ dignitate sunt priores sensitiui, & lentitivæ vegetativis:

B generatione autem everso : nam in embrione prius introducitur vegetati-

vum, postea sensitivum, ultimo intelle-

tivum, & sicut est in potentias, sic est

in actibus; nam actus sensitivum sunt prio-

res generatione actibus intellectus; per-

fectione autem econtrario. Neque est

dicendum, quod ordo non sit in obie-

cis, nam obiectum intellectus prioritatem

videtur esse quid, imaginativa quantu-

m, sensus quale: quale autem & qua-

tum sunt a quidditate, sed quale me-.

diante quanto : unde Themistius dice-

bat, ut narrat Comim: in 12. Metaph.

quod quantitas est illud, quod primordi-

adhaeret substantiae, deinde qualitas: si-

icut prima figuratum est triangulus: de-

inde quadrangulus.

Ad primum dicendum, quod ratio

arguit, quod proprietas non est causa

principalis, & prima proprietatis, vel

accidens accidentis. Sed non ar-

guit, quod proprietas non fuerit mediante proprietate.

Ad secundum dicendum, quod

potentias dupliciter considerari

possunt, vel in quantum sunt proprieta-

tes eiusdem divisi, vel in quantum habet

ordinem ad se invicem. Et si primo mo-

do non est in eis prioritas, est tamen ibi

secundo modo. Ad tertium dicendum,

quod non oportet comparare quilibet

objectionem ad qualibet, ut videamus ordinem

potentiarum; sed oportet compara-

re objeccta potentiarum ordinata-

rum, sicut obiecta sensuum particula-

rum ad obiecta imaginationis. Vel

possimus dicere, quod non oportet

tantum ordinem dare in obiectis,

sicut in potentias; hoc au-

tem in secundo ple-

nius ostendetur.

Quod est
prius digni-
tate, est po-
sterius gene-
ratione.

8. Phys.
com. 51.

Comm. 12:
meta.com. 31

ARTICVLVS IV.

*Secundum quid magis reperiatur Trinitas?
An secundum potentias, habitus,
vel actus?*

VLTI^mò quæritur: secundum quid magis reperiatur Trinitas? Et vide tur, quod potissimè reperiatur secundum potentias: quia ut scribitur 14. de Aug. 14. de Trin. cap. 3. *Imago Dei in eo quod semper Trin. cap. 3. erit invenienda est.* Sed actus, & habitus non semper insunt animæ, ergo &c. Prima dubi-
tatio.

Vlti^rius videtur, quod magis sit in habitibus: quia habitus magis sunt distin-
cti, quam potentiae: quia ut habitum est, memoria, & intelligentia sunt una potentia.

Vlti^rius videtur, quod magis sit in actibus: quia secundum actus magis imitamur Deum: quia ex eo quod ac-
tualiter de ipso consideramus magis ci-
ssimilamur.

RESOLVTO.

*Quantum ad unitatem magis representat Trini-
tatem pluralitas potentiarum, quam actuuum vel
habituum: quantum ad perpetuitatem magis,
quam actus, habitus, & quam hi potentiae
quaneum ad actualē imitationem ma-
gis actus representant, quam po-
tentiae & habitus.*

Respondeo dicendum, quod in Tri-
nitate creata tria est accipere, quantum ad præsens, perpetuitatem,
unitatem, & actualē imitationem.
*Quantum ad unitatem essentiae magis
representat Trinitatem pluralitas poten-
tiarum, quam habituum, vel actuuum,
eo quod potentiae magis immediatae in-
sunt essentiae, quam habitus, vel ac-
tus. Ratione perpetuitatis magis repræ-
sentant eam habitus, quam actus, D
icet non magis, quam potentiae. Ratio-
ne actualis imitationis magis actus. Et
per hoc paret solutio ad obiecta, qua
suis vijs procedebant.*

DUBITATIONES LITTERALES.

Super litteram queritur. Super illud:
Imago reperitur in anima amissa
Dei participatione. Contra 10. de Trin.
Trin. cap. 12. vult Aug. quod non est imago

Trinitatis in anima, nisi ex eo quod intel-
ligit Deum: sed hoc non est abs-
que Dei participatione, ergo &c. Dicē-
dum, quod Aug. loquitur de imagine
perfecta, Magister de imperfecta. Vel
possumus dicere, quod triplex est ima-
go. Creationis, & hoc attenditur se-
cundum potentias solum. Recreatio-
nis & hoc attenditur secundum habitus
gratuitos. Gratificationis, & hoc atten-
ditur secundum habitus Gloriæ. De pri-
mo loquitur Magister, & non de alijs.

Item super illud: anima est capax
Dei. Contra: infinitum à finito non ca-
pitur. Dicendum, quod ibi capere idem
sonat, quod aliquo modo per cognitio-
nem, & amorem pertingere, vel attin-
gere. Vel dicere possumus, quod infi-
nitum à finito non capitur in sua infini-
tate, & Deum modo infinito non cog-
noscamus.

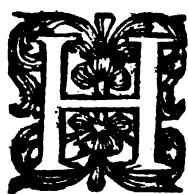
Item super illud: memoria dicitur
ad aliquid. Contra: sicut unius rei uni i. Dabili
est esse, ita unius rei una est ratio quid-
ditatis, sed per quidditatem reponitur
aliquid in prædicamento: non igitur
unum, & idem erit in diversis prædi-
camentis; cum igitur memoria sit in præ-
dicamento qualitatis, quia naturalis po-
tentia, non erit ad aliquid. Ad hoc id
facit, quod dicitur in prædicamentis, quod
diverſorum generum, & non subalter-
natim positorum, diversæ sunt species.
Dicendum, quod memoria potest du-
pliciter accipi, vel secundum id quod
est, vel prout dicit respectum ad me-
morabile: primo modo est in prædi-
camento qualitatis: secundo modo ad
aliquid. Vel aliter, ad aliquid dicitur
dupliciter, secundum esse, & secundum
dici: non est inconveniens ea, quæ sunt
in alijs generibus esse ad aliquid secun-
dum dici. Vel aliter: memoria dicitur
ad aliquid in quantum habet esse ex or-
dine, quem habet ad essentiam animæ:
unde illæ tres potentiae sunt una subtan-
tia, & differunt secundum respectus: ut
patuit in questione illa: utrum anima
sit suæ potentiae?

Itē super illud: singula equantur omni-
bus. Cōtra: omne totū est maius sua par-
te, ergo una nō equatur omnibus. Dabili
quod ista æquatio nō est secundum quantita-
tē dimensionā, 2. quā omne totū est maius
sua parte; sed maius secundum quantitatem
virtualē, & modo, quo dicitur est.

DIS-

DISTINCTIO IV.

HIC QVÆRITVR VTRVM CONCEDENDVM SIT, QVOD
DEVS SE GENVERIT?

IC oritur quæstio &c. Postquam determinavit Magister su-
perius de cognitione Dei, prout habetur per vestigium, & per imaginem: hic circa prætracta movet quasdam quæstiones: dictum enim fuerat superius in Divinis esse generationem, circa quam movet quædam dubia. Et duo facit: quia primò facit quod dictum est. Secundò: quia generabilia vi- dentur in se habere compositionem, mutationem & ordinem ad non esse, ostendit talia non esse in Deo. Secunda ibi: *Nunc de virtute*. In principio 8. Dist. in generatione autem est quatuor considerare. Primò identitatem, & alietatem: quia genitum, & generans sunt aliquo modo idem, & aliquo modo distincta. Secundò est ibi considerare gignentem, & genitum. Tertiò rationes, & conditiones generationis: quia quod generat: vel generat per modum naturæ, vel per modum voluntatis, vel per modum necessitatis. Quartò virtutem, per quam fit genera-
tio. Et ideo quatuor facit, quia primò movet quæstiones de generatione in Divinis quantu ad identitatem. Secundò quantum ad gignentem, & genitum. Tertiò quantum ad conditiones generationis. Quartò quantum ad virtutem, per quam fit generatio. Secunda ibi: *Post hec*, in principio 5. dist. Tertia *Præterea* ibi: in principio 6. dist. Quarta ibi: *Hoc sicut*, in principio 7. dist. Circa primum duo facit, quia 1. movet quæstiones dictas, 2. annexit illis questionibus quæstionem de modo prædicationis in Divinis. Secunda ibi: *Quidam tamen*. Circa primum duo facit, secundum quod duas quæstiones movet. Secunda ibi: *Sed adhuc*. Circa primum duo facit, quia 1. movet quæstionem: utrum Deus Pater genuerit se Deum, vel alium Deum? 2. ibi: *Ad quod*. Solvit quæstionem dictam per in-

teremptionem utriusque partis: quia nec aliud Deum, cùm sit unus Deus: nec se Deum, cùm nulla res sit, quæ le ipsam gignat, ut sit.

Tunc sequitur illa pars: *Sed adhuc*, in qua moveat secundā quæstionem. Et duo facit: quia 1. mo-
vet quæstionē si Deus genuerit Deū, utrū genuerit Deū, qui est Pater, vel Deū qui nō est Pater? 2. ibi: *Ad quod respondemus*, solvit per distinctionem: quia cū dicitur genuit Deū, qui est Deus Pater, hoc quod dico Pater, potest construi appositive, & immediate, ut sit sensus, genuit Deū, qui est Deus Pater, id est genuit Deū, qui est ipse Pa-
ter, & sic est falsa, vel potest esse construatio mediata, ut sit sensus, genuit Deū, & Deus est Pater, & tunc est vera: quia unus est Deus, qui est Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus.

Tunc sequitur illa pars: *Quidam*, in qua p̄-
dicis quæstionibus annexit aliam quæstionem. Et duo facit, quia 1. facit, quod dictum est. 2. regreditur ad quæstionem primam. Secunda ibi: *Nunc ad promissam*. Circa primum duo facit: quia 1. ostendit aliquos concedere alteram par-
tem quæstienis: est enim quæstio, cùm Deus prædicetur de tribus Personis: utrum tres Per-
sonæ prædicentur de Deo, sive de substantia Di-
vina? Quod quidam negabant. Secunda ibi:
Eides autem, ostendit positionem illorum circa hanc quæstionem esse erroneam, ostendens per au-
toritates plurimas, quod sicut substantia Di-
vinaprädicatur de tribus Personis, ita tres Per-
sonæ de Divina substantia.

Tunc sequitur illa pars: *Nunc ad promissam*, in
qua regreditur ad primam quæstionem, & duo facit, quia 1. reiterat quæstionē, & dicit neutrā par-
te concedendā. 2. quia auctoritas Aug. ad Ma-
ximū videtur obviare prædictæ solutioni, addu-
cit illā auctoritatem, & ea exponit. Partes patet. Se-
cunda ibi: *Dicit tamen*, Et in hoc terminetur sentia lectionis, & distinctionis.

Q V E S T I O I.

De Divina generatione.

N DISTINCTIONE prælenti tria cōtinētur.
1. quia supponitur genera-
tionem esse in Di-
vinis. 2. de generatione
movetur quæstio, quan-
tum ad identitatem, &
alietatem geniti, & gignentis. 3. indu-

Dicitur error quorumdam de propositionib-
us affirmativis de Deo dictis. Ideo
tria quæremus. 1. erit quæstio de gene-
ratione Divina. 2. de propositionibus
indicantibus identitatem, vel alietatem
circa generationem. 3. de proposicio-
nibus affirmativis de Deo dictis. Circa
primum quæremus quatuor. 1. utrum
in Divinis sit generatio? 2. utrum sit in
omnibus Personis Divinis? 3. utrum
sit in Filio? 4. utrum sit
in Patre?

AR.

ARTICVLVS I.

A

RESOLVTIO.

Vtrum in Divinis sit generatio?

D. Thom. 2. p. q. 27. arte 2. As. g. dist. 4. q. 1. art.
x. Gregor. Arim. d. 4. q. 1. Gerard. Sen. dist.
4. q. 1. art. 3. Franc. à Chrs. d. 4. q. 1.
Gavard. in 1. S. q. 3. de prot. Elij m. 7.

AD primum sic proceditur. Videtur quod in Divinis non sit generatio: nam sit esset ibi generatio, esset ibi genitum; sed omne genitum est corruptibile, ut probabitur, in Divinis non est aliquid corruptibile, ergo &c. Probatio assumptæ: regula est Phil. in 2. Prior. quod si Aliqua duo dicuntur de qualibet, & alia duo similiter dicuntur de qualibet: & si duo illorum convertuntur, & alia duo converuntur, & ponit exemplum: Quia genitum, & ingenitum dicuntur de quolibet, corruptibile, & incorruptibile dicuntur de quolibet: sed omne ingenitum est incorruptibile, & omne incorruptibile est ingenitum secundum ipsum, ergo omne corruptibile est genitum, & omne genitum corruptibile. Præterea: in 1. Cæ.

1. Cæ. & & Mun. habetur, quod Ingenitum, & in Mun. com. corruptibile convertuntur cum aeterno, ergo nullum genitum est aeternum; sed nihil est in Divinis, quod non sit aeternum, ergo &c. Præterea: non est dare generationem sine subiecto generationis, sed subiectum generationis est ens in potentia: quia Proprium subiectum generationis est hyle: ut dicitur in 1. de Gen. Deus autem est actus purus, ubi nihil admiscetur de potentia, ergo &c. Præterea: probatur in 7. Metaph. quod Non generatur nisi compositum, quia si generaretur forma, forma esset ex forma; & si generaretur materia, esset ex materia: & esset processus in infinitum; sed Deus est summe simplex, ergo &c. Præterea: ut scribitur Iacobi. 1. Apud Deum non est transmutatio, nec vicissitudinis obumbratio, sed generatio est motus; in Deo non est motus, ergo &c.

In contrarium est: quia in natura intellectuali oportet dare verbum, sed non est verbum sine generatione: Deus est summe intellectualis, ergo potissimum est ibi generatio. Præterea: scribitur in Isa. Si ego qui generationem creeris tri-buo, sterilis ero? Et in Psalm. Ego hodie genui te.

Vere in Divinis reperitur generatio, que pro priè est origo per medium materie.

REspondeo dicendum, quod, ut habitum est superius, Fides nostra subalternata est Sapientiae Divinae: & ideo non potest probare, qui credit, si ibi omnia tradita à Divina Sapientia negarentur: sicut nec perspectivus possit in suis demonstrationibus procedere, si ei negarentur propositiones geometricæ, cui subalternatur. Possimus tamen per scientiam Theologiae ex uno articulo probare alium: vel ex articulis probare, quæ sequuntur ex articulis: vel ex annexis articulorum probare alia. Cum igitur distinctio in Divinis sit articulus Filii dei, vel annexum articulo, ex ipsa distinctione possumus probare generationem, quod sic est videre. Quia si Persona à Persona distinguitur, hoc non erit per absolu-tū: quia secundū August. 6. de Trin. cap. 2. Quidquid ad se dicitur non dicitur de altera Persona sine altera: tota ergo distinctio Aug. 6. de Trin. cap. 2. est per relationem: quia sic debemus ponere distinctionem Personæ, ut non derogetur unitati essentiae, relatio autem ut relatio, sive secundum rationem quidditatis semper respicit illud, ad quod refertur secundum oppositionem: ideo dicitur 5. Metaph. quod Scientia refertur ad scibile, non ad scientem, igitur secundum rationem quidditatis relationis accipienda est distinctio in Divinis: talis autem non est nisi secundum opposita, quia licet relatio secundum esse distinguat disparata; secundum rationem quidditatis non distinguunt nisi opposita: oppositio autem relationis distinctiva non potest esse nisi relationis denotantis originem. Et est ratio: quia sicut videmus in his, quæ distinguuntur per se per absolutionem: quod distinctio naturarum facit distinctionem principalem inter ea; distinctio aurea accidentium, sive aliorum à natura, magis est signum distinctionis, quam distinguat: sicut videntur, quod cervus, & leo differenti secundum differentiam animalium: habere autem cornua, & non habere, magis est signum distinctionis, quam distinguat: propter quod in 1. de Anima. dicitur à Comm. quod Membra leonis, & membra cervi non differunt, nisi quia anima di-

5. Meta-
f. 10. com. 10.
5. Meta-
f. 10. com. 10.
1. de Animis
com. 4. di-

differunt: & sicut est in his, quae distinguuntur per absolute, ita suo modo est in his, quae distinguuntur per relationem: quia relationes, quae respiciunt naturam rei, habent distinguere, & haec sunt relationes originis: quia per originem communicatur natura. Alio autem, relationes magis ostendunt distinctionem esse quam distinguant: si igitur in Divinis est distinctio Personarum, erit ibi origo: ut ergo a deo duplex est, una per modum voluntatis, & alia per modum naturae. Origio autem per modum voluntatis praesupponit originem per modum naturae: & ideo sicut videimus in animali: quia omnes sensus presupponunt sensum tactus, optimè valet, in hoc animali est sensus, ergo est ibi tactus: ita quia omnis origo, secundum quod hic loquimus de origine, vel est per modum naturae, vel presupponit, vel praexigit originem per modum naturae, si in Divinis est origo, est ibi origo per modum naturae: hoc autem idem est quod generatio: quia idem est generari, & origo naturaliter: propter quod Damasc.

Damasc. lib. cap. 8. loquens de generatione in Divinis ait: *Generatio quidem principij ignara, & sempiterna est*, ut quae naturae opus sit aique ex ipsius essentia producatur. Ergo in Divinis erit generatio.

Propter argumenta tamen notandum, quod in Divinis ponimus speciem sine genere, ut sapientia, quae videtur esse species qualitatis, in Deo ponitur, sine qualitate, ut potest haberi ex sententia Aug. 15. de Aug. 5. de Trin. cap. 1. causa huius est, Trin. cap. 1. ut superius tractatum fuit, simplicitas Divinæ substantie. Nam cum ratio generis ex potentialitate sumatur, in Deo autem ubi nulla est potentialitas non sumitur ratio generis: & ideo sicut est ibi magnitudo sine quantitate, ita est ibi generatio, quae est species motus, sine motu. Vel ut verius dicamus generatio, quae in Divinis nec est motus, nec species motus: & sicut à generatione in Divinis removemus motum, ita debemus inde removere alia imperfectiones designantia, ut materialitatem, corruptionem, innovationem, compositionem &c.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod incorruptibile, & ingenitum non continentur non convertuntur. Et ad probavertitur cūtione, quae habetur in secundo arg.

B. Egid. Col. 1. Sena.

mento, quod ingenitum, & incorruptibile convertuntur cum aeterno. Dicendum, quod Phil. credit solùm id esse genitum, quod accipit esse post non esse. Et ulterius credit, quod quidquid non habuit virtutem, ut semper esset in praeterito, non potest habere virtutem, ut semper sit in futuro. Hos tamen intellectus de his, quae habent esse completem & per se, & ex ipsis duabus propositionibus concludebat, quod omne genitum sit corruptibile, & quod omne ingenitum semper fuerit, & sic aeternum, & omne incorruptibile etiam. Quibus vissis apparet modum Phil. non esse contra nos: quia nos ponimus in Divinis generationem sine innovatione: non ponimus genitum habere esse post non esse, & per hoc pater solutio ad 1. Ad 2. dicendum, quod in Divinis est generatio sine materialitate, ut patitur, tamen licet ibi non sit materia, est ibi aliquid habens similitudinem cum materia: quia sicut materia est illud, ex quo est genitio, ita substantia Patris est illud, ex quo Filius generatur. Ad 4. pater solutio per iam dicta: quia est ibi generatio sine compositione. Possimus tamen dicere, si volumus, quod aliquid est ibi compositioni respondens: quia proprietas adveniens essentiae constituit Personam secundum modum intelligandi: sicut rotunditas adveniens cupro facit rotundum cuprum, & sicut in istis inferioribus non generatur cuprum, neque rotundum, sed cuprum rotundum, ita ibi non generatur essentia, neque proprietas, sed hypostasis, sive Persona habens essentiam, & proprietatem. Ad 5. pater solutio: quia est ibi generatio sine motu.

ARTICVLVS II.

Vtrum generatio sit in omnibus Personis?

Secundò queritur: *vtrum generatio sit in omnibus Personis Divinis?* Et videotur, quod sic: quia generatio, quae ponitur in Divinis denotat perfectionem, sed perfectio ponenda est in qualibet Divina Persona; ergo &c.

Praeterea: per omnē processionē in Divinis communicatur natura, sed processio, per quam communicatur natura, videotur esse generatio; ergo non est ibi:

Personas

Persona, quæ non sit gignens, vel genita; sed generatio actio est in Persona gignente; generatio passio in Persona genita: non igitur erit aliqua Persona, in qua non sit generatio aliquo modo sumpta. Præterea generatio in Divinis est ex eo quod à Persona procedit Verbum; à Persona autem non procedit Verbum, nisi quia se intelligit: cum igitur qualibet Persona se intelligat, à qualibet Persona procedit Verbum, & qualibet generat, sed in omni Persona generante est aliquo modo generatio; ergo &c.

In contrarium est: quia quæ in Divinis distinguunt, non sunt in omnibus, sed generatio distinguit in Divinis iuxta illud Damasci. In Divinis omnis sunt unam præter ingenerationem, generationem, & processionem, ergo &c. Præterea: quod procedit ut datum, nec gignit, nec gignitur, sed huiusmodi est aliqua Persona in Divinis; non igitur in omnibus erit generatio.

RESOLVITIO.

Generatio dari non potest in omnibus tribus Personis.

Respondeo dicendum: quod sicut habitum est, ea, quæ sunt Fidei, per rationem probare non possumus, nisi ex aliqua suppositione; sed aliqua suppositione facta possumus, unde Augustinus in principio 15. de Trin. ad ostendendam Trinitatem, dicit: *Aliqua si possimus ratione iam demonstrare debemus. Quod non potest esse si nullo modo ea, quæ sunt Fidei, per rationem probari possent, & ideo sicut supponendo distinctionem Personarum (quod est annexum articulo Fidei, vel etiam est articulus) probabamus generationem in Divinis, ita supponendo tres esse Personas, possumus ostendere generationem non esse in omnibus Divinis Personis. Hoc autem sic est videre: quia ubi ponimus generationem, ibi est dare hypostasim per viam generationis procedentem, quia sicut non est dare motum, nisi aliquid moveatur, nec relationem nisi aliquid referatur: ita non est dare generationem, nisi aliquid generetur. Pondere autem ibi hypostasim per viam generationis procedentem, quatuor mo-*

dis potest intelligi. Primo: quod à pluribus generentur plures. Secundo: quod ab una generentur plures. Tertio: quod à pluribus generetur una. Quarto: quod ab una una. Omnes tres primi modi sunt impossibilis: solus autem ultimus est possibilis: & si solum ab una Persona generatur una, & est dare ternarium Personarum, ut suppositum est, erit dare Personam, in qua non erit generatio: cum sit dare Personam, quæ nec gignit, nec gignitur.

Quod autem à pluribus non generentur plures, sic patet: quia si hoc esset, tunc esset dare Personam, quæ simul est in Divinis à pluribus set generans & genita: nam cum suppositum sit tres esse Personas tantum, nescitur plurius est possibile ibi plures esse gignentes & genitas, nisi eadem sit gignens & genita; hoc autem stare non potest: quia ea, per quæ aliqua distinguuntur principaliter & primò, non reperiuntur plurificata in eodem: sicut apparet in his, quæ differunt species & numero, ut si species animalis distinguuntur per bipes & quadrupes non est possibile reperire idem animal, quod sit bipes & quadrupes. Item si individua eiusdem speciei distinguuntur per esse hic & ibi non reperitur unum & idem individuum, quod simul & semel sit hic & ibi: cum igitur Personæ Divinæ principaliter distinguuntur per generare & generari: spirare & spirari, sive per relationes consequentes ad ista, non est possibile eadem Personam generare & generari, vel spirare & spirari. Rursum non est possibile plures Personas ab eadem procedere per generationem: quia non est dare pluralitatem genitorum nisi in rebus habentibus naturam. Nec plures Personas ab una gene-

rantur. Aug. 6. de Trin. cap. 2. Rursum non possumus dicere à pluribus Personis procedere unam per viam generationis: quia quod procedit per viam genera-

tionis: quod procedit per viam genera-

generationis, procedit per modum naturæ; a pluribus autem quando procedit aliquid, vel utrumque illorum est insufficiens, sicut videmus in generatione filij ex carnalibus parentibus; vel illud, quod procedit, non procedit per modum naturæ: propter quod, 15. de Trin. cap.

Aug. 15. de Trin. cap. 16.

26. vult Aug. quod Spiritus Sanctus nō est genit̄ is: quia procedit à duobus, scilicet, à Patre, & Filio: una igitur Persona in Divinis solum ab una procedit per viam generationis. Supponēdo ergo esse tres Personas in Divinis est dare Personam, in qua non est generatio: quia nec gignit, nec gignitur, quod probare volebamus.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum: quod aliquid est perfectionis in uno, quod nō est perfectionis in alio: & ideo licet sit perfectionis in Filio, quod generetur, non oportet, quod sit perfectionis in alijs Personis. Ad 2. dicendum, quod non

In generatione oportet quod cōmunicetur per modum naturæ.

Se intelligere est causa productionis Verbum: unde se intelligere est causa Verbi; non sine qua non: quia à nullo procedit Verbum, nisi se intelligat; non tamen est omnis causa, & nec: illariò inferens.

Cumque Persona se intelligit, ab ea procedit Verbum.

non dum est, sed Filio Dei, cùm sit Deus, maximè competit esse, ergo &c. Præterea: secundum Boet. in lib. de Trin. tota ratio relationis sumitur, non in eo, quod est esse, sed in eo quod est ad aliud esse: tunc arguo: aut generatio dicit relationem; aut non. Si non? Tunc qua ratione est in una Persona, est in omnibus, quod non conceditur. Si est relatio? Tunc cùm ratio relationis sit non in eo, quod est esse, non erit in aliqua Persona.

In contrarium est: quia ex eo quod Filius generatur, distinguitur ab alijs, unde dicitur 6. de Trin. cap. 2. quod Pater, & Filius, Non ambo simul Filius: & ideò in eo quod Filius generatur & est Filius, ab alijs distinguitur. Sed proprietates, per quas aliqua distinguuntur, habent esse in distinctis, ergo &c.

RESOLVITIO.

Generatio absolute, & simpliciter est in Filiō.

Respondeo dicendum, quod generatio quatuor importare videtur. Generatio est species motus, ut potest importat, scilicet ex tertio Phys. cap. 4. Secundò importat unitatem in natura, & pluralitatem: unitatem in suppositis: quia *Gignens*, & generans in naturam sunt unum in forma, & plura numero, ut *ra*, & plura. vult Comm. in 7. Metaph. cap. 7. Terce: motus vel mutationem: unitatem in natura. Et per modum communicationis: quia generatio est opus naturae. Ideò generationem non ponere in alijs: quod quadruplex potest esse ratio ad prædictam communicationem: quia generatio est opus naturae. Et per modum naturae.

Nota quæ transmutatio: quia cùm illa generatio fit via in naturam, introducta natura generaliter cessat: & ideò vult Phil. quod 1. de Gen. quandiu aliquid generatur, non est: quia com. 28, quandiu generatur, caret forma, quæ est terminus generationis: & quia à forma, & à natura est esse, propter tale nō dicitur esse, & ideò bene arguitur, hoc est ignis, ergo in eo non est generatio ignis. Secunda ratio quare in aliquo nō Duplex concedimus generationem est: quia nō tio quare in plurificantur ibi supposita in unitate naturæ. In creaturis autem ex quibus in fieri sup. Creatoris cognitione ascendimus, duplex est causa huius. Vna sumitur ratio.

ne materia: quia In eo quod situm est ex tota materia, impossibile est reperire duo individua in actu. Ut vult Philos. in lib. Cæ. & Mū. ut appareat de Sole, & alijs super celestibus corporibus. Ista autem implurificatio non covenit ratione formæ: quia semper forma, quæ in materia recipitur, est apta nata de se plurificari, & sub eadem species sed causa est: quia constat ex tota materia sua. Secunda causa potest sumi ex ipsa forma: quia forma, quæ non est apta nata recipi in materia, secundum eandem speciem non reperitur in pluribus suppositis; si-
cūt sunt formæ Angelicæ: & ideo talia non progrediuntur in esse per viam generationis: quia in una specie non reperitur pluralitas suppositorum ratione ipsius formæ.

Ista autem causa assignata licet videatur duplex, secundum radicem est una: quia in rebus creatis esse distat à natura, non potest ibi esse pluralitas suppositorum, ni-
si sit ibi pluralitas in esse: & quia pluralitas in esse infert pluralitatem in natura, non est pluralitas suppositorum, ni sit pluralitas naturarum: & quia non est generatio, nisi sit pluralitas suppositorum, ea in quibus non plurificatur natura, esse per viam generationis non accipiunt: &
Ideo illæ duas causæ assignantæ, quare aliqua non generantur, in ista causa con-
tinguntur: quia in eis esse distat à na-
tura. Tertia causa, quare aliquid non generatur, est, quia non habet esse ab alio acceptum; cum omne genitum à generante accipiat esse. Quarta causa
huius assignari potest: quia esse, quod
habet, non accepit per modum naturæ,
sed magis per modum liberalitatis. Primo
modo non est generatio in aliquo crea-
tor, quod habet esse & ut est aliquid in
actu, prout generatio importat fieri:
quia quod fit non est: potest tamen in
eis esse progressio in esse per viam genera-
tionis. Propter secundum non est gene-
ratio in rebus creatis, in quibus esse dis-
stat à natura, & eorum naturæ repug-
nat plurificatio; & non solum in istis non
est generatio, sed nec per generationem
in esse progrediuntur. Propter tertium:
generatio passio non est in Patre Cæ-
sti: quia non accipit esse ab alio. Propter
quartum non est generatio in Spiritu
Sancto: quia per modum naturæ non
procedit in esse.

In Filio autem simpliciter debemus concedere generationem esse. Primo: quia generatio, quam in ipso ponimus, non dicit motum: & ideo ipso haben- te esse, illa generatio non cessat esse: semper enim significatur, & semper genitus est. Vnde Origenes super Hierem. ait: Sa- rator noster est Sapientia Dei: Sapientia vero est 1. Homil. in splendor æterna lucis. Salvator ergo noster splendor est claritatis. Splendor autem non semel nascitur, & definit; sed quoties virtus fuerit lu- men, ex quo splendor oritur, roties oritur etiam & splendor claritatis: sic ergo Salvator semper nascitur, quod Magister 1. Sent. dist. 9. dictum Origenis exponens, & appro-
bans dicit: Filius semper nascitur, non quod eius generatio iteretur; sed quia est æterna, & semper est. Propter 2. non possumus negare generationem esse in Filio: quia licet natura Divina, quam per generationem accipit Filius, sit implurificabilis; tamen propter hoc generatio non tollitur: quia esse à natura non differt in Filio. Nec propter 3. hoc negare possumus: quia esse, quod habet, à Patre habet, & acceptum habet: quia secundum Hilarium: Nihil habet Filius, nisi Hilarius. quod nascendo accepit: & secundum Aug. Aug.
Filio esse, est quod à Patre sit. Nec propter 4. quia esse Filius per modum naturæ cō-
municatur, cùm procedat per modum intellectus: procedit igitur Filius per viam generationis in esse, & generatio semper in ipso existit.

Respon. ad arg. Ad 1. dicendum: quod si filii habet Filius, nisi quod à Patre Nihil dat accepit, & quidquid habet Filius, habet quod nō ha-
Pater: non tamen oportet, quod ha-
beat ea eo modo, ut Pater: quia si nihil beat: dat tamē ut nō habet: quia Pater dat, quod nō habet, dat tamen, ut non dat filio esse habet: ut dat aliquis solum denarium, & si solum denarium non habet: ita Pater dat essentiam Filio, quam essentiam ha-
bet, dat tamen eam Filio, ut non habet: quia non ha-
bit per gen-
rationem.

D ideo generatio passio est in Filio, non in Patre. Ad 2. dicendum, quod habito filio, quod aliquis consequitur per generationem; cessat generatio: verum est, prout generatio est motus: quia habitibus presentibus in materia cessat motus, ut dicitur in 1. de gen. cap. de agere, & pati. Gene-
ratio autem, quam ponimus in Filio, non est motus, nec mutatio. Ad 3. dicen-
dum, quod generatur, non dum est pro-
ut

Aug. 83. argueratio dicit fieris; sed generatio, quām ponimus in Filio, non dicit fieri: nam secundū illum modum Filius nunquam generatur, & secundū istum modum negat Aug. 87. quæst. q. 37. Filiū qualit. q. 37. dum est natus: & nunquam natus est, aut natus erit, si semper nascitur, ut ibidem dicitur. Ad 4. patebit solutio, cùm infra disputabitur: utrum relations sint extrinsecus affixa, ut posuit Porretanus.

ARTICVLVS IV.

Vtrum generatio actio sit in Patre?

Mag. Gavard. q. 3. de processione filij art. 9.

QVARtò queritur: utrum genera-
tio actio sit in Patre? Et videtur,
quod nulla generatio sit in Patre:
quia sicut se habet motus ad mobilia, sic
se habet generatio ad generabilia; sed
^{3. Phys. cor. 18.} non est motus, nisi in eo quod movetur: ut ostē-
ditur in 3. Phys. ergo non est generatio,
nisi in eo, quod generatur: ergo &c.
Præterea: movere, & moveri idem sunt,
& non differunt nisi secundū quoddif-
fieri via, quā itur Athenis Thebas, &
Thebis Athenas: & propter illam iden-
titatem in eodem subiecto sunt movere,
& moveri, quia in moto: cùm igitur sic
se habeat generare ad generari, ut mo-
vere ad moveri, erunt idem, & erunt in
eodem subiecto, ut in generato, & non in
generante, sive in Patre. Præterea: inge-
neratio est opposita generationi; sed op-
posita non sunt in eodem: cùm inge-
neratio sit in Patre secundū Dama sc. gene-
ratio non erit in ipso.

In contrarium est: quia generare est
proprietas Patris, sed proprietas est in
eo, cuius est proprietas, igitur generatio
actio quæ est idem, quod generare, erit
in Patre. Præterea: generare dicit rela-
tionem, per quam Pater refertur ad Fi-
lium, sed talis relatio est in Patre, ergo
&c.

RESOLVTIO.

Generatio actio est in Patre.

REspondeo dicendum, quod per ge-
nerationem, quam vidēmus in ipsis
inferioribus, oportet nos manu duci in
generationem Divinam. In generatione

istorum inferiorum duo est considerare: Primum in generatione Primò motum ipsum, vel mutationem: consideradū quia secundū Phil. generatio motus est, est motus: accipiendo largè motum, ut est in 4. ge- secundū res- neribus, ut dicitur 3. Phys. cap. 4. Vel ^{5.} Phy. cap. mutatio accipiendo stricte motum, pro- ^{4.} ut in substantia non est motus, ut scribitur 5. ^{5.} Phys. cap. Phy. cap. 8. Secundò, respectum, sive ^{8.} relationem: quia semper inter agens & patiens, inter gignēs & genitū est invenire relationem, ut potest haberi ex 5. Meta. ^{5. JMeta.} cap. de relativis: & ex 5. de Trin. cap. 7. ^{com. 20.} ^{5. de Trin.} Si consideremus generationem in qua- ^{cap. 7.} tum est motus, vel mutatio, sic genera-
tio solū est in genito, vel in principi-
B passivo, ex quo est generatio: sicut mo-
tus solū est in moto. Sed si considera-
mus eam ratione respectus, sic dicit ali-
quid in utroque extremorum: nam se-
cundū Phin. 5. Meta. tria sunt gene- ^{5. Meta.}
ra relationum: quia quædam dicuntur ^{com. 20.}
modo numeri, quædam modo poten-
tia, quædam modo mensura. Relativa
modo numeri, & modo potentia po- Relativa mo-
nunt aliquid in utroque extremorum, do potentia,
Inter quæ relativa ponuntur Pater & Fi- & modo nu-
lius: ratione igitur relationis generatio meri ponun-
non solū dicit aliquid in genito, sed utroque ex-
etiam in gignente: & quia generatio in tremo; non
Divinis dicit relationem sine motu, ideo modo mea-
ca, quæ competunt ei ratione motus. De istis que-
non debemus ponere in Divinis, in qui- re infra dist.
bus nō ponimus motum; ea autem, quæ ^{30. art. 2.}
competunt ei ratione relationis, debe-
mus ibi ponere: & quia secundū hoc
generatio ponit relationem in gignente,
& genito, concedere possumus quod
non solū generatio sit in Filio, sed
etiam quod generatio actio sit in Pa-
tre.

Ad cuius evidētiā notandum, quod
sicut generari nihil est aliud, quām pro-
prietas Filii significata per modum pa-
ssionis; ita generare nihil est aliud, quām
D proprieas Patris significata per modum
actus: & ideo sicut generari est in Filio;
ita generare est in Patre: & in utroque
est generatio, in Filio generatio passio,
in Patre generatio actio: verū quia
generatio absolute sūpta magis denota- ^{Generatio}
ta magis im-
passione, sive originem per modum portat pa-
ssionis dictam, quām actionem: sic ^{absolutē sūp}
simpliciter, & absolutē loquendo con- ^{ta magis im-}
cedimus generationem esse in Filio; non
aded propriè conceditur, quod genera- ^{actionem.}
tio sit in Patre, nisi cum additione fa- ^{ta}

Et a dicendo : generatio a filio est in Pater.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod generatio, prout sumitur in Divinis non dicit motum: & ideo non est comparatio generationis ad generalia, sicut motus ad mobilia; sed sicut relationis ad relata: & ideo sicut in his, quae referuntur realiter, relatio ponitur. In utroque extremitate, sic generatio eo modo, quo dictum est, ponitur in

mageneratio est in Pater: patet solutio per ian dicta: quia generatio negat ratio in Divinis non dicit motum, secundum generationem cùm quam viam procedebat ratio. Ad passim, cum hoc stat, qd. in eo sit generatio acti dicunt opposita: quia ingeneratio ibi id est sonat, quod non esse ab alio: & generatio idem, quod aliud esse ab eo. Et non esse ab alio, & producere alium non repugnat: & ideo cùm dicitur, Ingeneratio est in Pater, illud negat generationem passivam, quae non est in eo: & cùm dicitur generatio est in Pater, intelligendum est de generatione, quae est factio, quae est in ipso.

Q V E S T I O I I .

De propositionibus indicantibus identitatem, vel arietatem circa generationem.

POSTEAD queritur de propositionibus, quas ponit Magister in littera, inquirendo an sit concedendum, quod Deus genuerit Deum, & in quo sensu. Et propter hoc erit.

ARTICVLVS VNIVRS.

Vrum ista sit vera: Deus genuit alium Deum?

Circa hoc videtur, quod ista sit vera, Deus genuit alium Deum: quia quando aliquid competit alicui, competit ei omne illud, quod est de ratione illius: si igitur generatio est in Divinis, quia ibi Deus Deum genuit, oportet, quod ibi ponamus omnia ea, quae sunt de ratione generationis; sed alienas & distinctas sunt de ratione generationis: ergo si Deus Deum genuit, Deus alium Deum produxit. Præterea cùm dico: Deus Deum generat, hoc, quod dico

A Deus, aut stat ibi pro natura, vel pro Persona? Si stat ibi pro natura? Ergo essentia essentiam generat, quod non est verum. Si stat pro Persona? Cùm Persona generet aliam Personam, Deus generat alium Deum. Præterea: de quolibet potest dici hoc: vel est idem, vel est aliud, & quod est idem est ipsum: cùm igitur Deus non genuerit se Deum, nec per consequens eundem Deum, ergo genuit alium Deum.

In contrarium est Magister, qui eam negat. Præterea: quia Persona generat aliam Personam, non est ibi una Persona: si ergo Deus generaret alium Deum, Deus generans, & Deus genitus non essent unus Deus; cuius contrarium habetur s. de Trinit. cap. 14. quod Pater, & Filius sunt unus Deus, unus Crea-
tor, & unus Dominus.

5. de Trinit. cap. 14.

Vterius queritur utrum genuerit se Deus? Et videtur quod sic per Aug. in Epist. ad Maximum, & habetur in littera: Pater, ut haberet Filium de se ipso, non habuit se ipsum, sed ita genuit de se alterum se, ut totus maneret in se. Præterea: si non genuit alium Deum, ergo genuit se Deus.

In contrarium est Mag. in littera, qui negat hanc: Deus genuit se Deum. Præterea: Aug. de Trinit. lib. 1. & cap. 1. 1. de Trinit. cap. 1. Nulla enim omnino res est, que se ipsam gignit, ut sit. Et ideo secundum eundem ibidem: Qui patet eius esse potentie, ut ipse se ipsum genuerit eo plus errat.

Vterius videtur, quod ista proposicio sit falsa: Deus genuit Deum, qui est Deus Secunda dubitatio lateralis. Pater; quia quando aliqua plura praedcantur de aliquo simul, possunt praedicari divisi; nisi unum illorum se habeat, ut diminuens, vel contrahens, vel distrahens, vel secundum aliam ineptam additionem, ut si homo est albus, bene sequitur est homo, & est albus: sed si Deus genuit Deum, qui est Deus Pater: ergo genitus à Deo est Deus Pater: sed Pater non inepte coniungitur ei, quod est Deus, ergo potest inferri genitus à Deo est Deus, & genitus à Deo est Pater, quod est falsum.

In contrarium est: quia si non esset nisi unus homo, & ille esset Sortes, de quocumque verum esset dicere, quod esset homo, dici posset hic est homo, qui est homo Sortes: cùm igitur non sit, nisi unus Deus, & ille sit Pater, ergenitus

tus à Deo est Deus; verum erit dicere, A
genitus à Deo est Deus, qui est Deus Pa-
ter.

Dubitatio 3.
lateralis

Vlterius videtur, quod ista sit falsa:
Genitus à Deo non est Deus Pater: quia non
totum negat, quod post se ponitur, sed
post se ponitur Deus Pater, ergo Deitas,
& Paternitas negabitur à genito: & si sic?
Genitus neque est Deus, nec est Pater,
quod falso est.

In contrarium est Magister, qui dicit
eam non esse falsam, sed multiplicem.

RESOLVTIO.

*Non est vera propositio: Deus genitus alium
Deum.*

Respondeo dicendum, quod *Vnum
in substantia facit idem*: ut dicitur 5.
Metaph. & sicut identitas est unitas in
substantia, ita alienas est distinctio in
substantia: & ideo si videre volumus
utrum Deus genuerit alium Deum, vel
non: oportet nos videre, quomodo
aliquia dicuntur alia substantia; & quo-
modo non. Et ideo notandum, quod
in ipsis inferioribus, quantum ad pri-
fens, substantia dicuntur dupliciten, pri-
ma & secunda, ut dicitur in praedica-
mentis. Substantia prima est aggregatum,
vel individuum ingenere substantias, in
quo omnia alia reservantur: & ideo de-
structis primis impossibile est aliquid
aliorum remanere. Substantia secunda
est genus & species, que in huiusmodi
individualiis esse habent. Et sicut in ipsis
inferioribus invenitur substantia prima
& secunda, ita in Divinis reperiuntur ali-
quid correspondens substantiaz primæ,
prime, & se-
cundæ sub-
stantiaz: est
tamen quin-
tuplex dif-
ferentia.

Ista differentia quintuplex est. Primo:
quia substantia prima in ipsis inferioribus
est individuum aggregatum; in superio-
ribus autem, cum sit ita simplex Perso-
na ut essentia, non est ibi aliquid, quod
sit aggregatum, & individuum: est ta-
men aliquid ibi habens similitudinem
cum huiusmodi aggregato, & indivi-
duo: quia est ibi aliquid incommunica-
bile, ut Persona, & hypostasis: nec etiā
est ibi genus, vel species: quia Deus nec
ad genus trahitur, nec ad speciem, ut

5. de Divin. dicitur 5. de Div. nom. & 7. de Trin.
nom.. Aug. 7. de cap. 6. tamen est ibi aliquid correspon-
Trin. cap. 6. dens generi vel species, ut natura Divi-

na, quæ est quid communicabile: unde
correspondet substantiaz secundæ, sicut
hypostasis corresponebat primæ. Ex
ista prima differentia: quia in Divinis
non est propriè prima substantia nec se-
cunda, oritur differentia secunda: quia sub-
stantia prima in ipsis inferioribus dicitur,
ex eo quod habet esse & subsistere. Nam
cum in ipsis inferioribus habeat res esse
aggregatum, nec sint ipse naturæ, quæ
in eis existunt, non solum dicuntur esse,
sed etiam subsistere. In Deo autem non
propriè sumuntur subsistere, & si ibi dici-
mus subsistere, nihil aliud sonat quam
esse, ut dicitur 7. de Trin. cap. 4. &
cap. 4. & 5. Idem ibidem
B ideo in eodem libro cap. 5. concludi-
tur, quod Deus non est substantia, quia
non substans, sed est essentia, quia est. Ex
ista secunda sequitur tertia: quia hic non
est idem subsistere, & esse, sequitur quod
naturæ in eis non sunt ipsum esse, sed esse
accipiant ex eo quod sunt in suppositis,
& ex eo quod supposita eis subsistunt,
sed in Deo ubi substantere est esse, ibi nulla
compositio, natura ipsum esse est. Ex
ista tertia sequitur quarta: quia in rebus
creatis natura non est ipsum esse, sed esse
eius est esse, quod acquirit in supposito,
esse sive per se esse magis competit sup-
posito, quanto naturæ: & ideo quia sub-
stantia dicitur à per se esse, aggregatum
vel individuum dicitur magis substantia,
quam genus, & species: propter quod
in 7. Metaph. negatur universalia esse
substantias. In Divinis autem, quia na-
tura est ipsum esse, non magis competit
esse hypostasi quam naturæ, & ideo non
magis est substantia hypostasis, quam
natura. Ex isto quarto sequitur quintū:
quia non magis competit esse hypostasi,
quam naturæ, quia ibi natura est suum
esse, sequitur quod ad multiplicationem
suppositi non multiplicatur esse naturæ:
cum natura non habeat esse ex eo quod
est in supposito, & ita potest esse distinc-
cio in substantia, quæ est suppositum,
sive in substantia, quæ respondet substantia
primæ, quod non est distinctio in sub-
stantia, quæ est natura, sive in substantia,
quæ responder substantiaz secundæ. Et
ex isto quinto sequitur solutio questio-
nis: quia cum in rebus creatis non sit
aliud suppositum, nisi sit alia natura, sem-
per quando est distinctio suppositorum,
est distinctio naturarum: & ideo sive
accipiatur aliena pro substantia, quæ est
sup

suppositum, sive pro substantia, quae est natura, simpliciter & ab aliis distinctio concedi debet, quando est ibi alietas suppositi, quod est ibi alietas simpliciter: cum ad talen alteritatem sequitur alietas natura. In Hoc autem non est sic: quia est ibi distinctio substantiae, quae stat pro supposito, abique eo quod sit ibi distinctio substantiae prout stat pro natura; & ideo Deus Pater non genuit se Deum ratione distinctionis Personarum intergignentem, & genitum, nec alium Deum ratione unitaris naturae, ut que ergo negari debet, ut Magister negat.

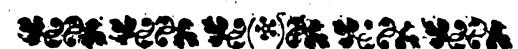
Distinguunt tamen aliqui hoc quod dico: quia si tenetur substantia Genuit tamen Deum tamen est locutio vera, & est sensus: si ly alium te genuit alium, qui est Deus. Sit tenetur ad autem si te- netur adiecti sum Deum. Tamen quia loquendum vnde secundum est ut plures, & ista distinctio non sapit usitatum medium loquendi, cum Magistro utraque neganda est.

Ad primum dicendum, quod alietas est de ratione generationis; non alietas in natura, sed alietas in Persona. Sed quia cum dicitur alietas Deum: ponitur alietas in natura, ideo non conceditur nisi forte cum additione dicendo Deum alium in Persona. Ad secundum dicendum, quod Deus supponit ibi pro Persona: tamen quia generare non convenit natura, sed supposito, ut dicit Damasc. lib. 3. cap. 4. ideo cum dico Deus generat, ita Deus supponit pro supposito, quod non supponit pro natura, propter quod simpliciter conceditur. Sed tamen alietas, & alietas potest attendi ex parte suppositi, & ex parte naturae, & quia datur intelligi alietas in natura dicendo alium Deum, ideo non conceditur. Ad tertium dicendum, quod licet hoc sit verum in rebus, ubi distat esse & natura, tibi ad plurificationem suppositi sequitur plurificatione naturae; non est tamen verum in Personis Divinis.

Ad illud, quod ulterius queritur: utrum genererit se Deum? Dicendum, quod non, ut patet per dicta. Propter rationes tamen notandum, quod Deus genuit se Deum tripliciter potest intelligi. Uno modo se se sit ablativus causus, & tunc est ratio Deum generans: genuit se Deum, id est, genuit se se Deum per Deum de se, id est, de sua substantia. Alio modo se potest esse causa accusativa, & ter intelligi:

hoc duplicit, uno modo, ut sit locutio expressiva, ut dicatur Deus genuisse est vera; tene Deum: quia genuit Deum per omnia sibi aequalis & conformem, sicut falsa. dicitur amicus alter ipse, et patet per Phil. 8. Ethicorum. Et in istis duobus sensibus est locutio vera: quia Pater genuit Aug. 6. de Filiu de substantia sua, ut patet per Aug. 6. de Trin. cap. 13. Et genuit filium per omnia sibi aequalis, ut patet per eundem 6. de Trinit. cap. 4. & 3. Propterea quod Filius potest dici alter ipse. Tertio modo potest intelligi genuit se Deum: quia genuit eundem in Persona, & sic est locutio falsa: quia Nihil se ipsum generat. sed falsa. Et per hoc patet solutio ad obiecctionem.

Ad illud quod ulterius querebatur utrum genuit Deum, qui est Deus Pater? Dicendum, quod, qui, aliquatenus facit relationem simplicem, ut dicendum supponere mulier, quae damnavit, salvavit: non tamen simpliciter, fuit eadema Persona mulieris, quae fecit vel personam uniuersique, sed tamen utraque mulier modo stet profecta. Aliquando facit relationem personalem, ut qui scripsit Bucolicam, qm dò pro personam Georgicam, si accipiatur qui persona. modo sic est vera: genuit Deum, qui est Deus Pater, quia gignens & genitus est Deus: & anterior est ista propositione quam premissa: quia mulier damnans, & salvans non sunt una mulier, sed gignens, & genitus sunt unus Deus. Si autem faciat relationem personalem, est locutio falsa: quia non est eadem Persona genitoris & geniti: & ideo dicendum est cum Magistro quod sancte & pravè intelligi potest. Ad rationem dicendum quod non semper quando negatio negat totum, negat utrinque divisim: quia non valet, non est animal album, ergo non est animal.

QUESTIO III.

De propositionibus affirmatiis de Deo dubitis.

POSTEA queritur de propositionibus affirmatiis de Deo dictis. Et circa hoc queruntur tria. Primo: utrum aliquae propositiones affirmatiæ de Deo dicere sint verae? Secundò: utrum natura Divina de Deo prædicetur in abstracto? Tertiò: utrum aliae perfectiones prædicentur de ipso in abstracto?

AR-

ARTICVLVS I.

*Virum diique propositiones de Deo affirmativa
sunt vere?*

¶. Thom. 1. p. q. 13. art. 1. 2. 3. & 22. Princ. 2.
Chris. de 3. Sene. d. 4. q. 1.

AD primum sic proceditur. Videatur quod nulla propositio affirmativa de Deo sit vera: quia omnis talis propositio exprimitur per est, sed ut dicitur in libro Periherim. est significat quandam compositionem, quam sine compositis non est intelligere: ubi ergo nulla compositio, propositio quae exprimitur per est, de eo non verificatur, sed huiusmodi est propositio affirmativa, ergo &c. Præterea: semper prædicatum affirmativæ dictum de aliquo dicit inherentiam in subiecto, sed Deo nihil inest. Præterea: secundum Dion. 2. de Aug. bier. Ang. Hierat. *Negationes in Divinis vera sunt; affirmationes vero incompatte.* Præterea: affirmations sequuntur intellectu dicentem quid est, sed secundum Damasc. 1. lib. cap. 4. de Deo quid est incomprehensibile est, & omnino ignotum.

Diony. 1. de Aug. bier. Com. 12. Meta. 13. Phil. in co- dem. In contrarium est Com. in 12. Meta. qui vult quod scienzia, & via proprie dicuntur de Deo, & Philos. in eodem 12. qui vult quod Deus est vivus nobilis in fine nobilitatis. Præterea: secundum Boet. nulla propositio est verior, quam in qua idem de se ipso praedicatur, sed huiusmodi sunt propositiones affirmativa de Deo dictæ, ergo &c. Præterea 5. de Trin. cap. 10. dicitur quod Deus est magnus, & quod magnitudo, & omnipotencia de Deo proprie promittuntur possunt.

RESOLVTIO.

Perfectiones Divine, que à nobis apprebenduntur ad similitudinem plurium, non tamen in Deo eo modo sunt, vere de Deo dicimus, quia predicamus ea, que intelligimus, non prout intelligimus.

Comm. 12. Meta. diligenter pertractat questionem istam: quomodo aliqua de Deo affirmativæ dici possant. Ad cuius evidentiam notandum, quod prædicatum & subiectum in omni propositione affirmativa sunt unum, & duo: quia si

B. Egid. Col. sup. 1. Sene.

essent per omitem modum duo, & diversa, tunc propositio illa nō esset vera. Si autem esset per omnē modū unū subiectū, & prædicatū, tunc ex eis propositio formari nō posset: cū omnis propositio requirat plures terminos, & per consequens requirat duo aliquomodo, & ideo videns dictus Comm. quod in omni Triplex una propositione affirmativa vera requiritur tan prædicati prædicati ad subiectū uniras, & pluralitas ad subiectū, distinxit triplicē unitatē, & triplicem pluralitatem prædicati ad subiectum & triplex pluralitas.

B do sunt unum secundum actualitatem, & plura secundum potentialitatem, aliquando sunt unum secundum intentionem, sive secundum rem, & plura secundum similitudinem. Primus modus reperitur in rebus materialibus respectu suorum accidentium: cum dicitur homo est iustus, vel sapiens, & huiusmodi. In talibus autem est unitas prædicationis in quantum intellectus constituit ex talibus propositionem unam per unitatem prædicati ad subiectum: tamen pluralitas est ibi secundum intentionem, in quantum illud, quod intendit intellectus de homine, non est idem cum eo, quod intonat de albo, ex eo quod homo, & albus non dicunt actualitatem unam, secundum quam versatur intentio intellectus. Secundus modus reperitur in prædicationibus esentialibus in rebus sensibilibus, cū dicitur: homo est animal: homo est rationalis: nā omnia ista prædicata quae prædicatur de homine esentialiter, sunt unū secundū actū, quia in re secundū esse actuale quod habet, non reperitur nisi unitas formæ: aliter enim ordinatio prædicamenti secundum sub, & supra secundum subalternas, & subalternarum, esset inanis, & vacua. Tertius modus reperitur in rebus abstractis, & ibi uniras prædicati ad subiectum excellit omnem unitatem dictam, & potissimum in summe abstracto, ut in Deo, de quo hic loquitur. Non enim possumus dicere de

P. pro-

propositione formata de Deo, quod ibi prædicatur, & subiectum sint plura secundum intentionem: quia in Deo tunc esset pluralitas actus, & esset ibi aliquid per accidens, quod est contra Aug. & in hoc unitas prædicationis in propositionibus talibus excellit unitatem in propositionibus accidentibus. Neque etiam dicere possumus, quod prædicatum, & subiectum in talibus propositionibus sunt plura secundum potentiam: quia in Deo quidquid est, est intelligibile in actu: unde & 10. Metaph. dicit Cöm.

Comm. 10.
Meta. com.
10.

quod Deus est actus purus, cui non admisetur aliud de potentia: & in hoc superant tales propositiones unitatem propositionum formatarum de sensibilibus.

Est igitur tertius modus unitatis prædicati cum subiecto in illis enuntiationibus, ut Comm. ibidem tradit, quod

Comm. ibi-
dem.

sunt utrum secundum rem, sive secundum essentiam, & plura secundum similitudinem. Sunt enim talia unum secundum essentiam: quia una natura, & una essentia ut Divina respondet ut fundamentum omnium illarum perfectionum, quae de Deo dici possunt. Sunt tamen prædicatum, & subiectum ibi plura secundum similitudinem: quia intellectus noster, qui per se, & primò intelligit huiusmodi sensibilia non valens transcenderet modum suum, & deficiens a capacitate Divinæ excellentiæ, quæ sunt ibi modo uno apprehendit modis pluribus. Et ista pluralitas est secundum similitudinem: quia intelligit illas perfections eo modo, quo intelligit perfections participatas, quæ cum subiectis suis constituant pluralitatem aliquam: & id quia secundum diversas rationes apprehendit intellectus, qui de Deo enī

Definición. Tiat talia de Deo dicta, ut ibidem Cöm. mis habetur & D. Thom. ubi supra q. 11. concludit, non sunt Synonyma. Patet igitur, quod pluralitas in propositionibus affirmativis de Deo dictis est secun-

D D modum, & secundum similitudinem: propter quod res ipsa, quam intelligimus, verè est in Deo. Vnde si intelligimus Sapientiam Divinam, sapientia verè est in Deo; non tamen est in Deo, ut eam intelligimus. Vnde Cöm. ibidem huiusmodi propositiones assimilat propositionibus mathematicis, secundum quas ea, quæ intelligimus, sunt in rebus; sed non prout ea intelligimus: quia intelligimus lineam, quæ est in

A teria; sed non protit est in materia: ita intelligimus Sapientiam in Deo, & verè Sapientia est in eo; non tamen eam intelligimus, ut est ibi. Ex quo apparet quod huiusmodi propositiones unitate sua excellit omnes alias propositiones: propter quod veritate rei, & proprietate singulas propositiones excellunt; ratione tamen modi sunt incompatibiles, & ideo nos ipsi possumus tales propositiones rectificare, ut Dion. innuit: Deus est sapiens sed non est sapiens eo modo, ut nos intelligimus.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod est, semper significat quamdam compositionem, sed ista compositione non est semper realis, sed est aliquando secundum modum intelligendi solum, & sic est compositione ex parte ista: quia sicut intellectus compotitora se intelligit modo simplici, ita simpliciora se intelligit modo composito: sicut Deus intelligit materialia immaterialiter secundum Dion. 7. de Div. nomin. Diony. 7. de sic intellectus noster intelligit summè Divin. nom. simplicia, ut Deum, modo composito. Ad secundum dicendum, quod illa inherenteria non est nisi secundum modum intelligendi. Ad tertium dicendum, quod affirmativa dicuntur incompatibiles, non ratione rei, sed ratione modi, ut patuit. Ad quartum dicendum, quod de Deo Nota quomo quid est est omnino ignotum: quia per do intelligences, quas ibi intelligimus modo tur, quod affirmativo, non sunt ibi, ut eas intelligimus: nec eas, ut eadem cum natura intelligimus. Vnde ibidem Damasc. ait: Quocunque autem dicimus in Deo affirmatively non naturam ipsius, sed ea, que sunt circa naturam eius, ostendunt: & si enim bonum, & si Iustitia, & si Sapientia, & si quocunque dixeris, non naturam dicis Dei, sed ea, que sunt circa naturam. Ex quo patet, quod non negat huiusmodi perfectiones esse in Deo; sed negat modum apprehensionis nostræ esse incompatibilem, quod confessimus.

Digitized by Google

ARTICVLVS II.

*Vtrum natura Divina de Deo predicitur
in abstracto?*

B. A. q. 7. q. 3. C. 7. quodlib.

Secundò quæritur: utrum natura Dei de Deo prædicetur in abstracto: ut dicatur Deus est Deitas: Et videtur, quod non: quia sicut humanitas se habet ad hominem, ita Deitas se videtur habere ad Deum; sed homo non est sua humanitas, ergo &c. Præterea: si Deus est Deitas, ea, quæ verificantur de Deo, verificabuntur de Deitate, sed illa est vera, Deus generat: ergo & ista, Deitas generat, quod non conceditur. Præterea: semper forma comparata ad suppositum videtur habere rationem simplicioris, sed magis simplex de cōposito non prædicatur in abstracto: ergo &c.

In contrarium est: quia simplex est quidquid habet, & ideo si Deus Deitatem habet, Deus Deitas est. Præterea: Aug. 7. de Trin. cap. 5. ostendit, quod triuitas est una essentia, sed essentia ibi est idem, quod Deitas, ergo Deitas de tribus Personis prædicatur.

Ulterius quæritur: utrum Persona prædicetur de essentia? Et videtur, quod non: quia semper prædicatum habet rationem formæ; sed Persona comparata ad essentiam non habet rationem formæ, ergo &c. Præterea: semper prædicatum respectu subiecti dicit aliquid in subiecto; sed huiusmodi non dicit suppositum respectu formæ, cum forma dicatur esse in supposito, non suppositum in forma, ergo &c.

In contrarium est Mag. in littera, qui probat per multas auctoritates, quod si de tribus Personis, ita tres Deitas prædicatur de tribus Personis, ita tres Personæ prædicantur de Deitate.

RESOLVTIO.

*Deitas sive Divina natura de Deo
in abstracto predicitur.*

REpondeo dicendum, quod causa, quare natura non prædicatur de supposito in abstractione sumpta in il-

A implicitet suppositū, est: quia natura in abstracto habet rationē partis in rebus creatis, & pars de toto nō prædicatur: propter hoc Phl. Topic. 4. dicit: *corpus non est genus* Phl. 4. Tomus, *cum habeat rationem partis, & pars prædicatur* pic. cap. 21 dicari non posse, genus tamen prædicatur.

Quomodo autem in rebus creatis natura in abstracto habeat rationem partis. Notandum, quod totum & pars in includendo, & excludendo tenent modum oppositum: quia quantum aliquid plura includit, tanto magis habet rationem totius: & quantum pauciora, tanto magis rationem partis; in excludendo autem econtrariō: quia quantum aliquid pauciora excludit, tanto magis habet rationem totius: & quantum plura, magis rationem partis. Hoc viso sciendum, quod suppositum, sive res naturæ duplicit potest sumi. Vno modo secundum acceptiōnem personalem, & sub esse hoc. Alio modo secundum acceptiōnem simpliōm, & sub esse communi. Primo modo comparatū ad naturam habet rationem totius inclusivè: quia aliqua includit, quæ non pertinent ad naturam, ut esse, & conditiones materiæ; acceptum tamen in sua universalitate habet rationem totius, & si non inclusivè faltem exclusivè: quia dato quod suppositum sic acceptum includit esse actuale, & conditiones materiæ; non tamen ea excludit: natura tamen in abstractione sumpta talia non solum non includit, sed etiam excludit. Nam humanitas, quæ est natura hominis in abstracto sumpta, est illud, quo homo est homo; in homine autem non solum non includitur esse, & conditiones materiæ, sed etiam excluditur, quia per huiusmodi homo non habet, quod sit homo: & ita pater, quia in rebus creatis semper est aliquid, quod non pertinet ad naturam, quod aliquid vel includit suppositum, vel non excludit: semper suppositum habet rationem totius respectu naturæ in abstracto, & quia pars non prædicatur de toto, natura in abstracto non prædicatur propriè de aliquo creato supposito.

Advertendum, quod licet natura in abstracto de rebus creatis prædicetur impropriè, non tamen æqualiter reperiatur in proprietatis in omnibus huiusmodi prædicationibus. Et est ratio: quia tota causa, quare huiusmodi prædicatio

Nota hoc de suppositione personali, & simplici: ex hoc colligitur, quod terminus singularis non potest simpliciter supponeretur.

Aug. 7. de Trin. cap. 5.

Dubitatio lateralise

RESOLVTIO.

*Deitas sive Divina natura de Deo
in abstracto predicitur.*

REpondeo dicendum, quod causa, quare natura non prædicatur de supposito in abstractione sumpta in il-

Advertendum, quod licet natura in abstracto de rebus creatis prædicetur impropriè, non tamen æqualiter reperiatur in proprietatis in omnibus huiusmodi prædicationibus. Et est ratio: quia tota causa, quare huiusmodi prædicatio

esse non potest, est: quia aliqua sunt in
supposito, quæ non pertinent ad natu-
ram: & ideo quanto plura sunt in sup-
posito impertinentia ad naturam, tanto
prædicatio est magis impropria: & quia
in rebus insensibilibus sunt esse, & condi-
tiones materiæ, quæ ad naturam non
pertinent; in rebus intelligibilibus non
sunt conditiones materiæ, non est adeò
impropria intelligentia est sua quidditas,
sicuti est, homo est sua quidditas. Et
propter hoc Avicena concessit intelli-
gentiam esse suam quidditatem. Si igitur
esse et aliiquid, in quo nihil esset, quod se-
cundum est, quod haberet in ipso, non
transfret in substantiam eius, tunc illud
propriè esset sua natura, & sua quidditas;
huiusmodi autem est Deus: & ideo pro-
priè dicere possumus, quod Deus est Dei-
tas, & Deus est sua quidditas. Secundum

7. Meta. minat Philos. 7. Meta. ubi querens utru
com. 43. suppositum sit idem cum sua quiddita-
te, solvit, quod in his, quae sunt per se,
est idem; in his, quae sunt per accidens,
non: igitur Deus qui est propriè per
se: quia in eo nihil est per accidens; po-
tissimè est sua quidditas: cum in eo nulla
sit compositio, nec aliquid realiter à na-

Ibidem com. tura distinctum, unde & Phil. exponit se
44- inferius, quod ea sunt per se, quae sunt
primae substantiae, dicens: primas esse sub-
stantias, in quibus non est compositione: cum
igitur maximè Deus sic sit prima substantia,
maximè sit, in quo nihil est per
accidens, potissimum est sua quidditas:
Hoc etiam invenit Aug. 1. de Trin. cap.

**Aug. 5. de 2. dicens: alie, que dicuntur essentia five sub-
Trin. cap. 2. stantie capiunt accidentia, quibus in eis five
magna, vel quaeacumque mutatio: Deo autem
aliquid eiusmodi accidere non potest, patet igit-
tur, quod in Deo nihil est per accidentem;
in substantijs sensibilibus sunt multa, per**

Deus pro- accidens. Substantiae intellectuales medio priè est sua deitas; sub modo se habent. & ideo Deus propriè D
stantiae sen- est sua Deitas: substantiae sensibiles hullo sibilis nullo modo sunt sua quidditas. Intelligentias modo sunt autem aliquo modo sunt sua quidditas: intelligentes autem Comr. aliquando loquitur de eis, ac si aliquo modo essent sua quidditas dicens in 8. Meta.
do.

Comma. 3. *Omnia*, que carent materia intellectuali, & Meta. -com. sensibili, ~~unumquodque~~ est idem cum illo, xvi. quod das sumus esse, & quidditas, & essentia in

16. Loquitur *cis* sunt idem. In tertio autem de Anima ergo *com.* dicit: quod in omni forma circa formam

primam differt quoquomodo quidditas, & conscientia. id est, per modum loquendi, ut Aug. de potentiis animæ sup. dist. 3.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod non est simile de humanitate respectu hominis, & Deitate respectu Dei, ut patuit. Ad 2. dicendum, quod si Deus est Deitas, non valet, quod si Deus generat, Deitas generat, nisi praedicatio ista, cum dicitur: Deus est Deitas, esset per implicationem suppositi, ut patebit in dist. 5. ista autem non est realis, sed est per identitatem. Ad tertium dicendum, quod forma comparata ad suppositum habet rationem simplicioris, vel secundum rem, vel secundum rationem. Simplicitas autem secundum rationem solum non tollit prædicationem, & huiusmodi est in proposito.

Ad id quod ulterius quærebatur,
utrum Persona possit prædicari de essem-
tia? Dicendum, quod ad præsens du-
plex est prædicatio, formalis & per iden-
titatem: per identitatem potest haberi:
quia, ut habitum est, ea, in quibus nihil
est per accidens, suppositum est idem
cum sua quidditate: huiusmodi autem
est Persona Divina, cum sit ita simplex,
ut essentia: & ideo per identitatem præ-
dicatur Persona de essentia; sed forma-
liter non, cum comparata ad essentiam
non habeat rationem formæ: & haec illo
modo prædicationis arguebant ratio-
nes. Et per hoc patet solutio ad obie-
cta.

Solutio dubitationis.
Duplex prædicatione identica, & formalis: secundum primam prædicatur Persona, non secundum secundam.

ARTICVLVS III.

Virum alie perfectiones, que sunt in Deo, praedicentur de Deo in abstracto?

*Arg. in 2. dist. 6. q. 1. art. 2. ad 2. Alfonſ. Tolos. d.
8. q. 1. art. 2. concil. 2. Gregor. Arim. in 1.
dist. 8. q. 2. art. 7. Fulg. Tolos. q. 3. de re-
ſcrib. c. 1. §. 12. col. 1. Præc. à Christ. in 1. d. 1.
q. 3. Garvard. q. 3. de attributiōne. 6. & q. 3. art. 2.*

Tertio queritur, utrum aliæ perfections, quæ sunt in Deo, prædicentur de Deo in abstracto, ut dicatur Deus est sua magnitudo, sua sapientia, & huiusmodi? Et videtur, quod non: quia de suppositis creatis non prædicantur huiusmodi perfectiones, eo quod supposita per se existunt, cum ergo Divina supposita maximè per se existant, huiusmodi perfectiones (eo modo, quo dicimus) de eis non prædicabuntur.

Præterea : Deo maximè competit esse, ergo huiusmodi attributa de Deo prædicantur, ut dicunt esse ; sed sapere, & scire dicunt perfectiones per modum esse, sapientia scientia per modum essentia ; igitur dicemus Deum sapere, Deum scire non Deum esse sapientiam, vel scientiam. Præterea : si talia Deo competunt, maximè ei competent per se sumpta, ut dicatur per se vita, per se sapientia, sed secundum Dion. 11. de Divin. nom. Deus ipsis vita causa est. Sed de Divi. no. perfectiones causatae non prædicantur de Deo essentialiter, ergo &c.

Ita contrarium est Aug. 7. de Trinit.

Dion. 11. Aug. 7. decap. 2. ubi ait : quod Pater, & Filius sunt

Trin. cap. 2. una sapientia, una scientia, una essentia ; &

Philos. 12. Metaph. qui ait : quod Deus

Meta. com. 19. est vita eternus, nobilis in fine nobilitatis. Et

Comm. qui dicit : Scientiam, & vitam proprie de Deo dici, quod non esset, nisi ita in abstracto de Deo dicerentur.

RESOLVTIO.

Perfectiones in abstracto de Deo prædicari possunt propter quatuor.

Quadruplex **R**esp. dicendum, quod perfectiones aut, quare in abstracto non prædicari de perfectiones factibili quadruplex est causa, una est, si in abstracto illam perfectionem non habet in sui pleniori prædictio de sua nütudine, sed per participationem, & perfectibili, quia res creatæ participant magnitudinem, & alias perfectiones, non sunt sua magnitudo, nec sua perfectiones. Deus autem, qui magnitudinem, & alias perfectiones excellenter præhabet, & non participative, est sua magnitudo. Istam rationem tangit Aug. 5. de Trin. cap.

Aug. 5. de Trin. cap. 10 dicens : in his ergo rebus, aliud est magnitudo, aliud quod ab ea magnitudine magnum est & prorsus non hoc est magnitudo, quod magnus dominus, & sequitur : Deus autem quia non ea magnitudine magnus est, quod non est, quod est ipse, ut quasi particeps eius sit, & subdit : Se ipso magno magnus est ; quia ipse est sua magnitudo. Secunda causa esse potest : quia quod tales perfectiones habet, non est simplex, sed multiplex, & quia simplex est quidquid habet multiplex. Non ex hoc sequitur, quod perfectiones existentes in multiplici, sive in composito, in abstracto non prædicanter de ipso ; sed existentes in simplici prædicanter. Et istam rationem tangit

Aug. 6. de Trinit. cap. 7. ubi videt, quod omnis creatura respectu Dei sit multipl. Idem lib. 6. cap. 2.

Aug. 6. de Trinit. cap. 7. ubi videt, quod omnis creatura respectu Dei sit multipl. Deus autem simplicitate sit simplex, & ideo licet multipliciter nominetur, ut bonus, magnus, sapientia, beatus, omnia tamen ibi unum sunt : & quia ibi Eadem magnitudo, eius est. Sapientia... & Bonitas, que Sapientia, & magnitudo, quæ omnia secundum ipsum sunt ipse Deus, & in ipso unum sunt.

Tertia est : si huiusmodi attributa sunt accidentia in ipso supposito : & quia accidens non essentialiter prædicatur de eo, cuius est accidentis : ideo magnum habens magnitudinem accidentia.

Idem lib. 7. bonitas. Istam rationem tangit Aug. 7. cap. 5.

de Trin. cap. 5. ubi dicit, quod Deus est, in quo non est aliquid tanquam in subiecto, & quod : Nefas est dicere, ne sub sit Deus sua bonitas : atque illa bonitas non

substantia sit, vel potius essentia, neque ipse Deus sit sua bonitas, sed in illo sit tanquam in subiecto. Bonitas ergo Divina in abstracto de Deo prædicatur : quia non est accidens in illo.

Quarta esse potest : quia in supposito est aliquid, quod non pertinet ad perfectionem : nam sicut dicebatur, quod natura in rebus non prædicatur in abstracto, si in eis erat aliquid,

quod non pertineret ad naturam : ita perfectio aliqua, ut bonitas, in abstracto non prædicatur de supposito, si in eo sit aliquid, quod non sit bonitas.

Hanc rationem tangit Aug. 7. de Trin. cap. 3. dicens : quod Deus non est aliud, quam ipsum bonum, ac per hoc, & summum bonum, sive ipsa bonitas, quod idem est.

Idem lib. 3. cap. 3.

Ergo Deus sua perfectiones in abstracto. Primò : quia non habet eas participative. Secundò : quia habet eas modo simplici. Tertiò : quia non sunt in eo accidentia. Quartò : quia nihil est in eo, quod ad perfectionem non pertinet, vel realiter differat à quacumque perfectione existente in ipso.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod perfectiones creatæ sunt accidentia : & ideo non prædicantur de suppositis, quæ per se existunt ; sed huiusmodi non sunt perfectiones Divinae.

Ad secundum dicendum, quod attributa in abstracto non sunt aliud, quam ipsum esse : unde Aug. 6. de Trin. cap.

Idem lib. 6. cap. 7.

Magnitudo est idem, quod sapientia, & bonitas, & hoc omnis ipsum esse. Ad tertium dicen-

descendit, quod est equivocatio in *per*. *A* per se vita non est Deus, sed eius causa vita: nam per se vita, ut idem Dion. *sa*: vel quae est causa omnis vita, & talis ibidem ait: dicitur duplicitate, vel quo per se vita est Deus. formaliter res creatae vivunt, & talis

DISTINCTION V.

DE GENERANTE, ET GENITO IN DIVINIS.

OST hoc queritur &c. Postquam movet Magister questiones de generatione Divina quaerunt ad identitatem, & alienatatem, hic movet questionem quantum ad id, quod est ibi gignens, & genitum. Et duo facit. Primo moveat questiones secundum quod essentia Divina posset dici gignens, vel genita. Secundo: utrum Essentia Divina sit illud, de quo est generatio? Secunda ibi: Dicatur quoque. Circa primum duo facit: quia primo promittit questiones tres, & determinat eas in alteram partem. Quarum prima est utrum Essentia Divina sit genita? Secunda: utrum sit gignens? Tertia: utrum sit simus gignens, & genita? Secundo de istis questionibus exequitur ibi: *Hic autem non.* Circa quod duo facit: quia primo exequitur de una questione. Secundo de alijs dubiis. Ibi: *Itecum.* Circa primum duo facit: quia 1. determinat veritatem. 2. ponit instantiam. Secunda ibi: *Hic autem.* Circa primum duo facit: quia 1. ostendit Divinam Essentiam non esse genitam a Patre, & adducit tres rationes ad hoc. 2. adducit simile propter rationem tertiam ibi: *similitudinem.* Circa primum tria facit, secundum quod tres rationes adducit. Secunda ibi: *Itecum deus.* Tertia ibi: *Itecum si Pater.* Prima ratio talis est. Si Divina Essentia generaretur a Patre, referretur ad Patrem, & esset quid relatum: quod est inconveniens, cum sit quid absolutum. Secunda talis: Divina Essentia est Pater, si Pater generaret eam, idem se ipsum gigneret. Tertia talis: Pater habet esse per Divinam Essentiam, si Divina Essentia gigneretur ab ipso, tunc Pater haberet esse per Filium suum, quod est inconveniens: quia Pater non Filius, sed Filius Pater est.

Tunc sequitur illa pars: *Simil.* In qua istam tertiam rationem per simile manifestat: quia Pater non est sapientia sapientia genita: quia tunc saperet Filius, & esset Filius: cum sapere ibi sit esse: ista genuissit essentiam suam, cum sit per essentiam suam, esset Filius, vel per Filium. Et tria facit in parte ista: quia 1. adducit simile. 2. adaptat ibi: *Ita ergo.* 3. quod supposuerat manifestat ibi: *Nam in illa.* Tunc sequitur illa pars: *Hic autem.* In qua adducit instantiam habiti. Et duo facit: quia 1. adducit instantias per plures auctoritates Aug. que dicunt Patrem genuisse id, quod est ipse, quod superius adseratum. 2.

Bisolvit dicens: Pater genuit, quod est ipse, id est, genuit Filium, qui Filius est idem, quod ipse. Secunda pars ibi: *Ad quod.*

Tunc sequitur illa pars: *sic etiam.* In qua solvit alias duas questiones. 1. Et duo facit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. obviat determinationibus suis. Secunda ibi: *predicis.* Circa primum duo facit: quia 1. ostendit, quod essentia non gignit Filium: quia tunc idem se ipsum generaret. 2. quod non gignitur, & gignit: quia tunc sequeretur idem, quod prius. Quod autem non sit genitus solum, ostensum est supra. Secunda ibi: *Ita etiam dicimus.* Tunc sequitur illa pars: *predicis.* In qua obviat. Et duo facit: quia 1. obviat per Aug. 2. per Hilarium. Secunda ibi: *Huc vero.* Circa primum duo facit: quia 1. adducit multas auctoritates Aug. que sonant, quod essentia sit de essentia, sive quod essentia gignetur ab essentia. 2. exponit huiusmodi auctoritates dictens, quod huiusmodi essentialia in talibus locutionibus pro personalibus accipiuntur: unde essentia de essentia idem est dicere, quod Filius, qui est essentia, est de Patre, qui est esse ita: & hoc confirmat per auctoritates Aug. Secunda ibi: *Sed si hoc non.*

Tunc sequitur illa pars: *Huc vero.* In qua obviat per Hilarium. Et duo facit: quia 1. obviat adducendo multas auctoritates Hilarii, quas in fine lectionis exponemus. 2. dat intelligentiam auctoritatem. Secunda ibi: *Sed quia.* Quam intelligentiam per eundem Hilarium confirmat. Tunc sequitur illa pars: *Dicatur.* In qua ostendit de quo sit generatio Filii. & duo facit: quia 1. ostendit, quod est de substantia Patris. 2. quod non est de nihilo. Secunda ibi: *Ostenditur quoque.* Circa primum duo facit: quia 1. adducit multas auctoritates, que dicunt Filium esse de Patris substantia. 2. dictorum dat intelligentiam regolligens in brevi predicta. Secunda ibi: *Hic vero.* Et tria facit: quia 1. ex predictis ostendit Filium gerit de substantia Patris: & innuit dubitationem: quia per verba dictarum auctoritatum videtur haberi, quod essentia sit genita. 2. ostendit illa verba referenda esse ad consubstantialitatem Patris, & Filii. 3. concludit, quod sicut Filius non est de aliqua materia, nec ex nihilo, sed eiusdem naturae cu Patre: sic & Spiritus Sanctus. Secunda ibi: *Vehementer.* Tertia ibi: *Idem,* que.

Tunc sequitur illa pars: *Ostenditur.* In qua ostendit Filius non esse ex nihilo. Et duo facit. 1. ostendit hoc per auctoritatem praemissum, &

CON-

confirmat per Hilariūm: 1. quædam p̄habita exponit. Secunda ibi: *Ex quo sensu*. Et tria facit quia 1. ostendit quomodo intelligendum sit, Pater genuit id, quod est ipse: quia hoc dictum est ratione consubstantialitatis: quia est Filius Patris, qui est substantia eadem cum substantia Filii. 3. manifestat istam consubstantialitatem: & concludit quam habitudinem habeat essentia ad Personas. Secunda ibi: *Similiter expone*. Tertia ibi: *Hoc sensus*. Circa quod duo facit: quia 1. ostendit Essentiam Divinam non habere ratio-

nem materialis principij respectu Personarum: quia non dicuntur tres Personæ esse ex una essentia, sed dicimus eas esse unam essentiam, vel eiusdem essentiae, propter quod expressius habetur Filiūm esse consubstantialem Patri. 2. ratione huius consubstantialitatis, quam habet Filius ad Patrem, dicit huiusmodi Filium esse unigenitum natura: quia alij sunt Filii per adoptionem. Secunda ibi: *Inde est*. Et in hoc terminatur sententia huius lectionis, & distinctio-

QVÆSTIO I.

De generatione Divina.

N ista distinctione duo invenit Magister circa generationem. Primo utrum attribuatur generatio terminis essentialibus? Secundo quid est illud, de quo est generatio Filii? Et Ideo duo queremus. 1. de comparatione generationis ad essentia- lia. Secundo de comparatione eius ad illud, de quo est generatio. Circa primum quartus duo. 1. de comparatione generationis ad essentia- lia in concreto. 2. de comparatione ipsius ad essentia- lia in abstracto. Et circa hoc queruntur duo. 1. utrum essentia generet? 2. utrum sit generationis terminus? Circa primū queruntur tria. 1. utrum essentia generet? 2. dato, quod non: quia sit causa finalitatis huius? 3. ratione manifestatio- nis dictorum queritur, utrum in his, in quibus natura predicitur in abstrac- tione, possit alius actus competere sup- posito, qui non competit natura?

ARTICULUS I.

Utrum generare magis propriè conveniat Deo, qui est terminus essentialis in concreto, quam Patri, qui est quid relativè dictum?

Circa primum queritur: utrum ge- nerare magis propriè conveniat Deo, qui est terminus essentialis in con- creto, quam Patri, qui est quid relativè dictum? Et videtur, quod ista sit magis propria: Deus generat, quam Pater generat. Dicimus quid, quod edificari

edificat, est magis propria, quam *infras-*
But *edificat*: eo quod in edificatore da- tur aliquid intelligi conforme adifi- catio, quod non datur intelligi in musico. Ita etiam ista est propria, *calidum calefa- cit*: quia in calido designatur aliquid, in quo calefactum assimilatur calefacienti. Semper igitur propositiones deducantur actionem vel passionem dicuntur pro- priæ: eo quod agens nominatur taliter, quod in eo datur intelligi id, in quo actum assimilatur agenti. Cum igitur Filius non assimiletur dignitati in Paternitate, sed in Deitate, magis est propria ista, Deus generat, quam illa: Pater gene- rat. Præterea: relatio non videtur esse principium actus, ergo, relativum non erit illud, cui tribuetur actio: quia si calor non esset principium calefaciendi, calido non attribueretur calefacere. Cū ergo Paternitas non sit principium gene- rationis, sed Deitas sive natura Divina: quia virtute naturæ fit generatio. Iuxta illud Damasc. *Generatio est opus naturæ*: non attribuetur generatio Patri, sed Deo, ergo magis propriè dicitur, Deus generat, quam Pater.

In contrarium est Magist. dist. 4. qui ait: *istam esse veram, & concedendam*: Deus Deum genuit, quia Deus Pater Deum

DFilium genuit: sed propter quod unum quodque tale, illud magis: si ista ergo conceditur, Deus Deum genuit, quia Pater genuit Filium: magis est ista propria, Pa- ter Filium genuit, quam Deus Deum.

Vterius queritur: dato quod ista non sit adeò propria, Deus Deum genuit, queritur utrum sit concedenda? Et vi- detur, quod non: quia Mag. in ho- dierna dist. dicit, Patrem non genuisse essen- tiam quia tunc essentia diceretur relativè: cū igitur Deus non dicatur relativè conce- di

Dubitatio
lateralis.

di non debet; quod Deus Deum genuit. Pratercā: arguit idem, quod si Pater generaret essentiam, idem generaret se ipsum: quia Pater est essentia. Cūm igitur non sit dare plures Deos; sed generans, & genitum sint unus Deus, non debet concedi, quod Deus genuit Deus: quia idem se ipsum generaret. Pratercā: arguit idem Mag. quod Deus Pater est Divina essentia: ideo eam non genuit, quia esset genita: cām igitur Deus sit se ipso: quia Deitas, quae est, est ipse Deus, ut habitum est, non debet concedi, quod Deus Deum genuerit: quia gignens est genito.

In contrarium est, quod Mag. dicit in littera dist. 4. quod Deus Deum genuit.

RESOLVTIO.

Et si ratio sive virtus generandi sit Divina natura, quia tamen actus generandi supposito attribuitur, magis propriè & directe dicimus Pater generat, quam Deus generat.

Respondendum, quod si volamus videre, utrum generare competit Deo propriè, vel quomodo? Oportet nos videre, quomodo in ipsis inferioribus generatio habet esse: oportet enim per ea, quae facta sunt, conspicere Dei invisibilia. Propter quod notandum, quod generare actum importat, vel aliquid per modum actus. In actione duo est considerare ad praefens agens cui attribuitur actio, & illud, quod est ratio actionis. Quomodo autem hæc accipiuntur? Notandum, quod forma, quæ est principium actus, dupliciter considerari potest. Uno modo secundum se, sive secundum rationem quidditatis, & sic est eadem in omnibus habentibus eam: & ideo videmus, quod omnium

Duplex consideratio formis, secundum quod communicantur, scilicet in forma illa. 2. modo potest considerare secundum se, si forma secundum esse, quod haberet, & vel ratione, tunc cum nulla forma sit ita esse (loquiditatis, & secundum quendam de formis creatis, de quibus nunc sermonem suscepimus) in nullis habentibus aliquam formam reperitur una forma secundum esse: nam cum esse humodi formæ propriè sit suppositi, non intelligibile, quod sint aliqua suppo-

sita plura communicantia in una forma; quin habeant plura esse: & ideo si secundum esse forma consideratur, semper plurificatur in pluribus. Et secundum istas duas acceptiones formæ sumitur id, quod est ratio agendi, & id, cui attribuitur actio: quia si consideramus formam secundum se, sic est ratio agendi: quia ratio agendi sumitur in eo, quod actu assimilatur agenti: actu autem agenti assimilatur in eo quod sibi unitur: quia ipsa similitudo quedam unitas est: ut potest haberi ex Proclo, & ex Philos. 3. Metaph. Nō com. 20. unitur autem actu agenti, sive productum producenti secundum formam consideratam quantum ad esse: quia isto modo semper est ibi distinctio, ut dictum est. Sed unitur ei per formam in se acceptam, sive secundum rationem quidditatis eius: quia sic est una in omnibus habentibus eam per se loquendo: & ideo ipsa forma est ratio agendi: & sicut ratio agendi sumitur ex forma, ita attributio actionis sumitur ex esse: & ideo dicimus, quod sicut res se habet ad esse, ita se habet ad agere: & quia esse per se competit supposito; natura autem competit esse ex eo quod est in supposito, actio attribuitur supposito; ratio tamen agendi est forma. Et secundum istum modum loquitur Philos. 1. de Anim. in 1. de Anim. ubi dicit, quod *Animam* cap. 66. non intelligit, sed *homo per animam*: illo modo loquitur Aug. 15. de Trin. cap. 22. Aug. 15. de quod *Memoria* nos meminit, neque intelligit. *Trin. cap. 22* et intelligit, sed *homo per memoriam*, & intelligentiam meminit, & intelligit.

Viso, quod ratione esse est attributio actus, ratione formæ sumitur ratio agendi, sciendum, quod ita non sunt forma; agere sequè per se: nam quod ratio agendi ex forma sumatur, est per se directe: quia non tamen illud principaliter est ratio agendi, quod est propriè; principaliter ab agente intenditur: inquantum quodlibet agens per se, & directè intendit assimilare sibi passum; assimilatio distinguitur, autem est quedam unitas, ista unitas & hæc in actibus requiri est in forma, non in esse: ideo ex forma sumitur ratio agendi. Ista etiam unitas in forma non est in forma secundum esse, sed magis secundum rationem quidditatis: ideo ex formæ quidditate sumitur ratio agendi; sed quod ex esse sumatur attributio actus, hoc non est directe, nisi ex esse sequatur distinctio, loquendo de actibus, qui requirunt reali-

Iem distinctionem : quia in talibus illud, cui attribuitur actio, est distinctum ab eo, cui attribuitur pati. Cum igitur generare dicat actionem, ratio actionis sumetur ex forma, sive ex natura rei; ipsa tamen actio

Damasc. lib. 1. cap. 8. ita est sententia Damasc. qui cum 1. lib.

Idem lib. 3. cap. 8. dixit : *Generatio est opus nature, in quo ostendit rationem generationis*

cap. 4. 3. ex natura esse sumptam, postea 3. lib.

cap. 4. dixit : *Nasci non est natura, sed hypostaseos : Si enim naturae esset, non utique eadem natura esset gignentis, & gigniti : in quo apparet, quod generatio attribuitur hypostasi ; non naturae : quia hypostasis gignens habet esse distinctum ab hypostasi genita ; non natura gignentis a natura geniti. Vito, quod ratio generandi est illud, in quo gignens assimilatur genito: tamen non generat,*

Formetur nisi quod habet esse distinctum a generis ratio: illi to. Si hoc ad Divina (remota imperfectione) transferre volumus, dicimus, quod expri- mit distinctum aliquod absolutum, utputa natura: quia ratione gig-virtute naturae fit generatio ; generare actis, & genitum non dicitur in Divinis proprietatis: huiusmodi est Pater ut sic, & distinctio ibi non est, nisi per relata, & no Deus: ergo illi, & non se : & ideo, Pater generat, est magis pro huic debet prias quam, Deus generat: quia relatio directe importatur nomine Patris; non tamen nomine Dei.

Respond. ad arg. Ad 1. ddm. quod ratio illa arguit quantum ad id, quod est ratio agendi, non quantum ad id, cui attribuitur actus. Et quæstio est de eo, cui actus attribuitur: quia generare non dicitur, quod est ratio agendi, sed id, cui actus attribuitur: sicut non dicitur calor caleficere, sed ignis. Ad secundum dicendum: quod licet relatio non sit ratio generandi, relativum tamen est illud, cui generare attribuitur.

Solutio dubitacionis. Ad illud autem, quod ulterius queritur: utrum sit vera: Deus generat, dicendum, quod nisi Deus supponeret pro aliquo relativo, non esset vera, Deus generat, sed quia trahitur ad supponendum pro Patre, cum concreta secundum suum modum significandi possint trahi ad supponendum pro Personis, vera est, Deus generat, in quantum implicat suppositum Patris, vel supponit pro eo. Et ex hoc apparet magis solutio prius

B. Egid. Col. sup. 1. sent.

A questionis, quod magis est propria, Pater generat, quam Deus: cum haec, Deus generat, non sit vera, nisi in quantum Deus stat pro supposito Patris.

Ad primum dicendum, quod licet Deus de sui significatione non dicat quid relativè, potest tamen supponere pro relativio, quod de suo modo significandi non habet essentia. Ad secundum dicendum, quod essentia de suo modo significandi non trahitur ad supponendum pro aliquo supposito distincto, ut trahitur Deus ratione concretionis, quam importat. Ad tertium dicendum, quod non sequitur, quod Pater sit Filius, si Deus Deum genuit: quia licet sit eadē Deitas Patris, & Filii, non est eadem Persona: & Deus licet Deitatem significet, supponit tamen pro Persona ratione adjuncti, cum dicitur, Deus Deus genuit.

ARTICVLVS II.

Utrum ista, essentia generat, sit vera?

D. Th. 1. p. q. 39. art. 2. Arg. dist. 5. q. 1. art. 2. ad 2. &c. 3. Alfon. Tolos. d. 5. q. 1. Gregor. Arim. d. 5. q. 1. Gavard. q. 3. de prace. Fr. lij art. 13. §. 13.

NVNC 2. queritur, utrum ista positio, essentia generat, sit vera?

Et videtur, quod sic: quia secundum Aug. 15. de Trinit. cap. 7. Filius est Sapiencia Patris de Sapientia. Et eodem libro

Aug. 15. de Trin. cap. 7.

cap. 15. vult, quod Filius dicatur: *Viso de visione, scientia de scientia, essentia de essentia, sed hoc non esset, nisi scientia generaret scientiam, & essentia essentiam, ergo &c. Præterea: si alicui naturae non competit agere, hoc est, quia illa natura non est suum esse, & quia cui non competit per se esse, non competit per se agere: cum igitur natura Divina sit suum esse, ei per se & directe competenter agere, sed generare dicit actionem*

quamidam, ergo &c. Præterea: quidquid est Pater, est res generans; essentia est Pater, ergo essentia est res generans: sed quod est res generans generat, ergo &c.

In contrarium est: quia generans, & genitum, quia convenienter in forma sunt unum in nomine, ergo si essentia generat, generabit essentiam, ergo vel se ipsam, vel allam? Se ipsam non: quia r. de Trin. 1. de Trinit. cap. 1. Nulls cap. 1.

etiam

enī res est, que se ipsam gignat, ut sit. Aliā non: quia in Deo non est pluralitas cōsentiarum.

RESOLVTIO.

Non solum est impropria, sed falsa haec predicatione: essentia generat.

Ista respōsio. **R** Espondeo dicendum, quod ad hoc est M. Petri sic respondetur: quod in creaturae Lomb. in 1. ris ipsa natura existens in supposito non suo dist. 5. est omnino idem ipsi supposito, & differt ab esse, quod habet in ipso: & ideo ita est ratio agendi quod non agit. In Divinis autem etiam agere competit ipsi naturae, ut possimus verè dicere, essentia creat, essentia conservat: solum autem in his, in quibus essentia à supposito distinguitur, non est vera attributio ad essentiam: & quia essentia, & suppositum distinguuntur penes absolute, & respectivum, ea, quæ competit supposito ratione respectus, essentiae non possunt attribui: & ideo generare, spirare, non verè dicuntur de essentia. Sed istud non videtur sufficienter dictum: nam quando aliquid prædicatur de aliquo, etiam ea, quæ competit subiecto in eo quod à prædicato distinguitur, competit prædicato, licet non ad proprietatem. Nam cum dicimus, ædificator est musicus, licet musicus ab ædificatore distinguatur in eo quod ædificator est ædificare; musici autem cantare: possumus tamen concedere, quod musicus ædificat. Ita ex parte ista concedetur, quod essentia generaret, licet non in quantum essentia: quod tamen non conceditur.

Opinio propria. Et propter hoc videndum, quæ sit causa, quare quæ convenient subiecto non convenient prædicato. Et ideo advertendum, quod ea, quæ convenient subiecto, vel dicunt quid rationis, vel dicunt quid rei: si dicunt quid rationis, prout à prædicato distinguitur ipsum subiectum, nunquam prædicato convenient. Et appello quid rationis ea, quæ significant habitudinem terminorum, vel secundas intentiones, vel reduplicationem: quia omnia ista videntur remotè fundari super rem. Quaatum ad primum modum cùm dico, homo est musicus, non valet, homo est substantium: ergo musicus est substantium;

Anam ille est quidam modus se habendi, in quo distinguitur homo à musico. Nec valet cùm dico homo est pater, homo est quid absolutum, ergo pater est quid absolutum: nam abolutum, & respectivum sunt quantum ad aliquid quædam habitudines terminorum. Quantum ad secundum modum non valet; homo est substantia, homo est species, ergo substantia est species: nam species & genus secundam intentionem nominant. Quantum ad tertium non valet: triangulus cum reduplicatione sui habet tres, triangulus est figura, ergo figura cum reduplicatione sui habet tres: & sic cut istis tribus modis, quæ convenient subiecto in istis inferioribus removentur à prædicato, ita & in Divinis: unde non valet, Pater est Deus, Pater est relativus, ergo & Deus: & hoc quantum ad primum modum. Nec valet, Pater est essentia, Pater est incommunicabile quid, ergo & essentia: nam communicabile, & incommunicabile secundas intentiones important, sicut universale, & individuum: & hoc quantum ad secundum. Quantum ad tertium non valet: Pater est Pater quia generat, Pater est Deus, ergo Deus est Deus quia generat. Omnes autem isti modi ad res rationis reduci possunt.

Causa autem quare res rationis, quæ competit subiecto, ut est à prædicato distinctum, prædicato non competit, esse potest: quia ea, quæ competit subiecto prout à prædicato distinguitur, si competit prædicato, hoc non est, nisi in quantum prædicatum subiectum implicat: sed quantumcumque sit implicatio subiecti in prædicato, semper prædicatum remanet distinctum a subiecto secundum rationem: & ideo, eorum, De hoc etiā quæ ex parte rationis se tenent, non est in inferiori dist. communicatio subiecti ad prædicatum. Si autem consideramus ea nomina, quæ dicunt quid rei, si competit subiecto, utrum competant prædicato? Per se nunquam competit: cùm sint talia, in quibus subiectum à prædicato distinguitur: per accidens tamen competere possunt. Nam cùm musicus prædicatur de ædificatore, potest esse vera, quod i musicus ædificet; per accidens tamen in quantum in musicis implicatur ædificator: sed si ista esset bona prædicatio: ædificator est musica, ædificare non competet.

3.

33. q. 1. art.

teret musicæ, nōc pēt se, nec pēt acci-
dens. Per se non: quia musica in hoc di-
lungitur ab ædicatori: per acci-

Ex hoc habe dens non: quia cū natura in abstractio-
ri potest, quād Ægi, ne p̄dicator, non implicat supposi-
tum, quād tūm. Ita est etiam in Divinis suo modo:
distinctio nam cū dico, Pater est Deus, benē se-
for nalis sic quitur, quād Deus generet, quia Pater ge-
nerat; sed hoc nō est inquantū Deus, sed
non solū per inquantū implicat illud suppositū, quod
comparatio est Pater. Verūm quia in Deo est tanta
nem ad in-similitas, quād non solū p̄dicator
tellectum: natura de supposito in concreto; sed
dicere, quād etiam in abstracto: & Ideo in his, in qui-
generare di- bus non distinguitur natura à supposito,
cat quid rei, est vera attributio essentia dicendo, Pa-
& competat ter creat, ergo essentia creat: ea autem
uni extre- mo, & non in quibus distinguitur, non verè attribu-
aliter: quia untur essentiae: & ideo non valet, Pater
competit in- generat, ergo essentia. Nam per se vera
quantum di- stinguuntur non est, cū in hoc distinguitur ab es-
prēdicato, sentia; per accidens verò non verifica-
non ratione tur: quia cū dico, Pater est essentia, illa
solū, sed p̄dicationis non est formalis, sed est per
aliter.

identitatem: & ideo non implicat sup-
positum, ratione cuius, quæ competunt
subiecto, per accidens attribuuntur p̄dicas; vel non adeo propriè. Quia forte
p̄dicationes per accidens dubitaret
aliquis ad Divina transferre, dicendo
quād non sunt ibi aliquæ p̄dicationes
per se, aliquæ per accidens: sed aliquæ
sunt impropriæ, aliquæ nūlū propriæ.
Sed cū de re constat, non est curan-
dum de verbis. Patet itaque, quād ista
non solū est impropria, sed etiam fal-
sa: essentia generat.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quād Sancti propter hereticos aliquādo loquebātur magis exp̄sè, quām oportet, & Ideo cū inventur huiusmodi propositiones, essentia de essētia, natura de natura, exponēd̄ sunt, & sunt referē-
da ad suppositum; & non intelligendæ
de essentia in se, & ideo communiter dic-
tūr, quād auctoritatis Sanctorum sunt
exponendæ, non extendendæ. Ad 2. di-
cendum, quād illa propositio valet in
actibus essentialibus, sed non in notio-
nalibus: quia natura Divina, & essentia
non dant Patri, quād sit Pater; sed sit
Deus formāliter loquendo. Ad 3. dicen-
dum, quād cū dicitur essentia est Pa-
ter, si Pater tenetur ibi substantivè, vera
est: si adieclivè non. Similiter dicendum
de ly res generat: nam cū hoc, quād

dico res, si refert Personam Patris, vera
est: si essentia, falsa: & accipiendo eam in
vero sensu, nihil concluditur inconve-
niens.

ARTICVLVS III.

*Quæ sit causa falsitatis huius propositionis
essentia generat?*

Tertiò queritur: quæ sit falsitas hu-
ius: essentia generat, utrum differentia
essentiae ad Personā, vel indifferētia? Et
videtur, quād differentia: quia si nulla
esset differentia inter essentiam, & Per-
sonam, nec rei, nec rationis: tunc sicut
ista est vera, Persona generat, ita & ista, essen-
tia generat, ergo est differentia causa. Pr̄-
terea: ea, in quibus non distinguitur à
natura suppositum, possunt attribui sup-
posito & naturæ: quia benē valet, Pa-
ter gubernat, ergo essentia gubernat;
sed non valet, Pater generat: ergo es-
sentia: quia in gubernatione non distin-
guitur suppositum à naturas in genera-
tione distinguitur ratione relationis sim-
plicitæ, ergo differentia est tota causa
falsitatis. Pr̄terea: si non valet, Pater
generat, essentia est Pater, ergo essentia
generat: hoc est, quia committitur ibi
fallacia accidentis: accidit enim Patri in-
quantum generat, quād sit essentia, sed
est per se quād sit suppositum. Sed in lib.
fallacia accidentis secundū Phum. in lib.
Elenchorum variatur medium, quæ va-
riatio quamdam differentiam importat,
ergo differentia est causa.

In contrarium est: quia in creaturis,
in quibus natura distinguitur à supposi-
to, reperimus naturam in abstractione
non p̄dicari: & quia implicat sup-
positum ibi p̄dicata, oportet ea, quæ
sunt ibi attributa supposito, naturæ com-
petere, prout p̄dicator de ipso, si ta-
men illa attributa sint quid rei: unde
benē valet, Sortes generat, ergo homo
generat; sed si humanitas posset p̄di-
cari de Sorte non valeret, Sortes gene-
rat, ergo humanitas generat. Videmus
ergo, quād in quibus natura distingui-
tur à supposito, quæ competunt suppo-
sito, competunt p̄dicas: in quibus
non distinguitur non. Si igitur genera-
re competit Patri; & non competit ef-
fentiæ: indistinctio Patris ad essentiam
est causa, & non distinctio.

Q²

RE.

RESOLVTIO.

Indifferentia essentiae ad Divinas Personas est causa, quare falsa est Essentia generat, quantum ad illationem: quantum ad attributionem vero causa est differentia inter essentiam & Patrem, ut non attribuatur essentie generare, sicut Patri. Et quia in essentia non est differentia requisita inter gignentem & genitum, nec essentia ob sui in differentiam attribui generare valet.

Quare non sequitur: Pater est essentia generatrix, quare non possumus sic inferre: Pater generat, essentia est Pater, ergo essentia generat: & querere, quae est causa, quare generatio non attribuitur essentiae: nam quod non possit fieri illatio, magis est causa indifferentia, quam differentia: nam si esset ibi tanta differentia inter suppositum Divinum & naturam, sicut est inter suppositum creatum, & naturam creatam, natura ibi non praedicaret nisi uno modo, scilicet, in concretione, & semper implicaret suppositum, & ita posset semper de ea inferri generare, sicut inferitur de hoc nomine Deus; sed propter nimiam identitatem reperiatur ibi alius modus praedicandi, ratione cuiuscumque, quae competunt supposito, non est necessarium competere naturae: & ideo impeditur illatio: quia quantum ad implicationem non sunt talia praedicata, qualia subiecta permiserint: cum predicationes ille sint per identitatem, & non formales, & implicantes suppositum: & ita quantum ad illationem potest concedi, quod indifferentia sit causa. Sed si non est queritio de illatione, sed de attributione: tunc distinguendum est, quia essentia dupliciter potest attribui generatio. Vno modo per comparationem ad personam gignentem, ut prout est idem Patri, competitorer sibi generatio, ut Patri competit. Alio modo posset comparari ad Personam genitam, ut diceretur essentia generare: quia est illud, a quo progreditur Filius. Quantum ad i. modum differentia est causa: quia si non differret essentia a Patre, nec re, nec ratione, tunc non est dare causam, quare generare competitor Patri, & non essentiae. Quantum autem ad secundum est causa indifferentia: quia non est

Quare essentia non competat generare.

A differentia inter essentiam, & Filium; quae requiritur inter gignentem, & genitum: unde generare essentiae non potest attribui.

- Respondeo ad arg. Ad 1. dicendum, quod arguit prout essentia comparatur ad Personam gignentem, & hoc modo concedendum est, quod differentia est causa. Ad 2. dicendum, quod etiam ibi est comparatio ad Personam gignentem: & quantum ad modum illum differentia est causa, ut patuit. Ad 3. dicendum, quod si est ibi fallacia accidentis, hoc est in quantum essentia comparata ad genitum differt secundum rationem a quo gignens differt realiter: & ideo differentia realis, quam non habet essentia a genito, est causa quare generare non attribuitur essentiae: & ideo arguimus absolu-
mentum magis deberet arguere, quod tu intelligi-
tur omnis actus, qui non importat re-
ad illum modum. Ad illud in contrariatione rea-
rum dicendum, quod arguit solum, quod le n. per qua
indifferentia naturae ad suppositum est fiat distinc-
tio formalis ab actu, non inferuntur de natura, & quod essentia
indifferentia impedit illationem, iam
concessimus.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in his, in quibus natura predicitur in abstractione de supposito, possit aliquis actus competere supposito, qui non competit naturae?

*Q*uarto queritur: utrum in his, in quibus natura in abstractione predicatur de supposito, possit aliquis actus absolutus competere supposito, qui non competit naturae, accipiendo naturam, quae vel dat supposito esse simpliciter, vel facit compositionem realem cum tali natura, & sumendo actum, qui secundum talem naturam supposito convenit? Et videtur, quod sic: quia secundum Avic. & secundum Com. 8. Me-
ment. in 8. Metaph. *Intelligentia est sua quidditas, etiamen actus, qui competit intelligentiae, non competit naturae eius:* quod ideo est: quia natura intelligentiae non est esse actuale ipsius, & ideo cum non competit ei esse, non competet ei agere; sed solum poterit esse ratio agendi.

Com. 8. Me-
ta., com. 16.

Prp

Præterea : secundum Phym. 7. Metaph. Quidditates substantiarum non habent aliquid per additamenta : quidquid ergo ponitur in diffinitione istarum pertinet ad naturam ; sed partes diffinitionis per se in primo modo prædicantur de diffinito , ergo ipsa natura rei prædicabitur de re; & tamen actiones, quæ competunt rei, non attribuuntur naturæ. Præterea : distinguit Avic. formam partis , & formam totius, sed forma sive natura totius dicitur humanitas , sed totum potest prædicari de toto , ergo humanitas prædicabitur de homine ; & tamen actiones competentes homini non attribuuntur humanitati. Præterea : in 7. Metaph. scribitur , quod in his , que sunt per se , idem est suppositum , & sua quidditas, sed idem prædicatur de se ipso, ergo humanitas prædicabitur de homine: cum homo sit quid per se, quia substantia, ergo &c.

La contrarium est: quia solum in Divinis, ut habitum est, natura in abstractione prædicatur de supposito , & tamen omnis actus absolutus competens supposito , competit & naturæ: si igitur non est dare alibi talem prædicationem , & ibi habet veritatem quod dictum est, simpliciter propositio concedi debet. C. Præterea: si aliquis actus absolutus competenter supposito , qui non competenter naturæ, tunc suppositum realiter distinguetur à natura , sed in talibus natura in abstractione non prædicatur de supposito, ergo &c.

RESOLVFIÖ,

Quilibet actus absolutus competens Divinis suppositis , competit etiam naturæ Divine.

R Esondeo dicendum, quod in omni supposito , in quo reperitur aliquid per accidens, oportet, quod ibi sit diversitas naturarum: cùm natura accidentis sit alia a natura substantia: & convertitur, quod ubicumque reperitur diversitas naturarum ; reperitur ibi aliquid per accidens: quia per unam naturam aliquid habet esse simpliciter, cùm per idem aliquid habeat esse , & unum esse: & hoc intelligendum est, sive ex illis duabus naturis conlectur natura tertia, aut ex natura animæ, & corporis conflatur

humanitas, sive non : ut ex natura albi, Ex illis una & corporis existit aggregatum abique natura conformatur, quo confatione naturæ tertia. In omnibus rūm quod autem talibus ratione diversitatis naturarū reperitur aliquid per accidens, sed aliter, & aliter: quia quantum ad 1. modum reperitur per accidens, eò quod ex tali non naturum conflatione sequuntur aliqua , quæ verum est, & per gunt in naturam accidentis, ut esse , & se esse : ubi est compositiones materiae. Quantum ad 2. est ibi aliquid per accidens: quia una illa natura est rūm naturarum est accidens. Et hoc intelligendum est, ubi diversitas naturarum compositionem facit in supposito propter hypostasim Verbi, quæ proprie- B prie non est composita , licet in ea sit esse extensus, pluralitas naturarū: quamvis ea compositionem asserat Damasc. 3. lib. cap. 32. Tādens: quia men & in ipso Christo non falsificatur non est de regula, scilicet, quod quando natura dicitur in abstractione de supposito, nullus actus absolutus competet upposito , qui non competit naturæ, si bene advertimus quantum ad attributionem actuum , loquendo modo , quo diximus: quia ibi una natura prædicatur in abstractione, ut Deitas; alia non , ut humanitas. Rursum Deitas dabat illi supposito esse simpliciter; humanitas autem , nec dabat esse simpliciter , nec reali compositionem faciebat in illa: & ideo actus absoluti, qui competit Christo ratione Deitatis Deitati attribuuntur : sed qui competit ei ratione humanitatis, humanitas non attribuuntur : unde non dicitur , humanitas passa est , licet homo ille passus fuerit , ut innuit Damasc. lib. 3. cap. 4.

Viso igitur quomodo ad diversitatem naturarum sequitur aliquid per accidens, & ceteros, patet solutio questionis: quia ut supra dictum fuit, in his, quæ sunt per accidens, natura non prædicatur de supposito in abstractione : cùm igitur reperiatur per accidens , ubi reperiatur pluralitas naturarum compositionem faciens ; non reperiatur , quod natura prædicetur in abstractione , nisi in supposito, ubi reperiatur una natura : nisi solum in Christo , ubi etiam non falsificatur regula. Si igitur aliquis actus competenter supposito absolutus, qui non competenter natura , oportet, quod aliqua natura inesse supposito, ratione cuius ille actus competenter supposito , prout distinguitur ab illa natura, V.g. si mu-

Supra dist. 4
q. 3. art. 2. 2.

Sic prædicaretur de edificatore in abstractione, edificare non competet musice: quia in edificatore intelligitur ars edificandi, ratione cuius edificare competit edificatori: & quia ipsa ars edificandi est alia natura à natura musicæ (accipiendo naturam largè prout se extendet ad omne quid) sequitur: quia proper istam naturam distinguitur edificator à musica, quod edificare non competitor musicæ.

Formatur *varios* si ta: quia si sapere, vel aliquis alius actus quid absolu-
tum dicitur modo simplici: Ideò Aug. 5. de Trin. de eo, cuius cap. 14. alt: *Quo autem est scientia Dei, est principium ipsa sapientia, quo autem est sapientia, ipsa quod non sit natura aliqua, est essentia, sive substantia: quia in illius natura aliud sapere, non igitur natura aliqua, est quod est sapere, hoc est esse: et ita ratione summae simplicitatis, &c. catur abstra-*

ctivè: quia unitatis naturæ omnis actus absolutus ubi sunt plurimi competens supposito competit de naturæ naturæ, & quia solùm in Deo hoc habet singula veritatem, quod natura prædicatur in bent ratio- nem partis abstractione de supposito, universaliter sed pars non possumus concedere propositionē illā, possit dici maximè cum ratio prædicati implicitetur de toto.

in subiecto. Et ita patet quod dicere naturam in abstractione prædicari de supposito, & competere aliqueni actum supposito per se loquendo, qui non competit naturæ, est dicere oppositum in adiecto: non igitur dicta propositione solùm est vera, sed est per se: ut patuit per iam dicta.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod natura Angeli non propriè prædicatur in abstractione de supposito,

Dist. 4. q. 3. sed per respectum quendam: ut patuit. Ad 2. dicendum, quod licet partes definitionis, quæ dicunt naturam rei, prædissentur per se de supposito non tamen prædicantur in abstractione: quia modus dicendi per se non opponitur modo prædicandi in concretione, sed modo

prædicandi per accidens. Ad 3. dicendum, quod forma, quæ dicit totum, ut humanitas, accepta in abstractione habet rationem partis respectu suppositi, quia non includit esse; licet habeat rationem totius respectu partium naturæ: & ideo non prædicatur in abstractione, ut dicebatur. Ad 4. dicendum, quod si suppositum debet esse idem cum sua quidditate, debet esse per se: non solum quod non sit in alio; sed quod in eo non sit aliquid per accidens: quam intelligentiam innuit Plus in eodem 7. Meta. & hoc non est in substantijs creatijs, in com. 4. quibus reperitur aliquid per accidens: ut saltem esse.

ARTICVLVS V.

Vtrum essentia possit esse generationis terminus?

Arg. in 1. Sene. d. 4. q. 1. art. 1. Greg. Arim. d. 9. q. 2. art. 1. Alf. Tolz. dist. 5. q. 1. art. 1. & 2. Gerard. Senen. d. 5. q. 3. art. 1. & 2. Gauardi q. 3. de proc. Filij. art. 12. Putean. in 1. p. 3. 27. art. 1. dub. ult.

*P*osteà queritur utrum essentia possit esse generationis terminus? Et videtur quod non: quia terminus in generatione distinguatur à generante, est quod se sed essentia non distinguatur à Patre, er- habet in ge- gо &c. Præterea: termini generationis generatione, assignantur esse & non esse; & non esse ut forma in est primus terminus, ut potest patere transmuta- ex Phil. 5. Phys. sed in Divinis non po- 5. Phy. com- test esse iste terminus generationis, qui 7. est non esse, sed ille est primus terminus, & ubi non est dare primum terminum, non est dare aliquem terminum, ergo &c. Præterea: terminus generationis saltem generatur per accidens, Divina essentia nec generatur per se nec per ac- cidentem, ergo &c. Præterea: ubi est da- vt patet 7. re terminum, ibi est dare indetermina- Meta. cap. 3. tum: quia termini & perfectiones sunt ubi habetur quod materiæ, quæ de se imperfecta & indeter- minata sunt; sed in Divinis nihil est ta- per accidens le, ergo &c.

In contraria est: quia sicut se ha- bet alteratio ad qualitatem, sic se habet generatio ad substantiam, sed semper terminus alterationis est qualitas, ergo & generationis substantia: si igitur in Divinis est generatio, ad substantiam terminabitur, sed in Divinis substantia non

Aug. 7. de non est nisi essentia, ut dicitur 7. de Trin.
Trin. cap. 5. cap. 5. ergo &c. Præterea: in Divinis A
non sunt nisi duo prædicamenta, subtilitas & relatio, sed ad relationem per se
non terminatur generatio: quia nihil
per se movetur ad similitudinem, sed ad
albedinem, in qua fundatur similitudo,
ergo generatio in Divinis ad substantiam
terminabitur, cum non possit terminari
ad relationem. Præterea: quod per
generationem communalatur est terminus
generationis, sed essentia est huius-
modi, ergo &c.

RESOLVTIO.

Prout generatio dicit actionem medium, gignens & genitum sunt termini generationis: prout autem est assimilatio in natura, essentia prout in Pater est generationis principium, & prout in Filio generationis terminus.

Quidā modus dicendi.

R Espondeo dicendum, quod quidā sic distinguit, quod sicut diversimode possumus loqui de generationis principio, sic etiam diversimode est loquendum de termino: quia aliquando generationis principium dicitur Pater, & tunc generationis terminus dicitur Filius, & sic terminus generationis est distinctus à generante. Aliquando dicitur privatio, & tunc generationis terminus dicitur forma, & secundum istum modum quidquid per generationē accipitur dicitur generationis terminus: & quia essentia per generationem communicatur, essentia dicitur generationis terminus. Sed iste modus non videtur bonus: quia licet in Divinis possumus salvare generationis principium & terminum quantum ad Patrem, & Filium; non tamē ibi possumus salvare principium & terminum quantum ad privationem & formam: quia tales termini accipiuntur in generatione, ut patet, secundum quod habent rationem motus: nam dato quod natura Divina sit aliquo modo generationis terminus; non dicitur huiusmodi secundum quod terminus sumitur per comparationem ad privationem, prout privatio habet rationem principij.

Ideò norandum, quod si benè volamus videre quomodo ibi accipitur principium & terminus, oportet nos vide-

re quomodo accipiuntur termini in generatione sensibilium: ut per hoc ascendamus in Dei invisibilia. Et ideo notandum, quod in generatione sensibilium tripliciter accipiuntur termini, secundum quod tripliciter generatio considerari potest. Vno modo, ut est mutatione. Alio, ut sonat in actionē. Tertio modo, ut est via quadam sive assimilatio in natura geniti ad gignentem. Primo modo termini generationis sunt non esse & esse: nam secundum quod scribitur in 5. Phys. in hoc convenit motus cum generatione: quia utriusque assignantur duo termini, sed aliter, & aliter: quia

B motui assignantur contraria, quia est quidam processus à subiecto in subiectum, ut ab albo in nigrum, à magno in parvum: sed generationis, ut mutatio est, termini sunt contradictoria: quia est à non subiecto in subiectum, & secundum istam viam patet quod generatio, ut est mutatio, assignantur termini non esse, & esse: quae contradictione opponuntur: omnia autem illa patere possunt ex 5. Phys. Si autem consideramus generationem, ut dicit actionē Secundo modo, sic termini eius sunt gignēs do ut actio. & genitum: est enim proprium actionis, quod sit media inter agens & patiens, ut dicitur 5. Metaph. cap. de habitu: & quia generatio isto modo est media inter gignentem & genitum, gignens & genitum erunt termini ipsius. Si autem consideramus generationem, ut est via quædam, sic termini eius sunt forma gignentis & geniti forma: nam secundum istum modum generatio est quædam assimilatio geniti ad gignentem in natura, propter quod in 2. Phys. dicitur, quod Generatio est via in naturā: & sic accep-

ta generationis principium erit forma sive natura gignentis, cuius virtute fit generatio. Et iste modus tangitur 2. Phys. ubi dicitur, quod Natura est illud, ex qua generatur simile: unde natura lectuli non est lectulus: quia si plantetur lectulus, non nasceretur lectulus; sed est lignum: quia si accipiat potentiam putrescens, lignum generat: finis autem generationis est forma geniti, quæ per generationem communicatur. Et iste etiā modus tangitur ibidem, ubi datur dif-

ferentia inter naturam & artem: quia actio artis, ut mediatio, si incipit ab arte, non terminatur in arte; sed in sanitatem.

Modus pro-

nitatem; sed generatio, quæ est opus naturæ, incipit à natura gignentis, & terminatur in naturam geniti.

Si generatio His viis apparere potest quomodo sumatur ut debet sumi generationis terminus in Divinis, sic termini eius sunt terminos, ut generatio mutationem dignens, & cit: & ideo accipere ibi terminos secundum genitum: quia dūm privationem & formam, vel per actionem est media inter non subiectum & subiectum, sive per genus, & pars non esse & esse, non est modus competens, id est, tens: sed ut generatio sonat in actione, hinc gignen ibi terminos accipere possumus, & tunc cum: sed si termini erunt gignens & genitum: quia sumatur, ut secundum modum intelligendi sic generatio assimilans est media inter producentem & effectio in natura productum. Prout autem est assimilatio, termini in natura geniti ad gignentem, sic sunt natura etiam ibi terminos aliquo modo accipere: quia ut sic re possumus: quia natura Divina prout est generatio est in Patre, virtute cuius fit generatio, tions principiorum erit unus generationis terminus: quia piu, sed eadē erit generationis principium. Et eadem ut Filio communicata est natura prout est in filio, & per generalius terminum communicatur, erit terminus unus differens alius differens secundum modum se habendū modum se habēt. Et ita patet quomodo uno modo, id est, ut de generationis termini assignantur generatio virtualiter nerans & genitus. Alio modo natura continetur prout est in gignente & genito eadem est duarum relationum realiter differens secundum modum se habendi.

Hilar. 5. de Trin. Hos duos modos tangit Hilarius 5. de Trin.

dicens: non enim aliud quam Deus subsistit, qui non aliunde quam de Deo subsistit, & hoc prout assignantur termini

Idem Deus generans, & genitus. Et idem in eodem: naturitas legitur Dei non potest non eam ex qua perfecta est, tenet naturam: prout generationis termini assignantur natura, prout est in gignente, & prout est in & ibidem ad genito. Si autem queratur quando verius sumuntur generationis termini, vel

prout accipiuntur per comparationem gignentis ad genitum, vel per comparationem ad naturam in utroque manentem? Possumus dicere, quod se habent sicut excedentia, & excessio: quia si consideramus acceptio terminorum quātum ad distinctionem inter eos, sic magis est propriè acceptio inter gignentem, & genitum, qui realiter distinguuntur: sed si quantum ad ea, quæ sunt propria generationis: quia magis propriè accipitur generatio, ut est opus naturæ, & via in naturam, quātum aliter: sic magis

propriè accipiuntur termini per comparationem ad naturam. Patet igitur quomodo accipitur terminus generationis in Divinis, & quomodo non.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod terminus generationis distinguitur realiter à generante, prout terminus generationis est Filius, & prout est natura secundum rationem. Ad 2. dicendum, sed non quo: quod ille modus assignationis terminorum non competit Divinis, ut patuit. Ad 3. dicendum, quod terminus generationis generatur per accidens, ubi natura non est suum esse; sed hoc non est in Divinis. Ad 4. dicendum, quod illud sicut duplex est principiū quo, & quod, primum non in Divinis. Veritate habet, ubi terminus, & id cuius est terminus, distinguuntur realiter; sed generatio Filii à Filio sive à natura Filii distinguitur secundum rationem. Ad 1. in contrarium dicendum, quod substantia in Divinis non solum dicitur essentia, sed etiam hypostasis, uno modo accipiendo substantiam: & ideo generatio aliquo modo terminatur ad essentiam, & aliquo modo ad hypostasim, modo quo patuit. Ad 2. dicendum similiter. Tertium concedendum est: quia aliquo modo concludit veritatem, ut potest patere per dicta,

QUESTIO II.

De quo sit Filius?

Dinde queritur quid est illud, de quo est Filius? Et circa hoc queruntur duo. Primo: utrum Filius sit de substantia Patris. Secundo, utrum sit ex nihilo?

ARTICVLVS I.

Utrum Filius sit de substantia Patris?

D. Thom. 1. p. q. 41. art. 3. Argen. in 1. SS. dis. 5. art. 4. Ger. ar. Sen. dis. 5. q. 4.

Ad 1. sic proceditur: videtur quod Filius non sit de substantia Patris: quia de videtur denotare materialitatem, sed Filius non est de aliqua materia, ergo &c. Præterea: si Filius est de substantia Patris, hoc vel est naturaliter, vel artificialiter? Naturaliter non: quia differentia est inter illud ex quo sunt naturalia, & illud

A illud ex quo sunt artificialia: quia illud, ex quo sunt naturalia, non est tota natura rei: quia tunc forma non haberet rationem naturæ, quæ secundum Phil. 2. Phys. *Magis est natura quam materia*: si igitur Filius esset de substantia Patris naturaliter, tunc substantia Patris non esset tota natura Filii, quod falsum est. Nec artificialiter: quia illud, ex quo sunt artificialia, non prædicatur de re artificiali: unde dicitur 7. Meta. quod *Statu non est lignum, sed lignea*; sed Filius est substantia Patris, ergo &c. Præterea: sicut se habet natura Patris Cœlestis ad suum Filium, sic se videtur habere natura Patris carnis ad filium suum; sed non dicimus, quod Sortes sit de humanitate patris sui: quæ humanitas est natura patris sive substantia ipsius, ergo à simili non dicetur, quod Filius sit de substantia Patris. Præterea: si Filius est de substantia Patris, hoc non est nisi ratione consubstantialitatis: quia tota substantia Patris est in Filio; pars ratione Pater erit de substantia Filii: quia tota substantia Filii est in Patre.

In contrarium est Aug. de Fide ad D. Aug. P. Petrum, qui dicit: *Filium esse genitum N. de Fide ad de natura Patris. Et 15. de Trin. cap. Petrum. Et 13. qui dicit Filium esse de substantia 15. de Trin. cap. 13.*

RESOLVTIO.

Filius est de substantia Patris, tum quia Filius, tum quia à Patre simpliciter. Tum quia procedit per modum naturæ, tum quia habet esse ut Verbum, & per modum intellectus est genus.

R Epondeo dicendum, quod Filium esse de substantia Patris tripliciter venerari possumus. 1. ratione ipsius producentis. 2. ratione producti. 3. ratione modi producendi. Nam omne, quod nascitur, procedit à quodam in quid-dā secundū quod aptū natū est, ut dicitur 2. Phys. ita Filius procedit à Patre, ut Personā subsistens, & secundū modū naturæ. Prout autē procedit à Patre, sive de Patre gignitur, cū Pater ipse si mplex sit, & nihil sit in eo, quod nō sit substantia eius, oportet Filium esse genitum de substantia Patris. Istam rationē tangit Aug. 15. de Trin. cap. 19. dicens: quia Pater qui in natura eius ineffabiliter simplici, nihil

est aliud quam eius. *Ipsa natura et que substantia... ac per hoc Filius nullus est aliis, quam qui de substantia eius est genus.* Secunda via est: considerando ipsam Personam Filij: nam Filius plus dicir quam genitus: quia ad hoc quod aliquid gignatur ab aliquo, sufficit quod procedat ab ipso naturaliter secundum aliquem modum similitudinis: & secundum istum modum dicemus colorem generare sui similitudinē in aere sive in oculo, tamen similitudo coloris in aere non est filia coloris: quia ad hoc quod aliquis sit filius oportet habere unitatem in natura & in substantia cum Patre: & ideo dicit Comm. 7. Meta. quod *Pater, & Filius sunt unum in forma*: quia igitur de ratione filiationis est unitas in forma substantiali, sive in natura cum patre considerando personam filii, quia filius, oportet ipsius pōnere eiusdem substantiæ cum Patre. Is. N. 2. lib. cōtam rationem tangit Aug. 2. lib. contra tra Maxim. Maximinum, & habetur in littera, di-num. *Nullo modo Dei verum Filium cogitatis, si cum naturam esse de substantia Patris negatis.*

Tertia via est ex modo procedēdi: pro cedit enim à Patre per modū naturæ, nō naturæ cuiuslibet; sed naturæ intelle-

ctualis, ut Verbum, scilicet, à dicente: ex hoc autem duo modi haberi possunt. **C** Nam ex eo quod procedit à Patre per modū naturæ oportet quod ei Patris

natura communicetur; & ita de natura

Patris, quæ substantia Patris est, genera- **D. Ioannes**
bitur. Istam viam tangit Damasc. 1. lib. Damasc. lib. cap. 8. qui dicit generationem esse opus **i. cap. 8.**
naturæ, quæ generatio Filium de **ipsius verbæ**
substantia Patris producit. Alius modus **sup. fol. 105.**
Nora, quo-
est: quia Filius procedit per modum na- modo sunt
turæ, non cuiuslibet, sed intellectualis; idem genera-
& ideo gignitur de scientia Patris, sicut **re & dicere,**
Verbum intellectuale de scientia dicen- & quomodo
tis; sed scientia Patris est substantia Pa- differunt.
tris, oportet Filium de substantia Patris
esse productum. Et istam rationem dif- **D. Aug. P.**
fusè ponit Aug. 15. de Trin. cap. 13, 15. de Trin. **cap. 13.**
Patet igitur Filium esse de substantia Pa-

tris, tū quia Filius, tū quia est à Patre sim- **Quid deno-**
pliciter, tum quia procedit per modum na- **tat ly de cū**
turæ, tum quia habet esse ut Verbum, **cum**
& per modum intellectus est genitus. **dicitur Filius**

Resp. ad arg. 1. Ad 1. dicendum, tia Patris:
quod de aliquando denotat originem, **quia origine**
ali quando materialitatem, **per modum**
confusionalitatem: hic autem denotat **confusionalitatis,**
originem per modum confusionalita-

tis; non per modum materialitatis. Ad 2. dicendum, quod est naturaliter; & quod arguitur, quod id, ex quo sunt naturalia, non dicit totam naturam rei, veritatem habet de rebus cōpositis, & de his, quē generantur à rébus cōpositis. Ad tertium dicendum, quod non est simile de pātre carnali & Cælesti: quia filius carnalis non gignitur de tota substantia patris: & ideo non propriè dicitur gigni de humanitate patris; sed Filius Cælestis sic. Ad 4. dicendum, quod licet tota substantia Patris sit in Filio, & tota Filij sit in Patre; tamen Pater habet eam r̄ton à Filio, Filius habet eam à Pātre: & ideo Filius dicitur esse de substantia Patris; non econtrariò. Et secundū Di. Anselm. Monol. c. 44. utrum modum loquitur Anselm. Monolog. 44. cap. dicens: *Valde tamen magis congruit Filius dici essentiam Patris, quam Partem essentiam Filij.*

ARTICVLVS II.

Vtrum Filius sit ex nihilo?

Secundò queritur utrum Filius sit ex nihilo? Et videtur quod sic: quia illud, quod non est ex præiacenti materia, est ex nihilo; sed Filius non est ex aliquo tāquam ex præiacenti materia, ergo &c. Præterea: si Filius non est ex nihilo, hoc non est, nisi quia est de substantia Patris, ut probatum est, sed hoc non impedit: quia secundū istam viam Pater esset de nihilo, cùm non sit de substantia alicuius: sed quidquid est de eo, quod est ex nihilo, dicitur esse de nihilo: cùm igitur Filius sit de Patre, qui est de nihilo, Filius erit ex nihilo. Præterea: quidquid non habet esse, nisi ex eo quod est ex alio, videtur habere esse dependens: & per consequens dicitur esse de nihilo; sed Filius est huiusmodi; quia nihil habet, nisi natum, hoc est, quod nascendo accepit, ergo totum suum esse habet ex nihilo: & ita est de nihilo.

D. Aug. R. N. de Fide ad Petrum. In contrarium est Aug. de Fide ad Petrum contra Maximinū: *De Dei substantia natus est Filius: cùm non sit ex nihilo, neque ex aliqua alia re.* Præterea: quod est ex nihilo est creatura; Filius non est creatura, ergo &c.

RESOLVTIO.

Tribus modis potest intelligi aliquid ex nihilo esse: & nullo ex illis Filius ex nihilo est.

Respōnde dicendum, quod secundū dūm quod distinguit Anselmus in D. Ansel. in Monolog. cap. 8. esse ex nihilo tribus modis potest intelligi: Vno modo materialiter sive substantialiter, ita quod quid sit ex ipsum nihilo sit materia vel substantia ipso nihilo tripli-^{8.} sūs: & sic quod est ex nihilo, est nihil. ceter intelligi. Alio modo ordinabilitē: & sic sunt ex nihilo, videlicet, materia-^{8.} nihilo, quae sunt prius nihil. Tertio ac-^{8.} liter, ordina-^{8.} cipitur negativē: ut dicatur aliquid esse biliter: & ne B ex nihilo, quia non est ex aliquo. Nullo gativē.

istorum modorum, propriè loquendo, debemus concedere Filium esse ex nihilo. Repugnat enim prius modus generationi Filij: quia Filius procedit à Pātre, ut verbum à dicente. Illud tamen Verbum Divino in duobus differt. Prīmo: quia verbum nostrum nō semper gignitur de scientia, sed aliquando de ignorantia: unde Aug. 15. de Trin. Div. Aug. cap. 15. *Nunquid verbum nostrum de sola P. N. 15. de scientia nascitur? Nonne multa dicimus, que nescimus?* Sed Verbum Dei semper gignitur de scientia Dei. Secunda differētia est: quia verbum nostrum non semper est verum, ut ibidem dicit August. Verbum autem Dei non solum est verum, sed etiam est ipsa veritas: & ideo licet aliquo modo possemus concedere aliquando verbum nostrum de nihilo esse, & etiam nihil esse: nam cùm ignorantia dicat privationem quamdam, & *Privatio de se sit non ens*, ut dicitur I. Phy. 1. Phy. cōm. quando verbum nostrum de ignoran-^{77.} tia gignitur, secundū quod privatio potest dici nihil, de nihilo est.

Item cùm verbum nostrum est falsum, aliquomodo potest dici nihil: quia falsum de se est non ens iuxta illud I. Post. *Falsum non scitur, quia non est:* & ideo verbum nostrum cùm falsum est, & cù de ignorantia gignitur etiam substantialiter, secundū quod privatio substantiam habet, quia propriè non habet quidditatem, sed annitatem; nihil est, & de nihilo est. Verbum autem Divinum, quod in his differt à verbo nostro, quia semper est verum, & semper de scientia Patris oritur, non est nihil, nec ex nihilo dici potest, secundū quod ex nihilo accipitur I. modo. Nec etiam

stiam potest dici ex nihilo ordinabiliter:

Esse ex nihilo nam aliquid esse ex nihilo, duplicitate potest intelligi. *Vno modo* immediate, liter est duplicitate, vel quando antequam esset, nihil erat: & ex nihilo sicut omne creatum immediate à Deo pliciter, vel est ex nihilo: & tunc esse ex nihilo accipiatur simpliciter, quia quod sic est ex nihilo, simpliciter erat nihil antequam esset.

Alio modo quidquid aliquo modo habet esse post non esse per viam generationis per viam generationis, ex nihilo esse dicitur: & sic omnia generabilia, & corruptibilia sunt ex nihilo, licet immediatè loquendo non se dicitur: & sicut ex nihilo simpliciter, quia antequam esse omnia generabilia, & esset leo, erat aliquid, ut embrio: sunt corruptibilia, tamen post nihili, sive post non esse aliquo modo ex nihilo, inquantum prius non erat leo, quod nunc factus est leo: & ideo dicimus naturam leonis in leone esse genitam per accidens, inquantum aliquo modo habet esse post non esse: nullus illorum modorum competit Filiu.

Nam cum non sit quid creatum, non est ex nihilo secundum quod esse ex nihilo dicit ordinem ad non ens simpliciter. Nec potest concedi esse ex nihilo secundo modo, ut dicatur esse ex nihilo: quia natura in eo accipit esse post non esse. Nam si natura ignis geniti per generationem accipit esse post non esse, hoc est: quia non est eadem natura numero in igne genito, & gignente: & ideo quando habebat esse in igne gignente, non dum habebat esse in igne genito, & aliud esse habet in utroque: & ideo incipit esse cum igne genito: sed si illud idem esse, & illa eadem natura esset in utroque, tunc non acciperet esse ex eo quod non esset in genito, nec per generationem acciperet esse post non esse: & ita nec generaretur per se, cum non differret ab hypostasi: nec per accidens, cum non acciperet esse ex eo quod esset in hypostasi ignis: & tunc secundum quod isto modo dicitur aliquid esse ex nihilo ordinabiliter, natura ignis non esset ex nihilo: & quia sic est de natura Filii Dei, quia est eadem natura in Patre & Filio & idem esse, natura in Filio, nec generatur per se, nec per accidens, nec potest dici esse ex nihilo ipse Filius aliquomodo secundum quod ex dicit ordinem. Item tertio modo non dicitur Filius esse ex nihilo, cum sit ex aliquo: quia est de substantia Patris. Pater autem, qui non procedit, vel Divi-

na essentia, quæ nec cognoscitur, nec spicatur, potest aliquomodo concedi esse ex nihilo; licet non secundum usitatum *Div. Anselmum* loquendi, id est, secundum in monolog. cap. 7.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet non sit ex aliquo tanquam ex materia praæiacenti, est tamen ex aliquo, quia de substantia Patris. Ad secundum dicendum, quod quidquid est ex eo, quod est ex nihilo, est ex nihilo, si hoc quod dico ex accipitur ordinabiliter: quia tunc est sensus, quidquid est ex eo, quod habet esse post non esse, ipsum habet esse post non esse, & verum est; sed si accipitur negativè non est verum: quia tunc est sensus, quidquid procedit ex eo, quod non procedit ex aliquo, non procedit ex aliquo: & tunc non solum falsa est, sed implicat opposita. Nam si quia Pater procedit à nullo, & Filius procedit à Patre, vellemus arguere, ergo Filius procedit à nullo, nihil esset aliud, quād dicere procedens non procedit: Filius ergo, qui procedit ex Patre, procedit ex aliquo: tamen Pater procedit à nullo. Immò si rectè loqui volumnus: omne quod procedit ex aliquo, procedit ex eo, quod procedit à nullo, sive quod ex nihilo: cum non sit abire in processionibus in infinitum: & quia Pater est ex nihilo negativè, non valeret ratio. Ad tertium dicendum, quod si esse, quod habet esse genitum, esse aliud ab esse gignentis, tunc esse geniti esset dependens; sed si illud idem esse, quod gignens, communicatur genito, tunc genitum non habet esse dependens, nisi secundum quod gignens habet: cum idem sit esse gignentis, & geniti. Vnde Anselm. Monolog.

D. Anselm. 43. Nquaquam enim repugnat, ut Filius per se subsistat, & de Patre habeat esse. Et sequitur: *Alioquin non erit idem esse Patris & Filiij, nec erit pars Patri Filius: & ideo sicut esse Patris non est dependens, sic nec & Filiij.*

DUBITATIONES LITTERALES.

Super litteram queritur. 1. super illud, quod si essentia poneretur pro relativō non identificaret essentiam. Contra: Deus ponitur pro relativō, & tamen identificat essentiam: quia est nomen essentiale. Dicendum, quod ali-

Nomina cō-
creta. stare
possunt pro
relativo, inquantum relativū
relativo, inaplicant: & quia in concreto essentias
quia ipsum lia implicantur possunt relativum, ideo
implicat, sed
nō abstracta:
quia relativū possunt; abstracta autem non possunt ibi
precise signi stare pro relativō quantum ad implicatio-
nē, & non tōnē: sed si stabant, hoc erit quantū
ad significationem; sed quod significat
relationem, non indicat essentiam: ideo
in abstractis tenet auctoritas Mag: cuius
est essentia.

Item super illud Deus Pater genuit Fi-
lius ad se indicandum. Contra: indicatio non
est tantum bonum sicut est Filius, sed ad
minus bonum non ordinatur maius bonum,
ergo &c. Dicendum, quod indica-
tio non ponitur ibi ut finis, sed solum
consecutivē.

D: Damasc.
2. lib. cap. 22.
3. lib. cap. 22.
Duplex cō-
ipsum esse in Deo Damasc. in loco prae-
filiū, & quo assignato. Alio modo consilium potest
modo est in dicere abundantiam cognitionis, & sic
Deo: quia ponit ipsum in Deo Aug. 15. de Trin.
activē, & nō passivē. Vel in Deo est consilium activē: quia
Di. Aug. P. consulit nobis; non passivē: quia non
M. 15. de Trin. consulit nos.

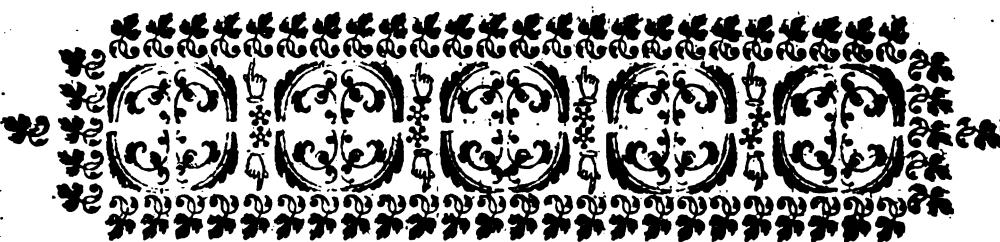
Pater non est in Filio localiter. Sed ex
eo eiusdem generis genitam naturam naturaliter
in se gignentem habuisse naturam, hoc
est, Pater est in Filio consubstantialiter,
& si non corporaliter: construatur sic
littera, nos dicimus: naturam genitam esse
ex eo eiusdem generis, id est, ex Patre, qui
est eiusdem generis, id est eiusdem natura-
rum cum ipso: & dicemus, hanc naturam
genitam naturaliter in se gignentem ha-
buisse naturam, id est, habuisse in se Pa-
trem, a quo naturaliter gignitur. Quæ
scilicet, natura genita sive Filius, in forma
nature se gignentis manens, id est, retinens
eandem naturam cum Patre, firmam na-
ture, & infirmitatis corporalis accepit, id est,
incarnatus est. Non enim defecrat Dei na-
tura, id est, Filius non amittendo natu-
ram, quam habebat. Sed in se humilitati-
tem terrene nativitatis manens sibi Dei na-
tura suscepit, id est, natura Divina
manens in se propter temporalem pati-
vitatem Filii Dei unita est humilitati
terrenæ sive naturæ nostræ. Generis sui
potestarem in habitu assumpta humanitatis
exercens. Quasi dicens quod exercet
opera Deitatis in natura humanitatis. Cum
ex innascibili Deo nativitas unigenita, id est
unigenitus Dei Filius per nativitatem
suam ex Deo innascibili, sive ex Pa-
tre, In naturam unigenitam subsistat, id est,
per generationem subsistens, subsistit in
naturam Dei Patris, quæ dicitur unige-
nita: quia est per unicam generationem
communicata. Eandem naturam: hic Hila-
rius tria intendit, distinctionem Patris,
& Filii in Persona, unitatem in natura,
& inseparabilitatem inquantum per se
sibi insunt: dicit ergo eandem naturam ha-
bent genitus, quam ille qui genuit, quantum
ad unitatem in natura. Ita tamen ut natus
non sit ille, qui genuit, id est, ita quod Pa-
ter non dicatur natus. Nam quomodo, sup-
ple Pater, erit ipse, id est, erit Filius: cum
genitus sit, scilicet, Filius, sed in his ipsis,
id est, in omnibus essentialibus, ut in sa-
pientia, bonitate, & huiusmodi, subsistit
ille qui, genitus est, id est, subsistit Filius in
quibus torus est ipse qui genuit, id est, in qui-
bus subsistit Pater, quasi dicens, quod in
essentialibus non distinguitur Pater à Fi-
lio. Quia non est aliunde, qui genitus est: &
ideo non refertur ad aliud, hoc est, quia Fi-
lius non est nisi ex Patre secundum quod
esse accipit, ad solum Patrem refertur,
quia si refertur ad Spiritum Sanctum, hoc

EXPOSITIO LITTERÆ.

Nihil habet Filius, nisi natum, id est, ni-
si quod nascendo accepit. Admi-
ratio honoris geniti, id est, mirabilis honor,
quem conspicimus in Filio. In honore gene-
rantis, id est, ad honorem Patris refertur.
Nativitas Dei, id est, Filius Dei per nat-
ivitatem habens esse. Non potest eam, ex qua
provenia est, non tenere naturam, id est, ne-
cessario est eiusdem naturæ cum Patre,
a quo praecelsit. Nōs inquit unigenitum, hic
specialiter Hilarius tradit unitatem Filii
cum Patre, & invariabilitatem naturæ
in assumptione carnis dicens, unigenitum
Deum in forma Dei manentem, & in natu-
ra Dei mansisse profitemur: quia est eiusdem
naturæ cum Patre. Nec unitatem forme ser-
vulis in naturam Divinæ unitatis refundimus,
id est, Incarnatione non fuit per conversio-
nem naturarum. Nec rursus corporali in-
finiutione Patrem in Filio predicanus, id est,

hoc non est inquit suum accipit esse; sed in quantum dat. *Genitum* supple subsistere. Ex indemutabili gignente supple, quod felicit gignens in uno est supple Filio. *Ac si in generatione Filii, & natura suam ita dicam*) sequitur indemutabilis Deus indemutabilem Deum gignens: quasi dicens: Deus Pater immutabilis gignens Deum Filium immutabilem sequitur naturam suam: quia sicut communicat naturam suam Filio, propter quod natura eius est in Filio, sic ipse sequitur naturam suam existens in Filio: quia natura eius est in Filio: nam Personæ sibi insunt propter unitatem essentie, & hoc est quod subditur: *Nec naturam suam deserit ex indemutabili Deo indemutabilis Dei perfecta nativitas.* Quasi dicens: quod perfecta nativitas Filiij Dei non deserit naturam, quam habet ab indemutabili Deo, id est, eiudem naturæ cum Patre: vel aliter, Pater non deserit naturam suam, quia ex

A quo natura Patris est in Filio, Pater est in Filio: cum suam naturam non deferas. Subsistens igitur in eo Dei naturam intelligamus, id est, intelligamus, quod natura Dei Patris existat in Filio. *Cum Deus in Deo sit, id est, cum Pater sit in Filio,* vel econverso. Nec *Præter eum*, qui est Deus quisquam Deus aliis sit, id est, gignens & genitus sunt unus Deus, & subdit causam: *Quia ipse Deus & in eo Deus:* quasi dicens, Pater, & Filius sunt unus Deus propter unitatem naturæ. *Natura ergo Dei Patris veritas in Deo Filio esse docetur:* cum in eo Deus intelligitur esse, qui Deus est. Vult ostendere conversam propositionis habitæ: quia sicut dicebatur Patrem esse in Filio, quia natura Patris est in Filio: ita quia Deus Pater intelligitur esse in Filio, qui est Deus, veritas naturæ Patris docetur esse in Deo Filio. *Est enim unus,* supple Pater, in uno, scilicet Filio: *& unus,* scilicet Filius, ab uno, scilicet Patre.

DISTINCTIO VI.

VTRVM PATER VOLVNTATE GENIT FILIVM, AN
necessitate: *& in volens vel nolens sit Deus?*

Ratiōne, &c. Hie Mag. C. movet quæstiones de generationis modo & tria facit, 1. movet quætionem, & determinat eam ad alteram partem. 2. obliquit contra determinata. 3. dat intelligentiam dictorum. Se-

cunda ibi, *Sed contra.* Tertia ibi, *Predita.* Circa primi, i. quatuor facit, quia 1. movet quætionem utrum Pater genuerit Filium voluntate, vel necessitate? 2. solvit negando utramque partem per Aug. quia non voluntate; cum voluntas sapientia non precedat, quod appropriatur Filio, nec necessitate, quia in Deo non est necessitas. 3. confirmat dictum suum per responsionem cuiusdam Catholicæ factam cuiam heretico, qui cum quæsivisset: utrum Pater genuisset Filium voluntate, vel necessitate? Respondit querendo: *verum Pater sit Deus voluntate, vel necessitate?* *Ve si diceret voluntate, concludere Pater non esse Deum natura: si necessitate, tunc Pater miser esset.* 4. concludit intentum, quod si sit Deum non est Deus; nec voluntate, nec ne-

cessitate: ita nec genuit Filium voluntate, nec necessitate. Secunda ibi: *Deo Orosias.* Tertia ibi: *Dicamus ergo.* Quarta ibi: *Ex predictis.*

Tunc sequitur illa pars. *Sed contra.* In qua obliquit contra determinata: & duo facit, quia 1. obliquit dicens: quod natura & voluntas dicunt id Deo eandem rem, igitur si concedimus Deum genuisse Filium natura, debemus concedere, quod genuit eum voluntate. 2. ibi: *Hoc astem: Solvit instantiam dicens, quod si natura, & voluntas sunt idem in Deo; dicunt tamen diversas habitudines: propter quod aliqua concedimus de natura, quæ non concedimus de voluntate.* Tunc sequitur illa pars, *Predita.* In qua dat intelligentiam dictorum. Et tria facit, quia 1. repetit verba prædicta: *utrum Deus voluntate aut necessitate genuerit Filium?* 2. ibi: *Ex tali pars intelligentiam quæstionis per distinctionem dicendo, quod voluntate accidente, vel præcedente non genuit; concomitante genuit.* Tertia ibi: *Dicamus.* Concludit veritatem quæstionis manifesta: *in quo terminatur sententia distinctionis.*

QVÆS.

QUESTIO I.

De generatione Filii.

N PRÆSENTI DIS-
tinzione Mag. duo ve-
natur, utrum Pater ge-
nuerit Filiū voluntate,
vel necessitate? Et ideo
de his duobus qua-
remus. Circa primū quæ-
remus duo : quia actus naturalis vide-
tur esse necessarius : cùm natura sit de-
terminata ad unum. Ideo primō quæ-
remus: utrum Pater genererit Filium na-
tura: 2. utrum necessitate?

ARTICVLVS I.

*Utrum Pater genererit Filium natura?**M. Gavard q. 3. de proc. Filij. art. 4.*

Di. Aug. P.
N. 7. de Trin. cap. 4. **A**d primum sic proceditur: videtur, quod Pater non genererit Filium. De ista dist. natura: quia secundūm Aug. 7. de Tri-
attributorū nūt. cap. 4. Aliud est Deus ēsse, aliud Pa-
vide dist. 2. trem ēsse; non igitur eo est Deus, quo Pa-
& dist. 4. & ter, ergo à simili Filius non erit eo Deus,
dist. 21. & quo Filius: Sed est Deus natura, ergo
nota, quod non est Filius natura. Præterea: in Deo
distincio est idem est natura, quod voluntas, sed nō
habitudo. genuit Pater Filium voluntate, ergo nec
natura. Præterea: cùm natura sit deter-
minata ad unum, effectus naturales per
rationem cognosci possunt, ergo posset
rationabiliter ostendi Filium ēsse in Di-
vinis.

Di. Aug. 15. In contrarium est Aug. 15. de Trin.
de Trin. cap. 20. tom. 6. cap. 20. qui ait: *Verbum, per quod omnia
facta sunt, Filiū Dei ēsse natura.* Præterea:
secundūm Filiarium ut habetur in litte-
ra 5. dist. *Natura Filius ēst; quia eadem na-
turam, quam ille qui genuit, habet; sed Filius
habet eandem naturam cum Patre, er-
go &c.*

Ilterius queritur cùm Pater gene-
rit Filium natura: utrum possimus con-
cedere quod ipsa natura generet? Et vi-
detur quod sic: quia actus, quod egrediuntur
secundū attributa in Divinis, de ipsis
attributis dicuntur. Nam non solum
Deus sapit per sapientiam, sed etiam ip-
sa sapientia Divina sapit, & ipsa essentia
est, ergo à simili ipsa natura generabit.
Præterea: opus efficitur ab eo, cuius est

A ut si ædificare est opus ædificatoris, ex-
ego ædificator ædificat: cùm igitur gene-
rare sit opus naturæ, ut dicit Damasc. lib.
1. cap. 8. ergo ipsa natura generat.

En contrarium est idem Damasc. 3.
lib. cap. 4. qui vult, quod genitum, & Damasc. lib.
ingenitum non dicantur de natura; sed 1. cap. 8.
de hypostasi: & quod hypostasis hypo- Ibidem. lib.
stasis generat. 3. cap. 4.

RESOLVTIO.

*Pater generat Filium prout natura habet
rationem principij virtutis.*

REspondeo dicendum, quod Filium
Dei esse Filium natura dupliciter
potest intelligi. Vno modo formaliter,
& sic est locutio falsa: quia sic Filius est
Filiatione Filius, sicut Pater Paternitate
Pater. Vel potest se habere in ratione
principij designantis originem, & tunc
est locutio vera: quia ipsa natura est
illud, cuius virtute fit generatio. Quæ
veritas ut bene manifestetur, tria sunt
declaranda. 1. quod secundūm pluralitatem
attributorum aliqua verificatur
de uno attributo, que non verificatur
de alio. 2. quod unitas rei quæ respondet
attributis, non confundit huiusmodi
attributiones, vel verifications. 3. quod
natura specialiter sumitur respectu hu-
iūs actus, qui est generate: propter quod
concedimus Patrem generare natura,
licet non concedamus de alijs attributis.

Primum sic ostenditur: quia plura
attributa in Divinis non sunt synonyma: unde Comm. ait 12. Meta. coim^{art. 4.} 39. quod vivum, & vita dicta de Deo non ta. com. 29. sunt synonyma. Si igitur vivum, & vita Exemplum
quæ non differunt nisi ut concretum, & poteſt habe-
abstractum, non sunt synonyma in Deo, ri de memo-
multo magis, nec sapientia & bonitas: fientia, que
vel voluntas, & natura, quæ plus differunt, non differunt
Et quia talia non sunt synonyma, à di- realiter, sed
versis rationibus sunt imposita: & ali- per compa-
quam habitudinem habet unum, quam rationem ad
non habet aliud, quod per simile potest officia.
haberi in creaturis: nam licet sit eadem
forma substantialis, per quam homo est
substantia animal, & homo, tamē ut per ea
homo est substantia, est principium ei-
fandi: ut est animal est principium vita,
& seipsum: ut est homo, est principium
eius, quod est intelligere. Ita licet sit ea: Exemplum
dem res in Divinis, quæ est sapientia, habetur de
actione, & vocatione passione.

Exemplum
habetur de
anima hic ab
Agidio.

Voluntas, & essentia; tamen ut est vo-
luntas comparatur ad velle; ut est essen- A
tia ad esse; & sic de alijs.

Quod unitas
rei, que res-
pondet Divi-
nis attribu-
ti, non con-
fundit horum
prædicatio-
nes de se in-
vicem. . . . .
Supra dist. 5.
q. 1. ar. 2. diceretur Deus per naturam velle; quia
vult per voluntatem. Sed ut habitum
fuit in 5. dist. quæst. 1. art. 2. ea, quæ
competunt subiecto, non attribuuntur
prædicato, nisi sit prædicatio formalis, &
per implicationem, sed cum unū attri-
butum prædicatur de alio, est prædicatio
in abstracto, & per identitatem se-
cundum quem modum non communi-
cantur prædicato, quæ competit sub-
iecto: & ideo si voluntas est natura, non
oportet, quod natura habeat habitudinem
ad velle, ut voluntas.

5. Meta.
com. 5.

Tertium, quod proponebatur de-
clarandum, sic ostenditur: quia cum ge-
neratio sit illud, per quod assimilatur
genitum gignenti in natura, ad istum
actus, qui est generare, potissimum na-
tura habebit habitudinem. Benè igitur
Damasc. dicit *Quod generare est opus na-
ture*. Et Philos. 5. Metaph. cap de natura,
ipsam generationem nascentium natu-
ram appellat. Habito, quod secundum
pluralitatem attributorum est distinctio
habitudinum ad actus, & quod huiusmo-
di habitudo non confunditur propter
unitatem rei, & quod ad istum actum,
qui est generare, hoc attributum, quod
est natura, habitudinem habet; necesse
est Patrem generare Filium natura, pro-
ut natura habet rationem principij de-
signantis originem, quod declarare vo-
lebamus.

Respond. ad arg. Ad primum dicen-
dum: non est Filius natura formaliter,
sed filiatione; est tamen Filius natura eo
modo, quo diximus. Ad secundum di-
cendum: quod, ut patuit, propter uni-
tatem rei correspondentem attributis
non confunditur habitudo ad actus: &
ideo licet natura sit voluntas; habet ta-
men natura habitudinem ad istum actum,
qui est generare: & virtute naturæ sit

generatio, non virtute voluntatis. Ad
tertium dicendum: quod per rationem
totæ virtutis naturæ Divinæ comprehen-
di non valet: & Ideo non oportet actu
virtute naturæ elicitem pet rationem
investigabilem esse. Ad illud, quod vi-
térius quærebatur, utrum natura gene-
ret? Dicendum quod propriæ loquen- Solutio dubi-
do generare est hypostasis, us patuit per lateralis.
Damasc. tamen propter respectum, quæ
habet natura ad actum, aliquando in-
venitur, quod natura gignat, iuxta illud
Hilar. 9. de Trin. *Predicamus naturam ge-
nitam naturaliter gignentem in se habuisse natu-
ram*. Et ideo notandum, quod aliquan- HIL. 9. de
Trin.
Aliquando
attributa ha-
bent respe-
ctum ad actus
aliquando ad
proprietas:
aliquando me-
ram abstra-
ctionem dñ
cunt: 1. ut
lumen sapi-
entia &c. 2.
hypostasis
magis inpropria essentia de essentia: li-
cet Aug. 7. de Trin. & 15. & in pluri-
bus locis utatur ea. Patet igitur quod
ista est propria, hypostasis generat, vel
Pater generat; sed natura generat, non
est propria, nisi quia propter habitudinem,
quam habet ad generare, ponitur pro
Personâ gigintente.

Ad primum dicendum, quod aliqui
actus sunt, qui dicunt distinctionem in-
ter actuum, & passivum, ut per gene- Nota differen-
rare est distinctio etiam realis inter gig- tiam istorum
gentem & genitum: & tales actus non actuum, ge-
prædicantur de aliquo essentiali in ab- nerare, scire,
stracto propriæ loquendo: quia tunc se- & esse: pri-
queretur quod essentiale vel absolutum distincta reali-
habet realem distinctionem ad aliquam ter: secundus
Personam: ut si natura generaret pro- non requirit
priæ loquendo, esset realiter distincta a tertius no[n] te-
Filio. Aliquando actus non dicit realem dit in aliud
distinctionem, sicut scire vel sapere: nā obiectum,
ident potest scire se ipsum vel sapere;
licet non possit se gignere. Aliquando
non dicunt aliquid tendens in aliquod
obiectum, sicut esse. In actibus autem
2. & 3. modo sumptis tenet ratio: sed
in actibus 1. modo acceptis, cuiusmo-
di est generare, de quo hic loquimur,
non tenet argumentum. Ad secun-
dum dicendum, quod generatio est
opus naturæ; non quia natura gene-
rat:

rat: sed quia virtute naturæ fit gene-
ratio.

ARTICVLVS II.

Vixit Pater generis Filium necessitate?

D. Tb. 2. p. q. 41. art. 2. Greg. Arm. d. 6. q. 2.
art. 2. Gerard. Senec. d. 6. q. 1. Franc. d. Chrys.
diss. 6. q. 1. Gavardi q. 3. de præc. Filij
art. 6.

SEcundò queritur: utrum Pater gen-
querit Filium necessitate? Videtur
quod sic: quia Phil. in 5. Metaph. cùm
ablativus narrasset multos modos necessarij, dixit
nō dicit, cau. *Potissimum necessarium esse, quod impossibile est*
sam. efficientem for. aliter se habere. Sed non est mutabilitas in
tem, nec for. *generationis Filij, ut vult*
modum effi. Aug. 5. de Trin. c. 5, ergo de necessita-
tientiis. *te ipsum generat.* Præterè: si genera-
tio alicuius non est de necessitate, hoc
Div. Aug. 5. non est, nisi quia sit ex materia præiacē-
de de Trin. cap. 5. te: quia ut scribitur 7. Metaph. *Materia*
est illud, per quam respōtest esse, & non esse:
7. Metaph. *nata secundū Comm.* *Si non effet mate-*
riam, omnia effent de necessitate, sed Filius nō
Quia illud signatur ex materia præiacente, ergo
nō posset fieri: &c. Præterè: vult Philos. 12. Metaph.
factio præ- cap. ultim. quod Deus necessiter habeat
supponit ma regere hæc inferiora, sed maior est ne-
cessitas, sed celsitas in Deo respectu productionis
si non fieret celsitas in Deo respectu productionis
effet aeternū Personarum, quam creaturarum, er-
& in genitū. go &c.

In contrarium est Aug. ad Orosium,
qui dicit Patrem Filium non voluntate,

D. Aug. P. nec necessitate genuisse: quia necessitas
N. ad Oro. non est in Deo. Præterè: scribitur 5.
filiū. Metaph. *Omne necessarium est contristans; sed*
5. Metaph. *in Deo nulla tristitia, ergo &c.*

RESOLVTIO.

*Necessitate immutabilitatis, & naturalis exi-
gentia, Pater Filium genuit; non necessitate in-
digentie nec coactionis, nec alicuius
finalis causalitatis.*

Respondeo dicendum, quod cùm
causa sit, ad cuius esse sequitur aliud
de necessitate, si volumus accipere mo-
dos necessarij, debeamus eos accipere per
comparationem ad causas: nā semper
propter quid infert aliquem modum ne-
cessitatis: & ideo sicut ad propter quid
2. Phy. com. potest responderi qualibet causa, ut di-
22. citur 2. Phy. ita per necessarium possu-
mus habere quilibet causam: ut sicut

cùm queritur propter quid corrupti-
tur animal? Quia componitur ex con-
trarijs: ita dicere possumus, necesse est
corrupti animal, quia ex contrarijs
componitur. Et secundū istam viam
necessarium dicetur quadrupliciter per
comparationem ad quadruplicem cau-
sam. 1. ad causam materialē: & ista
necessitas ab aliquibus appellatur iadi-
gentiae: quia corruptio, & talia, quæ sunt
necessaria necessitate materialē, ex priva-
tione materialē, & ex quadam indigentia
contingunt: nam si esset totaliter appeti-
tus materialē faciatus non contingenter
huiusmodi corruptio; sed quia indiget
ulterius faciari, accedit talis necessitas. *Iste quatuor*
2. dicitur necessitas per comparationem, ab aliquibus
ad formam, & talem necessitatem qui-
dam dicunt esse exigentiae: sicut necessitas
est ignem calefacere ex natura sua, cùm
habet calefactibile: quia sic natura sua
exigit, 3. est respectu efficientis: sicut ne-
cessitate habet lapis ire sursum, cùm impellitur;
& ista est necessitas coactionis. 4. est respe-
catur necef-
Qua finis: sicut necesse habet aliquis habe-
re navigium, si vult transfretare. Omnes
autem istos modos necessarij innuit & ionis, finalis
Phus. 5. Meta cap. 6. Isti autem modi, lis vero ex
quia sumuntur per comparationem ad suppositione
causas, in Deo propriè non reperiuntur
finis; formae
sic sumpti: quia caret omni causa, pro-
priè loquendo: & ideo dicit August. ad genti, & cali
Orosium, quod in Deo nulla necessitas,
ter dicitur
Possimus tamē aliquem istorum mo-
dorum transferre ad Divina, ut illum, qui sumuntur per comparationem ad for-
mam. Nam necessarium per comparationem ad materia m in Deo non est,
qui est actus purus, ubi nulla materia. Et
per comparationem ad efficientis non:
quia talis necessitas est coactionis; Deus
autem à nullo cogi potest. De hoc etiā
necessario scribitur 5. Metaph. quod
D. *Omne necessarium est contristans; tale nece-
ssarium in Deo esse non potest, ubi nulla*
tristitia. Nec necessitas respectu finis ibi
est: nam aliquis potest operari propter
finē dupliciter, vel propter finē cōmu-
nandū, & sic nulla necessitas respectu
finis in eo ponitur: quia sic non indiget
his, quæ sunt ad finē; sed ea, quæ sunt ad
finē, eo indigent. Et isto modo opera-
tur Deus propter finem: quia producit
res, ut Bonitatem suam rebus communi-
cat: & ideo rebus non indiget: sed si
operaretur propter finem consequendū,
tunc

5. Meta.
comm. 6.

ARTICVLVS I:

Utrum Filius procedat à Patre per modum artis?

Mag. Guaraldi q. 3. de proc. Filij art. 8.

AD 1. sic proceditur: videtur quod Filius procedat à Patre per modum artis: quia ea, quae procedunt per modum intellectus, videntur procedere ad modum artis, sed Filius procedit à Patre per modum intellectus: cùm procedat ut verbum à mente secundum Aug. ergo &c. Præterea: ea, quae procedunt per modum exemplaris, videntur procedere per modum artis, sed Filius procedit per modum exemplaris: cùm procedat ut Imago, iuxta illud 6. de Trin. cap. 2. *Filius solus imago Patris, quemadmodum & Filius,* ergo &c. Di. Aug. P. N. de Trin. 6. cap. 2.

Præterea: quod procedit ut ars, videtur procedere per modum artis, sed dicitur 6. de Trin. cap. 10. quod Filius est *Ars Idem cap. 10. quedam sapientis Dei,* ergo &c. 12. Meta comm. 12. In contrarium est: quia quod procedit per modum artis videtur esse artificialium & factuum, Filius non est huiusmodi, ergo &c. Præterea: quod procedit ab aliquo per modum artis non est idem in natura cum ipsis: quia ars chifer non est eiusdem naturæ cum arca, Pater est eiusdem naturæ cum Filio, ergo &c. Præterea: Philosophus distinguit naturam, & artem esse duo principia diversa, ut potest patere ex 12. Meta. cū Comm. 12. Igitur Filius procedat per modum naturæ, non procedet per modum artis. 12. Meta. comm. 12.

QUESTIO II.

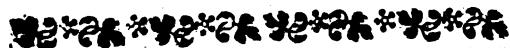
RESOLVTIO.

Filius procedit per modum artis, si hoc denotat procedere ut ars omnium: Si vero procedere per modum artis denotat procedere tamquam ab arte, per modum artis non procedit.

Respond. dicendum, quod omne opus naturæ potest dici opus intelligentie, & potissimum intelligentie. Primi, scilicet Dei: comparantur enim omnia naturalia ad intellectum Primi, sicut artificialia ad intellectum artificis, & ideo Comen. in 12. Metaph. ostendit, quod ea, *Quae generantur in ipsis inferioribus habent membris propriis ex motibus*

tunc in eo esset necessitas sumpta respectu finis. Quarta autem necessitas, quæ est per comparationem ad formam ad Divina transferri potest: quia huiusmodi necessitas dicitur immutabilitatis: quia sic exigit natura rei, & tanto magis est huiusmodi immutabilitas in Deo, quanto natura magis est immutabilis: & isto modo necessarium dividitur contra per accidens, prout per accidens dicit mutabilitatem quādam. Et sic necessitatem potissimum in Deo ponimus, ubi nihil per accidens: ideo Aug. cùm 5. de Trin. cap. 4. diffinivisset accidens, quod dicitur aliqua mutatione, concludit: *Nihil itaque accidens in Deo, quia nihil mutabile aut amissibile.* Et secundum istum modum Pater genuit Filium necessitate: quia immutabilitas se habet ad Filii generationem: cùm sua natura exigat talē actum.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod arguit de necessitate immutabilitatis, quod concedendum est. Et per hoc patet solutio ad 2. & 3. quia de eadem necessitate concludunt. Ad 1. in contrarium dicendum, quod necessitas non est in Deo coactionis, vel indigentiae, vel respectu finis consequendi; sed est in eo necessitas immutabilitatis, & de tali non loquitur August. Et per hoc patet solutio ad 2. quia talis necessitas non est contristans. Præterea: illa verba non sunt Philosophi, sed cuiusdam poetæ, ut Phil. introducit.

Vtrum voluntate Pater generit Filium?

Dende queritur utrum Pater generavit filium voluntate? Et quia ea, quae procedunt secundum artem, videntur procedere per modum voluntatis: ideo 1. queremus utrum Filius procedat à Patre per modum artis? 2. utrum Pater generit Filium voluntate? 3. ut magis pateant dicta, queremus, cùm sit vera, Deus generat, utrum sit vera, Deus non generat.

*****

Egid. Col. sup. 1. Sens;

*bus Stellarum; & mensura provenit ab ar-
te Divina intellectuali, & inde est, quod A
2. Phys. Ars imitatur naturam, ut scribitur 2. Phys.
com. 84. Quare ars imitatur na-
turam. Supra dist. sum fuit, cum tractavimus de imagine,
3. p. 2. q. 1. & quia intellectus noster imitatur intel-
lectum Divinum. & oportet, quod ars,
secundum quam procedunt artificialia
ab intellectu nostro, imitetur naturam,
per quam quasi per causam secundam
procedunt naturalia ab intellectu Divi-
no, & quia aperi nati sumus devenire in
cognitionem Dei per intellectum no-
strum & per effectus; si volumus videre B
utrum aliqua Persona in Divinis proce-
dat per modum artis, oportet nos vide-
re quomodo se habet intellectus noster
prout est principium operationum.*

*Ad cuius evidentiā notandum,
Di. Aug. 15. quod secundūm Aug. 15. de Trin. cap.
de Trin. cap. 31. Hominis opera nulla sunt, que non prius
dicantur in corde: unde scriptum est initium
omnis operis verbum, Igitur si aliqua opera
facere volumus, oportet, quod primo
ea mente concipiamus, & verbum co-
ceptum sit quedam ratio omnium fiē-
dorum. Ita se habet suo modo in intel-
lectu Divino, Deus enim genuit Verbū, C
in quo omnia fienda dispositūt, & idēo
Verbum Divinum est ratio omnium
fiendorum, sicut verbum nostrum erat
ratio omnium fiendorum à nobis, &
hanc similitudinem ponit August. 15. de*

*Idem ibidem Ratiō sic for Trin. cap. prædicto dicens: Animadver-
matur: sicut tendit in hoc enigmā etiam ista Verbi Dei
ars non sit similitudo, quod sicut de illo Verbo dictum est;
per artē, ita omnia per ipsum facta sunt, Vbi Deus per
nec Filius Dei, cùm sit unigenitum Verbum suum prædicatur universa
ars: quia est fecisse: ita hominis opera nulla sunt, que non
exemplar prius in corde dicantur: unde scriptum est ini-
omnium fi-
gum omnis operis verbum, propter quod, &
endorum, ut
ars hic apud Verbum Divinum 83. quælt. q. 63. Ope-
nos est talis. ratio potentia nuncupatur. Pater igitur:*

*quia Verbum est operativa potentia fiē-
dorum, & ratio quare singula fiant: &
quia omnia facta à Deo, comparantur
ut artificialia ad artificem, ut ostensum
est, cùm ars sit ratio artificialium, Ver-
bum Divinum erit ars Patris. Benè igi-
Trin. cap. 20. tur dictum est 6. de Trin. cap. 10. quod
Quomodo Verbum perfectum, cui non debet aliquid, est ars
Filius proce-
quædam omnipotens, acque sapientis Dei, ple-
dit per mo-
dum artis, na omnium rationum viventium. Viso quod,
vel non. Filius Dei est ratio omnium productio-*

rum à Deo, non potest dici artificialiū:
quia tunc eset ratio producendi se ip-
sum: sed solum meretur nomen artis.
Et idēo cùm queritur, utrum procedat
per modum artis? Si hoc, quod dico ar-
s, constituit in habitudine denotante
principium, sicut dicimus aliqua proce-
dere per modum naturae, quia natura
est ratio, quare illa procedunt, sic est lo-
cutio falsa: quia est sensus, quod ars
sit sic ratio quare Filius procedat, & tunc
eset artificialium, & eset ratio produc-
endi se ipsum: cùm sit ars, qua produ-
cuntur omnia producta per modum artis.
Si autem hoc, quod dico artis non
denotet ibi habitudinem principij; sed
construitur in vi declarationis essentiae
vel naturae, sive naturalis originis: vel
melius non est ibi constructio transitiva,
sed appositiās sicut cùm dicitur crea-
tura salis, id est, creatura quæ est sal, sic
est nota, quia tunc est sensus, procedit
per modum artis, hoc est, procedit ut
ars: sicut si diceretur, ille agit per mo-
dum hominis: quia agit ut homo: ita
Filius procedit per modum artis: quia
ut ars.

Respond. ad arg. Ad primum dicen-
dum, quod Filius procedit per modum
intellectus: quia procedit ut ars, non ut
artificialium. Et per hoc patet solutio ad
2. & 3. quia hoc concludebant. Argu-
menta in contrarium probabant Filium
non procedere per modum artis, prout
artis construitur in habitudine designa-
te rationem principij: & quia sic pro-
cedit artificialium, Filius non procedit
per modum artis. Et sic omnia argumen-
ta patent, quæ suis vijs procedebant.

ARTICVLVS II.

Utrum Pater generit Filium voluntate?

D. Tho. 1. p. q. 34. & q. 41. art. 2. Greg. Arian. dis-
6. q. 1. art. 3. Ag. dis. 6. 2. q. art. 2. Gerard.
Senen. d. 6. q. 2. art. 1. & 2. Petren. in 1. p. q.
11. d. 1. Egi. Lusit. de Beat. tom. 1. lib. 5. q. 14.
art. 7. n. 56. Gavard. q. 3. de proc. Filij art. 5.

*S*ecundò queritur: utrum Pater ge-
nuerit Filium voluntate? Et videtur
quod sic: quia illud dicitur aliquis facere
voluntate, quod facit volens, sed Pater
generit Filium volens: quia si generaret
nolens, miser esset, & invidus, ergo &c.
Præterea: semper involutarium est con-
tristans

tristans: quia secundum Anselmum instantium aliquid est contritans, in quantum est contra voluntatem, sed in Deo nihil est contritans, ergo &c. Præterea: quæ aliquis facit involuntariè, facit coactus, in Deo non est coactus, ergo &c.

In contrarium est Aug.ad Orosium,
qui dicit Patrem genuisse Filium , nec
voluntate , nec necessitate. Præterea:
quod procedit ut natum , non procedit
voluntate sed natura ; Filius procedit
ut natus , ergo , &c.

RESOLVTIO.

Deus non genuit Filium voluntate, prout genere voluntate denotat habitudinem principis; si vero designat complacentiam quamdam voluntate generare: in hoc sensu conceditur, quid Propter voluntate complebet, cum Filium natura gignit.

Respondeo dicendum, quod, sicut
habitu[m] est, pluralitati attributo-
rum competit pluralitas habitudinis,
qua[m] non confunditur unitate rei cor-
respondente omnibus attributis: nam
licet sit una res natura, & voluntas; aliqua
tamen habitudo competit natura, qua[m]
non competit voluntati: & ideo cum
quaritur utrum Pater genuerit Filium
voluntate? Nihil est aliud, quare, qua[m]
voluntatem habere respectum, sive ha-
bitudinem ad actum generationis. Com-
parari autem voluntatem ad genera[ti]o-

Pronisi voluntate? Nihil est aliud quare, quā voluntatem habere respectum, sive habitudinē ad a^{et}rum generationis. Comparari autem voluntatem ad generationē, sive habere habitudinem ad ipsam, potest esse dupliciter. Vel directē, sibi invicem ita quod ipsa voluntas secundūm suam communicat rationem sumpta habeat habitudinem habitudines in concreto ad eam. Vel indirectē, in quantum imitantur, non plicat aliquid, quod habet habitudinem in abstracto, ad ipsam generationem. Indirectē autem & etiam se mutuō impli cato: dictum est enim quod quando ab-D eanc.

to: dicuntur etiā tunc quod quantio ab-
stracta prædicantur, est prædicatio per
identitatem, non formaliter, vel per
implicationem. Et ideo licet natura
directè comparetur ad generare, ut ha-
bitum est, & voluntas prædicetur de na-
tura, non communicatur volūtati etiam
indirectè huiusmodi habitudo: sed talis
communicatio invenitur in concretis. Et
secundūm istūm modūm non concedi-
mus, quod Pater voluntate genuerit, vel
bonitate; sed quod bonus, sapiens, vo-

A lens genuit, accipiendo huiusmodi attributa in concretis, ut Magister tangit in littera, secundum quam acceptiōnem implicat se ad invicem, & comunicant sibi habitudines. Si autem consideramus voluntatem secundum directam habitudinem ad actum generationis, ita quod non ex eo quod implicat aliquod attributum, respiciat talem actum, sed per se directe comparetur ad ipsam, tunc distinguendum est: quia huiusmodi habitudo vel potest dicere rationem principij, vel complecentiam quādam.

Si autem dicat rationem principij voluntas respectu generationis Filii. Pater nō genituit Filiū
B Hoc potest intelligi tripliciter. Vno modo quod ut ly volūtate pro- principij, nec
do quod sit accedens. Alio modo quod sit antecedens. Tertio modo quod sit dicit rationē
coæva. Nullum istorum modorum posse possimus. Nam secundūm pri- accedente, nec
muni modum incidimus in errorem antece-
Eunomij, qui secundūm quod narrat coæva.
Aug. 15. de Trin. cap. 20. cùm non po- Aug. 15. de
truisset intelligere, nec credere voluisse, Vnige- Trin. cap.
nitum Dei Verbi.... Filium Dei esse natura, hoc 20.
est, de substantia Patris genitum.... Filium di-
xit voluntatis Dei, accidentem scilicet Deo
volens offerere voluntatem, sed si hoc esset,
quod accideret aliqua nova voluntas
Deo, Deus esset mutabilis, quod idem
Aug. improbat ibidem per hoc quod Prov. xix. 21.
consilium Dei manet in eternum; Et quia vo-

luntas eius est imputabilis. Si autem pos-
neremus secundū modū, quod voluntas
esset antecedēs, incidemus in errorē Ar-
rij: nam quæ voluntate antecedente à
Deo procedunt, creata sunt, & eiusdem
naturæ cum Deo nō sunt: unde Damaſc.
lib. 1. cap. 8. ait: *Creatio in Deo, cùm à*
voluntate proficiatur, Deo profectio caetera
non est. Hunc errorem allidens Aug. 6. D. Aug. 6.
de Trin. in principio, ubi contra Arria- de Trin. cap.
nos disputat, dicit Filium Dei procede- 8.
re à Patre naturaliter *sicut splendor ab igne,*
non scilicet voluntate antecedente. Nec
etiam tertium modum ponere possu-
mus: quia tunc aliquo modo incidemus in positionem Sabellij, qui posuit
confusionem Personarum: quia sic Fi-
lius non distingueretur à Spiritu Sancto:
nam voluntate Spiritus Sanctus sic proce-
dere dicitur, & hoc respiciens Aug. 15. de
Trin. 20. cap. ait: *voluntas Dei si propriæ*
dicenda est aliqua in Trinitate Persona, ma-
gis hoc nomen Spiritui Sancto competit. Cùm
igitur secundum unum modum proce-

dendi non sit, nisi una Persona in Divinitate (ut aliquo modo ostensum est, & magis in sequentibus ostendetur) si procederet Filius eo modo, quo procedit Spiritus Sanctus, non distingueretur Filius ab eo, & esset confusio Personarum: & ideo si hoc quod dico, voluntate, operaret denotare habitudinem principij, non genuit Pater Filium voluntate, sed natura. Si autem hoc designat complacentiam quamdam, sic verum est; quia Verbum Dei est Filius Dei dilectus, in quo sibi complacuit: qui sensus datur intelligentiae in responsione facta Hæretico à Catholicismo, quam narrat, & commendat prout ly Aug. in questionibus ad Orosium. & r. Jansse dicit de Trin. cap. 20. Cùm enim à Catholicismo complacet. Idem 15. de co quæstum fuisse utrū voluntate generat, nisi Deus Filium, vel non? Ut si Catholicus diceret, quod non voluntate, concluderet Hæreticus, quod Deus miser esset, qui aliquid nolens fecit: si voluntate, non igitur natura Filius est. Et ipse respondit querendo utrum Deus sit Deus voluntate, vel non? Per quam questionem quidquid volebat concluderet Hæreticus contra Catholicum; contra Hæreticum concludebatur. Ex quo intelligere possumus, quod sicut Deus natura Deus est, tamen complacet sibi in eo quod Deus est: sic Deus Filius natura genuit, sibi tamen complacet in dignendo.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod non valet: genuit volens: ergo genuit voluntate: quia in concretis est communicationis habitudinem, quæ non est in abstractis. Vel dicere possumus, quod genuit voluntate, prout voluntate dicit complacentiam, non prout dicit habitudinem principij. Ad 2. dicendum, quod in voluntarium est contristans in quantum involuntarium contra placitum est, & sic generatio Filii non fuit involuntaria Patri: immò fuit, & est ei gratia, & placita. Vel possumus dicere, quod non valet: nativitas Filii non habuit esse à Patre voluntate, ergo Deus involuntariè genuit. Nam Magister concedit, quod nec volens, nec nolens genuit. Et per hoc patet solutio ad 3. quia Deus non involuntariè genuit. Argumenta in contrarium non concludunt: quia Pater non genuit Filium voluntate, prout voluntas dicit habitudinem principij.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit vera, Deus non generat, cùm ipsa sit vera, Deus generat?

Tertiò queritur: cùm ista sit vera, Deus generat, utrum ista possit concedi, Deus non generat? Et videtur quod sic: quia Deus non magis supponit pro Patre, quam pro Filio; sed ista est vera Deus generat, quia Pater generat, ergo ista est vera, Deus non generat: quia Filius non generat. Præterea: non generare convenit essentiæ: quia secundum Mag. essentia nec gignit, nec gignitur, B nec procedit. Cùm igitur Deus sit terminus essentialis, magis erit vera ista, Deus non generat, quam Deus generat. Præterea: sicut concedimus, quod Deus generat, ita concedimus, quod Deus gignitur: sed sicut proprium est Filii, quod gignatur, ita videtur per se competere ei, quod non gignat, ergo qua ratione verificatur de Deo gignitur, pari ratione debemus concedere, quod non gignat.

In contrarium est: quia de eodem non verificatur affirmatio, & negatio: sed cùm unus sit Deus, & de Deo verificetur quod gignat, de eo non verificabitur, quod non gignat. Præterea: si istæ duæ verificantur, homo currit, & homo non currit, hoc non est, nisi quia non est idem homo currens, & non currens. Cùm ergo non sit dare aliud, & aliud Deum, ista erit falsa, Deus non generat.

RESOLVTIO.

Ista non est propria: Deus non generat etiam sumpcio in concreto, & pro supposito Deus: cùm ab omnibus suppositis non removetur generatio.

Respondeo dicendum, quod quidam istam concedunt simpliciter, Deus non generat, propter rationem tactā. modus dividendi. Quia ex quo verificatur, Deus generat pro Patre; verificabitur, Deus non generat pro Filio. Sed si sic dicimus, videamus ponere plures Deos: quia Deus semper stat pro essentia, nisi trahatur per aliquam proprietatem ad supponendū pro Persona, ut si dicā, Deus generat: nā ratione huius proprietatis generat, Deus stat pro Persona Patris. Negatio autē nullam

Nullam proprietatem distinctam importat, & ita cum dico, Deus non generat, non trahitur ad supponendum pro aliqua Persona distincta: & est ratio: quia secundum quod alicui competit esse, vel agere, sive pati; sic ei competit supponere: nam in omni verbo intelligitur esse, & omne verbum actionem, vel passionem dicit: & ideo quia quilibet natura creata non est suum esse, nec est cui attribuitur agere sive pati, in talibus terminis in concreto sumptius per se & primò & directè supponit pro supposito. Si autem stat pro natura, hoc est ex adjuncto, ut dicendo animal est, intelligitur de supposito animali; sed si diciatur animal est genus, ratione huius adjuncti stat pro natura. In Divinis est econtrariò: quia cum hoc nomen, Deus, significet essentiā, & essentia sit suū esse, & non acquirat esse ex eo quod in supposito est, per se & primò supponit pro natura. Si autem stabit pro supposito, hoc non est nisi ex adjuncto, ut dicendo, Deus generat, vel spirat. Concedere autem quod absque adjuncto stet pro Persona est concedere, quod natura Divina non sit suū esse: & si non est suū esse, plurificatur in pluribus suppositis; & sic, cum ponamus plura supposita Divina ponimus plures Deos.

Et ideo alij aliter dicunt, quod cum dico,
Deus non generat ly *Deus stat pro natura*,
cum non trahatur per proprietatem ad
standum pro Persona, ideo licet aliqua
Persona in Divinis non generet, tamen
ista negatur, Deus non generat: quia
tunc videretur, quod generare repug-
naret naturae Divinae, pro qua supponit
ibi Deus, sed si adderetur ei aliqua pro-
prietas, ratione cuius Deus supponeret
pro Persona Filii, tunc esset vera, utru-
ta Deus genitus non generat. Sed isti
periculis dicunt, quam primi: quia si prop-
ter hoc negaretur ista, *Deus non generat*:
quia ly *Deus stat pro natura*, & sic vide-
retur, quod naturae Divinae repugnaret
generatio: multo magis debere negari
ista, *Divinitas non generat*, cum per eam ma-
gis expressè Divina natura indicetur; que
tamen non negatur.

Et propter hoc dicendum est aliter, quod ista non est propria, Deus non generat, non propter hoc, quia Deus stat ibi pro natura; sed quia stat ibi pro supposito indistincte.

Ad culus evidentiam sciendum, quod

negatio est in eodem genere cum affirmatione: unde non generare est in genere relationis, sicut generare, ut ostendit Aug. 5. de Trin. cap. 7. per totum, & quia referri propriè est suppositorum. Ad hoc cum dicitur Deus non generat, ly Deus, potissimè cum sumatur in concreto (quia si sumeretur in abstracto se- cucus esset) stabit pro supposito: tamen quia negatio non dicit distinctam relationem directè, & quia in non genera- re non assignatur proprietas alicuius Personæ, cum dico, Deus non generat, ibi Deus non stabit pro aliqua Persona distincta: cum igitur unum sit esse, & una natura omnium Personarum, ratione unitatis esse & naturæ, si Deus stat pro supposito, nisi trahatur ut distinctè stet pro aliquo, stabit pro omnibus: & quia non generare non removetur à quolibet supposito Divino, non est propria ista, Deus non generat. Et ideo licet concedatur homo non generat, si aliquid suppositum humanum non generat, etiā dato, quod aliquid suppositum generet, propter hoc, quod homo per se, & directè supponit pro supposito: non tamen debet concidi, Deus non generat, nisi generare removeretur à quolibet Divino supposito.

Di. Aug. 5.
de Trin cap. 7. per totam.
Potest etiam dici, quod non generare est pro prietas Filij, & Spiritus Sancti, sicut rare est pro proprietas ut formaliter ter, fundamentaliter tamen bene assignatur: quia non generare fundatur super generari, & spirari posse. Posset dici, quod Deus indistinctè supponit pro supposito indistinctio ne rationis distinctè ta-

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod non ita trahitur Deus ad supponendum pro Filio per negationem additam, cum negatio non ponit aliquid distincte; sicut trahitur per proprietatem affirmativam, ut per generat, ad standum pro Patre. Ad 2. dicendum, quod licet Deus significet essentiam, ibi tamē facit Deum supponit pro supposito, ut patuit. Ad 3. dicendum, quod non ita importatur proprietas per non generat, sicut per dignitur: & ideo licet per istam proprietatem, genitus, stet pro Filio, dicendo, Deus genitus; non tamen oportet, quod stet pro supposito Filij, cum additur ei negatio dicendo, Deus non generat.

dicitur ta-
men distin-
tione reali-
& ideo po-
test conce-
di.

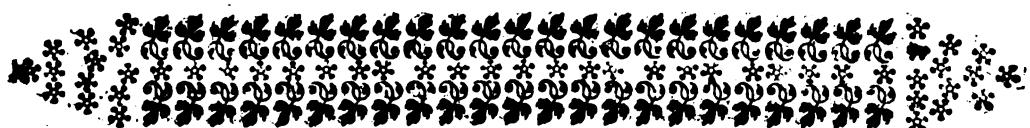
DUBITATIONES LITTERALES.

SVPER litteram super illo verbo, ^{1. Dub.} Praire voluntas sapientiam non potest. Contra : quia secundum Aug. in fine s. de Trinit. partum mentis praecedit appetitus. Dicendum, quod partus mentis potest dupliciter considerari, vel pro-

ut habet esse completum, vel incompletum, ita appetitus potest duplicitate considerari, prout habet esse completum vel incompletum. Appetitus incompletus praecedit cognitionem completam: quia quando volumus aliquid scire, per appetitum movemur in cognitionem illius; sed numquam desideramus scire rem illam, nisi de ea aliquam cognitionem haberemus: unde 10. de Trin. cap. 1. tom. 1. dicitur, quod *Rem proorsus ignoram amare*. 8. ex Paris. omnino nullus potest: & ita cognitione incompleta praecedit appetitum: sed cognitione completa sequitur: quia quando aliquam rem cognoscimus incompletè, appetimus eam completere cognoscere: unde 9. de Trin. Aug. 1a fine 9. de Trin. Partum ergo mensap. ult. *eris antecedit appetitus quidam; quo id quod nosse volumus querendo & inveniendo; quod non nisi de cognitione completa dici potest;*

A quia postquam aliquid completere cognotimus, cessat venatio, & inquitio. Norandum etiam, quod sicut incompleta cogitatio praecedit incompletum appetitum, ita completa completum.

Item super illud, *Nec concedendum est: Dub. quod Deus genuerit nolens vel volens.* Contra de quolibet affirmatio, vel negatio vera; sed cum nolens, & volens opponantur contradictorie, ergo &c. Dicendum per interemptionem, quod nolens, & volens non opponuntur contradictriae: cum utrumque importet actum voluntatis: unde lapis non dicitur nolens, nec volens: quia actu voluntatis caret; quod si dicerentur contradictoria oportet, cum contradictione sint illa, quo rūm non est medium secundum se; ut dicitur 1. Post.

DISTINCTIO VIJ.

HIC QUÆRITVR AN PATER POTVERIT, VEL VOLVERIT
gignere Filium?

PC soler. Hic in parte ista Magister moverit quæstiones potestia generandi sive de virtute, per quam fit generatio. Et duo facit: quia 1. querit, utrum potentia generandi sit in Patre? Secundò: utrum sit in Filiō? Secunda ibi: *Queritur.* Circa primum duo facit. Primo obiectio ad quæstionem, & solvit. Secundò adducit verba Augustini, quæ videtur sonare contrarium. Ibi: *Sed uellemus.* Circa primum duo facit: quia primo moverit quæstionem: utrum generare posse competit Patri? Et ostendit, quod non: quia tunc aliquid possit Pater, quod non possit Filius. Secundo ibi: *Cum veritate solvit quod posse generare non continetur sub omnipotentiā:* quia generare non est aliquid sed ad aliquid: sicut quia Filius non vult esse Pater, non vult aliquid, quod nolit Pater: quia esse Patrem non est aliquid, sed ad aliquid. Tunc sequitur illa pars, *Sed uellemus.* An qua adducit verba Augustini, quæ videtur sonare contrarium dicti. Et duo facit: quia primo facit, quod dictum est. Secundò arguit contra verba Augustini. Secunda ibi: *Hic autem.* Circa primum duo facit: quia primo adducit obiectiōnem Maximini, qui dicebat Filium impossitentem: quia generare non poterat. Secundò ibi: *Aliquod adducit solutionem Augustini quia Filius non genuit, non quia non potuit; sed quia non aportauit: in quo videtur velle Aug.*

Quod posse generare non sit proprium Patris, ut videbatur Magister innuere. Deinde cum dicit, *Hic autem obiectit contra dictum Aug. & tria facit:* quia primò ostendit, Filius non posse generare; quia si generaret, aliquam Personam Divinam generaret, sed non Patrem; quia inuincibilis, nec se, quia nihil se ipsum generans nec Spiritum Sanctum, qui nasci non potest. Secundò ibi: *Quomodo igitur accipietur, ostendit se non esse sufficientem ad apertendum intellectū Aug.* Tertiò: cum subdit, *Pater ergo sic, aperit verba Augustini secundum modum sibi possibile, & ait quia nō est intentionis Augustini quod Filius possit generare: sed non dicitur, quia non potuit: quia non repugnat potentie; sed dicitur non opdredit: quia repugnat proprietati.* Tunc sequitur illa pars, *Queritur à qualibet.* In qua querit, utrum hęc sit vera, potentia generandi est in Filiō? Et duo facit: quia primo facit hoc, quod dictum est. Secundò querit utrum sit vera opposita, quod Filius non habet potentiam generandi. Secunda ibi: *Ita estiam cum dicitur.* Circa primum duo facit: quia primo querit, quod dictum est, & solvit. Secundò obiectit contra determinata ibi: *Sed contra hoc.* Circa primum duo facit: quia primo querit utrum Pater sit potens generate natura, & utrum huiusmodi potentia sit in Filiō? Secundò ibi: *Ad quod.* Respondeat, quod Pater est potens generate natura, & quod illa eadem potentia, quae est in Patre, ut generet, est in Filiō, ut generetur

tur. Deinde cum dicit *Sed contra*. Instat & duo facit: quia primò instat: quia gignere, & gigni non est idem, ergo posse hoc, & posse illud non erit idem. Secundò ibi: *Hic distinguendum, solvit, quod idem est posse gignere, & gigni ratione potentiae; non est idem ratione respectus.*

Tunc sequitur illa pars, ita, in qua querit, utrum hæc sit vera. Filius non habet potentia generandi. Et duo facit: quia primò dicit, Filius habere eandem potentiam, quam habet

Pater; sed non habere eam cum illo respectu: quo habet eam Pater. Secundò ibi: *Sicut dicitur.* Manifestat hoc per simile: quia Pater potest esse Pater, & vult esse Pater, & non Filius, & Filius potest & vult esse Filius, & non Pater: non tamen aliquam potentiam, vel voluntatem habet Pater, quam non habeat Filius, nec et cetero: quia per illam eandem potentiam, & voluntatem, per quam Pater potest & vult esse Pater, Filius potest, & vult esse Filius. Et in hoc terminatur sententia distinctionis.

QUESTIO I.

De Divina potentia generandi.

QVIA Magister movere hic quæstiones de potentia generandi, utrum sit in Deo Patre? Et utrum sit in Filiō? Ideo duo queremus. Primo: utrum potentia generandi sit in Deo Patre? Secundo, utrum sit in Filiō? Circa primum queremus tria. Primo: utrum sit in Deo? Secundo: utrum dicat quid, vel ad aliquid? Tertiò de comparatione ipsius ad potentiam creandi.

ARTICVLVS I.

Utrum in Deo sit potentia generandi?

Ad 3. d. 7. q. 1. art. 1. Alf. Tolos. d. 7. q. 1. Greg. Aram. d. 7. q. 1. art. 2. Gerard. Seraph. d. 7. q. 1. art. 1. Michael de Massa q. 2. art. 2. Petrus. p. 1. q. 41. dub. 3. Gauar. q. 3. de pro. Edij art. 1.

AD primum sic proceditur. Videtur quod in Deo non sit potentia generandi: quia, quæ imperfectionem dicunt, in Deo ponit non debent, sed potentia videtur dicere imperfectionem: cum oppositum potentiaz, scilicet, actus dicat complementum & endelechiam, ergo &c. Præterea: ubicumque est potentia, ibi est actus: quia si esset dare potentiam sine actu, esset dare medium inter ens & nihil; ut potest haberi per commentum 1. Phys. sed ubi est dare potentiam & actum, ibi est dare compositionem; in Deo nulla compositionis, ergo &c. Præterea: ista potentia

B vel est activa vel passiva? Passiva non quia in Deo non cadit passio. Nec activa: quia ut dicitur 5. Metaph. potentia activa est principium transmutationis in aliud, secundum quod aliud: Pater autem, cum generat Filium, non se habet ut principium transmutationis, nec contigit paratur ad ipsum Filium ut ad aliud: sed solum ut ad aliud, non igitur erit in eo potentia generandi quocumquemodo sumpta. Præterea: sicut se habet primus actus ad primam materiam; ita se habet potentia ad primum motorē. sed *Materia prima est potentia pura*, ut potest haberi ex Ph. 1. Meta; in qua nullus est actus, ergo Deus erit actus purus, in quo nulla potentia.

In contrarium est Magister in littera, qui dicit in Divinis esse potentiam generandi. Præterea: secundum Phil. Quid agit potest agere, ergo quidquid generat potest generare, sed secundum Aug. 7. de Trinit. cap. 1. Sic se habet potentia ad posse, ut essentia ad esse, & sapientia ad sapere, sed non dicitur aliquid esse nisi per essentiam, nec sapere nisi per sapientiam, ergo nec posse nisi per potentiam: habet igitur Deus Pater in se potentiam generandi.

RESOLVTIO.

In Deo Patre est propriè potentia generandi.

Respondeo dicendum, quod si voluntus bene iudicare de aliquo, oportet nos videre respectu cuius illud principaliter sumatur: quia sic accipimus illud, quod est per se, & dimittimus illud, quod est per accidens, de quo nihil curæ est arti. Et ideo notandum, quod potentia per se & primò respicit actum: & ideo per prius dicitur potentia

5. Meta; com. 17.

1. Meta; com. 5.

Aug. P. N. 7. Trin. cap.

5. Metaph. in istis autem
com. 17. propter finem inferioribus videamus potentiam dupli-
citer respicere actum. Primo quia est
Qnqd potest principium receptivum actus sive endo-
pnie actum lechiz, sicut materia. Secundo quia est
dupliciter, & principium actionis ut forma: & licet
quomodo.

zia de activa, quam de passiva, ut po-
tel haberi ex 5. Metaph. in istis autem
inferioribus videamus potentiam dupli-
citer respicere actum. Primo quia est
principium receptivum actus sive endo-
pnie actum lechiz, sicut materia. Secundo quia est
dupliciter, & principium actionis ut forma: & licet
forma non agat, & materia non patiatur:
ramen qualibet illarum habet rationem principij, cum compositum
agat per formam & patiatur per mate-
riam, & ita semper potentia est eadem
cum essentia: nam potentia receptiva
est eadem cum essentia materie, accipiē
do materiali largè ad omne potentiale:
potentia activa est idem cum essentia

Nota quod potentia po- forme, accipiendo formam tamen pro
test idem cu substantiali, quam pro accidentali: quia
forma sub utraque potentia dici potest, ut hic de
stantiali.

potentia loquimur. Est enim potentia
potissimum in agentibus univocè: quia
propter generationem & actionem uni-
vocam vermonem suscepimus, in quo
agens assimilat sibi passum: ideo in ge-
neratione accidentium, ubi secundum
accidens similitudo attenditur, potentia

Nota de po- generandi est accidens: in producio-
nē formæ ne verò substantialiarum, ubi est secun-
dum substantialis, dūm substantialiam similitudo, potentia
& de poten- huiusmodi est ipsa natura, vel substan-
tia formæ ac tialis forma: aliter tamen & aliter forma
qua medianas substantialis & accidentalis habet ratio-
ne agens agit non potentia vel principij, cuius virtute
fit generatio: quia accidentalis est
immediatum tale principium: substan-
tialis vero mediatum: nam nisi naturæ
ignis adderetur calor, mediante quo
disponeretur & alteraretur materia, non
posset ignis sibi simile producere. Quod
& si propter hoc aliquis vellet arguere,
ipsum calorem in igne, mediante quo
fit generatio, debere dici potentiam ge-
nerandi, & non naturam. Dicendum
est, quod si generatio accipiat ut est
motus, quia isto modo includit altera-
tionem, secundum quam est assimilatio
in accidente, concedendum est talium
potentiam calorem esse. Sed si ipsa in-
troductio formæ substantialis vel ipsa
mutatio generatio dicatur, cum secun-
dum hoc solùm fiat assimilatio in sub-
stantia, ipsa natura rei talis potentia di-
ci debet, non obstante quod mediante
aliquo accidente hoc efficit: sicut ipsa
ars, cui artificibilia similantur, dicitur
potentia producendi artificiata, licet

hoc efficiat mediante bùs instrumentis.
Ex quo apparet, quod non dicitur na-
tura potentia generandi: quia forma
accidentalis sibi addita agit in virtute
eius: quia isto modo anima diceretur
potentia sentiendi: cum talis potentia forma, vel
exeat in actu virtute anima. Sed non
naturae huiusmodi potentia: quia per ge-
nerationem in ipsa natura fit aseminatio
; propter quod speciali modo gene-
ratio dicitur esse opus naturæ, non ta-
men alius actus: verum quia ex communi
modo loquendi nomine potentiae in-
telligitur illud, quod est immediatum
principium actionis, sumendo potentiam

B secundum communem usum loquendi,
semper per eam designatur proprietas
aliqua vel accidentalis forma, licet pro-
priè & secundum rei veritatem ipsa na-
tura possit dici potentia generandi, & id
cuī virtute fit generatio.

Vt autem ex dictis possit investigari
veritas questionis, dicamus, quod di-
misso illo modo potentiae, quæ respicit
receptionem, & modum passivum: quia
non valeret ad propositum, cum non
sit potentia generandi in parte passivè.
Accipiendo autem alium, dicere pos-
mus, quod unum & idem nominat esse
essentia, virtutem & potentiam & virtutem. Nam
hoc quod est calor, prout dat igni es-
tia non no-
calidum, dicitur essentia: prout per ip-
sum calorem ignis calefacit, dicitur po-
tentia: unde potentia activa in igne est verba compa-
ratam.

Egid. quod ultimatus, dicitur virtus: nam ut scri-
bitur in I. Cœl. & Mun. c. 16. *Virtus est
ultimum de potentia.* Et licet idem sit essen-
tia, potentia, & virtus; atramenum unum
presupponit aliud: nam virtus presup-
ponit potentiam: quia non est dare ac-
tum ultimatum sine actu simpliciter. Et
potentia essentiam: quia non est dare sed potenter
quod aliquid faciat actu tale, nisi sit ac-
videtur in
Dtu tale (& appello actu tale formaliter, prædicamen-
vel virtute) & ita potentia presupponit to relationis,
essentiam, sicut agere presupponit esse. si ratione fu-
damenti, vel
Dicere igitur agere aliquid absque po-
tentia agendi, est dicere ipsum agere abs stantia, quo
que eo quod sit: vel est dicere ipsum modo pote-
agere prout non est in actu, ut si dicere: camento
ignis calefacit, & nullo modo calor est qualitatis?
in eo, qui est potentia calefaciendi. Et Dicitur
licet iste modus in aliquo non sit ita evi- quod forma
dens propter agentia æquivoca, ubi ac- substantialis
tus modo excellentiori reservatur, sicut ea est in
Sol

substantia: Sol non existens formaliter causus calefacit ad actum, facit; in agentibus tamen univocis, quae ut ab ea pro-univocatio potissimum attenditur in generatione, cum assimilat genitum gigantem in natura, nullo modo est dubium, ut simpliciter dat sic in qua sit actu tale, quod producit tale: intelligere ac hil enim generat hominem univocem, et in praenisi quod est actu homo. Cum igitur dicamē re-Pater Cœlestis generet, potentiam generativam habet, per quam est actu talis, quem producit: & dicere ipsius agere absque tali potentia, est dicere ipsius agere prout non est in actu, & prout non habet esse, quod est inconveniens.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod potentia, quæ dicit imperfectionem, est potentia passiva propriè dicta, quæ Deo non competit. Ad 2. dicendum, quod illa potentia est idem, quod actus secundum rem: unde potentia generativa in Divinis est ipsa generatio: quia non differt essentialiter à proprietate in Divinis secundum rem: & ideo non ponimus in Deo compositionem nisi secundum modum intelligendi. Ad 3. dicendum, quod potentia generandi in Deo non est potentia passiva propriè loquendo, nec activa sed superactiva: illa autem divisio comprehendit creatas potentias. Ad 4. dicendum, quod est equivocatio in potentia: nam materia secundum se accepta est potentia pura, in qua nullus actus. Ita & Deus est actus purus, in quo nulla passio: & ideo non concludit argumentum, nisi quod in Deo non est potentia passiva propriè loquendo; non arguit quod in Deo non sit potentia, ut nos ponimus.

ARTICVLVS II.

Vtrum potentia generandi dicat quid, vel ad aliquid?

D. Th. I. p. q. 41. art. 5. Arg. in I. d. 6. q. 11. art. 1. conc. 2. &c. 3. Franc. à Chrysost. dist. 6. q. 2. conc. 4. Putean. disp. 9. dub. 2. §. 3. Gerard. d. 6. q. 1. art. 1.

Secundò queritur, utrum potentia generandi dicat quid, vel ad aliquid? Et videtur, quod dicat ad aliquid: quia quod est absolutum absque distinctione competit tribus, cum per absolute non sit distinctio: ut dicitur 6. de Trin. cap. 2. sed potentia generandi

B. Aegid. Col. sup. I. Seqq.

sine distinctione non competit tribus, ergo &c. Præterea: in eodem genere est potentia, & actus: nam calefacere est in eodem genere cum calore, quia calefacere est via in calorem, & dicit motum quemdam, per quem introducitur calor; sed motus est in eodem genere cum rebus, ad quas est motus, ut dicitur 3. Phys. ergo calefacere est in 3. Phy. com eodem genere cum calore, sed calor 12. dicit potentiam calefaciendi, calefacere dicit actum, erit igitur in eodem genere actus cum potentia, igitur potentia generandi est in eodem genere cum generare, sed generare in Divinis dicit ad aliquid, ergo &c. Præterea: remota distinctione Personarum adhuc remanet ibi id, quod est absolutum: non tamen remanet potentia generandi, ergo &c. Præterea: agere presupponit esse, igitur si calefacere est calidi, illud, per quod 33. calidum est calidum, ut calor, est potentia calefaciendi. Cum igitur Pater est generare, illud per quod Pater est Pater, est potentia generativa, sed hoc est Paternitas, ergo &c.

In contrarium est: quia, ut habitum est supra, idem est potentia quod essentia, sed essentia dicit quid, ergo &c. Præterea: In perpetuis non differt esse, & posse, ut dicitur in 3. Phys. ergo nec essentia, & potentia differt in perpetuis, & multò minus in Deo, qui est ipsa æternitas, sed essentia dicit quid, ergo &c.

RESOLVTIO.

Potentia generativa in Divinis simpliciter dicit quid: habet tamen quemdam modum relativum.

Respond. dicendum, quod si volamus videre quid dicit potentia generandi, oportet nos videre quid sit huiusmodi potentia. Scire autem quæ sunt Divina, non possumus ita congruerter, sicut per ea, quæ videmus in creaturis, imperfectione amota. Et ideo videamus quid est potentia generandi in rebus creatis. In generatione duo est considerare, suppositum & naturam: quorum unum est gignens, & id, cui attribuitur actus: aliud vero est potentia generandi, & ratio generationis. Ad cuius evidentiam tria nos declarare oportet.

I

ter. Primo, quāmodo accipitur pluralitas suppositorum in natura. Ex isto A 1. declarabitur secundum, quæ sunt competentia supposito, & quæ naturæ. Et ex hoc autem apparet tertium: propter quod solvetur questio, quod esse potentiam generandi competit naturæ.

Vnde est plu Propter primum notandum, quod rificatio indi-plurificatio suppositorum in eadem na-vidorum.

Hoc dicit: tura habet similitudinem cum plurifica-quia intentio tione specierum in eodem genere. Nā generis est sicut in plurificatione specierum inve-præcisè ra-tiūnū unam naturam generis commu-nem, prout generi competit habere

naturam, & pluralitatem differentiarū, & prout genus unitur alij & alij differē-tiæ, resultat inde alia, & alia species: sic cùm plurificantur supposita in eadem

specie, est una natura specifica in om-nibus illis, & est diuersitas quantum ad plurificat spe esse: & prout natura speciei est cum cies; sed di-alio, & alio esse, est aliud & aliud sup-versa esse in positum in illa specie, ita quod sicut se habet differentia in plurificatione spe-cierum, sic se habet esse in plurificatio-ne suppositorum; non enim secundum differentias proprias plurificantur indi-vidua, quia eorum non est diffinitio.

Ex hoc autem apparet secundum, quæ competunt supposito, & quæ na-turæ: Nam sicut ea dicuntur compete-re speciebus secundum genus, quæ com-petunt eis prout uniuntur in natura ge-neri; & ea secundum se, quæ eis com-petunt ratione differentiarum, quas su-pra genus addunt: ita ea competunt naturæ, quæ conueniunt suppositis, ut uniuntur in ipsa natura speciei. Ea autem dicuntur de supposito, quæ competunt ei ratione esse, quod addit supra natura.

His visis apparet tertium, scilicet, Quod potestia generandi quod potentia generandi dicitur de na-est natura.

Non de supposito, vel de esse, vel quocumque alio, per quæ supposita di-stinguuntur. Nam cùm talis potentia non sumatur ex eo quod genitum haber-e esse diffinatum à gignente, sed quia ha-bet esse unitum: cùm illud sit potentia generandi, cuius virtute productum producendi redditur conforme, ipsa natura rei est potentia generandi, cùm talia dicantur de natura, sive de forma, quæ competit suppositis, prout in illa natura uniuntur: unde sicut calor est potentia calefaciendi, quia in eo cale-factum assimilatur calefacienti, sic igni-

tas est potentia igniendi, & generandi ignem, quia in ea ignis genitus gignenti conformatur.

Ex his autem repertis in creaturis ad

Divina conséquentes dicamus, quod si-cut in his plurificantur supposita ex eo quod una natura est in eis coniuncta alij & alij esse: ita plurificantur supposita in

Divinis prout considerantur cum alio & alio respectu: ita quod respectus quo-

dam modo fungitur vice ipsius esse in

creatulis. Cùm igitur in rebus creatis non accipiatur ratio generandi ex ipso

esse: quia ex hoc supposita distingui-

tur; sed ex natura secundum quam ha-

bent esse unitum: in Divinis non acci-

pietur talis ratio ex respectu, nec erit

potentia generandi ipsa relatio, secun-dum quam genitum à gignente distin-

guitur, sed erit ipsa natura, in qua Filius

secundum quod huiusmodi Patri assi-milatur, & habet esse conforme: benè

igitur dicit Damasc, quod Generatio est Div. Ioann.

opus naturæ, & Mag. in littera, quod Pa-Damasc.

ter non est potens gignere nisi natura; & Aug. Div. Aug.

15. de Trin. cap. 20. Filium Dei esse natu-Trin. cap. 10.

ra genitum: Propter quod cùm natura sit

quid absolutum, potentia generandi sim-pliciter dicit quid, habet tamen aliquæ

modum respectivum. Et ideo notandum quod licet relatio in Divinis nō sit om-

nino univoca cum relatione in crea-turis, possumus tamen ea, quæ in crea-turis invenimus ad Divina transferre, nisi

ratio repugnet. Videmus autem in crea-turis esse duplē relationis modum

secundum duplē diffinitionem de

relativis datam; nam secundum istam,

Ad aliquid talia verò dicuntur, quecumque hoc ipsum, quod sunt, aliorum dicuntur. Etiā ea, quæ

sunt in alijs generibus, sunt in prædicamen-to relationis: & ideo Phil. movet modum

quæstionem utrum aliqua substantia di-catur ad aliquid, & solvit, quod impos-sibile est, quod aliqua substantia dica-tur ad aliquid secundum dictam diffini-tionem. Alia diffinitio est, Relativa sunt

quorū esse est ad aliud se habere, & ista dif-finido comprehendit vera relativa: ita

etiam in Divinis duobus modis relativa dicuntur: nam quædam dicuntur rela-tiva ibi, quæ simpliciter sunt talia, ut

Pater, Filius: aliqua sunt ibi relativa, quæ sunt in prædicamento substantiæ,

prout in Divinis distinguimus duo præ-dicamenta, relationem, & substantiam;

com-

competit tamen eis quidam modus respectivus, sicut est natura, sive potentia generandi, quæ habet quemdam respectum ad actum generationis. Et ideo sic ut manus simpliciter est in prædicamento substantiae; inest tamen ei quidam modus respectivus; ita potentia generativa in Divinis, sive natura simpliciter dicit quid; habet tamen quemdam modum relativum, sunt autem de hac questione positiones aliae dicentes, quod potentia generandi est ipsa relatio, vel essentia Divina, ut est idem cum relatione: vel secundum quod quidam dicunt quod est medium inter quid, & ad aliiquid, nec est directe in predicamento B quid, vel ad aliquid: propter quod in Divinis tertium prædicamentum constituitur. Huiusmodi positiones, quæ fundamentum firmum habere horreunt, dimittantur.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod absolutum, cui non inest alius modus relationis, absque distinctione competit tribus; huiusmodi autem non est potentia generandi. Ad 2. dicendum, quod potentia generandi simpliciter dicit quid; non tamen est inconveniens, quod per aliquam reductionem sit in prædicamento ad aliquid. Vel possumus dicere, quod generare in Divinis non dicit motum, sed dicit respectum: & licet motus sit in eodem genere cum rebus, ad quas est motus; relationem tamen, quam consequitur movens ex eo quod movet, nouo oportet esse in illo genere, in quo est res, quæ per motum accipitur. Vnde calor, qui per calefactionem in calefacto acquiritur, & in calefaciente est potentia calefaciendi, vel potentia generandi calorem, non est in eodem genere cum generatione caloris, prout per talem generationem ratio importatur. Ad 3. dicendum, quod non remanet potentia generandi re nota distinctione Personarum, propter modum quemdam relativum, qui importatur in illa potentia. Sed ex hoc non concluditur, quod ipsa simpliciter dicat quid. Ad 4. dicendum, quod non est potentia generandi illud, per quod suppositum habet esse incomunicabile, sed per quod habet esse communicabile. Vnde potentia generandi in Sorte non est sorteitas; sed natura humana in ipso, & licet Pater per Paternitatem sit quid incomunicabi-

A le; per naturam tamen est idem cum Filio, non igitur Paternitas est potentia generandi, sed natura.

ARTICVLVS III.

Utrum potentia in Divinis dicatur univocè de potentia generandi, & creandi?

TERTIÙ queritur: utrum potentia generandi, & creandi dicantur univocè. Et videtur quod sic; quia potentia generandi, & potentia creandi habent esse in ipso Deo; non est una in creatura, & alia in Deo, sed quæ sunt in Deo, cum sit summè unus, non dicuntur nisi univocè, ergo &c. Præterea: univocatio sumitur ex identitate naturæ, quia quandiu respondet una natura huic, quod dico homo, semper homo dicitur univocè: & ideo recedente anima à corpore remanet homo aequivoce; quia non est eadem natura in homine vivo, & mortuo; cum igitur una natura respondeat omnibus his, quæ dicuntur de Deo univocè dicentur potentia generandi, & creandi.

In contrarium est: quia sicut se habet actus ad actum, ita se habet potentia ad potentiam, sed actus non dicitur univocè de creare, & generare: quia prius Deus genuit, quam creaverit, & creare ad ipsum generare ordinatur, cum propter Verbum genitū habeat esse emanatio creaturarum, ergo &c.

Vlterius queritur: utrum potentia generandi, & creandi sit eadem? Et videtur quod lateraliter. non: quia potentia generandi est natura, potentia creandi est voluntas, ut dicit Damasc. I. lib. cap. 8. natura, & voluntas distinguuntur ex opposito, ergo &c. Præterea: potentia distinguuntur per actus, sed generare, & creare non sunt idem, ergo &c.

In contrarium est: quia omnia attributa in Divinis dicunt eandem rem, si igitur in eo, quod est ibi, natura generat ex eo quod voluntas creat; cum natura, & voluntas dicant unam rem, una & eadem potentia erit realiter hæc, & illa. Præterea: videtur, quod non differat secundum rationem: quia creaturæ procedunt à Deo, ut ab artifice, igitur procedunt secundum modum intellectus, sed illo modo procedit Filius, ergo &c.

RESOLVTIO.

*Potentia in Deo non dicitur univocè de potentiis generandi, & creandi, nam licet realiter eandem rem importent secundum modum intelligendi, & prout comparantur ad actus differunt, & sic quam-
dā analogiam habent.*

Respondeo dicendum, quod emanatio creaturarum habet aliquam similitudinem cum emanatione Personarum, nam sicut videmus quod in Divinis est emanatio permodum voluntatis, ut processio Spiritus Sancti, cui secundum Aug. 15. de Trin. cap. 20. tom. 8 ex Paris.

Nidem cap. 15. de Trin. cap. 7. sic & creature procedunt per modum intellectus, & per modum voluntatis: per modum intellectus emanant; quia comparantur ad Deum, sicut artificialia ad artificem,

Idē 83. ques. 63. Verbum dicitur operativa potentia: procedunt etiam q. 63.

Idē 3. de per modum voluntatis: quia ut scribitur Trin. cap. 4. 3. de Trin. cap. 4. *Divina voluntas est pri-*

Creaturae ma- & summa causa omnium ... Nihil enim fit procedunt à visibili- & sensibili, quod non de Deo per mo- interiore invisibili, atque intelligibili aula sum- dū intellectus, & vo- mi Imperatoris, aut iubatur, aut permittatur. luntatis, sicut Licet autē emanatio creaturarū cū ema Personæ Di- natione Personarū cōveniat: quia proce- vinæ.

Differt emanatio creatu- ratio Filij. In ista tamē cōvenientia mag- raru ab ema- na est differentia: differt enim emanatio natione Per- sonarum. quia non eodem modo hæc, & illa est per modum voluntatis.

Ad culus evidentiam sciendum, quod voluntas aliqua de necessitate vult ut finem, propter quod in 3. Ethic. in- nuit Phus, quod in finem ferimur naturaliter. Aliqua non de necessitate vult, ut ea, quæ sunt ad finem, & ideo ad finem comparatur voluntas ut natura, in quantum naturaliter fertur in ipsum; ad ea autem, quæ sunt ad finem, comparatur voluntas, ut voluntas in quantum secundum electionem fertur in ipsa; Deus autem per modum voluntatis producit Spiritū Sanctū, in quantum vult finem: quia volendo bonitatem suam Deus Pater

Si Spiritus producit amorem, sive Spiritum S. quo sanctus pro- scit, & alia diligit, & ideo emanatio Spi-

ritus est immutabilis: quia Deus bontate cedit per voluntatem ut immutabiliter, & de necessitate natura: & Filius per intellectionem natura Divina: quia huiusmodi ut radice amore Dei Pater una cum Filio Spiritus Sanproducunt volendo bontatem suam, & per natuquam ut finem respiciunt: & quia motus voluntatis in finem est quodam modo naturalis, ideo processionem Spiritus Sancti concomitatur natura: emanatio tamen creaturarum, nec est immutabilis, & alterius, cùm Deus eam non de necessitate velit, nec eam concomitatur natura Divina: cùm in ea, quæ sunt ad finem, voluntas naturaliter non feratur.

BDiffert etiam emanatio creaturarum à generatione Filij: quia licet Filius procedat per modum intellectus, procedit tamen per modum intellectus naturaliter: est enim natura Filius. Creaturas autem si procedunt per modum intellectus, non procedunt naturaliter; sed procedunt per modum intellectus secundū imperium voluntatis. Et ideo Damasc. D. Damasc. lib. 1. cap. 8. vult, quod emanatio Filij lib. 1. cap. 8. sit per modum naturæ, emanatio creaturarum per modum voluntatis. Et Hilarius in lib. de Synodo ait: *Omnibus creaturis substantiam Dei voluntas attulit, sed Filio natura dedit.* Et ideo si volumus appro priate loqui, dicere possumus, quod voluntas a intellectus ut natura, est ratio productio- nis Filij: quia per modum intellectus Deo, & in & naturaliter procedit Divinum Verbum: per modum voluntatis ut natura producere emanet Spiritus Sanctus: quia pro- cedit per modum voluntatis concomi- tante natura, sed per modum voluntatis ut voluntas, sive per intellectum ut exit in actum per imperium voluntatis creature producuntur in esse: & quia in Divinis realiter intellectus acceptus ut natura; & voluntas ut eam natura concomitatur, & voluntas ut voluntas, vel intellectus ut exit in actum per imperium voluntatis non differunt: ideo realiter loquendo potentia generandi, spirali, & creandi, idem dicunt secundū pot. Dei di- tamen modum intelligendi, ut compa- rantur ad alios actus, sic differunt, & habent in se quādam analogiam, sc̄ secundū substantiam, & quod actus habent: & quia gen- eratio est prior creatione, potentia ge- nerandi secundū istum modum est prior potentia creandi. Patet igitur quo- modo sunt idem potentia generandi, &

S. Thos. q. ultima de- di, & creandi, idem dicunt secundū pot. Dei di- tamen modum intelligendi, ut compa- rantur ad alios actus, sic differunt, & habent in se quādam analogiam, sc̄ secundū substantiam, & quod actus habent: & quia gen- eratio est prior creatione, potentia ge- nerandi secundū istum modum est prior potentia creandi. Patet igitur quo- modo sunt idem potentia generandi, &

& creandi, & quomodo una est prior alia.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod arguit de identitate reali, & maliter ex natura rei prout non comparantur ad actus, secundum quod potentia generandi & creandi, sed extrinsecus sunt idem rei. Ad secundum patet secundum D.Thos. Lutio: quia loquitur de identitate reali, secundum quam non est analogia inter eas.

Filius creatus, ut intelleximus, quod loquitur de potentia creandi & secundum rationem comparisonem dicuntur, ut patitur analogicè.

Ad illud in contrarium dicendum, quod credidit utrum sit idem potentia generandi, & ut natura creandi? Patet quod realiter & in se, ut patet sicut idem; secundum rationem & comparisonem ad actus non.

Ad primum dicendum, quod natura principia, & ratio & voluntas, licet realiter differant in se, & ut creaturæ sunt idem rei. Ad secundum diversius dicendum, quod non arguit huiusmodi potentias differre realiter; sed quod diversi per comparisonem ad actus, quod contemporaneo ceteris. Ad illud in contrarium patet solutio: quia arguit de identitate reali, comparisonem quod verum est. Ad illud quod arguit ad actus. Dicitur, quod potentia creandi & generatur quod non differant secundum rationem: non est similitudinem, quia tam creaturæ, quam Filius procedit, quia actus sunt secundum intellectum, patet solutio: quia aliter procedit per modum intellectus in Deo non intellectus Filius, aliter creaturæ, ut dicitur. Quum est.

Creaturæ procedunt à Deo per modum intellectus, sicut Filius, & voluntatis sicut Spiritus Sanctus: sed Filius per modum intellectus naturaliter procedit: creaturæ vero per modum intellectus imperante voluntate. Item emanatio Spiritus Sancti est immutabilis, & eam concomitant naturæ quorum neutrini convenit emanationem creaturarum.

QVÆSTIO II.

Utrum potentia generandi sit in Filio?

Dilectio queritur: utrum potentia generandi sit in Filio? Et ut bene possumus videre intentionem Magistri quatuor questionis. Primo: utrum in aliquo sit potentia generandi, quod non possit generare. 2. utrum in Filio sit

potentia generandi; 3. utrum sit eadem potentia, per quam Pater gignit, & Filius gignitur? 4. utrum in Divinis possint esse plures Filii?

ARTICVLVS I.

Vtrum in aliquo sit potentia generandi, cui non competit generare?

Ad i. sic proceditur. Videtur quod non sit in aliquo potentia generandi, cui non competit generare: quia quod est per se reperitur in omnibus, sed hoc est per se, quod omni existens actu tale potest sibi simile producere in natura, nisi illi nature repugnet suppositorum pluralitas; sed omne, in quo est potentia generandi, habet actu natura, cui non repugnat suppositorum pluralitas. ergo &c. Præterea: secundum Aug. D. Aug. 7. de Trin cap. 1, sicut se habet essentia ad de Trin cap. esse, ita se habet potentia ad posse, & sapientia ad sapere: sed in quocumque est essentia illud est, & in quocumque est sapientia sapit, ergo in quocumque est potentia potest: sed quod potest generare, ei generare competit, ergo &c. Præterea: quod non potest generare est in eo impotentia ad generandum: si igitur in aliquo esset potentia ad generandum, & ei generare non competet, in eo simili esset potentia, & impotentia respectu eiusdem actus, quod est impossibile. Præterea: frustra est potentia, quæ non reducitur ad actum, sed si in aliquo esset potentia ad generandum, cui generare non competet, illa potentia non reduceretur ad actum, ergo &c.

In contrarium est: quia potentia generandi est ipsa natura rei, sed multos videmus habere naturam humanam, & esse homines, quibus generare non competit, ergo &c. Præterea: non est aliqua potentia in una Persona Divina, quæ non sit in alia, cum qualibet sit omnipotens, ergo potentia generandi est in qualibet Persona Divina; sed non cuilibet Personæ Divinæ competit generare, ergo &c.

RE

RESOLVTIO.

Cum natura sit potentia generandi, & non gerere nisi cum respectu generantis ad genitum: esse potest in aliquo Divino supposito potentia generandi, cui generare non competit.

REspondeo dicendum, quod potest generandi perfecta non est in aliqua creatura, cui non competit generare; potest tamen esse potentia generandi etiam perfecta in aliqua Persona Divina, cui generare non competit. Propter primum notandum, quod aliud

Forma non agit, est ratio agendi in creaturis, aliud quod agit; nam ratio agendi est ipsa forma;
non agit tamen forma secundum quod est per formam, ut ratio calefaciendi est calor, calefacit tamen calidum. Nā,
Sugge dist. 5. sicut habitum est supra, ratio agendi sumitur ex forma; agere tamen sumitur ex ipso esse: & quia supposito per se cōpetit esse: ei per se cōpetit agere. Si igitur in ali

et le, ei per se copetit agere. Si igitur in alio
quo esset calor, & non haberet esse calidum,
illo esset potentia calefaciendi; & tamen
ei non competenteret calefacere: & ita
esset in eo potentia ad generandum ca-
lorem, & tamen generare calorē ei
non copeteret. Sed quia non est essentia, nisi
det esse, ut non est calor nisi det esse cali-
dum, cum ratio generandi sive potentia ad ge-
nerandum suinatur ex forma; agere autem vel
generare ex ipso esse, cum non sit forma
line esse. In nulla creatura est potentia
agendi (si perfecta sit) cui non compe-
rat agere; sed tamen si imperfecta esset,

Potentia generandi potest esse imperfecta duplicitate in respectu generationis accidentium, sicut calidum immediatè per calorem, qui per potentiam generativam calidi producit calidum: & cum talis potentia sit accidentes, cui competit intendi & remitti quantum ad gradus in esse. Tunc est talis potentia imperfecta, quando in subiecto non habet completum esse: unde bene posset contingere ex imperfectione huiusmodi potentiae, quod in aliquo esset ita remissè calor, quod generare calidum non valeret. Alia est, quæ immediate progreditur in actum suum, & hec, ut dicebatur, sumitur respectu genera-

Actionis substantiarum : quia forma substancialis non est immediatum principium actionis : hæc autem dicitur imperfecta non ratione esse : quia nec intenditur nec remittitur; sed ratione eorum , per quæ similitudinem suam inducit, vel est inducendi ratio : utputa si in aliquo esset natura humana , non tamen in eo essent instrumenta, per quæ posset progredi in actum generationis. Sed si esset perfecta huiusmodi forma per comparationem ad sibi annexa, per quæ progreditur in actum generationis , huiusmodi formam habens posset sibi simile producere. Propter quod patet, quæd
Bin creaturis per viam generationis esse accipientibus, potentia generandi perfecta existens, eis competit generare: & ideo benè dictum est, quod unumquodque perfectum est, cum potest sibi simile producere, ut perfectè calidum non est , nisi possit calidum generare : nec perfectè homo, nisi possit generare hominem.

Licet autem sit sic in creaturis; non autem sic est in Personis Divinis: nam esse potentia non possumus dicere, quod in aliqua generandi in Persona Divina sit potentia generandi aliquam Personam Divinam, absque eo quod generet: quia ibi illa etiam per se forma sive potentia non est secundum ea, cui non completum esse, ut dicebamus in generatione accidentium: quia non solum esse talis formae vel naturae non intenditur, quod etiam convenit substantiilibus formis creatis, sed etiam est ipsum esse, quod nulli alij competit. Nec etiam dicere possumus, quod huiusmodi natura non sit immediatum principium generationis, sed ei superadditur aliqua accidentalis forma, sicut calor superadditur formae ignis, ut ignis ignem generet: quia omnia quae ibi sunt, quantum ad ipsum esse in substantiam transirent. Ideo advertendum, quod sicut in rebus creatis (quia supposita uniuntur in forma, & distinguuntur per esse ex forma sive ex natura) sumebatur potentia generandi & generare ex esse, ex eo quod creatura supposita, in quibus invenitur generatio, sunt unum in natura, & diffrerunt in esse: ira quia Personae Divinitatis uniuntur in natura, & distinguuntur per respectum, & non per esse, ipsa natura erit potentia generandi; sed ex respectu sumetur generare. Propter quod licet in creaturis gigante & gigui competant his,

his, quæ per se habent esse; sic talia in Divinis competitum his, quæ per se referuntur: unde generare ibi ipsum respectu dicir: & ideo ubicumque erit dare naturam Divinam, ibi erit dare potentiam generandi; non tamen habens talen naturam generabit. Nam sicut si in aliquo esset calor, esset in eo potentia calefaciendi; non tamen calefaceret, vel etiam caleficere posset, nisi haberet esse calidum, talis forma esset in eo coniuncta ipsi esse: sic si in aliquo supposito Divino est natura Divina, est in eo potentia generandi; non tamen generabit, vel etiam generare poterit, nisi natura in eo sit coniuncta cum respectu, qui requiritur ad hoc quod generet: & quia sic non comparatur esse ad naturam, ut respectus: quia non potest esse natura sine proprio esse (unde in nullo est natura Divina nisi sit Deus, nec humana nisi sit homo) potest tamen esse natura in aliquo sine istis respectibus: in his, in quibus distinctio generantis & geniti sumitur ex esse, non poterit esse natura perfecta sine potentia generandi, nisi eis competit generare: cum eis non competit natura sine esse. In eis autem, in quibus est distinctio non per esse, sed per referri, poterit esse natura sive potentia generandi etiam perfecta absque eo quod eis competit generare: quia licet in eis non sit natura sine esse, est tamen in ipsis natura sine respectu, qui ad generare requiritur: & quia per huiusmodi respectu nulla perfectio superadditur naturæ, cū nō differat realiter à natura, erit in talibus potentia generandi perfecta; non tamen generabunt.

Nota bene
anc. prima
d. 1.
Esponsonē
Reipond. ad arg. Ad primum dicendum, quod multa sunt vera per se, quæ applicara ad materiam specialem contrahunt falsitatem. Vel dicere possumus, quod illud non est per se simpliciter; sed requiruntur ibi aliae conditiones, ut partitur, quibus non existentibus potest esse in aliquo potentia generandi, & si non generet. Ad secundum dicendum, quod non est per omnem modum: sicut quis sapientia & scientia magis pure dicuntur quid absolutum, quam potentia: nam potentia & si simpliciter dicit quid, conuenit tamen quidam modus relativus; & ratione huius respectus, si est in aliquo supposito absque respectu, qui requiritur ad generare, erit in eo potentia gene-

A randi, non tamen generabit. Ad tertium Sicut non est dicendum, quod aliquam Personam Di- ex impotentiæ- viram non posse generare non est ex Deus non posse potentia sui: quia illam eandem posse vincit: vel tentiam habet, quam habet generans; quod albus sed hoc est ex proprietate, ut Magister ubi est nigrum innat in littera. Ad quartum dicendum, praesente ni- quod verum est quod frustra est &c. si gro: sed est nullo modo reduceretur ad actum, re- formalis in- ducitur tamen potentia generandi ad patibilitas in actum; si non in una Persona, in alia.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Filio sit potentia generandi?
B Vnde Auctores supra citatos.

Secundum quæritur utrum in Filio sit potentia generandi? & videtur quod non: quia cuius non est actus, eius non est potentia, sed Filius non est generare, ergo &c. Præterea: in æternis non differt esse & posse: tunc arguo: magis convenit agere cum potentia, quam esse: quia esse egreditur ab essentia, agere à potentia: si igitur in Divinis est idem esse, & posse, idem erit agere, & potentia, ergo cui competit potentia, competit agere, sed Filio non competit generare, ergo &c. Præterea: posse generare secundum Magistrum non est posse quid; sed posse ad aliquid, ergo potentia generandi ad aliquid est: sed per ad aliquid distinguuntur Personæ, ergo si in una est potentia generandi, non erit in alia: cum igitur sit in Patre, non est in Filio.

In contrarium est: quia potentia generandi dicit naturam, sed natura Patris est in Filio, ergo &c. Præterea: Omnis potentia, quæ est in Patre, est in Filio: aliter Filius non esset omnipotens, sed potentia generandi est in Patre, ergo est in Filio. Præterea: Aug. contra Maxi- Aug. lib. 5: minum, & habetur in littera, dicit contra Ma- quod Filius, neque enim non potuit gig- ximum, nere, sed non oportuit, ergo est in eo pot- tentia.

RESOLVTIO.

Potentia generandi est in Filio; non tamen cum respectu, prout est in Patre.

Div. Thomas de Potentia

Dei q. 1. art.

Respondeo dicendum, quod quidam sic distinguunt, quod hoc in 1. suo gerundium, generandi, potest esse gerundum, prin. 1. q. 1.

dium

dium verbis activi, vel passivi, vel impersonalis: si activi, sic est in solo Patre: quia potentia generandi idem tonat, quod potentia, per quam generat. Sed si sit passivi, sic est in solo Filio: quia tunc est sensus; potentia generandi, hoc est potentia, per quam generatur: solus autem Filius gignitur. Si autem generandi sit gerundum verbi impersonalis, sic convenit omnibus tribus: quia tunc est sensus, potentia generandi, hoc est, potentia per quam fit generatio: & in qualibet Persona est potentia, per quam fit generatio: quia in qualibet Persona est natura Divina, cuius virtute Pater generat. Sed illud improbat: quia est alienus modus loquendi, ut dicatur aliquis habere potentiam generandi: quia habet potentiam, per quam generetur: quia a simili posset dici, quod cæcus & lapis habent potentiam videnti, cum habeant potentiam, per quam videantur: quia possunt videri. Sed illud improbare simpliciter non est tutum: cum hanc distinctionem aliquomo-
do Mag. in littera innuat.

Propter hoc sciendum, quod tribus modis aliqua convenient in habendo aliquid. Primo: quia habent illud solum secundum rem; non secundum modum se habendi, sive secundum rationem. Secundo: quia habent illud secundum rationem solum, & non secundum re. Tertio: secundum rem, & secundum rationem. 1. modo est eadem natura in Patre, & Filio: quia realiter non differt natura in eis; differt tamen secundum modum se habendi: quia licet eadem natura sit in Patre, & Filio, aliter tamen se habet ut est in Patre, & ut est in Filio: quia ut est in Filio est per generationem communicata; ut est in Patre, non. Et istum alium modum se habendi appellat

Damasc. lib. 1. cap. i. Differentiam secundum rationem. Vnitas rationis, non rei, est unitas universalis: nam diversa supposita creata habent eandem naturam

Nota de universalibus secundum rationem, sed non secundum rationibus se rem: realiter enim differt natura humana secundum Aegi. na prout est in diversis hominibus, secundum rationem est una: quia per intellectum possum removere totum illud, in quo differunt humana supposita, remanente eo, in quo concipiunt, & sic omnes homines sunt unus homo, per intellectum tantum: propter quod dicit Cō-

ment. in 1. de Anima, quod Intellexit facit universalitatem in rebus: ex quo patet, quod unitas universalis, sive natura in rebus creatis est secundum rationem, & non secundum rem; in Personis Divinis est una natura modo converso, ut tradit Damasc. lib. 1. cap. praesignato. 3. modo aliqua habent unum ali- quid idem secundum rem, & rationem, & sic aliquo modo concedere possumus, quod est una communis notio in Patre, & Filio respectu Spiritus Sancti: nam illa notio etiam secundum rationem aliquo modo potest dici una: quia licet Filius eam habeat ut à Patre procedit: quia nihil habet nisi natum; Pater autem eam habeat non ab alio: tamen quia si illa notio diffiniretur, notificaretur per comparationem ad actum spirandi, vel ad Spiritum Sanctum, qui est unus, & idem & simplex existens à Patre, & Filio tanquam ab uno principio, una notio dici debet etiam secundum rationem. Quando igitur queritur: utrum aliquid habeat potentiam generandi ex eo quod generatur, vel videndi, quia videtur? Si est una potentia in generante, & genito, vel in vidente, & viso aliquo dictorum trium modorum, licet gratia formæ non possimus arguere: hoc videtur, ergo hoc habet potentiam videndi; vel hoc generatur, ergo habet potentiam generandi; tamen gratia materia possumus: & ideo quia est una potentia generandi in Patre & Filio, per quam Pater generat, & Filius generatur, ut patet, concedere possumus in Filio esse potentiam generandi. Ex quo apparet non esse aliquam potentiam in Patre, quae non sit in Filio, sed alicui respectu est unita, prout est in Patre, cui non est coniuncta prout est in Filio.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod cum dicitur: cuius est actus, eius est potentia, intelligendum est de actibus propriè sumptis; sed geniti illud habent in Divinis non propriè dicit actionem, sed relationem per modum actionis. Vel dicere possumus, quod cuius est potentia, eius est actus, si in eo sit potentia ut comparatur ad talerum actum; pectus. sed in Filio non est potentia per comparationem ad generare: accepta prout est, est in Filio, sed per comparationem ad generari. Est igitur in Filio potentia ad generare: cum natura Patris, quæ est

Aest talis potentia, sit in Filio: non est enim alia potentia in Divinis ad generare, & generari: unde in quo est una, est & alia; verum quia ut est in Filio, non est ad generare, sed ad generari, sic accepta talis potentia non denominabit Filium, ut dicatur posse gignere, sed solum posse gigni. Sicut quia eadem est natura particulariter, & universaliter sumpta; & quia universalia sunt in particularibus, ipsa natura universalis est in particulari; sed quia non est universalis, ut est in particulari, non denominabit ipsum, ut dicatur particularē esse universale, sed particularē solum: & ideo distinctio illa facta de potentia generandi ex eo quod generandi potest esse gerendum activi, vel passivi, vel verbi impersonalis, si debet esse vera, non est intelligenda simpliciter: cum sit in Filio potentia ad generare, sed intelligenda est de potentia, ut denominat id, in quo est: quia non est in Filio potentia, qua possit generare. Vel intelligenda est cum reduplicatione: quia & si est in Filio potentia ad generare; tamen ut est in eo non est ad generare. Ad 2. dicendum, quod in aternis non differt esse & posse: quia quidquid potest ibi esse, ibi est. Vnde non prius potuit generare Pater, & postea genuit; sed ab eterno genuit, & Filius ab eterno genitus est: & ideo auctoritas non est ad propositum. Vel possumus dicere, quod potentia prout est in Filio non dicit respectu quod potest etiam ad generare, sed ad generari: & ideo quod agere, non arguitur quod generet, sed quod non simpliciter generetur. Ad 3. dicendum, quod potentia generandi non dicit simpliciter ad sumendum, sed aliquid, sed simpliciter dicit quid: & ideo ut habet modum relationis non arguitur, quod non sit in Filio, sed quod aliquem respectum habet prout est in Patre, quem non habet prout est in Filio.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit eadem potentia, per quam Pater gignit, & Filius gignitur.

Tertiò queritur: utrum sit eadem potentia, per quam Pater gignit, & Filius gignitur? Et videtur quod non: quia ex quo gignere non est gigni, cum potentiae distinguantur per actus, potentia, qua quis gignit, non est potentia, qua quis gignitur. Præterea: magis viden-

B. Egid. Col. sup. i. Sent.

tur esse eadem gignere, & gigni in creaturis, quam in Divinis: quia in creaturis cum dicant motum, largè accipiendo motum, sunt unus motus; sed in Divinis cum dicant relationem, non sunt una relatio: cum igitur in creaturis non sit una potentia, per quam una gignit: quia est activa & potentia formæ, & alia gignitur: quia est passiva & potentia materiae: nec in Divinis erit una. Præterea: si eadem esset potentia, idem esset potens; sed si idem esset potens gigneret & gigni, idem se ipsum gigneret, quod est inconveniens, ergo &c. Præterea: maior videtur distinctio inter gignentes, & genitum, quam inter videntem, & vitum: quia ut ait Phil. in 2. de Anim. *Nihil se ipsum generat;* aliquo modo tamen concedit in lib. de sensu & sensato, quod oculus se ipsum videat, sed nos non concedimus, quod eadem potentia sit, qua quis videt & videtur, ergo nec qua quis gignit, & gignitur.

CIn contrarium est Magist. qui dicit eandem esse potentiam in Patre, per quam generat, & in Filio, per quam generatur. Præterea: si non est eadem potentia, cum potentia dicat quid absolutum, simpliciter loquendo, ut dictum est, erit distinctio in Divinis penes absoluta, quod est contra Aug. 6. de Tri-

Phus in 2. de
Anima com.
47.

D. Arg. P:
N. 6. de Trin
cap. 2.

RESOLVTIO.

Eadem est potentia, per quam Pater gignit, & Filius gignitur, prout est tamen cum alio, & alio respectu.

Respondeo dicendum, quod queritur utrum sit eadem potentia in Patre, per quam generat, & in Filio, per quam gignitur, est querere utrum possit esse eadem potentia respectu actus activè, & passivè sumpti, accipiendo largè actum & passionem: quia generare & generari in Divinis non dicunt propriè actionem & passionem; significant tamen per modum actionis, & passionis. Actus autem quadruplex est: quia quidam est, qui non respicit nisi alterum extremum; unde non dicit quid medium inter agens & actum, sive producens, & producendum, & huiusmodi actus est esse. Aliando ^{Actus quartus} duplex redditur quid medium inter duo extre- peritur.

ma, & hoc potest esse tripliciter : quia A illa duo extrema posunt cisterre secundū rationem solum, & huiusmodi actus sunt supra se conversivi, sicut cū aliquis se ipsum diligit, vel se ipsum intelligit. Sic enim res accepta ut intelligens, & ut intellecta, est secundū rationem à se differens, & sic intelligere est medium inter utrumque. Aliquando extrema differunt realiter, & hoc potest esse duplicitate, vel re absolutā, sicut ædificare est medium inter ædificans, & ædificatum, quæ differunt realiter etiam re absoluta. Vel re relata, & sic generare secundū modum intelligendi est aliquo modo quid medium in Divinis B inter gignentem & genitum, quæ differunt secundū relata, & non secundū absoluta. Cū in ergo queritur utrum eadem potentia possit esse respectu actus activè & passivè sumpti. Si loquimur de actu 1. modo, quæstio non habet locum : quia ille actus non potest significari activè, & passivè, cū non requirat aliquo modo duo extrema. Si loquimur de actu 2. modo, planum est: quia eadem est potentia respectu actus utroque modo sumpti, & portissimè in Deo, ubi ipse per se ipsum per se & primò solū se ipsum intelligit. Sed si loquimur de actu 3. modo, sic non est eadem: quia non est eadem potentia, per quam ædificator ædificat, & ædificium ædificatur : cū una sit potentia artis, alia sit potentia materiae. Si loquamur de actu 4. modo, sic etiam est eadem : quia cū inter talia non sit differentia nisi per relata, si poneretur distinctio secundū potentiam inter ea, different secundū absoluta, quod est contrarium positioni : & quia illo quarto modo sumitur potentia in Divinis respectu actus notionalis, ut respectu generare & generari, dicere possumus, quod eadem est potentia, per quam Pater gignit, & Filius gignitur. Nam quia in Divinis una est voluntas, per illam eandem voluntatem, per quam Pater vult esse Pater & non Filius, Filius vult esse Filius, & non Pater : ita quia eadem est ibi potentia, & secundū absoluta non est ibi distinctio, per illam eandem potentiam, per quam Pater potest esse Pater, & gignere, Filius potest esse Filius, & gigni: & ita est via Magistri, ut apparer in litteris.

Verum quia via ista nūni transcen-

dens est : ideo magis specialiter possimus hanc veritatem dupliciter venari. Primo : ex eo quod respectus in Divinis te habet quasi esse in creaturis. Si igitur calor unidaret esse calidum ; alij vero esse frigidum : quia calidi est calefacere; frigidi vero in frigidare, eadem esset potentia, per quam calidum calefaret, & frigidum in frigidaret, alij tamen & alij esset coniuncta. Sicut ergo calor coniunctus oppositis esse est potentia respectu oppositorum, sic natura Divina coniuncta oppositis respectibus modo opposito respicit generationem: & quia in Patre est coniuncta Paternitati, in Filio vero est unita opposito respectui, ut filiationi, quia Patris est gignere, Filii vero gigni, eadem erit potentia, per quam Pater gignit, & Filius gignitur; alij vero, & alij coniuncta respectui.

Secundò hoc patet : quia potentia generandi in Divinis est ipsa natura, & simpliciter dicit quid : sed quando alij quid simpliciter & secundū esse est in prædicamento substantiæ, convenit tamen ei aliquis modus relativus, nisi plurificeretur substantiæ, quantumcumque plurificeretur respectus, semper dicitur unum tale, licet respectus dicantur multitudini : sicut est videre de potentia, quæ est materia. Nam ipsa potentia, quæ est materia, est in prædicamento substantiæ : quia in quolibet genere est considerare actum, & potentiam, & potentia in genere substantiæ est ipsa materia, & licet talis potentia sit in genere substantiæ, habet tamen quemdam modum relativum, in quantum respicit formam : & licet huiusmodi respectus plurificerentur per comparationem ad formas contrarias, eadem tamen dicitur esse potentia contrariorum, loquendo de potentia passiva, quæ est potentia materiae; respectus tamen sunt alij : ita suo modo licet generare & generari opponantur oppositione relativa, potentia tamen ad utrumque, secundū quod in Divinis sumitur, quia ipsa potentia simpliciter dicit quid, erit eadem; respectus tamen alij erunt : & ita eadem est potentia, per quam Pater generat, & Filius gignitur; non coniuncta eidē respectui prout est in Patre, & Filio, sed alij & alij.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod non arguit potentiam esse aliam, sed respectus esse alios : & quod

Nota duorum rationes ad questionem.

quod dicitur, potentia distinguuntur per actus. Dicendum, quod gignere, & gigni non propriè dicunt actus, sed relationem per modum actus. Ad secundū dicendum, quod potentia distinguitur secundū ea, in quibus est: & ideo si gignens & genitum differunt per absolute, poterit esse alia potentia. Sed si differunt solum per relata, non: cum potentia dicat quid absolutum. Et quod dicitur de motu magis est pro veritate, quam coatta! quia si generare & generari in creaturis dicunt motum; dicunt, vel latet inferunt etiam relationes oppositas: & ideo distinctio inter talia sumitur ex motu, & ex oppositione relationis: & ideo non conclusit ratio. quia arguit à minori negando, & à maiori affirmando. Ad tertium dicendum, quod secundū quod potentia dicit quid, & potens sumitur substantiè, Pater & Filius sunt unus potens; sed ratione respectus sequitur, quod alicui respectu est unita potentia prout est in Patre, cui non est unita prout est in Filio: & quia generare dicit respectum & ad

Dicitur ergo quod ma- aliquid: unde non valet, si Pater & Filius sunt unus potens, & eadem poten-
tia in utrisque, si Pater potest generate, habet verū ergo & Filius. Ad quartum dicendum, C
de distinc- quod inter nulla creata potest esse tanta
tionē perso- nali, non na- unitas in natura, sicut est inter gignen-
turāli. tem & genitum in Divinis: & quia uni-

tas ista potentia, de qua loquimur, respicit unitatem naturae; cum ista maximè sit in Divinis, una erit potentia genitris, & geniti.

ARTICVLVS IV.

D. The. contra Gen. lib. 4. cap. 13. Et in cap. de pot.
Dei 2. art. 6.

Quartò quæritur: utrum in Divinis possint esse plures Filii? Et videtur quod sic: quia Filius non gignitur, nisi ex eo quod Pater se intelligit, sed sicut Pater se intelligit, ita Filius se intelligit, sed Pater se intelligendo producit Filium, ergo Filius producit alium Filium. Præterea: non maioris potentia est Pater carnalis, quam Cœlestis, sed Pater carnalis potest generare plures Filios, & potest dare Filio, quod generet.

alium Filium, igitur Cœlestis hoc potest
rit; ergo &c. Præterea: quando aliquis
produxit aliquid, nisi cœlestis potentia ad-
producendum, iterum potest aliud
producere, sed Pater producendo Fi-
lium non amisit potentiam generandi;
ergo poterit producere aliud Filium.
Præterea: quanto aliquid est simplicius,
tanto in pluribus reperitur: quia quanto
simplicius, tanto virtuosius: tanto ergo
in pluribus Filiis poterit rep̄firi natura
Divina, quam quæcumque natura cor-
poralis, quanto natura Divina simplicior
est qualibet corporali natura.

In contrarium est: quia dicit comm.
in r. Cæli, & Mun. quod ex perfectione
universi contingit, quod est universum unum;
ergo ex perfectione rei contingit, quod
sit unum tale: Filius Dei est maximè per-
fectus, ergo &c. Præterea: plurificatio
aliquorum secundum numerum est
propter materiam: in Divinis non est
materia, ergo non sunt ibi plures Filii;
quia tunc Filii illi different secundum
numerum & haberent materiam. Præ-
terea: omnis scriptura clamat ipsum esse
Vnigenitum, quod non esset, si ibi
essent plures Filii respectu Personæ Pa-
tris.

Comm. in r.
Cæll. & Mū-
di. com. f.

RESOLVTIO.

**Cum Filius Dei ex terra Patris. scientie su-
non possunt esse plures Filii, sed uni-
cara Verbum Divinum.**

Respondeo dicendum; quod si vo-
lamus loqui de pluritate aliquorū
vportet nos videre, quomodo illa pro-
grediuntur in esse. Filius autem in Divi-
nis per viam generationis accepit esse
qua de ratione Filij est quod sit genitus,
generatio autē est opus naturae, secundū et
go quod aliqua diversimode naturā ha-
bent, competit eis diversimode genera-
ri: sic enim loquendū est de genera-
tione, ut loquimur de natura: si ergo
Deus est naturae intellectualis non pot-
erit ibi esse generatio, nisi per modum
intellectus: prōpter hoc vult Aug. 6, de
Trin. cap. 2. quod est Filius, quia Ver-
bum ex quo habetur, quod eius genera-
tio est per modum intellectus, quia ab
intelleculi natura procedit Verbum.

Y

Et ideo si voluntas videre utrum in Divinis sint plures Filii, videamus, utrum in Divinis sint plura verba: hoc autem maxime videre poterimus considerando differentiam inter Verbum Divinum, & nostrum; quia in nobis sunt plura verba, in Divinis autem est unum.

Quadruplex tantum.

causa, quare Causa autem quare in nobis sunt in nobis sunt plura verba quadruplex assignari potest, plura verba: Una est: quia verbum nostrum non semper gignitur de scientia, sed aliquante est tantum de ignorantia, ut dicit Aug. 15. de Trin. cap. 15. & ideo quia de scientia,

Ibidem 15. de Trin. cap. 15. & ideo quia de scientia, & ignorantia gignitur verbum, ideo in nobis est aliud, & aliud verbum, prout de scientia, & ignorantia gignitur. Secunda est: quia scientia nostra est amissibilis, & quia ea, quorum substantia deperit, non rediret eadem numero: successivè in nobis potest esse alia, & alia scientia: ex quo amissibilis est, secundum quod di-

Ibidem 15. de Trin. cap. 15. & secun-

dum quod in nobis est alia, & alia scien-

tia, erit aliud, & aliud verbum. Tertia

ratio esse potest: quia in nobis aliquando verbum habet esse informe, aliquando

Ibidem 15. de Trin. cap. 15. quod ante verbum nostrum procedit cogitatio, & ita pos-

sunt plurificari in nobis verba secun-

dum esse informe, & formatum. Quarta ra-

tio sumi potest ex eo quod intelligentia

Ib. dem 15. de Trin. cap. 8. quoniam non potest actes ani-

mi simul omnia, que memoria tenet, uno aspe-

ctu contueri: ideo verbum nostrum non ex tota

scientia generatur. Et ideo idato quod sem-

per verbum nostrum de scientia gigne-

retur, semper haberet esse formatum,

nunquam scientia nostra esset amissibili-

lis: quia non totam scientiam compre-

hendit: cu intelligentia non possit unico

aspectu informari omnibus, quae sunt in D-

memoria, oportet in nobis saltem suc-

cessivè esse plura verba.

Verbum autem Divinum, quia ha-

bet conditiones oppositas verbo nostro

Ratio forme sic: oppo-

sita faciunt est ibi unicum solum. Nam illud Ver-

opposita; sed Verbum Divinum super de scientia Dei

opposita co-gignitur: quia ut scribitur 15. de Trin.

ditiones ver. cap. 15. Verbum unum non nisi de scientia

bi nostri fa-

signatur, sed scribitur eodem libro, cap.

cit, ut pluri- ficitur; ergo 14. Verbum Divinum vere est unitas, ex quo

conditione prima habet conditionem oppositam

verbo nostro. Secundò: scientia Dei Verbi Dei, nunquam est amissibilis, & ratio huius quae sunt op posita facit assignatur. 15. de Trin. cap. 13. quia oposita, ci- scientia Dei est substantia & esse Dei, sed licet, non nihil, quod est ipsum esse, esse amittere multipli- pationem.

Aug. P. N. amittit scire vel scientiam, quae sunt idem, quod esse eius. Non igitur gignitur cap. 15. &

Verbum Divinum ex scientia amissibili, prop cap. 14. & ter quod habet secundam conditionem cap. 13.

oppositam verbo nostro. Tertiò: Ver- buni Divinum nunquam est informe, immò semper est formatum, ut dicitur 15. de Trin. cap. 15. propter quod 16.

cap. dicti libri dicitur: Non ergo ille Dei Filius cogitatio Dei, sed Verbum Dei dicitur: Idem cap. 15

nō igitur plurificabitur per esse informe, & formatum, ut nostrum verbum: propter quod opponitur tertio verbo no

stro. Quartò quia Verbum Divinum gignitur ex tota scientia Dei: cum scientia Dei simplex sit, & non habeat partem & partem, si gignitur ex scientia Dei, ex tota scientia gignitur, & quia illi sci- entie coequatur, nec est aliquid in sci- entia quod non sit in Verbo, vel in Verbo

quod nō sit in scientia, cu sit ibi una sci- entia: sicut una substātia, & una essētia: erit ibi unus Verbum. Istā autē equalitatem verbi ad Divinam scientiam, & illam com-

prehensionem narrat Aug. 15. de Trin. cap. 14. dicēs: Pater genuit Verbum sibi aequalē

personā. Nō enim se ipsū integrē perfectē que dixisset, si aliquid minus aut amplius esset in eius Verbo. Et sequitur, quoniam quidquid in ea scientia, de qua genitum est, & in ipso est.

Quod autem in ea non est, nec in ipso est. Ex quo patet quod Verbum Divinum ha-

bet quartam conditionem oppositam verbo nostro, quia æquatur Divinæ sci- entie: non autem verbum nostrum nostræ scientiæ coequatur. Illud igitur Verbum

est Verbum unum: quia non habet unde plurificetur, patet igitur, quod est ibi unus Filius: cum sit ibi unum Ver-

bum: Ad probandum etiam ibi esse unū Filiū facit, quod ostensum fuit in se- cundo problemate quartæ distinctio-

nis: ibi enim ostensum fuit quod per viam generationis in Divinis à pluribus Personis non procedunt plures, nec à pluribus una, nec ab una plures, sed so-

lūm ab una una: quod si ita est, solū una Persona est ibi genita, & ita unus Filius.

Respond. ad arg. Ad primum di- cendum, quod Pater intelligendo se, prodiicit

producit Filium: quia natura in Divinis est radicale principium generationis. Attamen ut Persona generet, oportet suum intelligere, sive suam naturam esse coniunctam cum aliquo respectu, cum quo non est coniunctum intelligere Filij, & natura Filij prout est in Filio. Ad secundum dicendum, quod non est ex impotentia Patris Cœlestis, quod non generet plures Filios, immo ex potentia, & perfectione: quia se integrè & perfectè per unicum Filium se exprimit, & manifestat, superfluet ibi alius Filius. Ad tertium dicendum, quod ratio fallit ex falsa imaginatione, imaginatur enim in actu generationis Filij esse præteritionem, ita quod Pater postquam genuit Filium, cesset generare, & quia quiescit à generatione possit iterū generare; sed non sic se habet: quia Pater semper gignit, & Filius semper est genitus. Ad quartum dicendum, quod quantò aliud quid est simplicius, in pluribus reperiatur, verum est, si illa plura non comprehendunt virtutem eius: sed Filius totam scientiam Patris comprehendit, ideo non sequitur.

Nota quod in Divinis non est nisi unus genitus, sive unus Filius: nec Deus Pater aliud Filium generare potest: sed nec ipse Filius generat, aut Spiritus Sanctus. Pater quidem aliud generare non potest: quis genitum in Divinis est Verbum, ut probat Doctor sed de ratione Divini est, ut sit de tota Scientia, & tota Patris intelligentia: alioquin Christus non esset Verbum perfectum, sed quod est ex toto, aliquo modo non est multiplicabile. Verbum igitur Unigenitum est. Ita, nec Filius generare potest, nec Spiritus Sanctus, cuius ratio est: quia Filius, & Spiritus Sanctus illam eandem virtutem, & natu-

ram, quam habet Pater, ihabent ipsi; sed ipsa existens in Patre intelligitur exesse in actu generationis totalem: adquæ se potest extendere, ergo in Filio & Spiritu Sancto existens non potest generare.

DVBITATIONES LITTERALES.

SVPER litteram: super illud: quod Dub. 1: esset inconveniens, si Filius alium Filium genuisset: quia immoderata esset Verbi nativitas, queritur ergo ex tali immoderatione, quod inconveniens sequeretur? Dicendum, quod quadruplicet. 1. quia tale infinitum est imperfatum. 2. quia inter illos genitos, sive natos non esset distinctio. 3. quia in his, quæ procedunt in infinitum non est dare primum, nec secundum, & per consequens nullum, ut potest haberi ex 2. Metaph. & ita ponendo ibi infinita verba est ibi ponere nullum verbum. 4. quia talis multiplicatio absque termino videatur contingere ex corruptione naturæ: quia non potest reservari in uno individuo natura illa.

Item super illud: Neque enim non potuit, sed non oportuit. Contra: quidquid in Divinis potest esse, oportet, quod ibi

C sit: quia non esset ibi vera æternitas, cù in æternis non differat esse & posse, si ergo potuit, generavit. Dicendum, quod sic est intelligendum, non enim non potuit, hoc est, non est ex impotentia Filii, quod non generat, cùm omnis potentia, quæ est in Patre est in Filio, ut probatum est, sed non oportuit, id est, ex proprietate Filii est quod non generat: quia repugnat filiationi eius, cùm ibi non possiat esse plures Filii,

DISTINCTIONIS VII.

DE VERITATE, ET PROPRIETATE, ET INCOMMUTABILITATE,
& simplicitate essentie Dei.

PARS PRIMA.

VNC de veritate &c. Quia dixerat Mag. superioris generatione esse in Divinis, & generatio, ut in creaturis habet esse, tria videtur importare. Primo non entitatem: quia ut scribentes 5. Phv. Generatio est mutatio à non-esse in esse. Secundo mutabilitatem, quia generatio est species motus. 3. compositionem: quia ut scribi-

bitur 7. Meta Non generatio nisi compositionis, igitur ne credantur talia esse in Deo, ostendit Deum verissimè habere esse, esse incommutabilem, & simplicem. & id est duo facit: quia 1. continuat se ad dicenda dicens, quod ipse vult dicere de veritate Dei, hoc est, de veritate & propria entitate, & incommutabilitate, & simplicitate eius. 2. ibis Est itaque, exequitur de his, & tria facit secundum, quod de tribus exequitur. Primo de entitate Dei. Secundo de incommutabilitate. Tertio de similitudine.

v. Meta
tom. 3.

Simplicitate. Secunda ibi: *Dicitur*. Tertia ibi: *Eadem quae*, ubi praesens lecio terminabitur. Circa primum duo facit: quia 1. ostendit, quod Deo verisimile competit entitas. Secundo ex natura entitatis Hieron. ostendit verba futuri, & praeteriti temporis vere non dici de Deo ratione mutationis, quam important. Secunda ibi: *Unde Hoc*. Et duo facit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. quia verba Hieron. videntur habere caluniam, dat intelligentiam diabolum. Ibi: *Misericorditer*, Circa quod quatuor facit: quia 1. ostendit per rationem verba praeteriti, & futuri temporis dici de Deo. 2. ostendit hoc idem per auctoritatem Aug. 3. exponit Hieron. dicens, quod non negavit Hieronymus praeteritum, & futurum a Deo, nisi ratione mutabilitatis, non quod esse Divinum non comitetur omne tempus. Quartu concludit Deum verisimile esse, sententia partium patet. Secunda pars incipit ibi: *De quo Aug.* Tertia ibi: *Illiad ergo*. Quarta ibi: *Deus ergo*.

A Trunc sequitur illa pars: *Dei immutabilitate*. In qua determinat de Dei incommutabilitate, & duo facit, quia 1. facit quod dictum est. 2. ostendit omnem creaturam incommutabilem. Secunda ibi: *Id est* Aug. Circa primum duo facit, quia 1. dicit Deus esse incommutabilem. 2. adducit rationem ad hoc, ex eo quod vere habet esse, & solus habet immutabilitatem, adducens do etiam auctoritates ad idem. Secunda pars inclipit ibi: *unde Aug.* pars patent. Tunc sequitur illa pars, *Id est Aug.* in qua ostendit omnem creaturam mutari per tempora: hoc est, per affectiones, ut spiritualis, vel per tempora, & loca ut corporalis; Deus tamen immutabilis existit. 2. ostendit talen mutationem aliquomodo: mor tem esse: proper quod solus Deus habet immutabilitatem, quia solus immutabilis. Tertiū concludit ipsum sine sua mutatione immutabili facere. Secunda ibi: *In omnibus enim mutabili*. Tertia ibi: *proinde ne sis*. Et in hoc terminatur sententia lectionis.

QUESTIO I.

De entitate Dei.

MAGISTRI intentio in praesenti lectione circa tria versatur. 1. circa entitatem Primaria: circa eius aternitatem, sive circa mensuram Divini esse. 3. circa ipsius immutabilitatem: & ideo de his tribus queremus. Circa entitatem Dei queremus duo, utrum esse sit proprium solus Dei? 2. utrum esse Dei sit omnium esse?

ARTICULUS I.

*Verum esse sit proprium solius Dei?**Jacobus de Victoria in questi de predicam. Provin-*

quia si esse dicitur de Deo, vel hoc est convertibiliter, vel non convertibiliter? Si convertibiliter: tunc solus Deus est, & ita redit positio Parimenidis, & Melissi, quod solum unum est. Si non convertibiliter: tunc aut Deus est in plus quam esse, & tunc aliquid esset Deus, cui non competit esse: aut in minus: & tunc Deus adquereret aliquid supra ens, & esset quid compositum. Præterea: sicut Deum intelligimus, sic Deum nominamus; sed Deum non intelligimus nisi per effectus, ergo per effectus ipsum nominamus, ergo de Deo nihil dicitur, quod non reperiatur in effectibus, ergo nec esse, nec aliquid aliud est proprium solius Dei. Præterea: sicut ita dicitur incompacta: Deus est sapiens, ex eo quod non est in Deo sapientia, ut intelligimus: ita est incompacta haec: Deus est ens, quia non est in eo entitas ut intelligimus: & quando aliquid dicitur de aliquo, quod non est in eo, ut intelligitur, non dicitur de eo propriè, ergo &c.

In contrarium: est quia in 5. de *Div.* *Trin.* cap. 2. dicitur, quod Deo verisimile competit esse. Et Hieronymus ad *Trin.* cap. 2. *Macellani*: *Deus vere tenet hoc nomen*, *Div. Hieron.* qui est, quia exordium non habens solus *verisimile* nomen tenet: quia omnia argumentant, quod Deo verisimile competit esse. Præterea: Deus non determinatur ad aliquid genus, sed hoc competit ipsi esse, ergo si aliquid est Deo proprium, esse erit.

RE

127.17

Dionys. 2. de Angelica Hierarchi. *Negationes de Deo Angelica sunt verae, affirmaciones vero incompactae: non Hierarch.* igitur esse est proprium solius Dei. Præterea: quod recte non competit, non est recte proprium, sed esse non competit Deo, ergo &c. Quod autem sic sit patet:

RESOLVTIO.

Esse simpliciter, & abstractum secundum intellectum non est proprium Dei, sed esse purum simplicissimum & ab omni contractione abstractum.

Respond. dicendum, quod ad solutionem huius questionis requiriatur duplex distinctio. Primo, quot modis dicitur esse. Secundo, quot modis proprium.

Propter primum notandum, quod esse duplicitate potest accipi. Vno modo particulatum, & contractum ad aliquod genus, vel speciem, ut hoc esse, vel illud. Alio modo simpliciter: cum queritur: utrum Deo competit esse? Si lo-

Dplex esse, quinque de esse contracto, non solum scilicet, contractu & esse tale esse non est. Dei proprium: immo contractu & esse habet aliquo modo repugnantiam ad esse simpliciter, quod esse co se Divinum. Nam sicut in intelligendo contractum non Divinam Bonitatem debemus eam inconvenit intelligere non particulatam, ut hanc, vel illam, sed simpliciter, tanquam bonum

D. Aug. p. omnis boni, iuxta illud Aug. 8. de Tri-
N. 8. de Tri- nit. cap. 3. Quid plura & plura bonum hoc,
nit. cap. 3. & bonum illud, tolle hoc & illud, & vide

Id est esse ipsum bonum, si potes, & ita Deum videbis, Dei tale se non alio bono bonum: sed bonum omnis boni. Ita cundum exi si intelligere voluntus. Divinam entitatem, qua- tenus licet sit ens hoc & illud: quia at- le est ens se- trahitur ad hoc genus, vel ad illud, de- cundum intel- lectum; quia bermus tamen tollere hoc & illud, & creatura non omnia contractionem, & intelligamus addit nisi pri ipsum esse, si possumus, & sic Deum in- vatione su- telligemus: non alio esse ens, sed esse pra Deum: biniis entis.

qua nec pro prietalia ad- Viso, quod esse contractum, ut hoc dunt supra vel illud, Deo non competit. Restar- ens: quia ad videre quo modo esse simpliciter ei co- dicum esset petat. Propter quod notandum, quod esse simpliciter dicitur illud, quod est à contractione, & materialitate abstractū, non determinatum ad aliquod genus D entis: hoc autem esse potest duplicitate, sicut abstractio duplicitate potest intelligi. Vno modo secundum intellectum, sicut universalia dicuntur esse abstracta. Alto modo secundum realem existen- tiā, secundum quod Plato posuit ideas rerum. Cū ergo queritur quomodo Deo competit esse simpliciter? Dicen- dum, quod ei non competit esse sim- pliciter, hoc est, universaliter sive abstra- ctum secundum intellectum solū: quia

A tale esse non est substantia: cū ipsa Universalia non sint substantia, ut probatur 7. Metaph. & ad tale esse facit intellectus: quia Intellectus facit universalitatem in rebus. Deus autem per se maximum existit, & nihil est quod faciat ad eius esse: sed se ipso est: & Ideo tale esse sic abstractū non est Deus, sed est esse simpliciter, & abstractum ab omni contractione: quia est esse purum secundum actualē existentiam, & rei veritatem.

Differit autem illud esse simpliciter ab Divinū esse esse communī, sive virtualiter sumpto in tribus. Primo: quia licet per illud esse, scilicet communī, quodlibet creatum sit: quia quidquid est per esse, esse habet; ipsum tamen esse sic acceptum cōparatum ad Divinum esse, Deus non est illo, sed econverso, nec habet rationem causæ, sed causati: nam & ipius esse communis: Deus est causa. Secundū differit: quia ipso esse sic communiter sumpto omnia creatura participant; sed si tale esse ad Deum referatur, Deus non participat eo, sed illud tale esse Divino esse participat: quia cū creatura sit, oportet ipsam esse participatione summae entitatis. Tertia est ex eo quod tale esse non comprehendit Divinum esse,

licet aliquo modo omne esse creatum comprehendat, ipsum tamen Divinum esse etiam tale esse continet & comprehendit. Has differentias tangit Dion. 5.

de Div. nom. cap. de existente dicens; Dion. 5. de Ipsum autem esse est ex praexistente. Id est, ex Div. nom. Deo est, & ipius est esse, hoc est, Deus est cap. de exis- esse ipius esse, Et non ipse esse essendi, & tente.

hoc quantum ad primum: quia Deus est causa, & esse ipius esse, non autem econverso, & sequitur: Et in ipso est esse, hoc est, in ipso Deo comprehenditur & continetur ipsum esse, Et non ipse est in eo quod est esse, id est, Deus in ipso esse non comprehenditur, hoc quantum ad aliud: quia Deus comprehendit esse, non econ- verso. Et subdit: Et ipsum habet esse, id est, esse habet ipsum, hoc est, partici- pat ipsum primum, Et non ipse habet esse, id est, Deus non participat esse, & hoc quantum ad aliam differentiam: quia esse communiter sumptum participat Deo, non econverso.

Viso quod esse Deo competit, & quo modo esse Divinum distinguitur ab esse particulato, & ab esse universali, restat vi- dere quot modis accipitur proprium.

Pro-

Proprium, ut scribitur i. Topic. Dicitur A de quidditate rei, & de propria passione; tamen quia propria passio non habuit aliud nomen, retinuit sibi nomen commune. Cum ergo queritur utrum esse sit proprium Dei? Si accipiatur proprium pro propria passione: quia tale proprium manat de genere accidentium, non est Deo proprium, ubi nihil per accidens. Sed si proprium intelligitur pro ipsa quidditate, accipiendo esse non pro esse contracto, sed abstracto; non abstracto secundum intellectum, sed pro esse puto secundum rei veritatem, tunc esse soli Deo est proprium: quia in solo Deo esse est sua quidditas; omnis alia creatura habet esse distans à quidditate. Patet igitur, quod esse Deo competit, & quonodo est ei proprium.

Répond, ad arg. Ad primum dicen-

Affirmatio dunt; quod negationes dicuntur veraces de Deo ratione modi; & sic affirmant incom- pactae: quia inactiones sunt incompositae: non enim est non eo modo, incomposita, Deus est sapiens; quia ve- quo eas in re sapientia non sit in Deo, sed est In- telligimus, compacta ratione modi: quia sapien- sunt in Deo.

Dion. 5. de Div. nom. vult quod Deus potissimum laudetur ab isto effectu. Qui est esse: quia est prius

& communius omnibus. Ad secundum dicendum, quod esse potest accipi du- pliciter. Vno modo pure sive non par- ticipatum, & sic competit soli Deo. Alio modo communiter, & sic non compet- tit soli Deo. Et quod arguitur: tunc

Differentia Deus se habet per additionem ad ens. inter divi- Dicendum, quod non oportet: quia non detia genus sic dividitur analogum ut genus: & ideo & dividetia sic et dividentia genus addant aliquid su-

analogum: quia illa ad- pra genus; dividentia autem ens non addunt aliquid supra ens, sed solum co- ri: ista con- trahit ens per diversos modos essen- trahunt ana- di. Vnde non arguitur, quod Deus ad- logum. De dit aliquid supra ens, sed quod habet quo infra q. 1. art. 2. alium modum eiusendi ab alijs entibus.

Ad tertium dicendum, quod licet esse reperiatur in effectibus, est tamen Deo proprium modo, quo patuit. Ad quartum dicendum, quod, ut patuit, esse non dicitur de Deo propriè à nobis sine aliqua incompatitione, sed quia ini- nus est ibi de incompatione, quana in

aliquo attributo Divino ex eo quod ha- bet esse prius & communius, ut patuit.

ARTICVLVS II.

Vtrum esse Dei sit esse omnium?

Secundò queritur: utrum Deus sit esse omnium? Videtur, quod non: quia magis differunt entia secundum ei- se, quam secundum rationem quiddita- tis: quia individua differunt in esse: nō tamē differunt in ratione quidditatis: sed nō cōcedimus, quod sit una ratio quiddi- tatis omnium, ergo nec unum esse. Sed B cūm Deus sit unus, ut probatum est, nō est Deus esse omnium. Præterea: ex hoc supra distin- ctione 2. q. dicuntur aliqua generabilia; ex eo quod accipiunt novum esse; sed circa Divi- num esse non cadit novitas, ergo &c. Præterea: dicitur in lib. de causis pro- pos. 21. quod Causa prima regit omnes res, & non commiscetur cum eis, sed si causa pri- ma esset esse rerum, esset commissio eius ad res, ergo &c. Præterea: secun- dum quod vult Proclus. 52. prop. Ante participia sunt participata, & ante par- ticipata imparicipabilia, igitur Di- vinum esse, quod in sua puritate est imparicipabile, est ante omne aliud esse, sed hoc non esset, si ipsum esset esse omnium: quia tunc esset an- te ipsum, ergo &c.

In contrarium est Dion. de Div. no- min, qui vult, quod Deitas, & Divinū esse sit esse omnium. Præterea: omnis ratio mensuræ sumatur ex esse aliquo modo: quia non mensuratur aliquid nisi secundum quod est in actu, & om- nis actus reducitur aliquo modo ad es- se, cūm igitur Deus sit mensura omniū, 2. de Divinū ut vult Dionys. 2. de Divin. nomin. er- nom. go &c.

RESOLVTIO.

Deus est esse omnium causaliter, & formaliter non inherenter, sed denominative, & exemplariter.

Respōnd. dicendum, quod esse Di- Deus est esse viaum & esse omnium, potest du omniū cau- pliciter intelligi, causaliter, & forma- saliter: quia litar. Si intelligatur causaliter, tunc abs ipsum Divi- que dubitatione concedi potest: quia num esse est Deus causaliter est esse omnium: nam maxime ta-

ex hoc dicitur aliquid esse causa omnis talis : quia est maximè tale , *Sicut ignis dicitur esse causa omnium calidorum* : quia est summè calidus, ut ostendit Phil. 2. Meta-

1. Meta.
com. 4.

D. Ang. P. de Trin. 3. cap. dicit : *Non enim est aliud aliquid, quād ipsum bonum, ac per hoc est etiā summum bonum.* Secundūm istum modū Deum dicemus, summè esse : quia non est aliquid in eo, quod non sit ipsum esse, ut ex varijs locis Aug. haberi potest. Et ideo quia habet totum esse, & est ipsum esse, causaliter est omnium esse, propter quod Dion. 4. de Ang. Hierar.

Diony. 4. de
Aug. Hier.

5. de Divin. nom. dicit : quia *Primum incircumscripē in se preaccipit totum esse, dicitur Rex seculorum tanquam existens omnium substantificum esse.* Sed si intelligatur formaliter Deum esse esse omnium , licet absque distinctione aliqui eam negent, non est neganda, nec concedenda absque distinctione , cū sit multiplex : nam forma alicuius aliquid potest esse tripliciter. Vno modo non solum denominative, sed etiam inhærenter , sicut dicimus albedinem esse formam albi : quia

Aliquid potest esse formam albi inest. 2. dicitur aliquid forma, si ma alicuius solum denominet , & non insit, & sic inhærenter , sanitas est aliquo modo forma cibisani: vel de nominativi solum nam cū omnis denominatio sit à forma, & à sanitate , quæ est in animali, & non inhærenter: vel dicatur cibus sanus , sanitas in animali 2. modo ex-existentis dici potest aliquo modo forma cibi, licet cibo nō insit. 3. dicitur forma ex eo quod est exemplariter talis , & secundūm istum modum loquitur Philos.

7. Meta. com. 23. in 7. Metaph. quod Species in mente artificis est quidditas, siue forma artificialium, est ergo triplex forma, inhærenter, denominans, & exemplaris.

Triplex forma inhaerens num esse sit esse formale omnium ? Si denominans, loquimur de forma inherente, planū est, & exterioris quod non : quia talis forma dependet 2. &c. modo: ab his, quorum est forma, & plurificatur Dei esse forma secundūm ea, quæ de esse Divino dici maliter est

B. Egid. Col. sup. 1. Sene.

non valent. Si autem loquimur de forma omnium A exemplari, tunc planū est , quod sic : quia omne habens esse est extractū ab illo esse. Nam cū Deus per intellectum ex eum in actum per imperium voluntatis res producat in esse, oportet similitudines omnium in Primo exemplariter existere, sicut ideas artificiorū in artifice. Sed si loquimur de forma, ut denominat, sic etiam dicere possumus, quod Deus sit esse omnium : videmus enim , quod accidentia comparata ad substantiam dicuntur non habere entitatem , ideo non sunt entia, nisi quia sunt entis , propter quod ab entitate, B quæ est in Substantia cetera dicuntur entia, sicut à sanitate que est in animali cetera sana, ut habetur ex 4. Metaph. & inde est, 4. Meta. com. 2. quod entitas , quæ est in substantia, est denominativa omnium accidentium: unde & entitas substantiae quantum ad hoc potest concedi quasi entitas accidentium formaliter.

Et ex hoc apparet id , quod in 3. Quid potest dist. quarebatur, quod cū anima prædicatur de suis potentijis est aliquo modo prædicatio formalis; sed sicut ab entitate substantiæ cetera accidentia dicuntur entia , sicut ab entitate prima omnia sunt formaliter anima: entia dicuntur entia. Nam sicut accidentia comparata ad substantiam dicuntur anima sit non habere entitatem nisi entitatem substantiæ : unde non sunt entia properter entitatem, quæ sit in eis, sed propter entitatem , quæ est in substantia, non quod nulla entitas sit in eis, sed quia est entitas secundūm quid; ideo non denominat : ita quia nostrum esse ad Divinum comparatum dicitur non esse, ut dicit Hieron. ad Marcellam, & habetur Div. Hieron: in littera : & omnia entia comparata ad Marcellam, ad Primum non dicentur esse properter entitatem, quæ sit in eis , sed properter entitatem, quæ est in Primo ; non quod nulla entitas sit in eis, sed quia est deficiens, non denominat comparata ad esse primum : & ideo Divina entitas quantum ad istum modum denominandi est esse formale omnium. Patet igitur, quod Deus est esse omnium causaliter, & formaliter; non inhærenter, sed denominative, & exemplariter.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod esse, in quo differunt individua , est esse inhærenter; non esse eadem, quo diximus. Et per hoc patet

X

solutio

solutio ad 2. & 3. & 4. quia esse novum, quod accipiunt generabilia est esse inha-
rens. Item esse, quod committetur re-
bus est esse inha-rens. Rursum non est
contra esse causaliter, sive exemplari-
ter, vel denominativè, ut diximus, præ-
cedere ea, quæ causat, quæ ab ipso ex-
plantur, & quæ denominat. Ad argu-
menta autem in contrarium, loqueban-
tur de esse causali & exemplari, secun-
dum quas acceptiones concedimus Deū
esse esse omnium?

Q V E S T I O II.

De mensura Divini esse.

De hoc vide insu in qua-
stionibus Meta lib. 10. **P**OSTEAM queritur de mensura Di-
vini esse. Et circa hoc queruntur
duo. 1. de Divino esse, ut sit mensura
aliorum. 2. prout ipsum Divinum esse
habet aliquomodo rationem mensura-
ti. Circa primum queruntur tria. 1. utrum
Divinum esse sive Deus sit mensura om-
nium substantiarum? 2. utrum sit men-
sura omnium entium? 3. utrum dicatur
mensura propriè.

ARTICVLVS I.

Utrum Deus sit mensura omnium substantiarum?

10. Meta.
com. 4.

4. Phy. com.
218.

10. Meta.
com. 7.

AD primum sic proceditur. Vide-
tur quòd Deus non sit mensura
omnium substantiarum: quia secundū
Phil. in 10. Metaph. *Mensura est unigenita*
mensurato, sed Deus non est eiusdem ge-
neris cum substantijs creatis, ergo &c.
Prætereā: aliquarum substantiarum
mensura est tempus, sive nunc tempo-
ris: quia *Omnia mobilia*, & *corruptibilia*
mensurantur tempore secundū Philos. 4.
Phys. cùm igitur Deus non habeat ra-
tionem temporis, & variabilis, non est
mensura omnium substantiarum. Præ-
tereā: diversorum generum querimus
diversas mensuras: unde non est una
mensura colorum, & ponderum: quia
secundū Phil. 10. Metaph. *Si omnia es-*
sitia essent colores, *album esset mensura eorum*:
& *si pondera unica*. Sed non minùs distat
a se invicem substantiae creatæ, quam
pondus & color: immò plus: quia pō-
ndus & color utrumque corporale est, sed

aliqua substantia creata est corporalis,
aliqua spiritualis, ergo &c. Prætereā:
omnia mensurantur minimo sui gene-
ris, & oportet esse proportionem inter
mensuratum & mensuram, sed Dei ad
creaturas non est proportio, cùm unum
sit finitum, aliud infinitum, ergo &c.

In contrarium est Phil. 10. Metaph.
qui vult quòd oportet querere unam substan-
tiā mensurā omnīū substantiarū: *C*ista est Deus
secundū Comm. Prætereā: primus co-
lor est mensura omnīū colorum, ergo
prima substantia est mensura omnium
substantiarum, sed prima substantia, se-
cundū quod mensuræ competit pri-
mū, ratione simplicitatis dicitur ipse
Deus, ergo &c.

10. Meta.
com. 7.

RESOLVTIO.

Deus omnium substantiarum est mensura.

REpond. dicendum, quòd oportet
nos dare aliquam substantiam esse
mensuram omnium substantiarum: &
quòd ista substantia est una, & quòd ta-
lis una substantia est Deus.

Primum sic patet. Nam duplex est Ratio, quia
causa, quare nos querimus mensuram in eadem spe
in entibus. Primo, ex eo quòd reperitur
ordo essentia in eis: quia ex eo quòd
colores secundū quendam ordinem
participant gradus lucis, querimus unū
certum. Cer-
colem mensuram omnium colorum,
ut ille color, qui plus habet de luce. Ille
autem ordo essentia non reperitur
in eadem specie: & ideò non querimus modi: quia
unum album mensuram omnium albo-
rū, quia licet secundū gradus in esse sit
ordo inter albas: secundū gradus in essen-
tia non est ordo inter ipsa: & quia mē- posset ab
sura dicit ordinem essentialem & per se: alio albo fa-
quia essentia & per se habent ordi-
nem mensurata ad mensuram: ideò
D inter ea, in quibus mensuram querimus,
esse oportet essentiale analogiam. Se-
cundò, mensuram querimus in enti-
bus: quia ad perfectionem entis creati
pertinet mensuratio. Nam sicut esse Di-
vinum est dignum, & perfectum: quia
est sine mensura, ita creatum est per-
fectum in suo genere, eò quòd est men-
suratum: ut patuit cùm disputavimus
de vestigio. Et quia maior est analogia
inter substantias, quam inter colores; &
substantiae sunt digniores coloribus & ,
alijs

Supra dist. 3.
P. 1. q. 1. art. 3.

alijs passionibus & quantitatibus: id est quærimus aliquam mensuram omnium eorum, debemus querere substantiam omnium substantiarum. Proprietas hoc dicitur 10. Metaph. Ergo si in passionibus, & qualitatibus, & in quantitatibus & in motu querimus aliquid numerum & mensuram eorum, & non est hoc in substantia. Et sequitur & in substantijs necessitate est similius se habere: quasi diceret dignius est quod in substantijs queramus tamen mensuram, quam in passionibus: quia sunt digniores eis, & magis per analogiam dicta.

Est autem aliqua substantia mensura substantiarum una: quod 1. proponebatur. Nam mensura dicitur esse quid certum: cum non contingat nec additio, nec diminutio: quod ex eodem

10. Meta. 10. haberi potest. Hoc autem cum sit com. 11. quid simplicissimum, & primum semper est unum de se, nisi per accidens plurificetur: in substantijs autem primis, & maximè in omnino prima non est aliquid per accidens, ut potest haberi ex 7.

7. Meta. Metaph. Item semper mensura est una secundum speciem, & numerum respectu omnium mensuratorum, sicut est unus color secundum speciem mensura omnium colorum, ut album. Sed in substantijs simplicibus non est plurificatio secundum numerum in eadem specie. Cum igitur mensuram substantiarum oporteat esse substantiam simplicem: quia omnia mensurantur minimo sui generis, mensuram substantiarum oportet esse aliquam unam substantiam, non solùm unam secundum naturam, sed etiam unam simpliciter.

Quod autem ista substantia sit Deus de levi patere potest. Nam ut tactum est, isti substantiae non convenit nec additio, nec diminutio, & non est in ea aliquid per accidens, & est prima substantiarum. Huiusmodi autem est solùm primum: quia solùm ei nullo modo co-venit nec additio, nec diminutio, ut

D. Aug. P. patet per Aug. 8 de Trin. cap. 3. nec in N. 8. de Trin. eo est aliquid per accidens, & est prima substantiarum: quia simplicissima, & quanto simplicius aliquid tanto prius.

Patet igitur quod est aliqua substantia mensura omnium substantiarum, & hec est una, & est Deus ipse. Vnde Comn.

Comm. 10. in 10. Metaph. ait: quod Sicut in coloribus est unus color mensura colorum, ita in sub-

stantijs est una substantia mensura omnium substantiarum, & ita est primus motor, eternus, absolutus ab omni materia, actus ultimus, cui non admiscetur potentia omnino, scilicet Deus ipse.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod mensura dicitur esse eiusdem generis cum mensurato, non propriè accipiendo genus, sed dicitur esse in eodem genere ratione cuiusdam analogia, & unigenitatis, quæ est inter ipsa. Ad secundum dicendum, quod licet substantiae mensurentur tempore, in eo quod mobiles sunt; mensurantur tamen prima substantia in eo quod substantiae sunt: & unius & eiusdem secundum diversos modos accipiendi non est inconveniens esse diversas mensuras: unde 10. Metaph. dicitur: quod Non semper querenda est una mensura, sed aliquando plures. Ad tertium quod diversorum in eo quod forum genera diversa querimus diversas mensuras; sed diversorum in quantum habent esse unum, mensura proprietate querimus unam: nam omnium entium & per se in eo quod entia, unam mensuram querimus. Ad 4. dicendum, quod licet inter Deum & substantias creatas non sit proportionio commensurationis, est tamen ibi proportio ordinis, & hoc sufficit ad rationem mensuræ.

10. Meta. comm. 14. Vel dicitur una mensura, sed aliquando plures. Ad tertium quod diversorum in quantum habent esse unum, mensura proprietate querimus unam: nam omnium entium & per se in eo quod entia, unam mensuram querimus. Ad 4. dicendum, quod licet inter Deum & substantias creatas non sit proportionio commensurationis, est tamen ibi proportio ordinis, & hoc sufficit ad rationem mensuræ.

ARTICVLVS I I.

Verum Deus sit mensura omnium entium?

Secundò queritur utrum Deus sit mensura omnium entium? Et vide ipsum tur quod non: quia non est eadem mensura partis, & totius, ut non est eadem mensura colorum, & entium: cum igitur substantia sit pars entis, non est eadem mensura substantiarum & entium, sed Deus est mensura substantiarum, ergo &c. Præterea: si Deus esset mensura omnium entium, tunc eadem esset mensura substantiarum, & accidentium; sed mensura accidentium est accidens, & mensura substantiarum substantia: quia secundum Phum. 4. Phy. unitates mensurantur unitate, aqua aquo, tempore, ergo substantia substantia, & accidens accidens, sed non est possibile idem esse substantiam, & accidens: quia ut scribitur 1. Phy. quod verè est nulli accidit: non ergo est eadem mensura omnium entium. Præterea: si omnium entium eadem esset

XII.

esset eadē mensura, vel hoc esset secundū quod entia differunt, vel secundū quod conveniunt? Secundū quod differunt, non: quia differentiā in eo quod differentia non est dare unam mensuram. Secundū quod conveniunt, non: quia omnia entia maximè conveniunt in ente, & uno, ergo ens & unum essent mensura omnium, quod negat

Phus. 4. Me. Phus 4. Meta. ergo &c. Præterea: ut ta. com. 3. scribitur 10. Meta. mensura est unigenita & 10. Meta. mensuratio, sed potentia videtur esse unigenita potentia & actus actui, ergo potentialia mensurabuntur potentiali, & actualia actuali: cùm igitur Deus sit actus purus sine potentia, potentialia non mensurabuntur Deo: sed aliqua entia sunt huiusmodi, ergo &c. Præterea: mensura entium est ens, sed Deus non

Diony. 1. de Div. nom. est ens iuxta illud Diony. 1. de Divi. nom. Deus est non intelligibilitas, innominabilitas, sed nihil existentium existens.

Lib. 5. Ethic. vult Phus in lib. Ethic. quod virtus & aliorum mensura: unde iustum, & iustitia sunt mensura aliorum: cùm igitur omnia importent privationem per compensationem ad Deum, omnia à Deo mensurabuntur. Præterea: scientia artificis est mensura artificialium, sed omnia entia comparantur ad Deum, velut artificialia ad artificem, ergo Deus est mensura omnium.

RESOLVTIO.

Dicit mensura omnium entium est & appropriata omnium substantiarum.

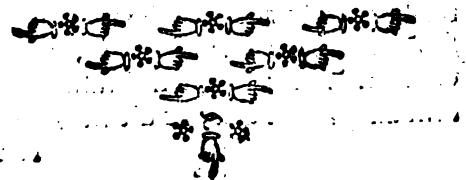
Respondeo dicendum, quod nō eo de modo comparantur predicationē ad ens, & ea, quae sunt in genere, ad genus: quia quae sunt in genere addunt ali quam perfectionem supra genus, de qua non predicatur genus; quia differentia, quam addunt ea, quae sunt in genere, supra genus, est extra rationem generis, & quia ratio mensuræ sumitur ex actualitate & perfectione, potest aliqua ratio mensuræ competere his, quae sunt in genere, quae non competit generi, ut quia color addit supra qualitatem aliqua mensura quid, quod non est qualitas, potest esse certissima. Me aliqua mensura colorū, quae non erit

mensura qualitatis. Sed prædicamenta A non addunt aliquam perfectionem suam, ut hic de additione loquitur: quia sic additum est extra rationem eius, ex 2. Meta. cui fit additio, sed nihil est, quod non ergo dicitur participet ente: & ideo nihil est mensura alicuius predicationi secundū le totum, quod non sit mensura entis, ut sic est me- quia non est descensus ab ente in prædi- tura: quoad camenta mediante aliqua perfectione nos ignotus, addita, ratione cuius aliquid sit mensura & ut sic non est mensura prædicamenti, quod non sit mensura B secundū entis: unde Comm. 10 Meta. com. 24. non gradus ait: quod hoc nomen ens, & unum significat entis quacum in prædicamento substantiae, aut quantitatis, non est mensura: quia est pars qualitatis, prima significatio, & sine me- notus, licet dio, non quemadmodum genus significat species sit privatio, mediante deo: & ita patet quod non cōm- tamen privatio est notior petit mensura prædicamento, nisi in aliquo habi- quantum ens: non igitur queremus tuus licet non aliam mensuram omnium entium, quam omnia: ideo mensuram omnium substantiarum: Deus ens ut sic est igitur ipse, qui est prima substantia, & gradu. mensura substantiarum omnium, ipse est primum ens, mensura entium singulorum.

Advertendum tamen, quod licet mensura omnium entium sit mensura omnium substantiarum appropriatè; nō tamen debet dici, quod appropriatè sit mensura omnium quantitatum, vel omnium qualitatum, ita quod alijs prædicamentis quodam speciali modo non respondet una mensura, sed substantiaz solum. Causa autem huius duplex esse potest. Prima: quia, ut dictum est, non querimus mensuram toti prædicamento nisi mensurā totius entis, cùm non addat supra ens aliquid, quod sit extra rationē entis: sed prædicamenta accidentium non sunt entia, nisi quia sunt entis, hoc est substantiaz: non igitur mensura totius entis appropriabitur nisi substantiaz, cùm alia non sint entia, D nisi per analogiam ad ipsam: Secunda ratio ad hoc idem est ex eo quod mensura habet rationem principiū; sed eadem sunt principia substantiae, & omnium entium: ut dicit Comm. 12. Meta. ergo Comm. 12. in sola substantia hoc reperiemus, quod Meta. eadem sit mensura substantiaz, & omnium entium. Patet igitur, quod Deus est mensura omnium entium, & quod ipse appropriatè est mensura omnium substantiarum. Vnde Diony. loquens de Epilogus. Deitate ait: quod res principia, & ordinis

nes determinat; & est super omnes principia-
rum, & ordinem collocata, & mensura est
existens ex eorum super eorum. Et requi-
tatur: existens supra mentem, supra vitam, &
Proclus 15. supra substantiam. Et Proclus causa 15.
prop. ait: quod omnis Deus mensura est en-
tum.

Resp. ad arg. Ad primum dicen-
dum, quod non est eadem mensu-
ra partium, & totius, nisi sit talis pars
partis mensu ad quam ordinetur totum: unde quia
in totu, ubi ad colores non ordinantur omnia en-
tia, non est eadem mensura colorum, &
templemen-
ti totius ordi omnium entium; sed quia ad substan-
tia, non est eadem mensura substantiarum, & omnium en-
tium. Ad 2. dicendum, quod accidentia
mensurantur accidente (si querimus
mensuram accidentium in eo quod ac-
cidentia) ut colores colore; sed si que-
rimus mensuram accidentium inquan-
tum entia, cum non sint entia nisi per
substantiam, mensura accidentium erit
substantia prima, Deus ipse, qui est men-
sura omnium entium. Ad 3. dicendum,
quod omnium entium est una mensura
secundum quod convenientur. Sed con-
venire entia potest intelligi duplice,
vel in aliquo nomine communi, sive in
aliquo universalis, vel in aliquo com-
muni principio, cu dicimus omnium en-
tium esse mensuram unam secundum quod
convenient: intelligendum est secundum
quod convenient in aliquo communi
principio: quia Deus est commune prin-
cipi omniu, & est mensura omniu; non
autem intelligendum est secundum quod
convenient in aliquo communi nomi-
ne, sive in aliquo universalis, vel analogo,
nisi forte ex consequenti, liquantum
commune sumit originem ex commu-
ni principio: ratio autem procedebat, ac
si communitas nominis in hoc esset
principaliter attendenda. Ad 4. dicen-
dum quod illa unigenitas dicit quādā
analogiam, & quia est analogia inter po-
tentiam, & actum, potentia actu men-
surari debet, sicut privatio habitu. Ad
5. dicendum, quod Deus dicitur non
existens, non quia deficiat ab esendo,
sed propter superexcellentiam entitatis.

A. Vtrum Deus dicatur mensura entium propriæ?

Tertiò queritur: utrum Deus dicatur mensura entium propriæ? Et videtur, quod non: quia *Mensura per se* & primò reperitur in quantitate discreta, ut vult Comm. in 10. Meta. quia ab uno in numero transfertur ratio mensuræ ad Meta. com. aliam, sed Deus non habet rationem quantitatis discretæ, nec unius, quod est principium numeri, ergo &c. Præterea: de ratione mensuræ videtur esse replica-
tio, ut unitas replicata mensurat numerum; sed Deus non replicatur in mensurando entia, ut dicatur decies Deus constituit lapidem, ergo &c. Præterea: quantò aliiquid habet magis rationem numeri & continentis, tanto magis habet rationem mensurati, sed Deus habet rationem infiniti numeri, cum infinite perfectiones sint in ipso: est enim omnia continens: non igitur est mensura propriæ, sed mensuratum. Præterea: cum per mensuram propriæ mensuren-
tur alia, & propter quod unumquodque tale, & ipsum magis, ergo mensura maximè est mensura: sed Deus est infinitus, & immensus iuxta illud Diony. ultimò de Div. nom. quod Deus habet in se omnia infinitatem secundum omnē ex-
cessum, & super omnem terminum exte-
tum, à nullo captum aut comprehen-
hensum.

In contrarium est: quia Deus magis habet rationem simplicitatis, & unitatis respectu entium, quam album respectu colorum, sed album non dicitur transumptivè mensura colorum, ergo nec Deus entium. Præterea: esse mensura aliorum dicit rationem perfectionis: unde quia albus color est perfectissimus colorum, est eorum mensura: cum ig-
Ditur perfectiones non dicantur de Deo transumptivè, sed propriæ, ut ostensum fuit, cum disputavimus de Divinis attri-
butis, ergo &c.

RESOLVTIO.

*Deus est mensura propria & communis: pro-
pria secundum rem significatā; & transumpta se-
cundū nominis impositionem, ut propriæ
contra transumptum dividitur.*

Respond. dicendum, quod propriæ duplice accipitur. Vao modo dicitur

Dicitur proprium, quod dividitur contra commune, & sic dicimus aliquid proprium, quod convenit soli. Alio modo dividitur proprium contra transumptum, & sic dicitur aliquid propriè competere alicui, quod competit ei directè, & principaliter. Cùm ergo queritur:

Deus est mē utrum Deus sit mensura entium pro-
priae cōmūnū pria? Si loquimur de proprio, quod di-
vidit omnia: videtur contra commune, sic Deus est
quia omniū mensura communis, & propria: com-
est artifex. est etiam prō munis, quia omnium est artifex, omnem
pria: quia sī habens virtutem: ex enim mensura
grā singulis propria, nam ex hoc est mensura rerum,
rationibus ex eo quod per intellectum producit
res: licet autem sit unus, qui omnia pro-
ducit, non tamen secundum eandem ra-
tionein producta sunt omnia; sed singu-
la rationibus proprijs. Vnde Aug. 83.

Div. Aug. P. N. lib. 83. ques. q. 46. ait: *omnia ratione sunt condita.*
quest. q. 46. *Nec eadem ratione homo qua equus, hoc enim
absurdum est existimari. Singula igitur pro-
prijs sunt creata rationibus. Has autem ratio-*

*Quomodo nes, ubi esse arbitrandum est, nisi in ipsa
Deus est mē mētē creatoris? Si autē accipiamus propriū,
sura propria ut dividitur contra transumptū, sic etiā cō-
no trāsumptū cedendū est Deū propriè dici mensurā.*

Nam de ratione mensura duo vi-

de ratione dentur esse. Primo habere rationem mi-
mensurę est nini: quia omnia mensurantur mini-
mū: esse minima duplex adæ-
quatio.

nam: quia meniura semper est unigenita
menturato, quod propter analogiam est

Minimum dictum. Minimum autem tripliciter di-
tripliciter di citur. Primo propter uniformitatem:
sicutur.

quia quantò aliquid est magis plurificatum, tantò difformius. Secundò prop-
ter simplicitatem: quia quantò aliquid
compositius, tantò plurificatius. Tertiò

Minimum propter indivisionem: quia de ratione
uniformitate: minimi est quod sit indivisible. Secun-
dūm has tres acceptiones minimi tripli-
citer mensurantur entia: quia secundum
uniformitatē reperitur mensura in mo-
ritibus, nam ut vult Phus 10. Meta. omnes

Phus 10. **Meta. com.** *motus mensuratur motu Divinū. Oportet ig-
gitur Divinū motum habere rationē
minimi, & tamen est motus maximus,
sed dicitur minimus ratione uniformi-*

Minimum tatis. Secundūm simplicitatem sumitur
simplicitatis: mentura in qualitatibus, sic enim dice-
mus album esse mensuram colorum (ut
Comm. 7. ex eodem 10. patere potest) quod non
est nisi ratione simplicitatis: quia color
ille plus accedit ad lucem, & ad actuali-

tatem, & per consequens ad simplicita-
tem, quam aliquis color; & sic mini-
mū in talibus idem sonat, quod sim-
pliciter. Secundūm indivisibilitatein su-
mitur mensura in quantitatibus, secun-
dūm quod unitate mensuramus nume-
ros, & aliqua invisibili quantitate alias divisibilita-
quantitates. Et secundūm istum modum tis.

Phus 10. **Meta. com. 4.** loquitur Phus 10. Meta. quod mensura
habet rationem indivisibilis, vel simpliciter,
vel quia volumus. Secundum, quod vide-
tur esse de ratione mensurę est adæqua-
tio. Hoc autem duplice potest accipi,
secundūm quod in adæquatione duo triplex.
A dæquatio considerantur conformitas, & imitatio.

B Potest igitur esse adæquatio inter aliqua

ratione conformitatis, vel etiam imitationis. Imitatio autem duplice potest
esse, vel quantum ad accidentalia, vel
quantum ad substantialia, & secundūm
hoc etiam triplicatur mensura. Nam si
adæquatio dicit conformitatem solum,
sic scientia nostra etiam speculativa est
adæquatio secundūm com-
mensura rerum: unde & Protagoras, ut formitatem.
scribitur 10. Meta. dicebat hominem men-
suram omnium: nam secundūm quod sen-
tens erat mensura sensibilium, secun-
dūm intelligens, intelligibilium: & quia
omnia sunt sensibilia, vel intelligibilia,
omnium hominem mensuram dicebat:

A dæquatio quia per sensum & intellectum omnibus conformatur. Sed si acciperemus in accidenti-
mensuram prout cum conformitate di-
bus. imitatio.

mentem, sic scientia nostra spe-
culativa non mensurat res: quia res non
adæquantur scientiæ, sed scientia adæ-
quatur rebus: & ideo sic accipiendo mē-
suram non est scientia nostra mensura
rerum, sed mensurata: credidit tamen
Protagoras, quod scientia nostra propriè esset
mensura rerum: quia existimavit, quod quid
quid videretur, esset verū, ut Comm. air. Se-

Cundo modo accipitur mensura prout
cum conformitate importat imitationem
in accidentalibus, & sic mensura re-
rum est scientia nostra, non speculativa,
sed practica. Nam ars, quæ est recta rati-
onabilium, secundūm quam practicè opera-
mur, non solum importat conformitatē
ad artificialia, sed imitationem: quia ar-
tificialia imitar: ir artem, non conver-
sō. Sed ista imitatione non est in substancialibus, sed in accidentalibus: quia omnes
formæ artificiales sunt accidentis, ut vult
Comin. 2. Phy. Sed si sit imitatione quā-
tum ad substantialia, sic dicimus, quod Phy. comm. 4.

Comm. 1.
scien-

*Imitationis
in substâcia*

Scientia intelligentiarum moventium orbis est mensura eorum, quæ hic inferius generantur: quia generata hic inferius recipiunt mensuram ex quantitatibus motuum Stellarum, ut dicit Comm. in comm. 47. 12. sed ista quantitas motus reducitur in intellectum intelligentie: quia intelligentiae intelligendo movent.

Cum ergo queritur, utrum Deus

Nota ad qua sit mensura transumptiva? Dicendum rationem ex quod non: quia omnes transferentes

se secundum aliquam similitudinem trasferunt. Deus autem non secundum aliquam similitudinem est mensura: quia omnia, quæ sunt de ratione mensuræ, in Deo inveniuntur: nam si accipitur mensura ex eo quod habet rationem minimi, in Deo invenitur omnis ratio minimi superius assignata; ipse enim est simplex: *Quia est actus purus, cui non admisce-*

Comm. 10. ut potentia, ut vult Comm. in 10. Meta. com. 13.

*Rat. 8. de Trin. cap. 3. Iph. est indivisibilis: quia omnis creatura est numerus respectu eius. Nam ipse est verè unus, in quo nullus numerus secundum Boetium, & est semper in eo uniformitas: quia *Nec augeri potest,**

hec minui, ut dicitur 8. de Trin. cap. 3.

Si autem consideramus mensuram ratione adæquationis, sic ipse propriè est mensura: quia res non solum habent aliquam conformitatem cum Deo, secundum quod scientia nostra dicebatur mensura; sed etiam imitantur ipsum non solum in accidentalibus, ut artificialia artem, nec solum in formis quibuscumque, ut in accidentalibus, vel substantialibus, ut naturalia motrices orbium, sed quantum ad totum: quia secundum se totas non solum quantum ad formam, sed etiam quantum ad materiam à Primo processerunt in esse. Patet igitur, quod quantum ad ea, quæ sunt de ratione mensuræ, Deus magis propriè dicitur mensura, quam aliquid aliud: quia nihil creatum est, quod congregetur in se omnia, quæ sunt de ratione mensuræ.

Sed Deus est mensura omnium rerum ne simplicitatis, aliqua ratione uniformis, & unitatis, aliqua uno modo, aliqua aliquo modo, communis se Deus autem per omnem modum mensuram rem sura est. Sed si non consideramus rem significatam per hoc nomen mensura, sed sed est mensura transumpta nominis impositionem, tunc nomen mensuræ à creaturis, quibus prius est nominis impositionem, ad Creatorem est transumptum. Est igitur Deus mensura pro-

pria, & communis, & propria secundum rem significatam, & transumpta secundum nominis impositionem, ut proprium contra transumptum dividitur.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod illa transumptio à quantitate discreta ad Deum est secundum nominis impositionem; non secundum rem significatam, ut dictum est. Ad 2.

Quia album ratione mensuræ simpliciter, sed de ratiōne mensuræ repertæ in quantitate, quod est Ad 3. dicendum, quod numerus in perfectior, quantitate, & in formis non accipitur cior: quia B uniformiter: quia quanto quantitas habet rationem maioris numeri, tanto est suas habet in magis composita, & magis habet rationem mensurati. In formis autem non est

sic: quia album, in quo reperiuntur plures gradus lucis, respectu colorum est mensura non mensuratum. Ad quartum dicendum, quod ratio non arguit ut debet, non enim valet, si propter causam causantur alia, ergo causa magis causatur: sic non valet: si propter mensuram mensurantur alia, ergo mensura

magis mensuratur. Et ad formam arguendi dicendum, quod propter quodque quod unumquodque tale, & ipsu magis intelligendum est quantum ad ea, inquisibus causatum imitatur causam: unde & communiter dicitur, quod illa proportionatio tenet in univocis, non in alijs. Vtrum autem hoc sit verum, quod in univocis valeat talis modus arguendi, infra patebit. Sed in exercendo mensuram, non imitatur mensuratum mensuram: & ideo non valet ratio.

Quomodo intelligitur propter quod unumquodque &c.

QUESTIO III.

De Dei æternitate.

Deinde queritur de Deo, ut habet rationem mensurati: mensura Dei dicitur æternitas, & tamen de Deo verba temporalia prædicantur. Quæ, ut benè intelligamus, quatuor queremus. Primo: quid est æternitas? 2. utrum alia à Deo mensurentur æternitate? 3. utrum Deus æternitate

mensuretur? 4. utrum verba temporalia de Deo dici possint?

AR

ARTICVLVS I.

Quid sit aeternitas?

D. Tho. I. p. q. 10. per totam. Putean. in r. p. q. 10. per totam. Gavard. tom. I. quest. de aetern. Dei. int. I.

Circa I. queritur: utrum diffinitio data à Boetio de aeternitate s. de consol. scilicet, quod aeternitas est *Interminabilis vita, tota simul, & perfecta possejso, sit bona, vel non?* Et videtur quod non: quia diffinitio est sermo expressivus quidditatis, & essentiae: *Dicit enim totam substantialiam diffiniti* secundum Phum 7. Metaph. sed secundum Damasc. I.

Phus 7. Me- lib. cap. 4. Oportet eum, qui rei alicuta. comm. 17 ius naturam exponere in animo habet, quid ea Damasc. 1. lib. cap. 4. sit dicere, non quid non sit: sed interminabile non dicit quid est, sed quid non est, ergo &c. Præterea: male dicit *vita*: quia secundum Comm. 12. Metaphys. Com. 12. vita dicit comprehensionem, sed om- Meta. com. ne, quod comprehenditur, est terminabile, dicere ergo vitam interminabilem est dicere oppositum in adiecto. Præterea: secundum Diony. I. de Di- vin. nom. existentia propriè mensurantur *xvo*: ex quo habere possumus, quod ævum mensurat esse: quia esse est actus existentis: cum igitur ævum apud Græcos idem sit, quod aeternitas apud nos, aeternitas erit mensura esse, non mensura vitæ. Præterea: male subiungitur *vita*: quia vita Primi non habet partem, & partem: cum igitur tota dicatur res- pectu partium: ergo &c. Præterea: ma- le addit *simul*: quia omne totum vide- tur esse simul: quia si non est simul, non est totum, ut si non essent simul partes dominus, non esset tota dominus, ergo &c. Præterea: male subdit *perfecta*: quia ut 3. Phy. com. scribitur 3. Phys. *Totum & perfectum idem:* ex quo ponitur ibi totum, non debet addi perfectum. Præterea: *possessio* vide-D tur importare prius, & posterius: quia possessio idem sonat, quod post fessio, sed post sedere importat successionem, ergo &c.

RESOLVTIO.

Eternitas descripta à Boetio solum Divini esse mensura est.

Proclus. 87. prop. R Espond. dicendum, quod secun- dum Proclum 87. prop. *Omne qui-*

A dem aeternum ens est, non autem omne ens aeternum. Ex quo apparet, quod esse quolibet modo sumptu non est mensura aeternitas: quia cum quodlibet ens habeat aliquo modo esse, si quodlibet esse mensuraretur aeternitate, quodlibet ens esset aeternum: & quia esse est multo communius aeterno, esse etiā magis quam *per vitam* no- vivere, melius notificatur aeternitas per significatur vitam, quam per esse communiter sursum aeternitas.. Ut autem hoc appareat notandum, quod secundum Comm. 12. Metaph. *Hoc enim nomen, scilicet vita, dicitur de compre- hensione*: res autem dicitur se comprehendere, ex eo quod habet operationem aliquam, que *vita*, mox aliquam, quæ terminatur in se ipsam. Nam tunc res se comprehendit, cum Ideo 1. de ad se convertitur: ad se ipsam converti Anim. ductum dicitur (acciendo largè conversionē) *hunc noscit* & cum habet operationem aliquam, que *vita*, mox ex se & sen- su. *Comm. 12. Meta. com. 39.* C *ideò res inoven- tes se ipsas dicuntur vivere, ex eo quod ista actio, quæ est motus, æreditur à huiusmodi rebus inquantum moventes; & terminatur in eis inquantum moven- tur: & secundum istum modum *Actio intellectus est vita*, ut dicitur 12. Metaph. quia intellectus per intelligere est aptus natus se comprehendere, & alia prout sunt in ipso: tantè autem magis vita dicitur de actione intellectus, quam de alijs, quanto intellectus magis est ad se conversivus, & sui comprehensivus, quæ aliorū. Vnde secundum Comm. *Propriè vita de Deo dicitur*: nam suum intelligere dem. *ibidem*. Maximè est ad se conversivum: quia principaliter se ipsum intelligit. Quoniam 12. Meta. com. 39. igitur aeternitas invariabilitatem impor- tat, ut potest patere per Dionys. 10. de Diony. 10. Divin nom. & per Proclum 51. prop. de Div. nom. & Proc. 51. Cùm actio ad se conversiva potissimum sit rerum simplicium, & invariabilem: nam & corporalia, quia sunt composi- ta, & variabilia, non propriè sunt ad se conversiva, ut probat Proclus 15. prop. lib. sui: per hanc igitur invariabilitatem Proclus 15. aeternitas, si debet esse mensura alicuius actus, erit mensura vitæ. Rursum in il- lis inferioribus videmus, quod non vi- ventia sunt determinata ad unum, & Viventia ad moventur ad unam differentiam pos- omnem dif- ferentiā po- sitionis; viventia autem ad omnem: prop- positionis in- ter quod talia participant aliquam cōdi- videntur: id est extra terminos: sunt extra terminos, & quia aeternitas quid extra terminos di- sic participat aeternitatem.*

Vita

Quadruplex Vita auriæ quadruplex est: una vita, scilicet, corruptibilium, alia supercœlestium corporum, tertia intelligentiarum, quarta Dei. Generabilia enim dicuntur vivere: quia habent sensum, & motum, quæ sunt opera vitæ: supercœlesia corpora vivunt: quia à Motore appropriato, qui dicitur eorum anima, licet non recipiant esse,

Comm. de recipienti tamen motu, ut dicit Comm. in substantia Orbi: & motus est quædam operatio vitæ, motus, scilicet, ex se, quia solum viventia se ipsa movent, & huiusmodi motum Cœlo tribuimus, cū sit corpus primum, & si aliquid debet moveri ex se, primum mobile deinceps est, ut moveatur. Intelligentiæ autem, & Deus dicuntur vivere: quia actio intellectus est vita, ut dictum est, & huiusmodi actio maximè substantijs separatis competit.

Quadruplicis vita differet quia vita generabilium terminabilis est utroque termino. Quia à non esse progrederiatur in esse, & ab esse in non esse: uniusq[ue] termini de eorum vita incipit, & definit: quia secundum Phil. Omne generabile corruptibile, & omne corruptibile generabile. Vita supercœlestium, dato quod est esser terminabilis corporum, etiā utroq[ue] termino, ut possuerunt phil. qui posuerunt motum semper esse, & numeron, sed quam desinere: tamen cum huiusmodi non simultaneo ratio vitæ ex motu sumatur, & in motu sit prius, & posterior, oportet huiusmodi vitam non esse totam simul.

Vita intelligentiarum Tertia vita, ut Angelorum, & si est in terminabilis saltem quantum ad unum se perficit, terminum: quia nuncquam desinent, & sed participa non est tota simul quodcum ad ipsum vivit.

Phys. 3. Phys. 64. ut scribitur 3. Phys. Habere autem aliquid totum, & participare ipsum est oppositum in adiecto: nam participare est idem, quod partem sumere. Cum igitur intelligentia participeat esse: quia nos sunt ipsi esse, non perfecte possident esse. Sola autem vita Divina est in-

Vita Dei. Nota de sua terminabilis: quia sine initio, & absque fine: est tota simul: quia absque variatione habet esse: est perfecta: quia Deus non participat esse, sed est ipsum esse.

Ex q[ue]is apparet quod aternitas, prout

h[ic] sumitur, est mensura solum esse Di- Nota his
vini. Et prout dicit vita separatus hic quod ater-
nitatis est ex-
esse ab esse non viventiū. Prout subditur tra terminos
interminabilis, separatur à viventibus cor- positionis: id est
ruptibilibus. Prout adiungitur tota simul propriè soli
Deo conve-
ditinguitur à vita supercœlestium cor- nit: quia so-
porum. Prout annexatur perfecta possessio lus est extra
removetur à vita Angelorum: & ideo terminos.
aeternitas h[ic] diffinita soli Deo conve- 1. extra ter-
nit: unde Antelmiss Monolog. 24. C[on] minos ge-
eternitas sua, quæ Deus est, nec sit aliquo- & corrup-
modo terminabilis, nec nisi simul, & perfecte tions: &
tora: quid aliud est quam vera aeternitas, que per hoc di-
sili illi convenit?

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod ta generabilis aeternitas Dei definitione caret, ut Deus: iu. 2. est ex- est tammodo notificabilis: hec tra terminos autem notificatio potissimum per negationem: & per hoc mutationis: habet esse, ut notificatio D[omi]ni. distinguitur. Ad secundum dicendum, quod ibi co- tut à motu prehensio non ponitur pro terminatio- Cœlorum. 3. ne, sed prout refertur ad Deum dicit est extra ter- minos limita invariabilitatem. Vel dicere possumus, t[er]minis: & per quod comprehendendi à finito, & termini- hoc distinguato dicit quid terminabile; sed non co- gitur à mo- prchendi ab infinito, & interminato, tu Angelo- cuiusmodi est Deus: & vita Divina est sunt limita- comprehensio Dei à se ipso. Ad tertium t[er]ris: quia &c. dicendum, quod ista non repugnant, quod aeternitas mensurit vivere, & tam- men mensurit esse: quia vivere viven- tibus est esse: quare autem ibi magis po- nitur vivere, quam esse, patuit. Ad quar- tum dicendum, quod totalitas vitæ in Primo dicitur per comparationem ad partes, non ad partes, quas habet, sed ad partes, quas privat. Vnde commu- niter dicitur, quod ibi totalitas sumitur per privationem partium, non per po- sitionem. Ad quintum dicendum, quod omne totum permanens habet partes simul: non tamen omne totum simpli- citer: & ibi tota simul dicitur ad differentiam successivorum, non permanentium. Ad sextum dicendum, quod non respectu eiusdem additur ibi totum, & perfectum, sed totum dicitur ibi ad removendam successionem in Deo, perfectum additur ad removendum participationem: & ideo nihil ibi superfluit. Ad septimum dicendum, quod ibi possessio non sumitur ratione prioris, & posterioris, sed ratione quiete- tationis: quia tale esse habet, & te- net invariabiliter, & quiete. Vel me- lius: quia tunc dicitur aliquid posside- re aliud, quando perfecte unitur sibi, ma-

Aximè in rebus spiritualibus.

2. Meta. cap. Propter hoc i. Meta. dicitur, quod
2. Scientia Divina non est possessio humana: quia
non perfectè habetur ab homine, nec
perfectè unitur intellectui humano; Deus
autem potissimum unitur suo vivere &
esse: quia est ipsum suum vivere & esse.

RESOLVTIO.

Solis Deus per omnem modum est eternus, alia
autem sunt eterna non simpliciter, sed
secundum aliquas conditiones.

Respondeo dicendum, quod istam

quaestione solvit Dion. 10. de Diony. 10.
Divin. nom. ubi vult, quod Deus sim. de Di. nom.
pliciter, & absolutè sit eternus: alia au-
tem dicuntur eterna, quia participant Quod solu-
aliquas conditiones eternitatis. Ad eu- Deus est et-
ternus: alia
ius evidentiam notandum, quod de ra- verò partici-
tione eternitatis tria videntur esse. 1. pativè.

interminabilitas: unde eternitas, quasi In:terminabi-
litas.

extra terminos, propter quod dicitur 15. 15. de Trin.

de Trinit. cap. 5. Deus est vera eternitas, cap. 5.

quia sine initio, & fine. 2. invariabilitas: Invariabi-
litas.

quia de ratione eterni est quod sit in-
commutabile: unde dicitur 4. de Trin. 4. de Trin.

cap. 18. Vera autem immortalitas, vera in-
ne.

corruptibilitas, vera incommutabilitas, ipsa est
eternitas. 3. requiritur ibi similitas: un-
S. multas de

de Anselm. Monol. 24. Videtur eius eter-
nitas esse interminabilis vita simul perfectè, to-
nitaris.

Div. Ansel. 24. Hæc autem tria simul tangit

Mon. 24. Dion. 10. de Div. nom. dicens: quod Diony. 10.

proprietas evi, sive eternitatis, est antiquum de Div. nom.

& immutabile, & statum rerum totum meti-
ri. Antiquum dicit quantum ad intermi-
nabilitatem: quia eternum ab antiquo

fuit, non incepit. Immutabile quantum
ad invariationem: Statum rerum totum

propter simultatem. Hæc etiam tria, li-

cet non eodem ordine, tangit Proclus Procl. 55.

55. prop. dicens: Omne eternum totum simul est, prop.

totum que substantiam, sive presentem ipsam

habens non hoc quidem ipsius sistens: hoc autem

in posterum substitutum, sed quantumcumque esse

potest, tantum totum iam possidet, hoc quantu-

m ad simultatem: Sine diminutione, &

sine ordine, hoc quantu ad interminabilē:

quia suū esse, non ordinatur ad non es-
se, sed semper fuit, & erit. Et subdit:

Velut fixam secundum unum, & eundem ter-
minum immobiler, & intransmutabiliter, &

hoc quantum ad invariabilitatem. Hæc Tria prædi-

autem tria propriè in nulla creatura in-

veniuntur: nulla enim creatura est in-

terminabilis, cum esse coepit. Præte-
reà: dato quod ab eterno fuisse, prop-

ter ordinem, quem haberet naturaliter

ad non esse, non extra terminos esset:

nec etiam est immutabilis. Quis solus Deus

immutabilis est: ut vult Aug. 1. de Trin. N. 1. de

cap. 1. Nec etiam aliqua creatura habet Trin. cap. 1.

to-

ARTICVLVS II.

Utrum alia à Deo mensurentur eternitate?

D. Th. 1. p. q. 10. art. 3.

Supra q. 2. Secundò queritur: utrum alia à Deo
art. 4.

Monolog. S ecundò queritur: utrum alia à Deo
mensurentur eternitate? Et vide-
tur, quod omnia mensurentur eterni-
tate: quia, ut habitum est, omnia men-
surantur Deo, sed Deus est eternitas, ut
dicitur Monolog. 34. & 15. de Trin.
34. 15. de Trin. cap. 5. ergo &c. Prætereà: vult Phil.
cap. 5. 4. Phys. quod illa mensurantur tempo-
Phus 4. Phy. re, quæ continentur tempore, ergo illa
comm. 115. mensurantur eternitate, quæ continen-
tur in eternitate, sed omnia continent
eternitatem, ex eo quod omni durationi
supereminet, ergo &c. Prætereà: aliqua
in Scripturis Divinis dicuntur eterna
præter Deum, ut ignis eternus, & huius-
modi; sed omne eternum mensuratur
eternitate, sicut esse temporale tempore

Proclus 53. Proclus 53. prop. Procl. Omnis eter-
nitas mensura est eternorum, & omne tempus

Idem prop. Idem prop. temporalium. Prætereà: secundum quod
vult Auctor lib. de causis 2. prop. 1. Cau-
sa est supra eternitatem, & intelligentia pari-
ficiatur eternari, ergo &c.

In contrarium est: quia eternum
idem videtur esse, quod extra terminos,
sed solus Deus est extra terminos: quia
omnis creatura certis est circumscripta
limitibus. Prætereà: nihil mortale est
eternum, sed secundum sententiam

Apost. Paul. Apostoli solus Deus est immortalis, ergo
solus Deus est eternus. Prætereà: 2. de D

D. Aug. P. Trin. cap. 9. vult Aug quod Ipsa muta-
N. 2. de bilitas non incipiente mortalitas dicitur, se-
Trin. cap. 9. cundum quam & anima dicatur mori: sed

omnis creatura est mutabilis: quia
quod à versione incipit, versioni
oportet esse subiectum, ut
vult Damascen.

ergo &c.

totum esse simili per omnem modum, ex eo quod habet participatum esse: non igitur totum esse habet simul, quia non totum esse habet. Et secundum istum modum loquitur Anselm. Monol. 24.

D. Ansel. quod Vt eternitas soli Deo convenit: tam Molog. 24. men quia in scripturis dicuntur aliqua æterna præter Deum, oportet nos vide Alquomodo creatura potest dici aeternitas.

Propter quod notandum, quod mensura sumitur ex actualitate: quia Mensura est illud, per quod certificantur de mensuratis

Phus. 10. Me secundum Phil. 10. Metaph. Illud autem, per quod certificamur, per se est actus: quia potentia non cognoscitur, nisi per analogiam ad actum. Actus autem duplex est, successivus, & permanens: successivus, ut motus, permanens

Ævum græcū ut esse: & secundum hos duos actus sumuntur duas mensuræ: ævum, sive æternitas, quia, ut dicitur, idem est apud Græcos ævum, quod apud Larinos æternitas, quæ est mensura respectu esse, & tempus respectu motus. Vnde Diony. 10. de Divin. nom. vult, quod ævum mensuret esse sive existentia, & tempus motum sive mobilia: & quia esse ut æternitate mensuratur, vivere dici potest, omnis mensura dicitur esse motus, vel vita. Et secundum istum

modum loquitur Proclus 53. prop. dicens: *Omnis æternitas mensura est aeternitas;* & *omne tempus temporidum,* & haec duas mensuræ sunt solum in entibus vita, & motus: licet tamen sunt duo actus tantum, secundum quos accepit ratio mensuræ; tamen quia illis actibus non æquilateriter participant entia, non solum sunt mensurata in duplice genere, sed in pluri. Nam aliqua sunt, in quibus omnia existunt mobiliter, & terminabiliter, & talia nullo modo mensurantur æternitate: quia licet esse habeant, eius mensura non dicitur ævum, vel æternitas: tum quia non habent esse existenter neque enter, sed mobiliter, quia talia non sunt enter entia secundum. Proclum: quia æternitas mensurat esse per modum entis, non per modum mobilis: ideo non mensuratur æternitate. Deus autem, in quo nihil est, nisi esse per omnem modum, est enter ens: & ideo verissime æternitate mensuratur. Alia autem, quæ sunt media horum in tantum æternitate mensurantur, in quantum invariabiliter,

& interminabiliter esse huiusmodi enterentis, scilicet Dei, participant: sicut motus dicitur æternus secundum positionem philosophorum: quia nunquam capitur, nec desinet: & intelligentia dicitur æterna, ex eo quod in esse suo non cadit successio. Patet igitur, quod per Epilogum omnem modum solus Deus est æternus; alia autem sunt æterna non simpliciter, sed secundum alias conditiones. Et ista est sententia Dion. 10. de Div. nom: qui ait: *Oportet igitur non simpliciter coetera Deo, qui est ante ævum, arbitrii æterna dicta.*

Respond. ad arg. Ad primum dicenti Diony. 10: dum, quod omnia mensurantur Deo, de Div. nom: non quolibet modo accepto esse Divi. Ideò arguendo: quia licet omnia habeant esse, in mentua non quo Deo assimilantur, & Deo mensurantur, non tamen omnia habent esse propositione invariabile, & interminabile, quod est identica ad æternitas: ideo omnia mensurantur formaliter: vel Deo, sed non Deo, ut est æternitas. Ad antecedētis: 2. dicendum, quod non sufficit contingenitatem aliud nam æternitas ad hoc quod aliquid habeat rationem mensuræ, sed continere secundum cōnotat quæ analogiam quamdam, quæ analogia reperitur inter æternitatem, & temporalem. Ad 3. dicendum, quod non arguit, creaturam esse æternam simpliciter, sed habere alias conditiones æternitatis. Ad 4. patebit solutio in sequenti questione.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus mensuretur æternitate?

D. Tho. I. p. q. 10. art. 2.

Tertio queritur: utrum Deus mensuretur æternitate? Et videtur, quod non: quia ut scribitur in 2. prop. 2. prop. de causis. Causa prima est supra æternitatem, causis. quonia m æternitas est causatum ipsum, sed mensuratum non est supra mensuram, ergo &c. Præterea: mensuratum videtur realiter referri ad mensuram, sed Deus non refertur realiter ad se ipsum, cum ipse sit ipsa æternitas, ut patut per Aug. & Anselm. non ergo measurabitur æternitate. Præterea: Mensura habet rationem minimi, & principij, ut dicitur 10. Metaph. respectu mensurati; sed nihil habet rationem minimi respectu Dei, nec principij, ergo &c. Præterea: secundum Y. 2. Aug.

DISTINCTIO VIII.

Aug.

Aug. Deus èternitatis est actor, sed nihil mensuratur ab eo, quod efficit, ergo, &c.

Proclus.

In contrarium est: quia secundum Proclum: *Omnis èternitas mensura est èternorum*, sed Deus maximè est èternus, ergo maximè mensuratur èternitate. Prætereat: in èternitate intelligitur esse statim, & terminus, sed hoc maximè competit Deo, ergo &c.

RESOLVTIO.

Cum Deus superèternus sit eius mensura per se èternitas esse debet.

Respondeo dicendum, quòd èternitas duplice potest accipi. Primo quantum ad id quod significat, & sic scilicet arti èternitas potissimum Deo competit. Hacculo præbitum est enim, quòd de ratione èternitatem.

Si res significata est èternitas, aliud est èternitas; sed si modus significandi aliquid per se existens: vide significandi: quis enim, quòd albedo illam eandem quia significat in abstractione: & participativa, non est per se existens, sed in subiecto: ideo alius, quòd ex suo modo significandi videtur implicare subiectum, cui competit per.

per se existere magis significat aliquid per se existens, quam albedo, quia significat in abstractione: & ideo èternitas ex suo modo significandi non videtur dicere aliquid per se existens; sed solum aliquid in alio, vel ab alio participatum: & quia Deus non est participata èternitas, sed supra talem èternitatem, sic loquendo de aeterno, non est èternus Deus, sed super èternus: quòd si tamen èternitatem Dei vellemus significare, ei, quod est èternitas, debeamus addere per se, dicendo, per se èternitas est mensura Dei: & ex hac additione removetur participata èternitas, cui non competit esse per se, sed in alio.

Quod autem tali èternitate non per

Duplex se existente non mensuratur Deus, sed nō: quia Deus sit supra ipsam duplice via declarari posse: 1. ex ordine quem habet èternitas èternitatem, sic accepta ad Deum. 2. ex diversitate participata, que significandi, quam in rebus aspicimus. Proposita, cum primum sunt nobis tria considerantur, in abstracto dicitur èternitas, scilicet èternum, quod èternitate participata, ut intelligentia, vel anima,

Èternitas participata, quae in participante existit. Et èternitas simpliciter, & per se, ut Deus ipse. Vnde Proclus 52. prop. Proclus 52. ait: *aliud quidem est èternum, aliud quod in prop. èternali èternum, aliud secundum se èternitas: hoc idem participans; hoc autem participantum; hoc autem imparicipabile.* Habent enim ordinem hæc ad se invicem: quia èternitas est ante èternum, cum participans sit quid materialius participato: & per se èternitas est ante èternitatem, cum per se èternitas intelligatur adhuc magis abstracta, quam èternitas. Vnde Proclus eadem prop. ante participantia Idem ibidem sunt participata, & ante participantia imparicipabilia. Patet igitur, quòd secundum istum modum loquendi, Deus est ante èternitatem, & supra ipsam.

Propter secundum sciendum, quòd Quadruplex quadruplex est esse rerum. Quædam esse rerum, enim secundum esse suum nullo modo quoad mensuram, scièt aeternitatem attingunt, quædam autem licet quo modo aeternitatem attingunt, sed aeternitati do aeternitatem parificantur. Quædam aeternitatem attingunt, parificantur, sed non superant. Quædam vel excedunt, autem aeternitatem superant, & excedunt. Quæ autem èternitatem non attingunt, temporalia sunt, quæ propter corruptionem non perpetuantur in esse: & ideo èternitatem non attingunt, in qua de necessitate consideratur perpetuitas. Quæ autem attingunt, sed non parificantur, sunt animæ moventes corpora, quæ licet secundum esse èternitatem attingant; tamen quia secundum operari comparantur ad motum, cuius propriè est mensurari tempore, èternitatem attingunt; sed non ei parificantur propter respectum ad motum. Intelligentiae autem, quæ & perpetuantur in esse, & directè non comparantur ad motum, èternitati parificari dicuntur. Deus autem ipse, qui èternitatem causat, ut de èternitate loquimur, èternitatem superat, & est ante ipsam. Esse autem, quod èternitatem non attingit, ad alia tria esse duplēm habent differentiam. Una quia est infimum, quia supra nullam durationem existit. Nam supra èternitatem non: quia eam non attingit. Supra tēpus nō: quia tēpore mensuratur, & tēpus præexistit omnibus tēporalibus iuxta illud Procli 52. prop. omnibus his, que se- Idem ibidem cundum tempus sunt, præexistit tempus. Et Phus 4. Phv. Phus 4. Ph. necesse est tempore contineri, comm. 217. que sub tempore sunt. Secunda differentia est:

Es: quia tale esse, quod mensuratur tempore: non est enter entis, sed est mobiliter entis, ex eo quod non mensurantur tempore nisi mobilia: quodlibet autem horum trium dicitur *ele* superius, quia saltem superat tempus, & dicitur enter, esse: quia non mobiliter existit. Secundum primam differentiam loquitur *Auctor de causis* 2. prop. dicens: *omne esse superius*, ad differentiam esse temporalis quod non est superius, ut dictum est, aut

Auctor de causis 2. prop. *est superius aeternitate*, & ante ipsum, hoc quantum ad esse Dei, aut est cum aeternitate, quantum ad esse intelligentiarum; Ante aeternitatem aut est post aeternitatem & supra tempus, tamen cum quantum ad esse animatum, quod attinet aeternitatem, & aeternitatem, git aeternitatem, & tempus superat unam. Quomodo de est quid mediū inter aeternitatem, & anima dici tempus. Vnde anima, ut hic de ea loquitur esse in horizonte aeternitatis.

1. prop. de causis. *Post aeternitatem, & supra tempus est anima, qua est in horizonte aeternitatis. Quantum ad 2. differentiam loquitur Proclus 87. prop. dicens: Omne enter ens ad differentiam entis temporalis, quod est ens mobiliter non enter, Aut est ante aeternitatem,*

Proclus 87. prop. *quantum ad esse Divinum, aut in aeternitate; quantum ad esse intelligentiarum, Aut participans aeternitatem, quantum ad esse animarum. Patet igitur quomodo Deus est aeternus, & quomodo supra aeternitatem, & ante ipsum.*

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod loquitur de aeternitate participata, ut patuit. Ad 2. quod illud intelligentium est de mensura, quæ realiter differt à mensurato, huiusmodi non est Deus, qui est ipsa aeternitas prout mensuratur aeternitate. Ad 3. patet solutionis quia ibi loquitur de mensura, secundum quod est realiter à mensurato. Ad 4. dicendum, quod Deus est *Auctor aeternitatis* participare, & à tali non mensuratur.

ARTICVLVS IIII.

Vtrum verba temporalia de Deo dici possint?

Quarto queritur: utrum verba temporalia de Deo dici possint? Et videtur, quod non: quia tem-

poralia important successionem, & motum: in Deo autem non est successio, nec motus, ergo &c. Præterea: de nullo dicitur tempus, nisi illud sit temporale, sicut de nullo dicitur motus, nisi illud sit mobile; sed tempus praecedit temporalibus, ut habitum est per Proclum: Deus autem est ante tempus, id est & aeternitatem, ut patet per ea, quæ dicta sunt, ergo &c. Præterea: videtur, quod saltem præteritum, & futurum de Deo non dicatur: quia Hieronymus ad Hierony. ad Marcellam, & habetur in littera: *Deus Marcellum. autem tantum est, qui non novit finisse, nec futurum esse.* Et Proclus 5. prop. *Si enim aeternum, ut nomen insinuat, est semper ens: non Proclus oportet hoc quidem prius esse, hoc autem posteriorius. Generatio quidem erit, neque erit, & erit, sed esse solum.* Præterea: videtur, quod nullum tempus de Deo dicatur: quia secundum Diony. 3. de Div. nom. *Deus nec erat, nec erit, neque gignebatur, neque gignitur, neque gignetur, aut potius non est.*

In contrarium est Mag. qui dicit: *Magist. verba temporalia de Deo dici: & Aug. D. Aug. P. super Ioannem, & habetur in littera: N. super Ioa. Cum ergo nostra locutio per tempora varietur ann. de eo verè dicuntur verba cuiuslibet temporis, qui nullo tempore defuit, vel defit, vel deferit.*

RESOLVTIO.

Verba temporalia verè de Deo dicuntur ratione rei significante, non ratione modi significandi.

Respond. dicendum, quod ad solutionem huius questionis duo sunt videnda. 1. quomodo dicitur aliquid esse in tempore. 2. quomodo tempus comparatur ad verbum.

Propter primum notandum, quod secundum Phis 4. Phy. esse in tempore aliquid dupliciter dicitur, per se, & per accidens. Per se autem sunt in tempore, quæ tempore mensurantur: non est enim esse per se in tempore esse quæ in tempore do est tempus; sed tempore continetur: per se: quia quod dupliciter declarat Philo. ibidem: continetur à tempore & 3. quia sicut comparatur tempus ad temporalia, ita comparatur locus ad ea, quæ eo. Esse autem sunt in loco; sed non dicuntur per se quando est esse in loco, quia sunt quando est locus: tempus, est quia sic Cœlum esset in gratio milij, cù esse in tempore, per accidens. Sed

Sed sunt per se in loco, quæ loco continentur, ita dicuntur esse per se in tempore, quæ tempore continetur. Secunda via ad hoc declarandū est: quia ea, quæ sunt in tempore, per se senescunt, & tendunt ad corruptionem: non tamen omnia, quæ sunt, senectutem accipiunt: ex quo concludit Phus quod *Ea, quæ sunt semper, non sunt in tempore*, & subdit duplice causam assignatam: *Quia non continentur tempore, nec patiuntur à tempore.* Cùm igitur Deus potissimum sit aeternus, per se loquendo, non est in tempore: quia nec in tempore continetur, nec sub tempore senescit: quia omnia veterascent, & mutabuntur, vel mutantur quantum ad aliquem mutationis modum; solus autem Deus idem ipse est, & anni sui non deficiunt. Sed si intelligamus esse in tempore per accidens: *tempore per accidens*, ut quia est quando quia est quæ est tempus, sic Deus est in tempore, quia deo est tempus: cum tempore: dicitur sic esse in tempore: non tam in tempore per accidens: quia quæ sic sunt in tempore, tempore, per se non comparantur ad nec senescit tempus: cùm non mensurentur tempus tempore.

Viso quomodo Deus est in tempore:
Quomodo re: quia cum tempore. Restat videte verba tempore quomodo verba temporalia dant ralia dār in intelligere tempus. Propter quod nō telligere et tandem, quod cùm idem significant tempus.

principaliter nomen, & verbum: quia verba secundum se sumpta nomina sunt, & non potest esse tempus de principali significacione verbi, cùm non significatur tempus per verbum, hoc est in quantum verbi; ratum verbum consignificat tempus, nam modi signi- cùm dico sicut, vel scivit, principaliter significandi con- significat scientiam; ratione tamen modi significat tempus, & dat pue.

intelligere scientiam in praesenti, vel in præterito tempore: unde & Phus vult.

1. Periher. quod verbum significat tempus.

Cùm igitur habitum sit, quod Deus est in tempore, quia est cum tempore: cùm verba temporalia sic significant tempus, quia significant cum tempore, quantum ad ipsam rem significatam verba temporalia verè de Deo dicuntur si perfectionem aliquam significant. Ideò benè dicit Aug. quod de Deo verè verba cuiuslibet temporis dicuntur, qui nullo tempore definit, hoc est, qui est cum omni tempore;

Phil. 1. Pe-
xibet.

Quomodo
verba tem-
poris dicuntur
de Deo.

ratione tamen modi significandi, est ibi aliqua incomplatio, licet non ratione

rei: sed propter talē incomplationem verba temporalia de Deo negare non debemus simpliciter, & absolute; quia si hoc esset, nulla propositio affirmativa de Deo dicta esset vera, cùm qualibet sit incomplacta, ut dicitur 2. de Celesti Hierarch. Ideò sicut de nominibus contingit, quod Deus aliquando dicitur bonus, existens, & huiusmodi ratione rei significatæ, quæ verè reperitur in Deo: aliquando dicitur non existens, non bonus, ratione modi significandi, ira & in verbis accidit. Et ex hoc hoc apparet, quod verba temporalia verè dicuntur de Deo; ratione tamen incomplationis, & modi significandi ab aliis quibus negantur Deo competere. Vnde Diony. cùm capite 7. de Divin. nomin. prius dixisset: quod *Deus nec erat, nec erit*: eodem cap. postea dixit, quod *In eo erat, est, erit, sicut, fit, fiet, propriè laudatur*: quantum ad ea, supple, quæ perfectionis sunt.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod non arguit, quod verba temporalia de Deo non dicantur, sed quod ratione modi significandi est ibi incomplatio, ex eo quod ex modo significandi verba temporalia important tempus, & motum. Ad 2. dicendum, quod propter hoc, quod verba temporalia de Deo dicuntur, non dicitur tempus de ipso quantum ad ipsam significacionem verborum, quæ non propriè significant tempus, sed consignificant. Ad 3. dicendum, quod aliqua perfectio importatur per præsens, ex eo quod habet esse; & aliqua per præteritum ex eo quod habet esse perfectum; & aliqua per futurum ex eo quod inter cetera tempora magis distat à præeritione: simul tamen ista cum perfectionibus imperfectiones habent: ideò aliquando illa tempora omnia conceduntur de Deo ratione perfectionum; aliquando negantur propter imperfectiones. Verumtamen quia inter cetera tempus præsens magis videtur assimilari eternitati, Hierony. concedit præsens de Deo, & negat præteritum, & futurum. Ad 4. dicendum, quod Diony. negat omnia tempora de Deo ratione modi significandi, vel ratione imperfectionis: quia non simpliciter imperfectionem important.

QUESTIO IV.

De immutabilitate Dei.

POstea queritur de immutabilitate Dei, & circa hoc queruntur dno. 1. utrum Deus sit immutabilis? 2. utrum solus?

ARTICVLVS. I.

Vtrum Deus sit immutabilis?

D. Thom. 1. p. questi. 9. art. 1.

Phus. 2. Phy.
com. 71.

AD 1. sic proceditur. Videtur quod secundum Phus. 2. Phy. Deus mutetur: quia omne agens physice mutatur, ut vult Phus. 2. Phy. sed Deus maximè videtur agere naturaliter, & physicè: cùm agat secundum quod res sunt aptæ natæ agi: quia sic administrat res, ut eas eorum cursus agere sinat. præterea: omne quod est, ubi prius non erat, est mutatum, sed antequam fieret Mundus, non erat Deus in Munde, ergo in eo fuit facta mutatio. Præterea: quæ denominant aliquid, videntur esse in eo, quod denominant: quia forma, à qua est denominatio, est in eo, cuius est forma, sed Deus denominatur à motu: dicitur enim primus motor, ergo &c. Præterea: secundum Philos. 2. de generatione: Idem manens idem semper facit idem. Cum igitur Deus faciat tota diversa, mutabitur. Præterea: motis nobis, moventur omnia, quæ sunt in nobis, sed Deus est in omni creatura, ergo videtur moveri ad motum cuiuslibet creature.

Phus. 2. de
ge. comm.
53.

Div. Jacob. In contrarium est quod dicitur Iacob. 1. quod Apud ipsum non est transmutation, nec vicissitudinis obumbratio. Et 1. de D. Aug. P. Trin. cap. 1. vult Aug. quod Deus habet veram immortalitatem, & incomnit. cap. 1. mutabilitatem.

RESOLVTIO.

Deus immutabilis est; nec moveretur per se, nec per accidens, nec abintrà, nullo que modo moveretur ratione sui. Sed moveri dicitur ratione effectuum: quia omnium causa est.

REpondeo dicendum, quod tripli-
citer dicitur aliquid moveri, per

A se, & per accidens, & abintrà: per se moventur corpora, in quibus tanquam in subiecto potest esse motus: per accidens moventur formæ inhærentes corporibus, & corporum partes, & alia, quæ non moveantur per se, sed moventur ex eo quod sunt in alio: ab intrinseco moventur ea, quæ tendunt in finem exteriorem, & sic moventur intelligentiae moventes Orbem, quæ movent propter bonitatem Primi tanquam propter finem. Deus autem nullo modo movetur.

Ad cuius evidentiam notandum, quod secundum Comm. 10. Metaph. Deus est in triplici genere causæ respe- Deus est in-
ctu rerum, in genere causæ efficientis triplici gene formalis, & finalis: prout est causa ef- re causa, ef- ficiens omnium, non moveretur per se: ficiens, finalis, exempla- prout est causa formalis exemplaris non ris. Id infra- moveretur per accidens: prout est finalis dist. 41. art. non moveretur abintrà. Primum sic pa-
tet: quia causa efficientis omnium, cùm Quia est effi- sit infinitæ potentiaz, ut probatur 8. Phy. ciens nō mo- & 12. Meta. est præter omnem magni- 8. Phy. com. tudenem, sed moveri per se non est nisi 78.

corporum, loquendo de motu propriæ. 12. Meta. Si igitur Deus, quia causa efficientis om- comm. 41. nium est præter omnem magnitudinem, Quia causa, exemplaris quia causa huiusmodi, non competit nō moveretur ei per se moveri. 2. quia est causa exem- per accidens. plaris non moveretur per accidens: nam illæ formæ moventur per accidens, que sunt inhærentes subiectis; forma exemplaris rerum non dependet à rebus: & ideò quia Deus est forma exemplaris omnium rerum, non moveretur per accidens, ut moveatur per motum rerum.

3. finis omnium non moveretur abintrà; quia est finis quia moveri est tendere in aliquid aliæ. non move- tur ab intrà.

Quandiu enim res manet in dispositi- D. igitur Deus non moveretur abintrà, per intentionem finis tenderet in finem alium, quo posito non esset finis omnium. Si igitur est finis omnium nō moveretur abintrà, nec operatur propter aliud, sed propter bonitatem suā. Propter quod Prov. 16. dicitur: Univer- propter se metipsum operatus est Dominus. Cū igitur Deus non moveatur, nec per se, nec per accidens, nec abintrà: cùm nō sit dari motum alium, nullo modo con- siderando ipsum ratione sui; competit ei motus, sed solum movere alia. Bene igitur

DISTINCTIO VIII.

8. Phy.com. igitur concluditur 8. Phys. quod Necessaria est esse aliquid immobile quidem ipsum ab omni interius mutatione, & simpliciter, sive per se, & secundum accidentem, mutationem autem alterius.

Movetur causâliter, causa non moveatur ratione sui; ratione quia nos mortales effectuum moveri dicitur, immobilitate, vel quia secundum istum modum omnibus modis instar mobilibus mobilior est sapientia, secundum ut se habet, quem modum Dion. 9. de Divin. nom. Diony. 9. de dicit: Deum moveri recte, obliquè, & Div. nom. circulariter. Ut accipiamus motum re-Deus move-ctum in quantum indeclinabiliter, & tut recte, & inflexibiliter, & continuè operatur in Oblique, & inflexibiliter, & continuè operatur in circulariter, rebus. Obliquum autem ex eo quod res & quomo- difformiter eius influentiam capiunt, do.

Secundum circulum quicquid: quia secundum quod influentia descendit à Primo Principio per media in infima, sic infima reducuntur in suprema per media, ita quod ad illud principium, a quo procederunt per eadem media reducuntur: sicut motus circularis est ab eodem in idem per idem; ille tamen motus non est Dei ratione sui, sed ratio ne effectuum. Vnde super illo verbo 1.

Hug. à San-cap. Ang. Hierar. Sed & omnis Patre moto, & Victore. sive Deo moto; manifestationis lumenum 1. cap. de processio in nos optimè, & largè proveniens. C Ang. Hier.

Quomodo Dicit Hugo: Mōtus Patris affectus est paternae benignitatis, sola enim benignitate, & veat secun-pietate sola Pater moveatur: ut lumina sua effūdam Hugon. fundat super nos. Moveatur non turbatione suis; sed miseratione nostri: moveatur non se concu-siens, sed nos colligens, non se evacuans, sed nos replens; moveatur ergo ut ad nos venias; & non moveatur, ut à se recedas. Moveatur, ut nobis esse incipiat, quod non erat: & non moveatur, ut sibi destinat esse, quod erat.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod ibi agens physique appellatur, quod secundum substantiam est physique considerationis, cuiusmodi non est Deus: quia ut ibi subditur, que non amplius mōta move-tur, non amplius physique considerationes sunt. Ad 2. dicendum, quod aliquid esse ubi prius non erat, potest intelligi, vel per mutationem sui, vel per mutationem alterius. Vnde Deus fuit in mundo, ubi antequam esset mundus non erat, non per mutationem sui, sed per mutationem mundi, accipiendo mutationem largè ad omnem novam acceptancem aliquius esse, sicut modo est aliquando in nobis, non ubi prius non erat, sed qua-

liter non erat, non pēt mutationem sui, sed nostram. Ad 3. dicendum, quod non semper forma, quæ denominat rem, est in re, ut probat Avicena in sufficientia sua: unde dicitur, Opus humanum non propter humanitatem, que sit in opere, sed in operatione. Sic motus denominat motorem, non quia sit in motore, sed quia est in moto. Ad 4. dicendum, quod nunquam idem, nisi in eo esset aliqua pluralitas, produceret plura, sed si in eo est pluralitas, potest: sicut idem artifex ratione plurium idearum plura producit: & quia Deus producit res per ideas, & per intellectum, quia in eo est pluralitas ideas, potest plura & diversa produc-re; nec tamen propter hoc Deus est cō-Deus est cō-positus, nisi secundum modum intelligenti-positus secundum ratione. Quomodo dū ratione. in nobis sunt, intelligendum est de his, motis nobis quæ sunt in nobis inherenter, & à nobis dependent, cuiusmodi non est Deus.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnis creatura sit mutabilis?

Secundò queritur: utrum omnis creatura sit mutabilis? Et videtur quod non: quia ut scribitur 2. Metaph. Oportet imaginari materiam in re mixta, Non igitur movetur, nisi quod habet materiam, sed ut scribitur 8. Metaph. Intelligentiae sunt entes præter omnem materialiam intel-ligibilem & sensibilem, ergo non moventur. Præterea: probatur 8. Phys. Quod 8. Phy.com. motus localis est primus motus, quod ergo non movetur localiter, non movetur: quia, cui non inest primum, nec posterius, sed intelligentiae non moventur localiter: quia ut probatur 6. Phys. Omne quod moveatur partim est in termino a quo, & partim est in termino ad quem: unde ut ibi dem concluditur, Omne, quod mixatur, divisible est, sed ut scribitur 7. propositione de causis: Intelligencia est substantia, que non dividitur, ergo &c. Præterea: probatur 3. Phys. quod Motus est actus entis in potentia, secundum quod in potentia, sed in substantia separatis non est malum, sive privatio, nec error, ut scribitur 9. Metaph. ergo nec potentialitas: quia ipsa potentialitas includit in se privationem & malum. Præterea: Aug. super Genes. & habetur in littera, distinguit duos modos motus Gen. Aug. super per

2. Metaph. com. 12.

8. Metaph. com. 14.

6. Phys. com. 32.

Aucto de caus. prop. 7.

3. Phy. com. 6.

9. Metaph. com. 19.

per tempora ; & per loca , sed universale est abstractum ab hic & nunc : non igitur movetur nec per tempora , nec per loca , sed ipsum universale est crea-
Dieny. 6. de Div. nom. tura : quia secundum Diony. 6. de Div. nom. ipsius esse communis Deus est causa , ergo &c.

In contrarium est : quia secundum Damasc. Quid à versione incipit , versioni operer esse subiectum : sed omnis creatura incipit à versione , cùm ex nihilo facta sit , ergo &c. Præterea secundum Aug. 1. de Trin. cap. 1. solus Deus est propriè immutabilis , & immortalis , ergo &c.

D. Aug. P. N. 1. de T. in cap. 1.

RESOLVTIO.

Deus solus immutabilis est ; omnis creatura mutabilis , & que corporalis tripliciter move- tur , rationalis dupliciter , & uno mo- do Angelus ; Deus verò nullo modo.

Respond. dicendum , quod ad evi- dentiam huius questionis tria sunt species motus consideranda . 1. quomodo diversimotus secundum de dividit motum Philos. & August. 2. Phil. per se , quomodo una divisio reducitur ad alia. per accidens , 3. utrum aliqua creatura sit immunis ab omnibus motu ? Propter 1. notandum , quod dupliciter est movens secundum Philos. metaphoricè , & propriè , Me- rat. com. 53. *metaphorice autem movet finis*. Propriè autem efficiens . Finis autem dicitur movere abintrà . Efficiens autem movet vel per se , vel per accidens : unde distinguuntur tria genera motus , per se , & per accidens , & abintrà . Aug. tamen aliter assignat species motus , ut habetur in litera : quia est quidam motus per tem- pora , & quidam per loca , & tempo- ra .

Ad huius autem evidentiam notan- dum , quod motus dupliciter dividitur , ut vult Phus. 6. Phys. ratione tempo- ris , & ratione magnitudinis ; sed non eadem modo ad ista comparatur : quia ex eo quod mensuratur à tempore , ha- bet successionem ; sed à magnitudine habet continuitatem ; successio tamen magis per se inest motui , quam conti- nuitas : quia non est motus , nisi sit ibi successio : sed est motus , & si ibi non est vera continuitas . Nam ut di- citur 8. Phy. *Non est vera continuitas , nisi in motu locali* , igitur quidquid movetur in motu locali , igitur quidquid movetur

B. Azid. Col. sup. I. Sent.

A per loca , movetur per tempora : quia cùm à loco , sive à magnitudine sit con- tinuitas in motu , & à tempore sit suc- ceSSIONE ; & non sit dare continuitatem in motu sine successione ; est tamen da- re successione sine continuitate , quid- quid movetur per loca , movetur per tempora ; sed non è converso . Bona est igitur distinctione Aug. quod motus vel est per tempora , & loca ; vel per tem- pora solum .

Viso quomodo diversimode distin- guit motum Aug. & Philos. possumus unam distinctionem ad aliam reducere . Nam ad motum per tempora reducitur

B motus abintrà ; quia moveri per tem- pora est moveri successivè sine conti- nuite : talis autem est motus affectio- num spirituum ; ubi est successio sine continuitate , cùm non sit ibi magnitu- do , à qua motus continuitatem contra- hit . Ad motum per tempora , & loca reducitur motus per se . Motus autem per accidens ; vel in ipsis duobus conti- netur , vel de eo non curavit Aug. quia de his , quae sunt per accidens nihil est curæ arti . Possumus tamen aliter expo- nere per se , & abintrà : ut motus abin- trà dicatur ad formam : nam per talern motum mutatur res ad ea , quae in ipsa existunt . Motus verò per se dicatur ad ubi ; non enim talis motus debet dici abintrà : cùm per ipsum secundum quod huiusmodi quae sunt in rei substantia , esse non desinant ; sed solum acquirantur novum ubi : est tamen per se , quia inter motus corporales ipse est prior . Et sic accipiendo per se , & abintrà distinc- tio data de motu à Philosopho est qua- si eadē cū data ab Aug. cùm motus per tempora , & loca sit ad ubi , vel per se motus verò per tempora solum sit abin- trà , & secundum formam , sive secun- dum actiones , vel operationes aliquas nam tales motus , potissimum prout in na- tura intellectuali habent esse , inter mo- tus ad formam computari possunt .

Quocumque autem modo accipia- mus species motus , omnis creatura mo- vetur . Nam secundum distinctionem de motu datam à Philosopho exponen- do eam primo modo , non 2. prout est quasi eadem cum distinctione Aug. quia tunc de eis idem esset iudicium , veritatē habet quod dicitur : quia omnis crea- tura vel est corporalis , vel spiritualis non unita

Phus. 6. Phy. com. 37.

8. Phy. com. 64.

Brevi sermo unita corporis vel spiritualis corpori cōnectio. Corporalis potest moveri per se: A quia potest esse subiectum motus: potest moveri per accidens, quia potest esse in corpore, quod movetur per se: potest moveri abintrā, accipiendo largē talem motum, inquantum corporalibus convenit agere propter finem. Spiritualis unita per se non moverur, quia non est quantitas; sed moverur per accidens, ut per motum corporis, & per illum modum moventur omnia quae sunt in corpore: moverur etiam abintrā, quia agit propter finem aliud. Angelus autem non moverur per se (acciendo per se, ut hic loquimur) quia non est quantus: nec per accidens, quia non est forma corporis; sed moverur abintrā, quia agit propter finem aliud.

Creatura corporalis propter finem aliud. Patet igitur quod secundū primam distinctionem data pliciter, per de motu creatura corporalis moverur se, per accidens tripliciter: anima duplicitate: Angelus dēs, & ab intrā uno modo: Deus autem nullo modo, trā Rationis. Secundū verò distinctionem secundā lis anima per accidens, & etiam veritatem habet: nam cùm in abintrā. An motu naturæ corporalis sit successio, & gelus uno continuitas; in motu naturæ spiritualis, modo ab intrā prout motus principaliter ei convenit, trā Deus ve- sit successio sine continuitate, creature ard nullo modo. Ita omnis creatura mouetur, cùm spiri- tuale & corporale totum genus crea- turæ evacuent. Infra tamen melius par-

Scilicet dist. tebit, quomodo motus Angeli est per loca, & quomodo non.

Hic autem tantum dictum est, quod omnis creatura mutabilis est: cùm nulla

D. Aug. P. sit actus purus. Benè ergo dicit Aug. 1. de N. 1. de Tri- Trin. cap. 1. Vera immortalitas incommunica- nit. cap. 1. *bilis est, quia nulla potest habere creatura, quoniam solus est Cœatoris.*

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod importet imaginari materiam in re motu non quolibet motu, sed motu locali, & D propriet. Ad 2. dicendum, quod motus localis est primus motus per comparationem ad alterationem, & augmentum, & alios motus corporales; sed non per comparationem ad variationem affe- ctuum. Advertendum tamen quod Angelus aliquo modo mouetur localiter: sed quomodo hoc non repugnat verbis Scilicet dist. Aug. infra patet. Ad 3. dicendum, quod in substantijs separatis non est por- terialitas, quae non sit completa aliquo-

modo per actum, logiando de perfe- ctione naturali, & quantum ad actum purum: quia quidquid potuerunt scire naturaliter, totum aliquo modo scive- runt, inquantum omnium habuerunt species concretas; non tamen de quo- cumque possunt considerare, confide- rant etiam naturaliter: propter quod est ibi successio cogitationum, & affectio- rum. Ad 4. dicendum, quod illa dilata- tio non comprehendit, quae inveniuntur per accidens, cuiusmodi sunt univer- salia.

DVBITATIONES LITTERALES.

Super litteram, super illo: *Divine natu- rae, vel substantie siue essentie. Cōtra Aug. 1. Dubi- 7. de Trin. cap. 5. Deus non propriè dici- tur substantia. Dicendum, quod in Deo non est substantia alia ab essentia: unde idem dicunt *natura, substantia, & essentia* ibi. Et hoc non intendit negare Aug.*

Ireni super illud: *Quis magis est quam ille &c. Contra: esse (maxime substanciarum) non suscipit magis, & minus. Dicendum: quod esse substantiarum dupli- citer potest considerari, vel in se, vel per cōparationē ad annexa. In se non suscipit magis, & minus in eadē species; sed in eadem genere sic: cùm ipsa essentia formē suscipiat magis, & minus in diversis spe- ciebus; quia formæ sunt sicut numeri. Nota de ma- gis, & minus, que magis. Per comparationem ad annexa potest suscipere magis, & minus etiam in ea- dem specie: ut dicantur magis esse, que minus inveniuntur; & minus, que ma-*

gis. Item super illud: *Ab eo, quod est sapere, 3. Dub. dicta est sapientia. Contra: sapere procedit à sapientia; non sapientia à sapere, ergo ab eo, quod est sapientia, dicitur sapere, non econtrari. Dicendum, quod licet simpliciter sapientia præcedat sapere; secundū cognitionem nostram sapere præcedit sapientiam; quia per actum de- venimus in cognitionem formæ, & ha- bitus, & nos imponimus nominis, secun- dum quod cognoscimus.*

Item super illud: *Deus non novit fuisse, 4. Dub. vel futurum esse. Quæratur de qua notitia intelligatur? Dicendum, quod de notitia experientiae, non approbationis, vel visionis, vel simplicis notitia: nam licet variationem cognoscat; non tamen variationem experitur.*

DIS-

DISTINCTIONIS VII.

PARS SECUNDA.

DE SIMPLICITATE DEI

ADEM sola proprie. Finitis duabus partibus huius distinctionis, hic incipit tertia, in qua determinatur de Dei simplicitate. Circa quam Mag. duo facit. Primo ostendit Divinam simplicitatem omnia extedere. Secundo ostendit, quod sua simplicitati non repugnat pluralitas nominum, ibi: *Hic diligenter.* Circa primum quatuor facit: quia 1. dicit Deum esse simplicem, & nullam habere compositionem, nec partium, nec accidentium. 2. ostendit corporalem naturam deficere à tali simplicitate: quia habet compositionem partium, & accidentium. 3. ostendit etiam spiritum à tali simplicitate deficere, qui si non habet diversitatem partium, habet diversitatem accidentium. 4. concludit solum Deum esse simplicem, licet multipliciter dicatur. Secunda ibi: *Et anima scias.* Tertia ibi: *Creatura quoque spirituad.* Quarta ibi: *Deus vero esti multipliciter.* Deinde cum dicit: *Hic diligenter.* Ostendit huiusmodi simplicitati non repugnare pluritatem nominum absolutorum. Et duo facit quia 1. facit, quod dictum est. 2. adducit multas auctoritates ad ostendendum Deum esse verè simplicem, ostendens, quod huiusmodi simplicitati non repug-

Bnat pluralitas Personarum, vel relativorum. Secunda ibi: *Huius autem.* Circa primum tria facit: quia 1. ostendit pluralitatem nominum nō repugnare simplicitati Divinæ: quia omnibus illis nominibus respondet una natura, una essentia, licet à diversis rationibus imponantur. Secundò ostendit diversa attributa de Deo dicta significare Divinam naturam, quod ex premissis sequitur; quia ex quo omnibus nominibus respondet una essentia, oportet quod omnia nomina absoluta dicta de Deo significant Divinam substantiam, quod confirmat per Aug. qui dicit Deum esse sine quantitate magnum, sine qualitate bonum. Tertiò ex hoc cœcludit, quod non propriè Deus dicitur substantia: quia nulli substans. Secunda ibi: *Quod autem.* Tertia ibi: *Vnde nec propriè.*

Tunc sequitur illa pars, *Huius autem.* Circa quām duo facit: quia 1. adducit multas auctoritates ostendentes Deum esse simplicem. 2. quia ostenderat Divina simplicitati non repugnare pluralitatem nominum absolutorum, differentium secundum rationem, ostendit tali simplicitati non repugnare pluralitatem Personarum, quæ est pluralitas relativorum. Secunda ibi: *Ut tamen tanta partes patente.* Et in hec terminatur sententia huius distinctionis.

QUESTIO I.

De simplicitate Dei.

IC queruntur duo. Primo de simplicitate Dei. Secundo de simplicitate creaturæ, de quibus duobus videtur Mag. intendere. Circa primum queruntur quatuor. 1. utrum in Deo sit compositio virtutis, & substantiarum? 2. utrum sit ibi compositio essentiarum, & effectuum? 3. utrum sit ibi compositio generis, & differentiarum? 4. utrum Deus sit summe simplex?

ARTICVLVS I.

D. Utrum in Deo sit compositio virtutis, & substantiarum?

Ad 1. sic proceditur. Videtur, quod in Deo sit compositio virtutis, & substantiarum: quia ut scribitur in 1. Cæli, & Mundi, natura apta taliter facit: cuicumque ergo competit facere, oportet ipsum habere aptitudinem, & virtutem, quæ disponit naturam ad taliter agendum, sed hoc non est sine compositione, ergo &c. Præterea: sicut se habet substantia ad virtutem, ita virtus ad effectum, & econtrariò: quia virtus videtur esse quid medium inter substantiam, & effectum, sed virtus Divina est

1. Cæli, &
Mun. comm.
2. & 5.

alia ab istis effectibus, ergo substantia est ibi alia à virtute. Præterea: oportet quod virtus proportionetur actu, sed actus habet rationem accidentis, ergo & virtus, sed talia non sunt sine compositione, ergo &c. Præterea: Dei Filius dicitur virtus, & sapientia Parvus, sed nulla res est, quæ se ipsam gignat ut sit, sed cùm Deus non sit genitus à se ipso, ergo si virtutem genuit, non est virtus: sed ex hoc aliqua faciunt compositionem in nobis, quia non sumus illa, ergo &c.

D. Aug. P. In contrarium est: quia vult Aug. N. 15. de Trin. cap. 7. quod quidquid est in Deo est Deus: si igitur virtus Divina est in Deo, virtus Divina est Deus; sed hoc non esset si compositionem ficeret in Deo, ergo &c. Præterea: Boetius, &

Boetius

habetur in littera, quod Deus verè est unus, in quo nullus numerus, sed hoc non esset si esset in Deo compositione virtutis, & substantiae, ergo &c.

RESOLVTIO.

Non est in Deo virtutis, & substantiae compositio.

Respondeo dicendum, quod oportet esse ordinem in entibus, ita quod agit in virtutibus inferioribus agentia superiorum, nec potest esse aliquid a deo nisi virtutem activum (si non sit agens Primum) quod participat: non sit agens in virtute alterius, potissimum, quia nullem illius, cuius virtutem participat: proprius virtutem quod Phus. in 2. de generatione disparticipat, in nullius virtutem putat contra illos, qui dicebant materiam per se moveri ad generationem, dicens: quod ignis, qui est maximè activus non potest se facere in actu, nisi agat in virtute supercœlestis corporis. Vnde comparatio inferiorum agentium ad superiora est quasi comparatio instrumenti ad artificem: licet Comm. det Comm. 50. differentiam inter tale agens, & instrumentum dicens: quod *Motio ignis est nobilior motione instrumenti*: instrumentum

Ratio sic fortis enim non movere absque artifice, & cùm mari potest: moverit cum artifice, movebit ad generationem; ignis autem cùm non positio virtutis, & subiectus, vebitur per i. movens, movebit ad constantias, velruptionem. Sed in hoc proprio non est etiam esse & esse differentia: quia si verius volumus locutionem, sequitur, quod qui, nullo modo movebit; nisi forte Deus sit in vellemus appellare movere ad corrup-

tionem, deficeret in agendo: omnia igitur agentia inferiora, ex quo movent in virtute superioris agentis, habent virtutem est falsum: ab illo, & ita non sunt sua virtus: cùm quia tunc habeant eam per participationem. Nam quod habet virtutem ab alio est in potentia ad eam, cùm semper agens facit se de potentia tale, actu tale, nisi forte eadem virtus communicaretur producendo, quia habet producens. Primum autem agens, quia non agit cum virtute alterius, non habebit virtutem per participationem: sed ut poterit ut haberet eam per participationem, tamen, & alterum ut actus

B. in potentia ad virtutem, & ita indigeret aliquo agente, qui ficeret eum posse

potentia virtuosum, actu virtuosum; sed

non habere aliquid per participationem

est habere ipsum essentialiter: est igitur Deus essentialiter ipsa virtus.

Vt tamen plenius pateat quomodo virtus Divina in Deo compositionem non facit, sciendum quod virtus eius à virtute nostra in tribus differt. 1. quia nostra est accidens, cùm sit qualitas, sed Divina non est accidens: quia in Deo nihil est per accidens: nam omnia alia prædicamenta à relatione in substantia transiunt: Deus est sine quantitate magnus, sine qualitate bonus. 2. nihil est in Deo, quod

nō sit ipsa virtus: quia sicut Deus est summe bonus, ita est summe potes: sed ex eo

quod est summe bonus, non est aliud ali-

quid, quam ipsum bonum, ut dicitur 8. de

Trin. cap. 3. ergo ex eo quod est summe

potens, sive summe virtuosus non est

aliud aliud quam ipsa virtus. Nos au-

tem, quia summe virtuosus non sumus,

habemus aliud, quod ad virtutem non

pertinet. 3. Deus non habet virtutem ab

alio, cùm sit Primum agens; nos autem

ab aliquo virtutem habemus: quia su-

mus secunda agentia. Ex tribus his se-

quitur, quod in Deo non sit composi-

tionis virtutis, & substantiae; sic autem in

Dnobis. Nam in nobis est compositionis ta-

lis: quia virtus non est ipsa nostra substi-

tia, sed virtus Divina est Ipsa substantia

Divina propter differentiam 1. atsignata-

2. quia est in nobis aliud, quod non

est virtus: & Ideo sunt in nobis di-

versa, ut virtus, & quod non est virtus,

propter quod compositi sumus. In Deo

autem nihil est, quod non sit ipsa virtus

propter secundam differentiam: ideo

virtus in eo compositionem non facit.

3. quia sumus in potentia ad virtutem:

&

ARTICVLVS II.

& ideo sicut actus eum potentia compositione facit, sic virtus cum potentia nostra compositione facit. Deus autem, qui non est in potentia ad virtutem, est ipsa virtus:

D. Aug. P. propter quod bene dicitur 5. de Trin. N. 5. de Trin. cap. 8. quod in Deo non sunt tres magnitudines, sicut nec tres essentiae: quia secundum ipsum, magnitudo Divina est ipsa Divina essentia vel substantia. Et 10. cap. dicti lib.

Eccles. 10. dicitur, quod Non participatione magnitudinis Deus magnus est, sed se ipso magno magnus est; quia ipse est sua magnitudo, sed in Deo non est magnitudo: unde de fide ad Petrum cap. 12. dicitur: Firmissime tene, & n. in appelle milleratus dubites Trinitatem Deum immensum dice tom. 6. esse virtute, non molle: est ergo virtus Divina ipsa Divina substantia, non igitur est in Deo compositio virtutis, & substantie.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod virtutes in creaturis sunt aptitudines & dispositiones, sed in Deo sunt ipsa Divina substantia, & ipse Philibidem de virtute creata loquitur, quia vult ostendere quod in omni re creata inveniuntur tria, substantia, virtus, & operatio: & ideo secundum numerum ternarium habemus laudare Deum unum praeexistenter proprietatibus rerum. Ad 2. dicendum, quod virtus non debet comparari ad effectum, sed ad actum: est enim media non inter substantiam & effectum, sed inter substantiam, & operationem. Et tunc nihil concludet argumentum: quia actio Divina est idem;

n. Meta. quod substantia Divina, sicut & virtus: unde in 12. Metaph. vult quod actio

Q. 3. 9. Dei sit essentialis, loquendo de actione, quae non transit in exteriorem materiam. Vel possumus dicere, quod illa ratio valet in substantiis creatis, quae sunt in potentia ad virtutem. Possumus etiam dicere, si volumus, quod illud sicut, non est simpliciter sicut: nam licet effectus sit separatus ab agente etiam in rebus creatis, non oportet virtutem ab agente separatam esse. Ad 3. dicendum, quod virtus Divina est proportionata actu, qui non transit in exteriorem materiam. Vel dicere possumus, quod illud valet in creaturis, non in Deo. Ad 4. dicendum, quod Dei Filius est virtus Patris, sed non propter hoc est in Deo Patre compositio virtutis, & substantiae: quia eadem virtus est Pater & Filius, ut ostendit Aug. 6. de Trin. cap. 1. cum respondet objectionibus Arianaorum.

Vtrum in Deo sit compositio esse, & essentia.

D. Thos. 1. p. q. 3. art. 4. Piaton. 1. p. q. 3. art. 4. cond. 1. Calest. Bram. quoddib. 2. disp. 1. cap. 2. §. 5.

Secundò queritur: utrum in Deo sit compositio essentiae & esse? Et videtur quod sic: quia unum & idem ab eodem in eodem tempore non scitur & ignoratur: sed de Deo quia est, quod pertinet ad esse eius, manifestū est; quid verò est secundum substantiam, quod pertinet ad essentiam, est omnino ignorantum, ut dicit Damasc. 1. lib. cap. 4. ergo &c. Præterea: esse prædicatur de Deo, sed prædicatum videtur importanter in inherentiam cum subiecto, & facere compositionem cum eo, ergo &c.

In contrarium est: quia ut scribitur in 3. de Aniin. Aliud est magnitudo & magnitudo esse, & aqua & aqua esse, sed non est sic in omnibus: quia in primis substantiis, & potissimum in Deo idem est esse rei cum re. Præterea: Aug. 6. de Trin. cap. 7. ostendit omnia, quae sunt in Deo, esse idem quod esse Dei ratione simplicitatis, sed hoc non esset si in eo esset cōpositio essentiae & esse, ergo &c.

RESOLVTIO.

In Deo non est compositio esse, & essentia.

Respondeo, quod quidam sic probant esse Dei non facere compositionem in Deo: quia quando aliquis effectus convenit pluribus causis, oportet illum appropriari uni causa, sicut nos videmus, quod piper & zinziber convenient in hoc effectu, quia utrumque calefacit, necesse est ipsum calefacere reduci in causam unam ut in ignem, ita quod proprium erit igni calefacere. Cum igitur videamus omnes causas communicare in dare esse; diversificari autem secundum diversa esse: quia quedam sunt causarum esse hominem, quedam esse leonem, & sic de alijs. Igitur oportet aliquam causam esse, cuius sit proprium causare esse, & ista causa est causa Prima: quia oportet primum causatum esse à causa Prima, & econtrario, Auctor de hinc sententiae videtur concordare Auctor de causis, qui in quarta propositione

D. Aug. P. N. 6. de Trin. cap. 1.

clone illius libri alt. Quod prima rerum creatarum est esse, & non est ante ipsum creatum aliud: quia igitur esse est primum causatum, Dei est dare esse tanquam primae causae, & quia proprium est Deo dare esse, erit ipsum esse.

**Contradicitu
modum.**

Sed ite modus dupliciter videtur deficere. Primo, in modo investigationis. 2. in propositione supra quam se appodiat. Primum sic patet: nam si efficiens convenienter pluribus causis reducitur in causam unam quasi propriam, bene arguitur, quod illud competit illi causa 1. & per se, sed quod non faciat compositionem cum ea non habetur ex forma arguendi, nisi forte gratia materialis. Nam si Effectus caliditatis reducitur in ignem tanquam in causam propriam, bene habetur, quod ignis sit calidus in fine caliditatis,

t. Metaph. ut scribitur 2. Metaph. Ita quod calor per se, & 1. competit igni: sed quod non faciat compositionem in igne non est verum, cum non sit ipse calor: ita est in proposito, si esse reducitur in Deum tanquam in causam propriam, bene arguitur, quod esse per se, & 1. competit Deo: sed quod non faciat compositionem in eo per se loquendo, & ex modo arguendi non habetur. Rursum illa propositio, supra quam se appodianc sic dicentes: licet possit trahi ad dictum intellectum, considerando tamen illius propositionis principium originale, non est pro eius quod dicitur, sed contra eos. Nam liber de causis, ubi illa propo-
tio scribitur extractus fuit ex libro Procli, qui fuit discipulus Platonis: Plato autem posuit ordinem deorum secundum ordinem abstractorum, ita quod omnes dij dependebant a primo Deo tanquam participantes ipso: ordo autem abstractorum hic erat: nam ens non distebatur de omnibus: quia materia prima, & ea, quae sunt penitus in potentia, non sunt entia. Sed unum, & bonum

Quomodo unum, & bonum secundum dicebantur de omnibus, ita quod essentia unitatis, & bonitatis erat Deus primus, & quia post bonum, & unum non est aliquid adeo commune sicut ens, ipsum esse erat primum non simpliciter, sed in genere creatorum. & ideo cum dixisset: *Prima res creaturu est esse, subdit, & non est ante ipsum creatum aliud*, ideo in comm. dicitur, quod post causam primam non est latius, neque prius creatum ipso. Istam viam sectando Deus non est esse, nec

A est proprium ei esse, sed est super esse. Sed quia intentio nostra est loqui de esse, quod est in Deo, & est ipse Deus, auctoritas non est ad propositum.

Ideo notandum, quod, ut habitum est: ea, quae agunt in virtute alterius, nō Modus Dō sunt sua virtus, unde ignis non est suus & storie. calor: quia agit in virtute supereælestis corporis. Sed si ignis esset primum agens, & calor esset illud, cuius virtute omnia causata ab igne participarent igne, ignis esset suus calor. Cum igitur omnia habeant esse per esse Primi iuxta illud Cōment. in 2. Metaph. *Vnum est igitur ens per se, & verū per se, & omnia alia sunt entia*, com. 4. B & *vra per esse, & veritatem eius*. Deus igitur erit ipsum esse, cum sit primū agens, & per eius esse omnia habeant esse.

Ut tamen melius pateat veritas questionis notandum, quod, sicut dicebamus, Divinam virtutem tripliciter differre à virtute nostra, sic Divinum esse tripliciter differt ab esse cuiuslibet creaturæ. Primo: quia Divinum esse est quid subsistens: quia in Deo nihil est per accidens. Secundo: quia eius esse non est ab alio acquisitum: cum sit Prima causa à nullo suscipiens esse. Tertio: esse Divinum non differt à quidditate: quia est actus purus, cui non admiscetur aliquid de potentia; propter hæc tria esse in Deo non facit compositionem cum substantia sive cum essentia. Nam ex quo est per se subsistens, non inheret ipsi substantia, vel essentia, sed erit ipsa substantia, vel essentia. 2. quia non est quid acquisitum, Deus non erit in potentia ad esse: quia si esset in potentia ad esse, ab alio acquireret esse, & indigeret motore, quod faceret ipsum potentia tale, atque Nota quod tale, sed si non est in potentia ad esse, se ibi non est quitur, quod sit ipsum esse: quia quod composite: aliquid non sit ipse actus, hoc est: quia tum quia Prima est in potentia ad actum. 3. quia ipsum esse tū quia esset Dei est sua quidditas, sequitur quod esse mobile, quia Dei non facit compositionem cum omnem coponibile est resolubile: tū substantia rei, & essentia eius. Si igitur esse quia esset de Dei est ipsa quidditas, & esse Dei est subveniens, quia substantia Dei, & essentia eius: & quia idem bilinguis: tum non facit compositionem cum se ipso, quia non est in Deo non erit compositione esse, & essentia, vel esse & substantia. Patet igitur quod esse non facit compositionem in rium: quia Deo propter triplicem differentiam, non esse & compонibile, no

**Nota de lib.
de causis.**

esset : tum tēm tres differentias tangit Hilarius in quia nō esset libro de Trip. & habetur in littera diligius, quo cogitari non cens: *Esse non est accidens Deo, sed subsistens posset: quia veritas; hoc quantum ad primum: quia est posset malier quid subsistens, & manens causa. Quantum cognitari, si ad secundarium quia non est ab alio acquisitum: idem cu esse, quia si esset acquisitum, non esset manens causa; sed fluens causatum, & naturalis generis proprietas. Quantum ad tertium, quia est eiusdem generis, & idem cum natura Dei, sive cum naturali quidditate eius.*

Respond. ad arg. Ad primum dicendum; quod de Deo sciens: quia est: quia sciens istam propositionem esse veram, Deus est, esse tamen Divitū, quod est idem quod substantia Dei, ignoratur, ut eius quidditas. Ad 2. dicendum, quod illa compositio est talium secundum modum intelligendi, ut patitur, cum disputavimus de propositionibus affirmativis de Deo dicit.

ARTICULUS III.

Vnum in Deo sit compositio generis & differentiae?

D. Th. 1. p. q. 3. art. 5. & B. Egid. in q. de compositione Angelorum, & in 1. f. d. 3. p. 1. q. 3. art. 3. & quodl. 4. q. 10. & in lib. de causis prop. 21. & 30. Arg. in 1. lib. 3. q. 1. art. 3. Gayard. Sezen. lib. 8. q. 2. art. 1. & 2. Branc. à Christi. d. 8. q. 3. Celest. bnu. quodl. 2. diff. 3. c. 2. Lafos. de Simpl. Dei. q. 4. cap. 5. f. 1. l. 2. & 3. Gayard. q. de Simpl. Dei art. 8.

Tertiò queritur: utrum in Deo sit compositio generis, & differentiae? Hoc est querere: utrum Deus propriè sit in aliquo genere? Quia ea, quae sunt in genere, sunt composita ex genere, & differentia. Et videtur, quod sic: quia sicut se habet genus ad species, ita suo modo videtur se habere transcendens ad genera, sed nihil est in genere, quod non sit in aliqua specie secundum Philos. in lib. Top. ergo nihil est ens, quod nō sit in aliquo genere entis; sed Deus

Phus. 12. Me maximè est ens, ergo &c. Præterea: vult. ta. com. 2. Phus. 12. Meta. quod Quod est præter substantiam, & accidentis est nihil; sed Deus nō est nihil, neque est accidentis, ergo est in prædicamento substantiae. Præterea: si aliquid est, propter quod non ponimus Deum in genere, hoc est propter compositio- nem: quia ea, quae sunt in genere, sunt composita ex genere & differentia, sed

A hoc non obstat: quia talis compositio est secundum rationem; ponere autem Deum compositum secundum modum intelligendi non est inconveniens. Præterea: secundum Boetium in Deo sunt duo prædicamenta, substantia, & relatio, sed quæ sunt in Deo prædicantur de Deo: Deus igitur erit in duobus prædicamentis, ex quo duo prædicantur.

In contrarium est: quia quidquid reponitur in genere, reponitur per quiditatem suam. Cum igitur quidditas Dei sit ipsum esse, ut habitum est, si per esse reponeretur in genere, tunc ens haberet rationem generis, quod est contra Philos. 3. Metaph. quia non habet differentiam.

Vtterius queritur: utrum in Deo possit sumi ratio speciei? Et videtur, Dubitatio quod non: quia cui, non inest genus, non inest species, sed in Deo non sumitur ratio generis, ergo nec speciei. Præterea: species est quid compositum ex genere & differentia; sed in Deo non est compositio generis, & differentiae, ergo &c. Præterea: secundum Proclū Proclus 73: 73. prop. *Futum habet medium ordinem entis, prop. & specierum: quia omne totum ens, non omne ens ratione, & omnis species ratione, non omne ratione species, ut ipsomet ibidem ait; sed totaliter videtur importare compositio- nem, quam in Deo negamus, ergo &c.*

In contrarium est: quia Com. 12. Metaph. vult, quod Scientia, & vita vere fine in Deo, sed ita videntur habere ratio- nea specierum, ergo &c. Præterea: Au- gust. 5. de Trin. cap. 10. dicit: veram magnitudinem in Deo esse; sed hoc ha- D. Aug. P. bet rationem speciei: quia videtur esse N. 5. de species quantitatis, ergo &c. Trin. cap. 10

RESOLVTO.

D. Generis, & differentiae in Deo non est com- positio.

R Espondeo dicendum, quod si vo- In hac prima lumus videre utrum aliquid sit in dat modum genere, vel non? Oportet nos videre, procedendi, quæ propriè importat genus. Et si ea, quæ sunt de ratione generis, repugnant alicui, cum genus reservatur in quolibet sub ipso existente, sequitur illud non esse in genere. Propter quod notandum, quod genus per se videtur comparari ad dif- fici-

diferentiam; & ad speciem: est enim adeò per se comparatio generis ad differentiam, quod carens differentia non est genus. Vnde dictum est quod in 3. Me-

3. Meta. raph. probat: *Ens non esse genus: quia caret differentia*: habet etiam per se comparationem ad speciem: quia nullum est genus; quod non habeat sub se species, propter quod dictum est: *Nihil est*

Quare ens in genere, quod non sit in aliqua sua specie, comparando igitur genus ad speciem, vel ad differentiam, poterimus conjecturari, quæ sunt de ratione generis.

Genus autem ad speciem tripliciter comparatur. Primo: quia respectu eius habet rationem totius ex eo quod de specie prædicatur, propter quod dicitur

4. Top. quod *Genus non habet rationem partis, quia pars non prædicatur, genus vero prædicatur.* 2. habet rationem potentialitatis ex eo quod est diffinitivum speciei: nā diffinitio est *sermo habens partes*, & oportet esse proportionem partium sermonis ad partes rei, sicut totius sermonis ad

7. Meta. Dom. 34. totam rem, ut vult Phil. 7. Meta. quia sicut in re diffinita est aliqua pars habens rationem potentiae, & aliqua actualitatis: ita in ipsa diffinitione genus tenet locum potentiae, & differentia locum actus. 3. habet rationem continentiae, non cuiuslibet, sed continet sicut forma media inter potentiam, & actum, quod habet ex eo quod uniuntur multæ species in uno genere tanquam in suo uni-

Comm. 2. versali. Nam secundum Comm. 2. Meta. raph. *Differentia est inter genus, & materiam: quia materia dicit potentiam puram; genus vero dicit formam mediæ inter potentiam, & actu.*

Non igitur vniūtur species in genere vel in materia: quia in materia uniuntur tanquam in potentia pura; in genere vero tanquam in forma universalis dicente mediū inter actum, & potentiam. Sic etiam tres comparationes habet ad dif-

Triplex differentiam: quia dicit totum respectu differentiæ: cùm differentia cadat à latere; neri ad differentiam. genus vero secundum rectam lineam ordinetur. Habet rationem potentialitatis non simpliciter: ex eo quod differentia generi addita spe- ter per abne- cies constituit. Habet rationem con- gationem ex tremoru- li- tinentiae: quia dicit quid universalius, ceterum secundum quām differentia: hæc autem continen- participatio- tia non est per modum potentialitatis simpliciter, cum omnes partes positæ in definitione sint formæ: sed quid mediū inter actum, & potentiam: significat

A igitur genus formalē medianam, dicit quid totum, & importat potentialitatē quamdam. Tria ergo requiruntur ad hoc, ut aliquid sit in genere. Nam ex eo Nota: de genere, & re- quod dicitur genus quid medium inter potentiam, & actum: cùm actus recep- quisitis &c. adhuc quod tus in potentia contrahatur ad aliquam aliquid sit in determinatam perfectionem, sequitur, genere. quod nihil sit in genere, cui competit Notanter di- omnis perfectio: ideo nullum simpliciter cit simplici- infinitum est in genere. Ex eo autem quia infinita quod dicit totum, quæ totalitas, licet sit albedo est secundum rationem: tamen quia istis in genere, & partibus rationis respondent partes rei, eset sicut in finita quantitate: quia fi- B natura, à qua sumuntur genus & diffe- nitum, & in- rentia, etiam realiter partes haberet, se- quitur, quod nihil habens naturam sim- plicem sit in genere. 3. ratione poten- tialitatis omne existens in genere habet phys. commun. quidditatem distantem ab esse: quia si eset actus purus, non posset ex eo sumi aliquid, quod rationem potentialitatis haberet. Omne ergo, quod propriè est in genere, est determinatam ad aliquid, habet naturam compositam; habet quidditatem distantem ab esse, sive in natura eius est potentialitas aliqua.

Hoc viso notandum, quod quatuor sunt gradus substantiarum: quia quædam per se nō habet esse, sed sunt ex eo quod alijs dāt esse. Quædā per se habet esse; habet tamē aliquid pertinēs ad speciē, quod nō principaliter facit ad esse. Quædā ve- rò per se habent esse, & nihil est in na- tura eorum, quod non principaliter fa- ciat ad esse. Quædam autem substantia est, quæ non solum per se habet esse, sed est ipsum esse. In primo gradu sunt materia, & forma, quæ non habent esse nisi ex eo quod sunt in composito. In 2. sunt substantiae composite, quæ habent materiam pertinentein ad speciem, quæ non principaliter facit ad esse. In 3. sunt intelligentiæ, quæ cùm habeant naturam simplicem, nihil est in natura earum, quod principaliter non faciat ad esse: nam natura earum non est materia, & forma; sed solum forma. In 4. est ipse Deus, qui est ipsum esse. Ipsi quatuor gradus substantiarum sic comparantur ad genus: quia substantiæ composite secundum rectam lineam & per omnem modum sunt in genere. Intelligentiæ, & si secundum rectam li- neam sunt in genere, nō tamē per omnē modum

secūdū sunt in genere. Intelligentiae & si secūdū rectā lineā sunt in genere, nō tamen per omnem modum. Materia, & forma nec secundū rectam lineam, nec directe per aliquem modum sunt in genere, sed per reductionem solum. Deus autem nec per reductionem, nec secundū rectam lineam est in genere. Quid sic est videre: quia substantiae cōpositae, quæ habent naturam cōpositā, & habent potentialitatem in natura, & dicunt quid determinatum per omnem modum & directe, sunt in genere. Intelligentiae autem, quia non habent naturam cōpositam, sunt tamen quid determinatum, & habent potentialitatem in natura, si sunt secundū rectam lineam; non tamen per omnem modum. Materia autem, & forma: quia solum dicunt quid determinatum, ex eo quod causalitas earum immediate non se extendit ad alia genera, non sunt in genere directe, sed per reductionem. Deus autem, qui est omnino simplex in cuius quidditate non est potentialitas, cuius causalitas etiam immediate se extendit ad singula genera, non est in genere aliquo modo, nec per se, nec per reductionem. Hęc autem tria Deo competere; propter quae ostendimus Deum non esse in genere, innuit Dion. 5. de Div. nomin. dicens: *Primam causam secundū omnem intentionem supersubstantialiter esse:* propter quod habetur, quod in eo non est quidditas distans ab esse, vel potentialitas in natura: & sequitur, *Etenim non hoc quidem est, hoc autem non est, nec alicubi quidem est, alicubi autem non est:* in quo innuitur non habere naturam cōpositā, quæ per conditiones materiae determinatur ad aliquem locum. Et subdit, *Sed omnia est ut omnium causa in ipso, omnia principia comprehendens, & prehabens:* ex quo habetur, quod non sicut materia & forma est ad aliquod genus determinatū: D

nullo igitur modo est in genere: propter quod ex genere, & differentia nullo modo potest esse cōpositus.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod decem prædicamenta

Deus nō est cēndum, quod secundū prædicamenta substantia, non evacuant ens, secundū quod om̄ quæ est genēs species evacuant genus, idēc non est ens, sed quæ simile. Ad 2. dicendum, quod Deus est est esse. Substantia, sed non substantia, quæ est D. Aug. P. genus; sed est substantia, quæ est ipsum N. 7. de Trin. esse: unde Aug. vult 7. de Trin. cap. 5. c ap. 5.

B. Egid. Col. sup. 1. Sene

quod Deus non est substantia, nō prout substāria dicit idē, quod essentia. Ad 3. *Esse in intellectu dicendum, quod illi cōpositioni secundū rationē respondet compositio in re;* & idē sic Deum secundū rationē compōstum non possumus ponere. Ad 4. dicēdum, quod prædicamēta prout sunt in Deo, & secundū quod loquimur de prædicamēto, nō sumuntur univocē.

Ad illud quod ulterius querebatur utrum in Deo possit sumi ratio speciei? Dicendum, quod sicut habitum est super Com. 10. Metaph. à generis in species fit descensus per differentiam medium, aliquam ergo perfectionem addit species supra genus: species ergo duplīciter considerari potest, vel quantum ad perfectionem superadditam, vel quantum ad id, quod potentialitatis habet respectu generis: quantum ad id quod actualitatis est ibi, potest sumi in Deo; quantun ad potentialitatem non. Nam omnes perfectiones omnium generum sunt in primo principio, & quia sunt ibi per modum actus, non per modum potentie: idē sunt in Deo species sine genere, idē species hic & ibi non sunt eiusdem rationis, & hoc est quod dicit Aug. *In intelligamus Deū, quam nō possumus, sine qualitate boni, sine quantitate magni.*

Vel dicitur quod dicitur Aug. *In intelligamus Deū, quam nō possumus, sine qualitate boni, sine quantitate magni.* capiendo significative, Ad primum dicendum, quod cui vel etiam de non inest genus, non inest species, de nominativè, qua prædicatur genus; sed species, in ut denomi-qua non reservatur ratio generis, ei in- nantur species, non est esse potest. Et per hoc patet solutio ad secundum, quia non est ibi species quæ præcisè de- est cōposita ex genere & differentia. Ad 3. dicendum, quod non semper to- talitas dicit cōpositionem, nisi sit to- talitas ex partibus. Vel dicere possumus, nominativè quod non est in Deo species ut in istis hoc nomen inferioribus, & idē non valet, si hic species, sic dicitur totum secundū cōpositio- est ibi sapien- tia, de qua dicitur

ARTICVLVS IV.
Vtrum Deus sit summè simplex?

D. Th. in 1. p. q. 3. art. 7. Gerard. Senens. in 1. ibi est non dist. 8. q. 2. art. 1. Gerard. q. de simp. De' sic denomi- art. 10. netur: quia

*Q*uarto queritur: utrum Deus sit summè simplex? Et videtur quod non: quia in summè simplici nō est reperire magis, & minus; sed de Deo minatur species, aliqui cognoscunt magis, aliqui minus: cies. non igitur est summè simplex. Praterea: plura realiter in uno non videtur posse

esse absque compositione: cum igitur sit pluralitas Personarum distinctarum realiter in Deo, ibi est compositio. Præterea: maior est simplicitas rei & rationis, quam rei solum, sed in Deo est compositionis secundum rationem, aliter non esset pluralitas ibi attributorum: ergo non est summè simplex. Præterea: concedimus, quod aliqua participant Deum quantum ad bonitatem, aliqua quantum ad pulchritudinem; sed hoc non esset, nisi aliqua pluralitas & compositio esset in Deo, ergo &c.

D. Aug. P.
N. 15. de
Trin. cap.
33.

In contrarium est Aug. 15. de Trin. cap. 13. qui dicit in Deo esse summam simplicitatem, ubi *Idem est scientia, quod sapientia & sapientia que ipsa essentia*, ubi non est aliud sapere quam esse, sed quod sapere hoc est & esse. Sed hoc non esset nisi ibi esset summa simplicitas, ergo &c. Præterea: dicere Primum esse compositum, est dicere oppositum in adiecto, cum componentia sint priora compósito.

RESOLVTO.

Deus summè simplex est, utpote non compitus ex esse & essentia, nec ex potentia, & virtute, neque ex genere & differentia.

Et infra dist. 17. p. 2. q. 1. art. 1.

1. de Gener. com. 12.

2. de Anima com. 9.

8. Meta. som. 15.

R Esp. dicendum, quod ad hoc, quod ex aliquibus fiat unum, oportet illa ad invicem habere aliquem ordinem, ita quod unum sit actu respectu alterius. Nam sicut ex uno verè non possunt generari multa, ita ex multis verè non possunt fieri unum, ut dicitur in 1. de Gener. Oportet igitur si aliquid debet esse compositum, quod ibi sit assignare duo, quorum unum habeat rationem actus, & reliquum potentiam, & quando sunt talia duo, licet non sit ibi aliquid aliud uniens intra, tamen de necessitate est ibi aliquis motor, qui facit ea unum, & id est dicitur in 2. de Anima, quod Non oportet querere si unum sit anima & corpus, sicut neque ceram & figuram, neque omnia unius cuiusque materiam, & illud cuius est materia.

Et in 8. Metaph. legitur: *Cum igitur fuerit quesitum, quomodo cuprum & rotundum sit unum?* Tunc enim non apparebit questio, alienum enim est materia, & reliquum forma, & sequitur quod huiusmodi querentes decipiuntur: quia querunt unum, quod est in potentia, & actu, quasi diuersum, & subdit, quid non

A habet causam propter motorem. Patet igitur ex sententia Phil. quod non debemus querere causam quid faciat unum ex potentia & actu, quasi existentia habeant esse diversum: quia non requiritur ibi aliquod uniens ea, ut ligamentum vel aliquid huiusmodi: requiritur tamen ibi motor, qui faciat ens in potentia ens in actu. Tora igitur causa unionis est causa efficiens. Si igitur posceremus in Deo compositionem aliquam, oportet quod componentia essent talia, ex quibus apertum natum esset fieri unum, & ita unum componentium esset in potentia, & aliud esset in actu, ut patuit per iam dicta: & B quia omnia talia habent causam motorem, sequeretur quod primus motor haberet aliud motorem, qui faceret ipsum potentia tale actu tale. Sed, ut habitum est, primus motor omni motore caret: quia est omnino immobilis per se, per accidens & abintrà, ideo nulla compositio in Deo erit.

Possumus tamen, si volumus, ex tres compositiones, quae dicta sunt, ostendere Deum esse simplicissimum. Sunt enim tres generales compositiones, quae reperiuntur in omni cōposito. Una est esse & cōsistit: unde in libro de Hebdomadibus dicitur: omni cōposito aliud est esse, aliud ipsum quod est. Alia est virtutis, & substantiae, nam si nullum compositum est suum esse, nullum compositum est suum à committagere, nec agere est suum esse: quia agere præsupponit esse, sicut esse essentiam, ne, quod substantia, & Sed tunc comparatur agere ad virtutem, sicut esse ad substantiam, vel essentiam, & permutatim: sicut esse ad agere, sic substantia ad virtutem. Si igitur in cōposito essentia non est agere, substantia non est virtus: in omni ergo cōposito est compositio virtutis, & substantiae. Rursum quia in omni cōposito differt essentia ab esse, essentia cōpositi nec est actus purus, nec potentia pura, propter quod potest inde sumi ratio generis, & differentiarum. Deus autem omnino simplex est: quia in eo non est compositio esse, & essentia, ut ostensum fuit in 1. art. quod etiam vult. Aug. 6. de Trin. cap. 10. ubi vult quod quidquid est in Deo sit ipsum esse Dei. Nec virtutis substantiae, ut patuit per 1. art. quod etiam vult Aug. 5. de Trin. cap. 9. ubi dicit: *Item 5. d. Deum esse suam magnitudinem, sive suam Trin. cap. 9.*

Nota argu-
mentū Egid.
mentū Egid.
comparatio
ne, quod sub-
stantia, &
virtus diffe-
rentia.

D. Aug. P.
N. 6. de Trin.
cap. 10.

Digitized by Google

Nota quoddam
compositionis
actus & potest
tutus includi
ut in gene-
re, quia est
fundamentum
compositionis
generis, &
differentiae :
sed quomo-
do compositionis
actus cum po-
tentia in simili-
plicibus, non
possunt compo-
nenti opposi-
ta, ut sunt
neris, & differentiae; quia, ut habitum est, A
compositionis talis non est sine potentialitate,
ut patuit per 3. art. Et quia potentialitas
non est sine malo (lare sumpto malo
ad omnem defectum) potest veritatem
habere, quod scribitur 14. Meta. Accidit
itaque per omnia participare malo praeter unum:
quia in solo Deo nulla compositionis, so-
lus ipse est omnino simplicissimus, cum
generales modi compositionis, quos
omnis compositionis aliquo modo praesupponit, in Deo reperiri non pos-
sint.

astus & potest. Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, tentia: si causa quod si simplex perfecte cognoscatur, riter pro re non cognoscitur magis, & minus, sed bus? Contra: ibi non est dicitur, quia intelligens deficit à comprehensio- versitas rea- ne Dei, non propter compositionem lis. Dicitur eius, sed propter summam simplicita- quod esse tem aliqui cognoscunt ipsum magis, ali- est actus, & qui minus. Ad 2. dicendum, quod plu- potentia refra realiter per rem absolutam non pos- pebit esse, & sunt esse in simplicissimo; sed plura rea- accidentiū. liter re relata possunt, ut patuit, & patet. Et dicitur infra. Ad 3. dicendum, quod quando plu- quia non est realitas rationis convenit ex composi- potentia, ni- ne, habet veritatem argumentum, sed si ut compo- pluralitas secundum rationem in Deo nitur iste ac- convenit ex simplicitate Dei. Nam, ut tuis huic, sci- lices, esse & patuit, cum de attributis Divinis disputa- accidéntibus. vimus, plura secundum rationem in Deo Scilicet dist. sunt: nam ex eo quod Dei simplicitas in- 2. q. 1. art. 3. tellectum nostrum excedit, non potest Etsi dicatur: unde potius, intellectus noster una conceptione In- dicitur quod intelligere, quae in Deo uno modo existunt: talis res par- propter quod ratio magis est pro veri- tate, quam contra. Ad 4. dicendum, ticiper bonū quam altera, si solum ra- quod arguit pluralitatem secundum ra- tione diffe- tionem solùm, quae pluralitas simplicita- rut? Dicitur ti non repugnat, ut patuit.

Q V E S T I O   II.

De simplicitate creature.

Si autem no-
differreret ra-
tione nom co-
notaretur di-
versa opera-
tio: idē nō
plus. dieere-
tur participa-
re bonitatē,
quām esse.

DEinde queritur de simplicitate
creature. Et circa hoc queruntur
tria. 1. utrum omnis creatura sit com-
posita? 2. specialiter de compositione
plus. dicere animaz? 3. utrum anima sit in qualibet
parte corporis tota?
re bonitate,
quam esse.

ARTICVLVS 1.

Vtrum omnis creatura sit composita?

Ad i. sic proceditur. Videlur quod sit dare aliquam creaturam simplicem: volebat enim Avempace, ut reicitat Comm. in 3. de Anima comit. s. Comm 3. de quod Intellectus noster est aptus natus abstr. Ani. com. 5. here quidditatem ab habente quidditate, donec deveniat adquidditatem, cuius non sit quidditas. Sed tunc quero de illa quidditate, utrum sit composita vel non? Quod si est composita, iterum habebit quidditatem: oportet igitur dare ipsam esse simplicem.
BPræterea: omne compositum resolvitur in sua componentia, ut vult Damasc. 1. ^{cap. 12.} Damasc. lib. 1. lib. cap. 12. Si igitur creatura est composita resolvetur in sua componentia, tunc quero de illis componentibus, utrum sint composita vel non? Nō est ab ire in infinitum: ergo oportet dare aliud quod componens creaturā esse simplex, sed quod componit creaturam est creatura: ergo &c. Præterea: secundum Avic. in principio Meta. suz, *Primum quod concipitur ab intellectu est ens, & esse, sed primum ab intellectu apprehensum est simplex, ergo &c.* Præterea: omne compositum est divisibile, quod ergo nō dividitur est simplex: ergo &c. Sed ut scribitur 7. propositione de causis: *Intelligens est substantia que non dividitur, ergo &c.* Author de caus. 7. prop.

In contrarium est: quia omne creatum terminatur, vel trahitur ad aliquod genus, cuius limites non excedit: sed omne tale est compositum, cum Genus non dicat actum purum, nec potentiam puram, sed formam medium inter potentiam & actum, com. 7. ut dicit Comam. In 2. Metaph. ergo &c. Præterea: omne creatum habet esse finitum, sed esse finitum est esse receptum in alio, ergo in ornari. creato est compositio ex recepto & recipiente.

RESOLVATIO

Omnis creatura **composita** est: nam quilibet
saltem ab unitate declinetur. Et muta-
tione subiicitur.

Respond, dicendum, quod in omni
creato, quod habet per se esse,
eporteret nos concedere esse compositio-
nem ex quod est & esse. Et est ratio:quia duas ratio-
nes creatum est, ab alio habet esse, omne ne.
Nota ha-

quod ab alio habet esse, est in potentia ad esse, & non est ipsum esse: quia si ipsum esse est, tunc esset actus purus sine aliqua potentialitate: non igitur indigeret aliquo essentialiter differente ab eo, qui ipsum esse produceret. Ponere igitur creatum sic esse, est ponere creatum non esse creatum. Item sicut superiorius dicebatur, quando aliquid in abstracto scilicet dist. Ad de aliquo prædicatur, nihil est in 4. q. 3. art. 2. eo, quod sit aliud à tali prædicato, ut

si natura hominis de homine prædicatur in abstracto, nihil est in homine, quod non pertineret ad humanitatem, & econtrariet: & quia si nihil est in homine aliud à natura sua, homo est in sua humanitas: si igitur esset aliquod ens creatum, in quo non esset nisi esse, tunc illud ens creatum esset suum esse, & maximè habet esse: ut potest patere per Aug. qui dicit, Deum esse summum bonum, quia in eo non est aliud nisi bonum: sic illud creatum summe esset: quia in eo non esset, nisi esse. Sed Quod est maximè tale in omni genere est i. tale, et tria omnia aliorum, ut potest patere per Philos. 2. Metaph. Creatum igitur, quod comam. 4. sic ponitur, maximè habebit esse, & omnia alia perducet ad esse, & nihil erit causa ipsius esse; ac per hoc creatum non erit, sed Creator omnium. Non est igitur aliquid citra Primum, in quo sit tantum esse, & in quo non sit aliquid, quod participet esse: bene igitur dictum est per Boetium, quod Omne, quod est circa Primum, est compositionem ex quod

Quodd omnia est, & esse: omnia igitur, quae per se ha- sunt compo- bunt esse, composita sunt. Sed propter sita ex quod hoc non habemus omnem creaturam est, & esse: esse compositam: quia etiam ipsum est & quod etiam est, quod existit in eo, quod est velut in compositu. participantem esse, creatura est; nec tamē est compositum ex quod est, & esse.

Et ideo notaandum, quod ista tria, unitas, simplicitas, & immutabilitas sed consequuntur. Nam ex eo quod aliud est magis simplex, est magis unum: quia magis indivisibile, & minus indigens, quia compositam indigeret componentibus, est numerus unius; unū autem & simplex non indigent alijs, ut tradit

Proclus 26. Proclus 26. prop. Item quanto aliquid est magis immutabile, tanto magis sim-

plex, unde Aug. 6. de Trin. cap. 6. Ni- Tin. cap. 6. hil enim simplex mutabile est: quia igitur ad fationem simplicis requiritur immutata-

bilitas, & unitas, cum omnis pars importet aliquam potentialitatem, & per consequens mutabilitatem: quia nihil immixtum potentia est omnino immutabile, nulla pars erit absoluta ab omni modo compositionis.

Triplex totū, scilicet, ex partibus, in parte, & ante partes. Ut ergo possimus dicere, quae sunt compo- sita, & quae non, sciendum est, quod est triplex totalitas, ut narrat Proclus 66. prop. scilicet, Ex partibus, in parte, & Procl. 66. ante partes. Hæc autem sic distinguuntur: prop.

nam quedam res participat esse, quedam sunt ipsum esse participata, quedam est esse in partibus, res, quae participat esse, est totum ex partibus: quia constat ex quod est, & esse: esse participatum est totum in parte: quia omne, quod recipitur in aliquo, recipitur secundum modum rei recipientis. Cum igitur tale esse sit receptum in alio, non recipietur secundum sui totalitatem, nec secundum totum suum esse, sed recipietur secundum partem: unde si totum dicitur, non erit totum ut totum, sed totum ut pars. Totum ante partes est esse Divinum: nam Deus in se totum comprehendit esse, quod esse à partibus non dependet: properter quod totum ante partes dicitur: un-

Diony. 5. de Dionys. 5. de Div. nom. dicit: Deum Divi. nom. in se totum accepisse esse. Ita tres totalitates ad simplicitatem sic comparantur: quia esse Divinum, quod est totum ante partes, omnino immutabile est:

quia si aliquid mutatur, mutatur ut acquirat aliquid esse, quod non habet ibi: ibi autem hoc esse non potest: quia est omnis modus essendi, est etiam hoc esse maximè unum: quia omne esse ibi modo unico existit, ac per hoc est summe simplex; quia maximè immutabile, & unum, quae de ratione simplicitatis sunt. Totum autem in parte non effigit esse compositum. Nam hoc totum dividibile est, ex eo quod secundum unum, quod modum, sive secundum aliquam partem recipitur in uno alio modo, & secundum aliam partem in alio, ac per hoc ab unitate declinat. Rursum: quia tale totum dependet ab eo, in quo est, aliqua potentialitas in ipso existit: unde aliquo modo mutationi subjicitur. Non igitur debet dici simplex, cum in eo non sit omnimoda unitas, & immutabilitas,

qua de ratione simplicitatis perficiunt. Totum ex partibus est tertium verò totum, ut totum ex partibus simplex dici non debet ratione par possum. tum

vum; ex quibus constat: & quia omnis creatura vel est ex aliquibus, vel dependet ab eo, quod est ab aliquibus, & ei ideo, vel est totum ex partibus, vel in parte, & nulla est totum ante partes, omnis ergo creatura composita, solus Deus est simplex: quia est ante partes to-

D. Aug. P. tum: unde August. 6. de Trin. cap. 7.
N. 6. de Trin. vult, quod solus Deus sit simplex, & nul-
cap. 7. la creatura simplex: quia Nihil mutabile simplex, omnis creatura mutabilis.

Respon. ad arg. Ad 1. dicendum, quod non oportet illam quidditatem esse simplicem: quia licet non resolvatur in alias quidditates, resolvitur tamen in partes quidditatis. Vel possumus dicere, quod dato, quod huiusmodi quidditas sit simplex: quia non est totum ex partibus, non est tamen simplex per omnem modum: quia est totum in parte. Ad 2. dicendum, quod non arguit creaturam esse omnino simplicem, sed quod oportet esse creaturam, quae non constet ex partibus, & per hoc patet solutio ad 3.

Intelligentia quia sic esse dicitur simplex: quia non est et simplex: ex aliquibus compositum. Ad 4. dicendum, quia non dividitur quantum ad partes naturae, vel quantum ad durationem: quia habet naturam sim- plicem, in qua forma est tantum, non quantum ad partes naturae, vel quantum ad numerum: quia non sunt plures in eadem specie, non tamen est per omnem modum indivisibilis, cum sit composita ex finito, & infinito, sive ex forma, & esse.

ARTICVLVS. II.

Vtrum anima sit composita?

D. Thom. p. 1. quest. 76. art. 2. 21f. Tdler. 2. de 2014
q. 3. Greg. Arim. in 1. Sen. d. 18. q. 1.

Secundò queritur: utrum anima sit composita? Et viderur, quod non: quia sit esset composita, tunc ea essent aliqui gradus; isti gradus, vel essent in essentiis, vel essent in esse? In essentiis non: quia etiam formae accidentales sunt simples sic: unde dicitur in principio 6. principiorum, quod Forma est compositioni contingens, simplici & invariabili essentia consistens. Secundum esse non: quia quae sic habent gradus intenduntur, & remittun-

tur, quod formæ substantiali non potest competere. Præterea: in 2. de Anima, comm. 6. dicitur: Quod anima est actus corporis primus, sed actus primus est esse, secundus est operari: igitur anima est ipsum esse, sed substantia, quae est ipsum esse, est omnino simplex, ergo &c. Præterea: divisio fit per opposita, unū oppositorum non prædicatur de alio: cum igitur substantia dividatur in materiam, & formam, & compositum, ut patet per Phylos, in multis locis, compositum non prædicabitur de forma. Præterea: legitur in 3. de Anima, quod intellectus est simplex, immensus, immaterialis. Sed hoc vel intelligitur de essentia animæ, vel de potentia? Si de essentia, habetur intentum. Si de potentia, cum potentia sequatur modum naturæ, adhuc habetur intentum.

In contrariū est Aug. de Trin. cap. 7. D. Aug. P. qui dicit, quod anima, licet sit simplex N. 6. de Trin. respectu corporis, est tamen multiplex cap. 7. respectu Dei. Præterea: nulla forma simplex potest esse subiectum accidentium, ergo &c.

RESOLVTIO.

Anima simpliciter est compositior. Angelo, Gō simplicior materialibus formis; verumamen secundum aliquem modum magis quam aliqua forma est composta.

Respondeo dicendum, quod non est nostrā intentio querere: utrum anima sit composita ex materia, & forma: quia hoc queremus in 2. Sed de alijs modis compositionis animæ intendimus dubitare.

Ideo notandum, quod, sicut habitum est, triplex est totalitas, quarum una est immunitis ab omni compositione, ut totalitas ante partes, quae creaturis non convenit. Aliæ duæ ut totalitas in parte, & ex partibus, quae creaturis conve-

nient, compositionem important. Di- Totū in par- missa prima totalitate: quia non est ad te est magis propositum; de alijs duabus notandum, compōsitum quod quodammodo maior compositione, quā tu ex parti- importatur per totalitatem in parte, quā tu ex parti- ex partibus: nam de ratione simplicita- bus: quia no- tis sunt indivisibilitas & immutabilitas, secundū om- nē modūm sive actualitas: quia mutabilitas poten- accipitur in tialitatem sequitur: tantō ergo aliquid participante est compositus, quantum magis divisiū,

&

sed secundum & minus est in actu; ex quo apparet quod alij in alio recedere à Divina simplicitate, & eius existentium. Item quia ip actualitate est accedere ad compositum esse non nō est, quamvis contrarium quidam dicit, sed supercant) & recedere à Bonitate Divina est possum per accedere ad aliquam malitiam/: quia

Accidit omnia participare malum præter unū, ut dicitur 14. Metaph. & quia totalitas in parte est magis quid divisum, & minus ens actu, quā ex partibus, ideo talis totalitas potest aliquo modo concedi magis composita, quod sic est videre: quia totum ex partibus habet aliquo modo suas partes coniunctas & unitas, sicut totum, quod constat ex materia & forma, habet formam unitam materialiæ; & quod constat ex quidditate & esse, habet esse quidditati coniunctum; sed totalitas in parte non sic: nam ex hoc esse participatum dicitur totalitas in parte: quia secundum omnem modum non recipitur in participante, sed secundum unam partem est in isto existente, & secundum aliam in alio, quæ partes propter diversitatem existentium non habent unionem ad se invicem, vel non tantam sicut partes totius ex partibus. Rursus licet totum in parte possit dici ipsum esse vel ipsa actualitas; tamē tale totum non adeò est, sicut allud: quia totum ex partibus, sive ipsum suppositum est illud, cui per se competit esse; ipsum tamen esse participatum non

Quod totum in parte seu est, sed suppositum per ipsum est. Vnde Boetius in lib. de Hebdo. Diversum est est, quācō esse, & id quod est; ipsum verò esse non possum, quod dum est: nam sicut homo currit cursu; ipse tamen cursus non currit: sic aliiquid est per esse, ipsum tamen esse propriè non est. Cūm igitur minus sit totum in parte & magis divisum, quām totum ex partibus, concedi quodammodo potest tale totum compositius esse alio.

Anima est pluribus modis pluribus modis composita, quām corporaliter ceteræ formæ; simpliciter tamen est cōclusa qui sō. posterior forma, quæ non est unita materiali habet ratione, & simplicior alijs formis, quod sic rationem totius ex parte patet: quia duas totalitates præhabitæ, que compositionem important, habent formam corporis modum oppositum: nam ex hoc aliquid, que sō. quid est totum ex partibus: quia per se solum fortitur habet esse. Ex hoc est totum in parte: totalitatem de quia est pars eius, quod per se habet esse: in parte: unde 63. prop. Procli. dicitur: Omne fra-

partibus totius, & 68. scribitur: Omne quod ex partibus totum participat ea, que in parte totalitate, & quia quanto aliquid est magis pars, tanto minus ei competit per se existere; quanto aliquid est magis totum in parte, tanto est minus totum ex partibus, & è converso: & quia, ut habitum est, magis attenditur compositio quadammodo ex totalitate in parte, quam ex partibus; quod si simpliciter non est vera, loquendo tamen de compositione formarum absolute verum est, quia forma est magis immersa materiæ, tanto magis composita, & minus competit ei per se esse, B propter quod magis est totum in parte, & minus est totum ex partibus. Ex his manifestè apparent quæ de anima dicebantur: anima enim pluribus modis composita est, quam ceteræ formæ. Nā anima intellectualis dat esse homini, & aliquo modo est hoc aliquid: quia non accipit esse per materiali, licet accipiat esse in materia, propter quod ipsum esse competit ei, & ideo est totum ex partibus in quantum est composita ex quod est & esse: est etiam totum in parte, in quantum informat corpus, & ex eius participatione corpus accipit esse. Angelus autem, vel intelligentia, quæ dicitur forma, vel substantia abstracta, & non unita materiali est totum ex partibus, in quantum compositum est ex quod est & esse. Sed non est totum in parte: quia nulli materiali unitur ut forma, ex qua unione secundum esse ex ipsa, & Angelo fiat unum. Formæ autem corporales sunt totum in parte: quia informant corporales materialias; sed non ex partibus: quia eis propriè non competit esse, vel non adeò, ut animæ. Cūm igitur importetur compositio per utrumque totum, anima est pluribus modis composita, quæ habet rationem utriusque totius, quām Angelus, qui solum habet rationem totius ex partibus, & quām forma corporalis, quæ solum fortitur totalitatem in parte, quod erat prius declarandum.

Simpliciter tamen loquendo, anima est simplicior corporali forma, & compositio loquendo positior Angelo: quia, ut dicebatur, in anima est formis simpliciter veritatem habet, simplicior quod quanto forma minus habet esse, & corporali formis immersa materialiæ, & minus habet rationem totius ex partibus, ma- gis positior Angelo.

Epilogus
gis est composita: & quia esse minimè A competit formis materialibus, quæ ac- quirunt esse in corpore, & per corpus: magis tamen animæ, quæ acquirit esse in corpore, & non per corpus: adhuc autem magis Angelo, qui nec in corpo- re, nec per corpus; inter formas forma materialis magis erit composita, & for- ma Angelica minùs, & anima tene- bit medium inter illa, quod secundò pro- ponebatur declarandum. Patet igitur animam non esse simplicem per omnē modum, immò et pluribus modis cō- posita, quam aliqua forma, simpliciter autem est compositior Angelo, & sim- pliō materialibus formis.

Reipond. ad arg. Ad primum dicendum, quòd non est composita ani- ma ratione gradus in esse, vel in eslen- tia; sed est composita ex quod est & esse. Vel dicendum, quòd dato, quòd non est sic composita, adhuc non est sim- plissima: quia posset ei competere cō- positio, quæ debetur toti in parte, si nō competeret ei illa, quæ debetur toti ex partibus. Ad 2. dicendum, quòd licet esse sit actus primus respectu operari; forma tamen est actus primus respectu esse: & ideo anima est actus primus, nō quòd sit esse, sed quia est forma. Vel di- cendum, quòd dato, quòd est ipsum esse, non est omnino simplicissima: quia est esse participatum, propter quod est totum in parte, & quid com- positum. Ad 3. dicendum, quòd sub- stantia, quæ ibi appellatur compositum, non prædicatur de forma: quia tale cō- positum est quod constat ex materia & forma, cuiusmodi non est anima, ut pa- tebit in 2. Ad 4. dicendum, quòd ibi dicitur intellectus simplicex, & immixtus, non quòd nulla compositio ei compe- tet: cum omnis creatura sit aliquo mo- do composita, sed quia non est vir- tus organica, hoc autem in 2. melius D patet.

ARTICVLVS III.

Utrum anima sit tota in qualibet parte corporis?

D. Thom. p. 1. quest. 76. & in q. de Anm. q. 10. de spiritualibus. Alf. Tolet. 1. de Anm. q. 3. Greg. Arm. 2. f. dñi. 18. q. 1. Gerard. Scđ. d. 8. q. 3. per totam.

Tertio queritur: utrum anima sit tota in qualibet parte corporis? Et

videtur quòd non: quia quod nō est in qualibet parte corporis, non est totum in qualibet parte, cùm esse totum prælup- ponat esse; sed anima non est in qualibet parte corporis: quia tunè quælibet pars haberet esse, quod est contra Phil. cùm 1. Physic. partes sint potentia in toto, ergo &c. com. 63. Præterea: spiritualis substantia ibi est, Nota quòd ubi operatur; sed anima secundum suā simplicior totalitatem non operatur in qualibet corpore sim- parte corporis, ergo &c. Præterea: cō- plicitate op- tingit unam partem corporis moveri, posita com- alia quiescente, si igitur anima esset in positioni ex qualibet parte corporis, tunc unum & quod patet idem simul moveretur, & quiesceret, ex verbis B quod est impossibile. Præterea: anima, Aug. dicen- sis est totum, est totum potentiale: quia tis quòd est sic habet partem, & partem, cùm ha- simplicior: beat plures potentias; non est autem to funditur mol- tis, quòd est tamen beat partem, & partem. Si ergo est to- ta in qualibet parte, in omni parte cor- venit ex eo quòd ali- quid derivat- poris operabitur secundum omnem po- tur ex parti- tentiam, quod falsum est. Præterea: ani- bus, vel est ma est actus corporis organicus sed que- simplicior libert pars corporis non est organica, er- corpore, ut capitur cor- pus pro ma- teria, in qua est ut anima, & nō ut sup- pléa vicē for- mæ corporis. D. Aug. P. N. 6. de Trin. cap. 6.

RESOLVTIO.

Animam est in qualibet corporis parte.

R Epond. dicendum, quòd, anima esse in qualibet parte corporis, vi- detur non est difficile. Nam cùm qua- libet pars vivat, & sit per animam, & forma non det esse nisi materiæ, quam informat; si omnes partes corporis ha- bent esse per animam, anima est in qua- libet parte corporis.

Quòd autem qualibet pars habeat esse per animam, appare ex eo quòd opera vitiæ manifestantur in qualibet par- te: & quia agere præsupponit esse, cùm qualiter ani- talia opera sint per animam dantem vi- tam, oportet eam esse in qualibet parte, sed utrum tota sit in toto, pars in parte, vel tota in parte qualibet? Dubium est, ex eo quòd videmus alias formas cor- porales extendi extensione corporum, iterum si consideretur, quòd esset tota in

Rationes
ma sit in qua-
libet parte
corporis.

in quālibet pātē, cūm sint diversæ par-
tes, quare non sunt diversæ animæ? Nō
est manifestum: quia non videtur intel-
ligibile quodd̄ enī & idem creatum
certis circumscrip̄tum limitib⁹ in pluri-
bus secundūm sui totalitatem existat,
nisi plurifacetur in illis. Propter quod no-
rāndūm, quodd̄ forma specifica realiter
tripliciter potest dividi, quæ triplex di-

Triplex mo-*visio* tangitur in princ. coimm. 7.prop.
duo divisio- de causis, ubi dicitur: *Omne divisibile, aut*
vis formæ dividitur multitudine, aut magnitudine, aut
specifice, aut ^{est} *multitu- motu.* Dico autem has divisiones solùm
dini, magi- esse formæ specificæ realiter: quia cùm
tudinis, aut sint alia divisiones quàm plurimæ, non
motus. *nam* competunt ei secundùm quod

tamen competunt ei secundum quod forma, & si competit ei secundum quod forma, non competit ei secundum quod specifica. Rursum, si competant formæ etiam specificæ non competit ei realiter. Posunt enim assignati præter dictas divisiones quatuor alia divisionum genera. Vna est totius po-

atque di-testativi in suas virtutes, quæ si competitionum genitum animæ, non competit ei, ut est forma, scilicet corporis, sed ut motor : quia per stativæ secundum suam essentiam corpus informat, sed dum ratione per potentiam movet : & quia nos non quidditatis, querimus utrum anima sit in qualibet secundu at-tributione, parte ut motor, sed ut forma, Idem & secundu lis totalitas non est ad propositum. 2. di-partes quid-viditur aliquid secundu rationem quid-ditatis, diratis, sicut forma generis dividitur in

ditatis, sicut forma generis dividitur in plures species. Tertio dividitur aliquid secundum attributionem, & sic eadem forma analogicè est illud, cui attribuuntur plura, & quodammodo dividitur attributione multorum. Rursum istæ totalitates non sunt ad propositum: nā prima totalitas est generis: 2. analogi.

Nos autem querimus de totalitate
animæ, quæ est forma specifica. 4. po-
sitionem fieri test estē divisio secundūm partes quid-
secundūm par-
ditatis. Differt enim fieri divisionem se-
tes quiddita-
tis, & secun-
dūm rationem quidditatis, & secū-
dūm rationē dūm partes: quia secundūm rationem
quidditatis. quidditatis fit, cùm alia ratio quiddita-

quidatatis, cum una ratio quidditatis, vel alia diffinitio competit uni, quam alij, quod non potest esse, nisi in his, quae sunt diversarum speierum; sed dividi secundum partes quidditatis competit eidem speciei, cum in diffinitione unius rei specificæ ponantur plures partes, ut genus, & differentia. Ita divisio, licet sit formæ etiam specificæ, non tamen est ad propositum, cum sit secundum

modum intelligendi. Nōs autēm loqui-
mur de reali existentia, & totalitate. In-
tendimus enim ostendere, quod anima
una numero plurificata est tota in qua-
libet parte, non secundum modum in-
telligendi, sed secundum realem ex-
istentiam. Resumentes igitur primos di-

stentiam. Relumentes igitur primos divisionis modos dicamus rem dividi secundum multititudinem, quando dividitur secundum numerum. Dividi secundum magnitudinem quando habet esse extensum. Dividi secundum motum, quando subiacet tempori, nam temporalia non habent totum esse eorum simul; ideo quia subduntur va-

rum simul : ideo quia subduntur va-
rietiati temporum, sive motui , compe-
tit eis aliquis modus divisionis, cum ta-
lia non sint tota simul, quantum ad es-
se. Iste tamen tertius modus non est
præsentis speculationis : quia qualibet
anima , quæ cum corpore non oritur,
creatur in horiōnte æternitatis, & est
supra tempus.

Prosequentes autem duos primos, dicamus animam non numerari in uno corpore, nec extendi extensione corporis. Nam numerus aliquorum per se sumitur ex diversificatione esse; quia sicut plurificatio secundum speciem per se respicit diversam rationem quidditatis, sic plurificatio secundum numerum habet ex diverso esse: divisio autem secundum quantitatem contingit ex eo: quia forma habet esse extensum in materia. Si igitur ostendere poterimus, quod in uno corpore anima non comperit, nisi unum esse, cum ostensum sit animam esse in qualibet parte, & plurificatio secundum numerum non sit, nisi ex diverso esse, ostensum erit, quod eadem anima secundum numerum est in qualibet parte. Rursum si manifestare poterimus, quod anima rationalis non extenditur extensione corporis, tota veritas questionis erit declarata.

Propter primum notandum, quod diversitas in esse dupliciter potest contingere. Primo ex eo, in quo est. Nam forma, quae est perfectio materiae, recipit esse ex eo quod est in materia: ideo cum est alia & alia materia, sive aliud, & aliud suppositum, in quo est forma, oportet talis formam diversificari secundum esse. Secundo hoc contingit ex modo introductio-nis formae: nam si talis forma introducatur per motum cedens in potentiam materie.

materiæ, si rursum de eadem educi debat, non redibit eadem numero : quia ut scribitur in fine 2. de Generat. Quorum 1. de Gener. substantia deperit, non redirent eadem numero. com. 70.

Causa quare tales formæ in esse, vel in numero diversificantur est : quia introducuntur per motum : & quia cum motus discontinuatur, non est unus numero : ita cum forma cedit, & rursum introducitur, non est una numero, ex quo apparet, quod esse formæ quantum ad diversitatem, & unitatem trahit necessitate ex subiecto, in quo est, & ex modo per quem inducitur.

Quod forma Et sicut forma, quæ non est suum substantialis esse, nec per se ei competit esse ; sed est non est ex se, quod habet, est esse in supposito, di- tensa de se, & versificatur in esse ratione subiecti, & ratione modi introductione modi introducendi ; sic forma, quæ &ionis eius de se non est quanta, & cui per se non competit extensio ; sed extensionem, quam habet, acquirit in subiecto, dupli- citer secundum extensionem dividitur, vel ratione subiecti, in quo existit, vel ratione modi introducendi. Ratione subiecti, in quo existit, extenditur for- ma, si subiectum formæ sit quantum, vel habens quantitatem. Nam sicut forma, cui per se non competit esse, nū- quam acquireret esse in supposito, nisi illud, in quo existit, per se esset : sic for- ma, quæ de se non est extensa, nunquam extensionem, ex eo quod est in subie- cto, acquirit ; nisi illud in quo existit, per se sit extensum : ex quo apparet, quod nulla forma substantialis ex eo quod in subiecto est, subiecti extensioni proten- ditur : nam formæ substantiali per se nō competit extensio. Iterum per se subie- ctim formæ substantialis non est ens

Nota de di- dimensionibus indeterminatis. & si dimensiones indeterminatae præce- dunt formam substantialiem in materia, hoc non est per se : quia per se loquendo nullum accidens immediatiū adha- ret materiæ, quæm forma substantialis : propter quod scribitur 1. de Gener. quod Hyle est proprium generationis subiectum. Sed comm. 24.

sic extenditur qualitas, quæ licet de se non sit extensa ; tamen quid extensum est proprium subiectum eius : propter quod dicit Phil. in lib. Topico, quod Proprium est superficie primo loco colorari. Ratione tamen modi introducendi ex- tenditur forma substantialis. Nam sicut

Quod substæx diversitate motus diversificantur for- B, Egid, Col. sup. 1. Sene.

ma, quæ per motum inducitur, sic ex- tensione materiæ extenditur forma, quæ de potentia materiæ extensæ educitur : si introducitur de extensa materia, in qua est diversitas partium, non educatur tota materiæ si non, non. tum de toto, & pars de parte. His viis Epilog. ad apparēt, quæ proponebātur declaran- dicta. da : nam ex quo secundum diversitatē in esse numeratur forma, cū sit unū esse in uno corpore, in quo est anima rationis unitatis suppositi, cui perse cōpetit esse, erit una anima numero in uno corpore.

Item cum sit forma substantialis, nō extenditur ex eo quod est in subiecto : B cum non educatur de potentia materiæ, non extenditur ex modo inductionis, & quia non est dare aliam causam extensionis, non extenditur extensione corporis : & quia est in qualibet parte corporis una numero, non extensa, concedere debemus cum Aug. 6. de Trin. cap. 7. quod Est in qualibet parte cor- poris tota. Ex hoc apparet, quod solūn cap. 7. anima rationalis est huiusmodi : quia sola illa non educitur de potentia materiæ. Anima autem aliorum animalium, quantumcumque perfectorum, cū educatur de potentia materiæ, extenditur extensione corporis : unde Aug. in sermone de Imagine dicit hominem esse ad imaginem Dei : quia anima hominis est tota in toto corpore, & tota in qualibet parte : sic Deus est in toto mundo : & quia non fuit de intentione

Aug. quod animal irrationale quantum. Quare an- cīque perfectū est ad imaginē Dei, nō ma dicatur ad imaginē mas brutorū assimilari Deo in hoc quod Aliter anima non extenduntur extensione corporis, ut est in toto ; Deus nō extenditur extensione mundi, aliter in par-

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum quod anima est in toto corpore per se, ad totum. Ex & primò in partibus est ut habet ordinē hoc apparet ad totum, & sic esse in pluribus, non ut quare que- plura, non est contra rationem spiritus libet pars etiam creati : & quia anima non est in mal; licet in partibus per se : ideo partes nō sūt per se, ea sit tota ex eo quod anima est in eis. Ex hoc etiā anima : quia apparet : quare quælibet pars non est ani- mal, licet quælibet pars informetur ani- ma : quia hæc informatio non est per Anima non se, ut est in animali. Ad 2. dicendum, est in quali- quod bene arguit ratio : quod anima, ut bet parte cor- est totum virtuale & ut motor, non est dūm totalita in qualibet parte corporis secundum sui terra virtuale.

totalitatē: quia secundūm omnes potentias suas non est in qualibet parte: ex quo apparet non bonam esse imaginacionem illorum, qui probant animam secundūm sui totalitatem esse in qualibet parte, ex eo quod non uniformiter comparatur ad omnes partes, vel ad totum, & partes, cum requirat diversitatem partium: nam diversitatem propriam requirit ex eo quod motor. Nam cū per oculum non possit audire, requirit non solum oculum, sed etiam aurem: & ideo si bene vellent arguere animam secundūm se totā esse in qualibet parte, deberent arguere de totalitate virtutis, secundūm quam requirit diversas partes. Via ergo illorum fuit per accidens: quia non per se arguebant

Idē moveri de totalitate naturae, & falsa, quia ex ratione & quiescere ipsorum non concluditur anima per accidentem secundūm totalitem esse in qualibet parte non incōvenientem te. Ad 3. dicendum quod non est in per se: sed conveniens unum, & idem moveri, & moveri per quiescere per accidens, sic est in proposte nō convenientie anima per se non competit motionis, & quiescere. Vel dicendum, quod ad motionem partis non propriè moverur anima etiam per accidens, cum per se non respiciat partem nisi in ordine ad totum: & ideo solum ad motionem totius sequitur motio animae per accidēs.

Ad 4. dicendum quod anima dicitur

Anima pars esse tota secundūm essentiā in qualibet partē primā, & parte; non quod essentia partem, & partem per se non intēm habeat; sed quia extensio corporis non extendit. Ad 5. dicendum, quod corpus organicū per se, & primō perficitur ab anima; partes autem perficiuntur ut ordinantur ad totum: ex quo apparet, quod non oportet quod absēsa qualibet parte absindatur anima, cum partes primā, & per se non informet

In uno corpore animato ratione unitatis suppositi, cui per se competit esse, in toto corpore est una anima numero: cū secundūm diversitatem iā esse numeretur forma.

Item forma substantialis perse non extendit, nec ratione subiecti, quod est hyle 1. de Gen. sed bene ratione modi introducendū: quia de potentia materiæ, ergo pars de parte, & totum de toto. Erit igitur una numero anima in toto corpore, ut dicit primum notabile. Et tota in qualibet parte corporis; cū non extendatur ratione sui, nec ratione subiecti, nec ratione modi introducendi, ut dicit secundūm notabile.

Super litteram queritur super illud: *Aliud cupiditas, aliud timor.* Contra: 1. Dubitatio per hoc non ponitur compositio in anima: cum hæc sint passiones coniuncti. Dicendum, quod aliqua mutatio est in anima secundūm aliquem modum, ex eo quod mutatur corpus, & quia omnis mutatio arguit compositionem: ideo per talia ostenditur anima composita. Vel possumus dicere, quod hæc sunt in anima secundūm affectionem, ut secundūm delectationem: patet per Phil. 7. 7. Ethic. cap. Ethico. & 12. Meta. sed sine variatione: 14. B & ideo simplex est Deus. In anima au- 12. Meta tem variabiliter: & ideo est compo- sita.

Item notandum, quod dicit: *Sine indigentia Creatore.* Qui cæteri agentes di- 1. Dub. cuntur agere propter indigentiam: quia per actiones acquirunt bonitatem aliquam, qua indigent. Deus autem non operatur, ut bonitatem acquirat, sed ut bonitatem suam communicet: ideo sine indigentia operatur.

Item notandum quod dicit: *Sine habitu omnia continere;* quia habitus continet habentem, ut vestimentum vestitum. Deus autem sic continet res, quod ab eis non continetur, nec includitur: unde est intra omnia non inclusus.

Item super illud: *Non ex compositis.* Vt intelligamus verba Hilarij notandum, quod quadrupliciter deficit à Crea- 2. Creatura tor. 1. quia non est suum esse: ideo nō quidquid est in creaturā est vita. 2. quia non est sua virtus; propter quod qualibet creatura est infirma. 3. quia deficit ab incōmutabili veritate, & luce: propter quod omnis creatura est tenebra. 4. quia habet naturam aliquomodo compositam, vel ex materia, & forma, vel ex genere, & differentia: propter quod

Damasc. lib. 1. cap. 3. solus Deus dicitur Spiritus. Vnde Damasc. 2. lib. cap. 4. ostendit Angelos comparatos ad Deum esse grossos, inmateriales, & corporeos. Hæc quatuor innuit Hilarius de Deo in sua auctoritate dicens: *Nō ex compositis Deus;* hoc est, Deus nō est ex partibus cōponentibus ipsum, vel cōpositis ad se invicem. *Subsistit:* quia in eo non differt quidditas, & esse. *Qui est vita,* idest, in quo non est nisi vivere. Propter secundūm dicit: *Neque qui virtus est ex infirmis continetur.* Quasi dicat Deus

est sua virtus, non ex partibus infirmis constat. Propter tertium addit: *Neque qui lux est ex obscuris coaptatur. Quasi dicat, in Deo non reperitur obscuritas, nec coaptatur, ut in creatura, sed solū lux.* Propter quartum subiungit: *Nec qui Spiritus est ex disparibus formalis est. Quasi*

dicēs, quod Deus, qui est Spiritus, propter naturā simplicitatem non est formalis, hoc est, non est formabilis ex potentia, & actu, ut in genere, & differentias vel ex materia, & forma, quae quamđa disparitatem habent, sed totum, quod in eo est, unum est.

DISTINCTIO IX.

DE DISTINCTIONE TRIVM PERSONARVM.

VNC ad distinctionem &c. De terminato de Deo quantum ad essentie unitatem. Hic determinat Mag. de eo quantum ad Personarum distinctionem. Et duo facit: quia 1. determinat de distinctione Filij ad Patrem, quae est per eius generationem. 1. ostendit distinctionē Spiritus ad utrumque, quae est per ipsius emanationem. Secunda ibi: *Nunc post Filij, in principio 20. dist. Circa 1. duo facit: quia 1. determinat de unitate. 2. veritatem determinat manifestat.* Secunda ibi: *Genitus est enim*, dicit ergo 1. quod Filius, & Spiritus s. sunt personaliter distincti à Patre: quia uterque alius, sed non essentia- lis: quia nullus est aliud ab eo. Cōsequenter istam veritatem manifestat. Ad cuius evidentiā notandum, quod semper genitus à lignante distinguitur in persona, & emanans ab eo, à quo emanat, sed non semper distinguitur in natura. Est enim hæc differentia, quod ea, quae processerūt à Deo Patre aeternaliter, sunt distincta in Persona, non in natura; ea, quae temporali- ter, sunt distincta etiam in natura. Ostendere ergo veram distinctionem inter Patrem, & Filium, est ostendere ipsum à Deo Patre aeternaliter genitum natura. Nam ex eo quod genitus est, est distinctus personaliter, ex eo quod naturaliter est ab aeterno genitus, est unum in natura. Ostendit ergo Mag. Filium esse ab aeterno genitum, & duo facit: quia 1. facit, quod di- quum est. 2. movet questiones circa generatio- rem Filij ex diversitate temporum. Secunda ibi: *Hic queri.* Circa 1. tria facit: quia 1. propo- nit veritatem, quod Filius est aeternaliter geni- tis. 2. obiicit secundum Arianos: quia ex quod Filius est natus à Patre non est coeternus sibi. 3. solvit. Secunda ibi: *Sed contra.* Tertia ibi: *Qui hse.* Circa quod duo facit, secundum quod dubi- citer respondet. 1. per Aug. 1. per Ambrosium. Secunda ibi: *Eidem quoque.* Circa primum duo facit: quia 1. secundum Aug. respondet ad q. quod Filius est coeternus Patri: cū sit naturaliter genitus ab eo, sicut splendor igni. 2. adducit rationem ad probandum: quia, cum Filius sit virtus Patris, & Pater nuncquam fuerit sine vir- tute, Filius est coeternus ei.

Tunc sequitur illa pars: *Eidem, in qua ostē-*

*dit per Ambrosium Filium coeternum Patri & duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. ostendit errorem Arrianorum accidere ex falsa imaginatione. Secunda ibi: *Sed queris.* Circa pri- mum tria facit: quia 1. adducit auctoritatem ad probandum Filium esse coeternum Pa- tri: quia in Deo non est prius, & posterius. 2. adducit rationem: quia relativa posita se ponunt; ergo si aeternaliter est Par, aeternaliter habuit Filium. 3. removet instantiam, quae posset fieri contra rationem predictam. Diceret enim ali- quis, quod ab aeterno fuit Deus, sed non ab aeterno fuit Pater: quam cavillationē removere, quia poneretur in Deo mutatio. Secunda ibi: *In- vicem enim.* Tertia ibi: *Item dicit.**

Tunc sequitur illa pars, *Sed queris*, in qua ostendit talēm errorem accidere ex falsa imagi- natione. Circa quod duo facit: quia 1. ostendit talēm errorem esse: quia illa generatio non po- test ad plenum intelligi: ideo loquuntur de ea homines secundum imaginationem, quā acqui- siverunt ex alijs generationibus. 2. arguit praesumentes de ingenio suo, & credentes illam generationem posse intelligere. Secunda ibi: *Quidam cum.* Tunc sequitur illa: *Hic queri.* In qua movet questionem circa generationem Fi- lij: utrum debeat dici semper gignitur, vel sem- per genitus, & duo facit: quia 1. præmitit que- stionem. 2. exequitur de ea. Secunda ibi: *De hoc Grego.* Circa quam duo facit: quia 1. osten- dit de hoc esse diversas sententias Sanctorum, & adducit eos ad concordiam. 2. osten- dit quid tenendum sit de hoc ibi: *Dicimus erga.* Circa pri- mum duo facit: quia 1. ostendit Origenē secun- dum quamdam apparentiam dicere contrarium alijs. 2. adducit eos ad concordiam. Ibi: *Sed ne tam.* Circa primū duo facit: quia 1. osten- dit per Aug. Grego. & Chrysost. quod me- lius dicitur, semper genitus est: quia illa gene- ratio semper est perfecta. 2. osten- dit per Orige- nē, quod debet dici semper gignitur: quia sicut sole dicitur semper gignitur à Sole, sic Filius à Patre. 2. ibi *Origenes quid.*

Tunc sequitur illa pars: *Sed ne tam*, in qua adducit dictos Doctores ad concordiam. Et duo facit: quia 1. ostendit, Greg. & alios dixisse Pi- lium semper genitum, non semper gigni; non quia hoc incongrue dicatur, sed quia ita non exprimit veritatem. Origenes autem concessit

Semper genitus propter invariabilem aeternitatem, non propter iterationem. Confirmat per Hila. A. quod generatio Filii potest designari per praetens tempus. Secunda ibi, Hila. quem.

Tunc sequitur illa pars, Dicamus ergo, in qua ostendit quid tenetur sic de hoc. Et duo facit; quia uero ostendit, quod utrumque verum dicitur, semper gigantitur, & semper genitus est, cum semper genitus est, magis exprimit veritatem, & reddit ad im-

pugnandum Hereticos, qui dicebatur Filiu non coeterum Patri dicens: quod licet hoc posse esse in rebus humanis; non tamen potest esse in rebus Divinis: nam cum proprietas Patris sit Eternitas, & nunquam sit aliquid sine sua proprietate: Deus Pater semper fuit Pater, & aeternaliter habuit Filium. Secunda ibi: sed inquit. Et in hoc terminatur seminatio distinctionis, & distinctione.

QUESTIO I.

De distinctione Patris à Filio.

VIA Magistri intentio circa duo versatur: circa distinctionem Filii à Patre per generationem: & circa Filii coeternitatem: ideo de his duobus queremus. Circa primū queremus tria.

1. utrum generatio distinguat in Divinis? 2. utrum propter talem distinctionem genitus sit alius à gignente? 3. posito quod Filius sit aeternaliter genitus, de quo queremus postea, erit quaestio utrum propter talem distinctionem possimus concedere Patrem & Filium esse plures aeternos?

ARTICVLVS I.

Vtrum generatio distinguat in Divinis:

D. Tho. 1. p. q. 13. art. 2. Gerard. Son. in 1. S. dist. 9. q. 1. art. 4. Aug. q. 1. art. 2. Gavard. tom. 3. ques. 3. de prop. Div. art. 6.

Ad 1. sic proceditur. Et videtur quod generatio in Divinis non distinguit: D. Aug. P. quia ut dicitur 15. de Trin. cap. 14. Pa- N. 15. de Trin. cap. 14. ser genuit Verbum sibi aequaliter per omnia: non enim se ipsum integrè, perfectèque dixisset, si aliquid minus, aut amplius esset in eius Verbo, quam in ipso. Si igitur per generationem Filius habet quidquid Pater habet, per generationem non distinguitur ab eo, sed unitur ei. Præterea: generatio est assimilatio in natura: unde dicit Damasc. i. lib. cap. 8. quod *Est opus nature*. Sed assimilatio importat unitatem non distinctionem, ergo &c. Præterea: gene-

B ratio vel terminatur ad naturam: secundum quod scribitur 2. Phys. *Generatio est via in naturam*: vel terminatur ad esse: quia ut scribitur 3. Phys. *Generatio est mutationis ex non esse in esse*, ergo & *Filius distinctus* guitar à Patre per generationem, vel erit distinctio in natura, vel in esse; sed neutro modo est possibile, ergo &c. Præterea: agens, & patiens, & omnino producens, & productum in principio sunt dissimilia, in fine similia: cum igitur non sit ibi principium, & finis, nec fieri; sed totum perfectum, semper generatio ibi assimilabit, & nunquam distinguet.

In contrarium est Damasc. i. lib. Div. Ioann. cap. 2. qui ait: *Confitemur quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus omnino unum sunt* 1. cap. 2. *excepta ingeniti, & generationis, & processionalis proprietate*: & eodem libro cap. 10. scribitur: *Quo fit, ut omnia, quae Pater haberet, Filius ibidem sit, hoc uno excepto, quod ingenitus non est*: 2. cap. 10. sed hoc non esset nisi generatio distinguat, ergo &c. Præterea: scribitur in 2. de Anim. quod *Nihil se ipsum generat sed salvat* 2. de Anim. comm. 47. sed hoc non esset, nisi generatio distingueret, ergo &c.

RESOLVTIO.

Generatio, usque relationem dicens, in Divinis distinguit.

Respond. dicendum, quod difficultas huius questionis est: quia magis videtur quod debeat distinguere essentia, quam relatio; & tamen videmus in uno, & eodem supposito esse diversas essentias, ut in Filio carnali. Si igitur ille diversæ essentiae, & oppositæ: quia una est per modum actus, & alia per modum potentie, compatiuntur secundum unitatem suppositi, & videtur quod multo fortius

fortius duas relationes oppositae possint esse in uno supposito : quia Relatio habet minimum de esse, ut dicit Comm. in 12. Metaph. & ita eadem Persona respectu eiusdem poterit esse Pater & Filius. Propter hoc notandum, quod ratio relationis quam essentia semper distinguit: cum de magis principali significato relationis est distinguere, quam essentiam. Et ratio est: quid essentia per se & primò dat esse, & ex consequenti distinguuntur: & ideo dicit Avic. in 1. p. Metaph. siue, quod primum, quod ab intellectu concipitur, est ens & esse, & secundum ipsum modum dictum est: quod unum se habet per additionem ad ens; non quod aliquid sit ens, quod non sit unum. Sed quia prius intelligi-

Magis de tuis ens, quam unum, & posterius se hab
principali figura per additionem ad prius ; & non
nificato rela- **tio**nem est di-
guere, **ta** habet rationem unitatis dicitur,
quam esse. **cum** unum sit in se individuum & ab aliis
tum. **d**ivisum. Si prius est ens quam unum,

Vnum se habet per ad-
ditionem ad ens ; quia cipali, & proprio significato est distin-
guere : cum tota ratio relationis summa-
cipali.

referatur : & ideo dicit Attilius. 3. Metaph. quod Scientia non referatur ad scientiam; comm. 20. sed ad similem. Secundum istam sententiam est recte.

jea ad scibile. Et ut respectu oppositi relatio habet distinguere, de principali suo significato erit distinctio: & ideo haec utrumque distinguat, tamen relationis est magis proprium distinguere quam essentiaz.

Et quod dicitur quod habet minimū de esse: est ratio in contrarium, quia ex hoc sequitur, quod proprium eius sit distinguere: quia eius esse est ad aliud sed habere: proper quod dicitur habere minimum de esse. Et quamvis tam essentia, quam relatio distinguat realiter; impeditur aliquando ista distinctio per accidens, tam ex parte essentiae, quam relationis. Ex parte essentiae: cū sint duæ tales essentiae, quæ secundū quod huiusmodi non sunt aptæ natæ habere efficiendum, & hoc est, cūm una habet rationem actus, & alia rationem potentiae, ut dicitur in 8. Meta. & ideo quod dicitur

batur de actu , & potentia , magis est
pro veritate quam contra. Cum autem
sic se habent essentiae, sit ibi distinctio se-
cundum rationem: quia unum & idem
suppositum est aliud a se ipso , prout est
in actu per formam, & in potentia per
materiam. Distinctio autem relationis
impeditur , cum est relatio secundum
rationem; ut dicendo idem eidem idem;
& ita proprium relationis est distingue-
re. Ideo quicumque dicit Patrem non
esse alium a Filio propter generationem ,
peius dicit , quam dicens Patrem esse
rubeum , vel alterius coloris: quia qua-
vis hoc sit falsum, reperitur in aliquo ta-
men; sed quod gigiens sit genitum, no
tandum est falso, sed reperitur in nullo:
& ideo Beatus Aug. i. de Trin. cap. i.

alt: Qui enim opinatur Deum, verbi gratia, D. Aug. P.
candi lumen vel rurillum, fallitur; sed tamen h[oc] N.r.de Trinit.
invenientur in corpore. Ratisbus qui opinatur cap. 1. tom.
Deum nunc obliuiscuntur, nunc recor. Lutetiam, Paris. 8. in 6. ex
vel si quid ruris modi est, nihil admittit in errore
est; sed tamen nec invenientur in animo. Qui
extrem parcas eius esse potentiam Deum, ut se ip-
sum ipsi generat, eo plus errat, quod non so-
lum Deus ita non est; sed nec spiritualis nec cor-
poralis creatura: nulla enim omnino res est, qua
se ipsam gignat, ut sit.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod Pater Filio dat omnia; quia dat ei quidquid habet non tamen dat ei Paternitatem: quia Paternitas non dicit quid, sed ad aliquid: igitur dando sibi quidquid habet, adhuc manet distinctio secundum relationem: & quia generatio in Divinis relationem dicit, non sequitur quod generatio non distinctat. Ad 2. dicendum, quod similitudo similis cum unitate importat distinctionem: & ideo generatio in Divinis licet ponat unitatem in natura, dicere distinctionem secundum relationem: Et quia generatio relationem importat, oportet generationem distinguere in Divinis. Ad 3. dicendum, quod non semper generatio terminatur ad naturam, vel ad esse: nam aliquo modo ipsum suppositum est generationis terminus, ut supra patuit: & quia suppositum in Divinis per relationem constitutum in esse, sequitur quod generatio sit distinctiva in Divinis, quae relationem importat. Ad 4. dicendum, quod producens & productum in fine sunt similia in eo, quod est ratio producendi, sicut

sicut calefactum calefacienti in fine est
simile in calore, qui est ratio calefacie-
di; sed quantum ad relationem non
sunt similia: cum habeant relationes
oppositas: & quia generatio relatione
dicit, in Divinis secundum generatio-
nem distingueatur genitum à gignente.

ARTICVLVS II.

Vtrum Filius sit alius à Patre?

M. Gobard. tom. 2. q. 3. de pte. Filij. art. 23. n. 23;
Frauc. à Christo. in 1. d. 3. q. 1.

7. Meta.
tom. 25.

D. Aug.
N. 7. de Trin.
cap. vlt.

Secundò queritur: utrum Filius sit
alius à Patre? Et videtur, quod nō:
quia scribitur s. Metaph. quod *Vnum in
substantia facit idem*, ergo diversum in sub-
stantia facit aliud; sed Filius non est in
substantia diversus à Patre, iuxta illud
Cap. vltimo. *alid aliud, vel maius, vel melius, vel aliqua ex
parte diversum.* Præterea: quæcumque
diversitas ponatur in aliquo, nisi in eo
fiat diversitas in natura, non dicitur
alius. Vnde Sortes senex non est alius
à se puer, cum eadem sit humanitas
numero in se sene, & se puer: quia igitur
eadem est natura in Patre, & Filio,
non est Pater alius a Filio. Præterea:
non conceditur, quod Pater sit aliud à
Filio, sed idem significat aliud, & aliud,
ergo &c. Præterea: si est alius Pater à
Filio, hoc non est, nisi quia suppositum
Patri est distinctum à supposito Filii, sed
distinctio suppositorum est per esse, si-
c ut distinctio specierum est per quiddi-
tatem. Cum igitur non sit distinctum
esse Patri ab esse Filii: quia non est di-
stincta essentia, non erit distinctio in eis
suppositorum, ergo nec aliqua aliena.

In contrarium est Aug. de Fide ad

D. Aug. P.
N. de Fide
ad Petrum s.

g. 6. tom. 6.
ex Paris.

Petrū qui ait: quod *Vera Trinitas non esset si
una eadēque Persona diceretur Pater, & Filius, &
& Spiritus Sanctus.* Si ergo ibi est vera
Trinitas, Persona Patri est alia à Per-
sona Filii, ergo alius est Pater à Filio. Præ-
terea: idem in eodem: *Quia igitur aliud
est genuisse, quam natum esse, aliud que-
procedere quam genuisse, vel natum esse,
manifestum est, quoniam aliud
est Pater, aliud est Fi-
lius, aliud Spiritus
Sanctus.*

RESOLVTIO.

*Filius alius à Patre est: ly alius faciens supposi-
tionem personalem.*

Respond. dicendum, quod aliqui sic
distingunt, quod hoc relativum Petrus Lom.
alius, vel potest teneri substantivè, vel adic^{in 1. suo dist.} tivè. Si tenetur adiectivè: tunc verificātur tales propositiones, vel falsificātur se-^{9. prin. 1. q.} cùdū ea, quibus adduntur: ut si adduatur personalibus nominibus, vera sunt: si esentialibus, falsa. Sed si tenetur substantivè, cum ponatur in neutro, falsa sunt: quia dicit diversitatem essentiae: cum autem in masculino, vera: quia solū dicunt distinctionem Personarū. Istud autem etsi verum est, non est sufficienter dictum: quia non redditur causa, quare magis dicat diversitatem essentiae aliud, quam Personæ: & quare per aliud non possum intelligere suppositum, & per alium intelligere Deum.

Propter hoc notandum, quod in
creaturis distinguere propositionem esse
veram, ex eo quod relativum diversitatem proprietas ponitur ibi in masculino, vel falsam
ex eo quod ponitur in neutro, non est
ad propositionem: quia ubicumque in rebus creatis est diversitas suppositi, est ibi
diversitas naturæ: cum natura creata
non sit suum esse. Sed quia natura Di-
vina est ipsum esse, ad pluritatem sup-
positorum non sequitur pluralitas natu-
rarum: unde est ibi distinctio in Per-
sonis, reservata unitate essentiae. Propter
quod qualitercumque loquamur, dummodo
intelligamus distinctionem in
Personis, & unitatem in essentia, semper
loquutio nostra secundum nostrum
intelligendi modum est vera: unde pos-
sumus dicere tres, & tria, dummodo
intelligatur essentia una, & simplex: ve-
runtamen quia in loquutionibus nostris
debemus nos conformare dictis Sanctorum,
in quantum possumus: nam sicut
in Philosophia reprehenderetur aliquis
quantumcumque vera diceret, si non
loqueretur per verba artis, & secundum
modum philosophorum: ita in Theo-
logia reprehensibilis existit etiam, qui
vera dicit, si non loquitur per verba
artis, & secundum modum Sanctorum.
Nam philosophi nostri Sancti sunt: prop-
ter quod Diony. s. de Div. nom. lo-
quentes in Theologia appellat philoso-
phos.

Diony. 5. de
Div. nom.

Sancti quid phos. Et quia Sancti sic loquuti sunt, ut per aliud, & alius intelligant diversum in substantiæ intelligentiam & per aliud distinctiō-

gant. **D. Aug. P.** debemus. Vnde Aug. in princ. de Fide N. in prine. ad Petrum alt : *Vna est enim Patris, & Fi- de Fide ad lij, & Spiritus Sancti essentia, quam Graci Petrum §. 5.*

vñyam vocant, in qua non est aliud Pater, & aliud Filius, & aliud Spiritus Sanctus, quamvis personaliter sit aliis Pater, aliis Filius, aliis Spiritus Sanctus. Igitur principalis causa quare in masculino est vera dicēdo: aliis est Pater à Filio; & in neutro falsa, est quia sic Sancti sunt locuti, qui- bus nos conformare debemus. Sed si queratur, quid movit Sanctos ad sic lo- quendum? Dicendum, quod traslatione nominum, & eorum impositio est ad placitum. Ideo sufficit assignare aliquā rationem probabilem, & non oportet ad hoc adducere demonstrationem. Propter hoc notandum, quod aliam suppositionem habet honio, & Deus nam homo quantum est de se semper habet suppositionem personalem; si autem habet simplicem, hoc est ex adiuncto, ergo per se supponit distinctè, & per accidens indistinctè. De Deo autem positionem ha- est econtrariò: quia semper de se ha- bet homo, & bet suppositionem simplicem, & suppo- ntit indistinctè; ex adiuncto habet suppositionem personalem, & distinctam.

Idem Petrus ubi supra. de se indistinctè supponit, aliud, quidem indistinctè significat: quia neutrum per quamdam abnegationem suum significatum importat, dat intelligere Divinitatem essentiam; & aliis Personam: quam distinctè significat, ut Persona distinctè supponit, accipiendo distinctè suppone- re, quod personalem habet suppositio- nem.

Resp. ad arg. Ad primum dicen- dum, quod in ipsis inferioribus est duplex substantia, prima, & secunda. In Divinis autem, licet non sit ista distinctio propriè: est tamen ibi aliquid, quod habet similitudinem cum secunda substancia, ut natura: & aliquid, quod ha- bet similitudinem cum substantia pri- ma, ut suppositum: & aliis ibi, licet non dicat diversitatem, dicit distin- ctionem etiam in substantia, non in sub- stantia prout stat pro natura, sed pro supposito. Ad 2. dicendum, quod in rebus creatis quandiu manet natura ca-

dem, manet suppositum idem: & ideo nunquam dicitur aliis, nisi varietur na- turæ; sed in Divinis, ubi est distinctio suppositi, reservata unitate naturæ, po- teat ibi concedi aliqua alienas, licet sit una natura in omnibus tribus. Ad 3. di- cendum, quod licet idem significet aliud, & aliis, non tamen habet eundem modum sig- nificantandi. In veritate autem propositionum non solum attendenda est signifi- catio, sed significandi modus. Ad 4. di- cendum, quod in suppositis, quæ con- stituuntur per absoluta, est distinctio per esse. In Divinis autem non sic, sed est ibi distinctio per respectum.

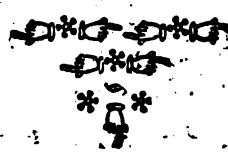
ARTICVLVS III.

*Vtrum Pater, & Filius possint dici plures
æterni?*

Tertiò queritur: utrum Pater & Fi- lius possint dici plures æterni? Et videtur quod non: quia non magis est in Deo vera bonitas, quam vera æter- nitas, sed *Pater, & Filius, & Spiritus San-ctus non dicuntur tres boni, sed unus bonus*, ut vult Aug. 5. de Trin. cap. 8. ergo non D. Aug. 5. de sunt tres æterni, sed unus æternus. Præ- Trin. cap. 8. terea: in Symbolo Athanasij dicitur: *D. Atha. in Non tres æterni, sed unus æternus*, ergo &c. Symb.

Præterea: regula est Aug. 5. de Trin. cap. 8. *Quidquid ergo ad se ipsum di- citur Deus, & de singulis Personis singulari- Aug. ubi su- pra* ter dicitur, id est, de Patre, & Filio, & Spi- ritu Sancto, & simul de ipsa Trinitate, non plus raliter, sed singulariter dicitur, ergo Pater est æternus, & Filius æternus, & simul ambo unus æternus, non plures æterni. Præterea: si propter aliquid verificatur quod Pater & Filius sunt plures æterni, hoc non est, nisi quia æternus tenetur adiectivè: sed *In Deo nihil est per acci- dens*, ut dicitur 5. de Trin. cap. 5. Sed de Trin. cap. 5. adiectiva videntur significare quid per accidens; ergo &c.

In contrarium est: quia coæternum presupponit æternum: non enim sunt sibi coæterna, quæ non sunt æternæ; sed tres Personæ in plurali dicuntur sibi coæternæ, ergo in plurali possunt dici æternæ.

RE-

RESOLVTO.

*Et si Pater, & Filius dici possint plures
eterni adiectivè propter unam eternitatem;
nam melius dicuntur coeterni.*

REsp. dicendū, quod natura rei duplíciter comparatur, ad esse, & ad agere. Secundum quod comparatur ad esse, sic fortitur durationem: nam ex esse sumitur duratio rei, ut quæ habent esse invariabile, mensurantur eternitate, quæ variabile tempore. Secundum quod comparatur ad agere, sic fortitur ea per quæ agit, ut secundum quod sapit quis, est in eo sapientia, & sic de alijs: & quia ex esse & agere hoc fortitur natura secundum quod comparatur ad esse & ad agere, sic est idem cum istis, & non idem: & quia natura creata nō est suum esse, non est sua duratio: & quia non est suum agere, non est sua

Scilicet dist. virtus. Deus autem quia est suum esse, s. p. 1. q. 1. & suum agere, ut ostensum est, & *Actionem* art. 1. *est ei essentialis*, ut probat Phil. 11. Metaph. 12. Metaph. *cordat* cum verbis Anselm. Monol. 24. Div. Ansel. *est etiā sua magnitudo vel sua virtus*: Monol. 24. D. Aug. 5. de probat Aug. 5. de Trin. cap. 10. & quia *Trin. cap. 10* ita omnia sunt idem quod essentia Divina, sicut est una essentia in tribus Personis, ita est una eternitas, una magnitudo, & sic de alijs. Vnde 5. de Trinit.

Idem cap. 8. cap. 8. dicitur: quod *Sicut non dicimus tres essentias, sic non dicimus tres magnitudines*. Similiter etiam non dicimus tres eternitates: una ergo eternitas in tribus Personis, sicut & una Deitas: tamen tres sunt habentes eternitatem, sicut & Deitatem: & quia non est distinctio in eternitate, sed inter eternitatem habentes, cum pluralis numerus semper distinctionem importet: si illa distinctio ad habentes eternitatem refertur, sic locutio est vera; si ad eternitatem, falsa.

De significacione verbi, quantum ad principalem significacionem nominis, importatur per verbum, per nomine concretum, & ab abstractum.

Vnde idem significat sapere, sapientia, & sapiens principaliter loquendo; tamē quantum ad modum significandi differunt: nam prout talis significatum im-

portatur per verbum, semper dicit rem suam circa suppositum: quia suppositorum est agere: & ideo cum nihil sit essentiale, quod non habeatur à tribus, quantumcumque verbum essentialiter significet: quia illud essentiale à tribus habetur. Circa quæ tria ponit rem suam verbum: ratione actus quem importat, semper de pluribus Personis verbum debemus pronuntiare pluraliter, & non singulariter, unde Pater & Filius sapiunt, non sapit; creant, non creat: nam inter cetera verba, quæ essentiam indicat, esse maximè indicat, quod tamen pluraliter dicitur de pluribus Personis. Vnde

B de Aug. 5. de Trin. cap. 9. *Reversa enim idem 5. de oīum Pater non fit Filius, & Filius non fit Pater, & Spiritus Sanctus, ille qui etiam dorum Dei vocatur, nec Pater fit, nec Filius, tres utique sunt: ideo que pluraliter dictum est: ego & Pater unum sumus. Non enim dixit, unum est, quod Sabelliani dicunt, sed unum sumus. Si tale significatum importetur per nomine abstractum, tunc cum tale nomen significet ipsam rem in se, si pluraliter proferatur, semper circa rem, quam significat principaliter, designatur distinctio: & ideo talia semper debent proferri singulariter, & nunquam pluraliter. Vnde Damasc. 1. lib. cap. 8. dicit: Patris & Damasc. lib. 1. Filii & Spiritus Sancti *unam esse essentiam*, cap. 8. *unam Divinitatem, unam potentiam, unam voluntatem, unam operationem, unam potestatem*, & sic de alijs. Sed si nomina proferuntur in concreto, tunc possunt proferri singulariter, & pluraliter: quia si tenetur substantivè, debent proferri singulariter: & secundum istum modum dicit Aug. 5. de Trin. cap. 8. quod *Pater D. Aug. P. & Filius & Spiritus Sanctus non sunt tres magis N. 5. de Trini. ni, sed unus magnus; non tres boni, sed unus boni*. cap. 8. *nus*. Si teneantur adiectivè, tunc debet proferri pluraliter: quia sicut substantivum, quia significat per se existens, si profertur pluraliter dicit distinctionem circa rem principaliter significatam, ut tres boni substantivè dant intelligere tres bonitatem: sic adiectivum, quia significat rem non per se existentem, sed in habente, si profertur pluraliter non importat distinctionem circa rem significatam principaliter, sed circa habentes illam: unde tres boni adiectivè non dicunt tres bonitatem, sed tres habentes bonitatem, propter quod adiectivè bene dictum est tres boni; & secun-*

De concreto
adiectivè, &
substantivè.

ni, sed unus magnus; non tres boni, sed unus boni

cap. 8.

Secundum istum modum loquitur Athanasius: cum dicit quod tres Personæ sibi coæternæ sunt: verum quia magis ostendit nomen adiectivè dici cum importat quindam analogiam ad supposita, si nominibus concretis additur aliquid propter quod talis analogia designatur, magis propriè pluraliter proferuntur: unde hæc est magis propria, Pater & Filius, sunt plures coæterni, quam æterni: quia coæternum importat analogiam præstatam, quam non importat æternum.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod Pater, & Filius sunt unus bonus, si bonus tenetur substantivè; sunt tamen plures boni, si tenetur adiectivè. Similiter dicendum est de æterno. Et per hoc patet solutio ad 2. & 3. quia Pater, & Filius sunt unus æternus, si æternus sumitur substantivè, non adiectivè. Item quidquid ad se dicitur, dicitur de omnibus tribus non pluraliter, si illud ad se suxiatur substantivè, non adiectivè. Ad 4. dicendum, quod licet in Deo non sit aliquid per accidens, tamen sunt ibi nomina significantia per modum adiectivi, & substantivi.

QVÆSTIO II.

De æternitate Filii Divini.

Dinde queritur: de æternitate Filii. Et circa hoc queruntur tria. Primo: utrum Filius sit æternaliter genitus? 2. utrum possimus concedere Patrem esse priorem Filio? 3. quomodo debeat per verba designantia tempus pronuntiari generatio Filii: utrum per præteritum, ut dicamus semper genitus est, vel per prælens, ut semper gignitur, vel per futurum, ut semper gignetur?

ARTICVLVS I.

Vtrum Filius sit æternaliter genitus?

Franc. à Christ. in 1. f. 4. q. 2.

Ad primum sic proceditur. Videatur, quod generatio Filii non sit æterna: quia præsita immediata causa, & non impedita de necessitate sequitur eis. B. Egid. Col. sub. 1. Sent.

Afectus; sed immediata causa productio-
nis rerum est Verbum: quia secundum
Aug. 83. quest. q. 63. Verbum est Cœ-
rativa potentia Patris, sed non ab æterno D. Aug. 83;
fuerunt effectus Dei, ergo non ab æter- quest. q. 63.
no fuit Verbum Divinum. Sed non est
aliud generatio Filii, quam emanatio
Divini Verbi, ergo &c. Præterea: sicut
se habet essentia in productione eorum,
que ab ea procedunt, sic se habet Pe:
sont respectu eorum, quæ procedunt ab ipsa:
sed quæ procedunt ab essentia non sunt
coæterna essentiæ, ergo quæ procedunt
à Persona non sunt coæterna Personæ, sed
Filius procedit à Persona Patris, ergo
B &c. Præterea: omne, quod natum est,
habet esse post esse gignentis, ut dicebat
Arrius. Nam ut narrat Aug. 6. de Tri- D. Aug. P.
nit. cap. 1. sic probabat Arrius filium non N. 6. de
esse eternum: quia Si Filius natus est, ut Trim. cap. 1.
dicebat, erat tempus, quando non erat Filius,
ergo &c. Præterea: dicere generationem
eternam est dicere oppositum in
adiectione. Nam si unum oppositorum con-
vertitur cum aliquo, reliquum oppositorum
non compatitur secum illud: & quia ingenitum convertitur cū
æterno, ut probat Philos. in lib. Cxl.
& Mun. ergo genitum, quod opponitur Celi &
ingenito non compatitur secū æternitatē. Mū. comm.

In contrarium est: quia sequitur in 115.

Symbolon: *Æternus Pater, æternus Filius.*

Præterea: dicit Phil. in 12. Metaph. in

illo cap. *Sententia Patrum*, quod si Primum 11. Metaph.

nihil intelligit, nihil nobile est in eo; sed est simile comm. 39.

dormienti, sed non est dare Deum

Patrem aliquando fuisse ignobilem, er-

go ab æterno intellexit se, & quia per

se, & primò nihil extra se intelligit, sed

intelligendo se generat Verbum, ergo

generatio Filii; que est eadem cum pro-

ductione Verbi, æterna est.

RESOLVTIO.

Filius æternaliter genitus est, & semper

Patri coæternus.

Respondeo dicendum, quod aliquæ
rē non staret in generare, eñi habet
esse, quinque de causis potest contingere,
secundum quod quinque in generatione est
considerare. Primo generationis sub-
iectum. Secundum durationē, vel tempus,
vel evum, secundum quod generatio illa
mensuratur. 3. principium, ut naturam
gignentis: quia virtute naturæ fit gene-
ratio. 4. modum, ut si secundum mo-
dum materialem vel intellectualem ha-
bet

Cc

bet esse generatio. s. effectivum, ut gig-
nentem ipsum, cui competit generare: A

Damasc. lib. probat Damasc. l. lib. cap. 8. genera-
z. cap. 8.

tionem. Filij nostra esse temporalem, sed
eternam. Impeditur enim, quod gene-
ratio non sit causa dignitati ratione
subjecti generationis, sive ratione eius,
de quo est generatio: nam si genitum
non est ciuidem naturae realiter cum
dignitate; sed dignitur ex materia ex-
trinseca, rursum si non semper est mate-
ria extrinseca, non semper est generatio:
& ideo potest esse ignis absque eo, quod
ignem generet: quia non haberet propin-
quam subjectam materiam, in quam
suam formam inducat. Sed non sic est
de Deo Patre: quia non ex aliena sub-
stantia; sed ex propria produxit Filium:
ideo non prius fuit Deus, & postea cum
genuit: hanc rationem tangit Damasc. l.
lib. cap. 8. dicens: Cum de Filij genera-
zione agitur, tempus intercessisse dicere impiu-
m est. Et subdit causam: Ex ipso enim, hoc
est ex Patris natura, Filij generationem esse
profitemur.

Secundò: generatio non est causa
dignitati propter generationis duratio-
nem: nam cum generatio sit opus na-
ture, duratio generationis assimillatur
durationi nature. Ideò si natura res,
cuius virtute sit generatio, est tempora-
lis, & generatio temporalis criti: & quia in
tempore est prius, & posterius, & non
est contra rationem eorum, quae tem-
pore mensuratur, quod unum duratio-
ne præcedat aliud, poterit natura digni-
tatis temporaliter, & etiā ipsum digni-
tatem esse absque eo, quod generet. Sed
si natura res est eterna, oportet duratio-
nem esse eternam: & quia in eternitate
non est prius, & posterius, & contra
rationem eternorum est, quod unum
alius duratione præcedat, generatio Di-
vina opus eternae naturæ existens, eterna
erit. Non ergo prius fuit Deus Pater,
& postea genuit: quia tunc generatio
eterna non esset. Hanc rationem tangit
etiam Damasc. assignato lib. & cap. di-
cens: Semperminus Pater Verbum suum perfe-
ctum absque ullo principio, & sine dignitate, nec
etiqui Deus, cuius natura acque substantia tem-
pus omne antecedit, in tempore gignat. At vero
perspicuum est hominem dispare modo gignere,
ne qui generationi, & corruptioni fluxione

item, & multiplicationi subiectus.

Tertio: potest hoc contingere propter generationis radicale principium, nam quod productum non sit causum producenti ratione principij duplex potest sumi ratio. Primo si ratio producendi non est natura, sed voluntas, & potissimum si est voluntas non ut natura, sed ut vol-
untas: quia voluntas secundum quod huiusmodi potest agere, & non agere. Sed natura est determinata ad unum: ideo Filius, qui natura procedit, est coeternus Patri: creature autem, quae voluntate proce-
serunt, non sunt coeternæ Deo. Hoc etiam tangit Damasc. dicto lib. & cap.

B dicens: Generatio quidem, scilicet Filij Dei, principij ignara, & sempiterna est, ut que naturæ opus sit, acque ex ipsis essentia producat .... At creatio in Deo cum à voluntate proficiatur, Deo profecto coeterna non est. Secunda ratio sumitur, si ipsa natura, quae est generationis ratio, non habet esse perfectum in eo, cui competit ge-
nerare: sicut diciimus puerum generare non posse: sed cum Deo Patri competat generare, & semper naturam perfec-
tam habeat, semper generabitur Filius. Hoc etiam tangit Damasc. eodem lib. Idem ibidem & cap. qui dicit: Patrem generantem esse simplicem, & incompositum, non aliquo indi-
gentem: quod non esset, si imperfetta natu-
ram, cuius virtute fit generatio, haberet.

Quarto modo potest contingere, quod dictum est, ratione modi genera-
tionis. Nam generatio materialis: quia materialia ab incompleto ad completum procedunt, cum generare sit entis per-
fecti, non statim cum sunt materialia generaant. Generatio autem Divina per
modum intellectualem existens: quia Verbum non prius ibi habet esse infor-
me, & postea formatum, coeterna est Deo Patri. Vnde Damasc. eodem lib. & cap. ait: Ipsi, scilicet Filij, genera-

Idem ubi su-
pra.

tionem temporis, principij que expertum: &
subdit causam: Quia Dei Filius est splendor
glorie, charakter Pateris, sapientia, virtus, &
Verbum: quae omnia generationem per
modum intellectus insinuant. s. non
statim cum res est, generat, si dignitati
transmutatio non repugnat: ideo quia
non est contra rationem hominis quod varietur,
potest esse aliquis homo, & non
generare tunc, sed postea. Sed quia
Deus Pater est omnino invariabilis non
prius fuit Deus, & postea generavit:

quia

Idem ibidem.

ARTICVLVS II.

Vtrum Pater sit prior Filio?

D. Th. 2. p. q. 4. art. 3. Greg. Arim. dift. 9. q. 7.
Alf. Tolte. dift. 9. q. 1. Arg. dift. 9. q. 1. art.
4. Gerard. Sen. dift. 9. q. 1. art. 1. f. ans. d
Cirist. dift. 9. q. 1. conclus. 7. Gavard. q. 2. de
proc. Div. art. 8. Lufit. tom. 1. de Beatis. lib. 5.
q. 2. art. 4. ann. 42.

Secundò quæritur: utrum Pater sit prior Filio? Et videtur, quod sic: quia principium habet rationē prioris, iuxta illud 1. Post. Primum, & principium idem dico. Sed Pater est principium Filij, ut dicit D. Aug. P. N. 5. de Trin. Aug. 5. de Trin. cap. 14. ergo &c. Præ- cap. 14. tere: quod est ex alio, saltem natura est posterior eo, à quo est, sed Filius est ex Patre, ergo &c. Prætere: in hoc differt ille Filius à nobis, quia ille est Filius naturalis: nos vero per adoptionem: sed non videtur contra rationem. Filij naturalis, quod sit posterior Patre, cum multi naturales Filii patribus sint posteriores, ergo &c. Prætere: diffinivit Phus primū in 1. lib. Post. dicens: Cui primo? Cui alterius per ipsum, non ipsi per alterum: sed Phus. 1. post. com. 11. Filio inicit esse per Patrem: non Patri per Filiū, ergo Pater est prior Filio.

In contrarium est: quia in Symbolo legitur, quod ibi, nec est prius, nec Posterior. Prætere Damasc. 1. lib. cap. 8. dicit: quod in Divinis non est Deus primus, & Deus posterior: sed si Filius esset posterior Patre, cum uterque sit Deus, esset ibi Deus primus, & posterior, ergo. &c.

RESOLVTIO.

Pater non est aliqua prioritate prior Filio:
sed ordine solum: quia à Patre, in
& principio Filius est.

Respod. dicendum, quod oportet nos ponere in Divinis ordinem sine prioritate. Nam ubique est pluralitas ab uno procedens, ibi est ordo, ut Proclus probat: & quia pluralitas Personarum in Divinis habet esse ex Patre formaliter, & iuxta illud Diony. 2. de Div. Diony. 3. nom. Patrem quidem esse, ut ita dicam, formaliam Divinitatem; Filium autem, & Spiritum Sanctum secunda Divinitatis: oportet insecundum Divinas Personas esse ordinem. Iste

C. E. a. tamen

Ibidem. quia hoc sine versione Patris esse non posset, & hoc est quod dicit Damasc. lib. assignato, & cap. Ac nisi Filium à principio simili cum Patre, à quo genitus est, fuisse concedamus, paternæ substantiae conversionem inducimus: quoniam cum Pater non esset, postea Pater extitit. Ista autem conversio quantum ad duo erit. 1. quantum ad operativam potentiam. Nam Filius est operativa potentia Patris, si igitur fuit aliquando Pater sine Filio, fuit sine operativa potentia, & sine virtute, & sapientia.

D. Aug. 6. de Vnde Aug. contra Arrianos 6. de Trin. Trin. cap. 1. cap. 1. Si Dei Filius virtus, & sapientia Dei est, nec unquam Deus sine virtute, & sapientia fuit, coeternus est Deo Patri Filius. Rursus B. esset ibi conversio quantum ad perso-

D. Ambros. nalem proprietatem: unde Ambrosius contra hereticam pravitatem, & habetur in littera: Heretice, si Pater esse Deus coepit, ergo primo erat, postea Pater factus est. Quomodo ergo immutabilis est Deus? Est ergo Filius Patri coeternus, ut patet ex habi-

Respon. ad arg. Ad 1. dicendum, quod illud veritatem habet de agente naturali; non voluntario: Deus autem produxit creaturas non ex necessitate naturae, sed ex voluntatis arbitrio. Ad 2. dicendum, quod non est simile de his, quæ procedunt ab essentia, & de his, quæ procedunt à Persona: quia quæ procedunt ab essentia, habent relationem realem ad eam, sed essentia refertur ad illa secundum modum intelligendi: & ideo non sequitur, quod sit mutatio in Deo, ex hoc quod non semper fuit Creator, & postea est Creator; sed solum in

D. Aug. P. creatura: ut ostendit Aug. 5. de Trin. N. 5. de Trin. cap. ultimo. Sed relationes personales realiter in Deo existunt: propter quod si Deus esset Pater in tempore, mutatus esset, ut ostensum fuit. Ad 3. dicendum, quod illa propositio non est universaliter vera, ut ostendit Aug. 6. de Trin. D.

Idem 6. de Trin. cap. 1. cap. 1. quia Splendor (ut ait) qui ab igne gignitur coerus est illi: & esset coeternus, si esset ignis aeternus: & Filius procedit à Patre, ut splendor ab igne, ut vult ibidem Aug. & Damasc. lib. 1. Damasc. 1. lib. cap. 9. Ad 4. dicendum, quod ingenitum, secundum quod Phus ingenitum posuit, convertitur cum aeterno, sed Filius non est ingenitus,

ut Philosophus accipiebat
genitum, ut patebit.

* * * *

tamen ordo est sine prioritate; cum in æternis non sit, neque prius, neque posterius. Quomodo autem ordo à prioritate separari potest, notandum, quod tota causa quare videri posset alicui, quod in Divinis esset prioritas, est distinctio Personarum: nam inter indistincta neque est ordo, neque prioritas. Causa autem quare Pater est distinctus à Filio, est generatio, ut patet per Damasc. 1. lib. cap. 2. Et ideo quia Filius est à Patre genitus, & Pater est ingenitus, crediderunt aliqui in Divinis esse ordinem cum prioritate, quod falsum est. Non enim oportet gignente genito semper priorem esse.

Ad cuius evidentiam sciendum, quod secundum Philos. in 1. Cæli, & mundi Phis. in 1. tripliciter dicuntur ingenitum. Vno modo, quod accipit esse post non esse, sed comm. III. non per generationem, & sic dicimus, pliciter. quod tactus, & motus sunt ingenita: Quere etiā, quia hæc quamdam motionem important, & si progrederentur in esse per generationem, tunc motionis esset motionis & generationis generatio, quod neq. 2. art. 2. infra dist. 13. gat Phil. 5. Phys. 2. dicitur ingenitum, 4. Metta. quod de difficultate gignitur, sicut dicitur faſe consequuntur, ut unum, & ens. Nam

Idem 5. Phy. com. 8. dicitur ingenitum, quod de facili gignitur, sicut dicitur invisiſibile, quod non de facili videtur. 3. dicitur tale quidquid non habet esse post Similiter triplex non esse. Et isti triplici modo ingeniti pliciter geni respondet triplex modus geniti: ut dissum. catur genitum. 1. illud, quod accepit esse post non esse, sed per generationem. 2. quod de facili gigatur. 3. qualitercumque habeat esse post non esse. In omnibus his semper illud dicitur genitum, quod habet esse post non esse: quod autem sic genitum non solùm habet ordinem ad gignente, sed est gignente posteriorius.

Ordo aliquot. Advertendum tamen est, quod lirum sumitur ceterum sit genita concomitetur ordo, & ex distinctio posterioritas: non tamen eadem ratione illorum. ne est ibi unum, & reliquum: quia or-
Prioritas ex diversitate in esse: & torum; posterioritas autem ratione di- quia supposiſtatis in esse: nam cum gigni sit ta Divina ha- suppositorum, & non naturæ, vel esse, bent id ē esse; ut dicit Damasc. 3. lib. cap. 14. Cūm sunt tamen ab invicem: ordo attendatur ex eo quod unum ab ibi est ordo, alio gigatur, ex sola distinctione sup- non prius, & positorum prout unum ab alio existit, posterius. Damasc. lib. 1. cap. 14. ordo sumitur. Prius autem, & poste- rius, quæ propriè ad durationem perti- nent, ex esse sumuntur, ratione cuius rei

A competit duratio: & quia in omnibus modis geniti superius tactis inter gignementem, & genitum non solùm est distinctio suppositorum, sed diversificatio in esse, in omnibus illis est ordo cum prioritate. Sed si esset aliquod genitum, quod à gignente solùm secundum suppositū esset distinctum, haberet tamen idem esse cum illo, ita inter ea esset ordo, quod ibi non esset prioritas: & quia talis est comparatio Filij Dei ad Patrem, non est Pater prior Filio, licet ex Patre sit Filius. Propter quod apparet, quod principium ista generatio est alia ab omnibus illis, & causa, & quas posuit Phil. nam in omnibus illis primum esse B genitum habebat esse post non esse; hic consequuntur autem genitum non habet esse post non esse, sed habet idem esse cum gignente: & inde est, quod principium, causa, & primum secundum modum Phil. esse consequuntur, nam in 1. Post. dicitur: Primum, & principium idem dico: in 4. Me-

taph. scribitur quod Principium, & causa, & se consequuntur, ut unum, & ens. Nam

principium dicitur aliquid, ex eo quod ab eo aliquid procedit. Primum autem dicitur, ex eo quod esse gignens est ante esse geniti. Causa autem nuncupatur, quia genitum à gignente est aliud in natura: quia causa est: ad cuius esse sequitur aliud: & quia secundum modos positos à Phil. nunquam aliquid gignitur ex aliquo, nisi habeat esse post non esse, & sit diversum in natura ab illo, nunquam aliquid est principium alicuius, nisi sit primum, & causa respectu eius. Sed quia genitum in Divinis est ex gignente, non tamen habet esse posterius eo: quia habet idem esse Filii; non tam illo, nec est diversum in natura ab eo, Deus Pater respectu Filij habet rationem principij, sed non causæ, nec prima. Etsi inveniatur Patrem esse causam Filii, secundum quod videtur dicere Damasc. 1. lib. cap. 11. ibi largè accipitur causa. Patet igitur, quod Pater non habet rationem prioris respectu Filij, cum non habeat esse distinctum ab ipso, sed solùm rationem principij, quia habet distinctum suppositum.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod patet quare in rebus creatis se consequuntur primum, & principium; non autem in Divinis. Ad 2. dicendum, quod inter gignente, & geni- tum

Nota bene quod Pater est principium Filii; non tam men causa, eo, Deus Pater respectu Filij habet rationem principij, sed non causæ, nec prima. Etsi inveniatur Patrem esse causam Filii, secundum quod videtur dicere Damasc. lib. 1. cap. 11.

Anam est duo considerare, respectum, & id in quo respectus fundatur: *Quia omne, quod relativè dicitur, est aliquid excepto eo, quod relativè dicitur, ut dicitur 7. de D. Aug. 7. de Trin. cap. 1. ratione respectus gignens Trin. cap. 1. non est prius genito: cùm relativa non solum sint simul duratione, sed etiam natura. Secundum autem id, quod est, si gignens in hoc distinguitur à genito, est prius eo taliter naturaliter: & quia Pater, & Filius in Divinis solùm distinguuntur per relata (secundum autem id, quod sunt, unum sunt) nec duratione, nec natura Pater est prior Filio. Ad 3. dicendum, quod non est contra rationem Filii naturalis, quod sit Patre posterior, si generatio eius mensuratur tempore: sed generatio Filii Dei mensuratur eternitate. Ad 4. dicendum, quod illud valet in his, quae accipiunt diversum esse à suis principijs; sed Patris, & Filii est unum esse.*

ARTICVLVS III.

Verum de Filio dicatur melius, semper gignitur, quam semper genitus est, vel gignetur?

Franc. à Christ. d. 9. q. 3. Gerard. q. 3. de præc. Filij. art. 14. n. 18.

Tertiò queritur: utrum melius dicatur: Filius semper gignitur, quam semper genitus est, vel quam semper gignetur? Et videtur, quod melius dicatur semper gignitur: quia ut dicit Div. Hiero. Hierony. ad Marcellam, & habetur in ad Marcellam littera 8. dist. *Deus tantum est qui movit suisse, vel futurum esse, ergo ea, quae de Divinis dicuntur, verius significantur per præsens tempus.* Præterea: generatio Filii à Patre assimilatur generationi splēdoris ab igne, ut dicit Aug. 7. de Trin. N. 6. de Trin. cap. 1. & Damasc. 1. lib. cap. 9. Sed Damasc. 1. lib. cap. 6. cit Origenes super Ierem. & habetur in littera, ergo verius dicitur. Semper gignitur, quod & Orig. concedit.

D. Aug. 83. *Ia contrarium eit Aug. 83. quest. q. 39. 39. qui negat illam: Filius semper nascitur.*

Idem ibidem. **D**ubitatio latteralis. Ulterius videtur, quod non bene dicatur semper natus est: quia natum esse dicit præteritionem; in Deo nulla præteritio, ergo &c. Præterea: natum esse presupponit nasci: quia si aliquid

non nasceretur, nūquād natum eſſet: si igitur Filius natus eſt, prius nascebatur; sed ubicumque eſt hoc reperiſe, ibi invenitur ſuccēſſio, non ergo Filius natus eſt, ſed ſolūm naſcitur. In contrarium eſt August. 83. quest. q. p̄dicta, qui concedit iſtam: Filius ſemper natus eſt.

Vlterius videtur, quod non poffit Dub. 1. concedi Filius ſemper naſcetur: quia rali. quod futurum eſt, non dum eſt; ſed in Deo quidquid potest eſſe, eſt, ex go &c.

In contrarium eſt: quia illa genera- ratio nunquam definiſt, nec definet, Ergo non ſolūm per tempus præſens, vel præteritum pronuntiari potest, ſed etiā per futurum.

RESOLVTIO.

Et ſi verum ſit quod Diuinum Verbum ſemper gignitur, ſemper genitus eſt, & ſemper gignetur: tamen magis exprimit veritatem ſemper geniens eſt.

REISP. dicendum, quod generatio

Divina à generatione generabilium in quatuor differt: quantum ad præſens. Generatio

1. quia generatio illa mensuratur aeternitate: eſt enim aeterna, ſicut natura generationis

Divina aeterna eſt, cuius virtute perficitur; ſed generatio generabilium circa-

temporarum mensuratur tempore, vel nunc illa mensura-

temporis, cùm importet variationem, tur aeternitate & novitatem. Ex iſta prima differentia teiſta autem

sequitur ſecunda: nam tempus propriètate mensura motus; ævum autem, ſive

aeternitas mensurat eſſe, ut vult Dionys. Diony. 16:

10. de Div. nom. Igitur generatio iſto- de Div. nom.

rum inferiorum, cùm mensuretur tem-

porum, vel nunc temporis dicit motum,

vel mutationem, quae ſi non eſt mo-

tus, præſupponit moxum, cū ſit terminus motus; generatio autem illa, qua-

aeternitate mensuratur, prout eſt aliquid dicit iſum eſſe. Ex iſta ſecunda ſequi-

tertia: quia quod generatur in illis in-

ferioribus nōdū eſt in Divinis autē ipsū,

quod gignitur, habet eſſe: nam ſi gene-

ratio inferiorum dicit fieri, fieri autem ex oppoſito diſtinguitur ab eſſe, igitur quod ſic generatur non habet eſſe. Prop-

ter quod dicit Phil. *Quod ſit, non eſt;* in Phus. 5. Phy.

Divinis autem: quia generatio prout compn. 8.

eſt aliquid, dicit eſſe, & quod habet eſſe

Est, quod ibi gignitur est. Ex ista **T**ertia sequitur **qua**rtā: quod de generabilibus non possunt simul omnia tempora prouuntari; sed de Dei Filio omnia simul prouuntari possunt: nam si generatio aliorum inferiorum dicitur fieri, & non esse: cū fieri, & motus importent successionem, & non habeat omnes partes simul, quod generabitur non oportet generari, neque genitum esse: & quod gignitur non habet esse comple-tum, nec genitum est: & quod genitum est, non gignitur, nec gignetur. Generatio autem Divina, quæ habet esse totum simul, verba orationis temporalium de ipsa prouuntari possunt, licet sit ibi incompositio quantum ad modum dicendi, sicut in ceteris propositionibus affirmativis de Deo dictis. Et ita patet, quod Filius Dei semper gignitur, semper genitus est, & semper gignetur, ut Magist. videtur concedere in littera.

Sed si queratur, quod istorum ma-

In Divina generatione propriè de illa generatione dicatur? Dicendum, quod magis exprimit verisiderada sunt tatem, semper genitus est: nam in generatione Divina tria est considerare. Primo: indeficientiam, vel elongatio-sentialitas: nem à præteritione, & quantum ad ifidē melius tum modum videtur magis aptè enunciatur, semper natus est: ubi prædicta futurum magis distat à præteritione, melius expri-muntur.

considerare præsentialitatem, & esse: & quantum ad hoc convenientius designatur per præsens. Tertio est ibi: accipere perfectionem, & secundum hoc præteritum, quod perfectionem importat, verius eam designat. Hæc autem omnia tria includuntur in eo, quod dicetur semper genitus est, ut per semper intelligatur indeficientia: per ly genitus, perfectio: per ly est præsentialitas. Teneamus ergo cum Magistro: quod alię propositiones veræ sunt, sed ista Semper genitus est, magis est expressiva veritatis;

D. Aug. p. hanc enim approbat Aug. 83. quæst. q. N. 83. quæst. 37. qui ait: Melior est semper natus, quam q. 37. tom. 8. qui semper nascitur. Argumenta autem de

Paris. in 6. facili solvuntur: quia vel ostendunt aliquam inconcupissionem in propositionibus affirmativis de Deo dictis secundum varietatem temporum, quod concedendum est: vel concludunt quod propter aliquam perfectionem repertā

A in diversis temporibus, de Deo diversa tempora pronuntiar; possunt, & propter aliquam perfectionem à Deo, vel à Divina generatione negari, quæ omnia scilicet dist. per ea, quæ diximus in quæstione de ver 8. p. 1. q. 3. bis temporalibus de Deo dictis, patere art. 4. in fine possunt. Et sic omnia argumenta solvuntur.

DIVITATIONES LITTERALES.

SVPER litteram: super illo: *Aliquo-dio Deus non habuit virtutem, & sapien* t. Dub. *tiam: si aliquando non habuit Filium.* Contra: aut hic intelligitur de sapientia, & virtute essentialiter dicta, vel personaliter? Non essentialiter: quia talem haberet Deus, & si non esset ibi Filius: cū Pater non sit per Filium. Nec personaliter: quia tali sapientia, vel virtute non est Deus Pater sapiens, vel virtuosus: cū Pater non sit sapiens sapiē. Idem 7. de Trin. Trin. cap. 1. cap. 1. Dicendum, quod utroque modo potest habere veritatem. 1. quod sumatur essentialiter: nam cū sapientia es-sentialiter dicta approprietur Filio, inconveniens est Patrem esse sine sapientia, quæ Filio appropriatur, sive sine sa-pientia essentiali. Potest sumi etiam personaliter. Nam licet Filius non det esse Patri, inconveniens est tamem Patrem esse sine Filio, qui est eius operativa po-tentia,

Item super illud: *Vox Angelorum filer.* 2. Dub. late-
Contra: vox est sonus corporum, vel ralis. non sit sine tali sono: sed Angeli non sunt corporei, ergo &c. Dicendum quod si Angeli non habeant corpora, possunt tamen ea assumere, in quibus voces formare possunt. Vel dicendum, quod vox potest dici omne illud, per quod repræsentatur conceptus mentis: quia ea, quæ sunt in voce, sunt earum, quæ sunt in anima passionum nostrar. Ideo vox Angelorum dici possunt ipsi nutus, vel signa, per quæ ibi conceptiones mentis manifestantur.

Item super illud: *Quoties ortum fuerit lumen &c.* Per quod videtur velle, quod generatio Filij iteretur, sicut ortus luninis. Contra: ibi non est reiteratio; cū non sit ibi prius, & posterius. Dicendum quod illud non dixit Orige, ratione iterationis, sed ratione indeficientia.

Item super illud: *Vivens Deus.* Vt in 4. Dub. telli-

ad diligenter verba Hilarij. Notandum, quod in generatione Filij Dei quatuor sunt attendenda. 1. quia Filius Dei generatur vivus, propter quod separatur a generatione non viuentium. 2. quia etiam a principio generatur vivus. Non enim sic significatur, ut generabilis gig- nuntur, quae in sui primordio non vivunt, & postea vivunt. 3. quia eadem vita vivit cum Patre, & ideo in ipso vi- vente vivit, & in se Patrem viventem habet, quod nulli generabilium conve- nit, quod eadem vita cum suo parente vivat. 4. quia totum, quod ibi est, vita est. Propter primum dicit, quod Filius Dei vivus ex vivo nascitur, & hoc per virtutem æternæ naturæ viventis. Propter secundum ait, quod ex vivo hatum est vivum quantum ad suæ generatio- nis, primordium supple, & hoc propter perfectionem nativitatis sine innovatione naturæ. Ex imperfectione enim generabilium provenit, quod vivum non propriè generatur ex vivo, sed solùm genitum est: quia quando genera- tur, & in sui primordio non vivit, ut parens vivit. Huius autem subdit cau- sam dicens: non enim novum est, quod

A ex vivo generatur vivum, hoc est, vivum genitum, quod generatur ex vivo patre, non est novum, nec ex nihilo, & ideo supple in sui primordio vuit: quia si no- viveret in primordio accideret ei novi- tas. Quidam textus habent *in vivum*, & in idem redit. Sed sic construatur bene, dico, quod Filius Dei in sui primordio vivit, enim pro *quia*, quia non est no- vum in vivo, id est, non est caretis vita in sui novitate, cum non sit in eo novi- tas: quia nec generatur ex nihilo. Quā- tum ad tertium subiungit, quod Filius in vivente vivit, & in se habet viram vi- yentem. Quantum ad quartum addit, quod totum, quod in Deo est, vita est, ex quo arguit Filium Dei vivere: quia ex tali vita procedit.

B Item super illud: *Gignenti est infinitus* Dub. 5. litte-
C *gignere, & nascenti in infinitum nasci.* Ergo ralis.
generatio illa nūquam terminatur, sem-
per est imperfecta. Dicendum, quod
hoc non dicitur propter imperfectio-
nem, sed quia talis generatio metitur
æternitate, & nunquam termino clau-
ditur: unde infinitum ibi ponitur nega-
tive; non privative.

DISTINCTIO X.

IN QVA DE SPIRITU SANCTO AGITVR.

NON post illius orationis. Sicut prius dictum est, Mag. hic intendit ostendere distinctionem Perso- naru; distinctio autem positi- sima est per originem: id est postquam determinavit de distinctione Filij à Patre, quae est per generationem: hic determinat de distinctione Spiritus Sancti ab utroque, quae est per processionem: & duo fa- cit. Quia 1. determinat de processionis modo. 2. de processionis principio. Secunda ibi: *Hoc di- cendum, in principio eti dist. ubi praesens lectio terminabitur.* Circa primum, duo facit: quia 1. ostendit Spiritum S. procedere per modum amoris. 2. ostendit ipsum esse illum amorem, quo Pater diligit Filium, & econtra id. Secun- da ibi: *Nunc vero.* Circa 1. duo facit: quia 1. ostendit Spiritum Sanctum dici amorem. 2. quia amor in Divinis est quid commune, osten- dit non esse inconveniens unum nomen esse co-

mune, & proprium diversis respectibus. Secunda ibi: *Plurib[us] em.* Circa primum tria facit, quia 1. præmitit, quod intendit, quod Spiritus Sanctus est amor, vel charitas Patris, & Filij. 2. cō- firmat hoc per Augustinum. 3. cōcludit, quod cum amor, & charitas sit communè tribus: specialiter tamen competit Personæ Spiritus Sancti: partes patent. Secunda ibi: *Vnde Aug.* Tertia ibi: *Ecco his verbis.* Deinde cum dicit: *Plurib[us].* Ostendit nomen communè posse esse proprium, & qua- tor facit, quia 1. facit, quod dictum est. 2. ostendit aliquam dilectionem, quae est Deus, esse ex Deo, tunc dilectio sit quid commune. 3. ostendit illam dilectionem esse Spiritum San- ctum. 4. ex verbis Aug. concludit intentum, & patet. Secunda ibi: *Ecco his verbis.* Deinde cum dicit: *Nunc vero,* ostendit Spiritum Sanctum esse amorem, quo Pater Filium diligit, & econtra id, & duo facie, quia 1. ostendit per multis auctoritatibus spiritum Sanctum esse talem amore. Secundus dat causam: quare Spiritus Sanctus di- clutus

citur *charitas*; *Amor*, cum haec sunt communia tribus; dicens, quod *Spiritus Sanctus*, qui est communis Patri & Filio, reginuit sibi istud nomen *charitas & amor*, quod eis communione utriusque. Similiter etiam *Spiritus Sanctus* quod est

communis Patri, & Filio; quia uterque *Spiritus* & *Spiritus Sanctus*, dicitur proprietas de *Spiritu Sancto*, qui est communis utriusque. Secunda ibi: *Hic horum*. In quo sententia *lectionis*, & distinctionis terminatur.

QUESTIO L

De modo procedendi Spiritus Sancti.

VIA in praesenti distinctione Magist. determinat de *Spiritu Sancto*, qui est tertia in Trinitate Persona, & de modo eius procedendi: ideo duo queremus. 1. de modo procedendi *Spiritus Sancti*. 2. de numero Personarum. Circa 1. queremus quartus. 1. utrum sit aliqua Persona in Divinis procedens per modum voluntatis? 2. utrum illa Persona propriè dicatur amor? 3. utrum sit nexus Patris, & Filii? 4. utrum propriè dicatur *Spiritus Sanctus*?

ARTICULUS I.

Utrum aliqua Persona in Divinis procedat per modum voluntatis?

D. Thom. cap. 9. q. 4. art. 1. q. 3. Aug. in scd. 10.
g. 1. art. 4. Gerard. Senten. dist. 10. quæst.
anic. art. 1.

Damasc. lib.
8. cap. 8. **A**d primum sic proceditur. Videtur quod nulla Persona in Divinis procedat per modum voluntatis: quia secundum Damasc. l. lib. cap. 8. *Genitio Filiij semper est in qua natura opus est.... ac creatio in Deo, cum a voluntate proficiatur, Deo profecto coeterna non est: sed nulla Persona est in Divinis, quæ non sit exterior, ergo &c.* Præterea: natura Divisa una est, id est in Deo infinita suæ, generatio sequitur naturam, ideo potest esse una Persona per viam generationis genita. Sed voluntas in producendo sequitur formam apprehensionis ab intellectu. Cum igitur tales formæ sint infinitæ, si aliqua Persona sic procederet, immoderata esset processio Divinarum Personarum, quod est incon-

veniens. Præterea: voluntas est dominia sui actus: quæ ergo à voluntate procedunt, possunt esse, & non esse; sed nulla Persona in Divinis potest esse, & non esse: cum quilibet Persona sit Deus, & variationi non possit esse subiecta, ergo &c. Præterea: quæ procedunt per modum voluntatis videntur esse artificiata, sed huiusmodi non est aliqua Persona in Divinis, ergo &c.

In contrarium est: quia sicut se habet Verbum ad intellectum, sic se habet *Spiritus Sanctus* ad voluntatem, sed Verbum procedit per modum intellectus, ergo *Spiritus Sanctus* procedit per modum voluntatis. Præterea: Aug. 6. D. Aug. P. de Trin. cap. 5. *Spiritus Sanctus communio est aliquid Patris, & Filii,... ac ipsa communio consubstantialis, & coeterna: quæ, si amicitia convenienter dici posset, dicatur; sed apertius dicitur *charitas*.* Sed hoc non esset nisi procederet per modum voluntatis, ergo &c.

RESOLVTIO.

Supposito mysterio Trinitatis, & processione Verbi per intellectum, bene deducitur processio Spiritus Sancti per modum voluntatis.

Respondeo dicendum, quod quidam sic dicunt: ex quo nos supponimus emanationem Personarum, operari illam esse causam omnis emanationis: quia tempore primum in aliquo genere est causa omnium eorum, quæ sunt post. Oportet igitur, quod omnis emanatio hic reperta reducatur in emanationem Personarum tanquam in emanationem primam. In ipsis autem inferioribus invenimus duos processiones genera, unum per modum naturæ, aliud per modum voluntatis. Nam in aliis principiis productionis est natura, ut in generabilibus. In aliquibus voluntas, ut in artificialibus. Oportet igitur

positio quo-
ridam.

*N*uestum de illis cogitamus, non est idem cognitionis actus; Deus autem in sua scientia tales invenientes non patitur.

D. Aug. PN. *Vnde Aug. 3. de Trin. cap. uit. Cum dece-
s. de Trin. illar, vel succedant tempora, non decedit, vel
cap. ultimo. succedit a. iquid sciencie Dei. Pater igitur,
quod non nisi una cognitio in Deo est,
ratione cuius unitatis, & simplicitatis,
ut per habita patere potest, & per dicen-
da patet, non nisi una Persona proce-
dit secundum viam cognitionis, & per
modum intellectus. Si ergo debet esse
in Divinis Trinitas Personarum, oportet
dare aliquam Personam procedentem
per modum voluntatis: cum non sit alia
actio à cognitione non transiens in ex-
teriorum materiam, nisi velle, quod de-
clarare volumus.*

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod Deus de necessitate vult se ipsum tan-
quam finem; alia à se non de necessitate
vult: & quia volendo bonitatem suam
Spiritum Sanctum spirat, sicut intellige-
do se Verbum producit: ideo pccatio
Spiritus Sancti necessaria est necessitate
immutabilitatis, propter quod æterna
existit. Nō igitur eodem modo per mo-
dum voluntatis procedunt creature, &
Spiritus Sanctus: quia Spiritus Sanctus
procedit per modum voluntatis concor-
ditante natura: creature autem non, &
de tali processu intendit Damasc. & per
hoc patet solutio ad 1. quia secundum
ideam procedit, quod procedit per mo-
dum artificiali, vel per modum volun-
taris, non concomitante natura. Ex hoc
etiam solvit tertium: quia ea se ha-
bent ad opposita, que procedunt ex
voluntate, respectu quorum voluntas
non necessitatur: sed respectu produ-
ctionis Spiritus Sancti voluntas Divina
necessitatem habet, non coactionis, sed
conmunitabilitatis. Per hoc etiam quartu-
s solvitur: quia artificialiter procedunt per
modum voluntatis, quia procedunt per
ideam non concomitante natura, secun-
dum quem modum non procedit Spiritus
Sanctus, ut patuit.

ARTICVLVS III.

*V*erbum Spiritus Sanctus propriè dicitur.

D. Thom. 2. q. 14. art. 1. q. 1. q. 1. q. 1.

*Q*uidam etiam dicunt, utrumque est.

*S*ecundum queritur: utrum Spiritus S.
proprie dicitur amor? Et videtur,

quod non: quia sicut se habet intelligere ad intellectum, sic se habet amare ad voluntatem; ideo Filius, qui procedit per modum intellectus, non dicitur propriè intelligentia, vel intelligere: quia intel-
ligere, sive intelligentia est actio essentialis
intellectui primo, ut dicitur in 12. Meta-
ph. ergo amare, sive amor est actio com. 39. &
essentialis voluntati primæ, sed quod est 59.
essentialis non est proprium alicui: ergo
amor non est proprium Spiritus Sancti.
Præterea: amare competit omnibus
Personis: si igitur Spiritus Sanctus pro-
cederet ut amor, Spiritus Sanctus pro-
cederet à se ipso. Præterea: amor non
dicit quid per se subsistens, Persona di-
cit quid per se subsistens, ergo nulla Per-
sona procedit ut amor. Præterea: amor
est actus voluntatis, sed quilibet Per-
sona in Divinis est eiusdem naturæ cuna
alijs. Cùm igitur non communicetur
natura per amare: quia amor non est
actus naturæ, nulla Persona propriè di-
cetur amor.

In contrarium est Aug. 15. de Tri- D. Aug. 15.
nit. cap. 19. qui ait: *Hoc enim sonus cre- de Trin. cap.
ditur, ut non solus Spiritus Sanctus charitas sit 59.
in illa Trinitate, sed non frustra propriè chari-
tas nesciatur; sed charitas est Idem,
quod amor, ergo &c.* Præterea: quia
Filius procedit per modum intellectus
propriè dicitur Verbum; ergo Spiritus
S. quia procedit per modum voluntati
propriè dicitur amor.

RESOLVTIO.

*S*piritus Sanctus propriè dicitur amor. Præ-
terea, non dicitur, sed scilicet.

Respondeo dicendum, quod aliquo-
modo possumus concedere, quod
propriè Spiritus S. dicitur amor, sicut
propriè Filius dicitur Verbum; non rai-
meni ista similitudo est per omne modum
duo: quia Verbum ita est proprium
nomini Filii, quod non est communione
tribus Personis: sed amor non est tra-
proprium Spiritus Sancti, quia sit com-
mune tribus: propter quod Verbum
solidi personaliter sumitur, sicut et au-
tor, & essentia, & personaliter su-
mi potest. Nam quod essentia dicitur
de qualibet Persona, propter singulariter,
& de omnibus non pluraliter.
Vnde si Verbum essentia dicitur, sicut potest

D. Aug. P. set, Filius est Verbum de Verbo, & Pa-
N. 6. de trin. cap. 2. ter, & Filius simul ambo unum Verbum, A quod negat Aug. 6. de Trin. cap. 1. di-
cens: *Filius non est Verbum de Verbo: quia Pater, & Filius non ambo Verbum simul, sed solus Filius Verbum.* Quare autem Verbum solùm personaliter sumitur infra magis declarabitur. Advertendum ergo, quod sic est Verbum solùm personaliter sumatur, & solus Filius sit Verbum: tamen amor nostra solùm personaliter sumitur: quia non solùm Spiritus Sanctus dicitur amor, sive charitas, sed etiam Pater, & Filius: unde Aug. 15. de Trin. cap.

Et 15. cap. 19. vult quodd. Spiritus sanctus propriè charitas nancipetur, quamvis nomen charitatis Patri, & Filio conveniat. Causa autem huius esse potest: quia ex parte voluntatis non respondent nomina distincta in omnibus impositis ex parte intellectus, quod sic est videre: quia ad

actum intellectus quaevis concurreunt, scilicet, intellectus ipse, actus intelligendi vel intelligere, & quod ab intellectu in intelligendo gignitur, & illud in nobis est duplex, informe, & formatum, & cùm habet esse informe dicitur cogitatio, cùm habet esse formatum dicitur verbum, ut potest patere per Aug. 15. de Trinit. cap. 15. & 16. Illud autem verbum, sive cogitatio semper à mente distinguitur, prout mēs dicitur illud, à quo emanat: quia cùm procedat ab ea non est illa. Intelligere autem non semper à mente est distinctum, sed solùm in his, quorum operatio est accidentis. Ideò in Primo Verbum, quod emanat à Patre, est quid realiter distinctum à Patre. Intelligere autem non, cùm ibi actio sit idem, quod substantia Dei

Viso quomodo ex parte intellectus distinguuntur nomina, videndum est quomodo ex parte voluntatis habemus correspondē. nomina correspondentia illis. Ideò no- D istis quatuor tibus actu in tandem, quod sicut ex parte intellectus, est quatuor accipere, sic ex parte volū- quatuor sūt in volūtate: tatis se habet. Est enim ibi voluntas, vel quorum duo le, & quod à voluntate emanat, vel nomine ca- quod in voluntate imprimitur. Nam si- rei proprio, cut cùm actu intelligimus formatur al- licet à qui- busdam vo- quid in intellectu, quod dicitur cogita- tionis impressio, vel verbum, prout habet esse in- forme, & formatum: sic cùm actu vo- lumus resultat aliquid in volūtate, quod quidam impressionem vocant, quæ im-

presio etiam distingui habet secundum esse informe, & formatum, & licet res ex parte voluntatis corraspondent rebus ex parte intellectus; nomina tamen D. Thom. 12 non respondent nominibus quantum P. q. 37. art. ad omnia, sed quantum ad aliqua. Nam:

sicut habemus nomen proprium, quod nominat virtutem intellectivam, ut intellectum, sic habemus nomen proprium, quod nominat potentiam affectivam, ut voluntatem, & sicut habemus nomen proprium, quod nominat actum intelligendi, ut intelligere, sic actus voluntatis sortitus est nomen proprium, & dicitur velle, vel amare. Alia autem duo, quæ sunt ex parte intellectus, ut cogitatio & verbum, ex parte voluntatis non acceperunt nomina propria. Nam sicut ex eo quod intellectus intelligit, aliquid in intellectu esse habeat per modum intellectus à mente emanans, quod dicitur cogitatio, cùm habet esse informe, & verbum, cùm habet esse formatum: propter quod quodlibet talium accepit nomen proprium: ramen quia deficitus in vocalibus, sic emanans à voluntate sive habeat esse informe sive formatum, nominamus ipsum per actum voluntatis, & dicemus ipsum esse amare, vel amo- rem; & ideo amor, vel amare est equi- vocum ad actum voluntatis, & ad id, quod in voluntate resultat, cùm actu volumus. Intelligere autem non est equivocum ad actum intelligendi, & ad conceptionem intellectus forma- ram, & informem: quia conceptiones intellectus nomina propria sunt sortitæ, quæ si volumus ad Divina transferre, apparebit solutio questionis. Sciendo- ramen, quod non omnia praæacta possumus dicere in Divinis; quia cùm ibi nihil sit informe, non erit ibi cogitatio, quæ dicit quid informe ex parte intellectus, nec illud, quod respondet cogitationi ex parte voluntatis. Vnde August. 15. de Trin. cap. 16. vult quod in Deo non sit cogitatio, sed Verbum. Dia- mus igitur, quod ex parte intellectus in Deo tria est accipere, quæ habent nomina distincta: intellectum ipsum, sive mentem: intelligere, quod est actus intel- lectus: & Verbum, quod ab intelli- gente emanat. Ex parte etiam voluntatis tria est considerare: voluntatem ipsam; amare, quod est actus voluntatis:

Aug. 15. de Trin. cap. 16.

Sic id, quod à voluntate emanat, quod quia non habuit nomen proprium nominatur nomine actus voluntatis, & dicitur amare, vel amor: & sic Filius, propriè loquendo, non est ipsum intelligere, quod est actus intelligentis, & essentialiter sumitur; sed est Verbum, quod ab intelligenti emanat. Ita Spiritus Sanctus non est amare, quod est actus voluntatis: quia hoc essentialiter dicitur, sed est illud, quod ab amante, vel volente emanat, quod etiam amare, vel amor dicitur. Ex quo apparet, quod si intelligere in Divinis solum est essentiale: quia nominat solum actum intellectus, quod competit tribus; & Verbum solum personale: quia nominat Personam Filii, quae ab intelligenti emanat. Amare autem vel amor: quia est equivocum, essentiale & personale est: essentiale, ut dicit actum voluntatis; personale, ut dicit quod à volente, vel ab amante emanat: quia sic solum Personam Spiritus Sancti nominat, quae à Patre amante Filiam, & à Filio, amante Patrem producitur. Si autem queratur, cùm actus voluntatis sit velle, & amare, quare potius ab amare denominatur Spiritus Sanctus, ut dicitur, amor, quam à velle, ut dicatur velleitas. Dicendum, quod amare est perfectum sit velle Filius, quam velle: quia supra velle vi- bonum est per deum addere respectum ad bonum iux- festius, quae sa. illud Phil. 1. Rhero. *Amare est dicui velle:* ideo *velle bonum*, & sicut Filius non dicitur cogitatio, sed Verbum ratione per amor, & no[n] affectionis, sic Spiritus S. potius dicitur velleitas. *amor, quam velleitas, propter perfectio-* 2. Rhetor. *pem in amore receptam.* Tenendum, D. Aug. P. est igitur cum Aug. 15. de Trinit. cap. N. 15. de Trin. cap. 17. & 19. quod sicut charitas, sive amor & 19. sit commune tribus, est tamen Spiritus Sancti proprium. Qualiter sit commu- nes, & qualiter proprium patet per habita.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod non est simile de intelligere, & de amore, quia ex parte intellectus habemus vocabula distincta, non autem ex parte voluntatis. Ad 2. dicendum, quod licet amare, ut sumitur essentialiter competat omnibus; amor autem, ut sumitur personaliter, est proprium Spiritus Sancti. Ad 3. dicendum, quod licet amor secundum sui communem rationem non dicat quid per se subsistens, secundum ea-

A men quod est Divinis dicitur. Ad 4. dicendum, quod voluntas respectu eius, quod immutabilitas respicit, quodā modo est naturalis: quia in finem ferimus naturaliter: & quia Spiritus Sanctus procedit à Patre, & Filio, ut suam bonitatem volunt, quia immutabilitas necessaria est eos velle: unde & ratio volendi alia dicitur Spiritus Sanctus, cùm Deus volendo bonitatem suam alia velit, ideo per modum voluntatis, ut voluntas, non dicitur procedere Spiritus Sanctus, cùm illa sit ad opposita, sed per modum voluntatis concomitante natura. Creaturae autem, quas Deus potest producere, B& non producere, quae se habent solum, ut volita, non sunt eiusdem naturae cùm Dco.

ARTICVLVS III.

Vtrum Spiritus Sanctus sit nexus Patris, & Filii?

Tertiò queritur: utrum Spiritus Sanctus sit nexus Patris, & Filii? Et videatur quod non: quia quod necit aliqua videtur habere aliquam rationem principij respectu illorum, sed Spiritus Sanctus non habet rationem principij respectu Patris, & Filii, ergo &c. Præterea: nexus est separatorum, sed Pater nonquam est separatus à Filio: quia inseparabilis est Trinitas Personarum secundum Aug. 15. de Trin. cap. 23. ergo &c. Præterea: nexus aliquorum est illud, in quo aliqua conveniunt; sed Pater, & Filius nullo modo conveniunt in Persona, sed solum in natura, ergo nulla Persona erit eorum nexus, sed Spiritus Sanctus est nomen Personæ, ergo &c. Præterea: nexus habet rationem mediæ, sed media in Trinitate Persona est Filius, non Spiritus S. ergo &c.

In contrarium est Aug. 6. de Trin. cap. 5. qui dicit Spiritum Sanctum esse communionem, & unitatem Patris, & Filii. Præterea: semper charitas habet rationem uniendi, & amor, sed Spiritus Sanctus in Trinitate increata tenet rationem amoris, ut dicitur 10. de Trin. cap. 23. & dicitur charitas Patris, & Filii Trin. cap. 23. ut dicitur 6. de Trin. cap. 5. ergo & ut supra. &c.

RE-

RESOLVTO.

Quinque requisita ad rationem nexus parissimi, scilicet, unitas, sanctitas, caritas, consubstantialitas, & distinctio respectu quorum est: nexus, in Spiritu Sancto perfecte reperiuntur, idque Pater, & Filius dicitur nexus.

REsp. dicendum, quod inter ceteras uniones, & nexus, unio amoris quartu ad aliquid videtur esse potissimum: est enim tanta, quod transformat animam in amatum, & ponit ipsum extra se, & collocat ipsum in amato, si sit excellens amor: ut dicitur 3. de Divi. nom. propter quod per se est amoris, quod uniat, & unio omnem amorem sequitur: unde 4. de Divi. nom. dicitur: Amorem, sive Divinum, sive Angelicum, sive spiritualem, sive, ut ea dicam, animaliem, sive naturalem vim quamdam coniungentem, misscentemque intelligamus. Cum igitur per se sit amoris necesse, & utrumque cum Spiritu S. sit charitas, sive amor Patris, & Filii, usque vult Aug. 15. de Trin. cap. 19. erit nexus utriusque: immo si propriè loqui volamus, nihil est, cui adeò propriè videatur cōpetere nomine nexus, sicut Stui. S. Nexus enim dupliciter considerari potest, in se & per cōparationē ad ea, quæ necesse.

3. de Div.
nom. & 4.

D. Aug. 15.
de Trin. cap.
19.

De ratione nexus secundatur esse de ratione eius. 1. unitas: nam dum se est uni sicut omnia sunt alba per albedinem, sicut, paritas, omnia sunt unum per unitatem: quia unitas est, qua unaquaque res una dici-

Septimo de Ge. In se considerando nexus tria videntur, ut scribitur in princi. 7. Gēo. Cū igitur nexus habeat unire, & necesse, oportet nexus habere rationem unitatis. 2. de ratione eius est puritas: quia sicut quod habet purum esse maximè est, ita quod est pure nexus, maximè necesse. Vnde in pure nexus reservatur omnis ratio necendi, sicut in puro esse omnis

D. Aug. p. ratio essendi: & hæc puritas, quæ facit ad rationem nexus ab Aug. appellatur sanctitas, quæ in puritatem sonat. 3. si aliquid maximè debet necesse oportet ipsum habere rationem primitatis: quia primum in omni genere est maximum tale: & quia primum necens videtur esse amor Divinus, qui charitas nuncupatur, ideo ratione huius primitatis tale nexus Augustinus nominat charitatē.

De ratione nexus per cōvidendum est, quæ competunt ei per

A comparisonem ad ea, quæ necesse: hæc parationem autem duo sunt. Nam nexus, quia habet idem naturam extremorum, oportet & nexus esse tremis. 1. eiusdem naturæ cum his, quæ necesse. 2. distinctio eius quia non necuntur, nisi distincta, quorum unum non praedicatur de alio, oportet nexus esse distinctum à quolibet connexorum: quia qua ratione esset idem unius, esset idem & alterius: & ita conexa non haberent distinctionem inter se.

Hoc habito notandum, quod unio tripliciter potest esse. 1. creaturarum Quod nec inter se. 2. creaturarum ad Personas se, nec crea- B Divinas. 3. Personarum Divinarum in- ter se. Creaturarum inter se potest esse tripliciter. Vno modo, secundum quod corporalia uniuntur corporalibus. Alio modo, ut spiritualia corporalibus. 3. ut lius in es- spiritalia spiritualibus. Inter corporalia inter se non est verus nexus: quia deficit ibi unitas, vel simplicitas: non enim naturæ possunt uniri ratione superabundantis compositionis. Secundum quod spiritualia uniuntur corporalibus, non est verus nexus: quia deficit ibi sanctitas, vel puritas. Nam cum amor habeat transformare spiritualia, cum uniuntur corporalibus per amorem diligendo ea propter se, quodammodo corporalibus similantur, & contrahunt illius quamdam impuritatem. Secundum quod spiritualia spiritualibus uniuntur non est verus nexus: quia ibi non est charitas, nisi forte spiritualia propter Deum disfigantur, quod si sic esset: tunc non ipsa spiritualia per se, & primò dilecta essent, sed potius Deus in spiritualibus amaretur: & ita patet quod verus nexus inter creature esse non valet. Secundum autem quod creata uniuntur Divinis Personis non propriè ibi reperitur nexus: quia deficit ibi consubstantialitas. Nam medium, ut dicebatur, debet esse eiusdem naturæ cum extremis, & quodammodo consubstantialis eis, sed nihil secundum unam naturam potest esse eiusdem naturæ cum Creatore, & creature: non igitur inter talia erit per omnem modum nexus Divisæ Personæ, ut Pater & Filius duplicitate uniuntur in essentia, & in Spiritu Sancto, sed Essentia Divina non propriè rationem nexus habet, quia deficit ibi distinctio: cum ab ipsa Personæ Divisæ non distinguantur: solum ergo Spiritus

Spiritus Sanctus dicitur per omnē modūm nexus. Patet igitur quod quinque requiruntur ad rationem nexus, unitas, sanctitas, charitas, consubstantialitas, & distinctio respectu eorum quae necit: quae omnia reperiuntur in Spiritu Sancto prout in eo nectuntur Pater, & Filius, quæ in nullo alio sunt reperta, ut patet D. Aug. 6. de tuit. Vnde Aug. 6. de Trin. cap. 5. Spiritus Trin. cap. 5. *sunt Sanctus in eadem unitate substantialis.* Et equalitate coniunctus: & hoc quantum ad consubstantialitatem: *Sive per unitas amborum, sive sanctitas, sive charitas,* & hoc quantum ad unitatem sanctitatem & charitatem, quæ in nexus requiruntur. Et subdit quod: *Non alius duorum est quo inter se coniungitur:* quantum ad distinctionem, quod quinto requirebat nexus.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod nequit aliqua, ut movens, & ut causa, habet rationem principij, sed quod necit ut amor, non: cum amor ab amante procedat vel causetur, vel econtrario, Ad 2. dicendum quod nexus non semper est separatorum, sed distinctorum, & distinctio reservatur inter Patrem & Filium. Ad 3. dicendum quod si Pater & Filius non convenient in una Persona formaliter; convenient originaliter in quantum sunt unum originale principiū. Spiritus Sancti, & hoc sufficit ad rationem nectendi; quia amor habet nectere eos, à quibus originatur. Ad 4. dicendum, quod Spiritus Sanctus potest considerari duplenter, vel secundum quod est Persona procedens, & sic est tercia in Trinitate Persona: vel quantum ad modum procedendi, quia procedit ut amor, & sic habet rationem medijs, & nexus.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Spiritus Sanctus sit propriè nomen Personæ?

D. Tho. 1. p. q. 36. art. 4.

Quartò queritur: utrum Spiritus Sanctus sit proprium nomen Personæ, quæ procedit per modum amoris? Et videtur quod non: quia quod est commune tribus, non est proprium alicui, sed Queliber Persona in N. 15. de Divinis dicitur Spiritus, & dicitur Sanctus, Trin. cap. 19. ut vult Aug. 15. de Trin. cap. 19. ergo

non est proprium alicui. Præterea: nō men Spiritus sumptum est à simplicitate naturæ, sed eadem est simplicitas naturæ, & substantialitas omnium Personarum, ergo nomen Spiritus non est proprium alicuius Personæ. Præterea: se- cundum Damasc. 1. lib. cap. 13. *Ea que Damasc. 1. sunt propria Personis, non naturam declarant, sed lib. cap. 13. mutuā Personarū inter se affectionē, atq; existēdi modum.* Sed simplicitas naturæ significat substantialē, ergo nomen Spiritus, quod ab huiusmodi simplicitate est impositum, non potest esse proprium Personæ. Præterea: distinguunt aliqui quod Spiritus potest sumi vel à spiritualitate, vel à spiratione; sed nullo istorum modorū est proprium Spiritus Sancti: quia cum sumitur à spiritualitate, sic dicit subtilitatem naturæ, & dividitur contra corporalitatem, quod satis patet: quoniam sic sumptum non est proprium Spiritus Sancti, cum simplicitas naturæ competat tribus: nec etiam prout sumitur à spiratione est proprium Spiritus Sancti, cum spirare competat Patri, & Filio.

In contrarium est Aug. in multis locis, qui ostendit nomen Spiritus Sancti esse proprium Personæ, quæ procedit per modum liberalitatis, & amoris. Præterea: Damasc. 1. lib. cap. 18. distinguit multos modos Spiritus, inter quos quodam modo speciali ostendit nomen Spiritus competere Spiritui Sancto. Damasc. 1. lib. cap. 18.

RESOLVTIO.

Nomen Spiritus Sancti bene Personæ appropriatur spiritu.

Respond. dicendum, quod Spiritus Sanctus est nomen commune tribus Personis, & proprium uni Personæ. Nam sicut dicebamus de amore, quod erat communis, & proprium, sic etiam suo modo dicendum est de Spiritu Sancto, quod est nomen proprium, & commune. Causa autem quare uni Personæ appropriatur tale nomen duplex assignatur: una est August. 15. de Trin. cap. 19. qui ait: quod *Spiritus S. m.* D. Aug. P. N. 15. de solus est in illa Trinitate vel Spiritus vel S. quia Trin. cap. 19. & Pater Spiritus, & Sanctus, & Filius Spiritus, & Sanctus; & tamen iste non frustra Dux ratio- propriè Spiritus Sanctus dicitur: quia enim est nes quia Spiritus communis ambobus, id vocatur ipse propriè, ritus S. prius quod ambo communiter. Ita proprium est S. dicatur. sibi

Sibi habere illud nomen, quod ambo-
bus convenient. Alia ratio est communis:
quia Spiritus videtur habere quamdam
naturam impulsivam, & quia amoris est
proprium impellere, ideo nomen Spi-
ritus est proprium Spiritus Sancti, qui
per modum amoris procedit.

Possimus tamen, si volumus, duas
alias rationes assignare. Nam cum no-
men Spiritus non sit penitus aequivo-
cum, oportet, quod in eo consideretur
unitus modus impositionis nominis. Ideo
dicemus tum est, quod nomen Spiritus im-
positionum est a simplicitate naturae prop-
ter quod Damasc. 2. lib. cap. 3. solùm

D. Damasc.
cap. 3. in 2.

Deum dicit esse spiritum ratione sim-
plicitatis: quia ei per se, & primò co-
petit simplicitas; alia autem per quaenam-
dam analogiam simplicita dicuntur. Usu
de natura impulsiva si attribuitur Spi-
ritui, hoc non est nisi quis illam impul-
sionem concomitatur naturae simplici-
tate. Simplex autem, & unum, et su-
8. p. 1. q. 2. periū patet factum fuit, se sequitur:
quia quando aliquid est magis sim-
plex, tanto est magis unum, & cō-
verso. Si igitur ex simplicitate sumptu-
est nomen Spiritus, cum simplicitatem
concomitetur unitas, cui propriè co-
petit ratio unendi, poterit propriè Spi-
ritus nuncupari: & quia Spiritus Sanctus in Trinitate propriè dicitur nexus,
& unio Patris, & Filii: propter istam
unitivam dici etiam propriè poterit
Spiritus, & hoc fortè ostendebat Avg.

D. Aug. P. cum dixit, quid quia Spiritus est com-
mune Patris & Filii, appropriatur Spi-
ritui Sancto. Nam si vellemus hoc in-
telligere, ut verba sonant, frivola vide-
tur rælo: nam & sapientia est com-
munis Patri & Filio, & Deitas, & omnia
absoluta, igitur omnia absoluta erunt
propria Spiritui Sancto, quod nullius
concedit. Sic ergo intelligendum est,
quid Spiritus & charitas est quasi com-
mune Patri, & Filio, non solùm quia
utraque Spiritus, utraque charitas, sed
quia Spiritus & charitas est illud, in quo
Pater, & Filius, & communionem, &
unionem habent, & ideo Spiritus San-
ctus propria est Spiritui Sancto: quia
est unitas, & communio utriusque. Se-
cunda ratio, quare nomen Spiritus ap-
propriatur Spiritui Sancto, est, posset
rematio falsi intellectus. Nam sicut Pa-
tri appropriatur potentia, ne credatur

senex, & per consequens impotens: &
Filio sapientia, ne credatur puer, & per
consequens inscius: sic Spiritui Sancto
attribuitur nomen Spiritus, quod à sim-
plicitate sumatur, he creditur compo-
sus: quia secundum quod scribitur 57. Proclus pro-
prop. Procl. Oime, quod à pluribus causis posse. 57.

productur, compoitus est eo, quod à pauciori-
bus progreditur: & quia nulla Persona in
Divinis procedit à pluribus nisi solus
Spiritus Sanctus, ne creditur compo-
sus, nomine Spiritus velut proprio no-
mine nominatur.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum,

quod patet quomodo Spiritus Sanctus
est communis tribus, & est proprium

uni Personæ. Ad 2. dicendum, quod
licet simplicitas natura sit communis
tribus, nihilominus tamen nomen Spi-
ritus, quod à simplicitate naturæ sumi-
tur, potest esse proprium aliqui, ut patet
per dicta. Ad 3. dicendum, quod non

est inconveniens unum, & idem nomen
aliter, & alio consideratum significare
substantiam, & habitudinem. Ad 4.

dicendum, quod si volumus sustinere
illam divisionem, dicere possumus,

quod nomen Spiritus est proprium Spi-
ritui Sancto: nam prout dicit simplici-
tatem naturæ est proprium ei, prout ra-
tio simplicitatis extenditur ad omne illud,

quod habet rationem nexus & uni-
tatis, cum Spiritus Sanctus sit nexus Pa-
tris, & Filii. Prout autem dicitur à spi-
rato, sic etiam est proprium Spiritui

Sancto: nam spiratio potest designare
actionem, vel passionem: licet autem

per modum actionis non conveniat si-
gnumen Spiritus, quia non spirat: prout
autem significatur per modum pas-
sionis est ei proprium, cum solus spi-
retur.

Nomen Spiritus à simplicitate di-
stinctum est. Cui igitur propriè convenit
ratio simplicitatis, eidem convenit no-
men Spiritus. Cum igitur secundum

Notæ à R.R.
P.M. Augu-
sto Monti-
falcone ad-
Damas. 2. lib. cap. 3. ioli Deo conve-
dita.

yngiat simplicitas per se: alijs vero ana-
logice, solum Deo convenit nomen

Spiritus. Si autem convenit naturæ im-
pulsione, hooq est in quantum ipsam con-
comitatur simplicitas, sed simplicitas &c

unitas se consequntur, ergo cui ma-
xiæ convenit unitas, & ratio unionis.

Sibi maxime convenit nomen simplici-
tatis, & simplicitas, ac per hoc esse Spi-
ritum

tum: ratio vero unionis perfectissime A convenit Spiritui Sancto, ergo & Spiritus.

iecto sunt diversa praedicamenta, sed quae differunt genere, differunt numero, ergo &c. Praterca: quaelibet forma habet rationem unitatis, ergo ex pluribus formis semper constituitur numerus, cu ex pluribus unitatibus semper consti- tuatur multitudo, sed in eodem susceptibili sunt diversae forme, ergo &c.

QUESTIO II.

De numero Divinarum Personarum.

DEINDE queritur de numero Personarum, & quia de distinctione Personarum loqui non possumus, nisi secundum ea, quae aliquomodo vide- mus in creaturis, & quia scire quomo- do numerantur ea, quae sunt in suppo- sitis creatis, facit, ut intelligamus nu- merum Personarum: ideo tria quere- mas. 1. quomodo numerantur ea, quae sunt in suppositis creatis? 2. utrum in Divinis possint esse plures Spiritus Sancti? 3. & ultimò de numero Persona- rum.

ARTICULUS I.

Vtram existentia in eodem supposito crea- posse differre solo numero?

CIRCA primum queritur utrum ea quae sunt in eodem supposito crea- to differant numero? Et videtur, quod non: quia quod est in subiecto non ponit in numerum cum ipso, aliter enim accidens poneretur in numerum cum subiecto. Tunc arguo: quodlibet existens in subiecto est idem numerus cum subiecto, sed quae uni, & idem numero sunt eadē numero, inter se non tamen differunt numero, ergo quaeque sunt in eodem sub- jecto sunt eadē numero. Praterca: num- beratio est ex esse, sed omnia, quae sunt in eodem subiecto, habet id est esse, ergo &c. Praterca: duplex est esse simpliciter, & secundū quid; sed esse secundū quid absolute non dicitur esse, quia quod si- ne additamento dico, simpliciter ab- to, cum igitur omnia existentia in subiecto simpliciter habeant idem esse,

Cum unius rei unicum sit esse, ut scribitur. Topic. omnia erunt unus ens, & ita unum numero. Praterca: omnia quae sunt in eodem subiecto praedicantur de eodem, igitur unum est omnia illa, sed si unum est omnia illa, omnia illa sunt unum, & sic secundū quod prius.

In contraria est: quia in eodem sub-

Quae existunt in eodem supposito credo non diffe- rent per se numero solum, & per o- nem modum, possunt tamen differre ex consequenti, quia differunt in specie.

RESOLVATIO.

Respond. dicendum, quod secundū Ph. 5. & Met. unum dicitur quadupliciter, scilicet, numero, specie, genere, & analogia. Plus ratiōne has uni- tates alijs nominibus nominat: quia una specie dicit *unitas forma*: unitas generis appellat *unitatem praedicamenti*: quia vero analogia unitas sunt dicit, et *unitas equalitate, sive proportione*. Ita autem sic se habent ad invicem, quod prima postrema includunt: quia unitas numeri inclu- dit unitatem formarum; & unitas forma unitatem praedicamenti, & unitas pra- dicamenti unitatem proportionis; sed secundū diversitatem est modus consi- derarius: quia diversitas proportionis fa- cit diversitatem praedicamenti, & sic de alijs: ut Idem Phil. ibidem narrat. Por. Idem ibidem test ergo esse unitas in forma cum di- versitate numerali. Si igitur est distinc- tione secundū numerum voluntatis loqui per se, oportet ea facere diversi- tatem in numero, secundū quae di- ffliguntur, quae unitates in formam quando diversitates, & unitates sunt co- ordinatae ad invicem: ubi unita terminat- tur, alia incipit: igitur ob unitate terminatur diversitas secundū numerum, incipit unitas formarum. Secundū ergo unitatē in eadem forma acceptanda est distinc- tio numeralis: hoc autem non est nisi secundū diversitatem. Nam sicut ip- ates dissinguntur per se quantum ad eam, quae addunt supra genus, ita indivi- dualia differunt quantum ad ea, quae ad- dunt supra speciem: hoc autem per se, & directe est esse: non ergo sunt diver- sa secundū numerum, nisi quae habeat diversa esse.

Quod

Dub. si omnia, quae sunt in eodem supposito, sunt unius numero? sequeatur videtur, ratio obviare: nam cùm secundum diversitatem praedictarum unitatum se includatur modo contrario, ut quae sunt diversa specie differantur numero. Si igitur contingat Musicam, & Grammaticam esse in eodem subiecto, cùm haec differant specie, differentur & numero.

Solutio: quod si sunt idem numero per se, & non differunt sed consequenter differunt.

Phus. 1. Topic. eo differre. Quod sic est videtur: nam secundum Philos. 1. Topic. idem numero tripliciter dividitur, scilicet, secundum substantiam, & proprio, & accidente. Et quia quaecumque sunt in eodem susceptibili, sunt eadem aliquo modo, possunt concedi aliquo modo eadem numero: & quae sunt aliquo modo sic eadem, quae sunt in eodem, non sunt per omnem modum diversa numero. Rursum non differunt numero per se, & i.e. nam illa per se, & i.e. differunt, quae sunt solùm sic habent esse distinctum: illa autem ex consequenti, quae propter differentias alias numero differtur: & quia diversitas in numero per se sumitur ex esse, quod semper est idem in eodem susceptibili, per se numero non differunt, quae in eodem subiecto existunt, sed ex consequenti differre possunt, utputa, quia differunt specie, vel in forma, & inde est, quod nunquam in eodem subiecto reperiuntur aliqua differre solo numero. Benè ergo ait Philos. 5. Metaph. cap. de diversis secundum speciem, quod *Quaecumque sunt in eodem susceptibili, & differunt, specie differunt.* Patet igitur quod quae sunt in eodem supposito per se, & i.e. & per omnem modum non differant numero: & quod nunquam diverse formae in eodem supposito existentes differunt solo numero: nec est contradicturnum nostrum, si in diversis partibus eiusdem suppositi possunt esse diverse formae numero differentes, ut duae albedines in duabus matibus: nam etiam talia non sunt per omnem modum diversa numero, cùm omnia existentia in

B. Egid. Col. sup. 1. Sem.

codem supposito aliquis modo idem numero dici possunt. Rursum non sunt talia propriè in eodem subiecto, cùm determinent sibi diversas partes suppositi. Possumus tamen dicere, quod etiam ex diversitate ipsius esse habet esse talis pluralitas: nam si est unum esse suppositi, diverse tamen partes quantitativæ, propter quas consurgit dicta pluralitas, non eodem ordine illud esse recipiunt: verum quia in spiritualibus, propter quæ sermonem suscepimus, non invenitur extensio, circa talern diversitatem esse sollicitos non oportet.

Respond. ad arg. Procedebant vijs suis: quia prima ostendebant, quod quae sunt in eodem subiecto per omnem modum non differunt: secunda vero concludebant quod differunt ex consequenti, quod concedatur ad præsens.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Divinis possint esse plures Spiritus Sancti?

Secundò queritur: utrum ibi possint esse plures Spiritus Sancti, sive plures Personæ procedentes per modum amoris? Et videtur quod sic: quia secundum Proclum 57. prop. *Quod à pluribus causis procedit est compositus, quā quod procedit à paucioribus*; sed ut dicit Damasc. D. Ioannes 1. lib. cap. 11. Persona, à qua Persona Damasc. 1. procedit, habet rationem causæ respectu Personæ, quae procedit ab ipsa. Cū igitur per modum amoris Persona procedat à Patre, & à Filio, non erit eadem, quae procedit ab utroque: quia tunc illa Persona esset composita, quia procedit à pluribus causis, ergo &c. Præterea: si duo homines se diligenter alium, & econtrario: sed cùm Spiritus Sanctus sit amor, quo Pater diligit Filium, & econtrario, non erit idem amor, ergo &c. Præterea: hæc est differentia inter ea, quae non transiunt in exteriorē materiā: quia ea, quae transiunt, numerantur secundū numerū eorum, quae aguntur, cùm sint in actis. Ea, quae non transiunt, numerantur secundū numerū agentium, cū in ipsis agentibus existant. Cùm igitur qualibet Persona producat per actū non transiuntem in exteriorē materiā

Ea

riam

Procl. 57.
prop.
D. Ioannes
1. lib. cap. 11.
lib. cap. 11.

Phus. 5. Me-
ta. com. 15.

riam, Persona producita numerabitur secundum numerum producentium. Cum igitur sint plures Personæ producentes Spiritum Sanctum, erunt plures Spiritus Sancti. Præterea: non est minor plenitudo in Spiritu Sancto, quam in Patre, & Filio. Si igitur Pater & Filius habent potentiam producendi Spiritum Sanctum, & Spiritus Sanctus poterit hoc facere. Cum igitur nihil se ipsum producat ad esse, erunt ibi plures Spiritus Sancti.

In contrarium est: quia, sicut se habet Verbum ad intellectum Divinum, ita se habet donum ad voluntatem: sed non est ibi nisi unum Verbum, ergo non est ibi nisi unum donum; sed non est ibi *Dominus Dei nisi Spiritus Sanctus*, ut dicitur 15. de Trin. cap. 17. ergo &c.
15. de Trin. Præterea: quia nosse in Divinis est simplex, Persona, quæ procedit per modum intellectus, dicitur esse una, cum igitur velle sit etiam ibi simplex, Persona procedens per modum voluntatis etiam una erit.

RESOLVTIO.

In Divinis non possunt esse plures Spiritus Sancti, quia essent secundum eundem modum vel rationem procedentes.

Respondeo dicendum, quod in Divinis non est distinctio nisi per relationem, ut ostendit Aug. 5. de Trin. cap. 8. & 10. & in pluribus alijs locis. Si igitur in Divinis sunt plures Spiritus Sancti, vel plures Personæ procedentes per modum amoris, erunt ibi plures relationes similes. Nam Persona, quæ sic procedit, habet relationem propriam, per quam distinguitur ab alijs: sicut Pater per paternitatem, qui per relationem propriam ab alijs est distinctus. Erunt igitur plures relationes in Divinis similes, si erunt ibi plures Spiritus Sancti, sicut essent ibi plures paternitates, si in Divinis essent plures Patres: ergo si ostendere poterimus, quod relationes, quæ habent esse reale in Divinis, ut relationes originis, per quas distinguuntur Personæ, non plurificantur similes sed dissimiles, nunquam secundum modum unum procedendi erunt ibi plures Personæ: cum semper secundum unum modum emanandi habeat esse similis relatio, ut per generationem filiatio. Si

ergo non nisi una Persona per generationem procederet, non esset ibi nisi una filiatio, & unus Filius; similiter ergo modo erit ibi unus solus Spiritus Sanctus, si una sola Persona procedit per modum amoris.

Quod autem relationes similes non plurificantur dupliciter venari possunt. 1. ex ipsis suppositis, quæ per relationes referuntur. 2. ex fundamento relationum, in quo relationes radicantur, vel ex modis emanandi.

Propter primum notandum, quod supposita Divina, & humana non eodem modo comparantur ad esse, nam & si possemus aliquo modo salvare eandem naturam in omnibus humanis suppositis, non tamen possumus idem esse. In Divinis autem ubi idem est natura, & esse: sicut in eis est eadem natura, ita & idem esse. Nam omnia absoluta sunt ibi idem, quod esse, ut ostendit Aug. 6. de Trinit. cap. 7. Et quia absoluta in Divinis non plurificantur, non plurificabitur & esse. Quæ ergo unitatem, & diversitatem sumunt ex esse, si de distinctione illorum, prout habent esse in Divinis, loqui volumus per comparationem ad supposita creata, non debemus distinctionem illorum accipere, ut habent esse in diversis suppositis, ubi sunt diversa esse, sed ut sunt in eodem, ubi est unum esse. Est enim suo modo quantum ad hoc idem iudicium de uno supposito creato, ubi est unum esse, quod est de omnibus Divinis suppositis, ubi non plurificantur esse, sed ut patefactum est in quæst. præcedenti, ea, quæ sunt in eodem supposito creato propter unitatem ipsius esse per se & non differunt numero. Vnde in eodem supposito, quæ differunt, differunt specie. Igitur duas relationes similes, quæ sunt specie indifferentes, utputa duas filiations, duas paternitates in eodem supposito esse non poterunt, & quia similis ratio est de omnibus Divinis suppositis, quæ est de uno supposito creato, propter unitatem ipsius esse in Divinis plures relationes esse non poterunt, quod declarare volebamus.

Secunda via ad declarandum hoc summi potest ex ipsis modis emanandi. Nam processiones non diversificantur nisi ex plurificatione attributorum: nam semper essentia Divina secundum quod induit

D. Aug. P.
N. 6. de Trin.
cap. 7.

dit rationem alicuius attributi est radix rationis. Nota h[ic] q[uaestio]nem: ut secundum quod haberet rationem naturae est principium generationis attributi, nisi secundum quod dicitur voluntas, est est principiu[m] ratio spirationis: quia spiratio fit per modum voluntatis: ut generatio per secundum quod modum naturae: nisi ergo plurificaretur attributa in Divinis, non dicere possit ibi esse plures processiones: ipsae enim processiones sive relationes originis in Divinis realiter differunt, eò quod exsistit radix ad se invicem comparatae sunt res, & aliae res: sed prout ad Divinam essentiam comparantur, non dicunt aliam rem, sed aliam rationem. Oportet ergo ip-

Et nota, sicut Divinam essentiam sola ratione quod hoc differre, ut est plurium emanationum certe non est per coparacionem ad lis plurificationum aliquot, et modo sumit mensuram ex plurificatione &c.

ne attributorum: cum igitur attributa secundum eandem rationem non plurifcentur, sed secundum aliam: po-

Nota h[ic], nimirum calm in Divinis naturam, voluntatem, magnitudinem, quae secundum principia elicitationes alias & alias imponuntur; sed nationum foras duas magnitudines, vel duas voluntates maliter differt in Divinis non potius, ut patuit per ferre: ut ipsa realiter differat, & hoc lib. cap. ult. Igitur plures processiones quia realis dissimiles, & secundum aliam rationem eorum distincte differentes in Divinis ponere poterint nisi ut nimirum. Sed duas processiones similes sunt, scilicet unus: & quia non sunt ibi relationes ex compara- personales similes, nisi similes sint origines. cù secundum numerum ibi origines ad invicem: quia compa- plurificari non possint, nec relationes rata ad essentiam plurificari poterint. Dicamus ergo ratione ista omnia: ibi non esse plures Personas secundum ratione eundem modum procedentes: quia id sufficit illas Personas non haberent esse distincta principia sola. Quid, cum distinctio Personarum vel ratione dif- fit per relationes, vel per origines; relationes autem, & origines similes in Di- nis plurificari non possunt, ut est per habita declaratum.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod procedens a pluribus causis, si propriè sumatur causa, est quid compositum: quia causa est quid diversum in natura à causato, & plures causæ, propriè sumpta causa, sunt essentialiter differentes. Sed Pater, & Filius non habent rationem causa respectu

A Spiritus Sancti, cum non sint distincti De hoc Div. in essentia inter se, nec à Spiritu Sancto. Vel possumus dicere & brevius, q[uaestio]nem 3. art. 4. quod Spiritus Sanctus procedendo à Patre, & Filio non procedit a pluribus causulis, vel a pluribus principiis: quia secundum Ang. 5. de Trin. c. p. 14. Propter, Et Filius sunt unum principium Spiritus Sancti. Ad 2. dicendum, quod non est simile de hominibus & de Personis Divinis: quia diversorum hominum est diversa voluntas, & ita diversus amor. Sed una est voluntas Patris, & Filiij, secundum quam procedit Spiritus Sanctus, qui dicitur amor, & ideo unus est talis amor. Ad 3. dicendum, quod bene valeret ratio, si Pater, & Filius spirarent in eo quod plures; sed implantant in eo quod unum. Vel possumus dicere, quod licet Personæ Divinae non accipiant esse per actum transeuntem in exteriore materia, procedunt tamen ut per se subsistentes: & quia Spiritus Sanctus procedit ut Persona per se subsistens, non oportet ipsum plurificari secundum plurificationem spiratum ipsum. Ad 4. dicendum, quod non est ex imperfectione Spiritus Sancti, quod non producit alium Spiritum, sed quia repugnat proprietati eius, sicut superius ostendebatur, quod non erat ex imperfectione Filii, quod non generabat alium Filium, sed ex proprieitate eius. Scilicet dicitur 7. q. 1. art. 14.

ARTICVLVS III.

Verum in Divinis sunt tantum tres Personæ?

D. Thom. 1. p. q. 30. art. 2. Et de potentia II. q. 93

Tertio queritur: utrum sint ibi tres Personæ tantum? Et videtur quod non: quia æquè distant alia attributa Divina sicut voluntas & natura; ergo sicut per modum naturæ procedit una Persona, & per modum voluntatis alia, sic secundum alia attributa procedent aliae Personæ. Præterea: aliqua Persona in Divinis procedit per modum intellectus, aliqua per modum naturæ, aliqua per modum voluntatis, ergo sunt tres Personæ procedentes; sed quartam est dare non procedentem, ergo non est ibi Trinitas: sed quaternitas. Præterea: relationes Personas constituant, cum igitur in Divinis sint plures relationes Eta quam

quām trēs; ēunt ibi & Personæ plures. Præterea: nihil est in Divinis quod non sit idem cum aliqua Personarum: cūm ibi sit summa simplicitas; sed est ibi aliqua res, quæ gignit, aliqua quæ gignitur, aliqua quæ procedit, aliqua quæ nec gignit, nec gignitur, nec procedit, ut ostendit Magister s. dist. ergo sunt ibi quatuor res: sed hoc non est, nisi essent ibi quatuor Personæ, ergo &c.

D. Aug. P. N. In contrarium est Aug. de Fide ad de Fide ad Petrum in principio, qui dicit, *Venit Trinitatem esse in Deo*: sed hoc non est, si Idem 6. de esset ibi quaternitas, ergo &c. Præterea: Tria. cap. 5. 6. de Trinit. cap. 5. dicitur: quod Personæ Divinae non excedunt numerum ternarium.

RESOLVTIO.

Divinitas non est dari nisi una Persona non procedens, duæ procedentes secundum duas modes, intellectus, scilicet, & voluntatis.

REsp. dicendum, quod quidam sic dicunt, quod Personæ constituuntur per relationes designantes origines Lomb. in 1. proprias, & ad dignitatem pertinentes: dist. prim. 1. ideo tria est considerare in relatione constituentia Personam. Primo quod illud si relatio pertinet ad originem. Secundo quod sit propria. Tertio quod dicat dignitatem. Propter primum inaccessibilitas non constituit Personam, quia propriè non dicit originem; quia relatio originis est illud, quod designat esse ab alio, vel à quo aliis: sed innascibilitas dicit solùm esse à nullo. Propter secundum communis notio non facit Personam: quia non est relatio propria, sed communis Patri & Filio. Propter tertium esse ab alio non constituit Personam: quia esse ab alio non sonat in dignitatem nisi specificetur, ut esse ab alio per generationem, vel per spirationem: & ita tres constituentur Personæ: una per relationem designatam à quo alio, ut Persona Patris: alia per designatam esse ab alio per generationem, ut Persona Filii: tertia per designatam esse ab alio per spirationem, ut Persona Spiritus Sancti. Sed illud per adaptationem dictum est, & petitur hoc quod est in principio: quia supponit esse tres pro-

prietates, quatuor relationes, & quinque notiones, quod est supponere Trinitatem: nec reddit causam quare non est processus ultra ternarium unitas Personæ ab alia.

Propter hoc ijdem aliter dicunt, quod Modus Deum in nobis, quām in Deo est circulus ^{deorum}, quidam aliter tamen, & aliter: quia in nobis principia & finis circuli est res extra, in Deo principia & finis circuli Deus est. Hoc autem sic est videre: quia cūm sciētia nostra causetur à rebus, res faciunt motum in anima nostra, secundum quod cognoscimus eas; ita quod intelligendo est motus rerum ad animam; B apprehensio autem rebus ad cognitionē sequitur appetitus, qui appetitus tendit in rem extra: quia Bonum, & malum sunt in rebus, ut dicitur in 6. Meta. ergo in appetendo est motus animæ ad res, & com. 8. Ita completus est quidam circularis motus, qui incipit à re, & terminatur ad rē. In Deo autem circulus est, sed nō huiusmodi; nam ut dicit Comm. 12. Meta. Comm. 12. Scientia Dei non causatur à rebus, sed cau- Meta. 603. sat res, & ita motus iste non incipit à rebus, sed incipit à Deo: quia Deus sciēdo se, scit omnia. Iterum appetitus eius non terminatur ad res: quia ipse nō ordinatur ad res exteriores; sed omnes res ordinat ad se ipsum. Nam sicut sciēdo se, scit omnia, ita volendo se, vult omnia, & ita est ibi quidam circulus, quod incipit à Deo per intellectum, & terminatur in Deum per voluntatem, & prout incipit à Deo per intellectum, gignitur ibi Verbum; prout tendit in Deum per voluntatem spiratur ibi amor, & quia completus est circulus, Et circulo non potest fieri additio: ut dicitur in 1. Cæli & Mun. 1. Cæli Se di, non erunt ibi nisi duæ Personæ procedentes, & una quæ non procedit, & ita solùm dabimus Trinitatem: sed & Contra illud secundum adaptationem, & meta- D. Thom. phoram dictum est, & mystica Theologia non est argumentativa. Nam ibi non est verè circulus, sed metaphoricus.

Præterea: in nobis est circulus talis, ut dictum est: & tamen si quicquid procedit à mente, vel à voluntate haberet rationē Personæ, in nobis essent quasi infinitæ Personæ: & propter hoc dicendum Modus Deo est aliter, & magis ad propositum, & ^{et cetera} assumemus tres propositiones. Una est, quod duas Personæ in Divinitate nunquam distin-

distinguitor, nisi una ab alia trahat originem, ista autem infra probabitur. Secunda est, quod actus secundum quos oriuntur Personæ sunt duo, scilicet, intelligere, & velle: quia illi soli sunt, qui non trahunt in materiam extrinsecam; illud autem est superius declaratum. Tertium est, quod secundum unum, & eundem modum procedendi non sunt ibi plures Personæ, quod parum ante declaratum fuit. Per primum habuimus, quod non est ibi nisi una Persona procedens: quia si essent ibi plures tales, essent ibi plura, quæ non haberent originem à se invicem. Per secundum habuimus, quod non sunt ibi nisi duo modi procedendi. Per tertium habuimus, quod non est nisi una Persona procedens per unum modum, & quod sunt solùm duæ Personæ procedentes secundum duos modos; & ita est dare solùm ternarium, ut usam non procedentem, & duas procedentes.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod

Nota quod attributa, quæ dicunt respectum ad actionem non trahunt in exteriorem quedam dimensionem, secundum quam est processio Personarum, reducuntur ad duos sive ad exterioremodos, ad naturam, & voluntatem. Nam procedere per modum luminis, interiore, per modum sapientiae, per modum inquietationis, non sunt: & si quæ sunt huiusmodi, resonativa: & illa distincte reducuntur ad modum naturæ; procedere per modum bonitatis, per modum distinctionis, non amoris, per modum doni, per modum ex parte liberalitatis, & si quæ sunt huiusmodi intellectus, & reducuntur ad modum voluntatis, & rei; non foris non erunt ibi nisi duo modi processio, sed maliter & in-dendi. Ad 2. patet solutio: quia processio trahatur, sed per modum intellectus reducitur & coextensis ad modum naturæ. Ad 3. dicendum, ter: quare quod quædam relatio est essentialis, quæ-

dam notionalis; essentialis non constituit Personam sed notionalis, & notionalis non qualibet, sed propria: & quia tales relationes sunt tres, ideo sunt tres Personæ. Ad 4. dicendum, quod essentia Divina, quæ nec gignit, nec gignitur, nec procedit, non facit quartam rem, vel quartam Personam, cum sit quid communum omnibus illis: sicut Sortes, & Plato, & Callias, & homo universalis qui est in eis, non sunt quatuor homines: quia homo in communi non ponit in numerum cum hominibus particulis; neque essentia Divina cum Personis.

B

DUBITATIONES LITTERALES.

SVPER litteram notandum, quod cùm dicit Spiritum Sanctum esse amorem, charitatem, & dilectionem, nomina illa, secundum quæ Spiritus Sanctus tripliciter nominatur, non sunt Synonyma: nam amor dicit inclinationem quædam appetitus, sive illa inclinatio sit naturalis, sive animalis, sive qualiscumque: dilectio autem supra talim inclinationem addit electionem, quod ipsum nomen insinuat: quia dilectio electionem quodammodo supponit: charitas supra dilectionem articulat finalē complacentiam: quia charitate diligitur quod charum habetur.

Item super illud: *Unitas fr: sanctas.* Notandum, quod Spiritus Sanctus dicitur unitas Patris, & Filii in quantum est nexus eorum: Sanctitas autem dicitur in quantum procedit per modum voluntatis, in qua propriè existit Sanctitas, vel Sanctitas dicitur in quantum est pars nexus.

Nota. Modus nominus est dilectionis, charitatis, differetiam.

2. Dub.

DISTINCTIO XI.

QVOD SPIRITVS SANCTVS PROCEDEAT A PATERE ET FILIO.

IC dicendum, postquam determinavit Mag. de Spiritu Sancto quantum ad processionis modum, hic determinat de eo quantum ad processionis principium, & duo facit, quia 1. determinat de eo prout procedit à

D Parre & Filio eternaliter. 2. prout procedit temporaliter. Secunda ibi: *Præterea diligenter,* in principio 1. dist. Circa 1. tria facit secundum quod tripliciter quæst. movet circa processioneum Spiritus Sancti ex Patre, & Filio: quia 1. quærit utrum procedat ex utroque. 2. utrum procedat æqualiter. 3. utrum procedat ut genius, vel usus, secunda ibi: *quoniam in principio 1.* dist.

dist. ubi præfons lectio terminabitur. Tertia ibi: *Post hoc: in princip. 13. dicit. Prima pars dividi. A tur in partes duas: quia 1. adducit multas auctoritates ostendentes Spiritum S. procedere ex Patre & Filio. 2. ostendit Graecorum sententiam esse con grariam dictis auctoritatibus. Secunda ibi: Graci tamen Or. Circa quod duo facit: quia 1. ostendit quid Graeci negant. 2. quid concedunt. Secunda ibi: *Sciendum est tamen. Circa primum duo facit: quia 1. adducit rationes Graecorum, propter quas negant Spiritum Sanctum procedere à Fili o. 2. rationes solvit eorum. Secunda ibi: Nos autem illa verba. Circa primum tria facit: secundum quod tres rationes adducit pro Graecis. Pri ma est, quoddam Evangelio non cõtinetur, quod procedat à Filio, sed à Patre. Secunda: quia in concilijs principalibus apud eos celebratis non fuit expressus iste articulus, immo anathematizatus fuit quicunque aliquid diceret. Tertiæ cõ firmat hoc per Leonem III. Secunda ratio incipit ibi: *Et etiam ratio. Tertia ibi: Adducit etiam. Tunc sequitur illa pars: Nos autem, in qua solvit rationes eorum, & duo facit: quia 1. responderet***

*ad auctoritatem concilij, ubi dicunt quod est, cumque addiderit anathema sit: verum est ad contrarium, non expositum. 2. responderet ad verba Evangelij. Nam quando dixit Spiritum Sanctum procedere à Patre, non addidit solos unde se non exclusit. Secunda ibi: *Ad illud. De inde eum dicit: Sciendum est, ostendit quid Graeci concedunt. Et duo facit: quia primo ostendit Graecos concedere Spiritum Sanctum esse Filii, non tamen procedere à Filio. 2. ostendit Graecos Doctores antiquos hoc non negasse. Secunda ibi: Vnde etiam. Circa quod tria facit: quia 1. dicit aliquos Graecos Doctores posuisse Spiritum Sanctum procedere à Filio. 2. nominat illos Doctores dicens: Athanasium, Dydymum, Ciarillum, Chrysostomum hoc posuisse. 3. conclusum, quod ex quo Graeci Doctores, & Latini hoc concedunt, concludit, quod omnis lingua confiteatur Spiritum Sanctum procedere à Patre, & Filio. Secunda ibi: *Vnde Athanasius. Tertia ibi: Ecce & Doctribus. In quo terminatur sententia legonis, & distinctionis.***

QUESTIO I.

De Processione Spiritus Sancti.

IC quartuntur duo. 1. de processione Spiritus Sancti à Patre, & Filio. 2. de distinctione, & unitate Patris, & Filii prout spirant Spiritum Sanctum. Circa primū quæruntur tria. 1. utrum Spiritus Sanctus procedat à Filio? 2. utrum relatio distinguiat in Divinis secundum esse? 3. si Spiritus Sanctus non procederet à Filio, utrum distingueretur ab ipso?

ARTICVLVS I.

Utrum Spiritus Sanctus procedat à Filio? D

D. Tho. 1. p. q. 36. art. 1. & de potestate Dei q. 9. & contra Gen. lib. 4. cap. 24. Alfon. Tol. d. 12. q. 1. art. 2. Arg. d. 12. q. 1. art. 1. Franc. à Christ. d. 12. q. 12. Gerard. Samens. d. 11. q. 1. art. 1. Gavard. tom. 2. q. 4. de proc. Sp. S. art. 2.

A D. primum sic proceditur. Videatur, quod Spiritus Sanctus non procedat à Filio: quia Damasc. 1. lib. 2. cap. 11. cap. 11. ait.: *Denique Spiritum Sanctum ex Patre esse statuimus, & Patris Spiri-*

tum appellamus. Ac vero eum non ex Filio esse dicimus, sed Filii Spiritum nominamus. Præterea: quidquid procedit ab aliquo habens eandem naturam cum illo, convenit cum eo in nomine, & diffinitio ne: si ergo Spiritus Sanctus procedit à Filio, convenit cum Filio nomine & diffinitione, ergo Spiritus Sanctus dicitur Filius, quod fallum est. Præterea: Filius in Trinitate increata habet similitudinem verbi in nobis, sed Spiritus in nobis videtur esse principium verbi, ergo Spiritus in Trinitate increata habebit rationem principij respectu Filii, non econtrario. Præterea: in Evangeliō non continetur, quod procedat à Filio, sed nos non debemus conce der, nisi quæ in Evangeliō continetur, ergo &c.

In contrarium est Aug. 15. de Tri-D. Aug. P. N. nit. cap. 26. & 27. qui dicit: *Spiritum 15. de Tris Sanctum procedere ex Patre, & Filio. cap. 26. Præterea: dicit Filius Spiritum Sanctum ab ipso accipere iuxta illud: Ille me clavisabit: quoniam de meo accipiet; sed accipere Personam à Persona, est Personam procedere à Persona. Præterea: cum resurrexisset à mortuis insufflavit in discipulos dicens: Accipite Spiritum Sanctum, in quo secundum Aug. datur intelligi, quod Spiritus Sanctus ab ipso procedat.*

RE-

RESOLVTIO.

Duplici ratione probatur Spiritum Sanctum à Filio procedere.

Respond. dicendum, quod quidam sic dicunt, quod necesse est posse Spiritum Sanctum procedere à Filio, quia si non, non distingueretur ab ipso, & est ratio, quia si poneremus distinctionem inter Filium & Spiritum Sanctum, si unus ab alio non procederet, non possemus aliam ponere, nisi quia unus emanaret per modum naturae, & alius per modum voluntatis: sed in Deo natura, & voluntas non differunt nisi secundum rationem, ergo Spiritus Sanctus & Filius sola ratione differunt, & ita non esset in Divinis vera Trinitas; sed dualitas. Istud autem improbat: quia non oportet tantam unitatem dare in his, quae sunt ex principio, quantam in principio. Videmus enim pulchritudinem creaturæ inferre pulchritudinem Dei, & sapientiam creaturæ inferre sapientiam Divinam: non tamen sequeretur pulchritudo, & sapientia in Deo sola ratione differunt, ergo in creaturis differunt sola ratione: quia non oportet tantam unitatem dare in causis, quantam in causa. Sic est ex parte ista, possunt enim Spiritus Sanctus, & Filius differre realiter, licet natura secundum quam emanat Filius, & voluntas secundum quam procedit: Spiritus Sanctus, differant ratione. Præterea: Græcis, qui ponebant Spiritum Sanctum non procedere à Filio, Ecclesia non imponebat, quod crederent dualitatem. Quid autem de hoc tenendum sit in sequenti art. patebit.

Nunc autem possumus adducere duas rationes ostensivam, scilicet, & ad impossibile ad ostendendum Spiritum Sanctum procedere à Filio: propter ostensivam

Notandum, quod Pater generando Filium omnia Filio cōmunicat, ut ostendat se ipsum integrè, perfectèque dixisse, si aliquid minus, aut amplius esset in eius Verbo, quam in ipso: & quia sic per omnia est Idem Filius Patri, etiam ipsum intelligere, per quod Pater intelligendo se generat Verbum, communicatur Filio: nec valet propter hoc, quod Filius se ipsum generet: quia

intelligere non est cum eodem respectu in Patre, & Filio: sed cum respectu opposito: quia semper producēs ad prodūctum quantum ad modum, secundum quem ipsum producit, habet respectum oppositum. Et quia Pater produceit Verbum per modum intellectus, intelligere communicatur Filio, secundum quod producitur cum respectu opposito: ideo per illud idem intelligere, per quod Pater produceit, Filius producitur. Benèigitur dicit Mag. 7. dist. quod eadem est potentia in Filio, qua potuit gigni, que est in Patre, qua potuit gignere: & quia Filius solum procedit per modum intellectus, & voluntas non habet rationem principij in productione Filii, ita communicatur intelligere Filio cum respectu opposito, secundum quod habet esse in Patre, quod velle non communicatur cum opposito respectu. Ex quo apparet quod licet Filius nō possit producere Personā per modū intellectus, eò quod intelligere non communicatur ei cum illo respectu, cum quo est in Patre, sed cum opposito, eò quod per modum intellectus emanat: tamen si aliqua Persona procedit à Patre per modum voluntatis, oportet Filium respectu illius Personæ habere rationem principij: quia velle cum eodem respectu, cum quo est in Patre, cōmunicatur Filio, cū in velle non distinguatur à Patre: nec voluntas respectu illius habet rationem principij. Negare igitur ipsum procedere à Filio est ipsum negare à Patre procedere, eum sit unum principium Spiritus Sancti Pater & Filius. Dicamus igitur, quod sicut respectus ad creaturam concomitatur essentiam: Ideo omnibus tribus convenit: quia essentia communis est tribus, nec in ea Personæ distinguuntur: ita respectus ad Spiritum Sanctum communiter respicit Patrem, & Filium, cū Filius non accipiat velle à Patre cū respectu opposito: sed solum intelligere: quia procedit per modū intellectus, non per modum voluntatis: erit ergo Pater, & Filius unum principium Spiritus Sancti, ut tota Trinitas est unum principium creaturæ. Vnde Aug. sicut Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus relativè ad creaturam unum principium, unus Creator, unus Dominus, sic Pater & Filius relativè ad Spiritum Sanctum unum principium dicuntur.

Mag. dist. 7.

D. Thomas
ubi supra
par.

Modus
dicitur.

D. Aug. P. dit Aug. 15. de Trin. cap. 14. Non enim N. 15. de se ipsum integrè, perfectèque dixisse, si aliquid

Trin. cap. 14. minus, aut amplius esset in eius Verbo, quam in

ipso: & quia sic per omnia est Idem Filius Patri, etiam ipsum intelligere, per quod Pater intelligendo se generat Verbum, communicatur Filio: nec valet propter hoc, quod Filius se ipsum generet: quia

Ra-

Ratio autem ad impossibile talis est: quia si Filius non spiraret Spiritum Sanctum, generaretur ab ipso, quod est inconveniens, quod sic patet: nam Spiritus Sanctus nostra gignitur; quia intelligente non comunicatur ei cum respectu opposito, cum non procedat per modum intellectus, sed non generet: quia non comunicatur ei cum respectu propposito: quia ipsum intelligere est aliquo modo ratio, quare procedat, cum per intelligere producatur Filius, a quo emanat Spiritus Sanctus. Non ergo est intelligere in Spiritu Sancto cum respectu opposito, ut est in Filio: quia non procedit per modum intellectus, nec cum respectu opposito, ut est in Patre: quia intelligere est aliquomodo ratio quare procedat, sed si non procederet a Filio: tunc: quia per intelligere non distingueretur a Patre, nec intellectus esset aliquo modo ratio emanationis eius, intelligere comunicaretur ei cum eodem respectu, cum quo est in Patre: propter quod competet ei generare Filium, ut competit Patri, quod declarare volchamus.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod Damasc. non est recipiendus in ita materia, quia Græcus. Vel dicendum, quod, ut dicitur, ad concilium, in quo fuit expressus iste articulus, Græci vocati non fuerunt: & ideo indignati noluerunt ipsum recipere, licet crederent, quod Latini credebant. Vel dicere possumus & melius, quod Græci non negant Spiritum Sanctum procedere per Filium, sed ex Filio: quia, Ex, principalitatem

Nota de Ily denotat, & a Patre dicitur procedere.
Ex & per.

principaliiter non a Filio: quia Filius hoc habet a Patre, non Pater a Filio, ut ostendit Aug. 15. de Trin. cap. 26. unde Da-

D. Aug. P. maic. cum dixit Spiritum non procedere ex Filio, addidit quod Filius cum tradidit, & per Filium est manifestatus. Nam sicut ex Sole est radius & splendor, & D splendor per radius participatur: sic secundum eum a Patre est Filius, & Spiritus Sanctus, & Spiritus per Filium traditur, & emanat. Ad 2. dicendum, quod procedens cum eo, a quo procedit, non quam convenit in respectu: sed semper habet respectum oppositum, sed convenit in forma: nam pater non generat partem, sed homo hominem: & quia Filius dicit respectum & relationem non oportet Spiritum Sanctum in tali rela-

tione convenire cum Filio: Ad 3. dicendum, quod in nobis est duplex verbum, interius, & in voce prolatum, verbum interius habet similitudinem cum Verbo Divine aeternaliter generato, ut dicit Aug. 15. de Trin. cap. 10. verbum in voce prolatum habet similitudinem cum Verbo incarnato, ut dicit idem eodem cap. 10. & libro cap. 11. Rursum spiritus in nobis potest sumi duplicitate, uno modo corporaliter, alio modo spiritualiter, ut ipse amor interius dicatur spiritus: quia in trinitate creata tenet locum spiritus; verbum internum habet rationem principij respectu amoris; verbum in voice prolatum habet rationem principij respectu spiritus corporalis; ut ergo licet nobis secundum adaptationem loqui, Verbum ut aeternaliter genitum habet rationem principij respectu Spiritus Sancti, ut verbum interius nostrum erat amoris nostri principium: sed Spiritus Sanctus habet rationem principij respectu Verbi incarnati: unde & conceptus de Spiritu Sancto dicitur: sicut spiritus corporalis in nobis habebit rationem principij respectu verbi prolati. Vel dicere possumus, quod similitudo non semper currit per omnem modum. Ad 4. dicendum, quod illud argumentum per locum a minori solvit Aug. 15. Idem ibidem de Trin. cap. ultimo dicens: Si Filius do cap. ult. divinam dicerat non esse suam: quia eam non habebat a se; quæ tamen sua erat, multò magis Spiritus Sanctus est procedens ab ipso, quem non negat a se procedere, sed a Patre procedere constitutur.

ARTICULUS II.

Vtrum relatio in Divinis distinguat secundum esse?

Arg. dist. 11. q. 1. art. 2. Gen. Sen. dist. 11. q. 1. art. 4. Gavarr. q. 2. de Proc. Div. art. 6.

Secundò queritur: utrum relatio in Divinis distinguat secundum esse? Et videtur quod sic: quia distinctio secundum rationem quidditatis includit distinctionem secundum esse. Nam distinctio secundum rationem quidditatis est differentia specifica, distinctio secundum esse est differentia numeralis, sed differentia secundum speciem includit differentiam secundum

Phus 5. Met. cūdūm numerum, ut ostendit Philos. 5. A. ta. com. 15. Metaph. ergo si relatio in Divinis distinguit secundūm rationem quidditatis, distingueret secundūm esse. Præterea: in Divinis manet relatio secundūm suum genus: cūdūm secundūm Boetium sint ibi duo prædicamenta, substantia, & relatio, igitur omnis distinctio secundūm relationem, quæ reperitur in creaturis, reperitur ibi; sed relatio distinguit in creaturis secundūm esse suum, ergo &c. Præterea: Aug.

D. Aug. P. 5. de Trin. cap. 5. ait: quod Diversum sit Patrem esse, & Filium esse; sed hoc non esset nisi relatio distingueret secundūm suum esse, ergo &c. Præterea: si absolute in Divinis non distinguunt secundūm esse, hoc non est nisi quia esse illorum est idem, quod esse in Deo.

Nam in Deo non est aliud esse, quam magnum esse, vel bonum esse. Sed aliud est in eo esse, quam Verbum esse, vel Patrem esse, ut vult Aug. 7. de Trin. capit. 6. Idem 7. de Trin. cap. 6. igitur si esse relativorum in Divinis non transit in substantiam: relativa ibi distinguunt secundūm esse.

In contrarium est: quia in Divinis sola relatio distinguit: nec distinguunt Divina, nisi secundūm ad aliquid, non secundūm quod sunt aliquid, ut vult Aug. in pluribus locis: sed relatio secundūm rationem quidditatis est ad aliquid, secundūm esse est aliquid; non ergo distinguit in Divinis secundūm esse, sed secundūm rationem quidditatis. Præterea: relatio secundūm esse, quod habet in Divinis, aut transit in substantiam, aut non? Si sic: ergo non distinguit: quia substantia ibi est indistincta. Si non transit: ergo ibi est compositio, cūdūm sit ibi aliquid, quod non est substantia, quod falsum est.

RESOLVTIO.

Relatio in Divinis est distinctiva non secundūm esse, sed secundūm rationem quidditatis.

R Espond. dicendum, quod ubi cumque est pluralitas suppositorum æquè simplicium, ibi natura non plurificatur per se: quia ubi natura per se plurificatur, est ibi reperire distinctionem formalem: & quia forme

B. Egid. Col. sup. 1. Sent.

sunt sicut numeri, nec repertuntur duas formæ æquè simplices, sicut nec duas species numerorum: oportet supposita, quæ per se formaliter habent esse distinctum, non esse æquè simplicia, ergo in æquè simplicibus natura non plurificatur per se, sed ex consequenti, & per esse: ubi est ergo idem natura, & esse secundūm realē essentiam, natura est una in omnibus illis: & quia supposita Divina sunt æquè simplicia, & in eis est idem natura, quod esse, natura in eis est una, & secundūm substantiam sunt indistincta; & sicut in eis non est distinctio quantum ad substantiam & naturam, ita quantum ad omnia absolute habent esse indistinctum, ut vult August. 5. de Trinit. N. 5. de Trin. cap. 8.

Causa autem, quare omnia absolute in substantiam transeunt, est: quia ex esse sumitur omnis perfectio. Nam Nota causæ ex hoc sapientia perficit habetem, quia dat ei esse sapiens: & bonitas, quia dat substantiam ei esse bonum. Si ergo esset aliquod esse separatum, ei competeteret omnis ratione, quia esse Dicitio essendi, sicut si esset aliquis calor separatus, ei competeteret omnis ratio particularium calidorum per diversas lutorum, qualitates repertas in particularibus calidis simpliciter & unitate reservarentur in illo calido: ita in esse primo omnes perfectiones, quæ reperiuntur in particularibus entibus per diversas entitates, ibi reperiuntur simpliciter & unitate per illud unum esse. Vnde licet in creaturis magnum esse non sit bonum esse, vel sapientem esse: quia per diversas entitates perfectionem suscipiunt. In Deo autem idem est magnum esse, quod bonum esse, & cetera huiusmodi: quia per unum & idem esse ei competit omne esse, & hanc causam tangit Aug. 5. de Trin. cap. 11. quare in Divinis omnia absolute in substantiam transeunt, & secundūm ipsa non est distinctio. Advertendum autem, quod esse & referri habent rationes alias: quia esse sumitur ex eo quod est in supposito, & prædicat aliquid de eo in quo est: referri autem non sumitur per ipsum, in quo est, sed per ad aliud se habere: propter quod nihil prædicat de eo, de quo dicitur: licet ergo in esse Divino reservetur omnis ratio

ff. Idem 5. de Trin. 11. ff. p. 1. art. 2. D. Aug. P. 5. de Trin. cap. 8.

ff. p. 1. art. 2.

DISTINCTIO XI.

238
estendi, & cuicunque communicatur A

Ratio horum illud esse communicetur omnia esse; est: quia esse non tam in eo, secundum quod humum sumitur ab iusmodi reservatur omne referri, & intrinsecos; cui communicatur illud esse, non comreferri verum ab exteriori communicatur omnis respectus. Sicut si co: in essentia est calor separatus, ei competenter tia Divina omnis ratio caloris: tamen quia ratio reservatur caloris est alia a ratione albedinis vel omne esse: calor est alia a ratione albedinis vel quia intrinseca coloris, non oportet illi calido esse nihil sibi petere omnem rationem albi vel coloris; multa rati: & quia secundum referri non suatum habet de extinzione, tamen est relationis, sed ratio quidditatis, cum in esse Divino includatur quorum tam omne esse, non omne referri: propter absentia nullam imperfectionem articulare communicatur omne esse: cum omnibus Personis Divinis communicetur est. Nam relatio se Divinum, Personæ Divinæ quantum secundum esse ad nullum esse distingui poterunt: cum suum idem est, cuilibet earum competit omne esse: & quod fundimentum: nam quia relatio quantum ad suum esse in non ponit re omni esse continetur, quantum ad esse ratio in relationum Divina supposita non habet aliquam rebunt esse distinctum. Sed quia referre distincta ab eo cui ad. ri non clauditur in esse, cum habeat dividitur, scilicet veram rationem ab esse, per referri a fundamento solum Divina supposita distinguentur, eto, scilicet & quia secundum referri sumitur ratio formaliter, & intrinseca quidditatis relationis, secundum esse est quasi in-transit in substantiam: solum igitur se-harente, sed secundum rationem quidditatis relatio in ponit rem extra ut co-existentem, esse: propter quod bene dixit Boetius non ut inexistentem, circa finem sui libelli de Trinitate: istentem: quod substantia continet unitatem: re-quia alias latio multiplicat Trinitatem.

prædicaret Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quid per modum esse, dum, quod distinctio secundum rationem est communem quidditatis, si includit distinctio contra Boetium nem secundum esse, hoc non est nisi in lib. de Trin. vide quia unum & reliquum ex eodem oratione alibi verba dñe sumuntur, ut si unum est aliquid & ad aliquid, si unum prædicat aliquid de eo, de quo dicitur & reliquum. D & hoc solum est in absolutis, quae tam secundum esse, quam secundum rationem quidditatis sunt aliquid: in relativis autem, quae secundum rationem quidditatis non sunt aliquid, sed secundum esse sunt aliquid, non habet veritatem quod dicitur.

Nota hinc. Ad secundum dicendum, quod re-quid sentit latio ibi reperitur secundum suum genus, & omnis distinctio, quam facit reesse relationis in creaturis latio in creaturis ut relatio, ibi reperi-

tur, sed relatio secundum esse non distinguit ut relatio: quia relatio ut relationis. sed secundum esse aliquid dicit: ideo distinctio per relationem secundum esse non est distinctio per eam, ut relatio, & ideo non oportet tales in Divinis reperiri. Ad 3. dicendum, quod esse relationis potest accipi duplicitate, vel esse, quod habet in supposito, vel esse diffinitivum. Diffinitivum autem esse est idem, quod ratio quidditatis relationis, & cum dicimus relationem non distinguere secundum esse, non est intelligendum de esse diffinitivo, quod est ad aliud se habere, sed de esse, quod transit in substantiam. Aug. autem loquitur de esse diffinitivo, ut relationi Divinæ diffinitio competit, quod Patrem esse non est Filium esse: quia referri, quod compedit Filio, non competit Patri, & per hoc patet solutio ad quartum: quia esse relationum, quod non transit in substantiam, est esse diffinitivum vel referri.

ARTICVLVS III.

Vetus Spiritus Sanctus distingueretur à Filio, si non procederet ab eo?

D. Thom. I. p. q. 36. art. 2. & B. Egid. quodl. I. q. 6. Arg. d. 11. q. 2. Greg. Arim. d. 11. q. 1. Gerard. Sen. d. 11. q. 2. art. 2. Franc. à Christ. d. 11. q. 2. Petrus. in I. p. q. 36. dubit. ult. Gav. q. 6. de Proc. Sp. S. art. 3. g. 1.

Tertiò queritur: utrum Spiritus Sanctus distingueretur à Filiō, si non procederet ab eo? Et videtur, quod sic: quia sufficit distinctio in principio secundum rationem, ut ea, quae sunt ex principio, distinguantur secundum rem, sed in Patre prout generat Filiū, & spirat Spiritum Sanctum est distinctio secundum rationem, cum unum producat per modum naturæ, & alium per modum voluntatis; & natura, & voluntas in Patre differunt secundum rationem. Præterea: Ecclesia non imponebat Græcis, quod posserent dualitatem ex eo quod negabant Spiritum Sanctum procedere à Filiō: sed si non distingueretur ab eo, nisi procederet ab ipso, dualitatem posse suffici, ergo &c. Præterea: opposita contradictionia sunt maximè opposita, cum sint ea, quorum non est medium

dium secundum se, sed procedens per modum intellectus habet rationem Verbi, procedens per modum voluntatis non habet rationem Verbi, sed doni. Sed si nunquam Spiritus Sanctus procederet à Filio: quia procederet per modum voluntatis non diceretur Verbum, ergo distingueretur à Filio, si non de processu procederet ab eo. Præterea: Anselmus de processu Spiritus Sancti dicit: Spiritum Sanctum ex Patre esse non nascendo: Filium vero nascendo, & in hoc unum ab alio esse distinctum. Sed ista essent, si nunquam à Filio procederet, ergo &c. Præterea: relatio non solum distinguuit opposita, sed disparata; sed si nurquam Spiritus procederet à Filio, essent in eis relationes disparatae, ergo &c.

In contrarium est: quia relatio ut relatio non distinguit nisi ab precedenti, opposito, sed ut habitum est relatio in Divinis non distinguit nisi secundum quod relatio; sed opposita relatio non potest esse inter Spiritum Sanctum, & Filium, nisi procedat ab eo,

D. Aug. P. N. ergo &c. Præterea: Aug. 6. de Trin. 6. de Trin. cap. 2. vult, quod Pater non distinguatur à Filio nisi in eo, quod refertur ad Filium, ergo Spiritus S. non distinguitur à Filio nisi in eo, quod refertur ad ipsum, sed non refertur ad ipsum, nisi secundum quod procedit ab eo, ergo &c.

RESOLVTIO.

Nisi Spiritus Sanctus à Filio procederet, cùm Filius non procedat ab ipso, non distingueretur ab eo.

R Epond. dicendum, quod sicut habitum est in Divinis non est distinctio nisi per relationes: quia quidquid ad se dicitur, dicitur de qualibet Persona singulariter: & de omnibus non pluraliter, ut vult Aug. 7. de Tri-D Trin. cap. 2. & 5. cap. 6. Sed ea, secundum quæ attenditur differentia, oportet plurificari, & numerari, ut differentiam faciant: quia secundum quod aliqua differunt, ita numerantur: si ergo relationes distinctionē faciunt in Divinis, oportet eas plurificari. Sed ut benè videamus quod ibi est relationum plurificatio, & per relationes distinctio, oportet nos videre, quomodo hæc in creaturis esse habent. Ideo

A notandum, quod relationes in creaturis tripliciter plurificantur, & secundum quilibet plurificationem distinguunt: nam aliquando est plurificatio relationū similiū, aliquando disparatarū, aliquando oppositarū. Nā ab eodē patre carnali possunt progredi plures filii. Rursum pater carnalis, cū hoc quod patre est, potest esse artifex, & ab eo poterit progredi aliquod artificiatum, utputa scannum, vel idolum, in quibus omnes diversitates dictas de relationibus invenimus. Nam in eo quod plures filii ab eo emanant est ibi plurificatio relationum similiū: quia plurimum filiationum. Rursum plurificantur ibi relationes disparatae. Nam relatio, secundum quam refertur idolum, vel artificiatum ad artificem est dissimilis, & disparata à relatione, secundum quam refertur filius ad patrem, licet secundum hypostasim sit idem pater, & artifex. Plurificantur ibi etiam oppositæ quia relatio, secundum quam refertur filius ad patrem est opposita relationi, quia pater refertur ad ipsum; & licet secundum omnes istas plurifications relationum sit distinctio in creaturis: quia filius distinguitur à patre per op- C positam relationem, unus filius ab alio filio per similem, filius ab artificato per disparatam; non tamen eodem modo illa genera relationum distinguunt: quia relatio opposita distinguit secundum rationem quidditatis; aliae vero secundum esse.

Solūm relationes oppositæ distinguuntur secundum rationem quidditatis; aliae vero secundum esse.

autem solūm secundum esse. Nam per relationem non refertur aliquid, nisi ad oppositum relativè, ut filius per filiationem solūm refertur ad patrem; & quia secundum referri sumitur ratio quidditatis relationis, cū solūm opposita relativa inter se referantur, secundum rationem quidditatis solūm ab opposito distinguit relatio; tamen secundum esse distinguunt relationes non oppositæ: ut plures filii secundum relationem distinguuntur, non quia unus filius per filiationem, quam habet referatur ad aliud filium: quia per filiationem solūm refertur ad patrem, sed quia filatio, quæ est in uno filio, est alia numero ab ea, quæ est in alio filio: & ideo si per aliam, & aliam filiationem unus ab alio distinguitur, hoc non est per referri, unde sumitur ratio quidditatis relationis: sed ex eo quod in- Eta est,

est, unde sumitur eius esse. Simile est A
de dispositis; nam filius non distingui-
tur ab artificiato per relationem, quā
habet, qua ad ipsum referatur, ex
quo referri sumitur ratio quidditatis.

Scilicet art. relationis, ut est ostensum, sed solum
præcedenti. per inesse ex eo quod in filio est rela-
tio, quæ non est in artificiato.

Hoc viso, quod relatio non distinguit, nisi plurificetur, & quod plurifi-

Relationes similes in Di-
vinis non plu-
rificatur, nec
cata secundum rationem quidditatis
solum distinguit opposita, secundum
esse distinguit similis, & disparata.
distinguunt. Transferentes haec ad Divina dicamus,
Disparatae quod relationes in Divinis similes nec
solum plurifi- plurificantur, nec distinguunt. Dispa-
flicantur. Op- ratae, si plurificantur, ad distinguendū
positae & plus non sufficiunt. Oppositae, & plurifi-
flicantur & per se, & directè distin-
distinguunt. Similes non plurificari patefa-
guantur, & solum sive plures

Scilicet dist. Personas secundum unum modum
4.q.1. art. 2. procedendi in Divinis non posse pro-
cedere. Eas non distinguere manife-

Scilicet dist. stari potest per ea, quæ ante diximus,
10.q. 2. art. quod relatio in Divinis non distin-
3e guit nisi secundum rationem quiddi-
cetur. *Sed eam scilicet non dicitur quæ simili-*

tatis, iea cum lic non distinguat immiliis, ut ostensum est, ibi relationes similes non distinguent. Disparatae & si plurificantur in Divinis, non directe distinguant; cum non distinguant secundum rationem quidditatis, secundum quam ibi per se distinctionem ponimus. Sola ergo opposita relatio ibi distinctionem faciet. Sed quia relatio opposita originis inter Personas aliquas non est, nisi una procedat ab alia: nisi Spiritus Sanctus procederet a Filio, cum Filius non procedat ab ipso, non distingueretur ab eo. Oportet enim Personam, qua a Persona in Divinis distinguitur, habere relationem oppositam ad illam: cum sola relatio opposita distinguat secundum rationem quidditatis, & illam relationem oppositam esse relationem originis: quia ibi solae relationes originis distinguant. Aliæ autem non distinguunt, sed distinctas ostendunt. Di-

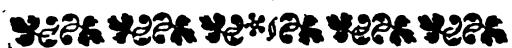
D. Anselmus camus ergo cum Anselmo de processione Spiritus Sancti , quod Ex quo est de processione Spiritus sanctus Deus Pater, Et Filius, Et Spiritus Sanctus; vel Filius est de Spiritu Sancto, vel Spiritus Sanctus de Filio, aliter enim inser eos non salvaretur distinctio.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod quando principium, & id, quod est ex principio differunt secundum naturam, tunc sufficit ponere in principio differentiam secundum rationem, ut ipsa, quae sunt ex principio, differant realiter. Sed omnes tres Personae sunt eiusdem naturae, ideo non possunt distingui per differentiam absolutorum secundum rationem, nisi una procedat ab alia, & realiter referatur ad ipsam. Ad 2. dicendum, quod cum aliquis in errorem labitur, non oportet, quod Ecclesia imponat ei omnia, quae sequuntur ex illo errore: quia sic quodammodo ei imponeret infinita: quia uno inconvenienti dato, multa consequuntur, ut dicitur 1. Phys. Ad 3. dicendum, quod oppositio contradictionis dicitur esse maxima propter amplitudinem: quia omnes alias oppositiones continet; tamen minima est quantum ad rationem oppositionis: quia omnes oppositiones se habent per additionem ad illam; cum ipsa reservetur in omnibus. Vnde in-

Inter essentia & Patrem
contradiccio-
ter ea, quæ sola ratione differunt quo-
dammodo reservatur talis oppositio, est oppositio
utputa inter essentiam, & Patrem, quia contradic-
Pater generat, essentia non. Ad 4. di-
cendum, quod ad distinctionem Per-
sonarum tria requiruntur. Primò plu-
ralitas relationum: quia si non pluri-
ficarentur relationes, per eas non di-
stinguenterentur relata. 2. illæ plures re-
lationes debent designare originem:
quia, ut dictum est, relationes non ori-
ginis non distinguunt, licet possint di-
stinctas ostendere. 3. debent habere
oppositionem ad se invicem, & illud
est completivum in distinctione: quia
non distinguit relatio in Divinis nisi
secundum rationem quidditatis, quæ
habetur per comparationem ad oppo-
situm; ideo Filius: quia procedit nascendo,
dicitur distingui à Spiritu Sancto: quia procedit non nascendo: quia
propter alium, & alium modum pro-
cedendi Filii, & Spiritus Sancti possunt
ibi accipi relationes plures. Rursus ra-
tione processionis illæ relationes desig-
nabunt originem, quæ sunt duo, quæ
requiruntur ad distinctionem Personarum,
non tamen ibi possumus verè, &
realiter distinctionem salvare, nisi ad-
sit ibi relationum oppositio, quæ est
in

in distinctione completivum : unde A
D. Anselmus Anselm. inde proceſ. Spiritus Sancti de processio- ait: *Quod Spiritus Sanctus, qui exiſtit de ne Spiritus S.*

Patre procedendo, non eſt Filius, qui exiſtit naſcendo. Cūm autem apparebit quia Spiritus Sanctus eſt de Filio, tunc palaſtam erit quoque: quia propter hoc nequit eſſe Filius Spiritus Sanctus, & Spiritus Sanctus Filius, propter quod apparet, quod processio Spiritus Sancti à Filio eſt aperta cauſa, & comple- tivum in distinctione ipsarum; & quod idem Ansel- dicit Anselm. quod Si non alio diſ- mus. ferrent Filius, & Spiritus Sanctus, niſi quia ille naſcitur, ille procedit, diuerſi eſſent: quo- modo habet veritatem infra patebit. Relatio diſ- Ad 5. dicendum, quod relatio dispara- parata distin- guit ſolū in ta diſtinguit in creaturis, non in Di- creaturis. nis, ut patuit.

QUESTIO II.

De principio spirandi Divino.

D EINDE queritur de Pater, & Fi- lio prout spirant Spiritum San- ctum, utrum habeant eſſe diſtinctum, vel unitum? Et circa hoc queruntur quatuor. 1. utrum Pater, & Filius spi- rent Spiritum Sanctum, in quantum unum, vel in quantum plures? 2. quid eſt illud, in quo convenient prout spi- rant Spiritum Sanctum? 3. utrum vir- tus spirativa, in qua convenient, dicat quid, vel ad aliiquid? 4. utrum po- ſint dici plures spiratores?

ARTICVLVS I.

Utrum Pater, & Filius spirant Spiritum San- ctum in quantum plures?

D. Thom. I; p. q. 36. art. 4. Aug. d. 11. q. 2. art. 2. Greg. Arim. d. 12. q. 1. Alph. Tol. d. 11. q. 1. art. 2. concl. 2. Gerar. Senens. d. 11. q. 1. art. 2. Franc. a Chriſt. d. 11. q. 4. Putean. in 1. p. q. 36. dub. 2. Gavar. q. 6. de proceſ. Spir. S. art. 5.

A D primum ſic proceditur: vide- tur quod Pater, & Filius spirant in quantum plures: quia actus ſunt ſuppoſitorum, cūm ergo ſint plura ſuppoſita, queſpirant, ſpirant in quantum

plures. Præterea: dicitur 1. Priorum cap. de reduplicatione, quod Inſtitia eſt bonum, quoniam bonum: falſum eſt, & non intelligibile; ſimiliter ſalubre eſt disciplinatio, quoniam disciplinatum. Igitur nunquam reduplicatio debet addi ad prædicatum, ſed ad ſuppoſitum: cūm igitur

ſit pluralitas ſuppoſitorum ſpirantium, & reduplicatio ſe tenet ex parte ſuppoſitorum, debemus concedere, quod Pater, & Filius ſpirent in quantum plures. Præterea: ſi Pater & Filius ſpirent Spiritum Sanctum in quantum unum, hoc non potest intelligi niſi tripliciter: vel in quantum ſunt unum in eſſentia: B vel in quantum ſunt unum in Persona: vel in quantum ſunt unum in notione. In quantum ſunt unum in eſſentia, non: quia tunc Spiritus Sanctus ſe ipsum produceret: cūm ſit idem in eſſentia cum eis. In quantum ſunt unum in Per- ſona, non: quia talem unionem non habent. In quantum ſunt unum in no- tione, non: quia tunc unio in no- tione videretur eile causa ſpirationis, quod falſum eſt: cūm relatio ex actibus ha- beat eſſe; non actus ex relatione. Præ- terea: quod procedit à duobus ab uno principaliter, ab alio non principaliter, videtur procedere à duobus in eo quod quo- d' quo, ſed Spiritus Sanctus de Pater procedit principaliter, non de Filio, ut videtur dicere Aug. 15. de Trin. cap. 26. ergo

D. Aug. P.
N. 15. de
Trin. cap. 26.

In contrarium eſt: quia quod pro- cedit à pluribus in eo quod plures, vi- detur eſſe compositum: Spiritus Sanctus eſt omnino ſimplex, ergo &c. Præterea: cūm amor habeat coniun- gere, & nectere: quod procedit à plu- ribus per modum amoris procedit à pluribus, ut ſunt unum, ergo &c.

RESOLVITIO.

D

Pater, & Filius non spirant Spiritum Sanctum in eo quod plures, ſed prout habent eandem met rationem ſpirandi.

R Esp. quod quidam ſic dicunt, quod.

Pater & Filius, qui spirant Spir- tum Sanctum, ſunt plura ſecundūm ſu- polita, & unum ſecundūm virtutem M. Petrus Lomb. in 1. ſpirativam, idec cūm queritur utrum ſuo diſt. 2. ſpirent in eo quod unum, eſt locutio queſt. 1. multiplex: nam ſi huc quod diſco amma

um referuntur ad suppositum, sic est locutio falsa, cum sint plura supposita, quae spirant. Sed si referuntur ad virtutem, tunc est locutio vera: cum sit una virtus, per quam spirant: simpliciter ergo neutrum est concedendum: nec quod spirent in eo quod unum, nec quod spirent in eo quod plures. Sed isti ignorant vim verbi. Nam hoc quod dico *Inquit*, & in eo quod designant reduplicationem, designationia autem reduplicationem soluni sunt conditio praedicati, non subiecti. Nam licet ipsum subiectum reduplicatione nominetur; dicitur tamen conditio praedicati: quia in ea datur intelligi causa praedicati, non subiecti.

Phus ubi su- Vnde Phil. 1. Priorum dicit: *pra.*

quod in omnibus praedicatis reduplicatio posse est ad medium extrellum, non ad inedium. Sed in propositione, quae constat ex maiori extremitate & medio, maxime in prima figura ubi ipse loquitur, maior extremitas habet rationem praedicati. Sed si hoc, quod dico, in quantum, posset referri ad suppositum, & ad virtutem: cum virtus sit in supposito, & ea, quae sunt in supposito praedicentur de supposito denominative, vel essentialiter: effet conditio praedicati, & subiecti; ideo distinguentes secundum dictam distinctionem, vim reduplicationis nesciverunt. Ut autem pateat veritas, notandum, quod per se, & i. & secundum quod ipsum se habent per ordinem. Nam per se solum causalitatem nominat: quia per se, ut a primo distinguitur, idem sonat, quod per causam existentem in se. Primo supra

Iste distin- per se addit præcisionem causæ, vel reduc-
tiones per se plicationem essentiae supra subiectum:
primo, secun- nam illud est primo, quod est tale in eo
dum quod ip- quod tale. Secundum quod ipsum, ut
sum, habent est ab alijs distinctum, addit immedia-
ordinem, quia secundum rationem. Et licet ista teneant dictum
includit pri- ordinem quantum ad additionem; te-
rnum, & ter- nent modum contrarium quantum ad
tium secun- peraddunt: versalitate in: nam quidquid est secun-
dum quod ipsum, est primo: & quid-
superaddit¹: quid est primo est per se: & quia in pri-
præcisionem: tertium secundum, & secundum quod ipsum inveni-
do immedia- tur reduplicatio, invenitur etiam &
tionem; in in per se: cum habeat rationem
omnibus ta- universalis respectu illorum. Igitur
men inveni- si bene volumus videre quid importat
tur reduplicatio, per ista, in quibus repe-
titio.

ritur, videre poterimus. Sed cum in In reduplica-
omnibus istis consideretur causalitas, ratione causa-
& id quod est ratio, quare aliquid sit litas, & ratio
tales, reduplicatio ad causam habebit causalitatis reperitur.
respectum: utputa si calor est ratio ca-
lefaciendi, ignis calefaciet, non quia
ignis, sed quia calidus: & quia ars
adificativa est ratio adificandi, licet
homo vel musicus adificet; non tan-
tem homo quia homo, vel quia mu-
sicus adificavit; sed quia adificator.
Ita est ex parte ista: quia una virtus spi-
rativa est ratio, quare Pater, & Filius Actus spirandi
spirant, licet sint plures spirantes; ta- respicit sup-
men quia reduplicatio non respicit super posita: &
B posita, ut ostensum est, sed illud, quod quia superpo-
sit ratio spirandi: cum hic sit una virtus sita sunt plu-
spirativa, simpliciter est vera, quod plu- res spirantes:
res spirant: eò quod actus respicit super sed dicitio re-
sista, quae sunt plura; sed simpliciter est duplicativa,
falsa in eo quod plures spirant, eò quod reduplicatio respicit virtutem, quae
est una. Et ista est sententia Anselmi
Monol. 52. cap. qui ait: quod Spiritus in quantum
Sanctus, sive amor ex Patre, & Fi- unum in ea.
lio Non ex eo procedit, in quo plures sunt D. Anselmus
Pater, & Filius, sed ex eo in quo unum sunt Monol. cap.
Et idem in de proces. Spiritus Sancti 52.
circa finem ait: Constat inexpugnabili ratio-
ne Spiritum Sanctum esse de Filio, sicut est de
Patre, nec tamen esse de duobus diversis, sed de
uno. Ex eo enim quod Pater, & Filius unum
sunt, id est ex Deo, & est Spiritus Sanctus;
non ex eo unde alii sunt ab invicem.

Resp. ad arg. Ad primum dicen-
dum quod licet actus sit suppositorum,
reduplicatio tamen accipitur per co-
parisonem ad virtutem: & ideo licet
plures spirent; non tamen in eo quod plures.
Ad 2. dicendum, quod reduplicatio dicit causam non simpliciter
& absolutè, sed in subiecto, & ideo
in reduplicatione subiectum debet ibi
nominari, ut triangulum habet tres in
eo quod triangulus: & disciplinatum
est salubre in eo, quod disciplinatum;
non in eo quod salubre: tamen illa re-
duplicatio dicitur esse conditio praedicati, quia si assignaretur subiectum
& praedicatum in propositione, in qua
est reduplicatio, ex parte praedicati ve-
niret. Rursum dicitur talis conditio
praedicati: quia in reduplicatione da-
tur intelligi causa praedicati, non sub-
iecti. Sunt & alias rationes, quare dici-
tar conditio praedicati, de quibus tra-
ctare

Ecce non est præsentis speculationis. Ad 3. dicendum, quod hoc est in quantum sunt unum in una virtute spirativa. Anselmus tamen in de proceſ. Spiritus Sancti concedit Spiritum Sanctum procedere à Pater & Filio in quantum sunt unum in essentia. Sed utrum ita sit, & si sic est, quare Spiritus Sanctus se non spirat in sequenti articulo dicetur. Ad 4. dicendum, quod eadem est virtus, quæ est in Pater & Filio, per quam spirant; sed illam virtutem Pater non habet ab alio, Filius eam habet à Pater: ideo à Patre dicitur procedere principaliter. Sed cùm propter hoc nō tollatur unitas virtutis, propter quam unitatem spirant in eo quod unum: propter hoc non arguitur, quod spirant in eo quod plures.

ARTICVLVS II.

Vtrum Pater, & Filius spirant Spiritum Sanctum prout sunt unum in essentia?

Secundò queritur quid est illud, In quo conveniat Pater & Filius, secundum quod spirant Spiritum Sanctum? Et videtur, quod sit Divina essentia: quia Pater, & Filius duplicitate possunt considerari. Vel secundum absolute, vel secundum relationes. Secundum relationes differunt; secundum absolute convealunt, ergo si in spirando Spiritum Sanctum sunt unum, hoc non erit secundum relationes, cùm secundum illas differant. Sed secundum absolute, vel secundum essentiam, secundum quæ conveniunt. Præterea:

D. Anselmus. Anselm. in de proc. Spiritus Sancti vult: Ibidem. quod Pater, & Filius spirant Spiritum Sanctum in quantum sunt unus Deus, sed hoc non est nisi prout sunt unum in essentia, ergo &c.

In contrarium est: quia sicut Pater, & Filius sunt unum in essentia, sic & Spiritus Sanctus cum eis unum est: si ergo propter hoc spirarent Spiritum Sanctum, Spiritus Sanctus se ipsum produceret.

Vlterius videtur, quod hoc sit prout sunt unum in voluntate: quia sicut Filius procedit per modum naturæ, sic Spiritus Sanctus emanat per modum voluntatis: sed Pater generat unicum Filium secundum quod est in eo una

A natura, ergo Pater, & Filius spirant Spiritum Sanctum prout est in eis una voluntas. Præterea: Spiritus Sanctus procedit à Pater, & Filio per modum amoris: sed amor habet unire secundum voluntatem, ergo Pater & Filius, secundum quod in voluntate unitantur, producunt ex se amorem, quem spirant.

In contrarium est: quia sicut Pater, & Filius est una voluntas; sic & Spiritus Sanctus habet unam voluntatem cum eis. Si ergo propter hoc spirarent, Spiritus Sanctus spiraret se ipsum.

Vlterius videtur, quod hoc sit prout sunt unum in notione: quia secundum quod spirant Spiritum Sanctum, ad Spiritum Sanctum referuntur; sed non referuntur ad ipsum nisi per notiōnem communem, in qua uniuntur, ergo secundum quod in illa sunt unum spirant. Præterea: secundum quod spirant Spiritum Sanctum, à Spiritu Sancto distinguuntur; fed, ut habitum est, in Divinis non distinguit nisi relatio^{2. Dub. Scilicet eadē dist. q. 1. art.} opposita, sed non habent relationem oppositam Pater, & Filius ad Spiritum Sanctum, nisi notiōnem communem, in qua uniuntur, ergo secundum quod in illa unum sunt, ipsum producunt.

In contrarium est: quia relatio ut relatio semper sequitur ad actionem: nam ex eo quod agens agit, refertur ad actum, vel ad effectum; non ex eo quod refertur agit: cùm actio non sequatur ad relationem; sed è converso, non ergo secundum quod in illa notiōne uniuntur spirant, sed quia spirant, in illa notiōne uniuntur.

RESOLVTIO.
Pater & Filius spirat Spiritum S. prout sunt unum in virtute spirativa, quæ est ratio spirandi.

REspond. dicendum, quod secundum quod, in quantum, in eo, &c., huiusmodi quamdam reduplicationem important. Nam, ut habitum est, licet agere sit suppositorum; reduplicatio^{Scilicet art. precedens.} tamen semper dicit respectum ad causam: ideo actio nunquam conceditur de supposito cum reduplicatione, nisi tali nomine suppositum nominetur, quod in eo detur intelligi, quod est actionis causa, vel ratio. Et ideo non concedimus, quod musicus in eo quod musicus edificet; sed in eo quod edificator:

tor : quia musica, secundum quam denominatur musicus, non est ratio adificandi sed ars edificatoria. Quærere igitur quid est illud, in quo Pater & Filius unitur, secundum quod spirant Spiritum Sanctum : et querere, quae est causa (secundum quod in Divinis causa esse potest) secundum quam Pater, & Filius unionem habent in spirando.

Nota de ea sa in effendo, & in inferendo; & in inferendo. Nam omne illud, quo posito, aliud do: & quod sequitur, est causa illius quantum ad il- Filius est causa Patris in inferendo; & si non quantum ad esse. **rid in essen- do: quia Pa- ter est causa**

In Divinis autem & si non est ibi pro- priè causa, quia causa est ad cuius esse sequitur aliud ; et tamen ibi aliquid ad similitudinem causæ : nam tunc causa dat esse causato ita ibi una Persona dat esse alteri. Et secundum quod in Divinis invenitur cœla postumus ibi distinguere causam quantum ad esse, & quantum ad inferre. Ut si dicerem Patrem esse causam Filii quantum ad esse : quia dat esse Filio; Filium autem esse causam Patris quantum ad illationem, quia posito Filio infertur Pater. Et si volumus accipere causam largè , ut extendatur nonen causa ad causam in inferendo, sic omne illud secundum quod sequitur Patrem, & Filium habere unionem. In eo quod spirant, potest dici esse illud unum in quo convenienter Pater, & Filius in spirando.

Ex hoc autem quod Pater, & Filius spirant, quantum ad præiens sequitur eos esse qua quadrupliciter unitos. Primo: quantum ad amorem spiratum. Secundo: quantum ad actum spirandi. Tertiò: quantum ad notionem communem. Quartò: quantum ad virtutem

Quia Pater & Filius spirato : nam cum amor habeat viam plurimè sive unitivam, ex eo quod spirant Spiritum uniti.

Sanctum, qui habet rationem amoris, necuntur & uniuntur inter se, propter quod Spiritus Sanctus nexus eorum dist. citur, ut habitum est. Uniuntur secundò in actu spirandi : nam cum amor spiratus sit unus & simplex, oportet quod una spiratione accipiat esse: ex eo igitur quod talem amorem spirant, uniuntur in actu spirandi propter spirationis unitatem. Tertiò sunt uniti in notione communi. Nam sicut Pater, ex eo quod generat Filium, habet in se

quamdam relationem, per quam referuntur ad Filium, ut paternitatem : ita Pater & Filius, ex eo quod spirant Spiritum Sanctum, habeat in se quamdam relationem, qua referuntur ad ipsum, & illa relatio communis notio nominatur: & quia unum est productum, & una spiratio, qua producitur, sequitur unam notionem communem, qua spirantes ad spiratum referuntur, ergo ex eo quod Pater, & Filius spirant Spiritum Sanctum, propter unitatem notionis sequitur eos in illa notione esse conexos. Quartò coniunguntur in una virtute spirativa : nam si esset alia virtus spirativa in Patre & Filio, esset alia spiratio, & alius amor spiratus : sicut videimus, quia alia virtus amativa est in duobus amicis, non est idem amor, quo se diligunt. Cum igitur sit unus amor spiratus, sequitur eos habere unam virtutem spirativam, secundum quod talem amorem spirant, in qua virtute uniri dicuntur. Patet igitur quod si secundum quod dicit causalitatem in inferendo, cum ex ipsa spiratione Spiritus Sancti postumus inferre Patrem & Filium esse unitos omnibus dictis modis, secundum istum modum loquendi cum queritur, quæ est illa unio, qua uniuntur Pater & Filius inspirando Spiritum Sanctum? Postumus dicere, quod est unio quadrupliciter praenotata: verum quia non qualibet assignata unio habet rationem causalitatis respectu spirationis in effendo; sed solum unio in virtute spirativa: & secundum quod verba sonant, absolu- tè loquendo, cum queritur quid est illud, in quo uniuntur Pater & Filius, secundum quod spirant? Eit quæstio de eo propter quod competit eis spirare, sive de ratione spirandi: cum hinc sit solum virtus spirativa, absolu- tè loquendo, debemus concedere Patrem & Filium spirare, ut sunt unum in spirativa virtute. Quod autem sola unio illa sit ratio spirandi patet: nam amor spiratus non potest esse ratio talis spirationis, eum ipse ex tali spiratione esse accipiat; nec unitas spirationis: quia tunc idem sibi ipsius esset causa; nec unitas notionis: nam cum illa sit quædam relatio, magis ex eo quod spirant, uniuntur in notione quam è converso; sed ex eo quod sunt unum in virtute spirativa, cu ipsa virtus sit spirandi ratio: quia ratio actionis

Scilicet dist. 1. q. 1. art. 3.

D. Anselmus in de proc. in de proc. Spiritus Sancti concedit Spirit. S. **A**ctionis ex virtute sumitur, spirare dicuntur Spiritum Sanctum: & quia ipsa virtus est quid absolutum, & essentiale, ut patet, propter hoc Anselmus Patrem, & Filium spirare Spiritum Sacrum in quantum sunt unus Deus.

D. Anselm. sit Anselmus Patrem & Filium spirare, ut sunt unus Deus: quare autem Spiritui Sancto spirare non competit, cum sit unus Deus cum Patre & Filiio, in sequenti articulo patebit. Et per hoc patet solutio ad secundum, & ad illud in contrarium.

Ad illud, quod ulterius queritur: utrum Pater & Filius spirent Spiritum Sanctum prout uniuntur in voluntate? Concedendum est, quod sic. Quare autem Spiritus Sanctus non spiret, cum sit una voluntas omnium trium, in seq. artic. patebit. Et per hoc patet solutio ad argumenta duo pro; & ad illud contra.

Solutio 2. spirent prout uniuntur in notione Dicendum, quod licet ex eo quod spirat, possimus inferre eos esse unitos in notione; unio tamen illa non est ratio spirandi: ideò non est concedendum simpliciter eos esse unitos in notione secundum quod spirant. Et quod arguitur: quia secundum quod spirant, sequitur eos habere notionem communem. Dicendum, quod questio non querit de causa in inferendo, sed de eo, à quo sumitur ratio spirandi, & huiusmodi est sola virtus spirativa, ut dictum est.

Ad illud, quod 2. arguitur, quod illud, secundum quod differunt Pater & Filius à Spiritu Sancto, est illud, secundum quod uniuntur prout spirant Spiritum Sanctum. Dicendum, quod non est verum: nam secundum quod producens producit, non est id, in quo

differat à producto, sed in quo productio assimilatur: ideò ratio petebat, quod est in contrarium. Illud contra concedatur.

*****

***

B. Aegid. Col. sup. I. Scma

ARTICVLVS III.

Virtus virtus spirativa dicat quid, vel ad aliquid?

De hac questione idem est iudicium, & de questione, qua quæsum est supra dist. 7. q. 1. art. 1. utrum potentia generans dicit quid, vel ad aliquid?

Tertiò queritur: utrum virtus spirativa dicat quid, vel ad aliquid? Et videtur, quod dicat ad aliquid: quia si diceret quid absolutum, cum ex absoluto producatur absolutum, tunc producendum per virtutem spirativam esset quid absolutum; sed quælibet Persona in Divinis dicit quid relatum, ergo &c. Præterea: secundum absolute non est distinctio, ut vult Aug. 5. D. Aug. P. de Trin. cap. 8. Si ergo potentia spirativa dicat quid absolutum, tunc Spiritus Sanctus posset spirare, quod falso est. Præterea: quod est absolutum est essentiale: quia omnia absolute transiunt in substantiam secundum Aug. sed quod est essentiale competit essentia, igitur ipsa essentia spiraret, quod est inconveniens. Præterea: potentia spirandi dicitur per comparationem ad actum spirandi; sed spirare est in genere relationis, ergo & potentia spirandi: cum in eodem genere sit potentia cum actu, quem respicit.

In contrarium est: quia potentia non est in prædicamento relationis; sed est in prædicamento qualitatis; sed cum talia transferuntur ad Divina, dicunt Divinam substantiam, ergo &c. Præterea: idem iudicium est de potentia spirandi & de potentia generandi, sed potentia generandi dicit quid absolutum, ut habitum est, ergo & potentia spirandi.

RESOLVITIO.

Virtus spirativa est quid absolutum, & ei competit modus respectivus aliquis, sicut potentia generativa.

Respond. dicendum, quod, sicut tactum est, secundum quod loquimur de potentia generandi, prout dicit quid vel ad aliquid, loqui debemus de potentia spirandi. Ideò per alias declarabimus quid dicit potentia

Gg

gen-

generandi, quām fuit superius decla-
ratum. Et ex hoc apparebit quid dicit A
potentia generativa.

Propter quod notandum quosdam
dixisse potentiam generandi dicere

M. Petrus medium inter absolutum, & relatio-
Lomb. hanc nem: volunt enim, quod essentia Di-
approbat. Vnde prout est eadem paternitati, sit po-
suo dist. 7. tentia generandi: propter quod nec
prin. i. q. 1. tentia generandi: propter quod nec
quia potentia dicitur purè absolutum ratione identita-
generandi tis ad relationem: nec puram relatio-
dicit quid nem propter implicationem absoluti:
medium in idèo dicit medium inter utrumque: &
ter absolutū & respectivū sicut potentia generandi est Divina es-
sentia, ut est eadem paternitati: ita po-

tentia spirandi est Divina essentia, ut est
eadem notioni communi, & dicit quid
medium talis potentia, ut potentia
generandi. Sed istud tripliciter deficit.
1. quia nihil est medium inter absolutum, & respectivum: quia diversorū
generum, & non subalternatim positi-
orum diversæ sunt species, & diffe-
rentiae. Propter quod cùm relatio, &
substantia sint diversa prædicantia
etiam prout sunt in Divinis non subal-
ternatim posita, ut patet per Boetium in
Boetius, & suo libello de Trin. & per Aug. in plu-
Aug. P.N. ribus locis, nihil est medium inter ipsa,
& quod est in uno prædicamento, non
erit in alio. 2. contradictionem impli-
cant: quia essentia prout est eadem pa-
ternitati est ipsa paternitas, quæ simili-
citer relationem importat: & quia idē
est iudicium de aliquo, quod est idem
alicui, prout est idem illi, & de illo eo-
dem. Si igitur paternitas non est poten-
tia generandi, nec essentia erit talis po-
tentia, ut est eadem paternitati. 3. di-
cunt esse virtutem productivam, in quo
productum à producente distinguitur;
cùm magis sit huiusmodi id, in quo
productum producenti est simile. Ideò
isti ijdem sic dicentes corrigentes posi-
tionem dixerint: quod potentia gene- D
rativa est illud, in quo genitum gignen-
ti assimilatur: & quia Filius Patri est si-
milis in natura, potentia generativa in
Patre est natura. Verum quia rationes
hoc improbantes absque additione alte-
rius dicti salvare non poterant: quia cū
in qualibet Persona sit natura, Persona
quælibet generaret: ideo addiderunt,
quod potentia generandi relationem
significabat, quod ex ipsa denomina-
tione apparet: non tamen in recto, sed

in obliquo, quod ex ipso nomine in-
notescit: quia dicitur potentia generan-
di. In hac response est aliquid bene
dictum, & aliquid male. Nam quod
potentia generandi sit illud, in quo gig-
nens genito similitur, indubitanter est
verum. Sed quod talis potentia signifi-
cat huiusmodi relationem, quæ est ge-
nerare, vel in recto, vel in obliquo, non
est verum: ut patebit.

Modus Do-
ctoris.

Ideò ut huius questionis pateat ve-
ritas duo sunt declaranda. 1. quod nō
omne illud, sine quo potentia generati-
va existens in aliquo non potest in
actum generationis exire, ad huiusmo-
di potentiam pertinet. Ex quo appa-
rebit, quod licet suppositum habens in
se potentiam generandi generare non
poisit, nisi illa potentia sit coniuncta in
eo respectu debito; non tamen prop-
ter hoc ille respectus ad generandi po-
tentiam pertinet. Secundò declarabitur,
quod non omne, quod denominat
aliquid, significatur per id, quod de-
nominat: ex quo manifestum erit, quod
licet generare, quod relationem dicit,
denominet potentiam generandi; non
oportet talem potentiam generandi hu-
iusmodi relationem dicere, vel signifi-
care.

Propter primum advertendum,
quod licet idem sit ignis, qui calefa-
cit, & ignit, vel ignefacit; & generat
calidum, & ignem: non per eandem
virtutem, per se loquendo & directe,
inducit calorem, & formam ignis in
materiam extrinsecam; sed per calorera
generat calidum, & per naturam suam
generat ignem: quia calidum secun-
dum quod calidum ei redditur simile
in calore, & secundum quod ignis
ei conformatur in natura: & quia po-
tentia productiva est illud, in quo simi-
latur producenti productum: ut innuit

Damasc. 1. lib. cap. 8. potentia calefa-
ciendi in igne est calor, & generandi D. Ioan. Da-
est natura. Sed cùm ignis ignem no-
masc. 1. lib. m. 8. geret, nisi calefaciendo: natura ig-
nis, quæ est potentia generativa in igne,
nunquam exhibet in actu in generationis,
nisi sit coniuncta calori; non tamen
propter hoc, quia requiritur talis unio
ad hoc accidens, quod est calor, dici-
mus potentiam productivam ignis esse
accidens, vel medium inter substantia
& accidens, sed solum substantiam, ut
naturam

naturam ignis, loquendo de potentia, A
ut hic loquiur: unde si in aliquo es-
set natura ignis absque calore, in eo es-
ser generativa potentia absque hoc,
quod generaret: & sicut natura ignis
non exit in generationis actum, nili sit
coniuncta calori: sic natura Divina no-

Quare Spir. dat supposito, in quo est, quod gene-
S. non con- ret, nisi sit coniuncta debito respectu; si-
venit spirare non tamen propter hoc concedere de-
licet sit in eo bemus huiusmodi potentiam relationē
voluntas, si- significare, nec quid medium inter ab-
re natura, vel virtus, solutum, & relativum, sed simpliciter
spirativa. absolutum : sicut potentia generativa

ignis simpliciter significabat substantiam. Ex quo apparet, quod quamvis sit in omnibus potentia generandi: quia in omnibus est natura; non tamen omnis Persona generat: quia non in omni Persona est coniuncta debito respectus. Benè igitur dicit Magister dist. 7. quod Pater non est potens gignere nisi natura: quia si ibi requiritur unio ad respectum, sola natura, quae est quid simpliciter absolutum, est potentia generandi.

Quod autem non quidquam denominat aliquid, significatur per illud, quod secundò proponebatur declarandum, patet quia proprietates denominant substantiam, ut lapis dicitur à lafione pedis; tamen quia lapis significat distinctionem lapidis, in qua non ponitur proprietas: cum non sit per additamenta, non oportet in conceptione lapidis proprietatem, quæ denominat lapidem, includi: & quia nomen significat mentis conceptum, non oportet, propriè loquendo, omne, quod denominat aliquid, per nomen significari: significant enim nomina substantiarum substantias, & si ab accidentibus denominantur Quod si queratur unde hoc habet contingere. Dicendum, quod res verius intelliguntur, quam dicantur: igitur licet potentia generandi à generare denominetur, non tamen generare, vel relationem aliquam secundum esse significat, sed simpliciter absolutum.

Potentia generadi dicit substantiam, sed substantia competit nec sit in prædicamento relationis; potest tamen ei competere aliquis respectus: sicut formæ substantiali, licet non sit qualitas, competit aliquis modus.

qualis : & scientiae ; licet non sit relatio sed qualitas, competit aliquis relationis, ita naturae Divinæ , quæ est potentia generandi, competit aliquis modus respectivus , licet dicat simpliciter quid absolutum. Apparet igitur quid significare sumuntur propriæ, potentia generandi nullomodo significat relationem secundum esse.

Hoc viso apparet quid dicat potentia spirandi: nam sicut Filius procedit per modum naturae, ita Spiritus Sanctus procedit per modum voluntatis, propter quod sicut natura in Patre est potentia generandi, ita voluntas in Patre & Filio est potentia spirandi, & sicut licet natura sit eadem Filiu, quae est in Patre; tamen quia non est coniuncta illi respectui prout est in Filio, cui est coniuncta prout est in Patre, concedimus Patrem generare; non Filium: ita licet voluntas sit eadem in Spiritu Sancto, quae est in Patre & in Filio; tamen quia prout est in Patre & in Filio est coniuncta respectui, cui non est coniuncta, prout est in Spiritu Sancto, concedimus Patrem & Filium spirare; non tamen Spiritum Sanctorum: non tamen propter unionem, quam habet potentia spirativa ad huiusmodi relationem debemus concedere ipsam relationem significare medium inter absolutum, & respectivum, sed simpliciter absolutum, licet ei competit aliquis modus respectivus, sicut competit generativae potentiae. Dicit ergo potentia spirativa simpliciter quid absolutum, ex quo questionis proposito certitas declaratur.

Verum est
Resp. ad arg. Ad primum dicent de principio
dum, quod ex absoluto producitur ab
solutum, quando absoluto competit
producere; sed potentia spirativa, ita
est ratio producendi, quod non produ-
cit. Ad 2. dicendum, quod potentia
spirativa est etiam in Spiritu Sancto; no-
tamen propter hoc Spiritus Sanctus
spirare potest, vel spirat: quia non est
in eo coniuncta respectui, cui est con-
iuncta, prout est in Patre & Filio. Ad
3. dicendum, quod essentiale potest
dici aliquid dupliciter, vel quia essentia
competit illud, vel quia essentia est ra-
tio illius: posse autem spirare dicitur
essentiale, non quia essentia competit ratio spirandi
spirare; sed quia essentia est ratio spi-

randi eo modo, quo diximus sub ratione qua voluntas. Ad 4. dicendum, quod generare non simpliciter dicit actum in Divinis, sed relationem: ideo non valet ratio: quia supponebat falso. Vel dicendum, quod licet sit illius potentiae cuius est actus; non tamē Potentia nō oportet in eodem genere esse alium cū oportet esse potentia: Nam potentia est ingenere in eodem genere qualitatis etiam in creaturis, & actus ac re cū actu extingere actionis.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Pater, & Filius sint plures spiratores?

Grauid. Senens. d. 11. q. 1. art. 3. Arg. d. 11. q. 1. art. 3. Fran. à Clr. d. 28. q. 3. Gov. q. 6. de proc. Sp. S. art. 6.

Quarto queritur: utrum Pater, & Filius sint plures spiratores? Et videtur, quod non: quia secundum Aug. 5. de Trinit. cap. 14. Sicut Pater, & Filius, & Spiritus referuntur ad creaturam, sic Pater, & Filius referuntur ad Spiritum Sanctum. Sed tota Trinitas respectu creature dicitur unus Creator, ut idem ibidem ait: ergo Pater, & Filius respectu Spiritus Sancti sunt unus spirator. Præterea: quia indivisa sunt opera Trinitatis, & eadem est actio omnium Personarum, respectu creaturarum non dicuntur tres Personae tres actores; sed unus actor, ergo respectu Spiritus Sancti nō dicetur Pater, & Filius duo spiratores, sed unus spirator. Præterea: Pater dicitur principiu Spiritus Sancti ex eo quod spirator eius, & Filius sic etiam principium dicitur; si ergo essent duo spiratores, essent duo principia, sed Non sunt duo principia, ut Trin. cap. 14. dicit August. 5. de Trin. cap. 14. ergo &c.

In contrarium est: quia Verbum plurificatur secundum pluralitatem superiorum: nam Pater & Filius spirant, non spirat; sed spirator est nomen verbale, sicut ergo possumus concedere quod spirant, ita debemus concedere, quod sint spiratores. Præterea: plures Spirantes sunt plures spiratores; sed Pater, & Filius sunt plures Spirantes: ergo sunt plures spiratores.

RESOLVTIO.

Pater & Filius possunt dici plures spiratores: quia & si unica virtute spirent; virtus ipsa non dicitur spirare.

Respond. dicendum, quod de hoc sunt diversæ sententiae, immo iu hac quæstione idem sibi ipsis contradicunt: nam cum prius dixissent Patrem, & Filium esse plures spiratores, postea dixerunt esse melius dictum, quod Pater, & Filius sunt unus spirator. Quid autem de hoc tenendum sit? Advertendum, quod tota causa, quare nos dubitamus concedere Patrem, & Filium esse plures spiratores, est: quia sicut una est potentia spirandi in Patre, & Filio; ita est una potentia creandi in tribus Personis; sed propter unitatem potentiae creandi, sicut tactum fuit in argendo, dicebatur omnes tres Personæ unus Creator, ergo propter unitatem potentiae spirandi Pater, & Filius sunt unus spirator. Ideo notandum, quod sicut tres Personæ non creant in eo quod plures, sed in eo quod uniuntur in alio absoluto, utputa in Divinitate; ita Pater, & Filius non spirant in eo quod plures, sed in eo. *D. Anselm.* quod uniuntur in aliquo absoluto. *Vn. lib. de proc.* de Anselmus de proc. Spiritus Sancti *Spir. S.* vult: quod Pater, & Filius non differant in unitate Deitatis, & quod de Deitate Patris, & Filii Spiritus Sanctus procedit, ergo Deitas eadem secundum rem, differens fortè secundum rationem, *Tres Personæ sunt unus* in creando, & Patrem, & Filium in spirando, *& aliter*: nam prout Pater, & Filius creant sunt unum in Deitate, ita tamen & Filiamen, quod ipsa Deitas creat, sed prolius sūt duo ut spirant non sunt unum in Deitate, spiratores: quod ipsa Deitas spiret; & quia Deitas, in qua uniuntur ut creant, creare dicitur, non possunt dici plures Creatores ratione unitatis essentiae, cui competit creare; poterant autem dici plures spiratores: cum illud secundum quod uniuntur in spirando, spirare non dicatur; patet ergo, quod quia tres Personæ, quia creant in eo quod unum, ita quod illud unum, utputa potentia creandi vel Deitas, meretur nomen Creatoris, dicuntur unus Creator: quia tamen illud, secundum quod uniuntur in spirando, utputa voluntas vel Deitas,

Deitas , non meretur nomen spirato-
toris , non cíluntur unus Spirator.

Respond. ad arg. Ad 1. ddm, quod illud, *sicut*, non est per omnem modum, sicut: quia Pater, & Filius prout spirant uniuntur in aliquo, cui non competit spirare, ideo non sunt unus spirator; sed illud, in quo uniuntur, ut creat, creare dicitur: ideo sunt unus Creator. Ad 2. dicendum, quod licet sit una actio trium Personarum in creando, & Patris, & Filii in spirando, dicitur tamen tota Trinitas unus Creator; non tamen Pater, & Filius unus spirator propter rationem tactam. Ad 3. dicendum, quod si essent plura principia Pater & Filius, sequeretur quod in eis essent plures virtutes spirativae, sed ad hoc quod dicantur plures spiratores sufficit, quod illud secundum quod uniuntur non dicatur spirare: propter quod ipsi possint dici unus spirator.

Argumenta in contrarium, & si

Participium, verum concludunt, incedunt tamen & verbum incompetenti medio: non enim magis directe: si plures sunt, qui spirant, vel plures respiciunt spirantes, quod plures sunt spiratores: nam plures sunt, qui creant, & plures nomen res creantes; non tamen plures sunt verbales: Creatores. Causa autem huius est: quia ideo Pater, & Filius participium, & verbum magis directe: cunctur plures respicit pluralitatem suppositorum, quae res spirantes, nomen verbale: & ideo si plures sunt, & plures qui qui creant, vel creantes propter plures spirant, & plures suppositorum, sunt tamen unus plures spiratores: & simi. Creator propter unitatem essentiae, cuius liter creates, creare competit; non tamen sunt unus & qui creates spirator propter rationem tactam. Be- non tamen ne igitur dicit Hilarius, quod Spiritus San- etus procedit à Patre, & Filio auctoribus, ex quo habetur, quod spiratores ipsius di- ci possunt.

A Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus creant, & sunt plures creantes ratione pluralitatis suppositorum, quam respiciunt verbum, & eius participium. Non tamen sunt plures creatores: quia una est essentia Divina, cui competit creare: nec Creator respicit pluralitatem suppositorum, cum sic nomen verbale, ratione cuius respectus pluraliter sumatur; sicut faciunt verbum, & participium. Conceditur tamen, quod Pater, & Filius spirant, sunt plures spiratores, & plures spiratores: quia Deitas non spirat, ratione cuius unitatis illud verbale, scilicet, spirator non plurificetur.

DUBITATIONES LITTERALES.

SVPER litteram: per illud *missit Deus, Spiritum Filii sui*, vult habere Magist. quod Spiritus Sanctus procedat à Filio. ^{1. Dubi} lib: quia dicitur Spiritus Filii. Contra: Damasc. 1. lib. cap. 11. concedit Spiritum Sanctum esse Spiritum Filii; non tamen concedit ipsum esse ex Filio. Dicendū, quod ibi *Filius* cū sit casus genitivij constitutus in aliqua habitudine, sed illa habitudo non potest esse nisi originis, & ideo Mag. bene concludit. Quod dicitur de Damase, dicendum, quod vel non bene vidit consequentiam illam, vel non intendit negare Spiritui non procedere à Filio, sed quod non procedit ab eo principaliter.

^{2. Dubi} Item super illud: *Quem ego mittio vobis*, vult habere Mag. quod Spiritus Sanctus procedat à Filio: quia mittitur à Filio. Contra: illa missio est temporalis: hic nos loquimur de aeterna. Dicendum, quod missio temporalis propriè sumptuosa, & aeternam inclu- dit.

DISTINCTIO XI.

Virum Spiritus Sanctus prius vel plenus procedat à Patre, quam à Filio. q. 1

ITEM queritur. Postquam determinavitur Mag. superius de processione Spiritus Sancti secundum quod est ex Patre, & Filiis, hoc determinat ea secundum quod ipse procedit equaliter, ab altero; & duo facit: nō equalitas impedit per prioritatem, & posterioritatem. 1. impedit per magis, & minus. Primo ergo ostendit Spir-

tum Sanctum procedere equaliter ex Patre, & ex Filio: quia non prius procedit à Patre, quam à Filio. 2. quia non magis ibi. Nunc tractandum: Circa primum duos facies: quia primo adducit obiectiōnēm Hereticorum: quod prius procedat à Patre: quia vel procedit natu Filio, vel non nato? Non est dicendum, quod non nato: quia tunc est prior Filio; ergo procedit

nato:

nato: sed sic prius procedit à Patre Filius, quia *Spiritus Sanctus*. 1. solvit, quod huiusmodi obiectiones accidunt ex falsa imaginatione: quia non sunt ibi-intervalla-temporum, ut illi imaginantur. Secunda ibi: *Hic*, & huiusmodi. Deinde tunc dicit: *Nunc medium*. Mōvet aliam questionem, & solvit, &c. dicit facit: quia primū querit utrum *Spiritus Sanctus* magis, vel plenius procedat à Patre, quam à Filio: & solvit quod nos, 1. ostendit dicta auctorata, quae videntur huic sententiae contraria; non esse contraria, ibi: *Aug. tam*. Circa quod tria facit secundūm quod tria dicta sunt à *Saintis*, quae huic videntur contrariari sententiae. Nam August. ait: quod *Spiritus Sanctus* procedit à Patre principaliter. Hierony. quod procedit propriè. Hilarius autem quod procedit à Patre per *Filiū*. Ex quibus omnibus videtur *Spiritus Sanctus* magis, vel plenius à Patre procedere, quam à Filio. Primo ergo ostendit verba Aug. suis dictis non esse contraria. 2. ostendit hoc de Hieron. ibi: *Ex eadem sensu*. 3. de Hilario, ibi: *Potest etiam*. Circa primum tria facit: quia 1. primitus Aug. sententiam, quod *Spiritus Sanctus* procedit à Patre principaliter. 2. hic exponit predicta eiusdem Aug.

dicens: hoc dictum est: quia in Patre est autoritas: quia non accepit ab alio, quod ab eo procederet *Spiritus Sanctus*; non autem dictum est: quia plenius procedat ab ipso, quia à Filio. 3. concludit veritatem esse quod exp̄s̄tum est. Secunda ibi: *Sed ne de hoc*. Tertia ibi: *Expositus*. Tunc sequitur illa pars. Ex eadem. Et duo facit: quia 1. ostendit Hierony. dicere *Spiritus Sanctus* procedere à Patre propriè. 2. exponit dando eundem sensum verbis Hieron. quem dederat sententia Aug. ibi: *Ecce spirat*. Deinde cum dicit, *sensu*, exponit verba Hilarii. Et tria facit: quia 1. ostendit Hilarium dixisse *Spiritus Sanctus* esse, & mitti à Patre per *Filiū*. 2. reducit verba Hilarii ad illum sensum, ad quem reduxit verba Hieron. & Aug. ostendens hoc dictum esse propter auctoritatem, quae est in Patre: quia ipse non habet ab alio; sed *Filius* habet ab alio. 3. ostendit, quod propter huiusmodi auctoritatem *Filius* dixit *Spiritus Sanctus* procedere à Patre, & non dixit eum procedere ab ipso: sicut dicit doctrinam suam non esse suam: quia à Patre accepit. Secunda ibi: *Ecce dicit*. Tertia ibi: *Inde est etiam*. In quo terminatur sententia lectionis, & distinctionis.

QUESTIO. I.

De processione Spiritus Sancti.

IC queruntur duo, de quibus Magister querit. Primo de processione *Spiritus Sancti* quantum ad prioritatem, & posterioritatem. 2. quantum ad maiorem, & minorēm plenitudinem. Circa primum queruntur duo. 1. utrum generatio *Filiij* sit prior processione *Spiritus Sancti*? 2. utrum *Spiritus Sanctus* prius procedat à Patre, quam à *Filio*?

ARTICVLVS I.

Vtrum generatio Filiij sit prior processione Spiritus Sancti?

Franc. à Christ. in 1. f. d. 12. q. 1. Putean. in 1. p. 9. 42. dubit. 3.

AD primum sic proceditur. Videatur, quod generatio sit prior processione: quia *Filius* procedit per modum intellectus: *Spiritus Sanctus* emanat per modum amoris. Sed cognitio praecedat amorem, ut innuit Aug. 10. de Trin. cap. 1. qui vult, quod rem ignotam amare non possumus, ergo

&c. Præterea: *Filius* procedit per modum naturæ, *Spiritus Sanctus* per modum voluntatis, sed emanatio per modum naturæ est prior alijs emanationibus, ergo &c. Præterea: sicut se habet procedens ad procedens, sic se habet processio ad processionem; sed *Filius* est principium *Spiritus Sancti*, ut vult August. D. Aug. P. 5. de Trinit. cap. 14. ergo generatio qua est processio *Filiij* habet rationem principij respectu processionis *Spiritus Sancti*: sed principium videtur importare prioritatem, ergo &c. Præterea: arguit Mag. in littera in persona hereticorum: *Spiritus Sanctus*, vel procedit nato *Filio*, vel non nato? Non est dicendum quod non nato: quia tunc *Spiritus Sanctus* esset prior *Filio*, & sic voluntas sapientiam prælaret, quod est contra Aug. in questionibus ad Orosiū, ergo procedit nato *Filio*: prius ergo *Filius* natus est, quam *Spiritus Sanctus* procedat. Sed si hoc est, generatio est prior processione, ergo &c.

In contrarium est: quia secundūm Aug. 9. de Trin. cap. vlt. *Partum mentis antecedit appetitus*; sed *Filius* est partus mentis: cum procedat ut verbum; *Spiritus S.* procedit per modum appetitus: quia ut amor, ergo processio amoris

Idem 9. de

Trin. c. vlt.

amoris sp̄itati & secedit emanationem Verbi. Præterea: in Trinitate non est prius nec posterius, ut habetur in simbolo, ergo &c.

RESOLVTIO.

Generatio Filii non est prior processione Spiritus Sancti, nisi solum secundum modum intellectus.

Respond. dicendum, quod secundum Boetium in libr. de Trinitate. In Divinis sunt duo prædicamenta, substantia & relatio. Si ergo volumus accipere prioritatem, vel posterioritatem in eis, vel hoc erit quantum ad substantiam, vel quantum ad relationem: quantum ad substantiam planum est; quod non est ibi prioritas: quia quantum ad hoc omnia sunt ibi unum, & non est ibi distinctio. Sed utrum quantum ad relata, secundum quæ ibi distinctionem invenimus, sit ibi prioritas aliqua, est declarandum. Propter quod advertendum quosdam sic dicere: quod relativa sunt simul natura, & in huiusmodi non potest inveniri prioritas, ergo in Divinis etiam secundum relationem non erit ibi prioritas nisi secundum modum intelligendi, inquantum volumus loqui de his, quæ sunt in Divinis secundum ea, quæ increaturis videmus. Sed ista responsio videtur sibi contradicere: quia si de Divinis quantum ad relationem volumus loqui secundum ea, quæ reperimus in creaturis, cum in rebus creatis relativa sint simul natura, etiā quantum ad modum intelligendi, ibi prius, & posterius esse non poterit: ideo ista responsio vel non est vera, vel est insufficiens.

Modus dicē di N. Doct. Ut ergo pateat veritas. Notandum quod relatio duplex est, disparata, & opposita: similis autem, & si est eam dare, non est ad propositum: quia tales relationes in Divinis plurificari non possunt. Cūni ergo dicitur quod relativa sunt simul natura: intelligendum est de relationibus oppositis non de disparatis. Nam ex hoc aliqua sunt simul natura vel naturali intelligentia: quia unum absque alio intelligi non valet; & quia esse relativorum est ad aliud habere, non potest intelligi unum rela-

tivum sine eo ad quod dicitur; & quia illud non est relativum quodlibet, sed oppositum solum, opposita relativa sunt simul natura. Ideo si generatio haberet oppositionem ad spirationem, tunc haberet locum ratio tacta, quod non est ibi prioritas quantum ad relationem. Sed cum huiusmodi relationes non sint oppositæ; sed disparatae: oportet nos aliter incedere. Dicamus ergo quod huiusmodi relationes disparatae prout habent esse in creaturis, est ibi prioritas & posterioritas; sed prout habent esse in Divinis non. Et est ratio: quia in relationibus disparatis si querimus prioritatem & posterioritatem, hoc non est nisi ratione eorum, in quibus sunt, quæ habent esse prius, & posterius. Habitum est enim quod relativum à relativō scilicet dist. quantum ad relationem secundum rationem quidditatis non distinguitur nisi ab opposito, sed si per relationem disparatam ab alio distinguitur, hoc est, secundum esse relationis: sed secundum quod inter aliqua distinctionē ponimus, sic ibi prioritatem & posterioritatem querimus: & quia verè in Divinis secundum relationes disparatas distinctionem non ponimus; sed solum in creaturis: secundum rei veritatem, & quantum ad huiusmodi relationes ibi prioritas esse non poterit.

Dicamus ergo quod quia in Divinis non est prioritas quantum ad absolute: quia secundum talia omnia sunt ibi unum: cum omnia huiusmodi trahant in substantiam. Nec quantum ad relationes similes: quia tales ibi plurificari non possunt. Nec quantum ad oppositas: quia secundum se talia sunt simul natura, vel naturali intelligentia. Nec quantum ad disparatas: quia in Divinis talia realiter non distinguunt. Non ergo generatio Filij erit prior spiratione Spiritus Sancti, ut patet per habita: unde Aug. 15. de Trinitat. cap. 26. vo. de Trin. c. lens ostendere generationem Filij non procedere processionem Spiritus Sancti ait: quod licet in nobis sit prioritas, & posterioritas quantum ad appetitum, & cognitionem; ibi tamen ista prioritas, & posterioritas Quæ non possunt, ubi nihil ex tempore inchoatur, ut consequenti perficiatur in tempore. Quæ propter qui potest intelligere sine tempore generationem Filij de Patre

tre, intelligat sine tempore processionem Spiritus Sancti de ueroque: & subdit: sed nulla ibi tempora cogitentur, quae habem prius, & posterius: qui ratione nulla ibi sunt. Vult enim omnem prioritatem, & posterioritatem, realiter loquendo, à Divinis removere.

Nota quo. Tamen propter argumenta notandum priori dum, quod licet non sit ibi prioritas, & tamen & posterioritas secundum rei veritatem, prioritas est ut tamen ibi secundum intelligendi in Divinis: quia secundum modum, quod dupilciter esse potest. intelligendi Primo quia Divina intelligimus per modum non creaturas, & quia relationes dispartecundum veritatem in creaturis habent prioritatem & titatam: et ita est in posterioritatem, secundum nostrum modum intelligendi ibi prius & posteriorius ponimus. 2. quia licet relationes disparte in Divinis non distinguant realitatem secundum modum intelligendi distinguunt: & ideo quantum ad modum Intelligendi inter talia prioritas & posterioritas reservari potest: nam & inter ipsa attributa, quae sola ratione distinguuntur, talis prioritas reservatur.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet cognitio in creaturis procedat appetitum; in Divinis tamen secundum rei veritatem hoc esse non potest, cum ibi sapere sit idem quod velle: & ideo realiter ibi prioritas esse non poterit; sed solum secundum modum intelligendi. Et per hoc patet solutione ad secundum: quia natura & voluntas in Divinis non differunt, ut in rebus creatis. Ad 3. dicendum, quod si concedatur generationem Filii esse principium processionis Spiritus Sancti, non habet intentum: quia ibi sumitur ratio principij absque prioritate, ut supra patuit, & infra patebit. Ad 4. dicendum, quod illa obiectio procedit ex falsa imaginatione, ut patuit in sententiando.

Scilicet dist. IX. q. 2. art. 2.

Ad illud in contrarium, quod parvum mentis antecedit appetitus. Dicendum, quod hic intelligendum est in his, quae prius incompletè cognoscunt, & postea completè: quia tunc amor incompletus cognitionem completam procedit: in Deo autem non est sic, ubi propter perfectionem cognitionis non ponitur cogitatio, sed Verbum.

Aliud in contrarium concedatur.

ARTICVLVS II.

Utrum Spiritus Sanctus prius procedat à Patre, quam à Filio?

Secundò queritur: utrum Spiritus Sanctus prius procedat à Patre, quam à Filio? Et videtur quod sic: quia semper illud est prius, in quo est status; sed spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio, Filius à Patre, Pater à nullo: ergo in Patre est status; sed quando aliquid competit duobus, in quorum uno est status, non in alio, prius competit ei, in quo status est, igitur spirare prius competit Patri. Præterea: secundum

Philos. in 1. Post. Idem dicitur primum, & principium: sed cum Pater sit principium Filii, & quidquid competit Filio, competit ei, ut est à principio, quod est Pater, sequitur, quod illud prius Patri competit. Præterea: vult Phil. in 1. Phys. quod ædificator ædificat, ista est propriæ: quia est in eo quod tale, ergo illæ propositiones dicuntur propriæ, in quibus prædicata subiectis convenient in eo quod talia; sed secundum Hieron. in expositione Catholicæ Fidei Nicenæ Symboli, Spiritus Sanctus procedit à Patre propriè, ut habetur in littera, ergo procedit à Patre in eo quod tale, cum procedat ab eo propriè; sed idem est esse primò, quod esse tale in eo quod tale, ergo Pater spirat primò, quod est intentum. Præterea: vult Aug. 15. de Trin. cap. 16. quod Filius procedat à Patre principaliter, sed hoc est procedere primò, ergo &c.

In contrarium est August. eodem lib. & capitulo, qui vult in spiratione Spiritus Sancti non esse prius, & posteriorius, ergo &c. Præterea: in una eadē actione & simplici non potest esse prius & posteriorius: cùm variabilitas unitati & simplicitati repugnet; sed una, & eadem simplici spiratione procedit Spiritus Sanctus à Patre & Filio, cùm ipse sit simplex & unus, ergo &c.

RESOLVTIO.

Spiritus Sanctus non prius procedit à Patre, quam à Filio.

Respond. dicendum, quod si possumus in aliquibus salvare distinctionem,

Phil. 1. Post. comm. 4.

1. Phys. comm. 75.

tionem absque prioritate, & posterioritate; non tamen est possibile alicubi esse prius, & posterior sine distinctione, ideo secundum quod distinctione in Divinis ponimus, sic ibi queratur prius, & posterior. Divina autem non distinguuntur nisi per relata, ut plures dictum est. Ideo videndum est quomodo reperiatur prioritas in relationibus creaturarum, & deinde poterimus ibi reperta ad Divina transferre secundum quod ratio non repugnat. Relationum autem tria sunt genera, ut tactum est: quia quaedam sunt similes, quaedam disparatae, & quaedam oppositae. Inter has autem solum oppositae sunt simul natura, vel natura ali intelligentia: quia solum opposita relativa sunt, quorum unum sine alio non potest intelligi, cum unum sit alterius diffinitionum. Inter alia potest esse prioritas; quia unum non est de intellectu alterius, & ideo relativa disparata, & similia comparari possunt secundum prius, & posterior; aliter tamen, & aliter. Quia inter similia non potest inveniri per se prioritas; cum inter ea, quae sunt eiusdem speciei, non sit essentialis ordo; per accidentem tamen potest: quia videmus unum filium priorem alio; sed hoc est per accidentem: quia accidit isti filio alium praecedere; quia inter disparata potest esse ordo & per se, ut relationes, quae sumuntur ex ordine coniugum ad se invicem, ut ex ordine viri ad uxorem, vel è converso; per se videntur praecedere relationes inter parentes, & filios.

241

poterit prioritas, & posterioritas. In Divinis autem quia disparata relatio non distinguit realiter nisi simul cum disparata sit relatio opposita, realiter loquendo in Divinis, relationes disparatae non faciunt ordinem, nisi ut oppositae faciunt: & quia secundum relationes oppositas inter relativa attenditur ordo abique prioritate, cum huiusmodi relationes sint simul natura, secundum disparatas etiam in Divinis realiter prioritas esse non poterit; tamen secundum modum intelligendi quantum ad huiusmodi relationes nihil prohibet ibi prioritatem esse: nam cum Divina intelligamus secundum ea, quae in creaturis aspicimus; cum in creaturis sit prioritas quantum ad relationes disparatas, quantum ad huiusmodi relationes in Divinis secundum nostrum modum intelligendi prioritas esse poterit.

Ex hoc autem appetet, quod licet quando comparamus duas Personas ad invicem, quae distinguuntur relationibus oppositis & disparatis, possit secundum modum intelligendi aliquid prius competere uni, quam alij, non ratione relationum oppositarum, sed disparatarum: sicut quia Filius distinguitur a Spiritu Sancto relatione opposita & disparata, dicimus generationem Filii secundum modum intelligendi praecedere processionem Spiritus Sancti: quia ex eo quod Filius gignitur, habet relationem disparatam ad ipsum, qui procedit: tamen quando duas tales Personas in Divinis ad se invicem comparamus, quae solim relationibus oppositis distinguuntur, cum relatio opposita nec secundum rem, nec secundum modum intelligendi compatiatur secum prioritatem, secundum quod huiusmodi: cum non queramus prioritatem nisi propter distinctionem inter tales Personas: propriè nec secundum re, nec secundum intellectum prioritas esse poterit. Nihil ergo ubi poterit competere prius, quod alteri competit per posterius, & secundum modum intelligendi, & quia Pater, & Filius solim secundum relationes oppositas distinguuntur, & non secundum distinctionem

secundum relations oppositas cultin-
guantur, & non secundum disparatas D. Aug. P.
N. 15.de
iuxta illud Aug. 15. de Trin. cap. 14. Trin. cap. 14
Verbum ergo Dei Patris unigenitus. Filius per
omnia Patris similis & equalis..... est hoc om-
nino, quod Pater; non tamen Pater: quia iste
Hil.

Hh

Filings.

Filius, ille Pater. Nec spirare nec aliquid aliud, quod competit Patri & Filio, competit prius uni, quam alij etiam secundum modum intelligendi: cum inter eos non cadat relatio disparata. Patet ergo Patrem non spirare prius Filio. Ad hanc autem veritatem concludendam valet Antelmi via: quia cum Pater, & Filius non spirant in eo quod plures, sed in eo quod unum, & aeternaliter: cum prioritas & posterioritas temporalitatem & distinctionem importare videantur, Spiritus Sanctus non prius procedet a Patre quam a Filio: cum procedat ab eis aeternaliter, & prout habent esse unum, &c.

Respond. ad arg. Ad 1. ddm, quod ista propositio veritatem habet, si illud, in quo est status secundum quod huius, habet distinctam virtutem ab alijs, & competit eis agere non in eo quod unum: sed Pater, & Filius habent unam virtutem spirativam, & spirant in eo quod unum. Ad 2. dicendum, quod licet in creaturis idem sit primum, & principium; in Divinis tamen est principium absque prioritate, ut supra patuit, & infra patebit. Ad 3. & 4. dicendum, quod Spiritus Sanctus non dicitur procedere a Patre propriè & principaliter, eò quod prius procedat a Patre, quam a Filio; sed quia quod procedat a Patre, Pater non habet ab aliquo: quod procedat a Filio, Filius habet a Patre: ideò licet non primò procedat a Patre, tamen ut procedit a Patre habet aliquam similitudinem cum primo secundum definitionem datam

Phil. 1. Post. à Phil. de primo in Poste. 1. dicente: Cui primo ei alteri per ipsum, non ipsi per alterum. Est ergo ibi principaliter, & propriè absque prioritate, ut Mag. exponit in littera.

QVÆSTIO II.

De processione Spiritus Sancti a Patre, & Filio.

DFINDE queritur de processione Spiritus Sancti a Patre, & Filio, ut procedit ab eis secundum plenitudinem. Et circa hoc queruntur duo. 1. utrum Spiritus Sanctus procedat magis a Patre, quam a Filio? 2. utrum procedat a Patre mediante Filio?

ARTICVLVS I.

Utrum Spiritus Sanctus procedat magis a Patre, quam a Filio?

M. Gav. q. 4. de prov. Sp. s. art. 7.

Ad primum sic proceditur: videtur quod magis procedat a Patre, quam a Filio: quia quod agit per virtutem acceptam ab alio, non videatur ita plenè agere, sicut quod agit per virtutem, quam habet a se, sed Filius habet virtutem spirativam a Patre, Pater igitur magis spirat. Præterea: arguit

B Philos. in 1. Post. si credimus conclusioni propter principia, principijs magis credimus, ergo si Filius spirat per virtutem, quam habet a Patre, Pater magis spirat. Præterea: arguit Philos.

Phil. 1. Post. comm. +.

2. Metaph. quod Semper primum est illud, quod est causariorum. Sed Pater est primum omnis processionis in Divinis; Filius autem non, ergo Pater est primum principium processionum: sed ut vult Phil. in eodem 2. Metaph. Primum in omni genere est illud, quod est maximè tale, igitur Pater maximè erit principium processionis, ergo in spirando magis habebit rationem principij Pater, quam Filius.

Phil. 1. Met. ta. com. +.

C Præterea: 2. de Divinis nom. dicitur: Pater est fontana Deitas; Filius autem, & Spiritus Sanctus Deigenæ Deitatis: sed ita oportet dicere, pullulationes Divinæ naturæ, & sicut flores; sed fons, & flumes magis videntur influere, quam alia, ergo &c.

D. Diony. 2. D. Div. nom.

In contrarium est quod in Symbolo legitur, quod In Divinis nec est maius, nec minus. Præterea: si aliquid conqueretur illam eandem virtutem, quam aliud habet, non diceretur minus plenè agere, quam illud: quia ab eadem virtute immutabiliter se habente non egreditur actus magis, & minus plenè: sed illam eandem virtutem, quam habet Pater in spirando, habet & Filius, ergo &c. Præterea: Filius est Patri per omnia similis & equalis, ut dicitur 15. de Trinit. cap. 14. sed hoc non esset, si sparet minus plenè, quam Pater, ergo &c.

D. Aug. 15. de Trin. c.

Dicitur actus magis, & minus plenè: sed illam eandem virtutem, quam habet Pater in spirando, habet & Filius, ergo &c. Præterea: Filius est Patri per omnia similis & equalis, ut dicitur 15. de Trinit. cap. 14. sed hoc non esset, si sparet minus plenè, quam Pater, ergo &c.

RE-

RESOLVTO.

Spiritus Sanctus non magis à Patre, quam à Filio procedit.

REspondeo dicendum, quod tota causa quare dubitatur Spiritum Sanctum magis procedere à Patre, quam à Filio, est: quia virtutem spiritaliam habet Filius à Patre, Pater à nullo; & quia propter quod unumquodque, & illud magis, crediderunt aliqui rationis ignari Spiritum magis procedere à Patre, quam à Filio: ideo si benè declarabimus propositionem præfatam, apparabit veritas questionis.

Oportet pro positionem, lam veritatem non habere nisi in his, propter quod. quæ habent ordinem per se ad invicem: &c. quia non est unum propter aliud nisi intelligi in ordinetur ad illud. Rursum quia propria, quæ habent ordinem positio illa proponitur tanquam per se essentiali, vera & universalis, cū ea, quæ sunt per non univocum accidens, contingat non esse, & purum: ideo separabilia sint, non sufficit esse ordinem non valet in his, quæ sunt inter talia, nisi sit ibi per se, & essentiali eiusdem specie. Per se autem ordinem in incipi: nec in dividuis eiusdem speciei secundum quod his, quæ sunt huiusmodi reperire non possumus: nam penitus diversa specie; cūm per se eadem sit natura omnium sed in his, eorum, quæ sunt unum in specie, se- C quæ habent secundum illam naturam per se ordinem analogia: habere non possunt: quia secundum lem, quod talia non differunt. Sed differen- unum habet quod talia non differunt. Sed differen- aliquid esse tia eorum per se est secundum esse; ex tialiter, alter- consequenti autem differunt in natura: rum per par- non igitur propositione ista intelligi ha- ticipatione. Et nota hic bet de eis, in quibus natura specifica expositione reperitur univocè. Nec etiam intelligi N.F.D. & in potest de his, quæ penitus sunt diversa:

2. Post. nam sicut de his, quæ conveniunt in una natura specifica, propositionem illā verificari non dicimus: quia inter ea per se, & essentialis ordo inveniri non valet: ita de eis, quæ nullo modo in natura aliqua uniuntur, verificari non potest: quia secundum quod huiusmodi in eis ordo, ut de eo loquimur, esse non potest. Propter primum non valet, ignis genitus est calidus propter ignem generantem, ergo ignis generans est magis calidus: nam cum ignis & genitum sint eiusdem speciei, & talia per se ordinem ad se invicem non habeant, non oportet propositionem illā ordinem per se requirentem in talibus

A verificari. Propter secundum non valet, iste est calidus propter motum, ergo motus est magis calidus: quia secundum formam caliditatis motus & calefactum nullatenus uniuntur: propositio ergo dicta, non valet in penitus univocis, nec in penitus æquivocis.

B Restat videre quomodo valeat in analogiis: cùm sint diversi modi analogiæ solùm in his per se valet, in quibus aliqua una natura reperitur, aliter tamen, & aliter: quia in uno per se & quasi essentialiter: in alio per participationem, & secundum ordinem ad illud, quia solùm in his reperitur ordo per se secundum naturam unam. Nam si aliqua uniuntur in una natura analogiæ, & secundum quosdam gradus, oportet unam naturam aliquo modo reperiri in omnibus illis; sed hoc non esse essentialiter solùm: quia tunc in eis non est ordo, nec haberent illam naturam secundum certos gradus, sed æqualiter. Nec per participationem solùm: quia tunc inter ea non est per se, & directus ordo. Quia quod est per participationem, per se & principaliter ordinatur ad illud, quod est per essentialiam, non ad illud, quod est per participationem. Ergo talis propositione solùm verificabitur in habentibus unam naturam, quorum unum habet eam per se, & quasi essentialiter; aliud vero per quodam participationem: & sic verificando propositionem dictam, non solùm habet veritatem in omnibus, sed est per se nota: cùm prædicatum sit quodam modo de tatione subiecti. Nisi una natura reperitur in pluribus secundum analogian: quia in uno per essentialiam, in alio per participationem, cùm in eis non reperiatur æqualiter, quod ex ipso nomine haberi potest: quia participare idem est quod partem alicuius sumere, secundum quod hic participare accipimus, sequitur quod existens per se tale, est magis tale, quam quod est per participationem. Cùm ergo dicitur Propter quod unumquodque, illud magis: si intelligimus terminos in propositione positos, statim eam probamus auditam: quia illud propter quod alia sunt talia, est per se tale. Eas, quæ sunt talia per ipsum, sunt huiusmodi per participationem, ut ostensum est.

& idem est esse secundum partem, vel secundum participationem tale, quod esse minus tale: & esse totaliter, & per se tale, quod esse magis tale. Igitur sicut statim huic asserimus: *Omne totū est maius sua parte*, si terminos in ea positos cognoscimus: ita statim approbamus hanc: *Propter quod unumquodque est tale, & illud magis, si rationes terminorum ibi positorum cognoscimus.* Est ergo dicta propositio non solum vera, sed etiam per se nota, & si non cuilibet: quia non quilibet rationem illorum terminorum agnoscit; est tamen per se nota sapientibus, quibus rationes terminorum sunt cognitæ. Patet igitur propositionem illam veram esse in his, quorum unum est per se, aliud per participationem, quod exemplariter patere potest: ut quia ignis est per se calidus, & maximè calidus in genere calidorum, quidquid est calidum, est calidum: quia participat naturam ignis, sequitur ignem esse magis calidum, per se loquendo, quam aliquod ignitorum. Rursum quia veritas per se reperitur in principijs; in conclusionibus autem secundum quod participant veritatem principiorum, sequitur principia esse magis vera conclusionibus: semper ergo quod comparetur quod est per se ad id, quod est per participationem, ut ignis ad ignitum, non ignem ad ignem, vel ignitum ad ignitum: semper per se propositio vera esset, licet per accidens verificetur in alijs. Ex hoc etiam apparet, quare non valet hoc est calidum propter motum, ergo motus est magis calidus: quia calefactum non participat naturam motus ex eo, quod calefacit, sed naturam ignis: & ideo ignis est magis calidus, & non motus. Ex hoc fortè habuit ortum illa distinctio: quia illa propositio valet in univocis, non in æquivocis: quia in habendo aliquid per essentiam, & per participationem est ibi aliquis modus univocationis; tamen simpliciter distinctio non est vera: nam maxima univocatio est in specie specialissima; propter quod si verū esset quod dictū est, maximè ibi locū haberet propositio illa, cuius contrariū videmus ad sensum: quia ignis genitus, qui est calidus propter ignem gignentem, non est minus calidus igne gignente.

Habito, quod propositio illa veri-
 Doct. Petri Lomb. in suo dist. 11. q. 2.

tatem non habet in his, quæ sunt eiusdem speciei, sed in alijs. Notandum quod licet in Divinis verè non sit species, est tamē ibi aliquid ad similitudinem speciei. Nam si consideramus relationes Personarum, invenimus ibi aliquo modo diversitatem secundum speciem: cū in pluribus Personis non plurifcentur relationes similes; sed disparatae, & oppositæ, quæ differunt specie. Sed si consideramus naturam, non solum reputatur una natura specie in omnibus Personis Divinis, sed etiam una numero: propter quod si Pater, & Filius spiraret Spiritum S. secundū quod sunt distincti relationibus, forte haberet aliquam apparentiam quod unus spiraret magis alio: cū huiusmodi relationes specie differre videantur, non tamen verum esset: quia & si sic esset, cū non sit una relatio, quæ reperiatur in Patre, & Filiō, in Patre per essentiam, in Filio per participationem, dato quod secundum relationes repertas in ipsis Pater, & Filius spirarent, unus non spiraret magis: verū quia non spirant Pater, & Filius, ut relationibus sunt distincti; sed ut Deitate sunt uniti, secundum quod ostēdit Anselmus in de Proces. Spiritus Sancti dicens: *Si eadem est Deitas Patris, & Filii, ne quis intelligi quomodo procedat de Deitate Patris per Deitatem Filii, & non de eiusdem Filii Deitate, nisi forte quis dicat Spiritū Sanctum non procedere de Deitate Patris, sed de Paternitate, nec per Deitatem Filii; sed per filiationem, que opinio sua se patenti fatuitate suffocat.* Cū igitur una sit Deitas Patris & Filii, de qua procedit Spiritus Sanctus, non solum est falsum unum spirare magis alio, sed & non habet apparentiam. Nam si propositio dicta veritatem non habet in his, quæ sunt eiusdem speciei; quia eandem naturam participant æqualiter, multò minus est vera in Patre, & Filio, qui secundum quod spirant Spiritum Sanctum habent unam eandem virtutem spirativam, sive unam eandem Deitatem, non solum specie, sed numero. Et quia non competit Patri Deitas per essentiam, Filio per participationem, nec magis est Deitas unius, quam aliis: cū de Deitate eorum emanet Spiritus; non magis spirat unus, quam aliis, & ista est via D. Anselmus Anselmi in de Proces. Spir. S. qui ait: *in de proc. Si ergo non magis est Pater Deitas, unde Spiritus, S. sicut uolit.*

Anselmus
ibidem.

*virus Sanctus est, quam Filius, intelligi nequit
cum magis sit de Patre, quam de Filio.*

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod si agens accipit virtutem ab alio aliam, & per participationem, tunc verum est, quod dictum est, ut patet per habita; Filius tamen habet eandem virtutem, & eandem Deitatem cum Patre, & per essentiam, sicut Pater, non per participationem. Ad 2. dicendum, quod hoc est: quia non est tanta veritas in conclusionibus, sicut in principijs. In Filio autem est tanta virtus -quanta in Pater, & eadem, ideo non valet. Ad 3. dicendum, quod in Divinis propriè non sumitur causa, sed principium, & hoc sine prioritate, ut dictum est. Ita etiam sine magis, & minus: quia quod dictum est veritatem non habet, nisi in causis, & agentibus, quæ habent virtutes separatas, cuiusmodi non sunt Pater, & Filius. Ad 4. dicendum, quod Pater dicitur fontana Deitas ratione auctoritatis, quæ est in ipso: quia ipse non accipit Deitatem ab alijs, sed alij ab eo, non propter maiorem plenitudinem. Et quod dicitur de fonte & stipite, dicendum, quod non est per omnia simile.

Explicatio Nota, quod ista propositio Propter addita à R. quod &c. Vera est; non tamen in penit. P. Magistro tuis univocis, id est, in individuis eius. Fr. Aug. Mō dem speciei. Ideò non sequitur ignis refalchonio ob Impres. genitus est calidus propter ignem generis incursiā rantem, ergo ignis generans est magis non minori- calidus: quia differunt præcise secundūbus charac- tum esse; non in natura, nisi ex con- sequenti, ideo non habent ordinem af- sentialē ad invicem, quod etiam re- quiritur ad veritatem illius propositio- nis, scilicet, quod inter ea, inter quæ fit talis comparatio, sit ordo essentialis. Nec est vera in penitus æquivocis: quia etiam in talibus ordo essentialis non re- peritur, nec in una natura conveniunt. Ideò non sequitur iste est calidus propter motū, ergo motus est magis calidus: quia motus, & iste non participat eandem naturam caliditatis.

Valet ergo ista propositio, & conse- quētia in analogicis participantibus eā- dem naturam, quorum unum quidem habet essentialiter, aliud per participa- tionem, & in ordine ad aliud: & ideo

A illa propositio est pēr se nota:

ARTICVLVS II.

Vtrum Spiritus Sanctus procedat à Patre me- diante Filio?

Fr. à Chr. d. 12. q. 3. M. Gavard. q. 4. de procē Spir. S. art. 8.

Secundò queritur: utrum Spiritus Sanctus procedat à Patre mediante Filio? Et videtur quod non: quia quātò agens est principalius, tantò immediatus agit. Sed Pater spirat principaliter, ut dictum est, ergo non spirat mediante, sed immediate. Præterea: aut spirat mediante solum, aut mediante & immediate, aut immediate solum? Mediata solum, non: quia cùm Pater, & Filius sunt unum principium Spiritus S. ut patuit per Aug. non est intelligibile ex quo Spiritus Sanctus procedit à Filio immediate, quin etiam sic procedat à Patre. Mediata & immediate simul non: quia cùm ista sint opposita, non convenienti eidem respectu eiusdem actus, ergo spirat immediate solum, ergo non mediante Filio. Præterea: si duo agentia agunt, ita quod unum agit mediante alio, quodlibet illorum videtur imperfectum: sicut videmus ignem agere mediante corpore cœlesti: quia imperfectus est, cùm non possit agere non adiutus virtute alterius. Rursum quia Sol generat hominem mediante homine, etiam imperfectus est: quia non potest omnem effectum producere, nisi determinetur per particulare agens. Sed Pater, & Filius sunt ageris perfectissimum, ergo non agit unum mediante alio. Præterea: quæ agunt in eo quod unum, agunt eodem modo, sed Pater, & Filius spirant in eo, quod unum, ut patuit per Anselm. ergo spirant eodem modo, sed Filius non spirat mediante Patre, ergo nec Pater mediante Filio.

In contrarium est: quia quod procedit ab aliquo per aliquid, procedit ab eo mediante illo, sed Spiritus Sanctus traditur, vel procedit à Patre per Filium, ut innuit Damasc. 1. lib. cap. 11. D. Ioan. Da- ergo &c. Præterea: in Trinitate crea- mas. 1. lib. cap. 11. ta amor procedit à mente mediante verbo, vel mediante intelligentia, sed mens, vel memoria repræsentat Pa- trem, intelligentia Filium, amor Sp- ritum

ritum Sanc*tum*, ut dicitur 15. de Tri-

A dit creatura à Deo Patrē, & Filio: quia
uterque efficit: quia non solum Pater
operator, sed Filius, & hæc operator
Filius, quæ Pater, & similiter: unde
in Joanne legitur: *Quicumque enim Pater
fecerit, hec & Filius similiter facit*, tamen
operator Pater per Filium: quia *Ipsæ
est quæ constituit heredem universorum, per quæ
fecit & facula*.

Quomodo autem hoc sit, sic est
videre: quia illam eandem virtutem,
quam habet Pater, habet & Filius; sed
Filius habet eam à Patre. Ideò quid-
quid procedit à Filio in quantum pro-
cedit ab ipso, etiam procedit à Patre;
B sed in quantum procedit à Patre non
procedit à Filio. Ideò Pater operatur
immediatè in quantum per illam ean-
dem virtutem, per quam agit Filius,
agit & Pater, & operatur per Filium:
quia secundùm quod Filius agit, & Pa-
ter agit: Ideò dicitur Filius *Operativa po-
tentia Patris* secundùm Aug. 83. quæst. q.

46. Cùm igitur Spiritus Sanctus proce-
dat à Patre, & Filio, qui sunt plurēs
spirantes, si volumus videre quæsti-
onem prætractam, videamus quomodo
se habeant prædicti spirantes in produ-
ctione Spiritus Sancti: non enim ha-
bent se, ut causa efficiens, & disponēs-
tia: quia tunc Filio non cōpeteret spirare,
sicut non competit cælo creare ani-
mam; nec ut avus, & pater in produc-
tione filij: quia tunc alterum illorū
per accidens facheret ad productionem
ipsius, nec ut Creator & creatura in
productione rerum materialium: quia
non esset eadem virtus ipsorum; sed si
se habet Pater, & Filius in productione
Spiritus Sancti, sicut se habet Pater,
& Filius, vel tota Trinitas in produc-
tione creaturæ, secundùm quod spe-
ctat ad præsentem quæstiōnem. Nam
sicut in tali productione Pater efficit &
Filius, & hoc facit Pater quod Filius, &
similiter ut Pater & Filius, tamen ope-
ratur Pater per Filium: ita in produc-
tione Spiritus Sancti non solum spirat
Pater, sed Filius, & eundem Spiritum
producit Pater, quem Filius, & simili-
ter, ut Pater spirat, & Filius, tamen Pa-
ter spirat per Filium. Et istam viam ve-
natur Anselmus in de Proc. Spirit. di- D. Anselm.
cens: *Quicumque enim Pater fecerit, hec & Fi- in de Proc.
lius similiter facit*. Spir. s.

Dicamus igitur: quia cùm Spiritus
San-

RESOLVTIO.

*Spiritus Sanctus immediatè à Patre & Filio
procedit; à Patre vero etiam mediata in quan-
tum Pater communicat Filio virtutem
spirativam, per quam immedia-
te spirat Spiritum S.*

R Epond. dicendum, quod si Pater,
& Filius non essent plures spirā-
tes: sicut non spirant in eo quod plu-
ra: quærere utrum procedat à Patre
mediante Filio, non haberet locum
cùm talis processio distinctionem re-
quirat inter gentia. Ideò ex pluralita-
te agentium poterimus investigare ve-
ritatem quætionis.

Notandum igitur, quod plura agē-

Quatuortia concurrunt ad unum effectum qua-
concurrunt cause ad ef-
fectum. drupliciter. Nam aliquando plura agē-
tia concurrunt ad unum effectum, quo-
rum unum efficit, aliud non efficit,
sed disponit, & sic procedunt à Deo,
& à causis secundis omnia, quæ sunt in
aliqua materia, vel in aliquo subiecto;
non tamen de potentia eius, in quo
sunt, educuntur. Et isto modo procedit
anima rationalis à Deo, & à corpore
supercaelesti, sive à virtute in semine
decisa ex iubis patris: nam Deus eā
creat, vel efficit, causæ secundæ ad
eius introductionem disponunt. Secun-
do modo uniuntur plura agentia, ita
quod utrumque efficit; non tamen
hoc facit propriè unum, quod aliud,
& sic idem filius procedit à patre, &
avo, sed ab avo procedit per accidens,
cùm accidat filio procedere ex multis
patribus, ut Comm. ait: perse autem
pater producit filium, & avus patrem.

Comm. 5. Metaph. 3. Tercio modo causæ uniuntur ad pro-
ductionem alicuius, ita quod utraque
facit, & hoc una, quod aliqua; non
tamen similiter agunt: & sic produci-
tur forma materialis à Deo, & ab agē-
te in materia: nam illam eandem for-
mam ignis, quam inducit particularis
agens, producit & Deus; sed non si-
militer: quia Deus principaliter, ignis
instrumentaliter. Quarto modo agen-
tia uniūtur, ita quod utrumque efficit,
& hoc unum quod aliud, & similiter;
tamen ab uno per aliud, & sic proce-

Nota tripli- Sanctus procédit à Patre per Filium, A cē causam procedit & à Filio similiter : sicut quæ vel processione facta sunt à Patre per Verbum, facta mediata solū, sunt ab ipso Verbo. Et propter hoc be-immediatam nē distinguit Ric. 5. de Trinit. dicens: solū, & esse triplicem processionem, aliquam utramque si- mul. Patet esse mediatam solū, aliquam imme-diā exemplis diatam tantum, aliquam mediatam & creaturarū: immediatam simul ; quod in creaturis quia filius videre possumus. Nam cum Eva facta primorū pa-rentum im-mediātē pro ab Eva , mediātē processit ab Adam: cessit ab Eva ideo Filius Adæ, & Eva ab Eva processus, & simul sit inmediatē solū, ab Adam mediātē mediātē ab & immediatē: immediatē in quantum Adā & im-mediātē: h. ipse operatus fuit ad productionem il-lius filij verò filius filij : mediātē in quantum ille fi-Adæ ab eo filius processit ab Eva , & Eva ab Adani est immedia-tē solū. sequitur quòd processit ab Adam me-diate diante Eva : mediata solū processio-nes-cesset, si ab illo filio aliis filius generare-tur, ad cuius productionem non opera-rentur Adam & Eva , propter quod sequeretur, quòd solū ab eis mediātē procederet : quia procedit à filio eorum, qui processit ab eis. Ex quo pa-

Quomodo tere potest quomodo procedit Spiritus procedit Spi- S. à Patre, & Filio: quia à Filio procedit ritus S. à Pa-tre mediātē, & immediatē: & immediatē: in quantum C tē; à Filio me-spirat ipsū Spiritum ; mediātē, quia diate solū. èo quòd procedit à Filio , procedit à Patre: cum Filius hoc habeat à Patre, quòd ab ipso procedat Spiritus San-cius : & hoc innuit Aug. 5. de Trin. cap. penult. ostendens Spiritum San-Aug. 5. de Trin. procedere à Patre prout proce-Tri. c. pen. dit à Filio; non tamen è converso. Huic sententiæ concordant verba Hilarij, quæ habentur in littera, quòd Spiritus Sanctus est, & mittitur à Patre per Filium.

Solutionem huius quest. benè brevi-ter posuit Lomb. in 1. q. 3. Resp. ad arg. Ad primum dicendū, quòd mediātē , & immediatē potest sumi dupliciter, vel quantum ad virtute-m, vel quantum ad agentia. Primo modo: quantò agens est superius, tan-tò magis immediatē agit : quia paucioribus virtutibus innititur, vel nullis, si est supremum. Secundo modo: quantò agens est inferius, tantò magis proximo agit, & immediatius. Sed hoc non plenē transferre possumus ad Divina: nam inmediatum, & immediatum quantum ad virtutem ibi nullo modo esse potest, cùm eadem sit virtus Patris, & Filii, per quam spirant : quantum ad agentia est

ibi eo modo, quo diximus; non sicut in creaturis. Et quando dicitur: quātū agens est principalius, tantò magis im-mediata agit , intelligendum est de im-mediatione quantum ad virtutem, quā ibi esse non potest. Ad 2. dicendum, quòd Pater spirat mediātē , & immediatē : sed ista non opponuntur, quia non accipiuntur eodem modo , ut pa-tuit. Ad 3. dicendum, quòd mediātū, & immediatum dicunt imperfectionē in creaturis : quia in nulla reservatur tota virtus, per quam producitur effe-csus, ut in Sole non reservatur per om-nem modum virtus patris, nec in patre virtus Solis; sed in Deo Patre, & Filio reservatur tota virtus & eadem , per quam producitur Spiritus. Ad 4. dicē-dum, quòd propter mediationem , & immeditationem ibi non ponitur dis-similitudo actionis ; sed solū ordo originis.

DVBITATIONES LITTERALES:

SVPER litteram super illud: *Ait nato Filio &c. Quæritur* : quare Mag. nullam partem concedit; sed videtur, ^{1. Dub;} quòd debeat eam concedere, cùm na-tum, & non natum opponantur con-hane sententia: tradictoriè. Et dicendum, quòd neu-tram concedit : quia quælibet est mul-plex, nam si *nato* dicit temporis præ-teritionem, tunc est falsa, cùm ibi non sint intervalla temporum , & negativa vera. Sed si *nato* dicit perfectionem, est affirmativa vera : quia nato Filio, sive perfecto secundū nativitatem proce-dit Spiritus, & negativa tunc est falsa; scilicet , non nato Filio procedit Spi-ritus.

Item non videtur arguere ad pro-positum: nam quæstio est , utrum Spi-ritus procedat priùs à Patre , quām à Filio, & ipse arguit, quòd Filius priùs procedit à Patre, quām Spiritus. Et di-cendum, quòd eadem veritate negatur utrumque : quia utrumque repugnat eternitati , ideo si unum conceditur, conceditur aliud, & si negatur, negatur aliud. Item notandum est, quòd aliud est procedere pleniū, aliud magis: quia pleniū procedit, quod plura accipit à principio. Magis , quod à maiori vir-tute procedit. Spiritus Sanctus non plu-ra accipit à Patre, quām à Filio, nec à ma-

meiori virtute procedit, cum procedat à Patre, quia à Filio, cetera cadent in virtus utriusque: ideo neque plenaria, neque magis procedit ab uno, quā ab alio.

Item dicitur Spiritum Sanctum procedere à Patre principaliter. Contra:

quia procederet à Filio secundario. Dicendum, quid ibi principaliter non dicit gradum virtutis sed ordinem maioriorum; procedere autem secundario est procedere secundum minorem vir-

tutem.

DISTINCTIO XIII.

QUARE SPIRITVS SANCTVS CVM SIT DE SVBSTANTIA
Patri non dicatur genitus vel Filius; sed ex aucto procedens.

PROST hoc considerandum &c. Po-
stquam ostendit Mag. Spi-
ritum Sanctum procedere
equaliter à Patre, & Filiis.
Hic specialiter querit: utrū
nomen processionis Filii, ut
generationis, potest dici de
processione Spiritus San-
cti. Et duo facit. Primo: querit utrum Spiritus
Sanctus possit dici genitus? 2. utrum debeat
sibi ingenitus? Secunda ibi: Nonne considera-
mus. Circa primum duo facit: quia 1. querit
utrum Spiritus Sanctus possit dici genitus? 2.
duo differentiam inter generationem Filii, &
processionem Spiritus Sancti. Secunda ibi: In-
ter generationem. Circa primum duo facit: quia
1. facit quod dictum est. 2. querit utrum Fi-
lius possit dici procedens. Ibi: Cum aucto.
Circa pointum duo facit: quia 1. querit utrū
Spiritus Sanctus possit dici genitus, voluntatu
2. ibi: Quare aucto. Ostendit per Aug. quid
enon, & patet.

Tunc sequitur illa pars: Cum aucto. In qua
querit, cum Spiritus Sanctus non dicatur geni-
tus, ut Filius, quare Filius dicatur procedens,
ut Spiritus Sanctus. Et duo facit. 1. facit quod
dictum est. 2. ibi: Ad quod. Solvit dubitatio-
nem rectam ostendens nomen generationis esse
speciale: & idē non convenit ambobus; sed
nomen processionis est commune: idē con-
venit. Deinde cum dicit: interponit differen-
tiā inter generationem Filii, & processionē
Spiritus. Et quatuor facit: quia 1. ostendit,
quid non sumus sufficiētes ad distinguendū
differētia. 2. adducit diffīciliētē, quam dat

B Aug. in lib: contra Maximinū: quia Filius est
à Patre, ut genitus, Spiritus Sanctus, ut pro-
cedens. Tertius dat differentiam inter procedens,
& genitum, ostendens processionem esse quid
communius generatione. 4. dicit Spiritum San-
ctum esse alium à Filio propter aliud emanan-
di modum. Secundū ibi: Ecce respondeo. Tertia
ibi: Quid autem. Quarta ibi: De Spiritu. Deinde
cum dicit: Nonne considerandum. Quare utrum
Spiritus Sanctus possit dici ingenitus? Et duo
facit: quia 1. moveret questionem, & solvit eū
per Aug. 2. dicit Hieronymus esse contrarium Au-
gusti. ibi: Hieronymus ramen. Circa primum tria
facit: quia 1. moveret questionem rectam. 2.
ostendit per Aug. ad Orosium, Spiritum San-
ctum non debere dici ingenitum. Tertius ostendit
hoc idem per tundem Aug. in lib. de Trin.
Secunda ibi: Ad quod. Tertia ibi: Vnde Aug.
Deinde dicit: Hieronymus. Instarpet Hiero-
nymum. Et tria facit: quia 1. dicit Hiero-
nymum dixisse Spiritum Sa-
cram esse ingenitum. 2. ostendit dictum Hieronymi esse non
contrarium Aug. quia Augustinus accipit in-
genitum, quod nō est ab alio, sed alius ab eo, &
sic convenerit soli Patri. Sed Hieronymus accepit
ingenitum pro eo, quod nō est genitum. Tertius
manifestat istam fuisse intentionem Hieronymi.
Secunda ibi: Sed ut istam. Tertia ibi: Quid
autem. Circa quod tria facit: quia 1. adducit
quamidam distinctionem datam à Hierony-
mo. 2. membrum illius distinctionis manifestat. Ter-
tius ex manifestatione habita concludit Hiero-
nymum accepisse ingenitum, ut exposuerat.
Secunda ibi: Nonne propositorum. Tertia ibi: Ecce
hū. In quo terminatur sententia lectionis, &
distinctio is.

QUESTIO L

De Processione Divinitatis.

QVIA intentio Magistri in praesenti
distinctione versatur circa pro-
cessionem Perfectam, & cir-

ta nominationem processionis Spiritus
Sancti: utrum generatio dici debet?
Ideo de his duabus querimus. Circa
primum queruntur tria. Primo: utra
sit processio? Secundo: de differentia
processionum Divinarum. Tertio: de
numero eorum.

AR-

ARTICVLVS I.

Vtrum in Divinis sit processio?

Putean. in 1. p. q. 27. art. 1. Gavar. q. 2. de Proces. Dru. art. 1.

AD 1. sic proceditur. Videtur quod in Divinis non sit processio: quia procedere idem est, quod procul considerare, ut ipsum nomen insinuat: sed nihil tale est in Divinis, cum Personæ sibi insint propter unitatem essentiae, ergo &c. Præterea: procedere propriè reperitur in motu locali, ergo vel in Divinis non est processio, vel est ibi secundum metaphoram, & translativè. Præterea: quod procedit ab aliquo causatur ab illo, sed causa est ad cuius esse sequitur aliud, cum una Persona non sit aliud ab alia: quia *Omnis sunt unum secundum naturam, & essentiam,* ut habitum est per Aug. de Fide ad Petrum. *Semper est ab aliquo principio, sed etiam principiū in Divinis non ponimus secundum Aniclmum in de Proces. Spiritus Sā-*

D. Aug. M. *in de Proc. Spir. S.* **D. Anselm.** *Qui, qui vult in Divinis non esse principium, nec causam.*

In contrarium est Mag. in littera: qui dicit processionem esse in Divinis. Præterea: secundum Aug. Trinitatem increatam non possumus ita bene intelligere, sicut per imaginem Trinitatis in nobis. Sed in nobis est Processio verbi & amoris, ergo &c.

RESOLVTIO.

In Divinis sunt Processiones perfecte, & sine motu.

Hec videtur esse positio Doctoris Petri Lombardi in primo suo dist. 13. prin. 1. q. 1. **R**espondeo: quidam sic dicunt, quod procedere per se, & i. reperitur in motu locali; postmodum ex motu locali transumptum est ad alia, sicut hoc nomen *distantia*, prius reperitur in motu locali; posteà transiuntur ad alia, ut ad contraria: dicuntur enim contraria, quæ maximè à se distant, ita processio transumpta est à motu locali ad alios motus, ut dicatur aliquid procedere ab albedine in nigredinem. Viterius transumpta est ad omnem oppositionem, sive sit operatio transiens in materialiam extrinsecam, sive non; sicut

Adicimus, quod splendor procedit à Sole, & calor ab igne quantum ad ea, quæ transeunt in extrinsecam materialiam. Et quod intelligere procedit ab intelligenti, amor ab amante, quantum ad ea, quæ non transeunt: & secundum istam viam ulterius transumptum est ad omne illud, quod respicit aliud tanquam principium, & secundum hoc dicimus Filium procedere à Patre: quia Pater est principium Filii, & Spiritum Sanctum ab utroque: quia Pater, & Filius sunt principium eius. Sed ista solutio non rectè vadit ad questionem: quia nos non querimus de translatione nominum, sed dubitamus utrum ibi sit processio Personarum.

Propter quod notandum, quod, sicut supra tactum est, in Divinis est plurimalitas Personarum & quæ simplicium. Rursum habitum est duo supposita Modus Dō-
cet. 1. q. 1. art. 1.
æquè simplicia distinctionem inter se & coris.
habere nō posse sine processione unius Seilicet dist.
ab altero, igitur necesse est ibi esse ori- 2. q. 1. art. 3.
ginem, & processionem; quomodo 2. q. 1. art. 3.
autem talem processionem intelligere possimus. Notandum, quod proces- Hac est pō-
sio in Divinis naturalis est secundum Boetium, vel substantialis: quia per art. 1.
quamlibet processionem ibi communicatur natura, sive substantia, si ulti- in Divinis
tum ait: quod *Ad illam summatam, & inef- per proces-
fabilem, incorpoream, immutabilem que natu- rationem in na-
ram per intelligentiam ut cuncte cernendam;* tura intelle-
nusquam se melius, regente dumtaxat Fidei re- gimus, *gula acies humanae mentis exercet, quam in*
eo quo ipse homo in sua natura melius ceteris animalibus habet. Ex quibus verbis colligitur, quod per ea, quæ sunt in mente nostra, qua cetera animalia excellimus, intelligere possumus, quæ in Divinis existunt. Ideò si volumus intelligere generationem Filii, nunquam eā adeò bene intelligemus, sicut per emanationem verbi ab intelligenti: & processione Spiritus Sancti intelligere nostrum, & poterimus per emanationem amoris Verbum Di- ab amante. Advertendum tamen, quod in his emanationibus quantum ad di- stinctione in dī ab intelligentia stinctionem est modus contrarius. Nā te-

B. Egd. Col. sup. I. Sent.

Iij

verbum

verbum creatum ab intelligenti est distinctum secundum naturam, non secundum hypostasim: nam alia est natura verbi, alia natura intelligentis, cum alia sit natura accidentis, & natura substantiae: non est tamen alia hypostasis verbi, & intelligentis: quia verbo nostro non respondeat hypostasis, cum non sit quid per se subsistens. In Verbo Divino est modus conversus: quia illud Verbum à Persona, à qua emanat, non est distinctum in natura, sed in supposito: quia eadem est natura omnium trium Personarum, non eadem hypostasis, & istam differentiam dat Damas.

Dam. 1. lib.
cap. 6.

1. lib. cap. 6. dicens: *Verbum Divinum esse quid subsistens, & hypostaticum; verbū nostrum non esse quid subsistens, nec habere ritu Sancto hypostasim.* Et sicut diximus de Verbo & de nostro Divino ad verbum nostrum, sic intelligentiam & de Spiritu Sancto per comparisonem ad amorem nostrum. Ex Verbo Divino & de nostro. quo appareret, quod procedere magis propriè dicitur in Divinis respectu Personarum procedentium, quam in nobis respectu amoris & verbi: quia secundum Damasc. 3. lib. cap. 4. generari non est natura, sed hypostasis. Cum ergo procedens sit quid distinctum ab

Procedere eo, de quo procedit, tanto verius proverius est in celsio erit in Deo quam in nobis, quam in nobis: quanto procedere magis competit hypostasis: si quam natura, cum ibi Persona procedens hypostaticus a suo principio sit distincta secundum hypostasim. In nobis autem gemitur in verbum, & amor non sunt per se subsistentes, & habentes hypostasim. Patet men ibi sine igitur, quod necesse est ponere processum.

Speciei sine ratione generis, propter quod est in ipso sapientia sine qualitate, & magnitudo sine quantitate, ita est ibi processio sine motu. Ideo quidquid consequitur processio ex motu, ibi non ponimus: idcirco distantiam, & separationem, & talia ibi non ponemus.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod procul cedere, & separari non competit processioni, nisi ratione

qua motus, & ideo talia ponere in Divinis non oportet. Ad 2. dicendum, quod sicut ponunt ibi speciem sine genere, etiam propriè, ut sapientia sine qualitate, ita ibi ponere possumus processionem sine motu. Ad 3. dicendum, quod ad ponendum processionem in Divinis non oportet ibi ponere causam, sed sufficit ibi ponere rationem principij. Ad 4. dicendum, quod Anselmus intelligit de principio durationis, non de principio originis, quod appetit ex verbis suis, ait enim: *Non debet dici Deus habere principium: quia principium non est nisi rei incipientis.* Sed quia sufficit ibi ponere principium originis, ut salvemus ibi processionem, auctoritas Anselmi non est contra nos.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Divinis sint plures processiones realiter differentes?

D. Th. 1. p. q. 27. art. 3. Arg. d. 13. q. 1. art. 2. Greg. Arim. d. 13. q. 1. Alph. Tol. d. 13. q. 1. Gerar. Senens. d. 13. q. unica per to am. Fran. d. Chr. d. 13. q. 1. & 2. Putean. in 1. p. q. 27. dub. 1. Gavard. q. 1. de proc. Dio. art. 2.

Secundò queritur: utrum in Divinis sint plures processiones realiter differentes? Et videtur, quod non: quia, ut habitum est, relationes similes in Divinis non plurificantur. Sed aequaliter videtur processio processione similis, ut filiatione filiationi. Sed ibi non possunt esse plures filiations, ergo nec plures processiones. Præterea: si ibi sunt processiones plures, hoc non est, nisi quia una accipitur per modum voluntatis, alia per modum naturae. Sed cum voluntas sit respectu eorum, quae possunt esse, & non esse, nulla processio erit ibi per modum voluntatis, igitur solù erit ibi processio per modum naturae.

Præterea: *Vnus est modus communicandi naturam in natura*, ut vult Comm. super Phyl. 8. Com. 8. Cùm igitur per omnem processionem in Divinis communicatur natura, non erit ibi nisi una processio. Præterea: in Divinis non sunt nisi substantia, & relatio, si ergo processiones differunt, vel differunt ratione substantiarum, vel ratione relationum? Ratione substantiarum non: quia secundum absoluta non est distinctio. Propter rationes

nes non: quia secundum modum intelligendi relationes sequuntur ad processiones; non ergo facient distinctionem in eis, cum posteriora prioribus necessitatē non inponant. Præterea: distinctione in Divinis est per oppositā; sed processiones ad se invicem oppositionem non habent, ergo realiter non differunt.

In contrarium est: quia si processio Spiritus Sancti esset processio Filii, Spiritus Sanctus esset Filius; cum ergo realiter distinguatur Spiritus à Filio, realiter differunt processiones eorum. Præterea: Mag. in littera concedit generationem Filii esse processionem, & tamen ostendit generationem Filii esse aliam à processione Spiritus S. sed hoc non esset, nisi essent ibi plures processiones, ergo &c.

RESOLVITIO.

Processiones Divine, secundum quod relationes different, sunt realiter diverse.

Respondeo: quidam sic dicunt, quod in Divinis sunt plures processiones propter pluralitatem modorum procedendi: quia est ibi reperire processionem per modum naturæ, & per modum voluntatis. Sed illud stare non potest: quia natura, & voluntas sola ratione differunt in Divinis; ideo propter hoc processiones ibi realiter differre non poterunt.

Præterea: ostensum fuit, quod Spiritus Sanctus non distingueretur à Filio, si ab eo non emanaret, licet competit ei procedere per modum voluntatis; Filiu autem per modum naturæ: propter hoc isti idem aliter dixerunt, quod processiones in Divinis distinguuntur, eò quod una est ab uno, alia est à pluribus: quia generatio Filij est à solo Patre, processio Spiritus Sancti est à Patre & Filio: & ex hoc sequitur unam ab alia realiter esse distinctam. Sed sic iuvant te cum eo, quod non est per se: quia Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio non in eo quod plures, sed in eo quod unū, ut ostendit Anselmus in de Processione Spiritus Sancti: & procedere ab uno, & à pluribus in eo quod unum, per se non habent differentiam. Propter hoc idem ad hoc dixerunt aliter, quod hu-

A iusmodi processiones distinguuntur propter ordinem, ex eo quod velle habet ordinem ad intelligere: quia non potest intelligi, quod in aliquo sit velle, nisi ei insit intelligere, sequitur processionem Spiritus Sancti, quæ est per modum voluntatis, esse distinctam à processione Filii, quæ est per modum intellectus. Sed nec istud sufficit: quia talis ordo realis esse non potest, cum intelligere à velle realiter non differat. Quod si dicatur inter intelligere, & velle realem distinctionem, vel ordinem non esse; sed Inter processionem per modum intellectus, & per modum voluntatis, petitur quod est in principio, de hoc enim querimus, utrum processiones huiusmodi sint distinctæ.

Ideo idem quartam causam conati sunt assignare: quia huiusmodi processiones, cum videantur importare quendam motum, & motus recipient specie à terminis, distinguuntur, ut earum termini sunt distincti. Sed nec illud sufficit: nam terminus in processionibus

dupliciter potest sumi, uno modo ipsa Persona procedens, alio ipsa natura per processionem communicata tenet bus duplicitationem termini, secundum quod fuit perius ostensum fuit. Cum dicitur, quod

motus distinguatur penes terminos, ad quos est motus, non est intelligendum de termino secundum quod suppositu habet rationem termini; sed secundum quod forma, vel natura: nam dealbati

& denigriti specie differt, sed non ratione terminorum, ut suppositum habet rationem termini, sed ut forma: nā duo supposita eiusdem speciei his motibus mutari possunt, ut Sōrtes, & Callias, & duo supposita diversorum generum, ut homo, & lapis: quod si Sōrtes albatur, & Callias denigratur, non erunt huiusmodi motus eiusdem speciei:

quia supposita mobilia in specie convenient, nec diversorum generū, si supposita, quibus competit tales motus, genere different. Tota igitur causa, quare sic distinguuntur dicti motus, est: quia albedo & nigredo, per quæ huiusmodi motus acquituntur, specie differunt: cum igitur per omnem processionem in Divinis communicetur natura, secundum istum modum dicendi non erit nisi una processio in Divinis.

Terminus ipsa Persona procedens, alio ipsa natura per processionem communicata tenet bus duplicitationem termini, secundum quod fuit perius ostensum fuit. Cum dicitur, quod

Se cilicet dist. 5. q. 1. art. 3.

motus distinguatur penes terminos, ad quos est motus, non est intelligendum de termino secundum quod suppositu habet rationem termini; sed secundum quod forma, vel natura: nam dealbati

& denigriti specie differt, sed non ratione terminorum, ut suppositum habet rationem termini, sed ut forma: nā duo supposita eiusdem speciei his motibus mutari possunt, ut Sōrtes, & Callias, & duo supposita diversorum generum, ut homo, & lapis: quod si Sōrtes albatur, & Callias denigratur, non erunt huiusmodi motus eiusdem speciei:

quia supposita mobilia in specie convenient, nec diversorum generū, si supposita, quibus competit tales motus, genere different. Tota igitur causa, quare sic distinguuntur dicti motus, est: quia albedo & nigredo, per quæ huiusmodi motus acquituntur, specie differunt: cum igitur per omnem processionem in Divinis communicetur natura, secundum istum modum dicendi non erit nisi una processio in Divinis.

Modus dicē **distinctio** in Divinis per relationes su-
dit N. F.D. **A** Propter hoc notandum, quod tota
distinctio in Divinis per relationes su-
matur, ut patet per Aug. in multis lo-
cis: ideo si processiones in Divinis reali-
ter distinctæ sunt, hoc esse non pote-
rit, nisi vel ratione, qua relationes sunt,
vel secundum quod ad relationes secu-
dum modum nostrum intelligendi ordi-
nantur: in quibus utroque modo di-
stinctionem ponere possumus. Ad cuius
evidentiam advertendum, quod in Di-
vinis supposita per se & realiter distin-
guantur per relationes oppositas, oppo-
sitæ autem relationes in quantum sunt
ea, per quæ alia differunt, se ipsis di-
stinctæ sunt. Sed quomodo ibi origines
etiam, ut relationes sunt, habent esse
distinctum, dubium est, cum relatio-
v. g. simili-nies disparatas importare videatur. Ideo
tudo, est in notandum, quod nisi ea, in quibus ta-
albedine, ut similes relationes sunt, realiter different,
in radice, vel fundame*n*t ipsæ realiter distinctæ non essent. Rela-
tos in similitudinem autem esse in aliquo dupliciter
vero, quod intelligi potest, vel sicut in radice &
est subiectum fundamento, vel tanquam in supposi-
albedinis tâ-
quam in sup-
po-
site.

Scilicet dist. sita, in quibus sunt, realiter esse distin-
11. q. 2. art. 2. C
tas; vel radices, in quibus radicantur,
realiter differre. Hoc viso sciendum,
quod, sicut superius tacitum est, in Di-
vinis suppositis non accipimus distin-
ctionem secundum modum diversorū
suppositorum in creaturis, in quibus
est diversum esse; sed magis secundum
modum unius suppositi, cui competit
unum esse: quia omnes Divinae Per-
sonæ sunt idem secundum esse: cum ibi
sint idem natura & esse. Ista tamen di-
stinctio est modo contrario: quia in
eodem creato supposito est unitas secu-
dum hypostasim, & pluralitas secun-
dum naturam: & ratione pluralitatis natu-
rarū, ut quia in creato supposito est alia
natura substâtia, alia qualitatis, alia qua-
litatis, poslunt ibi esse plures relationes, nō
similes, sed disparatae; ut ratione mag-
nitudinis dicatur æquale; ratione qua-
litatis simile. In Deo autem est plurali-
tas suppositorum, & unitas naturæ;
ideo in pluribus suppositis Divinis pos-
sunt esse plures relationes dissimiles
propter pluralitatem suppositorum, si-
c ut in uno supposito humano possunt

esse plures disparatae propter pluralita-
tem naturarum, extendendo nomen
natura ad omnem essentiam, vel for-
mam. Similes autem nec in pluribus
suppositis Divinis, nec in uno supposi-
to creato possunt esse plures propter
unitatem in esse: & quia supposita Di-
vina realiter distincta sunt, licet sit in
eis natura una, plures processiones ibi
esse poterunt, non similes, sed dispara-
tae propter realem differentiam suppo-
sitorum.

Advertendum tamen propter argu-
menta, quod licet processiones Di-
vinæ inter se oppositionem non habeant
B directè; quia tamen habent esse in sup-
positis realiter distinctis, propter rela-
tiones oppositas ipsæ realiter differre
poterunt: pater agitur quomodo pro-
cessiones in Divinis realiter plurifan-
tur, secundum quod relationem impor-
tant: prout autem ad relationes ordi-
nantur secundum modum intelligend';
sic distinguuntur secundum quod ipsæ
relationes differunt: nam secundum
quod differt filatio, quæ est proprietas
relativa, quam habet filius ex eo quod
procedit per modum generationis, à
proprietate relativa Spiritus Sancti, quæ
ipse habet ex eo quod procedit per mo-
dum spirationis, sic processio Filij dif-
fert à processione Spiritus. Qualiter au-
tem hoc sic, & quomodo ipsæ relationes in Di-
vinis realiter distinguuntur, infra plenius patesiet.

Repl. ad arg. Ad primum dicen-
dum, quod processiones in Divinis li-
cet sint similes quantum ad nomen cō-
mune: quia ultraque processio; sunt
tamen diuersimiles quantum ad nomen
speciale: quia una generatio, alia spirati-
o, & hoc sufficit, ut ibi plurifan-
tur. Ad 2. dicendum, quod licet vo-
luntas Divina respectu creaturarum se
habeat ad opposita: quia alias bonitatem
Deus potest velle, & nolle; respectu
Spiritus Sancti immutabiliter se habet:
quia Deus necesse habet diligere suam
bonitatem. Ad 3. dicendum, quod in
creaturis: quia omnia absoluta non
transeunt in substantiam, ut velle, & in-
telligere, ibi sunt aliud quām esse: ideo
eis, quæ ibi procedunt per modum in-
tellectus, & per modum voluntatis, nō
communicatur natura, & ibi est unus
modus communicandi naturam; quia
natura

natura ad unum determinata est. In Deo autem, ubi velle est idem quod esse, & voluntas idem quod natura; Personæ procedenti per modum voluntatis cōmunicari poterit natura. Ad 4. dicendum, quod processiones differunt ratione relationum: quia sunt ipsæ relations. Vel possumus dicere, ut quidam dicunt, quod relatio Divina, licet ratione qua relatio, secundum modum intelligendi sequatur originem, ratione qua constitutiva Personæ præcedit. Ad 5. dicendum, quod licet ipsæ processiones directè non opponantur, Personæ, in quibus tales processiones sunt, oppositionem habent: unde si Spiritus Sanctus non procederet à Filio: quia non reffertur ad ipsam secundum relationem oppositam, processio. Filii non distingueretur à processione Spiritus Sancti.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Divinis sint plures processiones quam duæ?

Mag. Frid. Nacol. Gavv. q. 1. de Proc. Div. art. 2.

Tertiò queritur: utrum in Divinis sint plures processiones quam duæ? Et videtur quod sic: quia emanationes in creaturis exemplariter sunt derivatæ ab emanationib[us] Personarū; sed in creaturis reperiuntur plures processiones quam duæ, ergo & in Divinis. Præterea: quantò aliquid est similius, tanto in pluribus reperitur: quia magis infinitum & minus determinatum ad unum: tantò ergo plura erunt supposita Divina, quam omnia supposita creata in quacunque specie, quantò natura Divina est simplicior natura creata; sed hoc esse non posset, nisi ibi essent plures processiones quam duæ, ergo &c. Præterea: sicut natura humana in pluribus suppositis invenitur propter pluralitatem in esse, ita natura Divina in pluribus sappositis esse habet propter pluralitatem respectuum. Sed cum respectus sit quid rationis, & in actibus rationis sit processus in infinitum, ut videtur velle Avicenā, ergo infinitæ poterunt esse Personæ, sed hoc non esset, nisi essent ibi plures processiones quam duæ, ergo &c.

In contrarium est: quia secundum Fidem nostram non est ibi, nisi Trinitas Personarum, una non procedens, & duæ procedentes, sed cum sint duæ solùm Personæ procedentes, duæ erunt processiones, ergo &c. Præterea: quidquid ibi emanat, vel emanat per modum voluntatis, vel per modum intellectus, sed istæ non sunt nisi duæ emanationes, ergo &c.

RESOLVTIO.

In Divinis sunt tantum duæ processiones secundum duos actus intellectus, & voluntatis.

Respond. dicendum, quod processiones Personarum plurificari duplíciter intelligi potest, vel secundum numerum, vel secundum speciem (ut ibi speciem, & numerum ponere possimus) secundum numerum ibi plurificatio esse non potest, nam ad processionem tria requiruntur: Persona, quæ procedit, à qua procedit, & actus procedendi; ex quolibet istorum arguere possumus ibi secundum numerum processiones plurificari non posse; repugnat enim hoc principijs producīvis, nā plurificari productiones numer aliter propter producīva principia duplíciter intelligi potest. Primo quod ab eodem principio emanent plura secundum numerum differentia, ut ab uno patre plures filij. Secundo, quod ipsa Persona producta secundum eundem modum producēndi sit alterius principium Ab eodē Pa-
tre. Cœlesti
productivum, ut si à filio aliis filii non possint emanare, neutrum istorum est possit producere plures Filij: quia non distin-
guerentur ab invicem
eundi, productæ illæ ad se invicem nō cūm; nec ab
distinguenter, cūm una non sumeret invicem ori-
ginem ab alia. Arguit enim Ansel-
mus in de Procesione Spirit. 3. quod producta,
propter unitatem naturæ Divinæ, vel scilicet, Fi-
oportet Spiritum Sanctum procedere à lius produc-
Filio, vel è converso. Non igitur esse rē potest
potest, quod plures Personæ Divinæ quia licet cō
procedant ab uno principio producti-
municetur si
vo, nisi una ab alia trahat originem.
Quod si daretur secundus modus, quod tamen cum
Persona producta secundum eundem respetu, cū
modum producēndi fieret alterius prin-
cipium,

cipiū productivū, etiā stare nō posset : quia virtus productiva, cū sit quid absolum; in omnibus Divinis suppositis esse habet; non tanien omnia Divina supposita secundū illam virtutem producunt : quia in cīs debito respectu nō unitur; & quia semper Persona producēta accipit naturam à producente, & habet oppositionem ad illam, natura non cum eodem respectu, cum quo est in producente, est in producta, sed cum opposito : igitur secundū illum modum productionis Personæ sic procedenti conveniet productio solum secundū denominationem oppositam; quia solum respectum oppositum consequitur: & ideo Persona, qua procedit per modum generationis solum gignitur, & nunquam gignit, qua per modum spirationis solum spiratur, & nunquam spirat. Non ergo ratione productivi principij poterunt esse in Divinis plures processiones numero differentes. Nec etiam ratione actus producendi: nam cum huiusmodi actus relationes significent: quia aliter in Divinis plurificari non possint, & relationes similes secundū numerum differentes plures ibi esse non possint, nec processiones secundū eundem modum procedēdi ibi plurificari poterunt. Hoc etiam repugnat Personis productis: nam ut fuit successione declaratum secundū unum

Scilicet dist. superius declaratum, secundum unum
10. q. 2. ar. 2. modum producendi non est nisi una
Epilogus. Persona in Divinis. Patet igitur, quod

processiones in Divinis secundum nu-

D. Aug. P. per actus , qui non transiunt in exte-
N. 15. de riore materia , ut per intelligere ,
Trin. cap. 23 & velle: secundum hos igitur duos ac-
D. Tho. 1. p. q. 27. art. 5. tus plurificabuntur processiones in Di-
vinis, secundum quod aliqui tradunt
& benc. Erunt igitur in Divinis duæ
processiones tantum secundum duos
nominatos actus.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum,
quod non oportet tantam diversitatem
dare in causa sicut in causatis; ideo no-

oportet tot esse emanationes Personarum, quod sunt emanationes creaturarum, dato quod una emanatio sit ab alia exemplata. Ad 2. dicendum, quod quanto aliud est simplicius, tanto in pluribus reperitur secundum causitatem, non secundum praedicationem, igitur non oportet, quod plura sint supposita Divina quam aliqua supposita, sed quod Deus plura causet, vel plura causare possit, quam aliquid aliud. Ad 3. dicendum, quod respectus secundum rationem solum non multiplicat Personas Divinas, vel processiones, sed respectus secundum rem, & talis non multiplicatur in infinitum, sed secundum quod exigit Trinitas Personarum, & dualitas processionum.

ଶୁଦ୍ଧ ପୁଣ୍ୟ ପୂଜା କେ ପୁଣ୍ୟ ପୂଜା

QUESTIO II.

DEINDE quæritur de processione

DEINDE quæritur de processione
Spiritus Sancti : utrum possit di-
ci generatio, sive utrum Spiritus San-
ctus debeat dici genitus ? Et circa hoc
quaruntur duo. 1. utrum debeat dici
genitus ? 2. dato quod non, utrum de-
beat dici ingenitus ?

ARTICVLVS I.

Vtrum Spiritus Sanctus possit dici genitus?

AD primum sic proceditur : vide-
tur , quod Spiritus Sanctus pos-
sit dici genitus : quia Secundum Aug. R. N.
6. de Trinit. cap. 2. Filius est eo ima-
go, quo Filius , ergo secundum quod
alicui competit nomen imaginis, com-
petit ei nomen Filiij, sed secundum Da- D. Iordan. Da-
masc. 1. lib. cap. penult. imago Patris masc. 1. lib.
est Filius, & imago Filiij Spiritus San- cap. penult.
ctus , ergo Spiritui Sancto competit
nōme 1 Filiij , cūm competat ei ratio
imaginis, sed quod dicitur Filius, debet
dici genitum, ergo &c. Præterea : Ge-
neratio est motus ad substantiam secundum
Philos. 3. Phys. sed per processionem
suam Spiritus Sanctus accepit substantiam Phil. 3. Phys.
à Patre, ergo eius processio dici debet comm. 6.
generatio. Præterea : non communis
cautur

catur natura, nisi per opus naturæ; sed A D. Ioan. Da- Generatio est opus nature, ut dicit Damasc. msc. 1. lib. cap. 8. ergo Spiritus Sanctus generabitur, cui communicatur natura Divina. Præterea: spirans est generas, ergo per locum à coniugatis spiratio est generatio, & spiratus est genitus: cùm igitur processio Spiritus Sancti sit spiratio, & ipse sit spiratus, eius processio dicetur generatio, & ipse dicetur genitus.

In contrarium est Aug. ad Orosiū, D'Aug. P.N. & 15. de Trin. cap. 25. & 25. qui ait: ad Orosium, & 15. de Tri- Spiritum Sanctum non debere dici genitum. nit. cap. 26. Præterea: secundum unum modum & 27. procedendi in Divinis non est nisi una B Scilicet dist. Persona procedens, ut superius est ostē sum; sed Filius procedit per viam generationis, & dicitur genitus, ergo Spiritus Sanctus non dicetur genitus.

RESOLVTIO.

Spiritus Sanctus dici genitus non debet.

R Epond. dicendum, quod in Divinis, ut tacitum est, non est distinctio nisi per relata, igitur sicut species in genere, quæ per differentias distinguuntur, sibi proprias differentias non communicant: sic Personæ Divinæ, quæ per relationes sunt distinctæ, proprietates relatives sibi retinent, & secundum tales non est communicatio ad invicem: cùm igitur generatio sit proprietas relativa Filij: quia eo est Filius, quo genitus, generatio non conveniet Spiritui Sancto: propter quod Damasc. lib. 1. c. 2. & 10. Damasc. 1. lib. cap. 2. & 10. dicit: Personas Divinas distingui per ingenerationem, & generationem, & processionem: non igitur Spiritus Sanctus dicetur genitus, sed procedens.

Causa autem, quare Personæ procedenti per modum amoris non competenti per modum amoris non compedit generatio, sed procedenti per modum intellectus, quadrupliciter investitur generatio: Nam in generatione est quatuor considerare, ut ad præsens specie passivæ. Quare dist. Etat. 1. esse, quod per generationem 9. q. 2. art. 2. acquiritur: nam generatio tanquam pro termino respicit esse. Secundò: generationis modum. 3. generationis principium. 4. respectum, quæ importat generatio. Secundum quod generatio respicit esse, distinguitur à Pho-

plex genitum in lib. Cœli, & Mundi, ut superius tacitum fuit. 1. ut dicatur genitum, quod per generationem accipit di distinguit esse. 2. quod de facili gignitur. 3. quid triple genitum habet esse post non esse. Quod sitam.

Hos modos ad ea, quæ procedunt à Deo, transferre volimus, primus & tertius possunt transfferri; secundus autem ibi propriè non habebit locum. Procedit enim à Deo aliiquid per generationem: quia ab eo accipit esse quantum ad primum modum. Et aliiquid, quod habet esse post non esse quantum ad tertium; sed nihil procedit à Deo faciliter propriè, secundum quod videtur dividitur contra difficultatem. Non enim est convenientis distinctione, quod aliqua procedunt à Deo faciliter, aliqua difficulter, secundum quod videmus in his, quæ procedunt à creaturis, ergo solum à Deo dicetur genitum, vel quod per generationem accipit esse, ut Verbum, vel quod habet esse post non esse ut creatura: velut nos, qui sumus filii adoptionis: quia est dare tempus, in quo non eramus filii. Spiritus autem Sanctus, cùm nec Verbum sit nec creatura, non potest dici genitus à Deo, ergo nec ab alio: cùm non respiciat aliud, ut principium, & ideo nullo modo exit quomodo natus, sed quomodo datus. Istam rationem tangit Aug. 5. de Trin. cap. 14. dicens: N. 5. de Cur non sit Filius etiam Spiritus Sanctus, cùm Trin. cap. 14. Et ipse à Patre exeat sicut in Evangelio legitur? Et responderet quod exeat non quomodo natus; sed quomodo datus; & subdit: Idem non Cùm sit tridicitur filius: quia neque est natus, sicut Unigenitus, nec factus ut per Dei gratiam in adoptionem nascatur, sicut nos. Per quæ duos secundum modos dictos geniti exclusit à Spiritu Deo non cōvenient: tertium cōpetit creaturis respectu Dei; sed nullus cōpetit Spiritui, primum est Dei Verbū: respectu Filii voluntatem non habere igitur nullo modo gens ratur.

Aug. 15. de Trin. cap. 20. qui distin- Aug. P. N. guens Spiritum Sanctum à Filio, innuit 15. de Trin. respectu Filii voluntatem non habere cap. 20., rationem principij: sed si alicui debet appropriari voluntas, Spiritui Sancto appropriatur, ut ait. Ex quo patet Spiritum

ritum Sanctum non esse genitum: quia procedit per modum voluntatis.

Tertia via ad hoc idem sumitur ex generationis principio: nam, cum natura sit determinata ad unum, semper id, à quo procedit aliquid per modum naturæ est unum. Sed unum duplíciter dici potest, vel quod suppositum est unum, & sic ignis genitus procedit ab uno igne generante, vel quod est unum secundum quemdam ordinē, & cum non fiat unum secundum ordinem nisi ex potentia & actu, ut tradidit Philos. 8. Metaph. oportet unum illorum habere rationem actus, & aliud rationem potentiae & materiæ; & sic

procedit filius carnalis à patre & matre, in cuius productione semen viri est quasi formale, & mulleris menstruum ut materia: & ita nunquam aliquid secundum viam generationis procedit à duobus, nisi unum se habeat ut passivum, & aliud ut activum. Videmus enim in Divinis duas processiones, unā ab uno supposito, ut processionem Filij à Patre, & aliam à duobus, ut processionē Spiritus S. ab utroque. Et licet processio Filij debeat dici generatio, quia unus ab uno: processio Spiritus Sancti à Patre & Filio non meretur tale nomen, cum unus ipsorum non se habeat ut quid activum & formale, & aliud ut passivum & materiale. Et ista rationem tangit Aug. 15. de Trin. cap.

26. & 27. dicens: Cur non dicatur natus esse, sed potius procedere Spiritus Sanctus; quoniam si ipse Filius diceretur, amborum utique filius diceretur, quod absurdissimum est. Filius quippe nullus est duorum, nisi patris, & matris. Absit autem ut inter Deum Patrem, & Deum Filium rale aliquid suscipiemur. Quod, scilicet, unum se habeat ut materiale & passivum, & aliud ut formale & ac-

Amor & do tivum.

nū de sui na Quarta via haberī potest ex respectu respirationis, quē genitum ex generatione condatur, & cui sequitur: nam cum Filius de se procedatur genitum, ut quid subsistens, de se non habet verò respectum referatur nisi ad unum, ut ad hunc habet respectum ad genitorem. Sed amor, & donum cum nitorem: igitur de se tendant in aliud, competit eis duxit spiritus plex respectus, & ad illum, à quo prorsus non potest cedit, & ad illud in quod: & quia Spī-dici genitus ritui Sancto competit duplex respectus, propter duplicitatem respectus eius, cui fit ratio-

ex ipso respectu arguere possunt, quod non procedat ut genitus. Et istam viam tangit Aug. 5. de Trinit. cap. 14. qui ostendens Spiritum Sanctum non esse natum sive genitum ait: Quod enim de Patre natum est ad Patrem solum referatur, et dicitur Filius, & id est Patris Filius, & noster: quod autem datum est, & ad eum qui dedit referatur, & ad eos, quibus dedit; itaque Spiritus Sanctus non tantum dicitur Patris & Filii, qui dederunt, sed etiam noster dicitur, qui accepimus. Patet igitur quod ex ipso respectu, qui geminatur in Spiritu Sancto, & non geminatur in genito, Spiritus Sanctus nomen geniti non meretur, quod ostendere volebamus.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod imago potest sumi duplíciter, largè, & strictè; propriè sumendo imaginem, imago competit soli Filiō, & sic accipit Aug. cum dicit, quod Filius est eo filius, quo imago: largè autem sumendo nomen imaginis competit Spiritui Sancto, & sic accipit Damasc. cum dicit, quod Spiritus Sanctus est imago Filii, hæc tamen infra patibunt magis. Ad 2. dicendum, quod Filius ex suo modo procedendi habet, 18. art. vlt. quod communicetur sibi natura Patris:

amor autem, sive Spiritus Sanctus ex suo modo procedendi non habet, quod Personæ pro ei communicetur natura volentis; sed cedenti per modum amatione, qua est amor Divinus: quia in ratione Deo est idem velle quod esse, & natura talis processus voluntas: non igitur sufficit ad sionis non communicationem, quod ei communicetur natura, vel substantia; sed quod hoc sit ex suo modo foris Divina: procedendi, quod Spiritui Sancto non Verbo autem competit. Ad 3. dicendum, quod ubi ratione sue differt natura à voluntate & ab alijs communica- absolutis, haberet forte veritatem, tur substantia quod non communicatur natura, nisi tia, & non per modum naturæ, vel per opus natu- ræ, & dico foris: quia nec hoc est plenè verum. In Deo autem ubi est idem natura quod voluntas: quod procedit per modum voluntatis, ei communicabitur natura, ut ei communicatur voluntas. Ad 4. dicendum: quod ille mo-

dus arguendi non valet, nisi in his, quæ sunt per se: quia non valet, album est musicum, ergo albedo est musica: quia est aliquid album, quod non est musicum; ita spiratio est generatio, non valet si spirans est generans, quia est

est aliquid spirans, quod non est generans, ut Filius.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Spiritus Sanctus possit dici ingenitus?

SEcundò: queritur *vtrum Spiritus Sanctus possit dici ingenitus?* Et videtur quod sic: per Hierony. in littera, qui concedit Spiritum Sanctum esse ingenitum. Præterea: genitum & ingenitum sunt immediate opposita, sed si unum intermediorum removetur, aliud ponitur, ergo si Spiritus Sanctus non est genitus, est ingenitus. Præterea: secundum Phum. 21. Priorum, & 1. Cœli & mundi: *Genitum & ingenitum* & 1. Cœli & cœlorum de quolibet, ergo Spiritus Sanctus Mund. com. vel est genitus, vel ingenitus, sed non est genitus, ergo est ingenitus. Præterea: cum constantia subiecti ad negativam de praedicato, sequitur affirmativa de praedicato infinito, vel scilicet de praedicato privato, ergo ad istam, non est genitum, sequitur ita, est ingenitum, cum constantia subiecti.

In contrarium est: quia secundum Damascos Pater differt ab aliis per generationem, non ergo Spiritui Sancto competit esse ingenitum. Præterea: Aug. P. N. gust. ad Orosiu. & 1. de Trin. cap. 6. ad Orosium, & 27. dicit *Spiritum Sanctum non esse ingenitum.*

& 27.

RESOLVTIO.

Spiritus Sanctus non debet dici ingenitus propriè loquendo, nisi latè modo prout non habet in se generationem passivam, vel prout non est à non habente talem proprietatem.

REspond. dicendum, quod secundū dicta Sanctorum oportet nos tenere Spiritum Sanctum non esse ingenitum, sed solùm Patrem. Vnde Damasc. 1. lib. cap. 9. ait: *Solus Pater est ingenitus, solus Filius genitus, solus Spiritus Sanctus procedens.* Hoc etiam vult Aug. in questionibus ad Orosium, & 15. de Trinit. ut in arguendo dicebatur. Sed quomodo hoc habeat veritatem, quod Spiritus Sanctus non dicatur ingenitus,

B. Egid. Col. sup. I. Scr.

A cùm non possit dici genitus, tripli via investigari potest. 1. propter proprietatem relativam. 2. propter remotionem erroris. 3. propter efficaciam negationis.

Propter primum notandum secundum Aug. 5. de Trin. capit. 7. ingenitum esse in eodem genere, in quo est genitus: quia negatio & affirmatio, secundum quod ipse ostendit ibidem, sunt in eodem genere, quod satis est rationale: quia quidquid collocatur in genere est ibi secundum rationem quiditatis, ratio quidditatis negationis, ut negationi competit quidditas, ex affirmatione sumitur: unde circa finein 2. Elench. scribitur: *Semper in non facere intelligitur facere, omnino in negatione dictio: & quia semper secundum apprehensionem animæ affirmatio est in negatione, semper negatio infert aliquam affirmationem: potissimum autem si sit negatio in subiecto, cuiusmodi est negatio significata per modum privationis, que non solùm secundum modum intelligendi, sed etiam secundum res veritatem infert oppositam formam, ut iniustum non dicitur proprie, nisi quod habet formam oppositam suam in privatione: quia non solùm secundum modum intelligendi, sed etiam secundum res veritatem infert oppositam formam, ut iniustum non dicitur proprie, nisi quod habet formam oppositam suam quando.*

Hoc viso satis apparet, quod Spiritus Sanctus non debet dici genitus: nā præc.

ut ostensum est supra, soli Personæ procedenti communicatur respectus oppositus secundum illum modum procedendi: igitur cùm Filius procedat per viam generationis, in solo Filio secundum istum modum procedendi habebit esse natura secundum respectum oppositum respectui, secundum quem habet esse in Patre. Propter quod solus Filius dicitur genitus, & qua ratione secundum viam generationis in solo Filio habet esse natura secundum respectum oppositum ei, qui est in Patre: quia solus dicitur genitus, in solo Patre habebit esse secundum respectum oppositum ei, qui est in Filio, ut solus Pater dicitur ingenitus. Secunda via est ad removendum errorem. Nam: quia antiqui Sancti Patres disputantes cum hereticis nomine ingeniti intelligebat Patrem, non tantum ratione scriptura-

Kk garum,

parum, quantum consuetudine disputandi, solus Pater est ingenitus. Tertia via ad hoc idem est ex efficacia negationis: nam secundum regulam logiorum Plus negat negatio, quam ponat affirmatio: ideo licet Spiritus Sanctus non dicatur genitus: quia per generationem non habet esse ut Filius, nec habet esse post non esse, ut nos; non tamen conceditur, quod sit ingenitus; ne non solum negetur ab eo esse post non esse, vel esse per generationem communica-
tum, sed etiam esse qualitercumque ab alio acceptum. Itas tres causas tan-

D'Aug. P.N.
25. de Trin.
cap. 16.

git Aug. 15. de Trinit. cap. 26. cuius auctoritas habetur in littera dicens: Ideo enim cum Spiritum Sanctum genitum non dicimus, dicere tantum non audemus ingenitum, ne in hoc vocabulo duos Patres in illa Trinitate intelligamus. Ethoc quantum ad pri-
mam causam sumptam de proprietate relativa: nam cum paternitas sit Ille respectus oppositus generationi, vel filiationi; non conceditur Spiritus inge-
nitus, ne creditur esse Pater. Et subdit: Vel duos, qui non sunt de aliquo, quispiam suscipi-
centur. Et hoc propter efficaciam negationis: quia per ingenitum fortè aliquis inteligeret, quod ab alio non accepis-
set aliquomodo esse. Et addit: Pater enim satus non est de alio, ideo solus appellatur
ingenitus, non quidem in scripturis, sed in con-
suetudine disputantium. Et hoc quantum ad tertoris remotionem.

Dicamus ergo Spiritum Sanctum (propriè loquendo) non dici ingenitu.

Vt tamē appareat, utrum aliquo modo

possit dici ingenitus? Notandum, quod Verum Spi-
ritus Sanctus quantum ad praesens, ingenitum dici-
tur tripliciter, sicut iniustum. 1. quod posse dici
non habet in se virtutem iustitiae, & sic
accipitur iniustum valde communiter;
nam secundum istum modum lapis pos-
set dici iniustus. 2. quod nec est subic-
tum virtutis iustitiae, nec est ab haben-
te huiusmodi virtutem, & sic opus ini-
ustum dicitur iniustum: quia non est
subjectum virtutis, cum non habeat
animam, nec est ab habente iustitiam;
sed magis à habente oppositum: & ille
modus si non est omnino proprius, est
tamē iustitius in tali materia. Tertiō
quod habet in se qualitatem oppositam
iustitiae, & sic iniustum sumitur simpli-
citer propriè. Ita ingenitum tripliciter
dici posset. 1. quod non habet in se ge-

nerationem passivè sumptam sive filia-
tiolem, per quam quis dicitur geni-
tus sive filius, & sic ingenitum est val-
de communiter sumptum. 2. quod nec

Ingenitum
tripliciter
potest dici.

habet in se huiusmodi proprietatem
relativam, ut generationem passivant,
vel filiationem; sed etiam non est à ha-
bente talern proprietatem, & sic inge-
nitum, & si noa sumitur omnino pro-
priè tamē concedi potest magis pro-
priè esse ingenitum, quod sic habet
esse, quād quod est ingenitum 1. mo-
do. Tertio modo dicitur ingenitum
per omne modum propriè, ut quod
noa solum non habet in se genera-
tionem passivè, vel filiationem, & non
est à habente talern proprietatem; sed
etiam in se habet proprietatem opposi-
tam, ut paternitatem, vel generatio-
nem activè sumptam. Primo modo di-
citur ingenitus Spiritus Sanctus: quia
solum non habet in se filiationem, vel
generationem passivè, est tamē à ha-
bente huiusmodi proprietatem, ut à Fi-
lio, & non habet in se paternitatem ei
oppositam, vel generationem activè.
Secundo modo dicitur quid ingenitū
Divina essentia: quia nec filiatione re-
fertur, nec à filio est; tamē non est ibi
tertium: quia non est pater adiectivè,
nec generat. Tertio modo Pater inge-
nitus dicitur: quia nec in se filiationem
habet, nec à Filio producitur, & habet
in se paternitatem filiationi oppositam.
Ex quo apparet, quod cum ingenitum
per omnem modum propriè sumptum
tria includat, Spiritus Sanctus habet unū
illorum trium: Divina essentia duo:
Pater omnia tria: & ideo Spiritus Sanctus valde largè dicitur ingenitus, Divina
essentia magis propriè dici potest in-
genita, Pater per omnem modum pro-
priè ingenitus dici debet.

Resp. ad arg. Ad primum dicendā,
quod ingenitum ibi, ut Mag. exponit,
idem sonat, quod non genitum, & hoc
modo ingenitus dici potest; ut patuit.
Ad 2. dicendum, quod genitum, & in-
genitum sunt immediate opposita, pro-
ut ingenitum idem sonat quod non ge-
nitum. Vel dicere possumus, quod si
non habent medium prædicabile, ha-
bent medium subjcibile, sicut lapis, nec
dicitur iustus, nec iniustus, ita Spiritus
Sanctus, nec dicitur genitus, nec inge-
nitus. Ad 3. dicendum, quod Phus cre-
didit,

dedit, quod quidquid acciperet ab alio esse, haberet esse post non esse, & ex hoc posset dici genitum: & ideo sicut quidquid est, vel habet esse ab alio, vel non habet esse ab alio; ita omne quod est, vel est genitum, vel ingenitum, sed hoc non est verum, ut potest patere per dicta: quia Spiritus Sanctus habet ab alio esse, & ideo non potest dici ingenitus, & tamen non habet esse post non esse, vel esse per generationem, ut posset dici genitus. Vel dicendum, quod genitum, & ingenitum dicuntur de quolibet, si ingenitum accipitur pro non genito. Ad 4. dicendum, quod affirmativa de praedicato privato, & affirmativa de praedicato infinito, & negativa de praedicato finito se consequuntur

Nota hie de
de habitudi-
ne proposi-
tionum de inconvertisibiliter: nam si est inaequale,
praedicato est non aequale, sed non convertitur:
private, &
affirmativa-
rum de pra-
dicato infini-
to, & nega-
tivarum de
praedicato
finito.

& si est non aequale, non est aequale, sed non convertitur; sed si converti debet, hoc erit aliqua hypothesi facta, unde si ponitur ibi constantia subiecti, negativa de praedicato finito, & affirmativa de infinito convertuntur. Nam quidquid non est aequale, & est aliquid, est non aequale; sed cum praedicato privato haec non convertuntur, supposita sola constantia subiecti, unde non valet: hoc est aliquid, & non est iustum, vel est non iustum, ergo est iniustum: quia de lapide verum est dicere quod non sit iustum, & quod sit non iustum; sed non quod sit iniustum: tamen si simul cum constantia subiecti supponatur aptitudo ad formam secundum conditiones debitas, sic affirmativa de praedicato privato cum alijs convertitur. Et dico secundum co-

Aditiones debitas: quia vir eremita secundum largo modo possit habere civilem iustitiam, tamen quia non propriè est aptus ad illam, licet sit aliquid, & non sit iustus, & sit non iustus; non tamen est iniustus: quia Neque bonus, neque malus Comm. 10. Metaph. sed de Meraph. eo quod est aliquid, & aptum natum est esse iustum, & quando & quomodo, si non est iustum vel est non iustum, est iniustum: & quia Spiritui Sancto non competit generatio, non valet si non est genitus, vel est non genitus, quod sit ingenitus.

B DVBITATIONES LITTERALES.

SVPER litteram: super illud: *Nescio* &c. Notandum, quod August. 1. Dicit se nescire distinguere inter generationem, & processionem propter defectum scientiae, non valere propter defectum virtutis, non sufficere ratione statutus: quia non erat in statu comprehensoris, sed viatoris: ideo dicebat, *Nescio, non valeo, non sufficio*.

Itein super illud: *Omne quod est. De distinctione illa, quam facit Hieronymus* 1. *Dicitur*: quia duo membra ibi sunt, unum membrum; quia nec factus, nec natus est Pater, & Spiritus Sanctus. Sed que veniunt ad eandem divisionem sunt opposita, & non coincidunt in idem, ergo male. Dicendum, quod licet coincident in idem secundum vocem, non coincident in idem simpliciter: quia alter est non natus Pater, alter Spiritus Sanctus, ut patuit.

DISTINCTIO XIIIJ.

QUOD GEMINA EST PROCESSIO SPIRITVS SANCTI.

RÆTEREA diligenter &c. Postquam Mag. determinavit de processione Spiritus Sancti eternæ, hie determinat de temporali. Et duo facit quia 1. venatur huiusmodi processionem. 2. quia per respectum ad eam processione dicitur Spiritus Sanctus datus vel do-

num, inquit utrum sit proprium nomen eius? Secunda ibi: *Hic queritur*. In principio 18. dicitur. Circa primum duo facit: quia 1. determinat de tali processione in communione. 2. in speciali. Secunda ibi: *Nunc de Spiritu Sancto*. In principio 16. distinet. Circa primum duo facit: quia 1. venatur quomodo Spiritus Sanctus temporaliter procedit, vel datur a Patre, & Filio? 2. querit utrum possit sic procedere,

Kk.

vel

vel dari à se ipso? Secunda ibi: *Hoc considerandum*, in principio 15. distinet, ubi præsens lectio terminabitur. Circa primum duo facit: quia 1. ostendit esse geminam processionem Spiritus Sancti temporalem, & aeternam, & secundum utramque procedere Spiritum Sanctum à Patre & Filio. 2. determinat de temporali processione ibi: *De temporali*. Circa quod tria facit: quia 1. ostendit esse aliquam temporalem processionem Spiritus Sancti. 2. quia ex eo quod sic procedit, dicitur dari, inquirit utrum detur in se, vel solum in suis donis. 3. querit à quibus datur. Secunda ibi: *Sunt autem*. Tertia ibi: *Etis queritur*. Circa primum duo facit: quia 1. ostendit per auctoritatem Bede esse aliquam temporalem processionem Spiritus Sancti. 2. manifestat hoc idem per Aug. ostendens Spiritum Sanctum secundum talem processionem bis datum esse, semel in terra propter dilectionem proximi: & iterum de Cœlo propter dilectionem Dei. Secunda ibi: *Hanc questionem*. Deinde cum dicit: *Sapè autem, inquiris utrum detur in se, vel in suis donis*. Et duo facit: quia 1. ponit quamdam falsam opinionem eorum, qui dicebant solum eum dari in suis donis. 2. eam improbat ibi: *Sed quod ipse*. Circa quod tria facit: quia 1. ad hoc improbandem adducit auctoritatem Aug. 2. Ambrosij. 3. iterum confirmat hoc per Aug. concludens, quod donum

datum a Patre & Filio est à quale ipsis. Secunda ibi: *Et quod ipse*. Tertia ibi: *Alia quoque*. Tūc sequitur illa pars: *Hoc queritur*, in qua querit utrum Spiritus Sanctus detur à Sanctis viris? Et duo facit: quia 1. ostendit quod viri Sancti ipsum dare non possunt. 2. adducit dictum Apostoli, quod videtur esse contrarium. Secunda ibi: *Sed huic*. Circa primum duo facit: quia 1. ad partem veram adducit rationem: nam cum Spiritus Sanctus non detur, nisi à quibus procedit, cum non procedat à viris sanctis, non dabatur ab eis. 2. confirmat hoc per Aug. ibi: *Vnde Aug.* Et tria facit, secundum quod tripliciter hoc confirmat. 1. quia Apostoli non dabat ipsum credentibus: sed orabant, ut acciperent Spiritum Sanctum. 2. quia Symon Magnus non petiit, ut posset ipsum dare; sed quod ille, cui manum imponeret, eum acciperet. 3. quia Christus accepit Spiritum Sanctum in eo quod homo, & effudit eum in eo quod Deus. Secunda ibi: *Denuo & Symon*. Tertia ibi: *Et quod plus est*. Deinde cum dicit: *Sed huic, instar per Apostolum, & duo facit*: quia 1. ostendit Apostolum se dixisse, quod tribuit Spiritum S. 2. solvit instantiam, quod hoc non fecit auctoritatem, sed ministrâliter. ibi: *Sed intelligendum est*. In quo terminatur sententia lectionis, & distincta.

QUESTIO I.

De processione Spiritus Sancti temporalis.

VIA Mag. intentio circa tria versatur. Circa Spiritus Sancti processionem temporalis, & circa eius donationem, utrum detur in se, vel in suis donis solum, & circa eos, à quibus datur, ideo de his tribus querimus. Circa primum querimus duo. Primo: utrum sit aliqua processio temporalis Spiritus Sancti? 2. utrum ponat in numerum Dæternam, cum aeternâ?

ARTICVLVS I.

Utrum Spiritus Sanctus temporaliter procedat?

D. Th. 1. p. q. 43. art. 3. Arg. in 1. f. d. 14. q. 1. art. 1. Greg. Arim. d. 14. q. 1. Gerar. Senens. d. 14. q. viii. art. 1. Fran. à Chr. d. 14. q. 1.

AD primum. sic proceditur: videatur quod Spiritus Sanctus tem-

poraliter non procedat: quia eius processio est idem, quod spiratio; sed non spiratur temporaliter, ergo nec procedit. Præterea: processiones in Divinis, ut habitum est, accipiuntur penes actus non transentes in exteriorem materialis; sed omnis actus Divinus non transiens in exteriorem materiali est aeternus, ergo nulla Persona Divina potest temporaliter procedere. Præterea: omnia, quæ sunt in Divinis, sunt idem, quod Divina essentia; sed Divina essentia non dicitur temporalis, sed aeterna: ergo nec processio. Præterea: processio temporalis includit processionem aeternam, sicut effectus presupponit causam; sed denominatio semper debet fieri à digniori: ergo totum debet dici aeternum, non tempore. Præterea: id, quod elevat hominem supra tempus, non meretur nominem tempore, sed per processionem Spiritus S. in homine, efficitur homo supra rem, D. Aug. P. N. poralia: quia secundum Aug. Inquit, aliquid aeternum mente capimus, non in hoc mundo sumus, ergo &c.

In contrarium est: quia Spiritus Sanctus

Sanctus dicitur processisse in discipulos; sed hoc non potest intelligi æternaliter, cum non ab æterno fuerint: ergo competit Spiritui Sancto procedere temporaliter. Præterea dicit Mag. i. littera, quod gemina est processio Spiritus Sancti temporalis & æterna, & hoc probat per plures auctoritates, quas adducit: ergo &c.

RÈSOLVITIÖ.

Datur Spiritus Sancti processio temporalis per esse de novo in creaturis, in se minimè mutato.

Petrus Lób. **R**espond. quidam sic dicunt, quod licet processio de sua ratione nō in t. dist. 14. q. 1. de gen. tendat in aliud, tamen processio ex eo mina processus quod est talis, sicut est processio amōsione Spir. tis, semper habet in aliud tendere: & ies S. æterna, & tem. porali. ideo cūm emanatio Personarum sit causa emanationis creaturarum, Pater generando Filium est causa omniū per Filium, & sicut generando Filium cauitat omnia; ita diligēdo Filium diligere omnia: & quia Spiritus Sanctus est amor, quo Pater diligit Filium, Spiritus Sanctus erit amor, quo Pater diligit omnia: propter quod Spiritus Sanctus duplē habet comparationem, unā ad Filiū, aliam ad creaturam, ex qua comparatione est ibi sumere duplex obiectum æternū, & temporale. In quantum talis amor tendit in obiectum æternū, est æterna. In quantum in temporale, est temporalis: & ita ex amore prout tendit in obiectum temporale & æternū, volunt distinguere geminam processiōnem, addentes quod ex tali processione confertur aliquid novi creature, propter quod habetur quidam novus respectus ad Spiritum Sanctum, unde competit ei de novo procedere.

Contra positionem.

Illud & si bene dictum est, non plenē datur causa, quare talis processio temporalis dicatur: quia per habita nō habetur, nisi quod ibi est aliquid æternū & temporale. Sed quare totum dicitur temporale & non æternū, nō ostenditur. Præterea: ex amore principaliter assignare novitatem processionis non est congruum: quia Deus non diligit nos propter bonitatem nostram, sed propter bonitatem suam: &

A ideo in tali amore semper est obiectum æternum, prout diligit ē, & prout diligit creaturam, loquendo de obiecto principali, ex quo actus sortitur species, non ergo ex diversitate obiectorum debet processio gemina assignari. Phil. 7. Met.

Propter quod notandum, quod secunda comm. 14. secundum Philos. 7. Metaph. & 12. non est generatio nisi compositi: ideo quodcunque aliquid novi advenit alicui, Modus Doctorum dicitur factum: unde non sit homo musicus, sed fit homo musicus, & si homo non esset æternus, & adveniret ei musica, ex tempore inciperet homo esse musicus, & si quid inci-

B pit esse est temporale, homo musicus tempore Quare com- talis esset. Si autem queratur ratio, quare possum di- toti composito generatio attribuitur: catur genera- ut homo albus dicatur generari, & in- ri, & non pars, est: cipere esse, quando ei albedo advenit. quia toti est Dicendum, quod terminus generationis venit esse. per se esse, ut vult Philos. 5. Phys. esse Philos. autem non est formarum, sed supposi- 5. Phys. torum per formas: ideo totum compo- situm esse dicitur per se, & non forma; sed secundum quod alicui competit es- se sic competit generari: totum ergo compositum generatur, non materia neque forma. Si igitur ratione esse di- citur totum compositum generari: cum tamen totum secundum se totum non accipiat esse, cuicunque competit secundum aliquid novum esse, totum potest dici novum ratione eius, quod ei de novo advenit. Ex quo apparet, quod Spiritus Sanctus potest dici de novo procedere, & de novo habere esse in aliquo: non quod ipse Spiritus Sanctus incipiat esse simpliciter, sed quia incipit esse in isto novo modo, non ubi non erat; sed qualiter non erat. Ex quo apparere potest quomodo ratione novi effectus dicitur Spiritus Sanctus procedere temporaliter; licet ipse sit æternus, sicut homo diceretur generari temporaliter albus, si ei ex tempore adveniret albedo, etiam si æternaliter fuisset homo. Propter argumenta tamen notandum, quod Spiritui Sancto advenit aliqua novitas, non realiter: quia in spiratio di- eo non cadit mutatio; sed secundum est respectu ad principiū à quo solū: modum intelligendi.

Respond. ad arg. Ad primum di- cendum, quod licet sit idem spiratio, processio ve- rò ad terminum quod processio, habet tamen aliam hū ad quent.

&

& aliam habitudinem nam spiratio dicit solum respectum ad principium a quo; sed ratione principij semper est eterna; processio autem dicit respectum ad terminum ad quem, & ratione huius termini potest esse temporalis ratione novitatis effectus, ut patuit. Ad 2. dicendum, quod operationem transire in exteriorem materiam potest intelligi dupliciter: vel quia ipsa operatio dependeat a materia extrinseca; & sic processio Divina Personae non transit in materiam extrinsecam: vel e converso, quod materia extrinseca dependat ex itali actione, & sic processio Personae Divinæ potest esse in materiam extrinsecam: quia emanatio Personarum habet rationem causalitatis respectu novitatis effectus, propter quem dicitur Persona procedere temporaliter. Vel possumus dicere, quod cum dicitur, quod processiones accipiuntur per actiones non transcuentes in exteriorem materiam, intelligendum est de processione, prout Persona accipit esse simpliciter, cuiusmodi non est processio, ut dicitur temporalis. Ad 3. dicendum, quod licet sint idem, quod Divina essentia, omnia, que sunt in Divinis; tamen propter aliam, & aliam habitudinem aliquid non conceditur de Divina essentia, quod conceditur de alijs. Ad 4. aliqui sic respondent: quod compositum potest negari, una parte negata: quia copulativa falsificatur, una parte falsificata, & quia est ibi aliquid aeternum & temporale, totum potest dici non aeternum, ergo & temporale: cum non aeternum temporale sit. Sed istum modum improbat Phus 2. Elench. ubi dicit: Non esse concedendum aliquid simpliciter diffiniri in singulari, & in plurali; nam licet valeat iste est aptus natus videre, & non videt, ergo est cœcus. Demonstrato tamen uno vidente & uno cœco, licet verè dici possit, quod sunt apta nata videre, & non vident; non tamē dici potest, quod sint cœci. Ita de quolibet in singulari si nota est aeternum, est temporale. Sed demonstrato uno temporali & alio aeterno, licet sit verum dicere, quod non sunt eterna, sive quod totum sit non aeternum; non tamen potest concludi, quod sit temporale gratia formæ arguendi, nisi forte gratia materia. Et ideo dicendum est,

^Asicut dictum fuit in corpore quævis, quare dicenda sit talis processio temporalis. Ad 5. dicendum, quod temporale potest dici dupliciter: vel quia subiaceat temporali variationi, & sic potest dici non temporalis; vel quia incepit esse, & sic processio temporalis est: quia effectus gratia, ratione cuius dicitur Persona temporaliter nasci, esse incepit, & si superexcellat varietates temporum aliquomodo.

ARTICVLVS II.

B Vtrum processio temporalis ponat in numerum cum aeternis?

Tran. 2 Chrys. d. 16. q. 2.

^CSecundò queritur: utrum processio temporalis ponat in numerum cum aeterna? Et videtur, quod sic: quia quæ differunt plus quam genus, differunt numero; sed aeternum, & temporale differunt plus quam genus, ut potest patere per Phil. 10. Metaph. ergo differunt numero, ta. com. 26: vel numerantur ad invicem. Præterea: processiones recipiant numerationem a terminis, cum processio videatur importare quemdam motum, qui numeratur secundum terminos, ad quos est; sed Filius, in quem procedit aeternaliter, & creatura, in quam procedit temporaliter, connumerantur ad invicem, ergo &c. Præterea: conceditur, quod sit duplex nativitas Filii; sed Filius nascendo procedit, ergo est duplex eius processio: pari ratione Spiritus Sancti duplex processio esse poterit. Præterea: Mag. concedit in littera: Spiritu Sancti esse geminam processionem; sed hoc non est, nisi una poneret in numerum cum alijs, ergo &c.

In contrarium est: quia per processioneum Persona procedens accipit esse, ergo non sunt duas processiones, nisi sint duo procedentes; sed idem Spiritus Sanctus, qui procedit temporaliter, procedit aeternaliter, ergo &c. Præterea: secundum Comment. in de substantia orbis, ^{Comment. in de} Quæ sunt in ipsis inferioribus substantia, & in corpore supercelesti dicuntur equi, ^{orbis com. i.} voces; sed plus distat temporale & aeternum, quam distent illa, ergo processio de temporali & aeterna dicitur aequi-
voces;

Responsio
aliorum.

Contra ref.
positionem.

Phus 2.
Elench.

Responsio
propria.

vocè; sed quæ sunt æquivoca non cō-
numerantur ad invicem , ergo &c.

RESOLVTHO.

*A processione æterna temporalis non est alia
numero, sed solum adlit quendam res-
pectum secundum modum
intelligendi.*

Respond. Quidam sic dicunt, quod aliqua dicuntur æquivocè, aliqua Modus dicē univocè, aliqua analogicè. In æquivoco di quorūdā cīs solus modus plurificatur, non res: quia æquivocā non conveniunt in re sed in voce: ideo debet dici tale duplex, non duo: unde canis coelestis & latrabilis non sunt duo canes; sed canis duplicitate dictus. Quæ dicuntur univocè conveniunt in nomine, & re, & ratione: ideo quamvis plurifietur res, nō plurificatur modus, propter quod non debemus dicere, quod homo, qui est Sortes, & qui est Plato, sit homo duplicitate dictus; sed quod sint duo homines. Analogica autem conveniunt in nomine & re; differunt tamen in ratione, eo quod conveniunt in re, multiplicat res una in eis. Sed quia illam rem non æqualiter participant, plurificatur ratio: ideo talia possunt dici duo propter unam rem plurificatam in eis, & duplex propter diversitatem modi. Inde est quod substantia, & accidentis possunt dici duo entia, & ens duplicitate dictum. Advertendum tamen, quod analogia triplici de causa esse habet, nā aliquando est analogia: quia una & eadem res reservatur in omnibus analogiis; sed in uno per prius, in alio per posterius, sicut entitas reservatur in substantia, & accidente; sed in substantia per prius, in accidente per posterius.

Aliquando in uno analogorum reservatur res, in alio similitudo rei, & sic dicitur animal de animali vero, & pi-
cto. Aliquando una, & eadem res for-
titur diversa vocabula, unum per prius, aliud per posterius secundum diversas rationes, sicut una & eadem res dicere-
tur forma & imago secundum alium, & alium modum: nam illa figura, quæ est in ære introducta ab artifice, secun-
dum quod est qualitas quædam, & pro-
ut esse artificiatum dat ipsi æri, dicitur forma, vel circa eam constans figura:

ut est repræsentativa alicuius dicitur imago, & sic imago & forma non sunt duæ res; sed una duplicitate dicta. Secū-
dum istam viam possumus loqui de pro-
cessione æterna & temporali secundū modum istorum: nam una non ponit in numerum cum alia: quia inter eas non reservatur æquivocatio, sed ana-
logia: & non reservatur in eis primus modus analogie, nec secundus; sed tertius: ideo non sunt duæ processio-
nes; sed processio duplicitate dicta: nam secundum alium, & alium respectum una & eadem processio dicitur æterna & temporalis: æterna, ut respicit ob-
iectum æternum: temporalis, ut res-
picit creaturam.

Sed illud duplicitate peccat. 1. in Contra modo loquendi. 2. in assignando cau-
sam, quare huiusmodi processiones nō numerantur ad invicem. Propter pri-
mum notandum, quod licet reperiantur aliquæ analogica, in quibus reperi-
tur natura unita per prius, & posterius participata, ut in substantia & acciden-
te natura entis; non tamen propter hoc analogia sumitur: quia unitas analogie non est unitas prædicationis; sed attri-
butio: non enim ex eo quod repe-
ritur entitas in substantia & accidente, dicitur ens analogicè de utroque; sed ex eo quod reperitur in substantia solū, ratione cuius accidentia sunt entia: ideo accidentia non sunt entia, nisi quia sunt entis. 2. non assignat causam non numerationis: nam processio in Divi-
nis relationē dicit, & ad hoc, quod nu-
merentur relationes sufficit, quod num-
eretur rationes secundum quas accipiuntur; non oportet, quod res ipsa, in qua fundantur, numeretur: nam natura Divina potest esse fundamentum pluriū relationum, etiam non numerata.

Propter hoc notandum, quod pro-
cessio in creaturis accipitur ex eo quod
creatura accipit naturam aliquam vel
esse, & diversæ processiones in eis ac-
cipiuntur propter diversas acceptiones
naturarum, vel propter diversa esse.
Nam procedere in albedinem est aliud
à procedere in sanitatem: quia natura
sanitatis est alia à natura albedinis, &
esse sanum non est esse album. Quæ si ad
Divina transferre volumus, licet ibi
processionem salvare possimus ex ac-
ceptione naturæ & esse: quia una Per-
sona

De analogia
infra.

Modus dicē
di N. F.D.

Sona procedendo ab alia accipit ab ea esse & naturam; tamen distinctionem processionum ibi ponere non possumus secundum distinctionem in eis, vel in natura: quia eadem est natura omnium trium, & idem esse. Sed si ibi distinctionem ponimus, hoc est, propter distinctiones relationes, & propter aliud, & aliud esse relatum, ex qua tentatio videtur sequi, quod processio aeterna & temporalis sunt duas processiones: cum relatione aeterna & temporalis non videatur eadem relatio. Propter quod advertendum, quod secundum Phm. 3. Metaph. quædam est relatio secundum rem, quædam secundum ratio-

Phil. 3. Me- nem: relatio secundum rem ponit ali-
ra. cõm. 20. quid in utroque extremorum; relatio
Alia est relatio secundum rationem ponit aliquid in
rem ponens uno extremo solum secundum rem,
aliquid in in alio autem secundum modum intel-
utroque ex- ligendi. 1. modo Pater refertur ad Fi-
tremorum; 2. modo scibile dū rem in refertur ad scientiam: quia non per re-
uno extre- lationem, quæ in in ipso realiter; sed
secundum ra- per eam, quæ est in scientia, habet re-
tionem. ferri.

Hoc viso sciendum, quod Spiritus Sanctus ad obiectum aeternum refertur. Quomodo secundum rem; sed ad creaturam re- Spiritus S. ad fertur secundum rationem, ut potest creature res haberi ex verbis Aug. 5. de Trin. cap. feratur. Aug. 15. de ult. & quia quod est secundum ratio- Trin. c. vlt. nem non ponit in numerum cum eo, quod est secundum rem, processio aeterna, & processio temporalis non erunt duas processiones; sed eadem processio dupliciter dicta. Nam ut temporalis dicitur, solum ei additur quidam respectus secundum modum intelligenti, qui non ponit in numerum, ut possint dici duas processiones.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod quæ differunt plusquam genus, numerantur ad invicem, si utrūq; sit quid reale; sed ut habitum est, entia rationis processio ut dicitur temporalis supra nis sit in ge processionem aeternam solum addit quid rationis. Vel possumus dicere, quod huiusmodi res rationis, nec faciunt genus, nec speciem, nec numerum per se, sed reducuntur ad genera & species ipsarum rerum: ideo processio temporalis non facit numerum cum

aeterna, nec est in specie, nec in gene- re alio ab ipso, secundum quod in ta- libus genus & speciem ponere possumus. Ad 2. dicendum, quod processiones numerantur secundum terminos, si utrumque dicit quid reale in procedente, quod non est in proposi- to. Ad 3. dicendum, quod non est si- mile de nativitate Filii & processione Spiritus Sancti: quia nativitas Filii res- picit duo principia: quia Patrem & Matrem, ut aeterna & temporalis; sed processio Spiritus Sancti tam aeterna, quam temporalis respicit unum prin- cipium: ideo non valet quod si illa B. conceditur, quod ista concedatur. Ad 4. dicendum, quod ad esse geminam processionem non oportet processio- nes esse duas secundum numerum; sed solum secundum modum.

QUESTIO II.

De datione Spiritus Sancti.

CIRCA dationem Spiritus Sancti queruntur tria. Primum: utrum Spiritus Sanctus detur secundum se, vel solum secundum sua dona? Secun- dum: utrum detur in omnibus suis do- na? 3. utrum prius detur ipse, quam sua dona, vel è converso?

ARTICVLVS I.

Vtrum Spiritus Sanctus detur secundum se, vel secundum sua dona?

Fap. à Chr. d. 16. q. 14.

AD primum sic proceditur: videtur quod Spiritus Sanctus solum de- tur secundum sua dona: quia nihil est in nobis, quod prius non fuerat nisi solum donum, ergo solum donum crea- tum est id, quod datur, non Spiritus S. Præterea: quod est ubique, non potest esse ubi prius non fuerat; sed si Spiritus Sanctus daretur secundum se, Spiritus Sanctus esset alicubi, ubi prius non fue- rat, quod est inconveniens, cum sit Deus. Præterea: donum est in potesta- te eius, cui datur; sed Spiritus Sanctus non potest esse in potestate nostra, ergo

Ergo &c. Præterea : processio temporis nihil addit secundum rem supra processionem æternam, sed secundum processionem æternam Spiritus Sanctus non procedit in aliquam creaturam, ergo nec secundum temporalem sed secundum temporalem processionem dicitur dari, ergo secundum se nunquam datur, sed solum secundum dona, secundum quæ procedit in creaturam. Præterea : non oportet legis positivum esse in cive ad hoc, quod virtus civilis, ad quam inducit ipsum legislator, in cive existat : cum ergo non sit minoris efficaciam virtus gratuita, non oportebit Spiritum Sanctum datorem talium virtutum esse in homine ad hoc, quod in eo sit huiusmodi virtus: sed non datur Spiritus Sanctus nisi eis, in quibus existit, si sola dona eius existunt in homine, solum secundum dona dabitur.

In contrarium est : quia 5. de Tri-

D Aug. P.N. nit. cap. 15. vult Aug. quod Spiritus Sanctus datur donum & datum; sed hoc non est nisi secundum se daretur,

Ad Rom. 5. Charitas Dei diffusa est in cordibus nostris per Spiritum Sanctum, qui datus est nobis.

num alicui, dat ei ex eo quod vult ei bonum, propter quod amor est primus donum, cum Amare sit idem, quod velle bonum, ut scribitur 2. Retho. capit. de amore : & quia amor est illud, quod 1. 2. Retho. cap. de amore. datur, Spiritus Sanctus, cui propriè competit ratio amoris, secundum quod supra patuit, ipsa Persona Spiritus Sancti nobis dabitur. Una ergo ratio, qua re Spiritus Sancti Persona nobis datur, est: quia personaliter ipse dicitur amor. Et ita est via Aug. 15. de Trin. cap. 18. qui ait : Spiritus Sanctus cuique datur D Aug. P.N. ut eum faciat Dei, & proximi amatorem. Et 15. de Trin. subdit: Nec Spiritus Sanctus propriè dicitur cap. 18. donum, nisi propter dilectionem. Et idem in codem lib. & capit. ait: Spiritus S. est, per quem diffunditur in cordibus nostris Dei caritas.... quocirca. rellissime Spiritus Sanctus cum sit Deus, vocatur etiam dominus Dei. Quod donum propriè quid nisi caritas intelligenda est? Ex quo potest patere, quod, quia Spiritus Sanctus caritas dicitur & amor & Patris & Filij, à Patre & Filio nobis datur. 2. via ad ostendendum hoc idem ex perfectione donorū in quest. alia ostenderunt.

Ad primum dicendum, quod licet Spiritus Sanctus non sit alicubi, tibi prius non fuerat: est tamen alicubi qualiter non fuerat. Et propter istam innovationem dari dicitur, quæ innovatio ex parte Spiritus Sancti est secundum modum intelligendi. In nobis autem secundum rei veritatem. Et per hoc patet solutio ad 2. Ad 3. dicendum est, quod duplex est donum, quoddam omnia donum est, quod est ratio donandi omnia dona, & huiusmodi donum dicitur amor, qui est primum donum, in quo omnia dona datur. Aliud donum est, quod consequitur illud, sicut quod ex amore datur. Primum donum non transit in materiam extrinsecam: quia amor non est in amore, sed in amantes & propter hoc non est in potestate amanti vel eius, cui sit donum; sed est in potestate dantis & amantis: & quia Spiritus Sanctus habet rationem amoris & primi doni, non oportet, quod si datur nobis, quod sit in potestate nostra. Vel aliter dicere possumus, quod sic differt creaturam esse in aliquo, & Creatorem, sic differt dari donum creatum, & increatum. Nam cum non detur nobis Spiritus Sanctus, nisi quia est in no-

RESOLVTO.

Spiritus Sanctus nobis datur, quia amor personaliter est.

R Epond. Quidam sic dicunt, quod non solum dantur dona Spiritus Sancti, sed etiam ipse Spiritus Sanctus datur: quia non solum terminatur relatione ad dona eius, sed etiam ad ipsam Personam Spiritus Sancti: quia ipse refertur ad creaturam secundum modum intelligendi, eò quod creatura per dona eius realiter refertur ad ipsum. Sed illud non sufficit: nam cum in quolibet dono secundum modum intelligendi sit nova relatio Spiritus Sancti ad creaturam, in quolibet dono Spiritus Sanctus daretur, quod non est verum.

Modus N.F. Ideo notandum quod ipsam Personam Spiritus Sancti dari nobis dupliciter venari possumus. 1. ex eo quod Spiritus Sancto competit ratio amoris. 2. ex perfectione donorum, quæ ex ipso recipimus. Primum sic ostenditur: quia quicunque liberaliter dat do-

bis aliter, quām p̄iùs erat, ex modo effendi iadūlinguere illud donum ab alijs donis est per se diūinctio. Creatura autem: quia certis est limiribus circumscripta, potest intelligi esse in aliquo, eo quod continentur ab illo; sed Spiritus Sanctus, sive Deus non est in rebus: quia continetur ab eis; sed quia continet: propter quod licet dona creata possint dici in potestate eorum, quibus dantur; Spiritus Sanctus non dicitur donum ex eo quod continentur, & sit in potestate eius, cui datur; sed potius quia recipiens tale donum continetur ab eo, & est in potestate doni: ideo dicitur 15. de Trinit. D Aug. P. N. cap. 17. Cum Spiritus Sanctus fuerit datus homini, accedit eum in dilectionem Dei & proximi: quasi trahens ipsum, & habens eum in sua potestate. Ad 4. dicendum, quod non oportet processionem temporalem addere supra eternam secundum rem, ut Spiritus Sanctus secundum se detur nobis; sed sufficit, quod addat secundum rationem, cum ex tali additione Pater & Filius dicantur nos amare, vel dare nobis amorem suum, qui est Spiritus Sanctus. Ad ultimum dicendum, quod illa diversitas, quae est inter virtutem politicam & gratuitam, non est propter imperfectiōrem gratuitæ virtutis; sed ex eo quod legis positivus non est ad eam virtutis politice, ut Spiritus Sanctus doni gratuiti: ideo virtus politica potest esse in cive absq; eo quod in eo sit legislator; virtus gratuita sive donum non est in nobis absque Spiritu S. propter quod Iple Spiritus nobis dari dicitur.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Spiritus Sanctus detur in omni dono?

Secundò queritur: utrum Spiritus Sanctus detur in omni dono? Et videtur quod sic: quia Spiritus Sanctus est amor Patris & Filii, ergo est primum donum, cum amor sit id, quod datur; sed non datur posterius absque priori, ergo &c. Præterea: secundum Apost. *Omnia operatur unus, atque idem Spiritus; sed ex hoc dicitur Spiritus Sanctus nobis dari: quia operatur in nobis sua dona, si omnia dona operatur, in omnibus donis datur.* Præterea: secundum

quod tacitum fuit, ex hoc illicitur Spiritus Sanctus dari: quia novo modo secundum modū intelligendi refertur ad nos, sed hoc est in omnibus donis suis, ergo &c. Præterea: hæc est differentia inter amorem Divinum, & creaturæ: quia amor Dei causat bonitatem in rebus; sed amor noster sive amor creaturæ causatur à bonitate rerum: quia ex eo quod nos Deus diligit, boni sumus; sed ex eo quod alia bona sunt, ad ea dilectionem habemus, ergo in rebus potest esse bonitas absque amore creaturæ, cum possit esse causa absque causato, & primum absque secundo; sed nulla bonitas est in nobis absque amore Divino; sed omne donum in nobis habet aliquam rationem bonitatis: nullum igitur in nobis donum erit nisi ex eo, quod Deus nos diligit; sed ex hoc datur nobis Spiritus Sanctus: quia Deus nos diligit, ergo nullum donum sine Spiritu Sancto datur.

In contrarium est: quia habentes Spiritum Sanctum sunt Sancti; sed aliqua dona communicantur irrationali hominibus non igitur in quolibet dono Spiritus Sanctus datur. Præterea: Fides est donum Spiritus Sancti; sed hec est in aliquo absque charitate, & absque eo quod detur ei Spiritus Sanctus, ut potest haberi ex Aug. 15. de Trin. cap. 18. ergo &c.

RESOLVTO.

Non secundum bona gratuitas nobis datur Spiritus Sanctus, sed secundum charitatem, secundum quam in Deo sumus per amorem, & Deus in nobis per cognitionem.

Respond. dicendum, quod tripli dona cum cetera distinguntur dona: quia quibus semiquædam sunt, cum quibus semper datur per datur Spiritus Sanctus, sicut caritas, gratia, & huiusmodi; quæ habet sanctificare quibusdam creaturam. Nam Spiritus Sanctus ad quibusdam hoc datur, ut creaturam sanctificet: quandoque quia, ut tacitum est, cum datus facit homini, accedit eum in dilectionē Dei, & proximi. Quædam sunt, cum quibus nunquam datur Spiritus Sanctus, sicut Fides in formis, timor servilis, & talia: quia eò quod Fides est in formis, est sine charitate, & perfecta Charitas feras

Quare mittit timorem; & quia sine charitate non datur Spiritus Sanctus; cum ipse sit Charitas, cum talibus donis non quam dabitur. Quædam sunt cum quibus aliquando datur Spiritus Sanctus, & aliquando non, sicut operatio miraculorum, prophetia, & talia, quæ non solum habent boni, sed etiam mali: quia multi dicent: Domine in nomine tuo dæmonia eieimus, quibus respondebitur nescio vos, id est, non approbo propter malitiam existentem; sed quare cum gratia, & charitate Spiritus Sancti dari dicitur, in hoc est quæst. difficultas, quod si non declaratur, vel petitur quod est in principio, vel loquitur quod est totaliter narrativa, non ratione firmata.

Propter hoc ab aliquibus dicitur quod sicut emanatio Personarum est causa productionis rerum, ita est causa quare reducantur in Deum: quia sicut res à Deo procedunt, ita in Deum redunt: propter quod emanatio creaturarum dupliciter comparari potest ad emanationem Personarum, vel secundum quod exeunt à primo principio, vel secundum quod tendunt in ipsum tanquam in finem. Primo modo est causa donorum naturalium Personarum emanatio. Secundo modo donorum gratuitorum; & quia dona gratuita sunt perfectiora donis naturalibus, & super addita eis, secundum illa proprietatem in finem, & fini coniungimur: sicut enim videmus in naturali generatione, quod genitum non coniungitur generanti in similitudine speciei, nisi in ultimo termino generationis; solum igitur secundum dona gratuita dabitur Spiritus Sanctus: quia solum secundum illa ordinamur in finem, & fini coniungimur.

Contra. Sed illud non videtur bene dictum: quia secundum quod aliqua exeunt à Deo ut à principio, sic tendunt in ipsum ut in finem: propter quod etiam secundum dona naturalia, secundum quæ attenditur exitus à principio, attenditur tendere in finem. Nam & naturaliter aliqua ordinantur in Deum absque eo, quod sint susceptibilia gratuitorum donorum: unde & Philos. in 12. Metaph. distinguit bonum ducis, & bonum ordinis, & appellat bonum ordinis universum, quod ordinatur ad du-

cem, sive ad Deum; & cum universum solum naturaliter ordinetur, cum non sit susceptibile gratia. Si ergo bona gratuita ex hoc perfectiora: quia sunt ea, secundum quæ ordinamur in finem, propter quod secundum ea fini coniungimur, & nobis Spiritus Sanctus datur: cum secundum omnia dona naturalia in finem ordinamur, secundum omnia dona dabitur Spiritus S.

Propter hoc isti ijdem aliam conati sunt atsignare causam dicentes esse quosdam modos generales, secundum quos Deus est in omni creatura, ut per potentiam, presentiam, & essentiam: & secundum istos modos non procedit, Spiritus Sanctus temporaliter, neque datur; sunt tamen quidam modi speciales, secundum quos existit Deus in creatura spirituali, ut per amorem & cognitionem, & secundum hos Spiritus Sanctus datur: ita quod tota ratio huius dationis ex specialitate donorum sumitur: nam non sunt novo modo, nisi quæ specialiter habent esse: sic enim videmus in variatione rerum, quod corruptibile semper est corpus, non tempus est ignis: eò quod corpus nominat ipsum sub ratione communis, ignis sub ratione speciali: & quia ex novitate respectus dicitur Spiritus Sanctus dari, cū talis novitas non possit attendi, nisi secundum quod Spiritus Sanctus special modo existit in rebus, quod est per cognitionem & amorem, solum ipse Spiritus Sanctus datur secundum talia dona.

Istud etiam, & si aliquam veritatem continet, quia Spiritus Sanctus solum datur secundum quod coniungitur creaturae spirituali per cognitionem & amorem; non tamen specialitas est ratio huius dationis: quia novitas non solum attenditur secundum hos modos, sed etiam secundum alios. Nam cū non sint duas species æqualiter diligentes à Primo, cū formæ sint sicut numeri; non eodem modo per potentiam & presentiam erit Deus in rebus omnibus: nā secundū quod res sunt in altiori & inferiori gradu, aliter & aliter comparantur ad Deum. Vnde cū contingat quædam inanimata transmutari in altiorem speciem habebunt alium, & alium respectum ad Primum. Nam licet semper corruptibile sit corpus; non tamen

Contra.

semper est idem corpus, cum generi non respondeat hypostasis; ita licet semper res etiam inanimata habeat respectum ad Deum: ex eo quod est in eo per presentiam, potentiam, & essentiam; non tamen semper erit idem respectus, sed variabitur secundum quod transmutatur per vilius & nobilis esse: igitur novitas respectus potest attendi secundum quod Deus habet esse in rebus inanimatis, & secundum modos communes, quod si propter hoc dicitur Spiritus Sanctus, inanimatis dabitur, quod est inconveniens.

Propter hoc notandum, quod si cut in universo insimorum supra-

Modus dicē tangent supremorum infima, sic totius di N. F.D. universi suprema perfectè & directè

coniunguntur Primo simpliciter. Nam si semper infima reducuntur in suprema per media, ut patet per Dionysium, tota natura corporalis Deo coniungeatur per spiritualem substantiam: & quia Propter quod unumquodque, & illud magis, perfecta unio, secundum quod perfectio creaturarum communicari potest, reperiatur prout spiritualis substantia Deo est coniuncta: in spirituali autem substantia duo est considerare, secundum quae

Quod amori competit coniungitur rebus alijs, cognitionem

transformare & amorem. Nam per cognitionem amantem in anima, quae est spiritualis substantia, amato, de coniungitur rebus, eò quod res sunt in quo etiam ipsa anima per amorem autem eò quod nota distin- & i. 5. art. vi. anima est in rebus: nam Verum, & fal-

shum sunt in anima; bonum & malum sunt in re-

6. Metaph. 6. Metaph. & in cognos- cendo est motus rerum ad animam, & in am- comm. 8. do anime ad res: secundum ergo quod

Denim cognoscimus & amamus, Spiritus Sanctus nobis datur: quia sic Deo coniungimur: nam per cognitionem ei coniungimur, eò quod Deus est in nobis: per amorem autem eò quod in Deo sumus. His enim duobus modis

attenditur perfecta coniunctio: quia Ex

intelligibili & intellectu fit unum, ut scri-

3. de Anima. 3. de Anima. & ex amante & comm. 15. amato fit unum etiam, iuxta illud 1. ad

Corinth. 6. Qui adheret Deo, scilicet per

amorem, unus Spiritus est cum illo. Et 4.

Diony. 4. de Div. nom. scribitur, quod amor inten-

sus collocat hominem extra se, &

ponit ipsum in amato: secundum ergo

quod Deum perfectè intelligimus &

amamus, nobis Spiritus Sanctus datur;

A sed quia cognitio illa, ad quam sequitur datio Spiritus Sancti, eò quod nunquam separatur missa, vel datio Filiij à mis- sione, vel à datione Spiritus Sancti, aliquando in amore includitur, cù Verbum sit cum amore notitia, sola chari- tas dicitur illa, secundum quam Spir- tus Sanctus datur. Nam, ut habitum est, dona, secundum quae datur, sunt, secundum quae nos sumus in Deo, ut per amorem: & Deus in nobis per cogni- tionem, quod totum de charitate di- citur: quia *Qui manet in Charitate, in Deo manet, & Deus in ea.* Inde est, quod Au- gust. 15. de Trin. cap. 18. ait loquens B de charitate: *Nullum est isto dono Dei ex- collentius.* Solum est, quod dividit inter filios regni eterni, & filios perditionis eternae, & cap. 18. ut ibi innuit solum cù hæc dono datur Spiritus Sanctus. Patet ergo, quod Spi- ritus Sanctus non datur secundum do- na gratuita, ex eo quod per illa speciali- ter est in nobis, ut dicebat secunda via: nec perfectè huiusmodi dona nos Deo coniungunt ex eo, quod solum per talia in Deum ordinamur, ut prima via tan- gebat; sed secundum ista Deo perfectè coniungimur propter modum præ- dictum, ex quo appetit veritas. quæstio- nis.

C Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, Nota brevi- quod licet Spiritus Sanctus detur alii pro rata quo modo in omni dono, tamen quia responsive non datur simpliciter nisi cum donis, quæ nos Deo perfectè coniungunt, non dicitur dari secundum alia dona, nisi aliqua additione facta. Vnde ei, qui operatur miracula, non dicitur dari simpliciter, nisi cum hac additione ad opera miraculorum. Et per hoc patet solutio ad 2. quia in omnibus donis da- tur Spiritus Sanctus, non simpliciter, sed ut operetur illa in nobis. Ad 3. dicendum, quod non ex qualibet nova rela- tione dicitur Spiritus Sanctus dari, nisi sit talis nova relatio, quæ dividat inter filios regni, & filios perditionis. Ad 4. dicendum, quod nullum bonum est in creatura, nisi ex eo quod Deus eam diligit: non tamen per quamlibet dilectionem dicitur dari Spiritus Sanctus, nisi illa dilectio sit perfecta, quod solum est in donis gra- tuitis.

Vtrum Spiritus Sanctus detur prius, quam eius dona, vel è converso?

Tertiò queritur: utrum Spiritus Sanctus detur prius, quam eius dona, vel è converso? Et videtur quod prius dentur dona sua: nam Spiritus Sanctus non datur nisi ex eo quod est alio modo in creaturā quam prius; sed hoc nō est nisi ratione donorum, ergo dona sunt ratio, quare detur Spiritus Sanctus; sed hoc nō esset, nisi ipsa prius darentur, ergo &c. Præterea: disposi-
tio ad aliquid præcedit illud, sed secundūm dona Spiritus Sancti disponimur, ut Spiritus Sanctus sit in nobis, & nobis detur: ergo per prius dantur nobis dona Spiritus Sancti, quam ipse. Præterea: quando aliquid de imperfecto vadit ad perfectum, semper imperfectum perfectum præcedit, sicut embrio prius vivit vita plantæ quam animalis, & animalis quā hominis; sed dona Spiritus Sancti habent rationem imperfecti respectu Spiritus Sancti: cum nos etiā secundūm esse gratuitum eamus ab imperfecto ad perfectum: quia nullus re-
pentē fit summus secundūm Origenem: ergo prius erunt in nobis dona Spiritus Sancti, quam Spiritus Sanctus. Præterea: dona Spiritus Sancti sunt quoddā medium, per quod Deo coniungimur, sed quando aliquid tendit in extremum per medium, prius est in medio, quam in extremo: ergo prius competit nobis habere charitatem, sive dona gratuita, quae habent rationem medij, quam habere Spiritum Sanctum, cui per hanc dona coniungimur.

Scilicet art. præcedenti. In contrarium est: quia, ut tacitum est, amor est primum donum; sed primo dono non est aliquid donum prius: quia tunc illud non est primum: ergo prius datur, quam aliquid donum. Præterea: universaliter causa præcedit effectum, sed datio Spiritus Sancti est causa omnis dationis: quia charitas Dei nō diffunditur in cordibus nostris nisi per Spiritum Sanctum, qui nobis datur: ergo Spiritus Sanctus est id, quod primo datur.

Prioritate naturæ secundūm intelligentiam nostram prius nobis datur Spiritus Sanctus, quam sua dona secundūm aliquem modum, ut ex parte agentis, vel finis; & secundūm aliud prius dantur dona sua, ut ex parte materie tanquam dis-
positiones.

REspond. dicendum, quod cùm Quatuor prioritates, hoc August. presenti questione facit dubium. Dicitur nitatis, temporis, Divini Deus præcedit mundum. Tēpore, sicut & ionis, ori, ne, sicut fructus florē. Origine vel natu-
ra; sicut sonus cantū. Primus modus nō est ad propositum; non enim possumus dicere, quod Spiritus Sanctus detur aeternaliter; licet aeternaliter procedat, & aeternaliter fuerit donum: & quia datur ex tempore, sicut & dona sua, ut potest patere ex August. 5. de Trinit. Aug. 5. de cap. ult. non ergo præcedit alia dona Trin. c. vii. quantum ad dationem aeternitate. Secundus modus etiam non est ad propositum: quia cùm quaerimus utrum prius detur Spiritus Sanctus, quam sua dona, non est quaestio de donis, cuim quibus non datur spiritus Sanctus: quia quantum ad illa, nec est ibi assignare prius, nec posterius in datione, ex quo secundūm illa non datur. Erit ergo quaestio de donis gratiis, quae sine spiritu Sancto haberis non possunt, igitur prioritas & posterioritas temporis in tali datione non est ad propositum: quia in illo instanti, in quo dantur talia dona, datur Spiritus Sanctus, & è converso. Tertius modus, secundūm quod aliquid dicitur prius alio dignitate, si est ad propositum, non habet dubitationem: quia cùm omnis ratio bonitatis continetur in spiritu Sancto, cùm omnes tres Personæ non plus habeant de bonitate, quam ipse solus, nulli dubium Spiritum Sanctum præcedere dignitate dona sua, in quibus reperitur participatio bonitatis. Quartus autem modus, secundūm quod aliquid dicitur aliquo natura prius, potest facere dubitationem in quaestio. Nam ad istum modum reducitur prioritas secundūm modum intelligendi, cùm prius natura uno modo possit exponi, quod est prius secundūm na-

naturalem intelligentiam : & dubium secundum modum intelligendi , quid nobis prius datur, an spiritus sanctus,

Ex hoc possumus solvi opiniatio-
nem, quia immo-
probavit, quod re-
tulit naturam intelligentiam : videmus
va sunt simili-
natura: quia qua duo esse causas ad se invicem , &
potest esse causa: sicut apparet in sanitate. Nam
prior secun-
dum naturam in genere causae efficientis potio sanitatis
intelligentia. tamen causat ; in genere causae finalis fa-
Supra distin-
tias potionem : & quia causa naturali
14. utrum intelligentia precedit effectus, sanitas &
generatio sit prior processus potio aliter , & aliter accepta erunt
sime? priora , & posteriora se ipsis. Ex quo
apparet, quod secundum aliud, & aliud
respectum naturali intelligentia aliqua
Aliave sunt duo se ipsa præcedunt, & sequitur: igitur
priora, & no-
tiora secundum aliud modum spiritum sanctum prius
intelligenti-
dari, quam sua dona naturali intelligentie
priditate. tur non est inconveniens secundum aliud modum
naturali, quod sumus enim hanc dona comparare ad etiam contin-
dantem, & ad eum, cui fit datio : &
git inter da-
tionem spiritus respectu dantis prius datur spiritus sanctus S. & do-
ctus, respectu recipientis est è converso.
norum eius. Hoc autem est sic videre: quia si aliquis

infigeret clavum unum in lignum ali-
quod, & figendo illum, aliud clavum
removeret, si quereretur quod est prius:

an infixio illius clavi , an remotio alterius? Diceretur, quod respectu infigentis est prius infixio , quam remotio:
quia infigens non removet , nisi ex eo quod infigit. Ex parte autem eius , cui fit infixio est ordo contrarius: quia non infigit ibi clavus, nisi quia removetur aliis. Propter quod secundum modum intelligendi sic remotio præcedit infixione: sic duratione simul sint infixio & remotio. Sic est ex parte ista: quia ex parte Patris & Filii prius est datio spiritus sanctus. quia non dantur nobis alia dona, nisi quia dat nobis amorem suum, & spiritum sanctum. Nos autem , quia per dona gratuita disponimur ad susceptionem tanti doni, datio donorum dicitur præcedere spiritus sancti dationem, & hoc est, quod aliqui dicunt , & bene, quod ex parte materiae est prius datio donorum : quia dispositio est prior, quam id , ad quod disponitur; ex parte tamen agentis , & finis datio spiritus sancti dicitur esse prior.

Respond. ad arg. Ad primum di-

cendum, quod arguit prius dari dona quam spiritus sanctus ex parte recipientis, quod concessimus. Et per hoc patet solutio ad secundum: quia dispositio non præcedit id, ad quod disponit, nisi ex parte suscipientis, & materiae. Ad secundum, quod non est simile de embrione respectu vitae plantæ, animalis, & hominis , & de nobis respectu boni creati, & increati: quia in illis est prioritas quantum ad tempus, in proposito non. Vel dicere possumus , quod non arguit nisi prioritatem ex parte suscipientis, & materiae, quam prioritatem non negamus. Et per hoc solvitur quartum: quia non arguit prius dona, quam spiritus, nisi ex eo quod nos disponunt ad susceptionem eius; sed talis prioritas non est ex parte agentis, quam negamus, sed ex parte recipientis, quam concedimus.

Argumenta in contrarium concludebant de prioritate ex parte agentis, secundum quam prioritatem spiritus sanctus prius datur, quam dona sua.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Vtrum Ministri Ecclesie possint dare spiritum sanctum?

Vltimo queritur à quibus datum spiritus sanctus? Et videtur, quod Ministri Ecclesie ipsum dare possint: quia eis data est potestas remittendi peccata, sed non remittuntur peccata; nisi per dationem spiritus, ergo Ministri Ecclesie ipsum dare possunt. Præterea: differentia est inter sacramenta veteris legis, & novæ: quia illa dicebatur egena, & non conferebat gratiam: ita autem sicut causa gratiarum, ergo dispensator sacramentorum dicetur conferre gratiam; sed dispensare sacramenta pertinet ad Ministros Ecclesie, ergo Ministri Ecclesie gratiam conferunt, sed conferre gratiam est dare spiritum sanctum, ergo &c. Præterea: Apost. ad Galat. loquens, dicit: Se tribuisse eis spiritum, & operare virtutem in illis, ut Magist. innuit in littera, ergo &c.

D Aug P. In contrarium est Aug. 15. de Trinit. cap. 26. qui ait: Quomodo ergo Deus non est, qui dat spiritum sanctum? Immo quantum Deus est, qui dat Deum? Neque enim aliquis discipulorum eius dedit spiritum sanctum; Apol. ad Galatas cap. 26. sep

P. 8. *Sed orabant quippe, ut veniret in eos, quibus manus imponebant.*

Vlterius videtur, quod Angelii possint dare Spiritum Sanctum: quia quod potest minus, potest & maius; sed Christus dicitur minor Angelis iuxta illud ps 8: *Minuisti eum paucō minus ab Angelis;* sed ipse dedit Spiritum Sanctum, ergo & Angelii dare possunt. Præterea agens potest sibi a similare passum, ergo habens gratiam potest alijs gratiam conferre: sicut habens calorem alteri calorem conferre potest. Cùm igitur Angelii boni habeant gratiam & Spiritum Sanctum, alijs Spiritum Sanctum & gratiam dare poterunt.

D Aug. P. N. In contrarium est Aug. 15. de Trin. 15. de Trin. cap. 26. qui dicit: *Dominus ipse Iesus Spiritum Sanctum non solum dedit ut Deus, sed etiam accepit ut homo,* quod ergo non est Deus non dat Spiritum Sanctum. Nam quia habere tres competit alicui in eo quod triangulus, arguere possumus, quod non est triangulus, non habet tres, ergo quia alicui, ut Christo, competit dare Spiritum in eo quod Deus: arguere possumus, quod non est Deus, non dat Spiritum: non ergo Angelus, neque aliqua creatura Spiritum Sanctum dare potest.

RESOLVTIO.

Solus Deus dat directe Spiritum Sanctum; homo indirecte dispensando Sacramenta: interius disponendo Angelus: instruendo, & orando uerque.

REspond. dicendum, quod Spiritus Sanctus est amor Patris & Filii, scilicet dist. 10. q. 1. art. 2 siue amor Divinitus, ut superius est ostensum. Dare ergo Spiritum Sanctum est dare amorem, non quemlibet, sed Divinum; sed dare amorem dupliciter potest intelligi, directe vel indirecte.

D Directe tripliciter habet esse: nam ille, spiritus S. tri qui voluntatem alicuius immutare possit, dari test, cum à voluntate procedat amor, potest directe etiam directe qui supra voluntatem existit, à qua procedit amor, amorem à tali voluntate emanantem dare potest: unde Deus directe amorem hominis alicui dare potest, cum voluntatem humanam immutare possit. Secundo modo ipse amans, à quo procedit

amor, suum amorem potest alii tribueri: nam non solum Deus dicitur habere vel dare amorem humanum, sed etiam ipse homo auctem suum alijs tribuit. Tertio ipse amor posset se tribuere, si esset quid per se subsistens. Tripliciter ergo amor dari potest, ab eo qui habet dominium super voluntate, à voluntate, & ab ipso amore, si sit quid per se subsistens: isti tamen tres modi ad unum & eundem amorem adaptari non possunt: nam omnis amor vel est creatus vel increatus. Ad amorem increatum non potest adaptari primus modus: nam voluntatem Divinam, secundum quam emanat talis amor, nihil mutare potest.

Tertius modus amori creato non competit: quia talis amor per se nunquam subsistit solus. Secundus modus utriusque amori competit: nam & amorem Divinum dat Deus amans, à quo procedit; & amorem creatum dat creatura diligens, à qua emanat. Directe ergo Spiritum Sanctum, vel Divinum amorem dabunt Pater & Filius, à quibus emanat, & ipse Spiritus Sanctus se ipsum dare poterit, cum sit amor per se subsistens: & quia omnes iste tres Personæ, quibus competit dare tales amorem, sunt Deus, immo unus & idem Deus: solus Deus directe Spiritum dare poterit. Et ista est sententia Aug. 15. de Trin. cap. 26. qui vult, quod non est nisi Deus, qui dat cap. 16. Spiritum Sanctum. Indirecte tamen indirecte potest creatura Spiritum Sanctum dare, test dari qua Quod quartor modis contingere potest. Primo Sacramenta Ecclesiæ ministrando: sic baptizans, in quantum Baptismus est aliquomodo causa gratie, dicitur Spiritum Sanctum dare, qui cum gratia datur. Secundo orando: nam Sancti dicuntur peccatoribus per orationem primam gratiam impetrare, & secundum quod dant gratiam, dicuntur dare Spiritum Sanctum. Tertio instruendo: nam Doctores Ecclesiæ in quantum instruunt plebem de his, quæ pertinet ad Divina, disponunt aliquomodo eam ad susceptionem gratie, & secundum quod disponunt eam, dicuntur aliquomodo dare gratiam & Spiritum Sanctum. Quarto modo hoc contingere habet, interius aliqua operando, ut pura confortare lumen nobis naturaliter inditum, reducere phantasmatum, per quæ cogitatus bona ad principiū sitivum,

D Aug. P. N. 15. de Trin. cap. 16. dupliciter.

Sixtum, & cetera talia per quæ aliquo modo disponimur ad gratiam obtinendam. Primus modus competit soli hominibus: nam soli homines habent Sacra menta Ecclesie dispensata. Angelis autem hoc non est datum, nisi forte ex speciali commissione alicui Angelo daretur potestas, & secundum istum modum ministraliter, scilicet, concedit Magister in littera Apostoli dedit Spiritum Sanctum. Quartus modus solum competit Angelis: nam unire se lumen intellectus nostri, ex qua unione junctio confortetur, non potest competere homini, nec anima corpori alligata; substantia autem separata possunt se unire intellectui agenti nostro, & eius lumen confortare, sicut carbo ignitus ex praesentia alterius carbonis igniti corroboratur. Item reducere huiusmodi phantasmatum ad principium sensitivum directe competit Angelo, cui ad nutrum obediunt spiritus, qui sunt in homine, in quibus reservantur phantasmatum & species, qui non obediunt homini. Secundus modus & tertius competit homini & Angelo: nam uterque orare pro homine, & ipsum instruere potest, & secundum istum modum loquitur Aug. & Magister in littera, quod discipuli non dabant Spiritum Sanctum; sed orabat, ut illi, quibus manum imponebant, Spiritum Sanctum acciperent. Patet ergo quod directe solus Deus dat Spiritum Sanctum, indirecte Sacramenta dispensando dat homo, interius disponendo dat Angelus, instruendo & orando dat uterque.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod Ministri Ecclesie dant Spiritum Sanctum ministraliter, & indirecte, ut patuit. Et per hoc patet solutione ad 2. quia non arguit Praedicatorum Ecclesie dare Spiritum Sanctum, nisi per Sacramentorum dispensationem, quod est instrumentaliter, etiam indirecte. Et per hoc etiam solvitur tertium: quia ministraliter Apostolus eis tribuit Spiritum S.

Ad id, quod ulterius queritur: utrum Angeli Spiritum Sanctum dare possint? Pater, quod directe non; sed indirecte, & eo modo, quo diximus.

Ad id, quod arguitur, quod Christus dedit, qui est minor Angelis. Dicendum, quod in ratione communetur fal-

lacia accidentis ex variatione medi. Non enim coenit Christo secundum quod est minor Angelis dare Spiritum Sanctum: quia minor Angelis dicitur in eo quod homo non simpliciter sed ratione corporis in quantum a sui primordio non accepit dorem impassibilis, quæ competit Angelis, & secundum quod homo non dedit Spiritum Sanctum, sed secundum quod Deus, ut ostendit Aug. D Aug. P. N. 15. de Trin. cap. 26. Ad secundam rationem dicendum, quod duplex est forma, quædam quæ educitur de potentia materia, sicut calor de potentia caliditatis: quædam quæ habetur per infusionem, sicut anima intellectiva, quæ creando infunditur, & infundendo creatur. Cum dicitur habens formam potest similem formam causare in alio, intelligendum est de formis, quæ educuntur de potentia materia. Nam calidum causat calorem in caliditatis virtus autem in semine agens in virtute animæ Patris non causat animam in foetu; sed disponit ad animam susceptionem. Inde est, quod qui ponebant dantes formarum, non dicebant agentia particularia causare formam, sed disponere ad susceptionem formæ. Gratia autem, & charitas, cum quibus datur Spiritus Sanctus, per infusionem habentur. Ideo habeates gratiam in alios causare non possunt directe; indirecte tamen possunt eo modo, quo diximus.

DUBITATIONES LITTERALES.

Super litteram. Super illo dubitatur, quod ait: *Quia non divisim Spiritus Sanctus procedit a Patre in Filium, & a Filio in creaturam.* Contra: gemina est processio Spiritus Sancti: ergo ex quo sunt duas divisiones procedit. Dicendum, quod non sunt simpliciter duas; sed una includit aliam. Vel dicere possumus, quod per illa verba non excluditur processio temporalis, immo utraque innuitur temporalis & eterna; sed excluditur processio Spiritus Sancti esse a Patre in creaturam solum mediante Filio: nam immediatè ab utroque in creaturam procedit.

Item super illud: *Ipse Spiritus Sanctus est virtus, que de ipso exhibet.* Contra: virtus appropriatur Filio: quia secundum Apostolum: *Pradicamus Christum D* e*icitur*

DISTINCTIO XV.

Item, & Dei Sapientiam Dicendum, quod non est inconveniens secundum aliam, & aliam rationem idem appropriari pluribus. Vnde virtus potest appropriari Patri, & Filio, & Spiritui Sancto. Nam virtus dicitur esse ultimum de potentia, quae agentem perficit & opus suum bonum reddit, inquantum ponit potentiam in ultimo, & eam perficit.

A Appropiatitur Patri, cui appropiatu[m] potentia, inquantum est causa operationis; & est media inter opus, & agens, vel est illa, per quam agens operatur. Appropiatitur Filio, qui est media in Trinitate Persona; & per quam Deus Pater omnia operatur. Inquantum opus reddit bonum appropriatur Spiritui Sancto, cui appropiatitur bonitas.

DISTINCTIO XV.

UTRVM SPIRITVS SANCTVS A SE IPSO DETVR.

PARS PRIMA.

CONSIDERANDVM. In praesenti dist. inquirit Mag. utrum Spiritus Sanctus ad se mittatur, & tria facit quia 1. ostendit Spiritum Sanctum se mittere. 2. comparat missionem Spiritus Sancti ad missionem Filii. 3. specialiter quod sit de missione Filii, utru semel vel pluries missus sit? Secunda ibi: Ne autem mireris. Tertia ibi: Hic autem queritur. Vbi praesens lectio terminabitur. Circa primum tria facit: quia 1. ostendit Spiritum Sanctum a se ipso procedere, & se ipsum dare. 2. manifestat hoc per auctoritates Aug. 3. adducit ad hoc rationes: quia si Spiritus Sanctus non dat se ipsum, aliquid potest Pater, & Filius, & operatur, quod non potest, nec operatur Spiritus Sanctus, quod est inconveniens, propter quod cocludit Spiritum Sanctum se ipsum mittere, & a se procedere, ex quo se datur. Secunda ibi: Vnde Aug. Tertia ibi: Si enim Spiritus.

Tunc sequitur illa pars: Ne autem; in qua comparat missionem Filii ad missionem Spiritus S. & duo facit: quia 1. promittit intentum. 2. manifestat propositum, ibi: Quo circa. Convenit enim missio Filii cum missione Spiritus in tribus. 1. quia sicut Spiritus a se mitterit, sic Filius. 2. quia de Spiritu conceditur, quod mittatur a Filio: ita de Filio, quod mittatur a Spiritu licet non aequaliter proprium. 3. quia sicut missio Filii non est per mutationem loci, ita nec Spiritus Sancti. Ideo duo facit: quia 1. combinat illas duas similitudines dicendo Filium mitti a se, & a Spiritu Sancto. Nam Spiritus Sanctus etiam a se, & a Filio mittitur. 2. addit tertiam convenientiam ostendendo neutram missionem esse per mutationem loci. Ibi: Quo querens.

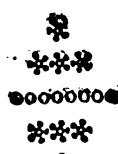
Tunc sequitur illa pars: Quo circa. Et tria facit secundum quod triplicem convenientiam praesignatam manifestat. Nam 1. ostendit Filium mitti a Spiritu Sancto. 2. ostendit eum

B. Egid. Col. sup. 1. Sens.

B mitti a se ipso. 3. manifestat ipsum per eam missionem non mutare locum. Hac enim tria eriam de Spiritu concedimus: quia a Filio mittitur, & a se, & non mutat locum. Secunda ibi: Deinde ostendit. Tertia ibi: Non enim missus est. Circa primum duo facit: quia 1. manifestat per Aug. Filium non mitti sine Spiritu Sancto. 2. ostendit per Ambros. ipsum mitti a Spiritu Sancto, ibi: Et quod a Spiritu. Tunc sequitur illa pars: Deinde, in qua ostendit eum mitti a se, & tria facit: quia 1. ostendit Filium a se ipso dati. 2. manifestat ipsum se ipsum mittere. 3. removet dubitationem, ostendens quod licet Pater eum mittat, potest tamen se ipsum mittere, sicut Pater eum sanctificans, ipse se ipsum sanctificavit; & eum tradens, se ipsum tradidit: quia sunt indivisa opera Trinitatis. Secunda ibi: Quod autem. Tertia ibi: Sed inquit aliquis. Deinde cum dicit: Non enim. Manifestat tertiam, scilicet, quod per eam missionem non mutavit locum, & tria facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. ex habitis concludit Filium mitti a Parte, a se ipso, & a Spiritu Sancto. Tertio circa praetexta movere quendam brevem questionem. Nam Filius dicit se non venisse a se, ergo non se misit; & solvit, quod hoc dixit secundum formam servi, secundum quam non est operatus ad missionem. Secunda ibi: Ex supra dictis.

Tertia ibi: Sed ad hoc. In quo terminatur sententia
lectio, & distinctio-

nia.

Mm.

QV.

QUESTIO L

A

RESOLVATIO.

De Divinis missionibus.

AGISTRI intentio in
præsenti lectione ver-
satur circa duo, circa
missionem, & circa
Personas, quibus com-
petit missio. Ideo de
lis duobus queremus.

Circa missionem in se queremus duo.
1. utrum sit dare missionem in Divinis?
2. quid dicit talis missio, utrum quid
essentialis, vel notionale?

ARTICVLVS I.

Vtrum in Divinis sit missio?

D. Thom. 1. p. q. 43. art. 1. Agen. in 1. f. d. 15.
q. 1. art. 3. Tol. q. 1. art. 3. Greg. Arim. q. 1.
Gerard. d. 15. q. 1. art. 3.

AD 1. sic proceditur: videtur quod in Divinis non sit missio: quia Persona mittens videtur esse maior Persona missa; sed in Divinis non est ibi maius nec minus, ergo &c. Præterea missus separatur amittente; sed una Persona non separatur ab alia, cum inseparabilior sit Trinitas Personarum, D Aug. P.N. quam sit trinitas in nobis, ut ostendit 15. de Trin. Aug. 15. de Trin. cap. 23. & 2. de Tri- cap. 13. & 1. nit. cap. 5. scribitur, *Pater natus quam est cap. 5. fine suo Verbo, nec Verbum sine Spiritu Sancto, ergo &c.* Præterea missio videtur importare motum localem; sed secundum Idem super Aug. super Gen. ad litteram *Deus nec per loca, nec per tempora movetur, ergo &c.*

Præterea: secundum Diony. in de Angel. Hierar. Angeli superiores non mituntur propter eorum dignitatem, igitur nisi indignitatem importat, sed nulla creatura est tanta dignitatis, quæ Divisa est Persona Divina, igitur in Divinis non est missio.

In contrarium est: quia ad Galat. 4. ad Galat. 4. scribitur: *Misit Deus Filium suum factum ex muliere.* Item loquitur Ioan. 16. Ioann. 16. in *Si ego non abierto Paracletus non veniet; si autem abierto mittam eum ad vos, est ergo in Divinis missio.*

In Divinis est dare missionem, sine continencia in loco, sine indignitate, & sine motu.

Respond. dicendum, quod, pateat veritas huius quest. tri sunt declaranda. Primo quomodo nomen missionis ad Divina transsumitur. 2. quod ex tali translatione non ponitur indignitas in Persona misla. 3. quomodo ea, quæ sunt in missione ratione sui vel suæ speciei, in Divinis ponuntur, ea autem, quæ missione competet ratione sui generis vel ratione motus, in Divinis esse non habeant.

Propter primum notandum, quod missio & processio, quæ est idem cum missione per comparationem ad locum dicta esse evidetur, & Ideo secundum

Prima pars

quod aliquid est in loco, sic competit ei mitti: & quia corpora sunt in loco per quantitatem dimensivam, ex hoc sequitur quod corpora continentur a loco, ad quem mittuntur, & ideo mitti corpus nihil est aliud, quam corpus moveri localiter, & a loco contineri. Sed Spiritus non sunt in loco per quantitatem dimensivam: quia non sunt quanti quantitate extensa, sed si sunt in loco, hoc est, per quantitatem virtutis natu- Qua- rialem: quantitas autem virtualis non rati- tionalis est potentia, & perfec- sionis se- tur. Quantitas virtualis est potentia, & perfec- sionis se- tur. rei, comparatur ad obiectum, vel ad actu- em: ideo mitti spiritum non est localiter te res opera- tur.

contineri spiritum a deo, ad quod mittitur; sed est operari spiritum in eo, Finis in intentione habet rationem ob sunt in loco: quia operantur in loco, & secundum Damasc. illud autem operari, se movere dupliciter potest esse: quia vel operari in actu, in executio- ratur ubi prius non operabatur, vel qua- ratione habet rationem obsecundum Damasc. illud autem operari, se movere dupliciter potest esse: quia vel operari in actu, in executio- ratur ubi prius non agebat. Primo modo ne habet rationem obsecundum Damasc. illud autem operari, se movere dupliciter potest esse: quia cum operatione effe- rantur in Cœlo, non operantur in ter- râ. 2. Divinis Personis: unde Aug. 2. de Trin. cap. 5. ostendit Divinam Per- sonam non mitti ubi prius non erat: quia qualibet Persona Divina Coelum, & terram implet; sed quia operatur aliquibi qualiter prius non operabatur. Ex quo apparet quomodo sumitur missio in Divinis, & qualiter Persona dicitur mitti, quod 1. declarandum proponerebatur.

D Aug. P.N.

5. de Trin.

cap. 5.

2. pars.
Ita tamen missio indignitatem nō dicit in misso, quod secundò ostendendum dicebatur. Ad cuius evidentiā advertendum, quod sicut aliquid est laudabile, & dignitatis in inferioribus, quod non est in superioribus, sic est de indignitate: quia aliquid sonat in indignitatem relatum ad inferiora, quod non sonat relatum ad superiora: ideo licet mitti in creaturis spiritualibus & corporalibus indignitatem importet, cùm dicat Dionys. *Superiores Angelos non mitti propter eorum dignitatem: tamen missio in Personis Divinis indignitatem non importat.* Et est ratio: quia mitti creaturam nihil est aliud, B quam cōtineri eam localiter, ubi prius non continebatur, & hoc quantum ad creaturam corporalem: vel operari ubi prius non operabatur, & hoc quantum ad spiritualem, & ita missio in creaturis semper importat mutationem ex parte missi: & quia mutatione indignitatem dicit: ideo mitti in creaturis indignitatis existit; sed in Personis Divinis non dicit variationem: quia, ut habituna est, Persona Divina non mittitur, ubi non erat; sed solū qualiter non erat, & ita mutabilitas nō est ex parte missi; sed ex parte eius, ad quod sit missio: cùm igitur mitti in Personis Divinis non dicit indignitatem, sed solū operationem novo modo, quod cum eis competat, in Divinis est missio absque indignitate, quod secundò declarandum dicebatur.

3. pars.
Sed propter argumenta declarandum est tertium, quomodo ea, quae missioni competunt, in Divinis esse possunt? Advertendum ergo, quod sic loquendum est de missione prout habet esse in Divinis, secundum quod de alijs existentibus dicimus: ea autem, quae ibi ponuntur, sunt species sine genere: quia ratione potentialitatis ratio generis in Divinis propriè sumi non potest, & quia missio est species motus, ibi est missio sine motu, ideo omnia, quae competunt missioni ratione qua missio, in Divinis esse poterunt; non tamen ibi erunt quae ei competunt ratione motus: & ut verba cōmuniā reducamus ad ordinem, addendo, quod in eis diminutè dicitur, dicamus in missione tria esse considera-

da, videlicet, missoris principiū, A missum, & terminum. Ratione principij tria est ibi accipere: quia aliquādo mittens dat missio virtutem, ut mo-

Tria in missione ex parte principij
missionis.
tor mobili, loquendo de motore non violento, sed conferente vim passo.

Aliquando esse, ut Sol radio. Aliquanto auctoritatem, ut Papa legato. Et hæc tria competit missori ratione suæ speciei: ideo ea in Divinis reperire poterimus: nam Persona missa recipit à Persona mittente (si accipiatur missio per omniem modum proprie) auctoritatem, esse, & virtutem: quia quidquid

habet procedens Persona, ibi habet in-

B quantum procedendo accepit. Ratione Tria sunt in termini est etiam tria considerare: quia ex parte ter missum mittitur ad aliquem terminū, mini missio-

ut operetur, ut servus mittitur ad me-

nitionem ut custodiat, vel ad agrum

ut fodiat. Aliquando ut quiescat, ut lapis deorsum. Et ut habeatur ut donum,

mittitur ei, cui datur: & quia hæc etiā

missioni competunt ratione qua mis-

sio, in Personis Divinis existunt. Nam

Persona missa inhabitat creaturam, ope-

ratur in ea, & habetur ab ipsa aliquo

modo: nam & *Spiritus Sanctus* *Spiritus* D Aug. P. N. *mister dicit potest*, ut vult Aug. 5. de Trin. 5. de Trin.

C cap. 14. Ex parte missi sunt ibi etiam cap. 14.

tria, subiectio, separatio, & variatio, si-

ve motus localis: sed hæc non com-

petunt missioni ratione qua missio; si.

sed quia species motus: & ideo Persona

missa non subiectur mittenti, ut argue-

bar primum argumentum: nec separa-

tur, ut dicebat secundum: nec move-

tur localiter, ut proponebat tertium.

Notandum tamen, quod licet ista

non sint ibi, aliqua tamen ibi correspō-

dent istis: quia licet non sit ibi subie-

ctio, est tamen ibi aliquo modo

subauctoritas: & licet non sit ibi sepa-

ratio, est tamen ibi distinctio: & quam-

vis non sit ibi variatio secundum locū,

est ibi novitas effectus. Advertendum

tamen hæc tria ibi non esse eodem

modo: quia novitas effectus est in qua-

libet missione: sed distinctio & subau-

ctoritas non, sed solū in missione, ubi

Persona missa trahit originem à mit-

tente, secundum quem modum mis-

sio in Divinis per omnem modum pro-

priè sumitur.

Hoc viso patet solutio questionis;

& argumenta omnia sunt soluta. Nam-

Mmz. primus

primum, secundum, & tertium solvuntur per id, quod est tertio declaratum: quia missio in Divinis non ponit ea, quae ei competit quia motus, ut subjectionem, separationem, & variationem. Quartum solvitur per secundum declaratum: quia in Divinis est missio sine indignitate: veritas quasi habetur per i. ostensum, cum declaratum fuit quomodo missio ponitur in Divinis.

ARTICVLVS II.

Vtrum missio in Divinis dicat quid notionale, vel essentiale?

D. Thom. I. p. q. 43. art. 2 Arg. d. 15. art. 2 Alf. Tolet. q. I. art. 3. Greg. Arim. d. 15. q. 1. Germ. Sen. q. I. art. 3.

Secundò queritur: utrum missio in Divinis sit quid notionale, vel essentiale? Et videtur quod sit notionale: quia quod est essentiale competit omnibus, ut vult Aug. 3. de Trinit. cap. 8. sed mitti non competit omnibus: quia non competit Patri, ut vult Aug. 2. de Trin. cap. 1. ergo &c. Præterea missa distinguit à mittente, sed in essentialibus nō est distinctio, ergo &c. Præterea: secundum Aug. 4. de Trin. cap. 10. mitti Filiū est cognoscere quod ab alio sit; sed hoc dicit originē, & notionem, ergo &c. Præterea: idem Aug. eodem lib. & cap. ait: *Filiū missam à Patre: non quia ille maior est, ille minor; sed quis ille Pater, ille Filius: ille genitor, ille genitus; ille à quo est qui mittitur, ille qui est ab eo qui mittit;* sed omnia hæc important notionem, ergo &c.

In contrarium cit: quia missio dicit novitatem effectus, sed operatio, & effectus essentiae attribuitur, & convenit tribus: quia indivisa sunt opera Tri-

I. de Trin. nitatis, ut dicitur I. de Trin. cap. 5. ergo &c. Præterea: arguit August. 2. de Trin. cap. 5. *Filiū mitti à Patre fine Spiritu Sancto non potuit non solum quia intelligitur Pater cum eum misit, id est fecit, ex semina, non utique fine Spiritu Sancto fecisse, ergo tota ratio missionis ex factione sumitur; sed factio essentiae attribuitur, ergo &c.*

Idem 2. Trin. cap. 5. *quod est notionale non videtur plurificari, & convenire pluribus, missio convenient pluribus, ergo &c.*

RESOLVTIO.

Missio principaliter dicit essentiam, & ex consequenti notionem.

Respond. dicendum, quod sicut ait D'Aug. P.N. August. 4. de Trin. cap. penult, & de Trin. Sicut enim nomen esse est Filio, à Patre esse, ita mitti est Filio, cognosci, quod ab illo sit. Et sicut Spiritui Sancto donum Dei esse, est à Patre procedere, ita mitti, est cognosci quia ab illo procedat. Ex quibus verbis habere possumus, quod missio non dicit solam emanationem; sed supra emanationem dicit novitatem effectus appropriati Personæ emananti, ex quo effectus, & si non actualiter, semper ducimus in cognitionem Personæ emanantis, ipse tamen effectus de se semper est aptus natus ducere in cognitionem talēm: propter hoc 4. de Trin. cap. 20. dicitur: *Idem eodem Miti Filio est cognosci quod à Patre sit, & lib. cap. 20. quia effectus noviter inductus competit essentiæ emanare Personæ: & missio cum non solam emanationem importet, nec solam novitatem effectus, concedere cogimur missionem dicere, essentiam & notionem aliquo modo, sed quid dicat principaliter, quid ex consequenti sunt modi dicendi.*

Nam quidam dicunt, quod principiter dicit notionem, ex consequenti quod principiū essentiam; verius tamen dicuntur, quod paliter dicit è converso significet. Ad cuius evidētiā notandum quod sicut in his, quæ Deo convepiunt ab aeterno aliqua simpliciter dicunt essentiam, ut absolute, sicut bonitas, sapientia, & huiusmodi: aliqua simpliciter notionem, ut generatio, spiratio, & alia: aliqua cum hoc quod dicunt essentiam, induunt quendam modum respectivum, ut potentia generandi, potentia spirandi, & huiusmodi: sic se habent in his, quæ Deo, convenient ex tempore. Nam quedam sunt purè essentiasia, ut creare, conservare, &c. quæ in actionem sonant. Quedam sunt purè personalia, ut gigni, vel nasci ex Virgine, considerando talia, ut dicunt respectum ad Personam Filij terminatum, non ut dicunt effectum à tota Trinitate productum. Aliqua simul cum hoc, quod dicunt essentiam, indicant notionem, ut mitti: & ideo missio utrumque dicit essentiam, & notionem, sed essentiam.

tiam principaliter, notionem ex consequenti. Sed sic dicendo, licet vere, & bene dicamus; non tamen datus causam dicti.

Propter hoc aliqui conati sunt reddere rationem quare missio principaliter dicit essentiam, dicentes quod missio secundum rationem sui non dicit exitum ab alio tanquam a principio, a quo fit; sed solùm dicit ordinem ad effectum: ex quo ordine ponitur auctoritas in mitten te respectu missi; sicut servus, qui mittit a Domino, non exit ab ipso secundum esse; sed solùm sicut a principio mouente: sed quia in Divinis non ponitur auctoritas nisi secundum originem, ex consequenti ipsa missio dicit originem, principaliter tamen dicit effectum, qui attribuiatur essentiae; sed in processione est modus conversus, nam processio prout sumitur in Divinis dicit exitum a principio originante, sed quod dicat ordinem ad effectum, hoc non est nisi ex consequenti. Sed iste modus stare non potest. Nam licet processio communiter sumpta importet solum exitum a principio, processio tamen temporalis, de qua hic loquimur, importat effectum, quod si talem originem principaliter importaret, non concederetur, quod aliqua Persona a se ipsa procederet, sicut non concedimus aliquam Personam se ipsam gignere. Declarare ergo veritatem quest. per differentiam processionis a missione non est modulus conveniens.

Propter hoc advertendum, quod semper actio indicat substantiam, & de actione sicut de substantia iudicare debemus secundum Damasc. lib. 3. cap.

14. unde arguit ipse ibidem: Indivisa esse opera Trinitatis: quia est indivisa substantia: quae ergo puram operacionem important sunt pure essentia, si D-

Hoc valet ad intelligere, quod significat solam substantiam, sed si cum operatione aliquis respectus re, quid sit datur intelligi, ratione illius respectus potentia generandi, & poterit ei convenire aliquis modus notandi, si dicit secundum Aeg. & sentiam, aliquo modo cum quodammodo ille relata nám aliquo nomine significamus puritatis, quem abstrahit, ut cum eam nominamus est dicit secundum Ag. & sentiam, aliquo modo cum quodammodo respectu ad actum, ut cum talem substantiam nominamus generandi potest, vel naturam ratione cuius respectus.

Aclus competit ei aliquis modus respectus, licet simpliciter significet absolum: sic & Divina actio duplicitate nominari potest, videlicet, nomine pure significante actionem ipsam, ut si dicatur operatio, vel effectus, & tunc per omnem modum attribuitur essentiae: aliquando simul cum actione superaddit respectu, & sic designatur per processionem, & missionem. Nam missio, & processio temporalis simul cum processio lignovitate effectus important quendam, dicant respectum Personæ ad Personam; tamen propter talem respectum missio principaliter non dicitur quid notionale simpliciter, ex consequenti sed essentiale: quia simpliciter dicit tamen in significatione, qui attribuitur essentiae; tamen in istis nominibus est quidam ordinis in eis: do. Nam licet omnia talia simpliciter dicant essentiam, ex consequenti non cessio proportionem; significare tamen ex coherenti signis convenienti notione, & magis, & cat, sicut potius: propter quod aliqua magis randi, & propriè conceduntur de uno, quam de alio. Nam sicut potentia generandi, & quodam significatione dicit essentiam simpliciter, notionalē quodam modo: sic processio temporalis, & missio essentiam dicunt principaliter, notionalē ex consequenti: tamen potentia generandi magis expressè significat illum modum respectus, quod sive ordinem ad actum generandi, quam natura, quod ex ipso nomine innescit: sic processio etiam temporalis, & si simpliciter dicit essentiam, ut missio, propter quod concedimus Personam a se ipsa procedere, ut se ipsam mittere, ut Mag. testatur in littera; processio tamen notionalē, & originem magis expressè designat, quam missio, quod ipso nomine declaratur: cum processio dicat exitum a aliquo ut a principio. Et forte isto motivo moti priores, quorum positio nem improbabimus, dixerunt processione principali significare notionalē, ex consequenti essentiam missiōnem atque conversionem: sed ut patuit, tam processio temporalis, quam missio principali significare essentiam, notionalē ex consequenti, quamvis magis expressè processio, quam missio indicit notionalē.

1. Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod sicut habitum est, missio cum hoc, quod significat principali-

essentiam, ex consequenti indicat notionem, ratione cuius non competit omnibus: quia non est pure essentiale, & per hoc patet solutio ad 2. quia missio importat distinctionem mittentis à missio ratione notionis, quam aliquo modo significat. Per hoc etiam solvit tertium, & quartum: quia non est Inconveniens ex quo notionem aliquo modo significat, quod est intelligere originem, quae est quid notionale. Argumenta in contrarium non concludunt missionem non significare notionem, sed quod principaliter designant essentiam.

terea: missio dicitur esse in Divinis propter manifestationem: unde secundum Aug. 4. de Trin. cap. 20. Filius mitti dicitur, *Eò quod ex tempore cuiusquam mente percipitur*, sed manifestari potest competere cuilibet Personæ, ergo & mitti. Præterea: ex hoc dicitur Persona mitti: quia novo modo inhabitat creaturam; sed hoc competit cuilibet Personæ, ergo &c. Præterea: sicut sunt aliqua dona appropriata Filio ratione quorum dicitur mitti, & aliqua Spiritui Sancto: ita sunt aliqua dona appropriata Patti: ergo Patri competit mitti, sicut Filio, & Spiritui Sancto.

D AUG. P N.
4. de Trin.
cap. 20.

QUESTIO II.

Cui Personæ competit missio passivæ?

POSTQVAM dubitavimus de missione in se, restat dubitare de Personis, quibus competit missio. Carea quod quatuor queremus. 1. utrum omnibus Personis, vel toti Trinitati competit missio passivæ? 2. utrum competit ei activè? 3. utrum aliqua Persona se ipsam mittat? 4. utrum Filius mittatur à Spiritu Sancto?

In contrarium est August. 4. de Trin. Idem 4. de cap. 20. qui ait: *Pater cum ex tempore & quoniam cognoscitur, non dicitur missus: propter quod non vult quod Patri competit missio, ergo non tota Trinitas mittitur.* Præterea: videtur, quod soli Filio competit mitti: quia si ratione cognitionis Personis competit missio, cum cognitione proprietur Filio, qui procedit per modum intellectus: ergo &c. Præterea: videtur, quod solus Spiritus Sanctus datur missus: quia non dicitur missio nisi ratione doni communicati; sed Spiritui Sancto appropriatur tributio donorum, ergo &c.

ARTICVLVS I.

Utrum tunc Trinitati competit mitti?

D THOM. p. 1. q. 43. art. 4. Arg. d. 15. q. 2. art. 3. Alph. Tol. q. 1. art. 3. Gerar. Sen. q. unica. art. 1. Franc. à Christ. d. 16. q. 4. Aliu. art. 1. q. 3. art. 2.

RESOLVTIO.

Mitti solum dicitur de Personis procedentibus: idcirco que solum Filio, & Spiritui Sancto convenit.

AD primum sic proceditur: videtur, quod toti Trinitati competit mitti. Nam in Divinis videntur duos modos actionem. Nam quædam sunt reciprocæ, & tales competit omnibus actiæ, & passiæ, ut Pater se intelligit, se amat: intelligitur à se, amatur à se. Quædam non sunt reciprocæ, ut spirare, generare. Nam de nulla Persona conceditur, quod se gignat vel spirat, & tales non competit omnibus, nec actiæ, nec passiæ; sed missio est actio reciproca, ut patet: quia Persona se ipsam mittit, ergo actiæ, & passiæ missio competit omnibus. Præ-

Respond. dicendum, quod eadem est operatio Patris, & Filii, & totius Trinitatis. Nam ut habitum est per Damasc. 3. lib. cap. 14. semper actio designat substantiam, & indivisa sunt opera Trinitatis: quia est indivisa substantia, vel natura; ex ista tamen una actione resultat alius, & alius respectus. Nam licet sit idem operari omnium trium, aliquis tamen modus respectus competit unius, qui non competit aliis; propter quod in fine 6. de Trin. concludit Aug. Nec confusè accipiendum esse ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia. Est igitur diversus modus respectus ex eadem ratione, licet ex tali alienate non fiat diversitas in ratione principijs, ut dicantur Pater & Filius ad creaturam.

D AUG. P N.
in fine 6. de
Trin.

D IOAN. D MAS. lib. 34
cap. 14.

turam relativè duo principia. Ista autem aletas respectus ex hoc contingit. Nam illam eandem actionem, quam operatur Pater, operatur Filius; tamen eam operatur Pater per Filium; non Filius per Patrem: quia Filius habet quod oportet a Patre; non Pater a Filio: ideo illud idem opus, quod procedit a Patre & Filio, prout procedit a Filio, procedit etiam a Patre; non tamē è converso. Nam sicut dicebamus quod

Sedicet dist. Pater spirat per Filium; non Filius per Patrem: sic & Pater producit res per Filium; non è converso. Vnde Aug.

Quia inter dicitur Filium esse operativam potentiam Patrem, & Patris, per quem produxit omnia, & operationem Filius quia ex hoc dicitur aliquis mittere alium: quia operari quia per illum operatur, sicut Dominus va potentia mittit servum ad agendum, cum per operantis servum agit. Sic Pater dicitur mittere operantem, Filium: quia per Filium operatur. Ve- & opus: sed rūm quia non operatur per Filium, ni- inter Filium, si quia Filius accipit virtutem a Patre; & opus non mediat nec est talis communicatio virtutis, nisi mediat Pa. & sic est quia Pater generat Filium, cui per ge- operativa generationem communicat quidquid ha- tentia, ut bet: sicut dicitur Pater mittere Filium: etiam ipsa quia operatur per ipsum, sic dicitur dicitur ope- rari idem o- cum mittere, quia genuit ipsum: & ille pus; sed ut dicitur mittere: quia ab illo est genitus: C habet virtutem non quia Filius sit minor Patre, vel in- tem operati strumentum & minister Patris: & ista a Patre, quae virtus viam confirmat Aug. 4. de Trin. cap. est essentia 20. dicens: A Patre missum Filium; non Divina, quia quia ille maior est, ille minor; sed quia ille Pa- accepit per ter ille Filius; ille genitor, ille genitus: & quia nulla Persona operatur per Patrem:

quia Pater a nullo procedit: ideo non

D Aug. P. N. competet Patri mitteri. Vnde Aug. 4. de

4. de Trin. Trin. cap. predicto ait: Pater cum ex- cap. 10. tempore a quoquam cognoscitur, non dicitur missus; & subdit causam: non enim habet,

de quo sit, aut ex quo procedat. Ex quo ap-

Non sufficit paret non quamlibet Personam mitti;

ad missionem quia non quamlibet emanat: quia Pater

manifestatio Personæ nisi a nullo procedit, & per eum nulla Per-

sona, sed operatur; sed ipse per alias: &

ter, quod secundum quod operatur per alias Per-

sonas, eas mittit. Advertendum ta-

men, quod sicut Spiritus Sanctus non

datur in omni dono, licet omnia dona

per ipsum dentur, ita nec Filius, nec

aliqua Persona mittitur in omni opere;

licet omne opus per Filium & per Per-

sonam quamlibet fiat.

Respond. ad arg. Ad prius q. di-

cedum, quod licet missio sit actio re- ciproca, & Persona se ipsam mittens non tamen mitti competit omnibus. Causa huius in sequentibus apparebit. Ad 2. dicendum, quod Persona non mittitur, nisi ex eo quod aliqua Persona respectu illius habet rationem principij: propter quod dicitur operari per ipsam: ideo cum efficitur aliquod opus, propter quod ducimur in cognitionem illius Personæ, quod sit ab alio, dicitur illa Persona mitti. Non igitur ad missionem sufficit manifestatio Personæ per aliquod opus; sed requiritur, quod illa Persona, quæ manifestatur, habeat esse ab alio; & ideo dictum est, quod cum Pater a quocumque cognoscitur, non dicitur missus: quia non habet, de quo sit. Ad 3. dicendum, quod nova habitatio nos sufficit ad missionem, ut patet per habita. Ad 4. dicendum, quod per dona appropriata Patri possumus duci in cognitionem Personæ eius; sed non propter hoc dicitur missus: quia talis manifestatio ad missionem non sufficit, ut ostensum est. Primum argumentum in contrarium concedatur. Ad 2. dicendum, quod licet Filio approprietur cognitio; non tamen Filio appropriantur omnia dona, per quæ venimus in cognitionem Personæ. Ad 3. dicendum, quod licet Spiritui Sancto approprietur quodlibet donum. Secundum generalem rationem, in quantum omnia dona ex amore dantur; tamen quedam dona specialiter appropriantur Filio, ut donum sapientie, & intellectus, per quæ Filio competit mitti.

ARTICVLVS II.

Vtrum toti Trinitati competit mittere?

*Arg. 1. 13. q. 1. art. 3. & 4. Toleratus q. 4. art. 33
Genar. Sacerd. q. unica. art. 3.*

Secundò queritur: utrum toti Trinitati competit mittere? Et vide- tar quod non: quia sicut Patri non competit mittere: quia non est ab alio, ita Spiritui Sancto non competit mit- tere: quia ab eo non est aliis; non ergo quamlibet Persona mittit. Præterea: nunquam Persona mittitur, nisi in ea sit subauktoritas: ergo nunquam Per- sona

sona mittit, nisi in ea sit auctoritas sed
aperitur Persona, que non habet au-
toritatem respectu alicuius Personæ:
ergo &c. Præterea: Persona mittens di-
stinguitur à missa, sed in ijs, quæ cona-
petunt toti Trinitati, non est distinctio,
ergo &c. Præterea: mittere, & mitte-
re Divinis esse habent ex producere, &
producere, ut potest patere per Aug. 4.
DAug. P. N. de Trin. cap. 20. sed non omnis Per-
sona producit, nec omnis producitur,
ergo non omnis Persona mittit, nec
omnis Persona mittitur.

In contrarium est: quia si Pater mit-
tit, & Filius non mittit, vel Spiritus S.
aliquid operatur Pater, quod non ope-
ratur Filius, ut dicit Mag. in littera; sed
indivisa sunt opera Trinitatis: ergo &c.
Præterea: missio est idem, quod tem-
poralis donatio, vel datio; sed tota Tri-
nitas dat, ergo tota Trinitas mittit.

RESOLVTO.

Mittere toti Trinitati competit.

Respond. dicendum, quod toti
Trinitati competit mittere; non
tamen mitti: quia adhuc, quod Per-
sona mittat sufficit, quod habeat au-
toritatem super opus; sed ad hoc
quod mittatur requiritur, quod sit ab
alio: & quia indivisa sunt opera Trini-
tatis, tota Trinitas mittit: quia non
quælibet Persona est ab alio, non tota
mittitur. Hoc autem sic ostenditur: nā,
ut habitum est, actio indicat substantiam:
ideò sic loquendum est de actione, si-
cut de substantia loquimur. Inde est,
scilicet dist. quod nomina, quæ solam actionem
eadem q. 1. dicunt, sunt essentialia. scilicet quæ sig-
art. 2. nificant solam substantiam; missio ta-
men, ut habitum est, cum essentia no-
tionem quodam modo importat. Ideò
scilicet dist. si bene volumus videre quid sit missio?

I. q. 2. art. 3. Declarari potest per nomina, quæ cū hoc
quod dicunt substantiam, convenit eis
aliquis modus respectivus, sicut poten-
tia generandi, potentia spirandi: ideo
notandum, quod sicut habitum est, ea-
dem est potentia generandi, per quam
Pater generat, & Filius generatur: quia
ipsa natura, quæ est potentia generan-
di in Patre, communicatur Filio: ita etiā
ipsum intelligere, per quod Pater se in-
telligendo produxit Filium, ipsi Filio

A competit; tamē quia competit ei cū
opposito respectu, sequitur quod per
illud idem intelligere, per quod Pater
generat, & producit Verbum, Filius
generetur, & emanet: & sicut idem
est intelligere, per quod Pater generat,
& Filius generatur: ita eadem est ope-
ratio, per quam Pater dicitur mit-
tere, & Filius mitti.

Sed si sic dicimus, qua ereditus debitation
vera dicta, ut pateat veritas quæstio-
nis duæ dubitationes occurront.
Nam si simile est de operatione
quantum ad missionem, & de intelli-
gere quænum ad generationem, cùm
B intelligere communicetur Filio cùm
opposito respectu, propter quod solū
dicitur gigni, & non gignere: ergo
secundum operationem illam solū
dicitur mitti, & non mittere, quo t' est
contra determinata: nam, ut habitu-
natur, ex eo quod Persona operatur, mit-
tere dicitur. Quod si dicatur, quod
per illam operationem Filio non solū
competit mitti, sed mittere, occurrit
secunda dubitatio: quare Pater per il-
lam eandem competit mittere, & non
mitti?

Propter hoc advertendum, quod
Personæ producent, & producunt ali-
quando convenit respectus propter re-
lationem, quæ est in ipsis, & tunc quia
natura semper habet esse in producto
solū cū respectu opposito, & quia
in eadem Persona nunquam sunt rela-
tiones oppositæ, verbum designans hu-
iusmodi respectum activè, & passivè
nunquam conveniet eidem Persona,
cūm per actionem, & passionem designet
relationes oppositæ: & inde est,
quod quia genitus ad genitorem, sive
Filius ad Patrem refertur per relationem,
quæ est in ipso, ut per filiationem, &
Pater ad Filium per relationem, quæ est
in eo, ut per paternitatem, verbum sig-
nificans generationem, prout includit
huiusmodi respectum activè, & passivè
sumptum, non conveniet Patri, ne-
que Filio: & ideo Pater non gignit, &
gignitur; sed solū gignit: quia in eo
non sunt relationes oppositæ, & Filius
solū gignitur, & non gignit eadem
de causa; sed in missione non sic se ha-
bet: nam illa Persona, quæ mittitur,
etiam mittere dici potest, quod sic est
videre: quia missio cū non conve-
niat

Ocurrit
Dubitatio

niat Personis ab æterno; & dicat quid temporale, novam quamdam relationem importat: nova autem relatio realiter in Divinis Personis esse non potest: igitur per novam relationem, quæ realiter est in creatura, missio competit Personis Divinis. Si ergo Persona aliqua Divina, utputa Filius, dicitur mitti in aliquid, utputa in rationalem mentem: quia in ipsa rationali mente efficietur aliquid opus à tota Trinitate; appropriatum tamen Filio; ex quo opere consurget quædam nova relatio realiter in creatura, ex qua nova relatione realiter terminabitur quidam respectus secundum modum intelligendi ad Patrem, secundum quem dicitur mittere Filium, & ad Filium, ratione cuius mittetur à Patre, utputa quia tale opus est à Patre per Filium; & quia Filius est causa illius operis, erit causa relationis realis, quæ ex illo opere habet esse: sicut quod esset causa albedinis, esset causa similitudinis, quæ in albedine fundatur. Et quia est causa illius relationis realis in creatura, quæ consurgit ex opere, cum ex tali relatione consurgat ille respectus, qui terminatur ad ipsum, ratione cuius dicitur mitti, faciet ad hoc quod talis respectus habeat esse: & quia dicitur mitti propter talis respectum, cum faciat ad esse illius, respectus erit causa, quare mittatur, sive faciet ad hoc, quod mittatur; sed ex hoc dicitur aliquis mittere: quia est causa quare mittatur, sive quia facit ad hoc quod mittatur: Filio ergo non solum competet mitti, sed etiam mittere. Declaratum est igitur, quod quidquid facit ad esse operis, ratione cuius semper missio, mittere dicitur: & quia indicativa sunt opera Trinitatis, tota Trinitas mittit: ex quo apparet, quod licet Personæ, quæ mittitur, competat mittere; non tamen oportet Personæ, quæ mittit, competere mitti. Nam non dicitur Persona mitti ex eo quod aliquis facit, quod ipsa mittat: sicut non diceretur aliquis mittere regem, eo quod regem induceret ad mitterendum: licet ergo possit argui, quod sicut Persona missa, eo quod est causa operis, & relationis in creatura, ex qua relatione terminatur respectus ad ipsum, facit ad hoc, quod mittatur: ita tamen ex illa eadem relatione consurgat respectus, qui terminatur ad Personam mittentem,

B. Egid. Col. sup. I. Sem.

A. facit etiam, quod Persona mittens mittat; non tamen potest argui, quod Persona mittens mittatur; sed quod Persona mittit, sicut patere potest per dicta: propter quod inducit dubitationes sive repugniantia dissolvuntur.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod quia Spiritus Sanctus ab alio mittitur: & quia mittitur, mittit; ut patet: Pater autem, quia non est ab alio, sed alij sunt ab eo, mittit & non mittitur, ut ostensum est. Ad secundum, quod ad hoc quod Persona mittat, sufficit quod in ea sit auctoritas respectu operis, ut diximus; sed ad hoc quod mittatur requiritur quod ab alio procedat. Ad 3. dicendum, quod ad hoc, quod Persona mittat, non oportet quod distinguitur à missa, sed sufficit quod distinguitur ab opere, ex quo habet esse reals relatio in creatura, ratione cuius terminatur respectus ad ipsam, propterea quod dicitur mittere. Ad 4. dicendum, quod licet non mittatur, nisi quod producitur à mitti tamen quod non producit, quod etiam Persona non producens Personam efficit opus, ratione cuius dicitur mittere.

ARTICULVS III.
Vtrum in Divinis aliqua Persona mittat se ipsam.

Dicitur. Thom. q. 43. art. 3. Arg. in l. f. d. 15. art. 3. C. 2. Alf. Tolet. d. 15. q. 4. art. 3. Gen. Sem. d. 15. q. 1. art. 3. Franc. à Christ. d. 15. q. 5.

Tertio queritur: utrum aliqua Persona mittat se ipsam? Et videmus quod non: quia Aug. 4. de Trin. cap. D. Aug. P. N. penult. ostendit Spiritum Sanctum de Trin. procedere à Filio, eo quod Filius eum cap. remisit, si igitur aliqua Persona se ipsam mittet, posset se ipsam producere, quod est inconveniens. Præterea: aguit Magist. 14. dist. viros sanctos non posse dare Spiritum Sanctum: quia non procedit ab eis: igitur nulla Persona trahat originem à se ipsa, nulla Persona se ipsam dabit; sed si non dat se ipsam, non mittit se ipsam, ergo &c. Præterea: mittens habet auctoritatem super missio, & distinguuntur ab eo, & habet rationem principij respectu eius; sed Persona à se ipsa non distinguuntur, nec habet rationem principij respectu sui, nec auctoritatem supra se ipsam; ergo se ipsam non mittit. Præterea: istud dicitur est, mittens operatur per missum, ut Pater operatur per Filium, & mediante Filio; sed respe-

N.

ctu

DAug. P.N. In contrarium est Aug. 2. de Trin. 2. de Trin. cap. 5. qui concedit Filium se ipsum cap. 5. mittere. Præterea secundum quod dicuntur. Etum est, sufficit ad hoc, quod Personam eadem q. 1. na mittat, quod habeat auctoritatem art. 1. & 2. Super effectum; sed super illo opere, propter quod dicitur Persona mitti, auctoritatem habet Persona missa, ergo Persona se ipsam mittit.

RESOLVTIO.

Tota Trinitas mittit, & Persona se ipsam, sed

allud, quam illam Personam novo modo inhabitare creaturam propter opus in ea noviter operatum, sed cum omnis novitas quamdam factionem importet, in ipsa missione intelligitur quedam factio, & Persona Divina in nobis aliquo modo dicitur fieri: & dico aliquo modo: quia talis novitas, propter quod dicitur missio, quoddam fieri secundum rei veritatem est in creatura, secundum modum intelligendi in Persona Divina: sed si missio quamdam factionem importat, cum dicatur aliquid facere aliud etiam secundum se totum, si habet causalitatem super eo, quod est noviter operatum, Persona dicitur se ipsam mittere, et quod se ipsam novo modo in creatura facit, non quia se ipsam producat; sed quia facit se in creatura novo modo. Verum quia hoc etiam Patri competit: quia se ipsum novo modo in creatura facit, & novo modo creaturam inhabitat: propter quod posset contra eos concludi Patrem se ipsum mittere, quod est contra Aug. 2. de Trin. cap. 5. & contra veritatem: ut istam obiectionem vitarent simul cum distinctione de esse, & fieri addiderunt distinctionem deficiente, & factio dicentes: quod ad hoc, quod aliquid faciat aliquid totum sufficit habere causalitatem super eo, quod noviter est iudicium. Nam sicut ponebatur exemplum ad hoc, quod pictor faciat scutum album, non requiritur, quod scutum faciat; sed quod scutum dealbet, sed ex parte facti utrumque requiritur: nam scutum non est factum album, nisi sit scutum, & album. In missione autem est duo considerare, Personam missam, & effectum. Ad hoc autem, quod Persona mittat activè, non requiritur quod producat totum, ut Personam & effectum, sed sufficit quod producat effectum. Sed ad hoc, quod Persona mittatur non solum sufficit, quod effectus sit ab alio; sed etiam requiritur ipsam Personam ab alio esse, & quia Pater non est ab alio, non competit ei mitti: & ideo se ipsum non mittit: quia tunc ei passim competit missio, propter quod sequeretur ipsum habere esse ab alio. Sed illud non est bene dictum: quia si est simile de factione scuti albi, & de factione Personæ: ad hoc, quod scutum fiat albus etiam.

Respond. Quidam dicunt istas summodus, plipler falias, Filius se ipsum mittit, & quorundam vel Spiritus Sanctus, dicentes nullam Personam se ipsam mittere: quia nulla Persona super se ipsa auctoritatem habet. Sed quia Aug. simpliciter concedit eas, & Mag. in littera: eas negavit, opinio alia. re non possumus. Propter hoc alii alter dixerunt, quod huiusmodi propositiones, si verae sunt, sunt tamen imprælia. Sed nec illud tenetur: quia nimis accedit ad primum modum tenendi.

Alia opinio. Communis antē sententia est: propter auctoritates Sanctorum, quod Persona missa se ipsam mittat. Sed quomodo ista communis sententia veritatem habeat, declarare non est facile.

Quidam tamen eam sic conantur ostendere, distinguentes de esse, & Dicitur Petrus fieri dicentes: quod quando aliquod Lomb. in 1. compositum dicitur esse, oportet ipsi dist. 15. prin. sum secundum quilibet partem esse. Cip. 2. q. 1. tale; ut si aliquid dicitur esse scutum album, oportet, quod sit scutum, & quod sit album; sed in fieri non est sic: nam sufficit compositum secundum alteram partem fieri, ut totum fieri dicatur, ut sufficit scutum fieri secundum albedinem, ut dicatur fieri scutum album: nam ista est vera. Hodie factum est scutum album, etiam si non sit factum scutum hodie, sed solum sit factum album: & pictor dicitur facere scutum album, etiam si non facit scutum, sed solum inducit albedinem in scuto. Et quia missio quamdam factionem importat, nam mitti Personam nihil est.

Contra d-

atum mod-

etiam ex parte facti, sicut requiratur, quod sit secundum; & quod sit album, non tamen requiritur, quod sit secundum ab alio, sed solum quod ab alio habeat esse album, & si sicutum se ipsum de-albare, & non haberet esse ab alio, ista esset vera: secundum se ipsum facit album: igitur licet Persona Patris non habeat esse ab alio, tamen quia habet auctoritatē super novitatem effectus, & se ipsum in creatura novo modo efficit, sequitur, quod se ipsum mittat: licet ergo verum sit, quod ad hoc, quod Persona mittat, sufficit, quod habeat auctoritatē super effectum; sed ad hoc quod mittatur requiritur, quod sit ab alio: modus taben habitus hoc declarans: quia perit quod est in contrario argens oppositum non propositum; non est bonus: sed non est malus.

Scilicet dicitur quod novo modo inhabitat creaturam, quae novitas non est propter relationē novam, quae sit realiter in Persona Di-

vina; sed in creatura existentem. Nam ex eo quod Persona Patris per Filiū producit aliquid opus gratuitum Filio appropriatum, ex ipso opere nova relatio consurgit in creatura, ex qua terminatur quidam novus respectus ad

Patrem secundum modum intelligenti- di, propter quem dicitur mittere, & quidam ad Filiū, secundum quem dicitur mitti: & quia Filius est causa illius operis, erit causa relationis rea- lis, quae consurgit ex opere: & quia filius relationis est causa, ex qua terminatur respectus ad ipsum, propter quem dicitur mitti, ipse Filius facit ad hoc, quod mittatur. Sed facere ad hoc, quod aliquis mittatur est mittere illum; Filius igitur se ipsum mittit, & sicut Filius fa- cit ad hoc, quod mittatur: ita Pater facit ad hoc, quod mittat: quia cum Pater sit etiam causa illius operis, ex quo consurgit realis relatio in creatura, ex qua terminatur quidam respectus ad Patrem, secundum quem dicitur mit- tere, sicut Filius faciebat ad hoc, quod mitteretur, ita Pater facit ad hoc, quod dicatur mittere; sed facere ad hoc, quod aliquis mittatur est mittere illum: ideo Filius se ipsum mittit; Pa- ter autem se ipsum non mittit: quia non facit ad hoc, quod mittatur, sed

A quod mittat: & facere ad hoc, quod aliquis mittat, non mittit illum. Nam, Scilicet art. ut dicebatur, non dicitur aliquis Regem prececedenti-

mittere, sed quod Regem induxit ad mittendum: immo si vere loqui volu- mus, cum ex relatione in creatura se- cundum intellectum terminatur novus respectus ad Patrem, secundum quem dicitur mittere, & Pater & Filius faciēt ad hoc, quod Pater mittat, & Filius mittatur, cum tam Pater, quam Filius sint causa illius relationis, ex qua isti respectus configuntur, ex quo sequitur duplicitate verificationi hanc: Filius se ipsum mittit. Nam facere, quod aliquis mit- tur est illum mittere: ergo Filius se ip- sum mittit, quia facit, ut mittatur. Rur- sum facere, quod aliquis mittat aliquem est illum mittere, ut si aliquis Regem in- duceret, ut eum mitteret, sed quod fa- cere Regem mittere ipsum, diceretur se ipsum mittere, sic & Pater illo dupli- modo etiam mittit Filium: nam ed quod facit, ut Filium mittat, eum mit- teret dicitur, & etiā quia facit, quod mit- tatur Filius, eū mittere debet dici. Habet etiā tertium modum verificationis, Pater mi- ttit filium, quae habet, Filius se ipsum mittit, ut in solvendo argumenta patet. Seper er- go Filius erit missus; Pater tamē & Filius erit mitterent. Et ista est sententia Aug. 2. de Trin. Trin. cap. 5. qui ex eo quod sunt indicatae cap. 5.

visa opera Trinitatis, ostendit Filium à Patre, & à se ipso esse missum, ex quo apparet primum modum declarationis est incongruum: quia scurum dicitur dealbari per aliquid, quod noviter est in ipso, quam viam, si vellemus sequi, vel Filius se ipsum non mitteret, vel Pater mitteret se ipsum, cum novo modo inhabitet creaturam. Tota igitur causa quare Persona se ipsum mittat est: quia respectus, qui terminatur ad se ipsum, secundum quem mittere. Nota conchitetur, consurgit ex nova relatione, quae sionem rei, non est in ipsa, sed in creatura, cuius ipsa est causa: quia est causa operis, propter quod talis relatio habeat esse: tota igitur Trinitas mittit, & Persona se ipsum mittit: quia indivisa sunt ope- ra Trinitatis; secundum quod Aug. declarat 2. de Trin. cap. dictio.

Respond. ad arg. Ad primum di- cendum, quod licet secundum hos res- pectus, qui consurgunt ex relatione in creatura realiter existente, & Pater Fi-

Num mittat, & Filius se ipsum; aliquo tamen modo verificatur, Pater mittit Filium, quo non verificatur, ut Filius se ipsam mittit. Nam Pater prout operatur per Filium, quia dedit virtutem Filio, ut operaretur, dicitur cum mitte, secundum quem modum Filius se ipsam non mittit: quia se ipsum non produxit, ut a se ipso virtutem accipere, ret: tamen secundum istum modum Filius mittit Spiritum Sanctum, in quantum Spiritum Sanctum producit, ex qua productione Spiritus virtutem, quam habet, consequitur, & inde est quod Aug. ostendit Spiritum Sanctum procedere a Filio, eò quod mittitur ab ipso: quia loquitur de missione secundum istum modum, secundum quem modum bene conclusa ratio, Personam se ipsam non mittere. Ad 2. dicendum, quod licet Persona a se ipsa non procedat aeternaliter, procedit tamen temporaliter: & hoc sufficit, ut se ipsam mittat. Avitis autem Sanctis nec aeternaliter, nec temporaliter procedit alia, qua Persona Divina: quia effectum gratitum, secundum quem Persona mitti dicitur, auctoritative causare non possunt. Ad 3. dicendum, quod ut patet per habita, non potest Persona mittere in rem habere auctoritatem super Personam missam, nec distingui ab ea, nec habere ratione principij respectus; sed sufficit habere super effectum, ratione cuius consurgit relatio, propter quam terminatur respectus ad Personam, secundum quam dicitur mitti. Ad 4. dicendum, quod Persona non mittit se ipsam illo modo, ut ostensum est.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Spiritus Sanctus mittat Filium?

D. Thom. p. 1. q. 43. art. 5.

Quarto queritur: utrum Spiritus Sanctus mittat Filium? Et videatur quod non: quia idem non trahit originem a se ipso, sed, ut dicitur, Aug. 4. de Trin. cap. penult. dicit Spiritum S. trahere originem a Filio: quia mittitur a Filio: si igitur Filius mitteretur a Spiritu S. Filius procederet ab ipso: sed Spiritus Sanctus procedit a Filio: ergo procedit a se ipso. Præterea: dicebatur, quod licet in missione non sit subiectio, est tamen illa subauctoritas; sed in Filio non est sub

auctoritas respectu Spiritus Sancti, ergo &c. Præterea: in trinitate creatuam in operatione verbum, sed mittere non presuppositum, sed est conformatum, ergo in Trinitate inveniatur Verbum non haberrationem nisi respectu Spiritus Sancti, sive amoris. Præterea: qui solo verbo omnia possit facere non potest, quod aliquem mitteret ad agendum, sed Pater omnia a se Verbo facit: quia Dixit, & facta sunt: non igitur operatur, quod mittat Filium ad aliud opus operandum, sed nonquid Spiritus mitteret Filium, nisibet mitteretur a Patre: ergo &c.

In conseruandum est Aug. de Trip. cap. 5. quod loquens de missione Filii D'Aug. P. N. dicit eam mittere a Spiritu Sancto. Præterea de Trin. cap. 5. dicebatur, tota Trinitas mitterit, licet non tota mitteratur: quia individualia sunt opera Trinitatis, ergo ipse Spiritus Sanctus mitteret Filium.

RESOLVTHO.

Daibus modis verificatur Spiritum Sanctum mittere Filium: non ramen et in his denotamus Personam missam a mittere virtute in accipere, ratione cuius mittere per missam operatur.

Respond. dicendum, quod quidam Modus dicitur voluerunt negare Spiritum Sanctum mittere Filium, nisi forte secundum quod homo: ideò distinguunt triplicem missiōnēm Filii, quæ ut bene intelligatur, nonandum, quod Aug. 15. de Trin. cap. 1. designat convenientiam inter verbum nostrum, & Verbum Divinum, distinguens duplicitem, verbum in nobis internum, & in voce prolatum: verbum interatum nostrum assimilatur Verbo Divino non incarnato: verbum autem cano voce prolatum quid attractivo: verbum autem carnem, ut Divino Verbo assumenti carnem, ut idem ibidem inuitat. Sed in verbo nostro hoc videmus, quod Spiritus non mittit verbum in mente, sed verbum in voce: nam Spiritus est vehiculum verbū non in mente: quia illud non vehitur, sed solū verbi in voce, ergo in Trinitate inveniatur Spiritus non mittere verbum non valit in carnem; sed solū in carne. Verbum incarnatum. Ideò distinguere possumus secundum modum missorum tres missiones, & duas illarum competunt

tum hypostasi Verbi infracepta. Tertia verò ut carnem assumpit. Mittitur enim Verbum Divinum in mentem, in carnem, & ad prædicandum; sed in mentem, & in carnem mittitur, quia Verbum; quia ipsa hypostasis Verbi missa est secundum tales missiones; sed ad prædicandum mittitur, quia homo, igitur secundum positionem istorum Filius non mittitur a Spiritu Sancto secundum primas duas missiones, sed solum secundum tertiam inquantum ad prædicandum mittitur, quia homo. Sed illud est contra August. 2. de Tri. cap. 5, qui exponit illud verbum Isaiae: *Misit me Dominus, et Spiritus eius: de adventu eius in carnem non liget. solum missus est Filius a Spiritu Sancto ad præsum modū dicandum; secundum quam missionē mittitur ut homo, sed missus est etiam in carnem, quod competit ei, ut est Persona Divina, & par ratione a Spiritu Sancto mittitur in mentem, eum etiam illa missio ei competit prout est Divina Persona; simpliciter ergo secundum intentionem August. concedendum est Filium mitti a Spiritu S.*

Modus N.E. Doc. Sed ad hoc intelligendum prehabita nos inducunt. Nam, ut habitum est, Filius se ipsum mittit in quaerantem est causa operis, ex quo consurgit relatio.

Scilicet art. 110 in creatura, propter quam relationem quidam novus respectus secundum modum intelligendi terminatur ad Filium, propter quem dicitur mitti, & ad Patrem, propter quem dicitur mittere; & ex hoc dicobamus Filium se ipsum mittere: quia faciebat ad hoc, quod mitteretur; sed cum Spiritus Sanctus sit causa illius operis, erit causa relationis, qua consurgit ex opere, & per consequens faciet, quod respectus ille terminetur ad Patrem, secundum quem ei competit mittere, & ad Filiū, secundum quem ei competit mitti. Sic ergo duplicitate verificatur *Spiritus Sanctus mittit Filium*: sicut duplicitate verificatur: *Filius se ipsum mittit*. Nam Fi-

Quomodo dupliciter Spiritus S. mittit Filiū. Ilius se mitterebat, eo quod faciebat, quod respectus terminaretur ad Patrem, secundum quem dicebatur mittere, & quod terminaretur ad ipsum, secundum quem competebat ei mitti: & quia huiusmodi respectus ex opere consurgunt, Spiritus Sanctus, qui est causa operis, dicetur etiam isto modo duplci mittere.

te Filium tamen auctoritatis, quam habet supra opus. Et ista est sententia Aug. 2. de Trin. cap. 5. qui ait: *Quod proinde misit a Patre Filius sine Spiritu Santo non poterit: non scilicet quia intelligitur Pater cum eum misse, id est, fecit ex saecula, non utique sine Spiritu suo fecisse dicitur*. Ex quo apparet, quod magis est propria iste: *Filius se mittit*, vel *Spiritus Sanctus mittit Filium*, quam cum induceos aliquem admittendum regem mittit illum: quia sic inducens nihil auctoritative facit, propter quod Hie dicatur mitti, sed *Spiritus Sanctus*, sive *Filius* aliquid auctoritative facit ad opus, ex quo consurgit respectus, quem terminatur ad *Filium*, propter quem inter dicitur. Apparet ergo hanc esse *Nora*, quod veram & propriam: *Spiritus Sanctus mittit Filium*. Tamen quia non est tot modis proprias, sicut ita, *Pater mittit Filium*; Personarum conscientiam, quando propriè dicitur Per quædā sunt bona Personam mittere, & quando nō falsè; quædā veræ per omnem modum;

Notandum, quod cùm tres sint Personæ in Divinis, novem modis potest intelligi missio, quorum tres sunt falsi & impro prii: tres sunt veri & proprii & per omnes modum: reliqui tres sunt veri & proprii, nō tamē ei cōpetit omnis fitiones.

ratio veritatis, nec sunt per omnia modum proprii. Nam cùm Pater non procedat ab aliquo, ei non competit nulli missio, quod ipsa Persona Patris mitti dicatur, locutio non solum erit impræ pria, sed etiam falsa, propter hoc istæ tres propositiones sunt falsæ, & impro priæ, *Pater mittit se ipsum*; *Filius mittit Patrem*; *Spiritus Sanctus mittit Patrem*; quia in omnibus istis Persona Patris dicitur missa. Propriæ per omnum modum sunt: quando Persona mitterens habet auctoritatem supra missam. Nam Persona Personam mittere dicitur, eō quod facit respectum terminari ad Personam, secundum quem dicitur mitti, vel ad Personam mitterentem, secundum quem dicitur mittere. Rursum Persona Personam mittit, eō quod per ipsam operatur: & quia omnia ista sunt in missionē, quando Persona missa trahit originem à mitterente, ideo tales propositiones per omnia modum sunt propriæ; propter quod istæ tres *Pater mittit Filium*; *Filius mittit Spiritum Sanctum*; *Pater mittit Spiritum Sanctum*; quia in-

D Aug. P. N.
2. de Trin. cap. 5.

Omnibus istis rationibus missa trahit originem. Amittente, habent omnem modum veritatis, & sunt omnino propriae. Alię

Vide tres propositiones veras, autem tres, *ut Filius mittit se ipsum, Spiritus Sanctus mittit filium, veræ & propriæ sunt, cū in propriis; sed omnibus his Personæ, quæ dicitur mittens, causer opus, propter quod terminatur respectus ad Personam missam,*

*ratione cuius mitti dicitur non tamē eis competit omnis modus veritatis: quia in talibus propositionibus Personæ missa virtutem non accipit amittente, ratione cuius mittens per Personam missam operetur, propter quod eam mittere dicatur; non tamē propter hoc non sunt dicenda simpliciter veras non enim hęc propositione Personam Personam mittit est simpliciter aequivocas. Sed habet plures causas veritatis: unde ad hoc, quod talis propositione simpliciter vera sit, non oportet eam verificari omni modo, quo verificari potest; alter enim, *Homo currit, non esset simpliciter vera, nisi omnis homo curreret, cū ex quo sibet homine currente dicta propositione contrahat veritatem.**

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod si tot modis verificatur, *Spiritus Sanctus mittit filium, quot modis verificatur filius mittit spiritum sanctum, ratio veritatem concluderet; sed, ut habitum est, cū dicitur, filius mittit spiritum sanctum, habet omnem modum veritatis; non autem ista, *Spiritus Sanctus mittit filium: id est non oportet si ex illa propositione arguit August. Spiritum sanctum procedere à filio, quod nos ex ista arguamus. filium procedere à spiritu sancto, nisi forte temporaliter, secundum quod à se ipso procedit. Ad 2. dicendum, quod non oportet, quod id semper in missione sit auctoritas respectu Personæ missæ, sed sufficit esse auctoritatem super effectum. Ad 3. dicendum, quod illa similitudo non currit**

per omnem modum. Ad 4. dicendum, quod cū mittitur filius à Patre, non separatur ab eo. Vnde mittere Verbum nihil est aliud, quam operari per Verbum in operibus gratuīs, & hoc in his, quae sunt apta nata representare Verbum: id est licet Pater dicendo omnia faciat: quia servum dicere est servum facere; non tamen propter hoc talis missio excluditur, sed solum missio, quae separantur a missione.

DUBITATIONES LITTERALES.

SUPER litteram queritur de rationibus Mag. ponit enim duas rationes, quod Spiritus Sanctus, vel Filius se ipsum dicit, siue mittit. Prima talis: si Pater Filium dare potest, vel mittere, & Filius hoc non potest, aliquid potest Pater, quod non potest Filius. Secunda talis: si Pater dat Filium, & Filius non dat se ipsum, aliquid Pater operatur, quod non operatur Filius. Sed contra: quia cum Pater possit generare, & generet; Filius nec possit, nec generet, non tamen concludi potest, quod aliquid possit, vel operetur Pater, quod non possit, nec operetur Filius, ergo à simili nec hoc concludi posse. Dicendum, quod non est simile de generatione, & missione: quia genitum referunt ad agentem per relationem, quae est in ipsis, sed ad hoc, quod Personæ dicatur mittere, sufficit, quod habeat auctoritatem super opus, ex quo consurgit respectus, qui terminatur ad Personam missam, ratione cuius dicitur mitti, & id est si aliqua Personæ

esset in Divinis, quae non mitteret, illa non operaretur, ut Magist. arguit.

DISTINCTION. XV.

UTRVM SEMEL TANTVM MISSVS SIT FILIUS, AN SÆPE?

PARS SECUNDA.

IC queritur &c. In hoc resi-
duo 15. distin. specialiter A determinat Magister de plu-
ralitate missionum compe-
tentium Filio. Et duo facit:
quia 1. ostendit esse plu-
res modos missionis Filij.
2. inter illos modos assig-
nat differentiam, ibi: *Ecce distincti.* Circa pri-
mum duo facit: quia 1. præmitit quamdam
questionem, ex qua apparet esse plures modos
missionis Filij: est enim questione utrum Filius
tandem semel missus sit? Et determinat ad hac
partem, quod non tandem semel: ex quo ap-
paret esse aliam missionem Filij præter incar-
nationem, cum tandem semel sit incarnatus.
2. distinguit missionem Filij, dicens præter
eternam generationem, que propriè non di-
citur missio, Filium mitti dupliciter, scilicet,
visibiliter ut in carnem, invisibiliter ut in mé-
tem: & hoc confirmat per Aug. 2. ibi: *quod dicimus.* Deinde cù dicit: *Ecce distincti,* dat dif-
ferentiam inter istos modos. Et duo facit: quia
1. dat differentiam. 2. assignat causam, qua-
re Pater non dicitur missus. 2. ibi: *Hic queri-*
tur. Circa primum duo facit: quia primò

dat quatuor differentias inter missionem in
carnem, & in mentem. Prima est: quia in car-
nem missus est semel, sed in mentem missus
est sæpe. 2. est: quia in carnem missus est, ut
sit homo; sed in mentem, ut sit cum homine.
3. quia in carnem missus est secundum deter-
minatum tempus, sed in mentem missus est
secundum omne tempus, & ante incarnationem,
& post. 4. quia secundum carnem missus est
ad homines, & ut sit homo; sed secundum men-
tem est missus etiam ad Angelos: quæ omnia
confirmat per Aug. 2. addit quintam differe-
tiam: quia prout est missus in carnem est mis-
sus in mundum, sed prout in mentem mittitur
non dicitur missus in mundum: quod etiā per Aug.
confirmat. 2. ibi: *Præterea notandum.* Tunc sequitur
illa pars: *Hic queritur,* in qua assignat causam,
quare Pater non dicitur missus. Et duo facit:
quia 1. assignat causam non mitti Patrem, ed
quod in eo est auctoritas principij, & à nullo
est: quod confirmat per Aug. 2. ostendit Fi-
lium & Spiritum Sanctum non esse minores
Patre, ed quod mittuntur, & ille non mitti-
tur, quod etiā probat per Aug. 2. ibi: *Idem*
que pataverant. Et in hoc terminatur sententia
lectionis & distinctionis.

Quadruplex
differentia
inter missiones
in carnem, & in
mentem.

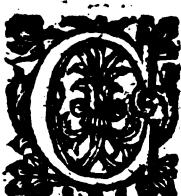

QVÆSTIO I.

ARTICVLVS I.

De invisibili Filii missione;

Vtrum Filio comparatur mitti?

IRCA missionem Filij
invisibilem queremus
duo 3. de visibili autem
no queremus: quia de ea
poterimus in tertio dis-
putare. Primo ergo que-
remus de missione Filij

invisibil secundum sc. 2. de ea que-
remus per comparationem ad eos, ad D
quos sit missio. Circa primum que-
remus tria. 1. utrum Filius mittatur
invisibiliter? 2. utrum eius missio se-
paretur à missione Spiritus San-
cti? 3. utrum eius missio
eterna dici possit?

XXX.

AD primum sic proceditur: vide-
tur quod Filio non competit
mitti; quia si mitteretur, hoc non es-
set, nisi ratione operis, igitur aliqua
Persona operaretur per Filium; sed op-
erari per aliud dicit distinctionem quā-
tum ad virtutem, cum sit una virtus
totius Trinitatis, Filio non competit
mitti etiam invisiibiliter, cum nullum
opus etiam invisiibile aliqua Persona
operetur per ipsum. Præterea: secun-
dum August. 4. de Trin. cap. 20. *Mitti* 4. de Trin.
est Filio cognosci, quod ab illo, scilicet Patre,
sit, sed talis cognitio nobis non inest:
quia tunc certitudinaliter sciremus nos
habere charitatem, cum non mittatur
missio in operibus gratuitis, ergo &c. Præ-
terea:

Pterea: *Fillus ex suo nomine non habet, quod procedat in aliud, ut in obiectu;*
sed solùm quod procedat ut amor,
sed ex hoc dicebatur spiritus S. mitti
ex eo, quod tendebat in obiectum crea-
tum, ergo Filius mitti dici non debet.
Præterea: *opera gratuita, secundum*
quæ Divina Persona dicitur mitti,
appropriantur Spiritui Sancto, soli
ergo Spiritui Sancto mitti competit:

In contrarium est Aug. 4. de Trin.
 cap. penult. qui dicit: *Filius est missus à*

DAug. P.N. **P**atre. **P**ræterea: cap. 20. scribitur: *Mis-*
4. de Trin. sus dicitur Filius: eo quod apparuit huic mundo
cap. penult. Verbum, caro factum. In quo innuit mis-
Bidem e. 20 sionem visibilem eius, & addit: Vel eo quod ex tempore cuiusquam mente percipitur.
Propter quod innuit invisibilem mitti
ergo visibiliter, & invisibiliter.

HRESOLVTIO.

Filio competit mitti à Patre, & operari per
ipsum non mediatione virtutis,
sed mediatione suppositi.

Respond. dicendum quod Persona
mitti dicitur secundum unum
modum, eo quod aliquis respectus,
qui consurgit ex opere operato, per ip-
sam terminatur ad eum, ratione cuius
ei competit mitti: nam licet Pater &
Filius idem opus operentur; ex illo ta-
menter opere quidam respectus termina-
tur ad Patrem, secundum quem dicitur
mittere, & quidam ad Filium, secundum
quem dicitur mitti. Sed si quereretur
aliter, cum sit idem opus, quare ma-
gis respectus terminatur ad Patrem, ut
dicatur mittere, quam ad Filium: vel
ad Filium, ut dicatur mitti, quam ad
Patrem? Dici debet hoc esse: quia
Pater operatur per Filium; non Filius
per Patrem: nunquam ergo huiusmodi res-
pectus, qui ex opere consurgit, termi-
nabitur ad Personam Divinam, ut mit-
ti dicatur, nisi per illam Personam Per-
sona aliqua operetur; non tamen ex
hoc concludi potest, quod solam Per-
sonam, quæ per Personam operatur, capi-
mittat: nam si scutum destruci non
posset, nisi ab alio haberet esse, non ra-
men oportet, quod solum ille scutum
dealbaret, qui illud fecisset: sic ergo
ex parte ista licet Persona mitti non
potest, nisi ab alio trahat originem: non

A tamen solùm qui eam producit, eam
 mittet, sed qui super effectionem auctorita-
 tem habet, huiusmodi persona mittere
 propriè dici potest, cum tantum tamē
 est ex verbis habitis declaratum, quod
 nunquam aliqua Persona mittitur, nisi
 per eam alia Persona operetur. Operari
 autem unum agens per aliud, cùm ly
 per mediationem importet, dupliciter per.
 Nota de ly
 potest intelligi, secundum quod supe-
 riùs mediatio dupliciter est distingua. Scilicet dist.
 Nam mediatio aliquando est ratione
 virtutis: aliquando ratione agentis, si-
 ve ratione suppositi, cui competit agere.
 Dicimus enim Solem agere mediante
 homine, & hominem mediante Sole;
 sed prout homo agit per Solem est ibi
 mediatio secundum virtutem, in qua-
 tum virtus eius virtuti solis innaturus
 sed inquantum Sol agit mediante ho-
 mine est ibi mediatio ratione supposi-
 ti. Nam ex eo, quod homo agit, Sol
 agit: cùm homo à Sole aliquam vir-
 tutem recipiat. Hæc autem duplex me-
 diatio in missione, quæ competit crea-
 turis, reperiatur: nam cùm servus à do-
 mino mittitur, est ibi mediatio ratione
 virtutis & ratione suppositi: quia ser-
 vus agit per dominum secundum me-
 diationem virtutis; sed dominus agit
 per servum secundum mediationem
 suppositi: igitur in hac missione, & ser-
 vus procedit à domino, & est minor modo Sol
 ipso: quia eius virtuti innaturus. Ista
 autem duplex mediatio in missione
 Personæ Divinæ locum non habet: nā
 licet sit ibi mediatio ex parte suposi-
 ti: quia suppositum Patris est illud à
 supposito Filii; non tamen est ibi me-
 diatio ex parte virtutis: quia eadem
 est virtus omnium Personarum. Erat
 igitur missio in Divinis secundum quod
 una Persona operatur per aliam, ita
 quod ly per predicit mediationem sup-
 positi, non virtutis: licet ergo sit ea-
 dem virtus Patris & Filii, tamen quia
 illam virtutem habet Filius à Patre, se-
 quitur Patrem per Filium operari. Cū
 igitur omnia invisibilia, qua mentem
 perficiunt, appropriata Filio operetur
 Pater per Filium, ipsa Persona Filii in-
 visibiliter mitti dicitur, quod decla-
 rare volebamus.

Ex hoc autem apparet causa, qua-
 re Filius mitti dicitur: nam prout in-
 ter mittentem, & missum erat media-
 tio

do secundū virtute, missus mittente mi-
nor erat; non autem prout erat ibi me-
diatio ratione suppositi: & quia inter
Paterem & Filium non est mediatio se-
cundū virtutem, Pater non mittitri-
num eo quod Filius sit minor illo: quia
et ibi mediatio secundū supposita,
quæ mediatio esse habet, ex eo quod
una Persona trahit originem ab alia: ut
quia Pater est genitus & Filius genitus,
Pater mittit; Filius mittitur: non quia
ille maior, ille minor. Et ita est ien-

DAug. P. N. tia Aug. 4. de Trinit. cap. 20. qui ait:
4. de Trin. *Appare missum Filiū. Non quia ille maior est,*

cap. 20. & in ille minor: sed quia ille Pater, ille Filius, ille

principio. 3. de

Trin. scribitur: Non ideo minorem Patrem

Filiū, quia ille misit, hic missus est, nec ideo

minorem utroque Spiritum Sanctum, quia ab

Mo, & ab illo missus in Evangelio legitur.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod operari per aliud non semper dicit distinctionem quantum ad virtutem, ut est per habita manifestum: & ideo operatur aliqua Persona, ut Persona Patris, per Personam Filii, non propter mediationem virtutis; sed ratione mediationis suppositi. Ad 2. dicendum, quod mitti Filiū est cognitum, quod ab alio sit, non quod semper illi, ad quem mittitur, actualiter & certitudinaliter cognoscatur Personam missam, sed quia donum; quod sit efficitur per missionem Filii; de se est

Scilicet Petrus in 1. suo dist. 15. prin cip. 1. q. 1. in solutione 1. etiam in obiectum, ut tendit amor; respicit tamen creaturam in quantum habet rationem causæ respectu donorum appropriatorum Filio, quæ ipse creatione efficit: & quia secundū talia dicuntur mitti, sufficit talis respectus ad rationem missionis. Ad 4. dicendum, quod licet omnia dona secundū rationem communem dicitur appropriantur Spiritui Sancto: quia omnia dona ex amore dantur; tamen secundū speciem posunt appropriari Filio, ut dona sapientiae, quæ perficiunt intellectum, & quia etiam secundū talia incitamus in aliorum Dei, talia dona.

B. Evid. Col. sup. 1. Sec.

A appellatur gratuita, quibus Filius mitti dicitur.

ARTICVLVS II.

*Vtrum missio Filiū separetur à missione Spir-
itu. Sancti?*

Vide autores citatos supra q. 1. p. 1. huius dict. & Gerard. q. 1. art. 4.

Secundū queritur: utrum missio Filiū

separetur à missione Spiritus Sancti?

Et videtur quod nō: quia in-

cyt se habet missio visibilis ad visibilem,

scilicet in visibiliis ad invisibilium, sed

potest esse missio visibilis Filiū ab ipsius mis-

sione visibili Spiritus Sancti: quia secun-

dūm Aug. 2. de Trin. cap. 5. *Filiū* à 2. de Trin.

Patre extitit, & semper in hanc mundum, hoc cap. 5.

est intri, sed non semper apparebat visi-

bilitate Spiritus Sanctus, quando appara-

bit visibiliter Filius, ergo &c. Prater-

te: non est idem effectus appro-

priatus Filiū, qui est appropriatus

Spiritu Sancto. Cuius igitur aliud;

& aliud sit donum sive effectus, potest

esse missio Filiū absque missione Spiritus

Sancti, & est contra hoc Praterterea: amog-

gicatur primum donum, ergo dona apa-

propriata Spiritui Sancti: Secundū etiunt dona

prima, sed primi potest esse aliquis

posteriori, ergo potest esse missio Spi-

ritus absque missione Filiū. Praterterea: vi-

detur, quod dona Filiū sunt priora; qua-

dona Spiritus Sancti: quia licet se ha-

bet intellectus ad voluntatem, sic se ha-

betit dona, quæ perficiunt intellectum;

quæ sunt appropriata Filiū, ad dona

quæ perficiunt voluntatem, quæ appro-

priorantur Spiritui Sancto: sed intellectus

in suo actu præcedit voluntatem, non

voluntas intellectus: quia voluntas pre-

re sapientiam non potest, ut dicit Augustinus

in q. ad Oro-

sium.

Adoct. 1. q. 1. art. 2.

Oo. 1. q. 1. art. 2.

nunquam sunt talia opera sine missione Spiritus Sancti, ergo non est missio Filij absque missione Spiritus. Præterea: Idem 8. de lecundum Aug. 8. de Trin. cap. 4. Sciri potest, quod non diligitur, non diligi quod nescitur, ergo non est donum amoris absque dono sapientie: non igitur mittitur Spiritus Sanctus absque Filio: nec missio Filij absque missione Spiritus, ut probatum est: igitur istæ duas missiones inseparabiliter coniunguntur.

RESOLVITIO.

Missio Filij separabilis non est à missione Spiritus Sancti; est tamen differens.

Respond. dicendum, quod resert querere utrum missio Filij separatur à missione Spiritus, vel è converso, & utrum hæ missiones habeant esse distinctum? Videmus enim aliqua realiter inseparabiliter esse coniuncta, ut natura corporalis cum conditionibus materiæ, quæ tamen realiter habet esse differens & distinctum: sic & missiones inseparabiliter se tenent tamen ad se invicem distinguuntur. Nam sicut est in vita politica, sic suo modo est in spirituali: nam politica virtus, quæ perficit intellectum, nunquam est sine virtutibus, quæ perficiunt appetitum. Huius ratio potest haberi ex eo quod 7. Ethic. c. 8. dicitur 7. Ethic. quod malitia est corruptiva principij: est enim omnis malus ignorans, ut scribitur 2. Ethic. Ideo nullus, qui habet malitiam in appetitu, prudens dici debet: quia secundum eudem Phil. non est prudens nisi sit bonus: unde & circa finem 5. Ethic. probatur prudentiam, quæ est virtus, ad virtutes alias esse connexam: licet igitur homines mali aliquam industriam vel versutiam habere possint vel aliquam speculativam scientiam, & prudentiam tamen, quæ est regula agendorum, habere non possunt: nam à fine sumitur omnis ratio agendi: & quia mali iudicant esse finem, quod non est finis, de necessitate consequitur eos error. Et sicut prudentia est connexa virtutibus perficientibus appetitum, & quod malitia est corruptiva principij sive cognitionis finis, & reddit hominem ignoranciam; ita virtutes aliae sunt connexæ

7. Ethic. c. 8.

3. Ethic.

4. Ethic.

prudentie, & quod prudentia est regula agendorum: sic etiam suo modo est & in vita spirituali; nam licet mali homines aliquam cognitionem astrarum vel aliorum habere possint; cognitionem tamen illam, secundum quam mititur Filius, habere non valent: est enim ista cognitione, ut Deum tanquam finem ultimum cognoscamus; sed ille apprehendit aliquid ut finem, in quo finem suam constituit, & ratione cuius alia operatur, & quia mali homines finem suum ponunt in creatura, non in Deo: propter quod fruuntur utendis, & utuntur fruendis, in quo est tota per veritas, ignorantes dici debent, & cognitione, secundum quam mittitur Filius, sunt privati. Nos igitur potest esse missio Filij absque missione Spiritus Sancti: quia practice loquendo, ut hic loquimur, non est cognitio Dei, ut est finale bonum; propter quod alia operamur, secundum quam cognitionem mittitur Filius absque dilectione eius, secundum quam mittitur Spiritus Sanctus. Licet ergo aliqua cognitione speculativa de ipso haberi possit absque amore; nou tamen separatur missio Filij à missione Spiritus Sancti, quia secundum illam missionem Filij non habetur: & sicut missio Filij nunquam est sine missione Spiritus Sancti, sic nec è converso. Nam licet boni homines in cognitione astrarum, & in alijs curiositatibus non sint docti; in cognitione tamen Dei sub ratione finis, secundum quem omnia agunt, docti sunt. Nam qui Spiritu Dei aguntur, hi Filij Dei sunt, & quia secundum tales cognitionem Dei, secundum quam ipsum constituimus ut finem nostrorum agendorum, mittitur Filius, quam cognitionem habent quantumcunque simplices, si sunt boni; cum constituent sibi Deum ut finem omnium agendorum, nunquam est missio Spiritus absq; missione Filij, nec è converso. Hoc enim concordat verbis Canonis: nā sapientia primo scribitur: *In malevolentiam animam non intrabit sapientia, nec habitabit in corpore subditio peccatis.* Ex quo habetur, quod non est missio Filij absque missione Spiritus: quia sapientia illa, secundum quam mittitur Filius, quæ est in eo quod Deum cognoscimus ut finem, in quo quemdam saporem, & quāq; dulcedinem constituimus, non datur malis

malis hominibus, ad quos non mittitur Spiritus Sanctus. Et ibidem statim sequitur: *Spiritus enim Sanctus discipline effugiet factum, & auferet se à cogitationibus, que sunt sine intellectu. Ex quo habetur, quod missio Spiritus non est absque missione Filii, qui mittitur secundum dona perficiens intellectum: & quia haec missiones inseparabiliter conlununtur, unus effectus, ut sanctificatio crea-*

DAug. P.N.
15. de Trin. 15. de Trin. cap. ultim. scribitur, quod Spiritus Sanctus à Patre & Filio procedit ad sanctificandum creaturam. Et 4.

Idem M. P. de Trin. capit. 20. exponit Aug. illud N. 4. de Trin. cap. 20. sapientiae 6. In animas sanctasse transfert, amicos Dei & Prophetas constituit, de missione Filii: sanctificare ergo animas, & ire in animas sanctas competit immisso Filii & missione Spiritus propter carum inseparabilitatem.

Missio Spiriti S. & Filii Advertendum tamen quod licet sicut sunt in huiusmodi missiones sunt inseparabiles, separabiles, sunt tamen distinctae & differentes: nā, sunt tamen ut habitum est, non est missio in Differentes, viinis, nisi quia una Persona per aliam operatur: operari unam Personam per alias non dicimus, nisi ex eo quod una ab alia procedit. Radicalis ergo ratio in missionibus ex processionibus oritur, & quia Filius procedit ut natus, Spiritus Sanctus ut donum, vel ut datus, missio Filii est distincta à missione Spiritus Sancti. Nam, sicut arguebamus, quod ex nova relatione in creatura nō magis terminaretur respectus ad Filium, ut mitteretur, quam ad Patrem, nisi quia per Filium Pater operatur, ut quia ille gignit, ille gignitur: sic ex donis perficiens intellectum non ducemur in cognitionem Filii, secundum quæ dicitur mitti, nec ex donis perfectibus appetitum, secundum quæ mittitur Spiritus, surgetemus in cognitionem eius, nisi quia Filius procedit ut natus, vel ut verbum, & per modum intellectus: Spiritus Sanctus procedit ut datus, vel ut donum, & per modum voluntatis. Quæ omnia innuit August.

Idem M. P. 4. de Trin. cap. penult. qui ostendens c. pe. §. 29. differentiam inter missionem Filii & Spiritus Sancti ait: *Sicut enim natum esse est Filio à Patre esse, ita mitti est Filio cognosci quod ab illo sit. Et sicut Spiritui Sancto donum Dei esse est à Patre procedere; ita mitti est cognosci, quia ab illo procedat. Sunt ex-*

go prædictæ missiones distinctæ & differentes, licet nunquam à se invicem separantur.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod non est simile de missione visibili & invisibili: quia non est tanta unio in signis, quanta est in donis interioribus. Ad 2. dicendum, quod nō omnia, quæ habent esse distinctū & differens, de necessitate separantur à se invicem: nam, ut apparuit in solvendo, sicut missiones prædictæ sint differentes; una tantum sine alia esse non habet. Ad 3. dicendum, quod missio Filii, & missio Spiritus Sancti dupliciter considerari possunt, vel ratione notionis, quæ in missione importatur, vel ratione effectus. Ratione notionis una est prior alia, sicut generatio est prior spiratione, quam prioritatem superiorius declaravimus, qualiter ibi est, & qualiter non. Sed si consideramus eas ratione effectus, rursum est distinguendum: Filii missio quia ipsa dona, secundum quæ datur ratione notionis est Filius, ut perfectio intellectum, si considerantur in se, vel ex parte eius, ne spiritus S. cui fit datio, sicut non tempore, naturali tam in intelligentia sunt priora do effectus in se, secundum quæ datur Spiritus: quia consideratio notitia simpliciter præcedit amorem. Sed si consideramus eas ex parte donationis, cum amor sit prima incitativa spiritus S. ad dandum, dona, secundum quæ est prior missio Spiritus, sunt priora donis intellectus. Ex quo apparet quomodo missio Spiritus præcedit missionem Filii, & è donu, cuius converso: & quia per omnia ista non ratione omnia dona datur.

titur.

ARTICVLVS III.

Virum missio Filii posse dici æterna?

Tertiò queritur: utrum missio Filii possit esse æterna? Et videtur, quod sic: quia secundum Gregorium eo mittitur Filius, quo & generatur, sed generatur externaliter, ergo & mit-

Dicitur

Idem ibidem
cap. 20.

titut. Præterea: 4. de Trin. capit. pe-nult. scribitur ab Aug. *Quemadmodum qui genuit, & qui genitus est, ita & qui missus est unum sunt*, & ibidem scribitur: Pater mittit, & Filius mittitur: quia iste genuit, ille est genitus, sed iste genuit ab æterno, & ille est genitus: ergo &c. Præterea: Filio non potest competere aliqua innovatio, cùm sit Deus; sed si Ipsa Persona Filij mitteretur ex tempore, cùm tempus dicat quid novum, accideret ei innovatio, ergo &c. Præterea: cùm missio Filij non separetur à missione spiritus, si missio Spiritus est æterna, erit æterna missio Filij. Quod Spiritus ab æterno mittatur, sic patere potest: quia ex hoc dicitur mittit: quia procedit ab uno in aliud tanquam in obiectum, & tanquam ab eo, in quo requiescit. Sed cùm Filius sit obiectum æternum, & Spiritus Sanctus procedat

DIoan; Da-
masc. lib. 1. iud Damasc. 1. lib. cap. 10. *Credimus in*
Spiritum Sanctum qui Dominus est, et vivificat,
qui ex Patre procedit, & in Filio conquiscit,
Spiritus Sanctus mittitur ab æterno, er-
go &c.

In contrarium est: quia omnis missio Filij vel est visibilis, ut cùm mittitur in carnem: vel invisibilis, ut cùm mittitur in mentem, sed nec ab æterno fuit caro, nec mentes, ad quas mittitur, nulla ergo eius missio est æterna.

Præterea: August. 4. de Trin. cap. 20.

DAug. P.N. ostendit quamlibet missionem Filij esse 4. de Trin. temporalem dicens: *Non ergo eo ipso quo de Patre natus est, missus dicitur Filius: sed vel eo quod apparuit huic mundo Verbum caro factum.* Ex quo colligitur missione eius visibilem non esse æternam, & subdit: *Vel eo quod ex tempore cuiusquam mente percepitur: ex quo habetur, quod eius missio invisibilis est etiam temporalis.*

RESOLVTO.

Missio Filij temporalis est: quia non semper fuit: sed aliquo modo valet dici æternas; inquit per eam illuminari, & Divini amoris dono inflammata temporum varietates transcedentes ad conditiones trahimur æternorum.

Nota distinc-tionis de-
æterno, ubi
nota quomo-do universa-
lia sunt æter-na

REspond. dicendum, quod æternum aliquid dupliciter dici potest. Di-cuntur enim aliqua æterna; et quod se-

A per sunt, & sic solus Deus est æternus: quia omnia citra Deum secundum Fi-dem nostram esse cœperunt, & ex hoc ostendit Damasc. 1. lib. cap. 8. omnē D.Ian. Da-creaturam temporalem esse. Secundo modo dicitur æternum, non eò quod caruerit essendi initio; sed quia à varietibus temporum est semotum, & sic universalia sunt æterna, non quod non inceperint esse; sed quia sunt abstracta à conditionibus materiæ, quæ sunt hic & nunc, ratione quarum variabilitas temporum habet esse. Nam sicut destructis primis impossibile est aliquid aliorum remanere: quia ad destruptionem sortis sequitur per accidentes corruptio universalis in sorte, sic generatis primis, per accidentes omnia alia generantur: ideo si non semper fuerunt individua, non semper fuerunt universalia: habuerunt ergo universalia esse di initium; licet variationi temporum non subdantur. Cùm ergo queritur utrum missio Filij sit æterna? Si loquuntur de æternitate, secundum quod dicit initialem parentiam in essendo, plenum est nullam missionem: Filij æternam esse: cùm probatum sit per Aug. & per rationem missionem Filij tam visibilem, quam invisibilem essendi initium habuisse. Sed si accipitur æternum pro eo, quod à variatione temporis est semotum, sic missio Filij potest dici æterna.

Sed quomodo hoc sit, non est evidens. Nam, sicut supra tactum fuit, in volendo est motus animatus ad res: unde & amor dicitur ponere hominem extra se, & collocare ipsum in amo-to, maxime si est excellens: igitur amatum non trahitur ad conditiones amatissimis; sed amans ad conditiones amati, & inde est, quod prohibemur amare vilia, ne simus viles, & movemur ad quæ-

D rendum cælestia per amorem, ut cælestes dici possimus. Sed in intelligendo est motus rerum ad animam: & ideo in-telligendo materialia non efficitur intellectus materialis: sed potius ipsa materialia prout in intellectu esse ha-bent, immaterialiter coexistunt: unde & vilia non prohibemur scire: quia ex eo quod vilia intelligimus non viles-simus, cùm non trahamur ad condi-tionem vilium; sed ipsa vilia nobilitâ-tur: quia trahuntur ad conditiones nostraras

nostras: tamen per accidens prohibe-
mur à consideratione vilium, inquantū
per considerationem talem à consid-
eratione retrahimur altiorum; & quia
per missionem Filij illuminamur secū-
dūm intellectum, non videtur quod
per talia dona trahamur ad conditio-
nes aeternorum, cùm intellectus in in-
telligendo non trahatur ad conditio-
nes intelligibiliā, sed ē converso; sed
quia, ut habitum est, nunquam est mis-
sio Filij sine missione Spiritus, & nun-
quam illuminamur illuminatione, se-
cundūm quam mittitur Filius, nisi in-
flammemur per donum amoris, secun-
dūm quod mittitur Spiritus Sanctus. Sed
cūm per amorem trahamur ad condi-
tiones amati, nunquam mittitur Filius
ad nos, nisi varietatem temporum
transcendentes trahamur ad condi-
tionem aeternorum: & secundūm huac
modum Aug. 4. de Trin. cap. 20. ostē-
dit missionem Filij non esse tempora-
lēm dicens: *Cum autem Filius ex tempore
cuiusque profectus mente percipitur, mitti qui-
dem dicitur, sed non in hunc mundum, & sub-
dit causam: Quia nos secundūm quod mente
aliquid aeternum quantum possumus capimus, nō
in hoc mundo sumus: & omnium iustorum Spi-
ritus etiam tunc in carne viventium, inquan-
tū Divina sapientia, non sunt in hoc mundo; est er-
go missio temporalis Filij: quia non
semper fuit, & est aeterna inquantum
per eā ab istis temporalibus abstrahimur,
& ad conditiones trahimur aeternorū.*

DAug. P.N. 4. de Trin. cap. 20. §. 8 dicens: *Cum autem Filius ex tempore
cuiusque profectus mente percipitur, mitti qui-
dem dicitur, sed non in hunc mundum, & sub-
dit causam: Quia nos secundūm quod mente
aliquid aeternum quantum possumus capimus, nō
in hoc mundo sumus: & omnium iustorum Spi-
ritus etiam tunc in carne viventium, inquan-
tū Divina sapientia, non sunt in hoc mundo; est er-
go missio temporalis Filij: quia non
semper fuit, & est aeterna inquantum
per eā ab istis temporalibus abstrahimur,
& ad conditiones trahimur aeternorū.*

Respond. ad arg. Ad primum di-
cendum, quod auctoritas Greg. potest
tripliciter exponi. Primo, ut loquatur
de temporali generatione, & tunc quo
genitus est, missus est: quia pro tanto
dicitur missus: quia carne in assumptis.
2. exponitur, quod illud, quo, sit abla-
tivi casus, & sit sensus, quo, id est, à
quo, & tunc est verum: quia à quo ge-
neratur, mittitur. 3. modo exponitur,
quod loquatur de missione habituali,
non actuali. Possumus tamen, & aliter
dicere distinguendo inter Greg. & Aug.
quia Gregorius dicit, quod quo genitus
est, missus est. Aug. dicit contrarium,
quod non eo, quo natus est, mi-
ssus est: & ideo possumus dicere,
quod illud quo potest designare ordinē
durationis in mittendo, & tunc est
locutio falsa: quia est sensus, quod si
ab aeterno gignitur, quod ab aeterno mit-

A tatur, quod negat Aug. ut patuit. Vel
potest designare rationem missionis, &
tunc est locutio vera: quia est sensus,
quod Filius non habet, quod mittatur,
nisi ex eo quod gignitur: & illa est
sententia Aug. 4. de Trin. cap. 20. qui DAug. P.N.

*Sic ergo Pater genuit, Filius genitus est: 4. de Trin.
ita Pater misit, Filius missus est. Ergo tota* cap. 20.
ratio missionis Filij est generatio eius. §. 26. tom. 8.
*Et per hoc patet solutio ad 2. Ad 3. di-
cendum, quod missio dicit innovatio-
nem: sed illa innovatio non est in Filio processio
secundūm rem, sed in creatura. Ad 4. Spiritus S. &
dicendum, quod ex eo, quod Spiritus Patre in Fi-
lium procedit à Patre, in Filium tā-
lum non di-
citur missio.*

B quam in obiectum aeternum non dici-
tur mitti: quia, ut habitum est, missio
innovationem importat; illud autem
sine innovatione existit.

QVÆSTIO II.

De missione Filij invisibili.

DEINDE queritur de missione Fi-
lij invisibili per comparationem
ad eos, ad quos fit missio. Circa quod
querreinus tria. 1. utrum ad quos fit
talis missio? 2. dato quod ad omnes
iustos, utrum plenior fuerit post incar-
nationem, quam ante? 3. de effectu
eius.

ARTICVLVS I.

Vtrum missio Filij sit ad irrationales creatureas?

Ad primum sic proceditur: vide-
tur, quod missio Filij sit ad irra-
tionabiles creatureas: quia, ut habitum
est, Pater mittit Filium, eo quod ope-
ratur per ipsum, sed omnia per ipsum
facta sunt; cùm igitur in irrationabili-
bus Pater per Filium operetur, ad irra-
tionabilia erit missio Filij. Præterea:
missio Filij convenit cum missione Spi-
ritus Sancti: eo quod mittitur Filius ad
sanctificandam creaturem. Sed aliqua
dicuntur sanctificari, quæ ratione ca-
rent, ut templum, & vas, ergo &c.
Præterea: secundūm Aug. Sacramenta
sunt vas gratiæ; sed ad ea, in quibus est
gratia, mittitur Filius, ergo &c.

In contrarium est: quia August. 4.
de

DAug. P. N. de Trin. cap. 20. dicit missionem Filii A
4. de Trin. invisibilem esse in mente; sed men-
cap. 20. tem non habent nisi rationabilia, ergo &c.

2. Dubitatio lateralis. Ulterius queritur: utrum fiat mis-
sio Filii secundum augmentum gratiae? Et videtur quod non: quia missio Fi-
lii est ad sanctificandam creaturam, sed
non sanctificatur, quod est sanctum, si-
cet non dealbatur, quod est album; sed
non dicuntur augmentari in gratia, mi-
si qui habent gratiam; cum tales sint
sancti, non initet ad eos Filius, ut san-
ctificantur. Præterea: ex hoc dicitur
mitti Filius: quia novo modo est in
creatura, quam prius esset, ut quia est
in ea secundum opus gratuitum, sed per
augmentum gratiae non fit talis inno-
vatio, cum ante augmentum gratiae
esset ibi Filius per opus gratuitum, ergo &c.

In contrarium est: quia ab eodem
agente, a quo fit aliquid calidum, habet
fieri magis calidum, ergo per eandem
Personam, per quam accipimus donum
gratuitum, augmentamur in illo do-
no; sed ex hoc dicitur Persona Per-
sonam mittere: quia per eam dona hu-
iusti modi operatur: cum talis operatio
non solum sit in prima acceptatione gra-
tiae, sed etiam in aumento, ergo &c.

3. Dubitatio lateralis. Ulterius queritur: utrum ad An-
gelos fiat talis missio? Et videtur quod non:
quia si ad eos mitteretur aliqua
Persona Divina, vel hoc esset ut gra-
tiam reciperent, vel ut gratiam recep-
tam haberent pleniorum; sed non ut
gratiam recipient: cum sint sancti:

Scilicet dist. nec ut in ea augmententur, cum non
ad eam p. 2. posuit in eis augeri esse primum, q. 1. art. 2.

DAug. P. N. terebra: ut habitum est, non est missio
15. de Trin. Filii absque missione Spiritus San-
cap. 17. catus, & sed Aug. 15. de Trin. cap. 17.
q. 3. art. 8. Spiritus Sanctus cum datus fuerit homini, ac-
tin 6. Paris. cendit eum in dilectionem Dei. Et proximi.

Sed Angeli ulterius non possunt ascen-
di vel crescere in charitate, ergo non
ad eos mittitur Spiritus Sanctus, & per
consequens nec Filius.

Ide 4. de Tri-
nit. cap. 20. qui dicit: Filium Dei eo mo-
do quo In animas sanctas se transfert, atque
amicos Dei, Et Prophetas constituit, sicut
etiam implet Angelos. Sed hoc non esset
pili ad Angelos mitteretur, sicut & ad

homines, ergo &c. Præterea: ex hoc
mittitur ad homines: quia sunt capa-
ces dilectionis, & cognitionis; sed hu-
iusti modi sunt Angeli, ergo &c.

Ulterius queritur: utrum ad Chri-
stum fuerit facta talis missio? Et videtur
quod non: quia non idem dat & reci-
pit aliquid, sed Christus dedit Spiritum
Sanctum secundum Aug. 15. de Trin. DAug. P. N.
cap. 20. ergo &c. Præterea: missio fit 15. de Trin.
ad revocandum errantes, sed Christus cap. 16.
nunquam fuit errans, cum de se diceret
quod ea, quae sunt Patri placita, face-
ret semper, ergo &c.

In contrarium est: quia missio est
B idem quod datio: ut dicit Magist. 15.
dist. sed Christo fuit datus Spiritus, &
non ad mensuram, ergo &c. Præterea:
missio visibilis est signum missionis in-
visibilis; ad Christum fuit facta missio
visibilis, ergo &c.

RESOLVTIO.

*Missio Filij Divini ad irrationalies non fit
creaturas.*

Respond. dicendum, ad primum
quæsumus, missionem non posse
fieri ad irrationalies creaturas, nam ut
patet per Aug. mitti Filium, est cognos-
cere quod ab alio sit; sed nihil cognos-
cit hoc esse ab hoc, nisi referat produ-
ctum in productentem, & quod est ex
principio in suum principium; sed ad
eandem potentiam ad quam pertinet
referre res in suum finem, pertinet re-
ferre aliquid in suum principium. Sed
referre aliquid, quod referendum sit;
vel in finem, vel etiam in principium,
non est datum nisi rationabilibus, iuxta
illud August. 83, quest. q. 33. Scire mi-
que quod quidque referendum sit, non datum est quest. q. 33. Idem lib. 83.
rationis expertibus, cum ergo ratio sit in-
fimum in genere intelligibilium, unde
& dicitur oriri in umbra intelligentia,
nulli infra rationem cognoscere Filium
esse ab alio datum erit, nec habituali-
ter, nec actualiter. Tum quia in tali
cognitione implicatur referre, quod
non competit rationis expertibus. Tum
quia quod cognosci debet, est summè
intelligibile, & quod percipiendum
qua infra rationem sunt, non sufficiunt: Comm. in 5.
cum ratio vel intellectus humanus inter de Anim.
intelligibilia teneat gradum infimum comm. 5.
secundum Comm. in 3. de Anim. igi-
tur

ut licet infra materiali non est nisi nihil, & quod habet non esse; quia materia tenet infinitum gradum in genere etiam, sic infra ratione non est nisi non intelliges, cum in genere intelligibilium ratio teneat gradum infinitum. Non ergo mittitur Filius, nec aliqua Persona Divina ad irrationalia: cum careant cognitione intellectuali, quam missio de necessitate requirit.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet omnia opera operetur Pater per Filium: non tamen in omnibus operibus dicitur Filius mitti, sed solam in operibus gratuitis, quae in creatura irrationali esse non habent. Ad 2. dicendum, quod templum & vas non dicuntur sanctificari, cù quod suscipiant gratiam, vel in gratia augmententur; sed quia sacris usibus dedicantur; sed quia Filius non dicitur mitti nisi secundū opera gratuita Filio appropriata: cū nō dicitur talia sanctificari gratia suscipiendo, ad ea Filius non mittetur: unde in ratione equivocatur de sanctificatione. Ad 3. dicendum, quod Sacra menta dicuntur vasa gratiae, non quia gratia sit in eis tanquam in subiecto; sed quia faciliter per Sacra menta tanquam per instrumenta Divisa misericordiae potest aliquid habere gratiam, sicut ex vase aquam: & quia non mittitur Filius, nū ad eos, in quibus est gratia sicut in subiecto, non sicut in instrumento: ideo ratio non concludit.

Ad illud, quod ulterius queritur utrum per augmentum gratiae mittatur Filius? Dicendum, quod aliquem augmentari in gratia, duplicitate potest intelligi, ut communiter distinguitur, vel quod ex tali augmentatione sequatur quidam novus usus, vel quidam novus modus agendi, utputa aliquis habens gratiam, per quam est iustus, augmentetur in gratia, ut habeat donum prophetiae, & cognoscat Divina mystria, vel quod operetur mirabilia, vel linguis loquatur novis, & secundum tale augmentum communiter conceditur Spiritus Sanctus mitti. Sed utrum in augmentatione gratiae, per quod aliquis non consurgit in novum usum; sed soli secundum illam gratiam acceptam efficitur magis gratus, utrum ex tali augmentatione sequatur missio Personæ Di-

vinc sunt modi dicendi. Nam quidam negant in tali augmentatione mitti Divinam Personam: quidam concedunt. Tamen satis concedere possumus in omni augmentatione gratiae Divinam Personam mitti, maxime cùm Aug. 4. de Trin. cap. 20. dicat: *Tunc mittitur unicuique Verbi D'Aug. P. Nō Divinum, cùm à quoquam engnoscitur, aequo 4. de Trin. percipitur, quantum cognosci, & percipi potest cap. 20. I. : 8 pro capitu proficiens in Deum.* Ex quo haberi potest, quod secundum quod est alia & alia capacitas, est alia & alia missio: & quia non est augmentationum gratiae, nisi sit aliquis modo augmentatione capacitatibus, concedere possumus in omni tali augmentatione Divinam Personam mitti, licet forte non omnis modus missionis hic reperiatur, qui reperitur, cùm aliquis de novo gratiam accipit, vel in novum usum gratie cōsurgit.

Ad rationes in contrarium ddm. Ad primam, quod non solum sanctificatur, qui de non sancto fit sanctus, sed etiam qui de sancto fit magis sanctus. Nam secundum Philos. non solum Ph. ibi est metus à frigido in calidum, qmm. 19. sed à calido in magis calidum. Ad 2. dicendum, quod licet in aliquo augmentatione gratiae non reperiatur tanta novitas, quanta reperiatur, cùm aliquis de non sancto fit sanctus, vel cùm alicuius confertur novum donum, & novus usus gratiae est tamen ibi aliquis modus novitatis, cùm ut in eo maior gratia.

Ad illud, quod 2. ultius queritur: utrum ad Angelos, vel ad Beatos. Solutio 2. fiat missio? Dicendum, quod sic. Ad Dubitationis culus evidentiana notandum, quod si cut non est inconveniens aliquem non posse augmentari in cognitione aliquius secundum intentionem, potest ratione augmentari in cognitione eius extensive, utputa aliquis cognoscens aliquam propositionem per demonstrationem, & per causam, si rursus illam capienda cognoscatur per signum, non magis eam cognoscit, quam prius, nec de ea est magis certus, quam prius esset: cùm cognitione signi quantam ad certitudinem, per se loquendo, non addat super cognitionem cause; nihilominus tamquam pluribus modis cognoscit: sic & Angeliboni per revelationes, quas continuè à Deo suscipiunt, & si non magis in amorem Dei proficiunt, pluribus

ribus tamē modis cognoscunt. Divi-
nam bonitatem esse diligendam, & non
extensivē magis diligunt.

Ad rationes in contrariū. Ad 1. dicitur,
quod nec gratia recipiat, nec ut gratia
habeat pleniorē, vel ut magis intensi-
vē Deum diligant, sed ut extensivē
magis in dilectionem eius tendat. Ad 2.
dicendum, quod licet non ulla re-
inardescant intensivē, inاردescant la-
men extensivē.

Solutio 3.
Dubitationis

Ad illud 3. quod queritur de Christo,
utrum ei facta fuerit talis missio?
Dicendum, quod sic tamē ut habitum
est per Magist. millio Personas est id 3.
quod dato, quod si non est verum sicut
plaet, tamē tecundam quod facit
ad propositum verum est: quia nānque
Personas cui competit mīte, datur ali-
cuiusni mīteque ad illum: & quia Christo
potissimē fuit data gratia Spiritus
Sancti; ad ipsam fuit facta missio eius, &
quia, ut habitum est, non est missio
Spiritus Sancti sine missione Filii, sicut
in anima Christi spiritualiter inhabita-
vit Spiritus Sanctus propter dona, quae
perficiunt appetitum, ita in ea inhabi-
tavit Filius propter dona, quae perficiunt
intellectum. Nam cūm hoc quod uni-
ta erat anima illa Verbo in unitate Per-
sonarū habebat ipsum Verbum unum
sibi secundum quod dona i grātia in-
capte animabus alijs effulgebat. Vt
DAug. P.N. de & August. probat 15. de Trin. cap.
15. de Trin. cap. 26. Christum deuīse, & accepisse Spi-
ritū Sanctū, Accepte quippe ut homo,
effuder ut Deus, sed non accepit aliquis spi-
ritū Sanctū, nisi quia Spiritus San-
ctus ad eummittitur: fuit igitur mis-
sio facta ad Christum. Advertemus
tamen, quod, ut Aug. probat ibidem,
ista acceptio sive illa missio facta fuit
ab instanti sua conceptionis: non au-
teni postmodum: quia non fuit posse
in gratia augmentatus.

Scilicet dist.
eadem
q.z.art. 2.

Ad rationes in contrarium. Ad 1. dicendum, quod idem secundum
spiritū Sanctū, idem non dat, & recipit aliquid, nec
sed dedit ut Christus eodem modo dedit; & reci-
pit ut homo; recipit ut homo: unde Aug.
Apost. dedit 15. de Trin. cap. præallegato dieit: in
dicta hominibus ē Christo, In eo quod de illo scriptum est quod
& illud Ps. accepit a Patre promissionem Spiritus Sancti
accepit dona in hominibus. Effuderit, utraique natura monstrata est, Co
humana scilicet & Diuina: accepit quippe & plenaria tempore his misit Deus in hominibus.

ut homo: effuder ut Deus. Ad 2. dicendum
quod nec misio sit ad revocandum
ceteros non tamē solum istos certos
etiam. Vt dicere possumus quod ob
eius, fraccipitur negative, quod
dicitur: quod non facit, vel huius
directus: animis Chrlī aliquando non
fuit directus: non fuit facta: quia ali-
quando non fuit: nam non est tales
etiam de nullō verificari posset, cum
negationib[us] poterat abolire accepta,
& sic anima illata non facta, sive non
directa fuit facta facta; & directa non
quod patitur quantum ad intentionem
& potes facultatem accepit,
sed quia facta cum tibi resepti etiam
facultatem propter quam receptione
ad eam missio fuit facta.

ARTICVLVS II.

videtur de personarum facta plenaria
intentionem, quoniam
autem?

Secundūs questionis: utrum plenior
facta missio post incarnationem
quaeratur ante? Et videtur quod
non: quia actus activorum sunt in pa-
cientia: & in personis sed ad recipien-
dam Spiritus Sanctum disponuntur
per gratiam: et si ergo ante incarnationem
fuerit homines pleni gratia,
non est hanc missio plenior. Præterea
Aug. vult: quod calibatus oannis non
preferat ad filio: Abrahā ergo per
sua in novae creatione non sunt ple-
nitores gratia, quae fuerunt in veteri.
Præterea: Patres veteris testamenti
propontant nobis in exemplis, sed
hoc don est: nulli in eis fulser gratia
plenior, quam in nobis; ergo &c. Pe-
ter: Dicory 4. de Divin. nomi affi-
nitat transuersa Divina humana ipsis ostē-
dōs, quod acerat. Solum universitas immit-
tit radicos suos, sic & Dei universitas
inficit suam bonitatem: sed Sol non
magis quantum est de se immitit ra-
dis uno tempore, quam alio, ergo
non est pleniora suo bonitatis, & gra-
tia nunc, quam prius.

Dicitur in contrarium: quia recipit
post incarnationem vocatur plenarius
temporis fixatio illi & Apostoli:
Apostoli humana scilicet & Diuina: accepit quippe & plenaria tempore his misit Deus in hominibus.

sum. Præterea: tota congregatio fide-
lium assimilatur æratibus unius homi-
nis secundū diversa temporas sed ho-
mo est perfectior in æratibus sequenti-
bis, quam in prima, ergo perfectior
est status post incarnationem, quam
ante.

RESOLVTO.

Missio Personarum plenior est post incarnationem quam ante: non ratione Personæ ad quam sit sed ratione status.

Respond. dicendum, quod secundū dūm August. 4. de Trin. capit. penult. datio Spiritus post incarnationem fuit plenior, quam ante. Nam exponens illud Ioan. *Spiritus non dum erat datus, ostendit hoc esse intelligendum quantum ad plenitudinem; non quia nullo modo ante incarnationem datus esset, sed quia non in tanta plenitude datus fuerat, in quanta poterat datus fuit.* Vnde ait: *Spiritus non erat datus quomodo intelligitur, nisi quia certa illa Spiritus Sancti datio, vel missio post clarificationem Christi futura erat, qualis antea nunquam fuerat, neque enim antea nulla erat, sed talis non fuerat. Si enim antea Spiritus Sanctus non dabantur, quo impleti Prophætæ locutis sum? Cùm aperte scriptura dicat, Et multis locis ostendat Spiritu Sancto eos locutos fuisse: igitur Spiritus Sanctus datus erat, sed non in tanta plenitudine.*

Maior & mi- Tamen propter argumenta nota-
 nor plenitu- dum, quod maior, & minor plenitu-
 do gratiae do duplicitate potest considerari, vel
 potest dici ratione personæ, vel ratione status: ra-
 tione personæ, vel ratione status: ratione personæ fuit plenior, &
 ratione status: minùs plena secundū quod personæ primo modo novi, & veteris testamenti se magis, & variatur se- cundū ma- minùs in gratia excedebant, & secun- gis, & minùs dūm istam viam cælibatus Ioan. non gratas Perso- præfertur coniugio Abrahæ ratione Dnas novi & gratiæ personalis. Sed si secundū sta- veteris te- tum veteris, & novi testamenti com- stamentis: se- cundo modo parare volumus, status post incarnationem dicitur plenior, & potissimè post nō datio- nō datio passionem Christi: quia debitum, ratione cuius natura humana erat obno- xia Principi renebrarum, per mortem Christi est per solutum ratione cuius ad suscipiendam gratiam efficimur aptio- res.

B. Egid. Col. Jup. I. Seni

Respond. ad arg. Ad primum di- cendum, quod licet personæ ante in- carnationem essent æquæ dispositæ ut post, erant ratione gratiæ personaliss; non secundū quod statui competebat. Nam nihil prohibet religiosos quantum ad statu sacerdotalibus esse per- fectiones; aliquam tamē sacerdotali- personam gratia personali religiosos om- nes, vel saltem aliquos superare. Et per hoc patet solutio ad 2. quia arguit de gratia personali; per hoc etiam tertium est solutum: quia non proponuntur nobis in exemplum, ut eos imitari de- beamus ratione status, sed ratione per- sonæ. Ad 4. dicendum, quod non est omnino simile de influentia luminis solaris, & de influentia bonitatis. Di- vine: quia Deus secundū p̄ficienciam suam, & præordinationem aliquos præordinavit ad maiorem gratiam, ali- quos ad minorem. Vel dicere possumus, quod sicut Sol propter interpo- sitionem nubis non potest effundere ra- dios æquè plenè, ita in veteri testamēto: quia non erat solutum debitum hu- manæ naturæ, quoddam obstaculum, & quasi quædam nubes inter Deum, & homines erat posita: propter quod tē- pus illud non inerebatur dici tempus, plenitudinis.

ARTICVLVS III.

Vtrum per missionem Divine Personæ in me- em anima abstrahatur à corpore?

Tertiò queritur: utrum per mis- sionem Divinæ Personæ anima abstrahatur à corpore propter quod possit dici, quod sit in cælo, & non in mundo? Et videtur quod sic: quia secundū quod legitur Math. 6. *Vbi est thesaurus tuus ibi est & cor tuum*, sed ex eo, Math. 6; quod Divina Persona mittitur ad hominem: quia ex hoc in ardore facit homo in amorem Dei. Et videtur quod homo ha- beat Deum tanquam suum thesaurum, ergo in Deo, & in cælo erat cor suum, cùm ibi sit thesaurus suus; sed ubi est cor hominis ibi est & anima, ergo &c. *Apost. ad Præteræ: secundū*, *Apost. ad Phil. 3. Phil. 3. cap. Nostra conversatio in cælis est: sed hoc nō n. 10. lit. D.* erat nisi ratione gratiæ existentis in eo, vel ratione Personæ Divinæ ad eum quisque, ergo &c. **P**ræterea: secundū

D. Ioan. Damasc. 1. lib. cap. 10.

Damasc. 1. lib. cap. 16. Spiritum esse in loco est ipsum operari ibidem, sed cum anima habeat operationem in cœlo, eò quod intelligit cœlestia, ergo per missionem Divinæ Personæ, cum per eam trahatur ad considerationem cœlestium, in cœlis erit.

In contrarium eit: quia idem est esse animæ & corporis, quandiu est corpori coniuncta, sed cum corpus sit in hoc mando, quantumcunque fiat missio Divinæ Personæ, per talē missionem anima à mundo non dicetur abstracta. Præterea: ad hoc idem facit: quia nulla forma extendit se extra materiam propriam, sed cum forma corporis sit anima, extra corpus se non extendet.

RESOLVTIO.

Anima per missionem Divinæ Personæ, secundū esse naturale in mundo est, sed per amoris inherētiam potius in cœlo est.

Modus quorūdam. **R**espond. Quidam sic dicunt, quod anima duplīciter comparari potest, & ad corpus, quod informat, & ad obiectum, cui conformatur, à quo recipit perfectionem, igitur anima essentialiter erit ubi est corpus, sed per quāndam conformitatem est ubi obiectum suum esse habet: & quia prout considerat de cœlestibus conformatur cœlestibus; secundūm talem conformitatem, & non essentialiter habet veritatem: quia dicit Apost. *Nostra conversatio est in cœlis.* Sed illud non est bene dictū: nam si propter hoc, quod aliquid conformatur alicui diceretur esse in illo, tunc oculus videns parietem diceretur esse in pariete, quod nullo modo est verum; immo contrarium aliquo modo veritatem habet: quia paries quodam modo est in oculo, secundūm ergo quod cœlestia intelligimus & conformantur cœlestibus, nullo modo possumus dicere esse in cœlestibus, sed quod cœlestia sint in nobis. Assignare igitur quare nostra conversatio est in cœlis: quia de cœlestibus cogitando, cœlestibus conformantur, sicut aliquo modo arguitur oppositum, quod cœlestia sint in nobis; non tamen arguitur propositum, quod nostra conversatio sit in cœlis.

Propter hoc notandum, quod ali-

quid dicitur verius esse alicubi, quam Opinio N.F. alibi triplici ratione. Primo: si illud Doct. Ali-competit ei ratione speciei, vel naturæ quid est ali- specialis, aliud autem ratione esse com munis: nam sicut diceretur, quod ve- tripliciter. quād alicubi rius competenter triangulo, quod an guli intrinseci valerent duos rectos, cie, alicubi quād extrinseci quatuor: quia istud ratione ge- competit ei ratione esse specifici, & quia neris. 2. quia triangulus aliud est secundūm esse com munis, & quia figura rectilinea: sic si bilius quād aliquid diceretur esse in pluribus locis, alibi. 3. quia in quorum uno esset secundūm esse spe ciale, in alio secundūm esse commune, verius diceretur esse ubi esset secundūm esse speciale, quād secundūm esse cōmune. Secundūm hoc potest contingere. ex eo quod esse, quod habet in uno loco (ut accipimus esse in loco largè ad omne id, secundūm quod aliquid est in ali quo) est esse verius & nobilius, quād quod habeat in alio, & sic dicitur crea tura verius esse in Creatore, quād in se ipsa: quia creatura in Creatore non est aliud quād creatrix essentia. Cūn. igi tur esse increatum sit verius, quād esse creatum, verius est creatura in Creatore, quād in se ipsa. Tertio mo do hoc contingit quādo aliquid secundūm unam sui partem est in uno loco, & secundūm aliam in alio, ubi autem est secundūm nobiliorem partem est verius: quia semper res magis est nobilius quod est in ea, quād vilius: unde homo secundūm Phum in 9. Ethic. Philosophus magis est intellectus, quād sensus. 9. Ethic.

Hoc viso scieadum, quod anima cœlestia diligens est in cœlo, & est in terra: in terra est secundūm esse natu rale, ut corpus informat; in cœlo est secundūm quāndam adhærentiam, & amoris connexionem. Nam, ut habi tum est, amori competit transformare amantem in amatum, & pōnere ipsum Quod amo extra se, & in amato collocare. Non ri 14.q.2.art.2. igitur per conformitatem, quām ha transformabet anima secundūm intellectum ad te amantem exlestia, est in cœlo, sed cœlum in ipsa, sed secundūm adhærentiam, quām ha Scilicet dist. bet per amorem, in cœlestibus conver satur, & licet sit in cœlo, & in terra, verius potest dici, quod sit in cœlo, quām in terra propter tripliceni ratio nem tantam. Nam esse in corpore com petit ei secundūm quod forma, & aliquo modo secundūm esse commune: quia

quia sicut se habet quælibet forma ad materiam suam; quia dat ei esse, & trale esse; propter quod est ubi existit sua materia, ita se habet ad suum corpus anima: quia dat ei esse & tale esse, propter quod est ubi suum corpus existit; sed esse in Cælo per appetitum intellectivum competit ei, & secundum esse speciale in quantum est intellectus naturæ, igitur verius est in Cælo, quam in terra: quia sic esse competit ei magis secundum esse specificum.

Rursum esse, quod habet in Cælo, est nobilior, quam esse, quod habet in terra, propter quod secundò est ibi ve
ritas est ubi terra, quam in terra. Tertiò in Cælo est ubi animat. secundum voluntatem, quod est nobili-
lius in anima: & ideo verius ibi, quia est ibi secundum nobiliorem partem & quantum ad hoc verum est quòd ani-
ma verius est ubi amat, quam ubi ani-
mat: quia ibi est secundum nobillo-
rem partem, ut secundum mentem. Et quia missio invisibilis facit nos habere quemdam saporem, & amorem ad Divina, propterea dici possumus non esse in hoc mundo. Ideo bene dictum est, quòd secundum quod aliquid exter-
num mente capimus, non in hoc mun-
do sumus; & omnium iustorum Spir-
itus etiam adhuc in carne viventium in-
quantum Divina sapiunt, non sunt in
hoc mundo. Patet igitur, quomodo
anima secundum esse naturale, quòd
habet, est in hoc mundo, & sic pro-
cedebant argumenta in contrarium,
sed per quamdam amoris adherentiam
non est in hoc mundo.

Respsōsio ad arguentia. Et per hoc solvuntur dūæ primæ rationes. Ad 3. argumentum de Da-D
masc. dicendum, quòd non est simile de operatione Angeli, & operatione intellectus nostri: quia illa est operatio activa; intellectus autem noster, & voluntas in suis actibus competit eis quidam modus passionis, unde intel-

ligendo lapidem magis operatur lapis in intellectu, quam intellectus in ip-
sum.

DVBITATIONES LITTERALES.

SVPER litteram. Super illo, Quod 1. Dubitatio secundum eternam generationem Filius potest dici missus. Contra: August. 4. de Trin. cap. 20. dicit: Non eo ipso, quo de D Aug. P. N. Patre natu: est, missus dicitur Filius. Dicē- 4. de Trin. dum, quòd non est missus actualiter, cap. 20. §. 8 tom. 8. in 6. sed est missus habitualiter: quia ex hoc Paris. sequitur, quòd ille dicatur mittere, & ille mitti: quia ille genuit, ille genitus est. Vel dicendum, ut Mag. dicit, quòd licet secundum eternam generationem aliqui dicat Filium missum, non est ta- men propria lucurio.

Item super illud: Tunc mittitur, cum à quocunque cognoscitur. Contra: etiam 2. Dubitatio mali homines habent cognitionem de Filio; non tamen ad eos mittitur. Di- cendum, quòd intelligendum est de In qua cog- cognitione, ad quam lequitur amor; titute Filius: hon de alia, sive de cognitione, secun- quia in illa dum quam Deus ponitur ut finis om- ad quā sequi- nium adiutorum, quam non habent nisi tur amor. boni.

Item super illud: Vel proficientis in Deum, vel perfectè in Deo. Notandum, 3. Dubit. quòd anima dicitur perficiens quantū ad statum vias perfecta tamen quantū ad modum patriæ.

Item super illud: Pater est principium totius Divinitatis. Notandum hoc esse, 4. Dubit. dictum: quia omnibus Personis, qui bus pér originem communicatur

Divinitas, competit Di-
vinitatem à Pa-

tre acci-
pere.

DISTINCTIO XVJ.

DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI, QVÆ FIT DVO-
bus modis, visibiliter, & invisibiliter.

SUNC de Spiritu Sancto &c. Deter-
minato de missione Spiritus
Sancti in communione, hoc de-
terminat de ea Mag. in spe-
ciali, & duo facit: quia 1.
distinguit esse duplēm mis-
sionem Spiritus Sancti: quia
visibilem, & invisibilem, si-
cūt Filij. 2. de eis determinat. Secunda ibi:
Et primò. Circa quod duo facit: quia 1. deter-
minat de missione Spiritus Sancti visibili. 2.
&e invisibili. Secunda ibi: *Iam min.*, in princi-
pio XVII. dist. Circa primum dāt facit: quia
1. determinat de dicta missione. 2. querit utrū
per talem missionem Spiritus Sanctus posse
dici minor Patre, ibi: *Sed prius.* Circa primum
tria facit: quia 1. dicit quomodo sit talis
missio dieēs hoc esse propter quadam speciem
creature factam ex tempore, in qua visibiliter
ostenditur Spiritus Sanctus. 2. dāt causam qua-
re sit talis missio: quia ut revocentur corda
hominum ab exterioribus ad interiora. 3. quia
dictum suum confirmaverat per Aug. reballigit
verba Aug. in brevi, & applicat ad propositū. Sa-
cūda ibi: *Non ut appeteret.* 3. ibi: *Ecce ijs.* Deinde
eū dicit: *Sed prius;* querit utrū Spiritus posset di-
ci minor Patre; & dō facit: quia 1. ostendit, quod
Spiritus nō est minor Patre: quia visibiliter ap-
paruit, Filius tamē propter hoc minor Patre nō
solū dicitur; sed etiā ipso. Secunda ibi: *Noran-*
dum. Circa primum duo facit: quia 1. movet

A quæstionē, cur non dicatur Spiritus Sanctus
minor Patre, sicut Filius: cūm visibiliter appā-
ruerit, ac apparuit Filius. 2. solvit ostendens
apparitionem Filii visibilem esse dissimilem
ab apparitione Spiritus Sancti: quia crea-
tura visibilis, in qua apparuit Filius, fuit assump-
ta in unitatem Personæ ab eo, propter quod
Patre maior dicitur; creatura tamen, in qua
apparuit Spiritus Sanctus, non fuit assumpta
in unitatem hypostasis eius. 3. confirmat, quod
dixerat per Aug. Secunda ibi: *Quia aliter.* Ter-
tia ibi: *De hoc Aug.* Deinde cūm dicit: *Notar-*
dus, ostendit Filius ex eo quod assumptus ha-
buerat naturam dicit minorem Patre, & Spi-
ritu Sancto, & etiam se ipso. Circa quod
tria facit: quia 1. præmittit quod dictum est,
B 1. confirmat illud per multas auctoritates
Aug. 3. ostendit per auctoritatem Hilarij Pa-
trim esse maiorem Filio etiam secundū quod
ei comparet Divina natura. Secunda ibi: *Ez*
quod etiam se ipso. Tertia ibi: *Hilarij.* Circa
quod duo facit: 1. quia 1. adducit sen-
tentiā Hilarij, quod Fater est maior Filio
etiam secundū quod est Deus; non tamen
propter hoc Filius est minor Patre, quia Pa-
ter est maior ratione auctoritatis, tamen Fi-
lius non est minor: quia accepit idem esse. 2.
reddidit teatrem attentum, ut verba Hilarij
pī intelligat, & argente vocet. Secunda ibi:
Marij, lector; in quo terminatur sententia le-
ctionis, & distinctionis.

QUESTIO I.

De missione visibili Spiritus Sancti.

VIA intentio Magistri
in præsenti dist. ver-
satur circa missionē
visibilem Spiritus Sā-
cti, circa species in
quisbus apparuit, &
utrum ex talis appari-
tionē dicatur minor: ideo de his tri-
bus queremus. Circa primum quare-
mus duo. 1. utrum sit dare mis-
sionem visibilem? 2. ad quos facta sit talis
missio.

ARTICVLVS I.

Utrum sit dare missionem visibilem?

D. Thom. 1. p. q. 43. art. 8. Arg. d. 16. q. 1. art.
1. Gerv. Som. 4. 16. q. 1. art. 1.

AD primum sic proceditur: vide-
tur, quod in Divinis non sit da-
re missionem visibilem: quia si hoc
esset: tunc Deus in creatura illa, in
qua ostenderetur visibiliter, esset alio
modo, quam in alijs rebus. Dep̄ aut̄
invenimus quinq̄ modis in rebus
esse, p̄ præsentiam, potentiam, &
essentiam, & hoc modo est in omni-
bus

bus, per gratiam, & sic est in sanctis, A per unionem, & sic est in solo Christo. Si igitur per columbam illam dicere-
tur mitti Spiritus Sanctus visibiliter, tunc Spiritus Sanctus esset in ea aliter, quam in rebus alijs. Sed hoc non po-
test esse, nisi duplieiter, vel per gratiam, vel per unionem. Per gratiam? Non:
quia tunc illud animal esset rationale. Per unionem? Non: cū in solo Christo
sit Deus: nullo ergo modo ex tali ap-
paritione est illa Persona Divina. Præterea: quod est invisibile visibili-
ter non mittitur; sed quilibet Perso-
na Divina est invisibilis, cū sit Deus,
qui lucem habitat inaccessibilem: nul-
la igitur Persona Divina visibiter mit-
titur. Præterea: si tu dicas, quod Deus,
qui invisibilis est in se, per illam crea-
turam, quæ apparet in missione visibi-
li, videtur ut in signo. Contra: quia
sicut in signo est in qualibet re; nam
quilibet res habet in se Dei vestigium,
& est Dei repræsentativa, & signum
eius est ex apparitione, igitur cuiuslibet
rei poterit dici Divina Persona mit-
ti, quod est inconveniens. Præterea: si
tu dicas quod in illa creatura, quæ ap-
paret in missione visibili, est tanquam
in signo gratuito. Contra: quia in omni
Sacramento est tanquam in signo
gratuito; sed propter collationem Sa-
cramentorum non dicitur Persona Di-
vina visibiliter mitti, ergo &c.

In contrarium est: quia legitur Sp̄c-
ritum Sanctum apparuisse in specie co-
lumbæ super Domino baptizato, & in
linguis igneis super Ap̄stolos; sed omni-
nia ista indicant visibilemissionē, ergo
&c. Præterea: secundū Aug. 2. de Trin.
cap. 5. Filium exire à Patre & venire in
D. Ang. P. N. hunc mandū, hoc est mīti; sed sic appariuit
2. de Trin. visibiliter: ergo in Divinis est visibilis
cap. 5. missio.

est visibilis missio; oportet nos videre;
qua ad visibilem missionem concurrūt,
& quomodo per ea ab alijs distinguitur.
Nam per ea, quæ rem constituunt se-
cundūm quæ ab alijs distinguitur, res
illa cognoscitur. Ad missionem autem
visibilem tria concurrunt, emanatio
Personæ, donum in creatura gratuitum
ulli Personæ appropriatum, & creatura
exterius exhibita ipsam representans.
Cum igitur non sic processio emanati-
onem importare videatur, & in omni mis-
sione invisibili sit aliqua collatio doni
gratuiti, & in omni apparitione res ali-
qua exterioribus oculis præsentetur.

Primo videndum est quomodo mis-
sio invisibilis differt à processione, à mis-
sione visibili, & apparitione. Secundo De cisi-
fionē declarabitur quomodo res illa in tali
missione exterius præsentata à rebus alijs
est distincta. Tertiō: quia huiusmodi
res & signa erat, ostendetur quomo-
do tale lignum à signis alijs differebat.

Propter primum sciendum, quod
hac tria se habent per ordinem: nam Processio so-
processio solū dicit respectum ad prin- lām dicit res
cipium & quo: missio supra processio pectum ad
addit respectum ad terminum ad quem. quo, sed mis-
Sed missio visibilis supra hanc addit re sio à quo, &
exterius oculis astantiū præsentaram, ad quem.
& missione interius designantem. Ap- Missio verò
paritio autem est quid communius, quā hoc rem
sic aliquod dicatorum. Ita autem maior exteriū
communitas duplicitate habetur, & per præsentatā,
comparacionem ad Personam, quæ mit- Apparitio au-
titur, & ratione eius ad quem fit missio. pra ista com- tem tem addit su
Nam omnis Persona, quia procedit, & munatur
invisibiliter mittitur vel visibiliter, ei maiorem:
competit apparet, sed alicui Personæ quia Pater
competit apparet, vel potest compete- apparere po-
re, ut Personæ Patris, quæ non pro- test, nō pro-
cedere, nec mittitur secundū modum mīti, & mul-
aliquem sp̄lusionis. Retsum cuicunque tis apparere
potest qui-
fit missio visibilis fit apparitio, sed non bus non mit
converit. Nenī Apostolis, quando titur.
fuit facta missio, & si huiusmodi lingua
alijs astantibus apparebant; non tamen
eis siebat talis missio: quia gratiam abu-
dantem, quam designat talis missio,
non habebant. Tunc igitur ei, cui appa-
ret, fit missio, quando illi donum su-
perabundantis gratiae sit collatum, quod
designatur per creaturam illam exterius
apparentem. Patet igitur quomodo mis-
sio visibilis à processione, & apparitione,
etiam invisiibili missione distinguitur.

R-

R Epond. dicendum, quod si volup-
tus videre quomodo in Divinis

Restat autem videre quomodo innotescit, & habet esse distinctum ratione rei, quæ exterioribus oculis præsentatur. Propter quod notandum, quod secundum August. 2. de Trin. cap. 6.

DAug. P.N. quod inter rem illam, quæ missionem 2. de Trin. huiusmodi repræsentat, & res alias, cap. 6.

quæ ad designandum alia assumuntur, hoc intereat: quia cum res ille prius haberent esse, ad significandum talia postmodum sunt assumptæ, sicut lapis ille, quem Iacob sibi ad caput posuit, ad significandum Dominum est assump tus, habuit tamen esse antequam sic assumeretur, nec propter significatio nem huiusmodi eit effectus. Similiter res Sacramentales, ut aqua baptismi, & alia huiusmodi, in quibus gratia tanquam in signo quodammodo continetur, esse habuerunt, antequam ad tale officium essent accepta. Sed columba illa, in qua Spiritus Sanctus apparuit, solùm ad hoc facta fuit, ut in Christo gratia plenitudinem designaret. Vnde August.

Idem ibidem. 2. de Trin. cap. 6. ait: *Lapis ille, quem Iacob posuit ad caput, etiam in unctione ad significandum Dominum assumpsit, sicut Isaac Christus erat, cum ad se immolandum ligna portabat. Accessit istis quedam actio significativa iam existentibus: non autem sicut illa columba & ignis ad hec tantummodo significanda repente exierunt.*

Differt tertio talis missio & innotescit ex eo quod donum gratuitum interius per rem exterius exhibitam tanquam per signum evidens designatur aliquo tantum. Nam Personam Divinam esse in quæ in signo aliquo tanquam in signo quantum ad præsens quinque modis esse colligitur.

Nam aliquando est in aliquo velut insigno naturali, & sic est in rebus omnibus: quia omnes res naturaliter Deum repræsentant, cum natura, quam habent, sit a Deo producta. Ali quando signum huiusmodi dicitur illuminatum, & sic fuerunt apparitiones in veteri testamento. Nam illi, quibus tales missiones & apparitiones fiebant, per eas mediantibus Angelis in cognitionem alicuius Divini mysterij ducebantur. Tertio huiusmodi signum potest esse gratuitum, quod tribus modis esse convenit: quia aliquando est signum tantum non de necessitate gratiam presentis, & sic Sacra menta veteris legis tantum signa gratuita diceban-

A tur: quia gratiam non causabant, & erant signa gratiae non de necessitate existentes: quia non qualcumque circa illa se exercitabat, in eo gratia existebat. Ali quando huiusmodi signum præexistens non solùm est signum, sed etiam aliquando causa, sed non gratiae præexistentis: & sic sunt signa gratiae Sacra menta novæ legis: quia non solùm gradum designant, sed eam aliquando causant: cum per ea tanquam per instrumenta Divina misericordia efficiatur aliquis ornatus in anima, quæ consequitur gratia, non tamen sunt signa gratiae præexistentis: quia non quicunque huiusmodi Sacra menta suscipit, de necessitate gratiam recipit: eo quod potest ad illa fictus accedere: Tertio modo sive quinto est signum gratuitum creatura illa exterioribus oculis præsentata in visibili missione, sed huiusmodi signum est signum tantum: quia gratiam non causat, & est signum gratiae præexistentis: quia nū quama ad aliquod sit talis missio, nisi in eo gratia præexistat: huiusmodi ergo est signum, in quo est Persona, quæ visibiliter mittitur, à signis alijs est distinctum: quia noui est naturale, nec illuminat vim propriam, sed gratuitum, propter quod differt à primis duobus signis, & est signum gratiae præexistentis: propter quod à duobus signis alijs gratialis separatur. Arg. patet igitur quomodo in Divinis est visibilis missio, & quæ ad eam concurrunt, & qualiter per illa, quæ concurrunt, huiusmodi missio à rebus alijs est distincta.

Epilogus. Resp. ad arg. Ad prium dicendum, quod Deus est in huiusmodi creatura alter, quam in alijs rebus: quia est in ea tanquam in signo. Ad 2. dicendum, quod licet Deus sit in se invisibilis, potest tamen videri in suis effectibus, & in his potissimum; qui cum rebus alijs diversimode repræsentantur, & ideo per huiusmodi creaturam exterioribus oculis præsentatam dicitur Persona Divina visibiliter demonstrari. Ad 3. patet solutio per ea, quæ sunt dicta in principali solutione: nam licet sit in qualibet re tanquam in signo naturali, non est tamen in omni re tanquam in gratuito. Ad 4. etiam patet solutio per ea, quæ in generali solutione

tione sunt dicta : quia Deus non est eodem modo, ut in signo in Sacramentis quibuscumque, sicut est ut in signo in re illa, quæ exterioribus oculis presentatur.

ARTICVLVS II.

Vtrum talis missio visibilis facta fuerit ad Patres veteris testamenti?

Secundò queritur : ad quos sit facta talis missio? Et videtur quod facta fuerit ad Patres veteris testamenti; quia Loth, ut videtur, apparuit Filius & Spiritus Sanctus, vel ad cum missi sunt. Nam, ut arguit Aug. 2. de Trin. cap. 12. quod quando Angeli intraverunt Sodomam, & locuti fuerunt Loth, scriptura de eis loquitur tanquam de duobus: postea in exitu loquitur de illis tanquam de uno, unde *Dixit autem Luth ad eos: rogo Domine;* sed duo supposita non sunt unus Dominus, nisi supposita Divina, & ita secundum

Ibidem Aug. ibidem per illos duos Angelos duas Personas Divinas intelligere debemus, quæ sunt eiusdem substantiae, & naturæ, scilicet, Personam Filij & Spiritus Sancti: quia, ut ibidem dicitur, Persona Patris nunquam legitur fuisse missa: igitur missio visibilis facta fuit ad illos de veteri testamento. Præterea: legitur Exodi 3. *Existens in rubro dixi Moysi, ego sum Deus Abraham, Deus Isaac, & Deus Jacob;* sed hoc non esset, nisi Deus ei apparueret, & Deus ad eum missus esset, ergo &c. Præterea: videtur, quod ad Beatam Virginem debuerit fieri visibilis missio: quia in ea fuit gratia plenitudo; sed propter plenitudinem gratiae fit talis missio: ergo &c. Præterea: videtur quod modo communiter talis missio fieri debeat: quia

DAug. P.N. secundum August. 2. de Trip. cap. 5. D. 1. de Trin. cap. 5. 6. 10. propter hoc sit talis missio; *Ut exterioribus ovis hominum corda commota, à temporali manifestacione venientis, ad occultam eternitatem semper praesentis, converterentur;* sed maximè nunc indigent homines, ut sic convertantur, cū refrigererit charitas multorum, ergo potissimum nunc debet fieri talis missio.

In contrariū est: quia videtur, quod etiā ad Christū non debuerit fieri talis missio: quia talis missio sēper representat

missionem invisibilēm, sed ad Christū nulla missio invisibilis facta fuit nisi in initio suæ conceptionis, ut potest patere per Aug. 15. de Trin. cap. 26. ergo &c. Idē 15. de Tri. nit. cap. 26.

Præterea: videtur, quod ad nullum debeat fieri talis missio: quia quæ retrahunt à consideratione æternoruī non debent adduci, ut in consideratione talium per ea aliqui inducantur; sed sensibilia retrahunt à talium consideratione, cùm ipsa sint insensibilia: nam quæ videntur, temporalia sunt, & quæ non videntur, æterna. Non igitur species sensibiles sunt ad effectum huiusmodi inducendæ; sed non sit missio visibilis sine talibus speciebus, ergo &c.

RESOLVTO.

Cum ad missionem visibilem tria requirantur: ratione statu temporis plenitudo; ratione eorū, ad quos sit missio, redundantia graciarum per doctrinam. & sacramentorum in misterium; ratione populi, in quem debet gratia redundare, Fidei inchoatio; proper primum talis missio nō fuit facta Patribus veteris testamenti.

Respond. dicendum, quod quæ faciunt dubium in ista quæstione in argumentando sunt tacta. Dubitamus enim quare Patribus veteris testamenti non fiebat visibilis missio, cùm legamus eis Dominum apparuisse. Dubitamus etiam, quare B. Virgini non fuit facta talis missio (& nunc non sit) cùm in ea fuerit gratia plenitudo? Et status Ecclesia (ut homines revocentur à lascivijs) requirat huiusmodi missiōnem. Ideo notandum, quod ad constitendum multa requiruntur, sed ad destruendum unum solum sufficit: & quia multa concurrunt ad missionem, cùm omnia illa non possimus salvare nisi in Christo, & Apostolis; ad illos solum missio visibilis Divinarum Personarum fieri debuit. Requiritur enim ad missionem visibilem gratia plenitudo, non solum personalis, sed ratione status: & ideo licet Patres veteris testamenti possimus concedere habuisse plenam gratiam personalē; tamen quia status eorum non erat status plenitudinis, cùm non esset solutum pretium, ad quod tenebantur universaliter

ter homines exprimi hominis transgressione, huiusmodi apparitiones, quae Patribus veteris testamenti fiebant, si missiones debebant dici, erant missiones Angelorum, & non Divinarum Personarum. Et si dicatur Deum eis aperte, hoc est intelligendum inquitum eis Dominus per Angelos loquebatur. Et ista est sententia Aug. 3. de Trin. cap. ult.

Exod. 36 **D'Aug. P.N.** **3. de Trin. cap. ult.** Nam cum scribatur Exodi 3. quod existens in tubo Moysi dixit: *Ego sum Deus Abraham &c.* Stephanus in actibus Apostolorum ait: Angelum Domini in flamma ignis apparuisse Moysi dicens: *Ego sum Deus &c.* Ideo concludit Aug. ibidem sic loquenter fuisse Angelum verum: quia per illum Angelum Dominus loquebatur, eum Deum, & Angelum nominavit. Apparitiones igitur veteris testamenti apparitiones fuerunt Angelorum, & ipsa Divina Persona tales apparitiones missa non fuit: quia tunc status Ecclesiae, eò quod non erat tempus plenitudinis; talis missio non requirebat.

Requisita ad **missionem** **visibilem secundum quosdam.** **Et idem** aliqui dixerunt, quod ad hoc, quod fiat missio visibilis debet esse plenitudo gratiae secundum statum in eis, ad quos fit missio, à quibus gratia in alios redundare debet per doctrinam, & Sacramentorum exhibitionem. Propter primum non fuit facta missio visibilis sanctis Patribus: quia non erat tunc tempus plenitudinis. Propter B. Virginis missio visibilis facta non fuit: quia & si erat gratia plena, non erat in statu docentis, & Sacraenta exhibentis. Et idem missio visibilis solum facta fuit Christo primo, & postmodum Apostolis, qui erant huiusmodi. Sed illud, & si est bene dictum; non sufficit: quia nunc temporis fierent missiones visibles, cum sit tempus plenitudinis, & reperiantur aliqui pleni gratia, qui sunt in statu docentis, & Sacraenta exhibentis, quod non videmus.

Additio ad modum. Ideo distinguendum est non solum ex parte eorum, ad quos fit missio, sed etiam ex parte eorum, in quos debet gratia redundare. Nam missiones huiusmodi fiunt propter astantes, & propter populum, in quos debet gratia redundare, per eos, ad quos fit missio. D'Aug. P.N. 2. de Trin. cap. 5. Ideo Aug. 2. de Trin. cap. 5. dicit: visibilem missionem fieri, ut exterioribus viis hominum corda commota a temporali ma-

nifestatione venientis, ad occultam eternitatem semper presentis convertantur. Huiusmodi ergo exteriora signa sunt via in inauducendo populum ad intellectualem cognitionem. Sed cum homines sunt manuducti, signa cessare debent, eò quod postmodum non iuvant, sed impediunt. Si enim aliquis vellet accedere aliquem in amorem Dei, quod ille esset in accendi, deberet in exteriora verba prorrumpere, sed postquam esset lani in accenso esse, deberet à verbis cessare: quia verba postmodum impedimenta tribuerent: sic est ex parte ista, quod quandiu illi de primitiva Ecclesia erant in manuducti, fiebant in exteriora signa, & visibles missiones: nos autem quia sumus in manuducto esse talibus non egemus: nam impedimenta praeflarent: quia cum quis exterioribus sensibus vacat, ab interiori intellectu retrahitur. Dicimus ergo, quod ut fiat missio visibilis, tria requiruntur: ratione status temporis plenitudo: ratione eorum, ad quos fit missio, per eos in alios per ministerium Sacramentorum & doctrinam.

Redundantia gratiarum ratione populi, in quem debet gratia redundare, Fidei inchoatio. Propter quod debet esse talis populus, quantum ad Fidei plenitatem in manuducto, non in manuducto esse. Propter primum non fuit facta missio Patribus de veteri testamento. Propter secundum non fuit facta B. Virginis missio, & Fidei inchoatio.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod pro tanto veritatem habet, Deum apparuisse illis de veteri testamento: quia Deus eis per Angelos loquebatur, ut ostendit Aug. 3. de Trin. cap. ult. & idem scriptura narrat 3. de Trin. aliqua de illis apparitionibus, quae certificantur de Divinis Personis, puta quod duobus loquatur tanquam uni, vel aliquid huiusmodi: quia Personae Divinae per Angelos tunc temporis loquebantur. Et per hoc patet solutio ad 2. Ad 3. patet solutio per ea, que in

in generali. sed utiohe sunt dicta. Quarum etiati solvi potest per id, quod in communione solutione est tactum. Alligata enim fuit causa, quare non sunt modò missiones huiusmodi: quia populus est in manuducto esse respectu Fidei. Et quod dicitur, quod refrigeruit charitas multorum. Diceendum, quod missiones visibiles directè & principaliter siebant; ut manuducerentur homines ad Fidem; & ad credendum, quod Apostoli loquebantur: nunc autem & si refrigeruit charitas multorum: quia non cessavit Fides: non oportet fieri huiusmodi missiones. Et ideo possumus dicere, ut communiter dicitur, & bene, quod missiones illae erant quædani probationes Fidei. Sed cum probata est aliqua propositio, ut ex illa propositione arguamus, non oportet probationem iterare; sed sufficit probatam propositionem assumere: ita hunc cum dicta Christi & Apostolorum per missiones visibiles, & alia miracula sunt probata; non oportet talia iterare: sed debemus dictis eorum quam veritati assentire. Ad primum in contrarium dicendum, quod missio visibilis semper representat invisibilē, quæ facta est tunc, verbanter. Ad Christum autem, & si tuad missio invisibilis facta non fuit, quando missio visibilis, tamen anteā facta erat. Ad secundum, quod signa dupliciter considerari possunt, velut sicut res quædam, vel ut aliorum representativa existunt: huiusmodi aeterna signa exteriora licebant consideratione exteriorum retinahunt, & ea considerantes: ut sunt ea quædam, sunt tamen inductive, ut ea representantur.

QVÆSTIO II.

De visibili missione.

DEINDE queritur de speciebus, secundum quas sit missio visibilis. Et circa hoc queruntur duo, scilicet secundum quas species visibiles debueri fieri missio Spiritus Sancti: & cuius mysterio facta fuerunt exteriora visibilità, quæ apparebant?

B. Egid. Col. sup. I. Sent.

ARTICVLVS I.
Vtrum Spiritus Sanctus apparero debuerit in specie rationalis creatore?

Ad primum sic proceditur: video tur, quod Spiritus Sanctus debuerit apparere in specie rationalis creature: quia quod habet potissimum rationem intellectualis naturæ, per hanc lectualem naturam cognoscitur: cù igitur Spiritus S. qui est ipse Deus, sit summe intelligibilis, in intellectuali natura debuit apparere. Præterea: sicut se habet Filius ad suam missionem visitatorem, sic se videtur habere Spiritus Sanctus: sed Filius apparuit visibiliter rationabili natura: quia assumendo naturam humanam, ergo &c.

In contrarium est Divisa Scriptura, que loquens de apparitione spiritus sancti dicit: eam apparuisse non in natura rationali, sed in natura irrationali, vel etiam in animalia, ut in colubra, & in nube lucida, & huiusmodi.

Viterius queritur: utrum plures lateraliter? Spiritus Sanctus missus visibiliter? Et videtur quod non: quia unum signum debet respondere unius signato: cù igitur Spiritus Sanctus unus, uno signo designari debuit: nos ergo plures fuit missus visibiliter. Præterea: Filius solus semel missus est visibiliter, ut ait Mag. 2. 11. dicit ergo & Spiritus Sanctus solus semel visibiliter missus debuit.

In contrarium est: quod legitur euangelio corporali specie luce corporibus super baptizato Iohanne, & in Iaguis agnus super apostolis, sed hoc non esset: nullus plures fuisse missus visibiliter, ergo &c.

Viterius queritur: utrum species? Dubitatio.

Mis, in quibus apparetur, sunt species lateralis.

corporales vel imaginariae. Et vide,

ter quod imaginaria signa: secundum

dum August. 2. de Trinitate. mis-

sio visibilis fit: **V**eranda humani corporis

exterioribus visibiliter: secundum

intellectuum, ad oculum interiorum, sed

moventia intellectuum visibiliter: mag-

ta & species imaginaria, ergo secundum

species apparetur deinde Spiritus S.

qui corda hominum, & corporum ma-

teres, & intellectus conformatere debe-

bat. Præterea: propheta distinguat

secundum triplex genus specierum, in

intellectualium, imaginaria, & cor-

B. Aug. P. N.

1. de Trin.

cap. 5.

Q. 9

pora.

porarium. Et quia per missiones visibles instruantur altantes propter visa, ut per prophetiam instruantur illi, ad quos talis prophetia dirigitur, secundum ista tria genera specierum debet fieri missio visibilis.

In contrarium est: quia missio visibilis apparet astantibus; sed si secundum solam speciem imaginatam appareret Spiritus Sanctus ei, ad quem sit missio, cum illud, quod est in imaginatione unius, non appareat alteri, secundum illud non instruerentur astantes. Ad hoc idem facit: quia de columba legitur deinceps corporali specie, non imaginaria, super Dominum baptizato.

TRESOLVTIO:

Quare Spiritus Sanctus non apparet in rationali creatura sicut Filius, non est assignabilis causa necessitatis, sed solum congruitatis.

Tres differunt. Respond. dicendum, quod missio visibilis Spiritus Sancti à missione visibile ne Filii multipliciter differt. Nam Filius factus est visibilis, ex eo quod spiritus sanctus assumptus rationalē naturam, ut ex quia Filius assumptus rationalē naturam, ut ex rationalem eo quod in terris vobis est, & cum hominibus conversatus est: quia in simili assumptus nō iustitudinem hominis factus, & habitu in spiritus sanctus factus est: ut homo, sed Spiritus Sanctus factus est: in alijs autemmodi. Secunda differentia est: quia Filius solum semel missus est visibiliter: quia solum semel est incarnatus, sed Spiritus Sanctus missus est plures, & secundum diversas species, ut in argendo tangebatur. Tertia differentia est: quia humanitas, in qua apparuit Filius, fuit assumpta in unitatem suppositi eius, sed species illa, in qua apparuit Spiritus Sanctus, non fuit assumpta in unitatem hypostasis eius. Ex istis differentijs apparet veritas quae est, mortuarum superioris: quia Spiritus Sanctus non apparuit in rationabili natura, ut apparuit Filius, quod querebat questione prima. Nec missus est tantum semel, ut missus est Filius, de quo dubitabat secunda. Nec cogitur ponere solum apparuisse secundum corporalem speciem, ut apparuit Filius,

lius, de quo tertia dubitabat; sed quod modo iste differentiae esse habent, advertendum, quod tales differentias posse inter utramque missionem visibilem non est necessarium; potuit enim Spiritus Sanctus assumere carnem, & apparere in natura rationali, & esse semel missus secundum corporalem speciem, ut Filius: non igitur talium differentiarum causa necessitatis assignare possumus; sed causam congruitatis assignare non est inconveniens.

Causa autem congruitatis per ea, quae dicta sunt, sic sumi potest. Nam

Filius missus est visibiliter, ut esset Dei, & hominum mediator: quia Medicator

Ratio con-
gruitatis pri-
ma differen-
tiae.

Dei, & hominum homo Iesus Christus. Sed tunc

Spiritus Sanctus missus est visibiliter, ut creature visibili exhibita plenitudine

gratiae in eo, ad quem sit missio, designaret: erat igitur Spiritus Sanctus in creatura illa, in qua apparet visibiliter, tanquam in signo. Ex his autem

apparere potest propositum: nam si Filius factus est visibilis, ut esset me-

diator, cum medium conveniat in na-
tura cum extremis, oportuit eum ap-

parere in rationali natura, ut in natu-
ra cum hominibus conveniret, & quia

natura humana est natura rationalis, in

natura rationali apparuit. Sed quia Spi-
ritus Sanctus erat in exteriori solo tan-

quam in signo, cum designare possit
gratiam ratione carens, in irrationali

specie potuit apparere: ex quo appa-

ret ratio differentiae primae. Rursus

quia unus Deus erat, cui reconciliari

decebamus, & offensa, secundum quam

natura nascimur filii trax, & iniici fa-

cti sunus Deo, dicatur peccatum na-

turæ, cum per originem transfun-

datur, cum secundum naturam om-

nes homines sint unus homo pro-

pter participationem speciei; non

solum unus est ille, qui erat offendus,

ut unus Deus, sed unus erat ille, qui offenderat. Tuna quia ab uno

peccatum trahit omnes.

peccatum est in omnes: tunc quia omnes homines, ut talem

offensam incurunt, sunt unus homo, cum unam naturam habeant, cui tale

peccatum adscribitur: ideo congruum

fuit, ut unus esset mediator, qui unum

igitur reconciliare debebat. Solum igitur

semel Filius missus est visibiliter, ex eo

quod non nisi unus esse debuit mediator;

Spiritus

Spiritus vero **Sanctus**: quia in creatura visibili tanquam in signo existebat: cū plura signa repræsentare possint unū; & idem, potissimè cūm ipsum aliter, & aliter repræsentant, non oportuit Spiritum Sanctum semel tantum visibili fore missum. Ex quo secundæ dif-

Ratio tertiae ferentiaz ratio innotescit. Rursum: quia differentiaz ille, qui mediator existebat pro huma-

no genere, satisfacere debebat, ut ipsum Deo Patri conciliaret; non solum oportuit, ut appareret in homine Dei Filius, sed etiam ut esset homo: quia homo pro tali offensa satisfacere debebat; non oportebat tamen Spiritum Sanctum esse columbam, sed sufficiebat eum in columba esse tanquam in signo, ut est superius enarratum. Ex quo ratio tertiae differentiaz declaratur.

Ulterius: quia Filius sic apparuit in homine, ut esset homo, cūm homo non sit, nisi quod habet speciem corporalem, oportuit eum tantum in corporali specie apparere. Spiritus Sanctus sic apparuit in linguis igneis, quod non erat huiusmodi linguae. Sufficiebat, quod tales lingue in imaginatione; vel secundum organum apparerent; non oportet, quod essent exterius in specie corporali, vel saltē non oportet nos cum tanta pertinacia asserere illas linguas corporales fuisse, ut hominem illum, scilicet Christum Iesum habuisse corpulentam substantiam affirmamus. Quia igitur ex differentijs, quas Habebat missio visibilis Filij ad missiōnem Spiritus, positarum quæstionum veritates declarabantur, cūm illarum differentiarum assignatae sint rationes secundum modum possibilem in tali materia, non restat nisi solvere argumenta.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet intellectualis natura simpliciter magis repræsentet Spiritum Sanctum; tamen quantum ad aliquos effectus, & quantum ad eius emanationem potest ipsum repræsentare irrationalis creatura, utputa columba ratione fecunditatis, & sic de alijs: & quia quantum ad huiusmodi effectus, qui repræsentantur per creaturam exterius visibilem, dicitur inibi Spiritus Sanctus: ideo non concludebat ratio. Vel dicendum cum Dionylio, quod

meliùs designatur pér huiusmodi creaturas infimas Deus quām per alias; propter vitandum errorem, ne crederemus aliquid Divinitatis esse in creaturis excellentibus, si per illas designaretur Deus. Ad 2. dicendum, quod non est simile de missione Filii visibili, & de missione Spiritus Sancti, ut patuit in solvendo.

Ad id autem quod ulterius queritur, utrum Spiritus Sanctus sit missus pluries? Dicendum quod sic, ut patuit in solvendo. Et ad 1. dicendum, quod si signum perfectè repræsentaret signatum, tunc unius signati esset unū signum, sed si imperfectè repræsentat ipsum, possunt esse plura signa, sicut videmus naturam Divinam diversimode imitari à creaturis, eò quod nulla perfectè imitatur ipsam, sic est in propria, secundum quod diversimode aliquibus datur plenitudo gratiæ possunt eis fieri diversæ missiones visibles. Ad 1. dicendum, quod ut patuit in solvendo, non est simile de missione Filii, & missione Spiritus Sancti.

Ad id autem, quod tertio queritur, utrum species illa, secundum quā missus dicitur Spiritus Sanctus, fuerit species imaginaria, vel corporalis? Qui-

dam dicunt, quod solum corporalis fuit. Sed quia hoc non viderat concordare cum verbis August. quia ipse noui asserit omnem talem visionem corporalem fuisse, dicere possumus, quod secundum diversas missiones Spiritus Sancti est loquendum diversimode de speciebus, in quibus apparuit. Nam ut apparuit in specie columba, planum est ipsum corporali specie apparuisse, eò quod scriptum est columbam illam descendisse corporali specie. Sed prout apparuit in linguis diversis igneis, magis videtur consonum textui talem visionem esse factam secundum species imaginarias, eò quod non dicitur, quod viderint linguas disperitas; sed quod apparuerunt eis disperitas lingue. Vel secundum aliam translationem, viæ sunt illis. Ædificare lingue; & quia sic consuevimus loqui, cūm secundum imaginationem aliqua videntur, videatur dicendum esse illas species fuisse in imaginatione, & secundum organum phantasticum: unde 1. de Trin. cap. 5. 2. de Trin. cap. 7. de magnis & 16. August. loquens de illis linguis, vel de parvia.

Ilo igne, qui apparuit in die Pentecotes prædictam quæxitionem mouet, & eam insolitam reliquit, neutram partem firmiter asserens ait: *Quamvis de illo igne disceperari potest, utrum oculis, an spiritu visus sic proper verba si posita: non enim ait viderunt linguas divisas velut ignem? Sed vise sunt eis; non enim sub eadem significacione soleamus dicere, visum est mihi, qua dicens vidi; Et in illis quidem spiritualibus visus imaginum corporalium soleat dici, & visum est mihi, & vidi. In ipsis vero, que per expressam corporalem speciem oculis demonstrantur, non soleat dici visum est mihi, sed vidi. Et subdit: de illa vero columba, que dicta est corporali specie descendisse, nullus unquam dubitavit quod oculis visa sit. Ex quo apparet, quod, quia Aug. non afferit de linguis alteram partem, sed solum de columba, non est afferenda altera pars cum pertinacia: quia utroque modo esse potuit.*

Ad primum dicendum, quod non solum consurgimus ad intelligendum ex speciebus imaginatis, sed etiam ex corporalibus, cum ex talibus in nobis fiant intentiones imaginatae. Vel dicendum, quod non mittitur Spiritus Sanctus principaliter secundum figuram imaginativum, & illuminatum; sed secundum gratuum. Ad 2. dicendum, quod & missio potest fieri illis tribus modis; tamen si in missione non sunt species, nec imaginatae, nec corporales, non dicetur missio visibilis, cum non sit talis missio, nisi sit aliquo modo apparitus exterior: potest ergo esse missio invisibilis secundum cognitionem interiorem, & intellectuatem, sed non visibilis. Ad illud in contrarium dicendum, quod si missio illa facta fuit secundum imaginarias species, cuicunque apparuit talis species, in imaginatione eius formatum fuit idolum illius speciei: ideo non oportebat, quod ap- D pareret uni talis visio per illud, quod erat in imaginatione alterius, ut ratio argueret.

ARTICVLVS II.

Utrum tales species essent effecta ministerio Angelorum?

Secundò queritur: utrum tales spēcies essent effecta ministerio Ange-

lorum? Et videtur quod non: quia caro illa, in qua apparuit Filius, dicitur esse formata à Spiritu Sancto, unde dicitur de Spiritu Sancto conceptus, par ergo ratione ab aliqua Persona Divina tales species formatae sunt, & non ministerio Angelorum. Præterea: illud, quod formatur per Angelum, unitur An gelo, sicut motor mobilis; & talibus dicuntur Angeli umiri, eo quod assumunt corpora, sed per assumptionem corporum dicuntur Angeli nati; non igitur essent missiones Divinacum Personarum, sed Angelorum. Præterea: secundum Aug. 3. de Trin. cap. 1. illa natura corporalis presentata oculis antiquorum Patrium siebat ministerio An gelorum: cum igitur antiquis Patribus mitrarentur Angeli, qui species corporales formabant: cura nunc mitrantur Divinae Personæ, ipse Divinae Personæ tales species formabant.

In contrarium est: quia secundum Dionys. lex Divinitatis est iustitia per media reducere; sed inter naturam corporalem, & Deum est media natura Angelica, igitur ministerio Angelorum talis natura formabitur.

Vterius queritur: utrum tales species secundum veritatem essent taria, ut ostendebant? Et videtur quod sic: quia plenitudinem gratiae Christi designabat columba, quæ super ipso descendit ratione focunditatis; sed non est quid secundum, quod habet similitudinem columba, nisi sit vera columba, ergo &c. Præterea: Spiritum veritatis non decet aliqua fictio: si igitur apparebat in specie columbae, vel in igne, oportebat id, quod apparebat, esse verum ignem, & veram columbam.

In contrarium est: quia ignis ille non comburebat, & columbam illam non oportuit esse columbam veram: quia secundum August. 2. de Trinit. cap. 3. species illæ corporales, secundum quas dicitur mitti Spiritus Sanctus, ad demonstrandum, quod opus fuit, ad tempus apparuerunt, & esse postea desliterunt: quod non esset, si fuissent tam vere: ergo &c.

RESO-

RESOLVTIO.

Signum exterius visum in missione Divine Personæ & Angelorum, horum ministerio formatur, sed in illius est gratuitum, in horum vero missione illuminatum, & ducit in dicimus rei cognitionem.

Respond. dicendum quod de primo quæsto sunt diversæ sententiae. Nam quidam dixerunt hanc esse differentiam inter ea, quæ apparuerunt in veteri testamento, & ea, quæ apparuerunt in novo: quia illa formata erat ministerio Angelorum; ista autem immediata ab ipsis Personis Divinis: & ideo secundum illas dicebantur mīti Angelis; sed secundum illes ipsa Persona Divina mittitur. Sed illud non est bene dictum: quia inter missiones Angelorum, & missionem Personæ Divine non est differentia, ex eo quod exterius visum ab alio & alio sit formatum, sed ex eo quod ex tali & tali missione intrinsecus in mente hominis allud, & aliud efficitur, vel designatur.

Dicendum ergo, quod secundum

Modus quæ tenetur communius, omnem sequitur Do. corporalem administrari per Angelos, cùm lex Divinitatis sic insima per media reducere, nisi natura illa corporalis in unitatem Personæ Divine assumatur, ratione cuius ex dignitate eius ad eam formandam Deus immediatè operaretur. Non est ergo differentia inter missionem Spiritus Sancti & Angeli ex forma ratione eius, quod videtur exterius. Sed qualiter habetur talis differentia. Advertendum, quod in homine quantum ad eam partem, in qua non communicat cum brutorum, duo est considerare, intellectum & voluntatem, secundum quæ aliter, & aliter ordinatur in Deum. Nam ut ordinatur in ipsum secundum voluntatem, inter ipsum, & Deum non est natura media: quia liberum arbitrium sub Deo est potentissimum, & nulla creatura directè in ipso aliquid efficit.

Secondum voluntatem immediatè ordinatur in Deum; secundum intellectum membrum est cor hominis, & quocumque intellectu minor voluerit vertet illud: & inde est quod Stere Angelorum.

A dona gratiarum; & quæ voluntatem perficiunt, descendunt in nos à Deo immediatè; non per naturam aliquam medium. Sed secundum intellectum ordinatur in Deum medianibus Angelis: è quod illuminationes delendunt à Deo in nos per Angelos. Nam secundum istum modum non solum homo ordinatur in Deum per Angelos; sed etiam unus Angelus per alium ordinatur, ex eo quod inferior per superiorē illuminatur, ut narrat Dionys, in multis locis de Angelica Hie, & quia missiones illæ visibiles, quæ fiebant antiquis Patribus, erant signa illuminativa, cùm secundum illuminationem reducamur in Deum per Angelos, missiones illas Angelorum dicebantur, è quod operatus ab Angelo designabant: verum quia illud idem opus, quod operatus Angelus, operatur & Deus, cùm antiqui Patres tales visiones videbant, Deum vidisse dicebantur. Inde Aug. P.N. est, quod Aug. 3. de Trin. cap. 10. ait: 3. de Trin. in talibus apparitionibus Deum per Angelum fore locutum: missiones autem visibles factæ in novo testamento, ut dictum est, suæ signa gratuita: & quia talia immediate Deus in nobis operatur, secundum talia Divina Persona mittit. Possumus ergo dicit illud exterius, quod illud exterius visum, quod appetit in missione Divine Personæ, quod apparet in missione Angelorum, ut Divina pliciter differat ab eo, quod appetit in missione Angelorum. Covenit: quia persona tri utrumque formatur ministerio Angelorum. Differt: quia quod appetit in missione Angeli est signum illuminatum; sed quod appetit in missione Divine Personæ est signum gratuito. Et inde est, quod visum in missione Personæ Divine est signum eius, quod existit in eo, ad quem fit missio, utputa gratia plenitudinis, quæ in ipso esse habet; sed visum in missione Angelorum nō dicitur est signum eius, quod existit in eo, ad quem fit missio; sed magis dicit in cognitionem alicuius alterius. Nam per ea, quæ antiqui Patres videbant, aliquid eis de Dei invisibilibus, & ministerijs ostendebatur: ex quibus terrena differentia colligitur. Nam quod illud exterius visum in missione Divine Personæ, quod est signum eius, quod existit in eo, in missione Divine Personæ efficitur mysterio ea,

Angelorum, ea, quæ eis apparebant, in cognitio-
& similiter nema alicuius Divini mysterij duceban-
visum in mis-
sione Angelo tur, per tale exteriùs visum aliquid ef-
rū; sed pri-
fiebatur in ipsis.
mum est sig- Respond. ad arg. Ad 1. dicendum,
nū gratuitu, quòd non est simile de corpore Chri-
stensivum isti, q̄od fuit assumptum in unitatem
plenitudinis gratia, signi hypostasis Verbi, propter cuius digni-
ficativū gra-
tatem inmediate à Deo formari de-
tis existetis.
Secundū ve-
rō illumina-
tivum intel-
exiliebat. Ad 2. dicendum, quòd li-
lectus ducti-
cēt Angeli habeant causalitatem super
vū in cogni-
tione, & cog-
nitionis cau-
specie visibili; tamen: quia non cau-
sativum; ista sunt gratiam, quæ interius efficitur, &
conveniētia, per exteriùs visum designatur, ratione
& differētia cius Persona Divina mitti dicitur, nos
patet in cor-
pore arti-
culi.

Ad 3. dicendum, quòd in-
ter missiones factas in veteri, & in no-
vo non est differentia quantum ad id,
quod exteriùs appetet ex eo, quod est
formatum ministerio Angelorum, sed
propter alia; ut dictum est.

Ad id, quod secundò queritur:
utrum ea, quæ apparebant exteriùs, se-
cundū quæ dicitur mīti Spiritus Sāctus,
essent verè talia, qualia demonstrabant.
Dicendum quòd secundū Aug. 2. de
Trin. cap. 6. huiusmodi visa exteriùs,
quæ sunt signa interioris gratiae, vel in
quibus est Spiritus Sanctus tanquam in

Idem 2. de signo, non sic significant sicut lapis il-
Trin. cap. 6. le, quem Jacob sibi ad caput posuit,
nec sicut Isaac, qui debebat immolari
ab Abraham, significabat immolandū
Christum: quia talibus accessit quædā
actio significativa iam existentibus: sed
magis secundū ipsum ibidem: *Ista si-
milia videntur flamma illi, que in rubo appa-
riuit Moysi ē illi, quam populus sequebatur
in cremo.* Ex quo apparet, quòd res illæ
exteriùs visæ, secundū quod res sunt,
licet non secundū quod signum, affi-
milantur rebus, quæ videntur in mis-
sionibus, vel in apparitionibus Ange-
lorum, quod nihil admirationis habet:
quia & mysterio Angelorum sunt for-
mata. Ea autem, in quibus apparent An-
geli, non sunt verè talia, ut apparent:
nam cū assūmunt corpora humana,
non oportet tale corpus oculis exhibi-
tum esse verum & humanum corpus;
sed sufficit quòd sit simile illi, immò
aliquando tales apparitiones solūm

secundū immutationē phantasticū
organi habent esse: nam aliquando unū
& idem appetet uni, quod non appetet
alteri, qui cum illo existit: quod esse
non possit, nisi propter immutationē
phantastici organi, vel ex eo quòd im-
Epilogus ad
pediretur multiplicatio speciei eius, dubium de
quod exteriùs est formatum, quorum existentia
utrumque fieri potest, & utroque mo-
do Angeli se demonstrant: & quia ex-
teriùs visa, secundū quæ mittuntur
Divinæ Personæ sunt similia talibus ap-
paritionibus, non oportet illam colu-
bam fuisse columbam veram, & illam
ignem fuisse ignem verum; sed solūm
similitudinem talium pretendebant: &
ad hoc solūm efficiendum fuerunt for-
mata, & esse peracto officio desiderarū;
ut satis ianuit Aug. 2. de Trin. cap. præ **I**dem ibidē allegato.

Ad primum dicendum, quòd non
oportuit illud animal esse verè foecun-
dam, cām solūm foecunditatem, &
plenitudinem designaret: sed sufficie-
bat, quòd animali foecundo existeret
simile. Ad 2. dicendum, quòd sicut
communiter dicitur, & bene, ibi non
erat aliqua fictio: quia similitudo illius
columbae non ostendebatur ad manife-
standam veritatem naturæ columbinæ;
sed ad ostendendas proprietates invisi-
bilis missionis: ideò non fuit ibi aliqua
falsitas signum: quia signato signū
respondebat. Nam & aliquis loquens
in parabolis non oportet ad evitandum
mendacium & falsum, quòd sit verum,
quod dicitur, sed sufficit esse verum
propter quod dicitur; aliter enim mul-
ta dicta parabolice in Divina pagina
essent falsa.

ARTICVLVS III.

Vtrum Spiritus Sanctus ratione missionis visi-
bilis possit dici minor Patre?

Vltimò queritur: utrum Spiritus
Sanctus ratione sue missionis vi-
sibilis possit dici minor Patre? Et vi-
detur quòd sic: quia Filius ex eo quòd
apparuit in specie humana dictus est
minor Patre; sed species columbinæ
& species ignis non sunt adeò dignæ,
& nobiles, ut species humana, si ergo
Filius est minor Patre, multò fortius
Spiritus Sanctus erit minor eo, qui nō
appa-

apparuit in tam nobili specie. Præterea : si dicatur, quod Filius apparuit in humanitate sibi assumpta & unita, ideo potest dici minor Patres sed Spiritus Sanctus non univit sibi columbam, ratione cuius posset dici minor. A

contra : unio non facit ad indignitatem, immo gratia unionis est gratia dignissima, ergo propter talem unionem non debet dici Filius minor ; ex sola ergo tali apparitione dicitur minor, sed in hoc convenit cum Spiritu Sancto, ergo &c. Præterea : videtur, quod illa columba fuerit unita Spiritui Sancto in unitate Personæ. Nam in Spiritu Sancto duo est considerare naturam, & Per sonam : si ergo illa columba specialiter quodam modo Spiritum designabat, quamdam specialem relationem & unionem habebat ad Spiritum; sed ista relatione & unio, vel erat ad natu ram, vel ad Personam ? Non ad natu ram : quia cum illa sit communis tri buns, non singulari modo designabat Spiritum, ergo ad Personam habebat relationem & unionem. Præterea : non prædicatur de aliquo, nisi quod est unum ei, & est in ipso : quia nunquam albedo prædicaretur de Sorte, nec diceretur albus, nisi albedo esset ei unita. Cum igitur illa columba dicta sit

D Aug. P.N.
2. de Trin.
cap. 6.

Spiritus Sanctus, ut videtur velle Aug.
2. de Trin. cap. 6. ergo &c. Præterea : Remigius loquens de stella, quæ apparuit nato Domino ait : Non nulli di DRemigius cunt illam stellam fuisse Spiritum Sanctum, ut ipse, qui postea descendit in specie columbe super baptezato Domino, in specie stelle apparuit Magis. Alij dicunt ipsam fuisse Angelum, ergo omnes videbuntur concedere, quod spiritualis natura apparens in corporali creatura sit illud, in quo apparet : cum ergo spiritus Sanctus apparuerit in specie columba, meruit dici columba; sed hoc non esset, nisi D esset ei unita, ergo &c.

In contrarium est August. 2. de Trin. cap. 6. qui ait : Nunquam scriptum est, quod Deus Pater sit maior Spiritu Sancto, vel Spiritus Sanctus minor Deo Patre ; unde & ibidem negat ipsum esse minorem Patri. Præterea : ex eo quod aliquid est in aliquo ut in signo, non competunt ei, quæ signo competit, unde licet illa columba esset minor Deo Patri ; tamen quia in ea non erat Spiritus Sanctus, nisi ut in signo; non proper hoc minor Patre dici debebat.

RESOLVTIO.

Spiritus Sanctus ratione missionis visibilis non debet dici minor Patre : quia sibi columbam non assumpsit in unitate suppositi, ratione cuius minor diceretur.

R Espond. dicendum, quod ista questionem satis diligenter per tractat Aug. 2. de Trin. cap. 6. ostendens Spiritum Sanctum non debere dici minorem Patre, ex eo quod visibili ter apparuit, secundum quod Filius datus est minor. Ad cuius evidentiam notandum, quod nunquam fit communicatio idiomatum nisi ratione unitatis suppositi : quia nisi musica & ars ædificatoria essent in eodem supposito, ea, quæ competit alicui ratione musicæ, non competenter ædificatori : ideo enim cantare, quod convenit alicui ratione musicæ, potest competere ædificatori : ut dicatur ædificator cantat : quia ars ædificatoria, & musica sunt in eodem supposito; sed si non esset eadem Persona ædificator & musicus, nec musicus ædificaret, nec ædificator caneret. Sed propter unitatem suppositi est ibi communicatio proprietatum, absolute loquendo, licet non cum reduplicatione : quia ædificator cantet non in eo quod ædificator, & musicus ædificat non in eo quod musicus, ut ostendit Phis 1. Phys. & sic ut cantere competit alicui ratione musicæ, & ædificare ratione artis ædificatoris, ita æqualitas respectu Dei Patri competit alicui ratione naturæ inæreatæ, & minoritas ratione create : nisi ergo in eodem supposito esset natura create, & inæreatæ, unum & idem non possit dici æquale Patri, & minor : & quia in hypostasi Verbi erat & natura Divina, & humana, & idem erat Deus & homo, homo ille erat equalis Patri, & minor : tamen accipiendo cum reduplicatione tales propositiones veritate carent. Nam licet homo ille esset equalis Deo Patri : quia ille homo Deus erat; non tamen secundum quod homo, sed secundum quod Deus. Partet igitur, quod Filius debet dici equalis Patri & minor : quia habet in se Divi-

Divinam naturam ; ratione cuius dicendum, quod non qualibet natio, & qui libet rei corporalis, vel rei creatae ad Personam Divinam facit ; quod illa Persona minor dici possit, nisi sit talis unio, quod natura illa unita non constitutat hypostasim aliam ; sicut nec natura in Verbo non competebat hypostasis praeter hypostasim Verbi. Sed illa corporalia, secundum quae apparuit Spiritus Sanctus, sicut aliquam relationem, vel etiam unionem habent ad Personam Spiritus Sancti, secundum quod signum unitur signato, & refertur ad ipsum : quia tamen propter talem unionem non tollebatur, quin illis corporalibus exterioribus sensibus oblatis responderet propria hypostasis, propter talem apparitionem Spiritus minor dici non debet. Ad 4. & 5. dicendum, quod licet predicatione formaliter, & per identitatem ad suppositum non praedicetur aliquid de aliquo, nisi quod habet unionem ad hypostasim eius ; predicatione tamen causaliter, & representativa potest praedicari causa de effectu, & signum de signato : ut odor dicitur summi evaporatione prædicatione causaliter, & quod non sit sine summi evaporatione : & quod representat Herculem dicitur Hercules prædicatione significativa : & quia illa columba erat effectus Spiritus Sancti, & designabat Spiritum Sanctum, dici poterat Spiritus Sanctus ; sed propter talem predicationem Spiritus Sanctus minor dici non debet.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod aliter apparuit Filius, aliter Spiritus Sanctus : quia illud, in quo apparuit Filius, adhæsit ad unitatem Personæ eius, ut patuit per Aug. non autem id, in quo apparuit Spiritus Sanctus : ideo non est simile hic, & ibi. Ad 2. dicendum, quod unio potest duplum considerari, vel ex parte naturæ assumptæ, vel ex parte Personæ assumentis. Ex parte naturæ assumptæ, nec facit ad indignitatem, nec ad minorationem. Nam natura humana unita Verbo, ex eo quod unita non competit sibi minoratio nec indignitas : & secundum istam viam intendebat ratio, sed si consideramus unionem ex parte Personæ assumentis, si non competit ei indignitas ratione talis unionis, competit tamen ei aliqui modo minoratio, eo quod propter talem assumptionem minor dici potest. Ad 3. di-

cendum, quod non qualibet natio, & qui libet rei corporalis, vel rei creatae ad Personam Divinam facit ; quod illa Persona minor dici possit, nisi sit talis unio, quod natura illa unita non constitutat hypostasim aliam ; sicut nec natura in Verbo non competebat hypostasis praeter hypostasim Verbi. Sed illa corporalia, secundum quae apparuit Spiritus Sanctus, sicut aliquam relationem, vel etiam unionem habent ad Personam Spiritus Sancti, secundum quod signum unitur signato, & refertur ad ipsum : quia tamen propter talem unionem non tollebatur, quin illis corporalibus exterioribus sensibus oblatis responderet propria hypostasis, propter talem apparitionem Spiritus minor dici non debet. Ad 4. & 5. dicendum, quod licet predicatione formaliter, & per identitatem ad suppositum non praedicetur aliquid de aliquo, nisi quod habet unionem ad hypostasim eius ; predicatione tamen causaliter, & representativa potest praedicari causa de effectu, & signum de signato : ut odor dicitur summi evaporatione prædicatione causaliter, & quod non sit sine summi evaporatione : & quod representat Herculem dicitur Hercules prædicatione significativa : & quia illa columba erat effectus Spiritus Sancti, & designabat Spiritum Sanctum, dici poterat Spiritus Sanctus ; sed propter talem predicationem Spiritus Sanctus minor dici non debet.

DUBITATIONES LITTERALES.

SVPER litteram. Cum assignentur diversæ apparitiones Spiritus Sancti quæritur 1. quomodo distinguuntur, & qualiter ? Dicendum, quod Spiritus Sanctus legitur quater apparuisse, & missus fuisse visibiliter. Primo in specie columba super Dominio baptizato, 2. in nube lucida in transfiguratione, 3. in flatu, quando Dominus insuffavit in discipulos suos, 4. in linguis igneis in die Pentecostes. Hi autem modo sic accipi possunt. Nam missio visibilis facta fuit ad Christum, & ad Apostolos. Sed, ut habitum est, propter hoc fit missio ad aliquos : quia ab illis in aliis debet gratia redundare : ista autem redundantia est dupliciter, per Sa-

cra-

etamentorum exēcutionē, & per do-
ctrinæ exhibitionem : & quia utroque
modo debuit redundare gratia , & à
Christo, & ab Apostolis in alios, quater
fuit missus Spiritus , bis ad Christum, &
bis ad Apostolos. Fuit enim missus ad
Christum in specie columbae , quæ est
animal fœcundum , ut ostenderetur,
quod virtute eius , & per Sacra menta,
quæ instituit, debeant in Ecclesia cō-
gregari multi filii per regenerationem
in spem vivam, & iuxta hæreditatem in-
contaminatam , & immarcessibilem,
secundum quod debebat esse Dōctor
aliorum fuit facta missio in nube luci-
da. Ad cuius evidentiā illa appari-
tione facta vox Patris statim intonuit:
Hic est Filius meus dilectus, & sequitur:
ipsum audite, ut habetur Matt. 17. Item
discipulis bis missus fuit in specie flatus,
ut per Sacra menta ab eis in alios gra-
tia redundaret, unde ibi dicitur: *Quo-*
rum remiseritis peccata, Ecce. Ratione do-
ctrinæ in die Pentecostes , ut habetur
Ioan. 20. Apparuit in linguis igneis. Nam
lingua est instrumentum , per quod
transfertur doctrina à Magistro in dis-
cipulum. Missiones autem factæ ad
Christum à missionibus factis ad Apo-
stolos sic differunt: quia Christus ha-
buit in exhibendo Sacra menta potesta-
tem excellentiæ , & infinita gratia ei
fuit collata: quia fuit ei collata gratia,
in qua continebatur omnis modus gra-
tuitus , & omissis ratio gratiæ : & ideo
ad hanc totalitatem designandam in
specie totius animalis missus est ad eū
Spiritus Sanctus. Sed ad discipulos, se-
condum quod ab eis ad alios gratia per
exhibitionem Sacra mentorum redun-
dare debebat, missus fuit Spiritus San-
ctus in specie flatus , qui est aliquid
animalis, & non ipsum animal totum:
quia gratia secundum sui totalitatem,
& infinitatem eis non erat. Rursum
secundum quod per doctrinam debe-
bat transfundi gratia à Christo in alios
fuit missus Spiritus ad ipsum in specie
nubis lucidæ : nam in intelligendo rem
concurrit ibi lumen , & species rei in-
tellectus lumen tamen habet rationem
principalioris: & ideo lumen intelle-
citus agentis dicitur esse forma & per-
feccio omnium specierum receptarum
in intellectu possibili: ut ostendit Cō-
ment. 3. de Anim. & quia excellen-
B. Egid. Col. sup. 1. Sem.

tiori modo super omnes alios compe-
tebat Christo ratio magisterij, in spe-
cie lucidi fuit sibi facta missio. Verum
quia ipsam simplicem veritatem, & Di-
vinitatem, quam anima Christi con-
teplabatur, nobis viatoribus, ut viato-
res sumus, communicari non potuit,
non fuit facta missio in lucido simplici-
ter, sed in lucido in nube: quia secun-
dum Dionys. 1. de Ang. Hierar. Non
est possibile aliter lucere nobis Divinum radiū
nisi varietate sacrorum velatum circumvolatum. Discipulis autem missus
fuit in specie linguarum ignearum ad
ostendendum quod in docendo erant
instrumenta Christi , sicut lingua est
instrumentum in docendo illud, quod
lumine intellectus videtur.

Item super illud, *Ministrasti eum parlo-*
mini ab Angelis. Contra: Christus etiā
secundum quod homo fuit melior
quolibet Angelo. Dicendum quod nō
est inconveniens aliquid esse melius
simpliceris alio: non esse tamē melius
secundum aliquid modum. Christus:
enī dicitur minoratus ab Angelis ra-
tionē corporis: quia in principio suæ
nativitatis non accepit impassibilitatis
dotem. Vel etiam dicendum , quod
non solum Corpus Christi quantum
ad naturam; sed etiam ipsa anima eius
considerata secundum naturam suam.
absque donis gratiæ sibi additis erat in-
ferior quilibet Angelo: cum anima
humana teneat infimum gradum in
ordine intelligentiarum ; sed ratione
donorum super additorum Tantò melior
Angelis est effectus , quamè differentius pre-
illis nomen hæreditavit. Nam homo ille
Deus dici debebat propter gratiam
unionis.

Item super illud, quod ait Hilar.
Pater est maior Filio, Filius tamen non est mi-
nor illo. Contra: semper maius dicitur
minore maius. Dicendum, quod qui-
dam sic dicunt, quod maius, & minus
relationem important. In Patre autem
sunt plures relationes , quam in Filio,
ut extendatur nomen relationis ad ea,
quæ relationem negant , secun-
dum quod innascibilitas potest di-
ci relatio , & ratione harum plu-
rium relationum Pater dicitur ma-
ior. Filius tamen non debet dici mi-
nor: quia innascibilitati , secundum
quam Pater dicitur habere plures re-

lationes quam Filius, non respondet. A aliqua relatio in Filio: & ideo ita Pater secundum istam dicitur maior, quod Filius secundum eam non meretur dici minor.

Sed illud tripliciter deficit. 1. quia propter habere plures relationes, vel pauciores non dicitur aliquid maius, neque minus, per se loquendo. 2. quia si propter habere plures dicitur aliquid maius, ergo propter habere pauciores debet dici aliquid minus: & ideo eo ipso quod innascibilitati in Pater non respondet relatio in Filio, Filius habet pauciores relationes: qua ratione igitur Pater dicitur major: quia habet plures, ea ratione dicetur Filius minor: quia habet pauciores: igitur in ratione petitur, quod est in contrario. 3. hoc non est de intentione Hilarij: nam Filium dicit non esse minorem; non quia innascibilitati, quae est in Pater, non respondeat in eo relatio; sed quia nascendo totum accipit, quod Pater habet.

Propter hoc dicitur aliter, quod maius, & minus dupliciter possunt accipi, vel quantum ad ipsum datum, vel quantum ad rationem dandi. Quantum ad ipsum datum accipiens est minor dante, si non totum accipit: & C quia Filius illam eandem substantiam, & totam, quam Pater habet, accipit, ratione dati ibi maioritas, & minoritas esse non potest; sed ratione dandi, eo ipso quod Pater dat dicitur maior, sed quia Filius totum accipit, non dicitur minor.

Sed isti prima fronte in assignando rationem dicti variant medium, propter quod decipiuntur per fallaciam accidentis. Nam maioritatem in Pater dicunt esse ex ratione dandi, ex eo quod dat; sed minoritatem negant a D Filiu ex ipso dato: quia totum accipit, quod si tamen bene vellent prosequi viam suam, si ex ipso date sequitur maioritas ex ratione dandi, licet non ex dato, ex ipso accipere minoritas sequeretur, propter quod ex eo quod Filius totum accipit, bene arguitur, quod non sit minor quantum ad id, quod datur. Sed non habetur, quod non sit minor quantum ad rationem dandi.

Propter hoc dicendum est aliter;

& melius, quod in his, quae non mole magna sunt, idem est esse maius, quod esse dignius, vel quod habere plures dignitates, vel quod habere aliquam dignitatem, quam non habet aliud: illud ergo est maxime quod habet in te aliquam dignitatem, quam non habet aliud. Sed non sufficit ad hoc, quod aliud dicatur minor alio, quod aliqua dignitas, non sit in eo, quae sit in alio; sed aquia minoritas indignitatem importat, requiritur, quod non esse in eo talam dignitatem, in ipso indignitatem dicat, & quia esse totius Divinitatis principium est dignitatis in Pater, & hoc non contingit Filio, aliquid quod est dignitas in Pater, non est in Filio, & quia sufficit ad hoc, quod aliquid sit maius alio, quod aliquid quod dignitatem importat, conveniat ei, quod non conveniat alii, Pater est major Filio: quia esse principium totius Divinitatis, quod dignitatem importat, convenit Patri, & non Filio; sed Filius non est minor Patre: quia non esse principium totius Divinitatis non est indignitatis in Filiu, sed proprietatis, cum esse huiusmodi principium sit dignitatis in Pater, Pater ita erit maior Filio, quod Filius non erit minor eo. Veram intellegantur verba Hilarij notandum, quod Filius & Pater dupliciter possunt considerari: vel quantum ad proprietates, vel quantum ad rationem. Quantum ad proprietates attenditur dignitas in Pater, ex eo quod est totius Divinitatis principium, sed ex eo quod Filius talis proprietas non competit, non debet dici minor eo, ut patuit. Si ergo in aliquo possemus dicere Filium maiorem Patre, hoc a ratione esse, & naturae, sed ratione huiusmodi non potest dici: quia illud idem esse, quod habet Pater, accipit Filius, & illam naturam. Et hoc est quod ait Hilari. Major itaque donans est, sed minor iam non est, Filius, cui unum esse donatur: ad ostendendum autem illam equalitatem in esse & naturae, addit ipse Hilari, cui, scilicet Filio, Tantum donare esse, quantum est ipse Pater, cum, supple Filiu, Pater impetrare esse imaginem innocibilis, id est Patris, Sacramento nimirum: quasi dicat Pater impetrat Filiu, vel Filius habet a Patre per sacramen-

etram, & secretam nativitatem, quod quia Pater est natura genitus, & can-
sit imago innascibilitatis, id est, in- A dem naturam & formam Filio per
nascibilis Patris, quem scilicet Filiu generationem communicat.
generat, supple Pater. Ex se informa sua:

DISTINCTIO XVIJ.

DE MISSIONE SPIRITVS SANCTI, QVA INVISIBIL-
TER MITTITUR.

PARS PRIMA.

AM nunc &c. Determinato de missione visibili Spiritus Sancti, hic Mag. determinat de invisibili. Circa quod duo facit: quia 1. continuatur ad dicenda, dicendo se velle ostendere qualiter fiat huiusmodi missio. 2. ex ei-

quatur de proposito ibi: *Quare posse hoc ostendit. Et ut intelligatur intentio Mag. notandum, quod ipse nos posuit habendum charitatis in anima; sed credidit quod charitas illa, per quam diligimus, sit ipse Spiritus Sanctus, & hoc principaliter intendit probare, & duo facit quia 1. praemittit intentionem suam, & eam roborat. 2. contra determinata oppositum ibi: Hic queritur si charitas, ubi praesens lectio determinabitur. Circa primum duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. ostendit quod modo ex hoc Spiritus Sanctus invisiibilitate invenitur, ibi: Tunc enim probis. Circa primum duo facit: quia 1. praemittit intentionem, 2. positivam suam auctoritatibus Sanctorum confirmat, ibi: Ne autem. Circa primum duo facit: quia 1. dicit Spiritum Sanctum amorem esse Patris & Filii, quos saepe nos diligunt. 2. dicit nos filio eodem amorem Deum, & proximum diligere: unde est ipsa charitas, & dilectio Divina, nec est in nobis aliud habitat charitatis. Secunda ibi: His autem. Deinde cum dicit: Ne autem. Ostendit ipsum esse*

B ipsam dilectionem, qua diligimus. 1. manifestat spiritum Sanctum esse a seipso dilectionem, ibi: Cum autem. Circa primum tria facit: quia 1. adducit multis auctoritatibus Aug. quod fraterna dilectio est ipse Deus. 2. ex illis auctoritatibus concludit veritatem. Tertio adducit plures alios auctoritates ostendet etiam hoc idem, secunda ibi: His veribus. Tertia ibi: Sed adhuc. Deinde cum dicit: Cum autem, ostendit per multis auctoritatibus huiusmodi dilectionem, scilicet, fraternam esse Spiritum Sanctum. 2. removet quodammodo cavillationem, ibi: Sed ne forte. Circa quod duo facit: quia 1. ponit cavillationem, diceret enim atque, quod Spiritus Sanctus est ipsa dilectio nostra causasset, sicut est patientia nostra, & spes nostra. 2. hanc cavillationem removere: quia ipse Spiritus Sanctus simplificans & absolute est ipsa charitas; nam simplex charitas nominatur; non charitas nostra, vel mea, sicut dicitur Deus patientia mea, spes mea. Secunda ibi: Quare. 2. Deinde cum dicit: Non enim, ostendit quonodo Spiritus Sanctus mitetur, & dup. facit: quia cum sit charitas fraterna, per quam diligimus Deum, & proximum, dicit eum datur homini, & misericordia ad ipsum, ex eo quod a seipso eum in dilectionem Dei, & proximi. 2. ex verbis habebitis separat illud donum ab alijs donis, ibi: Ego. In quo terminatus sententia lectionis.

QUESTIO L

De dilectione Dei, quae est in nobis, & continetur in nobis. **VIA.** Mag. intentione tria videtur continere in presenti lectione.

D 1. quod actus dilectionis immediatè à Deo efficitur. 2. quod ipsa substantia Divina est fraterna dilectio. 3. quod dilectio ex dilectione est diligenda: ideo de his tribus quartus. Circa primum queremus duo. 1. utrum sic quis

R 1. utrumque modum in se sit aliquis

Assequis habitus medius, per quem elicetur dilectionis actus? 2. dico, quod sic, utrum ille habitus sit charitas?

ARTICVLVS I.

Vtrum ait: dilectionis eliciatur in nobis à Deo absque aliquo habitu medio?

D. Thom. 2. 2. q. 23. art. 2. Arg. disp. 17. q. 1. art. 1. & 3. Greg. Axiom. d. 17. q. 1. Genar. Senen. d. 17. q. 1. art. 1. & 2. Franciscus à Christo d. 17. q. unica. Gavardus q. 2. de invisibilitate Dei art. 1. tom. 2.

Autem habitus receptus in nobis est limitatus & finitus; non ergo aliquo habitu medio elicitur dilectionis actus, qui est meritorius.

In contrarium est: quia quanto agens est perfectius magis formam imprimat in passo per quam agat, unde quia agens naturale est perfectius agente violento, cum movet aliquid sursum dat ei virtutem aliquam, & formam, utputa levitatem, per quam sursum tendit, violentum autem est Cuius principium est ab extra non conferente

Butim passo, ut potest haberi ex 3. Ethic.

Cum igitur Deus sit perfectissimum agens in elevando animam supra se ipsam, quod est per actum dilectionis meritorum conferet ei aliquam formam & aliquem habitum, per quem elevatur. Præterea: constat Deum esse in sanctis alio modo, quam in ceteris rebus, & in bonis hominibus alter, quam in malis; sed hoc nos esset, nisi aliquod donum gratuitum & aliquem habitum conferret bonis, quo mediante ipsius diligenter, ergo &c.

RESOLVTIO.

Aliquis habitus elevans voluntatem requiritur medio quo diligit: bonitatem pri-
matim meritorie.

Opinio Mag.

Respond. dicendum, quod licet opinio Mag. superficialiter intellecta, ut apparet ex ijs, quae in fine huius diss. dicuntur, esse videatur, quod actus dilectionis eliciatur ex eo quod Spiritus Sanctus unitus voluntati nostrae, nos per aliquem habitum medium tamen illa via rotarati non possunt: sed oportet nos ponere aliquem habitum, quo mediante eliciatur dilectionis actus.

Hoc autem à quibusdam triplici via declaratur. Nam enim aliud pro D. Thom. in portionet potencia naturalis, aliud principia sua perfectius ereditas à potentia rationis perfecta. Cui igitur inter ceteros actus actus dilectionis inferioris sit perfectissimus, non elicetur huiusmodi actio nisi sit potentia perfecta per aliquem habitum, oportet ergo dare habitum medium. Secunda via ad hoc illud est: quia sicut nihil est album, nisi super albedo informantem & inherentem,

Anima non potest operari nisi per modum operari. Præterea: si habitus test Deum qui ponitur medius in natura recipienti ex se tur, sed omnes quod recipiuntur in aliquo diligere, nisi recipiuntur in eo per modum rei recipiētis & per charitatem. Hoc non per modum rei recepte, ergo habitus non ex alio iste trahetur, ut habeat esse secundaria est, nisi quia naturam animæ; anima autem non anima improportionata est.

Si ergo per talern habitum anima diligenter meritorie sequeretur quod per naturalia hoc mereri posset, cum talis habitus trahatur ad esse naturam, quod est inconveniens. Præterea: sed quod Deum diligimus coniungitur infinito bono: quia omnis amor univani quendam dicitur habere virtutem, ut dicitur 4. de Divin. non. sed coniungi infinito bono non potest esse, nisi per infinitam virtutem; sed

dist. 17. q. 2. art. 1.

ira nihil est Deo grata, nec habet esse spirituale nisi per medium habitum, & quia nullus diligit meritorie, nisi vivat spiritualiter, & habeat spirituale esse; sequitur actum dilectionis non posse elicere nisi per habitum medium. At signant isti etiam tertiam rationem: quia illud, à quo dicitur dilectionis actus meritorius, est maius bonum, quoniam sit quæcumque virtus politica: virtus autem talis non solum opus reddit bonum: sed etiam perficit ipsum agentem, & facit ipsum formularer bonum: ergo illud, à quo elicetur diligere meritorium, non solum reddit opus bonum, sed etiam formaliter facit diligenter bonum: sed hoc non possit esse, si à solo Deo elicetur talis actus non mediante habitu, cum Deus non possit esse forma alicuius inhaerens, & perficiens, requiritur ergo habitus medium. Addunt etiam illi, & ex tali ratione tacta concludunt, quod huiusmodi habitus est habitus charitatis. Sed quia de hoc etiam secunda quaestio, sufficit ex rationibus eorum concludere, quod oportet esse aliquem habitum medium, à quo elicetur dilectionis actus.

Iste autem omnes rationes tacet videtur solubiles, & videntur processus factas per quem talis positio roboratur. Non probantem tandem ergo, quod si qui negarent huiusmodi habitum medium, isto modo habitus non movere possent: quia sicut se habens ignorat intellectus ad intelligere, sic se habens dilectio voluntas ad diligere sine velle, inane meritoria, non poterit videtur voluntas recipere actus proprii, quamvis intellectus respectu intelligere, ne quod certe poterit exequuntur actus suos secundum imperium voluntatis. In actu autem intelligendi videmus hunc ordinem: quia intellectus intelligendo materialia, intelligit per medium, o quod species rerum materialium & non ipsae res materiales, intelligunt informant: sed intelligendo abstractas, & potissimum intelligenda Deum, non intelligit per medium, ita quod aliqua species à Deo abstracta, vel etiam ab ipso impressa in nobis, intelligendo ipsum intellectum informans, per quam ipsum essentiam Divinam intelligamus positivè; sed quod Divinam essentiam positivè quis-

A videt, ipsa Divina essentia, immediatè illi intellectui coniungitur, & est quasi forma eius, ex qua coniunctione, & quasi quadam formatione eligitur ipsum actus, qui est intelligere ipsum Deum. Vnde Compl. in 12. Metaph. ait: quod Comm. si forma balisci esset abstracta, vere balisci. Metaph. neum esset in anima, vel quod idem comm. 36.

est (ut verba sua referamus) idem Est: movens ut agens & ut finis, & fungitur, neum per se ipsum, & nos per speciem medium. Nota bene intelligeretur, & si hoc non est verum ne dicentia de omnibus abstractis; de Deo tamen non requiri est verum, vel per rationes improbari habitu creationis a potest ut suo loco patet. Sic igitur ad intellegendum est intellectus Divinam essentiam in Deo in patet intelligendo per se ipsam, non intelligi tria. per medium; sed ex eo quod Deus est Pro intelligitur intellectui, eligitur actus intelligentia verbo. in rū. Comm. vi. de N. D. 1. respectu sui actus, quam volun- dist. art. 1.

C C Deus: coniungebatur intellectui absque alio medio egrediebatur ista actione, quae est Deum intelligere per se ipsum, huc autem si bene intelligantur rationes tres praetatae solvuntur. Nam cum arguitur, actio perfecta egreditur à potentia perfecta, ergo oportet quod aliquid formaliter perficiat voluntatem in ad hoc quod egreditur talis actus: apparet per habita, quod ipse Deus, vel ipse Spiritus Sanctus in eliciendo tales factum efficitur quasi quadam forma, & quadam perfectio voluntatis. Nam sicut intelligere Deum est verus actus perfectissimus in genere actionum intelligibilium, sic diligere ipsum est actus perfectus in genere actionum, que à voluntate procedunt; sicut ergo se fuisse, sicut erat sola unio Dei ad intellectum, ut eliceretur ille actus intelligendi absque medio alio informantem, sicut ex parte voluntatis sufficiat sola unio Dei, vel Spiritus Sancti ad eam, ut posset inde elicere actus dilectionis. Qued ut nihil pareat: sciendum, quod secundum Compl. in 3. de Anima: que nescunque aliqua deo, sine in aliquo tertio, illud, quod est perfectius, est quasi

quasi forma alterius; ut si lux & color sunt in diaphano: quia lux est perfectior colore, dicitur quasi forma coloris: quoniam igitur Deus, & potentia intellectiva sunt in anima, cum anima Deum intelligit: quia Deus est perfectior, quam potentia intellectiva, Deus est quasi forma intellective potentiae, propter quod potest in e elicere actus ille, qui est Deus intelligere per se ipsum: ergo a simili cum Deus, vel Spiritus Sanctus, & voluntas sunt in anima quasi in tertio, cum Spiritus Sanctus sit perfectior voluntate, et est quasi forma eius, ergo iste actus, qui est diligere Deum per se ipsum, poterit inde elicere absque alio, quod voluntatem informet.

Ex hoc solvit secunda ratio: quia cum arguitur non est aliquid album, nisi sit aliqua forma, ut albedo, quae album informet, ita non possumus vivere spiritualiter, vel habere tale esse, vel diligere Deum meritorie, nisi aliquod voluntatem informet; patet quod ipse Deus, vel Spiritus Sanctus quasi forma voluntatis existens sufficit ad tandem actum immediare elicendum. Ex hoc etiam tertia ratio est soluta: nam cum dicitur, quod virtus politica bonum opus reddit, & operantem bonum facit: quia ipsum perficit, patet quod ex tali coniunctione, quae est ad intellectum, vel ad voluntatem, & opus bonum redditur, & agens quodammodo perficitur, ut ostensum est; ergo non est habitus medius in diligendo, vel habere ordinem contrarium intellectus ad voluntatem.

Propter hoc advertendum, quod oportet ponere aliquem habitum medium, mediante quo elicetur dilectionis actus: causa autem quare concludimus tale medium non esse necessarium, est: quia intellectus absque me-

Modus N.D. dio intelligit Divinam veritatem, ergo quod omni modo sit necessaria voluntas absque medio Divinam ius habitus bonitatem diligit; illud autem commedium in dividitur: quia non comparamus unitatione Dei formiter intellectum ad suum intellectu-

teria, & voluntatem ad suum volle, vel diligere, & propter talera diformem comparationem, sequitur, quod intellectus insimile intelligibilia intelligat per medium, & summe intelligibilia non per medium, & quod voluntas or-

dinem contrarium habeat, scilicet, quod summe diligibilia non possit diligere sine medio, insimile autem diligibilia possit; sed si esset uniformis comparatio ista, contrarietas non adesset. Ut autem hoc appareat tunc, quod in intellectu

Nota de duobus mediis
est duplex medium in intellegendo, unum in actu intellectus, & voluntatis.

est species intellectum informans, & aliud est lumen rationis, quod intellectum confortat, quod lumen Philos: appellat intellectum agentem. Isti autem medio, quod est species, ex parte affectivae non responderet medium: quia per illam eandem speciem, per quam intellectus moverur ad intelligendum, voluntas inclinatur ad volendum, & ex hoc sequitur quod non est malitia in voluntate, nisi sit error in ratione proper connexionem intellectus ad appetitum: unum igitur & idem est tale medium, quod est i. & per se medium in actu intellectus, & ex consequenti in actu voluntatis: & quia est unum & idem, cum tollatur ex parte intellectus, tollitur exparsus voluntatis, & cum ponitur, ponitur; sed de isto medio non est qualitas ad praesens. Aliud autem medium in intelligendo est lumen rationis, & illud non sufficit nisi ad intelligendum ea, quae naturaliter intelliguntur; sed si Deus ipsum intelligere voluntus requiritur, aliquid aliud elevans intellectum nostrum supra naturam suam, & hoc erit lumen aliquod supernaturaliter infusum, quod potest dici habitus gloriae, vel gratia consummata: & se-
Duo media

cundum istum medium intellectus habet contrariam comparationem ad suorum, scilicet, intelligere, & secundum aliud: quia species intellectus, & aliud medium in intelligendo infusa requirebat, in intelligendo supradicta ratione. Hunc autem superpotenter interfusum, quod habet rationem cuiusdam lumen, his in intelligendo insima non requiritur, in intelligendo suprema requiritur, & secundum sufficit ex parte intellectus, quia requirit sicut intellectus aliquod lumen, quod elevet ipsum supra se, ut intelligat veritatem primam visione apertam: ita est expice affectus, quia requiritur aliquis habitus, qui elevet voluntatem supra se ad hoc, ruit diligat bonitatem primam: merito propter se & super rationem. Nam dicere, quod ex puris naturalibus absque alio habitu infuso supernaturali possumus hoc officere, sapit heres

species intellectus, & voluntatis
est idem respectu intellectus, & voluntatis: sed secundum sufficit intellectus, qui elevet voluntatem supra se ad hoc, in voluntate habitus charitatis ad diligendum meritiorum meitorum Dei.

Pelagij. Ex hoc apparet, quod cum uniformiter comparantur intellectus, & voluntas, nec intellectus intelligit veritatem primam immediate, immo per medium: quia per habitum glorie, nec voluntas diligit bonitatem primam immediate, immo per medium: quia per aliquem habitum supernaturaliter infusum. Vrnum autem ille habitus sit charitas in 2. articulo patebit. Tantum autem declaratum sit, quod cum accipimus speciem proximo, non solum intellectus habet contrarium modum respectu voluntatis, sed etiam respectu sui ipsius; sed cum accipimus medium habitum aliquem elevantem intellectum, nec intellectus intelligit veritatem primam sine habitu medio, nec voluntas primam bonitatem diligit absque medio habitu ipsam elevate.

Respondi ad arg. Ad primum dicendum, quod operari sine medio potest intelligi dupliciter, vel sine medio formaliter, vel effectivè. Si formaliter, tunc quanto agens est perfectius, tanto magis agit per tale medium, eò quod magis imprimunt solitam, ut patuit de agente naturali, & violento.

Dicimus enim agens naturale esse perfectius violento: quia virtus, & virtutē, five formam confert passio, quod violentem nos facit: & quia Deus operatur in nobis diligere per habitum aliquem, à quo talis actus egreditur quasi formaliter, non arguimus Deum esse imperfectum agens, sed perfectum:

Nota quod agens perfectius est etiam distinguendam, sed quia agens perfectius non est ad propositum dimititur. Ad per aliquid 2. dicendum, quod illud sic non est effectivè me per omnem modum sicut. Nam licet diatione illius corpus vivat per animam, & anima usquam per Deum, propter quod est aliqua similitudo vita corporis per respectum rationum meadieatione super positum: bene de hoc habes est aliter, & aliter: quia corpus vivit à N. D. F. per animam formaliter; anima autem recipit vitam gratiae à Deo, velut à quodam principio efficiente, & exemplari: & quia forma non perficit materiam mediante alia forma per se loquendo: quia forma non est forma; principium autem effectivum perficit passum imprimendo formam; vel virtutem, licet ad vivere naturale, se-

cundum quod vivere viventibus est esse sufficit anima: & corpus: ad vivere ramen spirituale requiritur aliqua forma, vel aliquis habitus ipsi animæ impressus. Ad 3. dicendum, quod etiam actum creationis, vel esse naturale creando, & producendo res, produxit per medium formale: quia non dedit esse rebus nisi ex eo quod rei cuiuslibet & propriam inuidit formam & naturam; & quia habitus iste, medianè quo elicetur dilectionis actus, habet rationem formæ & perfectionis, non arguitur per rationem non esse huiusmodi habitus medium in producendo talum actum, sed arguitur, quod Deus directè non, per aliquam creaturam talum habitum operatur. Ad 4. dicendum, quod cum dicitur: omne, quod recipitur in aliquo, recipitur per medium rei recipientis, non est intelligendum hoc esse, quia receptur, sic trahitur ad naturam rei recipientis, quod sit ipsum recipientis: nam quod recipitur in materia non est materia; sed quia secundum, maiorem, & minorem capacitem, & dispositionem recipientis magis, & minus receptum in recipiente recipitur. Non igitur opotet, quod habitus ille receptus in natura sit natura, secundum quod dicimus non sufficere naturam, vel naturalia ad modum; licet sit natura, secundum quod natura nominatur omne, cui competit, quod sit forma, vel alia ratio entitatis: solum ergo arguitur, quod anima, secundum quod magis, & minus est disposita, magis, & minus suscipit talum habitum. Ad 5. dicendum, quod licet coniungamus infinito bono, coniungimur tamen ei modo finito & limitato, ideo ad talern coniunctionem sufficit finitus habitus.

ARTICVLVS II.

Vrum sit necesse dare habitum charitatis in anima ad hoc, quod diligamus Deum meritiori?

Vide autores supra citatos.

Secundò: dato quod requiratur alius quis habitus medius ad eliciendū dilectionis actum meritiorum, queritur; utrum talis habitus sit charitas vel opor-

D Aug. P. N. de Trin. cap. 8. dicit: *Eadem ipsam fraternalm dilectionem* (nam frater dilectio est, qua diligimus invicem) non solum ex Deo, sed etiam Deum esse, non ergo est aliis habitus charitatis in nobis, à quo elicitur actus dilectionis. Sed ipse Deus immediate absque alio habitu charitatis operabitur in nobis talem actionem. Præterea: idem in eodem libro, & cap. arguit: *Deum certè diligere*,

Mem ibid. qui dilectionem diligere: quia Deus dilectio est: sed hoc non sequeretur, si omnis dilectio esset Deus, sicut non sequitur video quod sentit: ergo video animal, nisi omne, quod sentit, sit animal, igitur omnis dilectio gratuita, scilicet, & meritoria est Deus. Non est igitur aliquis habitus charitatis creatus in nobis. Præterea: idem in eodem lib. & cap. ait: *Quo nisi Deo plenus est qui plenus est dilectione?* Sed hoc non esset si charitas in nobis esset aliud, quam Deus, ergo &c. Præterea: 15. de Trin. cap.

Idem 15. de 17. ait Aug. quod non ita dictum est Tri. cap. 17. *Deo tu es patientia mea, sicut dicitur Deus charitas: quia ipsa substantia Dei non est patientia nostra, sed ab ipso est huiusmodi patientia, ipsa tamen substantia Dei Charitas est.* Vnde concludit: *Sed ita dicendum est Deus charitas est, sicut dictum est: Deus Spiritus est.* Non est ergo in nobis charitas à Deo sicut patientia, sed ipse Deus est charitas, quia ipsum & fratres diligimus. Præterea:

Idem eodem lib. cap. 18. ait: *Dilectio, que ex Deo est, & Deus est, proprius Spiritus Sanctus est, per quem diffunditur in cordibus nostris Dei charitas, per quam nos tota inhabitat Trinitas.* Manifestum ergo est secundum ipsum, quod charitas diffusa in cordibus nostris est ipse Spiritus Sanctus, sive Deus: non ergo oportet nos ponere habitum charitatis creatum. Præterea: D

Idem eodem lib. cap. 19. arguit: *Si in donis Dei nihil est maius charitate, & nullum lib. cap. 19. est maius donum Dei quam Spiritus Sanctus, quid consequentius quam ut ipse sit charitas, qui dicitur & Deus & ex Deo?* Sed si ponemus habitum charitatis creatum: quia illud esset donum Spiritus Sancti, & non esset tantum donum, quantum est ipse Spiritus, esset aliquod donum maius charitate, quod est contra Aug. ut patet. Videatur ergo esse tenendum

A cum Mag. per auctoritates multas Aug^z inducas, quod charitas in anima non sit habitus creatus, sed solum ipse Deus.

In contrarium est: quia omne, quod recipitur in aliquo, recipitur secundum modum rei recipientis, quod secundum hoc habet veritatem, quod habens finitam capacitatem finito modo recipit, ut dictum est; sed omne finitum est creatum: ergo in anima est dare aliquem amorem in solutione creatum, & aliquam charitatem creatum; sed hoc non esset, nisi esset in ea, habitus charitatis creatus, ergo &c. Præterea: omnis assimilatio est per formam aliquam, sed per charitatem, efficiuntur conformes ipsi Deo, ergo aliqua charitas informat animam nostram; sed hoc non esset, nisi esset habitus charitatis creatus in anima nostra: quia praesentia agentis non videtur sufficere, ut passum ei reddatur simile, nisi aliqua forma imprimatur in passo, ergo &c.

RESOLVTIO.

Aliquis habitus supernaturalis requiritur mediante quo elicatur actus dilectionis meritorius, qui secundum sententiam non improbabilem Magistri, erit ipsa gratia: secundum communem habitus est charitatis.

R Espond. dicendum, quod Magist. Opilio Mag. circa hoc videtur habere singularem positionem, quia communiter non sustinetur ab alijs. Posuit enim, ut apparet ex fine presentis distinct. quod nullus habitus charitatis in anima esset creatus, ad hoc ut elicatur inde dilectionis actus, & credidit quod sufficeret unio sola Dei, vel Spiritus Sancti ad voluntatem, ad hoc quod inde elicatur actus dilectionis: unde voluit quod Deus operatur in nobis credere mediante aliquo habitu, ut mediante Fide, & sperare mediante spe, dilectionem autem meritoriam per se ipsum absque habitu medium operatur in nobis.

Contra istam positionem illi ijdem quorum tres rationes adduximus ad ostendendum, quod oportet dare aliquem habitum medium, mediante quo elicatur dilectionis actus; alibi tres alias ratio-

rationes ad lucunt ad ostendendum quod oportet ponere habitum non quilibet, sed habitum charitatis creatum ad hoc, ut inde eliciatur iste actus, qui est diligere Deum propter se, & super omnia. Nam negantes talem ha-

Negantes habitum charitatis triplex inconveniens habent charitatem. secundum eos incurront. Primum est, quod talis actus dilectionis non erit in voluntarius. 2. quod non erit meritorius. 3. quod non erit delectabilis, quia omnia inconvenientia sunt, ut in exequendo patet.

Primum sic ostenditur: nam actus, qui reperitur in rebus cognitorum ne parentibus, dicitur naturalis; prout actus dilectionis non est voluntarius. habet esse in rebus agentibus per intellectum, dicitur voluntarius. Ex hoc enim dicitur actus naturalis: quia egreditur a re per aliquod principium intrinsecum, ut per aliquam formam, vel per aliquam naturam, quae est in ipso, cui competit talis actus: sic enim motus dicitur naturalis, quia est ab aliquo principio intrinseco, ut lapis movetur deorsum naturaliter: eò quod in se habet formam gravis, per quam naturaliter talem inclinationem consequitur; sed sursum moveretur violenter: quia non habet levitatem, per quam aliquid naturaliter sursum fertur. Quotiescumque ergo aliquid movetur, cui non confertur natura aliqua vel forma, ratione cuius ei competit talis motus, moveri dicitur violenter, & quod est in rebus inanimatis naturale & violentum: in rebus agentibus per intellectum est voluntarium, & in voluntarium; nam quotiescumque secundum id, quod est apprehensum in homine, vel secundum aliquid in homine existens, ratione cuius voluntas inclinatur ad aliquid, movetur homo, dicitur motus voluntarius; sed si solum a principio extra non per aliquid, quod in homine existet, moveretur homo, utputa: quia a latronibus captus, vel ab inimicis apprehensus, involuntariè moveretur: nunquam ergo movetur homo voluntariè per id, quod est solum ab extra, nisi sit in homine aliquid principium intrinsecum mediante, quo egrediatur talis actus. Si ergo non ponimus in anima habitum charitatis infusum, sed dicimus sufficere unionem Spiritus Sancti ad voluntatem ad hoc, quod educatur.

B. Egid. Col. sup. I. Sene.

actus dilectionis meritorius, de duabus inconvenientibus erit dare alterum, vel quod talis actus non sit ab aliquo principio in nobis, sed solum a Deo, & tunc erit involuntarius, ut dicebamus: vel quod aliquid existens in nobis naturaliter absque alio habita superinfuso sit principium talis actus, & tunc reddit opinio Pelagij dicentis: quod per sola naturalia potest quis mereri vitam aeternam, sed positio Pelagij est impossibilis, ut omnes Sancti clamant. Relinquitur ergo, quod diligere Deum meritorie sit quid involuntarium, sed si sic dicimus implicamus contradictionem: nam cum ipsum diligere, vel amare sit quoddam velle iuxta illud Philos. 1. Retho. Amare est alicui velle bona. Si aliquod dilige Phus 1. Re*re* est involuntarium, aliquod velle non erit voluntarium, & tunc velle non erit velle: & quia Deus non potest facere, quod contradictoria verificantur simpliciter, & per omnem modum est impossibile diligere Deum meritorie absque habitu charitatis creando.

Secundum inconveniens sic ostenditur: quia dato, quod actus voluntatis posset esse totaliter ab extrinseco, sicut actus manus vel pedis, sequitur, quod talis actus non sit meritorius: quia omne agens, quod non agit per formam propriam, sed solum secundum quod est motum ab altero est agens instrumentaliter tantum; sicut securis agit prout est mota ab attifice. Igitur si anima non agit actum charitatis per aliquam formam propriam, sive per habitum charitatis, sed solum secundum quod est mota ab exteriori agente, utputa a Spiritu Sancto, sequitur quod ad hunc actum se habeat instrumentaliter tantum; non ergo in nobis erit agere hunc actum, vel non agere: & quia non sunt meritoria, nisi quae aliquomodo sunt in nobis, ut quae possimus agere & non agere, sequitur, quod actus dilectionis non sit meritorius: & quia omne, quod est meritorium, est meritorium secundum quod fundatur in radice charitatis, ponere talem actum non esse meritorium est: ponere nihil in nomine meritorium esse.

Tertium inconveniens sic patet: quod non est quia actus sunt in nobis delectabiles, delectabilis.

secundum quod per habitus conformamur ad illos, & inclinamur in ipsis per modum cuiusdam inclinationis naturae. A
 2. Ethic. c. 3. Iis iuxta illud 2. Ethic. signum generati habitus est delectationem, vel tristitiam fieri in opere; sed dicere actus charitatis non esse delectabiles est inconveniens: cum omnia, quae agimus meritore, charitas delectabilia faciat. Nam ex hoc est iugum Christi suave & onus lege: quia omnia difficultas & ferre impossibilia facillia & dulcia facit amor: oportet ergo in nobis ponere habitum charitatis. Adducuntur etiam contra istam positionem aliae rationes: quia oportet dare aliquam formam inherenter, a qua egreditur actus dilectionis: & quia Deus non est forma inherens, oportet dare habitum charitatis. Rursum quia dormientes non actu diligimus, bonus homo dormiens charitate careret, propter quod si tunc decederet non evolaret ad vitam quod est inconveniens, & haeresicum dicere. Hoc autem, & multa his similiter adducuntur contra opinionem Magistri. Sed quia non sunt magni ponderis continentur. Opinionem autem Mag. si bene eam intelligimus, huc omnia non infringunt.

Hic incipit Ad cuius evidentiam notandum declarare quod Mag. posuit charitatem increasse opinionem tam, ut spiritum sanctum, anima vel Magistri, & voluntati nostrae coniunctam & unitam: da modum te- Cpendi eam. posuit etiam charitatem creatam, ut actum charitatis, qui est quidam motus mentis, vel quedam affectio ad diligendum: charitatem autem creatam, quam nunc communiter loquentes ponunt, & appellant eam habitum charitatis, Mag. non posuit; sed credidit, quod sufficeret unio charitatis increas ad voluntatem, ad hoc quod elicetur. Inde actus charitatis absque habitu charitatis medio. Ista positio subtilis est, & per rationem improbari non potest, quod sic ostenditur: nam si de actu dilectionis Divinae (cum iste actus in Deum terminatur tanquam in obiectum secundum ea, quae videmus in alijs actibus virtutum) loqui voluntis: hoc erit potissimum secundum ea, quae videmus in Fide & in spe: haec enim sunt illae virtutes, quae Deum respicunt non solum ut finem, sed etiam ut obiectum. Sic enim videmus in ipsis virtutibus:

tibus: quia imperfectionem quamdam important, actus earum elicuntur a Deo in nobis mediantibus habitibus. Nam quia cognitio Fidei est aenigmatica, nec per fidem ipsam essentiam Divinam per se ipsam & facie revelata conspicimus, actus Fidei mediante habitu efficitur. Sed cum veniet quod perfectum est, ut quando ipsam Divinam essentiam aperte videbitur, evacuabitur, quod ex parte est: quia Fides non amplius remanebit; sed ei, ut communiter dicitur, succedit visio: unde, ut videtur, quod hic in via facit habitus Fidei & actus, ibi in Patria propter eius perfectionem per amplitius & perfectius faciet solus actus, ut visio: ita quod licet nunc in via propter imperfectam cognitionem, quam habemus de Deo, operetur in nobis Deus per fidem & visionem tamen ipsam apertam, quam habebimus in Patria, Deus in nobis operabitur per se ipsum: & sicut est de Fide ex parte cognitiva, sic est de spe suo modo ex parte appetitiva. Nam quia in actu spei in quantum huiusmodi est aliquid imperfectionis admixtum, talum actum Deus in nobis mediante habitu ut mediante spe operatur. Sed cum spe succederet tenet, Deus talem actum non per spem, sed per se ipsum operabitur in nobis.

Nota duoli His visis satiis apparet, quid dicendum sit de charitate: nam actus charitatis inter se ab actu Fidei & spei quantum ad actum charitatis ab actu Fidei & spei ad praesens in duobus differt. 1. quia actus charitatis remanebit in Patria: quia sive scientia destruetur, sive prophetia cessabit, charitas nunquam excidit; sed actus Fidei, & spei non remanebunt. Si ergo actus Fidei & cognitionis, quam habemus per fidem, esset similis cognitioni, quam habebimus in Patria, scilicet, visioni aperte: sicut illum actum Deus operatur per seipsum, non per habitum virtutis medium, sic & nunc talem actum operaretur, non per habitum virtutis medium: & de spe similem dicere possumus: & quia talis est actus charitatis, talem actum absque habitu virtutis medio Deus operatur in nobis.

Secunda differentia est quia actus Fidei & spei per se competit imperficio: & ideo tales actus immediate a perfectio-

simo non egrediuntur; sed actus charitatis per se loquendo, nullam imperfici Spiritus S. fectionem dicit, & si aliquam imperfici habitu fectionem habet annexam, hoc eit ex operatur me eo quod charitas in via non habet esse datum &c. perfectum: & ideo similis est iste actus quod voluntibus, qui erunt in Patria; & si non eas non operari qualis. Sicut ergo illos actus, ut via retur: sicut fisionem apertam & huiusmodi, Deus si Sortes trahit per se ipsam operabitur in Patria; ita hat navim tunc actum charitatis per se ipsum operatur, ratur in nobis absque habitu virtutis quod Plato medio; licet actum Fidei & spei per nos trahit nativitas, ut per habitum spei & Fidei vim. Et hoc operatur. Et ista est sententia Magist. in dico: ubi co-operas agat fine huius distincti. qui ait: Spiritum obiectivæ, si Sanctum actum Fidei, idest credere, naturæ efficiē operari in nobis Fide media, & actum ter præcisè, spei, idest sperare, media spe: per Fidem enim & spem Spiritus Sanctus prædictos operatur actus; diligendi vero actum per se tantum sine alicuius virtutis medio operatur: quæ verba si bene intelliguntur, sententiam, quam deus claravimus, prætendunt.

Hic multum aperit viam contraria Magist. adductæ, notandum pro opinione quod sicut actum visionis apertæ habere non possumus; quin sit in nobis aliquis habitus creatus, utputa gratia consummata vel habitus glorie; ita si in nobis non esset Divina gratia, quæ aliquis habitus est, per quam anima supra suam naturam elevatur, secundum quam vitam quantumdam spiritualem accipit, ratione culus meritiorè operatur, diligere Deum meritorie propter se, & super omnia non posset: & quia habitus gratiae non propriè habet rationem virtutis, cum ei essentia imagis directe, & non potest respondeat ut subiectum, licet talis habitus sit medium ad talem actum elicendum; & sine ipso talis actus in nobis esse non possit, recte tamen dicere possumus talem actum Deum operari in nobis absque habitu virtutis medio: quia licet mediante gratia producatur; gratia tamen (nisi nomen virtutis extendatur) non dicitur esse virtus: nec fuit intentionis Magist. negare in animalia habitum gratiae, vel virtutem talem, ut gratia virtus dici potest; sed negare habitum charitatis differentem realiter ab habitu gratiae, quod si sic dicimus, actus charitatis responderet quidam habitus,

A qui univocus, cum gratia, de qua loquimur, sit efficere animam gratam, quod sine dilectione esse non potest.

Ex hoc obieciones omnies contra Secundum opiniōnem illam solvuntur. Nam non nōnem Magist. reddit positio Pelagi i. quia non per se sola naturalia fieri possunt: cum ponant contra nos ibi gratiam: & huiusmodi actus, cum qui est Deum diligere, non est involuntarius: quia presupponit principium intrinsecum, ut gratiam; & voluntate cooperante gratia, propter quod solvitur prima ratio; quæ positionem istam inter duo inconvenientia inclinabat. Ex hoc secunda solvitur: quia iste actus diligendi, qui est diligere, cum hoc, quod est à Deo, est à principio nobis intrinsecum, ut à gratia & voluntate: propter quod est in nobis agere; & non agere talem actum; non igitur tollitur ab eo ratio meriti, ut secunda ratio concludebat. Est etiam delectabilis talis actus. Nam cum per hoc sumus Deo gratiæ: quia quæ ei placent delectabiliter operamur: gratia, quæ nos Deo gratos reddit, facit nobis esse delectabiles huiusmodi actiones. Et quod dicitur, quod Spiritus Sanctus non est forma inhærens frivolum est. Nam sicut patuit, licet Deus non sit forma inhærens, tamen secundum quod unitur intellectui nostro per habitum glorie elevationem, efficitur quasi forma eius, ut possit progredi in istum actum, qui est intelligere Deum per se ipsum absque specie media: sic secundum quod Spiritus Sanctus coniungitur voluntati; prout est nostra voluntas per gratiam elevata; efficitur quasi forma eius, ut possit à voluntate sic ei coniuncta progredi actus dilectionis meritorius absque alio habitu charitatis. Et quod dicitur, quod dormiens non habebit charitatem, immo quia quandiu est in nobis donum gratiae Spiritus Sancti potest dei nostri: & quia ipse propriè charitas nuncupatur, ut dicitur 15. de Trin. cap. 16. cum dormientibus habeamus gratiam, dormientibus cap. 16. habemus charitatem: & sic decadens non damnabitur: quia Divina gratia in eo, in quo existit, damnationem non patitur. Et sic solvuntur omnes obieciones contra Magist. Ex quo apparet, quod illæ tres rationes, quas in i. quæst. adduximus, si aliquomodo

concludunt esse aliquem habitum medium, tamen quod ille habitus sit habitus charitatis, ut introducentes eas inferebant, non arguunt.

Dicamus ergo positionem Magist. subtilem esse, & per rationem improbari non posse: & ut concordemus ultima prius, cum queratur utrum sit dare aliquem habitum supernaturaliter insitum, ut eliciatur actus dilectionis meritorius? Dicendum, quod sic: ut i. quest. probabat. Sed utrum ille habitus sit habitus charitatis secundum sententiam Magist. non; sed est habitus gratiae.

Communis tamen sententia est, quod sit ponere habitum charitatis: credit enim Mag. quod sufficeret elevatio essentiae per gratiam ad hoc, quod ipsa elevata simul elevarentur potentiae, ut si per gratiam inchoaram elevaretur affectus, qui absque alio habitu ex unione eius ad Spiritum Sanctum posset in actum dilectionis meritorium: & per gratiam consummatam sive per habitum gloriae elevaretur intellectus, ut ex unione eius ad Deum posset in visionem apertam. Et licet Magist. non expresserit opinionem suam de intellectu, ut de affectu: oportebat tamen eum sic dicere, si nihil repugnans volebat afferere.

Communis autem opinio dicit, quod praeter habitum gratiae est aliquid speciale in voluntate, ut habitus charitatis, mediante quo elicetur dilectionis actus meritorius: quam sententia sequentes, oportet dicere, quod in

Opinio communis quam sequitur Doct. Cor.

Patria praeter habitum gloriae erit aliquod speciale lumen in intellectu, mediante quo elicetur visio aperta; verum quia neutra pars per cogentes rationes probari, vel improbari potest: licet positio Mag. sit subtilis, ad praesens ad communem partem declinamus, eo quod communiter tenetur contrarium; tamen ne claudamus viam ad contrarium opinandum ad utramque partem argumenta solverimus.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod Deus sive Spiritus Sanctus dicitur esse dilectio fraterna exemplariter: quia sicut Pater & Filius contineantur Spiritu Sancto, ita dilectiones fraternae contineantur fratres vel proximi. Ad 2. dicendum, quod multa non se-

parantur, quae non sunt eadem: nam licet qui cognoscit habitum, cognoscat actum, nou valet quod actus & habitus sint idem: sic etiam in proposito, licet dilectione gratuita non postimus diligere aliquid nec dilectionem ipsam, nisi diligamus Deum, eò quod Deus est, ratio, quare omne, quod sic diligitur, diligatur, sicut sae modo actus est ratio, quare habitus innescat; nou tamen dilectio fraterna quolibet modo sumpta est ipse Deus, sicut nec habitus est ipse actus. Ad 3. dicendum, quod qui est plenus dilectione, non est plenus alio nisi Deo: quia quanto magis in dilectione proficiamus, tanto magis ei unimur, & ipso replemur; non autem hoc dictum est, quod dilectio gratuita sit ipse Deus. Ad 4. dicendum, quod ipsa substantia Divina est charitas Divina; non tam ea propter hoc tollitur, quod ipse habitus dilectionis non mereatur nomen charitatis. Et per hoc patet solutio ad 5. quia Spiritus Sanctus dicitur charitas, qua diffusa in cordibus nostris, tota nos inhabitat. Trinitas; nihilominus tamen praeter hanc charitatem increata est in nobis charitatis habitus creatus. Ad 6. dicendum, quod concessa opinione Magist. restat eadem difficultas. Nam cum ipse posuerit actum dilectionis, qui charitas creata dici potest, cum Spiritus Sanctus sit maius donum, quam talis actus; qui etiam charitas & donum Dei dici potest, aliquid donum erit maius charitate: & ideo dicere possumus, quod non omnis charitas habet rationem maximi doni simpliciter & absolute; sed charitas increata. Ex verbis ergo Aug. habetur, quod sit dare charitatem increata; sed non arguitur, quod non sit dare creatum habitum charitatis.

Ad 1. in contrarium dicendum, si volumus sustinere Mag. quod est dare amorem finitum & creatum: quia actum charitatis, non habitum. Vel dicendum, quod licet ipse Spiritus Sanctus sit amor infinitus, ut in nobis existit, & a nobis habetur; non habetur modo infinito, sed finito. Ad 2. dicendum, quod inest nobis aliquid per quod Deo conformamur: quia habitus gratiae, vel etiam actus dilectionis, quia eò quod actus diligimus aliquo modo Deo conformatur.

QVÆ.

QVÆSTIO. II.

De charitate & eius mensura.

POSTEA queritur: utrum charitas habeat rationem substantiae, & quia si non est substantia, hoc est: quia est aliquid inherens nobis, cum omne inherens recipiat mensuram suam ex proprio subiecto: ideo duo queremus. 1. utrum charitas sit substantia? 2. de mensura eius?

ARTICVLVS I.

Vtrum charitas sit substantia vel accidens?

Ad hanc sic proceditur: videtur, quod charitas sit substantia: quia species conditivitatem ad invicem sunt in eodem genere; sed cum charitas condividatur Fidei: cum Fides sit substantia iuxta illud ad Hæbreos 11. *Fides est substantia rerum sperandarum*, ergo & caritas substantia erit. Præterea: omne accidens videtur oriri ex principiis subiecti iuxta illud Phil. in 1. Phys. *Materia subiecta cum forma est causa omnium accidentium*, que sunt in eas sed caritas non oritur ex principiis animæ: ergo &c. Præterea: nullum accidens extendit se extra suum subiectum; sed caritas semper tendit in aliud secundum Greg. ergo non est accidens.

In contrarium est: quia quod suscepit magis & minus, habet rationem accidentis, sed charitas suscepit magis & minus, ut patebit, ergo &c. Præterea: quod potest esse & abesse est accidentis: sed charitas est huiusmodi, iuxta illud Apocalyp. 2. Charitatem tua reliquisti, memor esto itaque unde excideris.

Vlterius : dato quod sit accidentia
quæ erit, in quo prædicamento sit. Et
videtur quod sit in prædicamento quâ-
titatis : quia proprium est quantitatî
secundum eam æquale & inæquale di-
ci, ergo maius & minus, quæ inæqua-
litatem important, non dicuntur nisi
de rebus quantis. Sed dicitur prima ad
Corinthi. 13. Nunc autem manent tria hec,
Fides, spes, charitas : major autem horum est
charitas. sed si maioritas dicitur de quâ-
titate, ergo est quid quantum.

In congruum est: quia cum sit vir-

tus, & virtus sit bona qualitas mentis, erit in prædicamento qualitatis. Præterea: omnis quantitas vel est continuā vel discreta; charitas neque est quid continuum, nec quid discretum, ergo &c.

RESOLVTIO.

Charitas accidens est, nec substantia dici valet nisi per metaphoram, & quia non est privatio.

Respond. dicendum, quod si velle-
mus sustinere positionem Mag.
cum secundum eum charitas sit ipse
Deus, nec aliam charitatem posuerit
nisi mortali mentis vel dilectionis actum:
charitas nec est substantia, nec est acci-
dens: quia neutrum illorum proprietate
de Deo dicitur. Non est enim Deus
accidens: quia nulli inest, nec ab ali-
quo dependet: propter quod non so-
lum non est accidens, sed etiam nec
aliquid per accidens secum compati-
tur, iuxta illud Aug. 5. de Trin. capit.

6. In Deo xutem nihil quidem secundum accidit. D' Aug. P. N.
dixit iter. Non est substantia: quia 15. de Trin.
nulli substata: unde 3. de Trin. cap. 11. Ne Trin. cap.
scribitur: Quia propter substantia, vel si me 15. et 7. cap.
quis dicitur, essentia Dei. Et 7. cap. 5. qd. . . .
citur: quod Deus non dicitur substantia;
sed essentia: quia non subsistit bonitate
sue, vel etiam aliis attributis: sed po-
nendo habitum charitatis in anima
tunc caritas accidens quoddam est.

Quicd quidam sic declarant. quia
quidquid advenit alicui post esse com-^{Secundum Pe-}
pletum, ut forma inherens; & non trū in i^m suo
recipitur in unitatem hypostasis eius. dicitur. princip. i.
est accidens: & quia huiusmodi est charitas. in pede
ritas, ipsa est accidens. Propter primum. Quomodo
removetur à natura accidentis formam charitatis? et
substantialis, quæ non advenit rei post accidēs po-
esse compleatum. Propter 2. removetur. nendo habi-
t natura ipsius vestimentum & talia. tum charita-
quæ licet adveniant rei post esse com-
pletum; non tamen adveniunt, ut for-
ma inherens; sed ut aliquid corpori
applicatum. Propter 3.. removetur
humana natura in Verbo; quæ
fuit recepta in unitatem hypostasis Ver-
bi. Ilud & si est verum; est tanien di-
ctum non ratione firmatum.

Et ideo dicendum, quod ut habet Doctoris.
tum est, nulla creatura est sua virtus, scilicet dist-
cūm quodlibet creatum agat in virtutē. 8. q. 1. art. 1.
in fine.

AdHæbr. i

Phus r. Phy
comm. 8.

Apocalyp. 2

Dubitatio lateralis,

1 ad Corin
th. cap. 13.

te alterius, & sit magnū vel virtuosum, A
eo quod magnitudine vel virtute par-
ticipat : unde de solo Deo concludit
Idem 5. de August. 5. de Trin. cap. 10. quod est
Trin. 6. 10. magnus & virtuosus se ipso. In qual-
bet ergo creatura virtus vel illud, quod
est immediatum principium actionis,
non est ipsa substantia creaturæ ; sed
aliquid substantiae superadditum : nam
agere presupponit esse, & modus agen-
di modum essendi : omne ergo, quod
habet esse per aliquid substantiae super-
additum, & non est suum esse, agit
per aliquid substantiae adiunctum, &
non est sua virtus : & quia caritas, si-
ve charitatis habitus virtus quedam est,
& est immediatum principium actionis : quia immediate dicitur gratuita
ab ipso progradientur, accidentis quoddam
erit ; immò tanto magis arguere possu-
mus charitatem esse accidentis, quam
potentiam animas, utputa quam volu-
tatem , quanto magis est immediata
ratio bona actionis habitus virtuosus,
quam potentia : cum talis actus egre-
diatur à potentia per habitum infor-
mata. Tamen propter argumenta, que
sicer possent, notandum quod secundū
Phus 5. Me- Phum 5. Metaph. substantia dicitur
ta. com. 15. quinque modis. Vno modo sumitur
pro elementis, & pro ijs, quæ ex ele-
mentis sunt, & sic accipitur pro substâ-
tia composita. Alio modo accipitur
modis dici- pro illo, quod dat esse : & sic accipitur
tur substan- pro forma. Tertio modo accipitur pro
zia. materia : & isto triplici modo accipi-
tur substantia secundum usitatum mo-
dum. Vnde & Phus in 2. de Anim. In
comm. 2. 12. Metaph. & in multis locis dividit
22. Metaph. substantiam tripliciter in materiam, for-
mam, & compositum. Huic enim sen-
tentiae alludunt verba Boëtij, qui distin-
git substantiam in usyam, usyosin, &
hypostasin : ut usya referatur ad sub- D
stantiam compositam : usyosis ad for-
mam : hypostasis ad materiam : & sic
accipiendo substantiam caritas non
est substantia. Sed quarto modo dicitur
substantia alicuius omne illud, quo de-
structo, destruitur aliud : & sic dicimus
quod superficies est substantia corporis:
quia destruxta superficie non remanet
corpus : & secundum istam viam, per
quamdam metaphoram dicere pos-
sumus, quod caritas sit substantia nostra:
quia destruxta charitate, nos non re-

manemus iuxta illud Apost. 1. ad Co-
rinthios 13. Si habuero omnem fidem, ita
ut montes transferam ; charitatem autem non
habeam, nihil sum. Quinto modo accipi-
tur substantia pro omni eo, quod habet
essentiam : & sic solum privationes non
sunt substantias: quia non habent quid-
itatem ; sed arietatem: quia non pos-
sunt responderi ad quid sint; sed ad an-
sint : & secundum istum modum cha-
ritas est substantia : quia non est priva-
tio.

Respond. ad arg. Ad primum di-
cendum, quod Fides dicitur substantia
dupliciter. Vno modo : quia est funda-
mentum aliorum, & alijs substat: quia
accidentem ad Deum oportet credere:
qua est. Alio modo potest exponi sub-
stantia pro essentia, & quocumque mo-
do accipiatur, Fides non est in predica-
mento substantiae, ut substantia dicit
prædicamentum distinctum ab alijs, &
ita non habetur intentum. Ad 2. di-
cendum secundum quoddam, quod
non omne accidentis oritur ex principijs
subiecti, immò quedam sunt accidentia
volester inducta, ut calor in aqua.
Rursum alqua accidentia sunt, que
solum sunt ab agente extra, ut illuminatio
in aere. Sed illud non est bene
dicendum : quia nullum accidentis realiter
existit in corpore, quod non educatur
de potentia materiæ : quia secundum
Comment. 12. Metaph. corpus calidum Cetim. 12.
agens in aliud corpus non insinuit ca- Metaph.
lorem ab extra, sed facit calidum in po comit. 30.
tentia calidum in actu, illud inactio autē
acris habere esse intentionale in ipso. Et
ideo dicendum, quod aliqua accidentia
dicuntur exquisita, aliqua insuffusa, qua acquisi-
tum est : aliqua de potentia materiæ educta. Non
enim dicitur quod omnia accidentia, potentiæ ma-
teriæ educta,

Aliqua acci-
denta sunt
infusa : ali-
qua suffusa, qua acquisi-
tum est : aliqua de
potentiæ materiæ educta.
quia sunt in aliquo orientur ex prin-
cipijs eius; sed materia subiecta cum for-
ma est causa ornatum accidentium, que
sunt in ea, propter quod ex ipso modo
loquendi habetur quod loquitur de ac-
cidentibus de potentia materiæ edu-
ctis: sed de charitate, cum sit accidentis
& Deo insuffusa, non habet locum quod
dicitur. Vel dicendum, quod ex ipso,
quod subiectum subsistit accidenti est
aliquo modo causa eius, propter quod
anima est in aliquo genere causa causa
charitatis : quia in genere causa mate-
rialis, licet ex principijs eius non oritur.
Ad

Ad 3. dicendum, quod accidens non extendit se extra subiectum suum in aliud ut in subiectum; tamen extendit se in aliud ut in obiectum, sicut videmus calidum per calorem aliud calescere, isto modo se extendit charitas: quia habens charitatem per eam alium diligit.

Ad illud autem quod ulterius queritur: in quo praedicamento sit charitas? Dicendum, quod charitas, sicut qualibet virtus, habet duplēm comparationem, unam respectu subiecti, in quo est, aliā respectu obiecti, in quod tendit: respectu subiecti habet rationē qualis: respectu obiecti induit rationē quanti. Vnde dicimus, quod tanta virtus in tantum obiectum, & ex eo quod sic habet aliquo modo rationēm quanti, competit ei magis & minus; tamen quia quantitas ne huiusmodi & de alijs non dicitur eodem modo, non est cōcedendum talia esse in praedicamento quantitatis, sed simpliciter sunt in praedicamento qualitatis. Hoc autem sic declaratur: quia in praedicamento non sunt nisi talia, que sunt secundum esse, ideo non sunt in praedicamento relationis, nisi que sunt relativa secundum

Quomodo esse. Quibus autem competit aliquis que sunt in modis respectivis secundum veritatem eius possunt in alijs praedicamentis: uno prædicta, & alijs secundum rei veritatem, aliando unde scientia secundum rei veritatem modum alij est qualitas non obstante, quod referatur ad scibile, & heut que non sunt in praedicamento relationis induunt quemdam modum respectivum, ita que non sunt in praedicamento qualitatis induunt quemdam modum qualitatis: unde forma substantialis, que secundum rei veritatem est in praedicamento subiecti, induit tamen quemdam modum qualitatis: propter quod differentia substantiae quale quid dicitur, ut ait D

Philosophus Phis 5. Metaph. cap. de qualitate. Et si quis. Meta. cap. de qualitate. sic est in quantitate. Nam ea, que sunt in alijs praedicamentis, à praedicamento quanti possunt induere quemdam qualitatis modum: propter quod de his aequalē & inaequale dici potest.

Charitas est Propter hoc dicitur, quod charitas, in praedicamento qualitatis induit tamē scientia induit modum respectivum,

& differentia substantiae modum quamdem.

Ad id autem quod objicitur, quod proprium est quantitatē secundum eam aequalē & inaequalē dici. Dicendum, quod sicut i. & per se competit caliditas ignis; non tamen quidquid est calidum est ignis, sed vel est ignis, vel ignis naturam participat: ita aequalē & inaequalē per se & i., reperitur in quantitate; non tamen quidquid est aequalē vel inaequalē est directe in praedicamento quantitatis, sed vel et in praedicamento quantitatis, vel induit aliquem in modum quanti: propter quod charitas potest dici major alijs; non quia sit in praedicamento quantitatis, sed quia competit ei aliquis modus quanti, ut patuit.

ARTICVLVS II.

Vtrum mensura charitatis ascendatur secundum meliora, vel peiora naturalia?

S Econdū queritur de mensura charitatis, utrum infundatur, vel mensura recipiat secundum meliora, vel meliora naturalia? Et videtur quod sic: quia qualibet forma de se est individualis, & de se non suscipit magis & minus nisi ratione subiecti, in quo est: unde non dicitur una albedo magis albedo, quam alia, sed unum album dicitur allo magis album: cū ergo gratia & charitas sint in naturalibus tanquam in subiecto, secundum meliora naturalia amplior infundetur charitas. Præterea: Deus sic agit secundum quod res sunt aptæ natæ agi; sed secundum meliora naturalia habet aliquis aptitudinem ad maiorem charitatem, vel gratiam, ergo &c. Præterea: Angeli, qui sunt superioris ordinis, habent ampliorem gratiam, quam alijs: eo quod habent ampliorem gloriam; sed eo ipso quod sunt superiores sunt subtiliores in natura: ergo Angelis secundum melioria naturalia fuit tributa gratia amplior, & amplior charitas; sed secundum eandem rationem videtur inveniri charitas in hominibus & Angelis, cum in eundem finem ordinentur, ergo hominibus secundum meliora naturalia datus amplior charitas vel grā-

gratia. Præterea: sicut gloria præsupponit gratiam, sic gratia præsupponit naturam; sed secundum ampliorem gratiam datur amplior gloria, ergo secundum meliora naturalia datur amplior gratia, sed cui datur amplior gratia, datur amplior charitas, ergo modus charitatis infusæ sequitur modum & mensuram naturalium.

In contrarium est: quia videimus quosdam melioris ingenij alijs & melioris complexionis deteriores esse illis. Præterea: homines afflumentur ad gloriam Angelorum, sed secundum naturam quilibet Angelus præcessit hominem: eo quod anima humana retinet infimum gradum in genere intelligentiarum; sed hoc non esset, si mensuraretur gratia, vel charitas secundum mensuram naturalium. ergo &c.

RESOLVTIO.

Mensura charitatis non attenditur secundum meliora naturalia, sed secundum proportionem conatus ad bonitatem naturalium maior gratia datur hominibus, in quibus ad gratiam susceptionem requiritur motus liberi arbitrij.

Phu. in pria
cyp. Ethic.

Respond. dicendum, quod secundum Phu in principio Ethic. bene enuntiaverunt phi dicentes: bonum est, quod omnia appetunt. Et 4. de Divin. 4. de Divin. nom. scribitur: *Nullus affectus ad malum agit*: & quia tendere in

Opinio. bonum est commune omni appetitui: quod secundum illud fit naturale, quod est idem dum melius apud omnes, per se loquendo, quanto rati naturalia aliquid habet meliorem naturam, magis suscipiens ad maiorem gratiam.

secundum meliora naturalia sequi videtur, quod homo suscipiat maiorem gratiam: sed quod non ita se habeat dupliciter impeditur. Nam cum ex naturali appetitu arguamus habens meliora naturalia tendere in maius bonum, si propositio veritatem habere debet, oportet illud bonum non exceedere facultatem naturae, & quod tendens in ipsum naturaliter tendat, & quia gratia est bonum excedens naturae facultatem, non semper secundum meliora naturalia datur amplior gratia, sed aliquando secundum voluntatem, & præordinationem infundentis gratiam efficitur in aliquo maior, & val-

nor capacitas ad capiendum gratiam. Rursum: quia non omnes, qui tendunt in bonum, tendunt in ipsum naturaliter: cum aliqui viciose vivant, & vitium sit contra naturam iuxta illud Aug. 3. de Libero arbitrio: Ideo vitium D'Aug. P.N. est quia contra naturam est, secundum modum de libero arbitrio. illora naturalia non oportet aliquos ad amissione maiorem gratiam. Propter pri-
mam non oportet quemlibet Angelum omnem hominem secundum gratiam superare, licet quilibet natura Angeli natura cuiuslibet hominis, per se loquendo, sit potior. Propter 2. non est necessarium homines melioris comple-
xionis, & excellentioris ingenij habere ampliorem gratiam alijs: eo quod vi-
tam pecudum eligentes non sequuntur bonum secundum rationem. Ut tamē appareat secundum quid hominibus in-
funditur amplior gratia, notandum,
quod licet per se semper aliquis tendat Modus dicē
in bonum, tamen quia secundum Phu di N. Dic.
non refert quod appetitur esse bonum F. ad quest.
vel apparentem, per accidens im-
peditur, ne aliquis in id, quod est ve-
re bonum, feratur. Illud autem per ac-
cidens ex hoc contingit: quia habens cognitionem sensitivam non semper fertur in bonum secundum rationem, sed aliquando fertur in bonum secun-
dum sensum: sed secundum Phu 12. Metaph.
bonum secundum intellectum Philosophus est verè bonum, secundum sensum est 12. Metaph.
bonum ut videtur: & ideo propter cognitionem sensitivam non semper fertur homo in bonum simpliciter, sed aliquando in bonum apparentis. Sensus autem dupliciter est causa huius: uno modo quia movere in contrarium: alio modo: quia impedit, & retardat. Prop-
ter 1. legitur ad Rom. 7. Video aliam le- Ad Rom. 7.
gem in membris meis repugnarem legi mentis mee, & capitulum me ducentem in legem peccati. Et in 3. de Animali dicuntur: quod de Animali
in nobis sunt appetitus contrarij, hoc commun. 31
autem est: quia habemus motores con-
trarios, rationem, & sensum. 2. impe-
dit sensus: quia retardat, & retrahit:
& ideo videmus homines intime spesu-
lantes à sensibus esse aversos, & sensi-
bus deditos non intime speculari: &
quia in Angelis non est cognitio secun-
dum sensum, sed in eis est idem intel-
lectum, & desideratum, ut dicitur 12. Metaph.
Metaph. ex eo quod carent cognitione commun. 39
se-

sensitiva, non potuerunt decipi in cognitionem, quin appeterent bonum simpliciter propter sensum moventem in contrarium, & quin toto conatu ferrentur in bonum propter sensum retardantem: & ideo secundum quod habuerunt meliora naturalia suscepserunt maiorem gratiam, vel maiorem damnationem, quantum ad eos qui peccaverunt; in hominibus autem hoc non

Nota secunda. oportet: quia aliquando illi, qui habent dū D.Thom. naturalia meliora, propter insecuritatem passionum minus conatur ad gratiam. Id est cum queritur istum conatus secundum quid datur maior gratia horum praevi Spiritus minibus, non debemus dicere, quod secundum meliora naturalia: quia aliud hominis, quando tales mala conantur: nec deinde plus, vel debemus dicere quod secundum minus conatur secundum rem conatum: quia cum minori conatu voluntu plus se disponit ad susceptionem gratiae, qui habet meliora naturalia, ad Colo. 1. quam habens peiora cum maioribus: sicut Dignos nos fecit in partem fortis sancti portat malus pondus, non est bene dictum &c.

Cum quod secundum maiores vires: quia aliquando magis virosus innius portat, quia minus conatur: nec secundum maiorem etiam hoc existit: quia cum minori conatu magis virosus magis portat, quam debilior cum maioribus. Sed si sunt pares in virtibus, qui plus conatur, plus portat: si sunt pares in conatu, virosior magis portat. Sic si sunt pares aliqui in naturalibus, qui plus conatur, plus de gratia suscepit: si sunt pares in conatu, qui meliora naturalia habet, magis recipit. Igitur secundum proportionem conatus ad bonitatem naturalium est maior & minor suscepit gratiae: & hoc potissimum prout ad susceptionem gratiae requiriatur motus liberi arbitrii:

Nam in infusione gratiae parvulumorum maioritas & minoritas attenditur, si est ibi maius & minus, solum secundum beneplacitum infudentis, licet ad huiusmodi maioritatem aliquo modo valcent orationes parentum, & aliorum, qui ad Dominum pro pueris intercedunt.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod nisi cum bonis naturalibus adsit conatus, homo non suscepit gratiam: & quia naturalia non sunt simpliciter ea, in quibus fundatur gra-

tuita, nisi ut conatu sunt coniuncta, habens meliora naturalia suscipit minus conatum: quia minus conatur: Ad 2. dicendum, quod secundum meliora naturalia habet homo maiorem aptitudinem reprobant: & quia non sufficit talis aptitudo sine conatu: ideo non semper est maior susceptio gratiae secundum meliora naturalia. Ad 3. dicendum, quod, ut patuit, non est simile de Angelis, & de hominibus: quia Angeli secundum meliora naturalia maiori conatu feruntur in bonum: quia non habent sensum invenientem in contrarium, nec retardantem, ut patuit. Ad 4. dicendum, quod gratia est immediata dispositio ad susceptionem gloriae; sed non est sic natura ad susceptionem gratiae, nisi cum natura ad sit conatus: ideo non est simile hic, & ibi: & secundum istum modum est intelligendum, quod dicitur Matth. 15. Unicuique dicit secundum propriam virtutem, Matth. 15. quod virtus, ibi recipiatur non solum naturalis, sed prout naturae additur conatus.

QVÆSTIO III.

De charitatis dilectione, & cognitione.

DEINDE queritur: utrum charitas vel dilectio sit ex dilectione diligenda? Et quia dilectio presupponit cognitionem, duo queremus: 1: utrum charitas ex charitate diligatur? 2: utrum possit cognosci certitudinaliter ab habente?

ARTICVLVS I.

Utrum charitas ex charitate diligatur?

D. Thom. In 2. t. q. 25. art. 2.

AD 1. sic proceditur: videtur, quod charitas ex charitate non sit diligenda: quia charitas est ratio diligendi, sicut calor est ratio calefaciens: sed quia calor est ratio calefaciens, non est ipsum calefactum, ergo charitas, quia est ratio diligendi, non est ipsum dilectum. Præterea: quod est ratio agendi est principium activum,

sed

B. Egid. Col. sup. 1. Sem.

<sup>2. Phys. com-
ment. 30.</sup> sed nec principis, nec efficiēs coincidit cum materia, ut patet ex 2. Phys. cūm dilectum sit illud, quod est obiectum & materia, circa quam versatur actus diligendi, charitas non poterit esse ipsum dilectum. Præterea: si charitas diligenter ex charitate, pari ratione illa charitas, qua diligenter, alta charitate esset diligibilis, & sic esse abire in infinitum. Præterea: secundum Aug. 1. de Doctrina Christiana cap. 23. Quoniam sum diligenda ex charitate, ~~in~~ quod supra nos est, ut Deus: alterum, quod nos sumus: terrum, quod iuxta nos est, ut proximus: quartum, quod infra nos est, ut corpus nostrum: sed in omnibus his non nominatur charitas, ergo &c. Præterea: se-
<sup>D Aug. P.N.
1. de Doctr.
Christ. c. 23.</sup> cundum Dionys. 2. de Divin. nom. ea, quæ sunt effectiva rerum, non sunt talia ut efficiantur: unde ponit exemplum, quod urens non uritur, delectatio non delectatur, tristitia non tristatur. Cum igitur per charitatem vel per amorem amemus, ut per delectationem delectamur, charitas vel amor non amabitur, ut delectatio non delectatur.
<sup>D Aug. P.N.
8. de Trin.
cap. 8.</sup> In contrarium est: quia perfecta nescientia est nescire se nescire, unde perfecta scientia est scire se scire, ergo à simili non erit perfecta dilectio, nisi quis diligat se diligere: sed charitas est perfecta dilectio: cum igitur diligimus per charitatem, diligimus nos diligere; sed diligere se diligere est diligere propriam dilectionem, ergo ipsam charitatem ex charitate diligimus. Præterea:
<sup>8. de Trinit. 8. cap. dicit Aug. Nemo di-
ligerat, non nō vi quid diligam, diligat fratrem, & diligit eandem dilectionem.</sup>

RESOLVTIO.

Charitas ex charitate diligatur.

REspond. dicendum, quod cum queritur: utrum charitas ex charitate diligatur, cum charitas amore huic quendam importet iuxta illud Augusti. Idem eodem 8. de Trin. cap. ult. Quid est charitas, nō lib. cap. ult. si amor boni? Est querere, utrum amor ex amore diligatur? Querere autem hoc, est querere, utrum in actu amoris contingat reflexio? Ideo si bene vide re poterimus, quæ sunt, in quibus repetitus reflexio, & quæ in quibus non,

apparebit veritas questionis.

Propter hoc notandum, quod secundum Phurm 9. Metaph. duplex est actus: quidam est, qui transit in extiore materiam, & est perfectio acti: quidam autem non transit, sed est perfectio agentis. In primis autem actibus non reperitur conversio: nam calefaciens non calefit, neque calor: & aedificans non aedificatur, nec ars aedificativa. Actus autem non transentes, aliqui sunt supra se conversi, & aliqui non: nam visus non est supra se conversivus: videt enim oculus alia à se, se ipsum non videt, neque quæ in ipso sunt. Intellectus autem vel mens etiam, quæ ipsa sunt, conspicit, ut potest patere ex sententia Aug. 14. de Trin. cap. 6. ubi ostendit intellectum esse supra se conversivum, non visum; sed ut videmus, in quibus actibus non transentes in extiore materiam est conversio, & in quibus non.

Notandum, quod ad actionem, me tria concurrent: quantum ad præsens, tria concurrunt, ratione quorum potest esse in actione virtutum animalium ratione actus! Tunc enim in actu non est conversio ratione subiecti, quando obiectum, potest obiectum, in quod terminatur actus, non induit rationem generalem, usurpat. Quando est quia obiectum visus est lux vel color, conversio ratione obiecti & nihil videt visus nisi colorem vel lumen: quia non de omnibus prædictatur lux & color, nec talia dicunt rationem generalis obiecti, oculus non omnia videt: & quia ipsum videre, quod est actus oculi, neque est lux, neque color, oculus non videt se videre, & in actu suo non est conversio: eò quod obiectum conversionem non patitur.

2. in actu non est conversio ratione potentie: iam secundum Proclum prop. & 47. 8. prop. Omne incorporeum est ad se conversivum, propter quod 47. prop. eiusdem scribitur, Omne antipostitione ad se do: quia pars conversivum est simplex, & imparabile: habet distantiam in ellenes non possumus concurre, ut sine cum igitur omnis virtus organica extendatur extensione organi, nullus simul, ita in actus, qui egreditur à potentia vel à agendo. virtute in corpore, & ratione potentie: Quando ratione actus. Tertio: non competit conversio actu, à qua egreditur, est ad se conversivus. Tertiò: non competit conversio actu, ratione sui, quod contingit, cum actus progrederetur à potentia non liberè

liberè & modo spontaneo, sed magis per modum naturæ. Nam converti ad se ipsum quādam libertatem, & quoddam dominū importat: quia secundum Phm 1. Meraph. Liber est

Philosophus *sue gratia*. Et secundum istam viam nul. 1. Metaph. la cognitio dicitur ad se conversiva, eò leſt. 3.

quod ea, quæ procedunt à potentia cognoscitiva, procedunt quodam modo per modum naturæ: propter quod & ratio cogi dicitur. Solum ergo cōversio talis reperitur in actibus potentie appetitivæ. Si igitur est conversio in aliquo actu, vel hoc est ratione ipsius actus: quia liberè à potentia emanat; vel ratione obiecti, ut cum obiectum est generale quid, propter quod & ipse actus infra rationem obiecti clauditur: vel ratione potentie: quia, potentia non est organo alligata.

Hoc viso notandum, quod actus non transentes in exteriorem materiam, in quibus reperitur conversio in nobis, quadrupliciter distinguantur: quia quidam sunt cognoscitivi & sensitivi, ut videre, audire, & huiusmodi: quidam sunt sensitivi appetitus, ut delectari, irasci, & talia, prout sunt actus sensitivi appetitus: quidam cognoscitivi intellectivi, ut intelligere, scire, & huiusmodi: quidam appetitus.

In cognitione sensus nullo modo est conversio supra se. In actibus cognoscitivis secundum sensum nullo modo est conversio; nec ratione actus: cum pot dicant libram inclinationem; nec ratione obiecti, cum obiectum in talibus non sit quid communis; nec ratione potest, cum talis potentia sit organo alligata. In actibus appetitivis est sensitivi reperitur aliquando aliquo modo modice conversio ratione actus: eò quod est supra se omnis amor, videtur dicere quemdam conversivus, liberum motum &c. inclinationem, quod si ponet verum in appetitu sensitivo brutorum: eò quod bruta manus agitant, quemque, ut dicit D. Ioh. Da. mas. 3. lib. cap. 11. sensus hominis aliquo modo, veritatem habet: propter quod, & talis appetitus sensitivus rationalis per participationem dicitur. Inde est, quod.

D. Aug. P. N. 2. de Trin. Aug. 4. et de Trin. cap. 13. propter rationem dicit sensum hominis potiorē esso sensibus aliorum. In actibus autem cognoscitivi intellectivi est conversio: lib.

dupliciter, ratione obiecti & ratione potentie: nam cum obiectum intellectus sit verum, & verum cum ente convertatur, ipsum intelligere est quodam verum: & ideo licet oculus non videat se videre: quia videre neque est tione obiectus, neque lux, quae sunt obiectum visus: intellectus intelligit se intelligere: eò quod ipsum intelligere sit quodam verum, quod est obiectum intellectus. Rursum intellectus habet conversionem, quia est potentia organi non alligata: est ergo conversio in actu intellectus ratione obiecti, & potentiae; sed non ratione ipsius actus, eà quod actu intellectus sit actus cognoscitivus. In actu autem voluntatis est conversio per omnem modum: nam est modus con ibi conversio ratione actus, actus amoris versiva.

Voluntas est supra se om. re & videntur indicacionem libram voluntatis & ratione obiecti, cum obiectum voluntatis sit bonum, & ipsum velle & amare sit bonum quod datur. Est etiam ibi conversio ratione potentie: quia appetitus intellectivus non est virtus organo alligata; & quia diligere & amare est actus, voluntatis ipsum amare voluntas & amabit, sicut ipsum intelligere intellectus intelligit; & quia amare ex charitate potissimum libet, & abstractione a rebus corporalibus importat voluntatem propter talis abstractionem: est libertatem sit conversio in actibus, in amore gratuitō erit conversio, sive accipiat talia amor aequaliter, sive habitualiter: propter quod possunt charitas ex charitate diligenda est, & homo amat se ex charitate amare: unde & August. idem lib. 8. Trin. cap. 8. quasi per totum ostendit de Trin. c. 8. dilectionem gratulam: sive charitatem ex charitate diligendam esse.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod non est simile de calore, & fratre: quia calor est actus transiens in exteriorem materialiam, non auctem amor: & ideo calore non calerit; anque ratiō amare, ut patet per habita. Ad. dicendum, quod agens & actus non coincidunt in idem in rebus materialibus, sed in separatis & materia coincidentes. Nam cum ipse intelligens se intellegit, idem est intelligens & intellectus, & ipsum intelligere potest: ita ipsum velle est voluntas & ipse amor amatur. Ad. 3.

dicendum, quod non est processus in infinitum: quia cum amor amatur, non alio amore sed se ipso diligitur: unde D Aug. P. N. Aug. 9. de Trin. cap. 5. Et amor amatur, nec alio nisi amore amari potest, id est, se ipso. Idem ergo se ipso amatur. Vel dicere possumus, si vellemus, cum Avicenna, quod non est inconveniens in actibus animae esse processum infinitum. Ad 4. dicendum, quod diligendum est aliquid dupliciter, vel tanquam id cui bonum volumus, vel tanquam bonum quod nobis, & alijs volumus; illud, cui bonum volumus, est quid, velut rationale id, ad quod aliquo modo habetur amicitia, & secundum istum modum loquitur Aug. quatuor esse diligenda ex charitate: sed tanquam bonum, quod nobis & alijs volumus; sic diligitur charitas: & ideo dicitur a quibusdam, quod charitas non diligitur amore amicitiae, sed complacentiae, vel amore concupiscentiae (extendendo concupiscentiae nomen) quia tale bonum nobis & alijs concupiscimus. Ad 5. dicendum, quod secundum Diony. ibidem, ea, quae sunt in causulis, sunt etiam in causis, sed non per eandem rationem: unde non contingit ex quo charitas est causa, quare aliquid diligitur, quod ipsa etiam non diligitur; sed arguitur, quod non secundum eandem rationem diligitur charitas, & quod ex charitate amatur, & hoc concessimus: nam quod ex charitate amatur, diligitur tanquam id, cui bonum volumus; charitas autem non amatur, sed diligitur tanquam bonum, quod nobis & alijs optamus.

ARTICVLVS. II.

Vtrum charitus possit cognosci ab habente?

Idem 8. lib.
cap. 4.

7. Metaph.
com. 4.

Secundò quæstetur: utrum charitas possit cognosci ab habente? Et videatur quod sic: quia secundum Aug. 8. de Trin. cap. 4. sciri enim aliquid, non diligi potest; diligi autem quod nescitur quero utrum possit. Nequaquam. Sed charitas ex charitate diligitur ab habente, ut patuit, ergo vel ab eo cognoscitur, vel diligit quod ignorat, quod est inconveniens. Præterea: scire rem est cognoscere quod quid est per essentiam, ut dicitur 7. Metaph. sed quid est

charitas, & natura charitatis sciri potest non solum à bonis, sed etiam à malis: aliter enim dubia, & quæstiones de ipsa cessarent. Præterea: August. 8. de Trinit. cap. 8. dicit de habente charitatē: Magis novit dilectionem, quam diligit, quam fratrem, quem diligit: sed dilectio, qua diligimus, est charitas, ergo &c. Præterea: secundum Phumi in fine 2. Post, inconveniens est nos habere nobilissimos habitus, & latere nos, sed fine. nobilissimus habitus est charitas, ergo &c. Præterea: Fides cognoscitur ab habente, iuxta illud Aug. 13. de Trin. 13. de Trin. cap. 2. Nec etiam, scilicet Fides, quisquam hominem videt in alio, sed unusquisque cap. 2. in semipso, ergo pari ratione & charitas ab habente sciri poterit.

In contrarium est: quia charitas Divinam acceptionem includit, sed nisi Deus revelaverit alicui, quod sit ei acceptus, nullus potest illud scire, ergo &c. Præterea: Ecclesiastes. 9. scribitur: Nemo scit utram amore, vel odio dignus 1. ad Corinth. 1. ad Corinth. 4. capit. th. cap. 4. Nihil mihi conscius sum; sed non in hoc iustificatus sum.

RESOLVTIO.

C Nullus scire certitudinaliter potest se habere charitatem.

Respondendum, quod notitia alicuius rei dupliciter potest haberi. 1. simpliciter & absolute, quod potest appellari sub esse quodam modo universalis. 2. secundum quod habet esse in hoc, vel sub esse particulare. Nota exemplum: Sapore enim quis duplicitate possit cognoscere. 1. sciendo naturam saporis, à quibus causatur principijs, & quale debet esse subiectum eius, & cetera huiusmodi, quæ naturam saporis notificantur. 2. potest sciri sapor sub esse hoc, ut sit communis, miratur: possent enim scire naturam tura eius, saporis dulcis, & tamen dubitate talem quæ notitia saporis esse in hoc subiecto, ut pura, si habens linguam insedam, vel propter Alia particulas conditiones immutetur gustus eius latius, scilicet à dulci, ut consuevit immutari ab amo- quod sit in ro, licet sciret naturam dulcis, & à illo subiecto quibus principijs causatur, possit dubia & sic non potest, & ignorare dulcedinem esse in hoc sit sciri, nō dulci:

solū si est in dulci : eo quod cognitionem talem A alio, sed nec de dulcedine habere non potest, nisi in se ipso: de dulcedine gustando, & quia simile pas- quia eliciuntur sionem infert sibi (tali hypothesis facta) à charitate dulcedo, ut amaritudo constuevit in- infusa, sunt ferre, posset ignorare dulcedinem esse qui ab acqui in hoc, non obstante, quod habet no- sita infundū titiam naturæ eius : & sicut de dulci tur, sicut dicimus, sic de charitate loqui possu- per exemplū mus. Nam scire charitatem quantum patet saporis quoad nōti ad id, quod est, possunt etiam mali, eo titiam nature quod scire possunt qualis habitus sit eius, & exi- charitas, in quo fundatur tanquam in stentia eius, subiecto, & a quo causatur tanquam a nisi gustus principio, & talia, quae indicant na- immutetur. turam eius, & illud scire est scire illud,

B de quo ait Phus, Ethic. Scire midicum Phus 2. Eth. utile est ad virtutem, operari vero multum. comm. 4.

Vnde & ibidem dicitur: Quoniam operan- tur secundum virtutem, & ad ratiōnem fu- gunt existimantes studiosi esse, eo quod philo- sophantur, humquam habebunt sanam animam. Secundo modo potest cognosci cha- ritas prout habet esse in isto, & talem cognitionem de ea non solum non potest habere aliquis, quod sit in alio, sed etiam habere non potest certitudi- naliter quod sit in se ipso. Nam, sicut dicebamus de dulci, quod naturam dulcis potest quis scire, & ignorare dulcedinem esse in isto ; si non aliter C Immutat et gustum dulcedo, quam- amaritudo : sic ex parte ista potest quis scire omnia, quae ad cognitionem quid est charitas faciunt, & ignorare chari- tam esse in se ipso : eo quod actus, qui à charitate elicuntur, sunt similes actibus, qui oriuntur ab habitu acquisi- tio, & quia non cognoscit homo se habere charitatem, nisi per tales ac- tus, cum non possit certitudinaliter discernere, utrum huiusmodi actus sint ab habitu infuso, vel acquisito, licet possit certitudinaliter scire se habere D aliquem habitum, utpote, si tales actus delectabiliter operatur : quia signum generati habitus est delectationem, & tristitiam fieri in opere, ut 2. Ethic, dicitur ; ramè utrum ille habitus sit infusus, vel per exercitium acquisitus scire non potest : non ergo sciet se cer- titudinaliter habere charitatem, eo quod nescit certitudinaliter talem actu progrebi ab habitu infuso.

Ibidem c. 3. Vnde communiter dicitur, & be- ne, quod in charitate tria est conside-

rare, obiectum ut diligibile, medium ut delectationem fieri in opere, & effe- ctum ut facere hominem acceptum Deo, & meritorie operari. Non enim potest cognosci charitas ab habente ratione obiecti : quia in idem obiectu ordinatur habitus, & potentia sine habitu : utide secundum istum modum non solum non potest quis scire se habere charitatem ; sed etiam scire nequit se habere charitatem ; quia delectatio provenit in opere non solum ex habitu infuso, sed etiam ex acquisitione. Ratione effectus, ut quia facit hominem meritorie operari, & Deo acceptum esse, nisi sit ei a Domino revelatum, nullus etiam scire potest. Licet autem sic dicendo declarata sit veritas qua- strionis, verba rāmen Aug. tacta super iā dubitationē augent: viuet enim ve- le, quod non solum charitas ab haben- te sciat, immo magis cognoscatur ab habente, quām ipse frater firagnitus.

Quād difficultatem quidam vitare volentes, dixerunt hoc intelligendum Doct. Petrus esse de cognitione charitatis ex parte Lomb. in eius, non ex parte nostra. Nam ea, quae suo primo sunt manifestissima in hāttira, compā dist. 17. p. 1. rāntur ad cognitionem nostram, ut lux q. 5.

Solis ad oculum noctua: propter quod hoī est inconveniens charitatem quā- tum est de se nostore in esse fratrem nobis De noticia tamen fratrem nostorem esse, qui licet maiori, quā in aliquam veritatem incitant, inten- fratri dile- notrem rāmen. August. non tangunt. &c. Nam quod charitas sit nobis hora vel ignota, secundum intentionem August. ibidem, ex operibus nostris cōfurgit. Contra. Nam non videte dilectionem, vel modi habere nostriam Dei & charitatis cōtin- git ex eo quod fratrem non diligimus; cognition autem res in se, per se loquen- do, non variatur propriè ex operibus nostris.

Et idē hotandum, quod cogni- Nota quod ditionem de te quis habere potest dupli- dileatio est citer, habitualiter, & actualiter; secun- notior fratre dū actum primum, & secundum ac- dīcto: quia tum secundum : sic enim videamus in presentior & habitibus cognoscitivis, quod eo ipso quod tales habitus presentes sunt ani- mī, semper anima novit illos; licet de eis non semper cogitet; unde ha- bens in se habitum Geometriæ, eo ipso quod

quod talis habitus praesens est menti, à quo potest fluī actus, per quem actualiter cogitare potest se habere talem habitum, dicitur ipsum nosse, & talis notitia solū dicit præsentia rei apud animam; non tamen præsentiam quamlibet, sed talem præsentiam, propter quam potest oriiri inde aliquis actus, qui de se est aptus natus ducere in cognitionem talis habitus: & quanto aliiquid est præsentius animæ per istū modum, tanto magis ab ea notitia tali cognoscitur. Sed sicut habitus cognoscitivi sunt principia actuū, qui sunt apti natī ducere in cognitionem ipsorum, sic & habitus affectivi causant actus, per quos sunt apti nati cognosci, & per istum modū eo ipso quod tales habitus sunt præsentes secundū quādam cognitionem, quasi habitualē, dicuntur ab ea sciri, licet non adeò propriè dicatur cognitio talium habituum cognitionis habitualis, ut dicatur notitia habituum in memoria positorum: ideò ait Aug. de ista notitia, quod tanto magis quis novit dilectionem, quam fratrem, quanto dilectio est ei fratre præsentior, & intimior; sed propter talem cognitionem charitas certitudinaliter secundum cognitionē completam non cognoscitur ab habente: quia cognitio completa non habetur, nisi cum ex actibus habitum cognoscimus: & quia actus charitatis propter similitudinem, quam habet ad alios actus, non distincte ducit in cognitionem sui habitus, ab habente charitas certitudinaliter sciri non potest. Et ut melius patet intentio Augusti, rursus de cognitione actuali est distingendum: quia aliiquid actualiter sci- ri potest secundum cognitionem speculativam, vel secundum cognitionē experimentalem & practicam, utrumque cum Deus cognoscitur, inquantum est finis omnium agendorum, quam cognitionem superiorius diximus habere bonos. Sic enim Deum cognoscunt omnes habentes charitatem; eò quod in omnibus suis actibus ponunt Deum finem, & regulam. Et quia ad talem

Iterum ad potiam facit habitus charitatis arguit intentionem Aug. qui diligit fratrem, magis novit P. N. Aug. dilectionem, & Deum, quam fratrem de notitia charitatis, & suum, eo quod Deus vel dilectio in fratribus. creata habet, magis rationem finis, qua

A frater : & ideo notitia, qua cognoscitur aliquid ut finis & bonum , Deus magis cognoscitur ab habente charitatem, quam aliqua creatura; sed propter tales notitiam etiam scire non possumus certitudinaliter nos habere charitatem, cum sit ponere Deum ut finem (licet non meritorie) posset quis ex habitu acquisito. Et quia utrū tales actus sint meritorij, sciri non possumus nisi per revelationem , nos uesti. Conclusio habere charitatem certitudinaliter ignoramus.

B Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet nihil diligatur, nisi quod scitur; non tamen oportet quod diligatur ut scitur: nam potest quis in via diligere Deum per se ipsum, cum tamen cognoscere eum non possit, nisi per effectus; unde nullus diligit charitatem, nisi aliqualem notitiam de charitate habeat; non tamen oportet ut aequè certitudinaliter cognoscatur, ut diligit: nam qui ex charitate diligit, non oportet, quod certitudinaliter sciat se ex charitate diligere. Ad 2. dicendum, quod de tali notitia charitatis non querimus; non enim est quaestio, utrum aliquis possit scire naturam charitatis. Sed utrum possit scire charitatem esse in ipso? Ad 3. patet solutio per ea, quae in generali solutione sunt dicta: nam dilectio est notior fratre: quia praesentior & intimior; sed proper talera notitiam non arguitur, quod aliquis sciat se certitudinaliter charitatem habere, ut patitur. Ad 4. dicendum, quod ibi Phus loquitur de habitibus cognoscitivis, & actus talium habituum distincte ducunt in cognitionem ipsorum; sed actus habituum, qui sunt in voluntate, non distincte cognoscuntur per suos actus, maxime infusus ab acquisitione. Nam diligere Deum, & in hoc delectari posset contingere, non solum ex charitate, quae est habitus infusus; sed etiam ex habitu acquisito. Et per hoc patet solutio ad 5., quia non est simile de Fide, quae communieratur inter habitus cognoscitivos, & de charitate: quia per actum Fidei distincte ducimur in cognitionem talis habitus; non autem per

Dy.

DUBITATIONES LITTERALES.

1. Dubitatio. **S**VPER litteram : Super illo : Qui

proximum diligit, consequens est ut dilectionem diligat. Contra : Cicut voluntas est supra se reflexiva, sic & intellectus; sed cum hoc intelligit aliquid, licet posse intelligere te intelligere illud, non tam sequitur de necessitate quod se intelligere intelligat; ergo non est consequens si aliquis diligit, quod dilectionem diligat. Dicendum quod voluntas ratione actus est supra se reflexiva, ut patuit, non intellectus, ideo quotiescumque diligens se diligere diligit: quia ex quo ex ipso actu est reflexio, non agit nisi reflectatur: ideo non est simile de intellectu, & voluntate.

2. Dubitatio. Item super illud : Deus dilectio est &c. Vult enim Magist. quod cum Deus sit dilectio, qui diligit dilectionem, diligit Deum. Contra : Deus non est omnis dilectio, ergo non sequitur quod dicitur, Nam licet animal sit homo, tamen quia non omne animal est homo, non valet, qui diligit animal, diligit hominem. Dicendum quod licet non omnis dilectio sit Deus; Deus tamen est ratio & causa, quod omnis dilectio gratuita sit, & diligatur, sicut quia lux est ratio quare omnia videantur, qui videt, videt lucem, licet non omne, quod videtur, sit lux, ita quia Deus est ratio quare omnia sic diliguntur, quicumque dilectione gratuita aliquid diligit, Deum diligit; licet non omne, quod diligitur, sit Deus.

3. Dubitatio. Item super illud : Non nisi Deo plenus est, qui dilectione plenus est. Contra : ut habitum est, non omnis dilectio Deus est, ergo qui est plenus dilectione, potest esse plenus alio a Deo. Dicendum, quod dilectio, de qua ibi loquitur Aug. est dilectio gratuita, quae non habet esse absque Deo, & propterea dilectione est plenus.

4. Dub. Item super illud : Qui diligit fratrem, in lumine manet. Contra : charitas, & Secundum Mag. dilectio non assimilatur lumini: quia in primo suo dona affectus assimilantur ardori, dona dist. 17. in intellectus assimilantur luci. Ad hoc fine, scilicet, quidam sic dicunt, quod charitas assimilatur lumini, non ratione manifestata. D. Thom. rationis; sed quia est forma virtutum, sicut lumen est virtus universaliter mo-

tiva in tota natura: quia est qualitas primi alterantis, ut caeli, ita charitas, eo quod est forma omnium virtutum, quodam modo omnes virtutes movere ad suos actus: quia non est aliquis actus alicuius virtutis, qui non sit a charitate imperatus, & si non elicitus.

Istud autem, & si est bene dictum, non sapit intentionem Aug. id est dicendum, quod malitia in affectu facit cætitatem in intellectu, ergo ab opere bonitas intellectus illuminatur, hadens igitur charitatem, dicitur manere in lumine, eo quod talis habitus non est, nisi sit intellectus illuminatus in habendo veram cognitionem de fini. 3. Ethic.

Item super illud : Omnis fraterna est. Dubitatio est Deus. Contra : dilectio fraterna est quid inhærens, & dependens, & procedens a fratre diligente; cum amor semper procedat ab amante; sed Deus nec dependet, nec procedit ab aliqua creatura. Dicendum, quod illa prædicatio est prædicatio causalis; dicitur enim Deus dilectio fraterha: quia ab eo talis dilectio causatur. Vel si vellemus tenere cum Mag. diceremus, quod dilectio quæ dependet, & procedit a fratre diligente, sicut amor ab amante; est dilectio, quæ est actus, & motus animi, & talis dilectio non est Deus; dicitur tamen Deus dilectio fraterna: quia ex unione, quam habet Deus ad voluntatem, elicetur dilectionis actus, quod fratrem in filiorum diligitus.

Item super illud : Non dicturi &c. Videtur velle Aug. quod ipsa substantia Divinitatis sit charitas. Contra : sicut a Deo est Fides, ita a Deo est charitas; sed Deus secundum substantiam suam non est Fides: ergo secundum substantiam suam non est charitas. Dicendum, quod non est simile de Fide, & charitate: quia Fides per se aliquam impressionem importat, non autem charitas: ideo ita a Deo est Fides, quod Deus secundum substantiam non est ipsa Fides, sed cum hoc, quod a Deo est charitas, dicitur tamen Deus charitas: quia charitas de se nullam impressionem importat.

Item super illud : Nullum est isto domino Dei excellentius. Contra : sapientia poterat excellentissimum donorum. Dicendum,

Alia resp.

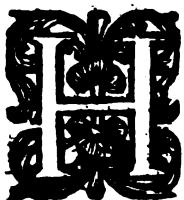
tendum, quod sapientia est excellens et sum donorum, prout in sapientia includitur charitas, ut sapientia non solum dicatur a sapere, sed etiam a sapore, quod sine charitate esse non po-

test. Vel dicendum secundum intentionem Magist. quod charitas dicitur esse maximum donorum: quia est donum increatum; sed sapientia est maximum donorum inter dona creata.

DISTINCTIONIS XVIJ. PARS SECUNDA.

**VTRVM CONCEDENDVM SIT, QVOD SPIRITVS SANCTVS
augeatur in homine, vel magis, vel minus habeatur, vel detur?**

IC quatrius. Postquam Magister narravit positionem suam de charitate, hic obiecte contra determinata. Et duo facit: quia 1. obiecte per rationes. 1. per auctoritates. Secunda ibi: *Supra dictum est.* Circa primum duo facit: quia 1. adducit rationes. 1. solvit inducetas, ibi: *Hic itaque.* Circa primum duo facit secundum duas rationes, quas adducit. Quarum prima talis est: si Spiritus Sanctus est charitas, cum charitas augeatur, & minuitur in homine, Spiritus Sanctus mutabitur. Secunda talis: cum charitas detur non habenti, charitas est ubi prius non erat; non igitur Spiritus Sanctus est charitas: cum sit ubique. Secunda ratio incipit ibi: *Iam charitas.* Deinde oam dicit: *Hic itaque.* Solvit. Circa quod tria facit: quia 1. solvit primam rationem dicens: Spiritum Sanctum sive charitatem in se nec augeri, nec minui; sed augetur & minuitur in nobis, vel potius homini augetur, vel minuitur, secundum quod homo in ea magis & minus proficit, quod confirmat per Prophetam. 2. solvit rationem secundam dicens: Spiritum Sanctum aliquibus dari absque sui mutatione, ergo absque mutatione charitatis increata datur charitas non habenti. 3. confirmat quod dixerat per August. Secunda ibi: *Cumque.* Tertia ibi: *Ut autem.* Circa quod duo facit: quia 1. adducit auctoritates Aug. 2. ex ipsis auctoritatibus elicit intentum. Secunda ibi: *Ecce expressum.* Deinde enim dicit: *Supra dictum.* Obiecte contra se per auctoritates. Et duo facit: quia 1. adducit quasdam auctoritates contra se. 2. addit alias, que videntur magis cogere, ibi: *Sed aliud est.* Circa primum duo facit: quia 1. adducit auctoritates. 2. respondet ad illas, ibi: *Hic respondemus.* Circa primum duo facit, secundum quod duas auctoritates contra se adducit, quarum quelibet sonare videtur, quod non est eadem charitas, qua Deus nos diligit, & nos eum diligimus: quod si sic, cum Pater, & Filius dignant nos Spiritu Sancto, charitas, qua nos di-

ligimus Deum, non est Spiritus Sanctus, quod est contra determinata. Secunda ibi: *De hoc etiam idem.* Deinde cum dicit: *Hic respondemus,* solvit. Circa quod duo facit: quia 1. solvit primam auctoritatem dicens: pro tanto dictum esse non esse eandem charitatem; qua nos Deum diligimus, & ipse nos: quia non secundum eandem rationem comparatus Spiritus Sanctus ad Patrem & Filium, ut nos ipso diligunt, & ad nos, ut nos facit dilectores Dei, & proximi. 2. per eandem viam solvit ad secundam. Secunda ibi: *Similiter & illam.* Deinde cum dicit: *Sed alia est inquit;* adducit contra se alias auctoritates. Et duo facit, secundum quod duplicitate contra se arguit. Secunda ibi: *Alias quoque.* Circa primum duo facit: quia 1. adducit auctoritatem Aug. dicens charitatem esse a Spiritu Sancto, sicut Fides; sed Spiritus Sanctus est non Fides, ergo non est charitas. Secundum solvit, quod charitas dicitur esse a Spiritu Sancto: quia Spiritus Sanctus est a se ipso temporalius: quia se ipsum dat. Nec est per omnem modum simile de Fide, & charitate. Secunda ibi: *Ad quod diximus.* Deinde cum dicit: *Alias quoque inducunt;* arguit alter contra se. Et tria facit: quia 1. dicit charitatem esse motum mentis, vel affectionem, quod non competit Spiritui Sancto. Secundum probat quod dixerat per August. 3. respondet ad objectionem. Secunda ibi: *Quod autem charitas.* Tertia ibi: *Ad quod diximus.* Circa quod tria facit: quia 1. solvit dicens Spiritum esse affectionem animi: quia per eum animus afficitur. Secundum ad huiusmodi intellectum confirmandum adducit quamdam auctoritatem lib. Sapientie. Tertiū movet quatinus cavillationem, & solvit. Secunda ibi: *Non autem invenis.* Tertia ibi: *Cum per eum.* Circa quod tria facit: quia 1. movet cavillationem contra determinata dicens: cum Spiritus Sanctus moveat nos ad credendum, & sperandum, quare non dicitur motus, vel affectio ad ratione, sicut dicitur ad diligendum. Secundum solvit dicens: motum dilectionis operari sine virtute media; sed alios motus non: ideo na-

gis dilectus affectio mentis ad diligendum, quā alia affectio. Tertid concludit opinionem sui, *Charitas*. In quo terminatur sententia lectionis, quasi declaratam, scilicet, spiritum sanctum p̄ se charitatem, vel dilectionem fraternalē.

QUESTIO I.

De charitatis augmento.

VIA Mag. in littera dicit charitatem in homine minui, & augeri, ideo de charitate duo queremus.
 1. de eius augmento.
 2. de eius diminutione. Circa f. queremus quatuor. 1. utrum charitas augeatur? 2. de modo augmenti eius, an sit per additionem alterius charitatis? 3. utrum talis motus propriè dicatur augmentū? 4. utrum augeatur ex quolibet bono actu? 5. utru sit aliquis terminus augmenti eius? Et ultimò: utru charitas possit minui?

ARTICVLVS I.

Vtrum charitas possit augeri?

D. Thom. 2.2. q. 24. art. 4. Greg. Arimin. in 1. sent. d. 17. q. 6. Arg. q. 1. art. 1. Alph. Tolet. d. 17. q. 1. Gerar. Senecf. q. 2. Pus. in 2. 1. q. 24. art. 5. dub. 1. Garuard tom. 4. q. 1. de charit. art. 3.

AD primum sic proceditur: videatur, quod charitas non possit augeri: quia secundum Phum 6. Phys., *Nullum impartibile moveatur*; sed forma, quæ est in subiecto impartibili, est quid *Impartibile*, cùm non extendat se ultra subiectum suum aliqua forma, igitur charitas est quid *Impartibile*, cùm sit in voluntate tanquam in subiecto, quæ non est virtus organica, nec extensa, igitur charitas non moyetur, sed cùm augmentum sit species motus, non augmentabitur. Præterea: nihil augmentatur nisi quantum: sed charitas non est in prædicamento quantitatis, cùm sit virtus, & *Omnis virtus sit qualitas bona mens.*

Phus 6. Phys. comm. 32.

Lib. iex principis, ergo &c. Præterea: *Quilibet forma accidentalis est simplici & invariabilis essentia consistens, ut potest haberi ex lib. princ. 6.* sed charitas est forma *accidentalis*, ergo non convenit ei variatio, & per consequens nec augmentum. Præterea:

rea: secundum Boëtium, *Accidentia sunt indignantis nature; corrupti quidem possunt, alterari vero minime; sed si salvamus augmentum in charitate, hoc erit per alterationem, cùm motus secundum qualitatem, in quo prædicamento est charitas, sit alteratio; sed charitati non convenit alteratio, cùm sit accidens, ergo &c.* Præterea: *Idem manens idem semper facit idem; sed immediata causa charitatis est Deus immutabiliter se habens,* ergo charitati non competit variatio, nec augmentum. Præterea: si augmentum charitatis reducitur ad aliquem motum, hoc erit ad alterationem; sed al. Phus 7. Phys. terio secundum Phum 7. Phys. non commun. 2. est in parte intellectiva, & sed in parte sensitiva, & charitas est in appetitu intellectivo, ergo &c.

In contrarium est Aug. 83. quest. D Aug. P N. q. 35, qui ait: *Quod augetur charitas, ubi dicitur 83. quest. q. 36.* **C**onminuitur *cupiditas*; sed homo potest magis, & minus concupiscere: ergo potest augeri charitas. Præterea: tota bonitas animæ est ex bonitate charitatis, si non est dare maiorem, & minorem charitatem, non esset dare unâ animæ meliorem alia, quod est inconveniens: quia tunc unus homo non esset beatior alio.

RESOLVTIO.

Charitas non augeatur essentialiter, sed secundum datum esse.

REspōnd. dicendum, quod si quis, *De augmento charitatis* vellet tenere cum Magistro, de secundum leví solveret questionem: nam cùm opinione secundum opinionem eius Spiritus Sanctus sit ipsa charitas, homo dicetur habere maiorem & minorem charitatem, secundum quod magis & minus ei datur Spiritus Sanctus; nam sicut in Patria, ubi erit visio non procedens ab habitu Fidei, secundum illam visionem erit unus beatior alio: & quod Divinam veritatem magis & minus cogno-

B. Egid. Col. sup. I. Sent.

VI

moscerit, ita hic in via. Secundum istam modum dicendi, ubi aetas directionis non procedit ab habitu charitatis, unus habet maiorem charitatem alio: eo quod una & eadem charitas magis & minus haberetur a diversis: sicut quia unus Deus magis & minus cognoscitur a sanctis, unus est beatior alio; sed potendo habitum charitatis in anima, ut tenetur communiter, quomodo ibi possit esse augmentum dubium est.

Opinio, Sunt enim circa hoc diversae sententiae, quod charitatem, quas bene se habet recte proprias minor est et difficultas est materia. Quidam enim dicit in adventu dicitur charitatem augmentari, sicut

augmentatur dies: non enim dies augmentatur, ut dies, qui est minor, efficiatur maior; sed quia minor diei successus cedit maior dies, ut diei vernali succedit dies aestivalis; sic augetur charitas: quia minori charitati succedit charitas maior. Hoc est dictum: quia Deus cum infundit maiorem charitatem, minor charitas in nihilum redigitur. Sed illud state non potest: quia quod ad introductionem alicuius, aliud cedat, duplum est esse habet, per se, & per accidens: per se autem, ut quando introductum contrariatur ei, quod cedit, sicut videtur, quod ad introducendum frigoris cedit calor. Sed iste modus adaptari non potest, cum maior charitas non contrarietur minori: quia

10. Metaph. comm. 26. contraria sunt diversa specie, ut probatur 10. Metaph. magis autem, & minus non diversificant speciem, ut posset haberi ex 2. Politie & ex 7. Phy.

a. Polit. Secundo modo hoc potest esse per accidens, ut ex corruptione subiecti, sicut videtur maiorem ignem minorem corrumpere, ut appareat in candela subiecta candelam posita: quia humor attractus cedit, in quo radicabatur ignis, qui corruptitur. Sicut etiam cum ex aere sit ignis, licet per se corruptatur humiditas: quia contrariatur sic citati ignis; per accidens tamen corruptitur caliditas: quia corruptione subiecti. Sed si sic dicemus in proposito, tunc homo habens maiorem charitatem quam prius, non esset idem homo: quia haberet aliam animam, & aliam voluntatem.

Ideo est aliis modus dicendi, quod charitas augetur secundum fervorem. Sed illud sic improbatur: quia fervor vel

accipitur propriè, vel similitudinariè. **Opinio,** Propriè habet esse in viribus inferioribus, scilicet videtur, quod ex eo quod dum servos emente intelligimus, vel appetitu afficiuntur intentè ad aliquod delectabile, Consecutus resultat quidam ardor in inferioribus viribus, qui dicitur fervor: & sicut est in apprehendendo delectabilia terrena, est etiam in apprehendendo celestia. Quod si sic fervorem accipere volumus, tunc servor per se charitatem non respicit: quia charitas in inferioribus viribus esse non habet. Si autem accipimus fervorem similitudinariè, prout habet esse in appetitu intellectivo, tunc sic augeri charitatem secundum fervorem, est eam augeri essentialiter, quod concedunt, qui sic istam positionem improbant.

Verum quia, ut patet, charitas essentialiter non augetur, possumus positionem istam improbare aliter dicentes, quod cum uti habitibus ad suos actus sit in voluntate habentium habitus, non oportet ex toto conatu habitus ferri in actu, unde ex uno & eodem habitu charitatis possumus magis fervide, & minus fervide ferri in Deum: & quia secundum maiorem, & minorum fervorem non variatur habitus sed actus; qui sic dicunt augmentum charitatis secundum habitum, non ponunt eam augmentari, ut praesentialiter dubitamus. Præterea: cum post maiorem fervorem contingat aliquos minus fervore, secundum istum modum dicendi sequeretur, quod charitas posset innuci, ut potest augeri, quod negatur ab omnibus.

Propter hoc dicitur aliter, quod charitas augetur secundum essentiam: nam quidquid augetur habet aliquo modo rationem quanti charitati autem competit esse quid quantum non male sed virtute: & quia tale quantum est magis quale quam quantum, talis modus magis est alteratio quam augmentum, unde augmentatur charitas, sicut te rite. **Opinio,** Opinio, modo rationem quanti charitati autem competit esse quid quantum non male sed virtute: & quia tale quantum est magis quale quam quantum, talis modus magis est alteratio quam augmentum, unde augmentatur charitas, sicut te rite. **Opinio,** Opinio, modo rationem quanti charitati autem competit esse quid quantum non male sed virtute: & quia tale quantum est magis quale quam quantum, talis modus magis est alteratio quam augmentum, unde augmentatur charitas, sicut te rite.

Hac autem positio, si bene considerata,

Contra tria dicit. 1. quod charitas au-
getur essentialiter. 2. quod talis motus
puncta op-
tion meretur dici augmentum, sed
nichis. A
electio. 3. quod motus augmenti

**Contra pri-
mū punctū.** re non potest : quia augmentari aliquid
essentialiter est ipsum augeri secundūm
gradus essentiaz, quod nec formæ sub-
stantiali , nec accidentalí competere
potest , manente eadem forma secun-
dūm speciem: & ideo sic dicentes plus
errant , quam alij : quia non solum
malè dicunt in proposito, sed & dicunt
ea, quæ non solum in charitate, sed in
nulla forma inveniri possunt: nā secūdū
gradus essentiaz formæ sunt sicut nu-
meri, unde sicut quælibet unitas addi-
ta , vel remota variat species numeri;
Ita quod nunquam est augmentum in
numero , nec diminutio secundūm
unitates absque variatione speciei : sic
nunquam est augmentum vel dimi-
nitio in aliqua forma secundūm gra-
dus essentiaz, nisi immutetur species,

S. Metaph. ut potest haberi ex 8. Metaph. Sed hoc
zom. 10. non possumus dicere in charitate: quia
charitas aucta non est alterius speciei;
immo ista positio dicit oppositum inad-
iecto, nam cum magis perfectu, & minus
perfectu non diversificant speciem, aut
geri autem essentialiter non sit sine
varietate specifica, dicere charitatem

Contra secū perfectiorem essentialiter esse auctam,
du punctum est petere, quod est in contrario. Rur-
sum: quia dicit talem motum non me-
meri nomen augmenti , sed alteratio-
nis , cùm secundūm talem motum nō
dicatur qualitas magna vel parva , sed
solum intensa & remissa: propter quod
& secundūm communem modum lo-
quendi dicitur impropriè esse dictum,
esse magnum, vel parvum frigus , sive
calorem; sed intensum, & remissum,
non diceretur unum habere maiorem
charitatem alio, sed intensiorem, quod
est contra communem modum loquē-
di, & contra veritatem, ut infra pate-
bit. 3. quia dicit charitatem augmen-
tari , ut ceteræ qualitates, cùm quali-
tates non essentialiter augeantur : eò
quòd simplici & invariabili essentia
consistant. Implicant etiam oppositum
priori dicto, cum dicebant charitatem
generaliter augmentari.

Contra ter- tium.

Propter hoc notandum, quod in
omni aucto est ponere quosdam gra- Opinio pro-
dus: nam ex hoc dicitur aliquid aug- pria.
mentari in aliquo, et quod aliquem
gradum acquisivit in illo, quo prius
carebat. Gradus autem in formis du-
pliciter accipi possunt, secundum essen-
tiam, & secundum esse: secundum
istam diversitatem graduum magis, &
minus aliquando diversificant speciem,
aliuando non: quia secundum gra-
dus essentiae, cum secundum illos, ut
habitum est, formae sint sicut numeri,
semper diversificantur species. Secun-
dum gradus in esse non: & quia chari-
tas aucta est eiusdem speciei cum pri-
ma, augeri charitatem non est ipsam
accipere plures gradus secundum essen-
tiam, sed plures secundum esse: & quia
secundum tales gradus quotidie chari-
tas est in via, non est perfecta, contin-
git autem eam augeri non essentialiter;
ut dicebat taesta positio; sed secundum
esse. Vtrum autem talis motus debeat
dici augmentum, & quomodo sit aug-
mentum secundum tales gradus, infra
patebit.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod charitas non est per omnem modum impartibilis, cum reperiatur in ea aliquis modus graduum. Vel possumus dicere, quod istud verbum intelligendum est de motu locali & de alijs motibus, qui motum localem presupponunt, cuiusmodi non est motus ad perfectiorem charitatem. Ad 2. dicendum, quod nihil augmentatur, nisi quantum, vel quod inducit modum quanti; charitas autem & si non est in praedicamento quantitatis, competit tamen ei aliquis modus quantitativus, ratione eius dicitur augmentari. Ad 3. dicendum, quod auctoritas illa non est contra nos, sed contra eos, qui dicunt ipsam augeri essentia-liter, sive secundum gradus in essentia; nos autem ponimus eam simplicem in essentia, habentem tamen gradus in esse, & ita simplici essentia consistit; sed non simplici esse, quod nec auctoritas dicit. Ad 4. dicendum, quod accidentia dicuntur inalterabilis: quia non sunt subiectum alterationum, nec variationum; non tamen excluditur, quin possint esse termini, & hoc sufficit, ut in eis ponamus augmentum.

Yv2

10

Ad 5. dicendum quod Deus cum hoc, quod immutabiliter le habet, agit ex liberto arbitrio, non ex necessitate naturae: & ideo secundum beneplacitum voluntatis potest maiorem & minorē charitatem infundere, & homines ad eam suscipiendam magis, & minus disponere. Ad 6. dicendum, quod alteratio potest sibi dupliciter, proprie & largè: proprie autem est in parte sensitiva, & secundum tertiam speciem qualitatis; largè autem potest esse in parte intellectiva, secundum quod intelligere est quoddam pati, scilicet non propriè: quia cum non sit ibi aliqua obiectio à substantia, magis est ibi salus & receptio, quam passio, & sic in voluntate potest esse alteratio.

ARTICVLVS II.

Vixit charitas augeatur per additionem alterius charitatis?

D. Thom. 2. 2. q. 24. art. 5. Jacob. de Vigib. 1. quodlib. q. 5. Aug. dist. 17. q. 1. art. 1. Alfo. Tolos. q. 3. art. 2. Gerar. Semen. q. 2. art. 3.

AD primum sic proceditur: videtur, quod charitas augeatur per additionem alterius charitatis: quia omne augmentatum est totum respectu eius, quod prius erat, cum sit maius se ipso priore; sed totum est tantudem & amplius, ergo charitati augmentata aliquid est additum; sed illud additum vel est charitas, vel non? Si non: non augebit charitatem, cum nihil augeatur, nisi per sibi sunt. Si est charitas: habetur intentum. Præterea: si aliqua virtus potest in aliquod obiectum ultimato actu, non potest in maius nisi et addatur aliqua virtus; sed charitas aucta potest in maiorem actu, ergo priori charitati addita est alia charitas. Præ-

Phus in 1. de tere: Phus in 1. de generat. narrando generat. comm. 31.

DAug. P.N. 8. de Trin. cap. 8. charitas assimilatur lumini: quia qui diligit fraterem, in lumine manet; sed lumen augeretur per additionem alterius luminis, ergo &c.

In contrarium est: quia secundum Præcl. 10. cap. 3. prop. *Omnis potentia virior existens est infinitior, quam plurimata.* Et 18. prop. de causis legitur: *Omnis virtus unita plus est infinita, quam virtus multiplicata.* Sed per additionem alterius charitatis, charitas non est magis unita, sed magis composita, ergo ex punitari additione charitas efficietur minus contra Scot. potest, non magis; sed cum aucta charitas magis possit, ergo non per additionem augetur. Præterea: ex hoc aliquid in maiorem actum potest, quia formalius: cum ratio agendi per se, & primò ex forma sumatur: & ideo ignis, quia est formalior ceteris elementis, est activior omnibus, sed quanto aliquid est magis formale, tanto simplicius, ergo cum charitas possit in maiorem actum aucta, quam prius, erit formalior & simplicior per tale augmentum, sed ex additione alterius charitatis non est simplicior, sed compositior: non ergo augeatur per compositionem.

RESOLVTIO.

Charitas non augetur per additionem alterius charitatis, sive secundum gradus in essentia, sed secundum gradus in esse.

Respond. dicendum de hoc esse varias opiniones. Quidam enim Opinio dicunt charitatem augmentari per additionem, ita quod ex charitate prima & secunda fit una charitas maior. Sed si sic esset, oporteret, quod una charitas esset in potentia respectu alterius: quia ut dicit Comm. super 1. de generatione: *Ex ijs, que sunt verè multa, non sit unum.* Et in fine 8. Metaph. vult Plus, Ex quibus sit unum, non se habet in potentia respectu alterius. Nam si ambo essent in actu, non fieret ex eis verè unum, eo quod essent verè multa: cum actus sit qui distinguat, & si ambo essent in potentia, non fieret ex eis unum: quia unum non ordinatur ad aliud. Si igitur ex charitate prima & secunda fieret unum, tunc charitas secunda esset forma charitatis primæ, & sic formæ esset formæ vel oporteret in eadem specie reperiendi essentiali ordinem, quod non est intelligibile. Improbatur & hoc aliter, & be

benè : quia si adderetur aliqua charitas charitati primæ, tunc essent in anima duæ charitates, quod stare non potest: quia vel different species, vel numero? Specie non : quia omnes charitates sunt in eadem specie virtutis. Numero non : quia accidens non numeratur, nisi numeratione subiecti: nā forma non dividitur nisi per materiā,

8. Metaph. ut scribitur *D*. Metaph. unde non est comm. 6. dare duas albedines, nisi sit dare duo alba : cū igitur ponamus unam, & tandem animam proficere in charitate, duas charitates dare in ea non est intelligibile; & ut suppleamus rationē illorum, non possumus dicere ex alijs

B duabus charitatibus fieri unam: quia accidentium non est mixtio.

Propter hoc dicentes charitatem Opinio, essentialiter augeri, dixerunt tale augmentum fieri per accessum ad terminū; quod per aë-
cessum ad ter-
minum. sed si benè volunt suam positionem tenere, oportet, quod iste accessus sit respectu termini secundū gradus essentialitatis, ita quod charitas aucta habeat plures gradus in essentia, quam prius; alter enim non augeretur essentialiter, sed hoc non potest esse nisi duobus modis, vel virtualiter, vel per additionem alterius formæ. Dicimus enim in intellectivo esse sensitivum, eo quod virtu-

liter plures gradus continet, quā ipsum: unde sicut trigonū in. tetragono, & tetragonū in pentagono, sic vegetativum in sensitivo; & sensitivum in intellectivo : quia virtualiter quidquid potest sensitivum, potest intellectivum, & amplius. Sed isto modo semper adveniente secundo cedit primum, & secundū non est in eadem specie cum primo, ergo sequeretur, quod prima charitas cederet, quod non ponunt, & quod charitas aucta non esset eiusdem speciei cum charitate prima, quod manifeste negant; igitur ista additio graduum in essentia erit per additionem alterius charitatis, & quia ubi dicunt se non intelligere istam positionem, in eam incident, quam non intelligibilem asserunt.

Modus N. Propter hoc dicendum est aliter, De Q. or. ubi quod ordo graduum in forma, ut ratio, quod etiam est, potest esse secundū essentialiter, & aliam, vel secundū esse. Secundū ter sunt gradus essentiam semper facit diversitatem eius in essentia: speciei, sicut nos viderimus, quod lux,

A quæ est hypostasis coloris, & substantia quia primi eius secundū diversos gradus lucis distinguuntur specificè constitutur diversæ species colorum, non secundū.

Ita quod nigrum participat lucem in infimo gradu, albitum in supremo, medium colores medio modo, & diversimode medio modo, secundū quod aliter, & aliter accedunt ad album, & recedunt à nigro, & ut sit ad unum dicere, secundū tales gradus nunquam duas species æqualiter participant suum genus: propter quod *i. Post.* scribitur, quod latent æquivocationes in universis: imò non esset ordo in entibus, si duas species diversæ participarent æqualiter tales gradus, sed de talibus gradibus nihil ad præsens: quia semper faciunt diversitatem in specie; Charitas autem perfecta, & imperfecta non differunt species, & quia isti gradus attenduntur, ubicumque attenditur ratio generis, tam in formis substantialibus, quam in accidentibus reperiuntur tales gradus, eo quod in utrisque reperiatur genus. Alij autem sunt secundū esse, & tales esse non possunt De gradibus in forma substantiali in eadem specie: secundū esse. quia cū forma substantialis det esse specificum supposito & esse simpliciter, si variabitur tale esse, variabitur esse specificum & esse simpliciter, quod non potest esse absque variatione formæ. Et inde est quod non variatur in Nota, quod forma substantiali gradus in esse, nisi forma substantialis non possit variatio graduum in essentia, in esse. secundū eandem formam specificam, ita non potest esse variatio in esse in forma substantiali eiusdem speciei. In forma autem accidentalis potest: quia cū forma accidentalis non det esse specificum, non oportet, secundū quod variatur esse, variari formam, immò una, & eadem accidentalis forma poterit magis, & minus in esse, & ideo potest contingere, quod sint in aliqua forma accidentalis eiusdem speciei diversi gradus in esse absque eo quod sine diversi in essentia; quomodo autem hoc contingit?

Notandum, quod accidentis esse est inesse: Nam accidentia non sunt entia, nisi quia sunt entis, igitur diversi gradus secundū esse accidentis sunt diversi secundū inesse; sed inherentia in accidenti major, & minor esse non potest, nū

nisi secundum maiorem, & minorem dispositionem subiecti. Secundum ergo quod subiectum est magis, & minus dispositum ad susceptionem alicuius formae, magis & minus suscipiet illam formam: unde una albedo non est maior alia, sed corpus unum est albius alio. Et sicut est in alijs accidentibus, sic quantum ad aliquid est in charitate: quia una anima est magis disposita ad susceptionem talis formae, quam alia, vel una & eadem uno tempore est magis disposita quam alio, sequitur maior & minor charitatis susceptio. Et sic apparet quomodo augetur charitas: Quia secundum gradus in esse, non secundum gradus in essentia, quod contingit ex eo quod augetur, & minuitur capacitas animae ad talem formam suscipiendam. Vtrum autem ex tali augmentatione ipsa charitas possit dici maior, & non secundum subiectum augmentatum in ipsa, infra patebit.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod illud tantudem, & amplius est secundum continentiam virtualem, non quantum ad gradus in esse: propter quod ultimus gradus virtualiter continet omnes alios, & quia talis additio graduum est secundum maiorem capacitatem subiecti, non oportet, quod ibi fiat additio alterius charitatis, secundum quod prima ex tali augmentatione perficiatur. Ad 2. dicendum, quod non oportet, quod sit ibi additio alterius virtutis, ad hoc ut possit in maiorem actum, sed sufficit, quod illa imperfecta perficiatur. Ad 3. dicendum, quod iustud augmentationum intelligendum est de augmentatione corporali. Vel dicere possumus, quod etiam in tali augmentatione factum est additamentum, non secundum gradus in essentia: sed secundum gradus in esse. Ad 4.

Accidencia dicendum, quod non est simile per omnem modum de lumine, & de chari-differunt ratione: quia lumen in medio habet esse ratione principale, & intentionale, & intentionalia magis priorum, sed intentionale recipiunt numerum a principio subiecto-pijs, quam a subiectis: & ideo diversae intentiones lucis possunt esse in eodem punto aeris, dumtamen sint a pluribus luminaribus derivatae, sed charitas habet esse reale in anima: &

que sic habent esse, numerique numeratione subiecti: propter hoc dicitur 5. Metaph. quecumque sunt in eodem subiecto, & differunt, differunt species. Metaphysic: ideo charitati primae alia charitas addi non potest, nisi esset alia specie, que non haberet esse.

ARTICVLVS III.

Vtrum talis motus ad perfectiorem charitatem proprie dicatur augmentum?

Secundum queritur: utrum talis motus ad perfectiorem charitatem possit dici augmentum? Et videtur Phus. 3. Phys. quod non: quia secundum Phum 3. com. 12. Phys. Motus est in eodem genere cum rebus, ad quas est motus: unde secundum eisdem ibide augmentum est in genere quantitatis, & alteratio in genere qualitatis; sed cum charitas sit in genere qualitatis, secundum eam non erit augmentum, sed alteratio. Præterea: augeri per accidens ad terminum, & per recessum a contrario, proprium est eis, secundum quae habet esse alteratio: unde scribitur 3. Topic. Illud est alius, quod 3. Topic. nigro est impermissus: sed secundum Aug. 3. quest. q. 38. vel 36. secundum P. N. Aug. aliam capitulationem, secundum quod 83. q. q. 38. vel 36. augetur charitas, minuitur cupiditas: quia Charitaris venenum est spes adipiscendorum: nutrimentum eius est imminutio cupiditatis: perfectio nulla cupiditas: ergo motus secundum eam erit alteratio, non augmentationum. Præterea: quod augmentatur, est magnus, sicut quod alteratur est quale, ipsa ergo magnitudo non augmentabitur, sed erit solus terminus augmentationi, sicut nec qualitas alteratur, sed alterationis terminus. Sed si charitati competit augmentationum, hoc non est, nisi quia est quedam magnitudo; sed propter hoc non dicetur augmentationi, sed esse augmentationis terminus. Præterea: formæ speciales non dominant se ipsas: nam licet veritas sit q. 3. art. 1. vera: quia est forma generalis; albedo tamen non est alba: quia est forma specialis, sed cum magnitudo sit forma specialis: quia non omne, quod est, est magnum, igitur magnitudo non erit magna; sed non augmentatur nisi magnum, igitur magnitudo non augmentabitur, sed magnitudinem habens: non igitur charitas augmentabitur.

tabitur, sed animis; quæ charitatem habent, secundum eam comp̄etet augmentari.

D. Aug.

In contrarium est Aug. qui vult, quod charitas augeri meretur, ut autem mereatur perfici. Præterea secundum radicem charitatis fieri tributio præmij; sed unus habebit maiorem gloriam altero: ergo unus habet maiorem charitatem, quam alius; sed hoc non esset, nisi in charitate posset esse augmentum, ergo &c.

RESOLVTIO.

Motus ad charitatem perfectionem potest dici augmentum. Et alteratio nomine augmentatio charitatis extenso.

Respond. dicendum: quod quidam dixerunt motum talem non debere dici augmentum, sed alteratio charitatis est similitudinem. Ratio autem movens eos tacta le augmentatione fuit superius: quia charitas atgetur, aliorum quæ sicut alias qualitates: & quia in alijs sitat, quod qualitatibus motus non dicitur augmentatio secundum; sed alteratio; ideo motus in charitatem quosdam titat maiorem debet dici alteratio, non augmentum. Sed illud stare non potest: quia si solùm sic consideretur perfectio in charitate, ut in qualitatibus sensibilibus, in ea esset solùm intensio, & remissio, & non maioritas & minoritas propriè loquendo: unde non diceretur unus habere magnam charitatem, & alius parvam, unus maiorem, alius minorem, sed ab uno haberi intensè, ab alio remissè; non enim dicitur una albedo maior alia, sed intensior, nisi forte per accidentem, ut dicatur albedo magna, vel multa, è quod superficies multa sit. Quod communi modo loquendi non concordat, immò unus alio dicitur maiorem charitatem habere, iuxta illud Evangelij: *Maiorem charitatem nemo habet* &c. Quod non potest dici hoc esse dictum ratione subiecti: quia voluntas, in qua radicatur charitas, non est quid extensum, ut superficies in qua fundatur albedo.

Propter hoc isti s̄dem aliquo modo alibi dixerunt completius: nam secundum eos ipsa charitas potest dici magna & parva, non solùm subiectum magis charitativum vel minus: quod

A si sic est, licet secundum albedinem, & secundum alias qualitates sensibiles attendatur alteratio tantum, è quod ita unum corpus est albi:is alio, quod una albedo non est major alia; secundum charitatem tamen non solùm attenditur alteratio, sed augmentum: quia secundum quod una anima est charitativior alia, sic consideratur aliquis modus alterationis; sed secundum quod una charitas est maior alia, ibi reservatur augmentum. Vnam autem charitatem esse maiorem alia sic declarant: quia augmentum propriè habet una charitas esse in quantitate, & secundum hoc est maior aliquid dicatur augmentati: quia accedit ad quantitatem perfectam secundum illam speciem, & inde est quod sed in se, & aliqua est magna quantitas in homine, non respecta quæ non esset in elephante. Et quia secundum perfectionem sumitur majoris participationis augmenti, augmentatio transfertur ad alias formas, quæ non sunt in genere quantitatis, prout in eis reperitur ratio perfectionis. Perfectio autem in forma duplicitate potest accipi. Primo secundum se. Secundo per comparationem ad subiectum. Secundum se sic forma dicitur magna vel parva, ut magna scientia & parva, & magna sanitas & parva: & secundum talenm perfectionem attenditur plus & minus. Alter modo consideratur perfectio in forma per comparationem ad subiectum secundum quod unum subiectum perfectius participat illam formam quam aliud, & secundum talenm perfectionem accipitur magis & minus, intensius & remissius: dicitur enim unum corpus magis album alio, non maius ratione albedinis, nisi forte ratione magnitudinis quantitatis: ista autem distinctio non procedit, è quod forma habeat esse præter materiam & subiectum: sed quia alia est consideratio formæ secundum perfectionem suam, & alia secundum quod subiectum perficit. Et ex hoc potest apparere controversia illa inter antiquos: quia aliqui dicebant unam sanitatem non esse maiorem alia; sed unum corpus sanius alio. Aliqui concedunt etiam unam formam alia esse maiorem.

Huius diversitatis causa à sic dicentibus, ita assignatur: quia quando ratio specifica formæ sumitur per id, quod est

Confirmatio
prædicti.

est in forma: cum ratio specifica semper consistat in aliquo punctali, non potest esse in talibus una forma maior alia absque variatione speciei, & inde est, quod non dicitur una albedo maior alia: quia ratio specifica albedinis sumitur per id, quod est in albedine; solum ergo unum corpus dicetur albus alio, eo quod albedo magis participatur ab uno quam ab alio. Sed si ratio alicuius formae sumeretur per comparationem ad aliquid extra, posset una forma esse maior alia, manente eadem specie: et quod maneret idem ordo ad illud extra, & inde est, quod quia sanitas non habet rationem specificam per id, quod est in ipsa, sed ad aliquid extra, ut ad complexionem animalis, in quo existit, etiam in ipsa sanitate possumus attendere majoritatem & minoritatem: unde non solum unum corpus est sanius alio, sed etiam una sanitas est maior alia, ut potest haberi ex 10. Ethic. & quia omnis virtus sumit speciem per comparationem ad aliquid extra, ut quia comparatur ad obiectum, non solum erit unus virtuosior alio, sed etiam una virtus erit maior alia secundum eandem virtutis speciem: & quia charitas quedam virtus est, si sunt vera quæ dicta sunt, etiam una charitas erit maior alia, & non solum unus charitativior alio: propter quod secundum ipsam charitatem non solum attenditur alteratio, sed angustum.

Contra monositus bona, est tamen conclusa incompendiu, & confirmata in medio: nam si maioritas & minoritas in forma sumeretur solum secundum hoc, quia ratio eius specifica accipitur per comparationem ad aliquid extra, non diceretur una quantitas maior alia: nam cum ratio linea, & superficie sumatur per aliquid, quod est etiam in ipsis, & non sit de eis sicut de sanitate: quia quod est superficies in uno, nunquam erit linea in alio. Sed quod est sanitas in homine, posset esse infirmitas in leone: et quod aliam equationem humorum requirit complexio humana, & aliam leonina; sed sicut quod est albedo in uno, est etiam albedo in alio: et quod ratio specifica albedinis sumitur per aliquid, quod est in ipsa: sic quod est linea

in uno, est linea in alio; ratio linea & superficie & allorum, que sunt per se & directe in genere quantitatis, sumuntur per aliquid, quod est in ipsis, & non per comparationem ad aliquid extra. Si ergo bona est deductio praedicta, non erit una quantitas maior alia, quod est absurdum & inauditum; sed solum una substantia per quantitatem alia maior dicetur, sicut unum corpus aliud alio, & non una albedo alia maior.

Propter hoc notandum, quod in omnibus formis reperiuntur gradus in essentia, & quia diversi gradus in essentia faciunt diversos gradus in esse, in omni genere formarum est reperire diversos gradus tam in esse quam in essentia: sed diversi gradus in essentia hucquam reperiuntur in forma eiusdem speciei: diversi tamen gradus in esse reperiuntur aliquando in una specie, aliquando in pluribus speciebus: tamen in omni genere formarum (et si non in omni forma specifica) reperitur diversitas secundum utrumque modum. Et licet ista diversitas sequatur omne genus formæ: quia esse & essentia videantur respicere formam, ut forma est: gradus tamen secundum magnitudinem quodam speciali modo sequuntur genus quantitatis, ita quod habere tales gradus non competit nisi vel quantitati, vel quod habet modum quantitatuum. Iste autem gradus secundum magnitudinem convenienter cum gradibus in esse: quia reperiuntur in eadem forma specifica: nam quadratum habens plures gradus in magnitudine vel plures partes quantitativas eiusdem quantitatis, quam aliud, non oportet esse alterius speciei. Quod satis designavit Philos. in fine prædicamentorum, cum dixit: *Quadratum circumposito gnomone crevit quidem; sed non est alteratum:* & quia propriè comparatio non est nisi inter ea, quæ sunt eiusdem speciei specialissimæ, ut potest haberi ex 7. Phys. cum solum gradus in esse & in magnitudine esse possint absque diversitate speciei, solum in talibus attendetur comparatio & non secundum gradus in essentia, qui semper constituant diversitatem specificam. Sed secundum utrosque gradus non attenditur eadem comparatio: quia secundum

Modus dicē
di Doctoris.

secundum gradus in magnitudine est comparatio per maius & per minus, non per magis & minus, nec per intensius, & remissius: unde dicitur una qualitas maior alia, non unum qualum magis qualum alio: quia inest quantitati non suscipere magis & minus; sed secundum gradus in esse est comparatio per magis & minus, unde una albedo non est maior alia; sed intensior.

Vbi ergo sunt solum gradus in esse, Responsio:
Punctus, est ibi solum comparatio per magis &
minus: & quia secundum tales gradus attenditur alteratio, ibi solum erit alteratio, non augmentum; Vbi autem sunt solum gradus in magnitudine: quia secundum tales est comparatio per maius & minus, & secundum eos attenditur augmentum, ibi erit solum augmentum absque alteratione: sed si in aliqua forma simul cum gradibus in esse essent ibi gradus in magnitudine, secundum illam non solum attenderetur alteratio; sed augmentum: & non solum una diceretur intensior & remissior alia, sed maior & minor.

Et quia virtus duplēcēt habet comparationem, unam ad subiectū, in quo est, ratione cuius dicitur qualitas, & aliam ad obiectū, in quod tendit, respectu cuius induit quemdam modum quantitativum, in virtute non solum erunt gradus in esse ratione, qua qualitas; sed erunt in ea gradus secundum magnitudinem ratione, qua induit modum quemdam quantitativum: propter primam comparationem unus dicitur virtuosior alio: propter secundam una virtus dicitur maior alia. Et ex hoc apparet prius fuisse deceptos, aspiciendo ad per accidens; non enim competit maioritas virtuti per comparationem ad aliquid extrā, eò quod per talem comparationem accipit esse specificum; sed quia per eam induit quemdam modum quantitativum: quia & una qualitas est maior alia, quamvis ratio specifica quantitatis non suffatur per comparationem ad aliquid extrā.

Sed sic dicendo contradictionem impicare videamus: quia non solum habitus acquisiti, vel infusi habent duplēcēt comparationem, unam ad subiectū, aliam ad obiectū; sed etiam ipsæ qualitates sensibiles: non enim.

B. Egid. Col. sup. I. Sent.

A solum comparatur calor ad subiectū, cui dat esse calidum, sed ad obiectū, ut ad calefactibile, cū sit ratio calcificandi. Et albedo non solum comparatur ad subiectū, ut ad album; sed ad obiectū, ut ad disgregabile; dicitur ergo unus calor maior alio, & una albedo alia maior, cuius contrarium dicebamus.

Ideò notandum, quod dictis qualitatibus competit modus quantitatus per accidens, eò quod ad sua obiecta non habent essentialē dependētiā: non enim imponit modus, nec mensura albedini ex disgregabili, nec calori ex calefactibili; sed magis econverso. Erit ergo una virtus maior alia, sive fuerit infusa, sive acquisita: quia per se ei competit quantitatibus modus propter essentialē dependētiā ad obiectū, sic etiam non solum unus est infirmior, vel sanior alio, sed etiam sanitas est major, sanitate, & infirmitas infirmitate, eò quod ad equatio, vel inaequatio, in quibus talia consistunt per se, quendam modum quantitativum important. Albedo autem per se non est albedine maior, nec calor calore: quia talibus per se modus quantitatibus non congruit.

Dicamus igitur aliqua esse, secundum quæ solum attenditur augmentum, ut linea, superficies, & talia, quæ solum habent gradus in magnitudine: aliqua vero secundum quæ solum alteratio, ut albedo, dulcedo, & talia, quæ solum habent gradus in esse; sed aliqua sunt, quibus competunt gradus in esse, & gradus in magnitudine, sicut virtutes & habitus, & in talibus ratione gradu in esse reperitur alteratio; ratione graduum secundum magnitudinem reperitur augmentum. Ideò motus, qui est ad charitatem perfectam, potest dici augmentum, & alteratio.

Advertendum tamen, quod utrumque nomen oportet extendi: nam nisi extendatur nomen alteracionis, talis motus non dicitur alteratio, cū alteratio propriè habeat esse in his, quæ sunt in tertia specie qualitatis, ut potest. Phy. haberi ex 7. Phy. Nec augmentum ibi cōm., propriè erit, cū augmentum esse habeat propriè in his, quæ sunt in genere quantitatis; sed extendendo nomen augmenti ad omne id, quod indecit

speciali modo rationem quanti, cùm A quidam specialis modus quantitativus competat charitati & ceteris virtutibus, qui non reperitur in omnibus alijs qualitatibus: ratione huius modi quantitativi charitas poterit dici augmentari, nomine augmentationis extenso.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet augmentum propriè sumptum non reperfatur nisi in his, quae sunt in genere quantitatis, largè tamen acceptum, secundum quam acceptancem charitas dicitur augmentari, reperitur etiam in his, quibus competit aliquis modus quantitativus. Ad 2. dicendum, quod ratio peccat in materia: nam augeri per accessum ad terminum, & per recessum à contrario, non solum reperitur in his, ratione quorum est alteratio; sed in eis, secundum quæ sumitur augmentatum: cari augmentum sit recessus à quantitate imperfecta, & accessus ad perfectam debitam propriæ speciei. Ad 3. dicendum, quod sufficit charitatem esse augmentationis terminum ad hoc, quod motus secundum eam dicatur augmentum.

Advertendum tamen, quod gradus secundum magnitudinem, secundum quos augmentum fit, sunt magis proprij quantitati, & magnitudini, & cuilibet formæ, cui competit tales gradus, quam gradus in esse sint proprij formæ, cui competit: quia primi gradus magis competit formæ, prout in ea consideratur perfectione secundum se, vel ratione propriæ speciei. Sed secundi magis formæ competit, secundum quod subiecto coniungitur: propter quod licet albedo non dealbetur, sed sit solum dealbationis terminus; ipsa tamen quantitas aliquo modo concedi potest, quod augmentetur, & non solum quod sit terminus augmenti. Et per hoc potest patere solutio ad quartum: quare magnitudo dicitur magna, & albedo non dicitur alba: quia ipsi magnitudini competit aliquo modo augmentari; non autem ipsi albedini dealbari: sunt autem & aliæ causæ, quare magnitudo magna dicitur, quas differere longius esset, & non spestat ad propo-
sitionem.

ARTICVLVS IV.

Vtrum charitas quolibet actu augatur?

D. Thom. 2. 2. q. 24. art. 6. Piscator. in 3. 2. q. 24.
art. 6. dub. 1. &c.

Posteà queritur: utrum charitas quolibet actu augatur? Sit videtur, quod sic: quia ex quolibet actu Deo coniungimur, & ei conformamur: sed hoc est charitas unio nostri ad Deum, cùm sit aliqua unio, quæ prius non erat, ex quolibet bono actu, ex quolibet bono opere augmentabitur charitas. Præterea: potiores sunt actus facti in charitate: ad augendum ipsam, quam sunt actus de genere bonorum facti extra charitatem ad disponendum ad introductionem eius; sed quodlibet bonum opus præter charitatem factum disponit ad introductionem charitatis, ergo quilibet actus ex charitate elicet, vel imperatus augmentabit ipsam. Præterea: omnis motus sumitur per comparationem ad motum localem, sed in acquirendo locum sic videmus, quod per quodlibet eorum, secundum quæ locus acquiritur, dimittitur alii, quid de termino à quo, & acquiritur, aliquid de termino ad quem: ut si secundum passus ad terminum finalem tendimus, per minimum passum finaliter termino propinquiores sumus. Cùm igitur secundum actus in charitate factos accedamus ad charitatis terminum vel perfectionem, quilibet actus bonus, quantumcunque remissus, faciet nos esse propinquiores termino vel perfectioni charitatis: sed hoc est charitatem augmentari, ergo &c. Præterea: maius est mereri vitam æternam, quam augeri in charitate; sed ex quolibet actu in charitate factio sumus digni vita æterna, ergo &c.

In contrarium est: quia ex eisdem aliiquid augetur, & critur: nam sicut ex calido in actu sit aliiquid potentia calidum actu calidum; ita ex minus calido sit magis calidum: sed unus actus non sufficit ad generationem habitus, ergo nec ad augmentum. Præterea: primum substantiale mensuratur secundum radicem charitatis, sed ex pluribus bonis operibus non semper meretur quis maius primum substantiale

dale : non igitur ex quolibet bono actu augmentatur charitas : quia tunc semper secundum plura bona opera habemus malis substantiale premiu, quod communiter negatur.

RESOLVTIO.

*Non quilibet actu charitatis charitas ipsa aug-
getur; sed illo qui ex toto efficitur conatu, vel
illo cui multi habitus in
bonitate aequatur.*

D.Thom. 1. sent. dist. 17. q. 1. art. 3. **R**Espond. dicendum, quod in eis, quae ex actibus nostris proveniunt, semper unus actus intensus, & ex toto conatu elicitus fungitur vice plurium : & inde est, quod quamvis ex multis actibus sensitivis fiat in nobis memoria, iuxta illud 1. Post. & 1.

¶. Poster. &c Meta. Ex multis sensibus fit memorias unus. ¶. Metaph. tamen actus sensus ex nimia accessione leff. 1. elicitus memoriam generat. Nam quādo aliqua videmus, quae insoliti vide-

re sumus, secundum intensionem animi affecti ; ratione huiusmodi novitatis recordamur talium per unam formam visionem. Immò aliquando ex uno sensu magis habemus memoriam talium, quam aliorum ex pluribus. Sic est in augmento habituum, quod unus actus, si sit intensus & ex toto conatus factus, augmentat habitum, & fungitur vice plurium remissorum. Et inde

est, quod communiter de charitate dicitur, quod non quilibet actus eam augmentat, sed multi boni actus, vel unus in virtute multorum praecedentium facit ad augmentum eius : sicut non una gutta cavat lapidem, sed multas, vel ultima in virtute præcedentium. Sed si sit actus à charitate elicitus, vel imperatus ex conatu factus, actus talis eam augmentat : quia induit vim multorum, sicut licet multi sensus dicantur generare memoriam ; unus tamen cani generat, si induit rationem plurium. Quare autem non quilibet actus augmentat habitum virtutis ? Triplex causa assignari potest secundum tria ; quae Philosophus de virtute dicit : nam virtus est circa bonum & difficile,

Phus 2. Eth. cile, ut potest haberi ex 2. Ethic. Quare non quia deviare à medio est facile, sed quilibet attingere est difficile, sicut facile est tuus augmentus duciare à signo, & à medio circuli est habitum.

A sed difficile est centrum circuli invenire. Secundò habet quamdam permanentiam: hoc enim est commune chitiae. Habet habitui, quod sit non de facilis mobilis. Tertiò inclinat ad actum per modum naturæ : propter quod dicitur certior omni arte. Primum competit virtuti ratione speciei. Secundū ratione generis. Tertium ratione actus.

Vbi nota tria, que eō petunt virtutem. Ex eo quod virtus est circa arduum & circa difficile bonum, non quilibet actus eam auget : nam ad difficultia, si ea plenè attingere volumus, toto conatu oportet nos incedere: & inde est, quod quādo summè intelligibilia speculamur à sensibus aversi, coram nobis transeuntes non percipimus; & cum alijs existentes, non capimus quid loquuntur. Si ergo virtus augeri debet, cum sit quid arduum, oportet quod, vel actus arduus & ex toto conatus factus eam augmentet, vel quod multi actus equivalentes uni tali hoc efficiant. Secundò : quia virtus habet permanentiam, ex quolibet actu non augetur : nam cum actus à voluntate elicitus quamdam instabilitatem continet, nisi ex toto conatu virtutis eliciatur, ut ratione virtutis & conatus quādam quasi stabilitas ipsi tribuatur, non augmentabitur virtus. Ponitur enim ab aliquibus exemplum ex parte cognitionis : quia una demonstratio propter sui similitudinem acto elicet finem conclusionem, quod in nobis ex ea efficitur habitus scientiae. Secundum conclusionē illā. Sed una ratio probabilis in nobis opinionem non generat propter eius debilitatem ; sed alijs rationibus coniuncta hoc efficere poterit. ita unus actus intensus virtutem augmentat, sed unus actus remissus hoc non efficit ; nisi multis remissis actibus conlungetur. Tertiò cum virtus inclinet per modum naturæ, lequi possumus de augmento virtutis, sicut de augmento altorum formarum naturalium : nam cum semper agens sit tale in actu, quale est patiens in potentia, quod debet de calido facere magis calidum, non solum sufficit ipsum esse aquæ calidum, sed oportet ipsum habere plus de actu calorificans, ad quam actualitatem, quod debet magis calefieri, sic in potentia.

propter quod aquæ calidum; vel minus calidum ipsum non augmentabit in calore; sed magis minuet. Ita cum actus remissè progreditur ab habitu magis facere videtur, quod habitus minuatur, quam quod crescat: oportet ergo quod vel ex toto conatu efficiatur, ut ex similibus actibus augmētentur similes habitus; vel quod multati habitus in bonitate sequentur unius actui; ad hoc quod tale augmentum efficiant. Non ergo charitas ex qualibet actu augmentatur. Quare autem actus remissus non eam minuit; sed multi tales actus eam augent, ut unus actus intensus, infra patebit.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod ex qualibet actu bono Deo coniungimur actualiter, sed ex tali coniunctione non semper augmentatur habitualis unio, quæ insinuat per charitatem. Ad 2. dicendum, quod si fiat bona comparatio actuorum praecedentium, & sequentium charitatem, invenimus maiorem potentiam in sequentibus, quam in praecedentibus sicut quilibet actus praecedens non charitatem inducit, sed ad eam introducendam disponit, sic quilibet actus sequens non charitatem augmentat, sed

Actus de generi bonorum extra charitatem non merentur se. tamen merentur se. tunc, & praecedens ita disponit ad incrementum introductionem, quod non merentur introducatur. Si ergo comparamus inquentes ipsa. introductionem charitatis secundum actus praecedentes, & augmentum secundum sequentes, concludit ratio: quia ibi comparatur dispositio ad introductionem, non ad dispositiōnēm augmenti; sed ad ipsum augmentū: id est non valet, quod arguitur. Ad 3. dicendum, quod non est per modum simile in motu locali, & alijs motibus: quia, ut probatur &. Phys. in

Phys. com. solo illo est vera continuitas, & ratione ment. 74. huius continuitatis per quemlibet spatium acquiritur aliquid de spacio. In alijs autem motibus, ubi non est vera continuitas, non per quemlibet eorum, secundum quæ acquiritur forma introducta per motum, sit maior accessus ad terminum, sed foliū ad huiusmodi accessum disponitur. Nam non quilibet gutta aliquid de lapide

removes, sed solum disponit ad removendum, nec quantumcumque minimum de alimento auget: sic nec quilibet actus charitatem augmentat, sed ad augmentandam disponit. Ad 4. dicendum, quod si comparamus charitatem ad primum substantiale, ut debemus, inveniemus proportionem reali. Nam sicut primum substantiale respondet charitati, sic maius primum majori charitati respondet: & sicut quilibet actus est meritorius, qui à charitate elicetur; non tamen charitatem augmentat, ita quilibet actus vitam aeternam meretur; non tamen meretur primum substantialis augmentum. Et cum dicit quod potest quod maius est, potest, quod minus. Dicendum, quod verum est, quando minus includitur in maiori, quod non est in proposito.

ARTICVLVS V.

Vnum charitas habeat statum in augmento?

D. Thom. 2. 2. q. 24. art. 7. Arg. in 1. sent. dis. 17. q. 2. art. 3. Greg. Arim. d. 17. q. 6. Grat. Sent. q. 2. art. 10. Pusean. in 2. 2. q. 14. art. 5. dub. 1.

DEINDE QUERITUR: UTRUM CHARITAS habeat statum in augmento? D Aug. P. N. 8. de Trin. cap. 8. Et viderur, quod non: quia, sicut habita-
tum est per August. 8. de Trin. cap. 8. charitas comparatur lumeni; sed aer nunquam potest recipere tot intensio-
nes lucis, quin ulterius tales intensio-
nes recipere possit, ergo nunquam in tantum augmentabitur charitas, quin
poterit augeri valeat. Præterea: cuius modus est non habere modum, quantum est de se in infinitum est augmen-
tabilis; sed cum modus charitatis dicatur sine modo, in charitate non potest esse terminus. Præterea: charitas assimilatur igni; sed ignis augeretur in infinitum, si haberet combustibile, ut 1. de Anim. dicitur in 2. de Anim. ergo &c. Præ- com. 41. tera: non est minus potens affectus ad recipiendum charitatem, quam intellectus ad suscipiendum scientiam; sed homo semper posset augeri in scientia addiscendo semper ulteriores conclu-
siones, ergo &c. Præterea: si est dare terminum in charitate, ponatur cha-
ritas perfecta. Tunc quero, an actus elicitus

Elicitus ex toto conatu per talem charitatem meretur augmentum charitatis; aut non? Si meretur, ergo ibi non est status, & per consequens in charitate non est terminus. Si non meretur: ergo posterior est actus charitatis imperfecte, qui meretur augmentum sui actus, quam habitus charitatis perfectae, quod est inconveniens.

In contrarium est: quia omnium natura constantium est ratio, & terminus eorum magnitudinis, & augmenti, ut dicitur in 1. de Anima. cum igitur charitas sit natura quedam & forma, non in infinitum augebitur. Præterea: omnis creatura est certis circumscriptis limitibus, ergo cuilibet ipsum i. creatura repugnat augmentum infinitum.

RÉSOLVTION.

Charitas statim habere potest in augmento, & in infinitum agenti negat simpliciter.

Respond. dicendum: quidam sic dicunt, quod terminus in augmentatione alicuius formæ tripliciter potest perfigi. Primo ex parte ipsius formæ, quae augmēto formæ potest esse status rationis, cùm fuerit perveniens; si ultra progressionem formæ diatur, non remanebit forma in eius agentis, aut specie, sicut apparet in peccato, cuius susceptibilis hypothesis est certus gradus lucis, alia quæ si fiat progressio, devenerit ad album. Secundo: hoc potest constingere ex parte agentis, qui est virtus limitata, & id est cùm tantam introducatur formam in materiam, quanta congruit virtuti eius, non sit ultra processus propter agentis limitationem. Tertiò ex parte susceptibilitatis, ut quia susceptibile non potest ulteriorē perfectionem recipere: quia ad ulteriorē perfectionem se non extendit capacitas, cessat perfectionis augmentum. Nullus istorum modorum secundum istorum positionem dicere possumus charitatem habere terminum: quia secundum rationem propriae speciei charitas nostra est quid terminatum, etiam si particolare quodam charitatis infinita, quae est Spiritus sanctus. Nec ex parte agentis hoc potest contingere: quia agere talem perfectionem immediatè est ip-

A se Deus, qui est potentia infinita. Nec ratione capacitatis hoc esse potest: quia semper ex augmentatione charitatis augeatur capacitas; nunquam enim vas aliquod impletetur liquore, si semper quanto plus de liquore suscipiet, vasis augeretur capacitas, & ad plus de liquore suscipiendum semper per liquorem susceptum fieret habilius: & quia sic se habet in susceptione gratiae, & charitatis spiritualis natura, in infinitum potest esse charitatis augmentum. Sed illud stare non potest: nam si semper per susceptionem charitatis fieret creatura habilius ad suscipiendum, nunquam alienius creatura capacitas secundum totam suam possibilitatem & aptitudinem esset repleta, licet actualiter capacitatem possimus suscipere in aliquo esse impletam: tamen capacitatem possibilem, & secundum aptitudinem repleta subsistere nullus possit secundum istum dicendi modum: cùm semper per susceptionem gratiae fiat creatura habilius ad susceptionem ulteriore.

Dicendum ergo Christo fuit datum spiritus non ad mensuram, qui secundum August. 15. de Trin. cap. 3. ab 15. de Trin. instanti sua conceptionis adest fuit plenus gratia, quod ulterius in ea augmentari non potuit. Teneendum est ergo fieri ex capacitatem illius animi ita fuisse repletam, raro actualiter, quam possibiliem, & secundum aptitudinem, quod si ultimè fuisset augmentata in gratia, non remansisset in eadem specie. Et propter hoc ei spiritus datus, dicitur non ad mensuram: quia permanentem modum fuit eius repleta capacitas: inde istud quod dicunt augmentum charitatis esse possibilem in infinitum, dicunt Christum in gratia augmentari non posuisse: quia gratia sua quedam modo infinita erat: ex quo apparet eos non tenere propositum: quia gratia illa simpliciter quid finitum erat, cùm esset quid creatum, licet ei competenter aliquis modus infinitatis.

Dicuntur igitur charitatem non crescere in infinitum ex parte agentis: quia cuilibet Deum ab æternio praordiavit, & præfixit certum terminum charitatis. Nec ex parte suscipientis: quia licet augetur capacitas ex tali

receptione; non tamen est in creatura possilitas ad infinitam charitatem; propter quod ita potest repleri eius capacitas, quod non sit ibi possilitas ad ulteriorem charitatis gradum. Ex parte autem propriæ speciei competit ei aliquomodo finitas, cum sit quid crea-

Augeri in infinitum. Tamen, ut melius declaretur veritatem dicitur, notandum, quod augmentari pliciter, vel aliquid in infinitum potest esse dupliquia omnem citer. 1. ut omnis terminus positus terminū præ excedatur, & sic sumitur propriè augmentum, vel quia intentari in infinitum: quia infinitum ad ipsum non est, cuius partem accidentibus semper attingit, isto est aliquid extra sumere, & sic charitudo potest charitas in infinitum in aliquo: quia posset ita capacitas alicuius repleti, quod non posset ulterius in modo non.

2. aliquid potest augeri in infinitum non simpliciter, sed quia terminum sibi præfixum nunquam attingit, dato etiam quod semper augmentetur, sicut potest patere

Bex 15. prop. tertij Geometriae, ubi probatur, quod angulus, qui efficitur ex diametro circuli, & semicirculo, est omnium acutorum amplissimus, & quantò maior est circulus, tanto est magis amplius. Si in infinitum cresceret circulus, in infinitum cresceret angulus; nunquam tamen perveniret ad quantitatem anguli recti, qui non solum est infinitus; sed etiam reperiatur agulus major eo, ut obtusus. Sic etiā crescere charitatem in infinitum non est inconveniens, ut præfixo sibi termino aliquo, puta charitate Patriæ: quia nunquam ad illum terminum deviniret, quando est in via, nec tamen charitas, quam habebit in Patria, erit infinita, immo reperitur charitas maior ea, ut charitas Christi.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod non est simile de his, quae habent esse intentionale, quibus per se aliquo modo competit generalio, & augmentatio: quia in eis magis attenditur secundum numerum & virtutem agentium, quam secundum capacitem suscipientis, & de his, quae habent esse reale. Vel dicendum, quod cum aer suscipiendo lumen rarefiat, tantum posset in lumine augeri, & rarescere, quod non remaneret aer, ita postquam est totaliter capacitas creaturæ repleta, si ulterius fieret additio,

creditur, quod non remaneret in eadem specie: & quia est impossibile creaturam rationalem mutare speciem, impossibile est ulteriore additionem fieri. Ad 2. dicendum, quod licet charitatis modus sit non habere modum, eò quod suum diligibile est diligibile in infinitum, persigitur tamen sibi modus ratione capacitatis suscipientis. Ad 3. dicendum, quod augmentum charitatis potest considerari dupliciter, extensivè, & intensivè. Extensivè charitas augeri non potest: quia minima charitas sufficit ad omnia obiecta ex charitate diligibili. Sed augetur intensivè, eò quod magis afficiuntur ad diligendum. Ignis autem augeretur in infinitum extensivè, si haberet infinitam materiam, in quam induceret formam suam, sed non intensivè: quia postquam adepta est materia perfectè formam ignis, & calorem, non ulterius calefit, nec ignitur: quia habitibus presentibus in materia cessat motus, ut dicitur 1.

Cx. de Gener. de Generat. cap. De agere, & pati. Et cap. de agere, & pati, per istam viam posset solvi ad primam rationem de illuminatione aeris: quia comm. 55. licet posset semper suscipere intentiones lucis, opinio est aliquorum, quod posset devenire ad tantam illuminationem, quod per intentiones lucis non ulterius illuminaretur, quod si non est verum in his, quae habent esse intentionaliter in aliquo, in his tamen, quae habent esse realiter, culusmodi est charitas, non habet calumniam: nam quia calor habet esse realiter in materia, posset aliquid adeo calefieri, quod si esset in medio sphera ignis, non augetur in calore. Et per hoc patet solutione ad 4. quia licet intellectus semper novas conclusiones posset cogitare, & augmentari in cognitione extensivè; non tamen semper augmentari posset intensivè: quia aliquam propositionem posset adeo perfectè cognoscere, quod ulterius intensivè in cognitione illius crescere non posset: & quia nos loquimur de augmentatione charitatis intensivè, ideo talia non sunt ad propositum. Ad 5. dicendam, quod actus charitatis in termino non meretur augmentum sui habitus, sed hoc non est propter eius impotentiam, sed quia suus habitus augmentari non potest.

AR.

ARTICVLVS VLTIMVS.

Vtrum charitas possit minui?

D. Thom. 2. x. q. 14. art. 10. Arg. in 1. sent. d. 17.
q. 1. art. 4. Gerar. Senens. q. 2. art. 11. Pnt. in
1. 1. q. 14. art. 10.

VLtimò queritur: utrum charitas possit minui? Et videatur, quod sic: quia habitus sunt in potestate voluntatis nostræ, ut secundum vos diciamus actus remissos, & intenso, igitur possumus elicere actum charitatis non ex toto conatus, sed sicut actus intentus augmentat, sic remissis viderut minuere: nam sicut calidum per magis calidum fit calidius, sic per minus calidum videtur infrigidari, igitur habitus charitatis poterit minui. Præterea: per peccatum mortale corrumperit charitas, per peccatum veniale nec corrumperit, nec minuitur: quia veniale peccatum eam non attingit: si poterit ostendi, quod est aliquid peccatum medium inter mortale, & veniale, etiam illud non corrumpet: quia non est mortale. Nec est dicendum, quod non minuat: quia tunc esset veniale. Minuet igitur, & non corrumper. Quod autem sit aliquid peccatum inter veniale & mortale, patet: quia per mortale diligitur creatura plus quam Deus, per veniale minus, cum à pluri possit accipi excessus: quia licet à maiori minorem abscedere, poterit creatura amari quantum Deus, & tunc non erit mortale: quia non diligitur plus, nec veniale: quia non diligitur minus, erit ergo medium inter utrumque. Præterea: secundum Aug. 83. q. q. 38. q. secundum quod augeretur cupiditas, minuitur charitas, sed cupiditas augeri potest, ergo & charitas minui. Præterea: veniale peccatum aliquid malum est, sed malum aliquid adimit de bono, cum ergo charitatem non corrumpat, eam minuet. Præterea: ut habitum est, cum homo magis se disponit, augetur in charitate: cum igitur post maiorem dispositionem contingat aliquem esse minus dispositum, poterit in eo minui.

In contrarium est: quia si minuitur charitas, vel est per peccatum mor-

A tale, vel veniale? Per mortale non: quia mortale eam tollit: ergo per veniale: sed cum charitas sit quid finitum, per multiplicationem peccatorum venialium tota poterit tolli: igitur per sola venientia damnabitur aliquis, quod est inconveniens. Quod si dicatur huiusmodi ablationem esse secundum eandem proportionem, non secundum eandem quantitatem, adhuc habetur intentum: quia licet secundum tales ablationes semper in infinitum possit a re finita accipi, eò quod finitum secundum tales partes est in infinitum divisibile; tamen toties potest fieri talis ablacio, quod non remanet natura rei: ut toties posset dividiri aqua, quod non remaneret aqua, ergo ille habitus non remanebit in specie charitatis, quod est intentum. Præterea: si fieret ablacio secundum tales partes, semper ablacio posterior esset minor, & tunc peccatum sequens minorē lesionem inferret, quod est contra Divinam iustitiam: nam cum semper peccatum sequens sit maius propter ingratitudinem, debet maiorem lesionem inferre. Præterea: peccatum veniale non attingit charitatem, ergo nec eam minuit, nec corrumperit.

RESOLVTIO.

Charitas à quibus sit augeri potest: non minui alijs, sed tolli.

REspond. dicendum, quod secundum Philos. 2. Ethic. habitus, ex quibus sit, ab his augetur, & corruptitur, & per consequens minuitur; non tamen similiter factis, ut idem ibidem addit: nam ex actibus similibus augentur, & generantur habitus, ex dissimilibus minuuntur, & corruptuntur. Si ergo videre volumus utrum charitas minui possit, videamus quae charitatem corruptunt, & si ex aliis quibus minui poterit, ex talibus corruptivis minuetur: nam licet aliqui habitus augmentari valeant in nobis, non per nostros actus: quia ex mera voluntate Divina aliqui habitus in nobis generari possunt, & augeri; nulli tamen boni habitus in nobis corrupti possunt, nec minui, nisi per nostros actus: quia Deus, qui est causa esse talium

DISTINCTIO XVII. PART. II.

Nam, non est causa non esse de potē-
tia ordinata, corruptiva autem chari-
tatis peccata sunt. Nam cūm charitas
sit quedam habitualis coniunctio Dei
ad nos, propter quod & vinculum per-
fectionis dicitur, peccata nostra, qua
dividunt inter nos & Deum, erunt cha-
ritatis corruptiva: & quia non minui-
tur habitus, nisi ex quibus contum-
pabit, non nisi peccatum charitatem
minuere poterit.

Quod autem peccatum hoc non
possit efficiere, sic ostenditur: quia se-
cundūm Phuni 6. & 7. Ethic. & 2.

Phys. 6. & 7. Ethic. com-
m. 89. & 2. principijs in speculativis, ita quod ea,
Phy. comm. que sunt ad finem, ad finem compa-
14. cap. 3. rantur, sicut conclusiones ad principia,

& quia principia cognoscibilia sunt so-
lo lumine intellectus agentis, & ad
ea probanda non est ratio, ea, que
per rationem ostenduntur, ut conclu-
sa, etiam si in ipsis contingat error,
certitudinem in principijs neque mi-
nuunt, neque tollunt: non enim ex
hoc, quod male syllogizantes aliquod
falsum concludimus, de principijs per
se notis dubitamus: sic ea, que sunt
ad finem, & si in eis accidat aliqua
obliquitas, dilectionem finis neque
minuunt, neque tollunt, sicut non mi-
nuitur desiderium sanitatis in infirmo,
et quod in servando dietam commit-
tit obliquitatem. Oportet igitur ad ip-
sum finem attingere, quod dilectionē
finis debet immutare, & quia finem nō
attингit, nisi peccatum mortale, cūm
ex hoc finem tollat: quia alium finem
constituit, quām Deum, nec unquam
est peccatum mortale, nisi aliud, quā
Deus, ponatur ut finis, ita quod uten-
dis fruamur, & fruendis utamur: cūm
ex aversione à Deo totaliter charitas
corrumperetur, peccatum mortale, quod
sine aversione à Deo non potest esse,
charitatem non minuet, sed corrum-
pet; veniale autem quia finem non at-
tingit: quia non alium finem, quām
Deum habitualiter ponit, coniunctio-
nem habitualē, quam habemus ad
Deum per charitatem, non minuet,
neque tollet: & quia omne peccatum
vel est veniale, vel est mortale, cūm
per nihil tale minuatur charitas, licet
per mortale tolli possit, concedendum
est charitatem augeri posse, eo quod

A suis causis, à quibus sit, potest aug-
mentari: minui non posset, quia à
quibus corrumperitur, non minuitur,
inest enim ei aliquo modo augmentū
per naturam: quia per suas causas non
autem minutio, ut ostensum est.

Respond. ad art. Ad primum di-
cendum, quod si actus remissus mi-
nuit habitum, hoc non est nisi in qua-
tum agendo actum remissum, cessa-
mus ab actione intensa: unde plus dis-

ponimur ad diminutionem habitus nō
agendo, quām agendo remissē: quia
in actu remisso est aliqua similitudo
habitū, que non est, cūm cessamus
ab actu.

Quod autem cessatio ab actu
minuat habitum, hoc non est, nisi quia
hic habitus principaliter ex actibus est
causatus; sed cūm charitas à Deo effi-
ciatur principaliter, propter cessationem
ab actu non cessat coniunctio

charitatis cum sua propria causa: &
ideo non solum per remissam actionē
habens charitatem charitatem non
perdit; sed etiam si nunquam opera-

retur, dum tamen non ageret in con-
trarium, nunquam charitatem amit-
teret. Ad 2. dicendum, quod ubi-
que est dare maius, & minus, ibi est dare

magis & mi-
noritas sumuntur secundūm eandem
rationem. Sed si secundūm diversam, le ex 7. Phy.
tunc potest ibi reperiī malus, & minus
absque æqualiter: immò id, quod est
minus, potest in tantum crescere, quod
siet maius, & nunquam erit æquale,

sicut probatur in 15. prop. tertij Geo-
metriæ, ubi ostenditur, quod angulus
rectilineus acutus, qui est minor an-
gulo contingentia intra, si in tantum
cresceret, quod fieret maior, ut quod
fieret rectus, de minori fieret maior,

& nunquam fuit æqualis, quod con-
tingit ex hoc, quod in angulo rectili-
neos, & contingentia non reperitur
quantitas uniformis. Sic quia in fine,

& in his, que sunt ad finem, non repe-
ritur secundūm eandem rationem di-
lectio, licet reperiatur ibi magis & mi-
nor, non reperiatur ibi æquale. Nam

quidquid diligitur, vel diligitur dile-
ctione finis, vel citra. Supra non po-
test esse: quia dilectio finis est dilectio

in termino: quia secundūm Phuni 1. Phys. 1. Po-
litic. finis est appetibilis in infinitum. licet

Si diligitur creatura ut spiritus, tunc dilige-
tur

Nota, quo-
modo intellic-
itur illud

nus ibi æqua-
le ex 7. Phy.
comm. 32.

15. prop. lib.
3. Geometr.

Nota que:
modo nō po-
test dari me-
nus, non reperiatur ibi æquale.

diu inter pec-
catū veniale
& mortale.

Digitized by Google

gitur supra Deum, & quia non potest pluribus modis variari dilectio, non potest ibi reperiri aequalitas, nisi forte per accidens, ut quod Deum, & aliquam creaturam ordinaret quis ad aliquid creatum; sed tunc esset ibi etiam peccatum mortale: quia iteretur fruendo, non est ergo aliquid peccatum, nisi sit mortale, vel veniale, cum non diligatur aliquid, nisi vel ut finis, vel ut illud, quod est ad finem. Ad 3. dicendum, quod cupiditas potest esse dupliciter, vel quod ex ea existat peccatum mortale, vel veniale. Si mortale, tunc tollit charitatem. Si veniale, non attingit. Ad formam arguendi dicendum, quod charitas potest intelligi minui multipliciter, quantum ad habitum, & sic nunquam minuitur, & sic de ea loquimur. Quantum ad fervore, & inobedientiam virium, & sic minuitur per peccatum veniale, & concupiscendo venialiter: quia per tales concupiscentias minus sumus fervidi, & vires redduntur inhabiles ad obediendum rationi, & quantum ad hoc veritatem habet, quod dicitur, quod diminutio charitatis est cupiditatis augmentum. Ad 4. dicendum, quod peccatum veniale aliquid adimit de bono, quia facit fervorem tepescere, & in inferioribus viribus aliquam ineptitudinem causat; sed propter hoc charitas habitualiter non minuitur. Ad 5. dicendum, quod maior, & minor dispositio ad formam potest intelligi dupliciter. 1. respectu ipsius formae in se, ut aliquis magis disponitur ad calorem suscipiendum: quia secundum esse in eo calor intenditur, 2. per comparisonem ad annexa, ut aliquid magis, & minus disponitur ad susceptionem substantialis formae: quia in proprietatis accidentalibus intentionem, & remissionem suscipit: de magis autem disposito non potest fieri minus dispositus respectu ipsius charitatis iste; sed solum respectu annexorum, ut quia propter inobedientiam, &

A ineptitudinem inferiorum virium quodam modo homo disponitur, ut avertatur a Deo.

DUBITATIONES LITTERALES.

SVPER litteram. Super illo: *Sine i. Dubitatio-*
Spiritu Sancto non possumus Christum
diligere, nec mandata eius servare. Contra: quia tunc sciremus nos habere charitatem; quando possemus implere mandata. Dicendum, quod licet quantum ad genus operis possimus hoc mandatum, vel illud implere, vel etiam dato quod omnia, non propter hoc sciremus nos habere charitatem; vel non habere: quia nescimus; utrum ea impleamus meritorie; vel non, quod est effectus gratiae.

Item super illud: *Spiritus, qui in te i. Dubitatio-*
&c. Vtrum quod Eliseus peccasset: quia petijt plus de Spiritu, quam esset in Magistro suo Eliá: Sufficit enim discipulo, si sit sicut Magister eius. Dicendum, quod illa auctoritas potest exponi, quod non plus de Spiritu petijt; sed petijt, quod Spiritus ille; qui erat duplus in Eliá ad faciendum miracula, & ad operationem prophetalem, fieret in ipso Eliseo, & per hoc habet intentum suum Magister: quia Spiritus Sanctus ab uno plus habetur, quam ab alio, & in uno plus est, quam in alio: quia in Elia erat duplex; non in Eliseo.

Item super illud: *Vni cuncte pro inde sue perfectionis secundum propriam mensuram datur gratia &c. Contra:* Spiritus *Sanctus dividit sua dona singulariter, prout vult. Dicendum, quod secundum ipsum velle Spiritus Sancti accipiatur propria mensura: nam propria mensura ex parte dantis est, prout ipsa praedestinavit, ex parte eius qui datur: sunt naturalia ipsa cum conatu exigentia voluntatem Spiritus.*

DISTINCTIO XVII.

UTRVM EADEM RATIONE SPIRITVS SANCTVS DICATUR DUNUM & datur sive donatum?

IC queritur ex. Postquam A & Spiritum Sanctum, ibi: Et notandum. Circa primum duo facit: quia 1. querit, cui datur Spiritus Sanctus? 2. solvit, quod donabili est nobis, non Patri & Filio, ibi: Ad quod dicimus. Deinde cum dicit: Et notandum assignat convenientiam quamdam inter Filium & Spiritum Sanctum: quia ostendit Spiritum Sanctum procedendo esse, & donum esse, sicut Filius nascendo est, & est Filius, in quo convenientia quedam ipsius ad Filium denotatur. Deinde cum dicit: Hic oritur, instar contra determinata. Et tria facit: quia 1. instat: nam si Filius processione est Filius & essentia, similius & Spiritus Sanctus, ergo Filius eodem est Filius, quo Deus, quod Aug. negat, qui dicit: quod Pater non est eo Pater, quo Deus. 2. solvit, quod formaliter loquendo, & ut nativitas dicit propriè talem, Filius nativitate est Filius, non essentia, neque Deus. Neque Spiritus Sanctus processione essentia est, sed donum; sed ut processio, & nativitas dicunt originem, Filius nativitate est Deus, & Spiritus Sanctus processione. Tertiò confirmat hoc per Hilarium. Secunda ibi: Ad quod brevis. Tertia ibi: Non enim. Circa quod tria facit: quia 1. adducit verba Hilarij. 2. ea exponit. 3. ex illis concludit intentum. Secunda ibi: Quod ita. Tertia ibi: Ex his verbis. Tunc sequitur illa pars: Ex predictis, in qua brevi recolligit, quae sequuntur ex dictis. Et duo facit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. ex habitis movere quedam quæstiones, ibi: Hic querens. Circa primum duo facit, secundum quod duo concludit ex habitis: quia 1. ostendit Spiritum Sanctum esse ab æterno donum, sed ex tempore datum, quo designatur ratione processio. 2. ostendit Spiritum Sanctum ad Patrem & Filium referri, ex eo, quod dicitur donum; sed ad nos referri ex eo, quod dicitur datum, propter quod & Spiritus noster dicitur. Secunda ibi: Et secundum.

Tunc sequitur illa pars: Hic querens, in qua movere quedam quæstiones ex dictis. Et duo facit, secundum quod duo querit: quia quæcumque Spiritus dicatur noster, querit utrum Filius noster dicit possit? Rursus, cum Spiritus Sanctus referatur ad eum, qui dat, & ad eum, cui datur, querit utrum ad se ipsum referri possit. Secunda ibi: Positum. Circa primum duo facit: quia 1. querit, utrum Filius possit dici noster. 2. solvit, quod sub illo nomine Filius non dicitur noster, sed sub alio: quia dicitur Redemptor noster, pater noster, natus.

nam & Spiritus Sanctus non sub quolibet nomine dicitur noster: nam licet dicator Spiritus A cit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. differe solutione usque ad 3o. dist. Secunda ibi: Nunc spiritus Sanctus noster. Secunda ibi: Ad quid dicitur. Deinde cum dicte: Post hoc, querit una & distinctionis.

V E C T A V E C T A V E C T A V E C T A V E C T A V E C T A

QVÆSTIONE I.

De Spiritu Sancto ut dono.

VIA Mag. de tribus speciebus
cialiter circa Spiritum
Sanctum querit. 1. de
dono, quod est natura
eius. 2. utrum sit eo
donum; quo Deus? 3.
quomodo Spiritus
dicatur noster? Ideo de his tribus qua-
remus. Circa primum queremus tria.
1. utrum donum in Divinis dicatur es-
sentialiter? 2. utrum soli Spiritui San-
cto competit nomen doni? 3. utrum
Spiritus Sanctus sit donum, in quo om-
nia dona dantur?

ARTICVLVS I.

Vnum donum in Divinis dicatur essentialiter.

AD primum sic proceditur: vide-
tur, quod donum dicatur essen-
tialiter: quia tota Trinitas liberaliter
se communicat, sed quod competit
toti Trinitati est essentialis, ergo &c.
Præterea: non dicitur Persona dari
nobis, nisi ex eo quod aliquis effectus
efficit in nobis, qui prius non erat;
sed nomen designans respectum ad ef-
fectum est essentialis, cum indivisa sint
opera Trinitatis, & quilibet effectus
attribuatur essentiali, ergo donum est
quid essentialis. Præterea: quod com-
petit essentiali, est essentialis; sed ipsa
essentia dicitur dari, & donari, alter-
enim Pater generando Filium non da-
ret Filio, quidquid haberet, nisi ip-
sam essentialiam, quam habet ei daret;
ergo essentia habet rationem doni: est
igitur donum quid essentialis. Præc-
re: ratio doni maxime competit amo-
ri, sed amor est quid essentialis, ergo &
donum.

In contrarium est: quia donum non
dicitur, nisi quod procedit a dante;
sed effectus nec gignit, nec glauget;

nec procedit, ergo &c. Præterea: se DAug. P.N.
cundum Aug. 4. de Trin. cap. penul. 4. de Trin.
Spiritui Sancto donum Dei esse est à Pa. cap. penul.
tre procedere, sed processio est quid
B personale, ergo &c.

RESOLVTIO.

In Divinis datio quid essentialis dicitur, sed dicitur
personaliter sumatur, sicut Verbum, & sic dicie-
re respectum habitualem ad crea-
tum, ut datum vero
actualem.

Respond. Quidam sic dicunt, quod cendi quo-
dare, vel donare dupliciter po-
test dici. Uno modo id, quod habetur
per modum dominij, ut possessio all-
qua. Alio modo, quod habetur quasi
sibi intrinsecum, sicut alquis homo

habet se ipsum, vel amorem suum, &
utroque modo aliquis alicui dare di-
citur. In Divinis autem, & si una Per-
sona non habet dominium respectu
alterius, habet tamen auctoritatem ra-
tione principij. Dicunt ergo, quod si
donum importat auctoritatem respe-
ctu dati, sic donum est notionale, vel
personale. Sed si non, sed tantum di-
cit quamdam liberam communicatio-
nem, sic est essentialis: quia ipsa essen-
tia sic dari potest. Et secundum hoc
donum, vel datum non est personale,
sed essentialis: quia non semper impor-
tat distinctionem dati à dante, licet
semper distinctionem importet dati ad
cum, cui datur. Sed secundum istum
modum loquendi donum non magis
diceretur personaliter, quam missio:
nam & de missione sic consuevit distin-
gui, quod potest dicere distinctionem
mittentis à missio, vel mittentis ad:
eum, cui fit missio: immo, si verè lo-
qui voluntus, per istam viam inceden-
do, donum est magis quid essentialis,
quam missio: nam quantum aliquid ma-
gis competit tribus, tanto magis est DAug. P.N.
quid essentialis: quia secundum Aug. 5. de Trin.
5. de Trin. cap. 8. in essentialibus non cap. 8.
est distinctio inter Personas. Missio au-
tem licet activè sumpta contipetat tri-
bus;

buse quia quilibet Persona non possit patre etiam non competit: quia Pater nūquā legitur missus; sed donum si ve datio activē & passivē competit omib[us] secundūm illū modū accipit[ur]: ideo dicitur magis respectu ter dicitur, quā missio. Sed hoc non Idem de Trinitate cap. 17. goacordat curi[us] verbi. August. 15. de Trin. cap. 17. qui soli spiritui sancto dicit competere carnem dicit. Aliet ergo oportet nos t[em]p[or]e de dono operari de missione.

Ideo dicendum, quod donum pro Modus dicē p[ri]mū sumptuū est solum personale, li- di Doctoris. cēt missio ut quid essentiale, quod sic declaratur: nam donum ut potest ha- beri ex August. in plurimis locis, rela- tionem quadam data importat. Relatio- nes autem in Divinis tripliciter distin- guuntur: quia quedam suumodo solum respectu Divinorum: quedam respectu creaturatum: quedam medio modo. Quae autem sumuntur solum

Nota de relatio respectu Divinorum, cūm relatio di- tio[n]ibus sup[er] functionem quamdam importat, non tis solum ref- possunt esse purē essentiale: sed vel pe[n]tu Di- sident purē personalia, vel simul cum nouio[n]e dicunt essentiam: nam si ra- lis relatio in Divinis, est respectu Divi- norum: quia respectu Personarum, tūc talia simpliciter dicuntur quid: notio-

De potentia nāle, vel personale: & sic Pater (quia generandi referunt ad Filium, qui est Divina Pers. habetur su- sona) est nomen simpliciter personale: pra dist. 7. q. 9. Sed si respectus ad Divina magis summa- r. art. 2. tar per comparationem ad actus, quā:

Similiter de per comparationem ad Personas: tunc potentia spiritalia essentiam: & non obiecto aliquo- randi habe modo importante, & huiusmodi est: tur supra di- potentia generandi, quae sumitur per st. 1. q. 2. art. 3. per totū respectum ad istum actum, qui est ge- nerare: & potentia spirandi, quae su- mixtur respectu spirare: quae secundūm quod habitum est; licet essentia lata sint; notionem tamon aliquando dicitur:

Ea autem, quae dicunt respectum ad creaturas, quasi converso modo se

De relationi bus respectu esse purē essentiale, sed vel erant pu- creaturarū. re notionalia, vel simul cum notione importabane essentiam: sic ista quasi modo converso purē notionalia esse non posse: sed vel sunt purē essentia- lia, vel similem essentia dicunt no- tionem: nam semper in Divinis, secun- dum quod huiusmodi respectu crea-

tarum designatur ratio principiū prop- ter quod importatur ibi opus; quod toti Trinitati competit, ratione cuius tale nomen dicit essentiam, quae est communis tribus. Sed quia ex isto ope- ratione secundūm modū intelligitur, con- surgit quidam respectus, qui termina- tur ad Deum, ratione huius respectus potest indicare Personam. Nam si iste respectus ad Deum terminatus, termi- natur ad ipsum, ut essentialiter suni- tur, tunc tale nomen est pure essenti- ale. & huiusmodi est hoc nomen Crea- toris, Domini, quod & ratione effe- ctes, & ratione respectus dicit essent- iam. Sed si respectus terminatur ad Deum prout supponit pro Persona, tunc illud nomen est essentiale, & no- tionalie. Essentialis ratione respectus, & huiusmodi nomen est incarnationis, quia licet incarnationis prout dicit effectum, sit a toto Trinitate: ex illo ramen ef- festu consurgit quedam relatio, qua- terminatur solum ad Personam Filii: unde filius dicitur incarnatus.

De relationi Nomina, que medio modo se ha- bus, qua par- tent, surgunt, qua cum hoc quod di- tim dicunt respectum unius Personæ Divi- ne ad aliam Personam, dicitur ex parte etiam respectum ad creaturam. Ille au- tom respectus duplicitate se habere po- test: quia vel est habitualis, vel actua- lis. Nam Filius, ut Verbum dicitur, habet respectum ad Patrem, tanquam ad dicentem, & ad opus exercitum, quod per Verbum fieri dicitur, iuxta illuc idem eodem August. 15. de Trin. cap. 11; In iuriu om̄ib[us] capitulois operis Verbum. Sed ille respectus ad opus est habitualis: quia (ut idem Aug. Ibidem tradit) Non statim, cum est Verbum, sequitur opus. Sed ut Filius à Patre mititur in mentem, per dona gratuita- mente appropriata, habet respectum actua- lem ad ipsam creaturam: propter quod licet Verbum fuerit ab aeterno, est tam- men missus ex tempore.

Hac autem nomina, que impor- tant respectum Divinorum non solum ad Divinita, ut nomina, de quibus pri- mò diximus: nec solum Divinorum ad creata, ut ea, de quibus secundò loquuti sumus; sed utrumque respec- tum important, videlicet, Divinorum ad Divina, & Divinorum ad creata, sic distinguuntur, quod quando respec- tus respectu creaturarum, est habitualis

is, sunt solum personalia: & ideo Verbum solum personaliter dicitur: quia respectum per comparationem ad creaturas dicit habitatem, non actionem. Quando autem huiusmodi respectus est actualis, tunc nomen potest dicere quid essentialiter: & ideo missio essentialiter sumitur, ut superius est ostensum. Et sicut Filius dicitur Verbum, & missus, Verbum solum personaliter dicitur per respectum habitaclem, sed missio essentialiter sumitur propter actuali relationem. Vnum de Filiis, quod sit missus, hoc habet datum esse a terra Trinitate, sed quod sit Verbum, scilicet: quia habet solum a Patre. Ita Spiritus Sanctus dicit respondeat & donum, & datum dicitur, & est ad creaturam habito quomodo dicit aliquem respectum actuali, sed ad creaturam; sed in quantum donum, dicit respectum habitaclem; in quantum actuali.

Vnde Magister dicit: ex eo quod Spiritus Sanctus dicitur donum et, datum, ei duplum processionem competit, aeternam, & temporalem: aeternam ratione doni, temporalem ratione dati, quod etiam concordat cum verbis

August. 5. de Trin. cap. 15. qui dicit: Sempiternè Spiritus dominus temporaliter aeternum donatum: Et quia processio eius aeterna solum est quid notionale, donum tantum personaliter sumitur, licet ratio possit importare essentiali.

Sed id, quod datur, habet Respond. ad arg. Ad primum differentiationem dicendum; quod non arguitur, quod non, quod eo donum essentialiter sumitur; sed quod habet, quo datio essentialiter sumi potest, nec enim donetur, quo procedit: & quidquid datut proprie habet ratione sic solus spiritus doni. Et per hoc patet solutio ad 2. & ritus S. est 3. quia non arguunt donum essentialiter sumi; sed quod datio essentialiter sumi potest. Quartum autem de amodum ratione: quia per questi & argumenta tacta melius licet Filius patet.

ARTICVLVS II.

Verum solum Spiritui Sancto conveniat ratio doni?

D. Thom. 1. p. q. 38. art. 2. Arg. q. 1. art. 2. 3. & 4. Gerar. Senen. d. 18. q. 1. art. 2. Gerar. d. m. 1. q. 9. de Pers. Div. art. 1.

AEcundum queritur: utrum solum Spiritui Sancto conveniat ratio domini? Et videtur quod non: quia secundum August. 4. de Trin. cap. penult. Idem 4. de Spiritu Sancto donum Dei esse est a Patre procedere; sed hoc convenit etiam Filio, et ergo & Filius dicitur donum. Præterea: de ipso Filius dicitur, *Filius datus est nobis*, sed hoc non esset, nisi ei competeret ratio doni, ergo &c. Præterea: secundum Aug. 15. de Trin. cap. 17. & habetur in littera: *Spiritus Sanctus in tantum donum Dei est, in quantum datur eis, quibus datur, sed dari competit etiam Filius*; ergo &c. Præterea: Spiritus Sanctus dicitur donum Dei per spiritualē missionem in mentem; sed hoc etiam convenit Filio: ergo &c.

In contrarium est: quia donum procedit a dante, ergo solum Personæ procedenti competit ratio doni; sed cum Pater non procedat; si ergo alicui Personæ in Trinitate competit ratio domini, hoc erit Filius, vel Spiritui Santo, sed Filius non dicitur donum: quia secundum August. 5. de Trin. capit. 14. Idem 5. de non procedit Filius quomodo datus, sed quomodo natus: sicut ergo Spiritus Sanctus donum dicitur. Præterea: donum procedit per modum voluntatis; sed Filius non procedit per modum voluntatis, sed per modum naturæ: sicut ergo Spiritui Sancto, cui competit talis processus, competit tale nonuen-

RESOLVTIO.

Quia amor personaliter sumptus propriæ donum dicitur hac de causa solum Spiritui Sancto competit sic ratio doni.

Respond. dicendum, quod secundum August. 15. de Trin. cap. 18. Spiritus Sanctus, qui dilectio est, propriæ donum Dei dicitur: Et ibidem scribitur: *Neque Spiritus propriæ dicitur donum, nisi propter dilectionem*. Ex quibus verbis habere possumus, quod ratio, quare alicui competit nomen doni, ex amore sumitur: & quia amor & charitas, non solum Spiritui Sancto competit, (immò quilibet in Trinitate Persona amor, & charitas dicitur) dubitamus, utrum nomen domini propriæ Spiritui S. competit. Huius autem dubitationis causa existit: quia ex parte voluntatis

(secundam quem modum dicunt procedere Spiritus Sanctus) non habemus nomina distincta, sicut ex parte intellectus: nam ex parte intellectus, ut superius fuit actum, non solum habemus

Scilicet dist. 20. p. 1. q. 1. art. 2.

nomen designans actum intellectus, ut intelligere, quod actum potentiae intellectus verbaliter nominat, vel intelligentiam, quae eundem actum nominatur dicit: sed etiam habemus nomen distinctum significans conceptionem intellectus, sive illud, quod intellectus intelligendo format, & hoc dicitur verbum. Ex parte autem voluntatis licet habeamus nomen significans voluntatis actum, ut amare verbaliter, vel amor nominaliter (nam amare, & amor ita dicunt voluntatis actum, sicut intelligere, & intelligentia dicunt actum intellectus) tamen ad significandum id, quod voluntas format in volendo, non habemus nomen proprium: sicut habemus ad significandum, quod intellectus intelligendo concipit: & propter huiusmodi vocabulorum penuriam id, quod à voluntate formatur, nominamus nomine actus, dicentes ipsum amorem, sicut si verbum ab intellectu formatum intelligentiam dicemus: & inde est, quod amor, prout dicit actum voluntatis, est quid essentiale, sicut intelligere: nam unum est amare, & unum velle omnium trium Personarum, sicut & unum noscere. Sed prout dicit illud, quod per modum voluntatis formatur, & procedit, sic solum personaliter dicitur, sicut verbum.

Cum ergo dicimus, quod ex ratione amoris sumitur ratio doni, non est intelligendum, quod ipse actus voluntatis propriè habeat rationem doni, sive amor, ut actum voluntatis nominat; sed propriè donum dicitur id, quod à voluntate formatur in volendo, quod etiam amor dicitur propter vocabulorum penuriam: nam donum propriè sumptum dicit aliquid, quod à dante liberaliter & per modum voluntatis procedit, sicut verbum dicit aliquid, quod ab intelligente emanat, & sicut ipsum intelligere non dicitur verbum: quia non est de ratione actus propriè, vel realiter, quod emanet, propter quod ipsum verbum solum personaliter dicitur: quia soli Personæ

competit propriè emanatio, ita ne ipsum amare dicitur donum; sed id, quod à voluntate formatur, & quod liberaliter, & per modum voluntatis emanat: & quia sic emanare per modum voluntatis competit soli Spiritui Sancto: quia solus ipse dicitur amor, sic accipiendo amorem, sicut soli Filio competit emanare per modum intellectus: unde solus Spiritus Sanctus propriè loquendo, in Trinitate increata dicitur donum, sicut solus Filius dicitur Verbum. Et ita est sententia Idem eodem lib. cap. 27. August. 15. de Trin. cap. 17. qui ait: Non frustra in hac Trinitate non dicitur Verbum Dei, nisi Filius, nec donum Dei, nisi Spiritus Sanctus. Extendendo tamen nomine doni, & alijs competere potest. Ex hoc autem appareat solutio rationis illius, quam dimisimus insolutam, quod licet amor sit quid commune omnibus, & essentialiter dictus: donum tamen personaliter sumitur, & quod propriè dicitur donum amor personaliter sumptus, non essentialiter.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod non ex qualibet processione sumitur ratio doni; sed ex processione per modum voluntatis: processio autem, quae competit Filio, non est per modum voluntatis; sed per modum intellectus, vel per modum naturæ. Ad 2. dicendum, quod non omni, quod datur, competit propriè ratio doni, ut in sequenti art. patebit, Ad 3. dicendum, quod licet dari cōpetat etiam Filio; non tamen competit ei, sicut competit Spiritui Sancto: quia etiam quod Filius detur, Spiritus Sanctus dicitur esse ratio: cum Filius ex amore detur, iuxta illud: In tantum Deus dilexit mundum, ut Filium suum unigenitum daret. Spiritui Sancto tamen competit dari: quia est amor, cui per se, & i. competit ratio doni. Licet ergo ex eo quod datur Spiritus Sanctus, arguanus ipsum esse donum; ex eo tamen quod datur Filius, non propriè competit ei ratio doni. Ut tamen intelligantur verba August. notandum, quod in tantum, & in quantum, & talia, quādam causalitatem videntur dicere: causalitas autem aliquando est in essendo, Nota de casaliitate in essendo, & aliquando in inferendo. Cū dicitur in tantum est do- in inferendo quod Spiritus Sanctus in tantum est do- in inferendo num, in quantum datur, non est intelligendum,

ligendam ; quod ipsa datio sit causa; quare Spiritus Sanctus sit donum, cum datio sit quid temporale, donum sit quid aeternum, & tempore non sit causa aeterni, immo magis econverso, vel e contrario : ex eo quod est donum habet, quod detur. Solam ergo per illationem dictum est, quod ex eo quod Spiritus Sanctus datur modo, quo dicimus, inferre possumus, quod sit donum. Ad 4. dicendum, quod licet Filiu competat dari per spiritualem mis sionem; non tamen propriè dicitur donum, ut patet. Vel dicendum, quod licet ex missione Filii arguamus Filiu esse datum : tamen quia ille effectus, secundum quem Filius mitti dicitur & dari, habet rationem doni per Spiritu Sanctum, non arguamus quod proprie Filius dicatur donum; sed quod Spiritus Sanctus.

ARTICVLVS III.

Vetus Spiritus Sanctus sit donum ; in quo omnia dona dantur ?

Tertio queritur : utrum Spiritus Sanctus sit donum, in quo omnia dona dantur ? Et videtur, quod non quia dona, quae nobis dantur, sunt quicquidem effectus Dei, sed ratio effectuum videtur esse Filius, eò quod Pater omnia per Filium operatur : non ergo proprium est Spiritui Sancto esse donum, in quo omnia dona dantur. Præterea : aliquà dona sunt ; secundum quae mittitur Filius, sed dona ; secundum quae Persona mittitur, appropriantur illi Personæ, ergo saltem illa dona dicentur nobis dari per Filium appropriare, non per Spiritum Sanctum. Præterea : ipsa Divina essentia dicitur esse donum quoddam, eò quod Pater dedit eam Filio; sed respectu talis donationis non est principium Spiritus Sanctus, cum non habeat rationem principij respectu Filii, ergo &c. Præterea : Ipse Filius dicitur nobis datus; sed, ut dictum est, respectu Filii non haber rationem principij Spiritus Sanctus, ergo &c. Præterea : si donum datur per donum, ratio doni ibit in infinitum, eò quod tunc doni esset donum : nam si motionis esset motio, ratio motionis ibet in infinitum, ut potest haberi in

A Phys. Præterea : quidquid est expressum alicuius esse apud Spiritum Sanctum, nemini datur ; sed proprietas personalis apud Spiritum Sanctum est alicuius esse expressiva, ergo nemini datur. Maior probatur per Aug. 15. de Trin. cap. 19. *Spiritus Sanctus apud se Dens est, nemini datur*, ergo penes illud, quod apud se est, nemini datur. Minor probatur : quia proprietate sua est *Spiritus Sanctus*, dicente August. 7. de Trinit. *Non eo, quo Deus est, Spiritus Sanctus est, sed Deitate Deus, inspiratione passiva Spiritus Sanctus*. Præterea : impossibile est ponere relationem sine termino & eius fundamento, ergo (si donabilitas appropriatur Spiritui Sancto ratione proprietatis personalis) queritur de fundamento : non potest esse essentia Divina, ut in Spiritu Sancto : quia unica relatio Spiritus Sancti pullulat ab ipsa: processio passiva non est fundamentum : quia relationis non est relatio. Tum quia unica relatio realis est in Spiritu Sancto. Nec est evadendum per hoc : quia dicit relationem rationis, cum ipse Spiritus Sanctus secundum Magistrum procedat ut donum, & donabilis, ergo realiter;

C In contrarium est Magister in littera, qui dicit omnia dona dari per Spiritum Sanctum. Præterea : omne, quod datur, vel datur ex amore, vel datur ex timore, vel datur ex cupiditate, ut cum homo dat aliquid : quia sperat habere maius, magis est mercator, & querens, quam donum. Cum datum datur ex timore, ut cum homo dat aliquid : quia timet amittere maius illo, magis est quedam redemptio, quam sit donum. Solum ergo donum est, quod ex amore datur, sed propriè Spiritus Sanctus dicitur amor, ergo per ipsum omnia dona dantur.

RESOLVTO.

Omnia dona per Spiritum Sanctum dantur, & coram datio bene illi appropriatur.

REspond. dicendum ; quod sicut videmus in trinitate creata, arguere possumus in increata ; ubi ratio dissimilitudinis non repugnat. Sic enim videmus in creata trinitate, quod per

modum intellectus emanat aliquid, ut verbum, quod est principium, & ratio omniū eorū, quæ intellegualiter, & per modū artis procedunt ab homi-

Scilicet dist. ne: quia, ut habitum est per August.

S. q. 2. art. 2.

Initium omnis operis p. r. Verbum, & sicut ex parte intellectus emanat aliquid, ut verbum, in quo omnia intellectuas sitent fiunt: sic ex parte voluntatis formatur aliquid, quod nominatur amor, eo quod propriū nōmen eius non habemus, in quo omnia, quæ per modū voluntatis, & liberaliter emanant, dari dicuntur: & quia omnia dona liberaliter à dānte dicuntur procedere, per talem amorem omnia dona dantur. Et sicut est in trinitate cœata ex parte intellectus, quod verbum est ratio omnis operis, sic Verbum in Trinitate in cœata est ratio omnium eorum, quæ procedunt à Primo intellegualiter, & per modū artis: quia ista est convenientia inter verbum nostrum, & Di-

Idem eodem vinum, ut potest haberi ab Aug. 15. lib. cap. 18. de Trin. cap. 16. propter quod 6. de &c. de Trin. Trin. cap. ult. dicitur: *Ars omnipotens cap. ult.*

Dei plena rationum omnium viventium; sed sicut se habet Verbum Divinum ad verbum nostrum, sic se habet spiritus Sanctus, qui amor Dei dicitur, ad amorem nostrum, qui per modū voluntatis formatur. Dabuntur ergo omnia dona Dei in Spiritu Sancto, & per ipsum, sicut omnia dona hominis dantur in amore humano, & per eum. Quomodo autem hoc sit?

Notandum, quod quantum aliquid magis secundū esse suum est tale, est magis propriè tale, & primò tale, eo quod idem est esse primò tale, & maximè, ut potest haberi ex 2. Metaph. & quia nihil accipit esse per modū liberalitatis propriè nisi amor, amor per se & primo competit ratio liberalitatis. Cūm igitur de ratione doni sit, quod liberaliter detur, nihil erit donum per se & primò, nisi amor: omnia alia in tantum sunt dona, in quantum ex amore dantur, & amorem participant: & quia amor, prout amori competit rato doni, est propriè Spiritus Sanctus, & nulla alia in Trinitate Persona, cūm nulla alia Persona Divina per modū liberalitatis emanet, datio omnium donorum appropria bitur Spiritui Sancto, & per ipsum omnia dona dabuntur: propter quod

Aug. 15. de Trin. cap. 19. ait: *Quis p̄c domum, quod est Spiritus Sanctus, in corpore, Idem 15. de omnibus membris Christi multa dona, quae sunt Trin. cap. 19. quibusque propriis, videntur.*

Respond. ad arg. Ad primum dividendum, quod omnes effectus Divini à Deo procedunt, sicut artificialia ab artifice, propter quod opus naturæ opus Dei dicitur: quia omnia naturalia comparata ad Deum, comparantur ad ipsum, ut artificialia ad artificem. Artificialia autem non solum procedunt per modū intellectus, sed etiam per modū voluntatis, eo quod respectu talium agens exit in opus per voluntatis imperium, propter quod emanationis effectuum Divisaorum est ratio Spiritus Sanctus, & ut emanant per modū voluntatis, vel ut sunt volita: sicut eorum est ratio Filius, ut emanent per modū artis, & ut affecti. ficiata. Et quia tales effectus non habent rationem doni, nisi ut liberaliter procedunt, secundū quod dona sunt appropriatent spiritui Sancto, & non Filio, & dari dicuntur in Spiritu Sancto appropriate, non in Filio. Ad 2. dicendum, quod licet aliqua dona secundū specialem rationem sumptu appropriatentur Filio, utsupra, dona sapientiae, & quæ perficiunt intellectus sumpta tamen secundū communem rationem doni, & ut dona sunt: quia non sunt talia, nisi quia dantur ex amore, datio eorum appropriatentur spiritui Sancto. Ad 3. dicendum, quod sicut loquimur ex parte intellectus, & de verbo, sic loqui debeimus ex parte voluntatis, & de amore: cūm enim dicimus: *Initium omnis operis Verbum,* non intelligendum est quod omnis operis, quod procedit ab homine, sit principium verbum; sed solum eorum, quæ procedunt per modū intellectus: Idem cūm aliquis agit per imaginationem, sicut erit tactus barba, ut ponit exemplum Comm. in lib. de Anim. huius operis non erit principium verbum. Similiter eorum, quæ naturaliter efficiuntur in nobis, ut augmentatio, & nutritio, & talia, non erit principium verbum: eo quod non intellegualiter producuntur: sic ex parte voluntatis debemus dicere: nam cūm dicimus amorem rationem esse omnium donorum, quæ per modū voluntatis communicantur; sed essentia Divi-

¶. Meta.

Comm. 53.
lib. 3. de
Anim.

D'Aug. P.N. **15. de Trin.** **A**nō eō indonēatur Fālio naturaliter: quia ex virtute naturae in tandem naturam nativitatem subſtit. Filius, ut dicit Aug.

Phar. 4. To- pic. non oportet tāle donum per Spiritum Sanctum dari, nec tamen propter hoc negare debemus omnia dona dari per Spiritum Sanctum: quia secundum Ph. 4. Edic. datio est genus doni: est enim donum datus non quilibet, sed irredibilis, in quo liberalitas quædam datur intelligi: & quid solum quæbāliter procedunt, quæ per modum voluntatis emanant, & si sumatur proprie nominis domini, & non ut extenditur ad omnem dationem, cum solidi sint dona, quæ ex amore, & per suum perium voluntatis dancor, simpliciter concedi debet, per Spiritum Sanctum omnia dona dari.

Differentia inter datum & donum, & est triplex. Ad 4. dicendum, quod sicut dicitur, datur communiter, & bene, datum differt a dono in tribus, in consignificato, in significato, & in modo significandi. In consignificato: quia datum sit participium consignificat rebus; non donum; cum sit nomen. Ideo nihil dicitur datus, nisi quod ex tempore confertur; donum tamen dicitur aequaliter, etiam Spiritus Sanctus. Differit in significato: quia donum supra dationem additio irreducibilis est, & liberalitatem quamdam. Dif- fert in modo significandi: quia donum dicit aequalem dationem, donum habitualiter. Ex quo apparet, quod licet Filius dicatur nobis dari, quia ex tempore est nobis actualiter collatus; non tamen dicitur donum, ut Spiritus Sanctus: quia non per modum liberalitatis emanat: nihilominus tamen, ut nobis datus est temporaliter, per Spiritum Sanctum datus dicitur, et quod per amorem datus est. Et quod arguitur, quod licet spiritus sanctus non habet ratione priuscipij supra Filium. Dicendum, quod licet super Personam Filii auctoritate non habeatur auctoritate tamē habet super effectum, ratione cuius filius dari dicitur, & hoc sufficit ad hoc; quod filius per Spiritum nobis detur. Ad 5. dicendum, quod licet omnia dona dentur per amorem, & per Spiritum Sanctum. Non tamen oportet Spiritum Sanctum simpliciter dari in omni dono; sicut nec in omni dono misericordia, ut est su-

Aperius declaratum; sed solum dari dicatur in illo dono, quod sibi per omnē scilicet dist. modum appropriatur, & hulusmodi est charitas, vel gratia, quæ sibi potest appropriari, non solum secundum cōmūnem rationem doni, secundum quem modum sibi omnia dona appropriantur, sed etiam secundum speciem. Ad 6. dicendum, quod motionis non est motio: quia motio, ut motio non terminatur ad motionem, nec est motionis subiectum; tamen motionis est motio ratiōnā causa & principiū: ut motus Solis. In obliquo circulo est causa generationis & corruptionis: in istis inferioribus, ut dicitur in 1. de Gener. Generat. Et isto modo doni est donū: quia Spiritus Sanctus est ratio, quare omnia dona dantur. Ad 7. dicendum est, quod maior est vera loquendo esse reali: quia sua effectio nemini datur, nec sua proprietas personalis, inquantum procedit per modum doni, & ita est amor actualiter. Sed bene datur, in quantum est donum datum: quia tunc dicit respectum ad rem consonans processione suam ad intra: Ad ultimum dicendum est, quod ex quo procedit Spiritus Sanctus, ut auctor actualis, & ut donum, id est dicit respectum ad dantem; & illo modo dici potest, quod fundatur super personalitate Spiritus Sancti.

ARTICVLVS. IV.

Vtrum Spiritus Sanctus sit eo dominus;

et in quo Deus competit?

Posteā queritur: utrum Spiritus Sanctus sit eo donum, quo Deus? Et videtur, quod non: quia Deus est quid absolutum, donum est quid relatum. Secundum August. Sed in Divinis non est aliquid quid relatum, quod dicitur absolutum, cum relatio ibi maneat secundum suum genus, ergo &c. Præterea: esse Deum competit omnibus Personis, & etiam esse unum Deum, ergo si ita se haberet donum, compete- **D'Aug. P.N.** **15. de Trin.** **ret omnibus esse donum, & unum do-** **15. q. 2. art. 2.** **nūm; sed secundum August. 15. dt capit. 27. &** **Trin. cap. 17. Ita donum competit Spi-** **ritui Sancto, sicut Filio Verbum; sed ut dicitur 15. de Trin. cap. 2. Pater, &** **Filius non sunt similes ambo unum Verbum, ergo** **cap. 2.**

Pater, & Spiritus Sanctus, non ambo unum donum: sed sunt ambo unus Deus, ergo &c. Præterea: esse donum consequitur processionem secundum modum intelligendi: quia Spiritus S. procedendo accipit, quod sit donum: sed Divinitas non consequitur processionem etiam secundum hoc locum, cum non gereretur, nec procedat, nec per se, ne per accidens: ergo licet Spiritus Sanctus processione sit donum: processione non erit Deus. Præterea: non eadem ratione aliquid dominatur specialiter & communiter: sed Deus est quid commune donum, & quid proprium, ergo &c.

In contrarium est: quia secundum Hilarium, sicut ex virtute naturæ in eandem naturam necessitate subiicit Filius, sic ex virtute naturæ in eandem naturam processione subiicit Spiritus Sanctus, ut in littera habetur, ergo per processionem habetur Spiritus Sanctus; quod sit eiusdem naturæ cum Patre, & Filio, & sit unus Deus cum illis: sed procedendo accipit, quod sit donum; ergo eodem est Deus, quo donum.

Præterea: August. 4. de Trin. cap. p. Idem Aug. 4. nult. dicit: Spiritui Sancto donum esse est à Pa de Trin. cap. 4. procedere, & 15. de Trin. cap. 2. scri pen. & 15. ditur: Cum sicut Filius præstat essentiam sine ini C

bio temporis, sine ulla mutabilitate nature de Patre generatio, ita Spiritui Sancto præstat essentiam sine initio temporis, sine ulla mutabilitate nature de utroque processione: ergo Spiritus Sanctus eodem: quia processione est donum, & habet dictam essentiam, sed habendo talam essentiam dicitur Deus, ergo eodem est Deus, quo donum.

RESOLV'TIO.

Spiritus Sanctus non est formaliter eo donum, quo Deus; sed quod originem per idem habet esse Deum, & donum: Et secundum modum intelligendi nostrum per prius accipit esse Deum per processi onem, quam donum.

Respond. dicendum; quod cum qualibet Persona Divina sit simplicissima, non possumus in ea ponere aliqua realiter differentia: quia in nullo supposito ponuntur talia, nisi habeant

A esse compositum: Ideo quocumque sit donum, vel quocumque sit Deus, Nota de prioritate, & posterioritate secundum modum intelligendi. Ita duo realiter differre non possunt; sed si differunt, hoc erit secundum rationem solam. Ideo advertendum, quod sicut Pater non est eo Pater propter totum, maliter, quo Deus; sed paternitate est Pater, & Divinitate est Deus, ut satis innuit August. 4. de Trin. cap. 4. qui Idem 7. de ait: Aliud est Deus esse, aliud Barrum esse, Trin. cap. 4. Et in littera dicitur, quod non est eodem Deus Pater, quo Deus; sic & Filius non est eo Filius, quo Deus: ita & Spiritus Sanctus, formaliter loquendo, non est eo donum, quo Deus, sed donum est proper proprietatem relativam, cum donum relatione importet, Deus est per essentiam, vel per naturam, cum Deus quid absolute significet. Sed si non loquimur formaliter, sed quoad originem, vel secundum ordinem acceptiōnis, cum per processionem accipiat Spiritus Sanctus, & quod sit donum, & quod sit Deus, eodem est donum, & Deus: & est simile, sicut si aliquis currendo ealefieret, & lassaretur, non eodem formaliter diceretur lassatus, & calidus; sed lassatus lassitudine, calidus calore: tamen causaliter, sive originiter, & consequentiè: quia secundum De prioritatem, quod ordinatur ad idem (ut ad cursum) & quere di consequitur, vel recipit lassitudinem, & st. 14. q. 2. art. 20. calorem: eodem (ut cursu) utrumque recipere: ita Spiritus Sanctus processione sua, & accipit, quod sit donum, & accipit, quod sit Deus: licet formaliter loquendo sit proprietate donum, & natura Deus, ut patet per auctoritates arguendo inducas.

Si tamen queritur, quod competit De prioritatem ei prius, an accipere, quod sit Deus, an quod sit donum? Dicendum, quod ibi secundum rei veritatem nihil prius, vel posteriorius; secundum tamen modum intelligendi est ibi aliqua prioritas, & posterioritas, ut quia non intellegimus ea, quæ in Trinitate existunt, nisi per effectus, secundum quod in effectibus prioritatem, & posterioritatem conspicimus, secundum modum intelligendi ibi aliqua existit prioritas. Notandum ergo, quod natura Divina per processionem communicata Personis habet similitudinem, & dissimilitudinem, prout natura creata per generationem communicatur creatis suppositis: quia sicut

creature generante accipiunt naturam per generationem, sic Personæ Divinae procedentes accipiunt naturam eandem numero per processionem: propter quod ibi natura Divina potest aliquo modo dicitur processionis terminus, tunc in creatis natura creata est terminus generationis. Est autem cum ita similitudine dissimilitudo: quia creature generare non accipiunt eandem naturam numero, quam gignentia habent sed Personæ Divinae procedentes eandem naturam formam per processione accipiunt, pluit, quam habet, à quo procedunt: & sit per accidens est: propter quod natura in eis ita est per accidens procedit: nam causa, qua per accidens procedit: nam causa, qua supposito generato: re generatur in hoc creato natura per accidens, est: quia natura in eo esse accipit, cum non communicetur ei natura gignentis, & secundum quod aliquid accipit esse, sic gigni, & procedere dicitur.

Hoc viso, sciendum est, quod in creaturis generatio, & processio, & universaliter omnis motus (extendo motum ad omnem mutationem) per se, & primo terminatur ad aliquam formam absolutam, & acquifendo per motum, vel per mutationem naturam, absolutam, ex consequenti res acquirit relationem & respectum: ut cum quis per alterationem acquirit albedinem, ex consequenti dicitur similis: propter quod dictum est in 5. Phys. quod in ad aliquid non est motus. Iste ordo, qui reservatur inter absolutum & respectivum, licet uno eodem motu utrumque acquiratur; tamen per se, & primo secundum motum acquiritur absolutum, ex consequenti relatio competit formæ absolute, non ratione qua generatur per accidens, sed ex eo quod est generationis terminus. Nam si aliquod calidum assimilaret sibi aliquid corpus, dato, quod eundem calorem numero, quem habet, induceret, propter quod sequeretur catorem in calefacto, nec per se, nec per accidens generari, eo quod in ea non acciperet esse; tamen secundum modum intelligendi calefactum prius conquereretur formam caloris, quam diceretur simile calido generanti: quia non diceretur simile, nisi ex eo quod talem formam consequitur. Et quia natura Divina in hoc convenit cum natura creata, quod potest dici processio:

tionis terminus, licet nec per se, nec per accidens procedat, secundum modum intelligendi prius Persona procedens naturam accipit, quam ex talis acceptatione secundum proprietatem relativam ad suum principium referatur: igitur Spiritus Sanctus secundum modum intelligendi prius accipit, quod sit Deus, quam accipiat, quod sit donum, licet utrumque procedendo accipiat.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod nulla Persona eadem dicitur relativè, & absolute formaliter origine tamen eodem dici potest, ut patuit. Ad 2. dicendum, quod licet secundum eandem rationem formalem Spiritus Sanctus non sit Deus, sed donum: quia est cum Patre, & Filio unus Deus; non est tamen utrumque unum donum: per eandem tamē originem utrumque accipit, ut ostensum est. Ad 3. dicendum, quod licet Divinitas nec per se, nec per accidens procedat, potest tamen dici processionis terminus: cum per processionem procedentibus communicetur: & hoc sufficit ad hoc, quod eodem modo originaliter Spiritus Sanctus sit Deus, & donum. Ad 4. dicendum, quod non ea, deni ratione formalí alicui competit quod est proprium, & comitane: potest tamen ei competere per eandem originem, ut patet per habita.

ARTICVLVS V.

Vtrum Spiritus Sanctus possit dici Spiritus noster?

Vltimò queritur: utrum Spiritus Sanctus possit dici Spiritus noster? Et videtur, quod non: quia non dicitur nostrum, nisi quod aliquam relationem habet ad nos; sed in nomine Spiritus non videtur aliqua relatio designari: quia secundum August. 1. de Trin. cap. 10. Spiritus dicitur aliquid properanter incorpoream substantiam; sed ratione talis naturæ in aliquo non intelligitur respectus, ergo &c. Præterea: sicut De hoc dicitur Spiritus est quedam in Trinitate Persona, & est supra sic & Filius; sed Filius Patris est, & scilicet dist. non noster, ut dicit August. 5. de Trinit. Idem 5. de cap. 14. ergo nec de Spiritu Sancto dici debet, quod sit Spiritus noster. Præterea: secundum August. 15. de Trin. cap. 10.

Tota ratio: quia forma generatur, pluit, quam habet, à quo procedunt: & sit per accidens est: quia acquiret esse in supposito generato.

3. Phys.
pom. 10.

DISTINCT. XVII.

capit. 19. Sicut enim corpus carnis nihil est aliud, quam caro, sic dominum Spiritus Sancti nihil est aliud, quam Spiritus Sanctus; sed Spiritus Sanctus non potest dici donum nostrum, eo quod non est donum aliquis, nisi eius, quod ipsum dare possunt; sed Spiritum Sanctorum dare non possumus, ut superius ostensum: sed idem est Spiritus, quod donum, Spiritus si non potest dici donum nostrum, non dicitur Spiritus noster. Præterea: si Spiritus Sanctus dicitur Spiritus noster, hoc est: quia datur nobis: sed Filius datus est nobis, & non dicitur Filius noster, ergo &c. Præterea: magis videretur verum, quod Spiritus Sanctus possit dici Deus noster, quam Spiritus noster: sed non videtur, quod debeat dici Deus noster: quia Deus; (secundum Ambrosium lib. 1. tñq Trin. & habetur in littera 2. distinct.) Et nomen naturæ: sed in natura Divina non intelligitur relatio respectu nostri, nec potest dici natura nostra, ergo nec Deus noster: non igitur est bene dictum, quod Spiritus Sanctus est Spiritus noster.

In contrarium est Magist. in littera, qui dicit, quod debet dici Spiritus noster. Præterea: dictum est Elie, & Moysi: Ait Dominus tollam de spiritu tuo. Quæ omnia secundum Magistrum concludunt, quod possit dici Spiritus noster.

RESOLVITIO.

Et quod Spiritus Sanctus donum Dei est, & nobis datur, potest dici noster.

Respond. dicendum, quod istam questionem determinat August. 3. de Trin. cap. 14. ubi ostendit, quod Spiritus Sanctus debet dici Spiritus noster. Ad cuius evidentiam notandum, quod non dicitur aliquid nostrum, nisi ex eo quod habet aliquam relationem ad nos, quod ex ipso nomine insinuat: relatio autem, quam Deus habet ad nos, non potest esse nisi relatio causa: & ideo secundum omnia illa nomina, secundum quæ Deus ita dicitur noster, quod intelligitur habere quædam rationem principij respectu nostri, noster convenienter dici potest ab illo copula verbali media: & ideo

dicitur Dominus noster; & Pater noster, Deus noster, &c. huiusmodi, que rationem principij important. Quantu ad ea autem, quæ non dicerentur habere rationem principij; sed magis quod est ex principio, non dicitur noster: ideo hypostasis Verbi non dicitur Filius noster, eo quod in nomine Filii non datur intelligi ratio principij; sed magis, quod est ex principio: quia Filius, secundum quod huiusmodi, non refertur nisi ad Patrem: ideo absque copula verbali media, cum nos non sumus Pater eius, non debet dici Filius noster; tamen cum copula verbali possit concedi, ut dicatur Filius est noster, in quantum datus est nobis. Sed in nomine Spiritus quedam ratio principij designatur, nam licet propter incorpoream naturam aliquid dicatur Spiritus, ut in arguento rangebatur; tamen multoties in Divinis scripturis à quadam vehementi impulsione nomen Spiritus est acceptum: unde Iudicium Iudicū 14. dicitur: tristis Spiritus Domini in San- sonem. Et Actuum 2. legitur: Factus est de Gelo sanctis natiq[ue] advenientis Spiritus ut Actuum 2. hementis: quia ex eo quod datur nobis Spiritus Sanctus; quadam vehementi impulsione agitamus, iuxta illud ad Ad Roman. 8. Qui spiritu Dei aguntur, hi filii cap. 8. Dei sunt. Et 15. de Trin. cap. 17. Spir- itus Sanctus...cum datus fuerit homini, accendit Idem 15. de Trin. c. 17. eum in dilectionem Dei, & proximi. Causa autem huiusmodi est: quia non est illud donum, sicut cetera dona: nam si aliqua dona nobis data sunt in potestate nostra; ex eo tamen, quod nobis datur tale donum, sumus in potestate eius.

Advertendum tamen, quod quia ista impulsio est quedam ratio principij respectu nostri, designatur in nomine Spiritus; magis quam in nomine Spiritus Sancti, dicitur Spiritus noster, & non Spiritus Sanctus noster, ut Magist. tangit in littera: & ista videtur via August. lib. & cap. prædicto, ubi itam questionem determinat, quod Filius non dicitur noster: quia secundum quod Filius, non refertur ad nos, sed ad Patrem; sed Spiritus Sanctus dicitur noster: quia secundum quod donum Dei est, & nobis datur; non solum refertur ad dantem, sed ad eos, quibus datur: quia, ut dictum est, eos agitar, &

com-

commovet ad Dei ; & proximi dilectionem, quæ agitatio nomine Spiritus denotatur.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet Spiritus dicatur aliquid propter incorpoream naturam, accipitur tamen in scripturis propter vehementem impulsionem, ratione cuius habet quamdam rationem principij respectu nostrum, quibus datur, unde Spiritus noster dicitur. Ad 2. dicendum, quod, ut habitum est, nomina, secundum quæ Deus dicitur noster, debet designare rationem principij: & ideo communiter distinguitur, & hanc quod cū Deus sit in triplici genere causa respectu nostri, ut potest haberi à Cottini:

super 10. Metaph. scilicet in genere causæ efficientis, formalis, & finalis, secundum ea, ratione quorum designatur habitudo ad nos, secundum aliquam rationem principij talianam debet dici noster: verum quia simpliciter est satis noster, & efficientis noster; non tamen absque distinctione conceditur, quod sit forma nostra; sed forma exemplaris. Tamen secundum nomen, per quæ denotatur habere rationem principij respectu nostri, in genere causa finalis, & efficientis simpliciter debet dici noster: tunc dicitur producator noster, Creator noster, quantum ad causam efficientem: bonum nostrum, beatitudo nostra, quantum ad finalem. Ea autem, quæ designant habitudinem formæ, non sunt concedenda simpliciter, nisi prout designant habitudinem formæ exemplaris, unde dicitur sapientia nostra: quia ab illa sapientia est nostra sapientia exemplata: & secundum modum loquitur Dlony. 4. de Cœlesti Hierarch. dicens: *Esse enim omnium est superesse Divinitatis*: quia ab esse Divino est esse omnium exemplatum: sed Filius nullam rationem principij, secundum quod tale, dicit, immo in nomine Filii solùm denotatur respectus eius, quod est ex principio, non principium, & ideo non conceditur, quod dici possit Filius noster. Ad 3. dicendum, quod licet sit idem donum Spiritus, quod Spiritus, magis tamen designatur ratio principij in Spiritu propter vehementiam impulsionis, quam in dono, & ideo magis conceditur, quod sit Spiritus noster, quam donum nostrum. Rursus me-

lius dicitur datum nostrum, quam donum nostrum: nam hic conceditur, quod sit datum, sed quod sit donum nostrum non propriè concedi potest: quia in nomine dati designatur relatio actualis ad nos; non autem in nomine doni: quia donum dicitur, etiam si non detur; iuxta illud August. 5: de Trin. D Aug. P. N. cap. 15: *Spiritus Sanctus donum erat, ante 5. de Trin. quoniam esset cui daretur*: Ad 4. dicendum, ap. 15: quod & Filius potest dici datum nostrum; non tamen Filius noster: quia in nomine Filii non designatur relatio ad nos, sicut in nomine dati: nec Spiritus Sanctus, quoniam nobis detur, diceretur Spiritus noster; nisi in nomine Spiritus relatio respectu nostri denotaretur: Ad 5: dicendum, quod & uero Deus naturam significat, ut ait Ambros. tamen ab operatione imponitur, ut dicit Damasc. 1. lib. cap. 17, ratione cuius debet dici Deus noster:

DIVITATIONES LITTERALES.

SUPER litteram. Super illo: Non unius singulari; &c. Vult Magist. quod habentes Spiritum Sanctum non habent omnia dona eius. Contra: dona Spiritus Sancti sunt ea, secundum quæ datur Spiritus Sanctus, ut dona gratuita, sicut & caritas; sed haec habentur ab omnibus, qui habent Spiritum Sanctum. Dicendum, quod dona gratuita, quædā sunt gratis data, quædā gratiunt facientia: & omnia gratum facientia, habentur a quolibet, qui habet Spiritum Sanctum; non autem omnia gratis data: quia non omnes operantur in rebus, non omnes habent prophetiam, & de talibus loquitur Mag. vel August. cuius auctoritate inducit.

Item super illo: Relatio non appetit in nomine Spiritus Sancti, sicut in nomine domini. Contra: sicut donum alceatur respectu donationis, ita Spiritus respectu spirationis. Dicendum, quod in nomine doni designatur relatio simpliciter, & ex suo significato; sed in nomine Spiritus non: sed si relationem importat, hoc est, in quantum indicat Personam, quæ per actum spirationis accipit esse, ratione cuius acceptiovis relationem designat: ideo si utrobique importatur relatio; non tamen eodem modo, nec ita appetit in nomine Spiritus.

ritus, sicut in nomine Domini.

Item super illo: Non est, ut ait Hilarius.

Note de pro rias: Notandum, quod Hilarius in-
tendit separare processionem Personarum
à processione creaturarum; secun-
dum quod per processionem creatam
importatur aliquis defectus: invenimus
enim triplicem processionem in rebus:
qua quædam generantur, & procedunt
non per virtutem naturæ, sed per defec-
tuum, & corruptiōnēm: sicut proce-
dunt apes ex corruptione carnium bo-
vis, & vespæ ex corporibus equorum
mortuorum, & muscillones ex vino
corrupto, ut narrat Commentator dixisse

Themistius in 12. Meta. iuxta Com. s. 1.
Themistium in 12. Metaph. Quædam
generantur non secundum substantiam
hypostasim, sed per quamadam pro-
cessionem, ut ramus ab arbore. Quæ-
dam non per nativitatem esse accipiunt;
sed magis per quædam derivationem,
ut rivus à fonte: & quia omnia ita
imperfectionem dicunt, dicit Hilar. Deus non est ex Deo per distinctionem, in quo
removet primum modum. Aut per pro-
cessionem, in quo removet secundum;
Aut per derivationem, in quo amovet tertium,
sed ex virtute naturæ propter ea, quæ de-
fectū generantur. In eadem naturæ substanciali,
propterea, quæ non generantur, ut
subsistant. Sed per quædam processionem, quæ
ad secundum modum. Et addit. Talis sub-
stantia inest Filio per nativitatem, ex quo ea,
quæ per derivationem & non per nativi-
tatem accipiunt, removentur. Quod additur de Spiritu Sancto. Quod ex
virtute naturæ Cœ. simile expositione
habet. Alia autem verba Hilarij (hic

indicta) in 5. distinct. sunt exposita;

Item super illo: Non ille Spiritus nos. Dubitatio
ster, quo sumus. Contra; esse omnium est
superesse Divinitas, ergo Spiritu San-
cto sumus. Dicendum, quod Spiritu
Sancto sumus efficienter, non formali-
ter; secundum quod ibi loquitur Au-
gustus.

Item super illo: Tollendum de Spiritu. Dubitatio
tm. Contra: Dei Spiritus non est divi-
sibilis. Præterea: Spiritus Moysi non
fuit minoratus, ergo non fuit de Spiritu
cuius accepimus aliquid. Præterea: gra-
tia, secundum quam datur Spiritus, non
transit à subiecto in subiectum, cum sit
accidens: ergo non fuit acceptum de
gratia Moysis sed alijs fuit Supernatu-
raliter infusa.

Ad 1. dicendum, quod licet Spir-
itus Dei non sit divisibilis secundum es-
sentiam, est tamen divisibilis secundum
effectus. Ad 2. dicendum, quod licet
Spiritus Moysi non fuisse diminutus
per talēm acceptiōnēm, quantum ad
gratiā habitualem, fuit tamen dimi-
natus quantum ad usum: quia non
operebat ipsum post tot intendere, si-
cuit ante. Ad 3. dicendum, quod non
dicitur fuisse acceptum de Spiritu Moysi,
quod gratia transiret de subiecto in
subiectum; sed quia gratia sit infusa
alijs ad similes actus, ad quos erat in
Moysè: & ideo dicitur fuisse acceptū
de Spiritu Moysi, & datum alijs. eo
quod in alijs erat infusa gratia, ac si à
gratiā Moysis fuisse derivata, eo quod
gratia in illis ad similes ordinabatur
actus.

DISTINCTIONE XIX.

PARS PRIMA.

DE AEQUALITATE TRIVM PERSONARVM.

NUNC postquam Cœ. Sicut dictum fuit
superius, in Personis Divinis qua-
tuor est considerare; de quibus
specialiter Magist. intendit deter-
minare in hoc primo, videlicet, de essentiali
unitate, Personarum alienate, durationis eter-

nitate, & Maiestatis æqualitate. Expeditis pri-
mis, hic de æqualitate Personarum determi-
nat, quæ pars contra totum præcedent divisa
fuit. Dividetur autem hæc pars in partes duas
quia 1. Magist. facit, quod dictum est. Secun-
dò quædam questiones propter prædictam in-
cidem-

eridentes determinat. Secunda ibi : *Nic* oritur *questio*, in principio 21. distin. Circa primum duo facit : quia 1. dicit *æqualitatem esse in Divinis*, & secundum quæ attenditur *æqualitas*. 2. probat, quod dixerat, ibi : *Quod autem æternitate*. Circa primum duo facit : quia 1. dicit *æqualitatem esse in Divinis quantum ad hæc tria*, videlicet quantum ad *æternitatem, magnitudinem, & potestatem*; quod probat per August. 2. ostendit hæc tria idem esse propter eius simplicitatem, quod etiam per Aug. ostendit. Secunda ibi : *Cumque essentiam, Deinde cum di cit : Quod autem, probat quod dixerat,* & duo facit : quia 1. continuat se ad dicenda 2. exequitur de propositione; ibi : *Sicutdum igitur*. Circa primum duo facit : quia 1. dicit *ostensum esse superius inter Personas Divinas æqualitatem esse quantum ad æternitatem*. 2. addit ostendendum esse *æqualitatem existere quantum ad magnitudinem, & potestatem*. Secunda ibi : *Nunc igitur. Deinde cum dicit: Sicutdum, probat quod dixerat, & duo facit: quia 1. ostendit inter Parrem, & Filium æqualitatem esse quantum ad magnitudinem*. 2. quantum ad potestatem, ibi : *Nunc ostendere, in prin-*

cipio 20. dist. *Sæcra prima tria facit, secundum quod tripliciter probat Divinas Personas in magnitudine, & æternitate, quia 1. hoc ostendit ex Divina perfectione*. 2. ex eo quod in Divinis non est totalitas, partialitas, &c. *huiusmodi, quæ æqualitatem impedit*. 3. manifestat hoc idem ex ipsa Divina similitudine. Secunda ibi : *Sed iam nunc, ubi præsens lectio terminabitur. Tertia ibi : Sicutdum est igitur*. Circa primum duo facit : quia 1. dicit inter Divinas Personas *æqualitatem esse*; quia quilibet est perfectus Deus. 2. ex hoc concludit, quod propter talem perfectionem, & essentiale unitatem Personæ sibi insunt; ibi : *Evidenter est*. Circa quod tria facit : quia 1. probat Personas sic sibi inesse per auctoritatem Aug. 2. per Hilarium, 3. per Ambrosium. Secunda ibi : *Vnde etiam Hilarius. Tertia ibi : Vnde etiam Ambrosius*. Circa quod dico facit : quia 1. adducit auctoritatem eorum. 2. ostendit Personas sic sibi inesse esse tecum, sed quod tam tres illustres viri ad hoc concordant. Secunda ibi : *Eccce tribus, in quo terminatur sententia lectionis*.

QUESTIO I.

De æqualitate Divinarum Personarum.

VIA Magistri intentio in presenti lectione circa duo versatur, videlicet ; circa Divinam *æqualitatem*, & circa Personarum Divinarum Inhesionem. Ideo de his dubiis querimus: Circa primum querimus trias: 1. utrum sit ibi *æqualitas*? 2. utrum *magna*? 3. de his, secundum quæ attenditur *æqualitas*?

ARTICVLVS I.

Vtrum in Divinis sit dare *æqualitatem*?

D. Thom. 1. p. q. 41. art. 1. 4. Or. 6. Greg. Xim. d. 20. q. 1. Art. 1. Or. 1. Tolet. hic q. 1. Gerar. Sen. d. 13. q. 1. art. 1. Franc. à Christo, hic q. 1.

AD primum sic proceditur: videtur, quod in Divinis non sit dare *æqualitatem*: quia *æqualitas* commensurationem quandam dicit; sed quilibet Persona est immensa iuxta illud Athanasij: *Immensus Pater, immensus*

Filius &c. Præterea: Filius dicit; Patrem maiorem se, quod Hilarius exponit, etiam secundum quod est Deus, ut habatum fuit 16. distinct: sed majoritas, repugnat *æqualitati*. *Præterea*: opposita nata sunt fieri circa idem: quia sicut, proprium est quantitatè secundum eam, *æquale dici*; Ita proprium est secundum eam dicitur *inæquale*: ubicumque ergo reperitur *æqualitas*; ibi reperitur *quantitas*; & ibi potest esse *inæqualitas*; sed in Divinis non est *quantitas*, nec est possibilis *inæqualitas*, ergo &c. *Præterea*: quidquid est *inæquale* potest fieri *æquale*: quia licet à longiori breviore abscindere, ut dicitur in 3: propositione Euclidis, ergo à simili quidquid est *propositio æquale* potest esse *inæquale*: igitur à destructione consequentis, quod non potest esse *inæquale*; non potest esse *æquales*; sed, ut dictum est, ibi non potest esse *inæqualitas*, ergo nec *æqualitas*. *Præterea*: quia in Divinis sunt *absoluta, transiunt in substantiam*, ut potest haberi ab August. 15. de Trinit. cap. 10. & 6. cap. 7. sed ratione substâ 15. de Trinitate non dicitur *æqualitas*; sed identi- cap. 10. & 6. cas: non igitur tres Personæ debent dici *æquales*; sed cædem.

In contrarium est quod in symbolo legitur: *Quia omnes tres Personæ sibi* foster

coeterae sunt, & coquales. Præterea illa sunt aequalia, quæ habent eamdem magnitudinem; sed eadem est magnitudo omnium trium Personarum, iuxta illud Aug. 5. de Trin. cap. 8. In Deo non Idem 5. de dicimus tres essentias, nec tres magnitudines, Trin. c. 8. sed unam essentiam, & unam magnitudinem.

qua dicuntur relativæ : quia genera et
rūm relativa sunt, ut Grammatica dicitur
relativæ : quia scientia dicitur rela-
tivæ : huiusmodi videtur esse æqualitas : Secundum i-
quid in eo
est magni-
do sine qua
naturæ, igitur
non est ibi
æqualitas.
quia videtur competere speciesbus quā-
tū : quia competit generi, quod est
quantitas : cum proprium sit quantita-
ti secundum eam æquale, & inæquale
dici : sed si ea, que secundum suum
genus referuntur, essent in aliquo ab-
que genere, illud per huiusmodi spe-
ciam non referretur. Vnde si in aliquo
esset musica ab aliis eo, quod in eo esset
scientia, cum musica non sit alius
musica, musicus per huiusmodi musi-
cam non referretur ad aliquid, igitur
cum in Deo sit magnitudo sine quanti-
tate, propter huiusmodi magnitudi-
nem non erit æqualitas. Tertium au-
tem, quod in hoc facit dubium, est : æqualitas, cu-
quia non dicitur æquale nisi respectu
aliius alterius : si ergo Filius refertur
ad Patrem, unde æqualitas in Filio erit in
alii ab æqualitate in Patre ; nam sicut due magni-
tudines, ibi erunt
cum Filius refertur ad Patrem, filiationem,
per quam refertur ad ipsum, est alia à
paternitate, per quam Pater refertur
ad Filium : sic æqualitas... Per quem
Filius est æqualis Patri, est alia ab æqua-
litate, per quem Pater est æqualis Filio,
sed relationes speciales non plurimcan-
tar, nisi pluifficentur absoluta, igitur
si hoc esset, Pater & Filius essent due
magnitudines, non una.

Tria igitur sunt quæ videntur ostendere , quod non sit æqualitas in Divinis. Primum est : quia ibi non repertitur privatio . 2: quia ibi non repertitur ratio generis . 3: quia in Divinis non pluriſcantur relationes ſpeciales ab eodem nominē ; ut dicantur dñe filiationes , duæ paternitates , vel etiam duæ æqualitatem.

Propter hoc notandum, quòd in omnibus debemus considerare ea, quæ sunt per se, & dimittere quæ sunt per accidens. Videamus autem privationē verum. à negatione différre in tribus. 1. quia dicit aptitudinem, negatio autem non, ut dicitur 4. Metaph. 2. quia privativa non dicuntur de omnibus, negatio sic: de quolibet enim quocumque modo sumpto verum est negare, vel affirmare aliquid ab eo. 3. quia potest fieri una privatio plurium s. sed una negatio unius affirmationis est solum, ut dicit Comit.

Respondit dicendum quod in aequitate tria est considerare, quae videtur impedire aequalitatem personarum. Nam aequaliter oppositum minori, & maiori; & non oponitur ei contrariè: quia contraria à se maxime distant: oportet igitur quod unum contrarietur aliis: quia si hoc non esset, tunc esset aliquid posterius postremo, & maximo maius: cum contraria sub eodem genere maxime à se distar. Nec oponitur eis contradictione: quia unus unius contradictionis oppositus: quia unius affirmationis una est negatio, & econverso. Relinquitur ergo, quod oponitur eis privative, ita quod aequalitas sit privatio maiestatis, & anterioritatis; & illa est reductio, quam facit Phus 10. Metaph. cùm facit questionem, quomodo oponit aequaliter magno, & parvo, & unum multo. Nec possumus dicere, quod sit ibi oppositio relationis: quia aequaliter non dicitur relativè ad inaequale, sed ad aequaliter: ita ut autem nulla sit videtur, cadit pri-

Deo autem natura, ut visceris, eadem pri-
1. Phys. 10. vatio: quia *Privatio per se est non ens*, ut
comm. 79. dicitur 1. Phys. sed Deo maxime com-
petit esse: quia, ut dicitur 3. de Trin.
cap. 2. *Quis magis est quando illi qui dixit se
DAug.P.N. mulo suo Moys, ego sum qui sum.* Rursum
5. de Trin. privatio videtur esse quedam species
cap. 2. materiae, ut dicitur in 1. Phys. & non
reperitur, nisi ubi reperitur materia,
2. Phy. vel materiale; in Deo autem nihil est
com. 75. huiusmodi, ergo &c. In Deo nulla pri-
vatio, & ita æquitas ratione privatio-
nis, quam importat, videtur quod 3.
Divinis sit removenda.

5. Meta. Secundò videtur reprobare Divi-
eomn. 10. nis : quia; ut scribitur in Metaph. ali-

Comm. su-
per 1o lib.
Meta. comm. 7. Comini, in 1o Metaph. Aequalitas au-
tem si importat privationem, per se lo-
quendo, hoc non est verum quantum
ad aptitudinem: quia sicut verius est
ens, quod habet esse, & non potest ha-
bere non esse, ita verius est aequalis, quod

Aequalitas ita est aequalis, quod non potest esse in-
importat pri-
aequalis: & ideo verissima aequalitas in
vatione: non Divinis est: quia ita erit ibi aequalitas,
tamen quan-
tum ad apti-
tudinem. quod non potest esse inaequalitas: &
quantum ad huiusmodi aptitudinem
privatio dicit non entitatem: quia pro-
tanto privatio est species non entis.
In quantum dicit aliquid aptum natum
esse in aliquo, quod non est: & quan-
tum ad hoc in Divinis non ponitur, ni-
si summa entitas, & nulla materialitas.
In quantum autem privatio opponitur
multis, ut quia negat magnum, & par-
vum, benè est in Divinis: & ideo di-
cit Athanasius, quod ibi nec maius, nec
minus; sed *Totæ tres Personæ coeteræ sibi
sunt, & coæquals*. Iterum quantum ad
aliud privatio reperiatur in Divinis, ut
quia aequalis, & inaequalis non dicuntur
de quolibet quocumque modo sumpto:
quia Pater & Filius, prout sunt
unum in substantia, non dicuntur aequalis,
nec inaequalis; sed idem: sed pro-
ut sunt unum in magnitudine, dicuntur
aequalis. Et ita patet, quod sic est
aequalitas in Divinis, ut privationem
importat, quod in Deo nullam imper-
fectionem ponimus.

Dubium prop-
ter dicta Phi-
losophi, ubi
est tercia dif-
ferentia. Si autem queratur: quare Philos.
concessit aequalis opponi magno, &
parvo simpliciter privative: nos autem
ut aequalitatem in Divinis ponimus,
hoc sine distinctione non concedimus.
Dicendum, quod creaturæ sunt aequalis
non propter unam, & eandem mag-
nitudinem numero; sed propter hoc, D
quod magnitudo unius non excedit,
nec exceditur à magnitudine alterius:
& ita cum creaturæ sint aequalis, di-
cuntur duo magna, & duæ magnitu-
dines: sed cum intelliguntur duæ mag-
nitudines, quantumcunque intelligantur
aequalis, secundum intellectum
potest fieri additio, vel substractio ab
una earum, & remanebunt inaequalis;
sed Pater & Filius simul sunt una essen-
tia, & una magnitudo, ut dicitur 6. de
Trin. cap. 2. Dato igitur per impossibili-
le, quod secundum modum intelligen-
di magnitudo illa cresceret, vel minue-

B. Egid. Col. sup. I. Senti.

A retur, semper Pater & Filius remane-
rent aequalis: quia semper esset eadem
magnitudo Patris & Filii: & ideo ita
est ibi aequalitas, quod nullo modo po-
test intelligi inaequalitas, & ita aequalis,
quantum ad omnem illud, quod pri-
vatio importat, in Divinis non ponit
tur; sed solum in creaturis: cum apti-
tudo, vel potentialitas ad maius, & mi-
nus, quam aliquo modo importat pri-
vatio secundum rem, vel saltem secun-
dum intellectum sit in equalitate crea-
turarum; non autem Divinarum Per-
sonarum: ideo sine distinctione con-
ceditur aequalitas in creaturis, prout pri-
vationem importat; non autem in Di-
vinis: & ita amotum est primum,
quod ambiguitatem ducebat. Secundum
autem de facilis tollitur: quia non di-
citur proprium quantitatis aequalitas:
quia conveniat speciebus quanti per ip-
sum genus, sicut relatio convenit Gram-
maticæ per scientiam; sed quia aequali-
tas in speciebus alterius generis per se
reperi non potest. Et ex hoc plene
patet, quod si magnitudo una absque
quantitate reperiatur in aliquibus,
quod in illis esset aequalitas. Vel dicen-
dum, quod etiam in alijs generibus à
quantitate reperiatur aequalitas, prout
competit eis aliquis modis quantitatari-
vus; in Deo autem si non est quanti-
tas, est autem aliquid ibi ad similitudi-
nem quantitatis, ratione cuius potest
ibi aequalitas reperiiri. Tertium autem
ex se ipso patet, quod cum sit ibi una
magnitudo, erit una aequalitas; non
enim oportet, quod sit alia, & alia re-
latio in utroque relativorum, & maxi-
mè cum est relatio secundum rationem,
& habet unum fundamentum, cuius-
modi est aequalitas in Divinis, quæ dicit
quid rationis, & fundatur in una, &
eadem magnitudine, nec est simile de
paternitate, & filiatione: tum quia
sunt relationes reales: tum: quia non
induunt unum relationis vocabulum:
& ex hoc manifestatur veritas quo-
stionis.

Respond. ad arg. Ad primum di-
cendum, quod commensuratio, prout
dicit quantitatem finitam, vel com-
mensurationem per accidens, aequali-
tatem respicit: quia sufficit ad hoc, quod
aliqua sint aequalia, quod unum illorum
nec excedat alterum; nec excedatur ab

Aaa

illo,

illo. Vnde & Phus 4. Metaph. non de-
Phil. Meta. claravit æqualitatem per commensu-
so: 4.17. rationem; sed per privationem excessus, & parvitatis, & Euclides in peti-
tionibus suis rem suppositam akeri di-
citatæqualem, non ratione commensu-
rabilis; sed quia nec excedit, nec
exceditur. Possimus tamen, si volu-
mus, dicere tres Personas esse commen-
surabiles ad se invicem, eò quod una
aliam comprehendit, & una extra aliâ
se non extendit: nec tamen ex tali
commensurazione concludi potest
quamlibet Personarum non esse immē-
sam: quia esse commensurabile infinito
non ponit finitatem, sed magis in-
finitatem. Ad 2. dicendum, quod ver-
ba Hilarij in sequenti articulo patebūt.

Nota, quo-
modò cōtra Ad 3. dicendum, quod opposita nata-
ria nata sunt fieri circa idem, nisi alterum co-
fieri circa rum insit per naturam: tribus autem
idem; nisi ta Personis competit naturaliter æquali-
tatem alterum
insit à natu-
ra: & quod ignis quia natura ignis sic consequitur,
caliditas se- & nō est ipsa ignis natura: sed quia mag-
quitur natu- nítudo Divina, secundū quā Personæ dicū
ram ignis: tur æquales, est ipsa Divina essentia, ip-
non autem est illa.

la Divina natura: quia ibi idem est
esse, quod magnum esse, ut in pluri-
bus locis habetur ab August. tanto mi-
nus inæqualitas poterit esse in tribus
Personis, quam in igne frigiditas,
quanto magis accedit ad rationem na-
turalis, vel eius, quod naturaliter inest
ipsa natura, quam quod naturam con-
sequitur. Ad 4. dicendum, quod quid-
quid est æquale, potest intelligi non
æquale: si tamen æqualitas in eis sit nō
per unam & eandem magnitudinem,
sed eadem est magnitudo trium Perso-
narum, ratione cuius æquales dicun-
tur, propter quod nec per intellectum
ibi inæqualitas ponit potest, ut patet per
habita. Ad 5. dicendum, quod ipsa na-
tura Divina, eò quod ab intellectu no-
stro comprehendi non valet, pluribus
nomibus nominatur, & secundū quod dicitur substantia vel essentia, in
Divinis Personis ponitur identitas: se-
cundum quod dicitur magnitudo, ibi
ponitur æqualitas: & secundū quod
sapientia vel bonitas, ibi ponitur simi-
litudo. Vnde non arguitur, quando ibi
sit æqualitas, ex eo quod absoluta tran-
seunt in substantiam, cum substantia
illa vere contineat quidquid perfectio-

nis reperitur in his, secundū quae
æqualitas attenditur: quia nimirū in
ea perfectiones ornatum generum con-
gregantur.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Divinis sit mutua æqualitas?

Secundò queritur: utrum in Di-
vinis sit mutua æqualitas? Et vide-
tur, quod non: quia secundū Aug. Idem 6. de
6. de Trin. cap. ult. *Imago enim si perfec- Trin. c. ult.
tè implet illud, cuius imago est, ipsa coequatur
ei; non illud imaginis.* Cùm igitur Filius sit
imago Patris, & perfecta imago, ut ibi-
dem probat August. Filius æquabitur
Patris non Pater Filio. Præterea: se- DAug.P.N.
cundū August. 1. de Doctrina Christ. 1. de Doctr.
In Patre unitas, in Filio æqualitas, in Spiritu Christ. c. 5.
Sancto unitatis, æqualitatis que concordia: si
igitur ista non sunt confusè accipienda,
cum non sit æquale, nisi in quo est æqua-
litas, solus Filius dicitur æqualis: non
igitur in Divinis est æqualitas mutua. D.Diony. 3.
Præterea: secundū Dionys. 9. de Divin. nom. In causa autem, & effectis non appre-
hendimus reciprocationem. Sed secundū Da-
masc. 1. lib. cap. 11. Pater est causa Fi- D.Ioan.Da-
lij, ergo inter Patrem, & Filium non mas. lib. 2.
erit conversio: si igitur Filius est æqua- cap. 11.
lis Patri, Pater (eò quod ibi negamus
conversionem) non erit æqualis Filio.
Præterea: hoc idem videntur sonare
verba Hilarij, qui dicit: *Parem esse maiorem Filio,* ergo non est ei æqualis, & ait:
Filium non esse minorem Patre, & constat,
quod nec maiorem; sed quod nec est
maius, nec minus, est æquale, est igitur
Filius æqualis Patri, non Pater Filio,
ergo in Divinis non est æqualitas mu-
tua.

In contrarium est: quia æqualia
dicuntur aliqua propter eandem mag-
nitudinem, q'iam habent, sed sicut ea-
dem est magnitudo in Filio, qua in
Patre, sic eadem est in Patre, qua in Filio,
cùm una sit magnitudo, & eadem
in utroque, igitur mutuo coequantur.
Præterea: æquale ad æquale refertur;
unde relativum æquiparentia dicitur: si
igitur Filius ratione æqualitatis re-
fertur ad Patrem, oportet
Patrem esse æqualem Fi-
lio, & Filium
Patri.

RE:

RESOLVTH.

In Divinis Personis mutua æqualitas, & mutua similitudo reperitur, licet non mutua adequatio.

7. Metaph.
com. 20.

Respond. dicendum ; quod sicut unum in quantitate facit æquale, sic unum in qualitate facit simile, ut dicitur 5. Metaph. quia similitudo ; & æqualitas quasi eadem via accipiuntur, unum per allum declarari potest immo quia in Divinis sapientia, & bonitas, & huiusmodi sunt eadem cum magnitudine & virtute, similitudo & æqualitas ibi realiter differre non poterunt, ergo ibi, tum ratione identitatis realis, tum ratione similis operationis, similitudo & æqualitas se invicem declarabunt. Propter quod notandum, quod in aliquibus rebus creatis reperitur æqualitas sine similitudine, & similitudo sine æqualitate, sicut apparet in ijs, quæ sunt in 4. specie qualitatis: nam triangulus, & quadrangulus, & hulusmodi, quæ sunt qualitates in quantitatibus, vel quantitates in qualitatibus ; dicuntur similitudia : eo quod habent æquales angulos, & latera proportionalia : ut Euclides dicit; sed dicuntur æqualia; eo quod æquale spatium oceupant. Potest enim esse proporcio laterum cum æqualitate angulorum absque æqualitate spatiij, & æqualitas spatiij absque proportione laterum; & ita in talibus potest esse æqualitas absque similitudine, & similitudo absque æqualitate : nam quadratum circumpositum gnomone est maius se ipso priore, non dissimile ; & ideo dicitur : *Crevit quidem ; & non est alterius.* Rursi : si inter duas lineas æquæ distantes super aliquam basim constitutæ sint angulus, & super medietatem eius erigeretur superficies quadrilatera, esset æqualitas superficiæ trilateræ ad quadrilateram absque similitudine : in aliis quibus tamen licet possit esse similitudo absque æqualitate, non tamen est æqualitas absque similitudine (extensiendo nomine æqualitatis ad ea, quæ habent esse æquæ intensum, vel remissum) nam non quam est æquale aliquid alteri in calore, nisi sit simile ; potest tamen esse simile absque eo, quod sit æquale : non enim quod est simile calido, oportet esse æquæ calidum, sed

A sufficit ipsum habere calorem : & sicut est in calore, qui est virtus activa calidi, sic in omni virtute dicere possumus, quod æqualia in virtute aliqua secundum virtutem illam sunt similia, similia tamen non oportet virtutis æqualitatem habere : & secundum istam viam æquale se habet per additionem ad simile.

Dicamus ergo, ut appareat veritas quæst. in talibus, ubi æqualitas similitudinem presupponit, similitudinem, æqualitatem, & adæquationem se habere per ordinem ; & unum ex altero tunc additæ additionem recipere. Nam æqualitas literas additæ supra similitudinem addit paritatem. quia illa sunt similia, quæ aliquam qualitatem participant. unde quodlibet album cuiuslibet albo in albedine similitatur : illa tamen sunt æqualliter alba, quæ albedine æqualliter participant. Adæquatio supra æqualitatem additæ imitacionem : nam ad hoc, quodlibet album cuiuslibet albo in albedine similitudo est quid adæquatur alteri, non sufficit cùm illo eandem formam habere. Nec rursum est sat, quod illa forma existat equaliter in ambobus, sed requiritur, quod illi unum illorum per acceptiōnem illius formæ ad similitudinem alterius sit expressum. Vnde si fabricator aliquam fenestram efficeret, & ad similitudinem, & æqualitatem illius triani constitueret, fenestra secundum facta adæquaretur primæ, non econvergo : licet inter easque modos converso similitudo, & æqualitas haberet sit.

Hoc videlicet, dicendum hec tria sic se habere, quod similitudo in aliquibus conversione recipit, & non in omnibus. Äqualitas in omnibus. Adæquatio in nullis. Nam cùm similitudo sit (ut hic loquitur) quasi æqualitatis genus, eo quod potest esse perfecta, & imperfecta, & cum est perfecta, simili cùm similitudine est æqualitas, cùm imperfecta, absque æqualitate est similitudo ; licet semper inveniatur conversio in similitudine perfectæ in imperfecta non semper. Tercio progrœ, vel non semper conversio inventur. Et inde est, quod dicimus figuram similitudi esse ei, quod representat, representatum autem non est figura simile eadem acceptione similitudinis : nam cùm talis similitudo imperfectionem importet, cùm imperfecte dicatur res in sua figura : unde figura

Aaaa

equa

equus non est aliud, quam falsus equi,
& ab equi perfectione deficiens: cum
non sit ille defectus in equo respectu si-

In Divinis guris, similitudo in talibus conversio-
est materia si-
nem non recipit: quia cum unitas for-
militudo, & max secundum paritatem æqualitatem
æqualitas se-
cundum paritatem faciat: quia non est intelligibile talem
tem & per se paritatem esse in uno respectu alterius,
etionem sim-
quod in alio non existat. Equalitas sem-
pliceret: sed per conversionem recipit: ad cuius
non secundum declarationem facit, quod diximus:
que resultat quia æqualitas perfectam similitudinem
ex origine exprimit, in qua (ut dicebatur) semper
quia una ori conversio reperiatur. Adæquatio autem
ginatur ab altera; & non per se nunquam convertitur: quia cu
econtrariet: non sit idem respectu eiusdem causa &
& hoc est di causatum, vel imago & id, cuius est
cere per se imago: nec expressum, & id, ad cuius
etionem se-
similitudinem exprimitur, nunquam in
curdum quid.
talibus conversio reperiatur: & ratione
huius adæquationis dicit August. Imaginem coequari ei, cuius est imago, si perfec-
tè id implet: & non è converso: quia
imago imitatur id, cuius est: non
è converso: unde accipit ibi coequari
pro adæquari; non pro æqualitate mu-
tua. Propter quod primæ ratio est so-
luta. Secundum hoc etiam loquitur
August, æqualitatem esse in Filio. Et
Dionys. quod in causis, & in causa-
tis non recipitur conversio: hoc etiam
sonat verba Hilarij, quod Pater dicitur
maior Filio ratione auctoritatis prin-
cipij: unde Filius imitatur Patrem, &
accipit ab eo esse: non è converso. Ex
quo non concluditur Patrem non esse
æqualem Filio, sed non adæquari Fi-
lio. Dicamus igitur In Divinis esse mu-
tuam æqualitatem, & mutuam simili-
tudinem: quia Pater genuit Verbum sibi

D Aug. P.N. 15. de Trin. cap. 14. ut dicitur 15. de Trin;

mutuam adæquationem, eò quod au-
toritas principij Personæ procedenti
non communicatur, licet procedendo
Persona accipiat perfectam magnitudi-
nem, & æqualem.

Ex his igitur rationes ad utramque
partem solvuntur: quia primæ mutuā
adæquationem negabant, ut patet. Se-
cunda autem æqualitatem mutuam
concludebant.

QUESTIO II.

De concurrentibus ad æqualitatem.

EINDE quæritur de his,
quæ ad æqualitatem co-
currunt. Et circa hoc
quæremus duo. 1. utrum
in omnibus attendatur
æqualitas in Divinis? 2.
de his, quæ ad æquali-
tatem concidunt? Hæc autem sunt
tria, æternitas, magnitudo, & po-
etas, sed de potestate quæretur in sequē-
ti lectione, de alijs duobus in articulis
huius questionis.

ARTICVLVS I.

Vtrum in omnibus attendatur æqualitas in
Divinis?

AD 1. sic proceditur: videtur, quod in Divinis non sit per omnia
æqualitas: quia August. 83. quæst. q. D Aug. P.N.
41. quærit: Quare Deus non fecit omnia s; q. q. 41.
æqualia? Et solvit: Quia non essent omnia, si
essent æqualia: ut igitur sint omnia, non
sunt omnia æqualia, ergo ad perfectio-
nem rerum facit inæqualitas, cum om-
ne, & totum perfectionem importent, Phy.
iuxta illud 3. Phys. Tomus. Et perfectio com. 64.
idem. Sed omnes perfectiones creatura-
rum teperantur in Primo: erit igitur
ibi inæqualitas, cum hoc ad perfectio-
nem faciat. Præterea: arguit Arrius,
ut narrat August. in principio 6. de Tri-
nit. inter Patrem & Filium esse æquali-
tatem, eò quod Christus est Dei virtus,
& Dei Sapientia: non igitur Pater erit
æqualis Filio secundum virtutem; nec
è converso: cum Filius sit virtus Patris,
& non dicatur æqualitas rei ad suam
virtutem: sed res per virtutem suam
rei alteri coequatur. Præterea: opera-
ti per alium est non habere æqualem
virtutem cum illo; sed Pater operatur
per Filium, luxa illud ad Hebreos pri-
mo: Quem constituit heredem universorum,
per quem fecit & fecula.

In contrarium est: quia in Deo nō
est magnitudo nisi virtualis, unde de
Fide ad Petrum cap. 9. dicitur: Firmis-
sime tene, & nullatenus dubites, Trinitatem
Deum immensum esse virtute propria molle; sed

D Aug. de Fi
de ad Petrum cap. 9.

ca-

Ecilicet dist. **eadem art. 1.** eadē est magnitudo Patris & Filij, ut ostensum est, ergo secundūm magnitudinem & virtutem est æqualitas in Personis; sed si est ibi æqualitas in uno, est ibi æqualitas in omnibus, ut dicitur **Idem 5. de Trin. cap. 5.** ergo &c. Præterea: **Trin. c. 6.** August. 6. de Trin. cap. ult. dicit: In Trinitate est prima æqualitas, & prima similitudine nulli in re dissidens & nullo modo in **Idem 6. de Trin. c. ult.** equalis, & nulla ex parte dissimilis.

RESOLVTIO.

*Personæ Divinae per om̄nem modum, & simili-
citer æquales dici debent.*

Respond. dicendum, quod, sicut radūm est supra, propriū est quantitatī secundūm eān æquale & iap- scilicet dist. **eadem art. 1.** æquale dei: non tamen propter hoc esse illud, in quo reperitur æqualitas, est quantitas, vel directe in prædicamento quantitatis; sed sufficit, quod ei competat aliquis modus quantitatī, vel quod quanto sit simile: Nam licet calor p̄t se, & i. & maxime reperiatur in igne, non tamen oportet, quod non sit calidum nisi ignis; sed sufficit naturam ignis participare, quod calidum dicitur. Si ergo in Divinis æqualitatē ponimus, oportet hoc esse qualitūm ad ea, quæ cum quantitate similitudinem habent: nam licet ibi non sit vera quantitas, & vera qualitas: Quia Deus est sine quantitate magnus, sine qualitate bonus: est tamen ibi aliquid simile qualitati, & qualitati: quia est ibi sapientia, bonitas, magnitudo, & talia. Quā-

Quantitas di-
viditur in
continuum, &
dividitur in
continuum, &
discretum. Continuum autem dupliciter dicitur: Continuorū quia quādam sunt continuā p̄t se, quo-
rum ratio continuatis ex se ipsis acci-
dam p̄t se, p̄titur: quādam autem sunt continua
quādam p̄t aliud: quia ratio continuatis illo-
tempore, & loco rum in contipatione ad aliud accipi-
tur, sic enim continua dicuntur tem-
pus & locus: nam tempus de se est ni-
merus, ut dicitur 4. Phys. sed quod sit

Phys. Continuum, hoc habet à motu, & mo-
tus à magnitudine. Rursum locus li-
cet ratione, qua superficies, ex se con-
tinuitatem habeat: quia particulae eius
non est quā copulantur ad lineam, ratione tamen,
qua locis, continuitatem, & unitatem re-
cipit à locato: nam si aliquid partim

esset in aëre, & partim in aqua, licet superficies aëris, & aquæ sint duæ illæ ta- men duæ superficies dicerentur unus locus ratione unitatis locati: & quia unitas consertur loco ex unitate locati: propter hoc Phil. ait: Particula loci copulantur ad eundem terminum, ad quem particula corporis copulantur. Sed quia tempus & locus, quæ sunt continua per aliud, ha-
bent propriū nomen: eò quod ratio-
nem mensuræ habent, continua per
se absolutè continua dici possunt: & secundūm hoc quantitatis erit trimembris divisio: quia aliqua quantitas ha-
bet rationem continua, ut linea, super-
ficies, & talia: aliqua ratione dicitur, ut numerus, & oratio: aliqua ra-
tionem mensuræ, ut tempus, & locus.
Hæc autem: quia ex se continua non
sunt, inter continua directe non nume-
rantur: propter hoc dicit Phis: Sig-
nanter amplius propter hæc tempus &
locus. In Deo autem, & si non est quā-
titas, & directe assignata in eo, non
existunt: aliqua tamen his correspon-
dentiā ponimus. Nam ibi esse dicimus
magnitudinem, potestatem, & exter-
nitatem. Magnitudo responderet quan-
titati continua, potestas discretæ, & ter-
ritas mensuræ.

Est enim hæc differentia inter mag-
nitudinem, & potestatem, prout in Deo
existunt: nam una & eadem res; ut
virtus Divina, potestas, & magnitudo
dicitur, aliter tamen, & aliter: quia po-
testas nominatur per comparationem
ad effectus; sed magnitudo dicitur
prout in ipso Deo existit. Sed virtus Di-
vina comparata ad effectus habet rati-
onem numeri: eò quod in infinitos esse
quis se potest extendere, & hoc ratio-
ne simplicitatis: quia quanto aliquid signi-
ficium essentialiter, tanto in pluribus
invenitur quantum ad effectus. Licet
autem Divina virtus habeat rationem
numeri p̄t comparationem ad effec-
tus, habet tamen rationem unitatis
p̄t comparationem ad Deum, in quo
est ideo potestas, quæ respicit effectus;
respondeat numero, & quantitati dis-
cretæ: magnitudo autem, quæ respicit
ipsum Deum, responderet continuo, cui
competit ratio unitatis: nam sicut ex 3. Phys.
divisione continui augetur numerus, ut comm. 54
dicitur in 3. Phys. sic ex eo, quod Di-
vina Bonitas participatur, & creaturis,

& non totaliter, sed quasi divisim, continetur in illis: eo quod aliqua representant ipsam quantum ad utrum modum, aliqua quantum ad alium, pluriflicantur effectus. Aeternitas autem cor-

Magnitudo respondet mensuræ: quia secundum in Deo ref. Proclum: Aeternitas est mensura eternorum, pondet quam in tempore temporalium & quia non pluri- tati tantum, potestibus modis variatur quantitas, vel divi- stas discretæ, ditur, nisi per continuum, discretum, aeternitas & mensuram: & nihil sit æquale alteri mensuræ: nisi per quantitatem, vel per id, quod quæ tria, scilicet, conti- quæ quantitatæ est simile, cum his tribus in nuum, dicitur. Divinis respondeat magnitudo, poter- etas, & aeternitas: quia secundum ista mensura, Personæ sibi coequalitatem per omnem communem modum, & simpliciter æquales dici de- quætitatem, bene. Et ista est via August. de Fide ad in Divinis Petrum in principio, qui ponens æqua- est summa litaritatem in Divinis, ait: Nullus horum extra que- equalitas quoad ista libertate ipsorum est: quia nemo alterum aut precedit quia nemo aeternitate, aut exceedit in magnitudine, aut super alterum, aut per potest: & quia tanta æqualitas est in precedit Divinis, ubi nulla disconvenientia, nul- aeternitate, la inæqualitas, nec dissimilitudo. Aug. in fine 6. de Trin. Istam æqualitatem aut excedit in fine 6. de Trin. commendans, ait: In illa summa Trinitate rat potesta- tanum est una, quantum tres simul, nec plus te: idem in Divinis est aliquid sunt duæ, quam una. Et in se infinita G æqualitas sunt. Ita & singula sunt in singulis, & omnia per omnia, in singulis, & singula in omnibus, & virtus omnia.

D Aug. P. N. Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod non est simile de per- de Fide ad cendim, quod non est simile de per- Petrum in fectione creaturarum, & de perfectio- principio. ne Divina: quia creaturæ totam per-

Idem in fine 6. de Trin. fectionem capere non possunt; idem oportet, quod perfectio in eis congre-

gatur ex multis perfectionibus, & dis- similibus: ita quod perfectio unius non

contineatur totaliter in alia. Sed quia qualibet Divinità Persona totam per-

fectionem capere potest: & Ideo ad eas quod perfectio pertinet, non quod pars

perfectio sit in una, & pars in alia, sed quod tota perfectio sit in qualibet. Ad

2. dicendum, quod Filius dicitur virtus Patris, non quod Pater non sit virtus;

Immo Pater, & Filius sunt una virtus:

D Aug. P. N. unde August. 5. de Trin. cap. 3. hoc q. de Trin. exponens ait: ideo Christus virtus est,

cap. 3. & sapientia Dei: quia de Patre virtu-

te, & sapientia ipse virtus, & sapientia est, sicut lumen de Patre lumine. Ratio

autem procedebat ac si Filius ita esset virtus Patris, quod Pater non esset vir-

tus. Vel dicere possumus, quod Filius

dicitur virtus Patris, non quod Pater non sit virtus, nec quod supereret, vel supereret à Filio in virtute: quia omnia opera, & eadem, & similiter faciunt Pater, & Filius, sed quia Filius à Patre accipit, quod operetur omnia opera, quæ à Filio procedunt: ut pro- cedunt ab ipso, dicuntur etiam procé- dere à Patre: propter quod Pater di- citur omnia per filium operari, ideo Filius dicitur virtus Patris: In quo, si benè advertimus, inter Patrem, & Fi- lium non designatur minoritas, nec maioritas, sed origo. Ad tertium di- cendum, quod operari per alium est dupliciter, ut superius est tactum, vel quod, per, dicat mediationem lupposi- torum, & sic Pater operatur per Filius vel quod dicat mediationem virtutis, & sic Pater non operatur per ipsum: & quia istomodo inter operans, & illum, per quem operatur, non est æquali- tas in virtute, ideo ratio non conclu- dit.

ARTICVLVS II.

Virtus aeternitas differat ab alijs men- suris?

A Secundū sic proceditur: vide- tur, quod aeternitas ab alijs men- suris non differat: quia si aliqua diffe- rentia est, est illa, quæ assignatur quasi communiter: quia aeternum caret prin- cipio & fine, temporale neque prin- cipio, neque fine, & eviternum fine, sed non principio: sed non est de ratione motus, quod fitcepit, potuit enim esse ab aeterno, licet non fuerit; sed cum motus mensuratur tempore per se, tem- porale non differt ab aeterno: non igi- tur per se tempus, & aeternitas différunt. Sed ea, quæ sunt per accidens, non sunt consideranda ab arte, secundum Phum Pbes 5. Ethic. 3. Ethic. cap. 54. & similiter ergo conceden- dum est, tempus ab aeternitate non dif- ferre, sed si non differt à tempore ater- nitas, multò minus differt ab eo, à quo minus distat. Præterea: si est dif- ferentia inter aeternitatem, & alias men- suras, hoc erit ratione stabilitatis & fir- mitatis: quia, quod facit aeternitatem, est magis fixum & stabile: sed ex hoc non potest assignari differentia: quia si- gut mensura corruptibiliora est

RESOLVITIO.

Eternitas ab alijs mensuris differt: à tempore: quia illi est permanens, istud successivum, istud habet rationem numeri, illa unitatis, & ad illius esse facit anima, & ad Dei esse non facit anima: ab ævo autem, sive ab eternitate participata, in eo quod non est à se, & per se, & secundum se tota, sicut Deus.

Respond. dicendum, quod oportet nos dicere æternitatem ab alijs mensuris differre: quia, secundum quod scribitur 4. Metaph. Mensura semper est unigenita mensurato: secundum igitur quod measurata differunt, & mensuræ different, non igitur successivorum, & permanentium per se erit mensura una: propter quod æternitas, quæ permanentia mensurat, non erit idem, quod tempus, quod est mensura successivorum: inquit (si voluimus propriè loqui) si est differentia mensurarum, secundum quod mensurata differunt, æternitas in infinitum ab omni alia mensura distabit. Nam cùm æternitas sit mensura solius Dei (secundum quod hic de æternitate loquimur) & Deus, qui ab æternitate mensuratur, in infinitum distet ab omni alio ente, æternitas ab omni alia mensura distabit in infinitum. Tamen, ut habeamus differentiam ipsius æternitatis ad alia,

Notandum, quod æternitas mensuratur esse, non quodlibet; sed esse extra terminos. Duo igitur sunt advertenda in mensurato æternitatis, quod sit esse, & quod sit extra terminos.

Primum declaratur per Diony. qui 10. de Div. nom. dicit: ævum, sive ævum autem æternitatem propriè esse mensuram lumen creatu existentium, sed existentia dicuntur ratione esse, igitur accipitur æternitatis mensura. Secundum ex ipso nomine æternitatis declaratur: hoc enim sonat æternum, quod sit extra terminos. Ex eo, quod æternitas respicit esse, differt à tempore, quod respicit motum: unde & ibidem ab eodem Dionys. haberet potest, quod tempus mensurat motum, & æternitas esse. Ex eo autem, quod mensuratum ab æternitate est esse non quodlibet, sed extra terminos, differt à mensura creaturarum spiritualium, quæ licet non

corruptibilis, ita mensurari successivo-
rum non oportet esse successivam: po-
terunt ergo corruptibile æternitate
mensurari. Quod mensura corruptibili-
lum non sit corruptibilis, sic ostendi-
tur: quia quidquid corruptitur, cor-
ruptitur in tempore, secundum Phum,

Phus & Cō. & secundum Comment. 4. Phys. si igi-
m. 4. Phys. tur tempus corrumpetur, corrump-
om. 117. retur in tempore, igitur esset tempus;

postquam esset corruptum tempus, quod
est inconveniens. Præterea: dato, quod
contingat tempus cessare, non tamen
est contra rationem temporis, quod sit
quid æternum, non igitur est contra
rationem mensuræ corruptibilem

esse incorruptibile: pari ratione non
est contra rationem mensuræ eorum,
quod sit quid stans, & permanens. Præ-
terea: esse omnium est indivisibile,
igitur esse temporalium dicitur men-
surari indivisibili mensura, sed huius-
modi mensura est æternitas: unde &

Diony. 10. de Div. nom. dicit: quod
de Div. nom. æternitas mensurat esse: sed omnia co-
veniunt in esse, ergo omnia conveniunt
in mensura, & erit una mensura om-
nium, scilicet, æternitas, quæ mensu-
rat esse: si sic non est differentia æter-
nitatis ad alias mensuras, cùm præter

Ipsam non sit mensura alia. Præterea:
secundum Phum 4. Phys. quæ continetur
tempore, tempore mensurantur, ergo
quæ continentur æternitate, metitur
æternitas: sed omnia ab æternitate co-
tinetur, ergo omnia æternitate mensu-
rantur.

In contrarium est: quia tempus secundum Phum, ut in subiecto est in
motu, æternitas est in ipso Deo, sed
quod habet pro subiecto motum, vel
mobile, non potest esse idem cum eo, quod
est in Deo, & quod est idem, quod
ipse Deus: cùm Deus sit per omnem
modum immobilis, tempus igitur &
æternitas non erunt idem. Sed quando
extrema differunt à se invicem, me-
dium, quod participat conditiones ex-
tremorum, ab utroque differt: sed cū
ævum sit inter æternitatem, & tem-
pus, utriusque aliqualiter conditiones
participans, ab utraque mensura dista-
bit, igitur ista tres mensuræ inter se
differunt.

Idem ibidem.

cap. 98.

Phus 4.
Phys. com.
m. 117.

mensurentur successiva magnitudo, quantum ad esse, et quod eorum esse variationi non subditur; nihilominus tamē esse eorum non est extra terminos. Et secundum hoc habemus tria genera mensurarum, videlicet, successivorum, & motuum, & huiusmodi est tempus, quod measurat corporalia, prout competit eis motus. Habemus mensuram etiam esse terminati, & huiusmodi mensura est creaturatum spiritualem, & esse interminati, & huiusmodi est mensura Divini esse, talis mensura appellatur æternitas. Mensura substantiarum spiritualium propter vocabulorum penuriam dicitur ævum. Et dico propter vocabulorum penuriam: quia, ut dicitur, ævum in Græco idem est, quod æternitas in Latino: proprio tamen nomine huiusmodi mensura participata æternitas dici posset. Patet igitur æternitatē differre à tempore: quia mensurat esse, & tempus motum.

Differt à participata æternitate: quia esse, quod mensurat, est extra terminos; aliud verò est terminatum. Propter primam differentiam, quam habet ad tempus, respectu eius æternitas tres differentias consequitur: nam esse, quātum est de se, dicit quid permanens: motus autem est de genere successivorum, ex eo igitur, quod æternitas mensurat esse, & tempus motum, tempus erit mensura successiva, & æternitas permanens. Ex ista differentia sequitur secunda: quia in omni successivo est accipere prius, & posterius, & ubique que est accipere prius, & posterius, est ibi accipere numerum, igitur tempus habebit rationem numeri: unde & sic

Philosophus
4. Phys.
comm. 100.

à Pho in 4. Phys. describitur: Quod est numerus motus secundum prius & posterius: D. nam ipsa prius, & posterius in motu, secundum quod sunt ab anima numerata, dicuntur tempus, ut Comm. dicit. Est igitur tempus de se numerus, & quod sit continuum, hoc est per aliud ratione motus: quia ipsa prius, & posterius, ut sunt numerata ab anima, quid discretum dicunt. Sed quod continuitatem habeant, hoc est, quia fundantur in continuo, ut in motu, qui est quid continuum; non ratione sui, sed ratione magnitudinis: unde & Phus ait: quod tempus habet continuitatem à motu, & motus à magnitudine; æter-

nitas autem non habet rationem numeri, sed unitatis: cum esse, cuius proprietas mensura, sit quid indivisibile prior & posteriori carens. Ex ista secunda sequitur tertia: nam si tempus habet rationem numeri, & non cuiuslibet numeri, sed numeri numerati, ut plane Phus in 4. determinat, & Comment. pñs & Cm. stus, qui dicit: *Prius, & posterius in meo continuo, ut sunt numerata ab anima, hoc est tempus: cum ad esse talium faciat anima, sequitur, quod ad esse temporis faciat anima, quod Comment. duplicitate declarat.* Nam, cum tempus habeat rationem numeri numerati, cum nos sit aliquid actu numeratum, nisi sit anima actu numerans, licet esse potentiale possit habere tempus absque anima; actualitatem tamen ab anima suscepit.

Præterea: cum sit quid continuum, prius & posterius non sunt ibi in actu, nisi secundum quod per animam significantur: & ideo nisi esset anima significans & numerans, licet tempus potentialiter esset, et quod talia significari, & numerari possent; actu tamen non esset. Et ista est sententia Comm.

qui ait: *Quoniam possibile est, ut motus sit absque eo, quod anima sit. Secundum quod prius, & posterius sunt in eo numerata in potentia, est tempus in potentia; secundum quod sunt numerata in actu, tempus est in actu: tempus igitur in actu non erit, nisi anima sit; potentia verò erit, licet anima non sit.* Sed ad esse æternitatis non facit anima, cum non habeat rationem numeri numerati, sed unitatis, in qua omnes mensuræ aliae, quæ comparatae ad ipsam habent aliqualiter rationem numeri, continentur. Patet igitur, quod quia æternitas mensurat esse, & tempus motum, inter ipsa tripliciter existit differentia: nam tempus est quid successivum, habet rationem numeri, & ad esse eius facit anima. Æternitas est quid permanens habens rationem unitatis, ad cuius esse non facit anima.

Ex eo autem quod æternitas mensurat esse extra terminos, & participata æternitas sive ævum esse terminatum, in tribus ab ævo differt. Nam nos distinguimus mensuras, ut mensurata distinguantur; Deus autem, qui æternitate mensuratur, habet esse à se, & per se, & secundum se totum. Substantia autem

Differentia
inter æterni-
tatem, & tem-
pus.

Dupliciter
anima facit
ad esse ad
esse temporis

tem spiritualis nec à se, nec per se, nec secundum se totum existit, quæ omnia colliguntur ex differentia tacta. Nam, quod habet esse participatum & terminatum, non est ipsum esse; sed est in potentia ad esse, & esse participat. Quod autem est in potentia esse, indiget aliquid quo, quod faciat ipsum actu esse. Omnis igitur creatura: quia habet esse participantum & terminatum, à se non habet esse. Ex hoc etiam sequitur, quod per se non sit: quia quidquid est, est per esse, cùm res creata non sit suum esse, eò quod esse participat, potest dici per se non esse: quia est per ipsum esse, quod ipsa non est. Tertio secundum se totam nulla creatura existit: quia si non est ipsum esse aliquod creatum per se existens (quia de tali loquimur) aliquid est in eo, quod non pertinet ad esse: quia si nihil esset in creatura, nisi esse, tunc esset ipsum esse, & summè esse: sicut est ipsa bonitas, & summum bonum, quod non est in eo nisi bonum. Ex eo igitur, quod evum est mensura creaturarum spiritualium, secundum esse terminatum mensurat ea, quæ non habent esse à se, nec per se, nec secundum se tota, in quibus tribus ab æternitate differt: quia Deus, cuius mensura existit æternitas, est à se (ut accipiamus à se esse, quod non est ab alio) & est per se, & secundum se totum: unde Dionys. ult. de Div. nom. volens Divinam perfectionem designare distinctam à perfectionibus creatis dicit: Perfectus quidem est non solum, quod per se perfectus sit, & se uno modo equabiliter diffiniatur, ac totus per omnia sit perfectissimus: verum etiam quod perfectionem supererit.

Diony. 13. de Divin. nom. Et quia omnis perfectio ex esse sumitur, ex quo Deus est perfectus à se, & per se, & secundum se totum, est à se, & per se, & secundum se totum. Patet igitur æternitatem esse aliam ab alijs mensuris, & qualiter.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod illa differentia assignata non est sufficiens. Sed si eam sustinere volumus, dicere possumus, quod necesse est omnia incipere esse, & desinere, saltem secundum intellectum, & ideo omnia habent initium, & finem, excepto Deo. Et est ratio: quia cùm nulla creatura sit suum esse, quælibet potest intelligi non esse, & incipere, &

B. Egid. Cel. sup. i. Seng.

desinere esse: solus autem Deus, qui est ipsum esse, & à quo existit omne esse, non potest intelligi non esse, nisi ex eo quod ignoratur significatum nominis eius. Et istam viam alterius qualiter rangit Anselmus Proslogion D'Ansel. Pro 20. cap. qui ait: Tu es ante, & ultra omnia. solog. 20.

nia. Et quidem ante omnia es: quia antequam fierent, tu es. Ultra omnia vero, quando es.

Qualiter enim es ultra ea, que finem non habebunt? An quia illa sine te nullatenus esse possum? Tu autem nullo modo minus es, etiam si illa redeant in nihilum?

Sic etiam, si illa cogitari possunt habere finem, tu vero nequaquam?

Sic igitur patet Deum precedere omnia, & sequi

secundum esse, eò quod ab ipso omnia

habent esse, & solus ipse est, qui non

potest intelligi non esse. Ad 2. dicen-

dum, quod tempus, & si non est corrup-

tibile, nec generabile, eò quod per se

non habet esse, potest tamen desinere

esse, & incipere esse, ut patet in 2. cù

de æternitate mundi disputabitur. Sed

dato, quod non posset incipere esse,

nec desinere, non valet, si mensura cor-

ruptibilium non est corruptibilis, ergo

mēsura successivorum non est successi-

va: & est ratio: quia cùm mensura

ad mensurata habeat dependentiam

secundum rationem, ad illud tamen, in

quo existit, habeat dependentiam rea-

lem, cùm autem, quod ut in subiecto

est in motu primi mobilis, non sequi-

tur conditiones aliorum motuum, quā-

tū ad incipere esse, & desinere, ad quos

comparatur tanquam ad mensurata;

sed sequitur conditiones primi motus,

in quo fundatur, ut in subiecto, & quia

motus primi mobilis est successivus, ut

ceteri motus, licet secundum positio-

nen Phis nec inceperit, nec desinat,

tempus erit quid successivū, dato quod

careat fine, & initio sui esse. Et per hoc

patet solutio ad tertium. Ad 4. dicen-

dum, quod licet esse temporalium, ut

esse est, non propriè mensuratur tem-

pore, tamen ut est variationi coniun-

ctum, tempore mensuratur: nam tē-

pus non solum mensurat motum, sed

etiam quietem, ut dicitur 4. Phys. &

quia nos querimus. propriam mensu-

ram rerum, & secundum quod res ha-

bent esse distinctum, cùm in hoc distin-

guantur temporalia ab alijs: quia ha-

bent esse in fluxu, & variabile, etsi ra-

solutions

Phus 4. Phys. com. 119. **tione esse absolute sumpti, non com-**
petit eis mensurari tempore, secundū
tamen quod esse eorum variationi con-
iungitur, tempore mensurantur. Ad 5,
dicendum, quod non sufficit contine-
ri aliqua à mensura, ut illa mensura
propriè mensurentur, sed requiritur,
quod directè, & secundū adæqua-
tionem quamdam à tali mensura con-
tineantur: eò quod semper mensura
est analogā mensurato, ut dicitur 10.
Metaph. & Vnaqueque rerum mensuratur
per aliquid sui generis, ut dicitur 4. Phys.

4. Phys. com. 133. **quia mensura continens tempora-**
lia directè, & secundū aliquam ade-
quationem est tempus, non æternitas:
ideò non habetur intentum. Benè ta-
men arguitur, cum omnis mensura se-
cunda reducatur ad mensuram primā,
& omnis mensura continens secundū
quamdam adæquationem, reducatur
ad eam, quæ continet excellenter,
quod tempus, & ævum ad æternita-
tem reducuntur; sed non quod sunt ipsa
æternitas.

ARTICVLVS. III.

Utrum nunc æternitatis differat ab alijs nunc?

Tertiò queritur: utrum nunc æter-
nitatis differat ab alijs nunc? Et
videtur quod non: quia cum impar-
tibilia sunt simul totum, totum caugit,
& duo impartibilia sunt uacuum impar-
tibile; sed cum nunc temporis, æterni-
tatis, & ævi simul sint: quia quando est
unum, est aliud, omnia ergo ita erunt
unum nunc. Præterea: mensuræ dif-
ferunt secundū differentiam mensu-
ratorum, sed ipse Deus, ut probabitur,
mensuratur à nunc temporis, ergo
nunc æternitatis, quæ dicitur mensura
Divina: substantia, erit idem cum nunc
temporis, quæ est mensura eiudem
quod autem Deus mensuretur nunc
temporis, sic ostendi potest: quia nunc
temporis mensurantur, de quibus ve-
rum est dicere ea nunc esse; sed de Deo
verum est dicere ipsum nunc esse, etiā
secundū quod nunc stat pro nunc
temporis, ergo &c.

In contrarium est: quia ex quo
mensuræ inter se differunt, nunc men-
surarum oportet esse differentia; sed
æternitas (ut habitum est) differat ab

*Scilicet art.
præced.*

A omni alia mensura, ergo & nunc æter-
nitatis ab omni alio nunc.

Vlterius queritur: utrum sit simi-
lēs comparatio nunc æternitatis ad æter-
nitatem, sicut nunc temporis ad tem-
pus? Et videtur, quod sic: quia sicut
nunc temporis causat tempus, ita nunc
æternitatis videtur æternitatem causa-
re: unde & Boëtius dicit: *Nunc stans*
facit æternitatem, nunc fluens tempus. Præ-
terea: nunc temporis ad tempus com-
paratur, sicut indivisibile ad divisibile:
hic etiam nunc æternitatis ad æternita-
tem comparari videtur: nam æterni-
tas per modum divisibilitatis describi-
tur: unde & in littera dicitur: *Est ge-*
neratione generationum, quæ nō transit colle *la de*
omnibus generationibus, id est, San *ctis, in illa*
erunt anni Dei, qui nō transcurrunt, id est, æter-
itas Dei.

In contrarium est: quia æternitas *DAug.P.N.*
est ipse Deus iuxta illud August. 15. de 15. de *Trin.*
Trin. cap. 5. Ipsa est etiam vera æternitas, *cap. 5.*
qua est immutabilis Deus. Item nunc æter-
nitatis idem, quod ipse Deus, est: quia
cum sit summè simplex, nihil est in eo
aliud, quam ipse; sed cum Deus non
sit causa sui ipsius, nec comparetur ad
se ipsum, sicut divisibile ad indivisibi-
le, & sit maximè idem ibi, nunc æter-
nitatis non erit causa æternitatis, nec
comparabitur ad eam, ut indivisibile
ad divisibile, sed erit idē realiter, quod
æternitas.

RESOLVTIO.

Nunc esse æternitatis ab alijs nunc differt, sicut
Dei substantia ab alijs substantiis distinguitur:

& nunc æternitatis ab nunc ævi, &
temporis dupliciter
differt.

Respond. dicendum, quod si argue-
bamus, æter nitatem ab alijs men-
suris differre, eò quod Deus ab alijs en-
tibus differebat, multò magis debemus
arguere nunc æternitatis ab alijs nunc
temporis, quod Deus est ab alijs separatus, & formaliter nō ait: ergo in-
commixtus. Nam licet secundū rem ter se sunt
substantia Divina sit idem, quod suum idem, sed
esse; secundū rationem tamen dif- nunc tempo-
fert; eò quod Deus non innotescit no tempus, ergo
bis nisi per effectus: & quia esse, & quid- non eodem modo com-
ditas in rebus creatiis distinguuntur re- parantur ac
liter invicem.

Iter oportet quod in Deo differant ratione, & quia semper nunc mensuratur substantiam rei: unde secundum Phuim 4. Phys. Nunc temporis mensuratur substantia rei mobilis, tempus autem mensuratur motum: quia motus est ille actus, qui denominat mobile, cuius substantia mensuratur nunc temporis. Sed sicut mobilia dominantur à motu, sic existentia denominantur ab esse. Aevum igitur & æternitas, quæ existentium sunt mensuræ, mensurabunt esse existentium, sicut tempus mensuratur motum. Nunc autem æternitatis, & nunc ævi ipsius substantijs existentium correspondent, sicut nunc temporis substantia mobilis mensuratur. Propriè igitur inter ipsa nunc mensurarum accipietur differentia secundum substantiam entis, quæ mensurantur. Inter ipsas autem mensuras differentia accipietur, secundum quod actus mensuratorum substantijs correspondent.

Dicamus igitur nunc æternitatis ab alijs nunc differre, sicut substantia Divina ab alijs substantijs distinguitur, æternitatem tamen ab alijs mensuris esse distinctam, prout esse Divinum ab esse participato, & motu differt. Propter quod apparet solutio primi quæst. C

Verum quia quælitum est etiam, utrum eodem modo comparetur nunc mensurat substantiam rei: aliarum mensuratum ad suas mensuræ non solùm habet comparisonem ad substantiam mensurat, sed etiam ad mensuram ipsam: nam non solùm mobile mensuratur hunc temporis, sed etiam ipsum tempus aliquo modo: nunc temporis mensuratur, iuxta illud 4. Phys. & instans mensuræ tempus, secundum quod habet translationem, igitur possumus distinguere: etiam unum nunc ab alijs, comparando ipsum ad mensuram, culus nunc dicitur.

Comparatur enim tripliciter nunc æternitatis ad æternitatem, ratione comparatio nunc: nunc ab alijs distinguatur. Nam nunc æternitatis æternitati æquatur, non comparatur secundum aliam mensuram, & realter ab ipsa non est distinctum. Tunc enim, nunc, mensuræ non æquator, quando mensura divisibilis est, ut quia temporis est separata diuisio, nunc tem-

poris temporis non æquatur, sicut nec punctus lineæ: sed cum esse Dei sit ita simplex, & indivisibile, sicut Divina substantia, æternitas nunc æternitatis extensionem superare non potest: 2. nunc æternitatis aliam mensuram ab æternitate secum non compatitur. Nā quod alicui rei respondeant mensuræ duplex causa plurimæ, duplex potest esse causa, vel sa plurimi quia in ea sunt diversæ formæ, quarum mensurarum una alia non existit, vel quia sunt ibi eiusdem rei actus diversi, qui ad successionem & permanentiam non æqualiter comparentur. Potest enim unum, & idem Prima causa mensurari uncia, albo, & ulna: ut secundum quod grave mensurabitur uncta, quæ ponitur minima in ponderibus: secundum quod coloratum, albo: secundum quod extensum, brachio, vel ulna. Plurificantur autem tripleiter mensuræ unius rei: eo quod in una re quantitas, color, & gravitas non sunt idem: unde & Phu dicit 10. Metaph. 10. Metaph. quod non semper est una mensura omniis, sed aliquando plures, eo quod unam rem dividimus per quantitatem, & formam, sive per quantitatem, & qualitatem. In Deo autem omnia sunt idem, quod ipsum esse: Quoniam non aliud est Deo esse, & aliud esse magnum, vel bonum esse, sed sunt ipsum esse, ut paret haberi ab August. 6. de Trin. capit. 5. Illa mensura, quæ mensurat esse Divinum, D' Aug. P. N. 6. de Trin. simpliciter measurabit suum bonum cap. 5. esse, & sapientem esse, &c. huiusmodi. 2. diversificantur mensuræ in eodem, eo quod est actus pri- matus, est quid invariabile, operari au- tem, quod est actus secundus, variatio nem suscipit. Ideo Angelus, qui secundum esse mensuratur aeo, eo quod in eo esse varietatem non habet, secun- dum affectiones mensuratur tempores, quia in eo est affectionum varietas. Sed intelligere Divinum, & alia Divina opera, quæ in exteriorum materiam non transeunt, sunt Deo essentialia, & ab esse Divino non differunt: & ideo licet nunc ævi compatitur secundum tem- pus, eo quod esse, quod mensuratur aeo, secundum compatitur operationem ab esse distantem, nunc tamen æternitatis in eo, quia est mensura, aliam du rationem secundum non compatitur. Rursum nunc æternitatis est idem realiter, quod æternitas: quia esse Dei non est

aliud, quām substantia eius.

Secundum has tres comparationes nunc aeternitatis a nunc ævi, & nunc temporis duplice differt: quia secundum ultimam comparationem differt ab utroque, hoc est enim commune quilibet creaturæ, quod substantia non sit suum esse, nec mobile est suus motus: propter quod nunc ævi non est ævum, & nunc temporis non est tempus. Propter secundam differt nunc aeternitatis a nunc ævi: nam & si omnis actus in re temporali potest metiri tempore: quia quidquid existit in re temporali variationi potest esse continuatum, propter quod aliud mensuram durationis ibi non ponimus; non tamen omnis actio in substantia spirituali existens mensuratur ævo: quia inter rem, cuius substantia & actio est in momento aeternitatis, & rem, cuius substantia & actio sunt in momento temporis, est medium respectu cuius substantia est in momento aeternitatis, & actio in momento temporis, & ista est spiritualis substantia, quæ licet quantum ad esse mensuretur ævo, quantum ad operari mensuratur tempore. Non igitur nunc ævi omnem aliam durationem ab ævo excludit, sicut nunc aeternitatis durationem, quæ non sit aeternitas, scilicet non patitur. Propter comparationem primam differt nunc aeternitatis a nunc temporis: quia nunc temporis non equatur tempori, cum tempus sit quid divisibile, nunc quid indivisibile. Sed nunc aeternitatis aeternitati coequatur: quia utrumque quid indivisibile existit. Patet igitur nunc aeternitatis ab alijs differre, & querer.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod si plura imparibilia, cù sint simili, sunt unum imparibile, hoc est: quia illa imparibilia sunt eiusdem rationis: ideo licet duo instantia temporis non possint esse simul, nisi sint unum instantis, nunc tamen aeternitatis eum atque nunc potest esse simul absque eo, quod sit unum cum illis propter diversitatem rationis, quam habet ad illa. At 2. dicendum, quod sicut Aliquid esse in se ipso non est in tempore mensurabile: ita dicitur 4. Phy. ita non quidquid est, quando est nunc temporis, mensuratur ipso ipso: cum ergo in nunc tempo-

ris dicimus, nunc est Deus, non habetur, quod nunc temporis mensuratur Deus; sed quod sit, quando est nunc temporis.

Ad id, quod ulteras queritur: Utrum eodem modo comparetur HANC solutio de aeternitatis ad aeternitatem, ut nunc temporis ad tempus? Pater quod nota: & modus diversitatis est declaratus.

Ad primum dicendum, quod nunc aeternitatis sic comparatur ad aeternitatem; sicut substantia Dei comparatur ad suum esse, & quia secundum modum intelligendi semper esse intelligitur emanare ab essentia, propter hoc dicatum est: nunc stans facit aeternitatem, non quod realiter sit causa eius. Ad 2. dicendum, quod aeternitas nominatur, ac si ei competenter divisio; non quod ipsa in se sit divisibilis; sed quia omnes mensuræ divisibles continentur in ipsa, & comprehenduntur.

ARTICVLVS. IV.

Utrum in Divinis sit magnitudo?

DEINDE queritur de magnitudine: utrum in Divinis sit magnitudo? Et videtur, quod non: quia magnitudo dividitur contra numerum, eo quod ex divisione magnitudinis sit additio ad numerum, ut Phis. viii. 3. Phys. Phys. sed numerus non reperitur nisi in rebus materialibus: quia cum Arithmeticus consideret de omni numero, & non extendat se considerationis eius ad substancias separatas; non nisi in rebus materialibus invenitur numerus, ergo & magnitudo in rebus immaterialibus inveniri poterit; sed Deus est summe immaterialis, ergo &c. Præterea: magnum opponitur parvo, ut multum paucus sed non est aliqua multitudo, quæ non sit paucitas, ergo non est aliqua multitudo, quæ non sit parvitas: si igitur in Deo est magnitudo, ibi erit parvitas, quod est inconveniens, cum parvitas videatur imperfectionem importare. Præterea: sicut de omni numero considerat Arithmeticus, ita de omni magnitudine videtur considerare Geometria; sed de intelligentijs Geometria considerare non potest: cù sint entes præter omnem naturam sensibilium & intelligibilium, ut dicitur in fine

s. Metaph. nullus autem Meta-
physicus abstrahit à materia intelligibili,
in fine
com. 26. Hoc abstrahat à sensibili; non igitur de
aliqua substantia separata considerabit
Geometria: & magnitudo, circa quā
proprietate videtur se extendere considera-
ratio eius, in nulla substantia separata
reperiatur. Præterea: si aliqua magni-
tudo reperitur in Divinis, hæc est mag-
nitudine virtutis; sed virtus est ultimum de-
potentia, ut vult Phus in 1. Cæli & Mun-
di: quia virtus ponit potentiam in ul-
limo, ut tunc dicitur actus virtuosus,
quando non potest potentia se exten-
dere ultra actum illum, ut ibidem po-
nitur exemplum; sed Deus nunquam
tot facit, quin posuit plura efficere, &
maiora, ergo nulla actio sua est virtus;
non igitur in eo erit magnitudo vir-
tutis.

DAng. P. N. Trin. cap. 2, qui ait: Deum esse mag-
num, & esse ipsam magnitudinem. Et
cap. 2. & 5. de Trin. cap. 10. dicitur: Et igitur
magnitudine magnus est, scilicet Deus, que-
ipse est, ergo &c.

RESOLVATIO.

In Deo magnitudo, qua omnia bona excellit
de predicamento concedimus relationis: magni-
tudo vero de predicamento qualitatis non nisi
metaphorice; sed que extra genus est, maxima-
ma, & infinita ex rei bontate de-
sumpta in ipso resplendet.

Respond. dicendum; quod sicut
magnum opponitur parvo, sic
multum opponitur paucum, & sicut id
est magnum & parvum diversis respe-
ctibus, sic idem est multum & paucum
& idem ex multitudine & paucitate de-
clarare poterimus magnitudinem &
paritatem: eò quod hæc videntur su-
miliariter se habere.

Notandum igitur, quod multitu-
do tripliciter sumitur: 1. enim multa
oppontur paucum. 2. unum, quod est prin-
cipium numeri. 3. opponitur uni, quod
convertitur cum ente. Secundū quod
multum oppontur paucum, sic dicit
multitudinem non simpliciter, sed su-
perexcedentem: & secundū istam
modum etiam paucum est multum:
quia paucum nihil est aliud, quam mag-

nitudo superexcessus, ut agit Phus 10. Phil. 10. Mes-
tum & paucum opponuntur relativè, & secundū esse: quia
excedens & excessum, quæ importan-
tur in multo & paucō, non dicunt quid
absolutum: sed quid relatum. Prout
autem multitudo opponitur uni, quod
est principium numeri, sic multitudo
nihil est aliud, quam numerus: & quia
unitas est mensura omnis numeri, us
ex 10. Metaph. haberi potest, talis mul-
titudo, & suum oppositum opponen-
tur, sicut mensura & mensuratum; me-
sura autem & mensuratum, licet tele-
tionem importent: non tamen eodem
modo relationem dicunt: ut-excedens,
& excessum: quia excedens & excessum
& omne multiplex ad submultiplex op-
ponuntur relativè, prout relatio dicit
aliquid reale in utroque extremorum,
ut 5. Metaph. haberi potest: sed men-
sura & mensuratum non sic opponen-
tur: quia licet mensuratum realiter
dependat à mensura, mensura tamē
dependet à mensurato secundum mor-
dum intelligendi: unde oppositio int-
itet mensuram & mensuratum est, sicut
inter scibile & scientiam, ut ex eodem
quidem haberi potest. Opponuntur en-
tia multitudo & unum, quod est pri-
ncipium numeri, relativè, ut multum
& paucum, sed non eodem modo: quia
multum & paucum opponuntur relat-
ve relatione secundū esse, & dicente
quid reale in utroque extremorum
sed multitudo prout opponitur uni,
quod est principium numeri, opponi-
tur relativè relatione secundū dici,
& non dicente aliquid reale in utroque
extremorum. Sed prout multitudo op-
ponitur uni, quod convertitur cum ente,
cum unum, quod convertitur cum
ente, dicat quid privativè: eò quod
indivisionem importat, multitudo,
qua sic opponitur uni, divisionem im-
portabit, & opponetur uni, ut privatio
& habitat.

Et secundū hoc apparet, quod de Nota epilo-
multitudine tripliciter loqui possumus, gū, & quod
Nam secundū primari acceptiōnem
multitudo dicit quid verè relativum, &
secundū esse est in predicamento re-
lationis. Secundo modo multitudo, li-
cet aliquem respectum importet, &
aliquam relationem secundū dici in-
clu

Cuidat : tamen secundam esse est in A prædicamento quantitatis. Tertio modo multitudo non est in genere, sed extra genus: nam cum nihil sit relativum relatione secundum esse, nisi sit vera in prædicamento relationis, multudo, ut oppositur paucitati, in prædicamento relationis erit; sed ea, quæ relationem secundum dicit important, secundum rel. veritatem sunt in alijs generibus, & ideo quia scientia est relativum secundum dicit, secundum rel. veritatem est in prædicamento qualitatibus: sic quia multitudo, ut dicit numerus vel aliquid oppositum unius, quod est principium numeri: quia relationem secundum dicit important, secundum rel. veritatem non erit in prædicamento relationis: sed in prædicamento quantitatis, sive numerus: cum sic accepta multitudo sit idem, quod numerus. Sed multudo, prout opponitur uni, quod convertitur cum ente: quia tale unum circulet omne genus, multudo sic accepta reperiatur in omni genere: & non determinabitur ad aliquod genus. Iros autem tres modos accipiendo multitudinem: tunc Phus

Philosophus⁴⁰. Metaph. ubi dicit: multum oppo-
so. Metaph. in paucis relationib; sicut superexcedens
comm. 10.

de superexcessione opponi uni, sicut sci-
entia & scibile: & opponi uniuscuius priva-
tio & habitus. Quod si mentem eius
habere volamus: unum, cui opponi-
tur multum, ut scientia scibili, est unus,
quod est principium numeri. Vnam
autem, cui opponitur, ut habitus pri-
vatum, est unum, quod cum ente co-
vertitur. Et sicut tribus modis accipi-
re, ut di² et multudo: uno modo ut est in pre-
dicto de molio & amieno: relationis: malo mos-
do ut est in prædicamento quantitatis: D

Simpliter lo-
quitur de magnitudi-
ne, ut di² et multudo: uno modo ut est in pre-
dicto de molio & amieno: relationis: malo mos-

do ut est in prædicamento quantitatis: D
tertio ut circuit omne genus: sic &
magnitudo tribus modis accipi potest.
Primo ut est in prædicamento relationis, & sic magnum opponitur parvos
& isto modo magnum non dicit mag-
nitudinem simpliciter; sed magnitudo
deum superexcedente, sic magnitudo
dicit relationem ut superexcessum fun-
datur in magnitudine simpliciter: &
equum ad latitatem acceptam ait
Phus: quod magnum & parvum non
sunt in prædicamento quantitatis, sed
relationis. Secundo magnitudo est in

prædicamento quantitatis, & sic mag-
nitude idem sonat, quod quantitas
continua, sicut multitudo; ut erat in
prædicamento quantitatis; erat discreta.

Tertio modo magnitudo reperi-
tur in omni genere, & sic magnitudo
dicitur omne illud, cui competit ali-
quis modus quantitativus, ut accipia-
mus modum quantitativum, prout ex-
tenditur ad omnem modum graduū,
& ad omne illud, ubi multæ perfeccio-
nes congregantur; non autem strin-
gendo ipsum, ut dividitur contra inten-
sum & remissum; nec solùm ut stat
pro magnitudine molis. Et isto modo
accepto modo quantitativo omnis for-
ma aliquo modo induit aliquem mo-
dum quantitativum: eò quod multa
comprehendit per accessum ad terminum
bonitatis, vel aliquem modum
perfectiōnis, & omne ens potest dici
aliquo modo magnum: unde etiam
quæ non mole magna sunt, prout mul-
tas perfections in se continent, & ac-
cedunt ad terminum bonitatis, magna
esse dicunt. Et secundum illum modū
loquitur August. 6. de Trin. cap. 8. qui DAng. P.N.
ait In his que non mole magna sunt hoc est ma- 6. de Tri-
ius esse, quod est melius esse. Ex hoc appa- cap. 6.
ret quomodo idem potest esse magnū
& parvum, multum & paucum: quia
vel per respectum ad diversa, sicut se-
narius est multus respectu quaterni,
& paucus respectu octo varij. Vel non
secundum eandem significationem, &
sic quod est multum simpliciter, & ab-
solutè, est paucum in respectu, sicut
duritas, quæ est multitudo simpliciter
& absolute: eò quod omnis numerus
est multitudo quadam; est tamen pau-
citas in respectu: eò quod ab omni nu-
mero superatur.

Cum ergo queritur, utrum in Deo Nota ad que-
sit magnitudo? Si loquimur de mag- stionem ex
nitidine, quæ est in prædicamento re- dictis.
lationis, concedere possumus in Deo
esse taleni magnitudinem: eò quod
sua bonitate omnia superexcellit & su-
perat. Sed si loquimur de magnitudi-
ne, prout est in prædicamento quanti-
tatis: cum talis magnitudo idem sit,
quod quantitas continua, quæ cuilibet
incorporeo repugnat, in Deo non est
talis magnitudo nisi metaphorice. Si
autem loquimur de magnitudine ut est
extra

A extra genus: cùm in eo congregentur perfectiones omnium generū; non solum est in eo magnitudo, sed magnitudo maxima & infinita: nam cùm talis magnitudo ex bonitate rei sumatur: unde dicitur esse maius, quod est melius: cùm Deo competit infinita bonitas, magnitudo ei competet infinita.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod magnitudo illa, qua divisa, fit additio ad numerum, est magnitudo, quæ est in genere quantitatis, & de tali benè arguitur, quod non est in Deo. Ad 2. dicendum, quod licet distinguatur magnitudo tripliciter, sicut & multitudo, & idem possit esse magnum & parvum, sicut multum & paucum; tamen aliter fit processus in superexcessu multitudinis, & aliter in superexcessu magnitudinis: quia multitudo in augmentum non habet statum; sed in descendens statum habet: unde non potest ita accipi magnus numerus, qui possit accipi maior; potest tamen accipi ita parvus, quod non reperiatur minor, ut dualitas: & ideo licet non sit aliquis numerus ita multus, qui non sit paucus respectu alicuius; est tamen aliquis ita paucus, qui non est multus ad aliquem. Magnitudo autem habet modum contrarium: quia secundum augmentum habet statum, secundum dispositum in visionem non: quia continuum est divisum haec visibile in infinitum, & ideo potest rebetur statum, periri quantitas ita magna, quæ non sed infra, & est parva respectu alicuius; sed non respectu aliquam, secundum quod tradidit Phus in 3. Phys. igitur non vallet: si Deus est magnus vel magnitudo, quod sit parvus vel parvitas, licet conversa valeret. Vel possumus dicere secundum Diony. quia Deus dicitur parvus: eo quod parvum habet rationem principij, & subtilis, & penetrativi: unde Parvum hoc (quod de Deo dicitur, ut dicitur 9. de Divin. nomin.) quantitatis, et qualitatis est expers, invictus, infinitum, interminatum, omnia comprehendens: cum ipsum comprehendendi non possit. Ad 3. dicendum, quod magnitudo, de qua considerat Geometria, est magnitudo continua, quæ in Deo non ponitur. Ad 4. dicendum, quod virtus dicitur ponere potentiam in ultima ratione perfectio-

nis: & quia non progreditur opus perfectum à potentia creata, nisi quia ponitur in ultimo, ideo describitur virtus: quod Est ultimum de potentia; sed Dei perfecta sunt opera, non obstante, quod potest producere maiora productis: tamen in sequenti lectione patebit plenius, quomodo in Deo est virtus?

ARTICVLVS V.

Vtrum una Persona sit in alia?

Gerar. Sen. in 1. d. 19. q. 1. art. 2.

B *Vltimum queritur: utrum una Persona sit in alia?* Et videtur, quod non: quia illud, quod est in alio, est simplicius eo, in quo existit: ideo Deus propter sui simplicitatem in omnibus reperitur; sed una Persona non est simplusior alia, ergo Personæ sibi non insunt. Præterea: si Pater est in Filio, & Filius in Patre, ergo Pater erit in se ipso: nam benè valet, terra est in aqua, & aqua est in aëre, ergo terra est in aëre; sed si Pater est in se ipso, vel est hoc per se, vel per aliud: per se non: quia, ut probat Phus 4. Physic. *Nihil est in se ipso primo,* & per se. Nec per aliud est Pater in se; *Et per se.* Phus 4. Phys. *comm. 26.* quia esse in se per aliud (ut in eodem & 27. 4. ostenditur) est esse in se per partem, Pater non habet partem, ergo &c. Præterea: quod est apud aliquem, non est in illo, apud quem est: unde homo, qui est apud alium hominem, non est in illo: sed Filius est apud Patrem, iuxta illud Ioann. 1. *Verbum erat apud Deum,* ergo &c. Præterea: in 4. Phys. accipiantur 8. modi essendi in, & nullo ilorum modorum Pater est in Filio, ut patet intuenti, ergo &c.

In contrarium est: quia legitur Ioann. 1. *In principio erat Verbum:* quia secundum unum modum exponendi, *Evag. Ioann. 14. capit. in* idem est, quod in Patre erat Filius: *vers. 10,* & Ioann. 14. scribitur, *Domini num dixisse Philippo;*

Ego in Patre & Pater in me est.

RE.

RESOLVTIO.

Personae Divine sibi ipsis insim., uno modo ratione unitatis essentie, & alio ratione relationis: Etiam Filius est in Patre, & Spiritus Sanctus in Patre & Filiō, eo quod accipiunt esse per actus non transscientes in exteriore materia.

Respond. dicendum, quod Phus eodem modo videtur negare istā, aliquid esse in se, sicut aliquid ex se moveri: quia aliquid non dicitur ex se moveri primō; sed quia una pars mouet aliam: & pro tanto totum dicitur movere totum: quia totum per unam partem mouet se ipsum respectū alterius partis. Nam credimus totum mouere totum, ut dicit Phus 7. Phy. quia non

Phus 7. Phy. *Videmus, quæ pars quam partem moveat; tamen nūquām totum mouet totum, nisi quia pars partem: & sicut in 7. probat hoc de motu, ita in 4. probat hoc de esse in, scilicet, quod nullum totum est in se ipso ratione totius;*

sed si totum est in toto, hoc est ratione partis. Nam dicimus vinum & amphoran hoc totum est in se toto: quia totum ratione vini est in toto ratione amphoræ. Tamen nunquam concedere possumus, quod totum sit in toto ratione totius: quia si totum esset in toto ratione totius, vel hoc esset per se & primō, vel per aliud? Si per se & primō, sequeretur quod quidquid aliquid recipet, reciperet illud, inquantum esset idem sibi: nam quidquid convenit aliui primō, convenit omnibus alijs postmodum, inquantum sunt illud: unde si amphora competenter est in se ipsa primō, tunc quidquid reciperet amphora, amphora esset: sicut quia triangulo competit habere tres primos: quid quid habet tres est triangulus. Non enim possemus dicere, quod sufficeret aliquid participare naturam amphoræ ad hoc, quod in amphora esset, dato quod amphora esset in se ipsa primō: sicut ad hoc, quod aliquid sit calidum, sufficit, quod participet naturam ignis, licet ignis sit calidus primō: quia cum dicatur, ignis est summus calidus, vel primus calidus, ibi ignis non stat pro aliquo particuliari igne; sed habet suppositionem simplicem. Sed si hæc par-

Nihil potest
esse in se ipso primo.

A ticularis amphora ponetur esse in se ipsa, & in hac amphora ponetur esse viuum: cum igitur participatio sit secundum naturam simpliciter, non huiusmodi, nisi forte non differret naturam simpliciter, ut est huiusmodi, considerare respectu eius, quod est esse in se ipsa, non possemus salvare primitatem in amphora, & quod aliquid in illa existens participaret naturam eius; sed oporteret, quod esset ipsa: & ideo Phus ubi dicit Phus, quod si sic amphora recipiat supra pereret vinum, reciperet ipsum, inquantum vinum esset amphora, quod non est intelligibile.

Rursum nec per accidens hoc esse potest: quia si aliquid est in alio per accidens, sive per aliud, tunc id, quod est in eo, est magis intimè illi: nam si terra est in aëre, quia est in aqua, tunc aqua est magis proxima, & intima aëris: igitur si aliquid esset in se ipso, quia in alio, tunc sequeretur, quod illud aliud esset magis intimum rei, quam res sibi, quod in creaturis non est intelligibile. Et ex istis probationibus videtur oriri difficultas, quomodo Personæ sibi insunt? Nam quando aliquid est in aliquo, & illud in alio, eodem modo essendi in, oportet quod illud sit in eo. Nisi si aëris est in igne localiter, & ignis in Cælo localiter, oportet quod aëris sit in Cælo localiter: & si esset possibile, quod eodem modo essendi in aëre esset in igne, & ignis in aëre, tunc sequeretur, quod aëris esset in se ipso, & ignis in se ipso: igitur cum eodem modo essendi in probet Magister in littera auctoritate August. Ambrosij, & Hilarij Patrem esse in Filio; & è converso: quia per unitatem essentiæ, sequitur, quod Pater sit in se ipso, & Filius in se ipso. Si igitur Pater est in se ipso, hoc non potest esse, quod una pars Patris sit in alia: cum Persona Patris sit simplicissima, igitur erit: quia totus est in se toto. Hoc igitur erit vel primò, vel per aliud. Si primò? Ergo tunc Filius existens in Patre est Pater. Si per aliud, ut dicitur esse in se: quia est in Filio? Tunc Filius magis erit intimus Patri, quam Pater sibi, quod esse non potest: & ideo non videtur, quod possimus concedere Personas sibi inesse propter unitatem essentiæ.

Propter hoc advertendum, quod Phil

phi non potuerunt percipere unitatem
Nota ad naturae absque unitate suppositi, nec
questionem diversitatem suppositi absque diversita-
te naturae: & ideo sequebatur ex posi-
tione eorum, quod si vinum esset in
amphora: eò quod haberet eandem
naturam cum amphora, quod vinum
esset amphora: quia ex quo ponitur
unitas naturae, oportet quod ponatur
unitas suppositi. Sed si posset esse, quod
vinum manens distinctum ab ampho-
ra esset eiusdem naturae cum ampho-
ra, & esset ipsa natura amphorae, tunc
cum natura amphorae sit in amphora,
vinum, quod esset ipsa natura ampho-
ra, esset in amphora: & propter hu-
iusmodi esse in non possemus concede-
re amphoram in se ipsa esse: quia cum
illud, quod est in alio, sit distinctum ab
eo, in quo est; licet amphora sit distin-
cta à vino, tamen amphora à se ipsa
non distinguitur. Ita est ex parte illa suo
modo in Pater & Filio: nam cum Pa-
ter & Filius distincti in Persona sint idem
in essentia, immò ipsa essentia est Pater
& Filius: igitur cum essentia Patris sit in
Patre, & Filius sit illa essentia, quæ est
in Patre, Filius de necessitate erit in Pa-
tre: & sicut non poteramus arguere
prius, quod amphora esset in se ipsa,
propter hoc, quod vinum, quod erat
natura amphorae, erat in amphora, ita
non possumus arguere, quod Pater sit
in se ipso: quia Filius est in Patre: eò
quod est ipsa essentia Patris. Ideò cum
arguitur, quod Pater est in se ipso, hoc
est, vel primò, vel per aliud? Respon-
dendum, quod nec primò, nec per
aliud: quia non est in se ipso: quia ta-
lis modus arguendi deficit, ut patuit.

Vt tamen melius pateat veritas
quest. notandum, quod ex eo quod Fi-
lius est in Patre, Patris ad Filium desig-
natur unitas & distinctio: unitas in
essentia, distinctio in Personis: prop-
ter hoc Damasc. 1. lib. cap. ult. ostendit
Personas sibi inesse: quia insepara-
biles ad se invicem sunt, non confusi-
bilem habentes eam, quæ invicem est,
distinctiōnem, in quo unitas, & distin-
ctio ostenditur. Vnde sic possumus di-
cere de ista inhesione, sicut de simili-
tudine dicimus: nam similitudine & dis-
tinguitur, & uniuntur: & ideo sicut si-
militudo potest accipi largè & strictè:
strictè autem similitudinem distinctione

A importat unitarem. Et secundum istam
viam nihil est simile sibi ipsi; nec va-
let hoc est simile huic, & è converso;
ergo est simile sibi ipsi: sicut nec valet,
Pater est in Filio, & è converso: ergo
Pater est in se ipso; sed extendendo no-
men similitudinis (secundum quod
Dionys. 9. de Div. nom. concedit ali-
quid esse simile sibi) possemus conce-
dere Patrem in se ipso; non quia est à
se ipso distinctus; sed quia est sibi ipsi
idem, sicut similitudo rei ad se ipsam
non est ratione distincta sed unitatis.

B Si autem queritur quo modo ei-
sendi in Pater sit in Filio, vel Personæ sibi Personas si-
ipsis insint. Dicendum, quod Personas bi inesse tri-
sibi inesse tripliciter potest ostendit. 1. pl. pliciter po-
ratione unitatis essentia, & istum mo-
dum innuit Magist. in littera auctorita-
te August. Ambrosij, & Hilarij. Vnde efficiuntur
August. de Fide ad Petrum ait: Per han-
unitatem naturalem totus Pater in Filio, &
Spiritu Sancto est; totus Filius in Patre & Spiritu Aug. de Fi-
ritu Sancto est. Et iste modus habet simi- de ad Petrus
litudinem cum illo modo, secundum cap. 1.
quem dicimus superius in inferiori es-
se, vel è converso: quia hoc est prop-
ter unitatem essentia vel naturæ; non
tamen iste modus est idem cum illo,
ut satis pater, licet sit ei similis; & quā-
tum ad istum modum similiter est Pa-
ter in Filio, & Filius in Patre. 2. mo-
do. Personæ sibi insint ratione relationis: quia
eò quod unum relativum semper unum rela-
tivum intelligitur: & secundum istum modum, licet qualibet Persona sit in per intelligi
qualibet, eò quod qualibet refertur ad tur in alio.

C Secundum re-
latione. rela-
tionis: quia
eò quod unum relativum semper unum rela-
tivum intelligitur: & secundum istum modum, licet qualibet Persona sit in per intelligi
qualibet, eò quod qualibet refertur ad tur in alio.
Secundum re-
latione. rela-
tionis: quia
eò quod unum relativum semper unum rela-
tivum intelligitur: & secundum istum modum, licet qualibet Persona sit in per intelligi
qualibet, eò quod qualibet refertur ad tur in alio.
Tertiò: quia
eò quod accipiunt per actus non
transentes in exteriorem materiam. per actus nō
Et quia verbum semper est in dicen- transentes:
te, & amor in amante, Filius semper
dicitur esse in Patre, quia est Verbum
eius: & Spiritus Sanctus in Patre & Fi-
lio, quia est utriusque Amor. Et istum
modum testigat Ioannes Evangelista cū
dicit: In principio erat Verbum, dans intel-
ligere Filiū esse in Patre: quia ver-
bum non est extra dicentem. Ipsi dux
modi ultimò assignati habent simili-
tudinem cum modo essendi, in secundū
quod motū est in movente, & effectus
ccc. in

ta causa; vel è converso, extendende nomen effectus, & causæ & movētis & moti ad omne principium, & quod est ex principio.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod una Persona est in alia non ratione simplicitatis; sed ratione unitatis essentiaz, & alijs modis, ut diximus. Ad 2. patet solutio per iam dicta. Ad 3. dicendum, quod non est simile de suppositis Divinis, & humanis: quia Divina cum hoc, quod sunt distincta personaliter (ratione cuius una Persona est apud aliam) sunt idem in natura, ratione cuius una est in alia: supposita autem humana non sic se habet, ut patet intuiti. Ad 4. dicendum, quod non oportet quidquid est in alio, quod sit ibi secundum aliquem dictorum modorum: nam temporalia sunt in tempore secundum nullum dictorum modorum. Habet tamen similitudinem cum illo modo, secundum quem locatum est in loco: quia utrumque est in alio, sicut mensuratum in mensura.

EXPOSITIO LITTERÆ.

D. Dabitatio **SUPER litteram**, super illo: **Conser-**
temur &c. Quia dicit omnem na-
turam Deitatis esse in singula suarum
hypostaseon. Contra: secundum Phū
Phu in 2. Celi & Mundū: Iste terminus, omne,
di comm. 2: dicitur de tribus, & non paucioribus, & inde
sumptum est, quod omne requirit tria
appellata. Si ergo naturæ Divinæ ad-
ditur omnis, oportet eam plurificari
secundum numerum ternarium, quod
est inconveniens. Dicendum, quod
Ibi, omne, idem sonat, quod perfectū.

e. Dabitatio Item super illud: **Vnde etiam Hilari-**
rius. Notandum, quod hic introducū-
tur duæ auctoritates Hilarij, in quarū
Nota ad illâ prima quinque designantur. Primo,
propositione quod inhæsio Personarum excedit om-
omiae totum ne illud, quod in natura videmus, &
ponimus su- per tria: quia quantum ad hoc dicit: **Nec exenplum**
omne est idem aliquod rebus Divinis comparatio humana pre-
quod per se. scilicet. Secundò quod huiusmodi inhæ-
sio excellit omnem rationem, & quan-
tum ad hoc subdit: Sed quod nō intelligibile est
homini, Deo possibile est esse. Tertiò addit:
Ihsus non habere rationem, nobis pro ratione
debet esse. Nam eo ipso, quod Divina
Littera sic rationem nostram excellit,

quod ad eam non attingit ratio, crede-
re debemus Personas sibi inesse, licet
illam inhesionem plenè non possumus
aspicere, & quantum ad hoc subdit: id
Divine veritatis ratio consequitur, quod natu-
ra rerum paci non posse existimatur. Nam li-
cet in alijs talem inhesionem videre
non possumus; dubitare non debemus
eam in Divinis esse. Quartò addit quā-
dam manuductionem, quod Personæ
sibi insunt: quia quilibet est perfectus
Deus, quod non est, nisi una & eadē
natura est in omnibus. Dicitur enim
hoc manuductio: quia esse plures Per-
sonas, quarum quilibet sit perfectus
Deus, Fide tenemus; sed id ratio non
concludit, & quantum ad hoc subiungit: **Quia perfecta plenitudo Deitatis est in Fi-**
lio, que est in Patre, Patrem dicimus esse infi-
lio, & Filiam in Patre. 5. subiungit ex
tali inhesione inter Personas unitatem
& distinctionem denotari, quod habe-
tur, cum infertur: Nec eundem uerum-
que, nec aliud conficiuntur. Ad intellectum
secundæ auctoritatis notandum, quod
aliqua sunt in aliquo propter participa-
tionem naturæ, sicut album & nigrum
sunt aliquomodo in pallido, & natura
alini & equi in mulo. Rursum aliquid
est in aliquo per inscriptionem, sicut
ramus in filiis: nullo istorum modo-
rum est una Persona in alia; sed per
unitatem naturæ, quod est ex eo quod
una Persona ex alia oritur, & hoc est,
quod dicit: Non per duplēm conve-
nientiam generum coniunctionem, quasi dicens:
Personas sibi non inesse, nec unam ab
alia oriri, sicut duo genera conveniunt
ad productionem alicuius, ut alius &
equa ad productionem muli. Nec per
inserviam capacioris substantie naturam. Ex
quo excluditur motus insertionis. Sed
per naturam unitam similitudinem, quasi dicens:
quod talis inhesione est propter unitatem
naturalem, addit: Et per nativitatem vi-
ventis naturæ. Hoc est per nativitatem
Filiij, qui naturaliter vivit. Ex vivente,
hoc est, ex Patre. Dum res non differt, hoc
est, dum in essentia non est distincio.
Dum naturam Dei non degenerat nativitas,
non aliud aliquid ex Deo, quam Deus nasci-
tur, quasi dicens, quod per nativitatem
& originem communicatur natura Di-
vinæ Personis: eò quod nativitas, vel
processio in eis non degenerat: quia
Persona, qua nascitur, habet naturam
G. 16.

et usdem generis cum eo, à quo procedit: non enim sic una Persona ex alia oritur, sicut vermis ex carne humana, cui non competit natura humana. Rursum res non differt: quia illa eadem natura, quae est in una Persona, communicatur alteri: & ideo oportet, quod Deus ex Deo nascatur, & etiam idem

ADeus quantum ad naturam, si non quantum ad Personam: Ideò subdit: *Dum nihil in his novum est: quia Personæ duratione se non excedunt: Nihil alienum: quia natura non distinguntur: Nihil separabile: quia earum est idem esse.*

DISTINCTIO XIX.

PARS SECUNDA.

IN QVA OSFENDITVR PERSONARVM IN MAGNITUDINE EQUALITAS.

ED iam nunc. Postquam Magister probavit aequalitatem Personarum ex Divina perfectione, hic reddit ad probandum idem, removendo à Divinis ea, quae aequalitatem impediunt: Et duo facit: quia t. dicit esse aequalitatem in Divinis, & quod non sunt dicti vel tres Personæ aliquid maius, quam una. Secundò ostendit hoc modo, quo diximus, ibi: *Negat aliqua.* Citra quod duo facit: quia t. facit quod dictum est. Secundò dictis suis adversatur, ibi: *Hic videntur.* Ea, quae aequalitatem impediunt, sunt totum & pars: & quia haec ad 4. genera reducuntur, idem 4. facit: quia t. ostendit in Divinis non esse totum integrale, t. ostendit hoc de toto universalis. Tertiò de ratione materiali. Quartò de toto secundam compositionem & similitudinem. Secunda ibi: *Hic adiiciendum.* Tertia ibi: *Notandum est.* Quartæ ibi: *Hic quoque addendum.* Cirea primi duo facit, secundum quod duplicitate probat, totum integrale non esse in Divinis. Prima ratio est haec: quia totum integrale est plus quam qualibet eius parts: sed in Trinitate non sunt aliquid maius tres, quam unus. Secunda talis: quia in eadem Persona invenimus multas personationes, ut bonitas, sapientia, & huiusmodi, quae in ea non faciunt compositionem propter simplicitatem eius, ergo pluralitas Personarum in Divinis compositionem non faciet propter simplicitatem naturæ Divinæ; sed non est totum integrale absque compositione, ergo in Deo non est tale totum. Secunda ibi: *Iam in eodem.* Deinde cum dicit: *Hic adiiciendum.* ostendit totum universale non esse in Divinis. Et tria facit: quia t. ostendit Divinam essentiam non esse genus ad Personas, itaque Personæ sunt species: quia in pluribus speciebus

B plurificatur genus, ut homo & leo sunt plurimæ animalia; sed in pluribus Personis non plurificatur essentia. t. ostendit eam non habere rationem speciei, ita quod Divina Personæ sunt particularis, & Divina essentia species, quia species etiæ in pluribus particularibus plurificatur: quia Sortes & Plato sunt plures homines, sed plures Personæ non sunt plures dñi. t. adducit rationem communem, quae probat Divinam essentiam non esse speciem, neque genus: quia una essentia non plurificata nec est genus, nec species, & huiusmodi est Divina essentia: & ista ratio in radice non differt à primis. Secunda ibi: *Si vero.* Tertia ibi: *Alio quoque.* Deinde cum dicit: *Notandum;* ostendit Divinam essentiam esse totum materialem respectu Personarum, sicut aurum respectu animalium: quia in pluribus animalibus est plus de auto, quam in uno; sed in pluribus Personis non est maior essentia, quam in una. Deinde cum dicit: *Hic quoque.* Ostendit Personas Divinas non unius in essentia, tanquam in toto similitudinario, sicut plures homines sunt eiusdem sexus, vel eiusdem complexionis, non sunt sic plures Personæ eiusdem essentia: quia plures homines sunt aliquod maius, quam unus, sed plures Personæ non sunt aliquid maius una. Et duo facit: quia t. adducit probationem hanc. t. infra brevi dicta recolligit, ibi: *Ex premissis.*

Tunc sequitur illa pars: *Hic videntur.* In qua dictis adversatur. Et duo facit: quia t. adversatur. t. solvit, ibi: *Hoc autem.* Circa primum duo facit: quia t. adducit duas autoritates Damasci, quae adversari videntur. Prima est: quod Personæ differunt numero, non natura, sed sic videntur se habere, quasi uniuntur in toto universali, ergo totum universale est in Divinis. t. quia idem Damascus plane dicit substantiam habere rationem communem, & hypothesis individui, quod non est

ser, nisi esset ibi totum unive. sale. Secunda ibi: A esse in Divinis propter eam similitudinem. Ita in eodem. Deinde cum dicit: *Hec autem. Solvit & duo facit.* Primo solvit ad auctoritatem secundam. Secundo ad primam. Secunda ibi: *Quod Iohannes. Dicit ergo. 1. Damasc. dixisse substantiam habere rationem communis, & Personam particularis propter similitudinem aliquam: & quia ibi est maior dissimilitudo, quam similitudo, ideo August. hoc negavit.* Deinde cum dicit: *Quod Iohannes. Solvit ad primam auctoritatem.* Et duo facit: quia 1. reddit lectorum attentum circa hoc, quod Personae dicuntur differre numero. 2. ostendit, quod differre numero dicitur multipliciter: nam Personae differunt numero: quia una alteri tantum numeratur; non differunt numero, quod una non sit in alia, nec aliquid sit in una, quod sit in alia. Secunda ibi: *Dicunt enim. Deinde cum dicit: Scindum. Ostendit veram aequalitatem*

de illo substantialiter, non conversim; sed Divina essentia praedicatur de Patre substantialiter, & non conversim: quia non quicunque est Divina essentia, est Pater, ergo &c. Ad hoc Idem videtur facere Damasc. qui vult, quod hypostases differant numero, & Divina substantialia habet rationem communis, & hypostases particularium.

In contrarium est: quia ubicumque est reperire universale & particulae, ibi invenitur quidditas distans ab esse, quod in Divinis esse non potest. Præterea: forma universalis de se est multiplicabilis; natura autem Divina nullo modo plurificari potest, nec sub eadem specie, nec sub eodem genere, nec sub eodem analogo, ut superius fuit ostensum. Præterea: omne, quod individuatur, individuatur per aliquid, quod addit supra suum superius; sed quilibet Persona Divina est ita simplex, ut essentia, ergo &c.

RESOLVTIO.

In Divinis non est universale, ut dicitur in re, & post rem, scilicet, quod praedicatur de rebus, vel à rebus abstractur: ante rem vero universale potest concedi in Deo, qui est maximè abstractus, similitudo omnium rerum, & prima causa universalis.

Respond. dicendum, quod de universalis sunt diversi modi dis-

QUESTIO I.

De totalitatis remotione in Divinis.

VIA Magist. Intentio in praesenti distinctione circa duo versatur, circa remotionem totalitatis in Divinis, & circa veritatem in ostendo, ex quibus ostenditur in Divinis esse equalitatem: ideo de his duobus queremus. Circa primum queremus duo. 1. utrum in Divinis sit totum universale? 2. utrum ibi sit totum integrale?

ARTICVLVS I.

Utrum in Divinis sit totum universale?

Iosiph. à Villanova disp. 1. sum. dub. 4. cap. 3. n. 108.

Ad primum sic proceditur: videatur, quod totum universale sit in Divinis: quia universale est quod de pluribus praedicatur, sed in Divinis est aliquid, quod praedicatur de pluribus, ut Divina essentia de tribus Personis, ergo &c. Præterea: individuum & universale se videntur consequi, sed in Divinis est individuum: eo quod est ibi Persona, *Quæ est rationalis naturæ individualia substantia.* Præterea: totum universale ad aliquid est quod praedicatur,

Positio Pla-
tonis de uni-
versali.

cendi : nam Plato posuit universalia esse abstracta, volebat enim de omnibus rebus esse multa per participationem, & unum per essentiam, & illud unum sic abstractum appellabat Deum, ideam, & universale. Deum ratione influentiae, & dationis formæ. Ideam ratione similitudinis, & exemplaritatis. Universale ratione abstractionis, & intelligibilitatis. Nolebat enim, quod huiusmodi res sensibiles non inteligerentur, nec etiam ea, quæ sunt in sensibilibus; sed universalia separata intelligebantur, quæ erant quidditas horum particularium. Hæc autem universalia ad duo serviebant ei, ad scientiam, & ad generationem. Ad scientiam : quia illa particularia non celebantur propter eorum fluxibilitatem ; sed universale & idea erat id, cuius est sciētia. Ad generationem autem ei deserviebant ideae ; quia (ut dicebat) ex hominē fiebat homo, ex oliva oliva : quia natura asperiens ad hominem separatum generabat hominem in materia. Et si sic volumus accipere universale, Deus maximè est quid universale : quia ipse maximè est abstractus, & est similitudo omnium rerum : nam omnia entia sunt representationes, & vestigia entis Primi : ipse maximè facit ad scientiam, & ad generationem : nam ipso scito, omnia sciuntur, iuxta illud Gregorij : *Quid est quod non videtur, qui videtem omnia videt, & ignorato omnia ignorantur : quia res ita se habent ad esse sicut ad cognoscī, ut dicitur in 2. Metaph.* & sicut omnia entia habent esse per ipsum, sic & sciri. Si igitur res aliqua scitur, oportet quod Deus alia quomodo sciatur, iuxta illud Comin. 7. Metaph. cùm fuerit scitum id quod est quidditas istius substantiæ, tunc erit scita Prima causa omnium entium. A destruktiōne ergo consequentis, si Deus nullo modo scitur, nihil scitur. Rursum maximè facit ad generationem : quia natura particularis nihil agit, nisi prout alpicit ad naturam, quæ Deus est. Est autem iste aspectus : quia agit in virtute eius : cùm omnia agentia particuliaria agant in virtute agentis Primi : est autem prima causa quidditas omnium rerum, accipiendo quidditatem, ut accipit eam Phus 7. Metaph. cùm dicit, quidditatem rerum artificialium esse formam, quæ est in mente artificis &

A quia omnia ad Deum comparantur, ut artificialia ad artificem, Deus est quiditas omnium.

Alia positio universalis fuit Aristotelis, qui voluit, quod universale est id, quod prædicatur de rebus, nec propriè est substantia : èò quod est commune multis; nec habet proprium esse, nec per se esse. Hoc autem universale nec est quid reale solum, nec quid rationis solum; sed quantum ad esse materiale est quid reale, & est in particularibus, esse tamen formale recipit ab anima: èò quod intellectus facit universalitatē in rebus. Tale autem universale est idem in essentia cum suppositis suis, & plurificatur secundum plurificationem ipsorum. Nam Abraham, Isaac, & Jacob, sunt tres homines : homo, leo, & animalis sunt tria animalia. Et illud universale est propriè sumptum, & tale universale non est in Deo, ut probat Augustinus de Trin. cap. ultimo. Nam si essentia fuisse Deus esset universale ad Personas, hoc possit contingere dupliciter, vel quod essentia esset genus, & Personæ species: vel quod Deus esset species, & Personæ particularia: quocumque modo dicatur, sequitur essentiam plurificari : quia semper plurificatio inferiori plurificatur superioris, ut idem Augustinus ait : propter quod concludit, cùm essentia Divina, neque Deus plurificari possit, eam non esse neque genus, neque species ad tres Personas.

Isti autem dupli modo universalis superadditur modus tertius, videlicet, dicendi de essentia, quod species, quæ est in intellectu abstracta à rebus, dicuntur universale: èò quod habet respectum ad plura; non quia de pluribus prædicatur; sed quia pluribus est similis. Et isto modo sumendo universale, Deus etiam non debet dici quid universale : quia talis species est inhærens, & dependens: inhærens intellectui, dependens à rebus, que cùm à Deo sint aliena, tale universale Deus non existit. Et hinc forte habuit ortum illa distinctio, quod triple est universale : ante rem, in re, & post rem. Nam universale primum modo dictum est ante rem : quia causat res. Secundo modo dictum est in re : quia est idea si essentia cum rebus. Tertio vero modo est post rem : cùm sit species à rebus abstracta, & ab ipsis causata.

Cūdā

2. Meta.
comm. 4.

Comm.

7. Metaph.
comm. 21.

Philosophus,
7. Metaph.
comm. 23.

Positio Ari-
stotelis de
universalis.

Fusis à Do-
ctor 2. de
Anim. com-
s. 60.

D Aug. P.N.
7. de Trin.
cap. ult.

cap. ult.

Alius modus
universali.

Cum ergo queritur: utrum universalia sit in Deo, vel sit ipse Deus? Si lo-
quimur de universalis ante rem, sic: de
universalis in re, & post rem: non.

Respond. ad arg. Ad primum di-
cendum, quod non sufficit ad hoc,
quod aliquid sit universale, quod præ-
dicetur de pluribus, sed quod pluriforce-
tur in illis, ut potest patere ex sententia
Idem ibidem. August. 7. de Trin. cap. ult. Divina au-
tem natura non plurificatur in Personis. Et ad formam arguendi: cum di-
citur universale est, quod prædicatur
de pluribus, intelligendum est, quod
debent esse plura secundum illam for-
mam: omnia autem supposita Divina
sunt plura propter proprietates, non
quod Divina natura plurificetur in eis:
ideo in arguendo committitur fallacia
accidentis. Ad 2. dicendum, quod in-
dividua substantia, prout reperitur in
Divinis, non accipitur propriæ, sed in-
dividuuna ibi idem sonat, quod incom-
municabile. Ad 3. dicendum, quod
modus prædicandi in ipsis inferioribus
nō est per omnem modum. idem cum
modo illo, secundum quem prædicatur
essentia de Personis: & ideo licet
universale in ipsis inferioribus sit quod
prædicatur substantialiter, & non con-
vertitur, licet in Divinis inveniatur ali-
quid prædicans substantialiter non con-
versim; non tamen sequitur, quod ibi
sit universale: eo quod modus prædi-
candi hic, & ibi non est idem; tamen
arguitur, quod est ibi aliquid ad
similitudinem universalis. Ad 4. dicen-
dum, quod in Divinis est aliquid com-
municabile, ut essentia, & aliquid in-
communicabile, ut Persona: & quia
universale habet rationem communica-
bilis; particulare incommunicabi-
lis, est ibi aliquid ad similitudinem uni-
versalis, & aliquid ad similitudinem
particularis. Rursum: quia ipsæ Personæ
Divinæ coanumerantur ad invicem
ad similitudinem rerum particularium,
Iohannes Damasc. propter hanc simi-
litudinem ibi commune, & par-
ticulare posuit; non quod
ibi vere sint ista,
ut patuit.

B Secundò queritur: utrum in Divi-
nis sit totum integrale? Et vide-
tur quod sic: quia semper plura viden-
tur habere rationem totius respectu
uniuersi; sed in Divinis est unum, & plu-
ra: cum sit ibi una Persona, & plures
Personæ, ergo &c. Præterea: aut Per-
sona addit aliquid supra essentiam, aut
nihil? Si nihil: ergo est una Persona
sicut una essentia, quod est inconve-
niens. Si autem aliquid? Tunc in Divi-
nis erit compositio: sed omne compo-
situm est totum integrale ad suas par-
tes, ergo &c. Præterea: omnis quanti-
tas habet rationem totius: sed in Deo
ponitur quantitas saltem virtualis, ergo
ratione huius quantitatis erit ibi divisio,
& ita totum integrale.

In contrarium est: quia in omni
toto integrali reperitur pluralitas natu-
rarum in actu, hoc autem Deo non cō-
petit. Præterea: ubicumque est tale
totum, ibi non est summa simplicitas,
in Deo autem est summa simplicitas,
ergo &c.

RESOLVTIO.

D In Divinis non est totum integrale, nec mate-
riale propter quatuor que ad il-
lud concurrunt.

E Respond. dicendum: quod omnia
illa nomina, quæ imponuntur
ab aliquo denotante perfectionem sim-
pliciter, Divinis competere possunt
propriæ quantum ad id, à quo nomen
imponitur; licet transumptivè ei com-
petaat quantū ad id, cui nomen est im-
positum: & ideo sapientiam, & iusti-
tiam, & cetera talia in Deo ponimus
propriæ; Deum tamen dicimus esse la-
pidem transumptivè: quia natura la-
pidis, et si perfectionem dicit, simul
tamen cum perfectione imperfectionē
importat, igitur in Divinis possumus
ponere totum perfectum & omne: eo
quod omnia ista à perfectione impo-
nuntur. Sunt enim idem in forma, &
differunt per materiam, ut dicitur in I. Celi &
Mund. quod Comment. expo-
nit: quia complexio applicata ad di-
versa

versa sortitur diversa vocabula: nam quod in quantitate discreta dicitur, omne, in quantitate continua dicitur totum, in forma dicitur perfectum: & ratione huius perfectionis, à qua impo nuntur hæc nomina, et si non ratione eorum, quibus sunt imposita, in Divinis dicuntur esse. Et secundum istum modum loquitur Damascen. qui dicit: *Omnum naturam & perfectionem esse in singula Personarum.* Sic etiam totam essentiam in Patre dicimus: nam ratio totalitatis communiter sumpta, & quantum ad perfectionem, à qua imponitur, potissimum reperitur in Deo: quia omnia alia sunt quedam participantes ipsius, & quasi partem capientia. Ipse autem solus est, in quo est totū esse, & in quo perfectiones omnium coadunantur. Et quia totum integrale vel totū universale, quæ specialem rationem totius important, cùm ex tali contrarietate acquirant aliquam imperfectionem, talia tota ad Divina transferri non debent.

Quadrupliciter probatur in Divinis reperiatur totum: non tamen ibi reperitur totum integrale, quod quadruplici via ostendi potest. Nam totum integrale de suis partibus non predicatur, & etiam Pars nullo modo predicitur de treo, ut potest haberi ex 4. Topic.

Contra. Sed essentia Divina predicatur de suppositis. Rursum totum integrale est plus in pluribus partibus, quam in una sed essentia Divina tanta est in una, quanta in omnibus: nam si tres personæ haberent solidam argentum, & qualibet haberet eam totam, non plus habebent de argento tres, quam unus: & quia tota essentia & eadem est in qualibet Persona, non est plus in tribus, quam in una. Rursum omne totum integrale potest constare aliquo modo ex pluribus partibus, quæ constet; et si non ex pluribus, ex quibus integratur essentialiter, saltem ex pluribus integratur quantitatè, vel etiam ex paucioribus: quia in annullo possit esse plus de auro, & in domo plures lapides; sed in Deo non possunt esse neque plures, neque pauciores Personæ. 4. totum integrale comparatur ad suas partes tanquam ad ea, ex quibus est: et quod in nulla parte perfectè reservatur: Divina autem essentia non comparatur ad Personas tan-

quam ex ipsis sit; sed solum quia in illis existit: eo quod perfectè reservatur in qualibet. Ita autem quatuor viæ, quibus ostenditur totum integrale non esse in Deo, ostendunt etiam ibi non esse totum materiale: quia materia de his, quorum est materia, non prædicatur. Rursum plus est de materia in pluribus quam in uno. Tertiò ex materia aliqua plura possunt fieri, quam sunt facta: ut ex auro plures annuli. 4. materialia sunt ex ipsa materia, nec perfectè tota materia reservatur in qualibet, cuius est materia. Tres autem litterarum rationum assignat August. 7. de Trin. cap. ultim. cap. ult. & quartam assignat Damasc. lib. i. cap. 10. propter quod ambo concludunt in Divinis non esse totum integrale, vel totum materiale.

Respond, ad arg. Ad primum dicendum, quod plura non habent rationem totius respectu unius, nisi quia in pluribus est quedam coacervatio respectu unius: unde quia in pluribus annulis coacervatur plus de auro, quam in uno, multi annuli sunt quoddam totum integrale ad unum; sed si plures annuli inter se distinguerentur absque eo, quod in eis esset coacervatio auri, in multis annulis ita reperitur numerus vel pluralitas ratione distinctio- nis, quod non esset ibi totum integrale ratione coacervationis: & quia sic est in Divinis, est ibi numerus Personarum absque eo, quod sit ibi tale totū. Ad 2. dicendum, quod Persona addit supra essentiam proprietatem: quia secundum Damasc. 3. lib. cap. 6. hypothesis non tantum dicit naturam; sed Idem 3. lib. cap. 6. dicit naturam cum proprietate, sed ex tali additione non sequitur compo- sitio, nisi secundum modum intelligendi: quia proprietas non realiter differt ab essentia: propter quod est ita sim- plex essentia ut Persona, & è conver- so. Ad 3. dicendum, quod si quantitas habet rationem totius, hoc est, in quantum quantitati competit divisio; quantitati autem virtuali non compe- tit divisio secundum se; sed ratione esse etuum: et quod virtus quantum est magis simplex & magis unita,

tantò est maior, potest
tamen in plures

effectus.

QV 4.

De veritate.

POSTEAM quæritur de secundo principali, videlicet, de veritate, circa quod queremus tria. 1. in quo est veritas? 2. utrum omnia sint vera una veritate? 3. utrum possint esse plures veritates æternæ?

ARTICVLVS I.

Verum veritas sit in rebus, vel in quo est?

D. Thom. in qq. de ver. q. 1. per totam & i.p. q. 17. & B. Aegid. in qq. Meta. 2. tib. q. 2. & quodl. 4. q. 7. Gerar. Senen. in 1. s. dist. 19. q. 2. art. 1. 2. & 3. Franc. à Christo hic q. 2. Gav. tom. 1. q. de veritate Dei art. 3.

AD primum sic proceditur: videatur, quod veritas sit in rebus: quia essentia rei est in rebus; sed veritas est ipsa entitas rei: quia secundum Phumi. Metaph. Dispositio cuiuslibet rei in esse est sua dispositio in rei veritate. Præterea: aut ens est idem, quod verum, aut non? Si est idem cum vero, & per idem habet aliquid esse, & verum esse, sicut entitas rerum est in rebus, non in intellectu, sic etiam veritas in entibus erit. Si non est idem? Tunc se habet per additionem ad ipsum, sed quod se habet per additionem, non convertitur cum eo, cui fit additio, potissimum si recipiens additionem sit quid commune, & transcendens, igitur verum non converteretur cum ente, quod est inconveniens. Præterea: sicut aliquid dicitur bonum ex eo, quod ordinatur ad affectum; sic dicitur verum, ut ordinatur ad intellectum; sed bonitas, quæ respicit affectum, non est in affectu, sed in rebus, ergo & veritas non erit in intellectu, sed in rebus. Præterea: quando aliqua differunt, unum potest intelligi sine alio, etiam si sola ratione differant, secundum Boëtium in libro de Hebdomadibus: *Ens non potest intelligi non intellectu vero: ergo verum non differt secundum rationem ab ente.* Sicut igitur entitas est in rebus, sic & veritas.

Phil. 2. Me-
ta. comm. 4.

In contrarium est: quia veritas & falsitas sunt tantum in complexis; sed essentia rei est quid incomplexum; non igitur veritas est ipsa essentia, ergo non est in rebus, licet essentia rerum in re-

bus sit. Præterea: non solum verificatur aliquid de ente, sed de non ente: sed ea, quæ non sunt, non sunt in rebus, ergo &c.

RESOLVTIO.

Veritas, ut in subiecto, est intellectus, & ab ea vera dicuntur, que extra animam sunt.

Respond. quidam sic dicunt, quod tria sunt genera rerum. Quædans Lomb. in enim sunt, quæ secundum esse totum: suo primo & completum sunt extra animam, & dist. 9. q. ult. huiusmodi sunt entia completa, ut homo, & lapis. Quædam quæ nihil habent extra animam, sicut somnia, imaginationis, & chimera. Quædam autem quoddam tria fundamentum habent in re extrâ; sed sunt genera complementum rationis eorum est ab rerum, quæ anima, & huiusmodi est universale, & rum ad alterum pertinet tempus: nam universale in rebus habet esse, tamen quoddam complementum ab anima suscipit: eò quod intellectus facit universalitatem in rebus. Tempus etiam secundum suum esse materiale est extra animam, quia in motu; ab anima tamen suscipit quoddam complementum: eò quod ratio numeri, qui formaliter est tempus, completur per actum animæ numerantis: & ad illud genus entium (ut dicunt) reducitur veritas: quia veritas est secundum fundamentum in rebus extrâ; complementum tamen suscipit ab anima.

Sed illud stare non potest: tamen Contra positionem. quod fundamentum dicitur aliquid Fundamen- duplicitate: vel quia est subiectum ali- tum duplice cuius, & est illud, in quo fundatur ali- ter dicitur, scilicet, sicut quid, ut in subiecto, & sic motus respondeat temporis pro fundamento: eò respectu sui quod est subiectum eius. Alio modo accidentis. dicitur fundamentum id, quod respon- Alio modo spondet his, quæ sunt in anima, sive illud, sicut intentiones pri- circa quod actio animæ versatur, & sic me in rebus ea, quæ solum sunt in anima, dicuntur & secundum habere fundamentum in rebus: sicut in primis, dicimus intentiones primas habere res pro fundamento immediato, & secundas pro mediato. Et sic accipere sua- damentum non concordat verbis eorum: quia tempus & universale, quæ anima, & dicuntur habere simile esse, ut veritas, & non sunt in anima, ut in subiecto: & Aegidium. reg

Boetius lib:
de Hebdom:

res respondent eius pro fundamento; sed solum sunt in anima tanquam in causa: eò quod per actionem animæ tribuitur ei aliquod complementum. Si igitur bene volumus habere mentem nostrum, oportet nos dicere veritatem materialiter, & ut in subiecto esse in rebus. Est tamen ibi potentialiter, cui tribuitur actualitas per actionem animæ, sicut tempus ut in subiecto & materialiter est in motu.

Sed hæc via non concordat verbis Phi, qui vult, quod in intellectu componente & dividente sit verum, & falsum, igitur ipsum subiectum veritatis est intellectus; non tamen est subiectum universalis & temporis: nam natura rei considerata præter conditions materialis, quæ est universale, est in ipsa res eò quod non prædicatur de re essentia- liter, nisi quod est in re: & prius & posterius in motu, quæ, ut numerantur ab anima, habent rationem temporis, propter talem numerationem non re- D.Thom.in sum. p. 1.q. in 36.art.1. moventur à motu, sed sunt in eo sicut secundum istum modum dicendi) est completiori modo in intellectu tanquam in termino motus (ut ipsi met dicunt) quam in re ipsa: secundum hoc ergo secundum eandem rationem erit veritas in re & in intellectu; sed secundum esse completum est in intellectu, secundum incompletum in re; sed, ut habitum est, in intellectu componente, & dividente est veritas. Sicut igitur actio intellectus non est incompletè in re, & complectè in intellectu; sed totaliter in intellectu existit: eò quod non est actio transiens in exteriorem materiam, sic & verum, quod per talem actionem in intellectu existit, solum in intellectu erit, & in re nihil formabitur, nec complectè, nec incompletè, accipiendo veritatem, ut de ea Phus loquitur, quem isti per se allegant, licet secundum alium modum sumpta veritas reperiatur in rebus.

Propter hoc isti idem adinvenerunt aliam viam dicentes: quod in appetendo & intelligendo est ordo contrarius: quia in intelligendo est motus rerum ad animam: unde terminus cognitionis est ipsa anima secundum intellectum. Sed in volendo est motus animæ ad res: unde terminus appetitus non est ipsa anima secundum voluntatem, sed ipsa res, ad quam anima per voluntatem inclinatur: sed quia verum & falsum respiciunt intellectum, bonum & malum voluntatem, cum verius sit aliquid in suo complemente & termino, quam in suo principio, verum & falsum sunt in intellectu, ad quem terminatur motus cognitionis; bonum & malum sunt in rebus, ad quas terminatur appetitus: propter hoc ait Phus 6. Metaph. Bonum & malum sunt in rebus, verum & falsum sunt in anima.

Phus 6. Me. 6. It erum con- dicunt verum & falsum esse in rebus terra confirma tanquam in principio, in intellectu tamen rationem. quam in termino, non potest ibi accipi principium pro causa: quia quæ sunt in causis & causatis, licet secundum aliam & aliam rationem possint B. Egid. Col. sup. 1. Sem.

A esse in utrisque; executioni modo repertuntur in causis, quam in causatis: quia ut scribitur 2. de Divin. nom. Abundans & essentie ratione ea, que sunt effectorum, in causis ante inesse.

Ergo accipitur ibi principiū pro initio motus, quod ex ipso modo declarandi eorum apparet accipiendus; tamen est motus, secundum quod extenditur ratio eius ad actionem animæ: nam sicut res est veriori modo, & complectiori in termino motus, quam in principio: ita veritas (secundum istum modum dicendi) est completiori modo in intellectu tanquam in termino motus (ut ipsi met dicunt) quam in re ipsa: secundum hoc ergo secundum eandem rationem erit veritas in re & in intellectu; sed secundum esse completum est in intellectu, secundum incompletum in re; sed, ut habitum est, in intellectu componente, & dividente est veritas. Sicut igitur actio intellectus non est incompletè in re, & complectè in intellectu; sed totaliter in intellectu existit: eò quod non est actio transiens in exteriorem materiam, sic & verum, quod per talem actionem in intellectu existit, solum in intellectu erit, & in re nihil formabitur, nec complectè, nec incompletè, accipiendo veritatem, ut de ea Phus loquitur, quem isti per se allegant, licet secundum alium modum sumpta veritas reperiatur in rebus.

Propter hoc norandum, quod secundum viam Phi veritas ut in subiecto est solum in intellectu, & ab hac veritate ea, quæ sunt extra intellectum, vera dicuntur: nam, ut communiter exemplum ponitur, cibus dicitur sanus, licet nihil de sanitate formaliter sit in cibo: ita & res dicuntur veræ, in quantum veritatem causant, licet veritas formaliter sit solum in intellectu, ut sanitas in animali, & propter hoc dispositio cuiuslibet rei in veritate est sua dispositio in entitate: quia sicut res faber ad esse, sic se habet ad cognoscere, & secundum quod ab intellectu cognoscitur, vel est cognoscibilis, dicitur vera non à veritate, quæ sit in ipsa, sed à veritate, quam in anima causare habet. Sed si sic dicimus videmus contradicere Anselm. qui in lib. De veritate in omnibus veritatem ponit. Ostendit

Quomodo
Propriè veri-
tas solù est
in intellectu

enim veritatem esse in actione per dominum dicentem: Qui male agit, odie lucem, & qui facit veritatem, venit ad lucem. Simili modo ostendit eam esse in omnibus: quia secundum eum veritas est rectitudo quadam, & sicut in rebus omnibus rectitudo reperi potest, ita & veritas, accipiendo rectitudinem, non prout est passio continui, quam oculus iudicat; sed prout rectum dicitur, quod est ut debet esse: unde cum quis tacit quod debet facere, dicitur facere veritatem, & cum oratio significat quod significare debet, ut quod est esse, & quod non est, non esse, veritatem significat; & quia talem rectitudinem sola mens percipit, dicit Anselmus veritatem esse rectitudinem sola mente perceptibilem, & ita veritas non solum est in intellectu, sed in rebus.

Declaratio Advertendum ergo, quod licet di- propter dictum Phus in 5. Metaph. Verum & falsum. & u Anselm. sunt in anima, dixit in praedicamentis: ab eo, quod res est, vel non est, oratio dicitur ve- Philosophus, & vel falsa: consistit ergo veritas in ani- 6. Metaph. ma, prout comparatur ad res, propter eomm. 6. quod bene dictum est, veritas est adaequa- tio rei ad intellectum, quae si bene,

Dicunt ali- àdvertimus, veritas propriè sumpta so- qui quod ve- lūm est in intellectu, ut in subiecto, ut ritas, obie- dicit Phus, largè tamē accepta & se- & tivè sumen- cundum aliam rationem sumpta repe- do, sunt res, ritur in rebus, quod videretur Anselmus & sic est in rebus; forma velle: cum veniatur veritatem in omni- liter in intel- bus, verum tamen via Anselmi inferius. Je&tu.

declarabitur. Modus autem Phi sic ostē ditur: quia si in adæquatione rei ad intellectum consistat veritas, cum duplex sit intellectus, speculativus, & practicus, & secundum utrumque sit adæquatio rei, & intellectus, secundum utrumque potest accipi ratio veritatis; magis tamē propriè accipitur veritas secundum intellectum speculativum, quam secundum practicum: quia verum in quādam manifestatione conser-

1. Priorum: stit iuxta illud 1. Priorum: oportet enim omnino, quod verum est, ipsum sibi omnino manifestum esse, manifestatio autem ad speculationem pertinet. Rursum: quia intellectus extensione fit practicus, & prout se ad affectionem extendit, cuius est per se tendere in bonum, finis intellectus practici erit bonum, vel opus, & speculativi erit veritas. Et hoc est quod 1. Metaph. scribi-

tur: Theorice finis est veritas, Ex prakti- ce opus, vel secundum aliam transla- tionem, & practice bonum. Si igitur ostendere poterimus, quod veritas sumpta secundum adæquationem rei ad intellectum speculativum solum est in intellectu: cum sic veritas sumatur propriè, ostensum erit veritatem propriè sumptā solum in intellectu existere. Sciendum igitur, quod intellectus spe- culativus & practicus non eodem mo- do cōparātur ad res: quia intellectus speculativus noster mēsuratur à rebus: ed quod scientia nostra est à rebus cau- sata, ut dicit Comm. 12. Metaph. nō igitur homo sciens, & sentiens est mē- sura omnium, ut dicebat Abstragoras, sed magis mēsuratur ab omni- bus; sed intellectus practicus mēsurat res, sed ut dicitur in 5. Metaph. mē- sura & mēsuratum opponuntur relati- vē non per relationem, quae sit in mē- 5. Metaph. comm. 20. sita, sed in mēsurato: non igitur di- citur mēsura relatum per relationem, quae sit in ipsa: quia mēsuratum secundum rei veritatem dependet à mēsura, & non possum intelligere talē dependentiam, nisi intelligam mēsuram à mēsurato dependendem. Se- cundum intellectum mēsura ad mē- suratum refertur. Et quia veritas quādam adæquationem dicit: cum adæ- quatio dicat quādam relationem, & intellectus noster referatur ad res, ut mēsuratū ad mēsurā, relatio illa, propter quā intellectus refertur ad res, & res ad ipsū, erit in intellectu, nō in rebus: unde intellectus adæquatur rebus per adæqua- tionē, quae in ipso existit, res autē non adæquatur intellectui per adæquationē, quae sit in rebus, sed per adæquationem, quae est etiam in intellectu. Nā per unā & eandē adæquationem, quae est in intellectu, intellectus adæquatur rebus, & è converso: sicut per unam & ean- dem relationem, quae est in mēsura- to, mēsura refertur ad mēsuratum; & è converso: & quia tale p. adæqua- tionem dicit veritas, per unam, & ean- dem veritatem, quae est in intellectu, intellectus, & res exteriōres verae dicuntur. Pater igitur veritatem ut in sub- iecto esse in intellectu, per illam tamen veritatem etiam quae sunt extra ani- mā dicitur vera, sicut adæquatio est in intellectu, & relatio, & per illam

Comm. 12.
Metaph.
comm. 51.

Quoniam
modo

adæ-

adæquationis & relationem res intellectui adæquantur & referuntur.

Respondeat ad arg. Ad primum dicendum, quod non oportet veritatem esse in re ad hoc, quod dispositio cuiuslibet rei in veritate sic sua dispositio in entitate, & patet per habita. Ad 2. dicendum, quod verum additum aliquid se praeterea cum emet convertere, nimirum sed dicitur, post secundum, quod habet esse in ordine ad intellectum, & quod que libet res secundum est quod habet esse, est sic ad intellectum ordinabilitis, universaliter rationem eius etis consequitur itatio verae: sicut quia quodlibet transportit habepe rationem ad appetibilitatem, quod est, id est, quod est, inquit, invenit habet rationem ad efficiendum. Enipod dicimus, quod verum cum esse ait, conversatur, si verum sit praens addiditum, quod illa autem ratio nomine quod rei, sed quod rationis, quae consequitur omnia, quod est & ideo non contrahit ens, nicut nec unum ens contrahit, sed supra ens indivisionem addat. Ad 3. dicendum, quod non est idem iudicium de bonitate, & veritate: quia ratio bonitatis consistit ex ordine ad appetitum, & quod appetitum movere, sed ratio veritatis est in adæquatione & adæquatio autem non est in ipsis rebus realiter, sed in intellectu, ipsa rationes appetitum movent. Ad 4. dicendum, quod ens non posse intelligi sine vero non contingit ex eo, quod ens & vero non differunt rationes, sed quia intellectus quidquid intelligit, intelligit substantiam veritatis: igitur huius inseparabilitatis ex parte ipsius intellectus debet sumi. Vel possumus dicere, quod semper quando intellectus intelligit, intelligit verum: quia si ponatur illud, quod intelligitur, non esse verum, non intelligeretur: sed quod poneretur non esse intelligibile, & sic non potest intelligi ens sine vero. Potest tamen ens sine vero intelligi: quia ratio entitatis reservatur in vero: sicut ratio primi in posteriori: nam verum additum supra ens ordinem ad intellectum. Et quia aliquis potest intelligere aliquid, nihil considerando de tali ordine, licet nunquam intelligat nisi sit ibi talis ordo, potest intelligi est sine vero: quia potest aliquis intelligere ens, non considerando aliquid de ratione intelligibilitatis, &

Si intelligendo, licet intelligat ens, quod est verum, dicitur earum intelligere ens sine vero, modo quo patuit, & hoc sufficit ad hoc, quod verum, & hinc ratione distinguuntur.

Ad 1. iii contrarium dicendum, quod secundum quod communiter dicitur ratio veritatis sumitur ex eo, quod res comparatur ad esse, non ad quidditatem. Nam sicut intellectus in intelligendo qualitatem, format distinctionem, quae propriè negat verum, neque falsum dicitur, sic intelligendo rem esse, vel non esse format enuntiationē, quae verum, vel falsum significat: & quia omnia, quod est ab intellectu potest considerari esse, licet in intellectu continuo, & diverso considerat veritas, ratio ramen veri consequitur omnia ens, quia omnia, quod est, potest dici vera per easem veritatem, sed quod quod per intellectum potest cognosci esse. Ad 2. dicendum, quod nihil est nisi verum, nisi quod aliquando dicitur esse, sicut secundum apprehensionem intellectus: ideo verum non se extendit nisi ad ea, quae sunt aliquomodo ens.

ARTICVLVS II.

Vtrum omnia sint vera una veritatem?

Secundò queritur: utrum omnia sint vera una veritatem? Et videtur, quod sic: quia secundum Phum 2. Phum 2. Metaph. sicut omnia sunt calida per caliditatem ignis, ita omnia sunt vera per veritatem Primum. Præterea: quādo aliqua dicuntur analogie, nunc est dare unum aliquid, per quod omnia sunt talia, ut per sanctitatem, quae est in animali, & cibus, & animalia sana dicuntur: igitur per unam & eandem veritatem omnia alia dicentur vera. Præterea: Anselm. In lib. De veritate dicit: D. Ansel. in Omnia esse vera sermone Primi. Præterea: lib. de veritate, cum veritas prima causet omnem aliam veritatem, oportet omnia esse vera veritatem Prima aliquomodo; sed hoc non est exemplariter solum: quia cum omnia habeant ideam in Primo, & omnia sint exemplata ab ipso; pari ratione omnia dicentur alba ab albedine, quae est in Deo, quod non dicimus eomodo, quo dicimus omnia esse ver-

rad veritatis; quae est in ipso, ergo &c. In contrarium est: quia si omnia essent vera una veritate, tunc non esset nisi una veritas omnium; sed cum veritas sit in intellectu: quia est date, multos intellectus, oportet, quod sit dare multas veritates. Præterea si video, quod debeamus dicere Deum esse veram veritatem omnium, nam cum res ad am quantur intellectu Primi, non est contra verso, & veritas consistat in adequatione, prout res dicuntur vere per adequationem ad intellectum. Divisum, quia adequatio est in ipsis rebus, non in Deo, veritas erit in rebus, non in intellectu Primi; & quia ad pluriificationem subjectorum pluriificatur illud, quod est in subjecto, ad pluriificationem rerum pluriificabuntur existentes. Ad hoc idem facit: quia intellectus noster, & intellectus Primi, modo contrario comparantur ad eos; quia intellectus Primi est in mensura rerum, intellectus noster mensuratur a rebus: ergo veritas, secundum quod res comparantur ad intellectum nostrum, & intellectum Primi, habebit modum contrarium: cum igitur sit in intellectu nostro veritas, non in rebus, erit veritas in rebus, non in intellectu Dei: non igitur dicentur omnes res verae propter veritatem, quae est in intellectu Primi; sed è converso.

RESOLVATIO.

Com omnia enim ut artificialia comparantur ad Deum; vera sunt per veritatem in intellectu Primi existentem, que est rerum omnium mensura.

Responde dicendum, quod cum D. De hoc dictum queritur: utrum omnia sint vera una veritate, non est questione, nisi de est q. præc. veritate, quae est in intellectu Primi; ante mediū quia nulla veritas est, ad quam omnes res ordinentur, nisi illa. Huius autem questionis veritas potissimum declaratur nobis per ea, quae sunt in intellectu nostro, ubi ratio dissimilitudinis nostre repugnat. In nobis autem distinguitur duplex intellectus, speculativus, & practicus, & anterque eorum (ut ostensum est) non eodem modo comparatur ad res: quia, practicus mensurat res, speculativus mensuratur; & ideo ars, quae est per

scilicet intellectus practici, est mensura artificialium: sciencia vero theoretica periciens speculativum, mensuratur à rebus: igitur secundum quod in intellectu eius speculativus comparatur ad res, ad eam quod non est in rebus, sed in intellectu eius: nam, ut supra ostensum fuit, cùm de requalitate Personarum disputavimus, scilicet dist. ad equario supra equalitatem addidit in rationem, sicut quia intellectus imitatus est; non è converso; adequatio est in intellectu secundum rei veritatem: in rebus autem non nisi secundum modum intelligendis, ut dicantur res adiquari intellectui: quia intellectus padama, ut alii, & quia veritas adequationem importat, dicitur, quod in intellectu erat veritas, ut in subjecto: res autem dicebantur vere non per veritatem, quae esset in eis, sed per veritatem, quae est in intellectu; sicut & adiquabatur intellectui, non per adequationem, quae esset in ipsis, sed per adequationem existentem in intellectu.

Ex hac autem declaratione videtur sequi, quod intellectus practicus non dicatur verus per veritatem, quae est in ipso, sed per veritatem in rebus. Et quia omnia comparantur ad intellectum Primi, ut artificialia ad artificem, & ut mensurata ad mensuram, adequatio non erit in intellectu Primi, sed in rebus. Et hoc est quod arguendo considerabatur, quod res non erant veras per veritatem, quae est in Deo, sed magis intellectus Primi merebatur dici verus per veritatem in rebus existentem: nam creatura non refertur ad Deum per relationem, quae est in Deo, sed magis Deus refertur ad ipsam per relationem existentem in ipsa.

Ideò notandum, quod veritas dicitur ad adequationem non quamlibet, sed importat notitiam, sive manifestationem apud intellectum: ideo si ignis genitus adquatur generanti, talis adequatio non meretur nomen veritatis: eo quod non dicit notitiam, vel manifestationem apud intellectum importat in potentiam, igitur huiusmodi notitia vel manifestatio, vel est illud, quod est in veritate completivum, vel illud nobis indicat: eo quod differentias completivas singulorum nominare nescimus. Ideò per se competit vero, quod sit quid manifestum, ut habitum est, ex

i. Priorum. Et quia huiusmodi notitia & manifestatio non est in rebus, sed in intellectu, semper veritas quantum ad suam esse completum. in intellectu existit: propter quod nihil dicitur velrum, nisi secundum quod ad intellectu

Aliter, & aliter veritas ordinatur. Convenerit ergo. intellectus in intellectu speculativus noster cum: pratico, & pratico & comparantur ad res: quia in utroque speculativo est veritas. secundum esse completum est, atque in rebus.

differenter tamen: quia secundum quod res comparantur ad intellectum speculativum, nullo modo dicuntur vera per aliquam veritatem: quia sic in ipsis formaliter, nec complete, nec incompletè: quia nec adæquatio, nec notitia, vel manifestatio est in rebus, sed in intellectu. Prout autem comparantur ad practicum, non sic se habet: nam licet veritas non sit in illis, quantum ad esse complesum: eò quod artificialia in quantum talia non intelligunt, sed intelliguntur; quantum tamen ad esse incompletum in eis res veritas: eò quod in illis est adæquatio. Nam artificialia dicuntur vera aliquo modo per veritatem, quæ est in illis; ut per adæquationem, ut dicatur verum idolum, quod verè imitatur ideam in mente. ac

Verum, vel tificis. Est ergo verum analogum secundum quod intellectus practicus, & spe- le & u specula- culativus comparantur ad res: aliter vero & de rebus & de intellectu pra- ramen & aliter: quia verum dicitur de intellectu speculativo, & de rebus & de analogicè: sicut sanum dicitur de ani- rebus. Sed cō- mal, & cibo: quia sanitas solum est in ceptus entis cibo, nec completem, nec incompletè, est simpliciter, & veritas solum est in intellectu; nul- non incom- lo modo est in rebus formaliter, nisi pletè dicitur forte sicut in causa, ut sanitas in cibis de accidēte. Dicitur sed de intellectu pratico & rebus dici-

quod est sim- tur verum analogicè, non sicut sanum plex formaliter de animali & cibo, sed sicut ens de- ter, virtuali substantia & accidenti. Nam non dicitur tamen tur ens de his analogicè, quod nulla non: quia entitas sit in accidente, sed quia ratio- tel' edum eo entitatis completem reservatur in substâ- rum, quæ tia; diminutè autem in accidente: sic simpliciter & veritas quantum ad sui complemen- non sunt tum est in intellectu practico; diminu- ens. Veri autem con- tè tamen & quantum ad id, quod dicit certus est veritatem incompletè, ut quantum ad simplex, non adæquationem est in rebus: & quia simpliciter, non est denominatio abso- lute ab eo, sed etiam

quod est secundum quid (licet possit esse de nominatio aliqua) artificialia, formaliter absolute loquendo, non dicuntur vera compositus & por veritatem, quæ sit in ipsis, sed per idem partim est simile: eam, quæ est in intellectu: sicut accidens quia compo- dentia, eò quod habent incompletam situs uterque entitatem, absolute non dicuntur en- partim non- tia per entitatem, quæ sit in ipsis, sed ter compo- quia disimili- per eam, quæ est in substantia: unde notus. Vel con- fuit entia, nisi quia sunt entis. Possunt siderat me- tamen dici idoneis, vel illud, et si non lius dicere, ens absolute, propter entitatem, quæ est in ipsis: unde aliquid accidens, li- cèt dicamus ens propter entitatem, quæ est in subiecto; dicitur tamen hoc ens, vel illud ens, ut sapor, vel calor propter entitatem, quæ est in ipso. Nō incompleta entitas, et si non denomi- nat simpliciter; denominat tamen ali- quo modo: sit & artificialia, absolute loquendo; non dicuntur vera per veri- tatem existentia in ipsis: eò quod ta- lis veritas est veritas diminuta; sed per veritatem, quæ est in intellectu: di- cuntur tamen hoc verum vel il- lud verum, ut verus syphus, verum idolum per veritatem, quæ est in ipsis, ut quia adæquatur ideae idoli, sive sy- phi. Apparet ergo, quod absolute lo- quendo res dicuntur verae, non solum per comparationem ad intellectum nostrum speculativum, sed etiam ad practicum, ināmò magis directè res dicuntur verae per comparationem ad intellectum practicum, quam specula- tivum, licet utrumque dici posset: eò quod magis directè comparantur ad illud, à quo dependent, & mensurâ- tur, quam ad intellectum speculativum, qui ab eis dependet, & mensuratur.

Viso autem quomodo res dicun- Nota quo- tur verae per comparationem ad intel- modo omnia lectum nostrum, de facili apparet ve- sunt vera ve- ritas questionis quæ sit: nam omnia: similiter, entia comparantur ad Deum, ut arti- & sicut om- ficialia ad artificem, igitur veritas erit: in tempore in intellectu. Primi secundum esse cō- lia dicuntur pletum; in rebus tamen erit secundum per unum esse diminutum: omnia igitur entia, tempus pri- mobilis, absolute loquendo, erunt vera, non per veritatem, quæ est in ipsis; sed per veritatem existentem in intellectu Primi, qui est mensura omnium rerum; poterit tamen dici verum hoc, vel verum illud, ut verum aurum, vel verū argentum per veritatem, quæ est in ip- sis.

sis, ut dicatur verum, utrumque quod vere est adeptum auri naturam, ex qua ad aquatione vere ad aquatum secundum modum ei possibiliter idea auri in mente Primi. Comparatur ergo veritas Prima, simpliciter loquendo, ad omnia entia, sicut mensura ad mensurata; igitur sicut tempus, quod est mensura omnium temporalium, comparatur ad omnia temporalia, & omnia, quae sunt huiusmodi, temporalia dicuntur, non quia tempus sit in eis, sed quia ipsa sunt in tempore; ideo non potest tempus plurificari secundum numerum temporalium; sed est unum tempus omnium eorum: ita veritas Divina comparatur ad omnia entia creata, & omnia talia dicuntur vera, non quia veritas sit in ipsis, sed quia ipsa sunt in veritate: properter quod non oportet veritatem multiplicari secundum multiplicationem verorum: sed omnia entia possunt dicitur vera unica veritate, ut veritas Prima, licet verum hoc, vel verum illud possit dici per veritates plures in eis existentes. Et ista est sententia Anselm. qui eiusdem libri, cum venatus fuisset, utrumque esset una veritas omnium verorum, conclusit in fine libri de veritate, quod sicut est unus tempus omnium temporalium, ut tempus, quod est in motu primo, ita est una veritas omnium entium, ut veritas, quae est in ente Primo. Vnde ait: *Tunc dicitur huius vel illius rei veritas: ut veritas vocis, actionis, voluntatis: quemadmodum dicitur tempus huius vel illius rei, cum unum* & idem sit tempus omnium, que sunt in eodem tempore sicut:.... & sicut tempus per se consideratum non dicitur tempus alicuius: sed ceteres, que illò sunt consideramus, dicimus tempus huius vel illius rei: ita sicut veritas per se subsistens nullius rei est: sed cum aliquid secundum illam est, tunc eius dicitur veritas, vel rectitudo.

Ex quo apparet, quod licet veritas sit ipsa rectitudo, & aliquid dicatur verum: quia est, ut debet esse; non tamen oportet res esse veras veritate, quae sit in ipsis: quia simpliciter recta sunt secundum viam Anselm. rectitudine, quae est in Deo.

Resporid. ad arg. Prima concedatur. Ad primum in contrarium dicendum, quod licet sint multæ veritates, una est tamen veritas, à qua omnia entia dicuntur vera, ut veritas Prima, &

quod omnia ad illam comparantur, ut mensurata ad mensuram, & ut artificata ad artificem: & quia pluralitas veritatum in intellectibus creati non tollit illum ordinem non obstante quod sunt plures veritates, omnia sunt vera veritate una. Ad 2. & 3. partis solutio per hoc dicitur quia in ad aquatione quocumque modo sumptus non complete consistit ratio veritatis, & sic non est ratio veritatis.

ARTICVLVS III.

Verum possit esse plures veritates eternæ: quia si invenimus plures veritates eternæ, non possunt esse plures veritates temporales eternæ: utrumque enim est invenire eternum; sed veritas talium propositionum non potest nisi intelligi non esse: quia quidquid intellectus intelligit, intelligit per veritatem talius quia secundum Comen. omnium aliarum propositionum veritas ad veritatem ita cum reducitur. Præterea: saltem verum absolute sumptum, quod intellectus noster intelligit, non potest intelligi non esse: quia quidquid intellectus intelligit, intelligit sub ratione veri, sed cum tale verum sit quid creatum, non solum verum increatum est eternum, sed creatum, & ita plures veritates. Præterea: cum sint modò multæ veritates, & nulla possit corrupti, plures veritates sunt eternæ. Quod veritas corrupti non possit, sic ostenditur: quia si corruptitur, corruptitur vel corruptione signi, vel corruptione rei: Corruptione signi non: eadem oratio non mutata potest dici vera, vel falsa, ut ostendit Phus in prædicamentis, non igitur veritas dependet ex oratione, vel ex signo. Sed nihil corruptitur per corruptionem eius, à quo non dependet, ergo ex corruptione signi non cessat veritas. Nec per corruptionem rei: quia secundum Anselm. in fine lib. De veritate: veritas comparatur ad res, ut tempus ad temporalia; sed ut ipse ibidem dicit, Et si non esset hec, vel illares, noui minus esset idem tempus: ergo ex

eo quod corumpitur hec vel illa res, non minus erit veritas. Præterea : *Aba eo, quod res est vel non est, oratio vera, vel falsa dicitur*, sed multa sunt aeterna, ut, Patrem generare Filium, esse Deum, ergo &c. Præterea : dicimus Deum multa praescire, sed eum præscientia sit, quid aeternum, & quid verum, de necessitate multa sunt aeternaliter vera.

In contrarium est : quod omnis veritas, vel est creata, vel increata. Veritas creata non est aeterna : eo quod omne creatum dicit initiunt essendi, etiam quantum ad durationem. Increata autem veritas non potest esse nisi una aeterna : eo quod unum est esse aeternum, & *Vnumquaque sicut se habet ad esse*, ita se habet ad veritatem, ut dicitur 2. Metaph. Præterea : si aliqua causa est, quare ponimus multas veritates aeternas, hoc est propter distinctionem Personarum, sed tres Personæ non sunt tres aeterni, sed unus aeternus, ut dicitur in symbolo Athanasij, ergo &c.

RESOLVATIO.

Vita est veritas simpliciter aeterna. Et veritas illorum, que fine carent aliquo modo aeterna est.

Respond. dicendum, quod, sicut dictum est supra, aeternitas mensuratur esse, sicut tempus motuum, & non eiuslibet esse est mensura aeternitas, sed esse extra terminos, sicut igitur non est dare plura temporalia, nisi propter pluralitatem motuum, ita non est dare plura aeterna, substantiè loquendo, nisi esset dare plura esse extra terminos, esse autem extra terminos plurificari non potest, & ideo non exit dare plures veritates aeternas. Nam illud dicitur terminatum, quod est in alio receptum, & quia quidquid recipitur in aliquo, recipitur secundum capacitate rei recipientis, & non secundum modum suum : ideo omne tale terminatum est, propter quod omnis creatura habet esse limitatum : quia habet esse in natura receptum, esse autem non limitatum habet tria, propter quæ plurificari non potest. Est enim Primum purum, & est id, cui competit omnis ratio essendi. Ratione, qua est Primum, non possunt esse plura talia : quia dicitur

re plura Prima est dicere Prima non esse Prima : eo quod Primum, quia significat rem suam in termino, uni soli convenit. Rursum unum esse non differt ab alio esse, nisi quia alicui est coniunctum illud esse, cui non est coniunctum aliud, ut ideo hoc esse differt ab illo : quia est in hoc supposito vel natura, ubi non est illud : & quia quod est purum esse, non est esse in aliquo differente realiter ab ipso, purum esse plurificari non poterit. Tertiò uenit esse ab alio esse differt : eo quod unum est esse hoc, aliud est esse illud, & sic nulli competit omnis ratio essendi ; sed si tolleretur hoc & illud, & remaneret, ipsum esse, non posset intelligi nisi unum, & quia tale est esse purum, & esse Primum : quia non est esse hoc, nec esse illud, & qui vult ipsum intelligere, oportet quod tollat hoc & illud, non poterit esse nisi unum tale esse. Simpliciter ergo loquendo, secundum quod aeternitas mensuratur esse extra terminos, non potest esse nisi una aeterna veritas. Tamē quantum ad alias conditiones sunt multæ aeternæ veritates : nam secundum Diony. 10. de Div. nomin. ævum ad alias sive aeternum dicitur multipliciter, ut superius tactum fuit, nam aliquid dicitur tale : eo quod vere & absolute, &

Multæ sunt aeternæ veritates quoad conditions. Scilicet dicitur p. r. q. 2. art. quantum ad omnem conditionem est Diony. 10. tale, & quia simpliciter & absolute so- de Divin. nomina. lant esse Divinum est esse extra terminos, sic accipiendo aeternum, solus Deus est aeternus, tamen ut idem ibideat : Temporis autem est aeternitatis naturam ex scriptis, Divinis cognoscendam esse existimmo. Etenim non ea, que plene & absolute ingenita sunt, & revera sempiterna, ubique aeterna dicunt : Et ea, que interire non possunt, & que immortalia sunt, queque commutari non possunt : ut illo in loco: Elevamini portæ aeternales, & in similibus, & secundum hoc multa possunt dici aeterna: eo quod participant alias conditiones aeternitatis, ut quia carent fine, vel initio esse, di, vel utroque. Cum ergo queritur, utrum sit aliqua veritas aeterna praeter veritatem Primam ? Simpliciter non quantum tamen ad alias conditiones est ut sic, est ut non : quia quantum ad carentiam initij licet creatura poterit esse aeterna, nulla tamen aeterna est. Quantum ad carentiam finis: eo quod multa sunt quæ non desinent esse, veritas

Nota arg. *Anselm. in princ. lib. de veritate. Et De veritate, & Monolog. 18. prædictis Monol. 18.* obviant. Probant enim ibidem veritatem enuntiationum non incepisse, nec posse desinere esse, sed cum huiusmodi veritas sit veritas creata: eò quod ipsa enuntiatio quid creatum est, veritas creata non incepit esse, cuius contrarium est ostensum. Arguit enim sic: quod semper ista propositione fuit vera: quod futurum est aliquid, & semper haec erit vera, quod præteritum fuit aliquid: & quia quidquid est verum, veritate est verum, concludit: *Impossibile est, vel cogitare, quod veritas principium, aut finem habeat.* Arguit etiam ulterius: *Denique si veritas habuit principium, aut habebit finem: antequam ipsa inciperet, verum erat tunc, quia non erat veritas: & postquam finita erit, verum erit tunc, quia non erit veritas;* & *quia verum non potest esse sine veritate, eras igitur veritas antequam esset veritas, & erit veritas postquam finita erit veritas: quod inconveniensimum est; sine igitur dicatur veritas habere sine intelligatur non habere principium vel finem, nullo clandi potest veritas principio vel fine.*

Ad dicta Anselmo. Ut ergo appareat intentio Anselmi notandum, quod veritas Prima est mensura omnium veritatum; non igitur dicitur veritas *huius vel illius:* quia sit in hoc vel in illo; sed quia hoc vel illud est in veritate, sicut non dicitur tempus *huius temporalis, vel illius:* eò quod sit in temporalibus; sed quia temporalia sunt in ipso. Comparatur igitur veritas Prima ad omnia, ut mensura ad mensurata: unde futurum esse futurum ideo est verum secundum Anselm. quia sic est in præscientia Divina, & in ordinatione eius, & licet omnia sint vera per comparationem ad veritatem Primam, enuntiationes tamen de omnibus non eodem modo comparantur ad illam veritatem: quia aliqua sunt, quae etsi enuntiantur, non semper adeat illis veritas Prima, ut per illam vera dici possint, ut *Petrum sedere, vel cervum currere.* Aliqua sunt, quibus enuntiatis nunquam deest veritas Prima, secundum quam non possint dici vera, ut ea, quae immutabiliter vera sunt, ut futurum esse futurum, & duo & tria esse quinque, & talia. Cùm er-

Ago dicitur aliquid esse futurum semper fuit verum, non est intelligendum ista propositionem semper fuisse, vel aliquam veritatem creatam non incipere esse; sed quia nunquam talis propositio enuntiari potuit, quod veritas Prima ei decesset, per quam vera esse non posset. Et ista est sententia Anselm. *De veritate cap. 11.* dicentis: *Cum enim dixi, quando non fuit verum, quia futuram cras aliquid: non ita dixi, ac si absque principio ista oratio fuisset, que affereret futurum aliquod esse: aut ista veritas, esset Deus: sed quoniam non potest intelligi, quod oratio ista esset, veritas illi decesset: ideo concludit: quod non est vera haec oratio: futurum est aliquid, nisi quia sic est in summa veritate.*

B Ex quo apparet quod non concludunt veritatem aliquam creatam esse ab aeterno, sed increatam: ideo Monolog. 18. cap. per argumenta prædicta concludit, veritatem, quæ Deus est, eternam esse. Est igitur una veritas simpliciter aeterna.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod veritas propositionum necessariarum potest deficere per defectum in intellectu, vel per defectum ipsorum rerum: unde antequam aliquid creatum esset, non erat aliqua veritas nisi veritas Prima, nec erat ista propositione vera: *De qualibet affirmatio: quia non erat, qui enuntiaret eam: unde nec talis oratio erat, nisi forte in mente Divina, & prout ibi est non aliud quam Deus est.* Ad 2. dicendum, quod aliquid non posse intelligi non esse duplicitate contingere, vel ex parte eius, quod intelligitur, vel ex parte intellectus. Ex parte eius, quod intelligi non est, non potest aliquid intelligi non esse, si esse sit de ratione quidditatis suæ, & isto modo probat Anselm. *Prolog. 4. cap.* quod Deus non potest intelligi non esse. Sed cum omnis creatura D. Anselm. habeat quidditatem distantem ab esse, *Prolog. 4.* nihil creatum est, quod isto modo non possit intelligi non esse, & quidquid sic non potest intelligi non esse, de necessitate est aeternum: propter quod solus Deus est aeternus necessarius. Ex parte intellectus non potest aliquid intelligi non esse, si intellectus non possit intelligere absque illo, sic actus intelligentia non potest intelligi non esse: quia sicut

Aliquid non posse intelligi non esse duplicitate contingere, vel ex parte eius, quod intelligitur, vel ex parte intellectus.

Aliquid non posse intelligi non esse duplicitate contingere, vel ex parte eius, quod intelligitur, vel ex parte intellectus.

Aliquid non posse intelligi non esse duplicitate contingere, vel ex parte eius, quod intelligitur, vel ex parte intellectus.

sicut nullus potest negare loquela: eò quòd per loquela negaret, & sic negando loquela, loquela poneret, ut dicitur in 4. Metaph. comm. 2. sic nullus potest intelligere non esse actum intelligendi: quia intelligendo ipsum, non esse intelligeret, & ita de necessitate actus intelligendi esset, & quòd sic non potest intelligi non esse, non est æternum, & quia veritas creata sic non potest intelligi non esse: eò quòd quid quid intellectus intelligit, intelligit sub ratione veri, non arguitur, quòd veritas creata sit æterna, nisi ex suppositione, ut si aliquis intellectus creatus semper intelligeret. Et per hoc patet solutio ad 3. Ad 4. dicendum, quòd veritas creata desinere potest: quia utrumque desinere potest, & res, & oratio: nā quæ àversione incipiunt, versioni subiecta sunt, & omnia in nihilum possunt redigi. Et quod dicitur de Anselmo, dicendum quòd loquitur de veritate Prima, quæ cessante re, non cessat: cùm sit mensura eius: sicut cessante temporali non cessat tempus. Ad 5. dicendum, quòd sicut una est essentia, & unum esse omnium Personarum, ita est una veritas, cùm veritas ipsorum esse, vel essentiam respiciat. Sed quòd possint ex eis formari plures enuntiationes: hoc est ex parte intellectus nostri, qui non potest intelligere uno intuitu simplici, quæ ibi simpliciter & per unum esse existunt. Et quia intellectus noster non est æternus, non sunt veritates æternæ. Ad 6. dicendum, quòd omnes rationes ideales retum, quæ sunt ab æterno in Divina essentia, non sunt aliud, quæ ipsa; & sicut essentia Divina est una secundum rem, sic omnibus talibus propositionibus respondet una veritas realiter, licet secundum rationem plurificetur; non igitur est nisi una veritas æterna secundum rei veritatem.

DUBITATIONES LITTERALES.

Dubitatio. **S**VPER litteram: Super illo: *Si ergo in una &c. Vult enim Aug. quòd si sapientia, bonitas, & huiusmodi in*

A una Persona non faciunt compositionem: quòd in duabus simul nouit *Nec plura atque* compositio, igitur arguit à minori negando: quia minus videtur, quòd sit compositio in una, quam in pluribus. Dicendum, quòd non attributa in una Persona differunt secundum rationem; sed prout Divina natura est in pluribus, differt secundum modum se habendi: quæ etsi differentia secundum rationem dici possint, non est tanta sicut prima. Si igitur plura attributa in una Persona non faciunt compositionem, ut possint dici totum integrale plura attributa ad unum, multò minus faciet compositionem *una* natura in pluribus Personis, ut habeat rationem totius una natura, prout est in pluribus, ad se ipsam, prout est in una.

B Item super illo: *Dicamus tres statuas nummorum aurum. Contra*; materia non praedicitur de his, quorum est materia: ergo statua non est aurum. Dicendum, quòd licet materia propriè non prædictetur in artificialibus, tamen potest aliquomodo concedi materiam prædicari: eò quòd materia eorum dicit totam ipsarum substantiam.

C Item super illo: *Commune est subflamia, particulare hypothasis. Notandum,* quòd commune ibi idem sonat, quod communicabile, & particulare, quod inconducibile. *Item super illo: Numero enim &c.* Notandum, quòd hypothases differunt numero: quia una connumeratur alteri, non quòd aliquid non sit in una, quod sit in altera.

D *Item super illo: Deus non debet dici triplex. Notandum, quòd triplicitas est species multiplicitatis, & multiplicitas est species inæqualitatis, ideo in Deo non est triplicitas: quia ibi nulla inæqualitas.*

DISTINCTIO XX.

OSENTO QVOD ALIQUA PERSONARVM ALIAM
*non superat magnitudine, nunc ostendit, quod alia
 non excedit aliam potentia.*

VNC ostendit &c. Hic Magister A ostendit esse æqualitatem in Divinis quantum ad potentiam. Et duo facit: quia 1. dicit esse unam potentiam trium Personarum, sicut unam magnitudinem: propero quod non plus est de potentia in tribus Personis, quam in una, quod, ut ait August. auctoritatibus, & rationibus probat. 2. adducit rationes ad hoc ostendendum, ibi: *Nihil inquantum*. Ad cuius evidentiā notandum, quod tota causa, quævis qui dixerunt, in una Persona maiorem esse potentiam, quam in alia, utputa in Patre, quam in Filio, est: quia Filius est à Patre: unde duo facit: quia 1. adducit rationem ad ostendendum Filium esse æqualem Patri: quia omnia, quæ habet Pater, accepit Filius: habet ergo Filius omnipotentiam, ut Pater. 1. adducit dictum eorum, qui negant Filium æquè potentem Patri, ibi: *Sed inquis*. Circa quod duo facit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. solvit ad obiectionē eorum, ibi: *Sed forse*. Circa primum duo facit: quia 1. adducit dictum eorum, qui dicebant Filium esse minorem Patre: quia à Patre procedit, dicens: *Genitus non esse minorem gignente*: ed quod omnia accepit genitus, quæ habet gignens. 2. adducit rationes alias ad probandum Filium non esse mino-

C rem Patre, ibi: *Item alio*. Circa quod duo facit, secundum quod duas rationes adducit. Prima talis: aut Pater noluit gignere Filium sibi æqualem, aut voluit? Si noluit, invidus fuit. Si voluit, & non potuit, infirmus fuit; sed tū Pater nec sit invidus, nec infirmus, vel impotens, ergo voluit, & potuit, igitur genuit. Secunda est per similitudinem: nam pater carnis generat filium, quam meliorem potest, ergo Pater Cœlestis multò fortius: quia magis diligit Filium suum, quam aliquis pater carnalis, genuit Filium, quam meliorem potuit, sed non potuit cum gignere meliorem se, cum ipse sit Deus: ergo genuit æqualem sibi. Secunda ibi: *Hoc autem*. Deinde cum dicit: *Sed forte*. Solvit ad dictum eorum, qui dicebant Filium esse minorem Patre: quia est à Patre. Et duo facit: quia 1. solvit per Aug. dicens: quod ex eo, quod una Persona est ab alia, non ostenditur inæqualitas, sed ordo naturæ, non quo unus est prius altero, sed quo alter est ex altero: nam ad æqualitatem pertinet questio qualis, aut quantus sit aliquis: ad originem autem, non ad æqualitatem, quis ex quo sit. 1. recolligit ex omnibus dictis in praesenti distinctione, & in præcedenti, quod est æqualitas in Divinis quantum ad æternitatem, magnitudinem, & potestatem, in qua terminatur sententia lectionis & distinctionis.

QUESTIO I.

De potentia Divinarum Personarum.

VIA in præsenti distinctione Magister de potentia Divinarum Personarum, & eorum ordine mentionem fecit. Ideo de his duobus queremus. Circa 1. queremus tria. 1. an Filius sit omnipotens? 2. utrum potentia gene-

randi continetur sub omnipotencia?
 3. an Filius sit æqualis Patri in potentia?

D

ARTICVLVS I.

An Filius sit omnipotens?

*Geras. Seuen. in 1. f. dist. 20. q. unic. art. 2.
 Franc. à Christo in 1. dist. 20. q. unic. conc.
 2. 2. & 3.*

A D primum sic proceditur: videatur quod Filius non sit omnipotens: quia ex uno solo particulari fal-

li

Sificatur universale: hæc enim est falsa: *Omnis homo currit, si solus Sortes non currat; sed Filius non potest generare sibi aequalē, ergo non est omnipotens.*

Præterea: potentia non dicitur magna & parva, nisi ex eo quod potest in magnum, vel in parvum oblectum; sed Persona Divina incomparabiliter excedit omnem creaturam, ergo potentia, qua potest in talem Personam, incomparabiliter excedit omnem aliam potentiam. Cùm igitur Pater possit in generationem Personæ Vivæ: quia Filijs. Filius autem non possit, ergo &c.

Metaph. secundum quod scribitur.
comun. 13.

Metaph. ens dividitur in per se & per accidens: ens per se dividitur indece prædicamenta, ergo relatio est per se: ens, igitur quantumcunque aliquid significet relationem, si unum potest in illud, & non aliud, aliquid potest unū, quod non potest aliud, ergo aliquid potest Pater, quod non potest Filius: non igitur est omnipotens. Præterea: Au-gust. contra Maximinum ait, & habetur in littera, quod si Pater non posset generare, non esset omnipotens: cùm igitur Filius generare non possit, non erit omnipotens.

In contrarium est quod legitur in Symbolo Athanasij. *Omnipotens Pater, omni-potens Filius. Præterea: secundum Au-*

Archan. *g. de Trin. 5. de Trinit. cap. 8. Pater, & Fi-*

DAug. p. N. *lius, & Spiritus Sanctus sunt una mag-*

g. de Trin. 5. nitudo, non tres magnitudines, sicut

cap. 8. sunt una essentia, non tres essentiae: nā
hoc est ibi esse, quod magnum esse sed si est ibi una magnitudo, est ibi una vir-tus, cùm non sit ibi magnitudo, nisi virtutis, & per consequens una poten-tia; sed non est intelligibile, quod Pa-

ter sit omnipotens, & non Filius, ex quo est eadem virtus; & potentia utriusque: est ergo Filius omnipotens.

RESOLVTIO.

Filius est omnipotens, et si generare non pos-sit: quia ipsi posse generare contra-dictionem implicat.

Modus di-cendi quo-tunquam de-potentia ge-nera-re in Patre & Fi-lio, & est D. ra-entia: quia cetera sunt entia, sive sunt aliquid, & quantum ad esse suum, & quantum ad rationem quidditatis, si-

cut videmus, quod sapientia est aliquid ratione esse, quod habet in subiecto, & ratione naturæ suæ, per quam reponitur in prædicamento qualitatis. Sed de relatione non sic dicere possumus; quia licet sit aliquid ratione esse, quod ha-bet in subiecto, non tamen est aliquid ratione suæ quidditatis: & quia per quidditatem aliquid diffinitur, cum dif-finitio sit sermo expressivus quidditatis, & essentie, cum diffinitur relatio, non dicitur quod sit aliquid, sed quod sit ad aliquid: & ideo si Filius non potest generare, & Pater potest, non sequitur quod aliquid possit Pater, quod non possit Filius, nec quod aliqua potentia sit in Patre, quia non sit in Filio, sed quod potentia prout est in Patre, refec-tatur ad aliquid, vel habeat aliquem respectum, quem non habet, prout est in Filio: & ideo quidquid potest Pater, potest Filius: quia eadem potentia, que est in Patre, est & in Filio; sed non eadem respectum habet in Patre, & in Filio: est igitur Filius omnipotens si-cut Pater. Sed illud, licet bene dictum Cōtra istum sit, tamen non sufficit: quia, ut dice-batur in arguendo, August. contra Ma-ximum vult Patrem non esse omni-potentem, si ibi aequalē generare non possit, igitur sicut non valeret argu-mentum: generare non dicit quid sed ad aliquid, si ergo non potest Pa-ter generare, non sequitur Patrem ne-habere omnipotentiam; sed quod po-tentia in ipso non habeat omnem res-pectum: sic si Filius hunc respectum: habere non potest, non erit omni-potens: cùm careat talis respectus (ut pergit) omnipotentiam tollat.

Propter hoc notandum, quod Deus Modus pro-non dicitur omnipotens: quia potest quidquid eauntiari valet: quia secun-dum Anselm. quæ contradictionem D. Anselm. implicat. Deus non potest. Vnde ait prosolog. 7. Prosolog. 7. Sed omnipotens quomodo es, si emonia non potes? Ait si non potes corrumpi, nec mentiri, nec facere verius esse factum, ut Deus est om-
quod factum est non esse factum, Et plura sunt nōpotens, li-liter: quomodo potes omnia? An huc posse nō est non pos-est potencia, sed impotencia? Non igitur potencia, contradic-tio: quia plicant. Vnde propriè dicitur omni-talia non ha-potens, quod potest omne. quod ha-beat rationem entis: & quia conve-entia. D'hoce bet rationem entis: & quia conve-atoria à ratione entis sunt remota: co-principia, q. 1. quod

Eccz.

quod non possunt simul esse, ista duo & quia infrigidare est actus ad exterioris etropatiuntur ad invicem, quod alii quid sit omnipotens, & quod contradictionia non possit, igitur ea, quae respectivit potentia, sive sit absoluta, sive respectiva, & contradictionem non implicat, aliquo modo sub omnipotencia continetur: & propter hoc Pater dicitur omnipotens: quia potest quid.

S. Et si dist. est, in Divinis non possunt esse duo Filiij: & ideo non potest esse, quod eadem Persona sit ibi Pater, & Filius: quia

Quod Filio tunc esset ibi pluralitas filiorum; bene in Divinis igitur sequitur de quacumque Persona Divina, quod si est Pater, non est Filius generare.

Arguitur ergo sic: si Filius potest generare, Filius generat: quia in perpetuis non differt esse, & posse, & multo fortius non differt in Divinis, sed si Filius generat, Filius est Pater, si Filius est Pater, Filius non est Filius: ergo de primo ad ultimum, si Filius potest generare, Filius non est Filius, ergo contradictionem implicat in Filio posse generare, non autem in Patre, ergo stare non poterit, quod Pater non possit generare, etsi sit omnipotens, omnipotentia tamen Filii non posse generare non repugnat.

D. Sed si sic dicimus, quod credimus esse bene dictum, accedit nobis gravis dubitatio: nam si ignis posset omnia, & non posset infrigidare, non dicere Dicitur omnipotens: & tamen posset quid quid contradictionem non implicaret: quia infrigidare in igne contradictionem implicat: quia si ignis infrigidaret, ignis esset frigidus, si esset frigidus, non esset ignis.

Propter quod advertendum, quod Responso, actu quidam transiunt in exteriori quod aliter materia, quidam non. Eoruunt, qui attendunt contradictionem transiunt in exteriori materia, con- fici immaterialis tradictio non debet attendi penes agens, sibus actioni sed & penes id, quod agitur. Illorum iesu, aliter in autem, qui non transiunt, contradictione ut transiit utio debet attendi etiam potest agens.

& quia infrigidare est actus ad exterioris etem materiam, transiens, non debet attendi contradictione ex parte ignis; sed ex parte eius, quod infrigidatur: & quia ex parte infrigidari contradictionem non implicat, & habet rationem entis, si ignis omnia alia posset, & infrigidare ab isto ha- non posset, non esset omnipotens. Sed huius dist. 1. cum actus, per quos constituiatur Per, in primo.

sonz Divine, non sine actus transiun- tes in exteriori materiam: quia tunc sequeretur, quod Divina Personae non essent idem in essentia, & natura: eo

quod agens, & tale actum non coincidunt in eandem saturam numero, igi-

B. But contradictione in talibus debet attendi ex parte agentis. Cum igitur sequatur contradictione ex parte Filii, si Filius

generare posset: quia Filius non esset Filius, ista duo se compariuntur ad in- vicem, quod Filius generare non pos-

si, & tamen sit omnipotens: quia sufficit, quod generare repugnet Filio ad hoc, quod non posse in actum gene-

randi sine omnipotentia non deroget, ut in sequenti arte patebit. Sed in Filio carnali, dato quod implicaretur contradicione ex parte eius, si generare non posset, si esset omnipotens: quia huiusmodi generare in exteriori materiam transiit. Pater igitur, quod Filius est omnipotens, non obstante, quod gene- rare non possit.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet Filius non possit generare, est tamen omnipotens, ut ostensum est. Et quod dicebatur: quia ex uno particulari, universale falli- scatur. Dicendum, quod verum est, si illud particolare sub universalis contine- tur. Sed generare sibi e qualibet, licet contingatur sub omnipotentia Patris, non tamen contingatur sub omnipoten- tia Filii, nec tamen propter hoc est alia quia potentia in Patre, quae non sit in Filio; sed alicui respectu est coniuncta, ut est in Patre, cui non coniungitur, ut est in Filio. Ad 2. dicendum, quod ex eo quod Pater potest generare, & non Filius, non sequitur, quod aliquid pos- sit Pater, quod non possit Filius: quia generare non dicit aliquid, sed ad aliquid, & non posse sic in ad aliquid, ut habatum est, repugnat omnipotentia Patris, non Filii. Ad 3. dicendum, quod si relationi competit, quod sit al-

iquid

Quod relatio est ens, hoc non est ratio ne quidditatis; sed ratione esse, & quia est ens per omnium relationum Divinarum est se, non ratio idem esse, licet non sit eadem ratio ne sua quid quidditatis: quia secundum esse qualitatibus, sed libet relatio ibi transit in essentiam, non sui esse;

secundum rationem quidditatis, ut ibi rationem quidditatis ponere possumus, igitur non sequitur, quod aliquid possit una Persona, quod non possit alia: quia nec esse alicuius relationis competit alicui Persona, quod non competit aliis; sed solum ratio quidditatis, vel respectus: eò quod ad aliquem refertur una Persona, ad quem non refertur alia. Ad 4. patet solutio B per iam dicta.

ARTICVLVS II.

Utrum potentia generandi comprehendatur sub omnipotencia?

*Arg. dif. 20. q. 1. art. 1. Gerard. Senens. in 1.
dift. 20. q. uniu. art. 1. Franc. à Christo
ubi supra in resol. q. c. 1.*

Secundò queritur: utrum potentia C generandi comprehendatur sub omnipotencia? Et videretur, quod non: quia cum Filius sit omnipotens, nihil continetur sub omnipotencia, quod non conveniat Filio; sed posse generare non competit Filio, ergo &c. Præterea: posse respicit possibile, quod ergo non est possibile, non cadit sub omnipotencia; sed necessarium dividitur contra possibile: cum ergo Filius non sit quid possibile, sed quid necessarium, potentia generandi sub potentia non comprehenditur, ergo nec sub omnipotencia. Præterea: si Pater posset generare, vel hoc contingit ei secundum id, quod habet communem cum Filio, vel non? Non secundum id, quod habet commune: quia tunc Filius generare posset: ergo secundum id, quod est ei proprium. Sed cum omnipotencia sit communis Patri, & Filio: quia est una utriusque, ergo posse generare sub omnipotencia non comprehenditur. Præterea: hoc signum, omnis, non distribuit pro his, quae sunt diversarum rationum: nam dicendo omnis canis, si distribuit pro latribili,

A non distribuit pro marina belua: cùnt igitur non secundum eandem rationem dicatur potentia respectu generationis Filii, & creationis rerum, si creatio rerum continetur sub omnipotencia, generatio Filii sub illa non continetur.

In contrarium est: quia quanto aliquid est magis ens, tanto magis sub potentia confinetur, vel sub omnipotencia: eò quod omnipotencia est respectu entis, ut dictum est, tanto igitur magis sub omnipotencia continetur generatio Filii, quam creatio rerum, quanto ratio entis magis reservatur in Filio, quam in ceteris rebus. Præterea: ad hoc idem facit auctoritas Augustini, qui vult, quod si Pater non posset generare, non esset omnipotens.

RESOLVTIO.

Potentia generandi non continetur directè sub omnipotencia, sed indirectè: quia nec dicit omne, & purius esse, quod prout continuum respectu est potentia generandi.

Respond. dicendum, quod, sicut habitum est, oportet nos concedere, quod posse generare aliquo modo sub omnipotencia continetur: quia si nullo modo contineretur, tunc Pater ex eo quod non posset generare, non diceretur non omnipotens, quod est contra August. ut habitum est. Rursum oportet nos etiam dicere, quod non per omnem modum sub omnipotencia continetur: quia si sic esset, nihil esset omnipotens, quod generare non posset; sed, ut habitum est, Filius est omnipotens, & tamen generare non potest. Propter hoc notandum, quod generare non posse generare directè & simpliciter directè sub omnipotencia non continetur. In directè autem, & quasi ex consequenti, ut in tali materia loqui possumus, &c. sub omnipotencia comprehenditur. Hoc autem sic ostenditur: quia agere, Prima pars, & posse agere non dicitur aliquid, nisi quod est in actu, & secundum quod est in actu: & ideo quod nullo modo est in actu, nullo modo agit, nec secundum quod tale agere potest: unde & materia prima, cui nullus actus competit, nullo modo agere dicitur. Itē autem

autem actus, secundum quem alicui competit agere, magis directe est esse, quam quidditas. Vnde si aliquid universum calorem in se haberet, & ex talis calore non esset calidum, calefaceret ei non competeret. Et ideo dicimus, quod agere presupponit esse, & secundum quod aliquid habet per se esse, habet per se agere: propter quod formae non competit agere: quia non habet per se esse, sed supposito. Nihil ergo agit directe; nisi secundum quod habet esse: cui ergo deficit aliqua ratio agendi, per se loquendo, ei deficit aliquid quod esse virtualiter, vel formaliter, ut quod non potest caleficere, non est calidum: & quia sicut alicui competit esse, sic & agere, nulli creaturae competit omnis ratio agendi & omnipotencia: quia ei non competit esse, in quo reservetur omnibus ratio essendi. Nam esse cuiuslibet creati est participatum & limitatum: eò quod non sit esse purum, sed in natura receptum. Deus autem, qui est ipsum esse purum, in quo reservatur omne esse, ei competit omnis modus agendi, eò quod ei competit omnis ratio essendi: propter hoc solus ipse est omnipotens: & quia illud idem esse purum, quod est omne esse, quod competit Patri, & est Pater, competit Filiu, & est Filius, non magis est omnipotens Pater, quam Filius: eo quod nullum esse competit Patri, quod non competitat Filio: cum ea directe sub omnipotentia contineantur, quae aliquod esse dicunt: quia ex hoc aliquid agit, & potest agere: quia competit ei esse, nihil directe sub omnipotentia continetur, in quo distinguitur Pater à Filiu: cum in esse Pater & Filius non sint distincti; sed esse, quod comprehendit omne esse, utriusque perfecte conveniat. Et sic ostensum est, quod directe posse generare sub omnipotentia non comprehenditur.

Secunda pars. Sed quod aliquo modo comprehendatur, quod etiam dicebatur declarandum, sic ostenditur: nam si aliquis quod posse esset similis alteri, & non aliis, per se generare alii quomodo loquendo, & directe, nihil esset in similitudine, quod non esset in non simili: & contentia comprehenditur quidditas, quae competit ei per se, & secundum quam reponitur in praedicatione relationis, non dicit aliquid,

sed ad aliquid igitur per se loquendo, nō nihil est simile, quod non sit non simile, vel nihil est in simili, quod non sit in non simili. Sed ad aliquid refertur simile, ad quod non refertur non simile: propter quod Boëtius in lib. de Boëtius in Trin. ait: Relatio nihil predicit de eo, de lib. de Trin. quo dicitur. Indirecte tamen bene sequentur, vel saltem posset sequi, aliquid esse in simili, quod non esset in non simili: nam cū similitudo fundaretur in aliqua qualitate, utputa in albedine, si unum est simile alteri, & non aliud, aliquid est in simili, quod non est in alio, quia albedo: & quia talis argumentatio, quod aliquid sit in simili, ratione qua simile, quod non sit in alio, utputa: quia albedo, vel alia qualitas non est per se, & directe, non operatur, quod sit verum universaliter, & quod in omnibus teneat. Advertendum igitur, quod aliquid non esse simile aliter duplicitate: vel citer: vel quia natura caret, in qua fundatur similitudo: vel quia distinctione idem non datur, in qua aliquid non est simile alio: & quia repugnativa suppositi. Primo modo nigrum non est simile albo: eò quod natura albi supposito nigro deficit, in qua talis similitudo fundatur. Secundo album non est simile sibi ipso, non quia in eo non sit albedo, in qua talis similitudo fundatur, propter quod hoc non contingit ratione formae, vel naturae: sed ratione suppositi: eò quod simile propriè suppositum à simili secundum suppositum est distinctum: idem autem à se ipso non habet distinctum suppositum: cum ergo negatur similitudo propter carensiam formæ, vel naturæ, in qua fundatur relatio, tunc potest concludi aliquid esse in simili, quod non est in non simili. Sed cum negatur similitudo propter repugnantiam suppositi, non potest argui aliquid esse in simili, per se loquendo, quod non sit in non simili: quia albedo: secundum quam unum est simile alteri, potest esse in aliquo supposito, nec tamen secundum eam dicetur propriè simile sibi ipso. Semper igitur respectus deficit alicui, vel ratione suppositi, vel ratione naturae. Et cum non deficit ratione suppositi, de necessitate concludi potest, quod deficiat ratione naturae. Vnde oportet quod natura, cui est coniunctus talis respectus, non sit in illo, utputa si alius quis

quis non dicitur simile alicui : si hoc non negatur ratione suppositi, concludi potest , quod aliqua qualitas, utputa albedo, vel aliqua alia , in qua similitudo fundatur, illi supposito deficit. Et quia quod Pater possit generare, & non Filius, hoc non est, quod aliqua potentia sit in Patre , quæ non sit in Filio : sed alicui respectui est coniuncta potentia, ut est in Patre, cui nō est coniuncta, ut est in Filio : & quia ille respectus repugnat Personæ Filii, & non repugnat Personæ Patris, ut in præced. art. est tactum : si talis respectus deficeret Patri, hoc non esset ratione Personæ, cùm ad Personam Patris talis respectus non habeat repugniam ; esset ergo ratione esse vel natura, deficeret ergo Patri aliquod esse: sicut deficit esse album, vel aliquod esse quale, cui non competit similitudo, si hoc non sit ratione suppositi. Sed si Patri deficeret aliquod esse, cùm exesse sumatur ratio potentiae, non conveniret ei omnis potentia : quia non competenteret ei esse , in quo includitur omne esse.

Et sic pater, quomodo non habere talem respectum, ratione cuius aliquid dicitur generare, non continetur sub omnipotentia directe : eò quod talis respectus, secundum quod ratione sua quidditatis non dicit aliquod esse : indirecte tamen continetur, inquantum per defectum talis respectus concluditur defectus alterius esse. Verum quia ipsi Personæ Filii repugnat talis respectus, non oportet Filio deficere aliquod esse, si generare non potest : quia hoc non est propter defectum in esse , sed propter repugnantiam suppositi: & quia non concluditur aliquam Personam non habere omnipotentiam, si ei non competit aliquis respectus , nisi prout ex illo respectu sequitur defectus in esse; Filius erit omnipotens, licet generare non possit : quia ei competit omne esse : Pater autem non esset omnipotens, si generare non posset: eò quod

Scilicet Pater ei aliquod deficeret esse. Apparet ergo, eris in 1. suo dist. 20. q. 1. quod ex hoc etiam innotescit id, quod communiter dicitur, quod posse generare continetur sub omnipotentia Patris, non sub omnipotentia Filii, ut potest esse per habita manifestum. Ex quo manifestatur etiam melius ve-

A rita s questionis præcedentis.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod posse generare , licet non contineatur sub omnipotentia Filii, continetur sub omnipotentia Patris , ut ostensum est : & ideo non argumentur , quod nullo modo sub omnipotentia contineatur. Ad 2. dicendum, quod possibile non solum se extendit ad contingentia; sed aliquo modo sumpsum includit necessaria, ut potest patere ex 1. Prior. & ex lib. Periherm. & respectu possibilis sic communiter sumptu dicitur potentia. Ad 3. dicendum, quod Pater non est potens , nisi

B natura, tamen ad hoc quod Persona generet, requiritur, quod natura Divina in ea sit coniuncta debito respectui : & licet iste respectus sit proprius Patri, propter quod posse generare continetur sub omnipotentia Patris; non tamen est alia omnipotentia Patris, & Filii; sed omnipotentia prout est in Patre est coniuncta respectui, cui nō est coniuncta, prout est in Filio. Et ad formam arguendi, cùm queritur, utrum Pater generet, vel possit generare secundum id, quod habet commune cum Filio. Dicendum , quod sic : quia non est potens nisi natura, ut patet per Hilar. & per Mag. 7. dist. huius lib. & eadem est natura utriusque, nec tamen valet, quod Filius generet : quia talem naturam habet : quia in eo non est coniuncta debito respectui, ut superius est declaratum. Ad 4. dicendum, quod generatio Filii, & productio creaturarum, licet non sint unius rationis secundum univocationem, sunt tamen secundum analogiam, & hoc sufficit ad hoc, quod sub omnipotentia aliquo modo comprehendantur. Rationes autem in contrarium concludunt , quod continetur sub omnipotentia Patris posse generare, quod concedimus.

ARTICVLVS III.

Natura Filius sit equalis Patris in potentia?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 42. art. 3. Greg. Arim. d. 20. q. 1. art. 1. Arg. dist. 20. q. 1. Gerar. Sen. in dist. 20. q. unic. in 3. art. Franc. & Christo in resol. q. 6. 3.

Tertiò queritur: an Filius sit æqualis Patris in potentia? Et videtur, quod

Proclus
prop.

6. de Trin.
cap. 7.

Diony. 2.
de Divin.
nomin.

Item Pater per autem, & Spiritum Sicutum secundum Divinitatis, nisi ei fas est loqui, genitores, seu genitrix est nominata à Deo producuntur, & quasi flores. Sed biliar filia in producendo, in quo maxime appetitio: quia et potentia, est maior potentia fontis, alias non est. Pater eiusdem quam rivuli, ergo &c. Præterea: Patri rationis, er. appropriatur potentia, sed hoc non ergo &c. Dicitur, nisi ei magis competenter potencitur, quod tamen, quam Filio, ergo &c. Præterea: est nobilior, omne, quod habet aliquid receptum sed non de nominat sub ab alio, non videtur illud habere in iestum esse tanta plenitudine: sicut lumen est ponobilius: tentius in Sole, quam in aere: cum igitur quia non est tur Filius habeat potentiam à Patre, non perfectio simpliciter. erit æquè potens, ut Pater.

Vel dicatur, In contrarium est: quia in Divinis quod est etiam idem est potentia, quod essentia; sed in Filio vir tualiter, in cùm eadem sit essentia Patris & Filii, quantum est nec magis sit Pater, quam Filius, eadem in Divina erit potentia Patris & Filii, nec potentia, sed tamen erit Pater Filio. Præterea: si Pater non est fortius potenter Filio, Filius non est maliter in Filio, ut in per omnia æqualis Patri; sed secundum supposito: August. 15. de Trin. cap. 44. Verbum idem non de ergo Dei Patris unigenitus Dei Filius est per nominat ipsum omnia Patri similis & æqualis, ergo &c.

RESOLVTIO.

DAug.P.N.
15. de Trin.
cap. 14.

Filius æqualis est Patri in potentia.

Proclus 7. R Espond. ad arg. Ad primum disprop. lib. sui

A positione libri sui, quem edidit de elevatione theologica, probare natus, quod omne ab alio producuntur est minus potens, quam ipsum productum. In his, quae Nam quod non est æquè potens, neque secundum ordinem naturæ, & diversitate essentia, tunc aut illud productum produceret aucti productum est, ut productum est, & diversitate essentia, & sic omnia entia, semper etia est æqualia, quæ progrederetur ab illo primo principio, & ita non esset ordo in entibus, quod est inconveniens. Aut

B productum non produceret æquè potens, & cum æqualis sit æqualia facere, ut idem ait, ex quo productum non æquale producit, non est æquale primo productivo principio. Ex quo declaratum est productum producenti æquale in potentia esse non posse. Nec etiam potest esse maius: quia tota potentia, quæ est in producto, reservatur in producente, & potissimum cum productum secundum se totum à producente producitur. Si ergo aliquid producens aliquid maius se ipso produceret, arguit Proclus, quod se ipsum maius, & melius efficeret: quia si hoc non faceret, vel hoc esset: quia non posset, vel quia noller? Quia non posset, non: quia cum ipsum productivum sit omnis potentia, quæ est in eo, quod post ipsum est, cum in isto producto sit maior potentia, & fuerit potentia in producente ad faciendum aliquid maioris potentia, se ipsum maioris potentia facere posset. Iterum vellet: quia omnia bonum appetunt, & quia esse perfectius habet rationem boni, vellet, & posset se ipsum melius facere. Igitur faceret, & tunc productum non esset melius producente, quod est contra hypothesis; non ergo potest esse melius, vel potentius productum producente, nec æquale: sequitur ergo quod sit minus potens, ut idem concludit, quæ deductio, si bona esset, Filius non esset æquè potens Patri, cum sit à Patre productus.

C Propter hoc notandum, quod ista Modus deductio Procli non valet nisi in his, quæ secundum ordinem naturæ, & diversitatem essentiae producuntur: nam in generatione univoca, quia productum à producente per se non distinguatur in natura, sed in esse, non operatur productum esse maius potens producente.

dúcente : unde ignem genitum non oportet minus calefacere, vel esse minus calidum igne generante. Et quia inter Patrem & Filium non solum non est diversitas in natura per se, sed etiam nec per accidens: eò quod una natura numero sit utriusque, non oportet Filium esse inæqualem Patri secundum potentiam, nec ex eo, quod aliquando Filium non potest producere, arguitur inæqualitas unius ad alterum: eo quod nullum esse competit uni, quod non competit alteri, sed alicui respectui est coniunctum esse vel natura Divina, prout est in uno, cui non unitur, ut est in altero: & quia esse in Divinis est idem, quod posse, ex quo non competit esse aliquod Patri, quod non competit Filio, nullum posse, quod sit aliquid posse, ei convenerit, quod non conveniat Filio.

Vt tamen melius appareat veritas questionis; notandum, quod æquale, & inæquale, propriè reperiuntur in quantitate: nihil igitur erit æquale, nisi ex eo quod quantitatē habet, vel quantitati simile. In Deo autem non

Aug. de Fi. est quantitas nisi virtutis, iuxta illud de *de ad Petru* Fide ad Petrum 9. cap. Deus immensus cap. 9.

est virtute, non mole. Virtutis autem est constitui aliiquid in ultimo, & in sui complemento: propter quod in 1. Cæli & Mundi scribitur: *Virtus est ultimum de potentia, completio autem omnis ex actu sumitur: nam quandiu aliiquid est in potentia dicitur esse imperfectum, & incompletum: secundū ergo quod diversificantur actus, sic diversificatur virtus, extendendo nomen virtutis. Actus autem, ad præsens, triplex est: quia quidam est omnino primus, sicut forma, & natura rei, præpter quod anima diffinitur, quod est actus primus, quæ est forma animati. Quidam autem est omnino ultimus, ut operari, extendendo nomen operis ad omnem actionem, sive sit transiens in exteriorem materiam, sive non. Quidam vero est medio modo se habens, & talis actus est esse, qui respectu operari dicitur primus, respectu naturæ dicitur secundus.*

Virtus ergo tripliciter potest accipi, secundum quod tripliciter potest aliquid reponere in actu completo secundum tres actus nominatos. Isti au-

B. Egid. Col. sup. I. Sent.

A tem tres actus Deo cōpetunt, licet non differant, ut in Deo sunt, prout differunt, ut sunt in nobis: nam Deo cōpetit natura, esse, & operari: & secundū quod hęc complete ei cōpetūt, virtus in ipso tria sortitur vocabula: nam respectu operari dicitur potentia, eò quod potentia respicit opus. Respectu esse dicitur æternitas, quæ est propria mensura esse. Respectu substantiæ vel naturæ dicitur magnitudo. Et quia eadem est substantia Patris & Filii, unus non excedit alium magnitudine. Quia est idem esse, unus non præcedit alium æternitate. Quia indivisa sunt opera Trinitatis (ut dicit August. in multis locis, & quæcumque viderit Patrem facientem, hæc eadem Filius & similiter faciet) unus non superat alium in Scilicet dist. potentia: & propter hoc dicitur de Fi- 19. p. 1. q. 1. de ad Petrum, ut superius dicebatur, art. 1. quod nullus istorum trium alterum, aut præcedit æternitate, aut excedit magnitudine, aut superat potestate. Est ergo æqualis Filius Patri in potentia, quod declarare volebamus.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod propositio Procli intellegenda est, quando procedens, & illud, à quo præcedit, differunt in natura, quod satijs apparet ex verbis eius, qui ait: *Omnis productivum alterius melius est, quam natura eius, quod producitur.* Ad 2. dicendum, quod Pater dicitur esse principium totius Divinitatis, & non Filius, non quia habeat aliquam potentiam, quam non habeat Filius; sed quia potentia, prout est in Patre, est coniuncta alicui respectui, cui non est coniuncta, prout est in Filio. Et per hoc patet solutio ad 3. quia Dionysius non intendit ostendere inæqualitatem inter Patrem & Filium, sed originem. Ad 4. dicendum, quod potentia non appropriatur Patri: eò quod magis conveniat Patri, quam Filio; sed quia habet aliquam similitudinem cum proprio Patris, quæ non habet cum proprio Filii, ut quia potentia habet rationem principij; Pater autem est principium sine principio, & non Filius. Ad 5. dicendum, quod recipiens non habere aliquid in tanta plenitudine, aliquando convenit ex defectu rei receptæ: quia non habet esse in ea realē, sed intentionale, sicut species coloris in aëre non est in

E f f

tan-

tanta perfectione, sicut in proprio sub-
Receptum icto, nec lux in aere, ut in Sole. Ali- A
in alio non quando ex parte rei recipientis, ut quia
est in tanta recipiens non recipit univocè, quod
plenitudine, vel quia recipi influitur ab agente, ut in agente exi-
pit intentus: & ideo sapientia in creatura non
tionaliter, est tantæ perfectionis ut in Creatore,
vel quia non recipitur uni cò quòd sapientia hic & ibi non dicitur
vocè, vel ex univocè. Aliquando est ex defectu agè
debilitate agentis: quia habet ita debilem virtutem,
quòd non potest aliud transmutare, vel
debiliter transmutat, ita quòd forma
agentis propter debilitatem transmutationis non recipitur in passo, ut in agè
te existit: sed si agens sit univocum, &
natura habeat esse realiter utrobique, B
& non sit defectus ex parte virtutis, po-
test esse receptio virtutis in producto
secundum eam plenitudinem, quæ est
in producente: & quia non est defectus
ex parte Patris producentis, nec est ibi
generatio æquivoca, & natura sive es-
se, quod recipit Filius à Patre, non
solum habet esse realiter in utroque,
sed etiam est unum esse utriusque, esse,
& virtus, & quidquid Filius recipit à
Patre, est in tanta plenitudine in Filio,
ut in Patre.

ARTICVLVS IV.

Vtrum in Divinis sit ordo?

Pide Dic. dist. 13. q. 2. art. 1. & dist. 33. q. 1.
art. 3. 3. Propter primum & dist. 31. q.
2. art. 3. 3. Nam licet & dist. 9. q. 2. p. 2.
Ger. ubi sup. Gav. tom. 2. q. 2. de proc. Divin.
art. 9.

POSTEAM queritur: utrum in Di-
vinis sit ordo? Et videtur, quòd
non: quia ordo videtur importare
prioritatem & posterioritatem. Sed in D
Deo nihil tale, ergo &c. Præterea:
quando aliquid ordinatur ad aliud, tūc
illud, ad quod ordinatur, est melius eo.
Vnde Phus 1. Metaph. ostendit, ducem

Philosophus esse meliorem exercitu: èo quòd exer-
x 1. Metaph. citus ordinatur ad ducem. Sed in Di-
vinis non est una Persona melior alia,
cùm sit una bonitas omnium trium.
Præterea: ordo videtur esse situs qui-
dam: nam cùm diffiniimus situm, in dif-
finitione eius ponimus ordinem: in Deo
D Aug. P. N. autem non est aliquis situs, iuxta illud
q. de Trin. cap. 1. August. 5. de Trin. cap. 1. Intelligamus
Deum sine quantitate magnum, sine indigen-

tia Creatorem, sine situ precedentem. Præ-
terea: quidquid est in Divinis, vel signifi-
cat essentiam, vel notionem: sed quā-
tum ad essentiam ibi non potest poni
ordo, èo quòd in essentia non est distinc-
tio; nec quantum ad notionem: èo
quòd ordo est quid commune tribus;
non est autem aliqua notio, in qua om-
nes tres conveniunt. Præterea: si est ibi
aliquis ordo, erit ibi ordo naturæ. Sed
ubi est ordo naturæ, ibi ponitur distinc-
tio in natura: cùm ordo distinctione
importet; in Divinis autem non est ta-
lis distinctio, ergo &c.

In contrarium est: quia ubi non
est ordo, ibi est confusio; sed in Divi-
nis non est confusio: quia tunc reddi-
ret positio Sabellij, ergo &c. Præterea:
secundum Aug. & habetur in littera,
ibi est ordo naturæ, ergo &c.

RESOLVTIO.

*Solum ordo originis vel nature in Divinis
reperiatur: & talis ordo relatio-
nem significat.*

CRISP. dicendum, quòd ordo aliquæ-Ordo respec-
do sumitur ratione partium, ali- & partium
quando ratione causæ. Si ratione partiū, dupliciter,
hoc est dupliciter: nam partes dupli- vel ad totū,
citer ordinantur, ad totum, & ad lo- vel ad locū.
cum. Ratione totius dicitur situs, sive
positio, prout est differentia quantita-
tis, secundum quod dicitur: quanti-
tatum hæ habent positionem ad se, sive
constant ex particulis habentibus posi-
tionem; illæ verò non. Ratione loci
dicitur situs, qui est prædicamentum.
Et istam differentiam dat Comm. 5. Comm. 5.
Metaph. qui vult, quòd ordo partium Metaph.
in toto est situs, qui est differentia quā- comm. 13:
titatis. Ordo partium in loco est situs,
qui est prædicamentū, & talis ordo partiū
habet speciale nomen: quia dicitur
situs, & diversimodè situs, ut patuit,
Ordo autem, qui attendit respectu Ordo respec-
causalitatis, non habuit proprium no- & partium causalitatis
mens; sed retinuit sibi nomen commu- quadrupliciter secū
ne, & dicitur ordo: iste autem ordo, dū quatuor
potest esse quadruplex, secundū qua- genera cau-
tuor genera causarum. Quia vel potest farum.
esse respectu causæ materialis, & sic
cultellus habet ordinem ad ferrum, &
annulus ad aurum, & universaliter om-

ne materiale ad suam materiam. 2. potest sic per comparationem ad causam formalem, & sic habet ordinem diffinitum ad suam diffinitionem, & compositionem ad suam formam, & universaliter omne perfectum ad suam perfectionem; & istis duobus modis non propriè sumitur ordo: quia ordo inter ea, in quibus existit distinctionem dicit; & non est propriè distinctio inter materiam & id, cuius est materia, nec inter formam & id, cuius est forma: cum materia, forma, & compositi sit unum esse; nec materia, nec forma respondeat per se hypostasis alia ab hypostasi compositi. 3. accipitur ordo respectu cause finalis, & sic totus exercitus ordinatur ad ducem, & omnis creatura ad suum Creatorem, & universaliter quod est ad finem, ad ipsum finem. 4. potest sumi respectu cause efficientis, ut extendatur nomen cause efficientis ad omne, quod habet rationem principij, & sic ordinatur statua ad artificem, effectus ad causam agentem, & omne, quod est ex principio, ad suum principium.

Ad quest. Cum ergo queritur: utrum in Divinis sit ordo? Planum est, quod ibi non est ordo, qui est situs partium, sive suumantur partes, prout comparantur ad totum, sive ad locum: quia ibi nullæ partes. Si autem sumatur ordo per comparationem ad causam materiale, planum est, quod talis ordo ibi esse non poterit, ubi nulla materia. Sed per comparationem ad formalem nece ibi propriè talis ordo reperitur: nam talis ordo existit, vel in compositis ex materia & formâ, vel in his, quorum forma vel natura non est id, cuius est natura: natura autem Divina est idem cum qualibet Persona. Et potissimum talis ordo non reperitur inter Personas Divinas, ut ad se invicem comparantur: cum una alterius non sit forma. Si vero accipiatur ordo secundum causam finalē, in Divinis non erit: quia quæ sic ordinantur, non sunt æqualiter bona. Trium autem Personarum est una bonitas. Ordo autem, qui sumitur secundum causam efficientem, extendendo nomen talis causæ ad omne, quod est alterius principium productivum, in Divinis esse poterit. Ad cuius evidentiam notandum, quod aliquid est alterius pro-

A ductivum quadrupliciter. Primo ex nihilo, & talis producō dicitur creatio, Aliquid est huiusmodi ordo est inter creaturam & productivū. Creatorem, inter id, quod habet esse per participationem, & per essentiam, vel de aliena & talis ordo non est in Divinis: cum substantia, quælibet Persona habeat esse purum, vel de sua, non participatum. 2. productivum alterius dicitur, quod producit de aliquo, sed non tota, vel de sua tota & eadem. sed de aliena substantia, & talis productio dicitur factio, nec sic est in Divinis. Secundum productio: quia nulla Persona est factio; cum non producatur ab alia de aliena substantia, sed eadem sit substantia, vel essentia omnium Personarum. Tertium genera productio in Divinis.

B 3. productivum alterius est de sua substantia, sed non de tota, & talis productio dicitur generatio, quæ est species motus, sive quæ mutationem importat, nec sic ordo in Divinis existit, ubi nulla mutatio. 4. productivum alterius est de sua substantia tota, & eadem, & talis ordo est in Divinis, & iste ordo est ordo originis, qui ab August. Nota, quod dictus est ordo naturæ. Differt autem ordo naturæ talis ordo ab omnibus alijs ad praesens vel originis est in Divinis sine prioritate, in omnibus alijs ordo dicit prius & posterioriterius: unde August. contra Maximum, & habetur in littera, ait: In Divinis est ordo naturæ, non quo alter prius est altero, sed quo alter ex altero. 2. ubi est talis ordo, non propriè recipitur nomine causa: eo quod ibi non est alietas in essentia, & causa est ad cuius esse sequitur aliud. In alijs autem nomen causæ recipi potest. Patet igitur, quod in Divinis est ordo originis vel naturæ. Si autem queratur quid significat iste ordo? Dicendum, quod relationem: & ideo ordo, per quem refertur Pater ad Filium, est paternitas: per quem refertur Filius ad Patrem, est filiatio.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod non semper ordo dicit prioritatem, ut patuit: immò ordo in Divinis in hoc ab alijs est distinctus: quia est ibi ordo sine prioritate. Ad 2. dicendum, quod id, ad quod ordinatur aliquid, est melius, quam ipsum, quod ordinatur ad ipsum, sumendo ordinem secundum causam finalē, qui in Divinis non ponitur. Ad 3. dicendum, quod ordo, qui est situs, non est in Divinis, ut patuit. Ad 4. dicendum, quod ordo in Divinis dicit no-

tionem in communione: & ideo est communis tribus: quia qualibet Persona habet suam notionem: & specificatur tamen accipiendo ordinem in speciali, reputa: quia ordo secundum quem referetur Pater ad Filium, est talis notio: quia paternitas, & sic de alijs. Ad s. descendendum, quod in Divinis est ordo naturalis, non quod natura distinctionem habeat, sed quia est ibi ordo originis naturalis.

DUBITATIONES LITTERALES.

Dubitatio.

SUPER litteram. Super illo: Omnia que habet Pater. Videlicet, quod male arguit: vult enim, quod si omnia, quae habet Pater, habet Filius, quod Filius sit regnans Patri in potentia, & quod habeat omnipotentiam, ut Pater; sed in ratione consonante fallacia figura dicitur: quia mutatur quid in quantum: non oportet, quod si aliquis habet omnia, quae habet alter, quod habebat ea in tanta plenitudine, ut aliter. Dicendum, quod si non valet gratia argumentationis, valet gratia materia: quia illa eadem, quae habet Pater, habet Filius: ideo oportet, quod in tanta plenitudine sit in Filiis, ut in Pater, aliter non haberet illa eadem simpliciter.

Item super illo: Si nolnit gigiens sibi aquam, invidens fuit. Contra: quia potest. Dubitatio Deus creaturam facere meliorem, quam faciat, ut potest facere meliorem animalm rationalem, dando sibi plus de gratia, nec tamen est invidens, si non facit. Dicendum, quod non est simile de creature, & Filio Dei: quia ceteris creaturis esse voluntas Dei atculis sed Filius natura dedit: & ideo creaturis non debetur aliquid nisi secundum voluntatem Divinam. Et si non datur alicui, quod sibi non debetur, non est ibi invidens, sed cum filius naturaliter habeat esse a Patre, naturaliter sibi debetur ratione illius Patris. Si igitur Deus nollet illud esse ei tribuere, invidens esset.

Item super illo: Equalitati questionis est, qualis, aut quantus sit? Contra: proprius est quantitas, secundum eam aequalis & inaequale eius, ergo qualitas non convenit. Dicendum, quod alijs a quantitate competit ratio aequalitatis; prout competet aliquis modus qualitativus, ut secundum virtutem dicuntur aliqua aequalia, licet virtus sit in predicamento qualitatis. Et quia inter Patrem, & Filium est aequalitas secundum virtutem, cum virtus habeat aliquomodo rationem qualis & quanti, ut dictum est, questione aequalitatis est qualis, aut quantus sit.

DISTINCTIO XXI.

QUESTIONE QUAM QD POSSET DICIS SOLVS PATER, VEL
solus Filius, vel solus Spiritus Sanctus, cum sint inseparabiles?

IC queritur dicitur. Postquam de dicto terminus? Secunda ibi: Pro hac queritur. Circa prima duo facit: quia 1. ostendit, quod non sit bene dictum, solus Pater: nam Pater nunquam est solus: eum inseparabilitate habet illud anticum consortium Filii, & Spiritus Sancti. 2. solvit, quod potest dici solus Pater non ratione solitudinis; sed quia non est ibi Pater nisi ipse. Sic etiam potest dici solus Filius, & solus Spiritus Sanctus. Secunda ibi: At quid? Deinde cum dicit: Post hoc, quod sit utrum, solus, possit addi termino personali, ut de eo praedictetur terminus essentialis. Et duo facit: quia 1. movere questionem: utrum possit fieri talis additio ex parte subjecti, ut dicatur solus Pater est Deus: vel ex parte pre-

dica-
tionis in communione: & ideo est communis tribus: quia qualibet Persona habet suam notionem: & specificatur tamen accipiendo ordinem in speciali, reputa: quia ordo secundum quem referetur Pater ad Filium, est talis notio: quia paternitas, & sic de alijs. Ad s. descendendum, quod in Divinis est ordo naturalis, non quod natura distinctionem habeat, sed quia est ibi ordo originis naturalis.

Sicuti, ut dic. tur Pater est Deus. 1. solvit ibi: *Ad quod dicimus*. Circa quod duo facit: quia 1. sola vir. 2. instat, ibi: *Sed iterum queritur*. Circa primum tria facit: quia 1. solvit dicens: quod respectu totius Trinitatis potest fieri talis additio, ut dicatur Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus sunt solus Deus, non autem respectu unius Personæ. 2. ostendit per August. quod non potest fieri additio talis uni Personæ, quatum ad partem subiecti, ut dicatur, solus Pater est Deus. 3. per eundem August. declarat, quod non potest hoc fieri ex parte predicatori, ut dicatur Pater est solus Deus. Secunda ibi: *Sed videtur non debere*. Tertia ibi: *Ad quod hic in parte*. Deinde cùm dicit: *Sed iterum, instat* cōsta determinata. Et tria facit: quia 1. instat

Dixerat enim, quod dicens possumus, Trinitas est solus Deus. Contra: nunquam est solus Deus, cùm semper sit eū caterva beatorum spirituum, & sanctarū animarū. 1. solvit, quod dicitur solus Deus, non ratione solitudinis; sed quia ita ipsa Trinitas est Deus, quod nulli alij à tribus Personis competit esse Deum. Tertio ad declarationem dictorum addit, quod ante id, quod convenit tribus Personis, inveniatur, deinde de una sola non excluduntur aliae: unde cùm dicitur de Filio, quod habet nomine scriptum, quod nemo novit nisi ipse, non excluditur inde Pater, & Spiritus Sanctus. Secunda ibi: *Ad quod August.* Tertia ibi: *Verum tamen ut ait*, in quo terminatur sententia legonis, & distinctionis.

QVÆSTIO I.

De dictione exclusiva, quomodo possit addi subiecto.

VIA Magist. in littera specialiter querit dictione exclusiva, quomodo possit addi subiecto, & quomodo praedicato? Ideo de his duobus quæremus.

Circa primum queremus tria. 1. utrum dictione exclusiva addita uni relativorum excludat reliquum? 2. utrum possit addi personali termino, ut dicatur solus Pater est Deus? 3. utrum essentiali addi possit, ut dicatur, solus Deus et Deus?

ARTICVLVS I.

Vtrum dictio exclusiva addita uni relativorum excludat reliquum?

D. Thom. 1. p. q. 1. art. 3. Tols. in 1. dist. 21, per totum. Gerar. Ben. dist. 11. q. 8. sic. per totum. Franc. à Christo in 1. dist. 21. q. 8. sic. 6. 1. & per totam q.

AD primum sic proceditur: videtur, quod dictio exclusiva addita uni relativorum non excludat aliud, quia quæ sunt de intellectu alterius, cùm ei additur, solus, non excluduntur: nam de non valet: *Solus homo currit*, ergo non animal. Cùm igitur unum relativorum sit de intellectu alterius, si unū illocutum additur dictio exclusiva, non excludit

reliquum. Præterea: si solus Pater est, Pater est, sed si Pater est, Filius est, ergo si solus Pater est, Filius est; non igitur aliud relativorum excluditur per dictio exclusivam. Præterea: quis essentialiter ordinanter ad se in vicem, per dictio exclusivam non excludatur, aliter autem superior ab inferiori excludetur, ut dicendo, *Solus bonus*, ergo non homo. Sed relativa ad se in vicem essentialiter ordinantur: quia esse relativorum est ad aliud se habere, ergo &c. Præterea: maior conversio viatur inter relativa, quam inter partem & totum: eo quod relativa possita se ponunt, & per se se perirent, sed posito pariete, non ponitur dominus, & destruta domino, non destruitur paries; sed si dictio exclusiva additur toti, non excludit partem: nam non valet, *Sola dominus*, ergo non paries, ergo multò fortius non valet, *Solus Pater est*, ergo non Filius.

In contrarium est: quia, solus, id est, quod non cum alio, ut dicitur in 1. Elenchorum; sed unum relativorum habet aliam partem cum alio, ergo dictio exclusiva addita uni excludit aliud. Præterea: quis non sunt de primo intellectu, excluduntur per dictio exclusivam, sed unum relativorum non videtur esse de primo intellectu alterius, ergo unum relativorum excludit per dictio exclusivam ab alio. Nec autem melius patetbunt in solvendo.

^{1. Elenchor.}

RE-

RESOLVTIO.

Dicitio exclusiva uni relativorum addita excludit reliquum.

Respond. diceremus, quod dictio exclusiva excludit omne illud, quod habet alietatem cum eo, cui ad-ditur: quia, ut habitum est, solus idem est, quod non cuna alio. Ut ergo vi-deamus, quemodo tale alia habet ex-cludi, notandum, quod huiusmodi exclusio duplicitate impediri potest. 1. quia unum est de intellectu alterius. 2. quia unum implicatur in alio. Vnum autem esse de intellectu alterius tripli-citer convenit: quia de intellectu alte-rius est quidquid in definitione eius po-nitur: quia intellectus intelligendo re, definitionem eius format. In defini-tione autem accidentis subiectum po-nitur, & in definitione relativi ponitur aliud relativum, & in definitione speciei ponitur genus & differentia, et go superiora sunt de intellectu inferio-rum, & relativa de intellectu relativi-um, & subiecta de intellectu acciden-tium. Sed haec omnia non pari modo intelliguntur: nam relativa, & subiecta sunt de intellectu secundario eorum, in quibus intelliguntur. Sed su-periora sunt de intellectu primo infe-riorum. Est autem haec differentia in-

Nota, quod ter ea, quae sunt de intellectu primo, & relativa, & de intellectu secundario: nam quae sunt subiecta de intellectu secundo, cum apponun-sunt de intel-lectu secun-dario eorum dicit Aristoteles cap. *De nugatione* Circa in quibus in finem primi Elencho. quod non debe-telliguntur, mus concedere, quod idem significet sed superio-rem nomen, quod oratio, ut quod idem ra de intelle-ctu primo in significet duplum additum dimidij, & di-feriorum. Et non additum: nam cum duplum addi-vide differē-tur dimidij, non ulterius intelligitur ibi tiam inter ea dimidij, & ibi non est nugatio, dicen-do duplum dimidij: hoc idem est in-accidente: nam non idem significat simus sumptum cum naso, & sine naso: nam cum simus sumptum sine naso, dat intelligere nason. Sed cum sumptum cum naso, non dat intelligere nason: & ideo non est nugatio, dicendo na-sus simus, quod totum patet ex sen-tentia Philos. in illo cap. Elencho. Ea autem, quae sunt de primo intellectu, quantumcunque ponantur, semper in

A telliguntur, & ideo dicendo, homo animal, vel animal homo, semper est ibi nugatio: & ideo dicit Phus 7. Me-taph. quod si simus esset species nasi, di-Phus 7. Me-cendo nascim simus, idem diceretur metaph. comm. bis. Cum igitur existentia de secundo intellectu apposita illis, in quibus intel-liguntur, non faciat nugationem cum eis, non sunt eadem illis: unde dicere possumus, quod sunt alia ab his, de-quorum intellectu sunt, & ideo diffini-tionem accidentis dicimus esse per ad-ditameata: quia ponitur materia sub-iectum, quod habet alietatem cum ac-cidentem: & quae sunt de secundo intellectu, sunt alii, & solus idem est quod non cum alio: ideo dictio exclu-siva excludit talia: unde addita uni re-lativorum excludit reliquum, & addita accidenti excludit substantiam: haec autem per Aristotelem parent. 1. Phys. qui disputans contra Parmenidem, & 1. Phys. Mellissium ait: quod ipsi destruebant cōm. 16. principium, eō quod poscebant tantū uāum esse: quia non est principium, si unum solum est: quia principium semper est cuiusdam, aut quorundam. Sed si solum additum principio non excluderet principiatum, tunc ponere solum principiū esse nō esset destruere principiū, ergo secūdū eū dictio exclu-siva addita uni relativorum excludit re-liquum. Præterea: ibidem vult, quod si illud solum esset accidentis, quod ac-cidens esset separabile à substantia, quod non haberet veritatem, nisi lo-lum, & tantum addita accidenti sub-stantiam excluderent; & ita patet quod ea, quae sunt de secundo intellectu, semper excluduntur: sed ea, quae sunt de primo, non excluduntur: & ideo Phus cum specialiter disputat contra Parme-nidem ait: quod si illud, quod verè est, esset solum homo, tunc necesse est esse animal, & bipedem, ergo animal & bipes non excluduntur ab homine: cum ei additur solum: quia sunt de Secundū im-primo intellectu eius. Ali quando autem peditur ex-clusio prop-impeditur huiusmodi alietas ratione ter implic-a-implicationis. Ista autem implicatio-dupliciter contingit, vel propter totalitatem, vel propter to-talitatem, vel propter denomi-nationē. Propter totalitatem, sic totum inte-grale, & totum universale implicant par tes suas. Sed aliter totum integra-le, & aliter totum universale: quia totum

totum integrum sic implicat, quod eius totalitas in qualibet parte servari non potest: & ideo non solum non excludit partes, sed etiam includit: & ideo non solum non possunt arguere, sola domus, ergo non paries: immo etiam affirmativè possunt concludere, ut sola domus, ergo paries. Sed in toto universalis non sic: quia licet non valeat: solum animal, ergo non homo, vel solus homo, ergo non Sortes: non tamen valet, solus homo, ergo Sortes: igitur in hoc concordant ambo ista tota, quod nullum suam partem excludit: in hoc autem discordant, quod unum suas partes includit, & non aliud.

Advertendum tamen de toto integrali, quod non includit partes suas nisi materialiter: & ideo licet bene

Eclusio ad unum dicere de aliquo habente deducta toto universalis, vel habet tantum decem denarios; non tamen verum esset, sola novem sunt pauciora decem, quod tamen si novem excludit: immo etiam ad includeret omnes alios numeros pauciorum verum esset: quia non est integrali pars, quis numerus maior novenario minor tem includit denario: & ideo solum materialiter non tamen in toto universalis includit. Sed numeri minores novenario formaliter & in se considerati sunt pauciores denario: & ideo propositio illa non habet veritatem. 2. est huiusmodi implicatio ratione denominationis, & sic quodlibet accidentis denominativè sumptum suppositum implicat: & ideo cum accidenti denominativè sumpto additur dictio exclusiva, non excludit suppositum. Propter quod

Ibidem: comm. 19. cap. 30. Phis. i. Phys. cum disputat contra Parmenidem ait: *Quia si sola alba sumantur, ipso albo unum significante, non minus alba plura erunt, & non unum.....*

Alia namque ratio erit albi, alia eius quod album suscepit: ergo, solum, additum albo non excludit susceptibile, & quia non excludit susceptibile, non excludit ea, quae in susceptibili sunt. Et ideo

Dicitio exclusiva addiædicator non cantat, ergo addiædicatoria in susceptibili musico esse denominative sumpto habeat: & ita patet quid dictio exclusiva non excludit, & quid non excludit in istis inferioribus. Quomodo autem sit trahit, latio ad Divina, in alijs questionibus

A patebit. Ex quo etiam patet solutio ad principale quæsumum, scilicet, quid dictio exclusiva addita uni relativorum excludit reliquum.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod ea, quæ sunt de intellectu alicuius primo, & principali, per dictio exclusivam non excluduntur, huiusmodi autem non sunt relativa, intelligendo de primo intellectu esse, quod per eorum appositionem non tollitur, quando semper intelligantur. Ad 2. dicendum, quod in argumento est fallacia accidentis: nam ibi variatur medium: quia licet Pater det intelligere Filium; tamen cum additur ei solus, non datur intelligere ipsum: & ideo extraneum est à Patre, cum stat sub isto attributo solus, quod det intelligere Filium, sicut licet homo prædicetur de Sorte, cum stat sub isto attributo, species, est extraneum ab eo, quod prædicetur de Sorte. Ad 3. dicendum, quod cum dicitur relativa sunt, quorum esse est ad aliud se habere, hoc dictum est ad excludendum relativa secundum dici, quæ secundum esse sunt in alijs prædicamentis; non autem dictum est, quod unum relativum sit de intellectu primo alterius, sicut superius de inferiori, ut ratio arguebat: quia (ut pater) per additionem unius relativi ad aliud non ulterius intelligatur, nec est ibi nugatio, quod non est, si unum relativorum est de primo intellectu alterius. Ad 4. dicendum, quod secundum quod connexio requiritur ad vitandam exclusionem, non est maior connexio inter relativa, quam inter partem & totum, immo minore quia unum relativorum habet esse distinctum ab alio, sed pars non habet esse distinctum à toto.

ARTICVLVS II.

Vixit haec sit vera, solus Pater est Deus?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 31. art. 472

Secundò queritur: utrum haec sit vera, Solus Pater est Deus? Et videtur, quod sic: quia solus Pater est Deus, idem est, quod nullus alias à Pater est Deus, vel quod nullum aliud à

Pat

Scilicet q.
præced.

Patre est Deus, sed, ut habitum est, id ē
est solus, quod non cum alio. Si ergo A
sensus est, nullum aliud à Patre est
Deus, tunc planum est, quod est vera.
Item si exponatur masculinè, vera erit:
nam cùm sit propositio virtualis nega-
tiva, convertetur simpliciter, ergo con-
vertetur in hanc, nullus aliud à Deo est
Pater; sed hæc est vera: quia Persona
Patris, de qua loquimur, non est aliud
à Deo, ergo & prima vera erit. Præte-
reā: si prædicta propositio falsa est, hoc
non est, nisi quia Filius & Spiritus San-
ctus sunt etiam Deus, sed propter hoc
non falsificatur: quia dicit August. I.
1. de Trin. cap. 8. quod, solus, additum
Patri non excludit Filium, ergo dicen-
do solus Pater est Deus, non excludi-
tur, quin Filius sit Deus. Prætereā: ma-
ior est unitas Patris & Filii, quam du-
orum accidentium in eodem subiecto:
quia Pater & Filius sunt unum essentia-
liter, ædificator & musicus sunt unum
per accidens. Sed dictio exclusiva ad-
dita ædificatori non excludit musicū,
ergo addita Patri non excludit Filium.
Prætereā: hoc idem arguitur sic: quia
maior est unitas Patris ad Filium, quā
accidentis ad subiectum, sed dictio ex-
clusiva addita alio non excludit suscep-
tibile, ut patuit, ergo addita Patri non
excludit Filium.

scilicet q.
præced.

In contrarium est: quia probatum
fuit superius, quod dictio exclusiva ad-
dita uni relativorum excludit reliquū;
sed Pater & Filius sunt relativa, ergo si
solus Pater est Deus, Filius non est Deus.

DAug. P.N. Prætereā: August. 6. de Trin. capit. 9.
6. de Trin. ait: Si quis enim interroget, Pater solus utri-
cap. 9. sit Deus? Quomodo respondebitur non esse, si
forte ita dicamus, esse quidem Patrē Deū, sed non esse solū Deū, esse autem solū Deū, Patrem, & Filium, & Spiritum Sanctum.

RESOLVITIO.

Secundam proprietatem sermonis hæc propo-
sitione tenenda non est: solus Pater
& Deus.

Scilicet D.
Thom.

R Epond. Quidam concedunt, quod
simpliciter dictio exclusiva addi-
ta uni relativorum non excludit reli-
quum, ut addita Patri non excludit Fi-
lium: sed illud superius improbatum
fuit.

Propter hoc ab alijs aliter dicitur,
quod non est simile de alijs relativis, & Modus alio
de Patre & Filio, qui sunt Divinitate Per se. rum.
sonæ: quia alia relativa non solum dif-
ferunt in supposito, sed etiam differunt
in essentia: unde pater carnalis non
solum est aliud à filio, sed etiam aliud.
Sed Pater Divinus non sic: quia licet
sit aliud; non tamen est aliud: & ideo
sine distinctione conceditur, quod di-
ctio exclusiva addita patri carnali ex-
cludit filium, sed de Patre Cœlesti non
conceditur sine distinctione: & ideo
distinguendum est de exclusione: quia
vel excludit omnem alium, vel omne
aliud? Primo modo falsa est, solus Pa-
ter est Deus. 2. modo vera. Istud autem
satis videtur physicè dictum, & secundum
sententiam superius datam veri-
tatem habere. Nam solus habens alie-
ratatem excludit, & secundum quod Pa-
ter alteratatem habet cum Filio, sic vide-
tur loquendum esse de exclusione. Ta-
men si consideramus ibi ea, quæ sunt
per se, non reperitur ibi plena veritas:
quia dictio exclusiva, excepto prout ap-
plicatur ad totum integrale, & ad suas
partes, quod ad Divina transferri non
potest, in omnibus alijs in tantum vi-
detur impediri exclusio, in quantum
unum de alio prædicatur: & ideo, ut
patuit: quia unum relativorum non est
reliquum, dictio exclusiva addita uni
excludit reliquum: & quia superius de
inferiori prædicatur, addita inferiori
non excludit superioris. Rursum vide-
mus, quod accidens in abstractione
sumptum non prædicatur de substan-
tiâ: ideo dictio exclusiva addita acci-
denti in abstractione sumpto excludit
susceptibile: & quia in concretione
prædicatur addito accidenti sic sump-
to non excludit: ergo impeditur ex-
clusio ex eo, quod unum de alio præ-
dicatur. Rursum videtur, quod uni-
versitas & diversitas suppositi sit tota causa
exclusionis & non exclusionis: & ideo
si musica esset in uno supposito, & ars
ædificatoria esset in alio, tunc solus, ad
ditum musico excluderet ædificatori, quod est Pa-
& si essent illa duo in eodem, non ex-
cluderet. Et quia Pater non prædi-
catur de Filio, & est aliud suppositum à no[n] quia se
Filio, videtur, quod nulla causa rema-
neat, quare dictio exclusiva addita Pa-
tri non excludat Filium, & ideo sine ut non, sunt
aliud, ut se
di-

Tenendo
modum da-
tū dic, quod
Pater prædi-
catur de Fi-
lio, & è con-
verso, ut di-
cunt naturâ:
ars quia prædi-
catoria esset in alio, tunc solus, ad
ditum musico excluderet ædificatori, quod est Pa-
& si essent illa duo in eodem, non ex-
cluderet. Et quia Pater non prædi-
catur de Filio, & est aliud suppositum à no[n] quia se
Filio, videtur, quod nulla causa rema-
neat, quare dictio exclusiva addita Pa-
tri non excludat Filium, & ideo sine ut non, sunt
aliud, ut se
di-

precisè præ-distributione videtur esse neganda, solus dicantur de Pater est Deus. Et ista videtur sententia non excludi August. in auctoritate prætracta 6. de tur ex hac Trin. cap. 8.

parte. Vel Sed si sic simpliciter negamus eam, non est verū videtur repugnare verbis eiusdem 1. dat quid de Trin. cap. 6. qui ait: Si enim dixisti quid nō p̄set... (supple de Patre) qui solus habet im- dicatur de mortalitatem, nec s̄z inde separatum Filium illo: quia oportere intelligi. Neque enim: quia ipse pars non prædicta Filius alibi loquens voce sapientie, ipse est enim tur de eo: De sapientia, ait: Gyrum cæli circum- & tamen nō vi sola, separavit à se Patrem; ergo vidē- excludit.

DAug. P.N. 6. de Trin. cap. 8. & 1. B. Propter hoc advertendum, quod dictio exclusiva aliquando excludit simpliciter. Aliquando secundum aliquem modum: unde non valet, so-

lus ignis est calidus in summo, ergo aëris non est calidus: nam sic non excluditur aëris simpliciter; sed solum secundum aliquem modum, scilicet, quod non conveniat ei calor in summo: ita suo modo est in attributis Divinis, quæ licet competant omnibus Personis; appropriantur tamen alicui, sicut immortalitas potest appropriari Patri: quia videtur, quod innitat virtutis & potentiae, & potentia & virtus Patri appropriantur: circuire autem cælos potest appropriari Filio: quia circuere ad rationem & ad actum intellectus pertinere videtur: & ideo cum dicitur, quod solus Pater habet immortalitatem, non excluditur Filius simpliciter, sed excluditur secundum appropriationem: & ideo ibidem August. concludit, quod solus nos solum intelligitur de Patre, sed etiam de Filio & Spiritu Sancto. Eodem modo dicendum est de ista, quod solus Filius circuit gyrum cæli. Tamen aliquæ sunt, quæ propriè non appropriantur alicui Personæ, ut esse Deum, esse Divinam essentiam, & tales propositiones, vel negandæ sunt, vel non sunt concedendæ secundum proprietatem locutionis: unde August. eas negat, ut pat-

D. Damasc. lib. 3. cap. 11. ait: Nam quod Divinitas Pater solus sit, aut solus Filius, aut solus Spiritus Sanctus, haud unquam fando audiūmus. Et potissimum tales negantur propter vitandum errorem: quia quando dicitur, Solus Pater est Deus, videatur dare fa-

B. Egid. Col. sup. i. Sene.

A vorem Arrianis, qui dixerant Filium esse creaturam: unde & August. 6. de Trin. cap. 9. cùm negasset illam: solus Pater est Deus, subiunxit: Quod quidem Arriani sic solent accipere, quasi non sit Filius verus Deus. Verum quia etiam tales propositiones aliquando conceduntur: nam Aug. circa finem 7. de Trin. ait: Nec cùm audierit Patrem solū Deum, (supple q̄ ius) separet inde Filium, au prop. finem ritum Sanctum. Ex quo tollitur, quod etiam in talibus locutionibus dictio exclusiva addita Patri non excludit Filium. Propter hoc notandum, quod tales propositiones magis conceduntur, vel in scripturis ponuntur ad insinuandam illam inseparabilem unionem, quam dicantur secundum proprietatem modi loquendi: volunt enim Sancti, cùm per dictiones exclusivas dicunt Patrem à Filio non excludi, inseparabilem unionem. Personarum ostendere, & non proprietatem locutionis servare: unde & August. cùm concessit circa finem 7. de Trin. quod cùm dicimus, solum Patrem Deum non separamus Filium, addidit: Atque ita dicat unam essentiam, ut non existimet aliud alia vel maius vel melius, vel aliqua ex parte diversum: ergo ad insinuandam idem proprietatem Personarum tales propositiones admittuntur: secundum tamen proprietatem locutionis hæc negandæ est, solus Pater est Deus. Utrum autem in aliquo sensu possit concedi, in seq. art. patet.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod illa ratio dupliciter deficit: 1. quia male accipit conversam: nam conversa huius, nullus alius à Patre est Deus, non est hæc, nullus alius à Deo est Pater; sed hæc, nullum ens Deus est alius à Patre, quæ falsa est. Præterea: non valet, si propositio, in quam alia convertitur, est vera, quod conversa sit vera: nam licet hæc sit vera, quidam homo est animal, hæc tamen est falsa: omne animal est homo; quæ convertitur in illam. Causa autem, quare non valet, est: quia conversio est consequentia quædam: & una conversum se habet ad aliam, ut consequens ad antecedens. Consequens autem potest esse verum absque veritate antecedentis: unde gratia formæ non valet illæ modus arguendi, licet gratia ma-

Grg

teria

terie aliquibus conversionibus valeat: **A**ed quod in eius consequens potest fieri antecedens; & e coa verio. Ad 2. dicendum, quod August. ibi loquitur de exclusione respectu huius termini immortalis, vel potens: nade si conceditur, solus Pater potens, non propter hoc concedi debet, solus Pater Deus, eo quod non sit appropriatur Deitas Patri, ut patet quod tamen eti aliquando inventum est, solus Pater Deus, & quod non excluditur Filius inde, sic dicens. Dicendum, quod est locutio emphatica ad experimentam maximam unionem Personarum, & non secundum proprietatem locutionis dicta. Ad 3. dicendum, quod quando duo accidentia sunt in eodem supposito, unum non excluditur ab alio per distinctionem exclusivam: quia distinctio suppositorum videtur per se facere ad exclusionem, ut patet: Pater autem & Filius sunt distincti secundum supposita. Et per hoc patet solatio ad 4.

ARTICVLVS III.

Verum hoc sit vera, solus Deus est Deus?

D. Thom. I. p. q. 31. art. 3.

Tertiò queritur: utrum haec sit vera: solus Deus est Deus? Et videtur, quod non: quia solus Deus est conditio subiecti, sicut omnis; sed quando, omnis, additur termino communi, potest fieri descensus, ut dicendo, omnis homo, ergo Sortes. Cum igitur Dei vocabulum naturae communiam ffiguerit, ut dicit Damasc. lib. 3. cap. 11, lib. 3. cap. 12 ergo sub ipso potest fieri descensus, solus non ad quamlibet Personam, saltem ad aliquam. Sed haec est falsa, solus Pater est Deus, similiter, solus Filius, vel solus Spiritus Sanctus: sed cum non sit Deus nisi Pater, Filius, & Spiritus Sanctus: cum pro qualibet illarum falsificetur, & non possit fieri aliquis descensus sub hac, solus Deus est Deus, igitur erit falsa. Præterea: nihil verificatur de communi, quod non verificatur de aliquo speciali: quia si igitur nihil est in genere, quod non sit in aliqua eius specie, ita nihil dicitur de specie in communi, quod non verificetur de aliqua

contento sub specie; potissimum cum non sit attributum vel prædicatum repugnans in inferioribus. Nam si non valet de homine, si est species, quod aliquis homo sit species, eo quod species repugnat particularibus; bene tamen valet, homo currit, ergo aliquis homo currit. Sed cum Deus sit tale prædicatum, quod non repugnat hypothesisibus, si haec est vera, solus Deus est Deus, de aliqua Persona verificatur; sed de nulla verificatur, ut ostensum est, ergo &c. Præterea: solus similitudinem importat, sicut album albidem. Sed nihil dicitur album, in quo non sit albedo, ergo de nullo dicitur solus, in quo non sit solitudo. Sed in Deo non est solitudo secundum Hilarius 3. de Trin. & habetur 2. de Trin. ergo &c.

In contrarium est: quia solus idem est, quod non cum alio: & ideo ista convertuntur: nihil aliud à Sorte currit, ergo solus Sortes currit: quia hoc dicit solus; sed nihil aliud à Deo est Deus, ergo solus Deus est Deus.

Vterius queritur: utrum haec sit vera, solus Deus est Pater? Et videtur, dubitatio la-

quod sic: quia quotiescumque idem terialis: utrum prædicatur de se ipso, competenter ei haec sit vera,

additur solus, ut Solus homo est homo, solus Pater?

Sortes est Sortes: eo quod nihil aliud à te est res, ergo haec erit vera, solus Pater est Pater; sed quotiescumque additur, Nota quod solus, termino speciali, potest addi ter idem seminimo communi, ut si solus Sortes currit, benè sequitur, ergo solus homo currit, sed Deus dicit quid commune, ex parte predicationis de ipso. Pater dicit quid speciale, ut potest haberi à Damascen. 3. lib. capit. 6. & 11. Si ergo haec est vera, solus D. Damasc. Pater est Pater, haec erit vera, solus 3. lib. cap. 6. Deus est Pater.

In contrarium est: quia si solus Deus est Pater, ergo nihil aliud à Deo est Pater, sed paternitas reperitur non solum in Divinis, sed etiam in creaturis, ergo &c.

RESOLVTIO.

Solus Deus est Deus, est propositio concedenda, prout consignificat quod preter ipsum non est alius Deus; sed significando aliquam in Deo solitudinem non admittitur.

REspond. dicendum, quod secundum Magist. in littera huiusmodi propositiones, in quibus ponitur hec dictio, solus, utpura solus Deus est Deus, solus Pater est Deus, triplicem intellectum habere possunt. 1. quia, solus, potest denotare solitudinem, & tunc est sensus, solus Pater est Deus, B hoc est, Pater, qui est solitarius, vel in quo est solitudo, est Deus, & sic expounding, solus, in propositionibus de Deo dictis, sive fiat additio ad terminum essentialium, sive personalem, semper est propositio falsa: quia nec in Deo est solitudo, cum sit ibi amoe na societas Personarum, nec aliqua Persona est solitaria, cum indistabiles, & inseparabiles sint Personae, ut dicit Damasc. 1. lib. cap. 18. & ideo Mag. in littera dicit, quod cum dicimus, solus Pater, non est sensus: quia ipse sit solus, id est, sine Filio & Spiritu Sancto. Secundo modo potest esse sensus dicendo, solus Pater, hoc est, ille, qui est ita Pater, quod non est ibi alius Pater. Sic etiam potest esse & sensus, solus Deus, qui est ita Deus, quod praeter ipsum, non est alius Deus: & hunc intellectum innuit Magist. cum dicit, quod dicendo, solus Pater, Filius, & Spiritus Sanctus à paternitatis consortio excluduntur: unde est sensus, solus Pater, id est, qui est ita Pater, quod nec Filius, nec Spiritus Sanctus est Pater. Tertius sensus est, solus Pater est Deus, quod nullus aliud vel nihil aliud à Patre est Deus, & secundum istum modum dicit Magist. Trinitatem esse solum Deum: quia etsi sit cum animabus sanctis; ipsæ tamen animæ sanctæ non sunt cum ea Deus. Istas autem acceptio nes huius dictionis, solus innuit August. 6. de Trin. cap. 7. & ex hoc collecta est quædam communis distinctio, quod hæc dictio, solus, tripliciter potest se habere. Quia vel tenetur categorematicè, vel sive categoriæmaticè, vel quod idem est, potest

D. Ioan. Da.
masc. lib. 1.
cap. 18.

D. Aug. 6. de
Trin. cap. 7.

Solus quo
modis dici-

A teneri significative, & consignificative. Si tenetur significative: tunc possit solitudinem circa id, cui adiungitur. Nam sicut albus significat albedinem: sic solus significat solitudinem. Et sicut de nullo dicitur album, in quo non sit albedo: sic nulli adiungitur solus verè, prout tenetur significative, in quo non sit solitudo. Si autem tenetur consignificative: tunc denotat exclusionem. Hoc autem potest esse duplitter: quia vel facit exclusionem à forma subjecti, vel à forma prædicati. Ideò solus Pater est Deus, & quælibet alia propositio huiusmodi, secundum istam distinctionem, potest habere triplicem sensum. Primo, quod denotatur solitudo circa Patrem. Secundo, quod fiat exclusio cuiuslibet alterius suppositi à consortio paternitatis. Tertio, quod fiat exclusio à consortio Divinitatis. Et ex hoc potest patere veritas eius, quod fuit dimissum superius indiscutibilem. Dicebatur enim, quod inferius declarandum erat: utrum in aliquo sensu possit verificari, solus Pater est Deus? Nam si solus dicit solitudinem, tunc est locutio falsa. Si facie exclusionem à consortio formæ subjecti, si ve à consortio paternitatis, sic est vera. Si excludit à forma prædicati, hoc potest esse duplitter: quia vel facit exclusionem masculinè, vel secundum alietatem in supposito, & sic est falsa: quia est sensus, quod nullus aliud à Patre sit Deus, vel quod nullum aliud suppositum à supposito Patris sit Deus. Si autem faciat exclusionem neutraliter, & secundum diversitatem in essentia, sic est vera: quia est sensus, quod nihil aliud à Patre est Deus, vel nihil, quod habet essentiam distinctam ab essentia Patris, est Deus. Igitur in duobus sensibus est falsa, & in duobus vera: quia ut denotat solitudinem, vel exclusionem à consortio Divinitatis secundum alietatem in supposito, sic est falsa. Sed ut denotat exclusionem à consortio paternitatis, vel à consortio Divinitatis secundum alietatem & in essentia, sic est vera. Verum quia secundum proprietatem locutionis, & secundum usitatum modum non excludit à forma subjecti, nec excludit à forma prædicari, nisi secundum alietatem in supposito: nam secundum quod ostendit q. Ggg. sum

Seicet q. 27

sum fuit supra, & ietatis in supposito est, A quæ directè facit ad exclusionem: igitur omnis sensus, in quo verificatur, solus Pater est Deus, non est usitatus, & secundum proprietatem locutionis:

DAug. P.N. ideo August. eam negat 6. de Trin. cap. 6. de Trin. 9. & propter hanc distinctionem, quā cap. 9.

dedimus, de *solus*, de levi solvitur questione: utrum *solus* Deus sit Deus? Quia si solus tenetur significative, tunc est locutio falsa: quia ponit soliditudinem erga Deum: Deus autem nunquam est solitarius, vel in Deo non est solitudo, ut ostensum est. Si autem tenetur significative, & denotat exclusionem, tunc licet possit fieri distinctio: quia vel excludit à forma subiecti, vel à forma praedicati, dato quod talis distinctio in se bona sit; non tamen est ad propositum: quia idem terminus ponitur in praedicato, & in subiecto: & ideo absque distinctione, prout *solus* denotat exclusionem, concedenda est, *Solus Deus est Deus*: quia sensus est, Deus est Deus, & praeter ipsam non est alias Deus, vel nihil aliud à Deo est Deus.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod quando aliqua distinctione sive categoristica additur termino communi, non oportet quod fiat descensus cum huiusmodi signo addito. Dicimus enim, *Omnis homo currit*, ergo *Sortes*; non tamen, ergo *omnis Sortes*: eo quod *Sortes* non propriè additionem recipit huiusmodi signi, quod est *omnis*: sic *solus Deus est Deus*, ergo *Pater est Deus*; non tamen ergo *solus Pater est Deus*. Vel dicere possumus, & melius, quod, *solus*, de ratione sua habet, quod terminum immobilitet; non tamen *omnis*: unde non valeat, *solus homo*, ergo *solus Sortes*, vel *solum animal*, ergo *solus homo*, licet valeat, *omne animal*, ergo *omnis homo*. Quare autem non valeat in prosequendo patebit. Ad 2. dicendum, quod *solus homo non est commune ad solus Sortes*: immò est è controverso. Nam *solus ratione exclusionis negationem importat*, negatio autem

Nota, quare quantò additur specialiori, tantò redit ipsum magis commune. Vnde non ne consequēt homo est in plus, quā non animal, et consequēt & hæc est causa, quare à destructione gen.

consequentis sequitur destructione antecedentis: quia consequens destructione

est antecedens respectu antecedentis negoti: nam sicut animal est in plus, quā homo, propter quod sequitur ad ipsum, sic non homo est in plus, quā non animal, propter quod sequitur ad ipsum: & ideo nihil aliud à Sorte est in plus, quā nihil aliud ab homine, vel plura comprehendit.

Vlterius notandum, quod quād aliquid plura comprehendit prolatum simpliciter, vel non universaliter, tantò est magis consequens: & ideo animal, quia plura comprehendit, quā homo, est consequens ad hominem, & corpus ad animam, & sic ascendendo. Sed si proferatur universaliter, quātò terminus plura comprehendit, tantò est magis accidens: & ideo sicut prius quando sumebantur termini non universaliter, fiebat constantia in ascendendo, dicendo: homo, ergo animal, animal ergo corpus: ita nunc si accipiatur termini universaliter, fiet constantia in descendendo, dicendo: omne corpus, ergo omne animal, omne animal, ergo omnis homo: & quia aliud à Sorte plura comprehendit, quām aliud ab homine, cùm sumatur universaliter, dicendo: nihil aliud à Sorte, vel nihil aliud ab homine, fiet constantia descendendo, non in ascendendo: & quia aliud à Sorte est communius, quām aliud ab homine, procedendo ab uno in aliud est descensus; Ideò sequitur: nihil aliud à Sorte, ergo nihil aliud ab homine; & non è converso, propter quem sequitur, *solus Sortes*, ergo *solus homo*; non è converso. Ideò si verificatur *solus de homine*, non oportet quod verificetur de aliquo homine, ut ratio dicebat; sed è converso valeret. Et ex hoc apparet illud, quod in solutione primi argumenti dicebatur declarandum, scilicet, quare non sequitur, *solus homo*, ergo *solus Sortes*. Ad 3. dicendum, quod non verificatur *solus Deus est Deus*, prout, *solus*, denominat soliditudinem.

Ad id autem, quod ulterius queritur: utrum hæc sit vera, *solus Deus est Pater?* Dicendum, quod ista posset distinguiri, sicut & aliae distinguuntur: quia si *solus* denotat soliditudinem, sic est falsa. Si autem denotat exclusionem, si excludit à forma subiecti, tunc est vera, quia est sensus, *Deus*, praeter quem non

Anō est aliud Deus, est Pater. Si autem excludat à forma prædicati, tunc cùm paternitas dicatur analogicè de paternitate, prout est in Divinis, & prout est in alijs, & analogum non secundūm eandem rationem prædicetur de omnibus, tamen secundūm aliam & aliam rationem; sic paternitas illa, & paternitas in creaturis: hoc, quod dico *solus* dupliciter poterit excludere à forma paternitatis, vel secundūm quod paternitas sumitur secundūm quamcumque rationem, tunc est falsa: quia non solus Deus est Pater, quia & creatura potest competere, quod sit pater, nisi forte per anonomiam verificaretur: cò quod ipse est Pater omnium, & ab eo est omnis paternitas in cælo, & in terra. Si autem fiat exclusio, non à paternitate secundūm quamcumque rationem sumpta; sed à paternitate, secundūm quod in Divinis esse habet, sic est vera. Et per hoc potest patere utrūque arg. quia cùm dicitur, solus Deus est Pater, si Pater accipiatur secundūm omnem suam acceptiōnem, tunc non habet rationem separabilis respectu Dei, sicut homo habet rationem separabilis respectu animalis: quia nihil est homo, quod non sit animal, est aliquid pater, quod non est Deus. Et per hoc patet solutio ad rationem primam. Solvitur etiam per hoc ratio in contrariū: quia cùm dicit, aliquid est pater, quod non est Deus, accipit patrem secundūm totum suū ambitum, non solūm sub una ratione, sed sub diversis, secundūm quem modum non verificatur proposiō dīcta.

QUESTIO II.

Quomodo dictio exclusiva posse addi prædicato?

ARTICVLVS I.

Utrum hec sit vera, Pater & Filius & Spiritus Sanctus sunt solus Deus?

POSTEĀ queritur: utrum hæc sit vera, Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus sunt solus Deus? Et videtur, quod non: quia solus est conditio subiecti,

sicut omnis, sed omnis hūnquam additur ad prædicatum, iuxta illud Phi. 1. Phus 1. Pei Perih. In eo quod universale prædictatur, id, quod est universale prædictari universaliter, non est verum, & 1. Post. cap. De inventio. medijs scribitur, ^{1. Post. c. 24} quod ipsum quod sequitur non est suum totū: quia, ut ibidem scribitur, impossibile est omnem hominem esse omne animal, vel iustitiam esse omne bonum, ergo solus nunquam debet addi ad prædicatum; sed in propositione prædicta additur, ergo &c. Præterea: solus, vel excludit suppositum vel naturam, dicendo Trinitas est solus Deus? Non suppositum: quia non additur subiecto. Non naturam: quia ipsa natura de se excludit aliam naturam, ergo superflue adderetur. Præterea: hæc dīctio, *solus*, aut tenetur significativè, aut consignificativè. Si tenetur significativè: tunc dicit solitudinem, & est ibi repugnantia intellectuum: quia es ipso quod Trinitas est Deus, in Deo ipso non est solitudo. Si autem tenetur consignificativè: tunc implicat negationem ratione excluditionis; sed negatio debet præcedere compositionem, non sequi, sed in propositione prædicta sequitur, ergo &c.

In contrarium est quod ait August.

D& de Trin. cap. 9. Si quis enim interroget, Pater solus utrum sit Deus? Quomodo respon- D Aug. P. N. debitur non esse, nisi forte ita dicamus; esse cap. 9. quidem Patrem Deum, sed non esse solūm Deum, esse autem solūm Deum, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum?

Vlterius queritur: utrum hæc sit vera: Pater est solus Deus? Et videtur, Dubitatio quod sic: quia regula est August. 5. de materialiis: Trin. cap. 9. & 8. de Trin. cap. 1. & utrum hæc in pluribus locis, quod quidquid dicitur de omnibus simul non pluraliter, ^{ter est solus} Deus est essentiale, & dicitur de qualibet Personā sona singulariter, sed solus Deus prædicatur de tribus Personis non pluraliter. 5. de Trin. ter, ergo prædicabitur de qualibet Personā. cap. 9. & 8. sona singulariter, ergo Pater est solus Deus. Præterea: Pater est Deus, & non est aliud quām Deus, ergo est solus Deus.

In contrarium est Magist. In littera, qui probat per August. contra Maximiū, quod solus additus termino essentiali ex parte prædictati non verificatur de una Persona, ut dicatur, *Pater*

2. Dubitatio *Vlterius queritur: utrum hæc sit lateralis: utrum hæc sit vera: Tri- nitas est solus Deus?* Et videtur, quod sic: quia nomina, & verba transposita idem significant, ut dicitur 2. Peribet. sed hæc conceditur, Trinitas est solus Deus, ergo & hæc, Trinitas est Deus solus.

In contrarium est: quia solus importat negationem; negatio autem non negat nisi quod invenit: cum ergo nihil sequatur post hanc dictiōnēm solus, superflue adderetur.

RESOLVTIO.

Vera est proposicio ista: Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus sunt solus Deus, si ly solus teneatur nominaliter, etiam si referatur ad subiectum, vel ad praedicatum; sed si sumatur ad verbaliter, cum referatur ad subiectum est proposicio falsa: cum ad praedicatum potest aliquomodo vera esse.

Respondeo dicendum, quod solus, & tantum, ut quidam dicunt, dupliciter teneri possunt, adverbialiter, vel nominaliter: & propter tenentur nominaliter, sunt conditio subiecti, & habent private consordium: & sic accipiendo eas superflue adduntur praedicato, cum non sint conditio-nes praedicati. Si autem tenentur adverbialiter: tuac idem sonat quod tam, & tunc potest addi ad praedicatum, quantum est de se; sed non in proposi-
Dto, quia ex ipso quod natura praedi-catur de aliquo subiecto, excludit ab illo omnem aliam naturam: nam ex ipso quod Socrates est homo, non est ali-
quid, quod non sit homo: & ideo su-perflue additur talis dictio termino posito in praedicato, cum stet pro na-tura, nisi addatur unus, vel aliquis alias terminus accidentalis, ut dicatur Socrates est tantum unus homo ad excluden-dum pluralitatem. Sed hoc non est be-ne dictum, ut patebit.

**Contra op-i-
alonem.**

Opinio pro-pria. Vnde notandum, quod solus, sive teneatur nominaliter, sive adverbiali-ter, potest vérificari proposicio dicta. Nam si tenetur nominaliter, dupli-citer accipi potest: quia vel refertur ad subiectum, vel ad praedicatum: Si refer-

tur ad subiectum, tunc est sensus: Pa-ter, & Filius, & Spiritus Sanctus sunt solus Deus, hoc est, nullum suppositū aliud ab aliquo istorum trium est Deus: & sic intelligit eam August. cum ne-gat Patrem esse solūm Deum: solūm autem Deum esse Patrem & Filium & Spiritum Sanctum. Item prout refer-tur ad prædicarum est vera: nam na-tura Divina non eodem modo habet esse & ceteræ naturæ: quia alia na-tura non sunt per se subsistentes: & quia solus nominaliter sumptum non privat nisi consortium eius, quod est quid perse subsistens: vel quod signi-ficatur per modum subsistentis: cum terminus in prædicato positus stet pro natura, & nulla natura creata, secun-dum quod huiusmodi, sit quid per se subsistens, nulli termino significanti naturam creatam posito in prædicato potest addi solus nominaliter sumptū. Sed quia ipsa natura, Divina est quid per se subsistens, convenienter ei po-tent addi solus, etiam ut stet in prædi-cato, & tunc dicendo, Trinitas solus Deus, est sensus, id est, est Deus, præ-ter quem non est aliud Deus. Si autem hoc, quod dico, solus, teneatur adver-bialiter, & valeat idem quod tantum: tunc etiam est duplex: quia potest re-ferri ad subiectum, vel ad prædicatum. Si referatur ad subiectum, est locutio falsa: quia est sensus, quod Pater & Filius & Spiritus Sanctus, scilicet, sunt tantum Deus, quod falso est pro Fi-lio, qui non est tantum Deus, sed etiam est homo. Si autem referatur ad prædicatum, tunc aliquo modo potest es-se vera: quia natura Divina in hoc dif-fert ab alijs: quia omnis alia naturæ cōpatitur secū aliiquid aliud in suppo-sito, quod facit realem compositio-nem in hypostasi. Solus autem ille est Deus, in quo nihil est per accidebs, cu-ius natura nullā naturā compatitur, que in supposito Divino compositio-nem faciat: ideo tantum natura Di-vina sola dici potest, quantum ad istū modum, & tunc est sensus, Pater, & Fi-lius, & Spiritus Sanctus sunt solus Deus, id est, tantum natura Divina est in eis, & nulla alia natura est in aliquo corum, que realem compositionem faciat in ipso: quod de nullo creato dici potest. Apparet igitur quomodo est vera pro-positio

positio p̄dicit, & quomodo hæc dictionis, solus, sive sumatur nominaliter, sive adverbialiter in propositionibus de Deo dictis, ut refertur ad subiectū sequitur conditionem, quam habet in alijs propositionibus : ut refertur ad p̄dicant, non : cōquid natura Divina est quid subsistens, & non comp̄titur secundum aliquid per accidens, quod sc̄alem compositionem faciat in suppo-
sto. Aliæ autem naturæ non sic se ha-
bent, ut patet per habita.

Respondead ad arg. Ad primum dicendum, quod non est simile de natu-
ris creatis, & de natura Divina, ut pa-
tet per habita : & ideo dico, quod in b
creaturis sit solūm conditio subiecti, ibi autem potest esse conditio p̄dicati modo, quo patuit. Vel dicendum, quod omnis, quia dicit distributionē, & divisionem, nunquam debet addi ad p̄dicatūm, quod tenet locum na-
turæ, in qua supposita uniuntur ; sed solūm dicit exclusionem quādam, quæ naturæ Divinæ competit modo, quo dicitum est : & ideo non est similiter conditio subiecti, omnis, & solūm, propter quod ratio non concludit. Ad
2. dicendum, quod potest excludere suppositum, & naturam modo, quo diximus. Ad 3. dicendum, quod etiā in hoc termino, Deus, datur intelligi aliquis modus compositionis: quia Deus est habens Divinitatem, ratione cuius compositionis potest denotari ibi ex-
clusio.

Ad illud, quod ulterius queritur, utrum hæc sit vera, Pater est solus Deus. Dicendum, quod hoc, quod dico, so-
lus, licet ponatur ex parte p̄dicati, potest referri ad subiectum, & p̄di-
catum. Et si refertur ad subiectum, tunc p̄-
est idem iudicium de ea, & de ista, so-
lus Pater est Deus, de qua quid sit dicendum patuit. Si autem refertur ad p̄dicatum, ut sit sensus, Pater est so-
lus Deus: quia est tantum Deus, sic est
vera, in quo Pater distinguatur à Filio,
qui non est tantum Deus, sed etiam est homo.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet ratione p̄dicati essentialis possit dici de qualibet Per-
sona singulariter : quia Pater est Deus, & Filius Deus; ratione tamen exten-
sionis, dicendo, Pater est solus Deus,

A in aliquo sensu habet falsitatem, ut patuit. Ad 2. dicendum, quod arguit hanc verificari, Pater est solus Deus, secundum quod solus refertur ad p̄dicatum, & est idem, quod tantum, secundum quem modum eam verifica-
ri conceperimus modo, quo diximus.

Ad illud in contrarium dicendum, quod Magist. eam negat, secundum quod Filius & Spiritus Sanctus à con-
fessio Deitatis excluduntur, qui series quantum ad modum, secundum quē eam veram concessimus, non habe-
tur.

Ad illud autem, quod ulterius que-
ritur : utrum hæc sit vera, Trinitas est
Deus solus? Dicendum, quod non: quia solus, vel denotat solitudinem, vel ex-
clusionem: prout denotat exclusionē, in proposito sumi non potest: quia in
exclusione implicatur negatio; negatio autem nunquam ponitur post omnia alia: cōquid otiole adderetur, cum solūm ad sequentia se extendat, igitur denotabit in proposito solitudinem, quæ Deo non competit, ut patuit; ideo non est concedenda, et si inveniatur, est exponenda.

Ad id autem, quod dicitur, quod nomina & verba transposita idem sig-
nificant. Dicendum, quod licet idem significant: quia significatio eorum non variatur ex transpositione ipsorum; aliquis tamen modus significandi va-
riatur in eis, propter quod non est idem dicitur omnis non, & non omnis: &
quia ad veritatem propositionum huius modi significandi sunt attendendi, licet concedamus hanc, Trinitas est solus Deus; non tamen conceditur, quod sit Deus solus.

DVBITATIO LITTERALIS.

SVPER litteram, super illo: Ne
scovit, nisi ipse Filius, vult Magist.
quod non separatur inde Pater. Con-
tra: nemo idem est, quod nullus ho-
mo, sed Pater non est homo, ergo
talis locutio non attingit Personam Pa-
tris, ergo etiam ex vi locutionis Pater
inde non separatur, non solūm ratio-
ne inseparabilitatis, quam habet Pater
ad Filium, culpis contrarium videtur
sentire Magist. Dicendum, quod ne-
mo

mo quantum de vocationis non ex- otne habens vim cognoscitivam ex-
cludit nisi hominem : tamen quia A cludatur per hoc, quod dico nemo, &
mificato hu- homo est habens intellectum, ex usu per hunc modum loquitur Mag.
ius nominis loquentium accommodatum est, quod

DISTINCTIO XXIJ.

DE NOMINVM DIFFERENTIA, QVIBVS VTI MVR LO-
quentes de Den.

POST predicta Qc. Quia Ma- gis. Superius determinat de unitate essentie, & Trinitate Personarum, hic ita parae ista determinat de nominibus. Secundumque essentie unitas, & Personarum pluralitas de- signatur. Et duo facit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. specialiter inquirit, quomodo termini numerales ad Divinas transferuntur, ibi: *Hic diligenter, in princ. 2. distin.* Circa primum duo facit: quia 1. distinguit huiusmodi nomina. 2. specialiter descendit ad determinandura de hoc nomine, quod est Persona, ibi: *Predicit, in princ. 2. dist.* Circa primum duo facit: quia 1. distinguit huiusmodi nomina. 2. dat differentiam inter ea. Secunda ibi: *Sciendum est ipsum.* Circa primum duo facit: quia 1. ponit tripartitatem divisionem nominum competentiū Deo ab aeterno: quia quedam indicant essentie unitate, ut sapientia, bonitas, & huiusmodi. Quedam Personarum distinctionem, ut ingeneratio, generatio & talia. Quedam de Deo translative dicuntur, ut speculum, character, & huiusmodi. 2. distinguit nomina competentiā Deo ex tempore, ibi: *Hic adiungendum.* Circa quod tria facit: quia 1. ponit nomina, que relationem important temporalem, ut refugium, Creator, donator, missus, & talia, quorum quedam competunt omnibus Personis; quedam non. 2. addit quedam nomen, quod Deo competit ab aeterno, quod quamdam col-

B lectionem significat, cuiusmodi est Trinitas, quod inter alia nomina Deo ab aeterno competentia non posuerat. 3. ponit quedam nomina Deo competentiā ex tempore relationem non significanciā, cuius nomini sunt humana, incarnationis, & talis, que verum relationem importent, in lateralibus quest. apparēbit. Secunda ibi: *Præterea.* Tertia ibi: *Sicut etiam.* Deinde cum dicit: *Sciendum, dat differen- tiam inter nomina prima assignata:* quia quedam de eis dicuntur relativè, quedam secundum substantiam. Que autē dicuntur secundum substantiam, dicuntur de qualibet Persona singulariter, & de omnibus non pluraliter. Que autem dicuntur relativè, non dicuntur singulariter de omniibus. Et duo facit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. manifestat, quod dixerat, ibi: *Tanca que est vis.* Circa quod tria facit. Dixerat enim, quod omnia absolute dicta de Deo dicuntur de omnibus Personis non pluraliter, quod idē contingit: quia omnis absolute transire in substantiam: idē nullum absolutum ibi plurificatur: sicut non substantia: idē primū dicit absolute in Divinis transire in substantiam. 1. manifestat hoc per August. qui dicit: *Deum non esse magnum participatione magnitudinis, sed magnitudine, que ipse est.* 3. recolligit dicta in suum ad maiorem facilitatem dictorum. Secunda ibi: *Deus unum.* Tertia ibi: *Ego aperte, in quo terminatur sententia lectionis,* & distinctionis.

QVÆSTIO VNICA.

De nominibus dictis de Deo.

MAGIST. in praesenti distinct. 1. dicit Deum esse nominabilem.

2. nominat ipsum multis nominibus.
3. dicit aliqua de ipso dici propriè, aliqua transumptivè.
4. ponit nomina, que de Deo dicuntur. Idē de his quatuor querimus.

AR.

ARTICVLVS I.

Vtrum Deus sit nominabilis à nobis?

- D. Thom. 1. p. q. 23. art. 1. Tole. in 1. d. 22. q.
1. Argent. in 1. d. 22. q. 1. art. 3. Gerv.
Senens in 1. d. 22. q. unic. art. 1. Franc.
Christo in 1. dist. 22. q. 1.

AD primum sic proceditur: videatur, quod Deus non sit nominabilis à nobis: quia, ut scribitur circa finem 4. Metaph. Ratio, quæ significat nomen, est diffinitio, ergo quod non diffinitur, non habet nomen; sed Deus Diony. ult. diffiniri non potest: quia, ut dicitur de Div. nom. ult. de Div. nom. Ultra omnem terminum explicatus est: nec ab illo capitur, nec comprehenditur. Sed diffinitio habet ratio-

Phis. 5. Me. secundum termini, iuxta illud. Phi. 5. Meta-
ta. cōm. 22. ph. Terminus... est substantia: cuiusque, &
quod quidem est esse. Si igitur Deus non ha-
bet terminum, non habet diffinitionem, ergo neque nomen. Præterea:
ea, quæ sunt in voce, sunt signa co-
rum, quæ sunt in anima, ergo quod non contingit intelligere, non contin-

Damasc. 1. lib. cap. 3. git significare; sed quid sit Deus scire non possumus, iuxta illud. Damasc. 1. lib. cap. 3. quid verò est Deus secundum substantiam, & naturam, incompre-
hensibile est hoc omnino, & ignotum.

Et Diony. 1. de Div. nom. ait: Di-
vinam substantiam esse inscurabilem,
& non investigabilem, ergo &c. Præ-
terea: omne nomen significat substan-
tiā & qualitatem: sed talis non pos-
sunt esse: sive compositione: in Deo
autem nulla compositione, ergo nomen
non potest. Præterea: scribitur in

6. prop. de 8. ptop. de causis: prima causa superior
causis. sive notatio, & definiens linguae: non
ratio ipsius. Sed quod est tale est quidem
nominabile, ergo &c. Præterea: si Deo
nominatur, hoc erit, vel positivè, vel
privativè. Positivè: quia, ut di-

1. de Angeli cītūr. 2. de Angi. Idioras. affirmatio de
Hierar. Deo sancimonia. Si negativè: itunc
sic nominare Deum non est ipsius no-
minare, sed non nominare: quia nega-
tio non dicit quid est, sed quid non est.

In contrarium est: quia legitur Exod. 3. quod cum quequivisset Moys.
Exod. 3. d. 14. fes ab eo, qui loquebatur de tubo, quod
eret nomen eius? Dixit Deus ad Moysen:

B. Egid. Col. sup. 1. Sec.

A ego sum, qui sum, ergo esse est nomen ip-
sius Dei. Præterea: in littera auctor-
itate Ambros. multa nomina Dei assig-
nantur, ergo &c.

RESOLVTIO.

Deus à nobis est nominabilis imperfectè
quia imperfectè cum cognoscimus.

REspond. dicendum, quod Diony. D. Diony. 1.
1. de Divin. nom. istam dubita- de Div. nom.
tionem movet: utrū Deus sit nomina-
bilis? Et ostendit ipsum non nomina-
bilem esse: nam nihil nominamus,
quod aliqua cognitione non cognos-
cimus; sed nulla cognitione Deus no-
bis innotescit, ergo ipsum nominare
non possumus. Et ut possimus intelli- Septem ge-
gere mentem Dionysij, notandum, nera cogni-
quod sunt in nobis septem genera cog- tionum.

nitionum, quæ se habent per ordinem.

Nam prima cognitione dicitur sensus,

qui res corporales intueretur. Post hanc sensus

est phantasia, quæ est motus factus à sensu: ideo sensum presupponit, &

imagines corporum cernit. Post hanc Phantasia

est estimativa, quam Dionysius appellat opinione; sicut propriè non dice- animativa.

atur. Opinio: quia opinio secundum de Anima

quod habet in 2. de Anima, vel in comm. 157.

Secundum aliam intitulationem, in-

est, rebus in operibus fides: unde nulli bo-

stiarum agunt, sed estimativa etiam in-

est brutis. Hæc autem non solum cer-

nit imagines corporum, sed intentio-

nes firmatum inseparabilem, ut indicat

hoc esse inseparabile, illud amicabile:

quaenam directè fuerunt in sen- tia. Post hanc autem sequitur cognitio Intellectus;

Intellectiva. Hæc autem quadruplici- de Anima

ter dividitur: quia vel creditur talis ap- comm. 22.

actus à potentia informata habitu, vel

non. Si non sit potentia intellectiva

habitū informata, dupliciter ei compe-

tit actio: una secundum quod intel- 3. de Anima

ligit simplicia, hæc in 3. de Anima. ap-

pellata est intellectiva intelligentia, &

indivisibilium: secundum hanc actio-

nem intellectus diffinit, actus diffinit

rationis tanquam signum exterius est ex prolatum

verbū exterius prolatum, sive nomen, vel nomen,

proper quod dictum est: Ratio, quæ

significat nomen, est diffinitio. Igitur hæc in-

tellectiva cognitio, ut alijs distin-

Hab. gue,

guatur, vocetur nōmen. Secunda actio intellexiva potentiae non informat habitu est, secundum quam intelligit composita, & secundum hanc format enuntiationem, cui enuntiationi interiori tanquam signum respondet oratio ex ora probata, sive sermo: unde

Sermo. talis cognitio sermo dicatur. Secundum vero quod virtus intellectiva informatur habitu, competit etiam ei duplicitate cognitionis. Vnde, secundum quod informatur habitu principiorum, & hec dicitur intellectus, & huiusmodi cognitione ratione simplicis contutus à Dionysio dicitur ratus. Alia secundum quod perficitur habitu conclusum, que vocatur scientia, ergo ita se habent per ordinem, sensus, phantasia, estimatio, sive opinio, nomen, sermo, intellectus, quam Dionysius appellat contemplatione simplicis intuitus, & scientia. Et quia nulla istarum cognitionum Deus cognoscitur: ideo Deus non nominabilis videtur. Vnde i. de Di-

s. de Trin. 2. de Deo. vin. nom. dicitur: *Cum omnia quidem nos.*

comprehendat (supple Deus)... à nulla au-

tem re prorsus comprehendendi posse: neque eius

Deo. sensus est nullus, neque imaginatio, neque op-

ditorum modo, neque nomen, neque oratio, neque tactus,

orum est: neque scientia: & ideo ibidem testitur:

cognoscere. Quonammodo à nobis suscepimus de Di-

os. min. dispensatio tractabitur, cum Divinitus ap-

pellari, nominari que non posse demonstratur?

Quasi dicens, quod ex quo Divinitas,

nec nominari potest, nec cognosciri, nec

valer, cum Intelleximus librum de Di-

vinis nominibus comparare, quomodo

hoc à nobis fieri, inominabilis ex-

istente? Ideo notandum, quod Deus

aliqua cognitione cognoscitur, & nul-

la cognitione cognoscitur. Nada si hoc,

quod dico alia, incompletam in-

portat, Deus à nobis aliqua cognitione

cognoscitur: eo quod aliqui &

incompleta cognitione nobis est no-

bus: nam creature, per quas ipsam

cognoscimus aliquatenus, nec incom-

plete, eam representant; nulla tamen

cognitionis nobis cum perfecte appre-

hendit: ideo verba illa Dionysii (ut ex

senectate sua patet) non arguunt Deum

nullmodo nominabile esse, sed con-

statunt, quod perfecte à nobis nomi-

nari non potest. Vnde & Ipse investi-

git, quando per ea, que sunt in

creature, Deum nominare possimus;

nominationes tamē tales deficiunt: ed quod perfectiones participat, cuiusmodi sunt in creaturis, perfectiones per essentiam, quae sunt in Deo, comprehendere non posunt. Est ergo Deus nominabilis à nobis, sed imperfecte.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet Deus sit infinitus, & absque termino; intelligimus tamē ipsum modo finito, & terminato! licet sit simplicissimus; in sua tamen similitate cum non intelligimus, igitur poterit ipsius esse terminus secundum modum intelligendi nostrum: quia modus nominandi ipsum sequitur modum intelligendi, cum nominare possemus, in quo nulla existit compositione secundum rei veritatem, sed secundum nostrum modum intellegendi. Ad 2. dicendum, quod quid est Deus scire non possumus: quia ipsam essentiam Divinam, sive Deum intellectu essentiali non cognoscimus. Sed Deum per creaturas apprehendimus, effectus autem si sit proportionatus causa ducit in cognitionem quid est causa; si sit impropportionatus, ducit in cognitionem quia: & quia nulla creatura est proportionata suo Creatori, cum sic omnis circumscripta limitibus, Deus autem sit absque termino, & infinitus: Non quomo- ideo per creaturas cognoscimus, quia do: Theolo- est Deus, non quid: Hac autem est ali- gis: Deū cog- qualis cognitionis, et si non plena: quia possumus non semper effectus ducit in aliquam cognitionem causit, propter quod August. 15. de Trin. cap. 9. dicit, quod non debet videri vanam, sive frustra labore ad cognoscendum Deum per speculum, & in anagnite; secundum quod concessum est vite presenti. Ali-

qualem igitur cognitionem de Deo habemus, & secundum quod cum imperfecte cognoscimus, sic imperfecte nominamus: nota ergo arguta ratio, quod nullo modo nominari possit, sed quod perfecte nominari non valer. Ad 3. dicendum, quod substantia & qualitas, que significant nomen, non accipiunt proprietas sed substantia potest accipere propria, cui nomen imponitur, qualitas pro eo, à quo imponitur. Hoc motem non semper realiter sive illata est, sed aliquando sola ratione diffinire: & ideo non arguitur Deum esse compositum secundum rei veritatem, sed

D. Aug. P. N.
15. de Trin.
cap. 9.

**In comm.
aīsdem pro
positionis.** sed secundūm modum intelligendi, quod concedimus. Ad 4. dicendum, quod Prima causa est super omnem narrationem: quia nulla narratio eam comprehendit: unde non arguitur, quin nominari possit, sed quod per se nominari non valet: nam ipsa causa Prima non cadit sub sensu, sed solidū effectus eius: & ideo nominari non potest, nisi secundūm quod in cognitionem eius venimus per effectus, & hoc est incompletè: unde in comm. illius propositionis scribitur: Nequæ consequitur eam loquela: unde est superior narratione: quod est, quia narratio non sic, nisi per loquaciam, & loquela per intelligentiam, & intelligentia per cognitionem, & cognition per meditationem, & meditation per sensum. Causa autem Prima est supra omnes (tupple res)...
Quomodo & non cadrat sub sensu. Ad 5. dicendum, cognoscitur quod etiam aliquals cognitio de Deo prima causa: habetur, cum scitur quid non est, propria non plectur quod sic nominare ipsum, est ipsum aliqualiter nominare. Quomodo autem affirmationes eius sunt incompletæ, in alia querit. patet.

ARTICVLVS IL.

Viam Dens sic nominabilis pluribus nominibus?

C

D. Thom. ubi super art. 4. Arg. ubi sup. art. 5. Etat. Denen. ubi supra art. 2. Franc. à Christo ubi supra q. 3.

Secundūm queritur: tunc Deus sit nominabilis pluribus nominibus? Nota argu. Et videtur, quod non: quia secundūm synonymis, Avicen. in Metaph. sua: Nisi unum ad quod facit certe aliquam invenitatem reali sapientia ens; Scotus contra tunc dicendo ens unum, esset ibi nugatio: quia Agidim de attributis ens & unum essent nomina synonyma. Volebat enim, quod ens, & unum significarent dispositiones additas essentia rei, igitur secundūm hanc viam ubicumque est dare plura nomina non synonyma, ibi est dare aliquas dispositiones superadditas essentia rei. Sed hoc non est absque compositione reali, igitur de Deo plura nomina; nisi sunt synonyma, dici non possunt. Præterea: hoc idem patet per diffinitionem synonyrum: quia synonyma sunt plura nomina idem significantia, sed cum Deus sit verè unum, in quo nullus nu-

A merus secundūm Boëtium, omnia nomina dicta de Deo unum & idem significabunt. Præterea: simplex per omnem modum, vel totum intelligitur, vel totum ignoratur. Si totum intelligitur, uno nomine significari potest. Si totum ignoratur, tunc nullo modo per nomen significari potest. Præterea: huiusmodi pluralitas nominum, vel est ex parte rei; vel ex parte intellectus nostri? Ex parte rei, non: quia est una & simplex. Si autem ex parte intellectus solum, tunc huiusmodi nomina sunt figmentum.

In contrarium est: quia in Ps. legi: Ps. 67. s. 5. tūt: Dominus nomen illi. Et Exod. 15: scribitur: Omnipotens nomen eius; sed ista sunt plura nomina, ergo &c. Præterea: Exod. 15. s. 3. Anselmus Prosolog. 5. de Deo ait: Tu es itaque iustus, ierax, beatus, & quidquid melius est esse, quam non esse, sed haec sunt plus D. Anselma nomina, ergo &c.

RESOLVTIO.

Dens pluribus nominibus valet nominari propter sue bonitatis excellentiam & nostra intelligentie imbecillitatem: & talis nominum varietas Divina simplicitati non derogat, sed demonstrat eam.

Respond: dicendum, quod ea, quae sunt in voce, sunt signa corum, nota dicitur de verbo. quae sunt in anima: ideo si loqui voluntis de his, quae per nomina, vel per voces exteriores significantur, oportet nos fundare sermonem huiusmodi super ea, quae sunt in mente representata per huiusmodi voces. In mente autem, quantum ad præsens, duo sunt species; quae informat memoriam, & conceptus, qui gignitur in acie cogitationis: nam cum intellectus actualiter specie intelligibili informatur, ex tali informatione gignitur quidam conceptus, qui dicitur verbum: & nomen exterioris prolatum, sive verbum in voce significat huiusmodi conceptum, vel 15. de Trin. verbum in mente, non speciem. Nam cap. 12. ille, qui dicit leonis, non intendit significare leonis speciem, sed leonis conceptum, sive verbum: unde & 15. cie intelligi de Trin. cap. 11. scribitur: Prinde veribili in memoriandum, quod sonus, signum est verbi, quod in, & de conatu luce. Species autem, & huiusmodi conceptus, sive di verbum, quantum ad pluralitatem, intellectus & formata.

Hhba.

& unitatem aliquotmodo sese consequuntur, licet non oporteat unum esse aliud. Hoc autem sic est videre: quia Idem ibidem huiusmodi verbum genitum secundum August. 15. de Trin. cap. 11. est siuillimum scientiarum, de qua gignitur: proper quod oportet esse aliquam aequalitatem inter parentem & prolem, inter speciem in memoria & conceptum in intelligentia, et si non per omnem modum numerus verborum est secundum numerum specierum tamen paucitas, & pluralitas verborum sive conceptuum aliquotmodo consequitur paucitatem, & pluralitatem specierum in memoria. Nam sicut dicimus, quod intelligentia superior habet species magis universales & pauciores, quam habeat inferior, ut potest haberi ex 11. prop. de causis: sic & in conceptibus suo modo se habet: habent enim se species in intelligentia receptae, sicut se habent potentiae ordinatae in nobis. Nam sicut videmus, quod sensus communis, qui est altior, quam particularis, existens unus comprehendit omnia, quae comprehendunt particulares sensus plurificati, & plura: quia comprehendit actus eorum obiectorum differentiam. Si intelligentia superior per unam speciem plura comprehendit, quam inferior per plures: eo quod est universalior illis, & sicut est in conceptibus, sic est in conceptibus, quod in uno conceptu plura comprehendit Angelus superior, quam inferior per multa verba. Pluralitas ergo & paucitas verborum non semper per omniem modum esse habet ex pluralitate, & paucitate rerum: nam si sic esset, nunquam unus intellectus unico verbo plura comprehendenderet, quam aliud per plura.

Pluralitas, Erit ergo paucitas, & pluralitas vel paucitas verborum ex sublimitate & infirmitate verborum, ut intellectus, ut secundum quod in seu concep- tione intellectus est superior, & inferior, secundum oritur sublimitatem comparationem eorum, quae spe- cie, vel ins- culatur, format plura, & pauciora: nam mitate intel- li intellectus superat intellecta, plura lectus: quia intellectus intelligit uno verbo: & ideo per compara- tionem eorum quia Deus omnia superexcellit, unico quae specula Verbo non solum facta, sed etiam fieri, format pluri possibilia, & infinita intelligit: quia pauciora species numerorum, quarum non est verba. numerus, quae omnia in uno suo Ver-

bo conspicit: quia unicō Verbo sibi coetero Deus dicit, quidquid dicit, & facit. Et sicut Deus infinita uno Verbo intelligit, eo quod facta, & possibilia, quae sunt infinita, incomparabiliter superexcellit: sic intellectus noster, qui modo contrario se habet ad ipsum: quia in infinitum ab eo superatur, modo contrario de eo verba formabit, ut sicut ipse infinita intelligit uno Verbo: eo quod ea superat, sic ipsum unum est a nobis intelligibile infinitas verbis, & infinitas conceptiones de eo formare possumus. Vnde 7. de Div. nom. scribitur, quod nos debent laudare eū, qui est infinitorum nominum. Nam perfectiones, quae sunt in Deo modo uno, nos apprehendimus modis pluribus, & ut in creaturis existunt: & quia tales perfectiones sunt infinitae: quia in ipso non solum congregantur perfectiones omnium generum actu existentes; sed etiam possibilis esse, quae sunt infinitae: id est non solum potest non numerari multis nominibus, sed etiam infinitis, quae nominum varietas non solum suę simplicitati non derogat; sed etiam suam simplicitatem demonstrat: quia ideo contingit talis pluralitas: quia propter suam simplicitatem scilicet dicitur. Deus nostrum intellectum superat. Si ergo queratur, quae est causa pluralitatis nominum? Dicendum, quod excellentia Divine bonitatis, & paucitas D. Anselm. nostrae intelligentie, vel capacitatris, ut habitum fuit per Anselmum, Pro- log. 14.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod auctoritas Avicen. non est recipienda in hac parte: nam & Comm. in 4. Metaph. dicit eum in m. 41. hoc errasse. Vel dicendum, quod tales additiones non sunt reales; Sed secundum modum intelligendi, & ponere Nota, quod Deus sic compositum non est inconveniens. Ad 2. dicendum, quod non sunt synonyma, quae significant idem, significat, & sunt synonyma, sed quae significant codem modo, idem codem modo: unde Comm. in 12. Metaph. comm. 39. vult, quod vivum, & vita non synonyme dicantur Ioannis vive de Deo: et si vivum & vita non sunt re, & vita non synonyma de Deo dicta, multo sunt &c. minus erunt synonyma sapientia, iustitia, & talia, quae magis secundum diversitatem rationis sunt imposita. Ad 3. di-

Adicendum, quod Deus totus intelligitur, sed non totaliter: nam qui scit istam propositionem, triangulus habet tres, per opinionem, ut quia Euclides dicit, eam scit, eam totam; sed ne scit eam totaliter: quia ne scit eam omni modo, quo scibilis est: cum sit scibilis non solum per opinionem, sed etiam per demonstrationem, quam ignorat: & quia multis modis Deus a nobis est cognoscibilis, potest multis nominibus nominari. Ad 4. dicendum, quod huiusmodi pluralitas est ex parte rei: quia superat, & ex parte intellectus nostri: quia superatur, ut dictum est.

ARTICVLVS III.

Vnum aliqua nomina possint dici de Deo propriè?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 32. art. 3. Franc. 3. Christo ubi supra q. 3.

Tertio queritur: utrum aliqua nomina de Deo dicantur propriè? Et videtur, quod non: quia dici de aliquo est affirmare aliquid de ipso. Sed C 3. cap. super Ang. Hier. Omnes affirmativa de Deo dictæ sunt incompatib., ut dicitur 1. cap de Ang. Hierar. quod Hug. in cōm. super illo lib. Hugo as. vi exponēs ait: *Affirmationes vero incompatib. & ore in ex- (supple esse) id est, impropias.* Præterea: positione 2. nihil affimatur de aliquo, nisi denotet aliquam compositionem circa illud. sed Deus secundum rei veritatem non est compōsus: denotare ergo aliquā compositionem circa ipsum secundum modum intelligendi propriè esse non poterit. Sed hoc est, cum ipsum nominamus: quia, ut dictum est, sic nominando ipsum, est ibi compōsus secundum modum intelligendi, ergo &c.

Præterea: modus nominandi sequitur modum intelligendi, sed Deus a nobis propriè non intelligitur: quia intellectus noster ad ea, quæ sunt manifestissima in natura, & potissimum ad Deum, se habet sicut oculus noctuæ ad lucem Solis, quæ propriè ab ea videri non posse. Hug. 2. cap. test, ergo &c. Præterea: Hug. 2. cap: super Angel. in cōm. sup. Ang. Hierar. ait: Non ergo secundum ea (supple creatuæ) potest cogitari Deus quod est: quoniam aliud est, & aliter est, & longe, & remote, & dissimili-

ter: & quid est dici non potest. Sed non nominamus ipsum nisi per ea, quæ vide mus in creaturis; sed si est longe, & dissimiliter a talibus, per ea propriè nominari non valet. Præterea: plus convenit floridatio prati cum rite hominis, quam sapientia creata cum invenientia, sed pratum non ridet nisi metaphorice, ergo Deus non est sapiens nisi translative.

In contrarium est Ambrosius, & habetur in littera, qui dicit: non omnia nomina de Deo dici translativè; Comm. 12. sed aliqua. Præterea: Comm. in 12. Metaph. cōm. Metaph. ait: *Vita & scientia propriè dicuntur de Deo.* Non igitur omnia dicuntur translativè.

RESOLVTIO.

Nomina perfectionem simpliciter importantia quantum ad rem significatam propriè de Deo dicuntur; non vero quantum ad modum significandi.

Respond. dicendum, quod de hoc Discordia D. Doctores contradicere videntur D. de nominibus de Doctoribus. Nam Damasc. i. lib. cap. 4. ait: *Quocunque autem de Deo per affirmationem dicimus, non ipsius naturam, sed quem circa ipsius naturam sunt, ostendunt.* Ita sive bonum, sive justum, sive sapientem, sive quidcumque tandem aliud dicere libet, non Dei naturam, sed quem naturam insunt, exponis. Sed cum in sua natura nihil sit per accidēs, & nihil ibi sit propriè, quod non sit ipsa natura, talia de Deo dici propriè non valent: Ad hoc idem facit modus Diony. qui vult, quod omnia de Deo affirmativè dicta incompatibla sint, & per consequens impropias, ut exponit Hugo. August. autem 15. de Trin. capit. 15. de Trin. 5. & 6. cap. 7. dici, talia verè, & dignè cap. 5. & 6. de Deo dici. Et Anselm. Prosolog. 5. cap. 7. In eandem prorumpit sententiam: & non solum videtur discordia inter D. alios; sed Dionysius sibi ipsi videtur contradicere: nam 5. de Div. nomin. ait: quod Deus propriè dicitur existens, & esse, & convenienter per tale nomen laudatur. Primo tamen cap. dicti libri ipsum dicit nihil existentiū existens.

Propter hoc notandum, quod in omni nomine est duo considerare, res signi-

Quantus ad modum significandi. A Quantum autem ad modum significandi non minū omnia proprietatem & incompactionem cōnomina imminūt: quia nomina à nobis imposta propriè dicū sic significant, secundūm quod res in tur de Deo: cognitionem nostram veniunt. Deus quia sicut in autem supra cognitionem nostram sic ea ad sig. existit: unde non significatur per talia nōscendum imponimus.

sic signif. secundūm quod res in tur de Deo: cognitionem nostram veniunt. Deus quia sicut in autem supra cognitionem nostram sic ea ad sig. existit: unde non significatur per talia nōscendum imponimus.

Quantus ad modum significandi, di omnia de Deo dicta quamdam improprietatem & incompactionem cōnomina imminūt: quia nomina à nobis imposta propriè dicū sic significant, secundūm quod res in tur de Deo: cognitionem nostram veniunt. Deus quia sicut in autem supra cognitionem nostram sic ea ad sig. existit: unde non significatur per talia nōscendum imponimus.

Hug. super Aug. Hierar. vo-
Ang. H̄er. lens assignare causam, quare affirmations sunt incompactæ, & non negationes, ait: quoniam qui dicit, quod non est Deus, dicit quod aliquando potest intelligi: qui autem dicit quod est, dicit quod nullo modo potest comprehendendi, ergo potentius est & excellentius quantum ad veritatis expressionem dicere, quod non est Deus, quā quod est. Non igitur propriè ipsum significat Di nominamus quantum ad modum significandi: quia intellectum nostrum excellit, sed eū magis deficiat verbū exterius, quā interius.

Impropriū significat Di nominamus quantum ad modum significandi: quia intellectum nostrum excellit, sed eū magis deficiat verbū exterius à Divina excellentia: quia est quid corporale, quā interius, quod est quid intelligibile. Si quantum ad modum significandi sunt impropria verba de Deo in intellectu concepta, multò magis erunt impropria in voce prolata: unde August. 5. de Trin. cap.

DAug. P. N. 3. Divina Nec dicuntur, ut cogitanteur, nec 5. de Trin. cogitantur, ut sunt. Et 7. de Trin. cap. 4. cap. 3. & 7. scribitur: Excedit supereminentia Divinitatis usitati eloquij facultatem. Verius enim cogitatur Deus quā dicitur, & verius est quā cogitatur. Huius autem causa as-

Idem 15. de Trin. cap. 11. Nam quādo per sonum dicitur (supple aliquid) vel per aliquid corporele signum, non dicitur sicuti est, sed sicut potest videri, audiri ve per corpus. Quando ergo quod in notitia est, hoc est in verbo, tunc est verum verbum & veritas: qualis expectatur ab homine. Et quia non adeò

deficiunt intellectualia à representatione Dei, ut corporalia, impropriè per verba in mente significatur Deus, quantum ad significandi modum, & n̄ agis impropriè per ea, quae sunt in voce. Nullam igitur nomen, quantum ad istum modum, de Deo propriè dicitur. Sed si consideremus non modum, nomina im- Quantus ve- rō ad ré per significandi nōnūm, sed ipsa signifi- portatam di- cata, tunc huiusmodi nomina si a per- cunctur de fectionibus sint imposta, vel dicuntur Deo propriè perfectionem simpliciter, vel perfectionē hanc, vel illam in materia parti- simpliciter cipata: nam alter imponitur à per- importat. fectione aliqua nomen leonis, & nou- men sapientie: quia nomen sapientie imponitur à perfectione simpliciter: & Ideo talia nomina, quantum ad rem significaram, propriè Deo conveniūt: Ideo propriè dicitur bonus, sapiens, re- gius, &c. huiusmodi importantia per- fectionem simpliciter: quia ea melius est esse, quād non esse. Metaphoricè vero dicitur leo, lapis angularis, splen- dor, speculum, &c. huiusmodi, quae non nomi- vant perfectionem simpliciter, sed perfectionem contractam ad speciem. Et ut sit ad unum dicere, quād rem- tō perfectione importata per nomen est dupliciter, magis abstracta, magis communis, & vel quād ré significatam similitudinem, quād significatam de Trin. cap. 2. de Deo ait: Ac per hoc significatam ut est ratio petit: ideò Diony. 5. de Divin. nom. dicit: Deum maximè est laudandum obiectiva sig- nificandi nō per hoc, quod est esse, quia esse est prius minū, quod & communius omnibus: & August. 5. ait Æg. h̄ie. de Trin. cap. 2. de Deo ait: Ac per hoc illud scilicet, quod non tantum non miratur, ne- ut est id, rūmetiam mutari omnino non potest, sine quod significata, scrupulo occurrit quod verissime dicatur carur pro- fide per præ-

positionem, & sic est etiam latè nōmēatum ad Divina: competunt Deo, quād creaturis: un- quia nomina fuerunt im- posita rebus, de secundūm talia non fit translatio à nobis ad Divinā, sed à Deo ad nos. Vnde Damasc. 1. lib. cap. 9. paternita- quia fuerunt res talia, quae perfectionem important, & fuerunt res create, & nō dicit, esse translata à Deo ad nos, un- ipse ex harū de ait: Quin illud quoque nosse interest, pa- innotescen- tertiatis, filiorum, & processionis, voca- tis notus bula, non à nobis ad Beatam Divinitatem fuit, iuxta translatas, verum contra illuc ea nobis com- illud Aposto- li. Invisibilis municae, quemadmodum ait Divinus Apo- lus: huius rei gratia flecto genua mea ad p- trema

tem Domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in celis, & in terra permanet. Sed si considerentur huiusmodi nomina quantum ad modum significandi, Deo propriè non competit, nec ipsam substantiam dicunt, sed aliquid circa ipsam substantiam, eo quod sapientia, iustitia, & talia non dicunt substantiam creaturarum, sed aliquid circa substantiam, & secundum modum intelligendi significamus hoc, dicendo secundum quod ea in creaturis aspicimus: ideo propter talen modum significandi est ista controversia: quia aliqui concedunt talia dici de Deo propriè propter rem significatam, negant propter modum significandi, & idem possunt ea negare, & concedere diversis respectibus, ut patet intuitu.

Resp. ad arg. Ad primum dicendum, quod affirmaciones de Deo dicuntur inconspicæ ratione modi significandi, vel etiam rei significatae, si ipsa res significata non dicat perfectionem simpliciter: nihilominus tamen importans perfectionem simpliciter possunt de Deo affirmari propriè quantum ad rem significatam, ut patuit: Ad 2. dicendum, quod illa compositione importatur quantum ad modum intelligendi, vel quantum ad modum significandi, ratione cuius est ibi incompositio, ut dictum est. Et per hoc patet solutio ad 3. nam ex eo, quod Idebus est Deus supradicte intellectum nostrum, ratione obiectiva est ibi incompositio ratione modi significandi, vel intelligendi: non autem per hoc habetur, quod sit ibi proprietas ratione rei significatae. Ad 4. dicendum, quod quia aliter sunt perfectiones in Deo, & in creaturis, secundum duas perfections nominatus per distinctiones Divinas, arguitur, quod quantum ad modum significandi est ibi incompositio: non autem quantum ad rem significatam, ut pater per habita. Ad 5. dicendum, quod plus ceterum venit floridatio ipsi cum risu hominis, quantum ad esse, quod habet, quia sicutique competit esse participatum: De Analogia sed quantum ad rationem illam, unde nomen imponitur, non sic se habet, quia secundum eandem perfectionem analogice similem, ut per prius in Creatore, per posterius in creatura dicitur, & hoc est quod dicitur in ipsa ratione.

citur sapientia, prout est in Creatore & creature.

ARTICVLVS IV.

Vtrum diuisio, que ponitur in littera de Dicinis nominibus, sit bona?

Quarto queritur: utrum nominis de Deo dicta in littera posita secundum divisionem Ambrosij sint benè dicta? Vel utrum ipsa divisione bona sit? Et videtur, quod non. Dicit enim Ambrosius, quod aliqua nomina in Divinis dicunt essentie unitatem, aliqua Personarum distinctionem, aliqua autem transitivè dicuntur de Deo. Sed ista divisio est insufficiens: quia aliqua nomina dicuntur de Deo per remotionem secundum Dionys. & Damasc. sicut immensus, infinitus, & huiusmodi; sed talia nec dicuntur de Deo translativè, nec dicunt Divinas substantias unitatem, nec Personarum distinctionem. Præterea: Magist. in littera superaddit multa nomina, ut quia dicitur Deus, Creator, Dominus, & huiusmodi, que si non coadinerentur in prima divisione, superflue adderentur, ergo &c. Præterea: Damasc. lib. 1. cap. 12. ait: Bonum & iustum, & Sanctum, cetera que huius generis, naturam illam quidem coniunguntur: ceterum naturam illam non explicant. Nea igitur omne de Deo dictum dicit substantiam, vel Personarum distinctionem, vel est translativè sumptum, sed potest dicere aliquid circa substantiam. Præterea: hoc nomine Trinitatis, videtur esse quoddam ratione collectivum, ergo non dicit Personarum distinctionem, sed magis carum collectionem, nec substantiam unitatem: quia secundum hoc non est ibi pluralitas. In nomine autem Trinitatis pluralitas datur intelligi: non tamen transitivè de Deo dicitur, ergo &c. Præterea: hoc nomen, Personam, nec dicit Personarum distinctionem: eo quod nullus supposito. Divino competit esse Personam, nec in hoc unum ab alio est distinctum, nec significat unitatem substantiarum: cum sit ibi pluralitas Personarum, nec transitivè de Deo dicitur, ergo &c.

In contrarium est: quia quidquid A
de Deo dicitur, vel dicitur de eo: pro-
priè, vel translativè? Si propriè: vel
in illo Personæ distinguntur, & tunc
designat Personarum distinctionem:
vel dicitur de omnibus tribus nō plura-
liter, & tunc dicit essentiaz unitatē: & quia
non pluribus modis variari potest, ut in
prosequendo melius patebit, ergo bo-
na est distinctio Ambrosij, & suffi-
ciens.

quia dicitur à thein, quod est curare,
vel fovere, ab Ethein, quod est ardere,
vel à theaste, quod est considerare. 5.
possunt dici huiusmodi nomina per
quamdam habitudinem, qua habitu-
do est respectu creaturarum, & sic
dicitur Rex, Conditor, & Creator.
16. per comparationem ad ipsas Perso-
nas inter se, & sic accipit glorium, &
processibile. Diony. vero inter ecclesias
de Dioni nomine. Dionysius.

RESOLVTIO.

Divinorum nominum divisio in ea , que vel dicunt esse essentie unitatem , vel distinctionem Personarum , velque translative dicuntur , à Divo Ambroso tradita bona est : Et concordan-
darum cum assignatis à S. S. P. P. Augusto
Damaso Et Diony. essentialia. Et
accidentalia nominis aliae
distindentes.

mon, neque sermo, & quod est super
eumnam nomen collocatus , ut patet
ex 3. cap. de Divin. nom. Aliquando
dicit Deum esse infinitorum nominū,
ut patet ex penult. cap. dicti libr. Ali-
quando insinuat Deum esse tripliciter
nominandum, id est, per remotionem,
ut quando ea, quæ in creaturis vide-

Diversitas in R Epondit dicendum quod de di-
ter Doctores stinct. Divinorum nominum in-
de nomine bus Divinis. et Ambrosium, August. Damasc. &
Dionysium. Etiam si Noi

Diony. videtur esse controverba. Nam
Ambrosius omnia nomina reducit ad
B. Ambros. tria genera, ut patet in littera, scilicet,
ad ea, quae dicunt effigiem unitatem
vel Personarum distinctionem, vel quae
DAug.P.N. dicuntur translativè. August. aurem,

ut potest patere ex s. deo nro. in diversis locis quodam modo seducit ea ad quadrat. Quia et alia vel dicitur secundum privationem, ut ingenitus, & inanescibilis. Vel dicunt possitive, & talia sunt tria genera. Quia vel sunt absoluta, ut magnitudo, Divinitas, & huiusmodi. Vel sunt relativae, ut parentitas, filiatio, & talia. Velsunt per similitudines atque per similitudines atque per similitudines dicitur de Deo: que omnia habent possit ex s. cap. 5. de Trin. &

Ex 6. de Tri. cap. 3. & 4. & 5. & 6. & 7. & 8.
cap. 5. &c 8. cap. de Trinitate. Diversitate. autem satis
lia reducuntur ad genera sex. ut patet ex
libri capitulo 2. & 13. quia talia videntur
cunctorum per exemplificationem, sicut immo-
ratale, in mortuum. Vell dicant quod
dam per agus substantiarum infinitum, & in
terminatus; & huius similitudine esse. Vell
indicant aliquid circa substantias, si-
cuit bonum, iustum, & talia. Vell di-
cunt opus & actionem, sicut Deus:

tantis, & facientis te habet, ut dicitur
Deus iustus, non quia in eo sit animi
motus; sed quia punit, & habet in se ac Nota hoc ab
frustrarum iustitiae. Volquia radia causat, ursi di Aeg. quomo-
deretur iustus, eò quod iustitia facit. Vel do intelligi.
tertiù nominatur Deus per caritatem: tur illud Ge.
quia in omnibus importatur aliquis res pectus caritatis, vel per comparationem nites me fecisti
ad opus, vel ad creatutam, & sic dicitur auctor. 3. accipiendo tertium
Deus, vel C. membra priuilegiorum dei dividuntur: q[ui]a
membrorum principalis divisionis nomi-
natur p[er] superecclesiasticam. q[ui]a
Abundans, & effusa paternitate, que sunt
effectuum, incans: an[te] ipse, ut dicitur
de Divini. nomin. & quia videmus
in creaturis sapientiam, beatitudinem, &
talia perfectionem imprimitur, per
quamdam superexcellentiam in Deo
ponimus: unde dicimus, quod Deus
est supersapiens, superbonus.
Possent autem & isti diversitatibus
superaddi diversitates, atque etiam
quia ex concordia illarum coniuncta
patere possunt, supercedentes asyndesi-
tioni eorum reducimus ad concordiam
diversitatis rastas. Notandum igitur,
quod quidquid de Deo dicitur, vel de cri-
sticis secundum substantiam vel secundum
notionem; quia quidquid de Deo di-
citur.

elutus vel profertur de singulis Personis non pluraliter, sicut Creator, Dominus, Deus, immensus & talia, & sic accipiuntur nomina dicta secundum substantiam, ut accipiamus dici secundum substantiam omne illud; quod non importat distinctionem Personarum. Vel non dicitur de omnibus tribus non pluraliter, & in ipso distinguuntur Personæ: & talia secundum notiōnēm sunt dicta. Hæc autem distinctione haberi potest ex verbis August. 5:
 D'Aug. P.N. 5. de Trin. cap. 8, & 8. cap. 1. Quæ autem cap. 8. & 8. non sunt distinctiva Personarum, & indicant aliquomodo essentiam, multipliciter distinguuntur. Nam non nominamus Deum, nisi prout ipsum cognoscimus: ipse aures nobis per creaturas innescit: oportet autem nomina de Deo dicta ex creaturis aliquando sumprosse originem. Deus igitur vel nominabitur secundum nomina, in quibus importatur respectus aliquis causalitatis per comparationem ad actionem, vel ad rem productam, & sic dicitur Deus, Creator, Dominus, & huiusmodi. Vel nominabitur secundum ea, quæ in creaturis existunt, & hoc multipliciter: quia quæ in creaturis sunt, vel dicunt perfectionem vel imperfectionem. Si imperfectionem, sic accipiuntur nomina de Deo per remotionem, ut dieimus. Venum incorporeum, incompositeum & huiusmodi: eo quod corporeitas & compositio in perfectionem dicunt. Et secundum istum modum possunt accipi etiam nomina de Deo dicta secundum causalitatem: nam turbatio & ira imperfectionem quartidam dicunt, & tamen Deus iratus dicitur: quia ad modum iusti se habet. Si vero quæ in creaturis sunt, perfectionem dicunt, hoc potest esse duplicitate: quia vel dicunt perfectionem simpliciter, vel participiam & eum in imperfectione admixtam. Si simul cum perfectione imperfectionem important: eo quod eam partis cipatam insinuant, sicut leo, lapis, & talia, quæ licet à perfectione importantur non tamen sumpta sunt à perfectione simpliciter, & sic dicuntur de Deo nomina dicta translativè. Nam dicitur Deus leo, lapis angularis, non per proprietatem, sed per similitudinem, vel per translationem, & ad istū

B. Egid. Col. sup. I. Sent.

A modum etiam reduci possunt, quæ dicuntur per causalitatem, ut dicatur Deus leo, & lapis: eo quod causat, & agit audacter, ut leo, & immobiliter, ut lapis. Si autem perfectiones in creatura repetitæ sunt perfectiones simpliciter, secundum eas etiam dupliciter Divina nomina suinuntur, vel per causalitatem; ut dicitur Deus Magnus, quia magis facit: potens; quia potentia: bonus, quia bona: vel per super-excellentiā: & sic accipiuntur huiusmodi perfectib[us]; ut in Deo sunt. Nam in ipso, quæ denotant perfectionem simpliciter, superexcellenter existunt: unde dicitur superb[us], supersapiens: eo quod talia superexcellenter in se ipso habet, & ita patet quod solum ille modus causalitatis, prout in omnibus importatur respectus, esse habet modum proprium. Alij vero duo modi modis alijs annectuntur. Nam illi modus, secundum quem dicitur Deus talis: quia ad modum talis se habet, sumit originem ex imperfectiōnibus, & perfectionibus participatis. Alius vero causalitatis modus, ut Deus, dicitur talis: quia talia causat, ex perfectionibus simpliciter trahit ortum. Notandum tamen, quod haec perfectiones simpliciter dicta dupliciter considerari possunt: vel quantum ad modum significandi: vel quantum ad rationem significandi. Quantum ad modum significandi secundum eas Deus est inominabilis: eo quod omnes tales sic acceptæ sunt incompositæ, ut patuit. Si quantum ad rationem significandi, tunc est distinguendum: quia vel accipiuntur secundum quartidam contumaciam divisionem: vel secundum quod à specialibus rationibus imponuntur. Si secundum quod sunt imposita à specialibus rationibus, sic Deus est infinitus nominari. Nam Deus per unicum suum esse infinitas tales perfectiones sortitur, culusmodi sunt, sapientia, bonitas, magnitudo, & talia, quæ omnia secundum noscunt modum intelligendi ratione differunt, & à specialibus rationibus imponuntur. Et ex hoc apparet, quare Dionysius aliquando dicit Deum esse incommunabilem ratione modi significandi, qui repertur in talibus nominibus: aliquando dicit ipsum esse infinitorum nominum: eo quod infinita.

III.

nitæ perfectiones congregantur in ipso. Si verò huiusmodi perfectiones accipiuntur secundum quamdam communem divisionem, sic dicuntur aliæ dicere ipsius Divinæ substantiaz pelagis infinitum: aliquæ autem non substantiam, sed aliquid circa substantiam.

Nota differe nominant. Nam in Deo & in creatuam inter se est modus contrarius: nam substantia Dei, & esse tia creature est ipsa quiditas; esse a creature: rem non dicit ipsum substantiam creaturæ: quia esse creaturæ dicitur, sed aliquid circa substantiam. In aliquid circa Deo autem ipsum esse dicit Divinam substantiam, substantiam: perfectiones autem aliæ: vel quidditatem sicut quia non adeò Divinam exprimunt: ipsum esse, dicuntur non dicere Divinam esse. Dicit nam substantiam, sed aliquid circa ipsum Divinam substantiam. Et propter hoc Damasc. ait: quod substantiam per esse dicit Divinæ substantiaz pelagus se fationes aliæ infinitum: iustum autem & bonum substantiam non substantiam, sed aliquid circa substantiam dicunt. substantiam nominant.

Viso quomodo distinguuntur nomina essentialia in Divinis: quia vel Epilogus pri accipiuntur propriè, vel translativè: & mea partis di si propriè, vel nominant Deum per remotionem, vel per causalitatem, vel per superexcellentiam, & quæ per superexcellentiam Deum nominant, sunt perfectiones simpliciter, secundum quas ratione modi significandi Deus est innominabilis, ratione scilicet significatæ, prout accipiuntur secundum rationes speciales, Deus est infinitorum nominum, prout accipiuntur secundum quamdam communem divisionem esse dicit Divinæ substantiaz pelagus infinitum. Aliæ autem perfectiones non Divinam substantiam, sed aliquid circa ipsam nominant.

Quomodo nomina nō convenientia Deo distinguuntur. Videndum est ergo, quomodo notionalia distinguuntur. Ea autem, quæ notionem aliquomodo significant, sic dividi possunt: quia vel conveniunt Deo ab eterno, vel ex temporalibus pore? Si ex tempore, vel ex suo nomine relationem important, & huiusmodi est missio, temporalis processio, & talia, quæ aliquomodo notionē indicant: quia omnibus Personis non convenient. Nam Pater nec temporaliiter procedit, nec legitur missus. Vel ex suo nomine relationem non dicuntur, sed aliquomodo relationem implicitè nominant, & huiusmodi sunt incarnationis, humanatio, quæ, ut ait Magist. relatiivè non dicuntur: ramea ratione

unionis relationem implicitant. Si autem nomina dicentia notionem ab eterno Deo conveniunt, dupliciter dividuntur: quia vel significant privativè, sive per negationem, & huiusmodi sunt ingenitus, innascibilis: vel positivè, & hoc dupliciter: quia vel non dicunt notionem simpliciter, & huiusmodi sunt posse generare, posse spirare: vel dicunt notionem simpliciter, & talia tripliciter dividuntur: quia vel per modum collectionis proferuntur, cuiusmodi est Trinitas, quæ est quasi nomen quoddam collectivum, ut Magist. ait: vel dicunt notionem sub esse communali, & sic est hoc notum relatrum, vel relativum, secundum quod tres Personæ tria relative dicuntur: & ad hunc modum reduci possunt hypothesis, & Persona, quæ secundum quod Latini utuntur eis in communali, relationem insinuant: vel dicunt notionem in speciali, & sic sunt Pater, Filius, & talia. Pater igitur, quod prima dicitur, visio Divinorum nominum est, quod aliqua sunt essentialia, aliqua notionalia: & quodlibet istorum habet multas divisiones, ut patuit. Propreterea si diversificati sunt: quia sub istis communibus divisionibus aliqui pauciores, aliqui plures divisiones acceperunt. Nam D. Ambros. omnia notionalia comprehendit in his, quæ dicunt distinctionem Personarum: essentialia autem divisit in duo: quia aliqua dicuntur propriè, aliqua translativè: verumtamen ea, quæ translativè dicuntur, per appropriationem personalia esse possunt, sicut esse speculum & characterem appropriatur Filio. August. autem secundum distinctionem superiorius positam dividit notionalia, & essentialia, notionalia, quia quedam dicuntur positivè, quedam negativè. Essentialia: quia quedam propriè, quedam translativè: ideo divisione eius est quadruplicis, & Ambrosij trimembrys. Damasc. autem, qui sex membra posuit. Nam notionalia non dividit; sed omnia notionalia comprehendit per habitudinem Personarum inter se, essentialia dividit in quinque membra: quia vel nominant Deum per remotionem, ut immensus, infinitus: vel per superexcellentiam. Et hoc dupliciter: quia vel dicunt Divinæ substantiaz pelagis infinitum.

infinitum; ut esse: vel aliquid circa substantiam, ut iustum, & bonum: vel per causalitatem: & hoc etiam dupliciter: quia vel per comparationem ad actum, & sic est hos nomen Deus, qui dicitur vel a fovere, vel ab ardere, vel a considerare: vel per comparationem ad ipsa producta, & sic dicitur Dominus, Rex, Conditor. Diony. autem non nisi nomina essentialia assignat, quæ dividunt in tria genera: vel quia nominant Deum, per remotionem, vel per causalitatem, vel per excellentiam: & secundum ea, quæ nominant ipsum per excellentiam, aliquando Deus dicitur innominabilis propter modum significandi, aliquando infinitorum nominum propter infinitas perfectiones in ipso reperitas.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod ea, quæ dicuntur per remotionem, pertinent ad essentialitatem: eo quod Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus non sunt tres immensi, sed unus immensus. Ad 2. dicendum, quod omnia, quæ superadditum Magister, continentur in divisione Ambrosij, ut pater intuenti, nec tamen ea: Magister superflue addidit: quia quod Ambros. dicit sub modo indistincto, & quasi communio, Magist. ea ponit sub modo distincto, & speciali. Ad 3. dicendum, quod bonum & iustum pertinent ad essentialitatem unitatem: quomodo autem dicunt aliquid circa substantialiam est per habitum manifestum. Ad 4. dicendum, quod Trinitas pertinet ad Personatum distinctionem, et si nota dicit proprium alienius Personæ explicitè, dicit implicite. Ad 5. dicendum, quod etiam Persona aliquam relationem importat, et si non in speciali, in communione: & quia per relationem est Personatum distinctio, ad nominum indicantia distinctionem reducitur.

DUBITATIONES LITTERALES.

SUPER litteram, super illo: simili, ^{1. dubitatio} ^{2. dubitatio} ^{3. dubitatio} ^{4. dubitatio}
Sudinis vero splendor. Contra x Aug., vult, quod lux propriè sumatur in spiritualibus; sed lux est idem, quod splendor, ergo splendor non est nomine, similicardinis, sive per translationem, dictum. Dicendum, quod lux dicitur perfectio, prout est in proprio fonte;

Quomodo
D. Diony.

A sed splendor secundum Avic. dicitur prout est reverberatio à corpore terro; & polito: propter quod licet lux possit dicere perfectionem simpliciter, unde & propriè in spiritualibus reperi potest: splendor autem ratione reverberationis, quam includit, non ita propriè potest sumi. Vel dicendum, vide Jacobum quod lux & splendor dupliciter considerari possunt, vel quantum ad id, cui in qq. de praenominum imponitur, & sic dicuntur de spiritualibus translativè: quia rebus corporalibus imponuntur: vel quantum ad id, à quo nomen imponitur: & tunc eum nomen lucis à manifestatione imponatur, tanto magis contemptus spiritualibus, quam corporalibus, quanto manifestatio spiritualis est potior corporali.

Item super illo: Nec dicuntur relationes carnatus, & humanatus. Contra nihil competit Deo ex tempore, quod non importet relationem: quia si absoluta competenter est ex tempore, in eo esset facta mutatio. sed incarnatus, humanatus dicitur Deus ex tempore, ergo &c. Dicendum, quod incarnatus, humanatus ratione nominis relationem non importat explicitè, tamen aliquomodo relationem implicat: & quod dant intelligere unionem, quæ relationem importat.

Item super illo: Ea, que unitatem essentiae. Norandum, quod quinque dicuntur, quæ dicunt essentiaz unitatem. Primo: quia dicunt quid absolutum, quia substantialiam significant: 3: quia de omnibus communiter prædicantur: 4: quia de singulis singulariter: 5: quia de omnibus non pluraliter accipiuntur.

Nam tres Personæ non dicuntur tres magni, sed unus magnus. Conta primam conditionem obiectitur: quia Dominus ad essentialitatem unitatem pertinet, & tamen relativè dicitur: Dicendum, quod intelligendum est de his, quæ dicunt relationem reali; Dominus autem dicit relationem secundum rationem: idèo tale relatum potest esse quid essentialie, vel dicere essentialitatem unitatem. Aliæ autem conditiones non habent calumniam.

Item super illo: Que, autem relativè: Notandum, quod ea, quæ distinctionem Personatum important, tria dicuntur: 1. quia relativè accipiuntur: 2. quia non substantialia;

z. Dubitatio

dicunt. 3. quia de omniib[us] non dicuntur. Nota, quod tamen, vel si dicantur, non dicuntur sive nomina singulariter. Contra illam conditionem, vina secundum notio- quod non dicunt substantiam. Contraten, vel di- relatio in Divinis est idem, quod Distinctionem vina substantia, ergo &c. Dicendum, Personarum quod relationes in Divinis realiter sunt sunt que re- idem, quod Divina substantia, sed tamen dicuntur, vel que men secundum rationem differunt. Et non substantia dicatur, quod etiam sapientia, bos- tiam dicuntur, secundum rationem differunt a Di- vel quo non vina substantia. Dicendum, quod prop- omnibus con- veniunt, vel ter talem differentiam rationum attribui, buta in Divinis non manent ibi secundum suum genus: relationes tamen manent, & ex hoc quia manent ibi secundum suum genus, dicendum non significare substantiam.

Item super illo: Non tres magni, sed unus magnus.

3. Dubitatio

Notandum, quod magnus potest sumi adiectivè, vel substantivè. Si sumatur adiectivè, est locutio falsa. Si substantivè, est locutio vera.

4. Dubitatio

Notandum, quod Augusti probare intendit Deum non esse magnitudinem per participationem, sed substantialiter. Cuius ratio talis est: si Deus est magnus per participationem, tunc non est ipsa magnitudo; qua magnus dicitur. Sed propter quod uniusquaque tale, illud magis. Si est magnus non per se ipsum, sed per magnitudinem, quae non est ipse, tunc ipsa magnitudo est magis magna, sive maior, quam ipse Deus: est igitur aliquid, quod non est Deus maius Deo, quod est inconveniens.

Sed ista ratio non videtur valeat nam homo est albus per albedinem, quae non est ipse, & tamen albedo non est magis alba. Præterea: formæ speciales se ipsas non denominant: nam licet veritas sit vera, & bonitas sit bona, calor non est calidus. Cum ergo magnitudo dicat quādam specialem perfectionem, ergo se non denominat, ergo non est magna, & si non est magna, non potest esse magis magna: quia comparativum possitum relata- quid. Præterea: aliquid dicitur magni- fici secundum totam magnitudinem, quae in ipso est. Si igitur ipsa magnitudo diceretur maior, quād ipsum magnum, tunc se ipsa maior esset. Dicendum, quod ratio Augusti bona est. Ad eius evidenter auctoribus, quod isti

his, quae non mole magna sunt, adhuc est esse maius, quod esse melius, & quod habet esse melius, habet esse verius: quia verum & bonum ex esse sumuntur. Dicamus ergo, quod omnis forma, qua subiectum denominatur, nec est ipsum subiectum, verius convenit sibi, vel est eadem sibi, quam ipsi subiecto. Vnde albedo est verius eadem albedini, & est magis essentialiter talis qualitas, quam sit ipsum album. Est ergo subiectum album, & albedo alba; sed subiectum est alba secundum denominationem: albedo tamen est alba secundum aliam rationem: est enim albedo quod essentialiter est ipsa albedo, & illud esse tale est esse verius, quam sit primum. Et ita est via Diony. 2. de Div. nom. qui dicit: At ut exemplis nostris uter, volupates, ac dolores facere dicuntur, in homines teneantur. Edoleant, sed nec beatantur, nec dolent.... Neo recte dicet, mea quidem sententia, si quis ipsam vitam uiuere confermet, aut ipsam licet illustrari, nisi forte hec alio modo dicat, id est, abundantius, & certior ratione ei, quippe esse ceterū in causa ante inesse. Si ergo Deus esset magnus magnitudine, quae ipse non esset, sic non secundum eandem rationem diceretur magnitudo magna & Deus magnus: verius tamen esset magnitudo magna, quam Deus: sed quod esu- fentialius: & quia in Deo non ponitur magnitudinem molles, & ibi identiter est esse maius, quod esse melius, vel esse verius: simpliciter & absolutè lo- quendo, magnitudo existens in Deo, quae ponitur non esse Deus, esset Deo maior, & ita vera est conclusio Aug- quod aliquid, quod non est Deus, esse malus Deus, quod est inconveniens.

Ad primum in contrarium dicendum, quod albedo non est magis alba ea ratione, secundum quam homo di- citur albus: sed eo modo, quo diximus: quia ea, quae sunt causarum, amplius praesulunt causis. Ad & dicens- dum, quod formæ speciales se ipsas no- denominant eo modo, ut denominantur subiectum, secundum allum modum denominare possunt, ut patuit. Ad dicens- dum, quod non concluditur mag- nitudinem se ipsa malorem esse, sed quod magis propriè est eadem sibi, quam subiecto: quia sibi est eadem essentialis- ter: subiecto aptem accidentaliter.

DIS-

DISTINCTIO XXIIJ.

**DE HOC NOMINE, QVOB EST PERSONA, QVOD CVM
secundum substantiam dicatur, tamen pluraliter, non singulariter,
in summa accipitur.**

RÆDICTIS. *P*rosternit *A*etas; non autem nos. 3. concludit talia vocula esse inventa ad respondentium hereticis. *Ibi*: *Alliter enim Tertia ibi*: *Et intelligatur Deinde cum dicit*: *Sed queritur. Solvit aliam quæstionem. Et duo facit*: *quia i. moveret quæstionem & solvit. 2. instat*; *ibi*: *Venit & hic. Circa primum duo facit*: *quia i. querit, quare non dicimus tres Deos, sed dicamus tres Personas, cum Persona dicatur secundum substantiam, sicut Deus!* 2. *solvit. Quia scriptura, nec dicit tres Deos, nec tres Personas, contradicit tamē esse tres Deos, non contradicit esse tres Personas: ne ergo contradicemus. Sæculo Canonis, volvimus potius dicere fratres Personas, quam tres Deos. Secunda ibi: *B*ea secundum illud. Deinde cum dicit: *Venit. Instar contradictiones etiam videtur, quod debeamus dicere tres essentias: quia hoc non scriptura dicit, nec contradicit. Et tria facit: quia i. moveret quæstionem ratiæ. i. solvit ratiæ, quod loquendi necessitate inventum est: ut dicamus tres Personas, aptius tamē dicimus tres Personas, quam tres essentias: quia magis datur intelligi diversitas ex distinctione essentiarum, quam Personarum. Ideo ne favoremus Arribi: non dicimus tres essentias: & ne favoremus Sabellio: dicimus tres Personas. Tertiò dat differentiationem inter nos & Græcos: quia sicut nos dicimus tres Personas, ita ipsi dicunt tres substantias: si voluerint tamē potius dicere tria prosopæ, quod idem est, quod tres Personas, maluerunt tamē dicere tres substantias: quia forte aptius in lingua eorum hoc dicitur. Secunda ibi: *Quid legitur restat. Tertia ibi*: *Quod enim de Personis. Deinde cum dicit*: *Iam sufficienter. Recolliguntur brevi solutiones ratiæ. Et tria facit: quia i. didicit non dicere tres Deos: sed quod scriptura canonadicio, nec dicere tres essentias, ne ibi intelligatur diversitas, dicere tres Personas, ne ibi ponatur singularitas. i. probat per dicta Sanctorum hoc, quod assumperat: scilicet*. *Deum non esse singularem, neque esse diversum. 3. recolligit intellectum auctoritatum in brevi. Secunda ibi*: *Vnde August. Tertia ibi*: *Ecc ex predicto. Circa quod duo facit: quia i. facit, quod dictum est. i. concludit, quod sicut Deus non est diversus, ita non est multiplex: sed trinus, & simplex. Secunda ibi*: *Et sicut in quo terminatur sententia distinctionis, & distinctio.***

QVAM

QUESTIO VNICA.

*De significatis per nomina, substantiis, essentiis,
Personis, & subsistentiis.*

VIA Magist. in præsenti distinctione tangit hęc nomina, substantiam, essentiam, & Personam, & Boëtius in lib. de Natura & persona addit quartum, scilicet, substantiam: idē de his quæremus. Circa quæ quæremus quatuor. 1. quomodo illa distinguuntur in creaturis? 2. quomodo transferuntur ad Divinas? 3. utrū Persona significet substantiam vel relationem? 4. utrum Persona possit accipi pluraliter in Divinis?

ARTICVLVS I.

Utrum substantia differat ab essentia?

AD primum sic proceditur: videtur, quod substantia non differat. Phus 5. Me ab essentia: quia secundum Phum 5. C. taph. comm. Metaph. substantia uno modo sumitur pro omni quidditate vel essentia; propriè tamen substantia determinatur ad ea, quæ sunt in prædicamento substantie: licet ergo propriè accipiendo substantiam, posset dicere aliquis, quod differat ab essentia, et quod essentia reperitur in omni prædicamento, non substantia propriè sumpta; inter substantiam tamen & essentiam, ut determinantur ad prædicamentum substantiaz, non videtur esse differentia inter ea: & quia nos sic loquimur de istis nominibus, ut determinatur ad prædicamentum substantiaz, ergo &c. Præterea: substantia propriè sumpta determinatur ad prædicamentum substantiaz, large tamen accepta dicit essentiam culuslibet, ut potest haberi ex 3. Metaph. sed sic etiam se habet essentia: quia large sumpta reperitur in omni prædicamento: propriè tamen sumpta inventur so-

DAug. P.N. lūm in prædicamento substantiaz. Vn. 7. de Trin. de August. 7. de Trin. cap. 1. vult, quod cap. 1.

Phus 7. Met. cōm. 17. sola substantia propriè dicatur essentia. Vnde corpus dicitur essentia, non can-

tia propriè non habent quidditatem, sed large, ergo &c.

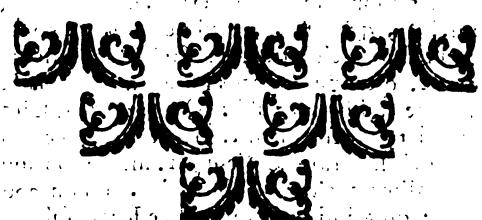
In contrarium est: quia Græci concedant tres substantias, & etiam Latinis aliquomodo concedunt, licet non communiquer; unde August. 6. de Trin. cap. 14. concedit in Divinis esse trés substantias; sed non concedimus ibi esse trés essentias, ergo non idem significat substantia, quod essentia.

Vltiū videtur, quod idem significet substantia, quod Persona: quia Augst. 7. de Trin. cap. 6. ait: Nea substantia, que in hac Trinitate cum dicimus Personam quod Personam, aliud dicimus, quam substantiam Personam. Et ibidem vult, quod dicimus ibi esse tres substantias, vel tres Personas: quod non esset, nisi idem significaret Persona, quod substantia, ergo &c. Præterea: individuum in genere substantiaz dicitur propriè principali-^{r. dub. later.} ter, & maximè substantia, ut vult Phus Phas in prædicamentis: sed tale individuum dicamentis. est persona, vel hypostasis: ergo substantia idem significat, quod persona, vel hypostasis.

In contrarium est: quia Græci dicunt in Divinis tres substantias; nos autem aperte dicimus tres Personas. Sed hoc non esset, nisi esset differentia intersubstantiam & Personam, ergo &c.

Vltiū videtur, quod non differat substantia à subsistente: quia noti dicitur subsistere, nisi quod habet per utrum differe esse, quæ autem habent per se esse rat substantia maximè substare dicuntur: unde & subsistens. Individua, quibus competit per se esse, maximè substare dicuntur, ergo ab eodem imponitur & subsistens: quia subsistere est idem, quod substare.

In contrarium est: quia August. 7. de Trin. cap. 6. concedit Deum subsistere dicens: Quod non est Deo aliud esse, aliud subsistere. Eodem autem lib. cap. 9. negat Deum substare, unde dicit: Quod non propriè Deus dicitur substantia: non est igitur idem substantia, quod substancia, nec substare, quod subsistere.

RE.

RESOLVTIO.

Natura diversimode accepta dicitur essentia, substantia, & subsistens: & quia hec duo, & potissimum substantia, etiam concretivè sonant, non solum pro natura, sed etiam pro supposito ponuntur.

Quomodo à quibusdam R *Espondeo dicendum, quod prīmo oportet nos videre, quomodo capiuntur ista ista nominā differant in creaturis, & nomina, esse postmodum in alia questione apparet, substantia, subsistens, & persona sunt idem cum supposito, quomodo hæc ad Divinā transfiguratiōnē, & Personā runtur. Propter hoc sciendum, quidam differentiam sic assignant: quia in omni re creata est considerare duo, naturam, & suppositum: natura in nulla re creata est idem cum supposito. Ita autem natura una & eadem existens in supposito triplicem comparationem habere potest. Potest enim considerari ut significata, ut non significata, & ut non significata dupliciter, vel ut cognita sub modo confusa & incompleta, vel ut cognita sub modo distincto & completo, & secundum istum: triplicem modum constituit natura tripliciter suppositum. Nam ne non significata & cognita sub esse confuso responit suppositum in genere. Ut non significata & cognita sub esse distincto, reponit ipsum in specie. Ut autem accipitur ut significata, reponit ipsum suppositum in esse individuali. Primo modo dicitur essentia. Secundo subsistens. Tertio substantia. Nam eadem natura Sortis potest dici Sortitas, humanitas, & animalitas: ratione, quia dicitur Sortitas, competit sibi nomen substantiae: ratione, quia humanitas, competit sibi nomen subsistentiae: ratione, quia animalitas, competit sibi nomen essentiae: & ita ista tria, essentia, subsistens, & substantia, dicunt naturam rei; sed persona dicit suppositum vel habentem naturam:*

Alius modus

Alij autem quasi converso modo dicunt: quia appropiant tria nomina supposito, & unum naturam: ita essentia est nomen naturæ, substantia, subsistens, & persona sunt nomina suppositi, ita quod dicitur suppositum persona, prout refertur ad proprietatem dignitatem importantem. Subsistens dicitur prout in se subsistit. Sed

A substantia, prout substantia proprietatibus, vel accidentibus quibuscumque.

Est autem & tertius modus dicendi: habetur autem tertia via, quæ est si Thomas quasi media inter istos duos modos. Iti autem tertij medio modo dicentes apud propriaunt duo nominā naturæ; & duo supposito: nam essentia & subsistens naturæ appropriant, aliter tamen & aliter: quia natura dicitur essentia in se considerata: subsistens autem dicitur, prout de alijs predicator. Substantia autem & personam appropriant supposito, modo tamen quo dictum est, ut scilicet, suppositum dicatur substantia, ut respicit proprietatem quamcumque: dicatur vero persona per comparisonem ad proprietatem dignitatem importantem. Sed omnes isti modi non habent plenam veritatem, ut in prosequendo patet.

Et propter hoc notandum, quod essentia, subsistens, & substantia, sunt nominā naturæ, possunt tamen stare pro supposito: quod sic est videre: quia natura tripliciter potest comparari ad suppositum, vel ut habet rationem partis, vel ut habet rationem totius. Et ut habet rationem partis tripliciter: quia suppositū tripliciter considerari potest, vel subesse significato, vel non significato, prout comparatur ad suppositum. Primo modo habet rationem partis etiā inclusivę. Sed prout comparatur secundo modo habet rationem partis saltem exclusivę. Hoc autem sic est videre: quia dato, quod suppositum simpliciter non includat esse actuale, & conditiones materiæ; eā tamen non excludit: sed natura non solum hoc non includit, sed etiam excludit: nam natura rei est illud, per quod res est quid tale, ut natura hominis est illud, per quod homo est homo. Sed homo non est homo per esse actuale, nec per conditiones materiæ, sed per humanitatem: & ideo non solum in natura rei haec non includuntur, sed etiā ab ea excluduntur: & ideo natura comparata ad suppositū significatum habet rationem partis, non solum exclusivę, sed etiam inclusivę: quia non solum plura excludit, sed etiam pauciora includit. Comparata autem ad suppositum simpliciter, & si non habet rationem partis inclusivę, habet tamen

Modus N.
Doctor.

exclusivè: quia si non pauciora inclu-
dit, plura tamen excludit.

Etsi dicatur, quod ex habitis vide-
tur sequi non esse differentiam inter na-

Pubium. turam creaturam & naturam Divinam,

cum quelibet excludat alienam natu-
ram, & ea, quæ sunt per accidens, &

non includat ea. Dicendum, quod na-

Responsio. tura Divina non includit ea, quæ sunt

per accidens, & excludit ea, sicut ce-
teræ naturæ: tamen hoc habet ultra

naturas ceteras: quia habet repugna-
tiam ad illa, & non compatitur secum

ea, quæ sunt per accidens: unde natu-
ra Divisa in supposito, in quo exsistit,

non compatitur secum aliam naturam,
qua in illo faciat realem compositio-

nem ceteræ autem naturæ compati-
tur secum ea: & quia natura creata sic

sumpta habet rationem partis, nullo
modo prædicatur: unde non possu-

mus dicere, quod homo sit sua huma-
nitas, neque quod hic homo sit sua hu-

manitas. In solo autem supposito Di-
vino hoc dici potest: quia suppositum

habet ita repugnantiam ad ea, quæ

sunt per accidens: sicut sua natura: &

ideo natura ibi secundum rei veritatē
non habet rationem partis: & ideo be-

nē potest dici, quod Deus sit sua De-
itas: & sicut natura creata sumpta in

abstractione habet rationem partis, ita

sumpta in concretione habet rationē
totius: quia sic sumpta implicat sup-

positum, & implicando suppositum,

implicat ea, quæ ad suppositum per-

tinent: tunc prædicari potest: & ideo

licet Sortes non sit humanitas; tamen

Sortes est in homo: & ideo natura qua-

libet creata potest sumi pro quo est, &

per quod est, secundum quod sumitur

in ratione partis, & secundum quod

sumitur in ratione totius: & ideo non

est essentialis divisio: nec possumus

dicere, quod aliqua illorum nominum

stant pro natura, & aliqua stant pro

supposito: quia ea, quæ stant pro na-

tura, etiam pro supposito stare possunt:

Hec tria no-
mina, essen-
tia, substan-
cia, pro supposito sumi potest. Et ideo di-
cenda, quod prædicta tria nomina
individuant naturam, & possunt stare pro

ea, quæ stant pro supposito: quod sic ostenditur: nam

Boëtius in libro de *Duabus naturis Genesio*

Personæ Christi, ubi hæc nomina distin-

guit, dicit: essentiam dici ab esse, sub-

sistentiam à subsistere, substantiam à
substare. Et ut videamus differentiam
intet ista, notandum, quod nec dicitur
comperere substantia per compara-

tionem ad accidens.

Dicit autem substantia ab acci-
dente in tribus. Primo: quia ei subij-

citur, & ipsum sustinet; non autem è
converso. Secundo: quia pér se non

indiget substantia accidentes sed acci-

dens substantia. Tertio: quia substanc-

ia propriæ est: accidentis ideo non est

quia propriæ inest, laquantur ergo acci-

dentibus substat, dicitur substantia substi-

to. Prout illi non indiget, subsistit, &

pér se est. Prout vero propriæ est, dici-

tur esse. Et quia suppositum habet hæc

omnia à sua essentia, & natura cum

natura rel det ei, quod sit, quod subsi-

stat: vel quod pér se sit, & quod sub-

stet, sive quod accidentibus subiecta-

, una & eadem natura dicetur

essentia, substantia, & subsistentia: ut

natura Sortis inquantum dat Sorti,

quod sit, dicitur essentia: inquantum

dat ei, quod pér se sit, dicitur subsiste-

tia: prout autem Sortes habet, quod

pér illam naturam accidentibus subsit,

dicitur substantia. Etsi volumus appro-

priate loqui, dicere possumus, quod

in qualibet re materiali est triplex na-

natura, materia, forma, & quod resul-

tat etiam ex his, ut in homine est ani-

ma, corpus, & humanitas, & his tria-

bus prædicti actus appropriari posunt:

nam substrate competit materia: unde

quod substratum habet compositum per

materiam, cui essentiale est esse in po-

tentia: quod subsistat, hoc habet per

formam, cui maximum competit ratio

actus: sed quod sit, hoc habet per natu-

ram compositam, ut homo subsitae

per corpus, subsistit pér animam, et

per humanitatem: & ideo materia ap-

propriata potest dici substantia, & for-

ma subsistentia, considerando ethi-

miologiam vocabulorum. Secundum

utrum tamen loquendi non sic se habet,

immo substantia magis appropriatur

forme, & subsistentia materiæ, prop-

ter quod Comm. 2. Phys. dicit for-

matam maximè esse substantiam. Forma

autem totius, sive natura composita,

ut humanitas, debet dici essentia: nam

ad essentiam pertinet forma totius:

quia cum dispositio sit sermo expres-

vus

Vit quiditatis & essentie, id propriè essentia dicitur, quod ad diffinitionem pertinet. Cum igitur forma ad diffinitionem pertineat, quia pura materia diffinitionem non ingreditur, & etiam materia: quia si materia ad diffinitionem non pertinet, tunc diffinitione substantiarum materialium, qualitera propriè est diffinitio, esset per aditamenta, cum in diffinitione eorum ponatur materia. Natura igitur, quæ ex unione materiæ ad formam resultat, essentia dicitur. Pater igitur, quod erat predicta nomina dicunt naturam, in quantum à natura est esse, subsistere, & subsistere: possunt etiam dicere suppositum, in quantum suscipit tales actus: nam, ut sic ad unum dicere, natura diversimodo concepta dicitur essentia, substance, & substantia, inquantum est ratio essendi, subsistendi, & substantiandi. Suppositum autem dicitur illud, in quantum est subsistit, & subsistat. Dicuntur igitur hæc tria de natura, & supposito: sed non eodem modo. Nam substantia, & substance non variant vocabulum, cum sumuntur pro natura, & pro supposito: nam, ut habitum est, suppositum non importatur per nomen, nisi concretivo sumpturn: ad quod nomen in abstractione sumpturn habet rationem partis, suppositum vero tenet rationem totius: substance autem, & substance non solum in abstractione sonant, sed etiam in esserationem, & potissimum substantia: propter quod pro supposito & pro natura absque variazione vocabuli ponuntur: sed essentia solum in abstractione sonat: & ideo nisi mutetur vocabulum non stat pro supposito, sicut apparet in alijs: nomen humanaq[ue], quia in abstractionem sorbat, non stat pro supposito, nisi varietur vocabulum, & dicatur concretivè homo: sic nee essentia, propriè itaque, stat pro supposito, nisi sumatur concretivè, & dicatur ens, vel existens. Pater igitur, quomodo tria predicta non in una, scilicet essentia, substance, & substantia stant pro natura, & pro supposito: Quartum vero, scilicet Persona stat pro supposito tantum, ut superius fuit tactum.

Respond. ad arg. Ad primum dividendum, quod licet una & eadem res possit dici substance, & essentia.

B. Egid. Col. sup. i. Sent.

A tamen eodem modo sumpta: Vel descendunt, quod substantia, & essentia differunt, ut dictum est, ubum tamquam pro alio quandoque sumitur. Ad secundum, quod licet substantia & essentia taliter sumpta reperiatur in omnibus, & propriè in predicamento substantiarum: Non tamen propter hoc non sunt distincta, cum à diversis rationibus implicantur.

Ad id autem, quod ulterius queritur: utrum idem significet substantia, quod Persona: Pater quod non. Et ad tertium dividendum, quod substantia & Persona distinguuntur; tamen unum pro alio possunt: & propter hoc ait Aegidius quod cum dicimus Personam Patrem, non autem quod substantiam Patris significamus. Hæc autem melius inferi patefieri: Et per hoc patet solutio ad primam licet idem sit substantia, & Persona: quia individuum in genere substance utsupque dicitur: non tamen secundum eadem ratione dicuntur aitrumque.

Ad id autem, quod ulterius queritur: utrum substantia differat à substance: Pater: quod sic. Et ad primum dividendum, quod licet eidem rei competat subsistere, & subsistere non secundum eandem rationem: Vel dicendum, quod ratio peccati in materia: nam non est verum, quod idem sit subsistere & subsistere: quia subsistere dicitur aliquid, ut alij filent: subsistere vero, ut per se existit.

ARTICVLVS II.

Prima locutio, Persona, possit transferri ad Divinam?

Secundo queritur: utrum hæc nomine possint transferri ad Divinam? Et videtur, quod hoc nomine Persona, ad Divinam transferri non possit: quia secundum Boëtium in libro de duabus naturis & una Persona Christi, sive in Boetius libro de natura & Persona, vult, quod Persona dicat quid individualitatem, sed individualitatem significationem materiæ dicat. Cum igitur in Deo nec sit materia, nec materia conditio, Persona in Divinis reperiri non poterit. Prosternit Pet

- 448
- Personā dicitur quod in materia compo-**
sit, & quod se habet per additionē A-
ad omnia alias, sed in Divinis nalla con-
D Aug. P. N. positio, ergo &c. D Aug. P. N.
7. de Trin. cap. 6.
- In contrarium est August. 7. de Tri-**
nit. cap. 4. & 5. qui dicit: In Divinis,
esse tres Personas. August. 7. de Trin. cap. 6.
- Viterius videtur, quod hoc nomine**
substantia ad Divina transferri non pos-
sit: quia ea, quae de Deo abusivē dic-
cuntur, ad Divina transferri non de-
Idem ibidē.
- Allegatus bens secundum August. 7. de Trin.**
dist. 19. p. 2. cap. 4. res immutabiles, neque simplices,
q. 1. art. 1.
- proprietate dicuntur substantiae; Deus autē**
non proprietate substantia dicitur. Præter-
ea: substantia dicitur à subsistere; Deus
nihil subsistat, ergo &c. August. 7. de Trin. cap. 5.
- In contrarium est Boëtius in libro**
de Trinit. qui videt in Divinis esse duo
prædicamenta, relationem, & substan-
tiam. Boëtius.
- Viterius videtur, quod non possit**
ibi transferri substantia: quia secun-
3. dub. later.
- August. 7. de Trin. cap. 5. Deo no-**
fas est dicere ne subsistat: sed substantia
Idem cap. 5.
- dicitur à subsistere; ergo &c.** August. 7. de Trin. cap. 5.
- Præterea: substantia idem videtur esse, quod**
sub alio stare: stare autem aliud sub
alio non contingit, nisi ubi invenitur
superius, & inferius, vel universale, &
Beilicet dist.
- particulares in Divinis autem talia non**
19. p. 2. q. 1.
- sunt: ut patuit, cum disputabimus:**
art. 2.
- verum ibi sit totum universale; ergo**
&c.
- In contrarium est: quia in Divinis**
Idem cap. 4.
- est esse; sed ibi est idem subsistere; quod**
& cap. 5.
- esse. Vnde August. 7. de Trin. cap. 4.**
ait: Hoc est Deo esse, quod subsistere. Et
- cap. 5. hoc idem dicitur: igitur ibi est**
subsistere, cum ibi sit esse. Sed à subsi-
- stere dicitur substantia, ergo substan-**
tia ad Divina transferri potest.
- Viterius videtur: quod essentia**
3. dub. later.
- non sit in Divinis: quia essentia est illud,**
per quod aliquis id est in genere: Deus
- non est in genere: ergo &c.** Præterea:
- non est esse nisi rerum, quae sunt,**
vel quae existunt: Deus autem nihil est
- existentium: lucta illud. Dionys. 1. de**
Div. nomin.
- D. Diony. 1. Deus est intellectus non**
de Div. nom.
- incomprehensibilis, verbum non dicibile, ir-**
rationabilis, non intelligibilis, &
- innominabilis: sed nihil existentium**
existens. Præterea: essentia est illud à
- quæ causatur esse: sed ubi est hoc, est**
compositio: ergo &c.
- In contrarium est August. 7. de Tri-**
nit. cap. 4. qui videt in Divinis esse tres
- Personas, & unam essentiam: sed hoc non**
est, nisi essentia in Divinis reperiatur
- ergo &c.** D Aug. P. N.
7. de Trin. cap. 4.
- RESOLVITIO.** resolutio.
- Nomen Persona proprie dicitur de Divinis**
supposito in natura intellectuali.
- substantia.** dicitur substantia
- R. Espondit dicendum, ad tuus quesitus,**
quod hoc nomen persona in Graecis
- et idem sonat, quod proponit unde** Idem cap. 6.
- August. 7. de Trin. cap. 5: videt, quod**
Graeci maluerint in Divinis dicere tres
- substantias, quam tria proponit** Ethimologia
- idem esse apud Graecos proponit, quod** de propon-
- apud Latinos persona. Proponit ante-**
dictum a proponit, quod est ita, & sicut: quod
- est facies, quasi tria facies, vel sic vultus.**
Nam antiquum congregabantur ad
- comedias & tragedias: quidam po-**
nebant antefacies eorum larvas, que
- vulgariter secundum Hugitionem di-**
citur maskaræ, & illæ sic larvæ repræ-
- sentabat horum insigne, & dice-**
batur Persona: & inde etiam dicitur est,
- quod omne individuum, cui compe-**
tit proprietas ad dignitatem pertinet,
- Persona nuncupatur: & quia omne**
suppositum, quod subsistit in natura
- intellectuali, competit sibi talis pro-**
prietas, omne tale suppositum persona
- dicetur.** Si autem queratur, quomodo trahatur. Thom.
- latum est hoc nomen ad Divinas. Dicitur** quomodo
- quidam: quod in nomine est duo co-**
siderare, illud, à quo nomen imponen-
- tur; & illud, ad quod significandum** translatum
- imponitur. Etsi consideramus illud, à**
quo nomen imponitur, cum impona-
- tur à representatione per Larvam,** nomen Per-
- quod Deo non competit: quia non** sona ad Di-
- est figurabilis, secundum istum medium** vina?
- non potest transferri ad Divinas. Sed si**
considereremus id, ad quod significandum
- imponitur, cum imponatur ad signifi-**
candum suppositum in natura intellec-
- tuali subsistens, sic maximè Deo co-**
petit: eo quod summè est intellectua-
- lis. Sed illud non est bene dictum: quia**
nomina non reperiuntur in Divinis se-
- condum ea, quibus sunt imposita: cum**
signa imposita aggregatis, & rebus habé-
- tibus

tibus phantasmata, sub quibus sunt nomina imposta, sive ea, quae sunt via manuducendi, ut larvatio, quae propriè sunt obiecta intellectus nostri. Sed inveniuntur secundum ea, quibus nomina sunt imposta, ut quæ imponuntur à perfectione simpliciter, propriè Deo competit: quæ à perfectione participata, ei cōpetet transumptivè.

Modus pro- Propter hoc notandum, quod lin- prius. Quo gua Latina propter vocabulorum pe- modo hoc nomen perso- nā transfer- nūriam plures æquivalentes habet, quām lingua Græca. Vnde apud Græcos non eodem vocabulo nominatur

homo larvatus ludens in tragedijs, & suppositum subsistens in intellectuali natura. Nam homo larvatus dicitur prosopon, tale individuum imitatus vocatur: unde Boëtius in lib. de dualibus naturis, & una Persona Christi, ait: *Nomen Personæ videtur esse traductum ex ijs, que in comedijis, & tragedijis, quorum gestus inter homines fiebant, ut eorum certa pro sui forma esset agnitus, & Latini Personam, Græci propon nuncupaverunt.* Longè verò illi significatiùs rationalis naturæ individuam substantiam imitatus nomine vero caverunt. Nos verò propter inopiam significantium vocum translativam retinuimus nomenclationem. Dicamus ergo, quod persona est æquivocum apud Latios, sed non apud Græcos: eo quod habent distincta vocabula. Et cum dicimus nomen personæ repeti si in Divinis, non est intelligendum huiusmodi translationem esse factam ab homine larvato; sed à supposito subsistente in intellectuali natura: & sic quæstio non habet dubium: quia licet in Divinis non sit illud propriè, à quo imponitur hoc nonen persona, sive prosopon homini larvato; est tamen ibi illa perfecio, à qua imponitur tale nomen individuo in intellectuali natura: propter quod appetit in Divinis propriè esse personam: & tanto magis est ibi ratio Personæ, quām in creaturis intellectualibus, quanto ratiō intelligentiatis in ipso abundantius existit.

Respond, ad arg. Ad primum di- cendum, quod licet in Divinis non sit universale, & individuum: est tamen ibi communicabile, & incommunicabile, & hoc sufficit ad hoc, quod ibi reponiatur ratio Personæ: non igitur oportet ibi ponere significationem materię

A ad hoc, quod ibi sit Persona. Ad 2: di- cendum, quod persona dicit supposi- tuum habens proprietatem ad dignita- tem pertinentem. Ista autem proprie- tas aliquando facit realem composi- tionem cum supposito, aliquando no: non est igitur de ratione personæ, se- cundum quod persona, quod sit reali- ter quid compositum: & quia proprie- tates in Divinis sunt idem, quod Per- sonæ, & nihil est in Persona, quod tea- lèm compositionem faciat in ipsa, erit 4.q.3. art. 12. Persona in Divinis absque eo, quod sit ibi compositionis realis, sed solum secun- dum modum intelligendi.

Ad id autem, quod ulterius queri- tur: utrum substantia ad Divina trans- ferri possit? Dicendum, quod secun- dūm Boëtium in lib. præallegato, ubi hæc nomina distinguit, substantia dici- tur à substare: unde ex eo quod sub- stantia est subiectum accidentibus, pro- priè substantia nominatur: unde ge- stitia, scienza, & species (ut ipse ait) subsistunt licet, susten- tantum: individua vero non tantum subsistunt, verùmetiam & substant: igitur nomen substantiaz sumitur per comparisonem ad accidentia, si vo- lumus sequi ethimologiam vocabuli. Subiectum autem ad accidentia tripli- cem habet comparisonem. Primo: unde patet quia ea sustentat, & in esse conservat: concordia in propter quod Accidentia non sunt entia, nisi quia sunt entia. Secundo: quia accidentia ei insunt in accidētis esse est inesse. 3. quia ia- per illa ab alijs distinguitur: nā per pro- prietas repertas in singulis individuis, individua à se invicem distinguuntur. Po- terit ergo nomen substantiaz sumi, vel ratione sustentationis, vel inherentiaz, vel distinctionis: & secundum quod diversimodè nomen substantiaz sumi potest, sic de substantia, prout in Di- vinis reperitur, aliqui diversimodè sunt locuti. Nam Boëtius concedit in Di- vinis esse substantiam: & Deum substan- tiā dicī: esse tamen ibi unam sub- stantiam: quia substantia continet uni- tatem, sed relatio multiplicat Trini- tatem. August. autem negat propriè Deum dicī substantiam. Græci autem in Divinis non solùm substantiam po- nunt: sed etiam eam plurificari afferunt dicentes, ibi esse tres substantias. Ista diversitas sic ad contradictionem reducitur: stra- spam si consideramus substantiam ab Boëtius con- cedit, Aug- negat, Gra- ci plurificat in Di- vinis substan- tiā. 1. habi- tudo sus- tentionis: con- venit Deo: quia omni- bus substi- tuitur, fe- substi- tutionis: stra- spam si consideramus substantiam ab

Et quod est per se esse, & alia inesse sustentante, sive ratione sustentationis Deus maxime substantia dicitur: quia ipse omnia sustentat, & solus per se subsistit. Nam sicut per unum subiectum omnia, quae in ipso sunt, entia dicuntur, ita quod per esse subiecti accidentia sunt entia, & non per esse proprium: ita per unam esse Divinum omnia entia sunt entia, ita quod omnia creata ad Deum comparantur, quasi quedam accidentia ad subiectum, non quod aliqua entia Deo insint, sed quia per ipsum esse suscipiunt & subsistunt; propter quod 4. de Angel. Hierar. scribitur:

Esse omnium est superesse Divinitatis. Et 2. Metaph. ait Comn. Vnum est ens per se ens, & per se verum, & omnia sunt entia per esse, & veritatem eius. Sicut igitur esse accidentium non est esse comparatum ad esse substantiae: ita esse nostrum (ut ait Hierony. & habetur 8. dist.) comparatum ad Divinum esse non est.

Et secundum istum modum concedit Boëtius in lib. de Duabus naturis, Deum esse substantiam dicens: de Deo dicitur substantia, non quod ipse ceteris rebus, quasi subiectum supponatur: sed quia omnibus subsistere subministrat: & sic accipiendo substantiam, Deus est substantia, & una substantia: quia ibi est unum esse, & tres Personæ sunt unus sustentator omnium rerum, sicut unus Creator, non tres sustentatores, sicut hec tres Creatores. Si autem accipiamus substantiam ratione inherentiae, ut quia ei proprietates insint, sive quia subest talibus inherentibus substantia dicatur, sic Deus substantia dici non potest. Et secundum

D Aug. P. N. istum modum dicit August. 7. de Trin. 7. de Trin. nit. cap. 5. Manifestum est Deum abusivè cap. 5. substantiam vocari: quod verum est accipiendo substantiam à substando, protut accidentibus substinet: unde & idem ibidem ait: In Deo non est aliquid tanquam in subiecto: unde subdit: nefas est dice-

3. habitudo p. e. ut subsistat, & subsistat Deus: bonitati sue. plurificatio- Tertio modo potest sumi substantia ratione distinctionis, & sic cùm ea, quae distinctionem denotant, in Divinis pluriflicantur: secundum hoc concedunt Græci in Divinis esse plures substantias: eò quod sunt ibi plura proprietatibus distincta. Apparet igitur, quod in Divinis reperitur substantia, & quare Boëtius dicit unam talem esse

in Divinis. Aug. autem Deum absolvè dicit vocari substantiam: & Græci ibi plures substantias asserunt.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod August. negavit Deum esse substantiam: quia nulli substinet tanquam inherentem. Sed hoc modo ibi substantiam non ponimus, ut ostensum est. Ad 2. dicendum, quod licet Deus nulli substinet tanquam proprietati inherentem; substantia tamen dici potest, ut patet per habita.

Ad id autem, quod ulterius quæ- Solutio dubi- ritur: utrum subsistentia ad Divina late- transferri possit? Dicendum, quod potest, quod sic ostenditur: quia secundum Boëtium in lib. De natura & Persona: substantia dicitur à subsistere. Sub Boëtius sicut enim aliquid (ut ibi dicitur) quod ut possit esse, accidentibus non inci- get. Quod si bene advertimus, solus Deus propriè substinet. Nam creatura prima divisione dividitur in substan- tiam & accidentem, luxta illud, quod scri- bitur in de Ortu scientiarum: scientias nihil

esse praeter substantiam & accidentem, & Crea- torem utriusque benedictum in secula. Acci- dens autem sine accidente esse non po- test: quia tunc aliquid sine se ipso esse posset: non igitur accidentis propriè substinet, nec aliqua substantia creata propriè substitere dicitur. Distinguuntur Triples ge- autem huiusmodi substantia secundum substantiam triplicem gradum: quia quedam est substantia spiritualis, quedam sensibili- lis. Substantiae sensibiles dupliciter di- stinguuntur, in substantiam primam, & substantiam secundam: sive in universale, & particulare. Quilibet autem substantiarum substantiarum indiget aliquo modo accidente ad sui esse. Nam in di- vidua rerum sensibillum indigent ac- cidentibus: quia de eorum intellectu est aliquid per accidentem: nam si quis diffiniret hunc hominem, sive aliquid corpus sub esse individuali, materia sig- nificata ingredieretur diffinitionem eius, significatio autem talis absque aliquo accidente esse non potest. Uni- versalia autem aliquo modo indigent accidentibus, non quod de intellectu eorum sit aliquid accidentis, eò quod nihil non pertinens ad quidditatem substantiarum eorum ingreditur: tamē intellectus esse non possunt actualiter sine his, de- les.

Substantia non possunt actualiter sine his, de- les. quorum intellectu est aliquid per ac- cidentem.

cidens. Nam universalia sine particula-
laribus actualiter esse non possunt: propter
ter quod bene dictum est, quod destrui-
cōis primis, impossibile est aliquid alio-
rum remanere. Substantiae autem in-
tellectuales, & si de intellectu earum
non est aliquid per accidens, propter
quod differunt ab individuis rerum cor-
poralium, & rursum esse possunt sine
his, de quorum intellectu est aliquid
per accidens: quia tales substantiae sunt
formae separatae, quae se ipsis sunt hoc
aliquid, ut à quibusdam dicitur. Vnde
secundum eos non individualiuntur di-
rectè per aliquid per accidens, propter
quod differunt à substantijs secundis
accēptis à rebus corporalibus: tamē
sine aliquo accidente esse non possunt:
quia tunc possent esse sine esse: cūm ip-
sum esse in eis & in omnibus creatu-
ris vergat aliquo modo ad naturam
accidentis. Solus autem Deus est ille;
qui nullo modo ad sui esse indiget ac-
cidente: quia in eo secundum August.
nihil est per accidens. Solus igitur Deus
verè subsistit: quia solus ipse non indi-
get accidentibus. Vnde Boëtius in lib.
De natura & persona, ubi hæc nomina
transfert ad Divina, dicit Deum esse
subsistentiam: quia subsistit, nullo indi-
gens.

Ad argumenta in contrarium di-
cendum, quod subsistere tripliciter po-
test accipi. Vno modo dicitur aliquid
subsistere: quia sub alio existit, ut quia
subest proprietati alicui inherenti, vel
universalis, sub quo existit, & istis duobus
modis Deus non subsistit: sed quod
nulla proprietas inherens ei convenit:
& sic procedebat ratio prima. Nec eti-
sub aliquo universalis, ut arguebat ratio
secunda. Sed tertio modo dicitur sub-
sistere Deus, prout subsistere Idem est
quod per se existere, & quod ad sui esse
non indiget alijs: & quia subsistentia
non dicitur à subsistente, secundum quod
aliquid subsistit proprietati inherenti, nec
prout aliquid subjicitur universalis; sed
dicitur à subsistente prout idem est;

Clariss dicitur, quod per se stare, & nullo indigere;
Deus subsistentia dicitur debet. Quod si ta-
tur, & minus Deus subsistentia dicitur debet. Quod si ta-
tur, & qui men cavillationem & equivocationis re-
vocationem movere volumus, debetius dicere Deum
Deum existe existētiā esse, quod non ita pē-
re quam sub aequivocationem potest trahi ad intel-
lectum incongruum, ut subsistentia.

hoc motivo fortè Ricardus motus
ait: tres Personas non subsistere; sed Ricardus
existere.

Ad id autem, quod ultitudo qua-
ritur: utrum essentia de Divinis dici
possit? Dicendum, quod potissimum Deus
essentia dicitur. Hoc autem sic ostenditur: quia secundum August. 5. de
Trin. cap. 2. Sicut ab eo, quod est sapere D' Aug. P. N.
dicta est sapientia, & ab eo, quod est scire d' 3. de Trin.
ita est scientia, ita ab eo, quod est esse, dicta est
essentia: & quia Deo maximè compe-
tit esse, potissimum essentia dicitur. Co-
petit enim Deo magis esse, quam al-
cui creature, triplici de causa. Nam
illud maximè competit alicui, quod in
ratione eius comprehenditur, & inde
magis esse, quam quādū proprietas
dicitur maxime subiecto competit, di-
cuntur per se notæ: eò quod prædicatur
sunt de ratione subiecti. Inde est
etiam, quod quandoque partes diffiniq-
nis, ut genus, vel differentia, prædicatur
de specie, sunt propositiones ma-
gis per se, quam quādū proprietas
prædicantur de subiecto. Unde & hu-
iusmodi propositiones dicuntur in pri-
mo modo dicens hoc per se: quia genus
& differentia sunt de ratione speciei,
nisi autem sic proprietas includuntur
in ratione subiecti: & quia esse
est extra rationem quidditatis cuiuslibet
creatuer, & sola Divinitas quidditas
est ipsius esse, solus ipse proprie dicitur
esse. Rursus cum ex esse summatum
omnis ratio perfectionis, illud potissim
dicitur esse, in quo omnes perfec-
tiones congregantur: & quia hoc est
in solo P. M.; in quo reperiuntur omnis
ratio essendi, solus ipse proprie dicitur
esse. 3. esse creatum contrahitur ad ge-
nus, vel ad speciem: ergo nihil; quod
in omnibus generibus reperiatur, & quod
ostendit aliquid contractum, dicitur
æquè proprie de rebus creatis, & de
Deo: igitur esse magis proprie dicitur
de Deo: quia non est quid contractum,
quam de aliqua creatura: cūm crea-
tum quodlibet sit certis limitibus cir-
cunscriptum: proprie quod 5. de Div. s. de Di-
vinitate dicitur: quod ab hoc, quod
est esse, potissimum laudatur Deus: eo
quod esse est communis, & prius alijs
& quia officia alia ad Deum compara-
ta die cultur non esse, solus ipse proprie
dicitur essentia: quia ab eo est omne
esse;

Boetius in
lib. De natura
& persona.

DAug. P.N.
7. de Trin.
cap. 5.

Quomodo sufficit ad hoc, quod aliquid sit Inge-

nitere, quod habeat essentiam, sed re-

la genere, quiritur, quod illa essentia sit distans

ab esse: aliter enim ratio potentia-

tis, quam importat genus in eo sumi

non posset. Ad 2. dicendum, quod Deus dicitur non existere, & esse non

ei competere ratione modi significandi: quia omnia de Deo affirmativè di-

cita ratione modi significandi, qui con-

sequitur modum intelligendi, incor-

paeta sunt, ut supetius est ostensum: per-

fectio tamen illa, à qua sumitur esse, C

potissimum in Deo existit. Ad 3. dicen-

dum, quod argumentum petit, quod est in contrario: quia magis est essen-

tia illa, à qua non causatur esse, sed

est ipsum esse, et quod ei magis com-

petit esse, quam dicitur essentia natu-

ra illa, quæ non est suum esse. Vel di-

cere possumus, quod licet in Deo non

differat esse & essentia realiter; differ-

tamen secundum intellectum.

ARTICVLVS III.

Utrum Persona significet substantiam, vel

relationem?

D. Thom. in sum. q. 29. art. 4.

Tertiò queritur: utrum Persona significet substantiam, vel relationem: sive utrum dicat quid abolutum, vel respectivum? Et videtur,

DAug. P.N. quod dicat quid absolutum: quia se-
7. de Trin. cundum August. 7. de Trin. cap. 6. Ad
cap. 6. se quippe dicuntur Persona, non ad Filium, vel
ad Spiritum Sanctum, sicut ad se dicitur Deus.

G magnus, **G** bonus, **G** iustus; **G** si quid aliud huiusmodi. Sed illa dicuntur absolu-
te, & significant substantiam; ergo &c. Præterea: idem in eodem libro & cap. Neque in has Trinitate cum dicimus Personam Patris aliquid dicimus, quæm substantia Patris. Sed substantia Patris dicit quid absolutum: ergo & Persona dicit quid absolutum, & significat substantiam. Præterea: idem in eodem libro & cap. Quæ madmodum hoc Patri est esse, quod Deum esse, quod maximum esse, quod bonum esse: ita hoc illi esse, quod Personam esse: Sed si Persona diceretur relativè non Idem est et Patri, vel aliquid supposito in Divinitate esse, quod Personam esse, vel Deus est esse: quia ut scribitur 7. de Tri-
nit. 7. ap. 4. Aliud est Deo esse, aliud Patrem Idem ibidem
esse, ergo &c. Præterea: omne relativū secundum suum nomen ad aliud refer-
tur; sed hoc nomen persona non refertur
ad aliud secundum nomen suum: ergo non dicit quid relativum. Præterea: Boëtius in lib. De natura & persona, diffi-
nit personam esse rationem, & individuum substantiam; sed hoc non esset, nisi persona secundum substantiam diceretur, & significaret quid absolu-
tum: ergo &c.

In contrarium est: quia nullum abso-
lutum in Divinis plurificatur. Nam Pater & Filius, & Spiritus Sanctus non
sunt tres Dii, sed unus Deus; sed Pa-
ter, & Filius, & Spiritus Sanctus sunt tres
Personæ, ut dicit idem August. 7. de Trin. ubi istam questionem pertractat, ergo Personæ non dicit quid absolutum;
sed quid relatum. Præterea: Persona dicit suppositum prout stat sub pro-
prietate ad dignitatem pertinentem;
sed proprietas in Deo non potest esse
inherens: erit ergo distinguens. Sed ibi
non est distinctio nisi per relata, ergo Persona relationem dicit.

RESOLVTIO.

Persona in sua communitate sumpta non dicit
relativum, nec absolutum determinat: sed
prout in Divinis, relationem importat. & sig-
nificat subsistens in natura, quod est suppositum,
& dicitur substantia prima.

R Espond. dicendum, quod de hoc
sunt diversæ sententiae, quæ omnes
ad sc̄es modos reduci possunt. Nam qui-

quidam dicunt; Personam significare substantiam & relationem; sive naturam & suppositum; sed & quicunque. Quidam dicunt; quod significat utrumque simul. Quidam; quod significat alterius.

Primus modus tantum. Primi bipartitici sunt. Natus dicendi. aliqui eorum dicunt; quod persona autem

tiquitatem simpliciter significabat essentiam, & naturam; postmodum in etiam solatum fuit ut non solum significaret essentiam sed & suppositum; natus tamen & alter: quia pro essentia sapientia singulari, pro supposito in plurali.

Alij. Alter reinvocationem aliam autem dicitur indifferenter stare pro essentia, & supposito in singulari; & plurali.

Secundus modus reinvocationis est impossibilis; maxime in terminis categoriacis, & significatiis. Nam terminus in singulari, & plurali significacionem non varia; sed totum modum significandi, cum non sit pluralis;

nisi singulare genitivum. id est nullus terminus in singulari & in plurali significabit reinvocationem.

Tertius modus irrationalis: quia sicut pluralitas est pro essentia, tunc sequeretur; quod essentia plurificari posset. Non agitur

indifferenter in singulari; & in plurali. Secundus modus potest stare pro utroque, scilicet, pro

dicendi. natura, & supposito. Sed haec posse

Propter hoc est sententia aliorum, quod hoc, quod dico; Persona, significat utrumque signum; scilicet, substantiam, & relationem: & isti bipartiti sunt; quia quidam dicunt; quod utrumque significat principaliter. Alij vero ponunt; quod non: & isti tripartiti sunt: quia quidam dicunt; quod significat substantiam in recto, & relationem in oblique. Quidam est converso.

Tertii addunt; quod significat utrum per modum alterius, ut relationem per modum substantiam. Primum istorum est impossibile: quia unum non semel tumplum plura principaliter significare non potest: quia sic significare nomen, ut intellectus intelligit, & Ratio, quam significat nomen, est difficultas: Sed intellectus pluribus, ut plura, non simul & semel informatur, ergo nec nomen simul & semel plura, ut plura, sive plura principaliter significare poterit. Rursum qui ponunt; quod significat substantiam in oblique, & relationem in recto, etiam non bene dicunt; quia

nullum nomen significare substantiam & proprietatem, substantiam in oblique, & proprietatem in recto, nisi quia illud nomen significat in abstractione: sicut similitas, quae idcirco significat; quod

nisi curvitas, vel cavitatis. Persona autem contra: secundum modum, ut patet, in concretione significat.

Ponentes secundum hoc nomen significare substantiam in recto, & relationem in oblique distinguant; ab illo est distingueendum. Nam cum nomen significare substantiam in recto, & proprietatem in oblique, & in recto significare se ipso est. Nam sicut bone dictum est;

Quomodo isti modi de quod simus ex natus cavis & ita vena fendi possunt, dicitur; quod simus ex eis natus cavis vide in anno test habener. Siquidem ratio quam ligi tationibulo significare nomen, est difficultas, simul immol.

importabile significare in recto, & in oblique indifferenter, vide non enim modus, quia huiusmodi proprietates in recto importabile coactiva, & in oblique secundum abstractionem. Rursum si dicentes videntur hancere; quod

atquod homo significans substantiam & proprietatem principaliiter possit importare substantiam, quod essentia potest: quod cum substantia & proprietatis uniuersitate non possit principaliiter significari; operari quod nomen utrumque significans nomen significare principaliiter alterius vero in tantum significare, in qualitate ipsius determinata: cuius eius: quod principaliiter significatur: sed hoc: quod dico simum principaliiter significare quidam posse hoc in sensu. Quod autem significare ipsius natus, hoc non est, nisi materialiter, & in quantum natus est de intellectu. tali passionis: & quia natus quam passio est de intellectu substantia: sed semper substantia de intellectu pastioris, igitur natus non significans substantiam, & proprietatem substantiam principaliiter importabile immo si vere voluntus loqui: omnia talia non nata non significant nisi proprietatem: dant tamen intelligere. Nam igitur, in quo huiusmodi existit proprietas. Vnde ab aliis natus significat, nisi qualiter datur tamen intelligere illud, in quo existit qualitas: igitur Persona etiam secundum modum illorum, si voluntus accipere id, quod probabilitas est in positione eorum, principaliiter relationem significare. Alij vero

dic: ann. ante de-

tempore significare in recto, & in oblique indifferenter, vide non enim modus, quem contra:

importabile coactiva, & in oblique secundum abstrationem. Rursum si dicentes videntur hancere; quod

atquod homo significans substantiam & proprietatem principaliiter possit importare substantiam, quod essentia potest: quod cum substantia & proprietatis uniuersitate non possit principaliiter significari; operari quod nomen utrumque significans nomen significare principaliiter alterius vero in tantum significare, in qualitate ipsius determinata: cuius eius: quod principaliiter significatur: sed hoc: quod dico simum principaliiter significare quidam posse hoc in sensu. Quod autem significare ipsius natus, hoc non est, nisi materialiter, & in quantum natus est de intellectu. tali passionis: & quia natus quam passio est de intellectu substantia: sed semper substantia de intellectu pastioris, igitur natus non significans substantiam, & proprietatem substantiam principaliiter importabile immo si vere voluntus loqui: omnia talia non nata non significant nisi proprietatem: dant tamen intelligere. Nam igitur, in quo existit proprietas. Vnde ab aliis natus significat, nisi qualiter datur tamen intelligere illud, in quo existit qualitas: igitur Persona etiam secundum modum illorum, si voluntus accipere id, quod probabilitas est in positione eorum, principaliiter relationem significare. Alij vero

dic: ann. ante de-

tempore significare in recto, & in oblique indifferenter, vide non enim modus, quem contra:

importabile coactiva, & in oblique secundum abstrationem. Rursum si dicentes videntur hancere; quod

atquod homo significans substantiam & proprietatem principaliiter possit importare substantiam, quod essentia potest: quod cum substantia & proprietatis uniuersitate non possit principaliiter significari; operari quod nomen utrumque significans nomen significare principaliiter alterius vero in tantum significare, in qualitate ipsius determinata: cuius eius: quod principaliiter significatur: sed hoc: quod dico simum principaliiter significare quidam posse hoc in sensu. Quod autem significare ipsius natus, hoc non est, nisi materialiter, & in quantum natus est de intellectu. tali passionis: & quia natus quam passio est de intellectu substantia: sed semper substantia de intellectu pastioris, igitur natus non significans substantiam, & proprietatem substantiam principaliiter importabile immo si vere voluntus loqui: omnia talia non nata non significant nisi proprietatem: dant tamen intelligere. Nam igitur, in quo existit proprietas. Vnde ab aliis natus significat, nisi qualiter datur tamen intelligere illud, in quo existit qualitas: igitur Persona etiam secundum modum illorum, si voluntus accipere id, quod probabilitas est in positione eorum, principaliiter relationem significare. Alij vero

dic: ann. ante de-

tempore significare in recto, & in oblique indifferenter, vide non enim modus, quem contra:

importabile coactiva, & in oblique secundum abstrationem. Rursum si dicentes videntur hancere; quod

atquod homo significans substantiam & proprietatem principaliiter possit importare substantiam, quod essentia potest: quod cum substantia & proprietatis uniuersitate non possit principaliiter significari; operari quod nomen utrumque significans nomen significare principaliiter alterius vero in tantum significare, in qualitate ipsius determinata: cuius eius: quod principaliiter significatur: sed hoc: quod dico simum principaliiter significare quidam posse hoc in sensu. Quod autem significare ipsius natus, hoc non est, nisi materialiter, & in quantum natus est de intellectu. tali passionis: & quia natus quam passio est de intellectu substantia: sed semper substantia de intellectu pastioris, igitur natus non significans substantiam, & proprietatem substantiam principaliiter importabile immo si vere voluntus loqui: omnia talia non nata non significant nisi proprietatem: dant tamen intelligere. Nam igitur, in quo existit proprietas. Vnde ab aliis natus significat, nisi qualiter datur tamen intelligere illud, in quo existit qualitas: igitur Persona etiam secundum modum illorum, si voluntus accipere id, quod probabilitas est in positione eorum, principaliiter relationem significare. Alij vero

dic: ann. ante de-

S. Thom.

Contra.

Contra modum.

dicentes de modis nomine significare relationem per modum substantiae inter eos, magis tamen positionem declarans. Disputantem, quod Personam non est nomen secundae intentionis sed est nomen prime: nam non est Persona id est per eammodum quae individualiter, vel incommunicabile est illud, cui accidente incommunicabilitas vel individualitatis individuatio: hoc autem nomen prout ad Unum transmutatur, non significat personam essentiam, nec partem relationem, sed significatio relationem per modum substantiae.

Notandum: quia est videtur nam in Deo nulla est compositionis, & ideo ident est ibi Deus, Divinitas, Paternitas, & Personarum: & ideo istud secundum rationem, secundum modum intelligendi differentia est secundum talium differentiationem personarum, id est quid est illud, cui inter hoc conygoit ratio Personarum, & modus visus apparatur, quid Persona significat. Non enim possumus dicere, quod Divinitas habet rationem Personarum, Personam quia Persona dicit quid per se existens & incommunicabilis. Divinitas autem sic accepta secundum modum intelligendi, non dicit quid per se existens, sed quid in quo: nec dicit quid incommunicabile, cum sit coextens tribus similibus Deus non habet rationem Personarum, quia licet Deus dicas quid per se existens non tamen dicas quid incommunicabile. Sed si in Deo esset indistinctio Personarum, sicut est indistinctio numerorum, tunc Deus compotere ratio Personarum non ratione, quia esset quid distinctum ab alio. Persona, quia Deus sit, sed ratione, quia dicitur quae non est Deus. Personam, quia non est Deus. Personam paternitatem non competit ratio Personarum: quia secundum modum intelligendi non dicit quid per se existens. Si igitur competit aliquid ratio Personarum, hoc est Pater sed Pater non competit ratione Personarum, quia Pater: quia ex eo, quod Pater non habet, quod sit aliquid substantiale in intellectuali natura sed ex illo, quod Pater est Deus, sit alio in quantum album non competit: quod est persona, sed si competit, hoc est in quantum album est homo. igitur Persona significat relationem, non in quantum relatio, sed in quantum illa relatio est indifferens ad

relativo, & ab aliis locis: nam Persona Patris significat paternitatem, non in quantum paternitas, sed in quantum paternitas est ipse Pater, & ipse Pater est Deus: ergo significat relationem per modum absoluti, sive per modum substantiae. Sed illud non est bene dicere: quia si sic Persona est quid non Contra D. lacivum, sicut albus est persona: quia Thom. ait hec, qui est persona, non magis persona significaret relationem, quamque qualitatem, vel quantitatem: non enim et quantum, & quare inquantum implicita suppositum rationalis naturae, dicuntur personae. Vnde si illi benevolent positionem suam prosequuntur, non deberent dicere, quod persona significat relationem per modum substantiae, sed quod significat substantiam, sive quia est relatio. Quod dicuntur sic discentes intelligere volunt personam significare relationem per modum absolu-
tum: quid implicitum in se, aliquid, quod non dicitur ad aliud, sive significare personam, sicut modum absolutum converte omni ratione maius ad materialis: Nam unde, quod relatione dicitur, est, & similiter, ad similem, & reciprocum, quod relatione dicitur, ut vult August. 3. de Trinitate cap. 1. & sic cum Grammatica non alter importaret relationem Personam: quia generaliter, & Pater, quod falsum est.

Propter hoc advertendum, quod est relativus. Phis. 3. Metaph. & in lib. Praed. distin-
guitur genere relativorum: quia persona, quae aliqua sunt relativae per se, aliqua per secundum aliud. Ea sunt relativae per se, quae secundum aliud se ipsa referuntur, sicut maius res fertur ad minus, & duplum ad subduplicatum. Ea, quae sunt relativae per se, alludunt, non abso-
lutamente, sicut unum luteum, modum talium tangit Phis: ut aliqua dicuntur relativae: quia eorum genus, vel quod est commune ad illa, relati-
vem dicitur. Vnde Grammatica, & Musica dicuntur relativae, non quia ipsa secundum se ipsa referantur, sed quia eorum genus, ut scientia, quis est quid communem ad illa, referunt ad aliquam. Possunt his addere alium modum, secundum quod facit ad presentem questionem, ut aliquid dicatur ad ali-
quid per aliud, non quia communis ad ipsum dicatur ad aliquid, sed magis, quia aliquid sibi ipso, vel specialius ipso dicatur ad aliquid, & sic dicatur ad aliquid personam, ut patet, non quia ipsa personae referatur ad aliquam secundum

dum se; sed quia aliquid potest accipi
Sub hoc nomine persona, cui per se co-
petit referri, & illud ad aliquid per
alium, tanto minus significat relationem,
quam primum, quanto minus compe-
git generi: reservatur enim ratio gene-
ris in specie; non est conuersio. Quod
autem sic sit quid relativum persona;
hoc modo declarari potest: nam per-
sona dicit aliquid subsistens in intelle-
cta simplici natura habens esse distinctum ab
ter sumpta alijs subsistentiis in eadem natura, ut
non dicitur persona Sortis dicit quid subsistens in
relativis: sed
solum ut in natura humana habens esse distinctum
Divinis est, ab alijs sic subsistentiis, quæ omnia

satis patere possunt per distinctionem
daram de persona à Boetio in lib. De
Personâ & naturâ, videlicet, quod per-
sona Est rationalis natura individualis substantia:
¶ quia talis distinctio & incomuni-
cabitas, sive individuatio non est in
omnibus per relata; sed solum in Di-
vinis, persona secundum suam com-
munitatem sumpta relationem non di-
cit. Si ergo relationem importat, hoc
est, secundum quod sumitur quodam
speciali modo, ut secundum quod su-
mptur in Divinis, ubi est distinctio per
relata. Si ergo queritur: utrum per-
sona simpliciter sumpta relationem sig-
nificet? Dicendum, quod non. Sed
utrum Persona prout habet esse in Di-
vinis, relationem importet? Patet, quod
sic: igitur Persona in sua communica-
tate sumpta non dicit quid absolutum,
nec quid relatum terminatur: propter
quod positio illa, quæ dicit personam
pro altero tantum determinatè suppo-
nere, non est bona.

Vt tamen melius pateant argumen-

Duplex sub-
stantia.

ta; notandum, quod duplex est substan-
tia, prima, & secunda. Substantia pri-
ma est idem, quod suppositum. Sub-
stantia secunda est idem, quod natura.
In Divinis autem licet non sit ibi
Substantia prima, & substantia secun-
da, propriè loquendo, est tamen ibi al-
liud, quod habet similitudinem cum
Substantia secunda, ut natura, & aliquid
simile substantie prime, ut suppositum.

Persona autem ubicumque sumatur,

Persona ubi significat substantiam, non substantiam
cumque sig- secundam, ut natura; sed substantiam
nificat sub- pri- primam, ut suppositum. Nam ubiq-
uestiam pri- uis ponitur ipsa persona ibi ostenditur esse
main.

que ponitur ipsa persona ibi ostenditur esse
suppositum subsistens in iha natura, &

B. Egid. Cel. sup. l. Scen.

A sic significare substantiam non repugna-
ret ei, quod est significare relationem.
Nam suppositum in aliqua natura, ut
in natura Divina, per relationem con-
stituitur: & ita talis suppositum rela-
tionem importat. Cum igitur queri-
tur: utrum Persona significet substâ-
tiæ, vel relationem? Si querimus de
substansia secunda, ut de natura: di-
cendum, quod Persona non dicit na-
turam, sed aliquid subsistens in natu-
ra. Sed si est quaestio de substantia pri-
ma, sive de supposito: quia in Divinis
non propriè reperitur substantia pri-
ma, sed suppositum: dicendum, quod
Persona significat substantiam. Sed tunc
quaestio racta non est quaestio: nam cù
queritur de aliquo: utrum significet
hoc, vel illud, illa debent esse talia, quæ
aliquomodo habeant oppositionem
ad se invicem. Vnde nihil est querere
de aliquo: utrum esset homo, vel
animal: et quod ani & eidem potest
competere, quod sit anima, & homo:
Ita nihil est querere: utrum Persona sig-
nificet substantiam primam, vel quod
relativum, & maximè in Divinis: quia
ibi substantia prima, sive suppositum
est quid relativè dictum. Taret igitur
quid significat Persona, utrum substantia
vel relationem, & quomodo.

Respondit ad arg. Ad primum di-
cendum, quod persona in creatoris
electur simpliciter quid absolutum: et
quod persona in natura creata per re-
lationes non habent esse distinctum:
Id est ante tempora August. & tempore
Eius, cum dicebatur Persona de Di-
vinis, solum quid absolutum dabatur in-
telligi: & propter hoc sic de persona
loquitur August. dicens: Personam in
Divinis ad sc dicit, & substantiam sig-
nificare, & quod non aliud est Deo Pa-
trem esse, aliud Personam esse: tamen
ut visum est etiam secundum primam
significationem personæ; Persona in
Divinis relationem importat modos
quo dictum est. Et ex hoc patet solu-
tio ad tria prima obiecta, sive ad tres
auctoritates August. Advertendum ta-
men, quod omnes dictæ auctoritates,
etiam secundum quod modò utimur
hoc nomine persona, exponi possunt se-
cundum intellectum veritatis, ut pate-
bit in seq. quest. Ad 4. dicendum, quod
persona non est quid relativum secun-
dum

dum suum nomine, sive secundum se: unde sic Grammatica, que est relativus secundum suum genus, non dicitur alicuius Grammatica, ut dicatur in praedicantibus; sed scientia dicitur alicuius scientia, ut scipilius: ita persona non dicitur alicuius persona: quia per se persona non est quid relativum: tamen si immatur aliquid sub hoc nomine persona, ut Pater, dicitur ad aliquid: quia ad Filium. Ad 3. dicendum, quod ibi substantia accipitur pro supposito, sive pro substantia prima, & sic iubilantian, bene significat persona, ut ostentum est.

sicut dicunt est, Persona Divina dicit quid substantia in natura Divina sit & Deus dicit aliquid, quod habet naturam Divinam, sed propter unitatem naturae Divinae non concedimus esse tres deos, ergo propter unitatem talis naturae non debemus concedere plures Personas.

Idem 7. de Tri. cap. 4.

In contrarium est August. 7. de Tri. n. cap. 4. qui dicit: In Divinis effectu esse treis Personas. Præterea: sive propria in natura intellectuali est id, quod Persona; sed in Divinis sunt plura. B. supposita, ergo sunt ibi plures Personas.

RESOLVITIO.

Cum Persona Divina dicatur quid substantia in natura, & habens esse distinctum, relativa in concreta significat, non per se, & primo, sive Pater, nec in speciali, sed in communio: & quia sub esse communio relationes plurificantur reuter in Divinis, & Personarum pluralitas, & Personarum pluraliter prædicatur, &c.

Respondeo dicendum, quod secundum regulam Augusti, absolute in Divinis non plurificantur: oportet ergo, quod plurificantur ibi relationem importare: non autem quaecumque relationem important, ibi pluralitate Scilicet d. 7. suscipiunt: quia, ut habitum est, speciales relationes in Divinis plurificantur non possunt; unde non sunt ibi plures Patres, nec plures Filii: quia paternitas, & filiorum speciales relationes non minantur; concedimus tamen ibi esse plures emanantes: quia emanatio non dicit speciem modum originis, nec speciem relationem importat. Si igitur volumus videre: utrum in Divinis sit pluralitas Personarum, non sufficit scire, quod Persona relationem importat: ut præcedens questione declaravimus. Sed videtur nos oportet, qualiter relationem importet, eo quod non quilibet relativa in Divinis pluralitatem suscipiunt. Ideo notandum, quod Persona relationem, quam importat, significat eam in concreto: quia Persona dicit quid substantia in natura intellectuali, & habens esse distinctum in illa natura; relatio autem in Divinis est ratio distinctionis; relatum autem est id, quod habens esse distinctum: & ideo Persona, quia dicit quid habens esse distinctum in intellectuali natura, secundum quod in Divinis habet esse, est quid.

ARTICVLVS. IV.

Vnum Personam pluraliter predicitur in Divinis.

Quarto queritur: utrum hoc, quod dico, persona, pluraliter prædicetur? Et videtur, quod non.
 D Aug. P. N. 7. de Tri. cap. 6. Cum dicimus Personam Patris, non aliud dicimus quam Substantiam Patris. Et scribitur 3. de Tri. cap. 5. Quam ab rem quoniam Idem 5. lib. diversum sit Patrem esse, & Filium esse, non cap. 4. est tamen diversa substantia, ergo eadem est substantia Patris, & Filii, & per consequens eadem Persona. Præterea: regula est August. 3. de Tri. cap. 7. & 7. & 8. cap. 1. Quidquid ad se dicunt, de qualibet Persona præterea singulariter, & de omnibus non pluraliter: sed ut scribitur 7. de Tri. cap. 6. Persona ad se dicatur, sic ad se dicatur Deus bonus, magnus, & iustus, ergo Pater est Persona, Filius Persona, Spiritus Sanctus Persona, & omnes tres Personae una, non tam tres Personae, sicut unigenites tres unus Magnus, non tres magni. Præterea: Persona significat aliquid existens substantialiter in aliqua natura. Sed distinctione proprietatum non facit substantiali distinctiōnēm; ergo licet in Divinis sint plures proprietates: non propter hoc erunt ibi plures Personae, cum Persona dicat quid substantialiter existens in intellectuali natura. Præterea: proprietates personales non magis substantialiter sunt in Deo, quam essentiales; sed propter aliam & aliam proprietatem essentiale non constituitur alia, & alia Persona; ergo nec propter aliam & aliam proprietatem personalem. Præterea:

quid relativum; & secundum modum
Persona significandi non est ipsa relatio: unde
niscitat relationis. Persona in Divinis ex suo modo signifi-
cationem in cōcreto, & sic significandi magis significat relationem, ut
eam significat Pater, quām ut paternitas: dif-
ficit Pater, & fert tamen significatio Personæ à sig-
non sic pater nificatione Patris in quatuor, que licet
nitas. Differt tamen signi videantur consurgere ex una radice,
ficatio Perso bonū est illa dicere: quia ea omnia po-
na à significante Aug. 7. de Trin. cap. 6. Primo enim
catione: Pa: Persona dicit ipsam substantiam rei: un-
ter infra. de cùm dicimus Personam Patris non

Personam dicit ipsam substantiam rei: unde cum dicimus Personam Patris, non aliud, quam substantiam Patris intelligimus. 2. dicitur ad se: unde August. ait: *Ad se dicitur Persona*, sicut *ad se dicitur Deus magnus & bonus*. Tertio non dicitur ad aliud. Vnde idem August. ait: *Non dicimus Patrem Personam esse Filium, & Spiritus Sancti, Spiritum Sanctum Personam esse Patrem, & Filium*: nam hoc non solum in Trinitate non reperitur, sed etiam nec alicubi inventiri potest, ut unus dicatur Persona alterius. Quartò: quia non est aliud Deo esse, aliud Personam esse. Pater autem modo contrario prædicta quatuor importat. Hæc enim quatuor, quæ de significacione Personæ dicuntur modo opposito à significatione Patris, secundum quod antiquitus accipiebatur hoc nomen Persona, habere veritatem non est dubium: nam antiquitus ipsam substantiam, vel etiam substantiam significabat, sed cum nos dicamus, Personam in Divinis importare relationem, quod etiam secundum propriam eius significacionem ei covenit, ut superioris est

Scilicet. art. *offensam*; dubium est; quomodo Per-
præced.   *sona secundum substantiam dicitur ad*

Sed secundum subtantiam dicitur ad se; & ad aliud non refertur, & non est aliud Deo esse, aliud Personam esse. Ideo sciendum, quod Pater, & Persona in Divinis important aliquid subli-

Ideò sciendum, quod Pater, & Persona in Divinis important aliquid sublimis.

stens in natura intellectuali, hinc in natura Divina. & etiam aliquid relativum:

Nota differē nā in Divinis important aliiquid substantiis in natura intellectuali, siue in nat-
tias.
Prima differētia Divina, & etiam aliiquid relativū:
rentia: quia aliter tamen, & aliter: quia Pater de sui
Pater de eius significatione dicit aliiquid relatum; &
significatio- ideò ubicumque inventur Pater, rela-
tione quid- tivè dicitur. Sed de sui significatione
relativū sed tivè dicitur. non dicit aliiquid subsistens in natura
non dicit aliiquid subsistens in natura
aliiquid sub- intellectuali, vel in natura Divina; sed
sistens in in- si hoc dicit, hoc est, in quantum pa-
tientia intellectuali in Divinis, vel in natura in-
natura de tornitas in Divinis, vel in natura in-
sui significa- tellectuali inventur: Persona autem
tione. Perso modo converso, utrumque significat:
na verò per quia per se, & directe, & secundum
oppositum significacionem suam dicit aliiquid sub-
dicte ista.

A sistens in intellectuali natura: & ideo
nunquam reperitur Persona nisi in tali
natura, nec aliquid non habens naturam
intellectualem, persona dicitur. Quid
autem dicat relationem, hoc est, in-
quantum in illa natura, ubi persona po-
nitur, est distinctio per relata; igitur
Pater per se est quid relativum, & se-
cundum quod restringitur significatio
eius, dicit aliquid subsistens in intelle-
ctuali natura. Persona autem modo
converso per se dicit quid subsi-
stens, & secundum quod eius significa-
tio restringitur dicitur relativum: ergo
persona ubicumque invenitur, per se
significat suppositum in illa natura: &
quia suppositum in natura intellectua-
li dicitur substantia, persona substancialis
significat, & secundum substantiam
dicitur, accipiendo substantiam
pro supposito, et si non accipiendo sub-
stantiam pro natura. Et ex hoc decla-
ratum est primum, quare Persona secu-
dum substantiam dicitur, & non Pa-
ter. Ex hoc apparet secundum. Nam Secunda dif-
personam ad se dici dicitur, eo quod ra- feentia,
tione nominis, vel ratione significati
(nisi eius significatio restringatur) rela-
tionem non importat. Ex hoc etiam
declaratur tertium: quia ex quo dicitur
ad se, sequitur, quod non dicatur ad Tertia diffe-
aliud: quae omnia non dicunt: quod rentia.

Personam in Divinis relationem non significat. Sed pro tanto dicta sunt: quia Persona de sui significato primo significat suppositum in intellectuali natura; quod autem significat relationem, hoc est, in quantum inter supposita in tali natura est distinctio per relata: unde si cut si Grammatica diceretur ad se dici, & non alicuius Grammatica, eò quod per se relationem non importat; sed secundum suum superius, sive secundum suum genus, relativè dicitur, ut secundum Scientiam: sic persona, quia secundum se relationem non importat, sed prout restringitur eius significatum ad supposita. Intellectualis natura relatione distincta, relationem includit, dicitur ad se dici, & non ad aliud. Ex hoc apparat quartum: quia dicimus, non aliud Deo esse, aliud Personam esse; dicimus tamen aliud Deo esse, aliud Patrem esse, ut patet per August. quia Persona non ita per se, & primò, &

dire de sui significato relationem A
importat, ut Pater. Potest tamen hic
quatum aliter declarari. Nam, ut di-

Quarta dictum est. Persona dicit aliquid sub-
tentia.

stes in intellectuali natura per se, & pri-
mo: Pater autem relationem impor-
tat principaliter, & quia quicumque
est Deus, est aliquid subsistens in intel-
lectuali natura: non tamen cuicunque
competit esse Deum, competit esse Pa-
terem, dicitur non aliud Deo esse, aliud
Personam esse, sicut aliud est Deo ei-
se, aliud Patrem esse. Apparet igitur,
quomodo diversimode in Divinis rela-
tionem importat Persona, & Pater. Et

¶ Thom.
propter istam diversitatem forte dicunt
aliqui, Personam relationem impor-
tare per modum absoluti: & quod
per se, & primo dicit quid subsistens
in intellectuali natura: relationem au-
tem importat modo, quo dictum est.
Ex hoc etiam apparet, Personam non
dicere relationem in speciali: sed in
comuni: nam si cuicunque copetit esse Deum,
copetit esse aliquid subsistens in intel-
lectuali natura, & per consequens esse Per-
sonam; & quod Persona hoc signifi-
cat, cum non omnes suppositum sub-
sistens in tali natura referatur: eadem
relatione, Persona relationem in specia-
li importare non poterit: & quia rela-
tiones in communione in Divinis plurifi-
cantur, realiter, licet relationes in spe-
ciali ibi plurificari non possint, in Di-
vinis, erit pluralitas Personarum prop-
ter, pluralitatem relationum subesse
communi: etsi non subesse specialei,
quam relationem in communione Per-
sona importat, ex quo apparat veritas
questionis.

Respond. ad arg. Ad primum di-
cendum, quod est secundum substantiam
Patris, & Filii, si Substantia accepitur
pro natura, vel pro essentia verum est,
sed si Substantia accipitur pro supposi-
to, non est verum. Et cum dicitur,
quod Persona substantiam significat,
vel cum dicimus Personam Patris, non
aliud dicimus, quam eius substantiam:
intelligendum est de substantia, quae est
suppositum, non de substantia, quae est
natura. Ad 2. dicendum, quod cum
dicitur, quidquid ad se dicitur, de qua-
libet Persona profertur singulariter, &
de omnibus non pluraliter: intelligen-
dum est de his, quae ita dicuntur ad se,

quod relationem non important. In-
tusmodi autem non est Persona, si qua
licet Persona de suo significato primo
dicat quid subsistens in intellectuali na-
tura, relationem tamen importat, pro-
ut sic subsistentes relationibus distingui-
tur. Ad 3. dicendum, quod licet in
creaturis pluralitas proprietatum non
faciat plures personas, eò quod pro-
prietates in talibus non sunt quid per se
subsistens; in Divinis tamen: quia ipsæ
proprietates sunt subsistentes, Personas
constituere poterunt. Vel dicendum,
quod secundum quod supposita distin-
guuntur inter se, in esse constituantur:
quia per idem habet aliquid esse, &
unum esse: & quia supposita in crea-
toris distinguuntur per absolutam, abso-
luta talia constituantur. In Divinis autem,
ubi est solum per relata distinctio, per
relata in esse constituantur. Ad 4. di-
cendum, quod non est simile de pro-
prietatis essentiis, & relativis:
quia proprietates essentiales non habent
oppositionem ad invicem, ut possint
realiter differre, sed proprietates rela-
tive habent huiusmodi oppositionem,
propter quod realiter differunt: & quia
requiritur distinctio realiter ad plura-
litatem Personarum, ideo pluralitas
proprietatum relativarum constituit
plures Personas, non essentias. Ad
5. dicendum, quod non est simile de
Deo, & de Persona: quia Deus signifi-
cat substantiam, propter substantia sumi-
tur pro natura, vel pro essentia, sed Per-
sona significatio substantiam, propter sub-
stantia sumitur pro supposito: & quia
in Divinis sunt plures supposita, & una
natura, sunt ibi plures Personæ, & unus
Deus.

EXPOSITIO LITTERÆ

SUPER litteram, super illo: Non est
aliquid Deo esse, aliud Personam esse. No-
randum, hoc esse dictum, vel quia Per-
sona de suo significato primo non di-
cit relationem, vel quia eo ipso quod
Persona de suo significato primo dicit
quid subsistens in intellectuali natura,
non est intelligibile aliquem esse Deum,
& non esse Personam. Item super illo: Cum dicimus Per-
sonam Patris, non aliud dicimus, quae Patris
sub-

Substantiam. Secundum quod modò utimur hoc nomine Persona. Notandum, quod ibi accipitur substantia pro supposito, non pro natura, secundum quemadmodum Graeci loquuntur, cum dicunt In Divinis esse unam naturam, & tres substantias; tamen quia lingua nostra ut plurimum utitur substantia pro essentia, aptius dicuntur tres Personae, & una natura, quam tres substantiae, & una natura: unde & Aug. 7; de Trin.

D'Aug. P.N. cap. 6. dicit: fortassis igitur commo-
7. de Trin. dius dicuntur tres Personae, quam tres
cap. 6. substantiae.

Item super illo: Non ut diceretur, sed ne taceretur. Contra: quia in Divinis absque pluralitate dicere possumus tres Personas. Dicendum, quod necessitate coacti Latinis dixerunt tres Personas, ut August. ait. Hec autem necessitas ex hoc colligitur: quia nihil de Deo affirmativè propriè dici potest quantum ad modum significandi. Secundò: quia in scripturis Divinis hoc non videretur expressum: & quia quodammodo videtur præsumptio de ranta re, quæ nostrum intellectum excedit, de qua secundum nostrum modum intelligendi nihil propriè affirmatur aliquid dicere in Sacro Canone non repertus dicitur quod quadam necessitate ducit dicimus tres Personas, non ratione vi- randæ falsitatis, sed vitanda præsumptionis.

Item super illo: Verius enim cogita- tor Deus, quam dicitur. Contra: aliqua dicimus de eo, quæ non intelligimus: nam dicimus Filium generari Patre, quæ generationem intellectu non capimus. Dicendum, quod licet aliqua dicamus, quæ non intelligimus: verius tamen illa intellectu, iuvante habitu Fi- dei, intuemur, quam votus significant, & hoc quantum ad modum significan- di, qui sequitur modum intelligendi:

A nam quantum ad talē modum, & voces deficiunt, & intellectus magis tamen voces, quam intellectus, & proper hoc dictum est, verius cogitatur Deus, quam dicitur.

Item super illo: Cum queritur quid tres, possint dici tres Personæ. Contra: Persona relationem importat, sed ad quid non debet responderi relatum, cum quid querat de substantia. Dicendum, quod Persona etiam substantiam significat modo, quo dictum est: quia significat suppositum; & ideo potest responderi dicendo tres Personas.

Item super illo: Quia scriptura non contradicit: quia videtur velle quod dicamus tres Personas: quia scriptura non contradicit. Sed contra: quia nec etiam contradicit, si diceremus unam Personam, ergo possumus dicere, quod Pa- ter, & Filius sunt una Persona, quod falso est. Dicendum, quod causa al- ligata non est bona causa, ut ipsa est August. insinuat. Sed causa est: quia dicere tres Personas, non repugnat pietati fidei, obsecrata significatio vocabuli.

Item super illo: Timet dicens tres ex- sentias. Notandum, quod in essentia non datur intelligi relatio: ut ratione relationis intellectus possimus dicere tres essentias, sicut dicimus tres Per- sonas.

Item super illo: Cum Dominus dicit: vel vider me, vel patrem, vel Hil- brius, quod in hoc diligenter, distinc- tio, & unitas, sive per hoc removere singularitas, & confusio. Ad cuius evidentiā notandum, quod eo ipso quod Dominus nominat se distinctum à Patre, vel potius copulam inter se, & Patrem, datur intelligi distinctio ex eo, antem quod ad visionem unitis sequitur visus alterius, designatur unicas id natura.

DISTINCTIO XXIV.

QVID SIGNIFICETVR HIS NOMINIBVS, VNVS, VE L. VNA,
duo, vel due, tres, vel tria, Trinus, vel Trinitas, plures, vel pluralitas, distinctio,
vel distinctio, cum his exponit de Deo loquentes.

DIC diligenter inquire ore. Postquam Magist. distinxit nominis significantia unitatem essentiae, & Personarum distinctionem, hinc de huiusmodi nominibus determinat. Et duo facit: quia 1. determinat de huiusmodi nominibus, quid significant in Divinis. 2. specialiter inquisit, quomodo talia nomina addantur huic termino, qui est Persona. Secunda ibi: Præterea considerandum, in princip. 1. dist. Circa primum duo facit: quia 1. inquit, quid significent huiusmodi nomina in Divinis, que important unitatem, vel pluralitatem, ut unus, dux, tria, vel plures, & quid etiam significent ea, que annexa pluralitate significant; ut differetur, distinctum, & huiusmodi. 2. mox questiones determinat, ibi: Si diligenter. Circa quod duo facit: quia 1. solvit questiones tactas. 2. contra quedam, que superius dixerat, obiicit, ibi: Hoc non est. Circa primum duo facit: quia 1. solvit huiusmodi questiones in generali, dicens: huiusmodi nomina introducta esse in Divinis non ibi ad ponendum aliquid, sed ad removendum. 2. in speciali hanc solutionem explanat, ibi: Cum enim. Circa quod duo facit: quia 1. explanat huiusmodi solutionem quantum ad terminos significantes unitatem, vel pluralitatem. 2. quantum ad terminos significantes annexa his, ibi: Cum autem dicimus. Circa primum duo facit: quia 1. ostendit quid significet unitas. 2. quid pluralitas, ibi: Item cum plures. Circa primum duo facit: quia 2. dicit, quid significat unitas, addita termino essentiali, dicens: quod cum dicitur unus Deus in Divinis, non ponitur quantitas, vel aliquid tale, sed solu excludens multitudinem deorum, quod probat per Arabinum. 2. ostendit quid significat, cum additus termino personali, ut cum dicitur unus Pater dicens, hoc etiam ratione remotivis esse dictum, ut quia non sunt ibi multi Patres. Secunda ibi: Similiter cum dicimus. Deinde cum dicit: Item cum plures. Ostendit, quid significant in Divinis termini importantes pluralitatem. Et duo facit: quia 1. dicit, quid significent huiusmodi termini importantes pluralitatem, prout accipiuntur sub esse

communi. 2. prout accipiuntur sub esse speciali, ibi: Ita. Etiam circa primum tria f. citra quia 1. dicit, quod cum dicimus plures. Personas, hoc ratione remotionis esse dictum, ut ad removendam soliditudinem. 2. adducit quod ad autoritatem Hilarij ad sui confirmationem. 3. ad intellectum verborum Hilarij quod dicit lectorem attenorem. Secunda ibi: Unde Hilarius. Tertia ibi: Attende lector.

Tunc sequitur illa pars: Ita etiam. In qua postquam ostendit quid significant in Divinis termini numerales non dicentes determinatim numerum, sicut est iste terminus, plures, ostendit, quid significent huiusmodi termini dicentes numerum, determinatum, sicut sunt tres. Et duo facit: 1. quia 1. ostendit quid significet iste ternarius, tres, dicens: hoc non posivit ibi dici: quia ex eo, quod dicimus tres Personas, non ponimus ibi quantitatem, & numerum, sed removemus inde singularitatem, vel etiam quartam Personam. 2. ostendit hunc intellectum habere hoc nomen, duo, ut cum dicimus Pater, & Filius sunt duo, significamus non tantum Patrem esse, nec tantum Filium, sed utrumque. Secunda ibi: Similiter cum dicimus. Deinde cum dicit: Cum autem. Ostendit quid significant in Divinis nomina significativa annexa pluralitati, sicut distinctio, & huiusmodi. Et tria facit: quia 1. ostendit quid significet distinctio in Divinis, dicens: hoc per remotionem esse dictum. Unde cum dicimus, quod est distinctio in Personis, ibi confusionem, & permixtione excludimus. 2. addit idem dicendum esse distinctionem. 3. quia nihil dixerat, quid significet Trinitas in Divinis, dico idem significatio per hoc, quod est Trinitas, quod per tres Personas. Secunda ibi: Ita etiam. Tertia ibi: Cum verb.

Tunc sequitur illa pars: Hic non est: quia dixerat Deum non esse singularem, nec multiplicem, adducit quamdam auctoritatem Iudicii, que videtur hoc dicere. Et duo facit: quia 1. adducit dictam auctoritatem contra se. 2. solvit dicens: Isidorum per singularem intelligere unum: per multiplicem intelligere terminum. Secunda ibi: Sed ad hoc dicimus. Et in hoc terminatur sententia iacutionis, & distinctionis.

QVÆS.

QVÆSTIO I.

De omnibus significantibus unitatem, & plurimatatem in Deo.

VIA Magist. in præsen-
ti dicit, querit de no-
minibus significanti-
bus unitatem, & plu-
rilitatem, & de lig-
nificantibus his an-
nexa: ideo de his nos
queremus. Circa primum queremus
quatuor, 1. utrum in Divinis sit uni-
tas 2. utrum talis unitas dicat aliquid
positivè, vel aliquid privativè 3. utrum
sit ibi numerus 4. utrum ista nomina
unitas, & numerus dicant in Divinis
quid absolutum, vel quid relativum?

ARTICVLVS I.

Utrum in Divinis sit unitas

AD primum sic proceditur; video-
tur, quod in Deo non sit unitas;
quia sicut se habet punctus ad co-
nuum, sic se videtur habere unitas ad
numerum. Sed punctus est in eodem
genere cum continuo; ergo unitas erit
in eodem genere, in quo est numerus;
sed numerus est in genere quantitatis;
si igitur unitas esset in Deo, sequeretur
quod Divinitas esset in genere quantita-
tis. Præterea: quando aliquis artifex
ponit aliqua principia, extendit se con-
sideratio eius ad omnia illa, ad quæ
se extendunt illa principia, & illud quod
non se extendit consideratio arti-
ficiis, non habet quod ei conveniat ra-
tio talis principij, sed principium in
Arithmetica est unitas, cum conside-
ratio arithmeticæ non se extendat ad
substantias separatas, ut vult Avicenna
Metaphysica sua: unitas non repetitur
in substantijs separatis, ergo nec in
Deo. Præterea: unum est in se quid
terminatum, & distinctum, sed Deo
non competit esse quid terminatum,
cum sit quid infinitum, & immensum;
ergo &c. Præterea: semper ex pluri-
bus unitibus constituitur multitudo;
sed in creaturis invenitur ratio unitat-
is. Si ergo in Deo inveniretur unitas,
tunc creatura, & Deus facerent multu-

titudinem, sed semper multitudo est
maiis aliquid, quam quilibet unitas
de numero unitatum, ex quibus pro-
ducitur; igitur creatura, & Deus esset
maiis aliquid, quam Deus solum, quod
falsum est, ut patet per ea, quæ dicta scilicet
 fuerunt, cum disputatum fuit: utrum Prolog. p.
Scientia Theologiae esset dignior ceter-
ris scientijs dignitate subiecti?

In contrarium est: quia dicitur in Cœl & Mū-
neri, secundum nū-
merum ternarium habemus laudare
Deum unum præexistentem proprieta- Proclus 21.
ribus rerum. Præterea: legitur 21. prop. prop.
Procli: Omnis Deus est unitas bonifica, &
bonitas unita: & Deuter. 6. legitur:
Audi Israël, Dominus Deus noster, Domi- Deuter. 6.2.
nus unus eſt.

RESOLVTIO.

*Deus est maximus, & simpliciter unus, cui na-
turaliter nullus divisionis modus, sicut
creaturis, competit.*

Respondeo dicendum; quod si vo-
lamus cognoscere; utrum aliquid sit maximè tantum, duplice via ince-
dere possumus: 1. videndo: utrum ei
hoc convenienter pet essentiam; vel per
participationem: 2. ex consideratione
rationis ipsius, secundum quod illud
dicitur tale. Nam si vellera cognoscere: utrum aliquid esset maximè verum?
Primo possem illud sciere, videndo:
utrum illud esset verum pet essentiam,
vel per participationem: 2. ex ipsa ra-
tione veri possem hoc cognoscere, ut-
puta, quia ratio veri consistit in mani-
festatione; quia omne verum oportet
ipsum sibi omnino manifestum esse, &
secundum hoc quanto aliquid est ma-
gis manifestum, tanto est magis verum:
unde & manifestissima in natura. Plus
appellat verissima. Hac autem dupli- Phis 4. Me-
cia probare possumus Deum esse maxi-
mum.

Primum sic patet: nam secundum Phis 4. Metaph. Sicut res se habet ad esse, ita ad unum esse: unde unitas rei est ipsa rei entitas; propter quod secundum quod aliquid magis, & minus habet esse, quia participationis, & minus habet unum esse. Vnde & Proclus 4. prop. vult: Secundum quod esse per par-
tes magis, & minus appropinquat Primo, me-
ticipacione.

*gis, & minus eos competit esse, Secundum
quod rebus competit esse, ita competit unum
esse. Vnde alius est ad eis, sic unitas ad unita-
tē sed omnia entia, cetera Primum, non
sunt suum esse, nee sua entitas, sed
habent esse per participationem, quia
in omnibus talibus reperitur aliquid
per accidens, & in his, in quibus reperi-
tur per accidens, non est idem supposi-*

Phis 7. Metum cum sua quidditate; sive cum sua
rapt. comm. unitate, ut potest haberi ex 7. Metaph.
47. solùm igitur Prima causa; in quā nihil
est per accidens, est sua entitas, & ha-
bet esse per essentiam, non per participa-
tionem: & sicut est ex parte entitatis,
sic est ex parte unitatis. Nam omne
unum, in quo reperitur aliiquid per
accidens, est unum per participationem;
& non est ipsa unitas: & quia omne
creatum est tale, nihil creatum erit ma-
xime unum, cum non sit unum per es-
sentiam, non quod ipsa essentia rei non
sit ipsa unitas, ut posuit Avicenna; sed
quia sicut quodlibet, circa Primum, esse
essentiale habet per essentiam formaliter;
actualiter tamen est per esse ipsi es-
sentiæ additum: propter quod dicitur
esse per participationem, non per essen-
tiam, loquendo de actualiter unu-
m per aliiquid essentiæ additum, non
per essentiam, sed per participationem,
sic unum esse convincitur. Solus igitur
Deus est, qui non solùm est unum, sed
est ipsa unitas: eo quod non est unum

Nota h[ic]: per participationem, sed per essentiam:
quia valeat & id est non immixtum appellavit eum
ad intelligendam. Plato: *Essentia unitatis, & bonitatis.* Est
dum quid sit igitur solus Deus maxime unum, & omnia
esse tale per entia alia à Primo: quia sunt per
essentia, & per participationem unum, cum hoc quod
participatio sunt unum, possunt dici non unum: eo
nem. 2. prop. Pro quod non sunt perfecte unum, & est in-
eli. venire in eis aliquid, quod non perti-
net ad unitatem, propter quod 2. prop.
Proeli scribitur: *Omne, quod participat uno,*
unum est, & non unum.

Secunda via ad probandum hoc
idem sumitur ex ratione unius : ratio
autē unius ex indivisione sumitur : ideo
quātō aliquid est magis indivisum,
tantō est magis unum : & quia omni
creato, quod dicitur unū, cōp̄etit aliquid
modis divisoris, nihil, citra Primum,
est verē unum ; quod sic declaratur :
quia omnes creatūrā, vel ēst totū in

A parte, vel est totum ex partibus, vel quod idem est per alia verba, quod esse est circa Primum, vel est compositum ex his, vel est compositum huic. Quod est compositum huic, non propriè ha-
bet esse unum, nam sicut res te habet ad esse, ita & ad unum esse: & quia que sunt composta alijs, non proprie-
lunt, vel non pet te sunt, sed solum
sunt ratio, quare alia sive proprie-
tates eis competit, quod unum sunt, sed
alii pet ipsa unum esse dicuntur. To-
tum autem ex partibus non est vere
unitum: eo quod ei competit aliquis
divisionis modus. Vniuntur enim ali-
qua in aliquo toto multipliciter. Nam
particularia unitur in universalis, quod
est species, & ista est totalitas speciei.
Iteram species unitur in suo superio-
ri secundum totalitatem generis. Vni-
rur etiam aliqua per attributionem ad
aliquid unum secundum totalitatem
analogiae. Quartò videmus plures vir-
tutes, vel potentias unius in eodem sus-
ceptibili, sicut multæ potentiae uniun-
tur in eadem ratione. Quinto: quodli-
ber accidens ad suum subiectum habet
aliquam unitatem, & ex eis fit aliquotmo-
do unum. Sexto, plures partes qua tri-
tiva unitur ad constitutionem ali-
cuus rotius, ut duo semicirculi ad co-
stitutionem circuli. Septimò materia,
& forma unitur ad constitutionem
rei naturalis, ut anima, & corpus ad
constitutionem hominis. Octavò ge-
nus, & differentia unitur ad consti-
tutionem speciei. Hæc autem tota sic
distingui possunt: quia omne totum,
vel est universale, vel potentiæ, vel
integralis. Totalitas universalis dupli-
citer contingit, extendendo universale ad
esse commune: quia est, vel per attri-
butionem, vel per prædicationem. Si
per attributionem, sic est unitas analogi-
gia: Si per prædicationem, hoc potest
esse dupliciter: quia vel ei, quod præ-
dicatur, respondet hypostasis, & tunc
est totalitas speciei; que secundum
Themistium forma quedam, & natura-
vult esse: vel ei non responderet hyposta-
sis, & sic est totalitas generis: quod secundum
genetis conceptus sine hyposta-
si sumptus est ex tenus singularium simili-
tudine. Totum potentiæ dicitur al-
iquid, in quo radicantur diversæ virtu-
tes, ut anima est totum potentiæ ad
suas

suas potentias. Totum integrale est duplíciter: quia partes, quæ tale totum constituunt, vel non faciunt aliquid unum, nisi per aggregationem, & sic aggregatum ex subtilantia, & accidente et aliquomodo tale totum ad suas partes. Vt faciunt aliquid unum, & hoc potest esse duplíciter: quia tale unum, vel respicit partes quantitativas, vel partes esentiales. Si partes quantitativas, sic est totum secundum quantitatē, ut circulus, qui est quoddam totum ad circuli portiones. Si huiusmodi partes sunt esentiales, hoc potest esse duplíciter: quia vel sunt partes rei, & sic materia, & forma constituunt compositū: vel sunt partes rationis, & sic genus, & differentia sunt constitutiva speciei. Parte igitur, quod ea, quæ sunt composta huic, vel quæ sunt totum in parte, non proprie habent esse unum, quia non per se sunt: quæ autem sunt composta ex his, sive quæ sunt totum ex partibus, ad tria tota reducuntur, scilicet, ad totum integrale, universale, & potentielle: hæc autem tota licet aliqua magis, aliqua minus recedant ab unitate; nunquam tamen est dare aliquod istorum totorum, ubi non est aliqua diversitas naturarum, vel secundum numerum, vel secundum speciem, vel secundum genus, vel aliquomodo: quæcumque autem habent diversas naturas, non sunt unum simpliciter, sed unum aliquid. Solùm igitur tres Personæ, sive solus Deus est unum simpliciter: quia ibi non est divisio per partes, nec secundum numerum. Omnia au-

D Aug. P. N. tēm creatā sunt unum hoc, vel unum
6. de Trin. illud: unde August. 6. de Trin. cap. 3.
cap. 3.

Cum dicatur unum, ut non addatur quid unum, intelligitur eadem natura, essentia: .... Cum vero additur quid unum potest significari ex pluribus unum factum, quavis divisione natura, sicut anima, & corpus non sunt unum; nisi addatur, aut subintelligatur quid unum, unus homo: aut unum animal. Et ita patet, quod Deus non solùm est quid unum, sed est ipsa unitas: & ideo est maximè unus, ut prima via declarabat. Rursum non solùm est unum hoc, vel unum illud, sed simpliciter unum: eò quod natura-liter nullus modus divisionis ei competit, sicut competit ceteris creaturis, ac per hoc est potissimum unus, ut secunda via ostendebat.

B. Egid. Col. sup. i. Sent.

A Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod duplex est unum secundum Comment. in 4. Metaph. unum, quod est principium numeri, & tale est. Deo non competit, & de hoc procede Meta. combat ratio: quia tale unum determinatur ad genus quantitatis: aliud unum est, quod convertitur cum ente, & talis unitas reperitur in Primo, sicut & entitas. Ad 2. dicendum, quod unitas, quæ est principium in Arithmeticā, nō est unum, quod convertitur cum ente, sed est principium numeri, quale in Deo non ponimus. Ad 3. dicendum, quod terminatio, quam importat unitas, non est terminatio, quæ competit materia, sive terminatio potentialissimæ, sed est terminatio, quæ respicit formam, & actum: nam Actus est, qui distinguuntur, ut dicitur 9. Metaph. & huiusmodi terminatio. Metaph. minatio nihil est aliud, quam distinctio, quam consequitur aliquid ex eo, quod est unum, & Deus est maximè sic quid terminatum: quia potissimum ab alijs entibus est distinctus: immo si bene adhuc est potentiā vertimus: quia est infinitus, ideo potissimum est sic terminatus: nam ex eo, esse completum: quod est infinitus, in infinitum ab entibus distat. Ad 4. dicendum, quod multitudo est aliquid maius unitate: finitum, & quia aliquid reperitur in una parte multiitudinis, quod non reperitur in alia. Sed si quidquid esset in una parte, esset in alias; non tamen eodem modo, multitudo non esset aliquid malus unitate; sed solùm pluribus modis separaretur aliquid in multitudine, & in unitate: & quia unitates perfectiones repertæ in creatura reperiuntur in Primo, aliter tamen, & aliter: ideo creatura, & Primum non sunt aliquid maius, quam Primum solùm; perfectiones tamen pluribus modis sunt in Deo, & creatura, quam in Deo solùm, & hoc sufficere ad hoc, quod creatura, & Deus sint plura entia: propter quod licet Deus non propriè connumeretur creaturæ: quia non uniuntur propriè in aliquo communis consummerantur tamen aliquomodo, & possunt dici Deus, & creatura plura absque eo, quod Deus, & creatura sit malius aliquid ipso Deo, ut ostensum est,

Mm

AR4

ARTICVLVS. II.

*Vtrum unitas in Divinis dicat positionem,
vel privationem?*

D. Thom. I. p. q. 30. art. 3.

Secundò quæritur: utrum unitas in Deo dicat positionem, vel privationem? Et videtur, quod dicat positionem: quia unitas est mensura multitudinis: propter quod ipse Deus est mensura omnium entium, quia omnis ens est quodammodo multa respectu eius; ipse solus est vere unum, sed habitus non measuratur per privationem; ergo &c. Præterea: per habitum cognoscimus habitum, & privationem iuxta illud: *Rectum est index sui*, & obliquus sed per unitatem cognoscimus multitudinem, ut pater per Phum 10. Metaph. comm. ph. ergo unitas habet rationem positionis, non privationis. Præterea: quæ Deo maximè competunt, maximè habent rationem entis; quæ maximè habent rationem entis, minimè habent rationem privationis: ed quod. Privatio de se sit non ens: ut scribitur i. Phys. sed unitas maximè Deo cōpetit, ut ostēsum est, ergo non habet rationem privationis. Præterea: si unitas privaret aliquid, privaret multitudinem, sed nihil constituit ex eo, quod ipsum privat, ergo &c. Præterea: cum privatio diffiniatur per habitum, ergo si unitas dicit quid privative, diffiniretur per multitudinem, sed multitudo diffinitur per unitatem, ergo est circulo diffinire, quod falsum est.

In contrarium est: quia probat Phus 10. Metaph. Quod unitas opponitur multitudini, sicut privatio, & habitus. Præterea: unum, quod cōvertitur cum ente, distinguitur ab uno, quod est principium numeri: quia unum, quod cōvertitur cum ente, dicit quid privative: unum, quod est principium numeri, dicit quid positivè, ut in prosequendo patet; sed in Deo non est unitas, quæ est principium numeri, sed ibi est unum, quod convertitur cum ente: ergo unitas ibi dicitur per privationem, non positivè.

Ulterius iuxta hoc, ut magis appearat veritas quæsiti, quæritur quid est illud positivum, in quo consistit ratio

Dubitatio
lateralis.

Phus 10. Me
ta. cōm. 21.

A unitas, quod est principium numeri. Et videtur, quod tale positivum reducatur ad rationem mensuræ: quia secundum Phum 10. Metaph. & Comm. suum: ibidem. Vnum, quod est principium numeri, & numerus opponitur, sicut mensura, & mensuratum. Præterea: sicut se habet numerus, qui est in genere quantitatis, ad multitudinem, quæ invenitur in omni praedicatione: sic se habet unum, quod est principium numeri, ad ipsum ens, sive ad unum, quod convertitur cum ente; sed quod addit numerus supra multitudinem, est esse mensuratum: unde plus idem ibide. 10. Metaph. dicit: *Multitudo est genus ma-*
B*merorū: numerus vero est multitudo mensu-*
rata per ipsum: si igitur ratio completa
numerī consistit in esse mensurā, ra-
tio completa utius, quod est prin-
cipium numeri, consistit in esse mensu-
ram.

In contrarium est: quia mensura est in genere relationis; unus, quod est principium numeri, non est in aliquo genere directe, & si est in genere, est in genere quantitatis, non relationis, ergo &c.

RESOLVTIO.

Vt unitas in Divinis est ipsa rei entitas; ideoque solum addit quid rationis indivisionem impora-
tans, & tale nomen congruentius re-
motionem, quam privacio-
nem significat.

Respond. dicendum, cum primum quæritur: utrum unitas in Deo dicat quid positivè, vel quid privativè? Ut huius quæsiti pateat veritas, oportet nos videre quomodo convenient, & quomodo differunt unum, quod est principium numeri, & unum, quod convertitur cum ente, & ex differentia, & indifferentia eorum apparebit, quæ illarum dicatur positivè, & quæ privative. Et rursus quomodo ad Divina transumuntur.

Ideò notandum, quod de hoc est triplex modus dicendi: unus fuit Avic., qui posuit, quod unum, quod convertitur cum ente, est unum, quod est principium numeri: ut dicit Comm. 4. quod est Metaph. & 10. comm: 4. Vnde volebat, quod res qualibet esset una per numeri, & aliquam additionem accidentaliter sibi factam: nam sicut aliquid dicitur alibi per additum per albedinem superadditam sibi: ita

Primum vi-
dendum.

Avicena,

quod conve-
nientur cu[m] ente

est unum,

quodlibet

ens est unu[m]

per additio[nem].

Prima ratio. Ita dicitur unum per aliquam accidentalem conditionem superadditam entitati sua. Ratio autem, quae movebat ipsum, fuit duplex. Una: quia si unum non adderet aliquid positivè supra ens, tunc dicendo ens unum, esset nugatio; sicut dicendo unum, unum. Et istam

Comm. 4. Meta. cōm. stationem eius ponit Comm. 4. Metaph. Secundum motivum eius fuit: quia opinabatur, quod unum, quod est principium quantitatis, esset unum, quod convertitur cum ente: & quia hoc unus numeratur in accidentibus, estimavit, quod unus, quod significat omnia predicantia, est accidens: & hoc tangit Comm.

Comm. 10. Meta. com. Metaph. unde ibidem ait, quod Avicena deceptus fuit: quia ignoravit differentiam inter hoc nomen unum, quod significat principium numerorum, quod est in quantitate & hoc nomen unum, quod convertitur cum ente: & Istam viam Avic. aliqui sectantes differunt, quod unitas, prout ad Divina transfertur, habet esse positivum: & quod unitas non habet esse nisi in quantitate, tamen prout est in Divinis, est ibi unitas sine quantitate: quia sic convenit in unitate, sicut in alijs, quae cum ad Divina transferuntur, transfertur species sine genere: unde sicut dicitur. sapientia sine qualitate, sic dicitur unus sine quantitate: nulla tamen unitas est in creaturis, quae non determinetur ad genus quantitatis, sicut nulla est sapientia creata, quae non sit qualitas. Sed iste modus improbat secundum Arist. 4. Metaph. Quia enim ens sunt idem secundum naturam, & consequitur se se, sicut pri-

Arist. 4. Meta. cōm. 3. cōtra Avic. Unde secundum ipsius sunt idem realiter, sed differentia rationes: quia (ut ipse inquit, & Comm. suis declarat) Quod res non dicitur una per aliquid, sibi additum, sed per naturam suam: quia si aliquid adderetur enti, ut eas, esset unum. Tunc quare de illo addico: vel est unum, vel non est unum? Si non est unum? Tunc ens, & unum non con- vertuntur. Si est unum? Vel est unum per aliquid additum, vel per nihil: cum non sit abire in infinitum, standum est in primis. Dicendum ergo, quod per idem aliquid habet esse, & unum esse. Et quod dicebatur de nagatione, frivo- lum est: quia licet ens, & unum eandem naturam dicant, tamen a diversis rationibus impugnatur. Secundum vero

A motivum Avic. peccabat in materia: quia unum, quod convertitur cum ente, non est unum, quod est principium numeri.

Propter hoc est alius modus dicendi, quod unum, quod convertitur cum ente, & quod est principium numeri, Alia opinio: sunt idem, tamen quodlibet eorum dicit aliquid privativè. Iti conveniunt cum Avicenâ, & differunt. Conveniunt, inquantum ponunt idem esse unum, quod convertitur cum ente, & quod est principium numeri. Differunt, quia se cùdū Avic. quodlibet horū dicit aliquid positivè, sed scđidū istos quodlibet dicit aliquid privativè. Sed modus istorū statē nō potest quila unum, quod est principium numeri, determinatur ad genus quantitatis: malum verò, quod convertitur cum ente, inventitur in omni genere: non sicut idem potest esse hoc unum, & illud.

Propter hoc est tertia via media, quae est Aristot. & Comini. scđ, quod Opinio Ari- unum, quod est principium numeri, & scđ. & Ayer. quod convertitur eum ente, non sunt rea- idem, nec simul ambo dicunt quid pos- sitivè, ut dicebat positio prima, nec quid privativè, ut assertebat secun- da. Sed unus, quod est principium numeri, dicit quid possitivè, quid ve-

ndidum convertit cum ente, quid privati- vè. Hoc autem sic ostendunt: quia unum, quod cum ente convertitur, hoc est atiud, nisi res considerata individualiter. Vnū distincta ab se, & distincta ab alijs: ideo quod conver- bulus nomi- unitas est ipsa rei natura, et dicit quid que dicitur unitas, & entitas. Entitas, privativè: prout dat rei esse, & quod si huiusmo- quomodo quia dicit re di unitas, prout dat ei, quod non sit individua ab aliud ab hac: ut humanitas, prout dat se, & distin- homini, ut sit homo, dicitur entitas: et am a quo, prout dat ei, quod non sit aliud ab ho- mine: dicitur unitas: ergo nihil addi- tur homini per hoc, quod est unum secundum rem; sed solum secundum rationem ex eo, quod ab ipso negan- tur alia entia: sicut ratio unitatis in negatione consistit, sicut ratio enti- tatis in positione. Et ex hoc sequitur, quod unum, & multa sunt primæ diffe- rentiae entis: quia ens i. dividitur in affirmationem, & negationem, actum, & potentiam, quae importantur aliquo modo per unum, & multa. Sed unum, quod est principium numeri, dicit ali- Mammæ, quid

Vnū, quod est principiū numeri, dicit quid positi-
vē: quia cō-
stitutum, & ideo tale unum dicit quid
privative: sicut unum, quod cōverti-
tur cum ente, dicit quid privative: prop-

Phus. 10. Metaph. vult, quod
Me. iunum, quod est principium numeri, op-
taph. com- ponatur numero, sicut mensura, &
m. 21.

Vnū, quod vertitur cum ente, opponitur multitudinem ente eo dñi, sicut indivisibile divisibilis sed invertitur, op̄ divisio negationem, vel privationem. ponitur multitudini, sed importat: igitur ratio talis p̄nius in privatione estrinctoria consistit.

Hoc viso, de levi videre possumus quid dicit unitas in Divinis, videntibus quæ unitas ad Divina transfortatur: conmensura me stat, quod unitas, quæ est principium surato. Ter numeri, ad Divina transferri non potius individuū, scilicet est: quia talis unitas, ut in seq. questio quod unitas, apparebit, non nisi in rebus materiali- quæ cū ente bus invenitur: propter quod consider- convertitur, ratio arithmeticæ non se extendit ad quæ remo substantias separatas: igitur unitas, qua- tivè, vel removendo ad ibi reperitur, est ipsa rei entitas, qua- Divina trans non addit supra entitatem rei aliquid fertur: rei nec aliquam actualiem intentionem

et, nec antiquam accidit, interiore
sed solum addit quidrationis, eo quod
indivisionem importat: Ideo coace-
dendum est, talia nomina, ut in Divinis
existunt, priuationum, vel, ut congre-
tius loquamus, remotionem importa-
re: & hoc est quod Mag. air, quod u-
sus horum nominum introductus est
ratione removendi, atque excludendi
à simplicitate Divinitatis, quae ibi no-
sunt: non ratione ponendi ibi: ali-
qua: quod confirmat per auctoritate
sanctorum.

Respond, ad arg. Ad primum dicendum, quod privatio in unitate est secundum modum intelligendi; sed privatio in multitudine magis est secundum rem: nam privatio, quam dicit unum, non est per se respectu entis, immo potest esse respectu non entis: nam si humana-itas dat homini, quod non sit aliud ab homine, sed quod sic aliud ab alijs, non dat ei, per se loquendo, quod sic aliud ab ente: quia hoc etiam competenteret ei, si noster esset preter hominem: & quia iste modus negationis, & privationis extendit se ad nos etis, non potest esse negatio secundum rem: sed

solum secundum rationem: quia alii
cuius ad nihil realis respectus esse non
potest. Sed in multitudine impotenter
negatio realis, maximè cùm aliqua sit
multa realiter: quia multa sunt illa,
quorum unum non est aliud, & ideo
non est inconveniens, quod unius res
cedat multitudinem, & in multitudine
unitatem: quia si nos accipiamus prae-
cedere simpliciter, sic unitas præcedit
multitudinem: quia secundum rei ver-
ritatem non habet rationem privationis,
sed secundum modum intelligenti-
di: & ideo simpliciter unitas est uen-
tura multitudinis; sed secundum no-
strum modum intelligendi, & quoad
nos multitudo potest esse aliquando
prior unitate: nam per multitudinem
in cognitionem initatis devenimus: ut
per cognitionem creatore, quæ est
quodammodo multa, venimus in cog-
nitionem Primi principi, quod est ete-
minus: tamen secundum rectum mo-
dum deberet esse è converso. Vel eti-
am possumus, quod per se loquendo,
secundum intellectum semper unitas
præcedit multitudinem: sicut indivisi-
bile præcedit divisibile, & simplex com-
positum: sed multitudo præcedit uni-
tatem secundum sensum: & hoc latet. Phus 10. Me-
Phus 10. Metaph. cùm sit: Multitudina. comm. 9.

est magis sensibilis, & quod dividitur è ma-
gis sensibile, quam quod non dividitur; ergo
sermo de multo est ante sermonem de
indivisiibili secundum sensum: ex quo
habere possumus, quod secundum na-
turam, & secundum rem unum præ-
cedit multa; licet non secundum sen-
sum. Vel etiam dicere possumus, quod
ratio mensuræ, & mensurati transfer-
tur ab uno, quod est principium numeri
& à numero ad alia. In Deo autem
non ponimus unitatem, quæ est prin-
cipiam numeri. Ad 2. paret solutio
per iam dicta: quia ista cognitiones
multitudinis devenimus per unitatem;
& eo modo, quo diximus. Ad 3. dicen-
dum, quod ponere in Deo eis, quæ
denotant privationem, que conseque-
tur materiali, & potentiam, est incon-
veniens; sed quæ consequitur formam;
& actum, non est inconveniens: prop-
ter quod forte significanter dicit Mag.
quod huiusmodi nomina introducta
sunt ad significandam remotioriem: Et
non dicit ad significandum privationem,
ut

SOLVTIO DVBIT. LATERALIS.

et non intelligatur de privatione, quæ est admixta materiæ, & huiusmodi privatio est, quæ est de se non ens, & quæ imperfectionem importat. Ad dicendum, quod ex unitatibus constituitur multitudo, sed non ratione, qua unitas sicut privationem multitudinis sed ex eo, quod una res non est alia res: potest ratiōē cōnumerari alijs rei. Vei possumus dicere, quod ad hoc, quod aliquis sit unus, non oportet, quod dicat privationem cuiuslibet, sed sufficit, quod dicat indivisionem respectu aliquius: & ideo ipsa multitudo potest dici unitas, secundum quod in ea consideratur. *Aliquis modus indivisionis: Quis unus multitudo participat aliquatenus, ut dicit s. prop. Procl. & secundum prop. Prodūm. hoc poterit taliter accipi privatione in unitate, quod non repugnat multitudinē, cuius est pars. Possumus tamen adhuc alter respondere, & ferre melius: quia non est contra rationem partis integrals negare suum datum; licet sit contra rationem partis subiectivā: nam contra rationem hominis est, quod non sit animal; sed non est contra rationem partis, quod non sit dominus, immo est de ratione eius, & unitas, si est pars multitudinis, est pars integralis, vel habet similitudinem cum eali parte; non autem est pars subiectiva. Ad s. dicendum; quod in diffinitione multitudinis ponitur unitas: quia non potest intelligi multitudo non profusa unitatibus. Sed in diffinitione unitatis non ponitur multitudo: nam sufficit ad hoc, quod intelligatur aliquid esse unum, quod apprehendatur ens, & nihil. Nam si solus homo esset, posset intelligi esse quid unum, & esse indistinctum à se; & distinctum ab alijs, secundum quam hypothesis non distingueretur nisi à nullo, vel à non ente: nihil quatenus & ens nullam multitudinem constituunt non ergo diffinatur unitas per multitudinem; sed è converso: non igitur est circulo diffinita, propriè loquendo, ut ratio ar- guebat. *Alioquin etiam si**

Ad secundum quæsitum, cùm Opiniō, quæritur, quid est illud positivū, quod unum, quod addit unum, quod est principium numeri, supra ens? Dicunt quidam esse cipiu numeri, est mensura mensurationem. Nam tota ratio unitatis, quæ est principium numeri, in sopra ens. mensuratio cōsistit. Vnde & 10. Metaph. scribitur: Numerus est multitudo mensurata per unum. Sed illud non potest 10. Metaph. stare: quia sicut si probatur, quod unitas, quæ est principium numeri, non dicit propriè quid privative: eo quod prima ratio constituit numerum, qui est species rea contra opin. lis: ita non possumus dicere quod addat supra ens mensuratioē tantum: quia mensuratio relationē imp̄tatur, & ex relatione non constituitur abolutam. Secundo hoc deficit: quia mensura non refertur ad mensuratum per se aliquid, quod sit in mensura. Vnde ex eo, quod aliquid est mensura, scadūm quod huiusmodi nihil in se positivum habet. Propter quod Phis. 10. Metaph. dicit: Unum, quod est principium nullum, opponi numero, scit scibile opponit. m. 21. sciente: nihil autem est in scibili ex eo, quod refertur ad scientiam: igitur illud positivum, quod addit unum, quod est principium numeri, supra ens, non est in ipso uno. Sed nihil contrahitur ad speciale gentis entis, nisi per aliquid, quod est in ipso: eum igitur unum, quod est principium numeri, sit contractum ad genus quantitatis, & dicat quendam specialem modum entitatis, huiusmodi positivum, in quo consistit ratio eius, non poterit esse mensuratio, tamen mensuratio non dicat aliquid in ipso; sed dicat aliquam relationem realem in numero: ut quia numerus secundum rei veritatem refertur ad unum, unum secundum modum intellegendi refertur ad ipsum, & dicitur mensura eius. 3. hoc dictum deficit, quia illud, quod addit inferius supra superius, est constitutivum inferioris. Vnde illud positivum, in quo consistit ratio unus, & quod addit unum, quod est principium numeri, supra ens, debet esse constitutivum unius: mensuratio autem est quædam proprietas eius. Nam mensura per se & i. reperitur in quantitate discreta, & à quantitate discreta translata est ad alia, ut dicit

cit Comm. & Phus innuit ia. 10. Me-
Phus 10. M^ota. igitur ratio mēsuræ nō erit quid cō-
ta. comm.². stitutivæ quantitatis discretæ; sed erit
quædam proprietas consequens talem
quantitatem.

Opinio pro-
pria.

Propter hoc notandum, quod in
omnibus alijs entibus à quantitate ita
reperitur ratio unitatis privative, quod
non reperitur ibi unitas positivæ. Et est
ratio: quia quælibet natura, & quæ-
libet forma dat supposito esse positivum,
& negativum: & hæc ratione nega-
tionis semper dicatur unitas, ratione
positionis non semper habet, quod
sit unitas. Videmus enim, quod sapiē-

Quodmodo
additum su-
per ens per
specialem ra-
tionem dat sibi, quod sit quid in distinc-
tione quan-
titatis positi
prout sapientia dat supposito, quod sit
vè habet. ra-
sapiens, dicitur unitas, tunc sapiens,
tis, non solù in ea quod tale, esset unum, dupli-
privative. A unitate, positivæ, & privatiyè; positi-
væ, ratione qua sapiens, negatiyè, &
les non solù men quia ratione entitatis specialis sa-
privative.

sapiencia dicitur sapientia, & non uni-
tas, ita ex sapientia accipitur unitas
privative, quod ibi non ponitur unitas
positivæ. Sed in quantitate non sic se
habet: nam specialis ratio entitatis,
qua additur à quantitate supra entita-
tem simpliciter aliquo modo sumpta,
habet rationem unitatis, & ideo quod
in alijs entibus, cum positive descendimus ad rationem entitatis specialis
dicitur sapientia, bonitas, & huiusmodi: prout entia sunt distincta, in quan-
titate huiusmodi positivum unitas di-
citur. Ad cuius evidentiam adverto-
dum, quod quantitas dupliciter rem
perficit, etiam positivæ. Vno modo
real perficit in se consideratam, Alio
modo per comparationem ad partes,
& prout perficit rem in se dicitur uni-
tas; & prout perficit eam in compara-
tione ad partes, dicitur continuum: unde ex illa eadem re, ex qua habet ali-
quid quod sit quid continuum, habet
quod sit quid unum, quod est princi-
pium numeri: & ideo sicut continuum
dicit quid positivæ, sic & unum, quod
est principium numeri, dicit quid po-
sitivæ: nam utrumque istorum ex una
& eadē re sumitur, & prout dat esse po-
sitivum talis unitas accipitur. in eo,

A quod est tale, non in re, quod diffini-
guit. à non tall: & ideo significat quid
positivæ, non quid negativæ. Et sic ac-
cipiendo huiusmodi, unum, convenit
ei duplex ratio unitatis, generalis, &
specialis: nam protus quantitas sic ac-
cepta perficit rem in se, non per com-
parationem ad partes, dat sibi sibi unum
positivæ, quod unum directius reduci-
tur in ens, quæna in unum, quod con-
vertitur cum ente: unde est quædam
entitas, quæ ab alijs entitatibus specia-
libus sic differt: quia in alijs est esse
speciale appellatur, esse sapiens; sibi
iustum, esse hominem, vel aliquid hui-
usmodi, hoc autem appellatur unitas: & iste modus unitatis extra
quantitatem se non extendit, sicut esse
sapiens, loquendo de sapientia partici-
pata, non extendit se extra qualitatæ,
& esse hominem extra substantiam: &
sicut illa dicuntur positiyè, sic & illud.
Rursum ipsa eadem quantitas, prout
perficit rem in se, & dicitur unitas po-
sitivæ, distinguat rem ab alijs, & dicitur
unitas privative, & in hoc convertit
cum ceteris formis. Nam certæ for-
me dant suis perfectibilibus unitates
huiusmodi, & sic accepta unitas non
determinatur ad genus quantitatis, sed
reperiatur in omni genere, & cum en-
te covertitur, & sicut quantitas pro-
ut perficit rem in se, ex ea accipitur
aliquid positivæ, & privatiyè: sic prout
perficit eam in comparatione ad par-
tes, ex ea colligitur aliquid positivæ, &
privatiyè, differenter tamen: quia pri-
mo modo tam positivum, quam pri-
vatum dicebatur unitas. Sed ex posi-
tione accipiebatur unum, quod est
principiū numeri, & determinatur
ad genus quantitatis. Negatiyè autem
accipiebatur unum, quod convertitur
cum ente; & non est iugeneric: hic au-
tem per positionem accipitur com-
tinuum, per negationem accipitur
unum, quod cum ente convertitur, Phus 3. Phy:
qua omnia per simile declarare possu-
mus. Nam actio, & passio sunt duo
prædicamenta, tamen unum, & can-
simile de ac-
dem rem dicunt secundum Phum 3. tione, & pas-
Phys. quia actio, & passio non differunt, sione, quæ
nisi sicut via:qua inter Athenis Thebas, cū sint una
& Thebis Achæas. Æde iha res, quæ dici-
tut actio, & passio quævis fiet duo menta.
positivæ, & duo privatiyè: nam prout
rc.

recipitur in passo dicitur passio, & sic
constituit unum prædicamentum, &
nominat quēdam specialem modum
enitatis positivē. Et ex illo esse positi-
vo consurgit quidam modus negati-
vus: nam ex eo, quod est passio, habet
quod distinguitur ab omni, quod non
est passio, & sic dicitur unitas, & sic
prout recipitur in passo. Secundūm esse
positivū dicitur passio, & secundūm
esse priyatīvū dicitur unitas: sic pro-
ut est ab agente, si consideratur posi-
tivē dicitur actio: & prout per hoc di-
stinguitur ab omni, quod non est actio,
sive prout sumitur negativē dicitur uni-
tas, ita quod ibi est duplex modus
positivus, & duplex negativus, & sicut
una, & eadem res constituit duo præ-
dicamenta actionem, videlicet, & passi-
onem, & ex hoc duplicitē accipie-
tur ex illa re ratio unitatis negativē,
sive unius, quod cum ente convertitur:
ita una, & eadem res aliter, &
aliter accepta constituit duas species
quantitatis continuam, & discretam:
nam prout perficit rem in se, sic dicitur
unitas, ex qua unitate procedit
merus, qui est quantitas discretā, prout
ut perficit rem in operatione ad par-
tes suas, sic dicitur continuum: unde
continuum, & unum sunt una res, si
cū actio, & passio. Apparet igitur,
quod sicut una, & eadem res facit duo
prædicamenta, videlicet, actionem, &
passionem, secundūm quod accipitur
sub esse positivo: & quia cuilibet po-
sitioni respondet sua negatio, ex illa
re, quae dicitur actio, & passio, dupli-
citer accipitur ratio unitatis, quae cū
ente convertitur: ita una, & eadem
res dicitur continuum, & unum, & ex
ea sumunt originē duō genera quanti-
tatis, secundūm quod duplicitē rem
perficit etiam sub esse positivo: & quia
cuilibet positioni, ut dictum est, respon-
det sua negatio, ex iōde etiam ac-
cipitur duplex unitas negativē. De-
claratum igitur est, quomodo unum
quod est principium numeri, dicit
aliquid adgitivē, & dualiter.

ibi per reductionem; &c. tanquam
prioripium, ut punctus, & unitas, vol-
est ibi secundum reclam lineare, &
tanquam species, ut continuum; &c.
discretum. Ea igitur, quae sunt in qua-
titate, ad quatuor praedicta reducuntur.
Igitur quodlibet illorum quartorum ad
alia tria comparari potest: igitur unius
poteris comparari ad continuum, ad
punctum, & ad numerum. Et ut com-
paratur ad continuum, duo lortitur.
Nam unum: quia unus non dividitur;
sed continuum: quia continuum
est divisibile etiam in infinitum: & ito
modo describitur. Atque in 31. Physic.
com. 3. r. ubi dicitur: quod in numeris est
minutissimi, & indivisibilis, ut unus. In
continuis autem non est dare minutissima
Secundum in distinctione continua pot-
runtur partes, unde in praedicamentis
legitur, quod continuum est catus par-
tes copulantur ad aliquem communem
terminum; sed cum unitas sit quidlibet
divisibili; in divisione eius partes
non ponentur. Secundum etiam quod
comparatur ad punctum, duo sortitur.
Primum est: quia unitas positione ca-
ret, punctus autem est substantia posi-
ta, hoc est, quod scribitur s. Metaphys.
ab ali dicitur, quod non dividitur aliqua
modo, neque haber situm, dicitur unus;
& quod non dividitur omnino, & ha-
bet situm, dicitur punctus. Ex ista diffe-
rentia loquitur alia: quia unum est
prius puncto; sicut carens positione;
præcedens habens situm. Rurius secun-
dum quod comparatur ad numerum;
duo competunt unitati. Primum est
quia unitas est potentia primus numerus;
ut dicit Boëtius in Arithmetica sua. Se-
cundum; quia non extendit se extra ga-
sus, quantitatis unum; quod est princi-
pium numeri; sicut neque numerus
unitatis tamen unitam directe in genere
quantitatis, sicut numerus.

Declaratio
duorum di-
ctorum de u-
no per respe-
ctum ad con-
tinuum.
Hæc autem sex, quæ competunt unitati, scilicet, non dividit, non diffinit per partes, per quæ distinguitur à contraria, non habere positionem, & habent rationem prioritatis, per quæ separantur, à puncto, esse potentia omnium numerorum, non esse directe ingenere quantitatis, per quæ distinguitur à numero, rex habitus declarantur. Nam cum illa res, quæ dat rei esse continuum, det ei esse numerum, quod est principium.

Epilogus.

Nota sex de aliquid pollute, & quantit. His autem visis, declarari possunt. cęsa, de u- no, quod est sex, quæ dicuntur de uno; quod est principium principium numeri; nam tale unitum numeri ref- potest comparari ad continuum; adi- pectu conti- nui, puncti, punctum, & ad numerum: nam quid, & numeri. quid est ingenere quantitat̄, vel est

numeri, alter, & aliter: quia ut perficit eam in comparatione ad partes, dat ei esse continuum: ut perficit eam non per comparationem ad partes, dat ei esse unum: & quia nihil dividitur, nisi prout comparatur ad partes, unum erit quid indivisibile, & continua divisibile: ex quo etiam apparet, quod continuum debet diffiniri per comparationem ad partes, & non unum, &

Declaratio
dictorum de
uno per res-
pectum ad or-
dinem partium,
unitas caret pos-
sitione, cum perficiat rem non per com-
parationem ad partes: nade cum di-
citur, quod unitas est substantia non
posita, non est intelligendum hoc esse
dictum: quia unum, quod est principiū
numeri, extendat se ad substantias se-
paratas; sed quia nihil habet positionem, nisi secundūm quod ei competet
ordo partium, vel secundūm quod
habet dividī per partes: unum autem
secundūm quod unita non dividitur:
Et ideo unitas positione caret punctus
autem positionem habet: quia etsi se-
cundūm se est quid indivisibile, est ra-
men in continuo, prout habet partes,
ut quia est finis. Inacte, vel principium,
vel sicut unius, & principium alterius.
Et ex hoc apparet, quart ratio unika-
tis precedat rationem puncti: quia pri-
us est considerate aliquid in se, quām
prout per partes distinguitur. Et ex
hoc reliqua duo apparent. Rursum:
quia per idem habet aliquid, quod sit

Declaratio
duorum di-
ctorum de
uno respe-
ctu numeri.
continuum: quia
continuum est divisibile in infinitum,
& quodlibet continuum est potentia
omnis numerus, dici potest, quod uni-
tas est potentia omnis numerus, quod
non solum habet veritatem: quia unū
est principium omnis numeri, propter
quod omnis numerus virtualiter, & po-
tentialiter reservatur in unitate, tan-
quam effectus reservatur in causa: ve-
rum tamen quia non dicitur unum (se-
cundūm quod de uno loquimur) nisi
quod aliquomodo continuatatem ha-
bet; cum ex quolibet continuo possit
formati omnis numerus, potentialiter
omnis numerus in unitate existit. Rur-
sum: quia non est quantum propriè, ni-
si quod est divisibile, cum unum ratio-
ne, qua unum, sit quid indivisibile; li-
cet dividatur: quia continuum, unitas

A secundūm rectam: illudum non erit an-
genere quantitatis, & sit ostensa sunt
sex predicta. Declaratum est igitur, unū
addere supra ens quendam sp̄ecialē
modum essendi, & non quendam mo-
dum referendi solūm ut ratione: men-
tra ens quē-
suræ, secundūm quod aliqui disserebant,
B Respond. ad arg. Ad primum di-
cendum, quod licet uni, quod est pri-
cipium numeri, competit ratio mensu-
lum.
sura, cūm mensuratio est magis quæ-
dam proprietas talis unius, quām sit
illud, in quo consistit ratio unicatis;
propter quod non est bene dictum, rectam realē
quod illud positivum, in quo consistit
ratio unius, sit mensuratio, sicut non
esse bene dictum, quod illud positivū;
in quo consistit ratio hominis, sit ri-
bilitas, immo primum est falsius isto:
quia visibilitas dicit aliquid reale in ho-
minac, sed mensuratio non dicit aliquid
relationem realem in uno, sed in nu-
mero. Ad 2. dicendum, quod non est
simile de numero, & de uno: quia
mensurari dicit aliquid reale in nume-
rio, sed mensurare non dicit aliquid
reale in uno. Vel dicendum, & melius,
quod mensurari non dicit differentiā
completivam numeri; sed circum-
loquitur eam: quia non sunt nobis
notæ propriæ differentiæ singulorum.

ARTICVLVS III.

Vtrum in Deo sit aliquis numerus?

Tertio queritur: utrum in Deo sit
aliquis numerus? Et videtur,
quod non: quia secundūm Boëtium
in lib. de Trin. Deus est illud, ubi nul-
la differentia, nulla est omnino plura-
litas, quare nec numerus sicut unitas
tantum. Præterea: omnis multitudo
in unitatem reducitur, sed Deus ad ni-
hil aliud ordinatur, & in nihil aliud
reducitur: ergo non est in eo ali-
qua multitudo. Præterea: ubiunque
est dare numerum, ibi est dare plures
unitates, sicut plura unita: quia, ut
scribitur 6. prop. Procli: Omnis mul-
titudo, aut ex unitate est, aut ex unitatibus; sed
in Divinis non potest esse multitudo
ex unitate: quia omne tale est unum; &
non unum, cum participet uno: quia
non

Proclus 6.
prop.

non est in Divinis: aliquid per participationem, sed per essentiam, non erit ibi multitudo, vel pluralitas, nec ex unitis, nec ex unitatis, quia unitas; recte est ipsa natura rei, quia ens, & unum nihil adducat supra rem: si igitur in Divinis sunt plures unitates, sunt ibi plures naturae, quod est inconveniens: non igitur ibi est aliquis numerus: vel aliter quia plurimas. Præterea: Deus est maximus unus, sed ubi est maxima unitas, ibi est maxima indistinctio, ubi est maxima distinctio, ibi est nullus numerus: cum numerus distinctionem importet, ergo &c.

In contrarium est: quia ibi posimus tres Personas, sed ternarius dicit numerum, ergo &c. Præterea: in Divinis non est confusio Personarum, ut posuit Sabellius, ergo ibi est distinctio: sed distinctio ponit aliquatenus numerum: ergo &c.

RESOLVATIO.

In Deo est numerus, non quia est species quantitatis, nec ut dicit unitates participatas, neque diversitatem contingit essentiæ, sed ut aliquam distinctionem importat.

Phus. Phys. comm. 68.

REpond. dicendum, quod secundum euor dicta de dūm Phum 3. Phys. numerus numero. Per causatur, ex divisione continua: ideo num, quod numerus crescit in infinitum, quia connumeris nominatum in infinitum est divisibile, & quia extendit se ex continuo numerus sumit originem, extra quantitatē: quia dicere possunt, quod numerus quantum origini, tuor importat, quæ se habent per ordinem ex conditionem. Primum est: quia numerus continuo. Secundum non extendit se extra quantitatē: nam dūdum, quod cūm continuum sit quādam species numerus est, cūm continuum sit quādam species aliquid magnitudinis, cūm ex eo sumat originē sive qualibet numerus, in nullis propriè reperiuntur unitates, uno numerus, quæ non sint quanta, & consistit de componit, cūm continua aliquomodo. Ex hoc primo sequitur. 3. quod numerus sit, assūlīd maius qualibet unitus sumpitate, ex quibus componitur: nam cū sunt aliquicūt totum continuum excedat quamlibet maius, quamlibet in sui partem, cūm divisio eius constituerit accepta. 4. numerorum, & partet numerum esse aliquod ubiqūt quid maius qualibet huiusmodi unitas que est numerus, est parte: proprie hoc scribitur 3. Physic. distincio. comm. 68. quod numerus est plura-

uno, & in quolibet sume unitates qualibet adam: Ex hoc secundo sequitur tertium, ut quia omnes unitates autētissimul sumptas sunt aliquid maius, quād quālibet unitas in se accepta, sequitur, quād ipse unitates essentialement differunt: nam speadē realiter est essentia omnium unitatum, non essent aliquid maius plures unitates, quād una: sed quod ex pluribus unitatis non contuleretur aggregatio. Ex isto tertio sequitur quartum, ut quia unitates essentialement differunt, ubiquequā est numerus, ibi oportet esse distinctionem: & quia numerus propriè sumptus omnina ista includit, cūm in Divinis hæc reperiāt non possint, ibi propriè non est numerus, licet sit ibi aliqua pluralitas: nec Personæ propriè numero differunt, sed proprietatis, ut dicit Magister. 29. distinct. tamen si volumus accipere numerum, non propter omnes conditiones ratiæ comprehendit, sed prout sumitur secundū in aliquam proportionem conditionem, possumus concedere in Deo esse aliquomodo numerum.

Ad cuius evidentiam notandum, quod de numero aliter locutus est Phus, secundū quod specialat ad præsens negotium: aliter Dionysius; aliter Boëtius; & aliter Damascenus. Nam Phus in 10. Metaphi separat numerum à multitudine dicens: quod non omnibus multitudo est numerus; sed numerus est species multitudinis: quia numerus nihil est aliud, quam multitudo mensurata per unum: quæ descrip[er]io in hoc specialiter respicit ipsum, ut determinatur ad genus quantitatis: nam ratio mensuræ per se primò invenitur in quantitate disereta, ut vult Phus, & Cōment. suis, propter quod diffinire numerum ex eo, quod habet rationem mensuræ, est ipsum describere, ut determinatur ad genus quantitatis. Vnde ista descrip[er]io respicit numerum potissimum quantum: ad primam conditionem Dionysius autem ultim. de Divinis nomin. dicit usum, quod est connum, Dibny. ult. rabile alteri, non esse ipsum esse, sed de Div. nom. participare essentiam: propter quod dicit, quod numerus essentia participat: nam si aliquid maius est numerus, quæ sit qualibet unitas de numero unitaria constituentium numerorum. multi

Neg

huiusmodi unum est ipsum esse, nec aliquod sic vocum erit ipsa essentia quia si quod est huiusmodi unum, esset ipsum esse, & non participaret esse, in eo esset omnis ratio essendi propter quod dato, quod esset dare plura talia, alio maius esset in pluribus, quod in uno quia cum in quolibet tali esset omnes esse, non competenter aliquid esse de omnibus simul, quod non communiceat equilibet illorum per se sumpto: igitur Dionysius potissimum determinavit de numero quantum ad secundam conditionem, ut quia numerus est aliquid maius qualibet unitate, & quod competit uni proprietate alteri consummabilis competit esse per participationem.

D. Diony. Boetius. D. Damasc. 1. lib. cap. 8.

Boetius.

Boetius autem in lib. de Trin. potissimum describit numerum quantum ad diversitatem essentialitem: unde videt, quod ubi nulla diversitas, ibi nullus numerus. Damascenus vero 3. lib. cap. 8. determinat de numero quantum ad quartam conditionem, ut plura quantum ad differentiationem, vel ad differentiam qualitatumque; unde ait: quod numerus est eorum, quae differunt, & impossibile est numerari ea, quae secundum nihil differunt, secundum id autem, quo differunt, secundum hoc autem & numerantur.

Hoc vise, cum queritur: utrum in Deo sit numerus? Si loquimur de numero, secundum quod describit eum Phus, ut quantum ad primam conditionem, videlicet, quia numerus dicit aliquid determinatis ad genus quantitatis, & semper consequens aliquid materiale, sic in Deo non est numerus, qui ad nullum genus determinatur, & subi nulla materia: unde Phus in eodē

Phus 10. Met. 10. Metaph. vult, ipsum Deum esse metaph. com- suram omnium entium; non igitur ad aliquod genus entium determinatum.

Si vero loquimur de numero secundum acceptiōnēm Dionysij, ut quia non est unum consummabile alteris, nisi quod esse participat, propter quod aliquid reperitur in eis uno coniuncto alteri, quod non reperitur in eo solum, sic

Diony. ult. de Divin. nom. ter quod Diony. ult. de Divin. nom. ait: Unum supersubstantiale, & ante numerū existēt nō esse consummabile alteri: huiusmodi autē unum est ipse Deus: non igitur secundum istam viam in Deo est numerus.

tus. Si autem loquimur de insimulo, ut de eo loquitur Boetius, ut dicantur aliquaque numerari, quae essentialiter sunt aduersa, scilicet etiam in Deo non est numerus: quia ibi non est essentialis diversitas, propter quod est ibidem conclusus Boetius, quod in Deo est tantum unitas, & nullus numerus: quia ibi nullata diversitas. Sed si loquimur de numero, ut de eo loquitur Damasc., ut dicimus numerari quemcumque a se invicem distinguuntur, sic in Deo est numerus: quia ibi non est confusio; sed distinctio Personarum, & secundum istum modum Damasc. in Divinis ponit numerum dicens 3. lib. cap. 8. numero enim, & non natura differre dicuntur hypostases. Est igitur in Deo numerus, non qui est species quantitatis, ut de eo determinat Phus, non, ut arguit plures unitates participantes esse, ut de eo determinat Dionys.: non ut continet diversitatem essentialiem, ut de eo determinat Boetius; sed ut importat aliquam distinctionem, ut de eo determinat Damasc. culismodi autem sit iste numerus in sequenti quest. patet.

D. Damasc. lib. 4. cap. 6.

Epilogus.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod in Deo non est numerus, qui dicit diversitatem essentialiem, vel pluralitatem naturarum, & de hoc numero loquitur Boetius, ut patet per habita. Ad 2. dicendum, quod numerus, qui ponitur in Divinis, ut numerus Personarum, non redudetur in unitatem aliam ab ipso Deo: unde est ibi numerus cum unitate essentiali. Vel possumus dicere, quod multitudo reducitur in unitatem, quando multitudo, vel pluralitas est essentialiter differentia, quia omnis talis multitudo participat aliqualiter uno, ut scribitur in prima propositione Procli, & semper participans reducitur in partibile: Proclus tres autem Personæ non participant Divina essentialia, sed sunt ipsa Divina essentia. Ad 3. dicendum, quod unum, quod ponitur in Divinis, est unum, quod convertitur cum esse, igitur ipsa relatio habet rationem unitatis: cum talis unitas reperiatur in omni genere: non igitur oportet, in Divinis esse plures naturas, vel plures essentias ad hoc, quod sit aliquis numerus, sed sufficiat ibi esse plures relationes, vel plura rela-

relata. Ad 4. dicendum, quod in Divinis est maxima indistinctio, realiter loquendo, unus absolute est, etiam realis quantum ad relata, proprie quod ibi est numerus modo, quo dictum est.

ARTICVLVS. IV. oportet numerus secundum substantiam dicatur, secundum substantiam, vel secundum unum in relatione, ut in unius communione, et in huiusmodi in simplici.

Quarto, quatenus verum numerus in Divinis dicitur secundum substantiam, vel secundum unum in relatione, ut in unius communione, et in huiusmodi in simplici.

Phius id. Metaph. comm. 9. **E**t videtur, quod secundum substantiam: quia haec est differentia inter unum, quod est principium numeri, & unum, quod convertitur secundum unum, quia unum, quod est principium numeri, per se habet rationem mensuram, unde tale unum, & numerus opponuntur, relativa sicut mensura, & similitudinum: unum autem, quod convertitur cum dicitur, dicitur indivisionem, unde huiusmodi unum, & sua multitudine opposuntur, ut privatio, & habitus: ut vult. Phis. 3. 10. Metaph. ergo unum, quod est principium numeri, importat relationem: non autem unum, quod convertitur cum dicitur multitudo, sive pluralitas, quae respondet uni, quod convertitur cum dicitur, non importabit relationem, sed pluri- tatis ista, quae respondet unum, quod est principium numeri, secundum relationem ejusdem. Sed cum in Deo solum sit numerus respondens uni, quod convertitur cum dicitur, eò quod unum, quod est principium numeri, ibi non ponitur, in Divinis numerus secundum relationem dicitur non potest, & cō quod, unum, quod convertitur cum dicitur, cui respondet talis pluralitas, non dicitur relative, sed negative. Præterea, unitati responderet sua multitudo, sed cum in Divinis ponatur unitas secundum substantiam, etiam multitudo secundum substantiam, ibi erit.

Præterea: regula est Augusti, in multis locis, quod quicquid ad se dicitur in Divinis, substantialiter dicitur: sed numerus secundum, sicut nomen, non ascertur ad aliud, ergo ut in Divinis:

A ponitur, secundum substantiam dicetur. Præterea: omnia, quæ sunt in alijs predicamentis à relatiohe, cùm transferuntur ad Divina, trahent in substantiam, sed numerus est in predicamento quantitatis, ergo ut in Divinis ponitur, essentialiter dicitur.

In contrarium est: quia non est dare multitudinem in absolutis, nisi sit dare pluralitatem naturarum, sed in Divinis non plurificatur natura, ergo non est ibi multitudo, nec numerus ab solutorum. Præterea: secundum Aug. 5. de Trin. cap. 8. Es, que ad se dicitur, Et secundum substantiam, dicuntur de quilibet Persona singulariter, Et de omnibus non pluraliter: si rigitur duo, vel tres, vel alii termini numerales in Divinis dicentur: secundum substantiam, tunc dicentes, quod Pater esset duo, vel quod esset tres, quod non concedimus.

Resolvit. **E**s, que ad se dicitur, de omnibus non pluraliter: si rigitur duo, vel tres, vel alii termini numerales in Divinis dicentur: secundum substantiam, tunc dicentes, quod Pater esset duo, vel quod esset tres, quod non concedimus.

Numerus in Divinis dicitur secundum relationem, quia communiter accipiunt pro numero relationem distinctiorem: sed si adducatur ratio, quia de denotante distinctionem.

Secondum rationem intelligatur, id est talis numerus secundum ab aliis praedictis, qui in diversis rationibus, sive soluta, dicuntur, etiam in aliis, sive potest, etiam in aliis, sive impossibile est numerari, que secundum nihil distinetur: secundum ergo quod in Divinis differentiam ponimus, sic & numerum ibi posere poterimus. In Divinis autem sunt duo predicamenta secundum Boëtium, substantia, & relationis sive absolute, & respectiva, quia omnia absolute ibi trahent in substantiam: Secundum hæc duo in Deo duplèciter distinctionem ponimus, secundum item, & secundum modum intelligendis. Distinctionem secundum item non possumus posse in absolute, sed quod omnia talia dicunt unam naturam, & unum esse: quia secundum Augusti, 6. de Trin. cap. 7. Non est ibi aliud beatum esse, & aliud magnum, 6. de Trin. aut. verum, aut bonum esse: sed omnia haec cap. 7. omnia sunt ipsum esse, tamen secundum rationem absolute in Divinis differunt.

Nonn. **E**s

D'Aug. P.N.
5. de Trin.
cap. 8.

Et secundum libri tunc potest ibi A
esse numerum sicut dictum: nam cõm-
in. Divinis ponuntur plures perfectio-
nes; quia in eo perfectiones omnium
generum congregantur: cum quilibet
perfectio habeat rationem unitatis, et
quodcumque dicitur aequaliterari: si-
cet ponuntur ibi plures perfectiones
absolutae secundummodum intelligentie-
di differentias: sic & plures unitates ra-
tione distinctas ibi sunt, immo quilibet
perfectio in Divinis magis proprie-
tate unius, quam perfectio: unde
sapientia ibi polita magis proprie-
tate unitas, quam dicitur perfectio: nam
perfectio dicitur prout esse in Deo dicit
aliquid esse positum, ut esse sapientia: sed
unitas dicitur, prout significat integrati-
vę: & prout per hoc distinguitur Deus
& non sapientia: & quia Negationes in Di-

Quilibet ~~animis~~ sicut ~~visceris~~ affirmaciones ~~re~~ volvuntur in tempore
perfectio in ~~esse~~, ut dicitur 2. de Ang. Hierarch. magis propriè b*huiusmodi* perfectiones ha-
bent rationem unitatis, quām perfec-
tione: quia omnia, quām ab affirmati-
onis: quia rīvē dicuntur, quantum ad modum
distinguit significandi incoimpacta sunt: & id est
eam à quoli- cūm dicimus, Deum esse sapientem, si
ber non tali, & nihil po- volumus hanc rectificare, debemus ad-
test secundū ducere, quod non est sapiens ex modo,
quodam. ut alia sapientia sunt: propter quod

2. de Angel.
Herrar.

aliqui phi, ut Rabbi Moyses, & Avic.
dixerunt, talia de Deo dici propter re-
mendas imperfectiones; unde cum
dicimus, Deum esse sapientiam ipsam
& non sapientem distinguimus: quia &
ex hoc perfeccio. habet rationem uni-
tatis: quia dicit aliquid indistinctum a
se, & distinctum ab alio, ut sapientia:
ex hoc dicatur unitas, quia per eam sa-
piens est indistinctus a se, & distinctus
ab alio. Secundum via istorum in Deo
non sunt plures perfectiones, sed plures
unitates: quia sapientia, bonitas, &
similitudo secundum hos in Deo ni-
hil ponuntur, sed solum aliquid remo-
vent, quod licet non sit omnino ve-
rum: quia huiusmodi perfectiones ve-
riole modo sunt ab Deo; quam in
creatura, ramon quantum ad hoc ve-
rum est: quia ista est magis propria,
quam secundum modum.

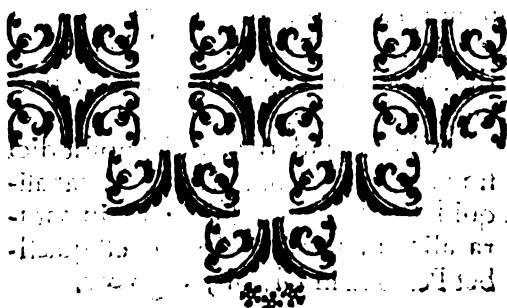
X. Q. quA *Dens non est ipsius pars, quampli et Deus est
enī Γ. ob. sapientia non ratione rei significatæ,
et ratione rerum modis significandi: igitur
quilibet perfectio, quia in Divinis po-
natur; proprie habet rationem unica-*

tit, & quia semper plures unitates soli
sunt numerum, in Divinis potest
poterit numerus secundum absolutam, non
realiter, sed secundum modum intellectu
ligendam, numeros taliter secundum
relata ibi realiter sunt, quod sic est
videre: quia ex quo unum convertitur
cum ente, unitas convertetur cum en-
titate: omnia ergo, quae sunt in omni-
bus praedicamentis, habent rationem
unitatis: canticum agnus ipsum relatum
sit quoddam ens, erit ergo quoddam u-
num, & relatio est quelam unitas: &
quia in Divinis sunt plures relationes
realiter differentes, non solum secun-
dum modum intelligendi sed etiam se-
cundum rem, in Divinis est numerus
quantitas ad relatas, & quod relatas
ibi realiter distinguuntur: ininde
Cum ergo quisque intraret in Epilogus ad
merita Divinis dicat substantiam, &
vel relationem: si loquatur de numero
denotante distinctione secundum
rationem, talis numerus secundum
absolutam dici potest: sed si denotatur
realis distinctio, solus est ibi numerus
per relatas verum quia distinctio per
eundem modum intelligendi non est
propria distinctio contemplativa ad realiter
distinctiorem: cum in aliquo penit
minus distinctionem secundam resiliat, &
secundum rationem, cum absque ad-
ditione in distinctione loquamur, in-
tellegitur de distinctione reali, que
magis proprie est distinctio: igitur ab
soluto loquendo, cum dicitur, secundum
quid dicitur numerus in Divinis, de-
bemus respondere, quod secundum
relationem: & quod intelligitur de
numero distinctionem reali importan-
te: tamen haec additione facta se-
cuadum rationem, concedere possumus
in Divinis esse talen numerum
etiam secundum absolutam: igitur pro
pria in Divinis est numerus secundum
relatas, nec tamen huiusmodi numeros
similes est, & absolute numerus del-
tar: & quod omnes conditiones, quas
requirit numerus, ei non competit,
tamen dicitur numerus magis proprie-
quam numeros, qui solum secundum
rationem distinctione importat. Prop-
ter quod advertendum, quod est, quod proprietas
numerantur in creaturis, ha-
bent per se esse, & realiter distingui-
tur: Ideo punctus prout est terminus
distincta et
entialiter
propriissime
numerantur
distincta: rea
liter solidi.
ut relativa
in Divinis,
prorid: sed
I differentia
ratione im-
propriissime
numerantur

diversarum librarum, non dicitur simpliciter plura, sed est simpliciter unum, plura secundum quid, prout diversas lineas terminat. Rursus plures passiones, ut sapor, & color essentialiter, & realiter differentes, non proprie dicuntur plura huiusmodi: quia non habent per se esse: ideo si contingat huiusmodi passiones in eodem suceptibili esse, dicuntur eadem numero. Individua autem ingenere substantiae, quia & per se esse habent, & essentialiter distinguuntur, proprie, & per omnem modum differunt numero: igitur per se, & primò talia differunt numero; post hoc autem passiones essentialiter differentes, numero differre dicuntur. Ultimò autem, & valde secundum quid differunt numero, quæ sola ratione distinguuntur: igitur numerus Personarum per omnem modum excusat distinctionem secundum rationem solum: quia magis propriè connumerantur Personæ ad se invicem, quam quod nām retur punctus sibi ipse, ut est principium unius lineæ, & finis alterius, sed si huiusmodi numerus ad numerum individuorum ingenere substantiae, magis propriè habet rationem numeri distinctionis, quæ ponitur in huiusmodi individualibus, quam illa, quæ ponitur in Personis. Sed si comparemus numerum Personarum ad numerum passionum, habent se, sicut excedentia, & excessa: nam ratione, quæ numerus est eorum, quæ habent per se esse, magis propriè distinctionis Personarum habet rationem in numeri, eo quod tam Personæ Divinæ, quam ipsæ relationes sunt per se subsistentes, ratione tamen distinctionis magis connumerantur ad se invicem huiusmodi passiones, quam ipsæ Personæ, eo quod talia essentialiter distinguuntur.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod etiam in uno, quod convertitur cum ente, est dare relationem, immo si benè advertimus, magis essentialiter se potest habere relationem ad huiusmodi unitatem, quam ad unitatem, quæ est principium huiusmodi: quia unitas, quæ est principium numeri, secundum se est in praedicamento quantitatis. Sed ratione, qua consistit, ipsam ratio mensuræ, fundatur in ea quidam respectus. Sed unitas,

quæ convertitur cum ente, etiam secundum se potest esse in praedicamento relationis: quia & ipsa relatio potest esse huiusmodi unitas. Ad 2. dicendum, quod licet multitudo praesupponat unitatem, unitas tamen non presupponit multitudinem, & ideo ubique est dare multitudinem, ibi est dare unitatem multitudini illi correspondentem, sed non convertitur, quod ubique est dare unitatem, quod ibi sit dare multitudinem illi unitati correspondentem, nisi forte secundum intellectum. Et quod arguitur, quod cibilibet unitati respondet sua multitudine, hic pro tanto habet veritatem: quia quotiescumque multiplicatur unus oppositorum, toties dicitur multiplicari & reliquum, ut si album reperiatur in voce, & in colore, & nigrum: sed non oportet quidquid est album, quod sit nigrum, & ubique est dare album, quod ibi sit dare nigrum: ita est ex parte ista, quia si reperiatur unitas essentialis, et unitas relata, repetitur numerus essentialis, & numerus relationis dictus, vel potest reperiri: sed non oportet, quod ubi est dare unitatem essentialem, quod ibi sit dare numerum ei correspondentem. Ad 3. dicendum, quod numerus secundum se distinctioni importat, ut patuit per Damascum, & ideo secundum suum nomen non refertur ad illud, tamen, quia ista distinctione potest esse penes relata & penes absoluta, numerus secundum relationem, & secundum absoluta dici potest: & quia in Divinis non est distinctione, realiter loquendo, nisi per relata, ideo numerus realiter sumptus in Divinis relationem importat. Ad 4. dicendum, quod numerus, qui ponitur in Divinis, non est species quantitatis: quia non respicit unum, quod est principium numeri, sed unum, quod convertitur cum ente.

QUESTIO II.

De nominibus, que significant annexa unitati, vel pluralitatem, vel singularitatem.

DEINDE queritur de his, que significant annexa unitati, vel pluralitatem. Et circa hoc queremus duo: quia primo queremus de huiusmodi nominibus, & specialiter queremus de hoc nomine Trinitas.

ARTICULUS X.

Vtrum in Divinis sit diversitas?

DAUG. P. N. **A**D primum sic proceditur: videgas per August. s. de Trin. cap. 5. qui ait: Quanvis diversum sit Patrem esse, & Filium esse; non est tamen diversa substantia.

In contrarium est idem 7. de Trin. cap. ult. qui loquens de suppositis Divinis ait: non existimet aliquis aliud alio, vel maius, vel minus, vel ex aliqua parte diversum: ergo nomen diversitatis ibi non recipitur.

Vlterius videtur, quod ibi possit recipi hoc nomen, alienum: quia alienum dicunt ab aliis, sed in Divinis recipitur hoc nomen, aliis, ut patet per August. de Fide ad Petrum in princip. ubi ait: Vna enim est Pater, & Filius, & Spiritus Sancti, essentia, quam Greci usum vocant, in qua non est aliud Pater, aliud Filius, aliud Spiritus Sanctus: quanvis personaliter sit aliis Pater, aliis Filius, aliis Spiritus Sanctus.

In contrarium est quod scribitur 24. distinct. quod in his Personis nihil est novum, nihil diversum, nihil alienum, nihil separabile.

Vlterius videtur, quod possit ibi dicitur hoc nomen, unicum: quia unicū recipi hoc ab uno dicitur, sed Deus est maximē nomen unum, ergo &c.

In contrarium est quod dicitur 23. dicitur, quod Deus nec singularis, nec unus confitendus est.

Vlterius videtur, quod possit dici Vtrū possit singularis: quia singulare significat aliquid determinatum subsistens in natura aliqua, sed huiusmodi est qualibet Persona in Divinis; ergo &c.

In contrarium est, quod Magister ait in praesenti dicit: quod nec singulans, nec multiplex confitendus est Deus.

Vlterius videtur, quod non sit in Verū in Divinis dulcetio: quia discretum est in diversis sit discretio, differentia quantitatis, sed huiusmodi differentia non repetitur in Divinis, ergo &c.

In contrarium est Magister in littera, qui ait: quod congrue dicitur, ibi esse distinctione, vel discretio, non diversitas, vel divisione, sive separatio.

RESOLVATIO.

Nomina, que separatione sonant, ut diversitas, multiplicitas, alienitas, inaequalitas, dissimilitudo, in Deo non recipiuntur: neque, ut dicitur Deus unicus, ponimus singularem, & solitudinem, neque per distinctionem, neque confusionem: quia non indicant essentiae unitatem, & non derogant Personarum distinctionem;

& que distinctionem significant Personam, nec derogant unitatem essentiae, concedimus, & que non, sc. ex. plicanda erunt.

Respoud. dicendum, quod in Divinis ponimus unitatem essentiae, & distinctionem Personarum, id est omnia illa, quae vel essentiam separant, vel Personas confundunt, in Divinis propriè non ponuntur: ad vitandam essentiae separationem non ponuntur ibi diversitas, nec multiplicitas, neque alienitas, nec inaequalitas, nec dissimilitudo, nec omnia, quae in separationem essentiae sonant: nam sicut unum in substantia facit idem, sic separatum in substantia facit diversum, nec sufficit ad diversitatem distinctionem in suppositis, nisi sit ibi pluralitas in natura, id est non in diversitatibus in Divinis non recipimus, et si inveniatur, est expendum. Ex hoc sequitur, quod non sit ibi multiplicitas: quia non est multi. Quod multiplex nisi quod est compositum, proprieplex non poterit quod 6. de Trin. cap. 7. vult Aug. in Divinis. quod omnis creatura sit multiplex rebus. **D**AUG. P. N. pectu Dei: quia solus ipse est vere simus 6. de Trin. diversitas in natura: sicut igitur properiter unitatem in natura in Divinis negamus.

mus diversitatem, ita & multiplicitatem ibi negare debemus: unde Magist. A. Quid alienitas non ponitur in Divinis. 23. dicitur, ait: quod sicut in Divinis non est diversitas, ita nec multiplicitas: Ita etiam non conceditur ibi alienitas, nec ibi ponatur alienas: eo quod alienas potest referri ad distinctionem in natura, vel in supposito: & licet nos ibi alienas in natura, est ibi alienas in Personis; sed alienitas dicit diversitatem in natura, unde alienitas sonat quasi alienanatura, & ideo alienitas ibi non ponitur: sic etiam nec inaequalitatem, nec dissimilitudinem ibi ponimus: quia omnia absolute ibi transeunt in substantiam, & ideo si vel inaequalitatem, vel dissimilitudinem ibi ponemus, esset ibi diversitas in natura; & sicut praedictum quinque negamus a Divinis: quia continent separationem essentiae, ita non concedimus Deum unicum: nec ibi ponimus singularitatem; nec solitudinem, nec permutationem, nec con fusionem: & eo quod ista distinctioni Personarum repugnant, ideo ut vitem 23. 23. dicitur. Nec singularis, nec diversus confundens est Deus, ut nec iuxta Sabellianos Patrem, Filiumque confundentes, nec iuxta Arianos Patrem, Filiumque separantes: Pater vero, & Filius distinctionem habent, separationem non habent, praedicta ergo in Divinis non ponimus: Ea autem, quae indicant unitatem essentiae absque eo, quod detegetur distinctioni Personarum, ibi ponere possumus, ut identitatem, unitatem, similitudinem, & aequalitatem. Rursum ea, quae dicunt distinctionem Personatum absque eo, quod detegent unitati essentiae, etiam ibi ponimus, ut plurimatatem, alienatem Personatum, & distinctionem, & discretionem; et si aliquando inveniatur, quod in Divinis ponatur diversitas, vel singularitas, vel aliqua haec importantia, talia sunt expoundenda, & non extendenda:

si diversitas
dist. ponitur
in Divinis, pro distinctione. V. diceadum, quod
aliter non
est ipso quod dicit, diversum Patrem esse, & Filium esse; non complicetur ibi

diversitas ponitur; sed secundum relata:

Ad ulteriū quæstūm: utrum ibi recipiatur hoc nomen, alienum? Dicendum est, quod non. Et ad argutā: in contrarium dicendum; quod non est simile de alieno, & alio: quia alienum directe videtur importare separationem in natura;

Ad id autem, quod tertio queritur: utrum ibi possit recipi hoc nomen, unicūm? Dicendum; quod non. Et ad primum arg. in contrarium dicendum, quod unicūm ultra unitatem importat singulatitatem, & solitudinem, quæ deo non competunt.

Ad id vero, quod quartō queritur: Quod unicūt: utrum in Divinis sit singularitas? ultra unitate importat singularitatem. In contrarium dicendum; quod singularitate, & solitu- te ultra hoc, quod dicit aliquid subiectum, ideo no stens in aliqua natura, addit naturam reperitur in illam existentem in tali substanti- te, secundum realē existentiam alteri incommunicabilem esse: unde Sortes est quid singulare? quia cum hoc, quod est quid subsistens in natura humana, natura existens in Sorte, secundam realē existentiam; vel secundum identitatem numeralem, alteri communicari non potest. Ideo nulla Persona Divina est quid singulare, sed quod secundum realē existentiā est una natura in omnibus Divinis suppositis.

Ad id autem, quod ultimō queritur: utrum in Divinis sit discretio? Dicendum; quod ibi est distinctio; non quae est differentia quantitatis, sed quae habet esse ex origine: nam Personæ per originem distinguuntur, & per hoc in Divinis in argum, in contrarium est solutum. Quomodo intelligitur distinctione.

ARTICVLVS IJ.

Vtrum hoc nomen Trinitas in Divinis dicatur
essentialiter?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 31. art. 2.

Secundò quartur: utrum Trinitas sit nomen essentialiale? Et videtur, quod sic: quia secundum Isidorum Trinitas idem est, quod trium unitas, ergo unitas importatur ibi in recto: sed unitas in Divinis pertinet ad essentias plus

pluralitas ad relationem, igitur Trinitas principaliter significat essentiam, & est nomen essentiale. Præterea quod importat relationem dicitur ad aliud, sed Trinitas non dicitur ad aliud: non enim dicitur Trinitas ad aliud, sicut Pater dicitur ad Filium, vel sicut unum relativum ad aliud, ergo &c. Præterea: si est Trinitas idem, sicut dictum est, quod trium unitas, & unitas trium est ipsa Divina essentia, quia in ea uniuersitur Personæ, ergo Pater est Trinitas: cum sit illa Divina essentia, in qua tres Personæ sunt unitæ: simili modo Filius est Trinitas, & omnes tres Personæ sunt ipsa Trinitas. Sed secundum regulam Augusti, quod dicitur de quilibet Persona singulariter, & de omnibus non pluraliter, pertinet ad essentiam, huiusmodi videtur esse Trinitas, ergo &c. Præterea: si Trinitas relationem importat, hoc non est, nisi quia est nomen collectivum, & ideo relationem includit: sed hoc statim non potest, quia maxima unitas est unitas collectiva, sed maxima unitas est igitur Personæ Divinas, ergo &c.

In contrarium est August. in de Fide ad Petrum, qui vult, quod la Divis sit unitas, & Trinitas, & unitas regatur ad naturam, & Trinitas ad Personas. Sed quod respicit Personas quæcum ad pluralitatem importat relationem, cum non plurifcentur Personæ nisi per relata, ergo &c. Præterea: distin. ait Magister, quod Trinitas non dicitur secundum substantiam, sed quasi collectivum pluralitatem designat Personarum, sed quidquid est in Divinis, vel dicitur secundum substantiam, vel secundum relationem, ergo Trinitas relationem importat, ex quo secundum substantiam non dicitur.

II. 27. VITIUMA

RESOLVTIO.

Nomen Trinitas, secundum sui significationem non pertinet ad substantiam: et si in sua etymologia secundum D. Iudorum substantiam, & relationem includat.

Esentialia notionalibus in duobus distinguuntur. via à Catholicis approbata ostendit perfunctus Trinitatem non dici secundum substantiam. In duabus enim

R. Espondit dicendum, quod duplice via: à Catholicis approbata ostendit perfunctus Trinitatem non dici secundum substantiam. In duabus enim

A quantum ad praesens, essentialia sunt notionalibus distinguuntur. Primo: quia omnia dicta secundum substantiam dicuntur de qualibet Persona singulariter, & de omnibus non pluraliter, ut ostendit August. de Trin. cap. 8. & D Aug. P.N. 8. capit. 1. Rursum: quia secundum s. de Trin. substantialia non est distinctio, sed secundum secundum relata, ut ostendit a dea August. s. de Trin. cap. 8. Ex his dubiis probari potest Trinitatem secundum Idem s. de dum substantia non dici videntur que Trin. c. 8. dicuntur secundum substantiam, de qualibet Persona singulariter predicitur, sed Trinitas non de qualibet Persona singulariter predicatur: quia Pater non est Trinitas, nec Filius Trinitas. Rursum substantia unitatem impetrat: Trinitas autem distinctionem abcludit. Sed que distinctionem impetrant, non pertinent ad substantiam, ergo Trinitas secundum substantiam non dicitur. Hoc vix tangit Boëtius in fine sui lib. de Trin. dicens: Oportet quidem Trinitas substantialis de Deo predictis, non enim Pater est Trinitas: quis Pater non est Filius, & Spiritus Sanctus; nec Filius est Trinitas, nec Spiritus Sanctus, secundum eundem modum. Quasi diceret: ex quo una Persona non est alia, quia Pater non est Filius, & Spiritus Sanctus, tunc nulla Persona est Trinitas: non igitur Trinitas secundum substantiam dicitur, cū non de qualibet Persona singulariter predicitur, ex quo manifesta est prima via. Secundam tangit cum subdit Trinitas quidem in Personarum pluralitate consistit; unitas vero in simplicitate substantie, quod si Personæ divisæ sunt substantia verae indivisa, necessè est illud vocabulum, quod ex Personis originem caput, ad substantiam non pertinere: propter quod concludit, Trinitas igitur non pertinet ad substantiam.

Nota, omne Propter argumenta taliter notandum, quod non omne, quod includitur in etymologia nominis, ad significatum nominis pertinet: aliter enim divisiones substantiarum esse additamenta: nam cum in etymologia non minima significantium substantiam poterit aliquajus natura accidens, ut in etymologia lapidis ponitur Iesus pedis, si quidquid in inter etymologiam, & etymologia nominis includitur, ad significatum, & significativa nomen pertiberet, nunc accidens ejus de significatio nominis. sub-

substantialium, ut iesio pedis esset de significacione huius nominis, lapis, quod substantiam significat: & quia Ratio, quam significat nomen, est diffinitio, ut dicitur in fine 7. Metaph. in diffinitione lapidis poneretur accidentis, cum includatur accidentis in significato eius, propter quod diffinitio lapidis esset per aditamenta, cum in ea poneretur aliquid, quod non pertineret ad essentiam eius. Non igitur omne, quod ponitur

*Phus 7. Me-
ta. cōm. 28.*

Nota dupli-
cem etymo-
logiam hu-
ius nominis,
Trinitas.

in etymologia alicuius, est de significato eius, propter quod dicere possumus Trinitatem non dici secundum substantiam, licet in etymologia eius secundum aliquem modum etymologizandi substantia, vel essentia ponatur: nam cum dicitur Trinitas idem est, quod triū unitas, ibi unitas ad essentiam referunt: habet enim duplē etymologiam hoc nomen, Trinitas, una est, Trinitas, id est, ter unitas: & secundū hoc non solum secundū sui significatum non pertinet ad substantiam; sed etiā secundū etymologiam solam relationem indicat: nam realiter non sunt ibi plures unitates nisi secundū relationem dictae. Alia etymologia est, ut dicatur Trinitas, quasi triū unitas, quæ etymologia, & substantiam, & relationem includit: nam pluralitas ad relationem refertur; unitas ad substantiam. Ita secunda etymologia est magis authentica: nam Isidorus ponit eā, ut continetur in littera. Propter quod aliqui improbat primum modum etymologizandi, dicentes: quod à Trinitate dicitur Deus Trinus; non tamē conceditur, quod sit ter unus: igitur hoc nomen, Trinitas, secundū sui significacionē non pertinet ad substantiam, in sui tamen etymologia secundū Isidorum substantiam, & relationem includit.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet unitas importetur in recto secundū etymologiam, tamen quantum ad significacionē non minis, propriè & principaliter loquendo, non pertinet unitas: nam, ut ostendum est, Trinitas secundū sui significacionē non pertinet ad substantiam, licet in sui etymologia substantiam, vel unitatem includat. Ad 2. dicendum, quod Trinitas non importat relationē explicitē, sed implicitē. Item non igitur

Ezid. Col. sup. I. Sene.

portat relationem quantum adid, ad quod significandū imponitur: nam Trinitas numerū quēdam importat, & numerū distinctionē significat: verū quia distinctio in Trinitate est per relata, licet quantum ad id, ad quod nomen significandum imponitur, Trinitas non significat relationem, sed numerū, vel distinctionē; tamen quantum ad ea, circa quæ ponitur huiusmodi Trinitas, ut Trinitas significat relationem per relata, tamen quia huiusmodi nomen relationem significat: & ideo secundū suum nomen ca Divinā, in quibus est distinctio per nos dicitur ad aliquid; quia nec explicitē relationē importat: nec quā relata, ad quod significandū imponitur, relationem dicit, nihilominus tamen secundū relationē dicitur modo, quo dictum est. Ad 3. dicendum, quod Pater non est Trinitas, ut D'Aug. P.N. dicit August. 3: de Trin. cap. 1. & Abé. 8. de Trin. cap. 1. tuis: ut patet per habita; licet sit essentia illa, in qua tres Personæ unitantur. Et ad formam arguendi dicendum, quod licet secundū nō nominis etymologiam, Trinitas sit triū unitas, ita quod essentia ponitur ibi in recto, & Persona in obliquo, tamen quantum ad principale significatum eius non pertinet substantia: exām- quod modo pertinet, non pertinet in Hoc nomine recto sed in obliquo: unde Trinitas, magis propriè significat tres Personas, unius essentie, quātū utram essentiā app. Tres Personas triū Personarum: & quia Pater unius essentie aliqua Persona est tres Personae, quātū est unius essentiae, Trinitas verè de nulla Persona singulariter prædicatur, ut ratio supponebat: unde Magister expōnit in littera, Trinitas, id est, tres Personas. Ad 4. dicendum, quod hoc nō men, Trinitas, non est propriè nomen collectivum, habet tamen similitudinem aliquantū cum ipso, propter quod collectivum dicitur: nam sicut collectivum importat pluralitatem unitam In aliquo, sic Trinitas importat pluralitatem unitam in aliquo, differenter tamen: quātū multitudine collecta est ea essentia, differentia essentialis, & modica.

Trinitas nō
est propriè
nomen collec-
tivum; sed
habet cū eo
similitudinem:
quia non col-
ligit distinc-
tione: collecta
est ea essentia-
liter.

anitas; in Trinitate autem est in
distinctio secundū substā-
tiā, & maxima
unitas.

Qor

Ex.

EXPOSITIO LITTERÆ.

SVPER litteram : super illis : Cum
dicitur *Deum unum*. Unitas excludit
numerum deorum, nec quantitatem in
Deo ponit. Non andium, quod duplex
est unitas : quoddam enim unum est
quod determinatur ad genus quantita-
tis, & huius ratio in positione consi-
dit : aliud unum est quod convertitur
cum ente, & tale unum negationem,
vel teititionem importat. In Deo au-

A tem non ponitur unum, quod determinatur ad genus quantitatis, sed unum quod supra ens nullam intentionem realem addit, propter quod Mag. vult quod unitas in Deo nihil ponat, sed remotionem importet: quia ibi non est unum quod determinatur ad genus quantitatis: unde ad hoc designandum ait, quod unitas excludit numerum deorum, & quantitatem in Deo non ponit.

DISTINCTIO XXV.

QVID SIGNIFICATVR; QVMDICITVR, PLURALITER

ARTEREA. Et. P. Postquam C. dicimus trei Personas : quia commune est tri-
Magist. decretalibus de illiusid, quod est Personas; sed nigr. est comune

terminis numeris aliis, hic
in parte ista determinat de-
hoc nomine, Persona, pro-
ut ei tales termini addiu-
natur. Et duo sunt quia na-
tus, dia, illa, et cetera, e.igitur quis dicimus tres
Personas, Persona ibi elleniam significat. Tercia
ratio est: quia quod responderetur ad quid,
habet rationem substantiae, vel essentiae; sed
cum quatuorque sunt tres? Respondeatur, tres

3. sicut etiam qm̄et quamdam questionem, circa hoc, & obicit breviter ad utramque parem. 2. diffusus exequitur de dicta quest. ibi: Personam enim. Circa: primum tria facit: quia 1. querit, quid significet Persona, id est, dicitur tres Personae: vel cum dicuntur aliae res Persona Patris, alia Filii. 2. ostendit, quod non potest significare essentiam: quia non sunt plures essentiae. 3. ostendit, quod non potest significare relationem: vel supportum: quia non habet hoc nomen, Persona, variaret significatio suam, quod videtur inconveniens: quia termini caderent a sui significacione. Secunda ibi: Si enim. Tertia ibi: Si vero essentia. Deinde ergo idem quod prius. Secunda ratione inscipit: ibi: Cui vero dicunt Pater. Tertia ibi: Aliet enim. Deinde cum dicit: Quibusnam, ponit positionem quorundam circa hoc. Et duo facit: 1. quia ut poneat positionem illorum, & eiatis objectiones, ad duas respondet, 2. adducit quamdam objectionem, ad quam respondere non possunt, ibi: Sed quid respondetur. Circa primum tria facit: quia 1. sunt positiones illorum, qui dicunt, quod Persona semper significat idem, quod essentia, & cum dicitur tres Personae, est sensus, id est, tres sunt, quibus communite est Persona, id est, essentia. 2. ostendit quantumdolo solvens, ad dictum aliis est Persona, Patris, alia Filii.

de cùm dicit: Personam, distillat de ita quæs. Exequitur. Et dico facte quia et exequitor secundum sententiam glorum. et secundum sententiam propriam. ibi: Scientiam est. Circa primum duo facit: quia et adducit plures rationes, quæ ostendunt Personam semper stare pro essentia. et ponit circa hoc quorundam opinioem, ibi: Quodlibet. Circa primam tria facta, secundum quod tres rationes adducit ad ostendendum Personam semper stare pro essentia. Prima est per auctoritatem quia August. vult quæd Persona sit sic dicitur: & quod idem sit Deo esse, quod Personam esse: quæ concludunt Personam secundum substantiam dici. Secunda ratio etiam ex auctoritate sumit originem. Vult enim August. quod cum dicitur alia sit Persona passus, alia Filius: cum non sit alia essentia: quod sic exponunt: quia Pater est alijs, & Filius est alijs communne habentes, quod est Persona. t. confirmat positionem suam per August. quid vulgo: quod dicimus tres Personas ex una essentia: quia nos estibz alijs Persona, aliud essentia. Secunda ibi: Sed quonodo. Tertia ibi: Et hoc confirmant. Deinde cùm dicit: Sed quid, improbat per August. positionem illorum: quia August. de Fide ad Petrum, quod Filius est Patre est alijs in Persona, vel personaliter, non est etiam alijs in essentia, nec essentialiter: non igitur Persona semper dicit idem, quod essentia. Et ad hanc objectionem respondere non possunt, nec etiam primas obiec-

ditiones solvunt, sed fugiunt.

Tunc sequitur illa pars: *Sciendam*, in qua exequitur de prædictis secundum positionem propriam. Et duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. ostendit quid significet Persona, èum profertur cum alietate. Secunda ibi: *Nunc autem*. Circa primum duo facit: quia 1. determinat veritatem circa prædicta dicens, hoc nomen, Persona, significare substantiam, ut dicit August. sed necessitate translatum esse ad significandum hypostasim, quod manifestat per differentiam inter nos & Grecos. Ex quo dicto solvit, auctoritas August. qui vult, quod Persona significet substantiam, & solvit illa ratio, quod termini cadunt à significacione sua, si non semper, Persona, substantiam significet: quia non propter hoc cadit Persona à sua significacione, sed transmutatur ad significandum aliud. Secundò ibi: *Hic sensus*, solvit ad rationes alias. Circa quod tria facit, secundum quod tres ratios solvit contra se adductas. Nam 1. solvit illam, quod Persona significat essentiam: quia commune est eis, quod est Persona, cùm non sit commune eis, nill quod est essentia, quod non est intelligendum hoc esse propter hoc, quod Persona significet idem, quod essentia; sed quia non possent esse plures Personæ Divinae, nisi una natura Divina communis esset in pluribus. 2. solvit ad auctoritatem August. qui dicit non dici tres Personas ex eadem essentia: quia non est ibi aliud Persona, aliud essentia, quod sic intelligendum est: quia Persona ad essentiam comparata non habet distinctiōnem realem ad ipsam; non tamen propter hoc idem significat Persona, quod essentia. 3. solvit ad id, quod dicebatur, Personam sig-

nificare esse tantam: quia respondetur ad quid. Nam quid licet querat de substantia, non semper querit de substantia, quæ est essentia, sed aliquando querit de substantia, quæ est hypostasis, & sic querit in propositione, cùm dicitur quid tres. Secunda ibi: *Idemque*. Tertia ibi: *Ad hoc*. Circa quod duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. quia dixerat in Divinis esse tres res, ostendit non esse ibi tres res, absolute loquendo; ut tres essentias, sed relativa: quia tres hypostases. Secunda ibi: *Non te nimis*. Deinde cùm dicuntur *Nunc autem*, ostendit, quomodo potest addi aliecas ad Personam. Et duo facit, secundum quod dupliciter ei alietatem addit: quia 1. querit quid significat, cùm dicitur: *Aliæ est Persona Patris, alia Filiij*; ostendens, quod Persona ibi stat pro hypostasi. 2. cùm dicit: *Deinde queritur*, ostendit pro quo stat Persona, cùm dicitur alius est Pater in Persona a Filio, vel alius personaliter. Et tria facit: quia 1. dicit Personam ibi stare pro proprietate congruentius, licet posset stare pro hypostasi. 2. ostendit, quod sicut in hac locutione Persona potest stare pro hypostasi, congruentius tamen stat pro proprietate, sic in præmissis dicendo, tres Personæ, vel dicendo, *Aliæ est Persona Patris, alia Filiij*, potest stare Persona pro proprietates congruentius tamen stat pro hypostasi. 3. concludit, quod Persona potest accipi tripliciter, pro essentia, pro hypostasi, & pro proprietate. Secunda ibi: *Hoc etiam inde*. Tertia ibi: *Ex predictis*. Circa quod duo facit: quia 1. ostendit Personam tripliciter sumi. 2. confirmat hoc per auctoritates Sanctorum. Secunda ibi: *Quod autem*. In quo terminatur sententia lectionis, & distinctionis,

QVÆSTIO I.

De communitate Personæ

VIA Magist. intentio in
præsenti lectione cir-
ca tria versatur. 1. cir-
ca communitatem
Personæ: quia dicit
Personam esse quid
commune tribus. 2.

circa translationem significati huius
termini, qui est, Persona: quia in crea-
turis semper pro substantia accipitur,
sed translatum est, ut in Divinis rela-
tionem importet: utide videtur, quod
quasi æquivocè dicitur de Deo, &
de creatura. 3. dicit tres Personas dici
tres res, vel tres entes. Idem de his tri-
bus queremus. Circa primum queremus.

tria. 1. utrum Persona sit quid
commune? 2. utrum communitas eius
sit communitas universalis? 3. de diffi-
cilitate personæ.

ARTICVLVS I.

Utrum in Divinis Persona sit nomen commune?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 30. art. 4. Gerar. Senec.
in 1. d. 25. q. unica. art. 1. Franc. à Christi.
in 1. d. 23. q. 1. art. 4. Gavard. tom. 1. q. 62
de Div. Pers. art. 1.

A D primum sic proceditur: vide-
tur, quod Persona non sit quid
commune: quia secundum Phum 7. phus 10. M. Metaph. nullum commune est substanciæ; sed Persona quælibet est substanciæ;

nam in creaturis non est dubium,

Personam esse substantiam, nec etiam
D Aug. P. N. in Divinis: quia secundum August. 7.
7. de Trin. cap. 7. Neque in hac Trinitate, cum
cap. 7. dicimus Personam Patris, aliud dicimus, quam
substantiam Patris, ergo &c. Præterea:
secundum Magist. in littera tribus hypo-

postalibus non est aliud commune, quam
essentia, sed ut probat Magist. in littera, cum dicimus tres Personas, ibi
Persona non sit pro essentia: non igitur
hoc nomen Persona, quod dicitur
de tribus Personis, est quid commune
ad ipsas. Præterea: in definitione uni-
us oppositi affirmativè non ponitur
aliud oppositum: eo quod unum op-
positorum de alio non predicatur. Sed
in definitione personæ ponitur incom-
municabilitas, vel individuum, iuxta
illud Boëtij in lib. De duabus naturis, &
Boetius in lib. de natu- & Persona: Persona est natura rationalis
ra & Persona individualis substantia: non igitur Persona
est quid commune. Præterea: si Perso-
na est quid commune ad tres hyposta-
ses, huiusmodi communitas, vel est uni-
vocationis, vel æquivocationis, vel
analogiæ? Non univocationis: quia,
ut probatur 7. Phys. Univocatio vera est
solum in specie specialissima. In Divinis autem
neque est genus, neque species, ut

D Aug. P. N. Aug. dicit 7. de Trin. cap. ult. Nec æqui-
7. de Trin. vocationis, nec analogiæ: quia natura
cap. ult. Divina nec secundum aliam rationem
inest uni hypostasi, quam alij, propter
quod tollitur ibi æquivocatio: nec ma-
gis & minus, vel secundum prius &
posteriori inest uni, quam alij: propter
quod non est ibi analogia. Cum igitur
quælibet hypostasis sit verè Divina
Persona, & non sit magis Deus una,
quam alia, vel magis Persona, Divina
Persona nec æquivocatione, nec analogiæ
dicitur de eis: non igitur Persona
est quid commune: cum ei non
competat aliquis modus communita-
tis.

In contrarium est: quia quod pre-
dicatur de pluribus habet rationem
communis, sed Persona in Di-
vinis prædicatur de pluri-
bus, igitur habet ra-
tionem com-
munis.

RESOLVTIO.

Persona, cum nomen hypostasis sit, & dicat
aliquid per se existens, non propriè, nec per se,
& primo communitatem importat: quantum
ramen ad modum significandi aliquam dicit, non
communitatem negationis, neque habitudinis
ad intentionem, neque ad naturam,
sed habitudinis ad proprietatem,
& ad principium di-
stinctivum.

R Espod. dicendum, quod oportet
nos concedere Personam habe-
re rationem communis: quia secundum
August. 7. de Trin. cap. 4. ideo dicun-
tur tres Personæ: quia commune est
eis quod est Persona: hoc etiam idem
concedit Magist. in littera; sed cuius-
modi communitas est ista, & qualiter
commune est illis tribus id, quod est
Persona, difficultatem habet, & sunt
de hoc diverse sententiae. Nam quidā
dixerunt, quod huiusmodi communi-
tas est communitas negationis: quia communita-
sicut commune est lapidi esse non lig- te personæ.

Opinio de
sicut commune est lapidi esse non lig- te personæ.
Nam incommuni-
cabilitas ponitur in ratione per-
sonæ, ut dictum est. Sed hoc improba-
tur: quia Persona non dicit negationē
solam, sed dicit aliquid positivum, prop-
ter quod consequitur eam intellectus
negationis. Nam sicut ubi esset signifi-
catio materiae, ut esse hic, & nunc, quæ
sonant in positionem, non conve-
retur particularē esse quid individuum,
quod in negationem sonat: ita nisi in
Persona esset aliquid positivum, ut pro-
prietas aliqua, vel aliquid tale, non co-
sequeretur eam esse quid incommuni-
cabile, quod negationem importat.
Propter hoc aliter dicitur, quod com-
munitas Personæ est communitas pro-
portionis cuiusdam, sicut si dicierem, quod
auriga, & nauta habent aliquid
commune: quia sicut se habet auriga
ad regendum currum, sic & nauta se
habet ad gubernandum navem: & isto
modo inter tres Personas est communi-
tatis: quia sicut se habet Pater, ut sit
quid subsistens in natura Divina: sic &
se habet Filius, ut sit quid subsistens in
illa natura. Sed nec illud sufficit: quia
Persona non dicit directè talem habitu-
dinem, sed dicit id, cui talis habitudo
con-

convenit. Nam secundum hunc modum non est differentia interpersonam & suppositum, quod falso est: Prop-

Alicus modus: ter hoc tertij ad invenerunt alium modum dicentes huiusmodi communitatem esse secundum intentionem, ut sicut commune sit homini & leoni esse speciem, ita commune est Patri & Filio esse Personam, & ita positio tertia multum convenit cum securida: quia quælibet assignat communitatem Personæ per quamdam proportionem, & analogiam. Nam communitas intentionis est aliquomodo communitas proportionis: quia non dicitur, quid species sit quid commune ad hominem & leonem, nisi quia sicut homo respicit individua sua, sic & leo. In hoc tamen differunt: quia primi ratione proportionis sumperunt per comparationem ad essentiam. Iste autem sumperunt eam per comparationem ad incommunicabilitatem. Sed nec isti bene dicunt: quia Persona non est nomen secundæ intentionis, sicut individuum: igitur communitas eius non debet accipi per comparationem ad incommunicabilitatem, quæ ad secundas intentiones reducitur: unde sicut dicebamus in improbando secundam positionem: quia persona non directè dicit habitudinem ad numerum, sed dicit illud, cui convenit talis habitudo, ita non est nomen secundæ intentionis, nec directè dicit respectu ad huiusmodi intentionem, sed dicit illud, cui talis intentio convenit.

Propter hoc dicendum est aliter, quod secundum Phum 7. Metaph nullum commune est substantia: quia nullum commune per se existit, sed existit in alijs: unde genera & species, & omnia communia non propriè dicuntur substantiæ, et si competit eis tale nomen, hoc est secundariò: propter hoc quod Phus ea appellat secundas substantias. Ex quibus habete possumus, quod communitas propriè competit naturæ, non hypostasi. Nam secundum Damascen. lib. 3. cap. 6. Essentia per se ipsam non subsistit, sed in Personis (hoc est substantia non in hypostatis) tantum consideratur: quod sunt propriè si quantum ad rem significatam non est verum hoc de omni natura: quia aliqua natura est quæ ad suum esse & esse propriu in supposito non acquirit esse secun-

dum modum intelligendi, & quantum dividitur ad modum significandi, natura dicit lativum.

Aliquid non per se subsistens. Cum igitur de ratione communis sit, quod non sit per se subsistens, ipsi naturæ competet ratio communis per se & primo hypostasi autem non competit, vel si competit, hoc erit ex consequenti. Et quia non possumus videre quæ competunt alicui ex consequenti, nisi videamus quomodo illa se habent respectu illorum, quibus competit per se & primo. Non possumus videre quomodo communitas competit hypostasi; nisi si videamus quomodo competit naturæ: & quia persona est nomen hypostasis, ut patet per Damasc. 3. lib. cap.

6. si volumus videre cuiusmodi communitas, hoc modo, ut in significato quomodo natura, homo, species, differenter dicit naturæ: Ideo notandum, quod nat. dicunt altera dupliciter potest nominari: Vno quid communmodo, ut in significato nominis includatur habitudo. Alio modo, ut in tali significato non includatur habitudo, sed significetur res ipsa, cui habitudo convenit. Nam idem fundamentum respondet ei, quod est animal, & ei, quod est genus, sive ei, quod est homo, & ei, quod est species: quia ipsa natura hominis non tamen eodem modo, quia huiusmodi natura ei, quod est homo, respondet ut fundamentum immediatum; sed ei, quod est species, respondet ut remotum: propter quod homo non est nomen secundæ intentionis, nec est illud, in cuius significatio includitur habitudo ad intentionem; sed est illud, cui convenit talis intentionis: quia concedimus, quod homo sit species: igitur aliquando in nomine includitur habitudo; aliquando non includitur: quia in nomine, quod est homo, non includitur; in eo autem, quod est species, includitur. Sic & etiam in eo, quod est natura, quædām habitudo includitur: quia natura semper dicit aliquid in comparatione ad hypostasim. Dicamus ergo, quod idem fundamentum potest respondere homini, naturæ, & speciei. Sed homo nominat illud non includendo habitudinem; sed solum dicit id, cui convenit habitudo: natura autem & species habitudinem quamdam includunt: differenter tamen: quia species est nome

Modus
Doctor.
Phus 7. Mé-
taph. com-
m. 35.

Nota hic ab
Æg. quod secundum sub se ipsam non subsistit, sed in Personis (hoc est substantia non in hypostatis) tantum consideratur: quod sunt propriè si quantum ad rem significatam non est verum hoc de omni natura: quia aliqua natura est quæ ad suum esse & esse propriu in supposito non acquirit esse secun-

secundæ intentionis; natura tamen magis est nomen primæ, & sicut idem A fundamentum respondet tribus præstatib; quia essentia rei: ita aliquomodo eadem rem dicunt persona, res naturæ, & individuum, quia hypostasis: aliter tamen, & liter: quia in nomine persona non includitur habitudo, nec ad naturam, nec ad intentionem; sed persona dicit id, cui-huiusmodi habitudines competit: & si dicit Persona habitudinem, huiusmodi habitudo magis dicitur sumitur per comparationem ad proprietatem, quam ad aliquid aliud, ut infra patrebis. Individuum autem, & res naturæ habitudines includunt: quia individuum includit habitudinem ad intentionem: res naturæ autem dicit habitudinem ad naturam: unde individuum est nomen secundæ intentionis, sicut species. Res autem naturæ dicit habitudinem ad naturam: sicut natura dicebat habitudinem ad rem naturæ; persona autem significat id, cui possunt competere huiusmodi habitudines, sicut homo significat id, cui prædictæ habitudines competit.

Ad quæstū. Cū ergo quæritur cuiusmodi cōmunitas est communitas personæ? Quid Personæ dicitur: Dīna magis dicendum, quod cū persona sit nomen eitur quid hypostasis, & dicat aliquid per se ex commune, si ly homo, tamen, non propriè habet rationem quam sicut communis, nec per se, & primò cōmunity species. Petre ei communitas: habet tamen quantum ad modum significandi similitudinem cum cōmuni; non tamen communis, ut species quid communitate dicitur: cōd quod tali communis similitudinē individuum: nec est quid commune, ut natura: quia tali communis magis respondet res naturæ; sed est quid commune, ut homo est quid cō-

Quod Personæ. Nā sicut homo significat humana significationem in cōmuni, non inclusiō substaniā deinde habitudinem ad intentionem, primā, sicut ly homo, vel ad aliquid tale: sic persona significat substantiam primam in quadam quis homo. Communitate, non includendo habitudinem; differenter tamen est quid communis utrumque: quia homo significat humanitatem simpliciter: persona autem, cū dicat hypostasis, dicit aliquid in hoc vel in illo: idēc communitas personæ (secundū quod aliqui dicunt & bene) adhuc magis assi-

militar cōmuni, secundū quod aliquis homo cōmune dicitur, quam secundū quod homo: tamen huiusmodi cōmunitas non est ēadem cū aliqua prædictarum; reducitur tamen ad eas, & proprium modum cōmunitatis eius assignare non possumus: cōd quod hypostatis dicitur cōmuni- persona dicitatis ratio non competit: quod si ta-cit cōmuni-men aliqualiter modo quo possumus cōtem habita-talem cōmunitatem nominare volu-studinis ad proprietatem, quod talis cōmunitas non est & ad principi-negationis, ut dicebat p̄imā positio: p̄ij distinctio-potest tamen dici aliquo modo cuius- nē: nā cōmu-dam habitudinis & proportionis, non ne est Patria-Bilio, & Spi-habitudinis ad intentionem, ut dice-riui Sancto-bat secunda positio: nec ad naturam, id, quod est ut dicebat tertia: sed ad proprietatem & ad principium distinctivum. Nam quia sicut se cōmune est Patri & Filio id, quod ad scām p̄o est Personæ: quia sicut Pater se habet p̄ioretatem & ad suam p̄oprietatem & principium p̄incipium distinctivum, ut per id habeat distinctiū, ita Filius ad suam &c.

Respond. ad arg. Ad p̄imum dī. Quod ratiō cendū, quod persona est substantia cōmunitatis prout substantia supponit pro hypostasis p̄oprietate si, & tali substantiae non proprie competere petit ratio cōmunitatis: cōd quod hypostasi cōmune non habet per se esse; hypostasis antem habet per se esse: potest rap̄tē tamē men ei competere ratio cōmunitatis ex consequēti: quia ali-ex consequenti, ut quia aliqua natura qua una na-una reperitur in pluribus, sunt multæ tura reperi-hypostases, sive multa habentia per tur in pluri-se esse: propter quod sequitur hypostasi habere rationem cōmuni: cōd quod de pluribus hypostatis prædicatur. Non igitur ratio arguebat per-sonam nullomodo esse quid cōmune, sed quod ratio cōmunitatis per se competit naturæ sive formæ, non hypostasi vel supposito. Ad 2. dicendū, quod tribus hypostatis non est aliud cōmune, quam essentia, idēc secundū rem; bene est tamen cīs aliud cōmune, quam essentia: quia est eis cōmune hoc, quod dico per-sona: non tamen eadem secundū rem, sed secundū rationem. Hoc autem melius in sequenti articulo patebit. Ad 3. dicendū, quod in cōmunicabilitas ponitur in diffinitio ne per-sonæ sub esse quodam confusio, & sub esse quodam cōmunitati: quia persona non dicit quid incomunicabile. ut Sor-

Sortes; sed magis dicit quid incomunicabile, ut aliquis homo: & quia huiusmodi incomunicabilitatem non dicit sub esse omnino signato; potest ei competere aliquis modus communitatis: eò quod talis incomunicabilitas non omnem communitatem excludit. Ad 4. dicendum, quod illa distinctione valet de communitate formæ, vel naturæ, non de communitate hypostasis vel suppositi: tamen huiusmodi communitas, quæ competit Persona, habet similitudinem cum communitate univocationis, & cum communitate analogiæ, ut patere potest intueti.

ARTICVLVS IJ.

Utrum Persona, prout habet esse in Divinis, sit quid universale?

Cavardii tomo 2. q. 6. de Dñs. Perf. art. 3.

Secundò queritur: utrum Persona, prout habet esse in Divinis, sit quid universale? Et videtur quod sic: quia universale est illud, quod est aptum natum de pluribus praedicari; sed Persona, etiam prout habet esse in Divinis, praedicatur de pluribus, ergo &c. Præ-

DAug. P.N. **A**ugust. 7. de Trin. cap. 6. negat
7. de Trin. essentiam habere rationem universalis
cap. 6.

respectu Personarum: quia Pater & Filius & Spiritus Sanctus non sunt tres essentiae, sive tres Dñi, sed una essentia, & unus Deus; ergo ad perfectam rationem universalis requiritur, quod praedicetur de pluribus, & quod plurificetur in illis: sed huiusmodi est Persona, etiam prout habet esse in Divinis: quia praedicatur de pluribus, ut de tribus hypostatis, & plurificatur in illis: quia tres hypostates sunt tres Personæ, non una, ergo &c. Præterea:

Plus 7. **M**etaph. com. 33. **R**espond. dicendum, quod in Divinis est duplex communitas, rei, & rationis. Nam essentia est communis tribus Personis, & esse quid relatum est commune eisdem, sive ipsa ratio est quid commune paternitati, & filiationi, & processioni: verum tamen communitas essentiae est communitas rei: eo quod tres Personæ sint una essentia. Sed communitas relationis est communitas rationis: nam paternitas, & filiationis non sunt una felatio, sed plures relationes: & quia communitas universalis est communitas rationis, cum Sortes & Plato sint plures homines

à Platone: quia habet aliud, & aliud esse; sed homo differt à leone secundum rationem quidditatis. Cùm igitur Persona in Divinis aliquo modo relationem importet, nec plurificetur ibi nisi secundum quod est quid relatum, cùm in Deo non sint relationes differentes secundum esse, sed secundum rationem quidditatis, Persona in Divinis habebit rationem universalis, cùm ei competit plurificatio non secundum esse, sed secundum rationem quidditatis.

In contrarium est: quia omne universale continet sub se plura numero: sed illa propriè differunt numero, quorum unum non est aliud; nec aliud quid est in uno, quod sit in alio, ut dicit Magist. 19. dicitur, cùm hoc non competit suppositis Divinis, talia suppôsita non propriè differunt numero: igitur quod est commune ad illa non propriè dicitur universale, ergo &c. Præterea: universalia non sunt substantia: ut dicitur 7. Metaph. & si habent rationem substantiae, hoc est secundariò: unde comm. 7. Metaph. 18. dicuntur secundæ substantiae; sed Persona dicit substantiam, non prout substantia accipitur pro substantia secunda, sive pro natura, sed prout accipitur pro substantia prima, ut pro hypostasi: non igitur habet rationem universalis.

RESOLVTIO.

Persona Divina non habet rationem universalis, neque aliquod Divinum quid universale existit: & si relatio inter cetera maiorem similitudinem cum universaliter teneat.

Respond. dicendum, quod in Divinis est duplex communitas, rei, & rationis. Nam essentia est communis tribus Personis, & esse quid relatum est commune eisdem, sive ipsa ratio est quid commune paternitati, & filiationi, & processioni: verum tamen communitas essentiae est communitas rei: eo quod tres Personæ sint una essentia. Sed communitas relationis est communitas rationis: nam paternitas, & filiationis non sunt una felatio, sed plures relationes: & quia communitas universalis est communitas rationis, cum Sortes & Plato sint plures homines

mine secundum rem; maiorem similitudinem habet cum universalis relatio in Divinis, ut prædicatur de pluribus, quām habeat substantia, vel natura: & quia in Divinis non sunt nisi duo prædicamenta substantia, & relatio, si Personæ competit esse quid universale, maximè hoc erit secundum quod relationem importat: & quia ipsa relatio non habet rationem universalis, nec Persona rationem universalis habebit, cūm non adest habeat similitudinem cum universalis Persona, ut relatio.

Quod autem relatio Divina non sit ratio non est quid universale, sic ostenditur: nam quid universaliter in istis inferioribus non possumus

scire, nec Per reperire aliquam communitatem, quæ sona, de qua minus videatur, perfecte repræsentet communitatem repartam in Divinis: possumus tamen in eis aliqua reperire, per quæ manu-
duci possumus in cognitione communi-
tatis illius. Est autem, quantum ad præsens, in istis inferioribus duplex communitas, generis, & speciei: & qualibetistarum (ut superius tangeba-
tur) dicit diversitatem in natura, & in esse realiter: nam esse Platonis est aliud ab esse Sortis, & natura unius est diver-
sa à natura alterius: hoc idem est in duabus speciebus respectu generis: quæ esse & natura hominis sunt alia ab esse & natura leonis. Tamen esse & natura non eodem modo differunt in particu-
laribus, & speciebus: quia in particu-
laribus esse diversificatur per se, & natura ex consequenti; in speciebus autem videtur modus converitus: quia ergo tam in his, quæ sunt in genere, quām in his, quæ sunt specie, diversifi-
catur esse & natura, si posset esse,

Etsi & natu-
ra non eodem modo dif-
fertur in parti-
cularibus, &
speciebus: quia esse Per
sonæ, & na-
tura ex con-
sequenti dif-
fertur in parti-
cularibus, in
speciebus ve-
rō econtra-
ne, quod non esset genus, vel univer-
sitas ad ea, & homo & leo essent plura
animalia; non tamen essent species
animalis: & quia relationes in Divinis
differunt secundum rationem quidditatis, & non differunt secundum esse, ut patet;

prædictas de pluribus: quia universale est, quod est aptum natum de pluribus prædicari. 2. quod plurificetur in illis: quia plurificato inferiori plurificatur superiorius, ut ostendit August. 7. de Tri-
dit cap. ptc. nam Sortes & Plato sunt ipsi. 3. quod

est esse absoluti, vel ipsum absolutum; super quo fundatur relatio; sed ratio quidditatis relationis non est aliquid, sed ad aliquid: & quia in Divinis absolute non plurificatur, omnium relationum Divinarum est idem esse; no-
tamen est eadem ratio quidditatis: quia, ut dictum est, ratio quidditatis relationis non est aliquid, sed ad ali-
quid: quia Pater per paternitatem suam refertur ad aliquid, ad quod non refertur Filius, ut ad Filium; & Filius per filiationem refertur ad Patrem, ad quem non refertur Pater; sequitur, quod ratio quidditatis huiusmodi relationum ita sit alia; quod tamen est idem esse: propter quod huiusmodi relationes non plurificantur, sicut particula-
ria in specie; sed maiorem simili-
tudinem habent cum plurificatione specierum in genere: quia particula-
ria in specie non plurificantur propter diversam rationem quidditatis; sed propter diversum esse; sed relationes in Divinis per se plurificantur propter aliam & aliam rationem quidditatis, quæ plurificatio assimilatur plurifica-
tioni specierum. Et inde est, quod in Divinis non sunt duas filiations, ne-
que duas paternitates: quia talis pluri-
ficatio assimilatur plurificationi parti-
cularum: sed sunt ibi paternitas, &
filiatio, quæ sunt plures relationes ha-
bentes similitudinem cum relationibus plurium specierum: non tamen pos-
sunt dici plures species, ita quod rela-
tio sit genus ad ipsas: quia diversarum specierum est diversum esse; sed relationum Divinarum est idem esse. Ap-
paret igitur, quod relatio ita est quid commune ad paternitatem, & filiationem, quod tamen non habet rationem universalis: & quia maiorem simili-
tudinem habet cum universalis relatio, quām Persona, si relatio Divina non est quid universale, nec Persona quid universale existet: quæ omnia, ut me-
lius parcent,

Norandum, quod ad esse universa-
lis quartus concurrant. 1. quod præ-
dictus de pluribus: quia universale quatuor concur-
rant. 1. quod

Ad esse uni-
versalis qua-
tuor concur-
rant. 1. quod
predicetur
de pluribus
quod plu-
rificetur in
plu-

significet per plurēs hominēs. 3. quod non significet per modū statū in alio. 4. per modū hypostasis, sive per modū quod in illis, per se subsistentis; sed quod significet in quibus est per modū existentis in alio: nam habeat aliud & aliud esse. secundū Phum 7. Metaph. comm.

46. universale non habet iationem substantię, nec per se existentis. 4. requiritur quod in his, in quibus existit, habeat aliud & aliud esse: nam homo non secundū idem esse est in Sorte & Platone. Quantum ad primam conditionem, tria sunt in Divinis, quæ uniuersitatis, per versali assimilantur, essentia, Personæ, & rena, & relatio: nam essentia prædicatur de pluribus: eò quod quælibet Personarum sit essentia: & quod dictum est de essentia, intelligendum est de sapientia, bonitate, & de omnibus absolutis. Rursus Persona Divina prædicatur de pluribus: quia de omnibus Divinis suppositis: quia commune est omnibus illis id, quod est Persona: etiam relatio communiter sumpta prædicatur de pluribus. Sed quantum ad alias conditions nullum istorum habet rationem universalis. Nam essentia differt ab universalī in secunda conditio-

ne: quia non plurificatur in pluribus hypostasis, ut plurificatur universalē. Quomodo in suis inferioribus. Differt etiam in relatio Divi quarta conditione: quia non est secunda convenit dūm aliud & aliud esse in his, de & differt cū universali.

Quomodo in suis inferioribus. Differt etiam in relatio Divi quarta conditione: quia non est secunda convenit dūm aliud & aliud esse in his, de quibus prædicatur: sicut universalē est secundū aliud esse in his, de quibus dicitur; Persona autem Divina differt ab universalī in tertia conditio: quia significat per modū per se subsistentis: quia significat per modū substantię primā: universalē autem vel non significat substantiam, vel si significat substantiam, significat substantiam secundam. Differt etiam & in quarta conditione: quia est idem esse omnium Personarum. Inter cetera autem relatio Divina, prout est quid commune ad paternitatem, & filiationem, habet maiorem similitudinem cum universalī: quia convenit cum eo in tribus conditionibus, & differt in quarta. Nā relatio sic sumpta prædicatur de pluribus, ut de paternitate, & filiatione. Plurificatur in illis: quia paternitas, & filiatione sunt plures relationes. Non significat per modū per se subsistentis: nam licet relatio Divina sit ipsa Divina Persona, vel ipsum suppositum, & sit

B. Egid. Cal. sup. I. Senn.

quid per se subsistentis: tamen cuātū ad modū significandi relatio Divina non significat per modū per se subsistentis, ut significat Persona, vel suppositum: ideo relatio sic sumpta convenerit eū universali in tribus conditionibus: differt tamen in quattro: eò quod omnium relationum Divinarum sit idem esse. Nihil ergo, quod est in Divinis, potest dici quid universale: inter cetera tamen relatio cum universalī habet maiorē similitudinem: & quia relatio non est quid universale: quia omnium relationū est idem esse, tequitur, quod nec aliquid aliud universale existat. Advertendum tamen, quod eū dicitur, quod omnium relationum est idem esse, intelligendum est de esse eorum, quod est aliquid, non de esse quidditativo, quod est ad aliquid, de quod esse dicit August. quod aliud est Deo esse, aliud Patrem esse, aliud Filium esse. Declaratā est igitur veritas quæst. quod Persona Divina non habet rationē universalis.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod non sufficit, quod aliquid prædicetur de pluribus ad hoc, quod sit quid universale, ut patet per habita. Ad 2. ddm, quod etiam non sufficit, quod aliquid prædicetur de pluribus, & plurificetur in illis ad hoc, quod sit universales sed requiritur ibi diversitas in esse, quæ Personis Divinis non competit, quarum est idem esse. Ad 3. ddm, quod diffinitio data de Persona nō est propriè diffinitio: sed quādam notificatio. Vel ddm, quod non valet, Persona Divina non est quid particolare, ergo est quid universale: quia Persona Divina, propriè loquendō, nec est quid universalē, nec quid particolare. Ad 4. ddm, quod non sufficit plurificatio alicuius secundū rationem quidditatis ad hoc, quod sit universale; sed requiritur ibi plurificatio secundū esse, quod Personis Divinis non competit.

ARTICVLVS III.

Vtrum diffinitio de Persona, quam dat Boetius sit bona.

D.Th. in sum. p. 1. q. 39. art. 1. Göt. ubi sup. art. 1. n. 4

Tertio queritur: utrum sit bona diffinitio Personæ, quam dat Boe-

Pp

Boe-

Boëtius in lib. de Natura & Persona, que A
Diffinitio est: *Personæ est rationalis naturæ, individua
Percipit per subiectum: Et videtur, quod non: quia
Boetii in lib. De natura & inconvenienter dicit, rationalis: quia ra-
Personæ. Sed rationalitas non convenit nisi his, qui
nora declarantur cum discursu: propter
rationem eius quod argumenta rationes dicuntur:
in parte pri. quia cum quadam illatione & discursu
modo transfiunt: sed substantijs separatis compe-
tetur ad Di-
xit ratio personæ, & tamen non intel-
vina.*

ligunt cum discursu, ergo diffinitio
data de persona non est bona: cum dif-
finitum se extendat ad aliqua, ad quæ
non se extendit quælibet pars diffini-
tionis. Præterea: videtur, quod incon-
venienter ibi ponatur, *natura*; nam in
diffinitione, quæ non est per additamen-
ta, quælibet pars diffinitionis essentiali-
ter competit diffinito, igitur quælibet
pars debet poni in recto: sed diffinitio
substantiarum non est per additamen-
ta. Cum igitur persona sit substantia,
ut appareat ex diffinitione personæ, in
diffinitione eius non debet poni al-
iquid in obliquo. Præterea: videtur,
quod inconvenienter ibi ponatur indi-
vidua: quia nomen personæ etiam co-
venit Divinis. Sed in Divinis non est
individuum: quia principium indivi-
duationis est materia; ibi autem nulla
materia, ergo &c. Præterea: dictum
est, quod persona non est nomen secu-
ndæ intentionis; sed individuum est no-
men secundæ intentionis, ergo incon-
venienter ibi ponitur, *individua*. Præte-
rea: videtur, quod inconvenienter ibi
ponatur, *substantia*: quia substantia di-
citur à substantio; sed Deus nulli substat:
unde secundum August. 7. de Trinit.

D'Aug. P. N. cap. 6. ait: quod Deus abusivè substâ
7. de Trin. cap. 6. ita dicitur, ergo &c. Præterea: substâ-
tia, vel accipitur ibi pro substantia pri-
ma, vel pro substantia secunda? Si pro
substantia prima, tunc dicendo, *indi-
vidua substantia*, est nugatio: quia de ratio-
ne substantia primæ est, quod sit quid
individuum, vel quid incomunicabile. Si autem pro substantia secunda:
tunc est ibi repugnantia intellectuum:
quia substantia secunda non idicit quid
individuum: ergo inconvenienter illæ
duæ particulæ, scilicet, *substantia*, & *in-
dividua*, ad se invicem connectuntur.
Præterea: non videtur illam diffini-
tionem esse à Boëtio convenienter as-
signatam: quia diffinitum, & diffini-

tio debent esse adæquata, & converti-
bilia: sic quod nulli unum conveniat,
puta diffinitio, cui alterum non conve-
niat, putâ diffinitum: sic non est in
proposito: quia diffinitio animæ con-
venit: non tamen tibi convenit diffi-
nitum: cùna anima sit corpori com-
municabilis, & hoc personæ repugnat:
igitur &c.

In contrarium est auctoritas Boëtij
huiusmodi diffinitionem dantis.

RESOLVTIO.

*Notificatio Personæ à Boëtio tradita
bona est.*

R Espond. dicendum, quod, ut pa-
reat veritas huius quest. tria con-
sideranda occurunt. 1. quomodo no-
men personæ translatum est ad Divi-
na. 2. utrum propter pluralitatem par-
tium in diffinitione positarum cogam-
ur ponere partes in Deo corresponden-
tes partibus diffinitionis: quia secu-
ndum Phum 7. Metaph. Quemadmodum
est sermo ad rem: *ita est pars sermonis ad par-
tem rei.* 3. considerandum restat, quo-
modo partes prædictæ diffinitionis ac-
cipiendæ sunt.

Propter 1. notandum, quod diffi-
nitio ista, secundum quod verba sonat, 1. Partis
non extendendo vocabulorum significati-
onem, competit personis humanis; Quomodo
extendendo ipsam, aliquomodo com- nomen Per-
petit Angelis: adhuc magis dilata- cum est a-
do eam, competit Divinis Personis. Divina
Nam solus homo est rationalis: quia
solus ipse intelligit cum discursu, ut
quædam ratio arguebat. Propter quod
rationale competenter differentia ani-
malis ponitur, quod non esset verum, si se extenderet ad substantias separa-
tas: quia nunquam differentia debet
excedere suum genus; sed si volumus
extendere rationale ad omne intelle-
Quale, non accipiendo ipsum propriæ,
ut est differentia animalis, prædicta
notificatio potest competere Ange-
lis. Rursum individuum & sub-
stantia non propriæ dicuntur de
Deo. Sed si volumus extendere in-
dividuum ad esse incomunicabile,
& substantiam ad omnem exi-
stentiam, tunc persona secundum rati-

Decisio q. in
tres partes.

Phum 7. Metaph. com-
p. 1. 2. 3.

Quomodo
nomen Per-
petit Angelis: adhuc magis dilata- cum est a-
do eam, competit Divinis Personis. Divina

Nam solus homo est rationalis: quia

solus ipse intelligit cum discursu, ut

quædam ratio arguebat. Propter quod

rationale competenter differentia ani-

malis ponitur, quod non esset verum,

si se extenderet ad substantias separa-

tas: quia nunquam differentia debet

excedere suum genus; sed si volumus

extendere rationale ad omne intelle-

Quale, non accipiendo ipsum propriæ,

ut est differentia animalis, prædicta

notificatio potest competere Ange-

Lis. Rursum individuum & sub-

stantia non propriæ dicuntur de

Deo. Sed si volumus extendere in-

dividuum ad esse incomunicabile,

& substantiam ad omnem exi-

stentiam, tunc persona secundum rati-

ac.

acceptioem non solum competit Ali-
gelis, sed etiam Deo. Et secundum istū
modum dicemus, quod persona est in-
tellectualis naturæ incomunicabili
existentia, & quod sic largè debeatius
accipere nomina posita in diffinitione
personæ; ut pater per Boëtium hanc
diffinitionem dantem, qui ait: Perso-
nam dici Deum, & hominem, & An-
gelum. Et ita patefactum est primum.

Propter 2. advertendum, quod
partes diffinitionis, quantum est de se,
per se & primò dicunt compositionē

secundum rationem solum: quia secū-
dum Comm. nulla pars diffinitionis est
modo partes pars rei in actu, sed solum est pars rei
rei correspōdēt partibus in potentia, hoc est, non est pars rei,
diffinitionis. secundum quod res habet esse actuale
& in rerum natura, sed est pars rei, se-
cundum quod res habet esse potentia-
le, & secundum intellectum. Nam
huiusmodi materialia, quæ propriè dif-
finiuntur, sunt potentia intelligibilia.
& intellectus facit ea intelligibilia: &

Comm. 8. idē in 8. Metaph. Idem Comm. po-
Meta. cōm. 3 nens differentiam inter genus & ma-
teriam, ait: quod materia est pars in
actu, hoc est, secundum rem: & idē

Nota, quod non prædicatur. Sed genus est pars in
genus secun- potentia, id est, secundum rationem:
dū rem dicit & idē prædicatur. Vnde genus secū-
totum, quod & idē prædicatur. Species: dū rem dicit totum, quod dicit spe-
cificiter dif- ficiencies; & differentia dicit totum, quod
ferentia & dicit species, & diffinitio dicit totum,
diffinitio, Sed genus dicit ipsum totum per mo-
dum alter & dū rem dicit totum per mo-
dum materia, non per modum mate-
riæ, quæ sit pars; sed per modum ma-
teriæ, quæ est totum: quia sicut distin-
guitur inter formam partis & formam
totius, ita potest distingul inter mate-
riam partis & materiam totius. Diffe-
rentia autem dicit totum per modum
formæ, non formæ totius, sed formæ
partis: unde non dicit totum, quod
ratio significationis eius sumatur à to-
to: quia sumitur à parte. Sed dicit
totum: quia implicat totum: & idē
prædicatur denominativè, & cadit à
latere, & non in recta linea prædic-
mentalii. Diffinitio autem dicit totum
per modum utriusque, scilicet, per
modum materiæ & formæ: quia com-
prehendit differentiam & genus, &
sic partes diffinitionis secundum ra-
tionem compositionem dicant; tamen
nunquam reperiuntur nisi in habense

A realē compositionem. Nam ratio
generis non potest sumi nisi in habente Nota, quod
quiditatē differentem ab esse: ergo diffinitio du- pliciter con-
sideratur, ut
quid, non indicat compositionem tea- notificatio, &
lem: sed ratione, qua conitat ex genē. & ut compa- re & differentia: & idē non est necē sita ex gene- se quamlibet notificationem compo- re & diffe-
sitionem realē ponere in notificatio, Primo facie
sed solum secundum modum intelli- compositione-
gendi: & idē diffinitio data de perso- net in re no-
na non est diffinitio, sed est notificatio, dū rationē
& sic competunt Deo diversæ perfec- secundo me-
tiones absque compositione; ita om̄i do realē.
nā nomina posita in notificatione per-
sonæ prædicantur verè de Persona Di-
vina absque compositione: & ex hoc
patefactum est secundum,

Propter 3. advertendum, quod Tertii part
persona secundum utrum modum ety-
mologandi dicitur per se unā. Ali-
quid autem non esse per se unum tri- Quoniam
pliciter potest contingere. 1. si non sit partes in cōf
per se quid individuum, vel quid in- finitione per
communicabile: nam unitas quādam
indivisionem importat, & sic esse per
se unum non competit secundis substa-
tis, ut generibus & speciebus: quia
talia per se non sunt individua vel in-
communicabilia: sed si competit eis
esse quid individuum vel incomuni-
cabile, hoc non est per se, sed secundū
esse, quod habent in suis particularibus.
Secundō dicitur aliquid non esse per se
unum, si non habet per se esse. Nam
unitas rei ex entitate sumitur: & sicut
res se habet ad esse, sic se habet ad u-
num esse: quod ergo non haber per se
esse, non est per se unum: & isto mo-
do esse per se unum non competit ac-
cidentibus: quia non competit eis per
se esse; sed eorum esse est inesse. Ter-
tio modo dicitur aliquid esse per se
unum: eō quod per se agit, vel ex eo;
quod est aptum natum per se agere.
Nam forma rei unitas rei dicitur. Cūm
igitur à forma sit esse & agere: quia
sicut quidquid est, est per formam, sic
quidquid agit, per formam agit. Igitur
sicut dicimus per se unum, quod per
se est, sic potest dici per se unum, quod
per se agit: cūm esse & agere à forma
sive ab unitate existant: & isto modo
per se unum possunt dici solum ratio-
nalia. Nam secundum unum modum
acciendi per se agere, illud dicitur.

Ppp. per.

per se agere, quod habet dominium in agendo, & quod potest agere, & non agere: quia potentiae rationales sunt ad opposita, sic accipiendo per se agere, vel per se unius, solum rationalibus competit. Dicimus ergo personam, in quantum dicitur per se una, tria importare. Primo dominium actionis, in quantum talibus competit per se agere, 2. individuationem, vel incommunicabilitatem, in quantum talibus per se competit individuationem, 3. substantialiam, in quantum personis competit per se esse. Propter 1. Persona est Rationalis naturae. Propter 2. dicitur individus, Propter 3. dicitur substantia. Est igitur persona Rationalis naturae individualia substantia. Hanc enim definitionem sic venit Boëtius: quia 1. ostendit accidentia non habere rationem personæ. 2. ostendit non omnem substantialiam debet dici personam: quia irrationalis substantiaz personæ dici non possunt. 3. manifestat genera & species personam dici non posse. Differt ergo persona ab accidentibus, ab individualibus substantiarum irrationalium, & a secundis substantijs. In quantum differt ab individualibus substantiarum irrationalium dicitur persona esse rationalis naturæ. In quantum separatur a secundis substantijs, vocatur individualia. Prout vero distinguitur ab accidentibus, dicitur substantia. Est ergo bona notificatio data de persona: quia omni convenit, & ab omni separatur.

Répond. ad arg. Ad primum di-

Partes diff. cendum, quod ibi rationale sumitur definitionis, cum modo extenso pro omni eo, quod insumitur per intellectualem habet naturam, & non secundum modum proprium recipitur id est rationale proprium pro intellectu, ponuntur ligere cum discursu, ut argueatur. Ad 2. in abstracto & in obliquo ddm, quod partes positæ in diffinitione verò pertinere, etiam quæ datur non per additum totius tantum, possunt poniri recto, & in concreto & in recto. obliquo: quia particulæ positæ in diffinitione possunt significare per modum partis, vel per modum totius: & cum sumuntur per modum totius, ponuntur in recto; sed per modum partis ponuntur in obliquo: ut quia rationale, cum sumitur in concreto, implicat totum, ingreditur diffinitionem in recto: & dicimus, quod homo est Animal rationale. Sed cum sumitur in abstracto: quia non implicat totum, habet

quamdam rationem partis. Vnde dicimus homo est animal habens rationem, vel habens rationabiliterem: & quia in proposito natura ingreditur diffinitionem personæ sumpta quasi per modum partis, & in abstracto: ideo ita ponitur in obliquo. Et si dicatur, quod partialitas, & totalitas licet sit in creaturis, prius supposita in eis conparantur ad quidditatem, vel ad naturam: tamen hoc non est in Personis Divinis: quia natura Divina non habet rationem partis respectu Divini suppositi. Vnde & in abstracto de ipso predicatur. Ddm, quod licet in Divinis non sit totalitas & partialitas secundum regm; est ibi ramen secundum modum intelligendi. Nam secundum modum intelligendi persona intelligitur compendi ex natura & proprietate. Ad 3. ddm, quod ibi individualium idem sonat, quod incommunicabile, & non accipitur ibi individuatione pro significatione materia. Ad 4. ddm, quod licet Persona non sit nomen secundum Personam intentionis; dicit tamen aliquid, ratione cuius competit sibi talis secunda intentionis, que est individuatione: & quia non semper sunt nobis notæ specificæ, ponitur ibi individualium, de intentione vel incommunicabile ad designandum nisi proprietatem aliquam, sive illud, propter quod persona habet esse distinctum: sicut accidentia ingrediuntur diffinitionem substantiarum, in quantum per ea notificatur nobis aliquemodo substantiarum specifica differentia. Ad 5. ddm, quod ibi substantia accipitur pro existentia. Ad 6. ddm, quod quotiescumque aliquid est commune: ad aliqua duo, sequitur, quod illud possit accipi tripliciter, ut si animal est quid commune ad hominem & ad leonem, cipitur, ut sequitur, quod tripliciter possit accipi animal, pro homine, & pro leone, & ne ad primaria communi non contractum ad hoc & secundam vel ad illud. Cum igitur substantia sit quid commune ad substantiam primam & ad substantiam secundam, sequitur, quod tripliciter possit accipi substantia, videlicet, pro substantia prima, & pro substantia secunda, & tertio non contracta nec ad hoc, nec ad illud: & isto modo accipitur substantia in diffinitione personæ, nec ad primam, nec ad secundam; sed ex eo, quod additur ei

A inventur pessima in creaturis, & in
Divinis: sed illa sunt univora, quia di-
cuntur secundum eandem rationem,
ergo &c. Præterea: quodcumque
aliqua differentia possunt univocè con-
venire in aliquo segregato; scilicet homini
& leoni potest competere univocè no-
ste lignum. Sed ratio personæ id est
consistere in quadam negatione: quia
dicit quid incomunicabile, ergo &c.
In concreto invenit: quia: nihil di-
stinctus univocè ab Creatore ab creatura,
ergo &c. ut in primis velut in
igitur in aliis tantum de aliis, sicut
innotescit. **RESOLVIT.**

QVESTIO II.

ARTICVLVS I VNIVRS.

D. Thom. I. p. q. 30. art. 4. Gerv. Seneo. in 2.
S. dist. 25. int. 1. Franc. à Christ. dist.
25. q. 2.

terunt plus quam genus? Quod quid
Deus ipse ad nullum genus certe dicit
ministrum: creaturae eam quae libet de-
certificatur ad aliquid genus tamquam
quod sit certis circumscripctis libentibus:
sed utrum titulus equivoce, vel anima
dogies, dubium est. Videtur enim Nota; quod
persoña hic & ibi aequivoce debet ei- dicit 33. q. 5.
ci. Nam Phuscirea finem 1. Si ipse in- scilicet, utrū
termixta documenta, quae creduntur ad sciebita dica
cognoscendum nomen aequivoce tangit ibi tria utilia ad propositum 1. tur aequivo-
quia debemus respicere ad genitum 2. ad ce de sciebita
oppositum: 3. ad diffinitionem. Et Dei & nostra?
enam utile ad cognoscendum aequivoce Ponit duos
cum respicere ad genus. Nam si aliquid alios modos
acceptum uno modo est ingrediuntur & sic in corpore
& alio modo sit in alio, illud aequivos sunt quinque.
ce sumitur, ut quia albus unum modo aequivoce
sumptum pertinet ad genus coloris, alio modo tripliciter
pertinet ad genus formae, & sic in corpore cognoscitur
scilicet, generi, opposi-
to, & diffini-
tione.
tum, in Divinis dicat quid resolutum, & Phuscirea
relatum & absolutum non solum. sed etiam non pic.
tant diversa genera, sed etiam non pic.
contineantur in uno genere, videtur,
quod persona huius & ibi dicitur aequi-
voce.

DEINDE quætitur : verum Perso-
na in creaturis & in Deo dicatur
æquivocè ? Et videtur, quòd sic: quia
secundùm Comitum *In de substantiis orbita-*
quecumque sunt in corporibus super-
caelestibus & in istis inferioribus dicun-
tur æquivocè. Sed plus distat quæ
sunt in Creatore & creature , quām
quæ sunt in corporibus supercaelestibus,
& in istis inferioribus , ergo persona
hic & ibi dicetur æquivocè. Præterea:
secundùm Phum. in fine Post. *Æquivoca-*
ciones magis latent in universalibus , quām
in inferioribus ; sed plus distat Creator
& creature , quām quæ uniuntur in
quocunque universali , vel in genere,
ergo &c.

In contrarium est: quia æquivoca non ponuntur secundum eandem rationem, cum etsi sit solum nomen commune, & ratio substantiae diversa: sed aliqua notificatio datur de persona, secundum quam repertitur persona in Divinis & in creaturis, ergo &c.

Vlerius queritur: utrum dicatur
univocè? Er videtur, quod sic propter
rationem tactam: quia datur ratio, vel
notificatio de persona, secundum quam

Dub. later:
utrum dicatur univocè

vocè. Rursum nūle est inspicere ad A
oppositum, ut si volumus cognoscere
nūrū acutū dicatur àequivoce. La mag-
nitudinibus & in sonis, debemus inspi-
cere ad oppositum acuti, prout sumi-
xur hic & ibi: ut quia acutū in sono op-
ponitur grave, in magnitudine oppo-
nitur obesum, acutū in voce, & mag-
nitudine àequivoce dicitur: quia hic
& ibi cī non respondet idem oppositū.
Rursum: quia gravis in voce opponi-
t acutū: in magnitudinibus autēn
oppunitatē leve, grave in voce, & mag-
nitudine àequivoce sumitur. Cūm igit̄
tur individuū substantiæ in rationali-
bus creaturis sumpt̄, cui competit ra-
tio personæ, opponetur genus, & spe-
cies, vel universale, que per quamdam
oppositionem ad individuum dicuntur;
in Divinis autem non sumatur persona
respectu tellū: cō. quod ibi h̄eque
genus est, neque species, neque uni-
versale, videtur personam hic & ibi
dici àequivoce. 3. si cognoscere vol-
imus àequivocum, debemus inspicere
ad diffinitiōem: quia diffinitio po-
test esse àequivoca, sicut & diffinitura,
ut idem Phis tradit, ut si quis sanati-
vum diffiniret, quod mediocriter se
habet ad sanitatem, videndum est, utru
sic se habere ad sanitatem, dicitur u-
no modo: quod si non dicitur secun-
dum unam rationem, sed uno modo
sumptui sonat idem, quod effectum
sanitatis: alio modo idem dicit quod
significativum Hlius, tunc sanitivum
àequivoce dicitur. Cūm igit̄ persona
dicat quid distinctum in natura Intelle-
ctuali, & non sit eadem ratio distin-
ctionis in personis creatris & Divinis;
persona hic & ibi dicitur àequivoce.

Aquivocum. Et idē notandum, quod logicus val-
lare sump- de large accipit àequivocum, & raro po-
rum includit nisi aliquod medium inter àequivocum
analogam. Vnde veram analogiam
sub àequivocatione collocat: propter
quod diceret ens prædicari àequivoce
de suis contrariis, iuxta illud: si quis
enim enī vocet, àequivoce nuncupabit, &
sanum dici àequivocum ad cibum, &
ad urinam, ut patet per Phili. 1. Top.
Phili 1. Top. cap. 4. & tamen si propriè volumus ac-
cūma. 4. cipere àequivocum, neque ens àequivo-
ce dicitur: immò analogicè, ut patet
per Phili. 4. Metaph. Si igit̄ àequivo-
cum large accipere volumus, ut inclu-
ta. cōp. 3.

dit analogum, secundūm quām modū
de eo videtur determinare. Plus in 4.
Top. persona in Divinis, & in crea-
turis dicitur àequivoce. Sed si àequivoce
volumus accipere propriè, ut est quid
distinctum ab analogo, persona non
sumitur àequivoce hic, & ibi. Nam sc̄
accipiendo àequivocum, tres consi-
derationes praetextas non semper
àequivocum arguant. Nam sapientia
in Creatore, & in creatura non dicit-
ur àequivoce, & tamen ut est in crea-
tura, dicit qualitatem; ut est in Crea-
tore, dicit substantiam, igit̄ diversitas
generationis non semper arguit
veram àequivocationem, sed aliquando
arguit analogiam. Rursum sapientia
in creatura est quid inhærens, & dicitur
per quamdam oppositionem ad id,
quod per se existit; ut est in Creatore,
non est aliquid inhærens, sed quid per
se subsistens: nec habet oppositionem
talem: nec tamen dicitur àequivoce
hic & ibi. Insuper sapientia in crea-
tura dicitur per participationem, in Crea-
tore dicitur secundūm rationem alli;
quia per essentiam, nec tamen dicitur
àequivoce: igit̄ inspectio ad genus,
ad oppositam & ad rationem, non semper
per arguit veram àequivocationem; sed
aliquando arguit analogiam. Non igit̄
oportet personam dici àequivoce,
sed dicitur analogicè: quia secundūm
prius & posterius: quia quantum ad
perfectionem importatam per per-
sonam, persona prius reperitur in Crea-
tore, quam in creatura: quia omnes
perfectiones veriori modo sunt in es-
te Primo, quam in alijs entibus; quau-
lum vero ad modum significandi vel
ad impositionem nominis nomine per-
sonæ est transumptum à creaturis ad Personæ ist
Deum. Tenendum est ergo, quod Divinis & in
non dicitur univocè, nec àequivoce; humanis di-
citur analogicè.

Respond. ad arg. Ad primum di-
cendum, quod accipit Comm. àequi-
vocum large, ut includit analogum. Et
per hoc pater solutio ad secundum.

Ad id autem quod ulterius qua-
ritur: utrum persona dicatur univocè
patet quod non.

Et ad primum in contrarium ddm,
quod diffinitio illa est analogia, sicut &
diffinitum: & idē propter unitatem
talis diffinitionis nota arguit univo-

catio; sed analogia. Ad 2. ddm, quod negatio illa, quam importat persona, fundatur super aliquo positivo, ut super aliquo principio distingue, quod Deo & creaturis non univocè convenit. Vel possumus dicere, quod in definitione personæ non solum ponitur incomunicabilitas; sed etiam substâcia & alia, quæ Deo & creaturis non univocè competunt.

QVÆSTIO III.

De Personis an possint dici tres res?

ARTICVLVS VNIVRS.

Vtrum tres Personæ in Divinis possint dici tres res?

Ultimò queritur: utrum tres Personæ possint dici tres res? Et videtur, quod non: quia in Divinis non plurificantur nisi relata, sed res non dicit relationem, ergo in Divinis non sunt plures res. Præterea: quæ non differunt realiter, non sunt plures res; C. Damasc. lib. cap. II. differunt ratione, & sunt idem re, ergo &c. Præterea: quæ relationem non important, si possunt preferri pluraliter, hoc non est, nisi quia proferuntur adjectivè. Vnde concedimus Patrem & Filium esse plures res adjectivè loquendos sed cum res significet substantivè, & relationem non importet, ut dictum est, non poterit dici quod Pater & Filius sunt plures res. Præterea: nomen rei sumitur à quidditate, sed quidditas rei est id, quod essentia, aliter enim non esset eadem principia essendi & cognoscendi, sed non concedimus tres naturas esse tres essentias, ergo nec concedere debemus esse tres res.

In contrarium est Magister in littera, qui concedit tres Personas esse tres res, & August. I. de Doctr. Christ. circa principium, qui circa Personas dicit esse res in plurali, quibus fruendū est. Præterea: dicere Personas non esse plures res, est incidere in errorem Sabellij, qui ponit Personarum confusioam, ergo &c.

RÉSOLVTIO.

Tres Divine Personæ dicuntur tres res, loquendo de re relata, non de re absolute sumpta.

Respond. ddm, quod in Divinis aliqua proferuntur in plurali per se; aliqua autem pluraliter dicuntur non per se, sed ratione suppositorum: concedimus enim tres Personas esse tres sapientes, & tria relata; sed non modo: quia sapiens in Divinis non profertur in plurali, nisi ratione suppositorum: & ideo si intelligatur substantivè, falsum est ibi esse plures sapientes; sed si verificatur, hoc est adjectivè logicum: quia quæ sic significant, recipiunt numerum secundum supposita, qd. quibus prædicantur. Simpliciter tamen inter concedimus ibi plura relata. Est autem ea, quæ dicuntur differentia inter ea, quæ discuntur pluraliter in Divinis pluraliter per se, & se- ter per se: & cundum formam suam: & ea, quæ dicuntur pluraliter ratione suppositorum: quia ea, quæ per se sic dicuntur, in corpore suppositorum creto & in abstracto, adjectivè & substantivè pluraliter proferri possunt. Vn quia prima de ibi concedere possumus plura relata, & in abstracto, concretive loquendo & adjectivè, eo, substanti & plures relationes, loquendo abstrac- vè & adjecti- tive & substantivè; sed quæ ibi non vè proferri proferuntur pluraliter per se, licet adjectivè & in concreto talia possint da verb præ- proferri pluraliter, substantivè tam in concreto, & in abstracto pluraliter proferri non possunt: unde licet in aliquo sensu reificari possit ibi esse plures sapientes, non tamen verificari potest ibi esse plures sapientias: & quia res extendit se ad omnia prædicamenta, etiam relationes, vel relata res, quædam dici possunt.

Cum ergo queritur: utrum Personæ sint tres res? Si loquimur de re absolute sumpta, non. Sed si loquimur de re relata, sic: nam res significant per modum substantivi, absoluta autem, si substantivè loquendo, non possunt: pluraliter proferri: & ideo in Divinis non sunt plures res absolute, sunt tamen ibi plures res relata, & quod in Divinis relativa in abstracto & substantivè plures res, licet pluraliter proferri possunt. Advertendum tamen, quod cum queritur utrum res significent ibi plures res, Non oportet hanc questionem

singuere, sed simpliciter concedere possumus, quod sic: nam res non est equivocum ad absolutum, & respectivum, sed ex eo, quod potest proutque verificari, competit ei habere plures causas veritatis. Est enim haec differentia inter equivoca, & ea quae ha-

Differentia inter equivoca sunt solum vera in altero sensu, non conceduntur absque distinguente plures causas veritatis.

Quae autem habent plures causas veritatis, cum secundum aliquam illorum causarum verificantur, simpliciter conceduntur: ut quia hominem currere, potest verificari pro Socrate & Platone, dato quod solus Plato currat, conceditur absque distinctione quod homo currit, licet pro Socrate non habeat veritatem: ita quia esse plures res

In Divinis, posset verificari pro absolute & respectivis, licet solum res relata ibi plurifcentur, & non absolute, simpliciter plures res ibi existere concedere possumus, & si aliquo modo est ibi necessaria distinctione, hoc est in quantum analogia sapit aliquomodo natum aequivocationis.

Respond. ad arg. Ad primam di-

cendum, quod res, quantum est de se,

nec dicit quid absolutum, nec dicit

quid relatum, sed est quid commune ad utrumque: & quia quae verificantur de speciali, de communione verificari dicuntur, ut quae verificantur de ho-

mine, verificantur de animali, conce-

dimus tres personas esse tres res, eò

quod sunt tria relata: unde sicut non

valeret, animal de se non dicit quid

rationale, ergo ubi sunt plura rationa-

lia non sunt plura animalia, immo pos-

sumus arguere affirmando: quia plura

rationalia sunt plura animalia, ita ar-

guere non possumus res de se relationem non importat, ergo cum in Di-

vinis sint solum plura relata, non sunt

ibi plures res: immo arguere poteri-

mus affirmativè dicendo in Divinis esse

plures res: quia sunt ibi plura relata.

Quando dico plures res: quia sunt ibi plura relata.

eari, quod in gelaciones ad

Ad 2. ddm, quod in Divinis non plu-

res essentiam et rificantur relata nisi secundum ratione

paratus sunt quidditatis, non secundum esse. Hec

idem, verum autem plurificatione non est nisi secun-

dum oppositionem: quia relatum se-

dicitur, secundum suam quidditatem non respi-

cit nisi id, ad quod referatur; & ideo quod ad se talis distinctione realiter non potest esse comparata, nisi littera opposita: unde Pater recalli- tationem oppositam ad ipsius: propter idem quod hoc relationes inter se realiter distin- guantur, propter oppositionem quam quia utsic no- ad se in vicem habent. Sed cum talia res pincerent comparantur ad essentiam, ad quam oppositionem non habent, differunt ratione: & ideo tres Personæ dicuntur ratione differre: quia differunt re- lationibus, quae licet inter se per oppo- sitionem realiter distinguuntur, tamen comparata ac essentiam solum ratione differunt a ipsa, & hoc attendens. Da- mase, ait, in Divinis Personas ratione differre. Ad 5. ddm, quod res licet de se relationem non dicat, sicut nec ani- mal rationale de se importat: tamen potest sumi pro relativo, sicut & ani- mal pro rationali: & quia relata non solum adjectivè, sed etiam substantivè pluraliter proferri possunt, licet res substantivè significent, potest concedi tres Personas esse plures res. Ad 4. ddm, quod licet quidditas sumpta absolute sit idem quod essentia, relate tamen

C accepta secundum modum significan- di differt ab essentia: & ideo licet alii- quo modo possimus ibi concedere plu- res quidditates relativè, non tamen concedimus ibi plures essentias. Vel di- cendum, quod relationes in Divinis ita plurificantur secundum rationem quid- ditatis, quod non plurificantur secun- dum esse: igitur nec esse relativorum, nec esse absolutorum in Divinis plurifi- catur: & q̄tia Essentia dicta est ab eo, quod esse secundum August. 5. de Trin. cap. 2. non concedimus ibi plures es- sentias, nec plures entes, substantivè loquendo: concedimus tamen ibi plu- res entes adjectivè: sicut concedere possemus ibi esse plures magnos, & plu- res sapientes: res tamen sumuntur à quid sunt plures quidditatis. Ratio autem quidditatis in Di- vinis plurificantur realiter, vel ipsæ rela- tiones Divinæ plurificantur realiter se- cundum rationem quidditatis: ideo

concedere possumus ibi esse plu- res res, licet non con- cedamus ibi plu- res essen- tias.

EXPOSITIO LITTERÆ.

SVPER litteram, super illo : *Quibus-dam videtur &c.* Notandum, quod positio istorum non est bona : volunt enim, quod cum dicitur, tres Personæ, quod nomine Personæ intellegitur essentia : vel cum dicitur, alia est Persona Patris, quod nomine Personæ etiam essentia denotatur. Sed hæc positio stare non potest : quia nos non concedimus tres essentias, nec concedimus, quod alia sit essentia Patris, alia Filij : quod si nomine Personæ intelligeretur essentia, concede remus illas, sicut & illas. Et expositiones istorum non sunt convenientes: exponunt enim tres Personæ, id est, tres sunt habentes commune id, quod est Persona: secundum quem modum possemus concedere, quod Pater & Filius & Spiritus Sanctus sunt tres essentiae: quia sunt tres habentes commune, quod est essentia, quod cum non concedamus eam, talis expositio non est admittenda. Rursum alia expositio non est bona: dicunt enim : alia est Persona Patris, alia Filij, sic esse intelligendum, quod Pater est alius, & Filius est alius habentes commune id, quod est Persona: secundum quem modum expositionis possemus concedere : alia est essentia Patris, alia Filij : quia Pater est alius, & Filius est alius habentes commune id, quod est essentia.

Item super illo : *Quadam tamen necessitate.* Notandum, quod Persona in in creaturis dicit quid absolutum : & ideo tale vocabulum quadam necessitate accommodatum fuit ad designandum pluralitatem Divinorum suppositorum; sed postquam bene visa fuit significatio eius, & quod congruè secundum nominis significatum in Divinis poterat relationem importare, non solum necessitate, sed significati congruitate usi tali vocabulo sumus, & congruentem responderemus. *Ad quid tres Tres Personæ.*

Itē super illo: *Hoc nōm̄ pluraliter.* videtur velle Mag. quod pluraliter sumptū hoc nomen, *Persona*, non sit pro essentia, sed pro hypostasi: singulariter tamen stat pro essentia. Sed contra : plurale non est nisi singulare geminatum. Si ergo persona importet relationem in

B. Egid. Col. sup. i. sent.

A plurali, importabit eam in singulari: non igitur in plurali stabit pro hypothesis, in singulari pro essentia. Dicendum, quod Persona tam in singulari, quam in plurali significat hypothesis: tamen propter identitatem realem, quam habet hypothesis ad essentiam, in singulari Persona potest sumi pro essentia; non autem in plurali propter repugnantiam intellectuum.

Item super illo : *Tres Personas esse unam essentiam, vel eiusdem essentiae, sed non ex eadem essentia.* Sed contra : quia si tres Personæ sunt una essentia, tunc cum essentia prædicetur in recto de tribus Personis, denotatur identitas essentiae ad Personas : non igitur poterit prædicari in obliquo, ut dicatur, tres Personæ unius essentiae : cum per talen prædicationem diversitas designetur.

Item concedimus tres Personas esse unius essentiae, ex qua prædicatione denotatur differentia essentiae ad Personas, concedere debemus tres Personas esse ex eadem essentia : cum non sit causa alia, quare negetur hæc propositio, nisi propter differentiam essentiae ad Personam, quam, ex, proposicio denotat.

Dicendum ad 1. quod Persona differt ab essentia, & est idem cum essentia, est idem re, differt ratione: & propter identitatem dicimus tres Personas esse unam essentiam, propter differentiam concedimus eas esse eiusdem essentiae.

Ad 2. ddm, quod, ex, videtur importare habitudinem causæ materialis, quam habitudinem non habet essentia respectu Personarum. Sed genitus potest importare habitudinem causæ formalis: & quia essentia se habet ad Personas quadam modo per modum causæ formalis, concedimus tres Personas esse unius essentiae; non ex eadē essentia. Vnde licet denotetur differentia aliqua Personarum ad essentiā, dicendo, tres Personas unius essentiae, & ex eadem essentia; tamen propter aliam & aliam differentiam & habitudinem denotatam hic & ibi, una conceditur, alia negatur.

Item super illo : *Ex predictis colligitur.* Vult Magist. quod Persona, tripliciter sumitur : quia aliquando sumi-

Qqq

tur pro hypostasi, aliquando pro proprietate, aliquando pro essentia. Sed contra: de ratione Personae est, quod significet per modum subsistentis, & quid incomunicabile. Sed proprietas non significat per modum subsistentis, & essentia non est quid incomunicabile, ergo non potest sumi Persona pro proprietate, nec pro essentia, ut Mag. dicit.

Dicendum, quod Persona semper significat hypostasim: tamen propter identitatem realem, quam habet hypostasis ad proprietatem & essentiam, non ratione significationis, Persona sumitur non solum pro hypostasi, sed pro essentia, & proprietate.

Item super illo: *In Trinitate non est*

aliquis gradus. Contra: In Patre ponitur auctoritas, in Filio subauctoritas, sed hoc non est sine gradu. Dicendum, quod proprietas in Trinitate non est gradus: quia gradus semper dicit, proprietas loquendo, maioritatem, & minoritatem: unde ponere gradus in Trinitate est loqui secundum perfidiam Arianam, que posuit Filium minorem Patrem: extendendo nomen gradus ad omnem ordinem. In Divinis sunt gradus: quia est ibi ordo originis, & propter istum ordinem in Patre est auctoritas, in Filio subauctoritas: non tamen communiter conceditur subauctoritas nisi Filio, licet concedatur auctoritas nisi Patre.

DISTINCTIO XXVI.

DE PROPRIETATIBVS PERSONARVM; SED PRIVS de hoc nomine hypostasi.

PROPOSITUM de proprietatibus Cr. Postquam Magist. determinavit de essentia, & Personis: sic determinat de proprietatibus Personarum. Et duo facit: quia 1. determinat de proprietatibus proprijs. 2. de appropriatis. Secunda ibi: *Præterea in princ. 1. distin.* Circa primum duo facit: quia 1. determinat de proprietatibus constituentibus Personas. 2. de quibusdam proprietatibus, quæ Personas non constituunt: propter quod magis merentur dici notiones, quam proprietates. Tertia ibi: *Præterea 2. in princ. 18. distin.* Circa primum duo facit: quia 1. determinat de proprietatibus personalibus. 2. specialiter determinat de eis in comparatione ad hypostases. Secunda ibi: *Hic queritur, in princ. 27. dist.* Circa primum duo facit: quia 1. inquirit: utrum nomen hypostasis debeat recipi in Divinis? 2. determinat de proprietatibus Personarum, ibi: *Iam de proprietatibus.* Circa primum tria facit: quia 1. ostendit, quod antiquitus haereticici decipiebant simplices utendo hoc nomine hypostasis. 2. ostendit propter hoc Hieronymus negasse usum huius nominis. 3. concludit Hieronymus, non simpliciter negasse talem usum, sed propter haereticos, qui nomine hypostasis pravè utebantur. Secunda ibi: *Et id est*

Hieronymus. Tertia ibi: *Et verbi. Deinde cum* dicit: *Iam de proprietatibus,* determinat de proprietatibus Personarum. Et duo facit: quia 1. determinat de eis in quadam communitate. 2. specialiter descendit ad proprium Filij, & Spiritus Sancti. Secunda ibi: *Hic queritur.* Circa primum duo facit: quia 1. enumerat proprietates Personarum. 2. quia huiusmodi proprietates relationes quædam sunt, ostendit non omne, quod de Deo dicitur, secundum substantiam dici, ibi: *Quo circa.* Circa quod tria facit: quia 1. præmittit hanc divisionem, quod quædam dicuntur de Deo secundum substantiam, quædam secundum relationem, quæ relatio non dicit aliquid accidentis in Deo. 2. confirmat dictum suum per Aug. 3. adducit auctoritatem Hilarij ad probandum huiusmodi relationes in Deo non dici secundum accidentis: quia nihil mutabilitatis in ipso ponunt. Secunda ibi: *Vt Aug.* Tertia ibi: *Vnde Hilarius.*

Tunc sequitur illa pars: *Hic queritur,* in qua specialiter descendit ad proprium Filij, & Spiritus S. Et duo facit: quia 1. movet quædam quæst. circa proprietatem Filij 2. ex determinatione quæst. motæ determinat quædæ de proprio Spiritus S. ibi: *Ita etiam.* Circa primum duo facit: quia 1. querit, quomodo filatio sit proprium Filij, cum & homines dicantur Dei Filij? 2. dictam quæst. solvit, ibi: *Sed*

Sed magis. Circa quod duo facit, secundum A quod duplicitate differentiam assignat inter filiationem Filij & nostram. Secunda ibi: *Homo* verò. Circa primum duo facit: quia 1. dicit Filium Dei esse Filium proprietate originis, & veritate nativitatis: nos verò factura, & adoptione: unde Dei Filius non priùs fuit, & postea fuit Filius, sicut nos. 2. quod dixerat manifestat per Hilar. ibi: *Vnde Hilarius*. Deinde cùm dicit: *Homo*, ponit aliam differentiam inter filiationem Filij & nostram: quia Pater Filij est una in Trinitate Persona; sed Pater noster potest dici tota Trinitas: unde duo facit: quia 1. ponit dictam differentiam, & eam probat per Aug. 2. concludit, quod proprium potest esse Filij, quod sit Filius, non obstante, quod nos Filii sumus: quia ipse est differenter Filius à nobis. Deinde cùm dicit: *Ita etiam*, determinat de proprio Spiritus Sancti. Et duo facit: quia 2. dicit Spiritum S. propriè dici donum Dei, licet plura alia sint Dei dona, sicut Filius propriè dicitur Dei. Fi-

lius, licet multi alii sint Dei Fili. 2. quia dixerat Spiritum S. etiam propriè dici Spiritus Sanctorum, querit: utrum tota Trinitas Spiritus S. dici possit? Et duo facit: quia 1. inducit quæst. dictam, & solvit, quod tota Trinitas, licet non possit dici Filius, potest dici Spiritus S. Sed ut Spiritus S. dicitur de tota Trinitate sumitur secundum essentiam; ut est proprium Spiritus S. sumitur relativè. 2. circa proprium Spiritus S. ponit quandam positionem à veritate deviantem, ibi: *Quidam etamen*. Et duo facit: quia 1. ponit positionem dictam. Nolebant enim quidam Spiritum S. & donum non relativè dici ad Patrem & Filium: ed quod in relativis est convertentia. Sed licet possimus dicere donum Patris; non tamen possumus dicere, Patrem domi. & hanc positionem removet: quia non oportet in omnibus relativis talen convertentiam ad esse. B Secunda ibi: *Sed non est ita*, in quo terminatur sententia lectionis, & distinctionis.

QVÆSTIO I.

De hypostasi:

QVIA Magist. in præsenti dist. tangit aliqua pertinentia ad hypostasim, aliqua ad proprietates: ideo de hypostasi, & de proprietatibus quæremus. Circa primum quæremus tria: 1. utrum hypostasis reperiatur in Divinis? 2. utrum hypostasis per relationem constituantur in esse? 3. utrum remotis, vel abstractis relationibus per intellectum remaneant hypostases?

ARTICVLVS I.

Utrum hypostasis reperiatur in Divinis?

AD primum sic proceditur: videtur, quod hypostasis non reperiatur in Divinis: nam hypostasis potissimum dicit quid materiale: nam sicut usia dicit compositum ex materia, & forma; & usiosis dicit formam sine materia: sic hypostasis videtur importare materiam sine forma; sed materialia in Divinis non existunt, ergo &c. Præterea: Hierony. ut habetur in littera, vult, quod in hoc nomine lateat venenum sub. nolle; sed tali-

bus nominibus, quæ videntur impietatem inducere in Divinis, uti non debet, ergo &c. Præterea: semper

C hypostasis comparatur ad naturam, ut compositum ad simplex, sed in Divinis non est simplex, & compositum: cùm omnia sint ibi simplicissima, ergo &c. Præterea: hypostasis vel dicte quid absolutum, vel quid relatum? Quid absolutum, non: quia in Divinis ponuntur tres hypostases: nihil autem absolutum in Divinis plurificatur. Nec dicit relationem: quia secundum suum nomen ad nihil refertur; sed in Divinis, maxime in plurali, talibus, quæ relationem non important, uti non debemus, ergo in Divinis non est hypostasis; saltem eo modo, quo uimur. Præterea: in Divinis relatio est distincti-guens, substantia est indistincta; sed quidquid est in Divinis, vel pertinet ad substantiam, vel ad relationem, ergo quidquid ibi existit, vel est distinctus, vel indistinctum; sed hypostasis non dicit quid indistinctum: quia hypostasis suo nomine significat aliquid distinctum in aliqua natura, nec dicit aliquid distinctus, ergo in Divinis non debet.

In consonantia est Damascen. lib. D. Damasc. 1. cap. 2, qui ait: cognoscimus & co-sistemus; quoniam unus est Deus, &

*Q. q. q.**una*

una substantia in tribus hypostatis. Præterea Magist. in littera vult, quod in Divinis propriè reperiatur hypostasis, ergo &c.

stantia ibi non plurificatur: quia secundum Boëtium substantia continet unitatem, & secundum August. de Fide ad Petrum: *Est Pater & Filius & Spiritus* ^{de Fide ad Petrum.} *Sancti una substantia:* & quia nos ponimus in Divinis tres hypostates, modus iste videtur contradicere veritati, & hac ratione, ut videtur, motus Hieronym. ait: quod dicens tres hypostates, sub nomine pietatis tres naturas conatur afferere: & ideo subdit: quod sufficiat nobis dicere unam substantiam, tres Personas, taceamus tres hypostases, igitur ratione, qua hypostasis nominat substantiam, in Divinis non debet ponni in plurali: ratione, qua nominat accidentem, in Divinis nullo modo ponni debet, ergo vel per omnem modum neganda est hypostasis à Divinis, vel non est ibi pluraliter concedenda.

Hoc autem licet secundum superficie Ratio: videatur negare hypostasis à Divinis; tamen secundum veritatem non ar- guit.

Ad cuius evidentiam notandum, quod substantia, quam nominat hypostasis, est substantia prima sive suppositum, non secunda substantia vel natura. In Divinis autem & si non est substantia prima & secunda, est tamen ibi aliquid habens similitudinem cum substantia prima, ut suppositum, & ali-

^{Quod}
dicit substantia prima & secunda, est tamen ibi aliquid habens similitudinem cum substantia prima, ut suppositum, & ali-

quid cum substantia secunda, ut natura: & licet natura ibi non plurificetur, sunt tamen ibi plura supposita: & quia hypostasis nominat substantiam, ut sumitur pro supposito, non ut sumitur pro natura, non est inconveniens hypostasis in Divinis concedere in plurali: igitur ratione, qua hypostasis substantiam nominat, non contradicere modo, quo ea in Divinis utimur. Rursum ex eo, quod importat accidentem à Divinis negari non debet. Nam si de principali significato hypostasis esset aliquid per accidentem, ubicumque posset, ibi per accidentem existeret; & ita ad Divina transferri non posset, sed de principali significato suo, & per se significat aliquid subsistens, & habens esse distinctum in aliqua natura: & quia in creaturis ubicumque est pluralitas suppositorum in una natura, ibi est distinctione secundum accidentia; ideo hypostasis ex consequenti dicit aliquid per accidentem. Vnde Damasc. lib. 3. cap. 6.

R Espond. ddm, quod Damasc. lib. Lib. 3. cap. 6. sic describit hypostasis: quod hypostasis est substantia cù accidentibus, ex qua descriptione dupl. videtur esse negandum in Divinis esse hypostasis eo modo, quo ibi ponitur. Nam in Divinis secundum Boëtiam non sunt nisi duo præstent substantia dicamenta, substantia & relatio: rati- cum accidens: ratione substantiae non est in Deo aliis: id est quod accidens: nam substantia etiam nec in singulis ponitur, in Divinis, dividitur contra accidens: & multò quia accidens magis secundum quod in Divinis po- dicitur: nec nitrur, non nominat accidens. Item in plurali: relatio Divinæ non dicit aliquid per substantia. art. accidens: nam si maneat relatio in Di- infra.

non est, nisi ratione quidditatib: quia quantum ad esse transit in substantiam: non enim esse illarum relationum est inesse, sicut convenit de esse accidentium: & quia si relatio est accidens, hoc est ex eo, quod inesse, sicut cerera accidentia, cum quantum ad tale inesse non ponatur relatio in Divinis, ibi relatio non habet rationem accidentis: propter hoc Magist. in lit-

D Aug. P. N. tera, & August. 5. de Trin. cap. 5. scrip- 5. de Trin. bit: Non omne, quod (scilicet in Deo) dicitur, secundum substantiam dicitur: quia al- qua ibi secundum relationem dicitur: nec tamen propter hoc ibi dicitur ali- quid per accidentem. Nihil ergo, quod in sui significato importat accidentem, in Divinis ponni debet, ergo hypostasis ex eo, quod dicit aliquid per accidentem: quia est substantia cum accidentibus, in Divinis ponni non potest. Rursus

Quod nec ut substantia non solum ratione, qua implicat aedi- ibi ponitur, dens; sed etiam ex eo, quod substantia argumentum, tiam nominat, in Divinis ponni non de- bet eo modo, que ponitur: nam sub-

Etiā hypo-
stasis plurimi
caur in Di-
vīis, ut ac-
cīens: sed
quid ibi ac-
cidens acci-
dīt alīqua natura, in qua hypostates
existentes per accidentia non distingue-
piatur pro rentur, hypostasis ibi non diceretur
proprietate, per comparationem ad accidentis.
cū in Divi-

Et ideo si volumus notificationem
non plurimi. illam datam de hypostasi esse bona, &
centur per converti cū diffinito, oportet quod
accidens, cū ibi accidens sumatur pro omni pro-
prietate. Nam omnis proprie-
tas, inquantum secundum modum in-
telligendi est aliiquid additum substan-
tia rei, habet similitudinem cū acci-
dente: unde & Damasc. quando
predicatam descriptionem dat de hy-
postasi, videlicet, quod hypostasis est
substantia cū accidentibus, eam cor-
rigit, dicens: quod hypostasis est ha-
bens quod commune est cū propri-
etatis, & cū in Divinis inveniamus
aliiquid, cui hoc convenit: nam quæ-
libet Persona habet in se essentiam,
quæ est quid commune, & relationē,
quæ habet rationem proprietatis, cui
libet Divinæ Personæ competit esse hy-
postasim. Nam in Divinis unam & eā-
dem rem dicunt res naturæ, supposi-
tum, Persona, hypostasis, & incōmu-
nicabile. Nam sicut videmus, quod

Nota de significacione individuum humanum continet in se
aliquid commune, ut naturam, & ali-
istorum no-
quid proprium, ut id quod addit supra
naturam, sup-
positū, Per-
na continet in se quod commune est,
sona, hypo-
ut essentiam, & quod est proprium, ut
relationem: & sicut individuum in

specie hominis, eo quod continet in
se communem & propriam, potest no-
minari per comparationem ad com-
mune & proprium. Per comparatio-
nem ad communem dupliciter: nomine
primæ intentionis, & sic dicitur res na-
turæ: nomine secundæ, & sic dicitur
suppositum. Rursum per comparatio-
nem ad proprietatem dupliciter: no-
mine primæ intentionis, & sic dicitur
hypostasis, vel Persona: homine secū-
da intentionis, & sic dicitur singulare.
Sic etiam & in Divinis existit: nam
Pater, & quælibet Persona Divina se-
cundum quod comparatur ad naturam
Divinam, & nominatur nomine pri-
ma impositionis, dicitur res naturæ;

A Vt nominatur nomine secundæ impos-
tionis, dicitur suppositum. Vt autem
comparatur ad proprietatem, & no-
minatur nomine primæ intentionis, sic
dicitur Persona, vel hypostasis, aliter
tamen, & aliter: quia ut dicit respe-
ctum ad proprietatem communiter
sumptam nominatur hypostasis: ut au-
tem respicit proprietatem dignitatem
importantem, vocatur Persona. Si ve-
rò nominatur nomine secundæ intentionis, sic quod in creaturis dicebatur
individuum & singulare, in Divinis di-
citur incommunicabile: & ita patet,
quod omnia nomina prefata dicunt
aliiquid, quod habet in se commune
cum proprietate. Sed res naturæ, & sup-
positum magis accipiuntur per compa-
rationem ad commune. Hypostasis,
Persona, & incommunicabile magis
per comparationem ad proprietatem.
Est igitur in Divinis hypostasis, proprie-
tate, & incommunicabile in se commune
cum proprietate.

Respond. ad arg. Ad primum di-
cendum, quod hypostasis dicit aliiquid
materiale in creaturis: quia illud, in
quo existit proprietas in rebus creatis,
aliquam materialitatem dicit: eo quod
proprietas in talibus aliquam composi-
tionem inducit; in Divinis autem, ubi
est ita simplex persona, ut essentia, nul-
lam materialitatem importat: habet
tamen Persona Divina aliquam simili-
tudinem cum individuis materialibus
& cū hypostatis in se compositionem
habentibus. Ad 2. dñm, quod, si
magist. dicit in littera, Hierony.

non negat usum huius nominis simpliciter, sed propter hereticos, qui pra-
vè eo utebantur: ista pravitas continet
propter inopiam vocabulorum in lingua latina: quia hypostasis apud
Grecos idem sonat, quod substantia apud Latinos. Substantia autem apud
nos equivocatur ad substantiam secundam & primam, vel ad naturam & sup-
positum: & ideo quando concedebat
Catholici simplices tres hypostases in
Divinis, arguebant heretici ibi esse tres
substantias, & tres naturas: sed, ut ha-
bitum est, hypostasis dicit substantiam
primam, vel suppositum, quod est ha-
bens in se secundam substantiam vel
naturam: non igitur posse adeo tres hy-
postas.

postasis in Divinis, ibi ponimus tres naturas; sed ponimus ibi tria supposita, vel tria habentia Divinam naturam. Ad 3. ddm, quod licet in Divinis non sit simplex & compositum secundum rei veritatem; est tamen ibi secundum modum intelligendi: & hoc sufficit, ut ibi ponatur hypostasis. Ad 4. ddm, quod sicut persona de suo nomine relationem non significat: tamen ut habet esse in Divinis, ubi distinctio est per relata, relationem quamdam importat: sic hypostasis ratione, qua dicit quid distinctum, relationem quamdam dicit, ut habet esse in Divinis: propter quod tres Personae tres hypostases dici possunt. Ad 5. ddm, quod secundum relationem dicuntur etiam ipsa distincta, non solum distinguenda. Nam sicut relatio est ratio distinctionis, ita relativum est quod distinguitur: & quia ipsum relativum secundum relationem dicitur, distincta in Divinis secundum relationem dicuntur. Non igitur oportet ponere in Divinis tria praedicta: quia ponimus ibi aliquid indistinctum, ut essentiam: & aliquid distinctum, ut Personam, vel relativum: & aliquid distinguens, ut proprietatem, vel relationem: quia distinctum & distinguens secundum relationem dicuntur.

ARTICVLVS II.

Utrum hypostases Divine reponantur in esse per relationem?

D. Thom. in sum. 1. p. 7. art. 1. Arg. in 2. q. 26. q. 2. art. 1. Gener. Sener. d. 26. q. 2. art. 2. Princ. à Christ. dif. 26. q. 2. Cato. q. 6. de Divo. Prof. art. 2.

Comm. 12. Méthaph. hypostasis Divina habet maximum de esse, cum sit Deus, Comm. 12. ergo per relationem non constituetur Meta.com. in esse. Præterea: supposita humana non constituuntur in esse per hoc, quod unum refertur ad aliud: quia tunc non propriè haberent esse: ergo multò minus supposita Divina per relationem constituentur in esse, quibus magis, quam suppositis humanis, competit esse. Præterea: distinguens non est ipsum distinctum, & constituens non est ipsum constitutum; sed Persona Divina est ipsa relatio, ergo per relationem non constituitur in esse. Præterea: per quod aliquid constituitur in esse, ab alijs per id distinguitur. Si ergo hypostasis aliqua constituitur in esse per relationem, per relationem habebit distingui; sed relatio presupponit distinctionem: quia per relationem relativum refertur ad aliud. Aicias enim distinctionem dicit, ergo nulla hypostasis per relationem constituitur: quia per relationem non distinguitur.

In contrarium est: quia secundum Boëtium substantia continet unitatem, sed relatio multiplicat Trinitatem, ergo nisi esset relatio, non esset Personarum plurificatio: sed per illud, per quod aliqua plurificantur, in esse constituentur: quia amoto illo, iam non manent talia, ergo &c. Præterea: album constituitur in esse tali per albedinem, & relativum per relationem; sed Persona, hypostasis, & talia, prout in Divinis habent esse, relativè sumuntur, ergo per relationem in esse constituentur.

RESOLVTIO.

D. Hypostases Divine constituentur per proprietates directè & per se: & cum distinguendum constitui dicuntur per origines, est quia loco proprietatum accipiuntur, vel quia secundum modum intelligendi hypostases per origines consequuntur diversas proprietates.

R. Espond. ddm, quod omnis res per idem habet esse, & unum esse, & per id, per quod constituitur in esse tali, quod pertinet ad rei entitatem, distinguitur ab omni non tali, quod pertinet ad eius unitatem: quia

Plus 1. Phys. iuxta illud Phi 1. Phys. Ex non substantiis non sunt substantia. Sed hypostasis est substantia, ut patet per Damasc.lib.3.cap.

D. Damasc. 6. ergo non constituitur in esse per relationem, quæ dividitur contra substantiam. Præterea: quod habet maximum de esse non constituitur in esse per id, quod habet minimum de esse; sed relatione habet minimum de esse, ut dicit

Quia remo-
to illo, per
quod habet
esse unum,
vel ab alio
distinctum;
estens; no
tamen unu.

Si hoc non esset, tunc unum & ens nō
converterentur ad invicem. Cuilibet
ergo unitati respondet sua entitas, &
esse unum, cuilibet distinctioni sua constitutio; &
vel ab alio è converso. In omni autem natura, ubi
distinctum; est suppositorum pluralitas, est consi-
derare duplēcēm distinctionēm in ipsis
suppositis: unam, per quam distingui-
tur suppositum ab omni supposito al-
terius naturæ: & aliam, per quam di-
stinguitur ab omni eiusdem naturæ. Si-
cut videmus, quod in natura humana
est pluralitas suppositorum, & Sortes,
qui est suppositum in natura humana,
distinguitur ab omni supposito, quod
non est homo, & ab omni supposito
humano, quod non est Sortes: & isti
duplici distinctioni respondet duplex

Nota, quod constitutio. Nam Sortes per naturam
in omni na- humanam distinguitur ab omni non
tura supposi torum plu- honaine; & per id, quod addit supra
rium est ali- naturam humanam, in quo non con-
quid in sup- venit cum alijs suppositis humanis, di-
positis, quo stinguitur ab omnibus alijs humanis
distinguitur suppositis. Per primum enim non ha-
unum ab alio etur: ita in sit hypostasis; sed quod sit homo: quia
natura Divi- per illud non distinguitur à suppositis
na est ipfa humanis; sed per aliud, per quod con-
natura & pro stituitur in esse incomunicabili & in-
prietas. Per primū distin- dividuali, est illud, per quod habet,
guitur à qua quod sit Sortes: quia per illud distin-
libet creatu- guitur ab omni, quod non est tale sup-
ra. Per secun- dū ab alio positum: & sicut est in suppositis
Divino sup- humanis, ita suo modo est in supposi-
posito. C

D

Divinis: quia quodlibet suppositū
Divinum per naturam suam separa-
tur, & distinguitur ab omni, quod nō
est Deus; sed per hoc non constituitur
in esse hypostasis: quia per illud, per
quod hypostasis Divina habet, quod
sit hypostasis, & est quid incomuni-
cable, & est illud, in quo non con-
venit cum alijs suppositis Divinis, igi-
tur hoc non poterit esse natura Divi-
na: quia in natura Divina omnia suppo-
sita Divina conveniūt. Nec per conse-
quens poterit esse aliquod absolutum:
quia omne absolutum transit ibi in Di-
vinam naturam, & convenit tribus.
Igitur per absolutum hypostasis Divina
constitui non poterit; sed si constitu-
tur in esse, constituetur per relationē.

Nota, rela-
tio importa-
tur in Divi-
tatis, & per modum actionis. Per mo-

dum proprietatis, sicut paternitas, fi-
nis, vel per modum pro-
liatio, & huiusmodi. Per modum actio-
nis, vel etiam per modum passionis, per modum
sic dicitur generare, generari, & huius-
modi. Causa autem, quare his duobus originis &
modis importatur relatio, est: quia causa, & sic
relatio secundum modum intelligentis
di semper sequitur ad aliquid aliud, ut constitutio
ad quantitatē: quia ex eo, quod ali-
orum, quid magnum est, dicitur aequalē. Vel
ad qualitatem, ut quia est album, dici-
tur simile. Vel ad actionem, ut quia
generat, dicitur Pater. Vel ad passio-
nem: ut quia generatur dicitur Filius.

Si ergo in Divinis relationes ponimus, Nota, quod
oportet, quod secundum modum in- origo est re-
telligendi consequantur ad aliquid latio: quia
aliud: illud autem, ad quod consequū- se habet ad
secundum intellectum, est origo: eam ut ter-
minus ad mo-
quia non sunt ibi relations distinctivæ, tum, sed mo-
nisi relations originis: propter quod tus est in ge-
origo in Divinis comparata ad rela- nere termini, 5. Phys-
tionem habet aliquam similitudinem ergo origo
cum motu comparato ad formam: in genere re-
quia sicut ex motu aliquis formam cō- lationis. Ma-
sequitur, ita per quamdam similitudi- quia sicut
nem, Persona Divina per originem per motum
consequitur proprietatem relativam, forma acqui-
licet ista similitudo sit valde modica: ritur, ita per
& quia motus est in eodem genere cū latio:
rebus, ad quas est motus, origo in Di-
vinis reducitur ad illud genus, in quo
existit proprietas relativa: propter
quod ipsæ origines quamdam relatio-
nem dicunt. Declaratum est igitur
quod relatio in Divinis dupliciter sig-
nificari potest, vel per modum actus,
& sic origo relationem dicit: vel per
modum proprieatis, & sic paternitas
& filiatio relationem important: &
quia Personæ Divinæ non distinguuntur nisi per relata, oportet quod ali-
quid relationem importans eas in esse
constituat: & quia relatio, ut dictum
est, dupliciter importatur, per proprie-
tatem & per originem.

Opinio de
constitutio-
ne Personarū
& distinc-
tuuntur per
originem.

De constitutione & distinctione
Personarum sunt duo modi dicendi. & distinc-
Nam quidam dicunt, quod Personæ rū, secundū
distinguuntur per originem. Quidam quod consti-
quod per proprietates. Pro prima po-
sitione videtur facere August. de Fide
ad Petrum circa principiū, qui ait: Quia D Atig. P. N.
igitur aliud est genuisse, quam natum esse, de Fide ad
aliud est procedere, quam genuisse, vel na- Petru cap. 1,
tur esse, manifestum est: quoniam aliud est
Pater

Pater, alias Filius, alias Spiritus Sanctus: A sed genuisse, natui, & procedere origenes dicunt: igitur alicatas, sive distinctione estio est in Personis per origines. Hoc etiam videtur sentire Damasc. 1. lib.

Damasc. 1. cap. 2. qui ait: quod in Divinis omnia lib. cap. 2. sunt idem praeter generationem, inge eius verba generationem, & processionem. Et quia habes dicit. Sancti, ut appareat ex auctoritatibus in p. 2. q. 1. art. unic. in duabus, videntur sentire, ut distinctione resolut. Personam per origines, dictam positionem meam. F. tenentes, dixerunt: proprietates in Divinis non distinguere; sed distinctionem insinuare. Alij autem quasi e converso dicunt, quod distinctione directe sit

S. Thom. in 48art. 1. per proprietates: unde non est principium. p. 1. q. 1. que pium distinctionis, nisi relatio: nam Doct. sequi & ipsae origines per relationes distinguitur, ut patet guuntur. Ut autem appareat quae ista sequentia positiorum sit melior,

Notandum, quod nihil in Divinis plurificatur realiter, nisi quod relationem importat: quia secundum absolute non est realis plurificatio. Secundum autem quod ad praetens spectat negotium, tria ibi plurificantur realiter, proprietas, hypostasis, & origo: sunt enim ibi plures proprietates realiter differentes, ut paternitas, & filiatione: & plures hypostases, ut Pater & Filius: & plures origines, ut gigni, & procedere: ideo praedicta tria relationem important. Et si comparamus hypostatum ad propriam originem, & suam proprietatem, tunc illa tria realiter non differunt, & unam & eandem relationem important. Nam si Filius ad suam proprietatem comparatur, ut ad filiationem, & ad propriam originem, ut ad generationem vel nativitatem, ab eis realiter non differt, & eadem relationem cum illis importat: nam nativitas, filiatione, & Filius non sunt tres res, sed una. Et cum omnia haec secundum relationem dicantur, non aliam & aliam relationem dicunt: nam Filius non aliam relationem dicit, quam filiationem. Et illa eadem relatio, quae per modum proprietatis filiatione dicitur: per modum operationis, & originis designata, nativitas nuncupatur. Et licet haec tria sint una res, & eadem relationem indicent; tamen quantum ad modum significandi differunt, & illam relationem non eodem modo important. Et propter istam distinctionem

nem, quam habent in modo significandi, sequitur, quod proprietas se habet, ut distinguere, & sit distinctionis principium: origo & hypostasis se habeat, ut distincta. Nam in Divinis non est distinctione nisi per relata, ut potest patere per August. in multis locis, & per Boetium in suo lib. de Trin. Igitur quod magis directe, quantum ad modum significandi, relationem importat, hoc erit in Divinis distinctionis principium, & alia per ipsum habebunt esse distinctionem:

& quia proprietas quantum ad modum significandi magis directe relationem importat, quam hypostasis & origo, ipsae proprietates erunt distinctionis principium, & per eas hypostases, & origines distinguuntur. Quod autem proprietates quantum ad modum significandi magis directe relationem importent, declarari potest per ea, quae in creaturis aspicimus. Nam eandem qualitatem important album, albedo, & dealbari, sed albedo importat eam

Nota, quod proprietates per modum abstractionis, & formae: magis directe relationem album per modum concreti, & aggregati; dealbari per modum fluxus & motus: propter quod albedo qualita-

tem magis directe significat, quam album, & dealbari: est enim magis directe in genere qualitatis, quam aliquid prædicamentorum: nam nullum concretum est directe in genere: unde, Top.

& in 3. Top. scribitur, *Iustitia enim in genere est bonorum: vir iustus non est. Sic album non est in genere, sed albedo: & quia albedo est directe in genere qualitatis, & non album, magis directe qualitatem significat, quam album: sic etiam relativum non est in genere, sed relatio: propter quod paternitas ma-*

gis directe ad relationem pertinet, quam Pater. Rursum dealbari non est etiam directe in genere: quia motus est in genere per reductionem: propter quod dicitur in 3. Phys. quod est in eodem

genere cum rebus, ad quas est motus: & quia in Divinis proprietas, ut filiatione significat relationem in abstracto, & per modum formae: hypostasis, ut

Filius, significat eam per modum concreti: nativitas sive generatio per modum operationis, & originis, secundum quod in Divinis ponimus duo prædicamenta, relationem, & substantiam, li-

cet illa non sint eiusdem rationis cum sub-

Conclusionis quæ est magis communis, quod principium distinctionis in Divinis est quia tenet Doctor h.c. proprietas. Advertendum tamen, quod quia unam & eadem relationem insinuant proprietas & origo, propter hoc aliquando invenitur à Sanctis, quod in Divinis est distinctio per origines: aliquando per proprietates, & secundum hoc loquuntur Damasc. & Aug. in auctoritatibus praetatis ad confirmationem primæ positionis adductis. Dicamus igitur hypostases distinguiri per proprietates directe & per se: per origines autem distinguuntur, prout origines loco proprietatum accipiuntur, vel prout per origines, quantum ad modum intelligendi, hypostases consequuntur alias & alias proprietates.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum,

Notabile tria de relatione simpliciter, & relationem Divina: 1. nam: nam quod relatio secundum quod est Divina essentia & substantia. tamen Divina habet: nam relatio Divina est ipsa Divina essentia. Vel ddm, quod substantia, quam dicit Persona Divina, est substantia, quæ est suppositum: & quia Divinum suppositum dicit quid relativum; non est inconveniens talem hypostasem per relationem in esse constitui. Ad 2. dicendum, quod relatio Divina non ha-

bet minimum de esse: cum sit ipsa Divina essentia. Vel dicendum, quod relations in creaturis non sunt per se subsistentes; in Divinis autem sunt: & ideo licet in creaturis dicantur habere minimum de esse, non oportet hoc ve-

3. quod est rificari in Divinis. Ad 3. dicendum, quod per se existens, si supposita humana constituerentur in esse per relationem, relatio illa esset relatio creata, & non esset quid per se subsistent, & ei non competeteret dare per se esse: sed relatio Divina est quid per se subsistent: & ideo non est simile. Ad 4. ddm, quod in rebus compositis distinguens non est distinctum, & constituents non est constitutum: nā

homo non est sua humanitas, quæ distinguunt ipsum à non homine, & constituit eum in esse hominis: Deus tamē est sua Deitas: & quia Persona est ita Item relationis simplex; ut essentia, Persona Divina erit sua proprietas, & sua relatio, per quam in esse constituitur. Ad 5. ddm, quod relatio presupponit distinctionem non relata, sed aliam: ut maioritas, & minoritas presupponit distinctionem non relativam, sed quantitativam, ut quia hoc habet aliam quantitatem, & illud aliæ, sequitur, quod hoc sit Iesus, illud minus: sed si essent aliqua, Inter quæ non esset distinctio nisi per relata, in eis ita relatio distingueret, quod nullam distinctionem presupponeret: & quia hoc est in Divinis: ideo ratio non arguit.

ARTICVLVS III.

Utrum à motis relationibus per intellectum remaneant hypostases?

D.Th. in sum. p. 1. q. 40. art. 3.

Tertiò queritur: utrum amotis, vel abstractis relationibus per intellectum, remaneant hypostases? Et D'Aug. P.N. videtur, quod sic: quia dicit August. 7. de Trin. 7. de Trin. cap. 1. *Omne, quod relativè cap. 1. dicitur, est etiam aliquid exceptio relative.* Si igitur hypostasis Divina non remaneat amota relatione, hoc non est, nisi quia talis hypostasis est quid relatum, ergo amota relatione, adhuc remanebit hypostasis, cum sit aliquid excepta relatione. Præterea: Persona est hypostasis proprietate ad dignitatem pertinente distincta, sed in omni definitione hoc contingit, quod una pars definitionis habet esse abstracta ab alia, & potissimum pars prima potest intelligi non intellecta parte secunda: ut si homo est animal rationale, potest intelligi animal, non intellecto rationali, ergo potest intelligi hypostasis non intellecta proprietate, igitur amota relatione per intellectum vel proprietate, remanebit hypostasis. Præterea: Pater non distinguitur à Filio per hoc, quod est quis, vel alius: quia & Filius est quis, & alius, sed distinguitur ab ipso per hoc, quod ille est Pater, & ille Filius, ergo amota paternitate non remanebit.

bit Pater, sed remanebit quis, vel alius quis; Sed quod est quis vel aliquis est hypostasis, ergo non intellecta proprietate, vel paternitate, potest intelligi hypostasis eius. Præterea: Pater intelligitur ingenitus, non intellecta paternitate, ut potest haberi ex s. de Trinit. cap. 6. sed per hoc, quod est ingenitus, est ab alijs hypostasibus distinctus, ergo Pater potest intelligi habere distinctam hypostasim ab alijs, non intellecta proprietate eius. Præterea: Gentiles, & Pagani intelligunt in Divinis hypostasim, & suppositum: eo quod intelligunt Deum esse quid per se subsistens; & tamen ibi non ponunt paternitatem & filiationem, ergo idem quod prius.

In contrarium est: quia scribitur D Aug. P. N. *De Fide ad Petrum* circa principium, quod de Fide ad Trinitas pertinet ad Personas, unitas Retrum. ad naturam: ergo si non remaneret in Divinis Trinitas, non remanerent Personæ ibi, vel hypostases; sed a motis relationibus, removetur ibi pluralitas & distinctio, ergo &c. Præterea: amotus eo, per quod aliquid constituitur in esse, non remanet quod sic constitutus; sed Personæ vel hypostates consti- C tuuntur in esse per relationes, ergo a motis relationibus, non remanent Personæ vel hypostases.

RESOLVTIO.

Cum secundum intelligendi modum prius contipiamus ad hanc essentia relationem in se accep- tam, sic constituit hypostasim: & quia ulte- riùs intelligimus essentia addi relationem ad dignitatem pertinentem, ita constituit Personam: & quia deinceps considerare possumus, addi talen relationem pertinentem ad dignita- D tem, isto modo talen Personam constituit. Et ideo amotis per intellectum relationi-

*bus secundo & tertio modo inspe-
ctis, adhuc remanent hyposta-
ses: quod si primo modo ab-
strahantur, hyposta-
ses non rema-
nebunt.*

Seilicet à D. Thom. ubi **R** Espond. A quibusdam distinguuntur duplex modus abstractionis: supra de ab abstractio forma à materia, ut abstractione circulus à cupro: vel universale à particuliari, ut animal ab homine. Et isti

duo modi abstractionis sic differunt: quia per abstractionem universalis à particuliari, particulare non remanet: nam abstracto animali ab homine, non remanet homo: quia absque animali homo nec esse potest, nec intelligi; sed per abstractionem formæ à materia utraque remanet, ut abstrahendo circulum à cupro, remanet circulus, & remanet cuprum: quia possum intelligere cuprum non intellecto circulo, & circulum non intellecto cupro; & secundum istum duplum modum abstractionis volunt determinare de abstractione in Divinis: & dicere in Divinis non sit forma & materia, & universale & particulare, est tamen ibi aliquid, quod se habet ad modum istorum. Sed iste modus non est prosequendus: quia distinctione prius facta est in Contra. D. conveniens: quia in predictis abstractionibus semper abstrahitur forma à materia, sive illud, quod se habet per modum formæ ab eo, quod se habet per modum materiae. Nam secundum Ph. 7. Metaph. haec est differen- Phus 7. Me- ta. cōm. 35. tia inter partem quantitativam, sive materialem, & partem formalem: quia pars materialis non pertinet ad rationem rei; pars autem formalis pertinet: & ideo potest esse, quod unum & idem prout recipitur in ratione unius, & non recipitur in ratione alterius, sit pars materialis unius, & sit pars formalis alterius: & ideo secundum Ph. 7. Metaph. cuprum est pars formalis cir- Ibidentur culi cuprei, & pars materialis circuli: quia non ponitur in definitione circuli, sed in definitione circuli cuprei: & quia quidquid abstrahitur ab aliquo, illud, à quo abstrahitur, non ponitur in definitione eius, oportet, quod illud, à quo sit abstractio, sit materiale respectu abstracti.

Et propter hoc possumus aliter dicere, distinguendo aliter abstractio- prius. modos: quia quidquid abstrahitur ab aliquo habet unitatem cum illo: quia si non haberet unitatem cum eo, non posset abstrahi ab eo: hoc enim sonat abstrahere, intelligere aliquid, quod est in aliquo, non prout est in illo, ut videtur velle Phus 2. Phy. Phus 2. Phy. & ideo si volumus distinguere de abstractione, distinguamus de unitate. Unitas autem aliquorum duplex est, per

Nota dupli-
cē modūm per se, & per accidēns, & secundūm abstrāctionis utrumque modūm unitatis sit abstrāctio: & quomodo: cito: nam abstrahit quidditas rei & Secundus transfertur ad Divina, scilicet, per se.

conditionib⁹ materiae, & subiectum à passionib⁹, & universaliter substantia ab accidentib⁹: ex quibus omnibus habet fieri unum per accidens. Rursum abstrahit vegetativum à sensitivo, & sensitivum ab intellectivo, ex quibus fit unum per se & non per accidens. Est enim differentia inter primum modūm abstractionis & secundūm: quia in primo modo abstractionis abstractum, & à quo fit abstractio, sunt duæ res. Nam conditiones materialiæ non sunt ipsa quidditas rei, nec passio est ipsum subiectum, vel accidentis ipsa substantia. Sed in secundo modo abstractionis abstractum, & à quo fit abstractio sunt una res. Nam vegetativum, quod abstrahit à sensitivo, est eadem res cum ipso sensitivo: nam huiusmodi abstractio non fit propter diversitatem realem, sed habet fieri ex eo, quod una res secundūm modūm intelligendi addit supra aliam: Sic animal potest abstrahi ab animali rationali: quia animal rationale addit supra animal; tamen quia ex animali & rationali fit unum per se, animal rationale & animal sunt eadem res: & hoc insinuavit Phus 7. Metaph. ubi cùm

Phus 7. Me-
taph. com-
m. 19.

determinavit istam quæstionem, quod in his, quæ sunt per se, est idem quidditas cum habente quidditatē, subiunxit: Quoniam si homo simpliciter, & homo albus esset idem, tunc quidditas hominis & quidditas hominis albi essent idem: & sicut ex homine, & albo fieret unum per se. Et quia ex animali, & rationali fit unum per se, animal, & animal rationale sunt eadem res. Si autem secundūm istos abstractionis modos volumus loqui de abstractione hypostasis, aut relatione, planum est, quod primus abstractionis modus non habet ibi locū: nam in primo abstractionis modo abstractum, & à quo fit abstractio sunt duæ res; sed hypostasis & relatio non sunt duæ res, immo hypostasis est ipsa relatio propter sui simplicitatem. Et inde est, quod aliqui considerantes istū abstractionis modūm dixerunt: quod si abstrahatur hypostasis à relatione, nihil remanet nec hypostasis nec substantia. Hoc autem ex hoc veritatem

habet: quia secundūm istū modūm abstractionis intellico rem abstractā, etiam corrupta re, à qua fit abstractio: quia res abstracta, & res, à qua fit abstractio, non sunt una res: unde dato quod illa res, quæ est passio, non esset, per se loquendo, nihilominus subiectū esset; sed si illa res, quæ est relatio, nō esset, nec hypostasis, nec essentia esset: quia hypostasis & essentia sunt illa exdem res, quæ relatio est: & licet sic dicentes secundūm istū modūm bene dicant; tamen in hoc non bene dicunt, quod huiusmodi abstractionis modūm ad Divina transferunt: quia, ut habitum est, talis modus ad Divina non est transferendus; sed secundūm modūm abstractionis, ubi abstractum & à quo fit abstractio sunt una res, possumus loqui de abstractione in Divinis. Nam illud abstrahere nihil est aliud, quam intelligere unam rem secundūm unam rationem, non intellectu ipsa eadem re secundūm aliam rationem: atamen in huiusmodi rationibus, & modis intelligendi debet esse ordo: quia res sub una ratione considerata se habet per additionem, secundūm modūm intelligendi, ad se ipsam consideratam secundūm aliam rationem: nam licet eadem res sit homo, & animalis tamen ipsa res considerata, ut homo, secundūm modūm intelligendi se habet per additionem ad se ipsam consideratam, ut animal: & ideo animal potest intelligi, non intellectu homine. Nota ordinē Igitur si secundūm istū modūm voluntariorum quæ res loqui in Divinis, oportet nos videtur, esse considerare quæ res secundūm unam rationem ve Deus, hypostasis, Pater, secundūm aliam, & dico secundūm & quomodo modūm intelligendi: quia in Divinis per rationē possunt ab realiter nulla sit additio. Juvicem ab,

Et ideo advertendum, quod ista strahl, quatuor se habeat per ordinem, essentia Divina sive Deus, hypostasis, Persona, & Pater: quia hypostasis addit supra essentiam Divinam relationem, Persona addit supra hypostasim aliquid ad dignitatem pertinens; sed Pater ad dicit super omnia. Ista hoc ad dignitatem pertinens, scilicet paternitatem: ideo secundūm modūm intelligendi prius intelligitur essentia, & postea intelligitur, quod additum relatio in se ac-

cepta essentia, & constitutat hypostasis: ulterius quod additur relatio ad dignitatem pertinens, & constitutat Personam: ulterius quod additur talis relatio ad dignitatem pertinens, scilicet paternitas, & constituit Patrem. Et in resolvendo oportet, quod sit ordo quasi præpostorus, ut non intellecta relatione tali ad dignitatem pertinente, qua est paternitas, non remanet Pater, sed solus remanet Persona. Sed non intellecta relatione ad dignitatem pertinente simpliciter non remanet Persona, sed remanet hypostasis.

Maic est con-
trarius D.
Thom. ubi manet Persona, sed remanet hyposta-
sis. Nou autem intellecta relatione
qualitercumque accepta, non remanet
hypostasis; sed remanet essentia, & si
remanet aliquo modo hypostasis, illa
hypostasis non erit secundum eandem
rationem cum hypostasi, quam in Di-
vinis ponimus: quia hypostasis in Di-
vinis posita constituitur in esse per re-
lationem. Hæc autem constitueretur in
esse per absolutum: nō dato quod in Deo
nō esset aliqua distinctione Personarum ad-
huc Deus esset hypostasis, & Persona:
sed non esset persona secundum illam
rationem, ut modo est persona. Ap-
paret igitur quomodo non intellecta
relatione potest intelligi hypostasis, &
quomodo non: quia non intellecta
relatione secundum aliquem modum,
potest intelligi hypostasis.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod hypostasis est aliquid aliud, ex-
cepto hoc quod relativè dicitur: quia
est essentia: & ideo amota relatione
remanet tantum essentia; sed non
oportet, quod remaneat hypostasis.
Ad 2. ddm, quod amota proprietate
ad dignitatem pertinente, remanet hy-
postasis: quia tunc non removetur re-
latio simpliciter, sed secundum aliquem
modum. Ad 3. ddm, quod amota re-
latione, ut est paternitas, remanet Pa-
ter quis: quia tunc non removetur re-
latio simpliciter, sed relatio sic accep-
ta: sed si removetur paternitas, ut re-
latio ita quod removetur relatio sim-
pliciter, tunc non remaneret Pater
quis: sed si remaneter quis, non rema-
neret eo modo, ut modo est. Ad 4.
ddm, quod ingenitus non dicit simpliciter
relationem, nisi accipiendo inge-
nitum, ut est proprietas Parris: unde
et essentia aliquo modo, & si non pro-

A priè, ingenita dici potest: & ideo non
intellecta paternitate, nec aliqua rela-
tione, remanet quid ingenitum: quia
remanet essentia. Vel possumus dice-
re, quod amota paternitate, remanet
ingenitum: quia paternitas non dicit
relationem simpliciter, sed dicit rela-
tionem sic acceptā. Ad 5. patet solu-
tio per iam dicta: nam sicut amota
omni relatione, remanet hypostasis in
Divinis, sed non eo modo, ut ibi hy-
postasim ponimus: ita Gentiles, & Pa-
gani ibi intelligunt hypostasim; sed nō
eo modo, ut nos intelligimus.

B. ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥ ॥

QVÆSTIO II.

De proprietatibus vel relationibus.

DEINDE queritur de proprietati-
bus, sive de relationibus. Et circa hoc queruntur duo. 1. utrum talia
sint realiter in Deo? 2. de numero ea-
rum.

ARTICVLVS I.

Vtrum relationes originis sint realiter in Deo?

D. Thom. in sum. 1. p. q. 28. art. 1. B. Egid.
infia d. 33. q. 2. art. 1. Franc. à Christ.
dist. 25. q. 6. Gav. de relat. Div. q. 5.
art. 1.

Ad primum sic proceditur: vide-
tur, quod relationes originis non
sint realiter in Deo: quia si relationes
originis sunt realiter in Deo, hoc non
est, nisi quia sequuntur ad reales actiones,
ut ad intelligere, & velle, quæ
realiter sunt in Deo; sed cum ex du-
ci rationis possimus cognoscere tales
perfectiones realiter in Deo esse: et
quod philosophi huiusmodi perfectiones
in Deo posuerunt, ex duetū ratio-
nis possemus scire in Divinis esse tales
relationes, & per consequens ibi esse
distinctionem Personarum, quod fal-
sum est. Præterea: Damasc. vult 1. lib.
cap. 1. quod supposita humana sunt
Idem ratione, & differunt re; Divina
autem supposita sunt idem re, & dif-
ferunt ratione: sed secundum quod
Divina supposita distinguuntur, sic ibi
re-

relationes existunt: non igitur sunt ibi relationes secundum rationem. Præterea: ubicunque est dare duo prædicamenta, ibi est reperire compositionem: quia quidditates prædicamentorum habent esse distinctum: ubiq; ergo est dare plura prædicamenta, ibi est dare plures quidditates: sed quidditas rei est ipsa rei essentia secundum Phum: ergo ibi est dare plures essentias: sed in Divinis nō est dare plures essentias, nec cōpositionem, quæ sequitur ad pluralitatem essentiarum: ergo ibi non sunt plura prædicamenta realiter. Non ergo ibi erit relatio realiter: quia tunc essent ibi duo prædicamenta reālia, substantia, & relatio. Præterea: Boëtius in lib. de Trin. vult, quod cuncta, quæ in Divinam prædicationem veniunt, imitantur substantiam: ad aliquid verò nihil omnino ponitur: sed non sunt realiter in aliquo quæ nihil prædicant de ipso: igitur relationes in Deo realiter non existunt. Præterea: quæ conveniunt alicui sine sui mutatione non sunt realiter in illo: unde quia aliquid sit actu scibile absque sui mutatione, nulla relatio realis est in eo per hoc, quod scitur, sed solùm secundum modum intelligendi. Cūm igitur Deus absque sui mutatione producat Filium, nulla igitur realis relatio propter talēm productionem in Deo erit.

In contrarium est: quia Personæ non distinguuntur nisi per relationem. Si igitur relationes non essent in Deo realiter, tunc, propriè loquendo, Personæ non essent tres res, nūl secundum intellectum, quod sapit hæresim Sabellij. Præterea: constituens aliquid est realiter in eo, quod constituit: sed relationes constituant hypostases, ut habitatum est, ergo &c.

RESOLVTIO.

Relationes realiter sunt in Divinis Personis, non obstante quod esse earum est esse essentiae.

Hoc, etiam **R**espondidim, quod de existentiis improbatur relationum in Deo est triplex modus dicendi. Vnus fuit Porretani, qui posuit relationes non esse in Personis; sed esse extrinsecus affixas, & affixentes. Alij autem dixerunt relationes non esse in Personis sed esse ipsas

Personas. Istæ duæ positiones non sunt declaratio veræ. Propter hoc est tertia positio verae. & Catholica, quod relationes sunt in Personis realiter, & sunt ipsæ Personæ ex-

trinsecus affixa: nam sapientia & secundum esse suum, & secundum rationem quidditatis habet,

quod sint aliquid, & ponunt aliquid in eo, in quo sunt; & non sunt extrinsecus affixa: nam sapientia & secundum esse suum, & secundum rationem quidditatis dicit aliquid in sapiente. Relatio autem licet secundum esse suum non

sit assistens, nec extrinsecus affixa: quia inest; sicut cetera accidentia in sunt; tamen ratione suæ quidditatis videntur extrinsecus affixa: nam tota ratio re-

lationis sumitur ex eo, quod est ad ali-

iquid, non ex eo, quod est in alio. Prop-

ter quod Phus 5: Metaph. vult, quod

visus non dicatur relativè ad videntem,

sed ad visibile: & pāri ratione scientia

non dicitur relativè ad scientem, sed

ad scibile. His verbis etiam concordat

Boëtius, qui dicit, quod relatio nihil omnino prædicatur: quia tota ratio

eius sumitur in aliud se habere: & ideo

benè dictum est, quod relatio ratione

suæ quidditatis non est aliquid, sed ad

aliquid. Et sicut de relatione in crea-

turis loqui possumus duplíciter, quan-

tum ad suum esse, & quantum ad ra-

tionem quidditatis: sic etiam & de

relatione Divina: tamen quantum ad

hęc duo non similiter est relatio in Di-

vinis, & in creaturis: quia in rebus

creatris, nec secundum esse, nec secun-

dum rationem quidditatis oportet,

quod relatio sit substantia: sed in Divi-

Phus 5. Me-
taph. v. 10.

nis licet secundum rationem suæ quid-

ditatis maneat relatio quantum ad suū

genus: tamen secundum esse transit

in substantiam, ut & cetera in Divinis

posita, quæ videntur sonare in accidēsi.

Et quia relatio secundum rationem

quidditatis solum manet in Divinis, &

non secundum esse, quia secundum

quidditatē videtur quid assistens, &

extrinsecus affixa: ideo forte habuit

ortum positio Porretani, qui dicit re-

lationes non esse in Divinis: sed eas

posuit assistentes & affixas extrinsecus.

Ista positio, ut patet per habita, valde

sub-

Subtilis est non tamen est vera : quia, ut arguendo ostensum fuit, oportet nos ponere relationes in Divinis realiter, cum Personas in esse constituant, & realiter distinguaat. Sed quia con-

Incipit responsera argumentari non est solvere, non dare positio sufficit ostendere, quod oportet nos in Porretani

ponere relationes realiter in Divinis, nisi motivum ad expositionem praedita. Et positionis adducta dissolvatur. Ad cuius dissolutione oportet nos videre quomodo relationes habent esse realiter in creaturis, & postea ex eis investigare poterimus ea, quae sunt in Divinis, ubi ratio similitudinis non obstat.

Nota diligenter totu quo quantum ad suum esse in aliquo conmodo relationes sunt venit cum ceteris alijs, & in aliquo differt. Nam sicut esse aliorum non est directe in eodem genere, in quo sunt alia, sic nec esse relationis est directe in genere relationis. Nam esse substantiaz non directe est substantia, cum vi-

deamus tale esse esse præter rationem quidditatis substantiaz. Vnde nec distinctionem ingreditur, & sicut est in substantia, quia esse Sors non est Sortes, & esse substantia non est substantia : sic est & de esse accidentibus: quia esse accidentium, sive inesse, quia ta-

Huic esse est inesse, non est directe in genere, in quo sunt ipsa accidentia. Quia in Divi mis fidamēt. Vnde esse albedinis, sive inesse eius nō relationis, est ipsa albedo, nec est directe in genere identi- re qualitatib: & in hoc quantum ad suū tas naturæ, esse convenit relatio cum alijs entibus: vel id est quia esse relationis non est directe in reale: & ultra genere relationis. Differt autem quia et hoc dist, alijs entibus; prout sunt in aliquo, res relatorū est ponderis proprium esse ; relationi au- realis, ipsa relatio est tem non respondet esse proprium: non realis: & sic quod nullum esse ei respondet, sed sportet, quia non habet esse distinctum ab esse quod tale est fundamen- tis. Nam si in aliquo est mag- se sit relatū, nitudo, & albedo, aliud est magnitu- vel ad genus dinis esse, & albedinis: & compositionis pertinens, ut est illud ex eo, quod est magnum, & al- ponebat Porrum, quam ex eo, quod est magnum etanum.

Phus 4. Metaph. assignat differentias relationum secundum genera aliorum entium. Inde et etiam, quod non est aliquid compo-

situs ex eo, quod est album, & simile, quam ex eo, quod est album solū: eò quod similitudini non responderet proprium inesse. Cum ergo dicimus relationem esse realiter in aliquo, ut duplicitatem esse realiter in duplo: eò quod ponit aliquid reale esse in eo, in quo est: non est intelligendum hoc esse, quia tale esse, quod ponit relationem, est directe in genere relationis: quia primo modo nec alia entia, quantum ad eorum esse dicerent aliquid reale in his, in quibus existunt: cum eis eorum non sit directe in eodem genere cum ipsis. Nec est intelligendum hoc esse, quia tale esse est esse proprium relationis: quia licet quantum ad ipsum modum alia entia quantum ad eorum esse ponerent aliquid realiter in subiecto: eò quod eis proprium esse respondeat; nulla tamen relatio secundum ipsum modum diceret aliquid realiter in aliquo: eò quod ei non responderet proprium esse, sed esse fundamenti. Sufficit ergo ad hoc, quod relatio sit rea-

Nota de relati liter in aliis, quod habeat reale tione reali, fundamentum in ipsis, & dicat aliquod quid requiri- reale esse in eis absque eo, quod tale es- se sit in genere relationis, vel sit relati- De hoc etiā tionis proprium: & ideo sicut sufficit infra dist. 2 ad hoc, quod similitudo sit realiter in q. 1. art. 2.

simili, quod ponat aliquid reale funda- mentum in ipso, ut albedinem, vel esse album, absque eo quod tale esse sit relationi proprium: ita sufficit ad hoc, quod relationes sint realiter in Patre, & Filio, quod ponant in eis ali- quid reale, ut identitatem naturæ, vel idem esse naturæ, sive essentia, absque eo quod tale esse sit quid relatum vel ad genus relationis pertineat. Requiritur etiam ultra reale fundamentum ad hoc, quod relatio sit realis, realis distin- ctio relatorum, quae etiam est inter Pa- trem & Filium, ut melius infra decla- rabitur: igitur relationes sunt in eis realiter, non obstante, quod esse earū est esse essentiae: eò quod ponunt ali- quid reale in ipsis realiter distinctis. Declaratio igitur ad defensionem po-

positionis Porretani arguebat nullam re- Quid que- lationem esse realiter in aliquo: quia Porretani, quantum ad rationem quidditatis rela- tio nihil pati videtur: quantum vero ad esse, & si non transit in substantiam, sicut in Divinis: tamen illud esse sem- per

Per est aliorum generum; ut esse similitudinis est esse albedinis: propter quod etiam videtur argui, quod similitudo non sit realiter in simili, sed albedo. Declaratio igitur per habita non arguebat intentum, sed volebat declarationem huius difficultatis: quare relationes in aliquo realiter esse dicuntur? **Q**uod declaravimus: non est ergo praedicta vera positio. Secunda positio,

Nota moti: quæ dicebat relationes non esse in Personam secundum sonis, sed esse Personas, ex simplicitate opin. que te Personarum videtur sumptuose originari, quod rem cum Persona sit simpliciter, ut essent in Personis sentia, & quod est in aliquo videatur, sed sunt facere compositionem in illo, nolue-

Contra.

gunt dicere proprietates esse in Personis, ne ponerent Personas compositiones; sed eas esse Personas. Istorum motivum non est sufficiens, quia modus significandi nominum sequitur modum intelligendi: unde sufficit Patrem esse compositum secundum modum intelligendi ad hoc, quod paternitas non solum sit ipse; sed etiam sit in ipso: nam sicut Deitas est in Deo, & est Deus, non obstante simplicitate: immo hoc est propter eius simplicitatem, quod Deus est Deitas, quæ est in ipso: sic paternitas non solum est in Patre, sed est Pater propter ipsius Patris simplicitatem: Sunt ergo relationes in Personis, & Personæ, ut tertia positio dicebat.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod ab hoc, quod sciamus huiusmodi relationes reales esse in Divinis non sufficit, quod sciamus Deum esse intelligentem, sed quod sciamus modum intelligendi eius, quod scire non possumus: quia tunc non solum sciremus, quia est Deus, sed quid est Deus: nam scire quale sit illud intelligere, & modum intelligendi eius non possumus, nisi sciremus quid sit ipsum intelligere: & cum ipse sit suum intelligere, sciremus quid est ipse: & cum talia in via scire non possumus per duum rationis, ibi relationes reales existere scire non possumus: Ad 2. ddm, quod supposita Divina differunt ratione, hoc est, relatione, quæ est ratio ad essentiam comparata: Ad 3. ddm, quod ratio quantum ad suam quidditatem, nec est essentia, nec est aliquid, sed ad aliquid: & ideo ratio quantum ad rationem quidditatis non

facit compositionem: quantum verò ad esse transit in substantiam: ideo in Divinis possumus ponere duo prædicamenta, substantiam, & relationem absque compositione in ipso. Ad 4. dicendum, quod relatio nihil omnino prædicatur quantum ad rationem quidditatis, quia secundum illam non est aliquid, sed ad aliquid: potest tamen esse realiter in aliquo: eò quod aliquid reale ponit in illo, modo quo dictum est. Ad 5. ddm, quod non semper realis relatio dicit mutationem in eo, in quo est; sed semper ponit aliquid reale in illo: & si illud reale ei competit absque sui mutatione, relatio est in ipso realiter absque motu. Vel dicere possumus, quod cum dicitur, quod realis relatio non est in aliquo absque sui mutatione, intelligendum est de eo, quod ex non relato fit relatum: Pater autem ab æterno fuit Pater. Rursum etiam non semper id, quod de non relato realiter fit relatum, semper mutatur: nam similitudo est relatio realis, & tamen aliquis potest fieri similis absque sui mutatione.

ARTICVLVS II.

Vtrum proprietates Divine sint tres?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 28. art. 4. Ag. d. 18. q. 1. art. 3. Tol. d. 25. 26. & 27. q. 1. Gc. rard. d. 26. q. 1. art. 3.

PO STEA queritur de numero proprietatum relationum, & notificationum. Et videtur, quod non sunt tantum tres proprietates, videlicet, paternitas, filiatio, & processio: quia proprium est illud, quod competit uni soli. Sed esse ingenitum competit soli Patri, iuxta illud August. in qq. ad Oro sium. Si Spiritum Sanctum dixerimus ingenitum, duos Patres affirmare videbimur: ergo Orosium. esse ingenitum est proprietas Patris. **A**ug. P. N. Præterea: esse imaginem est proprium soli Filio iuxta illud August. 6. de Trinit. cap. 2. **S**olus Filius est imago Patris: Idem 6. de Trinit. cap. 2. igitur Filius habet duas proprietates: non ergo sunt tantum tres.

In contrarium est: quia videtur, quod nulli Personæ competat aliqua proprietas: quia propria sumuntur per comparisonem ad naturam, non ad hy-

Phm 5. T.
pic.

hypostasim : unde secundum Phm 5. Topic. proptium per prius competit speciei, deinde individuo. Cum igitur omnes Personae convenient in una natura, nullum proprium conveniet uni Personae, quod non convenient alteri ergo paternitas non est proprietas Patris, nec filiatio Filii.

Viterius videtur, quod non sint 3. Dubitatio quatuor relationes : ponuntur enim later. utrum relationes. Ista : paternitas, filiatio, Divinitas processio, & communis notificatio, sunt quatuor sed plures aliae relationes sunt ibi quam aut plus ista : quia imago relationem importat

DAug. P.N. Quid autem absurdius quam imaginem ad se B 7. de Trin. cap. 3. dici. Sed in Divinis recipitur nomine

Imaginis, ergo &c. Præterea: in Divinis recipitur nomen verbi, sed Verbum non solum dicit respectum ad dicentem, sed etiam dicit respectum ad creaturas: unde August. 83. qq. q. 63. dicit, quod cum dicitur: In principio erat Verbum quod græce dicitur logos, latine rationem & verbum significat. Sed in hoc loco verius interpretatur Verbum, ut significetur non solum ad Patrem respectus, sed ad illa etiam, quæ per Verbum facta sunt. Præterea: in Divinis recipitur nomen doni, & dati: sed datum non solum refertur ad dantem, sed ad eos, qui ipsum accipiunt, ut vult

DAug. P.N. August. 5. de Trin. cap. 14. ergo Spiritus Sanctus non solum refertur ad Patrem & Filium; sed etiam ad nos: ergo in eo est alia relatio, quam processio: non igitur sunt tantum quatuor relationes.

In contrarium est: quia non debet esse nisi duæ, quia relationes, quæ ponuntur in Divinis, sunt relationes originis; sed non sunt ibi, nisi duæ origines: ergo & duæ relationes.

2. Dubitatio later. utrum notiones sint tantum quinque notifications, quæ tandem quin ponuntur esse, paternitas, filiatio, processio, communis notificatio, & innascibilitas: quia secundum August. 4. de Trin. cap. 20. Mitti Filium est cognoscere

DAug. P.N. quod ab alio sit; sed quidquid dicit in cognitionem alterius potest dici notificatio illius, ergo missio est notificatio Filii; sed hæc notificatio non est eadem cum aliqua prædictarum: cum illæ convenient Personis ab æterno; missio autem sit quid temporale. Præ-

A rea: cognoscimus Personas non solum per propria, sed per appropriata, ut per potentiam Patrem, per sapientiam Filium, ergo non sunt tantum quinque notifications, ut dictum est.

In contrarium est: quia videtur, quod innascibilitas non sit notification: quia innascibile non dicit quid sit, sed quid non sit, sed cognoscere aliquid est scire quid est illud, secundum Phm 7. Metaph. ergo non sunt plures no- Phm 7. Metifications quam quinque, sed pau- ta. com. 4. ciores.

RÉSOLVTIO.

Proprietates in Divinis sunt tres; quia Persona tres sunt.

Respond. ddm ad primum quæsumum, quod proprietates perso-Duplex distinctales sunt tres. Quod si videre volu-ferentia inmus, oportet nos scire differentiam ter propriæ proprietatum ad notifications & relationem, & relations: hanc autem quidam assignant tionem secundum quos duplum, scilicet, ex ratione significandum quodam, & ex ordine intelligendi: ex ratione significationis, quia licet aliquid possit dici proprietas, relatio, & notificatio; non tamen secundum eandem rationem. Nam paternitas, & proprietas Patris est relatio, & notificatio: sed est proprietas, in quantum convenit ei soli: relatio, in quantum per illam refertur ad Filium: notificatio, in quantum est principium formale innotescendi Patrem. Secunda differentia sumitur ex ordine intelligendi, secundum quem ordinem intellectus proprietatis præcedit intellectum notificationis, & intellectus relationis intellectum proprietatis: est enim relatio secundum modum intelligendi prior proprietate, quia proprietas non convenit rei nisi distinctæ; distinctio autem in Divinis non est nisi per relationem: igitur secundum modum intelligendi prius intelligitur, quod paternitas sit relatio, quam proprietas. Rursum intellectus proprietatis præcedit intellectum notificationis: quia non est ratio innotescendi aliquid, nisi sit ei proprium.

Si autem istas differentias vellemus sequi, non habemus propositum, sed oppositum. Nam secundum primam differentiam, quæ sumitur ex ratione sig-

Significandi, videlicet ; quod aliquid dicitur proprietas Personæ : eo quod soli illi convenit, innascibilitas est proprietas Patris : & ita non erunt tantum tres proprietates, quod falso secundum autem differentiam secundum adhuc magis distamus à veritate: nam prius secundum modum intelligendi est illud, à quo non convertitur consequentia, maximè in his, quæ non realiter differunt. Dicimus enim animal secundum intelligentiam esse prius homine: eo quod omnis homo animal, non omne animal homo: igitur cum proprietas secundum intellectum procedat notificationem, erit omnis notificatio proprietas ; non omnis proprietas notificatio : & cum sint quinque notifications, non solum erunt proprietates plures, quam tres; sed etiā plures, quam quinque.

S. C. liet dist. 25. q. 2. art. 1. Ideo notandum, quod, sicut supra habitum est, plurificatio relationum

Opinio pro-pria. Divinarum magis videtur assimilari purificationi specierum in eodem genere, quam purificationi individuorum in eadem specie : & ideo non sunt in Divinis plures relationes similes, ut plures paternitates, sed plures dissimiles: & quia hypostasis non solum dicit essentiam, sed essentiam cum proprietate

D. Damasc. (ut dicit Damasc. lib. 3. cap. 6.) secundum modum intelligendi proprietas addita essentiaz constituit hypostasim : & quia, ut dictum est, plurificatio taliū assimilatur purificationi specierum in eodem genere, constitutio cuiuslibet Personæ Divinæ habet quamdam similitudinem, licet modicam, cum constitutione specierum : ut sicut species dicit genus & differentiam, ita hypostasis dicit essentiam & proprietatem: ita quod loco differentiaz specificæ est ibi proprietas personalis : & ex hoc paternitas meretur nomen proprietatis, inquantum est constitutiva Personæ Patris, & comparatur ad eam quasi propria, & specifica differentia ad speciem : & quia specifica differentia plurificatur secundum numerum specierum, secundum quod tradit Philosophus 7. Metaphysicæ capite. De

*Ph. 7. Me unitate definitionis, ubi alt: quod cū pro-
ta. cōm. 43. cessimus dividendo pedalites usque
ad ultimas differentias, tunc tot erunt
species pedis, quæ differentiaz, & p-*

B. Agid. Col. sup. I. 3. m.

A des habentia animasia equata differētijs: tot igitur erunt proprietates, quæ Personæ : & quia Personæ sunt tres, proprietates tres esse oportet, quod declarare volebamus.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod proprietas, ut hic sumitur, non solum dicitur quod competit uni soli Personæ, sed quod est Persona constitutivum, cuiusmodi non est Innascibilitas. Ad 2. ddm, quod Imago, prout dicit relationem in Filio vel proprietatem Filii, non aliam relationem importat, quam filiationem: unde August. 2. de Trin. cap. 3. ubi dixit, quod solum Filius est imago, vult, quod Filius sit eo imago, quo Filius.

Ad illud in contrarium ddm, quod sicut dictum est, plurificatio Personarum assimilatur plurificationi specierum dubit. lateri in eodem genere: quia ibi non est plurificatio per relationes similes & eiusdem Thom. in 1. speciei; sed per relationes dissimiles, & p. q. 18. art. 4. habentes similitudinem cum relationibus differentibus specie: & quia secundum plurificationem specierum accipiuntur proprietas, ut accipiuntur diversa propria in animali, eo quod diversæ species animalis constituuntur: ideo huiusmodi relationes constitutivæ Personarum quedam proprietates dicuntur propter similitudinem, quam habet constitutio Personarum cum constitutione specierum. Vel possumus dicere, quod, largo modo sumendo proprietates, etiam individua proprietates dicuntur habere. Narrantur enim septem proprietates cuiuslibet individui, quæ in alio reperiri non possunt.

Ad id autem, quod ulterius queritur, quæ sunt relationes reales in Divinis? Dicendum, quod quatuor. Hoc autem aliqui sic declarant: quia semper reales relationes sequuntur ad aliquid aliud secundum modum intelligendi, ut duplum & subduplicem ad quantitatem: causa & causatum, vel principiū, & quod est ex principio ad actionem, & passionem, & sic de alijs. In Deo autem non ponimus relationes, non possumus ibi ponere relationes, quæ sequuntur ad quantitatem: eo quod est sine quantitate magis: nec quæ sequuntur ad qualitatem, quia est sine qualitate bonus: sed relationes ibi posse, secundum modum intelligendi, sequuntur ad actiones

non ad actiones quaslibet, sed ad actiones diligenter non transentes in extremitatem materialiam. Hæ autem sunt quatuor: & ideo sunt quatuor relationes reales.

Contra.

In hac autem responsione est aliquid bene dictum, & aliquid non bene: nam quod sint ibi solam relationes reales, quæ secundum modum intelligenti sequuntur ad originem, verum est: sed modus venandi hoc non arguit propositum, sed oppositum: quia secundum doctrinam Sanctorum omnia alia praedicamenta à relatione in Divinis transseunt in substantiam: & ideo sicut est ibi magnitudo, & non est ibi quantitas: quia magnitudo illa est Divina substantia: ita est ibi intelligere, & non est ibi actio, secundum quod actio dicit unum praedicamentum: nam intelligere Divinum est ipsa Divina substantia, ergo sicut non sunt relationes reales sequentes ad qualitatem, vel ad qualitatem: quia talia ibi non manent secundum suum genus: ita non sunt ibi relationes sequentes ad actionem vel ad passionem, quia nec talia ibi existunt secundum suum genus.

Notandum propter hoc, quod, si scilicet d. 4. q. 1. art. 3. sicut superius dictum fuit, sicut est in his quæ distinguuntur penes absoluta,

ita suo modo est in his, quæ distinguuntur per relata: nam ea, quæ distinguuntur per absoluta, per se & directè distinguuntur per naturam: accidentia autem magis sunt signa distinctionis, quæ distinguant: ut membra leonis, & membra cervi differunt: quia animæ

de Anima. differunt, ut dicit Comm. super 1. de somm. 4.

Quod si calumniam habet in distinctione individuorum in eadem specie: eo quod ad distinctionem talium videntur facere accidentia, ut Boëtius ait: in distinctione autem specierum absque calumnia verum est: quia in talibus non est distinctio directè nisi per naturam: & quia plurificatio relationum in Divinis assimilatur purificationi specierum, distinctione Personarum, quæ est per relata, habebit quamdam similitudinem cum distinctione talium, quæ est per absoluta: ut sicut in illis per se & primò natura distinguunt, ita in his relationes, quæ sequuntur ad origines, per quas natura communicatur, erunt reales, & realem

distinctionem facient. Aliæ autem relationes (si quæ ibi sunt) vel non gruppe reales, vel magis erunt signum distinctionis, quam distinguant. In qualibet autem origine est accipere duas relationes, unam per quam producens ad productum refertur; aliam per quam productum ad producentem: ut ex eo, quod Pater generat Filium, est una relatio in Patre, per quam refertur ad ipsum, ut paternitas: & alia in Filiō, per quam refertur ad Patrem ut filiationem: & ex eo, quod Pater & Filius producunt Spiritum Sanctum, est una relatio in utroque, per quam referuntur ad ipsum, oꝫæ dicitur communis notificatio; & alia in Spiritu Sancto, per quam refertur ad Patrem & Filiū, quæ dicitur processio: & ita sunt ibi quatuor relationes praetextæ: nam cum sint ibi duæ origines, una per modum naturæ, alia per modum voluntatis, & ex qualibet origine sumuntur duæ relationes, erunt igitur quatuor relationes, quod declarare volebamus.

Ad 1. dicendum, quod imago nō dicit aliam relationem realem in Filiō, quam filiationem, ut concordemus cum verbis August. qui ait: *Filius est enim imago, quo Filius.* Ad 2. ddm, quod respectus illæ, quæ dicit Verbum ad creaturas nō ponit relationem realē in Verbo, nisi forte sicut in cognoscēti ex qua positione nō sequitur, quod in Verbo sit relatio realis; sed quod cognoscat huiusmodi relationē: nos autem loquimur de relationibus, quæ realiter sunt in Deo. Et propter hoc p. et solujo ad 2. quia Spiritus S. ex eo, quod datur nobis, non realiter, refertur ad nos.

Ad illud in contrarium dicendum, quod, sicut habitum est, ex qualibet origine sumuntur duæ relationes: & ideo cū sint ibi duæ origines, debet argui, quod sunt ibi quatuor relationes, nō duæ.

Ad id autem, quod ulterius quarti Solutio 2. dubit. lateratur, quot sunt ibi notificatiōnes? Dicendum, quod quinque. Numerus autem istarum sic communiter assignari Lomb. in coniuevit: quia notificatio tria importūt. 1. dicit aliquid pertinens ad originem: nam cū Personæ per origines distinguantur, vel per relationes quæ ad origines sequuntur, non ignorescit nobis Persona nisi per id, quod aliquo modo ad originem pertinet. 2. dicit quid

quid speciale, ut accipiatur speciale A esse quod convenit omnibus, vel dicitur speciale quod sumitur ex speciali modo emanandi. 3. dicit quid ad dignitatem pertinens: eò quod Persona est hypostasis proprietate ad dignitatē pertinente distincta: ea autem, quæ pertinent ad originem, vel dicunt quid affirmativè, vel quid negativè. Nam D Aug. P. N. secundum August. 4. de Trin. cap. 4. de Trin. negatio est in eodem genere cum affirmatione: unde & quod originem negat, etiam aliquomodo ad originem pertinet: quæ autem originem affirmativè dicunt, sic distingui possunt: quia vel tales relationes sumuntur ex eo, quod Persona producit; vel ex eo, quod producitur. Ex eo, quod producitur, dupliciter, vel generaliter, vel specialiter: ex eo, quod producit generaliter, non potest inde sumi notificatio: quia, ut dictum est, notificatio dicit aliquid speciale: si ex eo quod producit specialiter, cum sint duo tales modi producendi, scilicet per modum naturæ, & per modum voluntatis, erunt duæ notifications: ut ex eo, quod producit per modum naturæ, si ve quod generat, erit paternitas; ex eo autem, quod producit per modum voluntatis, sive ex eo, quod spirat, erit communis notio. Similiter duæ notiones sumuntur ex eo, quod Persona producitur: quia ex eo quod generatur, vel per modum naturæ producitur, sumitur filiatio; ex eo autem quod spiratur, vel per modum voluntatis accipit esse, accipitur processio: igitur sunt quatuor notiones, secundum quod origo accipitur affirmativè; una est autem notio secundum quod origo negatur: nam negari originem dupliciter potest intelligi, vel activè, vel passivè. Si negatur activè, sic non sumetur ibi notio: quia non producere non importat dignitatem, & notio dignitatem importat. Sed si negatur passive, hoc potest esse dupliciter: quia vel negatur generaliter, vel negatur specialiter. Si negatur specialiter, ut non produci per hunc modum vel per illum, sic non potest sumi inde notio: quia negare speciale est ponere quid commune: unde nō Sorres est quid communissimum inter omnia negata; notio autem non dicit quid commune, sed quid speciale. Sed

si negatur generaliter, ut nullo modo produci, sic potest sumi inde notio: quia negatio generalis est positio specialis, & huiusmodi notio est innascibilitas. Dicamus ergo esse quinque notiones, quarum tres sunt in Patre, duæ in Filio, una in Spiritu Sancto: nam Pater ex eo quod producit Filium per modum naturæ, est in eo paternitas; ex eo autem quod producit Spiritum Sanctum per modum voluntatis, est in ipso communis notio; ex eo autem quod nullo modo producitur est in eo innascibilitas. Filius autem ex eo quod à Patre producitur, est in eo filiatio: ex eo vero quod Spiritum Sanctum spirat, est in illo eadem notio, quæ est in Patre: quia Pater & Filius sunt unum principium Spiritus Sancti: & ideo licet sint tres notiones in Patre, & duæ in Filio, in Patre & Filio non sunt nisi quatuor notiones: quia una illarum est communis utriusque. In Spiritu Sancto est una notio: quia, cum nullam Personam producat, solum est in eo notio, secundum quod à Patre & Filio spiratur, & hæc vocatur processio.

Ex hoc apparet, quod omnis pro Epilogus: prietas est relatio, sed non convertitur: quia communis notio est relatio; non Tres propriæ tamen est proprietas: quia nullam Per sonam constituit. Rursus omnis relatio est notio, sed non convertitur: quia innascibilitas est notio, non tamem est directè relatio, cum relationem neget. Sic igitur verificatur in Divinis esse tres proprietas, quatuor relationes, & quoque notiones: sicut si nihil esset aliud nisi tres personæ humanæ, unus leo, & unus lapis, verificaretur, quod essent tres homines, quatuor animalia, & quinque corpora: eò quod *Omnis homo animal*, & non convertitur: Et *omne animal corpus*, & non convertitur: sic omnis proprietas relatio, & non convertitur: & omnis relatio notio, & non convertitur.

Ad 1. ddm, quod missio, prout importat notionem, non importat notionem, quæ non sit aliqua distarū quinque: nam processio temporalis non propriè ponit in numerum cum æterna. Ad 2. ddm, quod, ut habitu est, notio debet dicere quid speciale, non quid commune; appropriata autem sunt communia non propria. Rur sum,

sum per appropriata non cognoscuntur Personæ in speciali, nisi in quantum præluppatur notitia proprietatum: & idèo talia non proprie notiones dicuntur.

Ad illud in contrarium ddm, quod licet affirmativa, per se loquendo, magis notificetur, quam negativa; nihilominus tamen notitia per negationem aliqua notio est: immo noscere per negationem Deum est magis proportionatum modo intelligendi nostro, quam aliud.

EXPOSITIO LITTERÆ.

SVPER litteram, super illo: *In Deo autem nihil, quod secundum accidens dicitur: quia nihil in eo mutabile est, aut amissibile.* Contra: quia ista non videtur sufficiens causa: nam multa accidentia sunt, quæ sunt inseparabilia, & inamissibilia. Dicendum, quod semper accidens est diversa res à subiecto, & est posterius eo: & idèo potest intelligi subiectum sine ipso: & omne accidens est quid amissibile secundum modum intelligendi; sed relatio non est alia res, quam Persona, & Persona non potest intelligi non intellecta relatione, sive proprietate: & idèo talia in Divinis non habent rationem accidētis.

Item super illo: *Homines sunt Filii Dei factura.* Notandum, quod hoc duplice potest intelligi, vel quantum ad creationem: quia sumus Filii Dei, in quantum eius imaginem gerimus: vel quantum ad recreationem, quia sumus eius filii, in quantum eius gratiam per

adoptionem suscipimus: & creatio, & recreatio quedam factura dici potest.

Item super illo: *Nec quidquam ille nisi Filius.* Contra: omne, quod relativè dicitur, est aliquid excepto relativō, ut dicitur 7. de Trin. cap. 1. ergo falsum est, quod Filius non sit quidquam nisi Filius. Dicendum, quod illud allud, quod est Filius, excepto relativō est essentia: sed ex eo, quod solū in eo ponitur filiatio, non excluditur essentia: quia relatio Divina comparata ad essentiam est idem quod Persona; & non differt nisi ratione. Vel dicendum, quod Filius non est quidquam nisi Filius: quia nunquam fuit non Filius. Et hoc concordat cum verbis sequentibus, cùm dicitur: *Arque itaque semper est Filius.*

Item super illo: *Hic enim est verus, & proprius Filius.* Notandum, quod circa filiationem Christi tres fuerunt eratores. unus fuit Nestorij, & Fotini, qui posuerunt Christum esse Dei Filium adoptione, non solū origine: quia in Christo duas Personas, sive duo supposita possuerunt. Alius fuit Sabellij, qui eò quod confudit Personas, non posuit Filium verè esse Filium, neque Patrem verè Patrem, sed solū posuit eum Filium nuncupatione, non veritate. Tertius fuit Arij, qui separavit substantias: unde dixit Dei Filium esse creaturam: unde posuit eum Filium creatione, non nativitate. Hos tres eratores allidens Magister ait contra Fotinum & Nestorium, quod Dei Filius est Filius Origine non adoptione. Addit contra Sabellium, quod est Filius Veritate non nuncupatione. Subjungit contra Arij, quod est Filius Nativitate non creatione.

DISTINCTIO XXVII.

IN EASDEM PROPRIETATES ASSIGNENT AVGUSTINVS
& Hilarius: & an ista sint que dicuntur paternitas, & filiatio, & processio.

Hic queri potest. Postquam Magist. determinavit de proprietatibus personalibus, hic specialiter determinat de eis in comparatione ad hypostases. Et duo facit: quia 1. facit quod

dicitum est. 1. dat quamdam universalem regulam ad cognoscendum ea, quæ in Divinis dicuntur secundum notionem, ab his que dicuntur secundum substantiam. Secunda ibid. Est aduersando. Circa primum duo facit: quia

2. movet quandam quæstionem de proprietate in comparatione ad hypostasim, & obiicit ad alteram partem. 2. solvit, ibi: *Ad quod. Circa primum duo facit: quia 1. querit utrum eadem proprietas denotetur per hoc, quod dicit Hilarius: quod proprium sit Pater, quod semper sit Pater. Et quod ait August. proprium esse Patris, quod genuit Filium? Et utrum sic acceptæ proprietates sint eadem cum paternitate, filiatione, & processione? 2. obiicit ad alteram partem: quia si idem est aliquid esse Patrem & genuisse, tunc cum essentia sit Pater, essentia genuit. 3. ibi: *Videatur quod non. Deinde cum dicit: Ad quod. Solvit, & duo facit: quia 1. solvit ad quæstionem. 2. dat intellectum quarundam propositionum, ex quo intellectu solvitur ad rationem in contrarium.**

C Secunda ibi: *Cum dicimus. Circa primum tria facit: quia 1. dat solutionem in generali dicens: pèt omnia predicta easdem proprietates importari, licet sub diversis verbis. 2. magis in speciali hanc veritatē exponit: quia cùm dicitur propriū est Patri quod sit semper Pater, intellectus est, quia quedam proprietas est Patris, ut paternitas, qua semper Pater est.*

Item cùm dicitur: *Propriū est Patri semper gignere. Hoc quod dico, gignere, eādem proprietatem nominat cum paternitate: id ē eadem semper proprietas per omnia dicta importatur, quia paternitas. Verum quia hæc proprietas sub tali diversitate verborum non eodē modo importatur, assignat 3. hanc diversitatem, dicens, quod aliud modum significandi habet Pater, aliud paternitas, sive gignere: quia Pater non solum dicit relationem, sed hypostasim, sed gignere, & paternitas ipsas relationes significant, non hypostases.*

S Secunda ibi: *Quod enim. Tertia ibi: Nec tamen videtur. Deinde cùm ait: Cum dicimus. Dat intellectum quarundam propositionum, & duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. designat predictas proprietates per alia nomina, ibi: *Hic non est. Circa primum tria facit: quia 1. exponit hanc: Deus vel Divina essentia est Pater: quia sibi Pater supponit pro hypostasi: unde est sensus, Divina essentia est Pater, id est, est hypostasis, quæ est Pater: ita quod ibi Pater tenetur substantivē, non adjectivē. Et ex hoc solvitur ratio superioris facta in contrarium.**

A quia cùm dicitur, quod eadē proprietatis importatur per hoc, quod Pater est Pater, & quod Pater gignit, ibi Pater in predicato ponitur adjectivē: cùm ergo arguitur, *Divina essentia est Pater, ergo gignit, Pater non predicatur de Divina essentia adjectivē, secundum quem modum stat pro proprietate, sed substantivē, prout stat pro hypostasi.* Secundū exponit hāc: *Deus genuit, dicens, quod ly Deus, stat pro hypostasi, non pro essentiā. 3. concludit proprietates tales distinguere hypostases, non substantiam; quod probat pèt multas autoritates Damasc. Secunda ibi: *Et cùm dicitur. Tertia ibi: Ille enim. Deinde cùm dicit: Hic non est. Nominat predicas proprietates per alia nomina, & tria facit: quia 1. dicit quedam nomina esse Personarū; quæ dicunt illas easdem proprietates sub alijs verbis, ut genitor dicit illam eādem proprietatem, quam dicit Pater: & Verbum, & imago, quam dicit Filius. 2. specialiter determinat de Verbo ostendens nomine Verbi talem notionem importari. 3. in summa recolligit quæ dicta sunt.* Secunda ibi: *Sic enim Verbum. Tertia ibi: Apè ostensum.**

Tunc seqūitur illa pars: *Et est aduentanda. In qua dāt regulām prius dātam: & duo facit: quia 1. dāt taliē regulam, quod ea, quæ dicuntur ad se, dicuntur de omnibus simul nō pluraliter: ea, quæ dicuntur relativē, non. 2. movet quandam quæstionem, ibi: *Hic queritur. Et duo facit: quia 1. querit, cùm dicitur: Deus de Deo, utrum dictum sit secundum substantiam, vel secundum relationem? Et videatur, quod non secundum substantiam: quia nō convenit omnibus, cùm Pater & Filius non sit Deus de Deo. 2. solvit, ibi: *Ad quod. Circa quod tria facit: quia 1. dicit; quod cùm dicitur: Deus de Deo. Ibi Deus licet significet substantiam, supponit tamen pro relativō. 1. ostendit talem modum loquendi non verificari nisi de essentialib⁹: non enim dicimus, Patrem de Patre, nec Filium de Filio, sed Deum de Deo. 3. addit, quod sicut Deus aliquando stat pro altera Persona, ut cùm dicitur, Deus generat, ita aliquando stat pro tota Trinitate, ut cùm dicitur Deus est bonus. Secunda ibi: *Et est. Tertia ibi: Et sicut. In quo terminatur sententia lectionis, & distinctionis.****

D

QUESTIO I.

Dé relationibus.

QVIA Magist. in praesenti distinctio ne de relationibus determinat, & specialiter de Verbo quedam tradit: Ideo de his duobus queremus. Circa primum queremus duo. 1. utrum

quatuor reales relationes in Divinis posse sint quatuor res? 2. de ordine relationum ad origines?

ARTICVLVS I.

Utrum quatuor relationes in Divinis possint dici quatuor res?

B:

2. Egid. quodlib. 5. q. 5. & M. Gauard. de
relat. Div. q. 5. art. 2.

AD primum sic proceditur: videtur, quod quatuor relationes sunt
Scilicet dist. quatuor res: quia, ut habitum est,
26.q.2.art.1 quilibet illarum relationum habet esse
reale in Divinis, sed quod habet esse
reale est quoddam res: si igitur quatuor
sunt ibi relationes habentes esse reale,
erunt quatuor res. Præterea: nos in-
telligimus in Deo paternitatem, filia-
tionem, processionem, & notionem
communem: aut ergo omnibus istis
respondet aliquid in re, aut non? Si di-
citur quod respondeat aliquid in re, ergo
sunt quatuor res. Si autem alicui
prædictarum non respondet aliquid in
re, tunc non est ibi dare verè Trinita-
tem: quia quacumque prædictarum
relationum amota quantum ad esse
reale, removetur distinctio alicuius Per-
sonæ ab alijs. Præterea: si aliqua est
causa, propter quam quatuor relationes
non dicantur quatuor res, hoc est, quia
paternitas à communispiratione, pro-
ut est in Patre, non distinguitur realiter,
vel non est alia res: nec filatio ab
eadem communisnotione, prout talis
notio est in Filio, realiter est distincta.
Sed contra: quæ existunt in aliquo, &
non distinguuntur realiter in illo, unum
prædicatur de alio, ut sapientia Divina
est ipsa Divina bonitas; sed nos non
concedimus, quod communis notio,
quæ est in Patre, sit ipsa paternitas: ergo
realiter differunt istæ duæ relationes,
prout sunt in Patre, & non secundum
rationem, veluti differunt sapientia
& bonitas, ut sunt in Deo. Præterea:
si paternitas & communis notio sunt
una res, aut sunt una res relata, aut
una res absoluta? Si absoluta, sic isto
modo quacumque sunt in Divinis, sunt
una res: & tali unitate non obstante
dicimus in Divinis esse res plures, er-
go, tali unitate non obstante, paternitas
& communis notio sunt plures res.
Si vero dicatur, quod sunt una res re-
lata. Contra: realis relatio est idem
quod res relata, ergo si sunt una res re-
lata, sunt una relatio realis, quod non
conceditur.

In contrarium est: quia communi-
nis notio, & paternitas sunt una res:
quia filatio, & processio sunt duæ res:

A quia Filius, & Spiritus S. ergo quatuor
prædictæ relationes sunt tres res, & non
quatuor. Præterea: ponere quaterni-
tatem in Divinis est hereticum, sed in
Divinis est vera Trinitas, quia sunt ibi
tres res, ergo esset ibi vera quaternitas,
si essent ibi quatuor res; sed cum ibi
quaternitatem non ponimus, quatuor
prædictæ relationes quatuor res esse non
poterunt.

RESOLVTIO.

*In Divinis quatuor sunt relationes & tres res:
quia communis notio, utpote à paternitate &
filiatione indistincta realiter, non est diversa
res: est tamen diversa relatio utpote dis-
similis: quia tales similitudinem
habent cum relationibus di-
versarum specierum.*

REspond. dicendum, quod quatuor
prædictæ sunt quatuor relationes
& tres res: sed quomodo hoc sit, vi-
dere non est facile. Quidam autem
hoc sic declarant: quia quidquid dif-
fert, differentia differt, & quæ differunt
differentia unius, & non differunt dif-
ferentia alterius, sunt unum tale, cuius
differentia non differunt; & non sunt unum
tale, cuius differentia differunt. Sic et
videmus, quod æquilaterus, & gradat-
us sunt eadem figura; non sunt
tamen idem triangulus: quia differunt
differentia trianguli, & non differunt
differentia figuræ: nam cum dividitur
figura per suas differentias, gradatus &
æquilaterus in eandem partem cadunt;
sed cum dividitur triangulus per suas
differentias, cadunt in partes diversas.
Idem est etiam de numero denario:
quia idem est numerus decem canum,
& decem hominum; sed non est idem
denarius: quia decem homines, & de-
cem canes non differunt differentia nu-
meri, sed differunt differentia denarij:
& istum modum tradit Phus in fine 4.
Phys. & in 5. Metaph. cap. De uno. Et 4. Phys.
istam viam sectantes quidam, dicunt, & 5. Meta-
ph. quod non possunt dici plures res, nisi comm. 133.
quæ differunt differentia rei: differen-
tia autem rei sumitur per oppositionem
relationis, & ideo non potest dici, quod
sint plures res, nisi secundum quod
exigit talis oppositio: unde paternitas,
& filatio sunt duæ res; sed paternitas
&

& communis spiratio non sunt due res: quia non opponuntur relativè; sunt tamen due relationes, quia distinguuntur differentijs relationis. Cum enim relatio dicatur per respectum ad alterū, differentiae relationis erunt secundum quod est ad diversa: & quia Pater per paternitatem refertur ad Filium, per communem notionem ad Spiritum Sanctum, paternitas & communis notio sunt due relationes, licet sint una res.

Illud autem licet aliquid contineat veritatis: quia paternitas & communis notio sunt due relationes, eò quod per eas Pater ad plura refertur; sunt tamen una res, quia sunt ipse Pater. Modus tamen declarandi hanc veritatem duplicitur dicitur. 1. quia secundum quod dicimus, quod æquilaterus & quadratus sunt eadem figura, non idem triangulus: unitas illa, vel identitas est secundum rationem, non secundum rem: nam, realiter loquendo, semper plurificatio inferiori plurificatur superiorius, ut probat August. 8. de Trin. cap.

D Aug. P. N. 6. nam secundum viam praetactam homo, & leo sunt duo animalia, & unum cap. 6.

corpus: eò quod differunt differentia anima, non corporis: & tamen nullus diceret, quod essent unum corpus secundum rem, sed secundum conceptionem intellectus: igitur paternitas & communis notio erunt due res secundum rei veritatem, sicut homo & leo duo corpora; sed erunt una res per intellectus acceptionem, quod falso est: quia secundum rei veritatem sunt una res: unde secundum prædictum modum venandi possunt esse plures res secundum rei veritatem, quæ non differunt differentia rei, sicut sunt plura corpora, quæ non differunt differentia corporis. 2. deficit dicta declaratio: nam non est universaliter verum, quod semper quando plurificatur respectus, plurificetur relatio: nam si unus pater ha-

Non, quod ruficeretur relatio: nam si unus pater habet plures filios, non tamen ex hoc, multo lessato quod referretur ad plura, haberet plures res posteritatem: quia non est intelligi posse in eodem supposito, ut duas albedines idem pater in uno alio, vel duas paternitates in una relatione in uno alio, & plures res respectu diversificentur secundum modum tabus referuntur. Quia aliquæ non tradicentes relatio ad plures filios.

num distinctionem, insufficienter dicunt, si hanc diversitatem non assig- nant.

Incedentes ergo alla via dicamus. Modus pro quod licet distinctio relationum Divi prius & sub narum sit ex ordine & oppositione, quā tamen habent ad invicem, ut prædicta positio innuebat, licet eam incompetentem veneratione ostenderet; secundum tamen quod spectat ad præsens questionem magis investigandum est: quomodo ea, quæ sunt relationes plures propter distinctionem terminorum ad quos sunt, possunt esse res una propter unitatem suppositi, in quo existunt.

Ideò notandum, quod ad hoc, quod Vt relatio relatio sit realis, quantum ad præsens sit realis res spectat, duo requirit. 1. quod ponat aliquid reale, in quo existit. 2. quod ponatur aliquid reale differentiam relatorum. Propter primum non est realis relatio scibiliis ad scientiam: eò quod dependentia illa, in qua videretur fundari, non est realiter in scibili, sed in scientia: & latorum. ideo huiusmodi relatio nihil secundum reponit in scibili, sed tollit secundum intellectum. Propter secundum non refertur realiter idem ad se ipsum: nam & si sequitur ex postulum solvere aliquid reale esse in aliquo, ratione cuius dicatur idem sibi, ut unitatem in substantia: eò quod quod respicit unitas facit idem; tamen quia non cit, aliter est realis distinctio eiusdem ad se ipsum, me & aliter, talis relatio dicitur secundum rationem: consequitur enim hæc duo relatio, secundum quod duplē comparationem habet: comparatur enim ad subjectum in quo existit, & ad terminum quem respicit: ut comparatur paternitas ad Patrem tanquam ad subjectum, & ad Filium tanquam ad terminum: & si debet esse talis relatio realis: eò quod comparatur ad Patrem, ponit aliquid realiter in ipso; ex eo autem quod respicit Filium, facit realē distinctionem ab eo. Et licet prædicta duo requirantur ad relationem realē, & quodcumque dictorum deficiat, non sit realis relatio: ad quodlibet tamen eorum non eodem modo comparatur: nam ad positionem realē in subjecto directe comparatur realis relatio, ex eo quod est res quædam. Distinctionem autem relatorum directe respicit, ex eo quod est relatio: nam cum res, secundum quod hic de re loquimur, dicatur ab

ab eo, quod est esse ratum & firmum, A
realis relatio per comparationem ad subiectum directe habet quod sit res;
& per comparationem ad terminum habet quod sit relatio: cum relativa sine quorum esse est ad aliud se habere, non obstat, quod ratio rei ex quidditate sumitur. Propter quod forte videretur esse dicendum, quod sicut relatio per scilicet dist. suam quidditatem, & respectum ad ter 26.q.1.art.1 minum realiter dicitur, sic & res dici debet: nam, ut ex superioribus habent potest, non est simile de relatione, &

Quilibet ceteris entibus: quia relatio secundum res ratione suam rationem quidditatis non est ali-
sua quid-
taris est res quid, ut cetera entia. Et ideo licet no- B
quædam res distinguantur, quod aliqua est albedo lis: relatio secundum rem, aliqua secundum ra-
verò requi tione: quia ipsa albedo secundum se
rit existen-
tia in subie-
cto, ut sit
realis. est aliquid; relatio tamen non semper
est res, sed aliquando est ratio solum, ut
cum rationi quidditatis eius non respon-
det reale esse, vel reale fundamentum:
non ergo obstante, quod quilibet est
res secundum quidditatem suam; rela-
tio tamen dicitur res per comparatio-
nem ad id, in quo est, & propter esse
reale, quod habet in illo; non quod
non sit res aliquomodo per suam quid-
ditatem formaliter, sed quia sua quid-
ditas hoc ei conferre non valet, nisi
præsupposito reali esse, quod habet in
eo, in quo existit: attamen semper ei
confert, quod sit relatio per compa-
rationem ad suum oppositum, vel ad
terminum.

Propter quod apparet dicendum

Ex distinctione esse ex distinctione terminorum rela-
tione rerum, in riones reales distinguunt secundum quod quibus sunt, relationes sunt. Sed ex differentia re-
lations di-
stinguuntur, in quibus existunt, distinguunt ex-
ter res sunt; eo, quod res quædam existunt: ita
sed ex distin quod nunquam plures relationes sunt
tione termi-
norum ad plures res, nisi sint in pluribus rebus,
nos, realiter, ut in pluribus suppositis, vel in pluri-
distinguitu bus fundamentis: igitur si aliqua duo
ne relatione haberent unitatem ex parte rei, in qua
sunt, sicut existunt, & distinctionem ex parte ter-
pate de pa minorum, illa duo essent duæ relatio-
nem no-
muni no-
ties reales, & una res: & quia paterni-
tione in Pa tas, & communis notio habent unita-
tre. Vide ptem realiter ex parte rei, in qua existunt,
tot q. muk-
ta de com. ut ex parte Patris: & distinctionem ex
muni notio parte terminorum, ut ex parte Filii, &
me.

Spiritus Sancti, cum Pater per paternitatem referatur ad Filium, per commu-

nem rationem ad Spiritum Sanctum, prædicta duo erunt duæ relationes reales. Nam quilibet illarum ponit aliquid reale in eo, in quo est, ut in Patres & dicit distinctionem relatorum, ut distinctionem Patris ad Filium, & dicitus paternitas; Patris autem ad Spiritum Sanctum communis notio. Quilibet igitur illarum est realis relatio, & sunt duæ relationes ratione distinctionis terminorum, & una res propter unitatem eius in quo existunt: & sicut prædicta duo, videlicet, paternitas, & communis notio sunt una res propter unitatem eius, in quo existunt: quia sunt in Persona Patris, quæ est una res simplicissima: & duæ relationes: et quod per eas refertur Pater ad duo, ut ad Filium, & ad Spiritum Sanctum, secundum quod duo sunt. Ita si esset possibile, quod aliquid esset in duabus rebus, secundum quod duæ sunt, & per illud referrentur illa duo ad unum, sequeretur, quod illud esset duæ res, & una relatio, posito quod in eis relationes plurificari secundum numerum non possent, ut in proposito se habet: unde si communis notio esset in Patre, & in Filio, qui sunt plures res, non secundum quod sunt unum, sed secundum quod sunt duo, cum per illam referantur ad unum aliquid, ut ad Spiritum Sanctum, communis notio esset duæ res, & una relatio, sicut talis notio, & paternitas sunt una res, & duæ relationes: sed quia Pater & Filius habent unam communem notionem, non in eo quod plura, sed in eo quod unum, talis notio, & una res, & una relatio existit. Apparet ergo communem notionem, paternitatem, & filiationem esse tres relationes; sed non tres res. Et si diceretur, quod plurificato inferioris plurificatur superioris: ergo quot sunt ibi relationes reales, tot sunt res. Dici posset, quod quæ sunt in Divinis non propriè habent rationem universalis, nec ibi propriè superioris, & inferioris reperitur: unde possunt esse plures relationes reales una res, licet quilibet illarum res quædam sit: quia simul stac pluralitas terminorum cum unitate suppositi, vel fundamenti, in quo relationes existunt: sicut plures Personæ Di-
vinæ sunt unus Deus, non obstante, quod illarum quilibet Deus est: quia

Simp.

Simul stat pluralitas relationum, vel rerum relatarum cum unitate essentiae. Arguit tamen indubitanter prædicta ratio contra illos, qui ex differentia & in-differentia superiorum & inferiorum pluralitatem, & unitatem rerum & relationum Divinarum volebant assertare.

Epilogus.

Concludentes igitur veritatem quæsiti dicamus, quod quia communis notio, ut est in Pâtre, est non realiter distincta à paternitate, ut est in Filio nō est alia res à filiatione: & ideo non ponit in numerum realiter cum predictis, sicut Pater, & Filius, & essentia non sunt tres res: eò quod essentia, ut est in Patre, non est realiter distincta ab ipso: & ut est in Filio, non est alia res ab eo: & quia prædicta tria sunt tres relationes, & duæ res, cùm processio sit quædam relatio realis realiter distincta à qualibet prædictarum quatuor; erunt in Divinis quatuor relationes; & tres res, quod declarare volebamus. Advertendum tamen, quod relationes duplèciter distinguuntur, secundum numerum

Contra: relatum, & secundum speciem: relationes tertia posita secundum & secundum numerum non differunt nisi ponunt, & secundum numerum non differunt nisi peremota se si propter diversitatem in esse: quia experimunt. Se relationum est esse, quod habet in Dicitur quod supposito, talis distinctio in relatione modo quoque paternitas u. bus est ex distinctione rerum, in quibus nica referruntur, dum tamen illis rebus competat ad plures si-diversa esse: & ideo pater habens pluri-lationes, res filios per unam paternitatem referre est ratio, tur ad omnes illos, quia pluralitas relationis se positioni in eadem specie non est ex distinctione terminorum. Sed plurificantur: nam ratio relationum secundum diversitatem pater, ut ter specierum, cùm talis plurificatio sit seminans respéctum unius secundum rationem quidditatis per se & filij per partem. & non secundum esse, & ratio quid-ternitatem ditatis relativorum sit ad aliud se habentiam, est correliativum, ex distinctione terminorum plurifi-cantur, & quæcabuntur tales relationes: & quia in illius, & quæcabuntur tales relationes: & quia in tum ad hoc Divinis non plurificantur relationes si-ponitur no miles, sed dissimiles, quæ habent simili-vum relati-litudinem cùm relationibus diversarum novo specierum, arguere paternitatem, & filio, novam, & per se, rela-communem notionem esse duas relationem filiations propter distinctionem Filij ad terminis, Spiritum Sanctum, valet in proposito, nans, & per se, in Divinis, ubi plurificantur solum mitur in adesse in Divinis, relationes dissimiles, licet non valeat terminatio. simpliciter: propter quod supplendus est defectus prius assignatus, quare, scilicet

B. Egid. Col. Sup. I. Sent.

licet, aliquando ex distinctione terminorum sequitur distinctio relationum, & aliquando non. Ex quo ulterius apparet, quare in proposito prædicta argumentatio continet veritatem.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod relationes illæ sunt realiter in Deo, ut patet; non tamen sunt quatuor res: nam & sapientia, & bonitas sunt realiter, & secundum rei veritatem in Deo; non tamen sunt duæ res, sed una. Ad 2. ddm, quod omnibus respondet aliquid in re, sed non omnibus respondet diversa res: nam in omnibus attributis Divinis respondet aliquid in re; non tamen tot sunt res in Deo (secundum quod hic de re loquimur) quot ibi attributa existunt. Ad 3. ddm, quod non est simile de sapientia & bonitate, & de paternitate & notione communi: quia bonitas & sapientia in Deo non manet quantum ad aliquod commune secundum hinc hominem pri-mæ intentionis, quia qualibet eārum transit in substantiam; sed paternitas, & communis notio manent quantum ad aliquod commune, vel quantum ad suū genus, sive quantum ad relationem: sed quotiescumque aliqua duo dividunt aliquod commune, unum non prædicatur de alio, ut illud commune dividunt: ut quia hominem alias Sortes, alias Plato, Sortes non est Plato: sic quia relationum Divinarum alia est pa-ternitas, alia communis notio, paternitas non est communis notio. Sic etiā & attributa, si accipiantur secundum aliquod nomen commune, ut secundum nomen quasi secundæ impositionis: ut quia quodlibet eorum dicitur attributum, tunc unum de alio non prædicabitur: nam unum attributum non est aliud attributum, licet sapientia sit bonitas: nam licet honio sit animal, species non est genus. Ad 4. ddm, quod possunt dici tria res relata, cùm sint ipse Pater; non tamen possunt dici una relatio realis, licet realis relatio sit ipsa res relata: quia, ut habitum est, in relationibus realibus aliter accipitur distinctio, ut relationes sunt; aliter ut res quædam existunt: ideo possunt dici una res: licet sint plures relationes reales, ut potest patere per ea, quæ dicta sunt.

T.

AR.

ARTICVLVS II.

Verum Pater sit Pater, quia generat: vel generet, quia Pater?

D.Th. 1. p. q. 40. art. 4.

Phus 5. Me
taph. comm.
20.

Secundò quæritur: utrum Pater sit Pater, quia generat: vel generet, quia Pater? Et videtur, quòd Pater sit Pater, quia generat: quia secundùm Phum 5. Metaph. relations ad actiones consequuntur, vel ad qualitatem, vel ad huiusmodi. In Deo autem nos non ponimus relations, nisi quæ ad actions consequuntur: & quia generare, & procedere in actionem sonant, relations ad huiusmodi actions consequuntur: & si sic, tunc Pater, quia generat, est Pater. Præterea: in istis inferioribus sic videmus, quòd pater carnalis, generando Filium, consequitur istum respectum, scilicet, esse Patrem, ergo à simili in superioribus, Pater Cælestis: quia generat, habet, quòd sit Pater. Præterea: hoc idem videtur dicere Magist. qui vult, quòd Pater: quia generat, ideo est Pater, ergo &c. Præterea: Filius, quia est genitus, est Filius, ergo Pater, quia generat, est Pater.

In contrarium est: quia in omnibus agere præsupponit esse, & priùs oportet, quòd aliquid sit, quām agat; sed Pater habet esse per paternitatem suam: si ergo habet paternitatem, quia generat: tunc habet esse, quia agit, quod non est intelligibile: quia nullus habet esse, quia agit; sed potius contrariò, agit, quia habet esse.

RESOLVTIO.

Et si intelligendo paternitatem, ut proprietas constitutiva Personæ, priùs intelligatur Persona Patris, quam generet; non est concedendum quòd Pater: quia Pater generat. Sed accipiendo paternitatem sub ratione, qua relatio est, potest aliquomodo concedi, quod Pater, quia generat, est Pater.

Opinio.

REspond. dicendum, quòd de hoc sunt diversæ sententiaz. Quidam

A enim videntes, quòd in creaturis relationes consequuntur ad actus: ut pater carnalis: eò quòd generat, est pater, concederunt simpliciter istam: *Pater, quia generat, est Pater.* Sed, ut habitum est, simpliciter non est concedenda: quia si Pater, quia generat, esset Pater, tunc agere in Patre, secundùm modum intelligendi, præcederet esse, quod esse non potest.

Et ideò alij aliam partem sine distinctione concedunt, scilicet, quòd Pater, quia Pater generat, assignando dissimilitudinem inter creaturam & Patrem Cælestem: quia creatura, sive pater carnalis non habet esse per paternitatem: & ideò potest intelligi, quòd agat, & quòd generet, non intellecta paternitate, & ideò simpliciter est concedenda; sed in Patre Cælesti hoc esse non potest: quia in esse constituitur per paternitatem, & ideò non potest intelligi, quòd agat, non intellecta paternitate: & ideò simpliciter est concedenda, quòd Pater, quia Pater generat, in Patre Cælesti. Sed illud non est benè dictum, quia cùm dicimus hoc agit, quia tale illud, quia rationem agere importat, & illud, in quo assimilatur actum agenti: & ideò Phus in lib. de Phus in lib. sensu, & sensa. Vult, quòd ignis non calidus: quia sensu, & lefacit, quia ignis, sed quia calidus: quia in calore calefactum assimilatur igni califaciens: licet igitur non sit intelligibile, quòd ignis calefaciat, vel actionem aliquam agat, nisi sit ignis; attamen non conceditur, quòd ignis calefaciat, quia ignis, sed quia calidus: & si ista negatur, multò magis ista debet negari: *Pater, quia Pater, generat:* quia est magis impropria, ut patebit. Nam si Pater, quia

D Pater, generaret, tunc Pater generaret Patrem: & ideò cùm nunquam in relatione assimiletur procedens ei, à quo procedit, sed semper opponatur sibi, ut Pater generat filium; filiatio autem & paternitas sunt relationes oppositæ, nunquam relatio potest esse ratio agenti, nec aliquo modo concedi debet, *Pater, quia Pater, generat.* Est enim magis impropria, *Pater, quia Pater, generat,* quia ista, *Ignis, quia ignis, calefacit:* quia cum ignis calefacit, habet ignire, & calefaciendo, calefactum in igneitate sibi assimilat: & ideò potest aliquomodo concedi, *Ignis, quia ignis, calefacit:* ita quòd illud

Illud, quia ignis, non dicat rationem proximam calefaciendi, sed rationem principalem & primam; sed ista, Pater, quia Pater, generat, nullo modo concedi potest: quia cum Pater generat, & Filius gignitur, nullo modo Filius in paternitate redditur similis: sed ista, Pater, quia generat, est Pater, aliquo modo concedi potest.

Modus Doct.

Ad cuius evidentiam notandum, quod generatio prout est in Pater, vel generare prout competit Patri, & paternitas secundum rem idem dicunt: quia cum Persona sit simplicissima, ibi compositio esse non potest, nec realis diversitas: & ideò tota distinctio consideranda est secundum intellectum. Secundum intellectum autem non est inconveniens, quod paternitas secundum unum modum intelligendi sit prior ipso generare; & generare secundum aliud modum præcedat ipsam paternitatē: nam huiusmodi conversa prioritas etiam in his, quæ realiter differunt, inveniri potest: ut porro præcedit sanitatem, & sanitas potionem, secundum quod unum est causa alterius, & è converso: Ita ex parte ista suo modo: nam, secundum diversos intelligendi modos, inter paternitatem & generare est conversa prioritas. Nam paternitas dupliciter considerari potest. Vno modo prout est constitutiva Personæ Patris, & sic præcedit generare, & licet sit præcedens generare; non tamen est ratio generandi: quia Pater non generat, quia Pater. Nam plus dicit ratio agendi, quā

Pius dicit rā dicat prioritas actionis: licet paternitas agendi, præcedat actionem sic acceptam, tamē quām priori in paternitate, ut habitum est, genitum actionis: quia cū p[ri]o gignenti non redditur simile: ratio autoritate actionis agendi utrumque includit, & prioris dicit assūritatem, & assimilationem: & idē l[ati]tationem. cēt possit concedi, secundum unum modum intelligendi, quod Pater prius est Pater, quām generet; tamen nullmodo concedi debet, quod Pater: quia Pater generat. Secundum autem alium modum intelligendi, videlicet, accipiendo paternitatem sub ratione qua relatio; non sub ratione qua Patrem constituit, sic generare est prius, quām sit paternitas: & quia relatio ad ipsam actionem consequitur, quasi ab ea causata (ut causalitas ad relationem terminari potest) potest aliquomodo con-

cedi quod Pater, quia generat, est Pater; ita quod secundum istum modum accipiendi generare non solum præcedit paternitatem, sed etiam est ratio paternitatis, & eam inducens. Et licet distinguendum sit inter generare & paternitatem, & non sit simpliciter concedendum, Pater quia generat est Pater; tamen inter generari & filiationē non habet locum ista distinctio: quia simpliciter est concedendum, quod filius filius est, quia genitus: nam filiatione nullo modo præcedit secundum intelligendi modum generationem filij.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod paternitas sequitur ad generare non simpliciter, sed sub ratione qua relatio, ut patuit. Ad 2. dicendum, quod non est simile de patre carnali, & de Patre Cœlesti, ut patuit. Ad 3. dicendum, quod Pater quia generat est Pater, potest concedi in uno sensu, ut habitum est: & sic forte Magist. eam concessit. Ad 4. dicendum, quod non est simile degenerari in filio & filiatione, & degenerari in Patre & in paternitate, ut dictum est.

Ad illud in contrarium dicendum, quod paternitas, non quia relatio, præcedit generare; sed quia constitutiva Personæ Patris: & ita secundum istū modum prius est Pater, quam generet; non tamen propter hoc habetur, quod Pater generat quia Pater, ut superius expressum.

QVÆSTIO II.

De Verbo.

DEINDE queritur de Verbo. Et circa hoc queruntur quatuor. Primo, utrum Verbum dicatur propriè in Divinis? 2. utrum dicatur essentialiter & personaliter, vel personaliter tantum? 3. dato quod solum personaliter dicatur, utrum spiritui Sancto competit nomen Verbi? 4. utrum Verbum semper dicat respectum ad opus?

TIT.

ARG.

ARTICVLVS I.

A

RESOLVTIO:

*Verum in Divinis propriè reperiatur
Verbum?*

*Verbo Divino maximè competit nomen verbi
tan ex veritate, quām ex manife-
statione, unde verbi ratio
desumitur.*

AD primum sic proceditur: videatur quòd in Divinis non propriè sumatur Verbum: quia verbum dicitur à verberando aërem; sed hoc nō convenit nisi voci corporali, ergo in Divinis verbum propriè non existet, ubi vocem corporalem non ponimus. Præterea: ea, quorum esse significat in fieri, Deo propriè non sunt attribuēda, sed verbum significat in fieri, sive accipiatur pro verbo in voce, sive pro B verbo in mente. Si pro verbo in voce planum est: quia semper in loquendo est successio quædam ratione motus aëris, qui requiritur ad vocem, sicut ad ceteros sonos. Rursum si accipiatur pro verbo in mente, sic etiam quam-dam successionem importare videtur: quia huiusmodi verbum conceptionē quamdam: ex actione intellectus forma tam importat, sed hoc non viderur es- se sine successione, ergo &c. Præterea: verbum alicuius videtur esse similitudo

D. Anselm. illius, ut vult Anselm. Monol. 32. sed C

Monol. 32. Deus Pater non intelligit se per simili-tudinem, sed per essentiam, ergo ex talis intelligere non formatur Verbum, & sic Verbum ibi propriè non erit. Præterea: quod dicitur de Deo ad simili-tudinem eorum, quæ sunt in nobis, nō videtur convenire Deo propriè, sed metaphoricè, sed, ut patet per August. multis in locis, Verbum in Divinis su-mitur ad similitudinem verbi in nobis, ergo &c.

Comm. 12. In contrarium est: quia secundūm Meta. com. Comment. 12. Metaph. Scientia propriè de Deo dicitur. Sed de scientia alicuius gignitur verbum eius: & sicut alicui po-nimus scientiam, sic debemus ponere verbum: si ergo in Deo propriè est sci-entia, erit ibi propriè Verbum. Præterea: ea, quæ perfectionem important, ma-gis propriè convenient Deo quām crea-turis, sed verbum perfectionem impor-tat, cùm non conveniat propriè ni-grebus intellectualibus, quæ inter cetera per-secutora viden-tur, ergo

REsp. dicendum, quòd ex hoc ali-quid dicitur esse propriè tale, ex eo quòd ratio illius ei maximè competit: ut ex hoc diceretur aliquid propriè u-num, si indivisio, in qua consistit ra-tio unius, ei propriè conveniret: ratio autem alicuius nominis ad præsens du-pliciter sumi potest. 1. ex etymologia eius. 2. ex significato ipsius, ut si quis venari vellet: utrum aliquid esset pro-priè & maximè bonum, dupliciter hoc facere posset. 1. ex eo unde dicitur bo-Scilicet secundūm dūm Diony. nom. quod est vocare. Et hæc est causa, qua-re bonum est latius ente: quia & si se-cundūm ambitum non excedit ens, ed De hoc etiā loquitur D. Thom. 1. p. suppositis secundūm rationem causal-i-tatis videtur exceedere: nam ens, quod dicitur ab esse, secundūm quod huius modi, non habet rationem causæ nisi respectu eorum, quæ esse participat: sed bonum, quod dicitur à boare quod est vocare, cùm quodam modo vocentur ea, quæ non sunt, in quantum bonum desiderant, etiam ad ea, quæ sunt po-tentia talia, se extendit ratio bonitatis. Et secundūm hanc viam propriè & ma-ximè bonum dicitur, cui maximè com-petit sic vocare: sive quod maximè est illud, in quod alia ordinantur. Secundo modo aliquid maximè dicitur bonum, si ei maximè competit quod significat nomen boni: ratio autem, quam sig-nificat nomen, est diffinitio: diffinitio autem boni est quòd sit motivum appe-titus: sic enim diffinierunt ipsum Phi. Bonum est quod omnia appetunt: & ideo quod maximè appetitum movet, maximè bo-num dicitur. Istæ autem duæ viæ præ-tactæ ad cognoscendum aliquid esse propriè tale, maximè sequendæ sunt, quando sibi invicem correspödet: & una in alia includitur, ut appareat in exem-plo proposito: nam boare, à quo bo-num dicitur, non est nisi inclinare, & movere appetitus rerum.

His duabus vijs investigare possu-mus in Divinis maximè propriè esse Ver-

Verbum. Verbum enim dicitur uno modo à verberando aërem, & iste modus etymologiandi competit verbo in bardo aëro. Alio modo dicitur verbum quod rem. Verbum verum boans sive dicens. Et iste modus interpretandi potest competere veretur quasib[us] bo in mente: & quia verbum in mente & quia **Veritatem** magis habet rationem verbi, quam bo in Divinis habeat in voce prolatum, ut vult Aug. maximè cōpetit veritas 15. de Trinit. cap. 11. qui ait: quod petit veritas ei competit verbo interius propriè competit nomen maximè esse verbi. Verbum autem quod profertur, Verbum. Hæc vox verbum dicitur: & ideo istum modum sequentes dicamus maximè esse ex verbi etymologia. verbum, cui maximè competit esse verum: unde & August. 15. de Trinit. cap. 15. ait: *At enim nec verbum dicendum est quod verum non est: & cum verum est verbum nostrum, tunc recte verbum vocatur: & cap. 11. & 15. quia ratio veritatis magis competit Verbo Divino, quam alicui alij verbo: ideo ei potissimum competit nomen verbi.*

Est enim triplex esse rerum: quia Triples esse res sunt in se ipsis, in Verbo Divino, & in se ipso: in scientia nostra: & secundum illud nostra, in triplex esse colligitur talis ordo, quod verbo Dei, res verius sunt in se ipsis, quam in scientia. quo sunt scientia nostra: in Deo autem habent esse verissimum: verius, quam in se ipsis. Hoc autem proximum Verbūbat Anselm. Monolog. 34. dicens: Nulli est.

dubium est creatas substantias multò aliter esse in se ipsis, quam in nostra scientia. In se ipsis namque sunt per ipsam suam essentiam; in nostra

D. Anselm. *vero scientia non sunt earum essentiae, sed earum Monol. 36. similitudines. Restat igitur, ut tanto verius in*

se ipsis sint, quam in nostra scientia, quanto verius sunt per suam essentiam, quam per similitudinem. Omnis tamen creata substantia tanto verius est in Verbo, id est, in intelligentia Creatoris quam in se ipsa, quanto magis existit creatrix, quam creata essentia: unde idem Monolog.

Idem Mono log. 29. vult, quod Verbum Divinum non sit similitudo factorum, sed simplex veritas. Tantò igitur illud Verbum magis merebitur nomen verbi præ certe rīs verbis, quanto ei magis competit ratio veritatis: unde & August. 15. de Trin. cap. 15. dicit: *Magna illius Verbi potentia est non posse mentiri. Et quia semper verum est, potissimum ei competit nomen verbi.*

Secunda via Secunda via ad intelligendum Verbum Divinum debere maximè dici Verbum sumitur ex verbi significatione: dicit enim verbum quid manifestativū

habens virtutem: nam proprium est verbi indicare, vel manifestare alia, & manifestando alia manifestat se ipsum, ut potest haberi ab August. 8. de Trin. D'Aug. P.N. cap. 8. cui ergo magis competit ratio 8. de Trin. manifestandi, magis competit nomen cap. 8.

verbi. Magis autem manifestare duplicitate potest intelligi, extensivè & intensivè: extensivè, ut dicatur aliquid magis manifestare: è quod plura communicantur maxime, & representant: intensivè, mē verbum è quod illud, quod manifestare debet, ratione significatio: magis intensè demonstrat: utroque est enim vero modo Divinum Verbum maximè ob- tum quid tinet nomen verbi. Primo, quia cum manifestati- non sit determinatum ad aliquod genitivum, omnia representant, & singula in quod maxime reluent: unde 6. de Trin. cap. ult. mē sibi com dicitur: *Ars omnipotens Dei plena omnium petit extensi rationum viventium. Secundo, cum sit vè. & intensi per omnia Patri similis & æqualis, ut cum non sit dicitur 15. de Trin. cap. 14. nullum determinatum verbum creatum adeò manifestat ill-ad aliquod iudicium, cuius est verbum, ut Verbum Di- genus, omnia vinum Deum Patrem. Apparet igitur manifestat & representat: dupli via declaratum esse, Divino t: quia est Verbo maximè competere nomen verbi. Primo ex veritate, unde dicitur nomen verbi. Secundò ex manifestatio ne, quam verbum significat, vel in qua consistit ratio verbi: & hæc duæ viæ bonæ sunt, ut patet per doctrinam superius assignatam: è quod una in alia includatur: quia ratio manifestationis in veritate clauditur. Nam secundum Phum in libro Priorum: Oportet omne verum sibi ipsi manifestum esse. Igitur quantum ad id quod verbum significat, proprie in Divinis reperitur Verbum; sed quantum ad nominis impositionem (è quod nomina prius sunt imposita creaturis, cum talia prius in cognitionem nostram veniant) substantieri potest nomen verbi esse à creaturis ad Divinas translatum.*

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod vox corporalis non adeò dicitur verbum, ut verbum in mente: & ideo non debet sumi etymologia verbi à verberatione aëris, quæ competit verbo in voce; sed à veritate dicendo vel boando, quæ competit verbo in mente. Vel dicendum, quod non semper attendenda est nominis interpretatione: quia non oportet quidquid latit pedem esse lapidem: & quod nō

semper

comprehendit litteras non esse syllabā. Ad 2. dicendum, quod non est de ratione verbi, unde verbum, quod discursum importet vel successionem; sed ratione qua verbum est verbum nostrū; & bene concedimus verbum eo modo, quo est in nobis, non proprie esse.

Nota, quod in Dco. Ad 3. dicendum, quod non intelligens oportet, quod Deus Pater ad hoc quod non intelligendo, verbum concipiatur, quod git per Verbum, sed in Verbo. intelligat se per similitudinem, sed in similitudine.

DAug. P. N. omnia Deus Pater: ut dicit August. 15. 25. de Trin. de Trin. cap. 14. Omnia Deus Pater in cap. 14. sui similitudine novit: eò quod omnia cognoscit in filio. Ad 4. dicendum, quod non dicitur Verbum in Divinis ad similitudinem verbī in nobis: eò quod in nobis dicatur verbum propriè in Deo vero translativè: sed quia in nobis verbum imitatur undecumque Verbum Divinum: unde magis propriè dictum est, quod verbum nostrum dictum sit ad similitudinem illius, quam à converso.

A dicitur essentialiter, ergo & Verbum. Præterea: secundum August. 15. de Idem 15. Trin. cap. 13. Verbum ex scientia gig- cap. 13. nitur; sed scientia dicitur essentialiter, ergo & Verbum, quod procedit de scientia, essentialiter dicetur. Præterea: sicut per actum Intellectus producitur Verbum, ita per actum voluntatis pro cedit amor, sed amor in Divinis dicitur essentialiter & personaliter, ergo & Verbum.

In contrarium est August. 15. de Ibidem c. 17 Trin. cap. 17. qui ait: In hac Trinitate nō dicitur Verbum Dei nisi Filius, nec donum Dei nisi Spiritus Sanctus: ergo &c. Præterea: ea, quæ dicuntur essentialiter, de qualibet Persona dicuntur singulariter, & de omnibus non pluraliter: ut Pater est Deus, Filius Deus, Pater & Filius si. Idem 6. de simul unus Deus. Sed secundum August. Trin. cap. 1. 6. de Trin. cap. 1. Pater & Filius Non simul ambo Verbum, sed solus Filius Verbum, ergo &c.

RESOLVTIO.

Verbum in Divinis personaliter solum sud mitur.

C

ARTICVLVS II.

Verbum Verbum in Divinis dicitur essentialiter, vel personaliter solum?

D. Thom. 1. p. q. 34. art. 1. Q de veritat. q. 4. art. 2.

Secundò queritur: utrum Verbum dicatur in Divinis essentialiter, vel personaliter solum? Et videtur, quod possit dici essentialiter: quia verbum giguitur ex actu intellectus: nam intellectus intelligendo, verbum gignit, sed quilibet Persona intelligit, ergo quilibet Verbum gignit: sed hoc esset, si Verbum sumeretur personaliter solum: cum personalia non convenient omnibus, ergo &c. Præterea: verbum dicit manifestationem quamdam, sed manifestatio est quid essentialie, & cuilibet persona competit, ergo &c. Præterea: secundum August. 9. de Trin. cap. 10. Verbum est cum amore notitia; sed notitia

R Espondeo: quidam sic dicunt; quod verbum nihil nominat aliud, quæ specie intelligibile, vel operationē intellectus: sed tamen per specie intelligibili- Modus que- rumdam. lē, quā per operationē intellectus, quā formaliter intelligimus, & tunc si verbum nōcōpeteret nisi Filio, tunc Pater intellegireret Filio, quod est contra August. Idem 7. c. r. 7. de Trin. cap. 1. qui ait: quod Pater non est sapiens Filio: quia ibi sapere idem est quod esse. Si igitur Patri competenter sapere vel intelligere Filio, sive per Filium, haberet esse per Filium, quod fallum est: & ideo dicunt isti, quod non est dicendum Verbum solum personaliter dici.

Opinio quod Verbū essentia- Propter hoc dicunt, quod Verbū tialiter dicitur, cū non secundum unam acceptiōnē essentiāliter dicitur; & secundum aliam perso- distinguitur. Quod sic declarant: quia Ver- à dicente si per opera respectu, sicut scientia. Sed in hoc dif- operatio Dei fert, quia scientia non dicit relationem à Deo. Cū originis, sicut Verbum dicit: quia Ver- verò distin- bum refertur ad dicentem. Ea autem, guntur reāi que dicunt relationem ad illud à quo personaliter. pre-

DAug. P. N. 9. de Trin. cap. 10.

procedunt, aliquando distinguuntur ab eo realiter, aliquando non, ut operatio quæ refertur ad operantem. Aliquando distinguitur realiter ab ipso, aliquando secundum rationem. 1. mo-

Contra opiniōdo est distinctio inter actionem creaturæ & creaturem. 2. modo inter actionem Dei & Deum: & sicut actio aliquando distinguitur realiter ab agente, aliquando secundum rationem: ita verbum aliquando distinguitur realiter à dicente; aliquando secundum rationem: & cùm Verbum dicit quid realiter distinctum, tunc sumitur personaliter; cùm verò distinguitur secundum rationem, essentialiter dicitur. Sed ista positio tripliciter deficit. 1. quia verbum nec dicit speciem intelligibilem, nec actionem intellectus. 2. quia verbum non est illud, per quod formaliter intelligimus; sed illud in quo intelligimus. 3. quia Verbum non dicit quid absolutum cum quadam respectu, sed ut sumitur in Divinis, direcione relationem dicit. Primum sic ostenditur: quia secundum August. 15. de Trin. cap. 11. Verbum, quod foris sonat, signum est verbi, quod intus lucet. Igitur hoc est verbum in mente, quod significat verbum in voce: quia ea, quæ sunt in Verbum non in voce, signa sunt eorum quæ sunt in dicit speciem anima: sed vox exterior non significat intelligibilem, nec actum intellectus. tellectus, sed conceptum mentis. Nam cùm dico, leo, non intendo significare leonis speciem informatēmem memoriam, nec actionem intellectus sive ipsum intelligere, per quam leonem in-

Verbum non intelligo; sed significat id, quod intellectus per etius concipit de leone. Rursum: verbum non est id, per quod formaliter intelligimus. Quod 2. dicebatur impro-

vidit in quo. bandum: nam verbum rei est ipsa diffinitio rei, quod potissimum veritatem habet in intellectu simplicium: nam intellectus intelligendo simplicia, diffinitionem format: sicut intelligendo composita, orationem constituit. Quod ipsum verbum sit diffinitio, patet per

Idem 6. de Trin. cap. 10. qui ait: quod diffinitio temperantia, & quid est temperantia, hoc est verbum eius interius, quod verbum exterius repræ-

4. Metaph. sentat: verbum autem exterius ipsam comm. 28. diffinitionem significat, iuxta illud 4.

Metaph. Ratio, quam significat nomen, est dif-

finitio. Diffinitio autem est illud in quo intelligimus: unde Diony. 2. de Angel Hierar. diffinitionem speculationem vocat. Quod Hugo in comm. suo exponens ait: *Diffinitionem autem idcirco speculationem vocat quoniam diffinitio rei quasi speculum est, in qua ipsius rei natura cernitur: sicut in speculo appositi corporis imago videtur.* Non igitur verbum, cùm sit diffinitio rei, propriè loquendo, est illud, per quod intelligimus, sed in quo: & ideo non oportet, si Verbum convenit soli Filio, quod Pater intelligat Filio vel per Filium, sed in Filio. Tertiò deficit praedicta positio: quia dicit Verbum dicere quid absolutum, quod falsum est, accipiendo Verbum, secundum quod sumitur in Divinis, prout hic de Verbo loquitur. Hoc autem plenius in sequenti art. patebit.

Dicamus ergo quod Verbum solū Opinio Doct. personaliter sumitur: è quod realem quod ad actū relationem importat. Et ut melius ap-

intellectus sex concurpareat veritas questionis: notandum, runt, & qua quod ad actum intellectus ex parte ip-

sius intellectiva potentia sex concur-

runt. 1. ipsa intellectiva potentia. 2. species informans eam. 3. actus intel-

ligendi. 4. res intellecta. 5. conceptus mentis informis, qui dicitur cogitatio.

6. conceptus mentis formatus, qui di-

citur verbum. Differt autem verbum ab omnibus alijs quinque: nam verbum distinguitur à re intellecta: quia res intellecta aliquando est extra mentem;

verbum autem semper in intellectu existit. Differt etiam à potentia intellectiva, quia verbum non est ipse intellectus, sed in intellectu existit. Differt à

specie intelligibili: quia per speciem formaliter intelligimus, sed non propriè intelligimus per verbum, sed in verbo.

Differt ab actu intellectus: quia per actum intellectus constituitur verbum.

Differt à cogitatione, sive à conceptu mentis informi, sicut differt perfectū ab imperfecto: quia cogitatio dicit quid informe, & imperfectum; verbum autem dicit quid perfectum & formatum:

ut potest haberi ab August. 15. de Tri-

nit. cap. 16. igitur verbum, propriè lo-

quendo, quemdam conceptum mentis

formatum dicit: & quia talis concep-

tus sine emanatione esse non potest,

semper verbum, quid emanans à di-

cente importat. Et quia in Divinis ema-

natiq

DAug. P.N.
15. de Tri-

cap. 16.

Natio, & processio, & generatio, & talia personaliter sumuntur, secundum Sanctorum sententiam, Verbum semper personaliter sumitur: unde August. 5. de Trin. cap. 2. vult, quod Pater & Filius non ambo simili sunt Verbum, sed solus Filius Verbum. Et 7. de Trinit. cap. 1. ait: *Verbo aequali sibi quo semper arque incommutabiliter dicit se ipsum. Non est enim ipse Verbum, sicut nec Filius, nec imago.* Non igitur essentialiter sumitur Verbum: quia in essentialibus non est distinctio: est enim Pater Verbum, si essentialiter sumeretur. Quod etiam solum personaliter sumatur, habetur ab eodem 7. de Trin. cap. 2. & 15. cap. 17.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod sicut Pater non est potens gignere nisi natura: ita quod natura in Patre est illud, per quod producit Filium: & cum Filio & Spiritui Sancto non competit producere Filium; licet habeant illam eandem naturam, quam habet Pater: eò quod in eis non est coniuncta illi respectui talis

Intelligere, natura, cui est coniuncta prout est in quo Pater Patre: ita illud idem intelligere, per gignit Verbum, est quid Pater in intelligendo se, Verbum essential, & gignit, communicatur Filio & Spiritui communica Sancto; & tamen Filius & Spiritus Santur Filio & Spiritui S. si. Atus per tale intelligere non producunt Verbum: quia intelligere, ut est in ne respectu tamen cum eis, non est coniunctum illi respectui, quo est in P. cui est unum, ut est in Patre. Igitur si-

cuit natura quid essential nominat; Filius tamen, qui producitur virtute naturae, personale quid dicit: sic intelligere quid essential nominat; Filius tamen, qui producitur virtute naturae, personale quid dicit: sic intelligere est quid essential; Verbum autem quod per modum intellectus concipiatur, quid personale dicit. Ad 2. dicendum, quod non quodlibet, quod manifestare habet, verbum dicitur; sed quod manifestat ut emanans per modum intellectus: & sic manifestare non est quid essential, sed quid personale. Ad 3. dicendum, quod, sicut habitum est, verbum dicit conceptionem intellectus, quae sua emanatione esse non potest: unde notitia non propriè dicitur verbum, sed appropriate: sicut si Filium nominaremus intelligentiam. Et si propriè notitia dicit verbum, non est accipienda notitia pro actu intellectus,

sive pro intelligere; sed pro conceptu, qui per modum intellectus producitur: & sic accipiendo notitiam non est quid essential, sed personalis. Ad 4. dicendum, quod licet scientia dicitur essentialiter; non tamen oportet Verbum essentialiter dici, licet de scientia producatur: sicut Filius personaliter dicitur, licet essentialis & similia essentialiter sumantur: & de Patris essentialis, vel substantia Filius generetur. Ad 5. dicendum, quod, sicut patuit in 10. distinctione, ex parte voluntatis non habemus illa distincta vocabula, ut habemus ex parte intellectus: & ideo solum Verbum particulariter sumitur, licet amor essentialiter, & personaliter sumi possit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Spiritui Sancto competit nomen Verbi?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 3. art. 2. & diver. q. 4. art. 3.

Tertiò queritur: utrum Spiritus Sancto competit nomen Verbi? Et videtur, quod sic: quia Verbum duo importat, notitiam, & anorem, ut patet per auctoritatem August. superius inductam, sed notitia se tenet ex parte intellectus, & amor ex parte voluntatis, ergo qua ratione Filius dicitur Verbum: quia procedit per modum intellectus, & Spiritus Sanctus Verbum dicitur, qui per modum voluntatis emanat. Præterea: Verbum dicitur, quod verum boans: unde quod non est verum, non meretur nomen verbi, ut patuit per August. 15. de Trin. cap. 15. sed Spiritus Sanctus dicitur Spiritus veritatis, ergo ei competit nomen Verbi. D Aug. P. N. 15. de Trin. cap. 15. Præterea: Verbum semper procedit à dicente, sed Filio competit dicere: quia dicere summo Spiritui nihil est aliud, quām cogitando intueri, ut potest haberi per Anselm. sed hoc competit Filius, igitur filius dicit: sed si dicit, Verbum producit: sed non producit nisi est aliud, Spiritum Sanctum, ergo ipsè Spiritus S. do intueri. Dicere summo

August. 7. de Trin. cap. 2. & 8. Verbum quamdam manifestationem importat, sed Spiritus Sanctus habetclarificare & manifestare Filium: iuxta illud Ioannis: *Ille me clarificabit: quia de me accipiet, ergo &c.*

In

In contrarium est August. 7. de Tri-
dem cap. 1. nit. cap. 2. qui ait: *Filius eo Verbum quo
Filius, & quod Pater & Filius non sunt
unum Verbum: quia non sunt unus
Filius: sed Spiritui Sancto non compe-
tit nomen Filii, ergo nec nomen Ver-
bi. Præterea: idem dicit auctoritas Au-
gust. superius inducta: quod in illa Tri-
nitate non est Verbum nisi Filius, ne-
que donum nisi Spiritus Sanctus: non
igitur Spiritui Sancto competit nomen
Verbi.*

RESOLVTIO.

Spiritui Sancto Verbi nomen non competit.

Respond. dicendum, quod secun-
dum quosdam Verbum dicit
quid absolutum, cui competit quidam
Opinio quod modus respectivus: unde distinguit,
Verbū dicit quod quædam nomina relativorum im-
absolutū cū ponuntur ad significandos respectus ip-
modo respe-
cīo, sicut hoc nomen similitudo: quæda
ad significandum aliquid ad quod se-
quitur respectus: sicut hoc nomen, sciē-
tia, imponitur ad significandum qua-
litatem quamdam, quam consequitur
respectus quidam. Et hanc diversitatē
invenimus in nominibus relativis de
Deo dictis ab æterno, & ex tempore.
Nam Dominus, quod ex tempore Deo
convenit, imponitur ad significandum
ipsum respectum. Creator autem, quod
etiam de Deo dicitur ex tempore, non
imponitur ad significandum ipsum res-
pectum; sed ad significandam actionē,
quam quidam respectus sequitur. Et si-
cūt est in nominibus, quæ competunt
Deo ex tempore: quia aliqua imponū-
tur ad significandum ipsum respectum:
aliqua ad significandum quid absolutū,
quod consequitur respectus: sic est in
his, quæ competunt Deo ab æterno:
quia aliqua imponuntur ad significan-
dum respectum ipsum, ut Pater, Filius,
& huiusmodi: aliqua imponuntur ad
significandum aliquod absolutum, quod
consequitur quidam respectus: & hu-
iusmodi est nomen, Verbum. Et si iste
modus esset bonus, quod Verbum sig-
nificaret quid absolutum, quod conse-
queretur quidam respectus, sicut sciē-

tia quid absolutum significat, Verbum
non solum competere Filio, sed etiam
posset competere Spiritui Sancto: quia
essentialiter sumi posset. Sed hoc stare
non potest.

Ad cuius evidentiam notandum, differentia
quod licet verbum in creaturis dicat Verbi in cre-
aturis, & in
quid absolutum cum quodam respe-
ctu; in Divinis tamen secundum rela-
tionem dicitur: nam sicut dicebamus, &
quia Spiritus
de persona, quod secundum significa-
tionem dicit quid distinctum in intel- que Verbū.
lectuali natura; & quia talis distinctio
in creaturis est per absoluta: ideo in
eis quid absolutum nominat. In Divi-
nis autem, ubi solum est distinctio per
relata, relationem importat: sic & de
Verbo dicere possumus, videlicet, quod
Verbum dicit aliquid emanans per mo-
dum intellectus: unde licet in creatu-
ris possit dicere quid absolutum; in Di-
vinis autem, ubi emanatio, & origo, &
omnia quæ ad distinctionem pertinent,
relationem important, solum relativè D Aug. P. N.
sumitur: unde secundum August. 7. de Trin.
Trin. cap. 1. Non eodem modo in Di-
vinis dicitur Verbum sicut sapientia:
quia sapientia ad se dicitur; Verbum
autem non ad se, sed tantum relativè
ad eum, cuius est Verbum, ut Filius ad
Patrem. Advertendum tamen, quod
licet Verbum in hoc conveniat cum
Persona, quod sicut persona in creatu-
ris dicit quid absolutum; in Divinis fe-
cundum relationem sumitur: sic & Ver-
bum relationem in Divinis importat;
licet in creaturis quid absolutum sig-
nificet. In hoc tamen differt: quia Per-
sona non importat relationem hanc
vel illam, sed relationem in commu-
ni: quia non dicit hunc modum distin-
ctionis, vel illum; sed in quadam com-
munitate distinctionem significat; Ver-
bum autem importat quemdam spe-
cialemodum relationis. Nam cum
Verbum dicat quid emanans per mo-
dum intellectus, solum illam relatio-
nem importabit, quæ competit Per-
sonæ per modum intellectus procedenti;
talis autem relatio est filiatio: unde &
Magist. in littera vult, quod eandem
proprietatem, quam importat Filius,
importet Verbum, genitus, & imago.
Et hoc concordat cum verbis August. Idem 7. cap.
7. de Trin. cap. 11. qui ait: *Sicut enim 11.
Filius ad Patrem referatur, non ad se ipsum di-
gitur.*

citur : ita & Verbum ad eum , cuius Verbum est , reficitur . Eo quod ipse Filius quo Verbum , & eo Verbum , quo Filius : & quia Verbum speciale modum relationis importat , ut filiationem , sive proprietatem illam , quam consequitur Persona procedens per modum intellectus : cum Spiritus Sanctus non debeat dici Filius , nec emanat per modum intellectus , ei non coiperet nomen Verbi : immo solus Filius ibi dicetur Verbum , sive solus ipse ibi Filius nuncupatur .

Ad actionem perfectam se Respondit ad arg . Ad primum dicitur amor cendum , quod verbum dicitur notitia & delectatio : cum amore : quia , ut habitum est , dicitur & ideo notitia conceptionem intellectus perfectam in recto , & amor in oblique & formaram . Semper autem ad actionem obliquum potest perfectam in rebus , quibus comunitur : quia petit delectari , sequitur delectatio & amorem , ut potest patere per Phm 10 . Ecce paliter est ad th . Et ideo ad insinuandum in Divinitia , nisi semper esse conceptionem perfectam , amor . & Verbum habere rationem perfectionis , diffinitur Verbum , quod est notitia cum amore : unde amor pertinet ad Phusio . Eth . rationem Verbi , quasi aliquid concordans ipsum : sicut delectatio pertinet ad rationem cuiuslibet actionis perfectae : unde & in descriptione illa data de Verbo ponitur notitia in recto , & amor in obliquo : quia magis se tenet ex parte Verbi notitia , quam amor . Ad 2 . dicendum , quod verum & falso sunt in intellectu : unde illi Personae debet appropriari veritas , quae procedit per modum intellectus : & Verbum dicitur importare veritatem : quia ex suo modo procedendi consequitur esse verum : unde licet Spiritus Sanctus sit veritas , non tamen propriè dicitur Verbum : quia non procedit per modum intellectus . Sic ergo potest distingui auctus Spiritus S . dicitur Spiritus & Veritas illa , quod Spiritus S . dicitur Veritas : Spiritus veritatis , dupliciter , quia est quia est spiritus Christi , sive Spiritus Filii , cuius Christi , appropriatur veritas , & tunc ratio nonatur veritas , habet apparentiam ; vel est Spiritus veritatis : quia est ipsa veritas , & vera doctrina docet .

cens ; nec tamen propter hoc debet dici Verbum : quia non accipit , quod sit talis veritas procedendo per modum intellectus , ut Verbum ; sed per modum voluntatis , ut amor . Ad 3 . dicitur , quod licet dicere , largè sumptum coiperat tribus ; tamen propriè sumptum , ut dicere idem est quod concipere Verbum ,

A competit soli Patri , qui solùm producit Verbum : & ideo non valet , si Filius dicit , ergo Verbum producit : quia per dicere quod competit Filio , Filius non produceit Verbum . Ad 4 . dicendum , quod non quidquid manifestat aliud quocumque modo habet rationem Verbi ; sed quod manifestat aliud emanans ab ipso per modum intellectus , quod non competit Spiritui S .

ARTICVLVS IV.

Verbum verbum semper dicat respectum ad opus ?

Quarto quæstus : utrum verbum semper dicat respectum ad opus ?

Et videtur , quod non : quia relativa positiva se ponunt , & preempta se perimunt , sed posito verbo non ponitur creatura : cum verbum sit quid æternum , creatura sit quid temporale , ergo &c . Præterea : August . 15 . de Trin . cap . 11 . ponit convenientiam inter verbum nostrum & Verbum Di-

vinum : quia sicut posito verbo nostro non statim sequitur opus , ita posito Verbo Divino non statim sequitur creatura ; sed , ut dictum est , posito uno relativorum ponitur reliquum , ergo &c .

Præterea : secundum August . 7 . de Trin . cap . 11 . Verbum est eo quippe Filius quo Verbum , & eo Verbum , quo Filius . Sed 5 . de Trin . cap . 4 . datur differentia inter Fi-

lium , & Spiritum S . quia Filius solùm refertur ad Patrem : sed Spiritus Sanctus ,

cū sit quoddam datum , non solùm referatur ad eum qui dedit ipsum , sed ad nos , qui accipimus eum . Sed Filius non refertur ad creaturam , sed tantum ad Pa-

trem , cū sit eo verbum quo Filius , nec verbum dicit respectum ad opus sive ad creaturam . Præterea : Verbum di-

citur relativè ad dicentem , sed creatura non comparatur ad Verbum ut ad dicens , cum Verbum æternum non di-

catur per creaturam . Præterea : verbū non dicitur relativè nisi ad id , cuius est verbum ; sed Verbum æternum non est verbum creaturæ : ut dicitur Mo-

nolog . 32 . ergo &c .

It contrarium est : quia Verbum dicitur ars Patris , sed ars quemdam respectum importat ad artificiatum .

Præterea : August . 15 . de Trin . cap . 11 .

dicit

dicit: Verbum esse initium omnis operis, sed initium dicit quādam relationem ad id, cuius est initium, ergo &c.

RESOLVTIO.

Verbum Divinum ad Patrem dicit respectum, & ad creaturas, sed in sex differt talis respectus comparatus ad Patrem, & ad creaturas. Et iste in Verbo dicuntur tripliciter. 1. in quantum in eo representantur. 2. prout per ipsum, & in ipso siende disponuntur: 3. prout sunt possibles in sua operativa potestia.

Modus quo-
rumdam.

Respondeo: quidam sic dicunt, quod Verbum potest habere respectū ad opus, & non habere: quia Verbum dupliciter accipi potest, secundūm quod dicens Verbum in Verbo potest intelligere. 1. se ipsum vel Verbum; 2. alia à se & à Verbo: & est simile de Verbo, sicut de imagine. Nam in imagine, quia dupliciter ferri potest, vel secundūm quod imago vel secundūm quod res quādam: si fertur in imaginem; secundūm quod res quādam, sic imago non dat intelligere id, cuius est imago. Si vero feratur in ipsam, ut imago est: sic dat intelligere id, cuius est imago: ita suo modo est de Verbo Divino. Nam Divinum Verbum est completa similitudo Divinitatis, sive Dei Patris, & quia est completa similitudo eius habet quod repräsentet omnem creaturam: unde sicut super verbo nostro duplicitē cōverti possumus: Vel secundūm quod est similitudo operis nostri, & tunc eadem est conversio in verbo & in opere. Vel secundūm quod res quādam est, & tunc ad opus respectum non habet: ita est suo modo ex parte Dei Patris respectu Verbi sui: Differenter tamen: qui a in nobis est alia & alia conversio, ut convertimur in verbum, & ut est res quādam, & ut est similitudo operis, sive rei. Sed Deus Pater una & eadem operatione in Verbo suo cognoscit se, & omnia: & licet sit una & eadem conversio; tamen secundūm modum intelligendi differt: & ita appetet, quod Verbum potest dicere respectum ad

A creaturam, & non dicere. Sed ista distinctione supervacua est. Nam cū omne relativum sit aliquid excepto eo, quod relative dicitur, ut habetur 7. de Trin. Idem 7. de cap. 1. de quolibet relativō dici posset Trin. cap. 1. secundūm illam viam, quod uno modo dicit respectum ad suum correlatum, & non alio. Igitur non esset simpliciter concedenda. quod Pater dicit respectum ad Filium; sed esset distinguenda: quia Pater ut est res quādam, & est aliquid excepto relativō, non dicit huiusmodi respectum; ut tamen relative sumitur, respectum importat: & cum tales orationes non distinguantur, B p̄dīcta distinctione superflua est; & ad quæstionem non satisfacit.

Ideò notandum, quod Verbum Modūs dicitur. Divinum ex scientia Dei nascitur, ut dicitur 15. de Trin. cap. 13. Rūsum ex tota scientia Dei oritur: unde quidquid est in Patre, & in scientia Patris, corpore est in Verbo: unde scribitur 15. de Trin. cap. 14. Perinde tanquam se ipsum dicens, Pater genuit Verbum sibi aequalē per omnia: non enim se ipsum integrē per se. Tēque dixisset, si aliquid minus, aut amplius esset in eius Verbo, quam in ipso: unde ibidem subditur: Quidquid est in ea scientia, de qua generitus est, & in ipso est. Vnde & Anselm. Monolog. 33. ait: uno eodemque Verbo dicit Deus Pater se ipsum, & quæcumque fecit. Nam licet sint tam differentia creans & creature, æternū & temporale, uno cum Verbo dici possunt: quia ut scribitur Monol. 34. Opus quod sit secundūm aliquam artem, non solū quando sit, veri aequa sit, & quis disolvitur semper est in ipsa arte non aliud, quā quod est ars ipsa. Si igitur uno & eodem Verbo dicitur Deus Pater, & creature, huiusmodi Verbum non solū habet respectū ad Deum Patrem, sed etiā ad creaturam.

Sed ut melius pateat veritas questionis, notandum, quod in sex differt respectus ille, prout Verbum respicit Deum Patrem, & prout respicit creature. 1. quia Deus Pater respectu Verbi sui se habet, ut dicens, & dicit: nam cū Pater dicat se Verbo, & est dicens ipsum; & dicitur ab eo. Crea- Nota quāma
tura autem ita per Verbum dicitur, differenter.
quod tamen tale Verbum non dicit: nō Verbum Di-
vinum respicit Patrem, enim aliquid creatum dicit se illo Verbo & creature.
dicitur. 2. differt: quia per tale Ver- bū

D Aug. P. N.
15. de Trin.
cap. 14.

Anselm. Mo-
nolog. 33.

bum Deus Pater dicitur principaliter, sed creatura dicitur ex consequenti. Sic enim habitum est per Anselmum: quod Pater dicendo se dicit aliquid: si ergo non dicit aliquid, nisi dicendo se, alia (ut creaturas) dicit ex consequenti; se vero principaliter. 3. huiusmodi

D. Anselm.
Monol. 32. Verbum est similitudo Dei Patris: unde Monolog. 32. dicitur, quod Verbum respectu Dei Patris *Sicut similitudo: ita imago, & figura, & character dici potest.*

Sed si comparatur Verbum ad creaturas non debet dici similitudo earum, Idem Monol. 29. sed simplex veritas: unde Monol. 29. scribitur: quod Verbum illud non est similitudo factorum, sed simplex veritas. Nam ut scribitur Monolo. eodem

Idem ibidem. non est hoc Verbum magis & minus verum: eò quod creaturis magis & minus est simile, sed potius omne creatum tanto magis est, quanto similius est illi. 4. tale Verbum non debet dici creaturæ Verbum, sed Verbum Dei Patris: nam Verbum est illius cuius est similitudo, sed Verbum illud est similitudo Dei Patris; non est similitudo creaturæ: immò magis è converso, creatura est similitudo eius: eò quod ipsa imitetur tale Verbum, non Verbum ipsam: ideò concludit Anselm.

Idem Mono. 32. quod Deus Pater Verbo suo, non Verbo creaturæ, dicit se & creaturam. 5. huiusmodi Verbum ad Deum Patrem dicit respectum in actu; ad creaturam verò respectum in habitu. Nam cùm huiusmodi Verbum esse accipiat à dicente, non potest intelligi esse nisi per respectum actualem ad Deum Patrem, à quo esse suscipit; sed ad creaturā non dicit respectum in actu, sed in habitu. Nā cù huiusmodi Verbum non accipiat esse à creatura, sed creatura ab ipso: nec statim cùm habuit esse, creatura accepit esse, huiusmodi respectum, qui est inter Verbum & creaturam, non oportet esse actualem; sed sufficit habitualem existere. Et hoc voluit August. 15. de Trin. cap. 11. quod posito Verbo Di-

DAug. P. N.
25. de Trin.
cap. 11. v. quod posito Verbo Di-
vino non statim ponitur opus. 6. hu-
iusmodi Verbum respectu Dei Patris
habet relationem realē: nam talis
relatio est originis, & relationes origi-
nis reales sunt (ut superius est ostendit
scilicet dicitur) sed respectu creaturæ habet rela-
tionem secundum rationem: quia om-
nes relationes Dei ad creaturam secun-

dum rationem sunt.

Viso, quod Verbum non solum dicit respectum ad Deum Patrem, sed ad creaturam: eò quod non solum Epilogus dicitur Deus Pater dicitur per tale Verbum, rum partium sed etiam creatura: & viso quoniodò dicitur, differt tale Verbum prout respicit Deum Patrem, & creaturam: ut plenè dissolvatur quæstio.

Tertiò declarare restat: quomodo tali Verbo dicitur creatura. Sciendum Tegitur quod triplex creatura dicitur in quantum in eo repræsentatur: & illud dicitur pertinere ad scientiam speculativam, sive ad scientiam simplicis notitiae. Nam cùm tale Verbum sit speculum sine macula, producendo Pater tale Verbum, omnia dicit in ipso, prout omnia in eo relucunt, & omnia repræsentat. Secundo modo creatura tali Verbo dicitur prout per ipsum, & in ipso fienda disponitur. Et secundum Anselm. Mo. hol. 30. hunc modum loquitur Anselm. Mo. hol. 30. dicens: *Eius enim, quod nec fuit, nec est, nec futurum est, nullum Verbum esse potest:* quia non disponuntur per huiusmodi Verbum, nisi quæ fuerunt, sunt, & futura sunt. Tertio modo dicitur per tale Verbum creatura, prout in ipso est tanquam in operativa potentia. Nam eo ipso, quod Pater genuit tale Verbum, per quod tanquam per operativam potentiam cuncta fieri possibilia facere potest, dicendo tale Verbum, omnia sic possibilia dixit. Et secundum istum modum loquitur Aug. 83. qq. q. 63. dicens: quod cùm dicitur In principio erat Verbum. Quod grec. Erat Verbum dicitur logos, latine & rationem & Verbum significat. Sed hoc loco melius Verbum principio interpretamur, ut significetur non solum ad Partem, sed ad illam etiam, que per Verbum facta sunt operativa potentia. Ratio autem, idem est & si nihil per illam fiat, recta ratio dicitur. vel ratio. Ra. Cùm igitur tripliciter Verbum dicitur: dicitur uno modo, prout in eo nihil per illam fieret, recte res repræsentantur, & manifestantur. 2. prout in eo disponuntur. 3. prout in ipso sunt tanquam in operativa posentia. Secundum primum modum dicendi Verbum non solum dicit creaturam, sed etiam Creatorem. Nam & ipse Pater per Verbum repræsentatur, & manifestatur. Sed secundum modum 2. nec Creator dicitur, nec omnis crea-

rum partium. Epilogus iste cu-

ra possibilis. Nam ibi non fuerunt A posita, nisi fienda. Fiendum autem est, nec quod habet esse increas- m, nec omnis creatura possibilis; sed solum illa creata sic dicuntur, que comprehenduntur sub scientia vi- sio- s. Secundum 3. modum dicendi li- et non dicatur Deus Pater, tamen dicatur omnis creatura non solum fa- a, vel fienda, sed etiam fieri possi- lis: quia omnia creata etiam fieri possibilia sunt in Verbo, tanquam in uisa, & in activa potentia.

Respond. ad arg. Ad primum di- cendum, quod relativa, que dicunt spectum actualem, posita se ponunt, B perempta se perimunt; Verbum au- m ad creaturas non oportet, quod respectum in actu, sed in habitu. per hoc paret solutio ad 2. Ad 3. di- cendum, quod licet non alia relatio nalis sit in Filio ex eo, quod est Filius, ex eo quod est Verbum: tamen secundum modum intelligendi aliquis spectus ad creaturam importatur per verbum, qui non importatur per hoc omen Filius. Ad 4. dicendum, quod verbum non solum respicit dicentem, sed etiam quod dicitur: & ad creatu ram habet respectum, non quia per illam dicatur; sed quia illam dicit. C Ad 5. dicendum, quod Verbum per

se & primò dicitur relativè ad id, cuius est Verbum, ut ad dicentem sive ad Patrem: sed ex consequenti dicitur relativè ad creaturā, cuius non est Ver- bum: quia non est illius similitudo, sed simplex veritas.

EXPOSITIO LITTERÆ.

SVPER litteram super illo: *Cui era go convenit ut sit Pater, ei convenit genuisse Filium.* Natura Divina est Pater, ergo genuit Filium. Norandum, quod talis argumentatio deficit: quia non uniformiter accipitur hoc quod est Pa- ter: nam in prima propositione, si de- betur esse vera, Pater accipitur adjectivè; sed in secunda propositione, cum dici- tur natura Divina est Pater, ibi Pater accipitur substantivè. Nam si accipe- retur adjectivè, falsa esset: quia Divina essentia non est Pater, cum ei insit pa- ternitas, vel quod per paternitatem determinetur, & distinguatur; sed est Pater, substantivè loquendo, quia est ille qui est Pater, sive qui per pater- nitatem determinatur, & distinguira-

Item super illo: *Differentiam hypo- staseon.* Notandum, quod differentia non propriè sumitur in Divinis, sa- cat nec diversitas; tantum su- mitur ibi differentia largè pro distin- clione.

DISTINCTIO XXVII.

QUOD NON TANTVM TRES PRÆDICTÆ PROPRIETATI- tes sunt in Personis, sed etiam que alijs significantur no- minibus, ut ingenitus.

RAETEREA considerari &c. Po. D dicuntur. Et duo facit: quia 1. determinat de innascibilitate sive de eo, quod est esse inge- nitum. 2. de communi notificatione. Secun- da ibi! *Esi præterea.* In princip. 1. dist. Circa primum duo fâcere: quia 1. determinat de dicta notificatione. 2. occasione dictorum mo- dorum movet quasdam questiones, ibi: *Ideas sole queri.* Circa primum duo facit: quia 1. dicit, hoc quod est esse ingenitum, esse no- tificationem Patris; & esse aliam à paternita- te.

Sunt proprietates: ed quod Persona non con- tituitur, sed communi nomine notificationes

te. 1. ad probationem dicti adducie verba August. ibi: *Vnde August.* Et tria facit: quia 1. probat hoc, quod est esse ingenitum, esse aliud ad hanc, quod est esse Patrem: quia ibi esse ingenitum non dicit quid Pater sit, sed quid non sit. 2. ostendit esse ingenitum significare notiōnēm & relationēm aliquo modo: quia negatio est in eodem genere cum affirmatiōne. 3. recolligit in brevi verba August. & cocludit intentum, videlicet, quod ingenitum dicit notiōnēm, & dicit aliam notiōnēm à paternitate. Secunda ibi: *Hic exemplis.* Tertia ibi: *Ecce evidenter.* Deinde cām dicit: *Iddō soler.* Movet quādām quāstionēm, & tertia facit, secundū quod tres quāstionēs moveret. Secūda ibi: *Præterea.* Tertia ibi: *Sciendum.* Circa 1. duo facit: quia 1. circa esse ingenitū quādā quāstionēs moveret. 2. ostendit tali verbo mālē fuisse usos Arrianos, ibi: *Illud etiā.* Circa 1. duo facit: quia 1. moveret quāst. quārentēs: utrū solvit? Pater posse dici nō genitū, vel nō Filiū, sicut filius dicitur ingenitū? 2. solvit, opinioꝝ es aliorū recitando, ibi: *Quibusdam.* Circa quod tria facit: quia 1. ponit opinionem quorūdam dicentium Spiritūm Sanctūm non debere dici non genitū, vel non Filiū, sicut nos dicitur ingenitū. 2. ponit opinionem aliorū, qui dicebant Spiritūm Sanctūm posse dici non genitū, licet non possit dici ingenitū: & quia August. dicit id ēm est esse ingenitū quod non genitū, dicunt hoc esse dictūm quantum ad etymologiam nominis; rō quantum ad veritatem prædicationis. 3. ostendit per Hilar. cuiusmodi proprietas sit esse ingenitū: quia est eadem, quod innascibiliitas. Secunda ibi: *Alijs autem.* Tertia ibi: *Si quod Dei* ad cām dicit: *Illud etiam.* Ostendit abusum Arrianorum concludere Patrem esse diversum in substantia a Filio: ed quod ipse

sit ingenitus, & Filius: genitus. 2. ostendit huius occasione Ambros. voluisse hoc nomine uti. 3. dat quādām regalām circa Divina nomina (videlicet) quod quedām in Divinis dicuntur, quae non sunt tantā auctoritatis, & religionis, ut ea semper opereat confiteris, sed propter calumia jam hereticōrum aliquādo possunt silentiō p̄rateriti. Secunda ibi: *Vnde Ambr.* Tertia ibi: *Attende lector.* Deinde cām dicit: *Præterea.* Movet secundām quāstionēm, & duo facit: quia 1. querit: utrum aliud sit esse Patrem, & esse Filium: sicut aliud est esse ingenitum, & esse Patrem? 2. solvit, quod aliud est, si denotetur alietas in notiōnēs; sed non est aliud, si denotetur in substantia diversitas. Secunda ibi: *Ad quod dicimus.* Deinde cām dicit: *Sciendum.* Movet tertiam quāstionēm, & duo facit: quia 1. querit: utrum nata sapientia dicatur relativē, & secundūm &andū relationēm, secundūm quādā dicitur Verbum & imago? 2. responderet per August. ibi: *De hoc Aug.* Circa quod tria facit: quia 1. solvit dicens, quod per natum denotatur notiōnēs, sed per sapientiam designatur essentia. 2. movet quādām cavillationēm. Circa hoc, & solvit eam: quia si per sapientiam denotatur essentia, cām dicatur nata sapientia, essentia competit nasci & gigni: idē dat intellectum dicti, dicens, quod ibi sapientia stat pro hypostasi: unde idem sonat nata sapientia, quod genita hypostasis: dicitur eamen stare pro essentia: quia ipsa hypostasis essentia est. 3. quia dixerat imaginem relativē dici, ne aliquis crederet, quod non posset dici secundūm substantiam, ostendit per August. imaginem in Divinis aliquando essentia h̄t̄ sumi. Secunda ibi: *Sane lector.* Tertia ibi: *Illud etiam scri. In quo terminatur sententia locutionis, & distinctionis.*

D

QVÆSTIO I.

De innascibilitate.

N præsentī distinctione Magist. intentio circa duo versatur, circa innascibilitatem, & circa imaginem: ideo de his duobus quāremus. Circa primum quāremus tria. 1. utrum innascibilitas sit notiōnē Patris? 2. utrum dicat relationēm? 3. utrum sit constitutiva Personæ eius?

ARTICVLVS I.

Vtrum innascibilitas sit notiōnē Patris?

Ad primum sic proceditur: videatur quod innascibilitas non sit notiōnē Patris: quia quæ conveniūt essentiæ, non notificant aliquam Personam, cām secundūm essentialia non sit distinctione Personarum; sed esse quid innascibile, vel esse quid ingenitum convenit essentiæ: quia essentia nec gignit, nec gignitur, nec procedit, ergo &c. Præterea: secundūm Aug. 5. de Trin. cap. 7. ingenitus idem est ac si dicatur non genitus vel non Filius

Ius : sed omne quod est ; vel est genitum , vel non genitum , cum genitum & non genitum dicantur de quolibet ; sed fallum est essentiālē Divinam esse genitam , ergo verum est esse genitam : igitur non genitum sive ingenitum nō est notificatio Patris , cūm sit quid essentia & essentiæ conveniat . Præterea : ingenitum vel innascibile ; secundūm quod dicitur de Patre , aut dicit negationem , aut privationem ? Si negationem : sic non notificat Patrem , cūm non dicat quid sit , sed quid non sit . Si privationem . Contra : tunc aliquid dicitur esse privatum aliquo ; cūm non habet illud ; est tamen aliquid natum habere : sed hoc non potest esse in eo quod est aptus purus , ubi nulla potentialitas : sed Persona Patris est ita simplex , ut essentia : & ideo est aptus purus : ergo nomina privationem significantia de eo dici non debent :

In contrarium est August. 5. de Tri-
DAug. P.N. nit. cap. 6. qui loquens de Deo Patre
q. de Trinitate : *Alia notio est qua intelligitur genitor,*
cap. 6. *alia qua ingenitus.* Igitur esse ingenitum
vel innascibilitas est notificatio Patris ,
& distincta à Paternitate .

Ulterius queritur : utrum impro-
cessibilitas debeat dici notificatio Pa-
tris ? Et videtur quod sic : quia sicut
processibili-
tas possit di-
ci notio Pa-
tris .
Utrum im-
possibilis-
tates distinguitur à Filio per hoc , quod est
ingenitus : ita distinguitur à Spiritu S.
per hoc ; quod non procedit : igitur si-
cuit est notificatio in eo esse ingenitum
sive innascibilitas , ita erit notificatio
non procedere ; vel improcessibilitas .
Præterea : notificatio dignitatem im-
portat : sed non solum dignitas est in
Patre , quia non gignitur , sed etiam
quia non spiratur : ergo improcessibili-
tas erit notificatio in eo ; sicut innas-
cibilitas . Præterea : processio est quid
commune ad emanationem Filij , & Spi-
ritus Sancti : nām utrumque potest di-
ci processio ; verū quia emanatio Filii
habet proprium nomine dicta est ge-
neratio ; sed quia Spiritus non ad eō co-
grue habet nomen proprium , retinuit
igitur nomen commune , & dicta est
processio : sed cūm Pater à nullo ema-
net , magis convenienter notificatur
per negationem cuiuslibet emanatio-
nis , quæ importatur per improcessibili-
tatem , quam per negationem unius
emanationes , quam dicit innascibili-

tas : igitur improcessibilitas magis com-
petenter dicitur notificatio Patris , quā
innascibilitas .

In contrarium est : quia commu-
niter assignantur quinque notificatio-
nes : si autem improcessibilitas ponere-
tur notificatio Patris ; tunc essent sex
notificationes .

RESOLVTIO:

Innascibilitas est notio Patris.

R Epond. dicendum . Ad primum
quaesitum , quod innascibilitas
est notificatio Patris . Ad cuius eviden-
tiām notaīdūm ; quod quid notifi-
cat aliquid potest dici notificatio
eius : nam notificatio à notificando
dicitur ; non autem notificatur aliquid
nisi per ea , secundūm quē ab alijs di-
stinguitur : quodlibet antecedens sup-
positum dupliciter distingui potest . 1. ab
his cum quibus in naturā nō conve-
nit . 2. ab alijs cuim quibus convénit . 1.
modo notiones dicuntur ea , quæ com-
petunt omnibus habentibus naturam
talem . Secundo quæ competunt solūm
tali supposito , vel saltem non omnibus
suppositis habentibus naturam illā .
1. modo notificatur aliquid sub esse
comunī , & non quantum ad esse
personale : & sic accipiendo notio-
nes , etiam essentialia notiones dici
possunt : sed sic de notionibus non lo-
quimur . Si verò accipiatur notio se-
cundūm quod distinguitur suppositum
à suppositis eiusdem naturae , sic , secū-
dūm quod aliquo modo tactum est , no-
tio dupliciter accipitur . 1. secundūm
quod non distinguit ab omnibus , & sic
comunis notio potest dici notio Pa-
tris : quia licet per talem notionem
Pater non distinguitur ab omnibus Di-
vinis suppositis : quia non distinguitur
à Filio ; distinguitur tamen ab aliquo ,
ut à Spiritu Sancto . Alio modo acci-
pitur notio , secundūm quod distinguit
ab omnibus suppositis ; & sic paternitas
est notio Patris : quia nullum Divinum
suppositum cum Patre in paternitate
convenit : ergo tripliciter potest acci-
pi notio : quia quedam est , quæ sepa-
rat

erat ab omni supposito alterius naturæ, & à nullo eiusdem. Secunda separat suppositum ab aliquo eiusdem naturæ, sed non ab omnibus. Tertia ab omnibus. Per primum modum notionum cognoscitur suppositum sub esse communis. Per tertium sub esse distincto & personali. Per secundum medio modo. Primus modus notionum in Divinis non est usitatus. Secundus & tertius habentur in usa. In tertio autem modo notionum collocatur innascibilitas, sive esse ingenitum: quia per hoc separatur Pater ab omni Divino supposito: etiam ex hoc distinguitur ab ipsa Divina essentia, ut ab ea sit distinguibilis. Quomodo autem ingenitum Patrem notificat, cum indignitatem importare videatur? Et quomodo soli Patris convenit, cum nec essentia, nec Spiritui Sancto competit generatio?

Note, duo quæsta.

Ad primum quamdam privationem sonat. Privatio autem dupliciter considerari potest, vel large, vel secundum quod Phil. distinguit privationis modos. 1. modo potest dici privatio omnis negatio, quæ determinat sibi subjectum: quia se-

Phus 4. Mēcundūm Philos. 4. Metaph. Privatio est taph. comm. 27. negatio alicuius insubie^{lo}. Et sic innascibilitas (modo privatio) Patrem notificat: eò quod determinat sibi suppositum Patris. Si autem accipianus privationem secundum modos privationis tales à philosophis, ingenitum non dicit privationem in Patre. Possunt enim distingui quatuor modi privatio-

Note quatuor privatio nisi modos. Nam quedam privatio privat aliquid in supposito, quod non est aptum natum esse in eo; est tamen aptum natum inesse rebus alterius generis: & sic platta dicitur carere visu, & cælum senectute. Nam animalia, quibus competit videre, differunt genere à planta: & corruptibila, quæ senescunt, genere distinguuntur à Cælo. 2. aliquid privat aliquid, quod non est in eo, nec est aptum natum inesse: est tamen in suppositis eiusdem generis, & sic talpa privatur visu. 3. aliquid privat aliquid quod non est in eo; est tamen aptum natum inesse: & sic homo privat auditu. 4. aliquid dicitur privari aliquo: eò quod habeat illud imperfectione: & sic dicitur non habere pedem qui debiliter habet pedem. Nullus istorum modorum ad Divi-

na propriè adaptatur. Nā 1. & secundus ibi propriè esse non possunt: eò quod genus & species non propriè accipiuntur in Deo. Nec tertius & quartus: eò quod imperfectionem important. Nam privari aliquid eo, quod est aptum na- Innascibili- tas, ut Patre esse perfecto, imperfectionem dicit: & dicit imperficiat, nō nullum modum privationis ex ficationem; li in modis praetatis propriè inveniamus in cetero aliquo Divinis, possumus rameū dicere privationem, quam importat innascibilitas, modo privationem, ut patet intra ut est in otio Patris, cum aliquo dicitur ad 3. modorum similitudinem haberet. Nam sicut talpa dicitur privari visu, nō quia visus in ea sit aptus natus existere, sed in alio: sic Pater dicitur ingenitus, non quia sit aptus natus generari, sed quia aliud generatur, ut Filius: & quia, ut habitum est, relationes, quæ plurificantur in Divinis, habent similitudinem cum relationibus diversarum specierum: & Pater & Filius non constiuntur in esse per relationes similes, sed dissimiles. Innascibilitas, ut dicit privationem in Patre, assimilatur illi modo privationis, secundum quām aliquid privat aliquid, quod non est aptum natum esse in illo, sed in alio supposito non eiusdem speciei, sed eiusdem generis: quia tertius modus, & quartus privationis imperfectionem important, non propriè secundus & primus, Pater potest notificari per ingenitū abiq; eo quod imperfectione ponatur in ipso.

Viso quomodo innascibilitas non Ad 2. quæsti. dicit imperfectionem in Patre, restat videre quomodo solus Pater ingenitus dicitur. Propter quod notandum, quod Filius non dicitur ingenitus: eò quod per generationem accipit esse: Spiritus Sanctus non propriè ingenitus dicitur, q. art. ult. quia emanat à genito, & sua emanatio ordine naturæ generationem præsupponit: nec etiam Divina essentia propriè dicenda est ingenita, quia per generationem communicatur: & quia ingenitum, ut est notio Patris, per omnem modum generationem excludit: quia Pater nec gignitur, in quo separatur à Filio: nec à gignente producitur, in quo distinguitur à Spiritu Sancto: nec per generationem communicatur, in quo distinguitur à Divina essentia, ut ab ea sit distinguibilis, est innascibilitas notio Patris; quia abique im-

scilicet dist. 10. q. 2. art. 2.

Quomodo solus Pater dicitur inge- nitus. De hoc

Nota, hic po- nit ordinem nature inter generatio-

nem & pro- cessionem.

Imperfectione Patrem distinguit ab aliis.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod esse ingenitum non propriè convenit essentiæ: nam licet essentia non sit genita, est tamen per generationem communicata: & ad hoc, quod aliquid sit ingenitum (ut de ingenuo loquimur) nec debet esse genitum, nec per generationem communicatum, nec a gignente productum. Ad 2. dicendum, quod ingenitum, prout tantum valet quantum non genitum, non genitum non solum negat generari, sed per generationem communicari, quod essentiæ non convenit: quia licet non generetur, per generationem communicatur. Ad 3. dicendum, quod (ut patuit, cum modos privationis distinguimus) aliquid dicitur privari quod est aptum natum esse in alio, ut talpa dicatur privari visu: ita ingenitum dictum de Patre aliquo modo privative sumitur, non privatione denotante imperfectionem; sed potius dignitatē, ut potest patere per dicta.

Ad id autem, quod ulterius quæruntur: utrum improcessibilitas sit notio Patris?

Dicendum, quod innascibilitas ponitur notio Patris, & non improcessibilitas dupli ratione. Prima ratio per communia nihil est: quia notio debet dicere quid significatur, sed ciale: eò quod per communia non di-

processibilitate aliquid notificatur. Specialitas litteris dicit autem in negatione duplicitate poni posse: nam negatio duplicitate consideratur, & rari potest, vel ex eo quod collocatur.

Minor in generé, vel ex eo quod alia renoveret. patet: primus: Vnum istorum competit sibi per se: nā quia omnia removere, vel negare per se negationi removet: quia processus inest. Aliud autem, scilicet, esse in genera-

comune per aliud: quia per affirmationem. D

Poterit ergo sumi specialitas in nega-

sumptu. Similiter pro ratione, & ex eo quod convenit ei per-

cessibilitas se, ut ratione remotionis, & tunc quā-

quid communis negatio plura removet, tanto spe-

cione dicit, & sic cialior est: eò quod plura removere

nec remotione est pauciora ponere: & ex eo quod est

nem: nec ex hoc quod est in generé, ut ratione affirmationis: &

in generé dicit tunc sicut negatio non est in generé nisi

quid specialitas: si per reductionem, ut ingenitum non

est in generé, nisi quia genitum est in generé: ita non est in specie nisi per

reductionem, ut si genitum est in specie, ingenitum in specie esse poterit: &

sic negatio tanto specialior est, quanto

B. Egid. Col. [sup. i. Sent.]

specialior est affirmatio, pēt quam in genere, vel in specie collocatur. Istis duobus modis ingenitum dicit quid speciale. Primo ratione remotionis: eò quod omnem emanationem removet. Nam cùm generatio sit prima emanatio secundum modum intelligendi, & remoto primo, removeatur quodlibet aliud, ingenitum quantum ad remotionem quid speciale dicet: eò quod omnia removet removendo primum: Dicit etiam quid speciale ex eo, quod in aliquo genere collocatur: nam cùm ingenitum non sit in genere, nisi quia genitum est in genere: cùm genitum dicat quid speciale, & ingenitum (secundum quod hic consideratur) quid speciale dicet. Sed improcessibilitati non potest competere uterque modus specialitatis praefixatus: nam processio aut sumitur communiter, ut dicit omnem emanationem: absumitur specialiter, ut dicit emanationem per modum voluntatis, & distinguitur contra generationem, vel contra emanationem per modum naturæ. Si sumatur generaliter, tunc improcessibilitas diceat quid speciale ratione remotionis: nam omnia removet, cùm removeat processionem communiter sumptam, & quantò plura removet, pauciora ponit. Sed ex eo, quod collocatur in genere quid speciale non dicet. Nam si est in genere, hoc non est, nisi per processibilitatem: sed cùm processibilitas ex hypostasi facta non dicat quid speciale, sed quid commune, quantum ad hoc quid speciale non dicet. Si verò processio sumatur specialiter, tunc improcessibilitas dicet quid speciale modo converso: nam ratione remotionis non dicet quid speciale: quia non omnem emanationem removet. Nam cùm processio sic sumpta non includat omnem emanationem, nec sit prima secundum modum intelligendi in genere emanationis, quod sic emanationem negat, non omnem emanationem excludit: Sed ex eo, quod collocatur in genere quid speciale dicet: eò quod processio sic sumpta quid speciale nominat. Igatur improcessibilitas, vel dicit quid speciale ratione remotionis, & non ex eo quod collocatur in genere: vel è converso, nunquam tamen utrumque modum specialitatis includit. In Divinis

Quem & si non est genus & species, ut A
in ipsis inferioribus, ponuntur tamen ibi du
o prædicamenta, substantia & re
lato: & secundum quod aliquid ibi est
in prædicamento relationis, potest dic
ere & quid speciale, & quid commun
e: & quia notio debet dicere quid
speciale, cum ingenitum sive innasci
bilitas pluribus modis quid speciale
nominaat, quam improcessibilitas (ut
est per habita manifestum) dicimus in
nascibilitatem esse Patris notionem, non
improcessibilitatem.

Secunda via ad ostendendum hoc
idem esse potest: quia à parte negatur
emanatio passiva, & quod producatur:
quia competit ei ratio principij & pro
ducere: & licet Pater sit principium
teriusque emanationis, generationis,
scilicet, & processiois: sola tamen re
lato, per quam est principium genera
tionis, ut paternitas, est proprietas per
sonalis Patris: Ideo per negationem
dicitur generationis convenientius no
fificatur, quam per negationem proces
sionis. Vnde innascibilitas eius ponitur

Tertia ratio, notio, non improcessibilitas. Prima
quare impre
camen via melior est: eo quod univer
cessibilitas
non dicitur
notio, est, bilitatem magis esse notionem Patris,
quia impre
quam improcessibilitas, sive processio
cessibilitas
Includitur sumatur communiter, sive ut determina
in innascibi
natur ad emanationem Spiritus Sancti;
itate,
sed secunda via solùm concludit hoc,
prout processio determinatur ad ema
nationem Spiritus S.

Ad primum & secundum dicen
dum, quod licet distinguatur Pater à
Spiritu Sancto, quia non procedit: si
cum à Filio, quia non dignatur: & si est
dignitatis in ipso non procedere, sicut
non digni: ponitur tamen innascibili
tas notio Patris, & non improcessibili
tas propter rationes tactas. Ad 3. pa
get solutio per iam dicta.

ARTICVLVS II.

Vtrum ingenitus dicatur secundum subst
iam, vel secundum relationem?

Secundò queritur: utrum ingenit

Aquod non dicatur secundum relationem:
 quia August. 5. de Trin. cap. 7. ait: In D Aug. P. N.
 genitus porro quid est, nisi non genitus? Er¹. de Tri.
 go genitus, & ingenitus sic se habent,
 cap. 7.

sicut genitus, & non genitus, sed ge
nitus & non genitus dictuntur secundum
affirmationem & negationem: affirma
tio & negatio non sunt in eodem ge
nere, ut probabitur, ergo cum geni
tus dicatur secundum relationem, in
genitus non secundum relationem di
cetur. Quod autem affirmatio & nega
tio non pertineant ad idem genus, sic
ostenditur: nam ut scribitur 10. Meta.

Contraria sunt que posita sub eodem genere m
 Phus 7. Me
 xime distant. Ergo maxima distantia in

Bcodem genere est distantia contraria.

Quæ ergo plus distant, quam cō
traria, in eodem genere collocari non
poterunt: sed affirmatio & negatio plus
distant, quam contraria: eo quod al
terum istorum de nihilo verificari po
test: & inter nihil & aliquid est maior
distantia, quam inter quilibet duo en
tia: cum igitur quodlibet contrariorū
dicat aliquod ens, plus distabunt affir
matio & negatio, quam contraria. Præ
terea: contraria se habent per additio
nem ad affirmationem & negationem:
eo quod in omni oppositione servatur
affirmatio & negatio; & non è con
verso: nam aliqua opponuntur con
tradictoriè, in quibus non reservatur
ratio contrarietatis. Cùm ergo oppo
sitio affirmationis & negationis exce
dat omnem rationem contrarietatis,
talia in eodem genere non existent, cù
non sint aliqua in eodem genere, quæ
tantum distent, quantum contraria. Præ
terea: non sunt aliqua in genere,
in quibus non reservetur ratio generis:
Dnam nihil est in genere animalis, quod

non sit substantia animata sensibilis.
Quod ergo privat rationem generis, in
genere esse non poterit: sed ingenitum
vel non genitum relationem privat, er
go &c. Præterea: sicut se habet supe
rius ad inferius, sic se habet negatio in
ferioris ad negationem superioris: nam
sicut animal est in plus, quam homo:
sic non homo est in plus, quam non
animal: & de aliquibus verificatur non
homo, de quibus non verificatur non
animal, & de aliquibus, de quibus no
verificatur animal: sed nihil est in ge
nere animalis, de quo non verificatur
ani

Animal: ergo non homo non est in genere animalis: & per consequens nullum inferius negatum remanet in eodem genere, in quo prius erat, potissimum cum suum superius non ponitur quid transcendens. Cum igitur genitum sit inferius ad relationem, non genitum non erit in genere relationis: cum relatio sit unum decem praedicamentorum. Præterea: non assignantur nisi quatuor relationes, & quinque notiones: operatur ergo quod sit aliqua notio, que non sit relatio: sed haec non est nisi innascibilis, ergo &c.

In contrarium est: quia nihil notificat aliquid, nisi quod illud distinguit ab alijs: sed cum innascibilitas ponatur notio Patris, Pater per innascibilitatem ab alijs distinguetur: sed in Divinis non est distinctio nisi per relata, igitur innascibilitas vel esse ingenitum secundum relationem dicitur. Præterea: s. de Trin. cap. 7. vult Aug. quod cum dicitur ingenitus, non ad se ipsum dicatur, sed relativè.

RESOLVTIO.

Ingenitus de Patre dicitur secundum relationem: sive intelligatur secundum quod negat esse genitum, sive secundum quod affirmat, nempe paternitatem, cuius ratione non generari convenit.

DAug. P.N.
5. de Trin. cap. 7. **R**espond. dicendum, quod August. istam quæstionem planè determinat, ostendens ingenitum secundum relationem dici: unde ait: quod si dicimus non genitum vel ingenitum, Negativa porrò ista particula non efficit id, ut quod sine illa relativè dicitur eadem proposita substantialiter dicatur; sed id tantum negatur, quod sine illa aiebatur. Quia secundum ipsum ibidem (sic est in conclusione) Sicut in ceteris predicamus, velut cum dicimus: homo est, substantiam designamus. Qui ergo dicit: non homo est, non aliud genus praedicamenti emittat. Vnde concludit: In eodem ramen praedicamento, quod relativum vocatur, utrumque habet esse. Genitus scilicet, & ingenitus.

Ide: Idem ibidem. Quomodo aliquid sic in aliquid sit in eum igitur ingenitus, sed relativè secundum genere.

séntentiam Augusti. Sed quomodo hoc sit, notandum, quod ea, quæ sunt in genere, vel sunt ibi per se, vel per reductionem: quæ autem sunt in genere per se, secundum suam quidditatem sunt in genere: nam omnia talia sunt composita ex genere, & differentia: & ex eo quod sic composita sunt, in genere sunt: & quia talis compositio definitionem efficit, quæ est sermo expressivus quidditatis & essentiae, omnia talia secundum suam quidditatem sunt in genere. Quæ verò cadunt à latere, & non sunt ibi secundum rectam lineam, vel aliquo modo reducuntur ad genus: ideo sunt in genere: quia ea quæ sunt ibi secundum rectam lineam per se in genere existunt: & quia talia, ut dictum est, sunt in genere secundum suam quidditatem, etiam ea, quæ sunt in genere per reductionem, per quidditatem ibi sunt non propriam, sed aliorū. Quidquid ergo est in genere per quidditatem ibi existit, vel propriam, si ibi sit secundum rectam lineam; vel per quidditatem aliorum, si ibi existit per reductionem.

CNegatio autem non potest esse in genere directè: è quod quidditatem non habet, ergo est ibi per reductionem & per quidditatem affirmationis: namque quid rei nominat rem in comparatione ad intellectum, & quia negatio constituit intellectum per affirmationem, iuxta illud quod scribitur circa finem 2. Elenchorum: semper in 2. Elenchorum non facere intelligitur facere, & omnino in negatione dictio, sive in negatione affirmatio: si negatio erit in genere, hoc erit per quidditatem affirmationis, sive per affirmationem, ratione cuius intellectum constituit. Negatio autem duplē affirmationem & quam pridat intelligere, unam quam privat, alia quam ponit, Nam si de homine verificatur non leo, propter talem negationem duplex affirmatio secundum intellectum præintelligitur, una quæ privat, ut esse leonem, alia quæ ponit: nam nunquam verificatur aliquid de aliquo existente negativè, nisi quia de illo secundum rei veritatem aliquid affirmatur. Vnde nisi de homine verificaretur aliquid, quod non comparetur secum leonitatem, non verificatur de ipso non esse leonem. Vnde quia

quia homo est homo, & humanitas in A eodem supposito leonitatem non compatitur, verificatur hominem non esse leonem. Has autem duas affirmationes non pariformiter negatio dat intelligere: nam id quod negat, dat intelligere per se; sed affirmationem, quam ponit negatio, non dat intelligere per se, sed ex eo quod negat aliquid ab aliquo, quod est aliquid in rerum natura. Nam ex eo quod ita negativa, homo non est leo, dat intelligere quamdam affirmationem, ut esse leonem, quam removet ab homine, hoc competit ei per se: sed ex eo quod ponit aliquid in homine, ut humanitatem, ratione cuius negativa praedicta verificatur, hoc non convenit negationi, unde negatio est; sed ex eo quod negat aliquid ab homine, quod est aliquid in rerum natura. Nam & de nihilo verificari posset, quod non est leo; sed ex hac negatione ita præintelligeretur affirmatio quæ removet, quod tamen in nihilo non poneretur aliquid positivè.

Secunda via. Hoc etiam alia via patet. Nam sicut frigidi est infrigidare, calefacit tamen per accidens: sic negationis per se est

Aliter negare, ponit tamen per accidens. Et C tio est in genere, sicut negatio praedictas duas affirmationes per affirmationem non pari modo respiciat; secundum tamen utramque affirmationem aliquo & per affir. modo in genere collocatur: nam secundum affirmationem, dum affirmationem quam negat: sic quam ponit collocat negationem ingenere August. esse aliter, & Phum. hominem & non esse hominem pertinet per Au. 5. de Trin. cap. 7. ubi vult quod esse & Phum. & Phum. & Phum. & non esse hominem pertinet ad idem genus, ut ad substantiam: & esse armatum & non esse armatum ad idem genus, quia ad habitum: & sic discurrit per singula praedicamenta. Sed de collocatione negationis in-

D genere, quantum ad affirmationem quam ponit, loquitur Phus 10. Meta. cum ait: *Corruptibile & in corruptibile sunt genere diversa.* Quod si tamen vellemus loqui de incorruptibili, prout est in genere per affirmationem quam privat, ut per esse corruptibile: tunc incorruptibile esset in eodem genere cum corruptibili, sicut non homo cum homine. Ingenitus autem, ut dicitur de Patre, utroque modo ad prædicamentum relationis reducitur. Nam si de eo loqui volumus, ut negat esse genitum à Patre, sic est ingenere relatio-

nis: quia genitum ad relationem pertinet: & secundum istum modum loquitur August. 5. de Trinit. capit. 7. qui vult, non genitum ad relationem pertinere: eò quod generationem negat. Rursum si loqui volumus de eo ratione eius quod ponit, sic etiam ad relationem pertinet. Nam quia homo per humanitatem constituitur, ea, quæ negantur de ipso, ut non esse leonem, vel non esse cervum, si verificantur de eo ratione alicuius positivi, hoc est, ratione humanitatis, quæ constituit hominem: & potissimum cum negata sunt talia, per quæ alia animalia ab homine in esse constituuntur: & quia per esse genitum alia Persona à Patre constituit in esse personali, si non esse genitum verificantur de Patre ratione alicuius positivi, hoc erit, ratione paternitatis, quæ Patrem constituit; & quia paternitas ad relationem pertinet, etiam si loqui volumus de ingenito, ut reducitur ad aliquid prædimentum ratione eius quod ponit, sic etiam, ut spectat ad præsens negotium, ad relationem pertinet: eò quod relationem ponit. Dicamus ergo negatio-

Epi'logus, nem non esse in genere per se: eò quod quomodo intellectum non constituit: nam sicut negatio & rectum est index sui & obliqui, & per ingenere nō habitum cognoscimus habitum & pri-

per se, sed per affinationem intel-ligimus affirmationem & negationem. Est autem duplex affirmatio, quam, modo quo patuit, negatio dat intelligere, una quam removet, & alia quam ponit: & ratione utriusque prout in-genitum de Patre dicitur ad relationem pertinet.

Et per hoc solvuntur rationes ad utramque partem: quia primæ arguebant ingenitum non per omnem modum & directè relationem dicere. Aliæ autem concludebant ipsum aliquomodo ad relationem pertinere.

ARTICVLVS III.

A

RESOLVTIO.

*Verum immutabilitas sit constitutiva Personae
Patris?*

Immascibilitas non est constitutiva Personae Patris, sed paternitas ut proprietas eius.

*Gerard. Senens. d. 28. q. unica art. 4. Franc. à Christo.
dist. 29. q. 1. Gavard. q. 6. de Divin. Pers.
q. XI.*

D. Aug. P. N. **s. de Trin.** **cap. 6.** **T**ertio queritur: utrum innascibilitas sit constitutiva Personæ Patris, vel sit notio Personalis eius? Et videtur, quod sic: quia secundum August. s. de Trin. cap. 6. Non est hoc dicere ingenitum quod est Patrem dicere: quia & si Filium non genuisset, nihil prohiberet dicere eum ingenitum. Sed nihil potest intelligi absque eo, quod ipsum constituit: cum ergo possit intelligi Persona Patris ingenita, non intellecta paternitate, paternitas non erit proprietas constitutiva eius, sed innascibilitas. Præterea: innascibilitas convenit soli Patri, sed quod convenit soli Personæ videtur esse proprietas personalis eius, ergo &c. Præterea: proprietas personalis alicuius est aliquid ad dignitatem pertinens, sed ad maiorem dignitatem in Patre videretur pertinere innascibilitas, quam paternitas: quia paternitas communicatur creaturis, non innascibilitas, ergo &c. Præterea: secundum Damasc. lib. 1. cap. 2. In D. Damasc. lib. cap. 2. vinis omnia sunt idem præter ingenerationem & processionem: ergo per nihil aliud distinguitur Pater ab alijs, nisi quia ingenitus: sed illa est proprietas personalis, per quam Persona ab alijs distinguitur; si non distinguitur Pater ab alijs nisi per ingenerationem, innascibilitas est proprietas personalis eius.

In contrarium est: quia nihil habens esse positivum constituitur per id, est supra dictum. quod negationem importat, ergo Par. 27. q. 1. ter, quod dicit quid positivè, per instantiam. Et nō genitum, quod negationem importat hoc pro reūt, constitui non poterit. Præterea: guia universalia, & ad sicut habitum fuit supra, paternitas est multa valet, proprietas personalis Patris, sed unius

Personæ est una proprietas personalis, ergo innascibilitas nō erit proprietas personalis eius,

Respond. dicendum, quod Pater tripliciter notificari potest: nam omnem notionem in Divinis oportet aliquo modo ad originem pertinere: ad originem autem pertinere potest aliquid vel quia originem negat, vel quia originem ponit: nam secundum quod vult Phus 4. Metaph. Negationes entium, eo ipso quod entia negant, aliquo modo ad ens pertinent: & negationes relationum aliquo modo relationē dicunt, ut patuit per August. 5.de Trinit. cap. 7. ergo & negationes originū ad originem reducuntur: & sic ingenitum est notio Patris, inquantum negat ipsum ab alio esse productum. Si vero notificatur Pater per ea, quae originem ponunt, hoc poterit intelligi duplitter, active, & passivè. Non autem possumus dicere, quod Pater notificetur per originem passivè: quia, ut dictum est, innascibilitas est proprietas eius, quae negat ipsum ab alio esse productum, ergo hoc non erit per hoc, quod ipse est ab alio; sed quia alijs sunt ab ipso. Ab eo autem est aliquis per generationem, ut Filius, & sic notificatur per paternitatem; & aliquis per spirationem, ut Spiritus Sanctus, & sic notificatur per communem notionem: est ergo triplex notio Patris, ut notio Patris, innascibilitas, quae dicit ipsum innascibilis non esse ab alio; paternitas, & communis notio, quae notificant eum, ut alijs sicut paternitas, & alijs tamen secundum modum intelligendi una aliquo modo presupponit aliām. Nam innascibilitas, ut dicitur de Patre, presupponit modò in Patre communem notionem, & paternitatem: communis autem notio paternitatem presupponit aliām.

Hoc autem sic est videret: quia, ut superius tactum est, nunquam de aliquo, quod est aliquid in rerum natura, negatur aliquid, nisi quia de illo aliquid affirmatur: quia negativa ex affirmativa sumit robur. Nisi ergo aliquid

Zzz

affix

DISTINCTIO XXVIII.

affirmaretur de Patre, esse genitum non negaretur ab ipso: illud autem affirma tum propter quid de Patre, propter quo ipsum esse genitum & esse ab alio negamus, est: quia alii sunt ab eo. Nam licet in creaturis non sequatur aliquem esse ingenitum, si alium per generationem producit: quia eadem Persona creata potest esse gignens & genita. In Divinis autem, ubi relationes similes plurificari non possunt, impossibile est gignentem gigni, & spirantem spirari: quia si genitus gigneret, essent ibi plures filii: & si spiratus spiraret, ibi essent plures processiones, accipiendo processionem ut dicit determinatam originem: licet igitur possit esse eadem

Persona genita & spirans; non tamen

Nota hinc, in potest esse gignens & genita. Persona genitum ne ergo illa, quæ secundum omnem modum omnem passivam originis possibilem in Divinis Personam, & communem producit, secundum nullum ponere modum originis ab aliquo producitur: activè.

quod quia ingenitum in Patre negat omnem originem passivè, si ista negatio ex aliqua affirmatione sequitur, hoc non erit, nisi quia Patri competit omnis productio activè. Igitur ingenitum presupponit in Patre paternitatem, secundum quam refertur ad Filium, quæ producit per modum naturæ: & communem notionem, per quam refertur ad Spiritum Sanctum, quem producit per modum voluntatis. Rursum communis notio paternitatem presupponit: quia secundum ordinem naturæ emanatio per modum voluntatis presupponit emanationem per modum intellectus: & idem communis notio, quæ convenit Patri prout producit

Sola paterni Personam per modum voluntatis, praeterea est constitutiva Personæ Patris, & non prout producit Personam per non innatæ. modum intellectus. Sola ergo paternitas: quia talis erit constitutiva Personæ Patris, vel presupponit eius proprietas personalis; & non communem munis notio nec innascibilitas, quæ se paternitatè. secundum modum intelligendi eam præ-

Nec communis notio est. Respond. ad arg. Ad primum di- eius constituendum, quod si, non intellecta paternitas, potest intelligi Persona Patris paternitatè ingenita, & non sequitur Patrem esse sicut actus. Ingenitum ex eo quod generat, hoc est intellectus secundum eos, qui volunt iudicare de actu voluntatis in generatione in Divinis secundum ger-

neraticem in creaturis, ubi eadem Persona potest esse gignens & genita. Vel dicere possumus, quod remanet ingenitum amora paternitate; sed non eo modo, quo nos ingenitum de Patre intelligi indicimus. Nam Iudei & Gentiles Trigenitus, remanentem in Divinis non ponentes potest Deum esse ingenitum; sed non nata, si sic eo modo, ut de ingenito loquimur. Persona illa Nam prout de Patre dicitur ingenitum, differentiam licet quantum ad sui significationem paternitatis directè solam negationem importet; & innascibilitatem secundum modum intelligendi, inquantum omnis negativa ad affirmativam reducitur, sive ex affirmativa robur sumit, esse ingenitum paternitatem & communem notionem in Patre dat intelligere, ut patet per habita. Ad 2. dicendum, quod non sufficit ad hoc, quod aliquid sit proprietas personalis, quod conveniat soli Personæ, sed requiritur, quod dicat quid positivum, & eam constituat, quod innascibilitati non convenit. Ad 3. dicendum, quod dignitas, quæ convenientur, negationi, ex aliqua affirmativa sumit fundamentum: unde innascibilitas non est maioris dignitatis in Patre, quam paternitas. Et quod dicitur quod paternitas communicatur creaturæ, non innascibilitas. Dicendum, quod sicut innascibilitas non communicatur creaturæ, sic nec paternitas quæ convenit Patri, videlicet, paternitas quæ non est ex aliquo principio. Ad 4. dicendum, quod licet innascibilitas sit alia notio à paternitate, secundum modum intelligendi paternitatem præponit; in inferendo tamen se invicem ponunt, & removent. Nam cui non convenit paternitas nec innascibilitas, & è converso (accipiendo paternitatem & innascibilitatem, ut de eis loquimur) & cui convenit unum, & reliquum: & quia sic se invicem quantum ad illustrationē ponunt, & removent, ex in generatione datur intelligi distinctio Personæ Patris ab alijs, non nominata paternitas; licet paternitas tantum sit proprietatis personalis Patris.

QVÆ.

A tur imago , ubi non separatur indif-
ferentia.

La contrarium est auctoritas Hilarij.

QVÆSTIO II.

De imagine.

DEINDE queritur de imagine : & circa hoc queruntur tria. 1. quid sit imago ? 2. utrum imago in Divinis dicatur essentialiter vel personaliter solum ? 3. utrum imago dicta personaliter conveniat soli Filio ?

ARTICVLVS I.

Vtrum diffinitio data ab Hilario de imagine sit bona?

Diffinitio **A**d primum sic proceditur: videtur, quod diffinitio de imagine data imaginis se. ab Hilario, videlicet, quod imago est cunctu Hilar. eius rei, ad quam imaginatur species eius dissolu*it* differens, sit incompetens: nam ibi

infra. male ponitur species: quia species naturam rei dicit; imago autem non solum attenditur secundum naturam, sed etiam secundum exteriora: nam quod representat aliquid quantum ad exteriora lineamenta, dicitur imago eius: sicut idolum lapideum imago Herculis. Præterea: species rei dicit naturam, vel formam rei: sed ipsa forma non est imago; sed secundum eam imago attenditur, ergo in diffinitione imaginis non debuit poni in recto: quia imago non est huiusmodi species; sed attenditur secundum eam. Præterea: videtur, quod male ponatur ibi indifferens: nam de ratione imaginis est similitudo, sed de ratione similitudinis est differentia: cum similitudo sit rerum differentium, ergo in diffinitione imaginis debet poni differentia, non indifferens. Præterea: imago Dei inventur in creatura, sed creatura ad Deum non potest esse indifferens: cum inter ea sit infinita distantia, ergo mala est diffinitio data: cum nulla pars diffinitionis debeat esse in manus, quam diffinitum, & alicubi reperie-

Hilarii diffinitio data de imagine, & si quam ad formam verborum aliquam habeat incompactionem, quantum ad veritatis expressionem est bona descrip-
tio. Et etiam approba-
tur alia.

BEspond. dicendum, quod secundum Phil. 6. Topic. imago est Alia descrip-
cuius generatio est per imitationem. ^{ratio de imagi-}
ne. Vnde & nomen accepit: nam imago quasi imitago dicitur. In omni autem imitatione duo sunt consideranda, illud quod imitatur, & id in quo est imitatio: ideo si benè volumus videre quid sit imago, oportet nos investigare quæ requiruntur ad esse imaginis quantum ad id, quod imitatur, cui propriè no-
men imaginis competit: & quantum ad id, in quo est imitatio, quod non propriè imago dicitur: quia ei non competit imitari, sed esse imitationis rationem. Sunt autem hæc duo distin-
cta: nam id, quod imitatur aliquod, in imaginē est suppositum vel res naturæ: id autem, requiritur si in quo est imitatio, est forma aliqua militudo & vel natura: unde possumus dicere qua-
litas, & imitator esse requirendā ad imaginem, se-
ratio. Prima cunctum quod de imagine videtur lo-
du*it* qui Hilarius, quorum duo se tenent ex parte formæ vel naturæ, secundum quādū quam pe-
tendit imitatio. Alia duo se tenent nes quam est ex parte suppositi, cui competit imita-
ri. Ex parte naturæ requiruntur simili-
tudo, & qualitas, quæ duo sic se ha-
bent, quod æqualitas includit similitu-
dinem: nam quod est æquale alicui se-
cundum aliquam formam, ut secun-
dum albedinem, est ei simile secundum
formam illam; sed non convertitur. Et
quia æqualitas est de ratione imaginis,
quæ includit similitudinem, dicit Aug. D Aug. P.N.
83. qq. q. 51. Omnis imago est similis, non
autem omne quod simile est, etiam imago pro-
priæ. Ex parte autem suppositi, sive ex
parte eius, quod imitatur, quod pro-
priæ imago dicitur, etiam duo sunt co-
sideranda, relatio, & imitatio: nam
imago

Imago refertur ad id, cuius est imago: A quia nihil absurdius quam imaginem ad se dici, ut dicitur 7. de Trin. cap.

Idem 7. cap. 1. Et imitatur ipsum; aliter enim non esset imago: huc enim duo se habent secundum quemdam ordinem: nam relatio in imitatione includitur: nam quidquid imitatur aliquid, refertur ad illud; sed non convertitur. Nam licet

Pater referatur ad Filium, & è converso; imitatur tamen Patrem Filius, non è converso. Vnde 7. de Trin. cap. ult. scribitur: Si imago perfectè implet illud, cuius est imago, ipsa coequatur ei, non illud imagini.

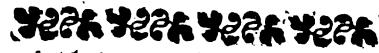
Hæc enim quatuor in prædicta definitione tanguntur. Nam ex parte formæ, sive ex parte eius, in quo est imitatio, ponitur species indifferens: nam pra dictam in indifferentia similitudo, & æqualitas continentur: quia tunc est aliquid indifferens ab alio secundum aliquam formam, utpà, secundum calorem, quando non solum est calidum, per quod habetur similitudo; sed etiam quando est adeò calidum, per quod habetur æqualitas: quia non solum differt frigidum à calido, sed etiam minus calidum à magis calido: igitur per indifferentem speciem similitudo &æqualitas, quæ respiciunt formam, designantur. Per hoc autem, quod ibi dicitur rei ad rem, relatio designatur: quia esse relativorum est ad aliud se habere. Per hoc autem, quod ibi additur, quod imitatur, imitatio describitur. Cū igitur prædicta descriptio contineat omnia, quæ ad imaginem requiruntur, licet quantum ad formam, verborum aliquam incompactionem habeat; quatum tamen ad veritatis expressionem est bona descriptio. Datur tamen alia

Alia diffini-
tio imaginis. descriptio de imagine, in qua prædi-
ctio imaginis. cta quatuor apertius designantur, vide-
licet, quod imago est rei ad rem co-
quandam indiscreta & unita similitudo. Per hoc quod dicitur, rei ad rem, datur intelligi relatio: per hoc quod subditur, coquandam, designatur imitatio: quia subinfertur indiscreta, & unita similitudo: similitudo cum æqualitate designatur: quia non est indifferens similitudo, quando est cum inæqualitate admixta.

Respond. ad arg. Ad primum di-
cendum, quod imago vel attendit

secundum naturam, vel secundum id quod est naturæ proximum, vel natu- Comm. r. de
ræ signum: & quia membrum dispositio Anim. com
est naturæ proximam, ratione qua mago atten- in. 4.
est æqualitas in quantitate, vel quan- ditur secundum
titas in qualitate: cum quantitas im- membrorum
mediate respiciat substantiam vel natu- dico ostio-
ram. Et est naturæ signum: quia mem- nenn tanquā
bra leonis & membra cervi non diffe- est nature
runt, nisi quia animæ differunt. Ideò pro ximum:
secundum membrorum dispositionem i: a penes na
attendit imago: & quia hoc non est tur: am princ
nisi ratione naturæ, ideo convenienter pal ter, per
describitur imago per speciem vel natu quara per sig
ram. Ad 2. dicendum, quod imago aura attendi
propriè sumpta dicitur de eo, quod: ur imago.

imitatur aliud; non de eo quod est imitationis ratio: tamen si extendatur no men imaginis, etiam illud, secundum quod attendit imago, imago dici potest. Ideò prædicta descriptio, quia dicit esse imaginem indifferente spe ciem, secundum quam imago atten ditur, vel diffinit imaginem per causam: quia huiusmodi indifferentia speciei non est imago, sed est causa quare aliquid sit imago: vel diffinit imaginem extenso nomine. Et ideò, ut dicebatur, quantum ad formam verborum: quia ibi sic ordinantur verba, quod id, in quo attendit imitatio, ponitur in recte & id, cui competit imitari, ponitur in obliquo, in prædicta descrip tione est aliqua incompatio. Ad 3. di cendum, quod licet similia sint distincta secundum supposita; aliquomodo convenienter tamen in aliqua una forma: & ratione huius convenientie in diffinitione imaginis (de cuius ratione est non solum similitudo, sed æqualitas) ponitur indifferens species. Ad 4. di cendum, quod diffinitio illa describit imaginem in potissimo suo esse: nulla autem creatura est perfecta imago sui Creatoris. Vel possumus dicere, quod secundum quod in aliquo attendit ut Quomodo talis indifferentia, sic in eo attendit creatura non imago: & quia creaturæ ad Creatore est perfecta licet sit quedam imitatio; non tamen sui Creatoris est ibi propriè indifferentia, ideò nec perfectè in creatura respe- ctu sui Creatoris reserva tur imago.

ARTICVLVS IJ.

A

RESOLVTIO.

Imago in Divinis, propriè loquendo, solum personaliter dicitur: potest essentialiter, si largè accipiatur imago.

Vtrum imago in Divinis dicatur essentialiter, vel personaliter solum?

D. Thom. I. p. q. 35. art. 1. Franc. à Chist. dist. 27. q. 4. Putean. in I. p. q. 35. Gavard. q. 8. de Pers. Filij art. 1.

Secundò queritur: utrum imago in Divinis dicatur essentialiter, vel personaliter solum? Et videtur, quod dicatur solum personaliter: quia quæ dicuntur essentialiter in Divinis, dicuntur secundum substantiam; sed imago semper dicitur secundum relationem: quia nihil absurdius quam imaginem ad se dici: ergo semper personaliter sumitur. Præterea: in essentialibus possumus dicere hoc de hoc, ut Deus de Deo, lumen de lumine; sed in imagine non possimus dicere hoc de hoc: quia secundum Aug. 5. de Trin. cap.

DAug. P.N. 2. non benè dictum est imago de imagine, sicut nec Verbum de Verbo. Ergo imago non essentialiter sumitur.

Præterea: regula est ab August. in multis locis quod ea, quæ dicuntur essentialiter in Divinis, prædicantur de qualibet persona singulariter, & de omnibus non pluraliter, ut Pater est Deus, Filius est Deus, Pater & Filius ambo simul unus Deus: sed secundum August.

Idē ibidem. 6. de Trin. cap. 2. Non benè dictum est, quod Pater & Filius ambo simul sint imago, ergo imago in Divinis solum personaliter dicitur. Præterea: imago dicit quemdam ordinem; sed in Divinis non est ordo nisi originis: origo autem semper respicit personas: ergo imago solum personaliter sumitur.

In contrarium est August. *De Fide ad Petrum* in principio, qui vult, quod una est Sanctæ Trinitatis essentialiter Divinitas, & imago, ad quam factus est homo. Præterea: Hilarius 5. de Trin.

vult hoc idem, ut Magist. dicit in litera: ergo imago non solum personaliter sumitur, sed etiam essentialiter, quod Mag. concepit.

Respond. dicendum, quod imago propriè loquendo, in Divinis semper personaliter sumitur: nam, ut ha-bitum est, imago est cuius generatio est per imitationem: & ideo oportet imago referri, & habere quemdam ordinem, & quamdam imitationem respectu eius, cuius dicitur imago. Si ergo Divina essentia diceretur imago, vel hoc esset respectu sui ipsius, vel respectu Divinarum Personarum, vel per comparisonem ad creaturas. Respectu sui ipsius non. Nam cum nihil proprietatis non est imitetur se ipsum, semper imago est imago respectu eius non differt, & similitudo non est sibi: & quia similitudo clauditur in imagine, nihil sui naturam, cu ab ipsius imago dici potest. Nec etiam respectu Personarum dicere possumus Divinam essentiam habere rationem imaginis: nam Persona comparata ad esse quia res non tam realiter non distinguitur, sed ratione: & ideo sicut sui ipsius non est imago aliquid: quia nihil ad se ipsum habet realem distinctionem, licet ratione differre possit aliquid a se ipso: sic Divina essentia respectu Personarum imago esse non potest: cum a Personis realiter non distinguatur. Rursum respectu creaturarum Divina essentia imago dici non potest: quia de ratione imaginis est imitatio: Divina autem essentia non imitatur creaturas; sed è converso: & ideo, propriè loquendo, imago in Divinis solum personaliter dicitur: quia solum inter Personas inventur, quod una sit expressa & producta ad similitudinem alterius: & una habeat realem relationem, & distinctionem ad aliam; essentia autem Divina ad nihil realiter refertur.

Tamen si volumus loqui largè de imagine, ut dicatur imago, non solum quia ipsa est id, quod imitatur aliud, sed id ad cuius imitationem alterum dicitur. Sic Divina essentia imago dici potest. Debemus enim imaginari, quod Deus ut est trinus & unus, sive unitas essentiae, &

Trin-

Trinitas Personarum est quoddam exemplar, & paragma, ad cuius similitudinem facta est rationalis & intellectualis creatura: propter quod imago in tali creatura non solum dicitur relativa Trinitatis Personarum, sed etiam per comparationem ad unitatem essentiae: & quia largè loquendo, ipsum paradigmata, ad cuius similitudinem aliud efficitur, imago dici potest: ipsa Divina essentia imago dici potest, & hoc est, quod Mag. ait: quod imago sumitur essentialiter in Divinis: quia secundum August. *De Fide ad Petrum*: una est Sancte Trinitatis essentialiter Divina Imago, ad quam factus est homo.

Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod ea, quae dicunt relationem ad creaturas, in Divinis indicant essentiam: unde Dominus & Creator licet relationem importent; tamen secundum substantiam dicuntur: ut dicatur dici secundum substantiam quidam de qualibet Persona dicitur singulariter, & de omnibus non pluraliter: & quia Divina essentia dicitur imago per comparationem ad creaturam rationalem: ut quia est illud ad cuius similitudinem homo est factus, non obstante, quod imago quamdam relationem

Imago licet nem importat: sic imago sumpta in relationem Divinis essentialiter sumitur. Ad 2. & importet: ta 3. dicendum, quod August. accipit imam largè originem propriè & prout cicit relationem dicitur de essentia: quia realem, & sic accepta solum persona est illud ad liter sumitur: quia Divina essentia ad cuius exemplum nihil realiter refertur: quia si referre plar creatura est facta, tur realiter, vel hoc est respectu creaturarum, quod est impossibile: cum

Deus ad creaturam realem relationem non habeat. Vel respectu sui ipsius, vel

Nota hinc sensu Personarum, quod etiam stare non potest: quia nec a se ipsa, ne a Personis nisi & sequentia realiter est distincta: & quia in omnibus personaliter dictis non cocedimus, ne.

hoc de hoc, ut Pater de Patre, vel Filius de Filio, nec talia praedicantur de pluribus simul: quia Pater & Filius simul non sunt Pater, neque Filius: ideo August. quia loquitur de imagine personaliter sumpta negat has propositiones, vide scilicet, Imaginem de imagine, & quod simul Pater & Filius sint imago. Ad 4. dicendum, quod licet Divina essentia ad nihil ordinetur realiter; aliquid tamen realiter ordinatur ad ip-

sam: & ideo aliquid, ut rationalis creatura, potest dici imago respectu eius: & quia largè sumendo imaginem non solum id, quod imitatur aliud, imago dicitur; sed etiam illud ad cuius similitudinem aliud efficitur, ipsa Divina essentia imago dicitur: non quia ipsa ordinetur ad aliud; sed quia aliud ordinatur ad eam.

ARTICVLVS III.

Vtrum solus Filius dicitur imago Patris, prout imago sumitur personaliter?

D. Th. 1. p. q. 35. art. 2. Franc. à Chrys. in 1. ss. d. 17. q. 5. Putea. ubi supra Gavard. q. 8. de Pers. Filij art. 2.

Tertiò queritur: utrum solus Filius dicitur imago, prout imago sumitur personaliter? Et videtur, quod non: quia Filius pro tanto dicitur imago Patris: quia est eiusdem naturæ cum Patre; sed Spiritus Sanctus est eiusdem naturæ cum ipso, ergo &c. Præterea: quotiescumque aliquid est simile & æquale alicui, & est expressum ab eo, vel trahit originem ab illo, potest dici imago illius. Nam si unum ovum alterius ovi imago non dicitur, dato quod ei sit simile & æquale, hoc non est, nisi quia ab eo non trahit originem. Sed cum non solù Filius sit æqualis & similis Patri, & oriatur ab ipso, sed & Spiritus Sanctus emanet a Patre & Filio, & utriusque sit similis & æqualis, ratio imaginis non solum conveniet Filio, sed & Spiritui Sancto. Præterea: si competit Filio, quod sit imago Patris; & non Spiritui Sancto, hoc non est, nisi quia Filius ex suo modo procedendi habet quod sit imago; non autem Spiritus S. nam cum Spiritus Sanctus procedat ut amor, ex suo modo procedendi non habet quod sit eiusdem naturæ, nec imago eius a quo procedit. Sed hoc non videtur causa: quia sicut Spiritus Sanctus procedit ut amor, sit Filius procedit ut Verbum: sed Verbum, ratione qua Verbum, non habet quod sit eiusdem naturæ cum dicente; sed ratione qua Verbum Divinum. Nam verbum

D. Damasc.
lib. i. cap.
penul.

But hominis non est eiusdem naturæ cum homine: ita amor, ratione qua amor, non est eiusdem naturæ cum amante; sed ratione qua amor Divinus: ergo sicut non obstante quod quia verbum, ratione qua verbū, non est eiusdem naturæ cum dicente, sed ex eo quod Divinum Verbum, Verbum imago dicitur: ita amor Divinus imago dici poterit, non obstante quod amor, quia amor, non est eiusdem naturæ cum amante, sed quia Divinus amor. Præterea: hoc expressè dicit Damasc.lib, i. cap. penult. cùm ait: *Imago Patris est Filius, Filius Spiritus.*

In contrarium est August. 6. de Tri-

DAug. P.N. nit. cap. 11. qui ait: *Filius est eo imago, quo*
6. de Trin. **Verbum.** Sed solus Filius dicitur Verbum,
cap. 11.

ergo solus ipse dicetur imago. Præterea: Aug. 6. de Trin. in fine exponens verba Hilarij: quod æternitas est in Patre, species in imagine, usus in munere: exponit per imaginem Filium, per munus Spiritum Sanctum: sed hoc non esset, nisi ita diceretur imago de Filio, sicut donum de Spiritu Sancto: cùm donum solum Spiritui Sancto conveniat, iuxta illud quod habetur 15. de Trin. cap. 17. *In hac Trinitate non dicitur Verbum Dei nisi Filius, nec donum Dei nisi Spiritus sanctus.* Ergo nec erit imago nisi solus Filius.

RESOLVTIO.

Imago personaliter sumpta de solo Filio dicitur.

Respond. dicendum, quod secundum sententiam August. oportet nos tenerē, quod imago personaliter dicta de solo Filio dicatur. Vnde 6. de Trin. cap. 2. scribitur: *Non autem Pater & Filius simul ambo imago, sed Filius imago Patris, quemadmodum & Filius.* Sed quomodo hoc sit, tres rationes assignari consueverunt. Prima est: quia Filius producit ex se Personam, & convenit in notione cum Patre; sed Spiritus Sanctus in hoc non imitatur Patrem, quod ex se Personam producat, nec quod cum eo in aliqua notione conveniat. Secunda est: quia Filius procedit ab uno; sed Spiritus Sanctus procedit à duobus: & propriè unum est imago unius, non unum plurium: ideo imago competit Filio, non Spiritui Sancto.

ATertia est: quia Filius ex suo modo procedendi, & eo quod Filius, habet quod sit imago, & quod sit eiusdem naturæ cum Patre; aliter enim non esset Filius: sed hoc non habet Spiritus Sanctus, cùm procedat ut amor: ideo Filius dicitur imago, non Spiritus San-thom. ubi aus. **Primas** duas rationes aliqui im-supra. probant: Nam secundum notionalia, nec attendit similitudo nec æqualitas: & cùm de ratione imaginis sit similitudo & æqualitas, dicere Filium est se imagineum; & non Spiritum Sanctum: quia convenit in notione cùm Patre, & producit ex se Personam; non Spiritus Sanctus; est assignata ratione imaginis quantum ad notionalia, secundum quæ non attendit imago. Rursum: dicere Spiritum Sanctum non esse imaginem: quia unum est imago unius, non unum plurium, non concludit intentum: quia Pater & Filius sunt unum principium Spiritus Sancti, non plura, & non est inconveniens unum esse imaginem plurium, non ut sunt plura, sed ut unum.

Possumus tamen dicere omnes prædictas rationes bonas esse, & idem confirmatio cludere. Ad cuius evidentiam norationum dum, quod August. 15. de Trin. in fi-
solus ne dicit Spiritum Sanctum non debere Filius dici genitum, neque imaginem: quia Pater.

procedit per modum voluntatis: quia illud, quod procedit per modum intellectus, ut Verbum, habet quod sit quid simillimum cogitationi, & dicitur eius imago & proles. Amor autem, quod procedit per modum voluntatis, non habet de ratione sua, quod sit quid simile amanti, neque imago eius: & quia tota ratio Augustini, quare solus Filius dicitur imago, est: quia solus ipse dicitur Verbum: omnes illæ rationes, quæ concludunt Filium esse ac per hoc Verbum, & non Spiritum Sanctum, ostendunt solum Filium esse imaginem. Filius autem esse Verbum tripliciter ostendi potest: Primò: quia producit ex se Personam: Nam cùm origines Divinæ habeant quemdam ordinem, & origo per modum intellectus sit prior, secundum modum intelligendi, quam origo per modum voluntatis, illa Persona procedens, quæ habet rationem principij super aliqua Persona, procedet per modum intellectus, & non per mo-

Quod solus Filius est imago Patris propriè loquendo. **D**icitur Verbum: omnes illæ rationes, quæ concludunt Filium esse ac per hoc Verbum, & non Spiritum Sanctum, imago.

adum voluntatis: id est eo ipso quod Filius producit ex se Personam, arguitur quod procedat per modum intellectus, & quod habeat rationem imaginis: ut prima ratio concludebat. Rursum eo ipso quod procedit ab uno, procedit per modum intellectus, & ut Verbum: cum processio per modum intellectus nullam aliam processionem presupponat. Sed Spiritus S. eo ipso, quod procedit a pluribus, quantumcumque procedat ab illis in eo quod sunt unum, non poterit habere rationem Verbi, sed solum rationem amoris. Igitur etiam secunda ratio concludit solum Filium esse imaginem: cum solus ipse procedat ut Verbum. Amplius: quia solum Verbum meretur nomen prolixi, & non amor: eò quod eo ipso quod Filius est Filius, ex suo modo procedendi habet, quod sit imago: ut tertia ratio ostendebat. Est enim solus Filius imago: quia solus ipse est Verbum & Filius: propter quod bene concludit Aug. 7. de Trin. cap. 11. quod Filius sit eo imago, quo Verbum & Filius.

Epilogus. Respond. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet Spiritus Sanctus sit eiusdem naturae cum Patre; non habet tamen hoc ex suo modo procedendi: & ideo non dicitur imago, sicut dicitur Filius. Ad 2. dicendum, quod non sufficit ad hoc quod aliquid sit imago aliquius, quod oriatur ab illo, & quod sit ei simile & aequale: sed requiritur, quod huiusmodi similitudinem & imitationem consequatur ex suo modo procedendi. Amor autem ex suo modo procedendi non habet quod sit simile amanti. Ad 3. dicendum, quod licet Verbum, ratione qua Verbum, non sit eiusdem naturae cum dicente; est tamen semper dicenti simile, & representativum eius, & maximè cum dicens se ipsum dicit: & quia ex hoc aliquid est imago, quia est ab alio expressum, & ex suo modo procedendi ipsum representat, & est ei simile: ideo Verbum Divinum sive Filius dicitur imago, & non Spiritus Sanctus. Ad 4. dicendum, quod Græci Spiritum Sanctum communiter appellant imaginem: sed Doctores latini solum Filium imagine esse dicunt: magis propriè tamen loquuntur latini, quam Græci, ut patet per habita.

EXPOSITIO LITPER

SVPER litteram super illo dam videtur. Notandum, quod libet positio aliquomodo vernam si non genitum solam dicit, tunc Spiritus Sanctus, & possint dici non genita: nam cumque falsificatur affirmatio negatio verificatur: & ideo est, quod essentia sit genita, & quod non sit genita: sed si non dicat negationem solam, cat negationem presupponet positionem principij respectu Dissonæ, sic competit soli Patri. dum, quod non genitum posse solum generari, & tunc essentia, & Spiritus Sanctus sunt: quia non generantur. Vergare non solum non generari per generationem communiter a genito procedere, & sic nec Spiritus S. non genita sunt.

Item super illo: *Aliud est aliud esse Filium*. Notandum, dupliciter accipi potest. 1. actus essentiae: & quia in Descensione essentia, & tale esse: sic est essentia Patris & Filii, ita esse. 2. esse potest dicere veritatem positionis, & sic esse Patrem non Filium: quia non eodem modo catur ista: Pater est Pater, & Filius. Nam Pater est Pater a te, Filius est Filius filiatione: autem & filiatio sunt duæ res, men locutionis magis videotur portare veritatem compositionis: do post ipsum sequitur aliquod catum; & quando non, magis erat actum essentiae: & ideo Mag. quod aliud est esse Patrem esse Filium; non est tamen aliud esse, & Filium esse: quia in positionibus, esse, magis dicitur compositionis: ut habita; in alijs autem magis essentiae.

DISTINCTIO XXIX.

DE PRINCIPIO QVOD RELATIVE DICITVR, ET MVTU
plicem notis relationem.

GST præterea: postquam detinuit Mag. de innascibili-
tate, quæ non est proprietas personalis: h̄i determinat de
communi notione; quæ etiam
proprietas personalis non ex-
istit. Et tria facit: quia 1. ostendit quomodo ratio principij
competit Personis Divinis. Secundò manifestat
quomodo notio convenit Personæ Divinæ ex
eo quod est principium alterius. Tertiò: quia
dixerat rationem principij posse cōpetere Deo
ex tempore, ostendit quomodo aliqua dicuntur
de Deo ex tempore relativæ. Secunda ibi: *Ecce habet.*
Tertia ibi: *Sunt enim quidam.* In principio 30. dist.
Circa primum duo facit: quia 1. ostendit hoc
nomen, principiū, habere multitudinem acceptio-
nem. 2. manifestat quomodo principium com-
petit Personæ Divinæ ab æterno, & quomodo
ex tempore, ibi: *Et Pater.* Circa primum duo fa-
cit: quia 1. dicit quamlibet Personam habere
rationem principij, sed differenter. 2. illam dif-
ferentiam manifestat. Nam Pater est principiū
sine principio, & est principium totius Divinitatis:
Filius est principiū de principio, & est prin-
cipium Spiritus S. Spiritus Sanctus est principiū
de utroque, & non habet rationem principij ni-
si respectu creaturæ. Secunda ibi: *Nam Pater dici-
tur.* Deinde cum dicit: *Et Pater.* Ostendit quomo-
do principium competit Divina Personæ ab
æterno, & quomodo ex tempore, & duo facit:
quia 1. facit quod dictum est. 2. probat quamlibet
Personam Divinam habere rationem prin-
cipij. Secunda ibi: *Si autem quidquid.* Circa primum
tria facit: quia 1. ostendit quod ratio principij
competit Personæ Divinæ ab æterno respectu
alterius Personæ; sed ex tempore respectu crea-
turæ: & idem Pater ab æterno fuit principium
Filiij: & Pater & Filius Spiritus S. sed Spiritus S.
non potest dici principium nisi ex tempore, cum
nō habeat rationem principij nisi respectu crea-
turæ. 2. quia qualibet Personæ habet rationem
principij respectu creaturæ, ostendit has tres
Personas non dici principia respectu creaturarū
omnium, sed unum principiū. 3. ostendit quo-
modo accipendum sit omnia ex Deo esse; & re-

colligit in brevi quomodo differenter una Per-
sona habet rationem principij respectu alterius,
& quomodo respectu creaturæ. Secunda ibi: *Et
dicuntur.* Tertia ibi: *Cithi verò omnia.*

Tunc sequitur illa pars: *Si autem.* In qua ostendit
quamlibet Personam habere rationem prin-
cipij. Et duo facit: quia 1. ostendit Spiritum S.
habere rationem principij respectu creaturæ,
quia in se inanens operatur: unde est unū prin-
cipium cum eis respectu omnium entium. 2. ma-
nifestat Patrem esse principium Filij; quia eum
gignit, & Patrem & Filium esse principium Spi-
ritus Sancti, qui ab eis procedit. Secunda ibi: *Ide
in codem.* Deinde cum dicit: *Ecce habet.* Ostendit
qua notio competit Personæ: ex eo quod ha-
bet rationem principij. Et duo facit: quia 1. osten-
dit quae notio competit Patri ex eo quod est
principium Filij. 2. ostendit quae notio compe-
tit Patri & Filio, ex eo quod sunt principiū
Spiritus Sancti. Secunda ibi: *Vnum autem prin-
cipium.* Circa primum duo facit: quia 1. dicit quod
ea notione, qua Pater est Pater, ut paternitas,
vel generatio, Pater est principium Filij, quod
probat per Hilarium. 2. quia Hilarius dixerat
originem Filij esse ab initio: ipsum verò non esse
ab initio, sed ab iniciibili: querit quomodo p-
dicta verba intelligenda sint, quorum exposicio
in questionibus literatibus apparebit. Secunda
ibi: *Et ideo querendum.* Tunc sequitur illa pars:
Vnum autem. In qua ostendit quomodo notio
competit Patri & Filio, ex eo quod sunt prin-
cipiū Spiritus S. Et duo facit secundū quod du-
as questiones movet: quia 1. querit cum Pater &
Filius sint unum principium Spiritus Sancti, utrū
una, & eadem notione sit principium Pater qua
Filius? Et solvit quod una, & eadem notio est in
Patre & Filiis secundū quod sunt principiū
Spiritus Sancti. 2. querit quomodo vocetur hu-
ijsmodi notio, & solvit quod non habet pro-
prium nomen: est tamen alia notio à paternitate
& filiatione, & quod secundū eam Pater & Fi-
lius ab origine sunt principium Spiritus Sancti
licet eum dederint ex tempore. Secunda ibi: *Si
verò queritur.* In quo terminatur sententia lectio-
nis, & distinctionis.

QUESTIO I.

Quomodo in Divinis ratio principij reperitur?

D creature: Ideo de his duobus queremus.
Circa i. queremus tria. 1. utrū una Per-
sona possit dici principiū alterius? Secun-
dò utrū sit eadē notio in Patre & Filio,
prout sunt principiū Spiritus Sancti.

Tertiò utrum sint unum
principium Spiritus

Sancti?

***

Aaaa

AR

B. E id. Col. sp. 1. Sunt.

Ad tertium dicendum; quod non est simile de materia & forma, & de Patre & Filio: quia licet ex materia & forma fiat quid unum, tam non sub eadem ratione materia est principium suppositi & forma: quia materia est principium sub ratione qua in potentia; forma autem sub ratione qua in actu: sed Pater & Filius secundum quod facit ad praesepsum questionem sub eadem ratione sunt principium Spiritus Sancti, prout, scilicet, habent unam potentiam spirativam. Ad 4. dicendum: quod licet sint plura, quae dicuntur relativè, non tamen sint plures relationes: quia eadem relatione Pater refertur ad Spiritum Sanctum, quae & Filius: ita licet sint plura supposita spirativa, & plures spirantes; unum tamen est principium spirativum, quia una virtus.

ARTICVS IV.

Utrum principium in Divinis dicatur univocè respectu Divine Personæ, & respectu creaturæ?

D^einde queritur de principio sumpto in Divinis respectu creaturæ, & est quæstio, utrum univocè dicatur principium in Divinis respectu Divine Personæ, & respectu creaturæ? Et videtur quod sic: quia est Persona in Divinis, quæ procedit per modum intellectus, ut Filius; sed & creaturæ per modum intellectus emanant. Coparantur enim omnia creata ad Deum, ut artificabilia ad artificem; sed artifex per intellectum est causa omnium artificialium. Cū igitur Deus producat Filium, & creaturā eodem modo: quia per modum intellectus sive intelligendo, univocè dicetur principium in Divinis respectu Filii, & respectu creaturæ: cùm ratio principij ex productione sumatur. Præterea: saltem videatur, quod principium in Divinis respectu creaturæ dicatur uniformiter, & respectu Spiritus Sancti: quia secundum Damasc. 1. lib. cap. 8. creatio est opus voluntatis; sed Spiritus Sanctus procedit per modum voluntatis: ergo eodem modo est emanatio creaturarum, & Spiritus Sancti, igitur ratio principij dicitur univocè respectu utriusque. Præterea: tunc aliquid dicitur univocè de aliquibus, quando secundum unam rationem

A prædicatur de illis; sed Deus ex hoc est principium creaturæ, quia creatura ab ipso accipit esse: sed secundum hoc etiam una Persona est principium alterius: quia una ab alia accipit esse, ergo &c.

In contrarium est: quia secundum Comm. in 12. Meta. mobile & immobile non habent principium sibi commune, sed omnis creatura est mobilis; 51. solum Deus est per omnem modum immobilis: quia secundum Aug. in 1. de Trin. cap. 1. Immutabilitas, & immor- Aug. 1. de Trin. cap. 1. talitas sunt propria solius Dei, ergo quod est principium unius non erit principium alterius, vel non secundum eandem rationem dicetur aliquid principium utriusque, ergo non univocè.

Vtterius queritur: utrum per prius dicatur principium in Divinis respectu creaturæ quam respectu Personæ: vel è converso? Et videtur quod prius dicatur respectu creaturæ: quia essentiale est prius notionali; sed principium creaturæ est quid essentiale, & commune toti Trinitati: esse principium Personæ est notionale, ergo &c. In contrarium est: quia esse principium Personæ competit Deo ab æterno, esse principium creaturæ competit ei ex tempore, sed æternū est prius temporali, ergo &c.

RESOLVTIO.

Principium in Divinis dictum respectu Personæ, & creature non dicetur secundum eandem rationem, neque univocè.

R^{es}p. dicendum, quod principium in Divinis dictum respectu Personæ & respectu creaturæ non dicitur secundum unam rationem: & per prius dicitur per comparationem ad Personam, quam ad creaturam: quod dupli via venari possumus, secundum quod in principio duo est considerare. 1. emanationem & originem. Nam ex hoc dicitur una Persona principium alterius, & tota Trinitas principium creaturæ: quia una Persona ab alia producitur, & creatura à tota Trinitate emanat. 2. relationem: quia semper principium est cuiusdam vel quorumdam, & relationem importat, ut potest haberi à Pho. 1. Phy. Ex origine igitur, & relatione venari posse.

Prima via.

possimus veritatem tactam. Primum sic patet: quia tam emanatio Personarum quam creaturarum habet esse per modum intellectus, & voluntatis: nam Filius emanat per modum intellectus, Spiritus Sanctus per modum voluntatis, & creaturæ singulæ procedunt à Deo per intellectum & voluntatem: & quia, ut dictum est, aliquid dicitur principium alterius: quia illius est productivum: si videre volumus: utrum univocè vel qualiter dicatur principium in Divinis respectu Personæ & creaturæ, nos videre oportet quomodo diversum de per modum intellectus & voluntatis est emanatio Personarum & creaturarum. Ideò notandum quod Deus intelligit se & alia uno simplici intuitu: & vult se & alia uno simplici intuitu, velle: & licet sit unus simplex intuitus, & Divinæ quo Deus se & alia novit: tamen intellectus sui est ratio, quare alia intelligat: quia intelligendo se intelligit alia: sic etiam ex parte voluntatis se habet, quod licet sit unum simplex velle, quo se & alia vult; tamen volendo se vult alia: & ideo quæ procedunt à Deo, ex eo quod se intelligit, & se vult, sunt ratio & causa omnium aliorum: & quia Filius procedit à Deo, ex eo quod se intelligit: & quia Deus Pater intelligendo se producit Filium: & Spiritum Sanctum, ex eo quod se vult: quia Deus Pater diligēdo Filium spirat Spiritum Sanctum, vel Pater & Filius diligendo se, & volendo bonitatem suam Spiritum Sanctum producunt: ideo emanatio Personarum est ratio emanationis creaturarum: ut Filius est ratio omnium, quæ manant à Deo, ut procedunt ad ipso ut artificia per modum intellectus: & ideo Filius propriè dicitur ars Patris; creatura autem non propriè dicitur ars Dei; sed artificiatum eius: sic etiam Spiritus S. est ratio omnium creaturarum, ut procedunt à Deo per modum voluntatis: & ideo dicitur amor: quia amor est ratio volitorum; creatura autem propriè dicitur volita: & hunc ordinem forte considerans Augustinus, secundum quæ

Aug. P. N. emanatio Personarū est ratio emanationis creaturarū, ait in fine 6. de Trin. in fine.

Non confusè accipiendo esse ex quo omnia: per quem omnia: in quo omnia: & quia emanatio Personarum est prior, quam emanatio creaturarum, cùm sit ratio eius: cù ex productiore sumatur ratio principii.

B. Egid. Col. sup. 1. Scm.

cipijs, per prius dicitur principium respectu Personæ Divinæ, quam respectu creaturæ. Secunda via ad venandum hoc idem est ex relatione. Nam prius in Divinis respectu Personæ Divine dicit relationē realem, eò quod relations originis in Divinis reales existunt; sed respectu creaturæ dicit relationem secundū modū intelligenti solū: quia relatio Dei ad creaturas non est realis sed rationis: tamē & relativū ut relativum est per prius dicitur de relativo secundū rē, quam de relativo secundū modū intelligenti: & ideo principium, ut relationem importat, dicitur per prius in Divinis, ut sumitur respectu Personæ Divinæ, quam ut sumitur respectu creaturæ.

Resp. ad arg. Ad primum & 2. dicendum, quod licet creatura emanet à Primo per modū intellectus, & per modū voluntatis, secundū quos modos emanant Filius, & Spiritus Sanctus; tamen aliter, & aliter emanat per modū intellectus & voluntatis Personæ & creaturæ: propter quā diversitatē, ut ostensum est, emanatio Personarum est ratio emanationis creaturarum: & ideo principium respectu Personæ Divinæ, & respectu creaturæ non dicitur uniformiter, nec univocè. Ad tertium dicendum, quod in ratione potest latere analogia, vel analogia, sicut & in nomine: & quando sic secundū unā rationē dicitur. Quod nōmē de aliis, non oportet illud univocè predicari de illis: & quia sic est in proposito; nā accipere esse non uniformiter competit Personæ Divinæ & creaturæ: quia creatura à Deo accipit aliud esse, quam esse sue causæ; sed Persona Divina à suo principio accipit esse idem, quod ipsum habet, & ideo non concludit ratio.

Ad id autem quod vñterius queritur, de quo dicitur per prius. Dicendum, quod, ut pater per habita, per prius dicitur respectu Personæ Divinæ. Et ad argumentum in contrarium dicendum, quod essentiale dupliciter potest sumi, vel simpliciter, & sic secundum modū intelligenti, essentiale est prius notionalis: vel per respectum ad creaturas; & sic ratione huius respectus adiuncti notionale est prius essentiali, & potissimum in proposito: cùm emanatio Personarum sit ratio emanationis creaturarum.

Dupliciter
essentiale ca-
pitur, scilicet, simpliciter, vel res-
pectu crea-
tarum,

Ebbb

DV.

ARTICULUS I.

Verum una Persona possit dici principium alterius?

D. Thom. 1. p. q. 33. art. 1.

1. Posteri.

4. Meta.
comm. 3.

5. Meta.
com. 1. & 2.

Idem ibidem

Ad primum sic proceditur: videtur, quod una Persona non possit dici principium alterius: quia *Idem dicitur principium, & principium*, ut dicit Phus 1. Post. sed una Persona non est prior alia, ergo &c. Præterea: sicut scribitur in 4. Meta. primum, & causa sunt idem, sed principium & principium sunt idem, ut habitum est supra, quæ autem uni, & eidem sunt idem, inter se sunt eadem, ergo principium & causa idem sunt; sed una Persona non est causa alterius: cùm ad esse causæ sequatur aliud, ergo una Persona non dicetur principium alterius.

Præterea: Phus in 5. Meta. vult quod distinguatur causa, sicut & principiū: quod nō esset, nisi idē esset principiū & causa. Si ergo una Persona nō est causa alterius, ergo nec principiū. Præterea: principium per se, & primò dicitur de causa efficiente: unde & Phus quando vult nominare causam efficientē, nominat ipsam, principium unde motus, sed una Persona non est causa efficiens alterius, ergo &c.

Aug. 5. de lib. de Trin. cap. 14. vult quod Pater & Filius sint unum principium Spiritus Sancti, unde ait: quod *Sicut Pater & Filius unus Deus, & ad creaturam relativè unus Creator, & unus Dominus, sic relativè ad Spiritu Sanctuū unū principiū*. Sed sicut Pater & Filius possunt dici unum principium Spiritus Sancti, ita Pater potest dici principium Filii. Præterea: idem Aug. codem lib. de Trin. & cap. ait: *Gignens ad id quod gignitur principium est.*

RESOLVTIO.

Persona producens bene dicitur principium Personæ productæ.

Respond. quidam sic dicunt, quod in Divinis non possumus recipere nomen causæ: quia causa propriè dicta, vel est extra rem, vel est pars rei. Extra, ut finis & efficiens. Pars, ut forma & materia; sed una Persona non est extra

Allā, nes est pars alterius, & ita sona nō potest dici causa alteri rea: videmus, quod causa habet ordinem ad esse illius, cuius igitur cū idem sit esse trium Personarum nō potest esse quod una Persona sit alterius; sed in principio non quia reperitur principium, quo extra illud cuius est principium punctus est principium lineæ, à linea. Rurum reperitur aliquod principium, quod non habet infinitum quantum ad esse supra id cuius principium, sicut illud à quo incipit & mane à quo incipit dies; ita rationem principij, quod non influentiam super ea, quorum sunt: & quia non est contra principij esse in eo, cuius est principiū & non habere ordinem ad eum potest dici una Persona principiū, licet una Persona non sit alterius, & non habeat ordinem alterius, cùm sit idem esse omnium sonarum. Sed illud non videtur dictum: quia nullū invenimus principium in istis inferioribus, omnem modum representat in Divinis, sed aliquod principium presentabit ipsum per unum aliquod per aliū: & sicut est principio, ita est in causa suo modo: qua causa repräsentat principium, in uno modo, sicut materia repräsentat ipsum, ex eo sunt extra rem, efficiens & finaliter ipsū, ex eo quod sunt à re, & tamen aliquo modo causa rei. Igitur secundū istum modum cedendo si ponimus in Divinis principij, debemus ibi ponere causæ; & si negamus unum, negare aliud.

Propter hoc dicendum est: quod licet una Persona prout alteri, propriè non possit dici illius, cui dat esse secundum aliquus causæ; etiamen habet maiorem convenientiam cum uno genere causæ: & ideo cū quodlibet causa habeat nomen appetitum, quod per prius convenit alicui alijs, duo nobis considerantur. Primò quod est illud causa, cum quo habet similitudinem Persona prout dat esse alteri.

næ agentes reducuntur in aliquod agēs superius: quia omnis talis ordo agentis ex esse sumitur, & quia id est esse triū Personarum; nec est aliquod esse superius esse. *Divino*, quotiescumque pluribus Personis Divinis competit unum, & idem producere, tunc omnes illæ Personæ respectu Personæ illius producti dicuntur unum & idem principium: unde sicut tres Personæ respectu cuiuslibet creaturæ non dicuntur tria principia; sed unum principium: quia est unum esse earum, & una substantia, & una virtus: ita Pater & Filius respectu Spiritus Sancti sunt unum principium propter unitatem esse, & virtutis. Hanc viam aliquo modo innuit Aug. 5. de Trin. cap. 14. qui ait: *Fatendum est Patrem, & Filium principiū esse Spiritus S. non duo principia; sed sicut Pater & Filius unus Deus, & relativè ad creaturam unus Creator, & unus Dominus; sic relativè ad Spiritum Sanctum unum principium.* Alia via sumitur ex parte ipsius Spiritus Sancti: quia quod procedit à pluribus, secundūm quod plura, ut potest haberi ex quadam propositione Procli, *Compositus est, quām quod procedit ab uno, vel à pluribus ut sunt unum: & quia Spiritus Sanctus simplicissimus est, non est intelligibile, quod procedat à pluribus, ut plura sunt; sed procedat ab eis, ut sunt unum principium.* Ethoc est quod vult Anselm. inde processione Spiritus Sancti, quod Pater & Filius spirant in eo quod unū. *Modus autē huius unitatis diversimode assignatur.* Nā quidam dicunt quod Pater & Filius sunt unum principium Spiritus Sancti, inquitum est in eis una communis notio: quia sicut Divina Essentia sub ratione, quia paternitas, est ratio: quare Pater sit principium Filii: ita Divina Essentia sub ratione, qua communis notio, est ratio: quare Pater & Filius sint principiū Spiritus Sancti. Sed illud nō est benè dictū: quia illud, quod est ratio: quare aliquid sit alicuius principium, est illud, in quo quod est ex principio, principio similatur: ut si calor in igne est ratio, quod ignis sit principium omnium calidorū, calor est illud, in quo igni omnia calida conformantur: & quia in communione non assimilatur Spiritus Sanctus Patri & Filio, communis notio, vel essentia Divina sub ratione, qua talis notio, non erit ratio, quare Pater & Filius

A sint unum principium Spiritus Sancti: nec etiam (ut patet per habita) poterit Modus dicēre, scilicet, esse aliquid huiusmodi ratio quod pure quod illud relationem significet: nec etiam aliquid in quo uniuersum purè absolutum, cui non competit aliatur est virtus quis modus respectivus: sed quia semper virtus est ratio, quare aliquid sit principium ve voluntas cōiuncta rescipium alterius; igitur virtus spirativa, pectui.

B in qua uniuntur Pater & Filius, secundūm quod spirant Spiritum Sanctum, est id ratione cuius dicuntur unum principiū Spiritus Sancti. Vnde dicere possumus, quod sicut natura est potētia generativa in Patre: quia Filius procedit per modū naturæ: & natura dicit quendam respectum ad istum actum, qui est generare, sic voluntas est virtus spirativa in Patre & Filio, & importat quendam respectum ad actum spirandi. Sunt igitur Pater & Filius unum principium Spiritus Sancti, prout in eis est una virtus spirativa, & una voluntas: nec valet, quod proter hoc Spiritus Sanctus seipsū spiret: quia habet unam, & eandem voluntatem cum Patre & Filio: sicut non vallet, quod Filius seipsum generat, licet sit eadē natura in Filio, quæ est in Patre: quia huiusmodi natura in Patre est cōiuncta cuidam respectui, cui non est cōiuncta ut est in Filio: & ratione huius coniunctionis generare verificatur de Patre, & non de Filio: sic voluntas ut est in Patre & Filio est cōiuncta cuidā respectui, cui nō est cōiuncta ut est in Spiritu Sancto: & ideo Spiritus Sanctus nō spirat, ut Pater & Filius: & licet requiratur unio ad talem respectum, tamen sicut Pater non est potens generare nisi natura: sic Pater & Filius non sunt potentes spirare nisi voluntate.

C Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod non sufficit ad pluralitatem principiij, pluralitas suppositorum: quia principiū nō nominat solum suppositum; sed nominat suppositum cum virtute. Et tota ratio, quare suppositum habet rationem, principiij, est potentia sive virtus, quæ est, ratio actus: ita quod sicut ab huiusmodi virtute & potētia habet aliquid quod sit principium, ita ab eadem virtute & potētia habet quod sit unum principium: quia per idem habet aliquid esse, & esse unum: & quia una est potentia spirativa in Patre & Filio, Pater & Filius erunt unum principium Spiritus S. Per hoc paret solutio ad secundum,

Ad

Ad tertium dicendum; quod non est simile de materia & forma, & de Patre & Filio: quia licet ex materia & forma fiat quid unum, tamen non sub eadem ratione materia est principiu*m* suppositi & forma: quia materia est principiu*m* sub ratione qua in potentia; forma autem sub ratione quam actu: sed Pater & Filius secundum quod facit ad presentem questionem sub eadem ratione sunt principiu*m* Spiritus Sancti, prout, scilicet, habent unam potentiam spirativam. Ad 4. dicendum: quod licet sint plura, quae dicuntur relativè, non tamen sunt plures relationes: quia eadem relatione Pater refertur ad Spiritum Sanctum, quae & Filius: ita licet sint plura supposita spirativa, & plures spirantes; unum tamen est principiu*m* spirativum, quia una virtus.

ARTICVS IV.

*Utrum principiu*m* in Divinis dicatur univocè respectu Divine Personæ, & respectu creaturæ?*

Deinde queritur de principio sumpto in Divinis respectu creaturæ, & est questione, utrum univocè dicatur principiu*m* in Divinis respectu Divinæ Personæ, & respectu creaturæ? Et videtur quod sic: quia est Persona in Divinis, quæ procedit per modum intellectus, ut Filius; sed & creaturæ per modum intellectus emanant. Comparantur enim omnia creata ad Deum, ut artificabilia ad artificem, sed artifex per intellectum est causa omnium artificialium. Cū igitur Deus producat Filium, & creaturæ eodem modo: quia per modum intellectus sive intelligendo, univocè dicetur principiu*m* in Divinis respectu Filii, & respectu creaturæ: cùm ratio principij ex productione sumatur. Præterea: saltem videatur, quod principiu*m* in Divinis respectu creaturæ dicatur uniformiter, & respectu Spiritus Sancti: quia secundum Damasc. 1. lib. cap. 8. creatio est opus voluntatis; sed Spiritus Sanctus procedit per modum voluntatis: ergo eodem modo est emanatio creaturarum, & Spiritus Sancti, igitur ratio principij dicitur univocè respectu utriusque. Præterea: tunc aliquid dicitur univocè de aliquibus, quando secundum unam rationem

Damasc. 1.
lib. cap. 8.

A prædicatur de illis; sed Deus ex principiu*m* creaturæ, quia crea*m* ipso accipit esse: sed secundum una Persona est principiu*m* quia una ab alia accipit esse &c.

In contrarium est: quia secundum Comin. in 12. Meta. mobile &BILE non habent principiu*m* commune, sed omnis creatura est solus Deus est per omnem modum mobilis: quia secundum Aug. Trin. cap. 1. Immutabilitas, & talitas sunt propria solius Dei, et est principiu*m* unius non erit alterius, vel non secundum eam rationem dicetur aliquid principiu*m* usque, ergo non univocè.

Vtterius queritur: utrum dicatur principiu*m* in Divinis respectu creaturæ quam respectu Personæ converso? Et videtur quod pertinet respectu creaturæ: quia est prius notionali; sed principiu*m* est quid essentiale, & communis Trinitati: esse principiu*m* Personæ notionale, ergo &c. In contraria quia esse principiu*m* Personæ Deo ab æterno, esse principiu*m* creaturæ competit ei ex tempore, sed est prius temporali, ergo &c.

RESOLVTIO.

*Principiu*m* in Divinis dictum responde, & creature non dicatur secundum eandem rationem neque univocè.*

Resp. dicendum, quod principiu*m* in Divinis dictum respectu & respectu creaturæ non dicatur secundum unam rationem: & per pertinet per comparationem ad quæ ad creaturam: quod conveniri possumus, secundum principiu*m* duo est considerare: notiam & originem. Nam dicitur una Persona principiu*m* & tota Trinitas principiu*m*, quia una Persona ab alia procedit creatura à tota Trinitate emanationem: quia semper principiu*m* dam vel quorumdam, & importat, ut potest haberi à Iesu. Ex origine igitur, & relati-

næ agentes reducuntur in aliquod agēs superius: quia omnis talis ordo agentis ex esse sumitur, & quia idē est esse triū Personarum; nec est aliquod esse superioris esse Divino, quotiescumque pluribus Personis Divinis competit unum, & idem producere, tunc omnes illæ Personæ respectu Personæ illius producti dicuntur unum & idem principium: unde sicut tres Personæ respectu cuiuslibet creaturæ non dicuntur tria principia; sed unum principium: quia est unum esse earum, & una substantia, & una virtus: ita Pater & Filius respectu Spiritus Sancti sunt unum principium propter unitatem esse, & virtutis. Hanc viam aliquo modo innuit Aug. 5. de Trin. cap. 14. qui ait: *Fatendum est Patre, & Filiū principiū esse Spiritus S. non duo principia; sed sicut Pater & Filius unus Deus, & relative ad creaturam unus Creator, & unus Dominus; sic relative ad Spiritum Sanctum unum principium.* Alia via sumitur ex parte ipsius Spiritus Sancti: quia quod procedit à pluribus, secundum quod plura, ut potest haberi ex quadam propositione Procli, *Compositius est, quām quod procedit ab uno, vel à pluribus ut sive unum: & quia Spiritus Sanctus simplicissimus est, non est intelligibile, quod procedat à pluribus, ut plura sunt; sed procedat ab eis, ut sunt unum principium.* Ethoc est quod vult Anselm. inde processione Spiritus Sancti, quod Pater & Filius spirant in eo quod unū. Modus autē huius unitatis diversimode assignatur. Nā quidam dicunt quod Pater & Filius sunt unum principium Spiritus Sancti, inquitum est in eis una communis notio: quia sicut Divina Essentia sub ratione, qua paternitas, est ratio quare Pater sit principium Filii: ita Divina Essentia sub ratione, qua communis notio, est ratio quare Pater & Filius sint principiū Spiritus Sancti. Sed illud nō est bene dictū: quia illud, quod est ratio: quare aliquid sit alicuius principium, est illud, in quo quod est ex principio, principio similatur: ut si calor in igne est ratio, quod ignis sit principium omnium calidorū; calor est illud, in quo igni omnia calida conformantur: & quia in communī notione non assimilatur Spiritus Sanctus Patri & Filio, communis notio, vel essentia Divina sub ratione, qua talis notio, non erit ratio, quare Pater & Filius

A sint unum principium Spiritus Sancti: nec etiam (ut patet per habita) poterit Modus dicēre aliquid huiusmodi ratio quod purē dī, scilicet, relationem significet: nec etiam aliquid quod illud in quo uniuersum, cui non competit aliatur est virtus quis modus respectivus: sed quia semper virtus est ratio, quare aliquid sit principium alterius; igitur virtus spirativa, pectui.

B in qua uniuntur Pater & Filius, secundum quod spirant Spiritum Sanctum, est id ratione cuius dicuntur unum principiū Spiritus Sancti. Vnde dicere possumus, quod sicut natura est potentia generativa in Patre: quia Filius procedit per modū naturæ: & natura dicit quendam respectum ad actum spirandi. Sunt igitur Pater & Filius unum principium Spiritus Sancti, prout in eis est una virtus spirativa, & una voluntas: nec valet, quod proter hoc Spiritus Sanctus seipsum spirat: quia habet unam, & eandem voluntatem cum Patre & Filio: sicut non valet, quod Filius seipsum generat, licet sit eadē natura in Filio, quae est in Patre: quia huiusmodi natura in Patre est cōiuncta cūdā respectui, cui non est cōiuncta ut est in Filio: & ratione huius cōiunctionis generare verificatur de Patre, & non de Filio: sic voluntas ut est in Patre & Filio est cōiuncta cūdā respectui, cui nō est cōiuncta ut est in Spiritu Sancto: & ideo Spiritus Sanctus nō spirat, ut Pater & Filius: & licet requiratur unio ad talem respectum, tamen sicut Pater non est potens generare nisi natura: sic Pater & Filius non sunt potentes spirare nisi voluntate.

Resp: ad art. Ad 1. dicendum, quod non sufficit ad pluralitatem principij pluralitas suppositorum: quia principiū nō nominat solum suppositum; sed nominat suppositum cum virtute. Et tora ratio, quare suppositum habet rationem principij, est potentia sive virtus, quae est ratio actus: ita quod sicut ab huiusmodi virtute & potentia habet aliquid quod sit principium, ita ab eadem virtute & potentia habet quod sit unum principium: quia per idem habet aliquid esse, & esse unum: & quia una est potentia spirativa in Patre & Filio; Pater & Filius erunt unum principium Spiritus S. Per hoc patet solutio ad secundum.

Ad

Ad tertium dicendum; quod non est simile de materia & forma, & de Patre & Filio: quia licet ex materia & forma fiat quid unum, tamen non sub eadem ratione materia est principium suppositi & forma: quia materia est principium sub ratione qua in potentia; forma autem sub ratione qua in actu: sed Pater & Filius secundum quod facit ad presentem questionem sub eadem ratione sunt principia Spiritus Sancti, prout, scilicet, habent unam potentiam spirativam. Ad 4. dicendum: quod licet sint plura, quae dicuntur relativè, non tamen sunt plures relationes: quia eadē relatione Pater refertur ad Spiritum Sanctum; qua & Filius: ita licet sint plura supposita spirativa, & plures spirantes; unum tamen est principium spirativum, quia una virtus,

ARTICVS IV.

Utrum principium in Divinis dicatur univocè respectu Divine Personæ, & respectu creaturæ?

D^einde queritur de principio sumpto in Divinis respectu creaturæ, & est questio, utrum univocè dicatur principium in Divinis respectu Divinæ Personæ, & respectu creaturæ? Et videtur quod sic: quia est Persona in Divinis, quæ procedit per modum intellectus, ut Filius; sed & creaturæ per modum intellectus emanatio. Comparantur enim omnia creata ad Deum, ut artificabilia ad artificem, sed artifex per intellectum est causa omnium artificialium. Cū igitur Deus producat Filium, & creaturæ eodē modo: quia per modum intellectus sive intelligendo, univocè dicitur principium in Divinis respectu Filiij, & respectu creaturæ: cū ratio principij ex productione sumatur. Præterea: saltem videatur, quod principium in Divinis respectu creaturæ dicatur uniformiter, & respectu Spiritus Sancti: quia secundum Damasc. 1. lib. cap. 8. creatio est opus voluntatis; sed Spiritus Sanctus procedit per modum voluntatis: ergo eodē modo est emanatio creaturarum, & Spiritus Sancti, igitur ratio principij dicitur univocè respectu utriusque. Præterea: tunc aliquid dicitur univocè de aliquibus, quando secundum unam rationem

Damasc.
lib. cap. 8.

A prædicatur de illis; sed Deus ex hoc principium creaturæ, quia creatura ipso accipit esse: sed secundum hoc una Persona est principium alia, quia una ab alia accipit esse: &c.

In contrarium est: quia secundum Comin. in 12. Meta. mobile & immobile non habent principium sibi commune, sed omnis creatura est in solus Deus est per omnem modum mobilis: quia secundum Aug. in Trin. cap. 1. Immutabilitas, & immutabilitas sūt propria solius Dei, ergo est principium unius non erit prius alterius, vel non secundum eandem rationem dicitur aliquid principiu usque, ergo non univocè.

Vlterius queritur: utrum per dicitur principium in Divinis respectu creaturæ quam respectu Personæ est converso? Et videtur quod prius respectu creaturæ: quia essent prius notionalis; sed principia trinitatis: esse principium Personæ notionale, ergo &c. In contrario quia esse principium Personæ coram Deo ab æterno, esse principium creaturæ competit ei ex tempore, sed auctius prius temporali, ergo &c.

RESOLVTIO.

Principium in Divinis dicitur respectu rationem, & creature non dicitur secundum eandem rationem, neque univocè.

R^esp. dicendum, quod principium in Divinis dicitur respectu Personæ & respectu creaturæ non dicitur secundum unam rationem: & per prius videtur per comparationem ad Personam quam ad creaturam: quod duplice venari possumus, secundum quod principio duo est considerare. 1. rationem & originem. Nam et dicitur una Persona principium alia & tota Trinitas principium creaturæ: quia una Persona ab alia producit creaturam à tota Trinitate emanat. rationem: quia semper principium est datum vel quorundam, & relati importat, ut potest haberi à Pho. Ex origine igitur, & relatione

possimus veritatem tactam. Primum sic patet: quia tam emanatio Personarum quam creaturarum habet esse per modum intellectus, & voluntatis: nam Filius emanat per modum intellectus, Spiritus Sanctus per modum voluntatis, & creaturæ singulæ procedunt à Deo per intellectum & voluntatem: & quia, ut dictum est, aliquid dicitur principium alterius: quia illius est productivum: si videre volumus: utrum univocè vel qualiter dicatur principium in Divinis respectu Personæ & creaturæ, nos videre oportet quomodo diversi node per modum intellectus & voluntatis est emanatio Personarum & creaturarum. Ideò notandum quod Deus intelligit se & alia uno simplici intuitu: & vult se & alia uno simplici velle: & licet sit unus simplex intuitus, quo Deus se & alia novit: tamen intellectus sui est ratio, quare alia intelligat: quia intelligendo se intelligit alia: sic etiam ex parte voluntatis se habet, quod licet sit unum simplex velle, quo se & alia vult; tamen volendo se vult alia: & ideo quæ procedunt à Deo, ex eo quod se intelligit, & se vult, sunt ratio & causa omnium aliorum: & quia Filius procedit à Deo, ex eo quod se intelligit: & quia Deus Pater intelligendo se producit Filium: & Spiritum Sanctum, ex eo quod se vult: quia Deus Pater diligēdo Filium spirat Spiritum Sanctum, vel Pater & Filius diligendo se, & volendo bonitatem suam Spiritum Sanctum producunt: ideo emanatio Personarum est ratio emanationis creaturarum: ut Filius est ratio omnium, quæ manant à Deo, ut procedunt ad ipso ut artificia per modum intellectus: & ideo Filius propriè dicitur ars Patris; creatura autem non propriè dicitur ars Dei; sed artificiatum eius: sic etiam Spiritus S. est ratio omnium creaturarum, ut procedunt à Deo per modum voluntatis: & ideo dicitur amor: quia amor est ratio volitorum; creatura autem propriè dicitur volita: & hunc ordinem forte considerans Augustinus, secundum quæ emanatio Personarū est ratio emanationis creaturarū, ait in fine 6. de Tri. Non confusè accipiendo esse ex quo omnia: per quem omnia: in quo omnia: & quia emanatio Personarum est prior, quam emanatio creaturarum, cùm sit ratio eius: cù ex productiore sumatur ratio prin-

A cipii, per prius dicitur principium respectu Personæ Divinæ, quam respectu creaturæ. Secunda via ad venandum hoc Idem est ex relatione. Nam prius in Secunda via principium in Divinis respectu Personæ Divinæ dicit relationē realem, eò quod relationes originis in Divinis reales existunt; sed respectu creaturæ dicit relationem secundū modū intelligenti di solū: quia relatio Dei ad creaturas nō est realis sed rationis: tamē & relativū ut relativum est per prius dicitur de relativō secundū rē, quam de relativō secundū modū intelligenti: & ideo principium, ut relationem importat, dicitur per prius in Divinis, ut sumitur respectu Personæ Divinæ, quam ut sumitur respectu creaturæ.

Resp. ad art. Ad primum & 2. dicendum, quod licet creatura emanet à Primo per modū intellectus, & per modū voluntatis, secundū quos modos emanant Filius, & Spiritus Sanctus; tamen alter, & aliter emanat per modum intellectus & voluntatis Personæ & creaturæ: propter quā diversitatē, ut ostendim est. emanatio Personarum est ratio emanationis creaturarum: & ideo principium respectu Personæ Divinæ, & respectu creaturæ non dicitur uniformiter, nec univocè. Ad tertium dicendum, quod in ratione potest latere & quicunque, vel analogia, sicut & in nomine: & quando sic secundū unā rationē dicitur, quod nō de aliquibus, nō oportet illud univocè prædicari de illis: & quia sic est in proposito; nā accipere esse non uniformiter competit Personæ Divinæ & creaturæ: quia creatura à Deo accipit aliud esse, quam esse suę cause; sed Persona Divina à suo principio accipit esse idem, quod ipsum habet, & ideo non concludit ratio.

D Ad id autem quod vterius queritur, de quo dicatur per prius: Dicendum, quod, ut patet per habitum, per prius dicitur respectu Personæ Divinæ. Et ad argumentum in contrarium dicendum, ter, vel respectu creaturæ, simpliciter potest sumi, respectu creaturæ, vel simpliciter, & sic secundū modū intelligendi, essentiale est prius notionalis: vel per respectum ad creaturas; & sic ratione huius respectus adiuncti notionale est prius essentiali, & p̄cipiū in proposito: cū emanatio Personarum sit ratio emanationis creaturarum.

Dupliciter
essentialis
est prius
respectus
Personæ
Divinæ.
Et ad ar-
gumentum in
contrarium
dicendum,
ter, vel res-
pectu crea-
turæ,

DVEITATIONES LITTERALES.

SVper litteram, super illo: *Pater est Principium totius Divinitatis.* Contra: Divinitas aut sumitur pro essentia aut pro Personis? Si pro essentia? Falsum est quod dicitur: quia respectu essentiae Pater non habet rationem principij: cū Pater est essentia non procedat ab ipso. Si respondeamus: *Personarum?* Adhuc est falsum: quia non omnes Personæ procedunt à Patre; cū Pater non procedat à se ipso. Dicendum producendo; sed dum quod utroque modo potest habere veritatem si sanè intelligatur: nam si dicado omnibus modis, *Divinitas sumatur pro essentia, sic habet veritatem quod dicitur: non quod Pater est veritatem & essentiam comunicat omni modo quo communicabilis est, vide Personis, nec licet per modum generationis & spirationis: nam Filius licet essentiam Divinitatis sequitur, quod sit principium cui communicet alicui Personæ Divinitatis sui, si non tamen dicitur totius Divinitatis, quod tis principium: quia non communicat fundamentum eam omni modo quo communicabilis sustinet totam dominum; nec si autem Divinitas sumatur pro Personis: sic quod dicitur verum est: sicut verum est quod fundamentum sustinet totam dominum; non quod seipsum sustineat: sed quia omnes alias partes dominus sustinetur ab ipso: sic Pater non se ipsum producit: sed omnes alias Personæ emanant ab eo.*

AItem super illo, *Vel melius Dicitur Deitas quā Divinitas* ùs dicitur Deitas quā Divinitas Divinum non solū dicitur de eo: est per essentiam tale; sed de eo est per participationē, secundū modum loquitur Phus in 2. de A. *Quae cum perfecta sunt, & non orbatae sibi simile: ut esse Divinum participare.* Deitas propriè dicitur de eo, quod tale per essentiam.

BItem super illo: *Omnis utique & omnis que naturaliter sunt.* Notandum quod per naturas intelligit substantias & operationes naturaliter sunt in

CItem super illo: *Originem Filii a Notandum, quod Filius est ab initio eius: quia ha origo eius ab initio eius: quia habet à Patre, qui est initium: verum initium potest intelligi duplicitate licet, pro initio durationis, & principio originis: ne intelligatur habuisse principium durationis Hilarius. Non ipsum ab initio. Super rationis. Sed ab initibili. In principio initiativo, sive à principio originis, id est à Patre. Et subdit: Quod non est per se ipsum. Quod glossari non est per se ipsum: quia non est per se ipsum: nam quilibet Persona est per se: cum sit quid subsistens; nomen quilibet est à se ipsa, cum procedit ab alia.*

DISTINCTIO XXX

DE HIS, QVÆ TEMPORALITER DE DEO DICUNTUR
relativè secundū accidens, quod non Deo, Sed creaturis accidit.

VNT enim quidam. Quia Magister superioris dixerat Deum respectu creature dici principium ex tempore, Hic in parte ista ostendit quomodo aliqua relativè de Deo ex tempore dicantur. Et duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. dictum confirmat per locum à minori. Secunda ibi: *Mnimas vero.* Circa primum duo facit: quia 1. dicit aliqua dici de Deo ex tempore, & secundū accidens, nō secundū accidens, quod

Deo accidat; sed quod accidit creaturis confirmat per Aug. 2. circa præacta modum questionem. Secunda ibi: *Sed huc secundū tria facit: quia cum Deus dicimus creaturæ ex tempore querit; ut tempore Deus sit Dominus ex tempore?* Solvit dicens quod licet Deus cœperit ex tempore; quia semper non fuit temporis. *Cœpit esse Dominus temporis ex vel in tempore: quia tunc antequam tempus fuisset tempus.* Tertiò concludit nihil dici secundū accidens, quod accidit

quia naturæ eius nihil accidit, nec ipse in se mutatur: unde cum ex tempore aliquid de Deo dicitur accidentis, vel mutatio in creatura est, non in Deo. Secunda ibi: *Ad quod dici patr.* Tertia ibi: *Quoniam igitur.* Deinde cum dicit: *minimus.* Ostendit per locum à minori quoniam aliquid ex tempore relativè de Deo dicuntur sine mutatione eius. Et duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. in brevi recolligit intelligentiam prædictorum. Secunda ibi: *E. his aperie.* Circa primum tria facit: quia 1. probat per locum à minori veritatē tactam dicens: quod cum minimus sine sui mutatione dicunt pretium alicuius, vel relativè, multo magis Deus absque sui mutatione poterit ex tempore relativè dici. 2. ostendit per unum exemplum quod licet talis mutatio non sit in Deo, est tamen in creatura: quia cum Deus dicitur refugium nostrum, licet aliquid non sit in Deo, quod prius non fuerit; est tamen in nobis. 3. ostendit hoc idem per aliud exemplum: quia enim Deus dicitur *Pater noster*, licet Divina substantia non sit mutata, nostra tamen.

A substantia mutatur in melius in quantum eius gratiam suscipimus. Secunda ibi: *Refugium enim.* Tertia ibi: *Sic & Pater.* Deinde cum dicit: *Ex his.* Recolligit in brevi intelligentiam prædictorum. Et tria facit: quia 1. repetit veritatem tactam, videlicet, quod aliqua ex tempore de Deo relativè dicuntur sine mutatione sui cum mutatione tamen creaturæ. 2. quia in 14. dist. quādā questionem moverat, & eam dimiserat insolutam, illam questionem repetit querens: utrum Spiritus Sanctus referatur ad se ipsum, cum à se ipso detur? Tertiò hanc questionem solvit dicens: quod Spiritus Sanctus est donum & dator; & licet donum relativè dicatur ad dantem; nō tamen Spiritus sed seipsum referatur realiter, scilicet; sed secundū rationem vel appellationem solum: & aliquid referri ad se ipsum secundū rationem nō est inconveniens; quia sic aliquid referatur ad se, ut cum dicitur eidem idem. Secunda ibi: *Hic potest solidi.* Tertia ibi: *Cui questioni.* In quo terminatur sententia lectionis & distinctionis.

QUESTIO I.

De his que ex tempore de Deo relativè dicuntur.

N presenti distinctione Magister determinat de his, quæ dicuntur de Deo relativè ex tempore: ideo de huiusmodi relationibus queremus, & queramus quatuor. 1. utrum aliqua de Deo ex tempore relativè dicantur? 2. utrum huiusmodi relationes sint in Deo realiter? 3. utrum sint in eo secundū rationem? 4. quid significant?

ARTICULUS I.

Vtrum aliquid dicatur de Deo relativè ex tempore?

Graec. in 1. S. dist. 30. q. xxi.

Ad 1. sic proceditur: videtur quod nihil dicatur de Deo ex tempore relativè: quia vel diceretur de eo per se, vel per accidens. Per se non: quia quod est per se, est semper, cum per se addat causalitatem supra de omni, secundū quod de omni determinatur in lib. Posicr. de omni autem ibi dixerit.

minatum non solum dicit universalitatē subiectorum; sed etiam & temporum: quia non solum non est in aliquo sic, & in aliquo non: sed etiam non est aliquando sic & aliquando non: ut ibi dicitur:

ergo nō dicuntur per se de eo. Nec per accidens, quia ut scribitur ab Aug. 5. de N. 5. de Trin. cap. 5. *In Deo nihil secundū acci-*

dens dicitur. Præterea: si aliquid de Deo dicitur ex tempore, hoc maximè est prædicatio causalī: quia si dicitur de eo aliquid ex tempore, hoc est prout in tempore aliqua faciat. Sed ea, quæ dicuntur de Deo prædicatione causalī, sunt ab ipso producta: ut dicitur Deus spes nostra prædicatione causalī: quia in nobis spem efficit. Si igitur Deus dicitur Creator vel Dominus ex tempore prædicatione per causam, ergo ex tempore efficit Creatorem & Dominum: quod falsum est. Præterea: licet

D ad relationem non sit motus per se, ut probat Phus. 5. Phy. est tamen ad eam Phus. 5. Phy. motus per accidens: quia cum quis com. 01. mouetur ad albedinem per se, ad similitudinem mouetur per accidens; sed in Deo non est motus nec per se nec per accidens, ut probatur 8. Phy. ergo 8. Phy. com. nihil de novo de eo relativè dici-

tur.

In contrarium est Aug. 5. de Trin. D. Aug. P. cap. 14. qui ait: quod Licet Spiritus San- N. 5. de

ctus sit coeternus Patri & Filio de eo tamen Trin. cap. 14.

Bbbb2. dict.

dicitur aliquid ex tempore: veluti hoc ipsum quod donatum diximus: Nā semperne spiritus donum, temporaliter autem donatum: sed ex eo quod est datus referatur ad eos, quibus est datus secundum Aug. 5. de Trin. cap. 14. cum ergo Spiritus Sanctus sit Deus de Deo, aliquid ex tempore relativè dicitur.

Dubitatio la
teralis.

Viterius queritur: utrum dicetur aliquid de Deo ex tempore, si mundus fuisset ab eterno secundum quod philosophi posuerūt? Et arguitur quod non: quia tota causa, quare aliquid dicitur de Deo relativè ex tempore, est quia creatura incepit esse; sed cum, hypothesi data, creatura semper fuerit, secundum dictam hypothesim nihil de Deo dicitur ex tempore relativè. Præterea: Deus non coepit esse Dominus temporis in tempore: quia ante tempus non fuit tempus; coepit tamē esse Dominus temporis: quia non semper fuit tempus; sed si semper fuisset tempus, non coepisset esse Dominus temporis. Cum ergo secundum datam hypothesim semper fuerit creatura, non coepit esse Dominus creaturæ; sed ex hoc ex tempore de Deo relatio dicitur: quia de novo incipit esse Dominus creaturæ, ergo &c.

In contrarium est: quia dato quod mundus fuisset ab eterno, nihilominus tamen aliqua de novo producerentur in tempore, ergo illorum novorum Deus ex tempore inciperet esse Dominus, & sic ei relationes de novo aliquo convenirent.

RESOLVTIO.

Aliqua dicuntur de Deo relativè ex tempore, sive relatione secundum esse rationis, sive secundum dict: Et tales relationes temporales secundum actualiter respectum, eternæ possunt dici, prout in habitu ipsum important.

Respōnd. dicendum, quod primum questionum manifeste determinat Aug. 5. de Trin. cap. ult ostendens de Deo aliqua ex tempore relativè dici: nam secundum ipsum ibidem dicitur Deus non esse Dominum sempiternū, ne cogatur etiam creaturam sempiternam dicere: quia ille sempiternè non dominatur, nūc etiā ista sempiternè famularetur. Sicut autem non potest esse servus, qui non habet Dominum:

A sic nec Dominus, qui non habet propter quod ibidē ait: quia ista actio relativa est de Deo ex tempore autem veritatem rationabiliter cogitur: nam cum Deus sit omnis creaturæ etiam secundum genus cause, ut dicit Comin. 12. & principium semper relativè ad id cuius est principium: quia dum Phum 1. Phy. principium cuiusdam aut quorundam est: se est Deum ad creaturam dico.

Relationes autem Dei ad aliquæ sunt habituales, aliquæ res: refertur enim relatione huius Verbum Divinum ad creaturam: posito Verbo Divino non oportere creaturam: ut vult Aug. 5. cap. 11. relatione autem actualiter Deus ad creaturam, prout est Creator & Dominus: & de hac ne loquitur Aug. in auctoritate etiā: ubi vult quod Deus non est nūs sempiternus: quia non est semper creatura. Est autem differentes relationes habituales & actualiter relationes habituales non ponuntur quæ relativorum in actu: & ideo esse Verbum Divinum eternum & tura temporalis, licet dicat res ad ipsam: quia huiusmodi respectus est actualis, sed habitualis; sed actualis ponit utrumque extremitatem actu, potissimum cum huicmodi relationes dicunt quid reale in aliquo morū, huiusmodi sunt relationes Deū, & creaturā; igitur propter relationes actuales cogimur ad dicere quia de Deo dici ex tempore relativè creatura non habeat esse sempiternum. Verū quia solutio questionis datur super diversitate relationes Deo dictarum: quia aliquæ sunt duales, aliquæ actuales: ad faciliter collectum questionis propositum, quæ per distinctionem eorum de Deo relativè dicuntur, solvi possunt. Et ut possimus videre cuiusmodi sunt illa, quæ dicuntur de Deo ex tempore: utrum sint secundum actus, secundum dicti, vel utroque modis.

Notandum, quod relationes dictæ quadrupliciter distinguuntur: quedam sunt reales, quedam rationales, quedam secundum esse, quedam

candim dico, quædam temporales, quædam æternæ, quædam habituales, quædam secundum actum. Relationes reales sunt relationes originis, secundum quas Personæ referuntur ad se invicem. Relationes rationis sunt Dei ad creaturam, ut infra patet. Relationes secundum esse sunt illæ, quæ ipsas habitudines significant: nam cum nomen imponitur ad significandum ipsam habitudinem, tunc per tale nomen importatur relatione secundum esse: & sic significat relationem similitudo, æqualitas, & cetera huiusmodi. Sed quando nomen imponitur ad significandum aliquid aliud prædicamentum à relatione, cui significato competit quidam respectus: tunc talis relatio est secundum dici. Vnde scientia est relativum secundum dici: quia imponitur ad significandum quamdam qualitatem, vel quamdam perfectionem, ut extendatur nomen scientiæ ad scienciam Divinam, cui significato convenit quidam respectus respectu scibilius. Relationes temporales importantur per ea, quæ dicuntur de Deo relativè ex tempore. Æternæ, quæ ab æterno habituales relations sunt, quæ non ponunt utriusque relativorum in actu: actuales autem, quæ ponunt. Membra quidem illarum distinctionum non sibi directè correspondent, immò ut plurimum se habent, ut excedentia & excessus: nam relationes secundum esse possunt esse reales, & rationis, & temporales, & Æternæ secundum habitum, & secundum actum. Näm illa nomina important relationem secundum esse, quæ ad significandas ipsas habitudines imponuntur, & sic Pater est relativum secundum esse: eò quod paternitas, quæ importatur per tale nomen, quædam habitudo est Patris ad Filium. Rursum Dñs relationem secundum esse significat; & tamen Pater dicit in Deo relationem realem: Dominus vero secundum rationem; igitur relationes secundum esse possunt esse reales, & rationis: possunt etiam esse temporales, & Æternæ: nam Dominus dicit relationem temporalem: Pater vero Æternam, possunt esse habituales & actuales: nam donum dicit relationem habitualē, ut patet per Aug. 3. de Trin. cap. 15. qui dicit Spiritum Sanctum ab æterno nullum donum: Quia sic procedebat ut esset donabile, iam donum: Dei etat. Et antequad

*A*ffer cui daretur. Quod autem relationes secundum esse possint esse actuales, satis appareat per habitas: & sicut relationes secundum esse dividuntur secundum divisiones tres, sic & relativa secundum dici prædicto modo distingui possunt: quia quædam sunt secundum relationem rationem. Nam sciencia nostra & scientia Divina sunt relativa secundum dici: quia huiusmodi nomina non imponuntur ad significandum ipsas habitudines, vel respectus; sed significant perfectiones quasdam, quibus competit quidam respectus: & tamen scientia nostra refertur realiter ad suum scibile; sed scientia Dei secundum rationem: & sicut relativa secundum dici quædam sunt realia, quædam secundum rationem; ita quædam sunt æterna, quædam ex tempore: nam sicut scientia est relativum secundum dici; ita & creatio: nam sicut scientia non imponitur ad significandum ipsam habitudinem, sed aliquid aliud, ut perfectionem quamdam, cui tamē significato convenit respectus quidam: ita & creatio principalius non significat respectum ipsum, sed aliquid aliud, ut actionem Divinam, cur convenit respectus quidam: & licet in hoc conveniat scientia, & creatio: quia utrumque est relativum secundum dici: scivit tamen Deus res producendas in tempore, ab æterno ante quam fierent, tamen eas creavit in tempore: id est unius istorum important relationem Æternam, aliud temporalem. Rursum huiusmodi relativa distinguuntur per esse actuale & habituale: nam scientia Dei, ut dicitur scientia visionis, quemdam respectum habet importat ad res producendas non actuales, sed habituales. Nam & futura fient, antequam frant, huiusmodi scientia concernuntur, creatio vero actuale respectum importat. Apparet igitur quod Dñs relationes Dei ad creaturas tam secundum esse, quam secundum dici temporales esse possunt, in quantum important respectum actuale; Æternæ vero, ut important ipsum in habitu.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod in huiusmodi relationibus duo est considerare. 1. habitudinem ipsam. 2. Id in quo fundatur habitudo: ut in eo quod dico Dominus, est ibi consideratio respectum, & virtutem ipsam Divinam, propter quam Deum Dominum dicimus:

Contra: quia est implicatio, quod sit in Deo, & quantum ad tale fundamētū huius non sit in eo. modi relationes Deo competunt per se Dic quod & ab eterno: cū nūquā Deus fuerit est per prædicationē, non sine virtute sua, sed sit suavirtus; sed est formaliter, & subiectiviter dicantur de Deo per accidens: ut planè dicitur Aug. 6. de Trin. cap. ult. sed non per accidens quod sit in Deo; sed quod est in creatura: & ex hoc apparet solutio ad auctoritatem Aug. qui ait: quod in Deo nihil secundum accidens dicitur: quod verum est de accidente, quod sit in eo; sed non de accidente quod est in alio. Vel possumus dicere, quod accidēts aliquando dicit aliquid contra substantiam divisum, prout continet novem prædicamenta: & sic de Deo nihil secundum accidēts dicitur; aliquando verò per accidens idem sonat quod per aliud: & sic huiusmodi relationes dicuntur de Deo per accidens, hoc est per aliud: nam quia creatura refertur ad Creatorem secundum rem, secundum modum intelligendi Creator refertur ad ipsa; nō tamē intelligendū est quod respectus, qui Deo convenit per accidēts, creaturæ cōveniat per se: ut quod Deus creet per accidens, & creatura per se; sed quia aliqua relatio realis est in creatura: propter quam secundū modum intelligendi non talis respectus, qui est in creatura, sed ei oppositus est in Creatore. Ad 2. dicendum, quod aliqua dici de Deo prædicatione causali, duplīciter potest intelligi. Primo quia talia Vel potest causat, & sic dicitur spes nostra in Deo se efficit, quantum in nobis spem efficit. Secundū dicit Dominū: dō: non quia talia causet; sed quia ha- quis causat beatitudinem causæ importat: & sic ex eo relationem, quod creaturam causat, Creator dicitur, non quia Creatore efficit; sed quia minus. Dicitur in creatione habitudo causæ impōr- tur quod illicatur; deficiebat ergo ratio per Jud est verū, equivocationem. Ad 3. dicendū, quod quādo ad fūdamentū est ad relationem est motus per accidens, per se motus. non solum quia motus non terminatur ad relationē per se; sed etiam quia potest aliquid dici relativē, cū prius non diceretur, non per mutationem fa- 5. Phy.com. 20. qam in eo, sed in alio: ut vult Phus 5. Physi. & sic est de relationibus Dei ad creaturas: sunt enim huiusmodi relationes ex tempore non per mutationē fa- qam in ipso; sed in creatura, accipiendo

riores Deo cōvenire ex tēpore: quod declarare volebamus. Verū: quia questio spacialiter mota est propter diversitatem opinionū, bene se habet quæstionem exequi secundū opinio-nes diversas.

Advertendū igitur, quòd de relationibus inter Deum & creaturem, quātum ad ponentes mundū incepisse; & nō incepisse est diversimode loquendū, & non diversimode. Nam secundū ponentes mundum incepisse: omniū creaturū Deus incepit esse Dominus: quia secundū hanc hypothesis totū universum incepit esse; non tamen incepit esse Dominus in tempore vel ex tempore, sed solum eorum incepit esse huiusmodi Dominus, quæ simul cum tēpore non inceperunt esse. Nam temporis nō incepit esse Dominus ex tempore: cùm non sit intelligibile ante tempus fuisse tempus, nisi tempus æquivocè sumi-etur. Sed ponentes mundum non incepisse: non solum in tempore non incepit esse Dominus omnium, sed etiam simpliciter non incepit sic esse Dominus: ex eo quòd secundū hanc hypothesis, & si omnis habuerunt principiū factiōis; non tamen habuerunt dura-
tionis initium, nihilominus tamen secundū istam viam; eorum quæ non simul inceperunt cum tempore, Deus ex tempore Dominus esse coepit; & ideo secundū utramque positionem tenē-dū est, quòd non omnium Deus incepit esse Dominus in tempore; sed solum eorum, quæ non simul cum tempore inceperunt: & quia sic est mota questio: utrum aliquæ relationes dicen-tur de Deo ex tempore, si mundus non habuisset durationis initium? Cūm in hoc sit aliquo modo uniformiter loquendum, sive mundus inceperit, sive non; ex quo aliqua dicuntur ex tempore de Deo cogimur dicere secundū D veritatem, ut Deus dicatur ex tempore relativè ad creaturam, etiā si mundus non incepisset, secundū quod aliqui philosophi posuerunt: & quia ista est sic manifesta veritas, Aug. 5. de Trin. cap. 5. quæst. de relationibus ex tempore de Deo dictis pertractans, omnem instantiam removens, ostendit de necessitate aliqua de Deo dici ex tempore relatiōe: nā si tu iniles quòd Deus nō incepit esse Dominus omnium ex tempore:

A quia temporis ex tēpore Dominus esse non cœpit: quia tempus in tempore nō incepit: arguit quod incepit esse Dominus ex tempore. Nam homo, secundū quòd littera Genēsis sonare videtur, sexta die factus est, & non simul cū tem-pore incepit. Quòd si rursus aliquis instaret quòd omnia creata sunt similiter; volens tenere quòd qui vivit in æternū creavit omnia simul; etiam distinctè ar-guit, quòd mei, vel tui de necessitate in tempore Dominus esse cœpit: quia & si homō simul cum tēpore incepit, hic tamen homo particularis est in tempore generatus. Quòd si etiam aliquis in B positione sua obstinatus etiam negare vellet mei vel tui Deum nō incepisse esse Dominum in tempore, afferens esse veram positionem Origenis, quòd fuerunt simul ab initio omnes animæ cō-creatæ: ideo mei non incepit esse Dominus in tempore; quia anima mea nō in tempore est producta. Arguit quòd saltem huius ligni vel illius incepit esse Dominus in tempore: quia cùm formæ materiales per se habere esse non pos-sint, ante productionem rei mate-rialis esse nō potuerit: quòd si etiam ali-quis instare vellet dicens, quòd talia ante sui productionem sunt in potentia materiæ, propter quod cùm esse incipiunt, Deus eorum non incepit esse Dominus: quia ante eis dominabatur, cùm in materia existebant. Hanc cavil-lationem removens Aug. ait: quia aliud, ibidem est esse Dominum materiæ, aliud iam factæ naturæ: allo enim tēpore est ho-mo Dominus ligni, & alio arcæ ex ip-so ligno fabricatæ. Cogimur ergo om-ni cavillatione remota aliqua de Deo dici ex tēpore relativè: quod ideo ve-ritatē habet, ut ostensum est: quia etiam quælibet pars universi immedia-te ordinatur ad Deum, inquantum ad productionem eius Deus immediatè operatur: & secundū hanc viam intēdit Aug, ut patet per habita, cùm pro-bet ex productione huius, vel illius de Deo dici aliqua ex tempore relatiōe.

Resp. ad arg. Ad 1. ddm, quòd licet crea-tura simpliciter sumpta semper fuerit secundū positionem phylosophorū; tamen hæc vel illa incepit esse: & quia quælibet pars universi ad Deum aliquo modo immediatè ordinatur, de nec-esitate

Sitatem aliqua diceretur de Deo relativè ex tempore, etiam si mundus fuisset æternus: & per hoc patet soluuo ad secundum: quia & si semper fuit creatura, non tamen semper fuit haec, vel illa.

ARTICULUS II.

Utrum relationes temporales sunt in Deo realiter?

Gerard. Sen. in I. S. dif. 30. q. 20. art. 28

Secundò queritur: utrum huiusmodi relationes sint realiter in Deo? Et videtur quod sic: quia secundum Phylosophum relatio scientiæ ad scibile est secundum rem, sed scibilis ad scientiam est secundum rationem: sed cum Deus sciatur non tantum se ipsum, sed etiā creature: & Deus sit sua scientia, cum scientia habeat relationē realem ad scibile, Deus refertur realiter ad creature. Præterea: secundum Phum 5. Meta. relatio, quæ est inter agens & patiens, est in utroque extremorum realiter; sed Creator & creatura sic se habent, ut agens & actū: ergo Creator, & creatura referuntur ad invicem relatione, quæ est in utroque extremorum realiter, & tūc idem, quod prius. Præterea: si aliquid est propter quod Deus non referatur ad creaturem relatione reali, hoc non est, nisi quia Deus sine mutatione sui creaturæ producit, sed Deus sine mutatione sui producit Filium; & tamen habet realē relationem ad Filiū: ita licet Deus sine mutatione sui creaturæ producat, habebit tamen realem relationem ad ipsam. Præterea: relationes, quæ dicuntur modo numeri secun-

Phum 5. Meta. dūm Phum in 5. Meta. habent esse realiter in utroque extremorum; sed sola relatio eiusdem ad se ipsum non videatur esse modo numeri: quia idem non est aliud ens à se ipso, & non ponit in numerum cum se ipso, sed Deus est aliud ens, quæ creatura, igitur relatio, quæ est inter Deum & creaturam, est relatio di qua modo numeri, ergo &c.

In contrarium est: quod relationes, quæ realiter sunt in aliquo, cum prius non essent, ponunt realem mutationē in eo, cui adveniunt, actualē vel possibile saltē: quia licet in relatione non sit mo-

tus per se: ut dicitur in 5. Phy. est tamē in ea motus per accidens: quia cum ali- quid movetur ad albedinem, per acci- dens movetur ad similitudinē: & quia in Deo non est motus, neque per se ne- que per accidens realiter loquendo: ut probat Phus in 7. Physi. nulla relatio ex tempore in Deo erit: & quia huiusmodi sunt relationes Dei ad creaturā, in Deo relatio respectu creaturæ realiter non erit.

Præterea: non dicitur aliquid habe- re realem relationem ad aliud, nisi quia realiter ordinatur ad illud, sed Deus nō ordinatur realiter ad creaturam; immē quia creatura realiter ordinatur ad Creatorem, intelligimus Deū ad crea- turam referri: & ita solū secundū modum intelligendi huiusmodi rela- tiones in Deo sunt: ut pleniū in alia quæstione patefiet.

RESOLVTIO.

Relationes temporales in Deo non sunt realiter, sed solum secundum mo- dum intelligendi nostrum.

REsp. dicendum, quod ut pateat ve- ritas huius quæstionis, duo con- sideranda occurunt. 1. utrum relatio habeat esse reale? 1. dato quod sic: oportet nos distinguere de modis relativorum, ut appareat quæ sunt illa, quæ rea- liter referuntur, & quæ non. Propter primum notandum, quod licet Verum, & falsum sunt in anima: bonum & malum sunt in rebus, ut dicit Phus in 6. Meta. Et ideo si Phus 6. Meta. possumus probare, quod relatio habeat rationē boni: ex hoc sequeretur, quod reale quid existat: & quia Philosophus in 12. Meta. distinguit duplex bonum: bonum ordinis, quod est bonum exercitus, sive universi; & bonum ducis, quod est bonum Dei; & licet bonum Dei in- comparabiliter excedat bonum ordinis, & bonum universi; tamen ipsum bonum ordinis aliquod bonum est: propter quod & ipse ordo potest dici bonum: & quia ipse ordo relationem dicit, ipsa relatio prout est in rebus habebit ratio- nem boni: & ita ipsa relatio prout ha- bet esse in rebus est quid reale; licet pro- ut significatur in transitu, & ratione sue quidditatis non sit quid reale absolu- te loquendo, sed tantummodo aliquo modo;

prop-

Comm. 12. Com. in 12. quod habet minimum de Meta. com. 18.

præpter quod benè dictum est à
modis' relati rationem relationis habere esse reale:
verum, & distinguendum est de modis relativos
quæ realiter referuntur, ut sciamus quæ habent relationē
& quæ non. reale, & quæ non. Propter quod no-
s. Metaph. tandem, quod Phus in 5. Meta. omnia
comm. 26. relativa quasi ad tres modos relativorū
reducit. Est enim primus modus relativorum, quæ dicuntur modo numeri, ut
duplum ad dimidium, & triplum ad
subtriplum, & universaliter totum ad
partem, & è converso. Secundus est
secundūm potentiam, ut calefaciens ad
calefactum, & edificans ad edificatum,
& universaliter agens ad patiens, &
movens ad motum. Tertius est, secundūm
quod dicitur mensura ad mensuratum,
scibile ad scientiam, intelligibile ad in-
tellectum, sensibile ad sensum, & uni-
versaliter mensura ad id, cuius est men-
sura. Et est differentia secundūm eundē
ibi inter duos primos modos & tertium
modum: quia relativa secundūm duos
primos modos habent realem relatio-
nem ad se invicem modo converso:
quia edificans realiter refertur ad edifi-
catum, & è converso: & duplum
ad dimidium, & è converso: sed relati-
va secundūm tertium modum realiter
ponunt aliquid in uno extremitoru-
lum; in alio autem quid rationis tan-
tum: nam scientia realiter refertur ad
scibile, scibile autem refertur ad
scientiam secundūm rationem: quia ex
eo quod scientia refertur ad scibile, se-
cundūm modum intelligendi scibile re-
fertur ad scientiam.

Sed si sic dicimus, tunc occurrit no-
bis gravis dubitatio: quia relatio, quæ
est inter Deum & creaturam, videtur
esse relatio secundūm potentiam: & quæ
est inter agens & actum, & movens &
motum, sed huiusmodi relativa secun-
dūm rē sunt in utroque extremitū, i-
gitur Deus realiter ad creaturas refertur.

Propter hoc advertendum, quod
actio, quam relatio consequitur, vel
transit in exteriorem materiam, vel no-

Quod si non transit: tunc planum est
quod ista relatio est in agente: & id est
relationes, per quas constituuntur Perso-
nae Divinæ, quia non sunt transeuntes
in exteriorem materiam, realiter sunt

B. Egid. Col. sup. 1. Sent.

Dubium.

Responsio.

in Deo: sed de talibus ad præsens non
est quæstio: quia actio, per quam crea-
tura constituitur in esse, est actio trans-
iens in exteriorem materiam. Et propter
hoc advertendum, quod quotiescumque
ex actione transeunte in exteriore
materiam consequitur ipsum agens ali-
quam relationē: si illa relatio est quid
reale, oportet quod aliqua mutatio fa-
cta sit in agente: non enim potest esse,
quod aliquid realiter in aliquo habeat
esse, quod prius non fuerit, nisi aliqua
mutatio facta sit in eo, vel saltem sit
possibilis fieri: & propter hoc quæcumque
penitus non mota movent, & non
acta agunt, secundūm rationem referū-
tur ad principiatas; principiata autem rea-
liter referuntur ad ipsa: & ite modus
relativorum, & si reducitur ad secundūm
modum relativorum, qui est secundūm
potentiam; tamen non differt à tertio,
qui habet esse per modum mensuræ: &
ideò quæ sic fiunt relativa secundūm
potentiam, sive ut agens, & actum, sunt
etiam relativa ut mensura, & mensura-
tum: propter quod cū Philosophus in Phus 10. Me-
10. Meta. investigasset in quolibet genere
nere unum, quod esset mensura omnium
in illo genere: ut in genere colorū
album: in genere neumatū diasis: in
genere pōderū unciam: subdidit:
Sic est etiam in genere substantie: quod est
dare unam substantiam mensuram omnium:
quod exponens Comm. ait: *Hoc, Comm. 4.*
quod est mensura omnium, est primum principiu-
m, quod est motor eternus absolutus ab omni
materia, qui est actus ultimus, cui non ad-
misceretur omnino potentia, qui est principium,
ut motor & forma & finis. Propter hoc ex
5. propositione Procli scribitur, quod
Omnium Deus mensura est entium: igitur quæ prop. 5.
sic referuntur, ut motor & motum,
quod tamē referuntur, ut mensura, &
mensuratum: tunc idē iudicium est de
Dmoto & moto, quod de mensura, &
mensurato: & quia mensura non realiter
refertur ad mensuratum, mensura-
rum autem realiter refertur ad mensu-
ram, Deus non realiter refertur ad crea-
turam; creature autem realiter refertur
ad ipsum.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod
de scientia nostra, & scientia Dei est si-
mililitudo incontrariorum: quia sicut sci-
bile habet mensurare scientiam nostrā
& intellectum nostrum: quia scientia

Cccc nostra

postra causatur à rebus quantum ad res naturales. Sic modo contrario scientia Dei non mensuratur a rebus, sed mensurat res: non causatur ab eis, sed causat eas. Vnde & Commentator ait 12.

Comm. in 12 Meta. quod Scientia Dei causat res: scientia nostra causatur à rebus: ideo econtrario debet cōcludi; scilicet, quod Deus nō realiter refertur ad res; res autem realiter referuntur ad Deum. Ad secundum dicendum, quod cum agens agit actum, & movens movet motum, tunc relatio est in utroque extremorum realiter; quia tunc sic relativa non reducuntur per se ad mensuratum & mensurā, quod non est in proposito: quia Deus nō motus movet, non actus agit. Ad tertium dicendum, quod non est simile de adiōne per quam constituitur Persona Divina, & per quam constituitur creatura: quia una transit in exteriorem materiam; alia non transit, ut patuit. Ad quartum dicendum, quod non debet intelligi modo numeri, hoc est, quod latio quaē dicitur modo sunt duo extrema; sed est intelligendum numeri. modo numeri, hoc est, secundūm relationes repertas in numeris: ut duplum & dimidium: triplum, & subtriplum: & ideo æquivocabat in modo numeri.

ARTICVLVS III.

Vtrum tales relationes sint in Deo secundūm rationem, vel secundūm modum intelligendi?

D. Egid. in 2. S. dist. 1. p. 1. q. 3. art. 2. & quælib. 6. q. 4. & de esse & essentia q. 7. Arg. in 1. dist. 19. q. 1. art. 1. & dist. 37. q. 1. art. 1. Gérard. tom. 3. q. 2. de creatione art. 2. n. 18. Gerard. Sen. dist. 30. q. uni. art. 2.

TERTIÒ queritur: dato quod istae relationes nō sint realiter in Deo: utrū sint in Deo secundūm intelligendi modū sive secundūm rationē? Et videtur quod non: quia ea, ad quæ non attingit ratio, non possunt habere aliquid secundūm rationem; sed ad Deum nō attingit ratio: cū careat phantasmate, & Dionysius dicat D. i. de Divi. nom. quia Deus est supra intellectum & rationem: ergo Deus nihil habet secundūm rationem. Præterea: aut isti rationi respondet aliquid in re aut nihil? Si nihil, tunc intellectus est vanus. Si aliqua, ergo realiter sunt in Deo, quod est improbatum. Præterea: quod ratione solūm est, amota ratione iam non est: quia si esset, ergo solūm secundūm rationem non esset. Sed amota omni ratione & intellectu, adhuc Deus

Diony. 1. de lectione & rationem: ergo Deus nihil habet secundūm rationem. Præterea: aut

est Dominus omnium; sed hoc nomen, Dominus, est relatio ad creaturam, ergo non est in Deo secundūm rationem tantum. Præterea: quæ sunt solūm secundūm rationem nō attribuūtur rebus, nisi prout sunt in intellectu. Si igitur Deus referretur ad creaturam, solūm secundūm rationem intelligeretur esse Dñs, sed non esset, quod falsum est, ergo &c.

In contrarium est: quia Deus est principium creaturæ; sed principiu relative dicitur ad principiatū, ergo Deus relative dicitur ad creaturam; sed omnis relatio vel est secundūm rem, vel secundūm rationem, igitur cum non dicatur

Brealiter, dicetur secundūm rationem, ergo &c. Præterea: vult Phus in 4. Meta. Phus 4. Me. quod mensura referatur ad mensuratum ta. comm. 3. secundūm rationem; sed Deus est mensura substantiarum, & omnium entium, ut patet ex sententia Philos. 10. Meta. ergo Deus secundūm rationem referatur ad omnia alia entia. 10. Meta. comm. 4.

RESOLVTIO.

Relatio Dei ad creaturam est secundūm rationem in Deo, & secundūm rem in creatura.

REpondeo dicendū, quod ea, quæ sunt in intellectu, aliquando habent reale fundamētum in re extra; aliquādo non: & cum apprehēsione intellectus nihil respondet in re extra, tunc intellectus est cassus, & vanus: & tunc huiusmodi quæ sic habent esse, ita sunt entia apud animam, quod amora anima iam non sunt. Aliquādo autem contingit quod conceptionibus intellectus respondet fundamētū in re extra, & illud potest esse duplex: quia vel est proximū, vel remotū. Proximū autē fundamētū habet nomina realia primæ intentionis, sicut homo, leo, & huiusmodi, & hæc simpliciter sunt. Aliquando autē contingit quod conceptioni intellectus non respondet immediatum fundamētū, quæ continentur in re, sed immediatum fundamen- tum in anima habet: & quia illud quod est in anima, immediate fundatur in re, & ex hoc sequitur quod & hoc in re

mediatè fundetur. Ut si aliquis intellectus uniendo se sensui apprehendit Socratē, vel Platonem, huic apprehensioni quid respondet immediatum fundamentum res extra det conceptioni intellectus quod hoc apprehensum est, & quād non prædicatur de pluribus, nominat ipsum individuum, ita quod hoc individuum Exemplum: quando ali-

Nota differētiā in intelligendo nomina secundā in re: hęc autem, quę non immediatū intentionis, fundāmentum habent in re, duplex esse & nomina relativarū habent: quia quædam sunt, quę intellectus ex sua subtilitate investigando perquirit, & hęc sunt nomina secundā vestigata; ista impositionis vel intentionis: aliqua sunt, intelligendo quę intellectus ex sua subtilitate non de necessitate sequitur: quia uno re- investigates perquirit; sed ex suo modo intelligendi ipsa de necessitate conlativo intellectu sequitur, & huiusmodi sunt relationes etiō intelligi- secundū rationem. Nam cūm intel- tur aliud. Iesus vult intelligere aliquod relativū,

lectus vult intelligere aliquod relativū, ut relatum est: quia esse relativorum est ad aliud se habere, non potest intelligere unum relativorum, quia aliquo modo apprehendat & aliud, ut non possum intelligere mēsuratum in quantum mēsuratum, quin aliquo modo apprehēdā mensuram: nec possum intelligere mēsuram sub ratione qua mensura, nisi intelligam mensuratum: & quia secundū modum intelligendi nostrum est depētia mensuræ ad mensuratum, & mensurati ad mensurā, secundū modū intelligēdi mēsura ad mēsuratū refertur: & quia dependentiæ secundū intellectū mēsurati ad mensuram respondet dependentia in re, sed dependentiæ mensuræ ad mensuratum non respondet dependētia in re, nec aliquis órdo secundū quæsumitur realis relatio: ideo prima relatione est secundū rem. Secunda est secundū rationem solūm: & ista dependētia, quæ est secundū rationē, immediatum fundamētum habet in conceptione intellectus, & in re extra respondet sibi duplex fundamētum, unum per accidēs, & hoc ex parte dependētia, & illud fundamentum est dependentia realis mensurati ad mensuram; & illud per accidens non est in omni relatione secundū rationem; sed solūm in relatione, quæ realiter ponit aliquid in altero extremitoruim. Aliud fundamētum est

Quomodo per se, sed illud est mediatur: ut dependet mensura ad mensuratum secundum intellectum per se, & primo fundatur in apprehensione mensuræ: & quia apprehensio mensuræ fundatur in ipsa re, quæ dicitur mensura: dicitur ipsa dependentia habere mediatum fundatum in re: non quia ipsa res dependeat; sed quia ipsa res est fundamentum apprehensionis intellectus, quæ dependet.

Et ideo apparet quod apprehensio intellectus quadrupliciter habet esse: nam quae intellegentia, quibus reale fundamentum immediatè responderet, habent esse potissimum in genere huiusmodi. Illa autem, quibus nullum fundamentum respondet, habet esse minimum. Ea autem, quibus respondet fundamentum in te, non immediatum sed medium, habet esse modo medio, & istorum sunt duo genera: quia quædam magis approximantur eis, quæ habent esse potissimum: quædam magis eis, quæ habent esse minimum. Nam secundæ intentiones, quæ non de necessitate consequuntur ad intelligendi actum; inanitatem.

gis appropinquant eis, quæ habent minimum de ipsis sed relationes secundum rationem: quia de necessitate ad actum intelligendi consequuntur, ex ipsa necessitate magis de ipsis acquirunt: & ita magis appropinquant eis, quæ habent immediatum fundamentum in re. Est ergo hic ordo, quod primò sunt ea, quæ immediatum fundamētum habent in re. Secundò autem relationes secundum rationem. Tertiò nomina secundæ intentionis. Quartò opinabilia. Ex hoc autem ordine apparet quæ sunt extrema, & quæ sunt mediae & quando ad invicem comparantur.

Sed ut pateat, quæ sunt relationes secundum rationē: quia de hoc est principialis questionis ad præsens. Notandum, quod illa propriè realiter dicuntur referri, quorum utrumque ad alterum realem habet ordinem: ea autē, quæ secundum rationem referuntur, secundum rationem habent ordinem: & quæ referuntur, referuntur & non referuntur realiter, quæ realē denecessitate referuntur secundum rationem. Sed quod aliqua habeant realē ordinem tria requiruntur. Primo, quod utrūque habeat rationem entis: quia rationē étis, nihil ad aliquid, vel alicuius ad nihil: inter distinctiona. 3. inter realiter ordinata.

Dnon potest esse realis dependentia. Secundo requiritur, quod utrūque esse habeat distinctum ab altero: quia distinctionorū realiter non potest esse realis ordo: nam & ordo realis realē distinctionem postulat. Tertio requiritur, quod unum realiter ordinetur ad aliud, & quocumque iliorum deficiat, non est relatio secundum rem; sed secundum rationem. Possent autem ita tria reduci ad duo: licet de hoc nō sit nobis cura ad præsens. Propter primum deficie

à relatione reali, relatio futuri ad futurum, vel præsentis ad futurum: quia in tali relatione, vel utrumquis extremerū, vel alterum est non ens. Propter secundam conditionē deficit à relatione reali relatio eiusdē ad se ipsum: quia quodlibet à se ipso indistinctum habet esse realiter. Propter tertiam conditionem, potest deficere à relatione reali, quando utrumque non ordinatur ad utrumque, nec utrumque est quid ordinabile. Quod dupliciter contingere potest. 1. si unum est quid ordinabile, aliud est ipse ordo: & sic deficit à relatione reali relatio patris ad paternitatem, filij ad filiationem, & universaliter relativi ad suam relationē. 2. quando non utrumque est ordinabile, sed unum est quid ordinabile, aliud est terminus ordinis: & sic deficit à relatione reali relatio scibilis ad sciētiām, sensibilis ad sensum, & universaliter mensuræ ad mensuratū. Et secundūm istūm modūm relationis secundūm rationē est relatio inter Deū & creaturam. Differt autem iste modus ab omnibus alijs modis relationis secundūm rationē: quia ista relatio secundūm rationē, licet sit secundūm rationē in uno extremerū, est tamen secundūm rem in alio. Sed in omnibus alijs modis quodam modo per se loquendo est relatio secundūm rationē in utroque extremerū,

Respon. ad arg. Ad primum dicendum, quod licet non attingat intellectus ad intelligendum naturam Dei; attingit tamē ad intelligendum ipsum in ratione causæ, vel in ratione motoris: quia sic intelligere ipsum est intelligere ipsum per effectus: & hoc sufficit ad huiusmodi intellectum. Ad secundum dicendum, quod respondet isti rationi aliquid in re modo, quo patuit. Ad tertium & quartum dicendum, quod licet Deus sit verus Dominus; non tamen propter hoc habemus quod non sit illa relatio secundūm rationem: nam & aliquid verissimè est idem sibi: & tamen cùm dicimus idem eidem idē, relationem secundūm rationem facimus,

ARTICVLVS IV.

Vtrum huiusmodi nomina dicta de Deo ex tempore significent Divinam relationem?

Quarto quæritur: utrum huiusmodi nomina, quæ dicuntur de Deo

ex tempore, significent Divinam essentiam? Et videtur quod non: quia in cognitione Divina essentiae naturaliter venire non possumus; sed phil. naturali cognitione cognoverunt ipsum per huiusmodi nomina: nam 1. Cœl. & Phus dicit eum *Esse Creatorem omnium*. 8. Mundi cōm. Physico. dicit ipsum *Esse motorem immobilem*, 12. Meta. concludit eum *Esse Principem universi*; sed omnia hæc conveniunt Deo ex tempore. Si igitur talia Divinam essentiam significaret, Divina essentia ductu rationis cognosci posset. Præterea: quidquid significat Divinam essentiam convenit Deo ab æterno, cùm B Divina essentia æterna sit; sed hæc conveniunt Deo ex tempore: ergo Divinā essentiam significare non possunt. Præterea: missio dicit quid temporale, sed cōcedimus quod Personæ Personam mittat, ergo quæ dicuntur de Deo ex tempore, non solum sunt essentialia, sed etiā personalia. Præterea: Deus dicitur spes nostra, & patientia nostra, sed hoc non convenit ei ab æternis; sed ex tempore: cùm igitur talia quamdam imperfectionē importent, non quidquid convenit Deo ex tempore, indicabit Divinam essentiam, cùm in Divina essentia nulla imperfectio esse possit.

In contrarium est: quia huiusmodi temporalia sumuntur secundūm respectum ad creaturā; sed respectus ad creaturam dicit respectū ad opus; sed opus toti Trinitati convenit: quia *Indivisa sunt opera Trinitatis* secundūm Aug. 1. de Trin. cap. 4. igitur talia essentialia sunt: cùm sit esse quod convenit tribus. Præterea: secundūm Aug. 5. de Trin. cap. 13. *Pater & Filius & Spiritus Sanctus sunt Trin. cap. unus Deus, & relativè ad creaturam unus & 5. cap. 13. principiū*. Nā secundū cundē sicut Pater est Deus, & Filius est Deus, & ambo simul nō duo dij; sed unus Deus: ita Pater est principium, & Filius principiū, & Spiritus Sanctus principiū, & simul non tria principia; sed unum principium: sed quæ de qualibet Personæ dicuntur singulariter, & de omnibus non pluraliter, sunt essentialia: ergo quæ dicuntur de Deo temporaliiter, vel per respectum ad creaturā essentialia sunt.

RESOLVTIO.

Nomina dicta de Deo ex tempore importare possunt habitudinem tam ex parte principij, quam termini indicantem essentiam simpliciter, possunt tamen aliquo modo indicare Personam: Et hoc ratione terminum tripliciter, exemplariter, secundum similitudinem, et secundum esse.

Respond. dicendum, quod Deus potest significari nomine coveniente ei temporaliter dupliciter: vel quod dicatur ipsa res temporalis: vel quod dicatur per respectum ad huiusmodi rem. Si modo, tunc nihil temporaliter de Deo formaliter predicatur; sed solum secundum causalitatem: ut dicitur spes nostra, quia facit nos sperare: & gaudium nostrum, quia facit nos gaudere. Si vero dicitur per respectum ad re temporale, tunc quia ipsa res temporalis opus quoddam dicit: videtur quod huiusmodi respectus semper sit quid essentiale: quia *Indivisa sunt opera Trinitatis*: verum quia ex ipso opere potest resultare quidam respectus, qui terminatur in Deum tanquam in terminum: cum huiusmodi respectus possit non solum esse essentia sed persona: ratione huiusmodi respectus, qui potest terminari ad Personam, nomen temporale personale esse potest.

Et propter hoc aliqui sic distinguunt, quod habitudo ad creaturam dupliciter potest Deo competere, vel in ratione principij, vel in ratione termini. Si in ratione principij, tunc absque distinctione concedunt huiusmodi nomen essentiale esse: quia opus toti Trinitati convenit: & Pater & Filius & Spiritus Sanctus respectu creaturarum sunt unum principium. Si vero sumatur huiusmodi habitudo ratione termini, tunc tale nomine personale & essentiale esse potest. Sed hoc non videtur benè dictum: nam si habitudo ad creaturam sumpta secundum rationem principij solum quid essentiale diceret, tunc cum Verbum dicat respectum ad opus, & huiusmodi respectus sit secundum rationem principij: quia secundum Aug. 15. de Trin. cap. 15. de Trin. 11. *Initium omnis operis Verbum*: Verbum in Divinis non personaliter, sed solum essentialiter sumeretur. Rursum secun-

A Aug. in fine 6. de Trin. *Non confuse accipiendum est, ex quo omnia, per quem omnia, in quo omnia*: quod non solum per appropriationem verum est, sed etiam quodammodo propriè: sed cum talia quamdam habitudinem principij importent, ergo & talis habitudo personaliter dici potest.

Dicamus ergo, quod habitudo ad creaturam, sive sumatur in ratione principij, sive in ratione termini, aliquo modo potest indicare essentiam & Personam, quod sic ostenditur: nam causa, cant Divinæ quare indivita sunt opera Trinitatis secundum Damasc. 3. lib. cap. 14. est, sive substantia: sicut ergo loquimur ac substantia Divina sive de virtute Personarum, sic de opere, & de ratione principij per comparationem ad mini. D. Ioannes creturam loqui possumus. Omnia Damasc. 3. autem trium eit una substantia indivisa; lib. cap. 14. tamen secundum quedam modum se habendi differt, prout eit in una Persona & in alia: nam in Patre est non per generationem communicata; in Filio autem per generationem communicata exitit: & sicut eit de substantia, sic est de quolibet absoluto. Nam sicut eit una essentia omnium trium, sic eit una sapientia: illa tamen sapientia eit in Patre, ut non ab alio accepta; in Filio autem est ut per generationem communicata: & ratione humius differentiae absoluta aliquo modo accipi possunt, quod solum uni Personæ conveniunt: nam licet sapientia absolute sumpta conveniat tribus; nata tamen sapientia dicitur de solo Filio. Sic etiam eit ex parte operis, & etiam ex parte principij: (ut sumitur principium respectu creaturarum) nam licet respectu cuiuslibet creati Pater & Filius & Spiritus Sanctus sint unum principium: Pater tamen est principium sine principio: Filius autem principium de principio. Nam sicut concedimus quod Filius est Deus de Deo: & non Pater, licet non sit aliud Deus, quam Deus Pater: sic concedimus quod Filius est principium de principio, & non Pater, licet non sit aliud principium Filius à Patre: & ratione huius differentiae Pater est principium ex quo omnia, & Filius per quæ omnia, & Spiritus Sanctus in quo omnia. Etiam propter hanc differentiam Verbum, cum sit quid personale, dicit respectum ad opus: quia principium respectu creature tali modo sumi

Opinio.

Contra.

Aug. P. N.
15. de Trin. 11. *Initium omnis operis Verbum*: Verbum in Divinis non personaliter, sed solum essentialiter sumeretur. Rursum secun-

sumi potest quod non toti Trinitati competit; sed personaliter sumitur; nam sicut dictum est, Filius respectu creaturarum dicitur principiu[m]; tamē quia quod sit huiusmodi habet à Patre: ideo dicitur principiu[m] de principio: licet ergo principiu[m] quid essentiale sit; principiu[m] tamē de principio personaliter sumitur. Dicamus ergo quod habitudo ad creaturam sumpta secundū rationem principij simpliciter dicit quid essentiale: quia esse principiu[m] creaturarum est toti Trinitati communis; potest tamē designare Personam, ed quod huiusmodi principiu[m] secundū aliquam habitudinem determinatur; sicut Deus essentialiter sumitur, tamen Deus genitus, vel Deus de Deo supponit pro Persona.

Viso quid dicit habitudo ad creaturam sumpta secundū rationem principij. Restat videre quid dicat sumpta in ratione termini: ideo notandum, quod & sic sumpta potest dicere essentiam & Personā. Quod autē dicit essentiam planum est: quia per huiusmodi habitudinem consurgere possumus in cognitionē essentia; sed quando talis habitudo terminatur ad Personam, notandum, quod hoc potest esse tripliciter, exemplariter, secundū similitudinem, & secundū esse. Exemplariter, sic donum charitatis terminatur ad Spiritū Sanctū quasi ad quoddam exemplar: nam sicut Pater & Filius uniuntur Sp̄ritu Sancto, sic nos charitate unimur. Vnde Dominus rogabat, quod nos essemus unū per donum charitatis, sicut ipsi unum sunt per Sp̄ritum Sanctum, qui appropriatē

Secundū esse. charitas dicitur. Secundū esse, sicut In-
Nota quadam carnatio terminatur ad Filium: nam hu-
termines mania natura assumpta est ad esse, & ad Divinæ In- unitatē Divinæ Personæ, non natura: &
carnationis est Persona, hoc est singulare in Filio: quia nulla non natu- alia Persona est incarnata. Tertiò huius-
Tertiū per modi terminus potest sumi quantum D ad similitudinē: & sic opera à terra Tri-
nitate facta, inquantum habet similitu-
dinem cum proprio alicius Personæ, quamdam habitudinem ad Personam illā importare possumus, sicut dona pertinē-
ria ad illuminationem intellectus ha-
bent similitudinem cum proprio Fili, qui procedit ut Verbum: & dona infla-
mantia affectum habent similitudinem
cum proprio Sp̄iritus Sancti, qui emana-
nat ut amor. Et ideo per prima dona

consurgimus in intellectum Filii: & pro tanto dicitur in eis mitti Filius, quia per ea terminatur intellectus noster ad cognitionē Filii. Et in donis inflammatis affectum mittitur Sp̄iritus Sanctus: quia per talia intellectus noster potest consurgere in cognitionē eius. Et propter hoc mitti est cognoscere quod ab alio sit, ut potest haberi ab Aug. 4. de Trin. cap. Aug. 4. de 20. Patet igitur quomodo nomina, quæ Trin. cap. 10 convenientiunt Deo ex tempore, importare possunt habitudinem indicantem essentiam: & quomodo Personam.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod Divina essentia licet intellectu essentiali naturaliter cognosci non possit; per causalitatem tamen cognosci potest: nam cognoscere Deum Creatorem, Motorem, & Principem est ipsum cognoscere ut causam. Ad secundum dicendum, quod nomina, quæ conveniunt N. D. Agi. Deo ex tempore, significant semper quā quod Deus dam habitudinem, vel principaliter si non potest insunt relativa secundū esse, ut Dominus: vel ex consequenti si sunt secundū intellectu essentiā, & art. dici, ut Creator. Nam creare est relati- t. huius dist. vū secundū dici: quia significat quid absolutum, ut Divinam actionem, quā concomitat quidam respectus, ratio- ne cuiusquamdam habitudinē ex con- sequenti significat: hanc autem habitudo, ratione cuius talia nomina Deo temporaliter convenient, non est Divi- Nota supra na essentia, nec est res aliqua in Deo, plenius art. sed est in eo secundū modum intelli- que sunt gendi solum; verum quia tali habitu- relativa se- dini ut fundamentum quodam modo & secundū respondet Divina essentia: ideo talia Di- vinam essentiam significare dicuntur.

Ad tertium dicendum, quod in missione est duo considerare, opus à tota Trinitate factum, & relationem, quæ respicit Personam aliquam tanquam terminū: propter quod mitti Personæ competit, & ut habitum est, non est in convenientiis, quæ Deo convenientiunt ex tempore, respicere Personā ut terminū. Ad 4. patet solutio per iama dictu: nam Deus dicitur spes nostra, non quod sit ipsa spes; sed quia in nobis spem causat: cum igitur in talibus intelligatur quædam ha- bitudo principij, & causæ, secundū quod Deo convenientiunt, simile est de huiusmodi nominibus, & alijs. Argumenta autem in contrarium arguit de nomi- nibus,

nibus, quæ convenient Deo ex tempore, ut important rationē principij simpliciter: & sic, ut dictum est, essentialiter sumuntur.

DVEITATIO LITTERALIS.

SVper litteram, super illo. (Ideò nō cœpit esse Dominus ex tempore) Non tandem quod Deus non cœpit esse Dominus temporis ex tempore: quia tempus non mensuratur tempore. Nam se-
cundū Phunī 4. Phy. sicut se habet locus ad ea quæ sunt in loco, sic se habet tempus ad ea quæ sunt in tempore: & si-

Phus 4. Phy.
comm. 115.

A cut omnia quæ sunt in loco, loco continentur, sic omnia quæ sunt in tempore continentur à tempore. Vnde ea, quæ semper sunt, hōn sūt in tempore: nā tempus, quia continet omne quod est in tempore, excedit omne quod est in eo; unde tempus fuit ante omne quod est in tempore. Sed cūm tempus non fuerit ante seipsum, tempus non est in tempore: & quia Deus non cœpit esse Dominus in tempore nisi eorum, quæ sunt in tempore, non cœpit esse Dominus temporis in tempore, quia non erat tempus antequam iūciperet tempus: ut Magister ait.

B

DISTINCTIO XXXJ.

QVOMODO DICATVR FILIVS AEQUALIS PATRI, AN SECUNDUM substantiam, an secundum relationem? Ita & similis?

RÆTERè considerari. Postquam determinavit Mag. de proprijs Personarū, hic determinat de appropriatis. Et duo facit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. ostendit quomodo secundū talia appropriata Per-

sonæ ad invicem comparantur. Secunda ibi: *Hoc eritor questio. In principio 3. dist. Circa 1. duo facit: quia 1. movet quasdam questiones circa quædam, secundū quæ assumitur appropriatio Personarum. 2. exequitur diversas appropriations Sanctorū. Secunda ibi: Non est hoc prætermittendum. Appropriat autem Aug. aequalitatem Filio, ad aequalitatem autem requiritur similitudo. Ideò antequam de appropriatis Personarum determinet, querit quædam circa aequalitatem & similitudinem. Et duo facit: quia 1. movet quasdam questiones circa aequalitatem. 2. dicit eodem modo sentiendum esse circa similitudinem. Secunda ibi: Hoc idem. Circa 1. duo facit: quia 1. querit tria circa aequalitatem. 1. utrū aequalitas in Divinis relativè sumatur? 2. utrum talis relatio accipiatur secundū substantiam, vel secundū relationem; hoc est querere quid respondeat ei pro fundamento. 3. querit quid sit aequalitas. 2. has questiones solvit ibi: Ad quod dicimus. Et tria facit: quia 1. solvit priuam ostendens, quod aequalis relationem importat. 2. solvit secundam dicens Filium aequalē Patri nō ex eo, quod ad Patrem refertur, sed quia habet unam substantiam & unam magnitudinem cum ipso. 3. tertiam dicit huiusmodi relationem non esse secundū nomen tantum, sive secundū rationem: unde concludit aequalitatem non esse relationem, scilicet realem; sed consistere in uni-*

tate naturæ. Secunda ibi, *Eft enim. Tertia ibi: et appellatio. Deinde cūm dicit: Huc idem ostendit etiā sic sentiendum esse de similitudine. Et duο facit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. cōmentat quosdam benē dicere ex eo quod secundū eos aequalitas & similitudo in Divinis nihil ponunt; sed solum removent. Secunda ibi: Vnde quibusdam. Deinde cūm dicit: Non est he. Exequitur diversas appropriations Sanctorū. Et duo facit: quia 1. exequitur appropriationem Hilarij. 2. Aug. ibi: *Mutetiam. Circa 1. duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. circa prædicta quædam distinctiones removet ibi: Non enim. Circa 1. tria facit: quia 1. ponit appropriationem Hilarij, videlicet, quod aeternitas est in Patre, species in imagine, usus in munere. 2. quia obscurè locutus est, adducit ad hoc expositionem Aug. 3. concludit verba Hilarij esse tanta profunditatis, quod habita expositione Aug. adhuc ad ea vix intelligere sensus attingit. Secunda ibi: *Que rante difficultatis. Tertia ibi: Ecce haec. Deinde cūm dicit: Non enim. Removet quædam dubia circa prædicta, & tria facit: quia ne aliquis crederet Hilarium assignavisse proprijs Personarū, cūm dixit aeternitatem esse in Patre, speciem in imagine, usum in munere: dicit quod per haec verba non designantur propria Personarum sed appropriata, nī quia nomine aeternitatis innascibilitas denotatur. 1. quia dictum fuerat, quod imago coequatur ei, cuius est imago, non è conversio, ostendit quomodo hoc intelligendum est: nam in causis, & causatis non recipitur conversio. Si igitur Filius est à Patre nō è converso, Filius aequalis Patri non è converso. 3. quia dixerat per prædicta verba non designari propria Personarum, ostendit quomodo hoc intelligendum est. Nā nomine Patris, imaginis***

gias, & munēris propria designantur; non tamen nomine & terminis, speciei, & usus. Secunda ibi: *Imago si perfecte.* Tertia ibi: *Propria igitur.* Tunc sequitur illa pars: *Illud etiam.* In qua ponit appropriationem Aug. Et duo facit: quia 1. narrat appropriaionem eius, videlicet, quod in Patre est unitas, in Filio æqualitas, in Spiritu Sancto unitatis æquilitatisque concordia: & quod omnia sunt unum propter Patrem, æqualia propter Filiū, connexa propter Spiritum Sanctum. 2. hæc verba exponit ibi: *Sed plurimos.* Et tria facit: quia 1. exponit quomodo unitas appropriaetur Patri. 2. quomodo æqualitas Filio. 3. quomodo

concordia Spiritui Sancto. Secunda ibi: *Nec videmus.* Tertia ibi: *Quod autem.* Circa primum tria facit: quia 1. ostendit quomodo unitas appropriaetur Patri. 2. ostendit quomodo Pater & Filius sunt unum, & quomodo non: dicens eos esse unum in essentia, distinctos in Personis. 3. ex hoc allidit errorem Arijij, qui separavit substantias, & Sabellij, qui confudit Personas. Secunda ibi: *Hic dici.* Tertia ibi: *In quo Ariana.* Aliæ partes patent, & si quæ declaranda sunt inquirendo patebunt. Vnde in hoc terminetur sententia lectionis, & distinctionis.

QUESTIO I.

De æqualitate Divinarum Personarum.

E duobus Magister in praesenti distinctione principaliter determinat, videlicet, de æqualitate, & appropriaione: ideo de his duobus quæremus. Circa 1. quæremus tria. Primo utrum æqualitas in Divinis dicat relationem realem, vel secundum rationem tantum? 2. utrum eadem æqualitate Pater sit æqualis Filio, & è converso? 3. utrum dicat quid positivè, vel quid privativè?

ARTICVLVS I.

Utrum in Divinis æqualitas sit relatio realis?

AD 1. sic proceditur: videtur quod æqualitas sit relatio realis: quia secundum Comm. 5. Meta. hæc est causa, quare aliqua referuntur realiter, & non referuntur: quia in aliquorum relativorum substantia aliquid reale ponitur: propter quod referri dicuntur, ut in duplo & di-mido ponitur quantitas: sed scibile refertur ad scientiam secundum rationem: quia nihil ponitur in scibili secundum rem, per hoc quod refertur ad scientiam, sed in Personis Divinis aliquid ponitur, propter quod æquales dicuntur: quia unitas magnitudinis: ergo ibi æqualitas est realis relatio. Præterea: hæc videtur differentia inter relationes, quæ competunt Deo ex tempore, & ab æterno: quia

B quæ competit ei ex tempore, sunt in Deo secundum rationem; sed quæ competunt ab æterno, sunt in eo secundum rationem; sed æqualitas competit Deo ab æterno, ergo &c. Præterea: quæ solum sunt relationes secundum rationem, possunt advenire alicui absq; sui mutatione. Nā aliquis de non Dño potest fieri Dñs absque eo quod mutetur: si ergo æqualitas relationem secundum rationem diceret, posset aliqua Persona de nō æquali fieri æqualis absq; sui mutatione, quod non est intelligibile. Præterea: quæ solum secundum rationem sunt, talia sunt entia secundum quid, & apud animam; sed una Persona verissimè est æqualis alteri: ergo æqualitas nō est relatio solum secundum rationem.

In contrarium est: quia relationes reales sunt distinctivæ Personarum; sed per æqualitatem Personæ non distinguuntur, licet aliquo modo distinctæ demonstrantur: ut Magister tangit in littera, ergo &c. Præterea: relationes reales ponuntur quatuor: sed si æqualitas esset realis relatio essent plures quatuor, ergo &c. Præterea Aug. 5. de Trin. cap. 6. N. 5. de vult quod æqualitas in Divinis dicatur Trin. cap. 6. D. Aug. P. secundum substantiam; sed relatio, quæ pertinet ad essentiam, non potest esse realis, ergo &c.

RESOLVTIO.

Æqualitas in Divinis rationis relatio est.

REspond. dicendum, quod æqualitas in Divinis est relatio rationis; sed ut pateat quomodo hoc sit: notandum quod relativa duplicitate distinguuntur: quia

Phus 5. Meta. quia quedam sunt relativa similiū nominū, quedam dissimiliū, ut A habitum est per Phum 5. Meta. ad tria genera reducuntur, ad relativa modo numeri, secundūm potentiam, & secundūm mēsuram: dicuntur enim p̄dicta dissimiliū nominū: quia utrūque relativorum nō simpliciter induit idem nomen: nam mensura & mensuratum, agens & actum, duplum & subduplum, non penitus idem nomen nominat. Et sicut ad tria genera reducuntur relativa dissimiliū nominū, ita ad tria reduci possunt, quæ sunt similiū:

Relativa si nam talia secundūm unitatē accipiuntur. Vnitas autem tripliciter accipitur, B in substantia, in quantitate, & qualitate, tur penes unitatem: sic & secundūm has tres unitates triplici in substantia ter accipitur relatio: nam secundūm unitatē identitas: tam in substantia accipitur identitas, in quantitate secundūm unitatem quantitatis æqualitas: in secundūm unitatem qualitatis qualitate si litas, & secundūm unitatem qualitatis similitudo, & hoc est quod Phus innuit Phus 5. Meta. **Vnum** in substantia facit idē, **pa. comm. 20** in quantitate aquale, in qualitate simile: & nō solum relativa similiū nominū conveniunt cum relativis dissimiliū: quia ad tria genera reducuntur, ut illa, sed etiā conveniunt cum illis: quia sicut ibi sunt duo genera relativorum secundūm rē, & unū secundūm rationem; ita & hīc. Nam relativa modo numeri & secundūm potentiam habent relationem realem, sed relatio secundūm mensuram dicit relationem secundūm rationem; sic relatio sumpta secundūm unitatem quantitatis & qualitatis: ut æqualitas & similitudo relationem realē dicit; accepta tamen secundūm unitatem in substantia relationem rationis importat: nā idem eidem idem relationem nominat rationis; igitur quia relatio realis & secundūm rationē, quasi uniformiter accipitur in relationibus similiū nominū & dissimiliū, declaratio veritatis in relationibus dissimiliū adiuvat ad declarationem similiū; sed ut superius in distinctione 30. dicebatur, quando relativa dissimiliū nominū, ut relativa secundūm potentiam, inter quæ attēditur realis relatio, coincidunt in ideem cum relativis secundūm mensuram, inter quæ est relatio rationis, tunc idem est iudicium de relativis secundūm potentiam & secundūm mēsuram: & ideo relatio inter Deum & creaturam, licet

sit secundūm potentiam: quia est agentis ad actum, tamen quia Deus est mensura creaturarum omnium non referatur ad creaturam realiter, sed secundū rationem: igitur sic in relationibus similiū nominū se habebit, quod quando similitudo vel æqualitas coincidunt in idem cum identitate, idē iudicium erit de ipsis & de identitate: & quia identitas est relatio rationis, similitudo & æqualitas ab identitate non differentes relationem rationis importabunt: & quia licet in creaturis magnitudo & qualitas non transeant in substantiam: propter quod similitudo, & æqualitas ab identitate differunt; in Divinis autem ubi omnia absoluta in substantiam transeunt: quia Deus est sine quantitate magnus, sine qualitate bonus: D. Aug. P. æqualitas & similitudo ab identitate nō differunt: & ideo Aug. 5. de Trin. cap. 6.

C 6. dicit æqualitatem in Divinis attendi secundūm substantiam: & Magister in littera dicit æqualitatē esse naturę unitam & identitatē: & ideo licet in creaturis similitudo & qualitas dicant relationem realem, identitas autem secundūm rationē, & non sit idem iudicium de eis & de identitate; in Divinis autē ubi æqualitas & similitudo, ut ostensum est, ab identitate non differunt, de eis & de identitate idem est iudicium. Erunt igitur p̄dictas relationes rationis, ut identitas: & hoc est quod Magister dicit in littera, quod æqualitas est tantum appellatio relativa non relationis.

Sed si sic diciunt, quod credimus bene dictum, quod dubium nō esse dictum, quedam dubitatio non bonū, & solus occurrit. Nam sicut æqualitas est idem rationem, cum identitate in Divinis, ita identitas est idem cum æqualitate: sicut ergo arguitur propter huiusmodi identitatem quod æqualitas est relatio rationis, sic videtur posse argui, quod idētatis sit relatio realis rei. Quare igitur magis æqualitas trahitur ad naturam identitatis quam identitas ad naturam æqualitatis.

Hoc autem dupli via solvere possumus. Primò ex fundamento relatio quod idem: nam æqualitas, ut dictum est, fundatur in quantitate, similitudo in qualitate, identitas in substantia: & quia in substantia verò non trahitur ad naturam aliorum, prædicamentorum, ad sui naturam æqualitatem, in Di

Prima via.

Idem est iudicium de æqualitate & similitudine in Divinis, & de idētate, & nō ē converso: erit igitur similitudo & æqualitas relatio rationis ut idētatis. Secunda via sumi potest ex ipsis relativis: nā ad hoc quod aliqua realiter referantur secundum relationem similem, quia de tali loquimur, oportet quod realem distinctionem habeant. Hac autem realis distinctio non secundum quodcumque est attendenda; sed secundum id secundum quod referuntur: nam ex eo quod aliqua realiter referuntur, realiter oportet esse distincta: & ideo dicimus relationem identitatis esse relationem rationis: quia cū eadem sit substantia in utroque relativorum, secundum quod aliquid dicitur idem sibi, idē ad se ipsum nō habebit realē relationē, cū secundum hoc à se ipso sit realiter indistinctum; sed cū aliquid dicitur æquale alteri potest hoc esse relatione reali: quia quantitas unius potest habere esse distinctū realiter à quantitate alterius; sed cū Filius dicitur æqualis Patri, eadem magnitudo realiter intelligitur in Patre & Filio. Et quia in creaturis æqualitas est relatio realis propter diversitatem magnitudinis in utroque extremitū; & idētatis est relatio rationis propter identitatē substantiæ: in Divinis modis equalitatis reducetur ad modū idētitatis: quia eadē est magnitudo, sicut eadem substantia; sed non ē converso: quia non est diversa substantia, sicut est diversa quantitas eorum, quæ relatione reali dicuntur æqualia; Pater ergo & Filius, & secundum quod sunt idem & similares & æquales, relatione secundum rationem referuntur: quia indivisa est magnitudo, bonitas, & substantia utrumque: immò quia solūm relationibus originis, ut relativè dicuntur, realiter sunt distincti: solūm relationes originis in Divinis habent esse reale.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendū, quod non sufficit ad hoc quod relatio sit realis, quod aliquid ponat in utroque extremitū, sed requiritur quod illud aliquid in utroque illorum habeat esse distinctum; sed magnitudo in Patre & Filiō non habet esse distinctum, cū sit una & eadē in utroque. Vel dicere possumus quod æqualitas in Patre & Filiō non dicitur per positionem, sed per remotiōnē, ut infra patebit. Ad secundum di-

cendum, quod non semper relatio, quæ competit Deo ab æterno, est secundum rem: nam Verbum Divinum dicit respectum ad opus, & ab æteruo talis respectus ei competit, nec tamen Verbum respectu operis habet relationem realē, sed rationis. Ad 3. dicēdum, quod non omnis relatio rationis potest esse & absēre absque mutatione rei: nam aliquis dicitur idem sibi relatione rationis, & tamen non potest intelligi non idē absque sui mutatione, sicut non potest intelligi non esse absque eo quod mutetur. Ad quartum dicendum, quod, ut supra patuit, res rationis tripliciter distinguuntur: quia quædam sunt quibus non respondet aliquid fundamētum, sicut conceptioni chimæræ; & talia sunt entia apud animam, & secundum quid. Quibusdam autem fundamētum aliquo modo responderet, & talia vel intellec̄tus ex sua subtilitate investigando perquirit, ut nomina secundæ intentionis, etus, ut supra vel ex modo intelligendi de necessitate dist. 30. q. consequitur, ut relationes rationis: quæ uniu. art. 1. sic esse habēt, nō solūm sunt entia apud Ab æternos sibi talia conanimam: quia in re extra eis respondet gruit: quia aliquod fundamentum. Vel dicere possumus, quod sicut aliquid est verè idem & extrema sibi non obstante quod identitas est re latio rationis: sic Pater verè est æqualis sibi ab æterno competut cum aptitudine ad intellectionis.

ARTICVLVS II.

Vtrum in Divinis sit dare plures æqualitates?

Secundò queritur: utrum in Divinis sint plures æqualitates, sive utrum eadem æqualitate referatur Pater ad Filium, & ē converso? Et videtur quod plures æqualitates in Divinis existant: nā D relationes numerantur per supposita, quot enim sunt similes, tot sunt similitudines, sed omnia Divina supposita habēt æqualitatem ad invicem, ergo erunt ibi tres æqualitates. Præterea: Magister in littera sic arguit, quod sicut similitudo nō est sui ipsius secundum Hilarium, ita nec æqualitas; non est enim aliquid æquale sibi, sicut nec simile; sed relationes, quæ de necessitate distinctionē requirunt, habent esse distinctum in utroque relativorum, & quot sunt relata, tot sunt

sunt huiusmodi relationes; sed cū omnia Divina supposita secundum æqualitatem referantur ad invicem: tot sunt ibi æqualitates, quot sunt Divinæ Personæ. Præterea: quia est una magnitudo omnium trium dicit Aug. 5. de Trin. cap. 8. quod Tres Personæ non sunt tres magni; sed unus magnus; sed concedimus tres Personas esse tres æquales, ergo non est ibi una tantum æqualitas. Præterea: per se competit relationi quod esse eius accipiatur in comparatione ad aliud: quia esse relativorum est ad aliud se haberes; sed omne tale distinctionem importat, & relationes distinctivæ in Divinis plurificantur: ergo &c.

In contrarium est: quia relationes similes non multiplicantur nisi secundum fundamētū: & ideo Pater per unam paternitatem refertur ad multos filios: & simile per unam similitudinem ad multos similes, ratione unius qualitatis substratæ ipsi similitudini; sed una est magnitudo in Patre & Filio: erit igitur scilicet ^{su-}una æqualitas. Præterea: ut habitum est, pra dist. 10. relationes similes in Divinis plurificari q. 2. art. 1. non possunt, quantumcunque sint distinctivæ: non enim ibi sunt duas paternitates, neque duas filiations: non ergo sunt ibi plures æqualitates, quia essent ibi plures relationes similes.

RESOLVTIO.

In Divinis non sunt plures æqualitates.

Respond. dicendum, quod sicut dist. 14. q. 1. art. 1. cum fuit supra, res dupliciter distingui possunt, secundum rationem quidditatis, & secundum esse: quæ distinguunt ratione quidditatis sunt diversarum specierum; quæ vero secundum esse, differunt numero: has autem distinctiones si ad relationem adaptare volumus, secundum rationem quidditatis differunt relationes dissimiles: & secundum esse differunt similes, & licet in relationibus utraque distinctio inveniri possit: non tamen eodem modo competit relationi utraque distinctioni prædictarum. Nam distingui secundum rationem quidditatis competit relationi, unde relatio: quia cum esse relationis sit ad aliud se habere, & in comparatione ad aliud accipiatur quidditas relativa, distinguere relationes secundum quidditatis

tatem, est eas distinguere in comparatione ad aliud, & secundum quod relationes sunt; distinctio vero secundum esse non competit relationi, unde ratio, sed ratione fundamenti. Nam cum relationi non respondeat proprium esse, sed esse ipsius sit esse fundamenti, distinguere relationem per esse, est eam distinguere per fundamentum: & ideo si non plurificatur fundamentum, relationes similes plurificari non possunt: non igitur propriè sunt plures æqualitates in Divinis, cum una sit magnitudo omnium Personarum. Et hoc videtur sentire Aug. 5. de Trin. cap. 6. qui de-

B terminans de æqualitate Patris & filij D. Aug. P. N. 5. de Trin. cap. 6.

dicit: Non secundum hoc, quod ad Patrem dicitur, æqualis est Patri Filius. Nam Filius secundum quod Filius refertur ad Patrem secundum rationem dissimilē: non enim Filius dicitur relativè ad Filium, sed ad Patrem; sed secundum quod æqualis refertur ad Patrem secundum relationem similem: nam æquale dicitur relativè ad æquale; relationes autem similes, secundum quod ipse innuit, non plurificātur in duobus relativis: nam ut ait: Amicus relativè dicitur ad amicum; & si æqualiter se diligunt, eadem est in utroque amicitia: & vicinus relativè dicitur ad vicinum, & quia æqualiter sibi vicini sunt; quantum enim iste illi, tantum & ille huic vicinatur, eadem in utroque vicinitas: ergo à simili cum æquale dicatur relativè ad æquale, si æqualiter sibi æquales sunt, eadem in utroque est æqualitas: sed quia Pater genuit Filium per omnia sibi similem & æqualem, ut dicitur 15. de Trin. cap. 14. Idem 15. de Filius per omnem modum est æqualis Trin. cap. 14 Patri: sic etiam Pater per omnem modum est æqualis Filio: ergo accipiendo æqualitatem non secundum quod Dionysius loquitur, quod non recipitur cōversio in causis & causatis; sed accipiendo Dæqualitatem, prout unitatem magnitudinis dicit, eadem erit æqualitas in Patre & Filio, secundum quod sibi invicem sunt æquales. Advertendum tamē, quod in duobus vicinis est eadem vicinitas, & in duobus creatis æqualibus est eadem æqualitas per se; per accidens autem ratione fundamenti est alia, & alia, propter aliam, & aliam magnitudinem: sed in Patre & Filio, nec ratione qua relatio, plurificatur æqualitas: cū non plurifcentur relationes similes secundum rationem:

rationem quidditatis, nec ratione fundamenti, cum eadem sit magnitudo utriusque: est ergo eadem æqualitas in utroque

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod ad hoc quod plurificetur relationes similes, non sufficit plurificari supposita, nisi ad plurificationem suppositorum sequatur plurificatio fundamenti: & quia eadem est magnitudo in Pater & Filio, non propriè ibi sunt duæ æqualitates.

Relationum qualitatem. Ad 2. dicendum, quod relationes sicut distinctiones in Divinis aliquæ sunt distinctivæ utræcumque: quia distinctiones faciunt, & huius paternitas & modi relationes distinctivæ sunt relationes filiationis &c. Quædam distinctionis eadem in duobus relatis: nam relatio significativa originis, per quam refertur Pater ad vel ostensum Filium, est alia quam relatio, per quam ut aquæ, &c. Filius refertur ad Patrem. Aliquæ autem

possunt dici relationes distinctivæ: non quia distinctionem causent; sed quia sunt distinctionis signum, unde distinctionem designant, vel demonstrant; non causant, & talis relatio videtur esse æqualitas: nam licet nihil sit æquale sibi; & quia Filius est æqualis Patri, est à Patre distinctus; talem tamen distinctionem non causat huiusmodi relatio, sed relatio originis: non enim differt Pater à Filio positivè loquendo, nisi quia iste Pater, ille Filius; & tales relationes distinctivas non oportet plurificari secundum pluralitatem relatorum. Ad 3. di-

In Divinis cendum, quod tres Personæ sunt tres sicut tres magni: sumendo magnum adiectivè, nisi, & æquale licet non sunt tres magni substantivè loles, si magis quando: ita cum dicitur quod tres sunt æquales, ibi æquales adiectivè sumitur. Suntur. Vel dicere possumus quod in Divinis adiectivè, non nisi esset magnitudo, si non esset ibi distinctio Personarum: propter quod ibi quod in Divinis non est distinctionis signum, neque causa; sed æqualitas licet Personarum, distinctiōnē non causet, est tamen pluralitas, ad distinctiōnē non causet, est tamen magnitudo, tedit ad distinctiōnē æqualitas, quam sed non æqualitas: propter quod magis prolitas: ideo prius potest ibi proferri pluraliter æqualitas magnitudinis, indicat, quām magnum, licet talis accessus distinctionē; non sufficiat ad hoc, quod ibi propriè non tamen plures æqualitates existant. Ad 4. patet

solutio per ea, quæ dicta sunt ad secundum: nam licet æqualitas in Divinis possit dici aliquo modo distinctiva; tamen, ut habitum est, tale distinctiū

A non propriè in Divinis plurificationem suscipit

ARTICULUS III.

Vtrum in Divinis æqualitas dicat quid positivè?

Tertiò queritur: utrum æqualitas in Divinis dicat quid positivè? Et videtur quod sic: quia in creaturis dicit quid positivè: ergo multò fortius in Divinis. Præterea: privatio de se est non ens, sed ea, quæ in non entitatem sonant, Divinis non debent attribui, ergo &c. Præterea privatio dicit negationē oppositi cù aptitudine ad illud: nam cæcitas dicit privationem visus cum aptitudine ad ipsum: non enim dicitur cæcum, quod non est videns; sed quod non est videns, est tamen aptum natum videre: non ergo dicitur æquale, quod non est maius, neque minus privativè loquendo; sed quod non est maius, neque minus, est tamen aptum natum esse: sed hoc in Divinis esse non potest: cum una Persona, neque maior alia, neque minor esse possit: ergo &c. Præterea: secundum Aug. 5. de Trin cap. 6. æqualitas in Divinis secundum substantiam dicitur: sed quæ dicuntur secundum substantiam in Deo, dicuntur positivè: cum substantia quid. positivè dicat: ergo &c.

In contrarium est: quia secundum Phum 10. Meta. æquale opponitur privativè majori & minori: de ratione ergo æqualitatis est quod privationē importet; sed quæ sunt de ratione alicuius, cōsequuntur ipsum secundū se totū: ubique ergo reperitur æqualitas privationem importabit. Præterea: hoc idem videtur velle Athanasius in Symbolo: ubi vult quod in Divinis non sit neque maius, neque minus, Sed tota tres Personæ coeteræ sibi sunt & coæquales: ergo est ibi æqualitas per remotionem maioris & minoris.

RESOLVATIO.

Æqualitas in Divinis non dicit positionem; sed remotionem maioris, & minoris.

Respond. dicendum, quod si volamus videre quomodo sit æqualitas in

In Divinis, op̄ortet nos videre quid dicat A
De hoc die- æqualitas in creaturis: & quę in creatu-
rū est supra- rū invenimus, transferre poterimus ad
dist. 29. du- Divina, ubi ratio dissimilitudinis nō re-
bitatione pri- ma, litterali. pugnat. Notandum igitur, quod in æ-
qualitate duo considerare possumus re-
lationem, & fundamentum: ratione fun-
damenti æqualitas semper remotionem
importat: sequitur enim æqualitas ad u-
nitatem magnitudinis, quę per remo-
tionem maioris, & minoris esse habet:

Phus 10. Me & secundūm hoc ait Phus 10. Meta-
taph. comm. quod æquale opponit privativę ma-
iori & minori. Si verò de æqualitate lo-
quimur secundūm quod relationē im-
portat, sic ratio æqualitatis non consi-
stit in remotione; sed in positione:
nam cùm relatio sit quoddam genus
entis, & nihil possit esse species allu-
cius generis entis, nisi ratio eius in posi-
tione consistat, æqualitas accepta ut
relatio quid dicet positivę. Hoc autem
si ad Divina transferre volumus, inveni-
mus similitudinem & dissimilitudinē,
nam considerando æqualitatem ratio-
ne unitatis magnitudinis, invenimus
quamdam similitudinem. Nam sicut
propter hoc creature sunt æquales: quia
habent unā magnitudinē, ita & Personæ
Divinæ propter hoc æquales dicuntur:

Æqualitas in
creaturis est
consideramus æqualitatem secundūm
relatio rea- quod relatio, ibi dissimilitudinem inve-
lis inter ex- nimus. Nam in creaturis æqualitas est
erēma distin- relatio realis; in Divinis autem est rela-
tio realiter; in Divinis ve- tio rationis: & quia omnis realis relatio
rō solam ra- dicit quēdam realem ordinem, æquali-
tatis est re- tas in creaturis, secundūm quod relatio,
lato: idē aliquid positivę dicit, eò quod in eis
non est in Di- quemdam realem ordinē ponit. In Di-
vis, ut posi- vinis autem, secundūm quod relatio, nō
in creaturis hil ponit, eò quod sit relatio rationis.
est ut positio Dicamus ergo quod licet æqualitas in
nem, & remotionem di- creaturis positionem & remotionem
dicat; in Divinis verò solam remotionē
importat: ut patet per Magistrum, qui
asistentiens positioni quorūdam ait:
Non indecē videtur eis nomine æqualitatis,
vel similitudinis non aliquid ponit, sed remo-
veri: ut ea ratione dicatur Filius æqualis Patri:
quia nec maior eo nec minor est: Et hoc pro-
pter unitatem essentia, ita Et similis dicitur:
quia nec diversus, nec alienus, nec in aliquo
dissimilis: Et hoc propter essentia unitatem, Et
simplicitatem.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum,

quod nō est simile de creaturis & de Di-
vinis: quia in creaturis relatio æqualita-
tis habet esse reale: & ideo ratione rela-
tiothis dicit quid positivę; & si non ra-
tione unitatis magnitudinis, in Divinis
autem cùm dicat quid rationis, solam
remotionem importat. Ad 2. dicendū, Nomē remo-
quod privatio, prout importat non en-
titatem imperfectionem dicentem, in in Divinis po-
nitur, quam
Divinis non ponit: propter quod sig-
nanter Magister æqualitatem dicit in ne imperfec-
Divinis dicere remotionem & non pri-
vationem; ne forte inteligeretur in Di-
ponatur; lar-
gè tamē ac-
set poni, li-
cipiendo privationem talis remotio pri-
cēt inæqua-
B vatio dici potest. Ad 3. dicendum, quod litas non ha-
licet æqualitas, prout est relatio realis,
aliquo modo dicat potentialitatem vel aptitudinem respectu in æqualitatis, ta-
men prout est relatio rationis non oportet: quod sic est videre: quia quando est
relatio æqualitatis realis inter aliqua, tūc est diversa magnitudo unius à mag-
nitudine alterius: & ideo secundūm in-
tellectum saltem potest fieri substractio ab una, non facta subtractione ab alte-
ra; vel potest fieri additio uni non facta
additione alteri: quo facto erit inæqua-
litas; sed in Divinis, ubi est una & eadem magnitudo omnium Perso-
narum, non potest intelligi additio in
magnitudine unius, quin fiat additio in
magnitudine alterius: & ideo dato per
impossibile quod illa magnitudo cres-
ceret, vel minueretur, adhuc Personæ
remanerent æquales, ergo non est de
ratione æqualitatis, quę est in Divinis,
dicere respectum vel aptitudinē ad in-
æqualitatē: nec possumus dicere prop-
ter hoc, quod ibi non sit æqualitas: quia
tantò est ibi maior æqualitas, quanto
magis removetur ab opposito, quod est
inæqualitas. Ad formam autem argu-
endi dicendum, quod inæqualitas in Di-
vinis non habet omnem rationem pri-
vationis. Ad 4. dicendum, quod æqua-
litas dicitur secundūm substantiam in
Divinis: quia attenditur secundūm mag-
nitudinem, & magnitudo in Divinis
transit in substantiam; attamen ad hoc
quod in aliquibus sit æqualitas, non suf-
ficit quod in eis sit magnitudo; sed re-
quiritur quod in eis sit magnitudo una;
& quia in Divinis non est unitas, quę
dicat positionem, cùm non sit in eo
unum, quod est principium numeri, nō
argui-

argitur, quod æqualitas ibi dicat positionem, sed remotionem. Vel dicere possumus, quod æqualitas non est ipsa magnitudo, vel unitas magnitudinis, sed secundum intellectum est cōsequē ad illa: & ideo non oportet quod si essentia, vel magnitudo aliquid positivè dicit in Deo, quod æqualitas ibi quid positivè dicat.

In contrarium est: quia Aug. i. de Doctrina Christiana in principio appro priat unitatem Patri, æqualitatem Filio, concordiam Spiritui Sancto. Præterea: Hilarius approbat æternitatem Patri, speciem Filio, & usum Spiritui Sancto.

D.P.N. Au.
i. de Doctri na Christia na.

RESOLVTIO.

QUESTIO II.

De appropriatis Divinis Personis.

Deinde queritur: de appropriatione, & circa hoc queruntur tria. 1. utrum essentialia possint appropriari Personis? 2. de appropriatione Hilarij. 3. de appropriatione Augustini.

ARTICVLVS I.

Vtrum essentialia possint appropriari Personis?

D. Thom. in i. p. q. 39. art. 7.

Ad primum sic proceditur: videtur quod essentialia attributa non possunt appropriari Personis: quia quod est commune omnibus, nulli debet appropriari; sed quodlibet essentialiale attributum est commune omnibus: ergo &c. Præterea: cum non magis unum attributum conveniat uni Personæ quam aliud: nec uni Personæ quam alijs, ratione unum attributum appropriatur uni Personæ, par ratione omnia attributa ei appropriari deberent. Rursum qua ratione appropriatur uni Personæ deberet appropriari omnibus; sed non omnia attributa appropriatur uni Personæ, nec quodlibet appropriatur omnibus: ergo appropriatio eo modo quod sit, fieri non debet. Præterea: appropriatum secundum rationem suam presupponit proprium; sed omnia propria presupponunt communia, ergo nullum commune appropriari debet. Præterea: quod est occasio errandi, fieri non debet; appropriare essentialia Personis dat occasionem errandi: cum ex hoc videatur ponit gradus in Trin. ergo &c.

Respond. dicendum, quod Aug. istam questionem pertractat i. de Essentialia, Trin. cap. 17. ostendens quod ea, quæ sunt communia, propriæ de Personis dici possunt, accipiens propriæ pro appropriatè: nam lex communiter sumpta comprehendit totum vetus testamē tum, secundum quē modū intelligitur; & patet in cū dicitur, quod scriptum est in lege: quod *Odio habuerunt me gratis*. Cū hoc sit scriptum in Psalmo. Ali quando autem lex accipitur propriæ pro ea, quæ data est per Moysem, sic etiā & per Prophetas. Aliquādo intelligimus psalmos, ut cū dicitur: *Oportet impleri omnia, que scripta sunt in lege, & Prophetis, & psalmis de me*, per hēc autem duo similia concludit Aug. quod unum & idem potest summi communiter, & proprie: & ideo arguit quod ea, quæ sunt communia omnibus, possunt dici propriæ, id est appropriatè de aliquo; nam cū sapientia sit communis omnibus, appropriatè tamē dicitur de Filio, cū ait Apostolus: *Predicamus Christum Dei virtutem, & Dei sapientiam*. Rursum cū charitas sit communis omnibus probat Augustinus ibidem, quod potest dici propriæ de Spiritu Sancto. Nam Ioann. in canonica sua dicit: *Charitas est ex Deo*, & postea subdit: quod *Charitas Deus est*; sed cū Pater non sit Deus de Deo, vel accipit ibi charitatem pro Filio, vel pro Spiritu Sancto; tamen ut arguit Aug. ibi charitas sumitur pro Spiritu Sancto: quia *In Deo manemus, & ipse in nobis, quia de Spiritu Sancto dedit nobis*, ut Ioann. ait; sed manere in Deo per charitatem esse habet: ideo charitatem ibi pro Spiritu Sancto sumpit: igitur ea, quæ sunt communia omnibus, possunt appropriari alieui Personæ: ut sapientia, quæ est communis tribus

Idem i. de Trin. cap. 17

D. Ioann. in sua Canonica

c. 2.

tribus appropriatur Filio & charitas A Spiritui Sancto.

Sed quare huiusmodi appropriations fiunt, potest assignari ratio, & ex parte Personarum, & ex parte nostra.

Nota quare Ex parte Personarum dupliciter, propriae & essentia sive ter positionem, & propter remotionem. cōmūnia ap- Propter positionem fit quando attribu- propriantur Personarum, & ex parte nostra. Personis. 1. tum esse entiale habet maiorem similitudinem cum proprio unius Personæ, Personarum ratione pospo- quācum proprio alterius Personæ: ut quia potentia dicit rationem principij, fitionis. Patet & proprium est Patris esse totius Deitatis principium, cum sit fontana Deitas, potentia appropriatur Patri: Filius autem quia procedit per modum intellectus, ei appropriatur sapientia: Spiritui Sancto appropriatur charitas, quia infra ad pri- mū.

2. ex parte procedit per modum voluntatis, & per Personarum modum amoris. Posunt enim tales appetere remotio propriationes fieri propter remotionem.

ut quia patres, & antiqui consueverūt esse impotentes; iuvenes autem & filii insipientes, & Spiritus cum quamdam impulsione dicat, videtur in quamdam anterioritatem sonare: & ideo ne iudicemus de Personis. Divinis per omnem modum secundum ea, quæ videimus in creaturis, appropriatur Patri potentia, ne credatur infirmus: Filio sapientia, ne suspicetur insipiens: Spiritui vero amor & benignitas, ne credatur austerus.

Quare esse Ex parte etiam nostra dupliciter ratione appropriatur Personis: duplex ratio ex parte nostra.

sumitur ex cognitione veritatis. 1. sumitur ex cognitione veritatis. 2. ex vitatione erroris: nam per huiusmodi appropriata, inquantum habent similitudinem cum proprijs, manducimur in cognitionem priorū: est ergo quedam utilitas in huiusmodi appropriationibus, videlicet, cognitione veritatis. Vitatur etiam per hoc errores:

quia in appropriatis quodammodo includuntur cōmūnia & propria: nam ipsa appropriata in se cōmūnia sunt; tamen secundum quod appropriata sunt, & habent similitudinem cum proprijs, dant intellectum priorum: secundum autem quod appropriata sunt cōmūnia, vitatur error Arrij, qui cum separasset suostantiam, nihil secundum rei veritatē unum & idem posuit cōmūne tribus Personis; ex eo vero quod appropriata secundum quod talia dāt intelligere propria, excluditur error Sabellij, qui cū confudisset Personas, nō verè posuit propria in Divinis Personis: cum

per talia fiat vera & realis distinctio; quam ipse negavit. Erfortè propter istam ultimam rationem Magister in littera, cū determinasset de appropriatione Personarum, excludit errorem Arrij & Sabellij, inter quos duos errores harans Fides Catholica eos vitando vitat Charydim, & Scyllam.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum; quod ratio benè arguit, quod nullum Differētia ra commune potest esse proprium, accipi- tionis inter-

endo propriè proprium; sed non arguit attributa, quod nō possit esse appropriatum: quia eo ipso quod unum attributum aliquo modo sumptum habet maiorem similitudinem cum proprio unius, quācum proprio alterius, illi appropriari potest. Ad 2. dicendum, quod attributa licet sint idem re, differunt ratione: & propter huiusmodi differentiam aliqua habent maiorem similitudinem cum proprio unius Personæ, quācum cum proprio alterius: nō igitur fit appropriatio, quod unum attributum magis conveniat uni Personæ, quācum alij; sed prout secundum modum intelligendi habet maiorem similitudinem cum proprio unius Personæ, quācum cum proprio alterius: & ratione huius maioris similitudinis omnia attributa appropriantur uni, nec quodlibet appropriatur omnibus. Ad 3. dicendum, quod licet commune ut commune non det intelligere propriū, tamē ut appropriatū dat intelligere propriū, ut dictum est. Ad 4. dicendum, quod non fit huiusmodi appropriatio, ut ponantur gradus in Trinitate, sed propter similitudinem ad propria, & in hoc non est error.

ARTICVLVS II.

Vtrum appropriatio Hilarij sit bona?

Secundò queritur: utrum appropriatio Hilarij sit bona? Et videtur quod non. Nam ipse appropriat aeternitatem Patri, speciem imagini, & usum muneris. Prima appropriatio videtur inconveniens: quia non magis est aeternus Pater quācum Filius: cū Pater & Filius sint unus aeternus iuxta illud, *Non tres aeterni, sed unus aeternus*, ergo non magis debet aeternitas appropriari Patri quā Filio. Præterea: quod dat occasionem, errori fieri non debet; sed appropriare aeternitatem

Eternitatem Patris dat fomentum errori Arrij; qui dixit Filium non esse coeterum Patrem: ut narrat Aug. 6. de Trin. in principio.

Viterius videtur, quod species non debet appropriari imagini sive Filio: quia ^{Expositio} ^{verborum Hilarii per alios.}

Dubitatio ^{Expositio} ^{verborum Hilarii per alios.} Filius quidquid habet, habet a Patre: cu^m nihil habeat nisi natum, sive quod nascendo accipit: & propter quod unum quoque tale, & illud magis Patri competit magis species & pulchritudo, quam Filio. Præterea: si Filio appropriatur species, huiusmodi species erit intelligibilis; sed species intelligibilis differt a Verbo: ergo Filio appropriari non debet: cu^m sit Verbum Patris. Præterea: si species accipitur pro pulchritudine, adhuc non debet appropriari Filio: quia secundum Dionysium 4. de Divinis nominibus idem est pulchrum & bonum; sed bonitas appropriatur Spiritui Sancto, ergo &c.

Dub. 2. late-
talia. Viterius videtur, quod usus non debet appropriari Spiritui Sancto: quia usus propriè non competit nisi his, que sunt ad finem, non ipsi fini; sed sicut Spiritus Sanctus unus cum Patre & Filio est principium omnium, ita & finis omnium, ergo non competit ei usus. Præterea: usus consistit in referre, relatio est rationis discursus, ubi non est discursus rationis, ibi non est usus; sed in Divinis non est rationis discursus, ergo nec usus,

RESOLVTIO.

Appropriatio designata à Hilario sustineri potest, ut eam exponit Pater Noster Augustinus.

Quomodo eternitas appropriatur Patri per P. Aug. exponit & aptat isto modo: Inam eternitas secundum ipsum competit Patri: quia eternitas de ratione sui dicit caritatem principij: & quia Pater est innascibilis, & sine principio: ideo eternitas Patri appropriatur, non quod eternitas non conveniat Filio, vel plus conveniat Patri quam Filio; sed quia habet maiorem similitudinem cu^m proprio Patre, quam cum proprio Filio. Vide Aug. ait: *Vocabulo eternitatis cum dicitur quod Patri appropriatur eternitas: non arbitratur intelligere: Nisi quod Pater*

A non habet Patrem, de quo fit. Et autem aliud modus appropriandi eternitatem Patri: quia eternum dicit etiam rationem principij: nam ab eternitate fluit evum, & tempus: & quia Patri potissimum competit ratio principij, ideo Patri appropriatur eternitas. Sed istum modum non tangit Aug. nec etiam est omnino proprius: quia eternitas de ratione sui non dicit nisi caritatem principij duracionis. Species autem appropriatur imagini: nam per speciem, ut idem Aug. dicit, intelligit pulchritudinem. In imagine autem duplex pulchritudo imaginis, id considerari potest, vel prout res quæ est, Filio: B dam est, vel prout representat id, cuius quo solvitur i. Dubitatio.

Species appropriatur i. modo in imagine attenditur pulchritudo sicut in ceteris rebus. 2. modo attenditur pulchritudo in imagine prout perfectè imitatur id, cuius est imago: & quia Filius ex suo modo procedendi per omnia imitatur Patrem; propter quod proprium est Filii quod sit imago Patris, pulchritudo, sive species appropriatur Filio: quia habet similitudinem cum proprio Filii propter imitationem dictam. Ista autem imitatio Patris in tribus esse habet, secundum quod tangit Aug. i. quia Filius perfectè repræsentat ipsum Patrem: unde Aug. ibidem ait: *Iam tanta est congruentia, & prima equalitas, & prima similitudo, nulla in re disidens, & nullo modo inequalis, & nulla ex parte dissimilis.* Rursum quantum ad simplicitatem, quoad cognitionem

Filius, mea imago Patris imitatur ipsum quantum ad repræsentationem quo ad simplicitatem, quoad cognitionem

ars quedam omnipotens, atque sapientis Dei plena omnium rationum viventium immutabilium. Prima repræsentatio est quasi universalis, & in quadam universalitate aliæ duæ sunt speciales & in quadam specificè dictæ; sed secunda est in essentiæ simplicitate: tertia est in scientiæ naturalitate.

Assignatur tamen ab aliquibus modus alius appropriationis: quia pulchritudo, ut ipsi dicunt, consistit in tribus r. per alios. scilicet

scilicet, in commensurazione: ut cum A
membra sibi respondeant in splendore: ut
cum color appareat pulcher, & in ima-
gine: quia parvi homines, propriè lo-
quendo, non sunt pulchri, sed possunt
esse bene proportionati: & secundum
hoc adaptant ista Filio, quæ diximus. Sed
hoc non tangit Aug. nec est per omnē
modum propriè dictum: quia tota pul-
chritudo imaginis est in representando
Id, cuius est imago: & ideo non debe-
mus insistere nisi in eo quod Filius per-
fekte representat, & imitatur Patrem.
Et hoc viso habebimus: quare sibi ap-
propriatur pulchritudo. Visus autem ap-
propriatur muneri, sive Spiritui Sancto: B
quia ut idem Aug. ibidem dicit:

Quomodo illa dilectio, delectatio, felicitas vel beatitudo appro-
priatur Spiritui S. qui sol usus ab illo appellatus est breviter, & est in
vitur secundum Trinitatem Spiritus Sanctus, non genitus, sed genita
dubitatio nitoris, genitique suavitas, ingeniti largitate, atque
ubertate perfundens omnes creaturem pro
capitu earum, ne ordinem suum teneant: in quibus
verbis duo notare possumus. Primum
scilicet quod spiritui Sancto appropriatur usus sive suavitas ex parte Patris &
Filiij, & ex parte creaturarum. Ex parte
Patris & Filiij: quia procedit ab eis, ut
dilectio & amor, sive per modum vo-
luntatis, cui appropriatur frui & delectari.
Ex parte creaturarum: quia est ratio
quare creature ordinentur in Deum, &
pro capacitatem earum bono Divino
fruantur.

Repon. ad arg. Ad 1. dicendum, quod non appropriatur aeternitas Patri: quia magis competit Patri quam Filio, sed quia aliquo modo sumpta habet maiorem similitudinem cum proprio Patris, quam cum proprio Filii. Ad 2. dicendum, quod non datur occasio errandi; sed removetur. Nam eo ipso quod dicitur, quod aeternitas appropriatur Patri, datur intelligi quod non competit soli Patri: quia non appropriatur nisi quod commune, & ita destruitur error Arrij. Ad 3. dicendum, quod pulchritudo appropriatur Filio: quia habet similitudinem cum proprio Filii: nam pulchritudo in commensuratione consistit, & Filio competit commensuratio, prout perfectè representat Patrem. Unde Aug. 6. de Trin. cap. ult. *Imago enim si perfectè implet id, cuius est imago, ipsa coequatur ei, non illud imaginis: & ideo pulchri-*

B. Egid. Col. sup. I. Sent.

tudo appropriatur Filio, non quod non
conveniat Patri, vel quod magis con-
veniat Filio: sed quia habet maiorem
similitudinem cum proprio Filio, quam
cum proprio Patris. Ad quartum dicē-
dum, quod nō accipitur ibi species pro
specie intelligibili; attamen & si sic vel-
lemus accipere, Filio appropriari posset
sicut idea. Et ad modum arguendi di-
cendum, quod licet in nobis non sint
idem idea & verbum; in Deo tamen
idem sunt: quia essentia non differt rea-
liter à Persona. Ad 5. dicendum, quod Aug. 6. de
ration valet, si pulchrum est idem quod Trin.c.vit,
bonum, quod ei approprietur pulchru-
m, cui appropriatur bonum: nam & bonū
idem est quod unum: cū verum & bo-
nū sint idē enti: & tamē quia à diversis
rationibus imponuntur, bonū est obiectū
voluntatis, & verum intellectus: bonū
appropriatur Spiritui Sancto: & verum
Filio: ita quod pulchrum & bonum nō
secundum eandem rationem ponuntur,
dato quod idem sint, non oportet
quod ei approprietur unum, cui appro-
priatur aliud, Ad 6. & 7. patet solutio
per iam dicta: quia non accipitur ibi
usus propriè, sed pro quadam dulcedine
& suavitate, quæ habent similitudinē
cum amore: & ideo usus Spiritui Sac-
cto appropriatur,

ARTICVLVS III.

*Verum sit bona appropriatio M. P. N.
Augustini?*

Tertiò quartitur de appropriatione,
Augustini. Et videtur quod unitas
non debeat appropriari Patri: quia se-
cundum Ang. 6, de Trin. cap. 5, Spir-
itus Sanctus est unitas, charitas, sanctitas Patris Secundum Ps.
tris & Fili, ergo ei debet appropriari u- Aug. unitas
nitas, non Patri. Præterea: ut habitum appropriatur
est, huiusmodi appropriations non fi- litas Filio,
unt, ex eo quod appropriata magis cō- sed nexus
veniunt uni Personæ, quam alij; sed Spiritus S. scilicet , arc.
propter similitudinem ad propria sive præce.
ad notiones; sed cum in Patre sint tres
notiones, in Filio duo, in Spiritu Sanc-
to una, unitas non debet appropriari Pa-
tri propter pluralitatem notionum. Præ-
terea: videtur quod æqualitas non
debeat appropriari Filio: quia æquali-
tas unitatem importat: cum igitur Filio
non apparetur unitas, ei non deberet
Eccc. appro-

appropriari æqualitas. Præterea: communia sunt ea, quæ appropriatur: quod ergo est appropriatum, cùm sit commune, debet convenire omnibus; sed æqualitas non convenit omnibus: cùm Pater nō est dist. æquetur alijs; sed alij æquentur ei, igitur æqualitas inter appropriata computari non debet. Præterea: videtur quod nexus non debeat appropriari spiritui: quia nextis unitatem importat; unitas appropriatur Patri: ergo &c. Præterea: non est idem proprium & appropriatum; sed proprium est Spiritui Sancto, quod sit nexus, ut supra ostensum fuit, ergo &c.

Vltiū quæritur de secunda part. dubitatio te appropriationis. Vult enim Aug. quod Patri appropriatur unitas, Filio æqualitas, Spiritui Sancto nexus, sive unitatis æqualitatisque concordia. Postea subdit: quod omnia tria hæc unū sunt propter Patrem, æqualia propter Filiū, cōnexa propter Spiritum Sanctum. Videtur quod non omnes tres Personæ

Secunda ap- debeat dici unum propter Patrem: quia propriatio ibi, propter, vel denotabit habitudinem Aug. est qd omnes causæ formalis, vel causæ quodāmodo Personæ sūt efficientis: Formalis non: quia una Persona non est forma alterius. Si verò dicitur Patrem, catur, quod habet habitudinem quasi æquales propter Filiū, causæ efficiarīs; tunc sensus est: Filius est quid unum propter Patrem; hoc est, propter Spiritum à Patre habet unitatem; sed quidquid Sanctū habet, à Patre habet: pari ergo ratione est æqualis propter Patrem, cū & hoc habeat à Patre, quod sit ei æqualis.

Præterea: videtur quod non omnes tres Personæ sint æquales propter Filium: quia tunc Pater haberet à Filio, quod esset æqualis, ergo Filius haberet aliquā rationem principij super Personam Patris. Præterea: si omnia sunt æqualia propter Filium, ergo & Filius est æqualis per se ipsum, ergo habet aliquam rationem principij supra se, quod non est intelligibile. Præterea: videtur quod non omnia sint cōnexa propter Spiritum Sanctum: quia connexio in rebus est propter ordinē, quē in eis aspicimus; sed

Omnis ordo est ab unitate incipiens, ut scribitur 21. propositione Procli, Igitur cū ordo reperiatur in rebus propter unitatem, omnia debent dici cōnexa propter Patrem, cū ei ap- proprietur unitas

Duplex appropriatio assignata ab Augustino P. N. bona est: in quarum prima appropriatur Patri unitas, æqualitas Filio, & nexus Spiritui Sancto: in secunda omnes tres Personæ dicuntur omni propter Patrem, æquales propter Filium, & cōnexa propter Spiritum Sanctum.

R E s p o n d . dicendum, quod appropriatio Augustini bona est quantum ad utrāque partem. Ad cuius evidentiā notandum, quod Pater est principium sine principio: & ideò (ut habitum est) Stilicet diff. 19. supet lic. Pater est totius Divinitatis principium: tēta & diffe rationem principij, Patri appropriari possunt. Unitas autem, modis habet rationem principij: ut probat Dionysius ulti. de Div. nom. Primo: quia omnia: unde apnia unitate participant: propter quod proprietates Dionysius ait: *Nihil enim est eorum, que patris principiū sunt, quod unitas non sit particeps, & quia ea cōcipio.* quæ participant aliquo modo accipiunt Div. Dionys. estè ab eo, quo participant: unum autem habet rationem principij respectu omnium, cùm omnia ipso participant. Secundo hoc apparent: quia unum non requirit multitudinem, sed multitudo requirit unū, unde & idē ait: *Sine uno non erit multitudo, sine multitudine erit unum:* & quia illud, quod ad sui esse non requirit alias, alia autem requirunt ipsum, habet rationem principij respectu aliorum, unū habet rationem principij respectu omnium. Tertio: omnis ordo in entibus est, ab unitate: quia secundum Proclum: *Omnis ordo ab unitate incipiens procedit in multitudinem:* & quia illud, à quo habet esse ordo in rebus, habet rationem principij respectu rerum; igitur unitas habet rationem principij, cùm propter unitatem res sint multæ, & habeat esse ordo in eis. Est enim unitas ante omnem multitudinem, & omnia sunt unita & ordinata propter unitatem: & hoc est quod Dionysius ait: *Unitas est ante omnes numerum, & omnibus omnia unita sunt.* Quar- Div. Dionys. to; sicut ars habet rationem principij respectu artificiorum, prout secundum quādam analogiam ratio artis reperitur in quolibet artificiō: sic unitas habet rationem principij respectu omnium, prout per quādam analogiam natura unius reservatur in omnibus: & ideo

ideò Dionysius assimilat unitatem species præcognitę in mente. Quinto unum habet rationem principij ratione indi visionis, unde & Dionysius dicit: *Vnum est elementativum: nam cùm de ratione elemēti sit esse quid indivisibile, unum habet rationē elementi & principij: cùm indivisio sit de ratione unius.* Hæc autem quinque, propter quæ dicimus unum habere rationem principij,

EPILOGUS. si videlicet, quia alia ipso participant, sitorum quinque ipso alia esse non possunt, sed ipsum sine alijs, ab ipso habet esse ordo in rebus: & natura unitatis per quādam analogiam reservatur in omnibus, & est quid indivisibile: si non possumus reprehēre simpliciter in Divinis Personis respectu Patris; possumus tamen ea reprehēre aliquo modo, quod Patri appropriatur unitas.

Nani licet in Divinis non reperiat

Quomodo mus participationem: quia quælibet ^{prædicta} Persona est perfectus Deus: invenimus aliquo modo tamen ibi acceptiōem; quia si non est convenienter Patri. commune creaturis & Personis Divinis participare, tamen quodammodo, est eis cōmune accipere: & quia omnes Di-

Quia omnia viñæ Personæ accipiunt à Patre, ei appropriat u- propriatur unitas, à quo omnia alia esse no: idèo unū recipiunt. Rursū licet nō possumus dicere quid aliquid Divinorū possit esse sine alio: quia omne, quod in Divinis dicitur, vel est quid absolutum, vel quid

Vnum non relatum, & in absolutis non possumus requirit mul- dicere hoc esse sine hoc: quia omnia unū situdinem; sunt: nec in relativis, quia relativa pos- sed multitu- do unū: idèo sita se ponūt, & perēpta se perimūt. Pos habet ratio- sumus tamen in Divinis dicere hoc esse nem' princ' ex hoc, & quia ex unitate alia sūt, Patri fīlii. appropriatur unitas, ex qua omnes aliae Personæ existūt. Tertio: licet in Divinis

Omnis ordo in en- nō sit ordo, quo unū est prius alio; est tibus est ab tamen ibi ordo, quo unum est ab alio: unitate: & quia talis ordo est in entibus ab uni- fideō habet tate, Patri appropriatur unitas, à quo alię D Personæ existunt. Quarto & si una na- cipij. Speciei cogitura non reperitur in Divinis Personis rata in men- secūdūm analogiam, eò quid non ma- te assimila- gis illa natura reperitur in una Persona, tur unitas: idèo est prius quam in alia, est tamen ibi una natura cipium arti- in pluribus propter originem commu- nicata: & quia Pater est fontana Deitati- cut ars. ficialium, si- tis, Filius & Spiritus Sanctus Deige- næ Dicitatis, quasi pullulationes Divinæ naturæ, & sicut quidam flores, Patri ap- propriabitur unitas, cùm ab unitate alia

A pullulent, & procēdant, Quinto & si in Vnum, quia Divinis nō competit magis Patri, quām indivisibilis ille, est elemen- alij, cùm indivisio simplicitatem im- tarivum, id- portat: quia omnes Personæ sunt æquæ est, principi simplices; tamen ut indivisio sumatur ativum: idèo per comparationem ad numerum, Pa- habet rationē tri appropriari potest. Vnde & omnes principij

alia Personæ notificantur per notiones importantes pluralitatem Personarum: solus autem Pater notificatur per innascibilitatem, quæ secundūm quod negationem dicit propriè numerum nō importat: appropriatur ergo unitas Patri propter similitudinem, quam habet cū notionibus eius: sed primi quatuor modi accipiendo unitatē videntur habere similitudinem cum notionibus Patris, ut ipse est principium aliorum, unus verò modus appropriat unitatē Patri ratione innascibilitatis secundūm quam notificatur, ut ab alio non existit. Fi- Filio appropriatio vero appropriatur æqualitas: quia priatur æ qualitas, & ex modo suo procedendi æqualitas ei quomodo.

C competet, unde & in proprijs eius æ qualitas importatur; est enim propriū ei quid sit Filius, quid sit imago, & quid sit Verbum: ut potest haberi ab Aug. in multis locis, est enim eo Filius, quo Verbum & imago: & eo imago quo Verbum & Filius. Et de ratione cuiuslibet istorum est æqualitas: nam & de ratione prolis est quid æquetur parenti: aliter enim non esset vera proles, cùm univocè reperiatur natura in Patre & Filio: & de ratione imaginis quid æquatur ei cuius est in nago, cùm imago sit rei ad rem coæquadā indiscreta, & unita similitudo: & de ratione verbī est etiam æqualitas, cū verbum etiā, si perfectum est, sit simillimum ei, cuius est verbum. Nexus autem & concordia con- propriatur veniunt Spiritui Sancto, cùm ipse sit a- Spiritui s. & quomodo. mor, & amor habeat unire & coniunge- re, iuxta illud quod scribitur 4. de Div. nom. Amorem sive Divinum, sive Angelicum, sive intellectualem, sive animalem, sive naturalem dicamus, unitam quandā intelligimus habere virtutem.

D. Diony. 43 Ad primum dicendum, quid unitas duplice sumi potest, absolute, & sic appropriatur Patri, & isto modo de ea loquimur. Secundo modo sumitur unitas prout accipitur pro unione pluri- um in uno amore, & sic convenit Spi- tui Sancto, & isto modo procedebat ra- tio. Ad secundum dicendum quid Eeeq. unites

Vnitatis abso- unitas appropriatur Patri pluribus mo-
lute sump- dis, ut dictum est, & ideo tali appro-
ta appropria- tur Patri; sed priationi non repugnat pluralitas
ut unit plura notionum: cū nota uno modo fiat
appropriatur talis appropriatio, sed pluribus. Vel di-
spiritui S.

cēdum quod tres notiones in Patre nō
sunt tres res, sed magis tres rationes in-
notescendi: & ideo pluralitas notionū
non impedit, quod ei unitas appropriari
non poscit. Ad tertium dicendū, quod
æqualitas non est ipsa unitas, sed est se-
cundū in modū intelligendi consequēs
unitatem, & propter hanc differētiam
non oportet, quod cui appropriatur u-
nitas, quod approprietur æqualitas. Ad
quartum dicendum, quod licet Pa-
ter non æquetur alijs, ut æquatio dicit
unitatem magnitudinis cum imitatio-
ne; æquatur tamen; ut æqualitas solam
magnitudinem importat: & ideo pos-
sumus dicere, quod Pater æquatur alijs,
& si non adæquetur: quia imitatio ma-
gis expressè importatur per adæquatio-
nem, quā per æquationem. Rursum
adhuc magis proprie dicitur Pa-
ter est æqualis Filio, quā æquatur Filio:
quia imitatio, cū videatur importare
motum quēdam, magis importatur per
verbum quā per nomen. Ad 5. dicē-
dum, quod nexus non importat unita-
tē absolute, secundū quod unitas Pa-
tri appropriatur; sed importat uisionem
in aliquo ut in amore. Ad 6. dicendū,
quod non esset magnum inconveniens,
si nexus esset proprium Spiritui Sancto:
quia cū appropriata sumantur per si-
militudinem ad propria, non est incō-
veniens inter appropriata propria nu-
merare. Vel dicere possumus, quod Pa-
ter & Filius uniuntur in amore es-
sentialiter sumpto, & talis unio & ne-
xus appropriatur Spiritui Sancto prop-
ter similitudinē; quā habet ad propriū
eius: quia ipse per modū amoris emanat

Solutio du- Ad id autē quod ulterius queritur:
bitationis la- utrum omnia sint unum propter Patrem,
teralis. æqualia propter Filium, connexa prop-

Quomodo ter Spiritum Sanctum? Dicēdum, quod
omnes Perso- sic. Ad cuius evidentiā notandum, quod
na Divine ea, quae sunt ex aliquo principio, prop-
sunt unum propter Patrem principium, à quo sunt, aliquando
trem: quia habent unitatem, aliquando pluralitatē
scilicet, cui & compositionem. Nam quando ali-
communicat, quid procedit ab aliquo principio nō
essentiā, cō- simplici, & nō habente naturā unā, tūc
que in ipso quod lic procedit de necessitate eī cō-

A positiū: quia nihil, quod procedit ab ali- unitate ba-
quo, perte loquendo, est simplicius eo, à- bent.
quo procedit. Nā sicut Quod producitur
à pluribus causis est compositus eo, quod produci-
tur à paucioribus: ita dicitur 57. proposi-
tione Procli, sic quod producitur a cau-
sa composita compositionem habet, &
quod à causa simplici sive à principio
simplicitatem habente, simplicitatē
habere potest, eo igitur ipso quod in
Deo Patre non est aliud essentia, quā
esse, cui communicat suam essentiam,
communicat suum esse, & quod ab eo
procedit in unitate essentiae, habet cū
eo idem esse: propter quod quālibet
B Persona procedens ab ipso nō est aliud secundū quā
ab eo. Rursum quia in eo est eadē na- in eo sūt una-
tura & voluntas, Persona, quae procedit natura, & vo-
per modum voluntatis, non est aliud ab lutas; cui cō-
municat na-
ea, quae emanat per modum naturae: ignū, & aliud,
fur cū unitas & simplicitas competat & quodlibet
rebus ex suo principio, & potissimē in eo unita-
quando res perfecte suo principio simi- te habet
eo.

lantur, cū Pater non sit ex alio, prop-
ter quod auctoritas principiis in eo reli-
det, dicuntur Filius & Spiritus Sanctus
esse unum propter ipsum: quia propter
simplicitatem essentiae & naturae & vo-
luntatis, quae existunt in Patre, Filius &

C Spiritus Sanctus à Patre procedentes nō
sunt aliud ab ipso, nec aliud inter se, sed
unum cum ipso, & unum inter se. Et
ista est sententia Magistri, quae dicit unitatē
attribui Patri, & omnia esse unum
propter Patrem: quia ipse non est aliud
ab alio, & quia Filius genuit unum se-
cum Deum, & Spiritus ab eo processit

unitas cum eo Deus. Convenit autem a- Quomodo
quālitas Patri & Spiritui Sancto prop- omnes Perso-
ter Filiū. Quod autem Patri conve- nae sūt æqua-
niat æqualitas propter Filiū sic ostēdi po- les per Filiū.
test: nam æqualitas quamdam relationē
importat; relatio autem (maxime cū
est relatio rationis) potest cōvenire ali-

D cui per aliud absq; eo quod illud aliud
habeat causalitatē super ipso. Videmus
enim quod scibile refertur ad scientiā:
quia scientia refertur ad ipsum, loquē-
do de scientia, quae menjuratur à sci-
bili; nectamei talis scientia habet cau-
salitatē super scibilem; immò è converso:
sic etiā quia Filius æquatur Patri, Pa-
ter æquatur Filio. Nam in causis
& cōsatis, sive in principio & in eis,
que sunt ex principio, propriè conver-
sionem non suscipimus. Nam imago
æquatur

D. Aug. P. *æquatur ei, cuius est imago; non è converso; iuxta illud Aug. 5. de Trin. cap. N. 6. de ult. imago si imperfectè implet illud, cuius est imago; ipsa coæquatur ei, non illud imaginis sue: & Trin. cap. ul.* ideo secundum hoc possuntus dicere, quod Filius æquatur Patri, non è converso. Pater autem si æquatur Filio, hoc est, quia Filius æquatur ei, sicut scientia refertur ad scibile, non è converso: scibile autem si referatur ad sciētiam, hoc est, quia scientia refertur ad ipsum. Convenit etiam æqualitas Spiritui Sancto propter Filium: quia nisi Filius esset perfectum Verbum, & æqualis Patri non spiraret perfectum & æqualem amorem. Possumus ergo concedere omnia esse æqualia propter Filium: quia, modo quo dicitur est, Patri &

Quomodo Spiritui S. cōvenit æqualitas propter ipsum: Patrē autē & filium esse cōnexos Personæ Di-vine sunt cō-nexæ prop-ter Spiritū S. Modus alio- & Filij, & sit cōmunio & charitas utrius manife-standi cōve-nientiam dif-ferētiarū pro prietatum.

in Filio, cū sit media in Trinitate Persona, ternarius verò in Spiritu Sancto: & quia ab eo, quod est primò tale, omnia alia dicuntur talia propter ipsum: omnia sunt unū propter Patrem: quia in eo aliquo modo primò invenitur unitas: omnia sunt æqualia propter Filium, cū æqualitas requirat numerum binarium, qui aliquo modo primò reperitur in ipso: omnia sunt connexa propter Spiritū S. cū nexus requirat numerum ternariū; videlicet, duo quæ nequuntur, & unum nectens, qui ternarius numerus primò aliquo modo reperitur in Spiritu Sancto.

Ad primum dicendum, quod omnia sunt unum propter Patrem, in quantum Pater est principium omnium habens naturam maximè simplicem & unam: & ideo habitudo importata per propter, est habitudo principij ratione suppositi Patris, & aliquo modo habitudo formæ rationæ naturæ. Ad secundum dicendum, quod non oportet Filium habere rationē principij respectu Patris, licet æqualitas conveniat Patri propter Filium: nam æqualitas in Divinis est relatio rationis. Vnde videamus quod quia in scibili est relatio rationis refertur ad scientiam: quia scien-

tia refertur ad ipsum absque eo, quod scientia respectu scibilis habeat rationē principij. Ad tertium dicendum, quod per illud, quod est primò tale, omnia alia sunt talia: & quia aliquo modo concedere possumus, quod æqualitas secundum modum intelligendi primò reperiatur in Filio, omnia sunt æqualia propter ipsum: nec valet quod Filius habet rationem principij super se ipsum, sed habetur solum quod aliquo modo Filio æqualitas cōvenit primò: sicut omnia dicuntur calida propter ignem, quia ignis est primò calidus. Ad 4. dicendum, quod omnia sunt connexa propter Spiritum Sanctum cōnexione amoris, ut Magister ex ponit in litterā: unde talis connexio non accipitur per comparisonem ad unitatē absolutē sumptā, quæ appropriatur Patri, secundū quā verificatur quod omnis ordo est ab unitate incipiens; sed sumitur per comparisonem ad unitatem, ut dicit unionem plurium in amore, quæ convenit Spiritui Sancto.

EXPOSITIO LITTERÆ

*S*uper litteram, super illo: *Imago si perfectè implet illud, cuius est imago, ipsa coæquatur ei, non illud imaginis.* Contra: quia in Divinis est mutua æqualitas. Dicendum quod si Filius æquatur Patri, sive imago ei cuius est imago, & è cōverso; non tamen est ibi mutua coæquatio: quia coæqualitas plus dicit quam æqualitas: videtur enim ex suo nomine supra unitatem magnitudinis addere modum quēdam vel imitationem, & quia Filius imitatur Patrem, non è cōverso, & imago imitatur id cuius est, imago, non è converso: ideo dictum est quod si imago perfectè implet illud, cuius est imago, ipsa coæquatur ei, non è converso. *Imago eius &c.* Ista notula Hilarij inducit ad manifestationem prædicta auctoratis, videlicet, *Si imago perfectè implet &c.* Et tria facit Hilarius in ea: quia primò ponit diffinitiones imaginis, videlicet, quod imago est eius, ad quod imaginatur species indifferens, & quod est rei ad rē coequādam imaginata, & indiscreta similitudo: ex quibus diffinitionibus apparet, quod de ratione imaginis est quod coæquetur & imitetur id, cuius est imago: quia est indifferēs species eius rei, ad quā imaginatur: id

Id tamen cuius est imago non coequatur imaginis: quia non accipit esse per imitationem. Secundò ex his definitionibus concludit distinctionem personalē Patris & Filij dicēs: *Est ergo Pater & Filius*, id est, nō tantū Pater: nec tantū Filius, sed uterque, quasi dicat: Pater est distinctus à Filio: quia imago Patris est Filius, & nihil sibi est imago. Tertiò ostendit Patris & Filij unitatem in natura: quia imago, ut rei imago sit, necesse est ut habeat in se speciem & essentiam & naturam auctoris, igitur Filius habet naturam Patris, secundum quod est imago eius. *Siquis innascibilem*. Ista secunda notula inducit ad ostendendum, quod omnia sunt unum propter Patrem. Ad cuius evidentiam notandum, quod int̄t̄lio Hilarij est, quod in omni natura est unum aliquid non habens principiū secundū naturā illam, à quo alia sumunt originē, & secundū quod omnia alia sunt unum in natura illa: & ideo qui ponit duos innascibiles, ponit duos Deos: & quia Pater est huiusmodi innascibilis, omnia sunt unum propter Patrem: est enim omnium creaturarum principiū Filius, & principiū Filij Pater. Universa igitur ad unum initiale, id est, ad unum principium innitiativum, & principium omniū, ut ad Patrem referimus: qui Filius existit natus. *Ex essentia innascibili*, id est ex Patre, qui innascibilis est: hoc igitur gradu & hac confessione universa sumunt initium.

Dubitatur atitem de eo quod dicit: *Hoc gradu. Nam in Divinis non est gradus, ut habitum fuit per Hieronymum* &c. dist. Dicendum, quod licet in Divinis nō sunt gradus, propriè accipiendo

In Divinis gradum; sunt tamen ibi gradus, accipiunt gradus, accipiendo gradum pro omni ordine: cū si gradus ibi sit ordo originis. Vel dicendum & accipietur melius, quod principiū omniū creaturae pro ordine: vel accipiente gradum est Filius, principiū Filij est Pater. Universa igitur referuntur ad Patrem per Filium: & quia non eodem modo referuntur universa ad Filium, & Filius ad Patrem: ideo in tali relatione sunt quidam gradus; licet igitur inter Personas Divinas non sint gradus; connaturando tamen relationes creaturarum cum relationibus Personarum gradus facimus. *Omnibus creatris* &c. Ista tertia notula inducit ad ostendendum quod Pater & Filius sunt idem in natura. Ad

cuius evidentiam notandum, quod creaturæ emanant à Deo Patre per voluntatem: ideo tales sunt quales Deus vult eas esse; sed Filius ab eo gignitur naturaliter: & ideo talis substat, qualis & Deus est: nam sicut ex homine naturaliter procedit homo; artificialiter autem & secundum voluntatem procedit scānum, quod est diversum in natura ab homine: ita Filius, qui naturaliter procedit à Patre, est idem in natura cū ipso: unde quia ex Deo naturaliter genitus est, Deus est; creature autem, quae voluntarie & per modum artificiati procedit à Deo, est diversa in natura cum B ipso, & hoc est quod dicit quod voluntas Dei: *Amulit*, id est, dedit substantiam omnibus creaturis. Sed perfecta nativitas. Id est, perfecta naturalis generatio naturā dedit Filio. Ex impossibili ac non nata substātia. Hoc est, ex Patre qui dicitur impassibiliter: quia non assumptus carnem: dicitur non nata substantia: quia ab alio nō traxit originem. Cuncta ergo talia sunt, qualia Deus voluit, Filius autem, qui ex Deo natus est, talis substat qualis est Deus. *Quia natura*. Id est Pater. Qui naturaliter gignit. Non edidit, id est nō produxit: *Naturam*. Id est, Filius ab eo naturaliter genitum: *Dissimilem* sui. Sed ipse Filius ex substantia Dei genitus: *Amulit* id est accepit super esse, vel naturā Patris. Secundum originem naturae. Id est, secundum naturalem generationem, non secundum creaturas voluntatis. *Essentia*. Id est non habuit essentiam voluntatis: quia non accepit esse vel esseriā per modū voluntatis secundū creaturas, id est secundū quod creaturæ accoperūt. *Minus expresse* &c. Ista quarta notula inducit ad ostendendum omnia cōnexa esse per Spiritum Sanctum. In qua Hilarius quatuor facit: quia primò facit quod dictum est. Secundò ex habitis destruit opinionem Sabellij. Tertiò exponit quoddam quod dixerat, videlicet, Patrem & Filium & Spiritum Sanctum esse per substantiam tria, eo quod poterat habere pravum intellectum. Quartò manifestat quid est eos esse per consonantiam unum. Secunda ibi: *Volens* igitur. Tertia ibi: *Substantiam* Personas. Quarta ibi: *Quod autem dictum*. Dicit ergo primò quod Pater & Filius & & Spiritus Sunt per substantiam tria, sed per consonantiam, id est, per amoris concordiam sunt unum: & in hoc denota-

Denotatur eorum connexio per Spiritum Sanctum. In eo verò quod dicimus Personas esse unum per consonantiam, Fides Catholica minus expressè locuta de indifferenti similitudine, id est, de unitate Patris & Filii: nam Pater & Filius non solum uniuntur in amore spirato, sed etiam in natura: cum igitur eos unitos dicimus amoris concordiae, non expressè omnem eorum indifferentem similitudinem, sive omnem eorum indifferentem unitatem demonstramus. Ex eo verò quod Personæ sunt per substantiam tria in nomine cuiuslibet Personæ sive unius cuiusque nominativorum propriam substantiam significamus. proprium ordinem & propriam gloriam: per substantiam possimus intelligere hypostasim: per ordinem originem: per gloriam proprietatem. Distinguuntur enim Personæ realiter, per hypostases, origines, & proprietates. Deinde cum dicit: *Volens. Destruit. opinionem Sabellij dicens quod Sancta Synodus cōgregata contra Sabellianos: Volens eorum impietatem perire.* Id est, eorum errorem destruere: quia ponebant distinctionem Personarū in nominibus tantum; quia tres Personæ erant tripliciter nuncupatio, cui triplici nominis nihil respondebat in re: & non erat substantia causa uniuscuiusque nominis. Nam cum Personæ non re, sed solo nomine & ratione differantur: ille id est Pater et Filius & Spiritus Sanctus, & habebat utriusque nomen: ut ergo ille error destrueretur dictum est esse tres Personas, esse per substantiam tria; ut non solum inteligeretur inter eas nominalis differentia, sed realis.

Tunc sequitur illa pars: *Subsistens.* In qua exponit quomodo intelligendū sit per substantiam tria. Ad cuius evidentiam notandum, quod substantia aliquando accipitur pro natura, aliquando pro supposito. In proposito autem Personas subsistentium, hoc est, Personas de numero subsistētiū sive Personas subsistentes, per substantias intelligimus. Sunt ergo tres Personæ per substantiam tria; non quod sit differens substantia & dissimilis essentia Patris & Filii, sed indistincta Persona. Vult ergo Hilarius, quod in proposito accipitur substantia pro Persona, non pro natura. Deinde cum dicit: *Quod autem. Exponit quid est*

A esse per consonatiā unum. Nam hoc non habet calumniam, cum ipse Spiritus Paraclitus sit id, in quo uniuntur Pater & Filius per consonantiam, hoc est, per amoris concordiam. Unio ergo per consonantiam dicit unionem in amore spirato: non in essentia vel potius quam in essentia: nam si per unionem Patris & Filii secundum consonantiam intelligimus unionē in amore essentia-liter sumpto, hoc est, secundum quamdam similitudinem inquantum amor essentia-liter sumptus appropriatus Spiritui Sancto propter similitudinem ipsius ad eius proprium: & ideo oportet nos tam unitatem dicere non esse essentia vel substantia; sed per similitudinem essentia vel substantie: quia amor essentia-liter sumptus appropriatus Spiritui Sancto, in quo nec utitur Pater & Filius: & consonantiam propter similitudinem quam habet ad proprium eius. Cum Dñs Patrem &c. Ita quarta postula iudicatur contra errorem Arrij & Sabellij: & ideo duo facit Hilarius, secundum quod duos errores destruit. Secunda ibi: *Non religiosa.* Destruit primò errorem Arrij dicens, quod cum Deum Patrem confidemus, & Christum Dei Filium prædicamus, si eos duos Deos dicimus, in religiosa est confessio nostra: nam cum sit natura indifferentia inter Patrem & Filium, & sit tantum unum nomen eorum, secundum quod sunt naturaliter unum, oportet quod sint unū in genere essentia, in quo destruitur error Arrij, qui cum poneret Filium creaturam etiam genere, secundum eum dicitur, esse essentia Patris ab essentia Filii. Deinde cum addit: *Non religiosa:* Excludit errorem Sabellij dicens: *Quod religiosa:* unitas nominis, secundum quod Patri & Filio competit unum nomen, quia uterque Deus: Non admittit, id est, non abstulit Personam genitæ essentiae, id est, Personam Filii, qui est essentia & est genitus, Personam videlicet: *Constitutam,* id est producētam & generatam: *Et essentia indifferentis nature,* id est, ex Patre, qui à Filio natura non differt quasi dicens, quod unitas naturæ non afferit distinctionē Personarum, quod est contra Sabellium. Unde subdit, quod unica ac singularis Dei substantia per unionem nominis intelligatur: *Cum unum nomen essentiae.* Eit supplex: *Vtriusque,* id est Patris & Filii: habet enim

enim uterque, id est, Pater & Filius unus nomen essentiae: quia uterque dicitur Deus, et ideo addit quod unus Deus predicitur sive dicitur in utroque, id est, in Patre & Filio: *Ob indissimilem substatiā indistinctiōē naturae*. Nam Pater & Filius sunt unus Deus: quia est indissimilis substantia, & indiscreta natura, id est, in utroque. In quantum autem proles sunt habentes talēm naturam destruitur error Sabellij: prout autem unus Deus predicitur in utroque destruitur error Arrij. Itē super illū: *A Charybdi, & Scylla liberaberis*. Notandum quod in partibus Siciliae est quædam insula in mari, quæ vocatur Charybdis: Scylla est quædā rupes ibi distinguebantur in terra sita iuxta mare, & aqua maris inter utramque transit, & nautæ

si absque naufragio inde trahere volunt, oportet eos inter dicta duo transire, nō adhærendo Scyllæ nec Charybdi: immo aliquando quomodo unum vitare volunt, in aliud incident: propter quod dictum est: *Incidit in Scyllam volens vitare Charybdis*: per predicta duo Magister intelligit duos errores Arrij, & Sabellij. Si igitur sine periculo de fide sentire voluntus, sic debemus vitare Arrium ponendo unitatem essentiae, quod non adhæreamus Sabellio confundendo Personas: & sic debemus vitare Sabellium distinguendo Personas, quod nō adhæreamus Arrio separando substantiam. Et sic faciendo liberabimur à Charybdi, & Scylla, errorem Arrij & Sabellij evitando.

DISTINCTIO XXXIJ

VTRVM PATER VEL FILIUS SPIRITVS SANCTO DILIGAT?
cum diligere idem Deo sit quod esse.

*IC*oritur quæst. Postquam M. determinavit de appropriatis Personarum & proprijs: hic circa prædicta movet quædam quæstiones comparando Personas secundum propriam, sive secundum propria ad se invicem. Et duo facit: quia 1. movet quæstionē circa proprium vel appropriatum Spiritus Sancti. 2. circa appropriatum Filii; Ibi: *Pater et filius diligenter investigari*. Circa 1. tria facit: quia 1. querit utrum Pater & Filius diligent se Spiritu Sancto ostendens, quod per auditorias præhabitas oportet nos hoc concedere: 2. obiecte ad partem contrariam dicens, quod in Divinis diligere est idem quod esse, si ergo Pater & Filius diligent se Spiritu Sancto sunt Spiritus Sanctus, quod falsum est. 3. solvit quæstionem per Aug. dicens Spiritum S. esse amore Patris & Filii, quo se diligunt. Secunda ibi: *Sed e contrario si Pater*. Tertia ibi: *Hanc questionem*. Deinde cum dicit: *Pater et filius diligenter investigari*. Circa primum duo facit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. ex solutione quæstionis secundæ roboret quæstionem primam; ibi: *Pater et filius diligenter notandum*. Circa 1. duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. propter dictam quæstionem movet quædam quæstiones annexas, ibi: *Post hoc queri*. Circa secundum duo facit: quia 1. querit utrum Pater sit sapiens sapientia genita: & ostendit quod sic: quia cum Pater & Filius se diligent amore, quæ spirant: ergo & Pater sapiens est sapientia, quæ genuit. 2. solvit ibi: *Hanc questionem*. Et tria facit: quia 1. determinat

quod Pater non est sapiens Filio, cum non sit Filius: est enim in Divinis idem sapere quod esse. 2. in quædam notula inducitur auditoria Aug. dicentis contrarium. 3. ostendit prædictam auditoriam Aug. retractasse. Secunda ibi: *Aug. in lib. Tertia ibi: Verum hic Aug.* Deinde cum dicit: *Potest haec queri*. Moveret quædam quæstiones annexas. Et duo facit, secundum quod duas quæstiones movet. Secunda ibi: *Post hoc sollet*. Circa 1. duo facit: quia 1. querit utrum Filius sit sapiens sapientia genita vel irgenita arguens ad utramque partem: quia si nō est sapiens sapientia genita, non est sapiens se ipso, quod falsum est: si vero est sapiens sapientia genita, non irgenita, non est sapiens Patre: cum Pater sit sapientia irgenita: & cum in Divinis sit idem sapere quod esse, Filius non est à Patre, quod erroneum est. 2. cum dicit: *Ad quod? Solvit!* Et duo facit: quia 1. solvit dicens Filium esse sapientiam genita, si huiusmodi ablative costruatur in habitudine quasi cause formalis: & sapientia irgenita, si huiusmodi ablative costruatur in habitudine quasi cause efficientis. 2. ex dictis concludit Filium non esse sapientem à se ipso, nec de se, ibi: *Ex predictis*. Et tercia facit: quia 1. concludit, quod dictum est. 2. querit: utrum Filius sit sapiens per se ipsum, vel se ipso, & assignat opinionem quorumdam dicentium hanc esse distinguendam: quia si se ipso tenetur ibi quasi formaliter, sic est vera. Si vero neget habitudinem principij producivi, sic est falsa: quia Filius non habet à se, quod sit sapiens. 3. assignat opinionem aliorum simpliciter concidentium Filium esse sapientem se ipso, sed non à se

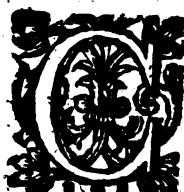
ā se, vel de se, quod confirmat per Hilarium.
Secunda ibi: Quare autem. Tertia ibi: Filii vero sim
pliciter.

Tuc sequitur illa pars: Post hoc solet. In qua mo-
vet secundam quæstionem. Et duo facit: quia
1. querit utrum sit una tantum sapientia Pa-
tris. 2. adquæsita responderet, ibi: Hec & his. Circa
1. duo facit, secundum quod dupliciter probat
non esse unam sapientiam Patris: nam Filius
est sapientia Patris & est sapientia genita, sed
cum Pater non sit sapiens sapientia genita, du-
plex est sapientia Patris: una qua est sapiens: a-
lia qua non est sapiens. Præterea: sapientia in-
genita est sapientia Patris, & sapientia genita
estiam; sed sapientia ingenita non est sapientia
genita, ergo non est una tantum sapientia Pa-
tris. Deinde cum dicit; Hec & his. Solvit & duo
facit: quia 1. solvit dicens: quod eadē sapientia
dicitur genita & ingenita, sed nō eodem modo.
2. solutionem manifestat per simile: quia sicut
dilectio essentialiter sumpta est ipsa Trinitas; &
personaliter accepta est Spiritus Sanctus, & non
est ipsa Trinitas; nec tamen in Divinis sunt duas

dilectiones: quia prima non ponit in numerū
cū essentia, sic de sapientia dicendum est. Dicé-
dum est etiam, & quia essentia non ponit in nu-
merum cum Persona, nec in ipsis Personis nu-
meratur sapientia sumpta essentialiter, & per-
sonaliter, si sic sumi potest, nō sūt duas sapientias,
nec etiam sapientia genita & ingenita duas sa-
pientias dicunt. Deinde cūm dicit: Preterea di-
ligeret. Roborat quæstionem prius tactam. Et duo
facit: quia 1. ostendit Patrem non diligere Fi-
lium Spiritu Sancto sicut non est sapiens sapien-
tia genita: quia sicut ibi id est sapere quod esse,
ita ibi id est diligere quod esse. 2. hanc quæsti-
onem dicit esse valde difficultem, ibi: Difficilem. Et
duo facit: quia 1. propter eius difficultatem ci-
dit se dicta Sanctorum velle reffere, non de suo
apponere. 2. quæstionem non absolvens iuxta
Sanctorum sententiam proponit veritatem, sci-
ficit, Patrem & Filium se diligere ea dilectio-
ne, que ab utroque procedit, que non est ali-
quis eorum, sed tantum Spiritus Sanctus. Secu-
da ibi: Ego autem. In quo terminatur sententia
lectionis. & distinctionis.

QUESTIO I.

De dilectione Divina.

IRCA duo principa-
liter in præsenti distin-
ctione versatur inten-
tio Magistri. 1. circa
dilectionem, que est
proprium vel appro-
priatum Spiritui San-
cto. 2. circa sapientiam, que appropria-
tur Filio. Circa primū quæremus tria.
Primo: utrum Pater & Filius diligent se
invicem Spiritu Sancto? Secundo: ut-
rum Pater diligit se ipsum Spiritu San-
cto? Tertiò: utrum Pater & Filius dilig-
gant nos Spiritu Sancto?

ARTICVLVS I.

Vtrum Pater & Filius diligan se invicem
Spiritu Sancto?

AD primum sic proceditur: videtur
quod ista sit falsa, Pater & Filius
diligant se Spiritu Sancto: quia diligere
vel ibi sumitur essentialiter, vel notionali-
liter? Notionaliter nō: quia quæ notio-
naliter suntuntur relationē importat;
dilectio autem non dicitur quid relatiū;
sed quid absolutum. Si essentialiter?
Tunc Pater & Filius nō diligunt se Spi-
ritu Sancto.

B. Egid. Col. sup. 1. Sent.

ritu Sancto, sed charitate, quæ est Di-
vina essentia, ergo nullo modo verifica-
tur dicta propositio. Præterea: arguit,

Aug. 7. de Trin. cap 1. quod si Pater D Aug. P.N.
est sapiens sapientia genita, cūm sapere 7. de Trin.
sit idem quod esse, tunc Pater erit Filius,
quod falso est, ergo cūm in Divi-
nis sit diligere idem quod esse, si Pa-
ter & Filius diligunt se Spiritu Sancto
sūt Spiritus Sanctus. Præterea: sicut dice-
re Verbo est idem, quod generare Ver-
bum: sic diligere Spiritu Sancto est spi-
rare Spiritum Sanctum, sed non con-
ceditur, quod Pater generat se Verbo,
nec quod generet Verbo: ergo nec cō-
cedi debet quod Pater & Filius spirent
Spiritum Sancto, & si non spirant Spiritum
Sancto, non diligunt Spiritu Sancto: cū
tale diligere sit idem, quod spirare. Præ-
terea: semper ablatus potest exponi
D per accusativum cum hac prepositione
per, vel cum aliqua prepositione deno-
tante causalitatem, sed Spiritus Sanctus
respectu Patris & Filii non habet ra-
tionem principij, neque causæ, ergo
&c.

In contrarium est: quia Spiritus
Sanctus procedit à Patre & Filiō ut a-
mor, sed quilibet diligit alium amore à
se procedente, ergo Pater diligit Filiū,
& è converso Spiritu Sancto. Præterea:
Aug. 6. de Trin. cap. 5. ait Spiritus Sanctus

Fiff

cō

*est charitas Patris & Filiij....Quo uterque con-
iungitur, quo genitus a gignente dili-
gatur.*

RESOLVTIO.

*Pater & Filius diligunt se Spiritu San-
cto: quia est amor ab ipsis
procedens.*

REsp. dicendū, quod de hoc sunt di-versæ sententia. Quidam enim dicunt quod iste propositiones: Pater diligit Filium Spiritu Sancto, & Filius diligit Patrem Spiritu Sancto, sunt falsæ. Et Aug. retractavit eas in suo simili: nam cùm retractavit ista, Pater est sapiens sapientia genita, retractavit prædictas. Sed illud improbatur. Primo per auctoritatem Sanctorum in littera, quæ expressionem, sè volunt quod Pater & Filius diligent Pater & Filius sè Spiritu Sancto: cùm Spiritus Sanctus sit amor Patris & Filiij. Præterea per rationem: quia si Pater dicit se Verbo ab eo procedente, Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, qui ab eis procedit: & quod dicunt de Aug. Respondetur: quia non est consuetudo sua retractare in simili, sed in propria forma: possumus tamen aliter dicere, quod non est simile, de esse sapiens sapientia genita, & de diligere se Spiritu Sancto: quia una potest concedi, alia nō, ut infra patet.

Primus Mo-
dus dicendi
ad ista pro-
positionem,
Pater & Filius
*diligunt se Spi-
ritu S.*

Secundus mo-
dus.

Tertius mo-
dus.

Propter hoc est alijs modus dicendi, scilicet, quod illa propositione est vera; est tamen impropria, & debet sic exponi: Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, hoc est, diligunt se amore essentiiali, qui amor essentialis Spiritui Sancto appropriatur. Sed hoc nō videtur bene dictum: quia pari ratione posset concedi quod Pater sit sapiens sapientia genita: quia est sapiens sapientia essentiali, & appropriatur Filio. Præterea: ut patet, diligere ibi non solum sumitur essentialiter, sed notionaliter.

Propter hoc est alijs modus dicendi, quod ille ablatus deber exponi per præpositionem per, ut sit sensus Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, hoc est, per Spiritum Sanctum, & est simile sicut cùm dicitur: Pater operatur Filio, hoc est, per Filium. Sed illud non videtur bene dictum: quia ista præpositio per, designat rationem principij; &

Spiritus Sanctus nō habet rationē principij respectu Patris & Filiij. Et quod dicunt de Filio non est simile: quia licet Filius non habeat rationem principij respectu Patris, habet tamen respectu operis; sed in illa locutione nihil diciatur respectu cuius Spiritus Sanctus habeat rationem principij.

Propter hoc dicitur aliter, quod ille Quartus mo-
ablatus construitur ibi ratione signi: dus.

nam sicut generatio terminatur ad Filium: ita spiratio terminatur ad Spiritum Sanctum, quæ spiratio per dilectionem designatur: & ideo cùm dicitur Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, est sensus, Pater & Filius se diligunt, & signum huius est: quia spirant Spiritum Sanctum. Sed hoc improbatur: nam etiam creatura est signum, quia Pater & Filius se diligunt: quia cùm procedat creatura per modum voluntatis, & ratio quare procedit creatura sit amor in Primo existens, iuxta illud Dionysij amor, qui est in Deo, non sinit esse ipsum infocundum, ergo & creatura est signum, quare Pater & Filius se diligunt & quod amor habeat esse in Divinis; & tamen non conceditur Pater & Filius diligunt se creatura. Præterea: ut rangebatur, Spiritus Sanctus procedit à Patre & Filio ut amor, ergo quasi formaliter potest concedi Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, & dico quasi formaliter: quia propriè forma nō denominat nisi inhærens, & nisi quod habet rationē principij, quorum utrumque est alienum à Spiritu Sancto: quia nec est forma inhærens Patri & Filio, nec est eorum principium.

Propter hoc est alijs modus dicendi, quod cùm dicitur Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto: illud, Spiritu Sancto, construitur in habitudine quasi effectus formalis, & dico quasi formalis: quia propriè in Divinis non est causa & effectus. Illud autem quidam exponentes dicunt, quod ille ablatus construitur in habitudine quasi effectus formalis, id est, in habitudine actus. Ad culis intelligentiam sciendum, quod non solum forma denominat id, cuius est forma, sed etiam actio: nam non solum ignis calefacit caliditate, sed etiā calefacit calefactione: & non solum fertur sursum levitate, sed etiam fertur sursum latrone: & dato quod

Aquid operatio alicuius agentis esset aliquid in se subsistens, adhuc denominaret agens. Vnde & licet amor qui procedit à Patre & Filio sit Persona in se subsistens; nihilominus tamen denominat Patrem & Filium, ut dicatur quod Pater & Filius diligunt se Spiritu San-

In Divinis acto.

Adupliciter **a&io designa** Ut tamē appareat quomodo in habitudine actus construitur predictus ablativus: notandum quod in Divinis dupliciter potest designari actio, sicut potest dupliciter intelligi aliquid ab actio progredi: nam semper actio intelligitur ut progrederis ab agente, iste autem progressus potest esse secundum rem & secundum rationem: si sit secundū rationē? Sic actio essentialiter sumitur: quia etiā prout Pater essentialiter se diligit, intelligitur amor quidā secundū rationē ab ipso procedere, sed prout diligere sumitur notionaliter: sic amor procedens realiter ab amante distinguitur. Nam Spiritus Sanctus, qui procedit à Patre & Filio, est realiter distinctus ab illis: qualitercūque autē sumatur actio sive essentialiter, sive notionaliter, ibi est duo considerare, actum ipsum, & formam, quae est ratio agendi: & quodlibet istorum denominat diligentem. C Possimus ergo dicere quod Pater & Filius quadrupliciter se diligunt: diligunt enim se amore essentiali, ut amor dicit actum. Secundò se diligunt amore essentiali vel charitate, quae est Divina essentia, ut charitas & amor dicunt formam, quae est ratio agendi: licet amor essentialiter sumptus, acceptus ut forma non differat realiter à se ipso ut nominat actionem. Si vero amor sumatur notionaliter: tunc si amor nominat formam, quae est principium huius actus, dicitur Pater diligere Filium ipsa proprietate, vel notione communis, quae est principiū processionis Spiritus Sancti, sicut paternitas est principium generationis Filij. Si autem nominet ipsam actionem procedentem: sic Pater diligat Filium Spiritu Sancto. Sed ista questio duplicitate deficit. Primò: quia notio communis non est principium dilectionis notionaliter sumptus, sive processionis Spiritus Sancti, nec paternitas est principiū generationis Filij: nam Pater est non potens generare paternitate, sed natura. Secundò quia

ut patebit, cū dicitur Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, non construitur in habitudine actus, sed in habitudine constituti per actum.

Sciendum igitur, quod agens actio- **Modus praes**
tionē aliquam tripliciter potest dici prius N.F.D.
agere. Primo forma. Secundo actione. **Nata**, quod

Tertio exactione constituto: quia somnia patere possunt, & in his quae sunt ex parte intellectus, & in his quae sunt ex parte voluntatis. Ex parte autem intellectus admodum triplex est considerare: 1. Pater ito

diligit se Spiritu Sancto, & creditur. 2. actum. 3. quod ex actu intelligenti constituitur, ut verbum: ipso. Exempli

B sse autem actiones intellectus locutiones vel dictiones quādam dici possunt, ut vult Aug. 15. de Trinitate cap. 10. lo-

quendo autem de tali locutione sive D'Aug. P.M. de tali dictione tripliciter dicens dicit. 15. de Tri-

Primo specie informante intellectum tanquam forma: nam sicut calidum calefacit calore tanquam forma, sive formaliter, quia calor est illud, à quo formaliter progrereditur actus calefaciendi:

sic intelligens dicit, vel cogitat huiusmodi specie formaliter, quia à tali specie intelligibili formaliter egreditur talis actus. Secundò dicens dicit dictione tanquam actu: nam sicut calidum calefacit calefatione tanquam actu, quia calefactio dicit actum calidi: ita dicens dicit dictione tanquam actu: quia dicit actum dicentis. Tertiò: dicit verbo non tanquam forma, nec tanquam actu, sed tanquam eo quod per actum constituitur: nam ex actu dicens, vel ex actu intelligenti verbū constituitur in esse, & sicut ex parte intellectus est tria considerare, Sic ex parte voluntatis tria accipere possumus: quibus amans amare dici potest. Primo id à quo actus dilectionis, quasi formaliter egreditur, ut in actu dilectionis gratitudo habitum charitatis, vel amicitiam in actu dilectionis politice, & secundū hoc diligens diligit charitate quasi forma vel formaliter. Secundò est ibi considerare ipsum actum dilectionis, & sic amans amat amore, sicut dicens dicit dictione. Tertiò id quod per actum amoris constituitur: nam sicut ex parte intellectus, cum intelligit, in intelligendo aliquid format, quod dicitur verbū: Sic ex parte voluntatis, ut superius dictum est: cū amans amat, in amando ali-

Exemplum a quomodo vo
mans amare dici potest. Primo id à quo luntas diligit se amore co-
stituto per actum eius.

Stilicet dictum q. 1. art. 2. Sic ex parte voluntatis, ut superius dictum est: cū amans amat, in amando ali-

quid format: illud autem formatum, A quia non habuit nomen proprium appetitut amor, igitur aenare aenore dupliciter intelligi potest, vel tanquam actu vel tanquam ex actu constituto. Nam & actus & ex actu constitutum amor dicitur: & sicut in Trinitate increata Filius non sumitur ad similitudinem actus intelligendi in nobis; sed ad similitudinem verbi, quod ex actu intelligendi constitutum tuitur, unde cum dicimus Pater dicit se habet iste Filio, ibi Filio non construitur in habitu ablativus Patris & Filius, sed in habitu ex actu constituti: sic Spiritus Sanctus in illa Spiritu Sancto: Trinitate non sumitur ad similitudinem actus dilectionis in nobis, sed ad similitudinem eius, quod ex actu amoris in esse constituitur. Vera est igitur Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto: quia est amor ab ipsis procedens, sicut est vera: Pater dicit se Filio, qui est Verbum ab ipso emanans: igitur ille ablativus, Spiritu Sancto, non construitur in habitu actu, sed in habitu ex actu constituti. Et hoc forte voluit intelligere illa positio, quae dicitur Hugonis, videlicet, quod Spiritus Sanctus dicit habitudinem, quasi effectus formalis: & dicitur, quasi, quia ad hoc quod verificetur oportet extendere nomine effectus & nomen forma: nam omne ex aliquo actu constitutum (languide accipiendo effectum) effectus quidem dici potest. Rursum igitur quod denominat quodammodo induit rationem formae: licet igitur propriè loquendo Spiritus Sanctus non sit effectus Patris & Filiij, quia non est effectus, sed procedens; tamē eo ipso quod per actum amoris esse accipit: effectus quidam dici potest. Rursum licet non sit forma Patris & Filiij, tamen eo quod ipsos aliquo modo denominat, induit quamdam rationem ibi formæ.

Respon. ad arg. Ad 1. cum dicitur D Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, quomodo sumatur ibi amor vel dilectio? Dicendum, quod dilectio potest referri vel ad ipsum actum amandi vel ad Spiritum Sanctum: nam diligere se Spiritu Sancto idem est quoddam diligere se amore: si referatur ad Spiritum Sanctum, tunc dilectio non tenetur ibi essentialiter nec notionaliter: tali modo accipi posset notio, si tenetur ibi personaliter. Sed si dilectio referatur ad ipsum actum,

tunc potest teneri essentialiter & notionaliter, ut patet. Ad 2. dicendum, quod licet in Deo idem sit diligere & esse, quod sapere & esse, tamen propter diversum modum habitudinis concedimus, quod Pater & Filius diligent se Spiritu Sancto; non tamen concedimus, quod Pater sit sapiens Filio: secundum tamen eos qui dicunt quod diligere tenetur solum notionaliter cum dicimus Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, de levi solvit ratio: quia sapere in Divinis solum essentialiter sumitur; diligere vero notionaliter & notionaliter: ideo licet haec sit falsa, Pater est sapiens Filio: quia sapere notionaliter teneri non potest; tamen haec est vera, Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto; quia diligere notionaliter teneri potest. Ad 3. dicendum, quod si idem est dicere & generare; ratione tamen differunt: & propter hanc differentiam concedimus quod Pater dicat Filio, non quod generet Filio, sic dato quod idem sit diligere & spirare; tamē quia, non eodem modo significat, concedimus quod Pater & Filius diligent se Spiritu Sancto, non quod spirent. Ad 4. dicendum, quod Spiritus Sanctus, ut pater per habita, non habet rationem causæ, nec principij respectu Patris & Filiij; nisi vellemus appellare habere rationem principij quidquid denominat: & ideo quia magis importatur ratio causalitatis, cum dicitur Pater & Filius diligunt se per Spiritum Sanctum, quam Spiritu Sancto, & si utramque potest concedi ratione denominationis: quia Spiritus Sanctus est talis denominationis principium; non tamen ita propriè dicitur quod diligenter se per Spiritum Sanctum, sicut Spiritu Sancto; quod si tamen exponetur cum hac præpositione, à, ut si diceretur quod diligunt se à Spiritu Sancto, nullo modo concedenda esset: quia, à, denotat causalitatem efficientiæ, vel principij productivi. Ad formam autem arguendi cum dicitur quod ablativus semper potest exponi per præpositionem denotantem causam, patet quod non est verum, nisi accipiat causalitas languide ad omnem illud, quod est aliquo modo denominationis principium.

ARTICVLVS II.

Vtrum Pater diligat se ipsum Spiritu Sancto?

Secundò queritur: utrum Pater dili-
gat se ipsum Spiritu Sancto? Et vi-
detur quod non: quia ibi diligere vel su-
mitur essentialiter, vel notionaliter? Nō
essentialiter: quia, ut tacitum fuit supra,
Scilicet art. præc. in qua-
dā positione. contra: actus notionales reciprocationē
non suseiplunt: nam Pater non spirat se
Spiritū Sancto, ergo &c. Præterea: quæ
conveniunt Patri secundūm se, conve-
niunt ei non intellecto Filio, ergo posset B
se diligere Spiritu Sancto, etiam
si non produceret Verbū, quod est incō-
veniens: cùm ordine naturæ generatio-
Verbi præcedat productionem Spiritus.
Præterea: spiritus Sanctus habet simi-
litudinē cum amore nostro, qui est cha-
ritas, sed charitas semper tendit in alte-
rum, ut charitas esse possit, igitur semi-
per homo diligit alium ex charitate,
ergo Pater non se ipsum, sed Filium.
Spiritū Sancto diliget: cùm spiritus San-
ctus sit illud, ad cuius exemplar effici-
tur habitus charitatis in nobis. Præterea:
si Pater diligat se Spiritu Sancto, pati ra-
tione & Filius se Spiritu Sancto diligat,
sed & spiritus Sanctus se Spiritu San-
cto diligat, sed quod convenit tribus est
essentialē, ergo ibi diligere essentialiter
Scilicet art. ante. in fo-
l. primi arg.

In contrarium est: quia eodem a-
more Pater amat Filium & se ipsum, sed
amat Filium Spiritu Sancto, ergo &c.
Præterea: sicut dicere se habet ad Ver-
bū, sic amare se videtur habere ad Spi-
ritū Sanctū: nam sicut per actum dicen-
di dignitur Verbū, sic per actum dili-
gendi producitur Spiritus, sed Pater
dicit se Verbo, ergo diligat se Spiritu
Sancto,

RESOLVTIO

*Pater diligat se Spiritu Sancto, sive dilectio
accipiatur essentialiter, sive
notionaliter.*

Respond. Quidam sic dicunt, quod
cū dicitur Pater diligat se Spiritu
Sancto, potest intelligi de dilectione

A essentiali vel notionali. Si de essentiali:
sic sicut nec Filium diligat Spiritu San-
cto, ita nec Spiritu Sancto se diligat, sed
sic se diligat charitate essentiali & ope- Modus quo-
ratione essentiali. Si vero intelligatur summa-
de dilectione notionali: sic sicut & Fi-
liū: Ita & se Spiritu Sancto amat: quia
diligere notionaliter sumptum nihil
aliud dicit, quam esse principiū amoris
personalis, qui est spiritus Sanctus, quia
amor significatur per modum opera-
tionis, denominat Patrem à quo est: ut
Pater dicatur se Spiritu Sancto dili-
gere. Sed illud dupliciter deficit: quia
primo, ut habitum est, spiritus Sanctus
non significatur per modum opératio-
nis vel per modum actus, sed per mo-
dum ex actu constituti. Secundo: quia
sive diligere sumatur essentialiter, sive
notionaliter, secundūm fundamenta eo-
rum, ut videtur, semper concedere pos-
sumus, quod Pater se & Filium Spi-
rita Sancto diligat, & quod Filius
etiam se & Patrem diligat spiritu San-
cto.

Ad cuius evidentiam notandum, quod
dicimus Patrem se diligere spiritu Sa-
cto, non quia spiritus Sanctus habeat
rationem principij respectu Patri's diligen-
tis, nec respectu actus dilectionis. istam
etiam si dilectio notionaliter sumitur,
secundūm quem modum ab omnibus
conceditur propositionem habitam es-
se veram, non possumus dicere, quod
respectu talis actus spiritus San-
ctus habeat rationē principij: quia nul-
lus actus notionalis egreditur à spiritu
Sancto. Ex hoc igitur verificatur pro-
positio dicta: quia spiritus Sanctus per
actum diligendi accipit esse. Nam, ut
dictum est, agens dicitur agere, non so-
lum forma vel actione, sed etiam eò Scilicet art.
quod per actionem constitutur: igitur præc.
omnis ille actus, secundūm quem spi-
ritus Sanctus esse accipit à Patre, potest
competere Patri spiritu Sancto: & quia
non solum per actus notionales perso-
næ accipiunt esse, sed etiam aliquo mo-
do, ut patet, per actus essentiales, eò
quod essentialia intelligitur, ut radicale
principiū omnium notionalium actuum:
non solum Pater diligat se spiritu San-
cto, accipiendo actum dilectionis
notionaliter, sed diligat se, etiam
si dilectionis actus essentialiter ac-
cipiatur,

Hac

Nota, quod Hæc autem sic declarantur. Dicimus Pater diligit se Spiritu S. enim quod Pater dicendo se producit etiam si dilectus Verbum, & intelligendo se generat Verbum. Et tamen dicere, propriè sumptum est essentialiter notionale: utroque ergo modo producitur Verbum & actu essentiali & notionali, licet non eodem modo: & quia Pater & dicendo se Verbum producit, & Intelligendo se Verbum generat: secundum utrumque actum Verbum Patrem denominat. Dicimus enim quod Pater dicit se Verbo, & quod intelligit se in Verbo: & sicut Pater dicendo se & intelligendo se Verbum producit, sic Pater & Filius & diligendo se dilectione notionali, quæ responderet ei, quod est dicere, Spiritum Sanctum spiravit: & ideo secundum utrumque dilectionem Spiritus Sancti denominat Patrem & Filium. Diligit ergo Pater se Spiritu Sancto, sive accipiatur dilectio essentialiter, sive notionaliter.

Sed dicet aliquis quod cum ex parte Filii sumebatur actus essentialiter, Filius denominabat Patrem in ablativo non simpliciter, sed cum hac præpositione, in: non enim Pater intelligit Filio, sed in Filio. Cum vero actus notionaliter sumebatur simpliciter in ablativo, Filius nominabat Patrem, dicendo Pater dicit se Filio sive Verbo, igitur cum dilectio accipietur notionaliter concedi poterit quod Pater & Filius diligat se Spiritu Sancto. Sed si accipiatur essentialiter concedi non debet, quod diligat se Spiritu Sancto, sed in Spiritu Sancto. Tales autem obiectiones non multum ponderant: nam si omnia essentialia idem significant; non tamen habent eudem modum significandi: & quia constructiones casuum recipiunt modum significandi & diversitatem habitudinis, aliquid concedimus de uno essentiali, quod non concedimus de alio: & ideo licet concedamus quod Pater diligat se Spiritu Sancto, non accipedo dilectionem.

Nota in fine nem essentialiter; non tamen concedimus quod Pater intelligat se Verbo sed modo non in Verbo propter aliam & aliam habitu vult tenere dinem importantam per diligere, & intelligentiam Pater diligere. Negantes autem Patrem dilectione essentiali ligere se Spiritu Sancto dilectione essentiali, licet sit tali, de necessitate negare coguntur, vera, sed quod essentia sit radicale principium notionalium actuum. Coguntur enim dicere quod Pater non generat naturam sed pa-

ternitatem, & quod relatio sit principiū & ratio notionalis actus, ut quod paternitas sit potentia generandi in Patre non natura, ut patet per habita. Et quia negantes hanc, Pater diligit se Spiritu Sancto dilectione essentiali, aliquando concesserunt, quod relatio esset ratio notionalium actuum; ut quia paternitas esset potentia generandi in Patre, & communis notio potentia spirandi in Patre & Filio: cum retractassent secundum & non prius, melius dixerunt prius quam postmodum: quia scientificè loquendo melius est vel saltem minus malum in duobus male dicere si nihil repugnans dicat, quam sibi contradicere, dato quod in altero benedicat. Patet ergo verum esse, & qualiter verum sit quod Pater se Spiritu Sancto diligit: quia suppositis fundamentis Doctorum videtur esse concedendum, quod Pater se diligat Spiritu Sancto dilectione essentiali, tamen quia hoc non tenetur communiter non utar hoc tamquam propositione cōmuni, sed tanquam eo quod sequitur ex communione fundamento.

Respond. ad arg. Ad i. dicendū, quod, ut videtur, potest teneri essentialiter, & notionaliter, & quod dicitur, quia essentialiter diligit se charitate, quæ est Divina essentia, hoc non obstat: quia unus & idem actus attribuitur agenti forma, actu, & eo quod per actum constituitur: igitur Deus Pater diligit se dilectione essentiali non solùm essentia Divina tanquam forma, vel ipsa dilectione tanquam actu, sed etiam diligit se Spiritu Sancto inquitum dilectio essentialiter sumpta, sive voluntas est radicale principium productionis Spiritus Sancti, & quia amans amat amorem, quem producit amando: cum possit concedi quod Pater & Filius diligēdo se dilectione essentiali producunt Spiritum Sanctum, sic conceditur quod Pater intelligēdo se generat Verbum, licet intelligere solū essentialiter sumatur. Concedere debemus modo quo dictum est, quod Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto.

Nota, quod dilectione essentiali. Rursum Pater diligens se Spiritu Sancto dilectione notionali aliquatenus aliquando significat: & quod arguitur, quod huiusmodi actus non sunt supra se reciprocí, cipij respectu dicendum, quod huiusmodi actus allat termini, sicut quando sic sumuntur, quod denotant spirare; aliationem principij respectu termini, & quando non, tales

tales actus non possunt esse reciproci: quia idem non habet rationem principij super se ipso, & sic significatur actus per generare spirare: & ideo Pater non generat se Filio, nec spirat se Spiritu Sancto. Aliquando autem non denotatur ratio principij respectu termini, & sic im-

Primo modo portatur actus per dicere & diligere. Po-
non sunt re- test enim terminari actus dicendi ad se
ciproci secū ipsum absque eo quod dicens super se
do modo sic: ipso, qui dicitur, auctoritatem habeat, &
quia nihil ge- nerat, vel simile est de diligere: & ideo concedi-
spirat se ip- mus quod Pater dicat se Verbo, & quod
sum: sed be- diligit se Spiritu Sancto. Ad 2. dicen-
dum quod, non intellecto Verbo, Pater
diligit.

Primò quia non intellecto Filio vel Verbo Pater non remanet Pater: & ideo non spiraret Pater, si non esset Verbum: quia Pater non esset. Secundò hoc ostenditur: quia amor, secundum quod de amore loquimur, non progreditur nisi ab intelligente: & ideo quia si in Divinis non esset Verbum, hypostasis Patris non intelligeret, non intelligens non spiraret amorem. Si igitur Pater non diligeret Spiritu Sancto, nihil in Divinis esset Verbum. Hoc non est: quia Pater aliquid recipiat à Verbo, vel quod Pater sit insufficiens ad producendum amorem spiratum. Secundò quia per amotionem Verbi sequitur ex consequenti diminutio vel amatio perfectionis in Patre: quia non esset Pater perfectus nisi Verbum produceret. Multæ enim sunt causæ in inferendo, quæ non sunt causæ in essendo; arguit enim & infert productio Verbi productionem Patris, licet illius non sit causa, neque principium: & quia est sufficiens principium Pater ad spirandum amorem, & sufficiens principium Filius, & non est ex indigentia alicuius, quod ambo simul spirant, non solum unus diligit alium Spiritu Sancto, sed quilibet se ipsum Spiritu Sancto amat, cum quilibet existat sufficiens principium productionis ipsius. Ad 3. dicendum, quod amor charitatis non solum tendit in alterum, sed etiam tendit in se ipsum: nam & se ipsum homo ex charitate tenetur diligere. Vnde 1. de Doctrina Christiana, dilectio sui ipsius inter quatuor diligenda ex charitate computatur: & ideo Pater non solum Filium, sed etiam se ipsum diligit charitate, quæ Spiritus Sanctus est. Ad 4, dicendum, quod Spiritus San-

tus diligit se Spiritu Sancto dilectione Quod Spiritus essentiali: quia sicut qualibet Persona se ipsa est, ita se ipsa diligit & intelligit, & ipso dilectio cum Pater & Filius diligunt se dilectione essentiali Spiritu Sancto modo quo ter sumpta.

patuit: & ratio hæc improbans est soluta: non tamen eodem modo vel eadem habitudinem retinet iste ablatus, Spiritu Sancto, cùm dicitur Pater & Filius se Spiritu Sancto diligunt, & cùm dicitur Spiritus Sanctus se Spiritu Sancto diligat, accipiendo etiam dilectionem essentialiter utrobique: nā in prima locutione, Spiritu Sancto, conformatum in habitudine quasi effectus formalis, accipiendo effectum formalem modo quo dictū est; non autem in secunda, cùm Spiritus Sanctus sui ipsius effectus esse non possit.

Sicut igitur Pater intelligit se in Filio, & illo eodem intelligere Filius se ipso intelligit, non tamen secundum eandem habitudinem: propter quam diversitatem habitudinis concedimus quod Filius se intelligat in se ipso, & se ipso; Pater autem se intelligat in Filio & non Filius: sic illa eadē dilectione, qua Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, Spiritus Sanctus diligit se se ipso: nō tamen secundum eundem modum habitudinis. Si vero

quaeratur utrū Spiritus Sanctus diligit se utrum Spiritus ipso dilectione notionaliter sumpta, cùm concedamus Patrem & Filium se Spiritu Sancto sic diligere. Dicendum quod notio dicitur aliquando ipsa proprias, aliquando ipsa origo notionalis quid dicitur, tertio omne id, quod non convenit tribus inter notionalia compunitur, & sic qualibet Persona notionalis proprietas, le quid dicitur: & quia qualibet Persona est ira simplex ut essentia: sicut quilibet Persona est essentia sua, ita est se ipsa; & quia Spiritus Sanctus se ipso se ipsum diligit, cùm essentia sua se diligat,

diligit se ipsum se ipso dilectione notionali: cùm Persona sua amor & dilectio dicatur, & inter notionalia computari possit: & ex hoc apparent quod non secundum eandem habitudinem Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto notionaliter loquendo, & Spiritus Sanctus se se ipso diligit. Nam primo modo verificatur propositio, quia Pater & Filius sunt principium amoris personalis, & Spiritum Sanctum spirant, quo se diligunt: quod de Spiritu Sancto dicere non possumus, cùm sui ipsius principium esse

esse non possit, sed verificatur propositio modo quo dictum est.

ARTICULUS III.

*Utrum Pater, & Filius diligant nos
Spiritu Sancto?*

TERTIÒ quæritur: utrum Pater & Filius diligant nos Spiritu Sancto? Et videtur quod non: quia actus distinguuntur per obiecta, ergo secundum diversitatem obiectorum est dare diversitatē actum: non ergo eodem amore Deus diligit se & creaturam: cū sint tam differētia obiecta creatura & Deus, sed cū Pater & Filius diligant se Spiritu Sancto non diligent creaturam eodem amore. Præterea: diligere Divinum respectu creaturæ dicit quid essentiale: nam respectum ad opus dicitur essentia liter; sed Spiritus Sanctus ad amorem notionalem pertinet, prout ei propriè convénit ratio amoris, ergo &c. Præterea: cū dicitur Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, hoc quod dico Spiritus Sanctus non constituitur in habitudine aliquius ex actu constituti, sed per actum, quo Deus creaturam diligit, Spiritus Sanctus constitui non potest: quia cū ille actus actualiter non dicat respectum ad creaturam nisi ex tempore, ergo Spiritus Sanctus non procederet actualiter nisi ex tempore. Præterea: si Pater & Filius diligunt nos Spiritu Sancto, videtur quod Spiritus Sanctus habeat rationem principij respectu Patris & Filii, quantū ad hanc actionem, quæ est nos diligere: nā illud quo aliquis agit aliquid, videtur importare rationem principij; sed Spiritus Sanctus in nullo habet rationem principij respectu Patris & Filii, ergo &c.

In contrarium est: quia Pater dicendo se Verbo non solum dicit se, sed alia à se: quia Verbum illud non solum est expressa similitudo Patris, sed etiam

Est ars quedam omnipotens, aquæ sapientis Dei plena omnium rationum viventium: ut dicit Aug. P. de Trin. cap. ultimo, ergo Verbum non solum habet manifestare Patrem, sed alia: sed sicut Pater dicit se Verbo, ita Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto: sed Pater dicendo se Verbo dicit alia, ergo Pater & Filius diligendo se Spiritu Sancto diligunt alia. Præterea: omne, quod quis diligit, diligit

illud amore à se procedētē. Cū igitur Spiritus Sanctus sit amor procedens à Patre & Filio, cū Pater & Filius diligant nos, huiusmodi amore nos diligunt.

RESOLVTIO;

*Pater & Filius diligunt nos Spiritu Sancto
essentialiter & notionaliter.*

Respond. dicendum, quod sicut est in intelligendo, ita est in diligendo, sed in intelligendo sic se habet, quod cū intellectus noster intelligit in verbo quo gignit: per huiusmodi verbum non solum manifestatur ipse intelligēs, sed etiam alia: sic suo modo est de Verbo Divino, quia per Verbum Divinum non solum manifestatur Deus Pater, sed etiam alia ibi relucent: in hoc ergo convenit verbum nostrum cum Verbo Divino, quia sicut verbum nostrum est manifestativū eius à quo procedit & aliorum, sic & Divinum Verbum; licet modo converso hoc esse habeat: quia verbum nostrum primò manifestat alia ab intellectu, & manifestando alia ipsum intellectum manifestat; sed Verbum Divinum per se & primò manifestat Deum Patrem, & manifestando ipsum, quasi ex consequenti manifestat creaturam, igitur Deus Pater dicendo se dicit alia; intellectus vero noster dicendo alia dicit se. Hæc autem sic declarantur: quia secundum Comm. in 3. de anima. Intellectus noster tenet ultimū gradum in genere intelligentiū, sicut materia prima in genere entitū: & ideo sicut prima materia in nullū actum exire potest nisi informetur aliqua forma, ita nec intellectus noster nisi informetur aliqua specie. Vnde non potest intelligere sic, nisi prius intelligat alia: propter quod in 3. de anima scribitur: *Intellectus noster se ipsum intelligit: sic ibidē cō. 15.* scilicet, intelligendo alia. Deus autem, qui est prius in genere intelligibiliū, modum contrarium habet: quia intelligit se ipsum per se & primò, & intelligendo se cognoscit alia. Ideo in 12. Me-Phus. 12. Mra. vult Phus quod primum nihil intelligi- ta.com 51. git extra se, quod verum est per se & primò; dicit, ergo Deus Pater se & alia uno verbo & dicendo se dicit alia: & quia sic est ex parte voluntatis, Deus primò & principaliter se diligit & vult, & volen- do

D. Aug. P. de Trin. cap. ultimo, ergo Verbum non solum habet manifestare Patrem, sed alia: sed sicut Pater dicit se Verbo, ita Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto: sed Pater dicendo se Verbo dicit alia, ergo Pater & Filius diligendo se Spiritu Sancto diligunt alia. Præterea: omne, quod quis diligit, diligit

do se & diligēdo vult & diligit omnia. A
Sicut igitur ista est vera: Pater dicit omnia
Verbo; ita hæc est vera, Pater & Filius
diligunt omnia Spiritu Sancto. Modus
autem veritatis eius sic haberi potest: nā
cūm dicitur, Pater & Filius diligunt nos
vel alia à se Spiritu Sancto, hoc verbū
diligere, duplēcēm actū importare po-
tēt, essentialēm & notionālēm, & utro-
que modo potest habere veritatē pro-
positio dicta, aliter tamen & aliter ac-

Pater & Filius cepta. Nam si essentialiter sumitur, tūc
ut diligunt in diligere importatur efficientia totius
nos spiritus. Trinitatis, sed in Spiritu Sancto impor-
essentialiter, tatur ratio efficiendi: quia licet quodli-
& notionali-
ger bet opus à tota Trinitate efficiatur: quia B
indivisa sunt opera Trinitatis, sicut est
indivisa ipsa substantia, ut vult Damasc.

D. Damasc. lib. 3. cap. 14. ratio tamen emanandi
lib. cap. 14 & efficiendi sumitur ab aliqua Persona-
rum: nam cūm Filius procedat à Deo
ex eo quod se intelligit: & Spiritus S. à
Patre & Filio eò quod suam bonitatē
volunt: cūm Deus intelligendo se intel-
ligat alia, & volendo se velit alia, Filius
erit ratio omnium eorum, quæ proce-
dunt ab ipso tanquam ab artifice, &
per modum intellectus: & Spiritus San-
ctus erit ratio omnium eorum, quæ pro-
cedunt à Deo ut volita, non enim pro-
priè spiritus ipse procedit ut volitum,
sed ut ratio volendi alia: verum est igitur
Patrem & Filium nos diligere Spiritu
Sancto, sumendo dilectionem esen-
tialiter: quia licet efficientia, quæ im-
portatur per tale diligere, toti Trinitati
attribuatur; ratio tamen efficiendi Spi-
ritui Sancto convenit, non quod per tale
rationem efficiendi importetur auctori-
tas in Spiritu Sancto respectu Patris &
Filiij, sed respectu nostri. Diligunt ergo
nos Pater & Filius Spiritu Sancto dilec-
tionē esentiali. Diligunt etiam nos eo
amore notionali: quia spirant Spiritū S.
qui est ratio & exemplar omnis effectus per
modū liberalitatis creature cōmunicati

Respon. ad arg. Ad 1. dicendum,
quod actus diversificantur: penes obie-
cta principalia, sed in dilectione Divina
unum est obiectum principale, scilicet,
Divina bonitas: & quia bonitas creata
non diligitur à Deo principaliter & pri-
mò, eodem actu dilectionis vel eodem
amore diligit se & alia, vel diligit se &
nos. Ad 2. dicendum, quod licet effe-
ctus sit à tota Trinitate, & quid esentiali-

le dicat: ratio tamen efficiendi potest
attribui alicui Personæ; & propter
hanc attributionem dicimus quod Pa-
ter & Filius diligunt nos Spiritu Sancto.
Ad 3. dicendum, quod licet origines,
secundūm quas Personæ producuntur,
relationem importet, & quid notionā-
le dicant; potentia tamen producendi
Personam simpliciter dicit quid abso-
lutum, licet ei competit aliquis modus
respectivus; ut potentia generandi est
ipsa natura in Patre: & quia huius-
modi potentia quid absolutum di-
est: ideo dicimus quod Pater intelli-
gendo se generat Filium, & Pater & Fi-
lius volendo bonitatem suam spirant
Spiritum Sanctum, & etiam creaturam
producunt. Per illud igitur & idem
velle, per quod Pater & Filius vo-
lendo bonitatem suam Spiritum San-
ctum spirant, etiam creaturam pro-
ducunt: & licet sit idem velle secun-
dūm quod procedit Spiritus Sanctus. &
creatura non tamen eodem modo ac-
cipitur ut secundū illud procedit crea-
tura & Spiritus: nam Spiritus Sanctus per
huiusmodi velle, producitur, inquantū
Pater & Filius unus Deus exilentes bo-
nitatē suam volunt: ita quod dato quod
Pater & Filius nullam aliam bonitatem
à bonitate sua vellent nec per se, nec ex
consequenti, Spiritum Sanctum produ-
cerent; sed si nullam aliam bonitatem
à bonitate sua vellent, nec per se, nec ex
consequenti, nūquā creaturā produceret.

Et ex hoc sequitur quod productio
Spiritus Sancti tripliciter differt à pro-
ductione creaturæ. Primo quia Pater &
Filius de necessitate Spiritum S. spirant
nō necessitate coactionis, sed necessita-
te immutabilitatis; sed nō de necessitate
creature producunt: quia Deus de
necessitate vult se ipsum & bonitatem de necessitate
suam, cūm non sit aliis finis voluntatis te immutabi-
Divinæ quām Divina bonitas: & cūm in spirare
finem de necessitate tendamus, & quid-
quid apprehendimus ut finem, secundū
quod huiusmodi de necessitate veli-
mus: & quia Pater & Filius cūm non
possunt velle & non velle bonitatem suā:
sed necessario eam velint, respectu pro-
ductionis Spiritus Sancti non se habent
ad opposita, sed eum de necessitate pro-
ducunt. Sed cūma creatura non procēdat
in esse, nisi Deus aliquo modo alia bo-
nitatem à se velit, & si non per se, &

B. Egid. Col. sub. I. Sec.

primo, tamen exconsequenti cùm aliā bonitatem à se non de necessitate velit: quia in ea, quæ sunt ad finem, non necessariò tendimus, potest Deus creaturam producere & non producere: cùm

2. Spiritus. respiciat omnem bonitatem creatam est quodam tanquam ea, quæ sunt ad finem. Secundo modo natūris produc- tio licet per modum voluntatis.

3. Spiritus. ex eo quod Pater & Filius sicut bonitatem volunt, quam aspiciunt quasi finem, cùm in finē tendamus quodam modo naturaliter, ut potest haberi

Phus 3. Eth. à Pho. 3. Etihi. Spiritus Sanctus aliquo modo naturaliter emanat. Vnde & per huiusmodi productionem illa eadem natura communicatur ei, quæ est in Pater & Filio, quod non esset, si nullatenus esset eius productio naturalis, sed cù in ea, quæ sunt ad finem, non ferantur naturaliter, creature ita procedet à Deo ut volita, quod ei non communicabitur natura Divina. Tertio differt

4. Spiritus. productio Spiritus Sancti à productione creaturæ: quia productio eius est ratio protio, quare creature producatur: nam cù ductionis creaturarū: non autem creature. Epilogus.

Deus volendo bonitatem suam alia vult, cùm Spiritus Sanctus producatur ex eo quod bonitatem suam vult; creature verò in esse progrediatur eò quod aliquo modo vult bonitatem aliam, emanatio Spiritus erit ratio emanationis creaturarum: idèò diligunt nos Pater & Filius Spiritu Sancto, quia Spiritus Sanctus est ratio omnis bonitatis communicata nobis ab ipsis. Pater igitur quod per illud idem velle, secundum quod procedit creature, emanat Spiritus Sanctus; sed non eodem modo: & propter istam diversitatem modi Spiritus Sanctus est ab æterno: cùm respectu productionis eius Pater & Filius non se habent ad opposita. Creature verò est temporalis: quia eam possunt producere & non producere: non igitur concludit ratio quod porteat Spiritum Sanctum esse ex tempore, licet creature sit temporalis. Ad quartum dicendum, quod Spiritus Sanctus, quo Pater & Filius diligunt creaturam, habet rationem principij non-respectu Patris & Filii, sed respectu creaturæ, ut dictum est.

QUESTIO XI.

De Sapientia appropriata Filio.

POSTEA queritur de sapientia sive de his, quæ pertinent ad appropriatum Filii. Et circa hoc queremus duo. 1. utrū Pater sit sapiens sapientia genita? 2. utrū Filius sit sapiens sapientia ingenita?

ARTICVLVS I.

Vtrum Pater sit sapiens sapientia genita?

AD primum sic proceditur: videtur quod Pater sit sapiens sapientia genita: quia Filius Est ars Patris secundū Aug 6. de Trin. cap. ult. sed quilibet artifex est sapiens arte sua, ergo Pater est sapiens Filio sive sapientia genita. Præterea: Aug. 6. de Trin. cap. 1. arguit Aug. quod quia di-

D Aug. P.N. cimus: Christum Dei virtutem & Dei sapientiam, cogimur, ut dicamus Deum Patrem non cap. ult. &

esse sapientem nisi habendo sapientiam quam genitam. cap. 1.

Si ergo est sapiens in habendo sapientiam, quam genuit, cùm sapientia quam genuit sit sapientia genita, ergo est sapiens sapientia genita. Præterea: Aug. 6. de Trin. cap. ult. loquens de Filio Qui est ars Patris ait: Ibi novit omnia Deus, quæ fecit per ipsam: & 15. de Trin. cap. 14. scribitur: Novit itaque omnia Deus Pater in se ipso, novit in Filio. Sed id, in quo quis noscit omnia, est sapientia eius, & ipse est sapiens eo, ergo Pater, qui noscit omnia in Filio, est sapiens Filio. Præterea: una est sapientia Patris & Filii, & Pater & Filius sunt una sapientia: quia secundū Aug. 7. de Trin. cap. 1. sic debemus intelligere sapientiam de sapientia sive Filiorum de Patre, quod uterque sit una sapientia, una essentia: si ergo Pater est sapiens sapientia, quæ est ipse, est sapiens sapientia, quæ est Filius: cùm ipse & Filius sint una sapientia, sed sapientia, quæ est Filius, est sapientia genita, ergo &c.

In contrarium est: quia Deo est idem sapere quod esse: si ergo Pater est sapiens Filio, Pater erit Filio, quod est inconveniens. Præterea: arguit Aug. 7. de Trin. cap. 1. quod aut in Divinis est idem sapere quod esse aut non. Si ibi est idem sapere quod esse, ergo si Pater sapit Filio, Pater est Filio, quod est inconveniens. Si autem non est ibi idem sapere quod esse, & Filius est sapientia Patris, tunc secundū ipsum duo inconvenientia sequun-

A
sequuntur. Primiò: quòd ibi nō sit summa simplicitas, cùm omnia aboluta secundum hanc hypothesim ibi non trāseant in substantiam. Secundiò: quòd ibi Filius non sit Filius: nam secundū hanc hypothesim, cùm ibi sapientia non sit substantia, sed qualitas: cùm ibi aboluta, ex suppositione facta, maneant secundū suum genus, Filius, qui ponitur sapientia, non erit proles, sed qualitas: nullo ergo modo concedendum est Filium esse sapientiam, qua Pater sit sapiens: non igitur est Pater sapiens sapientia genita.

RESOLVTIO.

Pater non est sapientia genita.

Respond. dicendū, quod ad quemlibet actum, ex quo aliquid constituitur, tria concurrunt, videlicet, ratio, actus sive forma, actus ipse, & ex actu constitutū: licet hæc tria non semper realiter differant, sicut videre est in actu

In quolibet edificandi: nam ibi concurrit ars ædificativa, quæ se habet ut ratio actus: ip-
unte cōcurrit ars, æctio, & actū, seu & ædificium quod ex actu ædificandi
constitutū: constituitur: & sicut predicta tria con-
ia non tran- currunt ad actus transientes in extero
seuntes, sicut rem materiam, sic concurrunt ad non
est intelligere, tamen est in intelligente, & est perfec-
re, cōcurrunt transientes: nam ilcet ædificare sit in
species intel- edificato, & sit perfectio acti: intellige-
libilis, intel- re tamen est in intelligente, & est perfec-
ligere, & verbum agentis; & tamen in intelligere pre-
sumtum. C

dicta tria conipicere ponamus: et enī
ibi species intelligibilis tanquam ratio
actus, ipsum intelligere tanquam actus,
& verbum quod ex actu intelligendi in
esse constituitur, & secundum quod ad
actionem diversa concurrunt, sic agens
diversimode denominari potest: nam
ali quando tota ratio denominatio-
nis sumitur à forma, & ab eo, quod
dat esse tale: & sic sapientia denominat
sapientem, & ars artificem, accipiendo
sapientiam prout est perfectio sapientis,
& artem prout est perfectio artificis: &
quod sic denominat habet rationem
principij. Ali quando denominatio sit ab
actu, ut cum dicimus: dicens dicit dictio-
ne, vel currēns currit cursu. Ali quando
sit ab eo, quod per actum cōstituitur,
ut cum dicimus: quid dicens se
verbo dicit: nam verbum non dicit spē-

A ciem intelligibilem, neque actum, sed quod per actum constituitur. Cum igitur queritur utrum Pater sit sapiens sapientia genita, sive intelligat Filio quod idem est: cum Filius respectu Patris se habeat ut verbum, & gignatur ex eo quod Pater intelligit.

Quæstio est quomodo constitutū ex Intellectus aliquo actu agentē denominat, vel quo- quæst. est modo productū denominat producēt: quomodo & quia inter productum & producen- constitutum tem secundū modū intelligendi est ac- denominat agentem, vel tio media, ut innuit Phus s. Meta. text. 35, productum eportet quod talis denominatio fiat se- producent. cundū quod agens intelligitur agere: Verb. sive no-

B propter quod talis denominatio diversi-
ficabitur secundum quod actus diversi inter
mode considerari potest. Actus autem agens & acti,
tripliciter significari potest: nam cum se-
habitum sit, quod est quid medium se-
cundum rationem inter producentes significare
& producendum: verbum significans huius ifiam actione-
modi actionem tripliciter diversificari nem in se 2.
poterit. Primo: quod significet eam in respectu pro-
se. Secundo: quod significet eam ut ter- ducti. 3. res-
minatur ad productum. Tertio: quod centis: sicut
designet ipsam secundum habitudinem; vg. in intel-
lectu intellectu intellegi. 4. respectu pro-
quam consequitur producens ex eo gere signifi-
quod producit, quam diversitatem in actu in-
actu intellectus aspicere possumus, nam intellectus in
cum actio intellectus sit quasi media in- se, generare
ter intellectum & verbum, prout exta- respectu pro-
li actione constituitur, actio intellectus re, respectu
tripliciter poterit nominari. Primo in producendo:
se, & sic huiusmodi actionem nominat & nota diffe-
intelligere: nam intelligere dicit actum rentia inter
intellectus in se acceptum. Secundo: ta- dicere & ge-
natur ad verbum, quod per eam conlli- nota quot
tuitur, & sic actio intellectus dicitur for modis dici,
matione intellectus intelligendo verbū modo diffe- tur dicere. Nota quo-
format. Tertio significari poterit talis runt ista no-
actio secundum habitudinem, quam mina, que
consequitur producens ex producendo, & importat ac-
sic dicitur dicere vel manifestare: conse- rare, vel for-
quitur enim intelligens sive dicens ex mare in Di-
verbo, quod producit, quod manifeste- vinis: intelli-
tur & dicatur illo. Prædicta autem ver- gence, & di-
ba, que diversimode important adum mode diver-
sic differunt. Nam quae significant actu simode de-
ut terminatur ad productum, nullo modo nominant
sunt reciproca: non enim dicimus quod producen- tem.

Gggg 4

In se & secundum habitudinem, quam consequitur producens ex producto, reciprocatur, sed non eodem modo: nam quae significant actum secundum huiusmodi habitudinem, sic sunt reciprocata, quod secundum talem reciprocationem producens simpliciter a producere denominatur. Dicimus enim quod dicens dicit se verbo: Pater manifestat se Filio: nam cum dicere & manifestare dicari actionem Patris includentem habitudinem, quam habet Pater ex eo quod Verbum producit ratione humiis habitudinibus, Verbum sive Filius secundum talem actum simpliciter Patrem denominatur. Sed si accipiatur actus in se: si videre volumus quomodo productum producentem denominat secundum talem actum, distinguendam est de actu. Sunt enī quidam actus, qui sunt animæ ad res ut diligere & amare: & quia tales actus videntur designare quemadmotum ab anima; secundum eos anima denominari poterit per ea, quæ ab ipsa sunt. Vnde amor, qui ab amante procedit secundum actum diligendi; amantem denominat: ut dicamus amantem se amare amore a se procedente. Quidam autem sunt actus, qui sunt rerum ad animam: & ideo quia huiusmodi actus non significant motum ab anima, qui procedit ab ipsa; secundum tales actus eam simpliciter non denominat: & ideo quia verbum procedit ab intellectu vel ab anima intelligente, cum intelligere non dicat motum ab anima, verbū, quod dicit aliquid ut procedens ab ea; secundum huiusmodi actum simpliciter eam denominare non poterit. Vnde non dicimus quod anima vel intellectus intelligat se verbo: & licet non denominet simpliciter intellectū, quod procedit ab ipso: secundum huiusmodi actum, qui est intelligere, denominat tamē ipsum secundum aliquem modū: ut secundum haec præpositionem; in, concedimus enim, quod intelligens intelligit se in verbo, licet non intelligat se verbo. Et ex hoc apparet quod licet in Deo sit idem diligere & esse & sapere & esse vel intelligere & esse; concedimus tamen quod Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, qui est amor procedens ab ipsis; non tamen concedimus quod Pater intelligat se Filio, qui est sapientia ab ipso emanans: & hoc propter

aliam & aliam habitudinem importata per diligere & intelligere, ut pater per habita, & quia Pater non est sapiens nisi eo quo intelligit: cum non intelligit Filio, ut ostensum est, non est sapiens Filius. Ex his autem melius patere potest quæstio illa, quomodo Pater & Filius scilicet dist. diligunt se Spiritu Sancto. Adaptando eadem q. 1. ea, quæ sunt ex parte intellectus, ad ea, quæ sunt ex parte voluntatis: & ea, quæ sunt ex parte Filii, ad ea, quæ sunt ex parte Spiritus Sancti. Dicimus enim quod Pater generat, intelligit & dicit.

Vtrum autem generare, intelligere, & B dicere eandem actionem Patris dicant vel aliam non est praesentis inquisitionis: in tantum tamē dictum sit quod gene- Nota quomodo rare dicit actionem Patris ut termina-do generare, tur ad Filiū: intelligere dicit eam in se: intelligere, dicere nominat eam prout Pater con- & dicere ali sequitur habitudinem quandam ex eo dicunt actio quod producit Filium. Ideo prima nul- nem Patris lo modo est reciproca, non enim dici, ad Filium, & mus quod Pater generet se Verbo. Ter- quomodo istis tribus rebus ponet ex fuscipiamus enim quod Pater se Verbo parte volun- dicit. Secunda autem recipit reciproca- tatis spirare tionem non simpliciter sed præpositio- ne addita: dicimus enim quod Pater se intelligit in Filio, non Filio. Et quia ei quod est generare ex parte Spiritus Sancti responderet spirare: & ideo actus spirandi non est reciprocus: sicut nec gerandi: non enim Pater & Filius se spirant Spiritu Sancto, ei autem quod est dicere, & ei quod est intelligere ex parte voluntatis non respondent nomina distincta: sed in quadā cōfusione respondet eis diligere: & ideo dicimus quod diligere potest teneri notionaliter & es- sentialiter: quia ut diligere ex parte vol- luntatis responder ei, quod est dicere ex parte intellectus, diligere notionaliter disumitur; sed ut responder ei quod est intelligere, essentialiter accipitur. Si ac- cipiatur diligere ut responder ei quod est dicere, concedere debemus quod Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto, ut concedimus quod se Verbo dicere: ut au- tem diligere responder ei quod est in- telligere modo quo dictum est, conce- dere possumus quod Pater & Filius diligunt se Spiritu Sancto; licet non con- cedamus quod Pater intelligat se Verbo propter aliam & aliam habitudinem impor-

Importatam pér Intelligere & dilige-re.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendū, quod Filius est ars Patris, nō ars qua cognoscit, sed

Filius est ars in qua cognoscit: nam sicut aliquis ars Patris non tifex dicitur cognoscere in artificio ab qua cognoscit, sed in qua, tanquam in artificio, Pater suo modo cognoscit in Filio non ab eo producere eo producto, propter quod & ipsum ars tificium ars eius aliquando dicitur: sic ab eo cognitionem accipiens, sed quia

in eo omnia relucēnt: differenter tamē: quia artificiū cōstituitur in esse per actū transeuntem in exteriorem materiam, non autem Verbum sive Filius. Ad 2. dicendum, quod Filius dicitur esse sapientia Patris, sicut dicitur lumen Patris: dicitur enim lumen Patris, quia est lumen de lumine: sic & sapientia Patris dicitur, quia est sapientia de sapientia: ita tamen quod Pater & Filius sunt una sapientia & unum lumen: & licet Pater & Filius sint unus amor, sicut una sapientia, dicitur tamen Filius sapientia de sapientia, quia per modum intellectus procedit, non tamen consuetu[m] est ipsum appellare amorem de amore: quia non emanat per modum voluntatis; & quia amans amat amore ab eo prædente: dato quod nullam rationē principij habeat amor in amante; non tamē est sapiens sapientia aliqua, nisi p[er] ea aliquid esse habeat: cū Filius nō sit sapientia Patris, quia det Patri, quod sit sapiens, sed quia de Patre sapientia procedit, nō debenius concedere, quod Pater sit sapiens Filio. Et ad rationem Aug. cūm dicitur quod Pater non est sapiens nisi habendo sapientiam quam genuit. Dicendum quod multæ sunt cause in inferendo, quæ non sunt cause in essendo: & quia non potest intelligi quod Pater sit sapiens & intelligens secundū fundamēta fidei, nisi producat Verbum, inferre possumus quod si non produceret Verbum, non esset sapiens: sed si Pater esset sapiens Filio, non solum inferre possemus, quod si non haberet Filium non esset sapiens, sed etiam quod Pater haberet esse Filio, quod falsum est. Advertendum tamen quod rationē p[ro]tractam Aug. adducit & dicit eam esse aliorum non suam.

Ad 3. dicendum, quod Pater novit omnia in Filio; non tanquam ab eo cognitionem accipiens, sed quia in eo singula relucēnt; possit enim aliquis ea quæ scie videre in libro, & ea quæ cognoscit af-

picerē in speculo, & tunc nec à libro, nec à speculo cognitionem acciperet, & etsi sapiens non esset. Ad 4. dicendum, quod licet sit vna sapientia Patris & Filii essentialiter sumpta sicut una essentia; est tamen alia & alia hypostasis: & quia sapientia genita supponit pro hypostasi Filii: quia non est una hypostasis Patris & Filii: nec hypostasis Patris est sapiens per hypostasim Filii, ergo Pater non est sapiens sapientia genita.

ARTICVLVS II.

Vtrum Filius sit sapiens sapientia ingenita?

Secundò queritur: utrum Filius sit sapiens sapientia ingenita? Et videtur quod sic: quia illa sapientia quis est sapiens à qua habet quod sit sapiens, sed Filius habet à Patre, quod sit sapiens: sed cū Pater sit sapientia ingenita, Filius est sapiens sapientia ingenita. Præterea: ar-

D. Aug. P.
N. 7. de
Trin. cap. 1.

guit Aug. 7. de Trin. cap. 1. quod si Pater esset sapiens Filio sive sapientia genita: tunc Filius Patrem genuisset vel fecisset. Cū igitur Pater sive sapientia ingenita Filium genuerit, Filius erit sapiens sapientia ingenita. Præterea: esse productum habet esse per suum principium productivum, ergo Filius est Pater vel per Patrem: sed ibi idem est sapere quod esse, ergo Filius est sapiens Patre vel per Patrem, sed Pater est sapientia ingenita, ergo &c.

In contrarium est: quia sapientia, & qua quis denominatur sapiens, habet esse in eo p[er] modum formæ: cū denominatio sit à forma: licet una hypostasis non sit in alia p[er] modum formæ, ergo Filius non est sapiens Patre vel sapientia ingenita.

Vlterius queritur: utrum Filius sit sapiens sapientia genita? Et videtur quod Dub. latera-
non: quia Pater & Filius sunt unus sa-
piens, ut potest haberi ab Aug. in pluri-
bus locis, ergo eodem est sapiens Pater, cap. 2.
quo & Filius, cū ipsorum sit una sapi-
entia; sed Pater non est sapiens sapien-
tia genita, ergo nec Filius. Præterea: sa-
pientia, qua quis dicitur sapiens, vide-
tur habere aliquārationē principij super
eo, sed Filius nō habet rationem prin-
cipij super se ipso, ergo &c. Præterea:
secundū Aug. 7. de Trinitate, cap. 2:
Dicitur Verbum, as si dicatur ratio sapientia, sed
Verbum

Verbum est nomen Personæ, ergo & natura Personæ hypostasis nominatur, sed hypostasis non denominat, sed forma, ergo Filius non est sapiens sapientia genita.

In contrariū est: quia quælibet Persona est se ipsa sapiens, sicut se ipsa est Deus, sed cum Filius sit sapientia genita, igitur si est sapiens se ipso erit sapiens sapientia genita.

RESOLVTIO.

Filius est sapiens sapientia ingenita, vel per sapientiam ingenitam, ly per dicente habitudinem principijs productivis: quia ab ingenita Patris sapientia habet Filius quod sit sapiens.

Respond. dicendū, quod hoc esse tale Hoc esse tale per hoc quadrupliciter quantum per hoc quā ad præsens intelligi potest. Primo si drupliciter. Nam quod illud non sit tale; sed quia aliud est tale bona distin- ideo tale dicitur: & sic dicimus priac- ticipem spo- pia esse in genere per principiata: nam D. Thom. p. q. 36. art. 3. fit de hoc principia nō sunt in genere, sed quia principiata sunt in genere, & ipsa in genere esse dicuntur: sic etiam dicimus to- tum, ut vinum & lagenam esse in lage- na per partem ut per vinum: nam totū nō est in lagenā, sed solum vinū. Secun- dō hoc per hoc tale dicitur, si utrumque sit tale; sed unum diminutē, & aliud perfectē: & sic dicimus omnia entia created esse per Primum ens, & omnes veritates alias per primam veritatem: nā esse covenie Primo & creaturis, sed Pri- mo eompetit perfectē & per essentiam; creaturis autem imperfectē & per parti- cipationē. Tertiō potest intelligi: quā- do unum est forma alterius, secundū quem modum dicimus, quod anima non intelligit, sed homo per animam: ut habetur in primo de anima. Quartō hoc esse potest: quando aliquid habet ab alio quod sit tale, & sic omne productum in quantum productum est tale suo pro- ductivo.

Primus mo- *Cū ergo queritur utrum Filius sit
dus. sapiens sapientia ingenita, vel per sapientiam ingenitam? Si per denotat habitudinem secundū primum modum, est locutio falsa: quia tunc est sensus, quod Filius nō esset sapiens, sed dicere- tur sapiens; quia est Pater sapiēs: & quia absoluta sunt communia tribus, & præ-*

dicantur de qualibet Persona singula- riter, & de omnibus non plura- liter: de nullo attributo concedere de- bemus quod conveniat uni Persona & non alijs, nisi prout convenit illi. Et hoc est quod Aug. 15. de Trin. cap. 18. ait: Nō D. Aug. P. sic accipendam esse Trinitatem que Deus est N. 15. de ... Ut tanquam memoria sit omnium trium Pa- Trin. cap. ser, & intelligentia omnium trium Filius, & charitas omnium trium Spiritus Sanctus. Nulla enim Persona ibi intelligit sibi & alijs,

Ita quod alia Personæ non intelligant: quælibet ergo Persona est sapiens, quælibet sibi intelligit: quælibet diligit: quælibet memoratur. Si vero per, denotet habitudinem quantum ad secundum modum: tunc enim est locutio falsa, es- set enim sensus quod Pater saperet & Filius saperet, sed Pater saperet com- pletè, Filius diminutē: propter quod ut Filius saperet, eo indigeret: istum autē falsum intellectum renovet Ansel. Mo-

nolog. cap. 58. dicens: Cū in his tribus unus, quisque singulus sit summa essentia: summa sapi- enzia sit perfecta ut ipsa per se memor sit, & in telligat, & amat: necesse est ut nullus horū triū alio indigeret, aut ad memorandum, aut ad intelli- gendum, aut ad amandum. Singulus enim quis- que est essentialiter & memoria & intelligentia & amor. Si vero secundū tertium modum, per, habitudinem denotet: sic

etiam est falsum quod dicitur: nam una hypostasis non potest esse forma alterius: quia si sic esset, vel rediret positio Sabellij & esset confusio Personarum; vel suscitaretur positio Arrij, & esset divisio substantiæ. Nam cū simplex realiter à forma sua differre non possit, si una Per- sona esset forma alterius, vel Personæ realiter nō different, quod Sabelliani di- cunt vel Personæ essent composite, & cū propter simplicitatē earū sit una substi- tūta nō numerata in illis, si poneamus eas cōpositas, poneremus separationē substi- tūtā, quē sapit Arrianorū perfidiā. Sed si se- cundū quartum modum, per, habitu- dinem denotat: sic est verum quod dici- tur: nam secundū illum sensum omne quod producitur, secundū quod hu- iusmodi est tale suo productivo: &

quia Filius à Patre producitur, & à Pa- tre habet quod sit sapiens: cū Pater sit sapientia ingenita, secundū hunc sen- sum Filius est sapiens sapientia ingenita, & per hoc solvuntur omnia arguenda:

quia argumenta prima arguunt Filium esse

Secundus
modus.

D. Anselm.
Monolog. 58.

Tertius mo-
dus.

Quartus mo-
dus.

esse sapientē sapientia ingenita, vel per A
ingenitā sapientiam, prout per, dicit
habitudinem principij productivi, quod
concedimus. Argumentum verò in cō-
trarium negat Filium esse sapientem per
huiusmodi sapientiam, prout per, dicit
habitudinem quasi principij formalis,
quod & nos negamus: cùm una Perso-
na non sit forma alterius. Et quod dici-
tur quidquid denominat habet rationē
formæ: non est verum accipiendo for-
mam, ut hīc de forma loquimur. Dici-
mus enim opus humanum, quod est ab
homine, sicut nec homo, nec humanitas
sit forma talis operis.

Ad illud autem quod ulterius quæ-

Ly per idem ritur: utrum Filius sit sapiens per sapientiam genitam? Ad solutionem quæsiti quod per se: oportet nos distinguere de , per, aliter idèo notandum: quòd quā priùs: nam cùm Filius sit sapientia modi per se genita, querere utrum Filius per talē sicut quatuor. sapientiam sit sapiens, est querere utrum

per se sit sapiens? Oportet ergo nos distingue de per se, ut appareat veritas quæsiti: licet autem per se secundum unum modum distinguendi dicitur tot modis, quot dicitur causa, iuxta illud s. Meta. cap. de *per se*: quod per se & causa æqualia sunt. Possimus tamen de *per se* com. hos modos per se aliter distingue, secundum quod etiam Phus distinguit, & reducere eos ad quatuor. Primo: ut per se dicat formam ut pars definitionis, vel definitio de definito prædicatur. Secundo: ut dicat materiam & subiectum, secundum quod dicimus quod per se. color est in superficie. Tertio: ut dicat priuationem causæ. Vnde s. Meta. dicitur quod per se est, cuius non est causa alia.

Idem ibidem vationem causæ. Vnde §. Meta. dicitur quod per se est, cuius non est causa alia. Quarto modo per se idem sonat quod solum & separatum: quæ omnia ex §. Meta. haberi possunt. In Divinis autem si ibi non est forma, prout de forma loquitur Plus, quod Est altera pars compositionis propter quod primus modus per se ibi propriè non existit, si non est ibi materia & subiectum: propter quod potest inde negari secundus. Rursum si non est ibi causa, propter quod de tertio modo ibi quaestio esse non potest: & si etiam noui est ibi solitudo, ratione cuius ibi quartus modus non videtur existere; ponimus tamen in Divinis naturam & essentiam. Vnde & primus modus ibi aliquo modo salvare potest. Ponimus etiam ibi hypostasim & Personam: prop-

ter quod secundus modus ibi locū habet. Habet ibi esse principiū & quod est ex principio, propter quod de tertio modo potest dubitari: habet ibi esse diffin-
tio: unde & quartus modus ibi adapta-
ri potest. Vel si per solitudinem intelli-
gere volumus per se esse, secundūm quē
modum Phus 1. Posteri, tradens de per Phus 1. Post.
se, dicit individua per se esse: nam omnia
alia sunt in primis, & destructis primis
impossibile est aliquid aliorū remane-
re. Sic accipiendo per se non est dubiū
talem modum posse adaptari ad Divina;
quia qualibet Persona est ibi hypostati-
ca & per se subsistens ut potest haberi à.

Cum ergo queritur: utrum Filius sit
sapiens per sapientiam genitam, sive per
se: quia ipse est sapientia genita, si per di-
catur habitudinem formae, ut alludamus per seitatis
primo modo, sic est sapiens per sapien-
tiam essentialiem, que propriè, nec est ge-
nita, nec ingenita. Est enim una essentia-
lis sapientia omnium trium, qua omnes
formaliter sapientes sunt. Si vero per se
dicatur habitudinem ad hypostasim, sive
ad suppositum & ad habetem formam,
ut aliquo modo concordemus secundo
modo, sic potest dici per se tale, quod ha-
bet in se formam quare sit tale. Et quia
in hypostasi Filiij, quæ est sapientia geni-
ta, est natura quædam & forma, per
quam est sapiens: concedere debemus.
secundum hanc habitudinem Filii per
se vel per sapientiam genitam sapientem
esse: sicut superficies per se colorata dici-
tur: quia in ipsa superficie est color, ra-
tione cuius colorata nominatur. Si vero
per se dicatur rationem causam aut exten-
damus causam ad omnino id, quod habet
rationem principij, sic Filius non est sa-
piens sapientia genita vel per se, si per
se excludit omnem rationem prius p[ro]p[ri]e
productivi; habet tamen ab alio quod
sit sapiens ut à Patre. Quartus vero mo-
odus, & si ad Divina adaptari potest, ut
dicit per se esse, sive non esse in alio, se-
cundum quæ modum primæ substantiæ
per se sunt, ad præsentem tamen qua-
stionem non est utrils: non enim querimus:
utrum Filius vel sapientia genita habeat
per se esse, sed utrum Filius sit sapiens sapi-
entia genita vel per se.

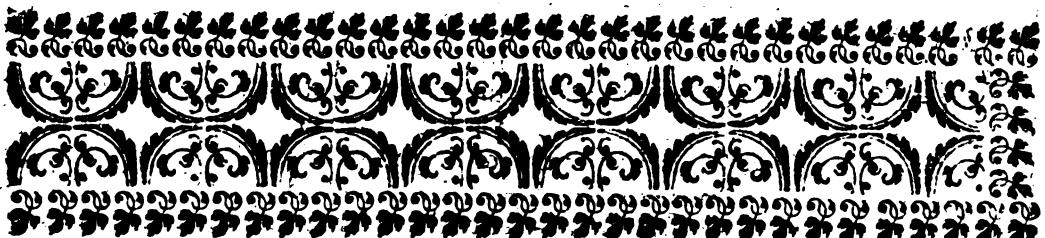
Respond. ad arg. Ad i. dicendum, quod una est sapientia, per quam Pater & Filius sunt sapientes formaliter, ut sapientia

plentia essentialiter sumpta, tamen est alia & alia hypostasis: & quia per se cum dicimus Filiam per sapientiam genitam vel per se sapientem esse dicit habitudinem ad hypostasim: Ideo non valet quo dicitur. Et ad formam arguendi cum arguitur: quod eodem est sapiens Pater & Filius: verum est si eodem stet pro forma, & pro natura: sed falsum est si stet pro hypostasi vel pro supposito, ut hic stat. Ad secundum dicendum, quod ratio principij importata per, per, non semper debet sumi secundum rem, sed aliquando sumitur secundum rationem: secundum quem modum dicimus, quod Deus est Deus per deitatem, qualiter per formale principium: & tamē divinitas a Deo non est distincta realiter. Rursum notandum quod non semper quod dicitur sic per se, dicit habitudinem principij, sed sufficit quod in eo sit aliquid quod talem habitudinem dicit: nam ad hoc quod sit vera: musicus per se cantat, sufficit quod sit aliqua forma in musico, qua sit principium talis actus: & ideo musicus cantat, est per se: homo cantat, est per accidens. Ad hoc igitur quod Filius sit sapiens per se, vel per sapientiam genitam, sufficit quod in eo secundum quod huiusmodi, sit natura aliqua, sive forma ratione cuius dicitur sapiens, sicut illa forma, qua est sapiens ut sapientia, realiter a Filio esse distincti non habeat. Ad tertium dicendum, verum esse, quod, per, non solū potest dicere habitudinem formæ, sed ad hypostasim, ut patet per habita: quantumcumque tamen sapientia genita stet pro hypostasi, verum est quod Filius est sapiens sapientia genita. Et quod dicitur quod sola forma denominat, non est verum, nisi valde largè accipiatur forma. Illud in contrarium concedimus.

A DVBITATIONES LITTERALES.

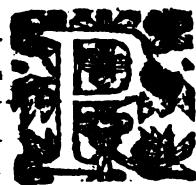
SVper litteram super illo: *Querunt autem solent: utrum Filius sit sapiens per se ipsum?* Notandum quod quilibet positione vera est, si sanè intelligatur: nam prima accipit, *per*, prout potest dicere habitudinem causæ formalis, & efficiens, accipiendo largè causam & efficiens. Secunda vero accipit prout determinatur ad habitudinem formæ, extendendo huiusmodi habitudinem ad formam & ad habentem formam,

Item super illo: *Natura in quid.* Notandum quod Hilarius vult probare Filium agere per se, sed non a se. Et tria facit: nam primò premitur hanc veritatem dicens: quod unitas naturæ, cui contradicit Hæreticus, dat Filio quod agat per se, sed non a se. Secundò: probat alteram partem, videlicet, quod Filius non agat a se, ibi: *Intelligere Filium.* Dicens: quia Filius dicit: *Pater in me manens ipse facit opera:* ex hoc monstratur, quia Filius non agit a se, sed a Patre. Tertiò: ostendit Filium per se agere, ibi: *Per se agit.* Quia ex quo Filius agit quæ sunt platica Patri, oportet quod per se agat: quia non propriè est complacentia in actionibus eorum, quorum non est per se agere, addit tamen quod infirmus est ipse Filius non agendo a se. *Nisi ipse agat.* Hoc est nisi ipse habeat quod per se agat. A Deo. Hoc est a Deo Patre: & quia Filius non est infirmus, communicatū est ei a Patre, quod per se agat. *Non sit vero in unitate naturæ.* Hoc est non requirit unitas naturæ, quæ est inter Patrem & Filium, quod Filius agat, & quæ placet agat: nisi per se agat. Tertiò: super illo: *Vtrum tantum una sit sapientia?* Notandum, quod sapientia genita, & ingenita nona sunt duæ sapientiae, sicut Deus genitus & Deus in genitus non sunt duo Dii. Dicitur tamen sapientiagenita & ingenita propter distinctas hypostates

DISTINCTIO XXXIIJ

VTRVM PROPRIETATES PERSONARVM SINT IPSAE PERSONAE, vel Deus in Divina essentia?

OST *spradicis.* Postquam Mag. determinavit de esse Personam, & Personis, & proprietatibus, huc comparat hoc ad invicem. Et duo facit: quia 1. comparat proprietates ad Personam & essentiam. 2. comparat

Ipsas Personas ad essentiam, ibi: *Predicibus etiam.* In princip. 3. 4. dist. Circa 1. duo facit: quia 1. determinet veritatem. 2. ponit obiectiones veritatem negantium, ibi: *Hoc autem aliqui.* Circa 1. duo cit: quia 1. premitit questiones, quas determinare intendit, videlicet, uerum proprietates sint ipsae Personae, & sint in Divinis Personis? Et utrum sint idem quod Divina essentia? 2. propositarum questionum veritatē determinat, ibi: *Quod enim in Personis.* Circa quod duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. ad confirmationem dicit specialiter adducit auctoritates Hilarij. Secunda ibi: *Quod enim proprietas.* Circa primum duo facit: quia 1. determinat veritatem ex eo quod proprietates comparatur ad Personas. 2. protoc. comparantur ad essentiam, ibi: *Cumque de simplicitate.* Circa primum tria facit: quia 1. dicit quod per multas auctoritates superius adductas probari potest proprietates esse in Personis. 2. adducit rationem ad ostendendum que sunt in Personis & Personae naturae, cum huiusmodi proprietates sint ab aeterno, non est intelligibile quando ipse sunt in Deo & etiam in Personis. C Rursum quia ipsae Personae simplices sunt non est intelligibile quando etiam sunt ipsae Personae: quia quidquid est in Persona est Persona propter sui simplicitatem. 3. adducit auctoritatem Hieronymi ad ostendendum proprietates esse ipsas Personas. Secunda ibi: *Cd. 17. 7.* Tertia ibi: *Quoniam.* Deinde cum dicit: *Cumque.* Comparat proprietates ad essentiam. Et duo facit: quia 1. ostendit omne, quod in Deo est, esse ipsam Divinam essentiam propter Dei simplicitatem. 2. ex hoc concludit proprietates esse Divinam essentiam: quia in Leo sunt, & esse Personas, & in Personis. Secunda ibi: *Si ergo proprietates.*

Tunc sequitur illa pars: *Quod enim.* In qua confirmat per Hilarium quod dixerat. Et duo facit: quia 1. adducit auctoritatem Hilarij dicentem quod proprietas est Divina natura. 2. astruētem, quod proprietas est ipsa Persona, ibi: *Idem in 7.* Deinde cum dicit: *Hoc autem aliqui.* Adducit obiectiones improbantium veritatem. Et duo facit: quia 1. adducit obiectionem contra hoc, quod proprietas est idem quod Persona. 2. contra hoc quod est idem quod natura, ibi: *Sed iterum.* Circa primum duo facit: quia 1. ponit obiectionem dicens: quodam negant pro-

prietates esse Personas, sed esse extrinsecus affixas: nam cum proprietates determinent Personas non sunt Personae. 1. obiectionem solvit dicente: quod non propter hoc negare debemus, proprietates non esse Personas: quia Personas determinant: nam Personae se ipsis determinantur. Secunda ibi: *Contra quod dicimus.* Deinde cum dicit: *Sed iterum.* Arguit proprietates non esse Divinam naturam. Et duo facit: quia 1. probat hoc per rationem. 2. per auctoritates. Secunda ibi: *Veritatem enim notandum.* Circa primum duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. quasdam dubietates annexas addit, ibi: *Ceterum hereticorum.* Circa secundum duo facit: quia 1. ostendit proprietates non esse Divinam naturam: quia cum Personae in Divina natura non differant, si proprietates essent Divina natura, proprietatis non differant. 2. responderet per Hilarium quod hoc determinare non debet: quia est supra mentem supra rationem, ibi: *Horum doctrinis.* Deinde cum dicit: *Ceterum.* Adducit quasdam obiectiones annexas. Et tria facit: quia 1. arguit eandem rem, ut Divinam essentiam, esse Patrem & Filium; etiam adiectivè sumendo Patrem & Filium: *Ecce iam generare & gigni,* cum in ea sit paternitas & filiatio. 2. responderet per Damasc. quod huiusmodi proprietates sic sunt in Divina essentia, quod ea non determinant, sed determinant hypostases. Tertiò querenti, quare proprietates hypostases determinant non essentia, responderet per Hilarium, quod hoc est supra intellectu & supra mentem. Secunda ibi: *Quoniamdam audacie.* Tertia ibi: *Sed forte queris.* Deinde cum dicit: *Veritatem enim.* Probat per auctoritates proprietates non esse Divinam essentiam. Et duo facit secundum quod duplicitate hoc probat. Secunda ibi: *Item illis.* Circa primum duo facit: quia 1. adducit quoddam auctoritatem Agri, in qua habetur quod Deus est nomen commune substantiae, non Pater ex quo haberi videtur quod proprietas non sit Divina essentia. Item in eadem auctoritate dicitur quod Pater non nominat id, quod est, ex quo idem videtur concludi. 2. solvit dicens: quod quia Pater non est eodem formaliter Pater quod Deus: quia proprietate est Pater non substantia, dictum est, quod Pater non est nomen substantiae, non quod proprietas non sit ipsa substantia: sic etiam solvit ad aliud quia Pater non est illud quod est: quia non illis Pater est Pater formaliter, quo est, quia essentia est, notio est Pater. Secunda ibi: *Nos autem alio.* Per.

Tunc sequitur illa pars: *Nam super illis.* In qua obiecit per auctoritatem aliam. Et duo facit: quia 1. adducit auctoritatem, in qua contipetur, quod Verbum secundum quod Verbum, *Hhhh*

Non est id quod Pater. Ex quo videtur haberi quod proprietas, qua Verbum est Verbum, non est Divina essentia. Secundò solvit quod Verbum secundū quod huiusmodi non est id quod Pater: quia non eadem proprietate Verbum est Verbum, & Pater est Pater: utraque tamen proprietas est Divina essentia: unde proprietas qua

Verbum est Verbum, & ipsum Verbum non est id, quod Pater, quia non est hypostasis Patris, & est id quod Pater: quia est Divina essentia, qua est Pater. Secunda ibi: *Ad quod dicimus. In quo terminatur sententia lectionis & distinctionis.*

QVÆSTIO I.

De comparatione proprietatum ad Divinas Personas, & essentiam.

AGISTRI intentio in praesenti distinctione versatur circa comparationem proprietatum ad Divinas Personas & Divinam essentiam. Duo igitur possumus querere. Primo de tali comparatione. Secundo de quibusdam annexis. Circa primum queremus quatuor. Primo: utrum proprietas sit idem quod Persona? Secundo: utrum sit idem quod essentia? Tertio: quomodo possint proprietates realiter differre, cum ab una reut à Divina essentia solum differant ratione? Quartò: utrum proprietates sint in Personis & in essentia?

ARTICVLVS I.

Vtrum proprietas sit idem quod Persona?

D. Thom. i. p. q. 40. art. 1.

AD i. sic proceditur: videtur quod proprietas non sit idem quod Persona. Sic enim videmus in ipsis inferioribus quod principiata differunt per principia, & nullum principiatum se ipso differt: principia autem differunt se ipsis, & ex hoc sequitur quod nullum principiatum sit principium: quia si hoc esset, duo inconvenientia sequentur. Primo quod principiata, cum essent principia, se ipsis different, quod est contra rationem principiorum: & principia, cum essent principiata, per alia differant, quod est contra rationem principiorum. Principio autem cum principiato in ipsis inferioribus, in Divinis aliquo

modo respondent constitutens & constitutum sive Persona & proprietatis nam Personæ distinguuntur per proprietates; proprietates vero se ipsis. Si igitur Personæ non essent proprietates, & è converso, se queretur duplex inconveniens. Primo: quod Persona distinguatur se ipsis, cum essent proprietates, quod est contra rationem constitutorum sive Personarum. Secundò quod proprietates distinguenterentur per alias: quia essent Personæ, quod est contra rationem constitutum sive proprietatum. Præterea: *Maxima oppositio est inter affirmationem & negationem: quia illa sunt quorum non est medium secundum se: ut dicitur in i. Poster. sed proprietas & Persona videtur opponi secundum affirmationem & negationem: cum Persona generet, non proprietas. Præterea: qua ratione proprietas est idem, quod Persona in qua est: pari ratione & quilibet notio in Divinis est idem cum Persona, quam notificat: sed quæ sunt eadem multiplicato uno multiplicatur & aliud: cum igitur notiones sunt quinque, erunt quinque Personæ, quod est inconveniens.. Præterea: si proprietates & notiones essent idem quod Persona: cum igitur Deus dicatur Trinus: quia in eo est Trinitas Personarum, Pater etiam diceretur Trinus: quia in eo est Trinitas notiorum: quod non dicimus.*

In contrarium est: quia secundum Augustinum i. 5. de Trin. cap. 7. simplex D Aug. P. N. habens aliquid est id quod habet: cum i. 5. de Trin. igitur Persona sit summe simplex, & habeat proprietatem, ipsa est proprietas. Præterea: sicut se habet deitas ad Deum, sic se habet paternitas ad Patrem; sed deitas est ipse Deus, ergo paternitas est ipse Pater.

RE-

RESOLVTO.

Relationes sunt in Personis, ut sunt realiter ipsae Personae: differunt tamen ratione.

Quatuor modi de comparatione pro-
prietaryum ad Personas.

Respondit dicendum quod de proprietaryibus per comparationem ad Personam quadruplex modus dicendi esse posset: primo quod proprietates non sunt Personae, nec in Personis: secundo quod sunt Personae, sed non in Personis: tertio quod sunt in Personis, sed non Personae: quarto quod sunt Personae & in Personis. Primus modus ascribitur Gilberto Porretano, qui posuit proprietates assistentes & affixas extrinsecus: quod quomodo intelligi debet superius est ostensum. Sed ad eius positionem sequuntur tria inconvenientia.

Scilicet dist. 27. q. 1. art. 1. & 26. art. 4

Primò confusio Personarum. Secundò destrucción actuum notionalium. Tertiò eradicatio rationum productionis rerum. Primum sic ostenditur: quia non constituit aliquid formaliter loquendo, nisi quod in eo habet esse: si igitur relationes Divinæ essent solù assistentes, & non essent in Personis secundū rē Personæ non haberent esse, tū per eas cōstituātur in esse, & non différeret realiter: eslet igitur confusio Personarū, quod sapit hæresim Sabellij, qui posuit Trinitatē Personarū trinitatem nominata solū confundendo Personas. Secundò ex hac hypothesi destruuntur notionales actus: nā quia agere presupponit esse, non est intelligibile quod Pater generet, nisi habeat esse sed in esse personali constituitur per paternitatem existentem in eo: si igitur paternitas est extrinsecus affixa, & non est in Patre, Pater non habebit esse: & ideo non generabit, & sicut tollitur ille actus notionalis, qui est generatio, ita hac hypothesi facta tollitur ille actus, qui est processio. Nam ordine naturæ generatio est prima origo: & a moto primo alia non remanent. Ter-

Scilicet dist. 21. q. 1. art. 3

tiò ista positio destruit rationes productionis rerum. Nam, ut supra habitum est, licet efficientia creaturarum attributatur essentiaz, ratio tamen efficiendi potest attribui emanationi Personarum: nam Primum in quocumque genere est ratio omnium eorum que sunt post, ut vult. Phus.

Phus. 1. Meta. com 6.

2. Meta. & quia in genere emanationū per modum intellectus prima emanatio est generatio Divini Verbi: ideo Verbum ipsum est ars Patris, & ratio produc-

tionis omnium creaturarum: cū omnes creature comparentur ad Primum, ut artificialia ad artificem: & quia in genere emanationum per modum voluntatis emanatio Divini amoris sive processio Spiritus Sancti est prima: ideo Spiritus Sanctus est ratio productionis omnium creaturarum: cū omnis creatura procedat à Deo per modum voluntatis. Generatio ergo Verbi & productio Spiritus sunt ratio productionis omnium creaturarum: cū ergo prædicta positio has emanationes determinat, rationes productionis rerū evellit.

Secundus modus dicendi præscribitur

Secundus modus.

Präpositivo, qui dicit quod relationes non sunt in Personis, sed sunt ipsæ Personæ. Vnde paternitas nullo modo differt à Patre, sed Pater dicitur paternitas quasi emphaticè, & secundū expressionē: sicut cū dicitur rogo benignitatem tuam, id est, te benignum, ita cū dicitur paternitas, nihil intelligitur aliud nec re, nec ratione quam ipse Pater; & ideo non est in Patre, sed est ipse Pater. Ratio autem, quæ potuit ipsum moveare, potuit esse simplicitas Personæ Divinæ, nam quod est in aliquo, videtur facere compositionem in illo; ut igitur Personam simplicissimam poneret, non posuit relationes in ea. Sed hoc non est verum. Oportet tamen nos ponere relationes non solāna esse Personas, sed Ex hoc apparet quod relatio triplex esse potest: nā relatio ad latio non est Personam triplicem habet cōparatiōnem. Primi: quia eam cōstituit. Secundū: alterum, vel dō: quia cā ab alijs Personis distinguit, se in alio ter-

Tertiò: quia per eam realiter una Persona ad aliam refertur: propter hæc tria sequitur, quod relationes sunt in Personis: nam nō cōstituit aliquid formaliter, nisi quod in illo est in eo, nec distinguo: quid ut relatio, nisi quod in illo est in eo, nec distinguo. Ex hoc apparet quod relatio triplex esse potest: nā relatio ad latio non est Personam triplicem habet cōparatiōnem. Primi: quia eam cōstituit. Secundū: alterum, vel dō: quia cā ab alijs Personis distinguit, se in alio ter-

Comm. 51

Meta.

ter: quia in genere emanationū per modum intellectus prima emanatio est generatio Divini Verbi: ideo Verbum ipsum est ars Patris, & ratio produc-

Tertia positio, secundū quam pone

Tertius modus. ponentur proprietates esse in Personis, sed non esse Personas, stare non potest: quia cum Persona sit ita simplex ut essentia, quidquid est in Persona realiter oportet esse Personam. In hanc tamen positionem incideret, qui separaret substantiam Personarum, & poseret Personam aliquam realiter esse compositam: cum compositum non sit quod habet Persona, non esset proprietas quam haberet. Sunt ergo tres praetaci modi impossibles & erronei.

Quartus modus. Quartus modus. verò modus est verus & Catholicus, ut appareat ex auctoritatibus inductis in littera, videlicet, quod relationes sunt in Personis: quia per eas Personæ constituantur, distinguuntur, & refertur realiter, & sunt ipsæ Personæ: quia nullam compositionem in eis efficiunt: & licet sint ipsæ Personæ, & realiter ab eis non differant, tamen differunt ratione: propter quam differentiam unum se habet ut constituens, aliud ut constituentum, unum ut ratio referendi vel ut referens, aliud ut relatum.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod non est simile, quod pro simili inducitur: nam in ipsis inferioribus, quia constituentia faciunt compositionem, in eis non sunt ipsa constituta: in Divinis autem propter suam simplicitatem, quæ constituentia Personas sunt ipsæ Personæ. Et ad formam arguendi dicendum, quod licet constituens sit idem, quod constitutum realiter; non est tamen idem ratione: propter quam differentiam sequitur quod Persona distinguatur per relationem: relatio vero est ipsa. Ad 2. dicendum, quod maxima oppositio dicitur contradictione: quia est latior, & omnes alias includit. Sed omnes alias oppositiones se habent per additionem ad ipsam: & ideo non oportet tantum differre, quæ differunt per affirmationem & negationem, quam Dicendum, quod secundum oppositiones alias opponuntur. Argumentum.

Hinc habetum igitur petit quod est in contrario quod non va- concludens oppositum intenti. Ad 3. let Persona dicendum, quod quelibet notio est idem est idem quod est idem quod cum Persona in qua est; non tamen o- plurificatur, portet tot Personas, quod sunt notio- ergo essentias. Et cum arguitur quod quæ sunt quia non uni- idem, multiplicato uno multiplicatur formiter su- reliquum, vera est si sit plurificatio una: nā pluri- formis, quod non est in proposito: nā

Personæ plurificantur realiter, & quorū ficitur ut cō- sunt Personæ, tot sunt res: notiones ve- paratur ad oppositū: est rō non sic plurificantur realiter quod idem essent quinque res in Divinis, cùm quinq; tñ ut copa- fiant ibi notiones. Ad 4. dicendum, quod proprietas & notiones sunt idem, quod Personæ: nec tamen sequitur, quod Pater dicatur Trinus, ut Deus Trinus dicitur: nam Deus Trinus dicitur: quia in Divinis sunt tres res: sed tres notiones in Patre non sunt tres res: sed una.

ARTICVLVS. II.

Vtrum proprietas sit idem quod essentia realiter?

D. Thon. 1. p. q. 38. art. 1. Arg. in 1. S. d. 3. 4. q. 1. art. 2. Gerar. Sen. dist. 34. q. 2. Tol. q. 2. Lus. de Bea. tom. 1. lib. 5. q. 5. Franc. in Christ. in 1. dist. 2. q. 3. conclus. 3. Gibb. lib. disp. 10. dub. 3.

*S*ecundò queritur: utrum proprietas sit idem quod essentia realiter? Et quæstionem videtur quod non: quia quæ habet aliud diligenter & aliud esse, de necessitate realiter sunt distincta; sed esse relationis & substantiae est aliud & aliud esse iuxta illud Aug. 5. de Trin. cap. 3. *Quamvis diversum sit Patrem esse, & Filium esse, non est tamen diversa substantia.* Si igitur esse relatum Patris & ex Patris. Filii est aliud & aliud, non esse abso- lutum: oportet quod esse relationis & substantiae non sit idem. Præterea: quæ non dicuntur de Deo secundum substantiam, non sunt substantia: quia nihil ma- gis secundum substantiam dicitur quæ ipsa substantia. Sed *Esse Patrem, esse Filium* & *omnia huiusmodi secundum* Aug. non dicuntur secundum substantiam: igitur omnia, quæ relationem important in Divinis non sunt ipsa Divina substantia, sed quæ non differunt realiter, unum de alio prædicatur: cum igitur substantia non prædicetur de relatione: Divina substancialia & talis relatio realiter differunt. Præte- red: quæ non differunt realiter, in quo repe- ritur unum & aliud: & quia Divina essentia reperitur in Patre, si filiatio non esset di- stincta realiter ab ipsa essentia, filiatio esset in eo: sed in quocumque est filia- tio illud est Filius: sicut in quocumque est albedo illud est album: igitur Pater erit Filius, & Filius Pater, & redibit confusio Personarum. Præterea: si rela- tiones constitutivæ Personarum supra Divinam essentiam nihil addunt nisi quid rationis: cùm & relationes cogni- venientes

venientes Deo ex tempore convenientes ei secundum quādam habitudinem rationis, videtur quod nō magis sint huiusmodi relationes in Deo, quā relationes ei convenientes ex tempore: quod cūm sit falsum, de necessitate tales relationes supra essentiā aliquam rem addunt, & ita ab ea realiter differunt.

In contrarium est: quia ubicumque est dare aliud & allud, ibi est dare numerum & compositionem: cūm igitur in Deo non sit numerus neque compositionis, quidquid est in Deo est idem, quod Divina essentia. Præterea: secundū modum intelligendi proprietas addita essentia constituit Personam, sed si proprietas non esset idē quod essentia, tunc Persona esset composita ex essentia & proprietate realiter: & quia nulla pars prædicatur de toto, sequeretur quod Pater non esset sua essentia, nec sua magnitudo, nec sua bonitas, quod est con-

^{Idem 7. de tra Aug. 7. de Trin.}

alt: *Pater & Filius sunt simul una essentia, una magnitudo, una veritas, una sapientia, una bonitas: in nullo autem composito, quae sunt in eo, in abstracto prædicantur de ipso, ergo &c.*

RESOLVTIO.

Proprietas relativa, non secundum rationem quidditatis, sed secundum esse, idem quod essentia est: atque ideo ab ea non re, sed ratione differit; plus tamen quam attributa ab essentia.

Respond. dicendum, quod omnia alia genera in Divinis transiunt in D. Tho. ubi substantiam præter relationem: & ideo supra dicit Aug. 2. de Trin. cap. 5. vult, quod esse Patrem, & ratio trem & esse Filium non dicantur secundum eiuslibet ac dūm substantiam. Et 7. de Trin. cap. 6. eidētis alterius dicit quod esse sapientem, esse bonum, rius à esse magnum secundum substantiam di relatione suam: nunquam tamē invenitur, quod sive ad substantiam sit sine relatione Pater: & ideo relationem habet in ceteris alijs duo est considerare, scilicet, esse & rationem quidditatis, & gradus con-

secundum rationem habere. Nota quod ris: propter quod notandum quod, ut differentia habitum est superius, in relatione sicut secundum rationem habet in ceteris alijs duo est considerare, scilicet, esse & rationem quidditatis, & gradus con-

suum genus, tamen quantum ad rationem sui esse non manet, seu transit in Divinam substantiam sicut cetera alia: & ideo relatio plus differt à Divina essentia, quam sapientia & bonitas & cetera huiusmodi, licet ista maior differentia non faciat differentiam realē. Nā differentia secundum rationem in gradu habet, quod sic est videre: quia sapientia & bonitas non solum quantum ad esse, quod habent in Deo, sū. ut ipsa Divina essentia, sed etiam quantum ad rationem quidditatis suā sunt idē quod ipsa: ita quod dabo per impossibile quod Divina essentia diffiniretur dislinitione, quę esset expressiva quidditatis eius, illa diffinitio Divinæ sapientiæ ac bonitati eius competenter: nam sapientia & bonitas & huiusmodi non dicunt nisi Divinam essentiam sub quadam particularitate cognoscitivā: nā cūm ibi omnīa ista sint unum, intellectus nollet accipit ipsa ut plura: & est simile, sicut videamus in istis inferioribus, quod forma superior est eadem cum forma inferiori, & actus ideo cum actu: unde licet esse sit ab entitate, & vivere sit ab anima sive à forma corporis animati: cūm vivere viventibus est esse; & sicut actus est idem cum actu, ita forma est idem cum forma. Vnde & si diffiniretur forma, à qua progreditur esse, illa diffinitio competenter formæ, à qua progressus vivere: nam non differunt ut sūm & ens nisi secundum aliquid maius comprehendens, & minus completè comprehendens. Sic etiā & nō differunt intelligere Deū esse substantiā, & esse sapientiā; nisi intelligere ipsum in esse plura cōprehēdente & magis determinato: & sicut est de substantia & sapientia, ita crediderunt aliqui quod esset de essentia & paternitate: ita quod paternitas non solum quantum ad esse suum est idem, quod Divina essentia, sed etiam ipsa etatio paternitatis, secundum quam differt paternitas ab essentia prout est in Deo, in essentiā Divinam transit: & ratio moyens eos fuit: quia quidquid est in Deo Deus est. Sed illud stare non potest: nam ratio paternitatis secundum quidditatem suam non est aliquid, sed ad aliquid. Si igitur ipsa relatio esset Divina essentia, tunc Divina essentia esset ad aliquid: & ita, ut arguebatur, Divina essentia à relatione nō differeret re, nec ratione, cui differeret respon-

Respondet siquid in re; nisi forte solū sicut differt Divina essentia à sapientia, & ex hoc sequeretur duplex inconveniens. Primo quod relatio in Divinis non matereret quantum ad suum genus, sicut nec alia. Secundò quod relationes constituentes Personas non facerent differentiam inter Personas realem; sed rationis tantum. Et cùm dicitur quidquid est in Deo Deus est. Dicendum hoc pro tanto veritatē habere: quia Divina essentia est simplicissima: & ideo nihil est in Deo, quod realiter differat à natura Divina, sed quod ad essentiam comparatum est solū ratio, non oportet huiusmodi rationem transire: cùm hoc simplicitati essentiæ non repugnet.

Alier differunt in Deo soluti quantum ad suum esse, transit in relationes cō Divinam essentiam, sed quantū ad ratiocinantes Deo rationem suæ quidditatis non: & ideo ex tempore, non est aliquid relatio, quod non sit Di-aliter relatio vina essentia, sed ad aliquid solū: unius personæ, & aliter de cùm ponamus differentiam in Divi-attributa à Di nis ex parte attributorum, relationum vina essentia, personalium, & relationum, quæ con-Creatura rea veniunt Deo ex tempore; non co-liter ordinari, dem modo has differentias ponimus: non econtra-nam relations, quæ Deo competunt riō; sed est ex tempore, in Deo dicuntur esse solū terminus or-secudū rationem: quia Deus reali-dinis ipse ter ad creaturam ordinari non potest; Deus. Nota de at-sed pro tanto ordinatur ad ipsam in tributis & re quantum est terminus ordinis: & ideo rationibus bene dictum est quod Deus refertur ad per totum. creaturam: quia creatura refertur ad ipsum. Sed attributa & relationes consti-tuentes Personas in Deo sunt secundū rem; aliter tamen & aliter: quia licet attributa in Deo secundū rem existat, tamen diversitati attributorum ex parte rei nulla distinctio correspondet, sed una res simplicissima respondet omni-bus illis: unde plura attributa non sunt plures res: & inde est quod differentia attributorum non facit differentiam in Personis, sed differentes relationes ita sunt in Deo quod etiā huic distinctio-ni correspondet distinctio ex parte rei, propter quod plures relationes sunt plu-res res: nam licet quantum ad esse rela-tionis non respondeat distinctio in re: quia tale esse in Divinam essentiam trā-sit; tamen quantum ad rationem quid-ditatis suæ non transit in essentiam Di-

vinam: sed quia, ut infra patebit, quid-^{scilicet art.}
ditas relationis comparata ad essentiā ^{seqq.}
non est res, sed ratio tantum, si solū ratio quidditatis relationis non est ratio quidditatis essentiæ, nec transit in esen-tiam; relatio non differt ab essentia re, sed ratione: & ex hoc appetet quod ali-ter differunt substantia & boni-tas in Deo, & substantia & relatio: quia bonitati & sciétiæ & ceteris attri-butis non respondet aliquid commu-ni: nisi Divina substantia: & ideo si talia diffinirentur, diffinitiones eorum ad di-^{Dubitatur}
ffinitionem substantiæ se haberent quo-^{quonodo at}
dammodo, sicut diffinitiones specierū bene ad esse-^{tributa se ha-}
B ad diffinitionem generis, ut accipiamus ^{tiæ ut species}
diffinitionem largè prout generibus dif-^{ad genas.}
finitio competit. Sed non sic est de re: se habet sic,
latione cùm ibi maneat secundū sūmū quod quodli-
genus: est igitur relatio idem quod es-^{bet attributu}
sentia re, differens ratione, modo quo ^{dicit essentiæ}
dictum est. Omnia tamen hæc in modo
sequenti quæstione clariū appare-^{secundūm ra}
bunt. ^{xionē suppli-}

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, secundū na-turā rei non. quod consuevit distingui triplex esse. Tripliciter Primò prout sumitur pro esse quidditati-accipitur esse-tivo, secundū quod dicimus, quod dif-finitio est sermo indicans quid est esse. Secundo modo accipitur pro actu essen-tiæ, secundū quem modū dicimus quod esse est actus entis. Tertiè prout dicit veritatem compositionis. Quando ergo dicitur; quæcumque trahent diversum esse, realiter differunt, non est intelligendū de esse quod est actus essentiæ. Et cùm dicitur quod diversum est esse Patrem, & esse Filiū, & quod relations in Divinis & inter se & per comparationē ad substantiam distinguuntur secundū esse: intelligē-dū est de esse quidditativo vel diffinivo: quia si diffiniretur paternitas, filiatio, & essentia, eorum non esset diffinitio, quod tamen, sed propter talem differentiam non latio eo para-dabitur quod relatio à substantia reali-tate ad essentiæ differat, licet ipsæ relationes intra se differt secun-dūm quiddit-tatio, ut infra patebit. Ex hoc ha-
& essentia, eorum non esset diffinitio, quod tamen, & dif-dicendum quod relatum in Divinis rationem: non dicitur secundū substantiam; non quia non quod ipsum relatum & relatio substantia diffinio uni-ta non sint, sed quia secundū rationē us termini co-peteret, ut di-
quidditatis non prædicatur per modū cit hic N. F. Substan-

D. & tamen substantia, & ut aliquid, sed ut ad aliquid. A
sola ratione, Ad 3. dicendum, quando aliqua duo
ut dicit hic sunt idem prout sunt idem, in quo ha-
ND. est tamē bet esse unū, & reliquum; sed prout nō
quia quidditatis sunt idē, nō oportet. Divina essentia &
tas relatio sunt idem quantum ad esse, non
ad fun-
damen-
tū cō quantum ad rationem quidditatis: &
parata est so propter aliam & aliam rationem quid-
jūm ratio.

dicitatis dicimus, paternitatem esse in Pa-
tre non filiationem: licet esse filiationis
sit in Patre, cùm sit ibi Divina essentia.
Ad 4. dicendum, quod relationes con-
venientes Deo ex tempore nō ponunt ali-
quid quod est esse reale in Divinis, super
quod immediate fundetur; sed relationes,
de quibus loquimur, ponunt: ideo

non est simile de his & de illis.

ARTICVLVS III.

*Vtrum ista duo sint compositilia, quod relatio-
nes distinguant Personas realiter; & tamen
a Divina essentia differant solum
ratione?*

D. Thom. i. p. q. 28. nr. 3. Jacobus de Vercellis in qq.
de predicamentis Divinis q. 10.

Tertiò queritur: utrum ista duo sint
simul-compositilia, videlicet, quod
relationes distinguant Personas reali-
ter; & tamen à Divina essentia solum
differant ratione? Et videtur quod nō:
quia illi rationi, secundum quam huius-
modi relationes differunt à Divina essen-
tia, aut respōdet aliquid in re, aut nihil.
Si nihil: tunc erunt relationes solum
rationis; non ergo realiter distinguunt.
Si autem respondet aliquid in re: tunc
queritur de illa re, aut est idem quod
Divina essentia, aut non? Si non est idē:
in Divinis erit compositio, cùm sit ibi
aliqua res, quae non est Divina essentia.
Si verò huiusmodi res in Divinā essen-
tiā transit, sola igitur ratio remanebit; D
sed sola ratio realē differentiari effi-
cere non valet, ergo &c. Præterea; re-
lationes Divinæ secundū esse transeūt
in Divinā essentiam, sed secundū rationem
quidditatis non: & quia unū
est esse omnium relationum Divinarum
propter unitatem essentiae, secundū
esse ipsarum non est Personarum distin-
ctio; sed secundū rationem quiddita-
tis solum. Si igitur relationes distinguunt
Personam solum secundū rationem

quidditatis, cùm huiusmodi quidditas
non sit res sed ratio: quia si esset res, cū
non transeat in Divinam substantiam,
esset aliqua res in Divinis, quae non esset
Divina essentia: est igitur solum ratio; sed
cùm per eam tantum Personæ distin-
guantur, solum ratione Personæ distin-
ctæ sunt: non igitur ista duo stare possunt,
quod relationes ratione solum ab essentia
differant, & tamen aliter distinguant
hypostases. Præterea: quæ uni & eidem
sunt eadē, prout illi sunt eadē, sunt ca-
dē inter se, sed omnes relationes Divinæ
sunt eadem Divina essentia, ergo pro-
ut illi sunt eadē, inter se eadē erunt; sed
B sunt eadem illi realiter, & nullo modo
realiter ab ea distinguuntur, ergo inter
se realiter idem erunt, & sola ratione
different; non ergo per eas poterunt Per-
sonæ realiter differre: cùm illæ solum
differat ratione. Præterea: licet sit ma-
ior differentia rationis inter relationes
& Divinam essentiam, quam inter eam
& attributa: cō quod in differentia ra-
tionis sunt gradus; & quæ ratione diffe-
runt, non oportet differre æqualiter;
ista tamen differentia maior ad realē
differentiam non attingit. Igitur sicut
penes attributa non potest esse realis di-
stinctio inter Personas, ita nec penes re-
lationes: licet fortè huiusmodi relatio-
nes possint facere maiore distinctiōnē
rationis, cùm à Divina essentia plus quam
attributa ratione differant, sed sicut ista
maior differentia ad realē distinctionē
nō attingit, ita nec inter supposita realē
distinctiōne efficere poterit, sed rationis
solum. Præterea: dicitur communiter quod
huiusmodi relationes realē differentiā ^{3. Thom. ubi} efficiunt, & inter se realiter distinguū-^{supra art. 1.}
tur: quia habent oppositiones ad invicem:
ideo paternitas & filiatio sunt duæ res
propter oppositionē, quam habent in-
ter se; sed paternitas & filiatio à Divina
essentia realiter non differunt: quia ad
eam oppositionē non habent: quod si
hec est bona ratio, paternitas & filiatio
à processione sive à spiratione passiva
nō distinguuntur realiter, cùm ad eam
oppositionem non habeant: igitur Pa-
ter & Filius, etiam secundū quod rela-
tiva sunt, erunt eadem res cū Spiritu
Sancto: igitur tres Personæ non tantum
sunt una res absolute sumpta, sed etiā
una res relata, est igitur confusio Perso-
narum. Non ergo possumus salvare
distinctiōnēm

dissimilatio realem inter Personas, si relationes à Divina essentia sola ratione differre dicimus. Præterea: oppositio relativa est secundum rationē quidditatis: distingui ergo relationes Divinas ex eo quod opponuntur, solum est eas esse distinctiones secundum rationem quidditatis ratiū; sed huiusmodi ratio quidditatis non est res sed ratio, ut tacitum est, ergo propter talē oppositionē solum ratione dissimilantur, & non res: igitur oportet, si huiusmodi relationes realē distinctionem inter hypostases efficere debent, quod à Divina essentia non solum differant ratione.

In contrarium est quod fides tenet.

RESOLVTIO.

Relationes dissimilantur Personas realiter. Cramen à Divina essentia solum ratione differunt: quia quidditas relationis comparata ad oppositam est ordo, & aliquomodo res; relata vero ad essentiam sola ratio existit.

Respondit dicendum, quod ut huius pateat veritas questionis duo declaranda sunt. Primo: utrum relatio secundum suam rationem quidditatis habeat quod sit res? Quia si nullo modo quidditas relationis est res aliqua, cum solum secundum huiusmodi quidditatem dissimilantur Personæ, non videtur via ad evadendum quomodo Personæ possint esse realiter distincte. Secundo: videndum erit quomodo relationes Divinæ ab alijs rebus dissimilare sunt. Nam sic debemus ponere distinctionē realē inter Personas, ut non derogetur simplicitati & unitati essentiae: quia sic est fugienda Sabellij positio, qui confudit Personas: quod non est adhærendum Arrio, qui separavit substantialiam.

Propter primum morandum, quod licet relatio secundum suam rationē quidditatis non sit aliquid, sed ad aliquid, prout aliquid contra ad aliquid est distinctum: rursum licet ab esse suo habeat quod sit res simpliciter & absolute loquendo; à ratione vero quidditatis magis habeat, quod sit ratio; nec tamen debemus concedere quod ipsa quidditas relationis sit nullo modo res, & quod relatio nullo modo ab huiusmodi

quidditate habeat quod sit res: nam quod ab huiusmodi quidditate habeat relatio aliquo modo quod sit quid reale videre non est difficile: dicimus tamen quod relatio eiusdem ad se ipsum etiā in creaturis est relatio rationis; relatio vero equalitatis in rebus creatis est realis relatio. Si igitur relationi idem deficit realitas, & non relationi equalitas, hoc non potest esse ex ipso fundamento directe: nam sicut unum in substantia facit idem, sicut unum in quantitate facit aequalis; non autem habet apparentiam per se loquendo, quod fundatum in unitate substantiae, secundum quod

B. huiusmodi sit quid rationis, fundatum vero in quantitatibus unitate sit quid reale: cùm unitas sequatur modum entitatis, & non magis ad entitatem accedat qualitas quam substantia; sed è converso. Tota ergo causa, quare identitas necessitate est relatio rationis, & non equalitas, est, si per se loqui volamus, defectus ordinis, qui ad rationem quidditatis reducitur: quia idem ad se ipsum realem ordinem habere non potest: propter quod equalitas, secundum quam sumi potest realis ordo, est relatio rei; idem deficit talis ordo, est relatio rationis: non ergo solum exesse & fundamento debet attendi realitas in relatione, sed etiā ex ordine & quidditate: quia utrumque debet ibi concurrere ad hoc quod sit relatio realis; non tamen, ut tacitum fuit supra, ab utroque istorum relatio realitatem aequaliter consequitur: quia ab esse consequitur realitas, absoluē loquendo & simpliciter, ^{Scilicet dicitur} ratione quidditatis non, ut in prosequendo patet: & sicut ab utroque istorum relatio realitatem habet, sic & utrumque istorum est aliquo modo res, sed quod esse relationis sit res difficultatem non habet; cùm relatio secundum esse sit aliquid sicut & cetera praedicamenta.

Sed quomodo ipsa quidditas relationis possit dici aliquo modo res videre non est facile: nam dicere talem quidditatem esse rem absoluē, & secundum omnem suam acceptationem non possumus: cùm plures ostensum sit, & omnia fundamenta nostra in hoc radicata sint, quod relatio secundum suam quidditatem sic non est aliquid, sed ad aliquid, & concedere eam nullo modo esse re non videtur

Prima pars
quaest.

^{Nota quoniam}
do quidditatis
relationis
potest dici
res.

videtur possibile: cū inter Personas rea-

Nota unde sem diffinitionem faciat. Ut ergo appa-
capitur ratio, scat quomodo est res & quomodo non:
tam in crea- sciendum quod per illud idem specia-
tus quā in hā vel habētes naturam aliquam in
Divinis vel ter se differunt, quod supra suum com-
differentias suppositorū: mune vel supra naturam illā addunt: nā
quia per id, particulares homines per esse actuale &
quod supra conditiones materiae differunt, quas su-
naturam ad- pra hominem simpliciter, vel supra hu-
manam naturam addūt: & cūm per ta-
lēs conditiones & tale esse differat hic
homo ab homine simpliciter sumpto,
per idē videntur differre particularia intra
se & à suo communi: quod si hoc ha-
bet columniam in rebus creatis, ubi ha-
bentes naturam aliquam non solum di-
stinguuntur per id, quod supra naturā ad-
dunt; fed etiam secundū ipsam naturam
differre videntur, licet forte ex conse-
quenti: cūm natura in eis realiter nume-
retur; in Divinis autem nullatenis vide-
tur habere columniam, ubi reperiatur una
natura realiter non numerata nec per
se, nec ex consequenti. Solum ergo per
id Personæ ad se invicem distinguuntur
quod super essentiam addunt. Non est
enī intelligibile per se loquendo quā

A nis consistit in ad aliud se habere. Sic Quomodo
enī relativa diffiniuntur quod eorum unum & id
est in respectu ad aliud: & quia dif- ter sumpcū
finitio est sermo expressivus quidditatis est res, &
& est ētē, ex quo relativa diffiniuntur per ratio.

Ad aliud se habere, oportet quod quiddi-
tas relationis accipiatur per respectum
ad aliud: & quia huiusmodi respectus ad
aliud dicit quemdam ordinem, de ne-
cessitate relatio essentialiter & secun-
dum suam quidditatem est ordo quidā.

Ordo autem habet rationem boni, im-
mō pot bonum Dicis, quod est bonum

Primi, non est aliquid adeo bonum ut

bonum ordinis: propter quod & Phus 12. Me-

B Meta. ostendit bonum nobile ipsius u- ta. commun. 52

niversi esse per huiusmodi ordinem in

comparatione ad Deum. Ex hoc enim

omnia sunt valde bona, & universum est

optimum propter bonum ordinis. Si igit-

tur ordo haberet rationem veri, cūm

Verum & falsum sint anima, ut vul Phus 6. Me-

ta. commun. 6. t. 2. commun. 6.

Meta. & que sunt in anima possunt esse ra-

tio tantum: credere posset aliquis quod

ordo nullo modo esset res sed tantum

ratio; sed cūm habeat rationem boni, &

Bonum & malum sunt in rebus, ut ex codem

6. Meta habeti potest nullus deditare

debet quid sit in rebus, & sit aliquando

do res, & quia ordo est aliquando

res, relatio qua secundum suā quid-

itatē est ordo quidam, secundum suā

quiditatē est res quedam, & ipsa relationis

quidditas quodammodo quedā res

est. Si igitur relationis quidditas est res

ex eo quod est ordo quidam, oportet

huiusmodi ordinem realem esse ad hoc

quod ipsa relatio res quedam sit: nam

talis ordo solum quid rationis es-

set, tunc ipsa relatio est tantum ratio.

Ordinem autem huiusmodi non est Vnde contin-

tealem tripliciter potest contigere. Pri- git ordinem

mō ex fundamento. Secundo ex ipso non esse re-

ordine in se. Tertio ex comparatione re- lemi: quia ex

fundamen- lati vel relationis. Propter primum or- to, ex ordi-

do scibili ad scientiam est rationis tan-

to, ex ordi- nato, & ex res-

rum: nā in ipso scibili nō est aliquid esse:

reale, super quo fundetur dictus respe-

citus: & ideo relatio talis non est res sed

ratio: quia nihil realiter est in scibili,

propter quod referatur ad scientiam.

Propter secundum non est realis ordo

ciuidem ad se ipsum: nam defectus

realitatis in relatione identitatis non est

directe ex fundamento, sed ex ipso

ordine. Nam quia ciuidem ad se ipsum

non

Notandum, quod quidditas relationis

B. Agud. Col. sup. i. Sent.

non potest esse realis ordo, relatio idem. A tatis est solū ratio. Tertiò hoc potest cōtingere ex comparatione relationis vel relati; nā simile per unam similitudinem refertur ad omnia similia: sicut nō sunt duæ albedines in uno albo, ita nō sunt duæ similitudines in uno simili, nec duæ paternitates in uno patre: & ideo si aliquid est simile pluribus, vel pater plurium, per unam similitudinē refertur ad omnia similia, & per unā paternitatem ad omnes filios: respectus quidem sunt aliquomodo plures; una est tamen relatio. Extēdamus ergo nomen similitudinis prout etiam aliquid dicitur simile sibi ipsi: quem modum concedit

D. Diony. 9. de Divin. nom. non de Div. nom. accipiēdo similitudinem, ut de ea Hila & D. Hila-

rius loquitur cū ait: *Nihil est simile sibi ipsi.* Tunc cū in isto nō possint esse plures similitudines, similitudo in eo uno modo accepta erit res, alio modo erit ratio. Nam si cōsideramus similitudinem, uno modo ut per eam refertur ad aliud, cū respēctu alterius aliquid possit habere reālēm quid reale; ordinem, sic similitudo est quid reale, & alio autē modo secundū suam quidditatē est res quādā rationis. 1. dam: nam cū ordo sic sumptus nostra modō, ut ad sit tantū ratio, sed res quādā, & res aliud. 2. modo latio sic accepta etiam secundū suam quidditatē res quādā erit: sed si de similitudine loqui volūmus, ut per eam aliquid est sibi simile, sic nō est res, sed ratio: nam eiusdem ad se ipsum realis ordo esse non potest. Non est igitur contra rationem quod aliquid uno modo sumptum sit quodammodo res; alio modo acceptum sit tantū ratio, licet hoc solum in relationibus reperiri contingat. Nam si relatio ex hoc est res secundū suam quidditatē: quia est ordo quidam, cū ordo accipiatur in cō-

Nota huius- paratione ad aliud, cū de relatione le- modi eviden quimus per comparationem ad illud, tam contra respectu cuius accipit quod sit realis or- multos, qui N. F. D. nō intelligunt: quodammodo res erit; sed cū eam & sputat in comparamus nō ad illud respectu cuius tēt iohē esse accipitur realis ordo, sic accepta nō por- D. N. rela- test secundū suā quidditatē esse res: quia tionē differ- re solū ab cū cōpetat ei realitas ex ordine, ex quo re- essentia tollitur ordo, tollitur realitas: & sicut tione secun- tollitur ordo realis, sic tollitur realitas: dū esse, & ideo relatio eiusdē ad se ipsū simpli- nō secundū citer est ratio: quia nullo modo eiusdē quidditatē aliquomodo ad se ipsū habetur realis ordo. Relatio verò similitudinis sū est simpliciter ratio,

cō quod in simili potest esse ordo realis, potest tamen esse ratio respectu alicuius, & secundū comparationem aliquam inquantum comparamus cām ad illud, respectu cuius realis esse non potest. Non est enim inconveniens, quod est res; non quia sit aliquid, sed quia est aliquid, cuius modi est ipsum relativum ut relativum est, sive ipsa relationis quidditas; secundū aliquam sui conceptionem solum rationem existere. Nam sicut Quod verē est nulli accidit, non est tamen inconveniens, quod est essentialē uni non comparatum ad aliud, ei accidentale esse: sic quod absolute, & quia ad se dicitur, res est ad nihil comparatū est ratio: non est tamen contra rationem quod est res, quia est ad aliquid, & ordo realis in comparatione ad aliud; non comparatum ad illud respectu cuius ordo realis existit, solum rationem esse: ut de simili ostensum est.

Quod si exemplum positum de si Alia declarata simili aliquo modo habet calumniam, tamē si relationem ad suum fundamen- tum comparamus, cū omnis relatio, etiam realis sit ratio tantum, non ha- bit calumnā. Nam ex eo quod aliquid est album & simile non est compositus, quām ex eo quod est album solum: quod si similitudo comparata ad albedinem, quā est fundamentum eius, & ut est aliquid præter eā est res, non es- set intelligibile, quod similitudo in simili præter compositionem albedinis novam compositionem nō induceret. Apparet ergo quod licet relatio secundū suum esse sit simpliciter & abso- tē res quādā; tamen secundū suam quidditatē est aliquomodo res, ita quod & ipsa quidditas quodammodo res quādā est, inquantum est ordo quidam, & ordinem nullo modo esse rem affirmare non possumus: & quia secundū suam quidditatē non per omnem modum, vel secundū om- nē conceptionē est res, sed quodammodo, non est in conveniens, quod uno modo accepta sit res: ut secundū quod ac- cipitur prout est ordo realis; alio modo sit ratio, cōparata ad id, respectu cuius ordo realis non existit. Hoc viso & si non totaliter tamen in magna parte declarata est veritas questionis: nam si dicere quod Pater vel paternitas prout compa-

comparatur ad essentiam, ut ab ea distinguitur, non sit res sed ratio, nec ab ea habet realiter esse distinctum; sed secundum rationem solum: sed ut comparatur ad Filium, vel ad filiationem sic sit res, & alia res, non est contra rationem, si bene consideramus iam dicta. Nam cum Pater secundum quod Pater comparetur ad Filium secundum realem ordinem, eo quod Pater est Filius Pater; ad essentiam vero reali ordinem habere non possit: eo quod non sit Pater essentiae: paternitas in comparatione ad Filium vel ad filiationem erit realis ordo, & ita res quedam, & alia res: comparata autem ad essentiam prout est ab ea distincta, est ratio solum: quia respectu eius realis ordo esse non possit. Sunt ergo tres Personæ distinctæ realiter, licet ab essentia solum differat ratione: quia quidditas relativa, secundum quam distinguitur Personæ inter se & ab essentia, est ordo realis, ut Persona ad Personam comparatur: est autem ratio solum, ut per eam Persona ab essentia est distincta: sed sicut est sum est, hoc est singulare inquitate relationum, quod uno modo accepta sit quodammodo res, alio modo sit solum ratio: & ideo non est possibile tres Personas esse unam essentiam & tres res absolutas: non enim Pater & Filius sunt duo aliquid, sed duo ad aliquid. Si ergo Pater ut est ad aliquid, excepto eo ut est aliquid, nullatenus est res, cum nullo modo differat à Filio ut est aliquid, sed solum ut est ad aliquid, alia res à Filio nullatenus esse posset. Rursum si ipsum esse ad aliquid quocumque modo sumptum res est, cum Pater sit aliquid excepto eo quod est ad aliquid, Pater esset compositus.

Salvantes ergo distinctionem Personarum simili cum simplicitate earum dicamus ipsius esse ad aliquid relatum ad oppositum esse rem: per comparationem vero ad essentiam sive ad ipsum aliquid solam rationem existere. Ex quo apparet tres Personas esse tria ad aliquid, & etiam esse aliquid excepto eo quod sunt ad aliquid, propter quod possunt dici tres res relatae & una res absoluta; nullo modo tamen possunt dici quatuor res: nam licet ad aliquid cum ad aliquid ponat in numerum, quia ref-

pectu eius res dici potest: tamen si ad essentiam vel ad ipsum aliquid ad aliquid comparetur, quia sic acceptum est solum ratio, ei connumerari non poterit. Ad hanc autem veritatem intendam duo exempla superius posita nos iuvat: nam similitudo etiam secundum suam quidditatem accepta secundum reali ordinem erat res: praeter talem ordinem considerata ratio existebat. Cum igitur paternitas sit ordo realis, ut per eam Pater ad Filium comparatur, sic accepta erit res alia à Filio & à filiatione: ab essentia autem solum differet ratione: cum respectu eius non sit ordo realis. Rursum ut dicebatur, quilibet ratio comparata ad suam fundamentum ut est aliquid, praeter ipsum est ratio solum: nec respectu oppositi sit res quedam; & quia fundamentum relationum Divinarum est Divina essentia: nā cū omne relativum sit aliquid: excepto eo quod relativè dicitur, cuiuslibet relationis velut fundamentum oportet esse quodammodo absolum: Poterit ergo relatio Divina facere distinctionem realem respectu oppositi, respectu cuius arietatem reali habet: non autem respectu essentiae, ad quam comparatur velut ad fundamentum.

Viso quomodo secundum suam quiditatem relatio quedam res existit: restat videre quomodo Divina relatio ab alijs separatur & Divina autem relatio est relatio & est Divina: inquantum autem est relatio differt ab omnibus absolute: in quantum vero est Divina, distinguitur à relationibus non Divinis. Secundam autem quod est relatio secundum suam quidditatem est res, inquantum est ordo quidam: ordo autem sumitur per comparationem ad aliud, & ideo relatio secundum quod est talis ordo non comparatur ad id, de quo prædicatur: propter quod sic realiter distinguuntur, quod realem compositionem non facit. Cum ergo in aliquo sunt plures res absolutæ, de necessitate in illo existit compositione: quia absolute & secundum esse & secundum rationem quidditatem est res per comparationem ad illud, in quo est: relatio vero licet secundum esse sit res ut comparatur ad id in quo est, sed tamen secundam rationem quidditatis est res quodammodo, in quantu-

est ordo quidam realis per cōparationē ad oppositum: igitur secundūm esse cōpositionem facere potest, sed secundūm quidditatis non potest facere compositionem, sed distinctionem, nō à qualibet, sed ab opposito, cūm solum respectu eius sit ordo realis: & quia unū est cīle omnium relationum Divinarū, nec in essentia, nec in Personis relationes compositionem facient. Verū quia eārum est alia & alia ratio quidditatis, secundūm quā est oppositio relativa Personarum ad invicem, non respectu essentiae: licet huiusmodi relations non faciant compositionem in Personis, sicut nec in essentia propter unitatem ipsius esse, facient tamen distinctionem Personarum absque distinctione essentiae, ex eo quod eis competit alia & alia ratio quidditatis, secundūm quam attenditur oppositio Personarum, non essentiae: ergo propter differentiam, quā habet relatio Divina ex eo quod relatio ad absoluta, possunt esse plures relationes realiter in Divinis absque compositione, licet non absque distinctione, quae distinctione attenditur in Personis, non in essentia, ut patet per habita.

Quomodo relatio Divina **V**lio quomodo differt relatio Divina, ut Divina dif. ab absolutis ex eo quod relatio: restat diff. ab alijs videre quomodo differt ab alijs relationibus, nībus, eō quod Divina. Notandum igitur quod relatio creaturarū ex eo quod est ordo quidam habet rationem boni: & ideo in creaturis, ubi repertur alius & alijs ordo, potest repertiri alia & alia ratio bonitatis, sed bonitas Divina est bonitas finis; non est bonitas ordinis: licet ergo quidditates relativa in Divinis plurifcentur, propter quod & ordo invenitur ibi alius & alius: quia & ipsa relationis quidditas est essentia licet quidam ordo: propter huiusmodi alternatam ordinis sic accepti, licet sit realis distinctione inter Personas, non est tamen earum alia & alia ratio bonitatis: nihilominus tamen relatio Divina res quādam erit, ut est realis ordo, licet in Divinis nō sit bonum ordinis ut disti-

Nota sente- tur contra bonum finis: quia hoc ex essiam totius cellentia non ex defectu sortitur. Sunt questionis, ergo tria notabiliter consideranda de & de quidditate Divine quidditate relationis. Primo: relationis. quod huiusmodi quidditas est quidam

modo res, inquit, est ordo quidam realis: & ideo quotiescumque cōparatur ad suum fundamentum, vel ad aliud, respectu cuius non est talis ordo, respectu eius in quantum huiusmodi non habet quod sit res, sed quod sit ratio. Secundo: quod huiusmodi quidditas res dicitur: non quia realiter compositionem facit, sed quia realiter distinguuntur: nam facere compositionem convenit ei respectu eius, in quo est, sed facit distinctionem respectu alterius, ut albedo facit compositionem in albo, distinguunt tamē à nigro. Si igitur relatio secundūm suā quidditatem est res in quantum est ordo quidam: cum ordo huiusmodi accipiatur per comparationem ad aliud, nō per comparationem ad illud in quo est: sic considerata relatio ita faciet distinctionem, quae attenditur respectu alterius, quod non faciet compositionem, quae consideranda est respectu eius, in quo existit. Tertio notandum est, quod licet in creaturis, quarum bonitas consideratur ex ordine, ex alia & alia relatione possit esse diversa ratio bonitatis; in Deo autem, cuius bonitas est bonitas finis, in quo ex ordine ad aliud non at-

tentatur bonitatis ratio, pluralitas re-

lationum Divinarum sic efficiet dislin-

tingentiam inter Perso-

nas efficit;

tamen in

essentia: quia

respectu ei,

non est realis

Personis: cum respectu Personarum, nō ordo.

Secundūm ne-

in Personis,

nec in Deo

cōpositione

facit.

Tertius quod

bonitas, ut patere potest per habita, etiā

quodlibet absolutū remanet implurifica-

ta ratio bona-

tū: & sic est patefacta veritas questionis tertiis.

veritas totius primitū libri, non miretur lector si ea status diffusus prosecuti.

Respond. ad arg. Ad i. dicendum, differt relatio ab essentiā relationes à Divina essentia; licet comparata ad eam sic ratio; comparata tamen ad oppositum est ordo realis, & secundūm eam Personas realiter differre possint. Non igitur operat quod sit aliqua res in Divinis nō trānsiens in Divinam essentiam; vel aliquid realiter cōponit.

Distinctio-

rationis, qua-

differit rela-

quod illa quidditas, secundūm quam dis-

tinguit relatio ab es-

sentia, correspō-

det ipsam, ut compa-

rabilis ad op-

posita: ratio

quidē cōparā-

di ad alterū

est causa il-

lius distinc-

tionis.

realiter differens à Divina essentia, ad hoc quod sit realis distinctio Personarum, ut potest patere per habita. Ad 2. dicendum, quod non distinguunt relatio in Divinis nū secundārum quidditatē; sed huiusmodi quidditas, prout Persona per eam comparatur ad suum correlative, est quidam realis ordo, & realiter distinguens: comparata tamen ad essentiam est ratio solum, ut ostendit est. Ad 3. dicendum, quod sicut relatio propter quidditatem suam, non propter esse, distinguit Personam à suo correlative, sic distinguit eam à Divina essentia: sed quia respectu correlativi est realis ordo, respectu Divinæ essentiae est ratio tantum: ideo secundum huiusmodi relationes est distinctio Personarum realiter; licet ab essentia solum si distinctio secundum rationem: & ideo relationes Divinæ inquantam non sunt exdem essentia, ut secundum rationem quidditatis, non sunt eadem inter se: cū per huiusmodi quidditatem distinguantur. Sed cū arguitur ab essentia differunt solum ratione, ergo inter se non differunt realiter, in inferendo committitur fallacia accidentis: accidit enim tali quidditati prout comparatur ad essentiam quod distinguat Personas: quia ad essentiam comparata est ratio solum, & non realis ordo; ut distinguit Personas est ordo realis. Ad 4. dicendum, quod relatio distinguunt Personas realiter ex eo quod est quidam realis ordo, prout per eam Personæ comparatur ad invicem; non igitur est huiusmodi distinctio propter maiorem vel minorem differentiam rationis, sed ex eo quod est quidam ordo realis, ut tacitum est. Ad 5. dicendum, quod relatio distinguunt realiter secundum suam quidditatem, inquantum quidditas est ordo quidam, & si processio Spiritus Sancti non haberet ordinem ad generationem Filij, quod dicunt qui negant ipsum à Filio procedere, tunc filatio & spiratio passio realiter non differunt: tamen quia est ibi quidam ordo naturæ, inquantum ordine naturæ una emanatio aliam presupponit, propter eam ordinem inter eas potest esse realis distinctio. Vel dicere possumus, quod licet filatio non opponatur directe spiratio passione; opponitur tamen ei communis notio, quæ prout est in Filio est eadem filiationi. Posset & alter dicitur.

A quia ad hoc quod in Divinis relationes sint distinctæ habent oppositionem ad invicem, quæ potest esse dupliciter: vel quia inter se opponuntur: vel quia sunt in oppositis, & non in eodem. Vnde sit filatio non directe opponatur spiratio passione, tamen cū habeat esse in Filio, qui habet oppositionem ad Spiritum Sanctum, prout procedit ab ipso, in quo habet esse spiratio passio, filatio à tali spiratione realiter est distincta. Ad 6. patet solutio per iam dicta: quia quidditas relationis licet sit ratio in comparatione ad essentiam; est tamen realis ordo, prout per eam Persona B nā ad invicem comparantur

ARTICVLVS IV.

Utrum proprietates sint in essentia & in Personis?

D. Thom. I. p. art. 35. q. 1.

Quarto queritur: utrum proprietates sint in essentia, & in Personis? Et videtur quod non sint in essentia: quia in quocumque est relatio, illud referatur, & denominatur secundum relationem illam: sicut in quocumque est albedo, illud est album, & denominatur secundum albedinem, sed cū essentia non referatur, nec denominetur secundum relationes: quia non est Pater neque Filius adiectivè loquendo, ergo &c. Præterea: idem non est in se ipso, ut probat Phus 4. Phy. sed tam essentia quam Persona est idem quod relatio; alter enim in Divinis esset compositio, ergo nec in essentia nec in Personis sunt relationes. Præterea: cum esse relative sit ad aliud se habere, oportet quod relatio sit dependentia quedam, igitur in quocumque est relatio, illud dependet; sed esse tale est imperfectum: cū igitur imperfeccio non sit in essentia Divina, nec in Personis, relationes in eis esse non possunt. Præterea: relationes videntur sequi ad motum, vel ad mutationem aliquam, & si non in utroque extremorum, saltem in altero: ut ex eo quod aliquid movertur ad albedinem sequitur quod sit simile; sed nihil est in Divinis, in quo possit esse motus vel mutatione, ergo ibi relationes non erunt. Præterea: omne, quod est in aliquo, est in eo secundum aliquem.

videtur. 23.

aliquem modum essendi. In sed discurrendo per omnes octo modos, quos tāgit Phus 4. Phys. non inveniemus quod secundum aliquem dictorū modorum sint relationes vel in essentia vel in Personis, ergo &c.

In contrariā est: quia cū relationes distinguant Personas, & in esse cōstituāt, & omne distinguens sit in eo, quod distinguit, & constituēt in constituto, relationes sunt in Personis. Præterea: Magister in littera vult quod relationes sunt in Personis & in essentia, & sunt Personæ & essentia, ergo &c.

RESOLVTIO.

Relationes Divine sunt in Divina Essentia tanquam infundamenta in Personis verò ac in hypostasi.

D. Aug. P. N. 7. de Trin. cap. 1. **R**espōd. dicēdū: *Quia omnis essentia que relativè dicitur, est etiā aliquid excepto relativo ut vult Augustinus libro 7. de Trin. cap. 1. nō est intelligibile in aliquo supposito esse relationē tantuā absq; aliqua forma absoluta. Oportet enim in quolibet relativo præter relationē esse aliquam formam absolutā, saltem cām secundum quam attenditur huiusmodi relatio: ut in simili non solum est similitudo, sed & albedo, vel aliqua qualitas secundum quam similitudo attenditur. Semper igitur ad hoc quod relatio sit in aliquo, duo est ibi considerare hypostasim & formam, secundum quam talis relatio habet esse, & in quolibet istorum relatio esse dicitur: ut similitudo*

*Q*uodd relatio est in albedine tanquam in forma, & in albo tanquam hypostasi; non tamē eodem modo utrumque istorum relationes in supposito: respicit: nā formā respicit tanquam fundit in albedine, & hypostasim verò tanquam subiecto, ut subiectum vel suppositum. Dicimus in fundamen- enim quod albedo est fundamentum fito; in albo militudinis, albū verò sive simile est il- D verò ut in militudinis, albū verò sive simile est il- subiecto, vel lud in quo est similitudo tanquam in supposito; sic iecto vel in supposito. Et sicut relationes creatæ sunt in forma, & hyposta- tio, ut in relationis creatæ sunt in forma, & hyposta- tio, ut in relationis creatæ sunt in forma, & hyposta- tio, ut in relationis creatæ sunt in forma, & hyposta- tio, ut in relationis creatæ sunt in forma, & hyposta- tio, ut in relationis creatæ sunt in forma, & hyposta- tio, ut in relationis creatæ sunt in forma, & hyposta- tio, ut in relationis creatæ sunt in forma, & hyposta-

tivo, semper secundum enīam conditionem absoluti relatio sit in relatio: ut ex eo quod consideratur albedo secundum unitatem, sequitur ut secundum eam similitudo attendatur. Nam unitas in qualitate facit simile, sicut unitas in quantitate æquale: & quia omnia absoluta in Divinis in substantiam transeunt, oportet Divinam substantiam aliquo modo esse fundamentum omnium relationum originis, quas realiter in Deo ponimus, & de quibus est ad præsēs questio. Vnde sicut prius dicebatur quod secundaria unitatem albedinis similitudo attenditur: sic suo modo di-

B cere possumus, quod secundum cōmutationem naturæ relationes originis attenduntur. Est igitur ipsa Divina essentia vel natura aliquo modo fundamentum relationum Divinarum: & quia relationes non solum sunt in hypostasi, sed etiam in fundamento, non solum debemus concedere relationes Divinas esse in Personis, sed etiam in Divina essentia vel natura: aliter tamen & aliter, ut patet per habita: quia in Persona sunt tanquam in supposito, in natura tanquam in radice vel infundamento.

C Estenim hæc differentia prout relatio est in supposito, & in fundamento: quia *Differencia existens in fundamento non propriè relationum fundamentum denominat, nec propriè prout sunt per eam refertur: nam albedo, quæ est in Personis, fundamentum similitudinis non refertur per huiusmodi relationē, nec ab ea res non propriè denominatur; ipsum enim album refertur & dicitur simile; albedo verò non refertur, sed secundum eam relationem attēnditur: suppositum verò per relationem & refertur & denominatur. Et si hoc habet calumiam in alijs relationibus: quia ipsæ albedines evidentur similes, & magnitudines æqua- D bedine, sed in relationibus autem originis indubitanter verum est: quia gignere & gigan- D al, secundum Phm & Damasc. non est formæ vel naturæ, sed suppositi, vel hy- postasis: cum relationes Divinæ, de qui- bus loquimur, sint sicut originis, per eas Personæ referuntur & denominantur: quia in eis relations existunt tan- quam in supposito. Divina verò essentia per eas nec refertur, nec denominatur: ter vel Filius quia in ea sunt tanquam in radice vel D. Damasc. tanquam in fundamento; & quia in Divi- nis*

nis non est distinctionis nisi per relata, nec
distinguitur nisi quod referatur, relatio-
nes existentes in essentia essentiam non
distinguuntur, sed quod per eas non referu-
tur; Personæ tamen per huiusmodi rela-
tiones distinguuntur: quia per huiusmo-
di relations referuntur: & ideo Dà-
masc. 3. lib. cap. 6. ait: quod huiusmo-
di proprietates sunt characteristicæ deter-
minativæ vel distinctivæ hypostaseos,
non naturæ. Et ex hoc apparet solutio if-
tius questionis, quam Magister in litte-
ra tetigit, & propter sui altitudinem in-
solutam dimisit, videlicet, quare pro-
prietates existentes in essentia essentiam
non determinant, cuni existentes sin Per-
sonis determinant Personas: nam huius
causa est, ut patet per habita, propter
alium & aliuin modum existendi, secun-
dum quæ sunt in essentia & Perso-
næ.

Respond. ad arg. Ad 1. dicēdū, quod
in quocumque est relatio tanquam in
supposito, illud denominatur & refer-
tur secundū relationē illam. Relatio-
nes autē nō sunt in essentia tanquam in
supposito, sed tanquam in radice vel in
fundamento. Ad 2. dicendum, quod idē
in quantum idem non est in se ipso, sed
idē secundum quod aliud in se ipso es-
se potest. Si igitur relatio nullo modo
differt ab essentia & à Personis, nec es-
set in essentia, nec in Personis: sed quia
differt ratione, licet non re, ideo in
eis esse dicitur. Ad 3. dicendum, quod
relatio, ex eo quod esse relativorum ad
aliud se habere, de necessitate est ordo
quidam, sed quod huiusmodi ordo se-
cundū dependentiam esse habeat, hoc
est ex imperfectione relati. Si igitur in
Divinis est relatio, de necessitate ibi est
aliquis ordo: sed huiusmodi ordo est
absque dependentia propter perfectio-

Contra : im- nem relatorum. Ad 4. dicendum, quod
mò videtur, non est per se relationes sequì ad mo-D
quod aliquid. tū, sed hoc cōtingit, cō quod relationes
sunt temporales: quod si tamē relationes
sunt temporales: quod si tamē relationes
cū motu, nō esent. eternæ, essent in aliquo absq;
econtrariò: motu: & quia Divinæ relationes eter-
næ tempus nā sunt, non oportet in Divinis ponēr.
Sequitur mo- re motum, ut ibi relationes ponamus.
tū, & nō ecō- Ad 5. dicendum, quod secundum Hi-
errariò. 4. phy. dici- larium, & habetur in littera 34. dist.
tur quod ly- comparatio terrenorum ad Deum nul-
quis dicit cau- la est, & siquæ comparationum exem-
sa in inferē- do, nō in esse plā interdum afferuntur, nōmo ea existit

met absolūtē in se rationis perfectionē
continere. Non enim humano sensu de
Deo loquendum est: & ideo non opor-
tet mōdum, secundūm quem relationes
sunt in essentia & in Personis, esse ali-
quem modorum essendi. In, de quibus
Phus determinat, Vel dicere possumus
quod nec omnes modi, In, quos re-
perimus in creaturis, continentur dite-
cte in assignatis modis. Nam modus, se-
cundūm quem differentiae sunt in gene-
re, in nullo modorum dictorum directe
continetur; reducitur tamen ad illum
modum, secundūm quem sunt in gene-
re species. Sic modus, secundūm quem
proprietates sunt in Personis & in essen-
tia, non continetur directe sub aliquo
dictorum modorum; habet tamen simi-
litudinem cum aliquo illorum. Nā quin
tus modus ibi assignatus est secundūm
quod sanitas est in calido & frigido, &
omnino species in materia. Si ergo sani-
tatem pto ipsa aequatione humorum su-
mere volumus: cū aequatio relationē
importet, sanitas sic accepta erit in hu-
moribus calidis & frigidis tanquam in
fundamento in animali verò erit tan-
quam in supposito: igitur proprietates
sunt in essentia sicut aequatio est in hu-
moribus, cū sint in ea tanquam in ra-
dice & fundamento; erit tamen in Per-
sonis sicut sanitas est in animali: cū sit
in eis tanquam forma in supposito: igit-
ur talis modus existentia, secundūm
quem proprietates sunt in essentia &
Personis, habet similitudinem cū quin-
to modo essendi. In, sc̄t cū simili-
tude sit maior dissimilitudo.

QVÆSTIO II.

De pertinentibus ad essentiam &c. Pers. 15.

DOSTQVAM dubita-
vimus de compara-
tione proprietatum
ad essentiam & Per-
sonas, Restat dubita-
re de quibusdam an-
pexis. Et circa hoc quætemus duo. 1.
utrum actus notionales proprietatibus
competant? Quia utrum essentiæ com-
perant prius disputatum est. 2. utrum
sine peccato sit possibile de notioni-
bus contrariè opinari?

Utrum actus notionales competant proprietatibus?

AD primum sic proceditur: videtur quod actus notionales comperant proprietatibus sive relationibus: quia omnis actus competit supposito, competit ei, quod de supposito praedicatur: ut si musicus praedicatur de ædificatore, bene sequitur li ædificator ædificat, quod musicus ædificet, sed paternitas praedicatur de Patre, est enim Pater Christis sua paternitas, igitur generat, quod cōpetit Patri, cōpetet paternitati. **B** Præterea: quæ sunt idem, quod cōvenit uni cōvenit alij, sed ut probarū est, in Divinis quælibet Persona est sua proprietas, & est eadem cū proprietate, ergo quæ convenient Personæ, convenient & proprietati, sed actus notionales Personis convenient, ergo &c. **P**ræterea: sicut se habet deitas ad Deū, sic se habet paternitas ad Patrem; sed propter hoc quod Deus est sua deitas, conceditur Deus creat: ergo deitas: igitur cum Pater sit sua paternitas, sequitur Pater generat, ergo paternitas. **P**ræterea: si aliqua causa est propter quam non concedatur, Pater generat, Pater est deitas, ergo deitas generat, est quia generare dicit notionem; essentia verò dicit quid absolutum; sed si sumerentur actus absolute, ut creare vel conservare, eos de deitate inferre possemus. Cū igitur paternitas non dicat quid absoluti, sed notionē, actus notionales de ea inferri poterunt, igitur sequitur quod paternitas generet. **P**ræterea: quæ unī & eidem sunt eadem, inter sunt eadem, sed paternitas & generare sunt eadem Patri, ergo sunt eadem inter se: sed idem praedicator de se ipso, ergo paternitas generat.

In contrarium est: quia generare dicit actum, actus sunt suppositorum non proprietatum, ergo Pater generat non paternitas. **P**ræterea: quod agit debet significari ut per se subsistens; relatio autem non dicit quid per se subsistens, ergo non generat: cū generare importet actum.

Vterius queritur: utrum actus essentiales possint attribui proprietatibus, ut dicamus paternitas creat? Et videtur

A quod sic: quia actus essent. sunt essentia: concedimus enī... quod deitas creet, sed proprietas sive relatio in Divinis est idem quod essentia, ergo &c.

In contrarium est: quia sicut se habet essentia ad actus notionales, sic se videatur habere notio ad actus essentiales, sed actus notionales non competunt essentiæ: quia essentia non generat, ergo actus essentiales non convenient proprietati: non igitur proprietas creat.

RESOLVITIO.

Actus notionales non praedicantur de proprietatibus relativis.

Respond. Quidam sic dicunt, quod opinio quia relatio secundum rationem, differt à supposito, licet non differat secundum rem: cū tūlūshodi ratio sumatur à modo significandi, secundū quera veritas & falsitas in propositionibus attenditur: omnia illā adiectiva & omnes illi actus, qui cōpetūt supposito, prout nō distinguitur à proprietate, & proprietati cōpetent, & propositiones, quæ sic significant attribuentes proprietatis talia, veritatem habebunt: huiusmodi autem potissimè sunt, quæ in remotionem sonant. Et ideo cū dicitur Filius est immensus, cū in hoc Filius à filiatione non sit distinctus, bene sequitur, filiatio est immensa. Rursus cū dicitur Filius non generat, cū nec ita hoc à filiatione distinguatur, bene etiā sequitur, quod filiatio non generat: sed cū aliqua competit supposito, prout à proprietate distinguitur, necesse est illa proprietati non competere: & quia quæ significant per modū actus notionalis potissimè sunt talia, secundū quæ suppositum à proprietate est distinctū:

DIdeo talia sic competit supposito, quod proprietati nō attribuūt. Significat enim proprietas, ut nō per se subsistens: suppositum autem ut per se subsistens: & quia actus debent attribui Personæ subsistēti, nō valet quod paternitas generet, quia Pater generat. Sed illud non videatur sufficere: quia quidquid cōvenit subiecto, convenit & praedicato, quantū tuncque praedicatu à subiecto in illo habeat esse distinctū. Dicimus enim quod ædificator ædificat, ædificator est musicus

Contra dictā opinionem.

cus, ergo musicus ædificat, licet ædifica
re sit illud, in quo ædificator à musico
distinguitur, ergo à simili videtur sequi,
quod paternitas generet: quia Pater
qui est paternitas generat: quantumcūque
generare sit illud, in quo Pater dif-
fert à proprietate.

Propter hoc dicendum est aliter.
Notandum igitur quod quotiescumque
predicatum prædicatur de supposito
suppositū implicādo, quidquid cōpetit
supposito & prædicato competet: ut pā-
ter sit superius s. dist. cūm dīspūtavimus:
utrum hæc sit vera, essentia generat: tot
igitur modis, ea quæ compertunt supposi-
to, prædicato non attribuuntur, quot B
modis potest fieri prædicatio non per
implicationem suppositi. Hoc autē di-
pliciter esse potest. Primo cūm terminus
in subiecto positus non stat pro sup-
posito; sed pro natura: & ideo nō valet,
homo est species, homo ædificat, ergo
species ædificat. Stat enim hic terminus
homo pro natura, nō pro supposito:
cūm dicitur, homo est species. Secundo
hoc potest contingere, si sit prædicatio
nō formalis, sed per identitatem: & ille
modus propriè non reperitur in crea-
turis: nam cūm terminus in prædicato
positus sit pro natura, & natura in re-
bus creatis habeat rationem artis,
impossibile est naturam vel aliquā for-
mā in rebus creatis prædicari per iden-
titatem & in abstractione; sed omnis ta-
lis prædicatio erit per implicationē sup-
positi & concretivē. Nō enim dicimus
quod homo sit humanitas, nec quod
ædificator sit musica; sed musicus. Dato
tamen quod tales prædicationes fieri
possent, non possemus inferre, ædifica-
tor ædificat, ædificator est musica, ergo
musica ædificat. Concedemus ergo si
ædificator est musicus & musica, quod
musicus ædificaret, non quod musica,
eo quod musicus de ædificare prædicar-
tur per implicationē suppositi & formæ
huius musica vero in abstractione & per
identitatem. Et quia talis est prædicatio:
cūm dicitur, Pater est paternitas, videlicet
per identitatem, nō per implicationē
suppositi, nō cōcedimus quod
paternitas generet, licet concedamus
Patrem generare.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod
quæcumque competunt supposito, cōpe-
nit & prædicato: si sit prædicatio forma-

B. Egid. Col. sup. 1. Sent.

le & per implicationē suppositi, sed
non si sit in abstractione & per identi-
tatem prout est in proposito: cūm di-
cimus paternitas est Pater. Ad 2. dicē-
dum quod licet proprietas & Persona
sint idem res differunt tamen ratione,
quæ differentia rationis ex modo signifi-
candi accipitur: & quia modus significan-
di attendendus est in veritate & falsitate
propositiorum, nō oportet quidquid de
Personā verificatur, de proprietate veri-
ficari. Ad 3. dicendum, quod Divinitas
non pari modo cōparatur adactus esse
tiales & proprietas ad notionales: quia
per actus essentiales nullo modo cōstituitur
essentia: non enim ex eo quod Deus intelligitur ut
creat, vel res in esse cōservat, habet etiā principiū es-
sentialium ac-
tum, sed nō
omnium essentialium actuum, proprie-
tates vero & si non per omnem modum notionalium:
sequuntur ad notionales actus; tamen
secundum aliquid modum sunt poste-
dictores illis: & ideo non valer, si essentia
cōcedimus essentia creare, & nō esse.
Ceterum, actus essentia
tota causa
generat: quia creare dicit actum ei-
sentialem: generare veritatem notiam: quia non sicut
sed quia actum essentialia essentia pre-
sumuntur ut
intelligitur ut principium per omnem
modum; paternitas autem non simpliciter intelligitur ut principium notio-
nalis actus, ne de notione importetur: nō tamen ut distin-
cte non attri-
butur notio
natis actus, si
cōcedimus actus essentia
tamen non pra-
dicatur actus
eide sunt eadem, inter se sunt eadem; non propter
prout sunt eadem illi, ergo generare & non conve-
paterntias sunt idem inter se re non ra-
re realiter
tione: quia non sunt eadem. Patri ratio-
ne, sed re: & propter hanc identitatem, sicut idem, sed
realiter unum de alio prædicari potest, propter
prædicione per identitatem. Vnde hec cōvenire co-
natur: quod paterntias est ipsum modo quo
generare: quia est ea lemnis res quod gen-
erare, sed properer differētiam rationis diversa.
formaliter unum de alio non prædicatur: unde nō concedimus quod pater-
ntias generet vel quod sit generans: ad-
iectivè loquitur: quia sic sumendo ge-
nerare significat actum progradientem
ab aliquo proprietate. Vero cūm non sig-
nificat per modum subtilitatis, licet sit
quid subtilis; non significat per modum
cūs à quo præreditur actus,

Argumenta autem in contra-
rium gratia conclusionis concedantur.

Kkkk

AA

Solutio dubi
tationis lateris.

A) Illud autem quod ulterius queritur: utrum actus essentiales proprietatis si, et attribuendi? Dicendum quod non: non enim bene dicitur quod paternitas creat, vel paternitas res in esse conservat: nam ad hoc quod forma in abstractione sumptus tribuatur agere quantum ad praesens duo debet concurre. Primo: quod illa forma sit ratio talis actionis: nam dato per impossibile, quod musica in abstractione praedicaretur de aedificatore, non valeret, si aedificator aedificat quod musica aedificaret: quia musica non est ratio actus aedificandi. Secundo: requiritur, quod talis forma habeat per se esse, sive sit suum esse, & non acquirat esse ex eo quod est in supposito. Non enim concedimus quod calor calificat: quia non habet per se esse: & agere presupponit esse. Licet igitur salvare possemus proprietates habere per se esse, eò quod relationes Divinæ sunt per se subsistentes; tamen quia huiusmodi proprietates non simpliciter & per omnem modum sunt ratio essentiarum actuum, actus essentiales eis attribui non possunt: nam sicut actus notionales non attribuuntur proprietatibus, eò quod restantur: ed quod peccatum talium actuum proprietas non respectu'neu simpliciter habeat rationem principijs, trorū habet sic nec actus essentiales proprietatibus proprietas ratione principijs, sed Personam, vel cipium. Ad argumentum incontrarium dicendum, quod licet proprietas sit idem quod essentia rei; differt tamen ratione & quantum ad modum significandi: & propter talia differentia aliquid attribuitur uni, quod non attribuitur alteri: & ideo licet essentia crevit, non tamē propter hoc valet, quod paternitas ut paternitas crevit: nā sicut Pater generat & non paternitas propter aliū & aliū modū significandi: sic deitas crevit & non paternitas: quia non eundem modum significandi habent paternitas & deitas. Alio verò ratio gratia conclusionis concedatur.

ARTICULUS II.

*Utrum liceat de notionali contraria opinari
fini peccato?*

Secundò queritur: utrum liceat de notionibus contraria opinari absque peccato? Et videtur quod non: quia mentis circa ea, que sunt fidei, abs-

que peccato fieri non potest, sed altera positionum contrariarū necesse est esse falsam, ergo &c. Præterea: ex errore circa notiones sequitur error circa Personas Divinas, sed errare circa Personas Divinas non est sine peccato: cum igitur alteram positionum contrariarū necesse sit esse falsam, contrariè opinioni circa notiones absque peccato fieri non valet. Præterea: si aliqua causa est, propter quam contrariè opinans circa notiones excusat, est: quia hoc in Sacra pagina non est determinatum: & ideo licet cuiuslibet tenere, quod voluit. Sed contra: quia pro sacra pagina aut intelligitur canon Biblicæ solam, aut simul cum canone intelliguntur & dicta factorum: si tantum canon: tunc licet alicui contrariè opinari de Personis: cum de his non fiat mentio in tali canone. Si vero per Sacram Scripturam etiam factorum dicta intelliguntur, cum sancti determinaverint quid de notionibus sit tenendum; non dicet de notionibus contrariè opinari.

In contrariū est: quia omne peccatum vel est contra fidem vel contra mores: sed qui contrariè opinatur circa notiones, non peccat contra fidem: cum ex hoc nullus articulus fidei negetur. Non peccat contra mores: quia tale peccatum circa actiones consistit, sed si contrariè de notionibus opinatur non peccat agendo: cu nihil agat, sed tantum credat, ergo nullo modo peccat.

RESOLVTIO.

Sine peccato esse potest error opinantis circa notiones, dummodo non sit contra fidei articulos, nec contra determinata ab Ecclesia, neque ita pertinaciter assidentis, ut si ab Ecclesia aliter determinaretur, suam positionem retractare nolle.

Respond. dicendum. quod de opinione circa ea, que aliquo modo ad fidem pertinent, Aug. (si sola superficies attendatur littere) sibi ipsi videatur esse contrarius: nam in I. de D. Aug. p. Trin. cap. 3. ait: *In omnibus his ubi queritur utratis Trinitatis Patris & Filii & Spiritus S. cap. 3.* nec alicubi periculosius erratur, nec laboriosius aliquid queritur, nec fructuofius aliquid inventur. Ex quibus verbis habetur quod labiosus fructus, qui habetur ex inquisitione

In principio 2. de Trin. tione fidei si sit falsitati admixta est valde periculosius. In principio tamen de Trin. scribitur quod cum aliqui in inquisitione Divinorum, *Ad aliquid certum discusa omni ambiguitate per venerint, faciliter debent ignoroscere errantibus in tā i perverstigatione secreti.* Facillime autem merent veniam circa errorem Divinorum, ut dicit auctoritas secundò inducta: & talem errorem valde periculosum esse, ut prima auctoritas ostendebat, ut videtur, simul stare non possunt.

Ideò notandum, quod sicut circa peccatum moris contingit, quod aliquis delictum ex una parte aggravatur, ex alia parte meretur veniam: ut si quis nollens prædicationes audire, ne habeat scientiam agendorum, propter quod contingat ipsum contra conscientiam agere, per ignorantiam peccet: licet ex una parte misericordia cōsequatur quoniam ignorans fecit; ex alia tamē parte eius aggravatur noxa: quia *Noluit intelligere, ut bene ageret.* Quod si tamen debitam intelligentiam adhibeat quantum ad illā partem, unde noxa aggravatur, simili citer veniam promeret: & tanta potest esse diligentia, qua non solum à tanto, sed etiam à toto excusat: sic & circa errorem Divinorum se habet: nam talis error uno modo acceptus facillime ignoroscitur; alio modo consideratus periculissimus est: quia si altitudinem Divinorum attendamus, cum ad ea intuenda sufficienes non sumus, facillimē veniam promeremur. Et hoc innuit Aug. cum ait: *Facillime debemus ignoroscere errantibus in tā i perverstigatione secreti.* Sive rō consideramus talem errorem ex eo quod circa ea, quae sunt fidei, habet contingere: valde periculosus est talis error, cum fides sit quasi fundamentum totius spiritualis ædificij in nobis existentis: & idem Aug. talem errorem in 1. de Trin. periculosum asseruit. Si igitur quantum est ex parte nostra removemus omne illud, propter quod talis error trahit periculum, per omnem modum meremur veniam; & absque peccato sic errare possumus. Est autem error circa Divina periculosus in quantum est contra fidem expressè vel tacite. Contra fidem expressè peccat, qui articulis fidei contradicit, vel qui determinata ab Ecclesia negat scelens ea ab ipsa determinata esse. Tacite autem vel interpretative si-

A dei contradicit, qui ei, quae ab Ecclesia determinatae non sunt, nec in articulis fidei continentur, tam pertinaciter alterit, quod si Ecclesia determinaret contrarium, positionem suam retractare nollet. Si ergo contrariè opiaans circa notiones vel circa quæcūque Divina si contradicit articulis fidei peccat: quia fidei contradicit. Si vero talis error non contradicit articulis fidei expressè, nec est ab Ecclesia determinatus, vel si est determinatus, sic errans nescit determinatum esse, si non cum pertinacia alterat quod dicit, sine peccato errare potest. Et ista videtur sententia Aug. 2. de Trin. in principio, qui cum prius dixisset: quod in errore Divinorū facillimè eretur veniam addit: *Dico sum, que in errore homini difficilimē tollerantur, videlicet presumptio priusquam veritas patet.* Et hoc quantum ad eos qui tacite fidei contradicunt, eo quod nimis pertinaciter, & presumptiose suam positionem defendunt, etiam circa ea, quae non dum ab Ecclesia determinata existunt. Secundo difficile tolleratur: cum iam patuit veritas, presumpta est defensio falsitatis, & hoc quantum ad illos qui etiam expressè contrariat fidei. Non enim debet aliquis esse tantum ingenij, quod in his quae sunt fidei, debeat tantum sibi ipsi credere, & solùm suis inniti consilijs: cum Aug. tantæ lucis radio perlustratus dicat 1. de Trin. cap. 3. *Nec pugebit me sibi bestio querere, nec pudebit sicut idem 2. de erro discere.* Proinde quisquis hec legit, ubi pariter ha- ^{Idem 2. de Trin. cap. 3.} pariter certus est pergit mecum; ubi pariter ha- fit, querat mecum: ubi errorem suum cogno- sit, redeat ad me: ubi meum, redit me.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod errare circa Divina quis potest absque eo quod fidei contradicit, ut patet per habita. Ad 2. dicendum, quod aliquis potest errare circa Divina; dum tamen expressè non contradicat articulis fidei & eis, quae sunt determinata ab Ecclesia, etiam dato quod ex dictis eius possit elici aliqua conclusio, quae esset contra articulos fidei, vel contra ea, quae tenet Ecclesia; ita tamen quod ipse ignoraret talem deductionem; sed si el fieret talis deductio, & ostenderetur sibi, quod dicta eius contradicunt his, quae tenet Ecclesia, si ipse ex tunc suam positionem non dimitteret; sed errando

Kkkk 2. peccaret

peccaret, & si errorem suum eam pertinaciam altereret, esset hereticus. Ad 3. tamē cōstet nō obis ea sibi esse edonscripta; dicendum, quod omnia, quae sunt in canone Bibliæ, tenemur credere: dum & etiam dictis Sanctorum tenemur ac quiescere potissimum eis, quorum contra Ecclesia negat.

DISTINCTIO XXXIV

D E O P I N I O N E Q V O R V M D A M N O N I D E M E S S E P E R S O N A M
Essentiam vel naturam dicentium, & eādem essentiam non posse esse Patrem
& Filiū, & Spiritū Sanctū.

RÆDICTIS autem adjectis. B rantes concludebant, sed quod Spiritus potest: dum. Postquam Magister determinavit de coparatione proprietati ad Personam & essentiam: hic in parte ista comparat ipsas Personas ad essentiam. Et duo facit: quia 1. comparat ea ad se invicem: secundum identitatem & diversitatem. 2. specialiter determinat de habitudine essentiae ad Personas. Secunda ibi: *Hic considerandum est.* Circa primum duo facit: quia 1. ponit errorem aliquorum, quod dicebant Divinam Personam non esse idem quod essentia. 2. obiectiones eorum solvit. Secunda ibi: *Hoc idem dicit.* Circa primum duo facit: secundum quod dupliciter sic errantes positionem suam roborabant. Nam 1. confirmabant errorem suum dicentes, quod si idem est essentia & Persona, tunc eadem essentia est Pater & Filius: & ita idem sibi ipsi est Pater & Filius, est ergo confusio Personarum, quod est inconveniens. 2. hoc idem probant per auctoritatem Hilarij, qui vult quod nō sit idem natura & res naturæ: ut non est idem homo & quod nō est dominus: & secundum hoc non est idem Deus, & quod est Dei: & quia res naturæ est hypostasis; si in Divinis hoc habet locum quod non est idem natura & res naturæ, ibi non est idem natura & hypostasis. Secunda ibi: *Id que testimonia Hilarij.* Deinde cùm dicit: *Hoc idem.* Solvit. Et 1. solvit ad auctoritatem. 2. ad rationem. Secunda ibi: *Nec cum disimilium.* Circa primum duo facit: quia 1. dat intellectum verborum Hilarij. Volebat enim Hilarius probare, quod eadem esset natura Patris & Filii: nam cùm idem sit Spiritus Christi & Dei sive Patris & Filii secundum sent. Apost. aut Spiritus supponit ibi pro natura, aut pro re naturæ sive pro hypostasi? Si supponit ibi pro natura: tunc cùm idem sit Spiritus unusquisque, eadem est natura, quod est intentum. Si vero Spiritus ibi accipitur pro re naturæ sive pro hypostasi, adhuc habetur intentum: quia nulla res unius naturæ procedit à rebus diversarū statutarum: est ergo una natura Patris & Filii, & non ab eis procedit una Persona simplex, scilicet, Spiritus Sanctus. 2. ex intellectu verborum ostendit obiectionem factam non valere: nā nō vult Hilarius, quod realiter in Divinis res naturæ sive Persona differat ab hypostasi; ut illi ex-

dictis: Nec idem. Solvit ad rationem: quia licet sint idem realiter natura & Persona: quia hæc in creaturis differunt. Secunda ibi: *Ecce si hac vera sit.* Tertia ibi: *Ad naturam ergo res.* Deinde cùdicit: Nec idem. Solvit ad rationem: quia licet sint idem realiter natura & Persona, differunt ratione: & propter hanc differentiam licet sit una natura omnium trium; non est tamen una Persona, nec idem sibi ipsi Pater & Filius. Tunc sequitur illa pars: *Hic considerandum.* In qua ostendit habitudinem essentiae ad Personas. Et duo facit: quia 1. circa eam habitudinem questionem movet. 2. quedam essentialia comparat ad Personas, ibi: *Ex predictis cōstat.* Circa primum duo facit: quia 1. circa habitudinem moveat questionem quatenus utrum possumus dicere tres Personas unius Dei, sicut dicimus tres Personas unius essentiae. Et utrum sit eadem habitudo hic & ibi? Et ostendit quod non: 2. dat dicti quædicens: nos non dicere tres Personas unius Dei ne intelligatur in Personis subiectio. Deinde cùdicit: *Ex predictis.* Comparat essentialia ad Personas. Et duò facit: quia 1. facit quod dictum est: 2. specialiter determinat de hoc nomine Homofision. Secunda ibi: *Hic non est.* Circa 1. duo facit: quia 1. dicit bonitatem, potentiam, sapientiam & omnia essentialia esse communia tribus. 2. talium communium appropriationem assignat. Secunda ibi: *Cinque unum.* Ectudò facit: quia 1. dicit potentiam appropriari Patri, sapientiam Filiō, bonitatem Spiritui S. 2. rationem appropriationis designat ibi: *Id ergo faci eloquij.* Et duò facit: quia 1. simul assignat rationem quare Patri appropriatur potentia, & Filio sapientia dicens: hoc esse ne Pater creditur prior Filiis, & ita antiquus & impotens: idē ei appropriatur potentia: & ne Filius creatur posterior, & ita novus & insipiens: & idē appropriatur ei sapientia. 2. ostendit quare bonitas appropriatur Spiritui S. nā Spiritus in auctoritatē sonat, idē ne creditur auctorius, tā sit benignus, ei appropriatur bonitas. Secunda ibi: *Dicitur est etiam.* Deinde

Deinde cùm dicit: *Hic nō est*. Determinat de hoc nomine Homousion. Et tria facit: quia 1. A dicit Patrem & Filium esse Homousion, id est, eiusdem naturae: nam licet hoc nomen fuisse aliquando silētio prætermisso propter Costantinū Imperatorem hereticum, tamen restituta libertate Fidei tale nomen fuit longe & latèque diffusum. 2. quia superioris mentionem fecerat de nominibus translati de Deo dictis, ostendit-

qualiter talis træstatio fieri debet: nam in omnibus translationibus intelligentia dictorum est sumenda ex causa dicendi. 2. quia completa est pars illa huius opinionis, in qua determinatur de unitate essentiae, & Trinitate Personarum, subiungit dictorum Epilogum. Secunda ibi: *Præterea sciendum*. Tertia ibi: *De sacro*. In quo terminatur sententia lectioonis & distinctionis.

QVÆSTIONES

De comparatione Personæ ad essentiam.

IC tria querenda essent.

1. de comparatione Personæ ad essentiam.
2. de appropriatione posita in littera.
3. de his quæ de Deo trāslatīve dicuntur; sed quia

de talis appropriatione in 3 dist. quæ stir-
tū est: ideo illa questionem dimittimus
supplentes in questionibus litteralibus;
quod ibi dimissum fuit. Quæremus:
igitur de comparatione essentiae ad Per-
sonam, & de translatione nominum. Circa 1. quæremus tria. 1. utrum Per-
sona sit idem quod essentia? 2. utrum ab
ea differat ratione? 3. utrum possint dici
tres Personæ unius eiusdem essentiae.

ARTICVLVS I.

Utrum Persona sit idem quod essentia?

D. Thom. I. p. q. 39. art. 2.

AD 1. sic proceditur: videtur quod
Persona non sit idem quod essen-
tia: quia quæ differunt plusquam ge-
nus non sunt idem; sed Persona & es-
sēntia differunt plusquam genū: quia es-
sēntia est in prædicamento substantiæ;
Persona vero relationem dicit: sed re-
lationis & substantia in Divinis sunt duo
prædicamenta secundum Boëtium, er-
go &c. Præterea: quando aliquid est idem
alteri, cum plurificatur unum plurifica-
tur reliquum, sed Personæ in Divinis plu-
rificantur, & non plurificatur essentia,
ergo &c. Præterea: si Persona (& es-
sēntia essent idem, tunc nihil adderet Per-

sona supra essentiam, ergo quocunque
non intellectu non intelligitur; essentia
ito non intellectu non intelligitur Per-
sonas: sed potest intelligi essentia non
intellectu relatione, ergo posset intelligi
Personam relatione non intellectu, quod
est inconveniens: addit ergo aliquid Per-
sona supra essentiam, propter quod non
est idem. Præterea: de eodem idem est
indictum, sicut in Divinis idem est
essentia quod Persona, tunc cùm Per-
sonæ competat gignere & gigni, essen-
tia gignet & gignatur, quod falsum
est:

In contraria est: quia in Deo nulla
est compositio. Si igitur Persona non
est idem quod essentia, tunc aliquid
realiter supra essentiam adderet, & ita
esse composita, quod est inconveniens.
Præterea: 7. de Trin. cap. 2. scribitur:
Pater & filius simul sunt una sapientia quis
una essentia, & similitudine sapientia de sapien-
tia: sicut essentia de essentia, sed non prædi-
catur forma in abstracto de supposito
sive predicatione per identitatem, & ni-
hi sit idem quod suppositum. Si igitur
essentia in abstractione prædicatur de
Personis Divinis, quia prædicatur de
Patre & Filio, idem est Divina essentia
quod Divina Persona.

RESOLVTO.

Personæ idem quod essentia est, & super hoc
solūm additæ relationis quiddicatæ.

Respond. dicendum, quod in Di-
vinis simul cum unitate essentie est
pluralitas Personarum: & ideo ut video-
mus identitatem & differentiam essentiae
ad Personam aliquo modo manu-
plaudi possumus per narratam creatam, ubi
est suppositorum pluralitas: natura autem
creata.

creata, in qua est suppositorum pluralitas, non penitus est diversa à suis suppositis: nam cum species sit totum esse individuorum, non est intelligibile individua totaliter esse diversa à sua natura, à qua habet formaliter totum esse simpliciter: & licet non sint penitus diversa talis natura & sua individua; nō sunt etiam simpliciter eadem: propter quod in talibus praedicatione abstracta & per identitatem non recipitur: non enim dicere possumus quod forma sit sua humana: Causa autem, quare talis natura creata, nec est simpliciter eadē cū suis suppositis, nec penitus diversa, est: quia comparata ad suppositum se habet ut

Mie de totali pars & totum: & suppositum comparatum naturae, ad eam se habet ut totum & pars: pars & parte etiā autem & totum nō sunt simpliciter dispositi, & super versa: quia unum in alio includitur, nā positi respectu pars in toto continetur: nec sunt penitus eadem: quia unum super aliud adpropinquat, nam totum aliquod continet proprietae naturae in abstrato nō ter partem. Hoc autem sic declaratur: prædicatur nam quodlibet individuum creatum sive de supposito praesum naturam additum aliquid quod, quia utruq: ad naturam non pertinet: unde Boëtius rius est pars, in lib. de Trin. ubi distinguit triplex & totum, scilicet genere, specie, & numero. Contra: quia totū includit accidentium varietas facit: & tres homines neque genere neque specie, sed siderata non suis accidentibus distant; oportet ergo includit super cū in aliqua natura sūt plura individua, posicium. Di quodlibet illorum aliquid per accidens cituri, quod supra naturam addere: & quia aliquid qualiter vel continet tale individuum, quod non equivalenter pertinet ad naturam, sic considerando ipsum sequitur quod habeat rationem totius, & natura rationem partis. Rursum quia nullū tale individuum est sua natura, sequitur de necessitate quod tale natura participet. Sic enim arguit Aug.

DAMASC. 5. de Trin. cap. 10. quod Deus quia nō magnitudinem participat est sua magnitudo. Si igitur forma non est sua humana: sequitur quod naturam humam participet: & talis participatio potissimum locum habet, cū una natura creata in pluribus suppositis reservatur:

pertinet enim ad perfectionem individui, ut vult Coment. in 1. Cæli & Mun. quod sit unum in una specie, quod in rebus creatis simpliciter verum est: eo ipso igitur quod una natura creata est in pluribus suppositis participata ab

illis, sequitur quod ipsa natura in se accepta habeat rationem totius & perfecti, ut autem est in hoc, habeat rationem partis & participati: & inde summis originē quod natura sit accepta universalis & totū dicitur: suppositum autem quod ipsa participat particolare non minatur. Est ergo natura ipsa totū respectu suppositi, prout à supposito participatur: & ideo non est secundum omnem suam esse. Suppositum vero est totū respectu naturæ in quantum aliquid ad natūram, quod ad natūram cū est pars & non pertinet. Est igitur natura respectu totum respectu suppositi pars. & totum, & suppositum respectu naturæ ut totum & pars: & ita utrumque totum & utrumque pars, alii naturæ similes: sed suppositum unum habet rationem totū respectu totum ex partibus, cū continet naturam, & aliquid quod ad naturam non pertinet; natura vero magis.

Habent rationem totius in parte, cū sit quoddam totum participatum, & si totalitas non eodem modo convenit naturæ & supposito, sequitur quod nec partialitas eodem modo conveniat eis: quia cūlibet totalitati sua partialitas correspondet: & quia natura & suppositum in rebus creatis ad invicem consonantur ut totum & pars, modo quod dictū est, sequitur quod suppositū & natura nō sint idem realiter nec simpliciter.

Ex dictis idem questionis proposita. Ad cuius questionem evidentiam notandum, quod natura, de respondetur. quodcū natura, cū natura Divina convenientiam & differentiam habet: & supposita cū Divinis suppositis convenient & differunt. Convenit enim natura, de qua locuti sumus, cū Divina natura: quia quilibet esse habet in pluribus hypostasiibus; differt autem: quia natura creata nō est suum esse, sed esse quod habet est esse quod acquirit in suppositis: natura vero Divisa est ipsum esse. Supposita autem Divina cū suppositis creatis habentibus unam naturam convenient: quia sicut supposita creata dicunt naturam & proprietatem, eo quod differentia numeralis, ut tactus fuit per Boëtium, quodammodo per accidentia esse habet: sic & Divina supposita naturam & proprietatem dicunt, Vnde Damasc. diffiniens hypostasim D. Damasc. lib. 3. cap. 6. dicit: Hypostasis est essentia lib. 3. cap. 6. cūm

Domin. in 1. Cæli & Mun. Celi & Mū. quod sit unum in una specie, quod in rebus creatis simpliciter verum est: eo ipso igitur quod una natura creata est in pluribus suppositis participata ab

tum accidentibus copulata, vel commune cum proprietatibus, quod tam ad hypostases creatas, quam ad increatas extendi potest: nam quaelibet simul cum communis sive simul cum essentia proprietatem dicit. Differt tamen suppositum increatum a creato: quia proprietas, per quam suppositum increatum in esse personali reponitur, comparata ad essentiam est ratio solu: sed id, quod addit individuum creatum supra suam naturam, ad naturam comparatum habet rationem rei, igitur individuum creatum supra suam naturam addit quid rei; suppositum vero increatum quid rationis, ergo propter differentiam, quam habet natura increata ad creatam: quia est suum esse, sequitur quod natura increata non possit habere rationem totius & universali & suum suppositum rationem particularis: quia secundum suum totum esse est inquisibil supposito, & non participatur a suis suppositis. Propter aliam differentiam, quam habet supposita in creato a creatis: quia supra naturam suam non addunt quid rei sequitur quod suppositum Divinum respectu naturae realiter loquendo non habeat rationem totius: & quia ex hoc suppositum creatum non erat idem realiter cum sua natura: quia respectu eius habebat rationem totius & e converso: cum natura Divina respectu sui suppositi non habeat rationem totius, nec suppositum respectu naturae realiter loquendo, sequitur quod ibi realiter non diffaret suppositum a natura, ut Magister ostendit. Vtrum autem differat ratione in solutione argumentorum tangetur, & in sequenti questione plenius declarabitur.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod relatio comparata ad essentiam, ut est aliquid praeter ipsa, non est res, sed ratio: & ideo talis differentia inter essentiam & Personam talis distinctione facere non potest, sed rationis solu: Ad 2. dicendum, quod si Persona esset idem cum essentia re & ratione, non posset esse plurificatio unius absque plurificatione alterius. Sed quia differt ratione potest esse distinctione realis inter Personas absque distinctione essentiae: quia secundum quidditatē relativam non eodem modo comparantur Personae ad essentiam & inter se. Ad 3. dicendum, quod Persona addit supra essentiam relationē sive

proprietate, sed propter hoc non sequitur quod differat ab essentia realiter, quia proprietas comparata ad essentiam non est res, sed ratio. Ad 4. dicendum, quod propter differentiam rationis conceditur, quod Persona generet, non essentia: nam actus notionales non competunt suppositis, ut sunt unum cum essentia; sed a quo modo prout ab ea ratione distincta sunt.

ARTICVLVS II.

Vtrum Persona differat ab essentia ratione?

Secundū quæritur: utrum Persona ab essentia differat ratione? Et videtur quod non: quia speciale à communi, vel incomunicabile à communicabili proprietate ratione non differt: cum ratio unius in alio includatur, sed Persona dicit quid incomunicabile, essentia quid communicabile, ergo Persona ab essentia ratione non differt. Præterea: maior est differentia rationis quam differentia realis: quia, quæ differunt ratione unita sunt: nam secundū Comm.

in 1. de Anima intellectus agens est illa, qui Comm. in r.
facit universalitatem in rebus, quod non de Actuam.
est nisi ratio coniungeret quæ re habet esse distinctum, sed minor differentia includitur in maiori, ergo si Persona differat ab essentia ratione, differt & res, sed non differt re, ergo nec ratione. Præterea: aut isti rationi respondet aliquid in re aut nihil? Si nihil, ergo vanâ est differentia realis. Si aliquid, ergo non solum ratione differunt essentia & Persona, sed etiam re. Præterea: maior est convenientia essentiae ad Personam in rebus Divinis, quam sit unius Personae humanae ad aliam Personam humana, sed secundū Damasc. i. lib. cap. 11. personae humanae cognitione & ratione uniuersit. Si igitur sunt idem ratione ipsae personae humanae; multo magis ratione idem erunt in Divinis essentia & Persona.

In contrarium est: quia Magister dicit in littera quod hypostasis & essentia differunt secundū intelligentia ratione. Præterea: si nec re nec ratione differreret essentia & Persona nūquam salvare possemus, quod Persona gigneret, non essentia, quod esset plurificatio in Personis, non in essentia, quod essentia esset quid comunicabile, non Persona, & multa alia, secundū quæ Persona ab essentia distinguatur.

RE-

RESOLVTO.

Persona ab essentia ratione differt: cum essentiam & proprietatem dicat, & ratio proprietatis in ratione essentiae non includatur.

Respond. dicendum, quod tota causa, quare dicimus suppositum aliquius naturae sua natura differre, est: quia ipsum suppositum supra naturam aliquid addit, & si illud additum comparatum ad naturam, ut est aliquid praeter ipsam, est res, sequitur suppositum à sua natura differre realiter, si vero sit ratio tantum, ab ea sola ratione distinguatur: cù B igitur Divinum suppositum dicat essentiam & proprietatem, si videre volumus quomodo differat tale suppositum à sua natura, nos videre oportet quomodo proprietas ab essentia distinguatur. Nā si ratio proprietatis in ratione essentiae clauderetur, nec simpliciter ratione ab ea differret, inter essentiam & Personam non simpliciter salvare possemus differentiam rationis: ut ergo appareat veritas questionis duo declaranda sunt. Primi querimmo quod proprietas ab essentia ratione tur, & cōclu diffrerit, & quod ratio unius in ratione ditur, quod alterius non clauditur. Secundū quod proprietas ab essentia ipsa proprietas realiter ab essentia non solum differt distinguitur: immo unum de alio etiā ratione. 2. in abstractione prædicatur: nam paternitas est ipsa Divina essentia, quæ duo, si modo realiter differunt, superius aliquomodo declarata sunt, quæ tamen ibi dimissa sunt hic supplebimus.

Propter primum notandum, quod si Divinam entitatem intelligere volumus, intelligere debemus ipsum esse: nā sicut bonitas increata sic nobis innotescit: quia cùm qualibet creatura sit bonum hoc, & bonum illud; Deus autem est ipsum bonum: unde si eius bonitatē intelligere volumus, debemus tollere hoc & illud: sic qualibet creatura est ens hoc, & ens illud; Deus autem est ipsum esse: & idēo si entitatem Divinam intelligere volumus, debemus tollere hoc & illud, & intelligere ipsum esse. Ideo Vionysius 3. de Divin. nom. dicit Deum potissimum secundum ipsum esse laudari: & quia Deus est ipsum esse, sequitur quod ei convenienter omnis ratio essendi. Vnde & 5. de Divi. nom. scribitur quod Deus in se totum præcipit esse. Opt

A ne igitur, quod simpliciter perfectione importat, & ratione essendi scit, in illo esse continetur: idēo esse sapientem sive sapere, & vivere sive esse vivente: quia quoddam esse nominat in ipso Divino esse modo unitivo comprehenditur: & inde est quod non est intellegibile, quod sapientia vel vita, vel aliqua alia perfeccio consimilis conveniat uni Personæ & non aliæ, vel quod aliqua sit in una Persona, & non in alia. Nam cùm Persona Personam aliam producendo ei communicet suum esse, & illud idem esse, quod habet cùm in illo esse, omnia ista comprehendantur: in talibus nulla Persona ab alia non potest esse distincta, & idēo sapere, & vivere in Divinis etiā ratione non simpliciter distinguuntur ab esse: nam sicut ratio speciei non simpliciter est alia à ratione generis: quia una in alia continetur: sic cùm ratio sapientiae & vitæ, & cetera huiusmodi comprehendantur in Divino esse, talia ratione ab ipso esse non sunt distincta simpliciter; immo minas distinguuntur etiā ratione, quam ratio generis & speciei; nam genus & species & differentias potentia continet, non actu. Habet enim genus omnes differentias potestate, actu vero nullas; sed omnes huiusmodi C perfectiones etiam actu comprehenduntur in Divino esse. Rursum huiusmodi esse comprehendens omnes tales perfectiones est unum realiter; unitas vero generis comprehendentis differentias est unitas rationis.

Advertendum tamen quod licet in Liceat esse Di illo esse in se considerato continetur vnu cōtineat omne esse; non tamen in eo in se accepto modo consimili cōprehenditur om̄ no tamen cōnterri: & idēo licet cūcumque cqm tinet omne amunicatur esse Divinum, cū commu Et nota qualiter omne esse; non tamen oportet tuor notabiliter referri. Ex quibus verbis quatuor notabiliter cōcludere possum⁹

Primo quod in Divinis non potest esse distinctio per absoluta, sed solum per relata: nam cū omnia absoluta sint quidam modi essendi, ex quo Divinum esse continet omne esse: cū cuiuslibet Personæ Divinæ competit Divinum esse, cuiuslibet competit omnis perfectione absoluta: & idēo nō est possibile quod una

una Persona sit sapiens & non alia: quia una est sapientia omnium; sicut una essentia; sed cum esse Divinum in se consideratum non includat omne referri, potest communicari alicui Personae tale esse absque eo quod ei cōmunitetur omnis respectus: & ideo non est inconveniens quod una Persona sit Pater & non alia: quia esse Patrem non dicitur ad se sed ad aliud, & secundum suam quidditatem non dicit esse, sed referri: poterit igitur alicui cōmunicari omne esse ab eo quod ei communicetur talis respectus. Secundò, omnia prædicata-

Secundū nostra alia à substantia non manent ibi-
tabile. Om- secundum suum genus præter relationē: B
nia prædi- nam cùm omnes perfectiones absolute
menta alia à substantia nō sint in Primo quia est ipsum esse: cùl il-
manet in Di- lud esse sit substantia Primi, oportet om
vini: præter nia talia esse ibi per modum substantiae:
relationem.

& ideo cùm nō sit ibi sapientia per mo-
dum qualitatis, nec magnitudo per mo-
dum quantatis, omnia talia in Divinis
In substantiam transeunt. R eferri autē,
quia non directe includitur in esse, non
est ibi per modum substantiae, sed est ibi
relatio secundū suum modū. Et ideo

D. Aug. P. Aug. 6. de Trin. ait: Non est aliud Deo mag-
N. 6. de num esse: aut sapientem esse: aut verum esse: aut
Trin. cap. 2. bonum esse: aut omnino ipsum esse. 6. tamen
de Trin. cap. 2. Scribitur, quod in Divi-
nis Non est hoc esse quod Verbum & Filiū
esse; non igitur referri directe includi-
tur in esse, licet omnes perfectiones in

Tertium no- tabile. Om- secundū suos minant Divinam essentiam: unde Di-
nōtum esse: aut sapientia vivit, & sapit & cetera hu-
mant Divina essentiam.

idem quod esse, ex quo Divina essentia
est, cùm sit ipsum esse, oportet quod vi-
vat & sapiat: quia vivere & sapere dicūt
quēdam modum essendi; relatio vero
Divinam essentiam non denominat: nō
enim Divina essentia refertur realiter
loquendo: nam cùm referri non dire-
cte includatur in esse; licet omne esse
essentiae conueniat, referri tamen non
oportet quod conveniat illi: & ideo

Quartum no- tabile, perfe- tant, de Divina essentia prædicari non
tiones abso- possunt: unde nec gignit, nec gignitur,
luræ simili- nec procedit. Quartò perfectiones ab-
solutæ simpliciter non differūt ratione
à Divina sub- à Divina substantia: cùm omnia talia
stantia, includantur in esse Divino, quod est ip-

sa Divina substantia: & quando ratio
unius in ratione alterius includitur, nō
simpliciter illa ratione differunt; sed
cū ratio relationis sumatur in ad aliud
se habere, & per referri: quia referri nō
directe includitur in esse, ratio relationis
simpliciter est alia ratione substantig.
Differt ergo Persona ab essentia ra-
tionē, cùm dicat essentiam & proprie-
tatem, & etiam ratio proprietatis non
includatur in ratione substantiae non
tamen differt realiter: quia quidditas
relativa, secundum quam proprietas à
substantia distinguitur, comparata ad
essentiam est ratio solū, ut superius
est ostensum.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendū,
quod in Divinis essentia non propri-
habet rationem universalis, nec Perso-
na rationem particularis: dicūtur tamē
Personae aliquid incomunicabile prop-
ter relationem, secundum quam ab alijs
distinguuntur; & quia ratio relationis nō
includitur in ratione substantiae, Perso-
na ab essentia ratione differt. Ad 2. di-
cendum, quod quæ differunt re possunt Differente
uniri ratione: ut patet cùm intellectus rationis cō-
universalitatē facit in rebus, & quæ sunt respondet
idem re, ratione differre possunt: ut cū aliquid in
una & eadem res ab intellectu aliter &
aliter apprehendit. Non igitur sem-
per est maior differentia rationis quam versa ratio
differentia rei: cùm possint differre ra-
tione, quæ sūt idē re. Nō igitur oportet

Personā & essentiā differre realiter, si
differunt ratione. Ad 3. dicendū, quod
isti rationi respondet aliquid in re: quia
in ipsa re est, ut possit inde sumi diversa
ratio. Nam eo ipso quod in Deo est es-
sentiā & relatio, vel essentia & Persona,
potest inde sumi alia ratio essentiæ &
alia ratio proprietatis: non tamen tali
diversitati rationis respondet aliquid in
re, quod sicut est alia ratio proprietatis
& essentiæ, vel Personæ & naturæ. Ita sit alia
res Persona, alia natura, vel alia res pro-
prietas, alia essētia, quod aliquo modo
per simile declarare possumus: nā actio Non est
& passio sunt una res, habet tamē diver- ior unitas
sas rationes: isti tamē diversitati ratio Personarum
nū respondet: aliquid in re: quia in re ipsa unitatarum
est: ut inde possit sumi diversa ratio, nō etiam ratio
tamen respondet aliquid in re, quod nō nē, quā Di-
est diversa ratio actionis & passionis, vñharū ad es-
ita sit diversa res actio & passio. Ad 4. ratione diffe-
dicendum, quod unitas rationis cum sunt,

diversitate rei non est maior unitas, quā unitas rei cum diversitate rationis; immo multò minor: & quia personæ humanæ sunt diversæ realiter, licet aliquo modo uniantur ratione, nō est maior unitas personarum humanarum ad se invicem, quam Personæ Divinæ ad essentiam, quæ non re sed sola ratione differunt.

ARTICVLVS III.
Vtrum benè dicatur tres Personæ unius & eiusdem essentie?

D.Thom. I. p. q. 30. art. 3.

TERTIÒ queritur: utrum benè dicatur tres Personæ unius essentie? Et videtur quod non: nam secundū D. Aug. M. Augustinum 7. de Trin. cap. 6. tres Personæ sunt tres substantiae; sed secundū P. N. 7. de Trin. cap. 6. & 5. Manifestum est Deum abusivè substantiam vocari, ut nomine usitatiore intelligatur essentia, quod verè a propriè dicitur, ergo per eūdem in Divinis sunt autem substantia & essentia. Si igitur tres Personæ sunt tres substantiae: non benè dicatum est tres Personæ eiusdem substantiae, ergo nec eiusdem essentiae. Præterea: nō conceditur quod sunt tres Personæ unius Dei; sed quod sunt unus Deus: sed Deus secundū substantiam dicitur, igitur pari ratione nō debet concedi, quod tres Personæ sint unius essentiae, sed una essentia. Præterea: secundū Phm. 1. Elenchorum: *Eadem est ratio unius solius & simpliciter rei, ut hominis, & unius hominis,* ergo si benè diceretur tres Personæ unius essentiae, benè diceretur tres Personæ essentiae, sed secundum nō conceditur, ergo nec primum. Præterea: Persona est idem quod essentia, sed obliqui semper transitionem important, & diversitatem quandam designant: non ergo dici debent tres Personæ unius essentiae. Præterea: genitivus potest resolvi per habitudinem alicuius præpositionis, vt per ex vel per de, sed secundū Aug. 7. de Trin. cap. N. 7. de Trin. ult. *Tres Personas ex eadem essentia non dicimus, ergo &c.*

In contrarium est quod habetur in littera. Præterea per rationem: quia quando aliquid est commune pluribus, pro ut est commune illis, secundū habitudinem genitivam, potest habere resp ectumad eam: unde dicimus sup-

A posita humana esse eiusdem speciei & eiusdem naturæ, sed magis est una natura in Patre & Filio, quam in personis humanis, ergo tres Personæ Divinæ multò magis eiusdem naturæ dici debent.

RESOLVTIO

Tres Divine Personæ benè & propriè dicuntur
unius essentie propter unum esse: & magis
propriè quam unius nature & si hæc
una est in Personis.

Respond. dicendum, quod ex diversitate modorum intelligendi constituta est diversitas modorum significandi: ut cùm aliquid diversimodè intelligitur in motu & nō in motu sine quiete sequitur diversitas significandi nominativer & verbaliter. Rursum secundū quod aliqua intelliguntur in abstractione, & in concretione, sequitur diversitas significandi adiectivè & substantivè; ex diversitate autem modi significandi sequitur diversitas construendi: nam secundū quod variatur habitudo modi significandi, variatur & modus construendi, ergo de principio ad ultimum diversitas constructionis trahit aliquo modo originem ex diversitate modorum intelligendi. Sufficit ergo quod ratione & modo intelligendi differant essentia & Persona ad hoc quod inter ea aliquis modus constructionis esse possit. Sed ut appareat quis modus construendi sit inter ea possibilis.

Notandum quod habitudo genitiva, quā habemus præ manibus, ut plurimum ad rationem causæ & principij videtur reduci. In Divinis autem non possumus ponere causam materialem: quia Deus est actus purus, cui non admiscetur aliquid de potentia; & essentiale est materia esse in potentia, ut dicitur inde substantia orbis. Nec causam finalē, ita quod essentia sit finis Personarum, vel una Persona sit finis alterius: cùm ibi non sit dare gradus in beatitudine. Nec propriè est ibi causa efficiens, nec formalis; tamen ibi reperitur aliquid habens similitudinem cum causa efficiente: ut cùm dicimus Patrem esse principium Filii; & Patrem & Filium principium Spiritus Sancti; & aliquid cum causa formalis sicut Divina essentia vel

la de subst.
Orbis.

vel natura respectu trium Personarum: A nam licet Divina essentia non propriè sit causa formalis Personarum, quia in Divinis non propriè recipitur notum causæ; potest tamen aliquòmodo dici forma earum: & ideo cum dicimus tres Personæ unius essentiæ, si hoc quod dico unius essentiæ aliquam habitudinem habet, illa habitudo reducetur ad habitudinē formæ. Habitudo enim formæ in modū intelligendi reducitur ad modū declarativū sive diffinitivū: nā partes in diffinitione sive in notificatione positæ inter partes formales computantur: & quia diffinitio est declarativa naturæ & essentiæ rei, genitivl, qui secundum habitudinem formæ construuntur, essentiæ declarativi existunt: & ideo communiter à grāmaticis dicitur quod tales genitivi construuntur in vi declarationis essentiæ. Verum quia non declaratur aliquid per unum nomen, sed per plura, nam & diffinitio, quæ declarativa existit, Est sermo habens partes, ut dicitur in 7. Meta. sēper huiusmodi habitudines requirūt plures genitivos, nisi ex aliquo usū, vel ex aliqua speciali causa unus genitiyus habeat vim plurium: ut cū dicitur turris fortitudinis, & petra scandali; usitatori tamen modo ponuntur ibi plures genitivi dicendo mulier egregiæ formæ, homo magni consilij & ideo dicimus tres Personas unius essentiæ, non tres Personas essentiæ: Ad dū tamē aliqui, quod licet dicere possimus tres Personas eiusdem essentiæ, & tres Personas eiusdem naturæ, magis tamen propriè dicuntur tres Personæ eiusdem essentiæ quam naturæ. Nā natura dicitur per respectum ad actum: unde omnia calefacientia dicuntur eiusdem naturæ propter uniformitatē actionis. Sed essentia sumitur per comparationem ad esse: & ideo illa propriè sunt eiusdem essentiæ quæ habent idem esse, & quia nō est unū esse aliquorū aliorū suppositorū, sed solum Divinarū Personarum, per antonomasiā dicuntur tres Personæ Divinæ unius essentiæ propter unum esse. De alijs autem concedi oportet quod sunt unius naturæ, non propriè unius essentiæ: & ideo magis propriè dicuntur tres Personæ Divinæ unius essentiæ quam eiusdem naturæ: quia de ratione proprij videtur esse quod soli conveniat.

Respond, ad arg. Ad 1. dicendum, quod substantia potest sumi pro essentia & pro hypostasi: & cū dicitur quod tres Personæ sunt tres substantiae, ibi substantia supponit pro hypostasi, non pro essentiæ: & ideo auctoritas non est ad propositum. Ad 2. dicendum, quod Deus importat rationem principij: unde ne videretur quod tres Personæ essent creaturæ, & essent res possessæ ab uno Deo, non conceditur quod tres Personæ sint unius Dei. Nam licet Deus sit quid essentiale, sicut Divina essentia, tamen quantum ad modum significandi essentia significat per modum formæ; Deus autem magis per modum supponit: propter talēm habitudinem formalem concedit quod sint tres Personæ unius essentiæ, & una essentia trū Personarum; non unus Deus trū Personarum, nec tres Personæ unius Dei. Ad 3. dicendum, quod licet idem importetur per essentiam, & per unam essentiam: tamen quia aliquid magis declaratur per plura quam per unum, cum tales genitivi construantur ibi vi declarationis essentiæ, magis propriè ponuntur ibi plures genitivi quam utus. Ad 4. dicendum, quod licet Persona & essentia sint idem re, differunt tamen ratione & modo intelligendi, & talis difference sufficit ad hoc quod inter ea posse esse aliquis modus constructionis. Ad quintum dicendum, quod ex & de Quia ex & de dentorat habitudinem efficientis & notant causam materialiæ: & quia essentia non est causa efficientem efficiens trū Personarum, nec materia & materia earum, non concedimus tres Personæ eidem essentiæ & unam essentiam: unde ex velde vel Aug. 7. de Trin. cap. ult. ait Tres Personæ ea, quæ essentia: si tamē volumus, mea, dicitur non pro similitudine, sed esse eiusdem Personarum, & tamen non propter dicitur in una essentia, & unam essentiam in tribus Personis.

QVÆSTIO II.

De translatione nominum ad Divina.

D Einde queritur de translatione nominum. Et circa hoc queruntur LIII. a duq

duo. 1. utrum aliqua, quæ competitur A
creaturis, possunt dici de Deo transumptive? 2. utrum talis translatio fieri pos-
sit à rebus vilibus?

RESOLVTIO.

Nomina eorum, secundum que creature di-
versimode imitantur Creatorem, ad Divi-
nus narrasferre possumus.

ARTICVLVS I.

*Vtrum de Deo aliquid possit dici trans-
umptive?*

D.Thmo. 1, p. q. 2. art. 9.

AD 1. sic proceditur: videtur quod nihil de Deo transumptive dici possit: quia omnes trās ferētes secundū aliquam similitudinem transferunt. Sed inter Deum & creaturam non potest esse similitudo, iuxta illud Isaiē 40. *Cui ergo similem fecisti Deum, & in psalmo legitur: Deus quis similis tibi, quasi dicat nullus.* Præterea: quod dat causam errandi fieri non debet, sed si aliquod nomen transfertur ad Divina, datur occasio errandi, ut si assimilaretur Deus leoni vel serpenti, provacaretur aliquis ad idolatriam, ut leonem vel serpentem adoraret, quod gentiles faciebat. Præterea: similitudo dicit eandem qualitatem. Nā *Similitudo est rerum differentium eadem qualitas, sed Deus est sine qualitate bonus & sine qua*

D. Aug. P. N. 3. de Trin. cap. 1. ergo nihil Deo assimilari potest. Præterea: doctrina debet esse propter manifestationem veritatis; sed locutio symbolica & metaphorica veritatem non manifestat sed occultat, ergo non competit scientia Divinæ, in qua maximè est manifestatio veri, ut figuris & metaphoris. Præterea: identitas est unio in substantia, similitudo vero est unio in Phus. 7. Me accidente: ut innuit Phus 5. Meta. sed in ta. com. 15. Deo nihil secundum accidens dicitur, D. Aug. PN. ut dicitur 5. de Trin. cap. 5. ergo cap. 5. &c. idem.

In contrarium est: quia Aug. in quodam sermone de verbis Domini vult, quod Deus dicitur leo, ovis, agnus, lapis angularis, per quamdam similitudinem, non per proprietatem; sed hoc est dici de Deo transumptive, ergo &c. Præterea: scriptura utitur huiusmodi figuris, id est metaphoris, ergo competitēter talis translatio fieri habet.

REspond. dicendum, quod propriè & directè loquendo rata perfectio Quid ex est: rei ex esse sumitur, non ex essentia: unde nulla essentia in se accepta & ut essentia dat perfectionem alijs, nisi consideretur ut dans esse, vel ut est ipsum essentia; & inde est quod si homo haberet omnem sapientiam, & non esset sapiens, non diceretur perfectus, & si haberet omnem bonitatem, & non esset bonus, ne esse, ha- non adipisceretur ex hoc perfectionem, & ideo avari, quia habet divitias, & si sunt divites propter hoc non sunt inde melioris conditionis: & quia tota perfectio ex ipso esse habet esse, nulla creatura habebit omnem perfectionis rationem, cum non sit ipsum esse, à quo omnis perfectio habet esse, Deus autem, qui non participat esse, sed est ipsum esse, ut latius superius est ostensu, omnem perfectionem continet: quia scilicet dist. cū tota comprehendat esse, & ei 8.q.1.art.1. omnis ratio essendi converget, oportet quod omnē rationem perfectionis habeat: & ideo bene dictū est, quod quid quid perfectionis sit in quolibet genere reperitur in primo principio: cū igitur non sit aliquid crearum, quod non habeat aliquid esse, cuiuslibet creaturæ competit aliqua perfectio; nam negare omnem perfectionem ab aliqua creatura est dicere ipsam esse nihil, & non habere esse: & quia perfectio omnis recipitur in primo principio, quilibet crea- tura imitatur Deum, & habet similitu- dinem cum suo Creatore inquantum habet in se perfectionem aliquam: quæ perfectius & abundantius reperitur in causa prima: & quia transferentes non secundum omnem, sed secundum aliquam similitudinem transferunt, sufficit aliqua imitatio ad hoc ut translatio fieri possit; & quia hoc invenimus in qualibet creatura respectu Dei, cū quælibet creatura suum Creatorem aliquatenus imitetur: quia non reperitur aliquid omnino privatum bono, poterit fieri translatio eorum, quæ sunt in creatura, ad Divina: & hoc diversimode secundū quod creaturae Creatorē di- versimode imitatur, Aliq-

Sci licet à D. Assignatur autē ratio: quare huiusmodi translatio in Sacra pagina inolevit. Secundum parsuit. Prima sumitur ab altitudine Divi- ubi ostendi- nae naturae: quia cūm intellectus noster tur aut translatio fiat. se habeat ad manifestissima in natura, Prima ratio sicut oculus noctuae ad lucem diei, ut di- translationis citur 2. Meta. non possumus in Divinā eorum, que cognitionem ascendere nisi per similitudines in creaturam in creaturis repartam, unde 1. de An- gela de Angelica Hierarchia scribitur: Neque Hierar. enim possibile est aliter nobis lucere. Divinum radium, nisi varietate. sacrorum velaminum anagogicē circumvelatum, & ijs, que secundum nos sunt, providentia paterna conaturaliter & propriè preparatum. Providit enim prouidentia paterna, hoc est providentia Divina, elevando nos in cognitionem radij sui anagogicē, hoc est, sursum du- cendo nos in cognitionem talem per sa- cra velamina, hoc est per similitudines in creaturis repertas adaptatas rebus sa- cris propriè secundum nos naturaliter: nam illa est cognitione propria nobis, & naturalis secundum nos, ut per sensibi- lia in cognitionē intelligibilium venia- mus. Secunda ratio sumitur ex parte potentiarum cognitivarum: nam cūm sit duplex potentia in nobis, intellectiva & sensitiva, cūm utramque Deus nobis tribuerit, dignum est ut secundum quālibet earum manu docamur in Divinā cognitionem: & ideo non solum intel- ligibiliter in nobis Deus proponitur, sed datae sunt nobis corporales simili- tudines & sensibiles, ut per eas etiam tendamus in Deum.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod nulla creatura perfectè imitatur Deum: & ideo semper cum similitudi-

Diony. 9. id ne est ibi dissimilitudo: unde 9. de Div. Div. nom.. nom. scribitur: *Theologia predicit Deum dis-*

similem omnibus: & ex omniū ordinibus ejcīt,
& diversum ab omnibus, quodque admirabili-
us est, neque esse quidem aliquid ei simile
erit. Non tamen similitudinē, qua res ei simi- D
les dicuntur, hec nostra adversatur oratio, ea-
dem enim & similia sunt Deo & dissimilia: &

Ve hanc transqula ad hoc quod fiat translatio nō re-
quiritur nisi omnis similitudo sed aliqua;
omnītūr om̄ poterit fieri translatio à creaturis ad Di-
nimoda simi- vina non obstante quod Deus omnibus
titudo.

creaturis dissimilis prædicator: quia nul-
la creatura eum perfectè imitatur, prop-
ter quod similitudini est semper dissimi-
litudo admixta. Ad 2. dicendum, quod
datur occasio errandi hominibus bestia

A libus, quibus huiusmodi similitudines nō proponuntur: quia animalis homo non sapit quæ Dei sunt; proponuntur autem talia his, qui Divina sapiunt, quibus propter translationem huiusmodi non accedit error, sed cognitio veritatis. Vel aliter dicendum, quod ex hoc non datur occasio errandi; sed tollitur: quia numquam aliquid est verum signum, nisi sit falsum signum: non enim esset vera imago Herculis, si esset ipse Hercules: quia sui ipsius secundum Hilarium ali- quid imago esse non potest, eo ipso igitur quod Deus dicitur leo tralumpri- vè: quia leo eū secundū aliquid represen- tat, arguere possumus quod leo non sit verus Deus: ideo Hugo in comm. in 2. Hugo in cap. supra Angel. Hierarch. ubi de translat. 2. supra An- latione nominū ad Divina determinatur gelicā Hierar- ait: *Aliud est veritas, & aliud signum veri- tatis: quia signum veritas non est. Ad 3. te- spō- dent aliqui quod licet non possit esse similitudo Dei ad creaturam; potest ta- men ibi esse proportionalitas: ut sicut se habet creatura ad hoc sive ad suam perfectionem, sic suo modo Deus se ha- bet ad suam; possumus tamen dicere quod inter Deum & creaturam est ali- qualis similitudo, & hoc negare tota- liter non est tutum: cūm sacra pagina hoc cōcedat: nā ad rationem similitudi- nis requirit unitas in specie. nō in gene- re solū: quia si sit sola unītas generis si- militudinē non facit: quia tunc albū es- set simile nigro, cūm album & nigrum sint in eodem genere. In Deo autem li- cēt non sit qualitas, est tamen ibi sapi- entia & fortitudo, unde & communiter dicitur quod in Deo est species sine ge- re: & quia similitudo non accipit se- cundum genus; poterit esse aliqualis si- militudo creaturæ ad Deum, & poterit Deus metaphorice ratione fortitudi- nis dici leo, sicut aliquis ratione duritie diceretur lapis, vel propter inheritiam asinus. Ad 4. dicendum, quod propter tales metaphorās etiam manifestatur veritas: nam cūm scientia Theologiæ sit de necessarijs ad salutem, taliter proponi debet, quod omnes de ea aliqua possint capere: & quia nō omnes ratio- nem apprehendunt, nec intellectua- lia capiunt, utitur sacra pagina corporalibus similitudinibus, ut etiam in ea simplices proficere possint: & hoc est D. Aug. P. N. quod Aug. dicit 1. de Trin. cap. 11 cap. i.*

Sacra scriptura parvulis congruens, nullius generis rerum verba vitavit, ex quibus quasi gradatim ad Divina atque sublimia noster intellectus velut nutritus assurget. Ad 5. dicendum, quod sicut in Deo est fortitudo sine qualitate, nec tamen propter hoc impeditur ratio similitudinis, ita est ibi fortitudo sine accidente, nec tamen propter hoc tollitur quin aliqualis similitudo sit creature ad Deum: nam si ad similitudinem non requiritur unitas generis nisi in quantum unitas generis tollit imitationem secundum formam specificam, multò minus requiritur ibi unitas accidentis: unde ubi potest reservari fortitudo sine suo genere, & absque eo quod sit accidens poterit ibi aliqualiter similitudo attendi.

ARTICVLVS II.

Venit à rebus vilibus translatio fieri possit?

Boëtius in libro de Trin. si lib. do circa finem sui libri de Trin. Nas vero nulla imaginatione deduci oportet, sed simpliciter intellectu erigi: sed translatio à rebus vilibus non potest esse sine deductione imaginationis: cum locum vilem & insimum in genere entium corporalia tenent, quæ imaginationi proportionata existunt, eò quod phantasmatata habeat, per talia igitur ad Divina manuduci non debemus. Præterea: talis translatio fieri habet ut possimus devenire in cogitationem Divinorum, sed intellectus noster magis Deo similatur quam vilia: cum ipse sit in se quid optimum & Divinum, ergo per se ipsum cognoscere Deum magis poterit quam per vilia, ergo &c. Præterea: vilitas ex peccato visa est habere ortū: nā cū peccator rebus corporalibus & vilibus se subjiciat, videtur öni vili vilius, ergo & secundū talia posset fieri translatio ad Divina, ergo Deus posset dici diabolus, qui est omnis malitia princeps: non secundum ergo vilia translatio fieri debet. Præterea: in Deo non est cōditio nisi nobiliter, ergo vilia, in quibus sunt cōditiones viles, Deo assimilari non possunt, sed translatio omnis sit per aliquam similitudinem, ergo &c.

In contrarium est: quia sacra pagina etiam nomina viliū ad Divina transfert, in quantum nominat ipsa

A nomine brutorum animallium dicens ipsum esse leonem vel legham. Præterea: Diony. 2. de Angelica Hierarchia D. Diony. 2. de Angel. 2. Hierar. dicit: quod etiam vilia ad Divina transferri possunt.

RESOLVTIO.

Nomina, que important perfectionem simpliciter, de Deo propriè quantum ad rem significare dicuntur: que vero significant perfectionem participatam in rebus sensibilibus, corporalibus, non solum supremis, & medijs, sed insimis per metaphoram ad Divina transforuntur.

R Espod. dicendum, quod sicut tacitum, perfectiones omnium generum congregantur in 1. principio; non tamen eodem modo habent esse in creaturis, & in primo principio: quia ut sunt in primo principio sunt perfectiones simpliciter; sed in rebus creatis sunt participatae. Et ideo quando bona significant rem importantem perfectiones simpliciter, tunc talia quantum ad rem significatam competunt Deo propriè non transumptivè: unde sapientia, bonditas, & huiusmodi propriè in Deo sunt. Sed quando huiusmodi perfectiones non significantur ut perfectiones simpliciter, sed ut participatae, tunc talia nō convenient Deo propriè sed transumptivè. Nam leo & lapis perfectiōnem aliquam important; sed quia importantē modo participato, de Deo propriè dici non possunt. Cū igitur possint imponi nomina ad significantēm perfectiones cui uslibet creature, ut ab ipsa participantur, extendendo nomen transumptionis pro omni eo, quod non dicitur de aliquo propriè, non una importantia imperfectionē cuiuslibet creature ad Divina transferri possunt: verū quia metaphora semper ab aliquibus evidentiibus & sensibili bus signis fieri habet, solum corporalia, quæ sensui manifesta existunt, ad Divina propriè transferuntur. In corporalibus autē tria genera distingui possunt: quia aliqua sunt suprema sicut Sol, & Luna, & super cælestia corpora. Aliqua media sicut ignis, & aqua & talia, quæ in diaphanitatem cum corporibus supercælestibus communicant. Aliqua insimia ut lapides & huiusmodi: secundum omnia ista

Diony. 12. ista potest fieri translatio. Vnde Diony.
de Ang. Hier.

12. de Angelica Hierarch. ubi de translatione nominum loquitur ait: quod Divina eloquia aliquando laudant Deum per res pretiosas, dicendo ipsum esse *Solem iustitiae: stellam matutinam*. Aliquamdo laudatur Deus ex rebus medijs, dicendo ipsum esse *Ignem immocuè splendentem: aquam vitalis plenitudinis darricem*. Aliquamdo autem ex novissimis: ut cum ipsum nominamus *Vnguentum suave & lapidem angularem*. Et licet a supremis, medijs, & insimilis translatio sumi possit, quodam tamen modo magis visum est theologis ipsum significare per vilia quam per suprema. Vnde & idem Diony. ait: *Addam vero quod & omnium vultus esse, & magis significare visum est: quia & vermis specie tradiderunt Divina sapientes, Deum se ipsum circuformantem, sicut scriptum est: ego sum vermis & non homo*. Assignat autem Diony. tripli-

quare visum cem rationem; quare visum est sanctis theologis Deum laudare per vilia magnis quam per alia. Prima est ne Divina Deum lauda immundis pateat: nam huiusmodi me-vilia, quam per taphoræ per vilia habet fieri, ne bestiales homines Divina secreta percipient: & ideo talia non in propria forma; sed in metaphoris proponuntur. Secunda ratio est: ne fideles in talibus imaginibus temaneant: Nam cum Deus dicitur vermis vel aliquod vile, fideles non habent materiam remanendi in talibus: ut talia Deum credant; sed per ea coguntur in altiora ascere. Et hoc est quod Dionysius ait: quod talis translatio fit. Ne Divina immundis recte accepta sint, hoc est, ne Divina immundis sint manifesta, & hoc quantum ad primum. Neque mirabilem imaginem studiosi contemplationis tanquam veris remaneant figuris. Quantum ad secundum. Ex his duabus causis duplex utilitas consurgit. Primo quia immundi suam imbecillitatem cognoscentes: ut quia se vident ad Divina non posse ascendere ad contemptum sui provocantur. Secundo: boni & digni, ex quo pertalia aliquatenus Deum cognoscunt, ad ipsum magis cognoscendum promoventur. Vnde Hugo exponens dictam auctoritatem ait:

Vtrobique iustum institutum perficitur: ut damnatio veritas in manifestatione, quasi vili indumento se contegit, & indignus ad contemptum sui provocet: & di nos, & illam speciem suam, que latet concupiscendam & querendam inviteret: ut non sint contenti eo, quod foris spiciunt, sed & quia in vilibus non sunt conditiones nobiles

Hugo de S.
Viatore.

A ipsa deformitate exterioris demonstrationis repulsi in figuris non remaneant tanquam veris. Tertiam rationem assignat Dionysius: Tertia ratio, quia Deus magis innotescit nobis per negationem quam per affirmationem: quia negationes dictæ de Deo vere sunt, affirmations vero incoactæ: & ideo magis congruentius per vilia laudatur, quæ magis removentur ab ipso.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, Principium quod in cognitione Divina duo est cognitionis considerare, principium & terminum: Dei potest esse creatura: quia *Invisibilia Dei per ea, modo terminus facta sunt, intellecta compiciuntur*. B Terminus autem nulla creatura esse debet: quia in nulla creatura est sufficiens similitudo respectu Dei: quia secundum Hilarium comparatio terrenorum ad Deum nulla est. Non ergo debemus induci per imagines, ut ibi sistemus: potissimum in cognitione Trinitatis, de qua Boëtius loquitur: quia in nullo creatore tres Personas in una essentia assicere Duplex similitudo, scilicet, naturalis & per informationem: possumus. Ad 2. dicendum, quod duplex est similitudo: quedam naturalis & secundum hanc magis assimilatur intellectus Deo quam corporalia; sed talis si secundum propriitatem non semper facit ad cognitionem magis: nam intellectus magis cognoscit intelligens si asperguntur Deo, alia est similitudo per informationem, secundum quam corporibus oculus similitatur colori, cum specie coloris informatur, & haec assimilatio facit ad cognitionem, ut spectat ad propositionem: secundum hanc assimilationem magis assimilatur intellectus corporalibus quam Deo: quia non informatur nisi specie corporalium, cu sola corporalia phantasmatuhabent: & ideo per rationem in Divinam cognitionem manuducimur. Ad 3. dicendum, quod secundum illa vilia debet nominari Deus, quæ deformitatem peccati non nominant. Nam translatio fit secundum aliquam similitudinem; peccatum autem secundum aversionem, à qua formam & speciem trahit, nihil est, & secundum ipsum non est aliqua assimilatio ad Deum: & ideo non nominatur Deus diabolus nec Deus non si-peccator. Ad 4. dicendum, quod non nullatur rebus sunt aliqua vilia, si in eis peccati deformibus mitas non includitur, secundum quam Deus nominari non possit. Et quod dicitur: *ab illis fit peccati: nec* ab illis fit *translatio* dicen-

dicendū quodd nō est aliquid adeo vile privatum omni nobilitate: quia tunc in veniretur aliquid privatum omni participatione summi boni quod est impossible.

DVBITATIONES LITTERALES.

Super littera, super illo: *Discerne igitur heretice.* Notandum quod Hilarius contra hereticos ironice loquitur dicens: *Heretice discerne Spiritum Christi à Spiritu Dei*, quasi dicens non potes discernere neque distinguere vel dividere, cùm idem sit Spiritus Dei & Christi sive Patris & Filii.

Item super illo: *Et secundum hoc non idem est Deus quod est Dei.* Notandum, quod littera dupliciter potest legi suspicere: & absolutè: si legatur suspensivè tunc est sentus secundum hoc, hoc est volumus loqui de Deo secundum hoc, quod in creaturis aspicimus: secundum quemadmodum nō est idem Deus, & quod est Dei, quasi dicens non. Si vero legatur absolutè, si intelligatur de differētia reali est locutio falsa: quia realiter loquendo idē est Deus, & quod est Dei. Sed si intelligatur de differētia rationis, sic est locutio vera: quia sicut in creaturis realiter nō est idem homo, & quod est hominis sive natura & res naturæ, vel natura & hypostasis; sic in Divinis licet nomine; ratione tamen differt essentia & Persona.

Item super illo: *Deus autem immensus virtutis.* Notandum, quod intendit Hilarius, quod Deus doceat se bñē, hoc est se totum & perfectum esse ubique. *Per sua.* Hoc est per potentiam & virtutem suā: nam eo ipso quod potentia Dei & virtus est ubique: cùm potentia & virtus Dei sit ipse Deus, ipse Deus ubique erit: & si ubique Deus est, totus ubique est: cùm simplicissimus sit, & parte caret.

Item super illo: *Par potencia appropriatur.* Contra: videtur quod potentia debet appropriari Filio: nam virtus ad potentiam pertinet, sed virtus appropriatur Filio, iuxta illud Apostoli: *Predicamus Christum Dei virtutem & Dei sapientiam*, ergo & potentia ei appropriari debet. Dicendum, quod virtus non dicit potentiam solum; sed dicit potentiam perfectam: habet enim ponere poten-

tiam in ultimum: propter quod in r. Cæli & Mundi scribitur: *Virtus est ultimus Cæli & de potentia.* Tripliciter ergo potest considerari virtus. Primo ratione potentiae in qua fundatur. Secundo ratione aclus, quæ potentia per virtutem efficit. Tertio ratione bonitatis, quæ resultat in opere, per virtutem: quia *Virtus non solum habet virtutem perfici, sed etiam opus suum bonum reddit*, plus. Ethic: secundum Pham. 2. Ethicorum. Si respicimus virtutem ratione fundamenti, ut ratione potentiae sic appropriatur Patri. Si vero consideramus tam prout per ipsam fit exitus in opus sic appropriatur Filio: quia Pater per Filiū operatur omnia: unde Filius brachium Patris dictus est. Si vero de virtute loquimur, ut opus bonum reddit, sic appropriatur spiritui Sancto. Cū ergo arguitur quod potentia debet appropriari Filio sicut virtus. Dicendum quod non oportet cùm virtus non solum potentiam nominet; vel non dicat potentiam absolute.

Item super illo: *Sapientia appropriatur Filio.* Contra: quia si aliqua causa est, propter quam sapientia Filio appropriatur, est: quia procedit per modum intellectus, & sapientia inter intellectuales habitus computatur: ut patet per Pham 6. Ethicorum, sed sicut Filius procedit per modum naturæ; & tamen natura non appropriatur Filio, ergo nec sapientia ei appropriari debet. Dicendum quod natura semper habet rationem principij, sed sapientia non solum dicir principia, sed etiā dicit quod est ex principio: nam sicut quando aliqua procedunt ab aliquo, procedunt per modum artis, illis ostensis dicitur, hæc sunt ars huius vel illius, ita quod ipsa artificata ars dicuntur: ita quod procedit per modum sapientie sapientia dici potest: & quia Filius dicitur sapientia; non quia per modum sapientie producat Personā aliquā; sed quia sic ipse producit, ei appropriatur sapientia, quæ competit ei, quod est ex principio, non natura quæ principium nominat. Nam si ipsa-artificata possunt dici ars & sapientia artificis: Verbum autem quod non propriè est artificatum; sed ratio artificandi alia, multò congruentius appropriat ars & sapientia nominatur propter similitudinē, quā habet sapientia cū proprio Filijs.

Item

Item super illo: Bonitas attribuitur spiritui Sancto. Contra: bonum secundum Dionys. est diffusivum sui; & est quasi fontale principium omnis emanationis; sed huiusmodi appropriationes fiunt per similitudinem, quam habent ad propria, ergo debet bonitas appropriari Patri, cuius proprium est esse totius deitatis principium. Dicendum: Pater est principium totius deitatis non per modum finis; sed magis quasi per modum efficientis. Et dico quasi quia in Divinis non propriè est causa efficiens, nisi extendatur efficiens ad omne principium productivum: bonum autem habet rationem cause finalis, & ideo non oportet bonitatem appropriari Patri, quamvis sit proprium eius esse totius deitatis principium.

Item super illo: A quibus haec nomina translata sunt ad Creatorem. Contra: Epiph. 4. A quo est omnis paternitas in celo & in terra, ergo paternitas non transfertur à creaturis ad Creatorem: ut dicit Magister, sed è converto. Dicendum, quod sicut in paternitate, sicut in ceteris nominibus, duo est considerare, rem significatam, & modum significandi, quantum ad rem significatam, priùs reperitur paternitas in Deo, quā in creaturis; sed quantum ad modum significandi, secundum quod tale nomen à nobis est impositum, per priùs reperitum in creaturis: & inde ad Divina translatū est. Et propter hoc Magister dicit nomen paternitatis à creaturis ad Divina translatum.

DISTINCTIONE XXXV

DE QVIBVS DAM, QVÆ SECUNDVM SVB STANTIAM DE DEO DIL CUNTUR, que specialē efflagitant tractatum, scilicet, de scientia, & p̄scientia, & providentia, & dispositione, prædestinatione, voluntate, & potestia.

V M Q V E supra. Postquam Magister determinavit de unitate essentie, & distinctione Personarum, in quibus principaliter consistit materia primi libri, antequā accedat ad secundū librum, in quo de creaturis est determinatus, determinat de quibusdam attributis Divinis, secundum quā respectu creaturarum Deus causa & principium nominatur. Deus autem nō est agens ex necessitate nature sed per intellectum: & quia in agentibus per intellectum non solum requiri virtus & potentia, ut possint agere; sed & scientia & voluntas, ut sciare & velint: & ideo pars ista que contra totum superlus præcedens cū divisa fuit de tribus prædictis Magister determinat, scilicet, de Dei scientia, potentia, & voluntate. Unde duo facit: quia 1. dicit talem tractatum esse necessarium. 2. de prædictis exsequitur. Secunda ibi statim post: Scientiam est ignorat. Circa quod tria facit, secundum quod de tribus determinantur: quia 1. determinat de Dei scientia, 1. de eius potentia, 3. de voluntate ipsius. Secunda ibi: Nunc de potentia Dei agendum, in principio 41. dist. Tertia ibi: Iam de Dei voluntate i. in principio 49. dist. Circa primū duo facit: quia 1. determinat de Dei scientia. 2. specialiter determinat de Dei prædestinatione, quæ quedā species Divinæ sci-

entiae videtur esse, ut accipiamus speciem pro omni eo, quod secundum speciale modum aliquid nominat. Secunda ibi: Prædestinatione vero. In principio 40. dist. Circa primum duo facit: quia 1. determinat de Divina scientia. 2. ostendit quomodo ipsa se habeat ad res scitas. Secunda ibi: Nunc ergo ad propositionem. In principio. 38. dist. Circa 1. duo facit: quia 1. ostendit scientiam Dei esse respectu omnium. 2. huius occasione querit quomodo omnia in scientia Dei existunt. Secunda ibi: Solutio hinc quarti. In principio 36. dist. Circa primum duo facit: quia 1. separat scientiam Dei à p̄scientia, prædestinatione, & ab alijs huiusmodi. 2. propterea prædicta quādam questionem moveat. Secunda ibi: Hic considerare oportet. Circa primum duo facit: quia 1. dat differencem inter p̄scientiam, providentiam, dispositionem, & prædestinationem, ostendens tamen omnia dicta in hoc convenire: quia non sunt respectu omnium. 2. ostendit Divinam sapientiam sive scientiam ab omnibus prædictis differentes ed quod à Divina scientia respectu omnium est. Secunda ibi: Sapientia vero vel scientia. Deinde cū dicit: Hic considerari. Moveat quādā questionem circa prædictā. Et duo facit: quia 1. querit: utrum in Deo esset p̄scientia vel prædestinatione, si nihil huiusmodi esset. Et ostendit quod non quia talia solum respectu futurorum dicuntur. 2. oblicet ad partem contrariam, ibi: Ad ad hoc autem à quibusdam. Circa quod duo

facit, quia et obiicit in contrarium. Secundum obiecta solvit. Secunda ibi: *Ad hoc iuxta.* Prima pars dividitur in partes tres, secundum quod tres rationes adducit ad ostendendum esse impossibile praescientiam in Deo non fuisse, dato etiam quod nihil futurum esset. Prima ratio talis: praescientia Dei est idem quod scientia, & scientia idem quod essentia. Si ergo potuit praescientia non esse in Deo, potuit in eo non esse scientia & essentia, quod est inconveniens. Secunda talis: praescire in Deo est idem quod sci-
re, & scire idem quod esse. Si ergo Deus potuit non praescire, potuit non scire & non esse, quod est inconveniens. Tertia talis: idem est: Deum esse præcium, & Deum esse: Deum: quia præscientia Dei ipsam deitatem & Dei natura dicte. Si ergo potuit Deum non esse præcium, potuit Deus non esse Deus, quod est inconveniens. Secunda ibi: *Addone quoque.* Tertia ibi: *Item cum deum.* Deinde cū dicit: *Ad hoc iuxta.* Solvit. Et duo facit: quia 1. facie quod dictū est: 2. ostendit sapientiam & scientiam in Deo fuisse, etiam si ni-

hil futurum esset. Secunda ibi: *Scientia vero Circa* primum duo facit: quia 1. dicit præscientiam, dispositionem, prædestinationem quendam respectum importare ad præscita, disposita, & prædestinata, 2. ostendit propter tales respectum Deum potuisse non esse præcium, non dispositum, & non prædestinatus, non quod variabilitas intelligatur ex parte Divinae scientiae, sed ex parte connotati, sive ex parte effectu. Secunda ibi: *Civis ergo dicas.*

Tunc sequitur illa pars: *Scientia vero vel sapientia.* In qua ostendit scientiam & sapientiam in Deo esse: ab aeterno, etiam si nihil futurum esset: quia talia non solidam dicuntur respectu futurorum & temporalium; sed etiam respectu aeternorum. Et tria facit: quia 1. facit, quod dictū est: 2. dicit omnia esse in Dei scientia & omnia in eo esse vitam. 3. ostendit omnia esse Deo praesentia. Et quod ipse notat ea que non sunt: tanquam ea que sunt. Secunda ibi: *Præterea omnia diligenter.* Tertia ibi: *Inde est etiam.* In quo terminatur sententia lectionis & distinctionis.

QVÆSTIO I.

De scientia Dei.

CIRCA scientiam Dei de qua in praesenti distinctione Magister determinat, duo quærenda sunt. 1. de ea in se. 2. de ea in comparatione ad scientiam nostram. Circa primum quæremus quatuor. 1. utrum in Deo sit scientia? 2. utrum se ipsum cognoscat? 3. utrum cognoscat alia a se? 4. utrum habeat propriam cognitionem de rebus?

ARTICVLVS I.

Utrum in Deo sit scientia?

Dicit. Thom. 1. p. q. 24. art. 1. & in qq. de ueritate princ. 2. q. 1. Greg. Arim. in 1. S. d. 35. q. 1. Gerar. Sen. dist. 35. q. 2. Franc. à Christ. dist. 35. q. 1 Lafoſie. q. 1. cap. 2. §. 2. Gibbon. de scient. Dei dist. 10. dub. 3. §. 1. Gerar. tom. 1. q. 1. de scien. Dei. art. 1. §. 2. Putean. in 1. q. 14. art. 1.

Aud primum sic proceditur: videatur quod in Deo non sit scientia: quia scientia importat perfectionem superadditam rei; sed cum Deus sit sim-

plicissimus, nihil est superadditum scientiae suæ, ergo &c. Præterea: secundum Phum 1. Post. Scire est per demonstrationem. Post. Hic tractat de Dei scientia usque ad 42. dist. ex est intelligere cum discursu: cum declusa monstratio sit quasi species syllogismi, & in omni syllogismo habeat esse illatio, quæ sine discursu esse non potest. Præterea: intellectus distinguuntur contra sapientiam & scientiam: quia intellectus est principiorum sapientiam & scientiam conclusionum. Sapientia distinguuntur à scientia: quia sapientia est per causas altas; scientia per causas imas: licet igitur possemus salvare in Deo esse intellectum, inquantum cognoscit se ipsum, qui est principium omnium: & sapientiam inquantum cognoscit alia per se ipsum. Qui est causa altissima: in eorum enim esse scientiam, ut videtur, nullo modo salvare possumus: cum nihil cognoscat per causas imas, ergo &c. Præterea: in omni scientia est considerare plura, scilicet scientem, scientiam, & scibile, sed cum Deus secundum Boëtiū sit summus in quo nullus numerus, in eo scientia esse non poterit: quod si dicas quod ibi est scientia sine pluralitate: quia scitum ibi est idem, quod sciens. Contra: Idem sibi ipsi non potest esse simile, secun-

secundum Hilarium, sed scientia est a similitate scientis ad scibile, ergo non potest esse ibi idem sciens, & scitur sive scibile.

In contrario est: quia Aug. 15. de Trin.

D. Aug. P. cap. 13. vult quod Verbum Dei de scientia eius significatur. Sic igitur est ibi Verbū, ita est ibi scientia: sed cū prae-

priè sit ibi Verbum, ut ostensum est supra, propriè erit ibi & scientia. Præte-

reà: non competit alicui scire sine scien-

tria, sed secundum Aug. 6. de Trin.

Trin. cap. ult. omnia hæc mutabilità à Deo

sciuntur: multæ etiam auctoritates sa-

cri canonis de scientiis Dei loquuntur:

quod non esset, nisi in Deo scientia

esset.

RESOLVITIO.

Scientia propriè est in Deo quantum ad rem significatam per nomen: quantum vero ad modum significandi non propriè sed super-excellenter Deo convenit.

Nota posicio-
tionis Plat. de
ordine Deo-
rum secundum ordinem abstrac-
torum, &orum. Nam in quolibet genere erat
& de his reperire unum per se & multa per par-
quæ ex ellen-
ticipationem: & quia quanto aliquid
Deo, sed esse est magis latum & plura comprehen-
sibiliter & dens est magis abstractum: ut quia ani-
participativè mal est maioris ambitus quam sit ho-
mo, est magis abstractum: quid & secun-
dum intellectum, per se animal secun-
dum positionem istam erit superiorius ad
per se hominē: & quia nihil est ad eō la-
tum, ut unum & bonum: nam & non
existe ntia uno & bono participant, unum
& bonum secundum hoc sunt latiora
ente: propter quod voluerunt Platonici,
quod Deus Summus, & Primus erat,
essentia unitatis & bonitatis; alla aurem
abstracta, quæ etiam appellat Deos; ha-
bebant ordinem adhuc unum & Primus;
Deum: & secundum quod erat ordo in
per se entibus & in abstractis, sic etiam
erat reperire ordinem in his, quæ per
participationem habebant esse: & quia
in rebus ordinatis aliqua est invenire
suprema, aliqua media, aliqua infima:
ideò in omni genere entium posuerunt
dictos gradus. Et quia videbatur omnia
colligata esse, cum non posserent ordi-

nem absque colligatione, posuerunt omnia quodā modo esse in omnibus: nam & suprema reservabantur in medijs & infimis; & infima in medijs & supre-

mis, itaque res habebant esse in se ipsis & in alijs: & ideo omnia coniuncta & colligata erant: & quia omne, quod re-

cipitur in aliquo, recipitur secundū modū

rei recipientis; non eodem modo omnia erant in omnibus: quia quælibet erant in se ipsis essentialiter, in superioribus

superexcellenter, in infimis participati-
vè: ut quia vivere est infra esse, &

supra sapere: nam vivit & est quidquid sapit, & non convertitur; est autē quid

quid vivit: non è converso: & ideo si in vita est esse, vivere, & sapere, omnia hæc

erunt in ea per modum vitæ suæ vitali-
ter: & quia vivere est in vita vitaliter, est

in ea essentialiter; cùm vita se ipsam non excedat. Sapere autem esse in vita

vitaliter, non est esse essentialiter: quia sapere est infra vivere, & cùm sit in ea

per modum vitæ quod excellit sapere, erit in ea superexcellenter: esse autem

in vita reservabitur participativè: eò quod est excellit vitam: & quia esse non

potest esse in vita nisi per modum vita:

cùm modus vivendi sit inter modum

essendi, esse erit in vita participativè. Sicut

ergo omnia quodā modo in omnibus

Modi tamen essendi, qui secundum tres

gradus distinguuntur, videlicet, essentiali-

ter, superexcellenter, & participativè: no-

omnes in omnibus reservantur: nam li-

cet in rebus medijs omnes modi adap-

tari possunt: eò quod sibi ipsis sunt pa-

ria, propter quod in le ipsis essentialiter

reservantur. In superioribus sunt in fer-

lorum: unde suprema in eis participativè

existunt: in inferioribus autem sunt

superiora: quapropter talla super excel-

lenter præhabent: supremis tamen &

infimis solam duo modi conveniunt:

nam suprema nihil habent participativè:

unde quidquid est in eis, vel est essentia-

lier vel superexcellenter. Infima autē

nihil superexcellenter continent: propter

quod in eis existit, vel est ibi pa-

ticipativè vel essentialiter. Cùm igitur

Deus sit essentia unitatis & bonitatis sec-

undum prætaxatum modū, quidquid

erit in eo, erit unitivè & bonitivè: nam

ficut quidquid est in per se vita est vita-

liter, sic quidquid est in per se bono &

per se uno est bonitivè & unitivè, igitur

Mmmma. sola

Sola bonitas & unitas erunt in Deo esse, et aliter: quia esse bonitatem bonitive & unitatem unitivem in aliquo est ea esse essentialiter: sicut vivere est essentialiter in vita: quia est in vita vitaliter; omnia tamen alia erunt in Primo superexcellenter. Nam cum omnia sint infra unum & bonum, modus unitatis & bonitatis excellit omnia. Non igitur erit Scientia essentialiter in Deo: quia non erit in eo scientia, sed superexcellenter, ut bonitive & unitivè. Igitur secundum hanc viam, licet posset dici Deus bonus & unus; nullo tamen modo potest dici Sciens sed supersciens.

Ista autem via licet subtilis sit, & Iuvet nos ad consecutionem veritatis, propter quod sumus eam diffusius prosecuti, admiscet tamen veris falsitates quasdam: nam omnes perfectiones simpliciter in Deo essentialiter existunt, & non est dare ordinem Deorum, ut possent Platonicici, ut clarius apparebit, cum disputabimus de ideis. Vnde &

Diony. 11. Pivin. nom. Diony. 11. de Div. nom. sic loquentes fortiter reprehendit dicens quod *Nec ipsi sciri vrum quid dicerent nec patres eorum.* Oportet nos ponere Scientiam, sapientiam, & talia, quæ perfectionem simpliciter important, in Deo essentialiter & propriè existere: nam August. 15. de Trin. cap. 14. dat differentiam inter Scientiam nostram & Scientiam Divinam: N. 15. de Trin. cap. 14 quia Scientia in nobis est accidentaliter; Comm. 12. in Deo essentialiter. Et Comm. in 12., Meta. com. Meta. ait: *Scientia & vita propriè de Deo dicatur.* Sed ne videamur viam Platonico-

Quomodo rum per omnem modum destruere, dicitur Deus non uno modo esse scientiam, suam, sed suprascientiam; alio modo modo per scientiam, & essentialiter scientiam est alio modo est se. Et sicut dicimus de Scientia sic intellectus & scientia. 1. modo quantum ligendum est de vita & sapientia, & ceterum ad mortales Divinis attributis: nam sicut plurimum significandum est in nomine est duo considerandi. 2. modo rare rem significatam & modum significationis ad rem signi: quantum ad modum significandum, id est nihil de Deo dicitur propriè, sed sufficit scientia per excellenter. Nam cum modus significationis est in Deo significandi sequatur modum intelligendi, et modo quo intelligimus cum intellectus noster deficiat à Divina essentia, et quod naturaliter loquendo, simpliciter respectu cognitionis nostrae & cuiusque est inbet creaturæ Deus lucem habet in accessu infinito, in similitudine, quam nemo hominum inquam vidit nec videre potest. Si in modum significandi no-

minum attendimus Deus non est vivens nec sciens, sed supervivens & supersciens. Sed si rem significatam consideramus; vita & Scientia propriè dicuntur de Deo, & ideo Dionysius aliquando Deum dicit super bonum & super vitam: Ali quando eum nominat per se bonum & per se vitam. Est ergo Deus propriè & per se sciens, si rem significatam per Scientiam non modum significandi attendimus.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod perfectiones omnium generum congregantur in primo principio: ideo Scientia & vita & ceteræ perfectiones in ipso existunt; sed quia in eo non sunt participativæ sed essentialiter: quia Deus est sua vita & sua Scientia: ideo licet in nobis dicat Scientia perfectionem superadditam, et quod per participationem scientes sumus: in Deo autem nullam perfectionem superadditam nominam. Ad 2. dicendum, quod scire per se dicit restitudinem cognitionis: quod autem dicat discursum rationis accidit scientiæ simpliciter suapz: licet non accidat scientiæ nostræ: & quia in Deo sunt perfectiones absque imperfectione, in Deo igitur Scientia absque mutabilitate & discursu. Ad 3. dicendum, quod licet Scientia aliquo modo summa distinguitur contra sapientiam; communiter tamen accepta unum pro alio ponitur, & Scientia sapientiæ includit ut videtur vel.

le Aug. 13. de Trin. cap. penul. Possimus N. 13. de ratione scientiarum per quādam adaptationē dicere. Trin. cap. re in Deo intellectum esse sapientiam penul. & Scientiam: nam intellectus propriè Hic vult dicitur respectu simplicium & per ratione scien parationē ad quidditatem; Scientia autem non est tem & sapientia propriè est cognitione hoc, nisi ut compositarum: in Deo autem licet esse in Deo, habet quod distinetur ab essentia, est idem, ha est tamen distinctum secundum rationem, ut dicitur intellectus esse in Deo, habitus alio prout cognoscit naturam suam: sapientia prout cognoscit naturam suam esse: Vel dic ad 1. scientia prout cognoscendo se sicut aliud, ibi est discrus omnia in Deo sola ratione distinctus per cau- gumentur. Et tamen sic ratione talia dif- finguendo non salvamus intellectum, sapientiam & Scientiam in Deo esse ut proximas na turæ, & non temporis. in nobis existunt. Et ideo ratio deficiebat: quia de rebus Divinis ad modum serum humanarū iudicare solebat; non tamen propter hoc minus propriè talia

In Deo existunt: immò magis inquantū secum nō compatiūtur imperfectiones

Ad quartum annexas. Ad quartum dicendum, quod dñe cognos- prædicta, quæ requiruntur ad scientiā, tens habet se non oportet differre re, sed ratione, ut duo, & ut Vnde in Deo idem est sciens scientia & sic est sibi si- principaliter scitum. Et quod dicitur

quod scientia est assimilatio scientis ad se scitā, & nihil sibi ipsi est simile. Dicen dū sciētiā dici assimilationē, impressio- niē, apprehensionem, sed huiusmodi vocabula sumplerunt originē propter intellectum possiblēm, qui cognoscit per receptionem speciei, & est solum in potentia respectu scibiliōm; sed in Deo talia non ponimus nisi secundūm mo- dum intelligendi: cūm in sciētia eius nō suppositionis aliquid.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus se ipsum intelligat?

D. Thom. I. p. q. 24. art. 1. & in qq. de veritate Franc. à Christ. dif. 35. q. 2. tuncly. I. 2. & 3. Putean. in I. p. q. 14. art. 1.

D. Diony. 7. de Div. nom. Ecūdō queritur: utrū Deus se ipsū in stelligat vel cognoscat? Et videtur quod non: quia secundūm Diony. 7. de Div. nom. Deus est sine sēsu, sine mēte, sed habens intellectuales operationes, sed quod est tale se ipsum cognoscere non potest, ergo &c. Præterea: vide- mus in nobis duplicem modum cognitionis, unus est per simplicem intuitum, secundūm quod oculus videt: aliis est per discursum, secundūm quod ratio ratiocinando & investigando cognoscit. Virtus autem illa, quæ sine discursu cognoscit, se ipsam non videt: nam oculus alia vidēs, se ipsum non videt. Virtus autem illa, quæ cum discursu cog- noscit, potest se ipsam cognoscere. Cū igitur Deus nō discurrendo cognoscat, modus cognitionis eius assimilabitur cognitioni sensitivæ: igitur dato quod talia cognoscere possit, se ipsum nō intel- ligit. Præterea: dicitur in 15. proposi-
tionē de causis. Quod ònis sciens, qui scit sci- entiam suam est rediens ad essentiam reditione completa: sed in omni tali intelligitur discursus & successio: cūm igitur hæc sint aliena à Deo, Deus essentiam suam non cognoscit. Præterea: actus relationem importantes in Divinis non sunt reciprocī: & ideo quia generare relationem importat, non concedimus quod aliqua Persona se ipsam generet; sed scire relationem importat, ergo nulla

Persona se ipsam scit: nec de Deo dice- re poterimus quod se ipsum sciat: quæ de Deo verificantur de qualibet Perso- na vel saltem de aliqua verificari habēt.

In contrariū est Phus in 12. Meta. qui Phus Meta- vult quod Deus se ipsum cognoscat. 12. cōm. 30. Præterea: secundūm Avicen. in Meta. sua Deus est intellector & apprehensor sui: eō quod sua quidditas spolia est à materia.

RESOLVTIO

Deus se ipsum intelligit & per se ipsum, & id intelligere est essentiale, & sua actio est sua substantia.

R Espond. dicendum, quod sic et ex præcedenti quæstione haberi pos- sit Deum esse cognoscētē & intelli- gentem, supplentes tamen quod ibi di- missum est. Hoc idem triplici via venari possumus, secundūm quod Deum tri- pliciter cognoscimus, per superexcellen- tiā, per remotionē, per causalitatē. In- quādū Deum per superexcellentia cog- noscimus, omnia, quæ sunt in omnibus, in eo superexcellēter ponimus: & ideo scire & intelligere, quæ sunt perfectio- nis in genere entium productorum à Primo, per amplius & perfectius existit in ipso. Secūdō possumus arguere Deū esse cognoscētē per remotionē: videmus enim formam à materiis sepa- ratam esse rationem intelligendi & intellectum in actu: & ideo species lapidis, quæ est in anima, est intellectus in ac- tu, & ratio intelligendi: quod si tamen huiusmodi formæ haberent per se esse non solum essent ratio intelligendi, sed intelligerent: nam quod aliqua forma sit ratio agendi & non agat, hoc nō est, nisi quia non competit ei per se esse: & agere sequitur modum essendi, & ideo quod solum est ratio essendi, & nō pro- priè est, solum est ratio agendi, & non propriè agit. Vnde calor existens in ma- teria non habens per se esse solum est ra- tio calefaciendi, non tamen caleficit: quod si tamen esset separatus compete- ret ei agere: cūm igitur Deus sit ab om- nibus materialibus segregatus, & potissimè habeat per se esse, potissimè intelligens erit. Tertia via sumitur ex causalitate: nam si Deus omnium est causa & omnia comparantur ad ipsum tanquam artificialia ad artificem: cūm non agat ex necessitate naturæ, sed per Intel-

intellectum & cognitionem, ut in alia questione patebit, ipsi esse intelligentem negare non possumus. Has

Diony. 7. de tres vias tangit Diony. 7. de Div. nom. Div. nom.

ubi de Divina sapientia determinat. Nā viam per superexcellentiam tangit cū dicit: *Intelligentiae enim sensus que vacuitas in Deo excellentia & prestantia ponenda est, non privatione: quali dicens quod omnis cognitio per amplius & perfectius & excellenter reservatur in Primo. Viā per remotionem innuit cū ait: quod Divina mens continet omnia cognitione ab omnibus segregata.* Nā ex eo quod segregatur, distinguitur ab omnibus creaturis, in quantum in eis materialitas aliqua vel potentia materialis invenitur, existens ipse immaterialis & actus purus omnia per cognitionem comprehendit. Tertia vero via

Secunda pars habetur cū subiungit: *Secundum omnium causam in se ipso omnem scientiam praecipiēs;* & si cogimur Deum ponere intelligentem & cognoscentem, quod se ipsum cognoscat negare non possumus.

Nam quod aliqua virtus cognoscitiva supra se conversiva non existat, hoc non est nisi ratione materialitatis illi virtuti annexa ut ratione materiæ corporalis, quam virtus illa perficit. Nā secundū quod Proclus probat: *Quod ad se conversivum est incorpareum est:* & nullum corpus ad se ipsum convertitur: ideo oculus se ipsum nō videt: quia visus est virtus organica. Cū igitur Deus potissimum sit immaterialis, ad quem omnis creature comparata quedammodo cor-

p. Damasc. poreæ & grossa est, iuxta illud. Damasc. g. lib. cap. 3. 3. lib. cap. 3. Omne ad Deum comparatum grossum & materiale invenitur. Solus cæma Deus essentialiter immaterialis & incorporeus est: concedere cogimur Deum maximè se ipsum cognoscere.

Excedit autem incomparabiliter **Tertia pars.** cognitione Divina, secundum quam se ipsum cognoscit, omnem aliā cognitionem omnem nem creatam, quod sic declaratur. In eionem excessu enim cognitionis ad præsens est quatuor considerare, cognoscens, ratione cognoscendi, actum cognitio- Nota, quod tione cognoscendi, actum cognitio- in actu cognitis, & cognitionem. Hæc autem quatuor cognitionis qua aliquando reducuntur ad tria, aliquando in virtute ad duo, aliquando ad unum, aliquando sensitiva do omnia realiter sunt distincta. Nam

virtus cognoscitiva quadripli gradū realiter distinguitur: quia quædam est sensitiva, tincta: in rationali au quædam rationalis, quædam intellectua- te tria: in in- lis, quædam superintellectualis & Divi-telligibili ve na. In virtute sensitiva semper prædictarā duo, scilicet quatuor realiter differunt: ut apparet in *Divina omnia* hæc 4. visu. Nam virtus visiva per se ipsam nō ad unum ve potest esse sufficiens cognitionis pri- niant reale, cipium, & ideo requiritur quod aliquid ei superaddatur, quod sit cognitionis ratio: ut species aliqua pupillam informans. Rursus actus videndi semper est realiter à vidente distinctus, etiam ipsum visum realiter distinctum est, igitur ad actum visionis quatuor concurrunt de necessitate realiter differentia, oculi tanquam videns, species tanquam ratio, visio tanquam actus, visibile tanquam visum & cognitum. In ratione autem hæc quatuor ad tria reduci possunt. Nā mens rationalis se ipsam cognoscere potest: ita quod idem est cognoscens, & cognitionem, licet secundum huiusmodi cognitionem se sufficienter per se ipsam scire non possit, sed requiratur ibi aliquid menti superadditum: ut species intelligibilis intellectum informans: erint ibi igitur quatuor secundum rationem, tria secundum reī: nam cognoscens & cognitionem sunt duo secundum rationem, unum secundum esse, concurritamen ibi secundò species intelligibilis, & tertio actus intelligendi. Sed in vir- In intellectu angel. sunt tute intellectuali, ut loquamus secundū modum Diony. qui Angelos appellat cognoscens, intellectuales, homines rationales, præcognitum, & dicta quatuor reducuntur ad duo: nā Angelus se ipsam cognoscere potest, ne tamen difira quod ibi idem est cognoscens & cognoscentes; sed natum: verum quia substantia Angelis nō, actus cognos est potentia pura in genere intelligibili, cendi realiter hum, non cognoscit se Angelus cognos- cendo alia, ut intellectus noster se ipsum cognoscit; sed per essentiam suam se ipsam intelligit. Igitur tria in eo aliquo modo reducuntur ad unum, videlicet, cognoscens, cognitionem, & ratio cognoscendi: actus tanquam cognitionis de necessitate est realter distinctus à dictis tribus: quia nulli creature actio essentialiter convenit, ut sua actio sit sua substantia: igitur prædicta quatuor in Angelo non possunt reduci ad unum, licet aliquomodo reducantur ad duo. In intellectu autem Divino omnia reducun-

In Divino autem ad unum. Nam ibi idem est cognoscens & cognitum: quia Deus sicut idem resolutus se ipsum primo & principaliiter, scilicet cognoscens, paliter cognoscit, ut suo loco patebit. Kursus ratio cognoscendi & actus cognitionis a cognoscente & cognito reali species cognoscere differre non possunt: quia Deus se noscendi, & ipsum per se ipsum cognoscit, & ei inactus: quia telligere est essentiale, & sua actio eius actio est sua substantia, ut probatur 12. eius substantia; ramen Metaphysicæ: & quia in omni cognitione distincta sententia est unio cognoscentis ad cognendum rationem, quantò magis in ratione cogniti cognoscibile cognoscenti unita. Mera. nitur, tantò magis cognoscitur: comm. 39. quia potissimum talis unio intelligi- R

comm. 39. quia potissimum talis unio intelligi- B
tur in Deo, cum nihil realiter a Deo dif-
ferens intelligatur medium in cogni-
tione Divina, ut se ipsum cognoscit;
cognitio eius omnem aliam cognitio-
nem excellit. Nam cum actus & ratio
agendi quodammodo sint media inter
agens & oblectum: cum res creata se
ipsam cognoscit: quia ratio intelligen-
di & actus vel saltem ipse actus ab ea re-
aliter differt; aliquid realiter distinctum
ab ea intelligitur medium. Inter rem
creatam cognoscetem & se ipsum cog-
nitam. Nulla igitur creatura adeo
unitur sibi in ratione cogniti, ut Deus;
igitur sibi ipsi est unitus; Maximè igitur
verum est Deum se ipsum cognos-
cere: & idem etsi intelligere est summè
voluptuosum propter praedictam unionem.
Tria igitur declarata sunt. Primo
quod Deus est intelligens. Secundo
quod se ipsum intelligit. Tertio; quod

Epilogus. **T**alis cognitio est summi voluptuosa
Intelligere omniem aliam cognitionem excedens,
Dei est sum- quibus visis apparet veritas: questionis
me voluptu- nis.
Respon. ad art. Ad 1. discendum, quod Deus diciter sine sensu & sine intellectu & sine mente non propter defectum, sed propter excessum, ut idem Dionysius ibidem ait: & ideo non debemus arguere quod non intelligat. Ad 2. dicendum, quod secundum Phoebus, que sunt per accidens, separabilia sunt; & quia non est per se quod virtus nostra discurrens ipsum non cognoscatur, nec occultus se ipsum non videt ex eo quod non discurrit, sed quia virtus materialis existit; ideo non oportet quod quidquid nostra discurrit, quod se ipsum ignoreat: potest enim non discurrens se ipsum cogi-

noscere, si quid immateriale existat: & quia Deus quid immateriale existit, ideo ratio non concludit. Ad 3. dicendum, quod ille redditus potest esse sine discursu & motu: nam cum semper operatio sit media inter agens & obiectum: cum aliquid se ipsum intelligit, secundum modum intelligendi per operationem suam tedit in se ipsum: & quia operatio illa terminatur ad id unde exivit, & id est principium & terminus talis actionis, dicitur huiusmodi cognitio redditus. Non igitur arguitur: si Deus se ipsum cognoscit, quod intelligat cum cursu, secundum quod ibuni intelligere secundum nostrum modum intelligendi est medium inter Deum ut est intelligens, & ut est intellectus, quod aliquo modo concedere possumus. Nam sicut Deus secundum rationem a se ipso distinguitur, ut consideratur, ut intelligens & ut intellectus: sic secundum nostrum modum intelligendi intelligere suum est medium cum se ipsum intelligit: quia semper actus secundum modum intelligendi exstet ab agente, & terminatur in obiectum: & ista est intentio propositionis tacite: ut patet per Com. ibiden habet tamen dicta propositione aliam expositionem, quae etiam in commento tangitur, quam propter brevitatem dimittimus. Ad 4. dicendum, quod scire non importat relationem realem; sed secundum rationem: relationes autem rationis reciprocæ esse possunt: nam idem per identitatem, quae est relationis, ad se ipsum resertur.

ARTICVLVS III.

Vix Deus alia à se cognoscet?

*Alphon. Tolosan. in X. S. d. 38. art. 4. Fran. d'Utrij.
d. 3. 3. q. 3. Gerard. Sen. d. 3. 3. q. Union. v. 2.
P. M. v. 2. p. 32. 24. 44. 5.*

Tertio quartus: utrum Deus alia & se cognoscat? Et videatur quod non. Arguit enim Phis 12. Meta. quod si Divinus intellectus cognosceret alia & se videsceret: nam intelligibile est perfectio intellectus, sed omnia alia sunt via in comparatione ad Primum, ergo nihil aliud a se intelligit: quia tunc nullus Primo esset perfectio Primi. Praeterea: idem ibidem arguit: quod si Primum cognoscere

cognoscit alia à se, nihil est verè unum, in quo non sit alieras, quod sic declaratur: quia diversitas in scientia est ex diversitate intellectorum. Si ergo Primum alia à se cognoscit, cùm talia sint multa & diversa, in scientia Primi erit diversitas, & per consequens in ipso Primo: quia Scientia eius non est aliud ab ipso; sed ponere diversitatem in Primo, & nō ponere aliquid, in quo sit vera unitas, cū omnis multitudo ab unitate procedat, est valde inconveniens. Deus igitur nō alia à se; sed solum se ipsum cognoscit.

¶ 2. Meta. Præterea: ex eodem 12. baberi potest
comm. 52. quod si Primum intelligeret alia à se, quod intelligeret discurrendo, & ei contingere in intelligendo lassitudine: nam intellectus non intelligit plura simul: quia simul & semel non potest pluribus informari, & quanto simplius est intellectus, cùm in eo sit minor diversitas, magis determinatur, ut unū cognoscatur. Ponere ergo intellectū Divinum cognoscere alia à se est dicere ipsum cognoscere unum post aliud, quod est inconveniens. Potest autem & hoc idem aliter declarari: quia intellectus intelligens alia à se, est in potentia ad intelligendum, quod est in potentia ad intelligendum, successivè intelligit intellectus: omni autem tali convenientia lassitudo. Vnde & idem Phus ait: Si Primum nō est intelligens actu sed potentia, necessarium est, ut consecutio intelligendi inducat ei lassitudinem; sed cùm sit inconveniens Primo in intelligendo lassitudinem accidere, inconveniens est ponere ipsum alia à se cognoscere. Præterea: in eodem 12. legitur quod Non videre quendam est nobilior & melius quod videre. Hæc autem, quæ nō videre est melius quam videre, sunt turpia & vilia secundum Comm. sed cùm omnia sint vilia respectu Primi. Primum nihil aliud à se cognoscet, cùm quidquid nobilitatis & bonitatis excogitari potest, Deo attribuendum sit, qui secundum Ansel. Est quidquid est melius esse quam non esse. Præterea: in eodem 12. planè dicit Phus & Cöm. quod Nihil extra se intelligi, ergo &c. Præterea: si Deus cognoscit alia à se, vel hoc est per essentiam suam, vel per similitudinem aliquam superadditam? Per similitudinem superadditam nō; quia tunc in Deo esset compositio, ergo per se ipsum omnia cognoscit; sed hoc esse non potest, nisi in quantum ipse est causa om-

nium: cognitio per causam est cognitio discursiva, ergo Deus cognoscit discurrendo, quod est inconveniens.

In contrarium est: quia secundum Aug. 15. de Trin. cap. 14. Novit omnia Aug. 6. de Deus Pater in se ipso: novit omnia in Filio. Et Trin. c. vii. 6. de Trin. cap. ult. vult. quod Deus omnia, quæ fecit per Verbum, cognoscit in Verbo: non igitur sui ipius solum cognitionem habet, sed etiam & factorum. Præterea: cognitio fit propter similitudinem rerum existentem in cognoscente, sed Divina essentia est similitudo omnium: quia, ut supra, ostensum supra dist. 8. est, nihil est omnino privatum participa q. 1. art. 2. tione bonitatis primæ, quod non imitetur Divinam essentiam in aliquo, igitur Deus per essentiam suam omniū cognitionem habebit.

RESOLVTIO.

Deus alia à se cognoscit; & hoc tripliciter ostenditur.

Respond. dicendum, quod Comm. 12. in 12. Meta. si secundum quod sonat littera eam intelligere volumus, Comm. 52. velle videtur Deum alia à se nō cognoscere, nisi forte diceremus Deum cog-

noscere omnia: quia cognoscit se ipsum, in cuius virtute & potentia omnia quod Deus existunt: unde & reprehendit Themi- alia à se non cognoscere, cùm dicentem Deum cognoscere omnia, cùm quod se cognoscit esse primum omnium. Nititur autem probare Deum nihil aliud à se ipso cognoscere ex perfectione & simplicitate Divinæ cognitionis. Tunc enim aliquis perfectè cognoscit, cùm cognitum cognoscenti perfectè unitur. Vnde ait: Cum intellectus & intellectum faciat adunata perfecta adumbratione, contingit, ut ipsa fiam unum simpliciter omnibus modis. Si igitur Primum alia à se cognoscit est dare imperfectionem cognitionem in Primo; cùm sit dare aliquid cognitum ab ipso non idem omnibus modis cum eo. Ostendit etiam hoc idem ex Divina simplicitate, quia Primum, ut ait, est simplicius omnibus, & est simpliciter unum sine aliqua multiplicitate: & quia in eo nulla multiplicitas est non est in eo alieras intellectus & intellecti: nec est in ipso multitudine intellectorum: quia multitudo in Anima. Quia secundum scientias & intellectus: nec est in ipso multitudine intellectorum: quia multitudo in Anima.

Phus comm.

52.

Idem 12. com.

52.

Anselma.

qui secundum Ansel. Est quidquid est melius esse quam non esse. Præterea: in eodem 12. planè dicit Phus & Cöm. quod Nihil extra se intelligi, ergo &c. Præterea: si Deus cognoscit alia à se, vel hoc est per essentiam suam, vel per similitudinem aliquam superadditam? Per similitudinem superadditam nō; quia tunc in Deo esset compositio, ergo per se ipsum omnia cognoscit; sed hoc esse non potest, nisi in quantum ipse est causa om-

& intellecti non potest, sed huiusmodi
Contra op- obiectiones cōtingūt, eò quòd modus,
nio Comm. quo Primum alia à se cognoscit, igno-
ratur. Deus enim primò & principaliter
solù se ipsū cognoscit, & cognoscēdo se
cognoscit alia. Vnde omnia creata ref-

Nā sicut sci- piciunt Divinum intellectum; non tan-
entia non multipli- tor per ob- quam obiecta principalia, sed quasi ob-
iecta secūda iecta ex consequenti: & quia multipli-
ria plura, ita citas, & perfectio cognitionis, & perfe-
nec potentia- ctitas cognoscentis inest rei ex obie-
vel a&us. cto principalis non ex secundario: cùm
Deus solùm se ipsum per se & primò
cognoscat, ex cognitione aliorum nec
consurget in eo multiplicitas nec im-
perfectio aliqua, ut Comm. cōcludebat.

Cogimur enim ponere Deum alia
à se cognoscere, quod triplici via decla-
rari potest, secundum quod tria in om-
nibus rebus alijs à Primo cōspicere pos-
sumus. Videamus enīm omnia alia à Pri-
mo rationū ratio mobilia esse: quia omnis creatura
sequentium. vel movetur per se, vel per accidens, vel
ab intra, vel est possibilis ad motum.
8. Phy. com. 8. Idem 4. Me. Solus autem Deus, ut probatur in 8. Phy.

est omnino immobilis per omnem modum. Se-
cundò in omnibus rebus universi aspie-
mus queradā ordinem: sunt enim uni-
versa creata ordinata & connexa ad
invicem, solus autem Deus propriè in
huiusmodi ordinis institutor. Tertiò
in omnibus creaturis invenimus aliquā
imperfectionem admixtam, aliquam po-
tentialem & privationem: propter
quod bonum intellectum habere potest,
quod scribitur. 4. Meta. Accidit omnia par-
ticipare modo prater unum: propter hęc tria,
quaे in omnibus rebus aspicimus, vide-
licet propter motum, ordinem, & priva-

Ratio prima cum eius de-
claratione ex motu.

tionem, arguere possimus Deum alio-
rum à se cognitionem habere. Nā sem-
per mobilia presupponunt factorem
inmobilem: factor immobilis non po-
test esse agens ex necessitate, quia om-
ne agens physicè movet motum, & om-
ne, quod movet motū, movet ut instru-
mentum eius, quod movet per intellectum & cognitionem. Deus igitur,
qui movet immobilitate & tanquam
primum agens, non ut instrumentum;
nec agit ex necessitate naturę, sed per
intellectum & cognitionem; sed omne
tale agens factorum cognitionē habet,
igitur Deus aliorum à se & creaturā
factarum ab eo cognitionem habebit.

B. Egid. Col. sup. I. Sene,

A Bene igitur Aug. in 6. de Trin. in fine, D. Arg. P.
ex mutabilitate rerum docet nos veni- N. 6. de Trin.
re in cognitionem Divinæ scientiæ im- in fine.
mutabilis dicens: *Creatæ mutabilia ex-
istere: quia immutabiliter scuntur à
Deo.*

Secunda via ad investigandum hoc Secunda ra-
idem haberi potest ex ordine univer- tio sine eius
si. Nam nō est possibile omnia tende- declaratio
re in suum finem directe, nisi ab aliquo ex ordine,
cognoscente eis præstituatur ordo: cùm quam tangit
igitur videamus res naturales cognitio- D. Thom. de
ne carentes in suos fines directe tends veritate ubi
re, arguere possimus aliquani causam,
per intellectum & cognitionem agen-
tem, eas in suos fines destinare: idēc be-
nè dictum est, quòd opus naturæ est o-
pus intelligentiæ. Sic enim debemus in-
fima reducere in suprema, ut ea, quæ vi-
demus in istis inferioribus, reducamus
in cælestes motus & in virtutem stellarū,
& omnia hęc reducanus in ar-
tem intellectualem Primi, qui omni- Comm. 12.
bus rebus instituit ordinem. Vnde & Meta. com.
Comm. quā ab ipsa veritate coactus, 18.

In 12. Meta. istam sententiam protulit
dicens: *Calores generari ex caloribus stellarū
generantes quālibet speciem specierū animaliū.*
C *Habent mensuras proprias illi⁹ calorū ex quanti-
tatis motuum stellarum, & dispositionibus eā-
rum ad invicem in propinquitate & remotione.*
*Et ista mensura provenit ab artis Divina intellectu-
ali, que est similis & uniformis unius artis
principalis, sub qua sunt artes plures. Secundū
hoc igitur est intelligendum, quòd natu-
ra facit aliquid perfecte & ordinatè,
quamvis non intelligat, quòd esset re-
memorata ex virtutibus agentibus nobis
habitibus, ea, quæ dicuntur intelligentiæ.*
*Sed non reducerentur ista omnia in ar-
tem intellectualem Primi, nisi Deus per
intellectum & cognitionem eis ordi-
nem institueret, & ea cognosceret, igi-
tur aliorum à se cognitionem ha-
bent.*

Tertia via haberi potest ex privatio-
ne & potentialitate rerum. Nam eūm Tertia ratio
rectum sit index sui & obliqui, & per
habitum cognoscatur habitus & priva- elatio
tio, Deus cognoscet omnia non solum ex privacio-
ne. In quantum omnia aliquo modo inhi-
tantur ipsum, sed etiam in quantum om-
nia à sua perfectione deficiant, nec erit
hęc cognitione confusa solum. Nam si-
cuit omnia cognoscit distincte; quia ip-
sum omnia non eodem modo imitan- tur.

Nnnn

ter, sic etiam omnia cognoscit, distin-
cte: quia omnia secundum eandem ra-

D. Diony. 17. istam viam tangit Dionysius 7. de Div.
Divin. nom.

nom. qui assimilans Deum lumini &
omnē creaturā tenebre, quæ est privatio
luminis, ait: quod si lumen si esset
quid cognoscit, ut per se ipsum tan-

quam secundum causam tenebrarum
præacciperet visionem non aliunde vi-

dens tenebras quam à lumine sive quā

à se ipso: sic Deus (ut ex sententia sua ha-

beri potest) cognoscit omnem creatu-

ram, quæ respectu eius tenebra dici po-

tet, non accipiens cognitionem aliun-

de, sed per se ipsum omnia cognoscens.

Patet igitur quod arguere possumus

Deum cognoscere alia à se tripliciter.

Epilogus.

Primo inquantum omnia comparantur

ad ipsum ut imperfecta ad perfectum.

Secundo tanquam mobilia & transmu-

tabilia ad immobile & intransmutabile.

Tertio velut ordinata ad præstituentem

ordinem. In quantum autem omnia co-

parantur ad ipsum velut imperfecta ad

perfectum, ipse est quid immaterialis;

omnia autem respectu eius sunt grossa

& materialia: nam materialia & mate-

rialia semper consequitur potentialitas,

& aliquis modus imperfectionis. Inqua-

tum verò omnia comparantur ad ip-

sum, ut mobilia ad immobile, ipse est

quid indivisibilis & omnia respectu eius

sunt quodammodo divisibilia: nam mo-

tus quandam divisionem importat ra-

tionem successoris & prioritatis & poste-

rioritatis. Propterea omnia ipsum re-

piciunt tanquam ordinata, præstuen-

tem ordinem, omnia creata habent ra-

tionem multititudinis; ipse vero, habet

rationem unitatis; Nam in multitudi-

ne ex unitate habet esse, ut Proclus probat.

Sunt igitur creata respectu Dei materia-

lia, divisibilia, & multa, ipse vero res-

pectu eorum est immaterialis, & indivi-

sibilis, & utriusque; & quia cognoscit creata

secundum modum substantiae sue, ideo

cognoscit ea immaterialiter, indivisi-

bilitate, & univise. Et hoc est quod Diony-

ait: 7. de Div. nom. dicens: Ergo noscens

Divina sapientia noster omnia, sine materia, ea

qua materia constare, quantum ad primum,

Sine divisione ea, qua dividua sunt, quantum

ad secundum, Multa coniungit, dum in ipso

ea omnia noscit, quantum ad tertium.

Respon. ad arg. Ad 1. dicendum,

A quod si Primū cognoscet alia à se tan-
quam obiecta principalia, vilesceret, im-
gibile est per
modo in eo quodam modo eset summa fatio intelle-
vitas: quia acquireret vilitatem & ini-
tus, cùm est
perfectionem ex intelligere suo: unde in potentia,
in eo nobilitas esse debet. Sed cùm non est
intelligat ea tanquam obiecta principalia, Dei.

B nullā vilitas ex hoc in eo exsilit: cùm nihil
aliquid ab ipso secundum hanc hypothe-
sis sit perfectio eius; non enim conside-
ratur perfectio intellectus ex intelligibili
li secundario, sed ex principali. Et per
hoc paret solutio ad secundum, tertium,
& quartum: quia nō oportet in Deo esse
diversitatem, ut arguebat secundum ar-
gumentum: nec in eo esse discursum &
potentialitatem & lassitudinem in intel-
ligendo, ut concludebat tertium; quia
talia consequitur intellectus nō ex obie-
cto secundario sed ex principali. Vnū e-
nen per se & primo Deus intelligit,
se ipsū scilicet, & intelligēdo ip-
sum unico & simplici intuitu, absque
discursu & lassitudine omnia cognos-
cit: & ideo non videre talia non est me-
litis quam videre, ut dicebat quartum:
cū nulla imperfectio ponatur in Pri-
mo, ex eo quod omnia sic cognoscit.

C Ad quintum dicendum, quod Deum Nota, quod
nihil cognoscere extra se potest intelligi
in dicendo
Deum nihil
dupliciter: vel quod extra determinet extra se in-
rationem & medium cognoscendi, & intelligere, ly-
tute est lecūcio omnia vera; nihil e-
x potest de-
termīna & re, nō
cognoscit extra se: quia nihil cog-
noscit per medium extraneū à se ipso, sed cognoscit nō
nō in se ipso intruetur: quia cognoscē, di, & sic est
do se cognoscit, omnia. Hū autē modū
loquendi etiā sancti habuerunt. Nam
Aug. 83. quæstionum ait: Deus nihil ex-
nū, & sic e-
stra se intruitur. Et 4. super Genes. ad litterā nū est verū,
eandem videtur proferre septētiā. Et si intelligi
Diony. 7. de Div. nom. ait: Divina mēs tur de cognit
secundum omnia eas, sicut novit omnia ex se ipso, & vel obie-
cō principi-
sas in se ipso scientia cognitō probabēs li; nō auia-
D. & preaccipiente, & secundū, & sicut singulis se si intelligi
immittens. Si vero extra determinet cog-
nitum non ratione cognoscendi, tunc
est distinguenda, quia si intelligatur de
cognito principali, sic est vera: nihil
enim extra se cognoscit, tanquam ob-
iectum principale. Si vero intelligitur de
objeto quasi secundario & ex conse-
quenti, sic est falsū: quia omnia alla cog-
noscit, cognoscendo se, distincte & aper-
te: sunt enim omnia nuda & aperta o-
culis eius. Ad secundum dicendum, quod
Deus

Proclu.

D. Diony. ibidem.

Nota, quod Deus cognoscit omnia per essentiam unico intuitu. Deus cognoscit suam, quae est causa omnium, nec tan-
tum cognoscit prima men propter hoc intelligit cum discut-
tum & secundum suum: quia non semper cognoscere alii-
darium obiecit: quia quid per causam est cognoscere cum in responsio-
ne ad 1. sic intuitu cognoscitur causa & effectus,
nominavit Deus autem unico & simplici intuitu ea, scilicet,
cognoscit se & alia.

ARTICVLVS IV.

Vtrum Deus distincte, & propriè cognoscat omnia?

D. Thom. 1. p. q. 34. art. 6. & in qq. de veritate
princip. 1. q. 4. Gerard. Sen. dist. 35. q. 9. unica.
art. 2. Franc. à Christ. dist. 35. q. 4. Puttean.
in 1. p. q. 14. art. 5.

Phus 12. Me-
tagh.

Quarto queritur: utrum Deus distincte & propriè cognoscat omnia? Et videtur quod non: quia scire secundum Phum. 1. Poster. Et ex veris, primis, & immediatis. Si igitur Deus distincte cognoscit, sic cognoscit; sed sic cognoscens cognoscit per plura principia, & per plures causas; Deus autem unico medio & per se ipsum omnia cognoscit. Præterea: videtur quod cognitione Dei non sit ex primis: nam prima, per quæ habetur propria cognitione relata, sunt prima in genere, & determinata ad aliquod genus; Deus autem secundum causalitatem suam non determinatur ad aliquod genus entium, ergo cognitionem rerum distinctam habere non poterit. Præterea: non videtur quod sit ex immediatis: quia immediata principia multiplicantur secundum multiplicationem principiorum: & ideo Phus 12. Meta ait: *Principia relationis sunt relatio, & principia substantiarum sunt substantia;* quod verum est secundum Commentatorem ibidem loquendo de principiis immediatis, sed non habetur distincta cognitione rerum nisi per immediata principia, ergo Deus non habebit distinctam cognitionem rerum, cum non videatur immediatum principium ipsarum: cum existens unus sit omnium causa. Præterea: posita causa immediata de necessitate ponitur effectus, sed cum Deus ponamus eternum; creaturam vero temporalem, Deus non erit immediata causa creature, igitur cum per se ipsam

A created cognoscat, non habebit distinctam cognitionem creatorum. Præterea: omnia cognoscit Deus in se ipso; sed creatura in Creatore secundum Antelm. non est aliud quam creatrix essentia; non igitur distincte & in propria forma cognoscet creature, cum cognoscat eas solidum in se ipso, ubi a se ipso non habent esse distinctum. Præterea: Comm. vult quod Deus cognoscat omnia in eo quod entia; sed talis cognitione non est distincta, ergo &c.

B In contrarium est: quia agens per intellectum habet distinctam cognitionem eorum, quæ producit, Deus est huiusmodi, ergo &c. Præterea: ordinare aliqua in finem modo debito, secundum quod ordinabilia sunt in gradibus suis, non potest esse absque distincta cognitione ordinatorum. Nam qui deberet ordinare aciem militum, nisi eos distincte cognosceret, inordinata esset acies illa: quia teneret gradum nobilioris miles vilior, & si esset ordo in ea casu contingenter, postquam per cognitionem ordinantis in ea non esset ordo. Si igitur Deus cognitionem distinctam non haberet de rebus, vel universum esset inordinatum, vel ordo universi, quod est summum bonum in genere creatorum, ratione cuius omnia sunt valde bona, esset casualis, quorū utrumque est inconveniens.

RESOLVTIO

Deus omnia perfecte cognoscit cognoscendo se esse causam rerum & quoniam carum est causa.

C **R**espond. dicendum, quod in 12. Meta, super illo cap. Sententia Patrum, ubi de cognitione Principi determinatur, describitur quedam positio de cognitione Dei respectu creaturarum dicens: *Deum cognoscere omnia, sed non in modo distincto: nam sic cognoscit &c.* Positio Comit. de cognitio- ne Dei distincta, scilicet non cognosceret calidum in qualibet materia: nam sicut qui cognosceret calidum in qualibet materia: nam sicut qui cognosceret calidum in qualibet materia sub modo distincto, sed solum cognosceret naturam caloris in omni calido: nam sicut qui cognosceret calidum ignis, quod est primum in genere calidorum, non ignoraret naturam caloris in communione & inductione.

Nonna

ix

in omni calido; non tamen distinctè cognoscet hoc calidum, & illud calidum, ita Deus qui cognoscit entitatem suam, quæ est prima in genere entitatum, nō ignorat naturam entitatis in omni ente; non tamen propter hoc cognoscit distinctè hoc ens vel illud. Ista positio secundum quod diversimode potest continuari littera commenti potest esse Commentoris, vel alterius à Comentiatore inducta: cuiuscumque tamen sit erronea est & quantum ad præsens duplíciter deficit. Primo: quia non est simile, quod inducit proximili: nam & si qui cognoscet calidum in eo quod calidum non cognoscit hoc calidum vel illud calidum, tamen qui cognoscit perfectè & completem naturam entis & ens in eo quod ens oportet quod cognoscat hoc ens & illud ens. Nam qui cognoscit per omnem modum ens in eo quod ens, oportet quod per omnem modum cognoscat differentias entis; differentiaz entis sunt idem & diversum, unum & multa, universale & particula-re, actus & potentia. Non igitur potest cognosci perfectè ratio entis, nisi perfectè cognoscatur identitas & diversitas rerum: & qui cognoscit perfectè identitatem & diversitatem omnium rerum distinctam cognitionem rerum habet: sic enim imaginari debemus, quod sicut sensus communis sub una ratione cognoscit omnia, quæ cognoscunt omnes sensus particulares & plura, sic substantia superior sub una ratione formalis plura cognoscit, quam inferiores sub pluribus rationibus. Deus autem, qui est supremus inter omnia, per unicum medium ut per se ipsum omnia distinctè cognoscit. Vnde ordo substantiarum intelligibilium magis assimilatur ordini

Nota quod potentiarum ordinatarum ad se in vicem, dissimilitudo quæcumque per scientias particulares sentialiter cognoscimus: quia tunc aliae scientias dinatarum videretur superfluere; per sensum tamē & ordinem habituum, si communem omnia & plura distinctè cognoscimus, quæ per particulares sensas & alias sus apprehendimus: sed quia differentias scientiarum calidi in eo quod calidum non sunt idem quia nō quid & diversum, non oportet cognoscere quid cognoscat unus, & calidum secundum quod calidum diversitatem & identitatem calidorum

cognoscere propter quod calida distin-
ctè cognoscatur. Secundo deficit dicta positio: quia cognoscens calidum ignis per intellectum non producit omnia calida, sed Deus cognoscens entitatem suam per esse saum omnibus entibus esse tribuit: & ideo omnes res secundum suum proprium esse distinctè cognoscunt: & hoc est quod Dionysius ait: 7. de Div. D. Diony. 7. nom. Causa una Deus rebus omnibus esse largitur, eadem enim causa una omnia in se perfecta cognoscit. Scit ergo Deus omnia secundum proprium esse, cū omnibus tale esse largiatur, immo si propriè loqui volumus, solus Deus omnia propriè & distinctè cognoscit: nam ex hoc dicitur aliquid distinctè & propriè cognosci, quia perfectè cognoscitur, nam cognoscere aliquid indistinctè, est ipsum intelligere imperfectè.

Ad hoc autem quod causata perfectè cognoscatur: quia propter talia est quæstio introducta, quatuor concurrunt. Primo quod sciatur eius causa. Nam syllogismi per signa deficiunt, & ideo cognoscere rem per signum & nō per causam est cognoscere rem imperfectè. Secundo oportet scire quoniam illius est causa. Nam qui cognoscet interpositionem terræ, quæ est causa eclipsis, secundum quod res quædam est, & non currunt, pri cognoscet eā secundum quod causa eclipsis est, huiusmodi effectus, qui est eclipsis, secundum quod causam imperfectam cognitionem haberet. Tertio oportet illam causam esse causam simpliciter: quia si esset causa per quod nō posse accidens, & secundum quid, non aggeraret scientiam. Quarto oportet eam esse immutabilem: quia secundum Boëthius in r. Arithmetice tum in 1. Arithmetice: Scientia est eorum, Phus. Post. que immutabilem substantiam sortiuntur. Hæc quatuor tangit Phus 1. Post. diffiniens scire ait: Scire est per causam cognoscere, quantum ad primum, Et quoniam illius est causa, quantum ad secundum, Simpliciter & non modo sophistico quod est secundum accidentem, quantum ad tertium, Et quod impossibile est alter se habere, quantum ad quartum. Si autem hæc quatuor bene advertimus, nulla creatura naturaliter loquendo res perfectè cognoscit. Nam Divina lux naturaliter est inaccessibilis civilibus menti creatæ: & ideo omnis creatura eam cognoscit per effectus, & cognitionem rerum habet per causas, creatas, non essentialiter ipsam Divinam lucem intuen-

Intuendo: duas etgo eondiciones pri-
mas, quæ requiruntur ad scire, salvare
postulumus cognitione intellectuū crea-
torum, potest enim intellectus creatus
etiam naturaliter, quia de tali cognitio-
ne loquimur, scire intellectuū essentiali
causam alicuius rei, & quoniam illius
est causa. Scire tamen intellectuū essen-
tiali causam rei simpliciter & eam, quæ
impossibile est aliter se habere, non po-
test. Nam, ut habitum est, Divina essen-
tia non intelligitur naturaliter intel-
lectuū essentiali ab aliqua creatura, & ideo
si intellectus creatus naturali cognitione
cognoscit causas rerum, essentiali-
ter & positivè illæ causæ quid creatuū
existent, & non erunt causæ simpli-
citer & immutabiles. Simpliciter causæ

Natura crea non erunt propter duo. Nam illud est
ta potest esse simpliciter causa, quod maximè influit,
simpliciter. Rursù id simpliciter causa existit, quod
causa alterius est causa secundum sui totalitatem,
importet. Nam simpliciter hoc duo videtur im-
mutabiles.

portare, videlicet, quod sit maximè ta-
le, & totaliter tale: nam ignis qui est
simpliciter calidus est maximè calidus,
& quodammodo totali ei caliditas con-
venit: nihil creatum potest maximè in-
fluere, nā cū maximè influere sit causæ
primæ: eo quod causa universalior & su-
perior magis influere, dicere aliquod crea-

Natura creatum maximè influere, est dicere aliquid
ta est causa creatum esse causam primam. Rursù
immutabilis, nulla creatura potest esse totalis causa:
& quomo- quia quod est totalis causa totum pro-
do.

Nora, quod dicit, totum producere est agere nullo
ad hoc quod presupposito, quod soli Deo competit,
causa faciat. semper enim causa creata presupponit
scire perfectissimè, ex- in quod agat. Non igitur aliqua causa
gitur, quod creato, propriè loquendo, est causa simi-
litudo immutabili pliciter; nec etiam alicui creaturæ pos-
sunt in se salte test competere esse immutabiliter causa
quancum ad abstractiorē sam. Nam immutabilitas causæ duplo
ab individua ter potest considerari, vel in se, vel in
libus conditio- comparatione ad effectum. Licet autē
tionibus, incomparatione ad effectum possit co-
proper ar- municari causæ creatæ esse quid immu-
gumentum tabile: eo quod posita causa de necessi-
Apollinaris contra diffi- tate sequitur effectus. Si tamen in se con-
ditionem de- sideratur causa creatæ immutabilis est:
fene ab Aris- quia esse per omnem medium quid in-
rotele datā mutabile proprium est solius Dei, ut po-
1. Postea. D. Aug. P. test haberi ab Aug. 1. de Trin. cap. 1.
N. 1. de & talis immutabilitas causæ etiam in
Trin. cap. 1. scientia est attendenda. Vnde & Com-
Comm. 1. mentator 2. Meta. dicit: Demagratia
Meta.

nes Mathematicæ sunt in primo ordine certitu-
dinis: Sunt enim certiores naturalibus: eò
quod in se acceptæ causæ Mathematicæ
magis sunt immutabiles quam natu-
rales. In cōparatione tamen ad effectū
non magis eis convenit immutabilitas.
Nam sicut ad habere angulū extrinsecū
de necessitate sequitur habere tres, ita
ad interpositionem terræ, Luna & Sole
existētibus in intersectionibus, de neces-
sitate sequitur eclipsis. Non igitur ali-
qua creatura naturali cognitione pro-
priè & simpliciter habet perfectam cog-
nitionem causatorum: cū cognoscat
ea per causas non simpliciter, & quodā
modo mutabiles, nec tamen propter
hoc non convenit scire, nec à creaturis
negamus scientiam; sed dicimus eas nō
scire perfectè per omnem modū. Deus
tamen sciendo se esse causam omnium
scit omnia perfectè: quia cognoscit cau-
san rerum cū se cognoscit: & quo-
niā illius est causa cū se esse causa rerū
cognoscit, & talis cognitio est per causā
rei simpliciter: quod nō cōvenit aliter se-
habere, cū ipse sit simpliciter causa rerū
ab omni trānsmutatione fēmorū: & quia
solus ipse proprie res perfectè cognos-
cit, ab eo negare dīlāndā cognitionem
non possumus.

C Respon. ad arg. Ad 1. dicendum, quod ad cognitionem rei concurrunt plura principia, quādo una causa per-
fectam scientiam rei aggenerare nō po-
test. Deus autem qui est sufficiens causa
rerum, unicō medio, ut per se ipsum
omnia perfectè cognoscit, scire autem
quod describit Plus non est scire Divi-
num sed scire nostrum. Ad 2. dicen-
dum, quid scire sic ex primis convenit
eis, qui ex rebus cognitionem accipiunt;
sic autem Deus non cognoscit, ut pro-
bat Dionysius 7. de Div. nom. Vel dice Dion. 7. de
re possumus quod sicut Deus non scit Div. nom.,
causa determinata ad aliquod genus
D dentium; tamen quia magis est causa re-
rum, quam aliquid aliud, magis habetur
cognitione per tales causam, quam per
principia prima determinata ad genus
aliquod. Ad 3. dicendum, quod Deus
est ita causa communis omnibus quod
tamē est causa propria unicuique: quia
secundum Aug. 83. quæst. quod quia D. Aug. P.
Deus non irrationaliter agit: Non enim N. 83. qq. qd
eadem ratione cōditus est equus & homo. R. nr. 46. ....
sum ira est causa mediata; quia commu-
nicat

Potest dici dicat causalitatem suam creaturis, quod sicut Deus est causa tamen etiam immediata operatur in sua cognoscere omnibus: & ideo per talem causam posse ipsum, & res haberi propria & distincta cognitione alia per ipsum, rerum. Et quod arguitur: quia causa imita & rationes singulorum mediata sive propria multiplicatur secundum per ipsum, dum multiplicationem causatorum, in qua ratio-telligendum est de causa, quae sic est prones sunt obiectivae in eo, & distinctio Dei non presupponat res esse, ut nec aliud aliquid accrescat. Divina scientia ex hoc res eo quod res progrediuntur in esse: quia possumus est N. Iacobi de vi vocat ea, quae non sunt tanquam ea, quae terbio & bono sunt, non oportet Deum cognoscere.

per causam ad cuius positionem res possunt naturam in esse. Advertendum tamē, quod Deus est causa rerum per scientiam & ut volens est voluntatem, quibus concurrentibus deo, quo vult, necessitate res progrediuntur in esse: quia eum creatus in dictione eius cuncta sunt posita, & nostra est causa est qui suz possit resistere voluntati. Ad adequata rei, & quod non s. dicendum quod iste fuit error amavit se, ut quorum philosophorum, qui credebant sic nosceret res cognitas, secundum idem esse in se in se creatu ipsis & in cognoscete: & ideo Empedocles posuit anima cōpositā ex omnibus elementis, ut omnia cognosceret; videlicet, ut terrā cognosceret terra, aquā aqua, & sic de alijs. Sed hæc positio frivola est. Nō enim oportet naturā lapidis esse in anima, ut anima cognoscat lapidem; sed sufficit similitudinem lapidis esse in

Creatura in anima existere, quod si tamē anima secundum suam naturam esset similitudo us, id est, est illud propriū lapidis; per se ipsum lapidem cognosceret quod ret: & quia Divina essentia est similitudo omnium, vel (ut propriū loquamur) creatura di- tetur in Deo omnia Divinam essentiam imitantur, est Deo: quia illud est Deus per se ipsum omnia cognoscit. Licet idea. Igitur leo, qui est in Deo, vel idea leo. Nota quod nis in Deo existens sit ipse Deus, & leo scire omnia iste materialis non sit in Deo, secundum ut sūt entia, quod de esse in Deo loquimur; tamen est scire dis. tincte, si ly quia iste leo illam ideam leonis imitatur dicat pertur, & per sui similitudinem in Deo ex- seitatem se. Ita iste leo à Deo cognitus erit. Ad eundem modum: dicendum quod vel positio commentari quia ens ut dicendum quod vel positio commentari sic est diversa in hoc tenenda non est. Vel dicendum sum, nō for- est, ut in corpore solutionis dictum fuit, maliter, sed quod Deus cognoscendo res secundum causaliter: quia causa quod entia sunt, cognoscit omnes differentias entis: propter quod identitatē & diversitatem rerū & res sub esse distin- gto cognoscit.

Deinde queritur de scientia Dei in comparatione ad scientiam nostram. Et circa hoc queruntur duo. Primum utrum scientia datur aequivoce de scientia Dei & scientia nostra? Secundum utrum scientia Dei distinguatur eisdem differentijs, sicut scientia nostra, ut datur universalis vel particularis, vel dicatur Deus sciens in potentia essentia vel accidentalis?

ARTICULUS I.

B. *Vtrum scientia Dei, & scientia nostra dicatur aequivoce?*

D. Thom. in q. de veritate. prim. 2. q. 2.

Ad i. sic proceditur: videtur quod aequivoce datur scientia de scientia Dei & scientia nostra: quia secundum Com. In de substantia orbis que cumque sunt in corporibus supercelestibus & in inferioribus & in istis inferioribus dicuntur aequivoce: sed plus differunt ea, quae sunt in Deo & creature, quam ea, quae sunt in corporibus supercelestibus & in inferioribus, ergo scientia hinc & ibi dicitur aequivoce. Præterea: vult Com. 2. Meta. quod quantitas datur de qualitate continua & discreta aequivoce, ta. 1. cōm. 7. sed plus differt scientia Dei & scientia creata, quam quantitas continua & discreta: cum illa duo reducantur ad unum genus, & non ista. Præterea: Hugo in Hugo 2. cap. 2. cap. super Angelica Hierarchia ait: Quemque autem in creaturis sunt, magis sibi vicina sunt & cognata quia facta sunt, quam opus artifici, & factura plematori; sed aliquid dictum de duobus creatis dicitur aequivoce, ergo quidquid dicitur de Deo & creature, aequivoce dicitur: cum plus distent creature & Deus, quod quemque duo creata. Præterea: Cōm. in 12. Meta. planè dicit quod scientia dicitur aequivoce de scientia Dei & scientia nostra.

In contrarium est: quia secundum Ph. 10. Met. Semper mensura est unitate commun. & mensurato, sed nihil tale est aequivoce. Cum igitur scientia Dei mensurat omnia creatura, & per consequētscientia de scientia Dei & scientia nostra non dicitur aequivoce. Præterea:

Réponde: si aliqua causa est, propter quam A dicatur æquivocè scientia de scientia Dei & scientia nostra, est ratione excessus, quem habet una ad aliam: sed magis & minus non diversificant speciem, ergo propter talem excessum non erit æquivocatio inter ea.

RESOLVTIO.

Scientia æquivocè dicitur de scientia Dei & nostra, largè sumendo æquivocū, ut includit analogum; sed prout æquivocum contra analogum dividitur, non æquivocè, sed analogicè dicitur.

REson. dicendum, quod largo modo sumendo æquivocū, ut nō distinguitur contra analogum, sed ut inclaudens analogum, distinguitur contra univocum: dicere possumus scientiam de scientia nostra & scientia Dei æquivalēt. To- pic. comm. vocē p̄dicatori. Dat enim Phus 1. Topi- corum multa documenta ad cognos- cendū æquivocū, inter quæ quinque poterimus accipere iuvatia uos ad hanc veritatem concludendam. Num documen- tum est quod debemus aspiscere ad q̄if finitionem: nam si aliqua habentia unum nomen, si secundum illud nomine per comparationem ad aliud describū-

Quinque modis coguntur, si nota convenit eis una descripnoscitur ætio, illa sunt æquivoca secundum nomine quivocum. illud: & ideo quia sanitatum dicitur De istis quinque modis de cibo & urina, non tamen eandem ponit supra descriptionem suscipit per comparationem, nisi ad sanitatem, ut dicitur de cibo & scilicet pri de urina: quia cibus dicitur sanitatus, tertius, et quartus, ed quod efficiat sanitatem, urina eo quod significet, sanitatum hic & ibi æquivocè dicitur. Secundo ad cognoscendū æquivocum utile est respicere ad differentias: nam color dicitur in magnitudinibus & in melodij: dicitur enim magnitudo colorata per album & nigrum in ea existentia: melodia vero colorata dicitur, cum voces in ea existentes secundū modū debitū ordinantur, tamen hic & ibi acceptus color nō secundū easdem differentias dividitur. Nā color, qui est in corporibus, dividitur per congregativū & disaggregativū: ille vero, qui est in melodij, dividit habet per Phrygianū & spondem: quare color hic & ibi æquivocè sumitur. Tertio utile est respi-

cere ad oppositum: nam si aliquid in pluribus iuvenitur, & secundū quod invenitur in uno haber oppositionē, secundū quod reperitur in alio caret op-posito, oportet illud esse æquivocū: & ideo licet delectatio inveniatur in potu & in scientia; tamē quia delectatio, quæ est ex parte potus, est contraria tristitia, quæ est ex parte sitis; delectatio nō verò, quæ est ex parte scientiæ, nihil est contrarium, ut dicit Phus 1. Top. idem ibidem: delectatio hic & ibi æquivocè dicitur. Quartò utile est respicere ad genus, nā si aliquid dictum de uno est in uno gene-re, dictū de alio est in alio, æquivocè di-

B citur de utroque: & ideo album de albo in voce, & albo in colore æquivocè dicitur: quia albū in colore est in genere coloris, album in voce est in genere soni. Quinto utile est respicere ad potentiam cognoscitivam: nam si aliquid dictum de uno percipitur una virtute cognoscitiva, ut reperitur in alio percipitur alia, oportet illud esse æquivocum: & ideo quia acutum, ut reperitur in magnitudinibus, percipitur tactu, ut reperitur in humoribus apprehenditur gustu, acutum hic & ibi æquivocè dicitur: & licet cilibet modo, secundum quem æquivocatio sumitur, proprium exemplum dederimus, uni tamen & eidem æquivoco plures dictorem modorum, vel etiam omnes adaptari possent: nā albo in voce & in colore, cui competebat æquivocatio propter diversitatem generis, competit etiā propter diversitatem potentiarum apprehensionis: quia album in colore percipitur, albus in voce auditu, posset etiam ei compete re æquivocatio propter diversitatem rationis: quia non secundum eandem rationem sumitur albū hic & ibi; & etiā propter diversitatem differentiarū: quia non per easdem differentias dividitur color & sonus, & album in colore & in sono: competit etiam ei æquivocatio per respectum ad contrarium: quia albo in colore contrariatur fuscum, albo in voce raucum.

Hoc visto notandum quod propter omnia predicta quinque scientia Ad questione de Scientia Divina & Scientia nostra æ- nem ex dictis. quivocè dicitur. Nam si aspicimus ad descriptionem prout Scientia nostra & Divina describuntur, nō eandem descriptionem suscipiant: quia Scientia nostra causatur

Causatur à rebus; scientia verò Dei, si deferribitur per comparationem ad res, secundum quod descriptio vel diffinitio ei competere potest, non dicetur causata à rebus; sed causativa rerum. Secundò possumus hanc equivocationē advertere respiciendo ad differentias: nā scientia nostra distinguitur per scientiam universalē & particularē; scientia verò Dei, ut in alia questione patebit, nec universalis nec particularis existit. Tertiò: aspiciendo ad contrariū, nā scientiae nostrae contrariatur ignorantia; scientiae verò Divinae nihil est contrariū. Quartò: respiciendo ad genus: quia scientia nostra est in genere qualitatis & est accidentis; scientia verò Dei est ipsa Divina substantia. Quintò: aspiciendo ad potentiam cognoscitivā: nā scientia nostra apta natata est sciri ab habente intellectū sive ab intellectu creato; scientia verè Divina nullus intellectus creatus naturaliter sci re potest: & ideo nō est apta nata sciri per intellectū: quia sicut ipse Deus non est quid intelligibile, sed superintelligibile, & supra mentem & rationem, sic scientia sua, quæ est idem quod ipse, supra mentem & rationem est. Hæc

^{Comm. 11. Meta. com. 5.} enim 5. aliquo modo tangit Comm. in 12. Meta. qui dicens: Scientia dici equivocè de scientia Dei, & scientia nostra cōsiderat: Scientia Dei cōsiderat res: nostra cōsideratur à rebus; & hoc quantum ad primum propter diversitatem descriptio-^Dnis. Postea subdit: Scientia Dei nec est universalis nec particularis, & hoc quantum ad secundum: quia non per easdem differentias dividitur Scientia Dei & nostra. Ait etiam: Deus non disponitur per scientiam, que habet ignorantiam oppositam, & hoc quantum ad tertium modum sumēdi equivocationem, qui est per respectum ad oppositum. Addit ulterius: Deus non disponitur per istas dispositio-nes: quia non est aptum natum habere alterum, & hoc quantum ad quartum: quia Scientia Divina non est superaddita substantia primæ, nec est accidentis & qualitas, quæ habitualiter disponit habentem, ut possit dici dispositio eius, prout dispositio ponitur species qualitatis, secundum quod potest dici scientia in nobis: nam licet Scientia nostra sit habitus, dispositio tamen quedam dicitur: quia dispositio habitum inclu-dit, iuxta illud quod habetur in prædica-

A mentis: *Sunt autem habitus iam dispositio-nes, qui enim retinent habitum quodammodo dispositi sunt, ut idem Com. ait: Aliquod est sciens, de quo non est fas dicere sciri, & hoc quantum ad quintum. Est enim Scientia Divina supra intellectum: & ideo Pho. nec alicui alijs fas erat dicere de ea sufficien-ter: quia nec poterat eā sufficienter in-telligere. Dicitur igitur Scientia equivoco-^e de Divina & nostra: quia non secun-dum eandem virtutem comprehendetur: quia una intellectu comprehenditur, & de ea scientia est fas dicere: alia supra intellectum est & deficient lin-gue à narratione eius. Patet igitur quod* ^{Patet quo-} *Scientia equivoco dicitur de Scientia Dei modo dici-^c& scientia nostra, sumendo equivoco tur equivoco largè ut includit analogum; sed si ^c & cōscientia de quivocum contra analogum dividitur, scientia Dei: non dicitur equivoco sed analogicè, quia si ^c cōscientia nostra scientiam illam, & quivocum lar-si nos in omnibus, saltem quantum ad gō sumitur;* ^{sed si strictè,} *aliquid imitetur: modi autem præ-^{non dicitur} tracti non concludunt equivocationē equivoco .* ^{sed analogi-vel analogiam.}

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod Commentator accipit equivocū largè, ut includit analogum: nam quæ sunt in supercœlestibus & in inferiori-bus, non dicuntur purè equivoco, sed analogicè. Et per hoc patet solutio ad secundum: quia quantum non dici-tur purè equivocatione de continuo & discreto. Ad 3: dicendum, quod equivocatio non respicit differentiam rerū in se acceptam, sed per comparationē ad nomen impositum: nam Sortes di-ctas de duobus particularibus homini-bus dicitur equivoco; & animal di-ctum de homine & leone dicitur uni-voco; & tamen plus conveinunt duo particulares homines, quam homo & leo. Sufficit autem ad hoc quod no-men non purè equivoco dicatur de ali-quisbus, esse aliquam imitationem unius ad alterum secundum nomen illud. Et quia Scientia nostra in aliquo imitatur Divinam, secundum quod utrique com-petit nomen scientiæ, Scientia non pu-re equivoco dicitur de utrisque. Ad quartum dicendum, quod Com. acci-pit equivocum largè, ut includit ana-logum.

Ad 1. in contrarium dicendum, quod

quod oportet mensuram esse unigenitam mensurato, non quia oporteat mensuram esse in eodem genere cum eo; sed quia est aliqua analogia inter utrumque, non igitur ex hoc arguitur inter scientiam nostram & scientiam Dei univocatio, sed analogia. Vel dicere possumus, quod scientia Divina respectu scientiarum nostrarum non est mensura coequalis, sed excedens: & ideo sicut calor in ipsis inferioribus generatus a calore Solis non est universalis respectu illius caloris propter improportionem inferiorum ad supercaelestia, sic scientia nostra communicata in nobis a Divina scientia non est eiusdem rationis cum illa propter improportionem intellectus nostri ad intellectum Divinum. Ad secundum dicendum, quod magis & minus sumptum secundum unam rationem quidditatis magis & minus diversificat speciem; sumptum tanto & infinito contra secundum aliam diversificat, & quia non secundum eadem ratione est scientia in nobis & in Deo: ideo in tali; non diversificatur univocatio servari non posse ratio test.

ARTICVLVS II.

Vtrum scientia Dei possit dici universalis?

Seu quod queritur: utram scientia Divina distinguitur, secundum quod scientia nostra, scilicet in universalis & particularis, per scientiam in potentia essentiali, & accidentaliter? Et videtur, quod scientia Dei sit universalis: quia illa scientia maximè est universalis, quæ est respectu omnium, sed Divina scientia potissimum est respectu omnium, ergo &c. Præterea: scire aliquid in universalis est scire in sua causa, sed secundum Theologum Deus scit omnia: quia scit esse principium omnium, ergo potissimum scientia eius est universalis: quia scit omnia in sua causa: cum sciat omnia in se ipso, qui est causa & principium omnium.

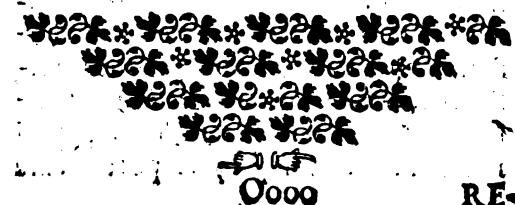
Vlterius videtur, quod sit particularis: quia scire aliquid in particulari est scire sub modo distincto, & in propria forma, sed potissimum Divina scientia est huiusmodi, ergo &c. Præterea: si scientia Dei non est particularis, cum sit universalis, ut probatum est, scientia eius

est discursiva, quod est inconveniens: nam scire in universalis & non in particulari competit his, qui scientiam acquirunt discurrendo a principijs ad conclusiones, a posterioribus ad minùs nota: eò quod sunt nobis nota confusa magis.

Vlterius videtur, quod Deus sciat in potentia essentiali: quia ubicumque est, reperire magis & minùs, ibi est reperire simplex, ut probat Phus 4. Meta. Si igitur Phus 4. Metaph. reperitur aliquem esse magis & minùs in potentia ad sciendum, oportet, omnem istam diversitatē reduci in primum scientem: eò quod postrema reducuntur ad prima, ille igitur simpliciter erit sciens in potentia: sed quod licet scit in potentia, scit in potentia essentiali, ergo &c. Præterea: Deus cognoscit res, eò quod est rerum causa, sed non semper causat res actualiter, ergo non semper scit eas actualiter, scit igitur eas in potentia: sed quidquid in Deo ponitur, ibi essentialiter existit, ergo Deus est sciens in potentia essentiali.

Vlterius videtur, quod Deus sciat in potentia accidentalis: quia secundum Phum tunc scimus in potentia accidentalis, cum postulumus considerare, cù, volumus: sed Deus volens considerare de rebus, de eis considerat, ergo scit eas in potentia accidentalis. Præterea: tunc scimus in potentia accidentalis, cum habemus habitum scientiarum, sed sicut intellectus vel memoria est principium intellegendi, ita & habitus: sicut igitur in Deo ponimus virtutem intelligentiam, vel intelligentiam & memoriam, & etiam actum intelligendi, vel intelligere, licet hæc in eo realiter non differant: ita & habitum, cum sit id, à quo egreditur actus, ibi ponere poterimus; sed scire secundum habitum, est scire secundum potentiam accidentalem, ergo &c.

In contrarium est Commentator Comm. 122 in 12. Meta. qui ait: Scientiam Dei nec Meta. comprehendere universalem, nec particularem, nec esse in potentia.

Nota, quod simile est de magis & minùs, & finito contra Scotum ponentem hoc non diversificatur univocatio servari non posse ratio test.

v. Dub. late
ralis.

B. Aegid. Col. sup. I. Sicut,

RESOLVTIO.

Scientia Dei nec universalis, nec particularis dici debet: cum ex obiecto principali differentiae sumantur.

Respond. dicendum, quod Divina scientia nec est universalis, nec particularis, nec Deus est sciens in potentia essentiali, nec accidentaliter. Hac autem sic declarantur: nam differentiae praetactae convenientur scientiae nostrae: & ideo, si volumus videre, quomodo praedicta removentur a scientia Primi, oportet nos scire, quomodo differenter intelligit Deus & nos. Ideo notandum, quod intelligere Primi & nostrum quasi per omnem modum videntur habere conditiones oppositas: est enim intellectus nostra potentia pura in genere intelligibilium: & ideo nullus actus intelligibilis ab eo exire potest, nisi informetur aliqua forma superaddita naturae suae: nam potentia pura non progreditur alius actus: & ideo secundum quod aliquid est potentia pura in aliquo genere, sic actus illius generis negantur ab eo: unde materia prima est potentia pura in genere entium, nullus actus in tali genere ei competit, nisi informetur forma: intellectus vero noster, quia non est potentia pura in genere entium, sed in genere intelligibilium, & si aliquis actus ei competere potest habens rationem ensis, etiam antequam superaddatur ei species: nullus tamen actus in genere intelligibilium ei competere potest absque informatione speciei: & quia species, quibus intellectus informatur, sunt abstractae a phantasmatibus, cum non habeat phantasma nisi materialia, per se & primò materialia intelligit: quia unumquodque agens agit secundum conditionem suae formae: cum forma, qua informatur, sit similitudo materialium rerum: ideo per se & primò dicitur in cognitionem earum, & cognoscendo eas, quasi exconsequenti cognoscit se ipsum.

3. de Anima: Vnde in 3. de Anima scribitur: quod sic se ipsum cognoscit, sic, scilicet, cognoscendo alia; intellectus vero Divinus, qui est primus in genere intelligibilium, cum sit actus purus, poterit intelligere absque aliquo superaddito essentia suae: nam huiusmodi additio speciei non habet fieri nisi propter potentialita-

tem admistam rebus: erit igitur Divina essentia sufficiens medium cognoscendi: & ideo sicut intellectus noster, quia cognoscet per formas acceptas a rebus alijs, primò cognoscet alia: sic intellectus Divinus, quia cognoscit per formam, quae est essentia sua, primò & per se cognoscit se ipsum: verum quia huiusmodi essentia, quae est medium in tali cognitione, est similitudo omnium, vel omnia eam imitantur, cognoscendo se ipsum per talem essentiam, poterit habere cognitionem omnium aliorum: quia omnia alia refutent in ipsa. Hoc viso, patere potest, quod scientia nostra potest esse universalis & particularis; scientia vero Dei nec universalis nec particularis dici debet. Nam habitus distinguuntur per actus, & actus per obiecta: unde oportet scientiam, cum sit habitus quidam, trahere specie & proprias differentias ex obiectis, & non ex obiectis quibuslibet, sed ex principiis.

Cet quia licet intellectus noster direxte non intelligat particulare, sed universale, tamen per se & primò intelligit materialia: cum materialibus competit secundum aliam & aliam acceptiōnem esse universale & particulare: ut cognoscimus universalia, dicimur habere scientiam universalem, ut particularia particularem. Deus vero, qui per se & primò intelligit essentiam suam: cum essentia sua non sit universalis, sed quod non secundum aliud & aliud esse habet esse in suis suppositis, nec sit quid particularure: quia est quid comunicabile pluribus: sed quod in pluribus suppositis representatur: particulari autem per se competit esse individuum, & incomunicabile, si ex obiecto principali debet accipi proprię differentiae scientiae, Divina scientia nec erit universalis nec particularis.

Diversum, si bene consideramus habitus apparere potest, quod Deus non est sciens in potentia essentiali, nec in accidentaliter. Dicitur enim aliquid esse tale in potentia essentiali, quando indiget multa transmutatione, ut fiat tale: & ideo aliquis puer est in potentia essentiali ad considerandum, antequam habeat habitum scientiae & species acquisitas. Sed tunc sumus in potentia accidentaliter, quando habentes habitus & species, possumus considerare, cum volu-

Volumus. Sumitur ergo potentia esse-
tialis in intellectu nostro: quia nō sem-
per est coniunctus speciebus; acciden-
talis verò, quia non semper est unitus
actui. Primum autem potest compete-
re intellectui nostro: quia intelligit per
species aliorum & per similitudines à
rebus acceptas: & ideo cùm nascatur,
sicut tabula rasa, in qua nihil est depi-
ctum, est in potentia ad huiusmodi spe-
cies. Secundum ei convenit: quia actus
intelligendi exst ab eo mediantibus spe-
ciebus & intentione voluntatis: & quia
non semper est informatus specie, vel
si est informatus, non semper se conver-
tit per intentionem super species, quas
apud se habet, non semper est coniunc-
tus actui. Hæc autem Deo competere
non posunt: nam cùm non intelligat
per formas à rebus acceptas, vel aliunde
impressas, sed per essentiam suam, non
potest esse in potentia ad Id, per quod
intelligit: quia tunc esset in potentia ad
se ipsum: & ideo non potest dici sciens
in potentia essentiali, cùm semper sit
coniunctus essentia lux, per quam intel-
ligit. Rursum nō possumus dicere Deū
esse scientem in potentia accidentali:
quia talis potentia accipitur ex eo, quod
sciens nō semper est coniunctus actui:
actus autem intelligendi Diuinus est ip-
sa Divina substantia, si ergo tali actui
Deus ipse non semper esset coniunctus,
sequeretur, quod esset à sua substantia,
vel à se ipso aliquando separatus, quod
non est intelligibile.

Advertendum tamen, quod sicut
distinguitur potentia in potentia essen-
tiale & accidentale, quarum utramque
negamus à Divina scientia: ita con-
stuevit distingui potentia in abiiciente
actum, & non abiiciente: quæ ultra-
que à Divina scientia debet negari.
Non enim est Deus intelligens in poten-
tia abiiciente actu: quia in Divinis es-
set aliquid informe, quod est contra

D. Aug. P. Aug. 15. de Trin. cap. 15. & 16. Nec
N. de Trin. intelligit secundum potentiam coniun-
cap. 15. & etam actui: quia in omni tal est reperi-
re compositionem actus & potentiarum.

Deus autem est simplicissimus, ubi nulla
est compositio.

Respond, ad arg. Ad 1. dicendum,
quod non debet dici scientia universa-
lis (secundum quod hic de universalita-
te loquimur) quæ est respectu omniū,

A sed quæ est per medium universale vel
de obiecto universalis per se & primò,
quod Divina scientia non competit.
Advertendum tamen, quod licet scien-
tia Dei non sit universalis; habet tamen
aliquam similitudinem cum scientia uni-
versali: eò quod omnia comprehendat.
Quod tamen propter hoc universalis
dici vellet, non acciperetur illud uni-
versale, ut de illo loquimur, sed æqui-
vocè. Ad 2. dicendum, quod scire in suis
principijs est scire in universalis, quando
sciens per talēm scientiam scit in poten-
tia: Deus autem scit omnia in se ipso
actualiter: unde Commen. in 12. Meta.
probat scientiam Dei non esse univer-
salē: quia in ea non admisetur po-
tentia.

Ad id autem, quod ulterius queri-
tur: utrum scientia Dei sit particularis? Solutio 24
Patet quod non. Et ad primum dicen-
dum, quod non arguit ratio, quod sci-
entia Dei sit particularis, sed quod habeat
similitudinem aliquam cū scientia par-
ticulari: nam habere scientiam particu-
larem est scire per medium particulare;
vel habere cognitionem acceptam à re-
bus particularibus, quorum neutrum
Deo competit. Ad 2 dicendum, quod
ratio accipit fundatum falso:
quia scientia Dei nec est universalis, nec
particularis.

Ad id autem, quod ulterius queri-
tur: utrum Deus sit sciens in potentia
essentiali? Dicendum, quod non, ut patet
per habita. Ad 1. dicendum, quod ma-
gis & minus dicuntur per respectum ad
simpliciter, sed nō eodem modo in pri-
vatib⁹ & positivis: quia in positivis acci-
pitur per accessum; In privatib⁹ per re-
cessum: unde si est dare magis & minus
bonum, est dare optimum sed si est da-
re magis & minus malum, non est dare
peccatum, sed sicut magis & minus bo-
num arguunt optimum, ad quod acce-
dit: ita magis & minus malum arguit id
optimum, à quo recedunt: & quia po-
tentia habet quendam modum
privativis, esse magis & esse minus
in potentia arguit actu purum per re-
cessum, sicut esse magis & minus in actu
arguunt eundem actu purum per ac-
cessum. Vel dicendum, quod si est da-
re maiorem & minorem potentia-
litatem est dare potentialitatem sim-
pliciter; non in supremo, sed in in-
finito;

funo: ut si in genere entium est dare maiorem & minorem potentialitatem, est dare potentialitatem simpliciter, non in Deo, qui est quid supremum; sed in materia prima, quae est quid insinuum: sic si in genere intelligibili est dare maiorem & minorem potentialitatem, est dare potentialitatem simpliciter; sed non in Deo, qui est supremus in tali genere: sed in intellectu nostro qui secundum Commen. tenet insimum gradum in genere intelligibilem, sicut materia prima in genere entium. Ad 2. dicendum, quod Deus non agit per operationem medium, sed sua actio est sua substantia: unde sicut semper est sciens in actu & non in potentia, ita semper actio sua est in actu operatum tamē exterius non semper actu existit: ex eo quod talia exteriora esse accipiunt secundum ordinem Divinae sapientiae: & ideo sic secundum successionem temporum operata exteriora esse accipiunt, ut Divina sapientia ordinavit: tamen propter alium & alium modum significandi, in creatione vel in operatione & in scientia dicitur Deus scivisse res ab aeterno: fecisse tamen eas & causasse in tempore: quia operatio dicit aliquid exiens ab agente in ipsum operatum: & ideo non dicitur Deus fecisse res, nisi quando facta haberunt esse; sed scientia & si est exteriorum, non tamen est eorum ut sunt in se ipsis, sed ut sunt in scientie: & ideo iudicandum est de scientia secundum conditionem, scientiam non secundum conditionem scitorum: propter quod Deus scivit res ab aeterno, licet eas fecerit in tempore.

Solutio 3. Ad id autem quod ulterius queritur: utrum Deus sciat in potentia accidentalis? Dicendum quod non. Ad 1. dicendum, quod nos dicimus scire in potentia accidentalis, quando habentes habitum non semper consideramus; possumus tamen considerare, cum volumus: & quia Deus semper actu intelligit, & non est in potentia ad actu intelligendi, non dicitur esse sciens in potentia accidentalis: unde ratio arguebat ab insufficienti. Non enim Deus volens considerat de rebus, quod sit in potentia ad considerandum, & per voluntatem fiat in actu: quia cum suum intelligere sit suum esse, sicut non est in potentia ad esse, ita non est in potentia ad intellige-

re. Ad 2. dicendum, quod cum virtus intellectiva & memoria dicant ratione principij, ponendo talia in Deo, non ponimus ibi imperfectionem: habitum tamen ibi non ponimus propter duplices imperfectiones, quam videtur habere habens habitum: nam cum habitus sit perfectio potentiae sequitur, quod habens habitum habeat virtutem intellectivam perfectibilem per aliud additum. Rursum cum habitus non dicat perfectionem ultimam, sed insit ei perfectio ex operatione, sequitur quod intelligens per habitum non sit actus purus: dicit enim habitus perfectionem acquisitionis ex operibus: quae omnia Deo competere non possunt. Vnde sicut Deus est Magnus sine quantitate, licet magnitudo in rebus corporalibus sit species quantitatis, ita est sciens sine habitu, licet scientia in nobis sit species habitus.

La principali quæstio nota tria, 1. quod scientia potest dici universalis dupliciter. 2. quia est de obiecto universalis, id est, depurato & abstracto à materialibus conditionibus, & sic scientia humani intellectus dicitur universalis; quia tale est obiectum proprium & per se ipsum. Secundo modo potest dici scientia universalis; quia est respectu omnium, & sic scientia Dei est universalis; quia omnia nuda & aperta &c. Nō primo modo: quia eius obiectum proprium & per se non est diversificatum per diversum esse, scilicet, purum & impurum, seu abstractum vel non; cum sit essentia Divina. Secundum nota, quod universale dicitur aequivoco de istis duabus modis scientiae universalis. 3. nota, quod primus modus universalitatis est magis proprius universalitati scientiae, quam secundus; quia considerat scientiam iuxta suum obiectum, unde causatur quia habitus distinguuntur per actus, & actus per obiecta; secundus considerat universalitatem in scientia per multitudinem scitorum, & quasi per accidentem.

NOTÆ LITTERALES.

DUper litterā, super illo: *Sciendum est sicut sapientia*. Norandum quod nomina posita in littera videntur se habere, per additionem non propter diversitatem scientiæ Divine in se, sed propter aliam & aliam habitudinem connotati. Nam scientia & sapientia dicunt Divine cognitionem absolutè certitudinem tam en: ideo potest esse temporalium aeternorum & omnium: providentia & præscientia supra talem cognitionem

nitionem additum ordinem aeternitatis ad tempus: & ideo sunt solum respectu temporalium tam bonorum quam malorum: dispositio autem supra predicta addit ordinem causarum ad causatum: unde est de faciendis, & non est nisi respectu bonorum tantum: providentia autem addit ordinem dirigentis in finem: & ideo ad gubernationem pertinet, sed praedestination super omnia haec addit determinatum finem: & ideo solum est respectu eorum, qui ad gloriam ordinantur: reprobatio autem inter haec non computatur, quia in praescientia includitur. Habet enim Deus praescientiam dannatorum, ultra praescientiam autem nihil addit, quod ad scientiam Divinam pertineat: nam reprobati ut tales non propriè diriguntur in finem, sed a fine deficiunt. Vtrum tamen deficiat a boni fine, inferius declarabitur.

A Item super illo: *Ad hoc autem a quibusdam opponitur. Notandum, quod tres rationes ibi factae ex eadem via procedunt, differentes tamen: quia prima ratio accipit praescientiam in se & in abstracto; secunda accipit eam concretive & verbaliter, tertia vero concretive & nominaliter.*

B Item super illo: *Verumtamen Creator Ita relativè dicitur ut essentiam non significet: praescientia vero essentiam designat. Quia creatio dicit Divinam actionem, sed Divina actio est Divina substantia. Dicendum, quod creare & scire sunt relativa secundum dictum: Magister tamen accipit creare non ut significat Divinam actionem, sed ut significat quamdam habitudinem relativam, quae non est Divina essentia, nec est aliqua res in Deo: quia non est quid rei, sed quid rationis:*

DISTINCTIO XXXVI

VTRVM CONCEDEMUS SIT OMNIA ESSERE IN DEI ESSEN-
tia, vel in Deo per essentiam, ut omnia dicantur esse in Dei cogni-
tione, vel praescientia?

SOLLET autem queri. Postquam Magister ostendit scientiam Dei esse respectu omnium, quia omnia scita ab aliquo sunt in ipso prout ab ipso sciuntur: ideo hic determinat de existentia rerum in Deo. Et duo facit: quia 1. determinat quomodo sunt res in Deo. 2. quomodo Deus est in rebus. Secunda ibi: *Et quantum demonstratur. In principio 37. dicit. Circa 1. duo facit: quia 1. querit utrum omnia debeant dici in Deo, et quod sint in eius essentia; 2. specialiter movet questionem de malis: utrum mala sint in Deo?* Secunda ibi: *Post predicta.* Circa primum tria facit: quia 1. querit utrum omnia debeant dici esse in Divina essentia, cu sint in eius scientia vel praescientia; 2. solvit dicens, quod propter aliam & aliam habitudinem importatam per scientiam & essentiam concedere possumus omnia esse in Divina scientia: non in eius essentia. 3. confirmat quod dixerat per Aug. Secunda ibi: *Ad quod dicimus.* Tertia ibi: *Vnde Aug.* Tunc sequitur illa pars: *Post predicta.* In qua specialiter movet questionem utrum mala sint in Deo? Et duo facit: quia 1. facit quod dictum est, 2. ex solutione questionis pra-

Contra dat intelligentiam illius verbis: *Quod ex ipso & per ipsum & in ipso sunt omnia.* Secunda ibi: *Primum si diligenter. Circa primum tria facit: quia 1. querit utrum mala sint in Deo? Innens rationem quod sicut cum sint a Deo cognita. 2. adducit rationem in contrarium: quia non sunt in Deo, nisi quorum actorum non igitur mala sunt in Deo: quia non est actor eorum. 3. solvit questionem factam. Secunda ibi: *Si quis enim.* Tertia ibi: *Quia licet ea noscatur.* Circa quod duo facit: quia 1. solvit dicens, quod licet bona sint in Deo, quia sunt scita ab eo; mala tamen non sunt in ipso, licet sciantur ab ipso; quia non eodem modo sciuntur ab eo, bona & mala, properter quod aliquando contingit, quod repetitus mala esse abscondita a Deo. 1. contra solutionem suam instat, ibi: *Secundum quomodo predicta.* Et tria facit: quia 1. ostendit mala non esse abscondita ab eo; cum ea puniat. 2. dat intelligentiam dicti dicens: mala non esse abscondita a Deo; quia ea ignoret, sed quia ea nescit per approbationem ut bona. 3. recolligit in brevi omnia dicta dicens tantum bona esse in Deo, non mala, & omnia esse scita a Deo bona & mala; non tamen eodem modo utraque, quia bona approbat, non mala. Secunda ibi: *Cognoscit ergo Deus.* Tertia ibi: *Et inde.* 3. Tunc sequitur illa pars: *Primum si diligenter.**

diligenter. In qua dat intelligentiam huius. Ex ipso, & per ipsum sunt omnia. Et duo facit: quia 1. A ostendit pro quo distribuatisib[us] omnia dicens: per omnia ibi intelligi non indifferenter bona & mala, sed bona solum, quod cō firmat per Aug. qui exponit omnia, id est, naturas omnes. Malum autem non est natura aliqua. 2. postquam exposuit auctoritatem prae dictam, quomodo su- mendum sit, omnia, ibi, exponit quoniam odo acci- piendum sit: Ex ipso, & per ipsum, & in ipso. Ibi: Pre- terea sciendum. Et tria facit: quia primò ostendit intelligi Trinitatem Personarū dicens: ex ipso dictū esse propter Patrem: per ipsum propter Filium:

in ipso propter Spiritum S. & quia hic secun- dū in unum modum exponendi per appropri- ationem dicta sunt, de qualibet Persona verifica- tur, quod ex ipsa, & per ipsam, & in ipsa, sunt omnia. Secundò: quia dixerat omnia ex Deo esse, ne aliquis crederet verificari posse omnia de ipso esse, dat differentiam inter esse ex ipso, & de ipso dicentis: ex ipso esse omnia quorum actio est, de ipso tamen esse ea solum, que de substâ- tia eius sunt. 3. epilogat recolligens in summa que dixerat. Secunda ibi: Illud enim hic. Tertia ibi: In premisis aperitum. In quo terminatus sententia lectionis & distinctionis.

QUESTIO I.

De cognitione Dei, & existentia re- rum in ipso.

VIA Magister dicit, quod Deus non eodem modo cognoscit bona & mala, & quod bonorum est actor, non maiorum: cum sit actor eorum, quorum ideas habet, ad intellectum presentis distinctionis de cognitione Divina & de ideis oportet nos querere. Circa cognitionē Divinam queremus tria. 1. utrum Deus cognoscat singularia? 2. utrum cognoscat mala? 3. cum cognita sint in cognoscente, queremus de existentia rerum in Deo?

ARTICVLVS. I.

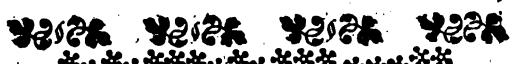
Vtrum Deus cognoscat singularia?

D. Thom. hic dīst. 35. q. 1. art. 5. C. 1. p. q. 14. m. 11. & in qq. de veritate. q. 2. art. 5. Gerard. Sen. hic dīst. 35. q. 1. art. 3. Alfon. Tol. ibidem. q. 1. art. 1. conc. 4. Greg. Aran. ibidem q. 1. art. 1. Lefosse tom. 4. q. 3. cap. 2. Gerard. tom. 2. q. 2. art. 3. omnes que discipiuli D. Thome, & B. Egid. quem etiam viderisbet circa hoc in 2. dīst. 3. p. 2. q. 2. art. 4. C. in qq. disp. de cogno- Ang.

AD 1. sic proceditur: videtur, quod Deus singularia non cognoscat: quia secundum Phum 7. Meta. Particularia rerum non est scientia neque diffinitio, sed ea, quorum non est scientia, non sciuntur ab aliquo, ergo &c. Præterea: quæ non cognoscantur nisi per sensum, non ha-

Bentes sensum non cognoscunt illa; sed Particularia nostra sunt secundum sensum, uni- versalia vero secundum rationem, ut dicitur 1. Phys. Cum igitur Deus careat virtute sensitiva: quia non habet virtutē organica, ergo &c. Præterea: secundum Commen. in 12. Meta. impossibile est esse scientiam eorum, quæ possunt esse in aliqua dispositione, & postea esse pos- sunt in dispositione contraria, huiusmo- di sunt particularia, ergo &c. Præterea: omnis cognitio sit per assimilacionem, sed particularē non est particularē, nisi per materiam: cum igitur Deus sit sum- mē immaterialis, particularia non cog- noscat. Præterea: non cognoscitur ali- quid ab aliquo, nisi prout est in eo, sed effectus sunt in causa universalis in potē- tia solum: cum igitur Deus sit maximē causa universalis & prima, de particula- ribus non habebit cognitionem distin- quam.

In contrarium est: quia Ipse ordinat omnia in suos fines: nam & particulā- res effectus secundū ordinem sapientiæ Divinæ fines proprios attingunt, sed hoc non esset, nisi particulatum Deus cognitionem haberet, ergo &c. Præte- rea: ponimus Deum remuneratorem Dbonorum & punitorem malorum, sed hoc esse non potest sine cognitione particula- rium, cum universalium non sit peccare nec mereri: quia eorum non est agere, ergo &c.

RESOLVTO.

Deus cognoscit singularia tam in universalis quam in particulari; quin ex eo quod res progredivt in esse, aliquid accrescat scientie Divine.

REPOD. dicendum, quod circa veritatem quasi inventar multipliciter aliquos defecisse. Nam quidam ipsam cognitionem particularium Deum ne gaverunt habere; & huius opinionis videlicet, quod aliquid accrescat Divina scientia ex progressu rerum in esse elegerunt predicti philosophi. Deum non cognoscere particularia secundum quod huiusmodi, hoc est, secundum quod habent actuale esse; sed ea cognoscere in suis causis quod patet ex declaracione positionis eorum: dicunt enim sic Deum cognoscere singulare. Sicut si Contra. aliquis sciret distantias orbium, & planetarum, & tempus motuum ipsorum, Nonne tunc ipse praevideret omnem ecliplim, quae posset contingere; non tamen sciret que ergo habeat ecliplim, in quantum huc eclipsis, sunt in notis nisi per aliquid a sensu acceptum; scilicet tamen effectum tamen ecliplim futuram universaliter: quia secundum suas causas: & quia omnes causae reducuntur in causam primitivam, sed possunt tamen Deus cognoscendo se cognoscere potest: quia secundum suas causas: & cognoscere obiectum omnem huiusmodi causas, & cognoscere ea, quae dici possunt possibilem contingere: non tamen quia illa sunt in notis actu men sub esse particulari, sed prout est in notis est eius causis. Ista etiam positio utare non possit: quia (ut probatum fuit supra) solus Deus per omnem modum res perfecte cognoscit, & quia perfectius est cognoscere. & Alcere rem secundum esse suum, & secundum gazelis. dolum quod est in suis causis, quam fecerunt: quod est in suis causis solum, Deus cognoscit particularia non solum universaliter, ut prout sunt in suis causis; sed etiam particulariter secundum suum actuale esse: ita tamen quod particulariter, & secundum quod particularia, non se teneant ex parte cognoscens, sed ex parte cogniti. Nam Deus cognoscit particularia particulariter, si particulariter determinet cognitionem non tamen si determinet cognoscendum:

D

Tertio defecerunt aliqui, non ex eo quod negarent Deum particularia cognoscere, vel quia dicentes ipsum particularia secundum quod particularia ignorantes sed quia ratione sufficientem evasionem invenerunt ad evadendum inconvenientia, quae videntur sequi ex eo, quod dicimus Deum particularia perfecte & secundum quod particularia cognoscere. Dicunt enim, quod ex quo

Opinio con-
traria.

Comm. 22. Meta. com. qui 12. Contra.

35. q. 1. art. 4. Motivum autem Commen. insufficiens fuit. Nam infinita a scientia limitata & finita comprehendendi est inconveniens; comprehendendi tamen ab eo, cuius sapientia non est numerus, non est inconveniens.

Secundum defecerunt aliqui, non quia negarent a Deo cognitionem particularium; sed quia dicebant Deum cognoscere particularia universaliter, non secundum quod particularia sunt: propter quod Deo imperfectam cognitionem rerum particularium tribuebant: & huius positionis videntur fuisse Avicen. & gazelis. Algazel. Motivum autem istorum esse potuit: quia cognoscere particularia, secundum quod particularia, est ipsum cognoscere secundum actuale esse: ex hoc enim videntur differentia inter universalia & particularia: quia particularia actu sunt; universalia autem esse non habent, nisi ex eo quod in particularibus existunt, nec propriè actu sunt, sed actualitatem & formam ab intellectu suscipiunt: & quia particularibus, secundum quod huiusmodi, competit actu esse, & rebus competit esse hoc aliquid, ex eo quod actu sunt, cognoscere particularia, secundum quod huiusmodi, est ea cognoscere secundum actuale esse: quae ergo non habent actuale esse cognoscere particulariter, ut videtur, est implicare contradictionem: oportet ergo ea determinari per actuale esse ad hoc, quod secundum quod particularia cognoscatur, ergo de duabus vijs secundum

Opinio Avi-
cen. & Al-
gazelis.
Motivum if-
zorum.

C

rest: quia (ut probatum fuit supra) solus Deus per omnem modum res perfecte cognoscit, & quia perfectius est cognoscere. & Alcere rem secundum esse suum, & secundum gazelis. scilicet dist. 35. q. 1. art. 4. dolum quod est in suis causis, quam fecerunt: quod est in suis causis solum, Deus cognoscit particularia non solum universaliter, ut prout sunt in suis causis; sed etiam particulariter secundum suum actuale esse: ita tamen quod particulariter, & secundum quod particularia, non se teneant ex parte cognoscens, sed ex parte cogniti. Nam Deus cognoscit particularia particulariter, si particulariter determinet cognitionem non tamen si determinet cognoscendum:

Tertio defecerunt aliqui, non ex eo quod negarent Deum particularia cognoscere, vel quia dicentes ipsum particularia secundum quod particularia ignorantes sed quia ratione sufficientem evasionem invenerunt ad evadendum inconvenientia, quae videntur sequi ex eo, quod dicimus Deum particularia perfecte & secundum quod particularia cognoscere. Dicunt enim, quod ex quo

vocē dicitur scientia de scīētia Dei , & scīētia nostra, & ratione huius æquivocationis omnia inconvenientia volebāt

Comm. 12. **Meta.** cōm. **5°** effugere: & hoc videtur sensiblē Rabbi Moyses: sic etiam Commen. 12. Meta. cūm dixisset Deum particularia non cognoscere, ne duceretur ad inconveniens Deum ignorarem esse, addidit: scientiam de scientia Dei & nostra dici æquivocē: & idē ex his, quē sunt in scīētia nostra, non debemus arguere in Divina scīētia. Sed tales evalliones insufficiētes sunt: quia propriē accipiēdo æquivationem, non dicitur æquivocē scientia de scientia Dei & scientia nostra: nam per ea, quē sunt in scīētia nostra, de Divina scīētia aliquid coniecurari possimus.

Opinio Thomasi supra. **D.** ubi rationem, & declarando modum quomodo Deus particularia, secundum quod huiusmodi, cognoscit. Dicunt enim quod Deus non solum producit formam, sed etiam materiam: alia autem agentia producunt res inducendo formam, non creando essentiam materię: & quia à forma sumitur rei universitas; à materia particularitas: eò quod materia sit individuationis principium, Deus res non solum universaliter, sed etiam particulariter cognoscit: nam si artifex arcā producendam non cognoscit particulariter, priusquam eius cognitionem à sensu accipiat, hoc est, quia solum formam inducit in materia: quod si tamen ipsam materiam produceret, cognitionem arcæ particulariter haberet. Addunt autem quod idē philosophi erraverunt in determinando Deum particularia cognoscere: quia vel negaverunt Deum producere totū: quia posuerunt materiam ingenitam & incorruptibilem: vel quia dixerūt Deū agere mediantibus secundis causis, &

Contra opinionem Thomae. **D.** Dicentes autem, licet inter ceteros magis ad veritatem appropinquent; non tamen in assignādo causam dīci, rationē per se assignant. Nam, ut habitum est, particularia non cognoscuntur particulariter, nisi ut determinātur per actuale esse: quantumcunque igitur Deus producat materiam & formam, vel Deus non cognoscet res particulariter, vel oportet eas determinari per actuale esse, ut particulariter cognoscantur: &

ita ex progresu rerū in esse aliquid ac crescat Divinæ scientiæ: & quod dicunt philosophos negasse cognitionem particularium à Deo: quia negaverunt Deum producere materiam & formam, ria sic effecti planè apparet esse falsum: quia non dīvē dependēt xerunt philosophi materiam ingenitā, à Deo de interiorē Cōm. & Phi. conv. sed quia caruit durationis initio. Nam Commen. qui inter ceteros de a- N. Greg. de ternitate mūdi magis præsumptuosè lo Arim. incl- cutus est, dicit 2. Meta. *Vnam esse ens, & omnia tam alia esse entia & vera per esse & veritatem eius.* Nam & si nos ponēremus mundum aeternum diceremus materię ingenitam & incorruptibilem, ut philosophi posuerunt, & tamen cognitionem perfectā particularium à Deo negare nō debemus; sic etiam frivolum est quod addunt: quod quia aliqui posuerunt Deum producere res mediantibus secundis causis, cuius opinonis videtur fuisse Ayic. idē dixerunt particularia particulariter ignorare: non enim ex hoc, ut patet, Deus negaverūt particularia cognoscere: sed propter determinationem actualis esse: quod satis manifestum est, si diligenter consideretur declaratio Avicenæ.

Est ergo alia via incedendi. Notandum igitur, quod modus actionis rei sequitur modum naturæ: & idē diversitas Pria. actionum arguit diversitatem naturæ, D. Damasc. ut potest haberi à Damasc. lib. 3. cap. lib. 3. cap. 3. 13. nam cūm agere præsupponat esse, & esse naturam, modus agendi rei ex esse eius, & natura ipsius declarari habet: quod si de actionibus transiuntibus in exteriorem materiam aliquo modo habet calumniam: eò quod cūm talia nō sint perfectio agentis, sed acti, modus ipsorum non solum ex natura agentis, sed etiam acti declarari habet; non tamen videtur habere calumniam, utrum actus intelligendi declarandus sit ex natura intelligentis: cūm intelligere non sit actus transiens in exteriorem materiam; omnis ergo intellectus, cuius natura determinatur per actuale esse, res in suo actualliter cognoscere non poterit; antequā per tale esse determinetur: idē omne sic intelligēs, vel cognoscit particularia particulariter, vel ex progresu rerū in esse aliquid scīētia eius accrescit: idē dato per impossibile

bile quod aliquid agens agat non ex suppositione materie, ita quod non solum formam induceret, sed essentiam in materie crearet, si haberet naturam instantem ab esse: quia modus intelligenti sequeretur modum naturae eius, ut cognosceret res secundum actuale esse, oportet eas determinari per tale esse, sicut & natura eius per actuale esse determinatur. Nam intelligere, quod competit rei, cuius esse est dittans à natura, de necessitate (quantum ad præfens) duo habet, ex eo quod est in tali natura sive in supposito talem naturam habente. Primo quia non est actus purus, sed admixtus potentiarum: cū sit in re, in cuius natura potentialitas habet esse. Secundum: non est ipsum esse: nam nulli rei est actio essentialis, ita quod suum agere sit suum esse, si habeat esse distans à natura: ex eo autem quod tale intelligere admixtam potentialitatem habet, non est de se omnino determinationem: & ideo oportet res per tale intelligere intellectas, secundum suum esse determinari, ut in suo esse determinare cognoscantur. Rursum quia non est ipsum esse, non reservatur in eo omnis ratio essendi, propter quod non poterit in se ipso absque alla determinatione res secundum suum esse cognoscere: & ideo nisi per esse res determinentur, sic intelligens eas, in suo esse cognoscere non poterit: & quia cognoscere particulare, ut particulare, est ipsam cognoscere secundum suum actuale esse: cognoscere autem ipsum universaliter, est ipsum scire solum secundum esse, quod habet in suis causis, vel secundum suam rationem quidem. Omne igitur habens naturam instantem ab esse, vel non cognoscit particulariter, vel si cognoscit ipsum, aliquid accretum scientie sit, ex eo quod res progressantur in esse.

Dens igitur, cum sit ipsum esse, & suum intelligere, & non habeat potentiam instantem ad instantiam, sed in eo reservetur omnis ratio essendi, poterit res cognoscere etiam particulariter, & ex eo quod res progressetur in esse nihil accresceret scientie suę, quod & hoc concordat cum via Diony. 7. de Div. nom. qui de Div. nom. dicit: Deum omnia existentia ab ipso cognoscere, in quantum omnibus est causa essendi. Nam ex hoc omnibus est causa essendi.

B. Egid. Col. sup. 1. sent.

A causa essendi: quia est ipsum esse, & habet naturam instantem ab esse, propter quod in eo omnis ratio reservatur: quod diligenter considerandum est: quia ex hoc, ut patet, quæstiones quam plurimæ dissolvuntur.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, Intellexus quod intellectus noster non potest habere scientiam particularium propter duo. Primò: quia particularia non cognoscit, & nisi uniendo se sensui: & ideo cum res particula- cedunt à sensu secundum Comen. 7. se est mutabili Meta, non sciuntur, sed consumantur. Se- cundò: quia particulare, ut particulare, est scientia, non cognoscit nisi prout determinatur Comen. 7. per actuale esse; sed secundum tale esse Meta.

C particolare mutabile est: & quia mutabile non est scientia, particularia non proprie sciuntur. Nihil autem, istorum impedit Divinam scientiam: nam Deus per se ipsum omnia cognoscit, non cognoscit uniendo se sensui. Rursum ad hoc quod particularia à Deo sciuntur, non oportet ea determinari secundum actuale esse: ideo licet secundum tale esse mutabile sit; relatum tamen ad Divinam scientiam quodammodo im- mutabilem substantiam sortitur: cum variatio ipsius per esse & non esse in Di- vinam scientiam variationem non inducat. Ad 2. dicendum, quod illa proposi- D. Aug. 17. N. 15. de Trin. cap. 5. alt: Simplex illa natura si- Trin. cap. 54. cut intelligit sensu, sicut sensu intelligit, idemque sensus qui intellectus est illi. Ad 3. patet solutio per iam dicta: quia licet contraria dispositio impedit scientiam no- stram: non tamē impedit Divinam sci- entiam: cum propter talem variationem Divina scientia non varietur. Ad 4. di- cendum, quod Deus sibi particularia particulariter, quod Deus sibi ea secun- dum eorum actuale esse, non solum secundum quod sunt in suis causis: ita tamē quod particulariter, & secun- dum quod determinatur ipsa scita; non Divinam scientiam vel scientem: & quia secundum tale esse imitantur Deum actu vel habitu: igitur particularia à Deo sciri poterunt. Et quod arguitur de materia frivolum est: quia & ipsa materia habet suo modo ideam in Deo,

PPPP

1163

Epilogus:

Nota diligē- ter.

D. Diony. 7. de Div. nom. qui de Div. nom. dicit: Deum omnia existentia ab ipso cognoscere, in quantum omnibus est causa essendi. Nam ex hoc omnibus est causa essendi.

Nec summa materialis existat, ut suo loco patebit. Ad s. dicendum, quod aliqua est causa universalis, in qua sunt effectus incompletæ: eò quod non est unus purus, sed in ea est natura distans ab esse: & ideo cognoscere producenda, prout sunt in ea, nisi determinetur per actuale esse, est ea cognoscere imperfectæ: Deus autem, cum sit perfectissimum agens, & non indigeat, quod res determinetur per actuale esse, ut eas actu cognoscat, omnia, quæ sunt in ipso tantum in causa, perfectæ & dividit cognoscere poterit.

ARTICVLVS. II.

Verum Deus cognoscet mala & in eius cognitione terminetur etiam ad vilia?

D. Thom. de q. 3. q. 1. art. 2. & 3. & in sum. p. 1. q. 14. art. 10. & in q. de veritate. q. 42. art. 15. Inven. tom. I. Lafosse ubi sup. cap. 3. & 5. Gerard. ubi sup. art. 5. cum alijs, quos ibi refert.

Secundò queritur: utrum Deus cognoscet mala? Et videtur quod non: quia Commentator 12. Meta. ponit dif-

Comm. 12. ferentiam inter scientiam nostram & scienciam Dei: Quia scientia Dei causat res, scien-

Meta. com. tiam Dei: Quia scientia Dei causat res, scien-

tiā nostra causatum à rebus: quod concordat

D. Aug. PN. Cū verbis Aug. 15. de Trin. cap. 15. & 25. de Trin. qui ait: *Vniversas creaturas suas & spiritales*

corporales, non quia sunt fidei novit, sed ideo sicut quia nō novit, ergo quod Deus scit causat, sed non causat malum, ergo nō scit mala, ergo &c. Præterea: privatio non cognoscitur nisi per habitum, sed intellectus cognoscens privationē per habitum est in potentia ad utrumquid

Phus 3. de contrariorum, ut inquit Phus & Com-

Amen. cap. 5. mentator suis in 3. de Anima. Cū igit-

for in intellectu Divino non possit esse contrarietas, Deus privationem non

cognoscet. Præterea: si Deus cognoscit

malum, aut cognoscit ipsum per speciem suam, aut per speciem alterius. Per speciem mali, non: quia malum, cum sit

privatio, caret specie, ergo cognoscit

ipsum per bonum, sed cognoscere talis-

quid per aliquid est cognoscere ipsum in-

perfecte, cum Deo non sit attributio ma-

la. Deo non debet attribui.

In contrarium est: quia nullus lu-

dex potest iuste punire mala, nisi malorum cognitionem habeat, sicut nec Medicus posset curare morbum, nisi non sit cum cognosceret, sed Deus est punitor malorum, ergo &c. Præterea: in primo legitur: *Delicta mea à te non sunt abs condita, ergo delicta & peccata, quæ mala sunt cognoscit Deus.* Utterius queritur: *Deus, latenterum Deus cognoscat vilia?* Et videtur vilia, quod non quia cū scientia recipiat speciem ex obiectis, cognitione vilia est vilia: si igitur cognoscet vilia, vilesceret, quod est inconveniens. Præterea: secundum Schol. dist. Commen. 12. Meta. ut supra tactum; s. q. 1. art. 3. est, non videre vilia est melius quam videre, sed quod melius est, Deo attributum est, ergo &c.

In contrarium est: quia cū Deus habeat perfectam cognitionem omnium, impossibile est vilia à Deo esse incognita.

RESOLVTO.

Deus cognoscit peccata, neclut cognoscendo bonitatem, qua privant, veritas etiam per se ipsum inquantum ab arte sua discordant. Et vilia queque intue-

tur nobilitando ea.

Respond. dicendum, quod secundum Diony. 4. de Div. nom. & Damasc. lib. 2. cap. 4. nihil allud est malum, nisi privatio boni: privatio nō potest cognos- ci per speciem propriam: quia Per se est non Phy. et, ut dicitur 1. Phys. Semper ergo cognoscitur per habitum oppositum: & ideo sicut obliquum non cognoscitur per se ipsum, sed per rectum, quod ei opponitur: unde per rectum cognoscimus rectum & obliquum: propter quod hanc 1. de Anima dictum est in 1. de Anima, quod rectum comm. 85. est index sui & obliqui, sic malum nos cognoscitur per se ipsum, sed per bonum ei oppositum: est enim bonum index sui & mali, sicut rectum sui & obliqui: & quia per bonum oppositum cognoscitur malum: cum opposita sint apta na- ra fieri circa idem.

Voluerunt aliqui, quod malum nō Opinio quod opponitur bono in createdo oppositione malum non speciali, nisi forte quadam oppositione. Opponitur bonum in createdo, ut bonum in malo opponitur; nō in createdo dixerunt, quod Deus non cognoscit mala per essentiam suam, sed cognoscit quae ab ipso sunt, & cognoscendo ea.

motus contrarius animæ ad res, volendo aliqua, volita non sunt in nobis: sed nos quodammodo sumus in volitis: propter quod 6. Meta. scribitur, quod bonum & malum, quæ sunt obiecta appetitus, sunt in rebus: & inde est quod anima quodammodo verius est ubi animat, quā ubi animat: quia amor si sit intē-

D. Diony. 4. sus, secundū Diony. 4. de Div. nom. po-
Divin. nom. nit hominem extra se, & collocat ipsum in amato: & quia amando vilia, in vilibus collocamur, ideo viles sumus: & inde est quod directè nō prohibemur intelligere vilia, sed amare: & licet directè non prohibeamur intelligere vilia; indirectè tamen prohibemur: eò quod intelligendo talia retrahimur ab intellectu supremorum. A Deo autem

Ex cognitione non est neganda cognitione viliū nec ne viliū re per se nec per accidens. Per se nō: quia trahimur à nec intellectus noster per se intelligens cognitione: do vilia vilescit. Per accidens & indirectè non: quia intelligendo vilia Deus & prohibe- non retrahit ab intellectu supremo- mur ea cognoscere: sed rum: cùm uno simplici intuitu omnia Deus non sic cognoscat: concedere ergo debemus retrahitur. Deum vilia cognoscere. Quod autem cogamur hanc veritatem concedere, sic declarari potest: quia nullum ens in se acceptum, & secundū esse suum consideratū propriè est vile: cùm omne esse perfectionem quamdam importet. Si igitur vilitas rebus competit, hoc non est, nisi ex eo quod res ipsæ ad alias comparantur, ex qua comparatione convenit omnis gradus superior & inferior in entibus. Dicere igitur Deum ignorare vilia est dicere ipsum ignorare ordinem rerum, quo posito, sequitur universa vel in ordinata esse, vel casualiter habere ordinem: quod valde inconveniens est. Nam cùm bonum ordinis sit summum bonum in genere rerum, citra bonum Primi, non est dicendum tale bonum esse casuale: cognoscit igitur Deus vilia, cùm non ignoret ordinem rerum; immò si vilia non cognosceret, cùm omnia alia comparata ad ipsum vilia dici possint, nullius rei nisi sui ipsius cognitionem haberet, quod est superius improbatum.

Resp. ad arg. Ad 1. dicendū, quod scientia scilicet dist. respicit speciem ex obiecto principalis, 35. q. 1. art. 3: non ex alio; vilia autem nona comparatur ad intellectum Divinum tanquam principale obiectum, cùm solum sui

A ipsius tanquam obiecti principaliter sit cognitor: ideo potest cognoscere vilia abique eo quod vilescat. Ad 2. dicendum, quod non videre vilia melius est quam videre, si videndo vilia retrahimur à visione supremorum, quod Deo non convenit, ut dictum est.

ARTICVLVS III.

Verum res in Deo existant?

D. Thom. ubi supra dī. 36. q. 1. art. 1. in 7. p. 1. q. 14. art. 1. & in qq. de veritate q. 3. art. 5.

TERtiò queritur: utrum res in Deo existant? Et videtur, quod nō: quia, secundū Magistrum in littera, nō omnia sunt in Dei essentiā, sed cùm non differat Deus & essentia sua, non omnia sunt in Deo. Præterea: si res dicuntur esse in Deo, hoc est, quia à Deo sciuntur, sed cùm mala sint scita à Deo, mala in Deo erunt, quod est inconveniens. Præterea: cùm res sint differentes à Deo, si sunt in Deo, aliquid est in Deo ab eo differens, quod est inconveniens: cùm sit simplicissimus. Si autem dicatur res esse in Deo non per essentiā, sed per similitudinē. Contra: verius est aliquid ubi est per essentiā, quā ubi est per similitudinē: cū igitur res in se ipsis sint per essentiā, in Deo autem per similitudinē, verius erunt res in se ipsis quam in Deo, quod negat Anselmus Monolog. 36. D. Anselm. Præterea: similitudo respondet ei, cuius Monolog. est similitudo, sed cùm quidquid est in Deo, sit lux & vita, non omnia autem participent vitam & lucem; non omnia erunt in Deo per sui similitudinē. Præterea: quod est in aliquo per similitudinē, prout est in illo non habet operationē propriam, sed ut legitur Actuum 17. In Deo vivimus, moveamur & sumus, ergo non sumus in Deo per similitudinē: cùm motus competat nobis, prout habemus esse in illo.

In contrarium est quod in littera dicitur.

RESOLVTIO.

Res creare sunt propriè in Dei scientia & potentia, quia eas scit, & potest ponere extra causas.

RESPOND. dicendum, quod in Deo dicuntur aliqua esse, vel quia sunt in

In Deo dicuntur in eius essentia, vel in eius scientia, vel
rur aliquam esse in eius potentia: nam nihil est in Deo es-
se tripliciter.

& per se, quod dici potest esse dire-
cte in ipso Deo: & licet predicta tria
realiter in Deo non differantur: aliqua etiam
men dicuntur esse in Deo scientia & po-
tentia, quæ non sunt in eius essentia, quod
sic declaratur. Nam sicut dicimus alii-
qua esse in potentia materiae, eò quod
materia potest transmutari ad illam, & de
materia educi posunt, sic aliqua dicun-
tur esse in potentia agentis: eò quod ag-
gens illa educere possit: igitur omnia
illa, quæ dicitur agens posse, in potentia
agentis esse dicuntur: & quia secundum

D. Aug. P. Ang. 5. de Trin. cap. 2. Sic ut enim ab eo,
N. 5. de Trin. quod est sapere, dicta est sapientia, & ab eo,
cap. 2.

quod est scire, dicta est scientia, ita ab eo
quod est esse, dicta est essentia: sic etiam di-
cere possumus, quod ab eo, quod est
posse, dicta est potentia: & quia sic con-
paratur potentia aq[ue] posse, ut scientia ad
scire, & essentia ad esse: sicut res dicun-
tur esse in potentia Dei, quia Deus illa

In Dei essentia potest, ita esse dicuntur in scientia Dei,
quia Deus illa scit: & in essentia Dei, quia
sunt & Per. sonz; sed in Deus illa est: igitur in essentia Dei erunt
eius potentia attributa & tres Personæ: quia talia
& scientia sunt Deus est; res autem creatæ non erunt
créature: in essentia Dei: cum Deus non sit illa,
quia Deus illa scit: In scientia vero eius & potentia creatæ ex-
istit & potest: In scientia vero eius & potentia creatæ ex-
istit & potest: quia scientia rursum cū ea sciat & possit: & ideo Magister
& potentia cō. in littera ait: quod omnia sunt in Deo
notat res sci. Scientia, quæ sunt sibi prætentia & cogi-
tas, & possi-
nita. In Dei autem essentia non sunt, ni-
essentia: & si quæ sunt eiusdem essentiae cum ipsis
hoc quia re- licet igitur eandem rem dicant scientia
feruntur ad scientia, essentia, & potentia in Deo; tamen
res secundum propter aliam & aliam habitudinem im-
rationem, vel propter aliam & aliam habitudinem im-
falem essen- portaram per ipsa, aliqua sunt in Deo:
tia, ut dici: quia sunt in eius scientia & potentia,
ut scientia, quæ esse in eius essentia non dicuntur;
vel potentia, & quia, ut dictum est, non solidum dici-
dicit tantum tur esse in Deo, quod est in eius essentia, D
ipsarum rerū sed quod est directe & per se in eius sci-
entiarum in entia & potentia: cum scire & posse Di-
Deum, ut sic: vnu ad omnia, quæ processerunt ab ipso,
& idem quia ista no- se extendant, omnes res creatæ in Deo
mina imponuntur esse dicuntur: non quia Deus illa sit, prop-
ter à plurib[us] ter quod possunt dici esse in eius essentia
rationibus tias sed quia Deus illa scit & potest. Vnde
ideo, &c. de in eo sunt, quia sub eius scientia &
potentia continetur.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum,
quod in Deo dicuntur esse non solum,

quæ sunt in eius essentia; sed etiam quæ
sunt in scientia ipsius: & quia omnia
sunt in scientia eius, omnia in Deo esse
dicuntur non per essentiam naturæ, sed
per cognitionem scientiæ: ut Magister. Omnes
sit. Et ad formam arguendi: cùm dici-
tur idem est Deus & sua essentia. Dice-
dum, quod licet idem sint, potest tamē
concedi aliqua esse in Deo, quæ non quia Deus
sunt in eius essentia, sicut conceditur illa scit.

aliqua esse in scientia Dei, quæ non sunt
in eius essentia, licet in eo scientia &
essentia idem dicant. Ad 2. dicendum,
quod sicut in solutione principali dice-
batur, quidquid est in Divina scientia
directe & per se, sive secundum speciem
suam, in Deo esse dicitur: in illa autem
non sciuntur à Deo per speciem propriæ
quia eam non habent: & ideo non o-
portet taliā in Deo esse, licet à Deo sci-
antur. Ad 3. dicendum, quod, proprié-
loquendo, Divina essentia est ipsa veri-
tas, & creatura imitatur ipsam, non à
converso. Nam sicut Verbum Divinum
non dicitur factorum similitudo, sed
simplex veritas, ut dicitur Monolog.
3. 1. sic & Divina essentia potest dici fa-
ctarum rerum simplex veritas: & ideo
non oportet res verius esse in se ipsis;
quæ in Divina essentia, immo taned

C verius sunt in Divina essentia, quæ in
se ipsis, quanto verius exsistit creatrix,
quæm & creatæ essentia; hanc rāmen su-
mendo similitudinem, omne id, quod
imitatur aliquid, potest dīci similitudo
illius: & ideo similitudines omnium sunt
in Deo, quia omnia Divinam essentiā
imitantur: & quia Deus scit omnia, in qua-
rum scit essentiam suam, quæ est simili-
tudo omnium, omnia, quæ scit Deus,
in Deo, esse dicuntur: quia ideo & simili-
tudines omnium sunt in ipso: & ex
hoc apparet mala non esse in Deo, licet
Deus ea sciat: quia per speciem propriam
non cognoscuntur ab ipso. Ad 4. dicen-
dū, quod similitudo rei dupliciter con-
siderari potest. Primo, per respectum ad
id cuius est, & sic nihil attribuitur simili-
tudini, secundum quod hulicmodi,
quod per quamdam participationem
vel imitationem aliquam non reperi-
atur in re, cuius similitudo exsistit. Secun-
dò considerari potest per respectum ad
id, in quo est, & sic aliqua attribuiatur
similitudini, quæ in re non reperiuntur:
sicut similitudini Herculis vel Imagini
cluq

eius, secundum quod huiusmodi, nihil attribuitur, quod non sit in Hercule; tamen esse lapideum vel æneum potest competere imagini Hercules, si sit in lapis vel in ære, licet talia Hercules non convenientia. Sic est in proposito: quia similitudo cuiuslibet in Deo existens est lux & vita, non obstante quod omnia lucē & vitā non participent: quia hoc competit tali similitudini, prout in Deo est; licet non oporteat ei competere talia, prout similitudo rerum existit. Ad 5. dicendum, quod vivere & moveri possunt attributi rebus secundum esse, quod habent in se ipsis: dicuntur tamē vivere & moveri in Deo, eò quod ab ipso habent motum & vitam, & ab ipso conservantur res, ut moventur, & vivunt: & quia quod est conservativum alicuius, recipit illum per habitudinem importaram per hanc præpositionem, in, ideo dicuntur in Deo esse, vivere, & moveri: quia omnia haec conservat in nobis Deus: ita quod esse referatur ad substantiam, vivere ad virtutem, moveri ad operationem: conservat enim Deus in esse substantiam, virtutem, & operationem nostram. Vel vivere referatur ad animam, moveri ad corpus, esse ad utrumque, quæ omnia & a Deo sunt; & ab ipso conservantur.

Putean. in sum. q. 13. art. 1. dub. 1. Puffige tom. 2. q. 2. cap. 1. Villanova de præc. cisp. 1. dub. 1. cap. 5. & 14. Gavard. tom. 2. q. univ. de Div. idem art. 1. & ferè omnes apud illos.

AD 1. sic proceditur: videtur quod non sit dare ideas: quia secundum Phum 7. Meta. non propter aliud potius 7. Me- nuntur ideas, nisi propter scientiam & ta. com. 27. generationem; sed ut idem ibidem probat, nec ad scientiam, nec ad genera- tionem faciunt, ergo &c. Præterea dicitur 1. Posteriorū, species enim gau- 1. Poster- dent, mōstra enim sunt, & exponitur de- ideis, ergo vanum eit ideas ponere. Præ- terea: si est dare ideas, ponemus eas in mente Divina, sed oportet esse propor- tionem ideas ad id, cuius est idea, sed cum Dei ad nos non sit proportio, ergo &c. Præterea: perfectius est agens, quod agit per se ipsū, quā quod agit me- diate alio. Deus igitur per se ipsum ager, nō per ideā, sic etiā perfectius cognoscit, quod cognoscit per se ipsum, quā quod cognoscit per aliud: supervacuum est igitur ideas ponere in Deo, cum non sint utiles, nec ad scientiam, nec ad actionem.

In contrarium est: quia secundum Aug. 83 qq. q. 46. Tanta vis est in ideis, ut, D. Aug. P

*C*ui si eis intellectis, sapiens esse nemo posse. In N. 83. qq. q. cōveniens est ergo negare ideas in Deo: 46. cum inconveniens sit ipsum non esse sa- pientem. Præterea: secundum eundem ibidem, rationes principales appellantur ideas, sed si huiusmodi rationes negare- mus in Deo esse, negareamus Deum ra- tionabiliter agere, quod cum sit incon- veniens, de necessitate oportet nos di- vere ideas esse.

RESOLVTIO.

Idee, ne à SS. PP. explicantur, & proua hīc, sub quinque modis simul sumptis accipi- tur, nequidam sicut certissimè in Deo, sed propriè in sola mente Di- uina existunt.

DEINDE queritur de ideis. Et circa hoc qua- runtur quatuor. Primo: utrum sit dare ideas: Secun- do: utrum sit dare pluralitatem idealium: Tertiò: utrum pertine- ant ad scientiam practicam vel specula- tivam: Quartò: quorum sit habere ideam?

ARTICVLVS L.

Venit sic dare ideas?

D. Thom. I. p. q. 15. art. 1. & hic q. 2. art. 1. Gerard. 8t. ita. hic dist. 3. q. 1. art. 1. Argenst. hic q. univ. art. 1. Fins. à Christo theo. trist. de idem q. 5.

Respond. dicendum, quod Aug. 83, N. ibidem. Ideā latine interpré- at: Ideas latine possumus vel formas vel species tur forma, dicere, ut verbum ex verbo transferre vides vel species; nimir. Si autem rationes eas vocemus, ab inter- non autē tra- pretandi quidē proprietate discedimus. Rationes tio secundū euām grātē logos appellantur, non ideā: sed ta- vocabulum, sed bene se quisquis hoc vocabulo uti voluerit, cundū tē.

re ipsa nota rebarbit: ex quibus verbis duo colligere possumus. Primo quod A ideæ secundum interpretationem voca buss dicuntur formæ vel species; secundum tamen rei veritatem etiam rationes diciposunt, quæ si bene consideramus, apparet ideæ esse formas intellectuales. Nam forma non propriè dicitur ratio, prout habet esse naturale & sensibile, sed prout habet esse intellectuale: quæ etiam ideæ, cum exemplaria appellatae sint, dicere possumus, quod propriè loquendo ideæ sunt species rerum existentes in intellectu, ad quarum similitudinem alia producuntur & fiunt.

D. Diony. 5.
de Div. nom.

Vnde & Diony. 5. de Div. nom. ideas B appellat exemplaria, & rationes existentium determinativas, & effectivas rerum: ponere autem species aliquas intellectuales, ad quarum similitudinem alia producuntur, de necessitate cogimur: nam cù agètia naturalia agat mota, & òne agèt motū & ut instrumentū educatur ad agèt immobile & principale, necessariò agèt ex necessitate naturè reducitur ad agèt per cognitionem & intellectū: & quia omne rati, & si nō irrationabiliter agit, habet apud se species factivas rerum, portet esse aliquod agèt per intellectū, in quo sunt species & exemplaria, quæ continentur ideæ: & licet omne agens per

Idee in sola intellectum possit dici habere ideas, ut mente Divi tamen sancti de ideis loquuntur, & ut na existunt nos de eis loqui intendimus, ideæ Propriæ.

propriæ in sola mente Divina existunt.

Ad cuius evidentiæ notandum, quod res istæ sensibiles, per quas in cognitionem allorum venimus, eo quod nostra cognitio incipit à sensu, & modis quantum ad præfens potest intelligi habere esse. Primo in potentia materiæ: nam cùm ista sensibilia ex materia producuntur & òne, quod producuntur de aliquo, sit aliquo modo in eo, de quo producitur.

Nota, quod res sensibiles, omnia ista sensibilia habent esse quodammodo in materia, vel in potentia sex modis habent esse, in materia, Secundo in se ipsis: & sic considerant res secundum esse eorum na materia, in se turale in suis causis naturalibus. Tertiò ipsis, in agèt, habent esse in suis causis productivis te causa, in proximis & immediatis: ut leo produc anima cognoscente, in tur in leone producente: nam leo produc intellectus ductus à leone non solum habet esse in mo entibus materia, ex qua producitur, vel in se D. orbes, in in se productor, sed etiam in leone produc collectu nostro.

cente. Quartò res habent esse in intellectu nostro. Nam, ut scribitur in titula de Anima, *Anima est quodammodo omnia*: nam omnia quodammodo habent esse in anima, in quantum ab ea cognoscibilia sunt. Quintò in intellectu intelligentium & motorum orbium. Nam omnes proportiones generatae in istis inferioribus proveniunt ex distatia orbium & motibus stellarum, & ex intelligentijs morientibus orbibus. Nam, ut dicit Commen. 12. Meta. Natura non facit aliud perfecte ordinare, nisi fuerit rememorata ab agentibus superioribus, que dicuntur intelligentias. Sexto in intellectu Prinii: est enim Deus per suum intellectum mensura omnium entium, & omnia entia sunt in ipso. Hæc autem sic habent ordinem ad se invicem: nam esse, secundum quod res sunt in anima nostra, dependet ab esse actus rerum: cum scientia nostra cauteretur à rebus. Else autem actuare rerum, secundum quomodo isti sex modi pender aliquo modo ex principio natu rali, unde producuntur. Rursum esse, se i a se: quia esse secundum quod res sunt in materia, de in anima à re pender ex esse, secundum quod sunt in extra in actu causis proximis & immediatis, secundum dependet; res autem in actu dum quas de materia educuntur: nam à materia, & semper potentia passiva elicuntur per cōt sic de alijs. Vide ibi.

Parationem ad actionem, ut dicitur 5. 5. Metaph. Meta. Illud autem esse, secundum quod comm. 17. sunt res in agentibus proximis & natu ralibus, dependet ab esse, secundum quod in motoribus orbium existunt: nam, ut dictum est, natura non agit per se nisi rememorata ab illis, else autem secundum quod habet esse res in motoribus orbium, ordinatur ad illud esse, secundum quod sunt in Deo, quia omnia ista proveniunt ab arte intellectuali unius Dei, ut Commen. alt: quia omnia Connexionem & ordinem universi inclu dent; & ordo & connexionem universi ma nuducunt nos in intellectum idealium: nam ordo & connexionem argunt Deum rationabiliter agere; rationabilitas autem actionis absque ideis esse non potest.

Viso quod modis res dicuntur habere esse. Notandum quod idea, secundum quod de ea loquimur, non importat, que solum congregantur in illo esse, secundum quod res sunt in Deo: & ideo id est, ut de eis loquimur, solum in mente Di vina existunt, quod declarare volumus.

Concordia ad rationes ideas alteras. Comm. ibi: deca. Ideæ in intellectu existunt, nam ordo & connexionem argunt Deum rationabiliter agere; rationabilitas autem actionis absque ideis esse non potest.

Viso quod modis res dicuntur habere esse. Notandum quod idea, secundum quod de ea loquimur, non importat, que solum congregantur in illo esse, secundum quod res sunt in Deo: & ideo id est, ut de eis loquimur, solum in mente Di vina existunt, quod declarare volumus.

Comm. 11. Meta. com. 18.

Uitas & forma: nam, ut dictum est, si verbum pro verbo transferre volamus, idea & forma & species dicuntur. Secundò idea dicit quid factivum, & non factū. Vnde Aug. dicit s. 3. qq. quod participatione idearum sit quicquid sit. Tertiò dicit quid incommutabile: unde idem ibidem ait, quod ideae sunt rationes eternae, & incommutabiles. Quartò dicit quid intellectuale: nam (ut habitū est) sine eis nullus intelligitur sapientia. Quintò dicit quid principale & primum: nam (ut dictum est) principales rationes appellantur ideae: ex eo quod idea dicit quid actuale, non accipiuntur ideae, prout res habent esse in potentia materiae: quia in materia non sunt secundum esse actuale, nec secundum potentiam activam, sed secundum passivam materiam. Ex eo quod idea dicit quid factivum non factum, non sumuntur ideae, pro ut res in se ipsis existunt, eò quod respectu sui ipsius res non habet esse factivum. Tertiò: eò quod idea quid intellectuale nominat, non accipiuntur ideae, ut res sunt in suis causis proximis, & in agētibus ex necessitate naturæ. Quartò: eò quod quid incommutabile dicit, non sumuntur ideae secundum esse rerum in intellectu nostro. Nam, cùm scientia nostra sit acquisita à rebus, species in intellectu nostro non habent esse incommutabile, immò sit transitus à scientia ad ignorantiam, & è controverso. s. quia idea quid principale importat, non accipiuntur ideae. Secundū quod res considerantur, quantum ad quantum esse earum, ut prout dicuntur esse in intelligentijs moventibus orbes: nam ibi non sunt principaliter, cū omnia reducantur in artem intellectualem Dei. Restat ergo ideas accipi secundum s. esse rerum, prout, videlicet, sunt in mente Divina. Omnia autem praedicta s. que diximus esse de ratione ideae, tangit D.

Quid sine
idea?

Aug. 83. qq. q. 46. Sunt namque ideae quedam principales formæ, vel rationes rerum stabiles atque incommutabiles, que ipse formæ non sunt: ac per hoc eterno, & semper eodem modo se habentes. Et subdit: Cx. cum ipse neque oriatur, neque increaret, secundum eas tamen formari dicuntur omne quod oriri, Cx. invenire potest, Cx. omne quod erit, Cx. invenit: ex eo quod dicit ideas esse formas, tangit actualitatem earum: eò quod dicit eas non fa-

etas, sed secundum eas alias fieri, ostendit quod de ratione ideae est, quod sit quid factivum, & non factum: eò vero quod eas stabiles & incommutabiles nominat, ostendit incommutabilitatem esse de ratione ideae: quia vero dicit eas rationes, ostendit quod idea quid intellegibile dicit: nam ratio quid intellectuale nominat: ex eo vero quod eas principales appellat, innuit primitatem & principalitatem de ratione ideae existente: & quia ista s. videlicet, actualitas, &c. non convenienter rebus secundum aliquid aliud esse præterquam secundum esse, quod habent in Deo, in solo Deo huiusmodi ideae ponuntur. Vnde & idem Aug. ibidem ait: *Has autem rationes, ubi arbitrandam est esse, si si in ipsa mente Creaturæ. Quasi dicat nulibi.*

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod positio Platonis de ideis, si sic sensit, ut Aristoteles ei imponit, supervacua est & fabulosa: & quia non ponimus sic ideas, ut ipse posuit, ut in sequenti questione parebit, improbationes Philo non contradicunt nobis: cùm improbare intendit Ideas à Platone positas. Et per hoc patet solutio ad secundū: quia monstra sunt species vel ideae, ut Plato posuit, non ut nos. Ad 3. dicendum, quod licet Dei ad nos non sit proportio quantitativa: est tamen proportio ordinis, & cuiusdam immutationis: & hoc sufficit, ut ponamus in Deo ideas rerum, ad quarum imitationem & exemplar alia sunt producta. Ad 4. dicendum, quod ponere ideas esse utiles ad scientiam & actionem aliquius, potest intelligi dupliciter, vel quod huiusmodi ideae sunt realiter difference ab essentia agètis, vel scientis, & tunc sic agens vel sic sciens imperfectus est, vel quod sunt idem realiter, quod essentia eius, & tunc nullam imperfectionem dicunt: quia sic agens & sciens se ipso agit & scit.

ARTICVLVS II.

Vtrum sit dare plures ideas?

D. Thom. I. p. 9. 15. art. 1. & qq. de veritate q. 35 art. 2. Arg. & Putean. ubi supra. Lafosse. ubi supra cap. 5. Gavard. ubi supra art. 3.

Secundò queritur: utrum sit dare pluralitatem idearum? Et. videjus quod

quod non: quia huiusmodi pluralitas vel est propter esse, quod habent idea ta in Deo, vel secundum quod sunt in se ipsis? Non primo modo: quia cum Deus sit essentia bonitatis & unitatis, quidquid in eo est, unitivè existit in ipso, non pluralliter. Nec secundo: quia cum res non fuerint ab aeterno, pluralitas idearum non fuit in Deo aeternaliter. Nec ex tempore: quia tunc in Deo facta fuisset mutatio. Præterea: cum idea sit idem quod essentia Divina: cum non concedamus in Deo esse plures essentias; non debemus concedere in eo esse plures ideas. Præterea: si dicatur hoc esse ratione respectus: unde propter pluralitatem respectuum ad creaturas sunt in Deo plures ideas. Contra: temporale non est causa aeterni, sed cum creaturæ sint temporales, ideas ponantur in Deo ab aeterno; pluralitas creaturarum non arguet pluralitatem idearum. Præterea: sicut idea dicitur relativè ad ideatum, sic scientia dicitur ad scibile relativè; sed propter pluralitatem creatorum à Deo scibiliū non dicuntur plures scientiæ in Deo, ergo propter pluralitatem ideatorum in Deo plures ideas poni non debent. Præterea: si huiusmodi ideas sumuntur per respectum ad ideata, cum ideata non æqualiter imitentur Divinam essentiā, sequitur ideas esse inæquales: ut idea eius, quod vivit, sapit, & est, continebit ideam eius, quod vivit & est, non tamē sapit; sed cum huiusmodi ideas in Deo ponantur, erit in Deo inæqualitas, quod est in conveniens.

D. Aug. PN. In contrarium est Aug. 83. qq. q. 83. qq. q. 46. qui loquens de huiusmodi ideis loquitur de eis in plurali dicens: *Sunt namque ideas principales forme quedam, vel ratios rerū stabiles.* Sed hoc nō est, nisi esset D. Diony. 5. plures ideas, ergo &c. Præterea: Diony. de Div. nom. 5. de Div. nom. de eis in plurali loquitur dicens: eas esse exemplaria & ratios substantiferas existentium, ergo &c.

RESOLVATIO.

Necessariò arguitur pluralitas idearum in Deo absque aliqua compositione: sive opposita simplicitati, ex eo quod ad extrā est agens rationaliter, habens essentiam diversimode imitabilem à creaturis.

R. Espond. dicendum, quod secundum Aug. 83. qq. Ideas Plato primus appellasse perhibetur: quia ipse primus usus fuit hoc nomine: nam licet ab alio ipsi R. Egid. Col. sup. I. serv.

tellectu fuerint, à solo Platone primitus hoc nomine appellat: sunt: cuius positionem sequi si vellemus, posito quod sic senserit, ut ei Arist. imponit, non esset difficile intelligere idearum pluralitatem: posuit enim in quolibet gene- Imaginatio per multa per participationem, & unum Platonis de per essentiam: multa materialia & unum ideis.

abstractum: & huiusmodi abstracta dicebat esse quidditates rerū sensibiliū: & secundum quod huiusmodi sensibiliū quidditates se invicem includunt, & habent quemdam ordinem, dixit ideas ad se invicem ordinatas, ut ideam animalis supra ideam hominis (sumendo B) ideam largè, ut etiam generum cōpetit esse ideas) & quod huiusmodi ideas etiā essentialiter distinguebātur, de necessitate cogebatur ponere ideas plures. Credi dit enim Plato, quod modo intelligēdī respōderet modus essēdī extrā, ita quod sicut intelligo hominē præter homines particulares, sive quidditatē hominis præter sua individua: ita actualiter, esset quidā homo separatus à suis particularibus, qui erat quidditas suorū individuorum, quem hominem appellabat ideam: & sicut intelligitur animal præter suas species, sic esset quoddam animal separatū: & si iste modus verus esset, cum secundum intellectum sit distinctio quidditatum sensibilium, esset ponere ideas plures realiter differentes. Sed iste modus non est bonus: nā licet ab eo, quod res est vel non est, sit veritas & falsitas in intellectu: sufficit tamen ad huiusmodi veritatem, quod res extrā respondeat ut fundamentum, & unde una res possit respondere multis intellectibus: non enim semper, quæ sunt distincta intellectu, realiter differunt: nā ratio distinguit inter ea, quæ realiter sunt unita. Igitur, positio Platonis nō habuit stabile funda- Contra Pla- mentum, & quia fundavit se super fal- tonem: quia D. so, loquendo de ideis, falsa protulit: & deficit in tri- bu quantum ad præsens, deficit in tribus:

1. quia dicebat ideas quidditates rerū sensibiliū. 2. quia ponebat eas essentialiter differentes. 3. quia dicebat eas esse deos; assertens deorū pluralitatem, licet inter huiusmodi deos poneret unum Deum, summū in participabilē. Non enim dicere possumus huiusmodi ideas esse quidditates sensibilium: quia tunc ponemus quidditates rerum secundum rei existentem esse abstractas ab his, quorum

Qqqq,

Phus 7. Me-
sa.com.

quidditates existunt: & tūc est etiā aliquid bonū non habens essentiam boni: ut ar-
guit Phus 7. Meta, quod est inconveniens. Rursus nō possumus dicere huiusmodi ideas essentia liter differentes, ut quodd aliud sit per se bonum, aliud per se vi-
ta, aliud per se animal, aliud per se ho-
mo. Nam cū huiusmodi ideas sint prin-
cipales rationes factivas, oportet eas cō-
gregari in eo, quod non agit motum,
& hoc est Deus ipse: & quia solus ipse agit principaliter, & omnia alia agunt ut instrumenta eius: sicut omnes perfe-
ctiones omnium generum congrega-
tur in ipso, sic exemplaria omnium re-
rum uniuersitatur in eo. Ex hoc apparet ter-
tium falsum esse: ut quia omnia ista u-
niuersitatur in Deo & sunt unus Deus, po-
nere pluralitatem deorum, error est:
quia nihil citra Primum aliquid pri-
cipaliter inducit non motum à Primo,
& non agens ut instrumentum eius
quod tamen oporteret, si esset deorum pluralitas. Hac autem tria, licet nō hoc

D. Diony. 5. oratione, tangit Diony. 5. de Div. nom.
de Div. nom. dicens: quia non aliud est esse bonum, aliud existens, aliud vitam: & hoc quātū ad hoc quodd huiusmodi abstracta & ex exemplaria, & ideas non essentialiter dif-
ferunt. Nam ex eadem radice procedit ponere perfectiones per se existentes diffe-
rentes essentialiter: & ponere exempla-
ria essentialiter distincta, excedētes &
subiectas, quantum ad aliud: & addit,
neque multas causas & allorum alias produc-
tivas, quodd ideas non se habent sicut excedens & subiectum, ut quid-
ditates sensibilium: & subdit, omnes hu-
iusmodi processus bonos esse unius Dei:
& hanc derivationem esse perfectas u-
nius Dei providentias manifestativam,
quantum ad tertium: quodd pluralitas idearum non arguit pluralitatem deo-

rum. Sed ex earum pluralitate arguere non sunt plu possimus unum Deum: & quia non est res dij.

iste ordo deorum, & plures ideas non sunt plures dij, sed omnes in uno Deo simplicissimo existunt, videre quomodo in eis possit esse aliqua pluralitas, quodd simplicitati Divinæ non repugnet, non est facile.

Ideò notandum, quodd causa, quae ponere cogimur in Deo pluralitatē idearum, est: quia dicimus Deum rationabiliter agere; sed nullum agens ratio-
nabiliter diversa ordinatè producit, si

A ea producat secundum eandem rationem: Causa quare in Deo parti-
tur plures ideas, ut secundum ra-
tionem unam producta sunt: consurgit enim rationalitas agentis ex effectibus duplicitate. Primo: cū quilibet effec-
tus sortitur naturam propriam. Secun-
dò: cū in eis modo debito ordo atten-
ditur. Dupliciter enim dominus irratio-
nabiliter haberet esse. Primo si partes si effectus pro domus non sortirentur naturam debi- priā sortitur tam. Secundo, si in eis non esset ordo naturam & competens. Cū igitur videamus par- ordinē, ager rationabili-
ties universi habere naturas proprias & ter agit.

B datur, de necessitate arguere possumus Deum rationabiliter agere considerato de corpore & ordine universi: & quia non est rationabile distincta ordine debito emanare ab uno agente immediate secundum rationem unam, cū Deus ipsas res & ordinem in rebus immediate caufet: quia agente causa secunda non cessat actio causæ primæ: & quia si aliquam causalitatem Deus rebus communi-
cat, hoc nō est ex imperfectione eius, quod non possit totum producere, ideo ex necessitate arguere possumus in Deo esse rationes factivas multas & infinitas, secundum quas res producti, & producere potest: & quia secundū hāc pluralitatem rationum est in Deo plura-
litas idearum, arguere possumus in Deo esse ideas plures absque eo quod repugnet suæ simplicitati: nam pluralitas rationum realiter non arguit compositionem, sed simplicitatem: cū quanto aliquid est simplicius, tanto à pluribus sit imitabile, secundum quam imitabilitem consurgit hāc pluralitas rationū. Et ista est via Aug. 83. qq. q. 45. qui hanc Nota modis veritatem venando ibidem, tria facit. P. N. Aug. Nam primo præmittit res à Deo sortiti ordinem & naturam propriam di- de pluralitate idearū 83. qq. q. 46. eens: Quis autem religiosus, & vera reli- gione imbatus, quavis ratione possit hec in- à Deo. tuere, negare tamen audeat, immo etiā nō proficetur: omnia que sunt, id est, quaecunque in suo genere propria quadam natura conti- nentur, ut sunt, auctore Deo esse procreata: eo que auctore omnia que vivunt vivere: atque universalē rerum incolumentem, ordinem que ipsum, quo ea que manant, suos tempora- les cursus certo moderantem celebrant, summi Dei legibus contineri & gubernari: Secundò: ex hoc concludit Deum rationabiliter agere

agere dicentis: Quo constituto, atque concessò, A quis audet dicere Deum irrationabiliter omnia condidisse: quasi dicat de necessitate arguit rationabilitas Divinae actionis, cōcessò omnia à Deo naturam propriam & ordinem esse sortita. Tertio concludit in Deo esse rationes plures factivas, quæ Ideæ appellantur: cum ait: Quod si dicitur recte credi non potest, quod Deus irrationabiliter erat, refutat omnia ratione facta cōdata: nec eadem ratione homo qua equus; hoc enim absurdum est existimare: singula igitur proprijs sunt creaturarib⁹.

Quomodo Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, pluralitas idearum in Deo, non tanquam in natura eius; sed in Deo. Pluralitas idearum non tanquam in cognitione ipsius: cognoscere est pluralitas: cit enim se Deus à pluribus imitabilis, respectuicog & idēo est in eo pluralitas idearum. Ad nitorum, sed est Dei essentia. Ad 2. dicendum, quod idea non dicit essentia, ut plura etiam absolute considerata: sed nomini sciat esse in nat eam cum quodam respectu, prout Dei essentia à creaturis est imitabilis, & propter prius scientia: ita pluralitatem respectuum est in Deo pluralitas formæ idcarum. Ad 3. dicendum, quod litter non est ceterum creaturæ sunt temporales; Deus tanquam in Deo ut in me ab aeterno intellexit se pluribus modis in essentia, sed disimilabiliem: idēo non obstante novis in nobis: sed est bene & temporalitate creature, ab maliter obiecto aeterno fuit in Deo pluralitas idearum: sive ut in multis eam sunt causæ in inferendo, que scientia.

non sunt cause in essendo. Arguit enim pluralitas creatorum actualis vel potentiæ pluralitatem idearum in Deo: licet non, quia plura creata sunt vel plura creari possunt, sit in Deo pluralitas idearum, sed è converso. Ad 4. dicendum, quod scientia est relativum secundum id in quo dicitur, & principaliiter significat Di- cij respectu vinam essentiam: & idēo est una scientia Dei sicut una essentia: Idea autem quasi completivè & formaliter dat intelligere respectum ad ideata, & idēo propter pluralitatem respectuum est in Deo pluralitas idearum. Ad 5. dicendum; quod species existentes in intellectu, & si habent respectum ad intelligibilia & ad intelligentem; non tamen denominantur secundum ea quorum sunt; sed secundum id in quo sunt: unde species materialium in intellectu existentes, licet sint materialium, non sunt materiales, sic ideæ sunt inaequales, sed non sunt inaequales.

ARTICVLVS III.

Vtrum Ideæ ad scientiam practicam vel speculativam pertineant?

D.Thom. in sum. p. 1. q. 14. art. 16. Et in qq. de veritate. q. 3. art. 3. & 4. I. a. s. ubi supra cap. 2. art. 5. Gavard. ubi supra art. 5.

Tertio queritur: utrum Ideæ ad cognitionem speculativam vel practicam pertineant? Et videatur quod ad speculativam: quia secundum Aug. 83, qq. q. 46: vol. 47. vel 72. secundum alia intitulationem: Tota in eius vis constituitur. nisi his intellectus sapientia esse non posset. Sed ea, sine quibus non potest intelligi: alit quis sapientis, pertinent ad cognitionem speculativam: cum sapientia secundum Phm 1. Metà, solùm quid speculativi nominet; ergo &c. Præterea: secundum Aug. 83: qq. ratio dicitur de si nihil secundum eam fiat; sed secundum eundem huiusmodi ideæ rationes dilicuntur, ergo non oportet secundum eas fieri aliquid, & ita non pertinent ad scientiam practicam, sed ad speculativam. Præterea: Deus per huiusmodi ideas cognoscit res ipsas & passiones earum. Iehesus pertinet ad scientiam speculativam: ergo &c. Præterea: huiusmodi ideas sunt ea, per quæ res progressinur in esse; sed eadem sunt principia essendi & cognoscendi secundum Phm, ergo non solùm sunt utiles ad hoc, quod per eas res producuntur, sed etiam ut cognoscantur: sed productio pertinet ad proximum, cognitione ad speculationem, ergo &c.

In contrarium est: quia secundum Dionysium 5. de Div. nom. huiusmodi Ideæ dicuntur prædictas existentias determinativas & ob definitiones effectivas. Sed exemplaria, secundum apud & bona vñres sunt & determinantur, pertinet ad cognitionem practicam, ergo &c. Præterea Aug. 83. qq. Et cum ipse neque orientis neque interiore, secundum eas rationes formam dicitur anno quidam. Ceterum serire potest. Sed ea secundum quæ alia formantur, pertinent ad cognitionem practicam, ergo &c.

Qqqq.

RE:

RESOLVTIO.

Idea non est id, quo Deus intelligit per comparationem ad actum, sed per comparationem ad cognitum: & quamvis sic accepta pertineat aliquo de in Deo conscientiam speculandi rationem: sumpta tamen secundum etymologiam vocabuli speculat propter ad scientiam præstat.

Opinio quod R. Espond. dicendum, quod ut quod habet ratio fieri appearat veritas, expōnet nos mem cogniti videtur quomodo idea se habeat ad cognitionem: ad quod dicunt aliqui quod

Idea non est id, quo Deus intelligit sed soluta habet rationem intellecti; sed cū Divina essentia, prout est imitabilis ab aliqua re, dicatur idea illius & similitudo eius, cum ex hoc entia creatae cognoscantur à Deo: quia similitudines omalium sunt in ipso: simpliciter negare ideam esse illud quo Deus intelligit: non satis doctrinam sanam. Notandum igitur quod illud, quo cognoscens cognoscit, duplicitate potest accipi. Primo per comparationem ad cognitionis actum. Secundo per respectum ad cognitionem. Nam id, à quo creditur cognitionis actus, est id quo cognoscimus: & id, per quod nobis aliquod cognitum innotescit, quo cognoscimus, dici potest.

Idea non est. Est autem idea quo Deus cognoscens, non ratio cognos per comparationem ad actum, sed per respectum ad cognitionem: quod sit declaratum ad actum: nam eo cognoscimus per respectum, sed per respectum ad ad actum, quod respectu actus habet cognitionem: aliquara rationem principij: & id est dicens possumus, quod sic cognoscimus substantiam, virtutem, speciem, & obiectum: sed specie & virtute tunc intellectiva potencia cognoscimus immaterialiter: quia hanc respectu actus intelligendi immaterialiam causalitatem habent. Nam ex potentia intellectiva informata specie immateriali progressum actus intelligendi, alter tamen & alter: quia à specie progressum actus principiatur, à potentia secundarij: & quod actus semper quasi principale principium respicit formam, & quasi secundarium materialiam & substantialiam. Substantia autem & obiectum respectu actus non habet immaterialiam causalitatem, sed substantialia est causa actus, prout est id, in quo radicatur virtus & potentia: obiectum vero

A prout ab eo habet esse species in intellectu: intelligit autem anima nostra non solum intellectu, sed etiam species intellectibili, accipiendo ea, que sunt immaterialium principium actionis. Cauta autem, quare requiritur huiusmodi species ad eatem actum, est: quia intellectus nostrus non est actus purus: & quia agere agit secundum quod est in actu: cum aliqua actualitas conferatur intellectui vel anima nostra ex eo, quod continuatur rebus: ipse similitudines rerum in anima existentes sunt id, quo anima intelligit, etiam per comparationem ad actu, quia sunt causa & principium rerum

B intelligendi: quod si ramen animae nostra nulla actualitas tribueretur: ex eo, quod rebus alijs conformatur, & ex similitudine rei in ea, non posset accipi ratio actus intelligendi. Quod si ad Divinos transferre volumus: fatus apparebit: idea non esse id, quo Deus intelligit per respectum ad actum: cum nulla ratio principij sit in idea, ut idea est, respectu actus cognitionis Divinæ. Nam licet distinctione eorum, quæ habent causalitatem: respectu actus intelligendi in nobis, non simpliciter habeat locum in Deo: & quod tibi non possumus dicere substantialiam: & obiectum respectu actus habere causalitatem mediate, potentiam & speciem immEDIATE: rursum speciem principiatur, potentiam secundarij: quia talia invaniuntur in his, que habent potentialitatem admixtam: invanior tantum per predicta ad cognitionem veritatis quæsiderit: quia, ut dicebatur, tota causa, quare similitudines rerum habent causalitatem super actu intelligendi nostro, sonitur ex eo quod aliqua actualitas tribuitur anima nostra, quia conformatur rebus. Sed si anima nostra esset actus purus: quia nulla actualitas tribueretur ei ex conformatione ad aliquid aliud, similitudo ut similitudo non esset ratio

D & principij actus, sed ipsa substantialia: & quia Deus est actus purus, & ex eo quod est imitabilis à rebusnullana actualitatem suscipit; sed res ipsæ esse actuale recipiunt, quia ei conformantur: licet id sit idea & substantialia in eo, ramen respectu a qua intelligendi non habebit rationem principij substantialia ut idea: cum ex eo quod est idea, ei nulla actualitas tribuitur. Nō igitur solum differet intelligere nostrum ab intelligere Divino, quia intellectus noster,

noster prius intelligit alia, & intelligēdo alia intelligit se: quia ea, quibus informatur, sunt similitudines aliorum. Deus autē per se & primō intelligit se, & intelligendo se intelligit alia: sed etiā differt, quia similitudines in nobis sunt ratio & principium actus intelligēdi, cūm aliqua actualitas animæ nostræ per huiusmodi similitudines tribuatur. Similitudines autem rerum in Deo existentes, vel ipsa Divina essentia ut est rerum similitudo, non habet rationem principij respectu actus cognitionis Divinae: cūm nullam actualitatem sucipiat, ut talis similitudo existit: sunt tamen istae duas differentias connexæ, & una sequitur ad alia, ut intuentur potest patere.

Idea est ratio cognoscendi ex parte cognitorū, sic ostēdi potest: & per compa quia sicut similitudines existētes in cognitionem ad noscēte sunt ratio cognoscendi ex cognita. Hoc exemplo ostendit: actualitem cognoscendi ex parte cogniti, idea habet in quantum quādam actualitatem cogitationem principij respectu cognoscēti ex parte cognitorum prout cogniti, non cognita representant, tribuunt: & quia respectu actus, Divina essentia, ut est idea & similitudo cognoscēdi. rerum, res repräsentat, lītēt ex hoc ei nulla actualitas tribuatur: dicendum est, quod idea non est id, quo Deus intelligit per comparationem ad actum, sed per comparationem ad cognitum. Nam non omne id, quo quis intelligit, habet causalitatem respectu actus intelligendi: quia cūm per propositiones universales & magis confusas intelligamus propositiones se per ordinem habentes ad illas, dicere possimus propositiones universales esse id, quo intelligimus: cūm sint nobis magis hora, confusa magis: & tamē propositiones nō simpliciter habent rationem principij respectu actus intelligendi, cūm ex actu intelligendi formetur. Nam sicut intellectus intelligendo simplicia format distinctionem, sic intelligendo composita format emuntiationēs: quod si tamē nostrum intelligere esset simplex, & uno intuitu intelligeremus omnia, salvato hoc ordine, quod per propositiones universales ex actu intelligendi formatas, simul intelligendo eas, intelligeremus propositiones ordinatas ad ipsas, propositiones communēs tunc essent quo cog-

bosceremus per comparationē ad cognita, quo non essent quo intelligemus per respectum ad actum intelligēdi: & quia Deus unico intuitu intelligit se & intelligit se imitabilem ab omnibus entibus, & intelligendo sic se imitabilem, & similitudinem omnium, intelligit omnia, idea, quæ supra Divinam essentiam secundū modum intelligēdi talē imitabilitatem & respectum videtur addere, ita est id, quo Deus intelligit per comparationem ad cognita, quod non est id, quod intelligit per comparationem ad actum. Et quia idea est id, quo Deus cognoscit modo quo dicitur est, & est id, ad cuius imitationem alia formantur: cum scire Divinum sit causa rerum, inquantum Deus agit per cognitionē non ex necessitate naturæ, Idea pertinet peritnere ad scientiam practicam & speculativam: pertinet enim ad speculativā, prout per eam res Deus cognoscit: considerata prout per eā Deus res producit, & producere potest. Si vero consideratur Idea, prout per eam res Deus producit vel producere dispositus, sic pertinet ad scientiam practicam adcepit: Idea pertinet ad cognitionē non ad cognitio- rem specula- re dispositus sed producere potest, sic tamen nō cō- Cpertinet ad practicam cognitionē nō siderata: ut actū sed virtutē: quae licet non faciane per eā Deus in Deo aliud & aliud actū intelligē- res producit, vel producere di, tamē quia differunt ratione, & Deus dispositus. Et omnē hanc differentiationē intelligit, idea ad practicam sic distinguere ideam, ut uno modo actū duplicit, i- cepta pertinet ad cognitionē speculati- deratur, ut vam, alio modo considerata pertinet ad per eam Deo practicam actu, tertio modo pertinet prout, vel ad practicam virtute, nō est inveniēs: producere ex quo apparet quod Idea nō solum est dispositus. 2. virtute, si factorum vel fiendorum, sed etiam si accipitur nō ri possibilium, dato quod nūquād fiat. solum modo Advertendum autem, quod licet idea prædicta, sed quantum ad id, quod est prout dicit est per eam Deus res pos- sentiam cum imitabilitate, vel cum res test, & sic nō potest quodā, sic distinguit possit: tamē solum produ si consideramus rationē vocabuli, ut cendorū, sed verbum ex verbo transferamus, quia possibilium non dicitur ratio, sed forma: (cūm for- ma semper videatur importare rationē ductorū, &c. principij) attendendo rationē nominis, praesenti, vel Idea pertinet ad scientiam practicam, sē, præterito, cundūm quam Deus est principium & causa rerum.

Respon. ad arg. Ad i. dicendum, quod quia

quia id est in Deo idea & ratio quantum ad re significatum, licet non sit idem quantum ad etymologiam vocabuli: & quia secundum quod ratio, pertinet idea ad scientiam speculativam, qui solle ter huiusmodi ideas ab aliquo, diceret, ipsum non esse sapientem, cum tolleret ab eo rationes rerum. Ad 2. dicendum, quod licet idea sit idem quod ratio, propter quod non solum pertinet ad scientiam practicam, sed ad speculativam; considerando tamen etymologiam vocabuli, proprietate ad practicam pertinet, cum dicat ratione formae & principiis. Ad 3. dicendum, quod Deus per ideam non solum cognoscit res ipsas cognitione simplicis notitiae, sed etiam noscit eas ut producendas, & ut habeat ratione principiis respectu eorum; quia isti rationi principiis alludit idea secundum etymologiam vocabuli, ideo proprie ad scientiam practicam pertinet. Ad 4. dicendum, quod per huiusmodi ideas res sunt & cognoscuntur, non solum cognitione speculativa, sed practica: dicuntur tamen proprie pertinere ad scientiam practicam ratione nominis, ut dictum est. Ad argumenta in contrarium dicendum, quod ideas dicuntur rationes factives & ea, secundum quae alia oriuntur, sed propter hoc non negatur quod non pertineant ad scientiam speculativam, licet habeantur quod pertinenter ad practicam, quavis non proprie pertineant ad speculativam propter rationem vocabuli, ut dictum est.

ARTICVLVS. IV.

Quorum se idea in Deo?

D. Thom. in q. de veritate q. 3. art. 4. & 1. p. q. 1. art. 3. Puecan. ubi supra art. 2. dub. univ. Iafosse. ubi supra art. 3. & Gervardi ubi sup. art. 8.

Quarto queritur: quorum sit idea? Et videretur quod mala habeant ideam; quia si aliqua causa est, propter quam mala non dicantur habere ideam in Deo, hoc est, quia mala sunt non entia; sed non entia possunt imaginari & habere ideam: nam tragelaphus & hircocervus imaginabili sunt, ergo &c. Præterea: Deus vocat ea, quæ non sunt, tanquam ea quæ sunt: & secundum Aug.

15. de Trin. cap. 13. non aliter nota D. Aug. PN. sunt Deo creata postquam facta sunt, 15. de Trin. cap. 13. quæm antequam fierent: igitur scibilis relata ad Divinam scientiam non alia comparatione habent ex eo quod sunt entia, quæ ex eo quod sunt non entia: quia igitur mala & bona in hoc diffringunt, quia mala non sunt natura aliqua neque entia; bona sunt natura aliqua & entia: cum talis diversitas non faciat diversitatem per comparationem ad Divinam scientiam, sicut sciuntur bona, sic scientur & mala; sed bona sciuntur, quia habent ideam in Deo, ergo &c.

In contrarium est: quia malum est privatio solum; sed privationes non cognoscuntur per ideam propriam; cum de se sint non entia, ergo &c.

Vtterius queritur: utrum materia. D. Dub. Iste prima habeat in Deo ideam? Et videtur ratis. quod non: quia secundum Thom. 1. Physi Vtrum materiarum, materia non est cognoscibilis nisi per analogiam ad formam, sed quod De hoc D. non est cognoscibile nisi comparatur Thom. q. de ad aliud, non habet ideam propriam, ergo veri. q. 3. art. &c. Præterea: Deus est actus purus, in materia prima est potestia pura; sed potestia pura in actu imitatur actu puri: cum igitur ratione imitabilitatis sumatur ratio ideas, materia prima in Deo ideam habere non poterit.

In contrarium est: quia ut habitum est per Aug. 83. qq. q. 46. vel 71. & per D. Aug. P. Diony. 5. de Div. nom.) Idee sunt rationes facti re rerum: omnia ergo illa ideam in Deo habent, quorum Deus factor existit: cum ergo materia prima sit à Deo facta, quia Deus est agens Primum, agens nullo presupposito, ergo &c.

Vtterius queritur: utrum accidentia habeant ideam in Deo? Et videtur ratis. quod non: nam idea est ratio rerum.

Vnde Diony. 5. de Div. nom. ideas distinctiones appellant, sed accidentia distinctione carent; vel si diffiniuntur, distinctionem eorum ingreditur diffinitio D. Thom. in subiecti: vel igitur non habent rationem, q. de veritate. vel si habent eam, non habent eam distinctam à ratione subiecti, ergo &c. Præterea: ex hoc res habent ideas, quia participant Divinam entitatem; sed accidentia participare non possunt, cum per se non existat, sed solum sint participationes quedam. Nam entia creata perfecta

perfecta participant perfectiones suas, A perfectiones ipsae, in quarum numero ac cidentia computantur, non participantur sed participantur: non igitur accidentia habebunt ideam.

In contrarium est: quia Deus est causa omnium entium, & omnia mensurantur intellectu Primi, quod esse non potest, nisi omnia entia tam substantiae, quam accidentis in Deo ideam haberent.

Vterius queritur: utrum singularia habeant in Deo ideam? Et videtur quod non:

3. Dub. late pugnat idea: cum idea sit quid determinatis. Vtrum finitivum & effectivum rerum, ut vult B gularia ha- Diony, 5. de Div. nom. ergo &c. Prae- beant ideam tere: particularia videntur esse pre- in Deo? ter intentionem naturae. Vnde scribitur D. Thom. ut supra art. 8. in lib. 6. Principiorum, quod natura una Oportet ali- intendit, & aliud facit: quia intendit ho quomodo es- milinem, & facit hunc hominem, sed se ideam non quae sunt praeter intentionem non habet solum bono- rum, quorum ideam, ergo &c.

In contrarium est: quia idea est auctor, veru etiatio factiva rerum, sed eum universalia malorum, quo- non fiant, sed particularia, propriè par- rum est cog- nitor & puni- ticularia habebunt ideam,

RESOLVTIO.

Omnia, que sunt infra Deum sive bona sive mala, ut poterit ab eodem cognita, habent in ipso aliquo modo ideam; sed bona diversimode, ac mala: quia hec habent ideam, à qua recedunt, & illa habet eā, quam imitantur: atq; etiā inter bona est aliter & aliter multorum entium idea, per ordinem tamen solum ad diversa ideata.

Respon. dicendum, quod cum omnia sint à Deo cognita tam bona quam mala: & idea non solum sit quid factivum, sed etiam sit principium cognitionis omnium, oportet aliquo modo esse ideam non solum bonorum, quorum Deus est auctor, sed etiam malorum, quorum solum est cognitor & punitor: sed quia non omnia pari modo habent ideam, notandum, quod aliter habent ideam mala, & aliter materia prima, aliter accidentia speciei & inseparabilia, aliter distinctione & aliter ipsa individua, Nam mala habent ideam in Deo, non quā imitantur, quasi totam questionem. & cum qua concordant, sed à qua rece-

dunt & discordant. Materia vero prima quodammodo & universalia ideam habent, quam imitantur, sed habent eam distinctam solum cognitione, non actu, nec opere, nec existentia. Accidentia ve- dant enim ineparabilita ideam habent, quā imitatur, & habent eam distinctam cogni- in Deo nō cū tione & actu: non tamē opere, nec existē- dant, sed à tia. Accidētia vero separabilia ideā habēt quā discor- distinctam non solum cognitione & a- dant, non in ctu, sed etiam operes non tamen existē- specie, sed in tia. Individua vero per omnem modū tione, similiter habent ideam distinctam cognitione, ter dicendū actu, opere, & existentia. Habent enim est de privati- mala ideam in Deo, non cum qua con- tione.

B cordant, sed à qua discordant. Nam eo ipso quod per illam tande ideam, per quam Deus cognoscit bonum velut illi concordans, cognoscit etiam malum velut ab ea discordans, malum quodā modo ideam habet, ut loquamus secundū dum quod Phus 4. Meta. loquitur, qui Phus 4. Me- privationes appellat entia; quia sunt ne- ta. comm. 4. gationes entium: verum quia non ha- bent mala ideam, quam imitantur, non simpliciter ideam habent. Vnde ab aliis quibus propter hanc causam dicuntur ideam non habere: quod etiam non est inconveniens, cum sciri à Deo aliquan do negentur. Hęc autem omnia tangit C quodammodo Aug. 12. de Civit. Dei c. 8. qui loquens de cognitione privatio- num ait: per id idem cognosci privati- va, per quod cognoscuntur positiva, nō in specie sed in speciei privatione: unde quodammodo sciendo nesciun- tur.

D. A. P. Ra- 11. de Civics, Dei cap. 2.

Viso quomodo mala & privationes Materiā pīja Ideam habent: quia non habent ideam ma & univer- salia habent in Deo ideā distinctā cog- nitione natura, non actu: & nihil sit tale nisi per imitationē existentia. Materiā pīja Distinctā cognitio- ne sive natura, oportet talē materiā habere ideam, quam imitantur; est tamen talis idea distincta cognitione sive naturam materias esse aliam à natura forme; non tamen propriè est distincta actus: sed quod nulla actualitas ei competit, præterquam ha- bit à forma; nec etiam est distincta ope- re, ut quod possit per se fieri sine forma; nec est distincta existentia, quia non pos- sit

Notabanc di- stinctione & aliter ipsa individua, Nam mala ha- sub epilogō bent ideam in Deo, non quā imitantur, quasi totam questionem. & cum qua concordant, sed à qua rece-

test per se existere sine forma. Sic etiam & universalia habent ideam distinctam secundum cognitionem, eo quod Deus cognoscit distinctionem universalium ad particularia non tamē sunt distincta existentia vel actu, quod per se sunt: nec existentia opere & factione, quod per se sunt: corū fieri est ex eo quod particularia generatur. Accidēta autē propria & omnia accidentia inseparabilia habent ideam distinctam, non solum cognitione, ut quia Deus cognoscit naturam eorum tu: non tamē esse aliam à natura subiecti, sed etiam factione & actu, quia aliquam actualitatem dicunt existentia præter actualitatem subiecti: unde licet

hæc non sit propositio plures, Sortes est animal bipes, eo quod id est actu & eadem forma importatur per bipes & animalia; tamen hæc, Sortes est animal risibilis perceptibile disciplinæ, est propositio plures: quia non eadē forma nec eadem actualitas importatur in eis; non tamen talia accidentia habent ideam distinctam factione & existentia, quia simul cum subiecto sunt, & per se esse habere non possunt naturaliter, & secundum modum ordinis, quem videmus & si miraculosè & secundum aliud modum ordinis possint existere. Acciden-

Accidentia separabilia habent ideam distinctam cognitione, ac- tientia Parti separabili habent ideam distinctam non so- litudine cognitione: quia distincte cognos- su, factione, ac- ci possunt: nec solum actu, quia formæ sed non exi- aliquam addūt supra formam subiecti, tentia Parti sed etiam factione, quia non simul cum cularia per omnem mo- dum habent est Sortes, est musicus, tali accidenti res- ponsa: id est ponet idea distincta ab idea Sortis etiā & scilicet factione: non tamen talia habent ideam cognitione, distinctam existentia: quia non per se sunt secundum modum ordinis, quem videmus. Particularia autem per omnem modum ideam distinctam habent: cognitione, inquantum ea Deus distinet: cognoscit: actu & forma, quia formæ eorum ab invicem separantur: factio- ne, quia non oportet ea simul fieri: ex- existentia, quia solum ipsa, quæ dicuntur pri- mæ substantiæ, per se existunt; omnia autem alia sunt in primis. Patet igitur quomodo omnia habent ideam, & quomo- do diversimodè: ita tamen quod ista diversitas referatur ad ideata, non quod habeat esse in Deo tanquam in eius natu- ra, sed solum tanquam in eius cognitio- ne & virtute, inquantum sic diversa

cognoscit & ad esse produxit.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, Ad argumentum quod mala non habent ideam, rūa qua concordant, ut ratio arguit, sed qua discordant. Et ad formam arguit, quod immagine dicendum, quod sicut his occervus, habita alter & chimera non sunt entia in rerum natura, quia ideam habent non tamē de ratione eorum, est, bene in Deo, privatio entis: & Ideo imaginabilia sunt, & ideam habent. Vel dicendum, aliter, melius, quod licet non sint entia quæ ad suis totalitatem, tamen non habent quantum ad suas partes. Invenitur enim caput leonis & cauda serpentis, licet non inveniatur animal, in cuius compositione dicta existant: malum aurē, cum præ- vationem dicat; de se est non esse. Ad 2. dicendum, quod Deus vocat eodem modo ea, quæ non sunt, possunt tamen esse, sicut ea quæ sunt: malum avertit, cum de se non sit natura aliqua, nec est nec esse potest, ut de esse loquimus. Ideo non oportet malum habere ideam, licet talia non entia ideam ha- beant.

Ad illud in contrarium dicendum, quod non arguit malum nullo modo habere ideam, sed non habere ideam, quam imitetur, quod concessimus.

Ad id autem quod ultrius queritur: utrum materia prima habeat ideam, patet quod sic, & quomodo.

Ad 1. dicendum, quod quia intellectus noster est potentia pura in genere intelligibilium, nihil cognoscit, quod prima per sui actualitatem non posuit ipsum movere, & quia materia prima est potentia pura, nullo modo cognoscitur ab intellectu nostro nisi per analogiam ad Nota ut suam formam. Intellectus autem Divinus, qui praedicta materiæ non cognoscit, èo quod reducatur de potentia in actum, ipsam essentiam ma- teriæ cognoscere poterit per ideam, quam habet apud se, secundum quam eam in esse produxit; non tamen huius modi idea est distincta factio- ne, vel actu- alitate, vel existentia, sed cognitione: eo quod materia per talam ideam, licet distincte cognoscatur; non tamen per eam potest in esse produci absque producione formæ, nec per se existere, absque existentia eius. Ad 2. dicendum, quod materia prima in aliquo imitatur actum purum, inquantum aliquam actualitatem participare potest, licet

Inter cetera entia magis prope nihil.

Ad id autem quod tertio queritur: utrum accidentia habeant ideam? Patet quod sic & quomodo.

Ad 1. dicendum, quod rationes retinunt vel diffinitiones in Deo & in mente.

Ad argumentum te nostra non solum differunt, quia ratio de accidente illae sunt factivæ; istæ autem factæ. Sed ex hoc consurgit alia differentia, ut quia nostra scientia dependet à rebus, modus intelligendi noster sequitur ordinem rerum: & ideo non possumus intelligere accidentes non intellecto subiecto propter naturalē dependentiam unius ad alterum: Deus autem, qui est tota causa uniuscuiusque, non indiget in intelligendo accidentis intelligere substantiam: unde & si non potest intelligere accidentes non intellecto subiecto, hoc non est;

Nota de eog quia suum intelligere dependeat, sed ratione Dei quia intelligit omnia simul, & suum intelligere est invariabile, non intelligit unum non intellecto alio: & ideo omnia habentia naturā aliquam habent in eo ideā distinctā quātū ad cognitionē; & si non habeat illam distinctā quātū ad alia, ut dictū est. Ad 2. dicendum, quod licet accidentibus non competit habere ideā adeo perfectē sicut his quæ per se existunt; non tamē arguitur quod nullus modo habeant ideam: nam non habent ideam non solum participantia & quæ sunt totum ex partibus, sed etiam participationes & quæ sunt totum in parte: cum omnibus his conveniat in ali-

Ad argumentum quo imitari Divinam entitatē. ¶ Ad id 2. singulari- autem quod 4. queritur: utrum singu- laria habeant ideam? Patet quod sic. Ad

1. dicendum, quod licet singularia, quæ sunt & quæ possunt esse, infinita sint in se; sunt tamen finita intellectui Divino: & ideo in eo ideam habere possunt, cui finita existunt. Qualiter autem hoc intelligendū sit, quod infinita Deo finita sūt, in 3. 9. distinct. patebit. Ad 2. dicendum, quod licet aliqua sint præter intentionem agentis particularis: præter tamē intentionem universalis agentis, qui omnia præcognoscit & disponit antequam fiant, nihil omnino esse potest. Ad illud in contrarium, dicendum, quod universalia & particularia habent ideam; non tamen universalia habent distinctam ideam à particularibus factione, sed cognitione: quia non distincte sunt, sed distincte cognoscuntur.

B. Egid. Col. I. sup. Sent.

Vper litterā super illo: Ex ipso, & in ipso, & per ipsum. Notandum, quod ex aliquid denotat factionem solum, aliquid denotat factionem eū auctoritatem. Si denotat factionem solum, sic sicut omnia sunt ex Patre, ita sunt ex Filiō: nā indivisa sunt opera Trinitatis: proprietate tamē etiam secundū quod ex solam factionem importat, convenient Patri; non quia magis conveniat Patri quam Filio; sed propter similitudinem, quam habet cum proprio Patri, qui est totius Deitatis principium. Si vero ex, etiam cum factione auctoritatem importet, ut dicatur aliquid esse ex aliquo: quia illud auctoritativè producit, & non habet ab alio quod producat sic; non solum appropriet sed etiam quodammodo propriè omnia sunt ex Patre. Nam licet omne opus, quod est à Patre, sit à Filio: Patet autem non habet ab alio quod sit causa illius operis; habet tamen Filius: unde sicut Pater & Filius sunt idem principium, & tamen Pater est principium sine principio, Filius principium de principio: sic unum & idem opus est à Pater & Filio; à Pater tamen est auctoritativè & à principio sine principio, à Filio verò tanquam à principio de principio: & ideo quādo Græci dicebant Spiritum Sanctum esse ex Patre per Filium, poterat habere bonum intellectum dictum eorum, si ex auctoritatē importabat, secundū quem modum loquitur Aug. N. 15. de Trin. cap. 16. *Spiritus Sanctus Triu. cap. procedit à Patre principaliter*. Patet igitur quod prædicta verba, scilicet, omnia esse ex ipso, per ipsum, & in ipso non solum appropriet, sed etiam propriè intelligi possunt; si cùm per prædictas propositiones non solum factione, sed etiam aliquis specialis respectus vel specialis modus habitudinis importetur, & licet prædicta etiam proprietas possint; non tamen concedendum est aliquid esse ex una Persona, quod non sit ex alia, duplice ratione. Primo: propter vitandum errorem: quia forte aliquis crederet esse aliud quod opus, quod non à tota Trinitate existeret. Secundo: quia plus negat negatio, quam ponat affirmatio. Vnde licet auctoritativè sit omne opus

Rit

opus

662 opus à Patre, etiam propriè loquendo: tio negat quidquid fratre, videretur
cū ex nouis oīlūm auctoritatem im- ponere aliquod opus non factum à Fi-
porter, sed etiam factōrem: quia nega- llio, quod est inconveniens.

DISTINCTIO XXXVIJ

PARS PRIMA.

QVIBVS MODIS DICATVR DEVS ESSE IN REBUS.

Tet quoniam demonstratum
sec. Postquam determina-
vit Magister quomodo res
sunt in Deo? Hic in parte
ista inquirit, quomodo Deus
sit in rebus? Et tu facit:
quia et. facit, quod dictum est
ostendens Deum esse ubique
immobiliter. In secunda par-
te ex hoc dat differentiam inter Deum & crea-
turam, ostendes omnem creaturam esse mobilem &
localem. Secunda ibi: *Cumque Divina natura.* Vbi
præsens lectio terminabitur. Circa id. duo facit:
quia et. assignat modos, quibus Deus est in re-
bus. 2. illos modos inquirit. Secunda ibi: *In san-
ctis vocatur.* Circa primum duo facit: quia et. as-
signat modos communes & modos speciales,
quibus Deus est in rebus, dicens: Deum esse in om-
nibus per essentiam, præsentiam, & potentiam, quantu-
ad generales modos; quod tam speciali modo
esse in sanctis per gratiam, sed in Christo
homine per gratiam unionis. In alijs: vero per
gratiam adoptionis. 2. quod dixerat, confir-
mat per auctoritates sanctorum. Secunda ibi:
Ne autem ista. Deinde cum dicit: *In sanctis.* Inves-
tigat modos, quibus assignaverat Deum esse in
rebus. Et duo facit: quia 1. investigat modos
speciales. 2. modos communes, ibi: *Ex predictis*
paet. Circa primum duo facit: quia et. ostendit
Deum aliter esse in sanctis, aliter in malis homi-
nibus. 2. movet quandam questionem. Secun-
da ibi: *Si autem quavis.* Circa primum duo facit,
secundum quod dupliceiter dat differentiam, pro-
ut Deus est in sanctis, & in peccatoribus. Nam
Deus in sanctis, quos inhabitat, est tanquam
in templo malorum vero sunt quasi scabellum pedu-
cium. Rursum boni sunt, ubi est Deus & cum
Deo; mali autem si sunt, ubi Deus est; in ipso ta-
men non sunt: quod totum ex hoc contingit,
quia boni habent Divinam gratiam, propter
quam Deus in ipsis habitat; & cum ipsis est. Se-
cunda ibi: *Et huius.* Deinde cum dicit: *Si autem*
quavis. Moveret quandam questionem. Et tria

3 facit: quia 1. querit, ubi Deus habitabat, quando
Sancti non erant: & respondet, quod in se ipso.
2. ostendit, nihil creatum impedit Divinum
esse in rebus: unde licet anima sit in toto cor-
pore: potest etiam Deus in toto corpore esse:
propter quod tota Trinitas ubique est: quia ro-
ta Trinitas ubique operatur. 3. dat diversam
comparationem hominum ad Deum: quia ali-
qui ipsum cognoscunt, quos nos in habitat, ut
peccatores scientes: aliquos in habitat, qui eum
non cognoscunt, ut parvulos baptizatos: illi ta-
men Beatis simi sunt, qui Deum habent, & cog-
noscunt. Secunda ibi: *Sciendum est.* Tertia ibi: *Il-*
lud amorem.

Tunc sequitur illa pars Ex predictis. In qua postquam determinavit de modo speciali, secundum dūm quem Deus sanctos inhabitat, determinat de modis generalibus, secundum quos est in singulariis rebus: & erit facilius quia 1. ostendit hoc esse inexplicabile; quomodo totus Deus ubique est per essentiam, dicens: multa de Deo dicta esse supra mentem nostram, sicut multa de Deo intelligimus, quae sermone explicare non possumus. 2. ostendit insufficiens esse dictum eorum, qui volebant per rationes ostendere, quomodo Deus ubique erat, per presentiam, essentiam, & potentiam. 3. movet quandam questionem & solvit. Secunda ibi: *Quodam tamen.* Tertia ibi: *Sole etiam.* Circa quod duo facit: quia 1. querit, quare Deus non contrahit immunditiam, cum sit immunda, solvens per simile de radio solari, qui cum per immunda transeat, non inficitur. 2. assignat rationem quandam ad ostendendum Deum esse ubique: quia vel nunquam est Deus, vel alicubi tantum, vel ubique? Nisi ipsa esse dicendum non est, cum omnia conservet. Alicubi tantum esse non est dicendum, cum virtus eius limitata ratione sit: restat ergo, ut ubique sit. Secunda ibi: *Postremo respondeamus.* In quo terminatur sententia lectionis.

OVÆS

QUESTIO I.

De existentia Dei in rebus.

N præsenti lectione Magister duo facit: quia 1. dicit Deus esse in omnibus rebus; & ostendit ipsum esse ubique. Ideo de his duobus queremus. Circum 1. quæretur tria. Primum: utrum Deus sit in omnibus rebus. Secundum: de modis essendi eius. Tertium: utrum concedi debat, quod Deus in se ipso existat.

ARTICVLVS. I.

Vtrum Deus sit in rebus creatis.

Sic. Thom. 1. q. 8. art. 2. Argent. 1. q. 2. art. 2. Gerard. Sch. 1. huc. min. art. 1. Gregor. Arma. in 2. Sen. dist. 2. q. 2. q. 3. La. fofse de immen. Dei q. 4. cap. 2. Gerard. tota. 2. q. de immen. Dei art. 3.

Ad 1. sic proceditur: videtur quod Deus non sit in rebus creatis: quia discutendo per omnes modos essendi, in non inveniens aliquem modum, secundum quem hoc possumus concedere. Quia non est sicut genus in speciebus; nec est converso. Nec sicut totum in parte; nec est converso: cum totum sit eiusdem naturæ cum suis partibus, & genus cum speciebus, in quibus est. Nec sicut forma in materia: cum forma sive accidentia, sive substancialis aliqua dependetia habeat. Nec sicut regnum in Rege: quia si Deus non est in rebus, sed magis res sunt in ipso. Nec sicut aliquid in suo fine: quia cum Deus sit quid optimum, nihil est finis eius. Nec sicut locatum in loco, quia quæ sunt in loco commensuratur loco, Deus est in eomensurabilis rebus. Præterea: nobilis est agens, quod agit sine præsentia, quam quod non potest agere, nisi sit præsens: unde & Reges quia solo verbo operantur absque eo, quod ipsi sint præsentes, ex hoc, ut videtur, nobiliores existunt: non igitur oportet Deum esse in rebus, in quibus operatur: cum ipse sit nobilissimum agens. Præterea: quanto causa est nobilior, tanto nobilior producit effectum; sed nobilior & stabilior est effectus, qui potest abiq;

suâ causa conservari, quia ille, qui sine causa conservari non potest, igitur operet Deum esse in creaturis ad hunc quod ipsa conservetur in esse: sed propter hoc ponitur Deus in creaturis esse, ergo &c.

Præterea: ponitur Deus esse in rebus per operationem; sed cum secundum causam etiam operentur: cum una res non videatur susceptibilis diversarum operationum, immediate in rebus omnibus non erit Deus. Præterea: Deus non ponitur causa rerum nisi in triplici genere causæ, scilicet, efficientis, finalis, & formalis. Ratione causæ efficientis non est in re: quia ut dicit Arist. in 1. Met. impo-

st. in 11. Meta. cap. 2. **B**sibile est materiam se ipsam movere, unde non est possibile, quod artifex ingreditur opus suum, igitur efficiens est causa extra opera rei. Nec ratione causæ finalis: quia ipse non est finis intra, sed finis extra: nam finis intra est idem, quod forma inhaerens materia, quod Deo convenire non potest. Nec etiam Deus est in rebus, prout est forma rerum: quia non est forma inhaerens, sed exemplaris: non oportet autem exemplarem formam esse in eo, cuius est forma, ergo &c.

In contrarium est quod habetur in littera per Gregor. Ambro. Aug. & Hilarium.

RESOLVTIO.

Deus in rebus est ratione sua causalitatis, spiritualitatis, immensitatis, & que sue potentie.

Respond: dicendum, quod, quantum ad præsens, Deus in quatuor differet ab omnibus rebus, ratione quorum arguerem possumus Deum ubique esse. Nam omnia alia sunt causa tertum, propriæ causæ sunt quantum ad fieri: Deus autem causa est etiam quantum ad esse. Secundum: omnisi creatura comparata ad ipsum est quid grossum & materiale; solus ipse est simplex & incorporeus, ut vult Damasc. lib. 2. cap. 3. Tertio: omnis creatura est certis circumscripta limitibus; solus Deus nullo finitur termino. Quartio: nulla creatura est sive perfectio, & sua virtus; Deus autem cap. 10. (ut probat Aug. 5. de Trin. cap. 10) Deus est ubi que ratione Non est magnus participatione: est enim sua sive causalitatem magnitudine, sua virtus, & sua sapientia, est ratio-

Rer. a.

Damasc. lib. 2. cap. 3. D. Aug. P. N. de Trin. cap. 10. Deus est ubi que ratione Non est magnus participatione: est enim sua sive causalitatem magnitudine, sua virtus, & sua sapientia, est ratio-

quidquid habet. Et eo quod ipsum esse causam faciat ipsa ratio de necessitate existit. Nam nec causa fieri sicut causa extrinsecas causa tamen esse de necessitate intrinsecas sunt. Vnde & Ioannis 1. (ubi nos habemus.) Sine ipso factum est nihil: quod habetur in Graecot tantum sonat quantum: Fons ipsum factum est nihil: quod explices Origenes ait: Nihil dicunt fieri extra Deum: quia res non solum indigere Deo nichil, sed etiam indigent Deo conservato: & ita via inquit aliquo modo Dionysius 3. de Div. nom. qui Deum appellat Regem seculorum. sive conservatorem rerum. dicens: in ipso esse omne esse, & omnis esse ipsum substantiatorum esse: sunt enim omnia in Deo, quia conservantur ab eo, & ipse est in omnibus conservans in eis esse. Secundo: ut cl-

D. Diony. 5. de Div. nom. qui Deum appellat Regem seculorum. sive conservatorem rerum. dicens: in ipso esse omne esse, & omnis esse ipsum substantiatorum esse:

Ratione sua debatur, omnis creatura comparata ad spiritualitatem. Deum est quid grossum & materiale. Estenim haec differentia inter materialia & immaterialia: quia cum materialia operantur, & si sunt iuxta res, in quas actiones exerceant; in ipsis tamen rebus non existunt: quia per quantitatem suam ad certum locum determinantur, spiritualia vero esse in aliquo, est

Damasc. 1. operari ibidem. Vnde Damasc. lib. 1. lib. cap. 15. & 16. probat spiritualiem substantiam esse alicubi est, eam operari ibidem.

Cum ergo Deus quid summe spirituale existat, & operetur in omnibus: eo quod sit propria & universalis causa, de necessitate in omnibus rebus erit;

Vnde idem Damasc. ibidem. probat: per hoc Deum ubique esse. Tertio: Deus est quid immensum nullo determinatus termino, de necessitate igitur in omnibus rebus erit: quia si aliqua creatura esset, in qua non esset, non esset omnino immensus & infinitus: cum non impletet omnia. Et istam viam Anselm. aliquo modo tangit Monolog. 13. qui

Ansel. Mo- nolog. 14. ait: Quia ex necessitate sic est (scilicet Divina essentia) consequitur, ut ubi ipsa non est nihil sit. Ubique igitur est, & per omnia & in omnibus. Et quia absurdum est ut aliquid creatum possit exire creatis & forentis immensitatem. Quartò: ut patet per habita, Deus est sua virtus, sua potentia: ubicumque igitur erit sua virtus & sua potentia, ibi de necessitate Deus existet, cum sua potentia sit ipse Deus. Et ista est via Hilarij

D. Hilar. 9. de Trin. & habetur 34. dist. & in de Trin. dist. praesenti, qui ait: Deus immensa virtus

tis vivens potest: que infinitum non differe nec desit usque se omnem per sua edocet, ne ubi sua sunt, ibi esse ipse intelligatur: ubi ergo est sua virtus & sua potentia, quae quendam sua sunt, ibi & ipse erit. Et igitur Deus in omnibus rebus, ut patet per rationes inducetas, quas viae saeculorum in nuo.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod huius modi essendi, indirec-
tè continetur in illis octo modis pra-
dictis: nam non solum regnum est in Rege, sed etiam Rex est in regno, non Iustum localiter: quia sic omnes, qui sunt in regno, in regno sunt; sed quasi predominans regno & conservans regnum. Ille autem modus essendi, in, non directè continetur in antiquo dictorum modorum; reducitur tamen ad illum modum. Secundum quod regnum est in Rege: nam modus secundum quem Rex est in regno, non directè ponit in numerum cum modo, secundum quem regnum est in Rege. Nam regnum est in Rege, quia gubernatur & conservatur a Rege; Rex vero in regno, quia & conservat ipsum: conservari autem & conservare, gubernari & gubernare, non differunt, nisi sicut via, qua itur Atheneis Thebas, & Thebis Athenas: & quia non propriè est alia & alia via, modus secundum quem Rex est in regno, non ponit propriè in numerum cum modo, prout regnum est in Rege: & sic actiando modos essendi, in, quos hominat Phus, ut comprehendunt modos non directè ponentes in numerum cum illis, & eos, qui reducuntur ad illos, possumus assignare Deum esse in rebus secundum aliquem modum essendi, in, quia est in eis ut Rex in regno, conservando & gubernando eos. Ad 5. dicendum, quod expliciter.

tritsecum dupliciter potest intelligi, uno modo potest dici extitsecum quidquid non connumeratur inter principia constituentia, & sic Deus est causa extrinseca rei, & sic procedebant argumenta: nam Deus non est causa rei, quod sit pars rei. Alio modo potest dici extitsecum, quidquid est extra rem, & non conservat rem, sive non est causa esse rei: & isto modo edificator posset dici extra domum, & carpentarius extra arcath. Deus tamen non potest dici extra rem, in modo cum quidquid dat esse rei, det ei esse per virtutem causæ primæ, virtus ipsius Primi magis est immediata ipsi rei, quæ aliqua

Allud est. **A**liqua alia virtus: nam quanto causa est proximior, tanto virtus eius est magis mediata, & agit in virtute plurium; & quanto causa est prior, tanto est magis intrud agere immediata: & ideo causa prima est immemiatione diatissima rei. Et ex hoc sequitur, quod suppositi. Causa prior cum virtus eius sit ideo, quod ipse, quod est immateria. Ipsi sit immmediatissimus rei bene dictio vis rei, quam res sibi ipsi. Ad 2. dicendum, tuta. Vide quod causae agentes non per sui presentia. 2. q. 1. sunt causa mediata: Deus autem est ad 2. Parte quod causa immmediata rerum: nec ex hoc inde non posse: dignobiliar, immo quia magis causat, cu gere nisi p. ut immmediata causa & prima. Ad 3. diligens non est cedum, quod omnis effectus; eo ipso ex impoten- tia; sed ex quod effectus est, indiget ad sui conser- repugnantia rationem aliqua causa, & causa, sine naturae siue que est non potest, est causa esse eius: quod Pater Causa vero, sine qua potest existere, se non possit. Create sine lum est causa fieri: tanto igitur nobilior Filius non est causa Deus est in genere causarum; quod ex impotenti- aliqua alia, quanto causa esse excedit tia; sed ex na causam heri. Et ad formam arguendi tuta repug- dicendum, quod cum implieat contradictionis: ideo non se ratione, quod effectus per se subsistat abs- quirit igne que conservante causa, non pertinet ad bilitas.

hobilitatem agentis hoc facere: nam quod effugit rationem potentiae, cuius modi est contradictionis simili verificari, ad nobilitatem potentiae pertinere non posse, cum nobilitas potentiae poten- tia presupponat. Ad 4. dicendum, quod perfecte una res non suscipit diversas ope- perationes immiediate, secundum illud genus cause & eodem modo: creatura autem & Deus, licet uterque immmediata operetur, non tamen eodem modo, ut in secundo patebit, cum de produc- tione rerum disputabitur.

ARTICVLVS II.

Quibus modis dicitur Deus esse in rebus?

D. Thom. p. 1. q. 8. art. 3. Gerak. fin. diff. 37. q. 1. art. 2. Lafole q. 7. de immen. Dei cap. 2. §. 2. Gavard. ibidem art. 5. O. 4.

Secundum queritur de modis essendi, quibus Deus in rebus esse dicitur: Et videtur quod inconvenienter huic modo assignetur: quia dicitur in libro de causis quod, Prima causa existit in omnibus rebus secundum dispositionem suam, ergo inconvenienter assignatur diversi mo-

di, quibus Deus est in creaturis. Præterea: ex hoc Deus est in rebus, quia in suis operatur, sed opera Divina distinguitur per opus creationis & recreatio- nis, duplice igitur Deus erit in rebus, non s. modis, ut communiter assignatur. Præterea: videtur, quod sint plures medi, quam communiter assignati. Dicitur enim Divinam virtutem sive Deum esse in Sacramentis; sed hoc non est solum per presentiam, etentiam, & potenti- atiam, quia sic est in omnibus rebus. Oportet autem dare specialem modum, secundum quem in Sacramentis existit: nec est in eis per gratiam adoptionis, quia sic solum est in creatura rationali: nec per gratiam unionis; quia hu- iusmodi Sacra menta non sunt unita ali- cui Divino supposito in unitatem Personarum: oportet ergo dare sextum modum, Præterea: Spiritus Sanctus dicitur descendisse in specie columbae, erat igitur Spiritus Sanctus in columba illa. sed huiusmodi non erat per gratiam ad optionis: sicut est in sanctis viris: cu- columba illa rationabilem animam, non habet: nec erat in ea per gratiam unionis, cum Spiritus Sanctus non assumperet columbam illam in u- nitatem suppositi, ut ostendit Aug. 2. de Trin. cap. 6. nec solum erat in ea per potentiam, presentiam, & eten- tiam, oportet ergo dare alium mo- dum.

In contrarium est quod tenetur communiter, & quod habetur in lite tera.

RESOLVTIO:

Modi generales, quibus Deus est in omnibus,
sunt tres, per presentiam, potentiam, &
efficiam: duo, scilicet per unionis,
& adoptionis gratiam:

Respond. dicendum, quod & si Deus se habet uniformiter ad omnia: omnia tamen non eodem modo se ha- bent ad ipsum, propter quod 4. de Divi- nitate, scribitur: *Ipsa quidem (scilicet Di- vina Trinitas) omnibus praesens est; non ta- men ei praesentia sunt omnia.* Inde est quod secundum modum intelligendi sunt di- versae habitudines Dei ad fes: nam ex relatione, quae est in creatura, secundum rem, resultat respectus in Deo, secundum modum

D. Diony. 12. de Div. nom.

in modum intelligendi: & propter hanc diversitatem habitudinum assignantur diversi modi, quibus Deus in rebus existit, quorum quidam sunt generales, qui-

Nota diversa dam speciales. Generales sunt illi, secundos modos, dum quos Deus est in omnibus, & isti quibus Deus sunt tres. Nam in omnibus est Deus per existit in rebus, quorum presentiam, potentiam, & essentiam, quidam sunt Speciales autem dicuntur illi, secundum generales. quos Deus non est in omnibus, & isti quidam species dicuntur duo. Est enim Deus per gratias ciales.

Deus ubique unionis & adoptionis non in omnibus est per substatam sed per gratiam unionis est in solo eius, virtutem Christo. Per gratiam adoptionis est in & operatio omnibus viris iactis. Communes autem. Primum & communiter.

tem modi duplisper haberi possunt. Primo considerando ea, que considerantur in quolibet agente. Secundo specialiter attendendo modum actionis Divinae. Considerando autem sunt in quolibet agente tria, substantia, virtus, & operatio. Nam, ut dicitur in primo Celi

& Mundi, natura apta natura taliter facit: per naturam possumus intelligere substantiam. Ex eo quod dicitur esse apta natura ad agendum datur intelligi virtus, per quam disponitur quis, ut agat. Quia vero subdit: facit, operatio designatur. Dicitur enim Deus esse in omnibus per presentiam ratione operationis, per potentiam ratione virtutis, per essentiam ratione substantiae: est enim operans operato presentis, & maximè sit agens immidiatus: & quia Deus in omnibus immediate operatur, in omnibus est per presentiam: quia vero operatio non est sine virtute, in omnibus est per virtutem & potentiam. Rursum quia virtus sine substantia esse non potest, in omnibus est per essentiam. Possumus tamen hos modos aliter assignare & forte melius, distinguendo de Divino opere: quia quedam sunt opera creationis, quedam recreationis: opera creationis se extendunt ad omnia: opera recreationis non, sed solum ad rationales creature: ideo secundum opera creationis possunt distingui modi generales, secundum opera recreationis speciales: modi autem generales haberi possunt considerando modum Divine actionis: nam cum Deus sit agens Primum, oportet quod agat conservando res in esse. Nam cum prima rerum creationis sit esse, oportet Primo agenti competere dare esse. Rursum quia ad agens Primum pertinet Omnia ordinare, &

Secundo omne idem.

in fines suos dirigere. Deus, quod agat omnibus dabo esse, per modum cognitoris operatur: nam ordinare omnia, & dirigere non pertinet nisi ad eum, qui intelligendo res in esse producit. Ex hoc etiam ultrafus sequitur, quod Deus agat per libertatem arbitrij, non ex necessitate nature: nam per se ad intellectum sufficit libertas arbitrij, ut vult Damascenus cap. 14, ergo quia Deus est carissimus & qualiter dabo esse, in omnibus est per essentiam, Neque sit dubium in esse conservando. Quia vero agit quae per esse per cognitionem, in omnibus est per presentiam, omnia videndo. Quia vero res produceit per libertatem arbitrii, est Damascenus in omnibus per potentiam, non singulis dominando. Nam quod aliquis agit arbitrij, vnde & Damasc. 2. lib. cap. 12. ostendit, brutanon dominari suis actibus: quia non agunt ex libertate arbitrii.

Viso quomodo accipiuntur modi generales, quibus Deus est in rebus per opera creationis, videndum est quod modo accipiuntur speciales, quibus Deus in rebus existit secundum opera recreationis. In opere recreationis duo consideranda sunt. Primo mediator ille hominis in Christo letis mediante quo restauratio, & regenerationis opera esse haberunt: sicut enim gratia adoptionis in eum ipsa humana natura ab natu à Verbo nis in Christo, & per gratiam in eum quoddam instrumentum Divinitatis, per quod nos liberavit: unce & medium nostrae liberationis dici potest, quod si non fuit medium necessitatis, fuit tamē congruitatis. Vnde Arg. 13. de Trin. cap. ult. quod si alius modus fuit possibilis, nostra tamen misericordie nullus fuit congruentior. Secundo considerante pessimus ipsos homines restauratos: secundum hæc duo sumuntur duo modi speciales, quibus Deus est in rebus. In Christo homine nostro mediatore est per gratiam unionis, in rebus autem restorationis per ipsum, potissimum autem in illis, qui efficienter & sufficienter restaurati sunt, est per gratiam adoptionis, secundum quem modum est etiam in sanctis Angelis.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod licet Deus eodem modo se habeat ad res, res tamen non uniformiter comparantur ad ipsum: & proprius hæc diversitatem sumuntur diversa habitudines

ARTICVLVS. I. ARTHUS. 2. 687

dimes dei apud creaturas secundum modum intelligentiæ, ut ostensum est. Ad 2. dicendum, quod ut patet per habita, ex opere creationali sumuntur tria modi generales, quibus est Deus in rebus; ex operibus recreationis sumuntur duo speciales: erit igitur Deus 5. modis in rebus, ut ostensum est, & non duobus tantum. Ad 3. & 4. dicendum, quod possumus dicere Deum fuisse in illa columba; & esse in Sacramentis quodammodo per gratiam: non quia gratia esset in illa columba, vel sit in Sacramentis tanquam in subiecto; sed quia erat scilicet dist. In illis, vel sicut in significato, vel sicut in causa, secundum quod distinctius, cum disputavimus de missione visibili: Ideo modus secundum quem Deus dicitur esse in illis; non ponit in numerū cum modis tactis:

16. q. 1. art. 2.

ARTICVLVS. III.

Vtrum Deus dicatur esse in seipso?

Tertiò queritur: utrum Deus possit esse in se ipso? Et videtur quod non: quia probat Phus 4. Phys. quod non est aliquid in se ipso, nisi quia una pars est in alia parte: nam totum, ut vinum p. 1. q. 3. & amphora ratione vini, se habet, ut contentum: & totum ratione amphora se habet ut continens: nam sicut totum movet se ipsum: quia una pars moveat aliam partem, ut totum animal se ipsum movere dicitur: quia anima moveat corpus, sic aliquid totum dicitur ex se. in se ipso: quia pars est in parte: Deus igitur, qui parte & parte caret: quia omnino simplicissimus, in se ipso esse non potest.

Idem cōm. tērit. Præterea: ut vult idem Phus in eodem quarto, quod discurrendo per omnes modos existendi in, non invenimus secundum aliquem illorum modorum aliquid in se ipso existere per se non ratione partium: non igitur Deus erit in se ipso. Præterea: quidquid convenit alicui, convenit ei per se vel per accidens; sed ut probat in eodem quarto Idem comm. Phys. *Nihil est in se ipso, neque per se, nec per accidens, ergo &c.* Præterea: si Deus est in se ipso, hoc est, quia est idem sibi, sed cum qualibet res sit eadem sibi qualibet erit in se ipsa, quod non conceditur.

In contrarium est Aug. In lib. contra

Maximinum, & habetur in littera, qui Aug. contra Maximinum. Ait: quod Deus antequam ex aliis & terram ficeret, in se habitabur, & apud se habitabat, & apud se est;

RESOLVTIO.

Deus est in se ipso quadrupliciter.

Respon. dicendum; quod Diony.

9. de Div. nom. illam questionem Deus est in pertractans ostendit: Deum esse in se ipso quadrupliciter: & ut manifestetur nobis intentio sua, notandum Deum à sensu differt à qualibet creatura, quantum ad præsens, qualibet creature differre quadrupliciter, propter quod atura quadrupliciter, ostendit potest Deum esse in se ipso, nul scilicet esse, tā autē creaturā in se ipsa propriè existere operatione, te. Est enim in re substantia & virtus: à substantia, & substantia autem egreditur esse, à virtute, te vero operatio; ita quod in te est 4, considerare, esse, operationem, substantiam, & virtutē. Differt enim esse Divi, vinum ab esse cuiuslibet creaturæ: quia esse cuiuslibet creati est esse dependens; non est esse per se existens, non indigens alio conservante: Deus autem, qui habet esse, non participatum, sed est ipsum esse, nullo indiger ad sui conservationem. Nam per se loquendo, non est intelligibile esse non esse! quod situm aliquod esse contingat non esse, hoc est, quia illud esse in alio habet esse; & est esse participatum. Si igitur est aliquid esse purum non per participationem, cuiusmodi est esse Divinum; illud esse ad sui esse non a indigebit alio: & quia nec per se, nec per accidens est intelligibile tale esse non esse. Secundò differt Deus à creatura ratione operationis. Nam cum cuiuslibet creato cōveniat operari propter finem, cum finis cuiuslibet creaturæ sit aliquid bonū aliud à se ipsa, cuiuslibet creato cōvenit operari propter aliud. Deus autem ipse, qui est ipsa bonitas, propter se ipsum omnia operatur, iuxta illud Proverbiorum 16. *Omnia per se ipsum operatus est Deus.* Tertiò differt ratione substantiae: nam qualibet creatura à sua substantia recedere potest: quia quod à versione incipit, versioni subiectum est: eo ipso quod ex nihilo omnia facta sunt, in nihil omnia redditibilia existunt: quodlibet igitur: quia potest non esse quod est, à sui substantia recedere potest: Deus autem, qui omnino immutabilis est

est à sui substātiā nō potest discere, nec A potest nō esse quod est. Quarto differentiatione virtutis. Nā nulla creatura est virtus, in qua est status, cū nō sit virtus prima. Virtus autem Divina est virtus, in qua est status, ita quod per eam om-

Predicat: nā alia subsistunt. Secundūm hēc quatuor re- tuor Deus in se ipso statim nullā crea- moventur & creatura stat in se ipso ratione esse, cū nō sit in se ipso, sed indigeat Deo, in quo existat, quasi suo conservatore. Deus autem ratione esse in se dicitur esse: quia non indiget alio ad sui esse. Secundūm creatura non stat in se ipso ratione operationis. Nam cū finis sit illud, in quo est quies & statio: quia qualibet creatura agit propter aliū finem, nulla creatura in se stat. Deus autem, qui propter se ipsum omnia operatur, ratione operis in se ipso stare dicitur. Tertiū creatura non stat in se ipso ratione substantiae. Nam aliquid dicitur non stare in aliquo, vel quia ab eo renatur est, vel quia removeri potest, cū qualibet creatura sit versioni subiecta: quia à versione intercepit, nulla creatura in se ipso stat ratione substantiae: cū à sua substātiā separari possit, non essendo quod erat. Deus autem, qui omnino immobilitis est nec secundūm suam substantiam variari potest, in se ipso stat ratione substantiae. Quartū nulla creatura stat in se ipso ratione virtutis. Nam in illo est statio & quies, quod est primum in genere tali: nam cū perventum est ad primum, ibi est quies & status,

Solus Deus cū non licet ultra procedere. Solus est in se ipso: autem Deus est in se ipso ratione virtutis, cū sola virtus sua sit virtus prima. operari, substantiam, & Has autem quatuor vias tangit Diony. virtuem. cap. præallegato dicens: Deus manet D. Diony: in se ipso immobili identitate singulariter cap. citato: fixus supercollocatus quantum ad illud, quod Phus 4.

Deus est in se ipso propter esse. Nam cū sit fixus in se ipso non indigens alio, à quo substantetur, in se ipso existere dicitur, est autem Deus in se ipso & in suo esse fixus immobiliter: quia ab eo variari non potest secundūm identitatem: quia à suo esse realiter non distinguitur. Dicitur etiam fixus singulariter: quia non dicitur in se ipso existere propter sū esse, cōmuniter loquendo, secundūm quod de qualibet dicere possumus, quia habet esse clausum inter proprios terminos speciei, sed singulariter

Deus in se ipso existit: quia nō habet ei se dependēs ab aliquo: quod ei singulariter convenit. Secundūm addit: Deus quid secundūm tandem & circa idem eodem modo operatur, & hoc quantum ad secundūm, quia in se ipso stat secundūm operatio- nem. In quantum secundūm se ipsum si- ve secundūm bonitatem suam eodem modo se habendo, circa ipsam semper operatur. Tertiū subdit: Ipse intrans- mutabilis est ex se ipso omnino: & qui totaliter est immutabilis super substantia- liter: quantum ad tertium: quia secundūm substantiam in se ipso manet, quia à sui substātiā moveri non potest. Quartū ait: Est omnis stationis & sedis causa, quies super omnem sedem & stationem: quantum ad quartum, ut quia manet in se ipso quantum ad virtutem, prout virtus sua est causa omnis stationis: & est virtus prima, in qua est status: stat igitur Deus in se ipso mo- dis præactis.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendū, quod in modi, secundūm quos dīsimus Deum esse in se ipso, non propriè conti- nentur sub modis, quos tradit Phus 4. Phys. c. 13. Phys. & ideò argumenta sumpta ex au- toritatibus eius laborant in æquivoco, Et per hoc patet solutio ad secundū & tertium. Ad 4. dicendum, quod Deus est in se ipso, nō solum quia est idem si- bi, sed quia habet esse independens: quia in operando solum se ipsum habet ut fi- nem: quia à sua substātiā transmutari non potest, & quia est virtus prima, in qua est status, quæ creatura non com- petunt.

QUESTIO IJ.

De ubiquitate Dei.

EINDE queritur de se- cundo principali, videl- cert, de eo quod Deus ubi que esse dicitur. Circa quod queremus tria. Primo: utrum Deus sit ubique? Secundo: utrum hoc sit proprium solius Dei? Tertio: utrum ei conveniat ab æterno?

AR

ARTICVLVS. I.

AD h. sic probeditur: videtur, quod esse ubique Deo non conveniat. Nam esse ubique dicit esse in ipso; sed Deo non convenit esse in loco: cum omnis animi conceptio sit secundum Boetium in lib. de Hebdomadibus), quantum ad sapientes spiritualia in loco non esse. Præterea: Phys. ubi ponuntur proprietates loci, dicitur, quod dignum est locum conservare illud, cuius est, & nihil rei esse; sed Deus non continetur ab aliquo: sed omnia continet. Ergo &c. Præterea: ibidem dicitur, quod dignum est locum nec maiorem, nec minorem esse locatum; sed nihil est i quod Deo adsequari possit. Ergo ad convenit Deo esse in loco. Præterea: sicut se habent successiva ad tempus, ita se habent permanentia ad locum, sed aliis quod successivum indivisibile non potest esse in diversis temporibus, ergo alii quod indivisibile permanens non poterit esse in diversis locis: non igitur Deus erit ubique. Præterea: de ratione loci est, quod nihil locatum sit extra ipsum: vel igitur Deus nusquam erit, vel si erit alicubi, erit in aliquo determinato loco. Nam si esset in omnibus locis, vel in pluribus, non possemus salvare prædictam conditionem loci, quæ per se loco convenient.

E. Aug. PN.
2. Conf. In contrarium est Aug. 1. Conf. qui loquens Deo ait: Ubique totus es. Et nullares te totum capit. Præterea: In littera per multas auctoritates habetur, quod Deus ubique est.

RESOLVTIO.

Dicere cogimur, Deum esse ubique, ac semper: quia est presens locatis, & locis, temporibus, & temporalibus, continendo, & conservando ea.

Respondeo dicendum, quod sicut probat Avicena insufficientia sua: Nulla res dicitur esse in loco nisi proper, quantitatem suam, vel proper magnitudinem suam. Nam proper forma, & proper magis vianum non dicitum aliquid esse in loco. Vnde & cù intelligitur forma totius, sine forma, quæ est totum, ut natura, quæ resultat ex unione materiarum ad formam, non

Avicena in sufficiencia sua.

B. Aegid. Col. 1. sup. Sens.

A oportet intelligere locum, immo de se, tunc quidditatis & essentiae non est, quod sit in loco. Si igitur substantia est in loco, hoc est ratione, qua quanta vel Reæ dicitur magna. Si igitur videtur volumus, quo- esse in loco, modo Deus sit in loco, videamus quo- corporalis modo ei competit magnitudo: non quidem ratione dimeri autem ei competit magnitudo molis sive corporalis. Nam 8. Phys. & 1. Met. spiritualiter probatur, quod Deus existit præter virtutem virtutis; virtus ve- & magnitudinem finitam & infinitam. Si igitur Deus est magnus vel immensus, non est magnus vel immen- & obiecti dici sys mopes; sed virtute; propter quod de- fide ad Petru cap 9. scribitur: Firmissime Aug. de Fide rete, & nullatenus dubites, Trinitatem Deum. cap. 9. invenimus esse virtutem non mole; virtus autem non habet rationem magnitudinis, nisi comparata ad actum, vel ad obiectum; secundum igitur quod Deo competit agere, vel conservare, vel continere, sic ei convenit esse in loco. Non enim sic Deus implet loca, in quibus est, ut corporalia implent: nam corporalia a locis continetur; Deus autem locum continet & conservat. Vnde 1. Conf. D. Aug. P. Aug. loquens Deo dicit: An non opus ha- cap. 9. be, ut quoqua contineris, qui continens omniq; quoniam que implet, continendo implet? Non enim usq; que te plena sunt, stabilem te faciunt; quia & si fragantur, non effunduntur. Et cù effundis super nos, non tu iaces; sed erigis nos; & redi si peris, sed colligis nos. Vnde quomodo Deus est in loco: quia non est in eo, ut contentum, sed conservando & conti- neando loca, & quæ in locis sunt: sicut & in tempore est dicitur, non quia tempore continetur, sed quia sua aeternitate tempus & temporalia continet: facile est videre per viam, quam tendit Ansel. Deum ubique esse: ait enim Monolog. 19. quod Summa essentia, sive Deus, vel est nusquam & nunquam, sive in nullo tempore & in nullo loco: vel aliquando & alicubi tantum, sive in aliquo loco & alicui tempore: vel est ubique & semper: quod Deus sit nusquam & nunquam est impossibile, quia nullum bonum nec penitus aliquid est sine ipso. Si igitur ipse nusquam & nunquam est, nusquam & nunquam aliquid bonum est, quod impossibile est. Si vero solum alicubi & aliquando Deus esse dicatur, & non ubique & semper, sequitur aliquid tempus & aliquem locum esse ubi & quando nihil omnino est: quia sine Deo nulla essentia esse potest: quod si predicta via sunt impossibilis, con-

Sens.

Gladig

DISTINCTIO XXVII. PARTES I.

quod est esse in loco. Deinde in tempore. sed etiam in magnitudine. Hec autem via Anselmi ex hoc veritate habet: quia Deus praesens est locatus & loctis temporibus & temporibus, continet & conservando ea, quod a nihil habet. Deus in eis conservans, non potest. Deus est ubique & semper. & hoc dicere cogitur. Respondi ad arg. Ad i. dicendum, quod continua anima conceptio se est spiritualia non est in loco, nam quantum loco contenta, tamen tantum in loco continet, vel circa ipsum operantur. Spiritualia in loco esse nihil problemat. Ad 2. dicendum, quod secundum Anselmum. Monolog. 2. esse aliquia in loco. Id est 'Monol.' & in tempore duo dicit. Primo: Quia Conveniens questionis in locis & temporibus sunt presentes, dicitur Deum esse in illis. Secundo: Quia continua ab ipso cum loco, & sic in summa verbis essentia unius statim per & cum temporis: quia praesens est, non quia continetur. pore, qua in Phd. ut sit, si quis loquendi administrare, conve Indivisible memius dicitur Deum est in loco dupliciter. 1. quia est terminus & in tempore, quam in loco. Et in tempore, minus successus ad formam arguendi dicendum, quod fivorum, ut Phus dat proprietatem loci, secundum instans tem poris, vel magis quod corporalia sunt in loco, quae sunt terminus esse, in loco: quia continetur ab eo: non motus. 2. tamen dat proprietates loci, secundum quia est ab eo quod Deus in loco est, qui non est in omni successione. Ideo: quia in loco continetur, sed est in eo, quia est ibi praesens, & ipsum cont ita ut non sit tamen. Ad 3. dicendum, quod locum a successivi, & sequari locato, Veritatem habet respectu corporalium & contentorum a loco terminus, ut eternitas. Si non respectu spiritualium, & loca militer distinctionem. Ad 4. dicendum, quod distingui potest de individualitate secundum successionem positionis, & intelligi dupliciter. Primo: quia manere: quia non dividitur, ut successiva dividuntur, vel est terminus & tamen successionalis terminus, secundum magnitudinem, ut punctus, vel terminus temporis, quod est de genere ab omnibus successorum: sic etiam & mutatur: natus magnus esse quid indivisible est: quia est terminus motus: & quod sic est indivisible; & non est unum & idem per omnem omnem modum in pluribus temporibus, magnitudini, & loco. sumitur alio modo diversitas instantium. Secundo dicitur aliquid individuabile secundum successionem non formaliter, quia non dividitur ut successivum, sed quia est ab omnibz successione abscissum: sed et quid indivisible aeternitas, & quod est indivisible existit, neq;

Solum est idem in pluribus temporibus, immo continet, & comprehendit in se omnia tempora: & etiam de indivisibili permanente, sive de indivisibili secundum magnitudinem distinguere possumus: quia aliquid est sic indivisible, quod ita non sit magnitudo: est etiam terminus magnitudinis, ut punctum, de quod est sic quid indivisible, est quod determinatur secundum situm, & est substantia positiva, non est unum: & secundum in pluribus locis. Secundo modis dicitur indivisibile secundum magnitudinem, sive secundum dimensionem, non sola quia non dividitur, ut divisionis, sed quia est quid absolute ab omni situ & dimensione, & quod sic est quid indivisible, non solum potest esse in pluribus locis, sed etiam est praesens omni loco propter quod ubique est dicitur: & huiusmodi indivisible est Deus. Ad 5. dicendum, quod de ratione loci est, quod nihil locati sit extra ipsum, si huiusmodi locus respectu eius, quod est in loco, se habet ut continetur. Deus autem non est in loco, quia continetur a loco, ut dictum est. Vel dicendum, quod Deus sic est in loco, quod tam non habet rationem locati: quia secundum Anselmum. Monolog. 2. Deus sic est in loco & tempore, quod regit loci & temporis non cogitur.

ARTICVLVS. II.

Utrum esse ubique sit proprium solius

Dei?

Dictum. p. 1. q. 8. art. 3. Gavarr. comp. 1. 1. q. de inten. Dei art. 7.

Secundo queritur: utrum esse ubique sit proprium solius Dei? Et videtur quod non: quia secundum Phm. Universalia sunt ubique & semper: sed etiam Deus nec sit quid universale, nec particolare: esse ubique non erit ei proprium: cum conveniat illi ab ipsis. Praterea: locus quid corporale nominat, sed ubique est dare aliquid corporale, ibi est dare materialis, ergo materia est ubique: sed cum materia non sit ipse Deus: immo inter cetera entia magis a Deo dicitur, natura saltem, & si non sit, esto ubique non erit proprium Dei, cum materia conveniat. Praterea: si esset aliquod

aliquid corpus, extra quod nihil esset; illud corpus esset ubique: quia non esset dare aliquem locum non repletum talis corpore. Cum igitur totum universum sit extra quod nihil est, totum ipsum erit ubique: non igitur propterum est solius Dei ubique esse. Præterea: anima est in qualibet parte corporis tota: si ergo contingeret, solum corpus animatum anima rationali esse, ut si poneretur quod tantum esset aliquis homo, anima illius esset ubique: non ergo est proprium solius Dei esse ubique, cum possit alijs competere.

In contrarium est Ambro. qui probat Spiritum Sanctum esse Deum: B^{cō} quod ei competit esse ubique: ut patet per ea, quæ dicuntur in littera, sed hoc non esset, nisi Deo proprium esset esse ubique, ergo &c.

RESOLVTIO.

Supposita rerum existentia; directe & per se & secundum idem esse; scilicet Deo competit esse ubique.

R^Ep. dicendum, quod creatura prima facie dividitur in creaturam corporalem & spiritualem: creatura spiritualis distinguitur: quia quædam est unita corpori ut forma, ut anima rationalis: quædam non, ut intelligentia sive Angelus. Rursum corporalia dupliciter considerari possunt: Primo quantum ad esse universale. Secundo quantum ad particulare. Particularia duplicitate accipi possunt. Primo secundum se. Secundo secundum suas partes, ut secundum materialiam vel formam. Omnibus ipsis potest cooperere esse ubique, non tamen per se, sed quodammodo per accidens: Deus autem posita ex intentia rerum per se ei competit esse ubique. Posset enim Angelus vel intelligentia ubique esse, ut si ponesetur esse tantum aliquid corpus, circa quod totum per se & primo operari posset: quia cum intelligentia sit, ubi operatur posset illa intelligentia esse ubique: quia posset esse in qualibet parte illius corporis. Sic etiam & anima ubique esse posset: nam cum sit in qualibet parte corporis, quod in se habeat: si ponetur solum esse tale corpus animatum, anima ubique esset. Sic etiam universalia

ubique esse possunt: nam cum sit univale, ubique est suum particulare, si ponentur solum esse particularia alicuius universalis, illud universale ubique esset. Sic etiam & totum compositum ubique esse potest: ut si ponetur solum corpus totum spatium occupare, secundum quod dicimus totum universum occupare totum: sic accipiendo corpus, corpus ubique existit. Isto etiam modo materia & forma possunt esse ubique: si ubique sunt ea, quorum materia & forma partes existunt. Sed si bene advertimus, nulli istorum per se & secundum idem esse competit esse ubique: nam cum Angelus & anima habent esse finitum & in natura receptu, sportet quod habent finitam virtutem, cum modus agendi sequatur modum essendi: accedit ergo anima & Angelus esse ubique, in quantum ponitur solum esse corpus aliquid, quod non excedit eorum potentiam & virtutem, quod si tum per se eis competenter ubique esset, quantumcunque corpus ponentur, & quodcumque semper ponemus Angelum & animam esse in qualibet parte eius: quia quæ sunt per se, inseparabilia sunt: nec sunt propria, nisi quæ sunt talia: ideò Ambrosius probat proprium esse Deo esse ubique, & immensibilitatem eius: sic & universali accedit esse ubique. Nam universalia non sunt nisi ubi sua particularia existunt: & quia accedit solum esse particularia alicuius universalis (accipiendo universale, ut ei competit unitas predicationis, non attributionis, sive accipiendo universale, ut distinguitur contra analogum) non competit per se universali esse ubique. Rursum nos competit ei per se esse ubique: quia competit ei per sua particularia, & accipiendo hoc esse ubique, ut hic de ubique loquimur. Possimus tamen, si volumus, & tertiam causam assignare: quia non competit ei esse ubique secundum unum & idem esse, ex quo etiam apparet, quare materia & forma non competit esse ubique: quia talia sunt alicubi solum per eorum totas: nec etiam sunt, abicunque sunt, secundum idem esse: sic etiam totum universum est ubique: non per se: quia est dare aliquem locum, ubi totum non existit, sed per suas partes. Deus autem unus & inde existens, secundum unum & idem esse non varia-

Sessz.

sus

tus in se, est ubique, in quantum omnibus dat esse: immo ponere aliquid existere, ubi Deus non sit, est ponere illud non esse: cum nihil possit illud considerare in esse, ubi Deus non existat substantia est cetera. Posita ergo existentia rerum, directe & per se & secundum idem esse soli Deo competit esse ubique.

Respond. ad arg. Ad i. dicendum, quod universalia esse ubique & semper dupliciter potest intelligi. Primo: quia sunt abstracta a conditionibus materie, ut ab hic & nunc: & quia non determinant sibi locum & tempus, dicuntur esse semper & ubique, & sic non loquimur de esse ubique. Alio modo dicuntur esse ubique, quia sunt, ubiqueque sua particularia existunt: & sic propriè & directè non sunt ubique: nam cum non sit ubique homo particularis, non est ubique homo universalis: sic etiam secundum fidem nostram universalia non sunt semper: quia non semper fuerunt eorum particularia: & quia sic locutus sumus de esse ubique per se & directè, universalibus non competet ubique esse. Alia argumenta patet per ea, quae dicta sunt in principali solutione.

ARTICVLVS III.

Vtrum esse ubique Deo conveniat ab eterno?

Cavard. ubi supra. or. 8.

Tertio queritur: utrum esse ubique convenientiat Deo ab eterno? Et videatur, quod sic: quia quod est proprium aliqui, est inseparabile ab eo, sed ut ostensum est, esse ubique est proprium Dei, ergo &c. Præterea: ex hoc dicitur aliquid esse ubique: quia non determinatur ad locum, sed non habere esse determinatum ad locum compete Deo ab eterno, ergo &c. Præterea: si nunquam fuissent tempora, Deus semper fuisset, & ab eterno, ergo à simili si nunquam fuissent loca, Deus fuisset ubique & ab eterno.

In contrarium est: quia esse ubique circuncornit locum, sed non locum, nec creatura aliqua fuit ab eterno, ergo esse ubique ab eterno Deo competere non potest.

RESOLVTIO.

Deus non est ubique ab eterno, propter esse ubi que & semper designat existentiam omnis temporis & loci: sed prout deontis absolutio nem ab omni tempore & loco: & prout esse semper dicit insufficiencia durationis, & esse ubique significat esse in omni, quod est, Deo convenire esse ubique ab eterno.

Respond. dicendum, quod licet res fuerint ab eterno in Deo; Deus tamen est in rebus ex tempore. Causa autem huius diversitatis dupliciter accipi potest. Primo: quia omne, quod est in aliquo, est in eo secundum modum eius, in quo est: & ideo res sunt in Deo secundum modum Dei; Deus autem est in rebus quodammodo secundum modum rerum: & ideo assignantur diversi modi, quibus Deus est in rebus, aliquo modo ex diversitate rerum, ut ex eo quod anima est suscepitibilis gratiae, & non leo, est Deus per gratiam in anima, non in leone: & quia competit rebus esse ex tempore, Deus autem aeternitate mensuratur, res sunt in Deo ab eterno. Deus autem in rebus ex tempore. Aliavia ad ostendendum hoc idem sumitur ex diversa habitudine, quæ consurgit ex eo, quod Deus ponitur in rebus, & res in Deo. Nam sicut dicinatur Deum scilicet omnia ab eterno, secundum se tamen ea in tempore: eò quod res ut se dicunt aliquid in Deo existentia ut facte, dicunt aliquid à Deo progrederi. Nota quod dicens: sic quia Deus est in rebus, secundum modum diuidum quod aliqua operatio à Deo prætetur scilicet a x factio Dei greditur, ut conservatio rerum in esse, secundum quam in rebus esse dicitur res aeternam iunt in Deo non ut aliquid ab ipso progrediens, sed prout in eius virtute & scientia continentur. Deus est in rebus ex tempore: eò quod tale esse non est sine existentia rerum, quæ est temporalis: res autem sunt in Deo ab eterno: quia tale esse solum Dei existentiam requirit: quia creatura in Creatore non est aliud, quam creatrix essentia. Si igitur esse ubique est idem, quod Deus esse in rebus creatis, cum Deus non facit in rebus ab eterno, ab eterno ei non competit. Ideo notandum, quod aliquid esse ubique tripliciter potest intelligi, sicut & aliquid esse semper.

Primo:

Vbiq; & Primo: quod loc sit per absolutionem
Semper tri- à tempore & loco, secundum quod u-
pliciter. i. niversalia dicuntur esse semper & ubi-
per absolu- tionem à tē: que: quia sunt abstracta à conditioni-
tionem à tē: que: quia sunt abstracta à conditioni-
pore & loco, bus materiæ, quæ sunt hic & nunc, &
ut universa- sic ab æterno competit Deo esse sem-
lia dicimus, per & ubique: quia semper ei competit
semper & u- bique: quia esse sine materia, & non determinati
bique: quia esse sine materia, & non determinati
abstrahit ab per conditions materiæ. Secundo mo-
hic & nunc.
Secundo mo- do dicitur aliquid esse semper & ubi-
do prout co- que: quia esse in omni tempore, & in omni
cernit assitè loco, & sic semper & ubique præ-
tiam loci & supponit existentiam temporum & lo-
temporit. 3. torum: nam sicut non dicimus, Deum
modo seper idem quod esse in rebus, nisi sit existentia rerum, ita
idem quod esse in rebus, nisi sit existentia rerum, ita
indeficiens non dicimus, ipsum esse semper & ubi-
durationis. Et quæ sive in omni tempore & in omni
ubiq; est idem loco, non præsupposita existentia tem-
quod esse in porum & locorum; & quia non ab æ-
omnib; quæ sunt. Primo tercio fuerint tempora & loca, ut hie
modo & ter- de tempore & loco loquimur, sic acci-
tio convenerit piendo semper & ubique, non compe-
Deo esse ubi tunt Deo ab æterno. Tertio modo sem-
que, & sem- per, sed secū per idem sonat, quod indeficiens du-
du modo rationis, & sic maximè semper est, quod
no: quia nec eternum est. Vnde Anselm. Monolog.
ab æterno. 22. dicit: Semper verius designare eternita-
tatem, quam totum tempus. Nam indeficien-
tia durationis imaginis competit æter-
nitati, quam toti temporis: & sic esse
Semper competit Deo ab æterno. Sic
etiam esse ubique uno modo idem sig-
nificat, quod esse in omnibus his, que
sunt, ut Ansel. dicit Monolog. 23. & sic
Deo esse ubique ab æterno compet-
it, cum & Deum in se ipso dicamus es-
se. Nā semper fuit verū dicere Deū esse
in omnibus his, quæ sunt: cum nihil sit
in quo Deus nō sit: cū & in se ipso Deū
esse dicamus. Vnde Ansel. eodem Mo-
nolog. 23. ait: aptius dici. Deum esse
semper & ubiq; quā in omni tempore &
in omni loco, ut intelligatur esse ubiq;
quia est in omnibus his, quæ sunt: esse sem-
per propter durationis indeficiens.

per propriam duracionem.
Resp. ad arg. Ad 1. dicendum, quod si esse ubique idem sit, quod esse in omnibus locis est proprium Deo, supposita rerum existentia. Vnde & inseparabile est ab eo, si res in esse ponuntur: sed si esse ubique est idem, quod esse in omnibus his, que sunt: vel esse absolutum a determinatione loci, sic simpliciter ab eterno Deo competit. Ad 2. patet solutio per iam dicta: quia Deum esse ubique illo modo competit ei ab eo.

terno. Ad 3. dicendum, quod si nunquam fuissent tempora, Deus fuissest semper, prout semper dicit indeficien-
tiam durationis; non tamen fuissest sem-
per, prout semper idem est, quod esse in
omni tempore, vel prout includit actuā
lem existentiam temporum. Ita si nun-
quam fuissest creatura, Deus fuissest ubi-
que, prout ubique idem est, quod esse in
omnibus, quae sunt, accipiendo esse, in
large, secundum quod Deus in se ipso
esse dicitur, non tamen fuissest ubique;
prout ubique idem est, quod esse in om-
ni loco, & presupponit locorum ex-
istentiam. Et ex hoc solvit argumentum
incontrariorum: quia sic accipit esse
ubique, prout videlicet, ubique dicit
habitudinem ad locum.

EXPOSITIO LITTERÆ.

Super litterā: haec & Deus cum sit
in omnibus. Notandum, quod Ma-
gister vult malos esse, ubi Deus est, non
tanien cū ipso esse: botios autem es-
se, ubi Deus est, & etiam cū ipso ex-
stere. Causa autem huius diversitatis ex
hoc conq̄ingit: quod, cū, quamdam as-
sociationem importat. Associatione autē
non est nisi eorum, quae aliquo modo
in vita vel in voluntate concordant: un-
de potest esse alius, ubi sunt lapides;
non tamen est socius lapidum: quia la-
pides cū eo voluntate & vita cōcordant
non posunt: & quia mali non concor-
dant cum voluntate Dīvina, immo vo-
luntate sunt ei inimici, iuxta illud Aug.
12. de Civit. Dei cap. 4. mali inimici
sunt Deo resistendi voluntate, non po-
testate lādendi: ideo Deus non dicitur
esse cū malis: est tamen ubi mali sunt
quia ubique est.

Item super illo: *Sicut multa de Deo intelligimus.* Notandum, quod sicut Magister ait per auctoritatem Chrysostomi, aliqua de Deo dicimur, quae non intelligimus; aliqua intelligimus, quae per voces exprimere non possumus. Hac autem diversitas ex hoc contingit, quia aliquando voces sumunt originem ex his, quae sunt in intellectu: ut est videre in his, quae hominem scit per inventionem: & quia non oportet effectum per omnem modum adaequare causae, in talibus intellectus est sufficiens, & vox deficit: aliquando causae sunt in intellectu, causantur ex his,

quæ sunt in voce: ut est 'videre in his, quæ homo scit per doctrinam & per auditum: & quia, ut dicebatur, effectum nō oportet per omnem modum adæquali cause, in talibus multa dicimus, quæ nō intelligimus. Cū igitur ea, quæ sunt fidei, ex auditu sint: quia Fides ex auditu, multa, quæ sunt fidei, dicimus, & tamē intellectu non capimus.

Item super illo: Deus esse ubique per essentiam dicitur. Notandum, quod opinio istorum ex hoc habuit ortum: quia loquebantur de esse in loco, ut corpora sunt in loco: & ideo dicebant Deum non esse in loco per essentiam;

nisi quia omnis natura & omnis essentia in quocumque loco sit per eum habet esse; sed, ut habitum est, oportet nos dicere, quod ipsa essentia Dei ubique existit, in quantum eius operatio & virtus ubique sunt.

Item idem super illo: Solis etiam ab eisdem queri. Notandum, quæstionem eorum rudem esse: quia, ut probatur à Pho. i, de Gener. cap. De tactu: Non bone, quod tangit, tangitur; sed ea tangentia tanguntur, que simul patiuntur, cum agunt: ideo non oportet Divinam essentiam immundari, cum super immunda actiones exerceat.

B

DISTINCTIONIS XXXVIJ. PARS SECUNDA.

**QVOD DEVS YBIQUE SIT ET IN OMNI TEMPORE; NON TAMENT
localis est, non circumscribibilis, nec loco, nec tempore movetur.**

VM QVE Droma nam a Dr. Po-
stquam ostendit Magister
Deum esse ubique, ex quo
sequitur Deum per loco dif-
finiri, nec per loca mutari;
hic in parte illi ostendit crea-
turam non solum corpora-
lem, sed etiam spiritualem
diffiniari loco, & variationem suscipere. Et duo
facit: quia 1. ostendit creaturam spiritualem
diffiniari loco, & mutari per tempora. 2. spe-
cialiter querit: utrum mutetur per loca? Secun-
da ibi: De mutatione vero loci. Circa 1. tria facit:
quia 1. ostendit solum Deum non diffiniari loco;
creaturam vero omnem non solum corporalem,
sed etiam spiritualem loco diffiniari: quia qualis-
ever creature, cum sit alicubi, non est ubique. 2.
ostendit omnem creaturam mobilem esse ex
quo omnis creature quodammodo loco deter-
minatur non tamen eodem modo movetur om-
nis creature: quia corporalis movetur per tem-
pora & locas spiritualis per tempora, non per lo-
ca: ut ostendit per Aug. 3. manifestat, quid est
moveri per tempora, dicens: moveri per tem-
pus est variari per qualitates interiores vel ex-
teriores: ideo quod suscipit variationem affectio-
num, vel variationem formæ sive qualitatis ex-
terioris, per tempora mutatur; Secunda ibi: Sp-
iritus vero creatus. Tertia ibi: Muta-
tio corporis per tem-
pus. Deinde cum dicit: De mutatione vero. Quat-

tit, tum habetur sic spiritum moveri per tem-
pora, non per loca: utrum concedendum sit nul-
lo modo per loca mutari. Et tria facit: quia re-
narrat positionem aliquorū, qui dicebant spi-
ritualem substantiam nullo modo per loca mu-
tari: quia non movetur per loca, nisi quod est
in loco: nec est in loco, quod non habet esse de-
finitionem, & quia hoc non potest spiri-
tualem substantiam, dicebant spirituale substantia
nullo modo per loca mutari. i. ostendit spiritu alii
quod modo mutari per loca: quia sicut non sit
localis, quod loco non mutetur, est tamen loca-
lis: quia loco diffiniuntur & quod ostendit Aug. spi-
ritum non mutari loca, intelligendum est de
mutatione locorum: ut corpora per loca mutar-
tur. 3. concludit spiritus esse loco: quia loco
diffiniuntur. Secunda ibi: Sed ne supra diximus.
Tertia ibi: Sed ergo spiritus. Circa quod tria fa-
cit: quia 1. ostendit spiritus creatos esse circuns-
cribiles loco, & Deum esse in circunscrip-
tum, quod probat auctoritate Ambrosij: 2. refutat
prædictam scientiam laborans eam antagonitate
Aug. assertam solum Deum omnipotem immobilem,
& incircumscribilem esse. 3. contra determina-
ta obiicit. Secunda ibi: Faccamus itaque. Tertia
ibi: Ad hoc autem. Et duo facit: quia 1. arguit
Deum non esse omnino immobilem: quia cum
continet novæ creature sicut in quibus Deus
esse incipit, cum in eis prius non esset, videtur,
quod aliquo modo mutetur Deus. Et solvit tal-
leim

**Item novitatem non fecisti per imaginationem Dei,
sed per mutationem creature, et epilogat ostendens se quodammodo digressionem fecisse: quia
cum deberes determinari de cognitione Dei,
conveniens est eis dico quod sunt.**

determinavit de existentia Dei in rebus, & rem
rum in Deo; unde in sequenti distinctione redi-
xit ad propositionem. Secunda ibi: *Iam sufficienter.* In
quo terminatur *sextetia* lectionis, & distinctionis.

hoc non est nisi ligatione et operationis: quia secundū Damasc. lib. cap. 16. Intel. letitialis; ergo incorporā naturā uis nimis. Damasc. lib. cap. 16.

VIA: Magister In prae-
sciti lectio[n]e ale ducis
bus de[m]onstrat[ur] scilicet
de loco Angelis, &
de motu eius. Quod de
his duobus quaerimus.
Circa: I. o[ste]n[der]emus:
tria: utrum Angelus sic in loco Secundum utrum possit esse in pluribus locis simul? Tertio: utrum phares Angelis
in uno loco esse possint?

operator, & communis: non tamen
corpoore mudo, sed spiritualis. Propter hoc
non debemus concedere spiritualem iactantiam
leco esse. Præterea: si dicatur spiritualem
liam in loco esse propter operationem: &
non quia operatio sit in loco; sed quia
est in eo, cui competit locus. Contra: op-
eratio Angelorum maxime manifestatur
circa celeste corpus: unde & Phus 12.
Meta probat numerum intelligentiarum Phus 12. Me-
per unitatem orbium, sed corpus car-
lest non est in loco, iuxta illud Phai: Est tot-
us in aqua, aqua in aere, aere in igne; ignis in
Gelo, Caduta autem non amplius. Præterea
conducit aliquando Angelum operari
circa intelligentiam aliquam, sive circa
animam: igitur saltem tunc, cum circu-
talia operator, non circa corpora: non
est in loco.

Ad i. sic proceditur: videtur, quod Angelus non sit in loco: quia locus non habebatur substantiae secundum esse-
tiam suam: nam cum obiectum intellectus sit quidditas & essentia, & in-
tellectus abstrahat ab his & hunc, non
est de ratione quidditatis, ut quidditas
est, quod sit in loco. Si ergo competit
substantia, quod sit in loco, hoc non est
per quidditatem suam, sed per accidens.

In concilium est Magister in littera,
qui dicit: Abi getam loco diffiniri; Præce-
re: nihil, quod est pars universi, est ex-
tra universum; sed omnis creatura est
pars universi; ergo nullus creatura est
extra universum; sed quod non est ex-
tra universum, est in aliqua parte uni-
versi, & atque ab aliis, ergo &c.

RESOLVATIO₃

*Angeli sunt in loco per operationem: semper contingit eis alicubi esse propter undiversi con-
ditiones. 10*

Respond, dieendum, quod si velle-
mus sequi positionem quorundam, qui prima op-
erum liber spiritualli substancialis tuxi sunt trinio.
hunc corpus aliquod intransmutabile:
unde & ipsi rationali animali corpus ali-
quod erituebant spirituale & subtile,
mediante quo corpori isti materiali &
grossi unibatur, tunc determinare de
foco substantiarum spiritualliorum non es-
set difficile, quia non traheretur imma-
ginationem.

ginationem nostram. Sed cum ponatur communiter Angelos non habere corpora naturaliter ibi unita, sed solum ad tempus propter mysterium aliquod assunta, videtur quomodo Angelo competit in loco esse, difficile est quia ad hoc videandum nostrum intelligere, quod est cum continuo & tempore, & cum phantasmate, directe non attingitur & ideo propter hanc difficultatem de loco Angelii, quantum ad presentem, est triplex modus dicendi.

^{2. opinio} Nam quidam dixerunt: Angelum in loco esse: quia secundum essentiam suam ei locus competit: & ratio movens eos facit: quia cum habeat essentiam finitam & determinatam, oportet eam determinari ad aliquem locum: ideo esse in aliquo loco determinate competit. Angelo per essentiam: quia essentiam finitam & determinatam habet. Ista positio dupliciter deficit. Primo: quia pervertit ordinem. Secundo: quia tribuit locum spiritualibus eo modo, secundum quem non solum spiritualibus non competit, sed etiam nulli substantiae. Pervertit enim ordinem: quia tota causa, quare aliquid secundum se est in loco, est: quia habet ordinem ad celeste corpus: unde totus fluvius secundum Phm-

^{Phys. 4. Phys. 4. Phys.} magis habet rationem loci, comm. 40. quam pars: & ideo si aliquid est in aere: quia est in parte aeris, huiusmodi pars non habet rationem loci nisi per compariationem ad totum universum: unde dato quod ventus validus flaret, & totum aereum, quod quis habet erga se, removet, propter talet amotionem, non dicetur quis mutare locum: quia cumdem ordinem haberet ad totum universum: sicut nec navis existens in flumine ligata ad stipitem existentem in terra non dicitur mutare locum, licet aqua, quae sub ipsa est, continet defuat: quia respectu totius fluvij eundem ordinem habet. Dicere igitur spiritualia per se & secundum essentiam suam in loco esse, est dicere ea secundum suam substantiam ordinari ad celeste corpus, quod est inconveniens: quia corporalia ad spiritualia ordinantur, & non est converso.

^{Secundo co-} Deficit secundum ista positio: quia illud tra idem, attribuit Angelo, quod nulli substantiae convenit. Nam, ut probat Avicena, non competit re esse in loco per essentiam suam, sed per quantitatem. Mori-

vum autem istorum rude fuit: nam essentia Angelii est finita: quia continetur inter proprios terminos suos: specie 1: non tamen est finita, quod de se determinatur ad locum, igitur sic dicentes equivocatione decepti sunt.

^{Secundus modus dicendi est omnis} no contrarius primo modo. Voluerunt, opinio enim aliqui, Angelum non determinari ad locum, nec per essentiam, nec per operationem. Iste autem secundus modus dicendi videtur fuisse phorum, & maximè eorum, qui volebant intelligentias nullo modo immediate movere corpora alias sed immedietate movere animas celestas, & mediante celesti anima movebat celeste corpus: & quia non est aliter Angelus in loco, nisi quia immidietate operationem habet circa huiusmodi corporalia: ideo secundum istos nullo modo in loco ponitur. Sed ista positio non est bona: quia, ut patet in secundo, Angelii immidietate corpora movere possunt. Propter hoc est tertius modus dicendi: quod Angelii sunt in loco per operationem: & quia non est inconveniens eos aliquando non operari circa corpora, non est inconveniens eos aliquando nusquam esse: & ideo possunt esse in loco, & non in loco. Ista au-

^{4. opinio} tem positio quantum ad aliquid est bona, & quantuma ad aliquid sit mala: dicere Angelos in loco esse per operationem, est bene dictum: dicere tamen eos aliquando nusquam esse, non sapit doctrinam sanam: cum ex hoc tollatur connexio universi.

Hac igitur duo declarabimus. Primo, Declaranda modo, quod Angelus in loco est per operationem, Secundo, quod semper aliquando corporia operantur, propter quod nunquam contingit ipsum nusquam esse. Primum sic ostenditur: nam, ut habitum est, non convenit alicui perse loquendo alicubi esse nisi per quantitatem suam: sicut ergo rebus quantitate tribulmus, sic eis locum tribuere debemus. Corpora ergo, quae habent quantitatem dimensivam, sunt in loco per commensurationem, spiritus autem quantitate dimensiva carent: & ideo spiritum esse in loco non est spiritum commensurari loco: verum quia habent quantitatem virtutis, per virtutem suam in loco erant. Virtus autem non habet rationem quantitatis, ut

^{Nota hic de loco corpora lium.}

magis habet rationem loci, comm. 40. quam pars: & ideo si aliquid est in aere: quia est in parte aeris, huiusmodi pars non habet rationem loci nisi per compariationem ad totum universum: unde dato quod ventus validus flaret, & totum aereum, quod quis habet erga se, removet, propter talet amotionem, non dicetur quis mutare locum: quia cumdem ordinem haberet ad totum universum: sicut nec navis existens in flumine ligata ad stipitem existentem in terra non dicitur mutare locum, licet aqua, quae sub ipsa est, continet defuat: quia respectu totius fluvij eundem ordinem habet. Dicere igitur spiritualia per se & secundum essentiam suam in loco esse, est dicere ea secundum suam substantiam ordinari ad celeste corpus, quod est inconveniens: quia corporalia ad spiritualia ordinantur, & non est converso.

^{Secundo co-} Deficit secundum ista positio: quia illud tra idem, attribuit Angelo, quod nulli substantiae convenit. Nam, ut probat Avicena, non competit re esse in loco per essentiam suam, sed per quantitatem. Mori-

ut comparatur ad subiectum, sed magis A habet rationem qualis, potissimum in rebus creatis: est enim naturalis potentia; Si ergo habet rationem quanti, hoc est, per comparationem ad obiectum, sive per comparationem ad id, in quo agit: Si igitur nihil est in loco nisi per suam quantitatem, spiritum esse in loco nihil est aliud, quam in loco operari. Cum igitur virtus sua, secundum quam ei quantitas competit, habeat rationem quanti, ut comparatur ad obiectum, in quod agit: bene dictum est, Angelum esse in loco per operationem, quod primo declarandum dicebatur.

Quod autem spirituales substantiae B

secundum quod semper aliquo modo circa corpora spirituales operentur, sic ostenditur: nam cum substantiae tuum universum sit unus principatus semper alio Principi, tale universum in optimi operatur: unius Principis, tale universum in optimo Contra quam dispositione ponit debet. Nam si spiritus opinio- tiales substantiae, quia sunt suprema nem. Phus 12. Met pars universi secundum Phm 12. Meta- za. com. 29. in optima dispositione ponit debet;

multo fortius totum universum, in quo maior reservatur bonitas, quam in aliqua tui parte, ponendum est optimè dispositum & summè ordinatum: non esset autem bene dispositum; si inconnexum esset, quam connexionem non solum arguit bonitas dispositionis universi, sed etiam unitas Principis: ut quia est unus Princeps, dominum est, ut principatus eius sit unus & connexus. Huiusmodi autem principatus, videlicet, universum totum, prima divisione in duas partes dividitur, in spiritualem & corporalem creaturam: oportet ergo has partes connexas esse: non est autem connexio, ubi non est contactus aliquis: ergo spirituales substantiae, ut Angeli, semper debet habere aliquem contactum ad corporalia: ut non sit dare horam, in qua huiusmodi universum quantum ad aliquas suas partes inconnexum remaneat: huiusmodi autem contactus non potest esse per continuationem, vel per contiguationem: quia talis contactus est, solum corporum: oportet ergo esse per virtutem & operationem. Semper ergo qualibet spiritualis substantia circa aliquod corpus aliquam operationem habet, haec autem operatio non est semper corporis transmutatio, sed est aliqua virtutis applicatio circa ipsum: unde cum dicitur, Angelos esse in caelo Empyreo:

B. Egid. Col. sup. I. Sent.

ideò cælū Empyreum non transmutat: sed aliquo modo circa tale cælum virtutem suam applicant, ratione cuius ibidem esse dicuntur. Sunt ergo Angeli in loco per operationem, & semper contingit eos alicubi esse propter universalis connexionem, quod declarare volebamus.

Respondit ad arg. Ad 1: dicendum, quod licet intelligentia non sit quantà quantitate molles, est tamen quanta quantitate virtutis. Ad secundum dicendum, quod proprietates, quas tradit Phus de loco, sunt proprietates loci, ut corporalia locum habent: ideo non argui-

tur spiritualia nullo modo in loco esse, sed non in loco ut cœpta; & ut corpora sunt in loco, quod concedimus. Ad 3: dicendum, quod aliter operatur corporalia, & spiritualia: nam cum corporalia agunt: quia habent determinatum situm, non sunt simul in illo loco;

in quo sunt corpora, in quæ agunt; sed cum spiritualia operantur: quia operatio eorum est in ipso corpore, circa quod agunt, & virtus eius ibi erit: & quia ibi est virtus, ibi est & essentia, ipsa essentia Angeli est in corpore, in quod agit: nam cum non determinetur ad situm, non repugnat ei simul esse cum corpore absque eo, quod ei corpus cedat. Ex hoc ergo dicuntur spiritualia esse in loco per operationem, non quia operationi propriæ locus competit, sed

quia mediante operatione & virtute sunt intra corpora, in quæ agunt; propter hoc in loco esse dicuntur. Ad 4: dicendum, quod non oportet corpus esse in loco ad hoc, quod Angelus operatur circa ipsum in loco esse dicatur: ut patet per habita: Vel dicere possumus,

quod licet sit aliquod corpus, quod à quilibet corpore continetur: omnino tamen corpus est aliquo modo locale: èo quod habet quantitatem dimensionem, secundum quam aliquid esse in loco dicitur: eo ipso igitur quod Angelus exercit operationes suas circa corpora super celestia, circa locabilia operantur: propter quod in loco esse dicuntur duplex, ergo salvari potest, Angelos in loco esse per operationem. Primo:

quia operando in corpora, sunt in corporibus, & iste modus non habet cakunam. Secundo: sunt in loco per operationem: quia operatio est in loco, non per Dupliciter Angelis sunt in loco.

se, sed per accidens: quia illud, in quo est huiusmodi operatio, aliquo modo locale est, & si non intra ambitum alienius alterius corporis continetur. Ad hoc dicendum, quod cum duæ operationes sic se habent, quod una ordinatur ad aliam, illæ duæ operationes simul esse possunt: ideo cum Angelus circa corpora operatur, non definit intelligere: quia huiusmodi opus extrinsecum ad intelligere ordinatur: immo per intelligere efficitur. Nam cum intelligentia agat secundum modum naturæ suæ, per intellectum & voluntatem agit: & quia non definit intelligere, cum virtutem suam ad corpora applicat, potest simul operationes alias exercere circa intelligentiam aliquam, eam purgando, perficiendo, & illuminando: cum hoc per intellectum efficiat, & virtutem suam alicui corpori applicare poterit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Angelus esse posset in pluribus locis simul?

D. Thom. I. p. q. 52. art. 3. Arg. in I. dist. 37. qd. 2. art. 2. conc. 2. Gavar. ubi supra art. 5.

Secundum queritur: utrum Angelus esse possit in pluribus locis simul? Et videtur quod sic: quia, ut habitum est, spiritualia sunt in loco per operationem: si ergo potest in locis pluribus simul operari, erit in pluribus locis simul. Quia autem hoc possit, sic ostenditur: quanto aliiquid est formalius, tanto est in operando potentius, sed quilibet spiritus est formalior quolibet corpore: cum non habeat materiam partem sui (ut suo loco patebit.) Cum igitur videamus Solem per virtutem suam operari circa plura & diversa: quia circa omnia inferiora: multo fortius Angelus in pluribus simul operari poterit, ergo &c. Præterea: plus differunt spirituale & corporale, quam corporale & corporale. Sed cum Angelus operatur circa aliquem spiritum, non definit operari circa corpus, ergo operando circa unum corpus, poterit operari circa aliud, & ita erit in pluribus locis simul. Præterea: omne agens, cuius virtus excedit illud, in quod operatur, potest circa aliud operari. Cum igitur virtus An-

gelij excedat corpus: quando Angelus operatur circa unum corpus, poterit & circa aliud operari: unde poterit esse in pluribus locis simul. Præterea: magis determinatur ad locum corpus, quam spiritus, sed videmus idem corpus esse in pluribus locis simul, ut corpus Christi, ergo multo fortius Angelus in pluribus locis simul esse potest.

Incontarium est Magister in littera, qui probat per multas auctoritates sanctorum Angelum diffiniri loco, sed quod loco diffinitur, non est in pluribus locis simul, ergo &c.

RESOLVTIO.

Angelus non potest esse in loco indivisibili (ex hypothesi talis indivisibilitatis) quia intra ambitum ipsum, nec contineri, nec ipsum locum conservare potest. Nec potest esse in tam parvo loco, quod non possit esse in minori. Et in tam magno potest, quod non possit esse in maiori. Insuper existere potest in pluribus locis, ut ordinatur aliquid unum: ceterum in pluribus locis, ut plurasant, esse non potest.

Respond. dicendum, quod de hoc est triplex modus dicendi. Quidam enim consentientes aliquibus persuadunt, Angelum esse in pluribus locis simul. Nam cum corpus sit in uno loco tantum, Deus sit ubique, spiritualis substantia, que est media inter Nota, quod Deum & corpus, medio modo se habebit: igitur erit in pluribus locis simul. Sed hoc communiter reputatur erroneum: quia tunc Angelus, nec diffinitivè, nec circumscripтивè in loco est: immo sic dicentes vim verbi ignorant. Nam sicut si duo corpora possent esse in uno loco, pari ratione possent ibi esse multa & infinita: ut probatur 4. Phys. sic si aliquid possit esse in pluribus locis simul, pari ratione posset esse in multis & infinitis locis: & ita non esset quid finitum & limitatum, quod de aliqua creatura asserere error est.

Secundus modus dicendi circa hoc est eorum, qui ponunt Angelum esse in loco secundum essentiam suam: & quia essentia sua est indivisibilis: ideo dicunt ipsum semper esse in loco punctali. Sed nec illud est bene dictum: quia cum sit in loco per virtutem & operationem, ut ostend-

4. Phys.
comm. 47.

ostensum est, oportet ei dare aliquem locum quantum, qui sit operationis suiceptivus. Circa punctum enim, nec est actio, neque passio. Deceptione autem istorum accedit: quia non possunt imaginationem transcendentem: imaginatur enim intelligentiam indivisibiliter ad modum puncti, & ideo ei locum punctalem trahunt.

Est autem tertius modus dicendi. Nam quidam dicunt, Angelum esse in loco per operationem: & ideo potest esse in loco magno & in loco parvo etiam indivisibili, secundum quod diversimode operari habet. Sed isti quodammodo peius dicunt, quam aliis, quanto apertius sibi contradicunt. Nam si Angelus est in loco per operationem, non poterit esse alicubi, quod non sit operationis suscepitivum. Non sunt autem operationis susceptiva, ad quae virtus contactus esse non potest: quae autem sic tanguntur, magnitudinem habent, ut

Phus 1. de probat Phus 1. de Gener. cap. de tactu. Generat. cap. 44. non igitur poterit esse Angelus in loco indivisibili. Notandum ergo, quod ut bene pateat veritas questio, quinque declaranda sunt: Primo: quod Angelus non potest esse in loco punctali. Secundo: quod non potest esse in tam parvo loco, quin posset esse in minori. Tertio: quod non potest esse in tam magno, quod non potest esse in malori. Quartio: quod non potest in pluribus locis, ut ordinatur ad aliquid unum. Quinto: quod in pluribus locis, ut plura sunt, esse alicubi potest. Primum sic ostenditur: nam, ut habitum est, Angelus est in loco per operationem: & punctus non est operationis susceptivus: quia virtualis contactus, secundum quod est actio & passio, ad punctum esse non potest. Dabito tamen quod ad punctum posset esse applicatio virtutis Angelicae, propter tale applicationem non sequeretur, quod Angelus in puncto esset, vel in loco indivisibili existeret. Nam aliquis esse alicubi, dupliciter potest intelligi. Primo: quia intra ambitum magnitudinis illius existit: & sic nihil est nisi in re quanta, sed quod sola res extensa sive quanta talem ambitum habet. Secundo, aliquid dicitur esse in aliquo: quia est in essentia eius, & conservativum illius esse; & sic solus Deus in genere cariarum agentium est in rebus. Nam illi

cetera materia & forma sunt causa esse rei: inter causas tamen agentes solus Deus esse rei directe & propriè causat, ut in secundo patet. Si igitur Angelus ponatur esse in aliquo indivisibili, hoc non potest esse: quia intra ambitum magnitudinis illius continetur, quia per hypothesis indivisibile portatur: nec hoc erit: quia existens in essentia illius esse eius conservatur: quia hoc inter causas agentes soli Deo tribuitur. Nullum igitur indivisibile potest esse Angelii locus, cum in eo esse non possit. Dicamus ergo, quod sicut cum Angelus circa alium Angelum operatur, in illo esse non dicatur: quia cum Angelus sit quid indivisibile, in eo non potest esse aliquid, quod non sit conservativum essentiae eius: sic si Angelus erga punctum, vel circa aliquid indivisibile operatur, in eo esse non potest: quia repugnat indivisibilitas eius, quod aliquid sit in eo, nisi quod conservatur ipsius in esse. Conveniunt autem in hoc omnia indivisibilia, quod nihil in eis esse potest, quod non conservatur ipsa in esse: nec hoc impedit, quod punctus de Angelis non est indivisibilitas uniformis.

Secundo autem, quod Angelo nullo modo deberet attribui locus punctalis, ex hoc habet declarare secundum quod Angelus non possit esse in tam parvo loco, quod non possit esse in minori: quod sic ostenditur: nam quod operatio alicuius terminatur ad aliquid obiectum, & non potest terminari ad minus, dupliciter contingere potest. Primo ex parte ipsius agentis. Secundo ex parte obiecti. Ex parte agentis dupliciter. Primo: si huiusmodi agens agit ex necessitate naturae: ideo ignis tantum calefacit & extensivè & intensivè, quantum calefacere potest: quia non est dominus sui actus; sed si esset agens per cognitionem & arbitrii libertatem: quia tale agens ageret secundum ordinem sapientiae suæ, non oportet ipsum in tantum obiectum agere, in quantum posset. Secundo: hoc potest contingere: si huiusmodi agens per cognitionem uitetur in sua actione cognitione sensitiva: & quia sensus semper requirit determinatam quantitatem, sic agens posset agere in tam modicum, quod non posset agere in minus: quia si poneretur minus, non facaret sensum. Ex parte agi hoc etiam dupliciter con-

Tunc tingere

Thom. ubi supra.

Modus Doctoris. Quinque declarantur. Prius, scilicet, art. p. 1. de tactu. Nam aliquis est in loco per operationem: & punctus non est operationis susceptivus: quia virtualis contactus, secundum quod est actio & passio, ad punctum esse non potest. Dabito tamen quod ad punctum posset esse applicatio virtutis Angelicae, propter tale applicationem non sequeretur, quod Angelus in puncto esset, vel in loco indivisibili existeret. Nam aliquis esse alicubi, dupliciter potest intelligi. Primo: quia intra ambitum magnitudinis illius existit: & sic nihil est nisi in re quanta, sed quod sola res extensa sive quanta talem ambitum habet. Secundo, aliquid dicitur esse in aliquo: quia est in essentia eius, & conservativum illius esse; & sic solus Deus in genere cariarum agentium est in rebus. Nam illi

tingere potest. Primo, si ipsum actum debet habere per se esse secundum terminatam speciem: nam si aliquod agens non posset agere nisi in aliquid, quod esset determinatae speciei, & haberet per se esse: ut si non posset agere in aliquid, quod non esset aqua, poterit agere in tam modicum obiectum, quod non posset in minus: quia si poteret in minus, iam non esset in tali specie: nam ut probatur 1. Phys. est dare minimam aquam, & minimam carnem: & ita modo, non esse posset anima posse esse in tam parvo corpore, quod non potest in minori: nam cum corpus, in quo est anima, sit de necessitate determinatae speciei, posset esse tam modicum talis corporis, quod si esset minus, non remaneret in eadem specie. Secundo hoc potest contingere: si talis actio potest terminari ad puctum: quia aliquid minus puncto repertum non potest: non igitur dicere possumus, Angelus posse esse in tam parvo loco, quod non posset in minori: quia agat ex necessitate naturae: nam cum intellectu, & substantia, agit per libertatem arbitrii. Rursum hoc non possumus dicere, quia agendo utatur sensitiva, cognoscitione: nam in eo est solum intellectiva cognitione. Nec etiam hoc dicere possumus, quia id, in quod agit, requiratur esse quid per se existens, & determinatae speciei. Nam non unitur corpori secundum esse, sed secundum operationem: & ideo licet anima requirat corpus determinatae speciei: quia ei unitur secundum essentiam: propter quod ex ipsa & corpore tertia natura conflatur. Angelus autem, qui unitur corpori mediante virtute, potest agere in aliquam partem corporis, cuiuscumque speciei existat. Si ergo anima possit esse in tam parvo corpore, quod non posset in minori: quia requiritur illud corpus esse per se existens & determinatae speciei. Angelus autem semper in minori corpore operari poterit, & ita esse in minori loco. Quartò hoc non potest contingere: quia illud, in quo est Angelus, est indivisiibilis locus: quare in loco indivisiibili esse non potest, ut ostensum est. Declaratum est igitur, quod secundum declarandum dicebatur, scilicet Angelum non posse esse in tam parvo loco, quia possit esse in minori.

Quod autem possit in tam magno,

quod non possit in majori, quod testis proponebat, offendendum, de levi ostenditur. Nam cum virtus Angelii sit finita, & agere in maius obiectum requirat maioritatem virtutis, ut probatur 7. Phys. poterit Angelus agere in tam magno obiectum, quod non poterit in majori: & quia non sit (proprie loquendo) nisi ubi operatur, poterit esse in tam magno loco, quod non poterit in majori.

7. Phys.
comm. 38.

Et ex hoc apparet quartum: quia ex quo Angelus est semper in loco, quanto & magnitudinem habente, vel erit totus in toto, & totus in qualibet parte, vel totus in toto, & pars in parte. Pars in parte esse non potest: quia cum Angelus, & qualibet spiritualis natura sit substantia, quae non dividitur, non habebit partem & partem: erit igitur totus Angelus in qualibet parte eius, in quo existit. Hoc autem intelligere possumus, si bene consideramus modum, secundum quem anima est in corpore. Nam si dicimus animam esse totam in toto corpore, & totam in qualibet parte: quia non educunt de potentia materiarum, propter quod extensione materiarum extendatur: multò magis Angelus poterit esse totus in aliquo corpore toto, & totus in qualibet parte: quia si hoc concedimus de anima, quae aliquo modo dependet à corpore secundum esse, licet non simpliciter dependeat, ut cetera forma: quia corruptio corporis non corrumptur anima, multò magis de Angelo hoc debemus cogitare, qui cum non unitur corpori secundum esse, sed secundum virtutem & operationem, nullo modo secundum esse dependebit à corpore: igitur nullo modo essentia sua, cuius actus est esse, sequetur legem corporis, ut extensione corporis extendatur: erit ergo totus in toto, & totus in qualibet parte, ut singulæ particulae ad illud totum ordinantur: sicut anima est tota in toto corpore, & tota in singulis membris, ut omnia membra ordinantur ad totum.

Advertendum tamen, quod licet Angelus possit esse in pluribus, ut ordinantur ad unum; in pluribus tamen, ut plura esse non potest, quod quinto declarandum dicebatur. Nam cum habeat essentiam finitam, oportet etiam operationes suam habere: Si igitur possit esse

5. declarandum.

5. declarandum.

esse in pluribus locis, ut plura sunt, non A eiset in loco diffiniuntur: & ideo operationem limitatam non haberet: eo ipso ergo quod esse ratione finitum est, & inter certos terminos clauditur, & operatio, quae sequitur modum effendi, finicitur, & inter certos terminos clausa: quod ratione esset, si simul in diversis, ut diversa sunt, operari posset. Solus autem Deus, qui est ipsius esse parum, non finitum, operationem limitatam non habebit, & esse poterit in pluribus, ut plura sunt. Dicamus ergo, quod qualibet creatura, cum sit hoc, vel illud, quia ad genus & speciem est contracta, operatur in hoc, vel in illud. Deus autem, qui est ipsum esse, ad quod intelligendum oportet removere hoc. At illud, non habebit operationem limitatam, ut solus operetur in hoc, vel in illo; sed simul operabitur & in hoc & in illorum sicut omne particolare esse in suo esse usicori continetur, sic omne particolare operatum sua operatione unica sustentatur. Nam licet effectus sint multi, una est tamen operatio Dei, ut in ipso existit.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod nec Sol, nec aliqua creatura habet operationem non limitatam: unde omnia illa, circa quae operatur Sol, nunc sunt plura in se habent ratiōnēm unius, ut comparantur ad actionē Solis: ideo dato, quod esset discontinuatio inter ea, & esset date vacuum, actionē Solis non transiret nisi ad ea, quae coniuncta & coextinuta, vel contigua: essent, inter quae non esset vacuum interceptum: sic & Angelus posset operari simul & semel & in terra, aqua, & aere, si haec configurata essent; sed hoc non eiset agere in pluribus, ut plura, sed omnia ista responderent ei, ut unus locus. Vel dicere possumus, quod Sol immediatē non agit nisi in ea, quae sunt circa se, & ex illis derivatur insuetitia ad alia: sic & Angelus immediatē operatur circa unum aliquid; tamē eius operatio se potest ad multa extendere: Possemus tamen, si vellemus, & aliter dicere: quia non est essentia Solis, ubi agit Sol, & immediatē sed est essentia Angeli, ubi cūque immediate operatur: & esse unam essentiam finitam & limitatam in pluribus, ut plura sunt, non est intelligibile. Ad 2. die-

dum, quod aliter operatur Angelus circa spiritum, & aliter circa corpus: quia operando circa spiritum, non illabitur menti eius, nec est in eo ut operatur circa corpus, est in corpore & ideo si simul operatur Angelus circa spiritum, & circa corpus, non est in pluribus, sed si operaretur circa plura corpora, ut plura sunt, eiset in pluribus, ut plura, quod est inconveniens. Ad 3. dicendum, quod cum virtus Angelii excedit corpus, circa quod operatur, poterit operari circa maius corpus sed non poterit operari circa plura corpora, que plura sunt: quia repugnaret finitatem eius sentientiae eius. Ad 4. dicendum, quod nullum corpus est in pluribus locis simul corpus autem Christi est in pluribus sacramentaliter, & per conversionem crucis in ipsius non localiter.

ARTICVLVS III.

Vtrum planetas Angeli possint esse in uno loco?

B. Thom. de sum. p. 1. q. 51. art. 3. O. B. Egid. in elem. p. 1. cap. 19. Grig. Arim. dist. 1. q. 3. art. 2. Cicer. de fin. lib. supra art. 6. O. fidei tota nostra schola.

Tertio queritur: utrum planetas Angeli possint esse in uno loco? Et videtur, quod sic: quia ratione Angelus & anima possunt esse in eodem, pari ratione & duo Angeli possunt in eodem esse. Quod autem cogamur ponere Angelum & animam esse in eodem, patet quia anima est in qualibet parte corporis tota, ut vult Aug. in sermone de imagine, & de Trin. cap. 7. Sed etiam in sermone de demonibus & Angeli illabuntur corporibus nostris, licet non possint illabi anima & Angelus, vel demon & anima in eadem parte corporis erunt. Praterea: quod aliqua plura non possint esse in eodem, hoc est: quia illae sunt repletiva loci: nam si corpus non repletet locum, in quo est, simul cum illo corpore corpus aliud posset esse sed spiritualia locum non replet, ergo &c. Praterea: simul potest esse corpus & spiritus: quia secundum Damascenum Damasc. 2. 2. lib. cap. 3. Ceterum spiritus nec membris, lib. cap. 3. nec portis, nec repagulis, nec fissilis circumfribuntur, quod non esset, nisi simile ei-

eis

etis esse possint absque eis quod talia eis cederent; sed magis est repletivus loci corpus, quam spiritus, si igitur possumit esse simul corpus & spiritus, multo magis simul esse poterunt spiritus & spiritus. Præterea; si aliqua causa est, propter quam duo Angeli simul esse non possunt, hoc est, quia sequeretur confusio inter eos; sed major est difficultas etio inter Deum & Angelum quam inter Angelum & Angelum; si ergo Deus & Angelus simul esse possunt, reservata distinctione inter eos, videtur quod duo Angeli absque confusione simul existere possint.

In contrarium est; quia sicut se habet corpus ad locum secundum comensurationem, sic se habet Angelus secundum definitionem; sed non possunt duo corpora commensurari unico, ergo nec duo spiritus diffiniri poterunt unum logos. Præterea; quodammodo Angelus est in loco, sicut anima in corpore, ex parte quod anima est unita corpori per essentiam, Angelus per virtutem; sed non potest esse una anima in duobus corporibus, nec dupla una corpore, ergo non erit unus Angelus in pluribus locis, nec plures in uno loco,

RESOLVTHO.

Quicumque Angeli differant species quantumcumque unus alio maiorem virtutem habeat; cum omnes eadem modo compararentur ad locum, quia omnes sunt in loco per virtutem, operationes non possunt existere simul in eodem loco, quia ea que sunt eiusdem ratione plura, simul, eodem modo non possunt in unum convenire.

Respond. quidam sic dicunt: quod impossibile est idem secundum idem pati & moveri a diversis agentibus vel moventibus, si utrumque sit perfecta virtutis ad inducendum effectum illum. Sed hoc contingit, quando plures movent in virtute unius moventis, quorum quilibet est imperfectus movens, sicut patet in trahentibus navem, quod ideo contingit: quia ab agente perfecto patiens ducitur in actum perfectum, quo habito non remanet in po-

tentia ad sufficiendum aliquid plius. Quo igitur unus Angelus agens in virtute superiori Divini sit sufficientis: virtutis ad calcoendum in actu totum illud, quod virtute Divina operandum est, non potest esse, quod circa idem operarum covenit inmediate operationes suorum Angelorum; ideo non possunt esse Angelis in eodem loco; quia alicet superfluebat ista causa non est causa: nam si eis Angelis, quia non agit ex necessitate naturae, sed ex libertate arbitrij, non oportet, quod agat in tantum obiectum extensiu, in quantum potest; ita non oportet quod agat in tantu intensiu, in quantum potest ergo sicut cum non agit in totum obiectum, ita quod potest extensiu, in illa parte, in qua non agit potest esse alter spiritus; sic cum non agat in obiectum quantum potest, ita intensiu, in illa eadem parte, in qua est ipse, alter spiritus esse potest: nam eis possit agere semissim & intensim, propter libertatem arbitrij, absque insufficiencia virtutis poterit non educere in actu perfectu id, in quod operatur.

Ideo notandum, quod ea, quæ sunt Modus Domini coris.

Caspar non tamquam possunt ibi esse duas albedines, nec etiam album & nigrum, vel quicunque duo colores diversi: quia quedam modis hec eodem modo in pomis existunt: ut quia sunt in eo mediante superficie est enim propriuni superficii primo loco colorari. Quacunque igitur sunt in aliquo secundum ualorem modum, illa sunt in eodem esse non poterunt: & quia corpora sunt in loco per quantitatem dimensionem, quantumcumque corpora specie differant: quia eodem modo comparantur ad locum, ut per quantitatem, licet aliquid maiorem vel minorē quantitatem habeat, duo corpora in eodem esse non possunt, naturaliter loquendo: sic etiam quia quilibet anima eodem modo comparatur ad corpus suum: quia unitur ei per essentiam suam immediatè, & ut forma, nunquam duæ animæ in eodem corpore esse poterunt: Ea autem, quæ diversimodè comparantur ad aliquid, plura talia in eodem esse non repugnat: Ideo videmus animæ & corpus simul esse, quia non secundum ratio-

A Phus i. de quod Phus in 1. de Anima arguens contra eos, qui dicebant animam esse corpus, dicit, quod hoc ponere est ponere duo corpora in eodem: sic etiam Angelus & corpus simul esse poterunt: quia non eodem modo comparantur ad locum: sic etiam Angelus & anima poterunt in eodem corpore esse, si non eodem modo comparantur ad illud. Nam anima unitur corpori per essentiam immediatam; Angelus vero mediante virtute. Nam quia virtus Angelii est in corpore, est ibi essentia eius; in anima autem quasi est consenso: nam magis est in corpore virtus animae mediante essentia; quam est essentia mediante virtute: sic Deus cum quilibet creatura simul existit: quia non secundum rationem unam sunt, ubi sunt. Cum ergo omnes Angelii quoddammodo eodem modo comparantur ad locum, ut quia omnes in loco sunt per virtutem & operationem; quantum cunque Angelii differant species, quantumcunque unus alio maiorem virtutem habeat, simul esse non poterunt: ut sicut nec duo corpora quantumcunque species differant, quantumcunque quantitates se excedant, simul esse non possunt: quia uniformiter comparantur ad locum: quia sunt enim corpora in loco per quantitatem suam, loco commensurantur.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod non est simile, quod inducit pro simili: nam Angelus, & anima non uniformiter comparantur ad corpus, in quo existunt; duo tamen Angelii ad sua loca quoddammodo uniformiter comparantur. Ad 2. dicendum, quod non est tota causa repletio loci; sed & uniformis comparatio ad locum, ut dictum est. Ad 3. & 4. patet solutio per iam dicta: nam Deus & Angelus, & corpus & Angelus, non eodem modo comparantur ad id, in quo sunt: & ideo simul absque confusione esse possunt Deus & Angelus, & corpus & Angelus; non autem sic Angelus & Angelus, ut patet per habita.

QUESTIO II.

De motu Angelorum.

EINDE queritur de motu Angelii. Et circa hoc queruntur tria: Primò: utrum Angelus moveatur? Secundò: utrum per translatum mediū? Tertiò: de mensura motus eius.

ARTICVLVS. I.

Utrum Angelus moveatur?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 51. art. 1. Gav. tom. 1. q. 31
de motu Ang. art. 1.

Ad 1. sic proceditur: videtur, quod Angelo non competit motus: quia secundum Phil. 2. Meta: Materia necesse est, ut imaginetur in remota, sive in re, quae mouetur, sed ut probatur in fine 7. Metam. 3. intelligentie sunt entes praeter omnem materialm sensibilem & intelligibilem, ergo &c. Præterea: substantiae separatae sunt propriæ de consideratione materiae physici, & non de consideratione philosophica, quia phus non abstrahit à motu & materia, nec secundum esse, nec secundum distinctionem: talia autem & secundum esse & secundum distinctionem sunt à materia separata. Sed omnia, quae mouent mota, sunt de consideratione physici: ut dicitur 2. Phys. ergo substantiae separatae non motu mouent: non igitur motus eis competit. Præterea: probatur 6. Phys. quod nullum impetrabile mouetur: & est ratio secundum Phil. 2. quia omnia, quod mouetur, partim est in termino à quo, & partim in termino ad quem. Nam cum mobile secundum se totum est in termino à quo, nonnullus impetratus est motus. Cum vero est in termino ad quem, completus est motus. Sic igitur moveri debet partim esse in termino à quo, & partim in termino ad quem. Sed cum nec Angelus, nec aliud quod impetrabile habeat partem & partem, nulli impetrabili moveri convenient. Præterea: si mouetur secundum aliquam speciem motus movebitur: quia nihil est in genere, quod non sit in aliqua eius specie, ut dicitur, 6. Topic. sed species motus sunt augmentum, dicitur, 6. Topic. comm. 8.

nuntio, generatio, corruptio, alteratio, & secundum locum mutatio: non enim dicere possumus Angelum augmentari, vel diminui: quia non est quantus: nec generari vel corrumphi: quia non habet materiam partem sui: nec alteratur:

v. Phys. quia, ut probatur 7. Plat. alteratio non comm.

¹¹ est nisi secundum sensibiles qualitates, quas in Angelo ponere non possumus: nec secundum locum moveatur: quia talis motus est actus imperfecti, & properat indigentiam aliquam, quae dicere in Angelo non est convenientia: cum in eis non sit malum, neque error, et vult

Phus 9. Me. Phus 9. Meta. Præterea: si moveatur An-

ta. cōm. 19. gelus, hoc est, per se, vel per accidēt. Per se non moveatur, cum non sit quantus: nec per accidens: quia quod moveatur per accidēt, moveatur in alio sive ad motum alterius: ut forte per motū eius, in quo operatur. Sed si propter hoc possemus dicere Angelum moveri, dicere deberemus, quod & Deus moveretur, cum operetur in ea, quae mutabilia sunt.

In contrarium est Beda & Ambros & habetur in littera auctoritates eorum, qui dicunt Angelum moveri. Præterea: quod nunc est in uno, & postea in alio deferendo primam locum; non potest esse sine motu illius: sed ut dicit D. Damasc. masc. 2. lib. c. 3. Nec cum à Deo, scilicet An-

lib. 1. cap. 3. gelu, ad terram mittuntur, in celo remanentes, ergo &c.

RESOLVTIO.

Angelo competit motus, non solum metaphorice, sed quodāmodo propriè sumpus,

R Espondit dicendum, quod motus Angeli duplicitur assignari potest: unus quasi metaphoricus, aliud quodāmodo proprius. Metaphorice competit motus Angelo, si ipsam operationē eius motum appellare volumus: nam non propriè operatio motus dicitur, cum operatio sit actus perfecti & completi; motus vero sit actus imperfecti: ut dicitur 3. Phys. habet tamen quamdam similitudinem cum motu, eum secundum modum intelligendi in operatione intelligatur quidam exitus ab operante; &

3. Phys. cōm.

15. militudinem cum motu, eum secundum modum intelligendi in operatione intelligatur quidam exitus ab operante; &

quia operatio est actus perfecti, non solum Angelo, sed etiam ipsi perfectissimo, ut Deo, competit talis motus: & huiusmodi motus est ille, de quo determinat Diony. in de Div. nom. attribuens Qualiter mo-

tum Deo, Angelo, & anima, qui cum us metapho-

sis metaphoricus, sicut nec propriè mo-

ritus est, ita nec propriè ei competit dis-

tingentia motus. Assignantur tamen dis-

tingentia eius secundum quādam simi-

litudinem ad motum localem: nam cū

localis motus sit prior & perfectior

alijs, si debet huiusmodi motus meta-

phoricus, cū sit actus perfectus, divi-

di per differentias alicuius motus, con-

venientius est, ut dividatur secundum

differentias localis motus. Motus autē

secundum locum, ut pater per Phm 8;

Phys. cōm. 8. tripliciter dividitur: qui

quidam est rectus, quidam circularis,

quidam compositus ex his, qui si pro-

prio nomine nominari debet, dicatur obliquus. Moveatur autem Deus motu

recto, obliquo, & circulari: ut tradit Dio-

nysius 9. de Div. nom. ut motus rectus de Div. nom.

cū appelletur indeclinabilis & inflexibilis processus operationū ipsius: obliquus verò cōpositus est ex recto & circula-

ri: quia in circulari intelligitur statio, cū

secundū circularē motū ipsa secundū

se totam substantialiter non mutari locū:

ut tradit Commentator 8. Phys. cōm.

73. in recto intelligitur processus: ha-

bebit igitur in se obliquus motus statio-

ne & processum. Moveatur igitur obli-

què Deus, ut idem Diony. ibidem tra-

dit, inquit ab eo manat stabilis pro-

cessus rerum, & generativus status ip-

sarum. Moveatur verò secundum circum-

ulum, inquantum omnia, quae in motu

circulari considerantur, ut identitatem,

& circulationem, & conversionē, Deus

continere dicitur: vel in opere Divinō

consideratur circulatio, inquantum om-

Dnia procedunt ab ipso, & ad ipsum co-

vertuntur, in quo, quia est processus ab

eodem in idem, quodāmodo quidam cir-

cularis cōstituitur. Isto etiam triplici motu

moveatur Angelus & anima: ut tradit idē

Diony. 4 de Div. nom. ut dicatur An-

gelus moveri motu circulari, inquantū

recipit lumen à Deo, & per lumen recep-

tum in Deum convertitur, ita quod est

ibi motus ab eodem in idem. Moveatur

autem motu recto, inquantum lumen

receptum in inferiores se transfundit,

ita

Idem idem

D. Diony. 4

de Div. nom.

Ita quod est ibi quidam motus rectus A quodammodo ad inferius, ut a Deo in Angelum, qui Deo non aequalatur, & ab Angelo in inferiorem Angelum: propter quod in huius cōmunicatione semper est quidam descensus. Est autem ibi etiam motus obliquus, in quantum Angelus suscipiens lumen ab alio Angelo propter lumen susceptum non converterit directe in Angelum, a quo lumen suscepit; sed in Deum, a quo lumen est principaliter derivatum: ita quod est processus ab eodem in idem; non tam circulariter, quia non uniformiter. Unde sic se habet talis motus, sicut si aliquis procederet ab uno punto ad alium punctum per cordam: & cum rediret ad eundem punctum non per cordam, sed per viam allam, ut per arcum: & quia talis motus obliquus diceretur (secundum quod hic de obliquo loquimur) qui componitur ex recto & circulari, talis motus Angeli metaphorice appellatur obliquus. A signat autem idem Dionysius eodem cap. in anima dictos motus, qui ad praesens propter brevitatem omittantur.

Viso quomodo Angelo competit:

De motu proprio An- motus metaphoricus: videre restat, quomodo ei cōpetit motu sūptus quodammodo propriè. In motu autem per se est attendenda successio, cum sit de genere successorum: ideò si aliquam successionem in Angelo ponere possumus, oportet ei quodammodo propriè motum competere: non possumus autem ponere in Angelo successionem nec quantum ad esse, cum secundum illud sit intransmutabile: nec propriè quantum ad virtutem, cum naturaliter non sit in potentia ad aliquam virtutē acquirendam: est tamen ibi successio quantum ad operationes: quia non cuilibet actioni, quam potest agere, semper est coniunctus. Actio autem duplex est: quia quedam est non transiens in exteriorem materiam, ut velle vel intellegere: quedam est transiens, ut moveare vel operari in extinsecam materiam: secundum utrumque istarum Angelus moverit. Nam non simul intelligit quicumque intelligere potest, cum una species non possit representare Angelos omnia, quae naturaliter intelligere potest, ut in secundo patebit: & quia intelligentius Angelicus simul & semel actualiter

P. Egid. Col. sup. I. Scie.

nō potest informari pluribus speciebus, licet Angelus non intelligat cum discutisti; est tamen quedam successio in actionibus intellectus ipsius: & siue per cogitationes moverit, sic & per affectiones mutatur: & huiusmodi motum appellat Aug. 8. super Gen. ad litteram D. Aug. 8. moveri per tempora, Rursum secundū N. 8. super quod actio Angelis est transiens in exteriorem materiam, ut cum corpora moverit, vel in aliquod corpus extrinsecum operatur, etiam est ibi consideranda successio: quia non simul operatur in omnia corpora, in quæ potest: & quia ex eo, quod operatur circa aliquod corporeum, dicitur esse in loco, successio talium operationum appellatur motus localis: & secundū hanc Beda & Ambrosius loquuntur, & habetur in littera, qui dicunt Angelum moveri localiter.

Advertendum tamen, quod cum Angelus non sit in loco localiter, sed per operationem per se & primò, motus Angeli est successio operationum, quodammodo ex consequenti est successio locorum: ideò etiam talis motus, qui attenditur secundum actiones transientes in exteriorem materiam, magis dicitur moveri secundum tempora, quam moveri secundū loca: nam omnis successio reducitur ad membrā temporalem: & cum immediatè ibi attendatur aliqua successio, non tamen localis: ibi immediatè attenditur, sed mediata, talis motus magis propriè dicitur motus per tempora, quam per loca: & propter hoc fortè Aug. motus 8. super Gen. ad litteram negat similièter spiritualem creaturam moveri per loca, afferens ipsam mutari per tempora.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod si Angelus nec haberet materiam, nec aliquid materiale, sive potentialitatem admixtam, nullo modo moveretur, nisi forte metaphorice, secundū quem modum & deum moveri dicimus, tamen quia habet aliquam potentialitatem admixtam: quia, ut vult Author de causis intelligentia habet subtiliachin; Ideò aliquis modo moverit. Vel dicendum, quod illa, quae moverit localiter, commensurando se loco successiva, habent materiam, huiusmodi autem non sunt Angelii. Ad 2. dicendum, quod intelligentiae movent non motus loquendo de motu, qui est de considera-

tione

tione

tione naturalis: nam nihil moveatur rati-
motu, quod non habeat ordinem ad
extensum corpus; huiusmodi autem non
est Angelus: unde bene arguit ratio,
quod non moveatur motu, qui sit de
consideratione naturalis; non tamen ar-
guit, quod nullo modo moveatur. Ad
Quare cor- 3. dicendum, quod licet Angelus sim-
poralia ordi pliciter & secundum essentiam impa-
natur ad tibilis sit; tamen quia operatur in loco
spiritualia; & quanto, cum sit in loco per operatio-
ne, erit in loco partibili: & quia suffi-
ciet ad hoc, quod aliquid moveri pos-
sit, quod ei respondeat locus quantus;
Ideò Angelo moveri non repugnat. Vel
dicere possumus, quod motus in corpo-
ribus & in Angelis non sumitur uniformiter: ideo arguere de motu, quem vi-
demus in corporibus, ad motum Ange-
li, non est congruum. Ad quartum di-
cendum, quod eti nihil sit in genere,
quod non sit in aliqua eius specie, no-
tamen oportet motum Angelis reduci
ad aliquam speciem motus: secundum
quod Phus de speciebus motus loqui-
tur. Nam Phus loquitur de speciebus
motus repertis in corporibus, motus
autem in corporibus & spiritibus non
dicitur uniformiter, sed quasi æquivo-
cè. Eorum autem, quæ dicuntur æqui-
vocè, vel quasi æquivocè, non oportet
esse nec easdem differentias, nec easdem
species: & ideo motus Angelis non est
directè in aliqua dictarum specierum;
habet tamen aliquam similitudinem
cum alteratione & motu locali. Nam
motus, qui attenditur secundum successio-
nem actionum non transiunt in
exteriorum materiam, habet similitudi-
nem cum alteratione. Et quod dicitur, quod
alteratio sit secundum sensibiles qual-
itates, dicendum, quod alteratio propriè
sumpta, ut haber esse per passionem ac-
ceptam propriè, quæ magis facta ab iicit
à substantia, habet fieri solum secundum
sensibiles qualitates. Sed alteratio, quæ
respicit passionem largè, prout passio
est salus & receptio, secundum quem
modum intelligere est quoddam pati.
Sic alteratio est non solum in parte sen-
sitive, sed in intellectiva: & isto modo
accipiendo alterationem quoddam mo-
do in Angelo est alteratio, in quantum
est in eo successio cogitationum & af-
fectionum: motus vero, qui attenditur
secundum actiones transuantes in exten-

riorem materiam, assumatur motu lo-
cali, in quantum Angelus per successio-
nem talium operationum mutat diversa
loca. Et quod dicitur, quod motus sit
propter indigentiam, verum est propriè
vel alterius: unde moveatur Angelus no-
propter indigentiam suam, sed nostras
ita tamen quod indigentia nostra non
est finis Angelis: sed sicut intelligentia
moveat orbem propter generationem
& corruptionem inferiorum: nec tam
talis generatio & corruptio est termi-
nus intelligentiae, sed assimilatio ad
Deum. Nam propter hoc moveat tan-
quam propter finem, ut assimiletur Deo,
quam assimilationem consequitur: eò
quod causat movendo orbem genera-
tionem & corruptionem in inferiori-
bus: quia ex eo quod est causa istorum
inferiorum, assimilatur primæ causæ,
quæ est causa omnium. Sic & Angelus
non ponit nostram indigentiam finem,
suum; sed Deum ipsum, cuius præcep-
tum implet, eò quod nostram Indigen-
tiam supplet. Ad 5. dicendum, quod An-
gelus quoddammodo per se moveatur, & Note quod
licet ipse non sit quantus, operatur ta- requisitor
mea in loco quanto: propter quod ei aliiquid mo- ad hoc, quod
per se potest competere moveri: move-
atur etiam per accidentem, prout moveatur in fa-
cio per acci-
ad motum corporis asimilati. Et quod
dicitur, quod tunc Deus per accidentem
moveatur: quia operatur in corporibus
motis. Dicendum, quod non oportet
quia substantia spiritualis non moveatur
per accidentem. ex eo, quod aliquod cor-
pus moveatur per se, nisi diffiniatur in il-
lo corpore: unde anima moveatur, cum
totum corpus mutat locum: non tamen
membrum aliquod singulaciter move-
tur: & ideo moveatur per accidentem An-
gelos ad motum corporis, in quo est, &
non Deus: quia Angelus potest diffini-
la aliquo corpore; non tamen Deus: in
modo si totum universum moveretur, no-
moveatur Deus per accidentem quia ca-
li ipsum capere non possunt.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Angelus, cum moveatur, de necessitate
transferat per medium?

R. Thom. in sum. p. 1. q. 3. art. 1. Gaufr. abr. supra
art. 3.

Scundò queritur: utrum Angelus,
scum moveatur de necessitate tran-
scat

est medium. Et videtur quod non: quia si transire medium, cōmensurat se medio; sed ipse est imparibile, et partibile auctem non potest cōmensurari partibili, ergo &c. Præterea: Angelus est in loco per operationem; sed potest operari in uno loco, & postmodum operari in alio absque eo, quod operetur in medio: nam cūm non operetur, nisi ubi necesse habet operari, si necesse habebit operari in civitate una, & postea in alia, & non in via media, erit prīus in una civitate, & postea in alia absque eo, quod fuerit in medio. Præterea: actio sequitur modum naturæ: unde quia ignis est naturæ igneæ; agit igniendo; ergo Angelus, qui est naturæ intellectualis, ager intelligendo, ergo debemus iudicare de actione Angelii, sicut iudicamus de actione intellectus: sed homo potest cogitare de aliqua civitate, & postea cogitare de alia remota ab illa absque eo, quod eogitaret de civitatibus interiectis, ergo Angelus, qui intelligibiliter est in loco, ut dicit Damasc. lib. c. 3: & intelligentibiliter operatur, poterit esse & operari in una civitate, & postmodum esse, & operari in alia valde remota absque eo, quod sit, & operetur in locis medijs. Praeterea: secundū Phm & Phys. omne, quod

Damasc. i. lib. cap. 3. Phus. 6. Phys. cōm mutetur, prius pertransire medium & quod sibi, quām malus se: si ergo Angelus, cū mutetur, pertransire medium, prius pertransire spatium æquale sibi, sed ipse est quid imparibile, oportet ergo quod cōmensuraret se prius imparibili, & qua ratione cōmensurat se unius imparibili intermedio, pari ratione cōmensurabit se & alij; ergo pertransibit omnia puncta; que sunt in aliquo spatio: sed cūm in qualibet linea sunt infinita puncta, & infinita non contingat pertransiri: si ergo ponimus Angelum transire per medium, cūm mutetur, ponimus ipsum hanc quam cōplete motum suum, quod est inconveniens: immo nunquam movebitur per aliquid spatium quātum, cūm in qualibet spacio quāto sint infinita imparibilia, ergo &c

In contrarium est: quia cūm Angelus sit in aliquo loco, in quo prius non erat: ut patet per Damasc. i. lib. cap. 3.

D. Damasc. de necessitate mutatus est; sed ante omn. 2. lib. cap. 3. ne mutatum esse præcedit mutari, ut 4. Phys. probatur. Phys. Mutari autem non est comm. 5. in terrena à quod: quia quandiu mobile

est ibi; non mutatur & nec la termino ad quem: quia ibi est mutatu esse, ergo est in medios. Si ergo nihil communatur est: quod non prius mutatur, nihil transit ab extremo in extremum: quod noui vadat per medium. Præterea: medium est secundū Phm, in quo prius mutatur, quod mutetur, quām in quod mutatur ultius; sed non est dare posterius absque priori; ergo non est dare aliquid mutatum esse ad aliquem terminum, si prius moveretur per medium.

RESOLVTIONES

Cūm Angelus movetur de uno ad aliū locū propter partium universi ordinem & coniunctiones ab extremo in extremū fine medio ire non potest:

R E spond. dicendum, quod de hoc sunt diversæ sententiae: quidam enim dicunt Angelum non ite ab extremo in extreum sine medio: quidam vero contrarium assertunt:

Præter hoc aliqui volentes concordare opinionem utrumque divergunt, quod Angelus potest transire medium, & non transire, & transire multa, & parca media, sicut placet eis: nam si operatur in extremo uno, & postea in alio absque eo, quod operetur in medio, transit ab extremo in extreum sine medio: atque operatur loco modico uno, vel pluribus, transit unius vel plura media: ratio autem secundū eos hæc est: quia natura Angelii est absoluta à loco: ideo potest operari in hoc toco, & postea in alio absque eo, quod operetur in medio. Ut autem appareat, que sit veritas questionis quæsitæ, noradū, quod motus localis alicuius nihil est aliud, quām successio eius, secundū quod est in loco: & ideo quia videmus corpora esse in loco per cōmensurationem, & motus corporum nihil est aliud, quām successio cōmensurationum: quia ex eo quod corpora successivè se cōmensurant locis, vel spatijs, dicuntur moves per spatijs vel per loca: & si esset possibile, quod corpus cōmensuraret se isti loco, & postea cōmensuraret se alij absque eo, quod cōmensuraret se medio, iret de loco ad locum sine medio: & quia spiritus sunt in loco per operationem, sicut corpora per cōm-

Yuuu 2 Sarabors

durationem: ideo motus spiritus non nihil est aliud, quam factatio operis suorum, sicut motus corporum non est aliud, quam successio commensurationum: & si posset esse, quod spiritus operaretur in uno loco, & postmodum in alio absque eo, quod operaretur in medio, transiret de loco ad locum sine medietate. Sed hoc state non potest: non enim cum operatur in aliquo extremo, potest postmodum operari in alio, si nullo modo operaretur in medio. Et est ratio, quia licet natura Angelica in se considerata loco tamen egeat: propter quod aliqui Doctores Graecorum, ut patet

D. Damaso, per Damasc lib. 2. cap. 3. Angelos ante lib. 1. cap. 3. secundum creatos posuerant: tamen si Mod. Doc. consideramus Angelum, ut est pars universi, nunquam est dare, quia sit in aliquo loco: aliter enim universum non esset conexum, & principatus summi Prin Scilicet dicitur, qui Deus est, non esset unus (ut sive eadem p. 2. perius tactu fuit) & quia ratione huius ordinis universi connexionis eius dicimus Angelum semper in loco esse, dicet secundum se non magis se habeat ad unam partem universi, quam ad alias tamen quia partes universi sunt ordinatae, & una pars alij parti connectitur, sequitur, quod non eodem modo habeat ad partes singulas universi, immo parte magis propinquam partem, in qua est, respicit magis, & minus propinquam iniunxit: & potest dari grossum exemplum. Viderimus enim, quod corpus aliquod de se non magis respicit hunc locum, quam illum locum: quia potest esse in utroque loco non tamen propter hoc dici deberet, quod possit transire de loco ad locum absque eo, quod transire medium: est tamen hoc exemplum dissimile quiesito: quia licet sit aliquod corpus, quod non determinatur ad hunc locum, vel ad illum; tamen determinatur ad locum: Angelus autem de se nec determinatur ad hunc locum, nec ad locum, sed ratione, quia est pars universi, determinatur ad locum. Dicimus ergo, quod sicut corpus: quia actu alter ponitur in hoc loco, magis respicit partes magis propinquas loco, in quo est, & minus magis remotas: ideo propter hunc ordinem, quem habent partes universi, ab extremo in extremum sine medio ire non potest: sic

Angelus, quia propter connexionem

& ordinem universi, & si non propter sui naturam, determinatur ad locum: licet non determinetur ad hunc locum: quia tam ponitur in hoc loco esse, et quod in eo operatur propter ordinem, quem habent partes universi ad id, in quo existit, ab extremo in extremum sine medio ire non poterit.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod licet Angelus sit imparibilis, operatur tamen in loco quanto: & quia non est in loco per commensurationem, sed per operationem, ad hoc, quod pertinet seat medium, non oportet, quod se contineret: sed sufficit, quod virtutem suam aliquo modo medio applicet, quae applicatio, cum sit ad locum quantum, quomodo ex tali applicatione possit transire medium, videre difficultatem non habet. Ad 2. dicendum, quod operari per Angelum alicubi (secundum quod de operatione eius loquimur) duplicitate potest contingere. Primo, quod ex tali operatione sequatur transmutatio circa illud, in quo est, & sic verum est quod dicitur, quia potest operari in una civitate, & postea in alia absque eo, quod operetur in medio: quia non oportet totum medium transmutari, per quod est transitus eius, sed sic loquendo de loco Angelis, non semper Angelus est in loco. Nam cum est in celo Empyreo, nihil de illo celo transmutatur. Alio modo potest sumi operatio Angelii pro qualcumque applicatione virtutis, & talis operatio sufficit ad hoc, quod Angelus sit in loco: quia, ut tacitum est, Angelii sunt in celo Empyreo, ut in loco, ad quod aliquo modo virtutem suam applicant, nihil de illo transmutantes: & sic accipiendo operationem Angelii, nunquam operantur in una civitate, & postea in alia, quia aliquo modo virtutem suam applicant ad medium: Hac autem applicatio non semper est: quia ibi habent vel indigeant aliquid operari, sed quia sic requirit ordo & connexioni universi. Ad 3. dicendum, quod huiusmodi partes universi possunt comparari ad intellectum Angelii dupliciter. Primo secundum speculationem. Secundo, secundum primum: licet autem secundum quod partes universi comparatur ad intellectum Angelii speculativum, non habeant ordinem, quem in universo habent, propter quod potest Angelus

Ius speculativè cogitare de una parte abīque eo; quod de alia cōgitet; ut tamē comparantur ad intellectum eius practicū habent ordinem, quem in universo habent: quia cū secundū sam operationē Angelus operetur circa partes universi, & sit semper in loco; quia hoc requirit ordo & connexio universi, oportet partes universi secundū ordinem, quem habent; ad eius intellectum practicū comparari: & idēc nō potest intelligere practicā; nec operari in una parte universi, & poterit in alia abīque eo, quod operetur in medio propter ordinem iam dictum. Ad 4. dicendum, quod fatio illa accidit ex falsa imaginatione: nam Angelus nō est in loco per cōmensurationem, sed per operationem: & motus Angelī est successio operationum, non commensurationum: & quia huiusmodi operatio respicit locum quantum, cū nullū spatiū sit divisibile in infinitas partēs tantæ magnitudinis, quanta est spatiū in quo simul & semel operatur; Angelus poterit trānsire ab extremitate in extremitatem per medium abīque illa infinitate, quam ratio arguebat: Vel dicens possumus, quod in motu puncta inter media, & partēs intermedie sunt in potentia solum, & talia infinita pertransiō est inconveniens.

Argumenta autem in contrarium conclusionis gratia concedantur.

ARTICVLVS III.

Vrum Angelus cū moveatur, moveatur in tempore; vel in instanti?

D. Thom. p. 1. q. 53. art. 3. Gibb. his disp. 16. dub. 5. Gavar nob̄ supra art. 4.

Tertiò queritur: utrum Angelus moveatur in tempore vel in instanti? Et videtur, quod moveatur in instanti: quia tota causa, quare requiriatur tempus in motu, est resistentia mediij, non distan- tia terminorum. Nam secundū Phm

Phm 4. Phys. secundū analogiam mediij comm. 70. corporis oportet quod sit proportio temporis: unde quānto aēr est subtilior aqua, tanto motus, qui sit in aēre, ceteris paribus, requirit minus de tempo- re, quam motus in aqua: propter quod

probat Phus 4. Phys. quod si esset mo- Idem ibidem
tus in vacuo, esset in non tempore sive
in instanti: cūm igitur in nullo restat
medium Angelo; cūm moveatur per ip-
sum, erit motus eius in non tempore,
quantumcumque moveatur per mediū.
Præterea: non minoris virtutis est An-
gelus, quam lux corporalis, sed lux Solis
ab oriente in occidens se multiplicat in
instanti secundū Phm in 2: de Ani-
ma: ubi reprehendens Empedoclem di-
centem talem multiplicationem fieri
in tempore imperceptibili, ait: quod si
in parvo spatio lateret nos tēpus; quod
requiritur ad talem multiplicationem;
non esset inconveniens, tamē quod nos
dateat in tanto spatio, quantum est ab or-
iente in occidens, est incongruū. Tunc
arguo: lux corporalis non multiplicat-
se in extremitatē line, medijs; & tamē
omnis talis multiplicatio sit in instanti;
ergo multo fortius Angelus quantum
tudine pertransire medium; movebi-
tur in instanti. Præterea: si moveatur in
tempore, sit illud tempus, A, tunc move-
atur corpus, cūm incipit moveri An-
gelus in tempore, A, non pertransibit
tantum spatiū, quantum Angelus; sed
in maiori transibit; sic illud tempus ma-
ius, C, cūm quodlibet dictorum tempo-
rum finitum sit, C, ad A, erit aliqua pro-
portion; ut quadrupla; vel sexupla; vel
aliqua alia accipiatur; tunc ergo aliqua
virtus, quę in tantum excedat virtutem in
qua movebatur corpus in, C, tempore
per spatiū, in quo moveatur Angelus
in, A, quantum, C, excedit, A: & quia
secundū quod augetur virtus, minui-
tur tempus: ut probatur 7. Phys. con-
tinget corpus moveri per æquale spa- 7. Phys.
tium in tanto tempore, in quanto mo- comm.
vetur Angelus, quod videtur inconve-
niens: non ergo moveatur Angelus in
tempore, sed in instanti.

D In contrarium est: quia nullum agens est illius virtutis, ut possit con-
tradictoria verificare: cūm ergo per se
competat motui, quod fiat in tempo-
re, ut vul Phus 4. Phys. & 6. dicere mo-
tum alicuius non esse in tempore, est di-
cere motum non esse motum: si igitur
Angelū moveri dicimus, oportet quod
in tempore moveatur. Præterea: sem-
per motū contingit invenire velocio-
rem & tardiorē, ut patet considerati
demonstrationes Ph. in multis locis: si
ergo

Phus 4. Phys. comm. 7, & 6.

ergo aliquid moveretur in nunc: cum attingat motum velociter inveniri, aliquid moveretur in instante, quæ in nunc, & sic esset aliquid in nunc ultimo, quod est inconveniens: unde & per hoc Phusi

Idem 6. **s. Phys.** negat in hunc temporis esse motus
Phys. 1. com. Viterius queritur: si Angelus non
29. & 30. transiret medium, utrum moveretur in
Prima dubi- instanti? Et videtur, quod si cetera si mos
proprio faceta- vetur in tempore, aut in toto tempore
re. illo erit interminio à quo, aut in toto est
in termino ad quem, aut partim erit in
termino à quo, & partim in termino ad
quem? Si toto illo tempore, in quo ponatur
moveri, est in termino à quo, cum in
illo termino quiescat, movebitur, cum
quiescit. Si vero in toto est in termino
ad quem, cum in termino ad quem etiam
quiescat, movebitur, cum quiescit. Rursum
cum in termino à quo nondenominatus
ceptus sit motus, in termino ad quem
totus completus sit motus, si tempus
illud, in quo ponitur moveri, erit in
termino à quo, tunc movebitur, antequam
moveri incipiat. Si vero erit in termino
ad quem, tunc movebitur, postquam mo-
tus est totaliter completus. Dicere vero
quod secundum partem temporis sit in
termino à quo, & secundum aliam partem
In termino ad quem, idem inconveniens
contingit, quod prius: nam cum divida-
tur motus secundum divisionem temporis,
ut probatur 6. Phys. tunc pars mo-
tus Angeli erit antequam moveatur, &
antequam sit aliquid motus, & pars mo-
tus ipsius erit postquam ultimum mutatum
est, in quo nihil est motus. Nullo ergo
modo salvare possumus motum Ange-
li esse in tempore, si non pertransit me-
diun, maxime eū sit quid hidvisibile, &
secundum se totum, vel sit interminio à
quo, vel in termino ad quem, quibus po-
sit, motus eius non erit in tempore.
Præterea: omne tempus divisibile est: si
ergo moveretur Angelus à termino ad
terminum in tempore, in principio il-
lius temporis erit in termino à quo, in ulti-
mo erit interminio ad quem, ergo in mo-
dio temporis, & etiam in toto tempo-
re erit in medio. Dicere ergo Angelum
non transire medium, & transire in tem-
pore, est inconveniens.

In contrarium est: quia aut in
codem instanti est in termino à quo, &
In termino ad quem, aut in alio & alio?
Non in codem: quia, ut probatum est,

non est simus in pluribus locis. Rursum
huc posito, non esset motus: quia nihil
moveretur nisi ad id, quod ut non habet:
quia habitibus presentibus in materia cessat
motus, ut dicitur in 1. de Gener. Si ergo
similis possit esse in termino à quo & in
termino ad quem, non moveretur ab un-
no termino ad alium: erit ergo in alio
& alio instantie sed hoc esse non potest
fine tempore, ergo &c. Præterea: si cib-
atur, quod inter illa duo instantia non
cadit tempus medium, unde est dare
duo instantias secundum quas Angelus
est in duobus terminis, non tamen prop-
ter hoc est motus eius in tempore: quia
inter illa duo instantia non cadit tempus.
Contra: incipiat moveri aliquod cor-
pus, cum incipit moveri Angelus, cum
aliqua successio sit in motu Angelii, o-
portet corpus in aliquo spatio motum
esse, cum Angelus suum motum com-
plevit, licet non per tantum spatium mo-
tum sit, per quantum Angelus motus est:
sed cum spatium, in quo motum est cor-
pus, sit quid divisibile & quid quantum,
ergo dare est instantis, in quo motum est
in medietate spatiij, & instantis, in quo mu-
tatum est in medietate medietatis, & sic
la infinitum, sunt ergo infinita instan-
tia inter duo instantias, in quibus ponit-
mus corpus esse in duobus terminis
sui motus, cum positum sit duo talia in-
stantia respondere instantibus includen-
tibus motum corporis: sed infinita instan-
tia inter duo instantia esse non possunt,
nisi inter eas sit aliquid tempis continuu-
m, cum solùm in continuo tales infinitates
reperire possumus, ergo si est aliud & aliud
instantias secundum quod Angelus est in ter-
mino à quo & termino ad quem, inter duo il-
lia instantia cadet tempusmediū, & erit mo-
tus eius in tempore eius. Præterea: dare
quod inter illa duo instantia non cade-
ret tempus medium, cum non sit dare
duo instantia absque aliqua successione,
& non sit successio in duracione absque
tempore, adhuc motus Angelii in tem-
pore erit. Præterea: si dicatur, quod Ange-
lus per totum tempus est interminio à
quo, & in termino temporis est in termino
ad quem: ideo motus eius est in instanti-
ation in tempore. Contra: sicut duo ter-
mini temporis, ut duo nunc, claudunt
tempus, ita duo termini motus claudunt
motum, & est proportio quodammodo
terminorum temporis ad terminos mo-
tus

rus, sicut temporis ad motum: nam si
erit per totum tempus clausum inter ta-
les terminos est motus, ita per ultimum
nunc est ultimò mutatum esse, & est to-
tum mobile in termino ad quem: in pri-
mo vero nūc est nihil mutatū esse, & est
totum mobile in termino à quo: & quia
sibi invicem correspondent termini mo-
tus ad terminos temporis, ex quo termi-
nos motus damus in actu, oportet ter-
minos temporis in actu dare, ergo est
dare ultimum instans in actu, in quo est
in termino à quo, & primum, in quo est
in termino ad quem: non ergo per totū
tempus est in uno termino, & in instan-
ti, quod copulatur ad ipsum, est in alio;
sed est dare duo instantia, secundū quae
est in duobus terminis.

E. Dub. Viterbius queritur: dato, quod sub-
stantia spiritualis non pertranseat me-
dium, utrum in recessu animæ à corpo-
re sit motus eius in instanti, vel in tempore?
Et videtur, quod fiat in tempore: quia non
est maioris virtutis anima, quam Angelus;
sed Angelus sive pertranseat medium,
sive non, moveretur in tempore, ergo &
animæ in tempore movebitur. Præte-
re: quotiescumque est significare duos
terminos in actu, est significare & instan-
tia in actu; sed in recessu animæ à cor-
pore est significare duos terminos in
actu, ut corpus, à quo recedit, & Infer-
nus, vel Paradisus, ad quem vadit, igitur
est dare ultimum, in quo est in cor-
pore, vel in termino à quo, & primum,
in quo est in termino ad quem, sed
hoc esse non potest, nisi motus eius sit
in tempore, ergo &c.

In contrarium est: quia corruptio
corporis est recessus animæ à corpore;
sed corruptio, cum sit mutatio, sit in
instanti, ergo & talis motus instanti
erit.

RESOLVATIO.

*Angelus in tempore moveretur, sive per applica-
tionem virtutis ad diversa spatia, sive
in corpore assumpto moveatur.*

Opinio Av-

REspond. dicendum ad 1. quæsitionem,
quod si vellemus sequi positionem
Avempace in assignando causam, qua-
re requiritur tempus in motu, videre
quomodo motus Angeli sit in tempore,

A portissime cum dicamus ipsum transire
per medium, non habēret difficultatē.
Posuit enim dictus Avempace, ut har-
rat Commentator 4. Phys. duplū cāu-
sam, quare tempus requiritur ad motū,^{49.}
unam propter motum ipsum, sive prop-
ter distantiam terminorū, aliam prop-
ter resistentia medijs. Ideo dicebat, quod
proportio aquæ ad aëtem in spissitudine
non est sicut proportio motus lapidis,
sive non est sicut proportio temporis,
quod requiritur ad motum fa-
uini in
aqua respectu motus facti in aëre. Sed
proportio potentie continuatatis aquæ
ad potentiam continuatatis aëris, sive
proportio spissitudinis utriusque est sicut
proportio tarditatis accidentis rei mo-
tae ex illo, in quo movetur, ut illa aqua
ad tarditatem accidentem ei, quando
movetur in aëte. Imaginabatur enim,
quod si tantum esset spatiū aquæ, quā-
tum spatiū aëris, res mota in utroque
spatio requirebatur tantundem tempo-
ris propter distantiam terminorum; sed
diversificabatur qualitas temporis prop-
ter resistentiam medijs, & quantum ad
illud tempus, quod accidit motui; &
superadditur ei propter medij resis-
tentiam, est proportio temporis motus se-
cundū majorem & minorem spissitu-
dinem medijs; non tamen diversifi-
catur proportio temporis simul sumptu-
secundū diversitate plenitudinis me-
diiorum. Si autem hæc positio vera esset,
tunc quæstio nō haberet difficultatē. Di-
ceremus enim tempus requiri ad motū
Angeli, non propter resistentiam medijs,
sed propter distantiam terminorum. Sed *Cohtra opia
hac positionem simplicitate assertore se-
cundū Commen. non est bonum: nā
secundū eam, ut Commen. narrat 4. Phys. [com-
Phys. démonstrationes Phi falsæ sunt, 99.*

Negat autem ista positio, ut Commen.
dicit ibidem, propositiones per se no-
tas: nam per se notum est, quod propor-
tio temporis ad tempus, ceteris paribus,
est sicut proportio virtutis ad virtutem,
ut si tanta virtus movet tantum mo-
bile in tanto tempore per tantum spa-
tium, dupla virtus movebit idem mobi-
le per idem spatium in medietate tem-
pis, ut ostendit Phis 7. Phys. sed cum ex
duplicitate virtutis solum tollatur re-
sistencia, & non fiat approximatio ter-
minorum, tota causa, quare requiritur
tempus, resistencia erit. Nam si tanta
virtus

70. Phys.
comm. 46

Virtuti propter resistantiam requiritur tantum tempus, dupli virtutis propter minorem resistantiam, ut quia modus resisteret, medietas temporis con- gruit: si igitur est proportio virtutis ad virtutem, ut resistantia ad resistentiam, tota causa, quare ibi requiritur tempus, resi- stentia erit: nam si requireretur ibi tem- pus propter distantiam terminorum, cu terminorum distantia, ex nostra hy- pothesi facta, ponatur æqualis, tunc tem- pori, quod requiritur ad resistentiam maio- ris virtutis, & temporis, quod requiritur ad resistentiam minoris, adderetur æquale tem- pus, ut tempus propter distantiam terminorum positorum distaret æquale: non ergo erit eadem proportio temporis ad tem-

Nota. quodd p̄t, quæ virtutis ad virtutem: quia quo- jita clavis & r̄fescunq; aliqua sunt proportionalia, si manifestūs aliquibus eorum vel etiam omniaib; ad- dreduntur. **B. D. A. g. d.** datur æqualis quantitas, proportionalia 4. Phys. in non remaneret, loquēdo de proportione exposit. cōm Geometrica, secundūm quam inter vir- tues & tempora proportio sumitur: ut

si est proportio 12. ad 8. quæ est 8. ad 4. Si ad 8. & 12. addatur æqualis quantitas, ut binarius, proportionalia non erunt: non enim est proportio 9. ad 6. quæ est 10. ad 4. cùm una sit superparticularis continens bis totum & tertiam: alia ve- rò bis totum contineat & medietatem. Etiam si omnibus prædictis adderetur æqualis quantitas, nō remanerent proportionalia, ut potest patere intuitu. Si igitur respectu maioris virtutis est mi- nor resistentia, & respectu minoris ma- jor, & est proportio resistantia ad resi- stentiam, quæ est virtutis ad virtutem, erit etiam proportio temporis debiti propter resistantiam maiorem ad tem- pus debitum propter minorem, quæ est virtutis ad virtutem. Si igitur utrique istorum temporum additur æquale tem- pus, ut tempus, quod requirit motus ip- se interceptus inter æqualem distantiam terminorum, tunc totius temporis, quod requiritur ad motum factum à maiori virtute ad totum tempus, quod requiri- tur ad motum factum à minori, non erit sicut proportio virtutis ad virtutem, quod est negare secundūm Commenta- torem propositionem per se notam. Et hoc est, quod innuit Commen. 4. Phys. ubi Avempace improbat dicens, quod quando quantitatibus proportionalibus additur eadem quantitas, aut diminui- tur, non remanebunt proportionales;

A non ergo positio Avempace secundūm Commen. est simpliciter concedenda. Rursum nec concedere simpliciter debemus solum resistantiam medijs esse cau- sam temporis, quod requiritur ad motum. Nam si hoc esset, tunc corpora su- percellestia moverentur in instanti, cùm in motu eorum non sit resistantia me- dij. Notandum ergo, quod, ut ait Com- mentator, ad hoc quod tempus requiri- ratur in motu, oportet esse aliquam re- sistentiam inter motorem & rem mo- tam: quia motus omnis est secundūm excessum potentie motoris super ten- motam. Diversitas ergo motuum in ve- locitate & tarditate est secundūm hanc proportionem, quæ est inter duas poten- cias, scilicet, inter potentiam motoris, & potentiam, per quam res mota resi- stit. Hæc autem resistantia dupliciter pos- test accipi. Primo ex ipso mobili. Secun- do ex medio, vel etiam ex utroque. Quotiescumque enim mobile est actu di- stinctum à motore, eo ipso quod est in alio loco, quam motor velit, quadam resi- stentia ibi attenditur: & ideo in his omnibus, quæ moventur ex se, quia sunt divisibilia in talia duo, quorum unū est per se movers, & aliud per se motū, potest ibi tempus requiri ad motum abs- C que resistantia medijs: & huiusmodi dis- positio est in animalibus & in corpori- bus cælestibus: ideo corpora supercel- lestia moventur in tempore, scilicet non sit ibi resistantia medijs: & si esset motus in vacuo, animal moveretur in eo in tem- pore. Tamen quia corpora simplicia nō distinguuntur in motorem & rem mo- tam: quia motor est forma, res mota est materia, ut Commen. dicit, in eis nulla resi- stentia potest considerari moventis ad mobile: quia cùm amota forma non remaneat in materia potentia ad resi- dum, secundūm eam resi- stentia attendi non poterit: non ergo inveniuntur in te- pore gravia & levia naturali mo- ri subtrahita resi- stentia medijs.

E Hoc viso, sciendum, quod non so- lū secundūm positionem Avempace, sed etiam secundūm positionem Com- mentatoris salvare possumus motū An- gelī fieri in tempore. Ad cuius eviden- tiā notandum, quod Angelas duplicitate movetur, Primo in corpore assumpto. Secundo, per applicationem virtutis ad diversa spatiā. Motus autem, quæ habet

In corpore assumpto, requirit tempus A
dupliciter. Primo: propter resistantiam
motoris ad mobile: quia corpus assumptum
est actu distinctum ab Angelo. Se-
cundò, propter resistantiam medij: nā
et si ipsi Angelo non resistat medium,
resistit tamen corpori assumpto. Cū ve-
rò movetur per applicationem virtutis
ad diversa locorum spatia, tunc requiri-
tur ibi tempus propter distinctionem
Angeli applicatis virtutē suam ad cor-
pus, ad quod eam applicat. Istud tamen
tempus, quod requiritur ad talem appli-
cationem, non est eiusdem rationis. cū
tempore, quod est passio primi motus:
quia talis applicatio nō reducitur in mo-
tū cæli. Patet ergo etiā ratione resistentiae
motum Angelī fieri in tempore, accipi-
endo resistantiam non solum pro im-
pedimento medij, sed largè, ut dicamus
talem resistantiam esse, cum est distinc-
tio motoris ad mobile, vel applicantis
virtutem ad id, cui applicat. Nam eo ipso
quod mobile est distinctum à moto-
re, si est in alio loco, quam motor. velit.
Ibi aliqua resistantia attenditur. Rursum
eo ipso quod virtutem applicans est alibi,
quam id, cui virtutem applicare de-
bet, si sit distinctum ab illo, ibi quedam
resistantia dici potest, & sic accipiendo
resistantiam, requiritur tempus in motu
corporum supercelstium: cō quod ibi
motores à mobilibus sunt distincti. Ecclia
In motu animali, dato quod. nihil impe-
diens esset ex parte medij: nā. et si in
quolibet composito sit una forma: unde
remota anima à corpore non videtur
aliud relinqui, quā in amotione formarū
simpliciū à suis materijs tamē quia ani-
ma potest considerari dupliciter, ut for-
ma naturalis, & ut anima, corpori
animato competit duplex motus.
Vnus naturalis, qui fit per gravitatem
Inclinatēm deorsum, que gravitas sequi-
tur animam, non ratione qua anima, sed
ex eo, quod est forma mixta, secundūm
quod convenit cum ceteris formis, que
sunt perfectiones corporum, in quibus
dominatur terra, & elementum grave.
Alius est motus animalis, qui est ad om-
nem differentiā positionis, qui fit per
appetitum & cognitionem. Cū intel-
ligimus animam movere suum corpus
per appetitum & cognitionem, remaneat
in corpore potentia, per quam resistit
quodammodo rati motui: quia rema-

B. Egid. Col. sup. I. Scm.

net gravitas. Vnde cūm dicitur, quod
motus, secundūm quem anima movet
corpus, requirit tempus, intelligendum
est de motu, qui fit per cognitionem &
appetitum, sive de motu animali, non
de motu naturali. Rursum in motu An-
geli, ut pater, tempus requiritur, vel
propter distinctionem motoris ad mo-
bile, & resistantiam medij, ut cūm mo-
vetur in corpore assumpto, vel propter
distinctionem applicantis virtutem ad
id, cui applicat, ut cūm movetur per
applicationem virtutis. In omnibus e-
-Nota ex hoc
-contra mul-
-tos, qui vo-
-lunt, quod
-mixtum mo-
-veretur in té-
-pore prop-
-ter resis-
-tiam intrin-
-secam: quia
-si sic, etiam
-animal motu
-natura'li sic
-Respond. ad arg. Ad 1. dicendum,
quod tota causa, quara requiratur tem-
pus in motu gravium & levium, est re-
sistentia medij: motus tamen Angelorū
esse potest in tempore absque resis-
tentia medij, ut patet per habita. Ad 2.
dicendum, quod illuminatio, quæ fit
ab oriente in occidens in instanti, non
est per motum lucis, sed per continuam
generationem eius. In his autem, quæ
inducuntur in instanti, licet ordine equi-
salitatis & origine naturali se prece-
dat, in eodem tamen instanti sunt. Nā
licet illuminatio aëris sit causa multipli-
cationis speciei, & multiplicationis speciei
sit causa visionis, in eodem tamen instan-
ti est illuminatio aëris, multiplicatione
speciei, & visio: ita licet gigantio spe-
ciei lucis in parte propinqua Solis sit ra-
dio, quare gignatur in parte, magis re-
notas tamen quia huiusmodi genera-
tiones instantaneæ sunt, in eodem in-
stanti omnes esse poterunt, & solum or-
dinē causalitatis & naturali origine se
præcedent: unde non est una & eadem
species lucis, quæ successivè esse habeat
in diversis partibus medijs sed semper
est alia & alia: tamen est una virtus An-
geli, per cuius applicationem ad spatia
movetur Angelus, secundūm quod suc-
cessivè ad diversas partes spatij vel me-
dij est talis virtutis applicatio. Habet ergo
tamen Angelī motus magnam similitu-
dinem.

XIX.

dinem cum multiplicatione lucis, licet non possit dici esse in instanti, ut talis multiplicatio dicitur, quæ similitudo in secundo libro fortè ostendetur. Ad 3. dicendum, quod secundū modum ordinis, quem videmus, motus omnium corporum reducitur in motum primi mobilis, eti non ex parte moventis, saltem ex parte ipsius mobilis. Nam, naturaliter loquendo, semper primum in quolibet genere est ratio omnium eorum, quæ sunt post: ideo motus omnium corporum secundū ea, quæ accepimus ex sensibus, reducuntur in motum cœli. Vnde nullus motus alienius corporis est velocior motu cœli. Nam cū mensura in omni genere habeat rationem minimi, motus ille erit velocissimus motuū: & quia tempus, quod requiritur ad motū Angelī, cū sit alterius rationis, quam tempus, quod est passio primi motus, modicam vel forte nullam proportionem habet ad ipsum: nullū igitur corpus secundū velocitatem sui motus est comparabilis motui Angelico, cū tempora mensurantia tales motus eiusdem rationis nō existant. Utrum tamen secundū atque modū ordinis & miraculosè possit esse motus corporis in tanto tempore, in quanto est motus Angelī, non est praesentis speculationis.

Argumenta autem incontrarium ratione conclusionis aliquo modo concedi possunt: eo quod concluditur motus Angelī esse in tempore, quod concessimus. Probatio tamen coruin non multū cogit: quia funderat se super auctoritate Phi, qui solum de motu corporum est locutus.

Solutio 1. Ad id autem, quod ulterius queritur: utrum motus Angelī esset in tempore, dato quod non transiret medium. Dicendum quod sic. Nam si Angelas moveret de termino ad terminum, ut ab oriente in occidens; ut probatur, est dare ultimum instans, in quo est in oriente, & primum, in quo est in occidente: & quia semper successio instantium potest appellari tempus, esset motus eius in tempore, etiam si per medium non transiret sed hulusmodi tempus non erit eiusdem rationis cum tempore, quod est passio primi motus, cū sit compositum ex instantibus

Hanc autem veritatem triplici via

A declarare possumus. Primo ex eo, quod est formale in tempore: ut quia habet rationem numeri. Secundo ex priori, & posteriori, quæ de necessitate requirantur ad motum. Tertio, ex differentia, quam habet motus Angelī sic acceptus ad motus & mutationes, quas videmus.

Primum sic ostenditur. nam, ut tactum est, tempus habet rationem numeri, quia à se continuitatem non habet; sed habet continuitatem à motu, & motus à magnitudine, ut dicitur 3.

Meta. & etiam in libro Physicorum in pluribus locis eadem habetur sententia. Nam sicut quinque pedes per se di-

cunt numerum, & ratione quinarij continuitatem non habet, sed quinque pedes in signo vel in alia re: continua quid continuum sunt non ratione, qua numerus; sed ratione subiecti, in quo existunt: sic & tempus de se numerus est: enim numerus numeratus, ut traditur

4. Phys. Nam ipsa prius & posterius in motu numerata compleat rationem temporis. Si autem tempus est quid cō-

Differentia
tinuum, hoc est, ratione subiecti, in inter continua
temporis. Si autem tempus est quid cō-
tinuum, hoc est, ratione subiecti, in
quo existit. Est autem hæc differentia
inter continua & non continua: quia

in continuo non est dare duo indivisi-
bilia continua, vel contigua; vel conse-
quenter se habentia, ut in una linea cō-
tinua punctus puncto, nec est conti-
nuus, nec coartiguus, nec consequenter
se habens: sed semper inter duo puncta
cadit linea media, sed in non conti-
nuis non est inconveniens indivisibilis
consequenter se haberes: nam si due li-
neæ non continuae contingantur & nō
contingentur, erit ibi dare duo puncta
consequenter se habentia: nam nullibet

lineæ propria puncta respondent: &
quia unum est tempus omnium tem-
poralium, quod ut in subiecto est in
D motu primi mobilis, cūn ille motus sit
unus & coartiguus semper uniformis;
tempus quid continua erit non ratio-
ne sui, sed ratione motus, in quo existit:
igitur sicut in linea continua non es-
dere duo puncta, inter quæ non cadat
linea media: sic in tempore non est da-
re duo instantia, inter quæ non cadat
tempus medium. Et ideo cū est mo-
tus de forma ad formam, ut si vivus fia-
mortuus, dicimus subiectum transmu-
tationis non esse simul & sensu sub-di-
versus

5. Meta
comm. 18.

4. Phys.
comm. 101.

inter continua
nua & no co
tinua.

versis formis; nec tamen damus ultimum instantis, in quo est sub prima forma, sed per totum tempus dicimus ipsum sive se sub forma vivi, & postea in instanti, quod copulatur ad diuum tempus, est mortuum: nam si daremus ultimum instantis, in quo aliquid est vivum, & primum, in quo est mortuum, cum inter quaelibet duo instantia cadat tempus medium, esset dare tempus, in quo nec esset vivum, nec mortuum: ideo Phus 8. Phys. ad vitandum haec, & similia inconvenientia dicit: instantis semper esse posterioris rei, sive attribui formae posterius introducet; sed si tempus non esset quid continuu; sed cuiuslibet motu responderet proprium tempus in eo existens, cum omnes motus non sint continui, ita quod unus alij continuetur, in tempore esset discontinuatio: & quia in non continuo non est inconveniens dare duo indivisibilia simul, cuiuslibet tali temporis responderent propria instantia: unde semper esset dare ultimum instantis, in quo aliquid est tale, ut esset dare ultimum instantis, in quo aliquid est vivum: quod si etiam esset dare primum, & quo est mortuum; non tamen esset dare tempus, in quo nec esset mortuum, neque vivum: quia inter talia instantia non oportet dare tempus intermediu: quia secundum hypothesin tempus ponitur intercicum: cum igitur tempus measurans motum Angelii non sit quid continuum, eò quod operationes, secundum quas in locis esse dicuntur, continuationem non habent ad invicem: & potissimum oportet nos dicere tale tempus incontinuum esse, cum supposuerimus Angelium medium non transire, erit dare ultimum instantis, in quo Angelus est in termino a quo, & primum, in quo est in termino ad quem. Nec dicitur possumus, quod per totum tempus fuerit in termino a quo, & in instanti, quod copulatur ad ipsum, est in termino ad quem: quia iste modus dicendus habet solum in mensura continua veritatem. Cum igitur semper successio instantium possit dici tempus, hec tollitur ratio temporis: quia tollitur continuitas, cum tempus de se sit numerus, erit motus Angelii in tempore, dato quod non transeat per medium.

Secunda via. Secunda via ad investigandum hoc idem sumitur ex prioritate & posteriori:

ritate, quae de necessitate annexa sunt omni mutationi: unde & Phus 5. Phys. ait: *Omnis motus vel mutatio est ex quadam in quoddam, & quod in ea est aliquid prius, aliquid posterius;* & quod hoc ipsum nomen mutationis manifestat. Si igitur de ratione motus & mutationis est prius & posterius, vel non sunt sine priori & posteriore, cum mensura sit analoga mensurato, oportet in tempore prius & posterius assignare. Hoc autem quinque modis intelligi potest. Primo, quod sumatur prius & posterius secundum duo instantia includentia unum tempus, quorum unum sit prius, aliud posterius. Secundo, quod prioritas & posterioritas sumatur penes duo tempora continua ad unum instantis, quorum temporum unum erit prius, aliud posterius. Tertio, quod haec sumantur penes instantis & tempus. Nam semper ante quodlibet tempus fuit instantis principium illius temporis, & post quodlibet tempus est instantis, quod est finis eius. Si ergo comparamus instantis ad tempus, cuius est principium, sic instantis est prius, & tempus posterius. Si vero comparamus ipsum ad tempus, respectu cuius se habet ut finis, sic instantis est posterius, & tempus prius. Quarto modo prioritas & posterioritas accipi potest penes duas instantias non includentia tempus alterius, quorum sit unum prius & posterius. Quinto modo hoc posset intelligi penes duo tempora non includentia aliquod instantis. Iste quinque modi assignati prioritatis & posterioritatis sic se habent: quod quintus modus est omnino impossibilis, alij vero quatuor possibles sunt: nam ponere duo tempora, inter quae non includatur aliquid instantis, non est possibile, habet enim se instantis ad tempus, ut punctus ad lineam: sicut iuvit Phus in 4. Phys. & sicut nunquam possumus accipi duas lineas, inter quas non cadat aliquis punctus medius, sic nec duo tempora sumi possunt, inter quae nullus instantis medium cadat. Nam si lineas sunt continuas, tunc inter eas cadit unus punctus medius, cum continua ad unum aliquem communem terminum copulentur, & habeant ultima ultimam. Si vero non sunt continuas, sed discontinuas, tunc inter eas cadunt plura puncta media: eò quod estilibet earum proprieta puncta respondent, sic etiam semper inter

Inter duo tempora cadit-aliquod instans medium: nam si illa sunt continua, tunc cadit ibi unum instans, ad quod copulantur. Si vero discontinua, tunc eadunt ibi plura instantia, vel tempus cum pluribus instantibus. Alij quatuor modi possibiles sunt, sed quartus modus repetitur in motibus Angelorum; tres vero primi in motibus corporum. Nam cum corpora moventur, ante omne mutatum esse precedit mutari: & quia non est dare primum mutari, nec primum mutatum esse, maximè in motu continuo, non solum ante omne mutatum esse, est dare mutari; sed etiam ante omne mutari est dare mutatum esse. Nam mutari & mutatum esse in motu continuo (de quo loquimur) conveniunt, & differunt: conveniunt: quia nec est dare primum mutari, nec primum mutatum esse: differunt, quia est dare ultimum mutatum esse; sed non est dare ultimum mutari: quæ omnia ex continuo sumunt originem, quod est divisibile in semper divisibilia. Et quia mutatum esse est terminus ad mutari, sicut instans comparatur ad tempus; sic mutatum esse se habet quodammodo ad mutari. Et sic accipiendo mutari & mutatum esse, mutari erit in tempore, mutatum esse in instanti. Si ergo ante omne mutatum esse est dare mutari, & ante omne mutari mutatum esse; cum inter duo mutata esse includatur aliquod mutari, tunc prioritas & posterioritas ibi sumetur, prout duo instantia includunt aliquod tempus. Cum vero unum mutatum esse accipitur inter duo mutari, tunc ibi prius & posterius sumitur, secundum quod duo tempora includunt unum instans. Cum vero mutatum esse comparatur ad mutari prius, tunc prioritas, & posterioritas sumitur per comparisonem ad tempus & instans; non tamen prout tempus comparatur ad instans, quod est principium eius; sed ad instans, quod est finis ipsius: ita quod tempus precedit, & instans sequitur, sicut in exemplo proposito, mutatum esse sequitur, & mutari precedit. Sed si mutatum esse comparetur ad mutari, quod sequitur, quod licet non sit necessarium, est tamen possibile. Nam est dare mutatum esse, post quod ponatur sequitur mutari, hoc est tamen solum mutatum esse ultimum. Post vero

omnia alia mutata esse mutari sequuntur
& tunc mutatum esse & mutari sic se
habent prius & posterius, sicut ista, &
tempus non sicut instans ut est finis te-
poris, sed ut est eius principium. Patet
igitur tres primos modos prioritatis &
posterioritatis reperiri in tempore con-
tinuo, & etiam in motu, quod mensur-
atur continuo tempore: sed cum tempus
mensurans motum Angeli non sit
quid continuum, non erit ibi summa
prioritatem & posterioritatem, prout
sumuntur in duobus, nunc, in cludenti-
bus tempus, vel in duobus tempo-
ribus in cludentibus nunc. Sive pro-
ut prius & posterius se habent ut
nunc & tempus: quia tales prioritates
& posterioritates sumuntur in mensura
continua. Nec etiam quintus modus prior-
itatis & posterioritatis poterit accipi,
cum ille modus sit impossibilis. Si igitur
non est dare motum, nec mutatio-
nem, nisi ibi sit accipere aliquo modo:
prius & posterius, loquendo de motu
Angeli, ut hic loquimur, ibi prioritas
& posterioritas sumetur, secundum quod
duo nunc consequenter se habent abs-
que tempore medio. Est igitur dare u-
nam instans, in quo est in termino a-
quo, & aliud, in quo est in termino ad-
quem, consequenter se habens illi ab-
que tempore medio: & quia talis suc-
cessio instantium potest dici tempus (ut
patet per habita), erit motus Angeli
in tempore, si non pertransit me-
diū.

Tertia via ad venandum hoc idem sumitur ex differentiā, quam habet motus Angeli sic acceptus ad motus & mutationes, quas videmus. Nam nihil sit novum in illis corporalibus absque aliis, quo motu praecedente, ut videtur velle. Phus. 8. Phys. Nam licet illuminatio aeris fiat in instanti, si tamen aer de non illuminato debet fieri illuminatus, oportet aliquem motum praecedere, utputa Solem accedere ad Hemispherium nostrum: semper ergo mutatione est terminus alii cuius motus, differenceter tamē, quia alicui mutationi responderet motus proprius, & quasi eiusdem generis; aliquando non. Nam cū sumuntur, mutationes secundū genera, in quibus est motus proprii responderē possunt: & ideo calefactio sicc. respondet calefieri.

& de albate esse dealbari, quæ quasi unigenita sunt ad invicem. Introductio-

ni tamen formæ substantialis non respo-

det motus eiusdem generis nam cum

in substantia non sit motus, quia ibi no-

est contrarietas, ut dicitur s. Phys.

et introductio formæ ignis non sequitur

motu eiusdem generis: sed quod debet

fieri ignis calefit, & in ultimo termino

calefactionis, cum materia est sum-

mè disposita, introducitur forma ignis.

Et quia calefieri est alterari, mutatio in

substantiæ vel introductio formæ sub-

stantialis sequitur alterationem, quæ est

motus in qualitate, non in genere sub-

stantiæ: sic etiam illuminatum esse, cum

sequatur motum localem; ut accessum.

Solis ad Horizonta nostrum non sequi-

tur motum eiusdem generis: est ergo

hoc communis cuilibet mutationi cor-

porali, quod est terminus alienius mo-

torus, licet alicui respondeat motus pro-

prius, & quasi eiusdem generis: alienus

non. Et quia motus mensuratur tem-

po re, & quandiu durat motus, non est mu-

tatio, quæ est terminus motus, dicimus

quod aliquid per totum tempus est ta-

le, & in instanti, quod sequitur ad tem-

pus, quod est mensura illius motus, cu-

lus mutationis est terminus: non est tales

sed cum Angelus à termino à quo

vadit ad terminum ad quem, talis mu-

tatio non est terminus allatus motore

& ideo non dicimus, quod per totum

tempus fuit in termino à quo, & in insta-

ti, quod sequitur ad illud tempus, est

in termino ad quem: quia iste modus est

proprius mutationi, quæ sunt ter-

mini motus. Sed oportet nos dare in-

stanti ultimum, in quo est in termino à

quo, & primum, in quo est in termino ad

quem. Et quia talis successio potest ap-

pellari tempus, motus Angelii mensura-

tur tempore, etiam si non transeat me-

diuum. Sed si sic dicimus, quod credit-

Noc. Moti. misse bene dictum, occurrit nobis

tangere n. gravis dubitatio. Nam licet motus An-

gelii non mensuratur tempore, quod

rim & est du geli non mensuratur tempore, quod

bitatio for- est passus primi motus: afflantem quæ

huiusmodi tempus est, quando est: mo-

tus Angelii, soporat tempus nostrum

vel aliquid in tempore nostro respondi-

dere mensuræ motus Angelii. Si ergo est

dare unum instanti, in quo Angelus est

in termino à quo, & aliud, in qua est

in termino ad quem, absque tempore

medio, istis duobus instantibus vel re-

spondebit unum instanti in tempore no-

stro, vel duo instantia: Si unum, cum

instanti in tempore nostro sit quid indi-

visibile, erit Angelus in eodem indivisi-

bili in pluribus locis, quod inconveni-

ens videtur. Si vero duo instantia, cu

inter quilibet duo instantia temporis

nostri cadat tempus medium, erit

dare tempus, in quo non est in

termino à quo, nec in termino ad

quem.

Ideo nota n^o d^o m^o, quod si aliqua in-

tercisa superponantur continuo, in conti-

nuo erit dare unum punctum, in inter-

cisis duo: nec tamen propter talem plu-

ralitatem punctorum intercisa excedit,

continua, quia punctus additus quanto

nihil auget. Si ergo essent dux lineaæ æ-

quales, & una dividideretur, & alia rema-

neret continua, si partes divisæ adapta-

rentur super continua, in incisione par-

tium divisarū essent duo puncta. In linea

æ rapie continua non essent assignare

duo puncta simul. Si autem quadreretur

duobus punctis, quæ sunt simul in linea

æ intercisa, aut responderet unus punctus

in lineaæ continua, aut duo. Possimus

dicere, quod nec unus, nec duo, sed u-

ni lineaæ intercisa cum suo puncto cor-

respondet in continua linea solū: alij

vero lineaæ intercisa cum suo puncto &

responderet in linea continua p^uctus & li-

nea. Sic quia tempus, quod mensura

motum Angelii, non est quid continuu-

est, ibi dare duo instantia, simul absque

tempore medio: unde dicere possumus,

quod illis duobus instantibus in tempo-

re nostro nec respondent duo instantia

propriæ, nec unum, sed quandiu est in

termino à quo, responderet ei tempus so-

quilibet motus compararetur ad propriam mensuram; per accidens vero est quod comparetur ad aliam, debet dici motum Angelii fieri in tempore, non instanti: sicut dicimus motus corporales fieri in tempore. Quod si tamē huiusmodi motus comparentur ad nunc aeternitatis, cum nunc includat omne tempus, omnis motus fiet in instanti: sicut igitur non est bene dictum, quod motus corporales fiant in instanti, sed in tempore: cum hoc convenienter eis secundum mensuram propriam, & non illud: sic non est bene dictum, quod motus Angelici fiant in instantibus sed debet dici quod fiant in tempore, cum hoc conveniat eis secundum mensuram propriam, & non aliud. Scendum tamē, quod rationabiliter sufficeri posset non esse inconveniens de obus instantibus mensurantibus motum Angelii respondere utrum instantia in tempore nostro, ut in lib. patere poterit.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod ratio illa arguit ex falso imaginatione: imaginatur enim tempus, quod mensurat motum Angelii, esse quid continuum, & non componi existentibus; sed, ut habitum est, tempus non est quid continuum, & est compositum ex instantibus: & quia in instanti non est propriè quies, non quiescet, cum movebitur, nec movebitur, cum quiescit: sed sicut motus eius accipitur secundū duos terminos absque medio, sic duo instantia accipientur abique medio: & ita duo instantia mensurabant totum motū eius, in quorum uno est in termino a quo, & alio in termino ad quem. Et per hoc patet solutio ad secundum: quia licet huiusmodi tempus sit quid divisible, & in principio illius temporis sit in primo instanti sit in termino a quo; in ultimo vero sive in alio instanti sit in termino ad quem, in medio autem non erit aliquid: quia inter illa duo instantia nihil cadit medium.

Ad 2. in contrarium dicendum, quod in alio & in alio instanti est Angelus in duobus terminis? Sed inter illa duo instantia non cadit tempus medius, quia quod mensurat motum Angelii non est quid continuum. Ad 3. dicendum, quod si Angelus & corpus suum inciperet moveri, quando Angelus comple-

A visset motum, de corpore nihil motum esset, vel corpus non esset in alio termino. Nam, ut dictum est, si comparamus motum Angelii ad tempus nostrum, motus eius est in instanti: & quia in instanti temporis nostri non potest esse aliquis motus corporalis, corpus illud non esset in alio termino: & ideo ratio arguebat ex suppositione falsa. Quidam tamē cōcedunt ipsum posse esse in aliquo termino, si incipiat moveri cum Angelo: tamen hoc dicere, & sustinere Angelum non transire per medium, est propriam vocem ignorare.

Alia argumenta in contrarium classificationis gratia conceduntur. Patet igitur, quod si Angelus pertransiret medium, quod motus eius est in se tempore: sive ponamus tempus requiri ad motum; ut dixit Avempace, sive ut posuit Comimentator. Rursum dato quod non transiret medium, adhuc sustinere debemus, quod motus eius mensuratur tempore: & licet factum sit Angelum non transire per medium propter ordinem partium universi: istam questionem tamen movimus sub forma praetaxata, supponendo hypothesim falsam: licet enim aliquando falsa supponere, potissimum cum ex talis suppositione veritas aliqua declaratur.

SOLUTIO SECUNDÆ DUBITÆ.

rationis lateralis.

Ad id autem, quod tertio queritur, utrum in recessu animæ à corpore sit motus eius in instanti vel tempore, dato quod spiritualis substantia non pertransiret medium, cum moueretur. Dicendum, quod si in illo instanti, in quo anima definit esse forma corporis, à corpore recedit, talis motus erit in instanti, non in tempore. Nam, cum recessus animæ à corpore sit corruptio corporis, iuxta illud, quod scribitur circa sihē primi de Anima: egrediēt anima à corpore, corpus exprimat, & marescit: simile iudicium est de tali motu de corruptione corporis, manente nostra hypothesi: & qualiter generatio & corruptio instantaneæ sunt, de necessitate talis motus mensuratur instanti. Nā si spiritualis substantia non transiret medium, in illo instanti, quo non est in termino a quo, est in-

t. de Anima
com. 10.

termino ad quem. Cùm igitur separatio animæ à corpore fiat in instanti, motus animæ in instanti erit. Rationes autem, quæ adducebantur ad ostendendum Angelum móveri in tempore, si bene considerantur, non arguant motum animæ esse in tempore; sed magis contrarium, & quod sit in instanti. Nam prima ratio robur sumebat: quia erat dare ultimum instans, in quo est Angelus in termino à quo, & primus, in quo est in termino ad quem, & huiusmodi successio instantium appellabatur motus; sed in anima non sic dicere possumus: nam si anima recedit à corpore, cùm desinit esse forma, ut suppositum est: cùm non sit dare ultimum instans, in quo est in corpore, non erit assignare prædicta duo instantia, secundum quorum successionem sumatur tempus.

De primo & ultimo instanti. Quod autem ultimum instantis dare non possumus, patet: dici mus enim cùm homo moritur, quod per totum tempus est homo, & in instanti, quod copulatur ad illud tempus, est mortuus: nam cùm sit dare primum instans, in quo est mortuus: quia instantia semper est posterioris passionis & formæ posterius introductæ, si esset dare ultimum, in quo est homo, cùm inter quælibet duo instantia cadat tempus mediū, esset dare tempus, in quo nec esset mortuus, nec vivus; sed quia quælibet anima est forma corporis, homo est homo, non erit dare ultimum instans. At quod anima est forma in tali mutatione: sicut neq; est dare ultimum, in quo habens talam formam est homo: & quia non est significare duo instantia, scilicet ultimum, in quo anima est in corpore & in termino a quo, & primus, in quo est in termino ad quem: cùm diceremus motum Angelii esse in tempore, etiam si non penetransiret medium, propter talentum significacionem motus animæ vel mutationis est in instanti, non in tempore, suppositis quæ supposimus. Rursus etiam alia dubia via hac veritate cœtiduntur. Nam, ut dicebatur, recessus Angelii à termino ad quo, non erat terminus alicius motus: Et ut patitur, non poteramus dicere, quod per totum tempus Angelus erit inter malo a quo, & in instanti, quod copulatur ad ipsum, erat in termino ad quem. Unde non poteramus prius & posterius

in motu Angelii significare penes tempus, & instantis: sed penes instantis & instantis, sive penes duo instantia, non includentia tempus. Sed cùm recessus animæ à corpore sit corruptio corporis, & corruptio talis sit terminus motus, poterimus dicere tales recessus fieri in instanti, sicut & alias mutations, quæ sunt termini motus, instantaneas dieimus. Ex hoc autem patet, quod in tali recessu prius & posterius assignare poterimus penes tempus & instantis: ut dicamus animam per totum tempus esse in corpore & in termino a quo, & in instanti, quod copulatur ad illud, non esse in corpore, nec in termino a quo: erit ergo de necessitate in termino ad quem, posito quod non transseat mediū: & ita motus eius sive mutatione instantanea erit. Omnia autem prædicta ex hoc sumunt robur: quia (ut superius tacitum fuit) si motus Angelii referretur ad tempus nostrum, & non pertransiret medium, motus eius dicitur instantaneus: sed recessus eius à termino, in quo erat, per accidens cœbat parabatur ad tempus nostrum: per se autem ad mensuram propriam; sed tamen corruptio corporis sit terminus motus, qui transcurrit tempore, quod est Opus suum motus, persistens, quod se paratio animæ à corpore quodammodo comparet ad tempus nostrum. Sed igitur anima in illo instanti, in quo definiit esse formam corporis, desinit esse in corpore, motus eius erit instantaneus, dato quod non transseat medium. Sed si queratur: utrum sit necessarium animam non esse in corpore, cùm definit esse formam corporis? Dicendum quod non. Nam sicut Angelus potest esse in corpore nostro simul cum anima in corpora, quando est forma eius, sic multo magis anima esse poterit per applicationem virtutis in corpore nostro simul cum aliqua forma posterius introducra, postquam definit esse formam: nisi forte per violentiam traheretur & compelletur exire; per se tamen loquendo, in illo instanti, in quo definit esse formam corporis, potest esse in corpore, & recessere à corpore, si placebili.

Cum et ergo queritor: utrum in recessu iste à corpore sit motus in instanti? Dicendum, quod potest esse in se-

stantaneus, & non instantaneus. Instantaneus autem erit, si cum definit esse A
in corpore ut forma, ad hoc potest remanere ibi ut motor, vel saltem per aliquam applicationem virtutis. Et tunc prout spectat ad propositum, idem erit iudicium de ea, & de alijs substantijs separatis. Nam si remanet in corpore ut motor, vel per applicationem virtutis, si ab eo recedere debet, oris significare ultimum instantans, in quo est in corpore, & in termino à quo, & prius in quo est in termino ad quem: sicut in motu aliarum substantiarum separatarum duo, talia instantia signare contingit. Pater ergo motum Angelus semper esse in tempore modo, quo dictum est, sive transseat per medium, sive non. Animæ vero motus, si non sit ibi transitus medijs, cum definit esse forma corporis, potest esse instantaneus, & non instantaneus, ut dictum est: omnes vero alij motus animæ post talen motum de necessitate erunt in tempore, & erit simile iudicium de ea, & de alijs substantijs separatis.

Vix quomodo requiritur tempus ad motum substantiarum separatarum, sive pertransirent medium, sive non quia, ut habitum est, coatingit eas. Semper pertransire medium, bene se habere a liqua dicere de velocitate eorum, & de conditionibus temporis, quod requiriatur ad talen motum: tamen quia talia plene per pauca verba declarari non possunt, ne sit sermonis prolongatio, ultra quam praesens requirat materia.

Remittit se usque ad secundum librum diff. ad secundum. remis ipsa, ea ibidem lucidius tractatur.

Ad primum dicendum, quod motus animæ, ut dictum est, in recessu eius à corpore potest esse in instanti, licet non sit necessarium ipsum instantaneum esse. Et quod arguitur, quod non est majoris virtutis, quam Angelus. Dicendum, quod hoc non est propter maiortatem vel minoritatem virtutis: sed quia talis motio est terminus motus, quod de mutationibus Angelorum dicere non possumus. Ad secundum dicendum, quod cum corpus corruptatur, per cuius corruptionem est separatio animæ ab ipso, non propriè dicitur esse actu nisi in termino motus id est quantum moveatur ad corruptionem, secundum

diam quod hujusmodi, in potentia dicitur. Nam Motus (ut scribitur 3. Phys.) est actus emis in potentia in quantum in potentia: in termino autem motus, quod est mutatum esse & corruptum esse, tunc est separatio animæ ab ipso: unde non est propriè ponere duos terminos in actu, nec est dare ultimum instantans, in quo anima est forma corporis: & id est non est necessarium talen motum esse in tempore.

Ad illud in contrarium dicendum, quod corruptio de necessitate est etiam in instanti, accipiendo corruptionem, est mutatio & terminus motus: & quia corruptio corporis non est separatio animæ à corpore quocumque modo; sed solum est separatio ab eo, secundum quod est forma, bene arguitur, quod de necessitate in instanti anima definit esse forma, sed non arguitur, quod necessario moveatur in instanti: quia postquam definit esse in corpore ut forma, potest ibi esse ut motor, vel saltem per aliquam applicationem virtutis. Recurrendum est igitur ad id, quod in principali solutione dictum est, videlicet, possibile esse in recessu animæ à corpore, si tamen pertransit medium, motum eius esse instantaneum, & non instantaneum, ut ostensum fuit.

EXPOSITIO LITTERÆ.

Super litterā, super illo: *Nos quasi sp̄a nostra magnitudine.* Notandum, quod verba Aug. que inducit Magister, intendunt separare à Deo omnem extensionē, & omnem quantitatē dimensivam; ita quidquid est extensum, vel est extensum per se sicut corpus, vel est extensum per accidens, sicut ea, que extenduntur extensione corporis, sicut quantitates corporales. Ad ostendendum igitur, quod Deo non competit quantitas dimensiva per se, dicit quod non extenditur sicut humanus. Ad inserviendum vero, quod ei non competit, quantitas dimensiva per accidens, subdit: quod non extenditur sicut lux ista corporalis, que multiplicatur, & diffunditur per quartiliter partem medij.

Item super illa: *Sed potius sicut in duobus sapientibus.* Notandum, quod sicut sapientia est in aliis sapientibus, ita secundum

Exemplum, tunc dū si aliquam similitudinem Deus quo modo est in rebus: nam sapientia in majori que, nec divi corpore non est maior, nec in minori dicitur rerum minor: sic Deus non dividitur divisione. Majoritas & minoritas autem Adverteſtū tamen, quod majoritas qualitatibꝫ, & minoritas dupl̄citer potest attendi, vel virtuali. Primo secundum quantitatem molis, & tertio modo nō est quantum ad hoc in uno non est maior scientia magis sapientia, quam in alio, eò quod talis magnitudo sapientia non conveniat: & eā modo;

talem magnitudinē negant verba Aug. & inter A convenire sapientia, cùm dicit: quod sive non est maior sapientia in majori corpore, & minor in minori. Alio modo potest attendi majoritas vel minoritas secundum quantitatē virtutis, & hoc potest esse dupl̄citer, extensivē & intensivē: utroque tamen modo una sapientia est maior alia. Est enim unus sapientior alio extensivē, cùm plura sapientia intensivē verò, cùm ea clarius cognoscit.

Nota. quomo^d attēditur extēsio & in sc̄ientia, & cōsequenter in similibus qualitatibus

DISTINCTIO XXXVII.

IN QVA MAGISTER REDDIT AD PROPOSITVM REPE-
tens superius dicta, & addit alia.

VNC ergo ad propositū or. Quia Magister quodammodo di- gressionem fecerat determinando de existentia Dei in rebus, & rerum in Deo, & de locabilitate creaturarum, cām deberet determinare de scientia & sapientia Dei: h̄c in parte ista revertitur ad propositum de cā determinatis. Et duo facit: quia 1. continuat se ad dicenda, dicēns: se velle determinare de Divina sapientia vel scientia. 2. exequitur de proposito, ibi: *Hic questio ortur.* Circa quod duo facit: quia 1. querit: utrum Divina scientia sit causa rerum? 1. movet questionē circa augmentū & diminutionē eius. Secunda ibi: *P̄teretā queri soler.* In principio; 9. dist. Circa 1. duo facit: quia 1. movet questionē de causalitate Divinae scientiae, vel præscientiae, 2. de infallibilitate eius. Secunda ibi: *Ad hoc autem quod supradictum.* Circa 1. duo facit: quia 1. incedit inquirendo. 2. determinando. Secunda ibi: *Hanc igitur que videtur.* Circa 1. duo facit: quia 1. ostendit Divinam potentiam vel præscientiam causam rerum. 2. arguit ad oppositum, ibi: *Quod si ita.* Circa 1. duo facit: quia 1. ostendit per rationē, Divinam scientiam vel præscientiam esse causam rerum: eò quod posita ponuntur res evenire, non posita non ponuntur. 2. ostendit hoc idem per auctoritatem Aug. qui vult creaturas non idē Deum nosse, quis sunt sed quia nō vlt: idē sunt. Secunda ibi: *Cui sententia Aug. Deinde* eum dicit: *Quod si ita est.* Arguit ad partem, dispositam. Et tria facit: quia 1. ostendit scientia Dei non esse causam rerum: quis tunc esset causa malorum, cūm mala sciantur ab eo. 2. addit sc̄ientia non esse causam Divinæ scientiae. 3. ad-

B ducit auctoritatem Origenis dicentis contraria, qui ait: res non esse futuras, quia sciuntur à Deo, sed sciri à Deo futuras esse: quia futura sunt. Secunda ibi: *Nec etiam res.* Tertia ibi: *Origenes tamē.* Tunc sequitur illa pars: *Hanc igitur que videtur.* In qua postquam incessit oppōnendo, incedit determinando. Et duo facit: quia 1. exponit auctoritatem Origenis dicens: non esse intelligendum per verba Origenis sc̄ita esse causam Divinæ scientiae: sed idē dictum est, quia res futurae sūt, à Deo sc̄iuntur: quia nisi futurae essent, non scirentur ab ipso. 2. ostendit qualiter intelligendum sit Divinam essentiam vel præscientiam esse causam rerum. Secunda ibi: *Ita etiam dicimus scientiam.* Et tria facit: quia 1. dicit, quod si nomine scientiae simplex notitia intelligatur, tunc non designatur ibi causalitas, nisi sine ratione: nam nisi res scirentur à Deo, non progredierentur in esse. Si vero in nomine scientiae non solum simplex notitia intelligitur, sed etiam beneplacitum includitur, tunc recte potest dici causa rerum. 2. dicit mala nesciri à Deo. Scientia beneplaciti. 3. ex hoc ostendit Deum non esse causam malorum, cūm ea nesciat scientia approbationis, sed solum simplici. Secunda ibi: *Mala vero scit Deus.* Tertia ibi: *Hic verbis aperte ostenditur.* Deinde cūm dicite *Ad hoc autem.* Determinat de infallibilitate Divinæ scientiae. Et tria facit: quia 1. arguit Divinam præscientiam posse falli: quia si Deus præscivit hunc lecturum, cūm possit non legere, potest falli. Et solvit quod non propter hoc falli potest: quia si non legeret, non esset à Deo præscitum ipsum esse lecturum. 2. ostendit per aliam rationem Divinam præscientiam posse falli: quia si falli non potest, omnia sunt necessaria. 3. solvit: nam cūm dicatur hoc præscitum à Deo est.

Xyy

B. Egid. Col. I. sup. I. sc̄intia

DCCLXVIII

necessarium, si intelligitur conjunctim, vera est: nam ista duo non possunt simul stare, quod A quid sit praeceatum à Deo & non eveniat, sed si intelligatur divisi, tunc est falsus: nam de qualibet re contingenter ventura in se dici po-

test, quod potest evenire, & non evenire, & c. cunda ibi: sed adhuc urgunt. Tertia ibi: Ad quod dicimus. In quo terminatur sententia lectionis & distinctionis.

QVÆSTIÖ I.

De causalitate Divine scientie.

N præsenti distinctione Magister circa tria videtur intendere. Primo circa causalitatem Divinæ scientiæ. Secundo, circa ipsa præscita à Deo. Tertio, circa infallibilitatem Divinæ scientiæ. Ideo de his tribus queremus. Circa primum queremus duo. Primo: utrum Divina scientia sit causa rerum? Secundo, de uniformitate eius.

ARTICVLVS I.

Utrum Divina scientia sit causa rerum?

D. Thom. p. 1. q. 24. art. 8. & in qq. de veritate q. 2. art. 14. B. Agi. in opere de laudib. Divine sapientie cap. 16. & quodlib. 3. q. 4. Greg. Armo. disp. 38. q. 3. Ad 3. princip. Frans. à Christo disp. 38. q. 16. Omnesq; N.D.D. antiqui, & ex modernis Lopofie hie q. 4. cap. 13. Joseph à Villanova de Presti. disp. 3. dub. 4. cap. 2. N.B. Henric. de Vimariis in notis ad Magist. Sent. lib. 1. disp. 38. Gibb. hic disp. 23. dub. 2. Gavar. tom. 2. q. 3. de scientia rationis art. 1.

à rebus, tunc erit par comparatio scientiæ nostræ ad res, quæ est rerum ad scientiam Dei; sed res imponunt modum scientiæ nostræ, ut de necessarijs est scientia necessaria, de contingētibus est sciētia variabilis, vel nō est de eis sciētia, sed opinio, ergo & scientia Dei imponet necessitatē, & modū ipsis rebus; sed cū sciētia Dei sit necessaria, res necessariò esēt; sed cū hoc sit impossibile, ergo & illud, ex quo sequitur, scilicet, quod Divina sciētia sit causa rerum. Præterea: Deus seit non solum bona, sed etiam mala. Si igitur sua scientia est causa rerum, ipse erit causa malorum, quod est incōveniens.

In contrarium est: quod Deus agit intelligendo, cū sit intellectualis natura; sed agens per intellectum causat res intelligendo, igitur ipsa cognitio existēs in intellectu eius est ratio & causa eorum, quæ producit, ergo erit Divina scientia causa rerum. Præterea: Plus in 10. Meta. ostendit Deum esse mensuram omnium, sed Deus est mensura omnium, in quantum per suum intellectum omnia mensurat: sed cū mensura importet aliam rationē principij respectu mensuratorum, erit Divina scientia causa rerum.

Phus 10.

RESOLVTIO.

Scientia Dei, ut scientia appellari potest, est causa fine qua nom: ut autem includit voluntatem & beneplacitum est causa rerum simpliciter, & per omnem modum.

A d i. sic proceditur: videtur quod scientia non sit causa rerum: quia vel est causa mutabilis, vel immutabilis? Mutabilis non: quia in Deo nulla mutabilitas; ergo immutabilis, sed ex immutabili causa sequuntur immutabiles effectus. Cū igitur videamus mutabilitatem in rebus, argueremus possimus Divinam scientiam nō esse causam rerum. Præterea: posita causa & non impedita ponatur effectus, sed posita scientia Dei non de necessitate ponuntur res esse, ergo &c. Præterea: si scientia Dei causat res, cū scientia nostra causetur

R Epond. dicendum, quod omnis scientia est aliquo modo adæquatio rerum ad intellectum, loquendo de scientia, qua sciuntur alia entia à cognoscēre: propterea enim est quæstio introducta. Illud autem alteri adæquatur, quod sit ad eius imitationem: hoc autem esse

Adequatio esse non potest, secundum quod spectat rei ad intellectum. ad propositum, ni unum preexistat, & cetero, vel alterum imitetur illud. Dupliciter ergo quia res imipotentia est adaequatio rerum ad intellectum intellexus: vel quod res preexistat, & latitudinem, scilicet, vel intellectus acceptiens similitudinem earum quia intellectus imitatur eas: vel quod intellectus per se & imitatur existat, & secundum formam in intellectus, scilicet, & ex existentiem res progrediatur in esse naturales: Primo modo scientia causatur a rebus, sum accipie secundo, causat res. Utrumque istorum scientiam a modorum repetimus in humana scientia. Habet enim homo scientiam naturalium, & artificialium; sed non eodem modo: quia naturalium habet scientiam, prout ab eis cognitionem recipit: nam naturalia mensurant intellectum nostrum, sed artificialia procedentiam ab homine habet scientiam homo, non ut ab eis cognitionem acceptiens, sed velut ea per intellectum in esse producens; Ideo artificialia non mensurant intellectum artificis, sed mensurantur ab eo. Advertendum tamen, quod licet respectu aliquorunq[ue] aliquo modo scientia nostra se habeat ut causa; tamen quia initium cognitionis nostrae a sensu incipit, & nihil ictimus, nisi prout res aliquam cognitionem in nobis efficiunt: simpliciter concedere possumus, scientiam nostram causari a rebus. Sumpsit enim ipsa ars, secundum quam per intellectum sumus mensura aliarum rerum, originem ex his, quae sunt in natura, quibus intellectus noster adaequatur.

Vito quod adaequatio rei ad intellectum potest esse dupliciter, possumus his duobus modis accidere tertium, ut sumatur adaequatio rerum ad intellectum, non ex eo, quod intellectus imitetur res, vel e converso; sed ex eo, quod ambo imitantur tertium. Secundum autem hos tres modos adaequationis est triplex scientia, Divina, humana, & Angelica. Nam intellectu Divinum omnia imitatur, comparantur enim omnia ad eum, sicut artificialia ad artificem: quia omnium est artifex, omnem habens

Comm. 22. virtutem: unde & Commen. 12. Meta, vult, quod omnia, quae sunt in ipsis inferioribus, proveniunt ab una arte intellectu illius Dei. Intellectus vero humanus, qui cognoscit per species a rebus acceptas, habet scientiam per adaequationem: quia ipse adaequatur rebus. In scientia vero Angelorum adaequatione salva-

quia peritale intellectu non progrediatur in efformes quia intellectus eorum imitetur res, eorum quod non cognoscit per species a rebus acceptas; sed quia ambo imitatur tertium ab ideis in mente Divina existentibus habent esse formae in proprijs materialijs, & species in mentibus Angelorum. Est ergo aliqualis imitatio leonis in materia ad speciem leonis in mente Angelorum: eò quod haec ambo processerunt ab una idea leonis in mente Divina. Cum igitur omnia comparentur ad Deum, sicut artificialia ad artificem, & res scientiarum imitatur a Deo, ut patet per habitum inquitum Divinam scientiam imitanteur: cum artifex per intellectum & scientiam nostram sit causa eorum, ad quae velut ad artificialia comparantur, concedere debemus esse Divinam scientiam causam rerum. In hanc enim scientiam concordant Sancti & phnam Aug. 6. de Trin. cap. ult. ait: Non enim haec, que creata sunt, N. 6. de Trin. ideo sciuntur a Deo, quia facta sunt: ac non potest. ideo facta sunt, vel mutabilia: quia immutabiliter a Deo sciuntur, & 25. de Trin. cap. 13. dicitur: Universas autem creaturas suas cap. 23. & spirituales & corporales, non quia sunt ideo novit, sed ideo sunt, quia novit. Hoc idem 12. Meta. Commen. expressè dicit, cùm ait: quod Hoc nomen scientiae est: 29. qui vocè dicitur de scientia Dei, & nostra: scientia enim Dei est causa entis: ens autem est causa scientiae nostre.

Habito quod scientia Dei est causa rerum: videre restat cuiusmodi sic causa: ideo sciendum, quod diversa attributa in Deo non sunt synonyma: immo accipiuntur secundum aliam & aliam rationem: & propter hanc alietatem aliquid concedimus de uno attributo, quod negamus de alio: nam licet sit in

Deo idem scientia & essentia; concedimus tamen omnia esse in Divina scientia. Aegi. Achilia; non tamen esse in eius essentia: sic les Franc. etiam concedimus Deum multa scire, quia quod Deus non concedimus ipsum velle, & propter istam alietatem habitudinum non concedimus modum dicimus esse causam rerum: ergo fit ab hoc sit ab ea culpa: sed tamen intellectus & voluntatem. cernit intellectus & voluntates. Denotatur enim agens causa rerum, eò quod res progrediuntur ab ipso. Denotatur enim in huiusmodi causalitate quae. Et solitus, dā progressio, & quasi quidam motus ut patet, ab agente ad acta, sive a producente ad producta. Et quia, ut sapientius dictum est, in volendo est quidam motus anima ad res, in sciendo est motus rerum ad animam.

anima, scientia, secundum quod scientia, non potest esse immediata causa rerum: et quod sciens per scientiam suam respicit scita, prout sunt in ipso. Vnde verum & falsum ponuntur in anima, sed volens per voluntatem suam potest esse immediata causa rerum: quia per huiusmodi voluntatem quodam modo respicit res, ut habent esse in se ipsis. Vnde bonum & malum ponuntur in rebus. Si agitur scientia & voluntas sunt ea, secundum

Scientia Dei, dicitur quae agens per intellectum producet, prae dicta res, voluntas est causa immediata luntas sunt productionis huiusmodi, scientia autem me causa rerum dicitur voluntate: & ideo intellectus pravus scientia, qui ponitut causa rerum, habet mediante voluntate, qui ponitut causa rerum, quod est obiectum voluntatis, & habet esse in rebus ipsis. In pratica, non intellectus verò speculativus habet verū, speculativa, ut potest haberi ex 2. Meta. Si ergo per est rerū causam intellectum speculativum, ut speculati-

2. Meta. vus est, non producuntur res, sive non committuntur, efficitur opus, sed per practicum, quod ipsum nomen demonstrat, cum nomine practici à praxi vel ab opere sit acceptus: cùni intellectus fiat practicus extensio ne, ut extendendo se ad opus per appetitum, & voluntatem, scientia artificis mediante voluntate causa rerū existet: Igitur scientia Dei, ut scientia appellari potest, est causa sine qua non, accipiēdo tamen scientiam, ut includit voluntate & beneplacitū, est causa rerū simplificet, & per unū modū. Et hoc est quod Magister dicit in littera, scilicet, scientia Dei vel præscientiam esse causam rerū sine qua non, si scientiam tantum ad notitiam referamus. Si verò nomine scientiae includitur etiam beneplacitum atque dispositio, tunc recte potest dici causa eorum, quae Deus fecit.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod scientia Dei immutabilis est: tamen quia est causa rerum mediante voluntate, tales res sunt, quales vult Deus eas esse: & ideo aliquæ sunt necessariae, aliquæ contingentes, secundum quod ei placuit disponere secundum ordinem sapientiæ suæ. Et per hoc pater solutio ad secundum: nam si scientia Dei est causa rerum, prout includit voluntatem, non oportet quod posita scientia Dei ponantur res in esse, nisi simul cum scientia concomitetur voluntas. Ad 3. dicendum, quod res per se ipsas movent sensum, & imaginationem: quibus mo-

tis fiunt species in intellectu: et quod intellecta in nobis fiunt ex imaginatis: ita quod quodammodo res sunt immediata causa scientiæ nostræ. Sed scientia Dei est causa rerum mediata voluntate: ideo tales res sunt, quales Deus vult eas esse. Vel dicere possumus, & forte melius, quod scientia nostra respicit ipsas res, quasi obiectum principales quia oportet habitum esse proportionatum principali obiecto: ideo scientiæ nostræ imponitur modus ex ipsis rebus: scientia verò Dei tanquam obiectum principale habet Deum ipsum: ideo non oportet huiusmodi proportionem esse inter Divinam scientiam & res, ut sit in eius necessitas, ut est in Divina scientia. Ad 4. dicendum, quod, ut habitum est, scientia Dei est causa rerum, prout includit beneplacitum. Deus autem nescit mala scientia beneplaciti: ideo non oportet ipsum malorum esse causam.

ARTICVLVS II.

Vtrum scientia Dei sit uniformis?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 7. art. 15. & in qq. de verit. q. 2. art. 23. Greg. Arim. dist. 39. q. 15. Erat. à Christo dist. 39. q. 14.

Secundò queritur de uniformitate Scientiæ. Et videtur, quod scientia Dei non sit uniformis, sed variabilis: quia Deus scit res infallibiliter, ergo scit res presentes esse presentes, & futuras esse futuras: nam si aliter esset, in scientia eius caderet deceptio, ergo non omnia scit uno modo. Præterea: qui scit uno modo, quod est pluribus modis, nescit illud perfectè, & omni modo, quo scibile est. Cum igitur res habeant esse pluribus modis, & Deus perfectè eas cognoscat, non scit omnia uno modo. Præterea: scire aliquid per essentiā, & per similitudinem non est scire uno modo, sed Deus scit se ipsum per essentiam, omnia alia per similitudinem, ergo scientia eius non erit uniformis. Præterea: si aliquid scitur ab aliquo, & postea nescitur, est mutatio in scientia eius. Sed Deus scivit aliquid futurum, & postea nescit ipsum esse futurum, ut cum iam est in esse productum, ergo eius scientia variatur.

In

Jacobi 2.

In contrarium est: quia, ut dicitur A
Jacobi 1. *Apud ipsum non est transmutatio*,
sed scientia sua est idem, quod ipse, er-
go &c. Præterea: qui in uno intuitu om-
nia novit, non est variatio in notitia
eius, sed Deus unico intuitu omnia cog-
noscit, cum suum intelligere sit suum
esse, quod est unum & simplex, in quo
non est variatio. Est enim sua actio, sua

Phus 12. Scientia, & suum esse, ut potest haberi à
Meta. cōm. Philosopho 12. Meta. ergo &c.

390

RESOLVTIO.

*Scientia Dei est uniformis uniformitate est
parte ipsius inspecta; non vero ex par-
te cognitorum: quia sunt muta-
tioni subiecta.*

D. Thom. R Esponsio: quidam sic dicunt: quod variatio in scientia potest tride ver. ubi pli citer intelligi. Primo, quod varietas supra; sed ipsa scientia in se. Secundo, quod varie- eodem ordi- tione sunt hic tut secundum actum. Tertio, quod va- & ibi- & ietur quantum ad medium. Scientiam autem in se variari dupliciter contin- git. Vel quod fiat ibi augmentum, & di-

Nota, quod minutio extensivè, ut plura vel paticiora variatur sci- entia tripli: cognoscat, quam prius, vel intensivè, ut scilicet, extre lo istorum modorum possumus dicere sive, vel in. Divinam scientiani variari posse: ed tensivè. 1. rati- tione actus, quod infinitè cognoscit extensivè, & ut considerat, cognoscit omnia omni modo, quo cog de quo prius noscibilia sunt. Vnde simpliciter loquendo, scientiae eius non potest fieri addi- rabat, vel ex tio, ut plura cognoscat, nec ut clarius uno actu in- videat. Ratione autem actus potest in- telligendi procedit in scilicet variatio in scientia etiam duplicit alium. 3. ra- ter. Primo cum aliquis considerat de tione medijs, aliquo, de quo prius non considerabat: quia per plura media cognoscit vadi in aliud: secundum quod contra op- git in nobis, qui intelligimus discurren- tionem.

do: neuter istorum modorum est possi- bilis in Divina scientia: cum unico sim- pli intuitu absque discursu Deus om- nia cognoscat. Tertio, hoc potest esse ex parte medijs, quod etiam duplicite contingere potest. Primo respectu eiusdem conclusionis, ut cum aliquis ad unam conclusionem habet plura me- dia, utputa si sciat eam medio probabi- li, & demonstrativo. Secundo, respectu diversarum conclusionum; ut cum ali- quis per plura media cognoscit diversas

conclusiones. Nam quotiescumque in scientia attenditur pluralitas mediorū, ibi quædam varietas habet integrigi. Cū igitur Deus per unicum medium, quia per essentiam suam, omnia cognoscat, nullo modo in scientia sua variatio ponni potest. Hæc autem, & si benedicta sint, non tamen satisfaciunt quæstioni: nam tota ratio dubitationis, quare dubitamus Divinam scientiam variabile esse, consurgit ex varietate rerum. Nō ergo manifestatur veritas quæstionis, nisi detur causa, quare Divina scientia invariabilis manet: cum res à Deo scitæ in continuo fluxu permaneant.

B Ideò notandum, quod Deus habet naturam indistinctam ab esse, omnis au- tem creatura habet esse in natura recep- tum, & non est suum esse: & propter hanc differentiam, quam habet Deus ad omnem creaturam, duo accipere pos- sumus, propter quæ sequitur omnem crearam scientiam, naturaliter loquen- do, aliquo modo variari ex variatione rerum. Solam autem Divinam scientiam invariabilem esse ex eo, quod res variantur. Nam si Divina natura non distat à suo esse, sequitur quod non determinatur per esse, sed sit suum esse: & quia actio intelligibilis sequitur modum na- turæ, in qua existit, cum non transeat in exteriorem materiam, non oportet res determinari per actuale esse ad hoc, quod Deus cognoscat ea perfectè & cō- plerè, ut superius ostensum fuit: & ideo scilicet dis- progradientibus rebus in esse non aliter: q. 1. art. 3. Opinio Doct

à Deo notæ sunt, quam prius, quantū est ex parte ipsius scientis. Et quia tota variatio rerum est ex eo, quod esse incli- piunt & desinunt: non enim per se lo- quendo est variatio in rebus secundum rationem quidditatis, sed secundum es- se: nam quantum ad rationem quidditatis res habent esse universale, secun- dum quem modum variationi subiectæ non sunt. Igitur talis variatio nullam variationem facit in Divina scientia: cū non requirat res determinari per actua- le esse, ex variabilitate rerum variatio- nem Divinæ scientiæ arguere non possu- itus. Sed cū omnis creatura habeat naturam distinctam ab esse, naturaliter loquendo, oportet res determinatas esse, ad hoc quod à creatura cognoscā- tur. Ideò quæ sunt determinata in suis caulis, ut eclipses & coniunctiones sive

rum, & esse quæ determinantur per actuale esse, ut contingentia praesentia, naturaliter à creatura sciri possunt. Quæ vero le habent ad utrumlibet, & possunt esse & non esse, certitudinaliter ab intellectu reato cognosci non possunt. Ideo cum talia progrediuntur in esse, aliquid accrescit scientie creatæ. Oportet ergo ex variatione rerum aliquam variationem esse in scientia creaturarum: cum nulla creatura sic cognoscat facta, ut sienda. Hanc autem ra-

^{z5.} de Trin. rationem aliquo modo innuit Aug. 151 cap. 13.

de Trin. cap. 13. cum ait: quod Deus nec aliter scit ea creata, quam creanda. Non enim reis sapientia aliquid accessit ex eis, sed illis ex istebar, scitur oportebat, & quando oportebat, illa manerit ac erat, ergo Divina Scientia manerit ut erat, sive mansit invariabilis: quia Deus non aliter cognoscit creata, quam creanda, sive quod idem est: quia non oportet res determinari per actuale esse ad hoc, quod ea Deus perfectè cognos-

Secunda ratiōne. Secundo ex eo quod Deus habet naturam indistinctam abesse, & est sicutum esse, sequitur quod omnia cognoscat uno modo. Nam si esse cuiuslibet creaturæ est esse receptum, & determinatum ad hoc aliquid, in nullo esse creato reservatur omnis ratio essendi, nec aliquid tale esse potest esse representativum omnium. Deus autem, qui est ipsum esse, per suum esse omnia cognoscit. Ideo se ipsum cognoscet tanquam principale obiectum: & quia scientia sumit modum ex obiecto principali, sive ex eo, quod per eam scitur per se & primo: cum Deus solum per essentiam suam tanquam per medium omnia cognoscat, obiectum principale Divinæ scientiæ est solum ipse Deus, ut alibi plenius ostensum fuit. Non igitur sequitur

Scilicet dist. q. 1. art. 3. & variatio in Divina scientia ex variatio- & q. 1. art. 2. ne creaturarum, quas Deus non intelli-

git per se & primo. Sed cu omnis creatura habeat alias species superadditas naturæ suæ, per quas intelligit formaliter, oportet ipsas res, quarū huiusmodi species similitudines existunt, esse obiecta principalia intellectus creati. Et quia multa sunt, quæ intellectus creatus primo & per se intelligit, quæ sunt subiecta variationi, & mox, oportet omnem scientiæ creatam aliquo modo ex rebus dependere, & variari aliquo modo per variationem rerum. Igitur

Divina scientia invariabilis existit: quia omnes rationes rerum in unico esse Divino, & in unica sua arte uniuntur, & congregantur. Istā autem viam aliquo modo innuit Aug. 6. de Trin. cap. ultimō ubi ait: quod *Quia in Divina arte rationes omnium sunt, & ibi omnia unum sunt, ibi novit omnia Deus, que fecit per ipsam: & ideo cum decadat vel succedat tempora, non procedit aliquid vel succedit scientia Dei: cum ergo queritur, utrum Deus cognoscat omnia uniformiter, si hoc quod dico uniformiter, determinat Divinam scientiam, patet quod sic. Si vero determinat ipsa seita, non: eo quod talia mo-*

tui & transmutationi subiecta sunt.

Respon. ad arg. Ad primum dicendum, quod scientia Dei est invariabilis, nam scit futurum esse futurū, sed hoc absque futuritione scientiæ suæ: & scit præteritum esse præteritum absque præteritione sapientiæ eius. Est ergo mutabilitas ex parte rerum, non ex parte scientiæ Dei. Ad secundum dicendum, quod id, quod existit pluribus modis, scit Deus modis pluribus: ita quod hoc quod dico, pluribus modis, determinat scitum, non scientiam: nam sicut Deus materialia scit esse materialia, nescit tamen ea materialiter: sic multiplicia scit esse multiplicia; nescit tamen ea esse multipliciter: propter quod Dionysius 7. de Div. nom. dicit: quod Deus scit materialia immaterialiter, & multa unitive. Ad tertium dicendum, quod cum unum & idem mediū sit, per quod Deus scit omnia (quia essentia sua) non est variatio in scientia eius, si se ipsum scit per essentiam & alia per similitudinem, solum igitur arguitur, quod entia creatæ cum ente in reato non sunt eiusdem naturæ: propter quod Deus est idem sibi per essentiam, alia vero non sunt idem ei per essentiam, sed sunt quædam vestigia eius: unde Divina essentia est similitudo omnium, & in ea relucunt omnia. Ad quartum dicendum, quod nasciturū & natum, sive præsens, præteritum, & futurum ex parte scientiæ Divinæ nullam variabilitatem dicunt. Nam præsens, præteritum, & futurum non differunt, nisi secundum diversitatem temporum. Diversitas autem temporum sumitur ex determinatione, vel indeterminatione actualis esse. Talis autem variatio in Divina scientia varia-

riorem non facit. Res igitur ipsae variantur: Divina vero scientia invariabilis manet.

QUESTIO IJ.

Descitis à Deo.

FOstea queritur de ipsis scitis à Deo.
Et circa hoc queremus duo. Primum utrum Deus sciat non entia? Secundo: utrum sciat énunciabilia?

ARTICVLVS J.

Utrum Deus sciat non entia?

D. Thom. in fisi. p. 1. q. 24. art. 9. & in qq. de verit. q. 2. art. 8. Franc. à Christe in 1. uist. 39. q. 7. conc. 1. Lafosse tom. 4. q. 3. de cog. pos. fib. cap. 1. Joseph. à Villanova in log. disp. 2. cap. 2. dub. q. Garuardi tom. 1. q. 2. de scientia posib. art. 5. & tom. 1. de actibus. in com. q. 2. art. 19. & 16.

2. Post.

1. Meta.

D. Diony.

7. de Div. nom.

AND primum sic proceditur: videatur, quod Deus nesciat non entia: quia dicitur 1. Post. quod falsum non scitur: quia non est, ergo causa, quare aliquid nescitur, est: quia caret esse: cù ab aliquo sciri non possunt. Præterea: Dispositio cuiuslibet rei in esse est sua dispositio in rei veritate, ut dicitur 2. Meta. sed cù nihil sciatur nisi verum, nihil scitur nisi ens; ergo &c. Præterea: vult Dionysius 7. de de Divi. nom. quod Deus cognoscit res eo modo, quo rebus tradidit esse, sed non entibus non tradidit esse, ergo non entia non cognoscit. Præterea: scientia dicit respectum ad scita, sed quæ dicunt respectum ad creaturam, non convenienter Deo, nisi creatura existente, ergo &c.

In contrarium est: quia Cömen. 12. Cömen. 12. Me. Meta vult, quod se habeat entia ad scientiam nostram, sicut scientia Dei se habet ad ipsa, sed entia sive possibilia possunt esse absque scientia nostra, ergo cùm comparetur è converso Divina scientia ad entia, quam scientia nostra, poterit scientia Dei non entia, vel non ex entibus entibus. Præterea: agens per intellectum habet precognitionem productorum ab ipso, antequam lo esse

producantur; alter enim casualiter bene ageret, sed cùm Deus sit agens per intellectum: quia est intellectualis natura, nec casualiter agat: cù sit Primum agens: omnia dirigens in suos fines, præcognitionem habebit productorum ab ipso, antequam in esse producantur.

RESOLVTIO.

Etiam non entium Deus cognitionem habet.

RESPOND. quidam sic dicunt: quod accidet D., quidquid cognoscitur, oportet a Tho. ubi super liquo modo esse: quia quod nullo modo est, nullo modo cognoscitur. Esse autem rei tripliciter potest accipi, videatur, in suis causis, in natura propria, & in cognitione cognoscentis. Res autem habentes esse in natura propria, secundum quodcumque tempus habeantur esse, ab æterno Deus esse corū cognovit: quia non solum ea cognovit in suis causis, vel prout incognoscere erant sed etiā cognovit ea in suo esse. Et ratio est: quia cù in tempore huiusmodi accepta esse à Deo, cognoscenda erant in tali tempore secundum eorum esse. Si ergo ea non cognovisset ab æterno secundum tale esse, aliquid Divinitas scientia accessisset ex progressione rerum in esse, quod est inconveniens. Oportet que est sci- ergo nos ponere, quod etiam secundum entia simpli- cis notitiae, & esse naturæ corū à Deo ab æterno sunt visionis secundaria, & hoc appellatur scientia videtur. Tho- sonis: quæ autem nec sunt, nec fuerunt, nam: vide e- nec futura sunt: possibilia sunt ratiem iam infra secundum esse, sciuntur à Deo, prout habent esse in suis causis, vel prout sunt in ipso tanquam in cognoscere, & hoc vocatur scientia simplicis notitiae. Cog- notcit ergo Deus non entia, sive sunt futura, sive possibilia esse, sive præterita. Sed sic solvendo ad questionem, non

Datur causa, quare scientia Dei sit non entium. Ideo notandum, quod, ut supere riùs rangebatur, intelligere Dei sequitur modum naturæ eius, sed natura Di- vina non determinatur per aliquid esse: ideo nec oportet scita à Deo per esse actualiter determinata esse; sed ipse ab- que determinatione actualis esse scire Opinio Do- poterit quodlibet scibile, ut scibile est, & omnes modos scibiliatis eius uno simplici intuitu intuetur: ut cognoscit uno simplici intuitu rem præsentem, prate-

Contreas

Selicet qu- prece. & dist. 16. q. 1. art.

Opinio Do-

præteritam, & futuram, &c. totum esse A rei fluxibile insinuabilitate cognoscit. Cognoscit enim futura futura esse absque eo, quod in scientia sua sit futuratio: & quia totum esse rerum, futurorum, & possibilium unico intentu videt, oportet quod non entium cognitionem habeat: cum futura & possibilia inter non

4. ad Rom. entia computentur. Vnde ad Roma. 4. scribitur: quod Deus vocat ea, que non sunt tanquam ea, que sunt: & 15. de Trin. cap. 13.

D. Aug. PN. vult Aug. quod Deus non aliter cognos- 15. de Trin. cat creatura, quam creanda. Vno enim cap. 13. simplici intuitu praesentia, futura, & possibilia intuitur.

Respond. ad arg: Ad 1. dicendum, quod falsum non scitur: quia non est aliquo modo nisi privatè, sed ea, quae à Deo sciuntur, aliquo modo sunt, licet secundum sororum actuale esse determinata non sint: habent tamen esse in cognitione ipsius cognoscentis. Ad 2. dicendum, quod verum & ens convertuntur: tunc quod habet esse verum, oportet quod habeat esse: & quia quae cognoscuntur à Deo, non sunt per omnem modum non entia, & secundum quod sunt sic, & vera sunt. Vel dicere possumus, quod licet Deus sciat non entia, non tamen scit nisi verum: quia sicut illa non entia veritatem non habent: sic à Deo sciuntur. Nam ea, quae erunt post mille annos, non scit Deus esse nunc: quoniam non est verum, ea nunc esse, sed scit ea tunc futura esse, & verum est tunc habitura esse. Similiter quae nec sunt, nec fuerunt, sunt tamen possibilia, scit ea in suis causis, & in cognitione sua, secundum quod verum est ea esse. Ad 3. dicendum, quod Deus cognoscit res, secundum quod eis tradidit esse: quia una & eadem scientia sua, per quam est omnibus causa, ut sint, est id, per quod ei omnia nota sunt. Non vult ergo Dionysius dicere Deum non cognoscere prius res, quam eis esse tradat. Sed vult ostendere idem esse, per quod Deus est causa rerum, & per quod ipse omnia distinctè cognoscit: quod patet ex verbis suis ibidem, qui ait: Si enim causa una Deus rebus omnibus esse largitur, eadem etiam causa una omnia, ut a se

Nota differt perfecta, & in se ante constante, cognoscit: Actum harum 4. dicendum, quod quae dicunt representationis: Etum ad creaturam actualiem, non con-

veniunt Deo, non non existentibus creaturis: unde non dicitur: Dominus, nisi sit creatura actualiter existens, quae famuletur: scientia tamen non fundatur super aliqua actuali operatione procedente in creaturas, sicut fundatur relatio importata per Dominum: ideo potest scire res sic absque eo, quod sint, licet non possit esse Dominus absque eo, quod creatura sit.

ARTICVLVS II.

Vtrum Deus sciat enuntiabilia?

B. Thom. in filio. p. 1. q. 34. art. 4. Greg. Arima in 1. dist. 39. q. unica. art. 2. Franc. à Christo dist. 39. q. 1.

Secundò queritur: utrum Deus cognoscat enuntiabilia? Et videtur quod non: nam intellectus componendo, & dividendo format enuntiationem, sed intellectus Divinus non intelligit componendo & dividendo, ergo enuntiatio, quae respicit intellectum componemtum & dividentem, ab intellectu Divino cognosci non poterit. Præterea: ut vult Phus 3. de Anima, proptrium obiectum intellectus est quod quid est, & circa tam Anima cōm. lem cognitionem nunquam accidit error, sed Deo solum est attribuenda cognitionis, circa quam non cadit error, non ergo Deus cognoscet enuntiabilia, sed solum quidditates rerum. Præterea: in huiusmodi enuntiabilibus semper circūcernitur tempus. Quod ergo non cognoscit cum continuo & tempore, sed eius intellectus est absolutus ab omni tempore, enuntiabilem cognitionem non habebit, huiusmodi est intellectus Divinus, ergo &c. Præterea: quanto substantia spiritualis est superior, tanto intelligit per pauciores species. Cum igitur Deus teneat gradum supremum, per unicam speciem, & unicam formam, ut per essentiam suam, omnia cognoscet. Sed cum enuntiatio requirat plurimatatem conceptuum, intellectus cognoscens enuntiationes cognoscet per multis species. Cum ergo hoc non conveniat intellectui Divino, ergo &c.

In concretum est: quia Deus habet scientiam omnium scibilium, sed non solum est scientia de rebus, sed etiam

est scientia de sermonē. Igitur ipsorum enūtiabilium cognitionem habebit. Præterea: Deus scit omnia, secundum quod est eorum causa, ut vult Diony-
sius 7. de Div. nom. sed ipsorum enūtiabilium Deus est causa, ergo ipsa enūtiabilia cognoscit.

RESOLVTIO.

Deus omnia enūtiabilia cognoscit: non tamen cognoscit ea enūtiabiliter.

Respond. dicendum, communem sententiam esse, & veram, Deum cognoscere enūtiabilia nō enūtiabiliter. Duo ergo declara randa sunt. Primo Deum cognoscerenon enūtiabiliter. Secundo: cum ipsa enūtiabilia cog-
noscere.

Primum sic ostenditur: nam ille enūtiabiliter intelligit, qui intelligendo enūtiationem format: nam formare per intellectum non solum est diffinire quam actionem intellectus Phus in 3. de Anima cōm. de Anima appellat intelligentiam individualium) sed etiam est enūtiare, quod à Commen. appellatur fides. Ad hoc autē quod intellectus intelligendo, enūtiationem format, duo requiruntur. Primo: quod in eo sit pluralitas formarum, sive specierum intelligibilium. Nā in formando enūtiationem requiritur quædam cōpositio, quæ sine pluralitate conceptum, vel intellectorum esse nō potest, ut poteſt patere ex 3. de Anima, ubi de intellectu simplicium & compoſitorum determinatur. Secundo ad enūtiationem formandam requiritur, quod nou statim intellecto aliquo, intelligantur omnia, quæ possunt ei inesse; vel nō inesse. Nam ex hoc intellectus componit, & dividit, vel enūtiationē format: quia in intelligendo naturā, & quiditatē alicuius, non statim intelliguntur omnia, quæ ei insunt; vel non insunt, vel plurali possunt inesse; & non inesse: & idēas formarū. quod non potest intellectus apprehendere pér simplicem intuitum, apprehendere in intelligentia componendo & dividendo. Hæc autem omnia Divino intellectui nō pos-

Quod Deus sunt competere. Nam Deus per unam non cognoscit rem, ut per essentiam suam, omnia cognoscit enūtiabilia noscere, ita quod in eius intellectu non est pluralitas specierum differentium à natura sua, secundum quod est in intel-
B. Agd. Col. 1. sup. 1. Sent.

lectibus creatis. Nam in eo est pluralitas idealū propter pluralitatem respectu, Quæritur nō quod in eo sūt plures species realiter plures idem differentes. Rursum uno simplici intuitu Deus omnia intelligit, & intelligendo rem, intelligit quidquid rei inesse potest; & non inesse: non igitur intelligit ea enūtiabiliter, quia in intelligendo nō format enūtiationem.

Quod autem ipsa enūtiabilia cognoscat Deus, quod secundò declarandum dicebatur, sic ostendi potest: nam ad hoc quod aliquis cognoscat aliqua, nō oportet illa secundum sui naturam esse in cognoscente; sed sufficit cognita in cognoscente relucere, & ibi secundum aliquam similitudinem existere. Iste enim fuit error antiquorum philosophorum, ut patet ex 1. de Anima, qui voluerunt animam compositam esse ex omnibus, ut omnia cognosceret. Ponebat enim animam cognoscere terram, terrā, & aquā aqua; sed ut patet per Phus 3. de Anima: *Lapis non est in anima, sed species lapidis.* Debemus enim similitudines rerū, *Anima cōm. 25.* ponere in cognoscente, & non oportet ibi ponere ipsas res: non igitur oportet ipsa enūtiationes in intellectu Divino existere, sive non oportet intellectum Divinū in intelligendo, enūtiationem format ad hoc, quod enūtiabilia cognoscat; sed sufficit, quod ibi omnia enūtiabilia reluceant ad hoc, quod ab eo omnia enūtiabilia cognoscantur. Quod autem ibi omnia talia reluceant, sic patet: nam sicut quia natura Divina non est contracta ad aliquod genus, est similitudo omnium creaturarum: unde ipse Deus cognoscēdo se, omnia cognoscit; quia est similitudo omnium: sic quia suū esse est non contractum ad aliquod genus, est representativum omnis esse; unde cognoscēdo ipsum suum esse, cognoscit omne rerum esse. Ideo videt, quidquid est quælibet res, vel potest esse, & vidēdo quidquid res quælibet est, vel esse potest, videt quidquid res non est, vel non esse potest: & quia omnes enūtiationes accipiuntur penes esse, & non esse, omnia enūtiabilia in eo relucēnt, & omnia ipse cognoscit, cognoscēdo suam naturam & suum esse. Et quia in Deo non est natura differens ab esse, nec alio intuitu cognoscit suam naturam, & suum esse, uno simplici intuitu, non componendo & dividendo, nō

Zzzz

enūtiabili-

enuntiationem formando, intelligit rē qualibet, & quicquid res potest esse, & non esse. Et quia pēnes esse, & non esse omnis enūtiatio sumitur: omnia igitur enūtiabilia Deus cognoscit; non tamen cognoscit ea enūtiabiliter, ut ostensum est.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod non arguitur, Deum enūtiabilia non cognoscere, sed solum probatur, quod non cognoscit ea enūtiabiliter, sive componendo, & dividendo, quod concedimus. Nam sicut Deus cognoscit materialia immaterialiter: sic cognoscit

y. de Div. divisibilia individuabiliter, ut dicitur 7. de nom.

Div. nom. sed cum cognoscere divisibilia individuabiliter sit cognoscere cōposita incompositabiliter: cum enūtatio, secundum quod huiusmodi, compositionem importet, ex quo cognoscit Deus cōposita incompositabiliter, cognoscit enūtiabilia non enūtiabiliter. Ad 2. dicendum, quod intellectui non accidit error ex eo, quod intelligit cōposita, sed ex eo, quod intelligit componendo, & dividendo: unde & circa intellectum simplicium, ut intellectus intelligit quidditates rerum, ibi per accidens potest aliquis error contingere ratione compositionis & divisionis, ut attribuat diffinitionem non proprio diffinito, vel si partes diffinitionis inconvenienter coniungat. Tota ergo causa; quare intellectus errat, est: quia componit & dividit, vel ex modo intelligendis non autem ex eo, quod intelligit cōposita. Si ergo aliquis simplici intuitu cōposita intelligeret, in intelligendo cōposita non erraret: quia Deus uno simplici intuitu intelligit omnia enūtiabilia, ex eo quod ei talē cognitionem attribuimus, non ponimus, quod in cognitione sua possit admisceri error. Ad 3. dicendum, quod tempus, quod requiritur ad talia enūtiabilia, cognoscitur à Deo: nam non solum Deus scit rem esse; vel non esse, sed etiam scit ea esse in tali tempore; vel non esse. Cognoscit enim rem perfectè quantum ad omnē sui cognitionem. Igitur ipsa enūtiabilia, secundum quod temporibus subiecta sunt, cognoscit: attamen cognoscit ea intēporaliter. Nam sicut cum ipse sit immaterialis, cognoscit materialia immaterialiter: sic cum sit intēporalis, cognoscit temporalia, & ea, quae sunt

A subiecta temporibus, Intēporaliter. Non obstante ergo, quod suus intellectus est absolutus a continuo & tempore, poterit enūtiabilia, & ea, quae circumcēnunt tempus, cognoscere: sicut non obstante, quod ipse immaterialis existit, materialia cognoscit. Ad 4. dicendum, quod non arguitur ratio: Deū non cognoscere ea enūtiabilia, sed solum concludit, eum non cognoscere ea enūtiabiliter, & componendo, & dividendo, & per pluralitatem specierum intelligibilium, sive per pluralitatem intellectuum differētium à Divina essentia, quod concedimus.

ARTICVLVS IIJ.

Vtrum scientia Dei sit infallibilis, vel utrum futura contingentia cognoscantur?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 14. art. 13. & in qq. de verit. q. 2. art. 3. Greg. Arim. m. 1. dist. 3. q. 2. art. 1. Tales. m. 1. dist. 38. q. 1 art. 4. conc. t. Gerard. Sen. m. 1. dist. 38. q. unius. art. 2. Arg. m. 1. dist. 38. q. 1. art. 1. Pet. à Christo in 2. dist. 38. q. 6. sōc. 1. Lafos. to. 4. q. 5. de cog. præc. exp. 3. f. 2. Celest. quæst. 13. d. 1. cap. 1. Garvar. to. 2. q. 1. de sciente. vñ. art. 3.

V. Litem q. ærendum est de infallibilitate Divinæ scientiæ: & quia tota causa huius dubitationis conturgit ex contingentia rerum, quia non videtur possibile, quod futura contingentia infallibiliter sciri possint: ideo quæreimus, utrum supra contingentia cognoscantur à Deo? Et videtur, quod non: quia secundum Commen. in 7. Meta. quæ sunt in una dispositione, & possunt esse Phy. com. 7. in opposita, non sunt scibiliæ; sed secundum Phum 1. Priorum, contingentia ad utrumlibet convertitur in oppositam qualitatem, ergo de ratione contingentium ad utrumlibet est, quod sciri non possint, cū nō habeant immutabilem substantiam, & scientia sit solū eorū, quæ immutabile substantia sortiuntur, ut dicitur in 1. Arithmeticæ. Præterea: quādo aliquid dicitur de aliquo, quo posito, sequitur contrarium eius, de quo dicitur, illa positio est impossibilis, ut si diceretur rationale esse alīnum: quia ad esse alīnum sequitur irrationale, quod est contrariū sibi, talis positio est impossibilis. Sed si ponuntur contingentia à Deo sciri, ponuntur contingentia esse necessaria, quæ ex opposito contra contingentia dividuntur, ergo talis positio scire non potest

7. Meta.
Phus 1. Priorum
ruam.
7. Arithmeticæ.

Apoteſt. Quod autem hoc ſequatur ſic eſt videre: nam ſcientia Dei eſt infallibilis; Igitur oportet quicunque eſfectus quantumcunq; contingens, qui ponitur à Deo p̄xicitus, quod infallibiliter eveniat; ſed quod infallibiliter evenit, eſt neceſſarium, ergo ſi ponitur contingens à Deo ſciri, ponitur contingens eſt neceſſarium: propter quod poſitio eſt impoſſibilis. Præterea: ſi dicatur, quod contingens, ut à Deo ſcitur, eſt neceſſarium, non neceſſitate abſoluta; ſed neceſſitate conditionata, non neceſſitate conſequentiæ, ſed neceſſitate conſequentiæ, ut ſicut neceſſarium eſt Sorte mo- veri, ſi currit. Contra: quando antecedens eſt neceſſarium, & conſequens eſt neceſſarium, tunc neceſſitas conſequentiæ, & neceſſitas conſequentiæ non diſferunt: ſive non diſſerunt neceſſitas abſoluta & conditionata: ut ſi dicerem homo eſt ſubtantia, ſi eſt animal: quia antecedens eſt neceſſarium, ut quia neceſſe eſt hominem eſt animal, non ſolū eſt ibi neceſſitas conſequentiæ, ſed etiam conſequentiæ, & illa conditio pro non conditione habereri debet: ita eſt ex parte iſta, quia res p̄ſciri à Deo eſt neceſſarium: cum dicitur hoc de neceſſitate erit, ſi à Deo p̄ſcitur eſt; non ſolū eſt ibi neceſſitas conſequentiæ, ſed etiam conſequentiis: vel non ſolū eſt ibi neceſſitas conditionata, ſed etiam abſoluta: cum in tali conſequentiæ antecedens neceſſarium ſit: quia neceſſe eſt res à Deo p̄ſcitas eſt. Præterea: ex maiori de neceſſario, & minori de in eſe, ſequitur conſclusio de neceſſario, ut patet per Phum 1. Priorum cap. de mixtione; ſed iſta eſt de neceſſario: omne ſci- tūm à Deo de neceſſitate eveniet. Iſta eſt de in eſe: Hoc eſt p̄ſcitur à Deo, ergo ſequitur conſclusio de neceſſario, videlicet, quod de neceſſitate eveniet; ſed cū de quolibet ſcito à Deo talis ſylogiſmus formari poſſit, ergo nihil à Deo ſcitur, niſi quod eſt neceſſarium. Non igitur contingentia ſciuntur ab ipſo. Præterea: ſi dicatur hanc eſt duplēcē, videlicet, ſcitur à Deo de neceſſitate evenier: quia poſteſt intelligi compositè, ne ad hanc vel diſiſe, ſi accipiatur compositè, vera radice illius eſt: nam quolibet res relata ad p̄ſcī- tiam Divinam, & inquantum eſt à Deo p̄ſcīta, neceſſaria eſt; ſed ſi accipiatur diſiſum, eſt falſa: nam ipſa res, qua e

Deo ſcitur, ſi in ſe conſideratur, & di- viſim accipit, non prout coimponitur cum hoc respectu, inquantum ſubiacet Divine providentiaz, ſi poſteſt evenire, & non evenire. Contra: aliqua ſunt ſeparabilia ad invicem, aliqua insepara- bility: in rebus ſeparabilibus habet locū p̄dīcta diſtinctio: nam ſedentem am- bulare eſt poſſible. Si accipiatur com- positè, & pro toto dicto, ſic eſt falſa; ſed ſi accipiatur diſiſum, ſic eſt vera: nā li- cēt Petrus ut eſt coniūctus ſeſſioni, non conveniat ei ambulare; eò quod ſimul ſedere & ambulare non poſſit; ſed Pe- trus in ſe accepit, vel ſuppoſitū illud, cui inēt ſeſſio, in ſe conſideratum am- bulare poſteſt, Igitur pro tanto talis diſtinctio in proposito habet locum: quia ſeſſio eſt ſeparabilis à ſubiecto, cui inēt: tamen hanc: *Hominem rationalem poſſibile eſt eſſe irrationalē*, nullus diſtingueret mo- do p̄dīcta: quia rationabilitas ab ho- mine ſeparari non poſteſt: cum igitur, quod ſemel eſt à Deo ſcitur, ſemper ſit ab eo ſcitur, & res non poſſit Divino non ſubiacerē intulci, diſtinguere hanc, p̄ſcītum à Deo de neceſſitate eveniet, ſecundūm ſenſum componi- tum & diſiſum videtur ſuperfluum & inane.

In contrarium eſt: quia Deus omnia novit, ſed aliqua ſunt contingentia, ut patet per Phum 1. Perihermenias & 2. Phyl. aliter enim noſtrum consiliari & negotiari ſupervacuum eſſet, Igitur contingentium Deus habebit ſciētiam. Præterea: ſi contingentia neſciuntur, hoc non eſt, niſi quia cauſæ eorum im- pediri poſſunt: & ideo poſſunt non evenire, propter quod de eis certa ſcientia habereri non poſteſt. Si igitur eſſet aliquis, qui omnia in p̄peditētia cognoſceret, poſſet ſcire de quolibet contingentī, utrū evenire, vel non evenire, & de con- tingentibus infallibilem habere notitiā: cum igitur Deus, qui eſt omnium cog- nitor, cuius oculis omnia nuda & aperta exiſtunt, omnia impediētia & impedi- re valentia quilibet eſfectū

videat, contingentia rerum ſuam cognitionem non impediēt, ergo &c.

Zzzz

RE

RESOLVTIO.

Scientia Dei infallibilis futura contingens respicit non sū ut ratiā sunt, sed ut presentia & determinata, quo modo simili esse & non esse nequeunt.

Boetius in R^{espond.} dicendum, quod hanc Boetius in s. de Cōsol. 5. de Cōsol. diligenter pertractat, & in pertractando eam prīmō removet errorem quorundam, qui quælitati difficultatem vitare volentes dicebant, nos esse aliquid venturum; quia id Divina providentia futurum esse prospexit; sed econtrariò, potius quam quid futurum est, id Divinā providentiam laterē non possit. Sic autem dicentes duplicitate male dicunt. Primo, quia falsa suscipiant: non enim verum est: ideo aliquid à Deo praescitū esse: quia futurum est; sed potius è converso, futurum est: quia à Deo praescitur: & ideo Boet. ait: Prepostum est, ut æternæ prescier, & temporalium eventus causa esse dicatur. Secundò male dicunt: quia concessio eis falso, quod accipiūt, non habent intentum: nam sive ponatur necessitas in rebus ex Divina præscientia, sive ipsi Diuinæ præscientiæ rerum eventus necessitatē imponat, quocumque modo dicatur, necessarius est, eventus rerum: propter quod nihil est contingens, & rerum contingentium à Deo negamus notitiam: eò quod nihil tale esse dicamus.

*Remota ergo falsa opinione præ-
Nota modū dicatorum, procedit Boetius ad inquirē-
Boetij: quia dam. veritatem quæsiti. Et quatuor fa-
valde utilis cit: nam prīmō ostendit Deum ipsorū
est.*

contingentium habere scientiam, & nō opinionem solum. Secundò manifestat, à rebus contingentiam non tolli ex ipso: quod ipse Deus ipsas infallibiliter præcit. Tertiò: quia ex hoc sequitur unum & idem esse contingen, & necessarium, ostendit non esse inconveniens res in se consideratas contingentes esse: ad Divinam tamen præscientiam relatas necessitatem quāndam contrahere. Quattuor, & ultimò concludit Divinam scientiam infallibilem esse & prævenire omnem mutabilitatem rerum, propter quod rerum mutabilitas non infringit præscientiæ Divinæ firmitatem.

*Prima pars
quest. Propter primum notandum, quod,*

*A ut Boetius ait, causa huiusmodi erro-
ris, quod omnia scita à Deo necessaria
esse dicuntur, est: quia sic dicens quisq; contingentia
ex ipsarum rerum vi, atque natura om-
nia cognosci existimat, quæ sciuntur:
quod totum econtrà est. Omne enim,
quod cognoscitur, non secundūm sui
vīm, sed secundūm cognoscentis po-
tius comprehenditur facultatem. Vide-
nus enim unam & eadem figuram rei Exemplum
unu intuitu comprehendendi à vīsuis succes-
sivè tamē & per diversas manus imposi-
tiones comprehendēti à tactu. Si ergo om-
ne, quod scitur, non ex sua, sed ex cog-
noscentis natura cognoscitur, cùm om-
nis intellectualis substantia cognoscat-
res, non secundūm modum rerum, sed
secundūm modum substantiæ suæ: in-
tueamur nunc, quantum fas est, quid
sit Divinæ substantiæ status, ut ex modo
substantiæ suæ, quæ sit eius scientia, pos-
simus agnoscere. Deum autem esse æ-
ternum ratione omnium approbatur:*

*Æternitas autem est interminabilis vīte tota,
simul & perfecta possit: quæ ergo tēpo-
re vel mensura variabili mensuratur, nō
totum eorum esse simul possident: est
enim proprium solus Dei, ut intermi-
nabilis vīta totam pariter completam,
præsentiam absque successione & pro-
tensione possideat. Si igitur iudicium
non attenditur secundūm naturam sci-
torum, sed scientis: cùm Deus æternus,
sit, & in æternitate prius & posterius es-
se non possit, nec in ea protensio aliqua
inveniri valeat, totus status rerum tem-
porali variationi subiectus à Deo præ-
fentialiter cernitur. Non est ergo inco-
veniens Deum contingentium habere
scientiam: cùm contingentia relata ad
cognitionem Divinam præsentia sint,
& ut præsentia sunt, secundūm esse de-
terminata existant, ratione cuius ipsorū
contingentium infallibilis scientia esse
potest. Licet ergo futura contingentia*

*D secundūm sui naturam indeterminata
sint; tamen quia Deus ea præsentia-
liter videt, cùm eius scientia æternitate
mensuretur, contingentium & secundūm
sui naturam indeterminatorum
Deus certam cognitionem habebit:
quod primō declarandum diceba-
tur.*

*Quod autem ex hoc à rebus contin-
gētia nō tollatur, quod fuit secundò pro-
positum, potest de facili declarari. Nam
infallibilis re-
līcēt
nam notio,*

evidentia nō licet omnia reata ad Divinam cognitionem ipsorum existant presentia: quia tamē videt contingentia contingenter accidere, & necessaria necessario evenire, à rebus necessariis non tollitur necessitas, nec à contingentibus contingentia. Et hoc est, quod Boëtius ait in declarando veritatem questionis propositæ, dicens: quod Divina prænotio rerum naturam, proprietatemque non mutat: talia enim apud se præsentialiter videt, qualia in tempore olim futura prævenient: nec rerum iudicia confundit; sed uno mentis intuitu tam necessaria, quam nō necessaria, ventura dignoscit, quod exemplo sensibili manifestat. Vident enim homines uno intuitu ambulare hominem in terra, & oriri in cælo Solē, & quamvis utrumque uno conspicu concernant, & in vidēdo in neutro decipiātur; sed utrumque infallibiliter possunt afferere; hominis tamen cursum esse voluntarium iudicant: dicunt tamē esse necessarium ortum Solis, & propter talē visionem à cursu nō tollitur contingentia, nec ab ortu Solis necessitas amovetur: sic & Deus licet uno simpli ci intuitu totum decursum rerū tam necessariarum, quam contingentium, præsentialiter videat, & in nullo præscientia eius falli possit; tamē quia videt contingentia contingenter accidere, & necessaria necessario, propter talem visionem nec contingentia à contingentibus, nec necessitas à necessariis amovetur.

Exemplum

Quod autem unum & idem secundum autem dūm sui naturā acceptum possit dici res in se contingens; ad cognitionem tamen Didicere vinam relatum quamdam necessitatem quamquā contingentes contrahat, quod tertio fuit propositum, sunt, relatae sic ostendi potest: nam quodlibet tamē ad Divinam cognitionem præsentialiter est, quodāvinam esse modo necessariū est: quia secundū Plutoniam quamdam necessitatem in 1. Perihermenias: omne quod est, Dātātē con quando est, necesse est esse: considerantur tamen ut futurum non necessariū Phus in 1. est, cūm indeterminatum sit, & causæ, à Periher. quibus habet oriri, impediri possint. Cūigitur contingens futurum secundum suam naturam futurum sit, relatum tamen ad Divinam cognitionem præsentialiter existat, in se acceptum contingēs erit: ut tamen à Deo scitur quamdam necessitatem contrahit. Nam, ut ait Boëtius, si mutabilia ad Divinā notitiā

A referantur, necessaria sunt: si per se considerentur, sunt necessitatis nexibus absoluta, quod declarat per simile: nam sicut omne, quod sensibus patet, si ad rationem referas, universale est; si tamen ipsum secundū se ipsum consideres, quid singulare existit: ita quod idē aliter & aliter acceptū universale, & particolare est, & per cōsequēs mutabile, & immutabile: eō quod singulare mutabilita sunt: universalia verò mutabilitatis legi subiecta non existunt: sic idem est contingens, & necessarium: contingens, si in se accipiatur: necessarium vero, si referatur ad Divinam notitiā.

B Ex hoc autem apparet, quod fuit quartus pars q. 4. propositum, videlicet, Divinā præmutabilitas scientiam falli non posse. Nam licet nō infringit contingens, ut futurum est, possit esse. Divine præ & nō esse, propter quod in contingētibus futuris nō est determinata veritas, 1. Periher.

ut probatur in 1. Perihermenias: quia possibile est tunicam incidi, & non incidere: contingens tamen, ut præsens est, determinatum est: quia nō potest simul esse, & nō esse: & quia tota ratio, quare quis fallitur erga contingētia, est propter indeterminationem eorum, cūm omnia talia relata ad Divinam scientiā præsentia sint & determinata, circa ip-

C sa Divina cognitione falli non potest. Causa autem assignata, quare Deus habet infallibilem sciētā contingētium, si bene consideramus, ex isto principio sumit originem: quia habet naturam indistinctam ab esse: & ideo esse suum: quia non est esse receptum in aliquo, est esse interminatum: & quia æternum idē est, quod extra terminos, tale esse, quod est interminatum & extra terminos, æternitate mensuratur: unde idem est arguere, esse Divinum æternitate mensuratur, & totum simul est. Ideo cognitio Dei, que sequitur modum naturæ eius, est omnium præsentialiter, & Deus omnia simul videt, unde in nullius cognitione decipitur: & arguere, natura Divina nō determinatur per esse, sed est ipsum esse: ideo potest omnia cognoscere, & singula præsentialiter videre absque eo, quod determinetur per esse, propter quod totum cursum rerum uno intuitu inspiciens in nullius rei cognitione quantumcunque contingētis decipitur. Apparet ergo ex isto principio, quod Deus habet naturam indistinctam

3. pars quæst. Nota quod dūm sui naturā acceptum possit dici res in se contingens; ad cognitionem tamen Didicere vinam relatum quamdam necessitatem quamquā contingentes contrahat, quod tertio fuit propositum, sunt, relatae sic ostendi potest: nam quodlibet tamē ad Divinam cognitionem præsentialiter est, quodāvinam esse modo necessariū est: quia secundū Plutoniam quamdam necessitatem in 1. Perihermenias: omne quod est, Dātātē con quando est, necesse est esse: considerantur tamen ut futurum non necessariū Phus in 1. est, cūm indeterminatum sit, & causæ, à Periher.

igitur contingens futurum secundum suam naturam futurum sit, relatum tamen ad Divinam cognitionem præsentialiter existat, in se acceptum contingēs erit: ut tamen à Deo scitur quamdam necessitatem contrahit. Nam, ut ait Boëtius, si mutabilia ad Divinā notitiā

Nota, quæ est multas quæstiones esse soluta-
tas. Nam ex hoc solvitur, Deum parti-
patent veritatem particulariter cognoscere ab-
solutam ex eo, quod ex processu rerum aliquid
quod Deum que eo, quod ex eo, quod ex processu rerum aliquid
tura est in se cognitioni accrescat. Ex hoc etiam
distans ab **secundò** solvitur: utrum Deus om-
nia uniformiter cognoscat, ut supra ostensum est. Ex hoc etiam manifestum est, quomodo Deus cognoscit non entia: quia non indigeret,
quod res determinentur per actuale es-
se ad hoc, quod videat ea esse. Ex hoc etiam quartò habemus notitiam solven-
di, quomodo Deus enuntiabilia non enunciabiliter videt. Ex isto etiam prin-
cipio solvitur quinta quæstio propo-
fita, utrum Deus cognoscat conting-
tia, ut est per habita manifestum.

Scilicet dist. eadem q. 2. art. 2.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod cum nulla res possit simul esse, & non esse, & quælibet res à Deo præsen-
tialiter cognoscatur, cuiuslibet rei est esse determinatum, ut à Deo cognosci-
tur. Nam, sicut dictum est, quodlibet relatum ad Divinam cognitionem quā-
dam necessitatem contrahit, & quam-
dam immutabilitatem substantiæ for-
titur: ideo cuiuslibet rei quantumcū-
que contingentis Deus cognitionem habere poterit. Ad 2. dicendum, quod unum & idem esse contingens, & neces-
sarium non est inconveniens diversis respectibus: sicut idem est universale &
particulare, corruptibile, & perpetuum, secundū quod universalia semper esse dicuntur, aliter & aliter sumptum: & quia conting-
tia est in rebus secundū naturam pro-
priam, sive secundū causas proximas; tamen necessitas inest eis, non secundū prædicta, sed prout comparantur ad Divinam scientiam: ideo non sunt op-
posita, quæ dicebantur opposita. Res ergo de necessitate eveniunt non simili-
citer, sed prout referuntur ad Divinam scientiam: unde bene dictum est, quod ibi est necessitas conditionata, non ab-
soluta: vel quod sub alijs verbis dicitur:

Nota hoc tā est ibi necessitas consequitæ, non ne-
quam declarat, necessitas consequentis. Quare autem ne-
cessitatem omnium dicitur necessitas conditionata & absoluta appell-
atum in hac lata est necessitas consequitæ & con-
q. quia aliter sequentis, infra dicetur. Ad 3. dicen-
dum, quod licet omnia à Deo scita sint, ret difficultate & ut à Deo sciuntur, dicantur necessa-
ritatem: ut vide se poterit ad rīa: dicitur tamen huiusmodi necessitas

conditionata: quia Divina scientia re- longum
bus necessitatē simpliciter non impo- per Greg. de
nit. Nam ex hoc res necessariae dicun- Arim. in hac
tur ex eo, quod comparantur ad Divi- dist. q. 2. in
nam scientiam: quia Deus omnia præ- 1. prin.

fentialiter videt: sed ex præsentialitate Nō est enim
non sumitur necessitas absoluta, sed cō- necessarium

ditionata, sicut omne, quod est, quan- Deum illud
do est, necesse est esse: unde non est si- scire, nisi sup
mille, quod prosimili ponebatur. Nam posito quod

hominem esse substantiam: quia est ani- illud futurū
mal, est necessarium absolutè: sed tam licet, scierit,
esse necessariam: quia à Deo scitur, est est autem fu

necessarium subconditione, ut dictū turū, nō quis
sit. Et hoc est quod Boëtius dicit 5. de

BCoasol. in solvendo talia argumenta
inquiēs, quod duæ sunt necessitates, u- quia vult ut
na simplex & absoluta, velut necessie est sit: quia ra-
munes homines esse mortales: altera mē, vult usque
conditionis, ut necesse est aliquem am- cōtingenter
bulare, si ipsum ambulare scias: un- idē contin-
de talis necessitas similis est necessitati,
qua dicitur, necesse est aliquem gradi,
cum graditur. Ad 4. dicendum, quod
maior de necessario, & minor de incis-
te, si debent inferre conclusionem do
necessario, debet esse maior de necessa-
rio absolutè, & minor de in esse simpli-
citer: sed scitū à Deo esse necessariū, nō
est verū necessitate absoluta, sed condi-

tionata. Rurum omne scitum à Deo
esse necessarium, si intelligatur compo-
sitè, vera est necessitate conditiona-
ra; sed si intelligatur divisim, non est
vera: eò quod res contingens secundū
suam considerata naturam, vel prout
in suis causis, non relata autem ad cog-
nitionem, potest evenire & non eveni-
re. Ad 5. dicendum, quod licet quælibet
res à Deo sciantur, & si ita non sunt
separabilia secundū actum: quia non
potest esse res facta, vel fienda, quando
à Deo sciatur: sunt tamen separabilia
secundū rationem, sive secundū re-
lationem: nam potest res scita à Deo
referri ad eius scientiam, vel referri
ad causas primas: & talis diversitas
sufficit ad hoc, quod idem contingens
necessarium dicatur: non est igitur in-
competens prædicta distinctio: quia

licet omnia sint scita à Deo, pos-
sumus tamen eas referre in cau-
fas proximas, secundū
quas contingentia

esse possunt,

* * *

EX-

EXPOSITIONIS DVBLITALIS

Super litteram, super illo: *Iea exponet, quod ait Origenes.* Viderur, quod Magister non sufficienter exponat. Vult enim quod futurum respectu Divinae præscientiae sit causa sine qua non; sed ex hoc, ut videretur, non habetur intentio Origenis. Nam sicut futurum est causa præscientiae Divinæ, loquendo de causa sine qua non: quia non potest esse, quod aliquid sit futurū, & id non sit à Deo præscitum: ita præscientia est causa futuri: quia non potest esse, quod aliquid sit à Deo præscitum, & id non sit futurum. Origenes autem ait: quod non propter aliquid erit: quia id scit Deus esse futurum; sed quia futurum est: ideo scitur à Deo, antequam fiat. Oportet ergo sic assignare causalitatem, quod futurum dicatur causa præscientiae, non præ-

A scientia futuri. Ideò notandum, quod duplex est causa, in inferendo, & in esendo: loquendo de causa secundum esse, futurum non est causa præscientiae Divinæ: sed est causa secundum illationem: nam si est futurum, aliquid inferre possumus, quod sit à Deo præscitum: & licet præscientia sit etiam causa futuri secundum illationem: quia si est aliquid à Deo præscitum, illud est futurū. Nos autem, qui per ea, quæ facta sunt, invisibilia Dei iudicamus, videntes res evenire, & suos cursus peragere iudicamus eas à Deo esse præscitas, non autem per Divinam præscientiam iudicamus res esse futuras, eò quod ipsa secundum se nobis non sit nota. Accipiendo igitur causam sine qua non pro causa secundum illationem nostram, futurum est causa præscientiae, non præscientia causa futuri.

DISTINCTIONE XXXIX.

VTRVM SCIENTIA DEI POSSIT AVGERTI, VEL MINVI, VEL aliquomodo mutari: utrumque enim videatur posse probari.

R^Asteret quæsi soleat. Potiquæ quæsi Magister de scientia Dei, utrum sit causa rerum, Hic specialiter quærit, cuius modi causa exteat: utrum, scilicet, sit variabilis per augmentum, & diminutionem. Et duo facit: quia 1. querit de huius varietate circa Divinam scientiam. 2. movere questionem circa universalitatem eius. Secunda ibi: *Ei vero quod supradictum.* Circa 1. duo facit: quia 1. arguit Divinam scientiam augeri & minui posse. Nam cum possit aliquis non legere, qui est lectorus, & legere, qui non est lectorus: potest Deum scire, hunc esse lectorum quem non scit: & non scire esse lectorum, quem scit, & ita augeri & minui potest Divina scientia: quia potest Deus non scire, quod scit, & scire quod non scit. 2. questionem dissolvit, ibi: *Ad quod dicimus.* Et duo facit: quia 1. solvit, 2. instat. Secunda ibi: *Hic opponitur.* Circa 1. duo facit: quia 1. ostendit per auctoritatem Aug. Divinam scientiam in se invariabilem esse, 2. concedit ea, quæ ponunt variationem ex parte scitorum affirmans, quod Aug. dixerat, videlicet, quod Divina sci-

entia in se accepta variari non potest. Secunda ibi: *Ex hac auctoritate.* Deinde cùm dicit: *Hic opersponitur.* Instat contra determinata. Et tria facit nam 1. instat: quia si Deus potest aliquid scire, quod nescit, videret quod possit aliquid ex tempore scire, quod est inconveniens 2. instati solvit, dicens: Deum non posse scire, quod nescit; ita quod incipiat de novo aliquid scires, sed quia ipsa scita mutabilia sunt, & habet potentiam producendi, quæ non producit, habet potentiam sciendi, quod nescit: attamen quidquid scit, ab æterno scit: quia nihil introducit in tempore, quod non disposuerit producere ab æterno. 3. ostendit quosdam concedere ea, quæ videtur impostare variationem in Divina scientia: ut quod Deus possit scire plura, quam sciat, referendo huiusmodi variabilitatem, non ad ipsam scientiam, sed ad ipsa scita. Secunda ibi: *Ad quod dicimus.* Tertia ibi: *Item à quibusdam.* Deinde cùm dicit: *Ei vero quod supradictum.* Moveret questionem de universalitate Divinæ scientiæ, seu providentiæ. Et tria facit quia 1. arguit per Hieronymum, quod omnia non subiacent Divinæ scientiæ, vel providentiæ: quia absurdum est dicere Deum per singula momenta cognosceret quod sùlicet nascantur, quod ve-

sur

ter. i. solvit afferens, omnia esse subdita Divinitate providentiae, sive scientiae, & quod Deus scit, quanta sit multitudo pulicū, vel eulicū: etiamen hoc non scit per momenta temporum, sed uno intuitu omnia videt. Rursum speciem curam, & specialem providentiam ipse non habet de omnibus; sed solum de rationalibus; per quā pater solutio ad dictum Hieronymi,

& patet quomodo omnia sunt subiecta Divinitate providentiae; & quomodo non. Nam providentia universaliter sumpta sunt omnia subdita specialiter autem non. Tertiū breviter concludit Deum omnia simul & immutabilitates cognoscere. Secunda ibi: *Ex tali itaque sensu.* Tertia ibi: *Simul itaque.* In quo terminatur sententia distinctionis & distinctionis.

QUESTIO I.

De Divine scientie augmento & diminutione.

N præsentī distinctionē Magister de duobus determinat. Primo de augmento & diminutione Divinæ scientiæ. Secundo de Divina providentia, & universalitate eius: idēc de his duobus querimus. Circa primum quereremus tria. Primo utrum Deus possit non scire, quod scit? Secundò utrum posset scire, quod non scit. Tertiò de infinitate scientiæ eius.

ARTICVLVS J.

Vtrum Deus posset non scire quod scit?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 14. art. 15. & in q. de veritate q. 2. art. 13.

Comm. 12.
Meta. cōm.
39.

A D primum sic proceditur: videtur, quod Deus non possit non scire, quod scit: quia secundū Comment. 12. Meta. Scientia propriè de Deo dicitur, sed quæ propriè de Deo dicuntur, realiter sunt in ipso, & nullo modo variari possunt; sed si Deus posset non scire, quod scit, videretur scientia eius variari in posse, ergo &c. Præterea: scientia Dei est de omnibus: si ergo Deus posset non scire, quod scit, posset non scire omnia, quod est incōveniens. Præterea: actio Dei est ei essētialis, & suū scire est suū esse. Si ergo potest Deus non scire quod scit, potest non esse, quod est, sed hoc est falsū, & impossibile, ergo est & primum. Præterea: quidquid Deus scit, ab aeterno

scit, sed omne aeternum est necessarium: B quod est necessarium semper est uno modo, ergo non potest non scire, quod scit: quia tunc suum scire non est nec-cessarium.

In contrarium est: quia Deus est agens à proposito, sed potentia rationales, ut dicitur 9. Meta. sunt ad op̄ posita, ergo de quolibet dici potest, quia Deus potest illud facere, & non facere. Cum ergo possit non facere, quod facit: potest non scire, quæ scit.

9. Meta.
comm. 10.

C Visonis scientia propter respectum, quæ dicit ad exteriora, Deus potest non scire quæ scit, in quantum potest non producere ea, quæ producuntur: quia agit secundum liberi arbitrii voluntatem.

R Espond. dicendum, quod actus Di-
vini tripliciter accipi possunt. Nam quidam non sunt transeuntes in extero rem materiam, nec dicunt respectum ad aliquid extrā: & huiusmodi actus sunt illi, per quos producuntur Personæ ut generare, & spirare. Aliqui autem nō solum dicunt respectum ad aliquid extrā: sed etiam sunt transeuntes in exteriorem materiam, sicut creare, & facere. Aliqui verò medio modo se habent: nam actus ipsi non sunt transeuntes: dicunt tamen quidam respectum ad aliquid extrā: & huiusmodi sunt sci-
re, & velle. Nam licet scire sit in
scientie & velle in volente; scita ta-
men & volita possunt esse aliquid extra volentem & scientem: propter
quod & si huiusmodi actus non transe-
unt; per eos tamen quidam respectus ad
exteriora importatur; & quia potentia
sciat;

Seip̄ dicitur respectu actus, cùm quæritur: utrum Deus possit hoc, & oppositum, secundum quod diversimodè posunt accipi actus Divini, sic oportet respectum diversam esse. Nam respectu

Prīmō ad q. actuum non transēuntium in exteriorē de actibus materialē, nec dicentum respectum non trāscenditib⁹.

ad aliquid extrā simplicitet negandum est in Deo esse potentia ad opposita. Nō enim Deus Pater potest generare & nō generare Filium, sed de necessitate generat, nō necessitate coactionis, sed immutabilitatis. Simili modo & de spirare dicendum est. Nam concedere potentiam ad opposita respectu talium actuū absque mutatione Divina fieri nō potest: & quia simpliciter concedendū est, Deum immutabilitē esse, simpliciter, neganda est in Deo potentia ad opposita respectu actuū prædictorum.

Secondō de Respectu verò actuū transēuntiū similiibus omnino trāscenditib⁹. concedendum est Deum habere potentiam ad opposita. Potest enim Deus creare: & non creare: facere &

non facere: nam cùm sit agens non ex necessitate naturæ, sed ex liberti arbitrij potestate, potest producere res, & non producere, ut placet sibi. Nam sicut potentia ad opposita respectu actuū non transēuntium, nec dicentum respectum ad aliquid extrā non potest Deo attribui absque mutabilitate eius: ita potentia ad opposita respectu actuū transēuntium non potest à Deo negari, nisi ab eo negetur libertas actionis: & quia simpliciter concedendū est, Deum liberè agere: cùm non agat ex necessitate naturæ, sicut simpliciter negandum est, ipsum mutabilem esse, simpliciter debemus cōcedere, quod habeat potentiam ad opposita respectu actuū transēuntium: sicut simpliciter negamus ipsum habere potentiam ad opposita respectu actuū nō transēuntium, nec ad exteriora respectum dicētum. Respectu quidem actuū medio modo se habentium, ut respectu corū qui in exteriorē materialē non transēunt; tamen ad exteriora respectum dicunt, medio modo dicendum est. Nā

Tertiō de actibus mehabentibus modo secundum quod dicunt respectum ad exteriora debet in Deo concedi potentia ad opposita, ne negemus à Deo liberti arbitrij potestatem. Ratione verò ipsorum actuū, prout dicunt aliquid in Deo existens, potentia ad opposita Deo

B. Argd. Cal. 1. sup. 1. Sene.

A non est tribuenda: tñ in ipso mutabilitatem ponere videanur. Nam sic est Deo tribuenda immutabilitas, quod nō est ab eo neganda libertas: & sic ei libertas debet attribui, quod in eo mutabilitas non ponatur. Potest ergo Deus velle quod non vult, cùm alia à se non de necessitate velit, non quod ipsum velle Divinum mutari possit: sed quia res exteriorē mutabilitati subiecta sunt & propter respectum ad hūlūmodi exteriora, qui importatur invenire, potest non velle quod vult: sic etiam & de scire dicendum est, loquendo de scientia, quæ dicit respectum ad exteriora,

But ad ea, quæ sienda sunt. Nam cùm talia sint ea, ad quæ Divinum velle respectum dicit: eò quod eius voluntas sit. Quæ dicitur causa omnium à Deo prodūctorum: scientia visionis, & cùm possit velle & non velle huiusmodi producenda, quia alia à se non de necessitate vult. Sic etiam & de scientia visionis dicēdum est, dicitur enim scientia visionis, ad similitudinem visus. Nā sicut visus propriè solū exteriora videt: sic scientia Dei, prout facta scit, vel sienda, dicitur visionis propter respectū, quem habet ad exteriora. (Nam scientia simplicis notitiae nō propriè ad exteriora respectum importat) secundum hanc autem Deus potest nō scire, quod scit, inquit autem ea, quæ producit, potest non producere: quia agit secundū liberi arbitrij voluntatem.

Respond ad arg. Ad 1. dicendum, quod licet scientia realiter sit in Deo; dicit tamen respectum ad exteriora, & potissimè scientia visionis: & ratione huius respectus potest Deus non scire, quod scit; non quia ipsum scire Divinū mutari possit, sed quia quæ producit, potest non producere. Ad 2. dicendum, quod scientia Dei, quæ est de omnibus, est scientia simplicis notitiae, & respectū talis scientiae (loquendo de scientia rerum) Deus non potest nescire, quod scit. Sed scientia visionis, quæ est solū de factis, vel siendis, potest Deus non scire, quod scit: quia potest non facere, quod facit. Vnde concedere huiusmodi scientiam esse ad opposita, nihil est aliud, quam dicere Deum liberè agere, & posse non producere, quæ producit. Ad 3. dicendum, quod licet scire Dei sit suum esse, tamen propter aliam & aliam habitudinem importata per esse.

Aaaaq

Nota pro at- & scire aliqua cōcedimus de scire, quae A
tributorum negamus de esse: nam cūm in esse non
dist. quia iste respectus est importetur respectus ad exteriora, sed
in Dei scien- solum ad id, in quo est, cō quod esse sit
tia realē actus entis, in quo est: non possumus
transitive, concedere, Deum non esse, quod est,
non formaliter subiecti- absque mutabilitate eius: tamen quia in
vō. scire, & potissimē in scientia visionis,

Dū dicitur, importatur quidam respectus ad exte-
quod potest riora, concedere possumus Deum non
nescire Deus, scire, quod scit, absque mutatione eius,
quod scit, nō Ad 4. dicendum, quod æternum est
sic intelligi necessarium necessitate immutabilita-
tur, quasi il- lud, quod iā tis, non necessitate coactionis: & quia
scit possit ne Deum ponimus liberē agere: & cūm
eire, supposi- dicimus ipsum posse nō scire, quod scit,
to quod sci- nō concedimus in eo murabilitatē natu-
riæ; sed quod
eris scit, po- test nesciri:
quia illud suppositū quod scit, ut potest patere per di-
potest non es- tta.

ARTICVLVS IJ.

Utrum Deus possit scire, quod non scit?

Vel dici. Gavur. tom. 2. q. 3. de scientia futur. art. 8.

Scientia est
æternæ ra- sit scire, quod non scit? Et videtur,
ti, nō respec quod non: quia In æternis non differt posse
tus: idēc sic ab esse, ut dicitur 3. Phys. ergo esse æter-
potest muta- num tam citò, cūm potest esse, est. Cūm
ri, nō primo modo.

3. Phys. ergo quidquid Deus scit, ab æterno
sciat: quidquid potest scire, scit, ergo
non potest scire, quod non scit. Præte-
reà: nihil existentium Deus cognoscit
nisi per ideam; sed nō potest esse aliqua
idea in Deo, quæ ibi non sit: quia tunc
in eo esset facta mutatio: cūm idea di-
cat formam in Deo existentem, ergo
&c. Prætereà: augmentum scire dupli-
citer considerari potest. Primò respectu
scibilium, ut cū aliquis plura scit, quām priùs. Secundò respectu scientiæ, ut cū aliquis clariùs videt aliqua, quā priùs;
sed Divina scientia, nec augmentari po-
test, nec minui; sed si Deus posset ali-
quid scire, quod non scit, scientia elius
augmentari posset, quod est inconveni-
ens: quia tunc variabilis esset. Prætereà:
concedimus, Deum non solum scire
entia; sed etiam non entia; sed Contradi-
ctio est oppositio, cuius non est me-
dium secundum se, ut dicitur 1. Posterior.

ergo Deus non potest scire, quod non
scit: quia si aliquid esset, quod non esset
scitum à Deo, nec esset ens, nec non
ens: quod est inconveniens.

In contrarium est: quia sicut Deus
potest non facere, quod facit: propter
quod concedimus ipsum posse non sci-
re, quod scit: ita cūm possit facere, quod
non facit, concedere debemus, quod
possit scire, quod non scit.

RESOLVTIO.

De enuntiabilium scientia, ut talia sunt, lo-
quendo, Deus (rerum variatione, non mu-
tatione scientia) potest scire quæ non scivit,
Et non scire, quæ scivit: secus vero loquendo
de scientia rerum speculativa: ceterum practica
absolute sumpta potest; non tamen ordinata, quæ
exequitur quod ordinavit Et dispositus: quia
sic non scita nunquam scientur, Et
solum scientur scita propter
Dei immutabilitatem.

* * *

Respond. dicendum, quod loquen- Aliter de sci-
do de modo, secundum quē Deus enun- tiabilium, at
habet scientiam enuntiabilium, ut enu- que aliter de
tiabilia sunt, planum est continuè & af- scientia rerū,
siduè Deum non scire, quod scivit: & respondetur
scire, quod non scivit. Nam si scivit quæst. Si ali-
quid nescit, illo iam nato, quid nescit, er-
non scit ipsum nasciturum. Nam scien- go non quid
tia non est nisi verorum: & quia non: quid scivit,
est verum, ipsum esse nasciturum; sed scit, quod est
esse natum, scit ipsum esse natum, & nō falsum. Dici
nasciturum: & sic accipiendo scientiæ cire aliquid
Dei, continuè scit, quod non scivit, & per modum
scivit quod non scit. Nam licet omnium enuntiabilium
enuntiabilium, ut res quædam sunt; non est sim-
pliciter alii
Deus cognitionem habeat: quia scit quid nescire,
omnes propositiones, quæ formari possed nescire
sunt, & quidquid enuntiari potest, at tali modo
ramen accipiendo enuntiabilia, ut enu- vel tali con-
tiabilia sunt, & ut sunt rerum significa- notator &
tiva, planum est Deum non scire, quod significat illam
scivit, & scire, quod non scivit: non absolueat:
quod mutatio in scientia sua facta sit; quidquid Deus scivit,
sed quia res ipsæ mutatae sunt, secundū scit: sed in-
quarum variationem veritas enuntia- telle&ū mo-
bilium variatur. Sed utrum loquendo daliter, &
de scientia rerū possit Deus scire, quod quæ modalitati-
non scit, dubium est: cūm Deus secun- ter: quia quid scivit,
dū hanc scientiam non solum sciat quid scivit,
entia, sed etiam non entia: & inter ens scit &c.
& nō ens nihil medium esse possit. Ideo
notan-

notandum, quod sicut distinguiimus in nobis scientiam, practicam & speculativam: sic & in Deo distinguere possumus: & si scientia speculativa non est subiecta libertati voluntatis: sciētia tamē practica, secundūm quam opus operandū disponitur, libertati voluntatis subiecta est: eò quod per imperium voluntatis ab agente per cognitionem effectus producuntur in esse. Cū ergo queritur: utrum Deus possit scire, quod non scit, loquendo de scientia speculativa non:

Icus p. est nam secundūm hanc scit facta, fienda, scire, quod & fieri possibilia, & etiam scit se ipsum. non scit scien- & fieri possibilia, & etiam scit se ipsum. **T**ertia practica: Et quia nihil est, quod non comprehē- quia potest datur à tali scientia, secundūm eā nō potest facere, quod scire, quod non scit. Sed si loquamur nō facit; sed de scientia practica, accipiendo practi- non scientia cum simpliciter, ut dicamus Deum sci- speculativa: quia nihil re scientia practica, quæ fecit, vel face- est, quod nō re disposuit: potest Deus scire, quod nō comprehen- scit: cū possit plura facere, quām fa- datur à tali scientia. De ciat. Et ad intelligendam hanc verita- hoc etiam in tēm, sciendum, quod voluntas, cui sci- fra ad ulti- entia practica videtur esse subiecta, prop- mū argumē- ter libertatem arbitrij potest in opposi- tum. Voluntas nō ta, ut potest velle, & non velle. Si autē potest in op non possit in opposita, duplicitate potest posita. Pri- contingere. Prīmō: si actus eius transi- mō; si. actus vit in præteritum: unde si voluit, non transivit in præteritū. potest non voluisse: eò quod præterita si ponitur habent quamdam immutabilem verita- velle, quia si tem, Secundō, si ponatur velle: quia nō mul non po simul potest velle, & nolle: quia omne, test velle, & quod est, quando est, necesse est esse. Vn- nolle, sive aetu elicito, de coniunctim nō potest simul velle & sive impera- nolle: quia talia simul esse incompossi- to. bilitia sunt: & sicut est de velle, quod est actus à voluntate elicitus, sic est de quo- liber actu à voluntate imperato. Nam sicut homo potest velle, & non velle: sic potest ambulare, & non ambulare: & si- eut cū velle transit in præteritum, nō remanet in voluntate ad opposita: quia si voluit, non potest nō voluisse: sic etiā D si ambulavit, non potest non ambulasse. Rursum sicut si ponitur velle, non po- test nolle, sic si ponitur quod aliquis per voluntatem ambulet, durante am- bulatione, non potest non ambulare.

Viso, quod voluntas potest in oppo- sita, & respectu actus à voluntate eliciti, & respectu actus ab ea imperati, nota- dum: quod sicut Deus potest velle alia à se; & non velle: sic potest scire sciē- tia practica alia à se; & non scire: cū

Ascientia practica, ut dictum est, sit quo- dammodo voluntati subiecta: & actus talis scientiae sit à voluntate imperatus: potest igitur scire quod non scit: & nō scire, quod scit: cū secundūm talem scientiam sit in eo potentia ad opposi- ta: verū quia, ut dictum est, sive actus sit à voluntate elicitus, sive imperatus, si transit in præteritum, non potest vo- luntas in oppositum. Rursum si ponitur talis actus esse, manente tali actu, nō po- test etiam in oppositum: eò quod simul esse, & non esse alicui convenire non potest. Hoc ad Divina transferentes di- camus, quod primum istorum ad Divi-

Bna transferri non potest: eò quod ibi ni- hil transeat in præteritum, cū omnia, quæ in Deo sunt, aeternitate mensuren- tur. Secundum tamen ibi adaptari po- test: & ideo si ponitur Deus aliquid ve- lle, non potest illud nolle: vel si ponitur aliquid scire, non potest illud non scire: quia vel in eo mutabilitas facta esset: vel simul sciret & non sciret: & vellet & nō vellet, quod est impossibile: & ideo, loquendo de potentia absolute sumpta, potest scire & non scire, velle & nō ve- lle, sed loquendo de potentia ordinata: quia haec præsupponit ordinem, & vo- luntatem, ut appellemus ordinatā po- tentiam, secundūm quam Deus exsequi- tur, quæ disposuit, & ordinavit, non est ad opposita: quia supposito, quod Deus disposuerit sic facere, non potest in op- positum propter sui immutabilitatem: igitur quodlibet à Deo scitum scientia practica, si referatur in Divinam poten- tiām simili-ter, & absolute sumptam, potest non sciri: & quodlibet non sci- tum, potest sciri: propter voluntatis li- bertatem. Sed si referatur in potentiam supponēt ordinem, & dispositionē, nō scita sēper erūt nō scita: & solū scita sciētur: propter eius immutabilitatem.

DRespond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod in aeternis non differt esse & pos- se: quia in eis non est mutabilitas: ideo omnis respectus ad opposita, qui arguit mutabilitatem, ab aeternis negari debet: potest tamen in aeternis esse libertas: & ideo respectus ad opposita, qui arguit libertatem, ab aeternis negari non debet: & quia nos dicimus Deum posse scire, quod non scit, & non scire, quod scit propter voluntatis libertatē, nō pro- ter mutabilitatem: ideo hoc à Deo ne-

Aaaa 2. gat

gari nō debent: nec tamen propter hoc A
Inscire Divino posse præcellit esse: ita
quod prius potuisse scire, & non scivit,
& postea sciverit; sed quidquid scit, ab
æterno scivit. Nam ut patet per habita,
sic ponimus in Deo potentiam ad oppo-
sita propter libertatem voluntatis, quod
in nullo derogatur eius immutabilitati
vel æternitati. Ad 2. dicendum, quod,
ut habitum est, ideas in Deo non solum
pertinent ad scientiam speculativam; sed
etiam ad practicam: & secundum quod
pertinent ad scientiam practicam, sunt
quodammodo subiectæ libertati volun-
tatis: ut sicut Deus potest scire, & non
scire: sic potest habere ideam: & non
habere, loquendo de idea, ut ad
scientiam practicam pertinet: ita tamē
quod huiusmodi respectus ad opposita
sic ponatur in Deo propter voluntatis

Divina selen libertatem, quod in eo nulla mutabilitas
tia nō potest denotetur. Ad 3. dicendum, quod licet
augmentari: Deus possit scire, quod non scit modo
quia recipit speciem ab quo dictum est; non tamen propter hoc
obiecto est. Scientia eius augmentari potest, quod
no, & duplicitate declaratur. Primo: quia sci-
entia invadibili, quod est Di tia recipit speciem ex obiecto principa-
vina essetia, si: & quia se ipsum primò & principali-
ta quod nō ter scit, & sciendo se scit omnia: cùm
prius non principale obiectum Divinæ scientiæ in-
scivit, & po variabile sit, ipsa sciætia invariabilis erit.
stea scit, cā variabile sit, ipsa sciætia invariabilis erit.
obiectum sit Secundò hoc declaratur: quia augmē-
invariabile, tum est præexistenti quantitatì addita-
est ergo ob mentum. Si ergo esse posset, quod Deus
iectum æter prius ne sciret aliquid, & poste seiret,
num, & in variabile. Ita quod non ab æterno sciret quidquid
sciret posset, alicui videri Divinam sci-
entiam augmentatam esse: quia præexisten-
ti quantitatì additamentum aliquod es-
set factum. Sed nos sic salvamus in Deo
potentia ad opposita respectu scire præ-
dicti propter voluntatis libertatem,
quod in eo nullam mutabilitatem po-
nimus, & dicimus quod quidquid scivit,
ab æterno scivit: & quia augmentum est

species motus, & dicit transitum à
quantitate minori ad maiorem, ponen-
do Deum posse scire, quod nescit, mo-
do quo ponimus, non ponimus quod
possit eius scientia augmentari. Ad 4.
dicendum, quod scientia illa, secun-
dum quam scit Deus non solum entia,
sed etiam omnia non entia, tam sienda,
quam fieri possibilia, est scientia specu-
lativa, non practica simpliciter. Nos
verò loquimur de scientia practica sum-

pliciter, secundum quam non scit om-
nia fieri possibilia; sed solum scit, quæ
facere dilposuit.

ARTICVLVS III.

Vtrum Deus possit scire infinitum?

D. Thom. in fum. p. 1. q. 24. art. 11. & in qq. de
terit. q. 1. art. 9. .Francis. à Christo in 1. dist.
39. q. 8. Lafosse tom. 4. q. 3. de cog. possib.
cap. 1. §. 1. Garav. tom. 2. q. 2. de scient. possib.
art. 4.

Tertio queritur de infinitate Divi-
nae scientie, utrum Deus infinita
possit scire? Et videtur, quod non: quia
dicitur primo Phyl. *In infinitum, secundum* ^{t.} Phys.
quod infinitum, est ignorantum; sed quod secun-
dum se est ignorantum, à nullo sciri po-
tent, ergo &c. Præterea: secundum Aug. D. Aug. P.
12. de Civit. Dei cap. 18. Quidquid N. i. t. de Ci-
scitur scientis scientia comprehendit. Dei cap. 18.
tur, sed contra rationem infiniti est, quod
comprehendatur, ergo &c. Præterea:
si dicatur infinitum relatum ad infinitū
est finitum, ut infinita Deo sunt finita, Nota unde
propter quod infinita à Deo sciri pos-
sunt. Contra: quod comparatum ad u-
num est tale, comparatum ad aliud non
cūque com-
est tale, est in prædicamento relationis: pareatur sem-
& ideo probat Phus, magnum & par-
vum esse in prædicamento relationis: Per est tale.
Relativū su-
tem nō: quia
quia aliquid comparatum ad unum est ex loco, ubi
magnum, comparatum ad allud est par- Phus probat,
vum. Cūm igitur infinitum non sit in magnū esse
prædicamento relationis, ad quodcūq;
comparabitur infinitum, infinitum erit, tunc.
ergo infinitum est infinitum Deo: & ita Phus 2. Me-
ab ipso ignotum. Præterea: vult Phus ta com. 2.
2. Meta. quod si quis in sua imaginatio-
ne acceperit lineam infinitam, non de-
terminabit divisiones eius: & exponit
Comm. quod qui imaginatus fuerit li-
neam infinitam, non poterit intelligere
eam, ergo, ut videtur, cognitio infiniti
repugnat intellectui; non repugnat Im-
aginationi; sed Deus imaginatione
caret: cūm non habeat virtutes organi-
cas, & quidquid novit, intelligendo no-
vit, ergo infinitum à Deo sciri non po-
terit. Præterea: sicut impossibile est fi-
nitum pertransire infinitum, sic impossibile
est infinitum infinitum pertransire. Nam in
tempore finito nec finitum, nec infinitum
pertransibit infinitum. In infinito vero
tempore ab infinito & finito finitum
trans-

transiri poterit, ut potest haberi ex 5.
4. Phys. Phys. ergo non magis est pertransibile, A
comm. 19. nec magis finitum infinitum infinito
quam finito. Si ergo pars est comparatio
infiniti ad finitum, & infinitum. Si ab
intellectu creato & finito infinitum
sciri non potest, nec ab intel-
lectu infinito sive increato, sciri po-
terit.

In contrarium est: quia qui cognos-
cit perfectè virtutem aliquam, cognos-
cit omnia illa, ad quæ se potest extende-
re illa virtus. Cum igitur Deus perfectè
suam virtutem cognoscat: cum sua vir-
tus se possit extendere ad infinita: et
quod sit infinita virtutis, infinita cog-
noscere poterit. Præterea: Deus cog-
noscit omnia singularia, non solum ex-
istentia, sed etiam existere possibilia,
sed hæc sunt infinita, ergo &c.

RESOLVTIO.

*A Deo posse cognosci non repugnat infinito se-
cundum numerum sive secundum quanti-
tatem discretam: sicut infinito secun-
dum quantitatem continuam re-
pugnare videtur.*

nitudo est infinita: quia per se convenit
continuo in infinitum divisibile esse.
Omnis icti modi infinitatis haberi pos-
sunt à Pho 3. Phys. licet eos alio modo Phus 3.
assignet. Cum ergo queritur: utrum Phys. com.
Deus infinitum cognoscat, non est que-
stio de infinito propter quantitatis de-
fectum: quia nulli dubium est, Deum in
divisibilia cognoscere. Nec est dubium
de infinito non simpliciter, secundum
quod via magna infinita est, & profun-
ditas maris immensa dicitur: quia cùm
talia aqua esse habeant, non est possi-
ble Deum ignorare ipsa, qui omnium
est productor. Nec etiam est questio de
infinito in successivis, & secundum di-
visionem: quia nulli dubium est, mag-
nitudinem & tempus Deo nota esse. Nam
etsi mundus esset æternus, infinitum te-
pus transisset: & quia Deus non solum
cognoscit quæ fecit, sed quæ facere po-
test: cùm mundum ab æterno potuisse
facere, ut in secundo patebit, alium cog-
nitionem à Deo negare non possumus.
Sed utrum cognoscat infinitum secun-
dum quantitatis excessum, dubium esse
videtur. Notandum ergo, quod tale in Deo infinitum
finitum dupliciter esse potest, secundum secundo mo-
quod quantitas dupliciter dicitur, con-
tinua, & discreta. Cum ergo queritur:
utrum Deus cognoscat infinitum? Si
loquimur de infinito secundum nume-
rum, sive secundum quantitatem dis-
cretam, sic Deus infinita cognoscit, Nā
ipse scit omnia, quæ relucent in ipsis:
& quia in ipso congregantur perfectio-
nes omnium generum, non solum acta
existentes, sed etiam esse possibles: cùm
talia infinita sint, oportet quod infinita
cognoscatur.

Quod autem infinita secundum
numerum Deus cognoscat, sancti & phi-
protestantur, Nam Aug. 12. de Civit. D. Aug. P.
Dei cap. 18. ait: *Quamvis infinitorum nume- N. 12. de
rorum nullus sit numerus, non tamen est in cap 18.
comprehensibilis ei, cuius intelligentia non
est numerus.* & Comm. 12. Meta. dicit: *Comm. 12.
omnes proportiones, & formæ, quæ
sunt in potentia in materia prima, sunt
actu in primo motore, & assimilantur
aliquo modo esse eius, quod fit in ani-
ma artificis. Sed materia prima est in
potentia ad infinitas formas sicut secun-
dum numerum, ergo infinita relucent
in primo motore, sed ipse est cognitor
omnium, quæ relucent in ipso. Nam si
formæ*

- 1. Infinitum R Espond. dicendum, quod infinitum
quinq[ue] modis accipi potest. Vno
modo negativè, ut dicatur infinitum,
quod non est aptum natum transiri,
dis. propter nec finiri: et quod non habet quantita-
tē magis finitam in se, per quam transiri possit, &
magnitudinis. sic punctus est quid infinitum: quia nō
est quid quantum: & sic accipitur infinitum propter defectum magnitudinis.
2. propter Alio modo potest dici infinitum prop-
excessu magnitudinis excessum: ut dicatur
magnitudinis. infinitum, non quia non habeat quan-
titatē; sed quia haberet eam non limitata-
ram & finitam: & sic infinitum diffini-
tur à Pho quod, *Est cuius quantitatem acci-
pientibus semper est aliquid accipere extra.* D
3. propter Tertio modo accipitur nō simpliciter,
difficultatē transitionis. sed quia de difficultate finiri & pertransiri
potest: ut vla magna vel profunditas ma-
ris dicitur infinita, quia de difficultate talia
pertransiri possunt. Quarto modo in-
finitum dicitur in successivis, secundum
successionis. quod tempus est quid infinitum secun-
dum positionem philosophorum, qui
dixerunt tempus non incepisse. Quinto
modo sumitur penes divisionem, & sic
infinitum divisionis. quodlibet continuū, & quodlibet mag-*

formæ existentes in anima artificis ipsi artifici notæ sunt: huiusmodi formæ & proportiones, quæ sunt in Deo tanquam in artifice & conditore omnium, ei ignorantē esse non poterunt: cognoscit ergo Deus infinita secundum numerum.

Sed si queratur: utrum cognoscat infinitum secundum excellum magnitudinis, non accipiendo magnitudinem virtualē: quia sic planum est Deum infinitum cognoscere, cùm se ipsum cognoscat, qui est infinita virtutis. Sed accipiendo magnitudinem molis, sic Deus,

Quod Deus propriè loquendo, infinitum non cognoscit, quod sic declaratur: quia quod per excessum non reperiatur huiusmodi quantitas magnitudinis infinita non est: quia infinitas per se &

primò quantitati repugnet: repugnat enim huiusmodi infinitas principaliter entitati; quantitati autem non repugnat nisi quodammodo ex consequenti, in quantum ratio entitatis reservatur in quanto, quod sic est videre: quia sicut in affirmativis reperitur aliquid immediatum, & aliquid mediatum: sic & in negativis se habet. Vnde in 1. Posteriorū docet reducere Plus propositiones negativas mediatas in immediatas: & sicut videmus in affirmativis, quod quando proprietas aliqua convenit alicui per se & primò, à quoque removeatur talis proprietas, non removetur ab illo: quia non inest ei per aliud: sic & in negativis se habet, quod si aliquid removetur ab aliquo per se & primò, cuicunque ponatur illud convenire, non conveniet ei, à quo primò removetur: et quod non removeatur ab illo per aliud: & quia si poneretur tale infinitū esse de necessitate, esset quantum, et quod Infiniti ratio quanti.

2. Poster.

1. Phys. 1. Phys. tamē si ponitur infinitum quantitati congruere, non propter hoc ponitur esse, arguere possumus quod infinitas directe repugnat entitati, non quantitati. Hoc idem etiam aliter declarari potest: quia quotiescumque impossibile est aliquid prædicatum inesse alicui, si ad positionem illius prædicati sequitur aliud consequens, non directe repugnat prædicato, sed subiecto repugnare potest: ut si impossibile est hominem esse asinum: si ponatur asinum prædicari de homine, si ad hanc hypothesum sequitur hominem esse rudibilem, imposs-

sibile est rudibile repugnare astatim: nec possit repugnare homini: igitur si ponetur eius aliquid infinitum, quia sequetur illud esse quantum, quantitas infinitati, vel infinitas quantitati, directe repugnare non potest. Ex ipsa ergo en-

titate rei oportet huiusmodi repugnatum excipiēre: & quia Deus positivè & Deo notum, per ideam non intelligit ea, quæ directe nec habet subterfugiunt rationem entis, infinitū idē in Deo: in Deo non habebit ideam, quam immo- quia repug- nat entitati.

Non igitur bene dicunt, qui volunt Deum tale infinitum posse cognoscere,

B & deterius dicunt, qui volunt, quod si poneretur tale infinitū esse, quod Deus ipsius non haberet notitiam. Nam tota causa, quare subterfugit modum cognitionis: positum, & per ideam, est: quia subterfugit rationem entis, non solum actualis, sed etiam potentialis: & quia si poneretur esse, tolleretur ab eo id, per quod incognitū dicitur, de necessitate Deo notū esset. Sed si sic dicimus, quod credimus bene dictum, accidit nobis gravis dubitatio. Nam si infinitum secundum quantitatem continuam à Deo non intelligitur: quia esse non potest,

C nec infinita secundum qualitatem discretam à Deo intelliguntur: cùm nec talia esse possint. Si vero dicatur numerāre in infinitū non continuum, frivolum est: quia licet quantitas, in quam potest potentia naturalis, sit determinata: quantitas autem, in quam potest Divina potentia, indeterminata est: quia nunquam posset esse tantum corpus, quin Deus maius facere posset: posset enim semper facere maius cælum & semper maius. Vnde sicut semper potest producere plura, & plura secundum numerum; & tamen producta nunquam erunt infinita: nihilominus tamen Deus cognoscit secundum numerum infinita: quia sic semper potest facere maius & maius corpus, licet productum nunquam sit infinitum: tamen, ut videtur, infinitum continuum intelligere potest.

D Ideò notandum, quod aliter est ens totum discretum, aliter totum continuum. Nā in toto discreto partes sunt adiu: unde tale totum non est proprium, & in quantum deficit ab unitate, deficit etiam ab entitate: & ideo ma-

gis

Ratio, quod gis est ens: quia partes sunt entia, quām īfinitum dīcēt̄ ens: partēs sunt entia: quia totū est ens. In nosci potest; continuo autem est ē converso. Nam ed quod par partes in eo sunt entes in potentia: unib⁹ eius, de in tali toto partes sunt: quia totū actu, corresp. est. Vnde & cū diffinitū totū quāpondet idea titativū, partes non ingrediuntur dīpropria. Infīnitionem eius; sed ē converso: & quia nito verō se res sicut se habēt ad esse, sic se habent ad cūdū se, sive cognosci, ad hoc quod intelligātur in continuo nō finita secundū numerū, non oportendet idēt̄ ipsi infinito respondere ideam, quā idea: ed imitetur. Nam cūm infinitū in privatione sonet (ut hic de infinito loquim⁹: & sic mur) non poterit ei respondere idea, infinitū eo quam imitetur. Nam privatīs, secundū, sive dūm quod huiusmodi, talis idea respondere non potest. Sed sufficit ad hoc, partēs nō est quod etiam distincte infinita secundū cognoscibile numerū cognoscantur, quod cuilibet positivē. Pa. illorum propria idea respondeat, sed si tet etiā infra continuum infinitū intelligi debet, ad 1. argu- oporter tale continuum habere ideam, mentua.

eo quod tale totū, ut totū est, di- secte & per se non cognoscitur, nisi ei secundū se idea respondeat: & quia ponit infinitū cum tali eo, quod in privationē sonet, non possit respondeare idea, quām imitetur, directe & positi- tivē cognosci non poterit. Potest ergo Deus infinitas lineas intelligere, quā si omnes componerentur, magnitudinē infinitam efficerēt. Potest etiam infinita corpora, ut infinitos homines intelligere, quā si omnes componerentur, in- finitum corpus efficerent: quia sic in- telligere infinitum quantum non sub- terfugit cognitionis modum: ed quod cuilibet talium: quia ponuntur divisa, idea propria respondere poterit, ipsum tamen continuum infinitum secundū se quid cognoscibile non existit. Vnde & Commen. super 2. Meta. ait: quod non potest intelligi linea infinita nūl iteretur infinities. Sed hoc, ut ait, non facit intelligere infinitum: non ergo repugnat posse cognosci infinito secundū numerū, sicut infinito secundū continuum, ut pēr habita patre potest.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod infinitū secundū quod infinitū, est ignoratum: quia infinito secundū se, cūm sonet in privationē, idea vel similitudo aliqua in cognoscēte respondere non potest: Ideo infinitū

continuum est ignotum: quia si tale īfinitum sciretur, sciretur ut infinitum: eō quod tali toti secundū se debet respondere idea non ratio nepartium: cū nō sit: quia partes sunt, sed magis ē cōverso. Infinitum autem secundū numerū non oportet ignotum esse: quia cūm partes talis totius sunt actu infinitae secundū numerū, ab aliquo cognosci poterunt, dum tamen in eo infinita reluceant, & ea uno cognoscat intuitu. Ad 2. dicendum, quod contrā rationem infiniti est, quod comprehendatur à finito; sed non quod comprehendatur ab infinito. Ad 3. dicendum, quod infinita dicuntur finita Deo: quia non excedit cognitionem eius, & non est inconveniens, aliquid comparatum ad unum excedere cognitionem ipsius, comparatum ad aliud non excedere. Ideo infinita, licet excedant intellectum creatum; non tamen excedunt intellectum Divinum: unde equivocatur ibi in eo, quod est esse infinitum: quia ibi accipitur finitum pro eo, quod est non excedere, nō pro eo, quod est esse limitatum. Ad 4. dicendum, quod ibi loquitur Phus de infinito secundū magnitudinem, non de infinito secundū numerū; & idēt̄ auct̄ oritas non est contra nos. Ad 5. dicendum, quod Deus non intelligit infinita pertransundo, quod intelligat partem post partem; sed intelligit omnia uno intuitu. Nam licet intellectus noster non possit intelligere infinita: tum quia infinita non reluent in ipso: tum quia intelligit per diversas formas: idēt̄ non simul intelligit omnia, quā intelligere potest: propter quod dato quod in eo relucere infinita; tamen quia non intelligit omnia simul, quā reluent in ipso, sed intelligit unum post aliud, nunquam infinita intelligere posse: quia infinitū est cuius partem accipientibus semper est aliquid extra sumere: Deus tamen, in quo infinita reluent, cūm ipse simul omnia cognoscat, necesse est eū infinita cognoscere. Arguit ergo ratio intellectum creatum non intelligere infinita, eo quod quodammodo permaneundo intelligit; non autem arguit de intellectu Divino. Argumenta autem in contrarium concedātur: quia nō cōcludit Deum intelligere infinitū continuum sed infinita secundū numerū, quod concessimus

QVÆS.

De Divina providentia.

DEINDE queritur de Divina providentia. Et circa hoc queruntur tria. Primo quid sit Secundo utrum differat a fato Tertio: quorum sit?

ARTICVLVS J.

Verum Divina providentia sit idem, quod scientia.

D. Thom. in sum. p. 1. q. 12. per totam & in qq. de verit. q. 5. art. 1. Gavur. tom. 2. q. 1 de Prog. art. 1. 2. & 3.

ADI 1. sic proceditur: videtur quod Divina providentia sit idem, quod scientia: quia secundum Boëtium 5. de consol. Cōsol. providētia dicitur, qd. porro à rebus infinitis cōstituta, quasi ab excelsore rū cacumine cūcta prosciat. Si ergo proficere, & videre convenienter providentia, providentia ad scientiam pertinet. Præterea: videtur, quod sit idem, quod solicitude, sive cura: quia Damasc. lib. 1.

D. Damasc. cap. penul. dicit, quod providētia est, quæ lic. 2. cap. ex Deo ad existētia sit cura, ergo cura penit.

D. Aug. P. t. vult quod Deus provideat omnibus N. 83. qq. q. 27. de Provi.

rebus ex eo, quod Summo enim Deo cuncta benè administrante que fecit, nihil in ordinatum in universo, nihil iniustum est. Præterea: Boëtius 4. de consol. dicit: providentia est

ipsa Divina ratio in summo omnium principe cōstituta, quæ cuncta disponit, igitur est idem quod ordo & dispositio. Præterea: videtur quod providentia sit idem quod potestas: nam provide est superiorū, & potestatem habet tium. Præterea: videtur quod providentia sit idem, quod voluntas Divina: quia

D. Damasc. lib. 1. cap. 29. ait: providentia est voluntas Dei, per quam omnia, quæ sunt, convenientem deductionem suscipiunt. Præterea: videtur, quod sit idem,

D. Aug. P. quod gubernatio: quia Aug. 83. qq. q. de N. 83. qq. q. providentia loquens de ea ait: quod de Provide-

Cū lex ipsa incommutabilis maneat, omnia, & mutabilia Deus pulcherrima gubernatione moderetur. Et sapientiae 14. scribitur, Tua autem, Pater, providentia gubernat.

Providentia propriè est eorum, quæ sunt ad finem: & ad scientiam, potentiam, & voluntatem pertinet diversis respectibus: nam prout ea Deus ab eterno inuenit quonodo omnia sunt disponenda, sic ad scientiam, & magis propriè ad practicam, & prout facere proponit, quæ cognoscit, ad voluntatem: & prout tali cognitioni & propoſeo superadditur exercitio, attinet ad posentiam.

REspond. dicendum, quod providentia propriè est eorum, quæ sunt ad finem: nam cū prudentia sit recta ratio agibilium, & propriè sit eorum, quæ sunt ad finem: providentia, quæ dicitur pars prudentia, immo in qua completivè ratio prudentiae videtur consistere, eorum, quæ sunt ad finem, est, praesupposita cognitione, vel voluntate finis. Igitur ea, quæ sunt ad finem, subiacebunt providentiae, non ipse finis: & quia omnis creatura habet rationem eius, quod est ad finem in comparatione ad Deum, per ipsas creaturas subiectas Divinae providentiae Divina providentia nobis manifestari poterit. Videmus autem duo in creaturis, quæ iuvant nos ad intelligendū Divinam providentiam. Primo quia omnis creatura à Deo naturam propriam est sortita: aliter & aliter: secundum diversa creaturarum genera. Et secundum hoc, quædam dispositio in universo attenditur, ut aliqua sint superiora, aliqua inferiora, prout requirit diversitas naturarum: & sic accepta dispositio est ordo partium in toto. Istum autem ordinem & decorum universi tradidit.

Plus cū dicit 12. Mēta. ubi assimilat Phas 11. Mē totum universum exercitui, & Deum cōm. 51. induci exercitus: nam sicut in exercitu aliqui milites sunt anteriores, aliqui posteriores secundum maiorem & minorem probitatem, si benè sit ordinatus exercitus: ita quod est ibi quidam ordo partium inter se: sic aliquæ creaturæ sunt superiora, aliquæ inferiores: secundum quod habent excellētiorem & minus excellentem naturam. Unde est quidam ordo creaturarum inter se: & è quod ultima supremorum attingunt supra omnia, & è cōverso. Secundum considerandum in rebus crea-

tis est, quod præter hoc, quod naturam propriam creatura qualibet à Deo sortita est, cuiuslibet tributa sunt ea, per quæ possit finem proprium consequi secundum naturam suam: & hoc quodammodo correspondet. Primo quia secundum quod creature in natura diversificantur, sic eis diversa tribuuntur, per quæ possint consequi fines suos: & ideo aliquæ suas operationes acquirunt paucis operacionibus, & aliquæ pluribus: & talis dispositio univeri propriè dicit ordinem in finem. Hunc autem de cōrēm & ordinem univeri quātum ad

Idem **Adidē**, finem ultimum tradidit Phus in 12. Me ta. ubi totus mundus ordinatur ad Deū,

sed quantum ad fines proximos cū trar i. Celi & didit Phus in 2. Cæl. & Mund. ubi dicit Mun. cōm. stinguit gradus nobilitatis rerum, secundum quod res acquirunt, nobiliorem finem, & minus nobilem. Et hoc operationibus multis vel paucis. Advertendū tamen, quod licet dispositio communiter sumpta possit dici ordo partium in toto, & ordo earum in finem: accipiendo tamen eam ut cōtra providētiā dividitur; nō ut providētiā includit, sic dispositio universi accipi debet, secundū quod res naturas proprias sunt sortitæ. Providentia vero ex eo quod rebus tributa sunt ea, per quæ possunt fines proprios adipisci; sic enim videmus in Pater familias, cui Deus assimilatur. Nam primo disponit domum suam, & hoc inquantum aliquos constituit milites, aliquos servientes, aliquos vestiarios, & sic singulos in suis disponit gradibus, & postmodum eis in suis gradibus constitutis singulariter tribuit, prout singula requirunt officia: & talis tributio provisio dicitur, sed constituere eos in suis gradibus dispositio nominatur. Sic Deus in universo toto, quod est quasi quædā sua domus, cōstituit creaturas in diversis gradibus, secundum quod aliquibus dedit naturam rationalem, aliquibus irrationalē, & quātum ad hoc attenditur dispositio univerii. Rursum prout omnibus tribuit, per quæ possent fines consequi, dicitur omnibus prvidere, ut homini præter hoc, quod dedit sibi naturam propriam, secundum quam in certo gradu universi colloca tur, prvidet ei dando sibi intellectum & voluntatem, per quæ possit conse qui finem suum.

B. Egid. Col. I. sup. I. Sem.

Hoc autem si bene vidimus, patere potest defacili, quomodo differunt scie^{ntia} Nota differe^{ntia}, dispositio, solicitudo, providentia, & gubernatio. Nām scientia Divina nō scientia &c. solum est respectu eorum, quæ sunt ad finē, sed etiam respectu finis. Scit enim Deus & se ipsum & alia. Reliqua vero quatuor aëcipiuntur penes ea, quæ sunt ad finem. Nam providere, & sollicitū est se, & gubernare, & disponere dicimus Deum per comparationem ad ea, quæ sunt ad finem, quæ quatuor distinguuntur.

Quia Divina solicitudo videtur esse quid cōmune ad alia tria: nam & in providendo, & disponendo, & gubernando potest dici Deus sollicitus, & habere curam. Nam sicut Pater familias habet curam, & est sollicitus: quomodo suam donatum disponat: quomodo omnibus secundum suum gradum prouideat: quomodo singulos secundum suum modum gubernet: sic & Deus respectu omnium prædictorum solitus dici potest. Reliqua vero te habent per ordinem. Nam providentia presupponit dispositiōnem, & gubernatio providentia: nam prius est dominum disponere, quam singulis secundum suum statum prouidere. Rursum providentia precedit gubernationem: nam gubernatio est execu^{ti}o providentia: & ideo providentia & dispositio aeterna sunt: gubernatio est quid temporale. Nam Deus in se ipso ab aeterno omnia dispositus, & omnibus providit, quæ in tempore executus est: gubernatio, quæ hanc executionem nominat, dicitur temporalis. Ex hoc etiam apparet dispositionem Divinam, & providentiam ad scientiam, potentiam, & voluntatem diversis respectibus pertinere. Nam si Divinā providentiam, & dispositionem consideramus, prout ea Deus speculativè intuerit: sic pertinent ad scientiam. Etiam ad solam scientiam speculativam aliquatenus pertinere potest: quia licet in creaturis, ubi malitia est corruptiva principij, prudentia vel providentia, quæ est pars eius, semper ad scientiam pertinet practicam, & presupponat voluntatem finis. In Deo autem potest ad scientiam speculativam pertinere, & presupponere cognitionem finis: quamvis etiam in ipso Deo providentia magis propriè ad scientiam pertineat practicam, quam ad speculativam. Si

B. BBBBBB
yero

C. cutio providentia: & ideo providentia & dispositio aeterna sunt: gubernatio est quid temporale. Nam Deus in se ipso ab aeterno omnia dispositus, & omnibus providit, quæ in tempore executus est: gubernatio, quæ hanc executionem nominat, dicitur temporalis. Ex hoc etiam apparet dispositionem Divinam, & providentiam ad scientiam, potentiam, & voluntatem diversis respectibus pertinere. Nam si Divinā providentiam, & dispositionem consideramus, prout ea Deus speculativè intuerit: sic pertinent ad scientiam. Etiam ad solam scientiam speculativam aliquatenus pertinere potest: quia licet in creaturis, ubi malitia est corruptiva principij, prudentia vel providentia, quæ est pars eius, semper ad scientiam pertinet practicam, & presupponat voluntatem finis. In Deo autem potest ad scientiam speculativam pertinere, & presupponere cognitionem finis: quamvis etiam in ipso Deo providentia magis propriè ad scientiam pertineat practicam, quam ad speculativam. Si

verò advertimus, quòd cum hoc quòd talia cognoscit, & videt, sic facere proponit: pertinent ad voluntatē. Sed si cōsideramus ea, prout tali cognitioni & proposito superadditur executio, sic pertinent ad potentiam, mediante qua talis executio habet fieri. Nam ut Deus ab æterno secundum suam sc̄iētiam vidit, quomodo erāt omnia disponēda, & omnibus providēdum per voluntatem, sic facere proposuit, & per suam virtutem & potentiam est ea postmodum executus.

Postulumus tamen, si volumus, hæc aliter assignare, ut ex eo, quòd Deus providet rebus, dicatur Deus bonus: èo quòd ordinatē providet, dicatur sapiēs: & autem quòd firmiter & inconcussè providet, dicatur potens: ita quòd ipsa provisio presupponat bonitatem, & voluntatem: decor autem & ordo, qui in provisione apicitur, indicent sapientiā & cognitionem: similitas autem & immobilitas ordinis arguant potentiam & virtutem. Hanc autem viam secundam

D. Damasc. lib. 2. cap. penult. ubi de providentia determinat. Quoniā igitur Divina providentia includit Divinam solitudinem: èo quòd Divina cura & solitudo videtur quid commune ad dispositionem, providentiam, & gubernationem. Rursumque quia providentia quodammodo quidam ordo est, & etiam presupponit dispositionem, & ordinem universi modo, quo dictum est: & quia gubernatio executionem providentiae nominat: & etiam quia providentia ad scientiam, voluntatem, & potentiam pertinet diversis respectibus, sicut ostēsum est, propter modum & ordinem, quē habet ad omnia prætacta: licet ab omnibus eis differat, loquimur tamen de ea secundum modum omnium prædictorum: & idèo licet providentia differat à Divina scientia, loquimur tamen de ea ad modum Divinæ scientiæ, ut prima ratio arguebat. Sic etiā loqui, tamen de ea ad modum Divinæ solitudinis, ut arguebat secunda. Et ad modum Divini ordinis, ut proponebat tercia, & quarta. Et ad modum potentiarū, ut arguebat quinta. Et ad modum voluntatis, ut dicebat sexta. Et ad modum gubernationis, ut ultima proponebat.

* * * * *

(*)

ARTICVLVS IJ.

Vixit Divina providentia sit idem quod fatum?

D. Thom. in fīs. p. 1. q. 22. art. 4. & in q. de veritate q. 5. art. 2. Gerard. Sch. in 1. dīs. 39. q. unius. art. 2. Eras. à Christo in 1. dīs. 39. q. 3. Gavarr. ubi, supra art. 3.

Secundò queritur: utrum Divina providentia sit idem quod fatum? Et videtur, quòd sic per Aug. 5. de Civ. Dei cap. 9. qui ait: *Si misericordia nomen alii rei adhibendum placet, magis diceremus fatum esse firmioris potentioris voluntatem, quam illum causarum ordinem, quem non usitatum, sed suo more stoici faciūt appellant;* sed voluntas firmioris, & potentioris, sive voluntas Divina est idem; quod providentia, vel non realiter differt ab ipsa, ergo nec fatum realiter erit diversum à providentia. Præterea: scribitur 5. de Civi. Dei cap. 8. *Dicunt volentem fata, nolentem trahunt.* Si igitur fata voluntatem immutare possunt: èo quòd volentem ducent, & nolentem trahunt: cùm nihil infra Deum liberum arbitrium immutare possit: èo quòd inter Deum & voluntatem nihil sit medium; fatum non erit aliquid infra Deum, ergo non realiter differet à Divina providentia. Præterea: diversi respectus non faciunt differentiam realem, sed unum & idem acceptum prout est in Deo dicitur providentia, relatum verò ad ea, quæ moverunt per ipsum, dicitur fatum. Vnde Boëtius 4. de Consol ait: quòd cùm in ipsa Divinæ intelligentiæ puritate conspicitur, providentia nominatur: cùm verò ad ea, quæ moverunt, atque disponunt, referuntur, fatum à veteribus appellatum est. Non ergo fatum & providentia realiter differunt. Præterea: secundum eudem ibidē: fatalia de necessitate proveniunt: quia fatum est indeclinabilis ordo causarum; sed res non de necessitate proveniunt, nisi prout referuntur ad Divinam providentiam. Nam relatæ ad causas proximas contingentes esse possunt. Igitur ordo causarum, qui est in Primo Principe, fatum dicitur: cùm solum in eo indeclinabiliter maneat; sed huiusmodi ordo est Divinæ providentia, ergo &c.

In contrarium est Aug. 5. de Civi. Dei

Dei cap. 9. qui ait: *Omnia vero fato fieri non dicimus: immo nihil fato fieri dicimus.* Sed di cere nihil fieri Divina providentia est erroneum: non igitur idem est fatus, quod Divina providentia: cùm fato n-

Boetius 4. de hil fiat: providentia omnia fiant. **P**ræ-
Conf. tereā: Boētius 4. de Cons. dicit: quòd fatus & providentia diversa esse facile liquebit, si quis utriusque rationem cōsi-
pexerit, ergo &c.

RESOLVTIO.

A fato Divina Providentia in quinque differt.

Fatū quin- **R** Espond. dicendum, quòd fatus tri-
que modis. pliciter consuevit accipi. Vno mo-
do idem est, quod vis quedam, & dispo-
sitione siderum. Vnde Aug. 5. de Civita.
D. Aug. P. Dei cap. 2. dicit, quòd cùm homines
N. 5. de Civ. fatum audiunt, usitata loquendi consue-
Dei. cap. 2. tudine non intelligunt nisi vim po-
sitionis siderum. Secundo fatus acci-
pitur pro quoquaque ordine causarum:
ut patet per Aug. 5. de Civit. Dei cap.
Ibidē cap. 9. 9. qui reprehendens Ciceronem, qui
negabat Deum esse præscium futuro-
rum, ait: *Contentas ergo Cicero cum eis, qui
hunc causarum ordinem dicunt esse fatalem.* Tertio modo fatus sumitur pro Di-
vina voluntate, vel Divina providentia.

Ibidē cap. 8. Vnde Aug. 5. de Civit. Dei cap. 8. lo-
quens de quibusdam philosophis, vel
poëtis de fato determinantibus, ait:
quòd probatur eos appellare fatus ip-
sām præcipue Dei summi voluntatem,
cuius potestas insuperabiliter per cuncta
potrigitur. His autem tribus modis pos-
sunt superaddi duo modi. Nam ponen-
tes fatus esse vim positionis siderum, di-
visi sunt: quia quidam huiusmodi vim
reducerunt in Divinam voluntatem; &

Ibidē cap. 2. quidam non. Vnde Aug. 5. de Civita.
Dei cap. 2. ait: quòd homines per posi-
tionē siderum fatus intelligunt, qua-
lis est quando quis nascitur, sive conci-
pitur, quòd aliqui alienant à Dei volū-
tate, aliqui ex illa hoc etiam pendere
confirmant. Rursum ponentes fatus es-
se causarum ordinem, etiam divisi sunt:
quia aliqui huiusmodi ordinem nec in
Divinam voluntatem, nec in aliquam
voluntatem rationalem reducunt. Vn-
Ibidē cap. 2. de 5. de Civit. Dei cap. 2. scribitur:
quòd aliquando fatalia dicuntur, quas

A præter Dei & hominum voluntatem
cuiusdam ordinis necessitate contin-
gunt. Aliqui autem huiusmodi causarū
ordinem reductum in Divinam volun-
tatem fatus appellant. Vnde 5. de Ci-
vitate Dei cap. 8. scribitur: *Qui vero non*

*astrorum constitutionem, sicuti est, cùm quid-
que concipitur, vel nascitur, vel inchoatur, sed* Ibidē cap. 8.
*omnium connexionem, seriemque causarum, quia
sit omne, quod sit, fatus nomine appellari:* & sub-
dit: quòd cum talibus de verbi contro-
versia non multum laborandum est, at-
que tractandum, quando quidem ipsa-
rum ordinem, & quamdam connexio-
nem Dei sumini tribuunt voluntati, &

B potestati, per quod intelligere dat ali-
quos fuisse, qui ordinem causarum fatū
dicentes, eum in Divinam voluntatem
reducebant. Quinque ergo modis fa-
tum dicitur. Primo vis positionis side-
rum in Divinam voluntatem reducta.
Secundo huiusmodi vis in talem volū-
tatem non ordinata. Tertio ordo
causarum Divinæ voluntati tributus.
Quarto talis ordo præter Divinam vo-
luntatem proveniens. Quinto ipsa Di-
vina voluntas sive providentia vel pote-
stas fatus nominatur.

Epil. dictorū.
Duos istorum modorum prima fa- Qui istorum
cie appetet impossibile esse. Nā quòd modoru sint
sit aliqua vis siderum, vel aliquis ordo impossibile.
causarum in Divinam voluntatem non
reductus est impossibile. Solūm ergo de
tribus alijs acceptionibus est loquendū.
Sed rursum una illarum acceptionum
non est bona. Nam quòd fatus dicatur
vis siderum, secundū quod de huius-
modi vi loquuntur, qui de tali fato de-
terminaverunt, stare non potest: cùm
talē vim super liberum arbitrium dire-
ctè causaltatem habere ponerent, & per
eam de motibus hominum tanquā per
causam, cui directè voluntas subditur,
indicarent. Nam liberum arbitriū vir-
tuti siderum etiam in Divinam volunta-
tem reductæ directè nō subditur. Quòd
si tamen huiusmodi virtus in talem vo-
luntatem reducta non fuerit: non solūm
libero arbitrio nō dominabitur, sed
etiam nec per eam effectus aliquis pro-
ducetur: fatus ergo dupliciter accipi
potest. Vno modo, ut dicatur ordo
causarum Divinæ voluntati tributus.
Alio, ut fatus dicatur ipsa Divina præ-
scientia, vel voluntas: sed si Divinam
præscientiam, vel voluntatem fatus no-

D. Aug. M. dīmus. Vnde Aug. 5. de Civit. Dei cap. P. N. 5. dē 2. ait: quod prorsus Divina providentia regna constituuntur humana: quæ si propterea quisque fato tribuit: quia ipsam Dei voluntatem vel potestatē fati nomine appellat, sententiam teneat, linguam corrigat. Propriè ergo & rationem vocabuli attendendo fati, dicitur indeclinabilis ordo causarum in Divinam voluntatem reductus, quo effe-

Quid sit fatum? Etus quadam necessitate proveniunt. **Nam licet non omnis ordo causarum** p̄fissimè? **Quia in se acceptus de necessitate producat** est ordo causa effectum, tamen si huiusmodi ordo in sarum in Di- **Divinam præscientiam reducatur**, in B **Divinam volū-** **taře relatus**, **qua reductione fati ratio formaliter**, & **quo effectus quasi completivè videtur consilere**, si- **quādā necē gula talia quamdam necessitatem con-** **stitutæ prove-** trahunt. **Vicitur enim fatum**, secundū **niunt.**

Etymologia Aug. 5. de Civi. Dei cap. 9. à fando si- **stius vocabu** ve à loquendo: nam Deus unico suo li fatum. Verbo coæterno dixit. In tempore est D. Aug. P. quodam causalium ordine prolocutus, N. 5. de Civ. Nam sicut vox exterior manifestat verbum, sic huiusmodi causalium ordines Consolat. in Divinam præscientiam relati fata, si- **ve voces**, & quādā locutiones dici possunt: quia rationes in Verbo Divi- **nō existentes & ipsam præscientiam Di-** **vinam manifestant.** Et sic loquitur de fato Boëtius 4. de Consol. qui omnem causalium ordinem Divinę providentias famulantem fatum appellat, dicens: sive igitur famulantibus providentię Divinis spiritibus fatum exerceatur, seu tota in servitute nostra, seu caelestibus siderum motibus, seu angelica virtute, seu dæmo- nū varia solertia, seu aliquibus horū, seu omnibus fatalis series texatur. Ex quibus verbis manifestè patet, ipsū pro indifferēti habere quemcumque ordinem causalium in Vivinam providentiam reducū fatum, sive quoddā Divinum edictū, vel quādā Divina prolocutiodici potest.

Et sic accipiendo fatum, dicere pos-

Nota quinq- sumus in quinque differre à Divina pro- **differētias invidētias**; quas differentias dicitus Boë- ter fatum, & tuis quarto de Consol. enumefat. Prima Divinā pro- **est: quia Divina providentia est in cau-** **vidētiam:** quia Divina la Prima. Fatum autem est in ipsis cau- providentia- sis secundis. Nam cùm ordo causalium est in causa relatus in causam Primam sit fatum, cū Prima: fatū relatus in causam Primam sit fatum, cū in secundis talis ordo sit in ipsis rebus mobilibus, causis. Sive in ipsis secundis causis, & relatis, fatū exit in ipsis rebus mobilibus, sive in ipsis

secundis causis; hoc est, quod Boëtius A ait: quod providentia est illa Divina ra- tio in summo omnium principe consti- tuta, quæ cuncta disponit. Fatum verò est inhærens rebus mobilibus dispositio, per quem providentia suis quæcumque necit ordinibus. Secunda est: quia hu- Secunda: Di iusmodi rationes existētes in Deo, & ex vina providē istens idem quod Divina providentia, tia habet ra- habent rationem unitatis: quia ibi om- tatio nem uni- tatis: fatum verò plurali sunt idem, quod fatum, habent quamdā rationem pluralitatis, & quasi cuiusdā per tempora distributa. Et hoc est, quod Boëtius ait: quod providentia namque pariter cuncta, quamvis diversa, quamvis infinita, complectitur. Fatum verò singula ordinat in motu, locis, formis, ac temporibus distributa: ut temporalis or- dinis explicatio in Divinæ mentis adun- nata prospectus providentia sit. Eadē verò adunatio digesta sive divisa atque explicata temporibus, fatum vocetur. Tertia: fatū Tertia differentia est: quia fatum depen- ordinatur in det ex providentia, & in providentiam Divinā pro- ordinatur. Vnde idem Boëtius ait: quod videntiā, & diversa sunt fatum & providentia: quia p̄det ex eas alterum ex altero pendet. Ordo namq; fatalis ex providentia simplicitate pro- cedit. Nam, ut ait, sicut artifex facien- dæ rei formam mente percipiens mo- vet operis effectum, & quod simpliciter prospexerat, per temporales ordines du- cit, ita Deus providentia quidem singulariter, stabiliterque disponit: fato verò hęc ipsa, quæ disponit, multipliciter ac temporaliter administrat. Quarta diffe- rentia est: quia providentia habet ratio- nem immobilem, sive stabilis: fatum ve- rò quid mobile dicitur. Nam licet or- bilius, sed non do causalium in Divinam præscientiam fatum. relatus quodammodo quādā necessi- tatem contrahat: tamen quia talis ordo est in rebus mobilibus, quid mobile di- ci potest. Et hoc est, quod Boëtius dicit: id certè manifestum est immobilem sim- plicemque gerendarum formam rerum esse providentiam: fatum verò esse eo- rum, quæ Divina simplicitas gerenda dispositum, nexus atque ordinem tempo- ralem. Quinta differentia sumitur ex eo, Quidam: om- nia, quæ subiecta sunt fato, ie &a sunt Di- vinæ provi- dentiae, fato subiecta sunt Divinæ providentiae. Nam cùm ipse ordo causalium, qui fatum di- citur, Divinæ providentiae sit subiectus, sed non econ- trariò. oportet

Oportet quæ fato subsunt, providentia A Divinæ subesse: non tamen omnia, quæ subiecta sunt Divinæ providentia, fato subsunt. Nam ea, quæ immediatè à Deo procedunt, cùm non procedant secundū ordinem secundatum causarum, solum sunt subiecta Divinæ providentie, sed nō fato. Ex quo apparet, quod quāto aliquid magis à Deo elongatur, sive magis in entibus tenet gradum infinitum, tantò magis fato subiectum: eò quod magis procedat secundū ordinem secundatum causatum. Et hoc est, quod Boëtius ait: omnia, quæ fato subsunt, providentia quoque subiecta sunt, cui ipsum etiam subiacet fatus. Quædam verò sub providentia sunt locata, quæ fati seriem superfant. Nam ea, quæ sunt Primæ Divinitati propinquæ, stabiliter fixa fatalis ordinem mobilitatis excedunt. Vnde concludit: quod quod longius à prima mente discedit, maioribus fati nexibus implicatur: ac tantò aliquid fato liberum est, quantò illum rerum cardinem, sive illam supremam Divinitatem vicinius petit: quia providentia est quid simplex, immobile, non protensum, nec successionem habens, & divisibile: fatus verò quādam multiplicatatem in se habet, est quid mobile, & quodammodo successivum, & quādā protensionem continens: ideo Boëtius dicit: quod sicut est ad intellectum ratiocinatio, ad id, quod est, quod gignitur, ad æternitatem tempus; ad punctum circulus: ita est fati series mobilis ad providentia stabilem simplicitatem. Patet ergo Divinam providentiam à fato differentem esse & qualiter: quod declarare volebamus.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod fatus est indeclinabilis ordo causarum: quia stabilitas in causis secundis provenit potissimè ex providentia causa Primæ: propter hoc ei attribuitur & ab ipsa denominatur: non quod sit idē, quod ipsa: sed quia per ipsa est id, quod est. Ad 2. dicendum, quod verba illa nō sunt Aug. sed sunt cuiusdam alterius, cuius auctoritatem ipse inducit: & ut patet, quidam sic locuti sunt de fato non distinguentes ipsum à Divina providentia: tamen si Divinam providentiam fatus nominamus, discedimus à proprietate vocabuli, ut est per habita manifestum. Ad 3. dicendū,

quod fatus & providentia non solum differunt secundū diversos respectus: immò differunt sicut, quod est in creatura & Creatore, ut potest patere per verba Boëtij, si bene intelligantur. Ad 4. dicendum, quod fatus non inest indeclinabilitas per se: immò in se acceptum, ut probatum est, quid mobile dicitur. Sed Divinæ providentie per se indeclinabilitas inest: non ergo sunt idem, ut ratio concludebat.

Ad primum in contrarium dicendum, quod fatus differens est à Divina providentia: & tamen aliquid est accipiendo fatus, ut de eo loquimur, licet nihil sit, si quis appellare vellet fatum vim siderum libero arbitrio necessitatē imponentem, vel ordinem causatum in causam Primam non reductum, secundū quem modum fatus esse Aug. negat. Aliud in contrarium concedatur.

ARTICVLVS III.

Utrum omnia subint Divinæ providentie

D. Thom. ubi supra art. 2. & 3. & in qq. de verit. q. q. 1. art. 2. Greg. Arim. dist. 39. q. 1. Gerard. Sen. ubi supra art. 2. Arg. m. 1. dist. 39. q. 1. art. 4. Franc. à Christ. in 1. dist. 39. q. 1. conc. 1. Gav. var. sōp. 2. q. 2. de obiect. prov. art. 1.

T Erit quæritur: utrum omnia subint Divinæ providentie? Et videatur, quod non: quia Commentator 12. Meta. reprehendit eos, qui dicunt Deū habere solitudinem omnium, & etiam 51. eos, qui dicunt ipsum habere solitudinem nullorum: & dicit viam medium esse tenendam, ergo aliquorum Deus solitudinem habet, & aliquorum non:

Præterea: Phus in 2. Meta. assimilat unius versum unius domini, sed in una domo, ta. comm. 52. ut ibi dicitur, sunt servi, liberi, & bestiæ.

D In liberis autem non accedit aliquid in ordinatum: quia non licentiantur ad aliquid, ut ibi dicitur, quod non sit de regimine domus. Servi verò, & potissimè bestiæ, in paucis actionibus communicaunt quantum ad ea, quæ sunt de regimine domus, ita quo vult Phus, ut Cōm. ibidem exponit, quod corpora supercelestia intelligentur per liberos, qui nullam inordinationem habent. Per servos verò, sive per bestias debemus intelligere, quæ sunt sub huiusmodi corporibus,

ut ea, quæ sunt in Sphera activorum & passivorum, in quibus multa per accidens, & multa inordinata videmus accidere: sed cum providentia, vel sit ipse ordo, vel ordinem presupponat, non omnia Divine providentiae subsunt: cum non omnia ordinata sint. Præterea: quæ sunt à casu & à fortuna sunt præter intentionem, & secundum quod talia, ordinem providentiae fugiunt; sed

^{2. Phys. cōm.} multa sunt talia, ut probatur 2. Phys. ergo &c. Præterea: quæ cadunt sub providentia artificis, sunt de intentione eius, sed *Nemo proposito fibi malo facit*,

^{Diony. 4. de que facit, ut vult Diony. 4. de Divi. nom.} ^{Div. nom.}

igitur mala sunt præter intentionem Divinam, non ergo omnia subsunt Divine providentiae: cum mala non subsint ei. Præterea: quod est ordinatum & proximum consequitur fine suū in maiori parte; sed, ut videmus, malum est ut in pluribus: nam plures, ut videtur, dant se delectabilibus, & sensibilibus, quam operibus virtuosis, ergo universum Divina providentia nō regitur.

^{D. Aug. P. N.} In contrariū est Aug. 83. qq. q. de Pro-
vidētia. qui ait: quod Deus omnia mutabiliā pulcherrima gubernatione moderatur. Sed
gubernatio est executio Divine provi-
dētiae, ergo omnia mutabilia Divine pro-
vidētiae subsunt. Sed omnia, quæ sunt circa
Deū, sunt aliquo modo mutabilia, ergo

^{Phus 12. Meta. cōm. 2.} &c. Præterea: Comm. in 12. Meta. ait:
quod sicut omnia, quæ sunt, & quæ fi-
unt in domo, fiunt propter dominum
domus: sic omnia, quæ sunt in univer-
so, & omnes actiones eorum, sunt pro-
pter unum: & illud unum est Prima cau-
sa, ergo omnia ordinata sunt propter
ipsum Deum, quod esse non pos-
set, nisi omnia eius providentia re-
gerentur.

RESOLVTIO,

*Omnia sub Divine providentiae ordine con-
tinentur; non tamen omnia equaliter
tali ordini sunt subiecta.*

Respond. dicendum, quod Divine providentiam esse omnium dupli-
citer venari posset. Primo ex eo quod videtur providentiam impedire. Secun-
dò ex ratione talis impedimenti. Quod autem videtur providentiam impedire
est id, quod est per accidens, & præter intentionem. Nam ex hoc dicitur ali-
quid improvise eventum, quod ab agen-

te non est præcognitum, nec intentum: Ahuiusmodi autem videtur esse, quæ sunt per accidens: nam quia eorum secundum Phū possunt esse causæ infinitæ, cū Phū 2. Post. infinitas non videatur sub arte cadere, vi detur ad talia providentia non extendi. Hæc autem tria esse videtur, videlicet, fortuita, mala, & universaliter contingencia. Dicitur enim fortuitum, & casuale per accidens: quia evenit præter intentionem agentis, ut vult Phus 2. Phys. Secundò mala per accidens esse dicuntur: quia semper agens intedit bonum: ut vult Diony. 4. de Divi. nom. in mul-
^{ta cōm. 53.} tis locis: ideò malum per accidens esse dicitur: quia est præter intentionem agentis. Rursum omnia contingētia per accidens dici possunt: quia ad alteram partem determinata non sunt: quia quod non est per accidens, est ordinatum, & per consequens ad alteram partem determinatum, contingētia per accidens dici possunt. Si igitur aliquid mover nos, quare Divinam providentiam ne-
garē debemus tria prædicta existūt. Sed videtur fortuī illa non impediāt, sic ostendit, tuta subdūtur: nam ipsa fortuita Divine providentiae subduntur, quia si nos volumus est fortuito-
rum causas appellare fortuita & casualia, quæ nul-
la causa nec per aliqua principia esse ha-
bent, sic nihil est fortuitum, neque ca-
usalia, vel concurre-
suale: ut probat Boëtius 5. de Consol. Boet. 5. de
qui ait: nihil esse, quod ex nullis causis Cœsol.
orientur. Si vero casuale vel fortuitū ap-
pellare volumus, quoties aliquod agens-
alicuius gratia aliquid operatur, & quid
aliud ab eo non intentum aliquibus de-
causis contingit, ut si quis colendi agricola
causa fodiens humum de fossa auri pō-
odus inveniat. Sic multa casualia, & mul-
ta fortuita esse dicuntur, & sic de casu & fortuna determinat Phus 2. Phys. se-
cundum quem modum dicere possuimus casum esse inopinatum cōcurrsum
^{Phys. com. 52.} caularum. Nam & si depositio thesauri causā habuit, & fossio terræ etiam. Sed istarum causarum concursus inopinatus dicitur: quia præter intentionem re-
condentis fuit, ut colens agrum thesau-
rum haberet: & præter intentionem in-
venientis, ut pecuniam inveniret: verū quia huiusmodi concursus aliquis effec-
tus est, nec est dare effectum absque ali-
qua causa, cum non possit reduci talis concursus in fodientem, nec in recon-
dētē, oportet dare aliquam causam su-
periorem.

periorem cuius sit huiusmodi causas A convertere: & quia Divina providentia est illa, à qua omnis ordo causarum sumit originem, per quam omnis effectus efficitur: quia oportet dare eisdē esse factorem rerū, & provisorem; ut probat

D. Damasc. 2. lib. cap. penult. huiusmodi fortuita oportet Divinæ providentiae esse subiecta, cuius est omnes causas connectere, omnem causatum ordinem

Boetius 5. de Consol. efficeret. Et ista est via Beati quinto de Consol. per quam probat fortuita ordinem Divinæ providentiae non effugere, cum alt: quod licet diffinire casum esse inopinatum eventum ex influentiibus causis in his, quæ propter aliquid geruntur: construere vero atque confluere causas facit ordo ille ex inevitabili connexione procedens, qui de providentiae fonte descendens cuncta suis locis temporibusque disponit.

Quod eidē Viso fortuita sub Divina providentiam mala tia contineri, notandum, mala ordinis subduntur: Divinæ providentiae simpliciter non est quia mala nō fugere: nam si nihil aspiciens ad malū nisi aliquid agit, quod agit, Deus, qui sumum bonum ex eius eligere.

Boetius 4. de Consol. dicit: quod modus Divinus est, quod ad bonum dirigens cuncta disponat: nam si à reprobis nihil tam mali gignitur, licet in agendo errēt, multò minus ordo ille de cardine summi boni proficiens, à suo deflebit exordio. Quod verò ad ordinem providentiae mala aliquo modo redu-

D. Aug. P. N. cap. unde malum in Ench. patet, quia ad decorum faciunt universi: unde Aug. in Ench. cap. Unde malum ait: quod malum bene ordinatum, & suo loco nostrum eminentius commendat bona, ut magis placeant & laudabiliora sint: Et subdit: Neque enim Deus omnipotens, quod etiam infideles fatentur, rerum cui summa potestas, cum summè bonus sit, nullo modo sineret mali esse aliquid in operibus suis, nisi usque adeo esset omnipotens

Quod etiam contingentia Sed quod contingentia Divinæ providentiae sunt cum tiā ne impedianc facile est videre: nam providentia, sicut cum Divina præscientia contingit simul stant: ita & cum Divinæ providentia stare possunt: immo ipsius est causa contingit Divinæ providentia causa

existit. Nam cùm sit causa entis, in eo tingit: quia quod ens, ipsis necessitatibus & contingit, in quantum causam esse oportet, cùm tamen ens, cu- contingens & necessarium existant ius differen- differentiae entis, in eo quod sunt ne- cessarium, & contingens.

Et quia nihil est in universo, quod ordinem Divinæ providentiae impediatur, vel simpliciter effugiat, dicere cogimur, D. Aug. P. N. omnia Divinæ providentiae subiacere! 83. qq. q. 17. unde Aug. 83. qq. q. de Providentia di de Providentia: quod Statim Deo cuncta bene administra. trante quæ fecit, nihil inordinatum in universo, nihil iniustū est, sive sciētibus nobis, sive nescientibus. Habito omnia Divinæ providentiae subiacere ex his, quæ videbantur Divinam providentiam impedire: hoc idem declarare possumus ex his, secundum quæ videntur huiusmodi impedimenta consurgere: nā tota causa, quare dubitant aliqui, omnia Divinæ providentiae supponere, est: quia vident aliqua inopinata, & per accidens eveni- Secunda via: re. Quod autem alicuius cause contingat ubi nota, aliqua per accidens & improvisè, tripli per quæ Di- citer potest contingere. Primo ex parti- vina. providentiae videtur ambulante coruscat: eò quod ambula- tio Sortis propter sui particularitatem secundum causalitatem ad corticatio- nem se non extendit. Secundo: hoc contingit ex defectu agentis, ut accidit naturæ particulari producere foemini- nā, cū intendat masculum, quod ex de- fectu feminis nō valentis superare materiam potest accidere. Tertio: hoc co- tingit ex dispositione materiae. Contingunt enim aliquando agenti aliqua per accidens & improvisa: eò quod mate- ria propter sui indispositionem perfecte agentis actioni non subditur. Propter nihil autem horum dicere possumus Deo aliqua per accidens contingere: cū ipse sit causa universalis & prima, & in- finitæ virtutis, non agens ex suppositio- ne materiae: nihil ergo ei contingit per accidens, quod simpliciter ordinem sua

Quia Divinæ providentiae possit effugere. Adver- tendum tamen, quod licet omnia Divinæ tiae sunt sub providentiae sunt subiecta, non tamen iesca: nō tamen omnia eodem modo subduntur, ut modo.

Damasc. ostendit 2. lib. cap. 29. aliter D. Damasc. provider rationalibus, aliter irrationali- libus, aliter subduntur providentiae sua contingentia, aliter necessaria, aliter ordini providentiae subiectantur boni, ali- ter

ter malumam unicuique Deus providet A secundum quod eius natura requirit, vel operatio postulat: sic enim imaginare debemus quod Deus in sua celsitudine permanens prout unicuique videt providendum esse, sic providet: & hoc

Boetius s. de est, quod Boetius dicit apud de Consol. Consol.

quod Deus ex alta providentia specula respicit, & quod unicuique conveniat agnoscere, & quae convenire novis, accommodat,

His fundamētis suppositis, tanquam veris & manifestis. Primo quod omnia Divinæ providentiae sunt subiecta. Secū-

Triplex er- dō quod ei non subiectiuntur æqualiter, tor circa Di Patet illorum positionem falsam esse, vinam provi qui dixerunt: omnia Divinæ providerentia. Primi quod non omnia tñx non esse subiecta: & qui voluerunt quod non omnia Divinæ pro omnia æqualiter ordine providentiaz vidēntia sub contineri. Primi tripartiti sunt. Nam si ciuntur. aliqui negaverunt omnia Divinæ provi- Secundus dentia subiecti: quia dixerunt nihil ei esse quod tantu de universa subiectura, secundum quod ostendit libus curat. **Goraniator** 11. Meta. Aliqui vero dixerunt Deum de universalibus curam et. Meta. habere, sed circa particularia se non ex- comm. 91. extendere eius curam, quæ positio. Com- tribuitur, licet secundum ejus verba di- recte haberri non possit. Aliqui vero, ut

Tertius, quod etiā de singulisibz. Rabi Moyses, & sui sequaces dixerunt: Deum non solum de universalibus cu- ram habere, sed etiam quod circa par- ticularia hominum eius sollicitudo ex- tenditur. Nam cum homo secundum intellectum sit quid incorporeale, cui secundum rectam lineam est universale obiectum, dignum est, ut eorum, secun- quod particularia sunt, Deus curam ha- beat. **Quorum** omnes positiones falsæ

Triplex er- tor, quod etiā sunt: cum secundū eas, vel nihil vel saltē nō qualiter sub. quodlibet sit Divinæ providentiae sub- sunt Divine iectum. Et sicut aliqui defecerūt, quia ne

providentiae omnia Divinæ providentiae omnia.

Primus: quia esse subiecta: sic aliqui male dixerunt,

de necessitate quia crediderunt omnia sub Divinæ te eveniunt. providentiae ordine æqualiter contine-

Secundus po- ri: qui etiam tripartiti sunt. Nam qui-

Deos, unum dam credentes nō aliter ei subiecti con-

propter bo- tingentia, quam scientiam stoici vidē-

na, aliud tur asserere. **Quidam** autem opinantes

propter ma- xequaliter bona & mala providentiae la.

Tertius po- subiacere, coacti sunt ponere duos Deos,

ut quod etiā unum, qui bona creat, alium, qui mala

eidentia bru- producit. **Tertij** vero quia voluerunt

tis accidentis non alter Divinæ subiacere, providen-

ies in peccata. vel præmio, tñx rationalia, quam irrationalia, volue-

rent, quod nihil brutis contingat, quod non fuerit eis provisum in peccata vel in præmium, & lo cantam processerunt insaniam: quod sicut peccatum est occidere rationalia, ita, per se loquendo, dicebant nihil irrationale occidendum esse: quæ omnes positiones fallax sunt: quia contingentia & necessaria, bona & mala, rationalia & irrationalia non æqualiter Divinæ providentiae sunt subiecta. Patet ergo omnia subDivinæ providentiae ordine aliqualiter contineri; non tamen omnia æqualiter tali ordini esse subiecta.

Respond ad arg. Ad 1. dicendum, quod positio Commentatoris in hoc non est tenenda. Nam inter illas duas positiones extremitas debemus tenere medium, non materialiter à Deo aliqua Divinæ providentiae esse subiecta, & aliqua non; sed secundum uniformitatē: quia debemus dicere: non omnia æqualiter Divinæ providentiae subiacere. Ad 2. dicendum, quod in mundo videntur esse multa inordinata respectu particuliarum causarum: quia non sub sunt earum ordini: respectu tamen Dei nihil est in ordinatum simpliciter. Nā quod effugit aliquē modum ordinis, sub alio modo ordinis continetur, ut male agēs.

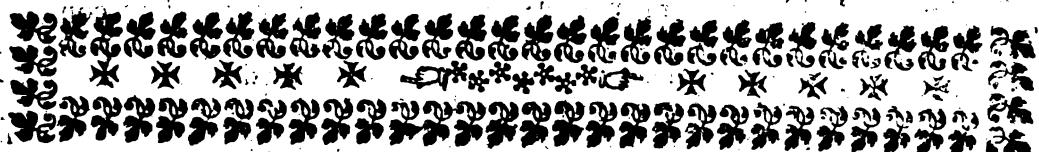
C effugiens ordinē Divinæ misericordiar, sub ordine Divinæ iustitiae continetur. Ad 3. dicendum, quod ut patet per habita, etiam fortiora subDivina providentia continentur. Ad 4. dicendum, quod benè arguitur mala non subesse Divinæ providentiae sicut bona; sed tamen non probatur, quod mala ordinem Divinæ providentiae simpliciter subterfugiant. Nam cum Deus ex malis eliciat bona non aspiciens ad malum; sed aspiciens ad bonum, mala ordinat, & ipsius providentiae etiam mala aliqualiter sunt subiecta. Ad quintum dicendum, quod simpliciter loquendo, mala non est in pluribus: quia si loquimur de malorum corporalium, sic corpora supercælestia, in quibus non cadit error, incomparabiliter excedunt omnia corpora, quæ sunt in Sphaera activoru & passivorum, in quibus malum aliquod reperitur. Sic etiam credibile est, quod cælestes mentes etiam beatæ excedunt omnem aliquam mælititudinem damnatorum. Vel dicere possumus, quod nihil est, quod omni fine privet simpliciter.

ter: cum ipso mal ad decorem faciant universi: unde consecutio finis secundum aliquem modum non solum est in pluribus sed etiam in omnibus, propter quod omnia Divinæ providentiae sunt subiecta.

EXPOSITIO LITTERÆ.

SVper litteram, super illo: Item. & quod Husdam dicitur, quod Deus possit scire plura quam sciat. Notandum, quod

A Magister istorum positioneth hoc assert, sed eam recitat. Nam licet possumus concedere, quod Deus posse non sciens, quod scit, vel scire, quod non sciens in sensu divisione non tamē debenit concedere, quod possit pura scire, quia non sciat, vel quod eius scientia possit fieri additione, vel diminutione: quia in talibus locutionibys semper sensus compositus designatur, secundum quem modum propositiones huiusmodi falsae sunt.

DISTINCTIO XXXX.

QVID SIT PRÆDESTINATIO, ET IN QUO DIFFERAT
à præscientia?

RÆDESTINatio vero de bonis salutaribus. Postquam Magister determinavit de scientia Divina in communione in parte ista determinat specialiter de prædestinatione. Et duo facit: quia 1. dicit, quid sit prædestinatio? 2. specialiter determinat de causalitate eius: utrum sit causa Prima, vel habeat causam aliam? Secunda ibi: Si autem querimus. In principio 4. t. dist. Circa primum duo facit: quia 1. dicit, quid sit prædestinatione, dicens: eam esse præparationem gratie. Et separat ipsam à præscientia. Nam præscientia non solum subsunt bona, sed etiam mala: sed Deus solum bona prædestinat. 2. determinat de certitudine eius, ibi: Prædestinationem nullus videatur. Circa quod duo facit: quia 1. determinat de certitudine prædestinationis. 2. determinat de ipsa reprobatione, ibi: Cumque prædestinatione. Circa primum duo facit: quia 1. dicit numerum prædestinationis, & etiam reprobatorum esse certum: quia nullus prædestinatus damnabitur, nec reprobatorum salvabitur. 2. Circa hanc veritatem obiecta, ibi: Ad hoc autem obiectum. Circa quod duo facit: quia 1. obiectum, & solvit. 2. contra solutionem instat. Secunda ibi: Verumamen adhuc instans. Circa primum duo facit: quia 1. arguit numerum prædestinationis non esse certum: quia Deus potest apponere gratiam, quibus non apponit, & subtrahere, quibus non subtrahit: & ita aliqui damnari possunt, qui salvandi sunt: & aliqui salvari, qui sunt damnandi. Non ergo prædestinaturum numerus est certus. 2. solvit dicens, pro tanto dictum esse numerum electorum nec augeri posse, nec minui: quia ista duo simul stare non possunt, quod aliquis sit prædestinatus, & damnatur: & reprobatur, & salvetur: unde sicut dicit.

B. Aegid. Col. I. sup. 1. Sent.

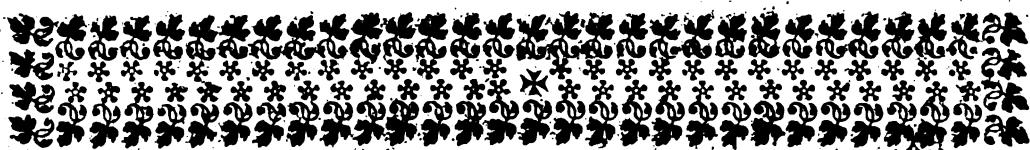
B ut prædestinatus potest destinari, in sensu proposito falsa est, in sensu divisione vera. Secunda ibi: Quibus respondemus. Deinde cùm dicit: Verumamen ad hoc. Instat contra solutionem: nam si nō potest esse, quod sit prædestinatus, & damnatur, vel reprobatus & salvatur: quia simul & in sensu composito prædicta statim non possunt: tunc cùm alterum sit necessarium, quia Deus ab eterno prædestinavit, quod prædestinavit: & reprobavit, quos reprobavit: ergo alterum est impossibile, ergo demonstratio aliquo, cùm determinatus sit ad alteram partem: quia vel est prædestinatus, vel reprobatus, ergo non potest salvari, vel damnari in determinate: sed alterum determinat necesse est ei inesse. Secundò solvit, quod huiusmodi propositione, iste non potest modis esse prædestinatus; cùm non esse prædestinatus, si intelligatur coniunctim, ut quod ab eterno fuerit prædestinatus, & modis non sit prædestinatus, vel quod simul possit esse prædestinatus & non prædestinatus: sed sunt locutiones falsæ! Deus tamen ab eterno potuit hunc prædestinare; & non prædestinare, unde & aliqui addunt, quod modis potest esse prædestinatus; & non prædestinatus, quia omnia inquirendo magis declarabuntur. Secunda ibi: In hancmodi salvatione. Deinde cùm dicit: Cumque prædestinatione, determinat de reprobatione. Et tria facit: quia primum notificat reprobationem, & oppositum ad prædestinationem: quia sicut prædestinatione est Divina elecio, & propositionum miserendi: sic reprobatio est orationis iniuriantis, & propositionum non miserendi: differenter tamen, quia prædestinatione preparat gratiam in presenti, & gloriam in futuro; sed reprobatio non preparat iniuriam in presenti: sed solum præscit: preparat tamen poenam in futuro. 2. quod dixerat, manifestat per Aug. & Fulgerium. 3: recolligit in summa dicta, & addit em.

Ccccc

nig

ni hæc procedere secundum Divinæ voluntatis imperium: & quia Apostolus rationem horum non aperit, sed miratur: exclamat cum eo

dicas: O aliquid Dr. Scitula ibi: Tertius Augsti-
nus: Tertia ibi: Sicut ergo prædestinatio. In qua ter-
minatur sententia lectionis & distinctionis.

QUESTIO I.

De prædestinatione.

VIA Magister in præsen-
ti distinctione de duobus determinat, vide-
licet, de prædestina-
tione, & reprobatione: ideo de his duobus
queremus. Circa pri-
mum queremus duo. Primo: quid sit
prædestinatione? Secundo: quoram sit?
Item circa primum queremus tria. Pri-
mo: utrum prædestinatione sit aliquid in
prædestinato, vel solum in prædestinante?
Secundo: quid sit in prædestinante?
Tertio: utrum differat à libro vita.

ARTICVLVS J.

*Utrum prædestinatione ponat aliquid in
prædestinato?*

D. Thom. in summa. t. p. q. 23: art. 2. & in qq. de veris. q. 6.
per totam. Vide Dicit. in Epist. ad Rom. cap. 8:
lect. 2. dub. 1. quid scientie de prædestinatione.
Franc à Christo in 1. diss. 41. q. 3. cap. 2. & 2.

dentiam includit, sicut speciale compu-
ne: nam providentia est omnium, præ-
destinatio aliquorum; sed Deus provi-
dere rebus dicitur ex eo, quod con-
fert eis ea, per quæ possunt consequi-
fines suos: sed ipsa collatio aliquid in re
ponit, ergo & prædestinatio, quæ pro-
videntiam includit, aliquid in re ponit.
Præterea: prædestinati dicuntur, qui sunt
ordinati ad adipiscendum gloriam; sed
gloria non potest adipisci sine gratia.
Cum igitur gratia aliquid ponat in eo,
qui est Deo gratus, ergo & prædestina-
tio necessariò aliquid ponit in præde-
stinato.

In contrarium est: quia prædestinatur prædestinati, antequam sint: cum
Deus elegerit nos in ipso ante mundi
constitutionem; sed antequam res sit,
nil in ea esse potest, ergo &c. Præte-
rea: secundum Augustinum prædesti-
natio est propositum miserendi, sive D. Aug. P.
N. preparatio beneficiorum; sed homo po-
test proponere conferre aliquid bo-
nū alicui, antequam conferat, & præpara-
re danda, antequam det: non ergo o-
portet bona prædestinata creaturae esse
in creatura; sed sufficit esse Divinum
propositum ad conferendum.

RESOLVTIO.

*Prædestinatione formaliter non ponit aliquid in
prædestinato: ponit vero, vel ponet eau-
saliter secundum Divinum
propositum.*

D. Espond. dicendum, quod, sicut su-
periùs tacutum est, sic se habet Deus Scilicet dif-
respectu universi: sicut Paterfamilias ref³, q. 3. art.
pecta sua domus: ita quod totum uni-
versum respicit Deum, quasi una do-
mus unum patrem: & sicut Paterfamilias
disponit domum suā in se ipso, antequā
talis dispositio executioni mandetur: sic
Deus Pater seculi, & mundi Princeps
ab aeterno & ante mundi constitutionē secun-

AD 1. sic proceditur: videtur, quod
prædestinatione ponat aliquid in
prædestinato: quia non est bonum ali-
quius nisi ex eo, quod consistit in eo. Si
igitur nihil adipisceretur prædestinatus
ex prædestinatione sua, secundum mo-
dum intelligendi, non videretur præde-
stinatus esse melioris conditionis, quam
non prædestinatus, quod falsum est.
Præterea: relationes Dei ad creaturam
videtur ponere aliquid realiter in crea-
tura, & secundum rationem in Deo; sed
prædestinatione videtur quādam relatio-
nem importare, per quā refertur Deus
ad creaturam, ergo secundum rem po-
nit aliquid in creatura, secundum mo-
dum intelligēdi in Deo. Præterea:
prædestinatione, ut videtur, provis-

secundum bēnē placētū sūc vostantis dispositū, & ordinavit in se ipso, quæ videmus nūc suos cursus temporaliter agere. Nam cūm non oportet res esse, ut à Deo cognoscantur, cūm ipse vocet ea, quæ non sunt, tanquam ea, quæ sunt: dicere nos oportet de fluxu serum secundum varietates temporū, quem videntus, ab ēterno Deo præsentem extitisse: & sicut videmus res secundum suum actualem cursum in suos finēs dirigi: sic arbitrari debemus, quod Deus ab ēterno scivit, & voluit sic res suos cursus peragere, & in suos fines dirigere, & eas in se ipso præordinavit, & in suos fines direxit: & quia prædestinare nihil est aliud, quā p̄mittere, sive prædirigere, vel præordinare: ita quod ibi, pre, prioritatē ēternitatis ad alia importat: dicere debemus, quod sicut modō res mittuntur, destinantur, & ordinantur in suos fines: ita prius ab ēterno p̄mittebantur, prædestinabantur, vel præordinabantur in ipso Deo. Dato ergo, quod destinatio aliq id ponat in destinatis, ut accipiamus destinatiōnēm pro executione prædestinantis, secundum quam res in se ipso actualiter destinantur, & in suos fines diriguntur: prædestinatio autem, secundum quam ēternaliter Deus in se ipso omnia prædirexit, non ponit aliquid in re secundum actualitatem, sed solum secundum Divinum propositum. Verūm quia consecutio gloriae, in quam tanquam in finem prædestinati secundum Divinum propositum diriguntur, non potest esse sine collatione gratiae, oportet prædestinationem utriusque preparationem esse, gloriae, videlicet, & gratiae: vel propositum gratiam & gloriam conferendi. Nam ex eo, quod Deus proposuit talia conferre creaturā rationali, dicitur eam prædestinari. Cūm ergo queritur: utrum prædestinatio de necessitate aliquid ponat in prædestinato? Si loquamur de positione actuali, non. Sed si loquimur de positione secundum Divinam propositum, sic: Verūm quia Divinum propositū oportet impletū, dicere possumus, quod omnis prædestinatus, vel gratiam habet, vel gratiam habebit. Vnde quodammodo de necessitate, secundum quod prævisa à Deo necessaria sunt, & Divinum propositum de necessitate impletur, præde-

stinatio in prædestinato aliquid ponit, vel aliquando ponet.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod prædestinatio est quādam actio prædestinantis, & est in prædestinante. Nam cūm prædestinatio sit Divinum propositum, vel non resliter differat ab eo, sicut velle est in vīlēte, & in volito, & propositū est in prouponēte, & nō in eo, de quo haberūt propositū. Sic prædestinatio est in prædestinante, & non in prædestinato: unde prædestinatum non denominatur à prædestinatione, sicut coloratum à colore; sed quodammodo, sicut visum denominatur à visione. Nam licet color sit in colorato, quem denominat; visio tamen nō est in viso, sed in vidente: sic prædestinatio nō est in prædestinato, sed in prædestinante, igitur formaliter prædestinatio nihil ponit in prædestinato. Verūm quia talis prædestinatio vel tale Divinum propositum est causa, quare aliquis gratiam & gloriam consequatur, causāliter vel aliquid ponit, vel saltem ponet. Vnde prædestinatus melioris conditionis est, quam non prædestinatus: quia vel habet gratiam, vel habebit. Ad 2. dicendum, quod aliqua relatio est Dei ad c-eaturam, quæ fundatur super aliqua actuali operatione prōcedente in creaturā, & tales relationes non possunt convebitualē, sed nō ex tempore: & sunt realiter in creaturā, & secundum modum intelligendi in Deo, secundum quem modum dicitur Dominus & Crea- tor. Aliquæ vero relationes sunt, quæ ponat in non dicunt respectum ad creaturam in actu: sed quodammodo in habitu: & cūna tales relationes esse possint, ante- quam creatura sit, non oportet, quod quia non dicuntur in creatura ponantur: & quia prædestinatio, secundum quod Deus omnia in se ipso ab ēterno in suos fines di- rexit, non fundatur super aliqua actione transunte in exteriorē materialē, non de necessitate aliquid ponit in prædestinato, nisi modo, quo dictum est.

Ad 3. dicendum, quod prōvidentia dupliciter potest accepi. Primo in se secundum quod est quādam ratio ordinis diligendorum in finem, & sic est ēternā; & est solum in prōvidente. Altero modo possumus accepere prōvidentiam pro executione eius, secundum quod Deus actualiter rebus prōvidet, & sic actiū-

Prædestinatio dicit relatio ad creaturā, & relationes non possunt convebitualē, sed nō ex tempore: & sunt realiter in creaturā, & secundum modum intelligendi in Deo, secundum quem modum dicitur Dominus & Crea- tor. Aliquæ vero relationes sunt, quæ ponat in non dicunt respectum ad creaturam in actu: sed quodammodo in habitu: & cūna tales relationes esse possint, ante- quam creatura sit, non oportet, quod quia non dicuntur in creatura ponantur: & quia prædestinatio, secundum quod Deus omnia in se ipso ab ēterno in suos fines di- rexit, non fundatur super aliqua actione transunte in exteriorē materialē, non de necessitate aliquid ponit in prædestinato, nisi modo, quo dictum est.

ter aliquid ponit in his, quæ sub providentia continentur. Sic etiam & si prædestinationem accipere vellemus pro executione eius, secundum quod Deus aliquos actualiter dirigit in gloriam, conferendo eis gratiam, per quam possint talem finem adipisci, & sic prædestinatione ponit aliquid in prædestinato. Ad 4. dicendum, quod secundum quod prædestinati ordinantur ad gloriam, sic habent gratiam, ut si ordinantur secundum Divinum propositum, solùm secundum Divinum propositum habent eam. Si vero actus liter ordinantur: quia actu iusti suot, secundum quem est aliquis vita æterna dignus, actualem gratiam habent: igitur prædestinatione non de necessitate ponit gloriam in prædestinato actualiter; sed solùm secundum Divinum propositum.

ARTICVLVS I).

Quid dicat prædestinatione in prædestinante?

D. Thom. in 1. dist. 41. q. 1. art. 2. C. q. 2. art. 1. 2. C. in qq. de verit. q. 6. art. 1. C. 1. p. q. 13. art. 1. Franc. à Christo dist. 40. C. 41. q. 2. "Cœlestes genit. 1. 4. disp. 1. cap. 2. §. 2. Gaufr. tom. 2. q. 1. de prædest. art. 4.

Secundo queritur: quid prædestinatione sit in prædestinante? Et videtur, quod sit idem, quod præscientia: quia D. Aug. P. secundum Augustinum in libro de Prædestinatione sanctorum: prædestinatione Prædest. sanctorum. sine præscientia esse non potest. Autem hoc dictum est: quia præscientia à prædestinante est indifferens ratione: & propter identitatem realis unum sine alio esse non potest: aut quia est indifferens ratione? Si autem dicatur hoc esse dictum propter identitatem realis: tunc pari ratione prædestinatione non posset esse sine quantumque Divino attributo: supervacue ergo specialiter mentio fieret de præscientia. Hoc igitur dictum est propter indifferentiam secundum rationem: sed quia non different: nec se, nec ratione, penitus sunt idem: non ergo aliud dicit in Deo prædestinatione, quam præscientia. Preterea: videtur, quod pertinet ad voluntatem: quia prædestinatione secundum Augustinum est propositum materiendis: sed propositum ad voluntatem pertinet, ergo &c. Praeterea: videtur quod pertinet ad poten-

tiam: quia præparare ad potentiam pertinet; sed diffinitur prædestinatione, quod est præparatio gratiae in presenti, & gloria in futuro, ergo &c. Præterea: videtur, quod pertineat ad providentiam: quia ordinare aliquid ad finem ad providentiam pertinet; sed prædestinare aliquos est eos ordinare in finem, ergo &c.

RESOLVTIO.

Prædestinatione, que in quatuor differt à providentia, uno modo accepta dicit actum intellectus incidentem actum voluntatis;

& alio modo dicit voluntatis præsupponentem cognitionis actum.

REspond. dicendum, quod prædestinatione importat quādā præordinationem in finem: unde Augustinus in de Prædestinatione sanctorum, prædestinationem præordinationem vocat. Similiter & providentia ordinem in finem importat. Nam ex hoc aliqua, sub providentia ordinatur, in quantum non per omnem modum privata sunt fines: sed huiusmodi ordinem in finem aliter importat prædestinatione, aliter providentia: quia providentia dicit huiusmodi ordinem, vel rationem ordinis communiter: sed prædestinatione specialiter. Est enim prædestinatione uno modo sumpta præordinatio aliquorum in fine supernaturalem, præordinatio dico volita, liter: & ista vel in executione ordinata secundum propositum voluntatis. In duobus ergo principaliiter differt prædestinatione à providentia: quia providentia est ordo per modum vel ratio ordinis rerum dirigendarum in finem.

In finem communiter acceptum. Sed prædestinatione respicit finem quādam specialem: quia supernaturalem. Rursum huiusmodi ordo, vel ratio ordinis importata per prædestinationem est necessariò volita, vel in executionem ordinata secundum propositum voluntatis. Sed providentia dicit ordinem vel rationem ordinis communiter acceptum, propter quod prædestinatione comparata ad providentiam dupliceire specialiter importat, videlicet, ratione finis, & ratione ordinis in finem. Nam prædestinatione importat finem speciale, ne gloriam, vel vitam æterniam, quae est finis ordinis secundum, vel intellectum, habent-

habentum: Dicit etiam specialem modum ordinis in talem finem. Vnde secundum providentiam ordinantur omnia rationalia in talem finem: quia Deus voluntate antecedente vult omnes homines salvos fieri. Sed secundum prædestinationem in talem finem solum ordinantur electi.

Ex his autem quantum ad præsens,

Quadruplex oriuntur quatuor differentias prædestinationis ad providentiam. Prima est: prædestinationis & providentiae. Prædestinationis est: quia providentia est respectu omnium. Nam cum nihil sit in universo inordinata est: quia natus, & cum modus Divinus sit quodcunquam providentia ad bonum dirigenz cuncta disponat, est omnium, nihil est in universo privatum omni finitudo. Nam & ipsa mala ordihantur in alio modo, quem finem, inquantum ex eis Deus qui consecutus est, bonum elicit. Potest ergo aliquid in universo effugere aliquem finem, & unum modum ordinis: sed effugere simpliciter finem, & omnem modum ordinis est impossibile. Vnde providentia, quæ non dicit specialem modum ordinis, est omnium. Est enim providentia Divina ratio in summo Principe constituta, quæ cuncta disponit, ut dicitur 4. de Consol. solariione; sed prædestinationis non est omnium: quia non omnia consequuntur finem illum supernaturalem, videlicet, fruitionem æternam. Secunda est: quia potest reservari ratio providentie, si huiusmodi ordo rerum solum speculative accipiatur. Dicitum est enim, quod in providentia importatur ratio ordinis communiter; sed prædestinationis huiusmodi ordinem vel rationem ordinis importat specialiter: quia dicit eam voluntatem, vel secundum voluntatem in executione ordinata. Tertia differentia est: quia ratio ordinis, quæ importatur in prædestinatione, est volita non solum in voluntate antecedente, sed etiam consequente: quia ex hoc aliquid ordinatur in executionem secundum propositum voluntatis, inquantum illud est voluntas voluntate consequente. Sed providentia, quæ rationem ordinis dicit communiter simpliciter, sive huiusmodi ratio solum speculative accipiatur, sive simul cum speculacione ad sic ibi propositum voluntatis antecedentis, sive consequenter, ut est in Deo, ubi malitia nostri potest esse corruptiva principij, providentia dici potest. Quarta est: quia prædestinationis magis ex parte voluntatis secon-

net, quam providentia. Nam providen-

tia est pars prudentiae, immo est id, in

quo quodammodo completivè prudē-

tia reservatur: ponuntur enim partes

præsentium, prudentiae memoria præteritorum, in-

sunt respec-

telligentia præsentium, providentia tu

futurorum; sed memoria præteritorum, & intelligentia præsentium requiruntur

ad prudentiam, ut prudens sciat bene

conjecturari de futuris: unde quodam-

modo completivè prudentia in provi-

dentia reservatur: & quia prudentia est

in intellectu, providentia quodammodo

ex parte intellectus se tenet; sed, ut

infra patebit, cum de reprobatione dis-

putabitur, destinare duplicitate sumitur:

nam uno modo idem est, quod dirige-

te aliquid in finem: & sic est actus intel-

lectus includens actum voluntatis volē-

ti finem. Alio modo ipsum proponere

quodammodo destinare dicitur: & isto

modo destinatio actus voluntatis exi-

git, secundum quod dicimus aliquem

destinare aliquid in corde suo, quod se

facilius proponit: & sic prædestinationis

se tendit quodammodo completivè ex

parte voluntatis; non tantum simpliciter

dicit actum voluntatis, sed presupponit

actum cognitionis ostendentis finem,

in quem voluntas tendit. Quocumque

modo sumatur semper præde-

stinatione se teneri magis ex parte volun-

tatis, quam providentia. Ex his autem

differentiis alsignatis, & potissimum ex

ista ultima, apparet quid prædestinationis

dicit: quia secundum unam sui accep-

tionem dicit actum intellectus inclusio-

nem voluntatem, & secundum aliam

dicit actum voluntatis presupponen-

tem cognitionem.

Memoria
præteriorū,
intelligentia
præsentium;

providen-

futuro-
rū, ubi est

cōpletivè ra-

ad prudentiam, ut prudens sciat bene

tio prudenti-

conjecturari de futuris: unde quodam-

modo completivè prudentia in provi-

dentia reservatur: & quia prudentia est

in intellectu, providentia quodammodo

ex parte intellectus se tenet; sed, ut

infra patebit, cum de reprobatione dis-

putabitur, destinare duplicitate sumitur:

nam uno modo idem est, quod dirige-

te aliquid in finem: & sic est actus intel-

lectus includens actum voluntatis volē-

ti finem. Alio modo ipsum proponere

quodammodo destinare dicitur: & isto

modo destinatio actus voluntatis exi-

git, secundum quod dicimus aliquem

destinare aliquid in corde suo, quod se

facilius proponit: & sic prædestinationis

se tendit quodammodo completivè ex

parte voluntatis; non tantum simpliciter

dicit actum voluntatis, sed presupponit

actum cognitionis ostendentis finem,

in quem voluntas tendit. Quocumque

modo sumatur semper præde-

stinatione se teneri magis ex parte volun-

tatis, quam providentia. Ex his autem

differentiis alsignatis, & potissimum ex

ista ultima, apparet quid prædestinationis

dicit: quia secundum unam sui accep-

tionem dicit actum intellectus inclusio-

nem voluntatem, & secundum aliam

dicit actum voluntatis presupponen-

tem cognitionem.

Respsio ad
questionem.

ibi prædestinatio aliquo modo sumpta est quidam modus providentiae, inquantum importat quemdam ordinem in finem specialiter, cum providentia sit ratio ordinis accepta communiter.

ARTICVLVS II J.

Vtrum prædestinatio sit idem quod liber vita?

D. Thom. in sciss. p. 1. q. 24. art. 2. Et in q. de veris. q. 4. Gavardi tom. 2. q. omnia de lib. vita art. 3.

Tertio queritur: utrum prædestinatio sit idem, quod liber vita? Et videtur, quod sic: quia ex hoc aliquis adspicitur gloriam: quia est scriptus in libro vita; sed attributa Divina nobis innotescunt per effectus: igitur idem est liber vita, quod prædestinatio: cum idem effectus, ut adeptio glorie, conveniat utriusque. Præterea: prædestinare est præordinare: quia secundum Aug. prædestinatio præordinationem importat: sed ordinare pertinet ad rationem & intellectum: cum ergo liber vita nihil sit aliud, quam conscriptio, vel cognitio eorum, quae ad vitam ordinantur, idem est prædestinatio, quod liber vita. Præterea: *Scientia Dei causae res*, ergo huiusmodi cognitio Divina, quam habet Deus de destinandis sive de prædestinatis est causa, quare tales destinantur. Sicut ergo de Deo dicimus, quod suum dicere est suum facere: et quod dicendo, vel Verbum generando, omnia facit: sic dicere possumus, quod suum cognoscere, vel sua cognitio, quam habet de destinandis, est suum destinare, vel prædestinare: et quod cognoscendo prædestinat: cum sua cognitio sit causa rerum; sed huiusmodi cognitio est liber vita, ergo &c. Præterea: omne metaphoricè dicitur reducitur ad aliquid, quod propriè sumitur; sed liber vita non potest dici in Deo propriè: cum liber quid corporale nominet, ergo reducitur ad aliquid propriè acceptum; sed huiusmodi videretur esse prædestinatio, ergo &c.

In contrarium est: quia de libro vita, ut videtur, aliqui deleri possunt, & Psalm. 63. delentur: nam, cum oret Psalmus, quod vers. 19. Delector de libro in regno, & oratio nō

est de impossibilibus, aliqui inde deleri possunt. Sunt enim ibi aliqui scripti, qui non salvabuntur, ut patet, ergo non id est esse prædestinatum, & scriptum in libro vita quia omnes prædestinati salvabuntur. Præterea: prædestinatio quodammodo se videret terere ex parte voluntatis; sed liber vita solita videtur dicere Divinam cognitionem: non ergo idem sunt, formaliter loquendo, prædestinatio & liber vita.

RESOLVTIO.

Divina cognitio electorum liber vita metaphorice dicatur, qui à prædestinatione in aliisq[ue] differt.

Respondendum, quod ne labo-De hoc habet remus in equivoco, sciendum, tur in qq. de quod liber vita tripliciter accipitur. Uno modo dicitur liber vita ipsa Divina cog nitio, quā habet de rebus: nā sicut intellectus noster in sui creatione dicitur esse sicut tabula rasa, in qua nihil est scriptum, et quod nihil ibi relucet, & post Liber vita quam species acquisivit, conscriptus est, vel Dicci potest: sic Divina cognitio, metaphorice loquendo, quidam liber dicitur: quia in eo omnia relucunt, & ibi omnia representantur. Rursum liber vita dici potest quidquid modum vivendi annunciat: quia sicut liber mandatorum dicitur, ubi scripta sunt mandata, & ubi Vetus docentur ea, per quae mandata observantur: sic liber vita dici potest, ubi docentur ea, quibus observatis vivimus: & sic sacer canon, scilicet, vetus & novum testamentum, ubi regulæ vivendi traduntur, liber vita dici potest. Tertio modo ipsa conscientia hominis potest dici liber vita: quia in ea scriptum est, qualiter homo vixit. Cum queritur: utrum prædestinatio sit idem, quod liber vita, non est questio de libro vita, pro-ut liber vita vetus & novum testamen- tum appellatur: nec etiam secundum quod liber vita conscientia dicitur. Sed questio est secundum quod liber vita duplicitate dicitur. Dicitur liber vita pro Divina cognitione accipitur. Adversus tamen, quod Divina cognitione liber vita. Primitur, quia eius Quia actio intellectus est vita, ut dicitur cognoscere &c. Meta. Et ex hoc concludit Plus sic omnia in ibidem, quod Deus est vivus nobilis in Deo sunt fine nobilitatis: quia semper intelligit, vita & suū intelligere est summum, voluptatem sum:

Primo: & sic acceplendo librum vita, A Divina cognitione etiam respectu omnium dicitur liber vita. Nam omnia, quae facia sunt, in ipso vita erant, & quidquid ab eo cognoscitur, prout in eo est, est quia in ipso lux & vita. **Secundo:** dicitur Divina sa sunt scripti cognitione libertas vita, in quantum, & cogniti predestinationis notit eum, quos predestinavit ad vitam: nati.

III. Meta. & sic in libro vita non sunt scripti omnes; sed solum iustificandi: & sic loquamur de libro vita, cum quaeritur: utrum predestinationis sit idem, quod ipse. Et, ut appareat differentia inter ipsa, notandum, quod non sic possumus dicere de predestinatione, sicut dicimus de providentia. Nam ratio ordinis dirigendorum in finem communiter sumpta, & solum speculativè considerata, providentia appellari potest, ut patet per habita: sed si ordo, quem importat predestinationis, solum speculativè sumetur, ratio predestinationis in eo salvare non posset. Nam cum predestinare aliquo modo dicat Divinum propositum miserendi, vel dirigendi aliquos in vitam aeternam, in sola speculatione Divina predestinationis salvare non potest.

Speculativa Cum igitur Deus speculativam cognitionem habeat omnium predestinationis notitiorum: cum talis cognitione predestinationis liber dici non possit, appellata est liber vita. Sic vita, sed pro enim debemus intelligere, quod sicut possumus misericordia exercitus milites meliores, & misericordia predestinationis in armis instructos eligit, & ut eos

magis memoriter teneat, eos in libro aliquo scribi facit, & scriptos ad bellum destinat: unde & liber ille posset dici liber belli, vel liber exercitus: quia ibi scripti sunt, qui bellare debent: sic Deus ante mundi constitutionem elegit, quibus misericordia volebat: & quia humani electos firmiter in cognitione haberet, dicitur eos scriptissime in libro vita: quia cognitione illa est eorum, qui ad vitam destinantur: & sic electos & conscriptos secundum suum propositum voluntatis destinavit, sive direxit in vi-

Liber. vita tam. Differt autem liber vita à predestinatione, quantum ad praesens, in qua destinacione tutor. Primo: quia liber vita se tenet ex parte intellectus, & cognitionem Divinam nominat: sed predestinationis, cum dicat Divinum propositum, quodammodo includit, vel importat actum Divinæ voluntatis. Secundo differt ratione ordinis: nam secundum modum in-

tellegendi liber vita precedit predestinationem: quia prius secundum intellectum Deus eligit, & electorum firmam cognitionem habet: & postmodum electos, & ab eo firmiter cognitos salvare proponit, sive eos predestinat. Et quia talis firma cognitione dicitur liber vita, metaphorice loquendo, quia ad modum libri firmiter talium cognitionem retinet: ideo liber vita secundum modum intellegendi predestinatione precedit. Tertia differentia est penes causalitatem: nam liber vita non est causa immediata, quare aliqui beatitudinem consequuntur. Sed vel est causa sine qua, vel causa mediata voluntate: sed Divina predestinationis, potissimum prout dicit Divinum propositum miserendi, est simpliciter causa, quare diriguntur in vita. Quartuero differt: quia plures sunt scripti Hic nota D. in libro vita, quam sunt predestinationes Thom. p. 11 scribuntur in libro vita non solum, qui q. 14. art. 3: consecuturi sunt vitam aeternam ex predestinatione: sed etiam qui cōsecuturi sunt ea secundum suā causā, ut qui in presenti habitu sunt gratiam, dato quod in futuro non consequentur gloriam: & ideo omnes predestinati salvabuntur: aliqui tamen scripti sunt in libro vita, qui inde deleti possunt, & delenerunt: cum per peccatum amittunt gratiam, quam habent. Patet ergo non idem esse predestinatione & libavit.

Respondit ad arg. Ad 1. dicendum, quod licet idem effectus habeatur ex libro, & ex predestinatione: non tamen eodem modo, quia, ut habitum est, cōsecutio gloriae aliter est causa predestinationis, aliter liber vita. Ad 2. dicendum, quod predestinationis dicit ordinem, non qualitercumque, sed voluntum, vel dicit ordinationem in finem secundum propositum voluntatis: liber autem vita dicit cognitionem virtutis, qui sic ordinatur in finem: hoc ergo idem fuit, ut patet per dicta. Ad 3: dicendum, quod scientia Dei est causa virtutis, non simpliciter, sed mediante voluntate: sic & liber vita est causa, quare aliqui diriguntur in finem, mediante Divino proposito, vel mediante Divina predestinatione. Ad 4. dicendum, quod liber vita dicitur in Deo metaphorice: proprietas tamen ibi esse dicitur firma cognitionis, quibus misericordia proposita: non ergo liber vita rediuitur ad Divinam

nam prædestinationem, quod sit idem formaliter, quod ipsa, sed ad Divinam cognitionem.

QVÆSTIO II.

Quorum sit prædestination?

EINDE queritur, quorum sit prædestination? Et circa hoc queruntur duo. Primo: quoru[m] sit? Secundo: utrum prædestination corum sit certa?

ARTICVLVS I.

Vtrum prædestination sit non entium?

AD 1. sic proceditur: videtur, quod prædestination non sit nisi entium: quia non diriguntur in finem, nisi que habent esse; sed prædestination dicit distinctionem in finem, ergo solùm entia prædestinatur. Præterea: finis illæ, ad quem diriguntur prædestinati, gloria est: sed gloria presupponit gratiam, gratia naturam, & natura esse, ergo qui diriguntur in talem finem de necessitate habent esse; sed quæ habent esse, sunt entia, ergo &c.

In contrarium est: quia prædestination est Divinum propositum nallerendis; sed huiusmodi propositum est æternū: entia verò incepérunt esse: ergo oportet prædestinationem non entium esse posse.

Prima dubitatio lateralis: utrum prædestination sit hominum? Et videtur, quod non: quia homines habent lumen rationis: non ergo indigent dirigi; sed ipsi se prædestinatio sit homini ipsos dirigere possunt: cum igitur prædestination sit directorum, hominum non erit prædestination. Præterea: bruta possunt consequi finem suum absque eo, quod prædestinentur, vel dirigantur, ergo multò magis homo, qui melioris conditionis existit, igitur hominum non erit prædestination.

In contrarium est Aug. in de Prædestinatione sanctorū, qui ex eadem massa humani generis aliquos prædestinatos, dicit, aliquos reprobatos.

Vterius queritur: utrum Angelorum sit prædestination? Videtur quod non: quia secundum Phun 9. Meta. malum non est in rebus nisi propter potentialitatem; sed potentialitas est in rebus comm. 1. propter materialia: quia materia per se & primo competit potentialitas. Intelligentia vero sunt entes præter omnem materiam: non ergo in eis potest esse malum, neque error: sed non intelligent dirigi nec destinari, nisi qui à fine deviare possunt; sed deviatio à fine est quoddam malum, & quidam error substantia separata, in quibus secundum Phuni non est malum, neque error, non prædestinantur. Præterea: secundum Phu in 2. de Anima, sensus non decipitur circa 1. de Animis proprium sensibile: sicut sensus sine diff. cursu cognoscit obiectum suum: ita suo modo intelligentia simpliciter intuitu invenit quidditatem, ergo non accedit ei error per se, nec per accidens: quia non est virtus in materia: igitur nullo modo indiget dirigi: cum nullo modo possit errare: non ergo Angelorum est prædestination.

In contrarium est: quia qui habent finem supra naturam suam, cum de se non possint tendere in illum, indigent dirigi, & destinari, ut illum possint adipisci; sed finis Angelorum est visio Dei, hinc fructus eius: cum huiusmodi finis sit supra naturam eorum, de necessitate indigent dirigi & destinari.

Vterius queritur: utrum Christo conveniat prædestinatum esse? Et videtur, quod non: quia prædestination æternitatem precedit prædestinatum, sed Persona Christi est æterna, ergo ei non co-petit prædestinari.

In contrarium est: quia specialiter de Christo dicitur ad Romanos 1. quod Prædestinatus est Filius Dei.

Vterius queritur: utrum beatis, qui sunt in gloria, conveniat prædestinari? Et videtur, quod non: quia quod est in fine ultimo, ultius non indiget dirigi; sed beati habent finem ultimum, ergo &c.

In contrarium est: quia omnibus prædestinatis convenit prædestinari; sed beati sunt prædestinati: cum soli prædestinati salventur, ergo &c.

Vterius queritur: dato quod homines prædestinentur, & Angeli: utrum omnes homines, & omnes Angeli debent

secunda dub. later. utrum sit prædestination? Videtur quod non: sit Angelo- quia secundum Phun 9. Meta. malum non est in rebus nisi propter potentialitatem; sed potentialitas est in rebus comm. 1. propter materialia: quia materia per se & primo competit potentialitas. Intel-

ligentia vero sunt entes præter om-

nem materiam: non ergo in eis potest es-

se malum, neque error: sed non indi-

gent dirigi nec destinari, nisi qui à fi-

ne deviare possunt; sed deviatio à fine

est quoddam malum, & quidam error

substantia separata, in quibus secundum

Phuni non est malum, neque error, non

est prædestination. Præterea: secundum

Phu in 2. de Anima, sensus non decipitur circa 1. de Animis

proprium sensibile: sicut sensus sine dif-

cursu cognoscit obiectum suum: ita suo

modo intelligentia simpliciter intuitu in-

venit quidditatem, ergo non accedit ei

error per se, nec per accidens: quia non

est virtus in materia: igitur nullo modo

indiget dirigi: cum nullo modo pos-

sit errare: non ergo Angelorum est præ-

destination.

In contrarium est: quia qui habent

finem supra naturam suam, cum de se

non possint tendere in illum, indigent

dirigi, & destinari, ut illum possint adi-

pisci; sed finis Angelorum est visio Dei,

hinc fructus eius: cum huiusmodi finis sit

supra naturam eorum, de necessitate indi-

gent dirigi & destinari.

Vterius queritur: utrum Christo

conveniat prædestinatum esse? Et vide-

tur, quod non: quia prædestination æter-

nitatem precedit prædestinatum, sed Per-

tuum Christi est Filius Dei.

Vide Doctor

re in 3. dist.

7. p. 1. q. 1.

& art. 1. & art.

7. p. 1. dist. 10.

P. 3. q. 1. art.

dub. Inter. quod sic: quia omne bonum nostrum A utru omnes à Deo est: nam sicut bonum gratiae, vel homines & bonum gloriae, est in nobis à Deo, ita omnes Angeli possint dici & bonum naturae; sed ex eo, quod adi- pscimur bona gloriae, dicimus prædestinati, ergo pari ratione ex eo, quod adi- pscimur bona naturae, prædestinati dici debemus; sed talia bona coveniant omnibus, igitur omnes prædestinantur, tam boni, quam mali.

In contrarium est: quia prædestinatio est propositum miserendi: sed Deus non omnibus misericordia, ergo non omnes prædestinat.

RESOLVTIO.

Prædestinatio secundum quod prioritatem im- portat potest esse non entium: secundum quod distinctionem solum rationalium est: non sicut omnium secundum quod dicit electionem & miserendi propositum.

Nota tria co-
nideranda in R Espond. dicendum, quod in præ-
destinatione tria est considerare.
prædestina-
tiones, scilicet, priori-
tatem, directionem & elec-
tio.

Primo prioritatem, quæ ex ipsa præpo-
sitione, pre, habetur. Nam, pre, ibi priori-
tatem importat. Secundo directionem
& elec-
tum: quia destinare idem est, quod mittere, vel dirigere. Tertiò Divinam
electionem, vel Divinum propositum:
quia non prædestinatur nisi electi, &
illi, quibus Deus proposuit misereri. Ex
eo quod prædestinatio prioritatem im-
portat, potest esse non entium. Ex eo
autem quod directionem dicit, est so-
lum rationalium. Quia vero non est
sine Divina electione, & est ipsum Di-
vinum propositum miserendi, vel sine
tali proposito esse non potest, non est
omnium rationalium; sed est solum eorum,
quibus Deus proposuit misereri:
igitur prædestinatio ratione prioritatis
non entium esse potest. Sic enim ima-
ginari debemus, quod Deus ab eterno

ratione prior in se ipso nos elegit, & direxit in vitam
eternam secundum propositum volu-
tatis sua. Nam omne agens per intelle-
ctum di-
versitate vi-
num eorum, quæ debet agere. Non
de infra in dum igitur eramus, quando nos Deus
response prædestinavit. Vnde Aug. in de Præde-
ad 3. dubij stinatione sanctorum ait: bonum,
quod prædictus Deus prædestinat, & prius

B. Egid. Col. I. sup. 1. sent.

quam sit in re, et ordinat: semper ergo
in prædestinatione est ibi aliqua priori-
tas, ratione cuius potest esse non
entium.

Habito quod prædestinatio ratio- Prædestina-
ne prioritatis possit esse non entium. Ratio ratione,
stat videlicet, quomodo ratione, qua dicit quæ directio
directione, sit solum rationalium. Ideo est solum ra-
notandum, quod directio propriè nontionabilium:
est nisi eorum, quæ in se considerata quia talia fi-
non sufficiunt, ut attingant terminum: ne supra tia-
turam, id est, nā si sagitta posset signum attingere absq; gratia attin-
eo, quod dirigetur per manū sagittan-
ge per se-
tis, ipsa per seipsum ad signum accede- non possun-
ret, etiam si non destinaretur ab arcu:

B & si servus modo debito posset accede-
re ad aliquem terminum absque eo,
quod sibi aliqua auctoritas committe-
retur à domino, vel absque eo, quod
dominus suum propositum ei patefa-
ceret, non indigeret destinari ab ipsa,
sed à se ipso & per se ipsum accederet
ad debitum locum, ergo illa propriè dicū
tur in finem dirigi, quæ finem supra na-
tutam habent, quenam ex putis naturali-
bus, non addita gratia, non possunt at-
tingere: & quia huiusmodi finem solū
creatura rationali tribuimus, accipien-
do rationale pro omni habente intelle-
ctum, secundum quem modum & An-
geli inter rationalia computantur: nam
solum talia sunt illa, quæ possunt esse
beata, & quæ habent pro fine visionem
Divinam, vel fruitionem eternam, quā
sine auxilio gratiae non possunt conse-
qui: ideo solum talia propriè destinari
dicuntur. Nam sicut gratia propriè
sumpta dicitur aliquid superadditum
naturæ supra se ipsam naturam elevans.
Largè tamen sumpta quidquid gratis
datur, gratia dicitur: unde & ipsa natura
quædā gratia dici potest: & quidquid
habemus gratia est: quia nihil habemus,
quod à Deo gratis non accepimus: sic
& destinari propriè dicit directionem
alicuius in aliquid, in quod secundum
se ipsum non potest tendere, sed indi-
get gratia elevante ipsum, ut tendat in
illud. Largè tamen sumpta destinatio-
ne, quidquid dirigitur in aliquem finem
destinari dicitur. Accipiendo ergo
propriè prædestinationem, solum
rationalia, vel habentia intellectum
prædestinantur: cum solum ipsa finem
habeant, quem ex puris naturalibus non
possunt consequi: nam sicut solum talia

Qddde,

pro-

D. Aug.
Prædestina-
tione dicit,
potest arg.
ratio-
nabilem.

propriè gratiam habent, & solum ipsa possunt gloria adipisci: sic soli eis proprie prædestinari covenit, cū prædestinatio sit præparatio gratiæ in præsenti, & gloriæ in futuro. Indigent enim rationalia, & intellectum habentia ut finem suum attingant, præveniri gratia, & voluntate Divina: unde in de Prædestinazione sanctorum ait Aug. Deus iustificat impiam non præventus humana voluntate; sed ipse misericordia sua præatio, ratione, veolens hominis voluntatem. Quod autem prædestinatio non sit omnium rationarium ex eo, quod Divinam electionem præsupponit, per se manifestum est: nam semper per electionem alterius altero præoptatur. Unde Deus aliquos eligit, & aliquos reprobat: unde Aug. in de Prædestinatione sanctorum: de damnabili massa humani generis Deus præscivit misericordia, non meritis, quos electione gratiæ prædestinavit ad vitam, certos vero, qui iudicio iustitiae eius ab hac gratia efficiuntur expertes, præscivit vitio perituros: & sicut de ipsis hominibus aliquos elegit, aliquos reprobavit: sic & de ipsis Angelis dicere possumus, aliquos fuisse electos, aliquos reprobatos. Patet ergo quorum est prædestinatio, & quia non entium esse potest.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod sicut prædestinati diriguntur, sic sunt: unde quia non diriguntur in actu, sed secundum Divinum propositum, & secundum Divinam præordinationem, non oportet esse actu, sed sufficit, quod Deus præordinaverit eos: & ideo quæ non sunt, nec erunt, non prædestinantur: quæ tamen non sunt, sed erunt, prædestinati possunt: quia non oportet prædestinatos esse in natura propria; sed sufficit eos secundum prædestinatis ordinem existere. Ad 2. dicendum, quod gloriam, in qua diriguntur prædestinati, non est necesse eos habere actualiter, sed secundum Divinum propositum: sic etiam non oportet, eos esse actualiter, sed sufficit, quod Deus proposuerit, vel præordinaverit ipsos existere.

Solutio pri-
ma dub. lat.
de prædest.
hominum.

Ad id autem, quod ulterius queritur: utrum prædestinatio possit esse homo de prædest. dominum? Patet quod sic: cū homines ordinantur in finem supra naturam suam: necesse ergo habent dirigi, & prædestinari, cum illum per se ipsos non possint consequi.

Ad 1. dicendum, quod licet homo habeat lumen rationis, per quod potest dirigi in finem aliquem non excedente naturam suam, in beatitudinem aeternam absque auxilio gratiæ, & nisi prædestinetur & dirigatur a Domino, non potest tendere. Ad 2. dicendum, quod finis, quem consequitur homo, multo est excellentior fine, quem consequitur bruta: unde licet salem finem non possit consequi sine administriculo gratiæ; non propter hoc est peioris conditio, quam bruta: immo melioris, cum ordinetur ad meliorem finem. Nam Phus in libro Cœli & Mundi volit, quod Phus 1. Cœli B quantò aliquid patioribus operationi- & Mundi bus consequitur finem, tanto est nobilior; comm. 64. Non est peior verū est (ut ait) si filii sunt æquales: sed si finis conditio- fides est inæquales, possit aliquid esse nis homo si nobilior; & tamē consequi finem suum pluri- ut consequa bus administriculis: & sic est in proposicio- miniculo in nis finem ad

Ad id autem, quod ulterius queritur: digeratur: utrum Angelis competat prædestinatio: quia tan- nari? Patet quod sic: nam licet Angelis 1. finis est su prædestinati, nunquam fuerunt mali pra sua na- nec miseri: eo ramæ ipso, quod habent turam. Soluçio 2. finem supra naturam, in quem sine au- dub. de præ- xilio gratiæ non possunt redere, præde- stinari dicuntur. Angelorum.

Ad 1. dicendum, quod licet in An- gelis non sit materia; est tamen ibi ali- quod materiale, vel aliqua potentiali- tas, ratione cuius potest in eis esse ma- lū, & peccare possunt: quia Deus in An- gelis suis reperit præviam. Vel dicere pos- sumus, quod dato, quod Angeli pecca- re non possent, non haberetur intentum; quia ad consecrationem finis, respectu cuius prædestinatio accipitur, non suffi- cit esse sine peccato; sed ulterius requiri- tur administriculum gratiæ. Ad 2. dicen- dum, quod benè arguitur, quod Ange- lus non potest peccare, quod peccatum in suum careat specie, & quod non appre- dat per se bonum; non tamen probatur, quin possit peccare propter carentiam ordinis. Potest enim, appetendo per se bonum, peccare: eo quod illud non or- dinare appetat. Vel dicendum, sicut prius, quia dato, quod non posset peccare Angelus, adhuc indigeret dirigi & desti- nari, ut posset consequi finem suum, qui est supra naturam, ad cuius conse- crationem non sufficit esse sine pec- cato; sed requiritur administriculum gratiæ.

Ad id vero, quod ulterius queritur: utrum

Iob. cap. 4.
l. D.v. 18.

Solutio 3:
dub. de prædestinatione Christi.

Diversitas
prioritatis in sonam, & naturam; & personæ & natu-
prædestina-
ræ ad gratiam, & ulterius gratia ad glo-
tione homi-
riam; & sic competit prædestinari ho-
num, Ange-
lorū & Chri-
sti.

De Christo.

Utrum Christo competat prædestinari? Dicendum, quod tota causa, quare dubitamus Christū prædestinatū fuisse, est: quia in prædestinatione requiritur prioritas. Cum igitur Persona illa sit æterna, non videretur, quod ibi prioritatem salvare possimus. Ideò notandum, quod prioritas in prædestinatione multipliciter accipitur. Aliquando autem est huiusmodi prioritas æternitatis ad per-

prioritatis in sonam, & naturam; & personæ & natu-
prædestina-
ræ ad gratiam, & ulterius gratia ad glo-
tione homi-
riam; & sic competit prædestinari ho-
num, Ange-
lorū & Chri-
sti.

Aliquando est prioritas æternitatis ad personam & naturam; sed non personæ & naturæ ad gratiam: sed tamen est ibi prioritas gratia ad gloriam; & sic competit prædestinari Angelis secundū eos, qui dicunt eos in gratia fuisse creatos; sed secundū eos, qui dicunt eos fuisse creatos in innocentia, non in gratia: tunc prioritas in prædestinatione Angelorum accipitur secundum illos modos, quos enumeravimus in prædestina-
tione hominum. Differt tamen secundum istam viam prædestinatio hominū à prædestinatione Angelorum: quia aliqui homines prædestinati sunt, qui aliquando fuerunt miseri. Nullus tamen Angelus prædestinatus aliquando miser fuit. Si vero in prædestinatione non sit prioritas æternitatis ad personam, sed æternitatis ad naturam aliquam; sed non naturæ ad gratiam, nec gratia ad gloriam: sic competit prædestinari Christo: nam licet Persona illa fuit æterna, natura tamen humana eius non fuit æterna: unde fuit ibi prioritas æternitatis ad naturam humanam, licet non fuisse ibi prioritas æternitatis ad Personam, vel ad Divinā naturā: nec etiā fuit ibi prioritas æternitatis ad Personam, vel ad naturam Divinam: nec etiam ibi fuit prioritas naturæ humanae ad gratiam & gloriam: quia in instanti suæ concep-
tionis fuit plenus gratia & perfecte fruens: unde natura in eo non præcessit gratiam, nec gratia gloriam, loquendo de gloria, quæ est præmium esse-
tiale & visio Divina. Sed si nos velle-
mus, quod gloria staret pro impossibili-
tate animæ, & dotibus corporis, quæ etiam aliquo modo ad gloriam perti-
nent: tunc tam natura, quam gratia gloria præcesserunt. Et ex hoc patet solutio ad obiectum.

Ad illud autem, quod ulterius queritur: utrum beati sint prædestina-
ti? Dicendum, quod prædestinatio dicitur quartadū directionem in finem. Illi autem, qui in finem diriguntur, dupli-
citer considerari possunt: vel secundum quod finis est in acquiri; & si sūt præde-
stinati viatores: vel prout est in acquisi-
to esse, & sic sunt prædestinati comprehensores.

Argumenta procedebant suis vijs. Solutio 3:

Ad id autem, quod ulterius queritur: utrum omnes homines, vel omnes An-
geli sint prædestinati? Patet, quod non: nam prædestinari propriè est respectu finis, quem sine auxilio gratia non possumus consequi: & ideo, ut patet per habita, non est propriè prædestinatio respectu boni naturæ; sed respectu boni gloriae, quam omnes homines non consequentur: & ideo non omnes homines prædestinati sunt.

Ad rationem autem in contrarium patet solutio per iam dicta.

ARTICVLVS II.

Vtrum prædestinatio habeat certitudinem; id est, utrum certitudinaliter salvetur prædesti-
natus: quia palam, quod secundum se-
certa est, ut est idem quod Deus.

D. Thom. in sum. p. 1. q. 23. art. 6. & in qq. 23
verit. q. 6. art. 3. & q. 6. art. 11. art. 13. &
12. art. 3. B. Arg. quodl. 3. q. 3. Greg. Arim. in 1.
disp. 41. q. 3. art. 3. Tolet. disp. 40. & 41. art. 2.
Arg. disp. 40. q. 1. art. 3. & 4. Gerar. Sen. disp.
40. q. 1. art. 2. Franc. à Christo in 1. disp. 42.
q. 6. Cal. Br. in quodl. 14. disp. 3. cap. 3. §. 7.
num. 21. & 22. Gavarr. tom. 2. q. 2. de predefa
art. 4.

Secundò queritur: utrum prædesti-
natio habeat certitudinem? Et video-
tur, quod non: quia quodlibet corruptibile saltem violenter in quolibet tem-
pore potest corrupti; sed multi præde-
stinati stant in peccato mortali per
plures annos, in illo tempore possent
corrumphi, ergo eorum prædestinatio
posset impediri. Præterea: si non potest
impediti salus prædestinatum, ergo
est necessaria; sed ad ea, quæ de necessi-
tate consequimur, non oportet nos so-
licitos esse, ergo absque operibus nostris,
& absque nostra solitudine poterimus
salutem consequi, quod falsum est.
Præterea: aliqui delentur de libro vite
Dddd 2 sed

sed in libro viç non scribuntur nisi illi, qui ordinantur ad gloriam, sed qui ordinantur ad gloriam sunt prædestinati, ergo aliqui prædestinati non salvabuntur. Præterea: quæ dependent ex causa contingente, non sunt certa, nec ad alteram partem determinata; sed salus nostra est aliquo modo ex operibus nostris: cum ergo non de necessitate operemur, quilibet potest salvari; & non salvari; non ergo prædestination certitudinem habet.

In contrarium est: quia Divinum propositum impediri non potest; sed prædestination importat Divinum propositum: non ergo poterit impediri. Præterea: Anselmus in de Concordia prædestinationis & gratiae dicit, præscita, & prædestinatione de necessitate futura esse; sed quæ necessario eveniunt, certitudinem habent; ergo &c.

RESOLVTIO.

Prædestinationis certitudo, cum qua humani arbitrij libertas confiliatur, ex præscientia, quam supponit ex ordine causarum, per quas exequitur, & ex numero prædestinationum Di vine maiestati nota, stabilitur.

Respondendum, quod sic debemus salvare certitudinem prædestinationis Divinae; quod tamen libertati arbitrij non derogetur: & sic debemus ponere libertatem arbitrij; quod prædestinatione Divina impediri non possit. Sicut ergo cum necessitate opertet nos salvare contingentiam, & cum certitudine liberum evenitum.

Hoc viso, notandum, quod dicere possimus Divinam prædestinationem tripli certam esse. Primo ex præscientia, quam presupponit. Nam secundum Aug. in de Prædestinatione sanctorum: prædestinatione sine præscientia esse non potest. Secundo ex ordine causarum, secundum quæ est executio eius. Tertio ex numero prædestinatorum, qui est Deo notus. Primum sic ostenditur: quia ideo enim quod Divina præscientia falli non potest; & quæ sunt à Deo præscita, vel prævisa necesse est evenire, prædestinatione, quæ Divinam præscientiam presupponit, certitudinem habet: sed huic certitudini libertas arbitrij non repugnat: quia Divina præscientia & Divina providentia rerum iudicia non co-

fundunt. Nam Deus undò simpliciter est Deo intuitu, tam necessario, quam non necessario ventura, dignoscit, ut s. de pte eius sc̄ Consolatione habetur. Vnde viceps infallibiliter. Deus non fallatur in præsciendo libertatis arbitrij motus, quæ tamen à voluntate procedunt, non coacte, sed liberè procedunt. Secundò prædestinatione certitudinem habet ex ordine causarum. Nam

sicut Deus ab æterno prævidit hunc salvandum: sic iste salvabitur: unde omnes illæ cause concurrunt ad salutem huius, quas Deus ab æterno concurtere vidit, & ibi est totus ille ordinis causarū, qui ab æterno est à Deo prævisus, quæ Bōnes cause simul sumptu quādā necessariae. Secundā tate effectū inferunt: sed propter talēm proper ordi necessitatem, vel certitudinem non collitur libertas arbitrij: cum ipsum liberū arbitrium inter tales causas comparetur: unde Aug. s. de Civ. Dei cap. 9. D. Aug. p. argens contra Ciceronem, qui cum certitudine ordinis causarum dicebat

noī posse stare liberi arbitrii libertatē: propter quod dicebat, hoc posito, nihil voluntarium esse, ait: Non est autem consequens, ut si Deo certus est omnium ordinis causarum, ideo nihil sit in nostra voluntate arbitrio. Et ipse quippe nostra voluntates in causarum ordine sunt, qui certus est Deo, eiusque præscientia continetur. Tertiò: prædestinatione certa existit: quia Deo certus est est notus prædestinatorum numerus: & Deo numero quilibet de necessitate salvatur, rus prædestinatus sua salus Deo existit nota. Ex hoc notorum, quo enim cuiuslibet salvandi Deus certam cognitionem habet, & numerus eorum apud Deum certus & notus est: oportet tot salvari, quot prævidit, & eos, quos prævidit; sed huic necessitatib⁹ etiam libertas arbitrij non repugnat: quia quilibet in se acceptus potest salvari; & non salvari: licet relatus in Divinam præscientiam vel prædestinationem de necessitate salvetur.

Quod autem simul cum certitudine prædestinationis possit stare libertas arbitrij, non est inconveniens: quia unum & idem aliter & aliter acceptum est contingens, & necessarium. Nam & aliter rationia contingentia relata in causas proximas contingentia sicut: relata verò in Divinam præscientiam quantumdam necessitate contrahunt. Sicut igitur simul cum necessitate præscientia stat ult. ad 2. contingentia: sic simul cum certitudi-

5. de Cōsol. ne prædestinationis stat libertas arbitrii: unde Boëtius in 5. de Consol. ut supra

habitum est, ostendens Divinam præscientiam voluntati nostræ nō repugnare, sit: non esse inconveniens idem esse necessarium, & contingens, aliter & aliter acceptum: sicut non est inconveniens idem esse particulare, & universale, aliter & aliter consideratum. Ansel-

D. Ansel. in mus etiam in libro de Concordia prædestinationis, & gratiæ, hoc idem per lib. de Con- aliud simile declarat, dicens: quod quā-

vis necesse sit evenire quidquid Deus præscit, multa tamen sunt non ex necessitate, sed ex libera voluntate: nec est inconveniens idem esse ex necessitate &

libertate, alia & alia ratione: cūm vi-

deamus idem abire, & non abire, aliter & aliter: nam Sol vadit ab occidente

Exemplum Ansel. quod in orientis per comparationem ad cœlum: per comparationem tamen ad ter-

necessariū in Orientē in occidens. Prædestinationis ergo

salvari est necessariū; & nō necessariū

est necessariū per coparationē ad Divinā

Mod⁹ Doct. prædestinationē nō necessariū, si referatur ad illā præstatur ad arbitrij libertatē: ideo præscitum

citum à Deo à Deo necesse est evenire, vel prædesti-

necesse est natum necesse est salvari. Distinguuntur

evenire: vel autem necessitas ab Anselmo, Boëtio,

illam: præstata & Magistro. Dicit enim Anselmus: in

stīnatus ne-

gratiæ: duplēcē esse necessitatē, an-

tecedētē, quæ ponit rem esse, & cō-

sequētē, quæ nihil cogit. Omne enim

præscitum à Deo necesse est evenire

necessitate consequente, quæ nihil co-

git: ideo cum hac necessitate potest sta-

re contingentia, & libertas arbitrii: nō

tamen est necessariū necessitate ante-

cedente, quæ de necessitate facit rē esse.

Illud enim est necessariū necessitate ante-

cedētē, quod cū est futurū, & ut est fu-

turū, necessitatē habet: unde ortus Solis

necessarius est necessitate antecedente.

Sed illud est necessariū necessitate con-

sequente, quod non est necessariū nisi ex eo, quod ponitur esse. Nam om-

ne, quod est, quando est, necesse est esse:

& ista dicitur necessitas sequens: quia

huiusmodi necessitas sequitur esse rē;

& non antecedit. Ponitur enim necesse

esse rem esse, quia est: & quia omnia re-

lata ad Divinam cognitionem sunt ei

presentia, & ponuntur quodammodo

esse, dicere si hoc est à Deo scitum, est

A necessariū, est idem, quod si hoc est, necessariū est. Boëtius autem distinguit duplēcē aliam necessitatem, scilicet, necessitatē simpliciter, & necessitatē conditionis. Omne enim à Deo factum est necessariū non necessitate simplici, sed necessitate conditionis: sed ut one, quod est, quod est, necesse est esse. Magistri autem huiusmodi propo-

sitiones distinguit secundū sensum compositum & divisum. Nam præ-

stīnatum necesse est salvari, vel præsci-

tum evenire: si intelligatur in sensu cō-

posito, vera est: quia non potest simul

stīnare quod aliquid sit præscitum, & ho-

veniat: vel quod aliquis sit prædesti-

natus, & non salvetur: quilibet tamen

in se consideratus potest salvari: & non

salvari: sicut album impossibile est esse

nigrum in sensu cōposito: quia non

potest esse idem simul album & nigrum: test nō salva-

dories autem, qui est sub forma albi, po-

test est sub forma nigri. Aliqui autem

alium modum distinctionis invenerunt,

dicentes: præstīnaturū necesse est sal-

vari necessitate consequentiæ, non ne-

cessitate consequentis: nam Sortem mo-

re sequentis. **Nota de ne-**

cēsitate con-

sequentis. **88**

vere pedes non est necessariū necces-

sitate consequentis: eo quod non sequi-

tus motus pedum ad Sortem: potest ra-

mén esse necessariū necessitate conse-

quentiæ, ut si supponatur currere. Nam

hic est consequentia necessaria; quod

si Sortes currit, quod moveret pedes, nō

tamen possumus arguere: quod neces-

se sit Sortem movere pedes. Sic neces-

sitate consequentiæ sequitur, Sortem sal-

vari, si est præstīnatus: Sortes tamen

in se acceptus nō relatus in præsti-

nationem Divinam, potest salvari;

& non salvari. Cūm igitur præ-

stīnatum salvari sit necessariū non

necessitate cogere, nec necessitate

simpliciter, & in sensu cōposito, sed se-

cundū necessitatē consequentiæ: cūm

tales necessitates non tollant contingentiam,

& libertatem arbitrii, simul cum cer-

titudine prædestinationis stat libertas arbitrii, quod declarare volebamus.

Respond. ad arg. Ad i: dicendum,

quod ordo causarum relatus in Divinā

prædestinationē vel in Divinā præ-

scientiam contrahit quādām necessita-

tem. Vnde si Deus vidit istum salvā-

dum, qui est in peccato mortali, vidit,

quod à peccato debebat resurgere, &

Epilogus:

finalis.

finaliter bene facere; & sic salvare: unde licet possit corrupi, dum est in peccato mortali in se consideratus: tamen si referatur in Divinam prædestinationem, necesse est ad salutem eius prædictas causas concurrere, videlicet, quod resurgat, & finaliter bene faciat. Ad 2. dicendum, quod illa necessitas non tollit actiones & motus liberi arbitrij, immo includit eos. Nam sicut si necessarium est Soretum moveri, si currat: oportet ipsam mouere pedes, quia motus per cursum includitur in cursu: ita si necesse est hunc salvari, quia est prædestinatus: oportet ipsum bona operari: quia prædestinatione quodammodo talia includit: sic enim Deus prædestinavit ipsum ad vitam, ut finaliter bene utens gratia sibi collata salvaretur. Nam sicut præscientia non excludit ordinem causarum, sic prædestinatione non excludit voluntatem, & bonas operationes. Ad 3. dicitur, vel quā dum, quod in libro vite aliquis dupliciter est scriptus. Primo: quantum ad tiā, sive per præsentem iustitiam, vel quantum ad participationem gloriarum in sua causa. Secundo: quantum ad participationem gloriae in se. Qui autem ibi scripti sunt ad partim solū quantum ad præsentem iustitiam, eipationem dicuntur inde deleri, in quantum gratia gloriae in se: vel charitas semel habita potest amitti. primo modo posse Qui vero ibi scribuntur quodcum ad cōdeleri posse: non se securioram fruitionis æternæ, vel secundo modo peccati gloriae in se, nunquam delentur: Dubium.

& sic ibi scripti sunt prædestinati. Si vero dicatur inde deleri, qui etiam secundū acceptancem gloriae in se ibi scribūtur: quia legitur in Apoc. Tene quod habes, ne alius accipiat coronam tuā, igitur quantum ad exceptionē gloriae, vel coronae aliquis de libro vite deleri potest. Dicendum, quod gaudium est omnibus bonis de aliquo in hoc mundo bene agere: & cum ille desinit bene agere, boni dicuntur accipere coronam suam: quia gaudent de bonis operibus suis, de quibus tempus cum eis gaudere debet. Ad 4. dicendum, quod simul cum contingencia, vel cum libertate arbitrij stat certitudo prædestinationis, ut patuit.

32(*)32*32(*)32*32(*)32
32(*)32*32*32*32*32(*)32
32(*)32(*)32(*)32(*)32(*)32
32(*)32

QUESTIO III.

De reprobatione.

D Einde queritur de reprobatione. Et circa hoc queruntur duo. Primo: quid sit? Secundo: utrum Deo coveniat aliquos reprobare?

ARTICVLVS I.

Verum reprobatio addat aliquid supra Diuinam præscientiam?

A D 1. sic proceditur: videtur, quod reprobatio nihil addat supra præscientiam: quia secundū Aug. in de D. Aug. P. Prædestinatione sanctorum: Deus bona N. in de Præ præscit, & prædestinat, sed mala tantū præscit, & non prædestinat, ergo reprobatio, quæ attendit respectu malorum, nihil supra præscientiam addit: quia Deus mala solū præscit. Præterea: Deus mala cognoscit simplici notitia, sed que simplici notitia cognoscuntur, sunt solū præscita, ergo reprobatio nihil supra scientiam addit. Præterea: quādo aliquid retinet sibi nomine commune, supra illud nihil videtur addere: quia si adderet, ratione additionis nomen speciale retineret; sed communī nomine damnati, vel reprobati dicuntur præsciti, ergo reprobatio supra præscientiam nihil addit. Præterea: si reprobatio supra præscientiam aliquid addit, huiusmodi additio aliquis ordo erit; sed secundū Aug. in de Prædestinatione sanctorum, opera impietatis, & mortis Deus præscivit, non præordinavit, nec impulit: nihil ergo reprobatio, quæ respicit opera impietatis, videtur addere supra præscientiam.

In contrarium est: quia semper speciale se videtur habere per additionem ad id, quod est commune; sed præscientia est respectu omnium tam bonorum, quam malorum: reprobatio vero est solū respectu malorum, ergo aliquid addit reprobatio supra præscientiam. Præterea: reprobatio secundū Magistrū opponitur prædestinationi; sed prædestinatione aliquid addit supra præscientiam, ergo & reprobatio, quæ est eius oppositum.

RE:

RESOLVTO.

Reprobatio supra Divinam præscientiam addit ordinacionem malorum ad poenam, & propria punitionis eorum; & hoc secundum magis explcas iuxta vocabuli proprietatem,

Respond. dicendum, quod, sicut tactum est, Magister in littera vulg. reprobationem dici per oppositum ad dem dist. q. prædestinationem propter quod reprobatio ex prædestinatione nobis innocentia potest. Ideo notandum, quod, sicut superius tactum fuit, destinare, vel prædestinare duplicitate potest accipi. Vno modo, ut dicat ipsam ordinacionem in finem: & quia ordinare est actus rationis, sic destinare est actus intellectus includens, vel præsupponens voluntatem finalis. Nam ex hoc dicitur Deus aliquos destinare, inquantum ordinet eos, & dirigit ipsos in aliquem finem, vel in aliquid bonum, quod vult eos consequi: & inquantum vult ei illud bonum, dicitur eos amare: quia *Amare est aliquelle bona gratia ipsius*, ut dicitur. **R**hetorica: & quia talis ordo præsupponit voluntatem, & notionem finis: licet accipiendo destinare, ex ratio in intellectu existens præsupponens voluntatem conferendi dictum bonum, in quod designata diriguntur. Alio modo destinare idem est, quod proponere. Nam quia quod proponimus, in executionem dirigimus ipsum proponere destinare dici potest, & sic accipiendo destinare quasi modo opposito, & converso se habet ad acceptationem primam. Nam sicut ordinare dicit quid pertinens ad intellectum: sic proponere vel propositum dicit quid pertinens ad voluntatem. Advertendum tamen, quod accipiendo destinare, vel prædestinare pro actu voluntatis, & prout est idem, quod proponere, & si non recedimus a re significata: quia sancti prædestinationem Divinum propositum nominant; aliquo tamen modo recedimus a proprietate vocabuli: quia destinare ratione nostranis, vel vocabuli ordinacionem importat, quae ad rationem pertinet, siue ad intellectum.

Hoc visq; sciendum, quod sicut destinare vel prædestinare duplicitate accipi potest, sic & reprobare duplicitate ac-

pitur. Vno modo reprobare idem est quod ordinare ad gloriam, siue ordinare ad poenam: sicut destinare modo opposito erat non ordinare ad poenam; sed ordinare ad gloriam: & sic reprobare dicit actum intellectus præsupponentem voluntatem conferendi poenam, sicut destinare dicebat actum cognitionis præsupponentem voluntatem conferendi gloriam. Alio modo reprobare idem est, quod velle vel proponere conferre poenam, siue non conferre gratiam: sicut modo opposito prædestinatione est propositum conferendi gloriam & gloriam: & sic accipiendo reprobare dicit actum voluntaris præsupponentem cognitionem finis, ut accipiamus finem omne illud, ad quod ali quid ordinatur. Notandum tamen, quod licet reprobatio duobus modis possit accipi, sicut & destinatio; tamen si consideramus proprietatem vocabuli, econtrario dicendum est de reprobatione, & destinazione: nam destinatio secundum proprietatem vocabuli, eo quod ordinacionem importet, semper dicit rationem in intellectu existente: trahitur tamen ut sit pro proposito, siue actu voluntatis, ratione significatae rei. Reprobatio autem econtrario, cum displicentiam quamdam vel refutationem importet, si attendimus proprietatem vocabuli, semper fiat pro actu voluntatis: ratione tamen rei significatae, quia ipsum ordinare ad poenam, vel non ordinare ad gloriam, est reprobare, trahitur ut sit pro actu rationis, ad quem ordinare spectat. Qualitercumque tamē Reprobatio accipiatur reprobatio, non solum præ- addit supra scientiam nominat, sed supra præscientiam addit ordinem ad aliquid speciale, ut ad poenam, vel addit propositum, & voluntatem conferendi poenam. Verum quia in damnatis est duo poenam: cul- considerare, colgam & poenam: com- pte autē Deus muni nomine reprobati dicuntur præ- sciti: quia licet reprobatio supradicta præ- scientiam aliquid addat, si considera- ordinat in mus poenam: nihil tamen videtur adde- poenā habet re, si consideramus culpam: quia mali- notitiam ap- probationis.

Ref.

Respond. ad argumenta. Ad primum dicendum, quod Deus dicitur tantum malum praescire, ratione culpe; non ratione poenae. Nam licet non ordinat malos ad culpam; ordinat Quid dieit tamen eos ad poenam: & quia reprobatio. probatio huiusmodi ordinem dicit, vel importat: ideo aliquid supra præscientiam addit. Ad secundum dicendum, quod mala cognoscit Deus simplici notitia, ut habent rationem culpe: ut tamen ea ordinat ad poenam: quia approbat mala punire, quodammodo cognoscit ea notitia approbationis. Ad tertium dicendum, quod,

Quare reprobat pater per habita, reprobati retinunt sibi commune nomen, & dicuntur præsciti: non quia reprobatio nihil addat supra præscientiam; sed quia mali, ut habent rationem culpe, propter quam aliquis ad poenam ordinatur, cognoscuntur à Deo simplici notitia. Ad quartum dicendum, quod reprobatio supra præscientiam addit quemdam ordinem, non ad culpam, sed ad poenam. Et Aug. in reprobatione non negat ordinem ad poenam, sed ad culpam,

factam reprobaret artifex; sed cum omnia ista renoveantur à Deo; quia est omnipotens, summe sapiens, & optimus, non agens ex suppositione materie, nullum effectum reprobabit.

Præterea legitur 11. Sap. Partis autem Sap. 11;

omnibus: *omnia tua sunt*, ergo causa,

quare Deus omnibus misericordia, est

quia omnia sua sunt; sed in hoc non

videtur esse distinctio: quia omnes

animæ sunt: sicut anima patris,

sic & anima filij: non igitur uni par-

cit; & non alijs, sed omnibus parcit;

sed prædestinationis est propositum par-

cendi vel misericordi: igitur omnes

prædestinat, & ita nullum reprobavit.

Præterea: ad Romanos 9. scribitur: *Nunquid iniquitas est apud Deum?* Abfir: sed

si Deus aequalia inæqualiter pertracta-

ret, videretur esse iniquus: cùm igitur

apud eum non sit iniquitas, semper

aequalia æqualiter pertrahabit. Sed

cùm eramus nihil, omnes eramus æ-

quales. Si igitur unum reprobavit, a-

lium elegit, iniquitas fuit apud eum;

sed cùm hoc sit impossibile, non

competit Deo aliquem reprobare.

Præterea: dicitur ad Romanos secun-

do: *Non enim est acceptio personarum apud Ad Rom. 21*

Deum: sed si Deum unum reprobavit,

aliuum eligit, videtur acceptare perso-

natum, ergo &c.

In contrarium est Aug. in de Prædestinatione sanctorum, qui ait: quod D. Aug. P. tenenda est inconclusa hæc disputatio, quod peccatores in ma-

lis proprijs antequam essent in mundo prelicitos esse tantum, non prædesti-

natos. Poenam autem eis esse præde-

stinata, secundum quod præsciti sunt;

sed hoc est reprobare, igitur Deus

aliquos reprobat: sed nihil facit, quod

non competit eum facere, ergo &c.

RE:

ARTICVLVS II.

Vtrum Deo conveniat aliquos reprobare?

D. Thom. in Iam. p. 2. q. 23. art. 3.

Secundò queritur: utrum conve-
niat aliquos reprobare? Et vide-
tur, quod non: quia quod aliquis ar-
tifex reprobet effectum suum, hoc
non est, niū quod ille effectus non
consequitur perfectionem secundum
modum voluntatis artificis; sed impe-
dimentum ad consecutionem perfec-
tionis non potest esse nisi dupliciter.
Primo ex parte artificis, ut cùm ar-
tifex est inclusus, vel impotens, vel
etiam iniquus. Secundo ex parte ef-
fectus, ut cùm artifex agit ex suppo-
sitione materie: tunc si materia sit in-
disposita ad illum effectum, conti-
nit cum reprobare effectum illum, ut
si in ligno tortuoso deberet induci
forma sagittæ, sagittam ex tali ligne.

RESOLVTIO.

Deo convenit ad eius misericordie ostensionem aliquos salvares & alias non in manifestacione Divina iusticie: quod ad universi spectac ordinem, & decorum.

Respond. dicēdū, quod quia optimi est optima adducere, ad hoc quod aliqua Deo competant, non solum oportet ea non esse mala: sed etiam necessarie est ea habere rationem boni. Cum igitur Deus aliquos reprobet (ut patet per auctoritatem inductam) reprobatio, prout ei competit, non solū non erit iniqua, sed etiam habebit rationem boni. Ad cuius evidentiam notandum, quod si volumus intelligere reprobationem Divinam, debemus imaginari omnes homines prostratos esse, & Deum nullo hominum manū extensam retrahere; sed cuilibet manū extendere: attamen ultra hoc, quod omnibus manum extendit, aliquos ad se trahit: & qui simpliciter trahuntur, predestinationi sunt: qui vero non trahuntur, reprobati dicuntur. Sic enim imagina-

Nota exempli Aug. in de Prædestinatione sanctorum, quod totū humanū genus sit, quasi destinatio, & reprobatione: & quod utriusque diversi, modis Deus hoc tractu & prædestinatione efficiuntur. Aug. in de Prædestinatione sanctorum, quod totū humanū genus sit, quasi destinatio, & reprobatione: & quod utriusque diversi, modis Deus hoc tractu & prædestinatione efficiuntur.

tur expertes: & quia aliqui à Deo non trahuntur, reliqui suæ libertatis arbitrio deficiunt, & in peccatum corruunt. Ex quo apparet Deum aliter causam prædestinationis, aliter causam reprobationis. Nā prædestinationis est causa per omnē modū: nā nō solum prædestinatos ordinat ad gloriam, sed etiam infundit eis & gratiam, per quam gloriam consequuntur; sed reprobatos licet ad poenam ordinet; non tamen infundit eis culpam, per quam damnationem mereantur: ideo ita est apud Deum bonitas: eo quod bonis bona tribuit, quod non est apud eum iniquitas: quia malis culpam non infundit, sed solum gratiam non præberet. Vnde

P. Aug. in Aug. in de Prædestinatione sanctorum de prædest. dicit: Deum opera impleratis & mortis prescire, non præordinare nec impellere.

Quod vero huiusmodi gratiam nō B. Egjd. Col. I. sup. I. Sem.

A præbers non habeat rationem mali, sic declarari potest: quia si aliqua causa est, quod gratiā propter quam videatur habere rationem mali, est: quia Deus ex hoc videtur personarum acceptor ex eo, quod nō mali; sed unī gratiā tribuit, & non alijs. Sed quod habet ratio-hoc non sit accipere personam, nec haec nō bona & beat rationē iniquitatis, sic ostenditur: in quo stat quia accipere personam nihil est aliud; acceptio: quā considerare in persona, quod nō quia ibi relata est considerandum. Sed si aliquid ex cetero decor & mera liberalitate tribuitur, nihil ibi considerari potest, quod considerandum nō sit, & quod personarū acceptiōnem causet: quia sufficit sola voluntas ad Quid Deus hoc agendum: & quia quidquid Deus in Persona dat, ex liberalitate dat, cum hunc rum.

Crebat apostolus ad Rom. 9. dicens: quod illi ad Romanos cet figulo ex eadem massa facere aliud cap. 21. vas in honorem, aliud verò in contumeliam: licet autem, quia huiusmodi factio ex sola artificis voluntate dependet. Vnde & Paterfamilias murmurantibus respondit, quod licet sibi quod volebat facere: verum est, si illud ex liberalitate faciebat, sed non si ex debito, vel ex conventione: ideo dixit murmuranti: Tolle quod tuum est & vade. Non Matthei 10: ergo est iniquitas apud Deum, cum ipse ex libera voluntate prædestinet. Est igitur declaratum primum, quod declarandum dicebatur, videlicet, quod reprobare Divinum non habet rationem mali. Quod autem habeat rationem boni, sic declarari potest: quia ex hoc allatur habet rationem boni, inquantum ab aliquo fine, vel ab aliquo bono deficiunt: sive ibi reluet stat enim ad Deum permittere aliquos de cetero uniuscunquam perfectione deficere: quia si versi & omnisi imperfectione tolleretur ab ente, ubi est primum bonum, tolleretur ordo, & decor universalis. Nam ex eo, quod totum universum ducit à bonitate Primi, totū universum ordinatur ad ipsum: & ex eo, quod una pars universi deficit à perfectione alterius, una pars ordinatur ad aliam: non ergo potest salvari ordo & decor universalis, nō existente aliqua imperfectione in entibus: & quia bonū ordinis est summū bonū post bonū Primum, pertinet ad optimū, cuius est optima adducere, aliqua reprobare, sive permittere ab aliqua perfectione deficere, ut salvetur talis ordo & decor universalis. Nā & ipsa mala ad de-

D ficit à bonitate Primi, totū universum ordinatur ad ipsum: & ex eo, quod una pars universi deficit à perfectione alterius, una pars ordinatur ad aliam: non ergo potest salvari ordo & decor universalis, nō existente aliqua imperfectione in entibus: & quia bonū ordinis est summū bonū post bonū Primum, pertinet ad optimū, cuius est optima adducere, aliqua reprobare, sive permittere ab aliqua perfectione deficere, ut salvetur talis ordo & decor universalis.

Ecceq

coram

corem universi faciunt, cum bene ordinata & tuo loco posita eminenter com-mendant bona. Advertendum tamen, quod Deus simpliciter nullum reprobatur. Nam nulla creatura invenitur privata omni bono. Nihil ergo est simpliciter malum: tamen est malum secundum quid, inquantum deficit ab aliqua per fectione: & sicut nulla creatura invenitur privata omni bono, sive mala sim-pliciter, sed secundum quid, inquantum deficit ab aliqua perfectione: sic nihil Deus simpliciter reprobatur quia nihil est, quod non ordinat ad aliquem finem, & ad aliquid bonum. Reprobatur tamen aliqua secundum quid, inquantum permittit ea deficere ab aliquo bono, & ab aliqua perfectione. Nam licet damnati reprobentur a bono gloriae, conseruantur tamen bonum naturae. Rursum licet non ordinantur ad illud bonum, ut in eis reluceant bona misericordiae, ordinantur tamen ad illud bonum, ut in eis reluceant bona iustitiae.

Respondit ad arg. Ad 1. dicendum, quod Deus simpliciter nullum reprobatur: nam sicut filius, quia ordinat aliquam partem massa in contumeliam, & quodammodo eam reprobatur, inquantum non ordinat eam in honorem, & huiusmodi reprobatio non est ex insipientia, vel impotentiᾳ figuli, nec ex indispositione materie; sed ex imperfectione dominus: quia dominus, in qua via esse debent, requirit non solum va-ria in honorem, sed etiam in contumeliam: sic Deus mala humanæ damnabilis aliquos reprobatur, non propter im-ponentiam, vel insipientiam: posset enim & seiret omnes salvare: nec hoc est propter indispositionem materie: quia quantumcumque sit voluntas indisposita, ea immutare posset, & convertere, si veller, licet non cogere: sed hoc est, quia ortus & decor universi sic requirit, ut sint ibi aliqua varia in honore, in quibus Divina misericordia resulgeat, & aliqua iniquitas iniquitatem, in quibus Divina iustitia appareat. Ad 2. dicendum, quod Deus nihil odit sim-pliciter, sed omnibus parcit, & omnia amat: inquantum omnibus vult aliquid bo-num: sed non omnia amat ad unum fi-nem, & ad unum bonum: & ideo ali-qua reprobatur, inquantum ea non amat ad aliquid bonum, ut ad bonum glo-riae: non tamen et odit, vel simpliciter

reprobatur: sed etiam amat inquantum vult ei-qua bona, ut bona naturae. Ad 3. dicendum, quod in bonis collatis ex debito est iniquum aequalia inquantum retractare: sed in his, quae conser-vantur ex gratia vel ex merita volunta-te, non est iniustum, ut potest patere per habita. Ad 4. patet solutio per iam dicta: quia ostensum est non esse Deum acceptorem personarum: quia aliquis reprobatur.

EXPOSITIO LITTERÆ.

SV per litteram, super illo: *In eligenda conditionis implicita veritatem.* Dub. *Si enim conditionis implicita veritatem.* Dub. *facit in dicto, & impossibilitate facit in vero.* Notandum, hoc pro tanto dictum est: quia qualibet homo in se consideratus potest damnari: si taliter referatur in Divinam prædestinationem, ratione huiusmodi conditionis adiectæ, ut Sortes in eo quod prædestinatus, est veritas in dicto, ut verum sit ipsum sic acceptum non posse damnari: unde fit etiam ibi impossibilitas in vero: quia cum ipse in se consideratus verum sit, quod possit damnari: in hoc vero ratione conditionis additæ fit quædam impossibilitas: quia impossibile est eum in eo quod prædestinatum posse damnari.

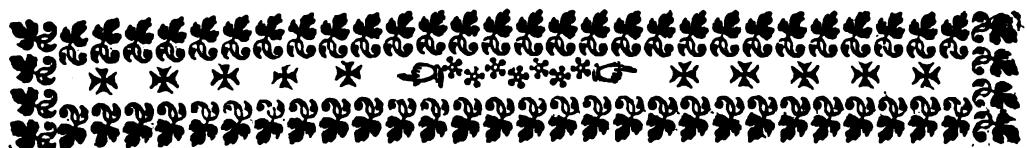
Item super illo: *Sed alterum horum non potest non esse, scilicet quin ille sit prædestinatus ab æterno.* Dub. Notandum, quod licet ille sit prædestinatus ab æterno: non tam supervacua est distinctio Magistri: quia opera, quæ facit, secundum quæ salutem consequitur, possunt referri in voluntatem liberam, vel in prædestinationem Divinam: & si referatur in vo-luntatem, salvatur contingenter: si vero in Divinam prædestinationem, salvatur necessario, modo quo dictum est: & ideo in sensu composito est falsa; quod ille prædestinatus possit damnari: in sensu diviso, ut cum non referuntur opera, quæ facit, in Divinam prædestinationem, sed in voluntatem, a qua egrediuntur, damnari potest.

Item super illo: *Quod in actionibus, & in operationibus Dei & hominum nullatenus conceduntur.* Dub. Notandum, quod dictum dicitur Deus nunc posse prædestinare: & non prædestinare: sicut placuit ab æter-no prædestinasse: & non prædestinasse: quia

quia prædestinatio Divina mensuratur
æternitate: in æternitate vero omnia
sunt præsentia, nihil transit in præteri-
tum: & ideo sicut ab æterno potuit
prædestinasse; & non prædestinasse: sic
præteritio non impedit, quin modò
possit prædestinare; & non prædestina-
re: & quod dictum est de prædestina-
tione, intelligendum est de præscien-
tia, & de omnibus operibus, quæ sunt
opera Divina tantum, non transiuntia
in exteriore materialiam: sed talia in
his, quæ Deus operatur per hominem,
vel per creaturam, quæ opera Magi-

ster appellat opera Dei & hominis, non
conceduntur: quia in eis præteritio im-
pedit, ut quod factum est, non potest
fieri; & non fieri vel esse factum; & no
factum: cum talia possint temporè
mensurari.

Item super illo: *Ita reprobationis æter-
ne quodammodo effectus esse videretur obdura-
tio.* Notandum, quod Deus simpliciter
non obdurat; sed quodammodo dici-
tur enim obdurare vel indurare non
infundendo culpam, sed non infun-
dendo gratiam.

DISTINCTIO XXXXJ.

*YTRVM ALIQVOD SIT MERITVM OBDRATIONIS ET
misericordia?*

Si autem querimus *Qe.* Post-
quam determinavit Magi-
ster de prædestinatione
quid sit, hic specialiter de-
terminat de causalitate eius.
Et duo facit quia 1. facit quod
dictum est. 1. quia prædestina-
tio aliquomodo sive ad præscientiam, vel ad sci-
entiam reducitur, quasdam questiones circa Di-
vinam præscientiam & scientiam movet. Secun-
da ibi: *Præterea considerari.* Circa 1. duo facit:
quia 1. circa causalitatem prædestinationis, &
obdurationis, quæ est eius oppositum, determi-
nat veritatem. 1. assignat circa eam quasdam
falsas opiniones. Secunda ibi: *Opinari sumus.*
Circa 1. duo facit: quia 1. dicit misericordiam
sive gratiam, quæ est effectus prædestinationis,
non cadere sub merito obdurationem tamen;
quæ aliquo modo potest dici effectus reproba-
tionis, sub merito cadere. 1. ex hoc concludit
opera nostra non esse causam prædestinationis:
quia si effectus prædestinationis, ut misericor-
dia vel gratia, non potest cadere sub merito, &
non causatur ab operibus nostris: quia tunc gra-
tia non esset gratia, multò minus ipsa prædesti-
natio, quæ æterna, sub merito cadere potest; D
atramen licet ipsa reprobatio æterna non cadat
sub merito, obduratione vero sub merito cadere
potest: quia cum homo suo derelictus arbitrio pos-
sit mala agere, per mala opera sua potest esse
causa, quare iudicetur. Secunda ibi: *Ex his apd.*
Deinde cum dicit: *Opinari sumus.* Assignat quas-
dam falsas opiniones assignantes causam elec-
tionis & approbationis Divinæ. Et duo facit,

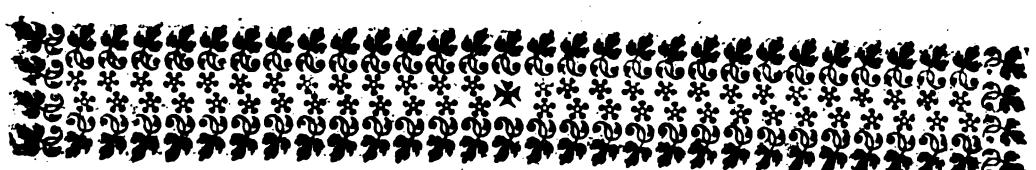
B secundum quod dupliciter aliqui cōnat sunt
assignare causam. Secunda ibi: *Multi vero.* Circa
1. duo facit: quia 1. ostendit aliquos dixisse
causam electionis Divina esse futuram fidem
non futura opera. 2. adducit verba Aug. quæ
videntur dicere futura opera electionis Divina
causam existere. Secunda ibi: *His tamen adversari.*
Circa 1. duo facit: quia 1. dicit quosdam opini-
natos fuisse Deum Iacob elegisse: quia sciebat
ipsum talē futurum, quod in eum crederet, &
huius propositionis dicit aliquando fuisse Aug.
qui dixit, Deum non elegisse propter opera ali-
quem: ut quia præstiteret ipsum bene operatu-
rum, sed propter fidem: quia præstivit ipsius
credidit. 2. dicit Aug. hanc opinionem retrac-
tasset: quia cum in fide sit aliquid meriti, cle-
& o Divina & sua gratia sub merito caderet. Nā
& ipsa fides inter Deli munera computatur. Nā
si credeto & velle est nostrum, in quantum nos
sit sine voluntate nostræ est etiam & à Deo, in
quantum Deus in nobis talia operatur. Sola igi-
tur misericordia Divina electi sumus: non pro-
pter nostra merita vel opera. Secunda ibi: *Sed
quia in fide.* Deinde cum dicit *His tamen.* Ostendit
Aug. aliquando sensisse electionis Divinae
esse causam occultam merita nostra, quae Deus
ab æterno prævidit. Et tria facit: quia 1. recitat
hac positionem Aug. dicens, et adversari his, quæ
dicta sunt. 2. dicit se ignorare quid Aug. intel-
ligere voluit: atramen credibile est per predicta
verba posita in libro retractionum Aug. han-
positionem retractasse. 3. adducit positionem
quorundam voluntium exponere dicta verba
Aug. quorum expositionem appellat falso latum.

Ecccc 2

& inanem. Secunda ibi Sed quid intelligere. Tertia ibi: *Quidam ramen ex eo.*

Tunc sequitur illa pars: *Multi verò.* In qua adducit alium modum assignandi causam, quare aliqui eliguntur, & aliqui reprobantur: dicitur enim quidam, ab initio omnibus animas simul creatas esse, & in celo sive conversatas, & secundum bona merita vel mala, que ibi gesserunt, ad corpora directas esse. Et tria facit: quia 1. hanc positionem recitat, 2. eam improbat: quia dictum est *Jacob dilexit: Esau autem odio habuit, tamen nondum aliquid boni aut mali egisset.* 3. querit: *Verè reprobatio sit causa, quare mali sint: sicut electio est causa, quare sint boni: & solvit quod non eodem modo reprobatio est causa mali: sicut prædestinatio est causa boni.* Secunda ibi: *Hoc autem respicit.* Tertia ibi: *Sed queritur utrum Deinde cùm dicit: Præterea considerari. Movet quidam questiones de scientia & præscientia Divinitatis.* Et duo facit: quia 1. querit: utrum quod B

Deus semel scit, semper sciat; & quod semel A est ab ipso præscitum, semper sit præscitum. 2. responderet ad quæsita. Secunda ibi: *De præscientia.* 1. Circa quod duo facit: quia 1. responderet ad questionem factam de præscientia dicentem quod semel est à Deo, præscitum non semper est præscitum: quia quandoque est futurum potest dici præscitum; postquam autem præfens vel præteritum, non ulterius est præscitum 2. prosequitur questionem de scientia, ibi: *De scientia autem.* Et duo facit: quia 1. ostendit Deum non semper scire, quod semel scit: quia scit aliquem nasciturum: cùm autem natus est, nescit ipsum ulterius nasciturum. 2. Solvit dicens: res ipsas variari; scientiam autem Dei invariabilem esse proper quod, quod Deus semel scit, semper scit: licet ipsa tempora varietur. Secunda ibi: *Ad hoc dicimus.* In quo terminatur sententia questionis & distinctionis.

QUESTIO J.

De Divina electione.

MAGISTER in præsenti distinctione de duobus tractare videtur, videlicet, de Divina electione, & de Divina scientia: ideo de his duobus quæremus. Circa 1. quæremus duo. Primum de ipsa Divina electione. Secundum de causalitate eius. Item circa 1. quæremus duo. Primum, utrum in Deo cadat electio? Secundum de ordine electionis ad prædestinationem.

ARTICVLVS J.

Vtrum in Deo cadat electio?

Ergo. Arim. in 1. dist. 4. l. art. 2. in ref. ad 1.

AD 1. sic procedit: videtur quod in Deo non cadat electio: quia secundum Damasc. lib. 2. cap. 22. eligere est natura ignorantiss: sed in Deo non cadit aliqua ignorantia, ergo in eo non cadit aliqua electio. Præterea: secundum cuncta lib. 1. cap. 24. semper electionem

antecedit consilium; sed ignorantis quippe est consilium intire (ut ipse dicit eodem lib. cap. 22.) quia nullus consiliatur de his, quæ novit. Cùm igitur Deus omnia cognoscatur, in eo non cadit consilium; sed electio non est sine consilio, scilicet precedente, igitur in Deo nulla cadit electio. Præterea: ut potest haberi à Pho 3. Ethic. electio est quasi conclusio consilij, sed hoc non convenit nisi his, qui intelligunt cum discursu: quia illi propriè ex premissis concludunt, qui cum discursu intelligunt. Cùm igitur intelligere cum discursu Deo non coherent: electio in Deo non caderet. Præterea: videtur saltem, quod ab aeterno Deus non elegerit aliquos: quia electio requirit multitudinem: cùm igitur creatura in Creatore non sit aliud, quæ creatrix essentia, ab aeterno omnia erant unum: quia erant idem, quod ipse Deus. Non ergo tunc electio Deo convenire poterat. Præterea: Diony. 3. de Divin. nom. vult, quod Deus se habeat aequaliter ad omnia, ergo si aliqui eliguntur, & aliqui reprobantur, hoc non est ex parte Dei: quia ad omnia aequaliter se habet: sed ex parte eorum, qui Divinam influentiam recipiunt. Cùm igitur ab aeterno non esset differentia inter homines: quia non erant ab aeterno, Deus eos non elegit.

Id

2. ad Ephes. 4. In contrariū est: quia dicitur ad. Ephes. 1. quod Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem. Non igitur Deo solum competit eligere; sed etiam aeternaliter, & ante mundi constitutionem dicitur alii quos elegisse.

RESOLVTIO.

Consilium pro firma cognitione in Deo ponitur: & ita electio firmam presupponens cognitionem; non discursum & inquisitionem.

Consilium duplex, scilicet, inquisitio & ratione. Secundum post ratione cognitionem & inquisitionem quodammodo firma cognitio. Si ergo cōsideramus consilium ratione inquisitionis & ratione cognitionis, sic in Deo non eadie consilium: quia sic accepto consiliari, est solum naturæ ignorantis: & sicut non est in Deo consilium sic acceptum: sic non est in eo electio, quæ tale consilium presupponit: & quia Da-

D. Damasc. sic diffinit consilium 1. lib. cap. i. lib. cap. 22. quod est appetitus inquisitivus: ideo à Deo & consilium & electionem sequentem consilium tale negat, dicens: talia attribuenda esse ignorantia naturæ: Si verò consideramus consilium non ratione inquisitionis, sed ratione firmæ cognitionis, sic dicimus Deum operari omnia secundum consilium voluntatis, sive quia omnium firmam cognitionem habet: sicut in eo cadit tale consilium: sicut & electio presupponens firmam cognitionem, non discursum, & inquisitionem, ei convenire potest. Narrat autem Phas multa in lib. Ethic. de

Consilium electione, intor quæ possumus quinque secundo modo accipere, propter quæ potest nobis Divina electio aliqualiter innotescere. Primum est, quod Electio non est de fine, sed eorum, que sunt ad finem, ut dicitur 3. Ethic.

Quod ele. Nam nullus eligit sanitatem vel felicitatem, eligit tamen ea, per quæ possit fieri sanus sive felix. Secundò electio lumen bonorum. est solummodo bonorum. Vnde & in codem cap. scribitur, quod eligimus quidem quæ maximè scimus bona ex-

A istentia. Tertio non est aeternorum & Quod nō est eorum, quæ non possunt aliter se habere: quia sicut nullus consiliatur de aeternis, ita nec aeterna sub electione cadunt vel ea, quæ non possunt aliter se habere. Quartò: non est eorum, quæ sunt à fortuna: quia sicut nullus consiliatur de thesauri inventione, ita & nullus talia eligit. Nam quod est consiliale, non est eligibile. Quinto facta & præterita sub electione non cadunt: unde Quid est sub de dicitur 6. Ethic. c. 3. quod nihil factum significatio est eligibile: quia nullus eligit illam captam fuisse: nec consiliatur aliquis de facto.

Possemus autem & si vellemus, ad dē sextum, videlicet, quod electio sub significatione & separatione importat. Vnde & 3. Ethic. c. 5. scribitur: quod 3. Ethic. cap. electio est cum ratione & intellectu sub significare, quod & ipsum nomen designat. Hæc autem ad Divina transferentes dicamas, Deum aliquos eligere, ita quantum eos secundum cognitionem & intellectum ab alijs separat; quia, ut ultimè assignatum fuit, electio importat separationem. Hulusmodi autem separatio & electio primò est respectu eorum, quæ sunt eiusdem generis, sive quæ ordinantur ad unum finem. Secundò est solum bonorum. Tertiò non est respectu ipsius Dei, sed respectu creaturarum. Quartò electio presupponit electorum cognitionem firmam. Quinto & ultimò huiusmodi electio potest esse aeterna & temporalis. Nam, ut primò dicebatur, electio est eorum, quæ sunt ad finem. Oportet ergo multa ordinari secundum aliquem modum ad aliquem finem, & de illis multis aliqua eligere ad finem: aliquando igitur Deus per electionem non separat, vel non eligit rationalia ab irrationalibus, ed quod rationalia cum irrationalibus non ordinantur ad gloriam, ad quam electi eliguntur; sed solum eligit rationalia à irrationalibus. Et ex hoc manifestum est primò, videlicet, electionem tantum esse respectu eorum, quæ sunt eiusdem generis. Secundò, ut dicebatur, electio est solum bonorum. Licet ergo mali se patentur à bonis; & econversio: soli tamen boni discuntur electi: quia electio tantum bonorum est. Tertiò non est aeternorum & eorum, quæ non possunt se aliter habere: & quia Deus bonum

eterna suam non potest non velle, omnem aliam bonitatem potest velle; & non velle, respectu sui electionem non habebit, sed respectu aliorum, quod tunc declarandum dicebatur. Hæc etiā veritas ex eo, quod primò de electione dictum fuit, declarari potest: quia electio non est finis, sed eorum, quæ sunt ad finem. Deus igitur eligit alia, & non se. Quartò, ut tangebatur, electione non est eorum, quæ sunt per accidens, & præter intentionem. Et quia oportet intentionem eligentis versari circa electa: cum hoc absque cognitione esse non possit, Deus electorum certam cognitionem habet, non casualem vel fortuitam. Quintò Divina electio potest esse æterna & temporalis. Nam, ut dictum est, electio non est præteritorum vel factorum. Dupliciter ergo aliquis potest eligere: ut secundum proportionum voluntatis sua, ut ex eo quod in intentione sua alia ab alijs separat: vel secundum executionē operis, cum actualiter separat electa à non electis. Primo modo Deus eligit æternaliter, quia ab æterno secundum propositum voluntatis sua electos ab alijs separavit. Secundo modo eligit temporaliter, in quantum aliquos, vel à peccato originali, vel actuali per collationem gratiæ separat, vel etiam aliquem à cōmuni statu hominum separat, ipsum in Praelatum eligendo. Potest igitur electio Divina non solum esse temporalis, sed æterna, cum sit futurorum, & non sit contra rationem creaturarum ab æterno fuisse futuras. Patet igitur electionem in Deo esse & qualiter.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod in Deo nō est electio, quæ consequitur consilium, secundū quod con-

*Elegio in
Deo nō p̄t
supponit cōd.
siliūm inqui
līliūm inqui
cognitionē
firmam, ut
ostensum est.
ad 2. & 3. quia arguunt de electione p̄t
supponente consilium, prout consilium
inquisitionem & ratiocinationem im-
portat: quia huiusmodi eligere est na-
turaliter, sed sequitur cognitionem firmam, ut
cognitionē ostensum est. Et per hoc pater solutio
supra.*

portat. Ad 4. dicendum, quod si ab æterno non fuerunt multa secundū es-
se, quod habent in natura propria, fue-
runt tamen multa secundū esse, quod habent in cognoscente: quia Deus ab æterno vidit quidquid factū erat in

A tempore secundū esse propriæ natu-
ræ, ita quod rebus accipientibus esse, ni-
bil scientiæ Divinæ accrevit, & sufficit
sic multa ab æterno ponere ad hoc,
quod Deus ab æterno elegerit. Ad
5. dicendum, quod Deus se habet æqua Forte melius
liter ad omnia, præsupposito ordine & dicitur,
dispositione retū. Vnde cōsuevit distin- quod Deus
non æquali-
gui duplex habitudo ad creaturas, una, ter se habet
quæ respicit primam distinctionem re- secundū in-
sum, & secundū hanc Deus non se stitutionem,
habet æqualiter ad ònia; sed secundū or- ut dicit hic
dinē suæ sapientiæ diversis rebus diversas secundū pro-
naturas instituit. Alia habitudo est, secun- videntiam:
dūm quam rebus iam dispositis, & se- quia magis
cundūm naturam suam ordinatis pro- folicetus est,
& moveat
videt. Et quantum ad hanc habitudinē quæ ad no-
dicitur Deus se habere æqualiter ad om- biliorem finē
nia, in quantum cuiilibet providet secun- ordinantur.
dūm suam proportionē, sicut Sol, quā- Nam sic at-
tamen quia in rebus sunt diversi gra- gnis: Domini
dus simplici-
tus, aliqua magis calefiant à Sole, & esse folicetus,
aliqua minus, secundūm quod sunt ma- ut aves nu-
gis & minus disposita ad recipiendum triat, quan-
Solis influentiam: sic Deus, quantum to magis no-
est de se, æqualiter omnibus influit: atta-
men res huiusmodi influentiā inæqua- his, quæ ad
liter suscipiunt propter diversos gra- unum finem
dus existentes in ipsis. Sed si ulterius præordinan-
quæreretur: unde sumpsit ordinem ista speciem; vel
diversitas graduum? Dicendum esset, se habet æ-
quod ex ordine Divinæ sapientiæ, secun- qualiter secu-
dūm quam Deus diversis rebus diversos dūm provi-
gradus indidit. Si igitur reprobatio & dentiam æ-
approbatio sumuntur pro prima re+ qualitate A-
rum distinctione, tunc argumentum idest, secun- rhythmetica,
peccat in materia: quia secundūm dūm propor- Geometrica,
hanc habitudinem Deus æqualiter non tionem non
se habet ad omnia. Si autem sumuntur & sic intelli- ut patet ex
non pro prima distinctione rerum, sed git Doctor,
pro rebus iam dispositis, tunc etiā assu- verbis suis.

Vixum electio prædestinationem præcedat?

frame, à Christ. in 1. dist. 40. & 41. q. 2. §: ita tār-
etata Cœlest. Brunus quoth. 14. disp. 2. per tor.

Secundò quæritur: utrum elec^{tio} prædestinationem præcedat? Et videtur quod non: quia aliquid eligitur ex eo quod habet rationem boni; sed non habet rationem boni nisi ex eo; quod consequitur finem & bonum. Si igitur diligere aliquid in fine est prius, quam finem consequit, prædestinationem dicit directionem in fine, est prior electione, quæ videtur importare finis consecutionem. Præterea: elec^{tio} vocationem quamdam importat: quia ex hoc aliqui eliguntur a Deo, quia secundum Divinum propositum ad aliquid speciale vocantur: sed vocationem prædestinationem sequitur: quia Apo^{stolus} ad Rom. 8. prædestinationem ante vocationem ordinat, dicens: Quos autem prædestinavit, hos vocavit, ergo &c. Præterea: elec^{tio} est actus voluntatis: Nam sicut finis & ea, quæ sunt ad finem, sunt voluntatis obiectum, & ea, circa quæ versatur voluntas, sic elige^{re} & velle ad voluntatem pertinet: cum voluntas sit finis; elec^{tio} est oritur; quae sunt ad finem: sicut dicitur I. Ethic: sed prædestinationem est actus intellectus: eo quod dirigete, quod per prædestinationem importatur; ad rationem pertinet. Cum igitur actus intellectus præcedat actionem voluntatis, sicut fortia præcedit inclinationem ad formam; prædestinatio erit prior electione. Præterea: prædestinationem supra præscientiam videtur addere voluntatem salutis; sed elec^{tio} supra præscientiam hoc etiam addetur videtur: quia quos Deus eligit, salvare vult, ergo prædestinationem est idem, quod elec^{tio}: Non ergo elec^{tio} præcedit actionem, cum idem se ipsum non præcedat.

In contrarium est: quia cum elec-
tio separationem importet, & Deus
non omnes praedestiner, sive non omnes di-
rigat; prius oportet eum separare diri-
gendos a non dirigendis, quam dirigat
illos: & quia electio importat separa-
tionem, praedestinatio directionem, elec-
tio praedestinationem precedet:

RESOLVTIÖ.

*Electio aeterna Praedestinationem praecedit
Secundum nostrum intelligendi
modum.*

Respond. dicendum, quod omnia, quae in Deo sunt, habent esse unum: Id est secundum Deus sit summus simplex: & ideo dum ea, quae omnes huiusmodi Divini actus, ut in Deo sunt, realiter distin- intelliguntur in istis: & tis, realiter distin- intelliguntur, differentia est solum secundum in diversa intellectum: & quia prius & posteriorius quae non de- distinctione presupponunt solum secun- pendent ab dū modū intelligendi, prius & posteriorius intellectus: id est habent ordinē etiam talem antecessionem dicere possumus prater intellectum; nam quod electio prædestinationem præcedat: Nam, ut in arguendo tangatur, si aliquis aliqua dirigere vellet, & alia non dirigere, nisi separaret dirigenda a non dirigendis; calualiter solum dirigenda dirigatur: & quia respectu Dei nihil est per accidens nec casualiter, sed donia sunt ordinē sapientiae sunt; sequitur quod prius eligat aliqua, & postea dirigit sive prædestinet. **I**n simili medere pro cibo, qui est obiectu actus comedendi. **I**oan. 4. **N**ihil aliquis aeternitatem etiam manu- care: Id est cibum habent; non tandem, quidam habent; non tandem, quidam habent per ordinem, videlicet, dispositio, electio, dilectio, liber virtus, prædestination, vocatio, iustificatio, & præmissio: Nam dispositio præcedit dilectionem, accipiendo dilectionem, secundum quod Deus dicitur bonos diligere, malos autem odire, iuxta illud Mala- ch. i. **Dilexi Iacob: E**sau odio habui. Nam talis dilectio nostra est aliquid nisi secundum quod Deus suis amicis vult bonum gratiae & gloriae: Cum igitur dispositio universi attendatur secundum gratiam naturarum; secundum quod aliquae creature secundum naturam suam sunt superiores, aliquae inferiores, dilectio autem, ut hic de ea loquimur, attendatur iniquitatem Dei: non uniformiter sua donia communicant, sed aliquibus suam gratiam tribuit, aliquibus autem non, dispositio præcedit dilectionem sic acceptam, sicut natura præcedit gratia & communis speciale: **D**ilectio autem præcedit electionem: **N**on in Deo & in nobis est ordinem contrarius: ut quia voluntas nostra inclinatur ad volendum ex exteriori bono, prius eligimus aliquid bonum; quia velimus

mus ipsum bonum nobis vel alijs: & quia diligere idem est, quod velle bonum, prius eligimus, quam diligamus, sive accipiamus dilectionem pro dilectione concupiscentiae, sive amicitiae. Sed Deus prius diligit, quam eligat: quia cum Divina voluntas non inclinatur ad volendum ex exteriori bono, & quia res est bona, Deus cara diligit; sed magis quia rem diligit, bona existit: cum eligibile habeat rationem boni, secundum modum intelligendi, Deus prius

*Vide in anno
tationibus
Ioan. de im
mola, multe
de prioritate
etc.*

vult nobis bonum, quam nos eligat: quia cum non sumus boni, nisi quia vult nobis Deus, multe bonum, nec sumus eligibiles, nisi quia sumus boni: Deus nos non elit, nisi quia vult nobis bonum, ergo ipsum velle bonum sive ipsum diligere in Deo secundum modum intelligendi elec-

*De electio-
ne.
De libro vi.
etc.*

tionem præcedit. Electio autem præcedit librum vitæ. Nam liber vitæ nisi est aliud nisi Divina cognitio firma & certa respectu eorum, qui debent dirigi & destinari ad vitam. Sed cum aliqui dirigantur, & aliqui non: secundum modum intelligendi prius est separatio dirigendorum à non dirigendis, quam sit notitia dirigendorum sive cōscriptio ipsorum, quæ dicitur liber vitæ. Huic modi autē liber vitæ præcedit prædestinationem. Nam, ut superius dicebatur, electio & liber vitæ & prædestination secundum modum intelligendi habent ordinem, sicut electio & conscriptio & directio bellatorum ad invicem ordinantur. Deus enim cum velit aliquos destinare ad vitam, prius eos eligit. Secundò quodammodo metaphorice eos scribit, habendo dirigendorum firmam notitiam, & huiusmodi firma notitia dicitur liber vitæ: quia ibi scripti sunt, vel representantur, qui debent destinari ad vitam. Postea autem eos sic electos & conscriptos secundum proprium voluntatis suæ ad vitam destinat, igitur electio præcedit librum vitæ, & liber vitæ prædestinationem. Prædestination autem præcedit vocationem, accipiendo vocati nem pro ipsa executione prædestinationis, sive pro collatione gratiæ: nam tunc Deus nos ad se vocat, cum nobis suam gratiam tribuit. Nam cum prædestination sit æterna, talis vocationem sic accepta præcedit, sicut æternum temporale. Hæc autem voca-

tio, licet sit idem realiter, quod iustificatio, differt tamen ratione, ut dicatur homo vocari, in quantum proficit in gratiam, dicatur iustificari quantum ad id, quod ex gratia consequitur, eò quod effectus gratia sit iustum facere. Vnde vocatio secundum rationem iustificationem præcedit, licet ei realiter idem existat: vocatio autem & etiam iustificatio præmissionem præcedit: quia prius est infusione gratia, quam adeptio gloriae: & idem prius est iustificatio vel vocatio quam præmissio, sive quam magnificatio (ut ipsam præmissionem & adeptionem gloriae magnificationem vocamus) unde ad Rom. 8. dicitur: *Quos Ad Rom. 8:
autem prædestinavit. hos Cœ vocavit: Cœ cap. 3.
quos vocavit, hos Cœ iustificavit: quos autem
iustificavit, illos Cœ glorificavit.* Patet ergo quomodo prædestination & electio se habeant adinvicem & qualiter ad alia.

C Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod electum ad dirigendum in finem sive in bonum non oportet esse bonum ex eo, quod actualiter habeat finem vel bonum, in quod debet dirigi; sed sufficit quod in eo sit aliqualiter possibilitas ad consequendum tale bonum: idem prius eligitur, quam dirigatur in ipsum bonum, vel consequatur ipsum. Ad 2. dicendum, quod vocatio non propriè est ipsa electio, sed est quasi quedam executio electionis: & quia talis executio quid temporale importat (accipiendo eam, ut de ea loquitur Apostolus, vel ut de ea locuti sumus) non est inconveniens prædestinationem vocationem præcedere, licet electio præcedat prædestinationem. Vel dicere possumus, quod electio duplex est, temporalis & æterna, & licet electio temporalis prædestinationem sequatur: quia prius aliquis prædestinatur, quam actualiter & secundum executionem operis ab alijs separetur: electio tamen æterna prædestinationem præcedit, & huiusmodi vocatio, quæ prædestinationem sequitur, si est idem cum electione, est idem quod electio temporalis, non quod electio æterna: attamen nec propriè est idem quod talis electio, licet aliquo modo sit huius electionis executio. Ad 3. dicendum, quod prædestinare nunquam nominat actum intellectus absolute sumptum. Sed vel nominat actum

De prædesti-

*Devocatio-
ne.*

voluntatis in ordine ad electionem: vel nominat actum intellectus in ordine ad voluntatem: & quia non nominat actu intellectus simpliciter, nos est inconveniens aliquem actu voluntatis, ut electionem, praecedere huiusmodi actu intellectus. Ad 4. dicendum, quod prædestinationis non est idem, quod electio. Et ad formam arguendi dicendum, quod aliter supra præscientiam additæ voluntatem salutis electio, aliter prædestinationis: quia electio supra præscientiam addit voluntatem salutis, in quantum salvandi à non salvandis separatur: prædestinationis vero addit voluntatem salutis, inquantum huiusmodi salvandi secundum Divitium propositum diriguntur in vitam: & quia non est idem separare aliquos ab aliis, & diligere eos in fine: itinero huiusmodi separatio directionem praecedit, electio non est idem, quod prædestinationis, sed praecedit eam.

QUESTIO IJ.

De causalitate prædestinationis.

DEINDE queritur de causalitate prædestinationis. Et circa hoc queremus duo. Primo: utrum prædestinationis habeat causam, vel sola sit causa non habens causam aliam? Secundo: utrum possit huius precibus sanctorum?

ARTICVLVS J.

Vtrum Prædestinationis habeat causam?

D. Thom. in Sum. p. 2. q. 23. art. 5. & in q. de verit. q. 6. art. 2. B. Aleg. in Epif. ad Rom. cap. 9. lett. 31. dub. 3. Greg. disp. 40. & 41. q. 1. art. 2. conc. 1. Aleg. in 1. disp. 41. q. 1. art. 1. & 3. Tolet. in 1. disp. 40. & 41. art. 4. conclus. 1. 3. & 4. Gerar. Sen. in 1. disp. 41. q. 1. art. 2. Franc. à Christo in 1. disp. 40. & 41. q. 4. conc. 2. & disp. per etiam q. Cal. Brus. quodl. 14. disp. 3. per etiam Gerar. tom. 2. q. 3. de caus. prædef. art. 1.

AD 1. sic proceditur: videtur quod prædestinationis habeat causam: nam B. Aleg. sup. Col 1. Sent.

Déus nihil irrationabiliter agit. Si ergo hunc prædestinat, & alium non prædestinat, oportet huiusmodi actu rationalem esse, & aliqua ratione fieri; sed assignare rationem alicuius est assignare causam illius: igitur prædestinationis causam habet, ex quo rationabilis est.

Præterea: super illo Malach. 1. & habet Malach 4. &

habui, dicit Aug. Deus cuius vult misereatur;

& quem vult inducat, sed haec voluntas

Dei iniusta esse non potest: venit enim de occultissimis meritis, ergo, aliquid

est prædestinationis causa: quia merita nostra.

Præterea: unus potest mereri

alteri gratiam primam, sed qua ratione

potest ei mereri primam gratiam, potest

ei mereri & finali: sed ex eo, quod

aliquis habet finali gratiam, est præ-

destinatus: ergo prædestinationis sub merito, igitur haber causam. Præterea & gratia

ad, ad quod prædestinatus prædestina-

ti, est gloria æterna; sed talis gloria ca-

dile sub merito: quia bene operando xi-

ram æternam meremur: igitur & præ-

destinationis sub merito cadit, & causam

habet.

In contrarium est Magister, qui

autquid nec prædestinationis, nec præ-

destinationis effectus causam invenire

possimus.

Resolvit. Causam hanc huius

articuli problematis manifestat.

Resolutio.

Selectorum in particulari prædestinationis, ca-

sam assignare solum Divinam voluntatem

videmus: in generali autem pulchritudinem uni-

versi, & Divine bonitatis multis modis

manifestationem, atque misericor-

die, & iustitie ostensionem.

D. Aug. M.

P. N. in lib.

de Prædest.

cap. 4.

qua 1. maij

causa

sub merito:

quia bene op-

erando xi-

ram æternam

meremur:

igitur & præ-

destinationis effectus

causam invenire

possimus.

Quinque op-

piniones de

causa præde-

stinationis.

Prima op-

pinio-

Respondit. dicendum, quod circa ca-

usalitatem prædestinationis fuerunt

diversæ sententiae. Nam quidam ex ip-

sis operibus causam prædestinationis as-

signare voluerunt. Quidam vero per

omnem modum negaverunt eis ca-

sam. Qui vero ex ipsis operibus assi-

verunt causam, quinque partiti sunt. Nu-

quidam videntes Divinam voluntatem

iniustum esse non posse, diverunt: Divi-

niam prædestinationem provenire ex

occultissimis meritis. Credebant enim

iniquitatem, & iniusticiam esse apud

Doum, si unum prædestinabat, & nos

alium

alium: vel uni prōponeretur gratiam tribueret; & nō alijs nisi hoc proveniret ex meritis eorum, quibus gratia præbebatur & huiusmodi positionis alii quando visus est fuisse Aug. qui ut

D. Aug. habetur in libro dixit voluntatem Divinam, qua unum salvum, vel salvare proponit, provenire ex occultiissimis meritis: quia iniusta esse non potest. Sed ista positione repugnat verbis Apostoli qui Ad Rom. 9. ad Rom. 9. repetens, quod Scriptum est Malach. 1. Jacob dilexi: Esau autem odio habuit, hoc esse secundum electionem, & Dei propositum, non ex operibus; igitur merita nostra, vel opera existentia in Divina præficiencia, prædestinationis causa esse non possumus sed solum Divinem propositum videtur esse huius ratio. Verba autem Aug. Indigent pio intellectore. Vel dicendum, ut Magister in libro videtur sentire, quod Aug. illam sententiam retractavit. Namdem Aug. idem Aug. in de Prædestinatione sacerdotum plane negat merita nostra esse prædestinationis causam dicens: taceat humana lingua, nec prius in prædestinatione de meritis extollatur, & subdit: quod Divina voluntatis est hoc donum, non humanæ fragilitatis meritum.

¶. opinio.

Secundi hanc etiam protulerunt sententiā alio motivo moti: crediderunt enim gratiam sub merito cadere: ideo causam, quare Deus uni gratiam tribuit, & non alijs, opera suscipiens gratiam assignabam, dicentes: quia hic merebatur gratiam suscipere, & non ille. Et huiusmodi positionis videtur fuisse Pelagius. Sed sic dicentes ignorant vim verbi. Nam si aliquis posset gratiam promereri: tunc gratia, quæ sibi daretur esset ei debita; sed quod est debitum non est gratia. Si igitur simpliciter loqueris gratia caderet sub merito, gratia non esset gratia.

Tertij autem etiam, & alio motivo sunt dixerunt, opera nostra esse causam tributionis gratiae. Posuerunt enim anima prima pœnitentias, & in alia vita conversas fuisse, & secundum bona opera, vel mala, quæ ibi gererunt, Deus aliquibus gratiam tribuit, & non alijs. Ita pofitio dicitur fuisse Origenis. Magister ramen eam in libro recitat nullum eam tribuens. Sed hec positio stare non potest, si plures contradicuntur verbis

Apostoli, et episcopum ad Rom. 9. quod cū nihil boni, aut mali egissent, dicunt est; Ad Rom. 9. Jacob dilexi: Esau autem odio habui, ergo bona, vel mala opera in alia vita non sunt causa, quare nobis tribuantur, gratia, vel non tribuantur in vita ista.

Quarto ex operibus nostris assignare causam gratiae, aliter alij conati sunt, Dixerunt enim gratiam non cadere sub merito, quantum ad præcedentia operas cadere tamen quantum ad sequentia. Vnde Deus tribuit unum gratiam, & non alij: quia scilicet ipsum bene usurum ea, & non aliud: ita quod opera, quæ facit, habet, et gratiam, meretur gratiam prius datum; sicut alius Rex daret equum militi, si sciret ipsum bene esse usurum: ita quod bonus unus equum post dationem eius meretur equum prius datum. Sed isti decipiunt rex mala imaginationem. Nam licet non omnis agio militis suscipiat equum ex equo, dependeat, propter quod potest mereri equum post dationem equi, omnis tamē actio bona nostra principaliter est ex gratia, quod si bona opera post collationem gratiam mererentur, se ipsam gratia meretur.

Quintò aliqui inter ceteros ratione. Dilius loquentes dixerunt: gratiam cadere sub merito. Vnde Deus uni gratia idem in tamen tribuit, & non alijs, & quod ille. de ver. merebatur per opera sua, & non aliud ubi supra. Nam secundum eos opera præcedentia gratiam merobantur gratiam, non similipleriter, sed secundum quamdam dispositionem. Dicabant enim quod in hominibus potestate est, se ad gratiam disponere. Sed nec isti bene dicunt: Nam minimum inter opera bona est cogitatio: & tamen secundum Apostolum 2. ad Corinthios 3. Non sumus sufficietes 2. Ad Corio cogitare aliquid ex nobis quasi ex nobis 3. cap. 5. Totum igitur est à Deo, & collatio 5.

Gratia, & dispositio ad gratiam. Nam ipse non solum operatur in nobis præficere; sed etiam velle pro bona voluntate. Sed cum non disponantur nisi volendo, etiam ipsa dispositio ad gratiam est in nobis à Deo. Dicamus ergo cum Apostolo ad Rom. 9. quod non est voluntis velle, neque currentis currere, sed Ad Rom. 9. totum est misericordia Dei. Vnde isti iudei q. de ver. & alibi aliam protulerunt sententiam. Dixerunt enim, quod dirigere per prædestinationem importatum est actus ratio-

fili per cōparationē ad voluntatē: & idēt
huius directionis causa: esse potest quid
quid potest esse inclinativū voluntatis. In-
cluare autē voluntatem potest aliquid
dupliciter. Primo per modum meriti.
Secundo per modum debitū. Per modū
meriti nihil potest inclinare voluntatē
Divinam: quia eius voluntas inclinari
non potest, ut aliquid mereatur, cū Dō
nihil sit proficiens. Per modū autē debi-
ti aliquid potest esse inclinativū volunta-
tis etiam dupliciter. Primo simpliciter.
Secundo ex suppositione: si nō loiteret ab
sem voluntatē moveret se, quod
habet rationem finis: quia secundum
Phm. in finem quodammodo serimur
naturaliter: propter quod simpliciter
In eum serimur. Ex suppositione autem
per modum debitū aliquid voluntatem
inclinat, ut cūt aliquis vult unū, quod
volendo oportet eum velle aliud: ut si
aliquis velleret aliquem facere vultus
sequitur quod vellet dateremus: por-
fiso quod factio militis esse non posse
absque largitione equi. Primo modo
per modum debitū simpliciter nihil po-
test esse inclinativum voluntatis Divi-
nae: quia tunc aliquid aliud à Dō esse
eius finis, quod est impossibile. Sed per
modum debitū secundo modo, ut ex
suppositione, aliquid potest. Divina
voluntatem inclinare: qd si Dō vult
aliquid, oportet eum velle omnia di-
lata, sine quibus illud esse non potest. Nul-
lo istorum modorum prædestinationis
causam assignare possumus. Non enim
eius causam assignare possumus: quia
aliquid sit inclinativum voluntatis per
modum meriti: quia nihil sic Divinam
voluntatem inclinat. Nec etiam per
modum debitū simpliciter: quia volun-
tas Divina sic ab alio inclinari non po-
test. Nec etiam per modum debitū ex
suppositione: quia licet aliquid sic Divi-
nam voluntatem inclinare posse: cō
quod per istum medium assignare ra-
tionē voluntatis Divinae nō est ea assigna-
re ex parte voluntatis: sed magis ex
parte volitorum, in quantum unum ver-
ditum sine alio esse non potest. Attamen
quantum ad præsentem questionem ta-
lis ratio sive talis assignatio cause: non
facit ad proposita. Nam si hominis
natura non possit esse sine gratia, vel
absque eo, quod dirigeretur in gloriā,
inclinaretur Divina voluntas per ipsoz

cum debito ex suppositione, si vellet
producere hominem, quod leuita præ-
destinaret: quia hominem parva secunda
cum hypothesim factam oblique gracia
de directione in gloriam esse non po-
test. Sed cūm hoc non sit verum, sed
potius esse natura humana absque gra-
cia, & præter hoc, quod destinatur in
gloriā, prædestinationis causam vel
rationem, quare voluntas Divinae
naturā ad prædestinationem aliquos ho-
mines, nō modo inventus possunt.
Cum ergo queritur: quare Deus homi-
nes prædestinat? Secundum modum excep-
tum est: quia vult, & nihil assignari
est, nec per modum meriti, nec per mo-
dum debitū simpliciter, nec debitū ex
suppositione, quare voluntas Divina
inclinatur, ut prædestinatur pliqtō. Sed
nē istud est simpliciter vēram: quia
prædestinationis rationem ex parte ipsa
sororum effectuum, vel ipsorum voluntatis
aliqua ratione assignare possumus. Et quod
dicitur quia non possumus assignare patia
quod, quod sit inclinativa Divina vēlo
humana; & quare vellet prædestinare qd
quos, fabrum reb: qd: qd: inclinativa
per modum debitū simpliciter, sed ex
suppositione assignare possumus. Et quod
dicitur innotandum, quod in prædesti-
natione duo est considerare. Primo Dī-
vianū velle. Secundo Divinū volitū: Modus pro-
prius ad quest.

ex parte ipsius velle nullam aliam rationē
assignare possumus: quia cūm Divi-
nū velle sit causa esse, si aliquid es-
set causa, quare Deus est. Nec dices
possidere quod merita, que sunt in
præscientia, sive ipsum præscire. Divi-
num, quod est aeternum, illa causa, qua-
re Deus vult. Nam voluntas Divina li-
bera est in ex eo, quod præscit aliqua:
oportet eum velle. Rationem ergo &
causam prædestinationis assignare debe-
mus ex parte voluntatis & effectū; nō
ex parte ipsius Divini, velle. Est est usq; h
rem prædestinationis simpliciter considera-
rati potest. Primo in huius partialitate. Sec. Hec sunt 3
eundo in subtotalitate. Assignare autē D. Thom. p.
causam in partialitate nō est difficultate I. quest. 23.
maxime secundum diversa genera aut
sunt. Nam & gracia est causa gloriae &
gloria gratiae, sed gloria est causa gracie
in genere causa finali & gratia gloria in
genere causa meritorum. Vult ergo D.

Mihi dare gratiam propter gloriam eam, quam propter suum, & gloriam propter gloriam, tamen propter id, quod est misericordia mea. Sed in his valet & omnipotens effectus, qui consideratur. In predicatione, causam aliquam possumus in operibus, non in particularibus.

Triplex causa. Huiusmodi autem causa tripliciter sumi potest. Nam cum Deus datur universalis praedicatione, & non aliud ibi quaedam inherenter qualitas vel deinde talis amicitia odi inaequalitatis, quantum ad prorsus, sunt tres causas, quare duae arguntur inaequalitatem implicites. Tertia specialiter arguit. Primitus, dicitur, sic distinguuntur.

Prima ratio. Nam Deus est causa universalis, & causa superexcedens effectus suos. Non ergo ratio, quare Deus in suis effectibus videtur esse inaequalitate, sumitur ex amplius sedate causitatis ipsius. Atque super excessu virtutis eius. Videlicet sumitur ex perfectione totius universi, alia ex imperfectione, & tunc liber partis, ut se accepte. Primitus sic pater, nam Deus est causa universalis. Secundus, tripli est ergo ad ipsam intendere bonitatem totius universi, & si intendit bonitatem partium, hoc est ex eo, quod bonitas partium infert bonitatem totius. Vbi autem bonitas totius ex bonitate partium impeditur, non spectat ad eiusbonitatem.

Secunda ratio. Intendere: & si quilibet pars habet esse nobilitatem, quilibet pars est etiam melioris conditionis, ipsum tamen enim coru ex hoc melioris conditionis non existaret, itinam perire: cum ad sui perfectionem requiratur diversitas partium. Nam si quilibet membrum esset omnino, dato quod oculus sit nobilissimum membrorum, quilibet membrum esset inde nobilius. Et imperfectius inde esset, & quia spectat ad bonitatem totius universi habere inaequales partes, voluit.

Deus est inaequales exaltare. Et sicut est de partibus totius universi, quod properat perfectionem eius requiriter ibi inaequalitas: sic & de inaequalitate eorum, qui ordinantur ad vitam eternam, loqui possumus. Nam si quilibet homo salveratur, quilibet esset melioris conditionis: totum tamen universum esset inde imperfectius: quia ipsum malum venie ordinatum, & ipsa pena damnatorum facit ad decorum universi unde. Ago

stulus. ad Corin. 12. volens ostendens Apost. 1. ad Corin. 12. inaequalitatem rerum rationabilium esse cap. 12. ait: Si corpus corpus oculus: ubi utilius? Si totum corpus ad oculum: ubi dulcior? Sicut ergo totalitas & perfectio totius corporis est, quoniam inaequalitatem partium: sic totalitas & perfectio in diversi sequitur inaequalitatem eorum, iacet in univertate fuit. Cum ergo queritur, quare Deus aliquibus praedicitur, & aliquos non: assignare possunt rationem in universitate, dicentes: hoc esse ipsorum ideocore & perfectionem universi. Sed in particulis, quare hinc determinatos autem salvavit, non possunt assignare usum, nisi dividantur in diversis: si quoniam in diversitate, diversitatis usum, assignari posset in universali, non in particulari. Facit enim haec diversitatem propriece perfectionem donum. Sic quis in diversitate donum: perfectio, usum in diversitate. Sed si quis in diversitate, labi, quare ex ista parte assignatur, vix in honestum, atque alla pace coniuncti, in diuinum, per se loquendo, ita assignetur nisi voluntas inificis. Secunda ratio. summi potest ex excessu Divinitatis virtutis, vel ex imperfectione etiam liber partis, sed accipit. Nam licet omnes esse, non solum sumpcius imperfecte, representant bonitatem Divinam: perfectiori tam modo, vel minus imperfecte, cum exprimunt leues effectus, sive sumpcius, quam quicquam effectus singulariter accepimus: & ideo Deus fecit in universo inaequales partes: ut unus effectus sua bonitatem representaret per unum modum, & aliatus per aliud. Nam sic per inaequales effectos magis, vel saltem pluribus modis exprimitur Divina bonitas, quam si omnes effectus, aequalis essent. Vnde Aug. 83. q. 41. querens: D. Aug. 83. **Cum omnia Dei facerint, quare non aequalia sint?** Respondet: Quia non effectus omnia, si aequalia: non enim esse multa rerum genera, quibus conficiuntur universitas: volens significare Deus multis modis bonitatem suam patet facere, non effectus omnia, non omnia facit aequalia. Et sicut loquimur de pluribus universi communiter, sic & de his, quibus de his, qui ordinantur ad gloriam. Nam si omnes salverentur, nota. vel omnes damnaretur, non tot modis manifestaretur Divina bonitas, quot

Nota. quilibet homo salveratur, quilibet esset melioris conditionis: totum tamen universum esset inde imperfectius: quia ipsum malum venie ordinatum, & ipsa pena damnatorum facit ad decorum universi unde. Ago

Secunda ratio.

manifestatur, si aliqui damnantur, & aliqui salvantur. Cum ergo queritur, quare Deus aliquos prædestinat, & aliquos reprobat? Assignare possumus rationem in universalitatem dicentes, ut multis modis manifestetur sua bonitas. Sed in particulari, quare hos prædestinat, & hos reprobat? assignare non possumus nisi voluntatem suam: si enim aliquis artifex facit multa genera vasorum & inæqualia, ut ostendat arte sua multiforme esse. Sed si quereretur, quare ex hac parte misericordia facta vasta numeris generis, & ex Asia alterius, non posset assignari ratio in particulari, nisi voluntas attificis.

Tertia ratio summis specialiter ex his, que videmus.

In his, que ordinantur ad vitam eternam. Non prius duxit vel assignat rationem inæqualitatis cuiuslibet. Hæc autem via specialiter assignat rationem inæqualitatis eorum, qui ordinantur ad gloriam. Nam secundum Aug. in de Prædestinatione sanctorum, non potest tantum iustus dici Deus; sed & iustus & misericors. Volens ergo Deus ostendere suam misericordiam, & suam iustitiam, aliquos quo salvat & aliquos damnat: quia si omnes salvarentur ita appareret misericordia, quod non appareret iustitia vel non tot modis appareret Divina iustitia, ut modo apparent. Rursum si omnes damnantur, ita appareret eius iustitia, quod non appareret misericordia, vel non tot modis manifestaretur eius misericordia, ut modo manifestatur. Volens ergo Deus multis modis suam iustitiam & misericordiam patefacere, aliquos salvat, & aliquos dñat. Istam viam tangit Apostolus ad Rom. 9, & tangit ea Aug. in de Prædestinatione sanctorum, dicens: Descende ergo si vales in profundum misericordie Dei, & ascendere si sufficis in altitudinem iustitiae iudicij eius: quasi dñces si vis scire, quare aliqui salvantur, & aliqui dñnantur, considera profundum Divinæ misericordia & altitudinem Divinæ iustitiae: igitur in universalibus huius inæqualitatis rationem assignare possumus, ut Deus aliquos salvat: aliquos dñnat, ut manifestetur eius misericordia, & eius iustitia. Sed in particulari, quare hos salvat, hos autem dñnat, non est ibi ratio nisi voluntas Dei. Si ergo Deus vult perfectionem universi, & vult bonitatem.

Aug. in de
Prædest. san
ctorum.

Nota. quos salvat & aliquos dñnat: quia si omnes salvarentur ita appareret misericordia, quod non appareret iustitia vel non tot modis appareret Divina iustitia, ut modo apparent. Rursum si omnes dñnentur, ita appareret eius iustitia, quod non appareret misericordia, vel non tot modis manifestaretur eius misericordia, ut modo manifestatur. Volens ergo Deus multis modis suam iustitiam & misericordiam patefacere, aliquos salvat, & aliquos dñat. Istam viam tangit Apostolus ad Rom. 9, & tangit ea Aug. in de Prædestinatione sanctorum, dicens: Descende ergo si vales in profundum misericordie Dei, & ascendere si sufficis in altitudinem iustitiae iudicij eius: quasi dñces si vis scire, quare aliqui salvantur, & aliqui dñnantur, considera profundum Divinæ misericordia & altitudinem Divinæ iustitiae: igitur in universalibus huius inæqualitatis rationem assignare possumus, ut Deus aliquos salvat: aliquos dñnat, ut manifestetur eius misericordia, & eius iustitia. Sed in particulari, quare hos salvat, hos autem dñnat, non est ibi ratio nisi voluntas Dei. Si ergo Deus vult perfectionem universi, & vult bonitatem.

A suā multis modis manifestare, & ostendere suā misericordiam, & suā iustitiam: cū hæc requirant salutem aliorum, aliquos dñnat, & aliquos salvat. Propter quod in universalibz habet rationem, sed in particulari, quare hos, & non illos, non habet rationem, sed admirationem. Non est enim alia ratio, quare hos dñnat, & non illos, nisi voluntas eius. Hæc autem voluntas non est iniusta: quia cū non teneatur alicui largiri sua dona, & quidquid dat ex liberalitate det absque reprehensione, & iniuste sit sibi quod vult facere. Si ergo iudicat Deus comprehendere non possumus: ea tamen reprehendere non valcamus, ut vult Aug. in de Prædestinatione sanctorum. Taceat ergo lingua humana, & de fato non extollatur: mea ratiō & rationabilis iudiciorū Dei in universalis assignatio in particulari vero dilectis omniis hinc exaltare. Secundum Divina voluntatis apertissima supradicta, hoc.

Respondet ad arg. Ad hanc dicendum quod Divina prædestinationis ratio fieri in universalis, non in particularibus: hoc sufficit ac hoc, quod rationabilitas existat, ut patet per habita. Ad 2: dicens quod, ut radicum est, Aug. illam sententiam rectificavit. Vnde agit est intelligenda auctoritas: ut verba superficialiter sonant. Vel dicendum hinc esse intelligendum quantum ad efficius prædestinationis, non in sua totalitate, sed secundam partem. Nam aliquis effectus prædestinationis, ut adeptio gloria, sumit rationem ex meritis nostris. Et per hoc patet solutio ad tertium & quartum. Nam hæc aliquis affectu posuit mereri primam gratiam, non propter hoc assignatur ratio effectuum prædestinationis in sui totalitate: cū ordo prædestinationis orationem illam, operi quam alicui prima gratia tribuitur, includat. Sic etiam assignare rationem consecutionis gloriae, & quod adeptio eius eadat sub merito nostro, est assignare rationem alicuius effectus prædestinationis, non effectu simpliciter.

(s)

* * * * *
R.A.

DISTINCTIO XXXI.

ARTICVLVS. IJ.

Verum prædestination posse iuvare precibus
sanctorum.

SThom. in 3. q. 13. art. 8. q. 19. ad
ver. q. 6. art. 6. B. Aeg. quodl. 1. q. 9. Greg.
alium dicit. 41. art. 2. Aeg. in 1. q. 12. art. 1.
21. 3. Geran. Sen. in 1. disp. 41. q. 1. art. 2.
Franc. 2. Christ. in 1. disp. 40. q. 41. q. 8. Gbb.
21. 3. disp. 3. dub. unic. Gouv. nat. 2. q. 3. art.
2. causa prædest. art. 4.

Secundo queritur: utrum prædesti-
natione possit iuvare i precibus san-
ctorum? Et videretur quod non: quia ut
dictum est, quare iste salvatur non est
assignare rationem & causam possim-
us tamen assignare rationem, quare
aliquos Deo datur, & aliquos salvati.
Sed quare hos damnat, hos vero salvat,
non habet rationem, sed admirationem.
Sed quicumque orat, vel orat pro aliis
quo in particulari, vel pro omnibus u-
niversitatiter, vel pro aliquibus sub con-
fusione, non descendendo ad speciales
Personas. Si orat pro aliquo in particu-
lari, tuac fructu est oratio tua: quia
quare Deus hunc trahet, illum vero non
trahat, non habet causam, nec rationem,
nisi voluntatem Divinam. Si vero orat
pro omnibus simpliciter, nusquam ex-
auditur: quia tunc evanescunt, perfec-
tio universi. Facit enim deopem uni-
versi, quod aliqui salventur, & aliqui
damnentur. Si vero orat in quadam co-
fusione, non descendendo ad speciales
personas, circa talen orationem non
oportet eum esse intentum. Nam aliqui
salvabuntur, & aliqui damnabuntur, cu-
m hoc sit Divinum propositum. Præter
ea: contingencia nihil faciunt ad hoc,
quod necessaria eveniant: quia cum co-
tingens possit impediri, nullum neces-
sarium dependet ex causa contingente.

Sed illu orare: & non orare est contin-
gens. Cum igitur prædestinatos salvari
sit necessarium, oratio prædestinatione
non iuvat. Præterea: Deus omnis natus mi-
seretur, & quem vult mordere, ut dicitur ad
Rom. 9. ergo tota salus nostra depen-
det ex voluntate Divina. Sed cum vo-
luntas Divina non sit virtus passiva; ne-
moveatur ab exteriori bono, ergo hunc
orare; vel non orare nihil ad prædesti-

bationem facit, cum voluntas Divina
mutari non possit. Præterea: prædesti-
natione dicit Divinum propositum & Di-
vinam voluntatem, non antecedentem
solum, sed etiam consequentem; sed
talem oportet impleri, orationes ergo
prædestinationem non adiuvant.

In contrarium est Augustinus. Præterea Aug-
ustinus in contra Pelagianos, qm est quod in
quantum possumus homines ad dona
opus exhortemur, nulli autem despera-
tionem degens, pro invicem orantur sed
hoc non est nisi salus unius ex præde-
stinatione clausuraretur per orationes. Al-
terius ergo est. Præterea: sicut dictum

est, aliquis potest misereri aliorum nisi præced-
itionem primam gratiam; sed hoc non
est, nisi prædestinatione nostra possit
iuvare, precibus sanctorum. Ergo
scilicet, si nos cum H. sed illud ei usus superani-
cipemus invenimus, res ipsa non est
enim quod ob hoc a mundis excludatur.

RESOLVITIO.

Prædestinatione per sanctorum preces iuvare
potest, non quod Divinum propositum im-
mutetur, sed quia operi seruare ad
consequendum prædestinationis effectum.

Et si quis dicit, quod non est
potest, non potest Divinum propositum im-
mutetur, sed quia operi seruare ad
consequendum prædestinationis effectum.

Respondit: dicendum quod Dionysius de Divi-

ne Divino, determinans de
virtute orationis, ostendit per duo simili-
ta, qualiter intelligendum sit orationes
esse proficias. Primum est, quod inua-
ginari debemus quosdam radios Divi-

norum bonorum extendi a summitate
caelorum usque ad terram ante conspectum
nostrum, & quod per illos radios, qua-
si per quosdam funes manibus nostris

ad celos ascendimus, & sic ascendendo
non deponimus illam radiorum ca-
tervam, eo quod Divini radij ubique
presentes sunt; nec celum ad nos trahi-
mus, sed nos metipsum per ascensum no-
strum ad celos appropinquamus. Nam

si quidam funis protenderetur ab aliqua
summitate usque ad terram, si quis as-
cenderet per funem illum, forte vi-
deretur ei, quod summitatem illam ad
se traheret: sicut videtur alicui, cum est

in aqua, quod arbores in terra sit
moveantur: eo quod ipse moveret: et
tamen summitas illa non traheretur ad
ipsum; sed ipso per ascensum suum ap-
propinquaret ad illum. Secundum simile
addu-

Secundum
exemplum.

Ad dact: quoniam si aliquis in aqua staret, & ab aliqua petra fixa protenderetur quidam funis usque ad ipsum, si illum funem trahet lapidem de loco suo non removeret; sed removeret se ipsum; & se ipsum ad lapidem adduceret. Et si cut est in trahendo: sic est in impellen- do. Nam si quis in aqua existens lapide aliquem fixum impelleret, non ipsum lapidem de loco suo removeret, sed se ipsum a lapide separaret. Huiusmodi funes pro- tensae a petra usque ad nos existentes in aqua, & radij Divini descendentes a summitate caeli usque ad terram sunt ipse ordo causarum, per quem est execu- tio Divinæ providentie, & Divinæ præ- destinationis. Per talenm enim ordinem ipsa summitas caeli, & ipsa petra insimo bilis, sive ipsum Divinum propositum al- tissimum, & semper statum de loco suo non mutatur, & inanibile perseve- rat; sed nosmet ipsi per ipsum ordinem ascendimus ad Divinum propositum, in quantum mediantibus causis secun- dis, consequimur quod de nobis dispo- suit causa Prima. Oratio ergo virtutis non immutat Divinum propositum, nec eius prædestinationem; sed quia secundum navit Deus, quod iste consequetur gratiam per preces sanctorum, dicuntur huiusmodi orationes iuvare Divinæ providentiam, in quantum per eas, quasi per causam secundam, aliquis conser- queretur prædestinationis effectum. Si ergo bene intelligimus virtutem orationis a Dionysio traditam appetet veri- ras quomodo per preces sanctorum præ- destinatio adiuvarit, & non solum ex illo exemplo manifestatur veritas, sed etiam omnes errores, qui circa hoc ex- orti sunt, removentur. Nam Divina prædestination, & Divina providentia quedam sollicitudo Divina circa suas creaturas dici possunt.

Circa hanc sollicitudinem fuit D. Errores cir- quadruplex error. Nam quidam posse- ta Divinam providentiam, runt omnia a casu esse: sicut fuerunt quidam antiqui naturales, quorum po- sicio si bona esset, Divina prædestinatio, & eius providentia evanescerent tota- liter. Quidam vero dixerunt, Deus ha- bere certam alliquotum, sed non omni- um. Nam contingentia, ut actus hu- manus, & ea, quæ proceduntur ex libe- ro arbitrio, in Divinam providentiam non reducabant. Et in hec positionem

Avisus est declinare Cicero, ut recitat Aug. 5. de Civ. Dei cap. 9. qui volens in D. Aug. M. actibus humanis salvare liberum arbitrium, negavit à Deo circa eos prædesti- entiam futurorū. Credebat enim, quod simul cum præscientia liberum arbitriū stare non posset. Et si præscientia huma- norum actuum à Deo tollitur, tollitur à Deo providentia; & prædestination circa ipsos: cùm talia absque præscientia stare nō possint. Tertius error fuit Sto- corum, qui, ut narrat Aug. 5. de Civ. tibdem tate Dei cap. 9. dicebant: omnia ex ne- cessitate contingere. Vnde secundum eos omnia fato contingebant, & actiones hominum nihil faciebant ad conse- quendum effectum: & ideo secundū istos quidquid oramus, vel non oramus nullum omnium provisa proveniunt. Quartus error fuit quorundam Egypciorum, qui dicebat, quod ex quo dii disponuerant aliqua facere, per orationes hominum mutabat propositum.

Orantes tunc errores Dionysius atque dicit per exempla, quæ posuit de virtute orationis: quia ex eo, quod dicit res primus & se dios Divinorum bonorum ubique præ- cundus erro sentes esse, ostendit sub ordine Divinitatis res confutare providentia omnia subiacere. Proprietur exēplio: quod primus error, qui dicebat nihil subiacere Divinæ providentie, & secun- dus, qui antiqui illi ordinis subiiciebat, & aliqua subtrahebat, pariter destructi sunt. Ex eo vero quod per huiusmodi fu- nes, & ordinem causarum dixit nos tra- hit ad Divinum propositum, in quantum per ipsum consequimur quod Deus de nobis disposuit: destruxit errorem Sto- corum, quia si mediantibus secundis causis, Deus suam providentiam, & suam prædestinationem exequitur: cùm inter huiusmodi causas secundas ipsæ voluntates, & orationes hominum, & bona opera computen- tur, non evanescatur liberum arbitrium, nec contingentia rerū. Sed nostra præ- destinatio per preces sanctorum, & per bona opera, quasi per causas medias adiuvarit. Nullus ergo dicat, quid pro- dest mihi bene facere? Ad quid aliis pro me orat? Si sum prædestinatus, salvabor cùm Deus sic nos prædestinet, quod prædestinationem suam per causas ex- quiritur medias. Vnde oportet te bene fa- cere, & orationem sanctorum non refu- pescere: cùm talia nos iuvant ad conse- quendum.

Epilogus.

quendam prædestinationis effectum. Ex eo autem quod Divinum propositum assimilat petra, & summum cali immobili, destruit errorem Egyptianorum; qui credebant Divinum propositum per preces hominam, & per sacrificia immutari. Patet ergo quod prædestinatione nostra iuvatur per preces sanctorum, non quod ipsum Divini propositum immutetur; sed quia per eas iuvamur ad consequendum prædestinationis effectum: eò quod ordo secundarum causarum subiaceat prædestinationi.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod oratio non immutat Divinum propositum: neque est causa prædestinationis; sed est id, per quod Deus effectum sua prædestinationis exequitur. Ad 2. dicendum, quod necessitas Divina prædestinationis, vel Divinae providentie non collit rerum contingentiam, nec liberum arbitrium, ut est superiorius declaratum. Ad 3. & 4. patet solutio per iam dicta: quia licet Divinum propositum sit immutabile; iuvamur tamen per orationes, non Divinum propositum immutando; sed quia per eas Divinum propositum adimpletur. Rursum licet Divina voluntas consequentem impleri oporteat: quia tamē hoc non collit causas secundas, non arguitur, quod per orationes sacerdotum nostrarum prædestinatione non iuvetur. C

ARTICVLVS VLTIMVS.

Utrum quocumque enuntiabile Deo scivit, nunc sciat?

Greg. Arim. in 1. dīs. 39. p. 3. Etat. à Christi in 2. dīs. 39. q. 14.

Ultimò queritur de Scientia Dei: & quia de hac est satis superiorius dubitatum, ad præsens de ea unum quæremus, scilicet, utrum quocumque enuntiabile Deus sciverit, nunc sciat? Et videtur, quod sic: quia secundum Magistrum in littera simpliciter assertendum est, quidquid Deus scivit, nunc scit; sed scire enuntiabilia est aliquid scire, ergo quocumque enuntiabile scivit, nunc scit. Præterea: scientia Dei invariabilis est; ergo quidquid ab eo scitur, semper scitur. Nam si aliquid ab eo sciretur, & postea non sciretur, in scientia eius, ut videtur, esset facta mutatio. Cū ergo

scire enuntiabile sit scire aliquid, quodcumque enuntiabile scivit Deus, hunc scit. Præterea: eadem est res, quæ primò est futura, postea præsens, ultimò præterita. Sed cùm à rebus enuntiationes habeant veritatem, & per consequens entitatem: eò quod dispositio cuiuslibet rei in veritate est sua dispositio in entitate: oportet nos iudicare de entitate enuntiabilium, & per consequens de unitate eorum; cùm unitas cuiuslibet sit sua entitas secundum unitatem rei; est ergo idem enuntiabile, in quo ponitur præsens, præteritum, & futurum: cùm sit eadem res. Sed cùm tota causa, quare aliquibus videri potest Deum aliquod enuntiabile prius scivisse, quod modo non sciat, sit ex eo, quod diversitas temporum videtur variare enuntiabilitatem: cùm talis diversitas identitatem enuntiabilium non repugnet, quodcumque enuntiabile celebatur à Deo, modò scitur. Præterea: tempus non est de significacione partium orationis; sed magis de significacione, non enim verbum significat tempus, sed significat. Cū ergo significatio orationis resulteret ex significacione partium: eò quod partes eius significent separatae, si tempus non est de significacione partium orationis; sed magis est quid extrinsecum, & consignificatum, dicendo Sortem currere, & Sortem currisse, non sit variatio, nisi in tempore, quod consignificatur per verbum, talis variatio non facit diversitatem enuntiabilis: eò quod extrinseca naturam rei, & eius identitatem non mutat. Si igitur est idem enuntiabile enuntiatum per præsens, præteritum, & futurum, quodcumque enuntiabile à Deo prius sciebatur, & modò scitur.

In contrarium est: quia quidquid à Deo scitur, verum est, & converitur: quia omne verum à Deo scitur; sed aliquo nondum nato verum est ipsum esse nasciturum, ergo tale enuntiabile à Deo scitur: ipsoque iam nato, tale enuntiabile non est verum, tale ergo enuntiabile, cù desinet esse verum, desinit à Deo sciri, non ergo quodcumque enuntiabile prius sciebatur à Deo, modò scitur.

RE-

RESOLVTIO.

Quodcumque enuntiabile, ut res quedam est, quod Deus scivit, nunc scit; & etiam ut enuntiabile est quid significativum, & significat quod significare accepit; cum talis significatio semper sit vera, semper a Deo scitur; si vero orationis significatio accipitur, prout significat ad quod facta est, non quodcumque enuntiabile Deus scivit, nunc scit; quia non semper est veritas propter rerum variationem.

Respondit dicendum quod tota difficultas huius questionis consistit: utrum sit idem enuntiabile, cum aliquis enuntiatur praesens, praeteritum, & futurum: sicut est eadem res, quæ dicitur praesens, praeterita, & futura: quia si est idem aliquem esse nasciturum, & ipsum esse natum: sicut est eadē res, quæ prius est nascitura, postea nata, tunc sic oportet nos loqui de scientia Divina respectu enuntiabilium, sicut respectu rerum: igitur sicut quæcumque res prius sciebatur a Deo, modo scitur; licet illa res sit variata per praesens, praeteritum, & futurum: ita quodcumque enuntiabile prius sciebatur a Deo, modo scitur; licet huiusmodi enuntiabile sit per tempora variarum. Et quia aliqui credide-

Opiniorunt idem enuntiabile esse, sicut est eadem res, dixerunt: quodcumque enuntiabile prius sciebatur a Deo, modo scitur. Videbatur enim istis inconveniens non iudicare de unitate enuntiabilis, sicut de unitate rei: cum enuntiabilia a rebus veritatem habeant, & per consel quens entitatem & unitatem: eo quod entitatis & unitatis rei est quodammodo similiis dispositio cum veritate eius. Sed illud improbat: quia de ente & non ente non eadem oratio vera; sed si eadem esset oratio, Sortes currebit, currit, & curret: cum Sorte currante, vera sit, Sortes currit, ipso non currante, vera esse possit, Sortes curret, vel currebit, Sorte currente; vel non currante, eadē oratio vera erit, in qua cursus de Sorte

Phm. in lib. Prædicabatur, quod est contra Phm. in libro Prædicamentorum. Propter hoc alij aliter dicunt. Volunt enim aliud enuntiabile esse, in quo ponitur praeteritum, & futurum: quia unitas enuntiationis sumitur ex partibus suis, ex quibus constat. Cum igitur sint diversæ

B. Egid. Col. sup. 1. Sem.

A partes horum enuntiabilium, Sortem currere, & currebit, diversa sunt enuntiabilia: & respondent ad motivum prædictorum per interemptionem, dicentes: falsum esse enuntiationem habere unitatem à res, licet ab ea habeat veritatem. Sed simpliciter latenter propo Contra. sitionem illā nō videtur bene dictū: cū veritas rei, & entitas & unitas quodammodo Opinio prodo idē dicant. Propter hoc notaquid, pria. quod secundum Ansel. in lib. de Veritate, duplex est veritas enuntiationis, secundum quod ei duplex significatio competit. Una est cum significat, quod significare accepit. Alia cum significat, ad quod est facta: nam Sortem currete significat cursum inesse Sorti: sive ergo Sortes currat, sive non currat, hanc significationem retinet, & ab hac significatione unquam cadit, & ista est significatio, quæ secundum Ansel. in est orationi, cum significat, quod significare accepit. Rursum licet semper Sortem currete significet cursum inesse Sorti, aliquando tamē hoc significat, Sorte currente, aliquando non currente: & cū hoc significat, ipso currente, tunc oratio nō solū significat, quod significare accepit, videlicet, cursum inesse Sorti, sed etiā significat, ad quod fa-

Nota huc diligenter quid est enuntiabilis, & quod significantes sunt, ut hoc significant, quando le significantes sunt. Et sicut est de affirmativis, sive quod significare acce gativis dicere possumus. Nam ne- pit, & gativæ accepérunt significare, rē nō esse, quid significative res sint, sive nō sint; factæ tantè sint, care ad quod ut significant res nō esse, cū nō sunt. Ha autē duas significations secundū Ansel. sic se habet: quia una est immutabilis ab oratione, & naturalis ei, & semper ei inest. Alia vero est ei accidentalis, inhärens ei mutabiliter, & secundum usum. Secundam hās duas significations assignat ipse duas veritates enuntiationum. Nam cū veritas sit quædam rectitudo: quia quædam rectitudo inest orationi; cū significat, quod significare accepit; & quædam, cū significat, ad quod facta est, utroque modo vera oratio dici potest; sed prima veritas inest ei naturaliter, & immutabiliter: sicut significare, quod significare accepit; sed secunda inest ei mutabiliter, & quasi accidentaliter: sicut & significare ad quod facta est.

Ggggg

Hoc

Nota similiter duplex Hoc viso, patere potest in oratione. A considerandum esse duplex tempus, ut tempus, unum, quod significatur, quasi per se, & essentialiter, et semper orationem respicit: sicut illud tempus, rem esse, vel fuisse, vel futurum esse in variabiliter. Alioquin Sortem cunctissime semper significat Sortem fuisse sub cursu, sic acceptum esse, & fuisse, quasi essentialiter, & immutabiliter. Primum est orationes praesentes, & præteritae, & secundum est orationes偶然的, & mobiliatorum, nec per se respiquant. Aliter potest considerari, in se. Secundum respectu orationis, quod secundum est habet ad ipsam accidentaliter, & mobilitatem. Nam pronuntiare Sortem currere, non curvari causa, re, quando currit; vel quando non currit.

Et, tale tempus per accidens orationem respicit. Unde, per se loquendo, non variatur oratio ex eo, quod profertur, re existente, vel non existente. Dicamus ergo, quod significatio orationis, cum significat quod significare accepit, & veritas, quæ consequitur huiusmodi rectitudinem, & tempus, quod respicit huiusmodi significationem, immutabiliter, & quasi essentialiter orationem respiciunt, sicut & significatio sic accepta immutabiliter, & quasi essentialiter orationem respicit: & ideo cum talia variantur, impossibile est enuntiabile remanere idem. Ideo Sortem currere, & Sortem cunctissime: quia variatur ibi tempus, & etiam veritas, secundum quod per se talia orationem respiciunt, eadem oratio esse non potest. Sed significatio orationis, prout significat ad quod facta est, ut cum significat rem esse, quando est, & etiam veritas, & tempus, quæ secundum talia significationem accipiuntur, per se in oratione variationem non faciunt: eò quod talia per accidens ad enuntiationem se habent. Unde huiusmodi enuntiatio, Sortes currit, sive pronuntiatur, quando currit, sive quando non, talis diversitas eam per se non variat.

Ad quæstionem. Cum ergo queritur: utrum quodcumque enuntiabile Deus scivit, nunc sciatur? Si loquimur de enuntiabili, secundum quod res quedam est: dicendum quod sic: quia ipse scit omnes enuntiations possibilis formari. Si vero loquimur de enuntiabili, ut est enuntiabile, & quid significativum, tunc est distinguendum: quia si loquimur de significatione, prout oratio significat, quod significare accepit:

acceptit: cum secundum talem significacionem semper oratio sit vera: semper habebit rationem scibilis: & ita secundum istum modum quocunque enuntiabile Deus scivit, nunc scit. Si vero loquimur de significatione, prout significat ad quod facta est, cum secundum talem significationem ad variabilitatem rei varietur veritas eius; non quodcumque enuntiabile Deus scivit, nunc scit: quia scivit Christum esse nascitum, nunc autem non scit ipsum nasciturum; sed naturam: & quia talis variatio enuntiationum est solum propter variationem rerum, licet non varietur ejus scientia. Ex eo, quod non scit aliquod enuntiabile, quod prius sciebat, accipiendo enuntiabile, ut enuntiabile est, & it significat ad quod factum est.

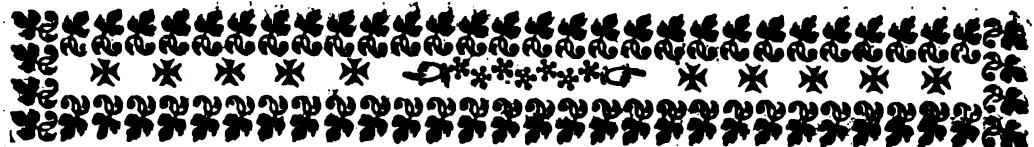
Respond, ad arg. Ad 1. dicendum, quod quidquid Deus scivit, nunc scit: quia omnis res scita a Deo nunc est sciuta: & omne enuntiabile, ut res quedam est, semper a Deo scitur. Sed aliquod enuntiabile, ut enuntiabile est, & ut significat ad quod factum est, potest nunc non sciri a Deo, licet prius sciretur, ut ostensum est. Ad 2. dicendum, quod propter hoc, quod dicimus Deus aliquod enuntiabile non scire, quod Cyprius sciebat modo, quo dictum est, non oportet scientiam Dei variabilem esse. Ad 3. dicendum, quod ad veritatem, & unitatem enuntiationis non solum consideranda est res; sed etiam considerandum est tempus, ut esse, vel fuisse, accipiendo tempus, ut per se orationem respicit; non per accidens. Quomodo autem hoc intelligendum sit, in solutione est patefactum: & quia tempus sic acceptum variatur, cum dicimus Sortem currere, & cunctisse: ideo non est idem enuntiabile hoc, & illud. Ad 4. dicendum, quod licet tempus sit de consignificatione verbis, quod ingreditur orationem: atamen quia tempus, ut ostensum est, quodammodo esset variabiliter, & immutabiliter identitatem orationis respicit: ideo per variationem temporis non remanet eadem oratio: loquendo de variatione temporis, quod respicit orationem, prout significat quod significare accepit: ideo Sortem currere, & cunctisse, non est eadem oratio.

EXPOSITIO LITTERÆ.

Super litteram, super illo: Sed hoc frivolum est. Notandum, quod expositiō eorum, qui exponebant verba Aug. dicitur frivola: quia nimis extortē exposiebant ipsa: dicebant enim esse dignos gratia, qui non sunt ita digni, sicut alii.

Item super illo: Sicut si quis patres. No

A randum, quod diversitas enuntiabilis non impedit unitatem fidei: vel quia fideli non est enuntiabile, sed tēs creditā, vel quia enuntiabile prout est obiectum fidei, non circūcernit aliquām differētiam temporis, & tempus determinatū non est de substantiā fidei: sed accidit fidei, prout fides per doctrinam datur: minatur, & habetur ex auditu.

DISTINCTIO XXXXIJ.

DE OMNIPOTENTIA DEI, VBI PRIVS CONSIDERATVR,
quare dicendum omnipotētē.

NUNC de omnipotētē Dei Or. Postquam Magister determinavit de Divina scientia, hic in parte ista determinat de Divina potētia. Et duo facit: quia 1. determinat de universalitate huius potētiae, 2. removet errorem quorundam. Secunda ibi: *Dicendum tamen. In principio 4. dist. Circa p̄imum duo facit: quia 1. ostendit Deum esse omnipotentem; et quod potest omnia. 2. expōne quādam auctoritatis, quae videntur dicere non esse omnipotentem: quia possit omnia; sed quia potest quid quid vult.* Secunda ibi: *Et quādam tamen. Circa p̄imum duo facit: quia 1. dicit Deum non solum esse omnipotentem; quia potest quid vult; sed quia potest omnia, quod auctoritatē confirmat. 2. contrā hanc veritatem opponit, ibi: Sed queritur. Circa quod tria facit, secundum quod tria videtur Deus non posse: nā quādam sunt; quae dicunt auctōnū; sed dicunt ipsa impēfēctum: ut ambulare, loqui & talia, que Deus non videtur posse: quādam vero sunt, que perse loquendo, & formaliter dieunt privationem actū; ut mētiri; peccare, quae etiam Deus non potest. 3. sunt quādam, que nō sonant in actū, sed in passione: ut mori, falli, vincī, & talia, quae etiam à Deo removētur. Primo ergo arguit Deus nō esse omnipotētē: quia nō potest ambulare, nō potest loqui, & solvēt quād licet hōe nō possit in se, potest tamen et in subiectā creatura. Secundū obijicit ipsum non esse omnipotentem: quia non potest mentiri, non potest peccare: & solvēt, quod hāc nō sunt potestis, sed infirmitatis. Tertīd̄ opposit ipsū nō esse omnipotentem: quia non potest falli; nec mori. Et solvit quod talia non dicunt perfēctiones, sed defectus. Unde si talia posset, omnipotens non esset. Secunda ibi: *Sed siue alia. Tertia ibi:**

Bonitatem, & alia. Circa quod duo facit: quia 1. opponit Deum non esse omnipotentem: quia nō potest mori, acc falli, & solvit. 2. concludit, Deum dupliquer omnipotentem, dicit. Primū: quia omnipotest facere. Se cūdō: quia nihil potest pati. Secunda ibi: *Sic igitur diligenter. Deinde cū dicit: Ex quibusdam, expōnit quādam auctoritatē, quae videntur dicere Deum esse omnipotentem; quia potest quidquid vult. Et duo facit: quia 2. adducit auctoritatē illas, & specialiter auctoritatem Aug. quā dicit Deum nō posse omnia; posse tamen quidquid vult. 2. huiusmodi auctoritatē ex ponit, ibi: Sed ad hoc. Circa quod duo facit: quia 2. ex ponit auctoritatē ractas. 2. obiect̄ contra ea, quae dixerat, ibi: Sed forte dicit: Circa p̄imum duo facit: quia 1. ex ponit quomodo intelligendum sit, quod ait Aug. Deus non posse omnia, dicens, Aug. læge accipere omnia, ita quād sub omnibus mala comprehendatur, que non potest Deus. 2. expōnit quomodo intelligendum sit Deus posse quidquid vult. Nam quidquid vult tripliciter potest intelligi, videlicet, quidquid vult facere, quidquid vult se posse, & quidquid vult fieri. Cū ergo dicitur Deus quidquid vult potest; Non est intelligendū solum quidquid vult facere, vel quidquid vult se posse. Nā quilibet beatus hoc potest, sed potest quidquid vult fieri, quod nō potest aliquis bonus. Rursum differt potentia Divina à potentia cūcreata: quia Deus est potens per se & à se; nullā tamē creatura sic potēs est. Secunda ibi: *Sed siue quādam. Deinde cū dicit: Sed forte. Opponit contra determinatā. Dixerat enim Deus omne per se posse, ex quo videtur cūcludi Filium & Spiritū Sanctū non esse Deum, cūm parentiam, quam habent, non habent à se. Sed ab alio. Et duo facit: quia 2. opposit, 2. solvit dicens, Filium, & Spiritū Sanctū per se posse; licet à se non possint. Nam illa eadem potest.**

GREGG2 TENTI2

lentia, quem habet Propter sollemnem patitur Filius, per se potest quia non materiali potentia, sed & Spiritui Sancto ideo perire possunt: quia non gratuita. Secunda ibi: Ad quod dicimus. In quo turali potentia possunt. Creatura autem ipsa reginatur sententia lectionis, & distinctionis.

QUESTIO J.

De potentia Dei.

Hic tractat de Dei potentiis usque ad dist. 45. inclusivè.

INTENTIO. Magistri in praesenti distinctione versatur circa Divinam potentiam, & circa ea, quae Divinae potentiae sunt subiecta: ideo de his duobus queremus.

Circa primum queremus duo. Primo: utrum in Deo sit potentia? Secundo: utrum huiusmodi potentia sit una, vel plures?

ARTICVLVS I.

Utrum in Deo sit potentia?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 25. art. 1. & in quib. de potentia Dei q. 1. art. 1.

Ad 1. sic proceditur: videtur, quod in Deo non sit potentia. Nam potentia secundum Phm, vel est accidentialis, vel essentialis; sed in Deo non est potentia essentialis, nec accidentalis: ergo nulla potentia in eo existit. Probatio assumptæ: nam tam potentia essentialis, quam accidentalis imperfectionem dicunt: potentia enim essentialis imperfectionem dicit: quia non est cōiuncta actui primo. Potentia vero accidentalis dicit imperfectionem: quia non semper est cōiuncta actui: sed quae imperfectionem dicunt, Deo nullo modo sunt attribuenda: ergo in eo nulla exsistit potentia. Præterea: secundum Phm 9. Meta. in bonis actus est melior potentia; in malis autem è contrario. Cum ergo in Deo non sit nisi bonū, & sic quidquid melius est esse, quā non esse, in Deo nulla est ponenda po-

tentia, ergo &c. Præterea: Deus agit potentiam suam, sed quae sic agunt, non agunt mediante potentias non ex ego in Deo est potentia ponenda, sed sufficit ibi ponere suam essentiam, per quam agit. Præterea: si in Deo est potentia, vel est potentia activa, vel passiva? Passiva posse: cum in eo nulla sit materia, nec materiale. Nec etiam activa: quia huiusmodi potentia, ut vult Phus 5. Meta, est principia transmutata Idem 5. Mentionis in aliud: Deus autem in agendo a. cōm. 17. nō presupponit materiam, nec aliquid aliud, in quod agat: ergo &c. Præterea: si in Deo est potentia activa, vel est semper cōiuncta actui, vel non? Si non, cum potentia perficiatur per actum, aliquando Divina potentia imperfecta est. Si autem actui semper est cōiuncta: ergo creaturæ fuerint ab æterno, cum huiusmodi potentia sit æterna.

In contrarium est: quia non agit, nisi quod potest agere. Si ergo Primam causam, & Deum dicimus producere omnia, & facere, oportet, quod talia possit: sed non est posse sine potentia, ergo in Deo est potentia.

RESOLVTIO.

In Deo est potentia activa.

Respond. dicendum, quod secundum Phm 5. Meta. duplex est potentia, activa, & passiva: & quia quotiescumque aliquod nomen analogicè cōvenit multis, oportet secundum suam rationem prius cōvenire unius eorum: quia potentia analogicè dicitur de activa, & passiva, secundum quod probat Phus ibidē, per prius dicitur de potentia activa, quam passiva. Et quia per se potentia respicit actum, nūquā reperitur aliquid adēdū in actu; in quo non reperiatur potentia: immo magis quātò aliquid est in actu, tanto est inactis potens, loquendo de potentia activa: & quia Deus maximè est

est in actu: immo est ipse actus, cum sit ipsum esse, potissimum in eo est huiusmodi potentia. Possumus autem quadruplici via manuduci ad offendendum in Deo talam potentiam esse. Primo ratione unitatis; quia quanto aliquid est magis unum, tanto est magis potens: loquendo de activa potentia, iuxta illud, quod scribitur in 18. propositione de causis; omnis virtus unita plus est infinita, quam virtus multiplicata: & 93 propositione Procli scribitur: quod Omnis potentia unitior existens est infinitior, quam plurificata. Cum igitur Deus sit summè unus, potissimum in eo est talis potentia. Secunda via sumitur ex eius immobilitate. Nam quanto aliquid aliquod agens magis movet motum, tanto magis agit instrumentum & est minus potens. Cum igitur Deus summis sit immobilis: quia non movetur per se, sicut corpora, nec per accidentem, sicut virtutes in corpore, nec ab intra, sicut moventur intelligentie, quae moventur propter finem alium à se, quae intrinsecus & secundum intellectum apprehendunt, summè erit potens: & in eo potissimum est activa potentia. Tertia via sumitur ex eius universalitate: quia quanto in aliquo congregantur plures rationes factivæ, tanto illud est potentius. Vnde cum omnes virtutes, quae sunt in istis inferioribus generabilibus & corruptibilibus, quodammodo unitivè congregentur in Sole: eò quod omnia generabilia agant in virtute eius, dicimus ipsum esse potentiorem omnibus istis. Cum igitur in Deo congregentur rationes factivæ omnium: quia secundum Corin. 12. Metà, omnes proportiones & formæ, quae sunt in potentia in materia prima, sunt actu immotore Primo, & sunt in eo quodammodo in artifice, & per consequens sicut rationes factivæ, Deus est maximè potens: & in eo potissimum est activa potentia. Quartæ via sumitur ex formalitate eius: quia quanto aliquid est formalius, tanto in eo maximè est activa potentia. Vnde dicimus ignem activiorem esse ceteris elementis, eò quod sit formalior ceteris. Cum igitur Deus sit summè formalis: quia summè in actu: immo securus.

D. Damasc. dūm Damasc. 2. lib. cap. 3. omne, quod 1. lib. cap. 3. ad Deum comparatur, respectu eius grossum & materiale invenitur: Deus

Comm. 12.
Meta. com.
39.

ipse potissimum est potens, & in eo est activa potentia.

Has quatuor vias breviter tangit Omnia sunt Dionysius 3: de Div. nom. qui comparans Deum ad alia, dicit omnia esse in Deo multipliciter. Deo sicut omnes numeri in unitate, sicut omnes linea in centro, sicut omnes naturæ particulares in natura universalis, sicut omnes virtutes corporales in anima. Ex eo autem, quod dicit omnia esse in Deo sicut numeri in unitate, tangit viam primam sumptam ex parte unitatis. Nam solus ipse est vere potens, cum solus ipse sit vere unitus; omnis autem creatura à verâ potentialitate deficit, cum habeat rationem numeri. Ex eo vero, quod dicit omnia in Deo esse, sicut omnes linea in centro, innuit secundam viam sumptam ex immobilitate Dei. Nam linea & circulus ferentia, quæ sunt circa centrum, moventur, centrum ipsum manet immobile: quia vero subdit omnia in Deo existere, sicut naturæ particulares in natura universalis, dat intelligere viam terrena, quae accipitur ex universalitate eius. Congregantur enim omnes rationes factivæ istorum particularium in ipso Deo, quodammodo in quodam universalitatem principio. Ex eo vero, quod addit omnia in eo esse, sicut virtutes corporales in anima, pandit illi nobis viam quartam, quae sumitur ex formalitate ipsius Dei. Est enim omni corpore formalior: & quia in Deo esse activa potentia sic manifestis vijs ad dicendum cogimus. Postquam Dionysius posuit dictos modos, concludit Deum esse principium à quo omnia existunt, in quo est omnis ordo, omnis armonia, omnis virtus.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod illa divisio non est divisio potentiae simpliciter, sed potentiae passivæ & receptivæ: huiusmodi potentia in Deo non existit: Et per hoc patet solutione ad secundum: quia cū in Deo non sit potentia passiva, sed activa, non distans ab actu, non ponimus aliquid in Deo, quod deroget suæ beatitudini. Ad 3. dicendum, quod Deus non agit potentia media, quae fit differens ab essentia sua; sed sicut suum agere est suum esse, sic sua substantia est sua virtus: Vnde poterit sic ipsum agere per potentiam non est ponere, quod agat per aliquid super additum essentia, vel ab essentia differens.

res. Ad 4. dicendum, quod potentia activa, quae supponit in quod agat, est potentia erata; non tamē propter hoc in Deo non est potentia activa: quia non supponit in quod agat. Immo tantō magis est in eo potentia activa, quam in alijs, quantō magis habet rationēm principij productivū, quod potest agere nullo præsupposito, quam quod requirit materia, in quam agat. Nam sicut in materia prima potissimē est potentia passiva, & in ea secundūm se non est aliqua activa potentia, sic in Deo potissimē est activa potentia, & in eo non est per se aliqua possibilis ad patiendum.

Ad 5. dicendum, quod duplex est actio, quādam non transiens in exteriorem materiam, & est perfectio agentis: quādam transiens, & hoc est perfectio acti: semper Divina virtus fuit coniuncta actioni in Trinitate, ut intellectus suo intelligere, & volūras suo velle. Non tamen semper securus est effectus: quia talia procedunt ab ipso secundūm ordinē suę sapientiæ. Vnde sicut ab æterno disposuit, sic in temporē producit: nec propter hoc aliquā imperfectionem in Deo posimus, cū semper ponamus ipsū coniunctum actui interiori, qui est perfectio agentis.

Prīmū: in Deo est potentia: quia summē uniuersa. Omnis enim virtus unita plū est infinita, quam multiplicata. Secundūm quādū aliquid magis movet motum, tantō magis movet instrumentū, & est minus potes. Cū igitur Deus sit summē immobilitas: quia non moverur per se, sicut corpora, nec per accidens, sicut virtutes in corpore, nec ab inera, sicut intelligentiæ, summē erit potens. Tertiū: quia in Deo congregantur rationes factiæ omnium: quia secundūm Commentatorem 12. Meta. com. 39. Omnes proportiones, & formæ, quae sunt potentia in materia prima, sunt actu in primo motore. Quartū: quia Deus est magis formalis: quia magis in actu: omnes enim creaturæ respectu eius est materiale, & grossum, ergo summē potens: sicut deinde qui est formalior.

ARTICVLVS IJ.

Virtus in Deo sunt plures potentiae, sine virtutē

Secundūm queritur: utrum in Deo sint multæ potentiae? Et videtur quod sic: quia potentia Divina est pri-

cipium creaturarū, sed secundūm Phus 12. M. verificantur secundūm diversificationē principiorū: cum ergo qualibet creatura reducatur in Divinā potentiam tanquam in principium propriū, oportet in Deo esse plures potentias, cum sint plura creaturarū genera. Præterea: Idem & similiter se habens semper idem est aperte nūm facere, cū ergo videamus plura inmediate processilic à Primo principio, oportet in eo plures potentias existere, quibus mediatis plura producāt. Nā si solū una, & eadem potentia in ipso existeret: cū semper manaret Idem, semper idem produceret. Præterea: dicitur in Deo esse velle, & intelligere: ergo oportet in eo dare virtutē, quæ vult, & virtutem, quæ intelligit, & ita sicut in eo plures virtutes, sive plures potentiae. Præterea: aliqua dicimus scit, quæ non vult, non ergo in eo Idem est scientia, & voluntas: sed voluntas Divina habet rationem potentiae, & virtutis: cūm secundūm eam dicimus omnia producāt. Rursum Divina scientia habet rationem etiam potentiae, & virtutis: cūm sit causa rerum, ut dicit Comm. 12. Meta. sunt Comen. 124. ergo in Deo plures potentiae, cūm sint Meta. com. in eo scientia, & voluntas. Præterea: ea, que videmus in istis inferioribus, redundantur in attributa Divina tanquam in ea, per quæ in esse processerunt: ut ex vita Divina est omnis vita, ex eius bonitate omnis bonitas: quodlibet ergo Divinā attributum habet rationem potentiae, & virtutis: cūm ergo sint in Deo plura attributa, sunt in eo plures potentiae.

In contrariū est: quia secundūm Aug. 5. de Trin. cap. 8. in Deo non sunt plures magnitudines, sed una magnitudo: Aug. 5. de Trin. cap. 8. cū ergo nō sit magnitudo nisi virtutis, non erunt in eo plures virtutes, vel plures potentiae, sicut nec plures magnitudines. Præterea: Non est multitudo que non sit unus particeps: ut dicit Diony. 13. de Div. nom. & habetur in prima Diony. 11. propositione Procli: igitur omne agens per multas virtutes, & potentias reducitur in illud, quod per unam potentiam agit. Nam ex hoc omnis multitudo participat aliqualiter uno: quia ab unitate procedit, & in unitatē reducitur. Cū ergo Deus non reducatur in aliud aliquid agens, non possumus dicere, in eo esse plures virtutes, vel plures potentias.

RE-

RESOLV.TIO.

In Deo non sunt plures potentiae, sine virtutibus, sed una virtus, quia unum esse.

R. Espond. dicendum, quod si aliud quod motivū habere possumus ad ponendum plures potentias in Deo, ex pluralitate actuum, qui procedunt a Divina virtute, suum initium. Huiusmodi autem actus, quies Divina virtute procedunt, duplicitate distinguuntur, quia quidam non transiunt in exteriorem materiam, sicut dicitur Deus intelligere per virtutem intellectivam, vel per voluntatem. Quādam autem sunt plures transiunt, sicut apparet per ea, quae in potentie ratione creaturis videmus per virtutem Divinam productā. Ponere autem in Deo plures potentias ratione actuum non transiunt in exteriorem materiam non est decens; nam omnes huiusmodi actus sunt idem, quod ipsum esse Divinum, & unam & eandem rem dicunt, proposito quod nos inferant potentiarum diuersitatem: & sicut huiusmodi actus sunt ipsum esse Divinum, & ipsa Divina substantia, sic etiam sunt idem, quod ipsa Divina virtus: unde ratio principi non reservatur in Divina virtute, respectu talium, nisi secundum intellectum tantum. Si ergo aliquid potest facere dubium, id quodvis, ipsa diversitas rerum & multitudine eorum, quae a Deo procedunt, dubium faciet: cum talia sint a Deo va-

Quod nec ria & diversa: Ideo notandum, quod respectu trascendentium aeternorum, quanto aliquid magis habet rationem universalis & primi, tanto magis modo unitivo comparatur ad plura. Sic enim videmus in omnibus potentias, quod primae & universales remanent implurificatae secundariae & particulares plurificantur. Nam si consideramus passivas potentias, invenimus materiam primae esse unam omnium habetum eam; materia autem proximae sunt illae, quae plurificantur: sic etiam est in animalibus & plantis. Nam generabilia perfecta producuntur ex Sole & ex simili in specie, ut homo ex Sole & homine, & capra ex Sole & capra. Virtutes igitur plurificantur in huiusmodi agentibus particularibus quodam modo unitivo congregantur in Sole: & quia Deus maxime est causa universalis & Primaris, per unicam suam

A virtutem potest omnia producere: respectus igitur & rationes plurificantur: eò quod non secundum eandem rationem cōpositus est homo, & equus; ipsa tamen Divina virtus, vel Divina potentia implurificata consistit. Ut autem appareat unitas Divinae virtutis, & eius universalitas, notandum, quod secundum Comment. in 10. Meta. Deus respectu Com. i. 10. est in triplici genere causa. In genere. com. nere cause efficientis, formalis exemplaris, & finalis. In quantum est causa Deus est in efficiente omnium, omnibus esse tradit, tripli gene omnia in esse conservat, in omnibus Idem; scilicet efficit, & omnia ordinat. Prout et dist. 8. p. Verò est causa formalis exemplaris omniū, in eo sunt omnia tanquam in suo exemplari. Prout verò est omnium finis, ad ipsum omnia ordinatur. Quinque ergo sunt habitudines creaturarum ad Deum. Comparantur enim omnes creature ad ipsum tanquam ad id, a quo esse habent, tanquam ad id, ex quo in esse conservantur, vel ad illud, per quod ordinari suscipiant, & in quo tanquam in suo exemplari consistunt, & ad quod tanquam ad finem convergentur. Secundū quod habet statum habitudinem habentes. Viam ad concludendū hī Deo solūm habere esse potentiam: est secundū rationem quamque ipsarum concordantem Deum esse ipsum esse; & quod seū virtus est suam esse, propter quod est una virtus eius, quod est sancta esse, quod sic declaratur: nam quia Deus omnibus esse tribuit, oportet, quod in eo sit omnis ratio essendi: propter quod est ipsum esse putum: nihil est ergo in eo aliquid ab eo esse, quia si esset in eo aliquid ab eo esse, non esset causa, quare omnia haberent esse: igitur sua virtus, quae est in ipso, nihil est aliud, quam sua esse igitur sua virtus una, sicut & sua esse, quia esse abstractum, & purum plurificari non potest. Secundū: quia Deus omnia conservat in esse, etiā est ipsum esse, quia si non esset ipsum esse, participaret esse: sed si participaret esse, ab alio haberet esse: & si ab alio haberet esse, non omnia conservaret in esse; sed ipse indigeret ab alio conservari. Sua ergo virtus est sua esse: cā nihil sit in ipso praeter esse: & quia unum est suum esse, una est sua virtus. Tertio: quia Deus omnibus ordinat, tradit, oportet eam esse praeter ipsum ordinem i alterum enim supra se ips-

ipsum causalitatem haberet, sed omne, A quod habet naturam distantiam ab esse, contrahitur ad aliquod genus, & ad aliquid speciem; propter quam contratione est pars universi, & intra ambitum huius ordinis contineatur. Deus autem supra omnem talen ordinem collocatus; eo quod omnem talen ordinem causer, est actus purus, & est ipsum esse: propter quod cum sit sua virtus, sua virtus erit ipsum esse: cum nihil sit in eo a suo esse differens, erit ergo sua virtus una, sicut & suum esse. Quartò: oportet Deum esse ipsum esse, quia in eo omnia reluent: nam si non esset ipsum esse, esset contractum ad aliquod genus vel speciem; sed quod est sic contractum; non potest esse omnium representativum: est ergo Deus ipsum esse, & quia sua virtus non potest esse differentia ab esse; quia tunc in eo esset aliud quām esse: propter quod non esset ipsum esse, erit una sua virtus, sicut & ipsum esse. Quintò: quia Deus est id, ad quod omnia ordinantur, oportet quod sit bonum omnis boni: & quia sicut res se habent ad esse, sic se habent ad bonitatem, si in eo est omnis ratio bonitatis, in eo est omnis ratio essendi, & ita est ipsum esse: & tunc idē quod prius: sua virtus est una, sicut & suum esse: eò quod sit idem sua virtus & suum esse. Dicamus ergo, quia virtus

4. ratiō.

5. ratiō.

Epilogus.

Diony. ult.
de Div. nom.

Diony.

equus: sed ex hoc, ut dictum est, non arguitur multitudo potentiarum, sed multitudo rationum, sive respectuum. Ad 2. dicendum, quod illud intelligentium est de agente naturali; non de aente per intellectum, cuiusmodi est Deus. Hoc tamen in secundo magis declarabitur. Ad 3. dicendum, quod intellectus, velle & intelligere in Deo sunt ipsius & voluntas esse Divinū: & quia candē rē dicunt, nō in Deo non arguant potentiarum diversitatem. Ad 4. dicendum, quod idem est in Deo sciēt & diversitatis & voluntatis dicitur tamen Deus habitudinem aliqua. scire, quae non dicitur velle; propter aliam & aliam habitudinem importatam per voluntatem & scientiam. Ad 5. dicendum, quod absoluta in Divinis omnia transirent in substantiam, & non manerent ibi propriè secundum aliquid communem: & idē non sunt ibi nec duas bonitates, nec dīs potētias; sed si est ibi aliquid cōmōne, quod ibi possit plurificari, illud erit quid rationis: idē nomina secundā primā: idē non plurificata, similiter quia talia magis ex parte rationis se referunt ibi cōcedimus in plurali: diciuntur enim ibi plura attributa: sed cum quia talia potentia sit quid absolute, & nomina notitia sumi primā intentionis; in Deo est solum unatur à respectu potentia; respectus tamen sunt multi: & bus pluribus idē etiā nomina, quae à talibus respectibus imponentur, pluraliter in Deo concedi posseat: dicendo ibi esse plures rationes, vel plures ideas.

EINDE queritur de subiectis Divinae potentiae. Et circa hoc querentur tria. Primo: utrum sint Deo possibilia, quae cūque alia possint? Secundo: utrum sint Deo possibilia, quae sunt naturæ impossibilia? Tertio: utrum sit iudicandum aliquid possibile, vel impossibile secundum causas superioras, vel inferiores?

Respond, ad arg. Ad 1. dicendū, quod Deus est causa Prima; inquantum non eadem ratione formatur homo, & omnium caesem.

ARTICVLVS J.

A Verum Deus possit quidquid alteri est possibile?
D. Thomas in sum. p. 1. q. 25. art. 3. & in q. de potentia Dei q. 1. art. 6. q. 7.

Ad primum sic proceditur: videtur, quod Deus possit quidquid alij est possibile: nam sicut quia Deus est summe perfectus, omnes perfectiones, quae sunt in unoquoque genere, congregantur in ipso: sic quia est summe virtuosus, virtutes omnium particularium agentium reservantur in eo: unde Dionys. Diony. 5. de Div. nom. dicit in Deo esse omnem ordinem, omnem armoniam, & omnem virtutem: quidquid ergo possunt omnia particularia agentia per particulares virtutes, totum Deus potest, quia omnis virtus reservatur in illo. Præterea: quæ potest Deus producere mediante causa secunda, potest non mediante illa: eò quod omnis ordo secundarum causarum reservatur in Primo: sed quidquid est alteri possibile, est ei possibile mediante virtute prima: eò quod omnia agentia agant in virtute eius: omnia ergo, quæ alia agentia possunt, Deus potest: cum possit agere sicut illis, quæ mediantibus illis agit. Præterea: si aliqua sunt quæ dicimus posse secunda agentia, & non Deum, potissimum sunt mala, sed potentia ad facendum mala non est neganda à Deo, cum tales potentiae bonarum sint. Nā secundū Phim 4. Top. Deus studiosus potest prava agere. Præterea: nos ponimus in Deo liberū arbitriū: sed liberum arbitrium est ad op̄posita, & secundū ipsum possumus peccare, & non peccare, ergo & talia Deus potest: nihil ergo alteri possibile Deo est impossibile: cum etiam peccare possit.

In contrarium est: quia Deus movebit non potest, nec ambulare, ut Magister dicit in littera, & tamen talia creature sunt possibilia, ergo &c. Præterea: sicut summe calidū non potest infrigi-dare, sic summe frigide non potest peccare: nec maleficere: & quia creatura peccare potest, non quidquid alteri est possibile, est possibile Deo.

RESOLVTIO.

Omnia illa, que sonant in defectum, vel in transmutari, vel in acquisitionem, ammissionem vel alicuius esse, licet sint creature possibilia, Deo autem possibilia non sunt.

Respond. dicendum, quod, sicut haec scilicet dist. bitum est, in Deo est potentia acti- ^{eadem q. 1.} va, non passiva: unde & Magister in lit- ^{art. 1.}

tera ait: quod Deus est omnipotens, quia omnia potest facere, & nihil pati. Cum ergo queritur: utrum Deus possit quidquid alteri est possibile? Si huius modi posse respicit solum activam potentiam, concedendum est platiè, quod sic: eò quod in ipso est omnis virtus activa. Si vero huiusmodi posse respicit solum passivam potentiam, vel simul cum activa passivam, talis potentia Deo attribuenda non est: quia in eo nulla est passiva potentia. Differit autem potentia passiva ab activa, quantum ad præ-

Tres differētē sens, in tribus. Primō, quia agens per suā tāe potentia-

potentiam activam, secundū quod huius activa ī

modi, efficit; sed secundū passivam passiva.

potentiam, per se & principaliter loquētā illa efficit; sed

do, nō efficit; sed deficit: unde & Philius illa deficit.

9. Meta: dicit, errōtem & malum, qua Philius 9. Me-

in defectum sonant, esse in rebus propria comm. 1.

ter: potentia latē & materialē. Secundū illa transmu-

dō: quia secundū potentiam activam illa, secundū

Caliquid transmutat; sed secundū passivam aliquid transmutatur: propter quod transmua-

Philius 5. Meta. cap. de Potentia, distin- Philius 5. Me.

gunt potentiam activam à passiva: quia tā. cap. de

activa accipit pēnes transmutare; pas Potentia.

siva pēnes transmutari. Tertia differētē. Tertia: quia

ta est: quia passiva respicit esse; activa passiva ag-

agere: nā agens per suā potentiam activa verē

activā inducit formā, & transmutat agit

vel agit; sed patiens per suā potentia-

passivam suscepit formā, & influen-

tiam agentis: propter quam susceptionē

aliquid esse acquirit: omnia ergo illa,

quæ sonant in defectum, vel in transmu-

tari, vel in acquisitionem alicuius esse, ter:

licet sint creature possibilia, Deo autē

possibilis esse non possunt. Ad tria ergo

genera reducuntur, quæ dicuntur creature

ram posse, & nō Deum, videlicet, ad quæ

sonant in defectū, ut peccare: & ad quæ

sonant in fuitum; & transmutationē,

ut ambulare, vel correre: & ad quæ di-

cūt defincere ab esse, vel acquisitione no-

vi esse, ut mori, vel corrompi. Quæ tria

Magister tangit in littera secundū tres

oppositiones, quas movet. Ad vertedū

Habebit

tamen quod deficere, & transmutari, & acquirere novum esse, secundum quae potentia passiva ab activa videtur differre, non eodem modo ad activam potentiam comparantur. Nam defectus penitus exireb ordine activae potentiae: unde activa potentia, ut activa est, nec deficit in se, nec in alio. Sed transmutari, & acquirere novum esse aliquo modo sub ordine activae potentiae collocantur. Nam licet agens secundum quod agens non transmutetur, nec novum esse acquirat, alia tamen ab agente secundum suam activam potentiam transmutantur, & novum esse acquirunt: & ideo licet Deus in se hoc non possit, aliqua ratione horum potest in aliis. Potest enim facere, quod alia transmutentur, & quod acquiratur novum esse, vel desinat a suo esse: peccare tamen non potest, nec in se, nec in alio: cum peccatum non habeat causam efficientem, sed deficientem, & defectus per se non subsint ordinis activae potentiae, nisi quoddammodo per accidens in quantum ex eis quedam perfectiones, & quedam bona elicuntur.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod in Deo reservatur omnis virtus activa: quod igitur alia possunt ex eo, quod in eis potentialitas, & virtus passiva reservatur. Deo attribuendum non est in se: licet modo, quo dicimus est, possit ei attribui in aliis. Nam si et perfections simpliciter ponuntur in Deo propriè, & per se: perfections ante partipatim non sunt in Deo per se: sed sunt in eo tamquam in causa, in qua ratione talia in aliis potest efficere: sic quæ dicitur actionem simpliciter Deo attribuuntur: quæ vero simul cum actione passionem important, dicimus Deum non posse in se, sed in aliis. Quæ autem defectum dicunt, ut peccare, nec potest Deus in se, nec in aliis. Ad 2. dicendum, quod quidquid Deus effectivè potest mediante causa secunda, potest non mediante illa, loquendo de posse quod respicit activam potentiam, ut si potest moveare cælum mediante intelligentia, potest non mediante illa: & si potest calefacere per ignem, potest calefacere sine igne: quæ vero in potentia ponunt passivam potentiam, Deus secundum se respectu illorum potens esse non potest, & huiusmodi sunt, quæ dicimus creaturam posse, & non Deum. Ad 3. dicendum, quod Deus studiosus potest prava agere, sive

mala, loquendo de mali poenitentia, non de malis culpas. Vel aliter dicere possimus, & melius, quod non est curandum tecum exemplis: nam exempla ponimus, non ut ita sint, sed ut sentiat, qui discit: quod si tamen vellemus auctoritatem illam habere veritatem: eo quod potest Deus, quæ nunc sunt mala, facere, sed tamen si faceret, non essent mala: essent tamē bona secundum alium modum ordinis: sicut potest alicui precipere, quod fornicaretur, quod si tamen precipereret, actus ille non maneret fornicatus, sed deformis. Ad 4. dicendum, quod posse peccare non est libertas, sed servitus. B Vnde Boëtius in 5. de Consol. dicit, quod extrema servitus est, cum anima se vitijs dederit, & à posse ratione privata rationis ceciderit.

ARTICVLVS IJ.

Vixit finit. Deo posibilitas, quæ sunt naturæ impossibilitas.

Secundò queritur: utrum quæ sunt naturæ impossibilitia, sint Deo posibilitas? Et videtur, quod non. Secundum Commen. 7. Meta. Nullum immateriale trahitur materiale: quid quid igitur Deus agit, cum sit summa immaterialis, agit mediatis secundis agentibus: non igitur aliquid potest, quod non sit possibile nature, & secundis agentibus. Præterea: contradictio verificari simul non subiacet Divinitate, sed contradicatio in omnibus oppositionibus reservatur: cu ergo omnis impossibilitas includat aliquem modum oppositionis, quodlibet impossibile implicat contradictionem: non ergo quæ sunt impossibilitia naturæ, sunt Deo posibilitia, cum impossibile naturæ semper aliquem modum oppositionis, & per consequens contradictionem implicit. Præterea: quæ sunt naturæ impossibilita (ut patet) sunt impossibilita simpliciter, sed quod est impossibile simpliciter, est magis impossibile, quam quod est impossibile per accidens: sed aliqua impossibilita per accidens negamus à Deo, ut dicimus Deum non posse facere præteritum: cu igitur hoc sit impossibile per accidens, impossibilita naturæ, quæ sunt impossibiliti per se, multo magis Deo impossibilita erunt. Præterea: secundum Aug. 3. de libero art. aliquid in tantum vitiū Aug. 1. de est, quia contra naturam est; ergo Deus libero art. contra naturam facere non potest, cura

Boet. 5. de Consol.

Comm. 7. Me. a. comm. 12

cum peccare non possit, & solum peccatum sit contra naturam: nihil ergo Deus potest, in quod natura non possit: alter enim contra naturam posse videtur.

In contrarium est: quia Magister in littera dicit Deum simpliciter omnia posse, ergo & impossibilia potest. Præterea: dicitur Iuxta 1. Non est impossibile apud Deum omne verbum, ergo quidquid homo potest dicere, Deus potest facere; sed impossibilia, ut præterita non esse præterita; & contradictionia verificari, dici possunt, ergo talia Deus potest: sed haec sunt naturæ impossibilia, ergo &c. Præterea: sicut cæcitas est opposita visioni, sic maternitas videtur opponi virginitati, sed potuit Deus facere, quod virgo manens virgo pareret, ergo potest facere, quod cæcus manens cæcus videat; sed haec sunt impossibilia naturæ, & eis existentibus, opposita simul verificantur, ergo &c.

RESOLVTIO.

Impossibile, quod contradictionem involvit, nec naturæ, nec Deo est possibile; sed que impossibilia dicuntur, quia non subiacent virtuti lumine, vel requirent necessarium causarum ordinem, vel potentiam agentis, cuius natura distat ab esse; et si sint impossibilia naturæ, Deo possibile sunt.

RESPOND. dicendum, quod cum loquimur de posse Divino, loquimur de posse, prout respicit agere, & activam potentiam. Agere autem presupponit esse, & quidquid agit, agit secundum quod est actu. Si ergo videre volumus, quomodo differt posse Divinum a posse naturæ, sive a potentia creaturaræ, diximus nos videre, quomodo differt esse eius ab esse creato? Et hoc viro apparebit: utrum aliqua sint naturæ impossibilia, quæ Deo sunt possibilis, &

Divitum est. se Divinum quadrupliciter differt ab se quadrupliciter differt, scilicet cuiuslibet creaturæ: Primum: quia ab esse eius eius non est contractum nec ad generib[us] creaturæ: quia non est liber creaturæ: quia est esse hoc, vel esse contractum, illud, ad genus, vel speciem est contrahit. In eo reseratum. Secundum: quia eius est invenitur omnibus finitum; esse vero cuiuslibet creaturæ est ratio eius, & est esse limitatum. Nam cum quodlibet esse di, & est esse creatum sit esse receptum in natura, ex purum.

A omne, quod recipitur in aliquo, recipatur in eo secundum modum rei recipientis: oportet omne tale esse limitari & finiti secundum modum naturæ, in qua recipitur. Tertium: esse Divinum est id, in quo continetur omne esse, & in quo reservatur omnis ratio essendi. In omni autem alio esse quidam specialis modus essendi reservatur. Quartum: omne aliud esse non est esse purum; esse autem Divinum est purum esse; non receput in natura. Propterea primum nulla potentia creata simileiter se extendit ad omnia. Nam sicut quilibet natura creata est determinata ad aliquod genus, & ad aliquam speciem: sic actionis cuiuslibet creaturæ determinata est, & simpliciter non se extendit ad omnia: & quantum ad hoc dicere possumus aliquam esse Deo possibilia, quæ sunt impossibilia naturæ, inquantum potentia eius se extendit ad aliqua, ad quæ se non extendit potentia creaturæ. Propter secundum virtus Divina in vigore superat virtutem cuiuslibet creaturæ. Nam si secundum quod augetur virtus, diminuitur tempus, ut probatur 7. Phys.: multa potest Deus operari in instanti, ad quæ opera ad instanti virtus creaturæ non se potest extendere. Ex quo etiam appareat

Aliiquid Deo esse possibile, quod est naturæ impossibile. Tertium: quia Divinum esse est id, in quo continetur omne esse, quæ potest Deus mediante ordinem causarum, potest sublatu tali ordine: eodem quod omnis virtus causæ secundæ per amplius, & perfectius reserveretur in causa Prima: sed natura creata quidquid agit, agit mediante tali ordine: unde Sol non producit hominem, nisi simul virtus Solis assistat virtus humana: nec homo producit hominem, nisi virtus sua innaturatur virtuti Solis: aliquid ergo est Deo possibile, quod naturæ est impossibile; ut agere præter ordinem causarum: Quartum: quia esse Divinum non est esse in natura receptum, potest aliquid ex nihil producere: nam sicut sicut esse non requirit aliquid, in quo recipiatur: sic nec actio sua requirit aliquid, in quo recipiatur, sed potest agere nullo presupposito: quilibet autem creatura sicut habet esse receptum in alio, & sicut in natura: sic quilibet actio creaturæ requirit aliquid, in quo recipiatur, sicut materialia, vel substantia. Aliiquid est

Habbihi,

7. Phys.
comm. 38.

ergo

ergo Deo possibile, quod naturæ est impossibile, ut agere nullo praesuppo-

Not 1; quæ sit.

impossibilita Cū ergo queritur: utrum aliquid potest Deus, sit Deo possibile, quod naturæ est impossibile, quæ nō: quia sibile? Distinguendum est de impossibili impossibile, si: quia si huiusmodi impossibile dici- cui esse re- tur, eo quod ipsi esse repugnet; prout pugnat, nulli impossibile est verificatio contradic- potentia est impossibile; sed riorum: sic quod naturæ impossibile est, impossibile, Deo etiam est impossibile: eo quod tale quod natu- impossibile nulli potentia potest esse re- ræ limitatio- subiectum. Si vero sit impossibile, non in Deo est quia simpliciter subterfugiat ordinem possibile.

virtutis, sed quia nō subiacet virtuti de- terminatæ ad genus, vel ad speciem, vel virtuti finitæ, vel virtuti necessariò requiri- renti causarū ordinem: vel etiā nō subia- cet potentia agentis, cuius natura distat ab esse, sic quæ sunt naturæ impossibilia, sunt Deo possibilia, ut patet per habita.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod illa propositio, si veritatem haberet in rebus immaterialibus, cuiusmodi sunt substantię separatae, quæ nisi additis sen- tibus, non possint transmutare materiā ad formam: in Deo tamen veritatem non habet, in cuius virtute omnis crea- ta virtus continetur. Ad 2. dicendum, quod secundum quod aliqua implicat contradictionem, sic effugiant rationē potentia: & quia quæ dicitur esse, im- possibilia naturæ, & possibilia Deo, im- pli- cat contradictionem per compara- tionem ad virtutem creatam, non per compariationem ad virtutem Divinam:

Præteritum idèo sunt impossibilia virtuti creatæ, nō non esse præ- virtuti. Divinæ. Ad 3. dicendum, quod præteritum du- præteritum non esse præteritum, dupli- citer 1. ut citer potest intelligi. Primo: quod ipsa res præterita restatetur, ut quod reintegre- corruptum reintegretur, & hoc non sub præteri- est impossibile Deo: posset enim facere, tione, non sit quod homo corruptus rediret idem nu- præteritum. mero. Alio modo potest accipi res præ- Primam est terita non pro ipsa re, sed prout stat sub possibile Deo. Secun- præteritione: & sic præteritum nō esse præ- dum impossibile, nō est possibile per se. Nā præteri- bilitate per se: si tū nō potest esse nō præteritum, prout stat cut quod al- sub præteritione: sicut nē c' albus potest bum, ut est esse non albus; prout stat sub albedine, sub albedi- ne, non sit Itud tamen argumentum, licet sit so- lusq' per ea, quæ dicta sunt, melius tamen solvetur in sequenti questione, ubi declarabitur, quomodo natura im- possibilia, simpliciter impossibilia, no-

minantur. Ad quartum dicendum, quod licet Deus aliqua faciat, quæ natura nō potest facere, non tamen propriè facit aliqua contra naturam; sed præter na- turam, vel supra naturam. Distinguuntur etiam duo genera rationum, quas Deus materiae indidit, scilicet obedientiales, & seminales: & actor naturæ nunquam facit contra naturam, quia nunquam fa- cit contra rationes obedientiales ipsi naturæ inditas; licet videatur aliquo modo facere cōtra rationes seminales: hæc tamen in secundo meius patet. Ad primum incontrariū dicendum, Deus nūquā facit contra naturam, sed quod impossibilita, cuiusmodi sunt ve- rificationes contradictoriotū; non pro- priè cadūt sub distributione huius signi- ficationis: quia talia nec sunt entia, nec nō entia. Ad 2. dicendū, quod secundū Aug- rationem o- 15. de Trin. cap. 11. Verbum, quod foris sonat, bedientiale signum est verbi, quod intus lucet: unde non natura fa- proprie habet rationem verbi sive dicī, cit, sed pre- quod non est representativum eius, rationem na- quod intellectus potest intelligere: & tura. quia cōtradictoria verificari intellectus D. Aug. P. intelligere non potest: non oportet ta- N. 15. de Trin. cap. 11. lia Deo possibilia esse. Ad 3. dicendum, Virginitas quod non est simile, quod inducitur non excludi- pro simili: quia in ratione virginitatis dit mater- non includitur negatio maternitatis: si- niteatem, si- Gicut in ratione cæcitatris includitur priva- eut cæcitas visionem. tio visus: idē potest Deus facere, quod simul sit aliqua virgo, & matér; nō tamē quod simul sit aliquis cæcus, & videns.

ARTICVLVS III.

Vivam sit iudicandum aliquid possibile, vel impossibile secundum causas superiores, vel inferiores?

D. Thom. in q. de Potentia Dei q. 1. art. 4.

TERTIÒ queritur: utrum aliquid sit iudicandū possibile, vel impossibi- le simpliciter secundū causas superiores, vel secundū inferiores? Et videtur quod secundū superiores. Nam po- tentia inferiores non sunt potentia, nisi prout innituntur superiori vir- tuti; sed nihil dicitur simpliciter ra- le, nisi per comparationem ad aliquid simpliciter, ergo simpliciter possibile debet dici per comparationem ad po- tentiam simpliciter; sed potentia su- piores sunt potentia simpliciter, ergo &c,

Phis 9. Me. &c. Præterea: secundum Phis 9. Meta.
ta. comm. 7. id dicitur simpliciter possibile, quod
potest educi de materia uno motore
sive per motorem unum. Cum igitur
causa superior, & potissimum causa supre-
ma, qualis est Deus, se ipso absque auxi-
lio alterius cause possit omnia producere:
causa autem inferior non possit sine
auxilio superioris, quod producitur a
causa inferiori, semper producitur plu-
ribus motoribus: sed quod producitur a
superiori, potest produci uno motore:
solum ergo est iudicandum aliquid pos-
sibile per comparationem ad causam su-
periorem, non inferiorem. Præterea:
causa superior magis influit, quam infe-
rior, ergo effectus magis consequitur
conditiones causæ superioris, quam in-
inferioris: iudicandus est ergo effec-
tus possibilis, vel impossibilis, secundum
causas superiores, non inferiores, ergo
&c. Præterea: quod potest fieri, possibile
est, ergo impiu*m* iustificari, & cœcum illumi-
nari possibilia sunt: cu*m* aliquando facta
sunt. Sed talia non possunt dici possibilia
per comparationem ad causas inferiores, cu*m*
tales causæ in tales effectus non possint,
ergo possibilitas iudicanda est secun-
dum superiores causas.

In contrarium est: quia cu*m* om-
nia sint possibilia apud Deum, si secun-
dum quod ad ipsum comparantur res,
possibles dicentur, nihil dicetur
impossibile. Præterea: omnes causæ su-
periores sunt necessariae. Si ergo secun-
dum eas iudicaremus de effectibus, om-
nes effectus necessarij dicentur, quod
non est verum.

RESOLVTIO.

Effectus, qui aperi nati sunt produci solum a
superioribus causis, secundum eas sine dubio pos-
sibilitas vel impossibilitas pensanda est: eorum
vero, qui secundum utrumque causarum genus
educri habent, secundum inferiores causas requi-
ienda est, ut dictetur id est simpliciter & hoc est
absolue: sed si accipiatur simpliciter talis
per omnem modum, possibilitas atten-
denda est secundum inferiores
causas, & impossibilitas
secundum supe-
riores.

R Epond. dicendum, quod aliquid esse simpliciter tale, quantum ad
præsens, duplicitate potest intelligi. Pri-

Simpliciter
tale dupli-
citer.

modo: quia absque additamento, & abso-
lute sic nominatur: unde quod absque
additione dicitur calidum, est simpliciter
calidum: & sic quod est magis, vel
minus tale est simpliciter tale, &
isto modo difinit simpliciter Phis 2. Top.
2. Top. cūm dicit: simpliciter dico, cap. 18.
quod nullo addito dico. Alio modo dicitur
simpliciter tale, quod est per omnem
modum tale, secundum quem modum
estimatus, quod est simpliciter in omni
genere, est causa omnium allorum, ut
ignis, qui est simpliciter calidus, est cau-
sa omnium calidorum: & sic quod est
magis, vel minus tale, non est simpliciter
tale: nam magis calidum & minus cali-
dum non oportet esse simpliciter cali-
dum: sed solum quod est maximè calidum.
Cūm ergo queritur: utrum secundum
causas superiores, vel inferiores iudicandum
sit aliquid simpliciter possibile, vel im-
possibile? Si loquimur de simpliciter,
prout simpliciter dictum est absolute,
& sine additamento: tunc distinguendū
est de effectibus: quia huiusmodi effec-
tus, vel sunt apti nati produci soluti
secundum causas superiores, & de tali-
bus propriè non est quæstio: attamen pos-
sibilitas, & impossibilitas in eis iudican-
da est secundum superiores causas, cum
solum secundum eas educiri habedantur. Si
vero huiusmodi effectus habent educi
secundum utrumque genus causarum:
debent dicti possibiles, & impossibiles
secundum inferiores causas: quia tunc
a proximis causis potissimum conditio-
nes trahunt: & eas maximè imitantur:
Ideo vita, & visio, in quæ possunt cause
secundæ iudicanda sunt secundum eas,
ut quod potest vivere, vel acquirere vi-
tati secundum causas inferiores, debet
dici possibile tale. Quod vero solum secun-
dum superiores, impossibile dici po-
tent: unde mortuus vivere, cœcum vi-
dere, & talia, absolute, & absque addi-
tamento impossibilia dici possunt.

Si vero accipiatur simpliciter tale,
quod est per omnem modum tale: tunc
de possibili & impossibili non est pari. Ad quæstio-
ner iudicandum: sed possibilitas atten-
denda est secundum causas inferiores: secundum men-
impossibilitas vero secundum superio-
res. Nam quod est possibile secundum
inferiores, etiam est possibile secundum
superiores: & ita per omnem modum
est possibile: è converso autem de im-
possi-

possibilitate: quia quod est impossibile secundum superiores, est impossibile secundum inferiores, & ita per omnem modum est impossibile.

Id autem sequitur. Respondit ad arg. Ad 1. dicendum, secundum inf. quod aliquid debet dici simpliciter tale id est causa secundum id, quod magis imitatur: & attenditur quia effectus magis imitatur causas simpliciter, absolu proprias, quam supremas, licet sunt possibiles: premæ sine potentiores, & magis vir quia quod est possibile: possibilis & impossibilis non est possibile effectu attendenda est simpliciter secundum eas, effectu attendenda est simpliciter secundum causas inferiores, non secundum superiores se cunctum superiores accipiendo simpliciter modo, quo dictum est. Ad 2. dicendum, quod ratio procedit ex falso intel sed non est contra lectu auctoritatis: intentio est enīma Philippi, quod est secundum illa dicantur in potentia talia, quæ secundum suumico principio, sive uno motore, id est, periores posse una transmutatione talia fiunt: ut terra fibile, non est necessaria: non est potentia statua, quia sine multis ratione secundum transmutationibus formam statua adipiscuntur. si non potest: & quia quod potest producere causa inferior, est magis in potentia propinqua, quam quod potest causa superior, iudicanda est possibilis secundum inferiorem, non secundum

Illa dicitur superiore, Vnde, si bene advertimus, potentia ratio petitur, quod est in contrario. Ad 3. dia, quæ unicū dicendum, quod licet causa superior eo motore, magis influat, influit tamen mediante transmutata causa secunda: & huiusmodi influentia fieri per secundam causam specificari habent, quæ possunt, quæ bent, propter quod effectus magis sequuntur autem pluri tur conditions causæ proximæ, quæ sibi, non. Quare esse prem̄. Ad 4. dicendum, quod ut tactū deus magis fuit in solutione principali, non est quæ sequitur cōfatio de effectibus, qui habent productionē causæ proxime, solum per causas supremas, cuiusmodi me, quā suā prem̄: quia ab ipsa specie sicutur.

est iustificatio Impi, & iustificatio Aetaci.

EXPOSITIO LITTERÆ.

Super litteram, super illo: Porro Deus r. Expositio finali cuncta facere. Notandum, hoc non solum intelligendum esse quantum ad ipsas species; sed etiam quantum ad ipsa individua. Nam omnia individua, quæ producenda erant in toto tempore, potuit Deus simul producere.

Item super illo: Sed ratio prohibuit. Notandum, quod ratio non contrariatur Diviæ potentia: unde talis prohibitus non est propter contrarietatem: sed propter incōpolibilitatem: quia ista dō simul stare non possunt: quod Deus aliquid producat; & tamen irrationaliter sit productum.

Item super illo: Si petere non posse dicitur. Notandum, quod sicut esse non est, non est esse, sed non esse: sic posse petere, vel posse deficere non est possum, sed non posse.

Item super illo: Licet Filius non possit à se. Notandum, quod agere respicit esse, & per se agere per se esse: & quia esse Filius est illud id est esse, quod Pater habet, & est esse purum & per se, non in natura receptum, dicitur Filius per se agere, sicut & Pater; non tamen dicitur agere à se: quia quod sit, & quod agat à Patre: licet Angelus autem & homo, & quilibet creatura, quia non solum esse habent ab alio, sed etiam habent esse in natura receptum, non solum habent agere à se, sed etiam possunt dici agere non per se.

DISTINCTIO XLIIJ.

DE INFINITE POTENTIAE DEI.

VIDAM eam O. Postquam Magister determinavit de universalitate Divinæ potentia; hic in parte ista removet errorem illorum, qui circa universalitatem eius erraverunt: circa quā duplicitate aliqui erraverunt. 1. quia negaverunt

universalitatem virtutis Divinæ, coartando ipsam quantum ad res factas dicentes Deum non posse facere, nisi quæ faciat. 2. quia negaverunt universalitatem eius quantum ad qualitatem factorum dicentes, Deum non posse meliora facere, quam faciat. Secunda ipsæ Nunc, quod refutatur. In principio 4. dist. Circa 1. duo facit: quia 1. dicitur quoddam errasse, qui coartabant Divinam

nam potentiam, dicentes Deum non posse facere, nisi quæ facit roborantes dictum suum rationibus & auctoritatibus. 2. adducit rationes & auctoritates eorum, per quæ dicta sua roboabant. Secunda ibi: *Nisi potest Deus.* Circa quod duo facit: quia 1. adducit rationes. 2. auctoritates. Secunda ibi: *Hic autem illi.* Circa 1. duo facit: quia 1. ponit duas rationes eorum simul. 2. addit quasdam rationes divisim, & singulariter. Secunda ibi: *Ad hanc quoque & alia.* Circa 1. duo facit: quia 1. ponit duas rationes eorum simul; quarum prima talis est: Deus non potest facere nisi iustum & bonum; tamen non est iustum & bonum eum facere nisi quæ facit, ergo non potest facere, nisi quæ facit. Secunda talis, Deus non potest facere, nisi quod sua iustitia exigit, quod faciat: nec potest non facere, nisi quod exigit quod non faciat; sed sua iustitia exigit facere, quæ facit, & non facere, quæ non facit; ergo non potest plura facere, quæ faciat, plura dimittere, quæ dimittat. 2. solvit, & primò ad primam dicens, quod Deus non potest facere nisi iustum: quia non potest aliquid facere, quo facto, iustum non sit: potest tamē Deus facere aliquid, quod est non iustum: quia quod nec est, nec fuit, nec erit iustum, dici non potest; & tamen talia Deus facere potest. Si ergo iustum supponit solum pro præsentibus, præteritis, & futuris, potest Deus facere, quod non est iustum: sicut potest facere id, quod non est facturus. Si vero supponat etiam pro his, quæ possunt esse iusta; sic nihil Deus potest facere, quod non sit iustum. Nam quidquid potest facere, iustum esse potest; & quidquid facit iustum est. Postea solvit ad secundam: nam cùm dicitur Deus non potest facere, nisi quod iustitia sua exigit: talis proposicio est multiplex: quia si sit intellectus, quod non possit facere, nisi quod sua rationalis voluntas vult, sic est locutio falsa: si vero quod non possit facere, nisi si quod faceret, sibi facere convenire, sic est vera. Similiter distinguenda est illa, nisi quod sua iustitia exigit. Secunda pars ibi: *Hic autem respondemus.* Deinde cùm dicit: *Ad hanc quoque.* Adducit quasdam rationes per se & singulariter. Et duo facit: quia 1. facit, quod dictum est: 2. specialiter adducit quasdam rationes sumptam ex præscientia. Secunda ibi: *Item aliud adiungere.* Circa 1. tria facit, secundum quod eres rationes adducit. Prima talis: Deus non potest facere, nisi quod debet, sed non debet, nisi quod facit, ergo non potest facere nisi quod facit. Et solvit, quod Deus non est debitor nobis nisi secundum voluntatem: igitur præpositio illa multiplex est. Nam si intelligatur Deus non potest facere, nisi quæ debet, si sit sensus, quod non potest nisi quod debet, hoc est, nisi quod sua voluntas vult, per quam nobis bona promittit. & promittendo est debitor; sic est falsa. Si

vero sit sensus, quod non potest, nisi quod debet, id est, ni si quod si faceret, ei conveniret, sic est vera. Secunda ratio talis: quidquid Deus facit, vel dimittit, totum optima ratione fit; sed illa optima ratio est æterna, & immutabilis: non ergo alia potest facere, quæ facit: vel dimittere, quæ dimittit. Et solvit, quod illa optimæ ratio, per quæ facit quæ facit, & dimittit quæ dimittit, est sua voluntas, quæ est rationalis & æquissima. Sed ex hoc non habetur, quod non possit facere, nisi quæ facit: quia illa eadem rationali voluntate, quæ facit hæc, & illa dimittit, posset illa facere; & dimittere ista. Tertia ratio talis: ratio est eū facere, quæ facit, & nō alii; sic est ratio eū dimittere, quæ dimittit, & non alii, ergo nō potest facere, nec dimittere, nisi quæ dimittit, & facit; aliter enim irrationabiliter ageret. Et solvit, quod voluntas sua est id, per quod aliquid est iustum & rationale: si ergo sit sensus, quod non potest facere nisi quod ratio est eum facere, id est, nisi quod rationabilis sua voluntas vult, sic est falsa. Si vero intelligatur, quod non possit facere, nisi quod si faceret, rationabile esset, sic est vera. Secunda ibi: *Ad hanc quoque.* Tertia ibi: *Ipsi autem adduci.*

Tunc sequitur illa pars: *Item aliud adiungere.* In qua specialiter adducit rationem sumptam ex præscientia; & patet per ea, quæ in de præscientia dicta sunt. Deinde cùm dicit: *Hic autem illi,* adducit auctorates, per quas dictum suum roborant. Et duo facit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. cùm sit rei veritas, quod Deus possit facere, quæ non facit, adducit multas auctorates, quæ hoc dicunt. Secunda ibi: *Quod ne certius.* Circa primum duo facit, secundum quod duas auctorates prædicti pro se adducunt: prima talis, quia Aug. in lib. de Symb. dicit Deum non posse, quod non vult; quod exponit Magister sic intelligendum esse; quod non potest Deus, quod non vult se posse. Secunda auctoritas sumitur ex lib. Confess. cuius rōbu in hoc consistit: quod in Deo voluntas non est major potentia, nec potentia voluntate; ergo non potest quæ non vult; nec vult quæ non potest. Et solvit: quod in Deo non est potentia maior voluntate; quia una & eadem res sunt; attamen propter aliam, & aliam habitudinem importata per utrumque dicitur Deus aliqua posse, quæ non vult. Secunda ibi: *Item in lib. 7. Confess.* Deinde cùm dicit: *Quod ne certius.* Adducit multas auctorates, quæ dicunt Deum posse, quæ non vult, & quæ non facit. Et duo facit: quia 1. facit, quod dictum est. 2. concludit; quod licet possit Deus facere quæ non facit, & velle quæ non vult, voluntas tamen eius immutabilis est. Secunda ibi: *Potest ergo Deus.* In quo terminatur sententia lectionis, & distinctionis.

QVÆSTIO J.

De infinitate potentie Dei.

SN præsenti distinctione intentio Magistri specialiter versatur circa errorem eorum, qui Divinam potentiam contabant: quod faciendo errabant duplicitate.

Primo: quia dicebant Divinam potentiam finitam, & limitatam. Secundo: quia dicebant Deum agere ex necessitate: cum dicerent Deum non posse facere, quæ non facit: ideo de his duabus quæremus. Circa primum quæremus duo. Primo: utrum Deus sit infinita potentia? Secundo: utrum huiusmodi omnipotentia, vel infinitas potest possit communicari creature?

ARTICVLVS I.

Vtrum in Deo sit virtus infinita?

¶. Thoro. in sism. p. 1. q. 25. art. 4. & in qq. de potentia Dei q. 1. art. 2. Beat. Ag. q. 11. de esse, & essentia & dist. 2. q. 1. art. 2. & quod lib. 3. q. 5. & aliquodd plurimis locis. Grego. Argo. In 1. dist. 44. q. 3. art. 1.

AD primum sic proceditur: videtur, quod in Deo non sit virtus infinita: nam ea, quæ nobis de substantijs separatis declaratur, ex sensibilibus sunt accepta: quia nostra cognitio incipit à sensu; sed nihil videmus in entibus infinitum: cum igitur non arguat infinitam potentiam, nisi infinitus effectus, non debemus ponere Divinam potentiam infinitam. Præterea: cuilibet potentia activa respondet potentia passiva: quia secundum Phum frustra esset D activa potentia, nisi ei responderet passiva; sed activa potentia Divina infinita non respondet in natura passiva potentia proportionalis illi, ergo &c. Præterea: si esset in Deo infinita potentia: cum potentia possit reduci ad actum, quia potissime est, quo posito, nihil sequitur impossibile, possent aliquando entia esse infinita, quod est inconveniens.

¶. Celi &
Mundi cōm.
224.

¶. Phys. Præterea: infiniti ratio quantitatí competit, ut habetur i. Phys. & habet rationem

imperfecti, ut habetur in tertio; sed tam comm. 71. Alio Deo attribuere est inconveniens: ergo &c.

Incontrarium est Aug. de Fide ad D. Aug. P. Petrum, qui ait: Firmissime tene, & n. in de Fide latentes dubites. Trinitatem Deum immensam ad Petrum. esse virtute, non mole. Præterea: Dionys. Diony. 8. de 8. de Div. nom. dicit: Deum habere virtutem infinitam: quia potest infinita producere.

RESOLVTIO.

Virtus Dei infinita est: quia nec a materia recepta, nec contracta ad genus, vel ad speciem, nec immittitur alteri virtutis.

Respondendum, quod Phum in quaestione determinat, & pertra Phus 8. Phys. etat 8. Phys. ostendit enim Deum habere virtutem infinitam: quia movet, vel movere potest in tempore infinito. Imaginatur enim, quod posse revolvere infinites cælum circa terram per infinitum tempus esse non possit sine infinitate virtutis. Nam si per maius tempus Modus Phum movere cælum, & plures ipsum circa terram revolvere requirit maiorem virtutem: ex quo ponitur in Deo potentia ad movendum per infinitum tempus, & ad infinites revolvendum ipsum, oportet in eo esse potentiam infinitam. Hac autem demonstratio si solùm superficialiter inspicatur, scilicet videtur arguere Deum habere infinitam potentiam duratione, non vigore. Nam si aliqua virtus in movendo non lassatur, qua ratione moveret per diem, posset movere per annum, & per infinitum tempus: propter quod aliqui crediderunt de intentione Aris. & sui Comm. esse Deum habere infinitam potentiam duratione, non vigore. Sed predicta Phu via requirit ulteriore in intellectum, quam verba sonant. Nam cum Sol secundum ipsum per infinitum temporis ista inferiora moveat, si hoc argueret infinitatem virtutis, in corpore eius motoris Prædicta Phu via requirit ulteriore in intellectum, quam verba sonant. Nam cum Sol secundum ipsum per infinitum temporis ista inferiora moveat, si hoc argueret infinitatem virtutis, in corpore eius motoris Aristotelis Declaratio opinionis Aristotelis de infinitate virtutis, in corpore eius motoris Prædicta Phu via requirit ulteriore in intellectum, quam verba sonant. Nam cum Sol secundum ipsum per infinitum temporis ista inferiora moveat, si hoc argueret infinitatem virtutis, in corpore eius motoris Aristotelis Declaratio opinionis Aristotelis de infinitate virtutis, in corpore eius motoris

est, non ab alio motus, nec ab alio in esse conservatus, & sic solum Deum pōlinus infinitas potest quia alia ab

Infinitas virtutē vel nō venient mora, vel nō moveantur. **Primo:** ab aliis in esse conservata. Et ut apparet recepta in reat quomodo hęc arguit infinitas materia. **Divinae virtutis, notandum, quod infinita non est virtus tūpliciter accipitur. Pris-**
contracta ad genus, vel recipita: nam esse, quod recipitur in
quia nō illa a se, sed secundum modum rei
teri virtuti recipientis: & Ideo omne tale est finitum & limitatum, cū recipiat modū
Divinae virtutis &c.

Phs. 9. Meta.
notam, 23.

5. Meta. appellatur terminus: eo quod diffinitam per diffinitionem finiatur, & terminetur. Illi autem duo modi finitatis quodammodo quamlibet formā materiale cōcomitantur, ut albedo duplīciter finita est. **Primo** ex eo, quod est recepta in materia: propter quod actionem competeat sibi omnis ratio albedinis. **Secundò:** dato quod esset forma abstracta, adhuc finita esset: quia determinata esset ad genus & speciem. Nam

Nota illuc licet esset infinita albedo, si esset abstracta: infinitū: quia competenter ei omnis ratio albedinis: non tamē esset infinitum ens, tamē nō sim vel infinita simpliciter, quia nō competeret ei omnis ratio essendi: cū esset determinata ad aliquod genus entis. **Egidium.**

Possunt utramen, si volumus, illis duobus modis finitatis tertium superadde-re, ut dicatur virtus finita, non solū quia est in materia recepta, vel quia est contracta ad genus & speciem; sed etiā quia innititur alijs virtutis. Nam omnis virtus regulata per virtutem alliam finitatem, & mensuram recipit à virtute regulante. Si ergo esset aliqua virtus, quaz nō esset in materia recepta, non esset contracta ad genus & speciem, nō innitetur alteri virtuti, illa virtus sim-
 pliciter & absoluē infinita esset. Dicitur

est enim Deum habere infinitam virtutem, quia potentiam habet ad mo-
 ven-
 tonem, & dum in tempore infinito: & quod mo-

B. Egid. Col. sup. I. Sene.

A **vere non motus: non ab alio in esse conservatus: & principaliter. In quantum** ^{materie: removet non motus, virtus sua non est habet esse.} **Virtus in materia, quia materialia in eo participaverunt motu. In quantum movere non motus, virtus sua non est habet esse.** ^{recepta, non est hoc est ad genitum ad ge-} **quod cum conservaret in esse: & quia Deus est ipsum esse, quidquid est in eo,** ^{erit ad ipsum esse.} **est suum esse, sua virtus est ipsum esse, in eo moveat** ^{ergo in eo reservatur omnis ratio essendi: principaliter,} **Igitur huiusmodi virtus nec est contracta** ^{ergo non in-} **ad genus, nec ad speciem. Quia vero mo-** ^{nitatur alij virtutis.} **vet principaliter, virtus sua non innititur alteri virtuti: est ergo simpliciter, &** ^{ergo in eo de Div. nom. loquens de Divi-} **per omnem modum virtus Divina infinita properet tria predicta. Hęc autem tria** ^{de Div. nom.} **Dionys. 9. de Div. nom.** **magnitudine, sive de eius virtute i-** ^{git, dices: Magnitudo hec tamen infinita est supra quantitate vacui, & numero: atque eadem est praefatio, que ex absolute, ac propter modum extensa natura sumitur: absolute est, quia non est in materia recepta: sine quantitate est, quia non est ad genus vel speciem contracta: sine numero, sine mensura existit, quia nō innititur alteri virtuti, à qua numerū & mensuram suscipiat.}

C **Respond. ad arg. Ad 1. dicendum,** quod nō spottet entia esse infinita ad hoc, quod arguat Divinam virtutem infinitam esse: sed quodlibet ens quantumcumque finitum & limitatum de Aliis cathe necessitate arguit infinitatem illius virtutis. **Nam** mōta sunt ab im. nobilibus; ter artificia habentia esse per participationem pr. **Dei sapientiae.** **supponit quaz sunt per essentiam: invenit, tentia alijs virtutibus arguit virtutem nulli virtutis infinitem. Cū igitur & corporalia moveant mōta, indigent conservari sit esse, innitantur virtutis alij, de necessitate arguit Divinam virtutem non motam, non ab alio in esse conservatam, non alij infinitem: per quaz omnia Divinae virtutis infinitas comprobatur: ex quolibet ergo effectu illam infinitatem arguere possumus. **Art. tamē per temporis infinitatem.** **Art. videlicet.** **cam** infinitam esse probare vōlūst: quia per talē infinitatem quodammodo modo magis sensibiliter probatur intentum. **Ad 2. dicendum,** quod illa propostio intelligenda est de potentia natūra, quaz agit ex suppositione materiæ, sive potentie passivæ: ideo nū et respondeat**

Nota: hic, per passiva potentia, frustra eset; sed quodammodo in Divina potentia locum non habet, neas expugnat, quic agit alio præsupposito. Vel dicere possumus, quod Divina potentia, cū respectu non ordinetur ad aliud aliud, nec agit sequentem, propter alium finem, frustra esse non potest: unde illa præpositio locum habilitatis det in his, quæ agunt propter alterum inter se in finem. Prima autem solutio magis est ad præpositum. Ad 3. dicendum, esse extra quod non pertinet ad aliquam virtutem specie & genere producere effectum contra rationem motus eius. Vnde nulla virtus operatur motu sibi in instanti, cū de ratione motus sit, non habet quod menetur tempore: & quia cō- & quibus trā rationem effectuum productorum hæc convenit infinitas: idēo nūnquam actu infinitas, finitas sunt. Per op. ta producta, erunt. Ad 4. dicendum, potest, si quod consuevit diligenter dupliciter innit, quibus finitum, privatim & negativè: privata hæc convenit infinitas noa cōpetit Divinæ virtuti: re nō possit, tñō enim est infinita: quia sit apta nata qualis est sa- lus Deus.

rationem imperfecti, & est illa, quæ potest congruere quantitatì: est tamen Divina virtus infinita negativè: quia non est finita.

ARTICVLVS II.

Vtrum infinitas potentie possit communicari creaturæ?

D. Thom. in qd de potentia Dei 4. art. 2.

Secundo queritur: utrum infinitas potentie, vel omnipotentia possit communicari creaturæ? Et videtur, quod sic: quia secundum Diony. 8. de Div. nom. virtus Divina est infinita: quia potest infinita producere: sed posse producere infinita est creaturæ cōmunicabile: poruit enim Deus ab eterno facte mundum (ut ostendetur secundo hūiis) quod si sic fecisset, Solum habuisset causatatem super infinitos effectus; non ergo est contra rationem creaturæ habere potentiam infinitam. Præterea: nou est minus habere naturam infinitam, quam virtutem: sed communicatum est creaturæ alicui habere infinita naturam: quia secundum Au- clorem in lib. de Causis: intelligentiæ sunt compositæ ex finito & infinito, si- ve ex esse & natura: unde secundum

ipsum habet naturam infinitam: ergo & virtutem infinitam habens poliūns. Præterea: cuiuslibet poterit patitur natura debet responderi activa poter- tia: cūni igitur potentia materia tendat ad infinita, oportet dare aliquam virtutem agendam ex suppositione ma- teriæ, quæ posuit omnes illos de materia educere, ad quos materia in potentia: huiusmodi autem erit Divina virtus: tum quia talis non agit ex suppositione materia: tunc quia Deus movet huiusmodi corpora- lia medianib[us] causis. Secundis: erit ergo huiusmodi virtus quid, creatum, igi- tur aliqua creata virtus erit infinita. Præterea: sicut omnipotentia respicit in- finita objecta, sic & omnis scientia: sed Scientia omniū cōmunicata est crea- turæ, ut anima Christi, ergo & omni- potentia cratura cōmunicari po- test. In contrariū est: quia omnis creatura est certis circumscrip- tis limitibus: unde & secundum Damasc, lib. 2. cap. 2. ipsi Angeli circumscribiles sunt: sed nihil D. Damasc. tale potest habere infinita potentiam, lib. 2. cap. 2. ergo &c. Præterea: potentia creandi in omnipotentia continetur: sed talis non potest communicari creaturæ, ut in se- cundo ostendetur, ergo nec omnipotentia ei cōmunicari potest.

RESOLVTIO.

Nulli creatura communicari potest omni- potentia, neque virtus infinita simpliciter: aliquis tamen modus infinitas alicui convenire valet.

Respond, dicendum, quod, ut habi- tum est, virtus ex hoc dicitur infi- nitatis: quia nō est in materia recepta: quia præ- non est cōtracta ad genus vel speciem: quia in agendo non innititur alij virtuti: cū igitur hæc creaturæ repug- nent, nulli creaturæ communicari potest. Habet enim quælibet crea- turæ aliquam potentialitatem admixtæ propter quod virtus eius non est peni- tulus immaterialis: habet esse participatum & ab alio, propter quod ad genus vel speciem est contracta: agit mota, & ut instrumentum Divinum, propter quod quælibet virtus creata virtutis Divine innititur. Solus autem Deus simpliciter est infinitæ virtutis: quia solus ipse

est simpliciter immaterialis : & nec ad genus, nec ad speciem determinatur: & in agendo nulli virtuti innititur: quæ omnia ex hoc contingunt, quia ipse est actus purus. Nā ex hoc est

Nota quare summè immaterialis & nullam potentiam est infinitatem habet admixtam: quia est actus purus: ex hoc etiam nec ad genus, nec ad speciem determinatur: quia cùm sit actus purus, & sit ipsum esse, non determinatur ad aliquid esse, sed in eo omnis essendi ratio reservatur. Rursum ex hoc habet quod in agendo nulli virtuti innititur: quia quod alij virtutis innititur, & à virtute alia suscipit firmatam, habet aliquam potentialitatem ad mixtam: propter quam suscipit influentiam virtutis, à qua robatur. Si ergo creature communicari posset habere potentiam infinitam, communicari ei posset, quod esset actus purus, & quod esset Deus: quod est inconveniens.

Possamus tamen, si volumus, alsique declinare quatuor, in quibus Dei omnipotens manifestatur, quæ creature communicari non possunt: proprie quod omnipotentia nec ei communicari potest. Dicitur enim Deus omnipotens, vel manifestatur nobis omnipotentia eius quadrupliciter. Primo, quia omnia

Quadrupliciter manifestatur Dei omnipotens ordinat. Secundo, quia omnia conservantur. Tertio, quia omnia producit. Quartum, quia omnia ad se convergit. Hæc omnipotentia: quia orationem quatuor tagit Dionysius, de Divinitate, propositum dicens: Deus esse rerū præpotētē dicit, conservat, & ad omnium: Quod ipse est sedes, que tenet omnia, que servat, & ad se convertit. Hæc omnia & continet, & complectitur, quantū ad omnia. Et addit: & firmat, & fundat, & Dionysius, de Divinitate, constringit (scilicet omnia) quantum Divinitatis nominem. ad secundum: & iubedit: & ex semina quasi ex stirpe, que omnia tenet, in lucem profert, quantum ad tertium: & sequitur: & ad se ut ad profundum, quod omnia caput, convenit omnia, quaneum ad quartum. In quantum Deus omnia ad se convertit est summè bonus sive est finis omnium, in quem omnia ordinantur.

Prout vero omnia ordinat, & constringit, est summè unus: quia omnis ordo ab unitate incipit, ut dicitur 2. propositionem. Propter hanc causam, in quantum autem omnia producit, & non habet esse in natura receptū. Prout autem omnia conservat & est omnibus causa essendi, est ipsum esse, in quo omnis essendi ratio reservatur. Cū igitur creature communi-

nicari non possit, quod sit ipsa bonitas, & summa bonum ei communicari non potest, quod omnia ad se convergat. Secundo cùm ei non possit tribui, quod sit ipsa unitas, in qua nullus est numerus, ei communicari non poterit, quod omnia ordinat, & suis locis disponat. Tertiò, quia omne creatum, eo ipso quod creatum est, habet esse in natura receptum, nulli creature communicari poterit, quod agat nullo presupposito, & quod omnia producat. Quartò, quia quodlibet creatum habet aliquam potentialitatem admixtam, & non est ipsum esse, nulli tali communicari poterit, quod omnia conservet, & sit omnibus causa esendi. Simpliciter ergo loquendo, nulli creature potest communicari omnipotentia, & virsus infinita. Aliquis tamen modus infinitatis intelligentia communicari creaturæ non est inconveniens, secundum quem modum iste habet, intelligentia dicitur habere virtutem inquantum modum iste habet, in scilicet in inferius, in quantum corporalia & inferiora virtutem intelligentiae comprehendere non valent.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, test.

quod si mundus fuisset ab æterno, virtus Solis simpliciter non esset infinita: quia semper fuisset determinata ad aliquos effectus, competenter tamen ei aliquis modus infinitatis. Sed sic esse virtutem creatam infinitam non est inconveniens. Ad 2. dicendum, quod nulla creatura habet naturam infinitam simpliciter, cùm quelibet creatura natura determinatur ad aliquod genus, vel ad aliquam speciem: aliquis tamen modus infinitatis potest competere alicui naturæ creatæ, secundum quem modum dicimus naturam intelligentiae infinitam, quia non est recepta in materia: esse tamen eius finitum dicimus, quia est receptum in natura. Ad 3. dicendum, quod si est aliqua virtus creata, quæ possit educere de materia omnia illa, quæ est in potentia secundum rationes feminales, si cut forte est virtus intelligentiae motus orbem, quæ mediante celesti corpore & agentibus particularibus omnia talia educit: non tamen propter hoc virtus eius est infinita: tum quia agit ex suppositione materia: tum quia presupponit ex necessitate ordinem secundarum causarum: tum quia etiam limitatur

er virtus eius ad aliquos particulares effectus. Nam ex materia omnes effectus educi non possunt. Et rursus presuppositis particularibus agentibus, & corpore supercœlesti, non potest de materia educere omnia illa, ad quæ materia est in potentia secundum rationes obedientiales, licet forte possit ea; ad quæ est in potentia secundum semina-

Nota quod les. Ad 4. citendum; quod nulli creationis est similitus, secundum quod creatura est, & cōle de scien-
municata est omnis scientia simplici-
tia animæ Christi & de- ter. Nam anima Christi non æquatur
omnipotenc- Verbo, simpliciter loquendo, nec in na-
tia: quia sci- mero scitorum, nec in impudicitate sci-
entia est in di: sed dāto quod alicui creaturæ possit recipiendo,
portia in a- communicari omnis scientia, non propter hoc habetur, quod ei communica-
ri possit omnipotentia: quia scientia animæ est in recipiendo: sed poten-
tia, ut hic de ea loquimur, est in agen-
do: & non ita repugnat creaturæ infi-
nitæ passivæ, ut activæ.

QUESTIONE IV.

De necessitate Divine actionis.

Dinde queritur de necessitate Di- vinae actionis. Et circa hoc quæ- runtur duo. Primo: utrum agat ex ne- cessitate naturæ? Secundo: utrum ex necessitate iustitiae?

ARTICVLVS I.

Utrum Deus agat ex necessitate naturæ?

A. g. m. I. q. 43. art. 4.

Deus agit im-

mobiliter ad

extra, quia

motus, ut ly

immobiliter,

determinat

Deum; sed a-

est de se détermine

git mobili-

ter, ut ly

aliquod agens

naturale, ergo potissimum

minat actio-

nem: unde

Deo competit agere ex necessitate na-

ex equivo-

turæ. Præterea:

etdem Verbo, quo Pa-

co procedit

ter dicit se, dicit & creaturæ, iuxta illud

Doxo.

D. Anselm.

Ansel. Monol. 33. Sic Deus quidquid dicit,

Monol. 33. Verbo suo dicit: uno igitur eodemque se-

Ad primum sic proceditur: videtur, quod Deus agat ex necessitate na- turæ: quia illa sic agunt, quæ quantum determinat. Deus magis immobiliter agit, quam aliquid agens naturale, ergo potissimum minat actionem: Deo competit agere ex necessitate na- ex equivo- turæ. Præterea: etdem Verbo, quo Pa- co procedit ter dicit se, dicit & creaturæ, iuxta illud Dox. D. Anselm. Ansel. Monol. 33. Sic Deus quidquid dicit, Monol. 33. Verbo suo dicit: uno igitur eodemque se- Verbo dicit se ipsum, & quæcumque se-

Acit: sed illud Verbum naturaliter à di- cete emanat, ergo & creature, quæ per dictum Verbum procedunt, naturaliter ex necessitate naturæ producuntur. Præterea: in Deo nihil est differens à natu- ra sua, ergo & virtus sua, & voluntas sua, & omnia sua sunt idem, quod na- turæ: quidquid ergo ab eo procedet, si- ve procedat per voluntatem, siue per aliquod aliud attributum, naturaliter procedet ab ipso; ergo quæ producit, naturaliter, vel ex necessitate naturæ producit. Præterea: Diony. 4. de Div. nom. assimilat solare lumen Divinæ bonitatis: quia sicut Sol: omnia illumi- nat, quæ illuminari possunt, & eosque electione, & ratiocinatione omnibus lu- men suum fundit, sic & Deus suam bo- nitatem omnibus tradit; talis actio est ex necessitate naturæ, ergo &c.

In contrarium est Damasc. lib. 1. cap. 8. qui dicit: quod creatio est opus, existens voluntate: sed eum creare di- cat Divinam actionem, Deus agit volu- tate, non necessitate naturæ. Præterea: quod agit ex necessitate naturæ statim producit effectum, nisi impediatur, sed cum Divina virtus impediiri non possit, & Deus sit æternus; creature tempo- rales, non agit Deus ex necessitate na- turæ.

RESOLVTIO.

Deus non agit ex necessitate naturæ.

Respond. dicendum, quod quæ na- turaliter de Prima causa cogito- cere possumus, per effectus nobis inho- rescant: & quia virtus Divina est virtus infinita, & sua potentia omnipotentia dici debet, potissimum per ea, secundum quæ omnipotentia sua declaratur, mo- dus actionis eius in hoc est: habitum est enim per Diony. 10. de Div. nom. qua- tuor secundum quæ Divina on- nipa- tientia manifestatur. Primo, quia omnia ordinat. Secundo, quia omnia conseruat. Tertio, quia omnia pro- ducit. Quartio, quia omnia ad se convergit: art. 1. secundum quodlibet illorum quatuor manifestare possumus modum actionis Divinæ, & ostendere, quod Deus non agit ex necessitate naturæ; sed ex liber- tatis arbitrio. De agente enim naturali- duo dicere possumus, ut patet per Phn., qui

Diony. 10.
de Div. nom.

Scilicet q. 1.
art. 1.

qui se intronisit de actione rerum naturalium. Primo, quia agens ex necessitate naturae movet motum: propter

Phis 2. phy. quod dicitur 2. Physi, quod Omne moveatur ex necessitate naturae. Secundò, quia actiones naturales sunt determinatae ad unum. **Vnde 9. Meta.** datur differentia inter agere, Deum non. Agens potentias naturales, & rationales: quia physicè agit potentiae rationales sunt ad oppositas motum: lo-naturales sunt determinatae ad unum. **quitur de a-** Si igitur ostendere possumus, quod omnis habet naturam ordinans, omnia conservans, omni- se habet naturam producens, & omnia ad se conver- turam primitiva non agit motum, & sua actio ad piationis, vel unum determinari non valet, suffi- actionis, vel cincter ostensum erit Deum non age- motus, ut ca- pitur. **Phy.** re ex necessitate naturae. Quod enim non de agere movet motum, ab alio ei finis prae- tute physico tuitur: ex hoc enim sagitta destinatur pro eo, quod a sagittate: quia sibi ipsi ordinem & ter- minum praestituere non valet, & esse, vel ha- nihil cognitione carent sibi ipsi terminaliter hoc: sic num, & ordinem praestituere potest: hiil ergo agens motum, & non per cog- duci movens physicu isto nitionem, sed ex necessitate naturae, po modo, & sic test esse totius ordinis institutor, cum accipitur. **6. omni tali agenti ab alio praestitutur Meta.**

ordo: eo ipso igitur quod Deus omnibus ordinem praestituit, non movet mo- tum, nec ex necessitate naturae; sed per intellectum & cognitionem, sive ex liber- tatis arbitrio. Sic enim imaginati debemus, quod dispositiones & ordines in ipsis corporalibus aliquo modo deri- vantur a dispositionibus & ordinibus siderum; dispositiones autem de ordinibus siderum reducantur non in agere ex necessitate naturae, sed in agere per intellectum & voluntatem. **Vnde Com- men. 12. Meta.** dicit: *Quae sunt in ipsis*

Comm. 12. inferioribus habent mensuram propriam: ex quantitatibus motuum stellarum; & dispositio- nibus eorum ad invicem: & ista mensura pro- venit ab arte Divina intellectu: non per intellectum, ergo ergo ordo & mensura in rebus prove- sitate naturae secundum Commen. à necessitate, quia nos naturalis: sed ab arte Divina intellectu intelligimus: & idem ibidem ait: *Natura non agit & finem vo- lument, & ta- nis remunerata ex virtutibus agentibus no- men naturae bilioribus, que dicuntur intelligentie.* Semper liter, ut dici ergo opus naturae est opus intelligentie. **Ethic.** riz: quidquid ergo agit motu reducitur in agere per intellectum & immobilitatem. Deus igitur, qui omnia ordinat, &

Aest id, in quod omnia reducuntur, non agit ut ab alio motus, ergo non agit ex necessitate naturae. Rursum etiam quia agens naturale est determinatum ad unum, quod omnia ordinat, non agit ex necessitate naturae. Nam omnia Epilogus pri- ordinare non requirit determinatam rationis actionem: cum omnes causae, quæ in tali ordine continentur, diversificantur in actionibus suis. Secundò hoc idem Secunda ra- declarare possumus: quia omnia coetero.

vat. Nam illud omnia conservat, quod est omnibus causa essendi, illud est omni- bus causa esse, quod est ipsum esse, non est age- omnibus causa essendi; sed aliud est ei re cum domi causa, ut sit. Si igitur Deus quod non est ipsum esse, ergo non est ipsum esse, non agit motum: modus agen- quia quod agit motum habet potentiam di tribuedus tam ad mixtam, cum motus sit actus est nobilis- entis in potentia) qui est ipsum esse, cum sit actus purus potentia in re mixtam habere non potest: ex hoc etiam apparet, quod determinatam actionem habere non potest. Nam quod est ip- sum esse, in eo reservatur omnis ratio essendi: cum ergo modus agendi sequatur modum essendi, quod habet deter- minatum modum agendi, habet deter- minatum modum essendi, quod ergo

Chabet esse, in quo omnia esse continetur, habet actionem, in qua actiones singulæ continentur: ergo Deus omnia conservat, & est ipsum esse, non agit ab alio motus; nec habet determinatam actionem: propter quod sequitur ipsum non agere ex necessitate naturae. Tertio: ista eadem veritas. Decla- ratur ex eo, quod producit omnia: nam omnia producere est non habere actionem determinatam ad unum, quia cuius actus ad unum determinatur, non propriè producit omnia; sed quod ad unum Rursum quod omnia producit, non agit motum: quia quod agit motum, non est Primus agens: & quia solum Primus agens agit nullo presupponendo materialm & subiectum, cum producens omnia nihil presupponat, nec alicui alteri virtuti ini- nitatur, de necessitate tale agens est agens Primum, & non agens motum: igitur quia Deus omnia producit, non habet actionem limitatam, nec agit mo- tus: propter quod non agit ex necessita te naturae. Quartò, hoc idem ostendi- tur:

Quarta Ratio

tur; quia Deus omnia ad se conver-
tit: nam quod est tale, est summum bo-
num: nā id, in quod omnia ordinantur,
est finis ultimus, & quid optimum. In
optimo autem reservatur omnis ratio
bonitatis; & quod est tale, non agit
propter finem alium: inquantum Deus
non agit propter finem alium, non agit
motus: prout vero in ipso reservatur
omnis ratio bonitatis, non habet actionem
limitatam, nec agit motus, propter
ter quod sequitur ipsum non agere ex
necessitate naturae, ut est per habita mani-
festum.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum,
quod licet Deus agat immobiliter, agit
tamen ex libertate arbitrij: agere autem
ex necessitate naturae est habere deter-
minatam actionem, & non agere libe-
re: unde si bene advertimus, ratio pe-
tit quodam modo quod est in contra-
rio. Nam quod agit simpliciter immo-
biliter, agit non ab alio motum: sed cū
agens ex necessitate naturae agat mo-
tus; Deus, qui agit immobiliter, non
agit ex necessitate naturae. Ad 2. dicen-
dum; quod licet verbum naturaliter e-
manet à dicente: non tamen oportet,

Natura dici- que emanant per Verbum, emanare na-
tur, ut est ne- turaliter: nam cū Verbum sit opera-
cessaria, volu- tiva potentia Patris, sic res producun-
tas ut objec- ta diversitas per Verbum, ut sunt in operativa
rationibus potentia Dei: sic cū non sunt ibi, ut in
sortitur di- producente ex necessitate, sed ex volu-
versa nomi- nata. Idem na- tura non cōsurgit naturae, sed ex libertate voluntati
notat poten- tias. Ad 3. dicendum, quod licet natu-
tiam ad non ra Divina sit identrealiter, quod volun-
tate in effec- ta differunt tamen ratione, & compo-
tu, voluntas; differunt tamen ratione, & compo-
sic, idē tit eis alia habitudo & proprie alia, &
&c. aliam habitudinem importatā per vo-
Hec autem luntatem & naturam, dicimus, quod
habitudo, creatio est opus voluntatis, non natu-
rae impor- tatur à voluntate: & dicimus Deum non producere
te secundū res ex necessitate naturae, sed ex liberte
qui dicitur te voluntatis. Ad 4. dicendum, quod
principium non est intentio. Dionysius assimilare
creaturae, & non est intentio. Deus non
non natura, actionem Divinam actioni Solis quan-
nō potest es- tum ad necessitatem, sed quantum ad
se aliquid ra universalitatem: nam non agit Deus
tionis: quia sic praexige ex necessitate naturae, ut Sol;
ret in princi- sed cū universalitate actio-
pio aliquid nis Solis universalitas ac-
quod esset tionis Divinæ quādā
causatum ab convenientiam
effetu prin- cipijs. habet.

ARTICVLVS. II.

Vtrum Deus agat lex necessitate
iustitiae?

Arg. in 1. dif. 43. art. v.

Secundò queritur: utrum Deus agat
ex necessitate iustitiae? Et videtur,
quod sic: quia secundum Aug. in lib.
de symbolo, & habetur in littera: *Hoc
solū nō potest Deus, quod non iustum, sed cū velic
quod est iustum, ergo solū potest,
quod iustum est: agit igitur ex necessi-
tate iustitiae.* Præterea: secundum eu-
dem Aug. 7. Qofes, & habetur in littera: *Aug. in
lib. Symb.
Deus nō cogitat iustitiae ad aliquid, vel nō
potest agere nisi volens: quia voluntas nō
excedit potentiam: nēc ē converso. Cū
igitur Divina potentia non excedat ali-
quod attributū Divinum (quia omnia,
que in Deo sunt, aequalia sunt; quia sunt
ipse Deus) sicut Deus non potest faci-
re aliquid nisi volens, cū quod sua vo-
luntas aequaliter suā potentie, sic non
potest facere nisi iustum, cū quod sua
potentia & sua iustitia aequalis sunt:
agi ergo ex necessitate iustitiae.* Præ-
terea: quia agētia naturalia determinātū
ad unum secundū naturam suam, di-
cuntur agere ex necessitate nature: cū
igitur Deus determinetur ad agendū
solū quod iustum est: quia iustitia fa-
cere non potest, dicitur agere ex neces-
itate iustitiae. Præterea: secunda ad
Timoth. 1. scribitur quod ipsum negare
non potest: sed se ipsum negare,
si non secundū iustitiam ageret: cū
ipse sit sua iustitia; igitur solū agit,
quod sua iustitia exigit, agit ergo ex no-
cessitate iustitiae.

In contrariū est: quia secundū
Aug. in de Reddictione sanctorum:
No- tamū iusta potest dici. Deus autem
Prædest. san- misericordis, sed iustus & misericordis, sed gloriosus.
iustitia potissimè appetit in damnati-
mis, misericordia in salvatis: cū ergo
Deus aliquos damnet, aliquos salveret,
non solū agit ex iustitia, sed ex miser-
icordia. Præterea: dicitur quod ad
praes. Gregorij Deus salvavit Traha-
nam in Inferno existentem, sed hoc
nō poterat esse ex iustitia, ergo non
quidquid agit Deus, agit secundū
iustitiam.

Ad Timoth. 1. cap. 1. sicut Deus
negare non potest: sed se ipsum negare,
si non secundū iustitiam ageret: cū
ipse sit sua iustitia; igitur solū agit,
quod sua iustitia exigit, agit ergo ex no-
cessitate iustitiae.

RE-

RESOLVITIO.

Simpliciter loquendo, Deus non agit ex necessitate iustitiae; sed ex suppositione potest. Deus agere ex iustitia necessitate, excedendo ratione necessitatis ad omne debitum, & somen iustitia ad conderentiam omnem.

Respondit dicendum quod Deus nisi alia a se de necessitate vult. Nam cum omnia alia a Deo coparentur ad ipsum, tanquam ea que sunt ad finem, solum bonitatem suam de necessitate vult, quam asperit ut finem: omnia vero alia potest velle, & non velle secundum suum voluntatis arbitrium: & quia voluntas sua est intermedia causa rerum, & creatio & productio rerum dicitur opus voluntatis: & cum liberer vellit alia, & possit ea velle, & non velle, simpliciter loquendo, nihil de necessitate agit, nec aliquid de necessitate producit. Immo quolibet determinato, potest illud agere, & non agere, vel produceret, & non producere: & sicut res ipsae vel naturae dependent a voluntate Divina tanquam a sua causa, & in tantum sunt, inquit a Deo volite sunt: sic ea, quae sunt in rebus, ex Divina voluntate dependent. Non igitur solum res, sed ordo iustitiae & rationalitatis, quae in rebus aspicimus, ex Divina voluntate dependent: & sicut res ipsae in ratione sunt, in quantum voluntate sunt, sic quicquid est justum, rationale, & ordinatum, in tantum tale est, in quantum a Deo volitum est: eo enim ipso quod a Deo aliquid voluntum est, iustum, ordinatum, & rationale est. Nam & si prima regula est intelligentia, vel ratio, tamen quia naturale est Divina voluntati, ut agat secundum rationem, vel secundum ordinatum sapientiam: quicquid est a Deo volitum, in quantum est volitum, iustum, & rationabile dici potest. Cum ergo queritur: utrum Deus possit facere nisi quod iustum est, vel quod rationale, & ordinatum? Tales propositiones sic distinguenda sunt: sicut & ista distingui possunt: utrum Deus possit facere nisi quod vult. Duplicitur potest habere intelligentiam: nam si hoc, quod dico, nisi ponit rem suam, & exceptionem, quam importat circa rem

Hec autem, Deus non potest facere nisi quod vult.

volita, sic falsum est, quod dicitur quia Deus potest facere aliud ab eo, quod facit: nam cum agat per intellectum & potentiam huiusmodi, sint ad opposita. Nota quod potest facere, & non facere, ut sibi placet. Sed si hoc quod dico, nisi ponit rem suam circa actum voluntatis absolute, non potest sumptum, non prout determinatur ad vult. aliquam rem volitam: sic non potest facere nisi quod vult: quia non potest facere, nisi velit. Nam licet possit facere hoc, & contrarium huius: attamen si hoc facit, hoc vult: & si contrarium faceret, contrarium vellet: & ideo aliquando invenimus Deum non posse facere, nisi quod vult; secundum quem modum Aug. loquitur in lib de Symbolo: hoc solum non potest Deus, quod non vult. aliquando invenimus Deum posse, quod non vult: iuxta illud Aug. in Euchirio: Omnipotens voluntas multa potest facere, que neque vult, neque facit. Verum quia ex via locutionis, supra dicitur Deus non potest facere, nisi quod vult, hoc quod dico, nisi semper ponit rem suam circa rem volitam, Magister absolute negat eam: quia non cogitur potestas sua ad aliquos determinatos effectus, potest ergo facere quod non vult: quia potest facere contrarium eius, quod facit: attamen non potest facere quod non vult: quia non potest facere alia quid, quod si faceret, nolle illud: & sicut potest facere quod non vult, non potest facere, quod non est iustum: cetero, nisi jumentum non potest aliquid facere, quod si faceret, non esset iustum, sicut non potest aliquid facere, quod si faceret, illud nolle: non ergo simpliciter loquendo, Deus agit ex necessitate iustitiae, sicut non necessitatibus ad voluntariam determinatos effectus. Attamen si nomen necessitatis vellemus extendere ad omne debitum, & nomen iustitiae ad omnem condescensionem, possemus dicere Deum agere aliqua ex necessitate iustitiae non simpliciter, sed ex suppositione. Nam licet per modum debiti nihil sit inclinatio Divina voluntatis simpliciter: est tamen ex suppositione: nam si supponimus Deum velle aliqua, consequenter velit omnia ea, sine quibus illud non possint, ut si vult producere hominem, ostendat quod vult ipsum esse animal, & consistere ex anima & corpore: & si vult uniusversum constare ex partibus in questione, oportet

spōrter, quādā nō a qualiter omnibus sūt
in iustitiae communione: & in tali con-
municatione atēfūdūt quādā iustitia,
in quādā fūdat omnibus, prout decet;
strāt bontatē: agit ergo Deus aliquai
ex necessitate fūstis, accipiendo ne-
cessitatem communis pro omni de-
cēto, & iustitiae pro omni condecentia;
non tamen simpliciter, ut ostēsum
est; sed ex suppositione: sed si necessari-
tem vellemus accipere stricte prout lib-
ertati repugnat, Deus nihil ex necessi-
tate agit, cūm liberē faciat quidēquid fa-
cit. Rursum si per iustitiam æquā retrī-
butionem pro meritis vellemus accipē-
re, non quidēquid agit, ex iustitiae agit;
quia aliquid strōbit sua dona grātiarū,
nūtis p̄cedētib⁹ meritis, & hujusmo-
dītributio nō est justa, si iustitia respi-
cīt retributionē iuxta quantitatē mē-
ritorum: et tamen iusta, si iustitia Divina
condecentiam dicit, quia nūtū Deus
facit, quod eum facere non dēceat.

Congruitas, Respond. ad arg. Ad 1. dicendum,
& condecen quod cum dicitur: Deus solum non po-
tia sunt, quā sest quod non vult, si hoc quod dico,
do quod solum, ponit rem suā circa actum vo-
facit non re-stantis simplicitet sumptum, sic verū
pugnat iusti: immō est quod dicitur: quia non potest ali-
etiam quan- quid facere, nūtū vellit. Nam eum ex hoc
do aliquid faciat, quia vult, & ad suum velle necel-
lōnum inde sariō sequitur facere: sicut non potest
provenit, ut velle nūtū vellit, sic nou potest facere, ni-
manifestatio nūtū vellit: sed ex hoc non habetur, quod
perfectionis determinetur sua voluntas ad determi-
natos effectus, & non potest facere, nūtū
quod vult & facit. Sed si hoc quod dico,
solum ponit rem suam circa rem volitā.

Sic est propositio fallā, & non procedit
secundum intentiōrem Aug. Ad 1. di-
cendū, quod licet sit in Deo iusta po-
tentia, & voluntas tamē propter alia. Potentia cō-
lla habitudine, importata per voluntā-
tem & potentiam, dicitur Deus, aliqua
posse, quia non vult: & sicut potest fa-
ctu, idē
cere Deus quia non vult, sic potest fa-
sec.
Ad 3. dicē-
dū, quod licet voluntas Divina sit derer
minata ad iustitiam, si iustitia pro conde-
centia sumatur, quia non potest velli
nisi quod dēcer, cum velle attamen hu-
iūsmodi ordo fūstis non determina-
tur ad hanc rem vel ad illam: quia ea-
dem rationali voluntate, qua hoc facie
& illud dimittit, posses hoc dimittere
& illud facete. Ad 4. dicendum, quod
Deus non potest facere, nisi quod dēcer,
cum facete: attamen huiūmodi conde-
centia non determinatur ad hoc opus, deinceps eum
vel ad illud. Vnde potest facere quia no
facere: quia
facit, absque eo quod neget le ipsum, & brdinis insti
quod faciat pr̄ter suam condecentiā, uor est, 88
& si alia faceret, alia veller, & alia ipsum quod nō da-
facere dēceret, non ergo agit ex neces-
sitate iustitiae, quod propter huiūmodi ordine
iustitiam & condecentiam determine
tur ad hoc opus vel ad illud. Arguēta ut ait
autem in contrarium arguunt non om-
nia opera Divina iusta esse, prout iustum
dicit æqualitatem retributionis iuxta
quantitatē meritorum; nod tamen
arguunt aliqua Divina opera non esse
iusta, prout iustitia condecentiam im-
portat: nam quidquid Deus facit, doc-
et eum facere.

DISTINCTIO XLIIII.

AN DEUS POSSIT FACERE ALIQUID MEDIVS, QVAM FACIT?

NON illud refut. Postquam Ma-
gister ostendit Divinam potē-
tiam non limitari quantum
ad ea quae facit: quia potest
alii facere, ostendit eam non
limitatam esse quantum ad
quædam rem secundum, quia po-
test melius producere. Et duo facit quia 1.

facit quod dicitur est. 1. movet quidam que-
stiones amētus. Secunda sibi: Post hoc confitendum.
Circa 1. tria facit, quia 1. ponit quamdam
rationem, per quam ostendit Deus potest posse
facere meliora: quia sicut produxit filium quam
meliorē potuit & equalē sibi: quia si potest
facere meliorē, & non prodidit, in-
vidus fuisset: si volueret, & non potuisse infi-

atus

mus fuisse? propterea quod ne dicamus Deum im-
potentem & invidum, dicimus eum genuisse filium quam meliorem potuit. Par ergo ratione dicere debemus, quod produxit res quam me-
liores potuit: non ergo potest meliora produc-
re. Secundò solvit non esse, fuisse de filio, qui
procedit natura, & de rebus que procedunt ut
junctate: quomodo tamen ista similitudo solvit
rationem factam, in questionis patebit. Tertiò
adducit rationem ad ostendendum Deum
posse meliora facere quam faciat: quia si hu-
iusmodi facta à Deo meliora non possunt, vel
hoc est, quia nulla perfectio boni eis datur, &
tuūc aequaliter Creatori; quod est inconve-
niens: vel quia non possunt maiorem bonitatem
recipere, & tunc cum Deus possit ea facere ca-
pacia majoris boni, potuit meliora producere.
Secunda ibi: Sed non valet. Tertia ibi: Verum hic ab
eis. Deinde eum dicit: Post hoc considerandum. Mo-
vet quasdam questiones annexas. Et duo facit
secundum duas questiones quas movet. Secun-
da ibi: Præterea queri solet. Circa præterea duo facit: quia
1. querit utrum alio meliori modo potuerit
Deus facere res, quam fecerit? Secundo solvit
dicens: quod si hujusmodi alietas referatur ad
sapientiam Conditoris, nō: quia non alia sapientia
potuit res producere quam produxerit. Si verē-

referatur ad qualitatem creature, si potuit alio
modo res facere. Secunda ibi: Si modus operatio-
nis. Deinde cùs dicit: Præterea queri. Movet alia
questionem, & duo facit: quia 1. facit quod di-
ctum est. 2. per modum recapitulationis verita-
tē concludit; ibi: Fatalem ergo Deum. Circa
1. duo facit: quia prius querit, verum Deus
possit quidquid potuit. Et arguit quod nō: quia
potuit incarnari & non potest. 2. solvit, quod
Deus potest quidquid potuit; quia nulla poten-
tia ab eo diminuta est quia licet non possit mo-
do incarnari, hoc tamen non est proper dimi-
nutionem potentiae, sed quia res ipsa transivit
in præteritum. Nam sicut Deus scit quidquid
scivit, & vult quidquid voluit, sic potest quid-
quid potuit: ipse ergo res variat non Divi-
na potentia, nec scientia, nec voluntas. Secun-
da ibi: Ad quod dicimus. Deinde cum dicit: Fata-
lem ergo Deum. Per modum recapitulationis conclu-
dit veritatem. Et duo facit: quia 1. concludit
Deum posse quidquid potuit: quia ab eo nulla
potentia est diminuta; nō tamen semper potest
facere omne, quod potuit, propter variationem
rerum, 2. dicit: Similiter dicendum est de Divina vo-
luntate & scientia ejus: Secunda ibi: Similiter quid-
quid. In quo terminatur sententia lectionis, &
distinctionis.

QVÆSTIO J.

De Divina potentia.

Magister in præsenti distinctio-
ne circa potentiam Divinam
principaliter duo querit. Pri-
mo utrum Deus potuerit facere
meliora quam fecerit? Secundò, utrum
possit quidquid potuit? Ideo de his
duobus querentius. Circa primum que-
remus tria. Primò utrum Deus unam
quamque rem potuerit facere meliorem?
2. utrum totum universum potuerit
facere melius? Tertiò specialiter de qui-
busdam creaturis, utrum Deus potuerit
eas facere meliores?

ARTICVLVS J.

Vtrum Deus potuerit meliora facere
aliqua, quam fecerit.

D. Thom. 1. p. q. 25. art. 6. Fato. à Christ. in 1.
diss. 44. q. 5.

B. Ezid. Col. sup. I. Sch.

Ad primum sic proceditur: videtur
quod Deus non potuerit facere all
quam rem meliorem: nam bonitas, rei
ex esse sumitur, iuxta illud Aug. in de Aug. de Do-
ctrina Christiana. In quantum summis bo- & rina Chris-
ti sunt: sed esse rei est simplex & in di- stiana,
visibile non suscipiens magis & minus,
ergo res meliorari non possunt. Præte-
rea: si dicatur, quod duplex est esse rei,
accidentale, & substantiales: quantum ad
substantiale res non suscipiunt magis &
minus, nec meliorari possunt, sed quan-
tum ad accidentale. Contra: unitas en-
tis nō est unitas prædicationis, sed attri-
butionis: Omnia ergo prædicamenta
Dsunt entia secundum Phum 4. Meta. si-
cuit omnia sana sunt sana. Sanum autē
non prædicatur de omnibus sanis, eò
quod sanitas reperiatur in omnibus, sed
reperiatur solum in uno, ut in animali,
& per comparationem ad illud omnia
dicuntur sana: ita quod cibus & urina
non dicuntur sana per aliquam sanitatem,
qua sit in eis, sed propter eam
qua est in animali. Sic ergo accidentia
kkkkk

Phum 4. Me-
ta comm. 2.

non dicuntur entia propter entitatem, vel propter esse, quod sit in eis, sed propter esse quod est in substantia: unum tantum ergo esse est in re, scilicet substantiale, & ratione illius omnia accidentia dicuntur entia in quantum habent qualitatem analogiam ad illud: propter quod

7. Meta. Accidens non sunt enim. 1. & 2. pia, nisi quia sunt entis. Si ergo secundum esse substantiale non potest esse melioratio: quia tale simplex, & individuabile est, ex quo non est dare in re aliud esse simplex, concedendum est res meliorari non posse. Præterea: si Deus potuisset genuisse meliorum Filium & non genuisset secundum Aug. invidus fuisse: ergo pari ratione, si potuisset res facere meliores, & non fecisset, invidus fuisse. Sed ab optimo relegata est omnis invidia iuxta illud 1. Meta. Nec Deus esse invidum convenit. Ergo fecit res quam meliores potuit. Præterea: legitur Gen. 1. Vedit Deus cuncta, que fecerat, & erant valde bona. Si igitur cuncta sunt valde bona, & quod valde bonum est meliorari non potest, nihil à Deo potuit melius fieri.

In contrarium est: quia cuilibet finito potest fieri additio. Si ergo rebus creatis competit habere bonitatem finaliam, bonitati earum potest fieri additio, & ita possunt fieri meliores. Præterea: quidquid naturæ potest, Deus potest, sed opere naturæ res efficiuntur meliores: procedunt enim naturaliter ex imperfecto ad perfectum, in quo processu quedam melioratio attenditur, ergo multò magis Divino opere meliores fieri possunt.

RESOLVATIO.

Deus meliora producere potuit, simpliciter loquendo; sed hec vel illa facere meliora potuit quantum ad bonitatem accidentalem, non quantum ad substantiam.

Res produc. **E**spond. dicendum, quod in productione tribus causis non possiderate, producens, modum producere: meliora di, & productum. Si ergo res meliorari ratione non possunt, potest tripliciter conducedi, pro parte. Primò quod ratiō huius sumatur ducti, & modi ex parte producentis. Secundū dēx modo di producen- di. Ratione producendi. Tertiō ex producto. Ex producentis parte producentis dupliciter. Primò, si tripliciter huiusmodi producens ageret ex necessitate naturæ, nam talia tantum produ-

cunt; quantum producere possunt. Nam cùm actio naturæ sit determinata ad unum, & agens ex necessitate naturæ non sit Dominus sui actus, sic agentia tantum agunt, quantum possunt agere. Vnde ignis inducit calorem, quanto maiore & meliore potest. Secundō: hoc esse potest, si tota bonitas producentis relucat in producto. Nam per se loquendo, non potest esse maior bonitas in effectu quam in sua causa. Si igitur tota bonitas producentis in producto relucat, sequitur quod producens non possit producere melius eo, quod produxit: secundū quē modū possemus dicere. Ratione me non fuisse possibile Patrem genuisse mediocriter, & quod tota bonitas liorem Filium, & dī dūlūtē res producēt Dei Patris in eo reluceat. Ex parte etiā modi prōducendi, etiam hoc dupliciter non potest contingere. Nam quedam agunt ex suppositione materiæ, sicut ea quae suos effectus producunt per motum & transmutationem: unde talia non agunt effectum. Secundū si nisi ex suppositione materiæ, & non inducunt formam nisi materia disposita: igitur ex modo agendi aliquorum agentium non potest produci melior effectus. Primò, si simpliciter materia non sit in potentia ad maiorem perfectionem, secundū quem modum. Commen. dicit de Philosopho, quod natura in eo prologo ostendit ultimum sui posse, ut ostendit ultimam perfectionem possibile in materijs. Secundò, si dispositio materiae, & eius capacitas repugnat ulteriori perfectioni, licet forte materia simpliciter sumpta ad ulteriorem perfectionem non habeat repugnantiam. Tertiò ex parte produci etiam dupliciter. 1. si re- titer esse potest. Primò si repugnat effectui. Secundò, si repugnat huic effectui: nam nulla virtus agentis primus modus non potuisse producere res meliores, propter aliquam dictatum rationum hoc contingit, sed huiusmodi ratio sumi non poterit ex parte agentis. Scilicet dist. eo quod agat ex necessitate naturæ: ostē 43. q. 1. art. I sum est enim supra Deum agere ex libertate voluntatis. Nec & hoc contingit, quia tota bonitas producentis relucat in producto: nam cum creaturæ sint improportionatae Creatori, non sunt capaces tantæ bonitatis, quanta existit.

**Quod nec
enā modus
producendi
hoc tollit.**

existit in ipso. Rursum hoc non potest contingere ex modo producendi: nam Deus cū sit primum agens, non agit ex suppositione materiæ: & sicut non supponit materiam, sic non supponit materiam dispositam: & ut potest totū producere, sic potest capacitatē ampliare: ideo non possumus dicere Deū non potuisse facere meliora, quia repugnet ipsis recipiētibus, vel capacitatē eorū.

**Quod nec
erā effectus
productus
hoc tollit.**

Si ergo erit aliqua causa, vel hoc erit, quia repugnat effectui simpliciter, vel quia repugnat huic effectui: productio-
nē meliorē repugnare simpliciter effec-
tu non est possibile. Nā illa simpliciter sunt impossibilia & repugnant simpli-
citer effectui, quæ effugiunt rationē en-
tis, & contradictionem implicant; esse autem melius non effugit rationē en-
tis: immò si ratio bonitatis ex esse sumitur, quod magis habet de bonita-
te, magis habet de esse. Simpliciter er-
go loquendo Deus potuit meliora pro-
ducere, cūm hoc non repugnet nec producenti, nec modo producendi, nec

Nota totam productō simpliciter. Sed si queratur:
Teococia q. utrum Deus hunc effectum, vel hoc productum potuerit facere melius: & utrum talis factio repugnat huic produ-
ctō? Non est respondendum sim-
pliciter: sed dītingendum est de melio-
ratione. Nam si loquinur de meliora-
tione, quantum ad bonitatem essen-
tiale, quæ respicit naturam rei, Deus
hunc effectum non potuit facere melio-
rem: quia si mutaretur eius natura, non
remaneret ulterius hic effectus. Nam
gradus bonitatis essentialis assimilat⁹
unitatibus in numeris: quia sicut qual-
itet unitate addita, variantur species nu-
merorum, sic quolibet tali gradu addi-
to vel remoto, mutat⁹ species entium:
si verò loquamur de melioratione acci-
dentali, potuit Deus hunc effectum me-
liorem facere. Simpliciter ergo Deus D
potuit facere meliora; hæc tamen vel
illa fieri meliora potuerūt quantū ad bo-
nitatē accidentalem, non substantialē.

Respond ad arg. Ad 1. dicendum,
quod duplex est esse, substantialē, & ac-
cidentale: simpliciter loquendo potuit
meliora producere quantum ad u-
trumque esse: hos tamen effectus non
potuit producere meliores quantum
ad esse essentiale: quia si tale esse muta-
retur, non remanerent ulterius hi esse-

**Nota de esse
accidentis.**

Aetus: potuit tamen eos meliores facere quantum ad accidentale. Ad 2. dicendum, quod cūm dicitur, *accidentia non sunt entia nisi quia sunt entis*, & quod solū sunt entia per comparationem ad entitatem, quæ est in substantia, nō est intelligendū quod nulla entitas sit in accidentibus: sed quia huiusmodi entitas est secundū quid, & quia ab eo, quod est secundū quid, non est denominatio, non propriè propter talem entitatem dicuntur en-
tia; sed propter entitatem simpliciter, quæ est insubstantia: est ergo in re du-
plex esse, vel duplex entitas, substantia-
lis, & accidentalis, & non una tantum, B ut ratio arguebat. Ad 3. dicendum, quod si Pater non genuisset Filium optimum, invidus fuisset: nam cū Filius procedat ab eo naturaliter, oportet eum talē esse, secundū quod natura Divina requirit, propter quod tota bonitas paterna debetur Filio, cū ei debeat natura Divi-
na; & totam talem bonitatem poterat capere, cūm sit Deus; sed subtrahere & li-
qui, quod ei debetur, & potest capere, ex invidia procedit: Ideo si Pater potuiss-
et, & noluisset, gignere Filium opti-
mum, invidus fuisset. Creatio tamen est opus voluntatis: unde tanta bonitas de-
betur creatoris; quantum Deus eis vult
comunicare: propter quod tales Dei, crea-
turæ fecit quales voluit: & si non
communicavit eis omnem bonitatem, non
fuit invidus, cūn eis talis bonitas non
debeat. Ad 4. dicendum quod omnia situl sumpta sunt valde bona
ratione ordinis, modo quo patebit: unū
quodque tamen in se, ut est quid crea-
tum, bonum est, & meliorari potest, vel
melius potest inveniri,

ARTICVLVS IJ.

Vtrum Deus totum universum potuerit facere
melius, quam fecerit?

D. Thm. 1. p. q. 25. art. 6. Arg. in 1. ss. dist. 45.
q. 1. art. 1. Greg. Avrm. dist. 44. q. 4. Gerard.
sc̄. dist. 44. q. 4. uica Franc. à Christ. ibidem q. 6.

S Econdū queritur: utrum Deus totū universum potuerit facere melius? Et videtur, quod non: quia optimi est optima adducere: cūm igitur Deus sit quid optimum, oportet universum ab eo factum optimum existere: non igitur potuit ipsum facere melius. Præte-
redd:

reā: universum dicit aggregationem omnium bonorum, sed aggregationi omnium bonorum non potest fieri additio, ergo Deus universum non potuit melius facere. **Præterēā:** Deus quidquid producit, ex toto sua potentia producit: nam semper Deus se toto operatur: sed quod producitur secundūm totam potentiam alicuius, ab eo non potest fieri melius, ergo universum, quod Deus secundūm suam totam produxit potentiam, melius fieri non potuit. **Præterēā:** ut habitum est supra, licet unumquodque in se bonum sit, omnia tamen simul sumpta sunt valde bona: cùm ergo universum dicat omnia simul sumpta, universum est valde bonum: non ergo potuit fieri melius. **Præterēā:** ex hoc aliquid est malum in quantum est privatū ordine, quia secundūm Boëtium 4. de Consola. Ordo Divinæ providentiaz cuncta complectitur. Si igitur nihil est ibi ordinatum, nihil est in universo hædens rationem malī: est igitur summum bonum, cùm sit malo impermissum.

In contrarium est: quia una pars universi est melior, quam alia: cùm igitur Deus potuerit facere universum solum ex partibus nobilibus, potuit facere universum melius, quam fecerit. **Præterēā:** cùm multa mala in universo videamus, & Deus omnia talia coercere possit: quia voluntati eius nullus estilitere potest, potuit facere universum melius, quam fecerit: quia si fecisset ipsum absque omni malo, cùm malum diminiuat de ratione boni, fecisset ipsum melius, quam fecerit.

RESOLVTIO.

Universum meliorari posse, quia ordinata, in se meliora esse possunt tam intensivè, quam extensivè, certum est: ceterum secundūm ordinem extensivè meliorari, eisdem manentibus partibus; ac his etiam melioratis, quantum ad ordinem intensivè nequit: valet tamen quantum ad bonum, quod ex partium proportione resulet, atque ipsas quantitas ad finem ultimum meliorari non est possibilis: erit autem quantum ad proximum finem.

Respond. dicendum, quod bonitas universi potissimum ex ordine vide-

A tur consurgere: unde & Phus 12. Meta. Post bonum ducis collocat bonum ordinis: bonum autem ordinis dupliciter accipi potest. Primo ratione ipsius ordinis in se. Secundo ratione partium ordinatarum: cùm ergo queritur: utrum Deus potuerit facere melius universum quam fecerit? Hujusmodi melioratio aut accipitur secundūm ipsum ordinem in se, aut per respectum ad ordinata: meliorari autem universum, quia ipsa ordinata meliorari possunt, per omnem modum est verum. Nam sive extensivè, sive intensivè intelligatur huiusmodi melioratio, non est impossibile quod dicatur: potuit enim Deus extensivè melius facere universum, quantum ad partes ejus, quæ ordini subduntur, sive quantum ad ipsa ordinata: quia potuit multa genera creaturarum facere in universo, quæ non fecit: & multi gradus gentis in universo esse potuerunt, qui non sunt. Rursum etiam intensivè universum meliorare potuit, faciendo quamlibet partem universi meliorem: quod dupliciter esse posset. Primo quantum ad meliorationem accidentalem, & talis melioratio non requireret substantialiter alias partes universi. Secundo quantum ad bonitatem substantialiem, ut si pro quoilibet gradu entis, qui in universo existit, fecisset alium gradū altiorem: ita quod quamlibet pars talis universi esset alia substantialiter à partibus universi. Huiusmodi igitur melioratio universi, quantum ad ea quæ ordini subduntur, per omnem modum est possibilis. Sed si queratur, utrum quantum ad ipsum ordinem meliorari possit? Est de ordine distinguendū, quoad ordinem: quia quidam est ordo partium in dinem sā se toto: quidam partium ad finem. Hunc dupliciter. duplēm ordinem tangit Phus 12. Me- De meliora- tione univer- si, quoad or- D ta. cùm ponit ordinem in universo: ex eo quod una pars ordinatur ad aliam partem, qui ordo est partium in toto: ex eo quod totum universum ordinatur in membro re- Deum, qui ordo sumitur per compara- tionem ad finem. Si ergo loquimur de ordine partium in toto: utrum secundūm ipsum universum meliorari possit? Di- cendum, quod melioratio secundūm talem ordinem potest intelligi extensi- vè & intensivè. Si intelligatur extensi- vè manentibus eisdem partibus universi meliorari non potest. Nam tunc extensi- vè meliorari posset secundūm talem or-

ordinem, quando hujusmodi ordo extenderet se ad aliquas partes universi, quæ carerent ordine, quod esse non potest: quia in universo secundum Aug. 3. q. de Provi. qq. q. de Providentia: *Summo Deo cuncta benè administrante que fecit, nihil inordinatum est.* Vnde communis sententia est, quod sicut quantum ad ipsas partes ordinatas universum per omnem modum meliorari potest; sic è converso, quantum ad ipsum ordinem extensivè nullo modo meliorari valet.

Opinio de melioratione intensiva universi. Sed utrum intensivè secundum talē ordinem meliorari possit? Eoneedunt aliqui simpliciter, quod sic. Dicunt enim quod si quælibet pars universi meliorata esset, ordo intensivè in universo

Contra. simpliciter esset melior. Sed non est bene dictum, quia sic considerare ordinem magis est considerare ipsum quantum ad partes ordinatas ad quas se extendit, quam in se. Oportet autem nos dicere, quod secundum ordinem in se aliquo modo universum sit valde bonum. Sic enim cuncta, quæ fecit Deus, sunt valde bona propter bonum ordinis.

Modus proprius. Ideò notandum, quod in ordine duo est considerare. Primo proportionem. Secundo bonum quod ex proportione resultat. Nā si cordæ lyræ ordinatae essent, in hujusmodi ordine duo considerantur.

In ordine est considerare da essent. Primo proporcio cordarum principaliter ad invicem, ut quia una excedit aliam proportionem secundum modum debitum. Secundo partium, & bonum quod ex hujusmodi proportione bonum, quod ex proportione resultat, ut melodia vel symphonia de tione resultans auditum. Si igitur quælibet cor dat: secundū da secundum modum suum fieret melioratio, ibi ordo melioratus esset, non quantum ad proportionem, quia si proportionaliter prius se excedeant cordæ, & bene quantum tamen meliorata sunt, si ibi debitus or ad bonum do debet existere, secundum proportionem debitā se excedent: tamen esset ibi melioratio quātū ad bonū, quod ex proportione resultat: quia melioratis cordis resultaret ibi maior symphonia, & magis mulcerent auditum: sic & in universo se habet. Nam partes universi sic proportionaliter se excedunt, & secundum tantam analogiam ordinatae sunt, quod si omnes partes universi meliorarentur, si debito ordine se haberent, proporcio universi sic meliorati non esset maior proportione, quæ nunc in universo existit; bonum tamen, quod ex

A tali proportione resultat, esset melius. Nam sicut ex proportione cordarum resultat symphonia, sic ex proportione partium universi resultat manifestatio Divinæ Majestatis: & sicut melioratis cordis, licet non augeatur proportio, melioratur tamen symphonia: sic melioratis partibus universi, non varietur proportio, magis tamen manifestatur Divina bonitas. Ergo intensivè quantum ad ordinem non potest meliorari universum, considerando proportionem, quæ in ordine consistit; potest Quod un tamen meliorari quantum ad bonum, versum intē quod ex proportione resultat. Verum sive meliora quia ordo magis essentialiter se teneri non potest ex parte proportionis, quam ex parte proportionis, quod ex parte proportionis, cū nō sed bene ipsa proporcio sit quidam ordo, & non quantum ad bonum quod ex proportione esse habet, magis negare debemus secundum ex proportione resultat: & quia ratione resultat, quātū affirmare. Si vero loquimur de ordine secundum quod partes paliter proportionē dicuntur in finem, utrum secundū ordinantur in finem, utrum secit, & non ordinantur in finem, utrum secundū ordinem universum sit bonū quod meliorari possit, ut utrum possit ordinari inde resultat ad meliorem finem? Distinguendum est concedi de fine: quia hujusmodi finis vel est finis ultimus, vel proximus. Quantum ad finem ultimum res meliorari non possunt, ordinem meliorari non sunt. Non enim possunt habere meliorari non rem finem, cum ipse Deus secundū hūc potest intendere modum sit finis omnium. Si vero loquimur de fine proximo, quia hujusmodi finis habet gradus, secundū quod partes universi gradatim se habent, secundū hunc modum universum meliorari potest: quia si omnes partes universi meliorarentur (accipiendo, sic finem) ordinarentur ad meliorem finem.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, Partes uniuersitatis quælibet res in se considerata non versi quantū est optima, nisi loquendo de bonitate timū meliorationis, secundū quam, manente regulari non possunt, eadem, secundū substantiam meliorare: sed regulari non potest. Totum tamen universum non quantum ad aliquo modo optimum est ratione ordinis, modo quo dictum est, non tamen simpliciter est quid optimum: unde aliquo modo meliorari potest, ut patet per habita. Ad 2. dicendum, quod universum aggregat omne bonum quod actu existit; non tamen aggregat omne, quod Deus potest facere; unde arguitur, quod

quod post Deum nihil est melius univer-
to, nō tamē habetur, quod univer-
sum meliorari non possit. Ad 3. dicen-
dum, quod licet Deus producat quem-
libet effectum secundum suam totam
potentiam; effectus tamen consequitur
bonitatem secundum voluntatem Divi-
nam: ideo potest Deus meliora facere,
quam faciat. Ad 4. dicendum, quod
omnia sunt valē bona ratione ordinis;
at tamen illæ partes universi meliorari
possunt, & si meliorarentur, universum
esset melius. Ad 5. dicendum, quod in
universo est aliquid malum: at tamen
hujusmodi malum non per omnem
modum erigit ordinem Divinæ provi-
dentia, propter quod bene dictum est,
quod in universo nihil est inordinatum.
Sed propter hoc non habetur, quod uni-
versum meliorari non possit: quia licet
ordo universi extendat ad omnia, &
quodlibet ordinatum sit; possint tamen
partes universi meliorari, & sic univer-
sum esset melius.

Ad argumenta in contrarium dicen-
dum, quod si omnes partes universi es-
sent æquales, quantumcumque essent
nobiles, & si in universo nihil mali es-
set, universum non esset iude nobilis:
quia mala, & inæqualitas partium fa-
ciunt ad decorum universi.

Vtrum Deus totum universum potuerit facere
melius? Vbi nota quod cū melius præsup-
ponat bonum. Scindū quod bonum in or-
dine consistit: quia post bonū ducis est bo-
num ordinis primum bonum. Bonum au-
tem ordinis dupliciter accipitur, in se, vel
quoad ordinata. Quoad ordinata universum
meliorari potest intensivè, & exten-
sivè. Extensivè quidem, quia potuit, & po-
test multa genera creaturarum in univer-
so facere, quæ non fecit, & multi gradus
entis in universo esse potuerunt, qui non
sunt. Intensivè etiam, pliò accidentaliter:
quia talis melioratio non requireret
alias partes universi: substat aliter, quoniam
si pro quolibet gradu universi faceret aliud
gradum aleiorem. De bono autem ordinis
in se dicendum quod non potest meliora-
ri. Non quidem extensivè: quia tunc ali-
que partes universi caruerint, vel carerent
ordine, quod illæ non potest. Nec intenti-
vè: quia quantumcumque partes fierent
meliores, proportio earum, quæ principa-
liter consideratur in ordine, non esset me-
lior. Verumtamen bonum sic esset melius
quod resultat ex proportione; sed illud non
principaliter consideratur in ordine. Par-
tes autem universi quoad finem ultimum
meliorari non possunt, sed bene quoad
proximum.

ARTICVLVS III.

Vtrum sit aliqua creatura, quamlibet me-
lius esse posse?

TERTIÒ queritur de quibusdā crea-
turis excellentibus, utrum potuerit
eas Deus facere meliores? Et videtur,
quod humana natura in Christo nihil
possit esse melius: quia tanta fuit illa u-
nio, ut Deum faceret hominem; & ho-
minem Deum. Sed cū Deus sit quo
maius excogitari non potest secundum
Anselmum in Protol. Humanitatem
Christi, quæ Deo est unita, nihil potest
esse melius. Præterea: videtur, quod & gra-
tia Christi nihil sit melius: quia bono
infinito nihil est melius; sed gratia Chri-
sti est bonum infinitum, cū ei fuerit
datus spiritus nō ad mentem, ergo
aliqua creatura est, qua nihil melius esse
potest. Præterea: videtur, quod Beata
Virgine nihil melius esse possit: quia se-
cundum Anselm. 18. de Conceptu vir-
ginali. Decebat, ut illius hominis conceptio
de matre alijs purissima fieret: nepe deceret,
ut ea puritate, quia maior sub Deo neque
intelligi, illa miceret. Præterea: videtur
quod beatitudine nihil possit esse me-
lius: quia secundum Boëtiuni, Beatitudo
est statim omnium bonorum aggregatiōne per-
fectus, sed nihil potest esse melius omni
bono, ergo &c.

In contrarium est: quia cū quæ-
libet creatura sit certis limitibys circun-
scripta, quodlibet bonum creaturæ est
finitum bonum, sed cuiilibet finito bo-
no potest fieri additio, ergo &c.

RESOLVTIO.

Creatura, quæ creatura est, simpliciter lo-
quendo, ab omnimoda perfectione deficit, &
Dea esse aliquid melius potest: nisi habere
per ordinem ad infinitum bonum ratione
al quam infinitatis, secundum quam
nihil melius esse
possit.

Respond. dicendum, quod omnia
entia quodam modo clauduntur
inter duos terminos, quorum unus est
supremus, ultra quem non licet ascen-
dere: alius est infinitus, infra quem non
potest esse progressus. Iste duo termini
non

Anselm. de
Cœc. virg.
cap. 18.

non sunt ejusdem generis. Nam terminus supremus est actus purus, & est quid increatum, videlicet Deus ipse. Terminus infimus est potentia pura, & est quid creatum, quia materia prima: igitur in descendendo invenimus statum in rebus creatis. Nam materia prima ordinatur naturæ nihil nullus esse potest: est enim prope sibi secundum Aug. & secundum Commen. in 1: Physico: ut in

Comm. 1.
Phys. com.
eo.

est medium inter ens & nihil. Adeo autem infimè rationem entitatis participat, quia si terminus participaret, non constitueret gradum entis, sed esset purè nihil. In ascensu autem non invenimus terminum in genere creaturæ: nam nihil creatum potest esse actus purus, nam si esset actus purus, esset ipsum esse, & non participaret esse: & si non participaret esse non haberet esse ab alio, propter quod non esset quid creatum. Est ergo aliqua creatura, in se considerata ordine naturæ, ita infinita; qua non potest esse inferior, cum in descendendo sit dare statum in creaturis: nulla tamen ita est superma, qua non possit esse superior: quia in ascensu non est status in rebus creatis, sed in Creatore. Est enim hic ordo, quod materia prima est potentia pura; Deus vero est actus purus: omnia autem intermedia sunt actus admixtus potentie, & potentia admixta actus. Similiter ergo loquendo, solus Deus est ita bonus, quam melius excogitari non potest; omnis autem creatura, ut creatura est, similius loquendo, ab omnimoda perfectione deficit, & ea aliquid esse melius potest. Advertendum tamen propter argumenta quod (sicut communiter dicitur) licet quælibet creatura simplicitate sit bonum finitum, habet tamen quamdam rationem infiniti, secundum quod habet quendam ordinem ad infinitum bonum. Hujusmodi autem ordo non est uniformis: quia aliquando sumitur solùm secundum respectum, & sic beata Virgo habet quamdam rationem infinitatis, in quantum fuit Mater Dei: & universum est quoddam infinitum; in quantum ordinatur ad infinitum bonum: & gratia habet quamdam rationem infinitatis, in quantum conjungit nos bono infinito: & multa talia exempla adducere possumus ad ostendendum, quod non est contra rationem creaturæ aliquo modo habere quamdam rationem

Epilogus di-
ectorum.

infinitatis. Aliquando autem sumitur per comparationem ad esse, secundum quem modum humana natura est unita infinito bono: quia fuit assumpta ad esse personale Verbi, & ut non faciet per se personam, sed substantificatur in hypostasi Verbi. Quando autem huiusmodi infinitas sumitur per respectum, tunc absolute de talibus non possumus profetter sententiam. Vnde non est simplicitate dicendum, quod Beata Virgine nihil possit esse melius; vel quod universum, & gratia nihil melius esse possit; sed per quemdam respectum, & ut talia infinita sint; haec de ipsis prouinciari possunt. Habet enim quamdam rationem infinitatis Beata Virgo, ut est Mater Dei: universum, ut ordinatur ad Deum: gratia ut conjungit nos ipsi: & quia sicut sunt infinita bona, sic eis melius nihil esse potest: id est dicere possumus; quod Beata Virgo non potuit esse melioris Mater: quod universum non potest ordinari ad melius: quod gratia non potest conjugere meliori: sed Christus homo est infinitum bonum secundum quendam comparationem simpliciter, in quantum est idem esse personale, & eadem Persona Filius Dei & illius hominis. Vnde quoddam modum simpliciter concedere possunt, Christo hominæ nihil possesse esse melius: humana tamen Christi aliquo modo, ut in quantum est quoddam creatura, aliquid melius esse potest.

Respond ad arg. Ad 1: dicendum; Nota respon sione quod licet humana natura in Christo gratia anime Christi substantificetur in Persona Verbi, tam hujusmodi natura à Divina natura est distans in infinitum: propter quod ea in quantum quædam creatura est, aliquid melius esse potest. Ad 2: dicendum, quod gratia Christi non fuit infinita simpliciter, quia determinata erat ad aliquod genus etis; aliquo tam modo in infinita: quia in aliquo modo poterat dici nisi ea includitur omnis ratio gratiae: unde tio gratiae. Vide supra, dist. 1. art. 4. p. 1. q. 1. illa simpliciter non esset quid infinitum, sed quia habebat quendam modum infinitatis. Ad 3: dicendum; quod Beata Virgo fuit purissima, non quia esset actus purus, vel quia esset ipsum esse, propter quod ei competet omnis ratione

lio essendi & omnis ratio bonitatis: sed erat purissima, quia erat munda ab omni contagione peccati. Ad 4. dicendum, quod beatitudo est quoddam modo infinitum bonum, quia conjugit nos illi bono, in quo est omne bonum. Similiter tamen in se considerata, ut est quid creatum, non est infinitum bonum: unde unus homo est beatior alio, & beatitudo unius est maior beatitudine alterius. Vel dicere possumus, quod status omnium bonorum aggregatione perfectus per se & essentialiter convenit beatitudini increata: alijs vero beatitudinibus coavenit per participationem quamdam.

A destinavit, non potest ipsum non praestare, non ergo potest quidquid potuit.

In contrarium est Magister in littera qui ait: quod Deus semper potest quae aliquando potuit. Præterea: qui non potest quod aliquando potuit, ejus potentia diminuta est: sed Divinam potentiam diminutam esse impossibile est, ergo quidquid Deus aliquando potuit, modo potest.

RESOLVTIO

Deus potest quidquid potuit, si referatur ad **D**ivinum posse: non vero si, quidquid, referatur ad res possibiles: quia alii quid potuit antea esse possibile, quod nunc possibile non est.

Respond. dicendum, quod in Deo non est potentia nisi activa: potentia autem activa & modus agendi sequitur modum eiusdem: quia quidquid agit, agit prout est in actu, & ut habet esse. Cum igitur Divinum esse continet omne esse, ut potest haberi à Dionysio s. de Div. nom. in sua potentia reservatur omne posse. Quia igitur respondet potentia activa ipso esse, & aticui competit tale posse, ut ei competit esse: querere utrum Deus possit quidquid potuit. Est querere: utrum Deus scit quidquid scivit. Et quia Deus semper stat in se ipso, & à suo esse variari non potest, ut dicitur 9. de Div. nom. Diony. 5. de omne posse, quod prius habuit, nunc Div. nom. habet: sicut omnes esse nunc ei convenient, quod prius congruebat. Propriè ergo & per se loquendo potest quidquid potuit, sicut est quidquid fuit.

Tamen, ut magis appareat veritas. **D**icendum, quod ut potest scilicet dist. patere ex dictis, Deus non dicitur om. 42. & 43. niptens: quia possit quidquid, et universali potest, sed quia potest quidquid haber rationem entis. Nam, ut habitum est, ex scilicet hoc dicitur habere omne posse: quia dist. 42. q. suum esse continet omne esse. Sic enim videmus in rebus creatis, ut quia qualibet creature est contracta ad genus vel ad speciem, & est hoc vel illud, quodlibet creatum habet limitarem potentiam, & potest hoc vel illud: ut quia calidum

QUESTIONE V

QUESTIO IJ.

De potentia Dei circa præterita.

ARTICVLVS VNICVS.

Utrum Deus posset quidquid potuit.

Dinde queritur: utrum Deus possit quidquid potuit? Et videtur, quod non: quia quod nullomodo est possibile, non subjaceret alicui potentia: sed aliqua aliquando fuerunt possibilia, quae modo non sunt, sicut omnia præterita, ergo aliqua aliquando Deus potuit: et quod possibilia erant, quae nunc non potest, quia possibilia non sunt. Præterea: secundum Magistrum in littera, Deus potuit incarnari, & nunc non potest, sed posse incarnari est aliquod posse: non ergo quidquid Deus potuit modo potest. Præterea: si dicatur, sicut dicit Magister in littera, videlicet, quod licet Deus non possit incarnari, vel resurgere, sicut olim potuit: potest tamen modo incarnatus esse & surrexisse, in quo eisdem rei potentia monstratur. Contra: cæcus, qui prius vidit, nunc videre non potest; potest tamen vidisse: si ergo hoc sufficit ad hoc, quod aliquid quidquid potuit, possit dicere possumus, quod cæcus quidquid potuit, potest, quod nullus concederet. Præterea: si Deus aliquem præ-

sic dū est determinatū talē est, potest in effectū tali est correspondentem, quia potest calefacere: & frigidū potest infrigidare. Si ergo est aliquod esse non contractum. ad genus & ad speciem, quod propriè non sit hoc vel illud, sed sit omne esse, runc in illo esse, quod est omne esse, reservabitur potentia, in qua sit omne posse. Sed cūm tale omne posse sumatur per respectum ad omne esse, quod effugit diuinam rationem entis, & nullo modo esse potest, nullo modo tali potentia potest esse subjectum: & quia verificatio contradictiorum non potest habere rationem entis, quæcumque contradictionem implicant, & si enuntiari possunt, Diuinæ potentiaz non subiacent: nec tamen propter hoc Deus debet dici non omnipotens: nam omnipotens dicit omne posse. Si ergo sit aliquid, quod sub posse non continetur, hanc propositionem universalē, quæ est omne posse, non falsificat. Nam sicut omnis homo falsificari nō potest,

nisi pro his de quibus homo prædicatur: unde deridendus esset ille, qui vo-

scilicet dia. lens falsificare, hanc. Quid si homo currit, 1. q. 1. art. 1. instaret in alio. Sic omne posse falsificari non potest, nisi per ea quæ potentia subiacet, propter quod deridendi sunt illi, qui arguere volunt Deum non esse omnipotentem, dando instantiam in his, quæ potentiaz subiacere non possunt. Et ergo Deus omnipotens, licet contradictria verificari non possint: unde non potest facere, quod aliquid simul sit album & non album, vel quod præteritum non sit præteritum. Nam præteritum non esse præteritum contradictria implicant; unde &

Phus 6. Eth. dicitur: instaret Agathen, dicentem: Deus hoc sibi præterit, infecta facere, quæ facta sunt; non enim potest Deus facere, quod facta sint infecta, sive sint non facta: non quod impotentia sit, ex parte Dei, sed quia talia potentiaz non subiacent: propter quod, si propriè loqui voluntis, non debemus dicere, quod Deus ista non possit facere, sed quod talia nō possint fieri. Cum igitur sit impossibile præteritum non esse præteritum, & omne quod fieri potest sit futurum: et quod quod sit, nondum est, nihil præteritum, secundum quod hujusmodi fieri potest. Dicere ergo præterita fieri possibilia, secundum quod hujusmodi, est

B. Egid. Col. sup. 1. Sent.

A dicere præterita non esse præterita. Ideo dicimus Deum non posse incarnari, cū incarnatus fuerit, & non posse resurrecere cūm resurrexerit. Cūm igitur queratur: utrum Deus possit quidquid potuit? Si hoc quod dico, quidquid, referatur, ad Divinum posse, potest quidquid potuit: sicut est quidquid fuit, & convenit ei omne posse quod prius competerat: sicut & omne esse quod antea congrebat. Si vero hoc quod dico, quidquid, referatur ad res possibles, sic Deus non potest quidquid potuit: quia aliquid fuit antea possibile, quod nunc non est possibile. Verum quia in hac locutione, utrum Deus possit quidquid potuit?

Ex vi sermonis ly quidquid magis respicit ipsum posse, quam ea quæ sunt subjecta potentiaz, cūm Divinum posse in nullo diminutum sit, dicere debemus, quod Deus potest quidquid potuit. Aliqua tamen antea fuerunt subjecta Diuinæ potentiaz, sive fieri potuerint, etiam fuerūt futura, quæ tamen nunc subjecta non sunt, & fieri non possunt: quia sunt præterita. Et hoc est, quod Magister ait: Fateamur igitur Deum semper posse quidquid semel potuit. Id est, habere illam potentiam, quam semel habuit. Sed non semper posse omne illud, quod aliquando portavit, sive non omne id, quod aliquando fuit subjectum Diuinæ potentiaz, nunc fieri potest.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod non arguitur Deum non posse quidquid potuit, vel quod in aliquo Diuinum posse sit diminutum: sed soluti quod aliqua fuerunt possibilia; quæ nunc non sunt possibilia, quod coadiebat. Et per hoc patet solutio ad secundum: quia non arguitur Divinum posse esse in aliquo diminutum, sed quod aliquid fuit antea possibile, quod autem, quia est præteritum, possibile non existit. Ad 3. dicendum, quod Deus quidquid potuit potest, & potest nunc resurrexisse; licet non possit resurgere: quia illa eadem potentia, per quam resurrexit, est in ipso non diminuta. Sed cæcus non potest vidisse, quod sit in eo illa potentia, ut virtus visiva, per quam videbat: & id est non potest cæcus quidquid potuit: quia eius potentia est diminuta: potest tamen Deus quidquid potuit: quia ejus potentia non est immutata: unde non est simile quod dicebatur simile. Sed si volumus

LXXX

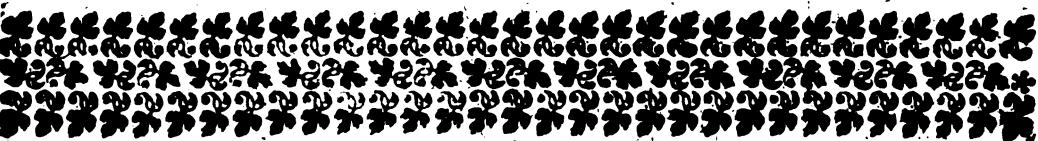
reduc-

Nota ex eiusdem deo pluia de p̄tentia Dei circa præteritum ad simile reducere exemplum tacum ad simile dicamus: quod sicut aliquis per virtutē visuā determinatur ad aliqua objecta, ut ad visibilitatem: sic Deus per suam potentiam se extendit ad omnia possibilia. Si esset possibile quod objectum visus fieret objectum auditus: ut quod aliquis color definens esse visibile, fieret sonus, & esset audibile: dicere possemus, quod habens virtutem visivam, potest quidquid potuit, & tamen prius potuit videare colorem illum, quem jam factum solum videre non potest. Sed hoc non arguit diminutionem potentiae visuē, sed variationem visibilis: sic Deus potest quidquid potuit: sed si aliquid fuit prius possibile, & propter ejus præteritionē definit esse possibile, non arguitur quod sit diminuta Divina potentia, sed quod ipsa res sit immutata. Ad 4. dicendum, quod prædestinare dicit actum Divinū, qui non transit in præteritum: tamen si Deus aliquem prædestinavit, nec potest ipsum non prædestinare, non propter præteritionem actus, sed propter Divi-

nam immutabilitatem: sed in hoc non arguitur impotentia Divina vel diminutio potentiae ejus; sed magis comprobatur ejus summa potentia: quia mutari non potest. Argumenta autem in contrarium arguunt Deum posse quidquid potuit, quia ejus potentia non est diminuta, & hoc concedimus.

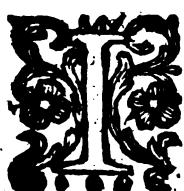
EXPOSITIO LITTERÆ.

SVper litteram super illo: *Licet non posse fieri modo incarnari.* Videtur Magister velle, quod Deus incarnari non possit. Sed contra: sicut dicitur: quia Filius est incarnatus, Deus incarnatus dicitur: *Sic & si Pater incarnaretur, Deus incarnari dicoretur:* sed Pater incarnari potuit & potest (ut in tertio patet) ergo Deus incarnari potest. Dicendum, quod Magister intelligit de Incarnatione, quæ facta fuit: quæ propter præteritionem, siue ut est præterita, ulterius fieri non potest.

DISTINCTIO XLV.

DE VOLUNTATE DEI, QVIE ESSENTIA DEI VNA EST ET
accia, & de signis ejus.

DAM de voluntate Dei. Postquam Magister determinavit de Divina scientia & ejus potentia, hic determinat de ipsius voluntate. Et tria facit: quia 1. dicit quid sit Divina voluntas, & quonodo sit causa rerum, & quot modis dicatur. Secundū determinat de efficacia ejus. Tertiū specialiter determinat de conformitate voluntatis nostrarū ad voluntatem Divinam. Secunda pars incipit, ibi: *Hec minor quæsto.* In principio 46. dist. Tertia ibi: *Scendens quoque.* In principio 48. dist. Circa 1. tria facit: quia primū dicit, quid sit Divina voluntas. Secundū quarto dicit quod modis dicatur. Secunda ibi: *Hec itaque secunda.* Tertia ibi: *Hec non est prætermittendum.* Circa primum tria facit: quia 2. dicit, quid sit Divina voluntas, ostendens ipsam esse idem, quod Divina essentia. Secundū opponit contra id quod dixerat. Nam si Deus est idem velle quod esset: tunc est quidquid vult. Sed tunc vult omnia que facit, est omnia que facit, quod

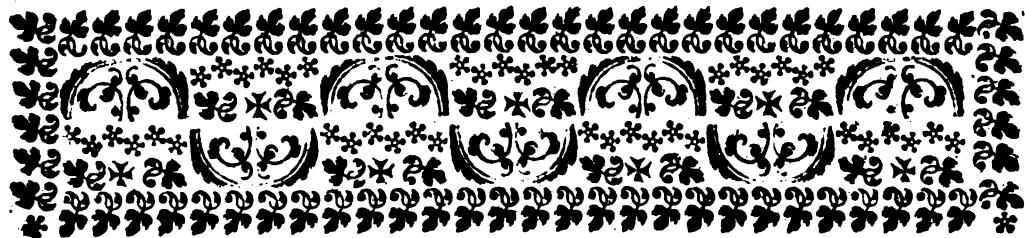
C est impossibile. 3. solvit. Secunda pars incipit ibis *Et licet idem.* Tertia ibi: *Ad quod dicimus.* Circa quod duo facit: quia 1. solvit per simile: nam sicut idem est Divina scientia quod essentia, & tamen aliqua Deus scit, que non est: sic idem est Divina essentia quod voluntas, & cum aliqua vult que non est. Secundū solvit dando intelligentiam dictorum: nam in voluntate & in scientia importatur quædam habitudo & quidam respectus, qui non importatur per essentiam, & idem cocedimus Deum aliquam velle & scire, quæ non est. Est tamen sensus, cum dicitur Deus scit omnia, vel vult illa, hoc est, Divina scientia, vel ejus voluntas est ejus essentia, cui voluntati vel scientia talia sunt subiecta. Secunda ibi: *Et aliisque Deus.* Deinde eum dicit: *Hoc itaque sumus.* Determinat de causalitate Divine voluntatis. Et tria facit: quia 1. dicit Divinam voluntatem non esse causatam ab alia: esse tamen causam aliorū. Secundū declarat hoc quod dixerat, videlicet, Divinam voluntatem causatam non esse, quia nihil est prius ea. Tertiū dicta est aliud, scilicet, ipsam esse causam aliorum. S-

cuadæ

et hæc ibi: *Qui enim ejus queris. Tertia ibi: Voluntas igitur Dei.*

Tunc sequitur illa pars: *Tant non est pretermittendum. In qua determinat quot modis accipitur Divina voluntas. Et duo facit: quia primò ponit principalem significationem ejus, secundùm quod voluntas dicitur ejus beneplacitum, quod semper impletur. Secundò ponit tropologicam ejus acceptationem, inquantum ipsa signa Divinæ voluntatis ejus voluntas dicuntur. Secunda ibi: Aliquando vero secundum Circa quod duo facit: quia 1. ostendit quinque esse signa Divinæ voluntatis, quorum quodlibet Divina voluntas dicitur. Nam præceptio, prohibitio, consilium, missio, & operatio Divina voluntas dicuntur, licet sint Divine voluntatis signa: & quia multa sunt talia signa voluntatis Divinæ, voluntates pluraliter nominantur. Secundò de omnibus istis signis determinat, ibi: Ideo autem præceptio. Et duo facit: quia 1. determinat de tribus, ut de præcepto, prohibitione, & consilio. Secundò de duabus residuis, ut de missione, & operatione. Secunda ibi: *Missio quoque Dei.* Circa 1. tria facit: quia 1. ostendit prohibitorym, præceptum, & consilium dici Divinam voluntatem; quia sunt ejus signum. 2. ostendit quomodo in scriptura ipsum præceptum, vel*

A consilium Divinæ voluntatis dicitur. Tertiò manifestat, quod non omnè talè voluntatè Deus vult impleri: quia aliquando Deus præcipit aliquid, vel consilie, quod fieri non vult, ut præcepit Abraham, quod immolare filium, non quod immolationem vellet, sed ut fidem ejus probaret. Sic etiam & de prohibitione intelligendum est. Secunda ibi: *Pro præcepto Dei.* Tertia ibi: *Et sicut illa tria.* Deinde cum dicit: *Missio quoque Dei.* Determinat de permissione, & operatione. Egduo facit: quia 1. dicit tam permissionem, quam operationem aliquo modo esse signum Divinæ voluntatis, propter quod & mala & bona aliquo modo reducuntur ad Divinam voluntatem, aliter tamen & aliter. Nam bona sunt à Deo volita, inquantu ea operatur; mala verò non sunt ab eo volita. Simpliciterunt quia ea operentur; sed interpretativè inquantu ea permituntur. Secundò dat differétiā inter voluntatē Divinā propriè acceptam, quæ dicitur ejus beneplacitum; & voluntatem Divinam figurativè acceptam, prout signa talis voluntatis Divina voluntas dicuntur. Nam Divina voluntas, quæ ejus beneplacitum, est aeterna & semper impletur; signa tamen Divinæ voluntatis sunt temporalia, & non semper impletur. Secunda ibi: *Quinque igitur.* In quo terminatur sententia lectionis & distinctionis.

QVÆSTIO J.

De Divina voluntate.

VIA Magister in præsenti distinctione de tribus determinat, vide licet de Divina bonitate, voluntate in se, de causalitate ejus, & de modis ipsius: idèo de his tribus quæremus. Circa primum quæremus duo. Primo, utrum in Deo sit voluntas? Secundo, utrum hujusmodi voluntas sit sui ipsius tantum vel e-Domi-ni aliorum?

ARTICVLVS J.

Utrum in Deo sit voluntas?

D. Thom. in sum. p. 1. q. 29. art. 1. Franc. 2. Christ. m. 1. SS. d. 45. q. 1. Gavardi. q. 1. de volunt. art. 1.

Ad primum sic proceditur: videtur quod in Deo non sit voluntas;

C quia secundum Damasc. lib. 2. cap. 22. Damasc. lib. & 3. cap. 14. Voluntarium per se sequitur rationem, sed Deus non est naturæ rationalis, sed intellectualis, ergo ei non competit voluntas. Præterea: secundum eundem lib. 2. cap. 22. *Voluntas est ratio-* Idem lib. 22. *nalis liberi arbitrij appetitus, secundum quæ aliquis cap. 22.* *libero arbitrio vult, libero arbitrio inquirit, & scrutatur.* Sed inquirere & scrutari dicunt cognitionem cum discursu: cum igitur non competit Deo intelligere cum discursu, non competit ei habere voluntatem. Præterea: secundum Phum. In 3. de Anima, primum movens est appetibile sive bonum apprehensum: unde movet non motum; appetitus autem vel voluntas movet mota: cum igitur in Deo non sit aliqua virtus, quæ moveat mota, cum ipse sit summè immobilitis, non erit in eo voluntas. Præterea: voluntas est appetitus quidam, sed appetitus quicunque imperfectum importare videtur. Nam materia, & universaliter imperfecta appetit. LXXXI. 2. fuit

Suas perfectiones: cùm ergo in Deo non sit imperfetio, videtur quod ei non competat appetitus, & per consequens nec voluntas.

In contrarium est Damasc. lib. 2. Damasc. lib. cap. 22. qui dicit: In Deo voluntatem quis. cap. 22. dem dicimus, ut electionem propriè non dicimus. Præterea: semper cognitionem sequitur aliquis appetitus: nā ex eo quod aliquis est cognoscens, movetur ad prosequendum vel fugiendum aliquid. quia igitur non est cognitio sine aliquo appetitu vel voluntate, cùm in Deo ponamus cognitionem & intellectum; oportet nos ibi ponere voluntatem.

RESOLVTIO.

Propriissimè in Deo est voluntas.

REspond. dicendum, quod de ratione voluntatis, quantū ad præsens, duo videntur esse, delectatio & libertas. Nam cuicunque competit habere voluntatem, competit & delectari. Vnde Anselm. 4. de Conceptu virginali de ratione voluntatis est ostendit voluntatem in membris sanguinis torqueri & delectari. Nam nihil est libertas arbitrii delectabile, nisi secundum quod voluntarius, ac per hoc naturali nec tristabile, nisi prout est contra voluntatem. Rursum cuicunque competit habere voluntatem, competit liberè agere. Nā tamen habeat licet imperus & appetitus aliquis possit: quia non esse sine libertate; semper tamen delectantur, ratione voluntatis est libertas. Nam secundum bruta: perit delectari: nam cùm delectatio presupponat cognitionem: quia non gaudent nec tristantur quæ cognitione Darent, naturalibus voluntatem habere non competit: eò quod talia delectari non possunt. Rursum nec bruta propriè voluntatem habet. Nam licet eis committatur delectari: quia ut scribitur 7. Ethic. cap. 1. Bestie, & pueri delectari prosequuntur. Tamen quia non sunt Domini sui actus, & magis ducuntur quam ducant, & a-

Damasc. lib. 2. cap. 34. te non possunt. Vnde Damasc. in lib. 2.

cap. 23. ait: Qued cùm irrationalibus inest aliquis appetitus, sōlestī fit impetus ad operationem, unde talia aguntur & ducuntur à naturali appetitu: propter quod concludit, quod irrationalium voluntas esse non potest, eò quod voluntas sit rationalis, & liberi arbitrij appetitus. Dicamus ergo voluntatem esse in hominibus, Angelis & Deo: eò quod talia, cum rationem habeant, extendendo rationem ad omnem cognitionem intellectivam, & delectantur, & liberè agunt, sive sunt Domini sui actus: propter quod eis competit habere voluntatem, sive libertatem arbitrij. Vnde Boë. 5. de Consol. ait: Nulla est rationalis natura, cui non adfit libertas arbitrij. Nam quod ratione uti naturaliter potest, id habet iudicium, quo quequā discernat, per se fagienda, optandave dignoscet. Et subdit, Quibus inest ratio, inest etiā volendi, volendique Appetitus libertas. Licet ergo appetitus quintuplex distinguatur, videlicet, naturalis, anima Voluntas trilis, humanus, Angelicus, & Divinus; liberalis & ana- bertas tamen arbitrij, vel voluntas solū triplex esse cōtingit, humana, Angelica, & Divina, sed in his nō uniformiter est reperta: quia secundum Damasc. lib. 3. cap. 14. Equivocè & aliter dicitur liberè arbitrium vel voluntas in Deo, &

C Angelis, & hominibus: Modū autem hujus analogiæ, & multiplicitatris videre possumus, si benè consideramus delectationē, & libertatem, quæ de necessitate ad voluntatem concurrere diximus. Nā Deus potissimè delectatur, & liberè agit; omnibus autem alijs per participationem, & per quamdam imitationem tunc. talia convenient. Quia maior est (securidū Phum 7. Ethic.) delectatio in quiete quam in motu. Cū ergo per se & primò & principaliter Deo conveniat esse immobile, ei potissimè competit delectati. Vnde & ibidem scribitur, quod Deus semper una simplici delectatione gaudet. Et 12. Meta. habetur quod intelligere Divinum valde est voluptuosum.

Rursum et potissimè competit liberè a-Deo principi gere. Nam libertas sequitur cognitionē paliter eō universalem, & abstractam: nam quia nō liberè a-videmus bruta apprehendere particula-propriè ha-re objectum, non possunt habere dominum voluntarium actus, nec liberè agere: quanto er-tem propter go aliquid intelligit magis per speciem summā delectationē, & plura repräsentantem, libertatem: tanto liberius agit: & quia omnis crea-tura

per participationem, & hoc quia delectatio est ex immobili cognoscatur, nulla creatura per omnem ratione & quiete modum liberè agit. Solus ergo Deus, qui omnino est abstractus, ad nullū genus entium determinatus, per unicam suam essentiam omnia cognoscens, per omnem modum liberè agit. Est ergo in Deo non solum voluntas, immò nihil aliud in comparatione ad ipsum voluntatem habere dicitur: cùm solus ipse per omnem modum liberè agat & immobiliter delectetur. Nam & si non quælibet delectatio arguit voluntatem, delectatio tamen immobilis perfectam voluntatem demonstrat. Vnde alia voluntatem habent in quantum ejus imago existit, & ipsum imitantur. Propter quod Damasc. lib. 3. c. 14. dicit hominem habere voluntatem & liberum arbitriū: quia est imago Divinæ naturæ, quæ est voluntativa & arbitrio libera.

Damasc. lib.
1. cap. 14.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod sicut homo aliquando dicitur intellectualis, cùm tamen propriè sit rationalis: sic Angelus & Deus aliquando dicuntur rationales, cùm tamen sint intellectuales: attamen rationale sit communiter acceptum, ut competit Angelo, Deo, & homini, non dicitur universaliter, propter quod libertas actionis Divinæ superat libertatem actionis nostræ, sicut cognitio ejus nostram excedit. Ad 2. dicendum, quod largè accipiendo præscrutari, & inquirere, talia Deo cōpetunt, licet non cum discursu: nam sicut rationalis dici potest, sic & talia cōvenire possunt. Vel dicendum, quod notificatio illa non est voluntatis simpli ceteri, sed voluntatis ut est in homine. Ad 3. dicendum, quod non est de ratione voluntatis, communiter sumptæ, quod sit movens motum; sed de ratione voluntatis, quæ moveret propter finem alium: & quia voluntas Divina omnia vult propter se ipsam, non oportet, quod moveat mota: nisi forte vellermus loqui de motu metaphoricè, secundum quod alius cognoscens & amans se ipsum movere dicitur, in quantum, secundum modum intelligendi, amatum movet amantem, & cognitum cognoscere, prout in cognitione & amore secundum rationem intelligitur quidam motus. Et istum modum visus est sequi

Plato, qui semper primum movens se ipsum movere dixit. Ad 4. dicendum, quod in Deo non propriè est appetitus, licet in eo sit voluntas: quia appetitus videtur importare desiderium rei non habitæ, quod proptè Deo convenire non potest.

ARTICVLVS IJ.

Vtrum Deus tantum se velit, an etiam alia?

D. Thom. in sum. is 1. p. q. 19. art. 1.

Secundò queritur: utrum Deus velit tantum se, vel etiam velit alia? Et videtur quod solū se velit: quia licet intelligentia vilia, per se loquēdo, nō sumus viles, sed ipsa vilia nobilitetur ex eo quod intelligitur à nobis: quia in intelligendo est motus rerum ad animam. Tamen volendo vilia, de necessitate sumus viles: nam in volendo est motus animæ ad res: ideo in tali actione non res conformantur animæ, sed anima rebus, ergo volendo vilia, vilia non nobilitantur, sed ipse volens vilescit, & vilibus conformatur: cùm igitur omnia sint vilia respectu Dei, & ipse in nullo vilescerat possit, dato quod possit intelligere se, & alia; tamē tātū se volet, & non alia. Præterea: secundum Phum 3. Ethic. voluntas est finis, electio autem eorum quæ sunt ad finem, ergo cùm nihil sit finis voluntatis Divinæ nisi ipse Deus, voluntas Divina est solū respectu sui, & Deus solū se ipsum vult & non alia. Præterea: voluntas movetur à volito; sed nihil aliud à Deo potest movere voluntatem Divinam, ergo nihil aliud à Deo est à Deo volitum. Præterea: quidquid voluntas vult, vel vult ut finem, vel propter finem: sed Deus non vult alia à se, ut finem, cùm solū sua bonitas sit finis voluntatis ejus: nec propter finem, quia habito fine, nihil propter finem appetitur, ut habita sanitate non desideratur potatio. Cùm igitur semper Deus perfectè & completere suam bonitatem habeat, alia ab ipso non sunt volita.

In contrarium est: quia secundum Damasc. lib. 1. cap. 8. *Creatio est opus voluntatis.* Ergo quidquid Deus creat vel 1. cap. 8. producit, illud vult: igitur cùm omnia alia à se ipse creaverit & produixerit, nō solū vult se, sed etiam omnem creaturem. Præterea: amor & dilectio non possunt esse absque actu voluntatis: cùm igit

Phus. 9. B.
thi. cap. 1.

Igitur Deus diligat omnia que sunt, A juxta illud Sap. 11. Diligit omnia que sunt, & nō odisti horum, que fecisti: Deus non solum vult se, sed etiam alia.

RESOLVTIO.

Deus primò & principaliter vult se, & ut principale objectum; alia vero quasi ex consequenti & ut objecta secundaria.

Actus, secundum R espond. dicendum, quod semper potentia secundum modum intellectu quem potest intelligi tendit in seum obiectum, & in aliquod obiectum tendit B principale, principaliter & primò; in aliquod verò sortitur non ex consequenti: & actus ille, secundum me potest, quem comparatur ad obiectum principiorū pale, semper induit nomen potentiae, eò vocatur quod simpliciter & quodam modo naturaliter actus sic acceptus poterit in conclusionū respiciat. Sic enim videmus in intellectu scientia. Simili potest, ut quia intellectus per se & litter volitio va potentia, ut quia intellectus per se & finis dicitur, primò fertur in cognitionē principiorū voluntas in rum: & quasi ex consequenti tendit in quem C tendit cognitionem conclusionum. Nam cognitionē voluntas est men potentiae, & vocatur intellectus: ergo Divina voluntas, & nam ipsa principiorum cognitionē secundum universali ter dū Phum 6. Ethic. intellectus nominatur, & cognitio tamen eorum, in qua voluntas est, & intellectus tendit quasi ex consequenti, ea que sunt non accipit nomen potentiae, sed alio ad finem: tamen nomine nominatur, ut cognitio conspecialis conclusionum non dicitur intellectus, sed do finis haec scientia: non quia conclusiones non inveniuntur per se & primò: & sicut est ex parte propter voluntatis, sic suo modo est ex parte eius ipsius esse voluntatis. Nam principale obiectum dicitur.

voluntatis est finis; ex consequenti autē ea que sunt ad finem: id est actus ille, secundum quem voluntas tendit in finē, Induit nomen potentiae, & dicitur voluntas: prout autē vult ea que sunt ad finē, dicitur electio: id est dictum est, quod voluntas est finis, electio autē eorum, que sunt ad finem, sicut intellectus est principiorum, scientia conclusionum. Vult ergo voluntas finem, & ea que sunt ad finem: sicut intellectus intelligit principia & conclusiones: tamen vult finem per se & primò, ea que sunt ad finem,

ex consequenti: sicut intellectus inteligit principia per se & primò; conclusiones verò intelligendo principia. Cū ergo queritur: utrum Deus velit alia à se, si loquimur de actu voluntatis, prout per ipsum cōparatur voluntas communiter ad omnia sua obiecta sive principalia, sive secundaria, sic Deus non solum vult se, sed etiā alia. Si verò loquimur de actu voluntatis, prout quodam speciali modo: quia principaliter, & primò per ipsum tendit voluntas in obiectum. Sic Deus solum vult se & non alia: & ratione hujus specialitatis dicitur voluntas finis, & non eorum, que sunt ad finem: non quod ea que sunt ad finem non sint volita, sed quia non sunt volita principaliter & primò. Vult ergo Divina voluntas, & etiā qualibet alia finē & ea, que sunt ad finē: tamē quodā speciali modo finis habet rationē volitī, propter quod voluntas ipsius esse dicitur.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod volendo vilia sumus viles, si in vilibus finem nostrum constituimus. Nam voluntas per se & primò tendit in finē, vilescit; sed & ibi quietatur: & id est volendo vilia non volendo tanquam finem, vilibus conformatur & ea tanquam vilescit. Sed si volumus vilia tanquam ea, que sunt ad finem, non conformamur vilibus, ubi non quietarimus, sed ipsi fini, in quā vilia ordinamus. Ergo quia Deus non vult alia à se tanquam finem, sed ut ea que sunt ad finem, potest velle alia à se absque eo, quod vilescat. Ad 2. dicendum, quod voluntas dicitur esse finis, non quia alia à fine non sint volita, sed quia non sunt volita nisi in ordine ad finem: id est voluntas dicitur esse finis formaliter, in quantum omnis ratio volendi à fine sumitur: est tamen aliorum à fine materialiter, prout alia per finem sunt volita. Ad 3. dicendum, quod voluntas Divina comparatur ad omnia alia, sicut voluntas artificis ad sua opera. Nam omnia, que in creaturis aspicimus, à Divina voluntate processerunt. Voluntas autem artificis, & si respectu finis se habet ut mota, & volendo finem quodam modo movetur ab illo; respectu tamen aliorum se habet ut movens: quia volendo finem alia operatur. Vel est causa quare alia producantur, & quia omnia alia à Dco cōparata ad Divinam voluntatem se habent ut ea, que sunt ad finem, non debentur. Voluntas vido alia à se propter se non movetur ab illis, sed perius movet illa.

Deus vult movere, & producere illa inquantum alia à se illa vult. Ad 4. dicendum, quod Deus non quidem vult alia à se non ut finem, sed propter acquirendū, finem: quia propter suam bonitatem, sed communis non propter eam acquirendam, sed ~~communicandam~~ communicandam. Producit enim creatura & vult eis communicare suam bonitatem. Non ergo est simile, quod simile dicebatur, quia potio diligitur propter sanitatem acquirendam: & ideo, habita sanitatem, non desideratur potio; sed Deus vult creaturam propter suam bonitatem communicandam: & ideo, habita sua bonitate creaturam producit, ut ei illam communicet.

QVÆSTIO IJ.

De causalitate Divine voluntatis

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum Divina voluntas sit verum causa?

D. Thom. I. p. q. 19. art. 3. Transt. Ch. dist. 45. q. 5.

Deinde quaeritur de causalitate Divine voluntatis: utrum Divina voluntas sit causa rerum? Et videtur quod non: quia quod per voluntatem est causa rerum, movet ipsas volens & desiderans: sed ut scribitur 12. Metaph. Primum movere, ut desideratum, & amatum. Cùm ergo sic movere possint quæ voluntate carēt, sicut videmus pomum, vel aliquod aliud bonum tanquam volitum & desideratū mouere volentē, & appetē tem, nō oportet Deū per voluntatē esse causam rerum. Præterea: necessariorū nō est causa contingens: sed nos videmus aliquos effectus necessarios: cùm voluntas sit causa contingens, eo quod agat liberē, dicere aliquam voluntatem simpliciter esse causam omnium effectū non est possibile. Præterea: si Divina voluntas est causa rerum, vel est sufficiens, vel insufficiens? Non insufficiens: quia in Deo nulla insufficiencia esse potest. Nec sufficiens: quia posita sufficiēti causa, de necessitate sequitur effectus absque positione aliarum causarum, igitur aliæ causæ superfluerent: nullo er-

Phus 12.
Metu.

Ago modo Divina voluntas est causa rerum. Præterea: Deus est causa rerum operando & producendo res, sed principium operationis videtur esse potentia: non ergo voluntas Divina est causa rerum, sed ejus virtus sive potentia. Præterea: semper per sufficientem causam potest haberi demonstratio de effectu, ergo ad demonstrandum singula sufficit dicere, quia Deus ita vult, ergo ita est: quod est incoveniens: quia tunc tota scientia inventa deperiret.

In contrarium est Aug. 83. qq. qui dicit Divinam voluntatem sufficientem causam esse cœli & terræ. Præterea: omne agens agit secundum modum naturæ suæ: cùm igitur Deus sit intellectualis naturæ, agit intelligendo: sed proprium est omnis intellectualis naturæ, quod agat per liberum arbitrium sive per voluntatem, ut potest haberi à Damasc. lib. 3. cap. 14. ergo Deus per voluntatem suam est causa rerum.

Aug. 83. qq.

Damasc. lib. 3. cap. 14.

RESOLVTIO

*Volumen Divina, non solum rerum causa,
sed suprema causa est rerum.*

Respond. dicendum, quod invisibilis actio Dei per ea, quæ videmus, nobis manifestatur: videmus enim in rebus creatis duos modos actionū, videlicet, actiones per modū naturæ, & per modū artis: secundū utrūq. modū manifestatur nobis Divina actio, si benè videre possumus differentiam actionis Divinæ ad actionem naturæ & artis. Differentia autem, quā habet Divina actio ad actionem naturæ, per quam nobis potissimum est causa rerum, non voluntas, quod innescit Deum agere per voluntatem, quod sumitur ex ordine: nam natura a-paret ex diff. git, in quantum sibi ordo ab alio præstatur: sed modus actionis Divinæ est ex Deo quod ipse alijs ordinem præstituit, rationem naturæ quod declarari potest per superiorū habita-^{re}ta, ubi declaratum fuit naturam non a-sciens dist. gere nisi rememoratam ex superioribus *11. q. 1. art. 6* causis, & quod omnis talis ordo prove- niebat ex arte Divina intellectuali. Cùm igitur ordinare non sit nisi habētis cognitionem & agentis per modum artis, cum omne tale sit liberij arbitrij, & agat Divina actio per voluntatem, necesse est voluntatem actioni naturæ Divinam causam rerum existere.

Vt tamen melius appearat veritas de sequitur questione:

primo, quod questionis notandum, quod ex hac diff-
actio naturæ est limitata, & tensio, quam habet actio Divina ad
nō autem actionem naturæ, duæ differentia: oriun-
vina actio: tur, quib⁹ habetur, quod Divina voluntas

Secundū est causa rerū. Prima est, quia actio na-
quod actio naturæ non ture est limitata, & nō te extēdit ad om-
potest supremā. Nā eo ipso quod natura agit, ut ab
ma: sed bene alio mota & ab alio ordinata, prætaxa-
actio Divina, tur ei actio secundum metuū ordinan-
tis & moventis: unde & non agere li-
befē, sed ex necessitate. Nam sicut sa-

Actio natu- gitta determinatē varia in terminum,
ra est limita ed quod ab alio ei Ordo præfigitur, &
ca, sed non sibi ipsi ordinari præstituere non po-
Dei.

test: sic omne agens per naturam habet
determinatam actionem, quia tali agen-
ti ab alio ordine præfigitur. Quod autem
habet actionem determinatam, nisi im-
peditat, semper agit: ideo non oportet in talibus ponere voluntatem, per
cujus ira, perīū determinetur ejus actio
ad istum modum agendi. Cūm igitur
Deus non habeat limitatam actionem,
sed quodam ordine ejus actio ad om-
nia se extendat, oportet in eo ponere
voluntatem vel liberum arbitrium, per
cujus imperium progrediatur opus.

Hanc autem viam innuit Aug. 3. de

Aug. 3. de Trin. cap. 4. qui ex eo quod Divina
Trin. cap. 4. actio se extendit ordinatè ad omnia, di-

cit Deum uti omnibus secundum suum
libertatis arbitrium, quod nō esset, nisi
sua voluntas rebus causa existeret. Vnde
ait: Dens suam influentiam ordinatissi-
mis creature motibus ordine omnium creatura-
rum sub ipso Cœatore mirabiliter disposita-
rum, primo spiritualibus, deinde corporalibus
per cuius diffundit, & utitur omnibus ad intō-

mitabile arbitrium sententiae sue. Rursus ex

Quod actio eo quod Deus ordinem rebus instituit:
natura non est supra, natura autem agit ab alio ordinata, se-
sed Dei.

quuntur quod agens naturæ non potest
agens supremum esse, cum magis motu;

sed Deus ipse est supremus agens, cum

omnibus ordine instituat; sed supremū D

agens op̄bit agere libere, nam quod

nō agit libere, agit ab alio motu,

quod agit ab alio motu, nō est agens

supremum. si igitur Deus est agens su-
prenum, op̄bit eum agere libere, &

ut voluntate: sed quod sic agit per vo-

luntatem est causa rerum, ipsa ergo Di-

vina voluntas causa rerum existit. Hac

est ratio in innuit etiam Aug. de

Trin. eodem Ab. & cap. qui primò

obscendit ordinem in rebus esse ex Deo,

Nam corpora inferiora per subtiliora, & po-
tentiora quodam ordine reguntur, & to-
ta corporalis natura per spiritualem, &
spiritualis per spiritum Domini, Ac-
tus universa creatura per suum Cœatorem quodam
ordine regitur. Secundū ex hoc ordine
concludit Divinam voluntatem supre-
mam causam omnium. Dicens: Ac per
hoc, videlicet quod omnia Divino regu-
tur ordine. Dei voluntas est prima & sum-
ma causa omnium corporalium specierum at-
que motionum, nihil enim sit visibiliter & sen-
sibiliter, quod non de interiori invisibili at-
que intelligibili aula summi imperatoris,
aut iubeatur, aut permittatur.

B Viso quomodo Divina voluntas est cau- Secundū Di-
sa rerum ex differentia, quam habet vina volun-
actio Divina ad actionem naturæ: hoc cas est cau-
Idem videre possumus ex differentia, ex differen-
terum, patet
quam habet ad actionem artis. Differtia quam ha-
enim ars Divina ab alijs artibus: quia per ejus ac-
sub illa arte artes singulæ collocantur. tio ad actionem
Nam per artem creaturæ inducuntur nem artis:
solūm accidentiales formæ: unde de hac quia ars for-
arte loquens Commen. 1. Physicorualem indu-
ait: quod omnes formæ artificiales sunt cit, sed ars
accidentia; sed per artem Divinam in- Divina for-
ducuntur formæ substantiales: quia ab tialem & na-
hoc principio, quod Deus est, depen- turam rei &
det cœlum & natura, ut dicitur. 12. Me- appetitum
ta. Deus enim per intellectum suum uel inclina-
niversam naturam mensurat, & totam cundū illam
naturam instituit. Est enim hæc differen- naturam, &
tia inter formam naturalem, & formam sic est causa
artis: quia secundū formam artis, lo- rerum, &
quendō de arte creata, non convenit rei prima.
allquis motus, nec est in ea aliquod in-
clinatum, vel aliquis appetitus ad ali-
quem terminum: sciamū enim per
formam artis nullum habet motum,
nec inest ei aliquis appetitus ad aliquem
terminum. Sed formam naturalem se-
quitur propria inclinatio, ut levia appe-
tunt locum sursum, & gravia deorsum:
& quia per Divinam artem tota natura
est instituta, cum appetitus & inclinatio
sequatur modum naturæ, omnis appre-
titus naturalis, & omni locum inclinatum
virtute Divina rebus est institutus. Est igitur
Deus primum inclinans nō inclinatum.
In quantum autem nō inest ei in-
clinatio ab alio, sequitur quod libere agit, & volendo efficiat quod efficit; pro-
ut vero omnia inclinat & omnibus in-
stituit proprios appetitus, sequitur, ut
secundū voluntatem suam omnia

regantur, & ei cuncta obediant. Ex hoc autem appareat quomodo Deus omnia constituit in numero, pondere, & mensura: quia inquantum omnibus dedit proprias naturas, & secundum eorum numerum eis indidit proprios appetitus, quasi quedam pondera & quedam inclinationes, non solum in numero & mensura res constituit, sed etiam in pondere: & quia idem est auctor naturalium, & inititor appetituum, sicut omnia à Deo producta sunt, sic omnia ejus voluntati obediunt. Ex quo apparet non solum Divinam voluntatem esse causam rerum; sed etiam esse supremam causam. Ita etiam est via Aug. 3. Trin. cap. 9. qui ex eo quod Deus omnibus indidit proprias inclinationes & proprios appetitus, & omnia constituit in numero, pondere, & mensura, concludit Divinam voluntatem supremam causam omnium: & ostendit ea, quæ videmus in rebus, non esse attribuenda fortuna, vel tantummodo alijs agentibus causis; sed Divinæ voluntati principaliter. Dicamus ergo rationalem creaturam operari per artem, & Deum etiā per suam artem agere, aliter tamen, & aliter: quia Deus per suam artem intrinsecus operatur, eò quod primordialiter indidit omnibus rebus proprios appetitus: creaturam verò rationalem per suā artem operari, inquantum proprias inclinationes & rationes seminales, quæ latent intrinsecus, ad habenda extrinsecus semina, & alia quæ requiruntur, ad manifesta producit. Vnde Aug. 3. de Aug. 3. de Trin. cap. 9. Aliud est ex intimo ac summo Trin. cap. 9. causarum cardine condere atque ministrare creaturam, quod qui facit sūlus Crea- tor est Deus. Aliud autem pro distributis ab illo viribus & facultatibus aliquam operationem forinsecus admovere. Quia ergo Deus ope- ratur per artem, voluntariè operatur: quia ut scribitur in principio 6. Meta- 4. Metaph. comm. 1. Principium rerum artificialium est voluntas: artificialium enim & voluntarium idem sunt. Quia autem sic Deus per artem opera- tur, ut primordialiter naturam in- stituat, non solum voluntas sua est rerum causa, sed causa suprema.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod modus phorum fuit, quod cor- poribus supereælestibus dabant quosdā motores appropriatos, quos appella- bant cælorum animas, & hujusmodi

B. Egid. Col. sup. I. Sent.

A cælorum animæ: quia volebant assimiliari cause primæ, movebant corpora cælestia: ut sic movēdo essent cause rerum. Ideò Deus dicitur movere sicut Nota, quod desideratum & amatum: quia animæ Deus cælorum, sive motores appropriati cœ-^{re}vet, ut amælestibus corporibus, desiderantes assimiliari bono Primo, movent cælos: propter quod & ipse Deus movent cælestia cor-^{re}tum, & desideratū; quia quod autem Deus inquantum movent appetitum mo-^{re}rbium: ut torum, ut moveant: quod autem sic moveant: mover, voluntariè mover. Nam bonū sic mover Primum non movent in virtute alterius voluntarii boni: Ideò libere & voluntariè movent. Si movent.

quod autem bonum voluntate carens & intellectu, movent ut desideratum & amatum, non movent ut bonum Primum, sed ut quedam similitudo boni primi. Ideò non est simile de pomo, quod simile dicebatur. Possumus tamen, Nota aliam si volumus, hanc propositionem exten- dere ad totam naturam: movent enim primum mo Deus quilibet rem naturalem, ut deside- ratum & amatum. Nam eo ipso quod quia omnib⁹ omnibus rebus indidit proprium ap- petitum, propter quem omnia suum esse appetitum appetunt, quod est quedam participa-^{propter} C per quem aliquo modo esse Divinum, quod omnia & quod est optimum appetunt, secun-^{quod} dūm tales appetitum inclinantur res & omnibus de moventur secundum Divinæ volunta-^{desideratur} & tis arbitrium, dicere possumus Deum amatur,

omnia movent, ut desideratum & ama-^{ter}tū. Sed ex hoc nō habetur, quod nō vo-^{luntariè} agat, immò habetur oppositū: nam ut superius est ostensum, quia Deus indidit rebus proprium appetitū, sua voluntas suprema causa rerum ex-^{istit}. Ad 2. dicendum, quod Deus cùm hoc, quod vult liberè, vult immutabili-^{Divina vol-} ter: nam voluntas sua simul cum liber-^{tas simul cū} tate habet immutabilitatem: & quia cō-^{immutabi-}tingentes cause sunt cause mutabiles, libertatem, Divina voluntas non est causa contin-^{gentis}, ut ratio supponebat. Ad 3. dicen-^{dūm}, quod Divina voluntas est sufficiēs causa rerum, nec tamen propter hoc tollitur causalitas aliquorum entium. Non enim est ex Divina insufficientia, quod producit effectus aliquos median-^{tibus causis secundis: posset enim sine} illis producere: sed hoc est ex Divina benignitate, quæ voluit dignitatem suā

Mmmmm

comq

communicare creaturis suis. Ad 4. di-
In agentibus cendum, quod potentia in his, quæ a-
per voluntate potest gunt per voluntatem, est principium
est principiu*m* operis in exequendo. In hoc enim vide-
operationis tur consilere ratio potentie, ut sit pro-
in exequendo, ximum principium operationis: volun-
voluntas an- tas enim videtur esse quasi principium
tem princi pium: & ideo ratio causalitatis ma-
pium primū gis attribuitur voluntati, cuius est lin-
simpliciter. perare, quam potentie cuius est exe-
qui. Ad 5. dicendum, quod demonstra-
tio habet fieri per causas proximas, quæ
quodammodo sunt ejusdem generis cū
passione, vel saltem nunquam fit nisi
per causas determinatas ad aliquod ge-
nus entium. Voluntas autem Divina est
causa communis omnibus: ideo per ta-
lem causam demonstrare non possumus,
potissimè cùm eam non cognos-
camus perfectè, ut in ipsa rationem cu-
suslibet propriam possimus cognos-
cere.

QUESTIO IIJ.

De divisione voluntatis.

ARTICVLVS VNICVS.

Vtrum Divina voluntas competenter di-
stingueatur per voluntatem beneplaci-
ti, & signi.

D. Thom. in sum. I. p. q. 19. art. 2. § 12.

Posteā queritur de distinctione Divi-
nae voluntatis per voluntatē benepla-
citi, & voluntatē signi: & videtur
quod sit distinctio incompetens. Nam
dicere aliquam voluntatē non esse be-
neplacitum, esset dicere voluntatē nō
esse voluntatē: quia ex eo quod ali-
quid vult aliquid, placet sibi illud. Cùm
ergo membra dividentia non debeant
contrariari diviso, divisio data nō est
bona. Præterea: semper signum debet
respondere significato, sed aliqua po-
nuntur signa Divinæ voluntatis, quibus
non respondet Divina voluntas: quia
aliqua Deus præcipit, quæ non vult fie-
ri: ergo ponere talia esse signa Divinæ
voluntatis est inconveniens. Præterea:
sicut Deus est volens, ita est sciens: sed
non dividitur scientia Dei in scientiam
signi, & scientiam simpliciter: igitue

nec Divina voluntas sic dividi debet.
Præterea: objectum voluntatis est bo-
num, ergo quæ Divinam voluntatē sig-
nificant, quæ semper est bona, debet su-
mi respectu bonorum, non malorum: sed
aliqua signa Divinæ voluntatis sumuntur
respectu malorum, ut prohibitiō, & permis-
sio, ergo &c. Præterea: quoties multi-
plicatur unum oppositorum, toties de-
bet multiplicari & reliquum, sed respe-
ctu bonorum accipiuntur tria signa, vi-
delicet, præceptum, consilium, & ope-
ratio, ergo & respectu malorum tria sig-
na sumi debent, & non tantum duo, ut
prohibitiō, & permisso. Sunt ergo sex
signa voluntatis, & non quinque.

In contrarium est Magister in lit-
tera, qui dividit voluntatem Divinam
in voluntatem beneplaciti, & voluntatē
signi: voluntatem autem signi dividit in
quinque membra, in præceptum, consi-
lium, prohibitionem, operationem, &
permisionem.

RESOLVTIO.

Voluntas beneplaciti Dei dicitur ipius vél-
le: & voluntas signi signa voluntatis ap-
pellantur, & tria sunt antecedentia, scilicet,
prohibitiō, præceptum, & consilium; & con-
sequentiis voluntatis duo, mali permis-
sio, & boni operatio. Aliquando præceptum
non voluntatis rei jussé, sed alterius volite
per ipsum, est signum. Hec quinque signa ab
aliquibus per distinctionem providen-
tiae accipiuntur: ab aliis vero
per temporum divisionem.

Respod. dicendum, quod sicut est sicut voces
ex parte intellectus, sic sae modo sunt signa
se habet ex parte voluntatis. Nam sicut conceptionū
sunt aliqua, quæ non sunt ipsum intellectus, sic suo modo
ligere nec intellectus, sunt tamen mani-
festativa intellectuum: sicut voces sunt signa volun-
tatis, que li-
signa earum passionum sive conceptionis, que si-
cet non sicut
sunt ipsæ conceptiones: sic quædam sunt
volutas pro-
priæ, tamen
manifestativa voluntatis, quæ non sunt volutas pri-
ipsum velle nec voluntas, accipiendo sunt dici: si-
propriè voluntatem: tamen quia signū cut & ima-
go Herculis, est Hercules.
aliquando suscipit nomen significati, ut
imago Herculis dicitur Hercules, & Vnde habet
equus pictus, equus nominatur, hujusmo-
ritu distinc-
di signa voluntatis voluntas appellari
tio de mul-
posunt: ut autem appareat quomodo tiplici vol-
tate signa
hæc signa distinguuntur. Notandum, rum.
quod

Quod cum ex parte intellectus, quam ex parte voluntatis, aliquando distinctio signorum sequitur aliquomodo ad distinctionem significati. Aliquando repetitur distinctio in signis, quae ad significata adaptari non potest. Videmus enim quod sicut intellectus aliquando est practicus, aliquando speculativus, aliquando intelligit principia, aliquando conclusiones: sic per aliqua significata manifestat suam cognitionem practicam, & per aliqua speculativam, per aliqua principia, & per aliqua conclusiones. Nam cum non manifestentur uni quae sunt in intellectu alterius nisi per quaedam signa: ex quo unus potest docere alterum sciendi, & artem, conclusiones & principia, oportet esse signa, quae omnia talia manifestare possunt: sic etiam est ex parte voluntatis: nam sicut aliquando aliqua volumus simpliciter, aliquando ea sub conditione, aliqua voluntate antecedente, aliqua consequente: sic voluntatem nostram alteri diversimode manifestare possumus. Et sic accepta distinctio signorum sumit originem aliquomodo ex distinctione signatorum: ut eò quod alia & talia intelligimus & volumus, alia & alia nos intelligere &

De veritate velle significamus. Attamen si signa in signorum, significata & intellectus comparamus ad verum, & signatum, & de paraboli: na voluntatis ad bonum, invenimus alii te dicit, quo quam distinctionem in signis, quam in modo eis res signatis invenire non possumus. Nam potest veritas.

ad hoc quod intellectus sit verus, oportet semper esse verum, quod intelligitur: & ad hoc quod voluntas sit bona, oportet semper volitum esse bonum: nā si voluntas mala vellet, mala esset: & si intellectus falsa intelligeret (extendendo id quod est intelligere, prout falsa dicuntur intelligi) falsus esset. Sed in signis non sic se habet: quia ad hoc quod signa sint vera, non oportet esse verum, quod dicitur; sed sufficit esse verum, propter quod dicitur. Sunt enim multa parabolice dicta in Sacro Canone, ut putat, quod arbores elegerunt Regem, & talia, in quibus non est verum, quod dicitur, sed propter quod dicitur. Nec tamen ista falsa dicuntur: quia sic Sacro Canoni subesset falsitas: & sicut est ex parte intellectus, quod intellectus veri possunt esse signa, in quibus non est verum quod dicitur, sed propter quod dicitur: & tunc non intelliguntur quae dicuntur,

sed propter quae: sic ex parte voluntatis se habet, quia non semper signa voluntatis sunt volita, sed aliquando aliqua sunt volita, propter quae talia signa dantur.

Viso quod aliquando signa distinguuntur secundum signata, aliquando competit eis quodammodo propria distinctione, patere potest, quomodo praedictum. Ita signa accipienda sunt. Nam cum Di-

luntas antecedens & consequens, ut patet per Damasc.lib. 1. cap. penult. aliqua signa o-Damasc.lib. portet esse voluntatis antecedentis, & 1. cap. penult. aliqua consequentis: & quia omnis vo-

B luntas est respectu boni actualis vel similitudiniter: Nemo enim proposito sibi malo facit, que facit, ut dicitur 4. de Div. nom. Diony. 4. de

cum non solùm prosequi bonū habeat rationem boni, sed etiam fugere malū: signa voluntatis antecedentis, sic distinguuntur: quia aut sumuntur respectu boni, prosequēdi, aut respectu mali vitandi? Si respectu mali vitandi, sic est prohibitio. Si respectu boni prosequēdi, tunc est distinguendum: quia hujusmodi bonum aut est necessarium ad salutem, ut coleare sabbatū, honorare parentes: & respectu talium est preceptum: aut est opus supererogationis & perfectorum, & sic est consilium. Sunt igitur tria signa voluntatis antecedentis, prohibitio, præceptū, & consiliū: & ideo non sicut quid-

quid Deus vult voluntate antecedentis impletur, sic non quidquid Deus prohibet omnes vitant: nec quidquid consiluit, omnes implent: nec quidquid præcipit, omnes faciunt. Voluntatis autem con-

C sequentis sunt duo signa: quia hujusmodi signum vel sumuntur respectu mali luntati, & quod fit, & sic est permisso: nam Deus quae consequentia. Vide dist. t. Aut respectu boni & sic est operatio: quia omnia opera nostra bona operatus est Deus. Sunt ergo quinque signa voluntatis Di-

vinæ, tria antecedentis, & duo conse-

quentis.

Aliquid praecipit Deus

Advertendum tamen, quod Deus quod non

aliqua præcipit, quae nec vult voluntate vult fieri, sed

antecedente, nec consequente. Nam vult quod

sicut sunt signa intellectus veri quae non per illud intellegit. Im-

Sunt intellecta quantum ad id, quod di-

citur, sed quantum ad id, propter quod Isaac enim dicitur: sic sunt signa voluntatis bonæ, à Deo voli-

quæ ipsa secundum se non sunt volita, sed propter quod talia Abraham

Sunt præcepta: sicut immolatio Isaac nō erat à Deo volita, sed probatio fidei. Abrahæ erat volita, propter quā præcepit sibi ut suum filium immolare. Igitur præter dictam distinctionem, videlicet,

Alius modus quod quinque sunt signa Divinæ voluntatis, distinguedi tatis, tria antecedentis, & duo consequentis: addendū est ut Magister addit,

Signa Divinæ voluntatis. quod nō sēper Deus præcipit, quæ vult fieri. A signantur autē à quibusdā duo alij modi, quomodo prædicta signa accipi possunt: quia hujusmodi signa accipi intur secundū quod Deus rebus humanis per suam providentiam providet. In providentia autē duo est accipere, ordinem & executionem ordinis: habet enim Deus providentiam de nobis, in quantum nos in finem ordinat dupliciter. Primo removendo mala, & sic accipitur signum, quod est prohibitio.

Alius modus: conferendo bona, & sic accipuntur consilium, & præceptum: & ita respectu ordinis in finem sunt tria signa, respectu executionis sunt duo: quia hujusmodi executio, vel est secundū quod homo tendit in id quod est faciendo bonum, & sic est operatio: quia bona opera nostra operatur in nobis Deus; vel est in exeundo à tali ordine faciendo malum, sic est permisso. Secundò distinguuntur ista signa ab alijs alliter: quia hujusmodi signa vel sunt respectu præsentium vel respectu futurorum? Si respectu præsentium, hoc est dupliciter: quia vel sumuntur respectu bonorum, & sic est operatio vel impletio. Vel respectu malorum, & sic est permisso. Si autem respectu futurorum, hoc est dupliciter: quia vel est respectu malorum, & sic est prohibitio: vel respectu bonorum, & tunc est distinguendum: quia ad hujusmodi bonum vel tenetur omnes, & sic est præceptum: vel non, & sic est consilium. Sunt ergo quinque signa voluntatis Divinæ, duo respectu præsentium, & tria respectu futurorum. Pri-

Primus modus tamē modus, quem nos deditus, est magis proprius: quia cùm hæc sint venientior, signa voluntatis, magis propriè accipiuntur per distinctionem voluntatis, quam per distinctionem providentiae, vel per divisionem temporum.

Respond. ad arg. ad 1. dicendum, quod licet propriè accipiendo voluntatem, sit semper voluntas beneplaciti: tamen quia largo modo accipiendo

aliquid, dicitur illud, quod significat, licet illud non sit: ut dicitur Hercules, quod non est Hercules, sed quod Herculem representat: sic hujusmodi signa dicuntur Divina voluntas, quia illam significant, licet illa non sint. Est enim Divina voluntas sive Divinum propositum æternum; hæc autem sunt temporalia. Ad 2. patet solutio per jam dicta: quia sicut signis ex parte intellectus semper respondeat aliquid, ut quod dicitur, vel propter quod dicitur, sic signis ex parte voluntatis sēper aliquid correspondet: quia vel vult Deus quod præcipit, vel propter quod præcipit. Ad 3. ddm.

B. quod hujusmodi signa dantur ad cognoscendū aliqua specialia: quia si de omnibus diceretur leo, non oportet habere signum ad cognoscendum leonem. Habetur enim per ligna aliqua præcognitionis de signato, per quam ab alijs separatur: & quia Deus scit omnia, non tamen vult omnia, non oportet habere aliqua signa ad cognoscendum Divinæ scientiam, sicut oportet habere signa, ut nobis innotescat Divina voluntas. Vel dicere possumus, quod respectu Divinæ scientie practicæ habemus signa, in quantum omnis creatura est quoddam signum, & vestigium Divinæ artis, & ejus

C. sapientie: & quia ipsa artificiata induunt aliquando nomen artis, possemus distinguere Divinam scientiam & artē eius, prout est in ipso, & prout resulget in creaturis: sicut distinguimus Divinā voluntatem, prout dicit ipsum Divinū velle quod est in ipso: & prout dicte, quæ sunt in creaturis, per quæ nobis talis voluntas aliqualiter innotescit. Ad 4. dicendum, quod licet mala sint mala; permittere tamen ea fieri prout ex illis bonum elicetur, habet rationem boni: & ideo permissio prout dicitur Divina voluntas vel signum Divinæ voluntatis, non habent rationem mali. Ad 5. dicendum, quod creatura potest tripliciter considerari. Vno modo, ut est ex nihilo, & ut tendit in descendatur, ut factum, & sic omnium creaturarum est ex nihilo, ut à Deo, quodā modo est uniformis comparatio: lo, ut à Deo, quia omnia ex nihilo processerunt. Secundo, ut est à Deo: & sic etiam aliquo na respectu modo est omnium creaturarum uniformis comparatio: quia Deus se habet respectu voluntatis antecedentis est

**Creatura cō
modo, ut est ex nihilo, & ut tendit in descendatur, ut factum, & sic omnium creaturarum est ex nihilo, ut à Deo, quodā modo est uniformis comparatio: lo, ut à Deo, quia omnia ex nihilo processerunt. Secundo, ut est à Deo: & sic etiam aliquo na respectu modo est omnium creaturarum uniformis comparatio: quia Deus se habet respectu voluntatis antecedentis est**

derari

prohibito, dicitur potest: ut est natura quedam, & sequitur per tunc sicut diversarum creaturarum sunt missio; quia diversæ naturæ, sic eorum non est conmanifestum sideratio una. Signa ergo voluntatis Di-
cti in creatu-
ra ex eo
quod est ex.
ta & in & sunt ex nihilo, non plurificantur: &
te deficit.

vina sumpta respectu mali: quia malum
convenit rebus, ex eo quod deficiunt
nihilo, & in & sunt ex nihilo, non plurificantur: &
ideò tam respectu voluntatis antecedentis, quām consequentis datur unum so-
lūm signum respectu mali. Nam volun-
tatis antecedentis tale signum est pro-
hibitio, consequentis est permitsio. Sed in bono non sic se habet: quia si bonum
sumitur per comparationem ad Deum,
secundum quod Deus operatur in no-
bis illud: quia Deus se habet uniformi-
ter ad omnia, sumitur unum signum,
quod est signum voluntatis consequen-
tis, & dicitur operatio vel impletio. Si
verò hujusmodi bonum accipitur se-
cundum quod nos ordinamur in Deum:
quia non omnia uniformiter comparâ-
tur ad ipsum propter diversitatem na-
turarum rerum, nec etiam omnes ho-
mines uniformiter prosequuntur viam
salutis: sic sumuntur diversa signa Divi-
næ voluntatis, ut consilium, & præcep-
tum, secundum quæ ordinamur in
Deum. Ex hoc patere potest quomodo

multiplica-
tur unum op-
positorum,
multiplica-
tur & reli-
quum.
Quomodo si
multiplica-
tur prædicta distincio sig-
norum: & quare sumuntur duo respe-
ctu mali, & tria respectu boni. Et cum
dicitur quia quoties multiplicatur u-
num oppositorum, toties & reliquum,
intelligendum est, quia si unum oppo-
sitorum dicitur multipliciter & est æ-
quivocum, etiam reliquum multipliciter
dicitur: aliquando tamen inveniuntur
aliquæ speciales rationes & distinc-
tæ in uno, quæ nō reperiuntur in alio.
Vnde non oportet, quod si percutere
signum est uno modo, quod deviare à
signo sit uno modo. Nam in deviendo
inveniuntur quedam speciales ratio-
nes & distinctæ, propter quas contingit
multis modis deviare, quæ non reperi-
untur in percutiendo, ut cōtingat mul-
tis modis percutere: & quia ordinamur
in Deum multipliciter, deviamus autem

A ab ipso quodammodo uno modo: quia
oniam peccata ex parte deviationis habet
quodammodo uniformitatē, licet ex-
parte conversionis sint diformia, con-
silio & præcepto, secundum quæ ordi-
dinamur in Deum, responderet solùm
prohibitione, secundum quam veratur
deviatio ab eo. Sicut modo contrario
in extremo proposito uni percussione
respondebant deviationes multæ. His
autem multis ordinationibus respon-
det deviatio una ratione cujusdam uni-
formitatis, quam habent mala, ex eo
quod per ipsa in nihilum tendimus, &
avertimur ab uno Deo.

EXPOSITIO LITTERÆ.

SVper litteram, super illo: Ideoque pla-
scuit vanitati phorum etiam causis alijs
ea tribuere. Notandum quosdā philosophos
dixisse mundum generari à casu, ut
Emped. Quidam verò posuerūt ea, quæ
sunt in ipsis inferioribus, dependere im-
mediatè solùm ex causis proximis: ita
quod Deus immediatè solùm produxit
unum, ut primam intelligētiā, & me-
diante illa, produxit alia: ita quod im-
mediatam causalitatem in ipsis inferio-
ribus penitus subtrahebant à Deo, quod
Avic. sensisse videtur. Hæc autem sunt
erronea. Nam operatio naturæ, & ea, da, quod
quæ videmus in ipsis inferioribus, non
sunt attribuenda casui vel fortunæ, sed
sunt opus Dei, & fiunt propter deter-
minatum finem. Rursum Deus sic agit
per hæc non excluduntur causæ secun-
dæ. Nam licet Divina voluntas sit prima
& principalis causa; exequitur tamen
Deus gubernationem rerum median-
tibus causis secundis.

Vide duas
opiniones fal-
tas de causa-
litate Dei.
Prima quia
omnia sunt
à casu. Secunda
et, primam
produxit u-
num, scili-
cet, primam
causalitatem in
inferioribus, non
Deus solùm
sunt attribuenda
casui vel fortunæ, sed
ante produ-
xit alia.

Item super illo: Itaque non nisi Dei
voluntas prima est causa. Notandum, quod
per hæc non excluduntur causæ secun-
dæ. Nam licet Divina voluntas sit prima
& principalis causa; exequitur tamen
Deus gubernationem rerum median-
tibus causis secundis.

DIST,

DISTINCTIO XLVJ.

ELLIS SENTENTIAE, QVA DICTVM EST DEI VOLVNTA-
tem non posse cassari, que ipse est, quodam
videntur obviare.

Hec vixit quatuor Or. Postquam Mag. determinavit de Divina voluntate in se, hic in parte ista determinat de efficacia ejus. Et duo facit: quia primò movet quasdam argumentationes, que videtur concludere Divinam voluntatem non habere efficaciam in omnibus, & solvit eas. 2. ostendit Divinam voluntatem semper impleri, & in omnibus efficaciam habere. Secunda ibi: *Volumus quippe Dei.* In principio 47. dist. Circa 1. duo facit, secundum quod duplicitate arguit. 1. per auctoritatem. 2. per rationem. Secunda ibi: *Ideoque cum confes.* Circa 1. duo facit: quia 1. querit utrum Divina voluntas semper impleatur? Et arguit quod non per duas auctoritates. Primò per auctoritatem Apli. qui dicit: *Deum velle omnes homines salvos fieri;* nec tamen omnes salvantur. Secundò per auctoritatem Evangelij. Nam Dominus loquens Civitati Ierusalem ait: *se voluisse congregare filios ejus,* sicut gallina congregat pullos suos, & tamen non iuit: non ergo voluntas Dei semper impletur. 2. solvit, sive dat intellectum prædictarum auctoritatū, ibi: *Sed audiamus solutionem.* Circa quod duo facit: quia 1. exponit auctoritatem secundam, ut auctoritatem Evangelij, dicens: non esse intelligendum Deum voluisse congregare filios Ierusalem, & tamen non fuerit factum; sed C Deus voluit, & Ierusalem noluit: quia voluntate Divina salvati sunt, ex Judæis qui salvi facti sunt, *Synagoga sive Ierusalem nomine.* Secundò solvit ad auctoritatem primam: ut ad auctoritatem Apostoli dicens: in hac propositione, *Deus vult omnes homines salvos fieri;* esse distributionem accommodam: quia 1. omnes qui salvantur, Divina voluntate salvantur: si igitur illuminat omnem hominem: quia nullus illuminatur nisi ab ipso, licet non quilibet illuminetur. Secunda ibi: *Nunc videre re-*

pet. Tunc sequitur illa pars: *Ideoque cum confes.* In qua postquam Magister adduxit auctoritates, que videtur arguere Divinam voluntatem non semper impleri, & eas exposuit, specialiter arguit de malis: quia cum mala videatur repugnare Divinæ voluntati, & multa mala fiante, aliqua fiunt contra ejus voluntatem, & voluntas ejus non semper impletur: unde duo facit: quia 1. querit utrum Deus velit mala fieri? Es a assignat duas opiniones: quia quidam dixerunt Deum non velle mala, velle tamen fieri & esse. Alij verò dixerant Deum non velle mala fieri, sed

esse. 2. has opiniones prosequitur ibi: *Qui enim dicunt.* Circa quod duo facit: quia 1. prosequitur positionem primam. 2. secundam. Secunda ibi: *Illi verò qui dicunt.* Circa 1. duo facit, secundum quod duas rationes adducit ad confirmationem prima opinionis. Prima talis, vel Deus vult mala fieri: vel vult mala non fieri? Non est dicendum, quod velit mala non fieri: quia non fierent, cum ejus voluntati nihil resistat, ergo vult mala fieri, quod est intentum. Secunda talis: Deus est auctor omnis boni, sed mala fieri est bonum: ut patet per Aug. in Enchirid. ergo Deus vult mala fieri. Secunda ibi: *Item bonum est.* Deinde cum dicit: *Illi verò qui dicunt.* Prosequitur secundam opinionem. Et tria facit: quia 1. secundum eam solvit rationes prime positionis. 2. adducit rationes ad confirmandum ipsam. 3. contra eum adducit quamdam instantiam sophisticam & eam solvit. Secunda ibi: *Si quis ignorat diligenter.* Tertia ibi: *Iam sufficienter ostensum.* Circa 1. duo facit: quia 1. solvit ad rationem primam. Nam cum arguitur: vel Deus vult mala fieri, vel non fieri? Neutrum est dandum: sed dandum est non vult mala fieri, & tunc non habet intentum. 1. solvit ad rationem secundam: ut ad auctoritatem Aug. ibi: *Quod verò Aug. Cito* quod tria facit: quia 1. dicit Aug. disere mala fieri bonum esse, non quod in se bonum sit sed quia ex hoc elicetur aliquid bonum. 2. quod innuerat bonum multipliciter dici, dat quamdam quadrimembrem distinctionem boni. 3. quia dixerat mala fieri esse bonum non in se, sed quia ex hoc bonum elicetur, ostendit quomodo ex malis potest elici bonum. Secunda ibi: *Etsi enim aliquid.* Tertia ibi: *Hinc patet quod ex malis.* Deinde cum dicit: *Si quis ignorat.* Adducit rationes ad ostendendum, quod Deus mala non vult fieri. Et tria facit, secundum quod tres rationes adducit. Prima talis: nullo homine sapiente auctore, homo sit deterior, ergo multo minus Deo auctore, cum sit summè sapiens: sed ex eo quod mala fiunt, homines facientes ea deteriores sunt, non ergo Deo auctore mala fiunt, sed quae non fiunt Deo auctore, non fiunt eo volente, ergo Deus non vult mala fieri. Secunda talis: Deus est tantum causa bonorum, ergo eo auctore non fiunt mala, & per consequens nec eo volente. Tertia talis: Deus non est causa tendendi ad non esse, ergo non fiunt mala, per quae quis tendit ad non esse, Deo auctore, ergo nec eo volente. Secunda ibi: *Deinde idem Augustinus.* Tertia ibi: *Iam alterum.*

Tunc sequitur illa pars: *Iam sufficienter ostensum.*

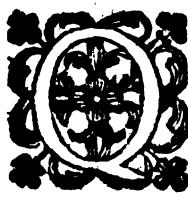
propositio. In qua adducit quamdam sophisticam ob-jectionem. Et tria facit: quia primò obijcit contra determinata. Nam mala fieri est verum; omne verum est bonum; omne bonum vult Deus, ergo Deus vult mala fieri. Secundò solvit quodd̄ mala fieri non est bonum in se; potest tamen de hoc formari propositio

bona, & propositio vera: & talis formatio pro- A positionis fit Deo auctore & volente; non au- tem perpetratio malorum. Tertiò declinat ad secundam positionem dicens: eam veram esse & tene. idam. Secunda ibi: Quibus facile. Tertia ibi: Hec igitur & alia. In quo terminatur sententia lectionis, & distinctionis.

QUESTIO J.

De adimpletione voluntatis Divine.

VIA duo sunt quæ vi- dentur arguere Divi- nam voluntatem non semper impleri: Pri- mò auctoritates Ca- nonis, quæ videntur dicere Deum aliquo- rum velle salutem, qui non salvantur. Secundò perpetratio malorum: quia mala contra Divinam voluntatem esse videntur. Ideò de his duobus quære- mus.

ARTICVLVS VNIVS.

Verum Deus velit aliquorum salutem, qui non salvantur?

Berard. Sen. in t. SS. dīf. 46. quest. unica Frat. à Chri. dīf. 46. C. 47. q. 1. Gavardi q. 4. de Vol. art. 1.

Quartetur ergo primum: utrum Deus velit aliquorum salutem, qui non salvantur: ut utrum velit omnes homines salvos fieri, cum non omnes salvi fiant? Et videtur quod sic: quia omne agens debet velle effectum suum finem suum consequi: sed finis cuiuslibet hominis est vita æterna, ergo voluntas Dei est, quod omnes homines salvi fiant, & consequantur vitam æternam;

Apost. 2. ad Prætereà: Apost. prima ad Timotheum 2. dicit: Deus vult omnes homines salvos fieri, ergo &c. Prætereà: si dicatur hoc dictum esse de voluntate conditionata, ut si bene fecerint. Contra: nostrum benefacere dependet ex voluntate Divina, dicere ergo Deum velle me salvare, si bene-

ficerim, est dicere Deum velle si velit: cum meum benefacere ex sua voluntate existat; sed ratione talis conditionis propositionem illam non simpliciter proferret Apostolus: quia secundum il- lumi modum omnia vera essent. Nam chimera est chimera, si chimera est: & Sortes sedet, si sedet: ergo oportet sim- pliciter verum esse, quod Deus vult omnes homines esse salvos fieri. Prætereà: voluntas conditionata est voluntas im- perfecta, sed in Deo non est ponenda imperficio, ergo &c. Prætereà: nullus salvari potest nisi ex voluntate Divina, si ergo non vult omnes homines salvos fieri, de his quos salvari non vult, verū est dicere impossibile est eos salvari: sed de eo, quod aliud esse non potest, nullus culpari debet, ergo damnati non sunt culpandi, quia damnantur: quod fallum est:

In contrarium est (quia ut supra di- catum fuit) prædestinare est ipsum Divi- num propositum miserendi: si ergo Deus omnes homines salvare propo- neret, omnes prædestinati essent, quod falsum est. Prætereà: secundum Aug. in Enchiridion, rogandus est Deus, ut ve- lit nos salvos facere: quia necesse est fieri, si voluerit, ergo si vult omnes homi- nes salvos fieri, omnes salvi fiunt; sed non omnes salvantur, ergo &c.

RESOLVTIO

Deus vult voluntate antecedenti omnes homi- nes salvos fieri; sed voluntate conse- quenti solos vult salvari, quos salvat.

Respond. dicendum, quod Aug. cir- ca finem sui Enchirid. dans intel- lectum

leatum prædictæ auctoritatis dupliciter

A Prima expo exponit eam. Primò: ut sit distributio sibi illius accommodata. Nam si solus unus esset auctoritas, Magister in aliqua civitate: diceretur ille Deus vult docere omnes pueros illius villæ: non omnes homines quia omnes docerentur, sed quia nullus nisi Aug. id doceretur nisi per ipsum: ita quod ly est, nullus salvus, non distribuit pro omnibus simpli- per voluntate: citer: sed accommodatur ad distri- tem ejus, & huendum pro his, qui docerunt tantum: sic est distributio. Deus vult omnes homines salvos fieri: distributio accommodata, non quia omnes salvantur: sed quia modata.

nullus salvatur nisi per voluntatem ejus.

Vnde ait: sic intelligendum est quod Deus vult omnes homines salvos fieri, tanquam diceretur nullum hominem fieri salvum, nisi quem ipse salvum fieri voluerit: & tunc auctoritas Apostoli non habet calumniam. Secundò expo-

B Secunda ejus: nit eam ibidem, ut sit distributio pro genere singulorum. Dicitur enim alio distibutio pro gene: quis habere omnes libros logicales, si habebet artem novam & veterem, dato lorum, & non quod non omnes logicas habeat. Sic pro singulis Deus vult omnes homines salvos fieri: generis: quia de omni genere aliqui salvantur. de quolibet quia omnis homo. Et hoc est quod Aug. ait quod per omnium aliqui homines omne genus hominum in- salvantur.

telligimus. Nam de omni genere, ut ibidem ipse inquit, aliqui salvantur. Sed licet auctoritas Apostoli potest aliquo modo trahi ad istos sensus, secundum quos nullum habet calumniam: tamē si secundum quod verba sonant, & secundum seriem litterarum auctoritatē ejus exponere volamus, de omnibus hominibus universaliter auctoritas intelligenda esse videtur. Persuaderet enim Apostolus

C Intētio Aro Timotheo, ut ipseoret pro omnibus stoli in dicta hominibus: quia tale bonum acceptum auctoritate est coram Deo, qui vult omnes homines salvos fieri. Cum igitur debeamus orare pro omnibus universaliter, & habentis charitatem sit optare salutem cuiuslibet, de quolibet homine universaliter intelligendum est Deum salutem ipsius velle. Sed quomodo hoc sit, cum non omnes salvantur, & voluntatem Dei non impleri sit inconveniens. Notandum quod Damasc. lib. 2. cap. pen-

D Nota: de hoc nult. distinguit duplē voluntatē Dei, D. Thom. in sum. p. 1. q. antecedentem & consequentem, & 19. art. 6. in quod antecedenter Deus vult omnes solutione homines salvos fieri, & Regno ejus primi articuli & fortunari; sed consequenter non, Nota etiam fieri & fortunari; sed consequenter non, dictū Ansel. Et quia voluntas antecedens non sem-

per impletur, sed consequens: licet Deus vult omnes homines salvos fieri, quia vult voluntate antecedente non consequente, non omnes salvantur: ne autem intelligatur quae sit voluntas antecedens, & quae consequens. Adver- Quae sit voluntatem quod in voluntate Divina, cum eas antecedens velle sit summe simplex, nulla tensio & cosa est diversitas, sed ratione connotata, & quae propter alias & alias conditiones voluntati potest dici voluntas Divina conse- quens & antecedens: & quia in volitu multipliciter diversitas conditionum considerari potest, multipliciter dici potest voluntas Divina antecedens, & con- sequens, & quantum ad praesens tripliciter. Nam in hujusmodi decursu rerum & ex eo quod ordinatur in finem, tria est ibi considerare. Primi ordinem se- cundum quem ordinantur in finem. Se- cundo ipsas res quae dirigantur, utputat Ed quod creatura res ordinatur. Tertio auxilia quae superadditum in fine duntur hominibus ad consequendum tria confide- finem. Ex quolibet istorum sumere pos- randa sunt, sumus voluntarem Divinam antecedēdo, ordinam & consequentem. Nam in ordine, & auxiliis: & secun- impositionem sive aptitudinem quam- dam omnia C ad consequendum finem, & etiam voluntas an- ordinis executionem secundum quam- tecedens, & res finem consequuntur. Suinetur ergo consequens, ex parte ordinis utraque voluntas, si an- In ordine est tecedens referatur ad ordinis impositionem, & consequens ad executionem. executio: se Secundò ex ipsis rebus ut ex ipsis homi- cundum pri- nibus, qui ordinantur, utraque voluntas accipi potest: est enim in talibus duo latus antece- dens, secun- considerare, naturam & personam: su- dum 2. con- metur ergo voluntas antecedens per sequens. In comparationem ad naturam, & conse- ordinatis est quens ad personam. Sic etiam in ipsis natura, & auxiliis duo est considerare: quia quae cundum pri- dam sunt communia: quædam propria, num est vo- Potest autem sumi antecedens vo- lutas ante ce- luntas per comparationem ad auxilia dens, secun- communia, & consequens ad specia- dum 2. con- sequens. In lia. Vult ergo Deus omnes homines sal- auxiliis sunt vos fieri voluntate antecedente: ut per communia, & comparisonem ad ordinis impositionem, cundum pri- mun, & ad naturam, & ad auxilia com- munia: non vult omnes salvos fieri vo- antecedens, luntate consequente: ut per com- secundum con- parationem ad ordinis executionem, secundum con- ad personam, & ad auxilia specia- sequens: sic secundum voluntatem

Hac

Mee istam sic declarantur, quod ex antecedente eo ipso quod aliquid habet aptitudinem Deus vult omnes homines ad aliquem finem, quantum ad ordinis nes. &c. Non impositionem, ordinatur ad finem illū: autem secundum & quia omnes homines habent quādā dūm conse- aptitudinem ad consequendam aeternā quādā

salutem, quantum ad ordinis impositionem omnibus hominibus debetur vita aeterna; tamen quia in exequendo multi deviant ab isto propter eorum mores corruptos, vel propter aliquam aliam culpam, non omnes vitam aeternam consequuntur, sicut paret per simile. Nam quia omnes homines apti nati sunt habere duos pedes, unusquisque quantuni ad ordinis impositionem ordinatur ad perfectionem istam: tamen propter aliquam corruptionem seminis, vel indispositionem menstrui aliqui deviant ab hoc ordine: & non omnes habent duos pedes. Et quia tam impositio ordinis quam etiam execu-
tio praesupponit voluntatem finis, secundum voluntatem imponentem ordinē, Deus vult omnes homines salvos fieri, inquantum fecit eos tales, quod habet quādam aptitudinem ad consequendā salutem aeternam; sed secundum voluntatem ordinem exequentem Deus non vult omnes homines salvos fieri: quia non omnes salvantur, & quia prius est ordinē imponere, quam impositum exequi: ideo voluntas, quae respicit ordinis impositionē, secundum quā Deus vult omnes homines salvos fieri, dicitur antecedens. Voluntas autem, quae respicit executionem secundum quam non vult, dicitur consequens. Secundò si consideramus naturam hominum, Deus vult omnes homines salvos fieri: quia omnibus dedit naturam quantum est de se ordinata in ad vitam aeternam: ideo vitium, quod istum ordinem impedit, contra naturam dicitur. Sed si vel peccata consideramus personam: quia unusbedicatur esse ne facit & non aliud (cum benefacere contra natu-
ram. nostrum dependeat ex misericordia & voluntate Divina: quia non est volentis velle: neque currentis currere, sed totū miserentis est Dei) non vult omnes homines salvos fieri: quia non in omnibus operatur velle & perficere pro bona voluntate: posset enim si vellet, secundum Aug. in Enehiridion, voluntatem

Quare virtus vel peccata consideramus personam: quia unusbedicatur esse ne facit & non aliud (cum benefacere contra natu-
ram. nostrum dependeat ex misericordia & voluntate Divina: quia non est volentis velle: neque currentis currere, sed totū miserentis est Dei) non vult omnes homines salvos fieri: quia non in omnibus operatur velle & perficere pro bona voluntate: posset enim si vellet, secundum Aug. in Enehiridion, voluntatem

Aut. in Enchiridion. immutare & quantumcumque pravā. Ait enim: *Quis porro tam insipie desipiat ac*

B. Egid. Col. sup. i. Sem.

Adicat Deum malas hominum voluntates, qua-
voluerit, & quando & ubi voluerit, in be-
Deus voluntate homini
num non posse convertere. Et quia considera-
tio naturae secundum ejus ordinē prae-
potest, mutare

cedit considerationem personae quan-
tum ad ejus actus, cum prius sit aliquid secundum suam naturam esse ordinatum ad aliquem finem, quam agere, ut finē illum consequatur, voluntas Divina ut respicit naturam, dicitur antecedens; ut personam respicit, dicitur consequens: & quia ut habitum est, per compara-
tionem ad naturam vult omnes homi-
nes salvos fieri, non per comparationē ad personam, voluntate antecedente

Bvult omnes homines salvati non con-
sequente. Tertio hoc idem manifesta-
tur considerando auxilia, per quae finem
consequuntur. Nam si consideramus auxilia communia, Deus vult omnes homines salvos fieri: quia liberum arbitrium, praecēpta, consilia, prohibitiones, & talia auxilia, per quae juvantur ad cō-
secutionem finis, omnibus data sunt. Sed si consideramus auxilia specialia, ut collationem gratiae, resurrectionem à culpā, perseverantiam in bono, & talia, non omnibus dantur: & quia commu-
Cnione ordine naturae praeedit quod est spō-
ciale, voluntas Divina prout respicie
communia auxilia, dicitur antecedens:
prout respicit specialia, dicitur conse-
quens. Ideo Deus omnes salvari vult an-
tecedēter: quia omnibus dat auxilia cō-
munia: nō cōsequēter, quia nō omnibus
dat specialia. Apparet igitur tripliciter
dici voluntatē antecedētē & cōsequētē, Quia imposi-
& secundum quemlibet dictorum mo-
dorum antecedenter vult Deus omnes
homines salvos fieri, non consequen-
ter.

DAdvertendum tamen, quod omnes diū differentiae inter voluntatem antecedentem & consequentem ad unam differentiam reducuntur. Nam voluntas antecedens accipitur ex ipso Deo: con- sequens autem ex causa nostra. Nam impositio ordinis, ordinatio naturae, col- latio auxiliarum communium totum quibus non est ex voluntate Divina, & ad hoc, ut semper con- talia existant, nihil operamur: & quia currit Deus. Pro prima di voluntas antecedens sumebatur secun- dūm ista tria, dicitur antecedens, luntas ex Deo esse. Executio tamen or- dinis, ut ex eo quod actualiter dirigi-
tur in vitam aeternam, & actiones sequentes.

Nanay

per:

personæ; & auxilia specalia, ut habere A aliquid voluntariè se averterunt à tali ordi-
gratiam, & operari secundum ipsam, ne: ideò non consequuntur vitam æternam. Ad secundum patet solutio
aliquomodo circumcernunt opera Epilogus q.
nostra. Nam sicut consecutio finis sit principaliter ex gratia, includit tamen opera nostra: quia in tali consecutione coadjutores Dei sumus, ipsæ etiā actiones personales opera nostra sunt. Rursum etiam collatio gratiæ requirit motum liberi arbitrij: quia nunquam datur nobis gratia, nisi eam velimus suscipere, licet hujusmodi velle mediante libero arbitrio nostro Deus operetur in nobis. Et quia secundum hæc tria attenditur voluntas consequens, cum hæc aliquomodo respiciant opera nostra, B dicitur voluntas consequens esse ex causa nostra. Ex quo etiam apparet: quare hujusmodi voluntas dicitur antecedens, & consequens: quia prius est id quod ex ipso Deo est, quam quod ex causa nostra. Vnde Damasc. qui hu-

Damasc. lib. iusmodi introduxit distinctionem vi- 3. cap. peul. sus est: lib. 2. cap. penul. exponens quid sit antecedens voluntas & consequens, ait: quod prima quidem antecedens voluntas & acceptatio est ex ipso Deo ex- istens. Secunda autem sequens voluntas & concessio ex nostra causa. Vult ergo Deus omnes homines universaliter salvos fieri, sicut nos pro omnibus hominibus universaliter oramus; differenter tamen: quia nos oramus simpliciter & absolutè pro omnibus, quia ordo Divinæ providentiaz non est nobis ad plenum notus. Sed Deus non vult omnes homines salvos fieri simpliciter & ab solutè siue voluntate consequente, sed antecedente: ut ostensum est.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod agens totale, & universale debet velle quemlibet particularem effectum & consequi finem suum: sed hujusmodi consecutio finis & bonitas partis non repugnat perfectioni totius: & quia, ut dictum est, ad perfectionem universi pertinet, ut dictum est, quod aliqui salvantur, & aliqui damnentur, pertinet ad Deum non infundere culpam, sed inducere aliquos eos relinquendo proprie voluntatis arbitrio: quo facto sua propria culpa iustè destinantur ad poenam. Vel dicere possumus (ut quidā dicunt) quod pertinet ad artificē sapientē velle opus suum finem attingere, nisi in dispositio materiæ prohibeat, & quia

aliquid voluntariè se averterunt à tali ordi- ne: ideò non consequuntur vitam æternam. Ad secundum patet solutio per jam dicta, quia vel non est intelligenda universaliter auctoritas Apostoli secundum Aug. sed est ibi distributio accommoda: vel verificatur pro generibus singulorū: vel si intelligitur universaliter intelligendum est de volun- tate antecedente non consequente. Ad 3. dicendum, quod hoc intelligendum est de voluntate conditionata, prout voluntas antecedens conditionata dicitur: unde hujusmodi conditio non est intelligenda reciprocè supra se ipsam, ut Deus vult si velit: quia talis distinctio non attenditur respectu voluntatis Divinæ; sed ex parte volitorum. Nam Deus vult omnes homines salvos fieri, non simpliciter; sed considerando impositionem ordinis, naturam, & auxilia communia. Sed si his adduntur opera nostra, quæ respiciunt executionem ordinis, & personam, & auxilia specialia, ista conditione posita, Deus vult omnes homines salvos fieri: & ideò dicitur illa proposi- tio conditionata, quod vult salutem omniū, si benè fecerint. Ad 4. dicendum, quod hujusmodi conditio & distinctio voluntatis antecedentis & consequen- tis attendenda est ex parte volitorum, non ex parte voluntatis: & ideò nulla imperfictio in voluntate Divina argui- tur. Ad 5. dicendum, quod sicut omnia relata ad præscientiam Divinam contrahunt quamdam necessitatem, ni- hilominus tamen contingentia contin- gent eveniunt: sic & relata in Divi- vult continua- ratione, consequentem quā- genter even- dam necessitatem contrahuat. Hujus- modi tamen necessitas non pervertit necessitas ali rerum judicia, nec immutat rerum na- turas, ita quod peccans liberè peccat, & præscientia, nullus eum ad peccandum cogit: & qua- D quia malè agens est existens Domi- benè usurū nus sui actus, & liberè malefaciens auxilijs que est culpandus: ideò iuste punitur. Ar- gumenta autem in contrarium arguit de voluntate consequenti, secun- dum quam concessimus

Deum non velle om- nem hominem salvum fieri.

QVÆS-

Scilicet dist. 40.

Quia Dei vo- luntas non est causa necessi- tatis, sed causa necessi- tatis contingens, con- tra- ditur tamē necessitas alii rerum judicia, nec immutat rerum na- turas, ita quod peccans liberè peccat, & præscientia, nullus eum ad peccandum cogit: & qua- D quia malè agens est existens Domi- benè usurū nus sui actus, & liberè malefaciens auxilijs que est culpandus: ideò iuste punitur. Ar- gumenta autem in contrarium arguit de voluntate consequenti, secun- dum quam concessimus

QUESTIO I.J.

De perpetratione malorum.

Deinde queritur de perpetratione malorum, propter quam videtur aliquibus non omnia fieri quæ Deus vult. Et circa hoc queruntur tria. Primo utrum mala fieri sit bonum? Secundo utrum sit à Deo volitum? Tertio utrum mala faciant ad perfectionem universi?

ARTICVLVS J.

Vtrum mala fieri sit bonum?

Ad i. sic proceditur: videtur quod mala fieri sit bonum. Nam secundum viam Platonicorum, bonum est latius ente: nam licet ens sit solum, quod habet esse & entitatem: bonum tamen dicitur aliquid, non solum quia bonitatem habet: sed etiam quia ad bonum ordinatur. Nam non solum est ali-

Nota, que-
modo bonū
est latius en-
te secundū sed etiam si potest sanari & habet ali-
Platonicos. quem ordinem ad sanitatem, dato quod illam non habeat, ex hoc quādam
bonitatem contrahit, & inde melioris
conditionis dicitur. Hęc autem via con-
cordat cum Diony. 4. de Div. nom. qui

Diony. 4. de dicit, quod non existens participat pul-
Div. nom. cro & bono. Cūm ergo perpetratio ma-
lorum ordinetur in bonum finem:
quia in Divinam iustitiam: immò nihil
sit in universo quod ad bonum ordina-
tum nō sit, iuxta illud Boëtij 4. de Con-
solatione. *Modus Divinus est, quod ad bo-
num dirigens cuncta disponit.* Ipsa perpetra-
tio malorum, sive mala fieri habet rationē
boni. Præterea: omne justum est bonū,
sed aliqua mala fieri est justum, ergo
&c. Probatio assumptæ: omnis poena
à Deo data est justa: sed secundum Greg.
unum peccatum est poena alterius, quod
concordat cum verbis Apost. ad Rom.
1. qui loquens de sapientibus hujus mu-
ndi ait: *Cum cognovissent Deum, non sicut Deū
glorificaverunt.* Unde subdit. Propterea tra-
didit illos Deū in passiones ignominiae. Et ibi-
dē scribitur, *Sicut nō probaverunt Deū habe-
re in notitia, tradidit illos Deū in reprobum sen-
sum.* Si ergo mala fieri est iustum, mala

A fieri est bonum. Præterea: illud, quod est causa boni, est bonum; sed mala fici-
xi est causa boni, ut ex malitia Iudeorū
causata est passio Christi, per quam redempti sumus, ergo &c. Præterea: omne peccatum adeò est volūtarium, quod si non est voluntarium, non est peccatum secundum Aug. sed cùm voluntas sit solum boni, cùm malefacere sit voluntarium, malefacere habet rationem boni.

In contrarium est: quia ea, per qua-
quis sit deterior, non habent rationem
boni, sed homo faciendo mala, sit de-
terior, ergo &c. Præterea: aliqua mala
B sunt, quorum esse est in fieri, ut actio
peccati: si ergo talia mala fieri esset bo-
num, aliqua mala esse esset bonum,
quod non est intelligibile.

RESOLVTIO.

*Mala fieri non habet rationem boni supli-
citer; per accidens tamen bona
rationem sortiri non est in-
congruum.*

Respond. dicendum, quod Magi- De hac op-
ter in littera de hoc recitat duas ^{nō} vide
positiones: quarū una dicit, quod mala
fieri est bonum. Alia, quod nō est bo-
num. Est autem secundum Magistrum
& secundum veritatem tenendum cum
secunda, & non cum prima. Quod sic
declarari potest: quia mala fieri sonat in
quādam operationem & quodam-
modo in quēdam motum. In opera- Quod mala
tionē autem tripliciter considerari po- fieri non est
bonum tri-
test bonitas. Primò ratione termini ad pliciter ostē-
quem talis factio vel talis operatio ter- ditur. 1. ra-
minatur. Secundò ratione causæ. Ter- tione termi-
tiò ratione naturæ propriæ. Ratione ter- ni in quo in-
mini consideratur bonitas in fieri vel in cluditur via,
motu dupliciter. Primò ex eo, quod est que acquiri- & natura
via in allquam perfectionem acquiren- tur; malum
dam: nam cū motus, & operatio, & autem nos
ea, quæ sunt via in aliquid, acquirant deviatio
speciem ex termino, quod est via ad ac- bono. Itē nō
quirendum aliquid bonum & aliquam acquiritur
perfectionem, secundum quod hujus- natura, sed
modi, necesse est bonum esse. Secundò vel debilita- corripitur
consideratur bonitas in talibus, inquan- tur.
tum sunt secundum naturam. Nam cū
per operationem aliquam acquiritur
aliqua perfectio, & aliqua forma sive
Natura, ali;

aliqua natura: cùm omnis natura secundum quod hujusmodi habeat rationem boni, quod est secundum naturam quid bonum exitit: & ideo operationes per quas talia acquiruntur, in quantum secundum naturam sunt, bona sunt. Sic autem assignare bonitatem in eo, quod est mala fieri vel operari non possumus. Nā cùm malum non sit nisi privatio boni: ut dicit Aug. in Ench. & Dionysius 4.

Aug. in Ench. & Diony. 4. de Div. nom. Mala fieri vel operari non est proficere in aliquod bonum; sed de facere à bono. Ideò in talibus non possumus assignare bonitatem, ex eo quod habeant rationem viæ: quia talia non sunt via in aliquid, sed deviatio ab aliquo. Rursum in eis non potest assignari bonitas ex eo, quod sunt secundum naturam: quia per talia non acquiritur natura aliqua, sed magis corruptitur natura, vel inhabilitatur. Vnde 3. de libero arbitrio dicit Aug. **Vitium non aliunde lib. cap. 14.** malum est, nisi quia natura adversatur. Secundò assignatur bonitas in talibus ratione cause, quod quantum ad præsens tripliciter esse potest. Primum, ratione cause exemplaris: nā quod efficitur ad similitudinem alicuius boni, & ad ejus exemplar, necesse est bonum esse. Secundò, ratione cause efficientis: nam quod producitur à bono, secundum quod hu-

Secundò nō jūlmodi, necesse est etiā bonū esse. Terratione causa ratione finis: nam quod tendit in finem & bonum, per se & directè habet exemplar, quia non est rationem bonitatis: sic etiam assignare fieri ad si bonitatē in perpetratione malorum similitudinem ve in eorum fieri non possumus. Non alicuius bona dicere possumus, quod operatio nis est. Enī dicere possumus, quod operatio nis est. Enī dicere possumus, quod hujusmodi, non est aliquid facere, sed deficere: quia defectus in privatione non sonat: cum privatio non fiat ad nalem: quia similitudinem alicuius boni: sic assignatum, ut nare bonitatem in factione malorum sic est. Nō est possibile. Rursum quia mala nō tio à fine.

Diony. 4. de Div. nom. habent causam efficientem, sed deficiente, non possumus dicere, quod fieri malum habeat rationem boni ex suo principio. Vnde 4. de Div. nom. scribitur, quod malum non est propter virtutem, sed propter infirmitatem. Nec etiā ratione finis: quia malum est, secundum quod hujusmodi, deviatio à fine. Tertiò, assignatur bonitas alicuius secundum se, quod tripliciter esse po-

test. Primo si sit quid per se intentum: quia nihil per se intenditur nisi quod habet rationem boni. Secundo, si sit quid ordinatum: nam ipse ordo habet rationem boni. Tertiò si est natura alii ratione sui: quia non est quid intendetur: quia in eo, quod est mala fieri. Nam ipsa petratio malorum est præter intentio-piciens ad nem: quia nullus ad malum respiciens est secundum facit quæ facit. Non est etiam quid ordinatum: quia mala facere non est secundum ab ordine de dūm ordinem operari, sed ab ordine facere: nec deficere. Nec etiam est malum natura aliqua: quia (secundum Dionysium 4. de Div. nom.) non est existens nec existē nec in existētibus. Nullo ergo modo fieri mala habebat rationem boni, nec ratione termini, nec ratione causæ, nec secundum se per se loquendo. Omnia autem ista tangit Dionysius 4. de Div. nom. qui loquens de malo ait: Malum est præter viam, præter naturam, præter causam, præter principium, præter finem, præter diffinitionem, præter voluntatem, & præter substantiam: & quia semper motus recipit speciem à termino & factio ab eo, quod perfectionem vel acquirit, Cut potest haberi à Pho 3. Phys. Ph. 4. phys. hæc (que dicuntur de malo) dici possunt de factione mali, sive de eo quod est mala fieri. Est igitur mala fieri præter viam & præter naturam, propter quæ Epilogus 4. habetur, quod non habet rationem boni ex termino. Est etiam præter causam sive præter exemplar, præter principium, & præter finem: propter quæ habetur quod non habet rationem bonitatis ex sua causa. Est ulterius præter diffinitionem: quia non est quid ordinatum. Præter voluntatem: quia non est quid intentum. Præter substantiam: quia non est natura aliqua: per quæ habetur quod Dex sui natura non habet rationem boni. Mala ergo fieri vel esse simpliciter non habet rationem boni: per accidens autem & occasione bonorum, quæ inde eliciuntur, habere rationem boni nō est inconveniens.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod ex eo, quod aliqua ordinantur in bonum, bona sunt, si per se habent tales ordinem: mala autem per se non ordinantur in bonum, sed per accidens, in quantum ex eis bona eliciuntur. Ad 2. dicen-

Dicendum, quod in peccato est tria co-siderare. Primo actionem voluntariam A sunt tria, ac inordinatam, & secundum hoc habet inordinata rationem culpæ, & est quid injustum. Deo, retrahit. Secundo ibi consideratur desertio à majori Deo. Tertio retractio à majori bono.

Vnum ergo peccatum est pena peccati, non ex eo quod habet rationem culpa, sed quia habet rationem poenæ, ut ratione desertionis vel retractionis à majori bono. Sic enim imaginari debemus, quod per peccatum præcedens justè aliquis à Deo deseritur: propter quod incidit in peccatum sequens: & incidendo in tale peccatum, retrahitur à majori bono: ut quia aliquis dat se de-

Pecatum se lectionibus corporalibus retrahitur à quæ est pœ spiritualibus, quæ sunt potiora bona. Di ma præceden citur ergo peccatum sequens esse pœ- nis no ratio- me qua culpa nam præcedentis, non ratione qua cul- sed qua pœ-pa est, sed ratione desertionis quæ præ- na, & sic etiæ cedit ipsum, & retractionis à majori est justum & bono, quæ justa sunt & habent rationē poenæ.

Ad 3. dicendum, quod cum malum sit privatio, per se nihil potest efficiere: sed si efficit, hoc est ratione boni substracti. Vnde dicitur 4. de Div. nom. Quod malum non agit nisi virtute boni. Rursum ratione boni substracti, non pertingit ejus operatio ad effectū bonū, qui inde elicetur, sed ad aliquid ei con-junctum: ut persecutio tyranorum non pertingit ad patientiam martyris, sed ad cruciatum corporis, ex quo consurgit talis patientia: igitur per accidens malum est causa boni, sed quod est causa boni per accidens, non oportet esse bonū: sicut quod est causa calefaciendi per accidens, non oportet esse calidum: potest enim frigidum per accidens calefacere. Ad 4. dicendum, quod malum habet rationem voliti per accidens: nam per se malum est præter voluntatem, & præter intentionem: unde in omni peccato aliud fit, & aliud deside-

Malum non ratur. Nam qui inordinatam actionem voluntarium facit, non desiderat inordinationem, nisi per acci-

de-
dans. unde habet rationem culpæ, sed delectationem: non ergo per se ipsa inordinatio, & ipsum malum est volitum, se c'per accidens, inquantum pec- cans, priusquam velit carere delectatione, agit inor- dinatam actio- pem.

Vtrum Deus velit mala fieri?

Trans. à Chrys. dīs. 46. q. 3.

Secundò queritur: utrum Deus vélit mala fieri? Et videtur quod sic: quia qui potest aliqua impediri, & non impedit, videtur quod illa ei placeant, & quod ea velit: cum ergo Deus possit mala impedire, & non impedit, ei placent mala, & vult illa. Prætereà: vel Deus vult mala fieri, vel vult mala non fieri? Sed non est licendum, quod velit mala non fieri: quia tunc non fierent, cum ejus voluntati nihil resistere posse. Prætereà: si dicatur quod velle mala fieri, & velle mala non fieri, non sunt contradictoria: unde nec vult mala fieri, nec vult mala non fieri. Hntra: non potest removeri non fieri, nū ponatur fieri: quia si removeretur non fieri, abr que positione fieri, tunc de aliquo es set verum dicere, quod nec fit, nec non fit: quod est inconveniens. Cum ergo à Divina voluntate removeantur mala non fieri: quia Deus non vult mala non fieri: sequitur quod secundum C eam ponatur mala fieri. Prætereà: si- cut Deus est Auctor gratiæ, ita est Auctor naturæ: sed sicut culpa vide- tur privatio boni gratiæ, ita poena videtur privatio boni naturæ: sed secundum Augustinum, & secundum omnes sanctos Deus præparat pœnam, & est Auctor ejus, ergo partatione præparat culpam, & infun- dit ipsam: & ita est Auctor mali, & vult mala fieri.

In contrarium est Magister in litera, qui probat per plures rationes, quod Deus non vult mala fieri: quia eo Auctore non fit homo deterior, & ipse non est causa tendendi ad non esse: quia ex eo quod aliquis mala facit, fit inde deterior, & tendit ad non esse, non est possibile quod Deo volente talia fiant. Prætereà: conformare voluntatem suam volun-tati Divinæ non est peccatum: si ergo Deus vult mala fieri, qui mala vellet facere, non peccaret: quod est inconveniens.

R.E.

RESOLVTIO

*Deus non vult mala fieri, ita quod sit
eorum Auctor, vel causa; sed eorum
permissorem & ordinationem
vult, & ita Divine sub-
duntur providentia.*

***

Respond. dicendum, quod (sicutha
bitu nesci) mala fieri, per se loquen-
tia art. do, non est bonum sed malum: ideo si
praeceperit. videre poterimus quomodo Deus vult
mala, apparebit quomodo vult mala
fieri. Secundū Aug. 8. qq. q. 2. (Yrrum Deo B
Aug. 83. qq. Au^rstori sit hinc datur) scribitur: Illo au-
tem Au^rstori cum datur, illo vidente dic-
tur. Illa autem sunt Deo Au^rstori, quae
cadunt sub providentia ejus: quia se-
Damase. lib. c. 1. dñi. lib. 2. cap. penula
cap. penul. c. 1. dñi. lib. 2. cap. penula
Emissi eni. & rerum Procreatorem &
altruistrem esse oportet. Si ergo quae
aut Deo Au^rstori, sunt Deo volente,
& que cadunt sub providentia ejus, si-
un. Deo Au^rstori, secundū quod al-
quia providentia ejus subduntur, sic ab
eo sunt volita. Si ergo declarare volu-
mus: quomodo mala & perpetrationes
eorum sunt à Deo volita, oportet nos
videre quomodo talia sunt Divine pro-
videntiae subjecta. Modus autem, quo
mala Divine providentiae subduntur,
declaratur à Dionysio de Divinis

Diony. 4. de nom.

Div. nom. Ad cuius evidentiam notandum,
quod Divine providentiae aliquid dici-
tur esse subiectum tripliciter. Primo
Divine pro- quantum ad causalitatem: quia ea, quae
videntia ali- causantur, ei de
quid esse sibi à Divina providentia causantur, ei de
jectum tripli necessitate subduntur. Secundo quan-
citer potestum ad ordinationem: Nam quae eo
esse: quantū providentiae ordinantur, ejus providen-
ad causalita- tiae subiectiuntur. Tertio: quantum ad no-
tem, quanti- ad ordina- impeditio-
ad ordina- impeditio-
tionem. Nam eo ipso quod Deus
tionem, quae aliqua per suam providentiam impedi-
tum atque re potest, & non impedit, dicuntur esse
ditionem. providentiae subjecta ratione permissionis:
nis: quia per ejus providentiam permit-
tuntur. Quantum ad primum modum,
Quantum ad ut Dionysius probat, mala sunt improvi-
ca- fallitatem sa, nec Divine providentiae subduntur:
mala Divine. nam (ut arguit) Divina providentia, ost-
non sunt sub causa bona & etatis: malum autem nec
jequa. - gū. ens per se, sicut substantia: nec in alio
sicut accidens. Vnde non est existens,

A nec in existentibus, ut idem ibidem ait.

Nec etiam malum est bonum; sed defe-
ctus boni. Si ergo in Divinā providen-
tiā tanquam in causam reducitur so-
lū bonum & ens; mala, quae sunt dé-
fectus boni & privatio entis, nequaquam
per se secundū primum modum atsig-
natum, ut causaliter, in Divinā provi-
dentiam reducuntur. Sed quantum ad Mala sunt
secundū & tertium, ut quia Deus ma- Divine pro-
videntia sub
la ordinat, & ea non impedit, Divine
providentiae subduntur: non ergo Deus
causat mala; sed malis factis benè uititur
ordinando ipsa. Et hoc est quod Diony- priuaditū.

suis ait: In omnibus existentibus per Di-
vinam providentiam malum non est
provisum, sed factis malis benignè pro-
videntia uititur: ordinantur autem mala
per Divinam providentiam, inquantum
ex eis elicetur bonum: quod secundū Dionysium tripliciter contingit. Primo
quantum ad utilitatem facientis, ut ma- Deus tripliciter
lorum actores. Aliando propter
peccata præterita firmiores & humilio- ex malis
res existunt. Secundo propter utilitatē bona civit.
aliorum: quod contingit dupliciter. Epilogus dia-
Quia aliquando hujusmodi utilitas est
communis, ut cum ex peccato suo ali-
quis punitur, ex qua punitione pax &
bonus status totius civitatis con-
surgit. Tertio hujusmodi utilitas pa-
ret esse propria: ut cum aliquis ex pec-
catō alterius detestando ipsum ferven-
tius in Divinū amore rapitur. Et
quia secundū Dionysium spectat ad
Divinam providentiam unicuique pro-
videre secundū modum suum, ut per
se mobilis provideret, ut per se mobilis
& ea, quae in actionibus suis sunt apta
nata deficere, spectat ad Divinam pro-
videntiam ea vel aliqua ex eis permitte-
re, ut deficiant: & ita mala sunt sub Di-
vinā providentia, inquantum ab ea non
impedituntur. Paret ergo quomodo ma-
la sunt Divine providentiae subjecta:
quia non subiectiuntur ei, quod ab ea cau-
sentur: sed quia ordinantur, & non im-
pediuntur ab ipsa. Et sicut sub Divina
providentia cadunt, sic à Deo sunt vo-
lita: non enim sunt à Deo volita, quod
Deus mala faciat, vel velit mala fieri:
quasi sit eorum auctor & causa, sed à
Deo sunt volita quantum ad eorum or-
dinationem & non impeditio-: vult
enim mala ordinare, & non impe-
dire ea fieri, sed permettere.

Ref.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod Deus vult mala non impedire, nō quod ipsa mala ei placeant: sed non impeditio eorum ratione boni, quod resultat ex tali permissione, ei placet. Vnde non haberur, quod mala sint Divina voluntati subjecta tanquam ab ea causata: sed tanquam ab ea non impedita, vel ordinata: quod concedimus. Ad 2. dicendum, quod licet mala fieri, & non fieri sint opposita: velle tamen ea fieri, & velle non fieri, non sunt opposita: eò quod semper in tali propositione velle, quod est ibi verbum principale, affirmativum remanet: & quia solum contradictoria sunt illa qnorum non est medium, secundum se non est inconveniens quamlibet istarum falsam esse: Deus vult mala fieri, & vult ea non fieri. Sed si oppositum hujus, Deus vult mala fieri, acciperetur: tūc esset locutio vera: quia Deus non vult mala fieri: & quia etiam falsum est, quod velit mala non fieri, verum est ejus oppositum, quod non velit ea non fieri. Vnde nec vult ea fieri, nec vult ea non fieri; sed permittit ea fieri: quia perpetratio eorum nec est contra voluntatem ejus consequentem, nec secundum ipsam, sed præter eam. Ad 3. dicendum, quod subtracto hoc, quod mala non fiant, sequitur, quod mala fiant; sed non sequitur quod Deus illa velit: sed quod non impedit, vel permittat. Ad 4. dicendum, quod Deus per se loquendo, nec vult malum à natura, nec privationem gratia sive materia. Thom. lum culpæ; sed in quantum ex malo natura ordinatur culpa, & resultat inde Divina justitia, est à Deo volitum: & quia talem ordinem videtur importare malum pœnae, & deordinationem malum culpæ, dicimus, quod Deus vult mala pœnae, & non culpæ.

Cœlus hu-
arg. in m. Deus per se loquendo, nec vult malum
ti capitum à natura, nec privationem gratia sive ma-
Div. Thom. lum culpæ; sed in quantum ex malo na-
in sum p. 1. turæ ordinatur culpa, & resultat inde
Divina justitia, est à Deo volitum: &
quia talem ordinem videtur importare
malum pœnae, & deordinationem ma-
lum culpæ, dicimus, quod Deus vult ma-
la pœnae, & non culpæ.

A coratum esset, si aliquid esset in eo, quod ad ejus decorum non faceret. Præterea: secundum Boëtium 4. de Consolacione. Nihil est enim quod mali causa ab Boet. 4. ut ipsi improbis fiat. Et quia ipsi improbi quidquid faciunt, faciunt causa boni, multò fortius ipse Deus qui est ipsa bonitas (ut idem innuit) facit vel permittit causa alicujus boni: sed omne bonum facit ad decorum universi. Si ergo mala permittuntur causa alicujus boni, ipsa mala faciunt ad decorum universi. Præterea: bonum universi potissimum videtur cōsistere in bono ordinis: sed malum in universo est ordinatum, ergo facit ad bonitatem & decorum ejus. Præterea: illud, quo sublati, multæ perfectiones subtrahuntur, facit ad decorum universi: sed sublati malo, multæ perfectiones subtrahuntur, sive sit malum culpæ sive malum naturæ: ut si nō esset persecutio tyrannorum non esset patientia martyrum, & si non fuisset nequitia Judæorum, non fuisset passio Christi, à qua nobis tot bona proveniunt. Sic etiam est in malis naturæ: quia si non esset corruptio elemotorum, non esset forma mixta, non esset anima, non essent multæ perfectiones in universo, ergo omnia mala ad decorum universi faciunt.

D In contrarium est: quod bonitas totius videtur constare ex bonitate partium: sed si nullum malum esset in universo, partes, in quibus malum existit, meliores essent, & ita totum universum esset melius. Sed illud, quo sublati, universum remanet magis decorum & perfectius, ad decorum & perfectionem ejus facere non potest, hujusmodi est malum, ut dictum est, ergo &c. Præterea: quod facit ad decorum universi est natura aliqua; malum non est natura aliqua: ut ostendit Aug. in Enchiridion Aug. in Enchiridion dicitur. ergo &c.

ARTICVLVS III.

D

Vtrum malum sit de perfectione universi?

Tertiò queritur: utrum sit de perfectione universi? & videtur quod sic: quia cum totum universum sit valde bonum, secundum Aug. quidquid est in universo facit ad decorum ejus. Non enim valde, & secundum se totum de-

RESOLVTIO.

Non per se, sed per accidens, facie malum ad universi perfectionem, & decorum.

Respond. dicendum, quod malum per se ad perfectionem & decorum universi facere non potest. Nam cum ratio-

Phus i. Pyh. tione: Et privatio secundum Phumi i. comm. 79. Physi.) de se se non ens. Non est intelligibile malum per se facere ad decorum universi: per accidens tamen ratione boni, ad quod aliquo modo habet ordinem, potest universum decorare. Habet enim aliquo modo ordinem ad triplex bonū.

Primo ad bonum quod ei subternitur. Malum ha- Secundo ad id, quod est ei oppositum, bet ordinem Tertio ad illud, quod inde elicetur: sed ad triplices secundum quodlibet illorum per accidēs bonum. 1. quod ei subfacit ad decorum universi. Nam bonū, ternitur. 2. quod malo subternitur, est natura, que quod ei op̄ potest deficere: & quia natura defecti- ponitur. 3. biles faciunt ad decorē universi: & mul- quod inde ti gradus bonitatis subtrahentur ab elicetur. universo, si inde cuncta natura defecti- biles amoverentur: ut sit in universo universitas naturarum, que potissimē universum decorat, malum facit ad de- corem ejus ratione boni subtracti. Se- cundo facit ad ejus decorum ratione boni oppositi: quia opposita juxta se po- sita magis eliciunt, propter quod scribitur circa finem primi Elenchorū:

Phus i. Elēc. Contraria juxta se posita maiora, & minora: meliora & peiora apparent. Cū ergo ma- lum est juxta bonum, quod ei opponitur, bonum redditur magis commenda- bile, & appetet melius. Magis enim co- mendamus eos, qui se dant delectationi bus intellectualibus: eò quod multi bo- na sensibilia prosequuntur: quia si om- nes delectationes intellectualis inseque- rentur, non ita innotesceret eorum bo- nitas: facit ergo malum ad decorum u- niversi per accidens, ut ratione boni op- positi, in quantum ipsum magis com- mendabile reddit. Tertio decoratur u- niversum propter mala ratione boni, quod inde elicetur, ut ex eo quod ali- qui mala faciunt, elicetur inde ordo ju- sticie, vel utilitas propria, vel etiam aliorum, ut in alia questione ostensum

Aug. in En- chiridion. cap. 10. est. Hæc autem tria tangit Aug. in En- chiridion. Nam ex eo quod mala & de- fectus sunt in rebus, ratione boni subtra- qui est in universo inæqualitas, propter quam est in eo admirabilis pulchritu- do: eò quod constet ex omnibus bonis. Vnde ait: Ab hac summe & equaliter & im- mutabiliter bona Trinitate creata sunt omnia & nec summe nec equaliter nec immutabi- liter bona, sed tamen bona etiam singula. Si- quis verè universa valde bona: quia ex omni-

A bus consistit universitatis admirabilis pulchritu- do. Ergo ratione boni subtracti habet ma- lum ad decorum universi: quia sine ma- lo & sine inæqualitate universitas esse nō potest. Secūdo (ut dicebatur) malū u- niversum decorat ratione boni opposi- ti quod commendat. Quod etiam Aug. Aug. ibidē tangit ibidem cùm ait: Malum bene or- dinatum, & suo loco possum, eminentius com- mendat bona, ne magis placeant, & lauda- bilius sint, dum malis comparantur. Tertiū decorant ipsum ex eo quod ex eis per Dei providentiam bona elicuntur. Vnde Aug. in codem Enchirid. ait: Ibidē a. 11 Neque enī Deus... Cum summe bonus sit, ullo modo sinaret aliquid mali esse in operibus suis, nisi usque ad eō esset omnipotens & bonus, ne be- neficeret etiam de mali,

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum: quod quidquid est in universo facit ad ejus decorum, sed non eodem modo: quia bona ad tales decorum faciunt per se: mala vero per accidens ratione bonorum. Ad secundum dicendum, quod bonum, quod elicetur ex malis, per se decorat universum: mala autem decorant ipsum ratione talis boni. Sed hoc non est arguere, quod mala per se decorant universum, sed per accidens, quod concedimus. Ad 3. dicendum, quod malum est ordinatum ratione bo- ni, quod inde elicetur, ut ratione deco- ris justitiae vel propter utilitatem facien- tis, vel aliorum: sed hoc non est facere ad decorum universi per se, sed per ali- ud. Et per hoc patet solutio ad quartū: quia non arguitur, quod mala faciant ad decorum universi per se, sed ratione perfectionum, que subtrahentur ab universo sublati malis.

Ad 1. in contrarium elicendum: quod licet partes universi, que possunt deficere, meliores essent, si tales existeret, quod deficere nō possent, ipsū tamē universum non esset inde ni eius: quia subtrahentur ab eo multi gradus entium. Rursum ex ipsis defectibus ali- quorum magis commendabiles existūt aliorum profectus. Nam & si posset esse aliqualis comparatio inter entia, si nul- lum malum esset: quia esset compara- tio magis boni ad minus bonum: propter quod majus bonū appareat lauda- bilitate, eò quod excelleret minus bonum; tamen hujusmodi comparatio non adē lucida esset, nec tot modis exis- tet.

Rer. Comminendabiliora enim apparent potiora bona: quia discordant à malis, & minora excellunt quām si non innotescerent nobis, prout à malis discordant, sed prout excellunt minora bona. **Ad 2.** dicendum, quod faciens ad deorem universi per se est natura aliqua; unde cùm malū nō sit natura aliqua, nō facit ad deorem ejus per se, quod concedimus, facit tamen per accidens modo quo dictum est.

EXPOSITIO LITTERÆ.

SVper litteram super illo: Qui illuminat somnum hominem. Notandum non solum intelligendum esse, quantum ad lumen gratiæ, sed etiam de lumine naturali intellectus: propter quod benè dictum est, quod verum, à quocumque dicitur, à Spiritu Sancto est. Indidit enim Deus animæ nostræ suas potentias: unde ipsum lumen rationis, per quod omne verum iudicamus, nobis à Deo est inditum; & cùm vera judicamus, à Deo est: cùm deficitus, est nobis ab ipsis.

Item super illo: Est enim aliquid quod in se bonum est. Notandum, quod hæc distinctio boni ex hoc provenit: quia ad rationem boni simpliciter debent omnes conditiones concurrere: quia bonū constat ex tota causa, malum autem ex particularibus defectibus. Ideò ad hoc, quod opus sit bonum, debet esse de genere bonorum, & bona intentione factum: & si hujusmodi bonum sumitur ex actibus ad alios ordinatis, ad hoc

Bonum opus quod habeat completam rationem boni in se dicitur nisi, debet esse bonū in comparatione ad cum sit recta aliud, & ex hoc sumitur quadrimenbris intentione, aliud, & ex hoc sumitur quadrimenbris intentione, quod prodest distinctio boni. Nam est aliquid bonum alteri, & est quod habet omnia illa tria: ut quia est de genere bona intentione factum, & est de genere bonorum. Aliquando re bonorum, & valet in comparatione habet solum ad aliud: ut cū datur eleemosyna proprias conditio Deum pauperi, ibi concurrit bona intentione, quod intentio, quia sit propter Deum: bo-

contingit du-

num opus, quia eleemosyna: & valet pliciter: ali-

quando solū alteri, quia pauperi. Aliquando con-

unum: & sic est currunt ibi non omnes conditiones,

quadrimen-

bris distinctio-

currit ibi una solum, ut quod valeat in

tio bonū, comparatione ad aliud, & sic mala sunt ut in exemplis.

B. Egid. Col. sup. I. Sene.

A bona, non per se, sed per accidens ratione boni ad quod ordinatur. Aliquando concirrunt ibi due solum, quod dupliciter esse potest: quia vel est ibi bonū opus cum bonitate intentionis absque bonitate in comparatione ad aliud, & sic est prædicatio facta propter Deum non credenti: aut cùm bono opere nō concurrit ibi bonitas intentionis: & sic est eleemosyna data pauperi propter inanem gloriæ. Et ita illa quadrimenbris distinctio, quam ponit Magister, rationalis est, si considerantur jam dicta.

Item super illo: Nullo sapiente homine auctore sit homo deterior. Contra: non omnino peccatum est ex ignorantia, sed aliquod committitur ex certa malitia, ergo potest esse, quod aliquis sit sciens & sapiens, & tamen exemplo suo alij deteriores fiat, & ipsius per mala opera sua in malitia augmentetur. Dicendum quod ibi sapiens accipitur pro prudente secundum quod prudens presupponit virtutes morales; secundum quem modum loquitur Phus circa finem 6. Ethic. quod manifestum, quoniam impossibile est prudentem esse nō existentem bonum.

Item super illo: Non ergo Deo auctor malum fit. Videtur Magister arguere quod si homine sapiente non sunt mala, quod multò magis Deo sapiente non sunt. Sed contra: locus ille est à minori: quia argumentum trahitur à minori ad majus, à sapientia hominis ad sapientiam Dei; sed à minori arguimus semper affirmando, ipse arguit negando, ergo non benè arguit. Dicendum, quod licet sapientia Dei sit major sapientia hominis, modus tamen arguendi magis est à majori, quām à minori: quia magis videtur, quod homo debeat deficere per sapientiam suam, quām Deus. Potest tamen ibi esse à minori: quia minus debemus negare defectum ab homine quām à Deo. Et sic non arguemus negando, sed affirmando: ut si negamus defectum ab homine sapiente, debemus negare à Deo.

Item super illo: Deinde idem Aug: Notandum, quod hæc ratio differt à priori: quia ista fundat se super bonitatem Dei, prima vero super ejus sapientiam.

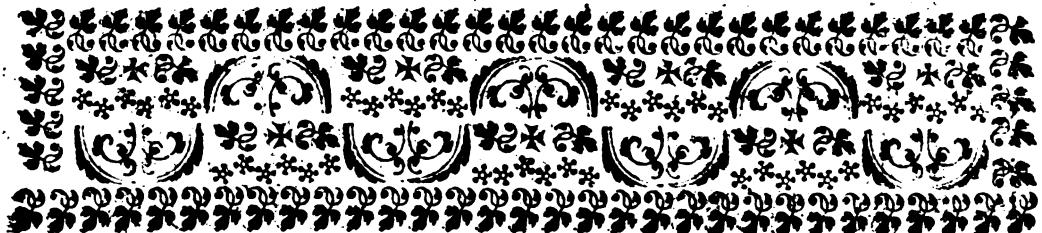
Item super illo: Quia ipse non est causans ad nos esse. Contra: Ipse non

Quoniam solum

solùm vivere facit, sed etiam occidit, *A*
Deuter. 32. iuxta illud Deuteron. 32. *Ego occidam*
& vivere faciam. Dicendum, quod nō
esse nuquam est intentum ab aliquo a-
genti, sed semper est intentum esse, ad
quod sequitur aliquid non esse, ut ignis
intendit inducere formam suam in pa-
lum, ad cuius introductionem sequitur
palsi corruptio. Sic Deus intendit co-
servare ordinem naturæ & iustitiae, ad
quem sequitur quod aliqui corruptan-
tur, aliqui puniantur.

Item super illo: *Tendit vero ad non*

Diony. 4-
dum Diony. 4. de Div. nom. Per ma-
lum non corruptitur aliquid exuten-
tium, sed quod est substantia & natura,
ergo facientes malum non tendunt ad
non esse. Dicendum, quod per malum
culpæ, de quo ibi videtur loqui secun-
dum quod hujusmodi, non tollitur
natura, sed inhabilitatur & tollitur
gratia: & ideo qui sic male agit, tendit
ad non esse: & si non ad non esse natu-
rae; tamen ad non esse gratiae.

DISTINCTIO XLVII.

QVOD VOLVNTAS DEI SEMPER IMPLETUR DE HOMINE quocumque se verteret.

VOLVNTAS quippe Dei &c. Po-
stquam Magister solvit ad
ea per quæ videbatur Divina
voluntas impedita. Hie
in parte ista ostendit eam
semper impleri. Et duo fa-
cit: quia 1. facit quod dicitur
est. 2. propter ea qua dixe-
rat, movet quasdam dubitationes. Secunda ibi: *Sed*
attendum est diligenter. Circa primum tria facit:
quia 1. dicit voluntatem Dei semper efficacem esse,
ut fiat omne, quod velit de homine, quocumque
se verteret. 2. probat quod dixerat per Aug. qui
ait quod semper impletur Divina voluntas vel
de nobis, vel à nobis. De nobis, cù delinquimus,
à nobis cùm bene facimus: nam mali homines,
licet quantum ad ipsos attinet, faciant quod
Deus noluit; quantum verò ad Dei omnipotenciam,
quod non vult Deus, facere non possunt:
etiam quod fit à malis contra Dei voluntatem,
non fit præter ejus voluntatem. Tertio in brevi
concludit veritatem ex dictis. Secunda ibi: *Ni-*
bil enim, ut ait Aug. Tertia ibi: *His verbis evidenter.*
Tunc sequitur illa pars: *Sed attendum.* In
qua propter pretracta movet quasdam dubita-
tiones. Dixerat enim Aug. aliquid fieri contra
Dei voluntatem, quod non fit præter eam: &
quod mali quantum est de se fecerunt quod
Deus noluit; quantum verò ad omnipotentiam
Dei facere non potuerunt: & quia haec videtur
obviare superioribus dictis, ubi tacitum est nibil
voluntati Divina resistere posse: querit quomo-
do talia intelligenda sint. Et duo facit: quia 1.
querit intellectum eorum dictorum. 2. intelle-
ctum eorum agere, ibi *Petruſſus, ne supra diximus.*
Circa quod dico facit secundum, quod duo dix-

Bixerat, ouæ expositione indigebat: quia 1. aperit
intellectum unius dicti. 2. alterius. Secunda ibi:
Sed non contra. Circa 1. duo facit: quia 1. ostendit
quod cum dicitur aliquid feriatur: *Lei*
voluntatem, quod non fit præter, intelligendum
est de voluntate signi non beneplaciti, quia ali-
quid fit contra unam voluntatem signi, quod no
fit præter aliam. 2. manifestat quod dixerat:
quia multa sunt contra voluntatem ejus (præter
præceptum dicitur ejus voluntas) quæ non sunt,
præter permissionem, quæ etiā Divina voluntas
nominatur. Secunda ibi: *Multa enim sunt.*

Tunc sequitur illa pars: *Sed non contra ejus vo-*
luntatem. In qua postquam exposuit, quomodo
intelligendum sit, aliqua fieri contra Dei volu-
ntatem quæ non sunt præter: exponit, quomo-
do accipiendum sit, quod mali, quantum in se est
fecerunt quod Deus noluit; quantum verò ad
Dei omnipotentiam, nullo modo facere value-
runt. Circa quod duo facit: quia 1. dat intelli-
gentiam dicti dicens: malos quæcumque in se est
facere quod Deus non vult, quia faciunt contra
ejus præcepta; tamen quantum ad Dei omni-
potentiam, hoc est quantum ad voluntatem he-
neplaciti, quæ est idem quod ipse, & quod est
Dei omnipotencia, contra eam facere non valent, siq[ue]t
præter ipsam faciat. 2. concludit ex dictis, quod
voluntas Dei, quæ est ejus beneplacitum, semper
impletur; consilia tamen & præcepta & prohibi-
tiones non semper implentur: quia hujusmodi
prohibitiones & præcepta data omnibus, itaq[ue]
vult Deus voluntate cosequendi impleri ab omni-
bus: immò etiam aliqua præcepta dedit aliqui-
bus personis specialibus, quæ impleturi noluntur. Se-
cunda ibi: *Ex predicatione litigat.* In quo terminatur
sententia lectionis de distinctione.

QUESTIONES QUÆS-

QVÆSTIO J.

De adimplectione Divina voluntatis.

MAgistri intentio in præsenti di-
stinctione circa duo versatur.
Primo circa impletionem Di-
vinæ voluntatis. Secundo circa ea quæ
præter eam, vel contra, fieri videtur:
Idcò de his duobus quæremus.

ARTICVLVS VNIVRS.

*Vtrum Divina Voluntas semper
impleteatur?*

D. Thom. 1. p. q. 19. art. 6.

Ad primum sic proceditur: videtur quod voluntas Divina non semper impleteatur: quia voluntas illa, contra quam multa efficiuntur, non semper impletur, sed contra Divinam voluntatem multa fiunt: quia secundum Aug. 12. de Civit. Dei circa principiū: *Natura Dei cap. 3. non est contraria Deo, sed vitium.* Sed quod est contrarium Deo contrariatur voluntati ejus: cum ipse sit sua voluntas, ergo virtùfiunt contra Divinam voluntatem: non semper ergo Dei voluntas impletur, cum multa, ut peccata & vitia, contra ipsam fiant. Prætereā: quod producit effectum mediantibus secundis casis impediri potentibus, impeditur in actione sua: sicut videmus Solē producere flores mediāte virtute pullulativa: eò quod virtus pullulativa impediri potest, actio Solis respectu talis effectus aliquando impeditur: cum ergo Divina voluntas agat mediantibus secundis causis, quæ impediri possunt, impeditur aliquando in actione sua, & non semper impletur quod Deus vult. Prætereā: causa, quæ se habet ad utrumlibet, non semper consequitur esse effectum suum, sed, ut ostensum est supra, Deus non agit ex necessitate naturæ, sed ex libertatis arbitrio, & potest agere & non agere: non ergo semper voluntas Dei impletur, cum se habeat ad utrumlibet. Prætereā: causa, quæ in effectu suo impediri non potest, producit effectum necessariū. Si ergo voluntas Divina impediri non posset, & semper impletur, omnia, quæ Deus per suā voluntatem produceret, necessaria

A essent; sed hoc est falsum, ergo & primum.

In contrarium est Magister in littera, qui per multas auctoritates ostendit voluntatem Dei semper impleri. Prætereā: cuius voluntas non impletur, tristatur, & diminuitur ejus delectatio: sed secundum Phm 7. Ethic. Deus, cuiusphus 7. Ethic. natura simplex est, semper habet delectabilissimā cap. 14. actionem, & semper una simplicitate delectatione gaudet. Si ergo sua delectatio simplex est & impediri non potest, voluntas ejus semper impletur. Prætereā: nihil impeditur nisi à fortiori: sed cum nihil sit efficacius voluntate Divina, nihil eam impedire poterit, sed semper implebitur.

RESOLVTIO.

Quidquid Deus vult simpliciter & secundum omnes suas circumstantias, subiecta Divine voluntati & est volitum voluntate consequenti, & ita semper impletur.

Respond. dicetidum, quod voluntas tē Divinam simpliciter semper impletur duplice via venari possumus. Primo ex ejus omnipotentia. Secundo ex ipsius immaterialitate. Primū sic ostenditur: nam (ut habitum est) Deus est omnipotens, non quia possit quidquid enuntiari potest: sed quia potentia activa & modus agendi sequitur modū essendi: & cum esse Dei sit esse, in quo omne esse reservatur, posse suum est illud posse, in quo omne posse continetur. Vnde potest quidquid habet rationem entis: sed quod potest quidquid habet rationem entis, omnibus esse tradit, & omnia in esse conservat. Nam si aliquid haberet esse, vel conservaret inesse absque influentia Primi, esset aliquid esse non exemplatum ab esse Divino: propter quod sequeretur, quod in esse ejus non contineretur omnis ratio essendi. Si ergo Deus omnibus tradidit naturam & esse, & omnia in suo esse conservat, omnibus indidit propriū appetitum, eò quod appetitus & inclinatum rel sequitur naturam ejus & modum essendi: & quia similis ratio est de appetitu indito rebus, & de eorum esse vel natura: sicut nulla natura est, nec

Q99993 nulj

nullum esse quod non continetur sub esse Divino, & quod non sit tale quale Divina voluntas vult: eò quod esse omnibus creaturis (secundum Hilarium) Divina voluntas attulerit, nullus est appetitus qui non inclinetur, secundum quod Divina voluntas eum inclinare voluerit: & quia ea quæ videmus in rebus, ex aliquo appetitu naturali vel voluntario progrediuntur in esse, dicere Deum velte aliquid & illud non fieri, est dicere aliquem appetitum esse, quem Divina voluntas inclinare non possit, vel aliquam creaturam existere, quæ suo creatori non obediatur: sed cum appetitus & inclinatio sequitur modum essendi, si esset aliquis appetitus, quem Deus secundum suam voluntatem inclinare non posset, esset aliquid esse, quod à Divino esse non esset productum, & ita in Divino esse non contineretur omne esse. Si ergo Deo non deficit aliquid esse nec aliquid posse, contra voluntatem suam nihil inclinatur, & quidquid fieri vult, totum impletur. Ex quo apparet quod dicere non fieri quidquid Deus vult, vel aliqua secundum suum appetitum inclinari contra Divinam voluntatem, est dicere Deum non esse omnipotentem. Et ista est via Aug. in Enchir.

D. Aug. PN. qui ait: *Cui proculdubio quam facile est, quod vult, facere, tam facile est quod vult non esse non finire. Hoc nisi credamus, periclitatur ipsum nostre confessionis initium,* qua nos in Deum Patronum omnipotentem credere constemur: quia, ut ait: *Nec voluntate cuiuspiam creature voluntatis omnipotentis impeditur effectus.* Secunda via sumitur ex Divina immaterialitate. Nam sicut virtutes corporales regulantur per primam virtutem in corpore. Propter quod secundum Phum in 2. de Anima

2. vel 3. de vel in 3, secundum aliam intitulationem: *Dicere hominem talam voluntatem habere qualem Pater Deorum virorumque sibi adducit, hoc est qualem corpora supercelstia in eo causant, est dicere intellectum esse sensum; vel voluntatem, quæ sequitur ad intellectum, esse virtutem in corpore.* Ex quo habere possumus, quod virtutes corporales regulantur secundum virtutem primi corporis. Vnde bruta, quæ non habent appetitum qui non sit virtus in materia, ut pluri mūm sequuntur impressiones cælestes, & agunt magis quam agant, & ducuntur magis quam ducant,

A Sed sicut virtutes organicas & materiales appetitus reducuntur in primam virtutem corporalem: sic virtutes incorporeæ & immateriales appetitus reducuntur in primam immateriale virtutem, ut in voluntatem Divinam immō multo magis immaterialia reducuntur in voluntatem Divinam, quam materialia in primum corpus: quia nī hil est in rebus immaterialibus, quod ab illa voluntate non emanaverit, est tamen aliquid in rebus corporalibus, quod à primo corpore non sumpfit originem. Si ergo habet calumniam, quod virtutes corporales semper inclinētur secundum motum cœli, & nihil sit in eis, quod contrarietur cœlesti, influentiæ: dicere tamen nihil esse in virtutibus immaterialibus quod contrarietur. Divina voluntati, nullam habet calumniam; quia, ut tactum est, omnia spiritualia magis dependent à Primo Spiritu, quam omnia corporalia à primo corpore: ergo Divina voluntas secundum suum beneplacitum inclinat virtutes spirituales, & nihil est volitū ab aliqua spirituali substantia, quod Divina voluntati sit contrarium. Et si hoc potest in rebus spiritualibus, multò magis in corporalibus potest, cum spiritualia super corporalia collocentur. Istam autem viam invenit Aug. 3. de Trin. cap. 4. qui ex eo, quod Deus in rebus spiritualibus

D. Aug. P.N. 3. de Trin. cap. 4.

suam voluntatem exercet, ostendit eum facere quæ vult in corporalibus rebus. Vnde ait: *Deus movet primitus invisibilita ministrorum, sive animas hominum, sive oculorum spirituum sibi subditas servitores: quid mirum, si etiam in creatura celi & terre, maris & aëris facit Deus, que vult.* Patet ergo quidquid Deus vult simpliciter impletur totum.

D. Advertendum tamen, quod voluntas comparatur ad res secundum quod habent esse in se ipsis. Illud ergo est simpliciter volitum, quod secundum omnes suas circumstantias subjacet voluntati: ideò quod Deus vult voluntate antecedente, cum illud non velit secundum omnes circumstantias; ut quia vult ipsum secundum impositionem ordinis non secundum executionem, vel secundum quod ejus voluntas respicit naturam non personam, non vult simpliciter: cu non velit illud secundum omnes particulares circumstantias. Solùm ergo illud

à Deo est simpliciter volitum, quod Deus vult voluntate consequente: & quia dictum est totum fieri, quod Deus vult simpliciter, nihil sit contra ejus voluntatem consequentem: non est tamen inconveniens aliquid fieri contra ejus voluntatem antecedentem.

Respon. ad arg. Ad 1. dicendum, quod vitia non contrariantur voluntati, prout Divina voluntas est ejus beneplacitum, sive est voluntas consequens: contrariantur tamen ei, prout ejus voluntas est voluntas signi, & potissimum cum est signum respondens voluntati antecedenti non consequenti: faciunt enim mali contra Divina consilia vel præcepta. Et ista est intentio Aug. nam in illo capitulo ubi ait: *Natura non est contraria Deo sed vitium.* Et dicit: malos inimicari Deo, quia adversantur ejus imperio. Ad 2. dicendum, quod non est simile de Sole & de voluntate Divina: quia in voluntate Divina reservatur totus ordo causarum, & voluntati Divinae consequenti subjiciuntur effectus cum omnibus causis non impeditis: ideo semper talis voluntas impletur; sed in Sole non reservatur totus ordo secundarum causarum, & potissimum prout impeditae non sunt: ideo non est simile quod simile dicebatur. Ad 3. dicendum, quod Divina voluntas non se habet ad utrumlibet quod sit causa mutabilis. Nam cum hoc quod Deus agit per libertatis arbitrium, agit immutabiliter, & ejus voluntas immutari non potest: ideo semper impletur quod vult: quia quod semel vult semper vult, & ejus voluntati resistere nihil potest: propter quod non fieri quod vult, non est possibile. Ad 4. dicendum, quod sicut res relatae in Divina præscientiam contrahunt quamdam necessitatem; non tamen propter necessitatem hujusmodi removetur contingentia à rebus, ut supra ostensum est, sic, prout referuntur in Divinam voluntatem, quamdam necessitatem contrahunt: nec tamen propter hoc contingentia removetur ab eis.

QVÆSTIO II.

De his qua fieri videnter præter vel contra Dei voluntatem.

D Einde queritur de his, quæ videtur fieri præter Divinam voluntatem

A vel contra. Et circa hoc queruntur tria, Primo: utrum aliquid fiat præter Divinam voluntatem? Secundo: utrum id, quod est contra voluntatem ejus, obsequatur voluntati ipsius? Tertio: utrum id, quod est præter ejus voluntatem, potest subiacere præcepto ejus?

ARTICVLVS J.

Utrum aliquid fiat præter Divinam voluntatem?

A D primum sic proceditur: videtur quod nihil fiat præter Divinam voluntatem: quia, ut habitum est, ea fiunt eo volente, quæ fiunt à Deo providente: sed ea fiunt ipso providente, que ab æternō providit, & præscivit, vel prospexit. Cum ergo cuncta profixerit, tam bona, quam mala, & nihil præter ejus scientiam fiat, nihil præter ejus voluntatem efficitur. Præterea: Boetius 5. de Consol. Deus ab æternō Consol. cuncta præsponsiōe providentiæ cernitur intuitu suisque meritis prædestinata disponit. Sed tam bona quam mala disponit, & omnibus secundum sua merita tribuit: nihil ergo præter providentiam fit, & per consequens nec præter Divinam voluntatem efficitur. Præterea: potentior videatur voluntas præter quam, & contra quam nihil efficitur, quam solum contra quam nihil fit, præter tamē ipsam multa fiunt: cum ergo Divina voluntas sit potentissima, non solum oportet nos dicere, quod nihil fiat contra eā, sed etiam quod nihil efficiatur præter illam. Præterea: permissione minus videtur habere de voluntario, quam aliquid aliud signum Divinæ voluntatis. Nam cum alia signa Divinæ voluntatis implentur, hoc est, secundum quod Deus in nobis operatur. Nam nec consilia nec præcepta implemente possumus absque Divina voluntate & ejus auxilio: sed permissione ex hoc existit: quia Deus nostra mala impedire non nititur: cum ergo nihil fiat præter permissionem secundum Magistrum, multò minus fit aliquid præter ejus voluntatem qualitercumque sumptum.

Incontrarium est Magister in littera, qui dicit multa fieri præter Divinam voluntatem. Præterea: qui non facit nec præter voluntatem Dei nec contra,

COR-

conformat voluntatem suam voluntati Divinas, & non peccat: cum ergo multi male agant, oportet eos facere contra Divinam voluntatem, vel praeter: sed nihil sit contra (loquendo de voluntate consequente) quia illa semper impletur, ergo multa sunt praeter.

RESOLVITIO.

Et si aliqua contra voluntatem Dei antecedentem sunt; nihil tamen sit contra consequentem: praeter vero ejus operationem privationes bonorum & mala sunt, non praeter ejus permissionem, nec contra.

Respond dicendum, quod quidquid voluntatem movere semper est bonum, vel simpliciter vel secundum apparentiam: quia secundum Phum 4. de Anima: *Appetibile semper moveat appetitum sub ratione boni, sive sit existens bonum, sive apparet.* Et quia si non apprehenditur aliquid sub ratione boni, non potest movere voluntatem, nunquam est malitia in voluntate, nisi sit error vel saltem aliqua nescietia in ratione. Vnde 3. Ethic. scribitur: *Omnis malus ignorans.*

Phum 4. de Anima.

Idem 3. Eth. Diony. 4. de Div. nom. de Div. nom. Nam secundum Diony. 4. de Div. nom. *Nemo proposito sibi malo facit, que facit.* Quia secundum eum semper malum est praeter voluntatem & praeter intentionem, unde nec habet finem neque principium. Si ergo est aliquis intellectus, in quo nulla inordinatio neque error cadere potest, ab habente hujusmodi intellectum non poterit malum esse voluntum: & quia Divinus intellectus errare non potest, & in eo nescientia aliqua esse non valet, nullum malum a Deo est volitum, sed quod non est volitum ab aliquo, vel est contra voluntatem ejus vel praeter: cum habitum sit contra voluntatem Divinam consequentem nihil fieri posse, cum secundum eam nullum malum sit volitum, oportet, quod praeter ea mala sunt. Vnde Magister in litera ait: quod nihil contra voluntatem Divinam, quae ipse est, sit; nisi dicatur contra eam fieri, quod praeter eam sit. Tamen quia aliquo modo potest accipi voluntas Divina, quod contra eam sit: aliquo quod praeter eam: aliquo quod nec contra eam, nec etiam praeter. Distinguendum est de Divina voluntate, ut com-

muniter distinguitur. Nam voluntas Divina dividitur in voluntate beneplaciti & signi. Voluntas beneplaciti dividitur in antecedentem & consequentem. Quod autem Deus vult antecedenter, ut ostensum est, non vult simpliciter; sed quod vult consequenter. Fieri autem aliquid contra id, quod Deus non vult simpliciter, non est inconveniens, ut dicendum est, ergo multa sunt contra voluntatem antecedentem, vt Deus vult omnes homines salvos fieri antecedenter, & tamen non omnes salvantur. Contra autem voluntatem consequentem nihil fieri potest, sed cum mala non velit Deus voluntate consequente, nec sunt contra eam, eò quod ea permittit: oportet ea esse praeter illam. Voluntas autem signi distinguitur: quia quedam signa respondent voluntati antecedenti, ut consiliū, præceptum, & prohibitio: & quedam consequenti, ut operatio, & missio. Fieri aliquid contra signa voluntatis antecedentis non est inconveniens, cum contra ipsam voluntatem antecedentem multa sunt: ideo non oportet, quæcumque præcipit Deus, fieri; & quæcumque prohibet, vitari: vel quæ consultit, impleri. Contra signa voluntatis consequentis nihil fieri potest: non enim sit aliquid contra operationem ejus: quia tunc unum & idem simul esset & non esset: fieret & non fieret. Praeter autem operationem ejus multa sunt: nam privationes bonorum & mala non operatur in nobis Deus. De missione vero est aliis modus: quia non solum contra permissionem Divinam nihil sit, sed etiam praeter ipsam nihil fieri potest: respicit enim missio causam potentem deficere, & non deficere: unde sive deficiat sive non, non sit praeter permissionem ipsius. Apparet ergo quoniam fit aliquid contra voluntatem Dei, & quomodo non: & quomodo praeter eam, & quomodo non.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod, ut habitum est per Diony. mala quantum ad sui causalitatem non cadunt sub Divina providentia; sed quantum ad eorum ordinem & non impeditionem: unde dicit ipsum malum esse improvsum. Non ergo oportet, quod ipsa mala sint volita, licet ordinem & permissionem malorum Deus velit. Et ad formam arguendi, cum dicatur Deus

Deus p̄fæscivit omnia, tam mala quam bona; ut superius ostensum est, providentia addit supra præscientiam quemadmodum ordinē in finem: & cū mala, secundūm quod huiusmodi, ab ordine deviēt, secundūm se non cadunt sub Divina providentia, licet sint p̄fæscita. Ad 2: dicendum, quod per auctoritatem Boëtij non haberur, quod ipsa mala sint à Deo volita, nec quod cadunt secundūm se sub Divina providentia; sed quodordo eorum vel dispositio est a Deo voluntus & provisus; ipsa tamen mala sunt p̄pter Dei voluntatem consequentem, licet non sint contra. Ad 3: dicendum, quod non est ex impotentia Divinæ voluntatis, quod mala sunt: posset enim

D. Aug. PN. omnia talia impedit, si velet, ut mani in Enchirid. festè probat Aug. in Enchiridion: sed hoc est ex ordine sua sapientie secundūm quem contulit rebus potentiam

Quomodo ad utrumlibet, ut possint deficere, & nihil p̄pter non deficere. Ad 4: dicendum, quod nihil fieri p̄pter permissionem Divinā non contingit: ex eo quod permisso sit proximior voluntati beneplaciti, quam alia signa; sed quia huiusmodi signum respicit causam potentem deficere & non deficere: & quia ex hoc aliqua sunt p̄pter Divinam voluntatem: quia aliqua causarum deficiunt in actionibus suis, contra Divinam permissionem nihil fit: cū utrumque, tam deficere, quam non deficere permisum sit talibus causis.

ARTICVLVS J.

Utrum quod est contra Divinam voluntatem obsequatur voluntati ejus?

Secundūm quæritur: utrum quod est contra Divinam voluntatem obsequatur voluntati ejus? Et videtur quod non: quia quod ponitur esse contra Divinam voluntatem, vel intelligitur de Divina voluntate antecedente, vel cōsequente: non consequente: quia contra illam nihil fit: ergo antecedenter sed quod est contra voluntatem antecedenter, cū sit malum, non est voluntum à voluntate consequente, licet possit esse p̄pter eam: sed non obsequatur voluntati nisi quod est ab ea volitū, ergo quod est contra voluntatem ante-

cedenter voluntati consequenti nō obsequitur. Præterea: si aliquid uni voluntati obedit, & alijs contradicit, illæ voluntates sibi contrariātur: sed voluntas Divina antecedens non contrariatur consequenti, nec è cōverso, ergo quod est contra voluntatem antecedenter, non obsequitur consequenti. Præterea: ex eo, quod homo agit secundūm Divinam voluntatem consequentem, meretur: cu ergo non possit quis mereri agendo contra voluntatem antecedenter: ut nō obsermando p̄cepta & prohibiciones, contradicendo voluntati antecedenti, non obedimus consequenti! quia tunc peccādo mereremur. Præterea: malum est p̄pter intentionem secundūm Divinum 4. de Div. nom. sed quod est Div. 4. de p̄pter intentionem voluntatis nō obsequatur voluntati, ergo quae sunt contra voluntatem antecedenter, ut mala, non obsequuntur consequenti!

In contrario est quod Greg. ait, D. Greg. & habetur in littera: *Multi voluntatem Dei peragunt, unde mutare contendunt, et consilio eius resistentes sue voluntari obsequantur.* Igitur mali, volendo iniuste Divinam voluntatem, ipsam implent, & resistendo Divinis consilijs, ejus voluntari obediunt. Præterea: ad voluntatem potissimum pertinet, ut quod aliquis vult facere cotera eam, in ejus obsequium cedat: licet ergo mali contra Divinam voluntatem facere velint, & faciant contra antecedenter: quia Divina voluntas potentissima est, faciendo contra voluntatem antecedenter, obsequuntur consequenti.

RÈSOLVTIO

Mala contra voluntatem Dei antecedenter à pateris suis sunt, verum ista & ipsi, in quantum ordinantur ad punitionem, voluntati consequenti obsequuntur.

R Epondit dicendum, quod cū quæritur: utrum aliquid fiat contra Divinam voluntatem, quod ita obsequetur voluntati ejus? Voluntas huiusmodi, contra quam aliquid fieri diciatur, non potest esse consequens: quia contra illam nihil fit. Oportet ergo quod sit antecedens. Contra autem talē voluntatem sit, cūm prohibiciones p̄cepta

præcepta nō obseruantur; sed cūm hoc non iit tendere in finem, sed deviare per se loquendo, quæ voluntati antecedenti contradicunt, secundum quod hujusmodi, consequenti non obediunt: aliter enim idem secundum idem est ordinatum & non ordinatum, & bonum & malum: sed quæ antecedenti voluntati contradicunt secundum se, consequenti obediunt inquantum ordinata sunt: & quæ antecedenti repugnant secundum unum modum, consequenti obediunt secundum aliud: quod sic declaratur. Nam repugnancia ad voluntatem antecedentem dupliciter accipi potest.

Mala voluntas. Primo quantum ad causam malorum secundum. Secundo quantum ad ipsa mala, se contradicit voluntate antecedenti qua malum progreditur, Divina voluntati Dei, sed tali antecedenti, inquantum non agit, consequenti quæ Deus præcepit, & non vitat quæ subsequitur prohibet, & etiam ipsa mala tali voluntate inquantum efficiuntur repugnant: & tam de homine maliatur, quia puerum de ipso malis Divina voluntati nitor: & ceteri contradicentibus fit quod Deus vult: se decor justitiae. Unde ejus voluntati obsequuntur: sed tamen. Pater est. Nati in res. aliter contradicunt, aliter obsequuntur. Natum autem inquantum ordinata. Causa secundum, & autem inquantum ordinata. Causa secundum, autem malorum, ut homines, & eorum gumentum.

voluntates antecedenti voluntati repugnant quantum ad id, quod agunt; consequenti obediunt quantum ad id, quod de eis efficitur, ut quia puniuntur, & resultat inde quidam decor justitiae: quoque ergo se vertat homo, semper fit quod Deus vult, vel ab ipso, ut cum bene agit, vel de ipso, cum puniatur propter mala quæ gerit. Quod per simile de-

Nota exempli. clarare possumus. Nam sicut diversitas colorum decrater imaginem, sic iniquitas & diversitas eorum, quæ sunt in universo ornat ipsum. Et sicut male argueret dicens colorem album esse pulcherrimum & magis participantem de luce, si ex hoc cocludere vellet pictorem in imagine solum colorem album debe re apponere: sic non benè arguit, qui ex eo quod substantia separata & beatissima pars universi, vult arguere in universo solum talia existere: ita ipsi damnat & rerum universitas universum decolorat: sicut multitudo colorum ornat imaginem. Sicut ergo nullus color est, qui in aliquo nō obsequatur voluntati pictoris: sic nihil in volun-

verso existit; quod aliquid modo Divinitate voluntati non obediat, sed licet quili. Aliud exceptum color secundum aliquem modum plumbum. pictori obediat: non tametsi secundum omnem ordinem ei obsequitur. Ideo quod est contra voluntatem pictoris per unum modum, ei obsequitur secundum aliud modum: ut niger color, si referatur ad vultum imaginis, voluntati pictoris contradicit, eò quod propter iniquitatem in vultu appositam decor imaginis offuscatur: quod si ad pedem ejus comparetur, ejus voluntati obedit: quia talis color optime in pedibus appetitur: videretur enim calceamentorum migredo pedibus picturæ praestare decorum. Sic si mali ad Divinam misericordiam referantur vel ad ordinem Divinitatis glorie, cū à tali ordine deviaverint, antecedenti voluntati contradicunt. Si vero ad poenam comparentur: quia dignum & iustum est mala puniri, consequenti voluntati obediunt, inquantum sit de eis quod Deus vult per decoris iustitiam. Optimè enim sibi sunt mali in inferno: ut qui Divina voluntati berantur faciendo obedere voluerint: propter quod in suprema parte universi noluerunt existere: propter eorum mala merita in aliud ordinem relabatur, & in infimo colloccuntur. Quod ergo voluntati antecedenti contradicit secundum unum modum ordinis, secundum aliud obsequitur consequenti: ita quod in Regno providentiae nihil est inordinatum: & si alius quid ab uno modo ordinis recesserit, in aliud relabitur: unde Boëtius 4. de Consolatione ait: Ordo quidem Divine Consol. providentiae cuncta complebitur: ut si quod ab assignata ordinis ratione discesserit, hoc in aliud ordinem relabatur: nec quid in Regno providentiae remitterati possit ascribi.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendū: quod licet mali secundum se non possit esse volitum; ordinatio tamē malorum voluntatis potest: & ideo non eodem modo malorum voluntati antecedenti contradicit, & consequenti obsequitur: quia contradicit secundum se, obsequitur ut ordinatum. Et per hoc patet solutio ad secundum: quia cum aliquid uni voluntati contradicat, & alij obsequitur, illæ duæ voluntates sibi contrariantur, si eodem modo illud contradicte uni, & obsequitur alij: sed, ut habetur est, non eodem modo contradicit

et voluntatis antecedenti, & obsequitur consequenti: quia antecedenti contradicit secundum se, consequenti obsequitur secundum quod ordinatum. Ad 3. dicendum, quod in actione bonusne duo est considerare, unum ut ab agente obsecetur egreditur, aliud ut in finem aliquem guitar, ut ab ordinatur. Actus autem bonus Divinæ agente egredi voluntati utroque modo obsequitur, in finem diri nam & ab agente progreditur, ut Deus gitter: malū vult, & in finem debitum secundum Divi verd: solum voluntatem ordinatur: ideo res ut in finem peccati talis actus, & ut etiam ordinatus est, homo se habet ut agens, cum conveniat tali actioni ordo etiam ut ab agente egreditur: & ideo cum talia facimus meremur: & finis, ad quem ordinat Deus tales actus, est vita æterna. Sed in actu malo non est ordo, ut ab agente progreditur: quia malus homo in actibus suis non tendit in finem, sed egreditur ab ipso. Si ergo talibus actionibus competit ordo, hoc non est, prout propter Deum in finem aliquem ordinatur: unde in talibus non sit ab homine quod Deus vult: sed sit de homine quod Deus placet: & quia huiusmodi actiones non sunt ordinatae, ut ab homine progrederintur, cum respectu ordinis eorum homo non se habeat ut agens; sed magis ut patiens, in quantum Deus eas ordinat, & de eis elicit aliqua bona: propter talia homo non meretur, sed demeretur, non tendit in gloriā, sed in poenā. Ad 4. dicendum, quod malū secundum se est præter intentionem; ordo tamen malorum potest esse intentionis: quia malum non obsequitur Divinæ voluntati nisi ut ordinatum, ideo ratio non concludit.

ARTICVLVS Iij.

Vtrum quod est præter Divinam voluntatem possit cadere sub præcepto ejus?

Tertiò queritur: utrum aliquid, quod est præter Divinam voluntatem, vel etiam contra ipsam, possit cadere sub præcepto ejus? Et videtur quod non: quia nullum bonum nec aliquid ordinatum est præter Divinā voluntatem, cum omne bonum & omnis ordo sit in rebus Deo: auctore & ipso volente: solum præter. Hoc voluntate

B. Egid. Col. sup. I. Sene.

A. est quod inordinatum est: sed cum nihil inordinatum possit à Deo præcipi, nihil quod est præter voluntatem Divinam, potest cadere sub præcepto. Præterea: videtur quod saltem quod est contra Divinam voluntatem, sub præcepto cadere non possit: quia si contra Divinam voluntatem existens præcipitur, vel contradiceret voluntati antecedenti, vel consequenti: Voluntati antecedenti præceptum contradicere non potest, cum sit ejus signum. Nec consequenti: quia contra eā nihil fit. Præterea: qui præcipit quod non vult, fictus est: sed cum Deus sit summè bonus & summè verus, & non deceat eum aliqua falsitas, nec aliqua falso, nihil præcipit quod fieri nolit. Præterea: secundum Phm. 2. Eth. Non autem omnis actus neque omnis affectus suscipit medietatem. Sunt enim affectus non nulli, qui continuo nomine suo sunt cum præiuncte connecti, ut malevolentia, impudentia, invidentia, & actus idemidem, ut adulterium, furium, homicidium. Hec enim universa talia ita decidunt, quia ipsa sunt prava. Sed quidquid à Deo præcipitur, bonum est, cum præceptum sit signum voluntatis antecedentis, cuius est ordinare naturam in bonū: ergo saltem talia, quae sunt præter Divinam voluntatem, non possunt cadere sub Divino præcepto. Præterea: scribitur 2. ad Timoth. 2. Deus fidelis permanet & negare se ipsum non potest. Sed se ipsum negaret, si injusta præciperet: cum ergo solum injusta sint præter ejus voluntatem, nihil sub præcepto Divino cadere potest, quod contra voluntatem ejus, vel præter eam existat.

In contrariū est Mag. in littera, qui dicit Deū præcipere aliqua, quæ nō vult observari.

RESOLVTIO.

Quod Deus nō voluntate antecedente, & si non consequenti, potest cadere sub præcepto generali: & cum singulare præceptum sit voluntatis signum, potest Deus non velle nec antecedenti nec consequenti voluntate quod præcipitur: sed propter quod præcipitur. Et aliquid potest esse volitum à Deo, & sub præcepto, cadere in uno ordine rerum, quod in alio ordine nec est volitum, nec præcepto indicatur.

REspond, dicendum, quod quidam sic dicunt, quod præceptum est PPPPP signum

Modus di- signum voluntatis Divinæ respondens A
voluntati antecedenti non conseq-
eēdi quorūxi: unde quod est præter voluntatem
consequente cadit sub præcepto, non
autem quod est præter antecedentem:
propter quod occisio innocentis, ut quod
Abraham immolare filium suum, fuit
volita à Deo volunrate antecedente,
non consequente. Verum quia prima
facie videtur repugnare veritati, quod
occisio innocentis sit à Deo volita vo-
luntate antecedente, cùm secundum il-
lam voluntatem (ut ait Darnasc.) Deus
velit omnes homines fortunari: & ideo
sic dicentes, ut sciam positionem mu-
niant, addunt, quod aliquid secundum
se acceperum potest esse præter volunta-
tem antecedentem, quod aliqua con-
ditione addita, vel subtrcta de volun-
tate antecedente existit: nā quæ secundū
suo dist. 47. se mala sunt, licet in quantum talia sint
q. ultim. præter voluntatem antecedentem: pro-
ut verò stant sub Divino præcepto cō-
trahunt quādā rationem bonitatis,

Mag. Petrus
Lomb. in 1. Deus potest & voluntate antecedente volita esse
dispensare in possunt. Quæ autem mala sub Divino
præceptis se- eundū tabu. præcepto eadē posse, & quæ non: sic
le, & solus declaratur: quia malorum quedam de-
ipse: quo fa ordinant hominem à proximo, ut quæ
eo adhuc re prohibentur per secundam tabulam, ut
maneret or. non occidere & non mochari. Quædā
do hominis ad Deū: sed immediatè deordinat à Deo, ut quæ per
non potest primam tabulam prohibetur: ut non
dispensare in assumere nōmen Dei in vanum, & non
præcep̄tis: quia adorare Deos alienos: & quia bonitas in
primis: non remane rebus est principaliter ex ordine, quem
ret ordo ad habent ad Deum, ex consequenti autē
Deum, quod ex ordine quem habent inter se: cùm
est impossibi possit remanere primus ordo subtra-
te simplici- ter, sicut pa-
to secundo, potest homo habere or-
der ad 4. & dñem ad Deum absque eo., quod ha-
g.

beat ordinem ad proximum. Sed quan-
diu manet ordo respectu Dei est bonitas
in rebus: id est Deus in omnibus præcep-

Contra illū tis secundū tabulæ, secundū quæ or-
dinamur ad proximum, dispensare po-
test, & talia possunt cadere sub præcep-
to, & esse volita voluntate antecedente.
Ideo immolatio innocentis, licet si
contra ordinem ad proximum, potest
esse à Deo præcepta & volita voluntate
antecedente. Verū tamen solus Deus in
rebus dispensare potest: quia sicut solus
Ipse potest producere effectum absque
ordine secundarum causarum: sic solus
Ipse potest facere, quod ordo rerum ad

ipsum reservetur absque ordine inter se.
Sic autem dicentes, licet incident in-
quādā veritatem: quia sufficienter
declarat in quibus præceptis dispensare
potest Deus, & in quibus non: ut quia
potest dispensare in præceptis secundū
tabulæ, quæ ordinant hominem ad pro-
ximum: non autem in præceptis primis,
quæ immediate ordinant hominem in
Deum: veritatem tamen questionis nō
elucidant, & etiam falsa assūmunt. Nam
quod dicunt, Deum voluntate antece-
dente voluisse Abraham immolare fi-
lium suum, non est verum: quia nec vo-
luntate antecedente nec consequente
id voluit: quia cùm Deus præcipit ali-
quid, quod vult fieri voluntate ante-
cedente, si fiat contra id, non erit à Deo
volitum, sed præter ejus voluntatem:
quia tunc executio ordinis, que perti-
net ad voluntatem consequentem, per
se & directè contrariaretur impositiōni,
que pertinet ad voluntatem anteceden-
tem, quod esse non potest: & peccata,
que sunt contra Divinam voluntatem
antecedentem, essent volita voluntate
consequente. Cùm ergo non immola-
tio innocentis esset à Deo volita, im-
molatio non cadebat sub præcepto: ita
quod Deus vellit antecedenter quod
præcipiebat.

Notandum ergo, quod præceptum pos. io præ-
est signum voluntatis Divinæ: voluntas pri-
autem Divina inordinata esse non po-
test: quia naturale est ei agere secundū
ordinē sapientiæ. Si bene volumus videre
veritatē questionis proposita, tria oportet
nos distinguere, volūtate, signū & or-
dinē: quæ tria ad rationē præcepti ali-
quonoddū videtur cōcurrere. Volūtate au- De Præcep-
tē distinguēda est per antecedens & cō-
sequens. Et sic quod Deus non vult, ca-
dit sub præcepto, ut quod non vult con- tu generali-
sequenter, cadit sub præcepto, & vult tecedenter
Antecedenter: ut cùm non vult cōsue- nō consequē-
tū, vel perso-
queater omnes homines bene operari,
& præcipit tamen omnibus, ut bene
operētur: & sic præcepta non respiciunt
singularem personam, sed sunt data om-
nibus. Signū autem distinguendum
est: quia sicut ex parte intellectus (ut
superioris tactum sicut) ad hoc quod sit ve- Scilicet dist.
rum signū, non semper oportet esse ve 45. art. uit.
rum quod dicitur, sed propter quod di-
citur: sic ex parte voluntatis præceptum
potest esse non fictum, sed verum signū

voluntatis; & tamen non erit volitum quod præcipitur, sed propter quod præcipitur: & tale fuit præceptum datum

Ex parte vo- Abrahæ de immolatione filij. Non e- luntatis ante nim volebat Deus quod præcipiebat, cedentis & consequentis nec voluntate antecedente nec conse- & signi utroque, sed probationem fidei Abrahæ, que modo propter quam præceptum datum erat: Deus præci- & ita quod Deus nō vult cadit sub præ- pit quod non vult, sed dif- cepto, tamen non est volitū quod præ- ferenter. cipitur, sed propter quod: & sic distin- guendo ex parte voluntatis, & ex parte signi utroque modo ut dictum est, sub præcepto cadit quod non vult Deus.

Diffrerit tamen primus modus à secun- do in duobus: quia primus respicit præ- cepta generalia & communia omnibus. Secundus respicit præcepta specialia data singularibus personis. Rursum se- cundūm primum modum. Deus non vult contraria eorum, quæ præcipit. Nā si voluntate antecedente præcipit om- nem hominem benefacere, voluntate consequente non vult quod aliquis ho- mo malè agat. Sed quantum ad secun- dum modum vult contrarium ejus quod mandat. Nam cum præcepisset Abra- hæ quod filium immolare, volebat tamen contrarium, ut quod non immo- laret. Et ex hoc apparet clarius Deum nec voluntate antecedente nec conse- quente voluisse immolationem illam: quia non volebat quod præcipiebat, sed propter quod: ut ait Magister 45. dist.

Quod nō est à Deo volitū Ex parte autē ordinis etiam distinguere secundūm u. possumus: nam quod in agendo deter- num modū minatur ad aliquem modū ordinis, cō- ordinis', po- petit ei determinatus modū essendi: test esse voli- rum secundū potest agere subtracto ordine aliarum causarum. Nunquam enim Sol homi- nem generaret, nisi determinaretur per hominem ad agendum; Deus autem, cui competit omne esse, non determina- tur ad agendum secundūm hunc vel il- lum ordinem, & ideo quod non est se- cundūm voluntatem Dei quantum ad unum modum, quia non est justum: si attendimus alium modum, potest ca- dere sub præcepto & esse volitum à Deo secundūm alium modum ordinis,

& tale fuit præceptum datum Osee 1. cum dixit Dominus: Vade accipe uxorem fornicationū & fac tibi filios fornicationum. Potissimè sustinendo positionē illam, quæ dicit eum non in uxorem illam

A accepisse, sed fornicariam: & quantum ad istum modum, ut quod cadit sub præcepto secundūm unum modum, & est præter Divinam voluntatem quantū ad alium, valet declaratio illa Supe- Scilicet arts riū habita in quibus præceptis Deus antecedenti. dispeſare potest, & in quibus non. Adap- tare autem modum illum ad præceptū datum Abrahæ (ut faciebant illi quo- rū positionē recitamus) stare nō potest; Epilogus.

ut est per habita manifestum. Dicamus Tribus mo- ergo quod cū queritur: utrū possit ea- dis dicendū est de præcepto quod Deus nō vult. ceptis Dei, & Si loquimur de præceptis generali- secundūm bus, distinguedū est de volūtate; si verā quēlibet loquimur specialibus, & potissimè modum res- de illis in quibus non reservatur or- pondendum est aliter, & do ad proximum, si quod Deus præci- sit non est ab eo volitum, sed propter ratione proprietatis (ut fuit in præcepto dato Abrahæ). sit.

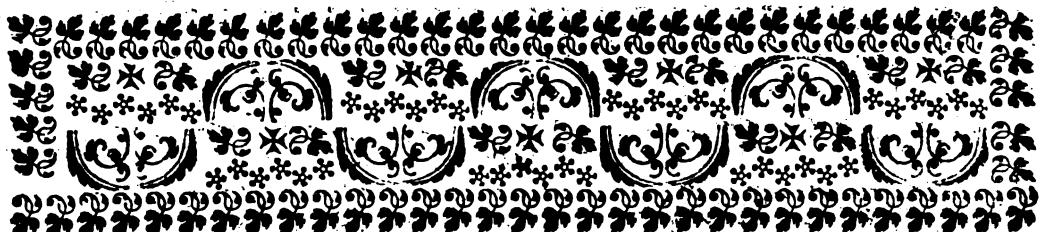
tunc distinguendum est de signo. Si ve- rò hujusmodi præcepta specialia sunt talia, quod etiam illud quod præcipitur est à Deo volitum solum propter quod, ut fuit præceptum datum Osee de uxore fornicaria, quod ipse adimplavit acci- piendo eam, tunc distinguendum est de ordine. Et quia prædicta positio loquens de præcepto dato Abrahæ distingue- bat de ordine, & volūtate Divina, & nō C de signo: ideò incompetenter arguebat:

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod inulta Deus vult voluntate ante- cedente, quæ non vult ea impleri con- sequēte: & quia præceptū respondet vo- luntati antecedenti, cūm aliqua præci- piat quæ sunt bona & ordinata, & vult ea voluntate antecedente, non autem consequente, potest cadere sub præcep- to quod non est à Deo volitum volun- tate consequēte absque eo, quod sit inor- dinatū secundū unū modū ordinis: ut possum⁹ dicere, quod nō ordinatū secū- dū unū modū ordinis potest cadere sub præcepto, quia est ordinatū secundū aliū. Ad 2. dicendum, quod cūm Deus præ- cipit, quod non vult fieri (modo quo dictum est) non est inconveniens ali- quid cadere sub præcepto, cujus contra- rium vult consequenter: quia non præ- cepit, quod illud vellet: sed aliquid est ab eo volitum, ratione cujus tale præ- ceptum dat. Ad 3. dicendum, quod si- cut signa ex parte intellectus absque fal- sitate non semper sunt vera quantum ad id, quod dicitur: sed quantum ad id, prop-

proper: quod dicitur: ex parte voluntatis nostra temper est volitum quod præcipitur: sed sufficit aliquid esse volitum ratione eujus tale præceptum datur. Ad 4. dicendū, quod ea, quæ sūt mala cō quod deordinat à proximo, possunt cadere sub Divino præcepto, nō tamen manente in eis malitia. Potest enim Deus dispensare in præceptis secundæ tabulae, & ea quæ sunt nunc injusta secundam animi modum ordinis, potest ea facere justa secundum aliud modum. Dicuntur tamen à Phoc'homicidium, furtum, & talia secundū se mala & intalibus actibus non esse medietatē: quia recta ratio & humana, secundum quam constitutum medium in operibus, non potest constituere medium, sed solum dispensatio Divina. Ad 5. dicendum, quod si Deus dispensaret in his, quæ deordinant hominem à proximo, nō negaret seipsum: quia potest remanere ordo rerum ad Deum absque ordine causarum secundarum ad seip-sas.

EXPOSITIO LITTERÆ.

Super litteram super illo: *Quos iustificavit ad paenam.* Contra, prædestinatio non est nisi bonorum: ergo quidquid Deus prædestinat, ordinat ad gloriam non ad paenam. Dicendum quod ibi prædestinare sumitur largè pro præscientia: ut dicatur prædestinationi ad paenam qui sunt præsciti. Vel possumus dicere, quod prædestinatio simpliciter sumpta sonat in bonum: sed cū determinatione potest sonare in bonum & malum. Nam licet damnandi absolute nō possint dici prædestinati; possunt tamen dici prædestinati cum determinazione, ut prædestinati ad paenam. Salvandi autem simpliciter prædestinati dicuntur, & cum determinatione, ut prædestinati ad gloriam: & secundum hūc modum loquitur Isidorus de summo bono, lib. 2. cap. 6. *Gmina est præsum. bon. destinatio, sive electorum ad requiem, sive esp. 6. reproborum ad mortem.*

DISTINCTIO XLVIIJ.

QVOD ALIQUANDO HOMO BONA VOLVNTATE ALIVD vult quam Deus: & aliquando male id, quod Deus bona voluntate vult.

CIENDVM quoque. Postquam da ibi: *Vnde Aug. in Enchi.* Tertia ibi: *Id quaque non est.* Magister determinavit de

Divina voluntate in se & de ejus efficacia, hīc ultimo determinat de conformitate nostræ voluntatis ad illam. Et duo facit: quia 1. facit quod dictum est. 2. contra determinata opponit, ibi:

Sed ad hoc opponitur. Circa 1. tria facit: quia 1. dicit conformitatem nostræ voluntatis ad Divinā non debere esse principaliter in volito: sed magis in modo volendi, ut velimus illud, quod nobis concuriat velie, & eo fine quo debemus velle. Secundū probat quod dixerat per Aug. Tertiū ostendit malos homines concordari aliquando in volito cum voluntate Divina. Nam Deus volebat passionem Christi bona voluntate, quā Judæi volebant mala; licet maluerit Deus occasionem Christi, quam volebant Judæi. Secun-

Tunc sequitur illa pars: *Sed ad hoc opponitur.* In qua opponit contra determinata. Et duo facit: quia 1. opponit & solvit. 2. ex dictis solvit quasdam alias quæstiones, ibi: *Ex quo solvitur.* Circa primum duo facit: quia primò opponit contra determinata. Dixerat enim Deus non velle Christū occidi à Judæis, quod videtur falsum: quia voluit eum pati à Judæis, ergo voluit eum occidi ab eis. 2. solvit: nam passionem Deus simpliciter voluit: sed inordinationem auctus, ut culpam Judæorum non volebat. Et quia talem inordinationem videretur importare occisio: idē dixit Deus nolle occidi Christum à Judæis. Secunda ibi: *Ad quod responderet.* Deinde cùm dicit: *Ex quo solvitur, ostendit.* ex dictis solvit quasdam alias quæstiones. Et duo facit: secundū quod duas quæstiones solvit: nam 1. solvit utrum debeat placere san-

ctis

Eis Christum fuisse passum? dicens, quod d'intuitu nostræ redemptionis debet eis placere: sed propter cruciatum non. Secundò solvit de passionibus sanctorū ibi: *S' vero queritur, Circa quod tria facit: quia 1. dicit non esse omnino simile de passione sanctorum & Christi: quia à passione nullius sancti dependet redēptio nostra, ut à passione Christi. 2. solvit ad quæstum: quia possumus velle & non velle passiones sanctorū, si nobis proponamus rectas fines: debemus enim*

velle sanctorum gloriam, non cruciatum. 34
AEpilogar continuans se ad secundum librum dicens: quod postquam dictum est de his que pertinēt ad ministerium Divinæ Unitatis & Trinitatis, quod factum est in primo libro, restat considerare de creaturis, quod fiet in secundo. Secunda ibi: *Passiones verò sanctorum.* Tertia ibi: *Quæ ad ministerium Divine unitatis.* In quo terminatur sententia lectionis & distinctionis & per consequens totius primi libri.

QVÆSTIO J.

De conformitate nostræ voluntatis cum Divina.

AGISTRI intētio in præsenti distin-
tione circa cōfor-
mitatē nostræ vo-
luntatē ad Divi-
nā versatur. Ideo
de ea quæremus:
circa quam posili-
nus duo dubita-

re. Primò de conformitatē in se. Secundò, quomodo ad talem conformitatē tenemur? Circa primū quæruntur duo. Primò: utrum sit possibilis talis confor-
mitas? Secundò in quo p̄ncipaliter attenditur?

ARTICVLVS J.

Vtrum aliqua conformitas esse posse inter Divinam voluntatem & nostram?

AD primū sic proceditur: videtur, quod nulla sit conformitas inter Divinam voluntatem & nostram: quia inter æquivoca conformitas esse non potest. Sed voluntas sive liberum arbitrium secundum Damasc. lib. 3, cap. 9. 3. cap. 9. æquivocè dicitur in Deo, hominibus, & Angelis, ergo &c. Præterea: inter infinitè distantia non potest esse conformitas; sed voluntas Divina ab humana distat in infinitū, cùm inter creaturam & Creatorem fuerit infinita distantia, ergo &c. Præterea: conformia sunt illa, quæ participant unam formam: sed ni-

Bbil est commune Creatori & creature: non ergo inter ea potest esse conformitas, cùm non uniantur in aliquo univo-
co nec in aliqua forma. Præterea: quæ sunt conformia, convenient & differunt: quia si solum differunt, essent penitus differnia; si solum convenient, essent idē: sed quæ convenient & differunt sunt composita: quia habent aliquod in quo convenient; & aliquid in quo differunt; in Deo autē nulla compositio esse potest, ergo aliorum ad ipsum conformitas, esse non valer.

In contrarium est: quia semper regula-
latum conformatur suæ regulæ: sed volunta-
tas nostra potest, & debet regula-
ri secundum voluntatem Divinam, er-
go &c. Præterea: secundum Procul. 31. 35. Proclus propositione: *Omne procedens ab aliquo propositione convertitur ad illud, à quo procedit:* sed cū huicmodi conversio sit per quamdam conformitatē & assimilationem, sed omnia illa, quæ sunt in voluntate nos-
tra, à voluntate Divina processerunt, ergo voluntas nostra suæ voluntati cōfor-
matur.

RESOLVTIO

*In quo nostra voluntas Divinam imitari
valer, ad illam potest habere
conformitatem.*

REspond. dicendum, quod confor-
mitas in quadam assimilatione Triplex similitudo 1. ad
consistit: assimilatio autem vel simili-
tudo secundum Dionysium 9. de Div. Diony. 9. de
noni. triplex esse potest. Primò ejusdem
rei ad se ipsam. Secundò ex ordine uni-
us ad aliud. Tertiò ex ordine duorum
ad

ad tertium. Dicitur aliquid simile sibi ipsi, etiam semper manet immobile; & non est assimilare in ipso variationem, propter quam sibi assimile esse possit: & haec assimilatio propriè reperiatur in Primo. Nam in omni creatura est aliqua diversitas, & aliqua dissimilitudo: cum quodlibet ens creatura sit alicui variationi subiectum. Vide Dionysius

Biony. 9. de Div. nom. ait: *Similem posse Deum*
Div. nom. *siquis ut eundem dicat, ut totum omnino sibi*
constanter, & individuè similem: non erit

Secundò uni nobis similis in Deo nomen improbandum. Secundò ad aliud, ut causa
do attenditur conformitas & assimila-
tio ex ordine unius ad aliud. Et sic om-
num ad cau-
sum: & sic est nes effectus aliqualiter suæ causæ con-
inter Deum formantur, & omne representativum

& creaturæ. alterius conformatur ei, quod repræsen-
tat: nam effectus habet ordinem ad suam
causam, & representativum ad id, quod
repræsentat: ut imago ad id cujus est
Imago: & sic accepta conformitas sive
assimilatio non est conversiva: nam li-
cet effectus habeat ordinem ad suam
causam; causa tamen, secundum quod
hujusmodi, non habet ordinem ad effe-
cum, nisi intelligatur ordo secundum
rationem: ut quia effectus refertur ad
causam, dicatur causa referri ad ipsum:
ideo Diony, ubi de tali assimilatione
loquitur, ait: In causa & effectis non ap-

Tertio duo probabimus reciprocationem. Tertio modo
ad tertium, attenditur conformitas ex ordine duorum
ad tertium. Nam si aliqua duo partici-
pant in unam formam, secundum illam
assimilari dicuntur: unde duo alba,
propter comparisonem quam habent
ad aliquod tertium, ut ad formam albedi-
nis, assimilari dicuntur. Talis autem
assimilatio vel conformitas semper est
conversiva: quia tunc propriè duo ha-
bent aliquem ordinem ad tertium, quando
tale tertium est differens à quolibet
illorum: oportet ergo, si propter ordi-
nem ad tertium, ut ad formam albedi-
nis, duo alba conformari dicuntur; hu-
jusmodi albedinem differre à quolibet
alborum, & nullum talem album esse suam
albedinem: sed habere eam per par-
ticipationem. Nam si unum esset albu-
per essentiam, & aliud per participatio-
nem, non esset assimilatio inter ea per
ordinem ad aliquod tertium, sed per
ordinem unius ad alterum: quia semper
id, quod est per participationem, ordi-

natur ad id quod est per essentiam. Rerum forma albedinis non esset differens à quolibet alborum: quia album per essentiam esset sua albedo: ponere ergo duo alba per essentiam, ut duas albedines separatas, non est possibile: oportet ergo, quæ conformantur per comparationem ad tertium, ut ad unum in formam quam habent, vel ad una in formam quam imitantur, ut ad eam quæ præexistit in causa communis, quodlibet eorum habere illam per participationem, & quod eodem modo cor separatum utrumque ad illam, ut quæ quodlibet eorum habet illam per participationem & non per essentiam; alioquin ratio convertitur, ut qua ratione unum assimilatur alteri, per rationem alterum assimilatur eidem: propter quod Dionysius ait: *Ea quidem, que sunt ejus ordinis, fieri potest, ut inter se similitus sit, nec inque reciprocetur similitudo. Cum ergo, creatura ordinetur ad ipsum Creatorem in tanquam productum ad suum proximum, potest esse conformitas inter ea non secundum aliquam unam sicut nam, quam participet Deus & creatura, secundum quod in tertio modo coinformitas contingebat; sed quia creatura suum limitatur Creatorein: propterea quod inter Deum & ipsam secundus modus conformitatis existit, & talis potest esse conformitas nostræ voluntatis ad Divinam: eò quod nostra voluntas potest illâ in aliquo imitari. Verum quia secundus modus non erat ratio ad Creatorem, & conversivus, sic voluntas nostra voluntas, & accidens ad substantiam, ut secundus nosstræ voluntati conformari homo pietus Divinam.*

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, verum, sed quod Damasc. accipit æquivocum largè pro analogo. Est enim analogia quædam inter Creatorem & creaturam, inbus, sed an quantum unum imitatur aliud: & quia logicè ergo in tali imitatione est quædam conformitas, voluntas nostra voluntati Vivæ maior: quia potest esse conformis. Ad 2. dicendū, creatura ad quod inter infinitè distantia non potest exemplar esse proporcio commensurationis, potest tamen esse proporcio ordinis, & (ut tunc sit. Inter habitum est) ex hoc nostra voluntas cōformatur Vivæ, in quantum imitatur tia est proxima, & habet ordinem ad illam. Ad partem ordinis, dicendum, quod, ut patet per habita, mensuratio non conformatur voluntas nostra. Dinis, vina

Vine voluntatis propter participationem unius formæ, prout dicebantur aliqua conformia quantum ad tertium modum conformitatis assignatum: sed ex eo quod nostra voluntas habet ordinem ad illam: ut secundus modus proponeret. Et per hæc patet solutio ad quartum: quia illa, quæ sunt conformia per participationem unius formæ, sunt cōposita. Nam quod participat albedinem, & non est sua albedo, est in eo aliquid realiter ab albedine differens: & ita est quid compositum. Nulla autem creatura cōformatur Creatori, quod una forma propria participetur ab utroque, sed est ibi et analogia cōformitas, eò quod creatura suū Creatoris: quia corem imitatur. Vnde non est cōvenientia & differentia inter ipsa, eò quod solvitur diffusas. in Creatore sit aliquid, in quo convenient cum creatura, & aliquid in quo differt: sed quia creatura nō potest perfectè totam entitatem Creatoris suscipere, differt ab illo in quantum non totam suscipit; conformatur ei, prout aliqualiter entitatem Creatoris participat.

ARTICVLVS IJ.

In quo principaliter attenditur talis cōformitas?

Secundò queritur: in quo principaliter attenditur cōformitas voluntatis nostræ ad voluntatem Divinam? Et videtur quod attendatur in volito. Nam potentiae distinguuntur per actus, & actus sumunt speciem & perfectionem ex objectis, cùm per ea distinguantur: sed potissimum aliquid cōformatur alij secundū id, à quo trahit speciem & perfectionem, ergo in volito, à quo voluntas nostra vel ejus actus speciem sumit, potissimum cōformatur Divinæ voluntati. Præterea: vel attenditur conformitas in volito: vel in modo volendi? In modo volendi non: quia modus agendi sequitur modum naturæ: nam licet secunda agencia, in quantum mediantebus illis Deus aliqua producit, eundem effectum efficiat, quem Deus efficit; modus tamen efficiendi semper est aliuss: igitur cùm voluntas nostra ad Deum comparetur,

quasi secundum agens ad primum, nūquam conformitas voluntatis nostræ ad Divinam erit in modo volendi, sed solum in volito. Præterea: vel attenditur in volito talis conformitas, vel in eo quod nos Deus vult velle: sed nō in eo quod nos Deus vult velle: quia quotiescumque aliquis explanet voluntatem suam per voluntatem alterius, vult id velle alterum, per quem suam voluntatem implet: aliter enim nollet se velle quod vult: sed secundum Aug. in Ench. Deus per malos homines suā voluntatē implet, sed cū Deus vult suā voluntatē impleri, vult malos velle quod volunt: sed voluntas malorum nō est conformis Divinæ, ergo non est attendenda conformitas in volendo quod Deus nos velle vult. Præterea: si dicatur talis conformitatem attendi in bono, eò quod objectum voluntatis est bonū. Contra: voluntas non est nō boni, quia malum est præter voluntatem & præter intentionem, igitur omnis voluntas erit conformis Divinæ, quod falso est. Præterea: ratio bonitatis sumitur ex fine: sed contingit aliquem operari propter bonum finem, & tamen peccare, ut si furatur, ut det eleemosynam: cùm igitur peccans non conformet voluntatem suam Divinæ, non est attendenda talis conformitas secundum finem vel secundum rationem bonitatis.

In contrarium est: quia secundum Aug. in Ench. Aliquando fieri potest, ut homo mala voluntate velit quod Deus vult Aug. in Enchir. bona. Ergo potest esse, quod sit idem voluntum à mala voluntate hominis, & à bona Dei: sed mala voluntas non cōformatur Divinæ, ergo in volito non est attendenda talis conformitas. Præterea: quæ uni & eidē sunt conformia, in quantum talia sibi ipsis cōformatantur: sed semper bona voluntates cōformatantur Divinæ: cùm ergo aliquando contraria sint volita à bonis voluntatibus (ut patet per Magistrum in littera) in volito non est attendenda talis conformitas.

*

RE.

RESOLVTIO

Conformitas cum Divina voluntate principaliiter consistit in velle recta intentione ex charitate, & que Deus vult nos velle.

Respond, dicendum, quod (ut habitur est) conformitas nostrae voluntatis ad Divinam non est ex eo quod aliquid ordinatur ad se ipsum: nec per participationem alicujus formæ, ut per respectum ad tertium: sed ex eo quod unum ordinatur ad aliud: ut quia nostra voluntas ordinatur ad Deum, & imitatur eam, tanquam effectus suam causam. Ideo si talē conformitatē videre volumus, nos videre oportet, quomodo effectus ad suā causam cōparatur. Est autē cōparatio effectus ad suā causam,

Proclus 35. propositione manifestè ostēdit, ait enim: *Omne causatum manet in sua causa, procedit ab ipsa, & converitur ad eam, quæ sic declaratur. Nam sicut ea, quæ deducuntur de potentia materiae, dicuntur aliqualiter*

Comm. 12. in materia esse. Ut probat Commen. 12.

Mera. com. Meta. quia nihil extrahitur ab aliquo nisi in eo aliquomodo sit: sic ea, quæ edun-

Effectus materialis cūtur per virtutē agentis, in ipso agente procedit ab existunt, & potissimē cūm est agēs principale: immo magis manent producta vertitur ad in efficientē, quām in materia: quia in eam, & in materia sunt imperfēctē: sed in agēte & hoc scilicet con-

sistit imita. potissimē in Deo per amplius & perfec-

tio. Etius producta existunt. Secundō non

solum effectus in causa manet, sed ab ea procedit. Nam causatum est in causa secundū modū causæ, nō secundū modū

suum: sic dicimus quod creatura in

Creatore non est aliud, quām creatrix essentia. Si ergo effectus solum manet in causa, & ab ea non procederet, non

distinguueretur ab illa. Ex his duobus se-

quitur tertium, videlicet, quod effectus quilibet ad suā causam cōvertatur: nā

cōversio effectus ad suā causā est assimi-

latio ejus ad illā, prout illā imitatur: se-

quitur enim hoc ex primis duobus. Nā

imitari aliud est esse productum ad simili-

litudinē illius: ratione ergo qua effectus procedit à causa, habet rationem produ-

cti: ratione qua manet in causa, ad simili-

litudinem ejus: imitatur ergo effectus causam vel producitur ad similitudinē

Aeius: quia procedit ab illa, & manet in ea. Cū igitur conformitas voluntatis nostræ ad Divinam in quadam imitatione consistat, & imitatio cuilibet causato conveniat (ut ostensum est) ex cōparatione, quam habet effectus ad suam causam, quidquid in nobis Deus operatur, secundū illud conformamur eisdem. Solū autem in eo sumus difformes, quod Deus non operatur in nobis.

Sunt autem ex parte voluntatis tria, Deus operatur in luntas ipsa. Secundō actus. Tertiō per voluntatis, & actus unes homines & etiam semper Deo sunt & pericē conformes: quia secundū tale in conditionem ejus, formitatem attendit assimilatio secundū pri-

culdū imaginē. Est enim homo imago nū semper Dei, prout habet memoriam, intelligē q. libet contiam, & voluntatem: & quia sic accep-

ta imago, nulla difformitas tollet imaginem, & semper hæc tria habet quilibet: & semper secundū voluntatem

Deo conformatur, eò quod absque voluntate (prout voluntas potentiam nominat) nunquam aliquis esse potest: sed homo quilibet in habendo volūtati, & in eo, quod potest liberè agere, & nō agere,

semper Deū imitatur. Secundō Deo cō-

formatur quantum ad volūtatis actū: nā volūtatis, in

Cipsum velle in se consideratum, ut est quantum na-

natura aliqua, exemplatum est à Divino exemplata à

velle, ut nostra voluntas ab ejus volun-

Quoad aū formatur quantum ad volūtatis actū: nā volūtatis, in primo, con-

Deo, non tamen semper, quia voluntas nostra non semper:

per suo actui est conjuncta. Prima ergo quia voluntas nostra non semper:

conformitas, quæ respicit ipsam potentiam, est tam bonorum, quām malorū,

& etiam semper. Secunda vero est etiā suo actui est conjuncta.

bonorum & malorum, sed non semper, & quod non semper voluntas. Confor-

matur enim ipsi mali in aliquo Divinitate voluntati: quia sicut non est dare pote-

malū, sic nō est dare aliquid, quod Deo penitus sit difforme. Tertiō Deo con-

formari possumus quatuor ad perfectio-

nē actus. Perfectio autē actus quadrupliciter potest accipi. Primo ex objecto.

Secundo ex fine. Tertiō ex habitu. Quoad per-

fectio actus, cum actio versatur circuus volendi, ca debitā materiali: ut cūq. quis agit, quæ ex qua-

tuor oritur, quæ sunt de genere bonorum vel vulnus. Ex uno jecto, fine,

habitu, & ex habitu inest ei bonitas, cum alquis bo-
ficiente. Ex prima intentione ad bonum finem referē-
do facit quæ facit. Ex habitu autem in-
formamur do actui perfectio, cum delectabile est
Deo materia est actui perfectio, cum delectabile est
iter, sed ex se alicui bene agere: Nam signum generati
quæribus for maliter. Pa-
habitum est delectationem, vel tristiam fieri in
ter infra & opere, ut dicitur secundo Ethicorum:
etiam ad pri Nam & ipsa virtus, à qua tanquam à bo-
scum,

no habitu procedit actus, actui bonita-
tem confert, cum virtus habentem per-
ficiat, & opus suum bonum reddat. Ex
agente autem actui bonitas inest, cum
actus est ab agente, cui naturale est be-
nè agere: & ideo cum volumus, quæ
Deus vult nos velle, eo ipso quod Deus
vult talem actum, quādam perfectionē
& bonitatem ipse actus contrahit.
Cū ergo Deus non solūm operetur in
nobis velle, sed velle & proficere, con-
formatur Deo non solūm in eo, quod
voluntatis, sed in eo, quod perfectè vo-
lunus.

Habito secundū quæ voluntati Di-
vinæ conformamur, quia secundū vo-
luntatem sive secundū potentiam, se-
cundū actū, & secundū perfectio-
nem ejus, apparere potest in quo princi-
paliter conformitas nostra ad volunta-
tem Divinam attenditur, quod princi-
paliter questio quātere videbatur.
Nam in eo principaliter attenditur talis
conformitas, in quo principaliter atten-
ditur ratio bonitatis: bonitas autē sim-
pliciter non consideratur secundū na-
turam ref, sed secundū perfectiones
additas. Ideo qui habet naturam hu-
manam & caret virtute non dicitur bonus
simpliciter, sed bonus in eo quod homo:
ergo talis conformitas non at-
tendenda est in voluntate, vel in velle
simpliciter sumpto, quæ quodammodo
naturaliter omnibus convenienter viden-
tur, sed in perfectione actus: igitur
Divinæ voluntati conformamut,
simpliciter loquendo, non inquantum
voluntatem habemus, vel volumus, sed
in eo quod perfectè volumus. Hæc autē
perfectio, licet insit actui ex objecto, fi-
ne, habitu, & effidente: ex objecto
zamen, secundū quod materialiter su-
mitur, prout ipsum volitum objectum
voluntatis dicitur, non considerata ra-
tione volendi, principaliter perfectio
actus inesse non potest: cum à materia
non sumatur ratio rei Simpliciter: non

ergo attenditur talis conformitas in vo-
lito, ut quia volumus quod Deus vult,
sed ex fine, habitu, & effidente. Confor-
mamur enim Divinæ voluntati secundū
finem & intentionem, cum volumus bo-
na intentione, & propter Divinam glo-
riam, quæ volumus. Secundū autem
habitum ei conformamur, cum ex cha-
ritate voluntas cō-
finitate volumus, ut Deus vult. Cū ve-
rō voluntas quod Deus vult nos velle, for-
matur vo-
luntati Divi-
næ, cū vult
bonum tan-
quendo, nō conformamur Divinæ vo-
luntati, quia voluntatem habemus, vel ideo, quod
quia simpliciter volumus, vel etiā quia
Deus vult
nos velle, ex
volumus bona intentione, ex charitate, &
etia inventio-
ne tanquam
ex fine, ex
charitate tamen
quam ex ba-
bitu,

R espōnd. ad arg. Ad 1. dicendū, quod volitum non est objectum volun-
tatis, nisi inquantū habet rationē boni:
& ideo principaliter attendēda est confor-
mitas, unde sumitur ratio bonitatis: Sed
ratio perfectionis & bonitatis actus nō
sumitur principaliter ex volito, secun-
dū quod materialiter comparatur ad
voluntatem (ut ostensum est) ideo in
volito non est principaliter conformitas
attendenda. Ad 2. dicendum, quod licet
modus volendi noster non possit esse

C idēm cum Divino, potest tamen in ali-
quo imitati illum, ut eum volumus
propter Divinam gloriam, ut Deus vult;
& ex charitate, ut ipse. Ad 3. dicendū,
quod cum Dei per malos voluntatem
suam implet, est ibi duo considerare;
volitum, & modum volendi: ut quæ
inordinatè volunt. Nam licet Judæi
vellent passionem Christi, quam Deus
volet, volebant tamen eam Inordi-
natè: quia hoc affectabant propter affli-
ctionem Christi, non propter redemp-
tionē humani generis, & quia Deus nō
implet voluntatem suam per malos ra-
tione inordinationis, sed ratione voli-
ti: cum non sit in eis malitia ratione ta-
lis voliti, sed ratione inordinationis
quod mali volunt, ut mali sunt, non vult
Deus eos velle. Ad 4. dicendum, quod
voluntas non semper est boni simplici-
ter, sed aliquando est estimati boni: ideo
non semper mali suam voluntatem Di-
vinæ conformant. Ad 5. dicendum,
quod actus actiorum sunt in paciente
& disposito. Nam semper debitus
actus

Actus requirit debitam materiam, non tam propter hoc ratio rei sumitur principaliter à materia, sed ab actu. Si ergo opus debet esse bonum, oportet bonā intentionem verlari circa debitam materiam, principalius tamen sumitur ratio bonitatis actus ex bona intentione, quā ex debita materia: & quia furtū nō est debita materia: ideo qui furatur, ut eleemosynam det, peccat, & propter bonam intentionem non excusatur totaliter: quia talis bonitas depravatur propter materiam indebitam: ideo sic facientes suam voluntatem Divinæ non conformant.

Item conformitatem. Præterea: sicut voluntas nostra est recta, eo quod conformatur Divinæ voluntati, sic intellectus noster est rectus, eo quod Divino intellectui conformatur; sed non omnes tenemur conformare intellectum nostrum Divino: quia tunc quilibet habens malam opinionem damnaretur, ergo nec tenemur conformare voluntatē nostrā Divinæ. Præterea: conformitas voluntatis nostrae ad Divinam consistit in eo, quod ex charitate diligimus, ut dictum est: sed non est in potestate nostra habere charitatem, ergo ad talēm conformitatem non obligamur, quia tunc es-

Scilicet, are-
precedenti.

B. Set dare per præcisionem, & aliquis teneretur ad id, quod implere non posset.

Præterea: dicebatur, quod talis conformitas consistit secundum finem, ut quia ordinamus actiones nostras ad illum finem,

Ibidem.

ad quem Deus vult, sed talis finis non semper nobis est notus, ergo ad ta-

dem.

lem conformitatem nō tenemur. Præterea: dicebatur etiam talēm conformitatem esse: quia volumus, quod Deus vult nos velle: sed quod Deus vult nos velle, de necessitate volumus: nec est in potestate nostra, quod Deus velit nos velle hoc, vel non velle, sed in potestate Divina: sed nullus tenetur ad id, quod non est in potestate sua, ergo &c.

In contrarium est: quia quilibet debet, & teneretur velle quod congruit eū velle: sed talis conformitas (ut potest haberi per Aug. in Enchir.) est in eo, quod congruit nos velle, ergo ad talēm conformitatem omnes tenemur.

QUESTIO 17.

De obligatione talis conformitatis.

Deinde queritur: quomodo tene-
mur ad talē cōformitatem? Et circa
hoc queruntur duo. Primo: utrum te-
neamur ad ipsam? Secundo: utrum te-
neamur ad conformitatem in volito.

ARTICVLVS 1.

Vtrum teneantur confirmare voluntatem nostram voluntati Divinæ?

Ad primum sic proceditur: videtur quod non teneamur conformare voluntatem nostram Divinæ: quia qui non facit ad quod tenetur, peccat mortaliter, sed cum peccamus venialiter, nō conformamus voluntatem nostram Di-
vinæ: quia tunc non peccaremus, sed mereremur, ergo peccando venialiter, peccamus mortaliter, quod est inconveniens. Præterea: omne, quod est, quādo est, necesse est esse, ergo cum homo male vult, necesse est eum male velle: nullus obligatur ad id, quod est impossibile, cū impossibile sit talē voluntatē sua Di-
vinæ cōformare, eo quod necesse sit eū male velle, non omnes tenentur ad ta-

Respond. dicendum, quod quilibet tenetur facere, quod debet facere: unde & communis nomine, cum tenetur aliquis alicui in aliquo, ejus debitor nominatur. Illud autem debemus facere, quod rectum est, & è converso: quia qui rectum facit, quod debet facit. Vnde Anselmus in lib. de Veritate ait: Rectitudinem habet qui facit quod debet. Si ergo probate poterimus, quod rectitud-

volum-

RESOLVTIO.

Sicut quilibet rectum operari, ita suam voluntatem debet conformare
Divine.

Digitized by Google

voluntatis nostræ consistit in conformitate ejus ad Divinam, & quod rectum est nostram voluntatem Divinæ conformare, olsensum erit nos debere vel teneri talem conformitatem habere. Hoc autem duplici via declarare possumus. Primum ex possibiliate defectus quæ in agentibus aspicimus. Secundo ex ordine ipsorum agentium.

Prima ratio. aliquid in actione sua potest deficere & non deficeret & potest agere rectè, & non rectè. Si rectè agere debet, oportet eum conformari ei, cui per se inest rectitudo, & quod obliquum esse non potest. Nam si homo in lineaendo potest facere lineam rectam & non rectam, si recte lineare vult, tenetur se conformare regulæ, cui per se rectitudo inest, & quæ secundum hujusmodi obliqua esse non potest. Si autem contingat in lineaitione ejus obliquitas, illius obliquitatis, secundum quod hujusmodi, non erit assignare causam efficientem, sed deficientem. Nam defectus regulæ, vel quia non se conformavit ad eam, extitit obliquitas causa. Cùm ergo nostra voluntas possit deficere & non deficere, si debet rectè agere, oportet, quod se conformet Divinæ voluntati, cui est naturale rectè agere: & si aliquando nostra voluntas deficit, ut cù male vult, talis defectus non habebit causam efficientem, sed deficientem: ut quia non se conformavit aeternis legibus, & Divinæ voluntati. Quidquid ergo in actionibus nostræ voluntatis rectitudinis existit, ex conformatione voluntatis nostræ ad Divinam prævenit: & quia habere rectitudinem est facere quod debemus, tenemur, vel debemus voluntatem nostram Divinæ conformare: sine qua rectitudinem habere non possumus.

Secunda via sumitur ex ordine age-

Secunda ratio. tium: nam omnes potentiae nostræ voluntati subduntur. Ideo probat Anselm. de Conceptu Virginali cap. 7. vel 4. quod

Anselm. dicitur in membris & in alijs viribus, à voluntate Conc. Virg. peccatum esse non possit. Nam eu[n]ti

Deus eis legem posuerit, ut voluntati obediant, obediendo ei faciunt quod debent, & in eis iustitia esse, non potest: voluntas autem immediate reducitur in voluntatem Divinam: & quia quodlibet regulari debet ab eo, in quod im-

mediae naturaliter ordinatur, rectitudine voluntatis nostræ consistit in eo, quod Divinæ conformatur. Cùm ergo (ut dictum est) habere rectitudinem sit facere quod debet, Divinæ voluntati nostram conformare debemus.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod potest quis simul peccare venialiter, & tamen conformare voluntatem suam voluntati Divinæ in habitu, & non in actu, quia veniale peccatum non est contra talem conformitatem, sed præter. Cùm ergo teneamus semper habere talem conformitatem in actu, peccando venialiter non peccamus mortaliter, ut ratio arguebat. Ad 2. dicendum, quod omne quod est, quando est, necesse est esse necessitate conditio-nata, non absoluta. Sicut ergo sedens potest non sedere, licet necesse sit cum sedere quum sedet. Sic & volens aliquid potest id non velle, licet necesse sit cum velle, dum vult. Ad 3. dicendum, quod non est simile de intellectu & voluntate: quia intellectus cogitur per rationes cogentes; voluntas autem cogi non potest: ideo non est sic in potestate intellectus nostri se conformare Divinæ: ut est in potestate voluntatis nostræ se conformare Divinæ: si quis tamen scienter, non quasi ratione motus vel coactus, veritatē im-pugnaret, peccaret. Attamen in his quæ sunt fidei, à quib[us] nostra salus dependet, tenemur intellectu nostrum captivare in obsequium. Primi. Ad 4. dicendum, quod licet non sit in potestate nostra ha-bere charitatem, tenemur tamen voluntatem nostram conformare Divinæ: quia, libere malefacimus, nec aliquis nos ad peccandum cogit, & est in potes-tate nostra facere quod in nobis est, quod si sacerenus, Deus nobis suam gratiam non negaret, quam habendo, voluntatem nostram Divinæ haberemus conformem. Ad 5. dicendum, quod licet finis proximus non semper nobis sit notus, ultimus tamen semper nobis notus existit: & in talem finem, ut in Dei gloriam, omnia ordinare debemus. Ad 6. dicendum, quod quilibet tenet ut velle, quod Deus vult eum velle voluntate antecedente. secundū quā vult omnis homines salvos fieri. Nam quilibet suā salutē velle debet & ea, per quæ in eam dirigitur, & quod Deus sic vult, non ne-

Qqqqq 2. cœle

Cesse est nos velle. Ratio autem procedat de voluntate consequente, de qua etiam loquendo, erat falsitas in processu: non enim necesse est nos velle absoluta necessitate quæ Deus vult nos velle, voluntate consequente. Nam liberè volumus quidquid volumus.

Prima ratio: uniusquodque potest deficere & non deficere, ut in agendo non deficiat, debet se regulare secundum id, quod non potest deficere: sed talis est voluntas creata, ergo debet se regulare, &c. Sed talis est solum Divina voluntas non potest errare, ergo voluntas creata ei se debet conformare in agendo.

Secunda ratio: uniusquodque tenetur regulare se secundum id, in quod immediatè reducitur vel conformare se ei: sed voluntas creata immediatè reducitur in voluntatem Divinam, ergo ipsa tenetur se regulare secundum illam, & se sibi conformare. Major patet, sed minor probatur per Anselmum de concepitu virginali: ubi probat, quod in alijs rebus à voluntate non potest esse peccatum: quia reducuntur ad voluntatem ipsa vero immediatè in voluntatem Divinam, ergo in agendo tenetur, & debet se ei conformare.

ARTICVLVS IJ.

Utrum teneamus conformare voluntatem nostram voluntati Divine in volitu?

Secundò queritur: utrum teneamus voluntatem nostram conformare voluntati Divine in volitu? Et videtur, quod non: quia nullus tenetur ad id, si ne quo potest salutem consequi: sed

Aug. P. N. secundū Aug. in Ench. Aliquando bona voluntate homo vult aliquid quod Deus non vult. Cū ergo habendo bonam voluntatem consequi possumus salutem, ad conformitatem in volito non tenemur, cū absque ea bonam voluntatem habere possumus. Præterea: aliquando Divinū volitum est nobis ignotum, ergo ad talēm conformitatem non tenemur, cū eam habere non sit in potestate nostra. Præterea: si dicatur, quod tale volitum nobis revelari potest, si revelatur, cū tenemur. Contra: posset alicui revelari sua damnatio, ergo teneretur aliquis velle eam, quod eit inconveniens.

Aug. P. N. 3. & 4. Quilibet de necessitate vult beatus 23. de Trin. cap. 3. & 4. esse. & non vult miser esse, ergo &c,

Präterea: Christus in omnibus suam voluntatem Divinæ conformem habuit, & tamen passionem solebat. Vnde dicebat Patri, quod transiret ab eo calix ille. Præterea: inter voluntates Divinas computatur permisso, sed permisio est de malo: cū ergo nullus in alii velle debeat, conformare nos Deo in volito non debemus.

In contrarium est: quia 1. ad Timotheum 2. persuadet ei Apostolus, quod pro omnibus oret assignans pro causa: *Quia hoc est acceptum coram Deo*, Sed hoc non esset, nisi deberemus velle quod Deo est acceptum & volitum, ergo &c. Præterea: amicorū est idē velle, cū nos debemus esse amici ejus, debemus velle quod ipse vult.

RESOLVTIO.

Nostram Divine in volito antecedenter debemus conformare voluntatem, sed in volito consequenter appetitu sensivo & naturali non tenemur. Et cū viatores sumus, sufficie voluntate deliberata non contristari de volito, cū erimus comprehensores de eo gaudere poterimus.

Respond. dicendum, quod ut communiter distinguitur, ad elucidationem veritatis quæsitæ tripliciter est distinguendum. Primo de voluntate Divina. Secundo de humana. Tertio prima distinzione stari hominum habentium voluntatem est de tem. Ex parte voluntaris Divinæ distinguendum est, quia quedam est antecedenter & consequens, quæ respicit naturam, ut ordinatur in bonum: & hæc voluntas potest esse nota cuilibet ratione utenti: quia secundum hanc quilibet ordinatur in finem bonum ut in gloriam, & quia talis finis est nobis notus, nobis notum potest existere quid Deus hac voluntate velit. Quædam est consequens secundum quam opere impletur, quæ Deus vult: hæc autem non est nobis nota simpliciter, sed per signa nobis manifestari potest, ut cū videmus aliquæ bona fieri, arguere possumus Deum ea velle. Ex parte autem voluntaris humanae est etiam dis-

Secunda dist. distinguendum: quia cum in homine sit curd est triplex appetitus, duplex cognitio, sensitiva, & intellectus, scilicet, alis, est in eo duplex appetitus, vel etiam sensitivus, duplex voluntas, extendendo nomen voluntatis, & hanc ad appetitum sensitivum: nam intellectivus cum appetitus vel voluntas sit quaedam inclinatio sequens formam apprehensionis, erit in nobis duplex appetitus, sensitivus & intellectivus secundum duplex appetitiones. Rursum appetitus intellectivus distinguitur: quia quidam est naturalis, quidam rationalis: nam si voluntas intellectiva in nobis est solum una potentia; possumus tamen secundum eam ferri in bonum, ut est nostrae naturae convenientis, & ut est rationi consonum: & ita est quodammodo in nobis triplex voluntas.

Tertia dist. sensibilia, naturalis, & rationalis. Ex scilicet, via parte etiam hominum habentium humanorum & comprehendentium voluntates etiam distinguendu sunt modi voluntates etiam distinguendu est secundum eorum statum. Quia quidam est status viatorum, quidam comprehendentium.

Cum ergo queritur: utrum debeamus conformare voluntatem nostram secundum Deum in volito? Ad talem queritatem nos juvat prima distinctio: quia vel loquimur de voluntate antecedente vel consequente? Si de antecedente, cum secundum eam velit omnes homines salvos fieri, & nolit alicuius paenam vel malum, absolute concedere possumus nos debere velle, quod Deus vult: potissimum secundum eam voluntatem, cui tale volitum potest esse obiectum.

Si vero loquamur de voluntate consequente, tunc ad hoc nos juvat secunda distinctio: quia homo debet velle quod eum velle congruit. Sed secundum aliud & aliud congruit eum velle: quia appetitus sensitivus non tendit nisi in bonum sensibile sibi conveniens: naturalis autem tendit in bonum humanum: rationalis vero tendit in bonum ex fine vel ex circumstantia. Si ergo quod Deus vult excedit rationem boni sensibilis, vel est contrarium bono naturae, utputa quia Deus vult te mori, vel aliquem tibi conjunctum, appetitu sensitivo & naturali non teneris id velle: cum naturaliter omne animal desiderat esse & vivere. Vnde & Damascenus 1. cap. 21, lib. 3. cap. 21. vult, quod quilibet res

naturaliter desideret esse, & quia Deus factus homo hoc desiderium habuit, & mori timuit. Si vero loquimur de voluntate deliberata & rationali, quae respicit bonum ex circumstantia vel ex fine, secundum quam volumus ea, quae naturae dissonant, ut volumus abscissionem pedis, ut sequamur sanitatem, secundum hanc voluntatem, si nobis est notum Divinum volitum, debemus id velle, & si non ratione sui; ratione tamen hujus ordinis, quia est a Deo volitum, secundum quem quamdam bonitatem contrahit. Ut tamen plene appareat, quomodo secundum talam voluntatem in volito Deo conformari debemus.

Tertia distinctio facta de statu est adducenda: quia in viatoribus appetitus deliberatus, secundum quem debemus ad Deo conformari in volito, est duplicitus. Ad questionem secundum tertiam imperfectus. Primo ex parte cognitionis: quia Divina volita non sunt nobis ad plenum nota. Secundo ex parte affectionis: quia propter passiones retardantias, ne liberem feramur in id, quod Deus vult: comprehensores autem habent ipsum perfectum. Tum quia sunget, ignoramus magis nota Divina volita. Tum quia non habent retardantia ex parte affectionis: ideo non oportet viatores adeo conformari Divinis volitis appetitu deprehensoribus, liberativo, ut comprehensores. Nam si Deus vult mortem patris alicuius, bonus filius tenetur eam velle in quantum a Deo est volita, sed non oportet, quod in volendo eam de ea gaudet: sed sufficit non tristari. Sicut non oportet fortis (secundum Phv. 3. Ethic.) gaudere in peccatis, sed sufficit non tristari. Beati autem cum cognoscunt aliquid a Deo volitum, deliberare id volunt, & se gaudent velle. Dicamus ergo quod Dicitur Epilogus. vinum volitum antecedenter debemus questionem.

D Simpliciter velle: quod autem vult consequenter, non oportet nos id velle appetitu sensitivo, vel voluntate naturali; voluntate autem deliberata, dum simus viatores, sufficit de eo non tristari; cum erimus comprehensores de tali volito gaudere poterimus.

Respond. ad arg. Ad 1. dicendum, quod possumus habere bonam voluntatem naturalem vel bonum appetitum sensitivum, non volendo, quod Deus vult;

vult. Voluntate tamen deliberata semper id veile debemus, vel taliter non possit tristitia de eo, prout est Deo volitum. revelare dānationem alioui, vide in tum antecedenter non est nobis ignoratio. Monatio in tam: ejus autem voluntati consequenter nobis innoscet per operationem: & ut nobis innoscet, vel ut credimus ei esse placitum, deliberate debemus id velle, modo quo dictum est. Ad 3. dicendum, quod non est congruum quod alicui revuletur sua damnatio: quia tunc ei daretur materia desperandi, & quia minimum inconveniens secundum quod huiusmodi est impossibile. Ne apud Deum, si alicui reveleretur illo non deberet credere hoc esse dictum secundum Divinam præscientiam, sed secundum ejus contaminationem: ideo magis debent studere beneficere, ut Deus illam scientiam immutaret. Ad 4. dicendum, quod & si Christus noluit passionem voluntate naturali, voluit No voluntate permisso non est voluntas Divina, quod Deus culpam velit: sed vult bonū quod ex malo elicitor, quod & nos deliberate velle debemus.

non erat volita: volebat tamen eam, ut per illam redimebatur humanum genus: nam si est idem actio & passio, differt ratione: quia actio dicitur, ut sit in passo, ut dicitur 3. Phys. & quia ut erat à Iudas erat culpabilis: ut recipiebatur in Christo, eam acceperdo, erit meritorum dicitur Deus noluisse actionem, quia nolebat culpam: voluisse passione quia redempzione manifestabat.

Item super illo: *Apostolus Petrus dicitus*
est satanas. Notandum, quod verbo illud
sumptu est ex eo, quod habetur Matth.
16. *Vade post me satana scandalum es mihi.*
Quod dictum suit Petro a Christo. Sa-
than autem interpretatur adversarius: ex
Petrus est appellatus adversarius: qui in
passioni Christi adversabatur.

Item super illo: Qua accessu ad mysticis
rum Divinae unitatis. Vult Magister post
quam determinavit de Creatore, dñe re-
minare de creatura. Sed contra: Invisi-
bilia Dei per ea, que facta sunt, intellectus
conspicuntur, ergo prius debuit determi-
nare de creaturis quanta de Dgo. dicen-
dum quod ista scientia habetur per inspi-
rationem, non per humanam inventio-
ne: ideo cognitio per eam habita sub-
alternatur cognitioni Divinae &
scientiae beatorum: & quia Deus cog-
noscendo se, cognoscit alia, & beati cog-
nocendo verbum, cognoscunt omnia
in Verbo: ideo prius Magister tradidit
cognitionem Dni quam creaturarum: ut
modus istius scientiae Dei & beatorum,
scientiae responderet secundum quam,
ipse Deus aperta visione videtur: cui est
honor & gloria in secula seculorum.
Amen.

be2 if you will also be IN
and see what is made of
today and will be as it is
-Dad is a good teacher
-good for all that I have seen

EXPOSITIO LITTERÆ

INDEX RERUM.

PRIMVS NVMERVS PAGINAM,

SECUNDVS COLVMNAM INDICAT.

BSTRACTIONIS triplex modus. 8. 1. a. Est magis abstractum & magis commune non sunt idem. 7. 2. c. Quomodo abstrahentium non est mendacium 61. 2. d. Abstractionis duplicitate secundum intellectum. & secundum realem existentiam 160. 1. a. Abstractionis duplex modus subjecti ab actionibus, & universalis à particularibus, & differentia istarum 498. 2. d.

Inter absolutum & respectivum non datur medium. 234. 1. b. Absoluta sunt communia tribus. 606. 1. d. Omnia absolute transiunt in Divinam substantiam. 225. 2. b. & 377. 2. d.

Accidentia nostra sunt entia, nisi quia entis, & quod hoc convenit quatuor modis. 95. 2. a. & 397. 1. d. & 444. 2. d. 811. 2. a. Qualiter accidentia diversarum naturarum existentia in eodem subjecto sunt unum & diversa; & quod in eodem subjecto non possunt esse plura accidentia ejusdem speciei. 217. 1. d. Quædam accidentia sunt infusa, quædam acquisita, quædam de potentia materiæ educta. 336. 2. c. Accidentia intentionalia differunt ratione principiorum; sed realia ratione subjectorum 342. 1. d. Tres differentiae accidentis & substantiarum. 440. 2. a. Substantia comparatur ad accidentia. 1. quia illa substantiat. 2. quia ei insunt. 3. quia substantia in illis distinguitur tanquam proprietatibus 443. 1. b. Accidens est diversum à subjecto, posterius eo, intelligibile sine ipso, & amissibile secundum intellectum. 508. 1. b. Accidentia & relationes habent materiam in qua, non ex qua 556. 2. d. Quid dicat accidens. 566. 1. b. Accidentia faciunt differre numero. 630. 2. d.

In actione est duo considerare, rationem agenti, & hæc est forma per suam quidditatem, & secundum hoc est eadem semper in omnibus habentibus: & agens quod est habens formam secundum esse. 120. 2. a. Duplex est actio, transiens & non transiens. 209. 1. d. & 330. 2. a. & 404. 1. d. & 705. 1. d. Ad actionem tria concurrunt 330. 2. b. Qualiter actio & passio sunt una res, & duo prædicamenta: &

quod in ista re duo possunt attendi activè, & duo passivè. 462. 2. d. Quomodo actio est in agente, & quomodo non. 568. 1. b. Non solum forma denominat id, cuius est forma, sed etiam actio. 595. 1. b. Actio in Divinis duplicitate assignatur. Ibidem. 2. a. Actio non attribuitur ei, quod est ratio agendi, sed supposito, quod est existens per se. 645. 2. b. Actio per modum artis, & per modum nature: & differentia actionis Divinæ & actionis nostræ. 823. 2. c.

Ad actum intellectus quot requiruntur. 86. 1. c. Actus, qui comparatur potentia secundum se, ab ipsa denominatur, ut velle à voluntate: qui autem supposito alio, ut eligere, est à voluntate, supposito ordine rationis 97. 1. c. Duplex est actus, primus & secundus 96. 2. d. In Divinis nullus actus absolutus competit supposito, qui non competit naturæ. 115. 2. d. Aliqui actus distinguunt realiter inter activum & passivum, ut generare: aliqui non, ut scire: unde aliquid scit se ipsum, sed nihil generat se ipsum: & aliquis actus non dicit ali quid tendens in aliquod objectum, sicut esse, 135. 2. c. Aliquando actus est medium inter duo extrema differentia re relata, & tunc est eadem potentia respectu actus activè, & passivè significati: aliquando re absoluta, & tunc non est eadem, sicut ædificatoris, & ædificati. 153. 2. d. Actus duplicitate, successivus & perinanens. 171. 1. b. Duplex divisio inter actum charitatis ex una parte, & fidei & spes ex alia. 322. 2. c. in nullo actu transiente extra est conversio: & de remanentibus in agenti, & in quibus sit, & in quibus non: & quod actus non transiens quadrupliciter distinguitur. 330. 2. a. Quomodo attendatur contradicatio ex patre agentis transiuntis, & non transiuntis. 404. 2. d. Triplex est actus, primus est forma, secundus esse, tertius operatio. 409. 1. c. In omni opere transiente concurrit actus, actio, & actum: in non transiente species intelligibilis, intelligere, & verbum. 603. 1. b. Actus tripliciter significari potest: actus animæ ad rem, & rei ad animam. 604. 1. b. De actibus intellectus & voluntatis. Ibidem. Tria genera actuum Divinorum. 736. 2. c. Actus, secundum quem potest tendit in objectum principale, fortitur nomen potest, ut intellectio principiorum dicitur

INDEX

- elecū intellegens.** 311. 1. a. Perfectio actus quadrupliciter potest sumi. 356. 2. d. Quis actus extra transiens: quare actio?
- In Deo per adaptationē est sciētia, sapientia, & intellectus;** licet tamen different in eo ratione. 644. 2. a.
- Eadem res se habet per additionem secundū modum intelligendi ad se ipsam considerata diversimodè.** 499. 2. c.
- Adequatio potest sumi conformiter, vel ratione imitationis.** 160. 2. a. Adequatio addit supra similitudinem, & supra aequalitatem. 371. 2. a.
- Affirmationes de Deo sunt incompactæ.** 160. 1. b. & 431. 1. b. Affirmatio & negatio eiusdem sunt in eodem genere. 257. 2. a.
- Triplex causa, quare agens in agendo non quiescit, si sit mobile, & potentia & modus agendi.** 17. 2. b. **Quatuor modis potest intelligi plura agencia cōcurrere ad eūdem effectū.** 240. 1. b. **Omne agens potest dici agere formā, actione, & ex actione constituenda.** 595. 2. a. **De agente naturali duo dicuntur.** 805. 2. a.
- Agendi ratio sumitur ex forma, agere verò ex esse, non tamen què propriè.** 120. 2. c. & 645. 2. c. **Dupliciter potest aliquid agere mediante alio, mediatione virtutis, sicut homo mediante Sole, vel mediatione suppositi, sicut Sol mediante homine.** 288. 2. a. **Cui deficit aliquid posse agere, & deficit aliquid esse: quia unumquodque agit in quantum habet esse: & quare Deo convenit omnis modus agendi.** 404. 1. b. **Quadruplex ratio, quare agens non potest agere in minore objecto, quarum nulla reperitur in actione Angelī.** 700. 2. d.
- In creaturis alienitas suppositi infert alienatē simpliciter, non in Divinis.** 112. 1. a.
- Quare alienitas non positur in Divinis.** 470. 1. a.
- Quomodo alteratio sit in Angelo, & intellectus.** 716. 1. d.
- Quare prohibemur amare vilia, & non prohibemur intelligere illa.** 268. 1. d.
- Amorem humānum tantum Deus potest dare directè volitum in Mundo, & ipse homo, a quo procedit: Divinum autem Pater, & Filius, a quo procedit, & ipse amor.** 271. 1. d. **Qualiter amor in Divinis sumitur essentialiter, & personaliter, licet Verbum sumatur personaliter.** 212. 1. d. **Amori competit transformatio amantem in amatum.** 268. 1. c. & 292. 2. c. & 298. 1. d.
- Triplex diversitas analogia: secundū triplicem diversitatem materiæ.** 53. 1. c. **Dividentia analogum non addunt aliquid supra ipsum: licet dividentia genus aliquid addant.** 160. 1. c. **Duplex est analogia: & unitas analogiae non est prædicationis, sed attributionis.** 65. 1. d. & 263. 1. b. & 397. 1. c. & 431. 1. d. & 854. 2. d.
- Quomodo Angelus potest confortare lumen nostrum.** 29. 2. a. & 272. 1. a. **Quomodo Angelus potest loqui.** 206. 2. c. **In Angelis est quantitas non molis, sed virtutis, quæ sumitur per comparationem ad objectum: & quare per talē quantitatē sit in loco.** 274. 2. b. & 696. 2. d. **Angelus non potest esse in loco punctali; & tamen nō potest esse in tā parvo, quin possit esse in minori: licet possit esse in tā magno, quod nō potest esse in majori: & quod possit esse in pluribus locis, ut ordinatur ad unū.** 274. 2. c. 699. 1. c. **Plures Angeli nō possunt esse in eodē loco.** 702. 2. b. **Quomodo Angelus & similiter anima moverunt tribus motibus.** 704. 2. d. **Angelus potest moveri localiter non ratione suæ essentie, nec virtutis, sed suarum operationum, secundū quas est in ipso aliqualis transmutatio: & iste motus habet similitudinem cum locali, & cum alteratione.** 708. 2. b. **Angelus, cū moveretur localiter, de necessitate transit medium: & non potest esse quin sit in aliquo loco.** 708. 1. c.
- Distinctio potentiarum animæ.** 37. 2. a. **Anima intellectiva nō est sua potentia, licet hujusmodi potentia prædicetur de ipsa prædicacione causalī: & quodam modo prædicatio non formalis; cùm sint in essentia sicut in subjecto: & quodam modo per identitatem insint ei naturaliter; & quid habeant veritatis propositiones hujusmodi.** 92. 2. d. & 161. 2. b. **Anima aliter intelligit sc̄e, aliter alia.** 87. 2. c. **Anima semper se intelligit, non tamen semper se considerat.** 88. 1. a. & 195. 2. c. **Quomodo anima est in duplice genere cause respectu suarum potentiarum: materialis, & sic prior generatione: efficientis, & sit prior dignitate.** 101. 2. a. **In anima ponitur distinctio potentiarum, virium, potestatum, ac portionum.** 100. 1. c. **Quomodo anima est in horizonte aeternitatis.** 173. 1. b. **Animā humana est pluribus modis composita, quam aliqua alia forma: quia ei competit totalitas in partibus & ex partibus: & quia simpliciter est compositione separatis: & quia simplicior materialibus formis.** 190. 1. d. **Sola anima rationalis est tota in toto corpore, & in qualibet parte.** 193. 2. a. **Ad motum partis non sequitur motus animæ.** 194. 1. b. **Quomodo anima est in sebus,** &

R E R U M

& è converso. 268. i. c. Anima humana cælestia diligens verius potest dici esse in celo, quam in corpore. 208. 2. c. Anima non informat partes immediatè, sed in ordine ad totum: & quomodo est in celo, & interra. ibidem.

Quomodo à destructione consequentis valet consequentia. 420. 1. d.

Appetitus duplex. 142. 1. a. Appetitus sequitur cognitionem: unde in nobis sunt plures appetitus, sicut plures cognitiones; in Deo autem unus tantum. 209. 2. a. **Quadruplex appetitus:** & differentia appetitus & voluntatis. 820. 2. b.

Quomodo ars imitatur naturam: & quomodo Filius est ars Patris. 138. 1. a. Ars Divina ab alijs artibus differt. 824. 1. a.

In intellectus attributorum non est falsus, nec vanus, nec synonymous. 56. 1. a. & 134. 2. c. **Attributa quantum ad esse, & quantum ad rationem quidditatis transirent in Divinam essentiam:** & ideò non faciunt distinctionem realem inter Personas; non autem relatio. 85. 1. b. **Natura differentiam inter attributa & relationes.** ibidem. **Vnitas rei respondet Divinis attributionibus:** licet ita sit, quod unum de attributo prædicetur, non confundit huiusmodi attributionem. Et nota ibi de Divinis attributis. 54. 2. b. & 219. 1. a. & 121. 1. b. & 583. 2. a. & 614. 2. b. In Deo sunt plura attributa, non tamen plures potentiae. 791. 2. b.

Dupliciter aliquis potest intelligi augmentari in gratia. 195. 1. c. Magnitudo debet augeri, & non terminus magnitudinis, & albedo non dicitur dealbari. 341. 1. d.

Bonitas Cætatoris ad bonitatem creature se habet, sicut linea ad punctum: & quod quidquid bonitatis est in creatura, est etiam in Cætatore: & quod Deus & creatura non sunt maius bonum, quam Deus per se. 15. 1. c. Quot modis attendi debet bonitas in operatione. 836. 1. a.

Qualiter habet veritatem dictu Philippi in Ethic. quod aliqua sunt quae non sunt benefici. 832. 1. a.

Bonum & unum sunt latius ente secundum Platonem. 182. 1. d. & 836. 1. a. **Quomodo bonum est latius ente.** 316. 2. b. **Bonum duplex, ordinis, & dubius.** 812. 1. d. **Quadruplex distinctio boni.** 812. 1. d.

Charitas qualiter possit dici substantia? & qualiter non. 1324. 2. b. Alio modo potest cognosci attribente, aliquomodo non: & intellectus verbi auger distinctionem: quod habens charitatem magis novit eam, quam

fratrem diligere. 333. 2. b. **Charitas an secundum meliora naturalia.** 327. 2. c. In charitate tria est considerare, & secundum dulium illorum potest cognosci ab habente ea. 332. 2. b. **Triplex positio fallax de augmento charitatis.** 336. 2. d. **Charitas non augetur secundum gradus in essentia.** 341. 1. d. **Quare charitas non possit minui;** cum possit augeri. 351. 2. d.

Causata sunt in causis, procedunt ab ipsis, & convertuntur ad ipsas. 58. 1. b. **Deus est in triplici genere causa, efficientis, finalis, & exemplaris.** 175. 2. b. & 365. 1. b. **Causa duplicitate, in essendo, & in inferendo:** & qualiter utrumque se habet ad effectum. 152. 1. a. & 362. 1. d. **Quadrupliciter concurrent causæ ad effectum.** 246. 1. b. **Quomodo causa efficiens convenit Deo.** 561. 1. b. **Voluntas Divina est suprema causa rerum, omnes alias ordinans,** sine qua aliæ nihil possunt. 824. 1. c.

Qualiter cælum dicatur vivere. 169. 1. a. **Triplex certitudo scientiæ, quarum prima sumitur ex rebus, de quibus est, secunda ex lumine, cui initititur, tertia ex proportione scientiæ ad scientiæ: & quod prima Deo conveniunt theologie; & tertia aliquatenus.** 27. 2. d.

Cognitio Dei, nostræ, & Iudiciorum de Deo. 212. b. **Triplex modus cognitionis quid est compotorum,** quorum nullo potest cognosci quid est Deus. 58. 1. a. **Duplex est cognitio imperfecta quia scilicet respectu propter quid:** & etiam quia secundum persuasionem respectu quia per certitudinem. 75. 2. d. **Cognitio duplex dære, actualis, & habitualis:** & actualis duplex. 87. 2. d. **In omnib[us] cognitione concurrunt tria.** 89. 1. c. **In cognitione tria considerantur:** & quare Divisa cognitio est una. 109. 2. b. **Aliquis potest augeri in cognitione extensivè absque eo, quod augeatur intensivè.** 295. 1. b. **Septem sunt genera cognitionum, quae, si habeat per ordinem.** 413. 2. b. **In intellectus noster viagis ducitur in cognitioni Dei per corporalia, quantumcumque via, quam per se ipsum.** 638. Ad aliam cognitionis extensivæ quatuor requiriuntur distincta secundum rationem; sed in sensu sunt distincta secundum rem: in intellectu humano reducuntur ad tria, quanto habet se ipsum pro objecto, in angelico ad duo, in Divino ad unum. 9. 2. a. **Triplex modus cognitionis compotorum,** quorum nullus potest cognosci quid est Deus. 68. 1. b. **Positio Comitantioris.** 12. **Metas, quae possunt Deum cognoscere omnia, inquit, in ea.**

Rerum

itia,

I N D E X

- tia, non distincte. 651. 2. d. Positio Comm.
 Avic. & Alga. & plurimorum aliorum de
 cognitione Divina respectu individuo-
 rum. 663. 1. a. Quare cognitio principiorū
 dicitur intellectus, & cognitio conclusiōnū
 dicitur scientia. 16. 1. b. & 822. 1. b. Utrum
 cognitio per signum addat supra cognitionē
 cause. 192. 2. c.
I. cognoscendo est motus rei ad animam; in ap-
 petendo econtrario. 268. 1. c. & 291. 2. c. &
 298. 2. c. & 395. 1. c. Triplex ratio; quare co-
 gimus ponere Deum cognoscere alia a se. Pri-
 ma ex mutabilitate rerum, ex ordine, & ex
 perfectione. 649. 1. b. Quare potentia cog-
 noscens ens, secundum quod ens, cognoscit
 entia distincte; sed cognoscens calidum, secū-
 dum quod huiusmodi, non cognoscit om-
 nia calida distincte. 652. 2. b. Quare Deus cog-
 noscit particularia, secundum quod huiusmo-
 di; & tamen scientia eius nihil accrescit. 664.
 2. b. Quomodo aliquis cognosci dicitur du-
 pliciter, vel quo egreditur actus, vel quo cog-
 nitum innescit. 664. 2. d. Qualiter actus cog-
 noscendi dicuntur egredi à substantia animæ,
 potentia, specie, & objecto. 669. 2. b.
Qualiter voluntas nostra conformatur Diuinæ;
 & non ē converso: & quot modis aliqua con-
 formantur adiuvicem.
In Divinis duplex est communitas, in Inferiori-
 bus duplex. 479. 2. d.
Duplex est compositio, aliquando ex cōponibili-
 bus sit quantum, quod est unum; ut ex ani-
 ma & corpore homo: aliquando non resul-
 tat aliquid unum, & quodd in utroque modo
 non est aliquid per accidens; diversu modo ta-
 men. 125. 1. d. Deus, cum sit primum agens,
 non habet virtutem ab aliquo, ideo nec est in
 eo compositio virtutis & dissensio, nec est ali-
 quid in eo, quod non sit virtus. 180. 2. b. Tres
 compositiones generales omnium composi-
 torum. 186. 2. b.
Composita tripliciter cognoscuntur immadia-
 te, vel mediare, si mediare, vel per inven-
 tionem, vel per doctrinam: & quod Deus
 à nobis nullo istorum modorum cognosci po-
 test in via. 68. 1. a. Quare compositum dicitur
 generari, & non pars. 261. 2. b. Compo-
 situm non dicitur esse verè, nisi utrumque pars
 sit: sed ubi debet fieri, si una tantum pars sit.
 186. 1. a. & 282. 1. c.
Concretum secundum modum significandi pro
 persona potest trahi ad significandum. 121.
 1. d. Nullum concretum est directe in gene-
 re. 496. 2. c.
Contradiccio est maxima oppositio. 223. 1. b. &
612. 1. c. **Quomodo** valer consequentia,
 si termini accipiuntur non universaliter. 420.
 1. d.
Consilium quōmodis dicitur: & quomodo
 dicitur esse in Deo. 332. 1. b. & 773. 1. d.
Quid sit construi in Grammatica ex vi declara-
 tionis essentia. 637. 1. b.
 Nullum corporale est supra se conversivum.
 168. 1. c. De loco corporalium & spirituallū.
 696. 1. c. De operatione corporalium & spiri-
 tualium. 697. 1. d. Tri genera corporalium,
 caelestia, diaphana, & opaca. 638. 1. d.
Quomodo corruptibile sit in eodem genere cā
 incorruptibili, & qualiter non sit. 532. 1. d.
Tempus est motus non habens continuatatem
 de se. 373. 1. d.
Vniversalia aliquando convertuntur; aliquan-
 do non: æqualia propter adæquata nunquā.
 372. 1. a.
 Nulla creatura est suum esse. 61. 1. c. Tres per-
 fectiones creaturæ secundum quas dicitur esse
 in numero, pondere, & mensura. 80. 1. b.
 Omnis creatura est aliqualiter cōposita. 188.
 1. c. Creatura deficit à Creatore, & quomo-
 do. 194. 2. c. & 687. 1. a. Creatura dicitur tri-
 pliciter in Verbo. 1. secundum quod in eo
 representatur. 2. prout est in ipso suā dispo-
 nitur. 3. prout est in ipso talium in opera-
 tiva potentia Patris. 574. 2. a. Qualiter crea-
 turæ se habet ad suum esse. 377. 1. a. Creaturæ
 non potest convenire omne posse, sicut
 nec omne esse. 406. 1. a. Nulla creatura po-
 test per se existere: quia nec accidens sine sub-
 stantia, nec substantia, sive corporalis, sive spi-
 ritualis sine accidente. 444. 2. c. **Quinque** mo-
 dis creatura potest comparari ad Deum, ex
 quorum quolibet potest ostendit Deum esse
 ipsum suum esse, & per consequens una po-
 tentia in Deo. 791. 2. b. Creaturæ potest co-
 petere aliquis modus infinitatis. 319. 1. c.

Demonstrare esse Deum non est demonstra-
 re esse Divinum de Divina essentia: sed
 est declarare quid est quod dicitur per nomē:
 & hoc tripliciter declaratur: per excellen-
 tiā, per causālitas, & per remotionem.
 7. 1. 1. d. **Demonstratio** habet fieri per causas
 proximas. 826. 1. a.
 Iste se habent per ordinem desiderium, finis, ex-
 lectio, impetus, & usus. 40. 2. c.
Quomodo Deitatis in scriptis, invisibilis, &
 cōveſtigabilis. 108. 2. b. Vnde dicunt hoc no-
 men Deus. 61. 1. c. Deum esse est per se no-
 rum, si non omnibus, sed etiam sapientibus. 60.
 2. b. **Quod** importatur hec nomine. Deum est

R E R U M.

plerter cognoscitur. Primo per excellentiam &c. 71. 2. b. Deus in quatuor differt ab omnibus rebus. 683. 2. c. Tres rationes, quibus ostenditur esse unum Deum solum. 399. 1. d. In Deo sunt species sine generibus, & omnes perfectiones absque imperfectione, ut generatio sine motu. 92. 2. c. & 105. 1. c. In Deo nulla est necessitas; cum eius nulla sit causa cum motu necessitatis, qui sequitur ad formam &c. 136. 1. c. Deus movetur recte, oblique, & circulariter, & quomodo. 176. 1. a. & 704. 2. b. Quomodo Deus est in rebus per potentiam, presentiam & essentiam. 267. 2. d. Deus est in rebus quinque modis. 301. 1. c. Quomodo aliquid dicitur de Deo prædicatione causali. 566. 1. c. Quomodo Deus est causa immediata cuiuscumque effectus. 566. 2. c. Quadruplex differentia inter Deum & creaturam, quibus ostenditur Deum esse in se ipso, non creaturam. 686. 1. a. Deus nunquam facit contra naturam, sed supra, vel præter. 796. 2. a. Deus operatur in nobis tria, quæ sunt ex parte voluntatis. 856. 2. a.

Per dictationem exclusivam excluduntur omnia, quæ habent alienatatem ab illo, cui additur, & non sunt de intellectu primo ejus, sicut pars definitionis: vel non implicatur in illo, sicut pars in toto: vel subjectum in accidente. 415. 1. b. Potest summi categoriematicè, & syncategemeticè, & qualiter secundum hoc propositiones verificatur, vel falsificantur. 419. 1. d. Per dictationem exclusivam aliqua excluduntur simpliciter, aliqua secundum quid, ut dicendo solus ignis est calidus in summo. 417. 1. b. Differentia secundum rationem habet gradus: unde alter differt secundum rationem unum attributum ab alio, & relatio ab essentia. 613. 1. d.

Qualiter partes definitionis arguant partes rei. 483. 1. a. In definitione, etiā quæ non datur per additamenta, possunt ponere partes in recto & in obliquo diversimodè sumptu: 484. 1. d.

Deus eodem diligit creaturam, & se ipsum; sed se ipsum principaliter; creaturam ex consequenti: & quia Pater & Filius diligunt creaturam Spiritu Sancto. 600. 1. d.

Diligibile quadrupliciter, sicut & bonum, scilicet, bonum per accidens, & quod in se habet aliquam rationem bonitatis, & quod facit nos bonos formaliter, & quod est principium effectuum omnis bonitatis: & qualiter ista se invicem includunt. 42. 1. b.

Distinctio formarum est causa distinctionis membrorum. 75. 1. a. & 104. 2. d. De distinctione formalis, & numerali. 467. 2. d. & 470. 2. a.

Omni supposito cuiuscumque naturæ convenit duplex distinctio, scilicet, à suppositis ejusdem naturæ, & à suppositis alterius, & quid sit ratio distinctionis utriusque. 495. 1. a. In Divinis est tantum distinctio per relationes, & magis prout significatur in abstracto, quam in concreto, & per modum similitudinis. 496. 1. d. Septem genera divisionum. 192. 1. b. Deus potest maximè omnem scientiam docere, & ipse solus maximè docet Theologiam: quia lumen potest creare, & confortare phantasmatum; Angelus autem tantum duo ultima; homo autem solum ultimum. 30. 1. b. Donum dicitur dupliciter. 165. 1. d. Triple differentia inter datum & donum. 361. 1. b. Donum personaliter, sed datum essentialiter. 367. 1. a. Dona tripliciter distinguuntur. 265. 2. c. Per dona consurgimus in cognitionem Divinarum Personarum. 574. 2. d.

Effectus est in sua causa, procedit ab ea, & convertitur ad eam: & in hoc tertio consistit imitatio. 855. 1. b. Effectus, qui convertit pluribus causis, unam causam appropriatur. 182. 1. a.

Quot modis dicitur electio; & quot concurrunt ad finem electionis, & qualiter reperitur in Deo, differunt a nobis. 773. 1. b.

Emanatio creaturarum convenit cum emanatione Personarum, in quantum utraque habent fieri permodum intellectus & voluntatis; differunt tamen. 148. 1. c. & 195. 1. c. Emanatio Personarum differt ab emanatione creaturarum. 195. 1. c.

Emanatio Personarum est causa emanationis creaturarum. 361. 1. b.

Quæ sunt differentiae entis. 652. 1. b. Ens est prius uno, & quod unum super ens addit. 197. 1. b. Ens rationis quomodo est in genere & specie. 264. 1. d. Omnia entia inter duos clauduntur terminos. 804. 2. d.

Deus cognoscit enuntiabilia non enuntiabiliter. 729. 1. b.

Ad hoc, quod intellectus enuntiationem formet, requiritur pluralitas specierum in intellectu, & quod intellectus aliquo modo intelligat statim omnia, quæ super possunt accidere. 729. 1. c. Qualiter enuntiatio variatur per veritatem & falsitatem propter variationem rei per presentem, praeteritum, & futurum, & qualiter non: & qualiter verum est Deum sciens omnem enuntiationem, quam prius fecit. 785. 1. c.

Equalia, quæ de se non sunt quanta, discuntur aequalia, inquantum induunt proportionem.

I N D E X.

- modum quantitatis.** 98. 1. a. **Aequalitas.** Triplex ratio, quibus videtur ostendi non esse in Divinis: & quomodo intellectu, memoria, & voluntate: & quod aequalitas potentia ad obiectum triplex. 98. 2. a. & 368. 1. b. Qualiter aequalitas importet privationem; & qualiter in creaturis semper importat aptitudinem ad aequalitatem; non autem in Divinis: & qualiter mensuratio se habet ad aequalitatem. 369. 1. a. In aliquibus aequalitas potest separari à similitudine, & è converso; in aliquibus similitudinem includit. 371. 1. d. Aequalitas in Divinis est relatio rationis tantum. 376. 2. d. Vtrum in Divinis sint plures aequalitates, & quomodo? 379. 2. a. Aequalitas in Divinis dicit solum remotionem majoris & minoris; in creaturis autem dicit privationem ratione qua est relatio realis, & etiam remotionem. 58. 1. c.
- N**era univocatio est in specie specialissima. 485. 2. b. In aequivoci plurificatur modus, & non res, dicendo canis duplicitate dictus non duo canes; in univocis econtrario; in analogis utrumque, & hic hedes plura de his tribus. 263. 1. a. Qualiter cognoscitur aequivocum & analogum. 486. 1. b. Etiam diffinitio potest dici aequivoce. 486. 2. d. Differentia inter aequivoca & illa, in quibus sunt plures causae veritatis: quia ibi est distinguendum, alibi non. 488. 1. a. Diversitas rerum non facit aequivationem, secundum quod huiusmodi, sed relata ad nomen: unde Sortes predicantur aequivoce de duobus hominibus, animal univoco de differentibus specie. 655. 1. c.
- E**rrare qualiter convenit circa notiones Divinas, & alia, quæ aliter sunt Fidei, sine peccator. 627. 1. a.
- E**sse aliqualiter tripliciter plurificatur, ex diversitate naturæ, & distantia, quam habet ad naturam, & ex diversitate eorum, quæ sunt in suppositis: & quod esse nullo modo plurificatur in suppositis Divinis. 64. 1. b. Esse dicitur de esse concreto & abstracto. 159. 1. b. Esse rerum in quadruplici differentia reperiatur, corruptibilem, animarum, corpora moventium intelligentiarum, & Dei: & quod prima entia non attingunt aeternitatem: secunda attingunt, sed non parificantur: tertia parificantur, sed non superant: sed quartum ipsum superat. 172. 2. b. Qualiter intelligentium est, quod prima rerum creatarum est esse. 182. 2. c. Ex esse sumitur perfectio omnis, unde sapientia non perficit, nisi quia dat esse sapiens: & quod in Deo, ubi omne esse est unum, ibi omnes perfectiones sunt unum.
229. 2. b. Esse & essentia in rebus creatis distinguuntur realiter. 377. 1. a. Aliquid non posse intelligi non esse duplicitate contingit. 400. 2. c. Quare in Divinis esse dicit ipsam naturam, sapientia, & justitia quodam modo aliquid circa naturam: & in creaturis fieri econtrario. 434. 1. i. Esse & natura non eodem modo differunt in particularibus, & speciesbus. 480. 1. c. Esse per se unum tripliciter dicitur. 483. 2. b. Esse duplicitate accipitur: & quomodo est aliud esse Patrem, & aliud esse Filium. 552. 2. b. Esse rerum tripliciter, in se ipsis, in scientia nostra, & in Verbo Dei, in quo sunt verissimè. 517. 1. b. Tripliciter accipitur esse. 614. 2. b.
- T**riplex ratio, quare aliquid sit verius ibi, quam alibi. 298. 1. d.
- E**sse Divinum duplicitate potest intelligi, esse omnium causaliter & formaliter: & formaliter tripliciter, denominative, exemplariter, & inherenter: & hoc est verum praeterquam in ultimo modo. 160. 1. d. Esse Divinum differt ab esse in communi, & universaliter sumpto in tribus. 159. 1. a. Triplices differentia esse Divini ab esse creaturarum, ex quo sequitur esse Divinum non differre à sua essentia. 182. 2. b. Esse Divinum est indistans à natura, & quod in ea reservatur omnis ratio essendi. 665. 1. a. & 726. 1. b. Esse Divinum quadrupliciter differt ab esse cuiuslibet creature. 795. 1. d.
- Q**uare una Persona Divina est in alia absque hoc, quod aliquid sit in se ipso, cum hoc sit impossibile. 384. 1. c. & 687. 2. a. Qualiter intentiones secundæ, & primæ, tempus, universaliter, veritas diversimodè sunt in anima. 392. 2. a. Triples esse rerum, in mente Divina, in se ipsis, & in scientia nostra, in quo istorum sit verius. 517. 2. b. Quare Plato posuit omnia esse in omnibus, & non quoquando, quiquid modi distinguuntur per essentialiter, superexcellenter, & participative. 643. 1. b. Res dicuntur esse in Deo ratione unus attributi, & non ratione alterius, licet sint idem. 669. 1. c. Res sensibiles sex modis habent esse, in intellectu Divino, in Angelico, in causis moventibus proximis, in materialibus, in se ipsis, in anima: & quod sequens presupponit semper præcedentes. 671. 1. d. Qualiter Deus est in omnibus rebus. 683. 1. d. & 681. 1. a.
- Q**uid est esse tale per essentialiam, & per participationem. 456. 1. c. Esse tale quid est. 516. 2. a.
- E**sse tale per hoc quadrupliciter potest intelligi: primò quia non convenit isti, niū quia illi: secundo

R E R U M.

cundò : quia convenit utriusque illi per participationem , illi per essentiam : tertio per denotet habitudinem causæ formalis : quartò principaliter efficientis. 606.1.b.

Esse ubique qualiter convenit Deo ; & quod convenit sibi ab æterno; & qualiter non. 689. & 90. & 91. & 92. & 93.

Essentia est una in tribus, prædicatur de tribus; non suscipit prædicationem actuum notionarium, sed bene essentialium. 90. 2.d. Idem est essentia, potentia, virtus, licet accipiantur respectu diversorum actuum: & quomodo se habent per ordinem. 144. 2.c. Essentia rei naturalis complectitur materiam & formam. 439.2. b. Essentia Divina non est genus nec species. 387.1.d. Deus magis dicitur esse; quam aliqua creatura. 445. 2. b. **E**ssentia Divina, hypostasis, Persona, & Pater habent ordinem. 499. 2.c. Essentia non generatur; tamen per generationem comunicatur. 528. 2. d. **Q**uomodo essentia, vel Spiritus Sanctus, potest dici non genita. 552. 2. a.

Essentialē dupliciter, simpliciter, & respectū creaturarum. 562.2.d. Essentialia sive communia dupliciter ex parte Personarum, & dupliciter ex parte nostra appropriantur Personis. 582.2.d. Essentialia à notionalibus in duobus distinguuntur. 472.1.d. Omnia essentialia idem significant; non tamen habent eundem modum significandi. 598.1.a.

De subiecto diffinitionis æternitatis. 172.1.a.

Aeternitas propriè est mensura solius Dei, quorumdam quodammodo diversimodè, secundū quod diversimodè participat etiā extra terminos, & quod de ratione eius est interminabilitas, invariabilitas & infallibilitas. 170.2. **D**eus est superæternus secundū modum significandi æternitatis; & quod æternitas Divina debet dici per se æternitas. 171. 2.d. **T**riplex differentia inter æternitatem & tempus: & triplex alia inter æternitatem, & ævum. 376.1.b. **Q**uomodo æternitas appropriatur Patri. 585.1.c. **A**eternum dicitur, primum quod caret principio essendi: secundò quod est semotum a temporum variacione: & sic universalia sunt æterna. 292.1.d.

De ætimologiâ vide. 472.2.d.

Istæ propositiones, e, ex, de, a, ab, quid denotant. 224.1.c. & 635.2.c.

Extrinsicum dupliciter. 684.2.c.

FAcere aliiquid quod dicatur ad hoc, sufficit; quod habeat auctoritatem super illud, quod est noviter inductum: ut si inducat albedine

facit scutum album, sed ad hoc, quod sit factum, requiritur utrumque. 283.1.a.

Fatum dicitur quinque modis, quorum duo sunt impossibilis, tres inconvenientes secundū positionem antiquorū. 747.1.b. Factum propriè, & per omnem modum dicitur ordo causatum redditus in Divinam providentiam: & quinque differentiæ fati sic dicitur à Divinâ providentia. 748.1.d.

Fidem sufficienter defendendo non oportet ostendere omnīa, quæ Fide tenemus esse possibilia, sed sufficit ostendere rationes contradictionis non concludere; & quod hoc facere possimus in omnībus. 73.2.c.

Filius plus dicit, quam genitus. 129.2.a. **F**ilius est de substantia Patris, quia Filius: quia à Patre simplici: quia procedit per modum naturæ: quia habet esse ut verbum: & per modum intellectus est genitus. 129.2.b. **F**ilius potest concedi procedere à Patre per modum artis: ita quod sit appositiva non transitiva, sicut dicitur creaturæ salis: non autem quod ly, artis, denotet habitudinem principij. 138.1.d. & 605.1.a. **F**ilius potest dici voluntate genitus: ita quod ly voluntate, dicat complacentiam, non rationem principij, & qualiter hoc habetur ex responsione Catholici; sed non heretico. 140.1.a. Qualiter sequitur Filius generat, ergo habet potentiam generandi. 152.2.c. Si Filius nullum Filium generaret. 157.2.a. **Q**uare ab Hilario cù Filius non minor Pater dicatur, Pater major Filio dicitur. 314.2.a. **Q**uomodo Filius est Verbum, non Spiritus S. 551.2. d.

Finis obliquitat circa ea, quæ sunt ad finem, non minuit dictiōnem finis, sicut nec circa conclusiones certitudinem principiorum. 352.1.a.

Forma duplex in materia, substantialis, & accidentalis. 11.1.a. Sensibile habet in se formam verè: sensus autem habet eam extraneè; & diminutè. 75.1.c. Formæ sunt sicut numeri: & quanto simplicior, tanto habet rationem maioris numeri. 77.1.b. Forma immaterialis non multiplicatur. 108.1.a. **D**uplex consideratio de forma. 120.1.d. **Q**uid sit forma partis, & forma totius. 115.1.a. **E**adem est forma, qua homo est animal, & qua homo: & secundum quod ad ista comparatur est principium diversorum: & simile est de attributis Divinis. 134.2.d. **A**liiquid potest esse forma alicuius tripliciter: & quod triplex est forma. 161.1.d. **F**orma non inhærens potest denominare rem, sicut addita substantia accidentis. ibidem;

For-

I N D E X.

Forma dupliciter diversificatur ex materia, cum est alia & alia: & modo introductionis, ut cum per motum introducitur, & introducio determinatur. 191.2.d. Nulla forma naturalis est extensa, eò quod in materia, sed eò quod de ea educitur. 193.1.b. Forme accidentales extenduntur, eò quod sunt in subiecto. 193.2.a. Secundum alias formas subiectum tantum dicitur magis & minus, scilicet, secundum qualitates sensibiles: secundum alias tantum dicitur maius & minus, ut secundum quantitates: secundum alias dicitur utrumque, ut secundum virtutes, & potentias: & universaliter secundam illa, quibus imponitur modus & mensura ex obiectis. 178.2.b. & 545.1.a. Forma duplex, quae educitur, & quae infunditur. 227.2.a. Forma & materia non sub eadem ratione sunt principium suppositionis. 560.1.a. Differentia inter formas naturales, & formas artis. 814.1.a. & 2.b.

Quare non est possibile ponere plures formas superatas eiusdem speciei. 854.2.a.

Ad fruitionem tria requiruntur, dilectio, cogitatio, & quietatio. 37.1.b. & 49.2.b. Frui est tantum voluntatis, et potentiae. 37.2.b. Fruitione non potest esse alicuius virtutis moralis, sicut habitus, cum in eorum operatione non sit quies: nec intellectualium, nec Fidei, nec spei, sed tantum charitatis: & quod potentia nuda ad hoc non sufficit. 39.1.a. Tribus Personis est fruendum una fruitione. 244.1.b. Differentia inter frui & uti. 45.1.c.

Qualiter distinguendum est de fruentibus, sicut de corporibus per pondera quiescentibus: cum in spiritualibus fruentibus sit, sicut pondus in cordibus. 47.1.a. Qui fruantur, & qui non. 48.1.c.

Aliquid dicitur fundamentum alicuius: quia est illud, in quo est res, sicut motus: vel quia est illud, quod respondet conceptioni intellectus, sicut res extra intentionis animæ primæ, vel secundæ. 391.2.d. & 571.1.d. Qualiter intentionibus secundis, & relationibus secundum rationem res extra differenter respondent pro mediato fundamento. 391.2.d. & 370.2.c.

Futura etiam contingentia relata ad Divinam sententiam sunt præsentia, ac per hoc quamdam necessitatem contrahunt. 733.1.c.

Cenerate cōvenit Deo in cōcreto, quod non in abstracto, licet prædicta in Deo non differant. 122.1.c. & 124.1.b. Tribus modis potest intelligi Deum genuisse se Deum, duobus verè, tertio falso. 112.1.d. Quinque de causis potest contingere, quod generans, cum

est, non statim generet, quantum nulla locuna habet in Deo. 201.2.d. Quid dictatur inclius de Filio æternō, vel semper gignitur, vel semper genitus est, vel semper nascitur. 206.1.b. Quomodo generare, intelligere, & dicere aliter dicunt actionem Patris ad Filium: & quomodo illis tribus respondet ex patre voluntatis spirare, & diligere. 604.2.b.

In generatione Divina est aliquid simile materia, & aliquid simile composite, ut Persona ex essentia, & proprietate secundum modum intelligenti. 1051.2.b. Generatio in Divinis potest intelligi quadrupliciter, quod ab uno pluribus, quod à pluribus pluribus, quod à pluribus unus, & quod ab uno unus: quorum tres primi sunt impossibilis. 606.2.a. Generatio importat motum, unitatem in natura, pluralitatem in suppositis, acceptiōnem esse ab aliis communicationem per modum naturæ. 607.2.b. Quadruplex ratio: quare generatio non sit in aliquo: & quod propter primam non est in re creata actuente: propter secundam non est in Angelis: propter tertiam generatio passio non est in Deo Patre: propter quartam non est in Spiritu S. 108.1.d. Generatio in creaturis importat generationem & relationem, ratione primi est tantum in genito, ratione secundi dicit aliquid in utroque: sed in Divinis dicit relationem sine motu: unde non tantum est in Filio, sed in Patre: & quia absolute sumpta magis propriè importat originem passivam, ideo magis propriè conceeditur else in Filio, quam in Patre. 109.2.a. Generatio in creaturis importat non entitatem, mutabilitatem, & compositionem. 157.1.d. Generatio potest considerari, ut est mutationis, ut importans actionem, ut via geniti ad gignentem: & secundum hoc conveniunt est diversi termini. 127.2.a. Quomodo convenient cum motu, & quomodo differt. ibidem. Termini generationis Divinæ quodammodo sunt gignens & genitum: & quodammodo natura, ut est in Patre & Filio: else & non esse nullo modo. ibidem. Ad generationem requiritur, quod unum procedat ab alio naturaliter secundum aliquem modum similitudinis: unde similitudo coloris generatur in aere, sed non dicitur eius filia: quia generatio addit supra processionem assimilationem in natura. 129.2.a. In generatione est quatuor considerare. 103.1.a. & 155.1.d. Triplex genitum. 155.1.d. Quadruplex differentia generationis Divinæ ad generationē corrumpibilium. 205.2.d. Quatuor circa generationem Filij. 207.1.a.

Quare

R E R U M.

Quare generatio est totius compositi. 26.1.2.a.
Generare & paternitas in Divinis mutuò se
præcedunt secundùm modum intelligendi
diversis respectibus: licet generari passivè se-
cundùm modum intelligendi præcedat filia-
tionem. Et an ignis, in eo quod ignis, talefa-
ciat. 515.1.a. &b.

Qualiter genus & differentia se habeant ad ma-
teriam & formam. 483.1.c. Differentia inter
dividentia genus, & dividentia analogum. 160.
1.c. Vtrum intentioni generis præter opus
intellectus respondeat aliquid. 113.2.a. Genus
habet essentiale comparisonem ad speciem
& ad differentiam: & quod in utrisque habet
ratione totius potentialitatis, & continentiae;
non cuiuslibet, sed sicut forma media inter
actum & potentiam: & quæ requiruntur ad
hoc, quod aliquid sit in genere. 184.2.d. 446.
1.b. & 801.1.b.

Quidquid est in genere, vel est per se, vel per
reductionem, id est, vel per quidditatem pro-
priam, vel alienam. 531.2.a.

Gradus in esse solùm in accidentibus reperiun-
tur; sed in substantijs reperiuntur gradus in
essentia, & in diversis partibus. 77.2.a. & 541.
2.b. & 811.1.c. Quomodo in Divinis sint
gradus. 590.1.c.

Maior plenitudo gratiæ potest intelligi, vel ra-
tione personæ, & sic ponitur esse in veteri
lege, vel ratione status, & sic est in lege no-
ya. 297.1.c. Maior vel minor gratia infundi-
tur secundùm maiorem vel minorem cona-
rum in proportione ad bona naturalia, ita
quod utrumque requiritur. 328.2.b. Angeli
secundùm meliora naturalia suscipiunt maio-
rem gratiam, vel damnationem ibidem c. Gra-
tia animæ Christi erat simpliciter finitas ali-
quomodo tamen poterat dici infinita: quia
erat non ad mensuram aliorum hominum
815.2.a.

Habituò quomodo sumatur in ratione prin-
cipij: & quomodo terminatur ad Perso-
nam. 135.1.a. & 573.2.a.

Tribus modis convenientia liqua in habendo
aliquid: primo quod habent illud solùm se-
cundùm rem, sicut Pater & Filius in Divinis
naturam: vel solùm secundùm rationem, si-
cūt diversa supposita naturam universalem:
tertio secundùm rem & rationem, sicut Pa-
ter & Filius in Divinis communem notionem
aliquo modo. 152.1.c.

Duplex habitus, acquisitus, & innatus. 87.2.d.
Quare in Deo ponitur virtus intellectiva, &
memoria; non tamen ponitur ibi habitus.
552.2.d.

Homo est hic homo per esse, quod addit supposi-
tum naturæ. 62.1.a. Homo tripliciter com-
paratur Angelo. 83.1.d. In homine exte-
riori, qui dicitur secundùm quod sensu præ-
ditus, habent esse quatuor, species, tres tri-
nitates, duas sensationes. In inferiori tres tri-
nitates secundùm tria, ad quæ anima com-
paratur, scilicet, ad illa quæ sunt supra se, infra
se, & ad se ipsum. 89.1.c.

Idea quid sit, & quod propriè sumpta solùm est
in Deo propter quinque, quæ sunt de ratione
ideæ, actualitas, quod sit quid factivum non
factum, incommutabilitas, intellectualitas,
primitas. 671.2.d. Positio Platonis de ideis.
673.2.a. Qualiter in Deo possit poni plurali-
tas idearum. 674.1.d. Idea est id, quo Deus
intelligit per comparisonem ad cognitum,
non ad actum cognitionis. 676.1.c. Qualiter
in Deo pertinet ad cognitionem practicam
& speculativam. 677.2.b. Qualiter diversi
gradus entium diversimodè habeant ideam
in Deo. 679.2.b. Mala possunt habere ideam
in Deo & non habere. 680.2.b.

Infinitas directè repugnat entitati, indirectè
quantitatì. 742.1.b. Qualiter valeat demon-
stratio Phi 8.Phys. ostendens infinitatem mo-
toris ex infinitate motus: & quod infinitas
virtutis dicitur tripliciter. 800.2.b. Quare
creaturæ non potest communicari infinitas
virtutis 802.2.c.

Aliquid augeri in infinitum potest intelligi, ita
quod omnis terminus positus excedatur: &
ita quod præfixum terminum nunquam at-
tingat: & secundo modo charitas potest au-
geri in infinitum, non primo. 549.2.d. Illi-
mitatum propter tria prædicari non potest.
399.1.d. Qualiter Deus cognoscit infinitum, &
qualiter non: & quot modis capit infinitum.
741.1.a. & b. Qualiter infinitum habeat ideam
in Deo. 743.2.a. Quomodo aliquid posuit es-
se infinitum in specie; & tamen non simpli-
citer in latitudine entis. 801.1.c. & 802.1.b.

Ingenitum tripliciter dicitur. 204.1.b. & 258.
2.a. Ingenitum & incorruptibile non conver-
tentur. 103.1.d. In Divinis solùm Pater di-
citur ingenitus per omnem modum, cum hoc
aliqualiter conveniat essentia & Spiritui S.
557.1.d. & 528.2.c. Ingenitus dicitur se-
cundum relationem non per se; nam negatio
intellectum non constituit, sed per reductio-
nem. 531.1.c. Ingenitum negat omnem or-
iginem passivam, & omnia activam ponit. 534.1.
b. Quomodo ingenitum dicit quid privativum.
528.1.b.

Imago Dei reperitur in Angelo per se magis
quam

INDEX

quām in hominē, licet ad quādam acciden-
tia sit ēconverso, similiter in muliere. 85. 1. d.
Solum illud, quod habet operationem supra
se conversivam, ut intellectivum, est imago
Dei. 84. 2. c. Imago dicitur quadrupliciter,
tripliciter imperfecte, secundūm quod quidē
potest dici imago, & non imago: & quia ani-
ma intellectiva est imago Dei perfecte, cūm
actualiter intelligit Deum, vel se ipsam, magis
tamen respectu Dei: unde aliquando negatur
esse imago respectu sui. 89. 2. c. Triplex ima-
go. 102. 2. a. Imago largè & strictè, & quo-
modo competit Spiritui Sancto. 256. 2. b.
Quid sit imago, & unde dicatur, & quod de ra-
tione eius est similitudo, aequalitas, relatio, &
imitatio, quę diversimodè respiciunt imaginem.
535. 2. b. & 589. 2. b. Solus Filius est
imago. 551. 1. d. Ad hoc quod aliquid sit ima-
go quid requiritur. 552. 1. c. Filius tripliciter
est imago Patris. 584. 2. c. Diffinitio imaginis
secundūm Hilar. 535. 1. b.

Innascibilitas quare est notio Patris, & non im-
processibilitas. 529. 1. b. Quare non constituit
Personam Patris, cūm sibi soli conveniat.
534. 1. d.

Intellectivum sumitur tripliciter, quod nullo
modo communicat adiunctionem suani corpori,
ut Angelus: quod communicat per accidens,
ut homo: quod aliquo modo communicat
actionem intellectuali, ut phantasma. 81.
2. b.

Quomodo intellectus est principiorum. 16. 1. c.
& 96. 2. d. Quare intellectus noster apprehe-
dit modo pluri, quę in Deo sunt modo uno.
114. 2. b. & 117. 1. d. Intellectus modo contra-
rio intelligit corpora, sc. & simpliciora. Ibi-
dem. Quomodo intellectus intelligat singula-
ria. 664. 2. d. Ad actum intellectus intelligere,
quod in intelligendo gignitur, & hoc in no-
bis vel est informe, & dicitur cognitio, vel
formatum, & dicitur verbum: sed in Deo
semper est formatum. 211. 1. b. Duplex est me-
dium in intelligendo maximè respectu mate-
rialium, scilicet, species, & lumen: & quod
quantum ad prium idem est medium in in-
telligendo & nolendo. 318. 2. a. Intellectus
speculativus mensuratur à rebus, practicus
mensurat res. 394. 2. a. Duplici de causa. non
potest intelligi aliquid non esse: & quod om-
nis creatura potest intelligi non esse. 400. 2. c.
Tripliciter aliquid esse de intellectu. alterius,
quod relativum alterius, subiectum acciden-
tis, partis diffinitionis diffiniti; diversimodè ta-
men. 414. 1. b. Ad actum intellectus sex con-
currunt. 519. 2. b.

Quomodo intellectus intelligit naturām Dei
571. 1. a. Intellectus apprehensio quadrupliciter
habet esse: & quomodo intellectus est
vanus: & quomodo aliquid ubi correspondet
mediate, vel immediate. 570. 2. d. Ex parte in-
tellectus tripliciter consideratur actus Intelli-
gendi actum, & quod ex actu intelligendi cō-
stituitur, ut verbum. 603. 2. c.

Quid est intelligere secundūm actum primum.
97. 1. a. Ad actum intelligendi præter esse-
tiam animæ requiruntur memoria, intelligen-
tia, & voluntas: & quod hęc tria assignantur
uno modo partes imaginis. 86. 1. c. Intellige-
re dicitur actu, & habitu: & anima proper se
habitualiter intelligit: & huiusmodi. Imago
habitualis magis meretur nomen intellectus,
quām accidentalis. 96. 2. d. Intelligentia non
semper est in actu secundo, sed bene in primo.
38. 1. a. & 96. 2. d. Immaterialia, & maximè
Deus intelligitur sine specie media. 399. 1. d.
Convenientia intellectus nostri ad Vivinū:
& sicut intellectus eodem intelligit se & alia,
sic voluntas eodem vult se & alia. 381. 1. b. &
600. 1. d. Quare intelligere Divinum est sūm-
mè voluptuosum. 647. 1. c. Quare Deus pri-
mo intelligit se, consequenter alias nos autē
econtrari. 658. 1. d. Quare in intellectu ac-
cidit error. 730. 1. b. Intelligentia quomodo
potest esse infinita. 803. 2. b.

Quæ sunt nomina primæ intentionis & secun-
dæ: & qualiter se habet ad invicem, & ad suū
fundamentum: & quod quādam nominæ
primæ intentionis important habitudinem,
ut abstractas quādam nos, ut concreta. 477.
2. b. & 493. 1. a.

Hypostasis quid sit diffinitivè: & qualiter con-
veniat creaturis, & Divinis. 492. 1. b. Qualiter
hypostases Divine remaneant remotis re-
lationibus per intellectum: & qualiter non.
495. 1. a.

De primo & ultimo instanti. 706. 1. b. & 719.
1. b.

Vtrū ignis, in eo quod ignis, calefaciat. 514. 2. c.
Injustitia tripliciter dividitur. 258. 1. c.

Quot modis dicatur justitia: & quomodo Deus
agit ex necessitate justitiae. 707. 2. 1. e.

Ilber vitæ quid sit, & quot modis dicatur, &
quod nullo modo idem est, quod præde-
statio. 758. 2. b.

Quamvis appetitus sit quinque partitus, tameti
tantum tres illorum sequitur libertatis arbitrij
& voluntas. 820. 2. b.

Loci continuos peccatis quid. 373. 1. d.

Qualiter magis & minus tale arguit simpliciter
causa. 659. 2. c.

R E R U M.

De maius & minus. 314.1.a. De magis & ministris. 478.1.c. & 338.1.b.

Qualiter in Divinis differt magnitudo & potestas. 373.1.b. Magnitudo dicitur tripliciter, & uno modo est in generale relatione: secundo quantitatis: tertio circuit omne ens. 381.1.d. Eadem est magnitudo in Patre & Filio, ideo non sunt ibi aequalitates: & quomodo aequalitas est signum distinctionis, & non magnitudi. 368.2.a. & 570.2.a.

Mala opponuntur bono inerante, & oppositio ne speciali, & cognoscuntur ab ipso cognitione speciali. 667.2.b. Eo modo mala sunt à Deo volita, quo sunt eius providentiae subiecta. 838.2.a. Qualiter mala non sunt entia: & quod ex malis tripliciter Deus elicit bona. 838.2.b. Mala fieri non esse bonum tripliciter ostenditur. 835.2.c. Malum non est de perfectione universi per se, sed ratione Boni, ad quod ordinatur: & quid sit huiusmodi bonum. 838.2.a. Qualiter malum obsequitur voluntati Divinæ. 848.1.b. Malum habet ordinem ad triplex bonum. 804.1.a.

Manifestate dupliciter, intensivè, & extensivè. 517.2.b.

Triplex differentia inter materiam & subiectum. 11.1.a. Materia duplex, in qua, & ex qua. 96.1.a. Materia est sua potentia. 94.2.b. Materiae Deus indidit rationes seminales & obedientiales. 796.2.a.

Mediatè & immediatè duplicitate. 247.1.c.

Mediatio duplex, scilicet, suppositi & virtutis; quarum prima reperitur in Divinis, non secundum. 288.1.c.

Qualiter Deus posset facere res meliores, quam sunt, & etiam totum universum: sex eamque, quibus contingit, quod non possit produci ab aliquo agente effectus melior. 810.1.d.

De memoria vide plura. 86.2.a. Memoria, intellectus, & voluntas sunt supra se conversivæ. 98.1.d. Memoria & intelligentia non sunt diversæ potentiaz, sed respectu eiusdem actus habent diversa officia: & possunt dici duas vires. 100.1.c.

Quot modis accipiatur mensura, numerus, & pondus. 79.2.d. & 825.1.a. Dupli causa in entibus querimus mensuram: primò, quia in eis requiritur quidam ordo essentialis: secundò, quia perfectio entis creati consistit in hoc, quod sit mensuratum: & quod sicut prius color est mensura omnium colorum, ita materia substantia omnium substantiarum: & individuum non est mensura aliorum. 77.100. & 162.2.c. Quomodo mensura est eiusmodi generis, cum mensurato. 163.1.c. & 394.100.

& 657.1.a. Quare atiquid potest esse mensura speciei, quod non est mensura generis: & tamen quod non est mensura unius praedicamenti, scilicet substantiaz, est mensura totius entis. 164.1.d. De ratione mensuræ sunt haec: habete rationem minimi, & adæquatio: & quot sunt de ratione harum duarum: & scientia nostra aliquanter est mensura rerum: aliq[ue] tarven speculativa & practica, & intelligenteriarum: & Deus proptè est mensura omnium. 166.1.b. Mensura aliquanter coureat Deo transumptivè. 167.1.a.

Triplex genus mensuræ, temporalium tempus, esse terminati ævum, esse extra terminos æternitas: & qualiter differentia. 376.1.a. Duplex ratio, quare eiusdem tui possunt esse plures mensuræ. 379.2.a.

Quid sit mens. 37.1.b.

Qualiter homo de se potest esse adjutor Dei in assequendo vitam æternam. 833.1.a.

Minimum dicitur vel propter uniformitatem, vel propter simplicitatem, vel propter individualitatem: & quod secundum ista mensuræ diversorum habent diversimodè rationem minimi. 166.1.c.

Omnis missio sive corporis, sive Angeli, sive Personæ Divinæ accipitur per comparationem ad locum, sed diversimodè: & quomodo transfertur ad Divinam: & quod ex tali translatione non ponitur in Divinis indignitas. 274.2.b. Missio in Divinis dicit essentiam principaliter, & ex consequenti notionem. 276.2.c. Novem modis potest intelligi missio in Divinis, quorum aliqui sunt veri, aliqui falsi. 185.2.b. Missio Filij nunquam separatur à missione Spiritus S. secundum esse, nec etiam dona, secundum quæ mittuntur, licet secundum rem. 290.2.b. Quadruplex differentia inter missionem Filij in carnem & in nientem. 287.1.a. Tria requiruntur ad missionem visibilem. 301.2.b. Missio visibilis tantum debuit fieri Christo, & Apostolis: & quot requiruntur ad huiusmodi missionem. 304.2.c. Triplex differentia inter missionem visibilem Filij & Spiritus S. quæ differentiaz non sunt necessitatis, sed congruitatis. 306.1.b.

Mittere Personam in Divinis est cognoscere quod habet esse à mittente: & quod Pater à nullo mititur. 277.1.c. Quidquid sunt ad esse operis, respectu cuius sumitur missio, dicitur mittere: & quod tota Trinitas mittit. 281.1.c. Filios & Spiritus Sanctus dicuntur mittere se ipsis, sed non Pater se ipsum. 283.1.c.

Qualiter diversas modorum intelligendi, sig-

INDEX.

- nificandi, & constituendi se invicem consequuntur. 63.4.2.b.
- Qualiter** differenter dividunt motum. Phus & August. & qualiter successio & continuitas differeat respiciunt motum. 177.1.b. Quomodo motus sit *externus*. 169.1.b. Qualiter Deus moveat. 186.2.b. Quod motus non distinguatur per terminos ad quem, prout supposita habent rationem termini, sed prout natura. 251.1.b. Motus in quo sit tanquam in subiecto. 376.1.d. Quomodo aliquid se ipsum moveat. 384.1.a. Quare in motu corporum simplicium, sive *caelatum*, sive animalium requiritur tempus tam secundum opinionem Avempace, quam Comit. 713.1.b. Motus non est ingeneri nisi per reductionem. 496.2.d. De motu vide plura. 703. & sequentibus.
- Secundum** agens movet sicut instrumentum. 180.1.c.
- Aliqua moventur per se, aliqua per accidentes, aliqua ab intra; & Deo nullo istorum modorum movetur ratione sui, sed ratione effectuum potest dici moveri motu recto, obliquo, & circulari. 176.1.a. & 704.2.b. Qualiter sit intelligendum motis nobis. &c. ibidem 176.2.b.
- Omnis multitudo aliqualiter participat uno, ex quo concluditur, quod non potest esse multitudo deorum. 52.1.d. Tripliciter opponitur multitudo: & differentia inter multitudinem & magnitudinem. 381.1.d. Qualiter multitudo praecedit unitatem: & è converso. 459.2.d.
- N**atura creata non est suum esse, sed est per esse acquisitum in supposito. 61.2.c. Nulla natura, quæ immediatè respicit pluralitatem suppositorum, sicut natura speciei, de se habet diversitatem, sed ratione suppositorum. 63.2.d. Natura increata nullo reali differt à suo. 64.1.c. Natura & voluntas in Deo sunt idem: differunt tamen diversis habitudinibus. 133.2.c. Natura non æqualiter in propositione praedicatur in abstracto de suppositis materialibus, & abstractis: & quod aliquando conceditur praedicari de separatis. 115.2.a.
- Natura specialiter sumitur respectu actus generandi: & quod in natura assimilatur genitū gignenti: & quod Pater generat Filium natura. 135.1.b. Natura propter habitudinem, quam habet ad generare, ponitur aliquando pro Persona generante: unde & generare conceditur, licet impropre. 135.1.a. Natura potest dici potentia generandi, sicut natura ignis potentia igniendi. 144.2.c. Natura rei ex hoc, quod cōparatur ad rē, sortitur duratioñē variabilē & invariabilē: ex cōparatione ad agere sortitur illa, per quā agit. 573.2.d. Triplex natura in qualibet re naturali. 440.2.b. Natura Divina melius dicitur Deitas, quam Divinitas. 561.2.a.
- Quadruplex** necessitas sicut quadruplex causa. 136.2.a. Quare necessitas absoluta dicitur antecedens, conditionata dicitur consequens: & alias distinctiones necessitatis. 765.1.c.
- Negatio** est in eodem genere cum affirmacione. 141.2.a. De affirmatione & negatione. 257.2.b. Eadem negatio potest dici communior, & specialior se ipsa secundum comparationem ad illud, quod negat, vel ad affirmationem, secundum quam collocatur in genere. 529.1.d. Negatio dat intelligere unam, affirmationem, quam negat, & hanc per prius aliam quam ponit, & hanc ex consequenti. 531.2.c. Negatio non in genere per se. 553.2.c.
- Tripliciter potest aliquid dici ex nihilo, & Filius nullo modo est ex nihilo. 130.2.a.
- Nomen** significat aggregatum & formam, & multa de significatione nominum. 57.2.b. Distinctio Divinorum nominum. 450.2.d. De significatione nominis concreti, & abstracti. 100.1.d. Quæ nomina in Divinis sunt recipienda, & quæ non. 670.2.c. Nominibus ab intellectu impositis non respondere aliquid tripliciter contingit. 55.2.d. Delfs est aliqualiter nominabilis, aliqualiter non. 426.1.b. & 430.1.a. Ratio nominis duplicitate sumi potest. 516.2.a. Quæ sint nomina synonyma. 56.1.b. & 428.2.d. Differentia inter nominata secundæ intentionis & relativa. 570.2.c.
- Qualiter nomina de Deo dicta ex tempore significant perfectionem, cui convenit habitudo ad creaturam, sive in ratione principij, sive termini significant essentiam & Personam. 571.1.c. Nomen remotionis in Divinis ponitur potius, quam privationis. 581.2.a.
- De notionalibus vide. 434.1.b. Quinque sunt notiones. 506.2.d. Notio tripliciter accipitur: & quid sit de ratione notio. 527.2.b. Ordo notionum Divinarum secundum modum intelligendi. 533.2.b. Triplex notio Patris. ibidem. Eadem est notio Patris & Filii in quantum sunt principium Spiritus. 557.2.d. Notio tribus modis dicitur, proprietas, origo: & quod non convenit tribus. 599.2.c. Non solum per actus notionales, sed per essentiales Personæ accipiunt esse. 602.1.c. An licet de notionalibus contraria opinari. 616.2.d.
- De ratione numeri propriè dicti est, primum quod determinatur ad genus quantitatis, sc. cun-

R E R U M.

secundum est, quod maius est qualibet unitate: tertium quod unitates essentia liter differunt: quartum quod ubicunque est numerus, ibi est distinctio: & quod quantum ad hanc quatuor solum reperitur in Divinis: & quod omnis numerus est multitudo, non est converso. 465.1.a. In Divinis est numeris secundum rationes, secundum quas est distinctio realis, sed secundum rationem est ibi numerus absolute. 468.1.b.

Differentia nunc aeternitatis, ævi, & temporis ab invicem. 376.1.b.

O Biustum duplex, principale & secundarium: 9.2.a.

Deus dicitur omnipotens, eo quod potest omnia, quæ non implicant contradictionem: & quod est omnipotens, licet non possit generare: & quod creatum non diceretur omnipotens, si posset omnia, quæ contradictionem non implicant, sicut ignis non potest infligere. 405.2.d.

Operatio dicitur transiens extra, vel quia à materia dependet; vel quia est converso. 262.1.a.

Perfectio operis sumitur ex objecto, ex fine, ex habitu, ex efficiente. 856.2.d.

Oppositio quot modis dicitur. 370.1.c. Maxima oppositio inter affirmationem & negationem. 612.1.c.

Orationes iuvant prædestinationem hominum absque mutabilitate Divini propositi: exemplum de navi, & quod oratio computatur in ordine secundarum causarum. 782.2.a.

Ordo dicitur vel respectu cause, & sic retinet nomen commune, vel respectu partium totius in loco, & sic dicitur situs, secundum quod est prædicamentum, vel partium in toto, & sic dicitur situs, vel positio differentia quantitatis. 410.2.c. Qualiter in Divinis est ordo sine priori & posteriori. ibidem. & 411.2.b. & 587.1.c. Ordo in rebus tripliciter. 566.1.a. Alius & aliis ordo in creaturis infert aliam, & aliam habitudinem in Deo. 617.2.b. Qualiter Plato posuit ordinem deorum secundum ordinem abstractorum. 643.1.b. In ordine est considerare proportionem & bonum, & quod ex proportione resultat: & quod quantum ad primum ordo universi meliorari non potest, etiam si res in se meliorarentur quantum ad secundum. 812.2.a.

Origo duplex est. 105.1.a. Origo cōparata ad relationem in Divinis quo modo se habet. 496.1.d.

Pars integralis potest negare suum totum, non subiectiva. 461.1.c. Aliquid potest esse pars

materialis respectu usus, quod est formalis, respectu alterius. 498.2.c.

Qualiter sit querenda veritas in parabolis, ut quod ligna ierunt ad invicem, & arbores elegere regem. 827.1.c.

Pater potest dici aliis à Filio, & aliud; convenientius tamen dicitur aliis, 198.2.a. Pater & Filius sunt unum principium Spiritus Sancti, sicut tota Trinitas creaturæ suò modo. 223.2.d. Pater & Filius possunt dici plures spūtates; nec tamen tres Personæ dicuntur tres Creatores. 230.2.a. Pater non generat quia Pater: nec quia generat est Pater sine distinctione. 515.1.c. Pater tripliciter notificatur. 335.2.c. Paternitas tripliciter consideratur. 515.1.c. Pater est principium totius Divinitatis. 562.1.a. Pater magis dicitur æquari Filio, quam adæquari, & magis dicitur est æqualis Filio, quam æquatur Filio: 588.1.c. Pater diligit se Spiritu Sancto dilectione essentiali. 595.2.b.

Qualiter peccatum dicitur contra naturam. 833.1.d.

Qualiter unum peccatum sit poena alterius. 837.1.b. In peccato sunt tria. ibidem. a.

Quod aliquid dicitur dupliciter per accidens, & quod in nullo illorum natura prædicatur in abstracto: 115.2.a. Qualiter Deo conveniat aliquid. 565.2.a.

Quod perfectiones creaturæ sunt finitas, attinere propriam speciem, contineri inter propria principia, & quod remotiones horum ostendunt perfectiones Divinas, quæ sunt infinitæ. 80.1.c. & 542.2.c. Perfectio participata non prædicatur de perfecibili in abstracto, & tres aliae causæ. 117.1.c. Quilibet perfectio in Deo magis habet rationem unitatis, quam perfectionis. 468.1.b. Omnis perfectio sumitur ex esse. 638.2.a. & 19.1.c.

Per quam habitudinem dicit. 288.1.c. & 607.1.b.

Per se primò, & secundum quod ipsum, quomodo se habent ad invicem. 230.1.c. Per se quatuor modis. 608.1.b.

Ad distinctionem Personatum tria requiruntur.

228.2.c. Personas sibi inesse tripliciter intellegitur 385.2.a. Persona Divina tanquam in signo potest esse in aliquo quinque modis. 302.1.c. Qualiter nomine Personæ translatu est ad Divina, & quod apud nos est æquivalendum. 443.1.a. Qualiter Personæ in Divinis significant relationem, & qualiter substantiam. 449.1.a. & 452.2.c. Cuius sit communitas Personæ. 478.1.c. Persona non est nominem secundæ intentionis: & Persona, res naturæ, & individuum candem res dicuntur.

Sicut

diffe-

I N D E X.

differenter. 477. 2.b. & 484. 2.b. Quid sit Persona. 482. 2.b. Quomodo Personæ consti-
tuantur & distinguantur. 494. 2.d. & 680.
1.a. Quomodo tres Personæ sunt tres mag-
ni. 680. 1.c. Quomodo Personæ Divinæ sunt
se ipsis. 599. 1.a. Quomodo tres Personæ sunt
æquales propter Filium: & quomodo sunt
connexæ propter Spiritum Sanctum. 585.
1.b.

Personalia in Divinis sumuntur per actus no-
tionales, qui radicantur in actibus conver-
sivis. 84. 2.b.

Quare Verbum in Divinis sumitur tantum per-
sonaliter; amor vero personaliter & essentia-
liter. 212. 1.a. Quare Verbum & donum su-
muntur solum personaliter; missum & datu
personaliter & essentialiter. 357. 1.a.

Illa, quæ competunt creaturæ ratione passivæ:
ita, quod non exirent ordinem activæ, sicut
transmutatio vel acquisitio novi esse, posunt
creaturæ respectu sui: Deus autem potest
illa creare in alijs, sed quæ totaliter effugiunt
ordinem activæ, ut peccare, nec in se, nec
alijs potest. 793. 2.b.

Possibile quomodo accipitur communiter.
407. 2.a. Aliqua sunt Deo possibilia, quæ sunt
impossibilia naturæ. 795. 1.c. Qualiter possi-
bilitas & impossibilitas attenduntur in effe-
ctibus simpliciter secundum causas inferiores,
& superiores. 797. 2.b.

Sicut Deus est quidquid fuit, ita potest quidquid
potuit: ita quod ly, quidquid, non referatur
ad possibilia, sed ad posse. 816. 2.b. De poten-
tia & omnipotencia Dei. Dist. 42. 45. & 44. à
fol. 787. usque ad 8:8.

Potentia respectu formæ substantialis dicitur
materia, respectu accidentalis subiectum. 10.
2.d. Distinctio potentiarum animæ. 37. 1.d.
& 101. 1.d. Potentiae animæ fundantur &
originantur ab ipsa essentia potius, quam aliud
accidens à subiecto. 95. 1.c. Quomodo ma-
teria prima est sua potentia. 94. 2.b. Poten-
tiae animæ oriuntur ab anima, una mediante
alia: & ordo earum ad invicem, & aliarum
potentiarum ordo. 101. 1.d. Potentiae distin-
guuntur in affectivæ, & cognoscitivæ, & hoc
tam ex parte sensitivæ, quam intellectivæ: &
quare sensitivæ multiplicantur, non intellectivæ.
99. 2.c. Ex hoc non sequitur animam
esse suam potentiam. 144. 1.b. Potentia gene-
randi dicitur de natura, non de supposito,
nec de aliquo suppositu constitutive. 146. 1.
c. Potentia primæ & per se respicit actum.
144. 1.a. Potentia generandi potest dici im-
perfecta dupliciter. 150. 1.c.

In nulla creatura potest esse potentia generandi
perfecta, si habeat instrumenta perfecta, quin
ei competit generare, sed in Deo hoc esse
potest, si potentia non sit coniuncta debito
respectui. 150. 1.a. Non omnes illud, sine quo
potentia non potest exire in actum, ut poten-
tia igniendi sine calore, ad huius potentiam
pertinet. 234. 2.a. Qualiter in Deo est sum-
ma potentia activa. 788. 2.d. Triplex diffe-
rentia inter potentiam activam & passivam.
793. 2.b. Impossibile dupliciter; & quomo-
do Deo aliiquid est impossibile. 796. 1.a. Qua-
re in Deo potentiae non multiplicantur, sicut
attributa. 772. 2.b. Potentia infinita creature
communicari non potest. 802. 2.c. Differen-
tia inter potentias naturales & rationales.
805. 1.a.

Quod prædestination nihil aliud est, quam Di-
vnum propositum ab æterno dandi isti vel illi
gloriam in tempore, & quod nihil actu dicit
in prædestinatione. 754. 2.c. Quadruplex diffe-
rentia prædestinationis & providentiae. 757.
1.a. Tria in prædestinatione. 761. 1.b. Quod
causa prædestinationis potest assignari in uni-
versali, non in particulari. 780. 1.a.

Quadruplex est prædicatio, scilicet, formalis &
per identitatem. 111. 1.d. & 116. 2.b. Quod
duobus modis potest fieri prædicatio, non per
implicationem suppositi, & quod in talibus
nunquam illud, quod convenit subiecto, prop-
ter hoc convenit prædicato. 625. 1.a.

Aliqua, quæ convenienter prædicato, & secundum
quod à subiecto distinguuntur, convenienter
subiecto per accidens: ut illa, quæ dicunt quid
rei, non autem rationis: & quæ prædicata di-
cunt quid rei, & quæ non. 111. 1.c. Triplex
unitas & pluralitas prædicati ad subiectum.
113. 2.a. Quomodo prædicatum & subiectum
sunt unum, & non duo. ibidem d. Quomo-
do una & eadem res diversimodè accepta fa-
cit diversa prædicata. 327. 1.b. & 462. 2.d.

Præteritum non esse præteritum duplicitate. 796.
1.c.

Divina præscientia est infallibilis, nec tamen
tollit contingentiam à rebus. 32. 1.c.

Quædam principia sunt omnibus nota, quædam
sapientibus tantum. 70. 1.c. Princípio agen-
di est illud, in quo assimilatur actum agenti,
& non quod agit. 515. 1.a. Qualiter principiū
se habet ad causam & quare in Divinis recipi-
tur nomen principij, non causæ. 204. 2.c. &
554. 2.d. Primum & principium sunt idem in
inferioribus, non autem in Divinis. 204. 2.d.
& 555. 2.d. Principium spirandi est virtus spi-
rativa. 559. 2.a.

R E R U M:

Principium in Divinis non dicetur univocè respectu Personæ & creaturæ, sed per prius respectu Personæ. 550.2.c. Quomodo Pater & Filius & Spiritus Sanctus dicuntur principium: & quod principium dupliciter: & quomodo Filius est ab initio. 553.2.a. & 573.2.a. & 586.2.b. Quomodo principium summum essentia- liter, & quomodo personaliter. 753.2.c. Ea, quæ sunt ex aliquo principio, propter principium, à quo sunt, aliquando habent unitatē, aliquando pluralitatem, & compositionem. 588.1.d.

In Divinis non est prioritas, sed ordo. 104.1.c. & 411.2.b. Quod est prius dignitate est posterius generatione. 101.2.a. Qualiter aliquid possit esse prius alio naturali intelligentia. 270.1.b. & 364.2.a. Quomodo in Divinis sit prioritas. 240.1.a. Quadruplex est modus prioritatis, æteritatem, tempore, dignitate, naturali origine. 269.2.a.

Triplex differentia inter privationem & negationem. 368.2.d. Per unum; quod convertitur cum esse, importatur privatio secundum rationem tantum; sed per multitudinem sibi oppositam importatur relatio realis. 460.1.d. Privatio dupliciter, large & strictè, & habet hoc quartuor modis. 528.1.c. Privatio dupliciter cognoscitur per habitum: & quod uno modo sequitur cognoscentem in potentia ad utrumque contrariorum; alio non. 667.2.a.

Tricliciter privatur aliquid aliquo: primò quod non est aptum habere: secundò quod est ab habitu contrario: tertio quod habet habitum oppositum. 258.1.c.

Differentia processionis, & spirationis. 109.1.b. Triplex processio, mediata solum, immedia ta solum, & utraque simul. 247.1.c. Ad processionem tria requiruntur: & quomodo mutuplicantur. 253.2.b.

Processio temporalis Spiritus Sancti non ponit in numerum cum æterna. 263.1.d. Ista se habent per ordinem, processio, missio, & mis sio visibilis. 301.2.b. Processio dicitur communiter & propriè. 529.2.c.

In productione cuiuslibet rei tria est considerare, produceus, productum, & modum producendi. 810.1.d.

Productivum alterius potest dici principium, actor, efficiens: & quare duo principia ad Divina transferuntur; & non tertium. 555.1.d. Aliquid est alterius productivum quadruplex.

pliciter. 411.2.a. Progressus dupliciter, secundum rem, & secundum rationem. 595.1.b.

Tria dicuntur de propositione per se notā: quod prædicatum sit de ratione subiecti, quod non possit negari directè, & quod qualibet eam probet auditam. 70.1.c. In omni propositione affirmativa prædicatum & subiectum convenient; & differunt: quia vel sunt unum predicatione, & plura intentione: vel unum actualitate, & plura potentialitate: vel unum re, & plura similitudine. 113.1.d. Propositiones affirmativæ de Deo non sunt incompactæ rel, sed ratione modi. 160.1.b. & 430.1.a. De veritate istius propositionis, Propter quod uniusquaque Cœ. 67.2.b. & 243.1.b. De propositione de prædicato finito privato, & infinito. 159.1.b.

Proprietas affirmata contrahit terminum ad supponendū pto supposito, cuius est; nō autē proprietas negatiya. 241.2.a. Proprietas est principiū distinctionis: quia magis directè relationē importat. 496.2.a. Quomodo differt proprietas, notio, & relatio. 504.2.b. In Divinis sunt tantū tres proprietates, quatuor relationes, quinque notiones, & qualiter differunt. 507.2.c. Nec actus notionales, nec essentiales proprietatibus cōveniunt, licet sint realiter idē cum essentia, & Personis. 625.2.b.

Propriū dicitur de propria passione, & de rei quidditate, & quod secūdo modo esse abstractum secundum rem est propriū solius Dei. 160.1.a. Propriū dicitur, prout distinguitur, vel contra cōmune, vel contra transumptivū. 165.2.d.

Propter quod semper importat aliquem modū necessitatis. 136.1.d.

Inter Deum & creaturam est proportio ordinis, non commensurationis. De proportione universalis. 813.1.b.

Licet dispositio commixta sumpta includat providentiam, dicitur tamen propriè dispositio, qua res constituantur in suis gradibus: providentia vero, qua rebus tribuuntur necessaria ad finem conlequendum. 744.2.c. Qualiter in Deo differunt, scientia, dispositio, sollicitudo, providentia, & gubernatio: & qualiter providentia & dispositio ad scientiam potentiam, & voluntatem. 745.a. Triplex error circa Divinitati providentiam. 752.1.b. De providentia vide plura. 756.1.c. Divinæ providentiae aliter subdantur rationalia, irrationalia;

I N D E X.

nalia, contingentia, & necessaria. 751. 2. d.
Quot modis aliqua subduntur Divinæ providentiae. 838. 1. c.
Prudentia nunquam separatur à virtutibus moralibus secundum rem, licet differat secundum rationem. 290. 1. c.

QUADRUPLEX modus quantitatis. 198. 1. b.
Quantitatum quædam habent rationem mensuræ, ut tempus & locus: quædam discreti, ut numerus: quædam continui: & qualiter in Divinis reperitur aliquid correspondens utrique. 373. 1. c. Quantitas dupliciter dividitur, 373. 1. d. Quantitati multis convenit divisio secundum se, quantitati virtutis ratione effectuum. 39. 1. d. Quantitas dupliciter rem perficit. 462. 1. d.

Qui, facit aliquando suppositionem simplicem, ut quæ damnavit, salvavit: aliquando personalem, ut qui scripsit. 142. 2. b.

Quid est dupliciter, quid rei, & quid nominis: & quomodo de Deo potest sciri quid est. 70. 1. a.

REDUPPLICATIO semper habet respectum ad causam, ut cum dicitur in quantum hujusmodi: & semper est conditio prædicati, & non subjecti. 230. 1. a. Quæ sunt dictiones reduplicativæ. 23. 2. d.

Dqus refertur ad creaturam secundum rationem tantum. 569. 2. c. Quomodo Personæ referuntur secundum rationem similem vel dissimilem. 570. 1. c. Etiam Divinum non continet omne referri, licet contineat omne esse: unde cui communicatur, non communicatur omne referri. 632. 2. c.

Relatio secundum esse, & secundum rationem quidditatis diversimodè distinguit. 64. 2. c. Tria genera relationis, modo nuptiæ, parentæ, & mensuræ: & duo prima ponunt aliquid in utroque extremorum. 99. 2. b. Relationis de principali significato est distinguere, non essentia: & qualiter utrumque illorum distinguat, & qualiter impedientur distinguendo. 97. 1. b. Relationes similes in Divinis plurificari non possunt. 218. 2. a. Solum relationes originis habent distinguere illa, quæ distinguuntur per relata; alia autem distinctiones ostendere, sicut naturæ diversæ distinguuntur, absoluta accidentia ostendunt. 227. 2. c. Relationes possunt plurificari, similares, disparates, opposites: & qualiter distinguunt diversimodè. 228. 1. a. & 241. 1. a. Tria

genera relationum. 217. 1. a. Relatio in Divinis distinguit solum secundum rationem quidditatis, non secundum esse. 217. 2. c. Duplex est relatio disparata, & opposita, & quod sūt simili natura. 239. 1. d. Relatio est in aliquo dupliciter: & quomodo sunt relationes in Deo, & quales. 252. 1. a. Quid requiritur ad hoc, quod relationes numerentur. 263. 2. c. Duplex relatio secundum rem, & secundum rationem. 264. 1. b. Quare verbum designat relationem aliquam potest convenire eidem Personæ activè & passivè. 280. 2. c.

In Divinis sumuntur quædam relationes solum respectu Divinorum: quædam solum respectu creaturarum: quædam respectu utriusque: & secundum hoc quædam nominata sumuntur essentialiter, & quædam personaliter. 355. 1. b. & 364. 2. b. Relatio est aliquid secundum esse, non tam secundum rationem quidditatis: & non diffinitur per esse quid, sed per esse ad aliquid. 403. 2. a. & 616. 1. d. Qualiter relatio est ens per se, & qualiter non. 405. 1. a. Relatio in Divinis ita est quid commune, quod tamen non est genus: & non est universalis, nec Persona. 480. 1. b. Pluralitas relationum in Divinis magis assimilatur specierum pluralitati, quam pluralitati individualium. ibidem 2. b. & 503. 1. b. & 557. 1. a. Nihil multiplicatur realiter, nisi quod relationem importat, & sunt tria, proprietas, hypothesis, & origo. 495. 2. c. Qualiter relatio se habeat ad fundamentum differenter ab alijs accidentibus: & aliquid non est compositus ex eo quod ibi inest relatio. 502. 1. b. & 557. 1. a. Relatio quantum ad suum esse in aliquo convenienter cum alijs, in aliquo differt. 502. 2. d. & 557. 1. a. Quomodo relationes differenter sunt in Deo, & creaturis: & quomodo sunt realiter in aliquo. 502. 1. b. & 512. 2. b. Ad hoc, quod relatio sit realis, requiritur quod ponat aliquid reale in subiecto, & realis distinctione subiecti à termino. 512. 2. b. & 578. 1. a. Quare plures relationes reales non semper sunt plures res: & quare non semper ad distinctionem terminorum sequitur distinctione relationum. 513. 1. a. Quædam sunt relationes reales, quædam rationis, quædam secundum esse, & quædam secundum dicere, quædam habituæ, quædam accidentiales, quædam temporales, quædam eternæ, licet uno & eidem convenienter plura. 565. 1. a. & 555. 2. c. Relationi competit esse reale, quod habet rationem boni: & quomodo Deus referatur

R E R U M.

fertur ad cr̄aturas: & quomodo talis relatio differt ab omnibus alijs relationibus secundum rationem. 568.2.c. & 553.2.c. Non omnis relatio rationis potest adesse, & absesse absque mutatione rei. 571.2.c. & 578.2.2.a. Relatio ad P̄sonam triplice habet comparationē. 611.2.c. Differentia inter relationē secundum intellectū, & secundūrem. 613.1.d. Relationes quomodo differunt in Divinis & in inferioribus. 613.1.c. Quomodo relatio transit in Divinā essentiā: & nota multa de relationibus. 614.1.b. Quare idētitas est relatio rationis; & qualitas realis. 578.1.b. & 616.1.d. Eadem relatio potest esse realis, & rationis. ibidem 2.d. Relatio secundum suam quidditatem non est aliquid, sed ad aliquid: & hoc est suum fundamentum. 617.2.a. Qualiter relatio etiam secundum rationem suā quidditatem potest dici quādam res: & quod etiam ordo est res quādam: & relatio secundum suam quidditatem res erit. 618.1.b. Relatio & est in supposito, ita quod ipsum determinat, & per ipsam suppositum refertur: & est in forma, secundum quam attenditur relatio; sed nec ipsam determinat; nec per ipsam formam refertur: quod maximum verum est de relationibus originis. 623.1.c.

Duplex diffinitio relativorum: & qualiter potentia generandi dicitur relatio, & qualiter non: & nota multa de relationibus. 146.2.c. & 613.1.c. Relativa sunt simul naturali intelligētia tātū opposita. 239.1.d. Ordo prioritatis & poste prioritatis est in relativis disparatis: prout sunt in creatura, nō in Deo. 240.1.a. Inter relativa similia non invenitur essentialis ordo. 241.1.b. Relativa secundū esse sunt in prædicamento relationis verē; sed secundum dici sunt in diversis generibus. 81.2.d. Directe loquendo nihil est in relato, quod non sit in non relato; indirecte tamen nihil prohibet: nec tamen est necessarium. 406.2.a. Quādani sunt relativa secundum se, quādani per aliud: per aliud dupliciter, vel relatione sui generis, ut Grammatica, vel ratione speciei, ut Persona in Divinis. Quāre, Pater. 449.2.d. Relativa posita se ponunt &c. quomodo intelligitur. 525.1.b. Aliqua dicerentur relativē de Deo & necessario, etiam si niundus esset æternus. 566.2.a. Triplex genus relativorum. 109.2.a. & 577.1.a. Relativa temporalia quinque significant Divinam essentiam; quinque Personas, sive sumantur in ratione principij, sive termini. 573.2.a. Quādani sunt relativa similiū nominum, quādani dissimiliū: & utrāqū sunt in triplici genere: & ex utraque parte sunt duo reaū, & unū rationis. 577.1.b. Quare in Divinis relativa rationis trahunt reaū ad naturām, non ē converso. Ibid. 2.d.

Reprobatio supra præscientiam addit propositū conferendi pœnam, quod magis se tenet ex parte voluntatis. 767.2.c. Licet Deus aliquos reprobet, alios non; non tamē dicitur acceptor personatum: & aliquos reprobare est: bonum. 769.2.a.

Tripliciter contingit nominibus ab intellectu impositis nihil correspondere in re; & pluralitati Divinorum attributorum respondet reale fundamentum. 55.2.d. Conceptibus mathematicorum respondet reale fundamen- tum mediatum & immediatum diversimodē. 58.2.d. Rei natura dupliciter comparatur. 106.1.a. In Divinis possumus concedere esse tres res; & unde dicatur res. 487.2.d. Quomodo unum & idem aliter & aliter supatum sit res & ratio. 122.1.d. 617.2.a.

S Anificari templum, & vasa, quomodo. 5295.1.b.

Pater non est sapiens sapientia genita, licet sit amans amore spirato. 603.2.a. Filius non est sapiens sapientia genita simpliciter, licet aliqualiter: & quomodo est sapiens sapientia genita, & quomodo non. 506.1.d. Quomodo aliqua realiter distinguuntur, quā sunt inseparabili. 290.1.b.

Scientia subjectum non in quo est, sed de quo est. 5.1.d. Quinque consequitur scientia ex subjecto; unitatem, distinctionem, dignitatem, ordinem, necessitatem. Ibid. 2.b. In scientia consideratur aliquid per se, prius, principaliiter, & per omnem modum. 6.1.c. Nō est idē esse scientiam magis abstractam & magis communem. 8.1.b. Scientia communis considerat commune inquantum commune. Ibidem. In scientia differt materia & subjectum, sicut potentia respectu formae accidentalis & substantialis. 10.2.d. Omnis scientia consequitur duplē actualitatem, unam ex subjecto, quā est essentialior, & aliam à lumine, cui innititur. 11.1.c. Scientia unitas penes quid attendatur. 23.1.a. Cerritudo in scientiis tripliciter. 27.2.c. Triplices necessitas scientiarum. 23.2.d. Quatuor sunt de perfectione scientiarum: & diffinitio scire: & nūla creatura perfectam scientiam habere potest. 652.2.c. Scientia nostra dividitur per innumerale & particulare, potentia essentiali, & acci-

I N D E X

accidentali; scientia Divina neutro modo.
656. i. a. Scientia Dei, si excludatur voluntas, est causa rerum sine qua non; simpliciter, si includatur. **724.** i. a. Omnis scientia in aliqua adaequatione rerum ad intellectum consistit, aliter tamen Divina, Angelica, & humana. **722.** 2. d. Scientia Dei non variatur propter variationem rerum: & quare scientia creaturæ varietur. **725.** 2. b. Ad scientiam Divinam quadruplici gradu ascenditur. **322.** 2. b. De scientia Divina, quæ communiter loquendo dicitur scientia visionis, Deus potest scire, quod non scit, & nescire quod scit. **737.** 2. c. De scientia practica, quæ aliqualiter subiecta est voluntati, loquendo, referendo ad potentiam Divinam absolute potest Deus scire quod non scit, & è converso. **738.** 1. b. Non est simile de scientia animæ Christi & de omnipotencia: quia scientia est in recipiendo, potestia in agendo. **804.** 1. a.

Nomen per prius significat formam, ex consequenti aggregatum. **57.** 1. d. Vel nomen significat aliquid principaliter, & aliud transumptive: uno modo, alio modo è converso. **57.** 2. d. & **450.** 1. a. Verbum non significat tempus; & idem significat nomen & verbum. **174.** 1. b. Idem significat nomen principaliter, verbum; nomen abstractum, & concretum, & qualiter differunt, & qualiter concretum significat in Divinis & creaturis. **200.** 1. d.

Distinctio signorum voluntatis Divinarum, & qualiter ad distinctionem signorum sequitur distinctio signorum, & qualiter non. **826.** 2. c. Ad verum signum intellectus non oportet illud, quod dicitur, esse verum: nec voluntatis voluntum, sed sufficit illa esse huiusmodi, propter quod talia proferuntur: unde Deus volebat inimicationem Isaiae secundum probationem Fidei Habrahae. **827.** 2. b. Aliquid non simile alteri duplicitate. **406.** 2. b. Similitudo duplex. **639.** 2. b. Similitudo est communitas aequalitate, & adaequatione. **242.** 2. d. Qualiter natura Divina, sicut rebus dissimilis, sit rerum similitudo. **676.** 2. a. Similitudo triplex. **853.** 2. d.

Quot modis dicitur simpliciter tale. **797.** 1. d. Qualiter species, per quas cognoscit Angelus, differunt à speciebus, per quas cognoscit homo. **29.** 2. c. **Quomodo** intelligitur species sunt sicut numeri. **269.** 2. d. De speciebus, in quibus apparuit Spiritus S. **307.** 2. b. Qualiter se habeant species rei in intellectu ad conceptum mentis inde formatum. **371.** 2. a. Species dicit quid positivum. **585.** 2. c. Pater & Filius spirant Spiritum S. In eo quod uniuntur in virtute spirativa: quare Pater si ne Filio non spiraret, duplex ratio. **230.** 1. c. Quatuor modi spirituum. **472.** 2. c. Quare Spiritus S. magis dicitur amor, quam veleitas. **212.** 1. b. Quadruplex causa, quare sola Persona Spiritus S. dicitur Spiritus S. **214.** 2. d. Spiritus in nobis duplicitate potest sumi. **214.** 2. a. Spiritus S. non distingueretur à Filio, nisi procederet ab eo. **227.** 1. b. Licet Filius habeat à Patre, quod spiritus non tamen magis procedit Spiritus S. à Patre, quam à Filio. **244.** 2. c. Spiritus S. procedit à Patre immediate, & mediante Filio, & Filius tantum immediate. **247.** 1. b. Spiritus S. secundum se datur nobis solum secundum dona ad cognitionem, & auctorem pertinentia: & per huncmodi dona Deo perfecte consurgimus: & quomodo cum alijs donis nobis detur. **268.** 1. b. Qualiter Spiritus S. est eo donum, quo Deus: & qualiter non. **265.** 1. c. Spiritus S. prius datur, quam eius dona naturali intelligentia, quantum est ex patre datus; è converso ex parte recipientis: exemplum de clavo infixo, & expulso. **268.** 1. b. Spiritum S. dare directè soli Deo convenit; indirectè creaturæ, quatuor modis. **271.** 1. d. Quot modis apparuit Spiritus Sanctus, & quare sic. Expositio litteralis dist. **16.** Spiritui Sancto appropriatur usus, & ve suavitatis ex parte Patris & Filii & creaturarum. **585.** 1. b. Spiritus S. quomodo potest dici effectus & forma. **596.** 1. c. Spiritus S. diligit se ipsum dilectione essentiali. **598.** 1. a. Quomodo Spiritus S. procedit per modum voluntatis, & comitante natura. **148.** 2. a. Quomodo ista dictio, solum determinat in ista; Deus solum non potest facere, quod non vult. **808.** 1. b.

Ista dictio, solum tripliciter potest teneri, & quomodo differt ab hoc termino, omnis. **807.** 2. a. **Triplex** genus subalternationis, & quæ requiruntur ad quolibet genus. **14.** 2. a. Theologia nulli scientiæ humanæ subalternatur: & ad subalternationem non sufficit subiectum esse sub subjecto; sed quodd subalternans dicatur propter quid, alia quia. **16.** 2. a. **Duplici** substantia in creaturis, scilicet, prima & secunda correspondet in Divinis suppositis & natura: & quinque differentiæ filiorum. **111.** 1. c. **Quedam** substantia non habent esse per se, sicut materia & forma: quaedam habent, sed habent aliquid, quod non facit principia

R E R U M.

cipaliter ad esse, sicut substantia composita: quædam nihil habent tale, sed non sunt ipsam esse: & qualiter ita diversimodè sunt in genere. 184. 2. c. Triplex habitudo accidentis ad substantiam. 443. 2.b. Quomodo substantia non suscipit magis & minus. 34. 1. c. & 77. 1. c. Substantia dicitur quinque modis. 326. 1. c. Substantiae secundæ nō sunt substantiae propriæ. 48. 2. d. Substantia tripliciter accipitur. 484. 2. d. Substantiae creatæ triplex genus, cujus nulla subsistit sine accidente. 444. 2. c. Substantia dupliciter. 449. 1. c.

Qualiter nomen substantiae soli Deo propriè cōvenit. 444. 2. a.

Sicut alicui convenit esse, agere vel pati, sic & supponere. 141. 1. a. De suppositione simpli & personali. 115. 2. b.

In creaturis differunt natura & suppositum: & ibi suppositum est utrum unitate addita; & in Divinis non. 61. 2. d. Plurificatis suppositis non plurifiscatur natura in Divinis, licet in creaturis. 63. 1. a. Suppositum dupliciter sumitur, sicut res naturæ. 115. 2. b. Sicut Species constituuntur per differentias, sic supposita per esse. 146. 1. b. Quare in aliqua natura non plurifiscantur supposita. 107. 2. d. Idem est iudicium de omnibus suppositis Divinis & de unico creato quantum ad pluralitatem vel unitatem eorum, quæ in eis reperiuntur. 218. 2. a. Duplex distinctio in suppositis. 495. 1. b. Ratio suppositalitatis unde causatur. 617. 1. d.

Tantum & solum quomodo capiuntur. 42. 2. 1. c. Hoc esse tale per hoc quadrupliciter. 606. 1. b.

Diffinitio temporis: & quomodo est numerus, & continuum. 373. 1. c. Qualiter anima faciat ad esse temporis. 376. 2. c. Tempus quomodo est corruptibile. 377. 2. b. Quomodo aliquid dicatur de Deo ex tempore. 564. 1. d. & 573. 1. a. Tempus & locus quomodo convenient quantum ad cōtinere. 575. 1. b. Quinque modis potest assignari prius & posterius in tempore. 715. 2. a.

Qualiter temporalia de Deo dici possunt: & qualiter tempus se habeat ad verbum, quod est pars eius: & qualiter intelligatur, solus nō novit fuisse vel futurum esse. 173. 2. d. Omnia temporalia dicuntur temporalia per unum tempus. 397. 2. d.

Terminus Divinæ incarnationis est Persona, nō natura. 574. 1. c.

Deus est subiectum in Theologia, in quantum est principiū nostræ restaurationis & consummatio glorificationis. 12. 2. c. Differentiae Theologiae ad alias scientias. 8. 2. b. Theologia tripliciter differt à Metaphysica. 12. 2. c. Theologia nulli scientiæ huiusmodi subalternatur; sed subalternatur scientiæ Dei & beatorum. 16. 2. b. Theologia subalternat sibi alias scientias aliqualiter: & perfectius attinet optimum in genere entis, quam Metaphysica. 17. 1. d. Theologia est nobilior Metaphysica, licet Metaphysica sit de ente increato & creato; Theologia autem solum de ente increato. 19. 1. d. Theologia licet plura cognoscat distinctè; quam alia scientiæ; est tamen una unitate formaliter obiecti. 23. 1. b. Theologia est necessaria. 23. 2. d. Theologia est certissima. 27. 2. d. Theologia potest dici sapientia, in quantum considerat de Deo; & scientia, in quantum considerat alia; & sibi competunt conditiones sapientiae. 26. 2. d. Theologia magis debet dici affectiva, quam præetica vel speculativa. 31. 1. c.

Totalitas triplex, ex partibus, in parte, & ante partes: & duæ primæ arguunt compositionem, ultima simplicitatem. 186. 1. a. Totalitas in parte aliqualiter maiorem compositionem importat, quam ex partibus. 189. 2. d.

Quantò aliquid plura includit, & pauciora excludit, tantò magis habet rationem totius, & econfrariò. 115. 1. a. Quadruplex divisio de toto. 191. 1. b. & 387. 1. c. Qualiter se habent ad invicem, totum, omne, & perfectum. 390. 2. d. In quo consistit natura totius integralis, & quare non potest transferri ad Divinam: nec etiam totum materialem. 391. 1. c. Totum universale quomodo est in Divinis. 389. 1. b. Totum integrale includit partes suas materiales tantum. 415. 1. b. Quot modis dicitur totum, scilicet, de toto universalis, potentiali, & integrali, & de toto in parte, & ex partibus. 94. 1. d. & 387. 1. c. & 456. 2. d. Natura creata comparata ad supposita habet rationem totius, & partis, & etiam suppositū comparatum ad naturam. 630. 1. b.

Quare nomina creaturarum, & viliū ad Divinā transferri possunt: & quare magis viliū. 637. 1. a. & 638. 1. d.

In quibus differt trinitas creata ab increata: & per creaturam non potest demonstrari increta. 73. 1. c. Qualiter magis exprès representant Trinitatem potentiae, quam habitus, & etiam actus. 103. 1. c. Etymologia huius nominis Trinitas. 472. 2. b. Trinitas dicit relatio-

INDEX

tionem, & quomodo. 473.2.a. Quare in Divinis non dicitur triplicitas, sed Trinitas. 401.2.d. Quare indivisa sunt opera Trinitatis. 591.2.a.

Villa qualiter tam Deus, quam creatura potest velle absque voluntatis vilitate: & qualiter Deus vult alia à se. 822.2.c. Quomodo intelligitur: Deus vult omnes homines salvos fieri. 831.2.d.

Qualiter tenemur velle, quæ Deus vult; & qualiter non.

Convenientia & differentia verbi nostri, & Divini. 3.1.b. Verbum nostrum aliquando gignitur ex ignorantia; & non Divinum: & Verbum Divinum non potest esse ex nihilo, licet aliquiliter verbum nostrum. 130.2.a. In nobis sunt plura verba; in Deo unum. 156.1.a. Verbum nostrum est ratio omnium à nobis fiendorum, & factorum, sicut Divinum. 138.1.b. & 249.2.d. Verbum in Divinis sumitur tantum personaliter. 210.1.d. Verbum unde dicatur. 517.1.a. Verbum nostrum est distinctum ab eo, à quo emanat, in natura, non hypostasi: econtrariò de Divino, similiter de amore. 249.2.d. Verbum nostrum intra conceptum assimilatur Verbo Divino in se, extra prolatum incarnato. 224.2.a. & 285.1.c.

Numerus verborum in mente non accipitur secundum naturam rerum, de quibus formatur, sed secundum sublimitatem, & infinitatem virtutis cognoscitivæ: & Deus trivico Verbo infinita cognoscit; nos autem de ipso possumus formare infinita verba. 428.1.d. De ratione verbi perfecti est veritas: & habet vim manifestativam. 115.1.b. & 600.1.d. Verbum in Divinis dicitur propriè, & transumptivè diversis respectibus. 517.2.c. Verbum intrà idem est quod diffinitio rei: & non est illud, quo formaliter intelligitur, sed illud in quo: sicut speculum in quo videtur. 515.1.d.

Verbum Divinum dicit respectum ad Patrem & creaturam, differenter in sex conditionibus. 523.2.d.

Veritas, ut in subiecto, non est in re nec completere, nec incompletæ: & res non dicuntur veræ à veritate, quæ sit in ipsis ut in subiecto, sed ut in causa. 392.2.d.

Veritas dicit adæquationem importantem quamdam manifestationem: & veritas practica, licet aliquomodo sit in re; tamen secundum esse completum est in intel-

lectu pratico. 396.2.d.

De veritate signorum & signatorum. 827.1.c. Non est nisi una veritas æterna: & licet omnia sint vera veritate Prima; diversimodè tamen comparantur ad illam veritatem contingentium & necessariorum, & principiorum. 397.1.c.

Qualiter verum se habet ad ens. 394.2.d. Quomodo verum & falsum in anima; bonum & malum in rebus. 208.1.c. & 368.2.c.

Qualiter reperitur vestigium Dei in creatura. 74.2.c.

Vestigium ducit in cognitionem illorum, quæ sunt media inter omnino propria, & communia. 75.1.b.

Vestigium magis propriè sumitur respectu Trinitatis, quam essentiæ. 76.1.c. Qualiter vestigium sit æqualiter in omnibus; & qualiter non. 77.1.a.

In quo differt vestigium & imago. 84.2.a.

Partes vestigij assignantur secundum naturam perfectionis creaturæ: & assignatio huiusmodi partium à diversis. 78.1.c. Tot modis potest variari cognitione per vestigium, quorū modis variatur visio per speculum. 81.1.b.

Virtus quomodo appropriatur tribus Personis. 273.1.a.

Virtus politica non est sine virtutibus, & quomodo. 290.1.c.

Virtus ad actum non ad effectum comparatur: quia est medium inter substantiam & operationem. 181.1.c.

Virtus nostra quomodo differt à Divina. 180.2.b.

Nulla creatura est sua virtus. Ibidem. a. & 325.2.d. Virtus, secundum quod eomparatur ad subiectum, est in genere qualitatis, secundum quod comparatur ad obiectum consequitur quemdam modum quanti: & qualiter recipit magis & minus. 327.1.b.

Quare quolibet actu non augmentatur virtus; & qualiter uno vel pluribus augetur. 347.2.d.

Virtus est ratio, quare aliquid sit principium alterius. 234.2.c. & 514.2.d. & 559.2.a.

Per se dupliciter dicitur. 118.1.a.

Vita quadruplex, corporalium, cœlestium, intelligentiarum, & Dei: & qualiter differunt. 169.1.a.

Differentia inter librum vitæ & prædestinatum. 759.1.d. Liber vitæ quomodo accipitur. 758.2.b. Quid sit liber vitæ. 776.1.b.

De libro vitæ duplex Divina cognitione. 758.2.b.

Se-

R E R U M.

Secundum quod aliqua sunt supra se ipsa cōversiva, & sui ipsius comprehensiva, sic eis
convenit vivere. 168.2.1.d.

Tripliciter potest intelligi voluntatem Divinam
habere rationem principij respectu genera-
tionis, quorum quilibet est erroneus. 139.
2.b.

Secundum voluntatem immēdiatē ordināmur
in Deum; secundūm intellectum median-
te ministerio Angelorum: & secundūm vo-
luntatem solus Deus potest immutare direc-
tē. 309.1.d.

Quomodo voluntas se habet circa finē, & cir-
ca ea, quae sunt ad finēm. 148.1.c.

Ad actum voluntatis requiritur voluntas, velle,
& quod à voluntate emanat: & in nobis est
duplex, non in Deo: & ista non habent no-
mina imposita propria. 111.2.a. & 595.2.d.

Voluntas & intellectus contrario modo se
habent in intelligendo & volēndo. 37.2.d. &
292.2.c. & 393.1.c.

Voluntas non potest diligere primam bonitatem
meritorie ex puris naturalibus. 328.2.b.

Duplex causa, quare voluntas non possit ad opa-
posita, scilicet, si velit, vel si nolit, & simili-
ter de quolibet actu voluntario. 739.1.b.

Quomodo ex voluntate tria accipiuntur. 505.
2.c.

De ratione voluntatis sunt delectatio, & libertas:
& ideo voluntas summē est in Deo; in alijs
autem passivē. 820.1.c.

Qualiter fit aliquid contra voluntatem Divinā,
& præter; & qualiter non. 846.2.b.

Quare voluntas Divina, secundūm quam vult
omnes salvos fieri, dicitur antecedens: illa,
secundūm quam vult illum, vel illam, dicitur
consequens. 663.1.a.

Vno tripliciter potest esse. 213.1.d.

Quadrupliciter unitur Pater & Filius in spiran-
do Spiritum S. 132.1.c.

Vno duplicitur dicitur. 312.1.c.

Aliqua uniuntur in aliquo octo modis. 456.
2.b.

Vox exterior non significat actuū intellectus
nec speciem intelligibilem; sed conceptum
intellectus. 519.1.c. & 427.2.d.

Vnitas triplices. 21.2.a.

Triplex unitas & pluralitas prædicati ad subiectū.
113.2.a.

Quare in sola quantitate reperitur unitas posi-
tive & privative; in alijs autem solum priva-
tive: & quid sit illud positivum unum, quod

est principium numeri, & addit supra enī
462.2.b. & 377.1.c.

Vnitas, quae convertitur cum ente, est per se in-
prædicamento relationis. 467.2.d.

Perfectiones Divinæ quantum ad modūm sig-
nificandi magis propriè dicuntur unitas, scilicet
est removendō, quām pefectiones. 468.1.b.

Vnitas quinque modis habet rationem princi-
pij. 52.1.d. & 58.1.b.

Quomodo Universalia sunt æterna. 292.1.d.

De unitate Universali. 9.1.c. & 113.2.a.

Vniversale quomodo est in Divinis. 389.2.a.

Opinio Platonis & Aristoteli de universali.
388.1.d.

Quomodo species est quid universale. 389.2.c.

Vniversale quomodo est in anima. 362.2.d.

Vniversale quot modis dicatur, & qualiter se
habeat ad suā supposita, & quid sit. 388.
2.d.

Ad esse universale quatuor requiruntur. 480.
2.d.

Vnivocatio est in specie specialissima. 244.1.d.
& 477.2.b.

Differentia inter univoca, æquivoca, & analo-
loga. 163.1.b.

Vnivocatio tantum in specie specialissima.
485.2.b.

Deus est maximē unus. 455.2.d.

Vnuta se habet per addictionem ad ens. 197.
1.b. & 395.1.a.

Quot modis dicatur unum. 216.1.b. & 256.
1.a.

Differentia inter unum; quod convertitur
cum ente, & quod est principium nume-
ri: & qualiter diversimode opponuntur
multitudini. 381.1.d. & 458.2.c.

Qualiter unum dicat privationem vel negatio-
nem. 138.2.d.

Sex dicuntur de uno; quod est principium
numeri. 463.1.d.

Quot requiruntur ad aliquid quod sit unum
per se. 483.2.c.

Diversimode sunt utentes; Deus, viatores, &
comprehensores. 48.1.d.

Vti tanquam potentia est solius voluntatis in
ordine ad rationē. 38.1.a.

Qualibet te possit huius uti, licet hōn eiuslibet
rei sit usus. 41.2.b.

Quid est uti, & quibus utendū est, largè & propriè:
& qualiter se habet ad frui. 45.2.a.

Quot requiruntur ad potentiam, cuius est uti.
40.2.b.

Quo

I N D E X

Quomodo Christus fuit in utraque natura. 2.
1. b.
Actus absoluti , qui , conveniunt Christo , &
ratione Deitatis , & Divinitati conveniunt no
ratione humanitatis. 115. 2. b.
De Christo nota. Ibidem. d.
Christo fuit facta missio & quando , & quod

plenior fuit post incarnationem , quam ante
te. 296. 1. a.
Quomodo Christus est minor Angelus. 272. 1. d.
Christi corpus quomodo est in pluribus locis
701. 2. b.
Qualiter possit sustineri Christum fuisse pre
destinatum. 773. 1. a.

FINIS.

